БОРИС ГРІНЧЕНКО

СЛОВАРЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
УКРАИНСКО-РУССКІЙ СЛОВАРЬ

О—Я

Українське Слово

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN

GEORGE VERNADSKY
COLLECTION OF
RUSSIAN HISTORY

491.79
H85s
1924
v.2
cop.2

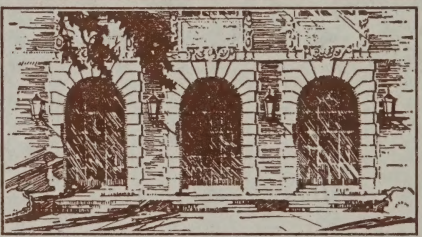

The person charging this material is responsible for its return to the library from which it was withdrawn on or before the **Latest Date** stamped below.

Theft, mutilation, and underlining of books are reasons for disciplinary action and may result in dismissal from the University.

To renew call Telephone Center, 333-8400

UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY AT URBANA-CHAMPAIGN

MAY 05 1985

APR 10 1985

СЛОВАРІ

„Українського Слова"

БОРИС ГРІНЧЕНКО

СЛОВАРЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

УКРАИНСКО-РУССКІЙ СЛОВАРЬ

О—Я

БЕРЛІН 1924

ВИДАВНИЦТВО „Українське Слово" В БЕРЛІНІ

СЛОВАРЬ
УКРАЇНСЬКОЇ МО́ВИ

ЗІБРАЛА

РЕДАКЦІЯ ЖУРНАЛА „КІЕВСКАЯ СТАРИНА“

Упорядкував, з додатком власного матеріялу,

Бори́с Грінче́нко.

У КИЇВІ, 1909.

СЛОВАРЬ

УКРАИНСКАГО ЯЗЫКА

СОБРАННЫЙ

РЕДАКЦІЕЙ ЖУРНАЛА „КІЕВСКАЯ СТАРИНА".

Редактировалъ, съ добавленіемъ собственныхъ матеріаловъ,

Б. Д. Гринченко.

Россійской Императорской Академіей Наукъ удостоенъ второй преміи Н. И. Костомарова.

КІЕВЪ. 1909.

Copyright 1924 by
„Ukrainske Slowo“ G. m. b. H.
Buch- und Zeitungsverlag, Berlin

ЕЛЬЗНЕРДРУК / БЕРЛІН
Друковано власним способом передруковування

491.79
H85s
1924
v.2
cop.2

О.

О, *межд.* 1) О! *О друже мій добрий, дуже незбутній!* Шевч. 2) Вотъ. *О! о! дивись, як хороше!*

О, *пред.* 1) Съ винительнымъ падежемъ: а)=**Об 1** (рѣдко и лишь въ литературн. языкѣ). *О мур старою головою ударилась і трупом пала.* Шевч. 614. б) при обозначеніи времени: въ. *О той часъ; о сю пору.* Желех.; в) при обозначеніи мѣры: на. *О еден сажень довший.* Желех. *О два роки молодший.* Желех. г) обозначаетъ цѣль, къ которой направлено дѣйствіе: о, за. *Боротися, бдати о що.* Желех. *Тяжко о хлѣб.* См. **Про.** 2) Съ мѣстнымъ или дательнымъ падеж. а)=**Об 2а.** *Ой сподівайся мене тоді в гості, як будуть о Петрі быстрії ріки-озера замерзати, об Різдві калина в лузі процвітати.* ЗОЮР. I. 26. 3)=**Об 2б.** *О шести ногах.*

Оа́зіс, су, *м.* Оазъ. *Мов оазіс, в чистім полі село зеленіє.* Шевч.

Об, *пред.* Если стоящее предъ **об** слово оканчивается гласной (особенно: а, о, у), то **о** часто выпадаетъ. ЗЮЗО. II. 128. *Ударив рукою 'б лавку.* 1) Съ винит. падежемъ: при обозначеніи предмета, на который направлено дѣйствіе: о, объ. *Ой піду я утоплюся, чи об камінь розіб'юся.* Чуб. V. 229. 2) Съ мѣстнымъ или дательнымъ падеж. а) при обозначеніи времени дѣйствія: на, объ, въ, около. *Об Різдві.* ЗОЮР. I. 26. *Крий, Боже, народу якою там збралось! Як об Іллі в Ромні.* Греб. 372. *Об Миколі продасть кобилу.* О. 1862. IX. 7. *Вітеречь схотивсь об обідній порі.* О. 1862. IX. 60. *Жду, не діждусь, як об весні мастівки.* Г. Барв. 119. б) при обозначеніи количества, мѣры и принадлежности опредѣляемаго предмета: о, об. *Летів птах об восьми ногах.* Ном. стр. 295, № 147. *Купи черевички малі невеличкі й об нозі.* Грин. III. 172.

Обá, обі, *чис.*=**Обоє, обидва, обидві.** *Оба хороші, оба болацкі сини.* Федьк.

Обáбитися, блюся, бишся, *гл.* Обабиться, изнѣжиться. *Обабився ляхівською окаянний.* К. ЦН. 303.

Обáбіч, *нар.* **По обáбіч.** Съ обѣихъ сторонъ, съ каждой стороны. *На підмурку по краях, саме де ґранки сходяться, по обабіч помуровані стовпи—всіх шість пар.* Св. Л. 26.

Обáбок, бка, *м.* Раст. Boletus Scaber Bull. ЗЮЗО. I. 114.

Обáва, ви, *ж.* Замедленіе, медленность.

Обáвити, влю, виш, *гл.*=**Вибавити.** *Я тобі вшій обавила.* Борз. у.

Обавля́тися, ля́юся. ешся, *гл.*=**Варитися, гаятися.** Вх. Зн. 42.

Обагря́нок, нку, *м.*=**Обаринок.** **Ум. Обагря́ночок.** *Пішов милий на ярмарок, та й на ярморочок,—принесе мі сорок яблок та й обагряночок.* Гол. II. 431.

Обамбу́рити, рю, риш, *гл.* Ошеломить. огорошить. *Часом засяде хто небудь та з-за дуба булавою як обамбурить по спині, то й пролежиш який час.* Брацл. у.

Обáполи, ла, *м.*=**Обаполок.**

Обáполи, *нар.* 1) По обѣимъ сторонамъ. 2) Вокругъ, во всѣ стороны. *Упаде на могилу, туже, розливається, аж обаполи муна розляється.* Волч. у.

Обáполок, лка, *м.* 1) Горбыль, крайняя доска при распилкѣ бревна. 2) Окраина. *Кий там чорт у Харькові городи! хиба по обаполках города.* Лебед. у.

Обáпольний, а, е. О доскѣ: отрѣзанная отъ края бревна.

Обарáнити, ню, ниш, *гл.* Окружить со всѣхъ сторонъ, напасть со всѣхъ сторонъ. *Діти обарнили мене за гостинцями.* Рк.

Левиц. *Обараними колісничку: одна в одну щоку цілує, друга—в другу.* Мир. Пов. II. 70. *Собаки йому обаранили.* Грин. II. 204. *Бджоли як: обаранили його.* Мнж. 113.

Обара́ніти, нію, еш, *гл.* Растеряться.

Обари́нок, нка, *м.* Крендель, баранка. Ум. **Обари́ночок.** *Як я їла вимні япка, ще й обариночки.* Грин. III. 255.

Обари́нець, нця, *м.*=**Обаринок.** Вх. Лем. 415.

Обара́ти, раю, еш, *гл.*=**Баритися.** Мил. 221. *Та прибувайте, таточку, за мною не обаряйте.* Мил. 186.

Обара́тися, ра́юся, ешся, *гл.*=**Обарати.** *Ой іди ж ти, мій миленький, та не обаряйся.* Чуб. V. 1196.

Обáхта, ти, *ж.* Гауптвахта.

Обато́ритися, обату́ритися, рюся, ришся, *гл.* Опомниться, прійти въ себя. Вх. Лем. 440.

Оба́чити, чу, чиш, *гл.* 1) Увидѣть. *Та скажи мі, чи обачу миленького очі.* Гол. 769. 2) Замѣтить. *Мʼя з другою в любві обачила.* Чуб. V. 376.

Оба́читися, чуся, чишся, *гл.* Выздоровѣть. Вх. Лем. 440.

Оба́чіння, ня, *с.* Вниманіе. **Ма́ти оба́чіння на ко́го.** Обращать вниманіе на кого, присматривать, заботиться о комъ. *Знайшла мене ой смертонька в чужій сторонї,—май же, сестро, обачіння на дітки мої.* Гол. III. 70.

Оба́чний, а, е. Осмотрительный, осторожный, внимательный. *Гей,—каже,—ти, шинкарко молода, ти, Насте кабашна! Ти,—каже,—до сїх бідних козаків-нетяй хоч злая, да й обачна.* ЗОЮР. I. 203.

Оба́чність, ности, *ж.* Осмотрительность, осторожность, внимательность.

Оба́чно, *нар.* Осмотрительно, осторожно, внимательно.

Обашлюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Пообѣщать, дать обѣтъ. *Батько обашлював синові теля на господарство.* Рк. Левиц. *Я обашлював на церкву хоругов зробити.*

Обашмори́ти, рю, риш, *гл.*=**Обашпорити.** *Обашморив другий гурт недалеко од Триполья.* О. 1862. V. 9. (Варф. Шевч.).

Обашмори́тися, рюся, ришся, *гл.* Привыкнуть, освоиться. *Деякі запорожці таки зодом обашморились, а деякі знов покрились в дичу* (=у дикій степ). Вас. 213.

Обашпорити, рю, риш, *гл.* Нащупать, отыскать.

Обаѣ́сник, ка, *м.* Злой духъ, летающій къ женщинѣ по ночамъ,—часто это умершій мужъ, если жена о немъ сильно горюетъ. КС. 1890 X. 59. См. **Перелесник.**

Обба́нити, ню, ниш, *гл.* Обмыть. *Треба тебе (людину) оббанити.* Мнж. 48. *А дїжу, як спече хліба, то не вискромаде, не оббане.* Мнж. 99.

Обба́нитися, нюся, нишся, *гл.* Обмыться. *Грій, каже, казан молока! Вона зігріла; він пірнув у його, оббанився.* Мнж. 16. *Побіжу... та оббанюсь.* Мнж. 128.

Оббива́льник, ка, *м.* У мастеровъ изготовляющихъ буртельныя трубки: молотокъ для чистой отдѣлки и насѣчки зубьевъ металлической крышки. Вас. 149.

Оббива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **обби́ти, обіб'ю́, еш,** *гл.* Обивать, обить, сбить, стряхивать, стряхнуть. *Зіма була і цвіт оббила.* Мет. 36. *Пороги оббивати.* Ном. № 11913. *Ой не оббивай ранньої роси, нехай обіб'є матінка моя.* Мет. 245. 2) Бить, побить, отбить. *За єкоки обіб'ю і щоки.* Ном. № 12479.

Оббива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **обби́тися, обіб'ю́ся, ешся,** *гл.* Обиваться, обиться. *Оббився як билина.* Ном. № 1852. *Пропившись і як крем'як той оббившись.* К. МБ. X. 3. **Обби́лася бала́чка.** Разговоръ стихъ, смолъ. *Оббилася балачка, тим і не чутно стило.* Новомоск. у.

Обби́рьканий, а, е=**Забрьоханий.** *Сидить у шинку раз-у-раз обвирьканий.* Г. Барв. 290.

Обби́ти, ся. См. **Оббивати, ся.**

Оббіга́ти, га́ю, еш. сов. в. **оббі́гти, біжу́, жи́ш,** *гл.* 1) Обѣгать, обѣжать. *Переймає мене і оббіти не пускає.* МВ. (О. 1862. III. 61). *Андрійко село оббіжить, вернеться червоний, сміючись, пустуючи.* МВ. II. 88. 2) Стекать, стечь, сбѣжать. *Вибілила хату,—дощ пішов, вона й оббіла, і вп'ять руда.* 3) Обходить, обойти, избѣгать. *Тебе лихі сусіде оббігали.* К. МХ. 14. *Люде* (його) *оббігають.* Г. Барв. 516.

Оббі́гати, гаю, еш, *гл.* Обвѣгать. *Усіх подруг сьогодні оббігала,—заполочі хотіла позичити.* Харьк.

Оббіли́ти, лю́, лиш, *гл.* Оббѣлить, сдѣлать бѣлымъ. *Біленькая черемшина чи всі луги обббілила.* Нп. Васильк. у.

Оббілюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Снять шкуру. *Іван царевич узяв того зайця, оббілював.* Рудч. Ск. II. 106.

Оббіра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **обібра́ти, обберу́, ро́ш,** *гл.* 1) Обирать, обобрать. 2) Объѣдать, объѣсть, обгладывать, обглодить. *Сидить хлопець коло стола, курча оббірає.*

Чуб. V. 653. *Тоді вовчі-сіроханці нахождали і орли-чорнокрильці налітали, в головках сідали, біле тіло коло жовтої кости обґрали.* АД. I. 118. 3) Избирать, избрать, выбрать. *Собі місця не обібрав.* Чуб. V. 1014. *Ні читати, ні писати, а хотять за короля обібрати.* Ном. № 7908. *Обібрали одного з себе і послали до його баби.* Мнж. 87. *Ой діючино люба, мила... ти ж то мене обібрала і одного в світі покохала.* Грин. III. 161.

Оббіра́тися, **ра́юся**, **ешся**, сов. в. **обібра́тися**, **обберу́ся**, **ре́шся**, *гл.* 1) Набираться, набраться, набрать много. *Не обібрайся ваш, бо дорога грузька.* Подт. 2) Набирать, набрать на себя, убраться. *Свиня в реп'яхи обібралася.* 3) Находиться, найтись, выискаться. К. (О. 1862. III. 23). *Обібрався такий то хазяїн...* Драг. 3. *Оттоді ж то не мали обібратись, за віру християнську одностайно стати,—тільки обібрався Барабаш та Хмельницький.* АД. II. 3. *У мене оббереться старійший козак на долині Черкень поцілять.* Лукаш. 41. 4) Дѣлать, сдѣлать себя. *Обібрався грибом, то лізь в борщ.* Чуб. I. 243.

Оббрести́, **ду́**, **де́шся**, *гл.* Обойти въ бродъ.

Оббреха́ти. См. **Оббріхувати.**

Оббри́(ь)кати. См. **Оббриз(ь)кувати.**

Оббри́(ь)кувати, **кую**, **еш**, сов. в. **оббри́(ь)кати**, **каю**, **еш**, *гл.* Обрызгивать, обрызгать.

Оббріхувати, **хую**, **еш**, сов. в. **оббрехáти**, **шу́**, **шеш**, *гл.* Лгать, налгать на кого, оболгать, оклеветать кого. *Оббрехала його.* Константиногр. у. *Юже мя оббрехали ословєньскі баби.* Гол.

Оббудо́вувати, **вую**, **еш**, сов. в. **оббудува́ти**, **дую́**, **еш**, *гл.* Обстраивать, обстроить.

Оббурдю́житися, **жуся**, **жишся**, *гл.* Упасть съ высоты. *Оббурдюжився, аж земля репнула.* Черном

Оббу́тися, **бу́дуся**, **дешся**, *гл.* Привыкнуть, освоиться. *Оббулась у хаті.* Рк. Левиц.

Обва́жити, *сн.* См. **Обважувати**, *сн.*

Обва́жнити, **нію**, **ниш**, *гл.* Отяготѣть. *Коли б часом не обважнили та не роскрадити людей* (большою платою за треби). Левиц. ПЮО. II. 299.

Обважні́ти, **ні́ю**, **еш**, *гл.* Отяжелѣть. *І ноги й руки так обважніли, що й мясо.* Василь. у.

Обва́жувати, **жую**, **еш**, сов. в. **обва́жити**, **жу**, **жиш**, *гл.* Отягощать, отяготить, обременять, обременить. *Да не обважуй їх бики третяки.* Ворз. у.

Обва́жуватися, **жуюся**, **ешся**, сов. в. **обва́житися**, **жуся**, **жишся**, *гл.* Набирать, набрать много тяжести на возъ. *Як їхали зайдіть та обважились, а вісь зломилась.* Канев. у.

Обвали́ти, *сн.* См. **Обвалювати**, *сн.*

Обвалькува́ти, **кую́**, **еш**, *гл.* Облѣпить глиной.

Обва́лювання, **ня**, *с.* Обваливаніе.

Обва́лювати, **люю**, **еш**, сов. в. **обвали́ти**, **лю́**, **лиш** и **обвалі́ти**, **ля́ю**, **еш**, *гл.* 1) Обваливать, обвалить, отвалить. 2) Валять, свалять (сукно).

Обва́люватися, **лююся**, **ешся**, сов. в. **обвалі́тися**, **ля́ся**, **лишся** и **обвали́тися**, **ля́юся**, **ешся**, *гл.* 1) Обваливаться, обвалиться. 2) Сваливаться, свалиться (о сукнѣ).

Обвари́тися, *сн.* См. **Обварювати**, *сн.*

Обвару́цкатися, **каюся**, **ешся**, *гл.* Испачкаться въ грязи. Вх. Зн. 42.

Обва́рювати, **рюю**, **еш**, сов. в. **обвари́ти**, **рю́**, **риш**, *гл.* Обваривать, обварить, облить кипяткомъ. *Бідна дитина зовсім руку обварила.* Василь. у.

Обва́рюватися, **рююся**, **ешся**, сов. в. **обвари́тися**, **рю́ся**, **ришся**, *гл.* Обвариваться, обвариться.

Обве́зти, *сн.* См. **Обвозити**, *сн.*

Обверну́ти, *сн.* См. **Обвертати**, *сн.*

Обверта́ти, **таю**, **еш**, сов. в. **обверну́ти**, **ну́**, **неш**, *гл.*=**Обгортати**, **обгорнути.**

Обверта́тися, **та́юся**, **ешся**, сов. в. **обверну́тися**, **ну́ся**, **нешся**, *гл.* 1)=**Обгортатися**, **обгорнутися.** *Плащем з клейонки обвернуся.* Котл. Ен. 2)=**Обернутися.** *Чом до мене білим лицем не обвернешся.* Чуб. V. 680.

Обвертіти, *сн.* См. **Обвірчувати**, *сн.*

Обвеселі́ти, **лю́**, **лиш**, *гл.* Развеселить.

Обвеселі́ти, **лію**, **еш**, *гл.* Повеселѣть.

Обвесні́тися, **ні́ється**, **нішся**, *гл.* Закончить весеннія полевыя работы. Вх. Зн. 42.

Обвести́. См. **Обводити.**

Обвечері́ти, **рі́є**, *гл. безл.* Повечерѣть.

Обвива́ти, **ва́ю**, **еш**, сов. в. **обви́ти**, **обів'ю́**, **обів'єш** и **обвину́ти**, **ну́**, **не́ш**, *гл.* Обвивать, обвить, обматывать, обмотать. *Чорним шовком обвила і в китайку сповила* (сина). Чуб. V. 888. *Теплими обвинути хустками.*

Обвива́тися, **ва́юся**, **ешся**, сов. в. **обви́тися**, **обів'ю́ся**, **обів'єшся** и **обвину́тися**, **ну́ся**, **не́шся**, Обвиваться, обвиться, об-

матываться, обмотаться, *Довга коса чорна, як гадюка, так і обвивається круг тонкою стану.* Стор. І. 101.

Обвидні́ти, ні́ю, гл. безл. Посвітліть (об утрі). *Як обвидніло трохи на дворі, зараз зібрамся.... люде.* Кв. І. 108.

Обвика́ти, ка́ю, ешь, сов. в. **обви́кнути, ну, нешь**, гл. Осваиваться, осноиться, привыкать, привыкнуть. *Як кіт у хаті обвикне, то не втіче.* Лебед. у. *Потерах лякались, а там, як обвикли, то ще самі миляками.* Драг. 62. *Втікає молода жінка од свекрухи до матері, поки обвикне в чоловіка.* Г. Барв. 319.

Обвинува́тити. См. **Обвинувачувати.**

Обвинува́чувати, чую, ешь, сов. в. **обвинува́тити, чу, тиш**, гл. Обвинять, обвинить. Ном. № 13545. *Нікого не обвинувачуйте криво.* Св. Л. III. 14. *Назирали, чи сміють у суботу, щоб обвинуватити його.* Св. Мр. III. 2.

Обвину́ти, ся. См. **Обвивати, ся.**

Обви́нний, а, е. Обвитый, обмотанный. *Свічка у світильки у руках, обвинява хусткою.* Мет. 186.

Обвиса́ти, сну́, ешь, сов. в. **обви́снути, ну, нешь**, гл. Повиснуть. *Сидів горобець на вишні, в його крильця обвисли.* Грин. III. 663. *Повна рожа на тину обвисла.* Чуб. V. 398.

Обви́ти, ся. См. **Обвивати, ся.**

Обвихну́тися, ну́ся, не́шся, гл. Обвиться. *Та срібная сережка—Марусенька, золотий перстенек—Василечко та й обвихнувся коло ручки, коло її русої кісочки.* Мил. 134.

Обвіва́ти, ва́ю, ешь, сов. в. **обві́яти, ві́ю, ешь**, гл. Обвевать, обвеять. *Теплий вітречь.... обвіває її свіже рум'яне лице.* Левиц. І. 81.

Обвіва́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **обві́ятися, ві́юся, ешся**, гл. Обвеваться, обвеяться, быть обвеваему, обвеянному; быть обвитому вётромъ. *Весна раз красна.... обвіялись мої квіточки.... залобки вітречь обшморгав—замість іграшки.* Г. Барв. 128.

Обві́д, во́ду, м. Контуръ. *Обвід повного кругловатого лиця.* Левиц. І. 282.

Обві́дка, ки, ж. Ободокъ, каемка (на узорахъ). Харьк.

Обві́дьмитися, млюся, мишся, гл. Сдѣлаться вѣдьмой, колдуномъ.

Обві́рчувати, чую, ешь, сов. в. **обверті́ти, чу́, тя́ш**, гл. Обворачивать, обворотить, обвивать, обвить. *Треба обвертіти голову хусткою.* Василь. у. *Було (її) обвертіти в подрану рядницу.* Мет. 268.

Обві́рчуватися, чуюся, ешся, сов. в. **обвертіти́ся, чу́ся, тя́шся**, гл. Обвиваться, обвиться, завернуться.

Обвісти́ти. См. **Обвіщати.**

Обвітрі́ти, рію, ешь, гл. Быть обвѣяннымъ вѣтромъ.

Обві́трря, ря, с. Воздухъ, атмосфера. См. **Повітря.** *Чорний ворон коли не коли скрикував над головою, прорізуючи.... обвітря своїм дужим крилом.* Мир. ХРВ. 70.

Обві́тряний, а, е. Обвѣянный вѣтромъ. *Осмалений сонцем та обвітряний здавався він ще похмурнійший, ніж був.* МВ. II. 148.

Обві́щати. См. **Обвіщувати.**

Обві́щувати, щую, ешь, сов. в. **обві́щати, щаю, ешь**, гл. Обвѣщивать, обвѣсить, увѣшивать, увѣсить. *Торбинками обвіщений його поножатий.* Шевч. 89.

Обвіща́ти, ща́ю, ешь, сов. в. **обвісти́ти, щу́, сти́ш**, гл.=**Оповіщати, оповістити.** *Поки що, а я панові йду обвістити.* МВ. (О. 1862. І. 103).

Обві́яти, ся. См. **Обвівати, ся.**

Обво́дити, джу, диш, сов. в. **обвести́, веду́, де́ш**, гл. Обводить, обвести. *Обвів його круг хати.*

Обво́зити, жу, зиш, сов. в. **обвезти́, зу́, зе́ш**, гл. Обвозить, обвезти.

Обво́зитися, жуся, зишся, сов. в. **обвезти́ся, зу́ся, зе́шся**, гл. Обвозиться, обвезтися.

Обволіка́ти, ка́ю, ешь, сов. в. **обволокти́, лочу́, че́ш**, гл. 1) Обволакивать, обволочить. 2) Покрывать, покрыть, обкладывать, обложить. *Кладуть із мертвих тіл костри. Соломой їх обволікають, оліо з дьотем поливають на всякий зруб разів по три.* Котл. Ен. VI. 50.

Обво́рити, рю, ри́ш, гл. Огородить **вор'я́м.** См. **Вор'я.**

Обво́рити, рюся, ришся, гл. Огородить свою усадьбу **вор'я́м.**

Оборожи́ти. См. **Оборожувати.**

Оборо́жувати, жую, ешь, сов. в. **оборожи́ти, жу́, жиш**, гл. Обороживать, оборожить, околдовать, очаровывать, очаровать. *Оборожував людей і бувало так, що занапастить чоловіка на ввесь вік.* Грин. І. 42. *Але часом, кажуть, неначе хто чоловіка обійде або оборожить.* Левиц. Пов. 26.

Обв'яза́ти, ся. См. **Обв'язувати, ся.**

Обв'я́зувати, зую, еш, сов. в. **обв'яза́ти, жу́, жеш**, гл.=**Обв'язувати, обв'язати.**

Обв'я́вуватися, зуюся, ешся, сов. в. **обв'яза́тися, жу́ся, жешся,** *гл.*=**Об'я́вуватися, об'яза́тися.**

Обганя́ти, на́ю, еш, сов. в. **обігна́ти, обжену́, не́ш,** *гл.* 1) Отгонять, отогнать. *Любистком мухи обганяв.* Котл. Ен. *Злодія обганяй та ганяй на звіроку.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 84). 2) Обгонять, обогнать (вокругъ чего). *Не позволю волів обганяти! —Позволь, мати, хоч раз обігнати.* Чуб. V. 218.

Обге́пати, паю, еш, *гл.* Облепать? *Пичура (пика), решетом не накриеш, за три дні не обгепаеш.* Ном. № 13950.

Обги́датися, джуся, дишся, *гл.* Испачкаться, огадиться. *Юшкою його обмочать, чоловік обгидиться.* О. 1862. VI. 98.

Обгина́лки, лок, *ж. мн.* Бока плоскодонной лодки. Вас. 151.

Обгина́ти, на́ю, еш, сов. в. **обігну́ти, ну́, обі́гнеш,** *гл.* Огибать, обогнуть.

Обгі́н, го́ну, *м.* 1) Связка и стягивание срубленныхъ деревьевъ въ кучи. Шух. I. 178. 2) У гуцульскихъ пастуховъ: ворота въ помѣщеніи, хлѣвѣ для скота. Шух. I. 186.

Обгле́жувати, жую, еш, *гл.*=**Обгля́дати.** *Пішов обглежувати.* Волчан. у.

Обгляда́ти, да́ю, еш, сов. в. **обгля́діти, джу, диш,** *гл.* Осматривать, осмотрѣть.

Обговори́ти. См. **Обговорювати.**

Обговорювати, рюю, еш, сов. в. **обговори́ти, рю́, ри́ш,** *гл.* Обговаривать, обговорить, клеветать, оклеветать. *Та нас же осудять, обговорять круом.* Левиц. I. 177.

Обго́бтати, ся. См. **Обговтувати, ся.**

Обго́бтувати, тую, еш, сов. в. **обго́бтати, таю, еш,** *гл.* Пріучать, пріучить, осваивать, освоить. *Кінь иноді який дикий, а обовтують.* О. 1862. VII. 37.

Обго́бтуватися, туюся, ешся, сов. в. **обго́бтатися, таюся, ешся,** *гл.* Осваиваться, освоиться, привыкать, привыкнуть.

Обгодо́вувати, вую, еш, сов. в. **обгоду́вати, ду́ю, еш,** *гл.* Окармливать, окормить. *Обгодувавши і упоїв, так що вовк не видержав.* Рудч. Ск. I. 12.

Обголи́ти, ся. См. **Обголювати, ся.**

Обголі́ти. *лію, еш,* *гл.* Обнажиться. *Обголіли дерева в осени.* 2) Обѣднѣть, обнищать.

Обгольня́, ні, *ж.* Дубовая колода, обрѣзанная въ формѣ дуги, на которую пригоняютъ распаренное дерево для дуги. Кролев. у. Слов. Д. Эварн.

Сбго́лювати. люю, еш, сов. в. **обголи́ти, лю́, лиш,** *гл.* 1) Обнажать, обнажить. 2) Обривать, обрить. *Взяли йому у світлоньку, обголили головоньку.* Чуб. V. 983. 3) Забирать, забрать все, обобрать. *Більше за всіх нас прикащик Сухоперний обголив.* Г. Барв. 470.

Обго́люватися, лююся, ешся, сов. в. **обголи́тися, лю́ся, лишся,** *гл.* 1) Обнажаться, обнажиться. 2) Обриваться, обриться. *Вибачайте, що не оболюся, бо тепер гаряча пора, саме жнива.* Левиц. Пов. 205.

Обголя́ти, ля́ю, еш, *гл.*=**Обголювати.** *Щоб голови всі обголяли.* Котл. Ен. IV. 54.

Обго́нити, ню, ниш, *гл.*=**Обганяти.**

Обгорі́лий, а, е. Обгорѣлый. *Стоїть обгорілий пеньок.* Рудч. Ск. II. 108.

Обгорі́ти. См. **Обгоряти.**

Обгорі́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Разгорѣться, начать хорошо горѣть. *Обгорітися дайте гнотові.* Константиногр. у.

Обгорну́ти, ся. См. **Обгортати. ся.**

Обгоро́да, ди, *ж.* Ограда, палисадъ. *Обгороди да шанці робили.* Макс.

Обгороди́ти. См. **Обгороджувати.**

Обгоро́джувати, джую, еш, сов. в. **обгороди́ти, джу́, диш,** *гл.* Огораживать, огородить, загораживать, загородить, обвести, окружить. *Чоловік виноградник обгородив тином.* Єв. Мр. XII. 1. *Двір дошками обгороджений.* Рудч. Ск. *Матиї Марусеньку родила, місяцем обгородила.* Лукаш. 97.

Обгороди́тися, джу́ся, дишся, *гл.* 1) Окружить плетнемъ, заборомъ свой дворъ, огородъ. 2) О лунѣ, солнцѣ: быть окруженнымъ туманнымъ сіяніемъ. *Зійшов місяць із зорею та й обгородився.* Мет. 329. *Як місяць або сонце обгорожено кругом,— буде лютий мороз, а вітку вітер.* Грин. I. 254.

Обгорта́ти. та́ю, еш, сов. в. **обгорну́ти, ну́, неш,** *гл.* 1) Обворачивать, обвертывать, обвернуть, обматывать, обмотать, укрыть кругомъ. *Обгорнув йому плащанцею.* Єв. Мр. XV. 46. *Обгорнула дитину рядном.* 2) Окучивать, окучить (растеніе). *З неділі треба картоплю обгортати.* Харьк. 3) Окладывать, обложить, окружать, окружить, облегать, облечь, обнять. *Обгорнули горщик жаром.* Черниг. *Небо хмари обгорнули. Обгорнуто таборами Єрусалим.* Єв. Л. XXI. 20. *Обгорнули налигайчів лесторівками.* К. Досв. 8. *Ще більший жаль об горнув його.* НВолын. у. *Сміх мене обгор-*

тав. Ном. № 12297. *І обгорнули мене думки та гадки.* Федьк.

Обгорта́тися, та́юся, ється, сов. в. **обгорну́тися**, ну́ся, неться, гл. 1) Обертываться, оборачиваться, обвернуться, закутываться, закутаться. *Обгорнулась хустиною.* Левиц. I. 27. *І встав перед його очима розпінаний Бог, обгорнувшись чорними хмарами.* Мир. ХРВ. 32. 2) Сплошь покрываться, покрытся. *Хмарами небо обгорнулося.*

Обго́ртка, ки, *ж.* 1) Одежда, носимая въ части Галиціи женщинами вмѣсто юбки: кусокъ шерстяной матеріи, тканой полосами (поперемѣнно черной и темнокрасной), которой обвертывается женщина по рубашкѣ на мѣстѣ юбки, подпоясывая ее въ поясницѣ кромкой. Гол. Од. 71. Kolb. I. 40. 2) Обложка книги. *Перегорнув обгортку.* Св. Л. 42.

Обгора́ти, рає, ють, сов. в. **обгорі́ти**, рі́ю, рі́ють, гл. 1) Обгорать, обгорѣть. 2) Загорать, загорѣть. *Ти, дівчино чорнявая, ти, дівчино біла, ти у полі не робила, то й не обгоріла.* Чуб. V. 1.0.

Обграва́ти, граю́, ють, сов. в. **обігра́ти**, гра́ю, ють, гл. Обыгрывать, обыграть. *Одразу Бабич прорвись, а далі як почав він обграваті тою майстра.* Грин. II. 291.

Обгребти́, ся. См. **Обгрі́бати**, ся.

Обгриза́ти, за́ю, ють, сов. в. **обгри́зти**, зу́, зе́ш, гл. Обгрызать, обгрызть, отгрызать, отгрызть. *Така проклята з'їжа, що шведко поїсть воли, обгризе мені вуха.* Левиц. I. 521.

Обгрі́бати, ба́ю, ють, сов. в. **обгребти́**, бу́, бе́ш, гл. Огребать, огресть.

Обгрі́батися, ба́юся, ються, сов. в. **обгребти́ся**, бу́ся, бе́шся, гл. 1) Огребать, огресть съ себя. 2) Гресть (весломъ).

Обгрузи́ти, жу́, зи́ш, гл. Размѣсить грязь вокругъ.

Обгруба́тися, ба́юся, ба́ються, гл. Растерять все. *На дорозі я зовсім обгубався.* Змієв. у.

Обгу́джувати, джую, ють, сов. в. **обгу́дити**, джу, диш, гл. Оговаривать, оговорить, очернить.

Обгулятися, ля́юся, ються, гл. Проиграться. *Вирала вона в його всі гроші... Вийшов він тоді з хати та й каже: „От, от як раз обгулявся.* Грин. II. 251.

Обгу́ркати, каю, ють, гл. Обвалить, оббить, производя ударами сотрясеніе. *Та ще тут буде роботи* (стіни обмазувати) *скрізь, бо як почнуть бляхарі свою роботу, то* *четь обгуркають не то в середині — і з скола.* Могил. у.

Обда́льший, а, е. Болѣе далекій, нѣсколько дальше находящійся. *Од ближніх сусід і обдальших.* Вх. Лем. 441.

Обдара́ти. См. **Обдира́ти**.

Обдаро́вувати, вую, ють, сов. в. **обдарува́ти**, ру́ю, ють, гл. Одарять, одарить. *Се він мене обдаровав.* МВ. (О. 1862. I. 48).

Обдира́ти, ра́ю, ють, сов. в. **обдра́ти**, деру́, реш, гл.=**Обдаровувати**, обдаровать. Левиц. I. 44. *Ой підіте, скриню одімкніте, подарочки та й заберіте, усіх бояр та й обдаріте.* Грин. III. 482.

Обда́ти, да́м, дасі, гл. Дать всѣмъ.

Обде́нкуватий, а, е. Полный.

Обде́мок, мка, *м.* Человѣкъ объѣвшійся, со вспученнымъ животомъ (преимущ. о дѣтяхъ). Харьк.

Обде́ржини, жин, *ж. мн.* Счесываемая съ овчины шерсть. *Моток напряжений з обдержин.*

Обде́рти, ся. См. **Обдира́ти**, ся.

Обдёртус, са, *м.* Оборвышъ, сорванецъ. *Мене все село і вся околиця зове майстром над майстрами, а ви, обдертуси, зовете тільки майстром.* Чуб. I. 154.

Обджёркати, каю, ють, гл.=**Обскубти**. *На батькові чисто чуб обджеркали, що не зосталось і одної волосини — до решти обіграли.* Грин. II. 340.

Обдзьобба́ти, обдзьоба́ти. См. **Обдзьобува́ти**.

Обдзьобува́ти, бую, ють, сов. в. **обдзьоба́ти** и **обдзьюба́ти**, ба́ю, ють, гл. Обклевывать, обклевать. *Од надлетіли райські пташеньки, та обдзьобали виноградненько.* Гол. *Всі ягоди на вишні обдзьобали.* Греб. 368.

Обдзивля́тися. См. **Обдзивля́тися**.

Обдзивля́тися, ля́юся, ються, сов. в. **обдзивитися**, влю́ся, вишся, гл. Осматривать, осмотрѣть. *Обводе хату очима.... обдзивиться, устав.* Мнж. 130. *Батьку запакає і пішов до комори обдзивитися що вкрали.* Рудч. Ск. I. 204. *Ходім, каже, жінко, обдзивимось: я тобі скажу, де на цибулю, де на моркву, де на петрушку.* Рудч. Ск. I. 183.

Обдзима́ти, ма́ю, ють, сов. в. **обдзу́ти**, дзу́ю, ють, гл. Пучить, вспучивать, вспучить, вздуть. *Живіт обдзима.* О. 1861. V. 73.

Обдира́ти, ра́ю, ють, сов. в. **обдра́ти** и **обідра́ти**, деру́, реш, гл. 1) Обдирать, ободрать. 2) Грабить, ограбить. *Мужика вдень обдери, а вночі обросте.* Ном. № 1256.

Церкву обдирає, а корчму латає. Ном. № 11723.

Обдира́тися, ра́юся, ався, сов. в. **обі́дра́тися** и **обдерти́ся, обдеру́ся, ре́шся**, гл. 1) Обдираться, ободраться. 2) Обрываться, оборваться (о платьѣ), обнашиваться, обноситься. *Чи бачили, як ми обідрались.* Котл. Ен. I.

Обділя́ти. См. **Обділяти.**

Обділя́ти, ля́ю, ять, сов. в. **обділи́ти. лю́, лиш**, гл. Надѣлять, надѣлить всѣхъ, раздѣливъ, дать всѣмъ. *Батюшка вийшов на царські врата да почав проскурою народ обділяти.* Г. Барв. 255. *Як таки можна таким маленьким кусочком вареника та всю вашу громаду обділити.* Кв. I 256. *Куплю в'язку бубликів, то й буде чим обділити дітей.* Грин. III. 248. *Чи час дари роздавати, коровам обділяти?* О. 1862. IV. 33.

Обдря́пати. См. **Обдрапувати.**

Обдря́пувати, пую, ять, сов. в. **обдря́пати, паю, ять**, гл. Оцарапывать, оцарапать; обдирать, ободрать. Харьк. у.

Обдури́ти. См. **Обдурювати.**

Обду́рь, рі, *ж.* Обманъ. *Обдур'ю ти зо мною жила і на мої літа не оглянулась.* Г. Барв. 87.

Обду́рювати, рюю, ять, сов. в. **обдури́ти, рю́, риш**, гл. Обманывать, обмануть. *Обдурювати якось ніякого та ще й гріх.* Левиц. I. 108.

Обду́ти. См. **Обдимати.**

Обду́тися, ду́юся, ався, гл. 1) Распухнуть, раздуться. *Увесь обдувся як барило.* Котл. Ен. *Він од горілки весь обдувся.* Котл. Ен. П. 22. 2) Опиться. *Обдувся води, аж боки росперло.*

Обевві́чити, чу, чиш, гл. Изувѣчить. *Лютий, дуже лютий був... безневинно чоловіка було обезвічить.* О. 1862. V. 107.

Обезглу́здити, джу, диш, гл. Лишить разсудка. *Який вас обезглуздив кат?* Котл. Ен. IV. 50.

Обезглу́здіти, дію, еш, гл. Потерять разсудокъ, ошалѣть, рехнуться. *Наталка так обезглузділа, що любить хитропастившаюсь Петра.* Котл. НП. 374.

Обезголо́вити, влю, виш, гл. Обезглавить. Только у Стороженка: *Разом з обезголовленим трупом звалився з дуба чоловік.* Стор. МПр. 107.

Обезвуби́ти, бію, еш, гл. Лишиться зубовъ.

Обезлю́дити, джу, диш, гл. Обезлюдѣть.

Обезлю́діти, дію, еш, гл. Обезлюдѣть.

Обезче́стити, щу, стиш, гл. Обезчестить. *Лайдак!.. Пропив усе добро, а тепер обезчестив мене.* Левиц. I. 529.

Обе́лець, льця, *м.* 1) Тонкій берестовый стволъ, цѣликомъ употребляемый на ободъ колеса. Сумск. у. 2) Верхній тонкій конецъ древеснаго ствола. *Поїхав по обельці. Хата з обельців.* Лебед. у.

Обельця́ний, а, е. Сдѣланный изъ обельцiв. *Обельцяне колесо.* Сумск. у.

Обенбе́рити, обенбе́рити, рю, риш, гл. Бросить оземь съ силой, сильно ударить. *Як обенбере ж він його* (в себе)! Мнж. 95.

Обенбе́ритися, рюся, ришся, гл. Шлепнуться наземь, тяжело упасть. Мнж. 187.

Обербе́нитися, нюся, нишся и **обербе́ритися, рюся, ришся**, гл.=**Обенберитися.** *Сидів-сидів, та мов не свіжий, обербенився шкереберть додолу.* Полт. у.

Обербену́ти, ну́, неш, гл.=**Обенберити.** Тавр. г.

Обербе́ритися. См. **Обербенитися.**

Обере́га, ги, *ж.* 1) Предохраненіе. *Це найкраща берега від худоби.* 2) Предосторожность.

Оберега́ти, га́ю, еш, сов. в. **оберегти́, режу́, жёш**, гл. Оберегать, оберечь, сохранять, сохранить. *Писано, що ангелам наказже оберегати тебе.* Св. Л. IV. 10.

Оберега́тися, га́юся, ався, сов. в. **оберегти́ся, жу́ся, жёшся**, гл. Быть осторожнымъ, беречься, поберечься. *Та й загрузились у бâкаї. Той хазяїн аж плаче та того хлопця лає, що не оберіся.* Мнж. 9.

Обере́жний, а, е. Осторожный.

Обере́жність, ности, *ж.* Осторожность. *А Петра возьми тихою ступою з обережністю.* К. ЧР. 177

Обере́жно, *нар.* Осторожно. МВ. (О. 1862. I. 81).

Обере́м, му, *м.*=**Оберемок.** Павлогр. у.

Оберемок, мка, *м.* 1) Охапка; вязанка. *Оберемок дров.* 2) **Взяти на оберемок.** Взять въ охапку, на руки, взвалить на плечи. *К старій з поклоном приступивши, на оберемок узватившн, в землянку з валу потаскав.* Котл. Ен. V. 62. *Візьміть її на оберемок да й несіть.*

Обе́рка, ки, *ж.* Значекъ для отмѣтки своей овцы предъ выгономъ въ **полонину**— дыра въ ухѣ овцы. Шух. I. 195.

Оберну́ти, ся. См. **Обертати, ся.**

Оберта́к, ка, *м.* = **Обертас** ². Вх. Зн. 42.

Оберта́ння, ня, *с.* 1) Поворачиваніе, оборачиваніе. 2) Превращеніе. 3) Превращеніе (именованныхъ чиселъ). Кон. Ар. 2, 17.

Оберта́с, су, *м.* 1) Оборотъ, поворотъ. (Рак) *з вовком закладавсь, хто швидче добіжить до якогось там місця. От вовк біжить, а рак і причепився до вовчого хвоста. Той прибіг до границі та й каже: обертас!—А я давно жду вас.* Г. Барв. 325. 2) Танецъ въ родѣ вальса. Подольск. г.

Оберта́ти, та́ю, ешь, сов. в. **оберну́ти, ну́, нешь,** *гл.* 1) Поворачивать, повернуть, оборачивать, оборотить. *Треба обернути тонким боком.* Уман. и Гайсин. уу. 2)—**на що.** а) Употреблять, употребить на что, для чего. *Обертати на користь собі всяку тварь. Дещо. Твоє слово на святе діло обернуть.* К. (О. 1861. VI. 5). *А добро, що назбирали з убогого люду, на пожреби військові обернене буде.* К. Досв. 219. б)——**у що.** в)—**на свій обичай.** Повернуть по своему. *Як тиєї води ніхто не може обернути на свій обичай, так щоб мої бжоли жадний уречи не мог.* Чуб. I. 73. 3)—**у що.** Превращать, превратить во что. *Князьку будівлю обернули в хліб.* К. ПС. 63. **Обернути в нїщо.** Обратить въ ничто. *Обертаючи в нїщо слово Боже переказом вашим.* Єв. Мр. VII. 13. Также въ ариѳметикѣ: превращать, превратить (именов. числа). *17216 вершків обернути у вершки.* Кон. Ар. 17.

Оберта́тися, та́юся, ешся, сов. в. **оберну́тися, ну́ся, нешся,** *гл.* 1) Обращаться, обратиться (вокругъ), поворачиваться, повернуться. *Обертайся коло мене, як торбинка коло боку* Грин. III. 651. 2) Оборачиваться, обернуться, оглянуться. *А ти, Єво, не смутися і до мене обернися.* Чуб. I. 147. *Обертається й озирається Марина.* Левиц. I. 83. *Куди іду, обернуся, назад себе оглянуся.* Чуб. V. 264. *Обернімось трошки на себе та поміркуймо, чи не ми самі винні.* О. 1862. III. 32. 3)—**до кого́, чого́.** Обращаться, обратиться къ кому, чему. *На Обрітення обертаються пчиці до нізда, хлібороби до плугів.* Ном. № 523. 4)—з ким. Только не сов. в. Обращаться съ кѣмъ. *Тепер вони будуть знати, як з людьми ся обертати.* Грин. III. 641. 5) Возвращаться, возвратиться, успѣть отправиться и возвратиться назадъ. *Тебе б то смерть посилати, то б нажився чоловік....—А мені здається, що хоспоса наче на крилах обернулась.* МВ. (КС. 1902. X. 144). *Трічи обернувся з сном до обід.* 6) Находиться гдѣ-либо, проживать. *Та Бі знає, де ся моя рибочка обертає.* Гол. IV. 494. 7) Обойтись, извернуться. *Ще хоч би не тревив торік сіна,—було б чим обернутися.* Кобел. у. 8)—**чим, у що.** Обращаться, обратиться, превращаться, превратиться во что. *Обернутись зозулею.* Мет. 257. *Обернися порося на карася.* Ном. № 119. *В сумне стогнання обертались речі.* К. XII. 52.

Обертнем, *нар.*=**Обертом.** *Усе пішло обертнем.* Все закружилось, пошло кругомъ. МВ. (КС. 1902. X. 155).

Обертом, *нар.* 1) Круговращательно, кругомъ. 2) **Голова́ о́бертом іде́.** Голова кружится, идетъ кругомъ. *Голова обертом іде і у п'ятих раз-по-раз—шпи-шпиг.* Лебед. у.

Обжа́луватися, лююся, ешся, *гл.* Нажаловаться, пожаловаться. *Се, бачу, вони вам і обжалувались.* Кв.

Обжа́ряти, рю, ряш, *гл.* Обжечь. *Чисто всі плечі обжаряв.* Рудч. Ск. II. 166.

Обжа́ти, ся. См. **Обжинати, ся.**

Обжа́ра, ри, *об.*=**Обжира.**

Обже́рливий, а, е Прожорливый. Вх. Лем. 441.

Обже́рти, ся. См. **Обжирати, ся.**

Обжива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **обжи́тися, живу́ся, ве́шся,** *гл.* Обживаться, обжиться. Устроиться жить гдѣ-либо.

Обжида́ти, да́ю, еш, *гл.* Поджидать. *То тоді будеш мене.... в гості обжидати.* КС. 1882. XII. 491.

Обжина́ти, на́ю, еш, сов. в. **обжа́ти, обіжну́, неш,** *гл.* 1) Обжинать, обжать, сжать вокругъ чего. *Птениченьку жну, а кукіль обжинаю.* Чуб. V. 859. *Де-де на стерні і будяк стоїв сиротою; обжали бідолагу.* Св. Л. 45. 2) Обгонять, обогнать, работая серпомъ. *Вона не хутко жне. Ми як удвох жали, так я її на вісім снопів за день обжинала.* Черниг. у.

Обжина́тися, наюся, ешся, сов. в. **обжа́тися, обіжну́ся, нешся,** *гл.* Оканчивать, окончить жатву. *Ой жніте, женчики, обжинайтеся.* АД. I. 79.

Обжи́нки, нок, *м. мн.* Окончаніе жатвы и празднество по этому случаю. Чуб. III. 226. Ум. **Обжи́ночки.** *Ой чий же то челядин обжиночки нарядив?* Чуб. III. 229.

Обжи́ра, ри, *об* =**Обжора.**

Обжира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **обже́рти, жеру́, ре́ш,** *гл.* Обжирать, обожрать, объѣсть.

Обжира́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **обжо́ртися, ру́ся, ре́шся**, гл. Обжираться, обожраться. *Обжерся та й болить живіт.* НВолын. у.

Обжо́рливий, а, е. Обжорливый.

Обжо́рство, ва, *с.* Обжорство.

Обзо́л, лу, *м.* Каждый изъ клиньковъ ножницъ. Лебед. у. *Один обзел у ножиць скрипівся, та й не ріжуть.* Лебед. у.

Обзеле́нкуватий, а, е. Зеленоватый.

Обзи́в, ву, *м.* Отзывъ, откликъ, отвѣтъ. *Добре я стрянув двері аж тричи й питаю—хто в хаті? Обзиву не було, наче не було нікого в хаті.* Новомоск. у.

Обзива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **обізва́тися, зву́ся, вешся**, гл. Отзываться, отозваться, откликаться, откликнуться, заговорить; о животныхъ: кричать, закричать. *Як зовуть, так і обзиваються.* Ном. № 7127. *Обізвалась стара мати та на тім боці моря: „Не плач, не плач, дитя моє!“* Чуб. V. 572. *Обізвався старий батько: „Чого ждеш небого?“* Шевч. 72. *Обізвався в лісі пугач.* Левиц. I. 109.

Обзира́ти, ра́ю, еш, гл. Осматривать. *Вони обзирають її з усіх боків.* Федьк.

Обзначни́й, а, е=Смапний. Вх. Уг. 254.

Обзначи́ти, чу́, чи́ш, гл. Отмѣтить знаками, обозначить. *Прошу, щоб обзначить йому,—де його, а де мі.* Новомоск. у.

Обзнобі́ти, блю́, бі́ш, гл. Простудить. *Коло проси любка боса ніжки обзнобила.* Гол. IV. 452.

Обзолоти́ти, лочу́, тиш, гл. 1) Озолотить. О. 1862. IV. 38. *Сонце обзолотило променням грушї й вишні і квітки.* Левиц. Пов. 216. 2) Обогатить. *Чи я б тебе, доню моя, не обзолотила?* Левиц. I. 169.

Обзо́ри, рів, *м. мн.* Осмотръ дома и хозяйства, куда хотятъ дѣвушку выдать замужъ, или гдѣ хотятъ взять дѣвушку замужъ. Угор.

Обі́, *сз.=Щоби.* (Пущу) *тоту дівчиничку з чорними очима, аби мені молодому водиці носила.* Гол. IV. 504.

Обива́тель, ля, *м.* Обыватель, гражданинъ.

Обида́, да, *ж.* Обида. *Не стільки гірка обида, як зліть палила її очі сльозами.* Левиц. Пов. 42. Ум. **Обидо́нька.**

Обида́ва, *числ.* Оба. *Білш же обидва разом.* Єв. I. XX. 4. *Дивись в обидва й прислухайся обома. Волосний писарь і канцелярист Скоробреха, як кажуть, жевжики обидва.* Котл. НП. 350.

Оби́дві, *числ.* Обѣ. *Маю висіти за одну ногу, волію за обидві.* Ном. № 7308.

Оби́двоє, *числ.=Обоє. Скажімо ся поховати обидвоє в одну яму* Чуб. V. 78.

Обиде́нкою, *нар.* За день. *Я обиденкою справляюсь: уранці пойду, а на ніч і додому.* Харьк. г. См. **Обидень.**

Обиде́нний, а, е. Сдѣланный въ одинъ день. *Зробіть ви обиденну сітьку, таку, щоб уе один день і пралась, і сукалась, і мотилась, і щоб із тії нитї і сітка плелась.* Мнж. 28.

Оби́день, *нар.* На день, за день. *Да менї гляба на багато треба: я на обидень пойду.* Конот. у. *Він обидень справиться.* Конотоп. у. *Обидень не вернеться відтіля.* Борз. у. *Менї трапилося бачити, як обидень ховали дочку й матку.* О. 1862. II. 58.

Оби́дний, а, е. Обидный.

Оби́дник, ка, *м.* Обидчикъ.

Оби́дниця, ці, *ж.* Обидчица.

Оби́дно, *нар.* Обидно. *Очам видно, та ногам обидно.* Ном. № 11426.

Оби́йниця, ці, *ж.* Узкая дощечка, которая накладывается на драпь, когда изъ нея выдѣлывается коробка, для того, чтобы драпь не ломалась. Сумск. у.

Оби́йста, тя, *с.* Усадьба. *Поспинився він у своїм обийстю,—аж у нього все жито в засіках.* Рудч. Ск. I. 81.

Оби́хвіст, хвоста, *м.* Жуликъ? прохвостъ? *Там такий обихвіст, такий брехун.* Кіевъ. у.

Обихі́дка, ки, *ж.=Обіхідка. Може якою шаха уторгував би, то й було б на обихідку.* Рудч. Ск. II. 25.

Обихі́дчастий, а, е=Обіхідчастий. *Хата обихідчаста.*

Обича́й, ча́ю, *м.* Обычай, обыкновеніе. *Да пойдем у той край, де хороший обичай.* Мет. 30. *Не позичай,—злий обичай: як віддає, то ще й має.* Ном. *У мене обичай—козацький звичай: хоть побачу, то й не плачу.* Чуб.

Обича́йка, ки, *ж.* 1) Ободъ, на который натягивается сито, рѣшето, бубенъ и пр. Вас. 152, 176. Сим. 91. 2) Деревянный или лубяной ящикъ, покрывающій въ мельницѣ или ручной мельницѣ верхній жерновъ и удерживающій муку. Черниг. у. Шух. I. 146, 264, 284.

Обича́йний, а, е. Обыкновенный. МВ. III. 124. Вх. Уг. 254. См. **Звичайний.**

Обібра́ти, ся. См. **Оббірати, ся.**

Обігна́ти. См. **Обганяти.**

Обігнути. См. **Обгинати.**

Обігра́ти. См. **Обгравати.**

Обігрі́ти, рі́ю, еш, гл. Обогрѣ́ть.

Обі́д, бо́ду, м. Ободъ. Рудч. ЧП. 250. Ум. **Обі́дець.**

Обі́д, ду, м. 1) Обѣдъ. *Ой був Сава в Немирові в хлібів на обіді.* Макс. **Станови́ти обі́д.** Устраивать поминальный обѣдъ. 2) мн. **Обі́ди.** Обѣденное время. *Уже обіди. Сонце гріє.* Греб. 352. *Були вже пізні обіди, а люде з церкви ще не вийшли.* Левиц. I. 25. 3) **До-обі́д.** До обѣда. *Як би поспав до обід, так приснився б ведмідь.* Ном. № 11308. Ум. **Обі́дець, обіде́чько.** Рудч. ЧП. 205. *Для тебе тещенька обідець готує.* Грин. III. 526.

Обіда́ння, ня, с. Обѣданіе. *Ой снідання, обідання, гіркий мій обіде.* Грин. III. 312.—*Чом не обідаєш, моя душечко? —Бо тебе жду з обіданням.* Чуб. V. 1133.

Обі́дати, даю, еш, гл. Обѣдать. *Чи обідала, чи не обідала, аби рід одвідала.* Ном. № 7274.

Обі́ддя, дя, с. соб. Ободья. *Вози добрі кінські і чумацькі, обіддя міцне.* Левиц. I. 106.

Обі́дець, дця, м. Ум. отъ **обі́д.**

Обі́дець, дця, м. 1) Ум. отъ **обі́д.** Ободокъ. 2) Кольцо, колечко. *Ой там Павлусь з крамом станє, з хорошим крамом— обідцями. Усім дівочкам роспродає, дівці Галочці даром дає.* Чуб. III. 127.

Обіда́тельно, нар. Обидно. Змѣев. у.

Обі́дити. См. **Обіжати.**

Обі́дник, ка, м.=**Обі́дник.** Грин. I. 22.

Обідни́ти, ню́, ни́ш, гл. Сдѣлать бѣднымъ.

Обідни́тися, ню́ся, ни́шся, гл. Обѣднѣть.

Обі́дній, я, в. Обѣдній. *Та збудила мене мати в обідню годину.* Мет. 20.

Обідні́ти, нію, еш, гл. Обѣднѣть. *Обідніє один чоловік.* ЗЮЮР. I. 46.

Обідняшній, я, е, Обѣденный. *І вечері ніколи не варила, усе обіднянню юшку пъопали.* Г. Барв. 505.

Обідонько, ка, м. Ум. отъ **обі́д.**

Обідра́нець, нця, м. Оборванецъ. *Обідранці пішли в танці, голобокі пішли в скоки.* Ном. № 12485.

Обідра́нка, ки, ж. Оборванная женщина.

Обідра́ти, ся. См. **Обдирати, ся.**

Обіжа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **обі́дити,** дкн. **дить,** гл. Обижать, обидѣть. *Старший брат обіжає меншого.* Стор. I. 21. *Обідив я тебе бідненьку вчора.* Г. Барв. 282.

Обіжда́ти, даю, еш, гл.=**Обіжати.** Г. Барв. 439. МВ. (О. 1862. III. 36). *Тяжкий гріх обіждати і всякого чоловіка не то що сироту.* Кв. I. 188.

Обі́в, обо́ву, м.=**Обов.** *За татарми обів іде, за обовом— кінь турецький.* Гол. I. 97.

Обізва́тися. См. **Обзиватися.**

Обіздрі́ти, дрю́, ри́ш, гл. Увидѣть. Борз. у. 2) **По́ки со́нце обіздрі́є.** Пока роса спадетъ. Мнж. 187.

Обіздрі́тися, рю́ся, ришся, гл. Оглянуться Федьк.

Обізнава́ти, знаю́, ёш, сов. в. **обізна́ти, зна́ю, еш,** гл. 1) Знакомить, познакомить, ознакомать. 2) Узнавать, узнать кого. *Більш обізнали мене люде, стали наймати.* Г. Барв. 315.

Обізрі́тися, рю́ся, ришся, гл.=**Обіздрі́тися.**

Обійма́ння, ня, с. Обниманіе. Левиц. I. 184. К. ЦН. 270.

Обійма́ти, ма́ю, еш, сов. в. **обня́ти, німу́, неш,** гл. 1) Обнимать, обнять, обхватывать, обхватить. *Обніміте ж, браття мої, найменшого брата.* Шевч. *Одну ручку в головоньку, а другою обій зла.* Лукаш. 238. 2) Охватывать, охватить. *Страх обняв його.* Єв. Л. I. 12. *Журба обняла.* Чуб. V. 154. *Стала їх темна нічка обіймати.* АД. I. 118. 3) О водѣ: заливать, залить. *Уже лужки-бережки вода й обняла.* КС. 1883. II. 378.

Обійма́тися, ма́юся, ешся, сов. в. **обня́тися, німу́ся, неться,** гл. Обниматься, обняться. *Ой сидять вони (голуби) та й цілуються, сивими крильцями обіймаються.* Лукаш.

Обійми, мів, с. мн. Объятія. *Маруся сама була в хаті, сиділа на лаві, хитаючи в обіймах недужу свою дитину.* МВ. II. 178.

Обійми́ти, му́, неш, гл.=**Обняти.** *Сам так го обіймив.* Федьк.

Обійми́ще, ща, с. Обхватъ. *Такі дуби вера, що по пістора обіймища.* Рудч. Ск. II. 106.

Обійня́ти, ійму́, неш, гл.=**Обняти.** *Стара як обійняла її, то й з рук не пускає.* МВ. (О. 1862. III. 35).

Обійстя, тя, с.=**Обійсти.** Св. Л.

Обійти́, йся. См. **Обіходити, ся.**

Обі́ях, нар. Рядомъ, возлѣ. *Здорова була, дівчиноньо!—як на струні брязнуло обік мене.* МВ. (О. 1862. III. 54). *Виступає. Обік його жіночка небога.* Шевч. II. 21.

Обікла́сти, ся. См. **Обкладати, ся.**

Обікра́сти. См. **Обкрадати.**

Обіллáти, ляю, ешь, гл.=**Облити.** *Обіллялі мене дрібненькій сльози.* Чуб. V. 60.

Обіллáтися, ляюся, ешся, гл.=**Облитися.** *Ніч настанє—слізоньками обілляюсь.* Чуб. V. 467.

Обіпéрти, ся. См. **Обпірати, ся.**

Обіпрáти. См. **Обпірати.**

Обіпрáтися. См. **Обпірадися.**

Обіп'я́сти, ся. См. **Обпинати, ся.**

Обірáти, ráю, ешь, сов. в. **обрáти, оберý, рéш,** гл. Избирать, избрать. *Ми оберем собі ватажком Марка.* Стор. МПр.

Обірвáти, ся. См. **Обривати, ся.**

Обірка, ки, *ж.* Веревка, продѣтая въ крайнія петли нижняго края рыболовной сѣти. Харьк. г.

Обірни́к, ка, *м.* 1) Навозъ. Вх. Зн. 42. 2) У гуцульскихъ мастеровъ (**мосяжники**), дѣлающихъ украшенія изъ мѣди: родъ круглаго долотца съ остріемъ трубочкой—для выбиванія кружковъ изъ мѣдной пластинки. Шух. I. 278.

Обірок, рку, *м.* Бракъ, что-нибудь негодное.

Обіруч, *нар.* Обѣими руками. *Схопила за плечі обіруч мсвістку.* Г. Барв. 369. *Вона мене як схопить за шию обіруч.* МВ. (О. 1862. III. 41).

Обіручки, *нар.*=**Обіруч.** МВ. II. 112.

Обіручний, а, е. На двѣ, объ руки. Угор.—**столéць.** Верстакъ для строганія. Части: **голозáч**—доска, которая придерживаетъ, **цапóн**—доска, которая подкладывается. Вх. Лем. 441.

Обісіти, сію, еш, гл. Надоѣсть. *Думаю одружитися, — обісіло вже молодикувать.* Шевч. (О. 1862. V. 12).

Обісмілáтися. См. **Обісмілюватися.**

Обісмілювáтися, лююся, ешся, сов. в. **обісмілúтися, люся, лишся,** гл. Дѣлаться, сдѣлаться смѣлѣе, осмѣлиться. *Мовчая він, то дітвора обісмілювалась і підійшли до його ступнів з-на десять.* Св. Л. 192.

Обісна́ти, сплю́, спи́ш, гл. Заснуть. *Люде вже обляли та обіспали.* КС. 1883. XII. 698.

Обісса́ти, сý, сеш, гл. Обсосать.

Обісса́тися, сýся, сéшся, гл. Обсосаться, пососать чрезъ мѣру. *Дитина з'ило,—то воно обіссалось.* Харьк. г.

Обісхнýти, хнý, неш, гл.=**Обсохнути.**

Обіськáти. См. **Обськавати.**

Обітéрти. См. **Обтирати.**

Обітни́ця, ці, *ж.* Обѣщаніе, обѣтъ. К. Бай. 132. *Давала вона сама собі обітницю до віку вічного не розлучатися з чоловіком.* Г. Барв. 141.

Обітрíти, рію, еш, гл. = **Обвітрíти.** *Станемо тутечка підождімо, поки сонце обітріє.* Дума. *Що воно таке, Архипе, обітріє?..—Се як вітром переїде під час ісходу сонця, от сонце і обітріє.* К. Исторія возс. Руси. I. 341.

Обітря, ря, *с.*=**Обвітря** (Клѣтки) *напували пахощами обітря.* Мир. ХРВ. 61.

Обітя́ти, тну́, неш, гл.=**Обтяти.** *Вона мені молодому кучерики обітяла.* Грин. III. 629.

Обіхíдка, ки, *ж.* 1) Обиходъ, текущій расходъ. *Та в трохи, що треба на обіхідку.* Змѣн. у 2) Хата безъ огорожи.

Обіхíдливий, а, е. Обходительный. *Вона обіхідлива з народом.* Г. Барв. 132.

Обіхíдність, ности, *ж.* Обиходъ, потребность. *В мене є хліба на мою обіхідність.*

Обіхíдчастий, а, е. Неогороженный. Мнж. 187. *Хата зробилась обіхідчаста.* Стор. I. 26.

Обіхóдити, джу, диш, сов. в. **обійтú, йдý, дéш;** гл. 1) Обходить, обойти. *Обійди, серденько моє, по за вишневим садочком.* Мет. 60. *Я ж тії річеньки та кругом обійшла.* Чуб. V. 539 2) Объ одеждѣ: сходиться. См. **Обходити.**

Обіхóдитися, джуся, дишся, сов. в. **обійтúся, дýся, дешся,** гл. 1) Обходиться, обойтись, довольствоваться. *Як в гроші—розійдуться, а як нема - обійдеться.* НВолын. у. *Обійдеться Великдень без гречаної паски.* Ном. № 5201. 2)—з **ким.** Обходиться, обращаться съ кѣмъ. *Свати дуже гарно з нами обіходилися.*

Обіцáнка, ки, *ж.* Обѣщаніе. *Обіцянка — цяцянка, а дурневі радість.* Ном.

Обіцáти, цáю, еш, гл. Обѣщать. *Лучче не обіцяти, як слова не держати.* Ном. № 10677. *Ой ніхто ж не винен, іно рідная мати, ой бо вона обіцяла за мене дати.* Чуб. V. 231.

Обіцáтися, цáюся, ешся, гл. Обѣщаться. *Він мені обіцяся телічку, та хоч би свинку дав.* Харьк. *Обіцялся всім дружкам по перстінку дати.* Лукаш. 94.

Обíч, *нар.* 1) Въ сторонѣ 2)=**Побіч.**

Обіця́ти(ся), цáю(ся), еш(ся), гл. **Обіцяти, ся.**

Об'їдáти, дáю, еш, сов. в. **об'їсти, їм, їси,** гл. Объѣдать, объѣсть.

Об'їдáтися, дáюся, ешся, сов. в. **об'їс-**

тися, їмся, їдеться, гл. Объѣдаться, объѣстся.

Об'їзджа́ти, джа́ю, еш, сов. в. **об'їхати, їду, деш**, гл. Объѣзжать, объѣхать. *Хто просто їде, той дома ночує, а хто об'їзжає, той в лісі блукає.* Ном. № 11404.

Об'їзд, ду, м. Объѣздъ. *Як поїде на об'їзд, то сьогодня дома буде, а як поїде навпростець — і завтра не буде.* Ном. № 11407.

Об'їздити, джу, диш, гл. Объѣздить, изъѣздить.

Об'їзди́ти, джу́, ди́ш, гл.=**Об'їздити**.

Об'їма́нка, ки, ж.=**Обійма́ння**. Ум. **Об'їманочка**. *Минулися наповчки та й об'їманочки, мише, ді, мя не минули тяжкі здиханочки.* Гол. II. 419.

Об'їсти, ся. См. **Об'їдати, ся**.

Об'їхати. См. **Об'їздити**.

Обкади́вати, джу́ю, еш, сов. в. **обкади́ти, джу́, диш**, гл. Кадить, покадить вокругъ чего. Желех.

Обка́кати, каю, еш, гл. Дѣтск. Замарать, опачкать испражненіями.

Обка́катися, каюся, ешся, гл. Дѣтск. Омараться, опачкаться испражненіями.

Обкаля́ти, ля́ю, еш, гл. 1) Испачкать, опачкать. 2) Опачкать испражненіями.

Обкаля́тися, ля́юся, ешся, гл. 1) Испачкаться, опачкаться. 2) Опачкаться испражненіями. *Дитина сидить у запічку— обкалялась.* Драг. 14.

Обка́пати. См. **Обкапувати**.

Обка́пувати, пую, еш, сов. в. **обка́пати, паю, еш**, гл. Окапывать, окапать, закапать. *Обкапали таки мені юпку свічкою на Стрітєах.* Харьк.

Обква́дятися, цяюся, ешся, гл. Испачкаться. *Обквацяся як порося.* Вх. Зн. 24.

Обквітча́ти, ча́ю, еш, гл. 1) Убрать цвѣтами, надѣть вѣнокъ. *Ми б її* (дѣвчину).... *калиною обквітчали.* Нп.

І. Обкида́ти, даю, еш, сов. в. **обки́дати, даю, еш**, гл. 1) Обкидывать, обкидать. 2) Забрасывать забросать. *Обкидали мене болотом.* 3) Обметывать, обметать. *Обкидай комір заполоччу.*

ІІ. Обкида́ти, даю, еш, сов. в. **обки́нути, ну, неш**, гл. Откидать, откинуть. *Обкинь снїг коло кошари, щоб можна було випустить овечки на двір.* Васильк. у.

Обкида́тися, даюся, ешся, сов. в. **обки́датися, даюся, ешся**, гл. Откидываться, откидать отъ себя. *Діла не обкидаєшся.* Столько дѣла, что не успѣешь всего сдѣлать. Мир. Пов. I. 128.

Обкипа́ти, па́ю, еш, сов. в. **обкипі́ти, плю́, пи́ш**, гл.—**кров'ю**. Покрываться, покрыться кровью. *Найайка-дротянка з кілка не звисає, мое біле тіло кров'ю обкипає.* Чуб. V. 621. *Що наша копійка? Кров'ю обкипіла.* МВ. (О. 1862. III. 77).

Обкиса́ти, са́ю, еш, сов. в. **обки́снути, ну, неш**, гл. Сильно обмокать, обмокнуть. *Рибалка обмокне, обкисне.* Мнж. 172.

Обкілюва́ти, лю́ю, еш, гл. Задѣлать, забрать стѣну вертикально поставленными жердями, сдѣлать стѣну изъ такихъ жердей. Каменец. у.

Обкіски, ків, м. мн. Праздникъ по окончаніи косьбы. Галиц.

Обкіт, кота, м. Время рожденія овецъ. Александров. у. О. 1862. V. Кух. 32.

Обкла́д, ду, м. Дифтеритъ.

Обкладати, даю, еш, сов. в. **обкласти, кладу́, деш**, гл. Обкладывать, обложить.

Обкладатися, даюся, ешся, сов. в. **обкластися, обкладу́ся, деш**ся, гл. 1) Обкладываться, обложиться. 2) Ложиться, лечь спать. *Обкладись ото вже люде й спать, а в моєї хазяйки горить світло.* Грин. I. 60.

Обкладки́й, до́к, ж. мн.=**Обклад**. Харьк.

Обкласти, ду́, де́ш, гл.=**Обкладати**.

Обклеїти. См. **Обклеювати**.

Обле́ювати, кле́юю, еш, сов. в. **обкле́їти, кле́ю, їш**, гл. Оклеивать, обклеить.

Обко́пувати, пую, еш, сов. в. **обкува́ти, кую́, єш**, гл. 1) Оковывать, оковать кусокъ металла, обдѣлать ковкою *Я дою* (залізо) *сам буду на горен класти, а ви тільки молотом обковуйте.* Чуб. II. 239. 2) Оковывать, оковать. *Обкували собі золотом.* Ленц. I. 299. 3) Куковать, покуковать вокругъ чего. *Нехай соловейко гніздо в'є, и сива зозуленька обкує.* Нп.

Обко́нати, наю, еш, гл. Остричь (овцу). Мнж. 182.

Обколупа́ти. См. **Обколупувати**.

Обколу́пувати, пую, еш, сов. в. **обколупа́ти, па́ю, еш**, гл. Облущивать, облупить, обковыривать, обковырять. *Занехаяні і обколупані негодою будинки-кам'яниці.* К. (О. 1861. II. 233).

Обкопа́ти, ся. См. **Обкопувати, ся**.

Обко́пувати, пую, еш, сов. в. **обкопа́ти, па́ю, еш**, гл. Окапывать, окопать. *З неділі будемо леваду обкопувати.* Харьк.

Обко́пуватися, пуюся, ешся, сов. в. **обкопа́тися, па́юся, ешся**, гл. Окапываться, окопаться.

Обкори́ти, рю́, ри́ш, ті.=**Обкорувати.** Вх. Зн. 42.

Обкору́вати, ру́ю, єш, ті. Очистить отъ коры (дерево) *Обкоруватъ колоду.* Рк. Левиц.

Обкоси́ти. См. **Обкошувати.**

Обкоси́тися, шу́ся, сишся, ті. Окончить косьбу.

Обко́шувати, шую, єш, сов. в. **обкоси́ти, шу́, сиш, ті.** Скашивать, скосить вокругъ. *Травy коси, а пеньки обкошуй.*

Обкоти́ти, кочу́, тиш, ті.—**отбру.** Позаботиться о стадѣ овецъ во время ягненія. *Обкотим отару, постриги; тепер цигають старих особе, а янята особе.* О. 1862. V. Кух. 33.

Обкрада́ти, да́ю, єш, сов. в. **обкра́сти и обікра́сти, кра́ду, деш, ті.** Обворовывать, обворовать, обокрасть. *В тім лісі жили розбійники і давно нападалялись батька її обікрасти.* Рудч. Ск. I. 202.

Обкрути́ти, ся. См. **Обкручувати, ся.**

Обкрути́ти, ся. См. **Обкручувати, ся.**

Обкру́чувати, чую, єш, сов. в. **обкрути́ти, чу́, тиш,** одн. в. **обкрутну́ти, ну́, не́ш, ті.** Окручивать, окрутить, -окрутнуть вокругъ чего, обвертывать, обвернуть, обмотать, кругомъ обвязать. *Його вхопив страшний камінь Крутько* (на дніпрових порогах) *й обкрутив круном себе.* Левиц. Пов. 351. *Показуючи застромлену в рукаві голку, обкручену ниткою.* Стор. I. 185.

Обкру́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **обкрути́тися, чу́ся, тишся,** одн. в. **обкрутну́тися, ну́ся, не́шся, ті.** 1) Окручиваться, окрутиться вокругъ чего, кружиться. *Танцюючи, вони разів двадцять обкрутяться по покоях.* Ком. I. 27. 2) Обматываться, обмотаться чѣмъ.

Обкува́ти. См. **Обковувати.**

Обкурі́ти, ся. См. **Обкурювати, ся.**

Обкурювати, рюю, єш, сов. в. **обкурі́ти, рю, ри́ш, ті.** Окуривать, окурить. *Чого ж він не при собі? Хиба обкурили або обпоїли чим яражсі дочки?* Мир. Пов. I. 163.

Обкурюватися, рююся, єшся, сов. в. **обкурі́тися, рю́ся, ришся, ті.** Окуриваться, окуриться. *Обсіявся маком сяченим, обкурився маданом.* Рудч. Ск. II. 31.

Обкусо́ти. См. **Обкушувати.**

Обкýтати. См. **Обкучувати.**

Обкýтувати, тую, єш, сов. в. **обкутати, таю, єш, ті.** Окутывать, окутать, плотно завернуть. Рудч. Ск. I. 193.

Обкýшувати, шую, єш, сов. в. **обкусо́ти, са́ю, єш, ті.** Обкусывать, обкусать.

Обла́в, ву́, *м.* 1)=**Облава.** 2) Облава. Вх. Зн. 42.

Обла́ва, ви, *ж.* Толпа, окружающая что-либо. *Попереду себе ворожих лякав облавою прутъ.* Нп. *Ходить по хатах, а жінки облавою його обступили.* Г. Барв. 325.

Обла́вок, вка, *м.* Бортъ (судна). *Тъ-ізді козаки у каюки скакали, тую илеру зі мальовані облавки брали та на пристань стягали.* АД. I. 218.

Обла́вом, *нар.* Сплошной массой. *Як почало роставатн, то вода ічнила рівчачками, а тепер, як дуже ростало,—йде облавом.* Волч. у.

Обла́годити, джу, диш, ті. 1) Поправить, починить. 2) Приготовить. *Вже й сани облагодив, а снігу й досі нема.*

Обла́годитися, джуся, дишся, ті. Устроиться; поправить, починить. *Повітка похилилась на бік, покрівля світиться, стрічи обсмикані, огорожа сипляється. Нема за що облагодитися московці.* Левиц. I. 57.

Обла́да, ди, *ж.* Недвижимое имущество, имѣніе. *Жити на своїй обладі.*

Обла́дувати, дую, єш, ті. Владѣть, обладать. МВ. I. 137. *Мій брат буде обладувати полем.* Рк. Левиц. *Володимир князь царством всім обладує.* Драг. 249.

Обладува́ти, дую, єш, ті. Приготовить, снарядить. *Обладували вози в дорогу.*

Обла́з, зу, *м.* Стремнина, крутизна, обрывистая скала, обрывъ. Угор. Шух. I. 79.

Обла́зити, жу, зиш, сов. в. **облізти, зу, зеш, ті.** 1) Облѣзать, облѣть, слѣзать, слѣзть. *Голось шерсть на собаці облізла.* 2) Лупиться, облупиться. Рудч. Ск. II. 53. *Од сонця шкура на носі облазить.* Харьк.

Обланити, ню, ниш, ті. Одурачить, оставить въ дуракахъ. Вх. Уг. 254.

Обла́к, ка, *м.* 1)=**Оболок** 1. Угор. 2)=**Оболок 2.** *Вилетів він трохи, не під сам облаки.* Грин. II. 12—13. Ум. **Облачок.** Гол. III. 409. *Сам сідает під облачок, меч сі кладе на столичок.* Гол. I. 172.

Облама́ти, маю, єш, ті. Обломить. *Як сів комар на маковці, ввесь мак обламав.* Чуб. III. 173.

Обла́пати. См. **Облапувати.**

Обла́пування, ня, *с.* Ощупываніе.

Обла́пувати, пую, єш, сов. в. **обла́пати, паю, єш, ті.** Ощупывать, ощупать. *Став він облапувати* (кругъ себе). Мнж. 130. *Треба тебе скрізь облапати, бо менї здається, що гроші в тебе.*

Облата́ти, ся. См. **Облатувати, ся.**

Облáтування, ня, *с.* Чинка чьей-либо одежды.

Облáтувати, тую, еш, сов. в. **облатáти**, тáю, еш, гл. 1) Класть, положить заплаты, починять, починить, положивъ заплату. 2)—**кого**. Постоянно чинить чью-либо одежду; починить чьи-либо одежду и бѣлье (все), положить заплаты на чьи-либо одежду и бѣлье. *Нема кому ні обіпрать, ні облатать — треба женитися,* Ном. № 8845. *Та їх* (дiти) *треба обшить, треба й облатать.* Мил. 222. 3) Дѣлать срубъ въ колодцѣ: обгородить лáтами? *Ой у полі хриниченька та й облатаная.* Чуб. V. 911. 4) **Облатати бóки.** Откологить. *Мене чиганяють, кийом боки облатають.* Грин. III. 159.

Облáтуватися, туюся, ешся, сов. в. **облатáтися**, тáюся, ешся, гл. Чинить, починить свою одежду, бѣлье. *Попереду було мене обмиває, знать соромиться свого дранта; а як облатався, обмився, став на панка схожий, тоді почав до мене підступати.* Левиц. I. 143.

Óблачок, чка, *м.* Ум. отъ **облак**.

Облáяти, лáю, еш, гл. Разругать.

Облáятися, лáюся, ешся, гл. Разругаться. *Він облаявся зо всіми.* Васильк. у.

Облéжати, ежу, жеш, гл. Пролежать дольше чѣмъ слѣдуетъ. *Як облежить лен, то насіня облетить.* Вх. Лем. 441.

Облекшúти, шу́, шúш, гл. Облегчить. Желех.

Облéсливий, а, е. Льстивый. *Там такий хитрий та облесливий чоловік, що лестками і душу з тебе вийме.* Берд. у. *Лащився мов облеслива собака.* Полт.

Облéсливість, вости, *ж.* Льстивость. Желех.

Облéсливо, *нар.* Льстиво. *Ласкаво та облесливо говорила з ним.* Левиц. Пов. 263.

Облéсний, а, е=**Облесливий**. Мнж. 187. *Подобалась вона Люборацькій, бо облесна була.* Св. Л. 83.

Облéсник, ка, *м.* Льстецъ.

Облéсність, ности, *ж.*= **Облесливість**. Желех.

Облéсно, *нар.*=**Облесливо**.

Облестúти. См. **Облещувати**.

Облетíти, лечý, тúш, гл. 1) Облетѣть (вокругъ); переносно: быстро обѣхать. *Мов сизая голубонька село облетіла.* Шевч. 2) Обсыпаться. *Щось її* (грушу) *труситъ: вже груики обсипались і листя облетіло.* Рудч. Ск. I. 66.

Облечú, чý, чéш, гл. Надѣть. *Облечу я жупан.* Вх. Лем. 441.

Облéщувати, щую, еш, сов. в. **облестúти, щу́, стúш**, гл. Льстить, прельщать, прельстить.

Обливáльник, ка, *м.* Парень, обливающій водой въ **обливаний понеділок**. Желех.

Обливáний понеділок. Понедѣльникъ праздника Пасхи, когда существуетъ обычай обливать другъ друга водой. Желех.

Обливáння, ня, *с.* Обливаніе.

Обливáти, вáю, еш, сов. в. **облúти, облілю́, ллеш**, гл. Обливать, облить. *Як задаю миленького, обливають сльози.* Чуб. V. 327.

Обливáтися, вáюся, ешся, сов. в. **облúтися, облілю́ся, ллешся**, гл. Обливаться, облиться. *Там дівчина та полощеться, полощеться, обливається.* Мет. 118.

Облúгати. См. **Облигувати**.

Облúгувати, гую, еш, сов. в. **облúгати, гаю, еш**, гл. Обманывать, обмануть. *Хто більш і не облигує нашого братчика, як не ця жидова.* Лохв. у. *А це вже обмиває йому.* Екатеринос. у. Слов. Д. Эвари.

Облизáти, ся. См. **Облизувати, ся**.

Óблизень, зня, *м.* Первоначально: облизываніе себя. **Ззісти óблизня** говорилось сперва о собакѣ: разсчитывала получить ѣду, но ничего не получила, лишь облизалась. Отсюда уже о людяхъ: **піймáти, вхопúти, ззісти óблизня**. Получить отказъ, потерпѣть неудачу. Котл. НП. 352. *Рiпився, як той цуцик, вхопивши облизня...* Сим. 231. *От же той жевжечок піймав у вас облизня: мов тертою хріну понюхав.* Харьк. у. **Дáти óблизня**. Отказать кому. См. **Облизуватися**.

Облúзування, ня, *с.* Облизываніе.

Облúзувати, зую, еш, сов. в. **облизáти, жу́, жеш**, гл. Облизывать, облизать. **Облизáти макогін**. Потерпѣть неудачу. Св. Л. 240.

Облúзуватися, зуюся, ешся, сов. в. **облизáтися, жу́ся, жешся**, гл. Облизываться, облизаться. *Собака облизується: мабуть щось украв уже та ззів.* Харьк. *Потоцький притулився в куточку і слуха* (себі хвалу),—*аж облизується,*—такъ пріятно ему было слышать похвалы собственной особѣ. Стор. I. 188. *Усі їдять, а він тільки облизується*—первоначально о собакѣ, а затѣмъ и о людяхъ и не только о ѣдѣ, а о всякомъ положеніи, при которомъ кто-либо не можетъ получить желаемаго и имѣющагося у другихъ. *Йому довелось*

тільки облизатися, бачивши, як той купив собі землю. Отсюда—**облизня пійма́ти.** (См.).

Обли́ну́ти, ну, неш, гл. Облетѣть.

Облипа́ти, па́ю, еш, сов. в. **обли́(ну)ти, ну, нош.** гл. Облипать, облипнуть. *Одежа коло вас облипла.* Котл. Ен.

Обли́ти, ся. См. **Обливати, ся.**

Облихосло́вити, влю, виш, гл. Очернить, обнести, озлословить. *Та бодай їх путь заклекотіла, як вони мене отак облихословили, хто їдою зна за віщо і про що.* Богодух. у.

Обли́ччя, чя, *с.* Лицо. *Прийняв він (янголь) на себе обличчя царя.* Рудч. Ск. II. 160. *На обличчя був прегонаний.*

Обли́шити, шу, шиш, гл. Оставить, бросить. *Ні вже, облиште з кожухом, тепер шити ніколи: треба молотить.* Кобел. у. *Облиш уже, не займай його.* Константиногр. у. *Мене облишила любая дівчина.* Чуб. V. 107.

Обли́шитись, шуся, шишся, гл. Не стать, не хватить. *Сновигає: вже й одежі й харчу облишився.* О. 1862. VI. 54. *У його вода мабуть скоро облишиться.* Валк. у.

Обліг, логу, *м.* Давно непаханное поле. *А в моєї родини пшениці ланами, в мене молодої лежить облогами.* Гол. I. 239. *Ой куди були ярії пшениці, тепер туди облоги.* Чуб. V. 468. См. **Обліжок.** *Упав сніжок на обліжок.* Чуб. V. 401.

Обліжний, а, • е. 1)=**Облоговий 1.** 2)=**Облоговий 2.** *Обліжна хороба; обліжний дощ.*

Обліжо́к, жка́, *м.* Ум. отъ **обліг.**

Обліжо́вий, а, е=**Обапольний.** *Обліжові дошки.* Кобел. у.

Обліво́к, вка, *м.*=**Обполок.** Кобел. у.

Облівти. См. **Облазити.**

Облій, ло́ю, *м.* Протаявшій, покрытый водою снѣгъ.

Облікува́ти, ку́ю, еш, гл. Признать, счесть. *Його ні за що мають, облікували за ледачо.* Василь. у. *Його ще за панів усе село облікувало за всьогосвітньою злодія.* Василь. у.

Обліпок, пка, *м.* У гребенщиковъ: нижняя часть рога отъ основанія его. Вас. 163.

Обліпи́ти. См. **Обліплювати.**

Обліплювання, ня, *с.* Облѣпливаніе, облѣпка, оклеиваніе, оклейка.

Обліплювати, плюю, еш, сов. в. **обліпи́ти, плю́, пиш,** гл. 1) Облѣплять, облѣпить, оклеивать, оклѣить. 2) Тѣсно окружать, окружить, обсѣсть. *Дівчата та молодиці обліпили.* Левиц. ПЇО. I. 486.

Оболіта́ти, та́ю, еш, гл. Облетать, облетѣть. *Я ж би тую Україну кругом облітала.* Чуб. V. 5.

Обло́тку, *нар.* Лѣтомъ. *Це було саме облітку.* Харьк.

Оболічи́ти, чу́, чиш, гл. Счесть, сосчитать. *Оболічив усе добро.*

Оболічи́тися, чу́ся, чишся, гл. Сдѣлать разсчетъ. *Пив, гуляв цілий тиждень, а як оболічився з шинкарем, то й нічим заплатити.*

Оболо́га, ги, *ж.* 1) Осада. *Напивайком козаки з облоги визволялись.* К. ЦН. 309. 2) Каждое изъ наклонно идущихъ бревенъ, изъ которыхъ сдѣланъ желобъ для спусканія срубленныхъ деревьевъ съ горы. См. **Ризи.** Шух. I. 179. 3) *мн.* **оболо́ги.** Оконная рама. Вх. Зн. 42.

Облоговий, а, е, 1) Относящійся къ непаханному полю. *Облогове сіно.* 2) Повсемѣстный. *Облогова хороба на дітей—скрізь мруть.* О дождѣ: обложной, затяжной. *Облоговий дощ.* Мнж. 148.

Облогува́ти, гу́ю, еш, гл. О подѣ: лежать невздѣланнымъ. *Третє літо вже оні дві десятині облогують.* Харьк.

Обложе́нець, нця, *м.* Осажденный.

Обложи́ти, жу́, жиш, гл. 1)=**Обікласти.** *Пан обложив біля себе роботників.* Грин. I. 217. 2) Уложить (спать). *Я обложив її з дітьми,—було це уночі.* Новомоск. у. 3) Обложить, осадить. *Ой ні, не татари,—християнська сила, мов хмарами грімучими табор обложила.* К. Досв. 7. 4) *безл.* **Його обложи́ло.** У него распухла шея—при дифтеритѣ, а также при заушницѣ. Екатеринославск. г.

Обложи́тися, жу́ся, жишся, гл. 1)=**Обікластися 1.** *Стань, кажу, серед церкви, обложись вальками і возьми з собою торбинку груш.* Рудч. Ск. II. 29. *Зеленіли то там, то там, обложившись полями, хутірські сади.* Мир. ХРВ. 8. 2) Окружить себя. *Обложився дітьми, як дід онучами.* Ном. № 9185.

Оболо́ки, ків, *м. мн.*=**Оболоки.** *Буйний вітер, розвіяв хмари, облоки очисть.* Чуб. V. 2. *Сидить Господь Ісус Христос на святих облоках.* Грин. III. 148.

Оболоми́ти, млю́, миш, гл. Обломать, сломать. *Мій кінь стане не простоїть, моя зброя кілка не оболомить.* Чуб. V. 151.

Оболоми́тися, млю́ся, мишся, гл. Обломиться, сломаться. *Вісь оболомилась.* К. I 48.

Облопатися, паюся, ешся, *гл.* Обожраться.

Облуд, да, *м.* Названіе злого духа. Чуб. I. 191.

Облу́да, ди, *жс.* 1) Лицемѣріе, притворство, обманъ. *Хто облудов відхтав, най нінди щастя не має.* Гол. I. 299. 2) *об.* Лицемѣръ, лицемѣрка, притворщикъ, притворщица. *Гадалам ся, мій миленький, втопити, щоб з тобою, облудою не жити.* Гол. I. 282. *Ой не жаль же мі того вина й меду, же 'м пив, ой но мі жаль, же 'м з облудов оженив.* Гол. IV. 207. 3) Призракъ; обманный видъ; только видъ внѣшній, а въ дѣйствительности того, что должно быть. вѣтъ. Мнж. 187. *Тремтів, як на дереві облуда.* Полт. *Облуда одна стоїть, а яка хата хороша була.* Екатеринос. г. *Літав до однієї жінки змій, та так її перевів, що тілько одна у неї чоловіча облуда.* Мнж. 9. Ум. **Облу́дка.**

Облу́дка, ки, *жс.* 1) Ум. отъ **облуда.** 2) Оболочка верхняя, кожица (напр., яблока). *Як положиш кислицю у піч спекти, то шкура їй репне. У всякій кислиці у середині є сік і воздух; од тепла сік закипа і з його робиться пара, а воздух роздається.... і вони розривають облудку.* Дещо.

Облу́дний, а, е. Лицемѣрный, притворный. *Який тепер світ облудний.* Чуб. V. 4. *Облудна мова.*

Облу́дник, ка, *м.* Лицемѣръ, притворщикъ.

Облу́дница, ці, *жс.* Лицемѣрка, притворщица.

Облу́дність, ности, *жс.* Лицемѣріе, притворство.

Облу́дно, *нар.* Лицемѣрно, притворно.

Облу́вати, заю, еш, *гл.* Ошелушить.

Облу́к, ка, *м.* 1) Согнутый прутъ, дуга (отдѣльно и какъ часть снарядовъ). Шух. I. 224, 225. 2) Лука сѣдла. Шух. I. 252.

Облупа́ти, ся См. **Облупувати, ся.**

Облупи́ти, ся См. **Облуплювати, ся.**

Облу́плений, а, е. Ободранный. **Зна́ють як облу́пленого (ного).** Превосходно знаютъ, насквозь видятъ. Мнж. 168.

Облу́плювати, люю, еш, сов. в. **облупи́ти, плю, пиш,** *гл.* 1) Обдирать, ободрать, очистить, снять кожу, шелуху. *Дав яечко та ще й облупи.* Ном. № 2700. *Йому облупи та ще і в рот положи.* Ном. № 2700. *Бодай вас луп облупив.* Харьк. т. 2) Обобрать, ограбить.

Облу́плюватися, лююся, ешся, сов. в. **облупи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* Обдираться, ободраться, облупиться, обвалиться. *Хати не обмаже: облупиться, обсиплеться.* Г. Барв. 224.

Облу́пувати, пую, еш, сов. в. **облупа́ти, па́ю, еш,** *гл.* Обковыривать, обковырять, отрывать, отбивать, отбить обмазку. *Щоб не облупувало дощем огради, залізом покрили.* Харьк. г. *Облупала стіну,— буду знову мазати, бо поганo було.* Харьк.

Облу́пуватися, пуюся, ешся, сов. в. **облупа́тися, па́юся, ешся,** *гл.* Объ обмазкѣ: отставъ, отпадать, отпасть. *Стіна облупалася.*

Облюбо́йти, блю́, биш, *гл.* Полюбить. *Ой як би я учинив зраду над тобою, коль я собі облюбив тебе ще змолоду.* Гол. II. 413.

Облюдні́ти, ні́ю, еш, *гл.*=**Вилюдніти,** Лубен. у.

Облягта́ти, га́ю, еш, сов. в. **облягти́, ля́жу, жеш,** *гл.* 1) Ложиться, лечь, расположиться вокругъ. *Облягли собаки кругом стерва.* 2) Окружать, окружить. *Ой уже ж наші славні запорожці та й невеселі стали: ой облягли їх, облягли москалі та всіма сторонами.* ЗОЮР. II. 256. 3) Осаждать, осадить. *Турки, татари брами облягли і вже патріархі голову з плеч знімали.* Чуб. I. 160. 4) Ложиться, лечь, улечься. *Люде саме облягли—поснули кріпко, не достукаєшся.* Г. Барв. 99. *Вороженьки спать облягуть,—піду поцілую.* Чуб. 5. 557. 5) Только сов. в Слечь. *Обяй мій братчик, лежить.* 6) О ночи: наступать, наступить. *Як обляга ніч,—він і вихав.* Мнж. 31. *Отто йдуть та йдуть, і обляга їх ніч,*—т. е, застигла ихъ ночь. Мнж. 42.

Обляги, гів, *м. мн.* Время, когда ложатся спать. *Як бачилась, так і бачуся з Павлусем в старечі обяги.* Г. Барв. 233.

Обля́гма, обля́гома, *нар.* Въ то время, когда ложатся спать. *А вона вернулась уже додому дуже обляжма, а на другий день і захворіла.* Кобел. у.

Облягти́. См. **Облягати.**

Облягти́ся, ля́жуся, жешся, *гл.* Лечь (спать). *Як вернулась, уже батько й маты облялися.* Г. Барв. 236.

Облямі́вка, ки, *жс.* Кайма, обшивка. Вас. 155.

Обля́мка, ки, *жс.*=**Облямі́вка.** Вх. Лем. 441.

Облямо́вувати, вую, еш, сов. в. **облямува́ти, му́ю, еш,** *гл.* Окаймлять, окаймить. КС. 1893. XII. 449. *Лице круглом*

обляпованє кучерзвою бі́лою чупри́но та хмилястою бородою. Г. Барв. 251.

Обляму́ватися, му́юся, ється, *гл.* Окаймля́ться. *Обляму́валось берега́ми широке́ о́зеро.* Щог. Сл. 102.

Обля́пати, ся. См. **Обляпувати, ся.**

Обля́пувати, пую, ать, сов. в. **обля́пати, паю, ать,** *гл.* Забрызгивать, забрызгать крупными большими брызгами.

Обля́пуватися, пуюся, ється.., сов. в. **обля́патися, паюся, ється,** *гл.* Обрызгиваться, обрызгаться большими, крупными брызгами.

Обла́скати, каю, ать, *гл.*=**Облиза́ти.** *Я так обла́скала у ві́ск запа́ску.* Кролев. у.

Обла́чи, ла́ччу, ять, *гл.*=**Облягти.** Желех.

Обля́пити, ся. См. **Обляпувати, ся.**

Обля́пувати, пую, ать, сов. в. **обля́пити, пу, ить,** *гл.* Ополя́чивать, ополячи́ть. *Ти ка́жеш, що жі́нка мене обля́пила.* К. ЧР. 217.

Обля́пуватися, пуюся, ється, сов. в. **обля́питися, пуся, ишся,** *гл.* Ополя́чиваться, ополячи́ться.

Обма́вати, ся. См. **Обмазувати, ся.**

Обма́зувати, зую, ать, сов. в. **обма́зати, маю, жу, жеш,** *гл.* 1) Обмазывать, обмазать. *Замісила глину, полізла в піч, обчистила, обмазала.* Рудч. Ск. II. 56. 2) Пачкать, выпачкать.

Обма́зуватися, зуюся, ється, сов. в. **обма́затися, маюся, жеться,** *гл.* 1) Быть обмазываемымъ, обмазаннымъ. *Поки ще та хата обмажеться до краю, то її причи дощі обполощуть. Небо сірими хмарами обмазалось,*—т. е. покрылось. Мир. ХРВ. 60. 2) Выпачкиваться, выпачкаться.

Обма́ї́ти. См. **Обмаювати.**

Обмакогі́нати, ню, ниш, *гл.*=**Обмакотри́ти.** *Добре обмакогі́нати дитину— неначе бритвою.* Харьк.

Обмакоти́жити, жу, жиш, *гл.*=**Обмакотри́ти.** Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Обмакоти́рити, рю, риш, *гл.* Остричь очень низко при самомъ тѣлѣ. *Оце обмакотирили хлопця, що й тіло світиться.* Харьк. у.

Обма́лкувато, *нар.*=**Обма́ль.** *Та воно таки бач сьо́го борошна обмалкувато буде, нічо́го вже тут каза́ти.* Новомоск. у.

Обма́ль, *нар.* Маловато. *Пшениці у нас тепер обма́ль, не вро́дила.* Павлогр. у.

Обмальо́вувати, вую, ать, сов. в. **обмалюва́ти, лю́ю, ать,** *гл.* Окрашивать, окрасить, расписывать, расписать красками. *Труну збудувати ще й обмальовати.* Чуб. III. 155. 2) Обрисовывать, обрисовать.

Обмальо́вуватися, вуюся, ється, сов. в. **обмалюва́тися, лю́юся, ється,** *гл.* 1) Быть окрашиваемымъ, расписаннымъ (красками) 2) Обрисовываться, обрисоваться. *Бо́гиня Сонце* (в колядках) *обмальовується такими блискучими фа́рбами.* Левиц. Світ. 10.

Обма́на, ни, *ж.* 1) Обманъ; надувательство. *Як будеш посилати обма́ною, то будеш в сирій землі пропадати.* Грин. III. 237. *Це вже світова обма́на та й годі: учора осьмушечка була пів копи, а сьогодні три гри́ні.* Лебед. у. 2) *об.* Обманщикъ, обманщица. *Дівчино-рибчино, яка ж ти обма́на!* Грин. III. 209. **Ум. Обма́нонька.**

Обмани́ти. См. **Обманювати.**

Обма́нний, а, е. Обманный, обманчивый, лживый. *Смертє ж моя возбранная, ой яка ж ти обманная,—чом ти мене не звістила, як до мене приходила?* Грин. III. 144.

Обма́нник, ка, *м.* Обманщикъ. *А ти зрадник, ти обма́нник і тись мя обманив.* Чуб.

Обма́нниця, ці, *ж.* Обманщица.

Обмани́ювати, ню́ю, ать, сов. в. **обмани́ти, ню́, ниш,** *гл.* Обманывать, обмануть. *Оттак маші сіромахи жидів обманюють: виніс сім мішків із погріба глини та шажка й луп! Ном.* № 10595. *Наталка обманювала вас, коли казала, що ви їй не рівня.* Котл. НП. 355.

Обмари́ти, рю, риш, *гл.* Произвести галлюцинацію, обманутъ, обморочить. *Здавалося чикапа, аж ослин!—аже ж обмарило. Це він не приходив, а так мене щось обмарило.* Лебед. у. *Блукаю в лісі: відкіля не вийду, знову на те ж місце, неначе нечиста сила обморила мене.* Канев. у.

Обмасли́ти, лю, лиш и **обмасльо́нити, ню, ниш,** *гл.* Обмаслить, помаслить.

Обмасти́ти. См. **Обмащувати.**

Обма́х, ху, *м.* Обхватъ. *Дуби утовщи на обмах.* Харьк. у.

Обма́хало, ла, *с.* Опахало, которымъ отгоняютъ мухъ. Сторожъ бахчи иронично о себѣ: *На баштані стій обмахалом цілісінький день: пти́ця кпює, дітвора краде.* Лебед. у.

Обмахля́рювати, рю́ю, ать, *гл.* Обмошенничать.

Обмахну́ти, ся. См. **Обмахувати, ся.**

Обмахо́рити, рю, риш, *гл.*=**Обмахля́рювати.** *Він мене зовсім обмахорив.* Кіев.

Обма́хувати, хую, еш, сов. в. **обмахну́ти, ну́, не́ш,** гл. Обмахивать, обмахнуть, смахнуть.

Обма́хуватися, хуюся, ешся, сов. в. **обмахну́тися, ну́ся, не́шся,** гл. Обмахиваться, обмахнуться, отмахнуться. *Обмахувався, оборонявся руками.* Левиц. Пов. 165.

Обма́цати, ся. См. **Обмацувати, ся.**

Обмацки, нар. Ощупью.

Обма́цування, ня, *с.* Ощупываніе.

Обма́цувати, цую, еш, сов. в. **обма́цати, цаю, еш,** гл. Ощупывать, ощупать. Драг. 48. *Він обмацав її скрізь*

Обма́цуватися, цуюся, ешся, сов. в. **обма́цатися, цаюся, ешся,** гл. Ощупывать, ощупать себя или вокругъ себя. *Обмацався—шило коло мене.* Грин. II. 336.

Обма́щувати, щую, еш, сов. в. **обмасти́ти, щу́ сти́ш,** гл. 1) Обмасливать, обмаслить, обсаливать, обсалить. 2) Обмазывать, обмазать глиной. *Піч до неї і говорить: „Дівко, дівко, обмасти мене!“* Чуб. II. 67.

Обма́ювати, ма́юю, еш, сов. в. **обмоїти, ма́юїш,** гл. Украсить зеленью. (Од клечання) *в хаті стало як у садочку: і зелено, і запашно... Отак обмаївши, раділа стара, позираючи на прибрану хату.* Св. Л. 273.

Обме́жити. См. **Обмежувати.**

Обме́жувати, жую, еш, сов. в. **обме́жити, жу, жиш,** гл. Проводить, провести межу вокругъ, обмежевать, ограничивать, ограничить.

Обмерзи́ти, зи́ю, еш, сов. в. **обме́рзти, зну, неш,** гл. Обмерзать, обмерзнуть. *Прийде марець, то обмерзне старчю палець.* Ном. № 413. *Сірий вовк тут опинився, обмерз, заботався.* Греб. 385.

Обме́рлий, а, е. Обмершій, впавшій въ обморокъ. *Її принесли додому обмерлу.* Мир. Пов. I. 171.

Обмертві́ти, вію, еш, гл. Лишиться сознанія, обмереть. МВ. II. 109.

Обме́рти. См. **Обмірати.**

Обме́стй. См. **Обмітати.**

Обме́тиця, ці, *ж.* 1) Остатки муки на жерновахъ и ящикѣ, покрывающемъ ихъ, обыкновенно обметаемые. *Ухопив як собáка обме́тиці.* Потерпѣлъ неудачу. Ном. № 12156. 2) Родъ вышивки. Шух. I 155, 156.

Обмива́ння, ня, *с.* Обмываніе, омовеніе. *Це обмивання треба зробити по заході сонця:* Чуб. I. 123.

Обмива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **обми́ти, ми́ю, еш,** гл. Обмывать, обмыть. *Узяв чобіт, пішов обмивать до ставка.* Рудч. Ск. I. 67. Значитъ еще: **мыть,** обмывать кого либо постоянно, обмыть. *Треба (діти) й обітрать, треба й обмесать, треба й обмивать.* Мил. 222. *Жінка обшив, обмив, нагодує, ще й поськає.* О. 1862. IV. 77.

Обмива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **обми́тися, ми́юся, ешся,** гл. Обмываться, обмыться, омываться, омыться.

Обми́ла, ли, *ж.* 1)=**Помилка.** *Обмила не заплата.* Ном. № 13271. 2) Раст. Омела. Шух. I. 18.

Обмили́тися. См. **Обмилятися.**

Обмиля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **обмили́тися, лю́ся, лишся,** гл. Ошибаться, ошибиться. *Це він обмилявся: треба дві копійки, а він дав три* Пирят. у. *Слухайте, тату: у вас, чи пак у мене, буде синок,—сказала я, обмильчися з радощів.* Г. Барв. 279. *Я бачу, що тута добре обмилявсь.* Греб. 349.

Обмина́ти, ма́ю, еш, сов. в. **обминýти, ну́, не́ш,** гл. Обходить, обойти, пропускать, пропустить. *Обминає Ганна великі биті шляхи, іде вона ярами та долинами.* Левиц. I. 62. *Кругом тебе живуть воріженьки, та нікуди обминути.* Мет. 60.

Обмі́ня́ти, ня́ю, еш, гл.=**Обминути.** *Вовсь мак обламав, тільки одну да маківку да й обминував.* Чуб. III. 173.

Обминýти. См. **Обминати.**

Обминýтися, ну́ся, не́шся, гл. Разъѣхаться съ кѣмъ въ дорогѣ.

Обми́слити, слю, лиш, гл. Снабдить. *Ми тебе і хлібом, і одежою обмислимо.* К. ЧР. 264. *На пота за се козиство накрікало... Роковщиною його не обмисляло.* К. МБ X. 3.

Обми́ти, ся. См. **Обмивати, ся.**

Обми́тити, чу, тиш, гл. Обложить таможенной пошлиной.

Обмі́вни́й, а́, е́, Клеветническій. Желех.

Обмі́вни́к, ка́, *м.* Клеветникъ. Желех.

Обмі́вни́ця, ці, *ж.* Клеветница. Желех.

Обмі́жний, а, е. Пограничный, межевой.

Обмі́жок, жка, *м.* Узкая полоса земли между нивами. Харьк. г.

Обмі́на ни, *ж.*=**Відмі́на.** Звенигор. у.

Обмі́ня́ти, ня́ю, ниш, гл. 1) Обмѣнять. Рудч. Ск. II. 130. **Хліб обмі́ня́ти.** При сватовствѣ обрядовый обычай: обмѣнять хлѣбъ сватовъ на хлѣбъ родителей невѣсты. Г. Барв. 257. *Обмінили хліб, а в неділю й*

весіля. Мир. ХРВ. 14. 2) Купить свѣчу въ церкви. *Свічку обмінить, старцям грошенят роздасть.* Кв. *Оце тобі шажок,— свічку обмінии Божої Матері.* Сим. 179. 3. Измѣнить. *То Савка раду обмінив.* Мкр. Г. 63.

Обмі́нок нка, *м.*=**Відмінок.** Рк. Левиц.

Одмінча́, ча́ти, *с.*=**Відмінча.** Рк. Левиц.

Обмі́нювати, нюю, ешь, сов. в. **обмі́няти, ня́ю, еш**, *гл.* Обмѣнивать, обмѣнять.

Обмі́нюватися, нюю́ся, ешся, сов. в. **обмі́ня́тися, ня́юся, ешся**, *гл.* Обмѣниваться, обмѣняться. *Самими писанками було обмінюнось, як христосуюсь із подругами.* Г. Барв. 64.

Обмі́ня́ння, ня, *с.* Обмѣнъ. *Пав'яний вінець до вінчання, грібний перстінь до обміняння.* Гол. IV. 548.

Обмі́ня́ти, ся См. **Обмінювати, ся.**

Обмі́ра́ння, ня, *с.* Летаргія.

Обмі́ра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **обме́рти, обімру́, рещ**, *гл.* 1) Обмирать, обмереть; впадать, впасть въ летаргію. *Привели до неї одну нашу таки бабу, стару престаренену, що недавно обмирала і на тім світі була.* ЗОЮР. I. 304. 2) Впадать, впасть въ обморокъ. *Як почне пані обмирати та стогнати, та в крик викрикувати!..* МВ. (О. 1862. III. 60).

Обмі́рко́вувати, вую, еш, сов. в. **обмі́ркува́ти, ку́ю, еш**, *гл.* Обдумывать, обдумать. *Вона й зробить усе, і доледить усього, і обміркує все.* МВ. II. 19.

Обмі́ркува́тися, ку́юся, ешся, *гл.* Разсудить, обсудить, размыслить. *Обміркуйся гаразд.* МВ. II. 112.

Обмі́рок, рка, *м.* Недозрѣвшее, засохшее зерно. См **Замірок.**

Обмі́ря́ти, ря́ю, еш, сов. в. **обмі́ря́ти, ряю, еш**, *гл.* 1) Измѣрять, измѣрить. 2) Обмѣривать, обмѣрить.

Обмі́та́ти, та́ю, еш, сов. в. **обмести́, мету́, тёш**, *гл.* Обметать, обместь. *І криничнику обрубить, і василечком обмете.* Чуб. III. 150. *Візьми вінок та обмети біля хати.* Харьк.

Обмі́тка, ки, *ж.*=**Обметиця** 2. Шух. I. 170.

Обмі́ть, ті, *ж.* Стремнина или водоворотъ, съ быстрымъ теченіемъ. Вас. 173.

Обмі́шка, ки, *ж.* Отруби или мука, подмѣшиваемыя къ корму домашнихъ животныхъ. Кіев. г.

Обмо́ва, ви, *ж.* Злословіе, клевета, наговоръ. *Най же нас обох поховаютъ, нехай же людські обмови устануть.* Гол. I. 202. *Я гордував обмовою людською.* К.ЦН. 259. Ум. **Обмо́вонька, обмо́вочка.**

Обмо́вити. См. **Обмовляти.**

Обмовля́ти, ля́ю еш, сов. в. **обмо́вити, влю, виш**, *гл.* Наговаривать, наговорить, обговаривать, обговорить, злословить, оклеветать. *Не любить мене свекруха, обмовляє мене.* МВ. I. *Не по правді мене обмовляєте! Я не злодійка, пані.* МВ. (О. 1862. III. 70).

Обмо́вонька, обмо́вочка, ки, *ж.* Ум. отъ обмова.

Обмока́ти, ка́ю, еш, сов. в. **обмо́кнути, ну, неш**, *гл.* Обмокать, обмокнуть, намокать, намокнуть. *Розсохлась була діжка, а малий води, то й обмокла. Сидів грабець на кряжі, в його крильця обмокли.* Грин. III. 663.

Обмоли́твувати, вую, еш, *гл.* Дать молитву роженицѣ. Рк. Левиц.

Обмолодь, ді, *ж.* Молодые побѣги. Радом. у.

Обмоло́т, ту, *м.* Окончаніе молотьбы.

Обмоло́ти, мелю́, леш, *гл.* Обмолоть.

Обмоло́тини, тин, *ж. мн.* Окончаніе молотьбы и угощеніе по этому случаю. *Всі обмолотини попили, а вдова ще й не починала молотити.* Г. Барв. 263. *Таких обмолотин ще ніхто не справляв молотникам.* Г. Барв. 327.

Обмоло́тися, мелю́ся, лешся, *гл.* 1) Обмолотиться. *Камінь у млині вже обмолося.* Васильк. у. 2) Окончить молоть.

Обмолотити. См. **Обмолочувати.**

Обмолоти́тися, чу́ся, тишся, *гл.* Окончить молотьбу.

Обмолоти́чувати, чую, еш, сов. **обмолоти́ти, чу́, тиш**, *гл.* Обмолачивать, обмолотить, смолотить. *Треба увесь овес обмолотити. Як би навіть обмолотив тою озереда, ще б корців зо два жита взяв.* Драг. 3.

Оборок, ку, *м.*=**берé кого.** Дурно кому. *Мене оборок бере, так і млію... Руки, ноги трусяться.* Г. Барв. 212.

Оборо́ка, ки, *ж.*=**Морока.**

Оборо́чити. См. **Оборочувати.**

Оборо́чувати, чую, еш, сов. з. **оборо́чити, чу, чиш**, *гл.* Одурять, одурить, лишить сознанія.

Обоскали́ти, ся. См. **Обоскалювати, ся.**

Обоскали́ювати, люю, еш, сов. в. **обоскали́ти, лю, лиш**, *гл.* Обругать, обругать. Желех.

Обоскали́ювати́ся, лююся, ешся, сов.

в. **обмоска́литися, люся, лишся,** гл. Русѣть, обрусѣть.

Обмости́ти. См. **Обмощувати.**

Обмота́ти, ся. См. **Обмотувати, ся.**

Обмо́тувати, тую, еш, сов. в. **обмота́ти, таю, еш,** гл. Обматывать, обмотать. *То посплете, то круг шиї тричи обмотає* (коси). Шевч.

Обмо́туватися, туюся, ешся, сов. в. **обмота́тися, таюся, ешся,** гл. Обматываться, обмотаться.

Обмочи́ти. См. **Обмочувати.**

Обмочи́тися, чу́ся, чишся, гл. Замачиваться, замочиться. *Хоч по шию в воду та до свого роду, хоча й обмочуся—в роду обсушуся.* Чуб. V 474.

Обмо́чувати, чую, еш, сов. в. **обмочи́ти, чу́, чиш,** гл. Обмачивать, обмочить.

Обмо́щувати, щую, еш, сов. в. **обмости́ти, щу́, стиш,** гл. Обкладывать, обложить чѣмъ. *Посадив у возик, обмостив подушками.* Грин. II. 225.

Обму́рзаний, а, е. = **Замурзаний.** Лохв. у.

Обму́рзатися, заюся, ешся,—гл.=**Замурзатися.** Лохв. у.

Обмуро́вувати, вую, еш, сов. в. **обмурува́ти, рую, еш,** гл. Обводить, обвести каменной стѣной. *Обмурував двір білим каменем; а воріточка з жовтої меді.* Мет. 338.

Обмуро́вуватися, вуюся, ешся, сов. в. **обмурува́тися, руюся, ешся,** гл. Ограждаться, оградиться каменной стѣной.

Обнату́жити, ся. См. **Обнатужувати, ся.**

Обнату́жувати, жую, еш, сов. в. **обнату́жити, жу, жиш,** гл. Обременять, обременить. *Обнатужили його роботою.* Харьк. г.

Обнату́жуватися, жуюся, ешся, сов. в. **обнату́житися, жуся, жишся,** гл. Обременяться, обременяться, быть обремененнымъ. *Обнатужитися роботою.* Зміев. у.

Обне́сти́. См. **Обносити.**

Обнива́ти. См. **Обнимувати.**

Обни́мувати, зую, еш, сов. в. **обниза́ти, жу́, жеш,** гл. Унизывать, унизать. *Усі груди так і обнизала намистом з червінцями.* Кіев. г.

Обникáти, каю, еш, гл. Обойти, вездѣ заглядывая. *Він там обикав і по сусідських хатах, і по огородах, і скрізь.* Сим. 198. *Мов собака обникав усе село, заглядаючи в кожен двір.*

Обні́ж, жі, *ж.*=**Обніжжя** *Вже божола за обніжжу летіла, чудучи.* МВ. (О. 1862. I. 72).

Обні́жжя, жя, *с.* 1) Часть стола подъ крышкой, въ которой находятся выдвижные ящики. Вх. Зн. 42. 2) Цвѣточная пыль у пчелы на ногахъ. Липов. у.

Обні́жок, жка, *м.* 1)=**Обніжок.** Ном. № 10172. *Упав сніжок на обніжок.* Мил. 65. 2) мн. Шерсть съ овечьихъ ногъ. О. 1861. IX. 178. Вас. 198. 3. мн.) Перекладины между ножками стола или стула.

Обніма́ння, ня, *с.*=**Обійма́ння.** Котл. Ен. *На хвилину з милим обіймання, довгі роки горя-горювання.* К. Досв. 121.

Обніма́ти, ся, гл.=**Обійма́ти, ся.**

Обні́мчити. См. **Обнімчувати.**

Обні́мчувати, чую, еш, сов. в. **обні́мчити, чу, чиш,** гл. Онѣмечивать, онѣмечить.

Обно́ва, ви, *ж.* 1) Обнова, обновка. *Чого се тобі так треба сорочки тії?—Обнови заманулось.* МВ. (О, 1862. I. 89). 2) Откидной воротник шубы. Гол. Од. 17, 76.

Обновець, вця, *м.* Первый снѣгъ. Вх. Уг. 255.

Обнови́ти, ся. См. **Обновляти, ся.**

Обновля́ти, ля́ю, ля́ш, сов. в. **обнови́ти, влю́, ві́ш,** гл. Обновлять, обновить.

Обновля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **обнови́тися, влю́ся, ві́шся,** гл. Обновляться, обновиться. *Діла добрих обновляться, діла злих зачинуть.* Шевч.

Обно́сити, шу, сиш, сов. в. **обне́сти́, несу́, сеш,** гл. 1) Обносить, обнести. *Він так щиро всіх обносить юрікою.* 2) Злословить на кого, клеветать, оклеветать. Вх. Зн. 42.

Обно́ситися, ся. См. **Обношувати, ся.**

Обно́шувати, шую, еш, сов. в. **обноси́ти, шу́, сиш,** гл. 1) Обнашивать, обносить. *Обноси мої чоботи, бо на мене вони тісні.* 2) Обрывать, оборвать украдкой. фрукты съ деревьевъ. *Дітвора всі груші обносила.*

Обно́шуватися, шу́юся, ешся, сов. в. **обноси́тися, шу́ся, сишся,** гл. Обнашиваться, обноситься. *Звісно, у дорозі трошки обносився.* Стор. I. 205. *За дорогу пропала пилом, обносилась, обтопталасъ.* Г. Барв. 241.

Обночува́ти, чу́ю, еш, гл. Переночевать. *Рідні—крий Божа Мати, та ні в кого обночувати.* Ном. № 9338.

Обночува́тися, чу́юся, ешся, гл. Стать на ночлегъ.

Обню́хати. См. **Обнюхувати.**

Обню́хувати, хую, еш, сов. в. **обню́хати, хаю, еш,** гл. Обнюхивать, обнюхать.

Обня́ти, ся. См. **Обійма́ти, ся.**

Обоб'і́чний, а, е. Находящійся по обѣимъ сторонамъ рѣки.

Обов'я́зати, ся. См. **Обов'я́зувати, ся.**

Обов'я́зко́вий, а, е. Обязательный. Желех.

Обов'я́зок, зку, м. Обязательство; обязанность, долгъ.

Обов'я́зувати, зую, еш, сов. в. **обов'я́зати, жу́, жеш,** гл. Обязывать, обязать.

Обов'я́зуватися, зуюся, ешся, сов. в. **обов'я́затися, жу́ся, жешся,** гл. Обязываться, обязаться.

Ободи́стий, а, е. Согнутый, дугообразный. *В ободистих голобляхъ коняка краще везе як у рівних.* Рк. Левиц.

Ободня́к, ка́, м. Человѣкъ, дѣлающій ободья. Рядом.

Ободува́ти, дую, еш, гл. Выгинаться ободомъ. Мнж. 187.

Ободя́к, ка́. м. Колесо съ цѣльнымъ ободомъ. Подлас.

Ободяря́тися, ря́юся, рився, гл. Оправиться, окрѣпнуть. *Кінь був хлопий, та замучений, а тепер ободярився.* Харьк.

Обо́е, обо́х, обо́м, обо́ма, числ. Обое. Въ приложеніи къ людямъ **обое** употребляется только въ томъ случаѣ, если говорится о мужчинѣ и женщинѣ вмѣстѣ. *Є в мене криниця край перелазу, та вимелось, милесенький, обоє разом.* Чуб. V. 54. Ум. **Обо́йко.**

Обо́з, зу, м. Лагерь, станъ. *Сина посилав до військовою обозу, а сам знав одну церкву.* К. ЧР. 14. *Пусти мене, коменданте, з обозу до дому.* Чуб. V. 332.

Обо́зний, ного, м. Въ старомъ козацкомъ войскѣ: высшій военный чиновникъ, завѣдывающій обозомъ и артиллеріей, начальникъ штаба. *Забрали гетьмана Остряницю, обозного Сурмика.* Стор. М. Пр. 161.

Обо́йко, числ. Ум. отъ **обоє.** *Хлопець і дівчинка, обойко як з воску вилились у матір.* ЗОЮР. II. 33.

Оболо́к, ка, м. 1) Окно. *По під мій оболок до другої ходить.* Гол. III. 389. 2) мн. **Оболо́ки.** Лазурь небесная. *Це, що ми бачим над собою сине, до цього ще не небо, а це оболоки, а те, що ходить по під оболоками, до то хмара.* Чуб. I. 2. См. **Облак.**

Оболо́на, ни, ж. 1) Кожа, оболочка. Вх. Лем. 441. 2) Оконное стекло. 3) Дверца кареты. ЗОЮР. II. 54. Ум. **Оболо́нка.** МВ. (О. 1862. I. 92). *А з оболонками вікно в садочок літом одчинялось.* Шевч.

Оболо́нь, ні, ж. Низменное дуговое пространство. Мкр. Н. 23. *В чистім полі на оболоні там ігравъ коникъ вороненький.* Нп. *Приїхав гість та й став на помісті, роспустив коні по всій оболоні.* Ном. стр. 291, № 32.

Обомлі́ти, млію, еш, гл. Обомлѣть. *То удова, старая жона, коня уздріла,—вся обомліла.* Макс.

Обопільний, а, е. Взаимный, обоюдный. Чуб. VI. 339.

Обопільність, ности, ж. Взаимность. Чуб. I. 275.

Обопільно, нар. Взаимно. *Не домобляв тільки батько удови, що така вона своєумка, непокірлива; не домобляла і вона йому обопільно.* МВ. II. 79.

Обо́рa, ри, ж. 1) Загонъ (загороженное мѣсто для скота). *Сімсот овець на оборі.* Нп. *Тобі, мати, новії обори, мені давай рябії корови.* Мет. 2) Желобокъ въ видѣ круга, сдѣланный циркулемъ или подобнымъ инструментомъ въ деревѣ—напр., чтобы вырѣзать дно круглаго сосуда или для инкрустированія предмета втискиваемымъ въ желобокъ металломъ. Шух. I. 250, 277, 281. 3) Круглая дыра въ обуви, сквозь которую протягиваются **волóки.** Шух. I. 121.

Обора́ти, рю, реш, гл. Обойти плугомъ.

Обора́тися, ря́ся, решся, гл. Окончить запашку.

Оборі́г, рога, м. Крыша на четырехъ столбахъ, подъ которой складываютъ сѣно или разный хлѣбъ; она опускается по мѣрѣ убыли находящагося подъ ней. Гол. Од. 35. Шух. I. 108. *Ой мишу я косу в стозі, граблі в оборозі.* Гол. II. 418. *Як жито в оборозі; то надія в стозі.* Ном. № 10130. **Ходити оборо́га.** Святочная игра (на праздникъ Пасхи); въ церковной оградѣ четыре человѣка соединяются внизу, а два стоятъ у нихъ на плечахъ и такъ ходятъ. То же см. **Вежа, Дзвінця.** МУЕ. III. 44. Ум. **Оборо́жок.**

Оборова́тий, а, е. Круговидный. Шух. I. 284.

Оборо́жень, жня, м.=**Оборожина.** Желех.

Оборо́жина, ни, ж. Столбъ въ **оборозі.** Вх. Зн. 42. Желех.

Оборо́на, ни, ж. Защита, оборона. *Сорока в ворони просить оборони.* Ном. № 1566.

Оборо́нець, нця, м. Защитникъ, заступникъ. *Мали пани на Вкраїні добрі*

оборонці, звірилися сотникові уманському Гонті. Нп.

Оборони́ти, ся. См. **Оборонити, ся.**

Оборо́нний, а, е. Защитительный. *Не бійсь, каже батько, оборонна рука є! Він тебе побє, то й йому не минеться.* Черниг. г.

Оборо́нник, ка, м.=**Оборонець.** Ум. **Оборо́нничок.** *Батечку, мій голубчику, мій оборонничку, моя затулочко, оборони мене від лихої години, від невірної дружини.* Г. Барв. 274.

Оборона́ти, на́ю, ешь, сов. в. **оборони́ти, ню́, нишь,** гл. Защищать, защитить. *Він од всяких оборонить.* Чуб. *Обороні мене й мою матінку од мотого ворога.* Стор. I. 77. *Як бы оддала дочку заміж, то й мала б, хто вас оборонить би.* Котл. НП. 367.

Оборона́тися, на́юся, ешся, сов. в. **оборони́тися, ню́ся, нишся,** гл. Защищаться, защититься. *Сей і втікав, і оборонявся.* Стор. М. Пр. 84.

Оборо́тати, таю, ешь, гл. Ошелушить зерно. *Ячмінь оборотають на лопату. Товчуть у ступі два рази, раз оборотають, другий раз гладять на чисто.* Вх. Зн. 42. *Та оборотай лучче, легше буде після гладити.*

Оборо́тинниця, ці́, *ж.* Пшено **оборо́чене,** но еще **не віяне** и не **глажене.**

Оборо́ти, ся́ю, ешь, гл. Обвязать, перепутывая веревки. *Оборсай ко мені постоли.* Вх. Зн. 17.

Оббру́ч, *нар.*=**Обі́руч.** *Підняв йому оборуч.* О. 1862. VIII. 9.

Обосо́ніж, *нар.* = **Босоніж.** *Цілу зіму проходять обосоміж і смучон не знають.* О. 1861. X, 39.

Обо́чина, чини, *ж. мн.* Боковая часть дороги.

Обпада́ти, да́ю, ешь, с. в. **обпа́сти, паду́, де́шь,** гл. 1) Опадать, опасть. *Вже лист обпадає з дерева.* 2)—**кого.** Нападать, напасть со всѣхъ сторонъ.

Обпалі́ти. См. **Обпалювати**

Обпа́лювати, люю, ешь, сов. в. **обпалі́ти, лю́, лиш,** гл. Обжигать, обжечь.

Обпа́рити. См. **Обпарювати.**

Обпа́рювати, рюю, ешь, сов. в. **обпа́рити, рю, риш,** гл. Опаривать, опарить.

Обпа́сти, са́ю, ешь, сов. в. **обпасти, пасу́, се́ш,** гл. Выпасать, выпасть хорошо. *Обпасіть же, хлопці, добре коні, бо як ручимо, до тогді їм буде не до їжі.* Васильк. у.

Обпа́синкувати, кую, ешь, гл. Обломать побѣги на стебляхъ табаку, кукурузы и пр.

Обпаску́джувати, джую, ешь, сов. в. **обпаску́дити, джу, диш,** гл. Опачкивать, опачкать, огадить.

Обпаску́джуватися, джуюся, ешся, сов. в. **обпаску́дитися, джуся, дишся,** гл. Обмарываться, обмараться, огадиться. *Дитина обпаскудилась.*

Обпа́сти. См. **Обпадати, обпасати.**

Обпа́трати. См. **Обпатрювати.**

Обпа́трювати, рюю, ешь, сов. в. **обпа́трати, раю, ешь,** гл. 1) Обмывать. обмыть, заботиться о чистотѣ чьего тѣла. *Вона їх обмиває, обпатрює, обшиває, задіває.* 2) Ощипывать перья у птицъ, предварительно опаривъ кипяткомъ.

Обпе́рти, ся. См. I. **Обпірати, ся.**

Обпива́ло, ла, *м.* Много пьющій. Рудч. Ск. II. 84.

Обпива́ти, ва́ю, ешь, сов. в. **обпи́ти, обпʼю́, ешь,** гл. Опивать, опить. *Чи може його обпили, або об'їли?*

Обпива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **обпи́тися, обпʼю́ся, ешся,** гл. Опиваться, опиться. *Обпився та й заснув у трахтирі.* Мнж. 142.

Обпина́ти, на́ю, ешь, сов. в. **обпінʼясти, пну́, неш,** гл. Опаливать, опалить, обтягивать, обтянуть, покрывать, покрыть.—**хвартух, попере́дник.** Надѣвать, надѣть передникъ. *Ой фартушок обпʼяла, чоботоньки взула.* Гол. I. 59.

Обпина́тися, на́юся, ешся, сов. в. **обпінʼя́стися, пну́ся, нешся,** гл. Покрываться, покрыться, опалиться. *Обпінʼявся рядном.*

Обпи́нка, ки, *ж.*=**Обгортка 1.** Гол. Од. 71.

Обписа́ти. См. **Обписувати.**

Обпи́сувати, су́ю, ешь, сов. в. **обписа́ти, шу́, шеш,** гл. Описывать, описать. *Приїхали комісари, ввесь світ обписали.* Ном. стр. 291. № 37.

Обпита́ти, та́ю, ешь, гл. Спросить(всѣхъ). *Оббігав, обпитав усе село.* Василь. у.

Обпи́ти, ся. См. **Обпивати, ся.**

I. **Обпірáти, рáю, ешь,** сов. в. **обпе́рти и обпе́ртися, обіпру́, решь,** гл. Опирать, опереть. *Обпер драбину на стіну.*

II. **Обпірáти, рáю, ешь,** сов. в. **обіпрáти, обперу́, рéш,** гл.—**кого.** Стирать, постирать бѣлье чье. *Діти мої, дітенята, мота зіма буде, а хто мене, стару матір, обпірати буде?* Н. п. *Та їх* (діти) *треба*

обшить, треба обламать, треба й обіпрать. Мил. 222.

І. Обпіра́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **обпе́ртися** и **обіпе́ртися, обіпру́ся, решся,** гл. Опираться, опереться, упираться, упереться.

ІІ. Обпіра́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **обіпра́тися, обперу́ся, ре́шся,** гл. Мыть, помыть себѣ бѣлье.

Обплеска́ти, плещу́, щеш, гл. 1) Полхлопать кругомъ рукою. *Обплескала хлiб долонею, а тодi i в нiч посадила.* 2) Оклеветать, обнести.

Обплести́, ся. См. **Обплiтати, ся.**

Обплива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **обплисти́** и **обплисти́, ву́, ве́ш,** гл. Обплывать, обплыть.

Обплiта́ти, та́ю, еш, сов. в. **обплести́, плету́, те́ш,** гл. 1) Оплетать, оплести. *І василечком обмете, і барвiночком обплете.* Чуб. III. 150. 2) Огораживать, огородить.

Обплiта́тися, та́юся, ешся, сов. в. **обплести́ся, ту́ся, тешся,** гл. 1) Оплетаться, оплестись, обвиться. 2) Огораживаться, огородиться. (Максим) *обплiвся високенною густою лiсою з острiшком.* Мир. ХРВ. 168.

Обплу́тати. См. **Обплутувати.**

Обплу́тувати, тую, еш, сов. в. **обплу́тати, таю, еш,** гл. Опутывать, опутать.

Обпль о́вувати, вую, еш, сов. в. **обплюва́ти, плюю, е́ш,** гл. Оплевывать, оплевать. *Пху, пху! та й обплює свою погану морду.* Левиц. Пов. 337.

Обпля́ми́ти, млю́, ми́ш, гл. Запятнать, покрыть пятнами.

Обповза́ти, за́ю, еш, сов. в. **обповзти́, зу́, зе́ш,** гл. Оползать, оползти.

Обповива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **обпови́ти, в'ю́, е́ш,** гл. 1) Обвивать, обвить. *Дивлюсь, аж приятель (хмiль) за тiлку зачепився, а трохи згодом глядь—всю рожу обповив.* Греб. 371. 2) Пеленать, спеленать.

Обпога́нити, ся. См. **Обпоганювати, ся.**

Обпога́нювати, нюю, еш, сов. в. **обпога́нити, ню, ниш,** гл. Осквернять, осквернить, обгадить.

Обпога́нюватися, нююся, ешся, сов. в. **обпога́нитися, нюся, нишся,** гл. Обгаживаться, обгадиться, осквернять, осквернить.

Обпої́ти. См. **Обпоювати.**

Обпо́ювати, по́юю, еш, сов. в. **обпої́ти, пою́, їш,** гл. *Чого ж вiн не при собi? Хиба обкурили, або обпоїли чим, вражi дочки.* Мир. Пов. I. 163.

Обполіскувати, кую, еш, сов. в. **обполоска́ти, щу́, щеш,** гл. Ополаскивать, ополоскать.

Обполі́скуватися, куюся, ешся, сов. в. **обполоска́тися, щуся, щешся,** гл. Обмываться, обмыться слегка. *У воду векочив, обполоскавсь, убрався.* ЗОЮР. II. 61.

Обполо́ти. См. **Обполювати.**

Обпо́лювати, люю, еш, сов. в. **обполо́ти, лю́ леш,** гл. Опалывать, ополоть, срѣзать или повырвать сорныя травы около деревьевъ, овощей. *Діддова дочка закотила рукава, обпололи, обхаяночила і пiсочком обсипала (яблуньку).* Рудч. Ск. II. 55.

Обпомина́ти, на́ю, еш, гл. Помянуть за упокой. *Треба* (покійника) *обпоминати.* Мнж. 161, 54.

Обпряда́ти, да́ю, еш, сов. в. **обіпря́сти, обпряду́, де́ш,** гл. — **кого.** Прясть, спрясть для кого все ему нужное. *Инодi й дiвка стара буває досвiтчаною матiр'ю... її i обпрядуть, i обсвiтять.* Г. Барв. 57.

Обпуха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **обпу́хти, хну, неш,** гл. Опухать, опухнуть.

Обпи́стий, ся. См. **Обпинати, ся.**

Обраба́бувати, ба́бую. еш, сов. в. **обрабува́ти, бу́ю, еш,** гл. Грабить, ограбить. *А диви, як тя обрабують.* Каменец. у.

Обра́да, ди, ж. Обсужденіе, совѣщаніе; совѣтъ. ЗЮЗО. I. Верес. 29. **Ум. Обра́донька.** *Нема менi обрадоньки од мого небога.* Мет. 255.

Обрадіти, дію, еш, гл. Обрадоваться. *Обрадiє: тодi спiвае, всмiхається, червонiє.* МВ. II. 97.

Обрадова́нна, ної, ж. *? Не мине Рябка обрадованна.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 81).

Обра́донька, ки, ж. **Ум.** отъ **обрада.**

Обража́ти, жа́ю, еш, сов. в. **обра́зити, жу, зиш,** гл Оскорблять, оскорбить. *Слiм кого образив, то перепрашаю.* Гол. III. 509.

Обража́тися, жа́юся, ешся, сов. в. **обра́зитися, жуся, зишся,** гл. Оскорбляться, оскорбиться, обижаться, обидѣться.

О́браз, зу, м. 1) Изображеніе. *І перед образом Вонери горить кадило золоте.* Шевч. 2) Картина. 3) Образъ, икона. *Щоб на тебе образи падали.* 4) Образъ, подобіе. *Умийтеся, образ Божий банном не скверніте.* Шевч. 5) Лицо. *Не бачив Марусенькi в образ.* Нп. *Хоч не бачила вас у образ, та чула й знаю вас.* Харьк. у. **Ум. Обра́зок, образо́чок, образе́ць.** *Не бачила м,мiмленького вже третiй деньочок; не моiма ся надивити, як на образочок.* Грин. III. 162.

Образець у нього такий, що він (пан) *на жида схожий.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Обра́ва, ви, *ж.* Оскорбленіе. *Даруйте образи, які котрий має.* Гол. III. 509.

Образо́ць, зця́, *м.* Ум. отъ **обра́з**.

Обра́зи́ти, ся. См. **Ображати, ся.**

Обра́зли́вий, а, е. 1) Оскорбительный. 2) Обидчивый.

Обра́зли́вість, вости, *ж.* 1) Оскорбительность. 2) Обидчивость.

Обра́зливо, *нар.* 1) Оскорбительно. 2) Обидчиво. *Чого ви пристали до мене? кеть-те!— образливо одказала Христя.* Мир. Пов. II. 64

Образни́к, ка, *ж.*=**Вожник.** Шух. I 99.

Образо́к, зка́, *м.* 1) Ум. отъ **образ** 2) *мн.* **Образки́**. Раст. Calla palustris L. ЗЮЗО. I. 115. Ум. **Образо́чок.**

Обра́мка, ки, *ж.*=**Облямівка.**

Обрамо́вувати, вую, ва́ти, сов. в. **обрамува́ти, му́ю, ва́ти**, *гл.*=**Обляму́вувати, обляму́вати.** *Кептар обрамованій.* Шух. I. 122.

Обра́нити, ню, ни́ти, *гл.* Ранить. *То мене так підгородяне обранили, — сказав, як я спитав його, чого він закровлений.* Новомоск. у.

Обра́нка, ки, *ж.* Оторочка верхней одежды снурками. Гол. Од. 75.

Обра́ння, ня, *с.* Избраніе.

Обра́ти. См. **Збірати.**

Обра́тися, оберу́ся, ре́шся, *гл.* Найтись. *Нехай між вами обереться хто сміливий та піде вночі на гірчину могилу.* Г. Барв. 459.

Обрахо́вувати, вую, ва́ти, ху́ю, ва́ти, *гл.* 1) Разсчитывать, разсчитать, сосчитывать, сосчитать, вычислить. *Обрахуй мишеві усе, щоб завтра було готове їхати у Корсунь на ярмарок.* Каневск. у. 2) Обдумывать, обдумать. *Не обрахувавши діла свого як слід, ми і Бога зневажаем.* О. 1862. III. 35.

Обрахо́вуватися, вуюся, ва́тися, ху́юся, ва́тися, *гл.* 1) Разсчитываться, разсчитаться. 2) = **Обраховувати.**

Обре́вклий, а, е. Опухшій, брюзглый. *Вони усі такі збрехлі затим, що картоплею живуть.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Обректи́, ся. См. **Обрікати, ся.**

Обре́нці, ців, *м. мн.* Въ мельничной шестернѣ: два деревянные, желѣзомъ окованные круга, въ которые вставлены цѣвки. Черниг. у. (Седневъ).

Обре́патися, паюся, ва́тися, *гл.*=**Обрепкатися.**

Обре́пкатися, каюся, ва́тися, *гл.* Обожраться.

Обрепіжити, жу, жиш, *гл.* Сильно ударить кнутомъ.

Обре́пшитися, шуся, шишся, *гл.*= **Обрепкатися.** Желех.

Обри́в, ва, *м.* Обрывъ. *Із хмари тихо выступають: обрив високий, гай, байрак.* Шевч.

Обри́вання, ня, *с.* Обрываніе.

Обрива́ти, ва́ю, ва́ти, сов. в. **обірвати, рву́, ва́ти**, *гл.* Обрывать, оборвать. *Терен, терен коло хати, та нікому обірвати.* Нп.

Обрива́тися, ва́юся, ва́тися, сов. в. **обірва́тися, рву́ся, ва́тися**, *гл.* *Розмова все обривалася.* Левиц. Пов. 314.

Обри́вок, вка, *м.* Обрывокъ, кусокъ веревки. Ум. **Обри́вочок.** *Не будь, бичку, на обривочку.* Пом. № 13250.

Обри́да, да, *ж.* Отвращеніе, омерзѣніе. *Не зладуй тій халепи людям на обриду.* Полт.

Обрида́льний, а, е.=**Обридливый I.** Мнж. 187.

Обрида́ти, да́ю, ва́ти, сов. в. **обри́дну́ти, ну́, ну́ти**, *гл.* Надоѣдать, надоѣсть. *Годі обридати, бо все однако не віддам.* Полт. *Тепер уже не обридатимуть мені, щоб приймов.* Стор. МІр. 134.

Обри́дливий, а, е. 1) Надоѣдливый. 2) Противный. *Сякий такий обридливий, да й той до балачки.* Нп.

Обри́дливість, вости, *ж.*=**Обрида.**

Обри́дливо, *нар.* 1) Надоѣдливо. 2) Противно.

Обри́длий, а, е. Опротивѣвшій, противный. *Радіючи кинула б вона сей світ: такий він їй гіркий та обридмий.* Мир. Пов. I. 117.

Обри́дний. а, е.=**Обридливий.**

Обри́дник, ка, *м.* Гадкій, противный человѣкъ. *Ти сам негідник, ти сам обридних, що жінки не маєш.* Гол. I. 262.

Обри́дно, *нар.*=**Обридливо.**

Обри́дути. См. **Обридати.**

Обри́пати, паю, ва́ти, *гл.* Оббить, обвалить. *Обрипав стіну.* Вх. Лем. 441.

Обри́патися, паюся, ва́тися, *гл.* Оббиться, обвалиться. *Обрипався мур.* Вх. Лем. 441.

Обри́с, су, *м.* Силуэтъ. *На темному небі чорним обрисом виявлявся з боку Марків вид.* Стор. МІр. 16.

Обришто́вувати, вую, ва́ти, сов. в.

обри́нтувáти, тýю, єш, *гл.* 1) Обставлять, обставать лѣсами зданіе при постройкѣ. 2)—**гарнітáти.** Обставлять, обставить вооружить пушками. *Скавпню гарматами кругом обринтували.* К. ЦС. 101.

Обрівня́ти, ня́ю, єш, *гл.* Обровнять.

Обрідáти, джу, диш, *гл.* Разрѣдить, сдѣлать рѣже,—напр. лѣсъ, вырубивъ нѣкоторыя деревья въ густо растущемъ лѣсу. Рк. Левиц.

Обрідкувáтий, а, е. Рѣдковатый. *Де хлiб обрiдкувáтий, тамъ на зерно кращий, а де густий, там ні.* Полт. г.

Обрідчáстий, а, е. = Обрідкувáтий. *Оця пшениця густа та хороша, а ця обрідчаста.* Кобел. у.

Обрі́жка, ки, *ж.* Ременная или веревочная часть кнута. Вх. Уг. 255.

Обрізáн, на́, *м.* Обрѣзанный еврей. Рк. Левиц.

Обрізáнець, нця, *м.* Серебряный рубль, обрѣзанный съ цѣлью украсть серебра. *Карбованці - не жидівські обрізанці, а повні.* Сим. 84.

Обрізáти, жу, жеш, *гл.* Обрѣзать.

Обрізок, зка, *м.* 1) Обрѣзокъ. Ум. **Обрізочок.** *Що й обрізочки, то на квіточки, а окравочки, то на хрестики.* Чуб. III. 395. 2) **Говорíти без обрізків.** Говорить не стѣсняясь, съ полной рѣзкостью. Шух. I. 34.

Обрíй, рію, *м.* Горизонтъ.

Обрíк, рóку, *м.* 1) Обѣтъ. *Обрiк даю бiльше нiчого не робити.* Константиногр. у. *Обрекись оброком ниццити край турецькі.* К. МБ. III. 247. *Святому Юру обрiк себе оброком.* 2) Овесъ съ рубленной соломой для корма лошадямъ. *Горе менi козакові, нема сiна кошакові, нема сiна i оброку* Чуб. V. 654.

Обрíка, ки, *ж.* Обѣтъ, обѣщаніе. *Коли вже я дала обрiку, то мушу йти пiшки до Кiєва, а не їхати.* Ковельск. у.

Обрікáти, кáю, єш, сов. в. **обректи́, речу́, чéш,** *гл.* Обѣщать, пообѣщать. *На заручинах... обрiкають молодятам подарунки.* О. 1862. IV. 7.

Обрікáтися, кáюся, єшся, сов. в. **обректи́ся, чу́ся, чéшся,** *гл.* Давать, дать обѣтъ. *Старий обрiкався у Київ, одже i не довелось йому.* Харьк. См. **Обрік 1.**

Обрікувáтися, кýюся, єшся, *гл.* = **Обрікатися.** *Обрiкувалась почепити ґудзик на хрест.* Ковел. у.

Обрітéння, ня, *с.* Праздникъ Обрѣтенія главы Іоанна Крестителя (24 февраля). *На Обрiтення обертаються птицi до гнiзда, хлiбороби до плугiв.* Ном. № 523.

Обро́бa, би, *ж.* = **Обробка.**

Обробúти, ся. См. **Обробляти,** ся.

Обро́бка, ки, *ж.* Обработка, отдѣлка. Желех.

Оброблáти, блáю, єш, сов. в. **оброби́ти, блю́, биш,** *гл.* Обрабатывать, обработать, отдѣлывать, отдѣлать.

Оброблáтися, ляю́ся, ешся, сов. в. **оброби́тися, блю́ся, бишся,** *гл.* 1) Оканчивать, окончить работы, покончить съ работами. *Помолилась, що в полi обробилась.* Чуб. III. 234.

Ородúтися, джýся, дишся, *гл.* Разрѣшиться отъ бремени. *Да як вона ородилася, то найлюсь пров діток—хлопці.* Рудч. Ск. II. 90.

Обро́слий, а, е. Обросшій.

Обростáти, тáю, єш, сов. в. **обрости, стý, стéш,** *гл.* Обрастать, обрости *Коло живої кости м'ясом мусить обрости.* Ном.

Обро́сть, ті, *ж.* Побѣги. *Обрость на дереві.* Кролев. у. *У нашому роду обрости мало, рід щось не плодовитий.* Г. Барв. 275.

Обро́ть, тi, *ж.* Недоуздокъ, веревочная узда безъ удилъ. Чуб. I. 201. Ном. № 11207. *Бодай же тiй коні воронiї да й оброті не зносили.* Грин. III. 281. Ум. **Оброті́нка.**

Обро́чник, ка, *м.* Давшій обѣтъ сдѣлать что либо во искупленіе грѣха. *Комись спокутую* (гріх) *або кріваву войною, або роботою на манастырь важкою Хвалити Бога, задержались іще в нас манастирі благочестиві: є де оброчникові взій оброк з'оброкувати.* К. ЦН. 220.

Оброчникува́ти, кýю, єш, *гл.* Исполнять обѣтъ. *Не вперше нам оброчникувати, не вперше й покуту одбувати* К ЦН. 283.

Обру́б, ба, *м.* 1) Отдѣльный кусокъ земли, участокъ. *Моя земля в однім обрубі.* 2) Въ водяной мельницѣ: небольшая возвышенность на полу, на которой лежатъ жернова. Черниг. у.

Обрубáти, ся. См. **Обрубувати,** ся.

Обру́бина, ни, *ж.* 1) Въ деревянной стѣнѣ хаты: верхнее бревно, которымъ заканчивается стѣна. Шух. I. 91. 2) Каждый изъ брусьевъ, въ которыхъ въ меньницѣ укрѣпленъ нижній жерновъ. Лебед. у. (Залюб.). Мик. 481.

Обру́бка, ки, *ж.* Опушка тулупа. Мнж. 187.

Обрубля́ння, ня, *с.* Кожаныя или

сафьянныя украшенія въ видѣ бордюровъ или кантовъ по краямъ сѣделки. Вас. 160.

Обру́бувати, бую, еш, сов. в. **обруба́ти, бу́ю, еш,** гл. 1) Обрубать, обрубить. *Треба обрубати кряку на колодязі, бач як здорово намерзло.* 2)=**кринйцю.** Вставить сруб въ родникъ. Чуб. III. 150. *Ой у полі криниченька обрубленая.* Чуб. III. 149.

Обру́буватися, буюся, ешся, сов. в. **обруба́тися, бу́юся, ешся,** гл. Дѣлать, сдѣлать бревенчатую ограду. (Гайдамаки) *кругом обрубались лісом.* ЗОЮР. I. 297.

Обру́с, са, м. Скатерть. Левицк. I. 492. МУЕ. III. 39. Грин. III. 512. *Льонній обрус на столі.* О. 1862. IV. 21. *Нехай застилає тісовії столи, нехай застилає кружечатії обруси.* Рк. Макс.

Обру́ч, ча, м. 1) Обручъ на кадкѣ, бочкѣ и проч., въ рыболовномъ снарядѣ назыв. **ятір** и пр. Шух. I. 227. См. также **решітна** 5. Шух. I. 167.

Обруч, нар. Рядомъ съ кѣмъ. *Піде обруч із паніматкою.* К. ДС. 7.

Обруча́ти, чаю, еш, сов. в. **обручи́ти, чу́, чиш,** гл. Обручать, обручить.

Обруча́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **обручи́тися, чу́ся, чишся,** гл. Обручаться, обручиться. *Як би дав Бог, щоб я з нею шлюбом обручився.* Чуб. V. 25.

Обру́чка, ки, ж. 1) Кольцо. Грин. I. 109. *Дівчино-рибчино, куплю, серце, обручку, подай, подай крізь кватирочку ручку.* Мет. 7. 2) Браслетъ. Сквир у.

Обруша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **обру́шити, шу, шиш,** гл. Потрясать, потрясти, поколебать; обваливать, обвалить. *Ти нам чисто всю хату обрушив.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Обру́шитися, шуся, шишся, гл. 1) Взволноваться. *Народ обрушився.* Волын. г. *Уся ватага його обрушилась та збунтувалась.* Ком. I. 54. 2) Двинуться въ путь. Новомоск. у. (Залюб.).

Обрьбхкатися, каюся, ешся, гл.= **Обрепатися.**

Обря́д, ду, м. Обрядъ. *Чумакування що? Се не козацтво, у чумаків тільки обряд козацький.* Г. Барв. 142.

Обряди́ти. См. **Обряжати.**

Обряжа́ти, жаю, еш, сов. в. **обряди́ти, джу́, диш,** гл. Снаряжать, снарядить, устраивать, устроить. **Обряжáти покійника.** Обмывать и одѣвать покойника. Новомоск. у.

Обря́дно, нар. Подрядъ. Маж. 187.

Обрямува́ти, му́ю, еш, гл.=**Облямувати.** *Лоб, обрямований густим чорним волоссям.* Левиц. Пов. 54.

Обрато́вувати, ву́ю, еш, сов. в. **обрятува́ти, ту́ю, еш,** гл. Спасать, спасти, оборонять, оборонить. Харьк. у.

Обса́джувати, джую, еш, сов. в. **обсади́ти, джу́, диш,** гл. Обсаживать, обсадить. *„Ой обсади, мила, вишеньками двір". —„Ой обсаджу, милий, половину двора".* Чуб. V. 80.

Обса́джуватися, джуюся, ешся, сов. в. **обсади́тися, джу́ся, дишся,** гл. Окружать, окружить себя, посадить вокругъ себя. *Чумакова жінка—молода удова за чумаком зажурилася, а набрала меду, набрала горілки, чумаками обсадилася.* Чуб. V. 1032. *Обсадися садом, садом виноградом.* Гол.

Обса́пати. См. **Обса́пувати.**

Обса́пувати, пую, еш, сов. в. **обса́пати, па́ю, еш,** гл. Опалывать,ополоть и окучить.

Обсві́читися, чу́ся, чишся, гл. Обвыкнуть, привыкнуть, освоиться. *Славлять, що як обсвічуться, то жичуть і в самому пеклі.* МВ. (КС. 1902. X. 149).

Обсвіти́ти. См. **Обсвічувати**

Обсві́чувати, чую, еш, сов. в. **обсвіти́ти, чу́, тиш,** гл. Доставлять, доставить кому освѣщеніе. *Иногдѣ й дівка стара буває досвічаною матір'ю... її і обтрясуть, і обсвітять.* Г. Барв. 57.

Обсели́ти, ся. См. **Обселяти, ся.**

Обселя́ти, ляю, еш, сов. в. **обсели́ти, лю́, лиш,** гл. Поселять, поселить. *Жонатих стали обселять слободами.* О. 1862. II. 62.

Обселя́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **обсели́тися, лю́ся, лишся,** гл. 1) Заселяться, заселиться. *Степ обселився.* 2) Селиться, поселиться, поселяться. *Люде обселилися над річкою. Як там сватались, женились наші чорноморці, обселялись, воювали.* Шевч. (О. 1861. X. 4).

Обсіла́ти, ла́ю, еш, сов. в. **обісла́ти, шлю́, шлеш,** гл. Обсылать. обослать.

Обсіла́тися, ла́юся, ешся, сов. в. **обісла́тися, шлю́ся, шлешся,** гл. Посылать другъ другу. *Обидва ж вони політикуються, подарунками обмінюються, а ниим один на одного чихають.* К. ЧР. 16.

Обсилкува́ти, кую́, еш, гл. Изнасиловать. *Він її обсилкував... зробив гріх, хоч вона й кричала.* Новомоск. (Залюбовск.).

Обсипа́ти, па́ю, еш, сов. в. **обси́пати, плю, плеш,** гл. Осыпать, осыпать.

Обсыпа́тися, па́юся, ешся, сов. в. **обси́патися, плюся, плешся**, гл. 1) Быть осыпаемымъ, осыпаннымъ. **Обси́патися слёзьми.** Облиться слезами. 2) Осыпа́ться, осыпаться. *Уже грушки обсипались.* Рудч. Ск. I. 66. *Листячко на йому* (дубкові) *обсипалось.* Грин. I. 148. 3) Окапываться, окопаться (валомъ). *Високим валом воно* (село) *обсипалось.* К. Хм. 97.

Обсиха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **обсо́хти, хну, неш**, гл. Обсыхать, обсохнуть. *Заплакані очі трохи обсохли.* Левиц. Пов. 127.

Обсі́в, ву, м. Незасѣянное по недосмотру мѣсто въ полѣ. Лохв. у.

Обсіва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **обсія́ти, сію, еш**, гл. 1) Обсѣвать, обсѣять. *Вам дай Боже дочекати обсівати, а нам дожинати.* Гол. *Город скопай, обсій.* МВ. (О. 1862. III. 62). 2) Обсыпать, обсыпать. *Голубка до себе принадити,—то... маком всяченим на Великдень обсіяти парубка.* КС. 1883. XII. 399. **Обсіва́ти молодо́го і поїжжан.** Свадебный обрядъ: обсыпать новобрачнаго и свадебныхъ гостей изъ полы шубы смѣсью овса, пряниковъ, орѣховъ, подсолнечныхъ и тыквенныхъ зеренъ, сухихъ грушъ, сливъ и хмѣля. МУЕ. II. 113.

Обсівне́, но́го, *с.* То, чѣмъ **обсіва́ють молодого и поїжжан.** См. **Обсівати.** МУЕ. III. 113.

Обсіда́ти, да́ю, еш, сов. в. **обсі́сти, сі́ду, дешь**, гл. 1) Обсѣдать, обсѣсть, сѣсть вокругъ. *Обсіли мене, як дрібні пташенята.* МВ. 2) Нападать, напасть, тѣснить со всѣхъ сторонъ. *Ледве я в хату, а мене знак усі й обсіли: куди та й куди ходила?* Брацл. у. *Мене ж, старого, вороги обсіли, як у болоті з дітоньками качку.* К. ЦН. 253. **Важкі ду́ми обсіли го́лову.** Голова была полна тяжелыхъ мыслей. Мир. Пов. I. 117.

Обсіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **обсі́кти, сіку́, че́ш**, гл. 1) Обсѣкать, обсѣчь. 2)=**Обполовати, сполотити.** *Обсікают бульбу.* Вх. Зн. 42.

Обсі́ктися, чу́ся, ешся, гл. 1) Лишиться всего. *Обсікся, нічого нема.* Ном. № 1852. 2) **Ко́ні обсіклися.** Лошади оббили ноги.

Обсі́пати. См. **Обсіпувати.**

Обсі́пувати, пую, еш, сов. в. **обсіпа́ти, паю, еш**, гл. Обдергивать, обдергать.

Обсізти. См. **Обсідати.**

Обсі́ч, *нар.* Сразу, вдругъ. *„А єони до неї обсіч: хто зробив та й хто.* Уман. у.

Обсі́яти. См. **Обсівати.**

Обсія́тися, сіюся, ешся, гл. 1) Окончить сѣяніе. 2) Обсыпаться вокругъ. *Обложився вальками, обсіявся маком свячним.* Рудч. СК. II. 31.

Обскака́ти. См. **Обскакувати.**

Обска́кувати, кую, еш, сов. в. **обскака́ти, ка́ю, еш**, гл. Обскаживать, обскакать.

Обско́чити, чу, чиш, гл. 1) Подскочить со всѣхъ сторонъ. *Обскочили мене кругом ляхи.* К. ЧР. 112. 2) Отстать, отскочить. *Хто од слова одскочить, коло того шкура обскочить.* Ном. № 10670.

Обскребти́. См. **Обскрібати.**

Обскрібати, ба́ю, еш, сов. в. **обскребти́, бу́, бе́ш**, гл. Оскребать, оскрести.

Обскуба́ти, баю, еш, сов. в. **обску́бти, бу́, бе́ш**, гл. 1) Ощипывать, ощипать (перья, волоса). *Задрипаний такий* (пѣвень), *обскублений, гребінь на йому покльований, крила мов деркачі.* Сим. 211. 2) Обрывать, оборвать, обдергать. *Обскубли йому таки добре чуба.*

Обскубта́тися, ба́юся, ешся, сов. в. **обскубти́тися, бу́ся, бе́шся**, гл. О птицахъ: клювомъ расправлять, расправить перья, клювомъ чиститься.

Обску́бувати, бую, еш, гл.= **Обскубати.**

Обслу́хати. См. **Обслухувати.**

Обслу́хувати, хую, еш, сов. в. **обслу́хати, хаю, еш**, гл. Выслушивать, выслушать (больного). *Лікарь його обслухував.* Лохв. у.

Осма́жити. См. **Обсмажувати.**

Обсма́жувати, жую, еш, сов. в. **обсма́жити, жу, жиш**, гл. Обжаривать, обжарить.

Обсмали́ти. См. **Обсмалювати.**

Обсма́лювати, люю, еш, сов. в. **обсмали́ти, лю́, лиш**, гл. Опалять, опалить. *Не напинайся над свічкою, обсмалиш чуба.*

Обсма́люватися, лююся, ешся, сов. в. **обсмали́тися, люся, лишся**, гл. Опаляться, опалиться.

Обсми́кати, ся. См. **Обсмикувати, ся.**

Обсми́кувати, кую, еш, сов. в. **обсми́кати, каю, еш** и **обсми́чу, чеш**, одн. в. **обсмикну́ти, ну́, не́ш**, гл. Обдергивать, обдергать, обдернуть. *Обсмич мені свиту ззаду.* Васильк. у.

Обсми́куватися, куюся, ешся, сов. в. **обсми́катися, каюся, ешся** и **обсми́чуся, чешся**, одн. в. **обсмикну́тися, ну́ся, не́шся**, гл. Обдергиваться, обдернуться, опра-

ви́ться. *Панночка зерпілась та обсмикувалась, як пташка.* Левиц. I. 235.

Обсмі́ювати, мі́ю, еш, сов. в. **обсмія́ти, смію́, є́ш**, гл. Осмі́ивать, осмія́ть. *Судили, ґвалили, трохи обсміювали.* Левиц. I. 464.

Обсмокта́ти. См. **Обсмоктувати**.

Обсмо́ктувати, тую, еш, сов. в. **обсмокта́ти, кчу́, чеш**, гл. Обсасывать, обсосать. *Обсмоктав сахарь та й кинув.*

Обсмоли́ти, ся См. **Обсмоло́вати, ся**.

Обсмо́ловати, люю, еш, сов. в. **обсмоли́ти, лю́, лиш**, гл. Осмаливать, осмолить.

Обсмо́ловатися, лююся, ешся, сов. в. **обсмоли́тися, лю́ся, лишся**, гл. Осмаливаться, осмолиться.

Обснува́ти, снує́, є́ш, гл. Засновать. *Панук обснував усі купки. О, я двір свій обсную і дорогу вам зіллям перелю.* Левиц. Пов. 173.

Обсну́ти, сну́, не́ш, гл. Заснуть *Люде обляжуть, обснуть, перший сон заснуть, то й не чують нічого.* Пиратин. у.

Обсокота́ти, кочу́, та́ш, гл.—**що**. О курицѣ: вездѣ покудахтать въ данномъ мѣстѣ. *Куріночка ж ряба ввесь рай обсокотала.* К. ДЗ. 164.

Обсоро́мити, млю, миш, гл. Осрамить. *Вона так відріже, так обсоромить усякого, що не знатиме, на яку ступити.* Кв. I. 164.

Обсо́х(ну)ти. См. **Обсихати**

Обста́ва, ви, *ж.*=**Обстанова**. Левиц. I. 237. *Обстанови городського життя.* Мир. ХРВ. 70.

Обставáти, стаю́, є́ш, сов. в. **обста́ти, ста́ну, неш**, гл. 1) Становиться, стать вокругъ, обступить. *Сто тисяч турків і татар обстало окопи лядські, мов дітвора дучку.* КЦН. 208. 2) Заступаться, заступиться за кого, стать за кого, защищать, защитить. *Спаршина обстане за ним.* Могил. у. 3) Остаться. *Тверда зіма впала, постіль метрана обстала.* Гол. IV. 406.

Обста́вини, вин, *ж. мн.* Обстоятельства. К. XII. 22. *При таких обставинах наступила.... Хмельницина.* К. Кр. 20.

Обста́вити, ся. См. **Обставляти, ся**.

Обставля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **обста́вити, влю, виш**, гл. 1) Обставлять, обставить. *Склав собі капличку і обставив її хрестиками..* Стор. М. Пр. 167. 2) Окружать, окружить. *Хату своїм військом у три ряди навкруги обставив.* Рудч. Ск. I. 151.

Обставля́тися, вля́юся, ешся, сов. в. **обста́витися, влюся, вишся**, гл. Окружать, окружить себя.

Обстано́ва, ви, *ж.* Обстановка. *Обстанова* (на спені) *показує з середини хату.* О. 1861. XI. Кух. 6.

Обстанови́ти, влю́, виш, гл.=**Обставити**. Мет. 146.

Обста́ти. См. **Обставати**.

Обстели́ти. См. **Обстилати**.

Обстила́ти, лаю, еш, сов. в. **обстели́ти, лю́, леш**, гл. Устилать, устлать. *Ой обстелю, моя мила, хусточками двір.* Мет. 68. *Барвінком обстелила.* Грин. III. 272. **Обстовпи́ти, плю́, пиш**, гл. Обставить столбами. *Обстовпили землю землемірн.* Водч. у. (Лобод.).

Обстре́лювати, люю, еш, сов. в. **обстрелля́ти, ля́ю, еш**, гл. Обстрѣливать, обстрѣлять.

Обстриґа́ти, ґа́ю, еш, сов. в. **обстри́гти, жу́, же́ш**, гл. Остригать, остричь. *До прийому лиш привезли, зараз головку обстрижуть.* Чуб. V. 997.

Обстриґа́тися, ґа́юся, ешся, сов. в. **обстри́гтися, жу́ся, же́шся**, гл. Остригаться, остричься.

Обстри́жчини, чин, *ж. мн.* Обрядовая первая стрижка ребенка по истеченіи перваго года его жизни. Мил. 31.

Обстругу́ти. См. **Обстру́гувати**

Обстру́гувати, гую, еш, сов. в. **обструга́ти, га́ю, еш**, гл. Обстрагивать, обстругать. *Золоту кору* (на яворі) *обстругала, срібну росу обтрусила.* Чуб. III. 471.

Обступу́джувати, джую, еш, сов. в. **обступи́ти, джу́, диш**, гл. Обдувать, обдуть, сдуть съ чего (пыль). *Мабуть не можна ганчіркою обтирати,—я краще обступжу пил та й годі.* Пират. у.

Обступа́ти, па́ю, еш, сов. в. **обступи́ти, плю́, пиш**, гл. Обступать, обступить, окружать, окружить. *Обступили сусідоньки наоколо хату,* Чуб. V 375. *А козачи як та хмара ляхів обступили.* Щевч. *Кабанів я охотниками обступлю і побʼю.* Чуб. II. 205.

Обсу́дливий, а, е. Сплетничающій, любящій сплетни. Вх. Зн. 42.

Обсува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **обсу́нути, ну, неш**, гл. Осовывать, осунуть.

Обсува́тися, ва́юся, ешся сов. в. **обсу́нутися, нуся, нешся**, гл. Осовываться, осунуться, обвалиться.

Обсуши́ти, ся. См. **Обсушувати, ся**.

Обсу́шувати, шую, еш, сов. в. **обсуши́ти, шу́, ши́ш**, гл. Осушивать, осушить.

Свіжий вітрець швидко обсушив сльози молодої. Левиц. І. 187.

Обсу́шуватися, ююся, ишся, сов. в. **обсуши́тися**, шу́ся, ши́шся, гл. Обсушиваться, обсушиться. *Запрошує його в хату обсушитися і спочить.* Стор. І. 73. ХС. ІІ. 192.

Обсыкава́ти, ва́ю, еш, сов. в. **обіська́ти**, ка́ю, еш, гл. 1) Находить, найти. Грин. ІІІ. 449. 2) Искать, поискать въ головѣ. *Хто ж їм буде головочки обсыкавати?* Мил. 222. *Хто ж мені обіське мою головочку.* Грин. ІІІ. 690.

Обсяг, гу, *м.* Объемъ. Желех.

Обсяга́ти, га́ю, еш, гл. Охватывать. Желех.

Обтава́ти, таю, еш, сов. в. **обта́ти**, та́ну, неш, гл. Обтавать, обтять. *І став він обтавать, аж пара з шерсті йде.* Греб. 385.

Обтала́натися, аюся, ешся, гл.=**Затала́натися**. Брацл. у.

Обтаритися, рюся, ришся, гл. Вываляться, испачкаться въ грязи. *Кінь обтарився в болоті.* Вх. Зн. 42

Обтекті. См. **Обтікати**.

Обтёрти, ся. См. **Обтирати**, ся.

Обтеса́ти, ся. См. **Обтісувати**, ся.

Обтика́ти, каю, еш, сов. в. **обти́кати**, чу, чеш, гл. Обтыкать, обтыкать. *І барвінком обплете і ґуточкою обтиче.* Чуб. ІІІ. 450. *Обтикала всю голову квітками.*

Обтика́тися, каюся, ешся, сов. в. **обти́катися**, чуся, чешся, гл. Обтыкать, обтыкать себя; украсить себѣ голову цвѣтами. *Взяв налагав колюзів, обтикався та й сидить.* Рудч. Ск. І. 159. *Та нарвала гвіздочок та й обтикалася.* Чуб. V. 101.

Обтина́ти, на́ю, еш, сов. в. **обта́ти**, обтну́, неш, гл. Обрѣзывать, обрѣзать, обсѣчь, обсѣчь. *Обтинають крильця пташечкам, щоб вони не підзлітали.* Стор. М. Пр. 70. *Мечами гілля обтинали. Не одному молодцеві кучерики обтяла.* Чуб. V. 1000.

Обти́нач, ча, *м.* Кузнечный ножъ для обсѣканія копыть, обсѣчка.

Обтира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **обітерти**, обітру́, реш, гл. Отирать, отереть. *Ісус почав обтирати ноги рушником.* Єв. І. XIII. 5. *Ой обтерла чорні очі й брови як шнурочок.* Чуб. V. 309. *Обітре рукавом.* Левиц. І. 107.

Обтира́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **обіте́ртися**, обітру́ся, решся, гл. Отираться, отереться, утереться.

Обті́к, току, *м.* Островъ, небольшая часть земли временно окруженная водою.

Обтіка́ти, каю, еш, сов. в. **обтекті**, течу́, че́ш, гл. 1) Обтекать, обтечь. *Смотрич обтікає город кругом.* Св. Л. 213. 2) Обнимать обнять. Шух. І. 74.

Обті́пати. См. **Обтіпувати**.

Обті́пувати, пую, еш, сов. в. **обті́пати**, паю, еш, гл. Обтрепывать, обтрепать. *Шматок засмальцьованого папіру з обтіпаними краями.* Мир. ХРВ. 13.

Обті́суватися, сую, еш, сов. в. **обтеса́ти**, шу́, ше́ш, гл. Обтесываться, обтесать.

Обті́суватися, суюся, ешся, сов. в. **обтеса́тися**, шу́ся, ше́шся, гл. Обтесываться, обтесаться.

Обтовкті, вчу́, че́ш; гл. Обтолочь.

Обтопи́тися, плю́ся, пишся, гл. Окончить топку.

Обтопта́ти, пчу́, чеш, гл. Обтоптать.

Обтопта́тися, пчу́ся, чешся, гл. За дорогу пригала пилом, обносилась, обтоптадась. Г. Барв. 241.

Обто́рганий, а, е. Обтрепанный. Вх. Уг. 255.

Обточи́ти. См. **Обточувати**.

Обто́чувати, чую, еш, сов. в. **обточи́ти**, чу́, чиш, гл. 1) Обтачивать, обточить. *Токарь обточив ніжку.* 2) Очистить на решетѣ. *Обточи жито, бо з горошком.* 3)=**Точи́ти**. *Рейментарь вколо Луґу обточив.* Гол. І. 16.

Обтрі́пати. См. **Обтрі́пувати**.

Обтрі́пувати, пую, еш, сов. в. **обтрі́пати**, па́ю, ешь, гл. Отряхивать, отряхнуть.

Обтрощи́ти, щу́, щи́ш, гл. Обломать, поломать. *Коли вирк, аж тільки один мотузок теліпається біля пояса. Мабуть як задивився на ведмедів, бісові цимбанчата і бублики обтрощили.* Стор. І 102.

Обтрусі́ти, ся. См. **Обтрушувати**, ся

Обтру́шувати, шую, еш, сов. в. **обтрусі́ти**, шу́, сиш, гл. 1) Отряхивать, отряхнуть, отрясти, стряхнуть. *А я хлопців не просила, сама терен обтрусила.* Чуб. V. 545. *Обтрусіть і порох із під ніг ваших.* Єв. Мр. VI. 11. 2) Обсыпать, обсыпать. *Обтрусив табакою сорочку.*

Обтру́шуватися, шуюся, ешся, сов. в. **обтрусі́тися**, шу́ся, сишся, гл. Отряхиваться, отряхнуться. *Та й піймав кицю за ухо та й витяг на сухо* (з води): *оттут, кицю, обсушись, оттут, кицю, обтрусись.* ХС. ІІ. 192.

Обтужи́ти, жу́, жиш, гл. Оплакать съ

причитаніями. *Оплакала тою парня, оплакала, обтужила.* Чуб. V. 268. *Обтужила мертвою.* Константиногр. у..

Обтули́ти. См. **Обтулювати.**

Обту́лювати, люю, ешь, сов. в. **обтули́ти, лю́, лиш,** гл. Плотно окутывать, окутать.

Обтага́ти, га́ю, ешь, сов. в. **обтягти́, гну́, неш,** гл. Обтягивать, обтянуть.

Обтяж, нар. Тяжеловато. *Снопія наклаи обтяж, насилу вывіз на гору.*

Обтяжа́ти, жа́ю, ешь, сов. в. **обтяжи́ти, жу́, жи́ш,** гл. Отягощать, обременять, обременить.

Обтя́жний, а, е. Тяжелый, довольно тяжелый. Вх. Уг. 225.

Обтя́жно, нар.=**Обтяж.**

Обта́ти. См. **Обтинати.**

Обува́ння, ня, с. Надѣваніе обуви, обуваніе. *Чого ти, наймитку, так рано встаеш?—Та я то обуванням, то одяганням надолужу.* Ном № 10851. Ум. **Обува́нячко.**

Обува́ти, ва́ю, ешь, сов. в. **обу́ти, бу́ю, ешь,** гл. Надѣвать, надѣть обувь, обувать, обуть. *Червоні чоботи обула.* Котл. Ен. *Він мене обував.*

Обува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **обу́тися, обу́юся, ешся,** гл. Надѣвать, надѣть на себя обувь, обуваться, обуться.

Обу́в'я, в'я, с. Обувь. *Не достоєн я розв'язати ремінь обув'я його.* Єв. М. I. 7.

Обуди́ти, ся. См. **Обужати, ся.**

Обужа́ти, жа́ю, ешь, сов. в. **обуди́ти, джу́, диш,** гл. Будить, разбудить. МВ. (О. 1862. I. 97). *Той ще спить. Він обужає його.* Чуб. II. 188. *Чеканку обудити.* Гол. I. 84.

Обужа́тися, жа́юся, ешся, сов. в. **обуди́тися, джу́ся, дишся,** гл. Просыпаться, проснуться, пробудиться.

Обу́ва, ви, ж. Толпа. *Бач якою обузою дітвора суне.* Кобел. у.

Обу́рити, ся. См. **Обурювати, ся.**

Обуртува́ти, ту́ю, ешь, гл. Напасть со всѣхъ сторонъ. *Як несла я кішку в мішку,—трохи не обуртували собаки: як кажнула, а собаки як за мною!...* Черниг. у.

Обу́рювати, рюю, ешь, сов. в. **обу́рити, рю, риш,** гл. 1) Обрушивать, обрушить. *Аж гидко дивитись на панський двір: птахеть обурені, хати облуплені, тини теж повалямись.* О. 1862. V. 109. *Стола і ослона не було, обурені лавки лежали долі.* О. 1862. VII. 31. 2) Возмутить, возбудить негодованіе.

Обу́рюватився, рююся, ешся, сов. в. **обу́ритися, рюся, ришся,** гл. 1) Обрушиваться, обрушиться, повалиться. *Упала хрища, так і засипало сіни... столя обурилась.* О. 1862. VIII. 10. 2) Возмутиться, вознегодовать.

Обу́ти, ся. См. **Обувати, ся.**

Обу́тритися, риться, гл. *безл.*=**Обутріти.** *До сніданя, сказать, тоді ще не діймло, а вже обутрилось добре—зовсім був уже ранок.* Новомоск. у. *Тоді вже зовсім обутрилось, сонечко вже зійшло.* Александров. у.

Обу́тріти, рить, гл. *безл.* Наступить утру. *Вже сонце обутріло.* Борз. у.

Обуття́, тя́, с. Обувь.

Обу́х, ха, м. Обухъ въ топорѣ; **обух** есть также въ подобныхъ типу инструментахъ.—см. **Гельгіи, топірець.** Шух. I. 175, 289. *Мов собаку уб'ють обухом.* Шевч. Ум. **Обу́шок.**

Обуча́ти, ча́ю, ешь, сов. в. **обучи́ти, чу́, чиш,** гл. Обучать, обучить.

Обуча́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **обучи́тися, чу́ся, чишся,** гл. Обучаться. обучиться. МВ. (О. 1862. III. 35). *Здав у бурсу в Київ обучатись.* Шевч.

Обу́шник, ка, м. Кузнечный молотъ.

Обу́шок, шка, м. 1) Ум. отъ **обух.** 2) Чеканъ. *Став* (козак) *з під опанчини рожовой, з під поясини хмелової цицрозотий обушок виймати.* Мет. 379. *Золотий обушок усякі двері одчиняв.* Ном.

Обханю́чити. См. **Обхаюкувати.**

Обханю́чувати и обхаю́чувати, чую, ешь, сов. в. **обханю́чити и обхаю́чити, чу, чиш,** гл. Чисто прибирать, прибрать, привести въ пріятный видъ. *Дівонько-голубонько, обчисть мене, обханюч мене.* Рудч. Ск. II. 56. *Яблуня каже: „обхаюч мене".* Рудч. Ск. II. 55.

Обхарчува́тися, чу́юся, ешся, гл. Привыкнуть къ харчамъ. *Обхарчувались салдати у нас: десять год простоями.* Константиногр. у.

Обхвати́ти. См. **Обхватувати.**

Обхва́тувати, тую, ешь, сов. в. **обхвати́ти, чу́, тиш,** гл. Обхватывать, обхватить. *Тонкою полотна сорочка так і обхватує пишне стегно.* Стор. I. 208.

Обхвірува́тися, ру́юся, ешся, гл. Обходиться. *У нас дуже мало хліба, не знаємо як їм обхвірюватися.* Борз. у.

Обхисти́ти, щу́, сти́ш, гл. Огородить. *У мене двір нічим не обхищений.* Волч. у.

Обхі́д, ходу, *м.* Обхожденіе, обращеніе, движеніе вокругъ.

Обхі́дній, я, е.—хáта. Хата состоящая изъ хати, світлиці, хатúни и хижі. Вас. 195.

Обхі́дно, *нар.* Въ выраженіи: **обхі́дно тая, туди.** Обходъ, крюкъ на этой дорогѣ. **Туди дýме, обхі́дно.** Если туда пойти, то придется сдѣлать большой кругъ. Вх. Зн. 42.

Обхі́дчатий, а, е. Неогороженный (о зданіи).

Обхíтний, а, е. Охотный, склонный къ чему.—**до роббти.** Прилежный, трудолюбивый. Вх. Уг. 255.

Обхлю́пати, ся. См. **Обхлюпувати, ся.**

Обхлюпну́ти, ся. См. **Обхлюпувати, ся.**

Обхлю́пувати, пую, еш, сов. в. **обхлю́пати, паю, еш**, одн. в. **обхлюпну́ти, ну́, не́ш**, *гл.* Оплескивать, оплескать, оплеснуть, обдать водой, обрызгать.

Обхлю́пуватися, пуюся, ешся, сов. в. **обхлю́патися, паюся, ешся**, одн. в. **обхлюпну́тися. ну́ся, не́шся**, *гл.* Оплескиваться, оплескаться, оплеснуться, обдать себя водой, обрызгаться. *Увійшовши в воду, обхлюпнувся.* Харьк. у.

Обходи́світка, ки, *ж.* Обходящая міръ—въ загадкѣ такъ называется вода. *Бѣжить обходисвітка, з шумом круте кормлюда руки* (млин.) ХС. III. 65.

Обхо́дити, джу, диш, *гл.* См. **Обіхо́дити.** 1) Обходить. *Що день Божий обходила село.* Шевч. 2) Объ одеждѣ: сходиться. *Семи аршин поясина коло мене не обходить.* Г. Барв. 481. 3) Праздновать, соблюдать праздникъ. Галиц. 4) Касаться, интересовать. *Мене це не обходить.* Таращ. у. 5—**кого!** Ухаживать за кѣмъ, заботиться о комъ. Вх. Лем. 441.

Обходи́ти, джу́ диш, *гл.* Исходить. *Всі заходеньки обходила і смітничики, і сутóчки.* Гліб.

Обхо́дитися, джуся, дишся, *гл.* 1=**Обіходитися** 1. *Як попадуть їсти, то й їсть, а не попадуть, то й так обходиться.* Рудч. Ск. II. *Нуратеся їх при людях, хоч дома на самоті ще сяк так обходиться з ним.* Левиц. I. 274.

Обхопи́ти. См. **Обхоплювати.**

Обхо́плювати, люю, еш, сов. в. **обхопи́ти, плю́, пиш**, *гл.* Охватывать, охватить. *Обхопила його руками. Небо, наче море, землю обхопило.* Щог. Сл. 15.

Обхрести́ти, щу́, стиш, *гл.* Перекрестить вездѣ. *Усі кутки обхрестила баба.*

Обхрести́тися, щу́ся, стишся, *гл.* Перекреститься МВ. (ҚС. 1902. X. 155).

Обхýдний, а, е. Довольно худой, довольно тощій. *Обхудні воли.* Вх. Лем. 441.

Обцаркува́ти, кýю, еш, *гл.* Огородить. *Наша паска стояла ца всі боки обцаркована.* Федьк.

Обца́с, су, *м.* Каблукъ. Гол Од. 52. *Ідем чобіт на підкові, другий на обцасі.* Чуб.. V. 1067.

Обцвіта́ти, та́ю, еш, сов. в. **обцвісті́. ту́, тéш**, *гл.* Зацвѣтать, зацвѣсти. *Обцвіла вишня, наче снігом укрилася.*

Обцяхува́ти, ху́ю, еш. *гл.* Обить гвоздиками.

Обце́ньки, ків, *м. мн.* Родъ клещей, щипцы (для вытаскиванія гвоздей и т. п. но не для держанія кующагося металла). Вас. 161.

Обцілува́ти, лу́ю, еш, *гл.* Расцѣловать. *Хоч оплачу, обцілую мою єдину дитину.* Левиц. I. 61.

Обці́нка, ки, *ж.* Оцѣнка. *Тому млинові ми обцінки нізякої не робили, а так прямо написав пічаль, що він стоїть буть би то сімсот рублів.* Екатеринос. у.

Обцірклюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Обвести кругъ.

Обцірклюва́тися, лю́юся, ешся, *гл.* Обвести вокругъ себя кругъ. *Падий на землю і обцірклюйся тим ножем.* Чуб. I. 202.

Обчарува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Очаровать. *Ой у полі криниченька обчарованая.* Чуб. III. 149.

Обчастува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Поподчивать (водкой). *Обчастувавши, хазяїн...* О. 1862. IV. 89. *Уже всіх багатших обчастував.* Чуб. II. 273.

Обчéмати, саю, еш, *гл.*=**Обчихати.** Вх. Зн. 43.

Обчепи́рити, рю, риш, *гл.* Обхватить, *Обчепирила його руками і ну гросити та молити.* Рудч. Ск. I. 136.

Обчепля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Обвѣшать. *Обчепляв старця торбами.* Васильк. у.

Обчеркáти. См. **Обчіркувати.**

Обчеркну́ти, ся. См. **Обчіркувати, ся.**

Обчерни́ти, ню, ниш, *гл.*=**Обчорнити.**

Обчéрсти, обчéрти. См. **Обчірати.**

Обчесáти. См. **Обчісувати.**

Обчество́, ва́, *с.* Общество, міръ. (Васильк. у.).

Обчéський, а, е. Общественный, мірской.

Обчикри́жити, жу, жиш, *гл.* Обрѣ-

зать, подрѣвать. *Рукава прохи обчикрижу.* Гліб.

Обчи́михати, хаю, ешь, *гл.*=**Обчухрати.** *Дуби... обчимхані, що ілля на вершку, мов шапка на дрючку.* Св. Л. 306.

Обчи́стити. См. **Обчищати.**

Обчищáти, щáю, ешь, сов. в. **обчи́стити, щу, стиш,** *гл.* Обчищать, обчистить. *Крничка і говорить: „дівчино голубонько, обчисть мене".* Рудч. Ск. II. 55.

Обчíкувати, кую, ешь, *гл.*=**Очíкувати.** Гол. II. 709.

Обчіпáти, páю, ешь, сов. в. **обчéпати** и **обчéрти, обчíпру, решь,** *гл.* Обдирать, ободрать, кору, кожу. Вх. Зн. 43.

Обчíркач, ка, *м.* Цыркуль. Вас. 147.

Обчíркувати, кую, ешь, сов. в. **обчеркáти, каю, ешь** и **обчеркнýти, кнý, нешь,** *гл.* Очерчивать, очертить, очеркнуть, провести черту вокруг. *Обчеркнуть курячим зубом.* Ном. № 13369. *Обчеркни тим прикілком круг себе, скільки зможеш.* Грин. I. 67.

Обчíркуватися, куюся, ешся, сов. в. **обчеркнýтися, кнýся, нешся,** *гл.* Очерчивать, очертить вокруг себя черту.

Обчíсувати, сую, ешь, сов. в. **обчесáти, чешý, чешь,** *гл.*—**кого.** Расчесывать. чесать кого-либо постоянно. *Та їх (діти) треба обшить, треба й облатать, треба й обірвать, треба й обчесать, треба й обмывать.* Мил. 222.

Обчóбгати, гаю, ешь, *гл.* Обтереть, ободрать тренѣмъ (обувь). *Обчобгав зовсім підошви в чоботях.* Василь. у.

Обчорнúти, нúю, нúш, *гл.* Очернить.

Обчýти, чýю, ешь, *гл.* Услышать. *Як го обчули* (що співав), *так го обскочили.* Гол. II. 700.

Обчýхати, хаю, ешь, *гл.* Почесать вездѣ, вокругъ (когда зудитъ, чешется). Сим. 197.

Обчухрáти, páю, ешь, *гл.* 1) Обрѣзать, обломать, очистить (отъ листьевъ и мелкихъ вѣтвей). *Обчухрай вінок. У мене діти обчухрали всі груші в саду.* Василь. у. У Гребинки о крыльяхъ: оборвать. *Що дядькові прийшло, ти не роби, небожже, щоб крилець хто не обчухрав.* Греб. 381. 2) Отколотить. *Обчухраю тобі оцією палицею боки.* Левиц. Пов. 190.

Обшáрпанець, нця, *м.* Оборванецъ.

Обшáрпати, паю, ешь, *гл.* Изорвать, оборвать (одежду). ЗОЮР. I. 133. *Прогуля... усе з товаришами, а сам завжди ходив обшарпаний.* Грин. II. 290. *Такий обірваний чи обшарпаний.* Стор. I. 204.

Обшáрпатися, паюся, ешся, *гл.* Оборваться, обноситься.

Обшахрáти, páю, ешь, *гл.* Обмошенничать.

Обшерéбувати, бую, ешь, *гл.* Ободрать шелуху на зернѣ передъ помоломъ.

Обши́ванка, ки, *ж.* Лодка, обитая шелевками.

Обши́вання, ня, *с.* Обшиваніе.

Обшивáти, вáю, ешь, сов. в. **обши́ти, шию, ешь,** *гл.* 1) Обшивать, обшить. 2)—**кого.** Шить, пошить для него необходимое бѣлье, одежду. *А четверта хусти пере, а п'ята обшив.* Гол. *Хто мене буде обшивать?* Мил. 221. 3) Покрывать, покрыть, обшивать, обшить (кузовъ телѣги дубомъ, крышу и пр.). *Обшиті вози.* Чуб. VII. 404. *Церкву новим гонтом обшив.* МВ I. 65.

Обши́ватися, вáюся, ешся, сов. в. **обши́тися, шúюся, ешся,** *гл.* Шить, пошить на себя. *Облатався, обшився, став на панка схожий.* Левиц. I. 143. *Ой в в тебе полотенце, обшемось, серце.* Грин. III. 692.

Обши́вка, ки, *ж.* 1) Обшивка. Левиц. Пов. 242. 2) Воротъ сорочки. Гол. Од 65, 75. Шух. I. 120.

Обши́вчастий, а, е. Обши́вчасті (уставки). **Уставки** особымъ образомъ вышитыя. Kolb. I. 48.

Обши́рь, рі, *ж.* 1) Пространство. *Земля... ходить кругом сонця по великій обширі світу Божого.* Дещо. 2) Объемъ. *Народню мову не жорсть осягнуть усю в її обширі.* О. 1861. IV. 34.

Обши́ти, шию. См. **Обшивати, ся.**

Обшкрéбати, баю, ешь, *гл.* Обскрести.

Обшмагáти, гáю, ешь, *гл.* Отстегать, исполосовать. *Усю спину обшмагали.* Ком. II. 37.

Обшмали́ти, лю́, лиш, *гл.* = **Обсмалити.**

Обшмарувáти, рую, ешь, *гл.* 1) Обмазать чѣмъ-либо маслянистымъ, дегтемъ и пр. 2) Обмыть, оббить (дождемъ). *Стіни осінні дощі обшмарували,—голими ребрами хата світить.* Мир. ХРВ. 174.

Обшматувáти, тую, ешь, *гл.* Оборвать, изорвать въ куски на комъ одежду. *Вийшов старий у хату обшматований побитий.* Грин. II. 171. *Обірваний та обшматований який.* Мир. ХРВ. 216.

Обшморгáти. См. **Обшморгувати.**

Обшморгнýти. См. **Обшморгувати.**

Обшмóргувати, гую, ешь, сов. в. **обшморгáти, гáю, ешь,** одн. в. **обшморг-**

ну́ти, ну́, не́ш, гл. Обдирать, ободрать, обтереть, сдѣлать ссадину. *От же там в пеньок дубовий обшморяний колесами.* ЗОЮР. I. 134. 2) Сжавъ въ рукѣ стебель растенія, оборвать движеніемъ руки вдоль стебля его листочки, вѣточки, колосья. *Хліба високій, колос аж до землі, а Бог обшморює колос, обшморює.* Сим. 210.

Обшпа́рити. См. **Обшпарювати**.

Обшпа́рювати, рюю, ешь, сов. в. **обшпа́рити, рю, рив**, гл. Ошпаривать, ошпарить, обжечь горячей жидкостью. *Христя обшпарила руку.* Мир. Пов. II. 52.

Обшуга́ти, ся. См. **Обшугувати, ся**

Обшу́гувати, гую, еш, сов. в. **обшуга́ти, га́ю, еш**, гл. 1) Очищать, очистить отъ шелухи (гречу). *Обшугаю гречку на крупу.* 2) Обрывать, оборвать вѣтромъ, оббить (о листьяхъ дерева). *Найдуть на тебе буйні вітри з лютими морозами, кору обіб'ють... листя обшугають.* МУЕ. III. 132.

Обшу́гуватися, гуюся, ешся, сов. в. **обшуга́тися, га́юся, ешся**, гл. 1) Очищаться, оббиваться, отлетать. *Пил обшугується, як товчуть гречку.* Кіев. у. 2) Истрачиваться, истратиться, издержаться. *Обтулася так, що й шага нема.* Борз. у.

Обшука́ти. См. **Обшукувати**.

Обшу́кування, ня, с. Обыскиваніе.

Обшу́кувати, кую, еш, сов. в. **обшука́ти, ка́ю, еш**, гл. 1) Обыскивать, обыскать. *Їсти хочеться* (волкові). *Обшукав він скрізь місяччину хатку,—нема нічого.* Рудч. Ск. II. 7. *Обшукав його та й найшов п'ятсот писяч.* Рудч. Ск. I. 202. 2) Искать, поискать. *Та нехай вони та громадою вони обшукають.* Нв. 3) Обманывать, обмануть. *Жид як не обшукав, то навет і не пообідав.* Ном. № 912.

Общипа́ти. См. **Общипувати**.

Общи́пувати, пую, еш, сов. в. **общипа́ти, па́ю, еш**, гл. Общипывать, общипать. *Я цю черешеньку й общипала.* КС. 1883. II. 378.

Общи́тити, чу, чиш, гл. Защитить.

Общу́бати, раю, еш, гл.=**Обскубти**. *Общубрати чупер.* Вх. Зн. 43.

Об'юши́ти, шу́, ши́ш, гл. Облить кровью. *Як ударив лев у камінь,—кожні позлізали... Зарєвів лев, підняв лапи, лапи об'юшило.* Рудан. I. 75.

Об'явля́ти, ся. См. **Об'являти, ся**.

Об'я́вка, ки, ж. 1) Сообщеніе, объявленіе кому, заявленіе. *Побачила вона, що невістка її в стаєку мертва, та й дала тоді об'явку старості, а він і мене кликнув у понятті.* Верхнеднѣпр. у. *Пішов один чоловік давать об'явку у волость, що в його вкрадено кобилу.* Грин. I. 97. 2) Голосъ (при баллотировкѣ). *Паньку дали три об'які більше, як Стеченку, то через те й став старшиною.* Золотон. у.

Об'явля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **об'яви́тися, влю́ся, вишся**, гл. 1) Являться, явиться, появиться, обнаруживаться, обнаружиться. Вх. Лем. 441. *Честь і слава Київові й Дніпрові, коли об'явиться там новий філозоф.* Левиц. Пов. 89. *Святий Миколай об'явивсь до його стариком.* Чуб. 2) Представляться, представиться, явиться. *Як есть у тій хаті відьма, вона тобі тій ж ночі сама об'явиться.* Мнж. 139. *Він пішов у те село, переночував у одної бабы і не знав, що то його село і на другий день об'явивсь громаді.* Чуб. I. 182. 3) Дѣлаться, сдѣлаться явнымъ. *Нема бо нічого схованого, щоб не об'явилось.* Єв. Мр. IV. 22.

Об'я́вати, ся См. **Об'явувати, ся**.

Об'я́вувати, яную, еш, сов. в. **об'яви́ти, ві́ю, виш**, гл. Объявлять, объявить. *Об'являні вірівками.* Стор. МПр. 131.

Об'я́вуватися, яную́ся, ешся, сов. в. **об'яви́тися, ві́юся, вишся**, гл. Объявляться, объявиться.

Об'я́коритися, рюся, ришся, гл. Твердо стать, укорениться. (Уман. у.): упереться. Мнж. 187.

Об'ясни́ти, ню, ни́ш, гл. Освѣтить, сдѣлать свѣтлымъ, яснымъ. *Москалики стіни вкрили, киверями об'ясним, шабельками очорнили.* Грин. III. 261.

Овад, да, м.=**Овід**. *Овад роси боїться.* Ном. № 14025.

О́вадний, а, е. Водяной. Проск. у.

Ова́к, нар. Иначе. *Єдному Бог дасть сяк, а другому овак.* Ном. № 1697.

Овала́шити, шу, шиш, гл. 1) Оскопить. 2) Украсть. *Прийде та овалашить що небудь та й піде.* ЗОЮР. I. 10.

Овва! межд. выражающее удивленіе, сомнѣніе, иронію. *Эва! какъ бы не такъ! Перевелись тепер рицарі в Січі...—Овва! пукнув тупъ на всю світлицю Кирило Тур.* К. ЧР. 113.

Овдові́лий, **ра**, **е**. Овдовівший. Волч. у.

Овдові́ти, **ію**, **єш**, *гл.* Овдовѣть. *Сухобрус овдовів і йому дочки хазяйнували в господі.* Левиц. Пов. 19.

Овеа́ни, **ма**, *м.* Раст. Primula elatior. Лв. 101.

Овершки́, **ків**, *м. мн.* Вершина стога. Левч.

Овёс, **вівсо́**, *м.* Овесъ, Avena sativa.—**го́лий**. Avena nuda. Вх. Пч. II. 29. *Овес у трьох кожухах, та вітру боїться.* Ном. № 650. *Дає коню сіна й вівса.* Мет. 75. *Не хоче, як кобила вівса.* Ном. № 5099. **Шити на овёс**. Шить крупными стежками. Вас. 211. Ум. **Овесо́ць**, **овесо́к**.

Овесо́вий, **а**, **е**. Относящійся къ овсеу 2. **Овесо́ва крива́ульна**. Въ вышивкѣ: зигзагообразная линія. (Залюб.). **Овесо́ві кли́нці**. Половина узора **овесок**. (Залюб.).

Овесо́к, **ска́**, *м.* 1) Ум. отъ **овес**. 2) Родъ узора въ вышивкахъ. (Залюб.).

Овеча́, **ча́ти**, *с.* Ягненокъ; овечка. *Бере (вовк) чи овча, чи порося.* О. 1861. VIII. 96. *Пара вовків есть і овечат трохи.* Рудч. Ск. I. 207.

Овéчанька, **овéчечка**, **ки**, *ж.* Ум. отъ **вівця**.

Овéчий, **а**, **е**. Овечій. *Овеча натура.* Шевч.

Овéчина, **ни**, *ж.* Овечье мясо. *Вони не їдять курятини, гусятини, овечини, кабанятини,—нічого тою не їдять.* Новомоск. у.

Овéчка, **ки**, *ж.* 1) Ум. отъ **вівця**. 2) Мокрица, Oniscus murarius. Вх. Лем. 441.

Овéчник, **ка**, *м.* **Хлѣвъ** для овецъ, овчарня. Чуб. VII. 304.

Овíйка, **ки**, *ж.* Раст. **вьюнокъ**, Convolvulus. Вх. Лем. 441.

Овíд, **овода**, *м.* Оводъ.

Овін, *мьст.*=**Він**. *Взяв овін княжейку попід білі бочки.* Гол. I. 90.

Овíяти, **ію**, **єш**, *гл.* Обѣвять. *Вітер каже: я прийду, твої сили овію.* Гол.

Оводонь, **дня**, *м.*=**Овід**. Грин. I. 252.

Оводнй, **ні**, *ж. собр.* Оводы. *Оводня б'е, через те ховаємо волів у курені.* Зміев. у.

Овощ, **щу**, *м.* Плодъ. *Принесіть же овощ, достойний покаяння.* Єв. М. III. 8.

Овощéвий, **а**, **е**. Фруктовый.

Овра́х, **хи́**, *м.* Суслякъ. *У менчино (брата) або градом виб'е (хліб), або оврах понівечить.* Стор. I. 18. Ум. **Овражо́к**, **овраше́к**. Стор. МПр. 44.

Овраше́вий, **а**, **е**. 1) Принадлежащій суслику, относящійся къ нему. 2) **Овраше́ві хвости́**. Раст. Triticum cristatum Schrt. ЗЮЗО. I. 139.

Овраше́к, **шка́**, *м.* Ум. отъ **овра́х**.

Овсо́ина, **ни**; *ж.*=**Вівсюга**. *Тепер жреба не в овсину, а в просину шить* (не рѣдко). Ном. № 11138.

Овсо́ище, **ща**, *с.*=**Вівсище**.

О́всі, *нар.*=**Зовсім**. Харьк.

О́всім, *нар.* = **Овсі**. *Борщ не кислий овсім.* Уман. у.

Овсю́г, **гу**, *м.*=**Вівсюг**.

Овсяни́й, **а́**, **é**. = **Вівсяний**. *Нажала травиці з овсяний стіжок.* Чуб. III. 266.

Овсяни́к, **ка**, *м.* = **Вівсяник**. Ном. № 122, стр. 294.

Овсяни́ця, **ці**, *ж*=**Вівсяниця**. Ном. № 10185.

Овся́нка, **ки**, *ж.* 1)=**Вівсянка**. 2) Раст. Bromus arvensis. L. ЗЮЗО. I. 114.

Овчáрик, **ка**, *м.*=**Вівчарик**. Чуб. V. 689.

Овчáрь, **ря́**, *м.*=**Вівчарь**.

Овчи́на, **ни**, *ж.* 1) Овчина, овечья шкура. 2) *мн.* Овечья шуба. *Із якої се причини обралась теща у овчини?* Нп.

Огáвний, **а**, **е**. Большой, сильный. *Богач огавний.* Вх. Уг. 245. *Огавний дождж.* Вх. Уг, 255.

Огáвно, *нар.* Сильно, очень. *Огавні ся хвалив.* Вх. Уг. 255.

Огáзнути, **ну**, **нош**, *гл.* = **Онадіти**. *Цілий ліс огазне.* Вх. Уг. 255.

Огáка, **ки**, *ж.* и пр.=**Обгака** и пр.

Оганя́тися, **ня́юся**, **ешся**, *гл.* Отгонять отъ себя (нападающихъ). *Собаки в'їдаються, а бояре оганяються.* МУЕ. III. 217.

Огарь, **рю**, *м.* 1) Обожженный пень. *Так як огарь обгорався.* Ном. № 11236. 2) Нас. Oestrus bovis, оводъ бычій. Вх. Пч. I. 7. См. **Овід**. 3) Порода утокъ. Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Огвáра, **ри**, *ж.* Что-либо огромное, очень большое. *Корова—огвара.* Вх. Зн. 43.

Огéнь, **огня́**, *м.*=**Огонь**. *Червона шапочка як огень.* О. 1861. IV. 29.

Огер, **ра**, *м.* Жеребецъ. *Дивися, огером яким сам пан круг тебе погоржав.* Шевч. *Дід їхав навзводи на вороному арабському огеру.* Стор.

Огíда, **ди**, *ж.* 1) Мерзость, гадость. Лукаш. 148. *Види, паноньку, до нас, викуп сі вінець у нас... Бо як не видеш до нас, не викупиш вінця у нас, до корчми*

понесемо, горівки нап'ємо, занесемо до жида,—буде, пане, онида. Лукаш. 148. *Що у людей високе, те онида перед Богом.* Єв. Л. XVI. 15. 2) Отвращеніе, омерзеніе. *Аж онида дивитися,—таке погане.* 3) Противный человѣкъ. *Лучче б мені, моя мати, гірку редьку їсти, як недачу жоўнку мати, що підко й прмісти. Пошов би я поміж людє, чи Богу молиться,—як здумаю про оную, забуду й хреститься.* Грин. III. 569.

Оги́дити, джу, диш, *гл.* 1) Загадить. 2) Опорочить, обезчестить.

Оги́діти, дію, еш, *гл.*=**Огидити**.

Оги́дливий, а, е.=**Огидний**.

Оги́дливість, вости, *ж.*=**Огидність**. *Дмитренко з огидливостю глянув на останніх ласних.* Мир. ХРВ. 374.

Оги́дний, а, е.=**Огидний**.

Оги́дність, ности, *ж.*=**Огидність**.

Оги́дний, а, е. Противный, отвратительный, мерзкій, гнусный.

Оги́дник, ка, *м.* Противный, отвратительный человѣкъ. Вх. Зн. 43.

Оги́дниця, ці, *ж.* Противная, отвратительная женщина. Вх. Зн. 43.

Оги́дність, ности, *ж.* Мерзость, гнусность.

Оги́дно, *нар.* Противно, отвратительно, мерзко.

Оги́нути, ну, неш, *гл.* Опротивѣть, надоѣсть, опостылѣть. *Море так йому онидло, що бісом на його дививсь.* Котл. Ен. I. 14.

Огина́тися, на́юся, ешся, *гл.* Уклоняться, отвиливать. *Він де кого підмовляв до себе переїздити, так усе ойнаються.* Харьк. г.

Огир, ра, *м.*,=**Огер**. *Прискочив перше до Камили, як огир добрий до кобили.* Котл. Ен. VI. 61.

Огірко́вий, а, е. Огуречный. *Напийсь оірковою росолу, то може полекшає.* Харьк.

Огірок, рка́, *м.* 1) Огурецъ, cucumis salibus. 2) Родъ игры, въ которой дѣвушки берутся за руки, составляютъ цѣпь, вьющуюся на подобіе стебля огурцовъ, и поютъ пѣсни. Чуб. III. 79. 3) *мн.* Родъ писанки. КС. 1891. VI. 376. 4) *мн.* Родъ вышивки. Чуб. VII. 427. Ум. **Огірочок**. Ув. **Огірчи́ще**.

Огіро́чник, огіро́шник, ку, *м.* Раст: а) Borago officinalis. Мил. 35. ЗЮЗО. I. 114. б) Trifolium arvense L. ЗЮЗО. I. 172. в) Spiraea ulmaria L. ЗЮЗО. I. 172. г) Соломонова печать, Polygonatum multiflorum. Мнж. 187.

Огірчи́ще, ща, *с.* Ув. отъ **огірок**. Лебед. у.

Огла́бля, ля, *с.* и **огла́бні, мн.**=**Оголокни**. Желех. Вх. Зн. 43.

Огла́в, ву, *м.* Уздечка, **недоуздок**. Вх. Лем. 442.

Огла́вець, вця, *м.* Недоуздокъ. Вх. Лем., 442.

Огла́с, су, *м.* 1) Возвѣщеніе, оглашеніе; также церковное оглашеніе о предстоящемъ бракосочетаніи. МУЕ. III. 80. 2) Опубликованіе. *Багато межить у мене писання українського до друку, багато я перечитав його, та ось тільки кришечку до огласу вибрав.* К. (Хата, 2). 3) Возгласъ, крикъ. *Птиця відтіля з веселим оласом летіла.* Мкр. Г. 11. *Брата Лазаря оласом спросив.* Гол. III. 269.

Огласи́ти, сл. См. **Оглашати, ся**.

Оглаша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **огласи́ти, шу́, си́ш,** *гл.*=**Оголошувати, оголосити**. 1) *Кожне стало оглашати звичний подарунок.* Мкр. Н. 37. 2) *Оглася я друком не одно вже своє й чуже компонування.* К. (Хата, 1) 3) *Огласили запорожці Брюховецького гетьманом.* К. ЧР.

Оглаша́тися, ша́юся, ешся, сов. в. **огласи́тися, шу́ся, си́шся,** *гл.*=**Оголошуватися, оголоситися**. *Огласився дуже жіночий плач, народ заломів.* Стор. I. 253.

Оглаше́нка, ки, *ж.* Церковныя сѣни между церковью и колокольнею. Ромен. у.

Оглаше́нний, а, е. Безумный. *Може ти, оглашенний, і дитину її задавив?* Стор. МПр. 35. *Крутяться, як оглашенні.* Стор. МПр. 167.

Огле́діти, джу, диш, *гл.*=**Оглядіти**. *Видиш, матенько, оледи, що тобі бояре привезли.* Лукаш. 96.

Огле́дітися, джуся, дишся, *гл.*=**Оглядітися**. *Тепер у дворі їсті, ніколи й оледіться за мною.* МВ. I. 72.

Оглобе́льний, а, е. = **Голобельний**. *Оглобелька аж брикає.* Котл. Ен. I. 28.

Огло́бля, лі, *ж.*=**Голобля**. Чуб. V. 1074.

О́глух, ха, *м.* Дуракъ. *Оглух царя небесного.* Ном. № 6306.

Оглу́х(ну)ти, ну, неш. *гл.* Оглохнуть. *Всі оглухли, похилились.* Шевч. *Оглухли, не чують.* Шевч. 210.

Огляд, ду, *м.* 1) Осмотръ; обзоръ; смотръ. *Вернувшись після огляду козацької сотні.* Кв. II. 69. **На о́гляд до́брий.** На взглядъ хорошій. **За два о́гляди.** Дважды

осмотрѣвъ. Харьк. у. **Купи́в за три о́гляди.** Украл. Мнж. 166. 2) *мн.*=**Огля́дини.** *Пошел Ванічко в оляды без материной поради.* Гол. II. 711.

Огляда́ння, ня, *с.* Осматриваніе.

Огляда́ти, да́ю, еш, сов. в. **огля́діти, джу, диш,** *гл.* 1) Осматривать, осмотрѣть. *Вийди, матінко, оляди, що тобі бояре привезли.* Мет. 230. *Козаків піджидає, козаків оляда.* Макс. 2) Созерцать, видѣть. *Сподоби в небі лицем к лицу Бога оглядати.* Чуб. *Одного ранку, бодай такою ніхто не оглядав, сказано мені, що на черзі Андрійко у некрути.* МВ. II. 71.

Огляда́тися, да́юся, ешся, сов. в. **огля́дітися, джуся, дишся,** *гл.* 1) Оглядываться, оглянуться, осматриваться, осмотрѣться. *Летить орел по над морем та й не оглядається.* Мет. 64. *Оглядайся на задні колеса.* Ном. № 4305. 2) Только сов. в. Хватиться. *Оглядівся пан, уранці вставши, аж у його покрали.* Рудч. Ск. I. 197. *Візьми, дурний, та й застроми два свердли... Коли сьогодні оляжуся,—аж і сліду не знать, де сиреміли.* Мир. ХРВ. 267.

Огля́дач, ча, *м.* Осматривающій.

Огля́дини, дин, *ж. мн.* 1) Осмотръ, осматриваніе. 2) Осмотръ жилья и хозяйства жениха, дѣлаемый родителями невѣсты послѣ сватовства и оканчивающійся угощеніемъ. См. **Розглядини.** ХС. VII. 423.

Огля́нути, ну, неш, *гл.*=**Оглядіти.** *Ісус, оглянувши все, вийшов.* Єв. Мр. XI. 11.

Огля́нутися, нуся, нешся, *гл.*=**Оглядітися.** *„Соб, тпру до ярма!"—оглянувся та й нема.* Ном. № 1914. 2) – на кого. Обратить вниманіе, жалиться, снизойти. *Потім оглянулись і люде на нас і дрючок мені назносили.* Г. Барв. 355. *Оглянься на плач дочки своєї.* Котл. Ен. *Оглянулась ни мої старощі.* Г. Барв. 207.

Огневи́й, а́, е. Огневой. Стор. МПр. 72.

Огнева́ця, ці, *ж.* Медиц. горячка.

Огнедиха́тий, а, е. Огнемъ дышащій. *Дракон огнедихатий.* К. МХ. 35.

Огнекрила́тий, а, е Съ огненными крыльями. *Дракон огнекрилатий.* К. МБ. II. 137. *Як смерти бурий крилатий дух огнекриминий.* К. ЦН. 246.

Огне́нний, а, е. 1) Огненный. Чуб. I. 22. *Огненне море.* Шевч. 2) Пылкій, горячій. *Він до роботи огненний.* Лебед. у. *Огненний чоловік.* Черк. у. 3)—сусіда. Сосѣдъ, постройки котораго весьма близко. Харьк. г.

Огне́нно, *нар.* Горячо, пылко.

Огнепа́льний, а, е. Горючій. *Онепальна купина.* Левиц. I. 289.

Огні́во, ва, *с.* 1) Стальная пластинка въ замкѣ кремневаго ружья, стоящая противъ курка,—въ нее бьетъ кремень. Шух. I. 230. 2) Часть токарнаго станка. См. **Токарня.** Шух. I. 305, 306. 3) Въ крышѣ **оборога:** каждая изъ четырехъ горизонтальныхъ жердей, составляющихъ четвероугольникъ, являющійся основаніемъ крыши. Вх. Зн. 42. Ум. **Огні́вце.**

Огні́вце, ця, *с.* 1) Ум. отъ **огниво.** 2) То-же, что и **песик** въ токалкомъ станкѣ. См. **Верстат.** МУЕ. III. 24.

О́гник, ка, *м.* 1) Ум. отъ **огонь,** огонекъ. 2) Медиц. Пузырчатая сыпь на лицѣ, eczema. ХС. VII. 416.

Огня́на, ни, *ж.* Искра. ХС. III. 53.

Огня́стий, а, е. 1)=**Огненний 1.** *Сонце як раз... сідало; червоне огнисте коло його так і искрило світом.* Мир. Пов. I. 158. 1)=**Огненний 2.** *Серце огнисте.* К. МХ. 6.

Огничок, чка, *м.* Ум. отъ **огонь.**

гнище, ща, *с.* 1) Костеръ. *Спасибі жіночкам, на городі розіклали огнище і всякої справи попоготовлям.* ЗОЮР. II. 286. **В огнище вкинутися.** Вспылить. *Сердитий був парубок, так у огнище і вкинеться! Як жар стане.* Харьк. г. 2) Мѣсто, гдѣ былъ костеръ. *На огнищі не швидко вирюсте трава.* Волч. у.

Огня́нець, нця, *м.* Дьяволъ, чортъ. *Бо ти не мій младенец, лем ти з пекла огнянец.* Гол. I. 210.

Огня́ний, а, е.=**Огненний.** Левиц. I. 271. *Господь вичав їх з раю огняною різкою.* Мир. ХРВ. 32. *Широка огняна хвиля.* Мир. ХРВ. 272. **Огня́на же́ртва.** Всесожженіе. Єв. Мр. XII. 33.

Огняни́к, ка, *м.* Птица Lanius ruficeps. Вх. Пч. II. 12.

Огняни́ця, ці. *ж.* Свѣтлякъ, Иванов червякъ, Lampyris noctiluca. Вх. Лем. 442.

Ого! *межд.* выражающее удивленіе. *Ого, чудеса! вербовиї колеса.* Ном. № 7831.

Оговбрюва́тися, рююся, ешся, *гл.* Отговариваться. *Оговорюються, що їм батанцько діла робити.* Ном. № 10064.

Оговта́тися, таюся, ешся, *гл.* Освоиться. *Трохи оговтавсь і не боїться нічого.* Рудч. Ск. I. 93.

Оголи́ти, лю́, лиш, *гл.*=**Обголити.**

Оголо́бля, лі, *ж.* Оглобля. Чуб. VII. 465.

Оголоди́ти, джу́, диш *гл.* Сдѣлать го-

лодным. *Поділи ж ти нам ню курочку та й себе не оголоди.* Мнж. 66.

Оголо́ни, нів, *м. мн.* У лошадей на деснахъ пузыри, опухоли. Вх. Зн. 43.

Оголоси́ти, ся. См. **Оголошувати, ся.**

Оголо́ска, ки, *ж.* Объявленіе, извѣщеніе. *Оголоски оголошував у церкві.* Вх. Уг. 255.

Оголо́шення, ня, *с.* Объявленіе.

Оголо́шувати, шую, еш, сов. в. **оголоси́ти, шу́, сиш,** *гл.* 1) Объявлять, объявить; возвѣщать, возвѣстить. *На весь світ оголошли своє ґріхи.* О. 1862. IX. 25. *Король мене банитою - вичанчем оголосив по Польщі і Вкраїні.* К. Бай. 69. 2) Опубликовывать, опубликовать. 3) Избирать, избрать голосованіемъ.

Оголо́шуватися, шуюся, ешся, сов. в. **оголоси́тися, шу́ся, сишся,** *гл.* 1) О звукѣ: Раздаваться, раздаться. 2) Быть объявляемымъ, объявленнымъ, объявляться, объявиться. 3) Опубликовываться, опубликоваться.

Огóня, огню́, *м.* Огонь. *По тім боці огонь горить, по сім боці видно.* Мет. 39. **Огóнь пуска́ти.** Поджигать. **Огнéм пíти.** Сгорѣть. *Бодай сіно онем пішло і коса зломилась* Чуб. *Який то він собі дом кошговний збудував,—то він громовим огнем пішов.* КС. 1882. XII. 503. Ум. **Огни́ця, огни́чок.**

Огóнь, ню, ж.=**Огоня.** Борз. у.

Огóня, ні, *ж.* 1) Обгонъ, объѣздъ плугомъ или раломъ при паханьѣ нивы отъ периферіи къ серединной линіи. Кіев. г. 2) Участокъ земли, занимаемый работникомъ при паханіи такого рода. *Орати в огоню. Як дорогеш цю огоню, то випрягай воли.* Кіев. г.

Огорну́ти. См. **Огортати.**

Огоро́д, да, *м.* Огородъ. *Високій огороди,—капуста не родить.* Чуб. V. 147. Ум. **Огоро́дець.** См. **Горо́д.**

Огоро́да, ди, *ж.* Ограда.

Огоро́джувати, джую, еш, сов. в. **огороди́ти, джу́, диш,** *гл.*=**Обгороджувати, обгородити.** *Огородив двір щирим залізом, зробив ворітця з щирою злітця.* Чуб. III. 295.

Огоро́дина, ни, *ж.* Овощи, огородныя растенія. *Ганна вийшла оплядати огороднну.* Левиц. I. 27. См. **Городина.**

Огороди́ти. См. **Огороджувати.**

Огоро́дник, ка, *м.* Огородникъ. Чуб. I. 182.

Огородникува́ти, кую́, еш, *гл.* Заниматься огородничествомъ. *А той огородник навчив його огородникувать.* Чуб. I. 182.

Огоро́дній, я, е. Огородный. Левиц. I. 188.

Огоро́жа, жі, *ж.* Ограда, плетень, заборъ. *Огорожа круюм нова, висока, хазяйська.* Левиц. I. 22.

Огорта́ти, та́ю, еш, сов. в. **огорну́ти, ну́, неш,** *гл.*=**Обгортати, обгорнути.** *Візьме її та й огорне в ризу золотую.* Шевч.

Огорча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **огорчи́ти, чу́, чи́ш,** *гл.* Огорчать, огорчить. *Чи вам дочки, чи вам синочки ґірке слово сказали? Чим вони вас огорчили?* Мил. 200. *Думаю: як його й огорчати їх.* Г. Барв. 202.

Ограбува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Ограбить.

Огра́да, ди, *ж.*=**Огорожа.** *Єсть золотий сад і золотою оградою огороженій.* Рудч. Ск. II. 94.

Огре́бки, ків, *м. мн.* Остатки корма домашняго скота. *Огребки – ті, що на грядки накладають.* Новомоск. у. (Залюб.).

Огре́бом, *нар.*—**бра́ти.** Загребать, обѣими руками брать. *Наш титарь так огребом і бере ґрошї з церкви.* Волч. у.

Огребти́, ся. См. **Огрібати, ся.**

Огрива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **огри́ати, зу́, зе́ш,** *гл.*=**Обгривати, обгризти.**

Огріба́ти, ба́ю, еш, сов. в. **огребти́, бу́, бе́ш,** *гл.*=**Обгрібати, обгребти.** *Оню огребы.* Чуб. V. 626. *Не хотять гості їсти, треба її* (капусту) *обмивати,—будуть гості орібати.* Гол. II. 118.

Огріба́тися, ба́юся, ешся, сов. в. **огребти́ся, бу́ся, бе́шся,** *гл.*=**Обгрібатися, обгребтися.** *Сів на човен, сів на човен, а весельцем орібатись.* Чуб. V. 163.

Огріба́ч, ча, *м.* Палка, которой подгребаютъ горящіе угли. Шух. I. 97.

Огрі́ва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **огрі́ти, рію, еш,** *гл.* 1) Согрѣвать, согрѣть, обогрѣвать, обогрѣть. Грин. III. 632. *Сонце кажеː я зійду, твої сни обігрію.* Гол. I. 187.

Огрі́йливий, а, е. Согрѣвающій, теплый.

Огрі́йливо, *нар.* Тепло.

О́грiх, ха, *м.* Пропущенное мѣсто при паханьѣ поля. *Глядіть же, щоб оранка без огріхів була.* Харьк.

Огрішити́ся, шу́ся, ши́шся, *гл.* Нарушить обрядъ, обычай, благопристойность.

Огряднéнький, а, е. Ум. отъ **огрядний.**

Огрядний, а, е. Дородный. *Огрядний високий парубок.* МВ. I. Ун. **Огряднéнький.** *Хоч низенька, так огрядненька.* Посл.

Стріла нас пампочка єже доросла й огряденька собі. МВ. I.

Огря́дність, ности, *ж.* Дородность. *Не вважаючи на свою... огрядність, суддя садив тропака.* Левиц. I. 351.

Огу́д, ду, *м.*=**Огудиння**. *Соняшники, кущі, огуд великий.* Сим. 225.

Огу́да, ди, *ж.* Хула, поношеніе. *Кобзарю, не дивись ні на хвалу темноти, ні на письменницьку огуду за пісні.* К. Дз. 207.

Огу́дина, ни, *ж.*=**Огудиння**.

Огу́диння, ня, *с.* Стебли арбузовъ, дынь, огурцовъ, тыквъ. Левиц. I. 276.

Огу́дити, джу, диш, *гл.* Охулить, осудить. *Не хотять на його й глянуть, а глянуть—огудять.* Шевч.

Огу́зка, ки, *ж.* Огузокъ, задняя, нижняя часть чего-либо. *Там то мелник хороший... ані мірки не просить, сам огузку зажосить.* Гол. III. 358.

Огу́лити, лю, лиш, *гл.* Обмошенничать, надуть. *Москаль козака як раз огулить. а москаля і чорт не одурить.* Ном. № 846.

Огу́литися, люся, лишся, *гл.* Оконфузиться, дать промахъ. *Та й пан не огулився, що полюбив таку крадію.* Лебед. у. *Ізроду шкапи не купував та сам задумав купувати,—чи бач і огулився.* Рудч. Ск. II. 276.

Огу́лом, *нар.* 1) Оптомъ, гуртомъ. *Бачите, щоб було посходячи, сторгуємось огулом.* Стор. 2) Вообще. *Мовлячи огулом, треба сторожко підступати.*

Огу́ритися. См. **Огурятися**.

Огурно́ньский, а, е. Ум. отъ **огурний**.

Огурни́й, а, е. 1) Строптивый, упорный, упрямый. *Огурни дитина.* Брацл. у. 2) Непривѣтливый, несообщительный. *Ну, та й огурний народ тут: і слова не доб'єшся.* Брацл. у. Ум. **Огурне́ньский**.

Огу́рність, ности, *ж.* Строптивость, упорство, упрямство.

Огу́рно, *нар.* Строптиво, упорно, упрямо.

Огу́рство, ва, *с.*=**Огурність**.

Огуря́тися, ря́юся, я́шся, сов. в. **огу́ритися, рюся, ришся**, *гл.* Упрямиться, заупрямиться, противиться, воспротивиться. *Щоб козак в військо ходить не огурявся.*

Од, *пред.* См. **Від**.

О́даль, *нар.* Вдали, поодаль.

Одамашко́вий, а, е и пр.=**Адамашковий** и пр.

Ода́я, ода́ї, *ж.* Загонъ для рогатаго скота внѣ села. Литин. у.

Одб... См. слова отъ **Відбабувати** до **Відбуча**.

Одв... См. слова отъ **Відвага** до **Відзи́ватися**.

Одві́р, вбру, *м.*=**Одвірок**. МУЕ. III. 45.

Одві́р, *нар.* Возлѣ дверей. *Гей стань-те одвір, щоб лихі собаки не повтікали.* К. ПС. 57.

Одві́рець, рця, *м.*=**Одвірок**. О. 1861. XI. Св. 35.

Одві́рник, ка, *м.* См. **Лавчастий замок**. Шух. I. 93.

Одві́рок, рка, *м.* Дверной косякъ. Чуб. VII. 378. Kolb. I. 57. *Золотая брама, а срібні одвірки.* Нп. Ум: **Одві́рочок**.

Одву́кінь, *нар.* На двухъ лошадяхъ—поперемѣнно то на одной, то на другой. (Вістовець) *летів одвукінь з Низу день і ніч.* К. ПС. 135.

Одг... См. отъ **Відгада** до **Відгустя**.

Одд... См. отъ **Віддавання** до **Віддячливий**.

Оде́жа, жі, *ж.* Одежда, одежа. *Одежу всю цвітну порвала Котл. Ен. VI. 81. Як би хліб та одежа,—йе би козак лежа.* Ном. № 1724. Ум. **Оде́женька**. Чуб. V. 719.

Оде́жина, ни, *ж.* 1) Что либо изъ платья. Г. Барв. 190. 2) **Оде́жина=Одежа. Жа́лувати оде́жину.** Беречь платье. **Нехтувати оде́жину.** Не жалѣть, не беречь одежды. Ном. № 11133. Ум. **Оде́жи́нка**. Мир. Пов. I. 123.

Одека, одеки, одельки, *нар.* Вотъ здѣсь. Желех.

Оде́н, *числ.*=**Один**. Подольск. г.

Оде́нки и оде́ньки, ків, *м. мн.* 1) Дневное собраніе замужнихъ женщинъ зимою для рукодѣльныхъ работъ. Балт. у. 2) Остатки на днѣ, подонки.

Оде́нок, нка, *м.* Стогъ сѣна. Шух. I. 76, 108.

Одену́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одѣть. К. (Желех.).

Одену́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Одѣться. *Оденулась молодая та й мелькнула з хати.* Мкр. Н. 21.

Оде́ничка, ки, *ж.* Пришедшая на **оденки**.

Оде́ньки. См. **Оденки**.

Одера́чка, ки, *ж.* Родъ гребня, которымъ расчесываютъ ленъ послѣ того какъ очистятъ его отъ кострики. Вх. Уг. 249.

Одержати, ся. См. **Одержувати, ся**.

Одержування, ня, *с.* 1) Полученіе. 2) Владѣніе чѣмъ, обладаніе.

Одержувати, жую, еш, сов. в. **одер-**

жати, жу, жаш. гл. Получать, получить. *Віруйте, що одержите і буде вам.* Єв. Мр. XI. 24.

Одéржуватися, жуюся, ється, сов. в. **одéржатися, жуся, жишся,** гл. 1) Получаться, получиться. 2) Удерживаться, удержаться. *Не знаю, де в мене й дух одержався Гладка така, що й миш не одержиться.* Ном.

Одержува́ти, ую́, еш, гл. Обложить дерномъ.

Одж... См. отъ **Відкалувати** до **Відмухарити**.

Одже, *сз.*=**Отже.** *Ти чорт видав, щоб вздивдь щебетав, одже шебече.* Ном. № 7909.

Одзвінки, ків, *м. мн.* Раст. Thalictrum aquilegiaefolium. Вх. Пч. I. 13.

Одзьобати. См. **Одзьобувати**.

Одзьобувати, бую, еш, сов. в. **одзьобати, баю, еш,** гл.=**Обполовати, обполоти.** Вх. Лем. 442.

Оди́н, одна́, одно́, числ. Одинъ, одна, одно. *З одним Богом на сто ворот.* Ном. № 12. **Оди́н о́дного, одно 'дно́го, оди́н у о́дного, одни на о́дного** и пр, Одинъ другого, другъ друга, другъ у друга, другъ на друга и пр. *Вони один одного покохали.* Стор. МПр. 57. *Питали один в одного.* Єв. Мр. I. 27. *Пастухи казали один до 'одного.* Єв. Л. II. 15. **Оди́н по о́дному.** Одинъ за другимъ. ЗОЮР. I. 6. *Один по одному лист у гаї осипається.* Дещо. *Один по одному спішать.* Щог. В. 134. **Оди́н оди́н.** Совершенно одинъ; единственный. *Вона була хорошого роду і одним одна дочка у батька дуже багатою.* Кв. **Одно́, в одно́.** Не переставая. *Леді додому вернувсь та 'дно стоне.* Грин. I. 285. *Я її пужалом мушу в одно.* Щог. В. 71. **Все одно́.** Все равно. *А що ж, каже царенко, нам все одно пропадать.* Рудч. Ск. **Не одно́-десять.** Не одинъ десятокъ. *Не одно-десять чавчив парубків пісень московських співати.* Кв. **Одного́ разу.** Однажды. **Одного ра́нку, ве́чора.** Однажды утромъ, вечеромъ. *Одного ранку... сказамо мені, що на черзі Андрійко у некрутчи.* МВ. II. 4. **Ум. Одне́нький.** *Вона у мене одненька.* Лохв. у.

Одина, ни, *ж.* Одиночество, уединеніе. *Та в одині-самотині в садочку буду сточувати.* Шевч. 630.

Одина́дцятеро числ. Одинадцать. *Дивиться—одинадцятеро дочок.* ЗОЮР. II. 71.

Одина́дцятий, а, е. Одиннадцатый. *Уже твої горлиці одинадцяті двері гризуть* Рудч. Ск. I. 137.

Одина́дцятка, ки, *ж.* Полотно въ 11 пасмъ. Лебед. у. (Залюб.).

Одина́дцять, ти, числ. Одиннадцать. *Було вас (биших) одинадцять, а без дванадцятий.* Чуб. I. 116. *Співаєтьсм про все се одинадцятьох.* Єв. Л. XXIV. 9.

Одина́к, ка́, *м.*=**Одинець.**

Одина́чка, ки, *ж.* 1) Единственная дочь. *Батько й мати любили мене, одиначку, вельми.* Г. Барв. 230. *Що то вже одиначка!* Ном. № 9324. 2) Рублевый кредитный билетъ. *Він дав мені троячку, а я йому здачі одиначку, а мені осталось два рублі.* Новомосковск. у. (Залобов.).

Одине́ць, нця, *м.* 1) Единственный сынъ. Грин. II. 306. *Оттепер то хоч і вмерти, одинця женивши.* Мкр. Н. 2) Одинъ человѣкъ. Г. Барв. 326. *Вони хоч проміже себе туторять, а мені, одинцеві, та й ні з ким* Г. Барв. 202. **По одине́цю.** По одиночкѣ, по одному. *Сіх ляхів дуків, сріблянків по одинцю з хати виводжають.* ЗОЮР. I. 320. 3) Дикій кабанъ, волкъ, ходящій въ одиночку. Кіев. г. Вх. Пч. II. 7. Ум. **Оди́нчик, одине́чок.** Чуб. III. 273. *Тьм я тебе полюбила, що въ батька одиночик.* Грин. III. 157.

Одине́ця, ці, *ж.* 1) Единица. *На первому місці вісім одиниць, на другому чотирі десятки, значить—сорок вісім.* К. Грам. 100. 2)=**Одина́ча.** *Чи я в тебе, моя мати, та одна одиниця?* Чуб. V. 569. Ум. **Одини́чка, одиниче́нька.** *Дівка-Галочка в свого батенька одиниченька була.* Грин. III. 470.

Одино́кий, а, е. 1) Одинокій. *Він багатий, одинокий—будеш пинувати.* Шевч. *Чи ж тобі одиноке життя не обридло?* О. 1861. XI. Кух. 37. 2) Единственный. Галиц.

Одино́цтво, ва, *с.* Одиночество. *Се мені одиноцтво та убожество так вік скоротило.* Г. Барв. 357.

Оди́нчик, ка, оди́нчичок, чка, *м.* Ум. отъ **одинець.**

Одинюсі́нький, а, е. Единственный, совершенно одинъ. *Один одинюсінький був сим—і того узяли.*

Одича́віти, вію, еш, гл. Одичать *Одичавів кінь у табуні.* Міус. опр.

Одібра́ти См. **Відібрати.**

Оді́ва, ви, *ж.* Одежда. *Е, ні, це не той, не в такій одіві, як той, що мене грабував.* Верхнеднѣпр. у. (Залюб.) 2) **Оді́ва.** Одѣваніе. *Купувала собі для одіви свитину на базарі.* Новомосковск. у. (Залюб.)

Одіва́ння, ня, *с.*=**Одягання.** Ум. **Одіва́нячко.** Грин. III. 441.

Одіва́ти, ва́ю, ати, сов. в. **оді́ти, ді́ну, неш**, гл. 1) = Одягати, одягти. 2) Укрывать, укрыть (одѣяломъ) *Ой м'якая постіль твоя, і м'яко ти ночлав мені, і легенько одів мене.* Грин. III. 382.

Одіва́тися, ва́юся, атися, сов. в. **оді́тися, ді́нуся, нешся**. гл.=Одягатися, одягтися. *Красна дівчина полощиться, полощиться, одівається.* Чуб. V. 8.

Одівець, вця, *м.* Одѣвающій. *Подай, Петрику, гребінець!—Я тобі, Марушко, не одівець, що подам тобі гребінець.* Грин. III. 535.

Одіво, ва, *с.* Одежда, одѣяніе. *Грошей треба було для обуви, для одіва і так для чого.* Верхнеднѣпр. у.

Одіг. Кромѣ имѣющагося здѣсь, еще см. отъ **Відігнати** до **Відігратися**.

Одіга́ти, ся, га́ю, ся, ати, ся, гл.= **Одягати, ся**. *Одіватся стала.* Сим. 230.

Одід... См. отъ **Віді...** до **Відідрі́тися**.

Одіди́чення, ня, *с.* Наслѣдованіе.

Одіди́чити, чу, чиш, гл. Получить въ наслѣдство, унаслѣдовать.

Одіж, жі *ж.* Одежда. *Купив панові якоїсь матерії на одіж.* Грин. I. 99. *Скинув одіж.* Грин. I. 104.

Одіжний, а, е. 1) Къ одеждѣ относящійся. *А де ж той прибуток? Ні корівного, ні одіжного прибутку.* Г. Барв 277. 2) Одѣтый, хорошо одѣтый. *Пластун не зна роскоші, не гаразд одіжний.* О. 1862. II. 62. *Народ одіжний.* ЗОЮР. I. 162. 3) Хорошо оперенный, имѣющій густую шерсть. *Гуска добре одіжна, то їй зімою не холодно.* Міус. окр.

Одіз... См. **Відізва́ти, ся**.

Одій... См. отъ **Відійма́ти** до **Відійти**.

Одім... См. отъ **Відімкнути** до **Відімщення**.

Одіння, ня, *с.* Одѣяніе. *Воду сь мі перетопила, одіння сь мі походила.* Гол. Ум. **Одіннячко**.

Одіп... См. отъ **Відіпна́ти** до **Відіп'яти**.

Одір... См. **Відірвати, ся**.

Одіржини, жин, *ж. мн.* Очески конопли, остающіеся на гребнѣ или крючкахъ при расчесываніи. Рк. Левиц.

Одіс... См. отъ **Відісла́ти** до **Відіспа́ти**.

Одіт... См. отъ **Відіткну́ти** до **Відітхну́ти**.

Одіти, ся. См. **Одіва́ти, ся**.

Одітний, а, е. = **Одіжний 2**. *У сім селі дівки горді, а у другім голі, а у місті та й одітні, але бо холодні.* Гол. II. 299.

Одія, і, ж. Одежда. *Як зносив єси м'якую одію, тоді зложив єси на Бога надію.* Чуб. I. 177.

Од'ї. См. отъ **Від'їдати** до **Від'їхати**.

Одк... См. отъ **Відкадити** до **Відкушувати**.

Одл... См. отъ **Відлавити** до **Відлясок**.

Одм. См. отъ **Відмага** до **Відмі́ялити**.

Одна См. **Один**.

Одн... См. отъ **Віднаджувати** до **Відня́ти**.

Одна́к, *нар.* Однако. *Хоча він був і вдовець, однак же любив заключати до себе веселих гостей.* Левиц. I. 209.

Одна́кий, а, е.=**Однаковий**. *Я однакий, мамо, не змінився.* Федьк.

Одна́ко, *нар.* Одинаково, равно. *Не всім однако дано: оньому ситце, другому решітце.* Ном. № 1690. **Все одна́ко.** Все равно.

Одна́ковий, а, е. Одинаковый, тотъ же, такой же самый. *В одній рукі пальці, та не однакові.* Ном. № 9221. *Усі стануть однакових літ, тридцятилітками.* Чуб. I. 221.

Однаковісінький, а, е. Совершенно одинаковый.

Однаковісінько, *нар.* Совершенно одинаково. *Мені однаково, чи буду я жити в Україні, чи ні, чи хто знав, чи забуде мене въ сиру на чужині—однаковісінько мені.* Шевч. 389.

Однаковість, вости, *ж.* Одинаковость, тожество. *Не одна тільки однаковість удачі зводить людей до купи.* Левиц. I. 133.

Одна́ково, *нар.* Все равно, безразлично. *Вам однаково, що тут, що там.* Гліб.

Одна́че, *нар.*=**Однако**. *Одначе ми не втечемо і тебе не везеемо.* АД. I. 114. *Та вже, каже чмель, чи винесу, чи не винесу, одначе вам пропадать.* Рудч. Ск. I. 118.

Одне́нький, а, е. Ум. отъ **один**.

Однісінький, а, е. Только одинъ, единственный. *Пливе чоловік день, пливе і другий — не видно ні однісінького корабля.* Рудч. Ск. II. 19.

Однісінький, а, е.=**Однісінький**. *Однісіньке добре слово часом вимирить лютих воріїв.* Млак. 60. *Всі веселі, лиш сумненько однісінькій дівчині.* Млак. 16.

Одно́. См. **Один**.

Однобарвний, я, е. Одноцвѣтный. Желех.

Однобо́жник, ка, *м.* Монотеистъ. Желех.

Однобо́кий, **а**, **е**. Однобокій. **Однобо́ка ри́ба**=Однобочка. Чуб. I. 76.

Однобо́рство, **ва**, *с*. Единоборство. *Стояла все моє нежива коло Чорнолорця, дивлячись на страшне одноборство.* К. ЧР. 169.

Однобо́чка, **ки**, *ж*. Камбала (рыба).

Одновілити, **лю**, **лиш**, *гл.*=Ѣльнувати.

Одновірець, **рця**, *м*. Единовѣрный, той же самой вѣры человѣкъ. Желех.

Одновірний, **а**, **е**. Единовѣрный. К. Краш. 21.

Одновірство, **ва**, *с*. Единовѣріе. Желех.

Одногніздки, **ків**, *м. мн.* Изъ одного гнѣзда.

Одного́дки, **ків**, *м. мн.* Ровесники. *Ми з ним одногодки.* Новомосковск. у.

Одноголо́сний, **а**, **е**. Единогласный. Желех.

Одноголо́сність, **ности**, *ж*. Единогласность. Желех.

Одноголо́сно, *нар.* Единогласно.

Одноґо́рбий, **а**, **е**. Одногорбый.

Однодво́рець, **рця**, *м*. Однодворецъ. *Чи не з міщан ви часом, або чи не з одводворців.* Левиц. Пов. 189.

Однодво́рський, **а**, **е**. Однодворческій.

Одноде́ржавний, **а**, **е**. Единодержавный. Башт. 91.

Одноду́мець, **мця**, *м*. Единомышленникъ.

Одноду́мний, **а**, **е**. Единомышленный.

Одноду́мність, **ности**, *ж*. Единомысліе. *Нема одностайности, одноду́мности в громаді.* О. 1861. I. 323.

Одноє, *числ.*=**Одно**. *Зшила собі ніздечко одноє, вивела діток зо двоє.* Грин. III. 534.

Одноже́нство, **ва**, *с*. Единобрачіе.

Одноземе́ць, **мця**, *м*. Единоземецъ, соотечественникъ.

Одноо́бр, **ра**, *м*. Одноглазый. *Бог дав чоловіка: і сотливий, і зайка, однозор і глушьма, перебита нога.* Аф. 415.

Одноо́кінка, **ки**, *ж*. Одноконка. Левиц.

Одноо́кінний, **а**, **е** Одноконный.

Одноокопи́тий, **а**, **е**. Однокопытный.

Одноокри́лий, **а**, **е**. Съ однимъ крыломъ. Желех.

Одноокро́вник, **ка**, *м*. Родственникъ, единокровный. Зміев. у.

Одноли́чній, **я**, **е**. Одинаковый, одного сорта, вида, рода. *Одномитя трава на оцій десятині: самий перій.* Волч. у. (Лобод.).

Одноли́тка, **ки**, *ж*. Ровесница. *Маруся... одноліткa з нами.*

Одноли́тній, **я**, **я**. Одногодній.

Одноли́ток, **тка**, *м*. 1) Одногодтокъ, ровесникъ. *Вінчай діток - одноліток.* КС. 1883. II. 372. 2) Имѣющій годъ отъ роду. 3) Одногодтнее растеніе. (Сумск. у.) *Як ми, серце, зазнавались—сухі дуби розвивались, а тепер, як перестали, одноліткы повсихали.* Чуб. *Гнучкий одноліток лози.* Шевч.

Одномані́тний, **а**, **е**. Однообразный. Кременчуг. у.

Одномані́тно, *нар.* Однообразно.

Одноно́сний, **а**, **е**. Одноцѣтный, одной масти. *Одномасна земля.* Любеч.

Одноно́вець, **вця**, *м*. Единоязычный, одноплеменникъ, соотечественникъ. *Одномовців Боянських.* К. Дз. 105.

Одноно́гий, **а**, **е**. Съ одной ногой. Желех.

Одноно́жаний, **а**, **е**. О сапогахъ: шитый на одну колодку. *У панів все одноножані чоботи.*

Одноо́кий, **а**, **е**. Одноглазый. *Лучче тобі одноким увійти в царство Боже.* Єв. Мр. IX. 47.

Одноплеми́нний, **а**, **е**. Единоплеменный.

Однора́з, *нар.* Сразу, вдругъ. *Пічов і одноразі знайшов його.* Борз.

Одноро́зні, **а**, **е**. **Одноро́зні коні**. Лошади, которыя, будучи впряжены вмѣстѣ, одинаково хорошо везутъ. Рк. Левиц.

Одноро́л, **ла**, *м*. Генералъ. *Де мій милий ночує? Ой ці з одноралом въ чужім краю на залозі?* Голов. I. 285.

Одноро́лля, **ля**, *с*. Пахота одинъ разъ. Кролев. у.

Одноро́льський, **а**, **е**. Генеральскій.

Одноріг, **рога**, *м*. 1) Единорогъ. *В святого Юра з буйною тура* (труба), *в Іоспода Бога з однорога.* Гол. IV. 544. 2) Насѣк. Носорогъ. 3) Вилы съ однимъ рожкомъ.

Одноро́лля, **ля**, *с*. Разъ вспаханное поле; поле засѣянное послѣ однократной вспашки. Вас. 196.

Одноро́жок, **жка**, *м*. Насѣк. Oxyctes naticornis. Вх. Пч. I. 7.

Однору́к, **ка**, *м*. 1) Человѣкъ съ одной рукой. 2) Небольшой кузнечный молотъ. Сумск. у.

Однору́кий, **а** **е**. Однорукій.

Одноруч, *нар.* Одной рукой. *Чого ви дверима грюкаєте?—Та се я одноруч зачиняю.* Черниг. у.

Однору́чка, **ки** *об.* 1) Однорукій, однорукая. 2)—**пи́ла**. Пила съ рукояткой

только съ одного конца (садовая и пр.) Вас. 149.

Одноруч'ний замо́к=Бґа́ний замок. Шух. I. 94.

Односе́рдие, *нар.* Единодушно. *Односердие стати за евангелію правди.* Шевч.

Односе́рдя, дя, *с.* Единодушіе, согласіе.

Односклад'о́вий, а, е. Односложный. Желех.

Односло́в, ва, *м.* Согласный въ словахъ, правдивый человѣкъ. *Боюслов, та не однослов.* Ном.

Односло́вний, а, е. Согласный, одного и того же содержанія.

Односло́вно, *нар.* Согласно.

Одностайне, *нар.* = **Одностайно.** К. ЧР. 26.

Односта́йний, а, е. 1) Единодушный, солидарный. *Будьмо одностайні.* О. 1862. III. 25. 2) Однородный, весь, вездѣ одинаковый, цѣльный. Гол. Од. 36. *Як би земля одностайна, а то зверху суніскувата, а там далі вліб солончакувата.* Номосск. у.

Односта́йність, ности, *ж.* Единодушіе, солидарность. *Нема одностайности, однодушности в громаді.* О. 1861. I. 323. К. Гр. 40.

Односта́йно, *нар.* Единодушно. *Славирицарства козацькому війську доставати, за віру християнську одностайно стати.* Дума. *Одностайно бийтесь.* К. ЧР. 250.

Одно́сталь. См. **В-односталь.**

Односте́блий, а, е. Съ однимъ стеблемъ. *Пшениця одностебла.* Міус. окр.

Односте́блиця, ці, *ж.* Съ однимъ стебломъ. *Капустиця-одностеблиця.* Чуб. V. 1108. Ум. **Односте́блинка.** *Та посіємо яру пшеничку, яру пшеничку одностеблинку.* Kolb. I. 99.

Односу́м, ма, *м.* 1) Сопечальникъ. 2) Единомышленникъ. Черномор. 3) Товарищъ по работѣ, жилью и пр. *Инші пластуни чоловіка по два й по три живуть в односумстві, в одній курені, то отакі односуми розіходяться на охоту по секту в різні сторони.* О. 1862. II. 63.

Односу́мний, а, е. Единомышленный.

Односу́мство, ва, *с* 1) Единомысліе. 2) Житье вмѣстѣ. О. 1862. II. 63. См. **Односум 3.**

Одноца́льный, а, е. Въ одинъ дюймъ. Одноцальна дошка.

Одночасний, а, е. 1) Одновременный. 2) Современный.

Одночасник, ка, *м.* Современникъ (чей).

Одночасно, *нар.* 1) Одновременно. 2) Современно (съ чѣмъ).

Одноя́й, я́я, *м.* Человѣкъ съ однимъ ядромъ. Рк. Левиц.

Одо... Кромѣ находящихся здѣсь словъ смотри еще отъ **Відо...** до **Відотіль.**

Одоліва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **одоліти, лію, еш,** гл. Одолѣвать, одолѣть. *Турк тяжку боль одоліває.* Котл.

Одома́ш, ша, *м.*=**Могорич.** (Угорск.). Вх. Зн. 43.

Одоро́бало и одоро́бло, ла, *с.* 1) Громадина, большой, громоздкой предметъ. 2) Высокій неповоротливый человѣкъ. *Мамо!—говорила Зося, де ви взяли таке одоробло, а не наймичку?* Левиц. I. 357. Употребляется какъ бранное слово подобно русскому: чучело.

Оди... См. отъ **Відпадати** до **Відпущення.**

Одр... Кромѣ здѣсь находящихся словъ см. еще отъ **Відрада** до **Відрятувати.**

Одробі́на, ни, *ж.* Кроха.

Одружи́ти, ся. См. **Одружувати, ся.**

Одру́жувати, жую, еш, сов. в. **одружи́ти, жу́, жиш,** гл. Женить, оженить, выдавать, выдать замужъ. *Ой оженю, ой одружу мене молодою.* Чуб. V. 1005. *Встаньте, батьку, не лежіть, візьміть, мене, одружіть.* Чуб. V. 324.

Одру́жуватися, жуюся, ешся, сов. в. **одружи́тися, жу́ся, жишся,** гл. Вступать, вступить въ бракъ, жениться, выйти замужъ. *Треба засвататься, одружиться.* ЗОЮР. I. 70. *Удова, що бажає вдруге одружиться, надіва червоний очіпок.* Ном.

Одря́пати. См. **Одряпувати.**

Одря́пувати, пую, еш, сов. в. **одря́пати, паю, еш,** гл.=**Оддряпувати, оддря́пати.** Зміевск. у.

Одс... Кромѣ здѣсь находящагося, еще см. отъ **Відсаджувати** до **Відсунутися.**

Одсі́ч, чі, *ж.* Отпоръ.

Одт... См. отъ **Відтава́ти** до **Відтя́ти.**

Оду... Кромѣ здѣсь находящагося, см. еще отъ **Відумерщина** до **Відучитися.**

Одубені́ти, нію, еш, гл.=**Одубі́ти 1.** *Руки його зовсім охололи і вмесь одубенів.* Стор. МПр. 21.

Одубі́тися, блю́ся, бишся=**Одубі́ти 2.** *Чи швидко твоя мати одубіється?* Кіев. г.

Одубі́ти, блю, еш и **одубі́ти, блу, неш,** гл. 1) Окоченѣть, замерзнуть. *Під таку хвилю не одно одубіє не тілько п'яне, а й тверезе.* О. 1861. V. 72. 2) Умереть, око-

лѣть. *Був батько, та одубів.* Ном. стр. 39. *Опівночі нахайка шумiла, а я сiтонькi мила одубiла.* Чуб. V. 729.

Одува́н, на, *м.* Названіе горшка въ загадкѣ. *Як жив одуван, всiх людей годував, а як пропав одуван,—нiхто й кiсток не сховав.* ХС. III. 62.

Одуд, да, *м.* Птица удодъ, upupa Bx. Пч. II 15.

Одуди́ця, ці, *ж.* Самка удода. *Каже одуд до Бога: „Коли я такий гарний, то зроби, Боже, так, щоб я став бoром, а моя одудиця божичем".* Рк. Левиц.

Оду́дкуватий, а, е. Трубчатый. *На городi очерет та й одудкуватий.* Нп. Харьк.

Оду́жання, ня, *с.* Выздоровленіе. *Повернуло на одужання.*

Оду́жать. См. **Одужувати.**

Оду́жувати, жую, еш, сов. в. **оду́жати, жаю, еш,** *гл.* Выздоравливать, выздоровѣть. ЗОЮР. I. 14. *Нехай одужає i буде жива.* Зв. Мр. V. 23. *Хворого-недужого як помаслосвятять, та як одужа, то тодi вже неможна йому михословити.* Харьб. г.

Одукова́ний, а, е. Обученный, воспитанный. *Та й що та пампочка одукована робитиме в моїй мужицькій хатi.* Шевч. (О. 1862. VI. 9).

Оду́матися, аюся, ешся, *гл.* Одумываться. *От кравець як одумавсь, як побiг, та на дуба й сховавсь.* Рудч. Ск. I. 6.

Одур, ра, *м.* Одурь, помраченіе разсудка. *Царицю одур взяв.* Котл. Ен.

Одури́ти, рю́, ри́ш, *гл.* Провести, обмануть. *А найкраще й зробив сь. Пєтро, як би одурив чорта, бо одурити таку поганьку нема чiм.* Чуб. I. 143.

Одурі́ти, рію, еш, *гл.* Ошалѣть, обезумѣть. *Всi кинулись, мов одурiвши.* Котл.

Оду́тий, а, е. Обрюзглый, раздутый. *Одутий, аж посинiв.* Шевч.

Одх... См. отъ **Відхаркати** до **Відхтітися.**

Одц... См. отъ **Віддарювати** до **Відцуруватися.**

Одч... См. отъ **Відчалити** до **Відчухрати.**

Одш... См. отъ **Відшахнутися** до **Відшумувати.**

Одщ... См. отъ **Відщебетати** до **Відщіпатися.**

Одяга́ло, ла, *с.* Одежда. *Лахматину де найде, приволоче,—тим i прикриє своє тiло. А то нiчого нема, неодягненi ходять, одягала того у орди не було.* О. 1862. V. 86.

Одяга́ння, ня, *с.* Одѣваніе.

Одягну́ти, га́ю, еш, сов. в. **одягти́, гну́, неш,** *гл.* Одѣвать, одѣть. *Одягла його в червоний в жупан дороший.* Шевч.

Одягну́тися, га́юся, ешся, сов. в. **одягти́ся, гну́ся, нешся,** *гл.* Одѣваться, одѣться. *Одягався як попiв челядник.* Ном. стр. 218. *Один чоловiк одягавсь у кармазин.* Єв. Л. VI. 19.

Одягнéнький, а, е. Ум. отъ **одягний.**

Одя́гний, а, е=Одя́жний 2. Г. Барв. 380, 104. К. ЧР. 223. *Червона як рожа та такий одяжа.* Кв. I. 133. *Сам одягний—таки зовсiм як мiщанин.* Ном. стр. 219. **Ум. Одягнéнький.** О. 1862. IX. 68.

Одягну́ти, ну́, неш, *гл.*= **Одягти.**

Одягну́тися, ну́ся, нешся, *гл.*= **Одягтися.** *Багатир одягнувся, взяв мотузка i пiшов.* Рудч. Ск. I. 110.

Одягті́, ся См. **Одягти, ся.**

Ож, *сз.* 1) Вотъ. *Ож побачить.* Левиц. I. 166. 2) Что. *Ай, коби Марька знала, ож її родина iде.* Гол. IV. 409. *Ож би.* Хотя бы. *Ож би усi зiздзи з неба писарями стали, та еще би моїй гадки не переписали.* Гол. IV. 505.

Оже, *сз.*=**Отже.** Мир. Пов. II. 43. *Не легко було й Максимовi, оже вiн не плакав.* Мир. ХРВ. 143. *Оже ж буду мати шидко невiстку, подумала вона.* Левиц. I. 14.

Ожеле́да, ди, *ж.* = **Ожеледиця.** *Не зайду я в полонинку, бо там ожеледа.* Шух. I. 202.

Ожеле́дець, дця, *м.* Ледъ, замерзшій на вѣткахъ. Вх. Лем. 443.

Ожеле́диця, ці, о́желедь, ді, *ж.* Гололедица. *Упала ожеледиця.* Мнж. 173. *Вночi i ожеледь i мряка, i снiг, i холод.* Шевч. *Було то в-осени вже пiзно; великий холод був, вiтри шумiли рiзно i била ожеледь, i снiг iшов мiбонь.* Грѣб. 385.

Ожелест, сту и **ожелець, льцю,** *м.* Ледяныя сосульки на деревьяхъ. Вх. Лем. 443. См. **Ожеледець.**

Ожели́ть, зі, *ж.* = **Ожеледь.** Вх. Лем. 443.

Оже́нений, а, е. Женатый. *У мене один син нежонатий, а другий оженений.* Лебед. у.

Оженити, ню́, ниш, *гл.* Женить. *Оженила мати неволею сина.* Нп. Иногда въ приложеніи къ женщинѣ: *Ой казав пан круль Варвару iмити i сяту Варвару з собов оженити.* МУЕ. III. 52. *Нене ж моя, нене, оженi ж ти мене, бо я молоденький лiта свої трачу.* Чуб. V. 27.

Оженя́тися, нюся, нишся, *гл.*—**з ким.** Жениться. *Як з дорогі повернуся, то з тобою оженюся.* Чуб. V. 4. *Я, каже, з тобою оженюсь.* Г. Барв. 58. *Оженився з тією дівкою,* Грин. I. 183.

Оженіння, ня, *с.* Женитьба. *Ти вже аж обрид мені з своїм оженінням.* Ум. **Оженінячко.** *Єсть у вас синки на оженінячку, єсть у васъ дочки на даванячку.* Чуб. III. 468.*

Оже́нічко, ка, *с.*=**Оженіння.** **На оже́нічку.** Въ лѣтахъ жениха. *Маю братичка—на оженічку, маю сестричку—на відданічку.* Kolb. I. 106.

Оже́нячий, а, е.=**Оженений.** *Ой приїхав козаченько з України не оженячий.* Грин. III. 681.

Ожереби́тися, блюся, бишся, *гл.* Ожеребиться, родить (о кобылахъ).

Ожере́д, ду, *м.* Скирда соломы. Чуб. VII. 397. *Хліб вимолотив — сама солома стоїть, завалив увесь город ожередами.* Мир ХРВ. 59. *Косіть, хлопці, очерет та складайте в ожеред.* Нп. *Усього торік сіна було ожередів з двадцять.* Екатеринослав. г.

Ожива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **ожи́ти, живу́, вёш,** *гл.* Оживать, ожить. *Страшно було бачить, як він оживав.* Стор. М. Пр. 22. *І оживе добра слава, слава України.* Шевч.

Ожива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **ожи́тися, ву́ся, вёшся,** *гл.* Обживаться, обжиться. *Оживсь у нашому селі, та й живе і оженивсь у нас.* Волч. у.

Ожи́нити, ся. См. **Оживляти, ся.**

Оживля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **оживи́ти, влю, виш,** *гл.* Оживлять, оживить. *Достань там цілющої і живущої води, то я тоді їх оживлю.* Рудч. Ск. I. 155.

Оживля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **оживи́тися, влю́ся, вишся,** *гл.* Оживляться, оживиться. *Ой пойду я, приближуся, на серденьку оживляюся.* Чуб. V. 168.

Ожи́на, ни, *ж.* 1) Ежевика, Rubus fructicosus. *Утирається жаркою кропивою, малює брови синьою ожиною.* Чуб. V. 519. Ум. **Ожи́нка, ожи́нонька, ожи́ночка.** Употребляется какъ ласкательное къ женщинѣ. *Пестить було її всяк: і голубко моя вірная, і ожинко повная, і перепілко моя утішная.* Г. Барв. 107. 2) *мн.* **ожи́ни.** Раст. Rubus caesius. Лв. 101. См. **Колодюх, деринник.**

Ожи́нний и ожи́новий, а, е. Ежевичный. *Квіточко моя ожиновая.* Чуб. V. 1146.

Ожи́нонька, ожи́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ **ожи́на.**

Ожира́ти, раю, еш, сов. в. **ожи́ртн, жеру́, рёш,** *гл.*=**Обжирати, обжерти.** *Гуцинці ожерли капусту.* Вх. Уг. 255.

Ожи́ти, ся. См. **Оживати, ся.**

Ожи́ьди, дів, *м. мн.*=**Ожелост.** Вх. Лем. 455.

Ожог, ожгут`га, *м.* Палка для переворачиванья углей или горящей соломы (вмѣсто кочерги). *Ні Боюві свічка, ні чортові ожог.* Ном. Мнж. 187. Ум. **Ожо́мок.** *Прийшов жид по дожжок, бере з хати ожожок.* Чуб. V. 1160.

Ози́да, ду, 1) *м.* Задняя часть туши. *З барана озадок.* Лохвиц. у. Слов. Д. Эварн. 2) мн. Остатки. *Тому чбло, а мені озадки.* (Стрижевск.)

Озва́рь, рю, *м.*=**Узварь.**

Озва́ти, ся. См. **Озивати, ся.**

Озві́в, во́зу, *м.*=**Узвіз.** Канев. у.

Озві́ритися, рюся, рився, **озві́рчитися, чуся, чився,** *гл.* Разъяриться, сдѣлаться звѣремъ.

Озде, *нар.*=**Осьдо.** Каменец. у. Ум. **Озденька.**

Озді́ба, би, *ж.* Украшеніе. Шевч. II. 236.

Оздо́бити, блю, биш, *гл.* Украсить.

Оздо́бний, а, е. Красивый, изящный, украшенный.

Оздо́бність, ности, *ж.* Красивость, изящность.

Оздоровля́ти, ся. См. **Оздоровляти, ся.**

Оздоровіти, вію, еш, *гл.* Поздоровѣть, выздоровѣть. *А воно молоде, то швидко й виздоїлося собі, оздоровіло.* МВ. (О. 1862. I. 84).

Оздоровля́ння, ня, *с.* Выздоровленіе. *Повернуло, спасибі Богу, йому на оздоровлення.*

Оздоровля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **оздорови́ти, влю, виш,** *гл.* Дѣлать, сдѣлать здоровымъ, исцѣлять, исцѣлить. *Бог дасть нуждочку, Бог дасть, що й оздоровить.* Ном. стр. 2. *Благав йому, щоб оздоровив сина його.* Св. I. IV. 47.

Оздоровля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **оздоровитися, влюся, вишся,** *гл.* Выздоравливать, выздоровѣть. *Тобі* (молодикові) *виповняться, а нам оздоровляться.* Грин. II. 316.

Озоре́т, озоре́д, ду, *м.*=**Ожеред.** *Озеред соломи.* Драг. 5.

Озе́речко, ка, *с.* Ум. отъ **озеро.**

Озерни́ця, ці, *ж.* Лиманная, озерная соль (2-й сортъ). *А в нас не сіль, а в нас не сіль, а в нас озерниця.* Чуб. V. 1037.

Озеро, ра, *с.* Озеро. *Хай тобі риба й озеро.* Ном. стр. 99. Ум. **Озе́рце, озе́речко.**

Озера́вина, ни, *ж.* Высохшее озеро, мѣсто, гдѣ было озеро. Сим. 190. Мнж. 187. *Йому картопля і бантан як раз біля тієї озеряви́ни, що на заломах, як їдеш у Кам'янку.* Новомосковск. у.

Озва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **озва́ть, зву́, зве́ш**, *гл.* Окликать, окликнуть, познать. *Треба озвати Максима, чи не поможе нам стяти цю колоду на сани.* Радом. у.

Озва́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **озва́тися, зву́ся, зве́шся**, *гл.* 1) Отзываться, отозваться, заговорить. *Де ти, милий, чорнобривий, де ти, озовися.* Котл. НП. *Озвався старший брат до середульшого словами.* Дума. *Не так розмовляє, як озивається до нас ласкавим голосом.* Г. Барв. 355. 2)—**за кого́.** Высказываться, высказаться за кого, въ пользу кого. *Козацьке військо надвоє розбилось: за Лободу озвались сивоусі, а за царя свого, за Наливая, цвіт молодецький.* К. ЦН. 197.

Озви́ти, зню, неш, *гл.* Обрюзгнуть. *Дитина озизла.*

Озимий, а, е. Озимый. *Та повів же їх на домину, на пшеничеңку, на озиму.* Мет. 324.

Озимина, ни, *ж.* Озимь. Грин. III. 635. *Він з осені віддав людям землю: так за отту озимину, що вони посіяли, ми взяли зрішми.* Павлогр. у.

Озимки, ків, *м. мн.* 1) Весенній морозъ. 2) Порода яблокъ, сохраняющихся зимою. Вх. Уг. 255.

Озимний, я, е. Относящійся къ озими. *Озимні жнива.* НВолын. у.

Озимні́ти, нію, еш, *гл.* Охладѣть.

Озимовий, а, е=**Озимий.** *Повів женців долом-долиною до тієї пшениці до озимової.* АД. I. 81.

Озимок, мка, *м.*=**Вузівок.**

Озира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **озирну́ти, ну́, не́ш**, *гл.* Осматривать, осмотрѣть, обозрѣть, оглянуть. *От пішов я город озирати.* Шевч. *Озирнуть военну силу.* Котл. Ен. VI. 15. *Озирне ясную зброю.* К. Досв. 129.

Озира́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **озирну́тися, ну́ся, не́шся**, *гл.* Оглядываться, оглянуться. *Якось похмуро озирались вони.* Стор. МПр. 50. *Озирнеться моя матюнка: чого стоїш, моя доненко.* Чуб. V. 553.

Озирк, ку, *м.* Взглядъ, взглядъ вокругъ. Встрѣчено только у Щоголева: *Сумно ти дивилась на високі горы, ходники чинару, лаври й сікоморы. В озирку твоєму бачилось жадання жити і любити.* Щог. Сл. 6.

Озирну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.*= **Озиратися.**

Озирну́ти, ся. См. **Озирати, ся.**

Озівський, а, е. Азовскій. *Коли б мені Господь поміг з сиї тяжкої неволі озівської втікати.* АД. I. 115.

Озірка, ки, *ж.*=**Озерниця.**

Озій, зію, *ж.* Громадина (преимущественно о зданіи, постройкѣ). *Така озія* (палац) *стоїть серед села.* Мир. ХРВ. 103. *Ото хата озія, хоч всякіх гаваній. Там у їх місті зроблений—озія.* Міус. окр. *Як я можу жити у такій великій хаті: се озія—як я її отоплю.* Борзен. у. Ув. **Озі́ще, озі́йна.** Пират. у. *Оце озійще! Стануси в одній кімці, то другого й не видко.* Кобел., у.

Озлість, лости, *ж.* Досада, злость. *Кумбашного взяла озлість.* О. 1861. X. 22. *Піддружеиі з озлістю сказав.* Аан. 36.

Ознайми́ти, млю́, ми́ш, *гл.* Объявить, извѣстить. *Звізда ясна возсіяла в дорозі, всім ознаймила о Бозі.* Чуб. III. 383.

Ознайму́вати, му́ю, еш, *гл.*=**Ознаймити.** К. ЧР. 425.

Озна́ка, ки, *ж.* Знакъ, признакъ. Мир. Пов. I. 131. *Гордо і поважно без ознаки жадної тривоги на лиці.* Левиц. I. 211.

Означа́ти, чаю, еш, сов. в. **означи́ти, чу́, чи́ш**, *гл.* 1)=**Значити, позначити.** *Ввесь поїзд наш* (несільний) *означений, а наш князь не означен. Де б його таку шваечку обискать, щоб його означить?* Грин. III. 433. 2) Только несов. в. Значить, означать. *Що воно означа, нехай письменні розберуть.* Стор. МПр. 167.

Озни́ця, ці, *ж.* 1) Дыра въ крышѣ, куда дымъ выходитъ. Вх. Зн. 43. 2) Сушильня для сушенія садовыхъ овощей, устроенная частью въ землѣ, частью надъ ней. Шух. I. 110.

Озноби́тися, блю́ся, би́шся, *гл.* Простудиться. Вх. Зн. 43.

Озов, зву, *м.* Окликъ.

Озолоти́ти, ся. См. **Озолочувати, ся.**

Озоло́чувати, чую, еш, сов. в. **озолоти́ти, чу́, ти́ш**, *гл.* 1) Озолачивать, озолотить. Чуб. II. 140. 2) Обогащать, обогатить. *Яка б мати не озолотила свого сина.* Левиц. I. 261.

Озоло́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **озолоти́тися, чу́ся, ти́шся**, *гл.* Богатѣть,

разбогатѣть. *Озолотитись можна його худобою.*

Озува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **озу́ти, зу́ю, еш,** гл. Надѣвать, надѣть (обувь), обувать, озуть. *Ізвечора русу косу чесала, а опівночі черевички озувала.* Чуб. III. 219.

Озува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **озу́тися, зу́юся, ешся,** гл. Обуваться, обуться. *Чи чобіт добував, чи в постоли озувається.* Мет. 191.

Озы́мінь=Узы́мінь. Козелец. у. Слов. Д. Эварн.

Озю́м, му, *м.* 1) Изюмъ. 2) Городъ Изюмъ. *Летіла зозуля, зозуля, з нічного города, з Озюма.* Гринч. III. 535.

Озь-де, *нар.*=**Ось-де.** Ум. **Озьдечки.** *Бо вже ж ході цілувати, бо оздечки їде мати.* Чуб. V. 233.

Ой, межд. Ой, ай. *Ой боляче! Ой страшно! Ой гляди, щоб я тобі чуба не нам'яв!* Въ стихотворенiяхъ очень часто въ началѣ стиха, а иногда, для пополненія размѣра и въ серединѣ его. *Ой здорова, моя мила, ой як ся ти маєш? Ой здається, моя мила, иншого кохаєш.* Мет. 8. *Ой сама я, сама, як билина в полі.* Чуб. V. 619. *Ой гляну я, подивлюся, на той, стен, на поле.* Шевч. 422.

Ойка́ти, каю, еш, одн. в. **о́йкнути, ну, неш,** гл. *Все поле ойкнуло од жаху.*

Ойо́йкати, каю, еш, гл. = **Ойкати.** *Ойойкай мов той жид у синагозі.* К. Дз. 75.

Ок, *пред.*=**Ік.** Мил. 180. *Коли ж вас, моя матінко, в гості дожидать? Чи вас ок Різдву, чи вас ок Великодню, чи вас ок святій неділоньці.* Мил. 196. *Прибудь, прибудь, мій батеньку, тепер ок мені.* Мил. 112.

Ока́дькуватий, а, е. Коренастый, плотно сложенный. *Він чоловік окадькуватий собі: не високий і не низький, не тоненький і не товстий, а так собі кріпкий.* Новомоск. у.

Оказа́тися. См. **Оказуватися.**

Ока́зія, зії, *ж.* 1) Случай, особый случай; происшествіе; необычайное событіе, несчастное происшествіе. *Що за оказія?—мов не то село стало.* Гринч. I. 290. *Хиба оказія яка, то купе горівки, а то ѣ не кажи.* Каменец. у. *Справедливе небо не сіне, а червоне; як коли, до вона росчиняється, тільки на яку небудь оказію: на войну або на моїрок, або на голод.* Чуб. I. 2. *Лава тріщить—на оказію в хаті.* Гринч. I. 255. 2) Съ измѣн. удар.: **Оказія.** У Мкр. употребл. въ знач.: предвѣщаніе. По поводу сороки, предвѣщавшей вдовѣ гостей-сватовъ, говорится, что она *Оказію на господі про талан свій має.* Мкр. Н. 15. 3) Съ тѣмъ же удар., что и 2. Сѣверное сіяніе (какъ предвѣщающее необычайное событіе?) Мнж. 148, 187.

Ока́зуватися, ююся, ешся, сов. в. **оказа́тися, жу́ся, жешся,** гл. Отзываться, отозваться, объявляться, показаться. *Я до нього: хто там? Окажись—хто!— Не обзивається.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Ока́істий, а, е. Съ бѣлыми пятнами вокругъ глазъ. Вх. Лем. 443.

Ока́йка, ки, *ж.* Бѣлая овца съ черными пятнами вокругъ глазъ. Вх. Уг. 255.

Окала́сом, *нар.* Вокругъ, окольнымъ путемъ. *Тепер і Бог ходить окалясом, а колись ходив по землі.* Борз. у.

Ока́нь, ня, *м.* Большеглазый, пучеглазый. Канев. у.

Ока́пини, пин, *ж. мн.* То, что течетъ со свѣчи.

Окару́вати, ру́ю, еш, гл. См. **Карувати.** *Навчи, навчи, бідная вдово, да свойого сина! Як не будеш научати, будем карувати: окарує руки й ноги і чорнії брови, щоб не ходив до дівчини молодої.* Мет. 241.

Окаряч, *нар.* Разставя ноги. *А панї ходе по базарю окаряч.* Лебед. у.

Ока́тий, а, е. Большеглазый. Константиногр. у.

Ока́тист, та, *м.* Акаѳистъ. *Найму за вас окатиста Брацькій Богородиці.* Левиц. Пов. 80.

Ока́ція, ції, *ж.* Акація. *Понасажувано... окацій.* О. 1862. IV. 70.

Окацу́бнути, ну, неш, гл. Окоченѣть, замерзнуть. Борз. у.

Окаюва́ння, ня, *с.* Замокъ связывающій два куска дерева. Мнж. 187.

Окаянний, а, е. Окаянный. *Щоб тебе окаянного земля не приняла.* К. ЧР. 379.

Окаянець, нця, *м.* Окаянный человѣкъ. Ум. **Окаянчик.** *Майданчики - окаянчики, не вмієте хліба з поля їсти.* Мет. 466.

Окаянниця, ці, *ж.* Окаянная. *Насупроти сих окаянниць квартал був цілий волонцю.* Котл. Ен.

Океа́н, ну, *м.* Океанъ. *Океан колишеться резучий.* К. МБ. II. 124.

Оки́д, ду, *м.* Оставшіеся на убранной нивѣ колосы. *Окид на птицю, нехай і вона пожывляється.* Харьк г.

Оки́дати, да́ю, еш, сов. в. **оки́нути, ну, неш,** гл. Окидывать. окинуть. *Сам*

Турн стоїть ні в сих, ні в тих, скрізь ярим оком окидав. Котл. Ен.

О́кидь, ді, *ж.* Легкій весенній снѣгъ (послѣ того, какъ зимній уже растаялъ). Міусск. окр.

Оки́нути. См: **Окидати.**

Окипі́ти, плю́, сш, сов. в. **окипі́ти, плю́, пи́ш,** *гл.* = **Обкипати, обкипіти.** *У козака серце умліває, а в дівчини кров'ю окипає.* Чуб. V. 154. *Окипіло серце гарячою кров'ю.* Грин. III. 329.

Окі́в, окову́, *м.*=**Вакарка.** Шух. I. 186.

Окі́л, околу́, *м.* Окрестность, окружность. *На увесь окіл в один чинбарь.* О. 1862. I. 53. *На весь окіл чукав.* Греб. 361.

Окі́льце, ця, *с.* 1) Ум. отъ **около.** 2) Кольцо. *Ми ж були коровайнички, ми вміли коровай пекти: около — окільчиками, в середині—черв'ячиками.* Чуб. IV. 231.

Окі́п, окопу, *м.* 1) Оконъ, валъ со рвомъ. *Окіп* (кругъ току) *розвалила на десять локіть.* Драг. 58. *На долині при окопі дівчина гуляє.* Чуб. V. 2) **Жидівський окіп.** Еврейское кладбище. Житом. у.

(Кіст, окосту, *м.* Лопатка (у людей и животныхъ). Константиногр. у. Окорокъ. Харьк. г. *Свинячі окости.* Мир. ХРВ. 68.

Окія́н, ну, *м.*=**Океан.** *Кит - риба в окіяні.* Чуб. I. 125. *Буйні вітри! возьміть ви цю хмару на свої тонкі крила, занесіть ви її за окіян-море.* Чуб. I. 29.

Окладáти, даю, сш, *гл.*=**Обкладати.** *Труну дорогими сукнами окладали.* Макс. 2) Бить. *Виломав сі, витесав бучок відзіньковий, як прийшов до хати оба окладати.* Чуб. V. 675. *Ребра кием- окладати.* К. ЦН. I. 173.

Окла́дина, ни, *ж.* 1) = **Оцепина.** Волч. у. 2) Обложка книги. Ум. **Окла́динка.**

Окла́дка, ки, *ж.*=**Окладина.** О. 1861. XI. 110.

Окла́дкуватий, *а. е.* Плотный. *Окладкуватий віл.* Хорол. у.

Окла́дник, ка, *м.*=Раст. Буркун. Вх. Пч. I. 11.

Окле́їна, *ж.* Брусья, надѣваемые на *котлы* в саняхъ и соединяющіе полозья.

Оклепанець, нця, *м.*=**Околот 1.** Вх. Зн. 43.

Оклепáти, паю́, сш, *гл.*=**Околотити 1.** Желех.

Оклéпок, пка, *м.*=**Оклепанець.** Вх. Зн. 43.

Оклéпкуватий, *а, е.* Толстый и низкій.

Оклéпцьок, цька, *м.* 1) Обрубокъ. 2) Неуклюжее толстое дитя.

Оклі́тати, лію, сш, окліґнути, ну, неш, *гл.* Выздоровѣть, поздоровѣть. Лубен. у.

Оклика́ти, каю, сш, сов. в. **окликну́ти, ну́, кне́ш,** *гл.* Оглашать, огласить, провозглашать, провозгласить.

Оклика́тися, каюся, сшся, сов. в. **окликну́тися, ну́ся, кне́шся,** *гл.*=**Окликатися, ошиватися.** *Не расходилась та пісня по світу, не окликалась луною в лузі.* Мир. ХРВ. 19. *А тут до служби задзвонили, так я окликнуся уп'ять: „Христіться разом всі за мною!"* Алв. 26. *Козак в лузі окликнувся.* Котл. НП.

Оклинцюва́ти, цю́ю, сш, *гл.* Колышковъ, клиньевъ набить въ стѣну, передъ обмазкой. *Мелися обмазувала хату, а я її оклинцюєш хоч помалу.* Г. Барв. 414.

Оклі́чен, оклі́чний, а, е. Извѣстный. *А був старшиною Грицько Коломиченко— по всьому війську барзе оклічен.* АД. I. 177.

Оклі́чник, ка, *м.* Глашатай. *Скрізь по віщовому місту почали гукати оклічники: У раду! у раду!* К. ЧР. 268.

Оклі́й, лія, *м.* и **оклія, лії,** *ж.* Рыба: Aspius lucidus. Вх. Пч. II. 18.

Оклоня́ти. См. **Оклонятя.**

Оклоня́тя, ня́ю, сш, сов. в. **оклоня́ти, ня́ю, ниш,** *гл.* Осѣнять, осѣнить. *Ті ж іх тричі оклонивши вкупі образами, обмилися обоє ґіркими сльозами.* Мкр. II. 25.

Оклу́нок, нка, *м.*=**Клунок.** *Держи свій оклунок.... От насипав.* Кв. II. 23. Ум. **Оклу́ночок.** *Деяку шустелину свою зв'язали в оклуночок.* Г. Барв. 238.

Оклякну́ти, ну́, кне́ш, *гл.*=**Оклякнути.** *Він оклякнув на ноги, а вони тягнуть таки його.* Александров. у.

Око, о́ка, *с.* (мн. **о́чі**). 1) Глазъ. *Сама робить, а око біжить до дитинки.* МВ. I. 98. *Біжить він, куди очі стоять.* Грин. II. 284. *Тоді я тебе забуду, як очі заплющу.* Мет. 62. **Очі-на-очі** = **Віч-на-віч.** Ном. № 7424. **На о́ко.** На видъ, на взглядъ. **На все о́ко.** Во всѣ глаза. *Галя на все око дивиться, як хлопець пручається.* Св. Л. 204. **В о́ці бу́ти.** Быть на глазахъ, на виду. *Тобі добре: ти у боці, а я що раз ув очі, то мені її докоряє, як що не так.* Волч. у. **Очі довбти чим.** Укорять за что. *Тітка було усе мені очі паничем довбе.* О. 1862. VII. 42. **І очу не я́вить.** И глазъ не показываетъ. Кролев у. **І в вічі не ба́чити** и въ глаза не видѣть, совершенно не видѣть, не имѣть. *Така велика засуха у нашому селі, що не доведи, Боже. Ми вже і в ві-*

чі води не бачимо. Чуб. II. 47. **Мовй - очі.** Въ глаза. *Межи очі плюнув йому. Межи очі вимів йому горілку.* Константиногр. у. **Геть з перед очей!** Прочь съ глазъ; Константиногр. у. **В очу.** Въ глахъ. *Дивись у воду, поки в очу тобі стане недобре. Від сонця так тобі пожовтіє в очу.* Борз. у. *Свічок, євічок наставили! Митить ув очу, мов проміне.* Г. Барв. 253. **А ні на оч.** Видѣть не могу, ненавижу. *Перше я його любила, а тепер а ні на оч!* Подольск. г. **Злим, лихи́м о́ком дивйтися.** Сердиться, быть злымъ на кого. *Батько все таки ,на його злим оком дивится.* Чуб. II. 198. **Оком не стимáти.** Не смыкать глазъ. **Трéба познимáти в сірка́ очéй.** Сѣдно въ глаза глядѣть. **Моро́з з очи́ма.** Сильный морозъ. **Із очéй ста́лось.** Сглазили. Г. Барв. 222. Світле о́ко. Чистая совѣсть. Ном. № 6724. *Багацько дечого бракує нам, та світле око.* Г. Барв. 439. 2) Петля, глазокъ. *У рекві малі очка, а у пров'язі очі великі.* Ном. 3) Отверстіе въ пораницѣ, въ которое входитъ верхній конецъ веретена шестерни. Мик. 481. 4) При исчисленіи, послѣ названія десятковъ: одинъ. *Двадцять з оком=* 21. 5) Мѣра вѣса: 3 фунта. Чуб. VI. 404. *Дуче єго золота, ніж камінь олива.* Ном. № 7287. 6) Мѣра жидкости. *Купив за тій грош вина, вік зо два горілки.* Драг. 64. 7) **Волóве о́ко.** Раст. Phyteuma orbiculare. Лв. 100. 8. **Гу́сяче о́ко.** Родъ узора въ вышивкѣ на сорочкѣ. КС. 1893. V. 278. 9) *мн.* **Га́дячі очі.** Раст. Myosotis aepestris. Л. 100. **Жабúні очі.** Myosotis intermedia Лв. 100. Ум. **Очко́, о́ченько, о́чечко.** *Гляньте хоть одним очечком!* Мнж. 185.

Оковзну́тися, ну́ся, не́ться, *гл.* Поскользнуться. О. 1861. X. 35.

Окóви, окóв, *ж. мн.* Оковы. Шевч.

Оковúрний, а, е. Пріятный на видъ, аккуратно сдѣланный. Мнж. 187.

Оковúта, тої, *ж.* **Оковúта горíлка.** Лучшій сортъ водки (Aqua vitae). ЗОЮР. I. 202. *Благослови мені, батьку, оковитої напиться.* Макс. *Меду да оковитої горілки попивати.* Мет.

Оковúтка, ки, *ж.*=**Оковита.** Ум. **Оковúточка.**

Околéса, *нар.* Кругомъ. Мнж. 187. См. **Околяса, околясóм.**

Околéція, ції, *ж.* Сосѣдніе части села, окрестность. *Зюріла хата і коло неї уся околеція—усі хати.* Рк. Левиц.

Околúця, ці, *ж.* 1) Околица, окрестность. *Розійшлась чутка по всій околиці галилейській.* Єв. Мр. I. 28. *Мене все село і вся околиця зове майстром над майстрами.* Чуб. I. 154. *Полупанки розїзжать по околиці з сурмачами.* Стор. МПр. 73. 2) **Околúшець.** Вас. 156. *До мця околиця.* Ном. *Шапка бирка, зверху дірка, шовком шита, буйним вітром підбита, а околиці давно немає.* Мет. 377. 3) Огороженное поле. Любеч. 4) Сильно удобренный участокъ земли, представляющій переходъ отъ города къ полю. Козелец. у. **Уу. Окóлчика.** *Держать шапочки за околічки.* Чуб. III. 279.

Околúчник, ка, *м.* Въ циркулѣ или инструментѣ, подобномъ ему, тотъ конецъ, которымъ проводится окружность. Шух. I. 277.

Околúчний и околúшний. я, е. 1) Окрестный, смежный, сосѣдній. *Відпустіт їх по околичніх хуторах.* Єв. Мр. VI. 36. *Була дуже велика відьма, вона управляла всіми околишніми відьмами.* Чуб. I. 200 *То були люде околишні, свої, то ми їх зараз і пізнали.* Новомоск. у. 2) Наружный, внѣшній. *А в ж таки околишне дерево в скляному вуліку.* Лохв. у.

Околíти, лíю, ѣш, *гл.* Околѣть. *А і к світу мила околіла.* Чуб. V. 732.

Околíя, лії, *ж.*=**Околиця** 1. *Кривсан був такий, що вся околія йому лякалась.* О. 1861. X. 26. *Усю околію зібрать та й косить.* Ном. 14020.

Около, ла, *с.* Наружность, внѣшность. *Поратеся коло хати. Роскрив її, обвів з окола і з середини.* Мир. ХРВ. 293. *Стіни були не опоряжені; около було обвите дощем.* Левиц. Пов. 177. *Два хлїви мазати, а около ще скільки!* Константиногр. у. Ум. **Онільце.**

Околóм, *нар.* Кругомъ, по сторонамъ, въ сторонѣ. *Коли б на мене місяць світив, а зорі хоть нехай і околом, то байдуже.* Канев. у.

Околóт, ту, *м.* 1) Снопъ соломы; снопъ обмолоченный не развязаннымъ. Грин. III. 526. О. 1862. IV. 85. *Є у тебе околот на току?* Рудч. Ск. I. 168. **Молотúти в околóт.** Молотить не развязывая снопа. 2) Семь-восемь сноповъ околоту 1, связанныхъ вмѣстѣ. Вх. Зн. 43. Ум. **Околóтець.**

Околотúти, чý, тиш, *гл.* 1) Обмолотить снопы не развязывая ихъ. 2) **Околотúти хату.** Покрыть крышу околотомъ.

Околóтиця, ці, *ж.*=**Околиця** 1. *Во-*

на... на всій околотиці пера була такала. ЗОЮР. II. 42.

Околоту́вати, ту́ю, еш, гл.=**Околоти́ти** 1. Желех. Вх. Зн. 43.

Околя́сся, околя́ється, *нар.* Кругомъ, вокругъ, въ обходъ. *Я туди й тобі околясся, далеко було, а братуха ґуляло пішов.* Новомоск. у. *Не йшов просто, а пішов околясом до дому.* Волч. у. См. **Околеся, окулясом.**

Окомиґну́ть, *нар.* Въ одно мгновеніе, мигомъ. Угор.

Окома́н и окомо́н, на, *м.* = **Окомон.** Рудч. Ск. I. 78. *Окоманы з батогамы.* Грин. III. 634. *Перед паном окомоном били хлопця макоюном.* Гол. II. 196.

Окомо́нша, ші, *ж.* Жена окомона. *У нашої окомонші червона спідниця.* О. 1862. II. 98.

Окóна, ни, *ж.* Икона. Драг. 177. *Коли окона впаде... з стіни, чекай мерця в хаті.* Грин. I. 255.

Оконúти, ню, ниш, гл. Дать коня, изъ пѣшаго сдѣлать конным. Въ думѣ вдова, вручая козаку коня, говоритъ: *Де мого сина наконити, там його окончи, добрим лицарем настановити; нехай він по походах пѣхотою не ходить.* Мет. 417.

Оконо́м, ма, *м.* Экономъ, управляющій экономіей. *Побачив Оксану наш пан оконом.* МВ. I.

Економі́чний, а, е. Экономическій, относящійся къ земледѣльческому хозяйству.

Економі́я, мії, *ж.* Экономія, земледѣльческое хозяйство, а также и самыя хозяйственныя постройки. Левиц. I. 108.

Економі́ша, ші, *ж.* Жена эконома. Левиц. I. 430.

Окóнце, ця, *с.*=**Віконце.** Мет. 8.

Окопáти, ся. См. **Окопувати, ся.**

Окóписько, ка, и **окóпище, ща,** *с.*= **Окіп** *Жидівське окопище, окописько.* О. 1861. XI. Свид. 41.

Окóпувати, пую, еш, сов. в. **окопáти, пáю, еш,** гл.=**Обкопувати, обкопати.**

Обкóпуватися, пуюся, ешся, сов. в. **обкопáтися, пáюся, ешся,** гл.=**Обкопуватися, обкопатися.**

Окорени́тися, нúбся, ни́шся, гл. Укорениться, пустить корни. Переносно: крѣпко усѣсться. *О, вже сів, окоренився! А не пора до дому?* Константиногр. у.

Окоре́нок, окорі́нок, нка, *м.* Часть древеснаго ствола отъ корня до вѣтвей. Ном. № 7149. *Ми відрубали три окоренки від того хворосту, і соні прийшлись як раз до пенькіе у лісі.* Новомоск.

Óкорн, ну, *м.* Продовольствіе, провіантъ. *Почали жолніре, консистуючи в городах і селах, беззаконні окорни і напитки од людей вимагати.* К. ЧР. 10.

Окóстуватий, а, е 1) Костистый; съ широкими костями. Ном. № 13937. *Цей віл гудий, але окостуватий.* 2) Твердый какъ кость. *Окостувате дерево—сокира відскакує.* Вас. 146.

Окостúк, кá, *м.* Позвоночный столбъ.

Окоти́тися, чýся, тишся, гл. О кошкахъ, овцахъ, козахъ: родить. *Чорна вівця окотилась, і корова отелилась.* Пп.

Окоши́тися, шýся, ши́шся, гл. 1) Сдѣлать остановку, стать лагеремъ, стать на стоянку, поселиться. *Та й ми; кажне, дівчи (степом) та тут окошимося; зостаймтесь і ви тут з нами, будемо жити.* КС. 1882. XII. 590. 2)—**на кому.** Отразиться на комъ, пасть на кого. *Коли б на йому усе зле окошилось.* Харьк. г. *Хто виноват, а на мені окошилось.* Ном. № 4069.

Окрáвка, ки, *ж.* 1) Кромка, кайма (суконная). Оторвать ее отъ края ткани, ею женщины обыкновенно подпоясываются, поэтому **окравка**—часто женскій поясъ; въ Александр. у.—вязаный женскій поясъ. *Кортату плахту червоною окравкою підперезали.* ЗОЮР. II. 290. 2) Обрѣзокъ. Ум. **Окрáвочка.** Чуб. III. 395.

Окрадáти, даю, еш, гл.=**Обкрадати.**

Окрáєць, йця, *м.* Горбушка хлѣба. *Ззів окраєць хліба.* Ном. № 12217. Ум. **Окрáйчик.**

Окрáйка, ки, *ж.*=**Окравка.** Kolb. I. 37. Ум. **Окрáєчка.**

Окрáйчик, ка, *м.* Ум. отъ **окраєць.**

Окрáса, си, *ж.* Украшеніе; прикраса. *В Кам'янці ґвала Богу устала, окраса церкви упала* Гол. I. 31.

Окраси́ти. См. **Окрашати.**

Окраша́ти, шáю, еш, сов. в. **окрасúти, шу́, сúш,** гл. Украшать, украсить. *А чим поле окрашене: чи лугами, чи берегами?* Нп.

Окраша́тися, шáюся, ешся, гл. Красоваться. Мирг. у. Слов. Д. Зварн.

Ократи́тися, чýся, тúшся, гл. Оградиться? *Ократимися собі, кошом стамо.* КС. 1882. XII. 589.

Окремезні́ти, ні́ю, еш, гл. Поздоровѣть, почувствовать себя здоровѣе, сильнѣе. Драг. 187.

Окре́слити. См. **Окреслити.**

Окресли́ти, ли́ю, ить, сов. в. **окресли́ти, лю, лиш,** гл. Очерчивать, очертить.

Окрива́ння, ня, *с.* Покрывание.

Окрива́ти, ва́ю, ать, сов. в. **окри́ти кри́ю, ить,** гл. Покрывать, покрыть. *Косами плечі окрила.* Лукаш. 167. *Золота грива коня окрила.* Чуб. III. 293. *Окриваючи його гарячими поцілунками.* Мир. ХРВ. 354. *Сміх, регіт окрив усю хату.* Мир. ХРВ. 310. *Пахощі од васильків та м'яти окривали всю хату.* Мир. ХРВ. 315.

Окрива́тися, ва́юся, атися, сов. в. **окри́тися, кри́юся, итися,** гл. Покрываться, покрыться. *Дніпр людом окриється. Ясне небо окрилося темними хмарами.* Мир. Пов. I. 132. *Бмскучі будинки, стіни мальовані! Як ви гарно сьвяте, окритись дімлми.* К. Досв. 25. *Рапами окрився на війні. Славою окриється козак.* Е. ПС. 66.

Окривджа́ти, джа́ю, ать, сов. в. **окри́вдити, джу, дить,** гл. Обижать, обидѣть. *Я їй дав усі гроші, а вона мені не дала усього хліба, за що ж вона мене окривджає?* НВолын. у.

Окрив'ї́ти, в'ї́ю, ить, гл. Сдѣлаться хромымъ. Вх. Зн. 43.

Окрик, ка, *м.* Крикъ. *Зараз окрик учинив.*

Окрика́ти, ка́ю, ать, гл. Провозглашать. *Черезань усе окрикував Сомка гетьманом.* К. ЧР. 341. См. Оклинати, оголошати.

Окрилі́ти́ти, тію, ить, гл. Окрылиться. Бул.

Окри́ти, ся. См. **Окривати, ся.**

Окрі́ва́вити, влю, вить, гл. Окровавить.

Окрім, *нар.* Кромѣ, исключая. *Не маємо царя іншого, окрім кесаря ідного.* Чуб. III. 21. *Нічого, окрім тебе, мобити не буду.* Чуб. V. 388.

Окрі́мний, а, е. Отдѣльный, особый.

Окрі́мність, ности, *ж.* Отдѣльность.

Окрі́мно, *нар.* Отдѣльно, особо.

Окріп, ропу, *м.* 1) Кипятокъ. *Вареники, мученики, в окропі кипіли, велику муку терпіли.* Ном. № 12350. 2) Раст. Укропъ.

Окріп'я, п'я, *с.*=**Окріп,** 2. *На Прокіп'я* (VII, 8) *рвуть окріп'я.* ХС. I. 77.

Окріпи́ти, плю, ить, гл. Выздоровѣть; поздоровѣть. Вх. Зн. 43.

Окро́м, *нар,*=**Окрім.**

Окро́ме, *нар.* 1) Отдѣльно. *Вони сидять за столиком окроме.* Грин. III. 536. *Не буду з ним іти, буду собі окроме держатись.* Кв. II. 300. 2)=**Крім.** *Ніде не ереде ним гарно, окроме на чімпній чорноземлі.* Волч. у.

Окро́мішній, а, е. = **Окрі́мний.** *Відложила... в окромішню торбинку.* Г. Барв. 156.

Окроміш'но, *нар.*=**Окрі́мно.**

Окро́мний. а, е.=**Окрі́мний.** *Доріжку знаю я окромну.* Котл. Ен. V. 44.

Окропи́ти. См. **Окроплять.**

Окропля́ти, ля́ю, ать, сов. в. **окропи́ти, плю, пиш,** гл. Окроплять, окропить. *Холодної води знайди, рани мої пострельні да порубані окропи, голодь.* Макс.

Окру́г, *нар.* Вокругъ, кругомъ. К. ЧР. 5. *Обійде округ хати.* Чуб. I. 58.

Окру́га, ги, *ж.* Районъ, округъ, окрестность. *Його земля у нашій окрузі.* Харьк. у.

Округи́, *нар.* = **Округ.** *Позирнувши Ісус округи, рече.* Св. Мр. X. 23.

Окру́глий, а, е. Круглый, шарообразный. *В тій свѣтлиці округлий столик.* АД. I. 43.

Округли́ти. См. **Округляти.**

Окру́глість, лости, *ж* Круглота, шаровидность.

Окру́гло, *нар.* Кругло, шарообразно.

Округля́нка ки, *ж.* Порода круглыхъ сливъ. Вх. Уг. 255.

Округля́ти, ля́ю, ать, сов. в. **округли́ти, лю́ ли́ш,** гл. Округлять, округлить.

Окруж ти, жа́ю, ать, сов. в. **окружи́ти, жу́, жи́ш,** гл. Окружать, окружить. *Фрипійців окружить.* Котл. Ен.

Окружни́й, *нар.*=**Округи.**

Окружля́ти, ля́ю, ать, гл. Обойти кругомъ, сдѣлать кругъ. *Замість щоб іти напрямець, він окружляв до мене тись по за вородами.* Новомоск. у.

Окру́жність, ности, *ж.*=**Округа.** *Водили вже їх* (дівчат) *там, водили,—переводили зо всеї окружности: не доберуть.* Рудч. Ск. I. 81.

Окрутя́сом, *нар.*=**Викрутасом.**

Окрути́ти, ся. См. **Окручувати, ся.**

Окрутну́ти, ся. См. **Окручувати, ся.**

Окру́чувати, чую, ать, сов. в. **окрути́ти, чу́, тиш,** одн. в. **окрутну́ти, ну́, не́ш,** гл.=**Обкручувати, обкрутити, обкрутнуть.**

Окру́чуватися, чуюся, атися, сов. в. **окрути́тися, чу́ся, тишся,** одн. в. **окрутну́тися, ну́ся, не́шся,** гл.=**Обкручуватися, обкрутитися, обкрутнутися.** *Окрутнувся дівчи, тричи.* Маркев. 71.

Окру́шка, ки, *ж.*—**хліба.** Объѣдокъ; ломтикъ, кусочекъ хлѣба. Рк. Левиц.

Оксами́т, ту, *м.* 1) Бархатъ. *Чорним оксамитом руки вкрыла.* Чуб. V. 781. *У золоті, в оксамиті мов та квіточка укрита, росла я, росла.* Шевч. 2) Раст. Aquilegia vulgaris L. ЗЮЗО. I. 112. 3)—**пони́товий.** Раст. Thaliàtrum strictum Andrz. ЗЮЗО. I. 138.

Оксами́тка, ки, *жс.* Бархатка. *Чорна оксамитка.* О. 1861. XI. 28.

Оксами́тний, а, е. Бархатный. ЗОЮР. I. 78. *В червоних штанях оксамитних.* Шевч.

Оксами́товий, а, е=Оксамитний. Левиц. Пов. 97. *Оксамитові жупани.* Шевч. *В оксамитовій траві.* Щог. В. 104.

Оксолентува́ти, ту́ю, ши, *гл.* Вторить. *Туди ж за дяком і піддячим оксолентує.* Кв.

Оку́блитися. См. **Окубловатися.**

Оку́бловатися, люся, ешся, сов. в. **оку́блитися, блюся, бишся,** *гл.*=Свивать, свить гнѣздо. *Виробляють жиди, де тільки окублятся.* О. 1862. I. 74.

Окува́ти, окую́, еш, *гл.*=**Обкувати.** *Окує воза, то на чудо.* Чуб. I. 154.

Окукобити, блю, биш, *гл.* Привести въ хорошій видъ, устроить. *Мій батько ту хату був окукобив.* Г. Барв. 53. *Двір так окукобив, моя кубелечко.* Г. Барв. 194.

Окукобитися, блюся, бишся, *гл.* 1) Свить гнѣздо. 2) Устроиться, устроить хозяйство. *Так окукобилась, мов та горличка.* Ном. № 10102.

Окульба́чити, чу, чиш, *гл.* Осѣдлать.

Окуля́ри, рів, *м. мн.* 1) Очки. Мнж. 4. *На очі вставлю окуляри.* Котл. Ен. II. 15. *Шкапа твоя трохи, чоловіче, не добачає дак купи їй окуляри.* Кв. I. 140.—**ети́рти.** Провести. надуть. 2) Синяки подъ глазами отъ побоевъ, фонари. *Так побили мене, що я три тижні носив оттакі окуляри.*

Окуля́сом, *нар.* Обходя, уклоняясь. *Пішов наш Савка вихлясом* (у танець) *против Тетяни аж тремтить; вона від нього окуляєсом.* Алв. 32. См. **Околяса.**

Окунь, ня, *м.* Рыба окунь. **Окуня́ ловити=Куняти.** *Хто слухає, а хто окуня ловить.* Кв. II. 181. Ум. **Окуне́ць.**

Оку́п, па, *м.* Выкупъ, выкупныя деньги. *Полонян без окупу й тиранства у рідний край до роду відпускати.* К. Бай. 83.

Окупа́ти, па́ю, еш, сов. в. **окупи́ти, плю, пиш,** *гл.* Выкупать, выкупить.

Окупа́тися, па́юся, ешся, сов. в. **окупи́тися, плюся, пишся,** *гл.* Выкупаться, выкупиться, откупаться, откупиться.

Окупи́ти, ся. См. **Окупати, ся.**

Окупни́й, а, е. Выкупной.

Окур, ра, *м.* 1) **Оку́р.** Окуриваніе. У кирпичниковъ, горшечниковъ: первоначальный легкій огонь, при которомъ обжигаемое окуривается дымомъ. Вас. 180. 2) **Окур.** курево, которымъ подкуриваютъ пчелъ. Шух. I. III.

Окура́ти, рю, риш, *гл.*=**Обкурити.**

Окута́ти, таю, еш, *гл.*=**Обкутати.**

Окува́ти, окую́, ёш, *гл.*=**Обкувати.** *Самим шовком вишивала, золотом окула.* Шевч.

Оку́тий, а, е. Окованный. *І вам слава, сині гори, кригою окуті.* Шевч.

Окучити, чу, чиш, *гл.* Окружить колышками гнѣздо для поимки птицы. Радом. у.

Оку́чка, ки, *жс.* У охотниковъ: огорожа изъ прутьевъ около утинаго гнѣзда. (для поимки птицы). Радом. у.

Олáдка, ки, *жс.* Оладья.

Олáдок, дка, *м.*=**Оладка.** Ном. № 7932.

Олга́ти, олжу́, жéш, *гл.* Лгать. Встрѣчено въ народн. думѣ: *А будемо ми, браттю, перед отцем, перед маткою олгати, так буде нас Господь жилосердний і видимо й невидимо карати.* АД. I. 119.

Óле! *межс.* Ахъ, охъ! *Оле же, скільки там повклося за столами писарів!* Котл. Ода. (О. 1861. I. 253).

Оледанці́ти, щію, еш, *гл.* Облѣниться, нравственно опуститься.

Олéдиця, ці, *жс.*=**Ожеледь.** Желех.

Олейка́рь, ря, *м.* Дегтярникъ. *Малярі, або олейкарі, прибозять дехто, у них купують моде.* МУЕ. III. 46.

Олéйник. ка, *м.* Стекольщикъ. Шух. I. 33. См. **Олійник.**

Олéнéць, нця, *м.* 1) Ум. отъ **олень.** *Зілля спасає сини оленець.* АД. I. 83. 2=**Оленок.** Вх. Пч. I. 6.

Оленúна, ни, *жс.* Мясо оленье. Желех.

Оленúця, ці, *жс.* Самка оленя. Черном. Вх. Пч. II. 6.

Олéнка, ки, *жс.* Родъ жука: бронзовка золотистая. *Золотою оленкою пустив тебе Господь на сонечко.* Г. Барв. 354.

Олéнок, нка, *м.* Насѣк.=**Тур 2.** Вх. Пч. I. 6.

Óлень, ня, *м.* Олень. *Олень переплив на берег.* Рздч. Ск. II. 160. Ум **Оленéць.**

Óленій, нята, *с.* Дѣтеныщъ - олень. Желех.

Олжá, жí, *жс.* Ложь. К. Бай. 39.

Олжúвий, а, е. Лживый. К. Бай. 150.

Олúва, ви, *жс.* 1) Дерево: маслина. *І*

обійма́ється з виногроном омела. К. МХ. 31. 2) Деревя́нное масло. *Зеленого оливцю очень-ки залито.* Мет. 103. Ум. **Оли́вка.**

Оливе́ць, вця́, *м.* Карандашъ. *Нарисував я оливцем стилу козацьку чубату голову.* К. ХП. 33.

Оли́вка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **олива.** 2) Родъ я́блонь.

Оли́вний, а, е. 1) Оливный, относящійся къ деревя́нному маслу. 2) Масли́чный.

О́ливо, ва, *с.* 1) Олово. 2) Карандашъ. *Для себе, браття, спишу, ще раз те оливо потрачу.* Шевч. 2) Мурава, глазурь, еще не застывшая (для глинянной посуды). Шух. I. 262.

Оли́в'яний, а, е. Оловя́нный. *От клятий джгуна—стала гора олив'яна.* Рудч. Ск. II. 73.

Оли́в'яшка, ки, *ж.* Бабка, налитая оловомъ.

Олі́й, олію, *м.* 1) Растительное масло. 2) Постное масло, преимущественно конопля́ное. Чуб. VII. 439. Ум. **Олійок.**

Олійний, а, е. 1) Масля́ный (о растительномъ маслѣ). *Намальований олійними фарбами.* Левиц. I. 134. 2) Маслянистый (о растительномъ маслѣ). *Свіжіпа дуже олійна.* Лебед. у. *Насіння з соняшника олійне.* Волч. у.

Олійник, ка, *м.* 1) Приготовляющій или продающій растительное масло. 2) Птица иволга. Вх.-Пч. II. 13.

Олійникі́вна, ни, *ж.* Дочь **олійника.**

Олійниця, ці, *ж.* 1) Маслобойня. Названія частей: закопанный въ землю стовп (столбъ), противъ него на извѣстномъ разстоя́ніи большой деревя́нный ґвинт (винтъ)—оба вкопаны въ землю и для большей устойчивости имѣютъ на нижнихъ концахъ перехрестя; ґвинт и стовп поддерживаютъ горизонтально лежащее между ними тяжелое бревно—**стрія́у,** имѣющую ближе къ бревну вертикально торчащій отъ нея вни́зъ **товна́ч,** а подъ нимъ находится **сту́па;** движеніемъ **стрія** вверхъ и внизъ **товнач** толчетъ въ **ступі** положенныя туда поджаренныя сѣмена, выжимая изъ нихъ масло. Екатериносл. у. Залобовск. Сложнѣе **олійниця** у гуцуловъ: въ деревя́нной тяжелой подставкѣ два стоала, внизу соединены толстой доской, называемой **колóда,** въ углубленіи которой лежитъ шерстяной кал, въ которомъ находятся сѣмена, выше, параллельно **колóді—стрія́** съ **за́йцем (=товкачем);** сверху надъ всѣмъ этимъ на столбахъ перекладина—**прави́ло,** съ обоихъ концевъ которой на **скра́нях** и **скранниках** висятъ **тарани**—деревя́нные молотки; такъ какъ **стрія** концами своими движется въ столбахъ, то подбива́я то съ одной стороны, то съ другой **клинй,** можно **стрію** то опускать, то поднимать и заставля́ть **зайц** выжимать масло изъ **колóді,** изъ углубленія которой оно сквозь отверстіе—**цівку** капаетъ въ подставленную внизу **миску.** Шух. I. 163. *У його в дворі—як у віночку; уж олійниці—що в іншої баби у хаті не так чисто.* Ном. № 14010. 2) Женщина приготовляющая или продающая растительное масло. Ум. **Олійничка.**

Олійничéнко, ка, *м.* Сынъ **олійника.**

Олійничка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **олійниця.** 2) Жена **олійника.**

Олійня, ні, *ж.*=**Олійниця** 1.

Олійок, ку, *м.* Ум. отъ **олій.**

Олінь, ня, *м.*=**Оленъ.** *Олінь лісний, біжун бистрий, а людей боиться.* Гол. I. 376. Ум. **Олінéць.**

Оліпи́ти, плю́, пиш, *гл.*=**Обліпи́ти.** Вх. Лем. 443.

Олія, олії, *ж.* Постное масло. **Олію бити.** Приготовлять постное масло. **Олію вибити кому.** Побить кого. *Я йому олію вибив.* Харьк. **Давíти олію.** Игра, то-же, что и **тісна баба** (см.). КС. 1887. VI. 480.

Оліярня, ні, *ж.* = **Олійниця.** Вх. Лем. 443.

Олтарь, ря, *м.*=**Вівтарь.** *Піп живе з олтаря, а писарь з каламаря.* Ном. № 212.

Олупи́ти, плю́, пиш, *гл.*=**Облупи́ти.** Вх. Уг., 255.

Олці, ців, *м.* мн. Вмѣсто: **вовки.** Употреблено въ думѣ (какъ подражаніе ц-славянскому): *Олці-сірохманці з великих степів набігали.* АД. I. 132.

Ольмик, ка, *м.* Раст. Dianthus deltoides., Лв. 98. См. Линок.

Ольха, хи, *ж.*=**Вільха.**

Ольшúна, ни, *ж.*=**Вільшина.** *Дівчина з ольшини виходить.* Чуб V. 347.

Омáкати, каю, аш, *гл.* Обмазать. Вх. Лем., 443.

Омаль, *нар.* **Обмаль.**

Омáнити, ню, ниш, *гл.* Очаровать, обворожить. *Окаянний пройдисвіт так усіх омамив, так по душі були темному людові тії лукаві ухватки.* К. ЧР. 268.

Оман, ну, *м.* Раст. а) Inula Helenium. L. ЗЮЗО. I. 125. б) Verbascum nigrum. L. ЗЮЗО. I. 140.

Омáна, ни, *ж.* 1) Обманъ зрѣнія, ми-

ражъ, призракъ. 2) Заблужденіе. *Журба світу сього і омана брацтва входять і мушать слово.* Св. Мр. IV. 19. *Не кидайтесь ви на ту оману городянську, котора вже тисячу років кози в золоті вам показує.* К. (О. 1861. II. 229). 3) Обманъ, заблужденіе. 4) Раст. Verbascum nigrum. Мил. 35. См. **Оман 2.**

Оманє́ць, нця, *м.*=**Манівець** *Яром, яром за товаром,—оманцями за вівцями.* Гол. III. 79.

Оманя́ти. См. **Оманювати.**

Оман'я́нний, а, е. Обольстительный; обманчивый. *Оманна просторіх святиня.* К. МБ. II. 118.

Оман'ювати, ню́ю, єш, сов. в. **оманя́ти, ня́ю, ниш,** *гл.* 1) Обманывать, обмануть, надуть. 2) Обольщать, обольстить, очаровать.

Ома́ста, ти, *ж.* Жирная приправа къ купанью. *Сіль — оматса, масло — окраса.* Ном. № 12378.

О́мах, ху, *м.* Вспышка пламени, огненный языкъ. *Багаття з нори вихачувалось омахами.* Полт. у.

О́мацъ, о́мацьки, *нар.* Ощупью. *Омацъ найшов двері хатні.*

Ома́чка, ки, *ж.*=**Мачка 2.** Вх. Уг. 252.

Ом'ег, гу, *м.* 1) Раст. Conium maculatum L. ЗЮЗО. I. 119. 2)—**во́дяний.** Раст. Oenanthe Phellandrium Lam. ЗЮЗО. I. 129.

Оме́'а, г'и, *ж.* Раст. a) Rhododendron myrtifolium. Шух. I. 18, 19. б) Rhododendron ferrugineum L. Вх. Зн. 43. в) Rhodiola rosca. Лв. 101.

Оме́ла, ли, оме́льга, ги, *ж.* 1) Раст. омела, Viscum album. ЗЮЗО. I. 141. 2)—**дубо́ва** Раст. Loranthus europaeus L. ЗЮЗО. I. 127.

Омелю́х, ха, *м.* Желтоносый дроздъ, Turdus viscivolus. Вх. Пч. II. 15.

Омелю́ха, хи, *ж.*=**Намелюшка.** Вх. Пч. II. 9.

Омера́тися, жу́ся, зи́шся, *гл.* Сдѣлаться мерзкимъ. Шевч.

Омертві́ти, ві́ю, єш, *гл.* Омертвѣть, обмереть. *Омертвіють люде від страху.* Єв. Л. XXI. 36. *Як вистрелили, дак він і омертвів.*

Оме́т, та, *м.* Сметъ, край, пола одежды. *Шитий омети, ризи дорогі.* Шевч. II. 270.

Оминава́ти, ва́ю, єш, сов. в. **оми́ти, мі́ю, єш,** *гл.*=**Обмивати, обмити.**

Оминя́ти, ся. См. **Оминяти, ся.**

Оми́лка, ки, *ж.*=**Помилка.**

Оми́лок, лку, *м.* Раст. Lolium temulentum. Вх. Уг. 255.

Оми́льний, а, е. Ошибочный.

Оминя́ти, ля́ю, єш, сов. **оминя́ти, ля́ю, лиш,** *гл.* Вводить, ввести въ заблужденіе, обмануть. *Чого плачеш, моя мила? Мене доля омилила.* Гол. I. 88.

Оминя́тися, ля́юся, єшся, сов. в. **оканя́тися, ля́юся, лишся,** *гл.*=**Помилятися, помилятися.**

Оминя́ти, ня́ю, єш, сов. в. **омину́ти, ну́, не́ш,** *гл.*=**Обминати, обминути.**

Оми́ти. См. **Оминати.**

Оми́рати, ра́ю, єш, *гл.* Замирать. *Серце йому омірало.* МВ. (О. 1862. I. 77).

Омі́тати, та́ю, єш, *гл.*=**Обмітати.**

Омлівáти, ва́ю, єш, сов. в. **омлі́ти, лію, єш,** *гл.* Обомлѣвать, обомлѣть. *За ним Морозиха з жалю омліває.* Мет. 412.

Омо́лок, лка, *м.* Раст. Lolium temulentum. Вх. Лем. 443.

Оморо́чити. См. **Оморочувати.**

Оморо́чувати, чую, єш, сов. в. **оморо́чити, чу, чиш,** *гл.* = **Оборочувати, оборочити.**

Оносказа́ти, ся. См. **Оносказовати, ся.**

Оносказо́вати, зо́ю, єш, сов. в. **оносказа́ти, зу, лиш,** *гл.*=**Обносказовати, обносказати.** *Оносказаний писарь.* Левиц. I. 300.

Оносказо́ватися, зуюся, єшся, сов. в. **оносказа́тися, зуся, лишся,** *гл.*=**Обносказовятися, обносказатися.** *Він оносказався в школі.* Левиц. I. 313.

Омочи́ти, чу́, чиш, *гл.*=**Обмочити.**

Омохті́ти, тію, єш, *гл.* Обрости мхомъ. Вх. Зн. 43.

Омпи́ти, плю, пиш, *гл.* = **Вомпити.** Вх. Зн. 43.

Омпно, *нар.* Досадно. *Мені омпно.* Вх. Зн. 43.

Омрак, и бмрак, ку, *м.* Мракъ; помраченіе. К. ПС. 49. *Омрак на землю нічка напустила.* Мкр. Г. 32. *Лихі, чи не лихі, а в омряці вони,*—въ умственномъ помраченіи. К. Дз. 153.

Омрача́тися, ча́юся, єшся, сов. в. **омрачи́тися, чу́ся, чи́шся,** *гл.* Омрачаться, омрачиться. Ном.

О́мрак. См. **Омрак.**

Омуру́вати, рую, єш, *гл.* Употр. у Шевч. вм. **обмуровати.** *За що-ж тебе, світе-брате, в своїй добрій теплій хаті оковано, омуровано?* Шевч. II. 242.

Ошпани́к, ка́, *м.* Помѣщеніе для храненія улья съ пчелами въ зимнее время.

Ошпи́ти, шу́, ши́п, *гл.* Заткнуть мхомъ щели между бревнами въ стѣнахъ. Вх. Лем. 443.

Ох'яснýтися, нýся, нéться, *гл.* Ошибиться. Вх. Зн. 43.

Ох, *нар.* Вонъ, вотъ. *Ох глянь!* Шевч. *Ох що, сестрице, я тобі скажу.* Рудч. Ск. II. 156. *Так он з якої се причини.* Ном. **Он-ôн, он-он-ôн.** Вонъ тамъ.

Онавісíнти, нію, еш, *гл.* Надоѣсть. *Вже він трохи й онавіснів мені: тільки й мови, що він, тільки й думок,—надокучило!* МВ. II. 89.

Онáгр, ра, *м.* Онагръ, дикій оселъ.

Онáда, ди, *ж.* Приманка. Угор.

Онáджити, джу, джиш, *гл.*=**Оначити**. Вх. Зн. 44.

Онáкий, а, е. Иной. Вх. Лем. 443. *І така, і онака, і хоть-пріч пішла, і знов сюди поступай.* МВ. (О. 1862. III. 41).

Онáчити, чу, чиш, *гл.* Иначе дѣлать, измѣнять. Желех. **Онáчит. Ни то, ни се дѣлаетъ. Онáчи з ним.** Поговори съ нимъ. Вх. Зи. 44.

Онде, *нар.* Вонъ тамъ. *Він онде в шафі, але дóволі, відтіль трудно нам достати.* Чуб., Ум. **Ондечúк.** Левиц. I. 100.

Ондéка, бúдечка, *нар.*=**Онде**. Вх. Зн. 44.

Онé, онéе, *мьст.* Это. Употр. въ выраж. **не онé, не онéе** въ знач. не хочетъ (этого): *Та і Тетяна ніяком плаче, а до роботи не оне.* Алв. 9. *Хоть чоловік і не онеє, коли же жінці, бачиш, тев, так треба уподіти їй.* Котл. Ен. III. 47.

Онемощíти, щію, еш, *гл.* 1) Обезсилѣть, изнемочь. *Як цілий день у снєку попокосиш, то й онемощієш.* Волч. у. 2) Обѣднѣть. *Був багатий силно Шкварій, а тепер онемощів.* Волч. у.

Óник, *нар.*=**Аж**. Вх. Зн. 44.

Óник, ка, *м.* Нуль. Кон. Ар. 2. Св. Л. 20.

Онíмíти, нію, еш, *гл.* 1) Онѣмѣть. *І язик мій онімів.* Шевч. 2) Умолкнуть. *Замовкли гармати, онімíли дзвони.* Шевч. 234.

Онó, *нар.* Только, лишь. Чуб. II. 78. *Чи всі дівки в танки їдуть? Оно нема одної Марусі молодої.* Чуб. III. 36. *В хаті тихо, оно діти сплять.* Драг. 63.

Оновúти. См. **Оновлáти**.

Оновлéння, ня, *с.* Обновленіе. *Може чаєш оновлення?* Шевч.

Оновлáти, ля́ю, еш, сов. в. **оновúти, влю́, ви́ш**, *гл.* Обновлять, обновить. *Твою надію оновить.* Шевч.

Óногди, *нар.* Недавно, намедни. Вх. Зн. 44. *А чи бачили тоті пістолета, що мені бадіка онодні з-за гори винесли?* Федьк.

Оногдúвай, *нар.* 1)=**Онóгди**. 2) Позавчера. Вх. Лем. 444.

Онудúти, нію, еш, *гл.* Засыпать, сила безъ работы.

Онýк, ка, *м.* 1) Внукъ. *Жили наші діди—не знали бíди; стали жить онуки—набралися муки.* Ном. № 583. 2) Бабы повитухи называютъ такъ мальчиковъ, при рожденіи которыхъ онѣ помогали. Ум. **Онýчок.** Грин. II. 128.

Онýка, ки, *ж.* 1) Внука, внучка. *Тепер сиди у запічку, колишні онуку.* Чуб. V. 1187. 2) Бабы повитухи называютъ такъ дѣвочекъ, при рожденіи которыхъ онѣ помогали. Мил. 17. Ум. **Онýчка, онýчечка.**

Онýча, чі, *ж.* 1) Онуча, портянка. Чуб. VII. 419. *Хвалилися найдамаки під Умань ідучи: будем драти, панове молодці, з китайки онучі.* Нп. 2) Хлопокъ снѣгу. *Сніг летить онучами.* Вх. Лем 444. Ум. **Онýчка, онýчечка.** *Ми тут вам не надокучимо: онучечки перестрічимо.* Грин. III. 430.

Онучá, чáти, *с.* Внучекъ. *Золотого Тамерлана онучата голі.* Шевч. Ум. **Онучáтко.** Г. Барв. 125.

Онýчечка, ки, онýчка. ки, *ж.* 1) Ум. отъ **онука**. 2) Ум. отъ **онýча**.

Онýшник, ка. *м.* Тряпичникъ. Черниг.

Онцúхрист, та, *м.*=**Анцихрист**.

Онь, *нар.*=**Онúж**. Вх. Зн. 44.

Óпад, ду, *м.*=**Óжелост**. Вх. Ур. 256.

Опадáти, дáю, еш, сов. в. **опáсти, опадý, дéш**, *гл.* 1) Опадать, опасть. *Ой на дубі кучерявім широкий лист опаде.* Мет. 15. *Вітер повіє, сонце пригріє, роса опаде.* Чуб. V. 180. 2) Нападать, напасть, наброситься со всѣхъ сторонъ. Г. Барв. 447. *Отсе біда мене опала з тими чужоземцями!* Св Л. 173. *Лихі, худі собаки опали санки.* Левиц. I. 230.

Опáдка, ки, *ж.* Впадина, углубленіе. Лебед. у. *На опáдці гарне жито роде.* Черниг. г.

Опазолúтися, ли́ося, лишся, *гл.* Обвариться щелокомъ. Вх. Зй. 44.

Опак, *нар.* 1) Назадъ. 2) Навыворотъ, наоборотъ.

Опáкостити, щу, стиш, *гл.* Опакостить, обгадить. *Як опакостить голову летуча мита, то буде лисина.* Чуб. I. 55.

О́пал, лу, *м.* 1) Отопленіе, топливо, дрова. Чуб. VII. 383. *Там йому дають кімнату четь зовсім з опалом, з світлом.* Уман. у. 2) Вспыльчивость, горячность. **З о́палу.** Сгоряча. *Як зачорілась хата, я вбіг та з опалу не знаю, за що ззагатився.* Міусск. окр. *З опалу не побачив, хто там був.* См. **З-опалу.**

Опалі́ти, лі́ю, єш, *гл.* Очистить ошелушенное зерно отъ шелухи, сора и пыли: зерно вспшается въ корытце, которое потомъ двигаютъ туда и сюда—весь соръ отлетаетъ. Вх. Зн. 44. См. **Палати.** *Сами дівки крути мелют, сами й опалают.* Гол. II. 299.

Опалі́чка, ки, *ж.* Корытце, посуда въ которыхъ палаютъ зерно. Вх. Лем. 444.

Опа́лий, а, е. Опавшій.

Опа́лини, лин, *ж. мн.* Шелуха, соръ, отдѣляющіеся отъ зерна, когда его палаютъ. Вх. Зн. 44.

Опалі́ти, ся. См. **Опалятися, ся.**

Опа́лка, ки, *ж.* 1) Мѣшокъ для корилевія лошадей въ дорогѣ овсомъ,—подвѣшивается къ мордѣ лошади, у отверстія его, въ края зашиты двѣ палки. Рк. Левиц Хотин. у. 2) Корзина, плетенка. 3)= **Опалачка.** Желех.

Опа́лубити, блю, биш, *гл.* Хватить палкой, ударить. Червом.

Опалю́х, ха, *м.* Обгорѣлое дерево въ лѣсу, обгорѣлый пень. Вх. Лем. 448.

Опалі́ти, лі́ю, еш, сов. в. **опалі́ти, лю, лиш,** *гл.* 1) Обжигать, обжечь. 2) Отопить, отопѣть.

Опалі́тися, лі́юся, ешся, сов. в **опалі́тися, люся, лишся,** *гл.* 1) Обжигаться, обжечься, опаливаться, опалиться *Десь він по винницях, по бровархах валявся. опалився, опарявся, обідрався.* ЗОЮР. I. 202. 2) Загорать, загорѣть.

Опа́морочитися, чуся, чишся, *гл.* Потерять сознаніе.

Опам'ята́тися, та́юся, ешся, *гл.* = **Опам'ятува́тися.**

Опам'ятува́тися, ту́юся, ешся, *гл.* Прійти въ сознаніе, очнуться. Св. Л. XV. 17. *Голова у мене закрутилась, не опам'ятувався, як він мене і на сей світ виніс.* Стор. МПр. 48.

Опанува́ння, ня, *с.* Овладѣніе, захватъ.

Опанува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Овладѣть, завладѣть; охватить. *От як опанували Умань, то й поставили усюди свій караул.* ЗОЮР. I. 299. *І шустяки опанують веселі сєла.* Шевч. *Опанував страх, Нехай тебе опанує лихая година.* Харьк. т. *Зазвзтість всіх опанувала.* Котл. Ен, V. 68.

Опанува́тися, ну́юся, ешся, *гл.* Воцариться, овладѣть властью.

Опанча́, чі, *ж.* Епанча, родъ верхней одежды. Гол. I. 7. Гол. Од. 18, 45. Чуб. VII. 419. *Ой скину я опанчу, тобі ніжки заверчу.* Нп.

Опанчи́на, ни, *ж.* Епанча, плохая епанча. *Опанчина рожкова, поясина хмелювая.* Мет. 377.

О́пар, ру, *м.* 1) Испареніе. Рк. Левиц. 2) Ночной мотылекъ—phalaena. Вх. Уг. 256.

Опа́ра, ри, *ж.* Опара для печенія хлѣба.

Опара́ти, тів, *м. мн.* Облаченіе священника. Св. Л. 108.

Опа́рити, ся. См. **Опарювати, ся.**

Опарка́нити, ся. См. **Опарканювати, ся.**

Опарка́нювати, нюю, еш, сов. в. **опарка́нити, ню, ниш,** *гл.* Обносить, обнести заборомъ. Желех.

Опарка́нюватися, нююся, ешся, сов. в. **опарка́нитися, нюся, нишся,** *гл.* Огораживаться, огородиться. *Високим валом воно (село) обсипалось і по валу дубовими палями опаркалось.* К. Хм. 97.

Опа́рювати, рюю, еш, сов. в. **опа́рити, рю, риш,** *гл.* 1) Обваривать, обварить кипяткомъ, опарить. *Кричить як опарений.* Ном. № 2384. 2) **Опа́рює лід.** Растаетъ у береговъ. Мнж. 187.

Опа́рюватися, рююся, ешся, сов. в. **опа́ритися, рюся, ришся,** *гл.* Обвариваться, обвариться. *Опарився, як муха на окропі.* Ном. № 1821.

Опа́рь, рі, *ж.* **опа́рь, рю,** *м.* 1) Незамерзающее мѣсто на болотѣ. Вас. 207. 2) Промоина, продушина во льду. Сим. 119, , 147. Мнж. 187.

Опас, су, *м.* Небольшое мѣсто для пастбища въ саду или огороженномъ лугу.

Опаса́ння, ня, *с.* 1) Опоясываніе. 2) Сплошная крытая галлерея вокругъ церкви. Липов. у. Шух. I. 116. См. **Басань.**

Опасати, ся. См. **Опасувати, ся.**

Опа́систий, а, е. Жирный, толстый, тучный. Борз. у. К. ЧР. 90.

Опа́ска, ки, *ж.* Опасеніе. *Без опаски спать ляги.* Чуб. V. 1051.

Опаскуджувати, джую, еш, сов. в. **опаскуди́ти, джу, диш,** *гл.*=**Обпаскуд-**

жувати, обпаскудити. *Тяжкими ріхами опаскудив свою душу.* Стор. М. Пр. 26.

Опаскуджуватися, джуюся, ешся, сов. в. **опаскудитися, джуся, дишся,** гл.=**Обпаскуджуватися, обпаскудитися.**

Опáсок, ска, м. Ремень для ношенія бандуры черезъ плечо.

Опáсти. См. **Опадати.**

Опасть, ти, ж. На деревьяхъ: снѣгъ, иней замерзшій. Вх. Лем. 444. См. **Омедведь.**

Опáсувати, сую, еш, сов. в. **опасáти, сáю, еш,** гл. Опоясывать, опоясать

Опáсуватися, суюся, ешся, сов. в. **опасáтися, сáюся, ешся,** гл. Опоясываться, опоясаться. 2) Только несов. в. Опасаться. МВ. (О. 1862. I. 105). ЗОЮР. I. 264. *Опасувались, щоб не понаходило бурмантва і гайдамак.* Стор. М. Пр. 75.

Опáт, та, м. Аббатъ.

Опáтрати, раю, еш, гл.=**Обпатрати.**

Опáтський, а, е. Аббатскій. *Маха головою як опатська кобила.* Канев. у.

Опачúна, ни, ж. 1) Весло на гребномъ суднѣ. Вас. 186. *Половину козаків у окови до опачин посади.* Макс. 2) Тонкая и длинная связка хворосту; также связка лозы или камыша, вставленная въ кучу бураковъ для вентиляціи. Пирят. у. *Треба опачини—мостити цеблю.* Боре. у.

Опашка, нар. **На опашку.** *Накинув сірячину на себе опашки.* Полт.

Опéка и пр. См. **Опíка** и пр. К. Кр. 18. Сим. 217.

Опекти́, см. См. **Опíкати, ся.**

Опéнтати, таю, еш, гл. Опутать, отуманить голову. *Куди ідеш опентаний?* Чуб. V. 621.

Опéньгати, гаю, еш, гл. Шутливо: женить, выдать замужъ. Кролев. у. *Треба йому уж-осени опеньгати.* Харьк. г.

Опéньгатися, гаюся, ешся, гл. Шутливо: Жениться. *Знайшов таку, що й опеньгався.* Св. Л. 275.

Опéньок, нька, м. Грибъ, опенокъ. *Баби зібрались у ліс по опеньки.* Грин. I. 181. **Велике диво опеньки!** Ирон. Велика важность! Неважная птица. Ном. № 5536.

Оперáч, ча, м. Кресло. Вх. Уг. 256.

Оперéд, нар. Передъ. Вх. Лем. 443.

Опереза́ти, жу́, жеш, гл. 1) Опоясать. 2) Ударить, стегнуть. *Опрезав на всю мастницю.* Ном. № 3979. *Він мене коромислом як опереже.* Г. Барв. 284. *Дрючком Хведька разів із шість опрезав.* Г. Арт. (О. 1861. III. 110).

Оперева́тися, жу́ся, жешся, гл. Опоясаться. *А як менї зібратися! Встав, опрезався, та й зовсім зібрався.* Ном. № 11165.

Оперéчитися, чуся, чишся, гл. Упираться, противиться. *Старшина кликав його у волость, а він опречився, не хотів іти, так ми його взяли та й повезли.* Новомоск. у.

Опери́тися, рю́ся, ри́шся, гл. Опереться. *В колодочки поки вбилось, оперлось.* Шевч. I. 287.

Оперíщити, щу, щиш, гл. Сильно стегнуть, ударить. *Щось видно ломакою оперіщило.* Сим. 216.

Оперна́тіти, тію, еш, гл. 1) Опереться. 2) Переносно: сдѣлаться зажиточнымъ. *Іван був попереду обоїй, а тепер оперна́тів: уже й волів пара й корова й овечата.* Волч. у.

Опéдок, дка, м.=**Опецьок.** *Дитина як опечок.* Чуб. I. 247.

Опéдькуватий, а, е.=**Оклецькуватий.** *Опецькуваті хлопчики.* Левиц. I. 348.

Опéдьок, дька, м.=**Оклецьок 2.**

Опина́тися, ваюся, аєшся, сов. в. **опи́тися, опи́ться, и́шся,** гл.=**Обиватися, обитися.**

Опи́лий, а, е. Перепившійся.

Опина́тися, наю́ся, аєшся, гл. Сопротивляться, упираться. *Я не опинався, зараз і пішов.* Екатеринос. у. *Панічі почали прохати панів до танців, а панни опиналися. Панів багато. Ну, він опинався, опинався, а таки забрав.* Грин. I. 106.

Опини́тися, нюся, нишся, гл. Очутиться. *Аж, ось, не знаю я того, як сірий вовк тут опинився.* Греб. 385. *Як дам тобі на відлі, той за дверима опинишся.* Полт. *Земля від тобою розступиться і ти опинишся в пеклі.* Стор. М. Пр. 41.

Опи́нка, ки, ж. Родъ шерстяной полосатой плахти или запаски. Гол. Од. 61. Kolb. I. 87. Гол. Од. 82.

Опирúця, ці, ж. Колдунья. *Іде чарівниця, опиримя.* МУЕ. III. 45.

I. **Опирь, ря,** м.=**Упирь.**

II. **Опирь,** нар.=**Опір.** *Племінник опирь став, затявся.* Мкр. Н. 10.

Опирúка, ки, м.=**Упирякa.** *Дивиться він, аж там есть опирякі і возять відьом туди, на ту гору.* Грин. II. 77.

Опис, су, м. Описаніе. О. 1862. IV. 94. КС. 1883. IV. 765.

Описáти. См. **Описувати.**

Описка, ки, ж. У горшечниковъ: кра-

сильное вещество—болотная бобовая желѣзная руда. Вас. 182.

Описко́вий, а, е. Нарисованный описко́ю (см.) Вас. 184.

Описо́вий, а, е. Описательный. Желех.

Опи́сувати, сую, еш, сов. в. **описа́ти**, шу́, шеш, гл. Описывать, описать. *Ой писав же я два дні і дві ночі, закіль описав я мученько й чорні очі.* Чуб. V. 35.

Опи́суватися, суюся, ешся, гл. Описываться.

Опи́т, ту, м. Разспросъ, опросъ. Прик. у.

Опита́ взя́ти. Разспрашивая, разузнать, разспросить. *Ой заплакала мати ідучи до хати, що не можна за сина й опита узяти.* Чуб. V. 1043.

Опита́ти. См. **Опитувати.**

Опи́тися. См. **Опитуватися.**

Опи́тувати, тую, еш, сов. в. **опита́ти, та́ю, еш**, гл. 1) Разспрашивать, разспросить. *Опитай старих людей, як треба робити.* 2) Находить, найти, разспрашивая. *Може я де опитаю твій мішок.*

Опи́ус, са, м. Пьяница. *Але почкай но! то такі опиуси, що все попропивають.* Подольск. г.

Опиха́ти, ха́ю, еш, гл. Очищать отъ шелухи. *Ци опиханий, паночку, ячмінь?* О. 1862. X. 34.

Опиха́тися, ха́юся, ешся, гл. Очищаться отъ шелухи.

Опи́ка, ки, м. = **Опі́яка.** К. ЦН. 216, 291.

Опівдо́нний, а, е. Полуденный. Желех.

Опівдні, опівдня, нар. Въ полдень. *Прилетів опівдні до того чоловіка.* Рудч. Ск. I. 142.

Опіва́ти, ва́ю, еш, гл. Сѣсть верхомъ на коня. *Опівзав коня.* Змѣев. у.

Опівні, нів. См. **Півні.**

Опі́вночі, нар. Въ полночь. *Прийди, мій милий, хоч опівночі.* Чуб. V. 4.

Опівня́тися, нію́ся, ні́ешся, гл. Опоздать. *Зійшла зірка, зійшла зірка, місяць опівнявся.* Нп. 118.

Опій, пі́ю, м. 1) Опой. 2) Болѣзнь у животныхъ отъ горячаго пойла. *Для коняка заслабла від спою.* Харьк.

Опійство, ва, с. Пьянство. *Не було опійства, бійки, лайки.* О. 1861. VII. 4.

Опі́ка, ки, ж. Опека. Левиц. I. 284.

Опіка́ння, ня, с. 1) Опеканіе. 2) Обжиганіе, опеканіе.

Опекти́, ся. См. **Опікати, ся.**

Опіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **опекти́, чу́, че́ш**, гл. 1)=**Обпіка́ти.** 2) Только несов. в. Опекать.

Опіка́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **опекти́ся, чу́ся, че́шся**, гл. Обжигаться, обжечься, опечься. *Аж одскочила—ніби вколлась або опеклась.* Левиц. I. 334.

Опіку́н, ка́, м. Опекунъ.

Опіку́нка, ки, ж. Опекунша. *Мусіла слухати старших сестер як опікунок* Левиц. I. 307.

Опі́лок, лка, м. = **Обополок.** Каменецк. у.

Опі́р, опо́ру, м. Сопротивленіе.

Опір, нар. Сопротивлялась. **Йде опір.** Сопротивляется, упрямится. Ном. ст. 269. **Опір ста́ть.** Оказать сопротивленіе. *Ви проти нас обидва опір стали.* К. ПС. 8.

I. **Опіра́ти, ра́ю, еш**, сов. в. **опе́рти, опру́, опре́ш**, гл.=I **Обпіра́ти, обпе́рти.**

II. **Опіра́ти, ра́ю, еш**, сов. в. **опра́ти, опру́, пре́ш**, гл.=II **Обпіра́ти, обпіра́ти.** *Туга зіма буде, а что ж її (печьку) в тую пору опірати буде?* Чуб. V. 726. *Тоді тільки повожала матір, як вона її зодягала й опірала.* Борз. у.

Опіра́тися, ра́юся, ешся, сов. въ **опе́ртися, опру́ся, пре́шся**, гл. 1)=I **Обпіра́тися, обпе́ртися.** *Ой перестань, чумаченьку, на нужальцю й опіратися.* Чуб. V. 1033. 2) Сопротивляться, оказывать, оказать сопротивленіе. *Вже біді не опруся.* Гол. I. 178.

Опіром, нар.—**стати.** = **Опір стати.** *Стрямі на свідні опіром против політичної системи единости віри в Польщі.* К. XII. 115.

Опірці, нар. Опиралась. **Опірці ходіти.** Ходить, опираясь на разные предметы. *Опірці по хаті ходе.* НВолын. у.

Опіслі, нар. Послѣ. *Як би не перебірала ігперга, то б опіслі не жалкувала.* Ном. ст. 168.

Опі́чок, чка, м. Мѣсто у печки для кагання. *На опічку маячив казанець.* Г. Арт. (О. 1861. III. 81).

Опішілий, а, е. Лѣнивый, медлительный. *Опішіла служниця.* Вх. Зн. 44.

Опішіти, шію, еш, гл. Сдѣлаться медлительнымъ (въ ходьбѣ) *Кінь опішів.* Вх. Зн. 44.

Опішний, а, е.=**Опішілий.** *Опішний кінь.* Вх. Зн. 44.

Опія́ва, ви, ж. Облава. Мяж. 187.

Опла́каний, а, е. 1) Оплаканный.

2) Несчастный, достойный жалости. *Устимо, серденько! Оплакана годинонька твоя.* М. В. (О. 1862. III. 42). *Весілля одулями оплакане.* Г. Барв. 377.

Оплáкати. См. **Оплакувати.**

Оплáкувати, кую, еш, сов. в. **оплакáти, чу, чеш,** гл. Оплакивать, оплакать. *Як ти будеш у степу помирати, ой хто ж тобі голову оплаче?* Чуб. V. 876.

Оплатúти, ся. См. **Оплачувати, ся.**

Óплáтки, ток, *ж. мн.* Подати, пошлины, налоги. *Великі оплатки—ніяк на гроші не зібвшся.* Конотоп. у.

Оплáть, тí, *ж.* 1) Расходы. *В хазяйстві оплать велика: на робітника, на воли.* Рк. Левиц. 2) Подать, налоги. *Оплать велика.* Подол. г.

Оплатúти, ся. См. **Оплачувати, ся.**

Оплáчувати, чую, еш, сов. в. **оплатúти, чý, тиш,** гл. Платить, заплатить, выплатить. *Овечку продає, щоб подушне оплатить.* О. 1861. VI. 75.

Оплáчуватися, чуюся, ешся, сов. в. **оплатúтися, чýся, тишся,** гл. Платить, заплатить, выплатить слѣдуемое, откупиться. Мкр. Н. 3. *Не журіться, вороженьки, на вас безголов'я, я заробив й оплачуся за свою здоров'я.* Чуб. V. 835. *Буде витися, прохмелиться, шинкарочки оплатиться.* Чуб. V. 1062. **Оплатúтися за свою дíвку.** Дать парнямъ угощеніе за право сторонему парню ходить къ избранной имъ дѣвушкѣ на **вечерниці.** и пр. Мил. 60.

Оплéнтати, таю, еш, гл. 1) Опутать. 2) Сожрать. *Оплентав вовк твою кобилу. Оплентали б тебе собаки.*

Оплеснýти, ну́, нéш, гл.=**Оплинути.** *Ожила б я, оплеснула і не знала б муки.* Мкр. Н. 11.

Оплеснýти, ну́, нéш, гл. Омыть. *Оплеснула гарненько руки і почала їй помагати* (поратись). Г. Барв. 156.

Оплестú, ся. См **Оплітати, ся.**

Оплéта, ти, *ж.* Плетенье, плетеная вещь. Вх. Зн.

Оплéтини, тин, *ж. мн.* Косоплетки, ленточки въ косѣ. Вх. З. 44.

Оплинýти, ну́, нéш, гл. Пополнѣть, поправиться. Ном. № 4924. *Нагодую їх* (дѣтей), *напою... тижнів через кілька,—ану! оплинуть мої дітки любі.* Харьк. г. См. **Оплеснути.**

Оплíн, ну, *м.* 1) Въ повозкѣ: деревянная подушка, лежащая на оси; на ней лежитъ кузовъ. Чуб. VII. 402. 2) Перекладины, положенныя на копылы въ саняхъ для связки полозьевъ. Брацл.

Оплíнь, ня, *м.* = **Оплíн.** Г. Барв. 522, 523.

Оплíння, ня, *с.* Соб. отъ **Оплíн.** *А в гринджолах четирі копилля і два оплíння.*

Óплiт, оплóту, *м.* Изгородь, плетень, огорожа. *І оплотом його* (виноградникъ) *огородив. Аби маржина неростягала сіна із стога, ороздужують его оплотом з вориння.* Шух. I. 170, 171. Шух. I. 76, 189. *Пішла в оплíт сіна* (взять). Гол. I. 199.

Оплітáти, таю, еш, сов. в. **оплестú, тý, тéш,** гл.)=**Обплітати, обплести.** *Виноград оплів навкруги камінь.* Левиц. Пов. 361. 2) Уплетать, уплесть, ѣсть съ аппетитомъ. *Сидить хазяїн в кінці стола, вареничкі оплітає.* Нп.

Оплітáтися, таюся, ешся, сов. в. **оплестúся, оплетýся, тéшся,** гл.=**Обплітатися, обплестися.**

Оплíтка, ки, *ж.* Растеніе Convolvulus arvensis. Вх. Лем. 444.

Óпліч, *нар.*=**Попліч.** *А тепера йде опліч з тобою, не скаже ні здоров, ні помагай.* Лебед. у.

Опліччя, чя, *с.* Женская сорочка (у Лемков). Гол. Од. 77.

Оплýтати. См. **Оплутувати.**

Оплýтувати, тую, еш, сов. в. **оплýтати, таю, еш,** гл.=**Обплутувати, обплутати.**

Оповесні, *нар.* Весенней порою, весною. *Матусі дожидають, як оповесні настіють.* Г. Барв. 62.

Оповивáти, вáю, еш, сов. в. **оповúти, вию, еш,** гл. Обвивать, обвить, спеленать, окружать, окружить. *Оповита дитина.* Шух. I. 278. *І тьмою німою оповив тобі душу.* Шевч.

Оповíданка, ки, *ж.* Разсказъ. Вх. Лем. 444.

Оповíдання, ня, *с.* Разсказъ, повѣствованіе. Левиц. I. 213. *З твого серця вийшли ті оповідання.* К. Досв. 53.

Оповідáти, дáю, еш, гл. Разсказывать, повѣствовать. *До серця твого будуть казати і жаль правдивий оповідати.* Чуб. V. 376. *Апостолом оповідали йому, що творили.* Єв. Л. IX. 10.

Оповíдач, ча, *м.* Разсказчикъ, повѣствователь. Левиц. Пов. 146.

Оповíдка, ки, *ж.* Разсказъ. О. 1861. XI. Свид. 50.

Оповідувати, дую, еш, гл.=**Оповіда-**

ти. *Находимось деякі того часу, оповідаючи йому про чаплиїнів.* Єв. Л. XII. 1.

Опові́дь, ді, *ж.* 1)=**Опові́дка**. *Дово слухав Остап оповідь братову.* Грин. I. 288. 2) Сообщеніе, объявленіе Шух. I. 41. Оглашеніе церковное о бракѣ. МУЕ. III. 50.

Опові́стити, ся. См. **Опові́щати, ся**.

Опові́стка, ки, *ж.* Объявленіе, извѣщеніе; сообщеніе, извѣстіе. Ум. **Опові́сточка**. *Чом же ти, мій сину, опові́сточки ніякої не даєш?* О. 1862. VIII. 17.

Опові́стник, ка, *м.* Вѣстникъ, извѣститель.

Опові́сточка, чки, *ж.* Ум. отъ **опові́стка**.

Опові́сть, сти, *ж.* Увѣдомленіе, извѣщеніе. *Жадної опові́сти нема.* Черн. у.

Опові́щати, ща́ю, ещ, сов. в. **опові́стити, щу́, сти́ш**, гл. Объявлять, объявить, извѣщать, извѣстить, разсказывать, разсказать Грин. III. 274. *Опові́щає ціну за роботу.* Левиц. I. 106. *Ісус Христос свої слово опові́стив усім людям.*

Опові́щатися, ща́юся, ещся, сов. в. **опові́ститися, щу́ся, сти́мся**, гл. 1) Объявлять, объявить о себѣ, являться, явиться. *Я піду опові́щуся у волость.* 2) Заявлять, заявить. *Пішов до попа опові́щатися, що думка сина женити.* Черн. г. *Опові́щуся старостою, старшиною та й до мирового.* НВолын. у.

Опога́нити, ся. См. **Опога́нювати, ся**.

Опога́нювати, нюю, еш, сов. в. **опога́нити, ню, ниш**, гл. Осквернять, осквернить, огаживать, огадить. *Нема нічого осторонь человіка, що, ввійшовши в його, могло б опога́нити його.* Єв. Мр. VII. 15. *Дитина опога́нила сорочку.*

Опога́нюватися, нюю́ся, ешся, сов. в. **опога́нитися, нюся, нишся**, гл. Огаживаться, огадиться, оскверняться, осквернится. *Чи не між вами ж я, погані, так опога́нюсь, що й не знать, чи був я чистим коли небудь?* Шевч.

Опо́даль, *нар.* Вдали.

Опожи́вити. См. **Опоживля́ти**.

Опоживля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **опожи́вити, влю́, виш**, гл. Придавать, придать новые силы, оживлять, оживить. О. 1861. I. Слов. 10.

Опо́ли, *нар.*=**Обаполи**. НВолын. у.

Опо́листий, а, е. 1) Плотный, толстый, широкій. *Опо́листий стіл наклали.* Волч. у. 2) Вѣтвистый. *Опо́листа яка тополя.* Кролев. у. *Опо́листа груша.* Мнж. 188.

Оположи́тися, ужу́ся, ишся, гл.= **Отелитися**. *Оположилась корова.* Хотин. у.

Опо́лок, лку, *м.* У кожевниковъ: кожа съ брюха животнаго. Вас. 158.

Ополо́вник, ка, *м.* 1) Разливная ложка. *Видно між ложками ополо́вних.* Ном. № 7339. 2) Головастикъ. Ном. стр. 293, № 105. *У нашому ставку нема риби, а жабів та ополо́вників—чортова тись.* Лебед. у. Ум. **Ополо́вничок**.

Ополо́нити, ню, ниш, гл. Обрубить ледъ вокругъ чего-либо стоящаго въ водѣ и вмерзшаго въ ледъ. Волч. у.

Ополо́вничок, чка, *м.* 1) Ум. отъ **ополо́вник**. 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 64.

Ополо́ти. См. **Опо́лювати**.

Опо́лудень, *нар.* Въ полуденную пору. *Бігаю я, ганяюся зрамку. Було вже опо́лудень, як я зустрів одного з них.* Новомоск. у.

Опо́лювати, люю, еш, сов. в. **ополо́ти, лю́, лош**, гл.=**Обполювати, обполоти**. *Марусина руточка з лободою: чому ж ти її не опо́лиш.* Грин. III. 527.

Опо́на, ни, *ж.* Пологъ, занавѣсь. *Панни заслонили опонами та килимами піч.* Левиц. I. 188.

Опо́нець, нця, *м.* Раст. вьюнокъ, convolvulus. Вх. Уг. 256

Опоросі́тися, ужу́ся, сишся, гл. Освинѣ: родить.

Опоро́ти, рю́, рши, гл. 1) Распороть. *Ішов коло тину, зачепився об тин і опоров свитину.* 2) Ударить сильно. *Чоловік як опоре його кийком.* Грин. I. 42.

Опоряджа́ти, джа́ю, еш, опоря́дживати, дживаю, еш, сов. в. **опоря́дити, джу́, ди́ш**, гл. Приводить, привести въ порядокъ, устраивать, устроить. *Зараз заходилась опоряджати стола, застилає... становить чарочки.* МВ. (КС. 1902. X. 143). *Сухобрус опоряджував нове хазяйство.* Левиц. Пов. 50. *Опорядила все на господарстві.* МВ. I.

Опочива́ти, ваю, еш, сов. в. **опочи́ти, чию, еш**, гл. Отдыхать, отдохнуть, почивать, почить.

Опочи́вка, ки, *ж.*, **опочи́вок, вку**, *м.* Отдыхъ. АД. I. 123. *Над річкою Самарською опочи́вку собі мають.* АД. I. 127.

Опочи́нок, нку, *м.* Отдыхъ. *Проти Кефи города пристановали, там собі великий та довгий опочи́нок мали.* АД. I. 209.

Опочи́ти. См. **Опочива́ти**.

Опра́ва, ви, *ж.* 1) Оправа, обдѣлка. *Окунь перекинувся гранатовим перснем у*

золоті оправі. Рудч. Ск. II. 118. 2) Переплетъ.

Оправда́ти, да́ю, еш, гл. Оправдывать, отстаивать кого. *Я буду оправдати тебе перед людьми.* Волч. у.

Оправди́ти, ся. См. **Оправдовувати, ся.**

Оправдо́вувати, вую, еш, сов. в. **оправди́ти, джу́, ди́ш,** гл. Оправдывать, оправдать. *Себе оправдовує, що все гарно робить.* Зміев. у. *Ніхто именно не доказав на його, так і оправди́ли. Тепер аби гроші, то хоч якого душогуба оправдять.* Черн. г. *Нехай тебе й Бог так простить і батько наш, гетьман український оправди́ть.* КЦН. 221.

Оправдо́вуватися, уюся, еться и **оправдува́тися, дуюся, ешся,** сов. в. **оправди́тися, джуся, дишся,** гл. Оправдываться, оправдаться. *Хто ся оправдує* (а зовсім винний), *того як гору вздує.* Ном. № 7429. *Циган оправдився.* Мнж. 115. *Оправдалась премудрість од дітей своїх усіх.* Єв. Л. VII. 35.

Опра́вити, ся. См. **Оправляти ся.**

Оправля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **опра́вити, влю, виш,** гл. 1) Оправлять, оправить, обдѣлывать, обдѣлать. Канев. у. *Я її справив від сяю... і вивить у мене в світлиці.* Г. Барв. 9. 2) Приводить, привести въ порядокъ, починать. *Збери всі човни, що остались, і гарно зараз їх оправ.* Котл.

Оправля́тися, ля́юся, ється, сов. в. **опра́витися, влюся, вишся.** гл. Приводиться, привестися въ порядокъ.

Опра́вний, а, е. 1) Обдѣланный, оправленный. 2) Переплетенный.

Опра́ний, а, е. Въ думѣ: вм. **оправний** 1. *Опрані кульбаки.* АД. I. 114.

Опранцюва́ти, тію, еш, гл. 1) Покрыться сифилитической сыпью. 2) Сильно опротивѣть. *Аж опранцюватіє з тобою балакавши.* Кролев. у.

Опрацюва́ти, цюю, еш, гл. Обработать. Вх. Зн. 44.

Опреділя́ти, ля́ю, еш, сов. в. **опреділи́ти, лю́, ли́ш,** гл. Предназначать, предназначить для кого. *На що ж ти діточки покидала* (умерла), *кому ти їх опреділяла: чи ти батенькові опреділяла, чи ти братікам, чи сестриці?* Мил. 221.

Опри́кривий, а, е. Противный, опостылый.

Опри́критися, рюся, ришся, гл. Опротивѣть. *То воно йому так юрліка оприкрилась.* Харьк. *Тут і своя брехня оприкрилась, а то ще й він.* Ном. № 6873.

Опри́ни, рии, *ж. мн.* Крыжовникъ. Вх. ,Лем. 444.

Опри́ск, ку, *м.* 3 **о́прискон бала́нати.** Вспыльчиво, запальчиво говорить. Ном. № 12893.

Опри́скливий, а, е. Вспыльчивый, огрызающійся. *Дитина... оприскли́ва.* Сим. 234.

Опри́скливо, *нар.* Вспыльчиво.

Опри́шкуватий, а, е. Злой, сварливый. Рк. Левиц.

Опри́шок, шка, *м.* Разбойникъ, бандитъ. *Да чи підем, пане брате, на весні в опришки.* Лукаш. 135.

Опрі́ч, опріче, *нар.* 1) Кромѣ. *Опріч сорочки Бігма нічого.* Ном. № 1527. *Сусід близьких нема опріче вас.* Г. Барв. 197. 2) Отдѣльно, особо. *Опріч людей собі ходила.* Греб. 319.

Опрі́чний, а, е. Особенный, отдѣльный. *Цей чоловік якийсь опрічний од людей.* Рк. Левиц. *Умов і хвабрісто своєю в опрічне попов число.* Котл. Ен. V. 23. *Опрічна хата.* Рк. Левиц.

Опроваджа́ти, джа́ю, еш, сов. в. **опрова(води́ти, джу́, ди́ш,** гл. Проводить, провести. *Мою грішну та душечку в рай опроваджати.* Гол. I. 221. *Поможи Боже вам сі свята мирно опроводити.* Гол. IV. 556. *Пошли, Боже, вік і здоров'я, щоб цей празник опроводить, нового... дождати.* О. 1862. IV. 89.

Опро́стати, таю, еш, гл. Освободить, избавить. *Опростає мене батько від панської ласки.*

Опро́статися, таюся, ається, гл. 1) Освободиться. 2) Прійти въ себя.

Опрóче, *нар.* 1)=**Опріче** 1. *Опроче тих пісень... співають і таких.* О. 1861. XI. 9. 2)=**Опріче** 2. *Ні, вони не всі вкупі,—ті опроче стають.* Новомосковск. у.

Опрошкува́ти, кую́, еш, гл.=**Просувати.** *Хто опрошкує, той дома не ночує.* Ном. № 11406.

Опроще́ння, ня, *с.* Прощаніе. **Опрощéння бра́ти, прийма́ти з ким.** Прощаться. *Як ми ув охотне військо од отця, од матері, од роду од'їзжали, ми з отцем, з матірою і з родом опрощення брали.* Макс. (1849). 19. *То він з своєю матірою опрощення приймає, у чужу сторону од'їзжає.* Чуб. V. 849.

Опру́г, га, *м.* 1) Кругъ. Шух. I. 278. 2)=**Упруг.** *З ранку до сніданя опруг,*

до обід другий, до полудня третій, до вечора—четвертий. Константиногр. у.

Опра́га, ги, *ж.* Смерть: *Нехай на її опряга прийде*

Опряг(т)ѣ́ся, жу́ся, же́шся, *гл.* Умереть, околѣть. *В сей день його отець опрягся, як чикилдихи обіжаються.* Котл Ен. II. 9.

Опряда́ти, да́ю, еш, сов. в. **опря́сти, ду́, де́ш**, *гл.*=**Обпрядати, обпрясти**. *Хто мене буде опрядать?* Мил. 221.

Опра́тати, таю, еш, *гл.* Очистить, прибрать. *Вона її* (піч), *попідводила, помастила, опрятала.* Чуб. II. 67.

Опте́ка, ки, *ж.*=**Аптека**. Рудч. Ск. II. 147. О. 1862. I. 52.

Опте́кар(ь), ря, *м.*=**Аптекарь**. Ном. № 7541.

Опу́гатися, гаюся, ешся, *гл.* Одѣться тепло, напялить на себя много.

Опу́д, да, *м.*=**Опудало**. Шух. I. 112. *Проти птахів кладуть по городах опуди... На опуди стелять хрест із патиків, надівають на него фелегу—подертий сердак або сорочку і вкривають старою кресаною.* Шух. I. 166.

Опу́дало, ла, *с.* Чучедо. *Годився б у коноплі на опудало.* О. 1862. II. 27. *Отсе опудало поганє.* Котл. Ен. VI. 45. *Увійшло якесь опудало.* К. ЧР. 389.

Опу́дитися, джуся, дишся, *гл.* Испугаться. *Коні так опудились.* Мелитоп. у. Слов. Д. Еварн.

Опу́к, ку, *м.* 1) Выпуклость. Харьк. 2) **Опу́к**. Особый видъ крымской бѣлой соли. Мнж. 188.

Опу́ка, ки, *ж.* 1) Мячъ. КС. VI. 457. **Кинутись, упа́сти опу́кою.** Стремительно броситься, упасть. Г. Барв. 296. *Онилка кинулась до мене опукою.* Г. Барв. 211. *Опукою з гори—аж вітром зашуміло—орел ушкварив на ягня.* Греб. 381. *Впала опукою.* Мир. ХРВ. 18. 2) Выпуклая, выдающаяся часть, напр. у. бочки. Мнж. 188. 3) Взносъ въ цехъ съ сына цехового, вступившаго въ бракъ. Остер. у.

Опу́кий, а, е=**Опуклий**.

Опу́куватий, а, е=**Опуклий**. *Бочка опукувата.* Волч. у.

Опу́клий, а, е. Выпуклый, шарообразный.

Опу́пок, пка, *м.* Завязь (плода). Судж. у.

Опуска́ння, ня, *с.* 1) Опусканіе. 2) Въ орнаментѣ раскрашенной миски—узкія параллельныя полоски, иногда концентрически покрывающія всю миску. Вас. 184.

Опуска́ти, каю, еш, сов. в. **опусти́ти, опущу́, стиш.**, *гл.* 1) Опускать, опустить. *Як зачали Бондарівну у гроб опускати, ой то казав пан Каневський ще жалібніш грати.* Чуб. V. 428. 2) Оставлять, оставить, покидать, покинуть. *Щоби вас Бог не опускав.* Чуб. I. 89.

Опуска́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **опусти́тися, опущу́ся, стишся**, *гл.* 1) Опускаться, опуститься. 2) — **діла**. Бросать, бросить работу, перестать работать. Г. Барв. 321. *Діла зовсім опустився, ні про що не дбає.* Г. Барв. 387.

О́пуст, ту́, *м.* Шлюзы. Драг. 5. *Стали коло ставу напувати худобу; дивляться, на опусті ходить якийсь пан.* Драг. 47.

Опусті́ти, тію, еш, *гл.* Опустѣть. *В тому селі холера була така страшна, що після неї село зовсім опустіло.* Васильк. у.

Опух, ху, *м.* Опухоль. Драг. 29. Г. Барв. 222. *Опух пішов за долоню, мало не до ліктика.* Г. Барв. 530. *Нехай вона вийме жало, рану залиже, опух потушить.* Чуб. I. 122.

Опуха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **опу́х(ну)ти, хну, неш**, *гл.* Опухать, опухнуть. *Поки багатий стухне, то вбогий опухне.* Ном.

Опу́хлий, а, е. Опухшій. *Опухла дитина голодная мре.* Шевч. *Роскрила опухлі очі.* Мир. Пов. II. 112.

Опу́х(ну)ти. См. **Опухати**.

Опу́цьки, ків, *м. мн.* Раст. Toriis. Antryseus Gaert. ЗЮЗО. I. 139.

Опу́чка, ки, *ж.* Ум. отъ **Опука**.

Опу́ша, ші, *ж.* Раст. репейникъ, лопухъ. Вх. Лем. 44.

Опу́шка, ки, *ж.* Мѣховая обшивка. *А у ляха вершо́к низький, широкі опушки.* Лукап. 20.

Оп'яні́ти, ся, См. **Оп'яніти, ся**.

Оп'яніти, нію, еш, *гл.* Опьянѣть. Драг. 288.

Оп'я́нчитися, чуся, чишся, *гл.*=**Оп'янитися**. *Він випив тоді чимало—таки зовсім оп'янчився, що й язиком гаразд не поведе.* Новомоск. у.

Оп'яні́ти, ні́ю, еш, сов. в. **оп'яні́ти, ні́ю, ні́ш**, *гл.* Опьянять, опьянить. *Ною й попане пиво оп'янило.* ЗЮЮР. I. 205.

Оп'яні́тися, ні́юся, ешся, сов. в. **оп'яні́тися, ніюся, ні́шся**, *гл.* Напиваться, напиться пьянымъ. *Още оп'янівсь уже.* О. 1862. VI. 34.

Оп'ятери́читися, чуся, чишся, *гл.* Упереться въ землю.

Оп'я́ть, *нар.*=**Знов.** *Оп'ять забули горювать.* Котл. Ен. III. 8.

Ора́, *нар.*=**Врав.**

Ора́нда, ди, *ж.* 1) Корчма, питейный домъ, кабакъ. *Ходить до оранди горілочки пить* Чуб. V. 752. 2) Аренда.

Орандáрка, ки, *ж.* Содержательница кабака. *Ой дай, орандарко, да горілочки кварту.* Чуб. V. 420.

Орандáрство. ва, *с.* =**Орендарство.**

Орандáрський, а, е=**Орендарський.** *Орандарські діти.* Грин. III. 692.

Орандáрь, ря, *м.* 1)=**Орендарь.** 2) Кабатчикъ.

Орандарюва́ти, рю́ю, єш, *гл.* Быть **орандарем.**

Ора́нка, ки, *ж.* 1) Паханіе. *А що вже в полі на оранці, так дідові старими ногами за наймитом і не поспішитись.* Г. Барв. 194. 2) Время паханія. Подольск. г.

Оранíйця, ці, *ж.* Вспаханное поле. *Попід тоті ораниці студені криниці.* Гол. IV. 489.

Ора́ння, ня, *с.* = **Оранка** 1. *Не можуть без плуга і орання хліба їсти.* Чуб. I. 93.

Ора́п, па, *м.* Арапъ, негръ. К. Дз. 170.

Орапе́нй, на́тя, *м.* Арапченокъ, негритенокъ. К. Дз. 170.

Ора́пник, ка, *м* = **Гарапник.** Козелец. у.

Ора́пський, а, е. Негритянскій. К. Дз. 171.

Ора́ти, рю́, ре́ш, *гл.* Пахать. *Чи не оре милий плугом?* Чуб. V. 1. *Тяжко сіяти, коли нічо орати.* Ном. *Не сіявши, не оравши, не буде жито родити.* Мет. 86.

Ора́тися, ре́ться, ре́шся, *гл.* Пахаться. *Орися ж ти, моя ниво, долом та горою.* Шевч.

Ора́ція, ції, *ж.* Праздничное привѣтствіе, поздравленіе, составленное заранѣе и произносимое ходящими по домамъ на праздникъ Пасхи поздравителями. О. 1861. XI. Свид 70.

Ора́ч, ча, *м.* 1) Пахарь. *Взяли би-сьмо багача, то не буде орача.* Чуб. V. 977. 2) Птица. Луговой жаворонокъ Alanda arvensis. Вх. Пч. II. 8

Ора́чка, ки, *ж.*=**Оранка.** Вх. Лем. 444

Орга́н, ну́, *м.* Органъ. Чуб. I. 179; II. 43.

Органи́стий, того, *м.* Органистъ, играющій на органѣ. *Я не органистий—не перебираю.* Ном. № 12161.

Орги́нія, нії, *ж.* Георгина (цвѣтокъ). Левиц I. 285. **Ум. Орги́нька.**

Оргія, гії, *ж.* Оргія. *Мерзенній Рим з Нероном в паскудних оріях конав.* Шевч. II. 170.

Орга́нець, нця, *м.* Встрѣчено въ пѣснѣ: *Ой заграйте, музики - органці, нехай піду з Марусею в танці.* Грин. III. 235. Вѣроятно имѣется **варганці,** т. е. играющіе на варгані. (См.).

Орда́, да́, *ж.* 1) Орда. *Піди, сину, геть од мене, нехай тебе орда візьме.* Чуб. V. 890. 2) Перен.: толпа. *Поміщиків у його ціла орда.* О. 1862. V. 72. **Орду́ю**—толпой. *За молодою козаки ордою.* Шевч.

Орда́нь, ні, *ж.* 1) Рѣка Іорданъ. *Ой на річці, на Ордані пливе образ, виринав.* Чуб. III. 461. 2) Мѣсто освященія воды на Крещеніе, а также и самое освященіе. 3) Изображеніе креста, дѣлаемое на праздникъ Богоявленія Господня. *Дяк пише крейдою на дверях велику ордань... з Одамовою головою внизу.* Левиц. I. 402.

Орда́нський, а, е. 1) Іорданскій. *Орданська ріка.* Чуб. I. 129. 2) Богоявленскій. *Прискають хворому в вічі святою, орданською водою.* Грин. II 40.

Орди́нка, ки, *ж.* Казанская овчина, рыжеватая, съ грубой шерстью. Вас. 154.

Орди́нський, а, е. Относящійся къ ордѣ. *Шляхом битим ординським ой там гуляв козак Голота.* АД. I. 168.

Орéл, орла́, *м.* 1) Оредъ. *Ой з-за гори, із-за кручі орли вилітають.* Мет. 106. *Орла не можна бити; а як його стріляти, то треба спитать причи: чи можеться на світі.* Чуб. I. 64. *Летять сини Украйни вірли і соколи.* Млак. 80. Употребляется какъ ласкательное слово въ приложеніи къ мужчинѣ, преимущественно козаку. *Ой куди ж ти одізжаєш, сизокрилий орле?* Мет. 38. 2) Названіе вола съ большими, вертикально поднимающимися рогами, концы которыхъ загнуты назадъ. КС. 1898. VII. 45. **Ум. Орли́к, о́рличок, о́рлонько.**

Оре́лі, оре́ль, *ж.*=**Релі.** Козелец. у.

Орéнда ди, *ж.* Аренда. *Держить у його на оренді кормчу.* ЗЮЮР. I. 241.

Орендарéнко, ка, *м.* Сынъ арендатора.

Орендáрів, рева, ве. Принадлежащій арендатору. *Орендарева коза.* Левиц. Пов. 112.

Орендарівна, ни, *ж.* Дочь арендатора.

Орендáрка, ки, *ж.* Арендаторша.

Орендáрство, ва, *с.* 1) Арендаторство. 2) соб. Арендаторы.

Орендáрський, а, е. Арендаторскій.

Орендáр|ь, ря, *м.* Арендаторъ.

Орендува́ти, дýю, єш, *гл.* Арендовать.

Оре́шт, ту, *м.*=**Арешт** 1.

Орешту|ва́ти, ту́ю, єш, *гл.*=**Арештувати.**

Орі́дець, дця, *м.* Ум. отъ **ород.**

Орі́лка, ки, *ж.*=**Горілка.** Грин. III. 385.

Орі́х, ха, *м.* 1) Орѣхъ. *Був оріх, а тепер свистун.* Ном. № 1866. *Соловійко на горіх, зозулечка на калині.* Грин. III. 178. 2) *мн.*—**болóтяні, водяні, чóртові.** Раст. Trapa natans L. ЗЮЗО. I. 139. **Ум. Орішок, орішéнько.** Чуб. V. 11.

Оріха́рка, ки, *ж.*=**Оріхарь.** Вх. Уг. 256.

Оріха́р|ь, ря, *м.*=**Лускогоріх.** Вх Лем. 444.

Оріхі́вка, ки, *ж.*=**Лускогоріх.** Вх. Лем. 444.

Оріхóвий, а, е. Орѣховый. *А скрипочка оріхова, а смичок із рути.* Чуб. V. 969.

Оріхолу́п, па, *м.*=**Лускогоріх.** Вх. Пч. II. 9.

Орішáнка, ки, *ж.*=**Лускогоріх.** Вх. Уг. 256.

Орішáрка, ки, *ж.*=**Орішанка.** Вх. Уг. 256.

Орішáр|ь, ря, *м.*=**Орішанка.** Вх. Уг. 256.

Орі́шення, ня, *с. соб.* Орѣховыя деревья. *Зеленее оріщення по двору.* Грин. III. 534.

Орі́шець, шця, *м.*=**Орімок 3.** Вх. Уг. 256.

Орі́шина, ни, *ж.* Орѣховое дерево. *Ой ходила Марусечка по леваді, та садила оріщину у три ряди.* Мил. 145. *Зеленая й оріщина од сонечка ізов'яла.* Чуб. V. 230.

Орі́шок, шка, *м.* 1) Ум. отъ **оріх.** *Народу зібралося, мінан, що нігде було й оріщку впасти.* МВ. I. 27. 2) Клеверъ. Харьк. 3) Птица=**Мишокрилик.** Вх. Уг. 252. См. **Мишачок.** 4) Печенье: кусочки тѣста, изжаренные въ маслѣ или салѣ. 5) Родъ дѣтской игры. Ив. 44.

Орія, рії, *ж.* Родъ рыболовной сѣти, забрасываемой съ лодки и вытягиваемой въ нее же. Браун. 12.

Оркáн, на, *м.* Арканъ. *Тій будеш ти, кому буланенький, на оркані ходити.* Нп.

Оркúс, су, *м.* Полба. Вх. Лем. 444.

Орлáн, на, *м.*=**Орел.** *За ним шугнули козаки-орлани.* К. МБ. II. 139.

Орлéня, нáти, *с.* Орленокъ. *Летить орел і орленя.* Мнж. 37. *Надлетіли орленята, круту гору вкрили.* Чуб. V. 969.

Орлúй, е, е.=**Орловий.** *Орле око.* Шевч. Раст. Aquilegia vulgaris L. ЗЮЗО. I. 112. **См. Оксанит.**

Орлúний, а. е.=**Орловий.**

Орлиця, ці, *ж.*=**Горлиця.** *Ой я вас, орлиці, за ті вісти скажу соколові жилицем вас поїсти.* Чуб. V. 35.

Орли́ця, ці, *ж.* Самка орлиная, орлица.

Орличок, чка, *м.* Ум. отъ **орел.**

Орлóвий, а, е. Орлиный. *Орлове чути здалеку клекчання.* К. МБ. II. 134. *Ой коли б мені та орлові крила.* Чуб. V. 74.

Орлонько, ка, *м.* Ум. отъ **орел.**

Орлю́к, ка́, *м.* Молодой орелъ. *На широкі крила підхоплюють орлюки орла старого.* К. ЦН. 205.

Орля́, ля́ти, *с.* Орленокъ. *Молоде орля та вище старого літає.* Ном. № 7322. **Ум. Орля́тко.**

Орля́к, ка́, *м.* Растеніе. Pteris equilina. L. ЗЮЗО. I. 133.

Орля́ка, ки, *м.* Большой орелъ. *Тихо знясь оряка з скелі, сизі крила роспустив.* Щог. Сл. 123.

Орля́чий, а, е. Орлиный. *Клек орлячий з під хмари чути.* Ном. № 999.

Орнаýта, ти *ж.*=**Арнаутка.** *Озимини по п'ятори, а орнаути коту,—треба її змолотити та доброму хлопу.* Грин. III. 635.

Орний, а, е. Пахатный.

Оробúна, ни, *ж.*=**Горобина.** ЗЮЗО. I. 137.

Ород, ду, *м.*=**Город.** **Ум. Оріде́ць, ороде́чок.** Грин. III. 104. *Ой ходжу ж бо я, да блуджу ж бо я коло городечка, коло зеленого.* Грин. III. 104.

Оропія, пії, *ж.* Арава, куча. *А у нього ж дітей ніла оропія.* Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Орóх, ху, *м.*=**Горох.** Дод. 363. ХС. III. 66. *Напряла ороху.* Грин. II. 163.

Орóховий, а, е=**Гороховий.** Грин. III. 102.

Орса́к, ка, *м.* 1) Страна. *Тільки орсак проходили, а білий світ не видно.* АД. I. 87. 2) Дорога вымощенная, шоссе. Вх. Зн. 44.

Ортогра́фія, ії, *ж.* Орфографія, правописаніе. О. 1862. I. 77.

Оруда, ди, *ж.* Работа, хлопоты. *Неня*

лями на постіль припочивати, бо з великої орудн та гей трудні були. Федьк.

Оруднік, ка, *м.* Руководитель. *І те велике, що він починає, оружників грядущих доживає.* К. ЦН. 200.

Оруду́вання, ня, *с.* Завѣдываніе, руководство, управленіе.

Оруду́вати, дую, ешь, *гл.* Распоряжаться, завѣдывать, управлять, заправлять, владѣть чѣмъ. *Невістка нами орудувала.* Г. Барв. 3. *Пильнуй, старосто, і дома добре орудуй.* Гол. IV. 439. *Мені, кажe, хазяїн велить теж орудувати чортами, щоб скорiш мололи.* Грин. I. 39. *Хто чим орудує, той на тім і сидить.* Ном. № 10423. *Другий тиждень ногою не орудую.* Харьк. *Худорлявий,—не цінюм би йому є орудувати.* Г. Барв. 81.

Оруду́ющий, а, е. Командующій. *Оце не мені орудуючий! Усе тільки мудрує та говорує.* Харьк. г.

Оружжя, жя, *с.* Оружіе. (Салдата) *у мундир уберуть, оружжа дадуть.* Рудан. I. 28. *До оружжа: до хліба та до ножа.* Ном. № 12278. Ум. **Оруженько.** Мет. 239.

Оружи́на, ни, *ж.* Ружьё. Мет. 42. *Ой шим чумаки з України, стали на попасі край домини, викресали огню з оружини.* Чуб. V. 915. *Для сильної армії своєї рушниць, мушкетів, оружин наклали повні гамалеї.* Котл. Ен. IV. 56.

Оружи́тися, жуся, жишся, *гл.* Вооружиться. *Коли сильний, оружившись, стереже свого дому, то в спокою добро його.* Єв. Л. XI. 21.

Оруя́ний, а, е. Вооруженный. *Одбивалочи од нас воронів наших, не з кою, як із нас же, вони оружний люд набірали.* Б (О. 1861. II. 227).

Оруя́но, *нар.* Съ оружіемъ. К. ЦН. 277.,

Орця ста́ти. Противиться, оказывать сопротивленіе. Желех.

Орчик, ка, *м.* = **Варок.** Kolb. I. 67. *Величається як порося на орчику—важничає*ть, чванится. Ном. № 2495.

Орчико́вий, а, е. Пристяжной.

Орю́чий, а, е. О плугѣ: хорошо пашущій. *У мене плуг орючий.* Волч. у.

Орябка, ки, *ж*, **оря́бок, бка,** *м.* Птица Рябчикъ, Tetrao bonatia. Ум. **Оря́бочок.** Гол. IV. 524.

Осá, сй, *ж.* Оса, Vespa. *Уйдьме як оса.* Посл.

Осаву́л, ла, *м.* Есаулъ. *Беруть коня осавули, товариство зброю.* Чуб. V. 811.

Осаву́ла, ли, *м.* 1)=**Осавул.** 2) Помѣщичій разсыльный, помѣщичій приказчикъ. Левиц. I. 31. *Зелів пан двом осавулам витягти жида з хати.* Грин. II. 232.

Оса́д, ду, *м.* 1) Усадьба, дворъ. *Десь ся взяла сива зазуленька та й всі осади пообліта́ла, но у єднім не бувала, де ся церков будувала.* Гол. II. 51. 2)=**Осада 4.** Лохв. у.

Оса́да, ди, *ж.* 1) Поселеніе, поселокъ. 2) Этажъ, ярусъ. *Він тямить силу у мурівництві, бо то ставляв таку височінь, вимуровував панські будинки на дві осади, на три осади і на чотирі осади.* Василь. у. 3) Ложа (у ружья). Балт. у. 4) *мн.* Всѣ части воза кромѣ кузова, колесъ съ лошнями и оглобель. Лебед. у, (Залюб.). 5) Поставъ въ мельницѣ. *Млин на 12 осад.* Чуб. II. 149.

Оса́джувати, джую, еш, сов. в. **осади́ти, джу́, диш,** *гл.* 1) Сажать, посадить въ заключеніе. *Злапали Швачку та й самотою, та до Львова віддали... Ой вже Швачки нема, вже го осадили в самім рицочку в місті.* Гол. I. 18. 2) Заселять, заселить. *Вони узурпіччя людом осадили.* К. Досв. 20. *Моє Підпір'є назад поверну, назад поверну, мучче осажу... Ой сажав же він та три слободи: одну слободу—старими людьми...* Нп. 3) Осаживать, осадить, останавливать, остановить. *Як прийде злодій, так заніз дгоняя, а политика осаджує.* Ном. № 11060.

Оса́дитися, джу́ся, дишся, *гл.* Поселиться. *Батько мій був з самих найпервіших січовиків, що осадилисъ на Чортомику.* Стор. МПр. 26.

Оса́дуватий, а, е. Приземистый, коренастый. *Молодий ще чоловік, осадуватий, широкоплечий, ширококостий.* Мир. Пов. I. 140.

Оса́дник, ка, *м.* Первый поселенецъ въ данномъ населенномъ пунктѣ, основатель поселенія.

Осади́ти, ню́, ни́ш, *гл.*=**коня.** Натереть лошади сѣдломъ или хомутомъ рану. Желех. *Осаднений кінь.* Вх. Зн. 44.

Оса́дчий, чого, *м.*=**Осадник.**

Осапува́ти, пу́ю, еш, *гл.*=**Обсапувати.** *Тютюн треба осапувати.* Черниг. г.

Осатани́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Разозлить, взбѣсить. *Маєнула швидко до Трояндя, щоб сих латинських постоянців по своїму осатанити.* Котл. Ен. IV. 41.

Осатані́ти, ні́ю, еш, *гл.* Взбѣситься,

сильно разсердиться. *Осаталіла вража баба.* Котл. Ен. IV. 45.

Осаўл, ла, *м.*=**Осавул.**

Осаўла, лы, *м.*=**Осавула.** *Сотенний осаула.* Сим. 226.

Освáрюватися, рююся, ешся, *гл.* Огрызаться. *Я його сварю, а він ще й осварюється.* НВолын. у.

Освіданий, а, е. Опытный. *На похороні ютували обід освідані дві молодиці.* Рк. Левиц. См. **Досвідчений.**

Освідувáти, дýю, еш, *гл.* Освидѣтельствовать. *Спало з його усе тіло; ото його лікарі освідували—аж на йому худа річі.* Васил. у.

Освідчáти, чáю, еш, сов. в. **освідчити, чу, чиш,** *гл.* Извѣщать, извѣстить, объявлять, объявить, сообщать, сообщить, выражать, выразить.

Освідчáтися, чáюся, ешся, сов. в. **освідчитися, чуся, чишся,** *гл.* Объявлять, объявить себя.

Освідчення, ня *с.*=Извѣщеніе, объявленіе, выраженіе.

Освíдчити, ся. См. **Освідчати, ся.**

Освінýти, ну, нéш, *пр.* **освів, освíла,** *гл.* 1) Разсвѣтъ, начаться разсвѣту. *Тут будемо ночувати, дочко, а завтра, як Бог освіне, поїдемо далми у дорогу.* Рудч. Ск. II. 62. 2) Встать, находиться при разсвѣтѣ, освѣтиться. *Осмеркла у батенька, а освíла у свекорка.* Рк. Макс. *Рано встав,—на порозі освів* (иронія). Ном. № 13900. *Берегом, берегом (гілка) Дуная приплила, у Марині на столі освíла.* О. 1862. IV. 26. *На завтра бодайсь не освів!* Пожеланіе не увидѣть свѣта завтрашняго дня, т. е. пожеланіе смерти. Вх. Зн. 44. 3) Выздоровѣть. *Був слабий—тепер мало освів.* Вх. Зн. 44.

Освíта, ти, *ж.* Образованіе, просвѣщеніе. *Великою працею доходить чоловік освіти.* Дещо. *Освіту народнюю скрізь роспростер.* К. (О. 1861. II. 228). *Не науки бажалось для дочки, не освіти.* Св. Л. 53.

Освітúти, ся. См. **Освічувати, ся.**

Освíтний, а, е=**Освíчений.**

Освічáти, чáю, еш, *гл.*=**Освічувати.** *Не буду, Божейку, людей освічати.* МУЕ. III. 34. *Сонечко ясне, красне, освічаєш гори, долини, освіти моє личко, щоби моє личко було ясне - красне, як сонечко.* Чуб. I. 93.

Освíчений, а, е. 1) Освѣщенный. *Лице, освічене ясним сонцем.* Левиц. I. 158. 2) Образованный, просвѣщенный. *Якiв зовсім не письменний, не освічений.* Ком. Р. II. 16. *Освічена наукою козачка.* КПС. 5.

Освічувати, чую, еш, сов. в. **освітúти, чý, тиш,** *гл.* 1) Освѣщать, освѣтить. *Світло так і б'є... освічує верби й вишні.* Левиц. I. *Зірочка зійшла, усе поле освітила.* Мет. 80. 2) Просвѣщать, просвѣтить.

Освíчуватися, чуюся, ешся, сов. в. **освітúтися, чýся, тишся,** *гл.* 1) Освѣщаться, освѣтиться. *Ні стопиться, ні освітиться.* Г. Барв. 519. 2) Просвѣщаться, просвѣтиться.

Освіщáти, щáю, еш, *гл.*=**Освічати.** Чуб. I. 93.

Освятúти, ся. См. **Освячати, ся.**

Освячáти, чáю, еш, и **освячувати, чую, еш,** сов. в. **освятúти, чý, тиш,** *гл.* Освящать, освятить. *Що більше: дар, чи жертівня, що освячує дар?* Єв. Мт. XXIII. 19. *Освяти їх правдою твоєю.* Єв. I. XII. 17. *А тим часом гайдамаки ножі освятили.* Шевч.

Освячáтися, чáюся, ешся, и **освячувáтися, чуюся, ешся,** сов. в. **освятúтися, чýся, тишся,** *гл.* Освящаться, освятиться. **Без неї вода нідé не освятúться.** Ей до всего дѣло, она во. все вмѣшается. Левиц. Пов. 346.

Осé, *нар.*=**Оце.** *Осе ж і я, що хорошеє ім'я.* Ном. № 2525.

Осéдок, дку, *м.* Усадьба съ хатой и хозяйственными постройками, а также съ земельными угодьями, т. е. все недвижимое имущество хозяина - гуцула, обведенное огорожею. Шух. I. 86.

Осéй, осéй, осé, *мысл.*=**Оцéй.**

Осéл, осля́, *м.* Оселъ. *Набуе, як осокола, а тяжко збути, як осла.* Ном. № 10548.

Осéлéдець, дця, *м.* 1) Сельдь. *Хоч посолюватимуть оселедцем.* Ном. № 12121. 2) Хохолъ, пукъ волосъ на выбритой головѣ. Чуб. VII. 412. *Знати їх* (запорожців) *було... по довому оселедцю з-під шапки.* К. ЧР. 261.

Осéлúти, ся. См. **Осéляти, ся.**

Осéлість, лости, *ж.* Осѣдлость.

Осéлка, ки, *ж.* 1) Оселедокъ. 2)=**Веселка.**

Осéльник, ка, *м.* Поселенецъ.

Осéлля, ні, *ж.* Гусенница. *Щоб садовина родила, щоб осельня не об'їдала.* О. 1861. XI. Свид. 66.

Осéля, лі, *ж.* Жилище. *Нема в його ні оселі, ні саду, ні стаєу.* Шевч. *До нашої оселі якийсь москаль припхався.* Ко-

бел. у. *В оселі гріх світити, бо чорт прибіжить.* Васил. у.

Осе́ляний, **а**, **е**. Заселенный. *Оселяний край.*

Осели́ти, **ля́ю**, **ешь**, сов. в. **оселя́ти**, **ля́ю**, **ешь**, *гл.* Поселять, поселить.

Осели́тися, **ля́юся**, **ешся**, сов. в. **оселя́тися**, **ля́юся**, **лешся**, *гл.* Поселяться, поселиться. *Радюк покинув свій хутір і оселився в жінчиному домі, в Журбанях.* Левиц. Пов. 148.

Осе́ниця, **ці**, *ж.* Осень. *Коби борзо до осени, та й до осениці.* Гол. IV. 465.

Осе́ніти, **ніє**, *гл. безл.* Начинаться осени. *На дворі осеніє, шевцеві веселіє.*

Осе́нник, **ка**, *м.* Растеніе Colchicum autumnale. L. ЗЮЗО. I. 119.

Осе́рдак, **ка**, *м.* Тулупчикъ безъ рукавовъ. Вх. Лем. 444.

Осе́рдок, **дка**, *м.*=**Осередок 1 и 2.** *Осердок у дереві.* Ном. № 152. ст. 29 5.

Осе́рдя, **дя**, *с.*=**Осердок.** Новомоск. у.

Осере́док, **дка**, *м.* 1) Центръ, средоточіе. 2) Сердцевина (дерева, яблока и пр.). Сумск. у. Сердцевина рога. Вас. 163. См. **Середняк.** 3) Начинка, фаршъ. *Напсник з осередком і без осередку. Жарене порося, з осередком.* Лохв. у.

Осередь, *нар.* Среди. *Та ви такої риби осередь літа не купите.*

Осе́т, **ту**, *м.*=**Осот.** *Мені Бог дав очерет і осет.* Чуб. I. 72. Лебед. у.

Осетар, **ря**, *м.* Щегленокъ, Tringilla carduelis. Вх. Уг. 256.

Осете́р, **тра́**, *м.* Осетръ. Рудч. Ск. II. 172. Браун. 31.

Осетни́к, **ка́**, *м.* Раст. Iuncus effusus. Шух. I. 21.

Осетри́на, **ни**, *ж.* Осетрина. *Чорнявая, білявая на вечерю просить... що на рибу осетрину, на білу перину.* Чуб. V. 316.

Оси́ка, **ки**, *ж.* Осина, Populus tremula. *Осика проклята, бо на осиці повісивсь Юда.* Чуб. I. 76. Ум. **Осичка.**

Оси́ковий, **а**, **е**. Осиновый. *Сядь за осиковою бороною, то побачиш мою смерть.* Рудч. Ск. I. 69.

Оси́на, **ни**, *ж.*=**Осика.** *Цур тобі, осина тобі.* Ном. № 5128.

Осини́ти, **ню**, **ни́ш**, *гл.* Окрасить въ синій цвѣтъ. *Ми давали ниток осинити аж три хутки.* Пирят. у.

Осиц, **пу**, *ж.* Дань, подать зерномъ. *Осицу* (даси) *корець жита та півкорця овса і ячменю.* ЗОЮР. I. 143.

Оскіпа́ти, **ка́ю**, **еш**, сов. в. **оси́пати**, **плю**, **леш**, *гл.*=**Обсипати.** *Знати, знати козаньку хату скрізь десяту: вона соломою не покрита, присипою не оскпана.* О. 1861. V. 8.

Оскіпа́тися, **ка́юся**, **ешся**, сов. в. **оси́патися**, **плюся**, **лешся**, *гл.*=**Обсипатися.** *Половина садів цвіте, половина осипається.* Чуб. V. 198.

Осинка, **ки**, *ж.* 1) Ячменное зерно измельченное на мельницѣ (каждое на 2—3 части), которое даютъ баранамъ во время случки и молодымъ барашкамъ. Херс. у. 2) Плата мукой или пшеномъ пастуху. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. 3) Корь. Вх. Лем. 444.

Осиротя́ти, **чу́**, **ти́ш**, *гл.* Осиротить. *А вража дочко! ти мене осиротила! Мій Василь од мене одцурався.* МВ. I.

Осиротя́тися, **чу́ся**, **ти́шся**, *гл.* Осиротѣть. *Ой ну лолі, мале дитя, що вчора враиці уродилося, а сьогодні вечор осиротилося.* Чуб. V. 767.

Осиротілий, **а**, **е**. Осиротѣлый. Левиц. I. 404.

Осиротіти, **тію**, **еш**, *гл.* Осиротѣть. *Він сирота і не вінен, що осиротів.* Св. Л. 324. *Що я на чужій стороні завдовіла і з маленькими дітками осиротіла.* Ни.

Оситній, **я**, **е**. Достаточно давній. *Оситня пора свататн, а й досі не побрамись.* Лебед. у.

Оситня́г, **гу́**, *м.* Растеніе = **Осітняг.** Ум. **Оситняжо́к.** ЗЮЗО. I. 172.

Осить, **ти**, *ж.* Сушильня для зернового хлѣба. *Осить*—*де жито сушуть. Зробимо таку яму і цегльою вимощено—як піч. І тоді в піч накидають багато кичок і вони жарко-жарко горять; а зверху помощено і снопи туди кладуть. Коп дві накладуть і посохне, а тоді молотють.* Черв. у.

Осить, *нар.* Достаточно давно. *Осить, як борщ винями з печі, а він все ще гарячий.* См. **Досить.**

Оси́чаний, **а**, **е**=**Осиковий.** *Ніяк не доступимо до осичаного прикілка.* Грин. I. 70.

Оси́чина, **ни**, *ж.* Осиновое дерево. *Осичина тим труситься, що на ѣй Скаріот повісився.* Ном. № 316. *Осичино, березино, чом не гориш, тільки курячися?* Чуб. V. 548. **А ма́тері твоїй оси́чина!** Брань: пожеланіе, чтобы мать бранимаго была пробита, какъ вѣдьма, осиновымъ коломъ. Лебед. у. 2) Осиновый лѣсъ. *Ой ліс-осичина, в тебе жінка пожчена.* Нп. *А в ли-*

тині та в осичині, там старостa траву косить. ЗОЮР. II. 249.

Оси́чка, ки, *ж.* **Ум. отъ осика.**

Оси́ще, ща, *с.* Осиное гнѣздо. *А у того человѣка на горищі та завелись оси... Він до того осища, аж оси тільки дзз!* Мнж. 13.

Осня́ти, я́ю, ешь, *гл.*= **Осіяти.** *Слава Господня осияла їх.* Єв. Л. II. 9.

Осі́бне, *нар.* Особо, отдѣльно. *Де осібне покладу; а те докупи.* Камен. у.

Осі́бний, а, е. Особый, особенный, отдѣльный.

Осі́гди, *нар.*=**Завсігди.** Федьк.

Осіда́ти, да́ю, ешь, сов. в. **осісти, сяду, деш**, *гл.* 1)=**Обсідати, обсісти 1 и 2.** *Чи бач, як медяник мухи обсіли—зжени мигень.* Кобел. у. *Осядуть думи, розів'ють на спократ серце і надію.* Шевч. 2) Садиться, сѣсть. *Він осівсь на возі.* Мкр. Н. 22. *Ту осядь, осядь, тихий роєчку, у вишневому садочку.* МУЕ. III. 97. *Так бились* (птахи і звіри) *цілий день, а потім увечері осіли усі спочивати.* Рудч. Ск. I. 141. *Не встояла вона на ногах і осіла знов на траву.* Левиц. I. 31. 3) Осѣдать, осѣсть. *Пил на дорозі осів.* Чуб. I. 34. *Ой у Красмім на ставочку туман осідає.* АД. I. 54. 4) Поселяться, поселиться. *Татарський берін Славутичі... осіло козацтво.* К. Кр. 23. *Пішли вони у ліс, щоб знайти там собі уроду, щоб осісти.* Рудч. Ск. I. 131. **Злидні осіли.** Бѣдность одолѣла. *Удову сердешну такі злидні осіли, що живий жаль.* Кобел. у.

Осіда́тися, да́юся, ешся, сов. в. **осі́стися, ся́дуся, дешся**, *гл.* 1) Садиться, сѣсть. 2) Осаждаться, осѣсть. 3) Поселяться, поселиться. 4) Успокаиваться, успокоиться, умѣрить свой пылъ. *Постаріється, то й осядеться трохи.* Левиц. Пов. 325.

Осіда́ти, ла́ю, ешь, *гл.* Осѣдлать. *Сам я коня осідаю, поїду край Дунаю.* Чуб.

Осі́длий, а, е. Поселившійся, осѣдлый. *Жидові человік сот з дві, осідлих і прибудних.* О. 1861. VII. 2.

Осіка́ти, ка́ю, ешь. сов. в. **осікти́, чу́, че́ш**, *гл.* Осѣчь, обрубить.

Осіку́ти, ну́, не́ш, *гл.* Усѣчь, отсѣчь. *То так мене смерть ізградкула, як косою осікнула.* КС. 1883. II. 468.

Осі́лий, а, е. 1) Осѣдлый. 2) О растеніи: склонившійся. Вх. Лем. 445.

Осі́лість, лости, *ж.* Осѣдлость.

Осі́ло, *нар.* Осѣдло.

Осі́нщина, ни, *ж.* Дань, подать зерномъ помѣщику отъ крестьянъ осенью.

Осі́нній, я, е. Осенній. *Прийде ніч осіння, ні з ким говорити.* Чуб. V. 872.

Осінь, о́сени, *ж.* Осень. *Осінь на строкатом коні їздить.* Ном. № 611. **В о́сінь, в осе́ни.** Осенью. *Одна пішла в осінь заміж, а друга в м'ясниці.* Мет. 108. *Коли в осені літа багато павутини—на той рік урожайне літо буде.* Ном. № 13412. *В осени ложка води, а дві грязі.* Ном.

Осітня́г, гу́ и **осітня́к, ку́**, *м.* Растенія: а) Ситникъ, Juncus. Сим. 146. Вх. Пч. I. 10. б) Butomus umbellatus. L. ЗЮЗО. I. 115.

Осі́нка, ки, *ж.* Названіе матки у пчелъ.=**Матка осіянська.** Мнж. 151.

Осіа́нський, а, е. Испорч. **Сіонський.** *На Осіянській горі.* Мнж. 152. **Ма́тка осіа́нська,**—въ заговорахъ названіе матки у пчелъ. Мнж. 152.

Осія́ти, я́ю, ешь, *гл.* Осіять. *Як увійшла в хату, так і осіяла.* Рудч. Ск. II. 48.

Оска́лити, ся. См. **Оскалять, ся.**

Оска́лок, лка, *м.* Щепка. См. **Скалка.**

Оскальну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Одн. в. отъ **осколи́тися.** Усмѣхнуться. *Хоч би вона оком оскальнулась.* Кролев. у.

Оскала́ти, ла́ю, ешь, сов. в. **оска́лити, лю, лиш**, *гл.* Оскаливать, оскалить. *Оскалив зуб, на всіх озлянувсь.* Котл.

Оскала́тися, ла́юся, ешся, сов. в. **оска́литися, люся, лишся**, *гл.* 1) Оскаливаться, оскалиться. 2) Смѣяться, засмѣяться. *Сказано дитина: як болить, то й плаче; скоро одпустило, вже і оскалялеться.* Канев. у.

Оска́рд, ду, *м.* и. **Оска́рда, ди**, *ж.* Мотыка; кирка, которой насѣкаютъ жернова. Мик. 481.

Оска́ржити. См. **Оскаржувати.**

Оска́ржувати, жую, еш, сов. в. **оска́ржити, жу, жиш**, *гл.* Обвинять, обвинить, пожаловаться на кого.

Оскверни́ти, ся. См. **Осквернять, ся.**

Оскверня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **оскверни́ти, ню, ни́ш**, *гл.* Осквернять, осквернить. *Святий Божії міста ксьонзи скаєчені осквернили.* Шевч.

Оскверня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **оскверни́тися, нюся, ни́шся**, *гл.* Осквернаться, осквернится. Вх. Зн. 45.

Оски́пище, ща, *с.* = **Граблище.** Вх. Зн. 45.

Оскі́лок, лка, *м.* Въ выраженіи, **оскі́лками дивіти́сь.** Первоначально: оскалывѣ

зубы, а затѣмъ—враждебно, недружелюбно смотрѣть. *Харон, таких гостей уздрівши, оскілками на них дивись; як бик скаженний зарев'ївши, затінивсь дуже і озлився.* Котл. Ен. III. 35.

Оскознву́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* 1) Поскользнуться. 2) Ошибиться, промахнуться. *Я тим оскознвуся трохи, що рано посіяв.* Миус. окр.

Оскóма, ми, *ж.* Оскомина. *Кислиці поїла й оскома напала.* Грин. III. 232. *Адам ззів кисличку, а у нас оскома на зубах.* Ном. *А на вачі очі оскома.* Лебед. у.

Оскомéлок, лка, *м.* Обломокъ сухой вѣтки. Рк. Левиц.

Оскóмистий, а, е. Производящій оскомину. *Борщ кислий, оскомистий, чортзна колишній.* ЗОЮР. I. 217.

Оскóмити, млю, миш, *гл.* Набивать оскомину. *Зелені кислиці їсти, то тільки зуби оскомить.*

Оскóмитися, млюся, мишся, *гл.* Набивать себѣ оскомину.

Оскóрб, бу, *м.* Обида, несправедливость. Вх. Зн. 45.

Оскорби́ти. См. **Оскорбляти.**

Оскорбля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **оскорби́ти, блю́, би́ш,** *гл.* Обижать, обидѣть, причинить несправедливость. Вх. Зн. 45. *Семен був парубок гожий... було й малу дитину не оскорбить. Федьк.*

Оскорбнóта, ти, *ж.*=**Оскорб.** *На нас оскорбнота—ми робили, а нам не заплачено.* НВолын. у.

Оскоро́мити, ся. См. **Оскоромлювати, ся.**

Оскоро́млювати, люю, еш, сов. в. **оскоро́мити, млю, миш,** *гл.* Скоромить, оскоромить.

Оскоро́млюватися, лююся, ешся, сов. в. **оскоро́митися, млюся, мишся,** *гл.* Оскоромиться. *Як би сьогодня оскоромилась, то не великий був би гріх.* Левиц. Пов. 170.

Оскорува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Ободрать кору (съ дерева) Вх. Лем. 445.

Оскрéбки, бок, *ж.* Выскребки. *Із тіста булки покачали, а оскребки дітям віддали.*

Оскрома́джувати, джую, еш, сов. в. **оскрома́дити, джу, диш,** *гл.* 1) Обскабливать, обскоблить, оскрести. *Щуку... оскромадила.* Чуб. II. 94. *Оскромадила моркву.* 2) Обгребать, обгрести. *Оскромадили сті.*

Оскря́к, ка́, *м.*=**Віскряк.** *Утри оскряки.*

Оскуба́ти, ба́ю, еш, сов. в. **оску́бти, бу́, бе́ш,** *гл.*=**Обскубати, обскубти.**

Оскуба́тися, ба́юся, ешся, сов. в. **оску́бтися, бу́ся, бе́шся,** *гл.*=**Обскубатися, обскубтися.** *От єсі голуби їдять пшеницю, а один під грушею сам собі надувся та оскубається.* Рудч. Ск. II. 110.

Оску́бувати, бую, еш, *гл.*=**Оскубати.**

Оску́буватися, буюся, ешся, *гл.*=**Оскубатися.** *Качки оскубуються—дощ буде.* Ном. № 13401.

Оски́рдок, дка, *м.* Маленькая скирда.

Оски́ритися. См. **Оскиритися.**

Оскиря́тися, ря́юся, ешся, сов. в. **оски́ритися, рюся, ришся,** *гл.* Осклабливаться, осклабиться, оскаливаться, оскалиться. *Вийшли паничі, слухають та й оскиряються, а пані аж зареготала.* МВ. I. 49.

Оскля́, ля́, *ж.* Оселокъ. Угор.

Оскля́ба, би, *ж.* Ослабленіе. **На оскляб, на оскля́бі.** Слабо, неприпятый. Чуб. VII. 416. *Ланцюг висить на оскляб. Як держиш на оскляб чепіку, то й вигнеться плуг.* Волч. у.

Оскляба́ти, ба́ю, еш, сов. в. **осклябі́ти, бію, еш и оскля́бнути, ну, неш,** *гл.* Ослабѣвать, ослабѣть, ослабляться. *Мій коничок осклябає, сон головоу поганяє.* Чуб. V. 947. *Нехай будуть кайдани коло ніг осклябати, сирая сирина коло рук осклябати.* АД. I. 90. 91. *І зараз чогось попоїли, щоб на путі не осклябіть.* Котл. Ен. *Оскабла в колесі дерев'яна букша.* Рк. Левиц.

Оскля́вити, ся. См. **Осклавляти, ся.**

Оскля́влювати, люю, еш, *гл.*=**Оскля́вляти.**

Оскля́вляти, ля́ю, еш, сов. в. **оскля́вити, влю, виш,** *гл.* 1) Прославлять, прославить. *Ославили розумно, чесно.* Св. Л. 71. 2) Обезславливать, обезславить, опозорить. *Мої воріженьки... ославили мене молоду.* Левиц. I. 32.

Оскля́витися, влюся, вишся, *гл.*=**Оскля́витися.** *Ой славен, пишен молод женчишок. Ой чим же він да й ославився?—Огородив двір шкірьм залізом.* Чуб. III. 294.

Ослúця, ці, *ж.* Ослица. (Плаче) *ослиця за ослям.* Чуб. I. 92.

Осліджувати, джую, еш, сов. в. **осліди́ти, джу́, ди́ш,** *гл.* Выслѣживать, выслѣдить. *Ми ослідили мисичю да й ходили все слідом за нею.* Чуб. IV. 633.

Ослíн, лóну, *м.* Продолговатая скамья. Вас. 194. Чуб. VII. 387, 388. *Ти сядеш на лавці, а я на ослоні.* Kolb. I. 58. 2) Станокъ у колесника, на которомъ тешутъ. Сумск. у. Ум. **Ослíнець, ослíнчик, ослóник,**

осло́нонько. *Посаджала на осло́ноньку.* Мет. 200. *Ой сядь на осло́ник.* Грин. III. 498.

I. Осліп, пу, *м.* Ослѣпленіе. *Забувши всю бiду, що ми йому не раз уз осліпi чинили.* К. Дз. 177.

II. Осліп, *нар.* Сѣпо, очертя голову, набомъ. *Бiжить од його осліп.* Г. Барв. 113. *Тиснувся осліп до штурму.*

Осліпи́ти, плю́, пи́ш, *гл.* Ослѣпить.

Осліп(ну)ти, ну, неш, *гл.* Ослѣпнуть. *Гiркий свiт: тато й мама осліп, а дiти помацки ходять.* Ном. № 9229.

Ослобони́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Освободить.

Ослобони́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Освободиться.

Осло́нник, ка. Ум. отъ ослiн.

Осло́нонько, ка, *м.* Ум. отъ ослiн.

Ослу́га, ги, *ж.* Услуга, прислуживаніе. *Менi дайте... трьох локаїв до ослуг.* Чуб. II. 646.

Ослуха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Прислушиваться.

Ослю́к, ка́, *м.* Мулъ, лошакъ.

Осля́, ля́ти, *с.* Осленокъ. Чуб. I. 92. Грин. II. 35. *Їздив апостол святий на осляті.* О. 1862. V. 84.

Осмаля́ти, ся. См. **Осмалювати, ся.**

Осма́лювати, люю, еш, сов. в. **осмали́ти, лю́, лиш,** *гл.*=**Обсмалювати, обсмалити.** *Заходились коло того кабана, осмалили його.* Рудч. Ск. I. 157.

Осма́люватися, лююся, ешся, сов. в. **осмали́тися, лю́ся, лишся,** *гл.*=**Обсмалюватися, обсмалитися.**

Осме́ркнути, ну, неш, *гл.* 1) Находиться во время сумерекъ. *Як менi не плакати? Осмеркла у батенька, а освiла у свекорка.* Нп 2) *безл.* Смеркнуться. *Не вiдала я, як i осмеркло.* О. 1862. VII. 37. *Ще не пiзно й було, тiльки що осмеркло.* Пирят. у.

Осме́ркнутися, неться, *гл. безл.* = **Осмеркнути 2.** *Осмеркло; приїхали старостки i молодий увiйшов.* Г. Барв. 257.

Осми́кати, ся, осмкну́ти, ся. См. **Осмикувати, ся.**

Осми́кувати, ся, кую, ся, еш, ся, сов. в. **осми́кати, ся, каю, ся, еш, ся,** одн. в. **осмикну́ти, ся, ну́, ся, не́ш, ся,** *гл.*= **Обсмикувати, ся, обсмикати, ся, обсмикнути, ся.**

Осмі́лити, ся. См. **Осмілятися.**

Осмі́в, осмо́ва, *м.* Трухлый въ серединѣ пень. Шух. I. 111.

Осміля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **осмі́лити, лю, лиш,** *гл.* Ободрять, ободрить, внушать, внушить мужество, смѣлость.

Осміля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **осмі́литися, люся, лишся,** *гл.* 1) Становиться, стать смѣлѣе, ободряться, ободриться. *Вона з' ним так скоро осмiлилась.* Уман. у. 2) Осмѣливаться, осмѣлиться. *Рука не зведеться, серце не осмiлиться тебе рубати.* АД. I. 115.

Осмі́х, ху, *м.*=**Усмі́х.** *Її очi смiялись, а на вустах перебiгав осмiх.* Левиц. Пов. 73.

Осміха́тися, ха́юся, ешся, *гл.*=**Усмiхатися.**

Осміхну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* = **Усмiхнутися.** *Жiнка глянула на чоловiка, осмiхнулась.* Рудч. Ск. II. 128.

Осмішкува́тися, кую́ся, еш, ся, *гл.* Усмѣхаться. *Текля осмiшкувалась.* Св. Л. 170.

Осмію́вати, кою, еш, сов. в. **осмія́ти, мію́, ёш,** *гл.* Осмѣивать, осмѣять. *Осмiяли подруженьки подружу свою.* Шевч.

Осмоли́ти, ся. См. **Осмолювати, ся.**

Осмо́лювати, ся, люю, ся, еш, ся, сов. в. **осмоли́ти, ся, лю́, ся, лиш, ся,** *гл.*=**Обсмолювати, ся, обсмолити, ся.**

Осмутні́ти, нію, еш, *гл.* Опечалиться, сдѣлаться грустнымъ. *Осмутнiє i похмурий такий стане.* МВ. II. 23.

Оснáч, чá, *м.* Сплавщикъ плотовъ. *Осначi їдять калачi, осначки їдять бляшки.* Черн. у.

Оснáчка, ки, *ж.* Жена сплавщика плотовъ. Черн. у. См. **Оснач.**

Осні́вка, ки, *ж.* Ум. отъ **Основа.**

Осні́вний, а, е. О нитках: идущій на основу. *Оснiвна вовна.* Славяносерб. у.

Осні́вниця, ці, *ж.* Сновальница, сновалка. Вас. 202. См. **Основка.**

Осні́вонька, ки, *ж.* Ум. отъ **Основа.**

Осно́ва, ви, *ж.* 1) Ткацкое: основа. Шух. I. 255. МУЕ. III. 13. *Чия основа— аби моє поткання.* Ном. № 9702. 2) Въ водяной мельницѣ: деревянные брусья, положенные на столбахъ, вбитыхъ снаружи мельницы; **основа** поддерживаетъ **рынву,** а также валъ съ наружнымъ колесомъ. Мик. 480. Черн. у. 3) Основа, основаніе. Ум. **Осні́вка, осні́вонька, осні́вочка, осно́вица.** Г. Барв. 449. Ном. № 7547. Чуб. IV. 521.

Осно́вина, ни, *ж.* Основаніе. *Як основина хороша у клунi, то й не завалиться, хоч як товсто укрий.* Волч. у. *Вiн положить основину.* Єв. Л. XIV. 29. *На такиx то основинах треба нам працювати.* КХП. 135.

Оснóвиця, ці, *ж.* Ум. отъ **Основа**.

Оснóвувати, вую, еш, сов. в. **оснувáти, ную, éш**. *гл.* Основывать, основать, дѣлать, сдѣлать основу. Рудч. Ск. I. 179. II. 44. *Що журавель наміне, а чапля намиче, а сорока оснує, а ворона витче.* Чуб. III. 172.

Осóба, би, *ж.* 1) Особа, лицо. 2) Лицо св. Троицы. К. Гр. 81.

Осóбе, *нар.* Особо, отдѣльно. *Бог дихняув духом, і все стало окроме: зерно особе, полова особе, солома особе.* Чуб. I. 157. *Щитають: старих особе, а янята особе.* О. 1862. V. Кух. 33.

Осóбий, а, е. Особый, отдѣльный. *Царедворці дали незнайку особу хату.* Рудч. Ск. I. 113.

Особúстий, а, е. Личный.

Особúстість, тости. Личность.

Особúсто, *нар.* Лично.

Особíтний, а, е. Особенный. Вх. Уг. 256.

Особлúве, *нар.*=**Особе**. *Постаите, каже, мені хату особливе.* Рудч. Ск. II. 115.

Особлúвий, а, е=Особий.

Осóбне, *нар.*=**Особе**.

Осóбний, а, е.=Особий. К. Хм. 109.

Осóбно, *нар.*=**Особне**. *Хай вони собі особно, а ми—особно.* Мир. Пов. II. 68.

Осóбшаний, а, е. Особенный, выдѣляющійся, выдающійся. *Він же добрий кобзарь?—Ні, не дуже осбшаний.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Осóбше, *нар.* Въ особенности. Мнж. 188.

Осóвúще, ща, *с.* Болѣзнь у скота; затвердѣніе, опухоль вымени. Мнж. 188.

Осовіти, вію, еш, *гл.* Стать похожимъ на сову, осовѣть, стать сонным.

Осóвнь, ні, *ж.*=**Осонь**. Шух. I. 110, 189.

Осокá, кú, *ж.* Болотное растеніе: осока. Carex. L. C. acuta, C. vulgaris. Tries. Анн. 85. ЗЮЗО. I. 115, 116.—**кочновáта**. Carex coespitosa. L. ЗЮЗО. I. 115.—**кри-нична**. C. praecox Jacy. ЗЮЗО. I. 115.—**польовá**. C. Pseudocyperus. L. ЗЮЗО. I. 115. *З того часу ставок чистий заріс осокою.* Шевч. *Очерет, осока, чорні брови в козака.* Ном. № 12532.

Осокíр, кóру, *м.* Осокорь родъ тополя, Populut alba. ЗЮЗО. I. 123.

Осокорúна, ни, *ж.* Одно дерево осокоря. Левиц. I. 62.

Осолóда, ди, *ж.* Услада. К. ЦН. 268. *Він дав таку в печалях осолоду.* К. МБ. XII. 273.

Осолóджувати, джую, еш, сов. в. **осолоди́ти, джу́, ди́ш**, *гл.* Услаждать, усладить.

Осолоді́ти, дію, еш, 1) Сдѣлаться сладкимъ. 2) Обратиться въ солодь.

Осолóдуватий, а е. Сладковатый. *Ця горілка осолодувата.* НВолын. у.

Осóння, ня, *с.* Мѣсто освѣщаемое солнцемъ. НѢк. у.

Осóнь, ни, *ж.*=**Осоння**.

Осорóмити, млю, миш, *гл.* Осрамить. *Щоб тебе побив несвітський сором, як ти нас осоромив.* Ном. № 3664.

Осорóмитися, млюся, мишся, *гл.* Осрамиться.

Осорóмляти, ляю, еш, *гл.*=**Осоромити**. *Зазнаю я ту ніч прокляту, як осоромляли ви хату.* Греб. 338.

Осоружа, ги, *ж.* Что либо надоѣвшее, опостылѣвшее.

Осоружний, а, е. Надоѣвшій, противный, постылый, ненавистный. *Нехай вони будуть розумні, багаті й письменнійші од нашого Возного, та коли... вони мені осоружні.* Котл. НП. 363.

Осоружитися, жуся, жишся, *гл.* Опротивѣть, опостылѣть, надоѣсть. *Так мені надоїв і осоружився!* Котл. МЧ. 481.

Осóт, ту, *м.* Растеніе: а) Cirsium arvense. ЗЮЗО. I. 118, 175. б) Circaea lutiniana L. ЗЮЗО. I. 118. в) Sonchus arvensis L. ЗЮЗО. I. 187.

Осóтий, тия, *м.* Раст.: а) Cardnus nutans. Шух. I. 21. б) Cnicus. Лв. 97.

Оспáлий, а, е. 1) Сонливый. 2) Вялый, лѣнивый, безпечный. *Там то невістка, там то оспала, як би її не збудила, то б рано не встала.* Чуб. V. 757.

Óспіх, ху, *м.* Поспѣшность. **Для óспіху.** Для скорости. О. 1862. II. 65.

Оспóдарь, ря, *м.*=**Господарь**.

Остава́тися, таю́ся, ёшся, сов. в. **оста́тися, та́нуся, нешся.=Зоставатися, зостатися.**

Остáвити. См. **Оставляти.**

Оставлю́к, ка́. Родъ карточной игры. Волч. у.

Оставля́ти, ляю, еш, сов. в. **остáвити, влю, виш**, *гл.*=**Зіставляти, зіставити.** *Їж, брате, хліб, та на завтра оставляй.* Ном. № 5287. *Я в дорогу вибераюсь, тебе, мила, оставляю.* Чуб. V. 4.

Остáнній, я, е. Послѣдній. *Поки збережемо, то й останнє здеремо.* Ном. № 10626. *Хто хоче першим бути, нехай буде із усіх останнім.* Єв. Мр. IX. 35. **В-остáннє.** Въ послѣдній разъ.

Оста́нок, нку. *м.* 1) Остатокъ, останокъ. *Назбиралось останків маманого сім коцаків.* Єв. Мр. VIII. 8. *Де їх моїми? Де лежить останок славного Богдана.* Шевч. 2) Помилованіе, пощада. *Нехай жінка набірає срібла, злота досить, нехай мене викупляє та й останку просить.* Гол. I. 9. **До оста́нку.** До конца, до смерти. *Як не дасть Бог талану змалку, то й не буде до останку.* Ном. № 1749. **На оста́нку, на оста́нці.** На концѣ, въ концѣ, наконецъ. *Не будь же ти на мене, як я був на останці віка моєю на тебе.* Макс. *На останці прикро вузлом прикрутив, щоб нікто того не проздав.* Полт. у.

Оста́ріти, рію, єш, *гл.* Постарѣть. Вх. Уг. 256.

Оста́тися. См. **Оставатися.**

Оста́тній, я, є=Останній. *Остатню корову жидам продам.* Шевч.

Оста́ток, тку, *м.=***Останок 1.** *Та як вони сміють!—викрикне на остатку.* МВ. (О. 1862. III. 53).

Оста́ча, чі, *ж.* Остатокъ. *У попа здачі, як у шевця остачі.* Чуб. I. 280.

Осте́ґа, ги, *ж.=***Остюк.** Вх. Зн. 45.

О́стень, ня, *м.=***Ості.** Лохв. у.

Осте́рбати, баю, єш, *гл.* Окрѣпнуть (послѣ болѣзни), выздоровѣть. Мкр. Г. 22. *Хоч остербало, та плаче, як на річку глянє.* Мкр. Н. 6. *Не журись, молодичко, воно (дитина) остербає, то й будуть люде.* Кобел. у.

Осте́рбнути, ну, неш, *гл.=***Остербати.**

Остереґа́ти, ґаю, єш, сов. в. **остерегти́, жу́, же́ш,** *гл.* Предостерегать, предостеречь. *Хто остеріг вас?* Єв. Мт. III. 7.

Остереґа́тися, ґаю́ся, ешся, сов. в. **остерегти́ся, жу́ся, же́шся,** *гл.* Остерегаться, остеречься, поберечься. Г. Барв. 105. *Які лиш не остережуться, а їй на острів попадуться, тих переверне на звірей.* Котл. Ен.

Остива́ти, ва́ю, єш, сов. в. **осты́ти, сты́ну, неш,** *гл.* Надоѣдать, надоѣсть. *А вже ж мені, моя мати, нарубки остили.* Нп. *Засівали трупом поле, поки не остило.* Шевч. 4. *Та й остило мені з собою панькатись!*

Оста́вно, на, *с.* Деревянная рукоять в остях. Шух. I. 223.

Остига́ти, гаю, єш, сов. в. **ости́гти, гну, неш,** *гл.* 1) Остынуть. 2)=**Оставати, остити.** *Остило йому слухати жінчину гризню.* Грин. II. 165.

Остиглюва́ти, лю́ю, єш, *гл.* Остановить для отдыха (скотъ). *Чередники остиглювали скотину біля річки.* Змѣев. у.

Ости́гти. См. **Остигати.**

Ости́лий, а, е. Постылый. *Для мене завжде Турн остилий.* Котл. Ен. IV. 39.

Ости́нки, нків, *м.* Истоптанные постолы. НВол. у. Ум. **Ости́ночки.**

Ости́стий, а, е. Съ длинными остями. *Остиста пшениця.*

Ости́ти. См. **Остивати.**

Ості, тів, *ж.* 1) Багоръ, острога для ловли рыбы съ нѣсколькими зубьями. Kolb. I. 73. Части ихъ: **остівно**—деревянная рукоятка, **лійка**—желѣзная трубка, въ которую входитъ рукоятка; посредствомъ **вуха** соединена **лійка** съ **зубами** (трезубцемъ), съ **зазубцями** (зебрами) на каждомъ. Шух. I. 222, 223. **Ості летучі**—тоже. но съ длинной рукояткой, на концѣ которой оставлено два-три ряда вѣтвей. Шух. I. 20. 2) Раст. Cirsium. Шух. I. 20.

Остобісіти, шу, сиш, *гл.* Надоѣсть до крайности. *Гуляв, гуляв аж до кінця курсу! аж остобісіло.* Левиц.

Остовпеніти, нію, еш, *гл.=***Остовпіти.** *Так той і остовпенів.* КС. 1882. X. 186.

Остовпіти, пію, еш, *гл.* Остолбенѣть. *Як побачив вовка, так і остовпів.* Звенигор. у.

Остоґи́діти, джу, диш, *гл.* Крайне надоѣсть, опротивѣть. Ном. № 6873. *Як бачу, ся річ дуже довга і вже надто мені остоґіділа. Остоґіділи вони мені.* Г. Барв. 86.

Остоґи́дливий, а, е. Опротивѣвшій, противный. *Сумною та остоґідною здається їй пісня.* Мир. Пов. I. 139.

Остоґи́днути, ну, неш, *гл.=* **Остоґидіти.**

Остопранцюва́ти, тію, еш, *гл.=***Остобісіти.** *Мені ця робота вже остопранцювати́ла.* Александр. у. Слов. Д. Эварн.

Осторо́битися, блюся, бишся, *гл.* Испугаться, съ испуга разбѣжаться. Вх. Зн. 45.

Осторо́га, ги, *ж.* Предостереженіе. К. Досв. 62.

Осторо́жність, ности, *ж.* Осторожность. **Ма́тися на осторо́жности.** Быть осторожнымъ. *Як тільки пісне труна, ти читай, а другий раз як пісне, то майся на осторожности.* Чуб. I. 202.

Осторонь, *нар.* Въ сторонѣ. *Державсь він осторонь од тієї світлиці.* К. ХП. 21. *Василь з Ганною ша Маріною сіли осторонь од вулиці.* Левиц. I. 19.

Осточорті́ти, тію́, еш, *гл.*=**Остобісіти.** Ном. *Як ти мені осточортіла.* Ном. № 2742.

Остра́х, ху, *м.* Боязнь, страхъ, ужасъ. *Острах молодих трясе.* Мкр. Г. 53. *Усю ніченьку ні на волос не заснули,—такий острах узяв.* ЗОЮР. II. 287. Св. Л. 117.

Остраху́тися, ку́ся, не́шся, *гл.* Испугаться. *Він устав, немов остраху́вусь, щоб вона до його не зближилася.* МВ. (О. 1862. I. 87). *Так онем і паше... Старші ж брати остраху́мились, а Іван-царевич пішов.* Мнж. 19. *Як остражнеться звір у полі, то зрадується гость у дорозі.* Мет. 184.

Остра́шка, ки, *ж.* 1) Страхъ. *Там остра́шка бере хто його й зна чого,—аж волосся стає.* Новомоск. 2) Острастка.

Остреви́, ви, *ж.* Стволъ дерева, обыкновенно верхушка, въ нѣсколько аршинъ длины, поставленный вертикально, вокругъ котораго кладутъ снопы или сѣно въ стогъ. Шух. I. 166. 170.

Остривни́й, а, е. Точильный. *Остривний камінь.* Вх. Зн. 45.

Остриґа́ти, ґа́ю, еш, сов. в. **остри́ґти, жу́, же́ш,** *гл.*=**Обстригати, обстригти.**

Остри́й, а, е=**Гострий.**

Остри́ця, ці, *ж.* Растеніе Asperugo procumbens. L. ЗЮЗО. I. 113.

О́стрів, рова, *м.* 1) Островъ. *Стоїть над морем: ніяк на острів не достанеться.* Рудч. Ск. II. 89. Левиц. Пов. 364. 2)= **Острева.** Желех. Ум. **Острівець.** Левиц. I. 91.

Остри́ґ, ро́гу, *м.* Плетень съ **острішком.** *Новим остроґом обгородились.* О. 1861. XI. Св. 63.

Острі́жка, ки, *ж.* Раст. Delphinium Ajacts. Вх. Пч. I. 10.

Острі́ха, хи, *ж.*=**Острішок 1.** *Кішка скрізь по-під остріхою на ґорищі бігає.* Грин. II. 286.

Острішко́вий, а, е. Относящійся къ **острішку.** Волч. у.

Острі́шник, ка, *м.* Бревно съ колышками для удержанія соломы на крышѣ.

Острі́шниця, ці, *ж.*=**Острішок 2.** Вх. Зн. 45.

Острі́шок, шка, *м.* 1) Нижній край соломенной крыши на постройкѣ. 2) Родъ крыши положенной поверхъ плетня. Чуб. V. 593. *Усі кури на сідалі, півень на острі́шку.* Нп.

Остро́вище, ща, *с.* Мѣсто, гдѣ былъ островъ. Драг. 218.

Остров'я́ниця, ці, См. **Остров'яниця.**

Остро́вки, ків, *м.* Отверстія въ кожаныхъ лаптяхъ, куда вдѣваются веревочки, оборы.

Острово́вина, ної, *ж.* Свинья. Вх. Зн. 45.

Остров'я́ниця (остров'я́ниця, острови́ниця) ці, *ж.* 1) Стволъ дерева съ сучками, вбитый нижнимъ концемъ въ землю,—на сучья его набрасываютъ для просушки сѣно. Шух. I. 170. 2) Родъ копны, въ которую складываютъ для просушки снопы конопли. Шух. I. 147.

Остро́ґ, га, *м.* 1)=**Острі́ґ.** 2) Острогъ, тюрьма. *А в Київі остроґ та без вікон, без дверей.* Чуб. V. 1026.

Остро́га, ги, *ж.* 1) Шпора. Гол. Од. 77. *Звонять коні копитами, а вояки остроґами.* Гол. I. **Стисну́ти остроґа́ми.** Пришпорить. *Ой як стисне козак Нечай коня остроґами, за ним ляхів сорок тисяч з гоґими шаблями.* Лукаш. 110. 3) У пѣтуха: задній палецъ, шпора.

Остроґі́н, го́ну. *м.* Раст. Artemisia Dracunculus. L. ЗЮЗО. I. 112.

Остро́жина, ни, *ж.* Раст. куманика, Rubus caesius. Вх. Лем. 445.

Остро́жити, жу, жиш, *гл.* Огораживать заостренными кольями. *В господара остроженый двір.* Чуб. III. 407.

Остроко́л, ко́лу, *м.* Колъ съ заостреннымъ верхнимъ концемъ. *Прийшли люде до воріт, ворота заперті, з того боку, із подвір'я остроколом підперті.* Чуб. V. 155.

Остроко́льний, а, е. Остроконечный. *Острокольний лом.* Борз. у.

О́струб, ба, *м.* Деревянная стѣна постройки. Шух. I. 89, 90.

Остру́жини, жин, *ж.*=**Остружки 2.**

Остру́шки, шок, *мн.* 1) Цвѣты: кавалерскія шпоры. 2) Стружки. *Чорт взявся струґати вовка, а з остружків зробилися шерхні.* Чуб. I. 52.

Остря́мок, мка, *м.*=**Настря́мок.**

Остуда, ди, *ж.* 1) Простуда. *Вона йому раз язичок піднімала, друге остуду знімгала.* Кв. II. 138. 2) Темножелтыя пятна на лицѣ беременной женщины. Чуб. I. 124. О. 1861. X. 48. 3) Растеніе Tanacetum vulgare. Шух. I. 22.

Остуджувати, джую, еш, сов. в. **остуди́ти, джу́, диш,** *гл.* Остуживать, остудить, охладить. *Якими ліками бідне серце моє остудити.* Г. Барв. 394. *Як Бог творив землю, то її перше варив, а послі разом остудив.* Чуб. I. 39.

Остуди́ник, ка, *м.* Растеніе: a) Ononis

spinosa. Вх. Пч. I. 11. б) Herniaria glabra. L. ЗЮЗО. I. 124.

Ості́уп, пу, *м.* Лѣсъ вокругъ поляны? *Думка йою.... минула.... у ту білу хатину поміжъ темнымъ гайовымъ оступом.* Г. Барв. 143, а описанье **оступу** стр. 135.

Оступа́ти, паю, еш, сов. в. **оступи́ти, плю́, пиш,** *гл.*=**Обступати, обступити.** *Поти старезнъ плохий, поки собаки оступлять, а як собаки оступляють, то тоді й кия найде.* Ном. *Турки, татари город оступили.* Чуб. I. 161.

Оступа́тися, наюся, **епся,** сов. в. **оступи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* 1) Сходить, сойти съ дороги, съ мѣста, отступаться, отступиться, отойти. *Оступіться, сторчаки!... оттак, як бачите, стовбичить.* Ном. № 12839. *У городі бузина перерубления – оступися, препоганий, я полюбляю.* Чуб. 2)—**за ним.** Заступаться, заступиться. *Він оступається за дітьми.* Левиц. ПЮ. I. 386.

Оступа́чити, чу, чиш, *гл.* Поставить въ тупикъ, придумать. *Я зо всьою викручусь, іще й їх оступачу.* МВ. (О. 1862. III. 37).

Остю́к, ка́, *м.*=**Остюк.** *Вівсяної половиці та й не хоче їсти, а ячма з остяками буде в язик лізти.* Чуб. V. 1126.

Осува́ти, ся, ва́ю, ся, еш, ся, сов. в. **осу́нути, ся, нуся, неш, ся,** *гл.*=**Обсувати, ся, обсунути ся.**

Осу́га, ги, *ж.* На поверхности жидкости плавающіе слои жира, налетъ на водѣ, ржавчина на водѣ. *Як наллеш м'ясний горщик водою, то на воді й виступе осуга.* Мнж. 188. *Червоніла, як залізна осуга, поверх води.* Левиц. Ум. **Осужка.**

Осу́гуватий, а, е. О водѣ: съ масляпистымъ слоемъ сверху. *Ту верьовочку як помочить у воді та потерти в руці, то стане* (вода) *осугувата, значить, масна, бо була* (верьовочка) *коло м'ясика з салом.* Новомоск. у.

Осуд, ду, *м.* Осужденіе. Єв. Мр. III. 29. *Приймуть ще тяжчий осуд.* Єв. Л. XX. 47.

Осу́да, ди, *ж.* Осужденіе, оговоръ. *Смерть не так страшная, як осуди людська.* Чуб. V. 397.

Осужда́ти, джаю, еш, сов. в. **осуди́ти, джу́, диш,** *гл.* 1) Осуждать, осудить, приговорить. *Божий суд правдивий, нагий, серед шляху тебе осудить.* Шевч. 2) Осуждать, осудить, дурно отозваться. *Сусіди близькі, вороги тяжкі, пийте, гуляйте, не осуджайте.* Чуб. V. 26. *Не я ж його осудила, судять же нас люде, що з нашою закаханя нічого не буде.* Чуб. V. 40. *Вона його осудила, він не сподобався.* Мет. 78.

Осу́джа́тися, джа́юся, епся, сов. в. **осуди́тися, джу́ся, дишся,** *гл.* Быть осуждаемымъ, осужденнымъ, осуждаться, осудиться. Єв. Мр. XVI. 16. *Осудися перше в дому та* (тоді) *на право йди.* Ном. 7375.

Осу́джувати, джую, еш, *гл.*=**Осуджати.** *Не осуджуйте, то й не будете осуджені.* Єв. Л. VI. 37.

Осуди́ти, ся. См. **осуджати, ся.**

Осу́дливий, а е. Осуждающій, любящій осуждать. *Хоч вередлива була, та не осудлива.* Св. Л. 125. *Всі люде коло неї понурі й осудливі.* МВ. (О. 1862. I. 104).

Осудо́вище, ща, *с.* Скандалъ, позоръ. *Таке осудовище!* Волч. ў.

Осудок, дку, *м.*=**Осуда.** *Де вже я тебе без вечері пущу! Щоб собі довічного осудку досяти.* О. 1862. VII. 37, 38. *Діти знов напалились на батька, щоб їшов до церкви, щоб не робив сем'ї осудку.* Грин. II. 153.

Осужа́ти, жаю, еш, *гл.*=**Осуджати.**

Осу́жка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **осуга.** 2) Сливки, сметана. Вх. Зн. 45.

Осу́нути, ся. См. **Осувати, ся.**

Осуру́га, ги, *ж.* См. **Осоруга.**

Осуру́жний. См. **Осоружний.**

Осуру́житися. См. **Осоружитися.**

Осух, ха, *м.* Сухарь изъ овсянаго хлѣба, засохшій кусокъ хлѣба. Вх. Зн. 45. Желех. См. ум. **Осу́шок.**

Осу́шечок, чка, *м.* Ум. отъ **осушок.**

Осуши́ти, ся. См. **Осушувати, ся.**

Осу́шок, шка, *м.* Засохшій кусокъ хлѣба. Ум. **Осу́шечок.** *Дала йому хліба осушечок, да щоб-на день було.* Рудч. Ск. I. 87.

Осу́шувати, шую, еш, сов. в. **осуши́ти, шу́, шиш,** *гл.*=**Обсушувати, обсушити.** *Зійде сонце, осушить, пригріє.* Шевч.

Осу́шуватися, шуюся, епся, сов. в. **осуши́тися, шу́ся, шишся,** *гл.*=**Обсушуватися, обсушитися.** *Турн осушивсь після купання.* Котл.

Ось, *нар.* Вотъ, здѣсь. *Ось послухай, Гамно, мене нерозумної.* Левиц. *Науме! де ти?—Ось.* **Ам ось.** а) Вотъ гдѣ. *Де воно подівся?—Аж ось.* б) Вдругъ. *І тілько що хотів дать драла, аж ось Дідома за чуб хвать.* Котл. **Ось-де, ось-дечки, ось-ось-де.** Вотъ гдѣ. *Ось-осьде я, коли вам треба.* Котл. Ен. І. 17. **Ось,-та́к.** Вотъ такъ, вотъ такимъ образомъ. **Ось-що.** Вотъ что. *Той побачите, що ось-що ваші славні Брути.* Шевч. **Ось-ну.** А-ну ко! *Ось-ну вип'ємо по чарці. От задуму я злу личину, ось-ну лиш тілько завертись.* Котл. **Ось-о́сь, ось-ось-о́.** Вотъ тутъ. **Ось-як.** Вотъ какъ.

Осьма́к, ка́, *м.* 1) Старинная монета въ 4 коп. 2) Восьмая часть. Ум. **Осьмачо́к.** *В тій калитці три червонці, нам щедриччам, по осьмачку.* Чуб. III. 456. **Пів осьмачка.** $^1/_{16}$ часть. См. **Вісьман.**

Осьма́ка, ки, *ж.* 1) = **Восьмака.** 2) Восьмая часть. Ум. **Осьма́чка.**

Осьмери́к, ка́, *м.*=**Восьмерик.**

Осьмина́, ни, *ж.*=**Восьмина.** *А Нагум в шинок зайхав, випив там осьмину.* Мкр. Н. 12.

Осьмі́рка, ки, *ж.* Въ церковномъ зданіи: осьмигранная часть передъ куполомъ. Шух. І. 116.

Осьмуха́, хи, *ж.*=**Восьмуха.** *Як дві осьмусі, то й чвертка, а як чотирі осьмухи, то буде півхунта* Луб. у.

Осьо́н, на, *м.* Палка съ гвоздемъ на концѣ для понуканія воловъ. Ровен. у.

Осюдѝ, *нар.* Вотъ сюда. Желех.

Осюдо́ю, *нар.* Вотъ этою дорогою. *Ходім, брате, осюдою.* Рудч. Ск. І. 208.

Осяга́ти, гаю, еш, сов. в. **осягну́ти, гну́, неш**, *гл.* 1) Достигать, достигнуть, достичь. 2) Занимать, занять, овладѣвать, овладѣть. *Осягати під левади вольні займанщини.* К. Досв. 124. *В полках осягли козаки й позаймали землі під сотні.* К. ЧР. 197.

Осяга́ння, ня, *с.* Достиженіе.

Осягну́ти. См. **Осягати.**

Осяйни́й, а́, е́. Сіяющій, блестящій. *Стала одежа його осяйна.* Єв. Мр. IX. 3. *Куди сей дука осяйний прямує.* К. Бай. 109. *Мрії далекі, осяйні мені веселкою замріють.* Гр. 535.

Осятер, тра́, *м.*=**Осетер.** *Зірвався осятер з гака.* К. ПС. 147.

Осятри́на, ни, *ж.*=**Осетрина.** *Понавозюють було.... каві́яру, осятрини, сомини.* О. 1861. Х. 38. Рудч. Чп. 231.

Осяти, сяю, еш, *гл.* Осіять. *Тут разом як осяе їх блискавка, як хрясне грім, мов небо на них упало.* Кв.

Осяя́ти, сяю, еш, *гл.*=**Осяти.**

От, *нар.* Вотъ. *От його то постигла лихая година.* Кв. *Давай тікать, а чорт за ним, от-от дожене.* Чуб. І. 45. *Утікайте, пане, а то ляхи от-от-от.* Кіевъ. г. *Кінь басує... от-от річку, от-от перескочить.* Шевч. **От де.** Вотъ гдѣ. *От де злодій штемпований.* Шевч.

Ота́борити, рю, рим, *гл.* Расположить лагеремъ. *Отаборили войовників при мості.* К. МБ. Х. 19.

Ота́боритися, рюся, римся, *гл.* 1) Расположиться лагеремъ. *От він* (царь) *і отаборився над морем.* Рудч. Ск. II. 89. 2) Расположиться обозомъ, установить возы, остановиться. *Пооравши, ми отаборились у долині на степу.* Борз. у. *Отаборились весільні за воріттями у батька молодої, бо ворота були зачинені.*

Ота́бу́ритися, рюся, ришся. *гл.* Наершиться, сердиться. Миж. 188.

Ота́ва, ви, *ж.* Трава, выросшая вторично на скошенномъ мѣстѣ. Шух. І. 170. *Косіть, хлопці, отаву.* Чуб. V. 1034. *На припоні коні отаву скубуть.* Шевч.

Ота́виця, ці, *ж.*=**Отава.** *Пустив волики на отавиці.* Чуб. V. 404.

Отага́с, са, *м.*=**Личман 1.** О. 1861. Х. 45.

Ота́к, *нар.*=**Оттак.** *Отак по козацьки: нема хліба, їсти пляцки.* Ном. 12291.

Отакеле́зний, а, е.=**Оттакелезний.**

Ота́кечки, *нар.*=**Оттакечки.** Ком. Р. І. 53.

Отаки́й, а́, е́=**Оттакий.** Ном.

Отакува́ти, кую, еш, *гл.* Атаковать. *Не на те я, миле браття, Січ отакувала, ой щоб я вам степи - луги та назад вертала.* Нп.

Ота́м, *нар.*=**Оттам.** *А батько де?—Отам і там.* ЗОЮР. І. 250.

Ота́ман, на, *м.* 1) Атаманъ, предводитель въ войскѣ. 2) Вообще старшее начальствующее лицо для группы людей, стоящихъ у одного дѣла, староста въ артели; **отаман** у чумаковъ, косарей, рыболововъ, щетинниковъ, пастуховъ, среди приказчиковъ—старшій приказчикъ и пр. Рудч. Чп. 251. Браун. 34. Вас. 191. *А як настане косовиця.... попереду отаман; заломить бриль на бакір, шарпне по косі разів зо два лопаткою і пішов косить.* Греб. 401. *Як що буде в одного хазяїна таких отар чотирі-п'ять, то ставиться над лич-*

манами отаман. О. 1862. V. Кух. 29. *Отаманом артіль кріпка.* Ном. № 10748.

Отаманéнко, ка, *м.* Сынъ атамана.

Отаманíти, нію, нив, гл.=Отаманувати. *Отаманити—не чарку в рукі держати: треба в голові багато думок обертати.*

Отаманíха, хи, *ж.* Жена атамана.

Отаманíвна, ни, *ж.* Дочь атамана.

Отаманíя, ня, *с.* соб. Атаманы, казацкое начальство. К. Чр. 23. *Черть-казаки позбирались на раду, а отаманія ще не посходилось.*

Отаманíство, ва, *с.* Званіе, обязанность, положеніе атамана. Г. Барв. 141. *Добивсь до отаманства, та й умер. Отаманство не легке діло.*

Отаманíський, а, е. Атаманскій. Левиц. Пов. 235.

Отаманува́ти, ну́ю, ешь, *гл.* Быть атаманомъ. *Мій дід десять год отаманував у Січі. Над сільським людом з його волі отаманує.* К. (О. 1862. III. 24)

Отáра, ри, *ж.* Большое стадо овецъ. На Кубани въ отарѣ отъ 1000 до 1500 штукъ О. 1862. V. Кух. 29, 38. *Пастухи стерегли сторожевіо вночі отари своєї.* Єв. Л. II. 8. Ум. **Отáрка, отарочка.** Мнж. 74.

Отарапáтіти, тію, ешь, *гл.=Оторопатіти.* Конот. у.

Отáрка, ки, отáрочка, ки, *ж.* Ум. отъ **отара.**

Отáти, тáну, нешь, *гл.* Ослабѣть, обезсилѣть. *Як покоситься до півдня Хведь, то вже й отав-отав, ляга й спить до полудня.* Волч. у.

Отвердíти, дію, ешь, *гл.* Затвердѣть. *А оце саме отверділо тіло.* Волч. у.

Отелúтися, люся, лишся, *гл.* Отелиться. *Корова отелиться.* Чуб. I. 50.

Отéмніти, нію, ешь, *гл.* Ослѣпнуть. *Годів сім мені було, як я отемнів.* Харьк. *На старість царь той отемнів і тяжко нудив світом, не бачив, як красуєсь світ зимою, а не літом.* Млак. 71.

Отепéр, *нар.=Оттепер.* *Отепер же я тебе з'їм, кобило.* Рудч. Ск. I. 7. Ум. **Отепéрки.** Грин. III. 340.

Отерéбини, и, *ж.* Негодные остатки.

Отерпáти, пáю, ешь, *гл.* Рвать въ куски. Вх. Лем. 445.

Отéрпнути, ну, нешь, *гл.* Отерпнуть, замереть. *Отерт і сам, не стало мови.* Мкр. Г. 56. *Як побачив вовка—отерп, одерев'янів, а шапка на самому чолопочку.* НВолын. у.

Отéрти, тру́, рéш, гл.=Обітерти. *Омию кров суху, отру глибокії тяжкії рани.* Шевч. *Отерла піну на губах.* Котл. Ен.

Отéртися, тру́ся, рéшся, *гл.=Обітертися.* *Сіла я, підперлася, заплакала, отерлася.* Чуб. V. 3.

Отерхáти, хáю, ешь, *гл.* Навьючить. (Гуцульск.).

Отéса, си, *ж.* Веревка, соединяющая концы передней оси съ оглоблями. *І отесу можна в кишку затягнуть, аби не буричала.* Ном. № 12172.

Отетенíти, нію, ешь, *гл.=Отетеріти.* *Побачили на ньому сорочку крадену у нас, считали—де взяв, а він мовчить,—отетенів.* Екат. у.

Отетéріти, рію, ешь, *гл.* Оторопѣть, растеряться. *Як стояла, так і отетеріла стара, а ні ворухнеться.* Грин. II. 230. *Як мені сказано: одчайся!—так я й отетеріла.* Г. Барв. 4. *Отетерів з ляку.* Грин. II. 226.

Отéць, отця́, и **вітця́,** зват. п, **отче.** 1) Отецъ. Ном. № 7088. *По дівонці отець-мати плаче.* Мет. 96. 2) Отецъ, титулъ священника, духовнаго лица. *Отець Залізо з келії вийшов.* Чуб. I. 162. Когда говорится объ отцѣ или священникѣ, употребляется: **пан-отець.**

Отéцький, а, е. 1) Отцовскій. *Прибудився та до отецького двору.* Чуб. I. 173. **Отéцький син, отéцька дитúна.** Названіе, прилагаемое къ добропорядочному сыну добропорядочныхъ родителей. *Ой Василю, Василю, отецька дитино!* Грин. III. 689. *Як лучиться отецький син, оддасть мене мати.* Мет. 8. 2) Отеческій.

Óтже, *нар.* 1) Вѣдь. *Отже збреше бісів син! Отже доведеться самому йти.* 2) Поэтому, слѣдовательно, итакъ.

Отирлувáти, лю́ю, ешь, *гл.* Поставить стадо овецъ на мѣстѣ, остановить для отдыха. О. 1862. V. Кух. 32.

Отирлувáтися, лю́юся, ешся, *гл.* О стадѣ овецъ: расположиться въ полѣ для отдыха. *Отара отирлувалась, зорюе і чабани посунули.* О. 1862. V. Кух. 34.

Отíшити, шу, шиш, *гл.* Усмирить, успокоить.

Отíк, отóку, *м.* Гной (изъ нарыва). Вх. Лем. 445.

Отіпанка, ки, *ж.* 1) Оборванная женщина. Змієв. у. 2)=**Отіпання.** Гол. Од. 35.

Отіпання, ня, *гл.* Очищеніе отъ кострики (конопли). Гол. Од. 38.

Отіпати, паю, еш, гл. Очистить отъ костриги (конопляю). Гол. Од. 35.

Отісонька, ки, *ж.* Ум. отъ **отося.**

Отлáс, су, *м.* Матерія: атласъ.

Отласúна, на, *ж.* Атласная матерія. *Скинула вельможна з себе отласину, та одягнула синюю свитину.* Нп.

Отó, отóж, *нар.* Вотъ, вотъ то, вотъ это, вотъ такъ. *Ото вийшов сіяч сіяти.* Єв. Мт. XIII. 3. *Ото ж тая дівчинонька.* Шевч. *Заходить ото він до мельника.* Чуб. І. 5. *Як хлоп'яття було, то прийшов чужозем'ець, татарин, і ото вже на Вишгород б'є.* ЗОЮР. І. 3. *Ото цяхована гиря.* Ном. № 1549. *Ото ротата на все село.* Ном. № 12983. *Ото ж він приніс. Ото ж ми ся в свого пана вірне дослужили, що на наші білі ручки й ніжки кайдани зложили.* Чуб. V. 996.

Отодí, *нар.*=**Оттодí**: *Отоді жінка буде старшою, як сорока побліс.* Ном. № 9059.

Отой, отá, отé, *мѣст.* Вотъ тотъ. *Побила мене ота чужа нива та позичений серп.* Ном. № 2140.

Отокува́тися, ку́юся, ешся, гл. Стать стоянкой. *Вилка отокувалась.* Миж. 188.

Отопúти, ся. См. **Отоплювати, ся.**

Отóпка, ки, *ж.* Отопленіе. *Вона в нас хату наймала за 9 руб. на год і отопка наша.* Пирят. у.

Отóплювати, плюю, еш, сов. в. **отопúти плю́, пиш,** гл. 1)—**що.** Отапливать, отопить. *Отоплюю дивольську корчму.* Г. Барв. 23. 2)—**кого.** Доставлять, доставить отопленіе для кого.

Отóплюватися, плююся, ешся, сов. в. **отопúтися, плю́ся, пишся,** гл. Отапливать, отопить свое жилье. *Отопитись нічим.* Г. Барв. 448. *Треба і отопитись, і одягтись, і прогодуватись.* Г. Барв. 98.

Отóра, ри, *ж.* Закваска. Котл. Ен. (Изд. 1809). Словарь 10.

Оторопáтіти, тію, еш, гл. Оторопѣть. *Як я йому росказав, що там діється,—так він так і оторопатів.* Борз. у.

Отóся, ся, *ж.*=**Отеся.** Ум. **Отісонька.** *Щоб тебе кончичько не довіз, зноб отісонька порвалась.* МУЕ. III. 142.

Оточáти, чáю, еш, отóчувати, чую, еш, сов. в. **оточúти, чý, чиш,** гл. Окружать, окружить. *Громадяне оточили Кобзу і почали його роспитувать.* Стор. МПр. 50.

Оточáтися, чáюся, ешся, отóчуватися, чуюся, ешся, сов. в. **оточúтися, чу́ся, чишся,** гл. Окружать, окружить себя.

Отóчини, чин, *ж. мн.* 1) Жиръ на тонкой кишкѣ. Конотоп. у. 2) Зерно или муха, остающаяся послѣ перетачиванія на решето.

Оточúти, ся. См. **Оточати, ся.**

Отóчки, чок, *ж. мн.* Потроха. Вх. Уг. 256.

Отóчувати, ся. См. **Оточати, ся.**

Отощáти, щáю, еш, гл. Отощать. *А котрі волы отощали, то ні марно пропали.* Чуб. V. 1058.

Отрáтитися, чуся, тишся, гл.=**Утрáтитися.** *Оженився сіромаха та й думку думає: оженився, отратився, та й щастя немає.* Чуб. V. 382.

Отримáти. См. **Отримувати.**

Отри́мач, ча, *м.* Инструментъ у бочаровъ, при помощи котораго они при складываніи клепокъ, прижимаютъ первую в послѣднюю клепку къ обручу. Части его: **вильцята, засув, клинéць.** Шух. І. 249.

Отри́мувати, мую, еш, сов. в. **отримáти, маю, еш,** гл. 1) Держать, удержать. Шух. І. 88. 2) Получать, получить.

Отрíб, рібу, *м.* Нутро, внутренности. Вх. Зн. 45.

Отрíбка, ки, *ж.* Родъ кушанья=**Отрíб?** *З отрібки баба - шарлатина.* Котл. Ен. IV. 31. (изд. 1809. IV. 18).

Отрóба, би, *ж.* Поносъ. Волын. Слов. Д. Эвари.

Отрóва, ви, *ж.*=**Отрута.** Вх. Лем. 445.

Отрóвний, а, е. = **Отруйливий.** Вх. Лем. 445.

Отроїти, рою, їш, гл.=**Отруїти.**

Отруби, бів, *мн.*—**пилúні.** Опилки. Вх. Зн. 45.

Отруїти, ся=См. **Отруювати, ся.**

Отру́йливий, а, е. Ядовитый, отравляющій. *На райськім дереві отруйлива гимия.* К. МХ. 41.

Отру́нок, нку, *м.* Желудокъ. Харьк.

Отрусúти, ся. См. **Отрушувати, ся.**

Отру́та, ти, *ж.* Отрава, ядъ. Мет. 90. 88. *Хоч у губу візьміть: може з отрутою дасте.* Ном. № 11559. Ом. **Отрутонька.** Чуб. V. 879.

Отру́хнути, ну, неш, гл. Потерять присутствіе духа? лишиться силъ? *Убіла вдруге бліда таки і як риба в'яла, що аж я її сама стала розважати: чого ти така? Моя отрухла.* І. Барв. 127.

Отру́шувати, шую, еш, сов. в. **отрусúти, шу́, сиш,** гл.=**Обтрушувать, струсúти.**

Отру́ювати, рую́ю, еш, сов. в. **отруїти.** руй, їш, гл. Отравлять, отравить.

Грин. І. 32, 33. *Нашо медом напоїла, козаченька отруїла.* Чуб. V. 435.

Отру́юватися, рю́юся, ю́шся, сов. в. **отруїтися, руюся, їшся,** *гл.* Отравляться, отравиться.

Отру́я, ру́ї, *ж.*=**Отрута.**

Отсе́, *нар.* Вотъ, вотъ это. *Отсе ви, браттї, не добре зробили, що напилою хозяка цуяти пустили.* Нп.—*Отсе тобі, козаченьку, три дороженьки вкупі.* Чуб. V. 940.

Отсе́й, отсе́я, отсе́, *мьст.* Вотъ этотъ. *І отсі порошниці він зробив.* Федьк. *Обридло всьотаться... по світу з нудьою та отсією торбою.* Стор. М. Пр. 41.

Отта́к, *нар* Вотъ такъ, вотъ такъ то. *Оттак Вовчок женё злахів повчок.* Ном. № 673. *Оттак! не бродячи качку піймав.* Ном. № 1648. **Отта́к-пак.** Вотъ такъ то, вотъ какъ. *Чого це ти, о. Хведор, взявся на своїх дочок? Вони ж дурно не їдять твого хліба...—Оттак-пак! Ба що б посідали та руки поскладали.* Левиц. І. 141. Ум. **Отта́ненькии, отта́нечки.**

Оттакелёцький, а, е=Оттакелевский. *А яких я волів знав!... Чи повірите? Оттакелецькі роти!* Левиц. Пов. 194.

Оттаки́й, а́, е, Вотъ такой. *Оттаке то на сім світі роблять модям люде.* Шевч. Ум. **Оттане́нький, оттаки́сінький.** Грин. І. 118.

Отта́м, *нар.* Вотъ тамъ. *Оттам на городі вовк свиню ззів.* Ум. **Отта́нечки.**

Оттепе́р, *нар.* Вотъ теперь. *Оттепер ні до тору, ні до жінки.* Ном. Ум. **Оттепе́реньки, оттепе́речки.**

Отти́м, *нар.* Поэтому. *Оттим би то, панове, треба людей поважати.* Нп.

Отто́, *нар.*=**Отто.** *Отто мені щастя, і'анно, як я стою увечорі під вишнями та дожидаю мою милого.* Левиц. І. 48.

Оттоді́, *нар.* Вотъ тогда. *Оттоді ми заходилось.* Шевч.

Оттоді́шній, ня, не. Тогдашній, вотъ тогда бывшій. Драг. 83.

Отто́й, отта́, отте́, *мьст.* Вотъ тотъ. *Умер оттой Лисенко, та вдова продавала худобу.* МВ. II. 26.

Оттуди́, *нар.* Вотъ туда. *Оттуди тобі дорога.* Левиц. Пов. 189.

Отту́т, *нар.* Вотъ здѣсь, вотъ сюда. *Оттут тобі, моя доле, оттут пропадати.* Мет. 13. *Боже, поможи, оттут і положи.* Ум. **Отту́теньки, отту́течки.**

Отума́нити, нію, ниш, *гл.* Обмануть, одурачить.

Отумані́ти, ні́ю, еш, *гл.* Одурѣть, стать въ тупикъ. *Отуманіє дівка зовсім.* О. 1862. І. 74.

Оту́т, *нар.*=**Оттут.** Ум. **Оту́теньки, оту́течки.** *Отутеньки ставатимем.* Кролев. у. *Ось зараз були отутечки.* Грин. II. 142.

Оту́ха, хи, *ж.* Ободреніе, утѣшеніе. *Тільки його й отухи, що вин'є.* Козел. у. Слов. Д. Эварн.

Отхня́битися, блюся, бишся, *гл.* Отколоться, отстать. Мнж. 188.

Отцё, нар.=Отсе.

Отцёвий, а, е. Отцовъ, отцовскій. *Не так по отцевої й матчиної молитви прохати, як її проклясти.* Чуб. V. 849.

Отцёвський а, е=Отцевий. *Отцевського хліба-солі з упоком уживати.* Грин. III. 693.

Отцёвщина, ни, *ж.*=**Батьківщина.** *А той запорожець як неблагополучно стало у Січі, прийшов на отцевщину.* О. 1861. Х. 33.

Отцёй, отца́, отце́, *мьст.*=**Отсей.** Ном. **Отчемесува́ти, су́ю, еш,** *гл.* Отрѣзать большой кусокъ. Лубен. у.

Отчи́зна, ни, *ж.* 1)=**Батьківщина.** *Кидають отчизну і свою дідизну. свої пасіки й левади.* АД. II. 48. 2) Отечество, отчизна, родина. *Хоч би ти... для отчизни кинувсь із мосту в воду, то й я за тобою.* К. ЧР. 77.

Отчи́нний, а, е. Отечественный. *Ворога отчизного скараймо.* К. ЦН. 293.

Отчи́на, ни, *ж.*=**Отчизна** І. Чуб. V.

Отяга́ти, гаю, еш, сов. в. **отягти́, гну́, гнеш,** *гл.* Оттягивать, оттянуть (внизъ своею тяжестью). *Червонці аж кишеню мені отягнули.* Драг. 52.

Отяга́тися, гаю́ся, ешся, *гл.* 1) Отставать. *Він іде попереду, а я отягаюсь, отягаюсь, та як побіжу додому.* Камен. у. 2) Откладывать, оттягивать, затягивать дѣло. См. **Отягтися.**

Отя́гуватися, гуюся, ешся, *гл.*=**Отягатися.** *Радок зрозумів, що Ольга отягувалась.* Левиц.

Отягті́ся, гну́ся, нешся, *гл.* Подкормиться, потолстѣть. (Худі коні) отялись, узяли тіло, стали коні хоч куди. Мнж. 22. *Кабан в сажу уже трохи отягся.* Павлогр. у. См. **Отягатися.**

Отягчи́ти, чаю, еш, сов. в. **отягча́ти, чу́, чи́ш,** *гл.*=**Отяжати, отяжити.** *Думки так отягчили їй голову.* Г. Барв. 521.

Отяжа́ти, жаю, еш, сов. в. **отяжи́ти, жу́, жи́ш,** *гл.* Отягощать, отяготить.

Отяжі́ти, жію, еш, *гл.* 1) Отяжелѣть. 2) Обременіться. *В неї очиці отяжіли слізьми.* МВ. І. 43.

Отя́митися, млюся, мишся, *гл.* Опомниться, Квит.

Офіра, ри, *ж.*=**Охвіра.** Чуб. І. 168.

Офірува́ти, рую, еш, *гл.*=**Охвірувати.** Чуб. III. 376.

Офіція, ції, *ж.* Служба. *Не хазяйнував він, а тереся по офіціях: то за писаря був у скарбу, то коло винниці, то за підлісничого був.* Св. Л. 275.

Офіціяліст, ста, *м.* Служащій. К. Кр. 18.

Офлис, су, *м.* Тонкій древесный стволъ, идущій на дрова или на огорожу; хворостина. Вх. Лем. 445.

Ох, *межд.* Охъ, ахъ. *Ох я нещасний, що маю діяти?* Чуб. V. 116. *Ох мені мхо!* Левиц. І. 144.

Оха́б, ба, *м.* 1) = **Охаба 2.** Желех. 2)=**Охаба 3.** Вх. Лем. 445.

Оха́ба, би, *ж.* 1) Гнилая колода. Вх. Зн. 45. 2) Лужа, болото, старое русло рѣки. Вх. Зн. 45. 3) Негодникъ, негодница, безпутникъ. Вх. Зн. 45.

Оха́бисько, ка, *с.*=**Охаба 2.** Вх. Зн. 45.

Оха́бити. См. **Охабляти.**

Оха́битися, блюся, бишся, *гл.* 1)—**чого́сь.** Забыть, потерять что-либо, воздерживаться отъ чего-либо. Вх. Зн. 45. 2)—**до́ма.** Остаться дома. *Я ся охабив дома.* Вх. Зн. 45.

Оха́бище, ща, *с.*=**Охаба 2.** Вх. Зн. 45.

Охабле́ний, а, е. Никому ненужный, отъ котораго каждый хотѣлъ бы избавиться. **Дідько охабле́ний.** Окаянный, проклятый чертъ. Вх. Зн. 45.

Охабля́ти, бля́ю, еш, сов. в. **охаби́ти, блю, биш,** *гл.* 1) Оставлять, оставить. *Мене - с охабив фраїречку першу.* Вх. Лем. 445. 2) Портить, испортить. Желех.

Охаї́ливий, а, е=**Охайний 1.**

Охаї́ливість, вости, *ж.*=**Охайність.**

Охаї́ливо, *нар.*=**Охайно.**

Охайлу́чити, чу, чиш, *гл.* Ополоть, очистить отъ вѣтвей=**Охаючити.** *Треба цю яму охайлучити.* Пр. у.

Охаї́нний, а, е. 1) Опрятный, чистоплотный. *Таке було кукібне, таке було охайне.* Г. Барв. 439. 2) Очищенный, выхоленный. *Зілля моє да охайнє! Дитя моє да хохинє! Я ж тебе да охаяла, Марусенько да уаяла.* Мет. 229.

Охаї́ність, ности, *ж.* Опрятность, чистоплотность. Сим. 135. *Людям чини шайность, а коло себе май охаїность.* Ном. № 11249. **Мати охаї́ність.** Быть опрятнымъ.

Охаї́но, *нар.* Опрятно. **Охаї́но ходи́ти.** Опрятно держать себя.

Охазяйнува́тися, нуюся, ешся, *гл.* Обзавестись хозяйствомъ.

Охамену́тися, ну́ся, не́шся, *гл.*=**Охаменутися.** *Е, як би то ви охаменулись, та знов взялись за діло—дали б поміч.* Харьк. г. *І не зчується, не охаменеться сам, обудить його, як що перепурхне або щелесне.* МВ. (О. 1862. І. 98).

Охандо́жити, жу, жиш, *гл.* Очистить, вычистить. *Пора вже поросята охандожити.* Кіев. г.

Охандужи́ти, жу, жиш, *гл.* Одурачить, осрамить. *Не дай, Господи, як із москалем зчепиться... так і охандужить.* Рудч. Ск. II. 170.

Охання, ня, *с.* Оханіе. *Чулися молоді жарти веселі, охання голосне між молодиціями.* МВ. (О. 1862. І. 101).

Охану́тися, ну́ся, не́шся, *гл.*=**Охаменутися.** *Оханувся та за діло взяся.* Мкр. Н. 40. *Оханись, Господь з тобою.* Мир. ХРВ. 52.

Охараскува́тися, куюся, ешся, *гл.* Отнѣкиваться, отговариваться. *Немає я мене грошей: щоб мені, та бодай мені... коли я брешу! Немає й не просіть,—охараскуєтися було старий.* Грин. II. 185.

Охати, хаю, еш, *гл.* Охать, стонать. *Чує, щось оха.* О. 1862. І. 30.

Охаю́чувати, чую, еш, сов. в. **охаю́чити, чу, чиш,** *гл.*=**Обхаючувати, обхаючити.**

Оха́ювати, оха́юю, еш, сов. в. **оха́яти, ха́ю, еш,** *гл.*=**Охаючувати, охаючити.** *Зілле моє та охайнє, дитя моє та хохинє! Я ж тебе та охаяла. Марусеньку та уаяла.* Мет. 229.

Оха́ювати́ся, оха́юю́ся, ешся, сов. в. **оха́ятися, ха́юся, ешся,** *гл.* Прибираться, прибраться, привести въ чистый и опрятный видъ. Сим. 129.

Охва́ра, ри, *ж.*=**Огвара. Жінка охва́ра.** Вѣдьма, колдунья. Вх. Зн. 43.

Охва́т, ту, *м.* Болѣзнь: стрѣльба въ поясницѣ. Вх. Лем. 445.

Охвати́ти. См. **Охвачувати.**

Охва́чувати, чую, еш, сов. в. **охвати́ти, чу́, тиш,** *гл.*=**Обхоплювати, обхопити.**

Охвице́р, ра, *м.* Офицеръ. Чуб. V. 977. Левиц. І. 30. Ум. **Охвице́рик, охвице́рочко.** Мил. 216.

Охвице́рський, а, е Офицерскій. Чуб. V. 1010.

Охвици́ни, цин, *м. мн:* Флигель.

Охвиці́ант, та, *м.* Официантъ, лакей. *І сказано—у пана охвиціантів тих повно.* Рудч. Ск. II. 204.

Охві́ра, ри, *ж.* Жертва. *Яка віра, така й охві́ра.* Ном. № 4.

Охві́рний, а, е. Пожертвованный. *Охві́рний образ.*

Охві́рувáти, ру́ю, еш, *гл.* Жертвовать. *Охві́рувати Богові. Охві́рувати їх* (гроші) *на яке добре діло.* Грин. II. 143.

Охві́рува́тися, ру́юся, ешся, *гл.* Жертвовать собой, обрекать себя.

Охві́тний, а, е. Пріятный; удобный.

Охві́тність, ности, *ж.* Пріятность, удовольствіе; удобство. *Прибрав знакомих для поради, охвітности й потіхи ради.* Мкр. I. 67.

Охві́тно, *нар.* Пріятно, съ удовольствіемъ, удобно, безопасно. **Охві́тніше.** Пріятнѣе, лучше, удобнѣе, безопаснѣе. *Люде приралп, щоб кою за дитину,—все таки, кажуть, охві́тніше.* Сим. 234. *Чого... тітусю, з цíпочкоm?—Охві́тніше, каже, од собак.* Сим. 235. *Дівчата були ще раді, що парубки з ними,—і веселіше, і охві́тніше.* Мир. Пов. 149.

Охворі́ти, рію, еш, *гл.* Заболѣть. Вх. Лем. 445.

Охвостувáти, а, е. Обрѣзать, жерди, палкѣ: съ одного конца потоньше, чѣмъ съ другого. *Кажуть, товстí кровки, а вони з одного кíмця товщі, а з другого тонші—охвостувáті.*

Охво́та, ти, *ж.* Родъ женскаго верхняго платья. *Були в свитках, були в охвотах, були в дульетах і в капотах.* Котл. Ен. Ш. 51. 2) Удовольствіе. *Роби до поту, а їж ув охвоту.* Ном. № 12124.

Охи́ба, би, *ж.* Погрѣшность, ошибка.

Охи́жа, жі, *ж.* Защита (въ смыслѣ строенія). Мнж. 188.

Охижі́ти, жію, еш, *гл.* Разъяриться, озлиться. *Годинонько ж моя! Як вона охижіла, яке страшне зробилося в неї те личко гоже.* МВ. (О. 1862. III. 43).

Охи́ва, ви, *ж.* Мокрая вьюга, мятель. Мнж. 188. *Охиза поїхала.* Ном. № 628. *Приходить* (зима) *в село страшною хуртовиною, приводить за собою своїх діток—хмзи й охизи та... морози.* Мир. ХРВ. 125.

Охі́тний, а, е=Охотний. *Катерина охітніша від мене до книжок.* Левиц. Пов. 285.

Охі́тниця, ці, *ж.* Охотница. *Юлія—охітниця, та до сліз доводить.* Ном. № 12561.

Охі́тно, *нар.=***Охоче.** *Якось до діла берусь охітніше.* Левиц. I. 112. *Зоставайся... будемо тут удвох жити... буде нам з тобою охітніше, аби твоя охота.* Чуб. II. 98.

Охі́чно, *нар.=***Охітно, охоче.** *Так як я се охічно робив, так охічно аби у чес сак риба йшла.* Шух. I. 225.

О́хкати, каю, еш, *гл.=***Охати.**

Охля́(ну)ти, ну, неш, *гл.* Ослабѣть (о связи частей въ чемъ либо) *В возі охлябло все.*

Охля́нути См. **Охлясти.**

О́хляп, *нар.* Безъ сѣдла. О. 1862 X. 111. *Сидя охляп на коні.* Котл. Ен. III. 30. *На коні сидить охляп.* Шевч.

Охля́пнути, пну, неш, *гл.=***Охлянути.** Вх. Лем. 445.

Охля́сти и охля́нути, ля́ну, неш, *гл.* Отощать, обезсилѣть, ослабѣть. Котл. Ен. I. 17. *Охляв, як в дощ щеня.* Ном. № 12134. *Охляв уже, не ївши три дні.* Рудч. Ск. I. 137. *Циган здорово охляв, не може* (коси) *тяти вже ніяк.* Грин. I. 121. *Сиджу сама, серце в мене охляло.* Г. Барв. 299.

Охмайри́н, на, *м.=***Розмайрин?** *Не несіть мя через млин, бо там смердить охмайрин.* Гол. I. 211.

Охмання, ня, *с.* Желавіе. *У моєму охманню супереки йде.* Г. Барв. 231.

Охмáтися, маюся, ешся, *гл.* Желать, стремиться. *Іще й не охмáється й заміж.* Г. Барв. 9. *Я охмалася йти за його.* Г. Барв. 231.

Охмеля́тися, ля́юся, ешся, *гл.* Вытрезвляться. *Ну к чорту! Швидче охмеля́йся.* Котл. Ен. V. 29.

Охмирі́ти, рію, еш, *гл.* Опечалиться, омрачиться. *Як замедужала, так і охмиріла вона.* Волч. у. (Лобод.).

Охмолоста́тися, таюся, ешся, *гл.* Привыкнуть, обойтить. Лубѣн. у.

Охнути, ну, неш, *гл.* одн. отъ **о́хати.** Охнуть.

Охнутися, нуся, нешся, *гл. Я так і охнулась і сама не стямилась.* Г. Барв. 127.

Охоло́да, ди, *ж.* Прохлада.

Охоло́джувати, джую, еш, сов. в. **охолоди́ти, джу́, ди́ш,** *гл.* Прохлаждать, прохладить. *Рами мої постреляні та порубані окропи, охолоди.* Дума.

Охоло́джуватися, джуюся, ешся, сов. в. **охолоди́тися, джу́ся, ди́шся,** *гл.* Прохлаждаться, прохладиться.

Охолоди́ти, ді́ю, еш, *гл.*=**Охолоти.** *Руки йому вовсім охолоділи.* Стор. М. Пр. 21.

Охоложа́ти, жа́ю, еш, *гл.*=**Охолоджувати.** *Вовка земля, холодне повітря—нічо її не охоложало.* Мир. Пов. II. 74.

Охоло́джувати, жую, еш, *гл.* = **Охолоджувати.**

Охоло́нути, ну, неш, *гл.* Похолодѣть. *Я так і охолов, як забачив вовка.* НВолын. у. *Ті як почули,—так і охололи, що й слова не вимолять.* Рудч. Ск. II. 36.

Охоро́на, ни, *ж.* Охрана.

Охорони́ти, ню́, еш, *гл.* Охранять.

Охо́та, ти, *ж.* Охота, желаніе, удовольствіе. *І до діла не я, до роботи не я,— з хлопцями погуляти,—то ж охота моя.* Грин. III. 356. *Як поторобиш до тому, то й їстимеш в охоту.* Посл. Волч. у. 2) Охота. *Взяв йому* (хорта) *з собою да й пішов на охоту.* Рудч. 3) Охотничья собаки. *Сів на коня, забрав свою охоту і поїхав.* Рудч. Ск. I. 123. 4) **Охо́тою.** Добровольно. *Охотою пішов у москалі.* **Ум. Охо́тонька.**

Охо́титися, чуся, тишся, *гл.* Желать. *Не охотилась іти за Василя.* Г. Барв. 390.

Охо́тка, ки, *ж.*=**Охота 1.** *Та кому й в охотку буде почути за нас, як не нашим таки братчикам-українцям.* О. 1862. VI. 84.

Охо́тливий, а, е=**Охочий.** *Найбільше було дітвора охотлива слухати мене.* О. 1862. V. 29.

Охо́тний, а, е. Добровольный. **Охо́тне ві́йсько.** Волонтеры, добровольцы. *Як ми ув охотне військо од отця, од матері, од роду од'їзджали, ми з отцем, з матір'ю і з родом опрощення брали.* Дума.

Охо́тник, ка, *м.* 1) Доброволецъ, волонтеръ. 2) Охотникъ. *Раз у-осени пан поїхав на лови; з ним багато було охотників.* Рудч. Ск. II. 75.

Охоту́ха, хи, *ж.* Охотница, желающая. *А я муха полетуха, шить і прясти охотуха.* Грин. III. 666.

Охо́че, *нар.* Охотно.

Охочекомо́нний, а, е. Принадлежащій къ вольной кавалеріи — **військо.** Вольная кавалерія.

Охо́чий, а, е. 1) Добровольный, желающій, охотный. *Хоч чарна як, а все охоча іще чарнішою щоб бути.* Котл. Ен. V. 17. *Була тут осяка з них охоча пожар щоб швидче розвести.* Котл. 2)—**до чо́го.** Падкій на что, любитель чего. *А ти ж, сусіде, чув од кого, що я охочий до лящів?* Гліб. *Коза не дуже був охочий до розмови.* Стор. М. Пр. 116.

О́хрест, *нар.* Накрестъ, крестомъ. *Охрест склала руки.* Гол. *І складає собі руки на охрест на груди.* Рудан. I. 40.

(х)хрести, тів, *м.* Принадлежности крестнаго хода: хоругви, кресты и пр. *Оттут то було плачу, як охрестів та мари принесли.* МВ. (О. 1862. I. 87). ЗОЮР. II. 285.

Охрести́ти, ся. См. **Охрещати, ся.**

Охрещати, щаю, еш, сов. в. **охрести́ти, щу́, стиш,** гл. Крестить, окрестить. *Що Іван Хреститель воду охрещає.* Грин. III. 5. *Та вівчері охрестили і Марком назвали.* Шевч.

Охрещатися, щаюся, ешся, сов. в. **охрести́тися, щу́ся, стишся,** гл. 1) Получать, получить крещеніе. *Чи без щастя уродився, чи без щастя охрестився.* Чуб. V. 233. 2) Перекрещиваться. *Тільки ж що доїв окрайця й сала четвертину, охрестився.* Мкр. Н. 10.

Охри́плий, а, е. Охрипшій. *Охрипле з перепою голос.* Мир. Пов. II. 76.

Охри́п(ну)ти, пну, неш, *гл.* Охрипнуть. *Аби була маска слухати, поки не охрип—співатиму.* Шевч.

Охря́(ну)ти, ря́ну, неш, *гл.*=**Охлянути.** *Здається, я іще не дуже старий, а зовсім охряв, так що ні ніг, ні рук не чую.* О. 1862. II. 24.—**на но́ги.** Устать, подбиться. *Довго герся підтюпцем, поки на ноги охряв, аж підошов не чув.* Полт. у.

Охті́ти, хчу, хтиш, *гл.* Охать, жаловаться. Вх. Зн. 45.

Оху́нути, ну, неш, *гл.* Похудать *Поки гладкий огудне, то гудий здохне.* Ном. № 5678.

О́хух, ха, *м.*=**Оглух.** Ном. № 6306.

Оцапі́ти, пію, еш, *гл.* Одурѣть. Сим. 12.

Оцаро́к, рка, *м.* Загонъ для скота. Мирг. у.

Оцари́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Воцариться, поселиться. *Пан наш був оцарився собі у нашій хаті.* Харьк. г.

Оцве́нок, нка, *м.* Кусокъ, обрубокъ (дерева, желѣза). Мнж. 188.

Оцві́стй. См. **Оцвітати.**

Оцвіта́ти, та́ю, еш, сов. в. **оцві́стй, ту́, те́ш,** гл. Отцвѣтать, отцвѣсть. *А чи занів мак? — Цвіте. — А чи опів мак?* Маркев. 76.

Оцé, *нар.*=**Отсе**. *Оце твої дітки.* Шевч.

Оцéй, **оця**, **оцé**, *мн.т.*=**Отсе**.

Оцет, **о́цту**, *м.* Уксусъ. (Канев. у.). *Неси щуку-рибу з оцтом.* КС. 1882. V. 362. *Насміхались воїни, подаючи йому оцет.* Єв. Л. XXIII. 36. *Піднести з оцтом губи.* Котл. Ен. III. 17.

Оцирклюва́ти, **кл**і**ю́**, **еш**, *гл.* 1) = **Обцірклювати**. 2) Переносно: поставить въ безвыходное положеніе? Опутать? *Здурів і я на старі літа: кругом себе оцирклював.* Греб. 350.

Оці́лок, **лку**, *м.*=**Кресало**. Вх. Уг. 256.

Оці́нува́ти, **ну́ю**, **еш**, *гл.* Оцѣнить. *Оцінували мене добре старий мій: та ти, кажеш, не стоїш і два шаги.* Харьк. г.

Оцу́палок, **лка**, *м.*=**Одупок**.

Оцу́пiти, **пію**, **еш**, *гл.* Затвердѣть.

Оцу́пок, **пка**, *м.* Обрубокъ, бревно, полѣно. *Попроси оцупок березини на веретена, а то й на опалю.* Г. Барв. 523.

Оцюди́, *нар.*=**Осюди**. *Оцюди положили*

Оцюди́ лишень слу́хай. Слушай это. Ном.

Оча́, **ча́ти**, *с.*=**Оченя**. Вх. Лем. 455.

Оча́й, *нар.* = **Ачей**. *Очай би чи не встала на Чорному морю быстрая хвиля, очай би чи не повирвала якорі в турецькій каторзи.* Чуб. V. 933.

Оча́нка, **нки**, *ж.* Раст. Euphrasia officinalis L. ЗЮЗО. I. 123.

Оча́патися, **аюся**, **ешся**, *гл.* **Придти въ** сознаніе. *Поклали сторч головою в сні, і через кількі часу я (н'яний) очапався.* Грин. II. 178.

Очарува́ти, **ру́ю**, **еш**, *гл.* Очаровать, околдовать. *Ти, дівчино, чаровниченька, очарувала-сь моє миленько, очарувала-сь серце і душу.* Чуб. V. 75.

Очевúдьки, **очевúдячки**, *нар.* Очевидно, явно, на глазахъ, предъ глазами. *Всі очевидьки їх понажали.* Левиц. I. 385. *Потомок перевертня очевидячки вертався до свого роду.* Левиц. I. 161. *Стережеться він виявити свою вину очевидячки.* Чаще съ предлогомъ **у**. *Вони тебе у очевидьки ощукують.* К. ЧР. 301. (Вовки) *іззіли у очевидячки лошака.* Рудч. Ск. I. 90. *Не приснилось, а в очевидячки явилось.* К. ЦН. 230. *Христі, мов живе, усе те стало в очевидячки.* Мир. Пов. II. 84.

Очедúрини, **рин**, *ж. мн.*=**Похрестини**. Мил. 27.

Очемéрiти, **рію**, **еш**, *гл.* Одурѣть, прійти въ безсознательное состояніе. *Вони на мене напали і хотіли вигнать; а тут зразу кричать: „бережись, бо вдарить тебе кілком!—я й очемерів і не знаю як повернувсь, та й ударив їй.* Екатеринослъ. у.

Óченько, **ка**, *с.* Ум. отъ **око**. Чуб. V. 2, 246.

Очéньпати, **паю**, **еш**, *гл.* Выздоровѣть, подняться послѣ болѣзни. *Цілу весну мене теплим молоком напували, поки я трохи оченьпала.* МВ. (О. 1862. III. 42).

Очéнiй, **нáти**, *с.* Глазокъ. *Вміла мати брови дати, карі очинята, та не вміла на сім світі щастя-долі дати.* Шевч. Ум. **Очинятко**.

Очéпа, **пи**, *ж.* Крюкъ, багоръ, которымъ притягиваютъ къ берегу плотъ. Вх. Зн. 45.

Очепúти, **ся**. См. **Очепляти**, **ся**.

Очепiрúтися, **рюся**, **ришся**, *гл.* Схватиться, уцѣпиться. *Так він, як почув бичок, очепірився йому за хвіст і потяв з ём.* Грин. I. 44. *Напхлась вишню, очепірився та їсть.* Харьк. у.

Очепля́ти, **пля́ю**, **еш**, сов. в. **очепи́ти**, **плю́**, **пиш**, *гл.* Обвѣшивать, обвѣсить кругомъ чего ткань, надѣть—напр. юбку и пр. *Василина очепила плахту цьовком тканому.* Мкр. II. 24.

Очепля́тися, **пля́юся**, **ешся**, сов. в. **очепи́тися**, **плю́ся**, **пишся**, *гл.* Цѣпляться, уцѣпиться, запѣпиться, пристать, привязаться. Мил. 21. *Вона (відьма) давай на його сідать... Очепиться за його, то він і таска її.* Драг. 71. *А діти як очепились за шию мені, то й не встрянаються.* МВ. I. *Як очепився я жити у пана, то й жиму вже сьомий рік.* (Миус. окр.). *Як очепиться який біс, що на в-руні кімь ходе, то загребуе коня.* НВолын. у.

Очепурúти, **рю**, **ри́ш**, *гл.* Очистить, привести въ порядокъ. *Очепурити двір.* Рк. Левиц.

Очерви́вiти, **вію**, **еш**, *гл.* 1) Очервивѣть. 2) Опротивѣть, надоѣсть.

Очере́дити, **джу**, **диш**, *гл.* Остепенить, удержать. *Оже не очередили (сина), що хоч йому роби, а не очередили.* Кобел. у.

Очере́мха, **хи**, *ж.*=**Черемуха**. Мет.

Очерéт, **ту**, *м.* Камышъ. *Бодай тая річка очеретом заросла.* Чуб. III. 123. *Чорт сидить в очереті та полохає жабів.* Чуб. I. 106. Ум. **Очеретець**.

Очеретúна, **ни**, *ж.* Стебель камыша. *Білли три дівчини, вирвали три очеретини.* Чуб. I. 127. **Щоб тебе очеретиною зми́яли!** Пожеланіе смерти (отъ обычая мѣрять мертвеца камышиною). Мил. 168. Ум.

Очерети́нка, очерети́ночна. *Прямесенька як очеретиночка.* О. 1862. IV. 71.

Очерети́нка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **очеретина.** 2) Трубка изъ камыша.

Очеретува́тий, а, е. Поросшій камышемъ. *Очеретуватий степ.*

Очере́тяний, а, е. Камышевый. Котл. Ен. V. 8. **Очеретя́ний басо́н.** См **Басон.**

Очеретяни́к, ка́, *м.* Чертъ, живущій въ тростникѣ.

Очерети́нка, ки, *ж.* Птица: Silvia arundinacea. Вх. Пч. II. 14.

Очеркну́ти. ну́, не́ш, *гл.*=**Обчеркнути.** *Держи мак у правій руці, обсип себе і очеркни ним себе округи там, де станеш.* Чуб. I. 85.

Очеркну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* 1)= **Обчеркнутися.** Грин. I. 69. 2) Черкнуться, задѣть. *Як скочив я через тин, та й не очеркнуся.* Нп.

Очерни́ти, ню́, ни́ш, *гл.*=**Обчернити.**

Очерт, ту, *м.* Кругъ. **Очертом, очертою.** Кругомъ, въ кружекъ. *Очертом сіда ли, срібло й злато на три части паювали.* Дума. *Очертами сідали, пили да гуляли.* Макс.

Очечко, ка, *с.* Ум. отъ **око.** Мил. 185.

Очи́кнути́ся, ну́ся, не́шся, *гл.* Очнуться. *Ластівочко-перепілочко, підлетіла під оконечко: очикнися, господиночко! Коровочки потелилися.* Мет. 341.

Очи́ншува́тися, шу́юся, ешся, *гл.* Поселиться на чьей либо землѣ на чиншовомъ правѣ. *Очиншувались—тепер день і ніч кленуть свій дурний розум.* О. 1862. IV. 105.

Очи́стити, ся. См. **Очищати, ся.**

Очи́ська, очи́ська, *с. мн.* Ув. отъ. **очі.** *Ті очиська чорні, ті бровища аж сині.* Левиц. I. 441.

Очи́ток, тку, *м* а также *мн.* **очи́тки.** Раст. Sedum acre. L. ЗЮЗО. I. 173, 136.

Очи́ці, очи́ць, *с.* Ум. отъ **очі.** Глазки. *Ранця пташка зубці теребить, а пізня очиці жмурить.* Ном. № 11309. *Орисі аж очиці блищають.* Св. Л. 40, 41.

Очища́ти, ща́ю, ещ, сов. в. **очи́стити, щу, стиш,** *гл.* Вычищать, вычистить. *Очищаєш ти, водо яваленна, нонорожденного од позору.* Чуб. I, 132.

Очища́тися, ща́юся, ешся, сов. в. **очи́ститися, щуся, стишся,** *гл.* Очищаться, очиститься. *Ходен із прокаженних не очистився.* Єв. Л. IV, 27.

Очище́ння, ня, *с.* Очищеніе. Ном. Єв. Мр. I. 44.

Очі, См. **Око.**

Очі́кувати, кую, еш, *гл.* Поджидать, ожидать. *Пішов той, а решта сидимо, очікуємо.* Св. Л. 222. *Першою торгу не кидайсь, а другою не очікуй.* Ном. № 10520.

Очі́пок, пка, *м.* Головной уборъ замужней женщины—вродѣ чепчика. Чуб. V. 11. 424. КС. 1893, V. 283. *Знаю, що в Хіврі немa очіпка.* Ном. № 6538. Ум. **Очіпочок.** Мил. 195.

Очко, ка, *с.* 1) Ум. отъ **око.** *Там то очка як терночок.* Чуб. V. 217. 2) Отверстіе въ улѣ для пролета пчелъ. *Не стромляй палічки в очко, бо пчола вкусить.* Васильк. у. 3) Петля въ сѣти (Браун. 9) и вообще въ вязаньи. 4) Часть **начи́ння.** (Ум.). МУЕ. III. 18, 19. 5) Значекъ на картѣ. 6) Квадратъ на шахматной доскѣ. Канев. у. 7) Камешекъ въ перстнѣ. Мил. 6, 103. *Ой дав мені Іван перстінь із трьома очками.* Грин. III. 70. 8)—**волове, рябе́яче.** Птица Sylvia nisoria. Вх. Пч. II. 14. 9) *мн.* **очки.** Растеніе: Пастушья сумка, Capsella bursa pastoris. Мнж. 88. 10). **Очка жабині.** Растеніе: Myosotis intermedia. Вх. Пч. I. 11. См. **Вічко.** 11) **Очко́ волове.** Раст. Inula salicina. Лв. 99.

Очко́ве, вого, *с.* Подать съ улья.

Очкови́й, а́, е́. Очковый.

Очкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Прививать щиткомъ, глазкомъ.

Очку́р, ра́, *м.* 1) Шнурокъ, вдѣваемый въ штаны для ихъ поддержанія, гашникъ. Чуб. VII. 46. КС. 1893. V. 279. *Штани на йому без очкура й матні.* Стор. М. Пр. 169. *З перед яку очкур лупцює.* Ном. *Били мене сюлько влізло—очкур перервали.* Чуб. 2) У мѣщанъ: презрительное названіе крестьянина. *Міщанин узиває селянина—***очку́р, чубрі́й,** *а селянин міщанина—***салогуб.** О. 1862. VIII. 32.

Очкурни́к, ка́, *м.*=**Очкурня.** Шух. I. 153.

Очкурня́, ні́, *ж.* Верхній край шароваръ запитый широкимъ рубцемъ такъ, что въ него втягивается **очкур.** Чуб. VII. 416 Драг. 68. *Штани... з очкурнею.* Грин. II. 289.

Очма́на, ни, *об.* Одурѣвшій, ошалѣвшій человѣкъ. *Куди ти, очмано, лізеш?* Ном. № 2799.

Очмані́ти, нію, еш, *гл.* Очумѣть. *Чи він очманів, чи що з ним діється?* Полт. у.

Очни́й, я, е. Глазной.

Очорті́ти, тію, еш, *гл.* Надоѣсть, опротивѣть. ЗОЮР. I. 164. *Уже мені очорті-*

ло красти, піду лучче хазяйнувати. Рудч. Ск. I. 192.

Очува́тися, ва́юся, ється, *гл.* Отзываться, чувствоваться. *За молодих літ нічого й не боліло, а на старість усе очувається.* Васильк. у.

Очужі́лий, а, е. Сдѣлавшійся чужимъ. *Знайшов тодіи vivendi з очужілими земляками.* К. XII. 26.

Очужі́ти, жію, ѣш, *гл.* Сдѣлаться чужимъ.

Очу́матися, маюся, ається, *гл.* Прійти въ себя, очнуться. *Очумався вже в хаті.* Мир. ХРВ. 54.

Очу́нювати, нюю, ѣш, сов. в. **очу́нити, нію, ѣш,** *гл.* Приходить, прійти въ себя, оправиться, выздоровѣть. Г. Барв. 195. *Як поїм я його* (молока), *то здається зараз і очуняю.* Рудч. Ск. I. 133. *Оце трохи очуняв, а то було так привавило, що трохи не умер,—кобиляче молоко п'ю.* Верхнеднѣпр. у. *Сивилла трохи очуняла.* Котл. Ен. III. 15.

Очу́тися, чу́юся, ається, *гл.*=**Очутитися** 1. Вх. Зн. 45.

Очу́тити, ся. См. **Очучати, ся.**

Очути́ти, тію, ѣш, *гл.*=**Очутитися** 1. *Він і стрепенеться од того слова її і мов очутиё, заговорить до неї.* МВ. (О. 1862. I. 97).

Очу́хатися, хаюся, ається, *гл.* Обтереться, стереться. Вх. Лем. 443.

Очухра́ти, ра́ю, ѣш, *гл.*=**Обчухрати.**

Очуча́ти, ча́ю, ѣш, сов. в. **очу́тити, чу́чу́, ти́ш,** *гл.* Приводить, привести въ чувство. *А бідна княнейка сім рази зімліла... баба не пильує паню очучати.* Гол. I. 90. *Хворий лежить як мертвий, а стами терти, то й очутиим його.*

Очуча́тися, ча́юся, ається, сов. в. **очу́титися, чу́чу́ся, ти́мся,** *гл.* 1) Приходить, прійти въ чувство, очнуться. *Не знаю, що й робити, як оживити губи її побілілі, як їй запомоти очутитись.* Г. Барв. 537. 2) Обнаруживаться, обнаружиться, проявляться, проявиться. *Я вже тоді взнав, як очутілось, де крадене.* Новомосковск. у. *Провалилась у ставок... так мабуть через місяць і очутілось: пчали нови крутити.* Пирят. у.

Ошада, ди, *ж.* и **Ошади́на, ни,** *ж.*=**Ожелест.** Вх. Лем. 455.

Ошаді́ти, дію, ѣш, *гл.* О деревьяхъ: покрыться инеемъ, обмерзнуть. Желех. Вх. Лем. 455.

Ошалапу́тати, пу́чу, тиш, *гл.* Одурачить, обмануть. *У Харькові тебе швидко ошалапутять.* Волч. у.

Ошалемоні́ти, нію, ѣш, *гл.*=**Ошалі́ти.** *Ти ошалемоніла, чи що, що таке вергеш.* Лохвиц. у.

Оша́лений, а, е. Ошалѣлый, шальной.

Оша́лі́ти, лію, ѣш, *гл.* Ошалѣть. Чуб. I. 249. *Ой хиба б я ошаліла, щоб я тебе не любила?* Чуб. V. 378.

Ошанува́ння, ня, *с.* Почтеніе. *Моє ошанування, яснобельмо́жний гране!* Рудч. Ск. II. 203.

Ошану́ти, ну́, нѣш, *гл.* Охватить. *Такий нас ошанув страх, що не знаю.* Грин. Изъ устъ 93.

Ошану́ється, ну́ся, нѣшся. *гл.* Обмануться. *Чи добре що купив?—Ба, де там—ошанувся.* НВолын. у.

Ошанцюва́ти, цюю, ѣш, *гл.* Обнести, укрѣпить окопами.

Ошанцюва́тися, цюю́ся, ається, *гл.* Окопаться, засѣсть.

Оша́ра, ри, *об.* Оборвышъ. Харьк. у.

Оша́рпанець, нця, *м.* Оборванецъ.

Оша́рпати, паю, ѣш, *гл.*=**Обшарпати.**

Оша́тний, а, е. Нарядный, хорошо одѣтый. *Дивітесь, люде добрі, який я зодягнений та ошатний.* Г. Барв. 346.

Оша́тно, *нар.* Нарядно. *Хоч не ошатно, та здатно.* Ном. № 11251.

Ошахра́ти, ра́ю, ѣш, *гл.*=**Обшахрати.** О. 1861. VI. 76. *Мислить все коюсь ошахрать.* О. 1861. VI. 75.

Ошахрува́ти, ру́ю, ѣш, *гл.* = **Ошахрати**

О́шварь, рю, *м.*=**Обаполокъ.** Желех.

Ошеле́ст, сту, *м.*=**Ожелест.** Вх. Уг. 256.

Ошемоні́ти, нію, ѣш, *гл.* Лишиться сознанія. *Мене як ударили, то я ошемонів.* Екатериносл.

Ошепу́лити, лю, лиш, *гл.* Оглушить ударомъ. *Та він його дрюком як ошепулив—то довенько таки попослухав чмеля.* Кіев. у.

Ошеше́литися, люся, лишся, *гл.* Оборваться и упасть съ высоты. Лохвиц. у.

Ошиба́ти, ба́ю, ѣш, *гл.* **Страх ошиба́є** (кого́). Дѣлается страшно (кому). О. 1862. VII. 40. *Страх мене ошибав, про таке думаючи.* Г. Барв. 298.

Ошийник, ка, *м.* Подзатыльникъ. *За кожним ступнем брав по парі ошийників, а тамні два, що вели, дали ще по одному, що аж носом заборов у сінці.* Св. Л. 298.

Ошийок, йка, *м.* 1) Шея сверху. Под.

г. 2) Узкая часть мѣшка въ рыболовномъ сакѣ. Шух. I. 224.

Оши́мок, мка, *м.* Кусокъ хлѣба. *Намамала ошимків.* Лохвиц. у.

Ошку́льно, *нар.* Обидно? *Послали мене сир продавать, то я мисочку по 2 копійки й оддаю. Далі думаю: ошкульно буде по дві, ти й стала по 3 коп. продавать.* Лохвиц. у.

Ошмали́ти, лю́, лиш, *гл.*—**Обшмалити.** Котл. Ен. III. 56.

Ошмарува́ти, ру́ю, еш, *гл.*=**Обшмарувати.**

Ошморга́ти. См. **Ошморгувати.**

Ошморгну́ти. См. **Ошморгувати.**

Ошмо́ргувати, гую, еш, сов. в. **ошморга́ти, га́ю, еш**, одн. в. **ошморгну́ти, гну́, не́ш**, *гл.*=**Обшморгувати, обшморгати, обшморгнути.**

Ошмульга́ти, га́ю, еш, *гл.*=**Обшморгати.** *Так він* (мотузок) *обшмульгав його молоде, ніжне тіло.* Левиц. Пов. 236.

Ошпа́рити. См. **Ошпарювати.**

Ошпа́рювати, рюю, еш, сов. в. **ошпа́рити, рю, рить**, *гл.*=**Обшпарювати, обшпарити.**

Ошпе́тити, чу, тиш, *гл.* Обезобразить.

Ошука́нець, нця, *м.* Обманщикъ.

Ошука́ння, ня, ошука́нство, ва, *с.* Обманъ, мошенничество. *Не знала вона бідна, що то воля була не милосердної цариці, а ошуканство дряпіжних взуттів.* Стор. МПр. 71.

Ошука́ти, ся. См. **Ошукувати, ся.**

Ошука́ч, ча́, *м.*=**Ошуканець.**

Ошу́кувати, кую, еш, сов. в. **ошука́ти, ка́ю, еш**, *гл.* Обманывать, обмануть. Чуб. I. 170. *Не ймн віри запорожцям— вони тебе у очевидьки ошукують.* К. ЧР. 301. *Чи він продає, чи він купує, то все не на користь собі, уміє дуже ошукає, аби хто схотів.* МВ. II. 21.

Ошу́куватися, куюся, ешся, сов. в. **ошука́тися, ка́юся, ешся**, *гл.* Обманываться, обмануться. Грин. III. 161. *Хоч і ошукаюся, та там, де всі люде.* Ном. № 10774.

Ошу́рка, ки, *ж.* Металлическіе опилки.

Ошу́ста, ти, *м.* Обманщикъ, плутъ.

Ощада́, ди, *ж.* 1) Бережливость. 2) Пощада. К. ПС. 61.

Ощада́нний, а, е. Бережливый, экономный.

Ощада́ність, ности, *ж.* Бережливость.

Ощада́но, *нар.* Бережливо, экономно.

Ощада́док, дку, *м.* Остатокъ, остальное. *Обрубав скільки, ще ощадок добрий.* Мирг. у. **До ощадку.** До тла, окончательно.

Ощади́ти. См. **Ощажати.**

Ощажа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **ощади́ти, джу́, ди́ш**, *гл.* 1) Беречь, сберегать, сберечь. *Хліб на Петрівку ощажай.* Ном. № 464. 2) Щадить, пощадить, жалѣть. *Цар Намагай не ощадить і брата.* К. ЦН. 238. *Мені оце казав кум, що у його якийсь біс випас ячменю: не ощажають один одного й наші баранчиче.* Лобод.

Ощени́тися, ни́ося, ни́шся, *гл.* О собакахъ: ощениться.

Ощеп, пу, *м.* Срубъ. *Роблять хату або в ощеп, або в шули.*

Ощепи́на, ни, *ж.* Въ выведенной деревянной постройкѣ каждое изъ четырехъ бревенъ, положенныхъ сверхъ стѣнъ и связанныхъ въ углахъ; на **ощепинах** утверждаются потолокъ и крыша. Чуб. VII. 378.

Ощепи́ти, плю́, пиш, *гл.*—**хати.** Положить **ощепини.** Рк. Левиц.

Ощі́п, ощепу, *м.*=**Ощепини.** Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Ощі́пок, пка, *м.* Плоскій прѣсный хлѣбъ. (Угор.). Вх. Зн. 45.

Оюн, на́, *м.* Вьюнъ. *Вертиться як оюн в ополонці.* Ном. № 3124.

П.

Па́бородки, ків, *м. мн.* 1) У старико́въ: складки отвисшей кожи подъ подборо́дкомъ. 2) Монисты у индюка на шеѣ.

Па́ва, ви, *жс.* 1) Пава, самка павлина, Pavo. *Похожае як пава.* Ном. № 2483. 2) Перья павлина. *Люде у файних кресаняхъ з павами.* Гн. II. 72. Ум. **Па́вонька, па́вочка.**

Павѝдло, ла, *с.* Родъ густого варенья изъ растертыхъ ягодъ или яблокъ.

Павѝний, а, е. Павлиній. *Тоді я, мати, приїду до вас, як павине пір'я на спід потоне.* Чуб. V. 881.

Павѝч, ча́, *м.* 1) Павлинъ - самецъ. *Ручку з ручкою зчепивши, мов павич і пава, йшли із церкви молодії, роду честь і слава.* Мкр. Н. 21 *мн.* Родъ вышивки на женской сорочкѣ. Чуб. VII. 427.

Павиче́вий, а, е. Относящійся къ павлину.

Павѝчка, ки, *жс.* Самка павлина. См. **Пава.** *Впряла в гринджолята павичку.* Котл Ен.

Па́відь, воді, *жс.* Подводье. Левч. 137.

Па́віко, ка, *с.* Вѣко глаза. Вх. Лем. 445.

Павіча́йка, ки, *жс.*=**Павіко.** Вх. Уг. 257.

Па́вкати, вчу, чеш, *гл.* О перепелѣ: кричать. Вх. Лем. 446. См. **Підпідьомкати.**

Па́влик, ка, *м.* 1) Улитка садовая, Helix. *Павлику-равлику, вистав ріжки на чотирі стежки.* 2) Кружка глиняная. Лохв. у. 3) Обувь изъ цѣльнаго куска кожи (б. ч. свиной), загнутаго въ видѣ башмака или туфли. Вас. 162.

Паво́вий, а, е. Павлиній. *Із стомка бере да вінок плете, павовий вінок, чистий барвінок.* Чуб. III. 302.

Па́волоч, чі, *жс.*=**Волока 1.** *Найшов він постоли золоті і срібні павлочі.* Чуб. II. 97. Ум. **Павлоче́нька.**

Па́вонька, ки, *жс.* Ум отъ **пава.**

Па́воро́жка, ки, *жс.* Насѣк. Coccinella, божья коровка. Вх. Лем. 445. См. **Сонечко.**

Па́воров, ва, *м.* У вьющихся растеній: прицѣпа. Угор.

Па́вочка, ки, *жс.* Ум. отъ **пава.**

Павприця, ці, *жс.* Желѣзная пластинка съ четырехугольнымъ отверстіемъ по срединѣ; она вставляется въ нижнюю часть верхняго мельничнаго жернова; въ отверстіе входитъ конецъ веретена шестерни. Черниг. у.

Пав'у́к, ка́, *м.* 1) Паукъ, Arachnea.—**воло́сьний.** Тарантулъ. Вх. Пч. I. 7, 16. 2)=**Павич.** Черниг. у. 3)—**летю́чий.** Бабочка мертвая голова. Драг 12. Ум. **Павучо́к.**

Павуко́вий, а, е. Пауковый.

Пав'у́н, на́, *м.* 1)=**Павич.** Вх. Зн. 46. 2) Павлиное перо. Шух. I. 128.

Пав'у́р, ра, *м.*=**Павич.** Вх. Лем. 446.

Павурица, ці, *жс.* = **Павичка.** Вх. Лем. 446.

Павурка, ки, *жс.* = **Павурица** = **Павичка.** Вх. Лем. 446.

Павути́на, ни, *жс.* Паутина. Чуб. V. 819.

Павути́ння, ня, *с. соб.*=**Паутина.** *На бабине літо павутиння літа.*

Павути́ця, ці, *жс.* Раст. Convolvulus arvensis. Вх. Пч. I. 9.

Павучи́на, ни, *жс.* = **Павутина.** Гн. I. 99.

Павучо́к, чка́, *м.* 1) Ум. отъ **павук.** 2) *мн.* Раст. Nigella damascena. Вх. Пч. II. 33.

Пав'а́ний, а, е=**Павовий.** Гол. Од. 73. *Звіяли вінець, вінець пав'аний, звіяли його в тихий Дунавць.* Чуб. III. 302.

Па́гілля, ля, *с.* Тоненькія вѣточки.

Па́гін, гону, *м.* Побѣгъ, ростокъ, отпрыскъ. Ум. **Пагонѣ́ць, пагі́нчик.** *Од доброго корія добрий і пагонець оддіде.* Ном.

Па́гністки, *мн.* Родъ растенія. КС. 1893. VII. 80

Па́гність, ности́, м. Ноготь. О. 1861. XI. Св. 62. *Добра ні на пагність.* Св. Л. 281.

Пагове́ння, ня, *с.*=**Пагоня.**

Пагоне́ць, нця́, м. Ум. отъ **пагі́н.**

Пагоні́ння, ня, *с.* Соб. отъ **пагі́н.**

Пагоро́к, рку, *м.* Пригорокъ. *Стоїть панна на пагурку в червонім кантурку.* Ном. № 163, стр. 295.

Па́губа, би, *ж.* 1) Пагуба, гибель. *Од пагуби тебе хранить, щедротами вінчає.* К. Псал. 232. 2) Губитель. *Клякай, сповідайся тим, пагубі—каже священник* (розбійникові). Гн. II. 143.

Пад, па́ду, *м.* 1) Низкое мѣсто? *Закувала зозулина в саду на паду.* Мил. 137. 2) *мн.* Террасы Херс. г.

Па́далець, льця, *м.*=**Веретільник,** Anguis fragilis. Вх. Пч. I. 16.

Па́далиця, ці, *ж.* 1) Осыпавшіеся плоды, высыпавшееся зерно. 2) Растеніе, выросшее изъ **падалиці** 1. 3) Родъ ужа? гадюка? Чуб. I. 65.

Па́далишний, а, е. па́далишній, я, е. 1) Выросшій изъ высыпавшагося зерна или сѣмени. *Падалишнє жито.* 2) Незаконнорожденный. *Андрій з падалишних.* Харьк. г.

Па́дальник, ка, *м.*=**Падалець.** Вх. Пч. II. 16.

Падальо́к, ка, *м.*=**Падалець.** Вх. Пч. II. 16.

Па́дання, ня, *с.* Паданіе; паденіе. *Падання і вставання.* Єв. Л. II. 34.

Па́дати, даю, ает, *гл.* 1) Падать. 2) Опадать; выпадать. *Кизив еси, листоньку, що не будеш падати.* Лукаш. *Падають у скотини зуби.* Грин. I. 16. 3) О перьяхъ, о шерсти: падать, линять. 4) О скотѣ: падать, дохнуть отъ заразы. *Як став у нас скот падать, дак мехай Бог милує, як здорово падав.* Грин. I. 98. 5) Ухаживать. *А коло дитини так і пада, ніби мати.* Шевч. 6) **Ні сі́ло, ні па́ло.** Ни съ того, ни съ сего. *Ні сіло, ні пало, дай, бабо, сала.* Ном.

Па́датися, даюся, ався, *гл.*=**Падати** 5. *Дуже любила падаться коло нас.* Сим. 231.

Па́датоньки, *гл.* Ум. отъ **падати.** *Ой ти казав, кленовий листоньку, що не будеш падатоньки.* Нп.

Па́дворок, рку, *м.* Усадьба въ предмѣстьѣ города. Ворон. г.

Падиво́лос, са, *м.* Раст. а) Equisetum arvense. Шух. I. 20. б) Equisetum silvaticum. Шух. I. 21.

Па́дина, ни, *ж.* Падь, небольшая круглая долина.

Пади́стий, а́, ё? *Падиста річка.*

Пади́чій, чія, *м.* Водопадъ. Мнж. 188.

Падіж, жа́, *м.* Падежъ. *Падіж на овечок.* Харьк. у.

Па́діл, долу, *м.* Долина, юдоль.

Па́дкати(ся), каю(ся), ався(ся), *гл.* Хлопотать, ухаживать, заботиться, печься о комъ изъ любви къ нему. *Мати падкає за дочкою.* Рк. Левиц. *Падкається хазяїн коло коней, бо любе коні.* Рк. Левиц. *Чого се ви, Катре, так падкаетесь без спочинку?* МВ. (О. 1862. III 62).

Падкови́тий, а, е. Усердный, ревностный. *Падковитий до худоби, до хазяйства.* Рк. Левиц.

Падкува́ти, ку́ю, ав, гл. 1)=**Падкати.** *Падкує коло хазяйства.* Рк. Левиц. 2) Жаловаться, горевать. *Приходить чиган, як возьме падкувати: що ж пан мені скаже? що ти мені наробив?* Гн. I. 103.

Падкува́тися, ку́ємося, ався, *гл.*—**за ким.** Заботиться о комъ. *Дід падкується за унуком.* Рк. Левиц.

Па́дло, ла, *с.* 1) Падаль. 2) Бранное слово.

Падлю́ка, ки, *ж.* 1) Ув. отъ **падло.** 2) *м.* Подлецъ. *А який він чоловік?—Ат, падлюки ізматок.* Зміев. у.

Падлю́чний, а, е. Подлый, исторченный. *Ой падлючні діти: понектували хлоп'я,—як побили!* Зміев. у.

Падолист, ту и **та**, *м.*=**Листопад** 2.

Па́донько, ка, *м.* Судьба (несчастная). Желех.

Падчереня́, ня́ти, *с.* Ребенокъ падчерица. *Щоб мені молодій конопель не брать і білих ручок не драть на чужії дітки, на падчеренята.* Чуб. III. 192.

Па́дчерка, падчі́рка, ки, *ж.* Падчерица. *Да не жаль мені теї падчерки.* Чуб. III. 486.

Падь, ді, *ж.* 1)=**Падяна.** 2) Падежъ скота. Черк. у. 3) Медвяная роса, причиняющая болѣзнь колосьевъ. Балт. у. *Падь пала* (шкодлива на хлібъ роса). Ном. № 585. 4) **На мене́ падь па́ла.** На меня стихъ нашелъ. *У всіх дружечок плетена коса, а на мене таха падь пала, що я свою косу розчесала.* Лукаш. 167.

Па́жера, ри, *об.* Обжора. *Як добрий,*

то дасть і другому тієї камизи, а як такий лукавий та пажера, то і сам ззість, нікому не дасть. Уман. у.

Па́жерливий, **а**, **е**. Обжорливый. *Коні, сказано, худобина пажерлива.* О. 1861. X. 52.

Па́жила, **ли**, *ж.*? *Вишептати* (уроки)... *од жила. од пажила.* Мнж. 152. *Прибудь же і моїй корові .. в жили і в пажили.* Грин. II. 31.

Паз, **зу**, *м.* Пазъ. Мнж. 138.

Па́зати, **аю**. **ешь**, *гл.*—**коло кого́**. Возиться съ чѣмъ, кѣмъ, хлопотать, заботиться о чемъ, комъ, досматривать что, беречь. *Чоловік і батько лежать хворі, а ти все коло їх пазаєш.* Волч. у.

Паздери́стий, **а**, **е**. Растрёскавшійся; щепистый. Вх. Лем. 446.

Па́здерити, **рю**, **рив**, *гл.* 1) Очищать отъ кострики. Вх. Зн. 46. Фр. Пр. 178. 2) Разбивать въ щепки, разрывать въ клочки. Вх. Лем. 446.

Паздёрник, **ка**, *м.* Октябрь.

Па́здір, **ра**, *м.* Содранное лыко или кострика.

Паздір'я, **р'я**, *с.* Кострика. Вх. Зн. 46. *Прядіве чесала... паздір'я відпадує.* МУЕ. III. 51.

Пазина́ти, **наю**, **еш**, *гл.*=**Пазити**. Вх. Зн. 46.

Па́зити, **зю**, **зив**, *гл.*=**Пазати**. *Паз свое!* Шух. I. 32.

Пазови́тий, **а**, **е**. Заботливый, хлопотливый, старательный. *До всього прикидлива і пазовита така.* Г. Барв. 526.

Па́зілки, **па́золки**, **ків**, *м. мн.* Зола, выбрасываемая послѣ бученья. Мирг. у. *Василева мати саме пазолки з хати викосила та й дивиться, де б той попіл викинути.* Г. Барв. 382.

Пазоли́на, **ни**. *ж.*=**Печина**. Вх. Лем. 446.

Па́золки. См. **Пазілки**.

Па́зорь, **па́зурь**, **ря**, *м.* 1) Коготь. *Кіт думав, що то миш,—як хопиться за хвіст пазурями.* Рудч. Ск. I. 23. 2) Ноготь. Гн. I. 79.

Па́зуха, **хи**, *ж.* 1) Пазуха. *Не грій гадюку в пазусі, бо вкусить.* Посл. *А воно, як яноглятко, нічого не знає, маленькими ручицями пазухи шукає.* Шевч. 74. 2) См. **Ельгів, сомира**. Шух. I. 175, 176. 3) На большой лодкѣ, называемой **дуб**—помѣщеніе для пассажировъ и груза. Вас. 151. **Ум. Па́зушка.** *Гребли повнісінькі пазушки опірків.* Левиц.

Па́зушина, **ни**, *ж.* 1) Удареніе на 1-мъ слогѣ. Разрѣзъ пазушный въ сорочкѣ. Гол. Од. 43. 2) Удареніе на 3-мъ слогѣ=**Пазуха 1.** *Заложи ручину за пазушину, одірви од серденька злую чадину.* Чуб. V. 420.

Па́зушшя, **шя**, *с.* Пазуха, мѣсто за пазухой. *Буде й голому пола пазушшю.* Ном. № 7664.

Пай, **па́ю**, *м.* 1) Пай, доля, часть. *Вилітайте, сірі птахи, на базарь до паю.* Шевч. 2) Счастье, удача. *Куди не кидавсь, так ні: нема паю.* Лебед. у. **Ум. Пайо́к.** Котл. Ен. V. 47.

Пайда́, **ди́**, *ж.* 1) Приношеніе, благодарность. *А попові у піст саме, значить, пайда йшла.* Харьк. г. 2) Удача. *Як нема пайди, то й з хати не йди.* Волч. у.

Пайди́ти, **ди́ть**, *гл. безл.* Везти, удаваться. Ном. № 375. *Такому господареві пайдитьме у господарстві.* Ном. № 13414. *Йому не пайдить на коні, а на воли пайдить найбільш.* Кіев. у.

Пайка, **ки**, *ж.* Паекъ, часть. *Я ті шкури не зїмсю, свою пайку відбатую.* Чуб. V. 1173. *Як зароде Бог гліба, то й ваша пайка буде, хоч і не орали-сте.* Каменец. у.

Пайма́тка, **ки**, *ж.*=**Пані-матка**.

Паймату́ся, **сі**, *ж.* Ласк. отъ **пайматка**. *Такої б ради, пайматусю, ми і зладати не могли.* Котл. Ен. II. 29.

Пайма́тчин, **на**, **не**=**Паніматчин**. *В пайматчину одіся бронь.* Котл. Ен. VI. 74.

Пайо́к, **йка́**, *м.* Ум. отъ **пай**.

Пайстра́, **ри**, *ж.*=**Вибійка**. КС. 1893. XII. 447.

Пайстро́вий, **а**, **е**=**Вибійчаний**. *Штани пайстрові.* О. 1861. X. 30.

Пак. Частица, вставляемая въ рѣчь въ значеніи отчасти подобномъ русскому „бишь". *Як пак його звуть? А де ж Іванна, Катерино? Я пак і байдуже.* Шевч. 117. *Я пак і забуе те зробити, що ви мені казали.* Кобел. у *Оттак пак! Іще що видадай!* Ком. II. 3.

Пака́ти, **каю**, **еш**, *гл.* Курить. *Пакає люльку.* Вх. Зн. 46.

Пакела́т, **та**, *м.* Родъ головного женскаго убора. *Дали ми тя (молоду), дали в той перловой парті, тепер тя найдеме в білім пакелаті.* Угор. Гол. IV. 441.

Па́кіл, **кола**, *м.* Колышекъ, колъ. Вас. 147. *Пакіл щось у житі забило, як орало чи що,—так я оце й косу зломив.* Кобел. у.

Па́кілля, **ля**, *с. соб.* Колья. *Німота*

поморилась після дороги, попритиняла до пакілля коней і ляла спать. Драг. 422.

Пáкінь, коня, *м* Плохой конь, кляча (въ сказкѣ). Рудч. Ск. II. 16.

Пáкісливий, а, е. Пакостный. НВолын. у.

Пáкісний, а, е=Пакісливий.

Пáкість, кости, *ж.* Пакость. Алв. 24. *Чорте, де йдеш?—Болота пакости.— Не буде горіти!—Добре мені пакість зробити.* Ном. № 3120.

Пáклен, ну, *м.* Раст. Acer campestre L. ЗЮЗО. I. 109.

Паклýн, на, *м.* Раст. Teucrium polium L. ЗЮЗО. I. 138.

Пáкнути, ну, неш, *гл.* одн. в. отъ **пáкати**. *Тільки раз собі пакнув* (люльки). Рудан. I. 79.

Пáкось, сéй, *м. мн.*? *Страхи за білі пакоси вхопилась.* К. МБ. III. 260.

Пáкосний, а, е=Пакісний.

Пáкосник, ка, *м.* Пакостникъ. К. ЧР. 245.

Пáкта, тів, *мн.* Договоръ, условіе. *Їздили козаки дякувати Богу за свою велику побіду над ляхами та за вимушені в ляхів пакта.* К. Кр. 12.

Пакувáти, кýю, ши, *гл.* Укладывать, упаковывать.

Пакувáтися, кýюся, шося, *гл.* Укладываться, упаковываться.

Пакýнок, нку, *м.* 1) Тюкъ. 2) Дорожныя вещи, дорожные узлы и пр. *Ціла низка жидів провожала нас через річку, силоміць переносячи наші пакунки.* Г. Барв. 28.

Пакýх, ха, *м.* Пучекъ, связка. Мяж. 188.

Паламарéнко, ка, *м.* Сынъ пономаря.

Паламарів, рéва, ве. Принадлежащій пономарю.

Паламарíвна, ни, *ж.* Дочь пономаря.

Паламáрка, ки, *ж.* Жена пономаря. *Скажу Гальці й титаріені, скажу й паламарці.* Чуб. III. 179.

Паламáрня, ні, *ж.* Особое отдѣленіе, помѣщеніе для пономаря.

Паламáрський, а, е. Пономарскій

Паламáрчин, на, не. Принадлежащій женѣ пономаря. *Дивлюсь на племінників паламарчиних.* О. 1862. V. 53.

Паламарчýк, ка, *м.* Молодой пономарь. Св. Л. 37.

Паламáрь, ря, *м.* Пономарь.

Паламарювáти, рюю, ши, *гл.* Быть пономаремъ. Ном. № 9694. Сим. 174.

Паленáнка, ки, *ж.* 1) Небольшое укрѣпленіе, обнесенное частоколомъ. Рудч. III. 252. Пот. III. 15. 2) У запорожцевъ: полковое укрѣпленіе, мѣсто пребыванія полковника съ другими должностными лицами полка, а также и округъ полковой. Рудч. ЧП. 252. *Ходімо у паланку до військового судді,—нехай він нас розсудить.* Стор. I. 32. 3) Печь въ косарскомъ таборѣ.

Пэлáння, ня, *с.* Пыланіе. *На вдержу в серці полум'я-паланя.* К. МБ. XI. 146.

*** Палáта, ти**, *ж.* Палата, дворецъ, барскій домъ. *Нащо батько, мати, високі палати, коли нема серця з серцем розмовляти.* Шевч.

Палáти, лáю, ши, *гл.* 1) Пылать. *Круг неї полум'я палало.* Котл. Ен. I. 38. *Воскова свічка цілу ніч палала.* Грин. III. 690. *Дютим огнем, яростію палають без міри.* Чуб. V. 448. 2) Пылать, страстно рваться. *Він палає продати волы, а тут купця нема.* Волч. у. 3) Очищать ошелушенное зерно (проса, ячменя, гречи) отъ шелухи или зерна подсолнечника отъ пустыхъ и пр. встряхивая ихъ особымъ образомъ въ корытцѣ, отчего легкія части отдѣляются въ верхній слой и отлетаютъ. Черниг. у. См. **Опалати.**

Палахкотíти, чý, тиш, *гл.* 1) Горѣть, вспыхивая. *Свічка палахкотить.* НВолын. у. 2) Пыщать, обдавать жаромъ, пылать. *Дитина така гаряча, так і палахкотить від неї.* НВолын. у. *Най погляну на ті мичка, що палахкотять.* Рудан. I. 19.

Палахнýти, ну́, нéш, *гл.* Вспыхнуть. *Іван палахнув наче та поломінь.* **Федьк.** *Віяком піднялося полум'я вору,—палахнуло на всю хату.* Мир. Пов.- I. 115.

Палáц, цу, *м.* Дворецъ. Чуб. II. 57. *Прийшла туди, у палац царський.* Рудч. Ск. II. 50.

Палáш, ша, *м.* Палашъ. О. 1862. X. 2. *В правій руці палаш держе.* Гол. I. 99. *Палашем посік тою змія.* Чуб. II. 179

Палгá, гі, *ж.* Плита. Угор.

Палговáтий, а, е. Слоистый, плитообразный. Угор.

Палéний, а, е. 1) Жженый, горѣлый, сожженный. *Через тиждень і не пізнаєш паленого степу,—як рута зеленіє.* Греб. 401. 2) Вспыльчивый; гнѣвный. *Запримітивши, що Грицько паленій, мерщі висунул борщ з печі і постановила коло його.* Мир. Пов. I. 160.

Паленúна, ни, *ж.* Выжженное мѣсто.

Паленúця, ці, *ж.* 1)=**Паленина.** Вх.

Лем. 446. 2) Печеная пръсная лепешка. Фр. Пр. 137.

Пале́нка, ки, *ж.* Водка. Галиц. *Жени м'я не біля, паленку не пія.* Гол. II. 222. **Ум. Паленочка.**

Пале́ння, ня, *с.* 1) Сожиганіе. 2) Выжиганіе. обжиганіе. Шух. I. 261.

Пале́нчарня, ні, *ж.* Винокурня. Желех.

Паленя́, ня́ти, *с.*=**Паляничка**. Вх. Зп. 46. Родъ овсянаго хлѣба. *У ступі стовче вовес, місит паленя і їсть.* Гн. I. 7. **См. Паляника 2.**

Пале́тиця, ці, *ж.* Палица, палка. *А я собі на думці: ой коли б він палетицею не вдарив.* Конотоп. у. *Не витече в його розуму таку палетицю зробити.* Конотоп. у.

Па́лець, льця, *м.* 1) Палецъ. *Ламай собі білі руки, та не зломи пальця.* Чуб. V. 265. 2) Зубецъ на зубчатомъ колесѣ, кулакъ въ колесѣ. Мик. 481. **Ум. Па́льчик, па́льчичок.** *Ой кивали молодиці пальчиком на мене.* Чуб. V. 652. **На па́льчиках.** На цыпочкахъ. *Ой видила вельможна на пальчиках тихо.* Чуб. V. 1071.

Пале́чний, а, е. О колесѣ: зубчатый или съ кулаками. Мик. 481. *Палечне колесо.* Міус. окр. Черниг. у.

Па́ливо, ва, *с.* Топливо. О. 1861. X. 57. *Нема пальва, хоч замерзай у хаті.* Подольск. г.

Пали́вода, ди, *м.* Сорвиголова. *Ти знаєш, він який сущіга, паливода і горлоріз.* Котл. Ен. I. 4.

Пали́га, ги, *ж.* 1) Большая палка. Вх. Зн. 47. 2) Крыша въ шахтномъ ходѣ. Вх. Зн. 46.

Пали́копа, пи, *м.* День св. Пантелеймона (27 іюля). Маркев. 17.

Палимо́н, на, *м.* Большая палка. Мнж. 188. *Тяжи мишеч, гадючий сику, щоб я тобі часом палимона не дав.* Староб. у.

Пали́світ, та, *м.* = **Паливода**. Левч. 153.

Пали́ти, лю́, лиш, *гл.* 1) Жечь, сожигать. *Соломку палять і зілля варять.* Чуб. V. 431. 2) Топить. *Ой пали, мила, жам'яні груби.* Чуб. V. 737. 3) Обжигать (кирпичъ, глиняную посуду, известь). 4) Курить. *Дюлечки палити.* Грин. III. 652. 5) Палить, стрѣлять. *Як узяв джура та узяв малий з пистоля палити.* Мет. 401.

Пали́тися лю́ся, лишся, *гл.* 1) Жечься. 2) Горѣть. *У грубі вже палиться.*

Пали́хвіст, хвоста. *м.* Пт. = **Горихвіст**. Вх. Пч. II. 12.

Пали́ця, ці, *ж.* Палица, палка. Шух. I. 129. *Таке. корічкуване* (дерево), *що й на палицю не вибереш.* Рудч. Ск. II. 7. **Ум. Пали́чка.**

Пали́ій, лія, *м.* 1) Поджигатель. *Він палій, бо підпалив жида.* Екатериносл. у. 2)=**Паликопа**. ХС. I. 77.

Пали́йка, ки, *ж.* Поджигательница. Желех.

Пали́нка, ки, *ж.*=**Паленка**. Вх. Уг. 257. *Руки, ноги трітуть, палінки ся напити.* Гол. **Ум. Пали́ночка.**

Пали́ння, ня, *с.* Сжиганіе. Гн. II. 219.

Пали́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ **палінка**.

Пали́нчарня, ні, *ж.* Винокурня. Вх. Уг. 257.

Пали́пля, лі, *ж.* Горящая солома, уголья. Угор.

Пали́ток, тку, *м.* Хорошее, благопріятное урожаю лѣто. *І гречки родять під палітоки.*

Пали́тра, ри, *ж.* Палитра. Кв. I. 127.

Пали́чка, ки, *ж.* Ум. отъ **палиця**.

Пали́ччя, чя, *с.* соб. Палки. Мнж. 169.

Пали́я, лії, *ж.*? *У городі шелія, а на шевлії палія, а на палії ластівка знила собі гніздечко.* Грин. III. 534.

Па́лка, ки, *ж.* 1) Палка. *Варувався кия, та палкою дістав.* Ном. № 3967. 2) Шишка (на болотныхъ растеніяхъ). 3) Стебель безъ колоса. **Ум. Па́лочка.**

Палкі́й, а́, е. 1) Горючій, удобосгараемый. *Березові дрова дуже палкі.* 2) Вспыльчивый, горячій. *Палкий був чоловік наш пін, але й правда була.* Каменец. у. 3) Пылкій. *До роботи палка.* Г. Барв. 424. **Ум. Палке́ньский, палке́сенький.**

Па́лко, *нар.* 1) Горюче, жарко. *Дрова горять палко.* 2) Вспыльчиво. 3) Пылко.

Па́лочник, ка, *м.* Раст. Typha angustifolia L. ЗЮЗО. I. 140.

Па́луб, ба, *м.* = **Палуба 1—3**. **Ум. Палубе́ць.**

Па́луба, би, *ж.* 1) Повозочная крыша, повозка съ верхомъ. 2) Крыша улья. Подольск. г. 3) Крытый столикъ на базарѣ для продажи товаровъ. 4) Дуплистый пень. Вх. Лем. 446. 5) Пустота, впадина. Вх. Лем. 446. **Ум. Па́лубка.**

Палубе́ць, бця, *м.* **Ум.** отъ **палуб**.

Палубча́стий, а, е. О возѣ: крытый. *Віз критий, палубчастий.* МВ. II. 198.

Палука, **ки**, *ж.*=**Лука**. *Викосили всі палуки.* Гол. IV. 208.

Палустень, **стня**, *м.* Краюха. *Хліба палустень як іззім, дак і ні надки на цілий день.*

Пáль, **лю**, *м.* См. **Сапíна**. Шух. I. 176.

Палькувáти, **кýю**, **еш**, *гл.* Обозначать колышками. Вх. Зн. 46.

Пáльма, **ми**, *ж.* Раст. Пальма. Морд. Оп. 63. *Не буде він, мов пальма, зеленіти.* К. Іов. 34.

Пáльмовий, **а**, **е**. Пальмовый. *Під пальмовим деревом.* Левиц. *Побрали віття пальмове.* Єв. І. XII. 13.

Пальовúйско, **ка**, *с.* = **Паливо**. Вх. Зн. 46.

Пáлько, **лька**, *м.* 1)=**Палець 2**. Шух. I. 103. 2) См. **Дерич**. Шух. I. 166.

Пальóнка, **ки**, *ж.*=**Паленка**. *Пальонки кубком підкрепився.* Котл. Ен. V. 50.

Пальчáк, **ка**, *м.* Шестикъ. Вх. Зн. 46.

Пальчáтка, **ки**, *ж.* Перчатка. *Де се ти найшов такі пальчатки?* Сумск. у. (Испорченное русское: перчатка?).

Пальчéня, **ня́ти**, *с.* Пальчикъ. *Взявши за ручку, цілувала малі пальченята.* Мир. Пов. II. 86.

Пáльчик, **ка**, *м.* 1) Ув. отъ **палець**. 2) *мн.* Въ орнаментѣ при раскрашиваніи посуды или печей: три короткія линіи рядомъ. Вас. 184. Kolb. I. 156. 3) *мн.* Раст. Geranium sylvaticum. Вх. Пч. I. 10.

Палюгá, **гú**, *ж.* Ув. отъ **палка**. *Ой не бий мене, мати, товстою палюгою.* Нп. *Сторонь батожки, а за вислугу палюками.* Г.-Арт. (О 1861. III. 85).

Пáлюх, **ха**, *м* 1) Палецъ. Ном. № 9266. 2) Большой палецъ. Вх. Пч. I. 14. 3) Столбъ. См. **Струнка**. Шух I. 192, 194. 4) Клочекъ пакли, очеса, который сжигаютъ при гаданьѣ наканунѣ дня св. Андрея (29 ноября). Вх. Зн. 46.

Палю́чий, **а**, **е**. Жгучій. *Палюча горілка.* НВолын. у. *Уже на коневі і хвіст обгорів, такий то палючий той змій.* Рудч. Ск. II. 118. *Терпіти... од лютьої спеки палючої.*

Пáля, **лі**, *ж.* 1) Свая. Ном. № 1232. *Поженуть чоловіка п'ятнадцять пал бить.* ЗОЮР. I. 75. *Посеред ставу вбито чотирі палі товстелькіх.* Кв. II. 85. **Пáлю забивáти**. Кромѣ прямого значенія: сильно выпивать, напиваться пьянымъ. *Не за кожним разом таку палю забивали, хоча й на сухо ніхто не виздихав.* Св. Л. 60. 2) Колъ. **На пáлю вбивáти**. Сажать на колъ. 3) Дѣтск. Палка. 4) Ударъ линейкой по рукѣ. **Пáлі дáти**. Ударить линейкой по ладони.

Пáлі, **ля́ти**, *с.*=**Паленя**. Ум. **Палятко**. Вх. Лем. 446.

Паляни́ця, **ці**, *ж.* Родъ булки, хлѣбъ изъ пшеничной муки, или изъ пшеничной, смѣшанной съ другою. Чуб. VII. 444. *Паляниця—хлібові сестриця.* Ном. № 12335. *Живе собі з молодицею та їсть книші з паляницею.* Рудч. Ск. I. 4. Ум. **Паляни́чка**.

Паляни́чити, **чу**, **чиш**, *гл.* Печь **паляниці**? Встрѣчено въ слѣд. пословицѣ: *Так вже його тіч спекла, так його паляничить.* Ном. № 2131.

Паляни́чка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **паляниця**.

Паляни́шниця, **ці**, *ж.* Женщина, пекущая и продающая **паляниці**. *Підмазує на місто ідти бублейниці, паляниишниці.* Кв. I. 132. *Рішив статн під церковоі біля бублейниць, паляниишниць і крамарів з медяниками.* О. 1862. IX. 64.

Пáлинка, **ки**, *ж.* 1)=**Паленка**. 2) Маленькая лепешка изъ овсяной муки. Бх. Лем. 446. См. **Паленя**.

Пáляр, **ра**, *м.* Винокуръ. Вх. Лем. 446.

Пáляр'ня, **ні**, *ж.* Винокурня. Вх. Лем. 446.

Пáмеги, **гів**, *м.* Облака. Волын. г.

Памнятáти, **тáю**, **еш**, *гл.*=**Пам'ятати**.

Памнятýщий, **а**, **е**=**Пам'ятущий**. *Бог памнятущий.* Фр. Пр. 70.

Пáмолодок, **дка**, *м.*=**Памолодь 1**. Вх. Зн. 46.

Пáмолодь, **ді**, *ж.* 1) Молодые побѣги. НВолын. у. 2) Молодое поколѣніе. *Твій рід і плід розмножиться на світі і памолодь круюм тебе ростиме.* К. Іов. 13.

Пáмолоток, **тку**, *м.* Цвѣтная метелка, цвѣторостеніе въ видѣ метелки, panicula.

Пáморозь, **зі**, *м.* Иней. *Хатн, вже помазані й побілені, сяяли під паморозою на сонці.* Г. Барв. 122.

Пáморока, **ки**, *ж.* 1) Туманъ. *Паморока упала.* Вх. Зн. 46. 2) **Пáмороки забúти**=**Запаморочити**. Г. Барв. 436. Ном. № 6509 *Так мені памороки забила оця товкотня, що не тямлю, куди ідти.*

Пáморочити, **чу**, **чиш**, *гл.* Омрачать, помрачать.

Пáморочка, **ки**, *ж.* = **Мрака**. Кременч. у.

Пампýх, **ха**, *м.* Родъ пышки—печеной или вареной. Маркев. 152. *Пливає, як пампух в олію.* Ном № 1720. Ум. **Пампýшок**. *Така пухната, мов пампушок.* Гн. II. 27.

Пампу́ха, хи, *ж.*=**Пампух.** Ум. **Пампу́шка, пампу́шечка.** Чуб. VII. 445. *Пампушки печуть.* Ном. № 4656.

Памула, лы, *ж.* Илъ, тина. Вх. Лем. 446. Ум. **Памулка.**

Памфи́ль, ля́, *м.* 1) Родъ карточной игры. *Гуляли часто до пѣсочі в ніска, в пари, у мави, в жсут, у памфиля, в візка і в кепа.* Котл. Ен. III. 9. 2) Трефовый валетъ, старшая карта въ этой игрѣ.

Пам'ята́ння, ня, *с.* Память, воспоминаніе *На споминку, на вічне пам'ятання.* К. Дз. 193.

Пам'ята́ти, та́ю, ешь, *гл.* Помнить. *То дався мені гетьман Хмельницький наразд добре знати, буду йому вовік пам'ятати.* Мет. 395. *Хто в пір'я поростає, хай на бідного пам'ятає.* Ном. № 1457.

Пам'ята́тися, та́юся, ешся, *гл.* Помниться. *Добре дово пам'ятається, а зе ще довше.* Ном. № 4433.

Пам'я́тка, ки, *ж.* 1) Память, воспоминаніе. *Приятелі їх садили тоді на пам'ятку.* Греб. 360. *На тобі книжку на пам'ятку.* **Впасти в пам'я́тку.** Запечатлѣться въ памяти. *Вже що вона через те заподіяла миру, того не впало мені в пам'ятку.* ЗОЮР. II. 37. **Се мені у пам'я́тку.** Это мнѣ памятно. *Більше всього в пам'ятку мені, як уже пін пріхав ховатъ.* Сим. 220. 2) Подарокъ на память. 3) Поминальная книжка.

Пам'я́тний, а, е. Памятливый. *Пам'ятний хлопець: як прочита в книжці, то зроду не забуде.* Константиногр. у.

Пам'ятко́вий, а, е. Памятный. **Да́ти пам'ятко́вого.** Побить, наказать такъ, чтобы помнилъ. *Ох, треба тобі дати пам'яткового, щоб ти не забував свого діла.* Харьк.

Пам'ятли́вий, а, е. 1)=**Пам'я́тний.** Чуб. V. 289. *Хиря пам'ятлива, не забула нічого.* Мир. Пов. I. 132. *Вже й вирісь, а такий тобі пам'ятливий що й Господи.* Левиц. I. 275. 2) Памятный, незабвенный. *Украйно моя мила, краю пам'ятливий.* Чуб. V. 328.

Пам'ятни́й, а́, е=**Пам'ятко́вий.** *Дав пам'ятного.* Ном. № 5821.

Пам'я́тник, ка, *м.* Памятникъ. Левиц. Пов. 134.

Пам'ятну́щий, а, е=**Пам'я́тний.** *Дай, Боже, щоб дитина була бачуща, видюща і пам'ятуща.* Мил. 27.

Пам'я́ть, ти, *ж.* 1) Память. *Май ти розум, май ти пам'ять в своїй головонці.* Чуб. V. 349. 2) Память, воспоминаніе. *Коїтчина пам'ять буде свята вовіки поміж нами.* К. (Хата, IX). 3) **До пам'я́ти прийти́.** Прійти въ память, прійти въ себя. *Тоді Олеся мов до пам'яти прийшла.* МВ. I. 47. 4) **На пам'яті ста́ти.** Припомниться. *Тоді тобі усі діла на пам'яті стануть.* Чуб.

Пан, на, *м.* 1) Господинъ, баринъ, помѣщикъ. *Коли б пан до плуга взявся, то б і світа одурався.* Ном. *Пани б'ються, а в мужиків чуби тріщать.* Ном. Употребляется какъ титулъ при обращеніи къ кому либо. Прибавляется при фамиліи, имени, родственномъ названіи, служебномъ титулѣ и пр. изъ вѣжливости, какъ русское: господинъ, господа; множ. число, особенно когда слово употреблено въ видѣ обращенія, будетъ: **панове.** *Ой обозветься пан Хмельницький, отаман, батько Чигиринський.* АД. II. 36. *Ей, пане куме, пане Хмельницький, пане писарю військовий! Нащо нам з тобою королевські листи удвох читати?* АД. II. 4. *Гей, пане Потоцький! Чом у тебе й досі розум жіночький?* АД. II. 33. *Ой одсунув та пан Нечаенко кватирку од ринку.* АД. II. 71. *Ой ходімо, пане брате, на той кут помалу!* Мет. 85. *Друзі, панове-молодиї.* АД. I. 183. *Правда, панове, поляла Кішки Симіїла голова.* АД I. 219. **Пане добродію!** Милостивый государь. Левч. 4) Съ притяжательнымъ мѣстоименіемъ или существительнымъ, указывающимъ на принадлежность женщинѣ, кромѣ прямаго значенія, также: мужъ. АД. II. 5. *Прилетіла пташка, біля його впала: такі очі, такі брови, як у мого пана.* Мет. 103. *„Меласю!" каже Черевань, „чи бачиш, що тут у нас діється?"—Бачу, бачу, пишний мій пане!* К. ЧР. 49. **Па́ном ді́ло жи́ти.** Жить по барски. *Міроцинк паном дідо жив.* Греб. 383. 2) Господь. *Ой що ж мені пан Бог дав?* Чуб. V. 65. 3) Родъ игры. Ив. 16, 19, 38. Ум. **Панок, панóчок, пáнонько.**

Пана́джин, на, *м.* Земельное наслѣдство. Вх. Зн. 46.

Пана́с, са, *м.* Игра въ жмурки. Ив. 52. *І у панаса грати стала, Ємея б тільки уловить.* Котл. Ен. I. 23.

Пана́хати, хаю, ешь, *гл.* Разрывать, разсѣкать. Черном.

Панахи́да, ди, *ж.* Панихида. *Прийшли на гроби, аж пан-отець уже й там і збіраються правити панахиду.* Кв. I. 86. Также то, что приносится на панихиду: булки, **паляниці,** медъ, сахаръ. *За упокой*

своєї бабусі панахиду одпіс. Г. Барв. 508. *Панахиду поставила.* Ном. № 8377. Ум. **Панахи́дка.** *Та й наняла бабусенька собі панахидку.* Чуб. V. 1130.

Панахи́дникъ, ка, *м.* Служащій панихиду. *Оце кануочить, наче панахидники в проводи.*

Па́нва, ви, *жс.* 1) Сковорода. Желех. 2) Солеварная сковорода. Вх. Зн. 49.

Панва́, ви́, *жс.* соб. отъ **пан.** *Понаїздило до волости панви.* Міус. окр.

Панена́, на́тя, *с.* Барское дитя. *Як пани добрі, то й моїм добре, — та що з того, що пани добрі? Які ще паненята будуть!* МВ. I. 37. *А узяв я панена, та й не рівня моя.* Грин. III. 685. Иногда употребляется въ томъ же значеніи что и **підпанки.** *Не так пани, як паненятка.* Ном. № 1238. Ум. **Паненя́тко.**

Паникади́ло, ла, *с.* Паникадило, подвѣсная церковная люстра.

Пани́тя, ни́ть, *гл. безл.* Нравится. **Не пани́ть.** Не нравится. Шух. I. 83.

Пани́тися, нѣ́ся, нѣ́шся, *гл.* Держать себя по барски. *Ой ну, мила, не пались, да в оловлїй стаповись, бо дворянскоту ти роду, не ходила в возї зроду.* Чуб. V. 1074.

Панич, ча́, *м.* 1) Баричъ, барчукъ; бѣлоручка. 2) Холостякъ. 3) Иносказ. чортъ. 4) **Кручені паничі.** Раст. Іропса. Анн. 108. Ум. **Паничик, паниченько, паничо́к.** Грин. III. 15.

Панічівський, а, е. Принадлежащій баричу, холостому человѣку. *Панич ви, бачу, і чи не паничівські у вас примхи.* МВ. (КС. 1902. X. 149).

Паничо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **панич.**

Пані́, нї), *жс. несклъ.* Барыня, госпожа. *Неначе пані преславна.* Гліб. *Сама Трегванича була пані вівчильва.* К. ЧР. 39. При фамиліи, родственномъ или служебномъ титулѣ и пр. прибавляется изъ вѣжливости, какъ русск.: госпожа. *Пані Барабашева, гетьманова молодая!* АД. II. 5. Съ притяж. мѣст. или существительнымъ, указывающимъ на принадлежность мужчинѣ, кромѣ прямаго значенія, также: жена. *Приїхала в своїм ридвині мов сотника якого пані.* Котл. Ен. II. 39.

Панібра́т, та, *м.* Короткій знакомый, пріятель. *Е, та й дурний же ти, панібрате. Ном. Чого його боятись? Зо мною він як панібрат.* Греб. 386. **Бути за панібра́та.** Относиться по товарищески, фамильярно

Панібра́татися, тався, ався, *гл.* Входить въ пріятельскія, фамильярныя отношенія. *З крепаками панібратався.* Мир. ХРЗ. 132.

Панібра́тство, ва, *с.* 1) Товарищество. *Шинкове панібратство завжди знайдеться.* Мир ХРВ. 196. 2) Фамильярность.

Па́нів, нова, ве. Принадлежащій барину. *Ото прийшла до панової хати.* Рудч. Ск.

Панівка, ки, *жс.* 1) Полка въ ружьѣ. 2) Въ мельницѣ: углубленіе, въ которомъ вращается нижній конецъ веретена шестерни. Мик. 481. 3) Противень. Хотин. у.

Панівна, ни, *жс.*=**Панянка.** *Чи ти панівна, чи королівна?* Чуб. III. 290.

Пані́ти, па́ніти, ня, не. Барынить. *Перед панїною смертю і пан...* О 1862. X. 17.

Па́нійка, ки, *жс.* Ум. отъ **панія.**

Панікадило, ла, *с.*=**Паникадило.**

Панімáтка, ки, *жс.* Мать, госпожа; матушка. *Подивіться, паниченьки, які в мене черевиченьки: отсе мені паніматка дала, щоб хороша я панянка була.* Нп. *Коли хоч, перескоч, вирви собі м'ятки; коли хоч мене взять, спитай паніматки.* Нп. Изъ вѣжливости называютъ такъ хозяйку, а также младшія женщины старшихъ, также мужчины женщинъ. *А чому ж не зумію?—каже дівчина.—Раз мені покажете, паніматко, а другий і сама знатиму.* Рудч. Ск. II. 56. *Яка хатка, така й паніматка.* Ном. № 7125. *Скажи мені, паніматко, щиро.* К. ЧР. 55. Ум. **Паніма́точка.** *А в нашої паніматочки один синочок.* Чуб. III. 273.

Панімату́ня, ні, панімату́ся, сі, *жс.* Ласкат. отъ **паніматка**

Панімáтчин, на, не. Матушкинъ. *Отцева молитва і паніматчина.* АД. I. 191.

Пáнія. См. **Панїя.**

Паністáрá, ри, *жс.* Задница. *Чи хочеш, щоб тобі я дав по паністарі блискавками.* Котл. Ен. VI. 84. Ум. **Паністáрочка.** Ном. № 10207.

Панїти, нію, ѣш, *гл.* Дѣлаться барином. Сб. Л. 61. *Він не панїє.* Мир. ХРВ. 350. *Станьмо ж, Ясю, попереду панами, а потім уже будемо панїти.* Левиц. I. 216.

Панїя, нії, *жс.*=**Панї.** *На весілля панїя, паній понаїздило.* МВ. (О. 1862. III. 50). Ум. **Пáнійка.** Рудч. Ск. I. 83.

Пáнна, ни, *жс.* 1) Дѣва, дѣвица. *Хватиться конем перед королем, перед панною—гострою шаблею.* Нп. 2) Барышня. *Озвалася ясна панна, зорда руку простягаючи.* К. Досв. Употребляется по отношенію къ

дѣвушкѣ такимъ же образомъ, какъ слова **пан**, **панї** по отношенію къ мужчинѣ и женщинѣ. *Вам, ясная панно, чолом до самих ніжок.* К. ЧР. 103. 3) Раст. Agaricus Necator. Ум. **Па́ночка**, **панну́ня**, **панну́ненька**, **панну́нечка**.

Па́нночка, **ки**, *ж.* 1) Ум. отъ **панна**. *Наша панночка-господиночка.* Чуб. III. 402. *Се ваша панночка...,—цілуйте її в руку.* МВ. (О. 1862. III. 37). 2) *мн.* Родъ вышивки. Kolb. I. 49).

Па́нночїн, **на**, **не**. Барышнинъ. *Кожний же-то домагається панночїного привіту.* МВ. (О. 1862. III. 44.

Панну́ненька, **панну́нечка**, **ки**, *ж.* Ум. отъ **панна**.

Панну́ня, **ні**, *ж.* Ум. отъ **панна**.

Панну́ся, **сі**, *ж.*=**Панpuня**. Гн. I. 195.

Пано́вá, **ві́**, *ж.* 1)=**Панва**. 2) Раст. Trgraeolum Majus L. ЗЮЗО. I. 173.

Пановúтий, **а**, **е**. Съ барскими замашками, привычками. *Додра наче і модина була його жінка, тільки пановита дуже.* О. 1861. VIII. 16. *Сей чоловік не простий, щоб усе їв наше, ні, він на се дуже пановитий.*

Пано́к, **нкá**, *м.* Мелкопомѣстный помѣщикъ. *Василь, як москаль, спав на самім передку, де звичайно стоять на селах панки та підпанки та попади з дочками.* Левиц. I. 13. Ум. **Пано́чок**.

Па́нонько, **ка**, *м.* Ум. отъ **пан**.

Пано́та, **ти**, *ж. соб.* = **Панва**. Рудч. Ск. I. 75.

Пано́тець, **тця**, *м.* 1) Отецъ. *Подивіться, панченьки, які в мене черевиченьки; отсе мені панотець покупив, щоб хоротий молодець полюбив.* Нп. 2) Священникъ. *Панотець глянув на її щире покаяння, звелів Мотрі одвести її у манастир.* Стор. 2) Хозяинъ, господинъ, сударь, титулъ старыхъ уважаемыхъ людей. Ум. **Пано́тенько**. Маркев. 102.

Пано́тéцький, **а**, **е**. Отцовскій. *Злякавсь і батько тоді, забувсь і про свою поважу панотецьку.* Г. Барв. 465.

Панотцїв, **цéва**, **ве**. Принадлежащій **панотцеві**. *А хто буде панотцевого—промовляли—недільного обіда дожидати.* Макс.

Пано́тченько, **ка**, *м.* Ум. отъ **панотець**.

Пано́чок, **чка**, *м.* Ум. отъ **пан**.

Пано́шитися, **шуся**, **шишся**, *гл.* 1) Превращаться въ барина. Гн. I. 187. 2) Важничать, играть роль барина. Вх. Зн. 46.

Панцу́ха, **хи**, *ж.*=**Памnухa**. *Гречаних з часником панцух.* Котл. Ен. II. 9.

Па́нство, **ва**, *с.* 1) Государство, царство. *Хто мені тов яблучко вирве, тому я половину панства оддам.* ЗОЮР. II. 24. 2) Владѣніе. *Емей збуде сильне царство і заведе своє тлм панство.* Котл. Ен. I. 13. 3) Дворянское званіе. *За такі гроші... тоді в Київі панство можна було купить.* Сим. 230. 4) Барство. *Вже зсіна дівчача натура, хоть у панстві, хоть у мужицтві.* Кв. *Потурчився, побусурманився для панства великого.* АД. I. 208. 5) *соб.* Баре; господа. *Тут де не взялись генерали, сенатори, панства уєзького поназбиралось.* Рудч. Ск. II. 10. Ум. **Па́нствечко**. *Я твоє царствечко да конем витопчу, я твоє панствечко да мечем висічу.* Чуб. III. 270.

Па́нський, **а**, **е**. 1) Господскій, барскій, помѣщичій. *Комісочка шваб ська, дитиночка панська.* Макс. 2) Крѣпостной, помѣщичій. *Чи того ж я сподівалась, йдучи вільна за панського?* МВ. (О. 1862. III. 59). *Колись, як ще були моде панські...* Рудч. **Па́нське пра́во**. Крѣпостное право. *Се було ще за панського права.*

Пантáрка, **ки**, *ж.* Цесарка. Брацл. у. Хотин. у.

Пантолúк, **ку**, *м.* Въ выраженіи: **збúти з пантелúку**. Сбить съ толку. *Збив Емея з пантелику.* Котл. Ен. I. 7. *Зовсім збила його з пантелику.* Левиц. Пов. 63.

Пантли́чка, **ки**, *ж.* Петля изъ тесьмы. *Красна застава, красна, як зоренька ясна: суть по ній пантлички, як на небі звіздочки.* Гол. IV. 423.

Пантóфель, **фля**, *м.* = **Пантохвель**. Чуб. I. 235.

Пантóхвель, **ля**, *м.* Туфля. *Такий чистий, як жидівський пантохвель.* Ном. № 11272.

Пантóхля, **ли**, *ж.* = **Пантохвель**.

Па́нтрити, **рю**, **рив**, *гл.*=**Пантрувати**. Фр. Пр. 178.

Пантрува́ти, **рýю**, **ва**, *гл.* Смотрѣть, присматривать, высматривать; заботиться о чемъ. *Не п'є меду, чайки лічить, по морю пантрує.* Мет. 374. *А цісарської служби було пантрую, як ока в голові.* Федьк. *Мотря... дітей пантрувати й годує.* Мир. ХРВ. 126. *Пантрували онища.* Грин. II. 182—183.

Панува́ння, **ня**, *с.* 1) Владычество, господство. *Карає він і царства, і престоли, щоб зупинить неправе панування.* К. Іов. 76. 2) Царствованіе. 3) Барская

жизнь. *Моє панування — гірке горювання.* Чуб. V. 744.

Панува́ти, ну́ю, еш, *гл.* 1) Господствовать, властвовать. *Біс та його діти панують у світі.* Ном. 2) Царствовать. 3) Жить побарски. *Іди, доню, каже мати,— не вік дівуватиі Він багатий, одинокий,— будеш панувати.* Шевч. 14.

Па́нцер, ра, *м.* Панцырь, броня. ЗОЮР. I. 159. *Поекидала шляхта панцери й шишаки.* К. Досв. 14.

Панце́рний, а, е. 1) Панцерный, броненосный. 2)—**військо.** Кирасиры. *Кличе пишний пан Єрема перед себе Голку,—молодого отамана панцерного полку.* К. Досв. 146. *Панцерні бояре* К. ЦН. 290.

Панце́рник, ка, *м.* Кирасиръ, латникъ. *За ним почлок панцерників у ясненькій зброї.* К. Досв. 154.

I. Панча́, чі, *ж.*=**Опанча.** Мнж. 173.

II. Панча́, ча́ти, *с.* = **Паненя.** Вх. Лем. 446.

Панчі́шка, панчі́шечка, ки, *ж.* Ум. отъ панчоха.

Панчо́ха, хи, *ж.* Чулокъ. Гол. Од. 25, 26. *Він і хустку приніс, а далі черевики, панчохи.* Рудч. Ск. II. 63. *Набула без панчіх патинки.* Котл. Ен. II. 25. Ум. **Панчі́шка, панчі́шечка.**

Панща́нин, на, *м.* Крѣпостной человѣкъ. К. Досв. 144. О. 1862. I. 60.

Панща́нний, а, е. Крѣпостной; барщинный. *Мужик панщанний.* Левиц. **Панща́нна роббта.** Барщина. Грин. III. 639.

Панща́р, ра, *м.*=**Панщанин.** Вх. Уг. 257.

Па́нщина, ни, *ж.* 1) Барщина. *Хоч ти панщини іще і не одбув, то завтра одбудеш.* Рудч. Ск. I. 167. 2) Крѣпостное состояніе. *Дав дві жмені панові срібла та й викупився од панщини.* Рудч. Ск. I. 62. 3) Съ удар. на посл. слогѣ. соб. Крѣпостные люди. Сим. 149. Ум. **Па́нщинонька.** *Утікала панщинонька із нашого краю.* О. 1862. V. 71.

Па́нщинний, а, е=**Панщанний.** *Виходить з того двору чоловік на роботу панщинну.* МВ. (О. 1862. I. 98).

Па́нщинонька, ки, *ж.* Ум. отъ **панщина.**

Па́ньканння, ня, *с.* Няньченье, ухаживанье за кѣмъ, хлопоты съ кѣмъ. *Коло неї треба паньканння та бганини.* Левиц. I. 317.

Па́нькати, каю, еш, *гл.* Нянчить, ухаживать. *Всяке діло хоче, щоб коло його панькали.* Ном. № 11018.

Па́нькатися, каюся, ешся, *гл.* Возиться, ухаживать, няньчиться. *Треба мені робити, а не з дитиною панькатись.* МВ. I. 99.

Паньма́тка, ки, *ж.*=**Паніматка.** *Люде добрі, сусіде любезні, панове старики, жіночки паньматки, і ви, парубоцтво чесне, і ти, дівчі молоденьке.* Кв. I. 109.

Паньма́тчин, на, не=**Паніматчин.**

Паньмату́син, на, не. Принадлежащій **паньматусі.** *Се паньматусине слово.* Г. Барв. 428.

Паньмату́ся, сі, *ж.* Ласк. отъ **паньматка.** *Росказувала покійна паньматуся.* Г. Барв. 426.

Пань(о)га́, ги, *м.* Ув. отъ **пан.** *Роскидався на широкій канапі мов справдешній панюга.* Левиц. I. 220.

Пана́, ня́ти, *с.* Барское дитя. АД. I. 8. *Більес миленько як у паняти.* Чуб V. 1147. Ум. **Пана́тко.**

Па́ня, ні, *ж.*=**Пані.** *Хто йому паня: чи ти, чи я?* Федьк.

Пана́га, ги, *м.* = **Панюга.** Вх. Лем. 446.

Пана́йлочка, ки, *ж.* Прутъ для погоняніи лошади. *Треба побігти у ліс паняйлочку виломити.* Волч. у. (Лобод.).

Пана́нин, на, *м.*=**Пан.** Встрѣчено только во мн. ч. въ слѣд. пѣснѣ: *Як поїдемо через селейко, скажут селяне: „їдут міщане". Як поїдемо через містейко, скажут міщане: „їдут паняне".* Гол. II. 98.

Пана́нка, ки, *ж.* Барышня. *Були і тії там панянки, що наряжались на показ.* Котл. Ен. III. 48. Ум. **Панянонька, панянончка.** *Всі дівоньки-панянонькі таночок ведуть.* Чуб. V. 891.

Пана́нство, ва, *с.* Дѣвство, дѣвственность. *Ой вже моє панянство зачне.* О. 1862. IV. 4. (Маруся) *вже з панянства вистав, до старих людей пристав.* О. 1862. IV. 25.

Пана́нський, а, е. 1) Дѣвственный, дѣвичій. *А як підеш від мене, спаде краса з тебе—з миленька рум'яного, зо стану панянського.* О. 1862. IV. 22. 2)—**монасти́р.** Женскій монастырь. Левиц. ЩО. I. 386. *Я проведу вас в монастирь панянський.* К. ПС. 61.

Паня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Поспять лошадь; направляться при ѣздѣ лошадьми. *А куди поїдем? — Паняй побіля моцим.* О. 1861. V. 70.

І. Па́па, пи, *м.* Папа, римскій первосвященникъ. Чуб. І. 289.

ІІ Па́па, пи, *ж.* Дѣтск. Хлѣбъ. О. 1861. VIII. 8. Ум. **Па́пка.** *Потрошку та з папкою.* Ном. № 4845.

Папа́й, пая, *м.* Человѣкъ, чавкающій губами. Мнж. 188.

Папе́р, ру, *м.*=**Папір.** *Книжок у йо-го було і паперів усяких страх скільки.* Сим. 216.

Папе́ра, ри, *ж.*=**Папір.** Грин. III. 117.

Папе́рець, рцю, *м.*=**Папі́рець.** *Сип перець на паперець.* Мет. 189.

Папе́рник, ка, *м.* = **Папірник.** *Пишіть і крамарів папірників годуйте.* Г. Арт. (О. 1861. III. 102).

Папери́на, ни, *ж.* Листъ бумаги. *Винесла хустину, як ту паперину.* Чуб. V. 1207.

Папе́ро, ра, *с*=**Папір.** *Як паперо ж ти родився білий.* Сим. IV.

Папе́ровий, а, е. 1) Бумажный. 2) Бѣлый какъ бумага. *Ручки мої паперові, чом не робите?* Чуб. V. 771.

Папе́рушина, ни, *ж.* Раст. Aspidium, папоротникъ. Вх. Пч. II. 29.

Папі́р, пе́ру, *м.* Бумага. *Ой мов тіло, як папір біле, він нагайкою крає.* Чуб. V. 575.

Папі́ра, ри, *ж.* Бумага, документъ. *Треба всякую папіру привести як раз до шнуру.* Котл. Од. 491.

Папі́рець, рця́, *м.* Бумажка. *Стоїть чорнило і папірець лежить біля його.* Чуб. II. 79. *Ой куплю я тонкий білий папірець, ой спишу я всю досадоньку свою. Ой хто буде той папірець читати, то той буде всю досадоньку знати.* Грин. III. 349.

Папі́рка, ки, *ж.* 1)=**Папірець.** *Папірки в руках держали.* Котл. Ен. 490. *Приніс сочський якусь папірку від мирового.* 2) Кредитный билетъ.

Папі́рний, а, е=**Паперовий.** *Чарочковончик, як мені до тебе пристати? Чи папірними руками, чи сахарними устами.* Чуб. V. 1105.

Папі́рник, ка, *м.* Бумажный фабрикантъ, торговецъ бумагой.

Папі́рниця, ці, *ж.*? *Василева мати пішла щедрувати край столи стала, чесний хрест держала, золотую кадильницю, срібную папірницю.* Чуб. III. 446.

Папі́рня, ні, *ж.* Бумажная фабрика.

Папі́ровий, а, е=**Паперовий.** *Папіровi ручки.* Чуб. V. 18.

Папі́рок, рка, *м.*=**Папірець.** Вх. Лем. 446.

Па́пка, ки, *ж.* Ум. отъ **II Папа.**

Па́плюга, ги, *ж.* Развратная женщина, проститутка. Котл. Ен. I. 35. *Звісно, як салдаток шанують,—як саму послідню паплюгу, і ніхто й віри не йме, щоб була салдатка та й чесна.* Кв.

Паплю́жий, а, е. Похабный; распутный. Желех.

Паплю́жити, жу, жиш, *гл.* Сравнить, позорить кого (словами). Желех.

Папля, лі, *ж.* Мокрая погода. Вх. Лем. 446.

Па́плять, ляю, еш, *гл.* Невнятно говорить, мямлить.

Папоро́ть,ті, *ж.* Раст. папоротникъ, Aspidiun filit mas. Sw. и—femina Sw. Ann. 55. У Рогова указаны еще слѣдующія растенія съ этимъ названіемъ: Polypodium vulgare L, Pteris aquilina L, Strioptteris germanica Willd. ЗЮЗО. I. 132, 133, 138.—**болото́вна.** Раст. Aspidium Thelypteris. ЗЮЗО. I. 113.

Папоро́шка, ші, *ж.* Пороша. Ум. **Папоро́шенька.** *А вчора звечора папорошенька впала.* Чуб. IV 99.

Па́портина, ни, *ж.*=**Папороть.** Вх. Пч. II. 29. Вх. Лем. 446.

Папортня́к, ка, *м.* Порода насѣкомаго, живущаго на папоротникѣ. Вх. Лем. 446.

Па́прика, ки, *ж.* Перецъ. Елисаветгр. у.

Па́пський, а, е. Папскій. *Папська булла.* Шевч.

Папу́га, ги, *ж.* Попугай.

Папу́жий, а, е. Попугаичій.

Папу́шка, ші, *ж.* 1) Связка табачныхъ листьевъ. *Нав'язали папушу тютюну.* Мнж. 126. *Вийду, вийду, мій миленький, під зелену грушу, та винесу миленькому тютюну папушу.* 2) Беззубый человѣкъ; вялый человѣкъ. Подольск. г. Ум. **Папу́шка.** Грин. III. 657.

Папу́шник, ка, *м.* Пасхальный хлѣбъ, баба. Полт. г.

Папуто́я, шої, *ж.* = **Маналіга.** Ананьев. у.

Па́ра, ри, *ж.* 1) Паръ; дыханіе. *Пара перероблюється на краплі.* Ком. II. 24. *За парою і світа не бачить.* Ном. № 3400. **Ні пари з уст.** Ни слова не говоря. *А він мовчить, ні пари з уст.* МВ. *Вона все ходить, з уст ні пари.* Шевч. 28. 2) Пара, два. *Ой на тобі пару волів лисих.* Чуб. V 347. 3) Чета, пара. *Ой викопай, мати,*

глибокую яму, та поховай, мати, сю славную пару. Мет. 96. 4) Пара, подходящій, похожій предметъ. *Кінь волові не пара.* Ном. № 1022. *Ой ти, козаче! що ти думаєш-гадаєш? Чому не женишся, собі пари не шукаєш?* Мет. 81. *Тілько ж мені пари, що оченьки карі, тілько ж мені до любови, що чорнії брови.* Мет. 18. 5) Женихъ и невѣста по отношенію другъ къ другу. *Спитай Бога, чи діжду я, чи не діжду пари.* Шевч. 17. *Що весілля, дню моя? А де ж твоя пара?* Шевч. 6) **До пари бу́ти.** Подъ пару быть, парой быть, подъ стать быть. *Питаю, за кого вона думає.— За Семена Палія.—Ох, дитино моя, чи то ж до пари? кажу.—До пари, до любої вподоби!—одкаже мені гордо.* МВ. II. 20. *Не до пари голубоньці горобець.* Гліб. **До пари́ брáти, дава́ти, клáсти і т. и.** Четное число предметовъ брать, давать, класть и пр. *Під курку треба підкладати яєць не до пари: або одинадцятеро, або тринадцятеро.* Грин. I. 16. 7) **Бу́ти в пáрі.** Быть мужемъ и женою. *Не будем ми, сердце, в парі, душа моя чує.* Чуб. V. 348 *Сімсот овець дам з кошари, аби з яликом була в парі.* Мет. Ум. **Пáрка, пáронька, пáрочка.** *Голубів парка.* Чуб. V. 137. *Що дівчина та козак,— кажуть люде,— парка.* Мил. 102.

Парава́н, ну, *м.* Ширмы.

Пара́дний, а, е. Парадный. *Парадні покої.* Левиц.

Пара́дник, ка, *м.* Франтъ, щеголь. Вх. Лем. 447.

Пара́дниця, ці. *ж.* Франтиха. Вх. Лем. 447. *Не бери парадниці, най ся постаріє.* Гол. IV. 517.

Пара́ліж, жа, пара́люш, ша, *м.* Параличъ. Чуб. I. 35.

Парасóль, ля, *м.* Зонтикъ. Желех.

Парастáс, су, *м.* Заупокойное служеніе. Св. Л. 154. *Батюшка десь натрудився на парастасі.* Подольск. г. *На святі церкви нічого не накладав, служби божественні, акафисти, парастаси ніколи не наймав.* Гол. II. 263. *Отче Андрею, бери кирею, іди прав парастас.* Фр. Пр. 4.

Парата́рь, ря, *м.* Родъ продолговатаго ковра вѣшаемаго на стѣнѣ. Балт. у.

Пара́хвія, вії, *ж.* Приходъ церковный. Чуб. V. 665. *Який піп, така його й парахвія* Посл.

Парахвія́льний, а, е. Приходской.

Парахвія́нин, на, *м.* Прихожанинъ. *Дяк собі читає, а парахвіяне, як звичайно, тим часом куняють.* Кв.

Парахвія́нка, ки, *ж.* Прихожанка. **Ум. Парахвія́ночка.** *Та нехай знає твоя дочка, що то моя парахвіяночка, попа молодою,—священника свою.* Чуб.

Пара́шка, ки, *ж.* Рыба Rhodeus amarus. Вх. Пч. II. 20.

Парена́ти, наю, еш, *гл.* = **Паренити.** *Перед Благовіщенням не орють і не сіють, лиш парінають (покладають) поле.* МУЕ. III. 40.

Паре́нина, ни, *ж.* 1) Паръ; паренина. Вх. Зн. 46. 2) Мякина, изрубленная трава и пр. обваренная кипяткомъ для корма свиньямъ. Вх. Лем. 447.

Па́ренити, ню, ниш, *гл.* Пахать для пара, парить. Вх. Зн. 46.

Паре́нка, рня, *м.*=**Парубок.** *Звеселила парня чорними брівочками.* Чуб. V. 134.

Пара́ло, ла, *с.* Раст. Agrimonia Eupatoria L. ЗЮЗО. I. 110.

Па́рина, ни, *ж.* Паръ (поле). Черном.

Пари́стий, а, е. Парный, подъ пару. *Добрі воли, та не паристі: один дуже сяністий, а в другого короткі ноги, так не зійде з ним.* Кіев. у.

Па́рити, рю, риш, *гл.* 1) Парить, распаривать, размягчать на огнѣ, въ горячей водѣ. *А свекорко дубиноньку паре.* Грин. III. 303. *Білі руки в окропі паритъ.* Нп. *Кадук парив твою матір.* Чуб. V. 427. 2) *безл.* Парить. *Душно, так і парить.* Ном. 3) Бить розгами. *Дю Ганну раз таки і в волости парили.* Грин. I. 32.

Па́ритися, рюся, ришся, *гл.* Парить-ся. *Родився—не хрестився, у лазні не парився, на ввесь світ прославився.* Ном.

Парі́бщина, ні, *с.* = **Парубкування.** Вх. Лем. 447.

Па́рій, роя, *м.* Отроекъ. Валк. Желех. Ум. **Пароїк.** Гол. II. 15, **паройо́к.** Желех.

Пáрка, ки, *ж.* Ум. отъ **пара.**

Парка́н, ну, *м.* Заборъ. О. 1861. XI. Св. 30. *Ударим з гарматн як грім по небі, щоб ся паркани поздрігали.* Чуб. III. 313.

Парка́ння, ня, *с.*=**Паркан.** Вх. Лем. 447.

Парка́новий, а, е. Относящійся къ забору, заборный.

Па́рко, *нар.* Жарко, душно. *Парко в хаті,—одчини кватирку.* Лохв. у.

Паркота́ти, чу́, та́ш, *гл.* Болтать. *Стара баба все паркоче.* Вх. Зн. 46.

Паркоти́вець, вця, *м.* Болтунъ. Вх. Зн. 46.

Паркоти́вий, а, е. Болтливый. Вх. Зн. 47.

Парло́, ла́, *с.* 1) Паръ въ банѣ. 2) **Парла́ завда́ти.** Отколотить. Ном. № 3861.

Парни́й, а, е. Душный, парный. *День парний був, у холодку спочити шукав усяк.* Гліб.

Парни́к, ка́, *м.* 1) Ящикъ, предохраняющій колесо водяной мельницы отъ обмерзанія. Радом. у. 2) Парникъ. Левиц. 3) Родъ спиртнаго напитка. Ум. **Парничо́к.** *Пиво добре заднѣпровське, виборна дулѣвка, калиновочка, вишнівка, парничок, тернівка.* Мкр. Н. 34.

Парни́ще, ща, *м.* Ув. отъ **парень.** *Чи знаеш, він який парнище?* Котл. Ен. II. 22.

Па́рно, *нар.* Душно, парно.

Парня́, ні́, *ж.* Помѣщеніе, гдѣ парятъ дерево для ободьевъ. Вас. 146.

Парня́га, ги, *м.* Ув. отъ **парень.** Грин. II. 341.

Паробкува́ти, кую́, еш, *гл.* и *пр.*= **Парубкувати** и *пр.*

Паровы́й, а, е. 1) Парный, для пары лошадей, воловъ. *Паровий віз.* 2) Паровой. *Парові млини.*

Паровы́к, ка́, *м.* Паровикъ.

Паровы́на, ни, *ж.* Жердь, шестъ. Желех. Палка. Вх. Зн. 47.

Паровы́нй, ни́й, *ж.* Поле, выоранное на паръ. НВолын. у. См. **Паренина, пареница.** Ум. **Паровинка.** *Учадився чорний вечер паровинку рити.* Гол. IV. 506.

Паровы́ця, ці, *ж.* 1) Пара воловъ съ упряжью и возомъ, преимущественно чумацкихъ. Рудч. Чп. 252. *Що я приду пишно та красно, а ти ще краще—сивою паровицею.* МВ. Паровиця таких гарних волів. Г. Барв. 380. *Паровиць зо три у його волів.* Черк. у. 2) Тулупъ и свита, надѣтые вмѣстѣ. *А як почались холоди та сльота, що тут робити? В свиті холодно, кожуха чикда,—так тоді паровицю натягнув: кожух зріе, а свита зверху, то хоч і мочить та до кожуха не пристає.* Брацл. у.

Парогач, ча, *м.*=**Олень.** Вх. Пч. II. 6.

Пароїк, ка, паройо́к, йка, *м.* Ум. отъ **парій.**

Па́ронька, ки, *ж.* Ум. отъ **пара.**

Па́рос, са, *м.*=**Парус.** *Сонце почало зза гори виплисати... як леленькі блискавочки забігали по землі йому паросы.* Мир. ХРВ. 39.

Па́рост, ста, *м.* 1) Молодой отростокъ; побѣгъ, ростокъ. *Зеленая та дібрівонько, чию в тебе та борів многю, зеленого та ні одного, пароста ні од одного.* Мет. 154. 2) Лучъ. *Роспустилися парости ясної зорі* Мет. 436. Ум. **Па́ростик, па́росточок.**

Паростя́тися, щу́ся, сти́шся, *гл.* Пускать побѣги, ростки. *Вже жито почало паростяться.* НВолын. у.

Па́ростик, тка, па́росточок, чка, *м.* Ум. отъ **парост.**

Па́рость, ти, *ж.*=**Парост.** 1. Вх. Пч. I. 15.

Па́рох, ха, *м.* Приходской священникъ.

Па́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ **пара.**

Парсо́на, ни, *ж.* Персона, лицо, особа. *Ще він* (Ю. Хмельн.) *возрастом малий, розумом не дійшлий.—Будем, говорять, попіч його двенадцять парсон сажати, будуть його добрими дѣлами наущати, буде міждо нами, козаками, гетьманувати.* АД. II. 121. *Своєю парсоною з'являлась до архиєрея.* Св. Л. 128. *Велика парсона, щоб тебе слухати.*

Парсу́на, ни, *ж.* Лицо, физіономія. *Парсуна роспухла, аж очима не баче.* Борз. у. *Його парсуна засоромилась, почервоніла як рак.* Кв. *Рушником обтер парсуну.* Мкр. Н. 17. *На Короля воно, дитя мов, схоже й удачею й парсуною.* Г. Барв. 483.

Па́рта, ти, *ж.* 1) Парта, школьная скамья. Левиц. *Краще бути першим за партою в колегії, ніж другим на Україні.* Морд. Пл. 159. 2) Родъ женскаго головнаго убора. Гол. Од. 81. Дѣвичій головной уборъ бархатный съ жемчугомъ. Вх. Уг. 257. *Дали ми тя, дали, в той перлової парти, тепер тя найдеме в білом пакулаті.* Гол. IV. 441.

Парта́л, ла, парта́ль, ля, *м.* Остатки овцы, съѣденной волками. *Скілько вовків разом кинутся між овець... ото вже кущанка і пропала: одіграли клятї вовки і всю до-щенту поб'ють; аж уден схаменеться чабан, то почне скрізь по степу збірать партали.* О. 1862. V. Кух. 31, 38.

Парта́ч, ча́, *м.* Пачкунъ, плохой рѣмесленникъ. *Пізнав й грача, не партача.* Ном. № 12471.

Парта́чити, чу, чиш, *гл.* Вахлять, дѣлать кое-какъ, портить работу.

Партёс, су, *м.* Партесъ.

Партéсний, а, е. Нотный, по нотамъ (о пѣніи). *Партесні співи.*

Партúка, ки, *ж.* Краюха, большой кусокъ хлѣба. Берд. у. *На́ ж ти, Адаме, рискалъ і мотыку, іди робити на хлѣба партыку.* Гн. I. 19.

Партúця, ці, *ж.* 1) Лента (для украшенія). Вх. Зн. 47. 2)=**Крайка.** Вх. Лем. 447. Ум. **Партúчка.** Гол. III. 712.

Партóлити, лю, лиш, *г.* Дѣлать не особенно тщательно, почти то-же, что и **партачити.**

Партóрити, рю, рив, *г.*=**Партолити.** *Дивлюся, жінка коло печі щось там партóрить на обід.* Алв. 101.

Парть, ти, *ж.* 1) Судьба, участь. *Дай Боже добрий* (?) *парть.* Галиц. 2) Часть, доля. *Ой держать мені та парть велику, а як мене візьмеш, все тото оддадуть.* Галиц.

Парубéць, бця, *м.*=**Парубок.** *Ой прийшли к їй сімсот молодців, ще й парубців.* Чуб. III. 316.

Парубéцький, а, е=**Парубоцький.** *Молодецька хода, парубецький стан.* Чуб. V. 843.

Парубíй, бія, парубíйка, ки, парубíйко, ка, *м.*=**Парубíка.** *Ви старі, а я парубій.* О. 1862. IV. 75. *Потім умівся і убрався, як парубійки до дівчат.* Котл. Ен. I. 22. *Був парубійко здатний,—веселый і жартовливый.* О. 1862. VIII, 18; IX, 69.

Парубíка, ки, *м.* Молодой парень. *Був парубіка в тому селі вбогий.* Г. Барв. 189. *Охрім догадливий був парубіка.* Гліб. Ум. **Парубíчка.** О. 1861. VIII. 19.

Парубків, кова, ве. Принадлежащій парню.

Парубкува́ння, ня, *с.* Жизнь парня.

Парубкува́ти, ку́ю, еш, *г.* Вести холостую жизнь, быть неженатымъ парнемъ. КС. 1887. VIII, 767.

Парубок, бка, *м.* 1) Парень, молодой человѣкъ. КС. 1887. VIII. 767. *Уже вони не діти, - а вже стали парубок і дівчина гарненькі—великі вже поросли.* Рудч. Ск. I. 118. 2) Холостой человѣкъ. *Я думала, що він удівець та сам собі живе, а він ще й досі парубок.* 3) Работникъ наемный. *Мо, каже, останешся в мене за парубка?* Чуб. II. 7. Ум. **Парубóнько, парубóчок.** Чуб. V. 10.

Парубóта, ти, *ж. соб.* Парни. *Чортова парубота норовистая.* Грин. III. 656.

Парубóцтво, ва, *с.* 1) *соб.* отъ **парубок.** Парни. КС. 1887. VIII. 769. *Ховалося від мене парубоцтво, старі діди стоялы повстававши.* К. Іов. 61. 2) Холостая жизнь. *Ой у саду, у садочку ту голубчик туде, там Юрочко парубоцтво здає.* Мет. 230. *Ходить молодий в понеділок увесь день по боярах прощатися з своїм парубоцтвом.* МУЕ. III. 160.

Парубóцький, парубóчий, а, е. Свойственный, принадлежащій парню, юношѣ. *Годиму урве собі на гуляння парубоцьке.* МВ. II. 11. *Парубочі голоси обзивались пісню десь далеко за ставком.* Левиц. Пов. 108.

Парубóчок, чка, *м.* Ум. отъ **парубок.**

Парубчá, чáти, *с.* Не вполнѣ взрослый парень.

Парубчáк, ká, *м.* Молодой парень, юноша. *Промовив парубчак, хитаючи головою.* Левиц. Пов. 181.

Парубчéня, нáти, ни, *с.*=**Парубча.**

Парубчúна, ни, *м.*=**Парубок.** *А дівчину парубчина давно вилядає.* О. 1861. XI. 42.

Парубчúсько, ка, *м.* Плоховатый парень. *Сякий-такий парубчисько, та й той до балачки.* Грин. III. 210.

Парубчу́к, ká, *м.*=**Парубчак.**

Паруб'я́, я́ти, *с.*=**Парубча.** *Пора нашим парубʼятам семом мандрувати.* Чуб. III. 112. *У мене сини парубʼята.* Г. Барв. 11.

Паруб'я́чий, а, е=**Парубочий.**

Парува́ння, ня, *с.* 1) Выдѣленіе пара. 2) Соединеніе въ пары; спариваніе. Г. Барв. 316. 3) Женитьба, вступленіе въ бракъ. *Витялы всі грошенята, що Максим наскладав до паруваннячко.* Мир. ХРВ. 165. Ум. **Парува́ннячко.** *Через тее паруваннячко утеряла дівуваннячко.* Грин. III.

Парува́ти, ру́ю, еш, *г.* 1) Выдѣлять паръ, дымиться. *Дивись, як ній паруе.* Борз. у. *Вареники, знаєте, паруютъ на столі.* Св. Л. 222. *Хліеи йому від молока паруютъ.* К. Іов. 47. 2) Соединять въ пары; спаривать. *Та все вони калмицькі рябії до пари парують.* Нп. 3) Случать.

Парува́тися, ру́юся, ешся, *г.* 1) Выбирать пару; спариваться. *Голуби паруються.* 2) Вступать въ бракъ. *Не мені старому з нею паруватись.* Г. Барв. 13. *Діти зоставались нехрещені, парувались невінчані.* Стор. МІР. 65.

Пáрус, са, *м.* Лучъ. *Дивись, які паруси попускало сонце.* Сумск. у. *Буде змій летіти та паруси напускати.* Мнж. 31.

Парýха, хи, *ж.* 1) Родъ сметаны, по-

лученной отъ смѣшенія паренаго молока съ обыкновенной сметаной. Лохв. у. См. Колотуха. 2) Водка. *Ой піду я до корчми, нап'юся пархуги.* Грин. III. 661.

Парх, ха, *м.* 1) Паршъ. *І так вони (жиди) ізъ засмерджені перепелиці, а з того подіставали пархи.* Гн. І. 33. Б) Бранное названіе еврея. *Парх пархом ѣде верхом соли купити, пархи солити.* Подольск. г.

Парха́тий, а, е. Паршивый. *Назирив він коненя мале, сухе та таке пархате, що аж гречкою усипане.* Рудч. Ск. II. 175.

Парха́ч, ча́, *м.* 1) Паршивецъ. 2)= **Парх 2.**

Парцьо́шка, ки, *ж.*=**Варцьошка.** Вас. 166.

Парча́, чі, *ж.* Парча.

Парчёвий, а, е. Парчевой. *Столи ж мої тісовії, скатерті парчевії.* Мет. 51.

Парши́вий, а, е. 1)—**Пархатий.** Ном. № 1035. *Нате і мою мазничку на дьоготь, бо і моя чолова таршива.* Чуб. І. 264. 2) Плохой, скверный.

Па́рші, шів, *м. мн.* = **Пархи.** (См. **парх 1**) *Тішиться, як жид паршами.* Ном. № 2596.

Пас, са, *м.* 1) Поясъ, кушакъ. *Од Спаса та й рукавиці за пасa.* Ном. № 485. *Не чесався, не вмивався, не мав паса, не вбрався.* Гол. III. 80. 2) Ремень, на которомъ виситъ кузовъ кареты или коляски. 3) Полоса. Гол. Од. 58. 4) Лучъ. *Сонце тільки що підбилося; промінясті паси косо перерізують усю хату.* Мир. Пов. II. 76. Ум. **Па́сок.**

Пасама́н, ну, *м.* Тесьма для обшивки одежды, напр. бекеши. Гол. Од. 17.

Пасеи́стий, а, е. Полосатый. Вх. Пч. I. 15.

Па́семко, ка, *с.* Веревочка или нить, которой перевязываются пасма нитокъ. Шух. I. 149.

Пасемник, ка, *м.* = **Пасемко.** Гол. Од. 36.

Па́серб, ба, *м.* Пасынокъ.

Па́сербик, ка, *м.*=**Пасерб.** Мнж. 188. *Ні, він їй не рідний,—пасербик.* Новомоск. у.

Пасербина́, йти, *с.* Дитя отъ перваго брака мужа или жены.

Па́сербиця, ці, *ж.* Падчерица.

Пасе́рдя, дя, *с.* Сердцевина дерева. Мнж. 188.

Пасйна, ни, *ж.* Плохой поясъ. Вх. Зн. 47.

Пасинкува́льниця, ці, *ж.* Та, которая пасинкуе. Сумск. у.

Пасинкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Пасынковать, обрѣзывать, обрывать побочные отростки, листья травянистыхъ растеній. Черниг. г.

Пасі́ння, ня, *с. соб.* Побѣги боковые травянистыхъ растеній.

Па́синок, нка, *м.* 1)=**Пасерб.** 2) Побочные побѣги на растеніяхъ.

Пасйстий, а, е. Полосатый. *Бач, яке пасисте полотно.*

Пасйсто, *нар.* Полосами. *Висипав мак пасисто.*

Па́сіка, ки, *ж.* Пчельникъ. *Хто має пасіку, той має мед.* Ном. № 9173. Ум. **Па́січка.** *Божу пасічку певно стереже.* Сим. 225.

Па́січити, чу, чиш, *гл.* Чистить, приготовлять новину подъ посѣвъ. Угор.

Па́січка, ки, *ж.* Ум. отъ **пасіка.**

Па́січник, па́сішник, ка, *м.* 1) Пчеловодъ. 2) Присматривающій за пчельникомъ. *Борода у його виросла наче у пасічника.* Рудч. Ск. II. 164.

Пасічникі́вна, пасішникі́вна, ни, *ж.* Дочь пасічника.

Пасічникува́ння, пасішникува́ння, ня, *с.* Занятіе пчеловодствомъ. Сим. 201.

Пасічникува́ти, пасішникува́ти, кую, еш, *гл.* Заниматься пчеловодствомъ. Сим. 224. *У його здавна була охота до бджоли, так тепер певно пасічникує.* К. ЧР. 8.

Па́січниця, па́сішниця, ці, *ж.* Жена пасічника.

Па́сішник, ка и пр. См. **Пасічник** и проч.

Па́сія, сії, *ж.* 1) Пассія, особое церковное служеніе, совершаемое въ первыя 4 недѣли Великаго поста, по пятницамъ, и состоящее въ чтеніи страстныхъ евангелій. Левиц. Пов. 30. 2) Гнѣвъ, раздраженіе. **Впав у пасію.** Вспылилъ.

Па́ска, ки, *ж.* Пасхальный хлѣбъ, куличъ, баба. *Коли не прийду до церкви, то все паску святять.* Ном. № 168.

Паскли́ви, ва, *м.* Клинъ, которымъ коса прикрѣпляется къ косовищу. Шух. I. 169.

Паску́д, да, *ж.*=**Паскуда.** Вх. Лем. 447.

Паску́да, да, *об.* Брань: дрянь, пакостникъ. *Ламайте двері, поки вийде старий паскуда.* Шевч. 136.

Паску́дний, а, е=**Паскудний.**

Паску́дити, джу, диш, *гл.* 1) Гадить, сквернить. *Я рук паскудить не хочу.* Шевч. 2) Гадить, пачкать, испражняться. *Попна*

птиця, що своє гніздо паскудить. Ном. 3) Плохо дѣлать, портить. *Роби добре, не паскуд.* Ном. № 2113.

Паску́дитися, джуся, дишся, *гл.* Пачкаться, грязниться. *Ониє, сказала, смердить повітрям, а я буду коло єї паскудиться—не хочу!* Рудч. Ск. II. 64. *Не паскудьмось, краще буде!* НВолын. у.

Паску́дний, а, е. Мерзкій. *До якою зухвальства дійшло паскудне хлопство.* Єлор. МПр. 100.

Паску́дник, ка, *м.* 1) Скверначепъ, мерзавецъ. *Прийди, прийди, паскуднику, лежить су ъ на судникy.* Чуб. V. 1144. 2) Д ѣ иная болѣзнь. Сим. 61, 76. Карбункулъ у скота. Шух. I. 43. **Зби́ти паску́дник.** Пустить лошади кровь **з хра́п,** а переносно — разбить носъ до крови. Сим. 76.

Паску́дниця, ці, *ж.* Скверначка, мерзавка.

Паску́дність, ности, *ж.*=**Паскудство**.

Паску́дно, *нар.* Мерзко, гадко, скверно.

Паску́дство, ва, *с.* Мерзость, гадость. *Нечисте гніздо всякого паскудства.* Левиц.

Паслі́на, ни, *ж.*=**Паслін**. ЗЮЗО. I, 136.

Паслі́н, пасльо́н, льо́ну, *м.* 1) Раст. а) Solanum nigrum L. Вх. Пч. I. 13. Марк ев. 166. *Забудь масоші: паслін і цибулю, а за гірку твою працю візьми під ніс дулю.* Ном. № 5674. б)—**жо́втий.** Solanum Dulcamara L. ЗЮЗО. I. 134. 2) Родъ узора въ вышивкѣ. Чуб. VII. 427.

Пасма́н, ну, *м.* Полоса. **У пасма́ни.** Въ полосы (о матеріи). Гол. Од. 21.

Пасми́стий а, е=**Пасемистий**. Борз. у.

Па́смо, *мы, с.* 1) Пасмо, мѣра нитокъ: 30 нитокъ. Вас. 202, 190. Чуб. VII. 408. *Я колись п'ять пасом валу однесла,—він, сисмой йому, не погордував, узяв.* Кв. 2) Прядь. *Коси вилізли з під хустки і теліпались пасмами.* Левиц. I. 80. 3) Грядa. *Пасмо гір.* 4) Годовой слой древесины. Вх. Лем. 447.

Па́смуга, ги, па́смужка, ки, *ж.* Узкая полоска. *Як же ми будемо збоку дивитися на тарілку, то побачимо тільки пасмужку від неї.* Дещо.

Пасови́й, а́, *б.* 1) Относящійся къ поясу. 2)—**чо́боти.** Цѣльные сапоги съ неотрѣзнымъ передомъ.

Пасови́сько, ка, *с.*=**Пасовище**. Шух. I. 185. *Приїмши ялочку на пасовиско.* Гн. II. 204.

Пасови́ця, ці, *ж.* 1) = **Пасовище.** 2) Время, когда пасется скотъ. Ананьев. у.

Пасови́ще, ща, *с.* Пастбище. *Козаки бідкаються пасовищами.* К. Бай. 41. *Це наше пасовище,—нехай воли пасуться.* Васильк. у.

Па́сок, ска, *м.* 1) Ум. отъ **пас.** 2) Кожаный поясъ съ пряжкой. Чуб. VII. 417, 418. 3) Бритвенный ремень.

Па́сока, ки, *ж.* Сукровица, кровь. *Чи бач, що ледві вже він кульчі волоче, що так з його юшить і пасока тече.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 87). **Па́сокою ви́митися.** Облиться кровью.

Па́ста, ти, *ж.* Мышеловка, крысоловка. См. **Пастка**. Вх. Пч. II. 7.

Пасте́я, тѣ́і, *ж.* Раст. Lunaria rediviva L. Вх. Зн. 47.

Паства, ви, *ж.* Пастьба. *Волів приженe з пастви.* Харьк. у.

Пастерна́к, ку́, *м.* Раст. Pastinaea sativa L. ЗЮЗО. I. 131.

І. Па́сти, су́, сі́ш, *гл.* 1)—**кого́.** Пасти. *Пасла Кася воли й коні.* Чуб. V. 908. *От треба тому панові наймита—нікому свиней пасти.* Рудч. Ск. II. 9. **Пішо́в до Бо́га вівці пасти.** Умер. Фр. Пр. 200. 2)—**що.** Съѣдать, пасясь. *Гони вівці мої, де підут, і принесеш тою мені, що мої вівці будуть пасти.* Гн. II. 155. 3)—**о́чі (чим), о́ком, очима (кого).** Зариться, заглядываться, смотрѣть, не сводя глазъ, на что. *В останнє рідними лугами й берегами дід очі пригязні пасе й не напасе.* К. Да: 155. *Поло просо за током, а він мене пасе оком.* Грин. Ш. 649. *Сидить нерухомо та пасе нас очима.* МВ. (КС. 1902. X. 145). 3)—**за́дню.** Быть позади всѣхъ. *Сем'я моя не буде пасти між людьми задню.* Г. Барв. 348. *Тим часом я такий же маю розум, я ні в чому не буду пасти задню.* К. Іов. 25.

II. Па́сти, ду́, де́ш, *гл.* 1) Пасть, упасть. *Трояці всі замурмотали, Дідові низько в ноги пали.* Котл. Еп. *На сергі туга така пала, що йому дух так і захватує.* Кв. *Відразу пав від віка до віка.* 2) Опуститься на землю. *Помнь ти, соколе ясний... Сядь-падни у мою батька й матері перед воротьми.* АД. I. 95. *Прилетіла пава, в головочках пала.* Мет. 104. 3) Принасть, покрыться. *Приливали дорі-женьку,—таки пилом пала.* Мет. 22.

Пастирка, ки, *ж.* Пт. Motacilla, трясогузка. Вх. Лем. 447. См. **Пастушна.**

Па́стися, су́ся, сі́шся, *гл.* Пастись. *Ой пасітися, мої сірі воли!* Чуб. V. 755.

Пастіве́нь, вня́, *м.* Отгороженная подъ пастбище земля вблизи жилья. Черниг. у.

Пастівни́к, ка́, *м.*=**Пастівень**. Шух. I. 168. Константиногр. у. *Дивлюсь у пастівник, а він коня собі магодить.* Федьк. *Пустив конька до пастівника, а сам пішов у сад виноград.* Лукаш. 153. Ум. **Пастівничо́к**.

Па́стка, ки, *ж.* 1) Ловушка, западня. *Десь назнала мисиця у лісі пастку (вовківню) і там м'ясо було положене.* Рудч. Ск. I. 21. 2) Мышеловка, крысоловка. *Не шастайся, як миш по пастках.* Ном. № 3163.

Пастра́ма, ми, *ж.* Солонина изъ баранины. Св. Л. 48.

Пастро́ма, ми, *ж.*=**Пастрама**.

Пастрьо́ма, ми, *ж.* Кусокъ мяса, сала и пр. положенный въ ловушкѣ для приманки звѣря.—напр. въ мышеловкѣ. Мнж. 188. См. **Пастрама**.

Пастýх, хá, *м.* Пастухъ. *А овечка й каже: то ж то треба пастуха слухать, як пасе.* Рудч. Св. I. 41. Ум. **Пастýшок**.

Пастухува́ти, хýю, еш, *гл.* Пастушествовать, быть пастухомъ. Черк. у. *Мій син те літо пастухував.* Волч. у.

Пастýшечка, ки, *ж.* Ум. отъ **пастушка**.

Пастýший, а, е. Пастушій. *Чиїх батьків я наровні не ставив з пастушими собаками моїми.* К. Іов. 63.

Пастýшити, шу, шиш, *гл.*=**Пастухувати**. *Біда вівцям, де вовк пастушить.* Фр. Пр. 198.

Пастýшка, ки, *ж.* 1) Пастушка. 2)=**Пастирка**. Вх. Пч. II. 12. См. **Блисианка**. Ум. **Пастýшечка**.

Пастýшок, шка́, *м.* 1) Ум. отъ **пастух**. 2)=**Пастýшка 2**. Вх. Пч. II. 12.

Пастýшина, ни. *ж.* Плата пастуху. Желех.

Пасть, ти, *ж.* 1) Пасть. *А в иншого і зубів нема, сама пасть, що инша голова йому в рот улізе.* Кв. 2) Ловушка для лисицъ: деревянный цилиндръ—выдолбленный буковый пень—**осиś** лежитъ горизонтально; въ верхнемъ боку его отверстіе, сквозь которое можетъ проходить вертикально стоящая надъ нимъ **стýпа**—бревно съ тяжестью на верхнемъ концѣ и двумя желѣзными остріями—**зубáми**—на нижнемъ, въ срединѣ стоитъ **зрýщик**—палочка съ шнуркомъ, удерживающимъ **стýпу** вверху. Ловушка вставляется въ нору лисицы, которая, выходя черезъ цилиндръ, толкаетъ **зрущик**, стула падаетъ и остріями убиваетъ звѣря. Шух. I. 286.

Пасча́ний, а, е. Относящійся къ пасхальному хлѣбу. **Пасча́на** лопа́та. Лопата на которой сажаютъ въ печь пасхальный хлѣбъ. Вх. Лем 447.

Па́счин, на, не. Принадлежащій пасхальному хлѣбу. *Саджає... паску до печі, а також пасчину посестру.* МУЕ. III. 44.

Пасчи́нка, ки, *ж.* Кадочка. Вх. Зн. 47.

Патéльня, ні, патéля, лі, *ж.* Сковорода. Бердич. Вр. у.

Пáтер, ру, *м.*=**Патерúця**. *Взяла асмаху... давай її баба тим патером почищати.* Мнж. 140.

Патерúця, ці, *ж.* Посохъ. Рудч. Ск. I. 61. *Чернець мій встав, надів клобук, взяв патерицю.* Шевч. 372. *Козацький бунчук переважить бурмистерську патерицю.* К. ЧР. 226.

Патúк, ка́, *м.* Палка, колъ. Грин. III. 520. *Аж яник патиком став. Пане, бери черевик на патик.* Ном. № 9902. Ум. **Патичóк**. Чуб. V. 1140.

Патúка, ки, *ж.* 1) Палка. 2) Кляча. *Прокляті цигани усунули тобі в руки таку патику, що й скіпками гидко взяти.* Кв. 3) Нерасторопный. *Ну й з тебе патика, нічого не втопаєш.* Ум. **Патúчка**.

Патúнок, нка, *м.* Туфля. Бердич. у. *Величний, як жидівський патинок.* Ном. № 2497. *Набула без панчіх патинки.* Котл. Ен. II. 25. *Подай патинки господині.* Шевч.

Патúчка, ки, *ж.* Ум. отъ **патика**.

Патичóк, чкá, *м.* Ум. отъ **патик**.

Патúччя, чя, *с.* соб. Палки, мелкій хворостъ. Хотин. у.

Паткань, ні, *ж.* Зоол. Mur decumanus, большая крыса. Вх. Уг. 257.

Патлáмá, мí, *ж.* Плохое болотное сѣно съ осокой, камышемъ и пр. Вас. 207. Мнж. 188.

Патлáмúти, млю́, мúш, *гл.* Приводить въ безпорядокъ. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Патлáнь, ня́, *м.* Длинноволосый человѣкъ.

Патлáтий, а, е. Длинноволосый, косматый. *Неси, Боже, патлатого, щоб було за віщо скубти.* Чуб. I. 245.

Патлáч, чá, *м.*=**Патлань**. Чуб. VII. 412. Употр. также какъ насмѣшливое названіе для духовнаго лица. Мнж. 188.

Патлáшки, шок, *ж. мн.* Родъ растенія. *Ой на горі, ми горі зацвіли патлашки.* Грин. III. 231.

Па́тли, па́тлі, хів, *ж. мн.* Длинные волосы, косы. *Невістка дівчину так і вхопила за патли.* Г. Барв. 369. *Тоді то жид-рандар стиха підхожда, козака за патлі хватав.* Дума.

Па́тока, ки, *ж.* 1) Медъ безъ воску. *Заліз як муха в патоку.* Ном. № 1642. 2) Патока сахарная. Черк. у.

Па́толоч, чі, *ж.* 1) Истоптанное поле, потрава. Рк. Левиц. 2) Мѣсто, гдѣ съѣдено хищнымъ звѣремъ животное съ остатками на немъ. (Вовк) *тут, бо де б йому діватися,—ось свіжа патолоч.* Алв. 92. *Вовк, казав би, задавив лоша,—була б патолоч.* Волч. у. 3) Остатки послѣ сбора конопли. Брацл. у.

Патолоча, чі, *ж.* Маленькое озеро. Вх. Лем. 447.

Патраме́нт, ту, *м.* Поколѣніе. *Як здохне в дворі малинувата скотина: чи то свиня, чи овечка, чи то корова, до вже не буде добра, аж двадцять патраментів переджне.* Кіев. у.

Па́трати, раю, ешь, *гл.* 1) Очищать птицу отъ перьевъ, очищать отъ шерсти свинью. *То локшину кришили, то птицю патрали.* Кв. 2) Потрошить. *Вівчарики прехорошенько найкращого баранчика взяли та й патрають гуртом.* Гліб.

Патрахіль, лі, *ж.* Епитрахиль. Рудч. Ск. I. 198. *На вікні требник лежав з хрестом, в патрахіль замотаний.* Св. Л. 109.

Патре́т, та, *м.* Портретъ. *Се й сліпий розгледить, що се патрет, а не живий чоловік.* Кв.

Патре́тник, ка, *м.* Портретистъ; фотографъ. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Патріо́т, та, *м.* Патріотъ. *Презавзятий патріот.* Шевч. 463. *Як слід доброму патріотові робити.* О. 1861. IX. 180.

Патріоти́зм, му, *м.* Патріотизмъ. О. 1861. IX. 180.

Патріоти́чний, а, е. Патріотическій. К. Кр. 29.

Патрі́отка, ки, *ж.* Патріотка. К. Дз. 87.

Патріа́рх, ха, патріа́рха, хи, *м.* Патріархъ. *Я патріярхові за розрішення та за заручини дала сто гривен.* К. Бай. 13. *Написав до її брата патриярхи.* Гн. I. 140.

Патро́н, на, *м.* 1) Патронъ. *І торбинка з сухарами, і муниця з патронами.* Чуб. V. 970. 2) Патронъ, покровитель. 3) Святой, имени котораго посвящена церковь. О. 1861. XI. 108.

Патроха́ти, ха́ю, ешь, *гл.* = **Патрати.** *Жид заставив жидівку патрохать индича, а сам побіг по кварту горілки.* Грин. II. 224.

Патрува́ти, рую, ешь, *гл.*=**Пантрувати.** *Підпали піч, та патруй, щоб не погасло.* Борз. у.

Патьо́к, ку, *м.* Отдѣльная струя, текущая по поверхности, полоса текущей по какому-либо предмету жидкости. *Хата тече,—по стіні патьоки знати.* **Патьо́ки попусти́ти.** Расплакаться, разрѣвѣться. *Попустив патьоки, патьоки гірких сліз.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 82).

Патьо́хи, хів, *мн.* Болтовня. Екатериносл. у. **Пі́ти у патьо́хи.** Пуститься въ болтовню.

Патя́, *межд.* выражающее пустой разговоръ, болтовню. *Патя та патя та й розпатякались, неначе цілий вік їм укупі на сьому місті жити.* Кв.

Патя́кало, ла, *с.* Многоглаголивый человѣкъ. Лохв. у.

Патя́кати, каю, ешь, *гл.* Разглагольствовать. *Сидить з п'яницями, патякає.* Г. Барв. 290.

Патя́ки, ків, *мн.* Разглагольствованія.—**роспусти́ти.** Начать разглагольствовать. *Роспустили патяки обоє.* Мир. Пов. I. 133.

Паужі́ня, ня, *с.* То, что высыпается изъ подъ **пауза.** Вх. Лем. 447.

Пауз, за, *м.*=**І. Рубель 1.** Вх. Лем. 447.

Паузни́к, ка, *м.* Веревка для привязыванія **пауза.** Вх. Лем. 447.

Пау́к, ка́, *м.* и пр.=**Павук** и пр.

Пауки́, ків, *м. мн.* Раст. Leontodon taraxacum. Вх. Пч. II. 33.

Паучи́на ни, *ж.*=**Павутина.** Вх. Уг. 257.

Паучи́ння, ня, *с.*=**Павутиння.** Вх. Лем. 447.

Пах, ху, *м.* Запахъ. *Круком пах од трави і квіток.* Сим. 204. *Не люблю пива, ні паху його.* Нп. *У олії свириляній гарний пах.* Лебед. у.

Паха́, хи́, *ж.*=**Пахва.** *Узяв її по під пахи.* АД. I. 278. Ум. **Па́шка.** *Ой взяв же її по-під пашки, повів же ї по-під дашки.* Гол. I. 45.

Па́хання, ня, *с.* Нюханіе. Ум. **Па́ханнячко.** *Барвіночок да для дівочок, рутка да м'ятка для паханнячка.* Чуб. III. 483.

Па́хати, хаю, ешь, *гл.* Нюхать, обонять. Угор.

Пахва́, ви́, *ж.* Подмышка, подплечье. *Несе під пахвою скриньку.* Драг. 180.

Пахви́на, ни, *ж.* Нижняя и боковая часть брюха животныхъ отъ пупа до паховъ. *Одріжте менї пахвини.*

Пахі́ття, тя, *с.* Пахота. *Не пахіття, а поліття.* Ном. № 7267.

Пахи́рний, а, е. Пасмурный. *Темна та пахмурна із неба зсмизла чорна ніч.* Котл. Ен. III. 22.

Пахмурно, *нар.* Пасмурно. *Пахмурно сьогодня.* Волч. у.

Пахно́, на́, *с.* Запахъ.

Пахно́тя, тя́, *ж.* Запахъ, благовоніе. *Ніхто не може одібрати од людей пахнотни.* Грин. II. 322.

Па́хнути, ну, нем, *гл.* Пахнуть, издавать запахъ. *Пахне бузком, конвалією.* Стор. МПр. 80. **Щоб твій и дух не пах!** Чтобъ тебя здѣсь не было. Ном. № 5142. **Гарбузо́м па́хне.** Будетъ отказъ на сватовство. *І бавитa, і горошa, хто поляне,— ажне. Пішов би я свататн, та гарбузом пахне.* Чуб. V. 37. **Доріженька па́хне.** Предстоитъ въ скоромъ времени дорога. *Дощик кропле, чумаченькам дороженька пахне.* Чуб. V. 1029. **Па́хне земле́ю (від ко́го).** Уже умираетъ. *Од неї пахне вже землею, уже й мене не пізнає. Я до пота та до сусіди: привів попа, та не застав—вона вже вмерла.* Шевч. 401.

Пахну́чий, пахнючий, пахнію́щий, пахня́чий, а, е. Душистый. *Пахнючий перець.* НВолын. у. *Ой ти, дівчино, ти пахнюще зілля.* Чуб. V. 391. *Пахнячий ладан до кадильниці.* Гол.

Пахня́чка, ки, *ж.* Мушкатная груша, мушкатель. Вх. Уг. 257.

Пахо́лик, ка, *м.*=**Пахолок.** (Паничі) *посилаютъ пахолика.* Гол. I. 81.

Пахо́лок, лка, *м.* 1) Мальчикъ, мальчуганъ; парень. Чуб. V. 917. *Я малий пахолок, родився в вівторок, а в середу рано до школи віддано.* Нп. 2) Слуга.

Па́холок, лка, *м.* Холка у лошади.

Пахо́льський, а, е. Относящійся къ мальчику. К. ЦН. 311.

Пахоля́, ля́ти, *с.* Маленькій мальчикъ. *Та скажи менї правду, мале пахоля, над якеє зілля і в світі нема?* Мет. 360. Ум. **Пахоля́тко.**

Па́хощі, щів, *жс. мн.* Ароматъ, благоуханіе. *Любисточок—для любощів, василечок—для пахощів.* Нп. *Було багацько квіток, багацько пахощів.* Левиц. Пов. 174.

Пахті́ти, хчу́, ти́ш, *гл.* Пахнуть. *А мигметятко під вербою почуло, що м'ясце пахтить.* Гліб.

Па́хторити, рю, риш, *гл.*=**Нюшкувати.** *Пес пахторит.* Вх. Зн. 47. *Жид на ярмарку пахторит, кого б ошукати.* Вх. Зн. 47.

Паху́чий, паху́щий, а, е. Душистый. *Хай ваша душка буде між солодкими медами, перед пахучими ладанами.* Ном. № 4573. *Чебрець—зілля пахуще.* Полт. у. *Пахуще, як м'ята.* Ном.

Паху́чість, чости, *жс.* Душистость.

Паху́щий. См. **Пахучий.**

Паху́щик, ка, *м.* Родъ растенія. *Ще рожа не процвітає, пахущих ся не розвивав.* Гол. IV. 286.

Пацати, цаю, ати, *гл.*—**ногами.** Лежа на животѣ, бить ногами по землѣ. Левиц. Пов. 234.

Пацю́к, пацю́к: цюнка-на! *межс.* для призыва свиней. Вх. Лем. 447.

Пацю́кілок, лка, *м.* Небольшой колъ. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Пацю́тися, цюся, цишся, *гл.* О свиньѣ: пороситься. *Свиня пацюється.* Вх. Пч. II. 7.

Пацю́рки, ків, *мн.* 1)=**Пацьорки.** 2)—**жаб'ячі.** Лягушечья икра. Вх. Лем. 447.

Пацю́рник, ка, *м.* Раст. а) Althaea officinalis. Вх. Уг. 257. б) **ди́кий.** Malva silvestris. Вх. Уг. 257.

Пацю́ній. Употр. только въ *жс. р.*: **пацю́ня.** Поросята, супоросная. *Льоха пацюня.* Вх. Пч. II. 7.

Пацю́рник, ка, *м.* = **Пацюрник.** Вх. Уг. 257.

Пацьо! *межс.* для призыва свиней.

Пацьо́р, ра, *м.* Бусина. Употр. больше во *мн. ч.* **па́цьорн,** и гораздо чаще въ ум. формѣ: **пацьо́рки**—бусы. Чуб. VII. 426. Гол. Од. 77. Шух. I. 130, 215, 306. *Гапулини пацьорки.* АД. II. 312. *А в нашої Олени все пацьори зелені, то по четирі, то по п'яті все на чиїй цуркотять.* Гол.

Пацьо́рки, ків, *мн.* 1) См. **Пацьор.** 2) Раст. Malva ratundifolia L. ЗЮЗО. I. 128. См. **Пацірки, пацюрки.**

Пацьо́! *межс.*=**Пацьо.** Лохъ. у.

Пацьо́к, ка, *м.* 1) а) Поросенокъ. б) Кастрированный свиной самецъ. Вх. Пч. II. 7. 2) Крыса. *Стоїть борщ під лавою із разною приправою: із жуками, цвіркунами, з великими пацюками.* Чуб. V. 1144. *Діла робити не хочеш, а пика—хоч пацюки бий* (т. е. такая толстая). ЗОЮР. I. 148. 3) Насѣк. Tenebrio molitor, мучной жукъ. Вх. Пч. I. 7.

Пацю́рки, ків, *мн.* 1) = **Пацьорки.** 2)—**у рачиці.** Рачья икра. Вх. Лем. 447.

Пацю́чий, а, е. 1) Поросячій. 2) Крысій.

Па́ца, ці, *ж.* 1) Дѣтск. Поросенокъ, свинья. О. 1861. VIII. 8. 2) Кость: бабка. КС. 1887. VI. 478. **Гра́ти в па́ці.** Играть въ бабки. Маркев. 76. *А доки в паці будеш грати?* Котл. Ен. V. 22.

Пада́, **цяти**, *с.* 1)—**Пацюк 1**. *Під порогом пацяті ківчит.* Гол. II. 684. 2)—**морське́**. Cavia coBaya, морская свинка. Вх. Лек. 436.

Паця́тник, **ка**, *м.* Матка у свиньи. Желех. Вх. Зн. 47.

Пацяроботчина, **ни**, *ж.* Труха, высыпавшаяся изъ червоточины. *Летів горобець через безверхий хлівець, ніс четверик гороху без червотоку, без червоточини, без пачероботчини.* Ном. № 6072.

Пачесовачка, **ки**, *ж.* Щетка съ болѣе тонкими зубьями для расчесыванія льна. Вх. Уг. 249.

Пачіси́, **со́к**, *мн.*=**Пачоси**.

Пачісувати, **сую**, **еш**, *гл.* Расчесывать левъ щеткой. Гол. Од. 36.

Па́чка, **ки**, *ж.* Пачка, кипа, тюкъ. *Біда тому пачкарові, що він пачки перевозить, бо му комар в ухо бренить: покинь пачки, бо заїнчеш.* Чуб. V. 1087.

Пачка́рь, **ря**, *м.* Контрабандистъ. Чуб. V. 1087. См. **Пачка**.

Пачкарюва́ти, **рю́ю**, **еш**, *гл.* Заниматься контрабандой.

Пачкова́, **ва**, *м.*=**Пачкарь**.

Пачо́си, **сів**, *мн.* 1) Очески, вычески. Грин. II. 37. Вас. 201. 2) Начосы. *З рудими пачосами на голові.* Левиц. I. 31.

Пачо́сній, **я**, **е**. Сдѣланный изъ оческовъ. *Полов'яний хліб не голод, а пачосняя сорочка не наїота.* Ном. № 5355.

Па́ша, **ші**, *ж.* 1) Кормъ для скота, подножный кормъ. *Та солома ще може піде й на пашу.* Змѣев. у. *Ой коні наші сиваші, чи були ви на паші?* Мет. 218. *Займи нашу телусю та поженн на пашу, на панську толоку.* ХС. II. 192. *Да корівка ваша вже стара.—Ні, не стара; яка вона стара? всього сьома паша.* О. 1862. VII. 90. 2) Наживка для удочки. Шух. I. 226.

Пашенний, а, е. Хлѣбный. **Пашенна я́ма.** Яма для храненія зерноваго хлѣба; имѣетъ форму колокола, узкимъ концемъ вверхъ, внутри обмазывается глиной и обжигается: Мнж. 188. *Виголодавсь, як собака в пашенній ямі.* О. 1861. XI. Кух. 26. **Пашенна комо́ра.** Амбаръ для ссыпки зерна.

Паши́на, **ни**, *ж.*=**Пахва**. *Я шапку під пашину.* Грин. III. 653.

Паши́стий, а, е=**Пашний**. *Пашиста солома.* НВолын. у.

Паші́ти, **шу́**, **ши́ш**, *гл.* 1) Издавать сильный запахъ. *Погана смердюча горілка—аж із рота пашить.* 2) Пышать, бить (о пламени). *А полум'я з рота так і паше, так і паше.* Рудч. Ск. II. 31.

Па́шка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **паха**.

Пашке́т, **ту**, *м.* Паштетъ. Маркев. 157. *І в каглях понесли пашкети.* Котл. Ен. II. 9.

Пашни́й, **а́**, **е́**. О соломѣ: съ примѣсью травы. *Пашна солома.*

Пашни́на, **ни**, *ж.* Хлѣбное зерно.

Пашни́стий, а, е=**Пашний**=**Паші́стий?** *Коні пашнисті, сноші рясністі.* Гол. II. 35.

Пашні́ця, **ці**, *ж.* Хлѣбъ въ зернѣ и на стеблѣ. *Роди, Боже, жито, пшеницю, усяку пашницю.* Мет. 344. Ум. **Пашні́чка.** *Дощик минувся—цебром, відром, дійничкою над нашою пашничкою.* Ном. № 334.

Пашні́, **ні**, *ж.* 1)=**Пашниця**. *Між з пашнею.* Котл. Ен. VI. 25. *Куди се Бог носив?—А на базарь пашню возив.* Гліб.

Пашо́к, **шка́**, *м.* Родъ карточной игры. *Грати в пашок.*

Паштригува́ти, **гу́ю**, **еш**, *гл.* У портныхъ: метать, сметывать.

Па́ща, **щі**, *ж.* Пасть.

Пащека́, **ки**, *ж.* 1)=**Паща**. *Мовчи лиш, а то кулаком так твою пащеку й заткну.* Канев. у. 2) *мн.* Лицевыя скулы. Константиногр. у.

Пащикува́ння, **ня**, *с.* Многословныя разглагольствованія; дерзкія разглагольствованія.

Пащикува́ти, **ку́ю**, **еш**, *гл.* Многословно разглагольствовать, дерзко разглагольствовать. *Жінки! коли б ви більше їли, а менш пащикувать умілн,—були б в раю ви за сіе.* Котл. Ен. IV. 61. *Дубцем його, щоб не дуже пащикував.* Полт. у.

Пащикува́тий, а, е. Неумѣренно разглагольствующій; дерзко разглагольствующій. *Задала Зосю, горду, пащикувату, хитру.* Левиц. I. 515.

Пащику́ха, **хи**, *ж.* Болтунья; крикуха. Котл. Ен. VI. 11.

Паюва́ння, **ня**, *с.* Дѣлежъ. К. ЦН. 243.

Паюва́ти, **ю́ю**, **еш**, *гл.* Дѣлить на части. *Срібло-злото на три части паювали.* Макс. *Будем грунта-худобу на дві часть паювати.* АД. I. 119.

Паюха́, **хи́**, *ж.* Кровь. *Да ще не зар-*

жавіла і табля моя сваха, хоч вона не аз плюсчю в милась. КС. 1882. X. 25.

Пе́вен, вна, не=Певний. *Як що зробиш, парубче, своє діло як слід,—тоді я бруд певен і знатиму, що все у гаразді.*

Пе́вне, *нар.* Вірно, навірно, должно быть. *Певне ти, дівчино, иншого кохаєш?* Чуб. V. 318.

Пе́вний, а, е. 1) Вірный, надежный. *Признайсь мені, дівчиноньо, чи будеш ти певна.* Грин. III. 198. *А щоб певна була правда,—нехай шлях покаже.* Шевч. 140. *Певна модина.* 2) Увѣренный. *Хиба вони не певні в своїм щасті?* К. Іов. 46. 3) Внушающій довѣріе. *Тут певнев ніцо ні ходить, ні сидить.* Греб. 369. 4) Извѣстный, опредѣленный. *Анел певного часу спускаєсь у купальню.* Єв. І. V. 4.

Пе́вни́ти, ни́ю, ни́ш, *гл.* Исполнять. *Вони завіт його держали, певнили заповідь Господню.* К. Псал. 227.

Пе́вність, ности, *ж.* 1) Вѣрность. *Скажи мені, серце моє, чи будеш ти певна? На що ж тобі, мій миленький, той певности знати, коли будеш тую ніченьку в степу ночувати?* Чуб. V. 76. 2) Увѣренность. *Дає Господь їм певність і безпечність.* К. Іов. 54.

Пе́вно, *нар.* 1) Вѣрно, надежно. 2)=**Певне.** *У такому жупані певно дівчина полюбе.* Харьк. г. *Уже певно візьме її за себе.* Кв.

Певно́та, ти, *ж.*=**Певність.**

Певна́к, ка́, *м.* Увѣренный. *Тепер я виведу коні на степ та й на всю ніч певняк собі, що не будуть у спаші.* Уман. у.

Пейс, са, *м.* Пейсъ. (Берко) *ходить було, тільки колите довгими чорними пейсами.* Левиц. I. 103.

Пейса́тий, а, е. Имѣющій пейсы, съ большими пейсами.

Пе́йстрий, а, е. Пестрый. *Кобила його пейстра—усі добре знають, а він каже ворона.* Борз. у.

Пейстри́на, ни, *ж.* Панка. Чуб. VII. 416.

Пек, *межд.* выражающее отстраненіе, отказъ, неудовольствіе. *Дур тобі, пек тобі, дяче, чого в тебе серце гаряче.* Чуб. V. 1165. *І васильки мої, і Василь при мені... Пек йому матері, сподобався мені.* Нп.

Пека́рити, рю, рив, *гл.*=**Пекарювати.** Вх. Зн. 7.

Пекарі́вна, ни, *ж.* Дочь, пекаря, хлѣбника.

Пе́карка, ки, *ж.* Пекарка, булочница.

Пека́рня, ні, *ж.* 1) Пекарня, булочная. 2) Кухня. Св. Л. 60. Сим. 130. Е. ЧР. 38. *Пекарня дух любить.* Ном. № 10290 *Ой увійчила пані у свою пекарню.* Чуб. V. 1072.

Пека́рський, а, е. Принадлежащій пекарю.

Пекарчу́к, ка́, *м.* Мальчикъ въ булочной.

Пе́карь, ря, *м.* Пекарь, булочникъ.

Пекарюва́ти, рю́ю, еш, *гл.* Заниматься хлѣбопеченіемъ.

Пе́кати, каю, еш, *гл.* Отстранять кого-либо, говоря **пек.** *А то що такою!—каже бідак та пекає: „пек, осина!“* Гн.

Пе́катися, каюся, ешся, *гл.* Отстраняться отъ кого. *Поганий чоловік, я йому пекаюся, дарма, що рідний брат.* Міус. окр.

Пеке́льний, а, е. 1) Адскій. Котл. Ен. II. 32. *Онюк пекельний.* Єв. Мт. V. 22. *Горіли тим пекельним вогнем.* Стор. МПр. 14. 2) Мучительный, крайне **тяжелый.** *Росказав Іван Останові, яке то пекельне його й жодське життя на білому світі.* Грин. I. 288.

Пеке́льник, ка, *м.* Житель ада, чортъ. МВ. (КС. 1902. X. 155) *Коли дивиться, аж покійний пан старий, тоді пана батько, дрова возе у пекло, а вони, пекельники, кажуть...* Рудч. Ск. I. 95.

Пе́кло, ла, *с.* 1) Адъ, геенна. *Лучче тобі калікою в життя увійти, ніж дві руці маваш, пійти в пекло.* Єв. Мр. IX. 43. *Приходить він до пекла—аж там чортів такого баганько.* Рудч. Ск. I. 70. 2)—**і рай.** Родъ игры. Ив. 62.

Пеклува́ння, ня, *с.* Заботы, попеченіе.

Пеклува́тий, а, е. Заботливый.

Пеклува́тися, лю́юся, ешся, *гл.* Заботиться, печься о комъ.

Пекти́, чу́, че́ш, *гл.* 1) Печь, жечь. *Цвісти над ним буду, щоб не пекло чуже сонце.* Шевч. 40. 2) Печь. *Сама пекла паляниці.* Рудч. Ск. II. 5.—**ра́ни.** См. **Ран.** 3) Жарить.

Пекти́ся, чу́ся, че́шся, *гл.* 1) Жариться, печься. *Мерзла в ніч, а в день пекласъ.* Котл. Ен. *Ой косить хазяїн та на стену сіно, та на сонці печеться.* Грин. III. 570. 2) Печься. *Сам міситься, сам і печеться.* Рудч. Ск. I. 136. 3) Жариться. *Курка печеться.*

Пеку́чий, а, е. *Пекучий вітер.* НВолын. у. *Сонце пекуче.* МВ. *Журба пекуча.* МВ. I. 13.

Пелéвень, вня, *м.*=**Пелевня**. Вх. Лем. 447.

Пелéвник, ка, *м.*=**Пелевня**. Вх. Уг. 258.

Пелéвня, ні, *ж.* Родъ амбара, овина, гдѣ хранится солома, мякина, сѣно, также зерновой хлѣбъ. Желех. *А ци дома 'сте, синовѣ мої? Ой дома, дома на пелевні сут, на пелевні сут, злотічко віют.* Гол. II. 70.

Пелéна, ни, *ж.* 1) Подолъ рубахи. *Вареники варила, та й пелену спалила.* Нп. 2) Выступъ крыши надъ стѣною. Судж. у. Ум. **Пелíнка, пелíночка**. Чуб. III. 176. Мил. 164.

Пеленувáти, нýю, ати, *гл.* Пеленать. *Годувала, пеленувала, ніченьки не доспiала.* Грин. III. 370.

Пéлех, ха, *м.* 1) Клокъ волосъ, шерсти. 2) Старый дѣдъ. *Хоч він до пелеха сідою із нарубіки молодою не перескочив—нережив.* Греб. 318.

Пелеха́нка, ки, *ж.* Неряха, неряшливая женщина. Угор.

Пелеха́ня, ні, *ж.*=**Пелеханка**. *Ой у млині два камені,—і один не мele, відібрала пелеханя сокола від мене.* Гол. IV. 506.

Пелехáти, хáю, ати, *гл.* Рвать что либо въ изобилiи. *Добрався до груш—пілять, як пелехає.*

Пелехáтий, а, е=**Волохатий**. Котл. Ен. V. 7. *Гуси пелехаті.* Грин. III. 89. *Летить голуб коло хати сивий пелехатий.* Чуб. V. 382. *Кури пелехаті.* Драг. 28. *Кучерявий піч вимітає, пелехатий у піч загляда.* Грин. III. 472.

Пелíнка, пелíночка, ки, *ж.* Ум. отъ **пелена**.

Пéлька, ки, *ж.* Глотка. *Нанесла стара моя такого хліба, що і в пельку не лізе.* Кобеляк. 7. *П'ять літ робило на чужу пельку.* Г. Барв. 321.

Пелю́стка, ки, *ж.* 1) Капустный листъ. *Та й хороша ж цей рік капуста: ач які пелюстки!* 2) Кушанье: сваренные капустные листы съ мясными фаршемъ. Маркев. 157. 3) Въ прическѣ гудульской дѣвушки: прядь, шестая часть волосъ, идущая на косу. Шух. I. 135. 4) Шурокій зубецъ, находящійся съ каждой стороны ряда тонкихъ зубьевъ въ прядильномъ гребнѣ. Сумск. у. Ум. **Пелю́сточка**.

Пелю́ха, хи, *ж.* Пеленка. Вх. Уг. 258.

Пелю́шечка, ки, *ж.* Ум. отъ **пелюшка**.

Пелю́шка, ки, *ж.* Пеленка. См. **Пелюха**. *Молодая Оленочка синочка родила, повила йому, повила та у білій пелюшки.* Чуб. V. 890. Ум. **Пелю́шечка**. Чуб. III. 378.

Пена́рство, ва,. *с.* Домашній скотъ, вообще домашнее имущество. *Нема у мене, щоб хто долянув і таптово нарства.* Ольгон. у. *Як перевозився, то привіз двенадцять возів пенарства.* Ананьев. у.

Пе́ндюр, ра, *м.* — **водити.** = **Лаятися.** Ном. № 13601.

Пе́нзель, эля, *м.* 1) Кисть (у живописцевъ). Левиц. Пов. 217. *Дістав палітру з краскамі і пензель.* Кв. 2)=**Щітка**, которой бѣлятъ стѣны. Черниг. у. Ум. **Пе́нзлик**.

Пенэльо́ваний, а, е. Рисованный масляными красками. Встрѣчено у Кулиша: *Полотно пензльоване.* К. XII. 96.

Пе́нний, а, е. Задолженный, имѣющій долги. *Лучче ж пенному сіло на шию зложити, ніж бідних людей правдивих зводити.* Ном. № 2793.

Пень, пня, *м.* Пень. *Голий, як пень.* Ном. *Ой пішов Опанас по горіху для нас, зачепився за пень та й стояв увесь день.* Нп. **Пнем стáти, на пню стáти.** Упорствовать, заупрямиться. *Внученька як на пню стала: лікаря та й лікаря.* МВ. (О. 1862. III. 45). **У-пень.** До чиста, совершенно. *Рубати у-пень увесь народ.* ЗОЮР. I. 120. *Дяхів, мостивих панів, у-пень рубайте.* Макс. *Та бодай же ти, корчмо... та й у-пень згоріла.* Грин. III. 286. **На пні хліб.** Хлѣбъ на корню. **Посíвіти на пні.** Состарѣться въ дѣвушкахъ. *А що мені з того, що ви всі три посивіте на пні.* Левиц. I. 306. 2) При укладкѣ сноповъ въ **кладню** (см.): каждый изъ четырехъ сноповъ, которые ставятъ въ центрѣ возлѣ **остреви**. Шух. I. 166. Ум. **Пеньóк, пеньóчок**. *Стоїть у лісі на пеньку якийсь чоловік, а круком того пенька вовк так скаче, так скаче,—хоче його з'їсти.* Рудч. Ск. I. 72. **Мáти собі на пеньку.** Имѣть въ виду. Ольгон. у.

Пенькóвий, а, е. Пѣнковый. *Пенькова люлька.* Св. Л. 260.

Пенькóвщина, ни, *ж.* Лѣсъ, опредѣленный на срубъ. Радом. у.

Пенькувáтий, а, е. Упрямый, своенравный. Мирг. у: Слов. Д. Эварн.

Пеньóк, нька, *м.* 1) Ум. отъ **пень**. 2) Значительной величины деревянный обрубокъ въ видѣ цилиндра, вкопанный въ землю,—вокругъ него загибаютъ колесный ободъ при выдѣлываніи колесъ. Вас. 147.

Пеня́, ні, *ж.* 1) Напасть, бѣда. *По п'ятінках заробляла, щоб шовкову густку*

придбати та сю пеню звязати. Тепер на тебе пеня напала, що не всіх пов'язала. Кв. *Така нам лучилася пеня! Як на ту пеню і мати приходять. Оце пеня!* 2) Придира, привязчивый человѣкъ. *Пеня московська.* Чуб. I. 267. 3) **Мáти на пеню.** Имѣть причину для ссоры. *Я з тобою не маю нічого на пеню.* Ном. 4) **Пеню волокти на кóго.** Обвинять напрасно, взводить на кого что. *Хиба я буду на себе пеню волокти.*

Пенявий, а, е. Небрежный, неловкій. Угор.

Пенякувáтий, а, е. 1) Придирчивый, навязчивый. 2) Упорный, упрямый. О. 1862. V. 82. *Устань, устань, мила, приїз я дубину, тонку та довгу та сукувату, на твою спину пенякувату.* Чуб. V. 644. *І не бачила такої пенякуватої дівчини—щоб по її було.* Черниг. у.

Пенять, няю, еш, *гл.* 1) Пенять. *На Бога пенясш, а сам кульгаєш.* Ном. № 88. *Хата мінові пеняе.* 2) Быть небрежнымъ, неловкимъ. Угор.

Пер, ру, *м.* Рыба Thymallus wexillifer. Вх. Пч. II. 21.

Перва́к, *м.* 1)—**ка́.** Первенецъ. Каменец. у. *Казав Микита-перак — не буде так.* Звенигор. у. 2)—**ка́.** Первый рой вылетѣвшій изъ улья во время роенія. 3)—**ку́.** О наливкѣ, квасѣ перваго настоя. *Думовочка-перак така смашна була.* Гліб. *Перак грушевий квас.* Котл. Ен. IV. 16. 4)—**ку́.** Деготь перваго выдѣленія. *Нехай піде на діхтярню—у бору дьоготь робили—та нехай Грицько дасть дьоготю перваку,—самого чистого.* Грин. I. 33, Ум. **Первачóк.**

Перва́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ **первачка.**

Перва́чка, ки, *ж.* Первая дочь. Ум. **Перва́чечка.** Г. Барв. 137.

Первачóк, чка́, *м.* Ум. отъ **первак.**

Пéрве, *нар.*=**Перше.**

Пéрвий, а, е=**Перший.** *Перві пісні заспівають, то я тебе й ізбужу.* Чуб. V. 535.

Первина́, ни́, *ж.* Случившееся въ первый разъ. *Хиба се первина?* Сим. 216. *Се йому не первина.* Ном. № 7898. Ум. **Первúнка.**

Первúнчики, ків, *м. мн.* Первое отдѣленіе игры въ **креймахи.** Ив. 39.

Первúчка, ки, *ж.*=**Первачка.**

Первінчик, ка, *м.* Первый рой. *Кладе бджолоньки у три лавоньки, а первінчики у чотире.* Гол. II. 15. См. **Первинчики.**

Первíсний, а, е. Первоначальный.

Пéрвістка, ки, *ж.* Первенецъ женскаго пола. *Так то вже кохає та-местить Гортина свою первістку, і з рук не спускає.* МВ. I. 97. *У моєї корови телиця первістка.* 2) Родившая первый разъ. 3) Первый разъ отелившаяся корова. Вх. Пч. I. 15. Вас. 197. Ум. **Пéрвісточка.**

Пéрвісток, тка, *м.* Первенецъ.

Пéрвісточка, ки, *ж.* Ум. отъ **первістка.**

Пéрвітка, ки, *ж.* 1)=**Первістка.** 2) Первая возлюбленная. *Була і в мене дівка первітка, щиро її кохав, та не доволося подружитися; тепер вона заміжжю.* Лубен. у.

Пéрво, *нар.*=**Перше.** *Нічого йому не страшно, не боязко, не болезно стало; а перво з великого жалю так було й сбмірає.* МВ. I. 46.

Первовік, ка и **ку,** *м.* Начало вѣковъ. *Гой, чи так тепер, як було здавна, як було здавна, й а з первовіка.* Kolb. I. 96. *Так було з первовіку.* ЕЗ. V. 100.

Первовíчний, а, е. Отъ начала вѣковъ сущій. *Первовічний, як Бог.* Гн. II. 217.

Первожúтелець, льця, *м.* Первый житель. Ном. № 8507.

Первозда́нний, а, е. Только что созданный. *Ніби із за диму пливе місяць круглимий,—і мир первозданний одночив на лоні ночі.* Шевч.

Первозíмки, ків, *м. мн.* Начало зимы. Волч. у.

Первозíм'я, м'я, *с.* Первый санный путь.

Перволи́ток, тка, *м.* Человѣкъ въ юныхъ лѣтахъ. *Пані наша була не перволіток, та й не яка й стара.* МВ. II. 31.

Первопíдстáва, ви, *ж.* Первое основаніе, базисъ. Левиц.

Первопочúн, ну, *м.* Первое начало. Левиц.

Первороди́день, дня, *м.* Первородный сынъ. *Побив тоді Господь в Єгипті первороди́нів.* К. Псал. 181. *Народиться у смерти первороди́день.* К. Іов. 39.

Первороди́нний, а, е. Первородный.

Перворя́дний, а, е. Первостепенный. *Перворядні оперні артистки.* Левиц. Пов. 103.

Первоспи, пів, *м. мн.* Первый сонъ.

Первотвíр, твóру, *м.* Оригиналъ, подлинникъ. Уман. II. 245.

Первотвóрний, а, е. Оригинальный. Желех.

Первохристия́нський, а, е. Первыхъ временъ христіанства. К. XII. 11.

Первоцві́т, ту, *м.* 1) Первый цвѣтъ растеній. 2) Раст. подснѣжникъ, Primula.

Перга́, **гі́**, *жс.* Цвѣточная пыль, приносимая пчелами въ улей. Подольск. г. *Він нам губи чистим медом, не пе́рюю маже.* Мкр. Н. 32.

Перга́мен, ну, *м.* Пергаментъ. *Вікові́чні перга́мени.* К. (О. 1861. II. 280).

Перга́ч, ча́, *м.* Летучая мышь. Вх. Лем. 447.

Пердіж, жа́, *м.* Испусканіе вѣтровъ.

Пердіти, джу́, ди́ш, *гл.* Испускать вѣтры.

Пердý́н, на́, *м.* Испускающій вѣтры. **Ум. Пердуне́ць, пердýнчик**.

Пердь, *меж.*, выраж. испусканіе вѣтровъ. Чуб. V. 1112.

Перебалочок, чка, *м.* Небольшая дощинка. (Залюб.).

Перебала́кати, каю, ешь, *гл.* Ослить въ разговорѣ, болтовнѣ. *А ну, хто кого перебалакає?* 2) Разсказать, сказать въ разговорѣ (все). *Ще ж бо не все перебалакали — посидьте мичень.*

Перебáнити, нію, ниш, *гл.* Перемыть, вымыть вновь.

Перебанува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Пережить, перенесть что-либо горестное. *Ой я тую зиму борзо не перезимую, ой я свою миленькою не перебачу.* Гол.

Перебаранча́ти, ча́ю, еш, *гл.* Мѣшать, препятствовать. Ном. № 2545. *Коли б ви так сиділи ничком та не перебаранчали* (робити). Левиц. Пов. 172.

Перебáс, са́, *м.* Въ выраж.: **Взя́ти мішо́к на перебáса́**. Неполный мѣшокъ (съ зерномъ, напр.) взять на плечо такимъ образомъ, чтобы содержимое осунулось въ концы мѣшка, а пустая средина лежала на плечѣ. Вх. Зн. 39.

Перебатува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Перерѣзать.

Перебáчити, чу, чиш, *гл.* 1) Перевидѣть, видывать. *Прожили ви на світі чимало, перебачили всього.* 2) Простить. Угор.

Перебráти, гáю, еш, *гл.* Перегнуть. *Цей пояс на двоє перебраний.* Золотоной. у.

Перебе́нда, ди, *жс.* Шутка, болтовня, балагурство. *Черчик має реверенду та й до мене в перебенду.* Гол. III. 351.

Перебе́ндювати, дюю, еш, *гл.* 1) Каприничать, привередничать. *Не перебендюй бо так довго, Солопію!* Г. Арт. (О. 1861. III. 94). 2) Болтать.

Перебе́ндюха, хи, *жс.* Привередница.

Перебе́ндя, ді, *м.* 1) Балагуръ. 2) Капризникъ, привередникъ.

Перебенкетува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Окончить пировать.

Перебе́рдина, ни, *жс.* Лучина, добытая изъ стараго валежника. Рядом. у.

Перебадикну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Перекувыркнуться. Вх. Лем. 447.

Перебива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **перебúти, б'ю́, еш**, *гл.* 1) Перебивать, перебить, перешибить. *Перебиш... шабло.* Стор. МПр. 151. 2) Только сов. в. Перебить всѣхъ, убить, все побить. *Сам ходжу, сам.— Де діти подівав? Тим перебив, дощ потопив.* Чуб. III. 104. 3) Одолѣвать, одолѣть въ битвѣ, въ бою. *Ік я тебе перебю, то я буду старша.* Гн. II. 221. 4) Мѣшать, помѣшать, перебивать, перебить (въ дѣлѣ, разговорѣ). *Перебив йому брехати. Хто мені буде ділечко перебивать.* Мил. 212.

Перебива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **перебáтися, б'юся, ешся**, *гл.* 1) Перебиваться, перебиться. *Палиця перебилася.* 2) Сражаться, сразиться. *А я ж тих турків да й не боюся: а й я з ними в полі перебю́ся.* Чуб. III. 275.

Перебúйніс, носа, *м.* Съ перебитымъ носомъ.

Перебúти, ся. См. **Перебивáти, ся**.

Перебíгати, гаю, еш, *гл.* О собакахъ, волкахъ: закончить періодъ течки. *Сука вже перебігала.*

Перебігáти, гáю, еш, сов. в. **перебíгти, біжу́, жи́ш**, *гл.* 1) Перебѣгать, перебѣжать. *Голодний поле перебіжить, а ґомий три.* Ном. № 648. *Дівчата з відрами били... перебіжучи Даниковичеві дорогу.* Левиц. Пов. 102. *Коли це перебіга йому дорогу чорт.* Рудч. Ск. II. 21. 2) Забѣгать, забѣжать впередъ, встрѣчать, встрѣтить. *Пішла вона у церкву, а роботник і собі: перебіг її та й став на крилаci.* Мнж. 92. *А на тихому Дунаю нас перебіжають січовики-запорожці.* Шевч. 259. 3) Пробѣгать, пробѣжать. *Перебіли чотирі милі дороги.* Мет. 184.

Перебíгатися, гаюся, ешся, *гл.* Переутомиться отъ бѣганья.

Перебíгатися, гáюся, ешся, *гл.* Бѣгать въ перегонку.

Перебíгнути, ну, неш, *гл.*=**Перебíгти**. *Як іде хто куди-годі, а перебíгне ю заяць... то вже му сі не поведе.* ЕЗ., V. 87.

Перебíгти. См. **Перебíгати**.

Перебíдкатися, каюся, ешся, *гл.* Перебѣдствовать.

Перебіецъ, бі́йця, *м.* Боецъ кулачный. *І тричя здумав завести і п'яний зараз роскричався, щоб перебійців привести.* Котл. Ен. II. 14.

Перебір, бо́ру, *м.* 1) Переборъ, излишекъ. 2) Осмотръ, ревизія. *Та скликали усіх дівок на перебір.* Грин. III. 273. *У приїому славний двір, там нам буде перебір.* Чуб. V. 997. 3) Разборчивость, капризъ, прихотничанье. *За перебір дасть Бог вітрішки.* Ном. № 4619. *А судив мені Бог, кою я не знала, а за той перебір, що перебрала.* Чуб. V. 491.

Перебі́рати, раю, еш, сов. в. **перебра́ти, беру́, рбш,** *гл.* 1) Перебирать, перебрать, сортировать, отбирать, отобрать лучшее. *Перебірала грушї.* 2) Перебирать, перебрать всѣхъ, все, беря каждое одно за другимъ. 3) Преимущественно несов. в. Разбирать, дѣлая выборъ, капризничать, прихотничать. *Я не вередую, не перебіраю женихами.* Котл. НП. 369. *А судив мені Бог, кою я не знала, а за той перебір, що перебірала.* Чуб. V. 491. *Смерть не перебірає.* Ном. 4) Перебирать, перебрать лишнее. *Перебере грошей у хазяїна, більш як заробив візьме.* 5) Перебирать. *Ніжками дрібненько перебірає.* Кв. *Стихи, мов у сопілочку перебірає.* О. 1862. IV. 87. 6) Пересчитывать, припоминать, припомнить все. *Бо-зна комінній случай в душі своїй перебіраю.* Шевч. *Що ти грішні мої перебіраєш, переступу дошукуєшся грізно.* К. Іов. 7) Перемѣнять, перемѣнить одежу.

Перебіра́тися, раю́ся, ешся, сов. в. **перебра́тися, беру́ся, рбшся,** *гл.* 1) Переселяться, переселиться, перебираться, перебраться. *Недавно тільки (сзуїти) перебрались у Крулевство.* Стор. МПр. 45. *Ми й перебрались до неї в хату.* МВ. (О. 1862. III. 73). 2) Переходить, перейти, переплыть, переправиться. *Перебрались вони через глибоку балку.* Стор. МПр. 109. *Як то ви перебрались* (через море). Рудч. Ск. I. 120. 3) Переодѣваться, переодѣться. *Лягають спать, а він перебрався дівкою.* Рудч. Ск. I. 197.

Перебі́рка, ки, *ж.* 1) Переборка, сортировка. 2) Переодѣванье. *Свою пітну одежу скидають, а надівають чисту—на цій переборці їх застали.* Новомоск. у. 3) Дощечка или палочка, вставляемая между рядами тканой основы для раздѣленія ихъ. Вас. 167.

Перебі́рливий, а, е. Разборчивый, капризный, прихотливый. *Такий перебірливий: і того не їсть, і того не їсть.* Пирят. у.

Перебі́рник, ка, *м.* Разборчивый, прихотливый человѣкъ. Ум. **Перебі́рничок, перебірни́ченько.** *Наш паниченько перебірничок, перебірниченько коники перебірає: котро краще,—собі бере, котро бридше,—служеньках дає.* АД. I. 13.

Перебі́рниця, ці, *ж.* Разборчивая, прихотливая женщина.

Перебірни́ченько, ка, перебірничок, чка, *м.* Ум. отъ **перебірник.**

Перебі́рчастий, а, е. ? *Тільце вили ой гільчасте, перебірчасте.* Рк. Макс. *Поставте її на столі, на гільчастий, на перебірчастій скатерті.* Чуб. IV. 101.

Перебі́рщик, ка, *м.*=**Перебірник.** *Як місяць перебірщик перебірає всіма зірками, після полобить одну зірочку, так і парубок.*

Пере́бовком, *нар.* Перезванивая, перезвономъ. *Кобзо!... дзвонили перебовком стиха, мов мертвих хоронили.* К. Дз. 210.

Перебо́втати, таю, еш, *гл.* Взболтать.

Перебо́втатися, таюся, ешся, *гл.* 1) Взболтаться, разболтаться. 2) Перейти въ бродъ рѣку. *Так сяк переботався на другий берїг.*

Перебо́їна, ни, *ж.* Поперечная перекладина креста. *Воробці прилітали до хреста, сідали на поперечній перебоїні.* Гн. I. 117. См. **Перехрестя.**

Переболі́ти, лю́, лиш, *гл.* 1) Переболѣть, перестать болѣть. *Болит та й переболит.* Фр. Пр. 103. 2) Избол̀ѣться, настрадаться. *Моя душа переболіла, мов серце єхне.* МВ. II. 41.

Перебо́рець, рця, *м.* = **Перебірник.** *Гей я молодець, переборець.* Чуб. III. 86.

Переборо́ти, рю, реш, *гл.* Побороть, побѣдить. *Чи ми перебором, чи вна трутит у моїму,—наша слава буде.* Федьк.

Переборщи́ти. См. **Переборщувати.**

Переборщувати, щую, еш, сов. в. **переборщи́ти, щу́, щи́ш,** *гл.* Дѣлать, сдѣлать излишнее, сверхъ мѣры, пересаливать, пересолить, преувеличить. Ном. № 7691, 7693. *Любощів давано, да не вміючи переборщили.*

Перебоя́тися, бою́ся, їшся, *гл.* 1) Долго пробыть въ страхѣ. 2) Перестать бояться.

Перебра́ти, ся. См. **Перебірати, ся.**

Перебрести́. См. **Переброджувати.**

Перебрех, ху, *м.* Перевираніе, извращеніе фактовъ. *Коли б єси над тим пе-*

ребрехом знялась, котрим письменство в нас що-року багатиться. К. Дз. 90.

Перебро́джувати, джую, еш, сов. в. **перебрести́, бреду́, дёш** и **переброди́ти, джу́, диш,** гл. Переходить, перейти въ бродъ. *Перебрела дві річеньки й половину ставу.* Чуб. III. 128. *Дунаю не перебути, не перебродити.* Чуб. V. 537.

I. **Перебува́ти, ва́ю, еш,** сов. в. **пере бу́ти, бу́ду, деш,** гл. 1) Пробывать, пробыть. *Днів два або й три перебудемо.* МВ. I. 62. *Перебудь там, поки сповіщу тебе.* Єв. Мт. II. 13. 2) Обходиться, обойтись, прожить безъ чего. *Не родив мак, перебудем так.* 3) Переживать, пережить. *Як настане ніч, поки її перебудеш, то дуже довгою вона тобі стане.* Драг. 63. *Наші злидні ваше багатство перебудуть.* Ном. № 1611. *Що буде, те й буде,—ми все перебудемо.* МВ. (О. 1862. III. 58). *А я тую чорну хмару рукавцем розмаю, перебула поговір, перебуду неславу.* Чуб. V. 144. 4) Только сов. в. Перебывать. *За день скільки вас перебуде. Здається, не було хати в селі, де б я не перебула наймичкою.* Г. Барв. 365.

II. **Перебува́ти, ва́ю, еш,** сов. в. **перебу́ти, бу́ю, еш,** гл. Перемѣнять, перемѣнить на комъ обувь, переобувать, переобуть. *Треба перебути чобіт, а то муляє.*

I. **Перебува́тися, ва́юся, ешся,** сов. в. **перебу́тися, бу́дуся, дешся,** гл. Обходиться, обойтись. *Може тобі боронна?—Та я й своїм перебудусь. Викрутнями перебувається.* Ном. 817.

II. **Перебува́тися, ва́юся, ешся,** сов. в. **перебу́тися, бу́юся, ешся,** гл. Перемѣнять, перемѣнить на себѣ обувь, переобуваться, переобуться. Ном. № 5472.

Перебудо́вувати, вую, еш, сов. в. **перебудува́ти, дую, еш,** гл. Перестраивать, перестроить.

Перебунтува́тися, ту́юся, ешся, гл. Прекратить бунтъ.

Перебурха́ти, ха́ю, еш, гл. Перебушевать. *Стихилось море, перебурхало.*

Перебурча́ти, чу́, чиш, гл. Перестать ворчать.

Перебу́ти, ся. См. **Перебувати,** ся.

Перебу́тний, а, е. Преходящій.

Перева́бити. См. **Переваблювати.**

Перева́блювати, люю, еш и **переваблю́вати, лю́ю, еш,** сов. в. **перева́бити, блю, биш,** гл. Переманивать, переманить.

Перева́га, ги, *ж.* 1) Перевѣсъ; преимущество. *Не дай же їм ні суді пере-ваги.* К. Іов. 37. 2) **Гуля́ти в перева́гу.** Родъ игры: дѣти кладутъ на бревно доску и, ставъ на концахъ, качаются. Канев. у. 3) **На перева́зі ста́ти.** Воспротивиться, мѣряться силами. *Чорта з два стануть з писарем на перевазі,—він і пискнуть не дасть, заб'є баки.*

Перева́ги - ваги, *нар.* Переваливаясь. *А за ними кобзарь волох перевалюється ваги накидивав на комику, козакам співав.* Шевч. 170.

Переважа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **перева́жити, жу, жиш,** гл. 1) Взвѣшивать, взвѣсить. *Узяла той мед, переважила.* Грин. III. 22. 2) Перевѣшивать, перевѣсить. *Було на терезах три пуди, кинув мішок,—так і переважив.* 3) Перевѣшивать, перевѣсить, превосходить, превзойти, одолѣть. *Ой будьте здорові, я коло чорної брови, а я свої в сажу вмажу, таки ваші переважу* Нп. *Правда кривду переважить.* Ном. *Не переважить його ворог.* К. Псал. 206.

Переважа́тися, жа́юся, ешся, сов. в. **перева́житися, жуся, жишся,** гл. Перевѣшиваться, перевѣситься.

Перева́жити, ся. См. **Переважати,** ся.

Перева́жувати, ся, **жую,** ся, **еш** ся, гл.=**Переважати,** ся.

Перевали́ти, ся. См. **Перевалювати,** ся.

Перева́лля, ля, *с.* Обрывистый оврагъ. *Ускочив у шелюги, а там перевалля велике,—не можна було бігти конем, щоб донгати його.* Новомоск. у. (Залюб.).

Перева́лювати, люю, еш, сов. в. **перевали́ти, лю́, лиш,** гл. 1) Переваливаться, перевалиться. 2) Переталкивать, перетолочь слишкомъ сукно на сукновальнѣ. Харьк.

Перева́люватися, лююся, ешся, сов. в. **перевали́тися, лю́ся, лишся,** гл. Переваливаться, перевалиться. Левиц. Пов. 25.

Переварі́ти, ся. См. **Переварювати,** ся.

Перева́рух, ху, *ж.* Торговка, продающая съѣстное? *Переварухи, бодай їм заціпило, так і чукають: та кричить: свату, ходи до мене гарячих хлящів, а друга: хто почне у мене книша гарячого.* О. 1862. I. 42.

Переварювати, рюю, еш, сов. в. **переварі́ти, рю́, риш,** гл. Перекаривать, перекарить.

Переварюватися, рююся, ешся, сов. в. **переварі́тися, рю́ся, ришся,** гл. Перекариваться, перекариться.

Пере́одяг, гу, *м.* Переодѣваніе, также одежда, въ которую кто-либо переодѣлся. *В черкечому переодязі козак.* К. ЦН. 302. *До Київа ти крадькома переодягом серед ночі мандруєш.* К. ПС. 47.

Переозвя́, ся. См. **Перезвонити, ся.**

Перевери́ти, ся. См. **Перевертати, ся.**

Пере́верт, ту, *м.* 1) Переворотъ. 2) **Пі́ти в пере́верти.** Начать кувыркаться. *Сміх не реготи, пішла баба в перевертн.* Ном. № 12678. 3) **На пере́верт пішло́ ді́ло.** Пошло наоборотъ. Рк. Левиц.

Перевёртанки, ка, *м.* Лепешка изъ картофеля, кукурузной муки и овечьяго сыру. Вх. Зн. 47.

Перевёртання, ня, *с.* 1) Переворачиваніе. 2) Опрокидываніе. 3) Превращеніе. 4) Превращеніе (имен. чисель). К. Гр. 117.

Перевёртати, та́ю, ати, сов. в. **перевернути, ну́, нути,** *гл.* 1) Переворачивать, переворотить, перевернуть. *Той чмелик перевертує крильця, скинув їх, вони попадали, а він полетів.* Рудч. Ск. I. 119. 2) Переворачивать, перевернуть, опрокидывать, опрокинуть. *Рибку ловив—човен перевернув, шевчиха зосталася, шевчик утонув.* Чуб. V. 820. 3) Превращать, превратить. *Ліле весілля перевернено ніби у вовкулаки.* КС. 1883. XII. 700. 4) Превращать, превратить (именов. числа). К. Гр. 117.

Перевёртатися, та́юся, атися, сов. в. **перевернути́ся, ну́ся, нутися,** *гл.* 1) Переворачиваться, перевернуться. *Перевертався і нудився, не здужав голови звести.* Котл. Ен. II. 13. 2) Переворачиваться, перевернуться, опрокидываться, опрокинуться. *Як ударю по казану, то він і перевернеться.* Стор. МПр. 47. 3) Проходить, пройти, перебывать. *Чимало літ перевернулось, води чимало утекло.* Шевч. 106. *А паничів що то в нас перевернулось!* МВ. (О. 1862. III. 40). 4) Превращаться, превратиться. *Його* (вовкулаку) *тільки б зустріти та Трицем назвати, дак і перевернеться людиною.* Г. Барв. 454. *Перевернулись тепер уже кат знає нащо запорожці.* К. ЧР. 89. —

Пере́вертень, тня, *м.* 1) Отступникъ, ренегатъ. *Тим часом католицькі пани з нашими перевертнями усиловувались унію на Вкраїні прищепити.* К. ЧР. 10. 2) Выродокъ. (Вівці) *перевертні продаються або вирізуються на лій.* О. 1862. V. Кух. 35.

Пере́вертом, *нар.* Кувыркомъ, вверхъ дномъ. *Як прийде мій додому, так усе й піде перевертом по хаті.* Екатериносл. у. *І в них перевертом усе перевернулося* Г. Барв. 176.

Перевершу́ти. См. **Перевершувати.**

Перевёршувати, шую, ати, сов. в. **перевершити, шу́, ши́ш,** *гл.* 1) Дѣлать, сдѣлать чрезмѣрно высокій верхъ на стогѣ. 2) Перекладывать, переложить наново верхъ на стогѣ.

Перевесло́, ла, *с.* Свясло для снопа, вообще витень соломы, которымъ что-либо связывается. Чуб. VII. 393. О. 1861. XI. Св. 66. *Шляхтич з перевареної сиряатки, шабелька на личку, перевеслом підперезаний.* Ном. № 858.

Перевёсник, ка, *м.* 1) Сверстникъ, ровесникъ. Рк. Левиц. *Він мій перевесник.* (Залюб.). 2)=**Перелесник.** *А хиба ж ви не знаєте, до кого й тепер у нас на селі перевесник літає?* Рк. Левиц.

Перевёсниця, ці, *ж.* Сверстница, ровесница. *Обидві вони були перевесниці.* Левиц. Пов. 116.

Перевезти́, ся. См. **Перевозити, ся.**

Перевива́ти, ва́ю, ати, сов. в. **перевити́, в'ю́, ви́ла,** *гл.* 1) Перевивать, перевить. *Вінок плете з червоного та з білою маку, зеленим барвінком перевиває.* МВ. I. 142. *Червоною стьожечкою коса перевита.* Рудч. Чп. 186. 2) Передѣлывать, передѣлать свитое или перевитое. *Чи хороше вілечко ми тобі звили? як не хороше,—ми перев'ем, ми тобі краще ізов'ем.* МУЕ. III. 102.

Перевиж́шати, шаю, ати, *гл.* Превысить; превзойти. *Посіпака економ то пана перевижшав, бо народ катував.* Гн. II. 144.

Перевика́ти, ка́ю, ати, сов. в. **перевикти, кну, нути,** *гл.* Привыкать, привыкнуть. *Воно в мене перевикло на руках та на руках.*

Перевиса́ти, са́ю, ати, сов. в. **перевиснути, ну, нути,** *гл.* Перевѣшиваться, перевѣситься.

Перевиса́тися, са́юся, атися, сов. в. **перевиснутися, нуся, нутися,** *гл.*=**Перевисати, перевиснути.** *Перевислось намисто назад.*

Перевя́ти. См. **Перевивати.**

Перевя́вця, ці, *ж.* 1) Удочка. Вх. Зн. 47. 2) Въ удочкѣ: часть лесы около крючка изъ сѣраго несплетеннаго волоса. Шух. I. 226.

Перевід, воду, *м.* 1)=**Перехід** 1. *Нема люду, нема люду, нема переводу, хто мене вірно любить, бреде через воду.* Чуб. V. 84. *Беру воду з переводу.* Гол. I. 1. 2) Непроизводительная трата, порча. 3) Пре-

кращеніе. *Козацькому роду нема переводу.* Ном. № 771.

Перевідати, ся. См. **Перевідувати, ся.**

Перевідник, ка, *м.* 1) Расточитель. *Адес—пес, Пересип—злодій, Куяльник—перевідник.* Ном. № 748. 2) Человѣкъ смѣшанной породы, помѣсь. Шух. I. 55.

Перевідувати, дую, еш, сов. в. **перевідати, даю, еш,** *гл.* 1) Навѣщать, навѣстить. *Вона в мене й не смідала, тільки ж мене й перевідала.* Чуб. V. 553. 2) Узнавать, узнать. Шух. I. 235. *Іди, Юрію, перевідай, запитай си, чого вони* (корови) *так ричуть.* ЕЗ. V. 62.

Перевідуватися, дуюся, ешся, сов. в. **перевідатися, даюся, ешся,** *гл.*=**Перевідувати, перевідати.**

Перевіз, возу, *м.* 1) Перевозъ, перевозка. *За морем возк три гроші та руб перевозу.* Ном. № 10574. 2) Переправа. КС. 1883. IV. 737. *Од пішли чумаки в дорогу, дійшли вони до перевозу.* Чуб. V. 1039.—**держáти.** Перевозить черезъ рѣку. *Дівка Ориночка перевіз держала.* Мет. 333. 3) Родъ игры: бросаніе камешковъ такъ, чтобы они скакали рикошетомъ по водѣ. Сим. 26.

Перевізник, ка, *м.* Перевозчикъ; паромщикъ Ум. **Перевізничок.** *Перевізнички мої! перевезіть до броду.* Чуб. V. 558.

I. Перевій, вію, *м.* Сугробъ, наметенный поперекъ дороги. НВолын. у.

II. Перевій, вою, *м.* Распаренныя древесныя вѣтви, употребляемыя для связыванія дерева. Радом. у.

Перевійник, ка, *м.* Связка изъ соломы или прутьевъ въ вірʼї. Житомир. у.

Перевінчáти, чáю, еш, *гл.* Обвѣнчать.

Перевінчáтися, чáюся, ешся, *гл.* Обвѣнчаться.

Перевікувáти, кýю, еш, *гл.* Прожить жизнь.

Перевірити, ся. См. **Перевіряти, ся.**

Перевірка, ки, *ж.* Провѣрка. *Була* (в казарм) *вночі перевірка.* Мир. ХРВ. 146.

Перевіряти, рюю, еш, сов. в. **перевірити, рю, риш,** *гл.* Провѣрять, провѣрить.

Перевіряватися, рююся, ешся, сов. в. **перевірятися, рюся, ришся,** *гл.* Убѣждаться, убѣдиться по опыту. *Я вже... сам перевірюсь, що як сняться мідні гроші, або що яйце їсш... то будуть бити.* Св. Л. 162.

Перевішати. См. **Перевішувати.**

Перевішувати, шую, еш, сов. в. **перевішати, шаю, еш,** *гл.* 1) Перевѣшивать, перевѣсить, повѣсить на другое мѣсто. 2) Только сов. в. Перевѣшать. *Сотник вас усіх перевішає,* Шевч.

Перевіяти, вію, еш, *гл.* Перевѣять. Грин. I. 167.

Переводжáти, джáю, еш, *гл.*—**кого.** Дурачить, обманывать кого. Вх. Уг. 258.

I. Переводúти, джу, диш, сов. в. **перевестú, веду, дéш,** *гл.* 1) Переводить, перевести. *Перевела Явдоха свій чех через дорогу.* Кв. 2) Переплетать, переплести, перевить. (Коса) *чорним шовком заплетена та золотом переведена.* КС. 1883. II. 388. 3) Изводить, извести, уничтожать, уничтожить. *Як же його перевести з світу, щоб не було на світі.* Рудч. Ск. I. 92. *Чужі діти своїм батькам у поміч стають, а ти тільки дурно у нас хліб переводиш.* Рудч. Ск. II. 107. 3) Портить, перепортить, испортить. *Пани переведуть, що й собака не їстиме.* Ном. № 1223.

II. Переводúти, джу, диш, *гл.* Привести всѣхъ, каждаго по очереди. *Водили вже їх там, водили,—переводили зо всеї окружности: не доберуть.* Рудч. Ск. I. 81.

Переводúтися, джуся, дишся, сов. в. **перевестúся, дýся, дéшся,** *гл.* 1) Переводиться, перевестися. 2)—**на.** Бѣднѣть, обѣднѣть, разориться. *Перевівсь ні на се, ні на те.* Ном. № 1848. 3)—**на.** Вырождаться, выродиться. *З панів переведуться на шолудивих кошенят.* Стор. МПр. 46. 4) Вымирать, вымереть, пресѣчься, угаснуть; исчезать, исчезнуть. *Бодай його кодло з накоренком перевелось.* Ном. № 3788. Съ отриц.: **не переводúтись.** Постоянно быть, находиться. *Старости не переводяться в Олесиній хаті.* 5) Измѣняться, измѣниться, перемѣниться. *З ранку година, а на вечір мабуть на дощ переведеться.* Харьк. г.

Переводка, ки, *ж.*=**Переводня.** *Ця пшениця переводка,* Славяносерб. у.

Переводня, ні, *ж.* Измельчавшая, выродившаяся порода.

Переводза, зи, *ж.* Переправа. См. **Перевіз 2.** Ум. **Перевóзонька.** *Ой чи ти, бурлаче, рибу ловиш, чи ти, бурлаче, перевозиш?—Гірка моя перевозонька.* Грин. III. 569.

Перевóзець, зця, *м.*=**Перевізник.** *Ой ви, хлопці-перевозці, перевезіть мене на той бік Дунаю.* КС. 1883. IV. 735.

Перевóзити, жу, зиш, сов. в. **перевезтú, зý, зéш,** *гл.* 1) Перевозить, пере-

везть. *Виглядає, чи не їде з боярми в гості,—перевезти із келії в хату на помості.* Шевч. 194. 2) Переправлять, переправить черезъ рѣку. *Чи ти, Іване, рибу ловити, чи ти людей перевозити?* Чуб. V. 785.—**бабу**. См. **Баба**. КС. 1887. VI. 480.

Перево́зитися, жуся, зишся, сов. в. **перевезти́ся, зу́ся, зе́шся**, гл. 1) Перевозиться, перевезтись. *Нехай би сестра Ярина з меншим сином перевезлася в ту хату та й господаровала.* (О. 1862. VI. 21). *Старі перевезлися до сина, а свою хату продали.* 2) Переправляться, переправиться. *Найшов те море, дума, як йому перевезтись.* Мнж. 32.

Переволіка́ти, ка́ю, ешь, сов. в. **переволокти́, лочу́, че́шь**, гл. Перетягивать, перетянуть, перетаскивать, перетащить.

Переволіка́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **переволокти́ся, чу́ся, че́шся**, гл. Перетаскиваться, перетащиться. *Хоч ся переволче, та не ухлече.* Ном. № 4223.

Перево́лока, ки, *ж.? Ходили уроки коло переволоки.* Мил. 33.

Переволокти́, ся. См. **Переволіка́ти, ся**.

I. **Переволочи́ти, чу́, че́ш**, гл.=**Переволокти́**.

II. **Переволочи́ти**. См. **Переволочу́вати**.

Переволочи́тися, чу́ся, че́шся, гл.= **Переволокти́ся**.

Переволо́чувати, чую, еш, сов. в. **переволочи́ти, чу́, чиш**, гл. Бороновать во второй разъ, переборонивать. *Як жито зійде, вони тоді його переволочують... А жито од цього вже не буде таке.* Грин. I. 99.

Перевча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **перевчи́ти, чу́, чи́ш**, гл. 1) Выучивать, выучить, переучить многихъ. *Самому всіх не перевчить.* Гліб. 2) Переучивать, переучить выученное наново. 3) Переучивать, переучить чрезъ мѣру.

Перевча́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **перевчи́тися, чу́ся, чи́шся**, гл. Переучиваться, переучиться сверхъ мѣры.

Перев'я́зати. См. **Перев'я́зувати**.

Перев'я́кувати, а, е. Съ перехватомъ по срединѣ (о посудѣ).

Перев'я́зувати, зую, еш, сов. в. **перев'яза́ти, жу́, жеш**, гл. 1) Перевязывать, перевязать. *Перев'язала дружка рушником через плече.* Харьк. 2) Перевязывать, перевязать наново. *Твої снопи треба перев'язувати, бо який не візьму, то й розсиплеться.* Богод. у.

Перега́ викати, каю, еш, гл. 1) Прекратить лай. 2) Превзойти лаемъ.

Перегада́ти, даю, еш, гл. Передумать, *Всі думки вже передумала, всі гадки перегадала.*

Перегайнува́ти, ну́ю, еш, гл. Попусту протратить.

Перегана́ти, на́ю, еш, сов. в. **перегна́ти, жену́, не́ш**, гл. 1) Перегонять, перегнать на другое мѣсто. *Од позволь, пане, землю міряти, землю міряти, мости мостити, вороже стадо да й перегнати.* Чуб. III. 295. 2) Надрывать, надорвать коня быстрой ѣздой. 4) Наново перепахивать, перепахать поле. 5) **Перегана́ти думки**. Усиленно думать. Харьк. г. 6) — **на ре́шето**. Очищать, очистить решетомъ.

Перегартува́ти, ту́ю, еш, гл. Закалить наново. 2) Перекалить.

Перегарчва́ти, чу́, чи́ш, гл. Прекратить ворчанье (о собакѣ).

Перегати́ти. См. **Перегачувати**.

Перега́чувати, чую, еш, сов. в. **перегати́ти, чу́, тиш**, гл. 1) Дѣлать, сдѣлать запруду. 2) Запруживать, запрудить наново.

Перего́ня, ні, *ж.* Ряженая дѣвушка, пугающая, ради шутки, подругъ: взявъ въ руки клубокъ вала, вытягиваетъ ихъ вверхъ; клубокъ играетъ роль лица, которое повязываютъ платкомъ, на руки и плечи натягиваетъ рядно. Лохв. у.

Перегина́ти, на́ю, еш, сов. в. **перегну́ти, ну́, не́ш**, гл. Перегибать, перегнать, перегнуть.

Перегина́тися, на́юся, ешся, сов. в. **перегну́тися, ну́ся, не́шся**, гл. Перегибаться, перегнаться, перегнуться.

Перегільчастий, а, е. Вѣтвистый? *Гільче вили... перегільчасте, перебірчасте.* Рк. Макс.

Перегін, го́ну, *м.* 1) Перегонъ. *Попали некрут з рідного краю аж у Московщину... Довгий перегін.* Мир. ХРВ. 139. 2) Паръ, наново вспаханная. 3) **Перегону да́ти**. Покалотить хорошенько. *Рутульцям перегону дати.* Котл. Ен. V. 56. 4) **Перего́ни**. Думовые ходы въ печкѣ.

Перегі́нка, ки, *ж.* Часть овчины? ЗЮЗО. II. 547.

Перегі́нний, а, е. Перегонный. Маркев. 169. *До чорта всякого добра: перегінних горілок, смачних наливок.* Стор. II. 224.

Перегі́ркнути, ну, неш, гл. Прогоркнуть.

Перегірчи́ти, чу́, чи́ш, *г.* Сдѣлать слишкомъ горькимъ.

Перегля́діти. См. **Переглядати.**

Перегля́жувати, жую, еш, *г.*=**Переглядати.**

Пере́гляд, ду, *м.* 1) Пересмотръ. 2) Просмотръ.

Переглядáти, дáю, еш, сов. в. **перегля́діти** и **перегляді́ти, джу, диш,** *г.* 1) Пересматривать, пересмотрѣть. *Почав переглядати порозтрушені на столах книжки.* Левиц. Пов. 89. 2) Перещупывать, перещупать, ощупать всѣхъ. *Всі стялись долі; утряка заходився,—чисто всіх за голови переглядів.* Грин. II. 97. 3) Просматривать, просмотрѣть. *Або зовсім не читала книжки, або тільки переглядала.* Левиц. Пов. 268.

Переглядáтися, дáюся, ешся, сов. в. **перегля́нутися, нуся, нешся,** *г.* Переглядываться, переглянуться. *То здиже, то з него переглянеться.* Кв.

Перегля́нути, ну, неш, *г.* 1)=**Переглядіти.** 2) Заглянуть, глянуть поверхъ какого либо препятствія. *Дивиться... мов бы переглянув через гору.* Мир. ХРВ. 7.

Перегля́нутися. См. **Переглядатися.**

Перегна́ти. См. **Переганяти.**

Перегнива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **перегни́ти** и **перегни́сти, гнию́, и́ш,** *г.* Перегнивать, перегнить. *Гниє, шиє, та й не перегниє.* Ном. № 232, стр. 297.

Перегни́лий, а, е. Перегнившій.

Перегніва́тися, ва́юся, ешся, *г.* Пересердиться.

Перегній, гно́ю, *м.* Поле, удобренное навозомъ. *На перегною — зіноєній землі і роблять сіно два рази до року.* Шух. I. 170.

Перегні́тити, гнічу́, тиш, *г.*—**себе.** Подавить, обуздать. *Олізвер вилаяв мене ні за віщо, ще й ударив,—я себе перегнітив: одійшов та й край.* Волч. у.

Перегну́ти, ся. См. **Перегинати, ся.**

Переговори́ти. См. **Переговорити.**

Переговорáти, рáю, еш, сов. в. **переговори́ти, рю́, риш,** *г.* 1) Повторять, повторить сказанное. *Та мов ділечко переробляють, та мов словечко переговорять.* Мил. 202. 2) Осиливать, осилить въ разговорѣ. *Не говоріть, що він—„жива премудрість, хиба сам Бог його переговорить“.* К. Іов. 70. *Тебе, дівчино, як я бачу, і за рік не переговориш і за два не переслухаєш.* МВ. I. 39. 2) Только сов. в. Проговорить, сказать. Чуб. II. 47. *Він отто переговорив та й край,—більш нічого й не промовив.* Верхнеднѣпр. у. *Як переговоримо свої речі, дак і ти скажи що.* Г. Барв. 328.

Переговóрюватися, ююся, ешся, *г.* Переговариваться. *Чую—з батьком переговорюються, що прийшли до вашої милости од пана Імата.* МВ. I. 90.

Перегоди́ти, джу́, диш, *г.* Перегодить, погодить.

Перегóдом, *нар.* Спустя нѣкоторое время. *Я прийшла туди. перегодом увійшов і гончарь.* Павлогр. у. *На городі редька, нема мою Федька! Ось перегодом біжить огородом.* Мил. 101.

Перегодá, *нар.*=**Перегодом.**

Переголи́ти. См. **Переголювати.**

Переголосúти, шу́, сиш, *г.* Перестать плакать (громко).

Переголосувáти, сую́, еш, *г.* Наново вотировать.

Перегóлювати, люю, еш, сов. в. **переголи́ти, лю́, лиш,** *г.* Перебривать перебрить. *В кайдани добрі закували, переголили про запас.* Шевч. 2) Наново брить, побрить.

Перегóнити, нию, ниш, *г.*=**Переганяти.**

Перегорíти. См. **Перегоряти.**

Перегорнýти, ся. См. **Перегортати, ся.**

Перегороджувáти, джую, еш, сов. в. **перегородúти, джу́, диш,** *г.* 1) Перегораживать, перегородить. *Не ходи, не ходи, куди я ходжу, я тобі стежечку перегороджу.* Нп. 2) Передѣлывать, передѣлать огорожу.

Перегорóдка, ки, *ж.* Перегородка, отдѣленіе. *Дав мені тесть... торбу з сьома перегородками.* Ном. № 14321.

Перегорóжа, жі, *ж.* Изгородь, передѣлывающая дворъ огородъ и т. п. на части.

Перегорóжувати, жую, еш, *г.*=**Перегороджувати.** *Перегорожували степові дороги своїми заставами.* К. ЧР. 12.

Перéгорок, рка, *м.* Пригорокъ. *Синів ліс по горах та перегірках.* Св. Л. 303.

Перегортáти, тáю, еш, сов. в. **перегорнýти, ну́, неш,** *г.* 1) Переворачивать, перевернуть на другую сторону. 2) Перелистывать, перелистать. Левиц. Пов. 225, 267. *Перегорнув усю книгу,—не знайшов.* 3) Мѣшать, помѣшать въ печи. *Перегорнув у печі вогонь.* Ком. II. 50.

Перегортáтися, тáюся, ешся, сов. в. **перегорнýтися, нуся, нешся,** *г.* 1) Переворачиваться, перевернуться на другую сторону. 2) Переворачиваться, переворотиться (о листахъ книги).

Перегóртувати, тую, еш, *г.*=**Перегортати.** *Дід перегортує гроші.* Рудч. Ск.

Перегорюва́ти, рю́ю, ешь, гл. Перегоревать, претерпѣть горе. *Багато на Українї перегоровали моде.*

Перегоря́ти, ря́ю, ешь, сов. в. **перегорі́ти, рі́ю, рі́ш,** гл. Перегорать, перегорѣть. *Прилікоь перегорить надвое.* Грин. I. 70.

Перегостюва́ти, тю́ю, ешь, гл. Прогостить извѣстное время.

Перегра́ти, раю́, е́шь, сов. в. **перегра́ть, ра́ю, ешь,** гл. 1) Играть, сыграть сильнѣе, чѣмъ слѣдуетъ. 2) Только сов. в. Окончить играть. *Музика переграла.* 3) Осиливать, осилить въ игрѣ. *Петро переграв Івана.* 4) Только сов. в. Перебродить. *Пиво переграло.*

Перегребти́, ся. См. **Перегрібати, ся.**

Перегриза́ти, за́ю, ешь, сов. в. **перегри́ти, зу́, зе́ш,** гл. Перегрызать, перегрызть. *Добрі зуби і камінь перегризуть.* Ном. № 7155.

Перегри́тися, зу́ся, зе́шся, гл. 1) Погрызть другъ друга. 2) Перессориться между собой. *Вони саме тоді за хлібець перегрызлись.* К. ЦН. 222.

Перегрібати, ба́ю, ешь, сов. в. **перегребти́, бу́, бе́ш,** гл., 1) Перегребать, перегресть. 2) Перемѣшивать, перемѣшать въ печи. 3) Ворошать, переворошить сѣно.

Перегрібатися, ба́юся, ешся, сов. в. **перегребти́ся, бу́ся, бе́шся,** гл. Переправляться, переправиться на веслахъ. *Ой бистрії річки, крутї бережечки,— перегрібся, перевізся козак молоденький.* Нп.

Перегрівати, ва́ю, ешь, сов. в. **перегрі́ти, рію, ешь,** гл. Обогрѣвать, обогрѣть. *Були б померзли, коли б не перегріла нас добра людина. Приходим додому вже й пізненько, неграненько: „Ой одчини, дівчино, перегріти серденько.* Грин. III. 562.

Перегрі́ватися, ва́юся, ешся, сов. в. **перегрі́тися, рію́ся, ешся,** гл. Согрѣваться, согрѣться, обогрѣться. ХС. VII. 420. *Пусти, свату, перегрітися, на Галочку подивитися.* Грин. III. 481.

Перегромаджувати, джую, ешь, сов. в. **перегромади́ти, джу, диш,** гл.=**Перегрібати, перегребти.**

Перегука́ти, ка́ю, ешь, гл. Перекричать. *Ніякого горла не стане, щоб перегукати вітер та хвилі регучі.* Ком. II. 33.

Перегукну́тися, ну́ся, не́шся, гл. Перекликнуться.

Перегу́куватися, куюся, ешся, гл. Перекликаться. *Через став перегукувались, жартуючи, дівчата.* Левиц. I. 17.

Перегуля́ти, ля́ю, ешь, гл. Прогулять.

Перегу́снути, ну, неш, гл. Слишкомъ загустѣть.

Перегусті́, ду́, де́ш, гл. Перестать гудѣть.

Перегучча́ти, чу́, чи́ш, гл. Перестать издавать звукъ.

Пе́ред, *пред.* 1) Передъ, предъ. *Перед Богом присягаюсь, що иншим не знаю.* Чуб. V. 384. 2) Передъ, до, ранѣе. *Будеш ти жміль уживати, будеш ти перед мене старого по домині Черкені козацьку голову покладати.* Макс. 3) Къ. *Перед Филоненка язика примчав.* Макс. *Швиденько збиралась Векла, узяла пальничку, звичайно як перед голову їти.* Кв. *Якось перед якоюсь югу прийшли.* Котл. Ен. *Бог покликав перед себе чорта.* Г. Барв. 190. 4) **Пе́ред часо́м.** Прежде временно.

Пе́ред, ду, *м.* 1) Передъ, передняя часть, сторона. *Не повертайся до їх передом, щоб не пізнали.* Рудч. Ск. II. 122. *Окунець-молодець, повернись передом—поговоримо з тобою.* Ном. № 4250, стр. 286. **На пе́реді.** Прежде всего. *Так і нехай ваша річ напереді.* Г. Барв. 36. 2) Передъ (сапога). *Ой чок чобіток, а в переду дірка.* Грин. III. 344. 3) *мн.* **Пере́ди.** Полы полушубка. Вас. 155. 4) Первенство, предпочтеніе. преимущество. *Давати перед.* 5) **Пе́ред вести́, води́ти.** Предводительствовать, идти впереди; командовать. *Тим я тебе, моя доню, рано не будила, що твій милий веде перед, щоб ти не тужила.* Мет. 20. **Уи. Переді́н, переді́чок.** *Ой то ж не хмара, то ж орда іде, а Коваленко та передок веде.* АД. I. 79. *А в Київі на риночку дівочок таночок, молодая Бондарівна веде передочок.* Грин. III. 613.

Передава́ти, даю́, е́ш, сов. в. **переда́ти, да́м, даси́,** гл. 1) Передавать, передать. *Коли сам, кажe, не повернусь, то синові передам.* Шевч. 151. — **ким.** Черезъ кого. *Треба передати Іваном.* Лохв. у. 2) Передавать, передать, дать лишнее.

Передава́тися, даю́ся, е́шся, сов. в. **переда́тися, да́мся, си́ся,** гл. 1) Передаваться, передаться. 2) Переправляться, переправиться. *Я по сім боці, ти по тім боці,—передайся до мене.* Мет. 12.

Передави́ти, влю́, виш, гл. Передавить.

Передарува́ти, ру́ю, еш, гл. Передарить, раздарить. *Передарував багато на своїм віку.*

Переда́ти, ся. См. **Передава́ти, ся.**

Переда́ток, тку, *м.* Излишекъ при отдачѣ.

Переда́ча, чі, *ж.* Передача.

Передвзя́ття́ и **передузя́ття́**, тя́, *с.* Предпріятіе. К. XII. 9. *Сим не зупиняймося, миле братття. що таке велике передвзятття роспочинаємо малими силами.* К. XII. 133.

Передві́к, ку, *м.* Предвѣчность. *Він почує і смилує їх яко царь із передвіку.* К. Псал. 128.

Передві́рок, рку, *м.? На пишний мар-мур попадя ступає в передвірку царських палат Маусі.* К. МБ. XI. 162.

Передві́чній, я, е. Предвѣчный. *Сіеш правду, сіеш розум і світ передвічній.* К. Досв. 240.

Передержа́нець, нця, *м.* Укрыватель. *Ви пересежанці!—ревнує писарь,—ви передержуєте білих.* Кв.

Передержа́ти. См. **Передержувати**.

Передержа́ння, ня, *с.* Сохраненіе на нѣкоторое время. *Дати на передержання.* Лебед. у.

Передержа́ти, жую, ешь, сов. в. **передержа́ти**, жу, жи́ш, гл. 1) Укрывать, укрыть похищенное. *А за те, щоб ви нас не лякали, будім ми передержувсти куницю або красну дівчиноу, ми вас пов'яжемо.* Шевч. 289. 2) Держать, продержать извѣстное время.

Передо́ти, ся. См. **Передирати, ся**.

Передешеви́ти, влю́, ви́ш, гл. Продешевить.

Передзвені́ти, ню́, ни́ш, гл. Окончить звенѣть, перестать звенѣть.

Передзвони́ти, ню́, ни́ш, гл. Окончить звонить. *Передзвонили у всі дзвони до церкви.* Грин. II. 154, 155.

Передзижча́ти, чу́, чи́ш, гл. Пережужжать.

Передзи́мний, а, е. Предзимній. *Вітрець передзимчий, возжий, холодненький.* Мог. 84.

Передзивити́ся. См. **Передзивлятися**.

Передзивля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **передзивити́ся**, влю́ся, вишся, гл. Пересматривать, пересмотрѣть. *Ми хочемо все перетрусити, передзивитись.* Левиц. Пов. 163.

Передира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **передо́ти** и **передра́ти**, деру́, ре́ш, гл. Перерывать, перервать, передирать, передрать.

Передира́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **передо́тися** и **передра́тися**, деру́ся, ре́шся, гл. Перерываться, перерваться, передираться, передраться.

Переди́стий, а, е. Съ развитой передней частью тѣла. *Це корова передиста.* Міус. окр.

Передихну́ти, ну́, не́ш, гл. Передохнуть.

Передівува́ти, вую, еш, гл. Продѣвствовать, прожить дѣвушкой.

Переділя́ти, ся. См. **Переділяти, ся**.

Пере́ділка, ки, *ж.* 1) Перегородка. Лохв. у. 2) Половина мички. Вас. 201. Ум. **Пере́ділочка**. Константиногр. у.

Переділя́ти, ля́ю, еш, сов. в. **переділи́ти**, лю́, лиш, гл. Передѣлять, передѣлить.

Переділя́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **переділи́тися**, лю́ся, лишся, гл. Дѣлаться, подѣлиться. *Переділилися удвох.* Рудч. Ск. I. 30. *Біли через місочок* (козя), *вхопили кленовий листочок, та й тим переділились.* КС. 1883. IX. 222.

Передко́м, *нар.* Передомъ. *І задком, і передком перед паном Хведорком.* Нп.

Передмо́ва, ви, *ж.* Предисловіе. Шевч. (1883), 140.

Передмо́ур'я, ря, *с.* Ограда; оплотъ. *Передмур'я всього християнства, що стоїть з мечем на чаті супротив поганства.* К. XII. 64.

Пере́дник, ка, *м.* Передняя, прихожая. *Увійшов до попа у хату, стою у переднику, коли че виходе.* Черниг. г.

Передни́ти, ню́, ни́ш, гл. Перемѣнить дно. *Передни́ти діжку.*

Переднівка, ки, *ж.* **переднівок**, вка, *м.* Время передъ жатвой, передъ сборомъ новаго хлѣба, овощей. *Петрівка—переднівок.* Ном. № 462.

Пере́дній, я, е. 1) Передній. 2) Прежній. 3) Первый, лучшій. *Це у нас передній чоловік—усьому перед веде.* 4) **Пере́дні сло́во**. Предисловіе.

Передні́ше, *нар.* Прежде. Рк. Левиц.

Передні́ший, а, е. 1) Передній, находящійся передъ другими. 2) Ближе находящійся. *Я до тою садка передніший за тебе.* 3) Прежній, бывшій передъ этимъ. *Ти мені передніщої пісні заспівай, бо ще дуже смутна.* Черк. у. *Ви моде велико розумні, велико письменні, то хиба не знаєте, яка правда була за передніших старшин.* Черк. у. 4) Достойнѣйшій, имѣющій болѣе права, предпочтенія въ чемъ; лучшій, отборный. *Не хапайся до страви, батько передніший за тебе. Передніших коней повибирали з табуна, а залишили саму ледач.*

Переднюва́ти, ню́ю, еш, гл. Пробыть,

провести день. *Або день передняваті, а ніч переночуваті.* Ном. № 10916.

Передня́к, ка́, *м.* 1) Идущій впереди (человѣкъ, животное). *Між вівцями, для приводу, буває небагато кіз і цапи-передняки.* О. 1862. V. Кух. 29. 2) Знатный, передовой человѣкъ. Угор.

Передобі́дній, я, е=Передобідяний. *Передобідня година.* О. 1862. I. 81.

Передобі́док, дку, *м.* Закуска передъ обѣдомъ, поздній завтракъ. *Лихий передобідок і найліпший обід попсує.* Ном. № 11961.

Передобі́дяний, а, е. Дообѣдній; предобѣденный. *Передобідяний час—то був за дня неї вольний час.* Левиц. I. 192.

Передови́й, а, е. Передовой.

Передови́к, ка́, *м.* Вожакъ, выдающаяся личность. *Радюк був передовиком між своїми близькими товаришами.* Левиц. Пов. 154.

Передовни́ство, ва, *с.* 1. Начальствованіе, предводительствованіе. 2) *соб.* Начальство, лица предводительствующія, идущіе впереди. *Величчя української нації лягне з того, що, зоставшись без церковного, політичного, воїнського і наукового передовництва, спромоглась вона видать з себе самобутню літературу.* К. ХП. 131.

Переде́нь, дня, *м.* 1. Канунъ. **На переде́дні.** Наканунѣ. 2) **Переде́днем.** Передъ свѣтомъ. *Передоднем приїхав.*

Передо́к, дка́, *м.* 1) Умъ. отъ **пе́ред.** 2) Передняя часть телѣги. Рудч. ЧП. 250. 3) Облучекъ, козлы. *Богиня сіла в просту будку, на передку сів Купідон.* Котл. Ен.

Пе́редо́м, *нар.* 1) Впередъ, напередъ. *Три роки передом собі слово давть.* Федьк. 2) Сначала, сперва. *Передом зайхали в Москву.* 3) Передъ. *Передом себе.* 4) Прежде, раньше. *Передом мерли люде і в нас, а теперка ні.* Каменец. у. *У нас у Слобідці передом було багато краще жить.* Рк. Левиц.

Передощи́тися, щи́ться, *гл. безл.* Миновать дождливой погодѣ. *Бог дасть, передощиться й буде ясно.* Змѣев. у.

Передпі́чний, а, е. передпі́чній, я, е. Находящійся предъ печью. **Передпі́чна сті́нка.** *Стіна против печи.* Черк. у. **Передпі́чне ві́кно.** Окно противъ печи. ХС. III. 50. Вас. 193. См. **Причілковий, половий.**

Передпла́та, ти, *ж.* Подписка (на изданіе). Желѣх.

Передпла́тник, ка, *м.* Подписчикъ. О. 1861. X. 147.

Передража́ти. См. **Передражнювати.**

Передра́жнювати, нюю, ешь, сов. в. **передражни́ти, ню́, нишь,** *гл.* Передразнивать, передразнить. *Перина,—передражнила йому жінка—сам ти перина!* Левиц. Пов. 85. *Сидить чоловік з удовою, а чорт на другім боці передражнює.* Драг. 43.

Передра́нній, я, е. Предразсвѣтный. *У таку передранню добу люде найміцніше сплять.* Мнж. Пл. 67.

Передра́ти, ся. См. **Передирати, ся.**

Передрі́мати, ма́ю, еш, *гл.* Продремать больше кого либо. *Давайте, хто кого передріма!—От батюшка заплющив очі та й справді дріма.* Мнж. 112.

Передрочи́тися, чу́ся, чишся, *гл.* 1) О скотѣ: перестать бѣгать метаться отъ укусовъ оводовъ. 2) Перестать капризничать, бѣситься.

Передруко́вувати, вую, еш, сов. в. **передрукува́ти, кую́, еш,** *гл.* Перепечатывать, перепечатать.

Передра́пати, паю, еш, *гл.* Перецарапать.

Передсло́во, ва, *с.*=**Передмова.** Шевч. (1883), 140.

Передсме́ртний, а, е, Предсмертный. *Передсмертні муки.* Левиц. Пов. 81.

Пере́дсуд, ду, *м.* Предразсудокъ. К. Кр. 40. *Над літературою царював той же передсуд, що й над самим побутом.* К. ХП. 114, 115.

Пердесу́дній, я, е. Бывающій во время передъ судомъ, до суда; о времени: протекающій передъ судомъ. *Страшна се була година, мов передсудня.* Г. Барв. 467.

Передті́ччя, чя, *с.* Мѣсто передъ токомъ.

Передува́нити, ню, нишь, *гл.* О землѣ: передѣлать. Черниг. г.

Передува́нитися, нюся, нишся, *гл.* Раздѣлиться, передѣлиться. *Казав земле́мір, що земля́ каша передувани́ться на три ру́ці.* Лубен. у.

Передува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Предводительствовать, идти впереди. *Дай нам йому дари попереду явити, як передув власть йому у світі.* К. Бай. 20. *Шкода мене до сього нахилити, щоб Лободі я дав передувати.* К. ЦН. 197.

Переду́мати. См. **Передумувати.**

Переду́мувати, мую, еш, сов. в. **переду́мати, маю, еш,** *гл.* Передумывать, передумать. *Яких думок не передумала московка.* Левиц. I. 58. *Попроси, щоб дав він*

вільотти... щоб передумати мені, щб в мене дома в. Чуб. II. 18.

Передуріти, рію, єш, гл. Перестать сумасбродствовать.

Передуче́ра, нар. Третьяго дня. *Передучера тиждень минув.* Федьк.

Передýщий, а, е, 1) Передній. 2) Предшествующій.

Передягáння, ня, с. Переодѣваніе.

Передягáти, гáю, єш, сов. в. **передягти́**, гну́, неш, гл. Переодѣвать, переодѣть.

Передягáтися, гáюся, єшся, сов. в. **передягтúся**, гнýся, нешся, гл. Переодѣваться, переодѣться.

Переждáти. См. **Пережидати**.

Переже́вріти, рію, єш, гл. Перетлѣть. *Нехай трохи пережевріє в грубі, то тоді і затягнеш капу.*

Перегенúти, нію, нúш, гл. Пережениться. *Що ж тут, добродію, за мудрощі Кабицю оженити? Хиба ж ми мало пережженими всякого народу?* О. 1861. XI. Кух. 33.

Переживáти, вáю, єш, сов. в. **пережúти**, живý, вéш, гл. 1) Переживать, пережить. *Ніхто світа не може пережити.* Ном. № 389. *Вона йому пережила.* МВ. I. 65. *Пережила поповри, переживу й славу.* Мет. 87. 2) Проживать, прожить. *Вік пережити,—не поле перейти.* Посл. *В мирі не пережився.* Г. Барв. 219.

Переждáти, дáю, єш, сов. в. **переждáти**, дý, дéш, гл. Переждать, переждать. *Переждало трохи, — знов стукає.* МВ. (О. 1862. III. 56).

Пережúжка, ки, ж. Глиняная посуда, обожженная предварительно, послѣ чего она покрывается свинцовою поливою, а затѣмъ подвергается вторичному обжиганію. Вас. 180.

Пережовтúти, вчý, тúш, гл Слишкомъ пожелтить.

Пережóвувати, вую, єш, сов. в. **пережувáти**, жую, єш, гл. Пережевывать, пережевать.

Перез, пред. Чрезъ. Вх. Лем. 447.

Перезáти, ся, жý, си, жеш, ся, гл. Описывать, ся.

Перезбúватися, ваюся, єшся, гл. Спорить. *Премудрий Саламон перезбивався зо своїою матір'ю.* Гн. I. 45.

Перезва́, ви́, ж. Свадебный обрядъ: въ понедѣльникъ, послѣ первой брачной ночи, родственники новобрачной идутъ на угощеніе въ хату родителей жениха; при прохожденіи поютъ соотвѣтствующія пѣсни. Чуб. IV. 56. Маркев. 146. *Щитайте, скільки душ у вас перезви.* Грин. III. 451. *Івасьова перезва через улоньку перейшла: як рій гуде, як мак цвіте, як рожа процвітає.* Чуб. IV. 465.

Перезвáти. См. **перезивати**.

Перезв'я́нин, на, м. Участникъ **перезви́**. Маркев. 146. *Перезв'ян оце так шанують... то вони багато дарують.* Грин. III. 451.

Перезв'я́нка, ки, ж. Участница **перезви́**. Маркев. 147. Грин. III. 452. *Перезв'янки-коханки, будьте ж ви веселенькі.* Макс.

Перезивáти, вáю, єш, сов. в. **перезвáти**, звý, веш, гл. Перезывать, пересвать.

Пере́зивки, вок, ж. мн. Послѣсвадебныя угощенія въ четвергъ и пятницу: участники свадьбы идутъ въ домъ новобрачнаго, отъ него къ **дружку**, затѣмъ къ брату, дядѣ, сестрѣ. Чуб. IV. 580.

Перезімувáти, мýю, єш, гл. 1) Перезимовать, провести зиму. 2) Продержать, прокормить зиму. *Навчи ж мене літати за те, що я тебе перезімувала.* Рудч. Ск. I. 31.

Перезімувáтися, мýюся, єшся, гл. Пройти зимѣ. *Такеньки уся зіма зімська перезімувалася.* МВ. (О. 1862. III. 72)

Пере́зімча, чáти, с. Перезимовавшій теленокъ. Вх. Зн. 47.

Перезíкати, каю, єш, гл. Перестать кричать. *Одна дитина перезікала, друга починає.*

Перезіхáти, хáю, єш, гл. Перестать зѣвать.

Перезнáти, нáю, єш, гл. Провѣдать, прослышать

Перезначúти, чý, чúш, гл. Перемѣнить мѣтку.

Перезóв, зви́, ж.=**Перезва**. Маркев. 146. *Просить, щоб ви приходили в перезов.* Грин. III. 450. *Розсунь, свате, хату великую перезов маєш.* Нп.

Перезóк, зка́, м. Ременный поясъ.

Перезоли́ти. См. **перезолювати**.

Перезóлювати, люю, єш, сов. в. **перезолúти, лю́, лиш**, гл. У кожевниковъ: пересыпать, пересыпать кожи золой во второй, третій и четвертый разы. Вас. 157.

Перезрíти, рю́, рúш, гл. Обозрѣть, окинуть взглядомъ. *Мав велику тьму анелів тих чорних, щоб й перезріти не мі.* Гн. I. 16.

Перезува́ння, ня, с. Перемѣна обуви, переобуваніе. **До перезува́ння чóботи.** Оба сапога на одну колодку. Гол. Од. 15.

Перезу́вати, ва́ю, еш, сов. в. **перезу́ти**, зу́ю, еш, гл. Переобувать, переобуть. См. **Перебувати, перебути.**

Перезу́ватися, ва́юся, ешся, сов. в. **перезу́тися**, зу́юся, ешся, гл. Переобуваться, переобуться. См. **Перебуватися, переобутися.** *Перезувшись, устав, подивився на ноги.* Мир. Пов. II. 45.

Переина́чити, ся. См. **переиначувати, ся.**

Переина́чувати, чую, еш, сов. в. **переина́чити**, чу, чиш, гл. Переиначивать, переиначить, дѣлать, сдѣлать иначе, измѣнить. *Переиначити сього діла не можна.* Черк. у.

Переина́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **переина́читися**, чуся, чишся, гл. Переиначиваться, переиначиться, измѣниться.

Переи́начити, чу, чиш, гл. = **Переиначити.**

Переї́дати, да́ю, еш, сов. в. **переї́сти**, їм, їси гл. Переѣдать, переѣсть, все поѣсть. *Поведи свою дочку, де хоч, там її й дінь, щоб вона у нас хліба не переїдала.* Рудч. Ск. II. 66. *Усьому хліба не перейси.* Ном. № 12040. *Десь же я в тебе, мати, хліб-сіль переїла.* Чуб. V. 538. 2) Переѣдать, поѣсть (о ржавчинѣ и пр.). *Щиролотий поясочок іржа переїсть.* Мет. 140.

Пере́їди, дів, *м. мн.* Остатки сѣна и соломы изъ подъ яслей. Херсон. г. НВолын. у. См. **З'їди.** Объѣдки. *Дзюбали виногрод... і, об'ївши зроку, або складали переїди на вікно, або кидали через голову.* Св. Л. 219. Ум. **Пере́їдки.** Kolb. I. 65.

Переїдна́ти, на́ю, еш, гл. Переманить на свою сторону. *Владику переїднали за себе.*

Переїзди́ти, джу́, ди́ш, сов. в. **переї́хати, їду, деш,** гл. 1) Проѣзжать, проѣхать. *Переїхали поле. переїхали друге, а на третім чистім полі кінь ся спотикав.* Чуб. V. 137. *Як переїдеш Вересоч, так їдь куди хоч.* Ном. 2) Переѣзжать, переѣхать. *На чорного сяду, — до моря доїду, на сивого сяду—море переїду.* Чуб. V. 366.

Пере́їздка, ки, *ж.* Маленькій мостикъ черезъ ровъ или ручеекъ. НВолын. у.

Пере́їздом, *нар.* Проѣздомъ. *Гостював я на Вкраїні переїздом за ґраницю.* К. ХП. 12.

Переї́сти. См. **Переїдати.**

Переї́хати. См. **Переїздити.**

Пере́йма, ми, *ж.* Употр. также и въ одномъ *мн. ч.*: **пере́йми.** 1) Перехватываніе плывущаго по рѣкѣ. *Пливе вінок краєм Дунаєм... „Ломай Бі, три риболови, чи не стрічали, чи не спіймали пав'яний вінок, чистий барвінок?"—Ой ми стрічали, ой ми спіймали, та що ж нам буде за перейми?* Гол. III. 302. 2) Вознагражденіе за доставку пойманнаго на рѣкѣ. *А заходь далі, піймаємо дуба, от і дасть Семен перейми: я добре знаю, що це його дуб пливе.* Харьк. г. 3) Обрядовая остановка парнями поѣзда жениха съ цѣлью получить магарычъ, при возвращеніи его въ понедѣльникъ изъ церкви. Чуб. IV. 463. Мил. 128. 4) Схватки у роженицы. *Перейма хвата.* Мил. 17. *Найважче буває породілі, як починаються перейми.* Волч. у. 5) Перехватъ.

Переймати, ма́ю, еш, сов. в. **перейня́ти, перейня́ти и перейти, йму́, ме́ш,** гл. 1) Перенимать, перенять, перехватывать, перехватить. *Не все переймай, що по воді пливе.* Ном. *Дівчино-рибчино, перейми хусю.* Нп. *Роман воли покидав і дівчину переймав.* Лукаш. 74. 2) О рѣкѣ: опрагѣ: перерѣзывать, перерѣзать что, пройти черезъ что. Верхнеднѣпр. у. (Залюб.). 3) Перенимать, перенять, научиться отъ кого, подражать кому. *Не Шевченка голос він переймає; переймає він голос народної пісні.* К. (Хата, 2). *Діти почали переймати од неї пісні.* Левиц. I. 406. *Чи ти вмієш „Отче наш"? А я вмію лучче вас, бо я в попа ночував, „Отченашу" переймав.* ХС. II 192.

Переймі́тися, ма́юся, ешся, сов. в. **перейня́тися и перейня́тися, йму́ся, мешся,** гл. 1) Прерываться, прерваться, прекращаться, прекратиться. *Дощ перейнявся.* Вх. Зн. 48. 2) Проникаться, проникнуться чѣмъ.

Перейменува́ти, ну́ю, еш, гл. Переименовать. *Наші хуторі перейменували в село.* Стор. II. 102.

Переймець, мця, *м.* = **Перейма 1.** *Та що ж мені буде за переймець?* Чуб. III. 304.

Переймом, *нар.* Съ перерывами. *Ходив він часом і на Дін, — не що-року, а так, як йому по вигоді... ходив він переймом.* МВ. II. 75.

Перейти́. См. **Переходити.**

Пере́ка, ки, *ж.* Противорѣчіе, противодѣйствіе. *Чого ти на мене гнів маєш? Я ж тобі ніякої переки не зробив.* Лебед. у.

Перекаба́тити, ба́чу, тиш, гл. 1) Перевернуть, опрокинуть. Вх. Зн. 47. 2) — **на свої.** Передѣлать по своему. Вх. Зн. 47.

Перекаба́титися, ба́чуся, тишся, *гл.* Перекувыркнуться. Вх. Зн. 47.

Пере́каз, зу, *м.* Пересказъ; передача на словахъ. 2) Преданіе. *Забуда історичні перекази.* Левиц. I. 258. *Вірш і звичаїв і предківські перекази зрекмись.* К. ПС. 94. *Всячину переказом знав,*—т. е. по преданію. Г. Барв. 310.

Перека́зати. См. **Переказувати.**

Перека́зитися, а́зься, зишся, *гл.* Перебѣситься.

Перека́зувати, зую, еш, сов. в. **переказа́ти, жу́, жеш,** *гл.* 1) Пересказывать, пересказать, разсказать. *Усього й переказати не можна.* Кв. 2) Передавать, передать на словахъ. *Перекажу я своєму роду хоч чорненькою вороною.* Чуб. V. 684. *Перекажіть дівоньці: нехай мене не любить.* Чуб. V. 415. *Він їй переказує поклона. Переказувала мати, щоб ти прийшла до неї.* 3) Говорить, сказать все одно за другимъ, называть, назвать одно за другимъ. *Та вже нема й казок, усі переказа,—лягаймо спати. Подарую, каже чорт, мені те, що в тебе дома вспъ. Вже царь переказав все, що було в йому найкращою, а чорт все каже: ні!* Рудч. Ск. I. 116.

Перекаламу́тити, чу, тиш, *гл.* 1) Возмутить, помутить. *Перекаламутила воду.* 2) Возмутить. *Перекаламутили людей.*

Перекаламу́титися, чуся, тишся, *гл.* 1) Помутиться. 2) Возмутиться.

Перекалата́ти, та́ю, еш, *гл.* Перезвонить во всѣ колокола.

Пере́калка, ки, *ж.* Грязные рвы, ручьи поперекъ дороги. Полт. Харьк. Екатериносл. Мнж. 188.

Пере́калок, лка, *м.*=**Перекалка.**

Перека́постити, щу, стиш, *гл.* Изгадить, окончательно испортить.

Перекатува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Перемучить (многихъ).

Переквили́ти, лю́, лиш, *гл.* Перестать **квили́ти.**

Перекві́тувати, ту́ю, еш, *гл.* Отцвѣсть. *Уже жито перекві́тувало* НВолын. у.

Перекива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Кивать дольше чего либо. *Пальцем не перекивать.* Ном. №. 7731.

I. **Перекида́ти, да́ю, еш,** сов. в **переки́дати, даю, еш,** *гл.* Перестраивать, перестроить. *Мч свою хату перекі́дали. Треба по весні винбарь перекидати.* Черниг.

II. **Перекида́ти, да́ю, еш,** сов. в. **переки́нути, ну, неш,** *гл.* 1) Перебрасывать, перебросить, перекидывать, перекинуть. *Нехай би був, а то й через тин хотіє перекинуть.* Ном. *Ні сплести, ні збрости, ні очима перекинути.* Чуб. V. 549. *Перекинь йому* (перстінь) *з одної руки на другу.* Чуб. II. 54. 2) Опрокидывать, опрокинуть. *Гічник перекинула.* 3) Перестраивать, перестроить. *Через рік батьківську хату перекинули.* Мир. ХРВ. 167. 4) Превращать, превратить, оборотить во что. *Опинившись на тім бою, зп'ять він і сам перекинуся, і жінку перекинув, зробилися людьми.* О. 1862. IX. 106. 5) Давать, дать что либо. *Я тобі за те що небудь перекину.* О. 1862. I. 39.

Перекида́тися, да́юся, ешся, сов. в. **перекида́тися, даюся, ешся,** *гл.* 1) Перебрасываться, перебросится, перекидываться, перекинуться. *Кину через тин камінь, а він і не перекинувся, по сей бік упав.* 2) Опрокидываться, опрокинуться. *Човен перекинувся.* 3) Перекидываться, перекинуться, кувыркаться, перекувыркнуться. *Дівча вуляє на присті і рябко перекидається перед ним.* Г. Барв. 214. 4) Переходить, перейти (на чью сторону). *Од своїх одкинувся, до чужих перекинувся. Перекинулись до поляків такі українські елементи, як Жовковскі, Ходкевичі.* Морд. П. 7. 5) Переправляться, переправиться, переѣхать. *Дайте нам човна, ми тільки перекинемось на той бік. Не забарився через жита перекинуться.* 6) Смѣняться, смѣниться, перебывать. *По Хмельницькому уже три гетьмани перекинулось.* 7) Превращаться, превратиться во что, оборотиться. *Ото змій перекинуся голкою.* Рудч. Ск. I. 122. *Чорт перекинувсь чоловіком.* Мнж. 128. *Баатирь... перекинувсь мухою.* Рудч. Ск. II. 93. 8) Перемѣнять, перемѣнить (одежду). *Сіднчина та одним одна і в свято нічим перекинутись.* Черниг. у.

Переки́дистий, а, е. Неустойчивый, валкій. *Човен перекидистий.*

Переки́дисто, *нар.* Неустойчиво, легко можно опрокинуться, валко. *На сьому возі їхати перекидисто.* Змѣев. у.

Пере́кидки, *нар.* Кувыркомъ.

Пере́кидом, *нар.* Перекувыркиваясь. *Бич пішов перекидом.* Грин. II. 246. **Ідé мені земля́ перéкидом.** Кружится у меня голова. Славяносерб. у.

Переки́дький, а, е.=**Перекидистий.** Волч. у. (Лобод.).

Переки́дько, ка, *м.*=**Перекинчик.**

Переки́нець, нця, *м.*=**Перекинчик.**

Зготована дитино вельможних перекинціе Кисілів. К. ПС. 85.

Перекúнчик, ка, *м.* Перебѣжчикъ, отступникъ, ренегатъ. *Нині горділ словом і віров моєю... Перекинчик з тебе, не може тя любити.* Гол. III. 454.

Перекипáти, пáю, еш, сов. в. **перекипíти, плю́, пúш**, *гл.* Перекипать, перекипѣть. *Усе в печі перекипить, що й їсти не можна.* Кв. *Гляди ж, щоб кисіль не перекипів, а то рідкий стане.*

Перекисáти, сáю, еш, сов. в. **перекúснути, ну, неш**, *гл.* 1) Перекисать, перекиснуть. *Тісто перекисне.* 2) Перемокать, перемокнуть, промокнуть. *По дощеві перемочиться, перекисне.* Зміев. у.

Перекúнути, ну, неш, *гл.* Перекувыркнуться. Вх. Зн. 47. См. **Перекіцнутися.**

Перекíп, кóпу, *м.* 1) Перекопанное мѣсто. 2) Раст. Marrubium perigrinum L. ЗЮЗО I. 128.

Перекíр, кóру, *м.* Переворотъ; прекословіе. *На перекір робе, іде.* Черк. у. *Ой я тобі, моя мати, перекір гзроблю: повну хашу і кімнату женитів наведу.* Нп. Ув. **Перекóрище.**

Перекíрливий, а, е. Дѣлающій на перекоръ.

Перекíрочка, ки, *ж.*=**Перекір.** *Ой я ж тобі, моя мати, перекір наряжу: повну хату і кімнату женитів наведу; ой я тобі, моя мати, перекірочку: повну хату і кімнату, ще й комірочку.* Г. Барв. 82.

Перекíс, кóса, *м.*=**Покіс.** Вх. Зн. 47.

Перекіцнýтися, нýся, нéшся, *гл.* Перекувыркнуться. Вх. Уг. 258.

Перéклад, ду, *м.* 1) Перекладываніе. 2) Перегрузка. 3) Перекладина. Новомоск. у. 4) Полѣно одно или болѣе (два, три, четыре), подложенныя въ печи подъ дровами для того, чтобы послѣдніе лучше горѣли. 5) Переводъ, переложеніе. *Король Лір. Переклад П. А. Куліша.* Л. 1902. *Переклад... на українську мову.* Морд. П. 28.

Перекладáння, ня, *с.* 1) Перекладываніе. 2) Перегрузка. 3) Переводъ (литературнаго произведенія).

Перекладáти, дáю, еш, сов. в. **переклáсти, кладý, дéш**, *гл.* 1) Класть, положить черезъ. *Перекладу я кладку через муравку.* Чуб. III. 209. 2) Перекладывать, переложить съ одного мѣста на другое. 3) Перегружать, перегрузить. *Перекласти вози.* 4) Переводить, перевести (литерат. произведеніе). *З шведської мови на московську книжки перекладала.* О. 1862. VI. 86.

Перекла́дач, ча, *м.* Переводчикъ.

Перекла́дка, ки, *ж.* Узенькая лента, которая кладется на голову между двумя болѣе широкими. Подольск. у.

Перекла́сти. См. **Перекладати.**

Перекла́тися, нúся, ешся, *гл.* Перекланяться. *Поки перекланяється усім тіткам.* Г. Барв. 490.

Переклéйати. См. **Переклеювати.**

Переклéювати, юю, еш, сов. в. **переклеї́ти, ю́, їш**, *гл.* Вновь налагать, наложить клеймо, знакъ, мѣтку. *Переклеїти треба вівцю.* Константиногр. у.

Перекликáння, ня, *с.* Перекликаніе. *Перекликання людей, що заблудились в горах.* Левиц. Пов. 136.

Перекликáти, кáю, еш, сов. в. **перекли́кати, кáю, еш**, и **чу, чеш**, *гл.* Перезывать, перезвать. *Молодая дівчинонька усіх хлопців перекликала.* Чуб. V. 164. *І все таки рідню свою я до себе перекликаю.* Чуб. V. 457. *Як уже всіх перекличе, то дівчата співають.* Грин. III. 514.

Перекликáтися, кáюся, ешся, *гл.* Перекликаться. *Сичі в гаю перекликались.* Шевч. 26.

Переклопотáтися, чýся, чешся, *гл.* 1) Перестать хлопотать, заботиться. 2) Истомиться хлопотами, заботами.

Переклюва́ти, люю́, єш, *гл.* Переклевать, исклевать (многое). *Не мало козацькою й татарською трупу перекловав по степах та байраках.* Морд. Оп. 84.

Перековерзува́ти, зу́ю, еш, *гл.* Перестать капризничать.

Перековерсáти, сáю, еш, *гл.* Перековеркать. *Вже вони хоч що, то по своєму перековерсають.* Г. Арт. (О. 1861. III. 101).

Переко́вувати, вую, еш, сов. в. **перекува́ти, кую́, єш**, *гл.* 1) Перековывать, перековать, наново сковать. 2) Наново подковывать, подковать. *Пане, треба коні перековувати, бо не дойдем до міста, падуть.* Грин. II. 231. 3) Только сов. в. О кукушкѣ: прекратить куконье. 4) Передавать, передать, пересказать куконьемъ кукушки. *Ой ти, моя родинонько, не цурайся мене, хоч сьому зозулькою перекую до мене.* Мет. 463.

Перекоїтися, кóюся, їшся, *гл.* Перестать, прекратиться—о чемъ либо дурномъ, напр. о плохой погодѣ. *Коли воно перекоїться в лихої годині! Одком ранок діється, а воно такий смалький, палький вітрюга,—в велику силу діймов додому.* Василь. у.

Перекоди́ти, ся. См. **Перекладати, ся.**

Перекоди́ти, ся. См. **Перекладити, ся.**

Перекоди́ти, ся. См. **Перекладити, ся.**

Перекоди́ти, ся. См. **Перекладити

Перекру́г, гу, *м.*=**Перекрій.** *Ой місячю-перекруже, зайди ти за хату.* Нп.

Перекрути́ти, ся. См. **Перекручувати, ся.**

Перекру́чувати, чую, еш, сов. в. **перекрути́ти, чу́, тиш,** гл. 1) Перекручивать, перекрутить, испортить крутя. *Не крути, бо перекрутиш.* Ном. № 5868. 2) Извращать, извратить, исказить. *Хиба ж я так казав? Ти зовсім перекрутив.*

Перекру́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **перекрути́тися, чу́ся, тишся,** гл. 1) Оборачиваться, обернуться кругом; окручиваться, окрутиться. *Трісь тебе по пиці, аж голова перекрутиться.* Левиц. I. 7. *Дівчата то перекручувались, схопившись руками за плечі, то знов брались по-під руки і танцювали кружком.* Левиц. I. 15. 2) Перекувыркиваться, перекувыркнуться—отъ удара, напр., а потому переносно: быть убитымъ ударомъ. *Я як двину її́* (собаку) *зо всього маху навідли бичем по морді, так вона на місці і перекрутилась.* ХС. VI. 451.

Перекудкуда́кати, каю, еш, гл. Перестать кудахтать.

Перекуд|ли́тити, лю, лиш, гл. Взъерошить.

Перекудо́вчити, чу, чиш, гл.=**Перекудлити.**

Перекуйо́вдити, джу, диш, гл. 1)= **Перекудлити.** 2) Перебросать, перерыть.

Перекульба́чити, чу, чиш, гл. Пересѣдлать.

Перекульга́ти, гаю, еш, гл. Пройти хромая.

Перекупа́ти, паю, еш, гл. Перекупать.

Пере́купень, пня, *м.* Мелкій торговецъ; перекупщикъ.

Перекупи́ти. См. **Перекуповувати.**

Пере́купка, ки, *ж.* Торговка. *Оттак, матінко, лихії моделі Як напало на мене семеро перекупок, то ледві одгризлась.* Ном. № 3342.

Перекупля́ти, ля́ю, еш, гл.=**Перекуповувати.**

Пере́купник, ка, *м.*=**Перекупень.**

Пере́купня, ні, *ж.* Перепродажа.

Перекупо́вувати, вую, еш, сов. в. **перекупи́ти, плю́, пиш,** гл. Перекупать, перекупить. *Купує, перекуповує, продає.* О. 1861. IX. 74.

Пере́купство, ва, *с.* Продажность. *Перекупство ледаче.* К. Бай. 24.

Перекуси́ти. См. **Перекушувати.**

Пере́куска, ки, *ж.* Легкая закуска. *А Степан* (несе) *печеню, а Іван гуску на перекуску.* Чуб. III. 427. *Після перекуски свахи співають.* О. 1862. IV. 33.

Переку́ти, кую́, ёш, гл.=**Перекувати.**

Перекуша́ти, шую, еш, сов. в. **перекуси́ти, шу́, сиш,** гл. 1) Перекусывать, перекусить. *Перекуси, та батькові дасиш.* Ном. № 11976. *Заєць зараз до його та й шось перекусив.* Рудч. Ск. II. 70. 2) Закусывать, закусить на скоро. *Ви, люде добрі, з дороги—голодні певно,—чи не перекусили б чого хоч трохи.* Грин. II. 274.

Перела́годжувати, джую, еш, сов. в. **перела́годити, джу, диш,** гл. Передѣлывать, передѣлать. *Перелагодити воза треба.*

Пере́лад, ду, *м.* Въ выраж. **Нема ні ла́ду, ні пере́ладу.** Нѣтъ совершенно никакого порядка. Ном. № 6654.

Переладна́ти, на́ю, еш, гл.=**Перелагодити.**

Перела́з, зу, *м.* 1) Мѣсто, гдѣ перелѣзаютъ черезъ плетень. *Ой так не гаразд, низький перелаз; а ви, хлопці, не ходіть, перелазу не робіть.* Чуб. V. 1128. 2) Раст. Brionia alba. Лв. 97. См. **Переступ.** Ум. **Перела́зок.** Ном. № 13129.

Перелі́зати, жу, зиш, сов. в. **перелі́зти, зу, зеш,** гл. Передѣзать, передѣхать, переползать, переползти. *А я сюю быстру річку рачки перелізу.* Чуб. V. 185. *Ворота засунені, так я через тин перелізла.*

Перела́зок, зка, *м.* Ум. отъ **перелаз.**

Переламати, ма́ю, еш, гл. Переломать многіе предметы одинъ за другимъ.

Переламатися, ма́юся, ешся, гл. Переломаться многимъ предметамъ одному за другимъ.

Перела́мувати, мую, еш, сов. в. **переломи́ти, млю́, миш,** гл. Переламывать, переломить.

Перела́муватися, муюся, ешся, сов. в. **переломи́тися, млю́ся, мишся,** гл. 1) Переламываться переломиться. *Я на той гіпок як ізоперсь, то пінок переломлюсь.* Рудч. Ск. I. 109. 2) Дѣлиться, подѣлиться съ кѣмъ чѣмъ либо, переломивъ его. *Нехай вона* (молода) *возьме окрасць та переломляться* (съ молодимъ) *пополам. Возьми, дочко, та переломіться та з'їжте.* ХС. XII. 423.

Перелата́ти, та́ю, еш, гл. Наново починить, поставить заплаты.

Перела́яти, ла́ю, еш, гл. 1) Осылять въ брани. *Лаяла, лаяла—насилу ціле село перелаяла.* Ном. № 3341. 2) Перестать бранить.

Перела́ятися, ла́юся, ·ешся, *гл.* Побраниться между собой взаимно.

Перелёв, ва, *м.* Въ «сказкѣ»: существо старше и сильнѣе льва. *От ти лев, а я перелев; ти будеш менї рідний брат.* Чуб. II. 121.

Перележа́ти. См. Перележувати.

Перележ́увати, жую, еш, сов. в. **перележа́ти, жу, жиш,** *гл.* 1) Пролежывать, пролежать. 2) Пережидать, переждать лежа. *Лізь мерщій на піч, перележиш там, поки вона піде.* 3) Пролеживать, пролежать, отлежать. *Перележая боки, аж болять.* 4) Слишкомъ долго пролеживать, пролежать. 5) Приносить, принести порчу лежаньемъ. *Та ночуй,—хати не перележиш.* Грин. II. 77. *Нехай хліб тут полеже,—він хати вам не перележе.* ХС. VII. 420. *Сей кусок як умережиш, так і піч перележиш.* Ном. № 12203.

Перелёсник, ка, *м.* Первонач. значеніе: искуситель. Такъ называется бѣсъ, въ видѣ огненнаго змѣя (—метеоръ), летающій къ женщинѣ. *Коли б не тирлич, був би я твій панич,—каже перелесник-чорт любі дівчині, коли має проти його зілля тирлич при собі.* Ном. № 245.

Перелёсница, ці, *ж.*—**Літавиця.** Гн. II. 5.

Перелёт, ту, *м.* Раст. а) Anthyllis Vulneraria L. ЗЮЗО. I. 111. 2) Oenothera biennis L. ЗЮЗО. I. 129.

Перелёта, ти, *ж.* Раст. а) Chenopodium bonus Henricus L. Вх. Пч. II. 30. б) Anemone alpina. Лв. 96.

Перелетіти. См. Перелітати.

Перелива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **перели́ти, лию, ле́ш,** *гл.* 1) Переливать, перелить изъ одного помѣщенія въ другое. *З пустого в порожне переливає.* Ном. № 13057. 2) Лить, налить сверхъ мѣры, переливать, перелить черезъ край. 3) Поливать, полить, обливать, облить. *Росердився на одну бабу, узяв та й перелив їй у закапелку мичку.* Грин. II. 200. *Слава, кров'ю перелита по світу літає.* Щог. Сл. 9.—**Дорогу.** Поливать, полить поперегъ чьей дороги волшебнымъ зельемъ. *О, я двір свій обсную і дорогу вам зіллем перелию.* Левиц. Пов. 173.

Перелива́тися, ва́юся, ·ешся, сов. в. **перели́тися, лию́ся, ле́шся,** *гл.* 1) Переливаться, перелиться. 2) Литься черезъ верхъ, переливаться, перелиться черезъ верхъ.

Перели́вки, вок, *ж. мн.* Употребл. съ отрицаніемъ въ значеніи: не шутки, не пустяки. Г. Барв. 514. *Наші бачать, що не перелівки, страшно!* Кв. *От царівна бачить, що не перелівки, кличе до себе своїх князів.* Грин. I. 192.

Перели́нути, ну, неш, *гл.* Перелетѣть. *Через темний ліс ясним соколом перелинь.* Чуб. V. 469.

Перели́ти, ся. См. **Переливати, ся.**

Перели́цьо́вувати, вую, еш, сов. в. **перелицюва́ти, цю́ю, еш,** *гл.* 1) Перелицовывать, перелицовать, перевернуть на изнанку. К. ЧР. 362. 2) Пародировать. *Перелицьована „Енеїда“.*

Перелі́г, ло́гу, *м.* Нѣсколько лѣтъ не обрабатываемая земля. *Потопчеш років три та й пускаєш знов на перелі́г, а ореш новину.* ЗОЮР. I. 144. *Років десять або п'ятнадцять перелогом лежить; та як ореш на новині та посієш кавунів, то вродять такії, що з землі не зуімеш.* ЗОЮР. I. 144.

Перелі́жка, ки, *ж.* Короткія трубочки изъ спирально свернутой проволоки, или жести,—при составленіи ожерелья изъ монетъ, крестовъ нанизываются послѣ каждой монеты, крест, что бы эти послѣдніе не сбивались въ кучу. Шух. I. 130, 131, 281, 284 – 287.

Перелі́жний, а, е. Растущій на **перелозі.** *Сіно лучне, перелі́жне.*

Перелізти, См. Перелазити.

Перелі́к, ку, *м.* 1) Перечень. 2) Отчетъ. *Половік хотів узяти перелік од слуг своїх.* Св. Мт. XVIII. 23.

Перелі́с, су, *м.* Кустарниковый лѣсъ, пролѣсье, *Ой за лісом та за перелісом, ой там стояв та зелененький дубок.* Чуб. V. 985.

Перелі́ска, ки, *ж.* Раст. Hepatica triloba Chait ЗЮЗО. I. 124.

Перелі́сок, ска, *м.* Узкая полоска лѣса, вдавшаяся въ поле. *Я ходила туди аж до перелі́ска.* Зміев. у.

Перелі́т, ту, *м.* Перелетъ.

Перелітáти та́ю, еш, сов. в. **перелетіти, лечу́, тúш,** *гл.* Перелетать, перелетѣть. *Як би святії дім перелетіли.* Ном. № 3315. *Людей не чуть, через базарь кажан костокрилий перелетить.* Шевч. 150.

Перелітка, ки, *ж.* Корова, которая телится черезъ годъ.

I. Перелітувати, тую, еш, *гл.*=**Перелітати.**

II. Перелі́тувати, тую, еш, *гл.* Провести лѣто. *Як менї Господь с'етий допоміг зиму перезимувати, так менї, Господи*

с'ятий, допоможи літо перелітувати. Шух. І. 190.

Перелічи́ти. См. **Перелічувати.**

Перелічування, ня, *с.* Пересчитываніе. Левиц.

Перелічувати, чую, еш, сов. в. **перелічи́ти, чу́, чиш.** Пересчитывать, пересчитать, перечесть. *Перелічив до одного, перелічив трупи.* Шевч.

Перелля́ти, ллю́, еш, *гл.*=**Перелити.**

Перело́ги, гів, *ж. мн.* Корчи, судороги у скота. ХС. VII. 417. *Переполи, ідіть собі на дороги од його жил, од його пі́джил, од жовтої кости, од такої масти.* Грин. II. 42

Переложе́ння, ня, *с.* = **Перекладання, 1, 3.**

Переложи́ти, жу́, жиш, *гл.* = **Перекласти.** *Закони на нашу мову переложимо.* О. 1861 XI. 104.

Переломи́ти, ся. См. **Переламувати, ся.**

Перелопа́тити, па́чу, тиш, *гл.* 1) Залежавшееся въ амбарѣ зерно перебросать лопатою съ цѣлью его просушить. Богод. у. 2) Перетасовать (карты). *Що ж ти здаєш карти так, що йому чоло, а мені озадки? Ти їх лучче перелопать.* (Стрижевск.).

Переду́пий, а, е, 1) Раздѣленный на двое. Угор. 2) Двуцвѣтный. Угор.

Переду́пати, паю, еш, *гл.* Перенести стыдъ, хлопая глазами. *Добрі очі все переплющають.* Ном. № 3207.

Перелупи́ти, плю́, пиш, *гл.* . Переломить. *Перелупила мисочку надвое.*

Пере́люб, бу, *м.* Прелюбодѣяніе, блудъ. *Хто розведеться з жінкою своєю, хиба за перелюб, та ожениться з иншою, робить перелюб.* Єв. Мт. XIX. 9.

Перелю́бець, бця, *м.* Прелюбодѣй. *Кладе злодій—помагачи, з перелюбцем накладачи.* К. Псал. 119.

Перелюби́ти блю́, биш, *гл.* Перебить, отбить у кого любимаго человѣка—женниха, невѣсту. *Вона мого хлопця перелюбила.* Харьк. у.

Пере́любки, бок, *ж. мн.*=**Перелюб.—з ним зчиня́ти.** Творить съ кѣмъ прелюбодѣяніе. К. Бай. 75.

Пере́любний, а, е. Прелюбодѣйный, блудный. *Перелюбна любов.* К. ПС. 46. *О ви, перелюбне і модожерне плем'я.* К. XII. 55.

Пере́любник, ка, *м.* Прелюбодѣй, блудникъ. *Писав я до вас ув одному листі, щоб ви не мішалисъ із перелюбниками.* Коринѳ. І. V. 9.

Пере́любниця, ці, *ж.* **Прелюбодѣйка, блудница.** *Хто приторнеться до перелюбниці, той одно (з нею) тіло.* Коринѳ. І. VI. 16.

Пере́любство, ва, *с.* Прелюбодѣяніе. К. МХ. 41.

Перелютува́ти, тую́, еш, *гл.* 1) Перезлиться. 2) Перепаять.

Перелягати́, ля́гаю еш, сов. в. **перелягти́, ля́жу, жеш,** *гл.* Перелегать, перелечь.

Переля́к, ку, *м.* Испугъ, перепугъ. Ном. № 4342. Чуб. І. 13. *Кричали з переляку.* Єв. Мт. XIV. 26. Иногда въ значеніи: большой испугъ. *Як сими додає, а переляк відіймає.* Ном. № 4400.

Переля́кати, ся. См. **Перелякувати, ся.**

Переля́кувати, кую, еш, сов. в. **перекати́, ка́ю, еш,** *гл.* Перепугивать, перепугать. *Сховавсь під мостом, щоб перелякати їх.* Чуб. І. 51.

Перелямува́ти, мую́ еш, *гл.* Обшить наново края каймою.

Переляментува́ти, тую́, еш, *гл.* Перестать вопить, кричать.

Переля́скати, каю, еш, перелящати́, щу́, щи́ш, *гл.* Перестать хлопать (бичемъ).

Перема́га, ги, *ж.*=**Перемога.** *В тім тільки й перемага, що він бідний, а вона багатирка.* Полт. у.

Перемага́ти, га́ю, еш, сов. в. **перемогти́, можу́, жеш,** *гл.* Превозмогать, превозмочь, одолѣвать, одолѣть, побѣждать, побѣдить, пересиливать, пересилить. *Кому Бог поможе, той все переможе.* Ном. № 11. *Замовляв мати: бачить — не переможе сина.* Мир. ХРВ. 314.

Перемага́тися, га́юся, ався, сов. в. **перемогти́ся, жу́ся, жешся,** *гл.* 1) Только несов. в. Соперничать силой. *Довго Петро з Остапом перемагались.* 2) Превозмогать, превозмочь себя, овладѣть собой. *Здрігнула Оксана дуже... далі перемоглась, як кинеться, як ухопить дитину.* Кв.

Перема́зати. См. **Перемазувати.**

Перема́зувати, зую, еш, сов в. **перема́зати, ма́жу, жеш,** *гл.* Перемазывать, перемазать, помазать вновь.

Перемальо́вувати, вую, еш, сов. в. **перемалюва́ти, лю́ю, еш,** *гл.* 1) Списывать, списать красками; перерисовывать, перерисовать (съ оригинала копію). *Маляр перемалював собі нашого Миколу.* 2) Измѣнить живопись. *Маляр тебе послухав: бач, перемалював чобіт, як ти сказав.* Кв.

Переман́ити. См. **Переманювати.**

Перема́нювати, нюю, ешь, сов. в. **переман́ити, ню́, нишь,** *гл.* Переманивать, переманить. *Ой я чую, ой я знаю, серце не обманеш, що дівчину мою любу другий переманить.* Чуб. V. 65.

Перемастя́ти, ся. См. **Перемащувати, ся.**

Перемаха́ти, ха́ю, ешь, *гл.* Переплыть сильными широкими движеніями. *Перемахати саженями Дніпро.* К. ДС. 4.

Перемахлюва́ти, люю, ешь, *гл.* 1) Перетасовать карты. 2) Смошенничать. 3) Переписать наскоро.

Перемахля́ти, рю, решь, *гл.* Растрата́ть. *Живо перемахлярила пуд пшона.*

Перемахну́ти, ну́, не́шь, *гл.* 1) Быстро перейти, перебѣжать, переправиться. *Духом перемахнув через річку.* 2) Быстро сдѣлать что-либо.

Перема́цати, цаю, ешь, *гл.* Перещупать.

Перема́щувати, щую, ешь, сов. в. **перемасти́ти, щу́, сти́ш,** *гл.* 1) Перекрашивать, перекрасить въ другой цвѣтъ. *Ми* (гуси) *попіласті всі, а він* (лебідь) *один між нас своє пиндочить пір'я білє! Коли б ви тілько захотіли.... Ми б панича сього як раз перемастили.* Греб. 362. 2) Чрезмѣрно намасливать, намаслить. 3) Перетасовывать, перетасовать (карты).

Перемежо́нитися, ниться, *гл. безл.* Пройти, окончиться къ добру, обойтись. МВ. II. 116. *Люде думали, що воно так і перемежониться, бо наче все вщухло.* Г. Барв. 510.

Перемежо́вувати, вую, ешь, сов. в. **перемежува́ти, жу́ю, ешь,** *гл.* Перемежевывать, перемежевать.

Перемо́лювати, люю, ешь, сов. в. **перемоло́ти, мелю́, лешь,** *гл.* Перемалывать, перемолоть.

Перименува́ти, ну́ю, ешь, *гл.* Переименовать.

Перименува́тися, ну́юся, ешся, *гл.* Переименоваться.

Перемо́рювати, влю, вишь, *гл.* О соломѣ, снопахъ: перебить, перетерѣть. *От снопи були цілі, а ти все перемерюєш, тепер і одного цілого снопа нема.* Анан. у.

Перемо́рзнути, ну, нешь, *гл.* Перезябнуть. *Хоч як перемерзнеш, а на печі як спотієш, то все минеться.* О. 1861. V. 72.

Перемо́т, ту, *м.* 1) Снѣжный сугробъ поперегъ дороги. *По дорогах перемети великі, то з сіном і їхати не можно: то вгору, то вниз сани стають.* Волч. у. 2) Рыболовный снарядъ: бичевка поперегъ рѣки, по которой прикрѣпленъ рядъ удочекъ. Вас. 188. 3) **Ста́ти на перемо́ті.** Повредить, воспрепятствовать. (Віи) *мі стати йому на перемоті, шкодити.* Мир. ХРВ. 379, См. **Перемі́т.**

Перемета́ти, мечу, чеш, *гл.* Перебросить. *Д я тую річку човном перемечу.* Гол. I. 248.

Перемети́ти, ну́, не́шь, *гл.* Одн. в. отъ **перемета́ти.** Перебросить, перекинуть.

Перемі́шкати. См. **Перемішкувати.**

Перемі́шкувати, кую, еш, сов. в. **перемі́шкати, каю, еш,** *гл.* Проживать, прожить извѣстное время гдѣ нибудь.

Перемужа́тися, жу́ся, жи́шся, *гл.* Прекратиться, прерваться на нѣкоторое время. *Оце перемужилась робота у полі,—треба під гуру порядитись.* Волч. у.

Перемива́ння, ня, *с.* Перемываніе. *Води гарячої треба на перемивання—ложки та миски мити.* Волч. у.

Перемива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **перемі́ти, мі́ю, еш,** *гл.* Перемывать, перемыть. *Миски перемила.* Кв.

Перемива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **перемі́тися, мі́юся, ешся,** *гл.* Перемываться, перемыться.

Перемина́ти, ну́ю, еш, сов. в. **перемни́ти и перем'я́ти, мну́, не́ш,** *гл.* 1) Переминать, перемять. *Ті орішки, що взяла у Василя, усе в жмені переминає.* Кв. 2) Пережевывать, пережевать. 3)—**кого́ на зуба́х.** Ругать, перебирать кого по косточкамъ. *Знову почав Грицько цукати на всю хату, перетрюючи та переминаючи на зубах не тільки Пріську з Христею, а й увесь рід їх* Мир Пов. I. 161.

Перемина́тися, ну́ю, ешся, сов. в. **перемня́тися и перем'я́тися, мну́ся, не́шся,** *гл.* Переминаться, перемяться. *Перемнеться, та й так минеться.* Чуб. I. 297.

Перемі́ти, ся. См. **Перемивати, ся.**

Перемі́тний, а, е. Перемытый. Въ выраж.: **як перемі́тий.** Одинъ къ одному, одинъ лучше другого. *Там народ один в одно, як перемитий.* Ном. № 13934. *Військо у лаву стало як перемите.* Рудч. Ск. II. 85. *Така пречка, що на все поле! Панську блискавка посилала, а його рядом— та як перемита.* Рудч. Ск. II. 207.

Перемізжа́ти, жу́, жи́ш, *гл.* Размозжить (многихъ). *І блюдомізів, ложкомоїв в прах, в дребезги перемізжив.* Котл. Ен. V. 49.

Перемі́ль, лі, *ж.* Мель.

Переміна, ни, *ж.* 1) Перемѣна. 2) Замѣна, перемѣна кого или чего другимъ. *Гей подай, батьку, подай переміну, бо я марно загину.* Грин. III. 595. *Та їх* (дітей) *треба обмить, треба й облатать, треба й обпрать... а ви знаєте, що мені ж переміни нема ніякої. Мил.* 222. *А всім козакам переміна стала.* Чуб. V. 63. **Ум. Переміна, переміночка.** *Моя дочко, моя й переміночко!* Мил. 219.

Переміня́ти, ся. См. **Переміняти, ся.**

Переміня́ти, ня́ю, ять, сов. в. **переміни́ти, ню́, нить,** гл. 1) Перемѣнять, перемѣнить. Рудч. Ск. II. 128. 2) Замѣнять, замѣнить. *Старий нездужа, а перемінити нікому: у його не було сина.* Чуб. II. 92. *Моя дочко, моя й переміночко! Хто мене буде й перемінять так, як ти переміняла?* Мил. 219, 220.

Переміня́тися, ня́ються, ялся, сов. в. **переміни́тися, ню́ся, нився,** гл. 1) Перемѣняться, перемѣниться. 2) Превращаться, превратиться. *В тих дванаціть хлопа перемінило сі дванаціть місяців, що на небі.* Гн. II. 17. 3) **Світ переміни́вся.** Потемнѣло въ глазахъ. *Як ударе, то переміниться білий світ.* Чуб. V. 598.

Перемі́рати, рає, ялй, гл. Умирать. *Хто перебірає, той голодом перемірає.* Ном. № 12165.

Перемі́рати, ряю, ять, гл. 1) Перемѣрить. *Хто не вірить, той хай собі перемірить.* Чуб. I. 274. 2) Перемѣрять наново, *Там мої слідки... переміряні будуть, там моє діло перероблене буде.* Мил. 146.

Перемі́сити. См. **Перемішувати.**

Перемі́ст, мо́сту, *м.*? *Уже ж гості, уже на перемості.* Грин. III. 541.

Перемісти́ти, щу́, стив, ститий, гл. Перемѣстить.

Перемісти́тися, щу́ся, стився, гл. Перемѣститься. *Чи світові спустіти через тебе, чи кам'яним перемістишся горам?* К. Іов. 39.

Перемі́т, мо́ту, *м.* — **положи́ти.** При основываніи нитокъ на сновалку ошибиться и положить нитку не на тотъ колышекъ, на который слѣдуетъ. Константиногр. у. См. **Перемет.**

Перемі́тка, ки, *ж.* 1) = **Кладочка.** Вх. Зн. 47. Kolb. I. 38. Гол. Од. 59. 2) = **Нямітка.** *Жінки... завивають голову... білою переміткою.* Шух. I. 132.

Перемі́тний, а, е. Разнообразный, измѣнчивый? *Заграй же мі сеї, тої та й перемітної.* Гол. IV. 497.

Перемі́тувати, тую, еш, сов. в. **перемета́ти, мечу́, чеш,** гл. 1) Перебрасывать. перебросить. МУЕ. III. 44. 2) Охватывать, охватить, обвить вокругъ. *В около того... патика перемітує вата: два рази ремінь.* Шух. I. 191. 3)—**ба́рву.** Измѣнять, измѣнить цвѣтъ. *Буває часище на зіму перемітує барву.* Вх. Зн. 47.

Перемі́туватися, туюся, ешся, гл, 1) Перебрасываться. *Всі мовчали й ждали. вряди-годи перемітуючись кількома словами.* Левиц. I. 332. 2)—**Перекидатися 7.** (Чарівниці) *перемітуються в кота, пса.* МУЕ. III. 46

Перемі́ть, мі́ти, *ж.* 1)=**Перемет. 2.** Вх. Пч. II. 25. 2) Узелъ. **У перемі́ть зв'яза́ти.** Завязать узломъ. Шух. I. 137.

Перемі́шати, ся. См. **Перемішувати, ся,**

Перемі́шка, ки, *ж.* 1) Смѣшеніе. Левиц. 2) Помѣха. Зміев. **у.** *Завтра думка їхати, як ніякої перемішки не буде.* 3) То, что вмѣшивается, впутывается во что, среди чего. *Галушка та лемішка, а хлібу перемішка.* Ном. № 12329.

Перемішний, а, е. Смѣшанный. *Мелася насіяла всячини, і усе принялося, зійшло і прокаїтало одмішне і перемішне, як у празнику люде, на диво Меласі, що, каже, сіяла усе окромішне ряд по рядочку, а зійшла така мішанина.* МВ. III. 137.

Перемішувати, шую, еш, гл. 1) сов. в. **перемішáти, шáю, еш,** гл. Смѣшивать, смѣшать, перемѣшать. *Перемішувати овес з ячменем.* 2) Сов. в. **перемісити, шу́, сиш,** гл. Мѣсить наново, перемѣсить. *Шкодá перемішувати тісто, винявши з печі.* Ном. № 14228.

Перемішуватися, шуюся, ешся, сов. в. **перемішáтися, шáюся, ешся,** гл. Смѣшиваться, смѣшаться, перемѣшиваться, перемѣшаться. *Панські квітки перемішувались з зеленим зіллем.* Левиц. Пов. 196.

Перемкну́тися, ну́ся, не́шся, гл. Переправиться, переѣхать, пробраться. *За Дніпер перемкнутися.*

Перемліти, лію, еш, гл. Изнуть, истомиться отъ страха, тревоги. *Білу ніч просиділа під комором, перемліла.* Мир. Пов. II. 75.

Перемня́ти. См. **Переминати.**

Перемо́ва, ви, *ж.* Перезывъ, переманка. **Ум. Перемо́вка, перемо́вочка.** *Ой ти, галочко, перемовочко, перемовила сокола із темного лугу в вишнев сад.* Мет. 178.

Перемо́вити. См. **Перемовляти.**

Перемовля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **перемо́вити, влю, виш**, гл. 1) Перезывать, перезвать, переманивать, переманить Маркев. 69. *Ой ти, галочко, перемовочко, перемовила сокола з темного лугу в вишнев сад.* Мет. 178. *Ой не я ж його перемовила, він сам за мною приїхав.* Мет. 18. 2) Промолвить, перекинуться словомъ. *Коли б хоть з чоловіком словечко перемовити.* МВ. I. 44. 3) Пересказывать, пересказать наново; передразнить. *Там люде неровисті: що скажеш, то й перемовлять, а що зробиш, то й перероблять.* Грин. III. 482.

Перемовля́тися, ля́юся, ешся, гл. Разсуждать другъ съ другомъ, перепираться. *Перемовлялись бо між собою в дорозі, хто більший.* Єв. Мр. IX. 34.

Перемо́вочка, ки, ж. Ум. отъ **перемова**.

Перемо́вчати, чу, чиш, гл. Промолчать, смолчать *Бабуся перемовчала хвилинку та й каже.* МВ. (О. 1862. III. 57). *Заспомилися, ручейками закрилися, перемовчить та знов за своє.* Кв.

Перемо́га, ги, ж. Одолѣніе, побѣда, перевѣсъ.

Перемогти́, ся. См. **Перемагти, ся**.

Перемока́ти, ка́ю, еш, сов. в. **перемо́кти, кну, неш**, гл. Перемокать, перемокнуть. *Щоб не перемокли коноплі, пійшла на Сікновеніе тягати їх.* Грин. II. 154.

Перемоли́тися, лю́ся, лишся, гл. Окончить молиться. *Тут тільки що перемолився Ейей і рот свій затулив, як ось із неба дощ полився.* Котл. Ен. II. 33.

Перемоло́ти, ся. См. **Перемелювати, ся**.

Перемолоти́ти. См. **Перемолочувати**.

Перемолочува́ти, чую, еш, сов. в. **перемолоти́ти, чу́, тиш**, гл. Перемолачивать, перемолотить.

Переморгну́тися. См. **Переморгуватися**.

Перемо́ргуватися, гуюся, ешся, сов. в. **переморгну́тися, ну́ся, но́шся**, гл. Перемигиваться, переморгнуться. *Всі нас кругом озирають та переморгуються.* МВ. I. 75.

Перемордува́ти, ду́ю, еш, гл. Перемучить, истомить.

Перемордува́тися, ду́юся, ешся, гл. Перемучиться, истомиться.

Перемороз́ити, жу, зиш, гл. Перемозить.

Перемости́ти. См. **Перемощувати**.

Перемота́ти. См. **Перемотувати**.

Перемотлю́шити, шу, шиш, гл. Обратить въ мотлохъ.

Перемо́тувати, тую, еш, сов. в. **перемота́ти, та́ю, еш**, гл. Перематывать, перемотать.

Перемочи́ти, ся. См. **Перемочувати, ся**.

Перемо́чувати, чую, еш, сов. в. **перемочи́ти, чу́, чиш**, гл. Измачивать, измочить.

Перемо́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **перемочи́тися, чу́ся, чишся**, гл. Промокать, промокнуть. *По дощеві перемочиться, перекисне.* Змієв. у.

Перемо́щувати, щую, еш, сов. в. **перемости́ти, щу́, стиш**, гл. Перемащивать перемостить. *Міст перемостили.*

Перемудрува́ти, ру́ю, еш, гл. Перехитрить, перемудрить.

Перемурува́ти, ру́ю, еш, гл. Перестроить что нибудь каменное, кирпичное.

Перемусува́ти, су́ю, еш, гл. Перепѣниться.

Перему́чити, чу, чиш, гл. Перемучить, измучить. *Чорти б перемучив твого батька.* Ном. № 3757.

Перему́читися, чуся, чишся, гл. Перемучиться. *Перемучились ми до вечора.* МВ. I. 70.

Перем'я́ти. См. **Переминати**.

Перем'я́шкувати, рю, риш, гл. Перемять.

Перена́джувати, джую, еш, сов. в. **перена́дити, джу, диш**, гл. Переманивать, переманить.

Перенайти́, йду, деш, гл.—**кого́**. Перетянуть кого на свою сторону. Вх. Лем. 447.

Перенести. См. **Переносити**.

Перенизати. См. **Перенизувати**.

Перенизи́ти, жу́, зи́ш, гл. Слишкомъ понизить.

Перени́зувати, зую, еш, сов. в. **перенизати, жу́, жеш**, гл. Перенизывать перенизать наново. *Намисто треба перенизати.* Черниг. у.

Перени́ти, ни́ю, еш, гл. Изнять, истомиться. *І сказати вам не знаю, що мое серце тоді перенило.* Г. Барв. 127.

Перенівечити, чу, чиш, гл. 1) Испортить, изгадить, исковеркать. 2) Искалѣчить многихъ. *Що оці стрільці їх (зайців) перенівечать!* О. 1861. V. 69.

Перенівечитися, чуся, чишся, гл. Испортиться, исковеркаться.

Перенім|е́читися, чуся, чишся, гл. Онѣмечиться.

Перенíсся, ся, с. Переносье. *Як у кого на переносі брови сходяться одна з другою, той буде нещасливий.* Чуб. I. 86.

Перено́сити, шу, сиш, сов. в. **перенести́, су́, се́ш**, гл. 1) Переносить, перенести. *Перенесу ключі, не побрязкучи.* Мет. 26. *Перенесла я її в комору, положила на лавці.* МВ. I. 76. 2) Передавать, передать словесно, разсказать, разнести вѣсть. *Вже давненько панночки прийжжі переносили, що який то вже там лікарь полковий хороший.* МВ. (О. 1862. III. 44).

Перено́сити, шу́, сиш, гл. Переносить, перенести (многіе предметы). *Я оті дрова переносив у хату, бо дощ помочить.* Рудч. Ск. I. 170.

Переночува́ти, чу́ю, еш, гл. 1) Переночевать, проспать ночь. *От, переночували ту ніч, коли на ранок...* Рудч. Ск. II. 15. *Дівчинонько, явольни ж мою волю, переночуй хоч нічку зо мною.* Чуб. V. 161. 2)—**кого́**. Пустить на ночлегъ. *Ой, дівчино, переночуй жене, козака молодого, і коня вороного.* Чуб. V. 63.

Перенуди́ти, джу́, диш, гл. 1) Истомить, нагнать тоску, скуку. 2) *безл.* Перестать тошнить.

Перенуди́тися, джу́ся, дишся, гл. Истомиться скукой.

Перена́ти, ся. См. **Переймати, ся**.

Переона́чити, ся. См. **Переоначувати, ся**.

Переона́чувати, чую, еш, сов. в. **переона́чити, чу, чиш**, гл. Переиначивать, переиначить.

Переона́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **переона́читися, чуся, чишся**, гл. Переиначиваться, переиначиться.

Переопала́ти, ла́ю, еш, гл. 1)=**Перепалати 2**,—**Опалати**. Вх. Зн. 48. 2) Отколотить. *Добре го переопалав.* Вх. Зн. 48.

Перебо́р, ру, м. Перепашка.

Переора́ти. См. **Переорювати**.

Перео́рювати, рюю, еш, сов. в. **переора́ти, рю, реш**, гл. 1) Перепахивать, перепахать наново. *І переорем ще раз рідне поле.* К. Дз. 34. *Достатків там більше... переорюють краще, та й земля ситніша.* Мир. Пов. II. 85. 2) Перепахивать, перепахать впоперегъ. *Не переорюй межі нікому.* Ном. № 3306. Это выраженіе, кромѣ прямого значенія, имѣетъ еще и переносное: не становись ни на чьей дорогѣ. *Хиба я вам межу переорав, чи що?* Грин. I. 244.

Перепада́ти, да́ю, еш, сов. в. **перепа́сти, паду́, де́ш**, гл. Перепадать, перепасть. *Узявсь — нічого робити! — латати старі кожухи, стала й копійчина перепадати.* Кв. *Дощі частійші перепадали.* О. 1862. III. 31.

Перепада́тися, да́юся, ешся, сов. в. **перепа́стися, падуся, де́шся**, гл. Исхудать, истощиться. *Найся—як бик, перепався—як смик.* Ном. № 14125.

Перепа́дистий, а, е. Непостоянный, перемѣнчивый. *Перепадиста зіма: то сніг, то дощ.*

Перепакува́ти, ку́ю, еш, гл. Перепаковать, переложить вещи.

Перепа́л, лу, м. 1) Пережженый кирпичъ. 2)? *Ізойди собі,* (хворобо), *од раба божого на чорнії луга, на перепали, де буйний вітер свистав.* (Заклинаніе). КС. 1883. VII. 587.

Перепаламарюва́ти, рю́ю, еш, гл. Презойти кого въ исполненіи пономарскихъ обязанностей. Встрѣчено въ скороговоркѣ: *Нашого паламаря ніхто не перепаламарює.* Грин. I. 239.

Перепала́ти, ла́ю, еш, гл. 1) Перестать пылать. 2)=**Опалати**. Черниг. у.

Перепали́ти, ся. См. **Перепалювати, ся**.

Перепа́лювати, люю, еш, сов. в. **перепали́ти, лю́, лиш**, гл. 1) Сжигать, сжечь. *Перепалив, попілець на море пустив.* Рудч. Ск. I. 87. 2) Пережигать, пережечь. *Взявся лемішу чоловікові кувать, та багато заліза... перепалив.* Ном. № 1858, стр. 284. 3) Слишкомъ сильно нагрѣвать, нагрѣть, натопить. *Перепалила піч так, що й хліб погорів.*

Перепа́люватися, лююся, ешся, сов. в. **перепали́тися, лю́ся, лишся**, гл. Пережигаться, пережечься.

Перепану́ва́ти, ну́ю, еш, гл. Окончить господствовать, властвовать.

Перепа́рити, рю, реш, гл. Перегрѣть, слишкомъ перепарить. *Перепарити молоко.*

Перепартачити, чу, чиш, гл. Испортить работу или предметъ какой либо, работая надъ нимъ, плохо сдѣлать

Перепартолити, лю, лиш, гл.=**Перепартачити**.

Перепарува́ти, ру́ю, еш, гл. Перестать испаряться.

Перепасинкува́ти, ку́ю, еш, гл. Окончить пасинкувати.

Перепекти́, с. См. **Перепікати, ся**.

Пе́репел, ла, м. 1) Пт. перепелъ, Tet-

rao coturnix. *Паничі випустили сокола на перепела.* Рудч. Ск. II. 111. 2) Крестецъ, os sacrum. Харьк. г. Ум. **Перепе́лонько.** ЗОЮР. I. 25.

Перепе́ла, ли, *ж.* Перепелка. *Зажурилась да й перепела: „Де б я собі гніздочко звила?“* Гол. IV. 536.

Перепели́ха, хи, *ж.* Самка перепела. *Плакала стара баба Грициха, мов перепели́ха.* Нп.

Перепели́ця, ці, *ж.* 1) Перепелка. *В чистім полі все перепели́ці.* Чуб. V. 474. Употребляется какъ ласкательное слово для женщинъ, особенно въ уменьш. формѣ. *Мої сестриці, мої перепели́ці, мої пташечки щебетливі.* О. 1862. IX. 114. 2) Названіе коровы. Kolb. I. 65. 3) Родъ игры. Ив. 26. Ум. **Перепели́чка.**

Перепели́чий, е. Перепелиный. *Перепели́че сало.*

Перепели́чка, ки, *ж.* Ум. отъ **перепели́ця.**

Пе́репело, ла, *с.* Ключица. Константиногр. у.

Перепе́лонько, ка, *м.* Ум. отъ **перепел.**

Перепе́лоньчин, на, не. Принадлежащій перепелкѣ. Kolb. I. 172.

Перепеля́, ля́ти, *с.* Перепелка - дѣтеныш. Вх. Пч. II. 13.

Перепеля́стий, а, е. Имѣющій цвѣтъ перепела, сѣрый.

Перепеля́чий, а, е = Перепели́чий. *Перепеля́чий крик.* Мир. ХРВ. 4.

Перепере́дити, джу, дить, *гл.*=**Випередити.** *І біса перепередили.* Федьк. I. 18.

Перепе́рти, пру́, пре́ш, *гл.* 1) Перетащить, перевезти. 2) Переспорить. *Уже, як бачу я, тебе не перепе́рти.* Г.-Арт.

Перепе́рчити, чу́, чи́ш, *гл.* Слишкомъ много перцу положить въ кушанье.

Перепе́рькнути, ну́, неш, *гл.* Перелетѣть черезъ что. Вх. Уг. 258.

Перепе́ча, чі, *ж.*=**Перепічка.** *Питалася шпигечка перепечі: чи далека доріженька до печі?* Мил. 149.

Перепечáйка, ки, *ж.*=**Перепічайка.** *Знайте мене, перепечайку, що на воротях тісто.* ЗОЮР. I. 148.

Перепива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **перепи́ти, п'ю́, п'є́ш,** *гл.* 1) Выпивать, выпить за чье здоровье, желая кому счастья. *Наспівав горівки у порцію і перепивав до всіх людей з словами: „Дай вам, Боже, здоров'я!“* Шух. I. 194. 2) — **кому́ що.** На свадьбѣ: выпивая кому, дарить что либо новобрачнымъ. Kolb. I, 311, 319. *Братіку-перепою, перепий щастя-долю! Що маю-перепиваю, щастя-долі не вгадаю.* Грин. III. 513. *Ой їшла дівка Мар'вчка із своїми дружечками; насупротив її батенько її з повненькими кубочками. „Перепий, доненько, перепий, Мар'вчко, із своїми дружечками“. Ой за жалощами за великими перепою не брала.* Рк. Макс. 3) Перепивать, перепить, выпить больше кого. *А пити, так не перп'є його й Данилка, що в тих пана.* Кв.

Перепива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **перепи́тися, п'ю́ся, п'є́шся,** *гл.* Перепиваться, перепиться, упиться. *Не слухайте, се він перепився та з п'яну химери погнав.* Кв.

Перепи́лювати, люю, еш, сов. в. **перепили́ти, ля́ю, еш,** *гл.* Перепиливать, перепилить.

Перепина́ти, на́ю, еш, сов. в. **перепну́ти, пну́, не́ш,** *гл.* 1) Протягивать, протянуть что (напр. веревку, простыню), черезъ что-либо, перегородить что протянутою вещью. *Кае павук:... де тільо у горниці не перепну павутиння, зараз мене і зметнуть.* Мнж. 7. *Перепнули рядном хату.* 2) Преграждать, преградить. *Хотів перепну́ти бусурменцям шляхи.* К. ЦН. 226. *Ой горами, мій милий, горами, перепну́та стежка чарами,—а ні прийти, а ні перейти, ні з тобою говорити.* Чуб. V. 193.

Перепина́тися, на́юся, ешся, сов. в. **перепну́тися, пну́ся, не́шся,** *гл.* 1) Быть перегораживаемымъ, перегороженнымъ чѣмъ либо протянутымъ. 2) Опоясываться, опоясаться. *Я поясом перепнуся та й нікого не боюся.* Грин. III. 654.

Перепини́ти, ся. См. **Перепиня́ти, ся.**

Перепиня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **перепини́ти, ню́, ниш,** *гл.* 1) Преграждать, преградить. *Яр нам перепиняє дорогу.* Харьк. *Стережися, щоб вона тобі не перепинила дороги до царства небесного.* Кв. 2) О рѣчи: перебивать, перебить, прерывать, прервать. *Не перепиняй мене, а то й казати не буду.* Харьк.

Перепиня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **перепини́тися, ню́ся, нишся,** *гл.* 1) Преграждаться, преградиться. 2) Прекращаться, прекратиться, прерываться, прерваться.

Пере́писс, су, *м.* 1) Копія рукописи. 2) Перепись, ревизія. *По оних переписах, що тоді були, то у нашому селі 700 душ, а тепер не знаю.*

Переписа́ти, ся. См. **Переписувати, ся.**

Перепи́сування, ня, *с.* Переписываніе, переписка.

Перепи́сувати, сую, еш, сов. в. **переписа́ти, пишу́, шеш,** *гл.* 1) Переписывать, переписать. *Переписав усе знову, бо було погано.* 2) Дѣлать, сдѣлать списокъ, реестръ, перепись.

Перепи́суватися, суюся, ешся, сов. в. **переписа́тися, шу́ся, шешся,** *гл.* Переписываться, переписаться (о сниманіи копіи). *Та й довго ж як воно в тебе переписується, а таке маленьке.*

Пере́пит, ту, *м.* 1) Разспросъ. 2) Переспросъ.

Перепита́ти. См. **Перепитувати.**

Перепи́тки, ків, *м. мн.* Свадебный обрядъ: выпивая рюмку, дарить что-либо новобрачнымъ. См. **Перепивати 2.**

Перепи́тування, ня, *с.* 1) Разспрашиваніе. *А що тобі з того перепитування, що ти раз-у-раз про його сестру перепитуєш?* Полт. г. 2) Переспрашиваніе.

Перепи́тувати, тую, еш, сов. в. **перепита́ти, та́ю, еш,** *гл.* 1) Разспрашивать, разспросить. *Та перепитаю миленького свойого: та чи він у дорозі вам поїзняє, ой чи у шинкарки мед-горілку кружав.* Чуб. V. 538. *Що в козака дві дівчини, одна одну перепитує: чи була ти, подружечко, вчора звечора на улиці?* Мил. 117. 2) Переспрашивать, переспросить. *Все в тяблучку дивлюся, - поки він усіх перепитає.* Г. Барв. 404.

Перепи́тувати́ся, туюся, ешся, *гл.* Спрашивать другъ друга. *Стали вони перепитуватись між собою, хто б з них був, що се має зробити.* Єв. Л. XXII. 23.

Перепи́тися, ся. См. **Перепивати, ся.**

Пере́пих, ху, *м.* Пышность. *З перепихом несуть їдло на марах.* К. Іов. 48.

Перепиха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **перепха́ти, ха́ю, еш** и **перепхну́ти, пхну́, не́ш,** *гл.* Перетаскивать, перетолкнуть, перепихивать, перепихнуть.

Перепі́ць, пі́йця, *м.* 1) Небольшой свадебный хлѣбецъ особой формы. Марк. 137. МУЕ. III. 87. *В п'ятницю до діла лежні з гурту поробили та шишки і перепійці в піч посадовили.* Мкр. Н. 21. 2) Братъ новобрачной, который, послѣ отъѣзда послѣдней въ домъ жениха, также отправляется туда съ цѣлью узнать о результатахъ первой брачной ночи. Контантиногр. у.

Перепі́й, пою́, *м.* 1) На свадьбѣ: обрядовое выпиваніе за здоровье молодыхъ, сопровождаемое подарками. Чуб. IV. 677. 2) Тотъ, кто участвуетъ въ **перепоі́.** *Братіку-перепою, перепий щастя-долю!— Що маю,—перепиваю, щастя-долі не вгадаю.* Грин. III. 513. См. еще **Перепіць 2.** 3) Перепой. *Охрипли з перепою голос.* Мир. Пов. II. 76. *Спить батенько з перепою.* Чуб. V. 444.

Перепійний, а, е. Относящійся къ **перепою 1.** Чуб. IV. 677.

Перепійщина, ни, *ж.* Подарки, дающіеся новобрачнымъ во время **перепою 1.** Kolb. I. 319.

Перепіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **перепекти́, печу́, че́ш,** *гл.* Перепекать, перепечь.

Перепіка́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **перепекти́ся, печу́ся, че́шся,** *гл.* Перепекаться, перепечься.

Перепі́лка, ки, *ж.*=**Перепелиця 1, 3.** Марк. 70. *Ой післав я до дівчини Насті, дала вона мені перепілку в маслі.* Чуб. V. 435. Какъ ласкат. для женщинъ. *Шестить було її всяк: і голубко моя вірная, і ожинко повная, і перепілко моя утішная.* Г. Барв. 107. Ум. **Перепілонька, перепілочка.** *Марусенько моя, лебідочко, зірочко моя, рибочко, перепілочко! приговорював Василь, обнімаючи свою Марусю.* Кв. I. 55.

Перепі́лочок, чка, *м.* Ум. отъ **перепел.** *Через дальні степи перепілочком перебіжи.* Чуб. V. 469.

Перепіра́нка, ки, *ж.* Порвавшаяся отъ мытья рубаха. *Із дранки в перепіранку.* Ном. № 11239.

Перепіра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **перепра́ти, перу́, ре́ш,** *гл.* Перестирывать, перестирать, перемыть (бѣлье) наново.

Перепіра́тися, ра́юся, ешся, сов. в **перепра́тися, перу́ся, ре́шся,** *гл.* Перестирываться, перестираться, перемываться, перемыться *Ото сорочка така, що через три дні перепірається і сама на тебе надівається.* Грин. I. 100—101.

Перепі́ти, пію, еш, *гл.*=**Перепивати.** *Ой що вміли, перепіли,—співайте самі.* Рк. Макс.

Перепі́чайка, ки, *ж.* 1) Родъ лепешки изъ кислаго тѣста, испеченной на сковородѣ. 2) Женщина, пекущая хлѣбы. *Знайте мене, перепічайку, що на воротях тісто!* Ном. № 10793. *Погана перепічайка! напече було хліба гнеюого та сирого.* Мнж. 101.

Перепі́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ **перепічка.**

Перепі́чка, ки, *ж.* 1)=**Перепічайка** 1. Чуб. VII. 445. *На столі постановили чарку і юрівку, три перепічки на маслі, ковбаси тарілку.* Мкр. Н. 2) Маленькая **па́сочка**, которую даютъ священникомъ послѣ освященія пасхальнаго хлѣба. Вх. Зн. 48. **Ум. Перепі́речка.** *Головіче, напечу я тобі перепічечок.* Грин. II. 164.

Перепла́вний, а, е. Перепла́вна середа́. Преполовеніе. *У переплавну середу пасла дівка череду.*

Перепла́кати, чу, чеш, гл. 1) Перестать плакать. *Переплакала вже дитина, затихла.* 2) Проплакать. *Чи знаєш ти, що я переплакала?* МВ. (О. 1862. I. 87). 3) Выплакаться. *Переплакала б, перемучилася б раз та й забула.* Левиц. I. 39. *Побий мене, миленький, уночі, то я переплачу, білу постіль стелючи.* Нп. (Г. Барв. 290). 4)—**що.** Плачемъ избавиться отъ чего. *А може лихо переплачу.* Шевч. 380. 5)—**кого.** Превзойти плачемъ.

Перепла́та, ти, *ж.* Переплата. **Ум. Перепла́тка.**

Перепла́тити. См. **Переплачувати.**

Перепла́тка, ки, *ж.* Ум. отъ **перепла́та.**

Перепла́чувати, чую, еш, сов. в. **перепла́тити, чу́, тиш**, гл. Переплачивать, переплатить.

Перепле́нтатися, таюся, ешся, гл. Перетащиться, перебрести. *Насилу переплентався через міст, так заслаб.*

Переплести́, ся. См. **Переплітати, ся.**

Переплива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **переплисти́** и **переплисти́, ву́, ве́ш**, гл. Переплывать, переплыть. *Ой крикнула лебедонька, може переплисти.* Чуб. V. 940. *За лісами, за степами тебе не видати і быстрелькими водами до тебе не переплисти.* Чуб. V. 929. *Вік пережити—не море перехлистн.* Ном. № 8125.

Переплигну́ти. См. **Переплигувати.**

Переплига́ти, гую, еш, сов. в. **переплигну́ти, ну́, не́ш**, гл. Перепрыгивать, перепрыгнуть. *Пішли до куріня, перепилгуючи через густе очерет'я.* Левиц. Пов. 228.

Переплисти́, ну, неш, гл.=**Переплисти.** *Треба мені перебрести сю річенку та глибокую. А чи мені перебрести, а чи мені переплисти.* Чуб. V. 456.

Переплисти́. См. **Переплисти.**

Переплитовічка, ки, *ж.* Родъ вышивки. Kolb. I. 48.

Переплі́тати, та́ю, еш, сов. в. **переплести́, лету́, тёш**, гл. Переплетать, переплести.

Переплі́татися, та́юся, ешся, сов. в. **переплести́ся, ту́ся, тёшся**, гл. Переплетаться, переплестися.

Переплі́тувати, тую, еш, гл.=**Переплі́тати.** *Та плетуть сітки на твої дітки, на тебе, сіра утко.—Нехай плетуть, переплітують,—я тою не боюся.* Мет. 157.

Переплішити, шу́, ши́ш, гл. Заклинить наново.

Переплу́тати, ся. См. **Переплутувати, ся.**

Переплу́тувати, тую, еш, сов. в. **переплу́тати, таю, еш**, гл. Перепутывать, перепутать; оплесть, переплесть. 2) Спутывать, спутать, перемѣшать.

Переплу́туватися, туюся, ешся, сов. в. **переплу́татися, таюся, ешся**, гл. Перепутываться, перепутаться, обвиться одинъ вокругъ другого. *Гілля переплуталось між собою.* Левиц. Пов. 191.

Переплюндрува́ти, ру́ю, еш, гл. Опустошить, разграбить.

Перепну́ти, пну́, не́ш, гл.=**Перепи́ячи.**

Перепня́ти, пну́, неш, гл. = **Перепи́ячи.** *Кажуть мені річку плисти широкую та глибокую. А ні її переплисти, а ні перепняти.* Грин. III. 416.

Перепова́ти, ва́ю, еш, сов. в. **переповзти́, зу́, зе́ш**, гл. Переползать, переползти.

Переповіда́ти, да́ю, еш, сов. в. **переповісти́, вім, вісі́**, гл. Пересказывать, пересказать.

Переповісти́ся, вімся, вісі́ся, гл — **чого.** Пересказать, передать. *Ой коби я свого любка на годинку вздріла, я би му ся своєй кривди не переповіла.* Гол. IV. 454.

Перепо́вня, ні, *ж.* Избытокъ. *З переповні серця промовляють уста йому.* Єв. Л. IV. 45.

Переполі́скувати, кую, еш, сов. в. **переполоска́ти, щу́, щеш**, гл. Переполаскивать, переполоскать, ополоскать. *У неділю рано зілля копала, а в понеділок переполоскала.* Нп.

Переполовиніти, ню, ниш, гл. См. **Переполовинювати.**

Переполовиніювати, нюю, еш, сов. в. **переполовиніти, ню, ниш**, гл. Брать, взять половину, растратить, отобрать на половину. *Кожна з них спостерегла, що багато дечого з батьківського добра не прийшло до рук, що його нишком переполовинено.* Левиц. Пов. 87.

Переполоска́ти. См. **Переполі́скувати.**

Переполо́ти. См. **Переполю́вати.**

Переполо́х, ху, *м.* 1) Испугъ. *Підкрамися, щоб ізлякать; коли подивляться, що вбитий,—з переполоху ну втікать!* Шевч. 32. *Злякалась миша та притьмом, поміж травою, лопушком, з переполоху почухрала.* Гліб. 2) Нездоровье отъ перепуга. ХС. VII. 415. *Надіть сорочку пазухою назад од переполоху.* Ном. № 285. *Шепчу—уроки проганяю, переполохи вимиваю.* Котл. Ен. III. 13.

Переполо́хати, хаю, еш, *гл.* Перепугать, встревожить. *Вони мені всіх дівчат переполохають.* Стор. II. 35.

Переполо́хатися, хаюся, ешся, *гл.* Перепугаться, встревожиться.

Переполо́шений, а, е. Перепуганный, испуганный. *А чого ж ти сам себе боїшся? – поспитала його все переполошена.* МВ. (О. 1862. I. 95)

Переполоши́ти, шу́, шиш, *гл.*=**Переполохати.** *Одна така таємнича істота переполошила кукуріківців.* Г. Барв. 351.

Переполоши́тися, шу́ся, шишся, *гл.*=**Переполохатися.**

Переполо́шкати, каю, еш, *гл.*=**Переполохати.**

Переполу́днати, наю, еш и **переполу́днувати, ную, еш,** *гл.* Пополудничать. *Піти й собі переполудниває.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Перепо́лювати, люю, еш, сов. в. **перепо́лоти, лю́, леш,** *гл.* Перепалывать, переполоть наново.

Переполюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Окончить періодъ случки. *Корова вже переполювала.*

Перепо́на, ни, *ж.* Препона, препятствіе. *Загуде, заклекоче вода, замаючи містки, зносячи хистКі перепони.* Мир. Пов. II. 41. *Його не лякала жадна перепона.* Левиц. Пов. 176.

Перепо́нка. ки, *ж.* Косая планка, прибитая къ воротамъ. Харьк. у.

Перепоря́тися, ря́ся, ря́шся, *гл.* Въ выраж. **пора́ перепорилась** Уже поздно, уже не время. *Хотів оце втікати в степи, на Донщину, да тільки що пора вже перепорилась.* Г. Барв. 333.

Перепорожни́ти. См. **Перепорожнюва́ти.**

Перепоро́жнювати, нюю, еш, сов. в. **перепорожни́ти, ню́, ни́ш,** *гл.* Опрастывать, опростать, опорожнить. *Чи порожня моя макітерка? —Ні, не порожня, та ось я зараз перепорожню.* Черниг.

Перепорожня́ти, ня́ю, еш, *гл.*=**Перепорожнювати.** *Це ви по гречечки? А я сáме перепорожняю їх.* Харьк. г.

Перепоро́ти, рю́, решь, *гл.* Распороть на двое.

Перепости́ти, щу́, сти́ш, *гл.* 1) Пропостить извѣстное время. 2) Окончить постить.

Перепотіти́, тію́, еш, *гл.* 1) Перепотѣть. 2) Пропотѣть.

Перепочива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **перепочи́ти, чи́ну, неш,** *гл.* Отдыхать, отдохнуть немного. *Так вийхав, що не дав і коням зразд перепочити.* Св. Л. 45. *Перепочину, та й знов поїду.*

Перепочи́нок, нку, *м.* Кратковременный отдыхъ. Стор. II. 123.

Перепочи́ти. См. **Перепочива́ти.**

Перепра́ва, ви, *ж.* Переправа. *Як до Дністра прибували, через три перевози переправу мали.* АД. II. 103. *Од пімли чумаки в дорогу, дійшли вони до перевозу. Один каже: річенька мала, другий каже: худа переправа.* Чуб. V. 1039.

Перепра́вити, ся. См. **Переправля́ти, ся.**

Переправля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **перепра́вити, влю, виш,** *гл.* Переправлять, переправить.

Переправля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **перепра́витися, влюся, вишся,** *гл.* Переправляться, переправиться. *Переправимось вони через цее море.* Рудч. Ск. I. 120.

Перепрасува́ти, су́ю, еш, *гл.* Вновь выгладить.

Перепра́ти. См. **Перепі́рати.**

Перепрацюва́тися, цю́юся, ешся, *гл.* Переутомиться работою.

Перепраша́ти, ша́ю, еш, *гл.*=**Перепрошувати.** *Слим кою образив, то перепрашаю.* Гол. III. 509.

Перепрі́вати, ва́ю, еш, сов. в. **перепрі́ти, прію, еш,** *гл.* Перепрѣвать, перепрѣть. *Страва перепріє в печі.* Левиц. I. 198.

Перепро́бувати, бую, еш, *гл.* Переиспытать. *За молодого віку перепробував усякої долі.* Г. Барв. 182.

Перепрова́джувати, джую, еш, сов. в. **перепрова́дити, джу, диш,** *гл.* Проводить, провести чрезъ что. *Досі перепроваджено його* (українське слово) *в нас тільки через віковічні книги Св. Письма. Наступила черга перепровадити його через поетичні*

твори великих народів і через... науку. К. XII. 135.

Перепро́дати. См. **Перепродувати.**

Перепро́дування, ня, *с.* 1) Перепродажа. *Купування та перепродування.* Мир. Пов. II. 56. 2) Барышничанье.

Перепро́дувати, дую, еш, сов. в. **перепро́дати, даю, еш,** *гл.* 1) Перепродавать, перепродать. 2) Барышничать, торгонать. *Взялась то сим, то тим перепродувати. Накупить рублів на 10 усякого краму, та й перепродує москалям.* Мир. ХРВ. 165.

Перепро́духа, хи, *ж.*=**Перекупка.**

Перепро́с, су, *м.* Извиненіе. *Нептун з Еолом з перепросу дали такого перечосу, що й досі зашпори щемлять.* Котл. Ен. VI. 10.

Перепро́сини, син, *ж. мн.* 1) Извиненіе, принесеніе извиненія. 2) Пирушка послѣ примиренія.

Перепроси́ти, ся. См. **Перепрошувати, ся.**

Перепроха́ти, ха́ю, еш, *гл.*=**Перепрошувати.** *Як зачав перепрохати, юрілкою частувати.* Чуб. III. 426.

Перепро́шувати, шую, еш, сов. в. **перепроси́ти, шу́, сиш,** *гл.* 1) Извиняться, извиниться, попросить извиненія. *Був готовий упасти перед нею на коліна і перепросити її.* Левиц. 2) Просить, попросить, упросить. *Старий мій обрікався у Київ, отже й не довелося йому, бо син перепросив у волости старшини та громи, то йому й не пустили.* Харьк. г. 3) Просить, попросить многихъ одного за другимъ. *Як уже перепросит дружба парубків, то начинає просити дівчат.* Гринч. III. 514.

Перепро́шуватися т, **шуюся, ешся,** сов. в. **перепроси́тися, прошу́ся, сишся,** *гл.* Взаимно извиняться, извиниться.

Перепрягти́, га́ю, еш, сов. в. **перепря́гти, жу́, же́ш,** *гл.* Перепрягать, перепрячь.

Перепря́дки, ків, *м. мн.* Шерсть, оставшаяся послѣ того, какъ изъ нея при прядении выберутъ длинныя волокна. Лохв. у.

Перепря́сти, прядý, дéш, *гл.*—**кого́.** Больше кого нибудь напрясть.

Перепу́гати, гаю, еш, *гл.* О филинѣ: прекратить крикъ.

Перепу́дитися, джуся, дишся, *гл.* Перепугаться.

Перепу́рхнути, ну, неш, *гл.* Перепорхнуть. *Обудить його, як що перепурхне або шелесне.* МВ. (О. 1861. I. 98).

Перепуска́ння, ня, *с.* 1) Пропускъ. 2) Перегонка, просѣиваніе. 3) Часть полушубка отъ таліи до воротника. Вас. 154, 155.

Перепуска́ти, ка́ю, еш, сов. в. **перепусти́ти, пущу́, стиш,** *гл.* 1) Пропускать, пропустить. 2)—**через що.** Перегонять, перегнать, просѣять, профильтровать. 3) Уступать, уступить. *Кожне було скоріше своє перепустить, ніж попустить із газяйською.* Сим. 206. 4) Уступать, уступить очередь. *А там завізно було, повен млин натасками, черга йому прийшлася б аж через тиждень. Дай,—каже,—збережу, що в мене батько на лаві лежить, то перепустять.* Грин. II. 296. 5) Чрезъ мѣру передерживать, передержать при какой либо работѣ, напр. перемочить, пережечь и пр. Вас. 200.

Пере́пуст, ту, *м.* 1) Сосудъ для перегонки водки, холодильникъ, колба. 2)=**Переріз.**

Перепуска́ти См. **Перепускати.**

Перепуствáти, ту́ю, еш, *гл.* Перестать шалить.

Перепха́ти. См. **Перепихати.**

Перепхну́ти. См. **Перепихати.**

Перепʼя́стий. См. **Перепинати.**

Перепʼя́т устáти. Стать кому на дорогѣ, преградить кому путь. *Перепʼят встане на тебе, москалю, моє свято, моє пророче слово.* К. XII. 97.

Перепʼя́тити, пʼя́чу́, тиш, *гл.*=**Перепʼя́стити.** *Битий шлях перепʼятити.* К. ЦН. 242.

Перерáджувати, джую, еш, сов. в. **перерáдити, джу, диш,** *гл.* Пересуживать, пересудить, перерѣшать, перерѣшить. *Радять мене моде, радять і другії, а я тую раду сама перераджу.* Чуб. V. 619.

Перерáлити. См. **Перераловати.**

Перерáловати, люю, еш, сов. в. **перерáлити, лю, лиш,** *гл.* 1) Перепахивать, перепахать рáлом. Грин. II. 210. 2) Провести борозду рáлом чрезъ что нибудь.

Перерахóвувати, вую, еш, сов. **перерахувáти, хýю, еш,** *гл.* Пересчитывать, пересчитать.

Перéрва, ви, *ж.* Перерывъ, пауза, интервалъ, промежутокъ. 2) Раст. Lysimachia nummularia. Вх. Пч. II. 33. 3) Родъ вышивки. Kolb. I. 49.

Перéрванець, нця, *м.* Раст. Alsine media. Лв. 96. См. **Мокрець.**

Перерва́ти, см. См. **Перери́вати**, **ся**.

Пере́рвиця, **ці**, *ж.* Перерывъ. *З ковалем не вільно за роботу остей торгуватися, бо би була перервиця в рибі — часом вона ловила би ся, а часом ні.* Шух. І. 222.

Перерегига́ти, **га́ю**, **ешь**, *гл.* Пережевать жвачку.

Перере́панка, **ки**, *ж.* Треснувшій плодъ; потрескавшійся предметъ.

Перере́патися, **аюся**, **ешся**, *гл.* Потрескаться, полопаться.

Перерепетува́ти, **ту́ю**, **ешь**, *гл* Перестать кричать, горланить.

Перержа́віти, **вію**, **ешь**, *гл.* Перержавѣть.

I. Переріва́ти, **ва́ю**, **ешь**, сов. в. **перерва́ти**, **рву́**, **рвешь**, 1) Перерывать, перервать. 2) Прерывать, прервать, прекратить. *Молодий вік перерати.* Чуб. V. 376. *Не перерви ж, о вічний Боже, мого життя на половині.* К. Псал. 231.

II. Переріва́ти, **ва́ю**, **ешь**, сов. в. **перери́ти**, **рию**, **ешь**, *гл.* Перерывать, перерыть, перекапывать, перекопать. *Мої стежки пісуть, переривають.* К. Іов. 64.

Переріва́тися, **ва́юся**, **ешся**, сов. в. **перерва́тися**, **рву́ся**, **рвешся**, *гл.* 1) Перерываться, перерваться. *Хиба мені переверта́ться та навздогін цілуватися.* Ном. № 5265. **Як не перерве́ться.** Изо всѣхъ силъ что либо дѣлаетъ. *І робити—не прибити, а жать не нанеться, а почує свистілочку, - як не перерветься.* Грин. III 67. 2) Прерываться, прерваться, прекратиться. 3) Подрываться, подорваться? *Гори мої, гори! То мі тяжко на вас, перервався мимий, ходячи через вас.* Гол. III. 433.

Перериштува́ти, **ту́ю**, **ешь**, *гл.* Поставить иначе лѣса.

Пере́різ, **зу**, *м.* Срѣзъ, половина перерѣзанной поперегъ бочки. *Уже повен переріз води наносила.*

Перері́зати. См. **Перерізувати**.

Перерізувати, **зую**, **ешь**, сов. в. **перері́зати**, **рі́жу**, **жеш**, *гл.* Перерѣзывать, перерѣзать.

Пере́рік, **ку**, *м.* Прекаканіе. **Не захо́дити з ним у пере́рік.** Не входить съ нимъ въ споръ, пререканія. ЕЗ. V. 67.

Перероб, **бу**, *м.* Работа сверхъ уговора. *Два дні було перобу в мене за ним.* Кобелякъ. у. (Залюб.).

Перероби́ти, **ся**. См. **Переробляти**, **ся**.

Переробля́ння, **ня**, *с.* Передѣлываніе. Богод. у.

Переробля́ти, **ля́ю**, **ешь**, сов. в. **перероби́ти**, **блю́**, **биш**, *гл.* 1) Передѣлывать, передѣлать. *А що зробили, то й переробляють.* Грин. III. 482. *Панську сотку не переробиш.* МВ. I. 99. 2) Только сов. в. Передѣлать, сдѣлать все. *Панської роботи не переробиш.* Ном. № 1299.

Переробля́тися, **ля́юся**, **ешся**, сов. в. **переробля́тися**, **блю́ся**, **бишся**, *гл.* Передѣлываться, быть передѣланнымъ. *Моє діло переробиться, моє слово переговориться.* Мил. 193.

Переродж**ува́тися**, **джуюся**, **ешся**, сов. в. **перероди́тися**, **джу́ся**, **дишся**, *гл.* Перерождаться, переродиться. *Всі неначе переродилися, були веселі, жартували.* Левиц. Пов. 44.

Перерости́ти, **та́ю**, **ешь**, сов. в. **перерости́**, **ту́**, **те́ш**, *гл.* 1) Перерастать, перерасти, вырости больше чѣмъ слѣдуетъ. *Чи ж я, мамцю, не доріс, чи ж я, мамцю, переріс, чи не рублена хата, що не люблять дівчата?* Чуб. V. 1127. 3) Поростать, порости поперегъ. *Ой не ходи, козаче, ярами: переросла доріжка чарами.* Чуб. V. 1197. 3) Перерасти, вырости больше кого. *Вже Юрко Семена переріс.*

Пере́руб, **бу**, *м.* 1)=**Перерів**. Желех. 2) Закромъ. Вх. Зн. 48.

Перерубати, **ся**. См. **Перерубувати**, **ся**.

Переру́бувати, **бую**, **ешь**, сов. в. **перерубати**, **ба́ю**, **ешь**, *гл.* Перерубывать, перерубить.

Переру́бування, **ня**, *с.* Перерубаніе, перерубка.

Переру́буватися, **буюся**, **ешся**, сов. в. **перерубатися**, **ба́юся**, **ешся**, *гл.* Перерубываться, перерубиться. *Ні, ця кістка не перерубається.* Василь. у.

Перерумеґува́ти, **ґую**, **ешь**, *гл.*=**Переремигати**. Вх. Лем. 448.

Пересаджувати, **джую**, **ешь**, сов. в. **пересади́ти**, **джу́**, **диш**, *гл.* 1) Пересаживать, пересадить (растенія). 2) Передѣлать, передѣлить пополамъ, посадивъ растенія. *Пересади, моя миленькая, вишеньками двір.* Чуб. V. 411. 3) Пересаживать, пересадить кого черезъ что. *Дівко, дівко, пересади через горіл!* Рудч. Ск. II. 66. 4) Высовывать, высунуть черезъ что. *Вівця пересадить голову через комишеву стінку.* О. 1862. V. Кух. 30.

Пересапувати, **пую**, **ешь**, сов. в. **пересапува́ти**, **пу́ю**, **ешь**, *гл* Наново полоть, выполоть сапо́ю.

Пересвари́тися, **рю́ся**, **ришся**, *гл.* Разсориться; перессориться.

Пересвиста́ти, щу́, щеш, гл.—**кого.** Свиснуть громче кого. *Будем міряться, хто кого пересвище.* Рудч. Ск. I. 68.

Пересві́дчення, ня, с. Убѣжденіе, пріобрѣтенное путемъ опыта. *Я, бач, задумав писати дещо своє .. а тим часом складаю собі свої пересвідчення.* Левиц. Пов. 89.

Пересві́дчити, ся. См. **Пересві́дчувати, ся.**

Пересві́дчувати, чую, еш, сов. в. **пересві́дчити, чу, чиш,** гл. Убѣждать, убѣдить фактами.

Пересві́дчуватися, чуюся, ешся, сов в. **пересві́дчитися, чуся, чишся,** гл. Убѣждаться, убѣдиться фактически, увѣриться. *Тепер тільки Дашкович пересвідчився в тім, що Воздвиженський засватався.* Левиц. Пов. 46.

Пересвя́ткува́ти, кую́, еш, гл. Провести праздники. *Усі святки пересвяткували.* Чуб. III. 356.

Пересе́діти, джу, диш, гл.=**Пересі́діти.** *Сидів, сидів чоловік на дубі і таки переседів вовка.* Чуб. I. 51.

Пересе́лѣння, ня, с. Переселеніе. *Переселення у Вавилон.* Єв. Мт. I. 11.

Пересе́лець, льця, м. Переселенецъ. Стор. II. 102. *Дешево продавали* (хату) *пересельці, ідучи на степи.* Г. Барв. 379. *Та ми переселці з Курської губерні.* Астрах. г.

Пересели́ти, ся. См. **Пересели́ти, ся.**

Пересели́нин, на, м. = **Пересе́лець.** Міус. окр.

Пересели́ти, ля́ю, еш, сов. в. **пересели́ти, лю́, лиш,** гл. Переселять, переселить. *Переселено їх у Вавилон.* Єв. Мт. I. 12.

Пересели́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **пересели́тися, лю́ся, лишся,** гл. Переселяться, переселиться.

Пересе́рдитися, джуся, дишся, гл. Перестать сердиться. *Дід .. думає: баба пересердиться.* Рудч. Ск. II. 62. *Моя мила сердиться, — таки ж вона пересердиться.* Грин. III. 172.

Пересе́рдя, дя, с. Гнѣвъ. *Нащо ти на мене таке велике пересердие мавш?* АД. I. 215. **З пересе́рдя.** Въ сердцахъ. *Він тоді з пересердя каже: піду сякої-такої віри бабу вз'ю.* Грин. II. 86.

Пересі́джувати, джую, еш, сов. в. **пересі́діти, джу, диш,** гл. 1) Сидѣть, просидѣть. *Чималу ж я годину пересиділа, поки вийшла пані.* МВ. (О. 1862. III. 51). 2) Переживать, переждать сидя. *Нікуди й не кажи, щоб забігти та пересидіти; бо до села було далеченько, а дощ так і поливав.* Кв. *Баба в теплі пересиділа до рана.* Гн. II. 12. *Сховай мене, мій таточку, у комору, може я сі гостоньки перестою; сховай мене, мій таточку, хоч у хижку, та може я сі гостоньки пересижу.* Мил. 154. 3) Только сов. в. Просидѣть слишкомъ долго. *Хліб пересидів у печі* 4)—**ногу.** Отсидѣть, пересидѣть, придавить, сидя, ногу.

Пересила́ти, ля́ю, еш, сов. в. **пересла́ти, шлю́, шле́ш,** гл. Пересылать, переслать. *Як не буду їх Покрові, пак буду тисати та пересилати чорними орлами.* Чуб. V. 306.

Пересі́лити, лю, иш, гл. Осилить, перемочь. *Молюсь тобі, Боже милий... щоб дав мені добру силу пересилить горе.* Шевч.

Пересини́ти. См. **Пересинювати.**

Пересині́ювати, нюю, еш, сов. в. **пересини́ти, нію, ниш,** гл. Слишкомъ насинивать, насинить.

Пересі́пь, пу, м =**Пересна.**

Пересипа́ти, ля́ю, еш, сов. в. **пересу́пати, плю, плеш,** гл. 1) Пересыпать, пересыпать. *Сидить собі в пасіці, пересипає гроші—сушить.* Рудч. Ск. I. 162. *Пересип борошно з ночов у діжку.* 2) Пересыпать, пересы́пать чѣмъ. Вас. 157. *Як швець дубом шкури пересипає.* Ном. № 12617. 3) Перебирать, неребрать деревянную посуду: выбросить ветхія клепки, вставить новыя и вновь стянуть обручами. *То було як небудь відерце або барильце набю, а тепер кадовба пересиплю, уторп підріжу.* Г. Барв. 347. 4) Только несов. в. Переливать изъ пустого въ порожнее, толковать попусту. *Пересипають таценьки, пересипають,—панночка й зітхне:—Що бабцю! тільки говорим...* МВ. (О. 1862. III. 39).

Пересипа́тися, ля́юся, ешся, гл. Заниматься пересыпаніемъ. *Василь стоя як мала дитина пісочком пересипатись.* Кв.

Пересихати, хаю, еш, сов. в. **пересо́хнути, хну, неш,** гл. Пересыхать, пересо́хнуть. *Гортань замокла, пересохла,* К. Псал. 155.

Пересі́ювати, ва́ю, еш, сов. в. **пересія́ти, сію, еш,** гл. Пересѣвать, пересѣять. *Я шалькою пересію, а рути не буду.* Нц.

Пересіда́ти, да́ю, еш, сов. в. **пересі́сти, ся́ду, деш,** гл. Пересѣдать, пересѣсть.

Пересіда́ти. См. **Пересі́длувати.**

Пересі́длувати, лую, еш, сов. в. **пересіда́ти, ля́ю, еш,** гл. Пересѣдывать, пересѣдлать.

Пересі́кати, ка́ю, еш, сов. в. **пересі́кти, сі́чу́, че́ш**, гл. Пересѣкать, пересѣчь. *Пукою обуха не пересічеш.* Ном. № 1094.

Пересі́л, о́лу, м. Пересолъ. *Недосіл чи пересіл у столі, пересіл на голові.* Ном. № 12381.

Пересі́сти. См. **Пересідати.**

Пересі́стися, ся́дуся, дешся, гл. О морозѣ: ослабѣть, уменьшиться. Чуб. I. 32. *Ну, та й мороз же позавчора був, аж у ніс кололо. А вчора, так ополудні, пересівся, і тепер бач як тепло.* Лебед. у. *Пересядься, морозе!* Ном. № 264.

Пересі́чка, кн, ж. Перегородка. Нѣжин. у.

Пересі́яти. См. **Пересівати.**

Пересі́каком, нар. Перескакивая отъ одного къ другому. МВ. II. 114.

Переска́кувати, кую, еш, сов. в. **перескочи́ти, чу, чиш**, гл. Перескакивать, перескочить, перепрыгнуть. *Тече річка невеличка, схочу—перескочу.* Чуб. V. 196.

Перескаржи́ти, жу́, жи́ш, гл. = **Перешкожати.** ...*перескаржили у її роботі.* Гн. II. 125.

Перескі́к, ко́ку, м. Прыжокъ при перепрыгиваніи черезъ что. *Свинячий перескік.* Ном., стр. 301, № 402. **Піши́ гра́ти на перескоки.** Стали играть въ перепрыгиваніе.

Перескли́ти, скло́, ли́ш, гл. Вставить новыя стекла.

Перескі́ком, нар. Скачками, въ припрыжку. *Побіг хлопець перескоком.*

Перескоч́ити. См. **Перескакувати.**

Переслабува́ти, бу́ю, еш, гл. Переболѣть.

Пересла́вити, влю, виш, гл. Перехвалить.

Пересла́ти. 1) См. **Пересилати.** 2) См. **Перестилати.**

Переслі́дувати, дую, еш, гл. Преслѣдовать. (Ірод) *переслідував дуже христіян.* Гн. I. 161.

Переслу́хати, хаю, еш, гл. 1) Прослушать, выслушать. *Ото він переслухав ге, заплакав.* Рудч. Ск. I. 93. 2) Переслушать. *Людській брехні не переслухати.* Ном. № 6991.

Пересма́жити. См. **Пересмажувати.**

Пересма́жувати, жую, еш, сов. в. **пересма́жити, жу, жиш**, гл. Пережаривать, пережарить, прожарить, поджарить. *Пересмажити сім'я.* Зміев. у.

Пересмали́ти. См. **Пересмалювати.**

Пересма́лювати, люю, еш, сов. в. **пересмали́ти, лю́, ли́ш**, гл. Слишкомъ сильно опаливать, опалить.

Пересмерді́ти, джу́, ди́ш, гл. Перестать вонять.

Пересми́кати, чу, чеш, гл. Передергать. *Я шавлю пересію, руту пересмичу.* Чуб. V. 211.

Пересмикну́ти, ну́, не́ш, гл. 1) Одн. в. отъ **пересмикати.** 2) О зайцѣ: перебѣжать. *Заєць пересмикнув на той бік через греблю.*

Пересміха́тися, ха́юся, ешся, гл. Пересмѣиваться.

Пересмія́ти, мію́, єш, гл. Осилить въ смѣхѣ. *Давай будем знов сміятися,—хто кого пересміє.* Грин. II. 80. *Ну, тепер хто кого пересміє, того буде шані.* Рудч. Ск. I. 69.

Пересмія́тися, сміюся, єшся, гл. Окончить смѣяться. *Тупотун перечасував, давши товаришам пересміятись, і став далі казати.* Г. Барв. 314.

Пересмоли́ти, лю́, ли́ш, гл. Осмолить вновь.

Пересму́га, ги, ж. Поперечная полоса. Мнж. 188.

Пересмуткува́ти, кую́, еш, гл. Перестать грустить.

Пересни́ця, ці, ж. Рыба Phoxinus rivularis. Шух. I. 24.

Переснува́ти, сную́, єш, гл.—**що нитка́ми.** Протянуть черезъ что нити. *Двір переснує щось нитками.* ЗОЮР. II. 17.

Пересо́вувати, вую, еш, гл.=**Пересувати.**

Пересо́вуватися, вуюся, ешся, гл.= **Пересуватися.**

Пересоли́ти. См. **Пересолювати.**

Пересолода́ти, даю́, еш, гл. Пересолодѣть. *Було дуже тепло в хаті, і ячмінь пересолодав.*

Пересолоджува́ти, джую, еш, сов. в. **пересолоди́ти, джу́, ди́ш**, гл. Дѣлать, сдѣлать слаще чѣмъ нужно.

Пересо́лювати, люю, еш, сов. в. **пересоли́ти, лю́, ли́ш**, гл. Пересаливать, пересолить.

Пересох(ну)ти. См. **Пересихати.**

Пересп́а, пи, ж. Пересыпь, земляная насыпь.

Переспа́ти, сплю́, пи́ш, гл. 1) Проспать извѣстное время. *От велика біда, що переспав козак одну ніч із хляхівкою.* К. ЦН. 225. *Зайшло ясне красне сонце нічку переспати.* Млак. 88. 2) Спомъ избавиться отъ чего. *Спи, сину, може переспиш* (хворобу). Мир. ХРВ. 56.

Переспа́тися, сплю́ся, пи́шся, *гл.* 1)= **Переспати 1.** *Переспійся зо ўном ідну ніч.* Гн. І. 42. 2) Выспаться. *Ой ще бурлак не здрімався, вже господарь переспався.* Чуб. V. 1014.

Перее́пів, ву, *м.* 1) Перепѣвъ. 2) Переводъ стихами. *Іов. Перес'пів Псалм Ратая.*

І. Переспіва́ти. См. **Переспівувати.**

ІІ. Переспіва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **переспі́ти, спію, еш,** *гл.* Перезрѣвать, перезрѣть, перестѣть.

Переспівувати, вую, еш, сов. в. **переспіва́ти, ва́ю, еш,** *гл.* 1) Перепѣвать, пропѣть уже раньше пропѣтое; повторять, повторить пѣніе. *Замість своєї ступив на чужу тропу і переспівує думки народні.* 1861. IV. 35. 2) Переводить, перевести стихами. *Позичена кобза. Переспів чужоземних співів. Переспівував же їх Куліш Олелькович Панько.* (Ж. 1897). 3) Только сов. в. Пропѣть, окончить пѣть. *Як уже переспівають, то дівчата виходять із за стола.* Грин. III. 514. *Вже третії півні переспівали.* О. 1862. X. 13.

Переспівуватися, вуюся, ешся, *гл.* Перекликаться пѣніемъ. *Через став перегукувались, жартуючи, дівчата та переспівувались.* Левиц. І. 17.

Переспі́ти. См. **ІІ. Переспівати.**

Переста́ти, таю́, ім, сов. в. **пересто́ю, сто́ю, неш,** *гл.* 1) Переставать, перестать. *Коли ж за тобою плакать перестану.* Чуб. *Перестала дівчиноньки вірненько любити.* Мет.—**у чому.** Останавливаться, остановиться на чемъ, перестать, дойдя до чего. *Іще ж то жиди-рандарі у змову не перестали: на славній Україні всі козачьки церкви заорандовали.* АД. ІІ. 21. – **чого.** Оставлять, оставить что дѣлать. *Коли вже ви перестанете тою свистю?* МВ. 1862. III. 64). 2) Только несов. в.? Переходить, перебѣгать звѣря, становиться на дорогѣ. *Біжіть мерщій уних: там в такі пóлями, що можна добре йому переставати.* Брацл. у.

Переста́вити. См. **Переставляти.**

Переста́витися, влюся, вишся, *гл.* Умереть. *Перше він переставився, а за ним і вона; вкупі поруч і поховали їх.* МВ І. 15.

Пересто́вка, ки, *ж.* Сѣть для ловли перепеловъ. Вх. Пч. II. 16.

Переставля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **переста́вити, влю, вишь,** *гл.* Переставлять, переставить, передвигать, передвинуть. *Сердешний Наум ледве ноги переставляє.* Кв. *Переставляти вуліки.*

Пересто́ян, ну, *м.* Остановка, прекращеніе. *Пташки без перестану, без спину виспівували.* Левиц. І. 125. *Слухав би без перестану, брате, твою читання.* Грин. І. 289.

Перестановити́. См. **Переставляти.**

Переставля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **переставнови́ти, влю, виш,** *гл.*=**Переставляти, переставити.**

Переста́ння, ня, *с.*=**Перестан.** *Добре учеляпися дощ,—нема йому перестання.* НВолын. у.

Пересто́янок, нку, *м.*=**Перестан. Без пересто́янку.** Постоянно. *Без перестанку я о тім думаю, чи будеш ти моя.* Чуб. V. 358.

Пересто́ять, ні́, *ж.*=**Перестан.** *Нема йому перестані.*

Переста́ритися, ріюся, ешся, *гл.* Перестариться, перестарѣть.

Переста́ркуватий, а, е. Перестарившійся.

Переста́ти. См. **Переставати.**

Перестерегти́. См. **Перестерігати.**

Перестеріга́ти, га́ю, еш, сов. в. **перестерегти́, регу́, же́ш,** *гл.* Предостерегать, предостеречь.

Перестила́ти, ла́ю, еш, сов. в. **пересла́ти, стелю́, лешь,** *гл.* Перестилать, перестлать вновь. *Перестилайте їм постільку так, як я перестилала.* Мил. 189.

Перестогна́ти, ну́, нешь, *гл.* Окончить стонать.

Пересторо́га, ги, *ж.* Предостереженіе. *Єдного пригода—другого пересторога.* Ном. № 3908. *О. Гервасій не чув сієї пересторо́ги.* Св. Л.

Пересто́ювати, юю, еш, сов. в. **пересто́яти, то́ю. їш,** *гл.* 1) Простаивать, простоять, постоять. *Перестоямо ми три дні в Кумилях.* МВ. І. 63. *Вода ся поночна перестоять де небудь у загнистому місці до вечора, щоб була хто не напився* Грин. II. 321. 2) Слишкомъ долго простаивать, простоять, перестояться. *Борщ перестояв і зпуск.* 3) Пережидать, переждать стоя. *Перестояли дощ під повіткою Сховай мене, мій паточку, у коморо,—може я сі тоньки перестою.* Мил. 154. 4) Простаивать, простоять дольше. *Скрипливе дерево в добре перестоїть.* Ном. № 8156.

Перестра́ждати, даю, еш, *гл.* Перестрадать. *Одним одна душею усе перестраждає, усе перетерпить.* Кв.

Пересту́рах, ху, *м.* Ужасъ, испугъ. *Кабан коли не розбіжиться з перестраху,*

коли (не) *ударится об дуб рилом.* Рудч. Ск. I. 23.

Перестраши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Перепугать, испугать. Гн. II. 171.

Перестраши́тися, шу́ся, ши́шся, *гл.* Перепугаться, испугаться. *Чорт перестрашився та й утік.* Гн. II. 10.

Перестре́лити. См. **Перестрелювати.**

Перестре́лювати, люю, єш, сов. в. **перестре́лити, лю, лиш,** *гл.* 1) Перебивать, перебить выстрѣломъ. *Перестрелив зайцеві ногу.* 2) Стрѣляя, попадать, попасть дальше предмета. *Потовчі стрелив—гору перестрелив.* Чуб. V. 1078.

Перестрі́ляти, ля́ю, єш, *гл.* Окончить стрѣльбу.

Перестрибну́ти. См. **Перестрибувати.**

Перестри́бувати, бую, єш, сов. в. **перестрибну́ти, ну́, неш,** *гл.* Перепрыгивать, перепрыгнуть. *Скиляються* (хлопці) *один до другого у кутку, а останні перестрибують.* Чуб. III. 104.

Перести́рга, ги, *ж.* 1) Овца, которая два раза въ лѣто стрижется. Мнж. 188. 2) Шерсть вторичной стрижки. Вас. 198. 3) Пристриженная овчина старой овцы. Вас. 154. 4) Насмѣшливо: обстриженный, обстриженная. Ум. **Перести́ржика.** *А вона й кричить на мене: „Стрижко-перестрижко“!* Екатериносл. у.

Перестри́ти, жу́, же́ш, *гл.* Слишкомъ коротко остричь.

Перести́ржика, ки, *м.* Ум. отъ **перестрига.**

Перестрі́вати, ва́ю, єш, сов. в. **перестрі́ти, стрі́ну, неш,** *гл.* Встрѣчать, встрѣтить. *Аж от перестріва його на дорозі становий.* Рудч. Ск. II. 161. *Ішов, ішов, аж перестріва його три старці.* Мнж. 62.

Перестрі́т, ту, *м.* Ю. Встрѣча. КС. 1882. XII. 590. 2) Болѣзнь отъ встрѣчи, сглазъ.

Перестрі́ти. См. **Перестрівати.**

Перестрі́тник, ка, *м.* Раст. Atriplex latifolia. Лв. 97.

Перестрі́ча́ти, ча́ю, єш, *гл.* = **Перестрівати.** *Вдова Коновчиха... усіх козаків на дорозі перестрічає.* КС. 1884. I. 40.

Перестроча́ти. См. **Перестрочувати.**

Перестро́чувати, чую, єш, сов. в. **перестроча́ти, чу́, чиш,** *гл.* 1) Прострачивать, прострочить. *Самі собі та дивуються, що у голуба та сизая голова, а в голубки позолочувана, чорним шовком перестрочувана.* Чуб. V. 34. 2)=**Перетикати.** *Шнурка та й умиця очеретом перестрочена.* Мил. 117.

Перестругати. См. **Перестругувати.**

Перестру́гувати, гую, єш, сов. в. **перестругати, га́ю, єш,** *гл.* Перестругивать, перестрогать. *Стругав, стругав, та й перестругав.* Ном. № 7692.

Пересту́п, пу, *м.* 1) Преступленіе, нарушеніе закона *Що ти грішу мої перебіраєш, пересупу дошукуєшся грізно.* К. Іов. 22. *Грішна душа, бита своїми тяжкими переступами, зібралася каятись перед Богом.* Мир. ХРВ. 273. 2) Волъ, заднею ногою переступающій слѣдъ передней. Мнж. 188. 3) Раст. Brionia alba. Лв. 97. См. **Перелаз.**

Переступа́ти, па́ю, єш, сов. в. **переступи́ти, плю́, пиш,** *гл.* 1) Переступать, переступить. *Чуже переступи, та не займай.* Ном. 2) Загораживать, загородить (дорогу). *Не переступай дороги.* 3) Преступать, преступить, нарушать, нарушить (законъ), дѣлать преступленіе. *Через закон переступлю, а зроблю по своєму.* Кв. *Як ти грішиш, що в тім за нужда Богу і що йому, як ти переступаєш?* К. Іов. 77. *І що я йому зробила таке, чим перед ним переступила?* Мир. Пов. I. 164.

Пересту́пень, пня, *м.* Раст. Bryonia alba. Драг. 27. Вх. Пч. II. 9.

Переступи́ти. См. **Переступати.**

Пересту́пний, а, е. 1) Преступный. 2) О годѣ: високосный. МУЕ. III. 43. 3)—**тиждень.** Недѣля передъ масляной.

Пересту́пувати, пую, єш, *гл.*=**Переступати.**

Пересува́ти, ваю, єш, сов. в. **пересу́нути, ну, неш,** *гл.* Передвигать, передвинуть.

Пересува́тися, ва́юся, ється, сов. в. **пересу́нутися, нуся, нешся,** *гл.* Передвигаться, передвинуться.

Пересу́д, ду, *м.* 1) Вторичный судъ. 2) Судебная пошлина, взыскиваемая въ пользу суда съ проигравшаго процессъ. *Не будеш пересудів брати.* АД. I. 136. 3) мн. Пересуды, сплетни. 4) Предразсудокъ. К. МБ. XI. 143. *Ми пересуди давнішні занедбали.* К. МБ. III. 256. Ум. **Пересу́док.** *А суддя судить, пересудки бере, пересудки бере, на скам'ю кладе.* Нп.

Пересу́ддя, дя, *с.*=**Пересуд 2.** *Сам Господь Бог суд судить, ангели пересуддя беруть.* Еф. 53.

Пересу́джувати, джую, єш, сов в. **пересуди́ти, джу́, диш,** *гл.* 1) Пересуживать, пересудить, судить вновь. *Прохали,*

моб нас удруге пересуджено. 2) Заниматься пересудами, пересуживать, пересудачить.

Пересу́дливий, а, е. Осуждающій другихъ. *А пересудливі жінки побрали ще й ложки.* Гліб. 31.

Пересукáти. См. **Пересукувати**.

Пересýкувати, кую, еш, сов. в. **пересукáти**, кáю, еш, гл. Пересучивать, пересучить.

Пересумувáти, мýю, еш, гл. Протосковать, прогрустить. *Пересумує день у роботі, увечері біжить—що там моя діточки, як?* МВ. I. 45. **Сум пересумувáти**. Пережить тоску, печаль. *Сумувала Марусенька сей день увесь день. Ой як менї сій суми пересумувати.* Мет. 158

Пересýнути, ся. См. **Пересувати**, ся.

Пересýчний, а, е. Хуже чѣмъ сукинъ (бранное слово). Чуб. V. 650. *Через цій пересучі брехні хоч і з хати не виходь.* Полт. г.

Пересупóнити, ню, ню́ш, гл. Стянуть наново супóнею хомутъ.

Пересурмúти, млю́, мúш, гл. Перетрудить.

Пересушúти, ся. См. **Пересушувати**, ся.

Пересýшувати, шую, еш, сов. в. **пересушúти**, шý, шиш, гл. 1) Просушивать, просушить. *Ми вам тут не надокучимо, онучечки пересушимо.* Грин. III. 430. 2) Пересушивать, пересушить чрезъ мѣру.

Пересýшуватися, шуюся, ешся, сов. в. **пересушúтися**, шýся, шишся, гл. Обсушиваться, обсушиться. *Через річку брела—да й замочилася, зійшла до сестри—пересушилася.* Чуб. V. 107.

Пересягнýти, нý, нéш, гл. Перейти, перескочить, перешагнуть, переброситься. Ном. № 8775.

Перетанцювáти, цюю, еш, гл. 1) Протанцовать, окончить танцовать. *Перетанцювавши два танці, розіходяться по домівках.* О. 1862. IV. 6. 2)—**кого**. Протанцовать больше кого. *Коли було візьметься за танці, так і не кажи, що годі: перетанцює яку хоч музику.* Кв.

Перетанцювáтися, цюю́ся, ешся, гл. Устать, утомиться отъ танцевъ. *А ти чого так засапалась? — „Та перетанцювалась собі на лихо“,—каже Олена.* Кв.

Перетаскáти. См. **Перетаскувати**.

Перетáскувати, кую, еш, сов. в. **перетаскáти**, кáю, еш, гл. Перетаскивать, перетащить. *Доля багатою перетаскала ту копу між копи до багатćо.* Мнж. 52.

Переташóвуватися, вуюся, ешся, сов. в. **переташувáтися**, шýюся, ешся, гл. Перекладываться, переложиться. *Дорога була труска і приходилось разів кілька переташовуватись.*

Перетворúти, рю́, риш, гл. 1) Пересоздать. 2) Передѣлать.

Перетенéтити, нéчу, тиш, гл. *Всього тобі не перетенетити так,—шкода й заходу.* МВ. II. 118.

Перетéрпіти, плю, пиш, гл. 1) Перестрадать, перенесть, вытерпѣть. *Хиба ж ти не перетерпиш?* Мнж. 122. *На собі все лихо перетерплю, а вже нікому не скажу.* Кв. *А що я холодом перетерпів.* НВолын. у. 2) Перетерпѣть, переждать терпѣливо, пока пройдетъ.

Перетéрти, ся. См. **Перетирати**, ся.

Перетижнювáти, нюю, еш, гл. Провести недѣлю. Желех.

Перéтика, ки, ж. 1) Преграда. *На наших огородах нема а ніде ніякої перетики, хоч наскрізь пройди.* Мнж. 189. *Дохав до перетики, спинив біля кормчи коней.* О. 1862. I. 41. Плетень въ глухомъ заулкѣ, тупикѣ. Лебед. у. 2) Граница между двумя владѣніями, образуемая рядомъ деревьевъ? *У перетику ходила по горіхи* (по опеньки, по дрова). Шевч. 540. 3) Поперечная цвѣтная полоска на бѣломъ.

Перетикáти, кáю, еш, сов. в. **перетúкати**, каю и тичу, чеш, гл. Перегораживать, перегородить рядомъ чего либо натыканаго. *А я тую быстру річку очеретом перетикаю.* Чуб. V. 457. *А я тую багатую терном перетичу, а вдовую, хорошую до себе прикличу.* Чуб. V. 38.

Перетúн, ну, м Перерывъ. *Українці живуть тепер скрізь без перетину по цілій полтавщині.*

Перетинáти, нáю, еш, сов. в. **перетá-ти**, тну, нéш, гл. 1) Перерѣзывать, перерѣзать, перерубивать, перерубить, пересѣкать, пересѣчь. *А у його та була така шабля, що на що наставши, так і перетне.* Мнж. 36. 2) Перерѣзывать, перерѣзать путь, преградить дорогу. *Не читав князь Єрема містів іздалека: претяв усі дороги і стежки дейнека.* К. Досв. 223. *До церкви калюжа дорогу перетяла, а до чинку можно і по під тином.* Александров. у.

Перетúнок, нку, м. Небольшой поперечный плетень. *Коли б менї не тини та не перетинки, ходив би я до дівчини та що-вечоринки.* Мет. 109.

Перетира́ти, ра́ю, ешь, сов. в. **перетере́ти, тру́, трешь**, гл. 1) Перетирать, перетереть. 2)—**кого́ на зубо́ка**=**Переминати кого на зубах**. Мир. Пов. I. 161.

Перетира́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **перете́ртися, тру́ся, ре́шся**, гл. Перетираться, перетереться.

Перетік, то́ку, м. Протокъ. **Ум. Перети́чок**. *Тече́ річка з перетічками, гуля старий з молодичками*. Нп.

Перетісувати, сую́, еш, сов. в. **перетеса́ти, шу́, шеш**, гл. Перетесывать, перетесать вновь или иначе.

Перетлівáти, вáю, еш, сов. в. **перетлі́ти, лію, еш**, гл. Перетлѣвать, перетлѣть, истлѣть.

Перетну́ти, ну́, не́ш, гл.=**Перетяти**.

Перетовкти́, вчу́, чеш, гл. 1) Перетолочь. 2) Перебить, переломать. 3)=**Перевалити 2**. Зміев. у.

Перетовкти́ся, чу́ся, че́шся, гл. 1) Перетолочься. *Все тое перетовчеться та перемелеться*. Ном. № 4898. 2) Перебиться. *А що тієї шкоди! А скілько перетовчеться посуди!* Левиц. I. 208.

Перетопи́ти. См. **Перетоплювати**.

Перетопля́вати, люю, еш, сов. в. **перетопи́ти, плю́, пиш**, гл. 1) О воскѣ, салѣ и т. п. Перетапливать, перетопить. 2) Переплавлять, переплавить. 3) Только сов. в. Вытопить, окончить топить (печь). *Уже люде перетопили, уже й посидали*. О. 1862. VI. 33.

Перето́чити. См. **Переточувати**.

Перето́чувати, чую, еш, сов. в. **перето́чити, чу́, чиш**, гл. 1) Перецѣживать, перецѣдить, перелить изъ одной бочки въ другую. 2) Просѣвать, просѣять. *Переточили пшеницю на решето*. 3) Истачивать, источить. *Черви переточили дерево. Миші ярину мені так перемочать та переточать, що скот понюхає й не їсть*. Г. Барв. 303.

Перетра́тити. См. **Перетрачувати**.

Перетра́чувати, чую, еш, сов. в. **перетра́тити, чу́, тиш**, гл. Тратить больше чѣмъ слѣдуетъ, перерасходовать.

Перетремті́ти, мчу́, тíш, гл. Передрожать.

Перетрива́ти, ва́ю, еш, гл. Выдержать, перенести. *Перетривай усе, витерпи бідочку*. МВ. (О. 1862. III. 61).

Перетроїти, рою́, їш, гл. Раздѣлить на три части.

Перетрощи́ти, щу́, щиш, гл. Разбить многое въ дребезги, въ щепки.

Перетруси́ти. См. **Перетрушувати**.

Перетрухáти, хáю, еш, сов. в. **перетру́хнути, ну, неш**, гл. О деревѣ: сгнивать, сгнить, истлѣть.

Перетру́шувати, шую, еш, сов. в. **перетруси́ти, шу́, сиш**, гл. 1) Перетряхивать, перетрясти. *Ми хочемо все перетрусити, передивитись*. Левиц. *Ліжко перетрусе*. ЗОЮР. II. 289. 2) Пересыпáть, пересúпать. *Перетруси яйця половою, щоб не побились*. 3) Только сов. в. Перетрясти. *Пропасниця вже морозом перетрусила та взяла жаром*. Черном.

Перетряса́тися, са́юся, ешся. сов. в. **перетрясти́ся, су́ся, сéшся**, гл. 1) Трястись, перетрястись въ .переѣздѣ и перевозкѣ, перевезтись съ имуществомъ. *О. Яким як почув, що архирей обіцяв женихам, то й не став перетрясатись; а що перевіз—тут було, а решта й на тій парафії*. Св. Л. 191. 2) Только сов. в. Надрожаться отъ холода, передрогнуть. *Ой коли б ти, мати, знала, яке лихо в дорозі, що перетрясешся на лютім морозі*. Грин. III. 562.

Перетужи́ти, жу́, жиш, гл. Перетужить, перегоревать *Затужила дівчина за мною. Нехай тужить, вона перетужить, нехай козак роченька дослужить*. Чуб. V. 289.

Перетупоті́ти, чу́, ти́ш, гл. Перестать топать ногами.

Перетупцюва́тися, цю́юся, ешся, гл. Устать отъ ходьбы, движенія. *Стара ненька за день так перетупцюється, що ввечері й недужа вже*.

Перетрубува́тися, бу́юся, ешся, гл. Перестать безпокоиться.

Перетя́гани, нів, мн. Переходъ гостей отъ тестя къ свекру во время свадьбы; также въ первое воскресенье послѣ свадьбы.

I. Перетягáти, гáю, еш, сов. в. **перетягти́, гну́, неш**, гл. 1) Перетягивать, перетянуть. *Перетяли шнурками перину*. Левиц. 2) Перетягивать, перетянуть. *Перетяли їх у двір, а тут Бог дав дитину*. МВ. I. 44. 3) Тянуть, протянуть, прожить, перебиться. *Як небудь ще цей тиждень перетянемо*. Зміев. у. *Хоч би дав Бог оцей тиждень перетяти*. Харьк.

II. Перетягáти, гáю, еш, гл. Перетаскать. *А скілько бідних дітей вони перетягали в неволю*. О. 1861. XI. Кух. 9—10.

Перетя́ти. См. **Перетинати**.

Переу́мити, млю, миш, гл. Заставить

измѣнить свое мнѣніе. *Хоч мене ніхто не переумить...* МВ. II. 124.

Переуючити, чу, чиш, гл. Перевьючить.

Перехамну́ти, ну́, не́ш, гл. Перекусить наскоро. *Зібрався чоловік щоб з'їхать у друге місце і ввішов у хату перехамнуть.* Ном. № 12000, стр. 289.

Перехапа́ти, па́ю, еш, гл. Перехватать. (Гусенят) **перехапали** *сороки аж четверо перехапали.* Г. Барв. 314.

Перехарама́ркати, каю, еш, гл. Послѣшно прочесть подъ носъ, пробормотать. *Піп та дяк так сяк перехарамарками службу.*

Перехвали́ти. См. **Перехвалювати**.

Перехва́лювати, люю, еш, сов. в. **перехвали́ти**, лю́, лиш, гл. Перехваливать, перехвалить. *Перехвалить на один бік.* Ном. № 7478.

Перехварбува́ти, бу́ю, еш, гл. Перекрасить.

Перехворі́ти, рі́ю, еш, гл. Переболѣть. *Инший вік перехворіє та й живе, а инший здохне.* Лебед. у.

Перехи́бити. См. **Перехиблювати**.

Перехи́блювати, люю, еш, сов. в. **перехи́бити**, блю, биш, гл. Дѣлать, сдѣлать не такъ, какъ слѣдуетъ. *Куди ні ступлю ступнем, — у всьому перехиблю. усе не по їх.* Г. Барв. 444.

Перехибу́ється, ну́ся, не́шся, гл. Потерявъ равновѣсіе, упасть. Желех.

Перехили́ти, ся. См. **Перехиляти, ся**.

Перехили́ти, ли́ю, еш, сов. в. **перехиля́ти**, ля́ю, ешся, гл. Наклонять, наклонить; склонять, склонить. *Перехилив порожню плящку над чаркою.* Левиц. I. 143. *Перехилить голову.* Ном. № 336. *Кому вагу мечами перехилим, тому широка вклониться земля.* К. ПС. 129.

Перехили́тися, ли́юся, ешся, сов. в. **перехиля́тися**, ля́юся, лишся, гл. Наклоняться, наклониться, свѣшиваться, свѣситься. *Ой у броду беру воду, не перехилюся.* Мет. 50. *Перехилилась через тин, світає нас.* МВ. I. 10.

Перехи́мородити, джу, диш, гл. Переслить въ интригахъ, хитростяхъ, колдовствѣ. *Він недавній химороду химородить. Ну, та я йому перехимороджу.* Г. Барв. 449.

Перехитри́ти, рю́, ри́ш, гл. = **Перехитрувати**.

Перехитрува́ти, ру́ю, еш, гл. Перехитрить. *Хитрував, а то ще хитріше, перехитрувало.* Ном. № 3070.

Перехи́тувати, тую, еш, гл. Перекачивать, шатая наклонять. *Ой у полі дві тополі, одна одну перехитує.* Мил. 117.

Перехі́д, ходу, *м.* 1) Переходъ, переправа. *Нема льоду, нема льоду, нема й переходу, коли тобі люба мила,—бреди й через воду.* Чуб. III. 128. *То поляки через три ріки три переходи мали.* Макс. 2) ? *Переходом я чистім полі зацідаю волошки.* Чуб. V. 136 3) Припадокъ падучей болѣзни, эпилепсія. Грин. II. 319. У дѣтей: родимецъ; сильныя судороги Мил. 34, 19.

Перехи́рити, рить, гл. *безл.* О тучахъ: разойтись.

Перехня́бити, блю, биш, гл. Наклонить на бокъ. *Нащо ти так шапку перехнябив?*

Перехня́битися, блюся, бишся, гл. Наклониться, накрениться, покоситься. *В цьому стіжку добра кладь, то й стіжок не перехнябився.* Рк. Левиц. *Стара хата вже перехнябилась набік.* Рк. Левиц. *Санки перехнябились, а я сторч головою.*

Перехо́в, -ву, *м.* **перехо́ванка, ки**, *ж.* Прятаніе; укрываательство.

Перехова́ти, ся. См. **Переховувати, ся**.

Перехо́вувати, вую, еш, сов. в. **перехова́ти**, ва́ю, еш, гл. Перепрятывать, перепрятать; спрятать на извѣстное время. *Добре, що я гроші переховав, а то затого все село буде знати: в тої, куми язик довгий.* Рудч. Ск. I. 185. *Сьогодні оце словав там, а через який час полічить їх* (грош) *і перехова у друге місце.* Грин. II. 143. *Хоч і вкрав би хто яку одежину, то він переховає* Г. Барв. 190.

Перехо́вуватися, вуюся, ешся, сов. в. **перехова́тися**, ва́юся, ешся, гл. 1) Прятаться, спрятаться, укрыться на извѣстное время. *Скільки раз вона переховувалась по чужих хатах, по клунях, поки в йому було не простиние той некельний воюнь.* Левиц. Пов. 106. 2) Сохраняться, сохраниться. *Я таки й чував про старого Филона, що в його старосвітина переховується.* Г. Барв. 181.

Перехо́дити, джу, диш, сов. в. **перейти́**, йду́, деш, гл. 1) Переходить, перейти. *Нездужаю, рідний брате, не перейду хати.* Чуб. V. 152. 2) Проходить, пройти. *Поустаявлялися всі громадами побіч дороги і чекали, доки не буде попри них переходити.* Гн. I. 114. *Ішов-перейшов мі-*

сяць по небі. Чуб. III. 45. *Перейшло місяців два.* МВ. (О. 1862. I. 99). 3) Проходить, пройти, оканчиваться, окончиться. *Уже тоді перейшов чужарь.* Новомоск. у. 4) Превосходить, превзойти. *Він був скупий, а вона і йому перейшла.* Лохв. у. 5) Носиться, проноситься дольше чего. *Наші латы переходять панські шаты.* Ном. № 1615. 5) О тѣстѣ: взойдя, перестоять лишнее. *І піч поиасла, і діжа перейшла.* Кв. 6)—на кого, на що. Сдѣлаться чѣмъ. *Він перейшов на купця.* Уман. у. *Перейшов на злидні.* 7) Перейти танець. Протанцовать. *Він танець чи два перейде.* Уман. у.

Перехо́дка, ки, *ж.* Мостикъ? *Через сине море ой там кладка дубова, переходка ялова.* Грин. III. 69.

Перехо́дом, *нар.* По пути, во время прохожденія. *Колись переходом стояв у нашому селі москаль.* О. 1862. I. 28.

Перехожа́ти, ячу́, ешь, гл.=**Переходити**. *Той блукав за морями, світ перехожав.* Шевч. 241.

Перехо́жий, а, е. Прохожій. *Помобила наша Домаха чумаченька молодого перехожого.* МВ.

Перехопи́ти, ся. См. **Перехоплювати, ся.**

Перехо́плювати, люю, еш, сов. в. **перехопи́ти, плю́, пиш**, гл. 1) Перехватывать, перехватить. 2) Перебивать, перебить, прервать (рѣчь). *Ходім уже, бабуню, годі вже! перехопила паночка.* МВ. (О. 1862. III. 38) *„Колись за велику увагу ставили мов товариство".—Може колись,—перехопив січовик,—та не теперки.* Стор. МПр. 10.

Перехо́плюватися, лююся, ешся, сов. в. **перехопи́тися, плю́ся, пишся**, гл. Быстро переѣзжать, переѣхать, переправиться. *Єсть через річку і кладочки; возом не переїдем, а конем добрий козак перехопиться.* ЗОЮР. II. 206. *Перехопившись через гору, здалека побачили ми Ненаситець.* Стор. II. 121.

Перехорі́ти, рі́ю, еш, перехорува́ти, рую́, еш, гл. Переболѣть.

Перехоті́ти, хо́чу, чеш, гл.=**Перехтіти**.

Перехоті́тися, четься, гл. безл.=**Перехтітися**.

Перехо́чливий, а, е. Прихотливый, капризный. *Багатство—перехочлива річ: от наш батько був багатий, а ми бідні стали.* Пятигор. окр.

Перехре́сний, а, е. Перекрестный. *Приїздить на перехресну дорогу, аже там стоят стоїть.* Грин. I. 188. *Вийшли на степ і стали на перехресній шляху.* Грин. II. 126. **Перехре́сне вікно́.** Въ боковой сторонѣ крыши гудульской хаты: маленькое окошечко въ формѣ креста, безъ стекла, для выхода дыма. Шух. I. 92.

Перехре́сниця. ці, *ж.* Часть самотки. (См.). Шух. I. 150.

Перехрест, та, *м.* Выкрестъ.

Перехрести́ти, щу́, стиш, гл. 1) Перекрестить. 2) См. **Перехрещувати.**

Перехрести́тися, щу́ся, стишся, гл. 1) Перекреститься. *Еней тоді як народився, разів із п'ять перехрестився.* Котл. Ен.

Перехре́сток, тка, *м.* Перекрестокъ, распутье. Канев. у. *Ростикає ваші голови по перехрестках.* Стор. МПр. 137.

Перехре́ся, тя, *с.* 1) Два бревна, двѣ планки, доски, полосы накрестъ одна на другую положенныя—отдѣльно или какъ часть различныхъ снарядовъ. Шух. I. 116, 118. Мик. 480. Поперечная перекладина креста. Уман. у. 2) Перекрестокъ. *Й тепечки ще по паланках на перехрестях кістки їх крутяться на палях.* Стор. II. 18.

Перехре́щний, а, е. Поперечный. *Лежала камінючка на тій перехрещній деревині, що в хатніх дверіх.* Новомоск. у.

Перехре́щувати, щую, еш, сов. в. **перехрести́ти, щу́, стиш**, гл. Выкрещивать, выкрестить. *Жида перехрести та й голову одотни.* Ном. № 905.

Перехре́щуватися, щуюся, ешся, сов. в. **перехрести́тися, щу́ся, стишся**, гл. Выкрещиваться, выкреститься. *Пішов* (татарин) *у самарський манастирь та й перехрестився у нашу віру.* Стор. II. 61.

Перехри́ста, ти, *м.*=**Перехрест.** Ном. № 926, 927.

Перехри́щувати(ся), щую(ся, еш(ся), сов. в. **перехрести́ти(ся), щу́(ся), стиш(ся)**, гл.=**Перехрещувати(ся), перехрестити(ся)**. *Як побачить було хорошу панї або жидівку, то й перехрестить у свою віру.* ЗОЮР. I. 114.

Перехті́ти, хо́чу, чеш, гл. Перехотѣть.

Перехті́тися, хо́четься, гл. безл. Перехотѣться.

Перецарюва́ти, рю́ю, еш, гл. Окончить царствовать, господствовать.

Перецвіта́ти, та́ю, еш, сов. в. **перецвісти́, цвіту́, тёш**, гл. 1) Отцвѣтать, отцвѣсть. 2) Плѣсневѣть, заплѣсневѣть.

Перецвірі́ньк ати, аю, еш, гл. О воробьѣ: окончить чирикать.

Перецвіркота́ти, чу́, ти́ш, *гл.* О сверчкѣ: окончить трещать.

Перецвірча́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Перецвіркота́ти.**

Переціджува́ти, джую, еш, сов. в. **переціди́ти, джу́, диш,** *гл.* Процѣживать, процѣдить.

Перецілюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Перецѣловать. *Усіх* (дѣвчат) *отак перецілює.* Грин. III. 109.

Перецілюва́тися, лю́юся, ешся, *гл.* Перецѣловаться. *Перецілювались усі.*

Перецині́ти. См. **Перецінювати.**

Перецінюва́ння, ня, *с.* Переоцѣнка.

Перецінюва́ти, ню́ю, еш, *гл.* Переоцѣнить.

Перецінювати, нюю, еш, сов. в. **перецині́ти, ню́, ниш,** *гл.* 1) Переоцѣнивать, переоцѣнить. 2) Оцѣнивать, оцѣнить дороже чѣмъ слѣдуетъ.

Перецмо́кати, каю, еш, *гл.* Перестать чмокать.

Пе́рець, рцю, *м.* Раст. а) перецъ, Piper. *З перцем чи не з перцем, іно щоб з добрим серцем.* Ном. б)—**собачи́й.** Polygonum Hidropiper L. ЗЮЗО. I. 132. 2) **Да́ти пе́рцю.** Вздуть, дать трепку. 3) **Злидні та ще з пе́рцем.** Голь съ претензіями. Ум. **Пе́рчик.** *Несу перчику, венберю на свою любу вечерю.* Грин. III. 539.

Перецасува́ти, су́ю, еш, *гл.* Переждать, повременить. *Як перейде дорогу миха година, то не йди, вернись та перечасуй, то тоді вже йди.* Лебед. у. *Тупотун перечасував, давши товаришам пересмітись і став далі казати.* Г. Барв. 314.

Перечвала́ти, ла́ю, еш, *гл.* Перебрести.

Перечверугува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Раздѣлить, разрѣзать на четыре части.

Перечека́ти, ка́ю, еш, *гл.* Переждать. *Зашкобитись—не дощик перечекати.* Ном.

Перечепа́, пи, *ж.* Препятствіе, помѣха. **На перечепі бу́ти.** Служить помѣхой. Ум. **Пере́чіпка.**

Перечепи́ти. См. **Перечіплювати.**

Перечеря́ти, ря́ю, еш, *гл.*—**що.** Обмѣняться чѣмъ. Гол. IV. 419.

Перечеса́ти, ся. См. **Перечісувати, ся.**

Перечи́кати, каю, еш, *гл.* Дѣтск. переръзать.

Перечикри́жити, жу, жиш, *гл.* Переръзать.

Перечимчикува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Перейти.

Перечини́ти, ню́, ниш, *гл.* Сдѣлать сверхъ чего: дать сверхъ чего. *Добра ни-*

войка була: сто кіп жита зродила; іще ся похвалила—копу перечинила. Чуб. III. 240.

Перечи́стити. См. **Перечищати.**

Пере́чистка, ки, *ж.* Дощечка, которой бьютъ пеньку, очищая отъ костриги. Сумск. у.

Пере́чит, ту, *м.*? *В шіснадцять літ письмо мимрив та все по латині мирив, а на сімнадцятім пере́читом всю псалтирку він знав.* КС. 1882. IX. 480.

Перечита́ти. См. **Перечитувати.**

Пере́чити, чу, чиш, *гл.* Прекословить, противорѣчить. *Як ти сміеш мені перечити? Я цар—ти повинен мене слухати.* Рудч. Ск. II. 159.

Пере́читися, чуся, чишся, *гл.* Спорить, оспаривать другъ друга. *Господь каже, що небо більше, а Петро каже, що земля більша. Господь каже: „Ой Петре, Петре, не перечімося!“* Чуб. III. 344.

Перечи́тувати, тую, еш, сов. в. **перечита́ти, та́ю, еш,** *гл.* 1) Перечитывать, перечитать вновь. 2) Прочитывать, прочесть. *Козак мисти взявши, та й перечитавши, тяжко здихнув.* Чуб. V. 343.

Перечища́ти, ща́ю, еш, сов. в. **перечи́стити, чи́щу, стиш,** *гл.* 1) Перечищать, перечистить. 2) Прочищать, прочистить.

Пере́чілок, лку, *м.* Часть узденки: поперечная полоса на лбу. Вас. 160.

Пере́чінка, ки, *ж.* Ум. отъ **перечепа.**

Перечі́плювати, люю, еш, сов. в. **перечепи́ти, плю́, пиш,** *гл.* 1) Зацѣплять, зацѣпить, помѣшавъ идти, двигаться. *Він мене перечепив, а я і впав.* 2) Мѣшать, помѣшать. *Я був би поїхав, та щось перечепило, забув що.* Черк. у.

Перечі́с, чо́су, *м.* Перечесъ. *Підманювали, улещали, поки добрались до кінця, поки дівки од перечосу до самого товстіш носу.* Котл. Ен. III. 43.

Перечі́сувати, сую, еш, сов. в. **перечеса́ти, шу́, шеш,** *гл.* Перечесывать, перечесать.

Перечі́суватися, суюся, ешся, сов. в. **перечеса́тися, шу́ся, шешся,** *гл.* Перечесываться, перечесаться.

Пере́чка, ки, *ж.* 1) Перекладина, жердь. *Перечка у стільці.* 2)? *Бо кедь 'ня забіють, верхсуть 'ня до решту, будуть до 'ня ходить хлопці на перечку.* Гол. III. 115.

Перечо́бгати, гаю, еш, *гл.* Протереть, шаркая ногами.

Перечорни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Слишкомъ начернить.

Перечумакува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Провести извѣстное время, занимаясь чумачествомъ.

Переч'у́ти, чу́ю, еш, *гл.* Прослышать, услышать. *Перечули вони, що у якогось царя покрав дзмій чотирьох дочок.* Мнж. 43. *Перечули через люде, що мій батько в гости буде.* Мет. 248. *А я тебе, мій синочку, ні вдіклі не перечую і не побачу.* Мил. 214.

Переч'у́тися, ється, *гл. безл.* Дойти вѣстями, быть услышаннымъ. *Перечулося в нас об Варші, що жива й хороша.* МВ. (О. 1862. I. 106).

Перешалюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* 1) Перекрыть вновь шелевкой. 2) Поставить взъ шелевокъ перегородку.

Перешéвка, ки, *ж.* Дратва, которою пришиваютъ передки.

Перéшепт, ту, *м.* Перешептываніе. *Перешепти ночні із нищаками змови.* К. XII. 102.

Перешива́ння, ня, *с.* Перешиваніе.

Перешива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **перешúти, шию, еш,** *гл.* 1) Перешивать, перешить наново. 2) Сшивать, сшить извѣстное количество. *Оцей ремінь на людей перешиєш, так обдувемо й хрестини й похрестини.* Г. Барв. 281.

Перешкандиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Перейти хромая.

Перешкварúти, рю, рив, ло, *гл.* Пережарить.

Перешкварча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Перестать шипѣть на огнѣ.

Перешкли́ти, лю́, ли́ш, *гл.*=**Перешклúти**.

Перешкóда, ди, *ж.* Помѣха, препятствіе. **Бу́ти на перешкóді.** Служить помѣхой, препятствовать. *Ніхто не розлучить, ніхто не стоїть на перешкоді.* МВ. (О. 1862. I. 90). *Сам ти бачиш, що вороги нам на перешкоді.* Чуб. V. 319.

Перешкóджувати, джую, еш, *гл.*= **Перешкожáти**.

Перешкóдити. См. **Перешкожáти**.

Перешкóдник, ка, *м.* Препятствующій, бывающій помѣхой.

Перешкóдниця, ці, *ж.* Препятствующая, бывающая помѣхой.

Перешкожа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **перешкóдити, джу, диш,** *гл.* Мѣшать, помѣшать, препятствовать, воспрепятствовать.

Перешкрябну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Перецарапнуть.

Перешматува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Перервать.

Перешугну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Перелетѣть сразу.

Перешука́ти. См. **Перешукувати**.

Перешу́кувати, кую, еш, сов. в. **перешука́ти, ка́ю, еш,** *гл.* 1) Переискивать, переискать наново. 2) Искать, разыскивать, переискивать, переискать. *Перешукає, що єсть у возах.* ЗОЮР. II. 60.

Перешумі́ти, млю́, ми́ш, *гл.* Перешумѣть.

Перешумува́ти, му́ю, еш, *гл.* Перебродить.

Перещебета́ти, чу́, чеш, *гл.* Перестать щебетать. *Перещебетала таки чокотуха.* Шевч.

Перещемі́ти, млю́, ми́ш, *гл.* Перестать щемѣть. *Перещемілo їй серце, полягло печаль тихіше.* Левиц. I. 513.

Перещепи́ти. См. **Перещеплювати**.

Перещéплювати, люю, еш, сов. в. **перещепи́ти, плю, пиш,** *гл.* 1) Дѣлать, сдѣлать наново прививки. 2) Перемежать, врѣзываться, врѣзаться. *Так, бач, як се урочище перещеплювало наші землі, то й тою козака, що тупечки сидів зімовиком, перещепою прозвали.* Стор. II. 137.

Пер'о́щик, ка, *м.* Наростъ на древесномъ стволѣ въ видѣ кольца.

Перея́йка, ки, *ж.* Перегородка. Вх. Лем. 448.

Перея́кий, а, е. Какой бы то ни было. *Подивись, яке!—Да хоч би воно було і перея́ке, а я йому й дурно не озьму.* О. 1862. I. 34.

Перея́рок, рка, *м.* Поперечный оврагъ, поперечная рытвина. *Тут перея́рки почались, що вода повимулювала.* Св. Л. 141. *Осталось тілько один перея́рок перейхати.* Св. Л. 76.

Перея́ти. См. **Переймати**.

Пер'и́ло, ла, *с.* Перегородка. Вх. Зн. 48.

Пер'и́на, ни, *ж.* 1) Перина, пуховикъ—для спанья на немъ и для укрыванья. Черниг. у. *Як ранок настане, з перини не встане.* Грин. III. 200. *Дівчина козака вірненько любила: устала раненько, його не збудила, його не збудила, перииою вкрила.* Грин. III. 628. *Пух із перин неначе сніг летить по вітру.* К. ЧР. 358. 2) Одно перо. *У півня є така перина, що як треба йому на зорі встават, то вона і крутиться.* Драг. 6. Ум. **Пер'и́нка, пер'и́нонька, пер'и́ночка**

Пер'и́нка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **перина**.

На́ тобі мою золоту перинку. Чуб. II. 172. 2) Личинка муравья. Вх. Уг. 252.

Пери́нний, а, е. Относящійся къ перинѣ.

Пери́нонька, перя́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ перина.

Пери́стий, а, е.=**Перістий**, *І ти з міста, і я з міста, кажуть моде, що перяста. Сама сіла, поїзділа: була чорна—поруділа.* Чуб V. 113. 2) **Пери́сті чо́боти.** Сапоги съ красными голенищами и чорными головками. Харьк.

Пері́г, рога́, *м.*=**Пиріг.**

Періева́тиця, ці, *ж.*=**Перійка.** Анн. 362.

Пері́й, рію, *м.* Раст.: а) пирей, Bromus inermis L. Анн. 71. б)=**Перійка.** Анн. 362. в) Phleum alpinum. Лв. 100. в)—**лісовий.** Раст. Bromus tectorum L.

Перійка, ки, *ж.* Раст. Triticum repens, Вх. Пч. II. 36.

Пері́стий, а, е. 1) О масти: по черному полю бѣлыя поперечныя полосы. Рудч. ЧП. 255. *Вiл перістий.* КС. 1898. VII. 42. *Пропало трое коней перістих.* Левиц. I. 106. 2) О цвѣтѣ: въ полоскахъ. *Ой ти гарбуз, ти перістий! Із чим тебе будем їсти?* Нп. *За рижого бога, за перістих людей.* Ном. 6853.

Пері́стошиї́й, я, е. Съ полосами на шеѣ. Вх. Зн. 48.

Пері́щити, щу, щив, *гл.* 1) Бить, сѣчь, стегать. *Хрестять Лейбу знову: періщили, перещілі, аж пір'я летіло.* Шевч. 139. 2) О сильномъ дождѣ: падать крупными каплями.

Пері́ва́тий, а, е. Съ примѣсью перію. *Гарна солома пері́вата.*

Пері́й, рії́, *ж.* Рядъ, линія домовъ вдоль улицы. Св. Л. 23. *Оцією вулицею підете, то по правій перії́ село хата.* Екатериносл. *В кінці цієї перії́ третя хата його від краю.* Ольгон. у. *Осаду його (село) в три перії́: перша перія старими людьми, друга перія із парубками.* Чуб. III. 423.

Перкале́вий, а, е. Коленкоровый. *Перкалеві сорочки.* Чуб. VII. 426.

Перка́ль, лю, *м.* Коленкоръ.

Перла́стий, а, е. Подобный жемчугу. Ум. **Перла́стенький.** *Зуби перластенькі.* Г. Барв. 273.

Пе́рлик, ка, *м.* Рыболовный снарядъ: жердь, на одномъ концѣ которой небольшой сакъ, а на другомъ желѣзный молотокъ съ дырой, хлопая которымъ по кам'яню, выгоняютъ рыбу. Вх. Пч. II. 25.

Перли́на, ни, *ж.* Жемчужина.

Пе́рло, ла, *с.* Жемчугъ; перлъ. *На шиї мала низку перел.* Св. Л. 3. *Сльози як перло.* Ном. № 2372. *А сльози мов перло сиплються мені на руки.* МВ. I. 78. *Були корали—та пішли далі, були перли, та ся стерли.* Ном. № 1560. *Зуби—кобы перли чисті.* Чуб. V. 39.

Перло́вий, а, е. Жемчужный. *Сльози покотились як перлове зерно.* МВ. I. 123. **Перло́ва ни́тка, тка́нна.** См. **Тканна.** Гол. Од. 74. *Перлова нитка голову обв'язує.* Марк. 23.

Перна́тий, а, е. 1) Пернатый, покрытый перьями. *Ой як птиці пернаті в чистім полі без древа ночувати... Ой так тяжко та важко на чужій чужині без кревної родини помірати.* Макс. Также: украшенный перьями. *Пернатий шлик.* К. Бай. 18. 2) ? *Ячмінь зійшов пернатий.*

Пернач, ча, *м.*=**Пірнач.**

Перниця, ці, *ж.* = **Пирій.** Вх. Лем. 429.

Перо́, ра́, *с.* 1) Перо у птицы. *Нехай йому земля пером!* Пожеланіе умершему, чтобы ему легка была могильная земля. Рудч. Ск. I. 77. 2) Перо для письма. *Сидить батько з синами, пише листи перами.* Грин. III. 3. 3) Перо рыбье, плавникъ. *Живе риба та й велика, тільки видно пера.* Грин. III. 391. 4) Кисточка изъ трехъ-четырехъ куриныхъ перьевъ для проведенія узкихъ полосъ при раскрашиваніи глиняной посуды. Вас. 183. 5) Нижняя часть, лезвіе лемеха. Вас. 199. 6) Лезвіе бурава. *Нема одного пера, а про те добре вертить свердел.* Волч. у. Ум. **Пірце́, пір'ячко.**

Пе́рса и **пе́рси, перс**, *с.* 1) Грудь, груди. Вх. Зн. 48. *А та кобила і пха персами назад віз.* Рудч. Ск. I. 181. *Та дай же ти, пане, сіна по коліна, а віса по перса.* Чуб. V. 872. 2) **Пе́рси.** Нагрудникъ. Мнж. 189.

Персиста́ий, а, е. Съ развитой грудью. *Кінь персистий.* Уман. у.

Персія́нський, а, е. Персидскій. Мнж. 152.

Персо́на, ни, *ж.* Персона, особа, лицо. *Не гуляй же, сину, із панами та з великими персонами.* Чуб. V. 102.

Пе́рста, перст, *мн.*=**Перса.** Борз. у. Ум. **Пе́рстка.** *Синку мій... Я тебе носила, своїми перстками кормила.* МУЕ. III. 35.

Перстáч, чá, *м.*—**золотник.** Раст. Potentilla aurea. Шух. I.-20.

Перстенéць, нця, *м.* 1) Ум. отъ **перстень.** 2) Раст. Cuscuta epilium. Вх. Пч. II. 31.

Перстéник, ка, *м.* Ум. отъ **перстíнь.**

Перстенúна, ни, *ж.* Перстень. *Шкода моей перстенини, що їй дурень носить.* Гол. IV. 456.

Пéрстень, пéрстінь, тня и рня, *м.* 1) Перстень, кольцо. *Ой іскиньте золот перстень із мизинця пальця.* Мет. 19. *Береш перстень, дай мі слово, люблю в світі тя едною.* Чуб. V. 97. *Перстні дорогі.* Рудч. Ск. 2) Часть косы. См. **Коса 1.** Шух. I. 169. Ум. **Перстéник, перстéничок, перстéнчик, перстенéць, перстінéць.** О. 1862. IV. 34, **перстінóк.** АД. I. 43, **пéрстники, пéрстничок.** Чуб. III. 394. *Моя біла ручка у перстничку.* Мил. 89.

Перстінéць, нця, *м.* Ум. отъ **перстíнь.**

Перстінóк, нкá, *м.* Ум. отъ **перстíнь.**

Пéрстінь. См. **Перстень.**

Пéрстка, ток, *мн.* Ум. отъ **перста.**

Пéрстник, ка, пéрстничок, чка, *м.* Ум. отъ **перстень.**

Персть, ти, *ж.* Земля. *Він гребе і сам на себе персть мече.* Ном. № 9742. *Тоді козаки шабльми суходіл копдми, шапками, припопами персть вимали, Хведора бездідного ховали.* АД. I. 249.

Пéрський, а, е. Персидскій. *Засвітила звізда перському царьові.* Гн. I. 63.

Пéрти, пру, прешí, *гл.* 1) Переть, напирать; гнать. *Як забрала своє військо, як заняла ті коні, як узяла перти—вимала з води.* Рудч. Ск. I. 88. 2) Двигаться, идти. *Все дальш у пекло пру та пру.* Стор. МПр. 47. *Як комашня пруть на Запорожжє.* Стор. МПр. 115. 3) Выпирать, выпереть. *Задихавшись, мов з його перло дух.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 84)

Пéртися, пручся, прéшся, *гл.* Переться, напирать, лѣзть. *В німецькі землі, у чужії претеся знову.* Шевч. 211. *Та співаю, щоб та печаль не перлася, як той москаль.* Шевч.

Перть, ти, *ж.* Тропинка, по которой гоняютъ овецъ. Вх. Зн. 48.

Перýн, нá, *м.* 1) Громъ. *Бодай тебе перун забив темненькой ночі.* Чуб. V. 1092. 2) Перунъ, божество древнихъ славянъ. Левиц. Світ. 7.

Пéрхати, хаю, áти, *гл.* Порхать. Желех.

Перхнýти, ну́, нéш, *гл.* 1) Побѣжать. *Де та сила візьметься,—знов перхну так, що аж залускотить.* МВ. (КС. 1902. X. 151. 2) Набѣжать, наѣхать многимъ. *Та й справді перхнуло до нас гостей,—як на поюриджу.* МВ. (О. 1862. III. 40).

Перцювáти, цюю, áти, *гл.* 1) Очень энергично что либо дѣлать, чего либо требовать. *А він по тій ріллі з конякою перцює, біга.* Лубен. у. *Вже не дарємне батько так перциовали, щоб її (подушку) покласти їм у головп.* Грин. II. 186. *Та ну бо! й почне з-за Ядама гнути. Росказав би мерщій, що там, та й край,—перцює стара.* Грин. II. 167. 2) Дѣлать строгій выговоръ, ругать. Мнж. 189.

Перч, ча, *м.* Некастрированный козелъ. Херс. г.

Перчакíвка, ки, *ж.* Перцовка, водка настоянная на перцѣ. Чуб. I. 118. *Давайте мии мпнчіе гарячих, а я ось пошаную гостей перчаківкою.* К. ЧР. 247.

Пéрчик, ку, *м.* Ум. отъ **перець.**

Перчúна, ни, *ж.* Зерно, перца. Мнж. 146. Ум. **Перчúнка.**

Перчúти, чý, чúш, *гл.* Перчить, посыпать перцемъ. *Чим ми їм будем солити? Чим ми їм будем перчити?* О. 1862. IV. 19.

Пéрчити, чу, чиш, *гл.* О козлахъ: оплодотворять самку. *Цап... перчать кози, від чого ті стають кітні.* Шух. I. 211.

Перш, пéрше, *нар.* 1) Прежде, ранѣе. *Дівчинонька мила перш мене любила.* Чуб. V. 168. *Вона тев перше його зачувала.* Макс. *Ой чом тепер не так, як перше було.* Чуб. III. 417. 2) Сначала, сперва, прежде. *Перш воно так і було, а далі почав усе більш та більш приманяти до роботи.* Грин II. 233. *Перше літа пролетіли як дощова хмара, а тепери надо мною якась божа кара.* Чуб. V. 361.

Пéрший, а, е. Первый. *Перша чарка, перша палка.* Ном. *У першому садочку соловей щебече.* Чуб. V. 459.

Першúна, ни, *ж.* Первинка. *Хиба ж це мені першина вареники ліпити?* Сквир. у. Ум. **Першúнка.**

Пéршість, шости, *ж.* Первенство.

Пер'я́н, нá, *м.*=**Перістий пíх.** См. **Перістий 1.** КС. 1898. VII. 42.

Пес, пса, *м.* Песъ, собака. *Добрий пес луччий, як злий чоловік.* Ном. № 2356. *Бреше мов пес.* Ном. **Вúбрав му пса.** Выругалъ, выбранилъ. Галиц. Фр. Пр. 157. Ум. **Пéсик пéсичок.**

Песеня, нáти, *с.* Щенокъ, собачка. Рудан. I. 65. Вх. Зн. 14.

Песи́голова, ви, *ж.* Собачья голова. *Пани песиголови.* Каменец. у.

Песи́головець, вця, *м.* Сказочный человѣкъ съ однимъ глазомъ во лбу, поѣдающій людей. *Піймали йому песиголовці (тії, що людей їдять), годують на сало.* Рудч. Ск. I. 71. *Колись на світі було так, що багато було, кажуть, людоїдів або песиголовів: У їх не так, як у нас двоє очей, а в їх було одно здорове-здорове, більше ніж у вола, і то серед лоба.* Грин. I. 1—2. Бранное слово. Ном. № 4801.

Пе́сик, ка, *м.* 1) **Ум. отъ пес.** *Песика б'ють, а левчик боїться.* Ном. № 3902. 2) Клочекъ волоса у виска. 3) — **на óці.** Бѣльмо. Грин. II. 319. 4) Часть ткацкаго станка. См. **Верстат.** МУЕ. III. 17. Шух. I. 255.

Пе́сій, я, *с.* Собачій. *Великого роду, а песього ходу.* Ном. № 2909. *Песя мати не заїне.* Ном. № 5308.

Пести́вий, а, *с.* Нѣжный, ласкающій. *Мати увечері своїм пестивим голосом нашепче дитині про любов до всього живого.* Мир. ХРВ. 84.

Пести́ти, щу́, стиш, *гл.* Нѣжить, лелѣять; баловать, нянчить. *Пести мене, моя нене, як малу дитину.* К. Досв. 44.

Пести́тися, щу́ся, стишся, *гл.* Нѣжиться. *Добре ся там пестити, де піч велика і в кому вариты.* Ном.

Пести́ння, ня, *с.* Ласки, нѣжности. *Теодозя знов пригорнула її до себе і поцілувала. Ґані так стало гидко те лукаве пестіння, що вона відсунулась трохи од неї до вікна.* Левиц. I. 482.

Пестраки́, кі́в, *мн.* Веснушки. Угор.

Пестракува́тий, а, *с.* Покрытый веснушками. Угор.

Пестря́га, ги, *ж.* 1) Рыба Acipenser Stellatus, севрюга. Браун. 31. 2) Рыба Salmofario, форель. Вх. Пч. II. 20.

Пестря́к, ка́, *м.* Родъ паразитнаго растенія. *Узять пестряків, що на липовім дереві виростають.*

Пе́стування, ня, *с.*=**Пестіння.** *Після такого пестування та бачучи материни сльози, туж-туж Оксана не признається, що се вона лже.* Кв.

Пе́стувати, тýю, ати, *гл.* Ласкать. *І звичайне, як дитина, пестує старого.* Шевч.

Пе́стуватися, тýюся, атися, *гл.* Ласкать другъ друга. *І ввесь день на тому пройшов, що все вони пестувалися.* Кв.

Пестýн, на́, *м.* Баловень; нѣженка. **Ум. Пестунéць, пестýнчик.**

Пестýнка, ки, *ж.* Нянька. Угор. **Ум. Пестýночка.** АД. I. 65, 66.

Пестýнчик, ка, *м.* Ум. отъ **пестун.**

Пестýнчити, чу, чиш, *гл.* Быть нянькой. Вх. Лем. 448.

Пестýха, хи, *ж.* Баловница; нѣженка. **Ум. Пестýшка.**

Пе́стя, тя́, Балованное дитя. Борз. у.

Пе́ськатися, кáюся, ався, *гл.* Пачкаться. Радом. у.

Пе́ський, а, е. Со́бачій. *Пустіть!—кричить Рябко,—як будь я песький сим, коли вже вдержу більш.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 82). *Отже песька дитина тобі вже й до роботи не кидається.* Левиц. I. 277.

Песю́га, ги, *м.* Собака большая. Вх. Зн. 48.

Песя́, ся́ти, *с.*=**Песеня.** Вх. Пч. II. 5.

Петáк, петéк, ка, *м.* Родъ суконнаго полукафтанья безъ талiи, съ стоячимъ воротникомъ. Гол. Од. 68. Kolb. I. 43.

Петельгу́вий, а, е. Ковыляющій ногами.

Петéлька, ки, *ж.* 1) **Ум. отъ петля. За петельки вхопив.** Схватилъ за грудь. Новомоск. у. 2) *мн.* Переплетенныя веревочки, въ которыхъ носятъ горшки съ кушаньемъ въ поле. Угор. 3) *мн.* Веревки, сложенныя въ петлю: въ нихъ, на небольшія разстоянія, носятъ охапки сѣна. Шух. I. 171.

Петéчє, чя, *с.* Не валяное сукно. Шух. I. 106.

Петечúна, ни, *ж.*=**Петек.** (См. **Петак**). *Будуть гості в кармазині, а ти в мисій петечині.* Гол. II. 576.

Петля́, лі́, *ж.* Петля. Ум. **Петéлька.**

Пéтрик, ка, *м.* Улитка. Лохв. у.

Петрівка, ки, *ж.* 1) Петровъ постъ. ХС. I. 76. *Петрівка-голодівка.* Ном. *Петрівка—передпісок.* Ном. № 462. 2) Пѣсня которая поется въ петровъ постъ. *Зберімося, подружечки, заспіваймо петрівочки.* Нп. 3) Сортъ дыни. Черном. Ум. **Петрівочка.** *Ой мала мічка петрівочка, не виспалась наша дівочка.* Чуб. III. 202.

Петрівний, а, е,—ній, я, е. Петровскій. **Петрівня ріллá.** Распаханная въ петровскій постъ земля для озими. ХС. I. 76.

Петрівський, а, е=Петрівній. *День не петрівський, язик не попівський—по двічі говорити.* Грин. II. 303. *Пішло уже мені, як з петрівського дня.* Ном. № 2136.

Петрівчáний, а, е=Петрівній. *Петрівчаний день.* Ном. № 13097.

Петро́, рá, *м.* Пт. дергачъ. Вх. Лем. 448.

Петру́шечка, ки, 1) Ум. отъ **петрушка**. 2) Родъ узора въ вышивкѣ. Г. Барв. 216.

Петру́шка, ки, *ж.* 1) Раст. **петрушка**, Petroselinum sativum. ЗЮЗО. I. 131. *Цибулькою позначила, петрушкою притрусила.* Чуб. V. 796. 2)—**соба́ка**. Раст. Aethusa Cynapium L. ЗЮЗО. I. 110.

Петрушко́вий, а, е = **Пе́трущаний**. **Петрушко́ва у́ставка**. **Уставка** съ особаго рода узоромъ. Kolb. I. 48. См. **Петрушечка 2**.

Петру́ша́ний, а, е. Петрушечный.

Петьмо́, ма́. Пятно. *Дала керсетку Ганні надіти, а вона в щось і вробила,— тепер увесь перед у пе́тьмах.* Черниг. у. *Хустка лежала довго не розортана, так чисто вся пе́тьмами побралась.* Черниг. у. *Яйця наче всі чисті були, а тепер на одному яке петьмо жовте.* Черниг. у.

Пец, *меж.*=**Пуць**. *Коршак лі́тає, лі́тає, а далі пец на землю.* Радомысл. у.

Печа́лити, лю, лив, *гл.* Печалить. *Не хороше ти отце робиш, іване, печалими батька.* Федьк.

Печа́литися, люся, лився, *гл.* Печалиться=**Журиться**. Грин. III. 390. Чуб. V. 305.

Печалови́тий, а, е. Печальный. *А тут хто й стрінеться — понурий, неговіркий, печаловитий.* МВ. I. 44.

Печа́лування, ня, *с.* Скорбь, печаль.

Печа́лувати, лую, ав, гл.=**Печалува́тися**. *Як лягав спати, то найпірш печалував, що не віддав груші.* Св. Л. 207.

Печа́луватися, луюся, авсся, *гл.* Скорбѣть, печалиться.

Печа́ль, лі, *ж.* Печаль. *Журба-печаль з нії валяє.* Грин. III. 392. *Лучче ж умерти, ніж з немилим жити, сохнути з печалі, що-дня слози лити.* Мет. 71.

Печа́рка, ки, *ж.*=**Печерни́ця**. Угор.

Печа́тати, таю, ав, *гл.* 1) Прикладывать печать 2)—**труни́**. Закрывать, закрыть для погребенія гробъ. См. **Запечатувати 2**.

Печа́тка, ки, *ж.* Ум. отъ **печать**.

Печа́ть, ти, *ж.* Печать. Чуб. II. 272. Ум. **Печа́тка**.

Пече́ний, а, е. 1) Печеный. **Печені́ший**. Болѣе выпеченный. *Давайте оте хлібця,—те печеніше.* Черниг. г. 2) Жареный. *Печене порося.* Рудч. Ск. I. 169. *Чорнявая, білявая на вечерю просить; а додому на вечерю, на рибу печену.* Чуб. V. 316. 3) **Пече́не, ного**=**Печеня**. *Поскачуть коло мене, поки візьму я в рот хоч страву, хоч печене.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 84).

Печени́на, ни, *ж.*=**Печеня**. Угор.

Печени́ця, ці, *ж.* Сушеные яблоки или груши. Угор.

Пече́ня, ні, *ж.* Жаркое. Грин. III. 583. АД. I. 50. *Нам перцю тепер треба перестати печеню.* Нп. *З голови печеня, а з ніжок добрий борщик.* Чуб. V. 1142. *Носили у ночках печеню, шматками покрашу.* Кв.

Пече́рь, ри, ж. Пещера. *Живуть вони по ямах, по байраках, між скелями в печерах сумовитих.* К. Іов. 63. 2) Подмывъ въ рѣкѣ подъ берегомъ, нора въ берегу. Браун. 6. *Раки живуть по печерах.*

Печерни́ця, ці, *ж.* Грибъ Agaricus campestris L, шампиньонъ. ЗЮЗО. I. 110.

Пече́рник, ка, *м.* Житель пещеры; пещерникъ, отшельникъ. *Сплять святі печерники в гробах.* К. ДЗ. 156.

Пече́рній, я, е. Пещерный. *Темнота печерня.* К. МБ. XII. 262.

Печерува́ння, ня, *с.* Ловля раковъ руками въ ихъ норахъ.

Печерува́ти, рую, ав, *гл.*—**ра́ки**. Ловить руками раковъ въ ихъ норкахъ.

Пече́ря, рі, *ж.*=**Печера**.

Пе́чиво, ва, *с.* 1) Печеніе. *Оце увесь хліб одного печива.* **Бі́г дасть до пе́чива**—нѣтъ пока. Мнж. 167. *Дайте милостину Христа ради!—Бог дасть, — до печива.* 2) Хлѣбъ одного печенія? *Печиво хліба спечемо.* Грин. III. 104. *Паляниця—забудька, що з усього печива сама зосталася в печі забута.* Ном. № 259.

Печи́на, ни, *ж.* Кусокъ кирпича, глины, отпавшій въ печкѣ. Грин. III. 86. *Лежить немов у постелі, як печина у попелі.* Мет. 260. *Сіль тобі в вічі та вода та печина в зуби*—бранное пожеланіе. ХС. III. 49.

Печи́хвіст, хвоста, *м.* Вертопрахъ, шалопай.

Пе́чище, ща, *с.* 1) Дно печи. Черномъ. 2) Мѣсто, гдѣ была печь, и послѣ разрушенія дома осталась глина и кирпичъ. 3) Выжженное сонцемъ мѣсто. Черк. у.

Печі́льниця, ці, *ж.* Женщина, пекущая хлѣбъ. *Не вмію я пасок пекти. Бач, яка я печільниця, що треба показувать.* Славяносерб. у.

Пе́чінка, ки, *ж.* Печень. *Коса свинча, що коло печінки, довенька.* Ном. № 310. **Брáти за пе́чінки**. Пронимать, трогать. *Ясь біжав по хаті та кричав. Його знать брало за печінки.* Левиц. I. 486. **В печінка́х сидíти**. Надоѣсть, опротивѣть. *Уже ти мені в печінках сидиш з своїми витребенька-*

мн. Шевч. 283. **Печінки відби́ти.** Повредить внутренности. Ум. **Печі́ночка.**

Печі́ння, ня, *с.*=**Печи́во.** Вх. Уг. 258.

Печі́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ **печі́нка.**

Печіркува́ння, ня, *с.*=**Печерування.** Вх. Зн. II. 26.

Печіркува́ти, кую́, еш, *гл.*=**Печерувати.** Вх. Зн. II. 26.

Печія́, чії́, *ж.* Изжога. Канев. и Козел. у.у.

Печкур́, ра́, *м.*=**Пічкур.**

Печови́й, а́, е́. Къ печи относящійся. Волч. у.

Печогля́д, да, *м.* Участникъ **печогля́дин.** МУЕ. III. 104, 105.

Печогля́дини, дин, *мн.* Обычай (Глух. у., Черниг. г.), подобный смотринамъ: къ жениху приходятъ родственники невѣсты; но при этомъ они дѣлаютъ видъ, что исправляютъ, гладятъ, мажутъ печь, за что и получаютъ угощеніе. Въ сопровождающихъ приходъ этотъ пѣсняхъ поется однако: *„Прийшли ми печі гладати“*, а не **гладити**; вѣроятно **гладати**=**глядати**, въ такомъ случаѣ **печогладинн**=**печоглядини** (см.), а глаженье печи явилось уже какъ слѣдствіе забвенія первоначальнаго значенія глагола **глядати** и приданія ему значенія **гладити.** МУЕ. III. Литвин. 105, 105.

Печоглядини, дин, *гл.*=**Розглядини.**

Печу́ра, ри, *ж.*=**Печера 2.** Браун. 6.

Пеще́ний, а, е. Балованный, избалованный, изнѣженный. *Росла вона, як утя на воді, і пещена була така.* МВ. I. 130.

Пещо́та, ти, *ж.* Нѣга, сладострастіе.

Пи́вище, ща, *с.* Ув. отъ **пиво.** К. ЦН. 218.

Пи́вний, а, е. 1) Пивной. 2)=**Питний.** *Почав медом його шпунувати питним, бо горілки дідусь не вживав зроду.* Г. Барв. 360.

Пи́вник, ка, *м.* Продавецъ пива. *Там був пивник—той що пиво продає.* Екатериносл. (Залюб.).

Пивни́ця, ці, *ж.* Погребъ, подвалъ. Гн. I. 55. *Піди, дівко, у пивницю, уточи горілки.* Чуб. V. 965.

Пи́во, ва, *с.* Пиво. Грин. III. 533. Чуб. VII. 447. *Прийди, серце, пива пити.* Чуб. V. 187. *Нехай же їде чех з винами, з пивами та в нашу кварту.* Ном. № 256. **Ум. Пивце́.** О. 1862. IV. 25.

Пивова́р, ра, *м.* Пивоваръ.

Пивова́рка, ки, *ж.* Пивоварка. **Ум. Пивова́рочка.** *І до печі куховарку наняв, і до пива пивоварочку.* Чуб. V. 1122.

Пивоні́я, ії, *ж.* Раст.: піонъ, а) Paeonia officinalis. Анн. 238, б) Paeonia coralina. ЗЮЗО. I. 130. *Як пивонія почервоніла.* Г. Барв. 228.

Пиворобни́ця, ці, *ж.* Пивоваренный заводъ. *Ой запив да чмелі в горі, пивовари в пиворобниці.* Рк. Макс.

Пивота́, ти́, *ж.* Напитокъ. *Пий пивоту та вином михоту, щоб тая михота не сушила живота.* Драг. 379.

Пивце́, ця́, *с.* Ум. отъ **пиво.**

Пиго́чка, ки, *ж.* Пт.=**Чайка.** Вх. Пч. II. 15.

Пиж, жа, *м.* Родъ дѣтской игры. Ив. 37. Чуб. IV. 39.

Пи́жмо, ма, *с,* Раст. Tanacetum vulgare. Анн. 348. *Ой в в мене таке зілля, три корчики пижма.* Нп.

Пи́ви, зів, *мн.* Сваренные шарики изъ кислаго гречневаго тѣста, ѣдятъ съ чеснокомъ и постнымъ масломъ. Чуб. VII. 442. См. **Пампух.**

Пи́зитися, жуся, вишся, *гл.* Дуться, важничать. *І чого той Семен пизиться?*

Пи́зьмо, ма, *с.*=**Пижмо.** Вх. Пч. I. 13.

Пи́йка, ки, *ж.* Пт.=**Піщак.** Вх. Пч. II. 8.

Пи́ка, ки, *ж.* Морда, рожа. *Як дам тобі ляща я в пику.* Котл. Ен. I. 33. *Як вихватить дід із воза велику пригику, побив бабі, помолов голову і пику.* Мет. 472. **Пи́кою закрутив.** Не понравилось. **Ум. Пи́чка.**

Пика́тий, а, е. Мордатый. *Мов кабани годовані, пикаті, пузті.* Ном. № 8633.

Пикни́ця, ці, *ж.* Колбаса. Угор.

Пил, лу, *м.* Пыль. *Не жаль мені доріженьки, що пилом припала.* Мет. **Ум. Пило́ь, пило́чок.** *Як ось стук! Пилок підлявся, кінські два вози їдуть в дворик.* Мкр. Н. 16.

Пила́, ли́, *ж.* Пила. Шух. I. 88, 175. **Ум. Пи́лка.**

Пиленя́, ня́ти, *с.*=**Пуленя.** О. 1862. VIII. 49.

Пили́на, ни, *ж.* Пылинка. *Аж ось настає голод, а у них ні кришечки хліба, ні пилини борошна.* Рудч. Ск. II. 35. **Ум. Пилинка, пилиночка.**

Пили́півка, ки, *ж.* Рождественскій постъ. *У пилипівку день до обіда.* Ном. № 501.

Пили́півський, а, е и пилипівча́ний, а, е. Филипповскій, бывающій въ рождественскій постъ. *Пилипівський вечір. Пилипівчані дні.* Левиц. I. 42.

Пилипо́вий, а, е = Пилипівський. *Пилиповне пущіння.* Лохв. у.

Пилипо́в, ва, *м.* Названіе великорусскаго раскольника. О. 1862. I. 76; IX. 120.

Пили́ти, лю́, ли́ш, *гл.* **Пылить.** *Ой помалу, дружечки, ідіте, пилом не пиліте, щоб нашая пава пилом не припала.* Грин III. 474.

I. Пи́лка, ки, *м.* 1) Пила. Вас. 149. 2) Родъ игры въ мячъ. Левиц. I. 346. Ум. **Пи́лочка.**

II. Пи́лка, ки, *ж.* **Пылинка.** Ум. **Пи́лочка.** *Нема муки ні пилочки.* Чуб. V. 496.

Пиловиння, ння, *ж. мн.* Опилки. Вх. Лем. 448.

Пиловиння, ння, *с. соб.* = **Пиловиння.** Вх. Уг. 259.

Пило́к, лка́. *м.* Ум. отъ **пил.**

Пилочник, ка, *м.* Раст. Lycopodium clavatum. Вх. Пч. II. 33.

Пило́чок, чку, *м.* Ум. отъ **пил.**

Пилува́ти, лю́, еш, — **ся,** *гл.* Спѣшить. Вх. Зн. 48. **Пилу́й!** Скорѣе! поспѣши! Вх. Зн. 48.

Пи́льга, ги, *ж.* У кожевниковъ: снарядъ для прикрѣпленія выдѣлываемой кожи. Сумск. у.

Пи́льний, а, е. 1) Прилежный, усердный, рачительный, тщательный, старательный. 2) Безотлагательный, нужный, спѣшный. *Скорим часом, пильною годиною до города Чигрина прибував.* АД. II. 6. 3) Пристальный. *Пильний поглядъ.* 4) Внимательный. Ум. **Пильне́нький, пильне́сенький.**

Пи́льність, ности, *ж.* 1) Прилежаніе. 2) Безотлагательность, спѣшность. 3) Пристальность.

Пи́льно, *нар.* 1) Прилежно, старательно. 2) Безотлагательно, спѣшно. 3) Пристально. *Дівчата пильно поглядали на москаля.* Левиц. I. 10. *Очі витрішив і пильно так дивиться.* Драг. 1. 4) Внимательно. *Іди ж та пильно прилядайся.* Котл. Ен. III. 19. Ум. **Пильне́нько, пильне́сенько.**

Пильнова́тий, а, е = Пильний 1. *Отсе й тобі гостинець мій, чабане вірний, пильнова́тий, за те, що скот у мене ситий, за догляд у ватаги твій.* Мкр. Г. 29.

Пильнува́ння, ння, *с.* 1) Стараніе, радѣніе. 2) Высматриваніе; внимательность. Чуб. I. 281.

Пильнува́ти, ну́ю, еш, *гл.* 1) Заботиться, стараться, радѣть. *Баба не пильнує пано очучати, тільки пильнувала пану отверати.* Гол. I. 90. *Взявшись за діло, пильнуй, щоб нічого не минуть—щоб свою дойти.* МВ. *Все пильнував неборак домівки.* Г. Барв. 196. *Не той ще він ваш, щоб Бога пильнува́ти: ще матимете час,—не зараз вам умирати.* МВ. (О. 1862. III. 34). 2) Смотрѣть, наблюдать, стеречь; бодрствовать. *Мусимо її дуже пильнувать, бо уночі сгопиться і сама не зна, куди біжить.* Стор. *Вона пильнує цілу ніч над ними.* МВ. I. 52. *Най іде пильнувати пшениці.* Гн. II. 22. *Я пильную порока, щоб утекти.* Г. Барв. 272.

Пи́льня, ні, *ж.* Лѣсопильня. *В них на дворі була пильня, що дерево на ній пиляють.* ХС. IV. 24.

Пилюга́, ги, *ж.* Большая пыль. *Ну й пилюга на шляху—і не дихнеш!* Харьк.

Пилюжи́на, ни, *ж.* Пылинка. Ум. **Пилюжи́нка.** *І пилюжинки нема,—так чисто.* Константиногр. у.

Пилю́к, ка, *м.* Пт. Circus. Вх. Пч. II. 9.

Пилю́ка, ки, *ж.*=**Пилюга.**

Пилю́ра, ри, *ж.*=**Пилюга.** Константиногр. у.

Пиля́ка, ки, *ж.*=**Пилюга.** Ум. **Пиля́чка.** *Дощ зовсім мамий,—тіки побризкав пилячку, а землі й не промочив як слід.* Екатериносл. у. (Залюб.).

Пиля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Пилить. *Дерево пиляли.* Чуб. I. 51.

Пи́нда, ди, *ж.* Спесь, важничанье, чванство. К. Дз. 226. К. МБ. III. 257. *Против церкви шапок через пинду дурну не здіймали.* К. МБ XII. 277.

Пи́ндження, ня, *с.* Спесивость, чванство, важничанье. К. Дз. 226.

Пи́ндитися, джуся, дишся, *гл.*=**Пиндючитися.** *Негай не пиндятся, що і вони двоноі.* К. Дз. 138.

Пиндря́чити, чу, чиш, *гл.* Моросить? *На дворі дощ пиндрячить.* Конотоп. у.

Пиндю́чити, чу, чиш, *гл.* Надувать; выпячивать. *Ми попіласті всі, а він один між нас своя пиндючить пір'я біле.* Греб. 362. (Пані) *пиндючили якісь бочки, мостили в пазусі платочки.* Котл. Ен.

Пиндю́читися, чуся чишся, *гл.* Важничать, спесивиться.

Пиндю́чливий, а, е. Спесивый, важничающій. *Вона пиндючлива.* Ном. № 2529.

Пини́ти, ню, ниш, *гл.* Мѣшать, препятствовать. Вх. Зн. 48.

Пи́нхва, ви, *ж.* Грубая шалость: сворачиваютъ бумажную трубку, вкладываютъ туда кусочекъ ваты, зажигаютъ и вдуваютъ этой трубкой дымъ въ носъ спящаго. **Пин-**

хви да́ти. Озадачить, сконфузить. *Задав пинхеи.* Ном. № 4179. *Не раз і самому писарю давали такої пинхеи, що насилу прочхавсь.* Кв. См. **Тимфа.**

Пинчу́к, ка́, *м.* Житель пинскаго у. гродн. г. О. 1861. I. 264.

Пи́нявий, а, е. Кропотливый, медленный. *Пір'я дертин—пинява робота.*

Пи́няво, *нар.* Медленно. *Робота йде пиняво.* Вх. Зн. 48.

Пиня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Медлить, замедлять. Вх. Зн. 48.

Пи́па, пи, *ж.* Родъ дѣтской игры: одинъ изъ играющихъ вакидываетъ на себя простыню и пугаетъ остальныхъ изъ темной комнаты.

Пипа́к, ка́, *м.* Мозоль. Вх. Зн. 48.

Пи́пка, ки, *ж.* 1) Сосокъ на груди. Константиногр. у. Вх. Пч. I. 15. 2) Сосокъ въ молочномъ рожкѣ. 3) Носокъ въ молочникѣ, чайникѣ.

Пи́поть, пття, *м.* Болѣзненный наростъ на языкѣ у куръ, типунъ. Чуб. I. 58. Гран. I. 254. Ум. **Пи́птик.**

Пи́птик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **пипоть.** 2)=**Пипка.**

Пи́ра, ри, *ж.*=**Пирга.** Вх. Зн. 48.

Пи́рга, ги, *ж.* Собака - дворняшка. Шух. I. 107.

Пирга́ч, ча́, *м.*=**Кажан.** Вх. Пч. II. 7.

Пи́рица, ці, *ж.*=**Метелик.** Вх. Лем. 448.

Пиріг, рога́, *м.* Пирогъ. Чуб. VII. 445. *Ой позвала дівчиноньха козаченька в гості, поставила козаченьку пиріг на таліргі.* Мет. 90. Ум. **Пиріжо́к, пиріже́чок.**

Пирі́й, рію́, *м.* Раст.=**Перій.**

Пирію́ва́тий, а, е=**Періювати́й.** *Пирію́ваті поле.*

Пирія́ка, ки, *м.* Ув. отъ **пирій.** Лебед. у.

Пирка́тий, а, е. Съ рогами, поднятыми вверхъ.

Пирконо́сий, а, е. Курносый. Угор.

Пирний, пирнячий, а, е. Пряный. Вх. Лем. 448.

Пирожа́ччя, чя, *с. соб.* Большіе пироги. Константиногр. у.

Пирожи́тися, жу́ся, жи́шся, *гл.* 1) О слоѣ чего-либо, напр. глины: вздуваться. Шух. I. 281. 2) Важничать. *Коли не пирії, то й не пирожися.* Ном. № 1002.

Пи́рскати, каю, еш, *гл.* 1) Брызгать, разбрызгивать, разбрызгиваться. 2) Раскатываться. 3) Фыркать.

Пирскач, ча, *м.* Пт.=**Омелюх.** Вх. Пч. II. 15.

Пи́рснути, ну, неш, *гл.* 1) Брызнуть. *Пирснула мені в вічі погожої води.* Г. Барв. 398. 2) Выпрыснуть. *Так і пирснуло з рук намисто* 3) Фыркнуть.

Пирський, а, е. Быстрый, ретивый. *Виведіт мені коня пирського.* Гол. II. 34.

Пирх! *меж.* для выраж. вылета. *Я до куща—коли відтіля пи-и-р-рх!* Гран. I. 224.

Пи́рхати, хаю, еш, *гл.* Фыркать. *Аж пирхає, аж захлипається прокятий.* ЗОЮР. II. 30.

Пи́рхнути, ну, неш, *гл.* 1) Фыркнуть. 2) Порхнуть, слетѣть. Вх. Зн. 48.

Пирхону́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1)=**Пирхнути.** 2) Толкнуть. *Вони, кажуть, там і спорились, і бились за ту межу—той того пірхоне, а той того.* Павлогр. у.

Пирщ, ща, *м.* Ирыщъ, нарывъ. Вх. Лем. 448.—**моровий.** Карбункулъ. Вх. Лем. 448.

Пиря́ти, ря́ю, еш, *гл.* Ѣздить, сильно гоня лошадь. *Побачив же він* (мертв'як) *мою коняку, як сів на неї,—вже він нею пиряв-пиряв, пиряв-пиряв, аж як стиг, так вона і репнула.* Мнж. 131.

Писа́к, ка́, *м.* 1)=**Писака.** *Мудрий писак і пером так не може списать.* КС. 1882. IX. 568. 2) Родъ рѣзца, долотца, стамески, употребляемый для вырѣзыванія орнаментовъ на деревѣ (на ступицахъ колесъ) или металлѣ (въ курительныхъ трубкахъ). Вас. 147, 149. 3) Родъ желѣзной печати съ орнаментомъ: раскаливъ её, бочарь выжигаетъ орнаментъ на своихъ издѣліяхъ. Шух. I. 252.

Писа́ка, ки, *м.* Писецъ. Ум. **Писа́чка.**

Пи́саний, а, е. 1) Писанный. 2)=**Мальований.** 3) Изукрашенный рѣзьбой, орнаментами, узорами на деревѣ, металлѣ, кости и пр. *Писані судини.* Шух. I. 250, 251, 262. *Писана мосяжна бляха.* Шух. I. 122. *Дівка тою креса мосяжна писана.* Шух. I. 230. *Ложа* (у рушницi) *незвичайно гарно писані.* Шух. I. 231. *Писані скрині.* Гол. I. 13. 4) Расшитый, украшенный вышивкой. *Писані рукава.* Шух. I. 159. 5) О ткани: украшенный цвѣтными полосами. *Писана рядовина.* Вас. 168. См. **рядовина** 1. 6) **Писана трава́.** Раст. Phalaris arundinacea L, ленточная трава. Вх. Зн. 48.

Пи́санка, ки, *ж.* 1) Пасхальное яйцо, расписанное разноцвѣтными узорами. Чуб. VII. 385. 2) **Са́нки-писа́нки.** Изукрашенныя сани. *Ей через гору Галилейськую, там же*

мі біжат санки-писанки. Гол. II. 13. Ум. **Пи́саночка**.

Писа́ння, ня, *с.* 1) Писаніе. 2) Сочиненіе. К. Гр. Кв. XIX. *Писання Котляревського.* 3) Украшеніе рѣзьбой (дѣйствіе и сама рѣзьба) по дереву, металлу. Шух. I. 296, 277.

Пи́саночка, ки, *ж.* Ум. отъ **писанка.**

Писаре́нко, ка, *м.* Сынъ писаря. *Гадають і читають дяк і дяченята, писарь сельский, писаренко й деякі хлоп'ята.* Мкр. Н. 25.

Писарёнь ря́, *м.* Ум. от. **писарь.**

Писари́на, ни, *м.* Писарь, писаришка. *А там панові не вподобався, писарині якому.* Рудан. I. 23.

Писарі́вна, ни, *ж.* Дочь писаря. *Чи там проти есть судівен, писарівен і гарних попівен?* Котл. НП. 344.

Писа́рня, ні, *ж.* Канцелярія. *Піпи в писарню до волосного писаря.* Александров. у. (Залюб.). *Говорити смію про писарню ще твою. Раз мні быть там довелося... Але ж скільки там тоѣлося за столами писарів.* Котл. Од. 491. (В старовину) *панувала.... мертва мова, котру викохано штучно по старосвіцьких черпечих писарнях.* К. XII. 114.

Писарня́, ні, *ж. соб.* Писари.

Писа́рство, ва, *с.* Должность писаря, канцеляриста, секретаря. Мир. Пов. II. 44. *Сам* (Хмельницький) *у Суботові сидів, а туди їздив на писарство.* ЗОЮР. I. 167.

Писа́рський, а, е. Писарскій. *Напише до тебе чужою писарською рукою лист.* К. ДС. 27.

Писа́рчик, ка, *м.* Ум. отъ **писарь.** О. 1862. IV. 19.

Писарчу́к, ка́, *м.* 1) Сынъ писаря. 2) Молодой писарь, канцеляристъ.

Пи́сарь, ря, *м.* 1) Писарь; канцеляристъ; секретарь. *Піп жиє з олтаря, а писарь з калачаря.* Ном. № 212. 2) Названіе дамы трефъ при игрѣ въ цыгана. КС. 1887. VI. 466. Ум. **Писарёць, писарьо́к.** Грин. I. 89, **писа́рчик.** Левиц. I. 300. Чуб. III. 454.

Пи́сарька, ки, *ж.* Жена писаря.

Писарьо́к, рька́, *м.* Ум. от **писарь.**

Писарюва́ти, рю́ю, еш, *гл.* Быть писаремъ. О. 1862. VI. 96.

Писа́стый, а, е =Писаний 4. Ум. **Писа́стенький.** *Який рушничок писастенький —сірі й білі й червоні смужки.* Пирят. у.

Писа́ти, шу́, шеш, *гл.* 1) Писать. *Дрібні листи пишеш.* Чуб. V. 49. 2) Писать (литературное произведеніе). *Так, видно,* *думав і Квітка, пишучи дальшу повість: „Конотопська відьма“.* К. Гр. Кв. XXXIV. 3) Записывать кому что по духовному завѣщанію, оставлять по духовному завѣщанію. *Сусідам пишу грубі коралі.* Грин. III. 285. 4. Разрисовывать. Шух. I. 263. *Там писанки пишуть, крашанки красять.* О. 1861. X. 50. 5) Украшать орнаментами (при помощи рѣзьбы, вышиванья и пр.) Шух. I. 315, 252. 6) — **ра́дий.** Маркеромъ проводить борозды (на плантаціяхъ). *Як пописав рядки, тоді й сіє.* Нѣжин у.

Писа́тися, шу́ся, шешся, *гл.* 1) Писаться. *У тім письмі пишеться, щоб вони перестали воювать.* Рудч. Ск. I. 101. 2) Записываться. *Та куди же будем, та милеє браття, будемо писатьсяʔ Запишемось у панськеє,—будем панів знати; запишемось у казенпеє,— будем подать давати.* О. 1862. V. 99.

Писа́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **писака.** *Писала писачка, читає собачка.* Ном. № 6081. 2) Заостренная палочка для расписыванія подошвы узорами. Сумск. у.

Писачо́к, чка́, *м.* 1) Ум. отъ **писак.** 2) См. **Друзівник.** Шух I. 277.

Писе́мко, ка, *с.* Ум. отъ **письмо 3.** Письмецо. *Мусиш піти і принести мі од нього писемко.* Гн. II. 171.

Писе́мний, а, е. Письменный. Вх. Лем. 449.

Писк, ку, *м.* 1) Пискъ. *Ні писку, ні виску.* 2)=**Писок 1.** *З свинячим писком та в пшеничне тісто.* Ном. № 1036. *Як шарнула хруща в писк, аж роскинув крила.* Чуб. V. 1144.

Пи́скавець, вця, *м.* Раст. Hyprochaeris uniflora. Шух. I. 20.

Пи́скавка, ки, *ж.* 1) Пищалка. 2) Крикливое дитя.

Пи́скалка, ки, *ж.*=**Пискавка.**

Пискáр, ря́, *м.* Рыба: пискарь, Golio vulgaris. Браун. 25.

Пи́скати, каю, еш, *гл.*=**Пищати.**

Пискі́вка, ки, *ж.* Курица, первый годъ несущаяся. Шух. I. 108.

Пискі́р, ра, *м.* 1) Рыба Cobitus fossilis, Шух. I. 24. Вх. Пч. II. 19. 2) Землеройка, Sorex. Вх. Лем. 449.

Писклá, кля́ти, *с.* 1) Птенецъ. *Пуначеве писклят у лузі голосить.* Федьк. 2) Маленькій ребенокъ. *Ото таке писклят і виносити його на дзір: йому мабуть і місяця нема відколи наймлося.* Умань. у. 3) *мн.* **Писклята.** Родъ болѣзни: трещины на ногахъ. Лебед. у. Ум. **Пискля́тко.**

Пи́скнява, ви, *ж.* Пискъ, пискотня. *Оце пацюки підняли пискняву.* Борз. у.

Пи́снути, ну, неш, *гл.* Писнуть. *Ні писне, ні висне.* Ном. *Писнула дитина.* Левиц. Пов. 60.

Писну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **писа́ти**.

Пи́снява, ви, *ж.* Пискотня. *Тут отъ таку писняву підійма́ють.* Волч. у.

Пи́сок, ску, *м.* 1) Лицо; морда. Чуб I. 263. *Писок роспустив, як циган файду.* Чуб. I. 262. 2) Носокъ косы. См. **Коса 1**. Шух. I. 169. 3) Мысокъ на рѣкѣ. Харьк. г. 4) **Качечі писки**. Раст. Alisma plantago. Вх. Пч. I. 8.

Писто́ль, ля, *м.* Пистолетъ. К. ЧР. 3. *Нащо нам той пистоль, коли стрілять не вміємо,* Ном.

Пистоля́, ля́та, *с.* Пистолетъ. Шух. I. 230.

Пису́лька, ки, *ж.* 1) Записка, письмецо. *Писулька до мого братуся.* О. 1862. X. 31. 2) У горшечниковъ: палочка въ толщину гусинаго пера, съ двумя острыми кончиками вилочкой, для проведенія двойныхъ углубленныхъ линій (при раскрашиваніи посуды). Вас. 183.

Письма́к, ка́, *м.* 1) Грамотей. Борз. у. *Аж тут обізвється письмак до громади.* К. Досв. 77. 2) Плохой писатель. *Засіли письмаки собором у сто душ.* К. Дз. 118.

Письма́цтво, ва, *с.* 1) Грамотность. 2) Плохое сочинительство. 3) *соб.* Плохіе писатели. *Письмацтво дике.* К. Дз. 103.

Письма́цький, а, е. 1) Принадлежащій грамотею. 2) Принадлежащій плохому писателю. *Письмацькі куколі пшениці не зашкодять.* К. МБ. II. 119.

Письма́чка, ки, *ж.* 1) Грамотная женщина. 2) Плохая писательница.

Письмо́вний, а, е. Грамотный. Рудч. Ск. I. 5. *Письменному книжка в руки.* Ном. № 6016.

Письме́нник, ка, *м.* 1) Писатель. *Видмійче нам усе те в високих розумом письменниках.* К. (О. 1861. VI. 28). 2) Въ евангеліи: книжникъ *І зібравши всіх архіереїв і письменників людських, допитувався в них, де Христу родитися.* Єв. Мт. II. 4.

Письме́нництво, ва, *с.* Писательство; сочинительство; письменность. К. ПС. 84.

Письме́нницький, а, е. Писательскій. *Кобзарю! не дивись ні на хвалу темноти, ні на письменницьку огуду за пісні.* К. Дз. 207.

Письме́нниця, ці, *ж.* Писательница.

Письме́нство, ва, *с.* 1) Грамота; грамотность. *Сина зволіла письменства вчити.* Г. Барв. 187. *Самі з себе письменства повчились.* Екатериносл. у 2) Письменность. 3) Ученость, знаніе. *Шануючи ваше письменство і розум.* Котл. НП. 341.

Пи́смечко, ка, *с.* Ум. отъ **письмо**. *А тут і письмечко... не відадаю від кого.* О. 1861. VII. 4.

Письмо́, ма́, *с.* 1) Писаніе; рука. 2) Грамотность. 3) Письмо. *А я ж тії писти, а я ж тії письма сам перечитаю.* Мет. 24. 4) **Свяще Письмо**. Священное писаніе. *Ти ж Свяще Письмо в руки береш-читаючи, нас, простих людей, на все добре наставляючи.* Дума. 5)=**Писання 3**. Шух. I. 292, 304. Ум. **Писе́нце, письме́чко**.

Пи́сьо, ся, *с.* Личико. *Там по Гандзя, там то зух, там то письо як памнух.* Гол. I. 387.

Пита́ння, ня, *с.* Вопросъ. *Непевним голосом став Павло на питання розказувати.* МВ. (О. 1882. I. 101). *Ні.... одказала Мотря, здивувавшись такому питанню.* Мир. ХРВ. 17. Ум. **Пита́ннячко**. МВ. (О. 1862. I. 79).

Пита́ти, та́ю, еш, *гл.* Спрашивать. *Став же в мене козаченько та дороженьки питати.* Мет. 96. *Не питаючи броду, не сунься у воду.* Посл.

Пита́тися, та́юся, ешся, *гл.*=**Питати**. *Питався чорт баби: що о Бозі люде говорять?* Ном. № 198.

Питво́, ва́, *с.* Питье.

Пи́тель, тля, *м.* 1) Крупчатка - мельница. Подольск. г. *Се він собі млин питлем хоче будувати.* Кіев. у. 2) Мука крупчатая. *На питель, на питель пшеничка ся меле.* Гол. II. 138.

Пите́ння, ня, *с.* Питье. *Оттут можно і питенням і їденням підживитись.* О. 1861. VIII. 27.

Пите́ць, тця, *м.* Человѣкъ, много пьющій.

Пи́ти, п'ю́, п'єш, *гл.* 1) Пить. *Хто п'е, той і лле.* Ном. *Ой пий, мати, тую воду, що я наносила.* Мет. 72. 2) Пить, пьянствовать. *Ой п'е Палій, ой п'е Семен, із ніі ізвалився.* Нп.

Пита́мий, а, е. 1) Родимый. *Де ж таки хто чував, щоб дитина як незвичайно з питимою своєю матінкою поводилась.* МВ. I. 25. 2)=**Питний. Питиме й їдиме**. Напитки и пища. *Гуляли вони, пили, їли усе добре, да й пошли собі назад, по-*

кидавши усе, що позостававлось: і питиме, і їдиме. Рудч. Ск. II. 157.

Пи́тися, п'ю́ся, п'є́шся, *гл.* Питься. *Горілка не п'ється.* Чуб. V. 420. **Не до тебе́ пило́ся.** Не къ тебѣ обращались, не о тебѣ рѣчь. Ном. № 9581.

І. Пи́тки, *гл.* Дѣтск. пить. *Чого ти, зайчику, такий худенький?—Тим, що всім питки подаю.* Ном. № 1292. Ум. **Пи́тоньки, пи́точки.** Мкр. Н. 4. *Будеш, будеш ти лежати, питоньки прохати.* Мет. 86.

II. Пи́тки, ток, *ж. мн.* Выпивка, пьянство. *Ти все в питках та все в гулях, а об смерти нема думки.* Грин. III. 143.

Питльо́ваний, а, е. Крупичатый. *Закусує питльованим калачем.* Грин. III. 349. *Давай йому... коржів з питльованого борошна.* Левиц. I. 180.

Питльо́вка, ки, *ж.* Крупичатая мука. Кіев. у.

Питлюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Молоть крупичатую муку. *Хто хоче питлювати, мусить зачекати.* Ном. № 5596.

Питни́й, а́, е́. Употребляющійся для питья. *У мене е питний мед.* Харьк. г.

Питоме́нний, а, е = Питомий. Вх. Зн. 48.

Пито́мий, а, е=Питомий. Левиц. Пов. 256.

Пи́тоньки, пи́точки, *гл.* Ум. отъ **питки.**

Питта́, тя́. *с.* 1) Питье. 2) Выпивка. *Як би знатня, що в кума пиття, то й жінку й діти привів би.* Посл. 3) Напитокъ.

Питу́ї, ні́, *м.* Родъ глиняной кружки для питья воды. Грин. III. 445. Маркев. 112. 2)=**Питець.** Зміев. у. Ум. **Питу́йчик.**

Питу́ющий, а, е. Пьющій.

Пиха́, хи́, *ж.* Гордость, важность, надменность, заносчивость. Чуб. I. 93, 282. *Панська пиха.* Стор. МПр. 76.

Пиха́ти, ха́ю, еш, *гл.*=**Пі́хати.** *Най буде бабці пихано, а дідові мелено.* Чуб. I. 261.

Пиха́тий, а, е. Спесивый, гордый. МВ. II. 32. *В їх пихатому серці нема місця любові їх простим людям.* О. 1862. I. 75.

Пи́хиць! *меж.* для выраженія пиханія, толканія. *А він підскочив та пихиць її! Так і занозичилась.* Черниг. у.

Пи́хкати, каю, еш, *гл.* 1) Пыхтѣть. *От ми пихкали, пихкали над тим чаєм, та й повиливали його під ліжко.* Грин. I. 89. 2) Потягивать (трубку). *Лежить у садку під грушею, мовчки пихає.* МВ. I. 38.

Пи́хнути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ **пихкати.** *Дай мовчки, я разів зо три пихну.* Лебед. у. *Захотілось... тричі мовчки пихнути.* Ном. № 9302.

Пихорну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно толкнуть. *Як пихорне його.* Мир. ХРВ. 65.

Пихтір, ря́, *м.*=**Рептух 2.** См. **Піхтір.**

Пицу́ра, пицю́ра, ри, *ж.* Ув. отъ **пика.** *Пицура — решетом не накриєш, за три дні не обгетаєш.* Ном. № 13949.

Пицюрі́на, ни, *ж.* Penis. Уман. у.

Пиша́нія, ня, *с.* Важничанье, гордость. *Ой чи є де дівка пишна, що в підмках мнитва? Ой як мнитва подереться, пишанія минеться.* Чуб. V. 165.

Пиша́тися, ша́юся, ешся, *гл.* Гордиться. *Дяки мусять пишатись тим, що принадили до свого культурного гурту таких руських людей, як Замойські та Жовковські.* К. XII. 65. Иногда: важничать. *Пишається, як корова в хомуті.* Ном. 2) Красоваться. *Ще на Україні веселі і вольні пишались сема.* Шевч. 242.

Пи́шки, *мн.* Перья птенца. Вх. Зн. 48.

Пи́шний, а, е. 1) Гордый, важный. *Оце яка пишна молодиця: і добридень не каже, а дивиться на півока.* Волч. у. *В мене рід гордий та пишний.* Чуб. V. 533. 2) Роскошный, пышный. *Являється мій світ у пишних шатах.* К. Іов. Ум. **Пишне́ньний.** *Не жаль мені ні постелі біленької, ні вечері пишненької.* Чуб. V. 42. *Дружонька пишненька.* Грин III. 504.

Пишні́тися, ню́ся, ні́шся, *гл.*=**Пишатися.** *А про науку правди всемирної, которою городи пишняться, ми скажемо, що вона й без городів бо обійшлася.* К. (О. 1861. II. 230). *Повні рожі так і пишняться.* О. 1862. IV. 72.

Пи́шність, ности, *ж.* Пышность, важность. *З гордістю, за пишністю з глави шмичка не здіймали.* АД. I. 193.

Пи́шно, *нар.* 1) Гордо, важно. *На ставі пишно лебідь плив.* Греб. 362. 2) Роскошно, пышно. *Один чоловік жив що-дня пишно.* Єв. Л. XVI. 19.

Пишнобарві́стий, а, е. Цвѣтистый, блещущій яркими красками. *Пишнобарвистий спіночий і танцюристий рай.* К. Кр. 26.

Пишнокри́лий, а, е. Съ красивыми крыльями. Млак. (Желех.).

Пишноцві́т, ту, *м.* Роскошный цвѣтокъ. *Пишноцвіти зіскми й помарніли.* Млак. 13.

Пи́щавка, ки, *ж.* Свирѣль. Гн. II. 154.

Пищáло, ла, *с.* Свистокъ. *Приніс йому анел таке пищало, же коні підут далеко, він засвище, коні прийдут.* Гн. І. 213.

Пищáль, лі, *ж.* Пищаль. Мет. 423. *Семин'ядную пищаль підняв і орлам сизоперим кулю на подарунок подарував.* АД. І. 111.

Пищáння, ня, *с.* Пискъ. *Пташечки малесечкі з пищанням своїм веселим.* МВ. (О. 1862. І. 72).

Пищáти, щý, щúш, *гл.* Пищать. *Пищить як каня.* Ном. № 2770.

Пи́щик, ка, *м.* Музыкальный инструментъ,—родъ свирѣли изъ тонкаго камыша. Харьк. у. Ум. **Пи́щичок.** *Ти ж було селом ідеш, ти ж було в дуду граєш, тепер тебе немає, дуда твоя гуляє і пищички зостались, чорт-зна кому достались.* Нп.

Пищóк, щкá, *м.* Часть чубука, которую берутъ въ ротъ. Шух. І. 277.

Пищувáтися, щýся, ешся, *гл.* Питаться. *Парою з розламаного хліба пищуються мертві душі.* ХС. ІІІ. 56.

Пиńка, кá, *м.* Пьяница - мужчина. Вх. Лем. 449.

Пиńка, ки, *об.* Пьяница. Ум. **Пиńчка.** *Господар алібо господині пиячка.* Гн. ІІ. 226.

Пиńчка, ки, *ж.* Пьяница - женщина. Вх. Лем. 449.

Пів. Подъ, половина. Употребляется только въ соединеніи съ другими словами: *Півстада.* Чуб. V. 189. *Півбока.* Рудч. Ск. І. 45. *Не сказавши ні півслова.* Котл. Ен. П. 40.

Півáркуш, ша, *м.* Полулистъ. Желех.

Півáркушéвий, а, е. Полулистовой. Желех.

Півбóг, бóга, *м.* Полубогъ. *Боги, богині і півбоги... бігають в олимпійську карвасарь.* Котл. Ен. VI. 5.

Півбóчок, чка, *м.* Полубоченокъ. Желех.

Піввідéрко, ка, *с.* Полуведро.

Піввідрóвий, а, е. Полуведерный. *Ми світові моде! Ось бери лиш піввідрове барильце та біжи по четвертину.* Кіев. у.

Півгодúнний, а, е. Получасовый. Желех.

Півгóдний, а, е=Піврічний. *Півгодній білет.* Черк. у.

Півгóлий, а, е. Полуобнаженный. Желех.

Півгóлосом, *нар.* Въ полголоса. Желех.

Півдáрма, *нар.* Полударомъ. *За півдарма продав.* Ном. № 14060.

Півдев'áта, *числ.* Восемь съ половиной.

Півдéнний, а, е. 1) Полуденный. *Під гарячим промінням південного сонця рушими в дорогу.* Левиц. І. 283. 2) Южный. *Магнітна стрілка завжди повертається одним кінцем на північну сторону, а другим на південну.* Ком. ІІ. 90.

Півдéнник, ка, *м.* Меридіанъ. *Такий круг зватиметься меридіяном або південником і поділятиме для вас землю теж на дві половини: східню і західню.* Дещо (4-те вид. 1882), 23.

Півдéнь, дня, *м.* 1) Полдень. *Рідня до півдня, а як сонце зайде, сам чорт нікого не знайде.* Ном. № 9340. **О півдні.** Въ полдень. Рудч. Ск. І. 142. 2) Югъ. *Приходить на південь, аж там стоїть золоте крісло, де оддихає сонце.* Чуб. І. 6.

Півдесáта, *числ.* Девять съ половиной.

Пíвень, вня, *м.* 1) Пѣтухъ. *Усі кури на сідалі, півень на порозі.* Мет. 16. Въ селѣ время ночью опредѣляется по пѣнію пѣтуховъ: **пéрші півні** приблизительно въ десять часовъ вечера, **другі**—въ двѣнадцать, **трéті**—въ два часа ночи. **О пíвнях.** На разсвѣтѣ. 2)—**дúний**=**Тетерюк.** Вх. Пч. П. 15. 3)—**морський.** Сказочное животное въ морѣ съ рыбьей чешуей. Драг. 6. Ум. **Пíвник, півничок.**

Пíвзен, на, пíвзень, ня, *м.* 1)=**Півзúна.** Лубен. у. 2) Въ шутку: сопля. *От потрав півзеня під носом! ще-сь не навчив, щоб матір навчати.* Св. Л. 202.

Півзúна, ни, *ж.* Жердь, которою укрѣпляютъ солому на стогахъ и на крышахъ, кладя ее сверхъ соломы. Чуб. VII. 379. *Як прийшли цигани, то сказано і півзини з хати постягали.* Кобел. у. Ум. **Півзúнка.**

Півзúнка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **півзúна.** 2) Соломенная веревка, играющая ту-же роль, что и **півзúна.** Драг. 31.

Півзолотúй, тóго, *м.* Половина пятіалтыннаго, $7^1/_2$ коп. О. 1862. IV. 94. *Не стає мені десять грошей до півзолотого.* Чуб. V. 1125.

Пíвка, ки, *ж.* (=**Пíлка**)=**Пелена.** *За ним, за ним дівчинця несе дитя в півці.* Гол. П. 429.

Пíвквáрта, ти, *ж.* Мѣра жидкости: полуштофъ, $1/_{20}$ ведра. *Чи то Бог покарав мене, чи півкварта горілки зашкодила мені.* Левиц. І. 124.

Пíвквартíвка, ки, *ж.* = **Пíвкварта.** *Не здужав голови звести, поки не випив*

півкварті́вки з і́мбером пі́мної го́рілки. Котл. Ен. II. 13.

Півкіпник, ка, *м.* Пятнадцать копеекъ. *Кинувши мерщій півкіпник срібний на одплату.* Мкр. Н. 29.

Півколі́щатко, ка, *с.* 1) Полукругъ. 2) Узоръ въ видѣ полуколеса.

Півко́ло, ла, *с.* Полукругъ. Желех.

Півкондійка, ки, *ж.* Полуендова. Котл. Ен.

Півкоре́чник, ка, *м.* Водяная мельница, въ которой вода падаетъ на колесо на половинѣ его высоты, отчего оно вращается назадъ, т. е. въ сторону, противную движенію воды. Мик. 481.

Півко́шик, ка, *м.* Рыболовный, плетеный изъ прутьевъ снарядъ, родъ корзины съ небольшимъ отверстіемъ, въ которое вгоняется рыба. Вх. Пч. II. 24.

Півку́ля, лі, *ж.* Полушаріе. Желех.

Півме́ртвий, а, е. Полумертвый. *Неначка лежа на постелі півмертві. Федьк. Розбійники зоставили його півмертвого.* Єв. Л. X. 30.

Півмі́сяць, ця, *м.* 1) Половина луны. Желех. 2) Полумѣсяцъ.

Півмі́сячний, а, е. Полумѣсячный.

Півмі́ток, тка, *м.* Мѣра нитокъ: 20, 25—30 пасмъ. Вас. 201. *Лянної пряжі три півмітки.* Котл. Ен. IV. 43. Ум. **Півмі́точок.** Чуб. V. 1141.

Пі́вник, ка, *м.* 1) Ум. отъ **пі́вень.** Чуб. V. 409. 2) Флюгеръ. Чуб. VII. 380. 3) *мн.* Раст. а) Corydalis cava Schweigg. ЗЮЗО. I. 120. б) Iris bohemica. ЗЮЗО. I. 125, в) Iris Pseudacorus L. ЗЮЗО. I. 125. д) Orobus vernus L. ЗЮЗО. I. 130. *Під вікнами насадила Ганна бузку, півників та пі́вонії.* Левиц. I. 23.

Пі́вничок, чка, *м.* Ум. отъ **пі́вень.**

Пі́вніч, ночі, *м.* 1) Полночь. *Нема мого миленького, що карії очі, ні з. ким мені розмовляти, сидя до півночі.* Мет. 2) Сѣверъ. *А там далі, на північ, на високому шпилі стояла церква.* Левиц. Пов. 4.

Пі́вні́чний, а, е. 1) Полуночный. *Пі́вні́чна доба.* Левиц. I. 97. 2) Сѣверный. Брацл. у. *Магнітна стрілка завжди повертається одним кінцем на пі́вні́чну сторону, а другим на південну.* Ком. II. 90. **Пі́вні́чне сяйво.** Сѣверное сіяніе. Левиц.

Півна́к, ка́, *м.* Желѣзный стержень, на который надѣвается **штельва́га.** Лохв. у.

Півня́, ня́ти, *с.* Птенчикъ, пѣтушокъ. Ум. **Півня́тко.**

Півня́чий, а, е. Пѣтушій. Константиногр. у.

Піво́нія, ії, півбнь, ні, півбня, ні, *ж.*=**Пивонія.** О. 1862. VIII. 16. Шух. I. 22.

Півостр'ів, рова, *м.* Полуостровъ. *Півострів Кримський.* К. МХ. 27.

Півпа́нство, ва, *с.* Полуцарство. *Дам тому півцарства, півпанства.* Рудч. Ск. II. 29. *Нема Христа у крулевстві і в півпанстві жадному.* Чуб. III. 378.

Півпа́рубок, бка, *м.* Подростокъ, парнишка. *Гайдамаки по-над яром з ціляку повернули, наганяють півпарубка.* Шевч. 176.

Півполу́кіпок, пка, *м.* Пятнадцать сложенныхъ въ полѣ сноповъ. Kolb. I. 63.

Півп'я́та, *числ.* Четыре съ половиною.

Піврі́к, року, *м.* Полугодье. Гн. II. 253. *За півроку чини.* О. 1862. IV. 105.

Півріччий, а, е. Полугодовой. Желех.

Півріччя, чя, *с.* Полугодіе.

Півсе́ток, тку, *м.* Штука холста около 50 аршинъ (доктей). Желех. *Нехай вони раненько не встає, лляної куделі не спрадає, най великих півсетків ізбиває.* Чуб. V. 801. *Нема Солохи бімть півсеток.* Чуб. V. 59.

Півсо́бино, *нар.* Въ полусѣ. Желех.

Півстя́рток, тку, *м.* Полскирды. *Перевозив... усю пшеницю і наклав високенький півстирток.* Грин. II. 148.

Півсьо́ма, *числ.* Шесть съ половиной.

Півтора́, *числ.* Полтора. *Як ми любилися півтора року.* Чуб. V. 149. *Надуся, як півтора нещастя.* Ном. № 3373. *Що не скаже, то все півтора людського,*—все глупость. Чуб. I. 248.

Півтора́к, ка, *м.* Все мѣрою въ $1^1/_2$. *Півторак бичок. Півторак мішок.* Ум. **Півторачо́к.** *Вивела коника і осідлала, винесла качок і півторачок.* Гол. I. 339.

Півторарічня́к, ка́, *м.* Бычекъ полуторагодовалый. Гн. II. 27. См. **Півторан.**

Півторе́ста, *числ.* Полтораста. *А й у тому судені півтораста молодців.* Чуб. V. 952.

Півторачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **півторак.**

Півторип'я́дний, а, е. Длиной или вышиной въ $1^1/_2$ четверти. Вас. 145.

Півтре́ти, *числ.* Двѣ съ половиной (при сущ. ж. р.). *Півтрети копи.*

Півтре́тя, *числ.* Два съ половиной. Ком. I. 25.

Півтре́тиста, *числ.* Двѣсти пятьдесятъ. КС. 1882. VII. 90.

Півть, ти, *ж.* Большой кусокъ сала съ

пѣлаго бока свинью. *Чтире пѣсті солонины із них наробили.* Гол. II. 507.

Півху́нт, та, *м.* Полуфунтъ. *Купила оце півхунта масличка, а воно у тім півхунтові більш соли, ніж масла.* Харьк.

Півчва́рта, *числ.* Три съ половиной. *Щоб тебе трясла півчварта року, поки витрясе пшениці копу.* Нп.

Півчва́ртаста, *числ.* Триста пятьдесятъ. *Сімсот турків, яничар чотиріста та бідною невольника півчвартаста.* АД. I. 209.

Півчва́рти, *числ.* Двѣ съ половиной (при сущ. ж. р.). *Шукали, гляділи і півчварти неділ.* Чуб. V. 1071.

Пі́вчий, чого, *м.* Пѣвчій. *Ми святою Петра півчі.* Грин. I. 3. *Я вас добре знаю, бо ви півчі.* Левиц. Пов. 29.

Пішо́ста, *числ.* Пять съ половиною.

Пігани́стий, а, е. Пёгій, пестрый. Вх. Зн. 48.

Пігна́ти, *гл.*=**Погнати.** *Полон забрали, далі пігнали.* Чуб. III. 274.

Пігна́тися, *гл.* = **Погнатися.** *Глядіе свити—не вдалася, за волами так пігнався.* Чуб. V. 1015.

Пігну́тися, ну́ся, нешся, *гл.*=**Погнутися.** *Калина пігнулася.* Чуб. V. 563.

Під, по́ду, *м.* 1) Низъ, низменное мѣсто, западина. Херс. Полт. *Перепемща сіла на поду.* Харьк. 2) Основаніе, мѣсто для основанія чего либо, напр. стога, печи и пр. Вас. 180. *Поди під стіжки.* Левиц. КС. 4. 3) Возвышеніе, подмостки, напр. возвышеніе въ мельницѣ, гдѣ находятся жернова. Мик. 481. Часто во мн. ч. *У клуні пшениця на подах була.* Зміев. у. 4) Неподвижное основаніе вѣтряной мельницы. 5)=**Горище.** Kolb. I. 57. **Ум. Пі́док.**

Під, *пред.* 1) Подъ. *Ой під вишнею, під черешнею стояв старий з молодою.* Нп. *Гріх не личком зав'язати та під лавку сховати.* Посл. 2) Къ, подъ. *Татарин... далі вже й під Київ підступав.* ЗОЮР. I. 3. *Він підійшов під віконце та й кличе курочку.* Рудч. Ск. I. 19. 3) Подъ властью. *Буде добре запорожцям і під туром жити.* Нп. 4) У, при, около, подъ. *А вже Палій під Полтавою із Шведом побився.* Макс. 5) Въ, во. *Під той час і брат приходить. Яка з нас під той час минається.* МВ. (О. 1862. III. 46). *Було під робочу пору.* Г. Барв. 325. *Мої ви дочки і зяті кохані! Що з вами діється під сю годину, під сю страшну козацьку хуртовину.* К. ЦН. 186. *Під холеру вони повяли.* Мир. Пов. I. 124. 6) На. *Виряжали нас... в похід під турка.* Грин. II. 209. 7) **Під ногу грати.** Играть въ тактъ. *Музики грали під ногу маршової.* 8) **Під п'я́ну руч.** Подъ пьяную руку. 9) **Під ча́рною.** Во хмелю.

Підбармо́вувати, вую, еш, сов. в. **підбармува́ти, му́ю, еш,** *гл.* Подкрашивать, подкрасить.

Підбармо́вуватися, вуюся, ешся, сов. в. **підбармува́тися, му́юся, ешся,** *гл.* 1) Подкрашиваться, подкраситься. 2) Поддѣльваться, поддѣлаться. *Пластун підбармовується ходом тієї звіряки, яку він... сподівається знайти.* О. 1862. II. 63.

Підбасо́вувати, вую, еш, *гл.*—**кому́.** Поддакивать кому, подольщаться къ кому. Фр. Пр. 23.

Підба́сок, ска, *м.* Баритонъ. *Та що за голос важний! чистий голосний підбасок.* Кв.

Підберéжка, ки, *ж.* Пт.=**Верегуля.** Вх. Пч. II. 12.

Підберéзник, ка, *м.* Порода грибовъ. Лохв. у.

Підбива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **підби́ти, підб'ю́, еш,** *гл.* 1) Подбивать, подбить. *Одступіться, ворони, із щасливої дороги, підоб'ють кониченьки ноги.* Мет. 288. 2) Дѣлать, сдѣлать подкладку. *На козакові шапка бирка, зверху дірка, травою пошита, вітром підбита.* АД. I. 169. **Він лисом підшитий, псом підби́тий.** Хитеръ какъ лисица, золъ какъ собака. Ном. № 3052. 3) О тѣстѣ: *А*) Окучивать, окучить (растенія). *Дівчата... тютюн підбивали.* О. 1861. V. 71. *Я вдень, до обід, гурки підбивала.* Г. Барв. 92. 5) Покорять, покорить, подчинить, поработить. Желех.

Підбива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **підби́тися, підіб'ю́ся, б'ешся,** *гл.* 1) Подбиваться, подняться. *Як підбився сизий голубочок угору високо, та зострівся сизий голубочок з буйними вітрами.* Чуб. *Прокинеться козак, у віконце,—аж підбилось під обід сонце.* Чуб. V. 150. 2) Устать, утомиться. *Пустіть, каже, люде добрі переночувать: дорога далека з неба на землю, я підбився.* Рудч. Ск. II. 22. *Пішки ішли, мішки несли, підбилися, потомилися.* Мил. 155.

Підбитеня́к, ка, *м.* Черный, бѣлыми овчинами опушенный кафтанъ у гуцуловъ. Гол. Од. 72.

Підби́тя, тя, *с.* Подъемъ ноги, сапога. Гол. Од. 15, 25.

Підби́тя, ся. См. **Підбивати, ся.**

Підбитя́к, ка, *м.*=**Підбитня́к**. Гол. Од. 72.

Підбичува́ти, чу́ю, еш, *гл.* 1) Припрять пристяжку. *Важко на гору їхати, треба підбичувати.* 2) Помочь, поддержать. *Чоловік погорів, підбичуйте його. Дощ підбичує кукурузу і всячину.*

Підбі́г, га, *м.* Насѣк. Bombyx rubi. (гусеница). Вх. Пч. І. 5.

Підбіга́ти, га́ю, еш, сов. в. **підбі́гти, біжу́, жи́ш**, *гл.* 1) Подбѣгать, подбѣжать. *Брат піший піхотинець за кіннними біжить-підбігає.* АД І. 114. *Побачили молодиці Козву, зараз підбіли до його і зупинили коня.* Стор. МПр. 52. 2) Только сов. в. Быть въ состояніи бѣжать. *Отам... пасеться полова кобила, вона ніяк не підбіжить, отту і ззіжс.* Рудч. Ск. І. 1. *Медвідь каже: я не підбіжу, як доведеться утікати.* Рудч. Ск. 3) Течь, подтечь. *Під тебе* (вербу) *водиця підбігає, з під тебе коріння вимиває.* Мил. 92. 4) **І підбіг вихор**=**І підвів вихор**. См. **Підвівати**. Мил. 14.

Підбі́гцем, *нар.* Слегка бѣгомъ, почти бѣгомъ. *Їшла, а де і підбігцем, та поки приймла додому.* Кв.

Підбі́й, бою, *м.* 1) Подкладка. Вх. Зн. 48. 2) Покореніе; порабощеніе. Желех. 3) Насѣк. Arctia (гусеница). Вх. Пч. І. 5.

Підбійка, ки, *ж.*=**Підбій** 1. Канев. у.

Підбі́ї, лу, *м.* Раст. *м.* а) Бѣлокопытникъ, Tussilago farfara. Аѳн. 366. Шух. І. 22. б) Petasites vulgaris L. ЗЮЗО. І. 131.

Підбілі́ти. См. **Підбіловати**.

Підбі́ль, лю, *м.*=**Підбіл** а. Вх. Пч. І. 13.

Підбільша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **підбільшати, шаю, еш**, *гл.* 1) Вырастать, вырости, подрастать, подрости. Сим. 203. *Поки маленькі були, в гніздечках сиділи, стали підбільшати, знялись, полетіли* Чуб. V. 853. *Телята вже підбільшали.* Рк. Левиц. *Дерево в лісі підбільшало.* Рк. Левиц.

Підбільшити, ся. См. **Підбільшувати, ся**.

Підбільшувати, шую, еш, сов. в. **підбільшити, шу, ши́ш**, *гл.* Увеличивать, увеличить.

Підбільшуватися, шуюся, ешся, сов. в. **підбільшитися, шуся, ши́шся**, *гл.* Увеличиваться, увеличиться.

Підбіловати, люю, еш, сов. в. **підбілі́ти, лю́, ли́ш**, *гл.* Подбѣливать, подбѣлить.

Підбі́р, бо́ру, *м.* 1) Каблукъ. *Ой устем, молода дівчино, та бумагою двір, ой щоб не помазав молодий козаченько, ні чобіт, ні підбір.* Мет. 68. 2) *мн.* Веревки вверху и внизу выболовной сѣти.

Підбіра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **підібра́ти, підберу́, ре́ш**, *гл.* Подбирать, подобрать. *Вона одною рукою миттю зірвала з пліч хустку, а другою підібрала довгу і чорну, як гайворон, косу.* Стор.

Підбіра́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **підібра́тися, беру́ся, ре́шся**, *гл.* 1) Подбираться, подобраться, подкрасться. *Підбирається під хатнє вікониє* МВ. І. 111. 2) Поддѣлываться, поддѣлаться. *Ольга й Катерина шкідко вивчили і співали їй* (пісню)... *підбіраючись під Палажечин спів.* Левиц. Пов. 252.

Підбі́чний, а, е. Находящійся подъ бокомъ. **Підбічний хлопець**. Мальчикъ, который еще съ матерью спитъ. Ном. № 8605.

Підбічни́ця, ці, *ж.* 1) Жена. *Виняв му Панбіг з лівого боку ребро і зробив му жену підбочницю його.* Гн. І. 10. 2) Наложница. Желех.

Підбі́як, ка, *м.* Длинный **серда́к** на овчинѣ. Шух. І. 139.

Підбо́втати. См. **Підбовтувати**.

Підбо́втувати, тую, еш, сов. в. **підбо́втати, таю, еш**, *гл.* Подбалтывать, подболтать

Підборі́ддя, дя, *с.* 1) Подбородокъ. Мнж. 157. Мир. ХРВ. 114. *Теодося схимила голову, закриваючи носом усе підборіддя.* Левиц. І. 236. 2) Часть уздечки: полоса вокругъ шеи. Вас. 160.

І. Підборі́дь, *нар.* Подъ подбородокъ. *Обнімають її* (перемітку) *попід бороду, підборіддь.* Шух. І. 132.

ІІ. Підборі́дь, роді, *ж.* Сафьянный ремешекъ у гудульской шляпы; проходя подъ подбородкомъ, удерживаетъ шляпу на головѣ. Шух. І. 128.

Підборкати. См. **Підборкувати**.

Підборкувати, кую, еш, сов. в. **підборкати, каю, еш**, *гл.* 1) Подрѣзывать, подрѣзать крылья. 2) Прибирать, прибрать къ рукамъ.

Підборни́й, а, е. 1) Фальшивый, подложный. *Були там купчики проворні, що їздили по ярмарком, і на аричинець на підборній поганий продавали крам.* Котл. Ен. 2) Относящійся къ каблуку. *Шило підборне*—для каблуковъ шило. Вас. 161.

Підборо́док, дка, *м.* 1)=**Підборіддя**. 2) *мн.* Серьги. Серьги подъ клювомъ у пѣтуха. Вх. Пч. І. 14. **Ум. Підборо́дочок**

Підборо́здня, ні, *ж.* Пт.=Веснівка 2. Вх. Пч. II. 8.

Підбрехáти. См. **Підбріхувати**.

Підбре́хач, ча, *м.* Человѣкъ, помогающій лгать. Въ шутку такъ называютъ второго свата, который, при сватовствѣ, своими поддакиваніями и добавленіями помогаетъ товарищу. *Та у нього чимало є чоло, каже перший староста.—Де то чимало? каже підбрехач. У нього усього в багацько.* Кв. I. 194.

Підбрехну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **підбріхувати**.

Підбріхувати, хую, еш. сов. в. **підбрехáти**, брешу́, шеш, *гл.* Привирать, привратъ, помогать во враньѣ. *Я буду починати брехати, а ти підбріхуй.* Кв. I. 194. *Там-той брехав, а ти підбріхуєш.* Фр. Пр. 123.

Підбу́рити, ся. См. **Підбурювати, ся**.

Підбу́рок, рка, *м.* Желѣзный, съ деревянной ручкой, багоръ для вытягиванія изъ воды пойманнаго сома, въ подмогу рыболовному крючку, которымъ обычно ловятъ сома. Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Підбу́рювати, рюю, еш, сов. в. **підбу́рити**, рю, рив, *гл.* 1) Поднимать, поднять, возбуждать, возбудить, подстрекнуть, возмутить. 2) Подливать, подлить. *Жид таки підбурив водиці у горілку.*

Підбу́рюватися, рююся, ешся, сов. в. **підбу́ритися**, рюся, рився, *гл.* Возмущаться, возмутиться (о людяхъ).

Підбува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **підбу́ти**, бу́ду, деш. *гл.* Увеличиваться, увеличиться въ количествѣ, прибывать, прибавляться, прибавиться. Драг. 244

Підва́жити. См. **Підважувати**.

Підва́жувати, жую, еш, сов. в. **підва́жити**, жу, жиш, *гл.* Поднимать, поднять съ помощью рычага. *Воза підважити.* Г. Барв. 177. *Дручок той, що підважують віз.* Чуб. VII. 404. *Дужий: було паровицю плечем підважує.* О. 1862. VIII. 18.

Підва́л, лу, *м.* 1) ? 2) **У підва́л**. Безъ разбору, сплошь. *Зопувала все в підвал.* Сосниц. у.

Підва́лина, ни, *ж.* 1) Толстая балка, составляющая основаніе деревянной стѣны. Чуб. VII. 376, 380. *Підвалини небесного чертогу хитаються, як запалає ґнівом.* К. Іов. 56. 2) Часть ступы. См. **сту́па 2, 3**. Шух. I. 161, 162.

Підва́рок, рку, *м.* Фольварокъ, ферма, мыза. Св. Л. 129. КС. 1884. VIII. 721.

Підвезти́. См. **Підвозити**.

Підверга́ти, га́ю, еш, сов. в. **підверну́ти**, ну, неш, *гл.* Подбрасывать, подбросить; поднимать, поднять вверхъ. *Підверг голову догори.* Гн. II. 139.

Підверед и́тися, джу́ся, ди́вся, *гл.* Подорваться. *Луці явився скарб,—Лука к ньому з мішками. на третій день, підвередившись п'ятаками, умер Лука.* Бор. 19.

Підверну́ти, ся. См. **Підвертати, ся**.

Підверта́ти, та́ю, еш, сов. в. **підверну́ти**, ну́, неш, *гл.* Подворачивать, подвернуть, подворотить, подложить, подсунуть, ворочая. **Під кори́то підверну́ти сту́пу.** Выйти замужъ раньше старшей сестры. *Менша, та раніш піде заміж, підверне старшу під коритo.* Г. Барв. 294. 2)—**під се́бе, собі під спід**. Подчинять, подчинить, покорить. *Всім світом буде управляти, по всіх усюдах воювати, підверне всіх собі під спід.* Котл. Ен.

Підверта́тися, та́юся, ешся, сов. в. **підверну́тися**, ну́ся, нешся, *гл.* 1) Подворачиваться, подвернуться, подогнуться. *Нога підвернулась.* 2)—**до ко́го**. Подходить, подойти хитро. *Коли ж підвернеться до дівчат, то вже ні на кого більш не дивляться, тільки на його.* Кв.

Підвесели́ти. См. **Підвеселяти**.

Підвесели́ти, ля́ю, еш, сов. в. **підвесели́ти**, лю́, ли́ш, *гл.* Подвеселять, подвеселить, развеселить, обрадовать. *Часто в мене самої так ірко на душі, так би рида, щоб мене хто підвеселив.* Г. Барв. 245.

Підвесілок, лку, *м.* Предсвадебный обрядъ въ субботу вечеромъ, на который собираются къ невѣстѣ дружки и родственники. ХС. VII. 427.

Підвести́, ся. См. **Підводити, ся**.

Підвечéрювати, рюю, еш, сов. в. **підвечéряти**, яю, еш, *гл.* Слегка ужинать, поужинать. *Підвечерялм, помолились Богу.* Мнж. 130.

Підвечір, *м.* Время передъ вечеромъ. **На підвечір**. Предъ наступленіемъ вечера. *На підвечір я став у селі.* Федьк.

Підвечíрковий, а, е. Относящійся къ закускѣ предъ ужиномъ. *Підвечіркова доба.*

Підвечíркувати, кую, еш, *гл.* Закусывать между раннимъ полдникомъ и ужиномъ. Сим. 26. Грин. I. 119. *Снідала, обідала—раз їла; полуднувала, підвечіркувала—два їла, вечеряла, підвечіркувала—три їла.* Ном. № 14324. *І думка то була така, щоб підвечіркувать смачненько.* Г. Арт. (О. 1861. III. 110).

Підвечі́рок, рку, *м.* Закуска предъ ужиномъ.

Підвива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **підви́ти, підів'ю́, в'еш**, *гл.* Подвязывать, подвязать. *Перемітку чи рантух підвивають... поверха черленого квітчастою фусткою, зав'язують верх тім'я у один будз.* Шух. І. 132.

Підвиді́ти, джу, диш, *гл.* Подсмотрѣть. Ез. V. 35.

Підви́снти. См. **Підвишувати.**

Підвихну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Стащить, украсть. *Ой чи не підвихнули чого з воза москалі, що ти й приїхав, все мовчиш?* Ном. № 12825.

Підви́шень, шня, *м.* Родъ гриба, Agaricus prunulus. ЗЮЗО. І. 110.

Підви́шувати, шую, еш, сов. в. **підви́сити, шу, сиш**, *гл.* Повышать, повысить. *Ясь підвисив голос і замовк.* Левиц. І. 228.

Підвіва́ти, ваю, еш, сов. в. **підві́яти, ві́ю, еш**, *гл.* Подвѣвать, подвѣять. **Підві́яти кого́.** По нар. повѣрью: охватить вихремъ, отчего человѣкъ болѣетъ.

Підві́дник, ка, *м.* Подводчикъ. *Просив пораненій француз свого підвідника, щоб віз поволі.* Ном. № 12836.

Підві́й, ві́ю, *м.* Родъ болѣзни отъ вѣтра (по нар. повѣрью). Канев. у.

Підві́рок, рка, *м.*—**Підворок.** Борз. у.

Підві́ршувати, шую, еш, *гл.* Класть верхъ на стогѣ. Харьк. г.

Підві́р'я, р'я, *с.* Мѣсто занятое дворомъ, дворъ. *Пішли вівці по підвір'ю.* Мил. 42. *Колись і на моїм підвір'ї буде болото.* Ном. № 4885.

Підві́шувати, шую, еш, сов. в. **підві́сити, шу, сиш**, *гл.* Вѣшать, повѣсить. *Петра засудили: Петра підвісити.* Гн. П. 235.

Підві́я вії, *ж.* Раст. Lilium martagon. Лв. 99. См. **Масло вороняче.**

Підві́яти. См. **Підвівати.**

Підвла́дний, а, е. Подвластный. Харьк. у.

Підво́да, ди, *ж.* Подвода. *Приїхав підводами та й повибірав усю рибу.* Рудч. Ск. II. 173.

Підво́дити, джу, диш, сов. в. **підве́сти́, веду́, де́ш**, *гл.* 1) Подводить, подвести. *Кобзу підвели йк дубу і поставили під тілею.* Стор. МПр. 105. *Він до оцього руло підведе, то хату коло жару суцимить.* Греб. 386. 2) Проводить, провести. *Куди дорога до міста, діочино?...—Я вас зараз підведу, ви тепе здалека.* Гн. І. 90. 3) **Поднимать, поднять, приподнять.** *Узяв колоду за комель, підвів проти себе як свічку.* Мнж. 9. *Маруся підвела очиці вгору.* Кв. *Вона глянула: підведіть мене, добрі люде.* МВ. І. 57. 4) При побѣлкѣ и окраскѣ цвѣтной глиной (стѣны, печи и пр.): проводить, провести бордюръ. Kolb. I. 56. *Зосталося тілько жовтою глиною підвести.* Мир. Пов. II. 80. 5) Подводить, подвести, подвергнуть чему; обманутъ ожиданія. МВ. (О. 1862. III. 68). *Пропади ти лучче сам, що нас усіх підвів.* Рудч. Ск. 6)—**до чо́го, на що.** Подстрекать, подстрекнуть. *Тут і росказали все, до чого копитан мав її підвести.* Кв. *Бодай твоя мати в пеклі зоріла, бо що нас молоденьких на тое підвела.* Чуб. V. 231.

Підво́дитися, джуся, дишся, сов. в. **підве́стйся, ду́ся, де́шся**, *гл.* Вставать, встать, подниматься, подняться, приподняться. *Помомись, Насте, хоч лежачи, Богу, коли не здужаєш підвестись.* Кв *Чоловік і забув про масло, що сидів на йому, та й підвівсь.* Рудч. Ск. II. 168. *Та не встану, мій миленький, не підведуся.* Чуб. V. 581. *Насилу підвівся після хвороби.* ХС. VII. 457.

Підво́дний, а, е. Подводный. Левиц. Пов. 109.

Підво́зити, жу, зиш, сов. в. **підве́зти́, зу́, зе́ш**, *гл.* 1) Подвозить, подвести. *Чого ж ти так далеко стаї? Підвозь ближче!* 3) Провозить, провезти по пути. *Сідай же, я тебе підвезу.* Грин. І. 71. *Станьте ви, братця, коней попасіте, мене підождіте, з собою візьміте, до городів християнських підвезіте.* АД. І. 124. 3) **Підвезти во́за, москаля́.** Поддѣть, обмануть.

Підво́зитися, жуся, зишся, сов. в. **підве́зтйся, зу́ся, зе́шся**, *гл.* Проѣзжать, проѣхать по пути на лошади, въ экипажѣ кого либо. *Як вони доїхали, я й прошуся, щоб вони мене підвезли.—Сідай отам на заднюому возі: і підвезешся, і кобилу панятимеш.* Грин. І. 222.

Підвоєво́дій, дія, *м.* Заступающій мѣсто воеводы, помощникъ воеводы. К. ПС. 5, 75. *Мені Замойського підвоєводій приятель, кум і сват.* К. ПС. 25.

Підвоєво́дський, а, е. Принадлежащій помощнику воеводы. *Увіходе Ст. Хмельчький з підвоєводським почтом.* К. ПС. 33.

Підволіка́ти, каю, еш, сов. в. **підволокти́, лочу́, чеш**, *гл.* 1) Подтаскивать, подтащить, подволочь. 2) **Ніг не підволоче.** Не въ состоянiи идти.

Підволо́джувати, джую, еш, сов. в. **підволо́дити, джу, диш,** *т.* Смачивать. смочить, увлажить. Шух. I. 253.

Підво́лок, лока, *м.* 1) Родъ рогатины, на которой перевозятъ плуги. Чуб. VII. 399. 2) Жердь, которую подкладываютъ подъ возъ въ томъ случаѣ, если въ немъ сломается ось или колесо. Полт. у. Слов. Д. Эвари.

Підволокти́. См. **Підволіка́ти.**

Підворотень, тня, *м.* Сортъ горшка, вышиною отъ 5 до 7 вершковъ. Вас. 181.

Підворотни́й, ного, *м.* Сортъ горшка, вышиною отъ $3^1/_2$ до 5 вершковъ. Вас. 181.

Підворотня́, (ня́ти, *с.?*)=**Підворотень.** Вас. 181.

Підву́сний, а, е — хло́пець. Юноша. *Ще бувши чурою, підвусним хлопцем.* К. Бай. 98.

Підв'яза́ти, ся. См. **Підв'язувати, ся.**

Підв'я́зка, ки, *ж.* Подвязка. *Хоч юмай, та в підв'язках.* Ном. № 5071.

Підв'я́зувати, вую, еш, сов. в. **підв'яза́ти, жу́, жеш,** *т.* Подвязывать, подвязать. *Уже ж мені та докучило сю біду бідувати, ой підв'язавши та червоні сап'янці, до моря мандрувати.* Чуб. V. 938. *Який же мені до цієї спідниці попередник підв'язати?* Черниг. у. *На здобитки, підв'язавши литки.* Ном. № 10322.

Підв'я́зуватися, вуюся, ешся, сов. в. **підв'яза́тися, жу́ся, жешся,** *т.* Подвязываться, подвязаться, опоясаться. *Як писаря не любить, писарь буде паном, обується в мичаки, підв'яжеться валом.* Чуб. V. 1179.

Підв'язь, зі, *ж.* У плотниковъ: мѣсто, гдѣ балка запускается въ столбъ, служащій ей поддержкой. Уман. и Гайсин. у.у.

Підга́йстер, тра, *м.*=**Підгейстер.**

Підгана́ти, ня́ю, еш, сов. в. **підігна́ти, пі́дженý, не́ш,** *т.* Подгонять, подогнать, понукать; торопить. *Хто везе, тою й підганяють.* Ном. № 10338. *Сестра все дою підганяє, щоб швидче їшов.* Рудч. Ск. I. 126.

Підгана́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **підігна́тися, підженýся, не́шся,** *т.* 1) Подгоняться, подогнаться, понукаться. 2) — **вго́ру.** Подрастать, подрости. *Там цвіли квітки, підганялася вгору трава, готова під косу.* Левиц. I. 373.

Підгарбати, баю, еш, *т.* Подтаптывать, подтоптать, подбить подъ ноги. *Дав Бог хлости, що всі кости помаяв і роп і самого духа злою підгарбав під ноги.* КС. 1882. IV. 170.

Підгі́с, су, *м.* Соль, которую выбираютъ изъ солеваренной сковороды послѣ того, какъ уже погасятъ огонь. Вх. Зн. 49

Підгати́ти. См. **Підгачувати.**

Підга́чувати, чую, еш, сов. в. **підгати́ти, чу́, тиш,** *т.* Поправлять, поправить, починить запругу. *Ремяни дорож, підгачувати уребі.* Стор. МПр. 72, 73.

Підге́йстер, тра, *м.* Часть воза: крѣпкая жердь, одинъ конецъ которой прикрѣпленъ къ нижнему концу шворня, а другой къ задней оси; онъ охраняетъ шворень отъ поломки. Чуб. VII. 402.

Підге́йстра, ри, *жс.* = **Підгейстер.** Прилуц. у.

Підге́роть, ти, *ж.*=**Підгейстер.** Рудч. Чп. 249.

Підге́ртя, тя, *с.* = **Підгейстер.** АД. II. 27.

Підгі́бати, баю, еш, *т.* Стащить. *Він у дядька підибав кожух.* Харьк. у.

Підгиля́ти. См. **Підгилювати.**

Підгильни́й, ного. *м.* Мальчикъ, который при игрѣ въ мячъ подбрасываетъ послѣдній для удобнаго удара по немъ палкой. КС. 1887. VI. 459.

Підги́лювати, люю, еш, сов. в. **підгиля́ти, ля́ю, ляш,** *т.* Подбрасывать, подбросить мячъ для удара палкою (**ги́лкою**). КС. 1887. VI. 459.

Підгина́ти, на́ю, еш, сов. в. **підігну́ти, ну́, неш,** *т.* Подгибать, подогнуть, подбирать, подобрать. *Білий сніжок винадає, бурлак ноги підиває.* Чуб. V. 472. *А я поли підиначу сідати на лаві.* Гол. IV. 450. 2) — **хвіст.** Трусить, робѣть.

Підгина́тися, на́юся, ешся, сов. в. **підігну́тися, гнуся, нешся,** *т.* Подгибаться, подогнуться. *Ой пійду я у луг по калину... да пійду я підиначуючись, да пійду я підхиляючись, щоб мені вітпя не підломить.* МУЕ. III. 162.

Підгін, гону, *м.* **На підгін поїхати чуманá́м.** Поѣхать на встрѣчу съ новыми возами для замѣны утомленныхъ.

Підгір, го́ру, *м.*=**Підгір'я.** *Турки й татари підір узяли.* АД. I. 33.

Підгірля, ля, *с.* = **Підгорля.** Рудч. Чп. 250.

Підгірній, я, е. Подгорный, находящійся, живущій у горы. К. Кр. 37. *Вийди, вийди, мила, з хати, ти, дівчино підгірня.* Нп.

Підгірок, рка, *м.* Склонъ горы. *Ой*

на горі, на підгірку сидів голуб з голубкою. Мет. 25.

Підгір'я, р'я, *с.* Подгорье, мѣстность у подошвы горы. Чуб. III. 431. К. МХ. 31. *На луках був сінокос аж до гори, а підгір'я орали під хліб, на горі була толока.* Павлогр. у.

Підгіра́нин, на, *м.* Житель **підгір'я**. Желех.

Підгляді́ти, джу, диш, гл.=**Підглядіти**.

Підгляда́ти, даю, єш, гл.=**Підглядати**.

Підгліба́ти. См. **Підглиблювати**.

Підгліби́ти, лю́, єш, сов. в. **підгліба́ти, блю́, би́ш**, гл. Углублять, углубить бороздку. Богод. у.

Підглу́хий, а, е. Глуховатый. *Підмухим і німим здавався.* Мкр. Г. 10.

Підгляда́ти, даю, єш, сов. в. **підгляді́ти, джу, диш**, гл. Подсматривать, подсмотрѣть. *От баба вибіра пиріжки та на столі кладе, щоб прохолонули, а мисичка підгляділа та за пирі.* Рудч. Ск. II. 6. *Все ходив за ним та підлядав.* Драг. 42.

Підгляда́ч, ка, *м.* Соглядатай. *Писали підглядників.* Єв. Л. XX. 20.

Підгноїти. См. **Підгноювати**.

Підгнобити, нобю́, єш, сов. в. **підгноїти, ною́, їш**, гл. Унаважить, унавозить.

Підгоді́ти. См. **Підгожати**.

Підгодо́вувати, вую, єш, сов. в. **підгодува́ти, дую́, єш**, гл. Подкармливать, подкормить. Грин. III. 365. *Ой матінко-лебідочко! Підгодуй нас хоть трішечки, підгодуй нас, рибачуй нас.* Нп.

Підгодо́вуватися, вуюся, ємося, сов в. **підгодува́тися, дую́ся, ємося**, гл. Подкармливаться, подкормиться.

Підгожа́ти, жа́ю, єш, сов. в. **підгоді́ти, жу́, диш**, гл. Подряжать, подрядить. *Жиди підожають жито возити до Київа.*

Підголи́ти, ся. См. **Підголювати, ся**.

Підго́лювати, люю, єш, сов. в. **підголи́ти, лю́, лиш**, гл. Подбривать, подбрить. *Підголювати чуб.* Сим. 150.

Підго́люватися, лююся, ємося, сов. в. **підголи́тися, люся, лишся**, гл. Подбриваться, подбриться. Грин. III. 499. *Пішов підголився, сідла коня вороного та їде женитись.* Чуб. V. 459.

Підго́нити, ню, ниш, сов. в. **підгіна́ти, женý, неш**, гл. 1) Подгонять, подогнать. *Підігнав воли до воріт, аже вони стали, не хочуть іти.* Харьк. у. 2) Подгонять, подогнать, торопить, поторопить. *А ну піджени вороного, а то їде як неживий.* Зміев. у. *Та ну бо несе швидче!—Чого ти мене підганяєш?* Харьк. 3) Подбивать, подбить. *Підгонити клинем.* Шух. I. 177.

Підго́рілка, ки, *ж.* Пт. Anas ferina Bx. Пч. II. 8.

Підго́рлина, ни, *ж.*=**Підгорля 1**. Вх. Лем. 449.

Підго́рлиця, ці, *ж.* 1)=**Підгорля 2**. Kolb. I. 67. 2)=Пт. **горлач**. Вх. Пч. II. 9.

Підго́рля, ля, *с.* 1) Подгрудокъ у рогатаго скота. Вх. Лем. 449. 2) Нижняя горизонтальная часть арма. Чуб. VII. 405.

Підго́рниця, ці, *ж.* 1)=**Підгорлиця 1**.=**Підгорля 2**. 2) Часть **вéрші** (**тéпра з пру́тя**): мѣсто, куда проплываетъ рыба, пройдя входное отверстіе (**го́рло**). Шух. I. 226.

Підгорну́ти, ся. См. **Підгортати, ся**.

Підгоро́ддя, дя, *с.*=**Підгородня**.

Підгоро́дня, ні, *ж.* Подгородное село, пригородъ.

Підгородна́нин, на, *м.* Подгородній житель. Новомоск. у. (Залюб.).

Підго́рочка, ки, *ж.* Небольшая возвышенность у подошвы горы. *Видно гору, видно підгорочку.* Чуб. IV. 533.

Підгорта́ти, та́ю, єш, сов. в. **підгорну́ти, ну́, неш**, гл. 1) Подворачивать, подвернуть, подгинать. *Сядь, Грицю, коло мене, ще й ніженьки підгорни.* Чуб. V. 56. 2) Подгребать, подгресть. *Підгорни ще жару до горщика.* Окучивать, окучить растеніе. *Підгортають городовину сапою.* Шух. I. 164. Въ кобз. думѣ о бѣгущемъ, который какъ бы подгребаетъ себѣ подъ ноги землю: *Брат піший піхотинець за кінними біжить-підбігає, чорний пожар під білі ноги підортає.* АД. I. 114. 3)—**під кого**. Подчинять, подчинить чьей власти, покорить. *Під себе ми своїх сусід не підортали.* К. Дз. 17. *Спілндрувати ввесь Крим та й підгорнути під короля.* К. ЦН. 221.

Підгорта́тися, та́юся, ємося, сов. в. **підгорну́тися, ну́ся, неш**ся, гл. 1) Подворачиваться, подвернуться, подгибаться, подогнуться. 2) Хитро подходить, подойти, подольститься. *Вони* (жінки) *так і знають, коли прохати об чім своїх чоловіків, то так підгорнуться, підлизуться, що й справді повірниш.* Рудч. Ск. II. 175.

Підготува́ти, ту́ю, єш, гл. Подготовить.

Підгребти́. См. **Підгрібати**.

Підгріба́ти, ба́ю, єш, сов. в. **підгреб-**

ти́, бу́, бе́ш, гл. Подгребать, подгресть. *Ой Івченко молодий васильчики підкосив, а Іськівна молода васильчики підребла.* Грин. III. 231.

Підгрява́ти, зя́ть, гл. безл. Сдѣлаться грязно. *На дворі підгрязило, не дуже добре їхати.* Канев. у.

Підгу́кувати, кую, еш, гл. Покрикивать въ добавленіе къ крику, пѣнію и пр. *Хлопці підкукували, приказували й приспівували.* Левиц. I. 16. *Колісник підкукував... кумі.* Мир. Пов. II. 69.

Підгу́лювати, люю, еш, сов. в. **підгуля́ти, ля́ю, еш**, гл. 1) Преимущ. въ сов. в. Подкутить. *Підгуляв, що й з котиків збився.* Ном. № 11751. *Тепера він підгуляє, на упокої почиває, на похмілля знемаває.* АД. I. 216. 2)—**молодý**. Свадебный обычай въ Борз. у.: послѣ возвращенія въ понедѣльникъ новобрачныхъ изъ церкви, ихъ сажаютъ за столъ и предлагаютъ намазанную медомъ булку: дважды обманываютъ, только дѣлая видъ, что даютъ, а въ третій разъ отдаютъ. Грин. III. 448.

Піддава́ти, даю́, єш, сов. в. **піддáти, дáм, дасúш**, гл. Помогать, помочь приподнять тяжесть. Мнж. 127.

Піддава́тися, даю́ся, є́шся, сов. в. **піддáтися, дáмся, дасúся**, гл. Поддаваться, поддаться. *А я тій журбі та й не піддаюся.* Нп.

Піддáнець, нця, м. 1) Подданный. *Всі його підданці носили латані галанні, дивились на свого царя.* Котл. Ен. IV. 14. 2) Крѣпостной. *Панські підданці.*

Піддáний, а, е. 1)=**Підданець 1.** 2)=**Підданець 2.** *Три пани, два отамани, а один підданий.* Ном. № 1174. *Сухомлинського пана підданий* МВ. I. 41.

Піддáнка, ки, ж. 1) Подданная. 2) Крѣпостная. Ум. **Піддáночка**. *Ой пане, паночку, ведем тобі підданочку.* Мет. 235.

Піддáнство, ва, с. 1) Подданство. 2) Состояніе въ крѣпостной зависимости.

Піддáшок, шка, м. Навѣсъ надъ выходной изъ дома дверью, надъ крыльцомъ. Ум. **Піддáшечок**. Гол. III. 294. *Коли б мені тії малярі,— вимальовала б милою собі... вимальовала б на піддашечку, щоб дивитися як на пташечку.* Мет. 52.

Піддáшня, шня, с.—**Піддашок**. Гол. IV. 353. Шух. I. 105, 187. *Гучно, гучно у світлиці батьки розмовляють; мабо їх сини Настусю в піддашні вітають.* К. Досв. 99.

Піддéржати. См. **Піддержувати**.

Піддéржувати, жую, еш, сов. в. **піддéржати, жу, жáш**, гл. Поддерживать, поддержать. *Безсильною піддержав.* К. Іов. 55.

Піддéрти. См. **Піддирати**.

Підджúгувати, гую, еш, гл. Подстрекать.

Піддивúтися. См. **Піддивлятися**.

Піддивля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **піддивúтися, влю́ся, вишся**, гл. Подсматривать, подсмотрѣть. *Пішли під вікно піддивляться—як вона буде робить.* Рудч. Ск. II. 101.

Піддимка, ки, ж. Названіе мелкихъ луковицъ, сохраняющихся зимою въ избѣ въ мѣшечкѣ **за сво́локом** или надъ печью, а весной высаживаемыхъ; также названіе и выросшаго изъ нихъ лука. Вас. 203. *Цибуля піддимка - засушка.* Грин. II. 21. *Зелена піддимка розросласа.* Левиц. I. 28.

Піддúмок, мка, м. Все копченое. Винниц. у.

Піддира́ння, ня, с. 1) Разореніе птичьихъ гнѣздъ. *Через те піддирання йому й михо сталося: поліз сороку піддирать, гілка вломилась, а він додолу.* Харьк. 2) Выманіе изъ ульевъ сотовъ.

Піддира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **піддéрти, деру́, рéш**, гл. 1) Оббирать, обобрать, разорить птичье гнѣздо. ЗОКР. I. 231. 2) Брать, взять соты изъ ульевъ. (Ведмідь) *забув і бджоли піддирать.* Котл. Ен.

Піддібóчка, чої, ж. Дѣвочка подростокъ лѣтъ 14—15. КС. 1883. XII. 698.

Піддоброви́ти, ся. См. **Піддобровувати, ся**.

Піддоброва́ти, рюю, еш и **піддобрáти, ря́ю, еш**, сов. в. **піддóбрити, рю́, ри́ш**, гл. 1) Сдабривать, сдобрить, подправлять, подправить. *Всяку гутір піддобряла мов медком словами.* Мкр. II. 22. 2) Задабривать, задобрить. *Піп був піддобрений, то й звінчав, хоч літа й не вийшли дівчині.* Волч. у.

Піддоброва́тися, рююся, ешся и **піддобрáтися, ря́юся, ешся**, сов. в. **піддóбрітися, рю́ся, ри́шся**, гл. Заискивать, заискать расположенія. Рудч. Ск. II. 91. *Воно пак добре ближче жити, частіше до батька ходити, піддобруватись, підлещуватись.* Левиц. Пов. 82. *Все дума: як бы то піддобриться під пана.* Г.-Арт. (Q. 1861. III. 81).

Піддовбáти, піддовбтú. См. **Піддовбувати**.

Піддóбувати, бую, еш, сов. в. **піддовбáти, бáю, еш**, и **піддовбтú, бу́, бе́ш**, гл. Подлаблівать, подолбить, подковырять.

Піддражи́ти, жу́, жиш, *гл.*=**Піддрочити.** *Він мене піддражив, то я й зробив так, а без його я б на таке діло не пішов.* Новомоск. у. Залюб.

Піддрочи́ти. См. **Піддрочувати.**

Піддро́чка, ки, *ж.* Подзадориваніе, **Піддро́чу да́ти.** Подзадорить.

Піддро́чувати, чую, еш, сов. в. **піддрочи́ти, чу́, чиш,** *гл.* Подзадоривать, подзадорить. Сим. 213. (Він) *піддрочує товариство на пустощі.* Мир. ХРВ. 360.

Піддру́жба, би, *м.* = **Піддружий.** Федьк. О. 1861. IV. 35.

Піддру́жжя, жя, *м.* = **Піддружий.** *Дружко і піддружжя увійдуть у хату.* Мет. 188.

Піддру́жий, жого, *м.* На свадьбѣ помощникъ **дружка́.** КС. 1883. II. 380. Маркев. 129. *Попереві́язували дружка і піддружого рушниками довгими.* Кв.

Піддру́жка, ки, *ж.* Помощница **дру́жки.** О. 1862. IV. 2, 35.

Піддубе́нь, бня, *м.* Родъ грибовъ, Boletus calopus. Ann. 66.

Піддубо́вик, ка, *м.* Раст. Boletus pachypus Fr. ЗЮЗО. I. 114.

Піддубо́к, бка, *м.*=**Піддубе́нь.** Чуб. V. 1183.

Піддува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **піддути́, ду́ю, еш,** *гл.* Поддувать, поддуть. Шух. I. 284.

Піддулька, ки, *ж.* Одинъ изъ садовыхъ сортовъ груши. ЗЮЗО. I. 133.

Піддужати. См. **Піддужувати.**

Піддужувати, жую, еш, сов. в. **піддужати, жаю, еш,** *гл.* Выздоравливать, нѣсколько выздоровѣть. *Тоді вже я почала піддужувати, а до того була така хвора, що і не підводилася з ліжка.* Верхнеднѣпр. у.

Піддурі́ти. См. **Піддурювати.**

Піддурювання, ня, *с.* Обманъ, обманываніе, надуваніе.

Піддурювати, рюю, еш, сов. в. **піддури́ти, рю́, риш,** *гл.* Обманывать, обмануть, надувать, надуть. *Дивиться—нема нічого: о, піддурили бісові сини.* Рудч. Ск. I. 71. *Як кликали нас вимець вити, то казали мед-вино пити..., а вони нас піддурили та водою напоїли.* Мет. 133.

Піддя́чий, чого, *м.* Помощникъ дьячка. *Зараз по нашого о. Петра та по дяка й піддячого посилай.* Г. Барв. 466. *Наш піддячий любить борщ гарячий, а холодний їсть і холодний.* Нем. № 1242.

Піджа́рити. См. **Піджарювати.**

Піджа́рювати, рюю, еш, сов. в. **піджа́рити, рю, риш,** *гл.* 1) Подогрѣвать, подогрѣть. 2) Поджаривать, поджарить.

Піджи́ва, ви, *ж.* Подкрѣпленіе (пищей). Левч. 107.

Підживи́ти, влю́, вш, еш, сов. в. **піджи́ти, живу́, вш,** *гл.* 1) Оправляться, оправиться, окрѣпнуть. 2) Поправлять, поправить свои обстоятельства, разживаться, разжиться. *Підживив наш Лейба: вже й корівка в йому і конячок пара.* О. 1861. IX. 74.

Підживи́тися, влю́ся, вшся, сов. в. **піджи́тися, вжу́ся, вшся,** *гл.*=**Підживити, піджити 2.** *Після пожежі трохи піджився.*

Піджо́га, ги, *ж.* 1) = **Підпал.** *Без піджоги і вогонь не горить.* Ном. № 3298. 2) Подстрекательство. *Як би не було піджоги, то я з батьком жив би добре.* Рк. Левиц. *Товаришки потішають та піджоги дають.* Св. Л. 94.

Піджо́д, ду, *м.* Поджиданіе, ожиданіе. МВ. II. 120.

Підзамо́ча, ча, *с.* Мѣстность передъ замкомъ. Св. Л. 214.

Підзамчани́н, на, *м.* Житель мѣстности передъ замкомъ. *Не встоять замкові і підзамчане.* К. ПС. 102.

Підзамча́нка, ки, *ж.* Жительница мѣстности передъ замкомъ. *Підзамчанки-молодниці.* К. ПС. 79.

Підзамча́нський, а, е. Находящійся въ мѣстности передъ замкомъ. *Підзамчанські хати.* К. ЦН. 174.

Підземе́лля, ля, *с.* Подземелье. *Вийшли з того підземелля.* Св. Л. 35.

Підземе́льний, а, е=**Підземний.** *Підземельне царство.* Мнж. 44. *У підземельній шахті.* О. 1861. XI. 100.

Підзе́мний, а, е. Подземный. *Освічувши підземні глибокости.* К. Іов. 59. *Заховтів якийсь підземний глас.* Греб. 373.

Підзира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **підзи́рити, рю, риш,** *гл.* 1) Подсматривать, подсмотрѣть. *Деякі підзирали за шалопутами, то кажуть, що вони скачуть.* Новомоск. у. *От він заховавсь десь і підзирає: хто буде хазяйнувать.* Грин. I. 197. 2) Только сов. в. ? = **Підзорити 2.**

Підзо́р, ру, *м.* Подозрѣніе. Закр.

Підзори́ти, рю, ри́ш, *гл.* 1) Замѣтить. *Я її не підзорила, не можу сказати, щоб вона любила хлопців.* Верхнеднѣпр. у. 2) Сглазить? *Ой немає, дідусеньку, та*

вже і не буде: як винала за ворота (курчата), *підзорним люде.* Нп.

Підзо́рний, а, е. Подозрительный. Закр.

Підзіґра́ти, гра́ю, еш, *гл.* Поджать. *Летів крячок на той бочок, ніжки підзіграв.* Мет. 58.

Підзіґра́тися, гра́юся, ешся, *гл.* Поджаться; подвергнуться. *Довий хвіст од сукні підзіґрався.* Левиц. Пов. 208.

Підзіра́ти, ся. См. **Підзірати, ся.**

Підзіна́ти, ся. См. **Підганяти, ся.**

Підзіну́ти, ся. См. **Підгинати, ся.**

Підзіґрі́вати, ва́ю, еш, сов. в. **підзігріти, грію, еш,** *гл.* Подогрѣвать, подогрѣть. (Страву) *мусили підзрівать.* Котл. Ен.

Підіжда́ти, жду́, деш, *гл.* Подождать.

Підійма́ти, ма́ю, еш, сов. в. **підійня́ти, дійму́, меш,** *гл.* 1—3=**Піднімати, підняти 1—3.** *Уюру руки підіймали, кайданами забрязчали.* АД. І. *Підійняла китаечку та й заголосила.* Чуб. V. 375. 4)=**Піднімати, підняти 4.** *Таких людей підіймати наукою до моральної і соціальної рівности з собою.* К. ХП. 9. 5)=**Піднімати, підняти 5.** 6)=**Піднімати, підняти 6.** К. МБ. Х. 5. 7) **На ґлузи, на сміх підійма́ти.** Насмѣхаться, осмѣиватъ, подымать на смѣхъ. *Отак мене на ґлузи підіймають.* Г. Барв. 367. *Стали вдовиченків на сміх підіймати.* Мет. 346. 8) — **піднебе́ння.** Объ опухоли миндалевидныхъ железъ говорятъ въ селѣ, что это **піднебе́ння опа́ло,** почему его должно **підійня́ти,** надавливая снизу пальцемъ и пр Мнж. 158.

Підійма́тися, ма́юся, ешся, сов. в. **підійня́тися, дійму́ся, мешся,** *гл.*=**Підніматися, підняти́ся.** *Дим до неба підіймався.* Шевч. *Скільки ви запорами поля торік?—Вісім десятин толоки та вісім на зяб на овес.—А я підіймаюсь по дев'яти запорати.* Г. Барв. 306

Підійня́ти, ся. См. **Підіймати, ся.**

Підійті́. См. **Підходити.**

Піділлясти, ллю́, ллеш, *гл.*=**Підлити.** *Піділляла руточку дрібними слізоньками.* Грин. III. 524.

Підіпе́рти, пру́, реш, *гл.*=**Підперти.**

Підіплечка, ки, *ж.* Подоплека.

Підіплёчувати, чую, еш, *гл.* Подшивать **підіплечу.**

Підіпхну́ти. См. **Підпихати.**

Підіпра́ти, ся. См. **Підпирати, ся.**

Підісковий, а, е. Относящійся къ **пі́дісну. Підіскове долото.** Долото, которымъ дѣлаютъ желобъ въ оси, чтобы вставить **підісок.** Черк. у.—**залізо.** Желѣзо рѣзкое толстое, употребляемое для **підісків.** Вас. 198.

І. Підісла́ти. См. **Підсилати.**

ІІ. Підісла́ти, ся. См. **Підстилати, ся.**

Підісок, ска, *м.* Пластинка желѣза подъ нижней частью деревянной оси. Чуб. VII. 402. Рудч. Чп. 249.

Підіткну́ти, ся. См. **Підтикати, ся.**

Підітну́ти, ну́, неш, *гл.*=**Підтяти.**

Підітну́тися, ну́ся, нешся, *гл.*=**Підтятися.** *Ніжки їй підітнулись—упала.* МВ. І. 76.

Підіцькну́ти, кну́, неш, *гл.* Подбить? подстрѣлить? *Ген перед шведами своїми Карл із носилок вилядав... Не залобив небіжчик кулі, його що вранці підоцькнули.* Греб. 353.

Під'їда́ти, да́ю, еш, сов. в. **під'їсти, їм, їси,** *гл.* 1) Подъѣдать, подъѣсть. *Вода сосну підмиває, горносталь корінь під'їдає.* Чуб. V. 318. 2) Подкрѣпляться, подкрѣпиться пищей, закусить. *Як не під'їси, то й святих продаси.* Ном. № 12110. *Купи мені що під'їсти.* Чуб. V. 577. 3) Подѣвать, подъѣть. *Заможнього чоловіка то иноді й под'їсть карбованців на кілька і сам же зараз виказне.* О. 1862. І. 30

Під'їдень, дня, *м.* Насѣкомое, подъѣдающее коренья у растеній: медвѣдка. Лохв. у.

Під'їзди́ти, джу́, диш, сов. в. **під'їхати, їду, деш,** *гл.* Подъѣзжать, подъѣхать. *Під'їхав до воїну, дивиться, лежить змій.* Рудч. Ск. І. 109. 2) Подѣвать, подъѣть. *Під'їхали нас братчики так, що тільки ушима стрепенули.* К. ЧР. 360. *Хто кого обдурив, під'їхав, підсів.* Мир. Пов. II. 55.

Під'їжжа́ти, жа́ю, еш, *гл.*=**Під'їздити.** Чуб. V. 399.

Під'їсти. См. **Під'їдати.**

Під'їхати. См. **Під'їздити.**

Підка́джувати, джую, еш, сов. в. **підкадити, джу́, диш,** *гл.* Подкаживать, подкадить, подкурить.

Підказа́ти. См. **Підказувати.**

Підка́зування, ня, *с.* Подсказываніе.

Підка́зувати, зую, еш, сов. в. **підказа́ти, жу́, жеш,** *гл.* Подсказывать, подсказать.

Підка́менець, нця, *м.* Пт. Saxicola. Вх. Пч. II. 14.

Підкан'єлярі́ст, та, *м.* Подканцеляристъ, приказной служитель. *Підканцеляріст із суда.* Котл. НП. 350.

Підка́пок, лка, *м.* Монашеская ками-

лавка. КС. 1883. III. 676. *Чернець... стояв у підпапку.* О. 1861. X. 23. 2)=**Очіпок.** *Подають молодій підкапок; вона його тричи кидає до порога, а тоді таки надівають на голову.* Грин. III. 548.

Підкáпостити, щу, стиш, гл. Подгадить, повредить тайкомъ.

Підкасáтися, сáюся, áшся, гл. 1) Засучить рукава. 2) Подобрать платье, полы платья. Гол. Од. 28.

Підкáт, ту, м. Вырѣзка ниже широкой части прядильнаго гребня. Сумск. у.

Підкидáння, ня, с. Подбрасываніе, подкидываніе.

Підкидáти, дáю, аш, сов. в. **підки́нути, ну, неш,** гл. 1) Подбрасывать, подбросить вверхъ. *Хто вище підкине оцю булаву, то того буде озеро.* Рудч. Ск. I. 61. 2) Подбрасывать, подбросить; подложить, подвинуть; прибавить. *Підкинув його під припічок.* Грин. I. 152. *Дитину підкинути кому. Пішов підкинуть волам сіна.* Шевч. *Був у їх стожок сіна, то чоловік підкине, то воно й зїсть.* Рудч. Ск. I. 39. *А підкинь у грубу ще дров.* 3) Придѣлывать, придѣлать что либо. *Підкинути нову вісь. Підкинути підметки.*

Підкидáтися, дáюся, áшся, сов. в. **підки́нутися, ну́ся, нешся,** гл. 1) Подбрасываться, подброситься, подкидываться, подкинуться вверхъ. *Так його трусить, так трусить пропасниця,—аж угору чоловік підкидається, не влежить.* Харьк. О рыбѣ, выбрасывающейся на поверхность воды: *Сьогодні багато риби підкидається,— он бо, яка здорова зараз підкинулась.* Харьк. 2) Тольк. несов. в. Заниматься подбрасываніемъ *Вишеньками забавляється, яблучками підкидається.* Чуб. III. 292. 3) Подбрасываться, подкидываться, подвинуться. *Тричи на день у нас волам сіно підкидається.* 4) О болѣзни, преимущ. о сыпяхъ, язвахъ: прикидываться, прикинуться, притать. *Підкинулось дике мясо. Підкинулась бешиха.* Змѣев. у.

Підкúдач, ча, м. Подбрасыватель.

Підкидни́й, á, é. Подкидной, незаконный? — **дýрень.** См. Дурень.

Підкидчáта, чáт, с., мн. Маленькіе саночки, которыя при перевозкѣ дерева подставляются подъ тотъ его конецъ, который виситъ съ большихъ саней. Волч. у.

Підки́дьок, дька, м. Подкидышъ. Желех.

Підки́нути, ся. См. **Підкидати, ся.**

Підкі́вка, ки, ж. Подкова на обуви. *У жидівки чорні брівки, високі підківки.* Макс. Ум. **Підківонька, підківочка.** *З ким стояла, говорила,—підківоньки знати.* Чуб. III. 112.

Підкі́сник, ка, м. Лента, вплетенная въ косу. О. 1861. XI. 28. Ум. **Підкі́сничок.** Мет. 199.

Підклáд, ду, м. 1) Подстилка: *Одокія положила сестру на підклад.* Федьк. 2) Потникъ, подкладываемый подъ сѣдло. Шух. I. 78. Вх. Зн. 61. 3) Родъ рыболовнаго сака, растянутаго на 4 угла. Части: **сúвко**—сѣть, **дýги** двѣ палки накрестъ, растягивающія сѣть, **держáн**—древко. Шух. I. 228.

Підкладáння, ня, с. Подкладываніе.

Підкладáти, дáю, аш, сов. в. **підкласти, кладу́, дéш,** гл. 1) Подкладывать, подложить. *А підклала білу ручку під головочку свою.* Чуб. V. 433. 2) Подкладывать, подложить еще. *Буде сіна підкладати, буде вівса підсипати, водицею напувати.* Чуб. V. 942. 3)—**рýки кому, під кóго.** Помогать, помочь кому съ усердіемъ. *Не труди він дивиться, щоб нам руки підкладати, а щоб нас у хабетах своїх держати.* Г. Барв. 500.

Підкладáч, ча, м. Бревнышко, подкладываемое подъ лодку при ея вытаскиваніи. (Стрижевск.).

Підкла́дка, ки, ж. 1) Предметъ, служащій для подкладыванія подъ что нибудь. *Од звірятки до танку й до комори лежать по землі стежкою, збиті докупи, дві дошки на підкладках з колодочок.* Левщ. Пов. 20. 2) Подкладка (одежды). 3) Подошва башмака. Вх. Зн. 49.

Підкла́сти. См. **Підкладати.**

Підкли́кати, ка́ю, аш, сов. в. **підкли́кати, чу, чеш,** гл. Подзывать, подозвать. *Мужик його підкликав, за чубика посмикав.* Нп.

Підклони́ти, ся. См. **Підхиляти, ся.**

Підклоня́ти, ня́ю, аш, сов. в. **підклони́ти, ню́, неш,** гл.=**Підхиляти, підхилити.**

Підклоня́тися, ня́юся, ашся, сов. в. **підклони́тися, ню́ся, нишся,** гл.=**Підхиляться, підхилитися.** *Підклонилися латиненій лязві.* К. Дз. 114.

Підкóва, ви, ж. 1) Подкова. *Пакіть підкований: хазяїн на зіму підкував та й забув вирвати підкови.* Рудч. Ск. II. 17. *Туди тебе зашлють, де волам роги правлять, а кіз кують підковами.* Ном. 2) Желѣзная подбивка на верхней части ярма

(чашовині). Рудч. Чп. 250. **Ум. Підківка, підківонька, підківочка.**

Підковзну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Поскользнуться.

Підкову́вати, вую, еш, сов. в. **підкува́ти, кую́, ку́єш,** *гл.* Подковывать, подковать. *Підкую, Юрку, вороного коника.* Мет. 181.

Підкозо́бель, бля, *м.* Зоол. Cobitis taenia. Вх. Ур. 259.

Підко́л, лу, *м.* Дѣйствіе отъ гл. **підколо́ти.** Харьк.

Підколі́нниці, ниць, *жс. мн.* Родъ шерстяныхъ чулковъ. Вх. Зн. 49. Желех.

Підколо́дник, ка, *м.* = **Підколодь.** Шух. I. 237.

Підколодь, ді, *жс.* Часть **поколодви.** Шух. I. 237.

Підколос, са, *м.*=**Підпалок.** Вх. Уг. 259.

Підколо́тч. См. **Підколювати.**

Підколоти́ти. См. **Підколочувати.**

Підколо́чувати, чую, еш, сов. в. **підколоти́ти, чу́, тиш,** *гл.* Подмѣшивать, подмѣшать въ жидкость.

Підко́лювати, люю, еш, сов. в. **підколо́ти, лю́, леш,** *гл.*—**но́гу.** Укалывать, уколоть, вогнать занозу. *Оце біла та так терниною ногу підколола. Очерет ноги підколює.* ЗОЮР. II. 26.

Підкомо́рій, рія, *м.* Подкоморій, придворный сановникъ (въ старой Польшѣ).

Підкомо́рство, ва, *с.* Должность подкоморія. *Дала йому умія підкоморство.* К. ПС. 83.

Підкопи́тати, ся. См. **Підкопувати, ся.**

Підкопита́н, на, *м.* Штабсъ-капитанъ. Левиц. Пов. 289.

Підко́пування, ня, *с.* Подкапываніе.

Підко́пувати, пую, еш, сов. в. **підкопа́ти, па́ю, еш,** *гл.* 1) Подкапывать, подкопать. *Ось підкопує, мовляли, під ним землю зрада.* К. Псал. 23. 2)—**кого.** Подкапываться, подкопаться подъ кого, вредить, повредить кому. *Свої своїх підкопували і чужому під ноги підвертали.* О. 1862. III 25.

Підко́пуватися, пуюся, ешся, сов. в. **підкопа́тися, па́юся, ешся,** *гл.* Подкапываться, подкопаться. *На улицю не піду і дома не всижу; хиба піду підкопаюсь до дівчини в хижу.* Мет. 116.

Підкорми́ти, ся. См. **Підкормлювати, ся.**

Підкорми́тати, ся. См. **Підкормлювати, ся.**

Підкорми́ти, млю́, миш, *гл.* Подкармливать, подкормить.

Підкорм̀лювати, люю́ся, ешся, сов. в. **підкорми́тися, млю́ся, мишся,** *гл.* Подкармливаться, подкормиться, подкрѣпить силы ѣдой. *Підкормилась трохи тим, що позостawалось од хлопців да дівчат.* Рудч. Ск. II. 158.

Підкороти́ти. См. **Підкорочувати.**

Підкорбчувати, чую, еш, сов. в. **підкороти́ти, чу́, тиш,** *гл.* Укорачивать, укоротить. *Вражі кравці не вводили і каптан підкоротили.* Мет. 114.

Підкоси́ти. См. **Підкошувати.**

Підкоти́ти, ся. См. **Підкочувати, ся,**

Підко́чувати, чую, еш, сов. в. **підкоти́ти, чу́, тиш,** *гл.* Подкатывать, подкотить. *Я колесо підкочу.* Чуб. III. 70. *Підкотили віз під повітку.* Чуб. V. 963.

Підко́чуватися, чуюся, ешся, сов в. **підкоти́тися, чу́ся, тишся,** *гл.* Подкатываться, подкатиться. *Котиться хміль із між горо́да та підкотився під ворота.* Мет. 194. *Під Солодьки підкочувавсь жидівський віз і на йому сидів Антоній Люборацький.* Св. Л. 308.

Підкоша́вати, шую, еш, сов. в. **підкоси́ти, шу́, сиш,** *гл.* Подкашивать, подкосить. *Підкосило, як косою.* Ном. № 1837. *Треба конось попросити василечки підкосити.* Грин. III. 231. *Семен каже—підкосив деркача*—зарѣзалъ косою при косьбѣ. Греб. 402.

Підкрада́ти, даю́, еш, *гл.* Обкрадывать понемногу. О. 1861. IX. 76. *Обідрана зовсім! то на ліки пішло, то брали добрі моде зи якусь копусь то позичку, а то й підкрадали.* Кв.

Підкрада́тися, даю́ся, ешся, сов. в. **підкра́стися, дуся, дешся,** *гл. Підкрадися, щоб злякать.* Шевч. 32. *Він потихеньку туди—аж там мисичка; він підкрався, та хіп її за хвіст.* Рудч. Ск. II. 10.

Підкра́дькою, *нар.*=**Крадькома.**

Підкра́сти, ся. См. **Підкрадати, ся.**

Підкрівний, а, е. Находящійся подъ самой кровлей. Шух. I. 91.

Підкріпи́ти, ся. См. **Підкріплятн, ся.**

Підкріпля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **підкріпи́ти, плю́, пиш,** *гл.* Подкрѣплять, подкрѣпить. *Коли б тебе Господь підкріпив.* Г. Барв. 280.

Підкріпля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **підкріпи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* Подкрѣпляться, подкрѣпиться, закусить. *Сідай,*

діду, старче божий, підкрепись вареним. К. Досв. 37.

Підкроїти. См. **Підкроювати.**

Підкропи́вниця, ці, *ж.* Раст. Fragaria collina. Вх. Пч. II. 31.

Підкро́ювати, кро́юю, єш, сов. в. **підкроїти, кроя́, кроїш**, *гл.* Подрѣзывать, подрѣзать (одежду). *Молодиці підноїли і жупана підкроїли.* Чуб. V. 1119.

Підкрути́ти. См. **Підкручувати.**

Підкру́чувати, чую. єш, сов. в. **підкрути́ти, чу́, тиш**, *гл.* Подкручивать, подкрутить. *Наше діло мірошницьке: підкрутив та й сів.* Ном. № 3114.

Підкува́ти. См. **Підковувати.**

Підку́жник, ка, *м.* Въ снарядѣ для ловли рыбы, наз. **перемет** (см.): тотъ конецъ бивчевки, къ которому привязываютъ поплавокъ. Вас. 188.

Підку́п, пу, *м.* Подкупъ. К. Бай. 68.

Підкупи́ти. См. **Підкуплятн.**

Підкупля́ти, ля́ю, єш, сов. в. **підкупи́ти, плю́, пиш**, *гл.* Подкупать, подкупить. *Підкупляти на піддурювати... на виборах.* К. Кр. 39.

Підку́рювати, ся. См. **Підкурювати, ся.**

Підкури́ти, ся. См. **Підкурювати, ся.**

Підку́рювати, рюю, єш, сов. в. **підкури́ти, рю́, риш**, *гл.* Подкуривать, подкурить, пустить дымъ подъ что нибудь. *Ой чиланочка да воріженька її волю вволила: ой одрізала да русой коси, козака підкурила.* ЗОЮР. II. 255. (Горицвітом) *добре од курячої сліпоти підкурювать.* Чуб. I. 82.

Підку́рюватися, рюю́ся, єшся, сов. в. **підкури́тися, рю́ся, ришся**, *гл.* Подкуриваться, подкуриться. *Підкурюються од бичачки.* Ном. № 8400.

Підку́са, си, *ж.* Искупленіе. Гн. II. 181.

Підкуси́ти. См. **Підкушувати.**

Підкуче́рок, рка, *м.* Помощникъ кучера. *Кучер Хома з підкучерком упорали коней.* Черниг. у.

Підку́шувати, шую, єш, сов. в. **підкуси́ти, шу́, сиш**, *гл.* Искушать, искусить. *Се був панич хороший, повний, чорнявий, красний, сладкомовний, що й мачугу був підкушв.* Котл. Ен. IV. 69. *Підкушують людей на гріх.* Грин. II. 154. *Біда польку підкусила, пішла полька за русина.* Грин. III. 314.

Підлабу́знитися. См. **Підлабузнюватися.**

Підлабу́знюватися, нююся, єшся, сов. в. **підлабу́знитися, нюся, нишся**, *гл.* Подольщаться, подольститься, приволокнуться. *Підлабузнившись до горлиці горобець наче справді запорожський молодець.* Гліб.

Підла́годжувати, джую, єш, сов. в. **підла́годити, джу, диш**, *гл.* Починять, починить. *Підлагодив чоботи. Треба підлагодити воза.* 2) Подготовлять, подготовить.

Підла́годжуватися, джуюся, єшся, сов. в. **підла́годитися, джуся, дишся**, *гл.* 1) Починяться, починиться. 2) Подготовляться, подготовиться.

Підла́джувати, джую, єш, сов. в. **підла́дити, джу, диш**, *гл.* Подправлять, подправить. *Я ворота підлажу, горщок масла ізмажу.* Нп.

Підла́дувати, дную, єш, *гл.* Подлаживаться; ладить Мнж. 189.

Підла́зистий, а, е. Льстивый, вкрадчивый.

Підла́зити, жу, зиш, сов. в. **підлі́зти, зу, зеш**, *гл.* 1) Подлѣзать, подлѣзть подъ что нибудь. *Підліз під лаву.* 2) Подлѣзать, подлѣзть ближе, подползать, подползти ближе. *Він спить, а гадюка до його підлазить—от-от укусить.* 3) Взлѣзать, взлѣзть. *Підліз він вище* (на дереві). Чуб. II. 84. 4) Подходить, подойти лестью. *Вона підлізла до Оксани та й стала їй росказувати, як то коптин її любить.* Кв.

Підла́сий, а, е. Бѣлоброхий. Рудч. Чп. 255. Мнж. 189. *Підласий—сам чорний, а живіт або груди білі.* Черниг. у. *Підласий... віл.* Мир. ХРВ. 84. *А чапелька підласа до весілля маса.*

Підла́систий, а, е.=**Підласий.** *Підластистий віл.*

Підла́ститися, шуся, сишся, *гл.*=**Підластитися.**

Підла́ститися. См. **Підлащуватися.**

Підлата́ти. См. **Підлатувати.**

Підлатка, ки, *ж.* Накладка на полозьяхъ въ саняхъ. Желех.

Підлату́вати, тую, єш, сов. в. **підлата́ти, та́ю, єш**, *гл.* Чинить, починить.

Підла́щуватися, щуюся, єшся, сов. в. **підла́ститися, щуся, стишся**, *гл.* Подлѣзываться, подлѣлаться подъ расположеніе чье, заискивать.

Підле́ва, ви, *ж.* Соусъ. Маркев. 153. *Потім з підлевою імдик.* Котл. Ен. I. 18.

Підле́га, ги, *ж.* Часть воза: одна изъ трехъ жердей, лежащихъ на днѣ кузова подъ доской. Рудч. Чп. 250.

Підле́глий, а, е. 1) Подчиненный. 2) Прѣлый. *Підлеглє борошно.*

Підле́глість, лости, *ж.* 1) Подчиненность, зависимость. 2) Прѣль.

Підле́пливий, а, е. Льстивый, подлиза, подлипайло. Рк. Левиц.

Підле́пний, а, е. 1)=**Підлепливий.** Рк. Левиц. 2) **Підле́пне ши́ло.** Шило для обшивки подошвъ и стелекъ. Вас. 161.

Підле́пчастий, а, е. Узкій, тѣсно обхватывающій. *Підлепчасті штани.* Пирят. у.

Підле́сливий, а, е. Льстивый. Левиц. Пов. 309.

Підле́сливість, вости, *ж.* Льстивость, вкрадчивость. Левиц. Пов. 308. *Чого вона не досяже ласкою, підлесливостю і коханням.* Левиц. I. 313.

Підле́сливо, *нар.* Льстиво.

Підлести́тися. См. **Підлещуватися.**

Підлетіти. См. **Підлітати.**

Підле́щуватися, щуюся, ещся, сов. в. **підлести́тися, щу́ся, сти́шся,** *гл.* Подольщаться, подольститься. *Іванець підлестився до січовиків.* К. ЧР. 191. *Під голоту злюки підлестяться.* К. Бай. 74.

Підлива́ння, ня, *с.* Подливаніе.

Підлива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **підли́ти, ллю́, ллеш,** *гл.* 1) Подливать, подлить, лить понемногу. *Вона сіль тре у макотирі та підливає боршу.* Кв. *Ой там козак коня напуває, а дівчина воду підливає.* Чуб. 2)—**що.** Лить, налить подъ что. *Миленький встає, мене вкриває та двері підливає.* Гол. I. 192. Поливать, полить растеніе. *Де ся діла тая дочка, що садила підливала яворочка?* Чуб. V. 210. *Чи не вийде моя мила рути підливати?* Рудан. I. 15.—**кого.** Поливать, полить кому дорогу чародѣйскимъ зельемъ. *Стежечку йому підливала зіллячком, чарами.* Млак. 99. *Чи я еплила, чи я вбрела, чи мене підлито?* Нп.

Підли́за, зи, *об.* Льстецъ, подлипало. К. Бай. 28.

Підлиза́тися. См. **Підлизуватися.**

Підли́зник, ка, *м.*=**Підлиза** (о мужчинѣ).

Підли́зуватися, зуюся, ешся, сов. в. **підлиза́тися, жу́ся, жешся,** *гл.* Подлаживаться, подольщаться, подольститься. Левиц. I. 502. *Вона така підлизуха: підлижеться, підмоститься.* Зміев. у.

Підли́зуха, хи, *ж.* Подлаживающаяся, заискивающая расположенія. Зміев. у. *Панська підлизуха.* Ном. № 13570.

Пі́длий, а, е. 1) Подлый, низкій. *Підлі чернь корчемна.* К. ЦП. 245. 2) Дурной. *Доброму животові, то й кий не вадить, а підлому, то й пирош вадить.* Ном. № 7159.

Підли́нути, ну, неш, *гл.* Подлетѣть.

Підли́нь, ні, *ж.* У кожевниковъ: верхній слой очищаемой кожи съ корнями волосъ. Вас. 157.

Підлипа́ти, па́ю, еш, *гл.* Прилипать.

Підли́пчастий, а, е. 1) Пристающій, липкій. 2) Тѣсный, узкій, въ обтяжку. *Штани підпичасті.* Мнж. 189. *Підпичаста галява.* Полт. г.

Підлиси́куватися, куюся ешся, *гл.* Подольщаться. *Чого се ти підлисикуєшся? Шкода! не дам!* Полт. у. Слов. Д. Эварн.

Підли́стник, ка, *м.* Раст. Asarum europaeum L. ЗЮЗО. I. 113.

Підли́ти. См. **Підливати.**

Підлиця́тися, ця́юся, ешся, *гл.*=**Підлещуватися.** Рудч. Ск. II 75. *Він і підмилюється: я, каже, буду в вас царем.* ЗОЮР. II. 50.

Підлі́жки, *мн.* Большіе камни, которые при постройкѣ хаты подкладываются подъ основныя бревна стѣнъ, если мѣсто не ровное. Шух. I. 88.

Пі́длісок, ску, *м.* Раст.: а) Лѣсная фіалка, Viola mirabilis L. ЗЮЗО. I. 141. б) Душистая фіалка, Viola odorata L. ЗЮЗО. I. 141. в) Anemone hepatica (Hepat triloba). Вх. Пч. I. 8.

Підлітати, та́ю, еш, сов. в. **підлетіти, лечу́, ти́ш,** *гл.* 1) Подлетать, подлетѣть. *Підлетіла мастівонька до свою гнізда.* 2) Подниматься, подняться въ воздухъ. *Знявся орел і високо-високо вгору підлетів. До сонця а ні підійти, а ні підлетіти не можна.* Ком. I. 18. 3) Пролетать, пролетѣть немного. *Стали ловить ятлика; от-от піймають, а він і підлетить трошки.* Грин. I. 146. *Як тобі, да тетірко, по пожогу да не гілко? Де пожар погорить,—крильцями підлечу; де трава вийня, - ніжками підбіжу.* Мет. 221. 4) Съ отрицаніемъ с. в.: быть не въ состояніи летѣть. *Уже й не підлетить сокіл, знеміся, сів.*

Підлі́ток, тка, *м.* Подростокъ. Св. Л. 103. Ум. **Підлі́точок.** *Упорались... старий батько на діток гукає,—орел орлят підлі́точків докупи збіра.* Мордв.. К. 45.

Підлі́шок, шка, *м.* Однолѣтній ростокъ посаженнаго орѣховаго зерна. Желех.

Підлі́щки, ків, *мн.*=**Підліски.** См. **Підлісок.** Вх. Пч. I. 8.

Підлоб'я, б'я, *с.* Подлобье. *А Медузи злющі очі в підлоб'ї склепились.* К. МБ. III. 252. **З підлоб'я.** Исподлобья. *Глянувши з підлоб'я на козаків.* Стор. МПр. 130.

Підло́га, ги, *ж.* 1) Дощатый полъ. Шух. I. 174. Грин. II. 102. *А в нашого свата у хаті підлога.* Гол. IV. 447. *Жаба седіла під підлогою.* Чуб. II. 47. 2) Въ ткацкомъ станкѣ (**кро́снах**): два передніе и два задніе столба (**ко́ники**), соединенные боковыми планками. Шух. I. 254.

Підлоґо́ння, ня, *с.* Подхвостникъ при сѣдлѣ. Миж. 189.

Підло́же, жа, *с.* Низкая длинная деревянная скамья, служащая кроватью гуцулу древосѣку въ его зимней лѣсной хатѣ. Шух. I. 174.

Підложи́ти, жу́, жиш, *гл.*=**Підкласти**. *Що ж будеш робить! оню не підложиш.* Ном № 2438. *Січня вскубну та вовикам підложу.* Г. Барв. 307.

Підло́жниця, ці, *ж.* Наложница. Шевч. II. 179.

Підлу́бник, ка, *м.* Кусокъ кожи на задникѣ сапога. Волч. у. (Лобод.).

Підльо́дний, а, е. Находящійся или производимый подо льдомъ. Поп. 98.

Підлюбля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Долюблять. *Наша земля підлюбляє ній.* Черк. у.

Підляга́ти, га́ю, еш, сов. в. **підляга́ти, ля́ю, жеш,** *гл.* Подчинятся, подчиниться. К. Кр. 36. *Ми підлягли очарованню христіянської любови.* К. XII. 14.

Підля́щ, щá, *м.* Молодая рыба Abramis brama (Cuv). Брауп. 25.

Підмага́ти, га́ю, еш, сов. в. **підмогти́, можу́, жеш,** *гл.* 1) Помогать, помочь. 2)—**кого**. Поддерживать, поддержать. *Якось розважить мене, підможе мене та думка, що вільно мені.* МВ. (О. 1862. III. 77).

Підмáзати. См. **Підмазувати**.

Підмáзування, ня, *с.* Подмазываніе. Мир. Пов. II. 56.

Підмáзувати, зую, еш, сов. в. **підмáзати, жу, жеш,** *гл.* 1) Подмазывать, подмазать. *Треба підмазати, жеб не рипів.* Ном. № 7397. 2) Давать, дать взятку. *Дарма праця: я не підмазував—нічого в суді не зроблять.*

Підмáйстер, стра, *м.* Подмастерье.

Підмальо́вувати, вую, еш, сов. в. **підмалюва́ти, лю́ю, еш,** *гл.* Подкрашивать, подкрасить. *Достая палітру з красками і пензель, підмальовує, як там швець надрядав.* Кв.

Підмани́ти. См. **Підманювати**.

Підманта́чити. См. **Підмантачувати**.

Підманта́чувати, чую, еш, сов. в. **підманта́чити, чу, чиш,** *гл.* Слегка точить, поточить косу. Херс. у.

Підману́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Підманити**. *Ти ж мене підманула, ти ж мене підвела.* Мил. 102.

Підма́нювати, нюю, еш, сов. в. **підмани́ти, ню́, ниш,** *гл.* Соблазнять, соблазнить, сманивать, сманить; одурачивать, одурачить. Чуб. V. 1082. *Своїм личком блискеньким все підманює.* КС. 1883. I. 217. *Ні, ходім та й ходім!—Як стала просить, так таки підманила.* Рудч. Ск. II. 52.

Підмаре́нник, ка, *м.* Раст. Galium rubioides L. ЗЮЗО. I. 123.

Підмасте́рок, рка, *м.* Подмастерье. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Підмасти́ти. См. **Підмащувати**.

Підма́щувати, щую, еш, сов. в. **підмасти́ти, щу́, сти́ш,** *гл.* Подмазывать, подмазать.

Підмези́нний па́лець. Безымянный палецъ. Зміѣв. у.

Підмі́рти, підмі́рмо́, рте́, *гл.* Перемереть. *Люду підмерло багато.*

Підмо́т, ту, *м.* 1) Грядка. Шух. I. 164, 112. 2) Конопляникъ. Вас. 199. Ум. **Підмо́тець**.

Підмо́тець, тця, *м.* 1) Ум. отъ **підмот**. 2) Цвѣтникъ. Шух. I. 112.

Підмива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **підми́ти, мию, еш,** *гл.* 1) Подмывать, подмыть. 2) О текущей водѣ: подмывать, подмыть. *Підмила корінь бистра вода.* Чуб. V. 587. *Тече річка невеличка, підмиває кручі.* Лукаш. 55.

Підмива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **підми́тися, мию́ся, ешся,** *гл.* 1) Быть подмываемымъ, подмытымъ. 2) О текущей водѣ: подмываться, подмыться подъ что. *Животворний струмочку, втіхо мого домочку! Біжи-лийся з Підгірря на ті любі поділля... до потомків витязьких одномовців боянських, під їх села підмийся, круг садочків обвийся.* К. Дз. 105. 3) Только сов. в. Необѣшать? *Парубок підмився прикрить гріх—взяти її за себе.* О. 1862. II. 57.

Підми́ла, ли, *ж.* Илъ. Вх. Уг. 259.

Підми́тва, ви, *ж.* Подмываніе; вода, которой подмываютъ. *Миють також стіни, доки сячаг підмитва.* МУЕ. III. 42.

Підми́ти, ся. См. **Підмивати, ся**.

Підмісити, щу́, сиш, *гл.* Подмѣсить. *Гмини мало підміси.*

Підмі́тати, та́ю, еш, *гл.* Подметать. *Буду хату підмітати, малі діти колихати.* Чуб. V. 833.

Підмішáти, шаю, еш, *гл.* Подмѣшать.

Підмо́ва, ви, *ж.* Подговоръ, наущеніе, подстрекательство. *Ти, дівчино, ти подобна, не здавайся на підмову, будеш добра.* Чуб. V. 355. **До підмо́ви, на підмо́ву да́тися.** Поддаться, уступить подговору, наущенію, позволить себя подговорить. *Дяк неборак на підмову дався.* Чуб. V. 1080. *Дайся, дівча, мені на підмову, виведу тя з ниву на дорогу.* Гол. I. 107. Ум. **Підмо́вонька, підмо́вочка.**

Підмо́вити, ся. См. **Підмовляти, ся.**

Підмовля́ння, ня, *с.* Подговоръ, подущеніе. *Баатились підмовляням на переклюб моду.* К. ХП. 46.

Підмовля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **підмо́вити, влю, вишь,** гл. Подговаривать, подговорить, подстрекать, подстрекнуть, на ущать. *Жить до себе давно уже підмовляе.* Котл. НП. 380. *Козак коня напуває, дівчиноньку підмовляе: мандруй, мандруй, дівча, з нами, літше буде, як у мами.* Чуб. V. 335.

Підмовля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **підмо́витися, влюся, вишся,** гл. Поддѣваться, поддѣлаться словами. *Вона підмазуха: і підможеться, і підмовиться до його.* Зміев. у.

Підмо́вонька, підмо́вочка, ки, *ж.* Умотъ **підмова.**

Підмо́га, ги, *ж.* Помощь, пособіе. *Підмогу вам готуємо.* К. Досв. 117. *Нещасному—підмога його друзі.* К. Іов. 14.

Підмогори́чити. См. **Підмогоричувати.**

Підмогори́чувати, чую, еш, сов. в. **підмогори́чити, чу, чиш,** гл. Подпаивать, подпоить могорычемъ.

Підмогти́. См. **Підмагати.**

Підмогти́ся, жу́ся, жешся, гл. Поправить свои обстоятельства. *Запрацюю шось, підможуся, та візьму таки Наталю.* МВ. I. 151.

Підмо́жка, ки, *ж.*=**Підмога.** *Усе думала, що він своїм коханням мені на життя підможку дасть.* Г. Барв. 277.

Підмока́ти, каю, еш, сов. в. **підмо́кнути, ну, неш,** гл. Подмокать, подмокнуть.

Підмолодь, ді, *ж.* Молодь, пивныя дрожжи.

Підморгну́ти. См. **Підморгувати.**

Підмо́ргувати, гую, еш, сов. в. **підморгну́ти, ну́, нёш,** гл. Подмигивать, подмигнуть. *Прийшла, Ірисі підморгнула, черкнули разом в хижку вдвох.* Котл. Ен.

Підмости́ти, ся. См. **Підмощувати, ся.**

Підмостка, ки, *ж.* 1) Подмостки. *Серед церкви поставили високі підмостки.* Левиц. Пов. 48. 2) Подставка, всякій предметъ, подставленный, подложенный подъ другой для поддержанія его, напр.: дощечка, подложенная подъ болѣе короткую ножку стола. *Підмостку треба під ніжку найти, а то стіл хитається.* Константиногр. у.

Підмо́тувати, тую, еш, сов. в. **підмота́ти, таю, еш,** гл. Подматывать, подмотать. (Перстінь) *здоровий, як каблучка: щоб надіти, прийшлося прядівом підмотати.* Мир. Пов. I. 124.

Підмочи́ти. См. **Підмочувати.**

Підмо́чувати, чую, еш, сов. в. **підмочи́ти, чу́, чиш,** гл. Подмачивать, подмочить.

Підмощу́ати, щаю, еш, гл.=**Підмощувати.**

Підмощу́атися, щаюся, ешся, гл.=**Підмощуватися.** *В се врем'я Юпітер підпивши, з нудьги до жінки підмощавсь.* Котл. Ен.

Підмо́щувати, щую, еш, сов. в. **підмости́ти, щу́, стиш,** гл 1) Подмащивать, подмостить. *І підмощувала, і сама доставала, так яблучька все вгору.* Рудч. Ск. II. 52. 2) Подкладывать, подложить.

Підмо́щуватися, щуюся, ешся, сов. в. **підмости́тися, щу́ся, стишся,** гл. 1) Подсѣдать, подсѣсть, подбираться, подобраться. *І саме в міру підмостився,—в висок Дареса затопи.* Котл. Ен. 2)—під кого. Подольщаться, подольститься къ кому, умаслить кого, задобрить кого. *А щоб поставить на свое, то баатирь не поскупився. під кого треба підмостився, засичав тих і сим дав.* Мкр. Г. 44. *Вона така підлизуха: підможеться, підмоститься.* Зміев. у.

Підмуро́вувати, вую, еш, сов. в. **підмурува́ти, ру́ю, еш,** гл. Дѣлать, сдѣлать основаніе стѣны, фундаментъ.

Підму́рок, рку, *м.* Основаніе стѣны, фундаментъ. Св. Л. 26.

Підмурува́ти. См. **Підмуровувати.**

Піднебе́ння, ня, *с.* 1) Небо, Palatum durum. Грин. II. 329. *Та так учепиться за язик, то за піднебення, що ніякою силою її й не відірвеш.* Кв. 2) Сводъ въ печи; также въ гончарной. См. **Сльози.** Вас. 193, 180.

Піднебе́сний, а, е. Поднебесный. *По піднебесних горах... літав.* К. ЦН. 219.

Підневіди́ти. См. **Підневіжувати.**

Підневіжувати, жую, еш, сов. в. **підневіди́ти, джу, диш,** гл. Поддѣвать, поддѣть, подводить, подвесть. О. 1862. I. Библіогр. 67. *Таке мене підневідило, наче*

чорт штурхнув мене: піди та вкрадь. Херс. г. *Хотіли стареньких підневідить.* Сим. 206.

Підневóлити. См. **Підневоловати.**

Підневóлювати, люю, еш, сов. в. **підневóлити, лю, лиш,** гл. Покорять, покорять, подчинять, подчинить. *Та відьма підневолена мені.* К. НС. 48.

Підні́сти, ся. См. **Підносити, ся.**

Підні́ʼя, бʼя, *с.*=**Підне́бення** 1. Вх. Уг. 259.

Підніжжя, жя, *с.* 1) Подножье. *І у підніжжя її місяць дано.* Чуб. III. 254. 2) Разножки между ножками стола. Шух. II. 99. 3) См. **Звіщин.** МУЕ. III. 14. 4) Подножка в **ступі.** Шух. I. 162.

Підні́жка, ки, *ж.* 1) Подножка, педаль къ ткацкомъ станкѣ. Вас. 165. МУЕ. III. 16. 2) *мн.* Въ огорожѣ: камни, подложенные подъ нижнее бревно, чтобы оно не гнило, лежа на землѣ. Шух. I. 74.

Підні́жок, жка, *м.* Подножье. *Святий Сіон його підніжок.* К. Псал. 2) Подножка у экипажа. 3) Холопствующій, раболѣпный человѣкъ. *Підніжок твій я і підданець, із слуг твоїх посліднійланець.* Котл. Ен. VI. 53.

Підніма́ти, ма́ю, еш, сов. в. **підня́ти, німу́, неш,** гл. 1) Поднимать, поднять. *Прийхала мила, в головочках сіна, да й підняла китавчку да й заголосила.* Мет. *На заробітки, піднявши митки.* Ном. № 11322. *Щоб тебе горою підняло!* Поднимать, поднять съ одра болѣзни, вылѣчить. *Коли б Він, милосердний, хоч нашого вікарою підняв, що лежить недуж.* Св. Л. 126. 2) Воздвигать, воздвигнуть. *Бог зможе з сього каміння підняти дітей Авраамові.* Св. Мт. III. 9. *Дай нам... народній дух з занепаду піднять.* 3) Поднимать, поднять (крикъ, шумъ). *Народ зійшовсь та гук такий підняв, мов цілину п'ять плугів орють.* Греб. 382. 4) Возвышать, возвысить. См. **Підіймати.** 5) Побуждать, побудить. *Ти підняв мене зруйнувати його марно.* К. Іов. 6)—**дýха.** Воодушевлять, воодушевить. См. **Підіймати.** 7)—**на глýзи, на сміх.** Подымать, поднять на смѣхъ. См. **Підіймати.**

Підніма́тися, ма́юся, ешся, сов. в. **підня́тися, німу́ся, нешся,** гл. 1) Подниматься, подняться. *Сонце піднялося високенько.* Левиц. *По всьому селі піднявся галас.* Левиц. *Ой встанькмо, підіймімось.* Лукаш. *Як підніметься кашель та й розсоровий.* Кв. 2) Подниматься, подняться, встать. *І догори піднявсь у мене волос.* К. Іов. 3) Подростать, подрости, вырости. *І дочка у їх росла, уже чимала піднялась.* Шевч. 4) Подниматься, подняться, возвышаться, возвыситься. *І ти, Капернауме, що аж до неба підняся, аж у пекло провалишся.* Св. Л. Х. 15. *Дух народній поти не підніметься, поки моде просвіщені не звійдуть у народню сем'ю підношення братами.* К. (О. 1862. III. 24). 5) Браться, взяться за какое либо дѣло. *Піднялась охочим сергем Івга до підпомоги.* Г. Барв. 249. 6) **Світ йому вгóру піднявсь.** Легко и вольно ему сдѣлалось. *Дякую вам з душі, з серця! Аж світ мені піднявся вгору! Одродили ви мене, рідна матінко!* МВ. (О. 1862. III. 49). *Дома такий тихий, не чуляв, мало й говорить, а вийде в степ,— другий чоловік, неначе світ йому вгору піднявсь.* МВ. I. 65.

Підня́ток, тку, *м.* = **Підняття.** Бант. 11.

Підня́ття, тя, *с.* Поднятіе; возвышеніе. Левиц. I. 257.

Під́о, пред.=**Під.** *Під́о мною татари стоялн.* Чуб. V. 386.

Під́о... Всѣ глаголы, начинающіеся приставкой **під́о...** см. **Під́і...**

Під́обідання, ня, *с.* Время предъ обѣдомъ. *Все тута по нічачому: що снідання в підобідання, а обід аж як полудню.* Грин. III. 493.

Під́озрóнний, а, е. Заподозрѣнный, подозрительный, вызывающій подозрѣніе. Лохв. у. *Се вже я чув у самому городі Острозі від людей статечних, мовляв, віри годних і не підозрених.* К. ЦН. 225.

Під́оврити, рю, рив, гл. Заподозрить; примѣтить. *Підозрили вони, що він краде, та й стали доглядати.* Константиногр. у.

Під́óйма, ми, *ж.* 1) Рычагъ. 2) Подставка, служащая для поддержанія дышла, чтобы оно не падало на землю. Kolb. I. 67. 3) Снарядъ въ мельницѣ, которымъ поднимается **кобилиця,** а съ нею и **веретено** съ верхнимъ жерновомъ. Черниг. у. Мик. 481. См. **Підньом.** 4) Раст.: a) Geranium plenum. Шух. I. 21. б) Geum montanum. Шух. I. 99. в) Tormentilla erecta. Шух. I. 22. г)—**челядúнська.** Sanicula europaea. Шух. I. 22.

Під́ок, дка, *м.* Ум. отъ **під.**

Під́опасáне, ня, *с.* Нижняя часть деревянныхъ стѣнъ гуцульской церкви. Шух. I. 116.

Під́опліка, під́оплічка, ки, *ж.*=**Під́іплечка.** Мнж. 159.

Підопліче, чя, *с.*=**Підопліка**. Шух. I. 153.

Підора́ти, рю́, реш, *гл.* 1) Вспахать немного. 2) Подрѣзать плугомъ.

Підосі́нник, ка, *м.* Раст. Agaricus emeticus. Брацл. у.

Підосі́нь, ни, *ж.* Начало осени. Харьк.

Підоте́ватися, влюся, вишся, *гл.* О травѣ: отрасти, подняться послѣ косьбы. *Трава підотавилася.* Лубенск. у.

Підотама́нчий, чого, *м.* Помощникъ атамана, старшаго. напр. у досвітчаного ота́мана. Васильк. у.

Підохо́тити. См. **Підохочувати**.

Підохо́чувати, чую, еш, сов. в. **підохо́тити, чу, тиш**. *гл.* Придавать, придать охоты, желанія. *Мене се підохотить.* Г. Барв. 230. Мир. Пов. I. 146. *Я ж йою всяк було підохочую добре й вірно служити.* Г. Барв. 245.

Підо́шва, ви, *ж.* 1) Подошва. *Скіра на чоботи, язик на підошви.* Ном. № 2905. 2) Дно въ суднѣ (Черк. у.), въ плоскодонной лодкѣ. Вас. 161. Мнж. 181. 3) Подставка; основаніе **мотовила**. Вас. 201.

Підпавок, вка, *м.* = **Перепел**. Вх. Зн. 446.

Підпада́ти, даю́, еш, сов. в. **підпа́сти, падý, дéш**, *гл.* 1) Падать понемногу, прибавляться, прибавиться. *Сніг підпадає потроху.* 2) Падать, пасть подъ что. *То він біжить, підбігає і пожар під ноги підпадає.* КС. 1882. XII. 499. 3) Только сов. в.—**на**. Походить, быть похожимъ. *Прізвище підпада на щось з їжі.* Лебед. у. 4)—**під**. Подчиняться, подчиниться. 5)—**під ви́сл**. Нравиться, понравиться. *Ой ти мені, вражий сину, під мисленьки не підпав.* Чуб. V. 843.

Підпа́л, лу, *м.* 1) Растопка; матеріалъ для растопки. *Візьми сухого мху на підпал. Без підпалу і дрова не горять.* Ном. № 3298. 2) Поджогъ.

Підпала́йка, ки, *ж.*=**Підпалак**. Вх. Лем. 449.

Підпала́к, ка, *м.* Перепелъ. Вх. Лем. 449.

Підпала́кати, каю, еш, *гл.* = **Підпідомкати**. Вх. Лем. 449.

Підпа́лий, а, е. ? *Вони великі, підої шерсти, аж підпалі.* Сим. 213.

Підпалі́ти, ся. См. **Підпалювати, ся**.

Підпалкува́ти, кую́, еш, *гл.*=**Підпалакати**. Вх. Лем. 449.

Підпа́лля, ля, *с. соб.* Тонкія щепки для растопки. Вх. Лем. 449.

Підпа́лок, лка, *м.* 1) Родъ плоскаго хлѣба. О. 1861: XI. Св. 67 2)=**Підпал 1 ?** *Лоша вовчий підпалок.* Ном. № 10237. 3)=**Підпалак**. Вх. Лем. 449.

Підпа́лювання, ня, *с.* Поджиганіе. К. Кр. 11.

Підпа́лювати, люю, еш, сов. в. **підпали́ти, лю́, ли́ш**, *гл.* Поджигать, поджечь; растапливать, растопить. *Добре вогонь горить, як в чим підпалити.* Ном. *Підпалили сосну від споду до верху.* Чуб. V. 394. *Підпалив у печі, гріє окропи.* Рудч. Ск. I. 137.

Підпа́люватися, лююся, ешся, сов. в. **підпали́тися, лю́ся, лишся**, *гл.* Поджигаться, поджечься; загораться, загорѣться отъ поджиганія. *Підпалював, підпалював у печі,—не підпалюється, часне.* 2) Схватить воспаленіе легкихъ (о лошади). *Не дай жінки на весілля, нікому кобили... Бо кобила тобі здоєне, або підпалиться.* Чуб. V. 1066.

Підпа́нок, нка, *м.* Служащій у барина, въ экономіи. *Не так пани, як підпанки.* Ном. *Панам, підпанкам і смуам давали в пеклі добру хльору.* Котл. Ен.

Підпа́рити, ся. См. **Підпарювати, ся**.

Підпарубо́чий, чого, *м.* Молодой парень, подростокъ. К. ДС. 4. *Двоє хлопців підпарубочих.* Г. Барв. 8. *Зараз скочили підпарубочі, що напоготові стояли.* Федьк. *Вмер тоді, як я ще підпарубочим був.* Кв.

Підпаруна́ти, ру́ю, еш, *гл.* Подобрать пару. *До мене був підпарований, що і жінка така, і мир було таке, однакове, як у мене.* Г. Барв. 405.

Підпа́рювати, рюю, еш, сов. в. **підпа́рити, рю, риш**, *гл.* Подогрѣвать, подогрѣть снизу (дедъ). Сим. 147.

Підпа́рюватися, рююся, ешся, сов. в. **підпа́ритися, рюся, ришся**. О полѣ: быть заранѣе вспаханнымъ и вывѣтриться. *Ти дуже пізно ореш... земля не підпариться, то й не буде в тебе гарного жита.* Г. Барв. 332.

Підпа́сач, ча, *м.*=**Підпасич**.

Підпа́сич, ча, *м.* Помощникъ пастуха. ЗОЮР. II. 80..

Підпа́сичик, ка, *м.* Небольшой хлѣбецъ, который даетъ каждая хозяйка пастуху при первомъ весеннемъ выгонѣ скота въ поле. Екатеринос. у. Слов. Д. Эварн.

Підпа́сти. См. **Підпадати**.

Підпа́стися, суся, сéшся, *гл.* 1) Наѣсться немного, насысь. 2) Наѣсться немного. *Ну, моя дитиночко, підпасись.* КС. 1882. IX. 459.

Підпекти́. См. **Підпікати.**

Підпе́ньок, нька, *м.*=**Опеньок.** *Пішов дід по гриби, баба по підпеньки.* Гол. III. 478.

Підперезáти, ся. См. **Підперезувати, ся.**

Підпе́рти, ся. См. **Підпірати, ся.**

Підпе́ртя, тя, *с.* Поддержка, помощь. *На підпертя йому убозтва.*

Підпива́ти, ва́ю, ва́ти, св. в. **підпи́ти, підіп'ю́, п'єш,** *гл.* Подкучивать, подкутить, выпивать, выпить. *Ой п'ють вони, підпивають, Касю їхать підмовляють.* Чуб. V. 909. *Як підоп'ють вродливі жіночки, дак танцюватимуть і чоловіки.* К. ПС. 22. *Став лях бутирлак дорогій напитки пити-підпивати.* АД. I. 212.

Підпи́лий, а, е. Выпивший, охмелѣвшій. *Еней хоч трохи був підпилий.* Котл. Ен. II. 9. *А вже підпилий як засне, то хоч коти гармати.* Шевч.

Підпи́лок, лка, *м.* Напильникъ.

Підпи́лювати; люю, ва́ти, св. в. **підпили́ти, ли́ю, ва́ти,** *гл.* Подпиливать, подпилить.

Підпис, су, *м.* 1) Подпись. 2) Надпись. *Там у её на вікні підпис есть, що вона пряча.* Кременец. у.

Підписа́ти, ся. См. **Підписувати, ся.**

Підписува́ння, ня, *с.* Подписываніе.

Підпи́сувати, сую, ва́ти, сов. в. в. **підписа́ти, шу́, ши́ш,** *гл.* 1) Подписывать, подписать. *Я підпишу на суді отправдання.* К. Іов. 68. 2) Надписывать, надписать.

Підпи́суватися, суюся, ва́тися, сов. в. **підписа́тися, шу́ся, ши́шся,** *гл.* 1) Подписываться, подписаться. 2) Давать письменное обязательство. *Підписалось сорок тисяч під турчином жити.* Макс.

Підпи́тя. См. **Підпиватя.**

Підпи́ток, тку, *м.* Въ выраж. **на підпи́тку,** на **підпи́тках.** Выпивши, во хмелю. КС. 1882. XII. 503. *Будуть мене пани і козаки на підпитку зневажати.* Мет. 415. *Я ще не був п'яний, а так тільки, на підпитку.* Радом. у.

Підпи́тувати, тую, ва́ти, *гл.* Разспрашивать. Верхнеднѣпр. у. (Залюб.).

Підпихáти, хáю, ва́ти, сов. в. **підіпхну́ти, ну́, неш,** *гл.* 1) Подталкивать, подтолкнуть. 2) Подтыкать, подоткнуть подъ что; подсовывать, подсунуть подъ что.

Підпідьóк! *межд.* для выраженія крика перепела.

Підпідьóкання, ня, *с.* Крикъ перепела.

Підпідьóкати, каю, ва́ти, *гл.* Кричать (о перепелѣ). *У долині недалечко підпідьомка перепелиця.* Греб. 401.

Підпіка́ти, ка́ю, ва́ти, сов. в. **підпекти́, печу́, чéш,** *гл.* Подпекать, подпечь; поджаривать, поджарить.

Підпіка́тися, ка́юся, ва́тися, сов. в. **підпекти́ся, чу́ся, чéшся,** *гл.* Подпекаться, подпечься, поджариваться, поджариться.

Підпілíтка, ки, *ж.*=**Перепелиця.** Вх. Пч. II. 13.

Підпíлля, ля, *с.* Мѣсто подъ нарами.

Підпíнок, нку, *м.* Простая водка. *Розм'як Зевес, як після пару, і висмоктав підпінка чару.* Котл. Ен. VI. 37.

Підпірáти, рáю, ва́ти, сов. в. **підпéрти, дiпру́, прешь,** *гл.* 1) Подпирать, подпереть. *Підперли двері, щоб вона не вилізла.* Рудч. Ск. I. 17. 2) Стискивать, стиснуть, спереть. *Підперло мене під груди, під серце.* Чуб. V. 435. 3) Поддерживать, поддержать, помочь. К. ЦН. 277. *Підпіймали своєю повагою церковні братства.* К. XII. 115. *О, як же ти безсильною піддержав, підперши правицю слабовиту.* К. Іов. 55.

Підпірáтися, рáюся, ва́тися, сов. в. **підпéртися, дiпру́ся, решся,** *гл.* Подпираться, подпереться. *Сіла я, підперлася, заплакала.* Чуб. V. 3. *Іде козак дубровою, шабелькою підпірається.* Чуб. V. 196.

Підпíрка, ки, *ж.* Подпорка. *Підпірки не видержали, як потягнув її до себе, щоб не втекла.* Кв.

Підпíччя, чя, *с.* Углубленіе подъ печью. Ном., стр. 292, № 64.

Підпíйчити, чу, чиш, *гл.* Подкутить. *Та там, бач, гуляння було, так ми трохи й підпійчили.* Харьк. у.

Підпливáти, вáю, ва́ти, сов. в. **підплисти́, пливу́, вéш,** *гл.* 1) Подплывать, подплыть. 2)—**чим.** Быть залитымъ (слезами, кровью). *І що то вже плакав! так і під-*

пливає сльозами. Кв. *Горить Сміла, Смілянщина кров'ю підпливає.* Шевч. 167. 3) Приближаться. **прибли́зиться.** *Під старість підпливами, да не було у їх цілий вік дітей.* Рудч. Ск.

Підлигну́ти. См. **Підлигувати.**

Підли́гувати, гую, еш, сов. в. **підлигну́ти, гну́, не́ш,** гл. Подпрыгивать, подпрыгнуть.

Підли́стий, пли́кий, ве́ш, гл. = **Підпливти.**

Підли́тник, ка, м. Пт. = **Верегуля.** Вх. Пч. II 12.

Підпова́ти, ва́ю, еш, сов. в. **підпова́ти, зу́, зе́ш,** гл. Подползать, подползти.

Підпо́внити. См. **Підповняти.**

Підпо́вня, ні, ж. Фаза луны: 2-я четверть. *Святили воду на підповні.* Черк. у.

Підповня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **підпо́внити, ню, ниш,** гл. Доливать, долить, чтобы полно было. *Трохи й осталось у мене в чарці, а Демко зараз підповня.* МВ. (КС. 1902. X. 144).

Підпої́ти. См. **Підпоювати.**

Підпокýтній, я, е. Находящійся подъ **пóкутям.** Мнж. 151.

Підполко́вник, ка, м. Подполковникъ. Рудч. Ск. II. 81.

Підполудéнок, чáти, с. Ѣда между обѣдомъ и полдникомъ. Вх. Лем. 449.

Підпомага́ти, га́ю, еш, сов. в. **підпомогти́, жу́, жеш,** гл. Помогать, помочь. *Підпомагає спасенному задумові.* К. ЦН. 312.

Підпома́гач, ча, м. Помощникъ. Борз. у. К. Кр. 25.

Підпомо́га, ги, ж. Помощь; подспорье, поддержка. К. Кр. 35. *Веде орду велику, многу рутульцеві на підпомогу.* Котл. Ен. IV. 69.

Підпомо́гач, ча, м. = **Підпомагач.** К. ЦН. 179.

Підпомогти́. См. **Підпомагати.**

Підпомóження, ня, с. Подспорье.

Підпомóшник, ка, м. 1) Помощникъ. К. КР. 21. 2) Крестьянинъ, на обязанности котораго лежало, вмѣстѣ съ нѣсколькими другими, снаряжать козака въ походъ. *Инші зостались козацькими підпомошниками, що двадцять, тридцять чоловік одного козака спорядкують.* К. ЧР. 198.

Підпомóщний, а, е. Состоящій **підпомóшником 2.** *І виборних, і підпомощних, і простих, і старших вельможних, хто ні попасть, того і тюк.* Котл. Ен. V. 50.

Підпóна, ни, ж. Послѣ половодья на землѣ луга остается водяное растеніе кушырь; застрявши въ травѣ, сливается съ ней ковромъ, мѣшая косить,—это и есть **пі́дпона.** Мнж. 189.

Підпóра, ри, ж. 1) Подпорка. О. 1862. IV. 13. *Запрягайте воли, їдьте по підпори—скиртоньки підпірати.* Лукаш. 149. *Підпóро жидівська!*—брань для женщины. Шух. I. 35. 2) Опора, поддержка. *Малі трохи сині́е..., мала на старість потіху і підпору.* Гн. I. 188.

Підпорóшити, шу́, ши́ш, гл. Присыпать снѣгомъ. *Підпорошило трохи дорогу.*

Підпоювáти, пóюю, еш, сов. в. **підпої́ти, пою́, їш,** гл. Подпаивать, подпоить. К. Кр. 39. *Молодиці підпоїли і жупана підкроїли.* Чуб. V. 1119.

Підпоя́сниця, ці, ж. Родъ писанки. КС. 1891. VI. 374.

Підпра́вити. См. **Підправляти.**

Підправля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **підпра́вити, влю, виш,** гл. Подправлять, поправлять, поправить. *Очі дощі хлібець підправлять.* Харьк. г.

Підпряга́ти, га́ю, еш, сов. в. **підпря́гти, жу́, же́ш,** гл. Припрягать, припрячь. Рудч. Ск. I. 180. *Коня третього підпрягти випросив.* Г. Барв. 105. *У мене кобила, та ти свою підпряжи, та й поїдьмо до торгу.* Черниг. г.

Підпряда́ти, да́ю, еш, сов. в. **підпря́сти, пряду́, деш,** гл. Прясть, припрясть. *Кажуть мені кужіль прасти, кажуть підпрадáти.* Грин. III. 416.

Підпря́жка, ки, ж. Припряжка.

Підпря́сти. См. **Підпрядати.**

Підпуска́ти, ка́ю, еш, сов. в. **підпусти́ти, пущу́, стиш,** гл. 1) Подпускать, подпустить. 2) — **бісини.** Соблазнять. *Як біля його не захожувались взуїти, яких бісиків йому не підпускали, а нічого не вдіяли.* Стор. М. Пр. 69. 3) — **носаля.** Врать, соврать.

Підпухáти, хáю, еш, сов. в. **підпу́х(ну)ти, ну, неш,** гл. Припухать, припухнуть.

Підпушáти, шáю, еш, сов. в. **підпуши́ти, шу́, шиш,** гл. — **зе́млю.** Разрыхлять, разрыхлить землю.

Піди́нчій, а, е. Подъ хмѣлькомъ, выпивши. О. 1862. VIII. 2.

Підра, ри, підри, рі, ж. 1) (**Підра**). Чердакъ для храненія сѣна, сѣновалъ. Вх. Зн. 51. 2) мн. Закоулки, сокровенныя мѣста. *О, уже, пішла скрізь по підрах! Усе*

вилазила. А що найшла? Херс. у. Слов. Д. Эварн. *Ниншорив по підрях.* См. **Подря.**

Підра́дити, джу, дить, *гл.* Побудить. *Не знаю, що мене підрадило вкрасти.* Новомоск. у. (Залюб.). См. **Підражати.**

Підрадли́вий, а, е. Обманчивый. *Як п'ви та почувається по сназі, то чоловікові горілка панує, а як же не почувається по сназі,—ото вже підрадлива річ.* Лубен. у.

Підража́ти, жа́ю, еш, *гл.* Подбивать совѣтами на что. Мнж. 189. См. **Підрадити.**

Підратува́ти, ту́ю, еш, *гл.*—**кого.** Помочь кому въ бѣдѣ. *З возом а ні руш вийхати, а ту нема нікого, щоби го підратував.* Гн. II. 40.

Підре́шітка, тки, *ж.* 1) Родъ густого решета. *Коли впасеш мені очього бичка, то дам тобі підрешітку грошей.* Грин. I. 44. 2) Зерно, падающее подъ решето при очисткѣ. Херс.

Підреші́ток, тка, *м.*=**Підрешітка 1.** Вас. 152.

І. Підрива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **підри́ти, рию, еш,** *гл.* Подрывать, подрыть. *Хто мимо йде, псує та камле і вепр дубрівній підриває.* К. Псал. 187.

ІІ. Підрива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **підірва́ти, рву́, рвеш,** *гл.* Подрывать, подорвать.

Підрива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **підірва́тися, рву́ся, рвешся,** *гл.* Подрываться, подорваться. *Що ти, дурний, тягаешся з такою камінюкою? Ше підорвешся.* Мнж. 10.

Підри́вка, ки, *ж.* Рыболовный снарядъ=**Підклад 3.** Вх. Пч. П. 23.

Підри́йка, ки, *ж.* Порода мелкихъ карповъ. Александров. у.

Підри́ти. См. **І Підривати.**

Підрихто́вувати, вую, еш, сов. в. **підрихтува́ти, ту́ю, еш,** *гл.* Подчищать и подправлять, подправить ножемъ вырѣзанныя изъ мятой кожи полосы. Вас. 159.

Підриштува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Поставить лѣса.

Підрівнювати, нюю, еш, сов. в. **підрівня́ти, ня́ю, еш,** *гл.* Подравнивать, подравнять.

Підрі́зати. См. **Підрізувати.**

Підрі́зання, ня, *с.* Дѣйствіе отъ глагола **підрізувати.**

Підрі́зувати, зую, еш, сов. в. **підрі́зати, жу, жеш,** *гл.* 1) Подрѣзывать, подрѣзать. *Підрізав поли він чимало.* Глоб. 2) Вырѣзывать, вырѣзать соты въ ульѣ. *От раз підрізав він вулика.* Мнж. 100. *Зблизився і Спас. Треба підрізувати мед.* Г. Барв. 148.

Підрі́зка, ки, *ж.* Мѣтка на ухѣ овцы: отрѣзано полъ уха. Мнж. 182.

Підрі́йка, ки, *ж.*=**Підрійка.**

Підробля́ти, ся. См. **Підробляти, ся.**

Підро́бляти, люю, еш, сов. в. **підроби́ти, блю́, биш,** *гл.* 1) Поддѣлывать, поддѣлать. К. Кр. 22, 28. 2) Еще дѣлать, сдѣлать немного, додѣлать недостающее количество. *Підроби вареників, а то не стане.*

Підро́бляватися, лююся, ешся, сов. в. **підроби́тися, блю́ся, бишся,** *гл.* Поддѣлываться, поддѣлаться. *Де ж ваш первенець? спитав він, підроблюючись... під церковну мову.* Левиц. I. 326.

Підроди́ти, джу́, диш, *гл.* Уродить, родить. *Це літо нічо не підродило.*

Підроста́ти, та́ю, еш, сов. в. **підрости́, сту́, сте́ш,** *гл.* Подрастать, подрость. *Стала дівчина підростати.* Чуб. V. 482. *Підростають сахарні буряки.* Левиц. I. 24.

Пі́дросток, тка, *м.* Подростокъ, несовершеннолѣтній. *Старшого я москалі взяли, а цей ще підросток.* Лебед. у.

Підроста́к, ка́, *м.*=**Підсвинок.** Вх. Лем. 449.

Підрубля́ти, бля́ю, еш, *гл.* Подрубить. *Зелений дубе, чи не жаль тобі буде, як підрубають білу березу люде?* Чуб. V. 494.

Підрубі́ти, блю́, биш, *гл.* Подрубить, сдѣлать рубецъ. *Вона шила, не дошила, тільки підрубила.* Чуб. III. 175.

Підру́нитися. См. **Підруниватися.**

Підру́ниватися, нююся, ешся, сов. в. **підру́нитися, нюся, нишся,** *гл.* Подрастать, годности молодой шерсти подъ старою. Константиногр. у.

Підру́чний, а, е. 1) Подвластный, подчиненный. 2) О конѣ, волѣ: запряженный съ лѣвой стороны. Kolb. I. 65. КС. 1898. VII. 44. *Борозного бий, а підручний і так почує.* Фр. Пр. 109. 3) Одинъ изъ играющихъ въ карточную игру **хвиль.** КС. 1887. VI. 468.

Підру́чник, ка, *м.* 1) Помощникъ, подчиненный. *Проходив він із своїми підручниками мимо козацької кутн.* К. ЧР. 314. 2) *мн.* Перила. *В оттаких великих хатах добре - ходити, скрізь підручники, щоб часом не впасти.* Черк. у.

Підря́, рі, *ж.* См. **Підря.**

Підря́сник, ка, *м.* Подрясникъ. К. Бай. 39.

Підса́джувати, джую, еш, сов. в. **під-**

сади́ти, джу́, дить, *гл.* Подсаживать, подсадить кого, помочь взобраться или сѣсть на возвышеніе. *Лізь, а я підсажу тебе.* Грин. II. 230.

Підса́к, ка, *м.* = **Підсака.** Вх. Пч. II. 23.

Підса́ка, ки, *ж.* Сакъ; сѣтка косымъ мѣшкомъ съ длинною рукояткою для ловли рыбы, раковъ. О. 1861. XI. 116. Браун. 18. *Рибалка пошпурхав рогулею, а потім спустив підсаку і витяг десятків зо два раків.* О. 1861. XI. 114. *Загадала шевчиха шесцю рибоньки ловити без підсак і без волока.* Чуб. V. 819.

Підсаківка, ки, *ж.* = **Підсака.** Вх. Пч. II. 23.

Підсапува́ти, пу́ю, еш, *гл.* Окучить (растеніе). *Ой в городі бузина,—треба підсапати.* Грин. III. 171.

Підсахну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* О болѣзни: пристать, прилипнуть. Уман. у.

Підсва́тання, ня, *ср.* Обрядовое посѣщеніе жениха будущимъ тестемъ и тещей и угощеніе—послѣ **сва́тання.** ХС. VII. 426.

Підсвинок, нка, *м.* Болѣе взрослый поросенокъ. Вас. 198.

Підсвіти́ти, свічу́, тиш, *гл.* О мѣсяцѣ: причинить своимъ свѣтомъ болѣзнь—**лунатизмъ.** *Вікно против місяця зачиняй, а то як підсвіте, то будеш сонний ходити.* ХС. II. 85.

Підсередуля́вший, а, е. Слѣдующій за среднимъ (о братѣ, сестрѣ и пр.).

Підсередуши́вший. *Підсередушна* (сестра) *вибила в двері.* Чуб. II. 245.

Підсила́ти, ла́ю, еш, сов. в. **підісла́ти, шлю́, шлеш,** *гл.* Подсылать, подослать. *Менші сестри... підослали найменчу роспитать чурмана: хто прийхав.* Св Л. 121.

Підсила́тися, ла́юся, ешся, сов. в. **підісла́тися, шлю́ся, шлешся,** *гл.*—**до ко́го.** Посылать, послать сватовъ къ кому. *Парубок... підіславшись де небудь нерозважно, взгонить чарбуза.* О. 1862. IV. 1.

Підси́лити, ся. См. **Підсилювати, ся.**

Підси́лок, лку, *м.* Подкрѣпленіе. Левч. 107.

Підси́лювати, люю, еш, сов. в. **підси́лити, лю, лиш,** *гл.* Подкрѣплять, подкрѣпить, усиливать, усилить. Рк. Левиц.

Підси́люватися, лююся, ешся, сов. в. **підси́литися, люся, лишся,** *гл.* Подкрѣпляться, подкрѣпиться. *Оце я так підсилився, що дали мені чарку горілки.* Уман. у.

Підсини́ти. См. **Підсинювати.**

Підси́нювати, нюю, еш, сов. в. **підсини́ти, ню́, ниш,** *гл.* Подсинивать, подсинить. *Десь ти, козачко, синьки купила, що ти собі очі підсинила.* Чуб.

Підсипа́ння, ня, *с.* 1) Подсыпаніе. 2) Подливаніе. *Та не підсипай удруге борщу,—годі вже того підсипання, бо я й так наївся.* Константиногр. у.

Підсипа́ти, па́ю, еш, сов. в. **підси́пати, плю, плеш,** *гл.* 1) Подсыпать, подсыпать. *Буде сіна підкладати, буде вівса підсипати.* Чуб. V. 942. 2) Подливать, подлить. *Підсипала борщу.* 3) Класть, подложить яйца подъ насѣдку. Чуб. I. 62. *Квочку підсипати годиться увечері.* Грин. I. 16. *Захотілось бабусенці та розбагатіти, підсипала куріпоньку, щоб вивела діти.* Нп.

Підсипа́тися, па́юся, ешся, сов. в. **підси́патися, плюся, лешся,** *гл.* Подольщаться, подольститься, заискивать, разсыпаться мелкимъ бѣсомъ. *Уже мене давно не любиш, а тілько п'яний і голубиш, одсунься геть, не підсипайся!* Котл. Ен. VI. 36. *Ой до мене губернець підсипався і любови добивався, добивався.* Котл. Мч. 475.

Підсипка, ки, *ж.* 1) Подсыпаніе. 2) Порохъ, насыпаемый на полку кремневаго ружья. Шух. I. 231. 3) Отруби или мука насыпаемыя хлѣбопеками на лопату, чтобы сырой хлѣбъ не приставалъ къ ней во время сажанія въ печь. Волын. г. ЕЗ. V. 89.

Підси́ток, тка, *м.* Негустое сито. *За підситок і ночовки так-сяк узлася.* Мкр. Н. 5. Ум. **Підси́точок.** *Заховаю під припічком, та й покрию підситечком.* Чуб. V. 666.

Підсиха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **підсо́хти, хну, неш,** *гл.* Подсыхать, подсохнуть. *А броя нарубав чималих, та вони підсохнуть трохи та й займуться.* Рудч. Ск. I. 124.

Підсівки, *мн.* Посѣвъ на краю поля. Ум. **Підсівочки.** *Що ж він там діє?—Пшеницю від ходімо ми му заколядуймо, чей же він нам дасть хоч відвійочки, хоч відвійочки на підсівочки.* Гол. IV. 9.

Підсіда́ти, да́ю, еш, сов. в. **підсі́сти, ся́ду, дешся,** *гл.* Подсѣдать, подсѣсть, причинить вредъ. *Підсів мене сей рік.* Мир. Пов. II. 54.

Підсіда́тися, да́юся, ешся, сов. в. **підсі́стися, ся́дуся, дешся,** *гл.* О молокѣ: образовывать, образовать на поверхности сливки. *Молоко підсідається.*

Підсіде́льний, а, е. Подсѣдельный.

Пі́дсідка, ки, *ж.* Засада. Желех. *На підсідки іти на заячя.* Вх. Зн. 49.

Підсіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **підсі́кти, січу́, чеш**, *гл.* Подсѣкать, подсѣчь.

Підсіка́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **підсі́ктися, січу́ся, чешся**, *гл.* О лошади: сбиваться, сбить копыто или поранить ногу.

Підсі́кти, ся. См. **Підсікати, ся.**

Підсіне́нько, ка, *с.* Ум. отъ **підсіння.**

Підсі́ння, ня, *с.* Крыльцо подъ навѣсомъ. Чуб. V. 65. *Ідуть вони без вдовине подзір'я, вдовина дочка замітає підсіння.* Чуб. V. 1078. Ум. **Підсіне́нько, підсі́нячко.** *Красная Марусенько, не виходь раненько на нове підсіненько.* Лукаш. 157.

Підсі́сти, ся. См. **Підсідати, ся.**

Підсіяти, сію, еш, *гл.* Посѣять еще немного.

Підска́кувати, кую, еш, сов. в. **підскочи́ти, чу, чиш**, *гл.* 1) Подскакивать, подскочить вверхъ, подпрыгивать, подпрыгнуть. *Підскакує, як зімське щеня.* Ном. № 3406. 2) Подскакивать, подскочить къ чему, кому. Рудч. Ск. II. 175.

Підска́рбая, бої, *ж.* Казнохранительница въ женскомъ братствѣ. КС. 1890. VII. 92.

Підска́рбій, бія, *м.* Казначей, казнохранитель.

Підска́ржувати, жую, еш, *гл.* Доносить. *Підскаржував на своє товариство.* Ном. № 5509.

Підскі́к, ко́ку, *м.* Прыжекъ, подпрыгиваніе. **Підскоко́м.** Въ припрыжку. Лохв. у. **В підскоки.** Быстро, бѣгомъ. *Я в підскоки в кліть.* Федьк.

Підскоковну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Поскользнуться. *А я трохи не захитався, трохи не підсковзнувсь на стежці.* К. Псал. 166.

Підскочи́ти. См. **Підскакувати.**

Підсли́зати, зую, зи́ш, *гл.* Смочивъ, сдѣлать скользкимъ. *Дощем підсмизило трохи шлях: і коні аж падають.* Грин. II. 231.

Підслі́джувати, джую, еш, сов. в. **підслі́дити, джу́, диш**, *гл.* Прослѣживать, прослѣдить. *Підслідили його—куди то він несе.* Рудч. Ск. I. 9.

Підсліпа, пи, *об.* Подслѣповатый. *Той Юрко підсліпа.*

Підсліпий, а, е. Подслѣповатый. *Набріхано про дівку, що вона підсліпа, а вона дуже бачуча.* Грин. I. 126.

Підсліпо, *нар.* Подслѣповато, не свѣтло. *Підсліпо, чадіючи на всю хату, горів його гніт.* Мир. Пов. I. 114.

Підслу́хати. См. **Підслухувати.**

Підслу́хи, хів, *м. мн.* Подслушиваніе. *Двох турчинів на підслухи посилає.* АД. I. 211. **Стоя́ти на підслу́хах.** Подслушивать.

Підслу́хувати, хую, еш, сов. в. **підслу́хати, хаю, еш**, *гл.* Подслушивать, подслушать. *Підслухав, що змій каже його вбить.* Рудч. Ск. II. 187.

Підсма́жити, ся. См. **Підсмажувати, ся.**

Підсма́жувати, жую, еш, сов. в. **підсма́жити, жу, жиш**, *гл.* Поджаривать, поджарить. *Вона* (той перець) *підсмажила та й положила в горілку.* Г. Барв. 425.

Підсма́жуватися, жуюся, ешся, сов. в. **підсма́житися, жуся, жишся**, *гл.* Поджариваться, поджариться.

Підсмаля́ти. См. **Підсмалювати.**

Підсма́лювати, люю, еш, сов. в. **підсмали́ти, лю́, лиш**, *гл.* 1) Опалять, опалить снизу. 2)—**молоду́.** Поѣздъ съ новобрачной провозить въ воротахъ двора мужа черезъ разложенный на землѣ огонь. МУЕ. III. 143.

Підсмете́нник, ка, *м.* Раст. Agrimonia eupatoria. Вх. Пч. II. 28.

Підсмика́ти, ка́ю, еш, сов. в. **підсми́кати, каю(чу), еш(чеш)**, *гл.* Подергивать, поддернуть, подобрать. *Підсмикають сорочку.* Чуб. VII. 428. *Підсмикане, підтикане та й чайда по хаті.* Ном., стр. 300, № 335.

Підсмика́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **підсми́катися, каюся(чуся), ешся(чешся)**, *гл.* Поддергивать, поддернуть, подбирать, подобрать платье. *І підсмикалася, і підтикалася, і підперезалася.* Стор. МПр. 158.

Підсмію́вати, юю, еш, *гл.* Подсмѣиваться. *У беседі зо всіма і говорить, і регочеться, і підсміює.* Кв. *А ти запевне не посмієш?—йому підсміює мисиця.* Гліб.

Підсніжни́к, ка́ти, *с.* = **Підворотень.** Вас. 181.

Підсоба́ти. См. **Підсобляти.**

Підсоба́йний, а, е, підсоба́йник, ка, *м.*=**Підсубійний, підсубійник.** Мнж. 481.

Підсо́бка, ки, *ж.* Подмога, помощь, поддержка. *Сама ж я годую ту дитинку, сама заробляю,—нема мені підсобки ніякої ні від кого.* Павлогр. у.

Підсобля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **підсоба́ти, блю́, биш**, *гл.* Помогать, помочь. *От може Кирило та Панько підсоблять яму копати.* Мир. Пов. II. 119.

Підсоловій, вія, *м.* Пт. Silvia hyperlais, пѣночка. Вх. Пч. II. 14.

Підсолоджувати, джую, ешь, сов. в. **підсолодити**, джу, диш, *гл.* Подслащивать, подсластить.

Підсохти. См. **Підсихати**.

Підсошок, шка, *м.* Подпорка въ плетнѣ.

Підспівач, ча, *м.* 1) Подпѣвающій. 2) Плохой поэтъ, подражатель. К. (Желех.).

Підспівувати, вую, еш, *гл.* Подпѣвать.

Підспідок, дку, *м.* Нижняя корка хлѣба.

Підспіль, *нар.*=Суспіль. *Кумова хата стоїть підспіль з мою.* Волч. у.

Підсприсувáти, сýю, еш, *гл.* Подставить спрису. (См.) Гайсин. у.

Підстáва, ви, *ж.* 1) Основаніе. *Підстава у токарні.* Шух. I. 305, 306. 2) Замѣна. *І не вийду, і не встану, вишлю меншу сестру на підставу.* Чуб. V. 351.

Підстáвити. См. **Підставляти**.

Підставлáти, ляю, еш, сов. в. **підстáвити**, влю, виш, *гл.* 1) Подставлять, подставить. *Підстав, дівко, коновочку під гадючу головочку.* Чуб. V. 915. *Уже тепер годі за вас підставляти шию.* МВ. I. 138. 2)—що. Замѣнять, замѣнить чѣмъ, дать въ замѣну. *Товару у коло захорів,—уже він свій підставить.* Г. Барв. 137.

Підстарий, а, е. Не молодыхъ лѣтъ. Г. Барв. 86. *Воли у мене підстарі були—літ з десять було їм,—так я й продав, продав, а собі купив молодчі.* Водч. у.

Підстáркуватий, а, е=**Підстарий**. *Люде підстаркуваті.* Г. Барв. 305.

Підстáрость, ти, *м.* 1) Помощникъ старости 1. 2) Помощникъ старости на свадьбѣ. Маркев. 130. *Старости, пани підстарости! благословіть молодих вивести з хати на двір попляти.* Кв.

Підстáростич, ча, *м.* Сынъ **підстарости** 1. К. ЦН. 189.

Підстáршій, а, е. Слѣдующій за старшимъ. *Старша сестра коня веде, а підстаршая збрую несе.* Чуб. V. 890. *Підстаршії дружки.* МУЕ. III. 89.

Підстéп, пу, *м.* Возвышенный лугъ съ растительностью, переходною къ степной. Вас. 206.

Підстерегтú. См. **Підстерігати**.

Підстерігáти, гáю, еш, сов. в. **підстерегтú**, жý, жéш, *гл.* 1) Подстерегать, подстеречь. *Як би я свою (жінку) підстерігав в чім, тут би йй і дожав воза.* Котл. МЧ. 472. 2) Замѣчать, замѣтить. *Підстерігав мій братуха, що у мене на думці щось криється.* Рудч. Ск. I. 133.

Підстилáти, лáю, еш, сов. в. **підслáти**, стелю́, леш, *гл.* *Як дитина падає, то Бог подушку підстилає.* Ном. № 9249.

Підстилáтися, лáюся, ешся, сов. в. **підслáтися**, підстелюся, лешся, *гл.* 1) Подстилаться, подослаться. 2) Заискивать, подлаживаться, подладиться подъ кого. *Вже під його підстилались козаки й міщане.* Мкр. Н. 7.

Підстúрити, рю, риш, *гл.* **Підстúрила й мене стúра!** Дернула и меня нелегкая.

Підстіжка, жки, *с.* Подстожье.

Підстіжок, жку, *м.* Небольшой стогъ.

Підстілка, ки, *ж.* Подошва башмака. Вх. Зн. 49. См. **Підкладка**.

Підстíлля, ля, *с.* Мѣсто подъ столомъ. Чуб. IV. 395.

Підстовба, би, *ж.*=**Стовба** 1.

Підстóжене, ня, *с.*=**Підстіжжя**. Kolb. I. 63.

Підстóжини, жин, *ж. мн.* Мякина, части колосьевъ и зерно, обсыпающіяся вокругъ стога при кладкѣ его. Рк. Левиц.

Підстóлини, лин, *ж. мн.* Сундукъ на ножкахъ, устраиваемый въ видѣ части крестьянскаго стола подъ столечницей. Вх. Зн. 49.

Підстрéлити, лю, лиш, *гл.* Подстрѣлить. *Од як стрельна Нечаенко,—комика підстрелив.* КС. 1882. III. 537. *Устав ото він та й хотів уже сороку підстрелити.* Рудч. Ск. I. 136.

Підстрибнýти. См. **Підстрибувати**.

Підстрúбування, ня, *с.* Подскакиваніе, подпрыгиваніе.

Підстрúбувати, бую, еш, сов. в. **підстрибнýти**, нý, нéш, *гл.* Подпрыгивать, подпрыгнуть.

Підстригáння, ня, *с.* Подстриганіе, подстрижка.

Підстригáти, гáю, еш, сов. в. **підстрúгти**, жу́, жéш, *гл.* Подстригать, подстричь. *З панами не міряйся чубами, бо як довгий, то підстрижуть.* Ном. № 1204.

Підстригáтися, гáюся, ешся, сов. в. **підстрúгтися**, жу́ся, жéшся, *гл.* Подстригаться, подстричься. *В черницях добре жити, тільки треба підстригатися.* Чуб. V. 381.

Підстріха, хи, *ж.* Мѣсто подъ стрíхою.

Підстрíшок, шку, *м.*=**Підстріха**.

Підстрíшня, шня, *с.*=**Підстріха**. К. ПС. 84.

Підстромúти, млю, миш, *гл.* Подотнуть.

Підстрочúти, чý, чиш, *гл.* Подстрекнуть. *Це він його підстрочив.*

Підструга́ти. См. **Підстругувати.**

Підстру́гування, ня, *с.* Подстрагиваніе, подстружка.

Підстру́гувати, гую, еш, сов. в. **підструга́ти, га́ю, еш,** *гл.* Подстрагивать, подстрогать.

Підструмі́нт, ту, *м.* Въ водяной мельницѣ: каждый изъ двухъ параллельныхъ брусковъ, лежащихъ на особой подставкѣ, на нихъ покоится ва́льниця, на которой вращается шипъ вала. **Підструмі́нтів** двѣ пары: снаружи и внутри мельницы. Черниг. у.

Підстру́нчити. См. **Підструнчувати.**

Підстру́нчувати, чую, еш, сов. в. **підстру́нчити, чу, чиш,** *гл.* Подстрекать, подстрекнуть, подущать. *Як не підструнчував громаду, а по його не сталося.* Мир. Пов. I. 158.

Підстрьо́чити. См. **Підстрюкувати.**

Підстрьо́чувати, чую, еш, сов. в. **підстрьо́чити, чу, чиш,** *гл.* Подстрекать, подстрекнуть, подбить. *А він підстрючує їх, а сам наче й не він.* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Підступ, пу, *м.* Хитрость, коварство. Єв. Мр. VII. 32. *Кого силою зрабують, з кого підступом здирають.* К. Псал. 59.

Підступа́ти, па́ю, еш, сов. в. **підступи́ти, плю́, пиш,** *гл.* Подступать, подступить, подойти. *Ні підступи до його.* Ном. № 2543. *От тільки що хотів Іван до колодязя підступить,—аж тут як зачувати змії.* Рудч. Ск. I. 135.

Підступни́й, я́, е́. Коварный. *Гидке, як зрада підступна мукава.* К. XII. 53.

Підстьобати, ба́ю, еш, *гл.* Подстегать.

Підстьобну́ти, бну́, не́ш, *гл.* Хлестнуть кнутомъ? *Та ба! мари не підстьобне!* Котл. Ен. VI. 39.

Підсубі́йний, а, е. Подливной. *Підсубійне колесо у млині. Підсубійний млин.* Kolb. I. 61.

Підсубі́йник, ка, *м.* Подливная мельница. Левч. 70.

Підсубі́йок, йка, *м.*=**Підсубійник.** Ном. № 3130.

Підсува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **підсу́нути, ну, не́ш,** *гл.* 1) Придвигать, придвинуть, пододвинуть. *Підсунув стіл ближче до лави.* 3) Подсовывать, подсунуть. *Підсунув шапку на саме тім'я.* Кв. *Зодом і вуною підсунемо.* Стор. М. Пр. 45. 2) Пододвигать, пододвинуть подъ что. *Висовував з під ліжка якусь скриню і не підсовував її, а кидав серед хати.* Левиц. Пов. 6.

Підсува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **підсу́нутися, нуся, нешся,** *гл.* Придвигаться, придвинуться, пододвинуться.

Підсу́дник, ка, *м.* Подсудимый. *Ваш підсудник.* К. Бай. 120.

Підсу́дній, я, е. Находящійся подъ судомъ, подсудимый. *Йому не минеться; аби трохи де вкрав, то зараз йою зроблять підсудні́м чоловіком.* Василь. у. *І що то кажеть? Одколи живу на світі,—не траплялося, щоб підсудного настановляли громадським урядником.* Василь. у.

Підсу́док, дка, *м.* Засѣдатель уѣзднаго суда. *Тут всякі були цехмистри і ратмани, і бурмистри, судді, підсудки, писарі.* Котл. Ен. *Суддею був ведмідь, вовки були підсудки.* Греб. 365.

Підсу́канець, нця, *м.* Родъ кушанья: кукурузная мука, разболтанная въ молокѣ съ водой. Вх. Зн. 49.

Підсука́ти. См. **Підсукувати.**

Підсу́кувати, кую, еш, сов. в. **підсука́ти, ка́ю, еш,** *гл.* Засучивать, засучить, подворачивать, подворотить (рукава, брюки). *Штани вибійчані, підсукані аж до колін.* Мир. ХРВ. 11.

Підсу́нути, ся. См. **Підсувати, ся.**

Підсусі́дя, дя, *с.* 1) Состояніе **підсусі́дка.** 2) *соб.*=**Підсусі́дки.**

Підсусіджува́тися, джуюся, ешся, сов. в. **підсусі́дитися, джуся, дишся,** *гл.*—**до** ко́го. Жить, находиться у кого въ положеніи **підсусі́дка.** *До його всі підсусіджувалися.* Драг. 218.

Підсусі́док, дка, *м.* Безземельный крестьянинъ, живущій въ чужомъ домѣ. Сим. 195 (=Хата 175) См. **Сусі́да 2.**

Підсутужне, *нар.* Тяжело. *А як підсутужне, то й стій, я помелю, каже, а далі ти пустиш коло.* Лебед. у.

Підсу́ччя, чя, *с.* Шворка, на которой привязанъ поплавокъ (**сучка**) къ якорю лодки (**дуба**). Мнж. 179.

Підсуши́ти. См. **Підсушувати.**

Підсу́шувати, шую, еш, сов. в. **підсуши́ти, шу́, шиш,** *гл.* Подсушивать, подсушить.

Підтака́ти, ка́ю, еш, *гл.* Поддакивать.

Підта́кач, ка, об. Поддакивающій человѣкъ. Въ шутку такъ называютъ втораго свата (**ста́росту**). *Незабаром—рип у хату до Вели старости: один таки сусід її, а другий, підтакач, салдат.* Кв. II. 118.

Підта́кувати, кую, еш, *гл.*=**Підтакати.**

Підтанцьо́вувати, вую, еш, *гл.* Приплясывать.

Підтекти́. См. **Підтікати.**

Підтерти́. См. **Підтирати.**

Підтика́ти, ка́ю, еш, сов. в. **підті́кати, чу, чеш** и **підткну́ти, ну́, неш,** *гл.* Подтыкать, подоткнуть, подсунуть. *Уже, підтикавши десь поли, фурцов добре нависа.* Котл. Ен. II. 32. *Панічу, я вас підтичу.* Ном.

Підтика́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **підті́катися, чуся, чешся** и **підткну́тися, ну́ся, нешся,** *гл.* Подтыкаться, подоткнуться, подсунуться. *Підтикалась, підсмикалась, йду гречки косити, а щоб мені запащини та й не зароснти.* Нп. *Шкапові чоботи набув, підтикався, підперезався і пояс цупко підтягнув.* Котл. Ен.

Підтина́ти, на́ю, еш, сов. в. **підта́ти** и **підтну́ти, ну́, неш,** *гл.* Подрѣзывать, подрѣзать, подсѣкать, подсѣчь, подрубливать, подрубить. *А буря жито як сертом підтинала.* Канев. у. *Підтяли кучері нам тром.* Млак. 96. 2) Стегать, стегнуть кнутомъ. *А о мене, ворон-коня твого, та й не дбаєш, а долиш їдеш, мене підтинаєш.* Гол. I. 111.

Підти́нник, ка, *м.* Раст. Scrophularia nodosa L. ЗЮЗО. I. 135.

Підтира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **підте́рти, дітру́, трешь,** *гл.* Подтирать, подтереть. Драг. 14.

Підтита́рій, рія, *м.*=**Підтитарний.** Желех.

Підтита́рний, ного, *м.* Церковный подстароста. Зміев. у.

Пі́дтич, чі, *ж.* Палка для развѣшиванія сѣти. *Хизяїн позабивав рядами підтичі для мереж та неводів.* Левиц.

Пі́дтичка, ки, *ж.* 1)=**Підтічка.** Kolb. I. 37. 2) Шерстяной кушакъ краснаго цвѣта съ кистями на концахъ, нашивается на запаску сверхъ сборокъ послѣдней и обвязывается вокругъ талін. Вас. 170.

Підтіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **підтекти́, течу́, чеш,** *гл.* Подтекать, подтетечь.

Підтіпанка, ки, *ж.* 1) Неряха, женщина съ испачканнымъ въ грязь подоломъ. 2) Потаскуха. *Де ся підтіпанка вмішалась, там верб'я золоте росло.* Котл. Ен. VI. 12.

Підті́чка, ки, *ж.* Пришитая къ верхней части нижняя часть рубахи внизъ отъ пояса (изъ болѣе толстаго полотна). Харьк. г.

Підтова́рник, ка, *м.* Бревнышко, подкладываемое подъ лодку при вытаскиваніи ея на берегъ. (Стрижевск.).

Підто́вкачка, ки, *м.* Въ кабакѣ: тотъ, на обязанности котораго лежитъ подталкивать пьющихъ водку, чтобы она выливалась обратно въ кадь. Кв.

Підтовкти́, чу́, чеш, *гл.* Истолочь недостающее количество.

Підто́ки, ток, *ж. мн.* Бревно, соединяющее переднюю часть воза съ задней. Рудч. ЧП. 249. Чуб. VII. 402. Kolb. I. 66. *Полудрабки все грабові, а підтоки все кленові.* Нп.

Підтоми́тися. См. **Підтомля́тися.**

Підтомля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **підтоми́тися, млю́ся, мишся,** *гл.* *Я підтомлялась... по житу блудячи.* Г. Барв. 351.

Підтопи́ти. См. **Підтоплювати.**

Підто́плювати, люю, еш, сов. в. **підтопи́ти, плю́, пиш,** *гл.* 1) Затапливать, затопить, залить водой. *Ой скоро дівчина на човен ступила, тихая вода човен підтопила.* Чуб. V. 367. 2) Затапливать, затопить печь, поджечь въ печи дрова. *Підтопили в печі, гріли окропи.* Мир. Пов. II. 99.

Підто́птаний, а, е. 1) Стоптанный. *Підтоптані чоботи.* 2) Старый, пожилой, пожившій. *Чоловік підтоптаний.* Г. Барв. 178. *Лучча за мене й не піде, бо я підтоптаний.* Г. Барв. 413. **Підто́птаний па́нич.** Старый холостякъ.

Підтопта́ти, пчу́, чеш, *гл.* 1) Истоптать. *Підтоптати чоботи;—траву.* 2)—**під но́ги.** Попрать ногами. *Віру христилнську під ноги підточи.* АД. I. 211.

Підтопта́тися, пчу́ся, чешся, *гл.* 1) Устать отъ ходьбы. 2) Состарѣться, ослабѣть отъ старости. *Я свою вже часточку прожив, слава Богу, підтоптався.* Шевч. 103.

Підто́ржа, жа, *с.* Торговля на базарѣ наканунѣ базарнаго дня. Мир. Пов. II. 97. *Сім баб—свое підторжя.* Ном. № 9085.

Підто́ркувати, кую, еш, сов. в. **підторкну́ти, ну́, неш,** *гл.* Подгонять, подогнать (лошадь). *Доріжка добра... тільки підторкує шкапу.* О. 1862. IV. 87.

Підто́чини, чин, *ж. мн.* Самое мелкое зерно, просѣявшееся сквозь решето.

Підточи́ти. См. **Підточувати.**

Підточи́ця, ці, *ж.* Рубаха женская не изъ цѣльныхъ полотнищъ, а съ пришитой нижней частью. *В додільній сорочці, як умре, ховати, а в підточиці не можна.*

Пі́дточка, ки, *ж.*=**Підтічка.** Чуб. VII. 426.

Підто́чування, ня, *с.* Дѣйствіе отъ глагола **підто́чувати.**

Підто́чувати, чую, еш, сов. в. **підточи́ти, чу́, чиш,** *гл.* 1) О червяхъ, мышахъ: подтачивать, подточить, подъѣсть. *Робак підточив* (яблуню). Чуб. II. 135. 2) Наставлять, наставить, пришить кусокъ матеріи. 3) Пѣдить, нащѣдить въ добавку. *Підточи налиски в пляшку.* 4) Просѣивать, просѣять зерно на решето.

Підтра́вний, а, *е.* О косѣ: хорошо насаженная, по рукѣ. Мнж. 189.

Підтроя́дити, джу, диш, *гл.* Наускать, настроить. *Не в чім старий розходився,—аж то його панич підтроя́див.* Харьк. г.

Підтруси́ти. См. **Підтрушувати.**

Підтрухну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Підтруси́ти.**

Підтру́х(ну)ти, ну, неш, *гл.* Подгнить (о деревѣ).

Підтру́шувати, шую, еш, сов. в. **підтруси́ти, ну́, сиш,** *гл.* 1) Подбрасывать, подбросить. *Підтруси трошки сіння.* 2) Встряхивать, встряхнуть. *Підтруси мішок, щоб овес улігся.*

Підту́мок, мка. *м.* Помѣсь; ублюдокъ. *То не справжній горт—підтумок. Ні швець, ні мнець, ні чор-зна-що: ото підтумок.* Кобел. у.

Пі́дту́патися, аюся, ешся, *гл.* Устать отъ ходьбы, отъ движенія.

Підту́пувати, пую, еш, *гл.* Топать въ тактъ ногами.

Підтю́пцем, *нар.*=**Підтюпцем.** Кв.

Підтю́пцем, *нар.* Бѣгомъ, рысцой. *І в ратуш підтюпцем сунумось.* Котл. Ен. IV. 52.

Підтя́га, ги, *м.* Воръ. *У Турна був сутяга, брехун, юриста, крюк, підтяга, і ділом Турна заправляв.* Котл. Ен. VI. 52.

Підтяга́ти, га́ю, еш, сов. в. **підтягти́, гну́, неш,** *гл.* 1) Подтягивать, подтягнуть; подтаскивать, подтащить. 2) Только сов. в. Мочь потащить, сдвинуть съ мѣста. *Циган узяв келеп,—насилу підтягне.* Рудч. Ск. II. 188.

Підтяга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **підтягти́ся, гну́ся, нешся,** *гл.* Перетаскивать, перетащить пловучую сукновальню на другое мѣсто. Вас. 173.

Підтя́гач, ча, *м.* Ремень, которымъ сапожникъ притягиваетъ матеріалъ къ колѣну. КС. 1890. VII. 101.

Підтя́гувати, гую, еш, *гл.*=**Підтягати.**

Підтя́жка, ки, *ж.* Веревка, которою привязывается задняя ось повозки. (Залюб.).

Підтя́ти. См. **Підтинати.**

Підуздрі́ти, здрю́, риш, *гл.* Подсмотрѣть. *Хиба, може, тілько Петро як небудь підуздрів їх, бо пильно слідив за Оксаною.* Кв.

Підупада́ти, да́ю, еш, сов. в. **підупа́сти, паду́, деш,** *гл.* 1) Приходить, прійти въ упадокъ. *Деякі великі* (ярмарки) *підупали.* О. 1861. IX. 181. 2) Вѣдѣть, обѣднѣть. *Як я се добро мав, то я тоді кумував, а як тепер підупав, то я вже не кум став.* Чуб. I. 233. 3)—на си́лах. Ослабѣвать, ослабѣть.

Підупа́лий, а, е. Пришедшій въ упадокъ, ослабѣвшій, обѣднѣвшій. *Був колись він і здоровий, і заможний, а тепер зовсім підупалий. Підупале господарство.*

Підупа́сти. См. **Підупадати.**

Піду́ст, та, *м.* **піду́ства, ви,** *ж.* Рыба. Chondrostoma nasus. Вх. Пч. II. 19.

Піду́стов, тви, *ж.*=**Підуства.** Вх. Пч. II. 19.

Підучи́ти, ся. См. **Підучувати, ся.**

Піду́чувати, чую, еш, сов. в. **підучи́ти, чу́, чиш,** *гл.* 1) Выучивать, выучить тверже. 2) Учить, научить; подготовить, помочь въ ученіи.

Піду́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **підучи́тися, чу́ся, чишся,** *гл.* Подготовляться, подготовиться ученіемъ.

Підхарчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Підхарчувати.**

Підхарчи́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.*= **Підхарчуватися.** *Подадуть масу потрави, як уже добре підхарчилися.* Ном. № 11967.

Підхарчува́ти, чу́ю, еш, *гл.* Подкормить.

Підхарчува́тися, чу́юся, ешся, *гл.* Подкормиться; нѣсколько наѣсться.

Підхвали́ти. См. **Підхвалювати.**

Підхва́лювати, люю, еш, сов. в. **підхвали́ти, лю́, лиш,** *гл.* Прихваливать, прихвалить. Левиц. I. 80. *Батько ті ігрliки підхвалював.* Мир. ХРВ. 83.

Підхва́т, ту, *м.* Рыболовный снарядъ.= **Підклад 3.** Вх. Пч. II. 23.

Підхва́тистий, а, е=**Підлепчастий.** *Підхватисті штани.* Лохв. у.

Підхвати́ти, ся. См. **Підхвачувати, ся.**

Підхва́чувати, ся, чую, ся, еш, ся, сов. в. **підхвати́ти, ся, чу́, ся, тиш, ся,** *гл.*=**Підхоплювати, ся, підхопити, ся.**

Підхвебе́бель, ля, *м.* Испорч. фельдфебель. *Буде мені товченików від... підхвебеля за те, що опізнюся.* Грин. II. 295.

Підхвістя, тя, *с.* Мѣсто подъ хвостомъ. *У собаки підхвістя.* Полт. т.

Підхили́ти, ся. См. **Підхкли́ати, ся.**

Підхиля́ти, ляю, ешь, сов. в. **підхили́ти, лю́, лиш,** *гл.* 1) Склонять, склонить подъ что либо. 2) Пріотворять, пріотворить. *Івасьова матиʼ двері підхиляла.* Лукаш. 161. 3) Покорять, покорить, подчинять, подчинить. *Чітка хоч кого підхилять під себе.* Мир. ХРВ. 253.

Підхиля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **підхили́тися, ли́ося, лишся,** *гл.* 1) Склоняться, склониться подъ что. *Як пійду я у луг по калину, да виломлю калинову вітку, да пійду я підпиваючись, да пійду я підхиляючись, щоб мені вітття не подломить.* МУЕ. III. 162. 2) Покориться, покориться, подчиниться.

Підхі́д, хо́ду, *м.* Подходъ.

Підхлесну́ти, ну́, не́шу, *гл.* Хлебнуть. *Пан дружко жиав варену, сватка підхлеснула.* Мкр. Н. 36.

Підхмели́тися. См. **Підхмеля́тися.**

Підхмеля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **підхмели́тися, ли́ося, лишся,** *гл.* Напиваться, напиться пьянымъ. *І півом ся підхмеляли і горілцюю.* Гол. III. 485.

Підхо́дити, джу, диш, сов. в. **підійти́, дійду́, деш,** *гл* 1) Подходить, подойти. *Підходять до теї хатки—аж кіт їсть м'ясо.* Рудч. Ск. I. 22. 2) Быть похожимъ на кого. *Чоловік до чоловіка буває підходе.* Волч. у. 3)—**під кого.** Соблазнять, соблазнить кого. К. ЦН. 220. *Можна під її підійти, чи ні?* О. 1862. VII. 37. 4) Подниматься, подняться. *Як пустими його в коноплю, то вода вгору підходить.* Рудч. Ск. I. 102 *Тісто підходить.* 5)—**під мисл.** Нравиться, понравиться. *Хорошая дочка твоя під мисл підходить.* Чуб. V. 901. 6)—**під ла́ску.** Пріобрѣтать, пріобрѣсти чью любовь, благосклонность. 7)—**що.** О водѣ: подмывать, подмыть, течь подъ что. *Де ти, барвінку, ріс, ріс, що такий красний вирісʼ А я в лісі при керниці, при студеній водиці; мене вода підходила, мене вона холодила.* О. 1862. IV. 3. 8)—**кого.** Брать, взять кого хитростью. *Ми тобі дамо гроші які схочеш великі, лише ти підійди єго, чим би то з світа може зладити.* Гн. I. 36. Соблазнять, соблазнить. *Нечистий дух єго зʼявив з перловіка і взяв підходити чоловіка. А чим підходивʼ грішми.* Ез. V. 100.

9) **Підійти́ ди́мом.** Побывъ въ дыму, отдавать, пахнуть дымомъ. *Жито димом підійшло, як пожежа була, так чоловік дешево продавав.* Г. Барв. 299.

Підхожда́ти, да́ю, еш, *гл.*—**Підходи́ти.** *Тоді то жид-рандар стиха підхождав.* АД. II. 22.

Підхо́жий, а, е. Похожій. *Вийшла дівчинка, підхожа до молодого гусеняти.* Г. Барв. 42.

Підхопи́ти, ся. См. **Підхоплюва́ти, ся.**

Підхо́плювати, люю, еш, сов. в. **підхопи́ти, плю́, пиш,** *гл.* Подхватывать, подхватить. *І вихор їх серед ночі підхопить.* К. Іов. 58.

Підхо́плюватися, лююся, ешся, сов. в. **підхопи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* Схватываться, схватиться съ мѣста, вскочить, подняться быстро. *Минала ніч, що й не оглянулись, і сонечко підхопилось.* Св. Л. 295.

Підцо́брити, рю, риш, *гл.* Стѣбрить, стащить. *Нишком... пляшечку оковитої підцобрить.* Св. Л. 6.

Підцу́пити, плю, пиш, *гл.* 1) Подтянуть, подтащить. 2) Стибрить, стащить. *Нишком підцупить та й нишком збуть.* О. 1862. I. 29.

Підцькова́ти, кую́, єш, сов. в. **підцькува́ти, кую́, ю́ш,** *гл.* 1) Натравлять, натравить. *Підцькував индика собакою.* 2) Подзадоривать, подзадорить, раздразнить. *Підцькував Грицька на погибель.* Г. Барв. 460. *Щоб все, що бачив, розказати і щоб Дарсса підцьковать.* Котл. Ен. *Ще було й дід підцьковує, щоб гриз голову своїй дочці.* Чуб. II. 97.

Підцю́кати, каю, еш, *гл.* Подрубить топоромъ.

Підцюкну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **підцюкувати.** Подстрекнуть. *А там после нечистий таки знов силу візьме, підцюкне і потяне низку добру до погибелі.* Кв. *Підцюкнула нечиста сила.* О. 1862. IV. 77.

Підча́с, су, *м.* Родъ супа изъ листьевъ свеклы. Фр. Пр. 111

Підчепури́ти, рю́, ри́ш, *гл.*—**Причепури́ти.** *Підчепури, доненько люба, нашу хатину.* О. 1862. IV. 71.

Підчервоні́ти, ню́, ні́ш, *гл.* Подкрасить красной краской.

Підчере́вий, а, е. Подбрюшный.

Підчере́вина, ни, *ж.* Подбрюшина.

Підче́рнювати, нюю, еш, сов. в. **підчорни́ти, ню́, ні́ш,** *гл.* Подчернивать, подчернить.

Підчеса́ти. См. **Підчіса́ти.**

Підчикри́жити, жу, жиш, гл. Подрѣзать коротко.

Підчи́нка, ки, ж. Оборка на подолѣ юбки. Гол. Од. 21.

Підчи́стити. См. **Підчищати.**

Підчища́ти. ща́ю, еш, сов. в. **підчи́стити, щу, стиш,** гл. 1) Подчищать, подчистить. 2) Красть, украсть. *Хто се у мене підчистив їх?*

Підчи́хвіст, хвоста, м. Прохвостъ. Рк. Левиц.

Підчі́пок, пка, м. Подшипникъ. Черк. у.

Підчі́сувати, сую, еш, сов. в. **підчеса́ти, шу́, шеш,** гл. Зачесывать, зачесать вверхъ.

Підчорни́ти. См. **Підчернювати.**

Підчу́лити. См. **Підчулювати.**

Підчу́лювати, люю, еш, сов. в. **підчу́лити, лю, лиш,** гл. Въ плоту сплавного дерева срѣзывать концы бревенъ снизу наискось. Шух. I. 181.

Підчухра́ти, ра́ю, еш, гл. Обрубить нижнія вѣтки.

Підшальо́вувати, вую, еш, сов. в. **підшалюва́ти, люю, еш,** гл.=**Підшильовувати, підшилювати.**

Підшива́йло. ла, м. Подлипайло. *То підшивайло – підлизується.*

Підшива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **підши́ти, шию́, еш,** гл. Подшивать, подшить.

Пі́дшивка, ки, ж. 1) Подкладка. НВолын. у. *Одежина суконна чорна з сірою підшивкою.* Св. Л. 303. 2) Дратва, которой подшиваютъ подошвы.

Підши́йник, ка, м.=**Підчі́пок.** (Залюб.)

Підши́йок, йка, м.=**Підгі́рля.** Рудч. Чп. 250.

Підшильо́вувати, вую, еш, сов. в. **підшилюва́ти, лю́ю, еш,** гл. Обшивать, обшить шалевкой. Змѣев. у.

Підши́ти. См. **Підшивати.**

Підшкильну́ти, ну́, не́ш, гл. Посмѣяться надъ кѣмъ, уколоть насмѣшкой. *Воно було й на мад пішло у їх діло, та Лялько підшкильнув пана трохи, а він і каже: „як отак шкилювати з мене, так шкода! не найму землі“.* Волч. у.

Підшкі́рний, а, е. Подкожный.

Підшта́ники, ків, м. мн. Подштаники, исподніе штаны. (Залюб.).

Підштовхну́ти. См. **Підштовхувати.**

Підшто́вхувати, хую, еш, сов. в. **підштовхну́ти, ну́, не́ш,** гл. Подталкивать, подтолкнуть.

Підштрикень, кня, м. Въ игрѣ въ **вивертень,** когда играющій бросаетъ свою палку съ цѣлью попасть въ другую, лежащую на землѣ: прохожденіе конца брошенной палки подъ лежащей на землѣ. Ив. 21.

Підштрикну́ти. См. **Підштрикувати.**

Підштрика́ти, кую, еш, сов. в. **підштрикну́ти, ну́, не́ш,** гл. 1) Подкалывать, подколоть. 2) Подзадоривать, подзадорить. *Сатана знає, чим підштрикнути.* Кв.

Підї́джувати, джую, еш, сов. в. **під'їдити, джу, диш.** гл. Подстрекать, подстрекнуть къ чему, подбить. Желех. См. **Юдити.**

Під'язли́вчак, ка, м. Пт. Sitta europaea, поползень. Вх. Лем. 449.

Під'язува́ти, ся. См. **Під'язувати, ся.**

Під'язи́чниця, ці, ж. Родъ дѣтской болѣзни. Е3. V. 83.

Під'язник, ка, м. Служащій для подвязыванія. Ум. **Під'язничок.** *У мене в скрині той платочок під'язничок, що під'язую зімою.* Змѣев. у.

Під'язувати, зую, еш, сов. в. **під'язáти, жу́, жеш,** гл.=**Підв'язувати, підв'язати.**

Під'язуватися, зуюся, ешся, сов. в. **під'язáтися, жу́ся, жешся,** гл.=**Підв'язуватися, підв'язатися.**

Під'ярок, рка, м. *Соб.* Полуголодные ягнята, съ которыхъ можно стричь шерсть. Вас. 198.

Пі́жити, жу, жиш, гл. 1) О дождѣ: сильно лить. 2) Бить, колотить (человѣка). *Як же хлопці зачнуть піжить, то аж пір'я летить.* О. 1862. II. 57.

Пі́жмурки, рок, ж. мн. Родъ игры: жмурки. Мил. 54. *Діти в білих сорочках у піжмурки в яру граються.* Шевч. 407.

Пі́здрити, дрю, рив, гл. Посмотрѣть. *Іди піздри, старостоньку, чи високо місяченько.* Гол.

Пізнава́ти, наю́, а́ш, сов. в. **пізна́ти, на́ю, еш,** гл. Узнавать, узнать. *Ой як би я зозуленька, ой крилечка мала... то б я свою миленькую по шапці пізнала.* Мет. *З ким жити, того й пізнавати.* Чуб. I. 251.

Пізнава́тися, наю́ся, е́шся, сов. в. **пізна́тися, на́юся, ешся,** гл. 1) Узнаваться, быть узнаннымъ. 2) Знакомиться, познакомиться. *Як я звідтам повертався, послухайте, з ким пізнався.* Грин. III. 611.

Пізна́йтися, нюся, нишся, гл. Запаздывать, опаздывать. *Не люблю пізнитись.* Г. Барв. 303. *Пізнився з своїм господарством уєська вдова.* Г. Барв. 264.

Пізні́й, я, е. Поздній. *Було се пізньої*

осени. Г. Барв. 122. *Ой жаль мені раннього кування і пізнього літання.* Мет. 152.

Пізніхірочка, ки, *ж.* Поздно родившійся (ребенокъ), поздно выведшійся (птенецъ). Маркев. 91. *Чого це у вас, бабо, курча поване?—Е, це в мене пізніхірочка.* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Пі́зно, *нар.* Поздно. Ум. **Пізне́нько.** *Ой пізненько, нераненько із вулиці ходячи.* Нп.

Пізріти, зрю, рить, *гл.* = **Піздріти.** *Пізрю горі, долів,—не виджу милої; пізрю же я, пізрю на широке поле, аж там мій миленький... оре.* Гол. I. 336.

Пізьма, ми, *ж.* Гнѣвъ. Шух. I. 34.

Пі́йло, ла, *с.* 1) Пойло. 2) Дурной напитокъ вообще.

Пійма́ти, ма́ю, сть, *гл.* 1) Поймать. *Упустила соколонька, да вже й не піймаю.* Мет. *Сестра її там така, що і в ложкі води не піймаєш,* т. е. очень быстрая, увертливая. Г. Барв. 202. *Піймали до рук.* О. 1862. IX 70. 2) Попасть. *Максим попипурив* (на бугая) *грудку. Метка рука як раз піймала серед крутого лоба.* Мир. ХРВ. 129. 2)—**вблизи́ня.** Потерпѣть неудачу, получить носъ.

Пійми́ця, ці, *ж.* Участники свадьбы, отправляемые отъ жениха за невѣстой. Kolb. I. 305.

Пійня́ти, ійму́, ме́ш, *гл.* = **Понять.** КС. 1883. IX. 220. *Пійняв його пан Потоцький з коня за чуприну.* Лукаш. *В чистім полі много коней; є і карі, є й чорні. Як іспіймем, то пойдем, як не піймем,—пічки підем.* Грин. III. 195. *Ходи, батеньку, з мене змія здійми!—Нехай тобі той іздійме, хто тебе пійме.* Рк. Макс. *А на заробітках такого пороскажуе про себе, що хто його не зна, то всяке пійме віри, що й справді він стоюший хазяїн.* Кобел. у.

Пійня́тися, ійму́ся, мешся, *гл.*=**Понятися.** *А з п'яничею жити не піймуся, хиба піду утоплюся.* О. 1861. IV. 83.

Пійстра, ри, *ж.* Родъ матерій. *Жилетку справив із пійстри.* Г. Барв. 359.

Пійти́, йду́, деш, *гл.*=**Піти.** *Пійду з села.* Мет. 15.

Пікати, каю, сш, *гл.* Издавать пискъ. *Курча в яйці піка.*

Пікине́р, пікини́р, ра, *м.* Пикинеръ. КС. 1899. XII. 301. *А в пікинери вербували, та теж охочих.* Шевч. 591. *Ой як би нам славних запорожців в пікинери забрати.* Грин. III. 601.

Пікине́рія, рії, *ж. соб.* Пикинеры. КС. 1899. XII. 301.

Пікине́рський, а, е. Пикинерскій. КС. 1899. XII. 301.

Пікинерува́ти, ру́ю, єш, *гл.* Служить въ пикинерахъ.

Пікі́вний, а, е=Пікний. *Лопата піківна.* Шух. I. 97.

Піклува́ння, ня, *с.* Заботливость. *Піклування про нашого отамана і пана.* К. МХ. 38.

Піклува́тися, лу́юся, ешся, *гл.* 1) Заботиться, печься. *Та таки й дитина, хоча воно і підросло, та все ж таки треба коло його піклуватись.* Шевч. 2) Безпокоиться. *Тебе не було, не дуже я за тобою піклувалась.* Черк. у.

Пікни́й, а́, е. Употребляющійся при печеніи хлѣбовъ. *Пікна діжка, лопата.* Борз. у. *Віко од пікної діжі.* МУЕ. III. 144.

Пікува́ти, ку́ю, єш, *гл.* Встрѣчено въ думѣ объ Алексѣѣ Поповичѣ въ знач.: губить. Ал. Поповичъ говоритъ: *Нехай я буду у Чорному морю головою даруваті, ніж маю я не по вині усе військо пікуваті.* АД. I. 183.

Пі́ч, по́лу, *м.* Родъ наръ, помѣщающихся въ украинской хатѣ вдоль задней стѣны на всемъ пространствѣ между печью и боковой стѣной. Сим. 2 Чуб. VII. 382, 386. Ум. **По́лик.** Пирят. у. **Поло́чок.** *У світлиці да на полочку ой шиє, шиє молода дівчина чорним шовком сорочку.* Чуб. V. 6.

Пі́лка, ки, *ж.* 1) Полотнище. *Спідниця у сім пілок.* 2) Родъ холстинной шали, надѣваемой женщинами на плечи. Гол. Од 77. 3) Рыболовный снарядъ: родъ бредня. Вх. Пч. II. 21.

Пілля́ти, ля́ю, єш, *гл.* Полить.

Пілтя́на, ни, *ж.* Половина ствола или расколотаго въ длину. Вх. Лем. 449.

Пілть, ті, *ж.*=**Півть.** Подол. г.

Пільга, ги, *ж.* 1) Льгота, облегченіе. К. ЧР. 425. *І мучиться отттут він гірше над усіх грішників, і ніколи не буде йому пільги.* ЗОЮР. I. 311. *Час мені козацьким ногам пільгу дати.* АД. I. 122. 2) Каждое изъ двухъ параллельно расположенныхъ бревенъ, подкладываемыхъ подъ тяжелый предметъ, для скатыванія его по нимъ, напр. для скатыванія бочекъ, бревенъ. Шух. I. 181. **Пільгами** называются такіе бревна, подкладываемыя подъ желобъ.

устроенный для спусканія съ горъ деревьевъ (см. ри́зи). Шух. I. 178. Въ поколодві называются пільгами два параллельныя бревна, прижимающія верхнее бревно (притяг) для увеличенія его тяжести. Шух. I. 237.

Пільгува́ти, гу́ю, еш, *гл.* Облегчать, послаблять.

Пільський, а, е. Полевой. Вх. Зн. 49.

Пільх, ха, *м.* Зоол. Arvicola, полевая мышь. Вх. Пч. II. 5.

Піля́, *пред.*=**Віля.** *Піля дороженьки сяду.* Гол. IV. 371.

Пімперля́, ля́ти, *с.* Недоростокъ. *Добре йому знакомі були сі порош, та переступав він їх ще „пімперлям", а тепер Іван уже... молодець хоч куди.* Св. Л. 117.

Пімста, ти, *м.* Месть.

Пімстйти, ся, щу́, ся, стиш, ся, *гл.* Отомстить. *Пімстив свою кару.* Ез. V. 28.

Пі́на, ни, *ж.* Пѣна (у человѣка, животнаго). *Волосся піднялось догори, піна била з рота.* Стор МПр. 19.

Пі́нити, ню, нив, *гл.* Пѣниться. *Вода так і шумить, хвилями аж пінить.* Чуб. II. 138.

Пі́нка, ки, *ж.* Масло коровье. Ез. V. 61.

Пі́нна, ної, *ж.* Водка: пѣнникъ. Котл. Ен. II. 9. Маркев. 169. Ум. Пі́ненька. *Тяли тут пінненьку троянці.* Котл. Ен. II. 14.

Пінна́к, ка́, *м.*=**Пі́нна.** *Браш й пінняка не п'єш.* Мкр. Г. 15.

Пі́нявий, а, е. Пѣнистый.

Піня́ти, піму́, меш, *гл.*=**Пійняти.** *Руки розставив, щоб кота того піняти.* Драг. 63.

Пі́нязь, зя и **пінязь, зя,** *м.* 1) Монѣта въ $^1/_2$ крейцера. Угор. 2) *мн.* Деньги. Гол. IV. 443. Вх. Лем. 450. Ум. Пінязьо́к, пінязько́к.

Піп, попа́, *м.* 1) Попъ, священникъ. **Попа́ в ре́шеті возити.** Утаивать грѣхъ на исповѣди. 2) Пт. Fulica astra, лысуха черная. Вх. Пч. II. 11. 3) Насѣк.=**Зеленян 1,** Cetonia aurata. Вх. Пч. I. 5.

Пір, пору́, *м.* Лукъ порей. Уман. у.

Пірва́ти, рву́, веш, *гл.* 1) Порвать, разорвать. 2) Схватить.

Пірва́тися, вуся, вешся, *гл.* Броситься. *Гей пірвався та пан Сава до своєї зброї.* Гол. I. 19.

Пірани́й, а, е=**Спорани́й.** Вх. Зн. 66.

Пірі́на, ни, *ж.* Одно перо, перышко. Ном. № 11612.

Пірити, рю, рив, *гл.* 1) О дождѣ: сильно лить=**Піжити 1.** *А на дворі дощ такий пірить.* О. 1862. VIII. 40. 2) Бить, колотить. Грин. III. 446.

Пір'і́на, ни, *ж.*=**Пірина.** Ном., стр. 292. № 63. Ум. Пір'і́нка.

Пірна́ти, ну́, неш, *гл.* Нырять, нырнуть, погружаться, погрузиться въ воду.

Пірна́ч, ча́, *м.* Будава, въ которой вмѣсто шара рядъ металлическихъ дощечекъ (называющихся пе́рами), расположенныхъ вокругъ стержня; знакъ власти полковника. К. ЧР. 425. *Реймептарський пірнач.* К. ЧР. 16.

Пірна́чка, ки, *м.*=**Ринда́я.** Вх. Зн. 59.

Пі́рник, ка, *м.* Пряникъ. *Дітворі малій п'ятачків, пірників й мандриків.* Мкр. Н. 24.

Пірни́коза, зи, Нырокъ, чомга, Podiceps cristatus. Вх. Пч. II. 13.

Пірну́ти. См. **Пірнати.**

Пірце́, ця́, *с.* 1) Перышко. 2) Отдѣльный листокъ растенія рогіз. Вас. 177.

Пірчити, чу, чиш, *гл.* Колотить, бить (кого). *Народ як зсадив вовка, як почав пірчить, то вже йому й не хочеться, насилу живий вирвався.* Рудч. Ск. I. 3. *Жене баба квочку з курчатами та пірчить її дубцем.* Грин. I. 203.

Пірчу́н, на́, *м.* Молодой козелъ. О. 1862. V. Кух. 38.

Пі́р'я, р'я, *с.* 1) *Соб.* Перья. *Як павине пір'я на спід потоне.* Макс. 2) Плавники рыбы. Драг. 1. Ум. Пір'я́чко.

Пір'я́ний, а, е. Изъ перьевъ. Желех.

Пір'я́чко, ка, *с.* 1) Ум. отъ **пір'я.** Перышки. *Іди, іди, куріночко, додому, та не давай пір'ячка нікому.* Мет. 122. 2) Зелень чеснока, лука. Вас. 204.

Пі́сенька, ки, *ж.* Ум. отъ **пісня.**

Пісі, *гл.* Дѣтск. Мочиться. О. 1861. VIII. 8.

Піскля́, ля́ти, *с.*=**Курча.** Вх. Пч. II. 11.

Піско́ватий, а, е.=**Піскуватий.** *Піскована картопля.* Харьк. у.

Піскова́тиця, ці, *ж.* Песчаная земля. Вг. Уг. 259.

Піскови́й, а, е. Песчаный; песочный. *Збірай свої війська лісовії, луговії і піскові.* Мнж. 151.

Піскоглід, лоду, *м.* Рыба. Petromyzon. Вх. Зн. II. 20.

Піскозба, би, *ж.* Рыба. Cobitis taenia. Вх. Пч. II. 19.

Піскозбли́ця, піскозбни́ця, ці, *ж.*=**Піскоглід.** Вх. Пч. II. 20.

Піскуватий, а, е. Песчаный. Зміев. у. **Піскувáте я́блуко.** Разсыпчастое яблоко. Зміев. у.

Піскувáха, хи, *ж.* Низкое песчаное мѣсто. *Піду на піскувах, та и там викосю.* Зміев. у.

Післанéць, нця, *м.* 1) Посолъ, посланный. Гн. І. 143. *Два післанці стоять на цвинтарних дверіх.* Федьк. 2) Въ свадебномъ обрядѣ одно изъ дѣйствующихъ лицъ. *Час післанцям додому.* Грин. III. 526.

Післáнський, а, е. Принадлежащій послу. *Післанські коні стоять на припоні.* Грин. III. 526.

Післáти. См. **Посилати.**

Пі́слище, ща, *с.* Ремень, на которомъ висять стремена. Мнж. 189.

Пі́сля, *нар.* Послѣ. *Після великодних святок.* Стор. МПр. 60. **Після чóго**, въ вопросительныхъ предложеніяхъ, кромѣ основного значенія, употребляется еще въ значеніи: отчего, почему. *Не знаю що і після чого старі сумують.* Шевч. 100.

Пі́сначка, ки, *ж.* Ум. отъ **пі́сня.**

Пі́сний, а, е. 1) Постный. *Пісний борщ. Пісний день. У нас взавтра празник пісний.* Грин. III. 562. 2) О молокѣ: жидкое. 3) О землѣ: мало плодородная.

Пі́снікати, каю, ешь, *гл.* Постничать. Канев. у.

Пі́сникóвий, а, е. Постничающій, постникъ. *І такий же то боголюбний та пісниковий чернець той.* Рудч. Ск. II. 200, 201.

Пі́сни́на, ни, *ж.* Постная пища. *Прощавай, скоромно, йди, пісницо.* Грин. I. 242.

Пі́сни́ха, хи, *ж.* Постница. Мнж. 189.

Пі́сно, *нар.* Постно.

Пі́снóта, ти, *ж.* Все постное.

Пі́снотвóрний, я, е. Творящій пѣсни. *Піснотворній геній.* К. XII. 129.

Пі́сня, ні, *ж.* Пѣснь, пѣсня. *Наша дума, наша пісня не вмре, не загине.* Шевч. 46. Ум. **Пі́сенька, пі́сенчка.** Мет. 151.

Пі́сня́к, ка́, *м.* Постникъ. К. ПС. 112.

Пі́снúкати, каю, еш, *гл.*=**Пі́снікати.** *Я п'ятницю перед великоднем пісникала.* Лебед. у.

Пі́сок, ску́, *м.* Песокъ. *Лучче ж буду в синім морі пісок істи, ніж із мелобом да вечерять сісти.* Мет. 101. Ум. **Пі́сочок.**

Пі́сочáний, а, е. Песчаный. *Пісочний шлях.* МВ. I. 14.

Пі́сóчник, ка, *м.* Раст. Stellaria graminea. Вх. Пч. I. 13.

Пі́спа, пи, *ж.* 1) Мучной отваръ съ мѣломъ для побѣлки стѣнъ. Богодух. у. 2) Мучной отваръ для квашенья яблокъ. Сим. 191. *Добрі у вас яблука, мабуть у пісні мочені?* Богодух. у.

Піспáтися, пли́ся, пи́лся, *гл.*=**Поспáти** *Успав таки добре у неї, а тамті сі не піспали.* Ез. V. 96.

Пі́ст, пóсту, *м.* Постъ.

Пі́стити, щу, стиш, *гл.* = **Пестити.** *Пістить теля коло рук, то й віл такий буде.* Черк. у.

Пістóль, ля, *м.* Пистолетъ. Левиц. Пов. 372.

Пістолéтя, тя, *с.* Пистолетъ. *З пістолете один другою застріляють.* Гн. I. 99.

Пістря́к, ка́, *м.* 1) Веснушки. Вх. Лем. 450. 2) Прыщи на вымени коровы. Вх. Лем. 450. 3) Родъ растенія. (Паразитный грибъ?) Чуб. VII. 576.

Пістря́чка, ки, *ж.* Родъ накожной болѣзни.

Пі́сяти, сяю, ешь, *гл.* Дѣтск. Мочиться.

Пі́т, пóту, *м.* Потъ. **Піт проймав.** *Циганський піт.* Дрожь. *Трусилось тіло, йому циганський піт проймав.* Греб. 358.

Пітí, піду́, дéш, *гл.* 1) Пойти. *Куди пітиш, то піти, аби дома не сидіти. Пішов би батька одвідав.*—**за вітром, за водóю.** Пропасть безслѣдно. Ном. № 1906. *Не дав мені Господь парчі, та й дав мені лиху долю, та й та пішла за водою.* Нп. Уман. у. **Дúном догорі пішлó.** а) Сгорѣло. б) Пошло прахомъ. Ном. № 1904.—**на посиденьки.** Пойти въ гости, пойти посидѣть. Лебед. у.—**на пропáсть.** Пойти на несчастіе. —**згорíти.** Сгорѣть.—**світ за óчі.** Пойти куда глаза глядятъ.—**в танéць.** Пойти танцовать. —**в непáм'ять.** См. **Непам'ять.** 2)— **замíж.** Выйти замужъ.

Пітúся, дéться, *гл. безл.* Случиться, выпасть на долю, пойти къ чему. *Чи воно вже кому так підеться на смерть, на причину?* Харьк. у. *Мені молодій на горе пішлося.* Грин. III. 357.

Пітка́нний, а, е. Употребляющійся для утка, относящійся къ утку. *Це основа вовна, а то пітканна.* Славяносерб. у.

Пітка́ння, ня, *с.* Тканое: утокъ. Вас. 167. Чуб. VII. 428, 408.

Піткнýтися, нýся, нéшся, *гл.* Сунуться, толкнуться.

Пітни́й, а́, е. Потный. *Воно маленьке сонне, пітне,—простудимо.* Г. Барв. 168.

Пітни́к, кá? *м.* 1) Потникъ. Черк. у. О. 1862. V. 103. 2) Часть хомута: войлочная подкладка на шеѣ лошади. Вас. 159.

Пі́тьма, ми, *ж.* 1) Тьма. 2) Густой туманъ; дождь со снѣгомъ. Шух. I. 81.

Пі́тькати, каю, еш, *гл.* О перепелкахъ и коростеляхъ: кричать. *Пітькають перепелиї, деркачі.* Шух. I. 23.

Піха́ти, хаю́. еш, *гл.* Толочь (просо), валять (сукно). Шух. I. 113, 151.

Пі́хви, хов, *мн.* Ножны. *З піхов шаблі виймайте.* АД. I. 114. *Ратище поламане, піхви без шаблі булатньої.* Мет. 444. Ум. **Піховни́**. КС. 1882. X. 40.

Пі́хом, *нар.* Пѣшкомъ. К. ЧР. 359. *Підіпли ото піхом, хто возом.* Г. Барв. 240. *До отця, до матки у гості він і піхом прибуде.* АД. I. 130.

Піхо́та, ти, *ж.* 1) Пѣхота. Гол. I. 34. 2)—**квасо́ля**. Родъ невьющихся бобовъ.

Піхоти́на, ни, *м.*=**Піхотинець**. *Два кінних, третій піший піхотина.* АД. I. 332.

Піхоти́нець, нця, *м.*=**Пішоходець**. *Два кінних, третій піший піхотинець.* АД. I. 113.

Піхото́ю, *нар.*=**Піхом**. Мкр. Н. 14. *Дозвольте, дядечку, кинути у вас коня у дворі, а я пійду піхотою.* Г. Барв. 211. *Душ з двадцять верхи та чоловіка з півтори сотні піхотою.* О. 1861. VIII. 96, 97.

Піхо́ю, *нар.*=**Піхом**. *Піхою... за десять верстов на місто.* Г. Барв. 95.

Піхтір, рá, *м.* Веревочный мѣшокъ, въ которомъ возятъ сѣно при поѣздкахъ. Сим. 37. См. **Пихтір**

Піхтура́, піхтуро́ю, *нар.*=**Піхом**. К. ЧР. 114.

Піху́р, рá, *м.* Пузырь. Подольск. г. Ум. **Піхýрчик**. *На пальчиках пізурчики намулялн.* Грин III. 325.

Піху́рка, ки, *ж.* Тропинка для пѣшеходовъ. Вх. Зн. 49.

Піху́рчик, ка, *м.* Ум. отъ **піхур**.

Піч, пе́чі, *ж.* Печь. Вас. 193. Чуб. VII. 380. *Піч наша рясноче, коровая хоче.* Мет. 164. **Мовчи́, бо піч у ха́ті**. Молчи,—есть лишніе люди. ХС. III. 48. **Піч гончáрська**. Обжигальная печь для посуды. Шух. I. 263. Ум. **Пічка**.

Пічка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ піч. 2) Въ обжигальной печи передняя ея часть, гдѣ пѣтъ посуды, а горятъ лишь дрова. Шух. I. 263. 3) Каждая изъ ямокъ въ землѣ, по которымъ катаютъ мячъ въ игрѣ того же имени. КС. 1887. VI. 461. 4) Продолговатая вырѣзка въ ухѣ овцы—клеймо для опознанія своей овцы. Шух. I. 195.

Пічкання, ня, *с.* Возня съ обмазкой глиной или побѣлкой зданія. *Де пічкання багато,—глину там місить.* Сим. 200.

Пічкáтий, а, е. Объ овцѣ: съ **пічкою на ухѣ**. См. **Пічка**. Шух. I. 195.

Пічкáтися, каюся, ешся, *гл.* Возиться съ обмазкой глиной или побѣлкой зданія. Сим. 129.

Пічкови́й, á, é. Печной, сдѣланный въ печи. *Пічковий дюоть.* Сумск. у.

Пічку́р, рá, *м.* 1) Истопникъ. (Черк. у.), кочегаръ. НВолын. у. 2) Любящій лежать на печи. Левиц. Пов. 189. 3) Рыба бычекъ, Gobio. Мнж. 189. Ум. **Пічкуре́ць**. *Ой пійду я на річку, на річку да піймаю два миня, а третьою пічкурия.* Нп.

Пічкурня́, ні, *ж.* Отдѣленіе въ сахарномъ заводѣ, гдѣ производится тонка. НВолын. у.

Пічкурува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Быть истопникомъ. Черк. у.

Пічла́, ва, *м.* Развратникъ. Берд. у.

Пічни́й, á, é. Печной. *Пічний черінь.* ХС. III. 50. **Пічна́ стіна́**. Стѣна, къ которой прилегаетъ бокомъ печь, въ ней же находится дверь изъ сѣней. Черк. у. **Пічне́ вікно́**. Окно въ задней стѣнѣ, въ которой прилегаетъ печь. Мирг. у.

Пічови́й, á, é. Печной. **Пічова́ лопа́та**. Лопата для сажанія хлѣба въ печь. Черк. у.

Пічу́рка, ки, *ж.* Печурка, ниша въ печи.

Піша́к, кá, *м.* 1)=**Піхурка**. Угор. Вх. Зн. 49. 2) Пѣшій работникъ. О. 1862. IV. 93. 3) Пѣхотинецъ. К. Досв. 9.

Піша́ниця, ці, *об.* Пѣшій человѣкъ. *Два брати кінних, а третій брат менший, піша піщинися.* АД. I. 106.

Пішва, ви, *ж.* Запошивка, шовъ для сшиванія двухъ кусковъ: края сшиваемыхъ кусковъ перегибаются одинъ за другой и сшиваются двойнымъ швомъ. Канев. у.

Пішни́й, а, е. 1) Пѣшій. *Пішний брат за кінними постіпав, на сире коріння, на біле каміння ноги свої козацькі посікав.* Макс. 2) О птицѣ: домашній. *То леточа птиця, а це піша.* Черк. у.

Пішка, ки, *ж.*=**Піхурка**. Вх. Зн. 49.

Пішки, *нар.* = **Піхом**. *Було в мене трое коней,—тепер хожу пішки.* Грин. III. 200.

Пішкови́й, á, é.—**ярмарок**. Ярмарка, на которую сходятся пѣшкомъ вслѣдствіе эпизоотіи. *Був пішковий ярмарок, а скотини не було, бо хвороба на скотину всюди була.* Волч. у. (Лобод.).

Пішни́к, ка, *м.*=**Піхурка.** Вх. Лем. 450. Ум. **Пішничо́к.**

Пішохі́д, хо́ду, *м.* Тротуаръ. Полт. и Харьк. г.г. *У Харкові пішоходи з дощок, чи з каміню.* Лебед. у. *В городі... якісь пішоходи роблять, щоб в грязі добре, бач, було ходити пішки.* Котл. НП. 386. *Раз я вийшов в город, йду по пішоходу.* Щог. В. 63.

Пішохо́дець, дця, *м.* Пѣшій. *Став пішоходець із тернів виходити.* АД. I. 125.

Піщак, ка́, *м.* Пт. Anthus, щеврица. Вх. Пч. II. 8.

Піщане́ць, нця́, *м.* Песчаная почва. *Тут у нас, знаєте, земля не родюча на хліб, бо все піщанець.* Черниг.

Піщуга́, ги́, *ж.* Песокъ, глубокій песокъ. *Хвіст... в грязюці таки або в піщузі.* Сим. 211. *Там така піщуга, що й не вийдеш.* Черк. у.

Пія́к, ка́, *м.* 1)=**Пиякъ.** Г. Барв. 290. 2) *мн.* Vaccinium uliginosum L. ЗЮЗО. I. 140.

Пія́ка, ки, *м.* 1)=**Пиякъ.** 2) Солевый и пустой огурецъ.

Пія́ти, пію, ешь, *гл.* О пѣтухахъ: пѣть. *Кури піють,—у дівчини сижу.* Грин. III. 258. *Піють кури перші, піють і другі.* Грин. III. 375.

Пія́тка, ки, *ж.* Выпивка, пьянство. *Щоби мене споминали на піятиці.* Грин. III. 285.

Пія́цтво, ва, *с.* Пьянство. Желех.

Пія́чити, чу, чиш, *гл.* Пьянствовать.

П'ї́ла, п'ї́л, *мн.* У кожевниковъ: снарядъ для растягиванія кожи. Части: два четырехгранныхъ другъ другу параллельныхъ бруска — **п'ї́лйни** проходятъ сквозь концы болѣе толстаго бруска, наз. **колода́**; въ колодѣ есть **пе́чки**, одинъ конецъ котораго на **чопу**, а другой прикрѣпляется **сво́рінем.** Шух. I. 254.

П'ї́лйна, ни, *ж.* См. **п'ї́ла.** Шух. I. 254.

Плав, ву, *м.* 1) Плувучій островъ изъ камыша и небольшихъ растеній. Поп. 258. *Коломак часною дуже грав: відрічає часом плави з вільхами і мозою і зносить далеко.* О. 1861. VIII. 93. 2) Трясина, гдѣ подъ слоемъ растительности вода. О. 1861. VIII. 26. Мнж. 189. *Плав так і дишить. На плавах стоїть і маяче в воді високий, пустий, широколистий очерет.* О. 1862. VIII. 16. *Селезень на ставу, утінка на плаву.* Мет. 214. **Хай він під плав піде!** Проклятіе: пожеланіе смерти. Мнж. 162. 2) Соръ, всякіе предметы, плывущіе по рѣкѣ сплошнымъ слоемъ. Мнж. 170. *Зилось як плав.* Мнж. 170. **Пла́вом, як плав пливе́.** Множество двигается. Мнж. 170. *Як плав пливе — військо йде.* Ном. №. 7679. 4) Правильное перо, маховое перо (у птицъ). Вх. Пч. I. 15. Ум. **Плаво́к, плаво́чок.** Мет. 214. *Ой підпалю, підпалю селезневі косиці, щоб же він не літав на чужій плавочки.* Грин. III. 78.

Плава́к, ка́, *м.* 1) Плувучая мельница. Каменец. у. 2) Поплавокъ въ рыболовной сѣти. Kolb. I. 73.

Пла́вати, аю, еш, *гл.* Плавать. *Ой плавали утенята по тім боці ставу.* Мет. 83.

Пла́вач, ча, *м.* Плавающій на суднѣ, плотѣ, плотовщикъ. Шух. I. 37.

Плава́чка, ки, *ж.* Промыслъ сплавленія дерева. Вх. Зн. 49.

Плаве́ць, вця́, *м.* Пловецъ. Мир. ХРВ. 359. *З Терешка добрий плавець: ураз Дінець перетливає.* Волч. у.

Пла́вати, аю, еш, *гл.*=**Плавувати.** О. 1862. IX. 107.

Плави́ння, ня, *с.* Деревья, которыя нанесетъ полая вода. Вх. Зн. 49.

Пла́вити, влю, виш, *гл.* Сплавлять. *Гуцули, що живуть над більшими ріками, плавлять ковбки, що йдуть водою.* Шух. I. 37.

Плавки́й, а́, е́. 1) Хорошо плавающій. 2) Плавный. 3) Ровный, гладкій, скользкій. *У панів усе плавке за що не візьмешся: чи стіл, чи ослінчик,—таке все плавке, гладеньке.*—**шлях.** Ровная, гладкая санная дорога. Полт. г. **Плавкі са́ни.** Сани легкія на ходу. Черк. у.

Пла́вко, *нар.* Плавно, безъ задержекъ. *Більш укиньте масла в кашу, то вона плавкіш їтиме горлом.* Лебед. у.

Пла́вля, лі, *ж.* Болотистый лугъ.

Плавне́вий, а, е. Растущій на **пла́внях.** *Сіно плавневе.*

Плавни́й, а́, е́. Плувучій. **Плавна́ сі́тка.** См. **Сі́тка.** Вас. 188.

Пла́вня, ні, *ж.* Пойма, тростниковыя и камышевыя заросли, частью постоянно затопленныя, частью затопляемыя только весною во время половодья, перемѣшанные съ заливными сѣнокосами. Вас. 206. КС. 1883. I. 43. Поп. 256.

Плаво́к, вка́, *м.* 1) Ум. отъ **плав.** 2) Слѣдъ отъ плывущей птицы. *Плаве утінка з утенятами на море ночувати, а за ею, ею сив селезень у плавки уплива...*

Гиля Маруся із дівочками на гору попливти, а за ню, ню молодий Юронько у слідки уступав. Мет. 157.

Плавóчок, чка, *м. Ум.* отъ **плав.**

Плáвта, ти, *ж.* Отрѣзанный кусокъ древеснаго ствола, длиной въ 8 метровъ. Шух. I. 88.

Плавýшник, ка, *м.* Раст. Hottonia palustris L. ЗЮЗО. I. 125.

Плавцá, *нар.* Вплавь. **Плавця́ пíти.** Пуститься вплавь. Вх. Зн. 49

Плаз, зу, *м.* 1) Палка? Ном. № 13662, 13663. Въ игрѣ того-же имени длинный прутъ. Kolb. I. 195. Въ игрѣ въ **шкандúбки** (то-же, что и игра **плаз**)—проведенная на землѣ черта, на которой лежитъ палка (называемая у Kolb. I. 195 – **плаз**). КС. 1887. VI. 476. 2) Родъ игры, въ которой бросаютъ палкой съ цѣлью попасть въ другую, лежащую палку. Ив. 18. Kolb. I. 195. *Дíти то у плаза, то в креймахи грáються.* Морд. Пл. 137.

Плазíвка, ки, *ж.* Палочка употребляемая при игрѣ въ **плáза**.

Плазови́тий, а, е. 1) Пресмыкающійся. 2) Плоскій. 3) Подлый.

Плáзом, *нар.* 1) Ползкомъ. 2) Плашмя. *Ударив плазом.* НВолын. у.

Плазувáти, зýю, ешь, *гл.* 1) Пресмыкаться, ползать. Котл. Ен. III. 30. *На зеленому полі плазують сірі комашки поміж тим чадом.* Левац. Пов. 366. 2) Съ трудомъ идти, ѣхать, тащиться. *Сонні всі заворушились, потім піднялися і додому плазували.* Мкр. Н. 19. 8) Попадать палкой въ другую палку, лежащую на землѣ—при игрѣ въ плаз (см.). Ив. 18.

Плáзьма, *нар.*=**Плазом**.

Плай, плая, *м.* 1) Горная тропинка. Шух. I. 76. Вх. Зн. 49. *Ковала мі зазуленька на плаї, на плаї.* Гол. I. 176. 2) Рядъ. Вх. Зн. 49. *Ум.* **Плаїчок.** Шух. I. 39, 76. *Із бичок у плаїчок.* Шух. I. 201.

Плáкати, чу, чеш, *гл.* Плакать.

Плáкатися, чуся, чешся, *гл.* 1) Плакать, оплакивать. *Не плачся на моє горе! не тобі його оплакати.* МВ. (О. 1862. I. 75). *А за мною сиротою всі родичі плачуть. Плачся, плачся, мій родоньку, плачся, поплакайся.* Грин. III. 391.

Плаксúвий, а, е. Плаксивый.

Плаксúвці, цiв, *м. мн.* Болѣзненная плаксивость у дѣтей. КС. 1893. VII. 80. КС. 1883. VII. 588. Мил. 34.

Плаксíй, сiя, *м.* Плакса. Черк. у.

Плаксíйка, ки, *ж.* Плакса. Мнж. 189. *Така плаксíйка: є чого, нíчого,—усе плаче.* Мнж. 163.

Плакýн, нá, *м.* Раст. Lythrum Salicaria L. ЗЮЗО. I. 409.

Планéта, ти, *ж.* 1) Планета. *Ці зорі в науці звуться рухомими чи ходячими, або планетами.* Ком. I. 24. 2) Судьба; нѣкая таинственная сила. *Буває той чоловік оце то лихий та навіжений, то мнякий та добрий,—як яка планета на нього находить.* 3) **Планéта їх знáє.** Чортъ ихъ знаетъ. *Договор, чи що в їх такий був,—планета їх знає!* Пирят. у.

Планéтник, ка, *м.* Астрономъ. Чуб. II. 584.

Планúда, ди, *ж.*=**Планета**. *Круги сонця ходить кількананадять планид.* Дещо (4-те вид.). 26.

Планитувáтий, а, е. Свѣдущій во вліяніи планетъ на погоду и пр. *То такі планитувáті в, що зоно по планетах знає, коли на що сіяти.* Ном. № 281.

Планúця, ці, *ж.* Часть забора отъ столба до столба. Міус. окр.

Планíтний, а, е. Полезный, приносящій помощь. *Лік планíтний.* Вх. Зн. 50.

Планітувáти, тую, еш, *гл.* Полезнымъ быть, помогать. Вх. Зн. 50.

Плáнка, ки, *ж.* Дикое яблоко, дикая яблоня. Угор.

Планóк, нкá, *м.* Участокъ земли въ шесть десятинъ. Вас. 197.

Плас, су, *м.* Часть **келефа**: загнутый конецъ его молотка. Шух. I. 274. Часть **топірця**, собственно его **бартки**: плоская заостренная часть. Шух. I. 289.

Пласт, ту, *м.* Слой. Шух. I. 171, 176.

Плáстати, таю, еш, *гл.* 1) Ползти, пробираться ползкомъ, взбираться; идти увязая ногами. Борз. у. *Пісок його* (силящагося пройти по песку льва) *так і засипа; той пластав, пластав та так і пропав.* Драг. 303. *Пластунами, кажуть, звались за те, що... все вештамись по плавнях, і як більше їм приходилось місить грязь, ніж ходить по сухому, сиріч пластать, то й звались пластунами.* О. 1862. II. Кух. 61. 2) Подкрадываться. *Дивлюсь, аж тхір пласта до курей.* Харьк. г.

Пластів'я, в'я, *с.* Пласть, слой; слой срубленныхъ вѣтвей. Вх. Зн. 50.

Пластовéнь, вня, *м.* Хлопья снѣгу. *Сніг іде пластівнями.*

Пластовéць, вця, *м.* Снѣгъ, падающій хлопьями. Вх. Зн. 50.

Пластови́к, кá, *м.*=**Пластовець**. Вх. Зн. 50.

Пластовúстий, а, е. Падаючій хлопьями.

Пластово́вний, а, е. Съ гладкой шерстью, не курчавый. *Пластововне яня.* **Константиногр. у.** *Пластововний смух.* **Черном.**

Пласто́к, тка́, *м.* У горшечниковъ: комъ размѣшанной глины овальной формы, приготовленный для работы изъ него. Вас. 178.

Пласту́ва́ти, ту́ю, сш, *гл.* Быть пластуномъ. *Про Михайла була чутка, що він пластував у Чорномор'ї.* О. 1862. VIII. 27.

Пласту́н, на́. *м.* 1) Кубанскій козакъ, несущій сторожевую и развѣдочную службу и въ то-же время занимающійся охотой и рыбной ловлей. Поп. 240, 241. О. 1862. I. Кух. Пластуни, 61. 2)=**Пластовець**.

Пласту́нець, нця́, *м.* Родъ черноморскаго сельдя.

Пласту́нство, ва, *с.* Занятіе пластуна. *Пластун не зна роскоші, не гаразд обіжний, поневіряється, а пластунства не кидається.* О. 1862 II. Кух. 62.

Пласту́нський, а, е. Принадлежащій пластунъ. *Пластунські курені.* О. 1862. II. Кух. 63.

Плат, та, *м.* 1) Нѣсколько аршинъ (5—6) бѣлаго тонкаго полотна, которымъ **завиваютъ** новорожачной на свадьбѣ голову. Чуб. IV. 676. 2) Платокъ. *Скажу собі зав'язати з платном головочку.* Гол. III. 385. 3) Лоскутъ.

Пла́та, ти, *ж.* **Плата**, вознагражденіе. *Ратуй, ратуй да ти, козаченьку, мене, буде тобі превелика плата од мене.* Мет. 101.

Плата́ти, та́ю, сш, *гл.* 1) Пластать, распластывать. *Платаний чабак.* Міус. окр. 2)=**Латати**. Вх. Зн. 50. 3) Дѣлать, откалывать, отпускать. *Платав штуки небожчик.* НВолын. у.

Пла́тва, ви, *ж.* 1) Срубленный древесный стволъ въ 7—8 саж. длиной и 8 дюймовъ въ діаметрѣ съ тонкаго конца. Шух. I. 183. 2) Балка, идущая параллельно сволоку вдоль хаты по стѣнѣ,—на ней укрѣплены стропила. Подольск. г. Kolb. I. 55. **Ум. Пла́товка.**

Плато́нка, ки, *ж.* Платокъ. Вх. Зн. 50. О. 1861. X. Св. 50. *Взяв платинку, розстелив.* Гн. I. 212. **Ум. Платóнка.** *Загинув у платинку.* Гн. II. 179.

Плати́ти, чý, тиш, *гл.* Платить.

Плати́тися, чу́ся, тишся, *гл.* Оплачиваться. *Чуже мичко ремінцем платитися.* Ном. № 9688.

Платіж, жу́, *м.* **плати́жка ки**, *ж.* Платежъ.

Платіжний, а, е. Платежный, подлежащій окладу. *У мене шість душ платіжних.* Лебед. у.

Пла́тка, ки, *ж.*=**Латка**. Вх. Зн. 50.

Платний, á, é. 1) Получающій плату. 2) Расплатившійся, находящійся въ разсчетѣ. *Глядіть-же—ми платні.* Лебед. у. *Бувши винним, треба буть і платним.* Ном. № 10649.

Пла́товка, ки, *ж.* **Ум.** отъ **платва**.

Плато́к, тка́, *ж.* 1) Слой. *Укопану глину беруть платками за помочию залізних лопаток.* Шух. I. 260. 2) Платокъ. **Ум. Плато́чок.**

Пла́тта, тя, *с.* Бѣлье. Ковельс. у. *Ти я в тебе, моя мати, усе плаття поносила?* Мет. 263. *Дітечком жита не жала, а зімою плаття не прала.* Грин. III. 548. 2) Одежда, платье. *Дороге плаття надівав, чоботи обував.* АД. I. 169.

Платтяний, а, е. Холщевый.

Платтяни́ця, ці, *ж.* Одѣвающаяся въ платье. Г. Барв. 48.

Плато́нка, ки, *ж.* Портянка, онучъ. **Ум. Платóночка.** *На білені платіночки ти красно обуйся.* Гол. IV. 488.

Пла́ха, хи, *ж.* 1) Составная часть невода, полотнище невода. Вас. 185, 187. 2) Верхняя часть свиной туши, снятая вокругъ всего туловища,—слой сала. Волч. у. 3)? *Плахами продають сіль перед Різдвом дешевше—копійок по 10 за хунт.* Волч. у. (Лобод.). 4) Полѣно, плаха. Вх. Зн. 50. Широкая доска. Харьк., Екатериносл. Слов. Д. Эварн.

Пла́хітка, ки, *ж.* **Ум.** отъ **плахта**.

Пла́хіття, тя, *с. соб.* Платье. **Ум. Пла́хіттячко.**

Пла́хотка, ки, *ж.* **Ум.** отъ **плахта**.

Пла́хта, ти, *ж.* 1) Женская одежда вмѣсто юбки: кусокъ толстой шерстяной ткани, спеціально для этого изготовляемый, въ видѣ длиннаго чертвероугольника (ширина до $^3/_4$ арш., длина до $2^1/_2$ арш.) сшивается до половины съ другимъ такимъ же кускомъ; на половинѣ **пла́хта** перегибается и оборачивается вокругъ таліи. Четвертая часть **пла́хти** (половина четвероугольника) наз. **гри́вна**, сшитая половина наз. **станóк**, несшитыя **гривни—кри́ла**. Вас. 169—170. Въ черниг. у. **крила** называются **кри́си**. Чуб. VII. 428. КС. 1893. V.

282. КС. 1889. V. Сумцовъ, № 21—22. 2) То-же, что и полотняница, но длинная и безъ талiи. Гол. Од. 44. 3) Родъ бѣлаго платка, по формѣ похожаго на широкое полотенце,—имъ покрываются лемчанки. Гол. Од. 76. 4) Простыня. Угор. Ум. Плáхi(о)тка. Г. Барв. 227. *Плахотка-червачоточка.* Шевч. 375.

Плахтúна, **ни**, *ж.*=**Плахта**, также небольшая или плохая плáхта. Г. Барв. 451.

Плахтяни́й, **á**, **é**. Изъ плáхти сдѣланный, къ ней относящiйся.

Плац, **цу**, *м.* 1) Вообще мѣсто и въ особенности, гдѣ прежде было жилье. Чуб. VI. 304, 404. 2) Площадь. Грин. II. 75.

Плач, **чý**, *м.* Плачъ.

Плачúнда, **дн**, *ж.* Родъ слоеной лепешки. Славяносерб. у.

Плачлúвий, **а**, **е**. 1) Плаксивый. 2) Плаченый.

Плáчний, **а**, **е**. Плачевный, скорбный, жалостный. *Матка пiд кряжем стояла, плачним гласом вимовляла.* Грин. III. 151.

Плáчно, *нар.* Хочется плакать. *Так менi їх жалко стало, аж плачно.* Пират. у.

Плачýщий, **а**, **е**. Плачущiй. *І пригадалася йому та дiвчина плачуща.* МВ. (О. 1862. I. 75).

Плашкува́тий, **а**, **е**. О дровахъ: изъ широкихъ полѣнъ, плахъ. *Дрiва плашкувати.* Вх. Зн. 50.

Плащ, **щá**, *м.* Плащъ. *Лiг пiд лiжком, а плащ покинув на лiжку.* Чуб. II. 215.

Плащани́ця, **плащени́ця**, **цi**, *ж.* 1) Плащаница, изображенiе на полотнѣ положенiя во гробъ Спасителя. *За чужую крiсавицю купив у церкву плащеницю.* Ном. № 13556. 2) Родъ писанки съ равносторонними четырехконечнымъ крестомъ въ орнаментѣ. КС. 1891. VI. 371.

Плащéчок, **чка**, *м.* Ум. отъ **плащок**.

Плащúна, **ни**, *ж.* Плащъ плоховатый. *Я скинув мою дранкову плащину.* Федьк.

Плáщок, **щика**, *м.* Рубашка безъ рукавовъ, въ которую одѣваютъ дитя до первaго причащенiя. Мил. 29. Ум. **Плащéчок**. Мил. 29.

Плащува́тий, **а**, **е**. Одѣтый въ плащъ (о цыганахъ). *Плащуваті цигане.*

Плева, **ви**, *м.* Названiе тощаго вола съ расходящимися рогами. КС. 1898. VII.47.

Плéваний, **а**, **е**. Заботливо, нѣжно воспитанный. Уман. у.

Плекатáрка, **ки**, *ж.* Кормилица. Ум. **Плекатáронька**. Гол. II. 82.

Плека́ти, **ка́ю**, **сш**, *гл.* 1) Холить, нѣжить, культивировать. *Ой косо, косо, жаль мi тя: не рiк я тебе плекала* Гол. II. 634. 2) Кормить грудью. Угор.

Плека́чка, **ки**, *ж.* Мамка, кормилица, нянька. Угор.

Плеку́н, **на́**, *м.* Ягненокъ безъ матери, вскармливаемый козою. Херс.

Племéнник, **ка**, *м.*=**Небiж**.

Племéниця, **цi**, *ж.*=**Небога**.

Племíння, **нiв**, *с. мн.* Племена. Встрѣчено у Куліша. *Великі й дрiбненькі племiння й народи.* К. Дз. 231.

Племя, **ня** и **мени**, *с.*=**Плем'я**. *Одна дорога до отця, до матки, а друга дорога до роду, дс племя.* Грин. III. 594.

Плéмфа, **фи**, *ж.* = **Пинхва**. *Племфи дали.* КС. 1882. XII. 625.

Плем'я́, **м'я́ти**, *с.* Племянникъ или племянница. Употр. преимущ. во мн. ч.: **плем'я́та**. *Дивись: шишок уже нема, а треба ще братам, плем'ятам, хрещеній матерi, кумам...* Алв. 36.

Плéм'я, **м'я** и **мени**, *с.* 1) Племя, поколѣнiе, родъ, потомство. Иногда объ одномъ лицѣ въ значенiи родственникъ. *Приїздить вiн до дядька, а дядина побачила та й как: „це ж наше плем'я їде"* Мнж. 59. 2) Племя, народъ. *В тi давнi часи український народ жив незалежними племенами.* Левиц. Перш кн. 5.

Племúда, **ди**, *ж.*=**Планида**. Г. Барв. 319.

Племúця, **цi**, *ж.* 1) Надвое распиленный стволъ строеваго дерева. Вх. Зн. 50. Желех. 2)=**Планиця**. 3) Заключенiе? *Знайшов тя у темницi, сказав вси: „Устань, Петре, й ступай з племицi"* Чуб. I. 166.

Племіпотéнт, **та**, *м.* Довѣренное лицо, уполномоченный, повѣренный. *Панський племiпотент.* К. ПС. 5.

Плéнтати, **таю**, **сш**, *гл.* 1) Путать ногами, плестись. *Мамив до себе дитину, а воно з другого кiнця лави, перебираючи ручками і держучися за лаву, плентало нiжками та реготалося, iдучи до батька.* Г. Барв. 165. 2) О ребенкѣ: двигать ручками. *Воно менi, малеє, плентає ручентями,—ну, каже.* Г. Барв. 119.

Плéнтатися, **таюся**, **ешся**, *гл.* Плестись, тащиться; плясться. Г. Барв. 357. *Плентався і по тiй землi, де вже от-от край свiта.* Стор. МПр. 168.

Плескавúця, **цi**, **плескáнка**, **ки**, *ж.* Рыба Abramis (Blicca) argyrolenca. Вх. Пч. II. 18.

Плеска́на, ної, *ж.* Родъ кушанья: куски гречишной лемішим, обсыпанные истолченнымъ конопляннымъ сѣменемъ и изжаренные. Маркев. 159.

Плеска́нка, ки, *ж.* 1) Глиняная посуда, родъ большой флянки для водки въ видѣ плоскаго круга съ горлышкомъ; носится на шнуркѣ черезъ плечо. Шух. I. 270. 2) **Плéсканка сúру**. Кругъ сыру. МУЕ. III. 47.

Плеска́ння, ня, *с.* 1) Хлопаніе въ ладоши. 2) Выдѣлываніе ковриги хлѣба. Чуб. I. 267. См. **Виплíскувати 2.**

Плеска́ти, щý, щеш, *гл.* 1) Плескать. *А нащо було плескати на йóю водою?* 2) Хлопать въ ладоши; рукоплескать. *Вийшла доня на улицю, в білі руки плеще.* Лукаш. 125. 3) = **Виплíскувати 2.** *Плещу, плещу хлібчик, дай, бабо, кіста!* Харьк. 4) У кузнецовъ: клепать. Сумск. у. 5) Болтать, вздумывать. *Що ти там плещеш,— хиба ніхто сього не знає або не чув зроду?* 6) Шлепать (по грязи). *А він і плеще до мене через рівчак.* О. 1862. VI. 44.

Плеска́тий, а, е. Плоскій, приплюснутый. Вас. 148. *Такий плескатий, як от корж.* Ком. I. 29.

Плеска́тися, ýся, щешся, *гл.* Плескаться. *Плескалась рибка на водí.* О. 1861. I. 97.

Плеска́ч, чá, *м.* 1) Родъ круглаго хлѣба съ плоскими поверхностями. *Напече книшів, пиріжків, бушків і плескачів.* Г. Барв. 130. 2) Шлепокъ. *Надавала йому, ворожому синові, плечкачів у спину, щоб не висикувавсь у хаті та йшов на роботу.* Новомоск. у.

Плеско́ватий, а, е. Сплюснутый, плоскій. НВолын. у. Мил. 16.

Плесно́, на́, *с.* Плесна, плюсна, metatarsus. Константиногр. у. Вх. Зн. 50. Желех. **Плéсна.** Плесневыя кости. НВолын. у.

Плеснýти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **плескати.** 1) Плеснуть. *Взяв горілку, вихилив та й плеснув під стелю.* Г. Барв. 210. 2) Хлопнуть въ ладоши. *Плеснула рученятами.*

Плеснýтися, ну́ся, не́шся, *гл.* Одн. отъ **плескатися.** Плеснуться. *Плеснулася вода з гречика. Риба плеснулася.*

Плéсо, са, *с.* 1) Озеро по теченію рѣки, сильно расширенное мѣсто рѣки, чистое, незаросшее, съ тихимъ теченіемъ. Шух. I. 6. *Коломак... літом пересихав, тільки зостаються плеса.* О. 1861. VIII. 93. *Поміст вимискувався, як замерзле плесо.* Стор. МПр. 74. 2) Грядка четверогольной формы. Харьк. *Як оце плесо захрастили редькою.* Змѣев. у. *Плесо сіркіе, капусти.* Лебед. у. Ум. **Плíсце.** Константиногр. у.

Плести́, ту́, тéш, *гл.* 1) Плесть. *Дівочки та віночки та плестимуть.* Мет. 154. *Плетут сітки та на твої дітки.* Нп. 2) Вязать. *Плести панчохи.* 3) Вить. *Плете... вірьовки.* Г. Барв. 14. 4)—**лозý.** Родъ дѣтской игры: дѣти становятся въ два ряда лицомъ къ лицу, всѣ пары vis-a-vis берутся за руки; крайняя пара проходитъ подъ руками всѣхъ и становится съ противоположнаго конца, за ней слѣдующая и т. д.,—подражаніе выплетанію изъ лозы какой нибудь вещи. КС. 1887. VI. 480.

Плести́ся, ту́ся, тéшся, *гл.* 1) Плестись. *Як густо сей мичак пліся.* 2) Заплетаться: *Задай мене, ненько, в суботу пізненько, як дівчата помняться й плетуться дрібненько.* Грин. III. 559.

Плетéник, ка, *м.* Крендель. Угор.

Плетени́ця, ці, *ж.* 1) Плетенка. 2) Особаго рода фигуры при игрѣ въ **шýма.** *Ой нумо, нумо у шума гуляти, шума заплітати! Заплетем плетеницю.* Грин. III. 103.

Плети́ця, ці, *ж.*—**бíла.** Рыба Luciscus rutilus. Шух. I. 24.

Плетíнка, ки, *ж.* 1) Вязаная шерстяная рукавица, которая вкладывается въ кожаную. Лебед. у. 2) Свитая, сплетенная мѣдная проволока, употребляемая при украшеніи деревянныхъ издѣлій инкрустаціями и пр. Шух. I. 273, 280, 277. 3) Родъ вышивки. Шух. I. 155, 156.

Плетíння, ня, *с.* 1) Плетеніе. 2) Вязаніе.

Плетíнь, тня́, *м.* Плетень. *Заплітайся, плетінь, заплітайся, завивайся, труба золотая.* Мет. 295.

Плéтка, ки, *ж.* Сплетня. *Плетки слухать не будеме.* Гол. III. 261.

Плетю́га, ги, *ж.* Лгунъ. Угор.

Плетю́х, ха, *м.* Раст. Lycium barbarum. Вх. Пч. I. 11.

Плéтянка, ки, *ж.* 1) Огороженный источникъ (**криниця**). Желех. 2) Сплетенная изъ соломы лента, изъ которой сшивается потомъ шляпа. Гол. Од. 56.

Плéхатися, хаюся, ешся, *гл.* Тащиться, идти съ трудомъ. Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Плецáнка, ки, *ж.* Рубаха безъ складокъ около воротника. Вх. Зн. 50.

Плець, цю, *м.* Усадьба. *З-за хатки вилядали невеличкі хліщі, повіточки; трохи далі—тік; за током—огород; а все кругом обнесено низенькою лісков. Зразу видно було, що то плець не дуже заможного хазяїна.* Мир. ХРВ. 9.

Плечáстий, а, е. Плечистый, широкоплечій. *Візника плечастий, усатий.* МВ. (О. 1862. III. 51).

Плечé, чá, *м.* 1) Плечо. 2) Въ столбѣ, заканчивающемся шипомъ,—частъ его по сторонамъ шипа. Уман. и Гайсин. у. 3) Часть топора, также **сапíни.** См. **сокира, сапíна.** Шух. I. 175, 176. 4) Часть **маг'лівниці.** Шух. I. 154. 5) Зарѣзка въ спицѣ колеса, вставляемая въ ступку. Вас. 147. 6) Часть кухонной печи. *А в нашої печі золотії плечі, а срібні одвірки,—дайте нам юріяки.* Грин. III. 472. 7) Въ суконвальной толчеѣ: бревно въ валу, подымающее пестъ. Шух. I. 113. 8) Верхняя горизонтальная часть ярма, лежащая на шеѣ вола. Шух. I. 165. Ум. **Плéчико, плíчко, плéченько.** *До стіни оченьками, до дружбоньки плеченьками.* О. 1862. IV. 18. Ум. **Плечúці** употр. только во мн. ч. Маркев. 70. Мкр. Н. 10. *Обстели мені плечиці мої хрещатим барвінком.* Грин. III. 496. *Тут наша дівчинонька ходила, кісною плечиці укрила.* Мил. 133.

Плечевúй, á, é. Плечевой, къ плечу относящійся. **Рушник плечевий.** Полотенце, которымъ повязываютъ старостів на сватанѣѣ. Вас. 167.

Плéченько, ка, *с.* Ум. отъ **плече.**

Плéчико, ка, *с.* 1) Ум. отъ **плече.** 2) *мн.* Вставка въ рубахѣ, покрывающая плечо. Kolb. I 39. Шух. I. 159.

Плечúнда, ди, *ж.* Родъ пироговъ или ватрушекъ—съ творогомъ или тыквой. Св. Л. 11. См. **Плачинда.**

Плечúстий, а, е=Плечастий.

Плечúці, чúць, *с. мн.* Ум. отъ **плечі.** См. **Плече.**

Плéшень, шня, *м.* Ломъ для ломки льда. См. **Плішня.**

Плешнú, нí, *ж.*=**Плішня.** Сим. 147.

Плещýх, ка, *м.* Родъ игры на свѣтлый праздникъ. Вх. Зн. 50.

Плив, ву, *м.* 1) Теченіе. *Час плив своїм пливом.* МВ. III. 46. *Чою Дясна у плив пошла? Що крутий горі* Грин. III. 74. 2) **Збúти з пли́ву.** Сбить съ толку. *Усі одною зіб'ють з пливу.* НВолын. у.

Плива́ти, ва́ю, еш, *гл.*=**Плавати.** Гн. II. 3. *Тепер гуси не літають, ні лебеді не пливають.* Гол. I. 43.

Плúвстй, плúвстй, ву, вéш, *гл.* Плыть. *Я вже цих катержних гусей разів десять на день відною, щоб вони сюди до жита не пливли.* Кобел. у.

Плúвýшки, шок, *ж. мн.* Въ загадкѣ: сани. *Пливуть пливушки, позадирали уюру вушки.* Грин. II. 311.

І. Плиг! Прыгъ! скокъ!

II. Плиг, гу, *м.* Прыжокъ. **З плúгу збúтися.** Сбиться съ толку, спутаться. *Еней од страху з плигу збився.* Котл. Ен. II. 30.

Плигáння, ня, *с.* Прыганье.

Плигáти, гáю, еш, *гл.* Прыгать. *Сердешний звір перекидався, плигав, вертівся і качався.* Котл. Ен. II. 25.

Плигнýти, гнý, нéш, *гл.* Одн. в. отъ **плигати.** Прыгнуть.

Плúгом, *нар.* Вскачь, прыжками. *Дика коза біжить плигом.* Борз. у.

Плигонýти, ну́, нéш, *гл.* Прыгнуть съ силой. *А собака здоровий та як плигоне йому на груди,—так і звалив.*

Плúнути, ну, неш, *гл.* Плыть. *Плинім, плинім, білі гуси, до мойого роду.* Гол. I. 274. *І риба не плине проти бистрої води.* Ном. № 1092.

Плис, су, *м.* Плисъ, бумажный бархатъ. Вас. 192.

Плúска, ки, *ж.* Птица: а) Motacilla, трясогузка. Вх. Пч. II. 12. б)=**біла.** Motacilla alba. Вх. Пч. II. 13. в)=**жóвта.** Motacilla flava. Вх. Пч. II. 13; г)=**Лисаи 4.** Вх. Пч. I. 16; II, 11. *Ми були в ліску да поймали плиску чорную да чубатую.* Грин. III. 442.

Плúскáтий, а, е=Плескатий. *Дивлюсь, аж на тій деревині усякого розбору слимаки—і круглі, і плискаті, і довгенькі, та все на одному дереві.* Зоотон. у.

Плúскáч, чá, *м.* 1)=**Плескáч.** *Спекла жінка плискач і дала на дорогу, та такий добрий.* Новомоск. у. 2) Шлепокъ, легкій ударъ ладонью.

Плúскóватий, а, е. Плоскій. *На низенькому плисковатому острівці.* Левиц. ПЙО. I. 496. Ум. **Плúскóватенький.** *Плисковатенький рівний камінь.* О. 1862. IX. 110.

Плúскóм, *нар.* Плашмя. *Повернув ножа плиском та й ударив мене ножем по спині.* Рк. Левиц.

Плúстй, ву, вéш, *гл.* 1) Плыть. *Ой як лебедям плисти против води важко.* Мет. 108. *Гиля, гиля, білі гуси, на річеньку плисти.* Грин. III. 249. 2) О зернѣ;

высыпаться. *Вівса ми ще не пожали, а він пливе.*

Плі́стка, ки, *ж.*=**Плиска а, б, в**. Вх. Пч. II. 12.

Плись, *межд.*=**Плюсь 1**. *У воду тільки плись, як раз пішло на дно.* Греб. 366. *А лебідь плись на дно.* Греб. 363. 2) Выражаетъ быстрое паденіе. *Із моїі вибився, сердешний на бік плись.* Греб. 376.

Плит, та, *м.* Плотъ. Мнж. 189.

Пли́та, ти, *ж.* Плита. Міус. окр. Гн. II. 121. Шух. I. 227. *Долі́вка камінням виложена, плитами.* Св. Л. 25.

Плити́й, плитови́й, а, е. Въ плитахъ. *Камні плитні.* Міус. окр. *Сажавки обложені плитовим камінням.* Стор. МПр. 66. *Земляне узілля буває плитне і кулаше.* Міус. окр.

Пли́точка, ки, *ж.* Названіе коровы. Kolb. I. 65.

Пли́ття, тя, *с. соб.* Плиты. Вх. Зн. 50. Шух. I. 79, 227.

Плихáти, хáю, еш, *гл.* Висѣть, развѣваться; порхать. Угор.

Пли́шка, ки, *ж.*=**Плиска в**). Шух. I. 89.

Плівá, ви́, *ж.* Плева; мездра. Шух. I. 253. Ум. **Пліва́к**.

Пліва́к, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **пліва**. 2) Пленка. 3) Пѣнка на молокѣ, сливкахъ, сметанѣ.

Плід, плóду, *м.* Плодъ; потомство. К. ХП. 71. *Чий корінь, тою й плід.* Мнж. *Ні роду, ні плоду не мав старий.* Св. Л. 307. *Гей, гей, не надь, рибалко молоденький, на зрадний так ні щуки, ні лина!... Нащо ти нівечиш мій рід і плід любенький?* Г.-Арт. (О. 1861, III. 9). *Хиба скажеш: з Рима родом, або з пучача дід мій плодом.* КС. 1882. X. 23. *А дід поросятко продав у чуже село. Каже: на плід.* Г. Барв. 359.

Плідли́вий, а, е. Плодовитый. *Жиди плідливі.* Могил. у.

Плідни́й, а, е=**Плідливий**. *Плідна пѣвця.*

Плідни́ця, ці, *ж.* Плодовитая самка.

Пліднó, *нар.* Плодно, плодоносно. *Дай тобі, Боже, щоб у полі зрідно, щоб у полі зрідно, а у дворі плідно.* Чуб. III. 365.

Пліж'я, м'я, *с.*=**Плем'я**. МВ. О. 1862. III. 75). *Не сама собою, з отцем, матір'ю, із родом, з пліч'ям, з ким тобі Бог дав.* Мет. 331.

Плíндрóвина, ки, *ж.* Разграбленное, разоренное, опустошенное мѣсто. *На пустоші німецькій, на тім руйновищі, де хміль 'повився, по займані - пліндровині шлякецькій живе народ.* К. Дз. 110.

Пліндрува́ння, ня, *с.* Грабежъ, разореніе, опустошеніе.

Пліндрува́ти, рýю, еш, *гл.* Грабить, разорять, опустошать. *Усіх татар розбивали і пліндрували.* Макс. *Не день і не два ляхи Україну пліндрували.* Макс.

Пліну́ватий, а, е. У гребенщиковъ, о рогахъ: съ наростами и пленками. Вас. 163.

Пліска, ки, *ж.* 1) Желудная или орѣховая чашечка. 2)=**Плиска а, б, в**. *Ой коби я очі мала, як у тої пліски, я би ними виморгала всі пироги з миски.* Гол.

Плісня́, ні, *ж.* 1) Плѣсень. НВолын. у. 2)=**Пліснява**. Берд. у.

Плісня́вий, а, е. Заплѣсневѣлый.

Плісня́віти, вію, еш, *гл.* Плѣсневѣть.

Плісня́вка, ки, *ж.* Болѣзнь языка: молочница, плѣсневица. КС. 1893. VII. 77. Мил. 31. *Пісняка з язика збіжить.* Драг. 28.

Плісо́нь, *(ж.?)* Раст. Mucor mucedo. Вх. Пч. II. 33.

Пліства, ви, *ж.* = **Плиска а, б, в**. Вх. Уг. 259.

Плісцé, цá, *с.* Ум. отъ **плесо**.

Пліт, плотá и **плóту**, *м.* Плетень, изгородь, сплетенная изъ хворосту; у гуцуловъ изъ горизонтально лежащихъ жердей (**ворини**), концы которыхъ ущемлены между двумя рядомъ стоящими тонкими и высокими столбами (**нілє**), верхніе концы которыхъ стянуты сплетеннымъ изъ тонкаго древеснаго ствола кольцомъ (**гужвá, гужéвка**); нижняя жердь (**ворина**) для предохраненія отъ гніенія лежитъ на камняхъ, называемыхъ **підніжки**. Шух. I. 74. **Пліт вічний**. Огорожа сложенная изъ камней. Шух. I. 75. *Ой ходить сон коло вікон, а дрімота коло плота.* Макс. *Коштан хоть і подивиться на чоловіка, то неначе собака крізь пліт.* Федьк. *Низом, низом по-під плоти, в коноплях сховався.* Лукаш. 126.

Пліт'ка, ки, *ж.* Рыба: плотва, плотичка. Вх. Пч. II. 19. Употр. какъ ласкательное къ женщинѣ: *Моя ти пліт'ко!* Котл. Ен. V. 19. Ум. **Пліточка**.

Пліт'ýха, хи, *ж.* Раст. Convolvulus sepium L. ЗЮЗО. I. 119.

Пліть, ті, *ж.* 1) Вьющійся стебель. 2)=**Плетянка 2**. Гол. Од. 56. *Пліть соломʼяна.* О. 1862. IV. 2.

Пліч|ко́, ка́, *с.* 1) *Ум. отъ* **плече**. 2) Передній окорокъ свиньи.

Пліши́ти, шу́, шиш, *гл.* 1) Вбивать клинья для скрѣпленія. *Плішити сокиру.* 2)—**рибу**. Оглушать ударомъ палки находящуюся подо льдомъ рыбу.

Плішка, ки, *ж.* Клинъ деревянный. Угор.

Пліши́й, ни́, *ж.* Родъ большаго долота или лома для пробиванія льда. Сумск. у. Вас., 187.

Плі́щ, ща, *м.*=**Лящ** 1. Вх. Пч. II. 18.

Плі́ва, ви, *ж.* Ливень съ бурей. Вх. Зн. 50. Шух. I. 185. *Ударить плова з громами.* Шух. I. 212. *Сибину виб'є град, або зіб'є плова.* Шух. I. 166. *Не боїться мокрий плови.* Фр. Пр. 115.

Плоди́ти, джу́, диш, *гл.* Плодить, рождать. *Бодай же ти, бистра річенько, рибки не плодила.* Грин. III. 279.

Плоди́тися, джу́ся, дишся, *гл.* Плодиться. *Загада мені цар птицю хвазана встрелить. А як я його встрелю, що він і в нашій землі не плодиться.* Рудч. Ск. II. 83.

Плодли́вий, а, е=**Пліднвий**. *Плодлива, як свиня.* Ном., стр. 286, № 4562.

Плодни́к, ка́, *м.* Матка. Вх. Уг. 259.

Плодни́стий, а, е=**Плодливий**. Вх. Лем. 450.

Пло́диця, ці, *ж.* О женщинѣ: рождающая дѣтей. НВолын. у.

Плодю́чий, а, е. Плодовитый.

Плодь, -ді, *ж.* Животное, тварь, все, что плодится. *А в воді ще була риба й зробаки й усяка плодь.* Гн. II. 118.

Пло́сінь, сені, *ж.* Плоскость; равнина. Вх Зн. 50.

Пло́ска, ки, *ж.* Плоская бутылка. *Парубки беруть плоски в дзебні.* Федьк.

Плоскавиця, ці, *ж.*=**Плоскавиця**. Вх. Пч. II. 18.

Плоскі́нка, ки, *ж.*=**Плоскінь**. Вх. Пч. II. 29.

Плоскінний, а, е. Сдѣланный изъ **плоскині**. *Дасте на мене шитую сорочку.— Де ж тобі, мила, шитої узятиї Будеш, моя мила, в плоскінній лежати.* Мет.

Пло́скінь, кені, *ж.* Дергань, замашка, мужскіе стебли конопли. Вас. 199. Чуб. VII. 408. *Вибрала плоскінь.* Грин. III. 248. *Тітав плоскінь.* Мир. ХРВ. 125. *Умер уже тоді, як плоскені брали.* Харьк. у.

Плосконо́са, си, *ж.* Пт. Anas clypeata, широконосъ. Вх. Пч. II. 8.

Пло́|ун, на́, *м.* Сортъ глинянаго горшка отъ $3^1/_2$ до 5 вершковъ вышиной. Вас. 181.

Плоску́ха, хи, *ж.* Раст. а) Panicum Crus Galli L. ЗЮЗО. I. 130. б)—**гірка́**. Hierochloa borealis R. et Sch. ЗЮЗО. I. 125.

Плоха́рь, ря́, *м.* Сплавщикъ, плотовщикъ. Вх. Зн. 50.

Пло́тик, ка, *м.* Пт. Крапивникъ, Troglodytes parvulus. Вх. Пч. II. 15.

Плоти́ця, ці, *ж.*=**Пліт|ка**. Вх. Пч. II. 19. *Нехай щуки їдять руки, а плотиці білі миці.* Нп. *Ум.* **Плоти́чка** Вх. Пч. II. 19.

Плотни́ця, ці, *ж.*=**Плотиця**. Вх. Пч. II. 19.

Плотове́ць, вця́, *м.* Раст. Nicotiana rustica. Вх. Пч. II. 33.

Плоть, ти, *ж.*=**Плит**. Шух. I. 183.

Плохи́й, а́, е. Смирный, тихій, кроткій. *Чи сердита, чи плоха?* Грин. III. 197. *А не горше ваш собака?—Ні, він не займе: він у нас плохий.* Г. Барв. 215. *Ти кажеш, Петре, що самий плохий звір—заєць; над вівцю нема й плохшого.* О. 1861. V. 69. *Ум.* **Плохе́ньний, плохе́сенький**.

Плохови́тий, а, е Тихій, смирный. *А дитя молоденьке та плоховите собі.* Федьк.

Плоху́та, ти, *м.* Смирный, тихій человѣкъ. *Так плохута, нікому нічого.* Черк. у. *Ум.* **Плоху́тна**. *Еней же був собі плохутка.* Котл. Ен. III. 36.

Пло́ща, щі, *ж.*=**Площина**.

Пло́щик, ка, *м.* 1) Металлическій наконечникъ стрѣлъ. *Находили ще площики од стріл.* О. 1862. V. 97. 2) Плоско разложенный снопъ для крышъ. Вх. Зн. 50.

Площи́на, ни, *ж.* Плоскость, равнина; площадь. *Земля здається рівною площиною.* Ком. I. 7.

Пло́щити, щу, щиш, *гл.* Болтать, разсказывать. *Я чув, що він площив, що він украв моїх коней.* Верхнеднѣпр. у. (Залюб.).

Плуг, га, *м.* 1) Плугъ. Чуб. VII. 398. *Бодай воли живі були, а плуг поламався.* Мет. 6. 2) **Плуг волів**. Количество воловъ, запрягаемое въ плугъ. *Купи собі ще дві пари волів, щоб було до плуга.* КС. 1882. X. 186. *Ум.* **Плужо́к**. Маркев. 49.

Плуга́нитися, кнося, нишся, *гл.* Тащиться, медленно ѣхать. *Плуганячся я болотом верстов п'ять.* НВолын. у.

Плуга́рь, ря́, *м.*=**Плугатарь**.

Плуга́тарь и **плуга́тирь, ря**, *м.* Пашущій плугомъ работникъ. Борз. у. *Уже овечки у чистому полі, уже і плуатарі*

у толоці. Лукаш. Бідний человік нанявсь плуатирем. Раз він орав... ХС. IV. 30.

Плугáч, чá, *м.*=**Плугатарь**. *Плугач оре і в праці ґреться.* Ном. № 1144.

Плуговúй, á, é. Плужный. *Плуговий вік.*

Плýжити, жу, жиш, *гл.* 1) Пахать плугомъ. *Плужили, волочили та сіяли.* ЕЗ, V. 31. 2) Везти, идти хорошо. *Поки щастя плужить, поти й ворог служить.* Ном. *Не плужило йому якось: чи скотину заведе, чи свинку, чи кобилу...—леґли й подохне, або вовк поїсть.* Драг. 146.

Плужнúця, ці, *ж.* Родъ плуга: косуля. Сумск. у.

Плужóк, жкá, *ж.* Ум. отъ плуг.

Плутанúна, ни, *ж.*=**Плутаница**.

Плутанúця, ці, *ж.* Путаница, вздоръ, чепуха. Рудч. Ск. II. 65. *Плутаницю плутав мені таку, що зовсім не до ладу.* Павлогр. у.

Плýтанка, ки, *ж.* Путаница. *Аж у голові плутається од тії плутанки.*

Плýтати, таю, еш, *гл.* 1) Путать. 2) Путать, сбивчиво разсказывать.

Плýтатися, таюся, ешся, *гл.* Путаться. *Плутається волосся. Плутаються нитки.* О неумѣлой ходьбѣ. *Вона посередині, а ми—кругом, мов ті каченята плутаються по траві.* Сим. 203.

Плутúна, ни, *ж.* 1) Путаница, запутанное дѣло. НВолын. у. 2) Плутовство. Чуб. IV. 204.

Плýтощі, щів, *мн.*=**Плутня 2**. Мир. ХРВ. 383.

Плутýга, ги, *м.* Плутъ, мошенникъ.

Пльовá, вú, *ж.* Родъ игры въ мячъ. *Давайте, хлопці грати у пльови.* Лебед. у.

Пльовáки, ків, *мн.*=**Пльова**. Лебед. у.

Пльондр, ра, м. 1) Этажъ. Св. Л. 218. *Вікна в сьому домі на спідньому пльондрі Бог-зна колишні.* Св. Л. 217. 2) *мн.* Поперечныя балки (въ хатѣ). Вх. Зн. 50.

Пльóндратися, ркося, ешся, *гл.* Шлепать, идти по водѣ. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Пльондрóваний, а, е. Въ нѣсколько этажей. *Довгий пльондрований дім.* Св. Л. 217.

Плювáка, ки, *об.* Постоянно плюющій, плюющая. Ум. **Плювáчка**.

Плювáння, ня, *с.* Плеваніе.

Плювáти, плюю, éш, *гл.* Плевать.

Плювáчка, ки, *об.* 1) Ум. отъ **плювака**. 2) Плевальница. Желех.

Плюґа, ги, *ж.* Некрасивая, гадкая женщина. Гол. II. 427, 443.

Плюгавéнький, а, о. Ум. отъ **плюгавий**.

Плюгáвець, вця, *м.* Гадкій, дрянной, презрѣнный человѣкъ. *Плакосник ти паскудний! плюгавець!* К. ЧР. 245.

Плюгáвий, а, е. Гадкій, скверный, дрянной; презрѣнный. К. ЧР. 424. Ум. **Плюгавéнький**. *Плюгавенький панок.* О. 1862. IX. 72.

Плюгáвити, влю, виш, *гл.*=**Плюганити**. Желех.

Плюгáвиця, ці, *ж.* Гадкая, скверная, безнравственная, презрѣнная женщина. Желех.

Плюгавіти, вію, еш, *гл.*=**Поганіти**.

Плюгáвка, ки, *ж.* = **Плюгавиця**. Желех.

Плюгáвство, ва, *с.* 1) Гадость, мерзость, нечистота. 2) Соб. отъ **плюгáвець**. *І жидів, тою плюгавства, мов на ярмарку в Ромні.* Котл. Од. 490.

Плюгáм, ма, *м.*= **Плюгавець**. МВ. (КС. 1902. X. 152).

Плюй, плюя, *м.* Плевокъ.

Плюйкó, кá, *м.* Любящій плевать.

Плюндратися, ркося, ешся, *гл.*= **Пльондратися**. *Плюндрається по воді.*

Плюндри, рів, *мн.* Желтые ирховые брюки у галицкихъ мѣщанъ. Гол. Од. 14.

Плюндрувáння, ня, *с.* = **Плюндрування**. К. ПС. 14.

Плюндрувáти, рýю, еш, *гл.*=**Плюндрувати**. ЗОЮР. I. 128.

Плюнути, ну, неш, *гл.* Плюнуть.

Плюскання, ня, *с.* Плесканье.

Плюскати, каю, еш, *гл.* Плескать. *А я слухаю... як ті пишні керманичі веселими плюскають.* Фѣдьк.

Плюский, á, é. Плоскій. Шух. I. 91. 112.

Плюсклий, а, е. Плоскій, сплющенный. *Гречка така посмалена* (отъ блискавки) *та плюскла, що й зерна путнього не вибереш.* Рудч. Ск. II. 208.

Плюскувáтий, а, е. Плоскій, сморщенный, приплюснутый. Лубен. у.

Плюскóта, ти, *ж.* Плескъ. *Вода... без розливу і без плюскоти вже точиться ледві, ще видная, та вже не чутна.* МВ. (О. 1862. III. 98).

Плюснути, ну, неш, *гл.* 1) Плеснуть. 2) Шлепнуться. *Так і плюснув дідок наче у калюжу.* Г. Барв. 189.

Плюсь! *меж.* 1) Выраж. плескъ предмета, упавшаго въ воду. 2) **Шасть**. *Тут плюсь Еней, як будто з неба: „Ось, осьде я, коли вам треба“.* Котл. Ен. I. 17.

Плю́та, ти, *ж.* Дождь, дождливая погода. *А дождж такий пере, плюта така.* Гн. II. 63. Ум. **Плю́тка.** *Ой на двері плютка, тойди нам добре тутка.* Гол. IV. 318.

Плюха, хи, *ж.* = **Заплювиця.** Вх. Пч. I. 7.

Плю́хкати, каю, еш, *гл.* = **Хлюпати.** *Піди до моря та плюхни од себе воду, то буде тобі* (чортові) *товариш. От прийшов він, хлюпнув, дивиться, стоїть такий, як і він; давай він тоді плюхкать.* Драг. 42.

Плю́хнути, ну, неш, *гл.* 1) = **Хлюпнути.** См. **Плюскати.** Драг. 42. 2) Садясь, опуститься сразу, какъ бы упасть. *Плюхнула в крісло, аж її підкинуло.* МВ. I. 113.

Плю́ща, щі, *ж.* = **Сплющ.** Вх. Зн. 65.

Плющу́ти, щу́, щи́ш, *гл.* = **Плюскати.** *Уночі тріщить, а вдень плющить.* Ном. № 518.

Плю́щити, щу, щиш, *гл.* Закрывать глаза. *Плющить він очі.* Мир. ХРВ. 304.

Плю́щитися, щуся, щишся, *гл.* Смыкать глаза.

Пля́ка́ти, ка́ю, еш, *гл.* 1) = **Плекати 2.** Херс. г. Черном. Александров. у. 2) Поить съ пальца ягненка, теленка, оставшагося безъ матери. Мнж. 189.

Пля́ка́тися, ка́юся, ешся, *гл.* Сосать молоко у матки. *Коли є такі вівці, що не даються няняті плякаться... Орнитована вівця слоїть по неволі і нянятко плякається.* О. 1862. V. Кух. 32.

Пля́кунча́, ча́ти, *с.* Ягненокъ, не питающійся молокомъ матери. Черном.

Пляк! *межд.*, выражающее звукъ при чавканіи губами.

Пля́ма, ми, *ж.* Пятно. Вас. 153. *Де-не-де темними плямами червоніла на траві запеклая кров.* Стор. МПр. 105. *Без страху й плями лицарь запорозький.* К. ЦН. 291. Ум. **Пля́мка, пля́мочка.** *На небі ні хмарочки, ні плямочки—чисте.* Мир. Пов. I. 167.

Пля́мина, ни, *ж.* Пятно.

Пля́мистий, а, е. 1) Покрытый пятнами. 2) Маркій. *Біла сукня плямиста.*

Плями́ти, млю́, ми́ш, *гл.* Пятнать, пятнить.

Плями́тися, млю́ся, ми́шся, *гл.* Пятнаться, пятниться.

Пля́мка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **пляма.** 2) = **Кляпна.** Левч. 180.

Пля́кання, ня, *с.* Чавканіе, причмокиваніе губами. *Та бо не плямкай, бо всі свині позбігаються на твоє пляканння.* Константиногр. у.

Пляма́кати, каю, еш, *гл.* Чавкать, причмокивать губами. Черниг. Полт. г.

Плямови́тий, плямува́тий, а, е. Пятнистый, въ пятнахъ. Черк. у. НВолын. у.

Пля́мочка, ки, *ж.* Ум. отъ **пляма.**

Плямува́ти, му́ю, еш, *гл.* = **Пляміти.** *Шкодá й меча об тебе плямувати.* К. Бай 92.

Плямчу́к, ка́, *м.* Затворка на крышкѣ у трубки, чтобы она не открывалась. Лебед. у.

Пля́н, ну, *м.* Планъ. Гн. II. 230.

Пля́нта, ти, *ж.* Ровное мѣсто? *Сплянтували ліс, плянту зробили, що й корня не видно.* Чуб. II. 183.

Пля́скати, каю, еш, *гл.* = **Плескати.**

Пляска́ч, ча́, *м.* = **Плескач 2.** *Пляскача дамії.* О. 1861. XI. Св. 35.

Пля́стер, ру, *м.* 1) Пластырь. 2) Сотъ меду.

Пляха́, хи́, *ж.* Бутыль, большая бутылка. *Раз у сінях мене напав з пляхою превелякою: „Випий чарку, випий!“* Г. Барв. 93.

Пляц, цу, *м.* 1) Площадь. См. Л. 137. 2) = **Плець.** Гн. II 66; I. 132. 3) Крестьянскій надѣлъ: поле въ 3 руки и огородъ вмѣстѣ. Старооб. у. 4) Мѣсто для поединка. *Ідуть вони на мідний пляц битися.* Чуб. II. 209. **Видали собі пляц.** Вызвали другъ друга на бой. Гн. II. 219.

Пляци́нда, ди, *ж.* Сладкій пирогъ. Подольск. г. См. **Плачинда, плечинда.**

Пля́шка, ки, *ж.* Бутылка. *Ой прийдіть, братіки, в неділеньку вранці, наточим горілки в зеленій пляшці.* Мет. 249. Ум. **Пля́шечка.**

Пляшува́ти, шу́ю, еш, *гл.* У кожевниковъ: очищать овчину отъ мездры. Вас. 153.

Пляща́нка, ки, *ж.* Бутылка, небольшая бутылка. *Тут зараз за пляшину взявся... усім по чарці піднесли.* Адв. 23.

Пну́тися, пну́ся, пне́шся, *гл.* = **Пясти́ти.**

По, *пред.* 1) По. *Не по чім і б'е, як не по голові.* ЗОЮР. I. 146. *Гріх по дорозі бі́ля та до нас пли.* Ном. № 96 *По всьому саду ходила шукаючи,—нема. Дав на рік по сто червоних. Хиба ж ти не помітив по їй, що вона й здавну навіженна?* МВ. (О. 1862. III. 63, 64). *Подзвонили по дитяті у великий дзвін.* Грин. III. 275. *Дзвонять по душі. Служила вона по своїх, служила по жидах, служила й по купцях.* Мир. Пов. I. 124. *Трудно стало старень-*

кій по людях жити. Г. Барв. 371. *Треба дітей пускати по людях.* Г. Барв. 284. *Чувати було по людях, що вони живуть собі як риба з водою.* Г. Барв. 106, 107. *Їздили по знахурах та по знахурках округи верстов за сто.* Г. Барв. 23. 2) Послѣ. *По цікоді і лях мудрий.* Ном. *Коли тревога, то до Бога, а по тревозі забув о Бозі.* Ном. № 86. *Тепер Ловчинова земля, а ко десяти літях знов буде Лаврінова.* НВолын. у. **По всьо́му.** Послѣ всего. Св. Л. 41. **От і по гро́шах.** Вотъ ужъ и нѣтъ денегъ. О. 1862. IV. 106. **Вже по йо́му, по їй.** Онъ уже умеръ, она уже умерла. *Ою, вже тепер буде по нім.* Фр. Пр. 133. **Було би по мні,**—пропалъ бы я, конецъ былъ-бы мнѣ. Фр. Пр. 132. *Як не буде мьленького, то буде по мені.* Гол. IV. 457. 3) Съ, въ. *По кавунах малий найдок.* Лебед. у. *Висиділа перепілочка дітки, а сама пішла в садочок сидіти. Ой що ж мені, дітки, по вас, коли мого перепелочка не маи.* Рк. Макс. 4) За. *Чи не вийде стара мати по холодну воду?* Мил. 113. *Вернусь по той чобіт.* Грин. I. 214. *Його по смерть посилати, то нажитись можна.* Ном. *Прийшла по мене вся моя родина.* Г. Барв. 353. *До кого ж мені тут по роботу вдатись?* Г. Барв. 240. 5) **По коне́ць.** Въ концѣ. *По конець греблі там стоять верби.* Гол. III. 301. 6)—**По ні́м усього надійся.** Отъ него всего можно ожидать. Фр. Пр. 153. 7) **Що ж по то́му?** Что же изъ этого? *Що ж по тому, що кохаю, коли в неї не буваю.* Грин. III. 186. 8) **По тім, по чім.** Тѣмъ, чѣмъ. *По тім козик славен. А ти, дівко, по чім славна? Хиба що багата.* Грин. III. 212. 9) **По тверезо́му, по п'я́ному.** Въ трезвомъ, пьяномъ видѣ. *По тверезому про се поговоримо.* Г. Барв. 153.

Побаби́стий, а, е. Покрытый морщинами.

Поба́бити, блю, биш, *гл.* = **Побабувати.**

Побабі́ти, бі́ю, еш, *гл.* 1) Сдѣлаться женоподобными (многіе). Желех. 2) Сморщиться. *Оце як твої руки побабіли.*

Поба́брати, раю, еш, *гл.* Помарать, испачкать. *Не їв, тільки побабрав-побабрав.* Ном. № 12266.

Побабува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Позаниматься акушерствомъ. *Коли вдова побабувала, то їй вже не можна йти заміж.* Мнж. 155.

Поба́бчитися, чуся, чишся, *гл.* Сдѣлаться старухой. *Домаха дівкою посивіла і побабчилася.*

Поба́вити, влю, виш, *гл.* Занять, забавить, развлечь. *Побав дитину, бач як репетує.*

Поба́витися, влюся, вишся, *гл.* 1) Развлечься, забавиться. 2) Помедлить, повременить.

Побагати́ти, тію, еш, *гл.* Разбогатѣть (о многихъ). *Побагатіли всі так, що й годі! Ні приступу до їх!*

Побага́то, *нар* Помногу. *Вони здорово роблять, за те ж і їдять побагато.* Харьк.

Побага́тшати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться богаче.

Побадьорні́шати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться бодрѣе. Мир. XPB. 257.

Побажа́ти, жа́ю, еш, *гл.* Пожелать. *Побажай чого, так і станеться.* Ном. № 280.

Побажа́тися, жа́ється, *гл. безл.* Захотѣться.

Побазі́кати, каю, еш, *гл.* Поболтать, потолковать, побалагурить. *Як зійдеться з молодичками, то любила й побазікать.* Св. Л. 5.

Побайдикува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Побаклушничать.

Побалазува́ти, зу́ю, еш, *гл.* Испачкать (пальцами). *Побалазував пальцями та й їж після його.*

Побала́кати, каю, еш, *гл.* Поговорить; поболтать. *Іди ж до Галі та ляди—заченько побалакай з нею.* Шевч. 284. *Почулявши, побалакавши... пішов багатий брат.* Рудч. Ск. II. 144.

Поба́нити, нію, ниш, *гл.* Помыть (посуду, утварь, мебель, мясо, овощи и пр.). Мнж. 121. *Ложечки побаню.* Мнж. 32. *Горшки побаню.* Г. Барв. 356. *В роті побанити.*

Побанува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Погрустить. Желех.

Побари́тися, рю́ся, ришся, *гл.* Промедлить, замѣшкаться. *Він видавіть з тебе олію, от тільки йще тут побарився! Гляди ж, сьогодня щоб убрався.* Котл. Ен. I. 29.

Побаришува́ти, шу́ю, еш, *гл.* Побарышничать, взять прибыль при продажѣ. *От побаришував: ні стовпа, ні борошна* (бариша?). Ном. № 10575.

Побарложи́тися, жу́ся, жи́шся, *гл.* Поваляться въ грязи.

Побасува́ти, су́ю, еш, *гл.* О лошади: пробѣжать галопомъ, поскакать.

Побатува́ти, ту́ю, еш, *гл.* 1) Перевязать лошадей рядами. 2) Порѣзать. *На-*

що ти такими великими скибками побатуєш? Харьк.

Побатькáтися, кáюся, ешся, гл. Стать въ отношеніи отца и сына. *Вони побатькались собі, Петро та Семен: Петро сказав, що буде Семенові за сина, то й послуха як батька.* Новомоск. у. (Залюб.).

Побáтьківськи, *нар.* Поотповски. *Отець побатьківськи поб'є, побатьківськи й помилує.* Ном. № 9356.

Побатькувáти, кýю, еш, гл. 1) Побыть посаженнымъ отцемъ, въ качествѣ отца. 2) Поругать, задѣвая въ брани отца. *Ще полаяв, побатькував трохи.* Мир. ХРВ. 146.

Побахуруватú, рýю, еш, гл. Поразвратничать.

Побáчення, ня, *с.* Свиданіе. Желех.

Побáчити, чу, чиш, гл. 1) Увидѣть. ЗОЮР. I. 114. *Нехай же я сам побачу, де марно заїну.* Мет. *Гаразд, гаразд, пане Саво, ще лучче з тобою: як ми тебе побачимо на воронім коню.* Закр. 13. 2) Посмотрѣть, взглянуть. *А побачте, діду, що то воно горить.* НВолын. у. *Встань, мила, встань, господине, за тобою вся худоба гине! „Нехай вже, нехай пропадає, побач, мимий, як друга надбає“.* Чуб. V. 783.

Побáчитися, чуся, чишся, гл. Увидѣться. *Радіють, що побачились, говорять про все.* Рудч. Ск. I. 206.

Побгáти, бгáю, еш, гл. 1) Полѣпить, подѣлать. *Як побають перепійці, борону, то тоді садовлять їх у піч.* МУЕ. I. 119. Полт. *Прихачусь мерщій до тіста, пироги побаю.* Мкр. Н. 15. 2) Скомкать; сложить (напр. ткань). *У нас комики посідлані стоялн, у нас жупани побані лежали.* Лукаш. 95.

Побгáтися, бгáюся, ешся, гл. Сложиться складками, скомкаться. *Погано ти одежу поскладала, бач, як усе побналося.* Пирят. у.

Побéкати, каю, еш, гл. Позвонить въ колокольчъ нѣкоторое время.

Побéдрина, ни, *ж.* 1) Горизонтальная перекладина, соединяющая два столба,—часть различныхъ снарядовъ: **кросен, поколодки, снувавки, струнки.** Шух. I. 254, 237, 150, 192, 194. 2) Въ мельничномъ колесѣ то-же, что и **перехрестя.** Шух. I. 113.

Побевзгýздіти, дію, еш, гл. Подурѣть, обезумѣть (о многихъ).

Побевсúліти, лію, еш, гл. Обезсилѣть (о многихъ).

Побелькотáти, чý, чеш, гл. Побормотать нѣкоторое время.

Побенкетувáти, тýю, еш, гл. Попировать. *Ми в свата добре побенкетували.*

Побентéжити, жу, жиш, гл. Обезкуражить, смутить (многихъ).

Побéрдитися, диться, гл. безл. Повезти, удаться. *Мені не побердилось.*

Побережúти, ся. См. **Побергáти, ся.**

Побережáння, ня, *м.* Житель побережья. КС. 1885. XI. 538.

Побережжя, жя, *с.* Побережье, прибрежье; понизовье. *Повій, повій, вітроньку, з побережжя в Литовоньку.* Чуб. V. 277. *На побережжі пасуть.* Ум. **Побережжячко.**

Побережúна, ни, *ж.* Прибрежье, мѣстность по берегу рѣки. КС. 1884. VIII. 719.

Побережúчка, ки, *ж.? Біла темичка побережичка.* Чуб. III. 478.

Побережúний, а, е, побережнíй, я, е. 1) Береговой. *Побережні села. Сонце стало серед неба понад білим побережнім піском* Левиц. I. 62. 2) Набережный. *Побережна стіна.*

Побережни́к, ка, *м.* Лѣсной стражъ, полѣсовщикъ, лѣсникъ. Kolb. I. 68. Уман. у. Хотин. у.

Побережнúчити, чу, чиш, гл. Быть лѣснымъ сторожемъ. Желех.

Побережú, режý, жéш, гл.=**Берегти.** Желех.

Побергáти, гáю, еш, сов. в. **побергтú, жý, жéш,** гл. Беречь, поберечь. *Він і приїшов немощний, та таки себе не поберігав.* Кв. *Дівка себе не поберегла.* Кв. *Не поберігши тіла, і душу погубнш.* Ном. № 8794. *Пошкодуй моїх ніг старих, та й своїх побережи.* Мир. Пов. II. 43.

Побергáтися, гáюся, ешся, сов. в. **побергтúся, жýся, жéшся,** гл. Беречься, поберечься.

Побесíдувати, дую, еш, гл. Попировать, побыть на бесѣдѣ. См. **Бесѣда 2, бесíда.** *Гості мої ви любоньенькі, сядьте в мене побесідуйте: хліба-солн ви покушайте, пива-меду не соромайтесь.* Чуб. V. 575.

Побéшпетити, чу, тиш, гл. Загадить. *Воно ж оті мухи раз-у-раз до падла літають та й набачять усе. Бач, як бриль побешпетили.* Лубен. у.

Побéштати, таю, еш, гл. Выругать, выбранить (многихъ).

Побúвáн, на, *м.* Названіе сказочнаго героя, будто бы всѣхъ побѣждающаго. Мнж. 90.

Побúванка, ки, *ж.* Пораженіе. *Козаки*

після побиванок під Кумейками на Гоптві і Стариці позаходили в Московщину. Стор. МПр. 60.

Побива́нія, ня, *с.* Забота, печаль. Г. Барв. 133. *Душа моя втомилась побиванням.* К. Іов. 21.

Побива́ти, ва́ю, ешь, *гл.* 1) Бить, убивать, колотить. *Де ся взявся сизокрилий орел, став лебіду бити, побивати.* Нп. *Що найменша в сетну птиця та й та мене била.—Ой тим вона тебе побиває, що роду немає.* Чуб. V. 447. 2) Бить обо что-либо, ушибать. *На біле камінця, на сире коріння свої ніжки козацькі-молодецькі побиває.* АД. I. 107. 3) Обивать. *Ой із города Трапезонта виступала галера, златосиніми кимдяками побивана.* АД. I. 208. *Комарові труну збудували, дорогими сукнами окладали, золотими цвяхами побивали.* Лукаш. 4) Одолѣвать, побѣждать. *Він силою колиціе сине море і мудрістю дракона побиває.* К. Іов. 5) **Слюза́ слюзу́ побива́є.** Слеза за слезой катится. Рудч. Чп. 153. **Ду́мна ду́мну побива́є.** Одна мысль быстро смѣняетъ, замѣняетъ другую. Ном. № 10042.

Побива́тися, ва́юся, ешся, *гл.* 1) Биться, трепетать. *Риба... тріпалась, побивалась в сітці.* Левиц. I. 109. 2) Безпокоиться, заботиться; бороться съ препятствіями. *Ми повинні побиватися, щоб він шанувався у нас.* О. 1862. I. 66. *Мовчки собі побивалось, мовчки у Бога долі просило.* Г. Бар. 16. *Я й роспитую иноді про його лихо, як він побивавсь у світі змалку.* Г. Барв. 357. *Б'ється, б'ється та й побивається мов серденько без тебе.* Чуб. V. 127. *Мати за дітьми да побивається.* Чуб. V. 712.

Побивач, ча, *м.* Снарядъ для набиванія обручей. Вх. Лем. 451.

Поби́вачка, ки, *ж.* = **Побивач**. Вх. Лем. 451.

Поби́йпес, пса, *м.*=**Гинцель**. Желех.

Побира́ти, ра́ю, еш, *гл.* Братъ. **Сум нас побира́в.** Насъ охватывала печаль. Вх. Зн. 50.

Побі́т, ту, *м.* 1) Бытъ. *Чорноморський побит.* 2) Образъ, способъ. *Яким би побитом спастися?* Котл. Ен. VI. 83. *А може між вами є такий, щоб яким небудь побитом одшукав цьою хазяїна.* Рудч. Ск. II. 148. **З яко́го по́біту.** Съ какой стати? *З якого ж побіту мені вас обманювати?* Котл. НП. 372.

Поби́ти, б'ю́, ёш, *гл.* 1) Побить, поколотить. *За мое жито, та мене й побито.* Ном. 2) **Побить, разбить (во множ.)**, перебить. *Пішла по воду, відра побила.* Мет. 5. 3) Перебить, поубивать (многихъ). *Наші за ними (турками), побили й порубали.* ЗОЮР. I. 7. *І зо зла памяюю хапає... штурнув—та й всіх курей побив.* Гліб. 6. 4) Побѣдить, одолѣть, поразить. *Гей молодих турків башів москалі побили.* Гол. *Поб'ють тебе, козаченьку, сиротинські сльози.* Чуб. *Бодай же вас, сини мої... у полі побило разом три неділі.* ЗОЮР. I. 21. 5) Украсить. *Вистроїв тростяний палац, маковим цвітом побив.* Чуб. II. 191.

Поби́тий, а, е. Покрытый крышей. **Побита ха́та.** Хата, крыша которой съ наклономъ до 60%. Шух. I. 91. **Ум. Побитеньки́й.** *Хатка моя побитенька, хатка на помості.* Шух. I. 201.

Поби́тися, б'юся, ёшся, *гл.* 1) Разбиться. *Пішла по воду, відра побила. Я ж не побила, постановила, з юри покотились, да й самі побились.* Мет. 5. 2) Сразиться; подраться. *Треба крпіко побитися з ляхами.* Нп. *Посваритися з дітьми на улиці, а то й поб'ється.* МВ. II. 10. *Два браті... поризнились та й побились, ідучи степом.* ЗОЮР. I. 306.

Побито́вий, а, е. Бытовой.

Побіга́йка, ки, *ж.* Вѣчно бѣгающая изъ дому. *Мабуть уже кудись майнула побігайка.* Мир. ХРВ. 114.

Побіга́йчик, ка, *м.* Быстро бѣгающій,—эпитетъ зайца. *Зайчик - побігайчик.* Рудч. Ск. II. 2.

Побіга́нки, нок, *ж. мн.* Побѣгушки, бѣготня. *Побила мене лиха година та нещаслива з тими побіганками. Та то ж день у день, ніч у ніч.* Мир. ХРВ. 324.

Побіга́ння, ня, *с.* Бѣганіе, побѣгушки, **Ум. Побіга́ннячко** *Ой весна-красна, що вона винесла? Ой винесла тепло і добров'ячко... Моїм діткам на побіганнячко.* Чуб. III. 109.

Побіга́ти, гаю, еш, *гл.* Побѣгать. *По світу як іще побіга, чиїхсь багацько вилле сліз.* Котл. Ен.

Побіга́ти, га́ю, еш, *гл.*=**Побігти**. *І тев промонями* (кінні брати), *відтіль побічали.* АД. I. 107.

Побіга́ч, ча, *м.* Постоянно бѣгающій туда и сюда человѣкъ. Рк. Левиц.

Побіга́чка, ки, *ж.* 1)= **Побігайка**. Рк. Левиц. 2) Поносъ. Рк. Левиц.

Побіга́шки, шок, *ж. мн.*=**Побіганки**. МВ. III. 80.

Побіге́ньки, ньок, *ж. мн.*=**Побіган-**

кн. Прелуд. у. *Цілий день у побіченьках.* Рк. Левиц.

Побігну́ти, гну́, неш. *гл.*=**Побігти.** *Побіне із костела.*

Побі́гти, біжу́, жи́ш, *гл.* 1) Побѣжать. *Ой побіжала дівчинонька до ворожки просто.* Нп. 2) Побхать. *Наум зараз шатнувсь, наняв збірканка і побіли що в духу з цілорником додому.* Кв

Побігу́ща, щі, *ж.* 1)=**Побігайка.** *Та не можна їй* (наймички) *держати: така побігуща, що ніколи в хаті не всидить.* Вадк. у. 2) *мн.*=**Побіганки. Справля́ти побігу́щі.** Вѣчно бѣгать, постоянно уходить изъ дому. *Що се ти побігущі справляєш?* Лохв. у.

Побігу́щий, а, е. 1) Живой, проворный, подвижной. Вх. Зн. 17. 2) Постоянно бѣгающій туда и сюда человѣкъ. Желех.

Побі́да, ди, *ж.* Побѣда. *Гласи возвищайте, мир весь утішайте побідою новою.* Нп. Мдр. Л. Сб.

Побі́да, ша́, *м.* Горемыка, бѣднягa. *То я вже і не змагаюсь* (з жінкою), *а як той побідаш, що сіяв ячмінь, а жінка йому: „гречка!“ — зложився й я: нехай буде гречка.* МВ. (КС. 1902. X. 156).

Побіде́нний, а, е. Горемычный. МВ. (О. 1862. I. 94). *А тобі мене жаль, як побіденного, нещасливого.* Стор. МПр. 10.

Побіде́нник, ка, *м.* Бѣднягa, горемыка. *Вареники-побіденники, в окропі кипіли, велику муку терпіли.* Ном. № 12351.

Побі́дити. См. **Побіждати.**

Побі́дити, джу, диш, *гл.* Обидѣть. *Овечками сей год побідило. Той рік і без того так мене побідив, що я не зберуся на гроші.* Могил. у.

Побі́дкатися, каюся, ешся, *гл.* Посѣтовать. *Побідкався, побідкався пін, та й вернув гроші.*

Побі́дник, ка, *м.* Побѣдитель. *І свій палаш, що звавсь побідник, до боку Низа прив'язав.* Котл. Ен. V. 45.

Побі́дніти, нію, еш, *гл.* Обѣднѣть (о многихъ). *За ці роди дуже люде побідніли.* Черниг. у.

Побіднішати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться бѣднѣе.

Побідува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Побѣдствовать. *Не що вже робити, тра побідувати.* О. 1862. VI. 94.

Побіжда́ти, да́ю, еш, сов. в. **побіди́ти, джу́, диш,** *гл.* Побѣждать, побѣдить. *Пан Хмельницький добре учинив: Польщу засмутив, Волощину побідив.* Макс.

Побі́й, бо́ю, *м.* 1) Бой, побоище. *Ти, пане козаченьку, не продавай мене, не продавай мене, спонадай на себе, як ми з тобою да були в побою: в першому побою із татарами, в другому побою у Німещині, в третьому побою у Турещині. Як побили нас пополам з татарми, як прогнали нас до тихого Дунаю.* Нп. 2) Побои. *Я б не хотів і десяти карбованців за оцей побій.* Екатериносл. у. *Се було скоро після того, як стався той побій з нею, як її побито.* Екатериносл. у. 3) Крыша, кровля. Шух. I. 92, 116, 117. Вх. Зн. 50. *Комори, стайні—усе під побоями.* Федьк. 4) **Ста́ти поббо́ем.** Осадить городъ? *Сам звів корогву та й берегом пішов, став побоєм перед Хотином.* Чуб. III. 295. **Става́ти до побо́ю, піти́ до побо́ю.** Идти въ бой. *Дали коня, дали зброю, ставай, синку, до побою.* Гол. I. 22. *А як пішов до побою, все військо побідив.* Гол. Ум. **Побо́єць.** Гол. I. 61.

Побі́л, лу, *м.* 1) Бѣлая глина. Вас. 182. 2) Побѣлка. Лохв. у.

Побіли́ти. См. **Побілявти.**

Побіли́тися, люся, лишся, *гл.* Побѣлѣть. Чуб. V. 39.

Побілі́лий, а, е. 1) Побѣлѣвшій. 2) Побѣлѣвшій.

Побіліти, лію, еш, *гл.* 1) Побѣлить. *Побілила около.* 2) Побѣдѣть. Стор. МПр. 54. *Побілів як стіна, як полотно, як хустка, як смерть, як Пилат.* Ном. № № 4381—4385. **Побілів як вільхова дов'бня.** Покраснѣлъ. Мнж. 167.

Побілі́шати, шаю, еш, *гл.* Стать бѣлѣе. *Трошки побілішали руки, як побула дома.* Василь. у.

По́білка, ки, *ж.* Глазурь изъ бѣлой фаянсовой глины, которою покрываютъ глиняную посуду передъ размалевкой ея. Шух. I. 262.

Побілюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* 1) Поскрать кожи съ животныхъ. 2) Побѣлить стѣну бѣлой глиной. *Давайте глини, будемо сіркувати, а послі побілюємо.* (Залюбовск.)

По́біль, лі, *ж.* Мелкіе кусочки сахару. *Одважте бо мені побілі хунтів зо два по копі з шагом,—адже я до ціни даю.* Лебед. у.

Побі́льшати, шаю, еш, *гл.* Увеличиться, сдѣлаться больше, прибавиться. *Мені дівлечка побільшало, а здоров'ячка поменшало.* Чуб. V. 591. *Малі діти, мале й мухо; побільшають,—поіршають.* Чуб. V. 833.

Побі́льший, а, е. Большій. *Ой проси собі в пана воєводи та побільшої платні.* Нп.

Побільши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Увеличить.

Побі́лювання, ня, *с.* Побѣлка.

Побіля́, *нар.* Возлѣ, около. *А народу, народу! і за домовиною і побіля домовини.* Кв. *Тече річка з виноряду та й побіля груші.* Грин. III. 393.

Побіля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **побіли́ти, лю́, лиш,** гл. Бѣлить, побѣлить. *Нашо мені, моя мати, мичко побілила?* Чуб. V. 462. *Побілила... полотно.* Рудч. Ск. II. 44.

Побір, бо́ру, *м.* Поборъ; взятки. *Невелика ще біда сі побори.* Стор Ум. **Побі́рок.** *От же побірки роблять.* Костом.

Побіра́ти, ра́ю, ешь, гл. Брать, получать. *Палямар побірає шестий книш.* Гн. II. 260.

Побіра́тися, ра́юся, ешся, гл. Отправляться, идти. *Час мені й до господи побіратись, бо там мене чекають.* Грин. I. 289.

Побі́рець, рця, *м.* Сборщикъ. Рк. Левиц. *Я й сам побірцем чотирі роди пробув.*

Побі́рниці, ниць, *ж. мн.*=**Плоскінь.** Вх. Лем. 451.

Побі́рчий, чого, *м.* Сборщикъ податей.

Побісну́ватися, ну́юся, ешся, гл. Побѣсноваться.

По́біч, *нар.* Возлѣ, рядомъ. *Побіч мене.* Левиц. МВ. 57.

Побічня́ця, ці, *ж.* 1) Часть стола: горизонтальная планка, соединяющая ножки. Шух. I. 98. 2) Боковая доска колыбели. Шух. I. 98.

Побічні́й, я, е. 1) Боковой. 2) Посторонній. *Побічна служба.* Левиц. Пов. 52.

Побі́яти, я́ю, ешь, гл.=**Побити.** *Ой сталася пригодонька, побіяв муж жінку.* Гол. I. 196.

Поблагослови́ти, влю́, ви́ш, гл. Поблагословить. *От їх поблагословили і одружили.* Рудч. Ск. II. 48.

Поблагослови́тися, влю́ся, вишся, гл. 1) Получить благословеніе. *Я підійшов поблагословитись.* Св. Л. 10. 2) Перекреститься передъ началомъ дѣла. Г. Барв. 391. *Тільки що поблагословивсь їсти, аж та стріла так і встромилась в печеню.* ЗОЮР. I. 3.

Побле́кнути, ну, неш, гл. Поблекнуть. *Там все побліло і поблекло.* Котл. Ен.

Побли́жчати, чаю, еш, гл. Приблизиться, стать ближе.

Побли́жче, *нар.* Ближе. *От тоді ж то він побли́жче їх сідав.* Мет.

Побли́зити, жу́, зи́ш, гл. Слишкомъ приблизить. Желех.

Побли́зити, ню́, ни́ш, гл.=**Поблизничити.** *Таки ж одного привести—живіт болить, а то ж двоє поблизнила.* Грин. III. 449.

Побли́зничити, чу, чиш, гл. Родить двойни. *Всі ж ті овечки та покотили, та покотили, поблизничили.* Гол. II. 16.

По́близу, *нар.* Вблизи. *Поблизу стояли старі вишні.* Левиц. I. 331.

По́близький, а, е Близко находящійся, близлежащій.

По́близько, *нар.*=**По́близу.**

Побли́скати. См. **Поблискувати.**

Побли́скувати, кую, еш, сов. в. **побли́скати, каю, еш,** гл. Блестѣть по временамъ, поблестѣть, посверкать. *Бігнуть, плинуть човенцями, поблискують весельцями.* АД. I. 246. *Жаби росчепірили ноги як крила, полетівши вперве на своєму віку по повітрі, поблискуючи білими животами проти зорі.* Левиц. I. 121. *Микола тільки поблискує на його очима.* О. 1862. II. 79.

Побліді́ний, а, е. Поблѣднѣвшій. *Чорняві хлопченята потомлені, побліді.* МВ. I. 45.

Побліді́нути, ну, неш, гл. Поблѣднѣть. *Ой ти ж моя головонько бідна, чоюсь моя миленька побліднула.* Мет. 271. *Вжахнулись і побліднули від виду.* К. ЧР. 325.

Поблуди́ти, джу́, диш, гл. Поблудить. *Поблудивши по морям, якось і землю видко стало.* Котл. Ен. 2) Заблудиться. *Не ідіть лугами, бо поблудите.* Мил. 220. 3) Ошибиться, напортить въ дѣлѣ. *Коби тут не поблудити де в чім.* Фр. Пр. 62.

Поблуди́тися, джу́ся, дишся, гл.=**Поблудити 2.** *Либонь же ми поблудимся, не до свата та забимся.* Грин. III. 481.

Поблу́дний, а, е. *Поблядять мене все поблудні.* Нп.

Поблука́ти, ка́ю, еш, гл. Поблуждать, побродить, поскитаться. *Поблукавши мій Петрусь, до мене от'ять вернувсь.* Котл. НП.

Побля́клий, а, е. Поблеклый. Черниг. у.

Побля́кнути, ну, неш, гл. Поблекнуть. Черниг. у.

Побобо́тати, таю, еш, гл. Взболтать. *Побоботала гречки з молоком.*

Побобо́татися, таюся, ешся, гл. Поплескаться въ водѣ. *Побоботалась дитина в воді і повеселілала.*

Побо́бець, бця, *м.* Ум. отъ **побій.**

Побожеволіти, ліємо, єте, гл. Съ ума сойти (о многихъ). Г. Барв. 467.

Побожити, жу, жиш, гл. Поблагословить? Въ свадебной пѣснѣ послѣ вѣнчанія: *Дякуєме попонькові... наменько нас од-*

правив, но твердо нас побожив. Гол. IV. 439.

Побожи́тися, жу́ся, жи́шся, *гл.* Побожиться. *Побожився, що поховає труп його.* Рудч. Ск. I. 110.

Побо́жкати, каю, еш, *гл.* Выразить сокрушение словами: **а Бо́же! ой Бо́же!** *Ото сказали, що її вбито. От я побожкала, побожкала, та й кажу: що ж робити!* Верхнеднѣпр. у.

Побо́жний, а, е. Набожный, благочестивый. *От як розкисся той чоловік, то покинув і пить,—і такий побожний зробився.* Рудч. Ск. II. 22.

Побо́жність, ности, *ж.* Набожность, благочестіе. К. Кр. 13. *З побожности своєї пожертвував на церкву сто рублів.* Волч. у.

Побо́жно, *нар.* Набожно, благочестиво.

Поболі́ти, лі́ю, еш, *гл.* Перенести болѣзнь. *Дай, Боже, в добрім здоров'ї поболіти.* Ном. № 13918. (*Кажуть тому, хто удає з себе хворого*).

Поболі́тися, лі́ємося, ється, *гл.* Заболѣть (о многихъ). *Вони му ся поболіли, сам бідний заслаб.* Рудч. Чп. 163.

Побо́ювати, люю, еш, *гл.* Побаливать. *Палец поболює мє.* Вх. Зн. 50.

Поборгува́ти, гу́ю, еш, *гл.* Дать въ долгъ. *Ще арендар поміркує, нам горівки поборгує.* Чуб. V. 1094.

Побо́рець, рця, *м.*=**Побі́рець.**

Побородни́к, ка, *м.* Раст. Tragopogon. Шух. I. 20.

Поборознія́к, ка, *м.* Личинка майскаго жука. Вх. Пч. II. 27.

Поборони́ти, ню́, ниш, *гл.* Запретить. *Не поборони, батеньку, хоч за возом побіти.* Ном. № 8993. *Скілько хоч кушпуй, ніхто тобі й не поборонить.* Кв.

Побороти́ся, рю́, решся, *гл.* Побороть, одолѣть. *Хто кого поборе, той тому оце озеро одпустить.* Рудч. Ск. I. 61.

Побороти́ся, рю́ся, решся, *гл.* Побороться. *Поборовся б, як би малось сили.* Ном. № 4160.

По́борсень, сня, *м.* Постромка. Сим. 37.

Побоси́ти, сі́мо, сте, *гл.* Остаться безъ обуви (о многихъ). *Побосіли у нас усі,—треба чоботи справляти.* Славяносерб. у.

По́бочень, чня, *м.* Боковая полоса въ шлеѣ. Вас. 160.

Побо́чина, ни, *ж.* Боковая стѣна. Вх. Зн. 50.

Побочка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Поцѣловать. *Єдно личко побочкала, а в другє укусила.* Гол. III. 67.

Побоя́рнувáти, ну́ю, еш, *гл.* Побыть шаферомъ на свадьбѣ.

Побоя́тися, бою́ся, ї́шся, *гл.* Побояться. *Я побоявся, щоб дзиглика не поламать.* Рудч. Ск. I. 95.

Побрата́ти, та́ю, еш, *гл.* Сдружить съ кѣмъ. *Який тебе михий ізніс і побратав з панами?* Греб. (Хата 54).

Побрата́тися, та́юся, ається, *гл.* Побрататься, подружиться. *Побратались свиня з пастухом.* Ном. № 2540. *Був собі коник і півник, та й побратались.* Рудч. Ск. II. 3.

Побра́ти, беру́, рі́ш, *гл.* Взять (во множествѣ), забрать; разобрать. *От поберуть коси да й пійдуть ніби то косить.* ЗОЮР. I. 287. *Чи ти ж казав, щоб свої ложки побрали?* Рудч. Ск. I. 186. *Наварили, посідали кругом казана, побрали ложки.* Драг. 340. 2) Вырвать, выдергать (денъ, коноплю). *Я свої конопельки сама поберу.* Грин. III. 302.

Побрати́м, ма, *м.* Названный братъ, другъ. *При добрій годині всі куми і побратими.* Ном. № 2310. *Одріклася вся названая родина, тоді нема ні кума, ні побратима.* Чуб. V. 469. Ум. **Побрати́мко.** Федьк. II. 125.

Побрати́мець, мця, *м.* = **Побрати́м.** Гол. IV. 458. *Ото йому і гості й побратимці.* К. МБ. III. 261.

Побрати́мко, ка, *м.* Ум. отъ **побрати́м.**

Побрати́мство, ва, *с.* Братство, дружба. ЕЗ. V. 197. *Може ви чували коли небудь про побратимство? Де вже не чували? Єе наш січовий звичай; як не одрізняй себе од миру, а все чоловікові хочеться до кого небудь прихилитись; нема рідного брата, так шукає названого; от побратаються да й живуть довіку укупі, як риба з водою.* К. ЧР. 123.

Побра́тися, беру́ся, бере́шся, *гл.* 1) Взяться, взять другъ друга. *Поберуться усі хлопці і дівчата рядком за руки.* Чуб. 2) Пойти, отправиться. *Побрався Павло додому.* МВ. (О. 1862. I. 76). *Гараською до овець побрався.* Мкр. Г. 27. *Куди отце летять з оселі горобці? Дивлюсь, у сад побрались молоді.* Греб. 367. 3) Поженяться. Мет. 7. *Доки не поберуться, моляться, а як поберуться, то судяться.* Ном. № 9822. *Поберемося, небоже!* Чуб. V. 121. 4) Обратиться, превратиться во что (о многомъ). *В їх од його лікарства усе в животі бруском побралось.* Г. Барв. 325.

Побреніти, ню́, ни́ш, *гл.* 1) Потечь

журча; полетѣть жужжа. *Теклы річки, побрелiли до Заводовської аж у сiчи.* Чуб. III. 220. 2) Цѣлость нѣкоторое время. *Маківка побреміла та й осипалась.*

Побре́нькати, каю, еш, г. Побренчать, позвякать. *Тут треба побренькать.* Ном. № 9776.

Побре́нькач, ча, *м.* Больше во мн. ч. **побре́нькачі.** Звонкая монета, деньги (переносно, въ пословицѣ). *Аби були побренькачі, то будуть і послухачі.* Ном. № 5431.

Побре́нькувати, кую, еш, г. Побрякивать. *Ой возьму я ключі не побренькуючи.* Чуб. V. 130.

Побрести́, бреду́, дéш, г. 1) Пойти къ бродъ. *Побреду я по кісточки, щоб мобiли невісточки.* Ном. *Хоч побреду через воду, да до свого роду.* Чуб. V. 460. 2) Побрести. *Вона подумала: мабуть мій бичок додому побрiв.* Рудч. Ск. II. 14.

Поброхáти, брошу́, шеш, г. Поврать.

Побрехéнька, ки, *ж.* Побасенка, анекдотъ. *Я давно чув про усі ці побрехеньки, та усе якось не дiймав їм вiри.* Ком. I. 16.

Побри́дки, док, *ж. мн.* Бродяжничество, броженіе. *Оне немає сучки Оленки! пiшла, мабуть, на побридки.* ЗОЮР. II. 19.

Побри́днуть, ну, неш, г. Надоѣсть, опротивѣть (о многихъ).

Побри́житися, жуся, жишся, г. Поморщиться, сморщиться. Борз. Лебед. уу. *Як випрати сукняну хустку, то побрижиться.*

Побри́ндати, даю, еш, г. Побрести. *Побриндав у сад.* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Побри́шкати, каю, еш, г. Почваниться, пофуфыриться, поважничать.

Побрiхувати, хую, еш, г. Лгать, врать; привирать. *Не побрiхуй, — нiчого сього не було.* Константиногр. у. *Він бреше, а ти побрiхуєш.* Ном. № 6941.

Побродúти, джу́, диш, г. 1) Походить въ бродъ. *Побродила по водi.* Кв. 2) Отправиться бродить, уйти изъ дому. *Сама сi дiвка побродила, що сь козака полюбила.* Гол. I. 121. 3) Потоптать, бродя. *Походжено та поброджено воронiми кiньми, то же ходила, побродила журавочка з дiтьми.* Чуб. V. 52. *Не жаль менi тої травицi, що її побродила, тiлькi жаль менi свого пір'ячка, що його поронила.* Рк. Макс.

Побро́їти, рою, їш, г.=**Набро́їти.** Вх. Лем. 451.

Побрудни́ти, ню, ни́ш, г. Сдѣлать грязнымъ, загрязнить.

Побрудні́ти, нію, еш, г. Сдѣлаться грязнымъ.

Побру́катися, каюся, ешся, г. Побарахтаться. *Не споживайте, нехай воно хоч трохи побрукається.*

Побрязкати. См. **Побрязкувати.**

Побря́кач, ча, *м.*=**Побренькач.** *Аби були побрякачі, то будуть і послухачі.* Ном. № 5431.

Побря́кувати, кую, еш, сов. в. **побря́кати, каю, еш,** г. Брящать, побрящать, побрякивать. *Перенесу ключі не побрякуючи.* Мет.

Побрязча́ти, чу́, чи́ш, г.=**Побряка́ти.** *Там пан Василько прожжав, лучком побрязчав, братiв пробужав.* Чуб. III. 272.

Побубна́вiти, вiємо, ете, г. Поразбухать (во множествѣ). *У мокрому горох полежав, та як побубнявiв.* Харьк.

Побубоні́ти, нію, ни́ш, г. Побормотать. *Побубонить та й замовкне.* Харьк.

Побува́ти, ва́ю, еш, г. Побывать. *Вона в мене не полуднувала, тiльки в мене та побувала.* Чуб. V. 553.

Побуджа́ти, джа́ю, еш, сов. в. **побуди́ти, джу́, диш,** г. Будить, разбудить (многихъ). *Устававе Васильова мати, усю свою челядь побуджав.* Чуб. V. 703. *Побудив усiх.* Грин. I. 200 *Нас побудили... Тодi вона побудила їх.* Драг. 305. *Побудив своїх братiв* Драг. 334.

Побудува́ти, дую́, еш, г. Построить. *Побудували литвини церкву.* Рудч. Ск. II. 196. *Опочивав сном тихим, безпробудним, як сплять царi i дуки iменитi, що помники собi побудували.* К. Iов. 8.

Побужа́ти, жа́ю, еш, г.=**Побуджати.** *Рано, рано-пораненько уставала, ще й раніше матуся побужала.* Чуб. V. 487.

Побу́рити, рю, риш, г. Разрыть, разворить, разбросать. *Побурять свинi зерно.* Вх. Лем. 451.

Побурлакува́ти, ку́ю, еш, г. Побыть бурла́кою.

Побурмиструва́ти, ру́ю, еш, г. Побыть бургомистромъ.

Побурчáти, чý, чúш, г. Поворчать. *Нi, в мене свекруха не зла. Часом побурчить трохи, а не лає.* Харьк.

Побусурма́нити и побусурмéнити, ню, ниш, г. Обасурманить (многихъ).

Побусурма́нитися и побусурмéнитися, нюся, нишся, г. Обасурманиться.

АД. І. 209. *Був тридцять літ у неволі, двадцять чотирі як став на волі, потурчився, побусурманився*... Дума. *Вже я потурчилась, побусурмансь*... ЗОЮР. І. 213. АД. І. 233. *Хмельниченько побусурманившись, збив пушкою з гори Валка верх з батьківської церкви.* ЗОЮР. І. 277.

Побу́т, ту, *м.*=**Пбит.** К. Кр. 18. *У такому побуті бажали Іван з Мотрею своїх діток зростити.* Мир. ХРВ. 127.

Побу́ти, бу́ду, дешо, *гл.* Побыть. *Ото побув пів-року та задумав жениться.* Рудч. Ск. *Трохи побув у лісі та й раненько вернувся.* Рудч.

Побутні́ти, ні́ю, ешь, *гл.* Истлѣть, сгнить, заплесневѣть. *Милий, милий, що тобі в?* Же ті власки побутнім, білі мичка почорніли. Гол. І. 84.

Побува́вити, вію, ешь, *гл.* Разбухнуть.

Побува́ти, бува́ю, ешь, *гл.* Побуйствовать, погулять. *То вже бідний козак розгадає п'ятак, то нельзя по улиці піти побувати.* АД. І. 114.

Пова́б, бу, *м.* Влеченіе. *Із сього благословенного навіки повабу виникла їх думка...* К. XII. 8. *Шкода нашого повабу й залицяння!* К. (ЗОЮР. II. 200).

Пова́ба, би, *ж.* Привлекательность, прельщеніе. *Повада, которою нас манять із тихих хуторів.* К. (О. 1861. I. 311).

Пова́бити, блю, бишь, *гл.* Привлечь, прельстить; поманить.

Пова́битися, блюся, бишся, *гл.* Соблазнится, польститься. *Повабимись нашій на мову лукаву.* К. Досв. 8.

Пова́га, ги, *ж.* 1) Уваженіе, честь. *Ой були ми в пана, була нам повага: пили мед-горілку за Ганнусю жінку.* Нп. *Старець старшим, а повагу любить.* Ном. 2) Важность, значеніе. *Дяір перейди тихо, у вічі глянь з повагою.* МВ. Шевч. 3) Рѣшимость. *Як би він не мав поваги, щоб підпалить і мене не підпалював, то не було б і пожежі.* Екатериносл. у. (Залюб.)

Пова́гом, *нар.* Медленно, не спѣша, протяжно. *Не хапайсь пісні співать—повагом!* Ном. № 9650. *Стали по душі дзвонити во всі дзвони та повагом, та жалібно.* ЗОЮР. II. 285. *А ніч іде, іде собі повагом.* К. Іов. 15.

Поважа́ти, жаю, ешь, *гл.* Уважать, чтить. ЗОЮР. I. 31, 21, 35, 23. *Ой поважай стару матір, хоч вона й не рідна.* Чуб. V. 935. *Хто не звик праздні поважати, той завше ласий панувати.* Ном. № 1130. *Ей шаш мої, шаш! пийте, ушляхте: не мене шанують, бо вас поважають.* ЗОЮР. I. 208.

Поважа́тися, жаюся, ешься, *гл.* 1) Уважаться. 2)—**за.** Считаться чѣмъ. *Ні сама послідня дівка в нашому селі так би не зробила, як моя дочка, що поважалася за саму першу.* Кв.

Пова́жéння, ня, *с.* Уваженіе. *Приходила тобі і чести, і радости, і поваженя.* Кв.

Пова́жити, жу, жиш, *гл.* 1) Взвѣсить многое. 2) Уважить. *Поважив її Василь—оддав* (й хустку). Кв.

Пова́житися, жуся, жишся, *гл.* 1) Рѣшиться, отважиться. *Поважився на таке діло!* (Залюб.). *Таке молоде, а він поважився її брати.* Лохв. у. 2) Польститься, прельстится. *Не подоба, старий діду, не подоба, гиба на те поважуся, що худоба.* Чуб. V. 1135.

Пова́жко, *нар.* Тяжеловато.

Пова́жливий, а, е = Поважний 2. *Пісні поважливі.* КС. 1882. VIII. 264.

Пова́жний, а, е. 1) Почтенный, достойный уваженія. *Іще трошки засоромилась перед поважним гостем, то й очиці спустила в землю.* К. ЧР. 48. 2) Серіозный; солидный. *Такий зробився тихий та поважний.* Рудч. Ск. II. 162. *Поважне обличчя.* К. Досв. 127. *Йому здавалось... ніби він чує поважну його мову.* 3) **У пова́жному стані.** О женщинѣ: беременна. *Пані моя нездужав: вона в поважному стані.*

Пова́жність, ности, *ж.* Важность, важный, серіозный видъ, достоинство.

Пова́жно, нар. 1) Почтенно. 2) Серіозно, съ важностью, съ достоинствомъ. *Поважно та тихо... сходилися полковники.* Шевч. 233. *Промовила Зося поважно.* Левиц. I. 433.

Пова́жчувати, чаю, ешь, *гл.* Потяжелѣть. *Чого ви мені в клунок наклали, що він так поважчав?* Харьк.

Пова́ла, ли, *ж.* Потолокъ. Вх. Зн. 66. МУЕ. III. 42.

По́валець, льца, *м.*, также **наповда́льний по́валець.** Волосяной арканъ. О. 1862. I. Ревик. 20.

Пова́лина, -ни, *ж.*=**Повала.** Вх. Зн. 66.

Повали́ти, лю́, лиш, *гл.* 1) Повалить. *Ой там на долині жуки бабу повалили.* Чуб. V. 1128. 2) Повалить, пойти массами. *Повалили гайдамаки, аж стоне діброва.* Шевч. 157.

Повали́тися, люся, лишся, *гл.* Пова-

литься, свалиться, упасть. *Як брат пива да й напився, по конику повалився.* Чуб. V. 433. *У свою кума Хмельницького дорогою напитку напився, у його долі стать повалився.* АД. II. 11. *У ніженьки повалилась.* Чуб. V. 910. *А то я як черкну його ножем по горлу, то він так і повалиться.* ЗОЮР. I. 159.

Повалува́ти, лю́ю, еш, гл. Повалить толпой. *Повалувало у хату все весілля.*

Повали́ти, ля́ю, еш, гл. 1) Свалить (многихъ). *І перших Фина, Тамариса на землю махом поваляв.* Котл. Ен. *Чорненьке маленьке ввесь світ поваляв.* Ном. № 40, стр. 291. 2) Запачкать, испачкать. *Не займай мене, Грицю, повалиеш спідницю.* Чуб. V. 1120. *Не зїсть пес, поки не поваляв.* Чуб. I. 279.

Повали́тися, ля́юся, ешся, гл. Разрушиться, повалиться. *Поникли біленькі хати, повалялись.* Шевч. 530.

Повандрува́ти, ру́ю, еш, гл.=**Поманд-рувати**. *Куди та дівчина повандрує?* Чуб. V. 96.

Пова́нити, плю, пиш, гл. Поштукатурить.

Повареці, рця́, ж. Перекладина, на которую навѣшиваютъ котелокъ, когда въ немъ варятъ. Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Поварі́ти, рі́ю, ришь, гл. Поварить, сварить (многое). *Чи яйця вже поварені?* Васильк. у.

Поварі́тися, рі́юся, ришся, гл. 1) Повариться, свариться. 2) Увясть, завянуть. *Од спеки поварилося все на городі.* Харьк.

По́варка, ки, ж.=**Полоник**. Черном.

Повартува́ти, ту́ю, еш, гл. Подстеречь, посторожить.

Поварува́ти, ру́ю, еш, гл. Сохранить, уберечь. *Бог поварував.* Вх. Зн. 18.

Поварува́тися, ру́юся, ешся, гл. Остеречься, не рѣшиться. *Та свою хату не поризрушися стродати?* МВ. (О. 1862. I. 93).

Повбезпе́чувати, чую, еш, гл. Обезпечить (о многихъ). *Повбезпечували себе... пристановищем.* К. Кр. 30.

Повбива́ти, ва́ю, еш, гл. Перебить, убить (многихъ). *Той кінь їх повбивав.* Рудч. Ск. I. 156. *В одній хаті три таторки сидять посеред хати... От наші їх повбивали... і повернули додому.* ЗОЮР. I. 103.

Повбива́тися, ва́юся, ешся, гл. Убиться (о многихъ). Ном. № 7541.

Повбира́ти, ся, гл.=**Повбірати**, ся.

Повбіга́ти, га́ємо, ете, гл. Вбѣжать одному за другимъ. *Хорти за ним повбігали* (у хату) *і полягли під лавою.* Рудч. Ск. I. 140.

Повбіра́ти, ра́ю, еш, гл. Одѣть (многихъ). *У неділоньку так гарно їх повбірає.* Кв.

Повбіра́тися, раємося, ється, гл. Одѣться (о многихъ). *Дівчата... повбираються так, що ну!* Кв.

Повбо́втувати, тую́ся, ється, гл. Замочить одежду при ходьбѣ по грязи, по водѣ (о многихъ).

Повбо́жати, жаємо, ете, гл. Обѣдать (о многихъ).

Повбува́ти, ва́ю, еш, гл. Обуть (многихъ, многое).

Повбува́тися, ва́ємося, ється, гл. Обуться (о многихъ). *Це ви ще й досі не повбувалися?* Богодух. у.

Повбуджа́ти, джа́ю, еш, гл. Разбудить (многихъ). *Хто ж нас рано повбуджає, моя мила дівчино?* Гол. I. 200.

Поввіхо́дити, джу, дите, гл. Войти одному за другимъ. *Поввіходили пани, посідали.* Левиц. I. 182.

Повво́дити, джу, диш, гл. Ввести (многихъ).

Повво́зити, жу, зиш, гл. Ввезти (многихъ, многое).

Повволіка́ти, ка́ю, еш, гл. Втащить (многихъ, многое).

Повга́дувати, дую, еш, гл. Угадать (о многомъ).

Повгина́ти, наю, еш, гл. Вогнуть (о многомъ).

Повгина́тися, на́юся, ешся, ж. Вогнуться (во многихъ мѣстахъ). *Дошки повигиналися.*

Повгні́чувати, чую, еш, гл. Вдавить (о многомъ).

Повгно́ювати, но́юю, еш, гл. Удобрить навозомъ (о многомъ).

Повгодо́вувати, вую, еш, гл. Откормить (многихъ).

Повгодо́вуватися, до́вуємося, ється, гл. Откармливаться, откормиться (о многихъ). *Гарно у вас индики повгодовувалися.* Васильк. у.

Повгоні́нити, нію, ниш, гл. Вогнать (многихъ).

Повгрузва́ти, за́ємо, ете, гл. Увязнуть; войти въ землю; въѣсться въ тѣло (о многихъ). *Хата в тою Хоми така, що й вікна в землю повгрузали.* Г. Барв. 190. *До парубка, аж у його і вірьовки повгрузали в руки.* ХС. III. 57.

Повдава́тися, даємо́ся, ється, гл. Тоже, что и **уда́тися**, но о многихъ или многомъ. *Діти же так у йому повдавались ледачі.* Драг. 218.

Повдяга́вляти, люю, єш, гл. Вдавить, втиснуть (во множествѣ). *Хлопець... повдавляв йому очі в ямки.* Драг. 238.

Повдо́вбувати, бую, єш, гл. Вставить въ выдолбленное углубленіе (о многомъ). Чуб. I. 76.

Повдовіти, вію, єш, гл. Овдовѣть. *Перепеличенька повдовіла, заміж іти захотіла.* Чуб. V. 1127.

Повдовольня́ти, няю, єш, гл. Удовлетворить (многихъ).

Повдовольня́тися, няємося, ється, гл. Удовлетвориться (о многихъ).

Повдяга́ти, га́ю, єш, гл. 1) Одѣть (многихъ). *Піп повдягав їх та й повів додому.* Драг. 255. 2) Надѣть на себя (во множествѣ).

Повдяга́тися, га́ємося, ється, гл. Одѣться (о многихъ). Чуб. II. 601. *Повдягалися йти до церкви.* Славяносерб. у.

Поведе́нція, ції, ж. Обычай, обыкновеніе. Гред. 408. *Така вже в нас поведенція старосвітська.—Усе про те тільки й думає, щоб заробити копійку; така вже їх московська поведенція.* Кв.

Поведінка. ки, ж.=**Поведенція**. *Чи й у вас, як у нас, така поведінка: за копійку сто́ парубків, за сто рублів дівка.* Грин. III. 649. *Така у нас поведінка, що мусять підпарубочі ватажним парубкам коней подати.* Федьк.

Пове́дія, дії, ж.=**Поведенція**. *Чи й у вас така поведія, щоб новоженець мав волю гулять?* Федьк.

Пове́зти, зу́, зе́ш, гл. Повезти. *Уже була вмерла, повезли хвати.* Чуб. V. 12.

Повела́чка, ки, ж. = **Поведенція**. Мнж. 189.

Повели́кий, а, е. Нѣсколько большой. *Це повелікі черевики на мене.* Харьк.

Повеличи́ти, чу́, чи́ш, гл. Сдѣлать большимъ, чѣмъ слѣдуетъ. *Маштер, як робие криже, повеличив.* МУЕ. III. 43.

Повеліва́ти. См. **Повеліти**.

Повелі́нния, ня, с. Повелѣніе.

Повеліва́ти, ваю, єш, сов. в. **повелі́ти, лю́, лиш**, гл. Повелѣвать, повелѣть. *Повелів нам любитися, тепер розлучаєш.* Чуб. V. 265.

По́вен, вна, вне = **Повний**. *Нарвала грушок повен хвартушок.* Чуб. V. 412.

Поверед́ити, джу, диш, гл. Повредить.

Поверед́итися, джуся, дишся, гл. Повредить себя, надорваться.

Повередува́ти, ду́ю, єш, гл. Показ-призничать, поприкотничать.

Повереслі́ти, ля, с.=**Повересло**. Вх. Зн. 50.

Поверéсло, ла, с. = **Перевесло**. Вх. Зн. 50.

Поверещáти, щу́, щи́ш, гл. Покричать.

Повернýти, ся. См. **Повертати, ся**.

Поверта́ння, ня, с. Поворотъ. *Повертання головою.* Левиц. I. 430. 2) Возвращеніе, возвратъ.

Поверта́ти, та́ю, єш, сов. в. **поверну́ти, ну́, неш**, гл. 1) Вертѣть, повернуть, вращать; свернуть. *Все на той бік поглядають, де козаки кіньми грають, шабельками повертають.* Чуб. *На вечір сонце повернуло, поночі йти—буду коло вас ночувать.* Рудч. Ск. I. 211. *Він так хвостом і повернув.* Рудч. Ск. I. 25. 2) Возвращать, возвратить. *І хто зна, коли мене Бог поверне до своєї господи.* Левиц. 3) Возвращаться, возвратиться. *При місяці із ярмарку повертали.* Грин. III. 325. 4) Обращать, обратить, превратить. *Козаки зостались козаками, а нас у поспільство повернено.* К. ЧР. 71. *Щоб ту чорну та знов у білу повернути.* Драг. 77. *Усі гроші повернув на хату, щоб добру зробити.* **У нівець повернýти.** Въ ничто обратить. *Старшина хоче писаря в півець повернути.* Харьк. у. **Повернýти на користь.** Обратить въ пользу. *Люде повернули очі сили на користь собі.* Ком. II. 19.

Поверта́тися, та́юся, ється, сов. в. **поверну́тися, ну́ся, нешся**, гл. 1) Поворачиваться, повернуться. *Ой млин меле, вода реве, а колесо не повернеться.* Чуб. V. 549. *Ледацю куди не поверметься, то всюди йому зле.* 2) Возвращаться, возвратиться. *Як з дороги повернуся, то з тобою оженюся.* Чуб. V. 4. *Повернувся я з Сібіру, нема мені долі.* Чуб. V. 962. 3) Обращаться, обратиться. *Не було й гадки, щоб усе те щастя у вемке михо повернулось.* МВ. II. 23. 4) Отправиться, направиться. *Ой їдь, мій миленький, дорога щасливa, куди ся повернеш, буду ті жичливa.* Чуб. V. 222. 5) Находиться, быть. *Нехай йому легенько здадеться, де він у світі повертається.* Ном. № 11609. *Козаки запорожчі, де ви ся повертаєте? де ви ся маєте?* Мет. 444.

Повертіти, чу́, ти́ш, гл. Повертѣть, покрутить.

Повертíтися, чýся, тишся, гл. Повертáться. *Повертілись перед очима та й крутъ за двері.* МВ. I. 112. *То оце вискочить із лісу козак, повертиться, повертиться на коні перед Животином, та знов і поїде в ліс.* ЗОЮР. I. 282.

По́вертом, нар. Возвращаясь, на обратномъ пути.

Повéрх, нар. 1) Сверхъ. *І сліду нема, мов поверх води поплили.* Шевч. 296. 2) Выше, надъ. *Як дуже зілля кипить — милий поверх дерева летить.* Ном. № 231. 3) Наверхъ. *Кожух носить навиворот шерстю поверх.* Стор. МПр. 169. 4) Свыше. *Поверх сотні.* Хотин. у.

По́верх, ху, м. 1) Поверхность. 2) Этажъ. *На п'ятий поверх свій як' мога поспішили.* К. Дз. 147.

Поверхни́к, ка, м. Верхній жерновъ въ ручной мельницѣ. Шух. I. 103, 146.

Повéрхниця, ці, ж. 1) У гуцуловъ: толстая суконная онуча—вторая изъ трехъ, наматываемыхъ на ногу. Шух. I. 138. 2) Попона поверхъ сѣдла. Вх. Зн. 61. Ум. **Повéрхничка.**

Повéрхничка, ки, ж. 1) Ум. отъ **поверхниця.** 2) Родъ вышивки. Чуб. VII. 427.

Поверхо́виця, ці, ж. Рыба = **Оклій,** Aspius lucidus. Вс. Пч. II. 18.

Повершúти, шу́, ши́ш, гл. 1) Окончить дѣло. *Коли сам, каже, не повершу, то сині передам.* Шевч. 151. 2) Превзойти. *Я завтра забуть і вас повершу спати.* Славяносерб. у. *Отже ж дарма, що чей бичок меший,—а він більшого за літо повершить.* Міус. окр.

Повеселúти, лю́, ли́ш, гл. Порадовать. *Не повеселила ти нас, живучи з своїм Василем.* Кв.

Повеселúтися, люся, ли́шся, гл. Повеселиться. *Хиба мій вік не сон? Стривай же, хоч трошки дай мені повеселитись.* К. Іов. 23.

Повеселíти, лію, ить, гл. Повеселѣть, сдѣлаться веселымъ. *Іван повеселів, хоч і охляв уже, не ївши три дні.* Рудч. Ск. I. 137.

Повеселíтися, шаю, ить, гл. Повеселѣть, сдѣлаться веселѣе. *Я й позичила йому ті гроші, що за хату й за худобу взяла, та ніби в нас і в хаті повеселішало.* МВ. I. 9.

Повести́, веду́, дéш, гл. Повести. *Та повів її до батенька.* Нп. *Та зв'язали білі руки, та повели хлопця всюди по ринку.* Чуб. V. 410. *Поведем кривою танця.* Кв. *Як же ви... погано повели свою дочку.* Св. Л. 82. *Пальцями повела себе по виду.* Г. Барв. 116.

Повестúся, веде́ться, гл. безл. 1) Пойти. *Знову повелось по старому.* Ком. I. 15. 2) Удаться. *От же матері дав Бог талан, а мені дак уже й не повелось.* Г. Барв. 424.

Повечеря́ти, ря́ю, ють, гл. Поужинать. ЗОЮР. I. 74. *Дай мені, милесенький, повечерять, повечерявши, ляжемо спати.* Чуб. V. 54.

Повечíркувати, кую, ють, гл. Ѣсть послѣ ужина. *Вечеряла, повечіркувала.* Ном. № 14324.

Повечорíти, рі́є, гл. безл. Повечерѣть, наступить вечеру. *Коли б мені да, Господи, повечоріло, до б на моєму серденьку поздоровіло.* Чуб III. 169.

Повéштатися, таюся, ються, гл. Пошататься, послоняться. *Повештався я тутечки чимало на своєму віку.* Стор. II. 130.

Повз, нар. Мимо. *Що повз мій двір, воріточка голубка летіла.* Мет.

По́взання, ня, с. Ползаніе.

По́взати, заю, ють, гл. Ползать; скользить. *По столу повзе рукою.*

Повзти́, зу́, зе́ш, гл. Ползти, лѣзть, слѣзать. *І раком лізь, і повз чергом, і котився з гори.*

Повзува́ти, ва́ю, ють, гл. Обуть (многихъ). *Пани повзувані, сліди ваші босі.* Ном. № 1183.

Повзува́тися, ва́юся, ються, гл. Обуться (о многихъ).

Повзу́н, на́, м. 1) Ползунъ. 2) Въ вѣтряной мельницѣ: брусья, на которыхъ поворачивается мельница. Лохв. у.

Повибива́ти, ва́ю, ють, гл. 1) Выбить (о многихъ). *Ви мені очі повибивсте.* Рудч. Ск. II. 103. 2) Перебить (многихъ). *Такого народу повибивали під ту війну.* 3) Окончить барабанить (на многихъ барабанахъ). *Дівчинонька крінко помобила, козаченька рано не збудила, що в барабани да повибивали, у жоломійки да повиравли.* Чуб. V. 151.

Повибира́ти, ра́ю, ють, гл.=**Повибірати.** *Повибираю коралики до зерен.* Чуб. V. 338.

Повибіга́ти, га́ємо, ете, гл. Выбѣжать (о многихъ). *Повибігали якісь панночки.* МВ. I. 112. *І жінки, і молодиці повибігають.* Кв.

Повибірáти, ра́ю, ють, гл. Выбрать, вынять, собрать (во множествѣ). *Сідай, по-*

рійся трохи, поки я пиріжечки повибіраю з печі. Рудч. Ск. II. 6. *Як повибіраєш хліб левський з печі, а тоді знову посадиш допікатися, то двічі вміратимеш.* Грин. II. 25.

Повибіра́тися, ра́юся, теся, гл. То же, что и **вибратися**, но о многихъ. *Инші зовсім повибрались на Донщину, попродавши хати й городи.* Г. Барв. 240.

Повибо́втувати, тую, ати, гл. Выболтать, выплескать (во множествѣ).

Повибудо́вувати, вую, ати, гл. Выстроить (во множествѣ). *Покоління повибудовували гарні хати після пожежі.* Волч. у.

Побибурко́вувати, вую, ати, гл. Вымостить (во множествѣ). *Повибурковувано каменем вулиці.*

Повива́лювати, люю, ати, гл. 1) Вывалить (во множ.). 2) Высунуть (языки—о многихъ). *Деанадцятеро хлопців роти порозтіляли, язики повиважували.* Мнж. 19.

Повива́рювати, рюю, ати, гл. Вываривать (во множествѣ).

Повива́ти, ва́ю, ати, сов. в. **пови́ти, в'ю́, ти**, гл. 1) Обвивать, обвить, повить. *Молодиця в чрезтовому очіпку, повитому тонким серпанком.* Стор. МПр. 54. *Високії ті могили, де лягло спочити козаченьків біле тіло, в китайку повите.* Шевч. 48. 2) Пеленать, спеленать. *Молодая дівочка синочка родила, повила його, повила та у білій пеленочки.* Чуб. V. 890. *Не одурявсь того слова, що мати співала, як малого повивала.* Шевч. 128. Переносно: рожать, родить. *І прийшла година і я тя повила, грудьми годувала, до серця тулила.* Гол. III. 454. 3) Завивать, завить. *Ой ти, вербо кудрявая, хто на тобі кудрі повив?* Чуб. III. 117. 4) Вить, свить (вѣнокъ). *Старости, пані старости! благословіть молодій вінки повить!* Мил. Св. 3.

Повива́тися, ва́юся, ватися, сов. в. **пови́тися, в'ю́ся, ти́ся**, гл. 1) Повиваться, повиться, обвиться. *Сертанком повивається.* *Долина туманом повивається.* 2) Пеленаться, спеленаться. *Поцаю повивається сим повиваєчем.* 3) Завиваться, завиться. *Кучері повилися.* 4) О растеніи: ползти, виться, обвиться. *Повився горобинний горошок.* МВ. I. 140. *Королів цвіт повився по лісі.* Г. Барв. 89. 5) Взвиваться, взвиться. *Тоді жайворонки повилися.* АД. I. 161.

Пови́вач, ча, м. Свивальникъ. Мил. 29. *Там Пречиста сина купала, а скупивши повивачем сповила.* ХС. VII. 444.

Повиверта́ти, та́ю, ати, гл. 1) Опрокинуть (многое), опрокидывая вылить или выбросить. *Страву повиертав, посуду побив.* Мнж. 43. *Глечики повиертала. Предки наші славні в склепах спочивали, а тепер їх найдаками, з трун повиертали.* К. Досв. 27. 2) Выворотить, вывернуть наизнанку. *Кожухи повиертали:* 3) Выставить, выпятить, выворотить. *Пішов бідний брат до волів, а вони лежать, боки повиертали.* Рудч. Ск. II. 132.

Повиверта́тися, та́юся, тися, гл. 1) Опрокинуться (о многихъ). 2) Вывернуться на изнанку. *Рукава повиертались.* 3) Разлечься (о многихъ). *Усі понаїдались і повиертались та й не встають.* Рудч. Ск. 59.

Повиве́ршувати, шую, ати, гл. Закончить кладку стоговъ.

Повивёртувати, тую, ати, гл. Высверлить (во множествѣ).

Повивёршувати, шую, ати, гл.=**Повивершувати**.

Повивішувати, шую, ати, гл. Вывѣсить (во множествѣ).

Повиво́дити, джу, дити, гл. 1) Вывести (многихъ). 2) Наплодить, высидѣть изъ яицъ (многихъ). *Курка курчат повиводила.*

Повиво́дитися, димося, дитеся, гл. 1) Вывестись, исчезнуть. *Ведмеді у нас повиводилися.* 2) Выйти, выклюнуться изъ яйца (во множ.). *Курчата вже повиводилися.*

Повиво́зити, жу, зити, гл. Вывезти (многое). *А газяїн так зауляв, що й усі можна бочки повивозити.* Рудч. Ск. II. 151.

Повиволіка́ти, каю, ати, гл. Выволочь, вытаскать (многихъ). *Вони як поснуть, то хоч за ноги їх повиволікай.* Харьк. у.

Повивча́ти, ча́ю, ати, гл. Выучить, научить (многое, многихъ). *Повивчала сама всіх пісень.* Харьк.

Повивча́тися, ча́юся, тися, гл. Выучиться (о многихъ). *Повивчалися ми всі прясти.*

Повив'я́зувати, зую, ати, гл. Повязать (о многихъ или многихъ). *Голови шовковими платками повив'язують.* Мир. ХРВ. 25.

Повигра́дувати, дую, ати, гл. Выдумать; изобрѣсть (многое). *Чимало чого повигадували розумні та учені люде.* Ком. II. 9.

Повигнана́ти, на́ю, ати, гл.=**Повигонити**.

Повигнива́ти, ваю, ати, гл. Вытнить (во многихъ мѣстахъ). *Солома на хаті як повигнивала.* Харьк.

Повигноювати, юю, єш, *гл.*=**Повигнокувати.**

Повигодо́вувати, вую, єш, *гл.* Вскормить, выкормить (многихъ).

Повиголо́днювати, нюємося, ється, *гл.* Проголодаться (о многихъ). *Мухи повиголодню́вались та й кусають.* НВолын. у.

Повиго́нити, ню, нить, *гл.* Выгнать (многихъ). Рудч. Ск. I. 88. *Не озивайтесь, бо й вас з хати повиго́нить.* Драг. 176. *Пан звелів, щоб повиго́нити кури й гуси.* Рудч. Ск. II. 155.

Повигорта́ти, та́ю, єш, *гл.* Выгресть (во множествѣ). *Повигортай попіл з усіх грубок.*

Повигостри́вати, рюю, єш, *гл.* Наточить (многое, о многихъ). *Повигостри́вали свої ножі.* Харьк.

Повигостри́ватися, рюємося, ється, *гл.* Наточиться. *Ніяк не нагостри́ю свого ножа.—А наші добре повигостри́вались.*

Повигра́вати, граємо, сте, *гл.* 1) Выиграть (о многихъ). *Не можна всім повигра́вати, треба же комусь і програти.* 2) Окончить, перестать играть (о многихъ). *Уже ж барабани та й повибивали, скрипки, дудки та й повигравали.* Чуб. V. 951.

Повигрі́бати, ба́ю, єш, *гл.*=**Повигортати.**

Повигромажду́вати, джую, єш, *гл.* Выгресть (во множ.). *Повигромаждуй жар з обох груб та відгаси вуілля.*

Повигу́люватися, люємося, ється, *гл.* Нагуляться (о многихъ) Грин. II. 82.

Повидава́ти, даю́, єш, *гл.* Выдать (многихъ). *Чимало дочок повидавав уже заміж.* Левиц. Пов. 26.

Повидава́тися, даємося, ється, *гл.* Выйти замужъ (о многихъ).

Повида́влювати, люю, єш, *гл.* 1) Выдавить (по множествѣ). *Давить мороз?—Та давить, бодай йому очі повидавлювало.* Мнж. 144. 2) Передавить (многихъ).

Повида́ти, да́ю, єш, *гл.* Понидать. *Виведи нас з хати на двір попляти, світа повидати.* Грин. II. 487. *Ой почувайте і повидайте, що на Вкраїні постало.* ЗОЮР. I. 271.

Повида́тися, да́юся, ється, *гл.* Повидаться, увидѣться. *Таки з своїм родом та повидаюся.* Чуб. V. 474.

Повидзьо́бувати, бую, єш, *гл.* Выклевать (многое).

Повидира́ти, ра́ю, єш, *гл.* 1) Вырвать (во множ.). *Не куй, зозулонько, темненької ночі, повидирави на ліщиноньку очі.* Чуб. III. 157.

Повиді́ти, джу, диш, *гл.* Увидѣть. *Господиня повиділа, що чоловік щось збирає.* Чуб. II. 555. *Циган... повидів, що кум іде з сокирою.* Чуб. II. 555.

Повиділо, ла, *с.*=**Повидло.**

Повидлянка, ки, *ж.* Родъ кушанья: разводятъ повидло горячей водой и ѣдятъ съ пулѣшею. МУЕ. I. 101.

Повиднину, *нар.* При свѣтѣ, когда видно. *Пішов я з Лаврином роздивитися город повидну.* О. 1861. X. 146. *Завтра повидну допишеш, покинь тепер.*

Повидо́бувати, бую, єш, *гл.* 1) Выдолбать (во множествѣ). 2) Выковырать (во множ.). *Повидобував йому очі.* Рудч. Ск. II. 28. *Як очей на сничку не повидобуе.* Конот. у.

Повиднітися, нїсе и повиднїшатися, шає, *гл. безл.* 1) Проясниться. 2) Разсвѣсть.

Повиднóті, *нар.* На разсвѣтѣ.

Повиду́мувати, мую, єш, *гл.*=**Повигадувати.** *Отсе три дні панські обдудени, а четвертий за подушне, п'ятниця й субота якісь полочні повидумували.* МВ. I. 98.

Повидýровати, рюю, єш, *гл.* Выманить обманомъ (многое, о многихъ).

Повиж, *нар.* Выше. *Повиж моря краю зачився місяць в туманах блукати.* Федьк. I. 57.

Повижива́ти, ва́ю, єш, *гл.* Остаться въ живыхъ (о многихъ).

Повижима́ти, ма́ю, єш, *гл.* Сжать (серпомъ—во множ.). *Уже всю траву в садку повижинала.* Черниг. у.

Повизбі́рувати, рую, єш, *гл.* Собрать все. Черк. у.

Повизволя́ти, ля́ю, єш, *гл.* Освободить (многихъ). *З неволі пристраше́ної нас повизволяла.* К. МБ. III. 249.

Повиздиха́ти, ха́ємо, сте, *гл.* Передохнуть. *Воли да корови—все повиздихав.* Чуб. V. 867. *Певно, всі собаки в рові повиздихали.* Ном. № 7894.

Повизнаходи́ти, джу, диш, *гл.* Найти, выискать (многое). *Де що було дідівське... повизнаходила.* Г. Барв. 484.

Повизоло́чувати, чую, єш, *гл.* Позолотить (во множ.). *Такі повизолочувані усе пам'ятники.*

Повиїда́ти, даю, єш, *гл.* Съѣсть все. *Я понапікував, понаварював, а вони прийшли, повиїдали.* Чуб. III. 73. *Що варила, то все не повиїдаже.* Константиногр. у.

Повиїжджати, джаємо, єш, *гл.* Вы-

ѣхать (о многихъ). *Попарувавши (воли) да й повиѣжджали.* Чуб. V. 1028.

Повиѣзда́ти, да́мо, да́тє. гл. = **Повиѣжджати.**

Повиймáти, мáю, єш, гл. Вынуть (во мног.). *Уже й шаблі повиймали, щоб рубать.* ЗОЮР. I. 120. *Повиймаю чорний терен з білих ніг.* Чуб. V. 626. *А я ж того звичай знаю, двері й вікна повиймаю.* Чуб. **Повиймáти óчі.** Выколоть глаза. *Очі повиймав.* Мир. ХРВ. 33. *Дай їочі повиймати, то дам пити.* Рудч. Ск. II. 49.

Повикида́ти, да́ю, єш, гл. Выбросить (во мног.). *А я тії сирі дрова та й повикидаю.* Чуб. V. 262. *Долежались груші, що й погнили,—повикидай їх.* Харьк. у.

Повики́нчувати, чую, єш, гл. Окончить многое.

Повикладáти, да́ю, єш, гл. Выложить (многое). *Повикладай же покупки з мішка.* Харьк. у.

Повикликáти, каю, єш, гл. Вызвать (многихъ). *Повикликай усіх дітей.* Грин. I. 236.

Повикльóвувати, вую, єш, гл. Выклевать (многое). *Горобці що літа повикльовують усе, що він не понасіває.* Кв.

Повúкнути, ну, неш, гл. Привыкнуть. *Повикли ляхи нас дурити.* КС. 1882. X. 26. *Повикли вони вже так робити.* Константиногр. у.

Повикóвувати, вую, єш, гл. Выковать (во мног.).

Повиковúрювати, рюю, єш, гл. Выкорчевать (во мног.). *Повикорчували їз лоба очі.* К. МБ. III. 242.

Повиколóлювати, люю, єш, гл. 1) Выколоть (во мног.). *Взяли йому очі повиколювали.* Мнж. 39. *Перепеличенько, не літай так поночі, бо повиколюють на стерничочку очі.* Чуб. V. 854. 2) Переколоть (всѣхъ).

Позикóпувати, пую, єш, гл. Выкопать (во мног.). *Зося зведла повикопувати всі чисто кущі.* Левиц. I. 407.

Повикоренáти, нáю, єш, гл. Искоренить (многое). *Я таки завзявся дерезу з города повикореняти.* Богодух. у.

Повикорінювати, нюю, єш, гл.=**Повикоренáти.** *А брат, як квітки я посію на своєму городі, то повикорінює.* Г. Барв. 226.

Повикорчóвувати, вую, єш, гл. Выкорчевать (во мног.).

Повикóхувати, хую, єш, гл. Выростить, взлелѣять (многихъ). *Дітей своїх він повикохував добре.* Г. Барв. 163.

Повикóчувати, чую, єш, гл. Выкатить (во мног.). *Бочки меду та горілки повикочувані.* Рудч. Ск. II. 81. *Бочками повикочували венгерське вино.* Стор. МПр. 146.

Повикóшувати, шую, єш, гл. Выкосить (во мног.). *Я скрізь у садку повикошував. Скрізь повикошувано, попідчишувано.* О. 1861. XI. 26.

Повикрадáти, да́ю, єш, гл. Выкрасть (во многихъ мѣстахъ, многое). *Як в в хаті такі дівчата, що на досвітки ходять, то вже де в в матері який кусок сала, чи пшоно, чи яйця,—усе повикрадають.* Славяносерб. у.

Повикру́чувати, чую, єш, гл. То-же, что и **вúкрутити,** но во множествѣ. *Він їй руки повикручував.* Кв. *Глядн же, добре повикручуй сорочки, щоб не текло з їх.* Васильк. у.

Повикупля́ти, ля́ю, єш, гл. Выкупить (во множествѣ). *Син заробив грошей та повикупляв одежу, що батько в шинк пооднесив.* Богодух. у.

Повикупóвлювати, люю, єш, гл.= **Повикупля́ти.** *Як уже дружби і старости повикуповлюють чапки, то виходят на двір.* Грин. III. 507.

Повикупóвувати, вую, єш, гл.=**Повикупля́ти.** К. ЦН. 228.

Повикýрювати, рюю, єш, гл. Выкурить (во множествѣ). *Котрому козакові повні сакви жінка тютюну напхала... то все те повикурювали.* ЗОЮР. I. 290.

Повилáзити, зимо, зите, гл. Вылѣзть (во множествѣ). *Всі гадюки повилазили. По правді роби, по правді й очі повилазять.* Ном. № 3027. *Бодай йому повилазили (очі).* Ном. № 3715.

Повилива́ти, ва́ю, єш, гл. Вылить (во мног.). *А що попомучилась вона, що сліз повивилала над ними — Мати Божа!* МВ. I. 45.

Повилина́ти, на́емо, єте, гл. Вылетѣть (о многихъ).

Повили́нювати, нюємо, єте, гл. Обли-нять, отлиняться (о многихъ). **З одéні усі повили́нювали**—обносились. Грин. II. 185.

Повили́нюватися, нюємося, єтеся, гл.=**Повилинювати.** *Повилинювались коні.* Константиногр. у.

Повиломля́ти, ля́ю, єш, гл. Переломать, выломать (во множествѣ). *Ой садвиноград повиломляєм.* О. 1861. XI. Св. 63.

Повилітáти, та́ємо, єте, гл. Вылетѣть

(о многихъ). *Гляньте, вже й листя́та повили́тали.* Харьк. у. *Чоловік стукнув обухом, кленна повилітало, а обаполки так і збілись докупи.* Чуб. II. 395.

Повили́чувати, чую, еш, *г.* 1) Вылѣчить (многихъ). 2) Высчитать (во множествѣ).

Повило́млювати, люю, еш, *г.* Выломать (во множествѣ).

Повилу́пловати, люю, еш, *г.* 1) Вылущить (во множ.), отколоть (во множ.). 2) Вывести (о многихъ). *Усі квочки повилупловали курчат, а ся ні.* 3) Выпучить (глаза). *Чого ви всі на мене очі повилупловали.*

Повилу́плюватися, люється, отеся, *г.* Выйти изъ яйца (о многихъ). *У нас ранні курчата гарно повилупловалися.*

Повилу́щувати, щую, еш, *г.* Вышелушить (во множествѣ).

Повима́зувати, зую, еш, *г.* Вымазать (во множ.). *У юхтових чоботях... та так повимазуваних, що дьоють так з них і тече.* Кв.

Повимальбо́вувати, вую, еш, *г.* Нарисовать, написать красками, раскрасить (во множ.).

Повимантачувати, чую, еш, *г.*=**Повидурювати.**

Повима́нювати, нюю, еш, *г.* Выманить (во множ.). *Хоч не давай дітям нічого, бо сусідські все повиманюють та повидурюють.* Богодух. у.

Повимащати, щаю, еш, *г.* То-же, что и **вимастити,** но во множествѣ. *Ой сестричко Оленочко! І світлоньки повимащай, вікна красно повитирай.* АД. I. 298.

Повимережувати, жую, еш, *г.* Сдѣлать ажурныя вышивки. *У сорочок і рукава, і лялівки повишивані та повимережувані.* Кв.

Повимерза́ти, зне́мо, еш, е, *г.* Вымерзнуть (во множ.). *Не сходить у мене на городі нічого: рано посіяла, так мабуть повимерзало.* Черниг. у.

Повимі́нювати, нюю, еш, *г.* Вымѣнять (во множ.). *Я все те повиміновала: то за пшоно труджене, то відпряду.* Г. Барв. 484.

Повимірати, ре́мо, ете, *г.* Вымереть, перемереть. *Вже поспіряли тії люде, мої свідки.* Шевч. 594.

Повимі́тати, та́ю, еш, *г.* Вымести (во множ.). Левин. I. 54. *Світоньки повимітай.* АД. I. 297.

Повимока́ти, ка́ємо, ете, *г.* Вымокнуть (о многихъ). *В людей жито або повимокає, або посохне.* Г. Барв. 195.

Повиморо́жувати, жую, еш, *г.* Вымораживать (во множествѣ).

Повимо́рювати, рюю, еш, *г.* Измучить, истомить (многихъ). *Повиморював нас пан добре, поки діждались урожаю.* Харьк. у.

Повимо́тувати, тую, еш, *г.* Вымотать (во множ.).

Повимо́чувати, чую, еш, *г.* Вымочить (во множ.).

Повимо́щувати, щую, еш, *г.* Вымостить, выстлать (во множествѣ). *Де були в полі стежки, дорожки, волоськими головками повимощував.* АД. II. 102.

Повимудро́вувати, вую, еш, *г.*=**Повигадувати.**

Повимушто́вувати, вую, еш, *г.* 1) Обучить военнымъ пріемамъ (многихъ). 2) Вышколить (многихъ).

Повино́нен, нна, не=**Повинний.** *Скарай, Боже, хто з нас винен, хто не любить, як повинен.* Грин. III. 242. *Я царі— ти повинен мене слухати.* Рудч. Ск. II. 159.

Повинитися, нюся, нишся, *г.*=**Повинуватися.** *Та призналась і повинилась їй.* Стор. МПр. 35.

Повинний, а, е. Долженъ, обязанъ. *А коли ж ти, дівко, горда, ти повинна жарти знати: як парубок зачітає, ти повинна жартувати.* Чуб. V. 1176.

Повинність, ности, *ж.* 1) Долгъ, обязанность. Левиц. Пов. 333. *Забудь отця, забудь і матку, лети повинность іспрявлять.* Котл. Ен. V. 43. 2) Повинность. *Люде панів не слухають, повинности не відбувають... Сами пани бідні свині заганяють.* Грин. III. 565.

Повино́, *нар.* 1) Должно. *І над собакою повинно маску мати.* Ном. № 4498. 2) Должно быть. *Під лісом повинно є вода.* Кіев. у.

Повинобро́вати, рюю, еш, *г.* Выискать (во множ.). *Та тут хоч печерині і єсть, так за бісовою дітворою не обачиш їх: як де напхають, так і повинорюють.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Повинно́сити, шу, сиш, *г.* Вынести (во множествѣ). *Сало повиносив, собак пригодовував.* Рудч. Ск. I. 197.

Повинува́тити, чу, тиш, *г.* Обвинить. *Він у чому помилиться,—вона себе повинуватить.* МВ. (О. 1862. I. 71). *Усі будете повинувачені до одного.* МВ. (О. 1862. I. 103).

Повинчува́тися, чуся, тишся, гл. Повиніться, сознаться въ винѣ.

Повину́ти, ну́, не́ш, гл. Нахлынуть. *Фаля повинула, човен затопила.* Гол. I. 184.

Повиню́хувати, хую, еш, гл. Вынюхать. *Все те* (козаки) *повикурували й повинюхували.* ЗОЮР. I. 290.

Повиня́ньчувати, чую, еш, гл. Вынянчить (многихъ). *Я в їх усіх дітей повиняньчувала.* Богодух. у.

Повипада́ти, да́ємо, сте, гл. Выпасть (во множеств.). *Чи чуєш, дядьку! Щось у тебе з воза повипадало!* Кіев. у. *Зуби... повипадали.* Чуб. П. 270.

Повипа́люватися, люю, еш, гл. Выжечь (во множ.).

Повипа́рювати, рюю, еш, гл. Выпарить (многіе предметы). *Уже діжки повипарювала.* Черниг. у.

Повипива́ти, ва́ю, еш, гл. Выпить (во множествѣ). *Ляхи були—усе взяли, кров повипивали.* Шевч.

Повипи́лювати, люю, еш, гл. Выпилить (во множествѣ).

Повипина́ти, на́ю, еш, гл. Выпятить (во множ.).

Повипина́тися, на́ємося, отеся, гл. Выпятиться (о многихъ).

Повипи́сувати, сую, еш, гл. Выписать (во множ.).

Повипиха́ти, ха́ю, еш, гл. Вытолкать (многихъ). *Повипихав усіх... з хати.* Левиц. I. 535.

Повпіка́ти, ка́ю, еш, гл. 1) Выпечь (во множествѣ). 2) Выжечь (во множествѣ). *Повпікала йому очі. Коню очі повпікав.* Драг. 303.

Повпіра́ти, ра́ю, еш, гл. Вытѣснить, вытолкать (многихъ). *Повипирала б я вас за старців.* Г. Барв. 4.

Повипла́кувати, кую, еш, Выплакать (во множествѣ). *Повиплакувала собі очі.*

Повипла́чувати, чую, еш, гл. Выплатить (во множествѣ). *Усе вже повиплачував, що вичев був.*

Повиплива́ти, ва́ємо, сте, гл. Выплыть (о многихъ). *Ніхто не втоп,—усі повиплівали.*

Повиплі́тати, та́ю, еш, гл. Выплесть, сплесть, связать (во множествѣ).

Повипло́джувати, джую, еш, гл. Выплодить, вывести (многихъ).

Повипло́джуватися, джуємося, етеся, гл. Выплодиться, вывестися (о многихъ).

Повиплу́тувати, тую, еш, гл. Выпутать (во множестѣ).

Повипльо́вувати, вую, еш, гл. Выплевать (о многихъ, во множествѣ). *Хто візьме з рот, то й випльоне і випльоне,—так усі повипльовували.*

Повиплюндро́вувати, вую, еш, гл. Истребить, опустошить (во множествѣ).

Повипло́скувати, кую, еш, гл. Выплескуть (во множествѣ).

Повипо́внювати, нюю, еш, гл. Наполнить (во множествѣ). *Де були в полі глибокії долини, волоською кров'ю повиповнював.* АД. I. 102.

Повиполі́скувати, кую, еш, гл. Выполоскать (во множествѣ). *Повиполіскую пляшки.*

Повипо́лювати, люю, еш, гл. Выполоть (во множествѣ). *Усі грядки повипополювала.*

Повипо́рювати, рюю, еш, гл. Выпороть (во множ.).

Повипра́вдувати, дую, еш, гл. Оправдать (во множествѣ).

Повипра́вдувати, дуємося, етеся, гл. Оправдаться (о многихъ).

Повипрявля́ти, ля́ю, еш, гл. 1) Выправить, исправить (во множествѣ). 2) Оправдать (многихъ). 3) Истребовать (во множ.). *Хто йому що винен був – усе повипрявляв.* 4) Отправить (во множествѣ).

Повипрівля́ти, вля́ємо, сте, гл. Выпрѣть (о многомъ). *Усе вже й повипрівало, а батька й досі нема обідати.* Богодух. у.

Повипро́дувати, дую, еш, гл. Распродать (во множествѣ). *Усе вже повипродувала,—нема ні гречичка молока.*

Повипро́стувати, тую, еш, гл. Выпрямить (во множествѣ). *Посідали на траві і ноги повипростували.* Черниг. у.

Повипро́стуватися, туємося, етеся, гл. Выпрямиться (о многихъ). *Усі повипростувалися, стоять, як салдати на муштрі.*

Повипру́чуватися, чуємося, етеся, гл. Освободиться, вырваться изъ рукъ, лапъ (о многихъ). *Сторожі були таки нас половили з кавунами, а ми таки повипручувались та й повтікали.* Харьк. у.

Повипряга́ти, га́ю, еш, гл. Выпрячь (во множествѣ). *Повипрягли воли.* Рудч. Ск. I. 170. *Коні повипрягав.* Драг. 412.

Повипряда́ти, да́ю, еш, гл. Выпрясть (во множествѣ).

Повипуска́ти, ка́ю, еш, гл. Выпустить (многихъ). *Сад-виноград витоптали, райські пташки повипускали.* Чуб. III. 357. *Повипускала дівка людей* (з неволі). Драг. 384.

Повираху́вати, вую, еш, гл. Высчитать (во множествѣ).

Повирива́ти, ва́ю, еш, гл. Вырвать (во множествѣ). *Чисто подер тіло, з м'ясом повирвав.* Рудч. Ск. I. 173. *Усю лободу вже повирвала.* Черниг. у. *Пси йому так кусають, що аж з боків йому шкуру повирвали.* Чуб. II. 411.

Повириватися, ва́юся, ється, гл. Вырваться (о многихъ).

Повирина́ти, на́ю, еш, гл. Вынырнуть (о многихъ). *Аж гульк—з Дніпра повиринали малії діти сміючись.* Шевч. 29.

Повирівнювати, юю, еш, гл. Выравнять (во множествѣ).

Повирівнюватися, юємося, ється, гл. Выравняться (во множествѣ). *Скотину за ніч так повпасає, що боки повирівнюються, мов у сажових свиней.* Г. Барв. 195.

Повирізня́ти, ня́ю, еш, гл. Выдѣлить (во множествѣ). *Ячмінь з отари повирізняли.*

Повирізня́тися, ня́юся, ється, гл. Отличиться, отдѣлиться (о многихъ).

Повирізувати, зую, еш, гл. Вырѣзать (во множествѣ), перерѣзать (многихъ).

Повирівнювати, нюю, еш, гл.=**Повирівнювати**.

Повироблювати, люю, еш, гл.=**Повироблять**. *Вуйки ще не повироблювані.* Харьк. *Були повироблювані клумби для квіток.* Левиц. Пов. 145.

Повироби́ти, блю́, еш, гл. Выдѣлать, сдѣлать (во множествѣ).

Повироста́ти, та́ємо, ете, гл. Вырасти (о многихъ). *Ой не журися, нене, ти тепереньки нами, ми повиростаєм та й розійдемось сами.* Чуб. V. 857. *Повиростали вони—усіх уже женить пора.* Чуб. II. 473.

Повирощувати, щую, еш, гл. Вырастить (во множествѣ).

Повиру́бувати, бую, еш, гл. Вырубить (во множествѣ).

Повиряжа́ти, жа́ю, еш, гл. Снарядить, отправить (многихъ). *Повиряжали хлопців до приїому.* Харьк. г.

Повиряжа́тися, жаємося, ється, гл. Снарядиться, отправиться (о многихъ).

Повирато́вувати, вую, еш, гл. Спасти (многихъ).

Повира́чувати, чуємо, ете, гл.—о́чі. Вытаращить глаза (о многихъ). *Ну чого очі повирячували? Яке тут диво?* Харьк. у.

Повиса́джувати, джую, еш, гл. 1) Высадить (многихъ). 2) Выломать, выбить (двери, напр., во множествѣ). 3) Поднявъ, посадить на что (во множествѣ).

Повиса́пувати, пую, еш, гл. Выполоть (во множествѣ). *Гляди ж, добре повисапуй, не кидай бур'яну.* Черниг. у.

Повисва́тувати, тую, еш, гл. Посватать (многихъ). *За чі м'ясниці мабуть усіх дівчат у нас повисватують* Черниг. у.

Повисві́чувати, чую, еш, гл. Израсходовать весь свѣтильный матеріалъ на освѣщеніе. *Повисвічувала увесь мій.*

Повисе́лювати, люю, еш, гл. Выселить (многихъ).

Повисе́люватися, люємося, ється, гл. Выселиться (о многихъ). *Наших людей багато на Амур повиселювалося.* Кіев. у.

Повисипа́ти, па́ю, еш, гл. Высыпать (во множествѣ). *Повикидай скарби свої на смітник і золото повисипай у воду.* К. Іов. 50.

Повисипля́тися, ля́ємося, ється, гл. Высыпаться (о многихъ). *Повисипляймося наші хлопці сьогодні і за ту, і за сю ніч.* Зміев. у.

Повиси́пувати, пую, еш, гл. 1) Посыпать, усыпать. *Отежски все жовтим пісок повисипувані.* МВ. I. 112. 2) Насыпать (во множествѣ). *І коли ті вали повисипувані.* Драг. 224

Повисіва́ти, ва́ю, еш, гл. Израсходовать на сѣяніе.—*Чи нема в тебе якою насіння з квіток?*—*І чом же ти вчора не сказала? Сьогодні все вже повисіяла.* Кіев. у.

Повисіка́ти, ка́ю, еш, гл. Вырубить, высѣчь (во множествѣ).

Повиси́ти, шу, сиш, гл. Повисѣть. *Нехай сечта на дворі повисить, просохне.* Богодух. у.

Повиска́кувати, кую́мо, еш, гл. Выскочить (о многихъ). *Повискакували, беруть йому, ведуть.* Рудч. Ск. II. 11.

Повискаля́ти, ля́ємо, ете, гл. Оскалить (о многихъ). *Повискалялися на його собаки зуби, постали округи,—не пускають.*

Повискрі́бати, ба́ю, еш, гл. Выскресть (во множествѣ). *Діжки повискрібала й повимивала,—чи їх у погріб повиносити?* Васильк. у.

Повискуба́ти, ба́ю, еш, гл. Вырвать (волоса, перья во многихъ мѣстахъ). *Так дуже мою хлопця побив і волосся повискубав.* Пирят. у.

Повислу́жувати, жую́мо, ете, гл. 1) Заслужить (о многихъ). 2) Выслужить, окончить срокъ службы (о многихъ). *Мої хлопці обидва вже строки повислужували, тепер дома.* Славяносерб. у.

Повислу́жуватися, жуємося, ється,

гл. Выслужиться (о многихъ). *Швидко ж ви, дівчата, повислужувалися: у ту неділю з дому, а в цю вже додому.* Кіев у.

Повислу́хувати, хую, еш, гл. Выслушать (о многихъ, многое).

Повисмо́кливати, люю, еш, гл. Выпалить, выжечь (во множествѣ).

Повиснути, ну, неш, гл. Повиснуть; повѣситься. *Маруся так і повисла йому на шию.* Кв. *Чи вмреш, чи повиснеш—раз мати вродила.* Ном. № 4268.

По-ви́соку, нар. Въ вышинѣ. *Не добре, як по-високу вітер віє... а як долом потихо віє, то добре.* Шух. І. 89.

Повисоло́плювати, люю, ете, гл. Высунуть (языкъ, о многихъ). *Шість лєвів язики повисолоплювали.* Мнж. 19.

Повиставля́ти, ля́ю, еш, гл. Выставить (во множествѣ). *Глибоке провалля... повиставляло напроти сонця свої жовті гнилясті боки.* Левиц І. 89.

Повиста́ровати, рюю, ете, гл. Потерять отъ старости. *Діди вже й розум повистаровали.* Міус. окр.

Повистрі́пувати, пую, еш, гл. Выдернуть нитки въ ткани (во множествѣ).

Повистрі́пуватися, пуюся, ешся, гл. О ткани: обстрепаться (во многихъ мѣстахъ).

Повистромля́ювати, люю, еш, гл. Выставить, выткнуть (во множествѣ). *Нащо ви руки повистромлювали? Поховайте, а то померзнуть.* Харьк. у.

Повистро́млюватися, люємося, єтеся, гл. Выставиться, выткнуться (во множествѣ).

Повистру́гувати, гую, еш, гл. Выстрогать (во множествѣ). *Оні ж дошки гарно повистругує!* Славяносерб. у.

Повиступа́ти, паю, еш, гл. Выступить (во множествѣ, во многихъ мѣстахъ). *На ногах і на руках повиступала од стужі кров.* Шевч. 340.

Повистьо́бувати, бую, еш, гл. Выстегать (во множествѣ).

Повисува́кувати, кую, еш, гл. Высучить (во множествѣ).

Повису́шувати, шую, еш, гл. Высушить (во множествѣ). *Такий же вітер гарячий: де була вода—скрізь повисушував.* Харьк. т. *У такому то городі усю воду повисушував, так що тепер... носять її за 30 та 40 верст.* Чуб. II. 388.

Повисьо́рбувати, бую, еш, гл. Выхлебать (во множествѣ).

Повитава́ти, таю, ёш, гл. Показаться (изъ подъ протаявшаго снѣга). *Травичка повитавала з під сніу.*

Пови́ти. См **Повивати.**

Повитика́ти, каю, еш, гл. Выткнуть, высунуть (во множествѣ).

Повитика́тися, ка́ємося, ється, гл. Высунуться, выткнуться, торчать (во множествѣ). *Повитикались ті скелі з водної глибини і стирчать, немаче вартова сторожа.* Стор. II. 124.

Повитира́ти, ра́ю, еш, гл. То-же, что и **витерти,** но во множествѣ. *Вікна красно повитирай.* АД. І. 298.

Пови́тися. См. **Повивати.**

Повити́йя, ці, *ж.* Раст.: а)=**Повійка.** Вх. Уг. 260. ХС. IV. 54. б) Cuscutae. Лв. 98.

Повитісувати, сую, еш, гл. Вытесать (во множествѣ). *Чи ти вже повитісував кілочки на граблі?* Харьк. у.

Повитолочувати, чую, еш, гл. Вытоптать (растенія, во множествѣ). *Таке мені горе: чиїсь коні повитолочували і ячмінь, і пшеницю.* Славяносерб. у.

Повитоптувати, тую, еш, гл. Вытоптать (во множествѣ).

Повитóчок, чка, *м.* 1) Свивальникъ и пеленки, въ которые завернуть ребенокъ. *А жаль мені тую дочку, що покинула в повиточку.* Чуб. V. 665. 2) Сорочка (въ которой родится иногда животное). *Теля в повиточку.* Богод. у.

Повито́чувати, чую, еш, гл. 1) Выточить на токарномъ станкѣ (во множествѣ). *Колеса штучно повиточувані.* Г. Барв. 137. 2) Выѣдать (во множествѣ). *З обох барильців повиточував усе, що там було.*

Повитріща́ти, ща́ємо, ете, гл. Вытаращить (о многихъ). *Повитріщали очі.* Драг. 244. *От ждуть вони, стоять, усі баньки повитріщали.* Глѣб.

Повитру́хувати, хую, еш, гл. Вытрясти (во множествѣ). *Вітри повитрухували зерно з колосків.* Зміев. у.

Повитря́ту́вати, тую, еш, гл. Вытрясти (во множествѣ). Левиц. І. 54.

Повитта́, тá, *с.* Пеленки.

Повиту́ха, хи, *ж.* Повивальная бабка. *Баба повитуха вже днювала і ночувала в Лемішок.* Левиц. І. 353.

Повитяга́ти, ра́ю, еш, гл. 1) Вытянуть (во множествѣ). *Будемо живі, щоб з наших вороїв повитягало жили.* Ном. № 11580. 2) Вытащить, вынуть. *Повитягали собі книжки і читають.* Драг. 365.

Повму́чувати, чую, еш, гл. Выучить,

изучить (во множествѣ). *І все те позамічати, на пам'ять повчуватися.* Левиц. Пов. 34. *Повчучувати слав'янські мови.* К. XII. 127.

Повихарчо́вуватися, вуємося, етеся, гл. Израсходовать съѣстные припасы (о многихъ). *Ми повихарчовувались уже.* НВолын. у.

Повиха́тися, ха́юся, ешся, гл. Покачаться. *Ходім же, вибратимеш собі сукню; та гляди, як не вибереш,—твоя голова отам на коляці повихається.* Чуб. II. 22.

Повихво́рювати, рюємося, етеся, гл. Выздоровѣть (о многихъ). *Як би воли повихворювались.*

Повихи́тувати, тую, еш, гл. Распахать (во множествѣ). *Оце який вітер,—і дерева повихитує.* Славяносерб. у.

Повихлю́пувати, пую, еш, гл. Выплескать (во множествѣ). *Повихлюпували всю воду з діжки, а тепер і носи.* Полт.

Повихнути, ну, неш, гл. Свихнуть. *Сей змій знак, особливо для парубків; таким приподають, що повихнула твоя дівка ногу,* т. е. сошла съ пути нравственности. Шух. I. 169.

Повихо́дити, джу, дите, гл. Выйти (о многихъ). *Чорти повиходили всі з пекла.* Рудч. Ск. I. 70. *Повиходили на улицю як голубів парка.* Чуб. V. 290. *Повиходили тоді відьми з хати.* Драг. 354.

Повихо́жуватися, жуємося, етеся, гл. 1) Откормиться (о многихъ). *Годують свині: такі то славні повихожувались.* О. 1862. IV. 82. 2) Оправиться отъ болѣзни, выздоровѣть (о животныхъ). *І в нас одна овечка пропала з цієї хвороби, а ті, Боі дав, повихожувались.*

Повихоло́джувати, джую, еш, гл. Выхолодить (во множествѣ).

Повихоло́джуватися, джуємося, етеся, гл. Простыть (во множествѣ).

Повихо́плювати, плюю, еш, гл. Выхватить (во множествѣ). *Дала своїм дітям по бубʼяку, а ті шибеники сусідські повихоплюючи з рук.* Харьк. у.

Повихо́плюватися, лююся, ешся, гл. Вырваться; выбѣжать, выскочить. *Дівчата повихоплювались без свиток у самих баєвих червоних юпках.* Кв.

Повихре́щувати, щую, еш, гл. Выкрестить (многихъ).

Повихре́щуватися, щуємося, етеся, гл. Выкреститься (о многихъ). *У нас уже баштто жидів повихрещувалося.* Харьк. г.

Повихри́тися, рюся, ришся, гл. Закружиться вихремъ.

Повихри́щувати, щуємося, етеся, гл.=**Повихрещувати**.

Повиціжувати, жую, еш, гл. Выцѣдить (во множествѣ). *З усіх пляшок уже повиціжував.*

Повицу́плювати, люю, еш, гл. Вытащить (во множествѣ).

Повича́влювати, люю, еш, гл. Выдавить (во множествѣ).

Повиче́рнювати, нюю, еш, гл. Вычернить (во множествѣ).

Повичі́сувати, сую, еш, гл. Вычесать (многихъ). *Дітям голови позмивала, повичісувала.* Богод. у. *Головки помиті і повичісувані.* Чуб. II. 405.

Повича́ка, ки, ж. Привычка, обыкновеніе. *Ви йому не дивуйте, бо в нього така повичка.*

Повичу́нювати, нюю, еш, гл. Выздоровѣть, оправиться (о многихъ). *Крѣпко лежали в пості, а ні одна не вмерла, всі повичунювали.* Черниг. у.

Повичу́хуватися, хуємося, етеся, гл. Оправиться (о многихъ). *Думали всі, що помруть Пархвемови дітки, а вони таки повичухувалися.*

Повишара́бувати, вую, еш, гл. Вымыть при помощи мочалки (во множествѣ). *Давн гарно віхтем та піском повишарабував.* Богодух. у.

Повишива́ти, ва́ю, еш, гл. Вышить (во множествѣ). *Кожухи, шовком повишивані.* Кв. I. 143. *Уставки повишивала.* Драг. 361.

Повиши́птувати, тую, еш, гл. Излѣчить заговоромъ (многихъ).

Повишкря́бувати и повишкря́бувати, бую, еш, гл. Выскрести (во множествѣ). *Такі голодні поприходили, як сіли вечеряти, так і горщечки повишкрябували.*

Повишмара́бувати, вую, еш, гл. Смазать, обмазать (во множествѣ).

Повишмо́ргувати, рую, еш, гл. Выдернуть (во множествѣ).

Повищу́кувати, кую, еш, гл. Найти (во множествѣ).

Повищати, щаю, еш, гл. Сдѣлаться выше.

Повища́ти, щу́, щи́ш, гл. Повзвышать.

Повя́ще, нар. Выше. *Зробив загони повище сажня.* Чуб. II. 36. *Учи повище лоба не ростуть.* Ном. № 1016.

Повище́рблювати, люю, еш, гл. Вызубрить (во множествѣ). *І що цим ножем*

роблено, що так повищербльованої Ти мені вже всі ґлечики повищербльовала.

Повищи́пувати, пую, еш, гл. Выщипать (во множествѣ).

Повищи́рювати, рюю, еш, гл.=Повищипати.

Повіва́ти, ва́ю, еш, гл. Повѣвать, вѣять. *Буде вітер повівати, буде наше дитя колисати.* Чуб. V. 339.

По́від, вода, м. Поводъ. *Украдено в меке коня воронго і поводи з зеленого шовку.* Чуб. V. 410. Ум. **Повідець**.

Повідда́ти, да́ю, еш, сов. в. **повісти**, вім, вісй, гл. Говорить, разсказывать, разсказать. *Ой карабин на стілочку, карабин на клинку, повідає губернатор: шкода тебе, синку.* Чуб. V. 1004. *Як же, каже, Алкане башо, твій сон однадати, що ти не можеш нам повідати.* Макс. *Черчук просить, щоби сісти, бо він має щось повісти.* Гол. Щ. 351. *Повідже мені правдочку.* Гол. *Ой летіли дикі гуси... правди мені не повіли.* Гол. *Повідать сама до себе.* Драг. 308.

Повідач, ча, м. Разсказчикъ. Ном. № 12871.

Повідбатóвувати, вую, еш, гл. Отрѣзать (во множествѣ). *Повідбатовували по цілатку хліба.* Харьк. у.

Повідбива́ти, ва́ю, еш, гл. Отбить (во множествѣ). *Як би йому довгий хвіст, то сам бы собі боки повідбивав.* Ном. № 2514. *Так йому бембахи повідбивають, що насилу удосвіта рачки додому долізе.* Кв.

Повідбі́рати, ра́ю, еш, гл. Отобрать (во множествѣ). *Хотя ж вы од нас ключі повідбірали.* АД. II. 111.

Повідва́лювати, люю, еш, гл. Отвалить; отколоть (во множествѣ).

Повідверта́ти, та́ю, еш, гл. То-же, что и **відвернути** во множествѣ.

Повідвіно́вувати; вую, еш, гл. Дать приданое (многимъ). *Свої доньки повідвіновував.* Гв. II. 54.

Повідво́зити, жу, зиш, гл. Отвезти (во множествѣ).

Повідв'я́зувати, вую, еш, гл. Отвязать (во множествѣ).

Повідга́дувати, дую, еш, гл. Отгадать (во множествѣ). *Я ваші загадки всі повідгадував,—відгадуйте тепер мої.* Богод. у.

Повідгинва́ти, ва́ю, еш, гл. Отгнить (во множествѣ). *Як полоргне ноги та як замали вони гнити, так і пальці повідгнивали.* Черниг. у.

Повідгодо́вувати, вую, еш, гл. Откормить (многихъ). *Коней поодгодовували.* ЗОЮР. I. 140.

Повідго́нити, ню, нив, гл. Отогнать (многихъ). *Повідгонив собак од корита, нехай свині попереду найдяться.*

Повідгороджувати, джую, еш, гл. Отгородить (во множествѣ). *Повідгороджували свої городи.* Харьк.

Повідгорта́ти, та́ю, еш, гл. Отгресть (во множествѣ). *Повідгортай оту землю звідтіля.*

Повідгора́ти, ра́ю, еш, гл. Отгорѣть (во множествѣ).

Повідгриза́ти, за́ю, еш, гл. Отгрызть (во множествѣ).

Повідгрі́бати, ба́ю, еш, гл.=Повідгортати.

Повіддава́ти, даю́, а́ш, гл. Отдать (во множествѣ).

Повіддима́тися, ма́юся, теся, гл. Отдуться; выпятиться (во множествѣ) *Земляники при самій землі як мошки повіддималися.* Мир. ХРВ. 80.

Повіддира́ти, ра́ю, еш, гл. Оторвать, отодрать (во множествѣ).

Повіддýшувати, шую, еш, гл. Отдавить (во множествѣ).

Повіддя, дя, с. Половодье. Черк. НВолын. у. *Це вже десять років, як було в Трушках таке повіддя.* Рк. Левиц. *Чи і в ваших сторонах було цієї весни таке велике повіддя, як у нас: всі млини повиносило.* Таращ. у.

Повіде́ркове, вого, с. Пошлина съ ведра.

Повіде́ць, дця, м. 1) Ум. отъ **повід**. 2) Веревка, которой привязываютъ ногу ягненка къ другому ягненку. О. 1862. V. Кух. 32.

Повідживи́ти, влю, вите, гл. Ожить (во множествѣ).

Повідживля́ти, ля́ю, еш, гл. Оживить (во множествѣ).

Повіджима́ти, ма́ю, еш, гл. Постирать бѣлье (во множествѣ). *Повіджимали дівчата сорочки.* Харьк.

Повіджина́ти, наю, еш, гл. Сжать за долгъ (многимъ). *У кою позичали,—всім повіджинали.*

Повідійма́ти, ма́ю, еш, гл. Отнять (у многихъ). *Повідіймав у всіх та й забрав собі.*

Повідї́дати, да́ю, еш, гл. Отѣсть, отгрызть (у многихъ). *Кит повідїдав рибі хвости.*

Повідка́зувати, вую, еш, гл. Отвѣтать

(многимъ). *Хто про що питав,—усім повідказував.*

Повідки́, **ко́ів**, *ж. мн.* Возжи. Вх. Лем. 451.

Повідкида́ти, **да́ю**, **єш**, *гл.* Отбросить (во множествѣ).

Повідкладе́ти, **да́ю**, **єш**, *гл.* Отложить (во множествѣ).

Повідколу́пувати, **пую**, **єш**, *гл.*=**Повідколупнути**. *Взяли вони, подколупували з скель каміння одинаковой вели, поставали на юрі... і давай цюруплять.* Драг. 231.

Повідколу́пнувати, **люю**. **єш**, *гл.* Отковырять (по множествѣ).

Повідко́пувати, **пую**, **єш**, *гл.* Откопать (во множествѣ). *Де які батько позакопував гроші, то тепер він повідкопував та й багатіє.* Харьк.

Повідкочува́ти, **чую**, **єш**, *гл.* Откатать (во множествѣ). *Повідкочуй оте каміння далі.*

Повідкрива́ти, **ва́ю**, **єш**, *гл.* Открыть (во множествѣ).

Повідкру́чувати, **чую**, **єш**, *гл.* Открутить (многг.).

Повідкупля́ти, **ля́ю**, **єш**, *гл.* Откупить, выкупить (во множествѣ).

Повідкупля́тися, **ля́юся**, **ється**, *гл.* Откупиться, выкупиться (многимъ).

Повідку́шувати, **шую**, **єш**, *гл.* Откусить (во множествѣ).

Повідла́зити, **зимо**, **зите**, *гл.* Отползти (во множествѣ).

Повідла́мувати, **мую**, **єш**, *гл.* Отломать (во множествѣ). *Повідламував усі колючки з терновой гілки.*

Повідлі́тати, **та́ємо**, **єте**, *гл.* Отлетѣть (во множествѣ). Драг. 273. *Пташки, що взімку так співавали, у црій вже пподлі́тали.* Греб. 387.

Повідлі́чувати, **чую**, **єш**, *гл.* Отсчитать (во множествѣ).

Повідло́млювати, **люю**, **єш**, *гл.*=**Повідламувати**.

Повідлучи́ти, **чу́ю**, **єш**, *гл.* Отлучить, разлучить, отдѣлить (многихъ).

Повідмерза́ти, **за́ємо**, **єте**, *гл.* Отмерзнуть (во множествѣ). *Вуха повідмерзали і пальці на ногах.*

Повідмика́ти, **ка́ю**, **єш**, *гл.* Отпереть (во множествѣ). *Всі двері повідмикані були.* Св. Л. 311.

Повідмовля́ти, **ля́ю**, **єш**, *гл.*=**Повідказувати**.

Повідніма́ти, **маю**, **єш**, *гл.*=**Повідійма́ти**.

Повідно́сити, **шу**, **сиш**. *гл.* Отнести (во множествѣ). *Повідносив йому все, що мав.*

Повідня́, **ні**, *ж.* У колесниковъ: дышло или приводъ, вставленный во вращающееся ухо пеньй (см.); приводится въ дѣйствіе силою лошади или воловъ, совершающихъ круговое движеніе съ прикрѣпленнымъ веревками къ повідні ободомъ. Вас. 147.

Повідпада́ти, **да́ємо**, **єте**, *гл.* Отпасть (во множествѣ). *Хто огочий був битись, тому зараз кулаки поідпадають.* Кв.

Повідпа́суватися, **суємося**, **ється**, *гл.* Откормиться (о многихъ).

Повідпи́сувати, **сую**, **єш**, *гл.* Отвѣтить письменно (многимъ). *Усім повідписував, хто до його писав.*

Повідпихати, **ха́ю**, **єш**, *гл.* Оттолкнуть (многихъ). *Поідпихала обох од себе.*

Повідплива́ти, **ва́ємо**, **єте**, *гл.* Отплыть (во множествѣ). *То були коло берега оті плави маленькі, а тепер повідпливали.*

Повідправля́ти, **ля́ю**, **єш**, *гл.* 1) Отправить, отослать (многихъ). *До людей діти поодправляю.* Мил. 187. 2) Окончить служеніе въ церквахъ. *Скрізь по церквах уже повідправляли службу Божу.* Харьк. у.

Повідпрова́джувати, **джую**, **єш**, *гл.* Отправить, отослать (многихъ).

Повідпряда́ти, **да́ю**, **єш**, *гл.* Отработать пряденіемъ. *Усе, що напозичалася, те все повідпрядала.*

Повідпуска́ти, **ка́ю**, **єш**, *гл.* Отпустить (многихъ). *Повідпускай їх,—нащо вони тобі здалися?*

Повідрива́ти, **ва́ю**, **єш**, *гл.* Оторвать (во множествѣ). *Повідривала усіх.* Чуб. III. 105.

Повідрива́тися, **ва́ємося**, **ється**, *гл.* Оторваться (во множествѣ). *Повідривалися телята та й повтікали.*

Повідрізня́ти, **ня́ю**, **єш**, *гл.* Отдѣлить (во множествѣ).

Повідрізня́тися, **ня́ємося**, **ється**, *гл.* Отдѣлиться (во множествѣ).

Повідрізувати, **вую**, **єш**, *гл.* Отрѣзать (во множествѣ). *Повідрізували навіть йому гудзики від мундира.* Чуб. II. 599.

Повідрости́ти, **таємо**, **єте**, *гл.* Отрости (во множ.). *Не голим голов, от волося і. поідростало.* Стор. II. 36.

Повідрубувати, **бую**, **єш**, *гл.* Отрубить (во множествѣ). *Поодрубувала вона своїм дівчатам голови.* Драг. 337.

Повідсила́ти, ла́ю, еш, *гл.* Отослать (во множествѣ).

Повідсиха́ти, ха́ємо, єте, *гл.* Отсохнуть (во множествѣ).

Повідска́кувати, куємо, єте, *гл.* Отскочить (во множествѣ).

Повідслу́жувати, жую, еш, *гл.* То-же, что и **відслужи́ти**, но во множествѣ.

Повідслу́жуватися, жуємося, єтеся, *гл.* То же, что и **відслужи́тися**, но во множествѣ.

Повідставля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Отставить (во множествѣ). *Повідставляй горщики від жару.*

Повідстобу́рчувати, чую, еш, *гл.* Оттопырить (во множествѣ).

Повідстрива́ти, рямо́, сте́, *гл.* Отстать, отступиться (о многихъ).

Повідступа́ти, па́ю, еш, *гл.* То-же, что и **відступи́ти**, но во множествѣ.

Повідступа́тися, па́юся, ешся, *гл.* Тоже, что и **відступи́тися**, но во множествѣ.

Повідсува́ти, ва́ю, еш, *гл.* Отодвинуть, отсунуть (во множествѣ).

Повідсува́тися, ваємося, єтеся, *гл.* Отодвинуться, отсунуться (о многихъ).

Повідтава́ти, таємо́, сте́, *гл.* Оттаять (во множествѣ).

Повідтика́ти, ка́ю, еш, *гл.* Откупорить (во множествѣ).

Повідтина́ти, на́ю, еш, *гл.* Отрубить, отрѣзать (во множествѣ).

Повідтчу́вати, чую, еш, *гл.* Отгрызть (во множествѣ).

Повідтуля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Открыть (во множествѣ).

Повідтухáти, хаємо, єте, *гл.* Объ опухоляхъ: спасть, уменьшиться.

Повідтага́ти, га́ю, еш, *гл.* Оттащить (во множествѣ).

Повідучáти, чáю, еш, *гл.* Отучить (многихъ).

Повідхо́дити, джу, дите, *гл.* Отойти (во множествѣ).

Повідхиля́ти, ля́ю, еш, *гл.* То-же что и **відхили́ти**, но во множествѣ.

Повідхиля́тися, ля́ємося, єтеся, *гл.* Отклониться, уклониться (во множествѣ).

Повідцвіта́ти, таємо, єте, повідцвіта́тися, та́ємося, єтеся, *гл.* Отцвѣсть (во множествѣ). *Повідцвіталися вже проліски. У нас уже поодцвітався мак, а в вас і досі цвіте.* Богодух. у.

Повідціжувати, жую, еш, *гл.* Отцѣдить (во множествѣ).

Повідчиня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Отворить (во множествѣ). *Срібні ворота повідчиняли, вороні коні повипускали.* Чуб. III. 357. *Царські врата повідчиняють.* Грин. III. 147.

Повідчиня́тися, ня́ємося, єтеся, *гл.* Отвориться (во множествѣ). *То він тільки скаже слово: „відчиніться", по двері й подчиняються.* Драг. 107.

Повідчіплювати, люю, еш, *гл.* Отцѣпить (во множествѣ).

Повідчіплюватися, люємося, єтеся, *гл.* То-же, что **відчепи́тися**, но во множествѣ.

Повідшіпту́вати, тую, еш, *гл.*=**Повишіпту́вати.**

Повідшу́кувати. кую, еш, *гл.* Отыскать (во множествѣ).

Повідшу́куватися, куємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **відшука́тися**, но во множествѣ.

Повідщипну́вати, пую, еш, *гл.* Отщипнуть (во множествѣ). *Не забудь же, подщипуй довгі корінці в розаді, а то капуста гратиметься вгору.* Славяносерб. у.

I. **По́відь, води,** *ж.* Наводненіе, половодье. *Поростав ліщина, зійшла повідь, позбігала скрізь вода.* Кв. См. **Повідня.**

II. **Повідь, ді,** *ж.* Разсказъ. *Ой не чужую ж повідь повідаю, сам же ту полонку рубав, коня напував.* Чуб. III. 298.

Повідьмі́ти, мію, еш, *гл.* Сдѣлаться вѣдьмой.

Повíечка, ки, *ж.* Ум. отъ **повíйна.**

По́віз, возу, *м.* Экипажъ. *Посідали пани у той повіз.* МВ. (О 1862. III. 51). *Перестріли розбійники і одібрали і гроші, і одежу, і коні з повозом.* Чуб. II. 206.

По́віз, *нар.*=**Повз.** Лохв. у. *Іду повіз його та й думаю: чи займе ж він мене?* Пирят. у.

Повíй, во́ю, *м.* Раст. а) Lycium Barbarum L. Анн. 202. б) Polygonum dumetorum. Лв. 100.

Повíйка, ки, *ж.* Раст. Convolvulus arvensis L. Анн. 107. Вх. Пч. I. 9. Ум. **Повíечка.** *На городі повíечка.* Грин. III. 525.

Повíйниця, ці, *ж.* Потаскуха. Мир. ХРВ. 158. *Чи не з повíйницею буває якою спізнався.* Мир. ХРВ. 296.

Повíйну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Повѣять. *Повíйне вітер.* Змієв. у.

Повік, *нар.* Вѣчно, до смерти, во вѣкъ; никогда (при отрицаніи). *Маленька собачка повік щеня.* Ном. № 8608. *Я своєї дівчиноньки повік не забуду.* Мет. 27. *Ой уже нашого пана-кошового повік не видати.* Грин. III. 602. *Повік-віки.*

Повіка, **ки**, *ж.* Вѣко. *Трудно сльозам ради дати, коли сами ллються. Нехай лються рiченьками, най (не) сохнуть повiки,—колись мила ручейками утре їх навiки.* Грин. III. 183.

Повікувáти, **кýю**, **еш**; *гл.* Долго жить. Вх. Зн. 50.

Повільний, **а**, **е**. 1) Свободный, вольный. *Ты ж мiй повiльненький свiту!* Мет. 147. 2) Свободный, просторный. *Шапка повiльна.* Лубен. у. 3) Умѣренный, легкій. *Торiк зiма була повiльна. Повiльний огонь.* 4) Медленный. Ум. **Повільнéнький**.

Повільність, **ности**, *ж.* Медленность, умѣренность въ движеніяхъ. Чуб. I. 283.

Повíльно, *нар.* 1) Свободно, вольно. 2) Свободно, просторно. *В хатi стало повiльнiше,* 3) Умѣренно. 4) Медленно. Ум. **Повільнéнько**. *То дощ, то знов спека, така що й Боже! А як би повiльненько, то хлiб кращий був би.* Черниг. у.

Повінýти, **ну́**, **нéш**, *гл.* Повѣять. *Повiй, вiтронько, в ту сторононьку, де мiй милий пробуває.* Чуб. V. 1204. *Вiтрець повiне, то колоски так i крешуть, як у кресиво.* Г. Барв. 147. *Як із низу тихий вiтер повiне, вся ваша жидiвська сторожа погине.* ЗОЮР. I. 60.

Повінчáти, **чáю**, **еш**, *гл.* Повѣнчать. *І свiт менi зав'язали, із нелюбом повiнчали.* Чуб. V. 539.

Повінчáтися, **чáюся**, **ешся**, *гл.* Повѣнчаться. *Не тотись, козаче, бо душу загубиш; ходiм повiнчаймось, коли вiрно любиш.* Мет. 17.

Повіншувáння, **ня**, *с.* Поздравленіе.

Повіншувáти, **шýю**, **еш**, *гл.* Поздравить.

Пóвінь, **вені**, *ж.* Разливъ. Шух. I. 180.

Повíрити, **рю**, **риш**, *гл.* 1) Повѣрить. *Росказав би про те лихо, та чи то ж повiрять?* Шевч. 78. 2) См. **Повiряти**.

Повірúй, **á**, **é**. Дающій въ долгъ (о торговцѣ, кабатчикѣ). *Шинкарочко молодая, колись була повiрная: повiрь меду i горiлки, бо не маю собi жiнки.* Нп.

Повíрник, **ка**, *м.* Довѣренное лицо, поручѣренный.

Повíряти, **рую**, **еш**, *гл.* Вѣрить нѣкоторое время. *Повiряєм ще трохи в волю, а потiм жити почнемо.* Шевч. 383.

Повірхни́к, **ка**, *м.* Крыша надъ **стрункою**,—частью **кошари**, гдѣ доятъ овецъ гуцульскіе пастухи. Шух. I. 193, 194.

Повіря́ти, **ря́ю**, **еш**, сов. в. **повірúти**, **рю**, **риш**, *гл.* 1) Давать, дать въ долгъ. *Вона мене здавну знає, мед-горiлку повiряє.* Чуб. V. 1033. *Шинкарочко молода, повiрь меду i вина.* Чуб. V. 201. 2) Довѣрять, довѣрить. *І наймичка у нас була хороша, а не повiряла* (мати дiтей) *на неї.* Г. Барв. 51.

Повíс, **су**, *м.* Отвѣсъ. Ромен. у.

Повісемце, **ця**, *с.* Ум. отъ **повісмо**.

Повісúти, **шу**, **сиш**, *гл.* Повѣсить. *За сее Бог не повiсить.* Ном. № 114. ЗОЮР. I. 228. *Куплю тобi намисто та на шию повiшу.* Мет. 7.

Повісúтися, **шуся**, **сишся**, *гл.* Повѣситься. *Коли мишей боїшся, на воротях повiся.* Чуб. *Осичина тим труситься, що на їй Скарiйот повiсився.* Ном. № 316.

Повíсмо, **ма**, *с.* Связка пеньки или льна въ 10 или 12 **жмнь**. Вас. 200. Чуб. 408. Шух. I. 148. Ромен. *От баба дала дiдовiй дочцi повiсмо конопель, щоб вона за нiч спряла.* Рудч. Ск. II. 51. Ум. **Повісемце**. Гол. Од. 36.

Повісня́ний, **а**, **е**, — **не полотно́**. Полотно болѣе тонкое, чѣмъ **плочкове**, которое въ свою очередь тоньше **валовини** Вх. Зн. 5.

Повісти. См. **Повідати**.

Повісти́ти, **щý**, **стúш**, *гл.* 1) Разсказать. *Де котрий пожартує, iншний стане та свiй смуток-жаль повiстить.* МВ. I. 44. 2) Извѣстить. *Пишм моде у слободу повiстити.* Миж. 130.

По́вістка, **ки**, *ж.* 1) Повѣстка. 2) Разсказъ. *Повiстки* (*народнi оповiдання*) *Марка Вовчка.* Спб. 1861.

Повістува́ти, **ту́ю**, **еш**, *гл.* Говорить, разсказывать. Шух. I. 45. *Я хотiв, бадiчку, коли ж менi мене не пускали, повiстує хлопець плачучи.* Федьк.

По́вість, **ти**, *ж.* Повѣсть, разсказъ. *Так казала менi стара Куцайка, росказуючи свою повiсть.* Кв.

Повістя́р, **рá**, *м.* Писатель повѣстей, разсказчикъ. *З того часу, як зроблено в Галичинi особне видання Квiтчиної повiстi „Маруся“, жоден з украïнських повiстярiв не видавав у нас особною книжкою своєї працi.* Левиц. I. Слівце од видавництва.

Повіт, **ту**, *м.* 1) Уѣздъ. Левиц. Пов. 208. *Таких ведмедiв на примiтi ще трохи є у нашому повiтi.* Гліб. 2) **Повітами**. Мѣстами, полосами. *Оцей снiг випав не скрiзь, а повiтами: от за Любар, то й нема вже.* НВолын. у.

Повіта́ти, **та́ю**, **еш**, *гл.* Привѣтствовать. *Щоб пан отець, панi мати i вся родина*

вийшли повітами та донькою сина. Мет. 171.

Повіти́ця, ці, *ж.* Раст. Cuscuta Epilinum Wahl. ЗЮЗО. I. 120.

Повітка, ки, *ж.* Сарай для скота. (Чуб. VII. 393), также навѣсъ изъ соломенной крыши при такомъ сараѣ. *Під повіткою наймички коноплі тіпають.* Левиц. I. 175. *Чи я тобі не казала, як стояла під повіткою: не йди, милий, та у Крим по сіль, бо зостанеш під наміткою.* Чуб. V. 198. Ум. **Повіточка.**

Повіто́вий, а, е. Уѣздный. *Повітовий суд.* Котл. *В одному повітовому місті жив міщанин Лемішка.* Левиц. I. 238.

Повітря, ря, *ж.* Повѣтріе, эпидемія. *Така повітря пішла, що люде мрутъ—холера.* Балтск. у. *А щоб на неї повітря прийшла.* Васильк. у. *А щоб тебе лиха повітря забрала.* Подольск. г.

Повітриця, ці, *ж.* Вихрь. Вх. Уг. 260.

Повітря, ря, *с.* 1) Воздухъ. Левиц. I. 25. О. 1862. IX. 115. *Летить орел попад хмур, а в повітру в'ється.* АД. II. 20. 2)=**Повітриця.** Вх. Уг. 260.

По́вітъ, ті, *ж.*=**Повітка.** *Батько був ма горищі, мати—в повіті.* Сим. 222. *Повіть, хату й новий тин.* Мкр. Г. 63.

Повітхеріця, ці, *ж.* Вихрь, буря. Вх. Уг. 260.

Повівчайка, ки, *ж.*=**Повіка.** Вх. Уг. 260.

Повішальник, ка, *м.* Повѣсившійся. Каменец. у.

Повішати, шаю, еш, *гл.* 1) Повѣшать, развѣсить. *Повішала хустки на горищі.* 2) Повѣсить. *Взяли того попа, присудили повішати.* Чуб. III. 335. *Так їх* (казаків) *і повішали.* Драг. 417.

Повішатися, шаюся, ешся, *гл.* Повѣситься. *Побіг до того дуба і на ньому повішався.* Чуб. II. 381.

Повіше́ник, ка, *м.* = **Повішальник.** ЕЗ. V. 209.

Повішно, *нар.* Навсегда, навѣки. Змѣев. у.

Повіщáти, щáю, еш, *гл.* Объявлять, возвѣщать.

Повія, ві́ї, *ж.* = **Повійниця.** Мир. ХРВ. 313. *Мабуть назнав десь повію всесвітню та й вієтся.* Мир. ХРВ. 324.

Повіяти, вію, еш, *гл.* Повѣять. *Ой повій, вітроньку, з гори в долиноньку.* Чуб. V. 134. *Повій, вітре холодненький, з глибокою яру.* Мет. 84.

Повіятися, віюся, ешся, *гл.* Отправиться, пойти. *Гайдамаки повіялись із Черкас.* ЗОЮР. I. 256. *Мати повіялась кудись. Сами втеред повіялись.* МВ. I. 74.

Повк, ку, *м.* Полкъ. *Приїхали три козаки з повку, розв'язали Марусі головку.* Мет. 105. Ум. **Повчо́к.** *Отак Вовчок женеться з повчок.* Ном. № 673.

Повкида́ти, да́ю, еш, *гл.* Бросить во что нибудь (во множествѣ). *Лушпиння з яєць повкидала в піч.* Кв. *Ти ж їх, Боже, в рів глибокий, повкидаєш на пошбель.* К. Псал. 127. *Повів їх* (жидів) *дурінь до річки, повкидав по одиниці.* Драг. 347.

Повкида́тися, да́ємося, ється, *гл.* 1) Броситься во что (во множествѣ). *Повкидались у воду.* 2) Впасть во что, пристраститься къ чему (о многихъ).

Повкладáтися, да́ємося, ється, *гл.* Удечься (о многихъ). К. Доск. 93. *Повечеряши, старі люде спать повкладались.* К. ДС. 13.

Повкляка́ти, ка́ємо, сте, *гл.* Стать на колѣни (о многихъ). *Повклякали серед хати, долго ся Богу помолили.* МУЕ. III. 56.

Повко́вник, ка, *м.* и пр.=**Полковник.** и пр.

Повко́лювати, люю, еш, *гл.* Воткнуть (во множествѣ). *Повколюй голки в стіну.*

Повко́пувати, пую, еш, *гл.* Закопать, вкопать (во множествѣ). *Де-не-де стояли повкопувані стовби.* Стор. II. 14.

Повко́чувати, чую, еш, *гл.* Вкатить (во множествѣ). *Повкочуй колеса в повітку.* Харьк.

Повко́шувати, шуємося, ється, *гл.* Вкоситься (о многихъ).

Повкрива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Укрыть, накрыть (многихъ, многое). *Дякайте дітки, спати, а я вас повкриваю гарненько, щоб не померзли.* Богодух. у. *Ворожи* (на току) *швидче повкривайте, бо дощ находе.* Харьк. у.

Повкрива́тися, ва́ємося, ється, *гл.* Укрыться, накрыться (о многихъ). *Полягали на печі, ще й кожухами повкривалися.* Харьк у.

Повкру́чувати, чую, еш, *гл.* Ввинтить (во множествѣ).

По́вкупі, *нар.* Вмѣстѣ. *Ми з Катрею зараз зійшли з хати, стали повкупі під дверима.* МВ. II. 111.

Повку́тувати, тую, еш, *гл.* Окутать, закутать (во множествѣ). *Стоять мажі, шкурами повкутувані.* Рудч. Ск. II. 173.

Повку́туватися, туємося, ється, *гл.*

Закутаться (о многихъ). *Не витопили, а в хаті холодно,— дуже холодно буде спати.— Повкутуємося добре, то й не биде холодно.* Черниг. у.

Повлада́ти, да́ю, еш, *гл.* Повладѣть нѣсколько времени. *Молодий пан не довго повладав батьківщиною: усю землю попродав та й повівся кудись гроші переводити.* Харьк. у.

Повла́зити, зимо, зите, *гл.* Влѣзть (во множествѣ). *Душа вилетіла, а чорти повлазили в тулуб та й сидять.* Рудч. Ск. I. 69. *Поробіться, каже, мурахами та лізьте у пляшку. Вони усі поперекидались та й полазили у ту пляшку.* Мнж. 129.

Повле́жуватися, жуємося, єтеся, *гл.* Улежаться (во множествѣ). *Уже повлежувались гриші.* Кіев. у.

Повлі́тати, та́ємо, єте, *гл.* Влетѣть (о многихъ). *Повлітаємо до йому в келію.* Грин. II. 13.

Повля́тися, ля́ємося, ятеся, *гл.* Улечься, лечь (о многихъ). *Повлявався народ спати.* Эмѣв. у.

Повма́зувати, вую, еш, *гл.* 1) Запачкать (многое). *Де се ти так повмазував руки?* 2) Влѣпить въ стѣну при мазаніи глиной (во множествѣ).

Повма́зуватися, зуємося, уватеся, *гл.* Запачкаться (о многихъ). *Повмазувалися діти так, що й милом не одмиеш.*

Повмина́ювати, нюю, еш, *гл.* Заманить во что (многихъ). *Повманюй поросят у хату.*

Повмі́рати, раємо, ете, *гл.* Перемереть, умереть (о многихъ). *Всі чотирі повмірають.* Чуб. V. 167. *Уже старі повмірали обоє.* Чуб. II. 429.

Повмовля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Уговорить (многихъ).

Повмочи́ти, чу́ю, еш, *гл.* Обмочить (во множествѣ). *Дорогії сукні в воду повмочала.* Чуб. V. 1070.

Повмуро́вувати, вую, еш, *гл.* Вставить въ стѣну при кладкѣ ея (во множествѣ)

Повна́джуватися, джуємося, етеся, *гл.* Повадиться (о многихъ).

Повне́ча, чі, *ж.* Скопленіе въ чемъ либо, заполненіе чего либо. Какъ нарѣчіе: полно, биткомъ набито. *В корумі повнеча людей.*

По́вний, а, е. 1) Полный, наполненный. *Хиба ревуть воли, як ясла повні?* К. Іов. 13. *Напою я кониченьки з повного відерця.* Чуб. V. 382. **Добра по́вна.** Большая полная чаша. **Іщé ти вип'єш до́бру по́вну.** Еще ты перетерпишь много горя. Котл. Ен. III. 15. 2) Полный. *Коралі й дукачі як жар горіли на її повних грудях.* Стор. МПр. 54. 3) Махровый. *Моя врода—повная рожа.* Чуб. V. 575. 4) Весь, полонъ. *Повна шия намиста.* Кв. *Повний місяць.* **Ум. Повне́ньний, повнесенький.** *Назбірали грушок повненький квартиючок.* Чуб. V. 107. *Полетів орел до чужих сторін, напав голубців повненький двір.* Мет. 108.

По́внити, ню, нив, *гл.* Исполнять.

По́вниця, ці, *ж.* Полный сосудъ. Вх. Зн. 59. **Ум. По́вничка, по́вненька, по́вночка.** *Кропи нас, мати, водою святою непочатою, з повною повничкою доброю долечкою.* Рк. Макс. *Не пий, зятуню, першої повненьки.* О. 1862. IV. 30. *Стань, батеньку, перед мене і напийся до мене з повними повнюньками з дрібними слізоньками.* Грин. III. 513. *Чарочко - повночко, як мені до тебе приставти.* Чуб. V. 1105.

Повні́ненький, а, е=Повнісінький. *Повнінепький горщик молока.* НВолын. у.

Повнісінький, а, е. Совершенно полный, полнехонькій. Рудч. Ск. I. 129. *Заріки повнісінькі грошей.* Драг. 83. *Хазяїн* (торбу) *взяв, повнісінку черв'ягцями й напхав.* Глуб. 47.

Повнісінько, *нар.* Совершенно полно, полнехонько. *Народу в церкві повнісінько.* Левиц. Пов. 18.

Повні́шати, шаю, еш, *гл.* Дѣлаться полнѣе. *Олькине лице повнішало й налилось.* Левиц. Пов. 240. *Місяць що день, то й повнішає.* Дещо.

По́вно, *нар.* Полно, до верху. *Добре господині, коли повно в судині.* Ном. № 1404. *Вже несила: випив повно.* МВ. (О. 1862. III. 68). **Ум. Повне́нько, повне́сенько.**

Повнобо́кий, а, е. Съ выпуклыми боками. *І все те* (товар), *знаєте, викохане таке, повнобоке.* Сим. 211.

Повнови́дий, а, е. Круглолицый, полнолицый. К. ЧР. 45. *Чоловік плечистий, русявий, повновидий.* ЗОЮР. I. 97. *Андрійко був у мене повновидий, ясноокий, кучерявий.* МВ. II. 7. *Місяць... був би повновидий.* Дещо.

Повнолиці́ий, а, е=Повновидий. *Повнолиций як місяць.* Ном. 8572.

По́внонька, ки, *ж.* Ум. отъ **повниця.**

Повнос́ити, шу, сиш, *гл.* Внести (во множествѣ). *Позніймай та повнось сорочки в хату,—вже посохли.* Харьк.

Повноспи́ний, а, е. Имѣющій ровную

и широкую спину. *Це вiл повноспинний,— вестиме добре.* Водч. у.

Повно́та, ти, *ж.* Полнота. *Жадає, щоб швидче ямлась у повнотi краса миру.* Кв.

По́вночка, ки, *ж.* Ум. отъ **повниця**.

Повнощо́тний, а, е. Заключающій столько предметовъ, сколько ихъ должно быть по счету. Вас. 190.

Повну́ватися, рюся, ється, *гл.* Погрузиться, углубиться (о многихъ). *Всi повнурувались у книжку i нiчичирк.* Св. Л. 163.

По́вня, нi, *ж.* 1) Полнота. *Не дасть йому розвинути художницького смаку свого до повної повнi.* К. XII. 18. *Тут в повню радостi дав їм Бог.* Мкр. Г. 67. **Перейти дорогу у по́вні.** Перейти дорогу съ полными ведрами. Шух. I. 239. 2) Изобиліе. *І на полi у тебе буде повня.* К. Iов. 13. *Моїм багацтвом я втiшався i повнею мою веселився.* К. Iов. 67. 3) Полнолуніе. Чуб. I. 10. **Мiсяць у по́вні.** Полнолуніе.

По́вняка, ви, *ж.*=**Повня 1, 2.** *У повняві дiснає недостатку, всi змiдкi подiймутися на його.* К. Iов. 44.

Повнава́вий, а, е. Полноватый.

Повна́к, ка́, *м.* Раст. а) Tagetes erecta L. Анн. 347. б) Tagetes patula. Вх. Пч. II. 36.

Поводу́затися, жуся, зишся, *гл.* Позиться. *Дово поводузимися, поки розiбрали добре, як треба робити* (молотити машиною). Харьк. у.

Повода́рь, ря́, *м.* Вожакъ, проводникъ. *Вiн змалечку за поводаря в старцiв був.* Харьк.

Поводатарь, поводатирь, ря, *м.*=**Поводарь.** *Поки я з вами, то буду вашим поводатарем.* Стор. МІр. 117. *Слiпий лучче ходить, як поводатирь водить.* Ном. № 4659.

Пово́ддя, дя, *с.* Повода. *Держить коня за поводдя.* АД. I. 7.

Поводи́рь, ря́, *м.*=**Поводатарь.** Ном. №. 4656.

Пово́дити, джу, диш, *гл.* 1) Водить. *На ручемьках носить сина, очиї поводить.* Шевч. 68. *Рукою поводить по лобовi.* Кв. *Поводить станом та головою.* Левщ. I. 12. 2) Править, управлять лошадьми. *Сам пан кiньми поводить.* 3) Обращаться. *Вони вийдуть було з хати, ще й дверми мснуть, оттак вони було нами поводять.* Федьк.

Поводи́ти, джу́, диш, *гл.* Проводить. *Коли б мене молодий хоч по хатi поводив.* Чуб. V. 577.

Поводи́тися, джуся, дишся, *гл.* 1) Держать себя, обращаться. *Де ж таки хто чував, щоб дитина так незвичайно з питомою своєю матiнкою поводилась.* МВ. I. 25. *Так iз тобою поводяться, як iз своїм братом.* МВ. (О. 1862. III. 56). 2) Быть въ обычаѣ. *Бач, як у вас поводиться. Як за Хмельницького поводилось. Шапки з квiткою, як поводиться, не спорядим.* О. 1861. III. 17. *Ой у нас на Дону не поводиться сьому: син матерi не бере, за брата сестра не йде.* Чуб. V. 926. 3) Удаваться, имѣть успѣхъ. *Пiдiйм до того чоловiка і просила, щоб росказав, де вiн їдою бачив і як їдому поводиться.* Кв. *Як їдому буде поводитись, яке коли нещастя випаде.* Драг. 75.

Поводжа́тий, того, *м.*=**Поводарь.** *Iшов кобзарь до Київа та сiв спочивати: торбинками обвiшаний, його поводжатий.* Шевч. 89.

Пово́джувати, жую, еш, *гл.*=**Поводити.** *Утiнки плавно плинуть, тiлько головками повожують.* Кв.

Поводи́ти, жу́, зиш, *гл.* 1) Повозить. **Повози́ти попа́ в ре́шеті.** Утавить грѣхъ на испов'ѣди. 2) Свезти. *Повозив уже всi снопи з поля.*

Повози́тоньки, *гл.* Ум. отъ **повозити.** *Настановляв копок, як на небi зорок; наставляв стопiв на чотирi рогiв. Чим же тое повозитойки? Тими волами, як сокольми.* Чуб. III. 386.

Пово́зка, ки, *ж.* Телѣга. Рудч. Ск. II. 155. Ум. **Пово́зочка.** *Та запряжай повозочку, та пойдем в чисте поле.* Чуб. V. 911.

Пово́зне, ного, *с.* Пошлина съ воза.

Повозчи́на, ни, *ж.* Телѣженка. *Старою ж лiсу в тебе ця повозчина. Пiди ж пiдмаж повозчину.* Чуб. II. 656.

Пово́литися. См. **Поволятися.**

Пово́лі, *нар.* 1) Медленно, не спѣша. *Поволi їдеш, далеко будеш.* Ном. *Велике дерево поволi росте.* Ном. № 989. **Поволі-поволі!** *Тише-тише! осторожнѣе!* НВолын. у. 2) Свободно, вольно. *Пусти дiтей поволi— i сам будеш у неволi.* Посл. *Тоді я веселий, тоді я багатий, як буде серденько поволi гуляти.* Шевч. 76.

Поволі́чка, ки, *ж.* Ум. отъ **поволока.**

Поволо́вщина, ни, *ж.* Пошлина, сборъ съ вола.

По́волока, ки, *ж.* 1) Ремни, шнурки на обуви. 2) Слѣдъ, оставленный тащимымъ предметомъ. *Зрубали дерево i стали*

його волокти додому та й поробили по́воло́ки, а лісничий поволокою вислідив. Павлогр. у. **Згрібáють по́воло́ки**—послѣ протаценнаго, пронесеннаго сѣна сгребаютъ оставшееся по дути. Шух. I. 170. Ум. **Поволóчка, поволóченька.**

Поволокти́, чý, чéш, гл. Поволочь, потащить. *Москаль встав і насилу поволік потомлені ноги.* Левиц. I. 2. *Чи не поволочеш ти вовчого хвоста?* Ном. № 11037.

Поволокти́ся, чýся, чéшся, гл. Потащиться. *О!.. стятись та поволокти́сь!* казав чоловік—маку дам. Ном. № 10891. *Сама вона кудись поволокласъ із сусід, бо вона в сусідах жила.* Г. Барв. 175.

Поволоси́тися, шýся, сишся, гл.—**з ким**. Потаскать другъ друга за волосы. *Поволосився з Іваном.* Вх. Зн. 8.

Поволохáтіти, тію, еш, гл. Сдѣлаться косматымъ.

По́волоцькн, нар. Волоча. *Як піймав ню за коси та поволоцькн через подвірря.* Каменец. у.

Поволóченька, ки, ж. Ум. отъ поволока.

Поволочи́ти, чý, чиш, гл.=**Поволокти**. *Поволочено по сінях.* Лукаш. 152.

Поволочи́тися, чýся, чишся, гл.=**Поволокти́ся**.

По́волочка, ки, ж. Поволочка. *За косники та в поволочку.* Ном. № 3995.

Поволя́тися, ляюся, ешся, сов. в. **повóлятися, люся, лишся**, гл. Изъявлять, изъявить согласіе. *Ходив, просив по всьому селу, щоб вони* (громадяне) *поволялись на сході оддать мені землю. Не поволяються.* Екатеринос. у. (Залюбовск.).

По́воріт, ро́ту, м. 1) Поворотъ. *На повороті шляху.* Стор. МІр. 122. **Поворо́ту нема́.** Нельзя поворотиться. *Повороту спірного немa за оним возом,—як би його нeть зiдки.* Водч. у. 2) Возвращеніе. 3) Та часть вѣтряной мельницы, къ которой прицѣпляютъ веревку для ея поворачиванія. Лебед. у. 4) Воротъ. Лебед. у.

Поворітка, ки, ж. Поворотъ на дорогѣ.

Поворітьма́, нар. На обратномъ пути.

Помурку́тати, чý, чеш, гл. Помурлыкать.

Поворкува́ти, кýю, еш, гл. Поворковать. *Виляль, голубко, та поворкуєм, та посумуєм.* Шевч. 141.

Поворожи́ти, жý, жиш, гл. Погадать. *Пішла вночі до ворожки, щоб поворожити.* Шевч. 14. Переносно: поговорить съ кѣмъ

въ секретѣ съ цѣлью устроить что-либо, оказать кому протекцію и пр., устроить, уладить что-либо негласными способами. *Попереду він кинувсь до мисиці, щоб тая нищечком у льошні поворожила про його.* Гліб.

По́вороз, зу, м.=**Поворозка**. Шух. I. 224.

Поворо́зка, ки, ж. 1) Шнурокъ, бичевка. Левиц. I. 358. КС. 1893. VII. 80. *В куптурі з срібними китицями і поворозками.* Стор. МІр. 76. 2) Ленточка для завязыванія очіпка. Козелец. у. КС. 1893. XII. 449. Также тесьма для завязыванія передника, юбки. Ум. **Поворо́зочка.** Ез. V. 136.

По́воротень, тня, м. Поворотъ съ дороги въ сторону. НВовын. у.

По́воротко, нар. Просторно, удобно поворачиваться. *Не поворотко копати в вузькій криниці.*

По́воротний, а, е. Возвратный. Шух. I. 154.

Поворо́чувати, чую, еш, гл.=**Повертати**. Кв.

Поворо́чуватися, чуюся, ешся, гл.=**Повертатися**. *Олена усюди по господарству поворочувалась.* Кв.

Поворухнути, ну́, не́ш, гл. Пошевелить, сдвинуть съ мѣста, шевельнуть.

Поворухну́тися, ну́ся, не́шся, гл. Пошевельнуться, шелохнуться. *Жінка сидить там-да й не поворухнеться вже.* Рудч. Ск. I. 189. *Аби прокинулось, аби поворухнулось—уже вона й коло колиски.* МВ I. 97.

Поворуши́ти, шу́, ши́ш, гл. Пошевелить. *Як переночує тее жито та хто небудь поворушить йоло, то там не можна* (хати) *строїть.* Чуб. I. 101.

Поворуши́тися, шу́ся, ши́шся, гл. Пошевелиться. *Аби поворушились, аби словечко між собою заговорили, зараз пани й грімають.* МВ. I. 46.

Поворуши́ння, ня, с. Движеніе. *Могла слідити за кожним його поворушінням.* Левиц. Пов. 244.

Повоскове́, во́го, с. Подать съ ульи пчелъ.

Повощи́ти, щу́, щи́ш, гл. Натереть воскомъ. *Треба повощити нитки.* Черк. у.

Повоюва́ти, воюю, еш, гл. Побѣдить, одолѣть (воюя). *Тут де не взялись генерали, сенатори, панства усякого поназбиралось; радіються, як їм того змія повоювати.* Рудч. Ск. II. 10. *Сказки царю, як не оддасть ще й тепер, то я його войною по-*

воною і силою царівну візьму. Рудч. Ск. II. 85.

Повпива́тися, ва́ємося, ється, гл. 1) Упиться (о многихъ). *Найшли горілку і повпивались.* Чуб. II. 362. *І ми таки повпивались, особливе пан.* Стор. II. 26. *Повпивались були його поезією.* К. (Хата VIII.). 2) Впиться (во множествѣ). *Дві чорні брові, мов дві чорні п'явки, повпивалися над очима.* Мир. ХРВ. 6.

Повпиха́ти, ха́ю, еш, гл. Втолкнуть, впихнуть (многихъ). *Повпихала обох швидче в хату та й двері причинила.* Харьк.

Повпова́ти, ва́ю, еш, гл. Понадѣяться. *На кою ти, Химочко, повповала, що ти собі Марочка сподобала?* Грин. III. 460.

Повпро́хуватися, хуємося, ється, гл. Упросить кого впустить въ хату (многихъ). *Повпрохувалися в хату попрітись.* Волч. у.

Повпряга́ти, га́ю, еш, гл. Запрячь (многихъ). *Ох вони стали, вони помазали, сірі воли повпрягли.* Чуб. V. 1051.

Повпуска́ти, ка́ю, еш, гл. 1) Впустить (многихъ). *Коли б вже швидче роскопали, тоді б у рай нас повпускали.* Шевч. 2) Опустить (многихъ). *Викопали яму під причілком, поставили води й їсти всього і їх туди повпускали.* Рудч. Ск. I. 117.

Повру́нюватися, нюємося, ється, гл. Густо заселенъть, хорошо взойти. *Повруновались жита.*

Повручáти, чáю, еш, гл. Поручить (многихъ). *Нащо ж ви, паточку, сиріт накидали і кому ж ви їх повручали?* Мил. 186.

Повряжáти, жáю, еш, гл. Нарядить (многихъ). *Там стоять коні да посідлані і парубочки повряжані.* Чуб. III. 115.

Повряжáтися, жáємося, ється, гл. Нарядиться (о многихъ).

Повря́жувати, жую, еш, гл.=**Повряжати.** *Дівчата повряжувані.* Харьк. *Церкви золоті та повряжувані.* Змѣев. у.

Повря́жуватися, жуємося, ється, гл.= **Повряжатися.**

Повсаджáти, джáю, еш, гл.=**Повсаджувати.** *Повсаджав їх до темниці.* Драг. 260.

Повсáджувати, джую, еш, гл. Усадить, посадить (многихъ).

Повсáджуватися, джуємося, ється, гл. Усѣсться (о многихъ).

Повсáжуватися, жуємося, ється, гл.= **Повсаджуватися.** *Тілько що ті повсажувались, аж та дітвора, що біжала круг церкви, сюди ж присипала.* Кв.

Повсегдá, повседá, *нар.* Всегда. Лохв. у.

Повсиха́ти, хне́мо, сте, гл. Усохнуть (во множествѣ). *Як з тобою спізнавались, сухі дуби розвивались, як любитись перестали, одболітки повсихали.* Чуб. V. 62. *Були річки,—повтікали, були ставки,—повсихали.* Чуб. V. 540.

Повсіча́сний, а, е. Всегдашній, постоянный, вѣчный. *Нема... не переходячою на божому світі, нема повсічасного, навічного—або перейде, або привикнеш.* МВ. (КС. 1902. X. 149.

Повскáкувати, куємо, сте, гл. Вскочить, впрыгнуть во что (во множествѣ). Рудч. Ск. II. 133.

Повсóлюватися, люємося, ється, гл. Просолѣть (во множествѣ).

I. Повставáти, таємо, стé, гл. Встать (во множествѣ). *Старі діди стояли повстававши.* К. Iов. 61. *Ото гарненько повстававши, помолились до церкви Бoгу.* Кв. *Вранці Бoг, св. Петро і св. Миколай повставали.* Драг. 111. 2) Высадиться. *На землю з човнів повстававши, спитавсь, чи є що їсти їм.* Котл. Ен.

II. Повставáти, таю́, ёш, сов. в. **повстáти, стáну, нешся,** гл. 1) Восставать, возстать, возмутиться. *При Хмельницькому одностайне за Вкраїну повстали.* К. ЧР. 11. 2) Подниматься, подняться. *Над зеленими ярами повстав легесенький туман.* Левиц. I. 120. *Галас повстане.* 3) Возникать, возникнуть. *Те, що повстало з самою життя народнього.* О. 1861. IX. 181.

Повставля́ти, ля́ю, еш, гл. Вставить (во множествѣ). *Іди ж повставляй (очі), щоб вони мені бачили.* Чуб. II. 306.

Повста́нець, нця, *м.* Инсургентъ.

Повста́ння, ня, *с.* Возстаніе. Левиц. I. 146.

Повстúнг, ни, *ж.* Кусокъ, штука войлока. Мкр. Г. 38. *Положіт її на теплу і суху повстинку.* Мкр. Н. 5.

Повстúще, ща, *с.* У гребенщиковъ: кусокъ сукна на доскѣ, о который трутъ гребенку при ея полировкѣ. Вас. 163.

Повстя́ка, ки, *ж.* Войлочная подкладка на внутренней части хомута, лежащей на шеѣ лошади. Вас. 159.

Повстрічáти, чáю, еш, гл. Встрѣтить. *По городу тоді гуляла, коли троянців повстрічала.* Котл. Ен.

Повстрічáтися, чáємося, ється, гл. Встрѣтиться. *Біг кіт із села, а мисичка із лісу, да й повстрічались вони.* Рудч. Ск. I. 22.

Повстромлювати, люю, ешся, гл.

Воткнуться (во множествѣ). *Сіно повстромлювалося в дірки.* Левиц. I. 195.

Повстрява́ти, ряємо́, сте́, гл. 1) Втыкаться (во множествѣ). *Такий ліс, що йому кінця нема, а високий такий, що аж у небо вершки повстрявали.* Грин. II. 347. 2) Вившаться (о многихъ). *І чого вони всі туди повстрявали? Хиба то їх діло?* Харьк.

Повоть, ті и ти, ж. Войлокъ. *Мали собі од вітру і хуртуни халабуди, окутані повстьми.* Стор. II. 182. **Повсті би́ти.** Дѣлать войлокъ. Сим. 197.

Повстяни́й, а́, е́. Войлочный. КС. 1887. VI. 456. *Бриль повстяний.* Рудч. Ск. I. 62. *Язик мов повстяний.* Ном. № 11756.

Повстя́ники, ків, м. мн. Валенки. Кременч. у.

Повстя́нка, ки, ж. Кусокъ войлока? *І моя душа не повстянка.* Ном. № 1586.

Повсю́дний, а, е. Повсемѣстный. *Голод, мір, крови потоки і повсюдная руїна.* К. МБ. III. 243.

Повсю́дність, ности, ж. Всеобщее распространеніе. Желех.

Повсю́дно, нар. Вездѣ, повсемѣстно. *Се повсюдно роблять наші молодиці й баби.* Г. Барв. 421.

Повсюдéнщина, ни, ж. Обыденность. *Сходили з громозмарної гори у юдоль повсюденщини.* К. КП. 130.

Повсякде́нний, а, е. Ежедневный.

Повсякде́нно, нар. Ежедневно. К. МБ. III. 261.

Повсякча́сний, а, е. Всегдашній. Мир. ХРВ. 273.

Повсякча́сно, нар. Во всякое время, всегда.

Повтанажувати, жую, еш, гл. Утомить сильно (многихъ).

Повтверя́ти, ря́ю, еш, гл. Отворить (во множествѣ). *Входить Семен до комори,—повтверяні скрині.* Гол. I. 80.

Повтелю́щувати, щую, еш, гл. То-же, что и **утелю́щити,** но во множествѣ.

Повтелю́щуватися, щуємося, ється, гл. То-же, что и **утелю́щитися,** но во множествѣ.

Повтика́ти, ка́ю, еш, гл. Воткнуть (во множествѣ). *Повтикав кілки.* Левиц. I. 106.

Повтина́ти, на́ю, еш, гл. Отрубить (во множествѣ). *Повтинати пальчики.* Чуб. III. 63.

Повтопря́ти, ря́ю, еш, гл. Утереть (многихъ). *Повтирай дітей, бач як повмазувалися квашею.* Богод. у.

Повтира́тися, ра́ємося, ється, гл. Утереться (о многихъ). *Вони швидче повтирались, буцім то і не плакали.* Рудч. Ск. I. 180.

Повтира́ювати, рюю, еш, гл. Тоже, что и **утира́ти,** но во множествѣ.

Повтира́юватися, рюємося, ється, гл. То-же, что и **утира́тися,** но о многихъ. Желех. *Повтиравшись усі в хату.*

Повтихáти, хáємо, сте, гл. Утихнуть (о многихъ). *Мої думи повтихали.* Федьк. I. 29.

Повти́шкувати, кую, еш, гл. Втолкнуть (многихъ). *Не спить Сатанаїл з першими яволами, темнішими, да радиться, щоб Бога і тіх яволів у воду повтишкувати—повтихати.* Чуб. I. 144.

Повтіка́ти, ка́ю, еш, гл. 1) Убѣжать (о многихъ). *Люде повтікали з хати.* Рудч. Ск. I. 12. *Були на масниці вареники, та в піст на вербу повтікали.* Ном. 2) Вытечь (во множествѣ). *Були річки—повтікали, були ставки—повсихали.* Чуб. V. 540.

Повтіша́тися, ша́ємося, ється, гл. Порадоваться (о многихъ). *Вірно любилися, да й не побралися, тілько вороженьки да повтішалися.* Мет. 92.

Повтомля́ти, ля́ю, еш, гл. Утомить (многихъ).

Повтомля́тися, ля́ємося, ється, гл. Утомиться (о многихъ). *Чи повтомлялись, чи помотались, чи на мене, нивку, забулися?* Чуб. III. 241.

Повто́птувати, тую, еш, гл. 1) Утоптать (во множествѣ). *Бач, які стежки повтоптували, через город ходячи.* Черниг. у. 2) Втоптать (во множествѣ).

Повто́рне, нар. Вторично. О. 1862. IV. 2.

Повто́рний, а, е. Вторичный. — **брат.** Членъ второго церковнаго братства, въ которое вступаютъ болѣе молодые люди, при существующемъ братствѣ изъ старшихъ лѣтами прихожанъ. МУЕ. III. 57.

Повторя́ти, ря́ю, еш, гл. Вторить. *Що бурлака ірко робить, аж піп очі заливає, а хазяїн його лає, а хазяїна повторяє: де ти в чорта волочився?* Чуб. V. 472.

Повту́лювати, люю, еш, гл. То-же что и **утули́ти,** но во множествѣ.

Повтяга́ти, гаю, еш, гл. Втащить (во множествѣ). *Повтягав усі мішки в хату.* **Очі йому повтяга́ло.** Ввалились глаза. О. 1862. VI. 59.

Повузи́ти, жу́, зи́ш, гл. Съузить, сдѣлать уже. *Коли б була мати кишені не*

повузила, були б і в мене широкі рукава. Ком. П. № 900.

По́вузький, а, е. Узконатый. *Повузька свита.* НВолын. у.

Повх, ха, *м.*=**Пі́льх.** Вх. Пч. II. 5.

Повхати́й, а, е=**Волохати́й.** Волосистый. Вх. Лем. 457.

Повхо́дити, димо, дите, *гл.* Войти (о многихъ). *От вони повходили в хату.* Рудч. Ск. II. 48.

По́вчити, чу, чиш, *гл.* Сооружать? мастерить? *Хату повчу, та й не сповчу й досі.* Вас. 208.

Повчи́ти, вчу́, вчи́ш, *гл.* Поучить; проучить. *Та так тебе повчу, що й до віку не візьмешся за чарку.* Кв.

Повчи́тися, вчу́ся, вчи́шся, *гл.* 1) Поучиться. *От же взявся танцювати, та можé й не вмію! Повчитись було у кривою Хоми.* Кв. 2) Только во мн. ч. Научиться (о многихъ). *Сами з себе письменства повчилися* Екатериносл. у.

Повчі́плюватися, люємося, єтеся, *гл.* Вцѣпиться (о многихъ). *Дітвора йому в полі повчіплювалась.* О. 1861. IV. 149.

Повчо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **повк.**

Повшéдний, а, е. Обыденный, обычный. *Скинувши свою повшедну одежу... надів чорноморську.* Шевч. (О. 1861. X. 4).

Повшо́нок, нка, *м.* Маленькій мальчикъ. Черк. у.

Повшу́к, ка́, *м.*=**Повшонок.** *Я ще зняв його таким повшуком.* Закр.

Пов'ючити, чу, чиш, *гл.* Навьючить (многихъ) *Стоять коні попутані, пов'ючені.* Нп.

Пов'яза́ти, жу́, жеш, *гл.* 1) Завязать, надѣть. *Я пов'яжу на голову червону скиндячку* Кв. 2) Связать (во множествѣ). (П'яних) *пов'язав.* Чуб. II. 362. *Сирою сирицею назад руки пов'язано.* АД. I. 90. *Ой зійдуться вороженьки снопики пов'яжуть.* Чуб. *Ой за яром брала дівка льон, та забулась пов'язати.* Мет. 60. *Ой пов'яжу льон, ой пов'яжу льон хоть сирою дубиною.* Чуб. *Взяли мене (калину) поламали і в пучечки пов'язали.* ЗОЮР. II. 243.

Пов'яза́тися, жу́ся, жешся, *гл.* 1) Надѣть на голову повязку, ленту. 2) Окончить связываніе сноповъ. Зміев. у. 3) Образовать завязь. *Пов'язались були добре огірки й кавуни, та дощу не було довго, то й в'язь посохла.* Волч. у.

Пов'я́зина, ни, *ж.* 1) На хлѣвахъ: жердь вмѣсто **ла́ти.** Міус. окр. 2) *мн.* **пов'я́зини.** Обрядъ повязыванія новобрачной. Вх. Лем. 451.

Пов'я́зка, ки, *ж.*? *Пов'язки з гарбуза, а сідельце капустяне.* Чуб. V. 1161.

По́в'язь, зі, *м.* Связь. *Може, думаю собі, знайдеться який пов'язь між двома легендами.* Г. Барв. 429.

Пов'яли́ти, лю́, ли́ш, *гл.* Сдѣлать вялымъ, заставить увянуть. *Холодна та зіма була, цвіт пов'ялила.* Чуб. V. 120.

Пов'я́нути, ну, неш, *гл.* Завянуть, увянуть. *Ой у полю при дорозі пов'янули цвіти.* Гол. I. 14. *На городі бузина —пов'яло коріння.* Чуб. V. 9.

Пога́вкати, каю, єш, *гл.* Полаять. *Собака почавка, а вітер рознесе.* Шевч. (О. 1862. VI. 13).

Пога́данка, ки, *ж.* Мысль, дума. *І вид йому ясний мов засмутився якоюсь попаданкою тяжкою.* К. МБ. XI. 144.

Пога́дати, даю, єш, 1) Подумать; поразмыслить. *Я не полаяла, тільки попадала.* Нп. 2) Вспомнить. *А трудів їх ніхто не попадає.* Ном. № 1581. *Як попадаю батькову щирность, обливають мене слезми.* Чуб. V. 338. *Як собі попадаю, де були вечерниці, біда ж мені на світі, бідній молодці.* Чуб. V. 400.

Пога́дка, ки, *ж.* = **Пога́данка.** Ум. **Пога́дочка** *Як я собі попадаю свої попадочки.* Грин. III. 255.

Пога́йся́ти, сáю, еш, *гл.* Побѣжать, пойти, отправиться. *Куди попадаєш, туди й попайсаєш.* Чуб. V. 1194.

Пога́лу́нити, ню, ниш, *гл.* Помочить въ растворѣ квасцовъ.

Пога́мати, маю, еш, *гл.* Поглотать. съѣсть (во множествѣ).

Пога́мéлитися, люся, лишся, *гл.*? *Та й гарний то панич, як би з ним мені,—каже молодиця,—трохи попамелитись.* Черк. у.

Пога́мува́ти, му́ю, єш, *гл.* Остановить, усмирить.

Пога́нець, нця, *м.* 1) Гадкій человѣкъ, мерзавецъ. *Чи бач! ще і базікать стало... такою ще поганця не бувало.* Гліб. *Плаче, плаче та ридає, як рибонька б'ється... а над нею, молодою, поганець сміється.* Шевч. 484. 2) Язычникъ.

Пога́ний, а, е. 1) Дурной, плохой. *Цар як покинутъ борщ, аж він такий поганий.* Рудч. Ск. I. 108. *Велів поганій быть поподі.* Котл. Ен. *Деревне почало казать, яке йому життя погане.* Гліб. 2) Некрасивый. *Літше мені в сей Дунай*

топать, ніж з гидким, поганим до шлюбойку стать. Чуб. V. 162. **Ум. Пога́ненький.** *Я знаю однієї поганенької* (пісні). Рудч. Ск. I. 53.

Пога́ний, на, *м.* 1) Язычникъ. Єв. Мт. X. 5. *Був їден поганин, недовірок.* Гн. I. 127. *Остарій як був поганином, звався Плакида.* Гн. I. 156. 2) Волкъ. О. 1861. X. 126.

Пога́нка, ки, *ж.* Язычница. *Вона була поганинка.* Гн. II. 98.

Пога́нити, ню, нив, *гл.* Гадить, оскверня́ть. *Одна паршива овечка усю отару поганить.* Ном. № 5987. *Чор-зна-що — щоб і посудини не поганило.* Ном. № 3288.

Пога́нитися, нюся, нився, *гл.* Пачкаться, оскверняться. *Давай навпередки: хто кого впереде, то того й буде пана.— Я не хочу з тобою поганитися,—лучче хай побіжить мій синок.* Грин. I. 218.

Пога́ніти, нію, ів, *гл.* 1) Дѣлаться хуже. 2) Дурнѣть.

Пога́нка, ки, *ж.* 1) Мерзавка. *Я б її сяку таку поганку через поліцію додому добула.* Мир. Пов. II. 95. *Ой не бий, мимій, да через ту поганку.* Чуб. V. 618. 2) Некрасивая. Мнж. 47. 3) Плохая вещь. *Латку поганку скинь під лавку.* Мет. 209. 4) Язычница. *Доню серце! ти говориш мов не християнка: ти і Бога собі твориш наче, тьфу! поганка.* К. МБ. III. 250. 5) Лихорадка. КС. 1889. XI. 305. 6) Змѣя, Pelias chersea. Шух. I. 22. 7)=**Веретільник,** Anguis fragilis. Вх. Пч. II. 16.

Поганкува́тий, а, е. 1) Плоховатый. 2) Невзрачный, некрасивый. *Дівка вже дохожала, тільки поганкувата і до роботи лінива.* О. 1862. VII. 39.—

Поганкува́то, *нар.* Плоховато.

Пога́но, *нар.* 1) Дурно, плохо. *Надумавсь вовк, що жить йому погано: не з'їсть, не засне до пуття.* Глѣб. 2) Некрасиво. **Ум. Пога́ненько.**

Пога́нство, ва, *с.* 1) Идолопоклонство. Гн. I. 157. *Передмурре древне християнства, що стоїть з мечем на чаті супроти поганства.* К. Дз. 123. 2) *соб.* Язычники. *Боронити... християнів од поганства.* Гн. I. 64.

Пога́нський, а, е. Языческій. *Поганське божество.* Левиц. Світ. 9. *Гей ви, жидове, поганські синове! Нащо то ви великий бунт, тревоги зрівали?* ЗОЮР. I. 225. *Зачали збиткувати над християнами поганські народи.* Гн. I. 182.

Пога́нчати, чаю, еш, *гл.*=**Паганяти.** *Ольга все кращала та кращала, Катерина поганчала.* Левиц. Пов. 240.

Пога́шати, шаю, еш, *гл.* Дурнѣть.

По́гань, ні, *ж.* 1) Гадость, дрянь, скверность. *Стара собако, де б молитеся, вергеш тут погань.* Шевч. 159. *З того попелу завелась вся тая погань: мошки, комарі, жуки.* ЗОЮР. II. 30. *Ну, годі, годі, Грицьку, буде ту погань снімгря гвалить.* Греб. 390. 2) *соб.* Язычники. Гн. I. 187.

Поганьбува́ти, блю́, биш, *гл.* Охулить, осрамить. *Старий його поганьбив.* Чуб. II. 335.

Поганьбува́ти, бу́ю, еш, *гл.* — **нив.** Пренебречь, отвергнуть, считая плохимъ.

Поганю́га, ги, *ж.* Ув. отъ **погань.**

Пога́нський, а, е. Ув. отъ **поганий.**

Пога́нючий, а, е. *нар.* Ув. отъ **погано.** *Погануючо співали.*

Поганяйлівський, а, е. Кучерской, ямщицкій. Ном. № 11370.

Поганя́йло, ла, *м.* 1) Кучеръ, возница. Сим. Х. *Тпру! цукнув начі поганяйло.* Ком. I. 48. *Поганяйло коло коней.* Сим. 203. 2) Бичъ, кнутъ.

Поганя́льник, ка, *м.*=**Поганяйло 1.** Ум. **Поганя́льничок.** КС. 1882. XI. 23.

Поганя́ння, ня, *с.* Понуканіе.

Поганя́ти, няю, еш, *гл.* Погонять. *Тоді чоловік весело співав, як п'ятериком поганяє.* Ном. *Оре милий своїм плугом, чужа мила поганяє.* Мет. 57.

По́гар, ра, *м.* 1)=**Пугар.** *Єдин погар випила.* Гол. III. 226. 2)=**Погарь.** Желех.

Погарі́здитися, джуся, дишся, *гл.* Устроиться какъ слѣдуетъ, прійти въ нормальное положеніе. *Тепер дівчина не хоче йти за вдівця, а як повінчаються та стануть жити якупі, то й погаразиться. Він чоловік ще молодий, гарний.* Волч. у.

Пога́рбати, баю, еш, *гл.* Захватить, насильно взять (во множествѣ).

Погарбува́ти, бу́ю, еш, *гл.*=**Погарбати.**

Пога́рець, рця, *м.* Пт. удодъ. Шух. I. 23.

Погарі́кати, каю, еш, *гл.* Поворчать. *Погарікай там, погарікай,—ось я тебе.* Мнж. 95.

Погарма́нити, ню, нив, *гл.* Сколотить при помощи катка. См. **Гарман, гарманити.** *Що ми горох помолотимо, чачавичок погарманимо.* Мил. 157.

Погарма́нитися, нюся, нився, *гл.* Помолотить. *Наслали... гарман, трошки погарманились, а то оставили на завтра.* Грин. I. 87.

Погарманува́ти, ну́ю, еш, гл.=**Погарманити.**

Погарні́ти, ні́ю, еш, гл. Похорошѣть, сдѣлаться лучше. *Погарнiли моде.* Константиногр. у.

Погартува́ти, ту́ю, еш, гл. Закалить (во множествѣ).

Погарцюва́ти, цю́ю, еш, гл. Поскакать верхомъ, погарцовать.

Погарча́ти, чу́, чи́ш, гл. Поворчать (о собакѣ и человѣкѣ).

По́гарь. Мѣсто, на которомъ сожженъ лѣсъ. Вх. Зн. 21.

Погарю́кати, каю, еш, гл.=**Погарикати.**

Погаса́ти, са́ю, еш, сов. в. **пога́снути, ну, неш,** гл. Погасать, погаснуть, потухать, потухнуть. *Горiло свiтло, погасало, погасло.* Шевч. 148. *Пiшов по масло, та й в печi погасло.* Ном. № 10934. *Уже зорi погасають, ранок наступає.* Федьк. II. 81.

Погасо́ї́ти, щу́, сиш, гл. Потушить, погасить. *А в румʼянцю така сила, що всi цвiти погасила.* Чуб. V. 38.

Погасо́ї́тися, щу́ся, сишся, гл. Потухнуть.

Пога́слий, а, е. Угасшій. *Скiльки виточила слiз iз старих погаслих очей, згадуючи про мене.* Г. Барв. 406.

Пога́снути. См. **Погасати.**

Пога́тятися, га́юся, ешся, гл Похедлить, помѣшкать.

Пога́йкати. См. **Погейкувати.**

Пога́йкувати, кую, еш, сов в. **пога́йкати, каю, еш,** гл. Кричать, покрикивать: **гей!** погонять. *Вже плугатарi погейкують, а вiвчарики посвистують.* Нп.

Погамбльова́ти, лю́ю, еш, гл. Построгать рубанкомъ.

Погетьманува́ти, ну́ю, еш, гл. Побыть гетманомъ.

Погиба́ти, ба́ю, еш, сов. в. **поги́бнути, ну, неш,** гл. Погибать, погибнуть. *Вiрне любила, як присягала в вiрностi вмiрати, да й прийшлося за мою вiрность в нещастi пропадати.* Чуб. V. 184. *Нiч мати не дасть пропадати.* НВолын. у. *Тут тобi, серденько, в стiнцi пропадати.* Мет. 94. *Щоб їх путь погибла!* Ном. № 3695.

Поги́бель, лi, ж. 1) Гибель, погибель. *Як не зведе вона його з свiту, то ще одно мiсце зостається, де його погибель учинить-ся.* Рудч. Ск. I. 135. 2) **Зiгнутися у три поги́белi.** Сильно согнуться, сгорбиться. Ном. № 3042. *Iзгинувсь у три погибелi.* Драг. 165.

Поги́бельний, а, е. Гибельный. *І в погибельні тенета ворон їх вловили.* К. Псал. 35.

Поги́бнути. См. **Погибати.**

Погидува́ти, ду́ю, еш, гл. Побрезгать. *Коли мене погидуєш, люби мою сучку.* Чуб. V. 1113.

Погина́тися, на́юся, ешся, гл. Наклониться. *Панна вiється, погинав, десь тим мене поминає.* Чуб. V. 32.

Поги́нути, ну, неш, гл. Погибнуть. *Загубив Данило жiнку, да й сам пропинув.* МВ. I. 158. *Як би Бог слухав пастуха, то давно б пропинуло стадо.* Ном. № 4124. *Як iз Низу тихий вiтер повiє, вся вашa жидiвська сторожа пропне.* ЗОЮР. I. 60.

Поги́ркати, каю, еш, гл. = **Погарикати.**

Поги́цати, цаю, еш, гл. Покачать на рукахъ (ребенка).

Погі́дливий, а, е. Благопріятный, хорошій (о погодѣ). *Погiдливi днi.* НВолын. у.

Погі́дний, а, е=Погідливий. *У щастi наше вдарив грiм в пригожу годину.* Млак. 96.

Погі́н, го́ну, м. 1) Скорость движенія. *Як тiлько трохи пущу погону* (у млин), *то зараз i зломиться.* 2)? *Сонце то говалось, то знов випливало із-за високих скель, а вони, величаві, темними погонами мережили світлий і гладкий, як скло, Дніпр.* Стор. Ц. 142.

Погі́нка, ки, ж.=**Погонка.** *Треба оддати погiнку, щоб погiнки не було на сiлi од людей.*

Погі́нливо, нар. Успѣшно. *Хоть би воно йшло погiнливо, а то полеш, полеш, мов i не сiпав.* Мяж. 189.

Погі́нь, го́ні, ж.=**Погонь.** *А я у погiнь за ним, та й догнав.* Новомоск. у. *Не дрiмай, козаче, не дрiмай зо мною, сам же ти знаєш, погiнь за тобою.* Чуб. V. 278 Ум. **Погі́нечка.**

Погіркнути, ну, неш, гл. Прогоркнуть, сдѣлаться горькимъ (во множествѣ).

Погірни́к, ка́, м.=**Погар 2.** Желех. Пастбище для дойныхъ овецъ. Шух. I. 215.

Погі́ршати, шаю, еш, гл. 1) Сдѣлаться хуже. *Замиж пiшла—це й погiршало: менi дiлечка побiлшало, а здоров'ячка поменшало.* Чуб. V. 591. 2) Увеличиться. *Малі дiти — мале й лихо; дiти побiльшають,—лихо погiршає.* Ном. № 9197.

Погла́дити, джу, диш, гл. Погладить *Погладив проти шерсти.* Ном. № 3999.

Погле́діти, джу, диш, гл.=**Поглядіти.** *Од неділі до неділі щоб всі люде погледіли.* Ном. № 13273.

Погли́бати, баю, еш, гл. Съ трудомъ полетѣть. *Е, після вашого пострілу я заприміткив добре, шо одна качка ледве, ледве полибала, та отам десь певно і впала.* Брацл. у.

Погли́бшати, шаю, еш, гл. Сдѣлаться глубже.

Поглину́ти, ну́, не́ш, гл. Проглотить. *Зинули, мов їх земля поминула. Бодай вас свята земля поминула живими!*—проклятіе. Левиц. ПЇО. І. 369.

Поглузува́ти, зу́ю, еш, гл. Посмѣять-ся, подвергнуть насмѣшкамъ. *Полузують, покепкують та й кинуть під лаву.* Шевч. 123.

По́глум, му, *м.* Издѣвательство.

Поглуми́тися, млю́ся, мишся, гл. Насмѣяться. *Почув Господь—і сміхом посміялся, на небі з них, безумних, поглумився.* К. Псал. 3.

По́глумка, ки, *ж.* Насмѣшка. *Нехай Бог боронить від скаженої миші,—поглумка.* Ном. № 3485.

Поглу́хнути, немо, нете, гл. Оглох-нуть (о многихъ). *Як холодно поїдять, то так зараз і полухнуть.* Мнж. 92. *Люде полухли.* Чуб. II. 581.

Поглуши́ти, шу́, ши́ш, гл. 1) Оглу-шить (многихъ) 2) Заглушить (во мно-жествѣ). *Терпина полушила його.* Єв. Мр. IV. 7. *Садами летіла,—сади полушила своїм голосочками.* Чуб. V. 749.

По́гляд, ду, *м.* Взглядъ. *Видно сокола по польоту, а сову по погляду.* Ном. № 7343. *На поляд вона добра пані.* Черниг.

Поглядáння, ня, *с.* Посматриваніе. *Не поглядай на неї: нічого з твого поглядання не буде, бо вона не про тебе думає.* Харьк.

Поглядáти, дáю, еш, гл. Посматри-вать, поглядывать, взглядывать. *Не поглядай, серце, на других.* Мет. 54.

Поглядáтися, дáюся, ешся, гл.=**По-глядати.** *Та на свою чюру поглядається.* АД. І. 145. *На чорнявую все поглядається.* АД. І. 82.

Погля́діти, джу, диш, гл. 1) Посмот-рѣть, поглядѣть. *Піди, мила, погляди, чи всі коні вороні.* Чуб. V. 739. 2) Пощупать. *Полядна хищено, аж тютюнцю зо жменю.* Грин. III. 561.

Погля́нути, ну, неш, гл. Взглянуть. *І багата, і хороша, хто поляне — ахне.* Чуб. V. 37. *Поляну я у вікопце.* Чуб. V. 649.

Погля́нутися, нуся, нешся, гл.=**По-глянути.** *Поглянутися в квапірочку—старий же бівенько.* Лукап. 126. *Поглянешся в квапірочку—повно лядів в місті.* Лукап. 109.

Погна́ти, жену́, не́ш, гл. Погнать. *Погнала... бичка пасти.* Рудч. Ск. II. 13. *Поженуть вас на війну.* Стор. II. 85. **Хи-мéри погна́ти.** Понести чепуху. *Се він сп'яну химери погнав.* Кв.

Погна́тися, жену́ся, не́шся, гл. 1) Погнаться. *Піймав, не піймав, а погнався можна.* Ном. № 4281. *Чорт погнався за ним і не догнав.* Рудч. Ск. І. 69. 2) Отправиться, пойти, гоня; побѣжать. *Покинув чоловік упруга недограного, погнався із вомиками додому.* Г. Барв. 198. *Трох товару погналось геть дорогою.* Драг. 64. *Свої волі набралася, на весілля погналася.* Чуб. V. 562. 3) Вырасти. *Висадки пічим в кущі, а цибуля погналася в стрілки.* Левиц. І. 28. 4. Соблазниться, польститься. *Погнався, що велике качання.*

Погни́сти, погни́ти, нию, и́ш, гл. Пог-нить. *Картопля погнила на гряді.*

Погнівáтися, ваюся, еш, гл. Разсер-диться, разгнѣваться. *Погнівалися всі дівки.* Грин. III. 504. *Та кланяйся низенько і садови близенько, щоб родина не гнівалась! Кланялась низько й садовина близько, і родина погнівалась.* Грин. III. 538.

Погнівúти, влю́, ви́ш, гл. 1) Погнѣ-ваться. *Не погнівіи: що Бог дав, те й з'їж.* О. 1862. IV. 89. 2) Разгнѣвать. *Та вимолю калинову квітку та застромлю за білу намітку, щоб сії квітки не подавити, щоб свого роду не погнівити.* Мил. Св. 59.

Погній, нóю, м. Сильно унавоженная земля. НВолын. у. Черниг. г.

Погнітúти, чу́, тиш, гл. Подавить, придавить (во множествѣ).

Погноїти, ною, їш, гл. Дать сгнить. *Вже на току погноїв хліб.* Каменец. у.

Погну́ти, гну́, гне́ш, гл. Погнуть. *Довгий кістляний ніс його якось погнуло набік.* Стор.

Погну́тися, гну́ся, гне́шся, гл. Пог-нуться. *Столи його погнулись від м'ясива.* К. Іов. 47.

Поговір, вóру, *м.* Толки, сплетни, пе-ресуды. *На Тетяну поговір, що Тетяна вмерла: вона лежить на печі і ноги задерла.* Ном. *А на мене молодую поговір та слава.* Мет. 85. *Як ми любилися, та й*

не побрамися, слави-поговору понабірамися. Мет. 84.

Поговірка, ки, *ж.* Пересуды; также и предметъ пересудовъ. Мир. Пов. I. 165. Г. Барв. 295. *Була слава, була слава, стали й поговірки та на тую дівчиноньку, що чорні брівки.* Мил. 75. *Тепер же ти ні жінка, ні дівка, а тепер же ти людська поговірка.* Чуб. V. 337.

Поговіти, вію, еш, *гл.* Поговѣть.

Поговори́ти, рю́, риш, *гл.* Поговорить. *Він у мене такий був, що не до розмови: як прийде, так і засне і не поговоре.* Чуб. V. 28.

Пого́да, ди, *ж.* 1) Согдашеніе, мировая. Вх. Лем. 451. 2) Погода. *Еол, оставшись на господі, зібрав всіх вітрів до двора, велів поганій бути погоді.* Котл. Ен. 3) Хорошая, ясная погода. *І в пояду часом рідко ударить.* Ном. № 1965. *Чи в погоду, чи в слоту веселий іду на роботу.* Чуб. V. 39. 4) Вѣтеръ, буря, дождь, снѣгъ. *Погода упаде.* Шух. I. 178. *Погода у вікно б'є,— зачиніть.* Лебед. у. *Як їхав, то одвернувсь, відтіль погода ішла.* Ум. **Пого́донька.** *Дай, Боже, з вечора погодоньку.* Чуб. V. 312.

Пого́ддя, дя, *с.* Благопріятное время.

Погодижа́ти, джа́ю, еш, сов. в. **погоди́ти, джу́, диш,** *гл.* 1) Способствовать, поспособствовать, благопріятствовать, поблагопріятствовать. *Бог мені погоди, пшеницюго наградив.* Нп. *А мені Бог погоди, що-м сокиру уломив.* Гол. Ш. 480. *Тепер мені погодило, що прядво не вродило, та вродила чечевиця, та буде мені хвартух і спідниця.* Чуб. V. 1184. 2) Мирить, помирить. *Олію з водою ніколи не погодити.* Ном. № 4154.

Погодижа́тися, джа́юся, ешся, сов. в. **погоди́тися, джу́ся, дишся,** *гл.* 1) Мириться, помириться, сойтись. *Два кошуті, два дими, дві господині ніколи не погодяться.* Ном. № 4155. 2) Уславливаться, условиться, договориться. *Погодились брати хуру, та підвід нема.*

Пого́дка, ки, *ж.*=**Погодник.** Харьк. г. Мнж. 189.

Пого́дливий, а, е=**Погідливий.**

Пого́дний, а, е. Благопріятный. *Погодний час.*

Пого́дник, ка, *м.* Флюгеръ. Прил. у.

Пого́донька, ки, *ж.* Ум. отъ **погода.**

Погодувáти, дýю, еш, *гл.* 1) Покормить. ЗОЮР. I. 147. *Погодуй, положи, та хоть вп'ять побіжи.* Чуб. V. 682. 2) Вскормить (многихъ). *Ой як я живу, як я горюю, я своїх діточок не погодую.* Мет. 248. *Ох, милосердний Творче і всі святії отці, поможіть мені малих діток поіодувати, із їх розума да й діждати.* КС. 1884. I. 31. 3) **Откормить** (многихъ). *Погодуєм... кабани.* Рудч. Ск. II. 26.

Погодувáтися, дýюся, ешся, *гл.* Покормиться, поѣсть. Котл. МЧ. 481.

Пого́жий, а, е. 1) Ясный, чистый, свѣтлый. *Не погожа в ставу вода,—летять* (утенята) *до криниці.* Чуб. V. 169. *З погожої криниченьки коня напуватн.* Грин. III. 689. *Погожий соняшний день.* К. ЧР. II. 41. 2) Благопріятный, попутный (о вѣтрѣ). *Погожий вітер дме.*

Пого́ïти, го́ю, їш, *гл.* Залѣчить (во множествѣ). *Так потекла руки, що в сиву погоїла.* Черниг. у.

Пого́їтися, го́їмося, го́їтеся, *гл.* Залѣчиться (во множествѣ). *Ой коли б побив та й пожалував, до б моі раночки да й поюлись.* Чуб. V. 821.

Погойдáти, дáю, еш, *гл.* Покачать (растеніе или что либо висящее). *Сю ніч погуляєм, ляхів поойдаєм.* Шевч. 153.

Погойдну́ти, дну́, не́ш, *гл.* Покачнуть (растеніе или что-либо висящее). *Вітер повіяв, погойднув те поліно, то вомо об дерево й стукає.* Чуб. II. 65.

Погóйдуватися, дуюся, ешся, *гл.* Покачиваться. *І ходила, погойдуючись та підквяками поцокуючи.* Св. Л. 114.

Поголи́ти, лю́, лиш, *гл.* Побрить. *Він нам поголив голови гладко.* Ном № 675. **Лоби поголити.** Забрить лобъ (въ солдаты). *Брати на пищину ходили, поки лоби їм поголили.* Шевч. (1883), 388.

Поголи́тися, люся, лишся, *гл.* Побриться. *Звелів йому умитися й поголитися, бо борода у його виросла наче у пасічника.* Рудч. Ск. II. 164.

Поголи́ти, лімо, ете, *гл.* Обѣднѣть, обнищать (о многихъ). *Не тим наші діди поголіли, що солодко пили й їли.* Ном. № 7239. *І здається сей німець на зайві дні їх не займав: так як колись при Онуфрію Степановичу було, що инколи посиді три тижні роблять, а поголіли зовсім люде.* О. 1862. V. 111.

Пóголовастий, а, е. Покатый, пологій. Бердич. у.

Поголоди́ти, джу́, диш, *гл.* Оставить голодными (многихъ). *Ти моїх жанців поголодила.* Грин. III. 136.

Поголодувáти, дýю, еш, *гл.* Поголодать.

По́голос, су, *м.*=**Поголоска.** *Поголос розійшовся по всій околиці.* Ев. Л. IV. 14.

Поголоси́ти, шу́, сиш, *гл.* Поплакать.

Поголо́ска, ки, *ж.* Слухъ, молва. К. ЧР. 397. *Скрізь пішла поголоска, що Карамазик ходить.* КС. 1883. II. 467. *Десь дзвін лили і пустили таку поголоску,* Ном. № 7807. *Хиба не чув ти поголоски про чорну раду?* К. ЧР. 107.

Поголо́сний, а, е. Шумный. *Защумять лісьи поголосниї.* Грин. III. 12.

Поголоснійшати, поголоснішати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться громче. *Голосна пісня йому через те ще поголоснійшала на широкому світі.* К. ХП. 130.

Поголу́бити, блю, биш, *гл.* Поласкать. Вх. Зн. 51.

Поголу́битися, блюся, бишся, *гл.* Поласкаться. *Білесенькі, повні, як пінюк, маківки, що мовляв, де тільки русалька з молодиком поголубляться, там вони врожаються й цвітуть.* О. 1862. VIII. 16.

Поголубі́ти, бію, еш *гл.* Сдѣлаться голубымъ. Вх. Зн. 51.

Поголу́бкатися, каюся, ешся, *гл.*= **Поголу́битися.** *Молоді, як би могли крізь землю пройти, щоб там притулитись, поголубкатись, то ні минути не ждали б.* Св. Л. 270.

Погомоні́ти, ню, ниш. *гл.* Поговорить, побесѣдовать. *Чумаки собі й байдуже, а москалі щось погомоніли собі тихенько.* Рудч. Ск. II. 171. *Парубки погомоніли-погомоніли та й розійшлись.* МВ. I. 40. *Сядь, погомони.* ЗОЮР. I. 48.

Погона́ч, ча, *м.* Часть ручной мельницы. См. **жорна.** Шух. I. 146.

Погоне́ць, нця, *м.* 1)=**Погонич .2.** Г. Барв. 18. *Був в погонцях за Дунаєм.* Мкр. Н. 2) Погонщикъ, посланный за кѣмъ въ погоню. *Білому една дорога, а погонцеві десять.* Фр. Пр. 37.

Погоні́ти, ню, ниш, *гл.*=**Поганяти.** *Ані стій, ані погонь.* Посл. *Ой у лузі воли в плузі, мій милий погоничь, за поясом батіг носить, за мною голосить.* Чуб. V. 73.

Погоні́ч, ча, *м.* 1) Погонщикъ, работникъ, погоняющій воловъ при пахотѣ или у чумаковъ. Рудч. Чп. 90. *От він узяв, нарвав вітиє і підпрів єї, а жінку поставив за погонича.* Рудч. Ск. I. 180. 2) Возница. *Ляснув погоничь пугою, коні... потопали і зникли з очей.* К. Оп. 5.

Погоні́нка, ки, *ж.* Преслѣдованіе; неудовольствіе, нареканіе. Мнж. 189. *Вони погонку гонять, що пробі пару волів дав за безчестя.* Павлогр. у. *Він один робить як слід, а вона ще на його й погонку жене.* Екатериносл. у. *Вона на тебе таку погонку жене, що біда!* Екатериносл. у. (Заклюб.). См. **Погінка.**

Погоно́вка, ки, *ж.* Ум. отъ **погоня.**

Погоно́ь, ні, *ж.*=**Погоня.** Мнж. 26. *Поонь за мною.* Мет. 100. *Буде за нами з города Азова велика поонь уганяти.* АД. I. 121.

Погоня́, ні, *ж.* Погоня. КС. 1882. XII. 502. *Ой Марку ж, мій Марку, не дрімай зо мною, бо побіжить мати в-погоню за мною.* Чуб. V. 226. Ум. **Погоне́чка, погоно́нька.**

Погорда, ди, *ж.* Пренебреженіе, презрѣніе. Г. Барв. 460. *Не видко було ні ненависти, ні погорди.* Левил. I. 463.

Погорджування, ня, *с.* Пренебреженіе, презрѣніе. *Піднялась до погорджування великого гордінею.* К. ХП. 129.

Погорджувати, джую, еш, сов. в. **погорди́ти, джу́, ди́ш**, *гл.* Пренебрегать, пренебречь, презирать, презрѣть. К. ХП. 114. *Погорджує недужним і дітвора.* К. Іов. 42. *Не погордіт і заєостіт.* Ез. V. 67.

Погордува́ти, дую, еш, *гл.* Пренебречь. Грин. III. 471. *Покличмо ми брата мого до себе у гості,—може він не погордує тепер нами.* Рудч. Ск. II. 143.

Погорджа́ння, ня, *с.* Пренебреженіе, презрѣніе. *В його душі змінялись то жаль, то погорджання* Стор. МПр. 16.

Погорі́дж а, жі, *ж.* Пожаръ, пожарище. МВ. (О. 1862. III. 40). *Горік була погоріджа, ще й досі чути.* Ном. № 412ъ. *Чи не на погоріджу біжите?* МВ. I. 38.

Погори́стий, а, е. Гористый. *Земля у нас, коли б не гори, була б зовсім добра, да тільки те, що трохи погориста, як звичайне край над Дніпром з правого боку.* О. 1861. VIII. 88.

Погорі́лець, льця, *м.* Погорѣлецъ. Черк. у. *Погорілець хліб ззів, а сому спалив.* Ном.

Погорі́лий, а, е. 1) Погорѣлый. *Боюся ще погорілу хату руйнувати.* Шевч. 264. 2) **Погоріле**=**Погорілля.** *На погоріле хоч шажок дайте.* Макс.

Погорі́лище, ща, *с.* Пожарище, пепелище.

Погорі́лля, ля, *с.* Несчастье отъ пожара. *Він просить на погорілля.*

Погорі́нець, нця, *м.*=**Погорілець.** Вх. Лем. 451.

Погорі́ти, рі́ю, ри́ш, *гл.* 1) Погорѣть, сгорѣть. *Погоріли степи, поля і зелені байраки.* Нп. *Торік ми погоріли та оце й досі на хату не стялися—у брата живемо.* 2) Побагровѣть. *Зоря погоріла дуже на вітер.* Грин. I. 11. 3) Загорѣть. *Од сонечка погорів, од вітречка почорнів.* ХС. II. 196.

Погороди́ти, джу́, диш, *гл.* Загородить (во множествѣ). *Як прийдеш додому, то погороди загороди великі.* Рудч. Ск. I. 144.

Погоспода́рюва́ти, рю́ю, еш, *гл.* Похозяйничать. *Була дочка, оддали заміж, та не довго й погосподарювала—вмерла.* МВ. I. 16.

Погости́ти, щу́, стиш, *гл.* Угостить, принять какъ гостя. *Прийняла їх у хату, але не мала чим їх погостити.* Гн. I. 93. *Нас... так файно погостив.* Гн. II. 41. *Запросив і погостив їх дуже красно.* Драг. 121.

Погости́тися, щу́ся, стишся, *гл.* Быть въ гостяхъ, провести время съ гостями. *Ой устань, мила, та й пробудися, я до тебе прийшов погоститься.* Чуб. V. 48. *Запросим до себе та погостимося трохи.* Чуб. II. 630.

Погости́ти, рю́, риш, *гл.* Поострить.

Погостюва́ти, тю́ю, еш, *гл.*=1)=**Погостити.** 2) Побыть въ гостяхъ, погостить. Чуб. IV. 580.

Поготі́в, *нар.* Подавно, тѣмъ болѣе. *Не кракала ворона, вору літаючи, а вниз уже й поготів.* Ном. *Коли щеня не задавив, мене не займе й поготів.* Гліб. 21. *Діти батька мало що й слухають, а нас і поготів.* Г. Барв. 413. *Не слухався батька-матюрбукома, а оженившись і поготів не буде.* Нѣжин. у.

Поготува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Наготовить, приготовить (во множествѣ). *Чи все вже поготували нам на дорогу?*

Погра́бнути, ну, неш, *гл.* Окоченѣть. *Пограбнуть иногда руки на річці. Руки на дощі та на холоді пограбли.* Рк. Лѣвиц.

Пограбува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Ограбить. **К. ЧР.** 62. *А вона ж бо їх да й пограбувала: у одною взяла вороного коня.* Чуб. III. 391.

Погра́ти, гра́ю, еш, *гл.* 1) Поиграть. 2) Обыграть. *Та мені хоч аби що, то програю його, дарма, що в його самі тузи та королі.* Лубен. у. *А котрий котрого програв.* Лубен. у.

Погра́тися, гра́юся, ешся, *гл.* Поиграть. *Пограймось, погуляймо та пісеньку заспіваймо.* Шевч. 29.

Погре́б, бу, *м.*=**Погрі́б.** Гн. II. 160. *Старий попрощавсь із мертвим тілом мовчки і без плачу й жалю поблагословив на погреб.* К. ЧР. 105.

Погре́бати, баю, еш, *гл.*, Побрезгать. *Глянь, яка гарна! за таку б крамо і я не погребав.* Стор. II. 32.

Погре́барь, ря, *м.* Могильщикъ. Вх. Зн. 51.

Погребе́льне, ного, *с.* Пошлина за проѣздъ черезъ плотину.

Погре́бниця, ці, *ж.* Землянка.

Погребище, ща, *с.*=**По́гріб.** *В погребищі темному замкнули.* К ПС. 122.

Погре́бний, а, е. Погребальный, похоронный. *Погребна одправа.*

Погребни́к, ка́, *м.*=**Пригребиця 1.** *У вихідніть сонце, скинуло своє ґрузи і повісило на погребнику і приходить у хату.* Чуб. I. 5.

Погребну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Гребнуть весломъ. *Харон не зараз схаменувся, разів з чотирі погребнувся і з каючком причалив к ним.* Котл. Ен.

Погребня́, ні, *ж.*=**Погребник.**

Погребо́вий, а, е. 1) Похоронный. 2) Бывшій на погребеніи, похоронахъ. *По погребі запросив... усіх погребовик на гостину, щоби за гріщну душу випили та дещо перекусили.* Е3. V. 170.

Погребо́вини, вин, *мн.* Поминки по усопшемъ. Вх. Уг. 260.

Погребта́. См. **Погрібати.**

Погри́вина, ни, *ж.* Комли высоко скошенной травы. *Щоб добре косили да погривин не пускали.* О. 1861. X. 35.

Погри́ти, зу́, зе́ш, *гл.* Погрызть, изгрызть. *І погризе йому сустави й жили.* К. Іов. 39.

Погри́тися, зу́ся, зе́шся, *гл.* 1) Погрызться. 2) Поссориться. *Се не собаки, се два брати, що погризлись та й побились, ідучи степом.* ЗОЮР. I. 306.

Погри́мати, маю, еш, *гл.*=**Погрімати.**

По́гріб, ба, *м.* Погребъ. *Дід... закинув його у погріб.* Рудч. Ск. II. 14. Ум. **Погрібе́ць** Чуб. V 1174. *В погребці замурувався.* Драг. 39. *Маленький погрібець повен ясць.* ХС. III. 63.

Погрі́б, ре́бу, *м.* Погребеніе.

Погрібта́ти, баю, еш, сов. в. **погребти́, бу́, бе́ш,** *гл.* 1) Погребать, совершить погребеніе, хоронить, похоронить. *Ой замахнуть, погребуть.* Чуб. V. 461. 2) Только сов. в. Сгресть, окончить сгребать. *Ой покошено, погребено.* Грин. III 85.

Погрібач, ча, *м.* Кочерга. Вх. Лем. 451.

Погрібний, а, е=Погребний.

Погрібня́к, ка́, *м.*=**Погребник?** Канев. у.

Погрима́ння, ня, *с.* Стукъ, звонъ, громъ. *Погримання кубків за трапезою.* К. ЧР. 180.

Погрима́ти, ма́ю, еш, сов. в. **погрі́мати, маю, еш,** *гл.* 1) *Став грім погримати, стала чорна хмара наступати.* КС. 1884. I. 32. *Вже переходить гроза,—ще трохи погріма та й затихне.* Харьк. 2) Гремѣть, погремѣть, громыхать, погромыхать, стучать, постукивать, постучать. *Із разних пищаль погрімали, Хмельниченка гетьманом поздоровляли.* Мет. 398. *Став козак коніякою по мосту добре погрімати.* ЗОЮР. I. 205. 3) Только сов. в. Покричать, накричать на кого. *Пан оконом погрімав і вийшов.* МВ. I. 132. *А щоб оттам рассердиться, погрімать—на наймита, або так на кою—ніхто і не чув ніколи.* Сим. 228.

Погрі́ти, грію, еш, *гл.* 1) Нагрѣть. *Буде чим руки погріть.* Ном. № 9851. *Та ж хаточка без вікон, без дверей, у тій хатці вітер не повіє і сонечко не погріє.* Мил. 183. 2) Побить. *Двадцять літ я й за дубець не брався, а тепер би погрів ломакою спину, дак син не дає.* Г. Барв. 337.

Погрі́тися, гріюся, ешся, *гл.* Погрѣться. *З тобою холодно, піду у пекло погрітися.* Шевч. 300.

Погріхува́ти, ху́ю, еш. *гл.* Напрасно обвинить, заподозрить. *Погріхували на його дурно, що він яблука покрав* Борз. у.

Погрі́шити, шу́, ши́ш, *гл.* Погрѣшить. *Узяв великий жаль його спасенну душу, що словом погрішив, сказав неправду Богу.* К. Псал. 246.

Погрі́шник, ка, *м.* Грѣшникъ. *Ангел... кажe: „Ті паничі, що я від них носа затикав, великі погрішники; хоть гарно убрані були, а їхали від них так смерділи, що я мусів носа затикати.* Гн. II. 97.

Погрожа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **погрози́ти, жу́, зиш,** *гл.* Грозить, угрожать, погрозить. *І погрозив йому Ісус.* Єв. Мр. I. 25.

Погро́жування, ня, *с.* Угрозы. *Мужицька мова... піднялась до погорджування великою гординею і до погрожування великій потузі.* К. XII. 129.

Погро́жувати, жую, еш, *гл.*=**Погрожати.** К. Кр. 38. К. Бай. 74. *Король погрожує нас руйнувати.* К. ЦН. 249. *Що ж ви тепер мені погрожуєте?* К. XII. 35.

Погро́за, зи, *ж.* Угроза. *Він погрози не стрехався.* Млак. 99. Ум. **Погро́зка.**

Погрози́ти. См. **Погрожати.**

Погро́зка, ки, *ж.* Ум. отъ **погроза.**

Погрома́дити, джу, диш, *гл.* 1) Погрести. *На граблі, погромадь іще ти.* 2) Сгресть. *Сіно вже погромадили.*

Погроми́ти, млю́, миш, *гл.* Разгромить.

Погро́мище, ща, *с.* Разгромъ. *Моя після великої пожежі, або після татарського погромища.* Морд. Пл. 6.

Погрони́тися, нюся, нишся, *гл.* Образовать гроздья. *Виноградe - виноградочку!.. прошу же тебе, ізроди рясно. Ви, гроночки, погронітеся.* Мет. 176.

Погрузи́ти, жу́, зиш, *гл.*=**Згрузити.** *Погрузили так дорогу, що хоч не їдь.*

Погрю́кати. См. **Погрюкувати.**

Погрю́кувати, кую, еш, сов. в. **погрю́кати, каю, еш,** *гл.* Погромыхивать, грохотать. погремѣть (о громѣ, выстрѣлахъ). *Дно, кажуть, орачі, та сей не або як погрюкує... Певно се копитан гусей так.* См. 218.

Погу́ба, би, *ж.* Погибель. *Відратуйте, отче, душу від погуби.* Гн. II. 43.

Погуби́тель, ля, *м.* Погубитель, губитель. *Тут лежить копитан, погубитель її.* Кв.

Погуби́ти, блю́, биш, *гл.* 1) Растерять. *Заплакали запорожці, коней погубивши.* Чуб. V. 940. 2) См. **Погубляти.**

Погубля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **погуби́ти, блю́, биш,** *гл.* Губить, погубить. *Як ті душі погубляють, так сі людське тіло.* К. МБ. X. 7. *Не поберіпіи тіла і душу погубиш.* Ном. № 8794.

Погу́дити, джу, диш, *гл.* Выразить порицаніе, охулить. Чуб. III. 192. *Сестру похвалять, мене погудять.* Гол. IV. 536.

Погу́дка, ки, *ж.* Порицаніе.

По́гук, ку, *м.* Выкрикъ; крикъ; призывный крикъ. Чуб. III. 104. *Заспівайте Господеві пісню псалому нову гарно, любо з погуками співайте здорові.* К. Псал. 73.

Погука́ти, каю, еш, *гл.* 1) Покричать. *Ой піду я, гукаючи, горобчика шукаючи, буду я жалю покупати, горобчика прокимати.* Чуб. V. 273. 2) Громко позвать.

Погукну́ти. См. **Погукувати.**

Погуковщи́на, ни, *ж.* Взносъ въ мірской капиталъ на уплату податей за бѣдныхъ и на другія благотворительныя цѣли. *Ти б мовчав, бо й досі не оддав погуковщини.* О. 1861. VIII. 102.

Погу́кування, ня, *с.* Покрикиваньа,

крики, выкрики. *Христя мерщій тікає у двір, а за нею слідом погукування та вигукування.* Мир. Пов. II. 57.

Погу́кувати, кую, еш, одн. в. **погукну́ти, ну́, не́ш**, гл. Покрикивать, крикнуть. *Сама, як пані, тільки погукує: „А се подай, а те принеси!“* Св. Л. 115. *За ворота вийшла, косу чесала, та на своїх дружок погукувала.* Мет. 114. *Погукують плуатарі, поганяючи воли в плузі.* Левиц. I. 76. *Годі!— погукнула на весь голос свій.* МВ. *Погукнув він (на хлопця): біжи мерщій та спитайся.* Чуб. II. 649.

Погуля́нка, ки, ж. 1) Гулянье. 2) Пребываніе въ гостяхъ. *Петрусь за шапку да й гайда на вечорниці на погуляпки.* Г. Барв. 506.

Погуля́ння, ня, с. 1) Гуляніе, хожденіе куда либо въ свободное время. *У неділю одпрохалась якось у батька на погуляння. Вийшли ми за село, на могилу.* МВ. I. 85. 2) Охота; война. *Як поїхав королевич на погуляпне, та покинув Марусеньку на горюванпе.* Чуб. V. 767. *Як приїхав Василь з погуляння: пані-матко, де моя Галя?* Чуб. V. 703. *А Мазепенко... зібрав свою ватагу,— гайда в степ! да й забушував. Гей, каже, чарно, давай на погуляпне! Петро жахнувся: знав, що ніякою силою не одоліє.* ЗОЮР. I. 118. 3) **Паруш-ка**, гульба. *Узяв вісім п'ятаків на погуляння.* Новомоск. у. **Ум. Погуля́нечко.** *З погуляпнячка йду, я ніколо не боюся.* МУЕ. III. 138.

Погуля́ти, ля́ю, еш, гл. 1) Погулять. *Вибіла за город попгяти.* Рудч. Ск. I. 32 *Кличе мати вечеряти, галушки простигли. „Стривай, мати, погуляю, женишки настигли“.* Чуб. V. 10. 2) Побыть, пробыть. Мет. 45. *Погуляла дівчиною років зо три.* МВ. I. 7. 3) Побыть въ гостяхъ, побыть у кого либо. *Пустіть мене, серце, до батька до вашого, піду, погуляю, а то будуть ґніватися: як же так можна не піти?“..: Пішла; гуляла там, гуляла, і ґуляла, і пила.* Рудч. Ск. I. 82. Отсюда: **погуляй, погуляйте** употребляется въ смыслѣ подожди, подождите. *Погуляйте трохи,—батько зараз прийде.* Борз. у. 4) Побыть, пробыть безъ дѣла, незанятымъ. *Погуляв днів зо три—нудно без роботи. Годів зо два погуляла та нова неорана.* 5) Поиграть. *Погуляли в карти.* 6) Погулять, покутить.

Погупцюва́ти, цю́ю, еш, гл. Потанцовать. *Ось ну лишень, не соромляйся, погупцюймо трохи.* Маркев. 60.

Погу́ркати, каю, еш, гл. Погремѣть погромыхать, постучать.

Погуркоті́ти, чу́, чеш, гл. 1)=**Погуркати**. *Погуркотіло і стало стихати.* Драг. 64. 2) Загремѣть, уѣзжая. *Чую,—погуркотів віз.*

Погурча́ти, чу́, че́ш, гл.=**Погуркотіти**

Погусті́ти, тію, еш, гл. Сгуститься.

Погусті́шати, шаю, еш, гл. Сдѣлаться гуще. *Стала висівки корові давати, то погустішало молоко.* Черниг. у.

Погусті́, ду́, де́ш, гл. Погудѣть.

Погу́тори́ти, рю, риш, гл. Поговорить, поболтать. *Ідіть, тітко, посидимо, погуторимо.* Мир. Пов. I. 140.

Погу́ткало, ла, с.=**Пугач**. *А вороші - старі жони пішли танцювати, а крючище взяв дручище пішов підганяти, а сич на порозі став на сторожі; погуткало упеклося* (упилося!), *ляло на дорозі.* Чуб. V. 1124.

Поґа́здувати, ду́ю, еш, гл. Похозяйничать.

Поґва́лтувати, тую, еш, гл. 1) Пошумѣть, покричать. 2) Произвести насиліе (надъ многими).

Поґе́здґатися, ґаюся, ешся, гл. 1) Помѣститься изъ стороны въ сторону. 2) Покапризничать.

Поґерґота́ти, ґочу́, чеш, гл. 1) Покричать (о гусяхъ, индѣйскихъ пѣтухахъ). 2) Поговорить на непонятномъ языкѣ.

Поґрасува́ти, су́ю, еш, гл. Вытоптать, истоптать (во множествѣ).

Поґу́лати, лаю, еш, гл. Одолѣть, осилить. Лубен. у. *Одна заводовая бджова може погулати десяток незаводованих.* Грин. II. 322. *Се така наука, що ґлядіть лишень, чи всякий учитель погула.* О. 1862. I. 66.

Подава́льник, ка, м. Работникъ, подающій снопы. Левиц. ПЮО. II. 303.

Подава́ння, ня, с. Подаваніе, подача.

Подава́ти, даю́, єш, сов. в. **пода́ти, да́м, даси́**, гл. 1) Подавать, подать. *Як Бог дасть, то і в вікно подасть.* Ном. № 13. *Будеш, будеш ти лежати, питонки прохати, та нікому тобі буде і кухля подати.* Мет. 86. *Подай, мила, свою білу ручку.* Мет. 261. 2) Давать, дать. *Він менї подав за себе викуп.* К. Іов. 73. *Йому подам на суд увесь мій побит.* К. Іов. 27. *Він подавав кожному в руку.* Рудч. Ск. I.

67. *Подавав серги їм золотї.* АД. І. 81. *Подати милостиню.* Кв. *На церкву подав.* Г. Барв. 208.—**до рук.** Вручать, вручить.—**звістку.** Извѣщать, извѣстить. Левиц. І. 57. Мил. 217.—**рушники.** Обычай сватовства: принимая предложеніе, перевязать сватовъ особо для того приготовленными полотенцами. *От послався до неї,—вона й рушники подавала.* Рудч. Ск. П. 49. 3) Отдавать, отдать въ выраженіяхъ:—**на глум, на потáлу**=см. **глум, потала.** 4) Передавать, передать, посылать, послать—письмо, деньги или подарокъ. *Вибачайте, що так довго листу не подавала.* О. 1862. IX. 111. *Коли я умру, то й поховаїте і до моєї миленької листи подайте.* О. 1861. IV. 96. *Ми одписували своєму салдатові та й подали йому два карбованці. . Я б гостинчик* (татові) *подавала, та ніким подать.* Мил. 182. **Подáти мóву.** Передать (слова). *Подали тую мову одын по одному, один по одному.* ЗОЮР. І. 6. 5)—**гóлос.** Отзываться, отозваться, заговорить. *Чи ви понімли? Подайте хоч голос.* 6) Казаться, показаться. *На мині наче б то чорний подав.* Зміев. у. 7) **Подалó му.** О больномъ: ему лучше. Угор.

Подава́тися, дáюся, ́ємся, сов. в. **подáтися, дáмся, дасúся,** *гл.* 1) Подаваться, податься, наклоняться, наклониться. *Зеленькая яличочка на яр подалася.* Чуб. V. 122. 2) Раздаваться, раздаться, расширяться, расшириться. Ном. № 12013. *Широкая да умища да ще й подалася.* Чуб. V. 421. 3) Отступать, отступить, подвигаться, подвинуться. *Перед мечем назад не подається.* К. Іов. 89. 4)—**кóму.** Уступать, уступить, податься. *Грицько перший раз подався кацапові, а другий раз не подався,* Рудч. Ск. І. 201. 5) Ослабѣть, похудѣть. *Його жінки дуже подалась, змізерніла, зблідла.* Лев. Пов. 155. 6) Отправляться, отправиться. *Подалась до річки.* Мнж. 1. *Подалась на чуже село.* Г. Барв. 366. *Глянув тільки в хату, та й подався геть у поле.* Зміев. у. *Осідлали конїченьки, в степи подалися.* Грин. III. 591. 7)—**на потáлу.** См. **Потала.**

Подавúти, влю, вишь, *гл.* Передавить. *Я вмів його отправлю к бісу і вас подавимо як мух.* Котл. Ен.

Подавúтися, влю́ся, вишся, *гл.* Подавиться. *Коли ти не подавишся своїм словом, то я не подавлюсь тим хлібом, що од цирюю серпя хотів з тобою поділитись.* Стор. II. 20.

Пода́вник, ка, *м.*= **Легкодýшник.** Шух. І. 143.

Пóдавно, *нар.* Довольно давно, давненько. Подольск. г., Кіев. г., Борз. у. *Я прийшла подавно.* Черниг. у. *Він уже подавно сказав.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 101).

Пода́ла, ли, *ж.* Замужняя женщина, любезничающая съ парнями. Шух. І. 33.

Пóдалеко, *нар.* Далековато, довольно далеко. *Чи далеко до того села?—Подалеко.* Черниг. у. *Далеко вам ходити?—Та подалеко.* Черниг. у.

Пóдалі, *нар.* 1) Поодаль. 2) Далѣе.

Подарéмне, подарéмно, *нар.* Напрасно, даромъ. Рк. Левиц.

Подарúти, рю, рить, *гл.*=**Подарувáти.** *То ж мені пан-отець подарив, щоб хороший молодець полюбив.* Чуб. V. 8.

Подарко́вий, а, е. 1) Относящійся къ подарку. 2) Служащій подаркомъ. *Ручник подарковий.* Вас. 168.

Пóдарок, рку, *м.*=**Дáрунок.** *Ото той купець приносить шкури і дав князю у подарок.* Рудч. Ск. II. 93. Ум. **Пода́рочок.** МВ. І. 116. Чуб. V. 342. *Не дивуйте, наші сванечки, що короткії подарочки.* Грин. III. 434.

Подáрр, ря, *с.* Подарки. *Дають мені подарря жита по коробі.* Харьк. у.

Подарувáти, рýю, ешь, *гл.* 1)—**кому, кого.** *Бідному нїчто не подарує.* Ном. № 2304. *А поїзд наш подарувати чи буде, чи немає чим?* Алв. 26. *Батько подарував йому свою коня.* Рудч. Ск. І. 96. 2) Простить. *Я йому цього не подарую, що він тоді мене налаяв Подаруй моїй жінці яке там незвичайне слово.* МВ. І. 12. *Бачишко ти мене журила, та нехай тобі Господь подарує.* МВ. І. 27.

Подарувáтися, рýємося, ється, *гл.* Простить другъ друга. *Вже як там не поподимось на чому, то подаруємось.* МВ. І. 9.

Подарýйко, ка, *м.* Даритель, кто подарки дѣлаетъ. *Подаруйко за кордоном без штанів ходить.* Ком. П. № 928.

Подарýнок, нка, *м.* Подарокъ. *Шкóда твоїх подарунків, що їй дарував.* Лукаш. *Благайте йому, папотченьку, й словами, й подарунками.* ЗОЮР. П. 28. Ум. **Подарýночок.** Чуб. V. 170.

Подарýпько, ка, *м.*=**Подарýйко.**

Пода́ти, ся. См. **Подавати, ся.**

Подáтковий, а, е. Податной. Ев. Мт. XXII. 9.

Пода́тливий, а, е. Податливый. *Дуб податливіший рубати, ніж грушина.* Водч. у.

Пода́тний, а, е. О горшечной глинѣ: мягкій, легко поддающійся при работѣ. Шух. I. 260.

Пода́ток, тку, *м.* Подать. Рудч. Ск. II. 163. *Ой видить сам Господь з неба, на податок гроші треба.* Лукаш. 139.

По́дать, ть, *ж.*=**Податок.** *Ой сам же Бог бачить з неба, що на подать грошей треба.* Чуб. V. 621.

Пода́ча, чі, *ж.* Оброкъ. *Яків, бачте, у Київі на заробітках був. У нас пускають* (крѣпаковъ), *треба тілько подачу давати, яку там положать.* МВ. I. 109. *Живуть тихо, не дають подачі.* КС. 1882. IX. 568.

Подба́ти, дба́ю, еш, *гл.* Позаботиться. *За мене нікому подбати, я сирота.* Богодух. у.

По́двиг, га, *м.* 1) Подвигъ. Левиц. Пов. 30. *Він дику, люту силу вговничу до подвигів спасенних нахиляє.* К. Бай. 134. *Ні пишним мавзолеєм, ні солодкозвучною хвалою не зробили б нашому батькові Тарасу такої чести, як сим тихим братолюбним подвигом.* К. (О. 1862. III. 23).

I. Подвига́ти, гаю, еш, *гл.* Подвигать, потаскать тяжести.

II. Подвига́ти, га́ю, еш, сов. в. **подви́гнути, ну, неш,** *гл.* Побуждать, побудить, подвигнуть. *І чий се дух уста твої подвигнув?* К. Іов. 55.

Подвига́тися, га́юся, ешся, сов. в. **подви́гнутися, нуся, нешся,** *гл.* Отступать, отступить передъ кѣмъ. *Не подвигнусь перед злими.* К. Псал. 31.

Подви́жник, ка, *м.* Подвижникъ. Г. Гр. 56.

Подви́жництво, ва, *с.* Подвижничество. К. ПС. 85. К. Бай. 14, 32.

Подви́жницький, а, е. Подвижнический. *Мощам подвижницьким молитись.* К. МБ. II. 123.

Подві́йний, а, е. Двойной. *Подвійне скло.* МВ. (О. 1862. III. 56). *Подвійні вікна.*

Подві́йно, *нар.* Вдвойнѣ.

Подві́ренько, ка, Ум. отъ **подві́р'я.**

Подві́рній, я, е. Дворовый, домашній. *Повела їх у хату, де стоїло молоко, здорові кошики з яйцями всякої подвірньої птиці.* Левиц. I. 483.

Подві́ронько, ка, *с.* Ум. отъ **подві́р'я.**

Подві́р'я, р'я, *с.*=**Підві́р'я.** Чуб. VII. 391. *Як твоя, домо, доля, то накупить чоловік і поля; а як безділя, то продасть і подвір'я.* Ном. № 1661. *А що ж мені по худобі, що все подвір'я заляже? неїдяя дружиночка молодому світ зав'яже.* Чуб. V. 31. *У новеє подвір'е в'їжджаю, на подвір'ї пана зустрічаю.* Чуб. V. 729. Ум. **Подві́ренько, подві́ронько.** Грин. III. 138. **Подві́р'ячко.** Чуб. V. 245, 130. *Выйди, дружбонько, на подвірєнько, подивися на сонечко.* О. 1862. IV. 33.

Подво́їти, двою, їш, *гл.* Удвоить.

Подвоя́тися, двою́ся, їшся, *гл.* 1) Раздвоиться. 2) Противорѣчить самому себѣ. *Він подвоївся: раз казав, що нічого не бачив, а вдруге признався, що бачив.* Новомоск. у.

Подво́рець, рця, *м.* Сѣни. **На подві́рці.** Въ сѣняхъ, во дворѣ. Вх. Лем. 451.

Поде́йкувати, кую, еш, *гл.* Поговаривать. ЕЗ. V. 21. *Ну, що подейкують про його.* Борз. у. *Люде подейкують, що подушиного не буде.* Валк. у. *Чи сватають тебе, дівко?—Ні, не сватають, а тільки подейкують.* Кобел. у. *Подейкували на Бульбу, що він ніби то украв, аж воно виявилось потім, що аж он хто.* Волч. у.

Поде́коли, *нар.* Иногда. *Иноді бувае так, що усе сонце темніе, а подеколи тільки частина його бувае темна.* Ком. I. 45.

Поде́куди, *нар.* 1) Кое-гдѣ. *Чувать подекуди і в наших сторонах.* Ном. № 3570. 2) Отчасти. *Цікавила мене історія сільського вбозтва, вбозтва подекуди з своєї волі.* Г. Барв. 372.

По́дена, ни, *ж.* Возвышеніе изъ камня, покрытое толстымъ слоемъ вѣтвей и соломы и служащее основаніемъ для стога. Шух. I. 166, 170.

Поде́нник, ка, *м.* Поденщикъ, поденный рабочій. *З поденника викрутить останню краплю поту.* Г. Барв. 162.

Поде́нниця, ці, *ж.* Поденщина. Черниг. у. Ум. **Поде́нничка.**

Поде́нно, *нар.* Поденно. *Піду я поденно робити.* МВ. (О. 1862. III. 72). *Поденно до людей ходжу.* Г. Барв. 270.

Поде́ння, ня, *с.* 1) Мѣсто на току для складыванья хлѣба въ скирды. 2) Дно саней или вообще экипажа.

Поде́нок, нка, *м.* 1) Потолокъ въ конюшнѣ. Вх. Лем. 451. 2) *мн.* **Поде́нки.** Поденки, остатки. *Капусти тільки поденки зостались в діжці.* Лебед. у.

Поде́нщина, ни, *ж.* Поденщина. *Раноранісінько схопмося, біжму на поденщину.* МВ. (О. 1862. III. 73).

Подеревеніти, подерев'я́ніти, нію, еш, *гл.* Одеревенѣть. *Як скоро їмость пана*

оком узріла, на їй тіло подеревеніло. Чуб. V. 1069. *Вона не заплакала, а тілько вся подерев'яніла.* Кв.

Подере́ча, чі, ж. Поборы; подать, налоги. Черниг. г. КС. 1882. IX. 568.

Поде́ржати, жу, жи́ш, гл. 1) Подержать. *Щось я маю їй сказати, за рученьку подержати.* Мет. 76. 2)—**до хреста́**. Крестить, воспринять отъ купели. *Таки своїх байстрят з десяток у год подержить до хреста.* Шевч. 464.

Поде́ртн, ру́, ре́ш, гл. 1) Порвать, изорвать. *Зіма!.. хліба нема, чоботи подерті, доведеться вмерти.* Канев. у. 2) Исцарапать. *Як зачав котом по тілі драти,—чисто подер тіло.* Рудч. Ск. I. 173.

Поде́ртися, ру́ся, ре́шся, гл. 1) Порваться, изорваться. *Ой як мишва подереться, пищання мінеться.* Чуб. 2) Исцарапать другъ друга. *Подерлися, як пес з котом.* Чуб. I. 290.

Подесе́нщина, ни, ж. Мѣстность, страна надъ Десной. Желех.

Поде́сьбіч, нар. Одесную, по правую сторону.

Подесятери́ти, рю́, ри́ш, гл. Повторить десять разъ. Употр. въ знач. повторить нѣсколько, много разъ. *Я вже говорив і подесятерив, щоб хлопці не робили шкоди в полі.* Рк. Левиц.

Подешеви́ти, влю́, ви́ш, гл. Продешевить.

Подешеві́ти, вію, еш и **подешо́вшати, шаю, еш**, гл. Подешевѣть.

Поде́який, а, е. Кой кто, нѣкоторый. Желех. Вх. Зн. 51.

Подзві́н, во́ну, м. Звонъ по умершему. *Не без того, що й за подзвін хто перекине.* Мир Пов. II. 63.

Подзві́нний, а, е. Относящійся къ звону по умершему. Употр. также какъ сущ. въ значеніи: человѣкъ, звонящій по умершему. *А подзвінному дам сім мір полотна, щоби мені дзвонив цілий тиждень що-дня.* Грин. III. 285.

Подзві́ння, ня, с.=**Подзвін.**

Подзвони́ти, ню́, ниш, гл. 1) Позвонить. *Ой помер мій Давидко, поховали й ног не видко. Редькою подзвонила, ріпкою поминала.* Чуб. V. 797. 2) Позвонѣть. *За ворітечка вийшла, ключами подзвонила.* Чуб. III. 235.

Подзвони́тися, ниться, гл. безл. **Щоб, бода́й подзвони́лося!** Пусть зазвонятъ (въ тобой мертвымъ)—по желаніе смерти. *Що не по їх, зараз: „щоб і подзвонилось, щоб і закурилось!"* Г. Барв. 438.

Подзвоно́нювати, нюю, еш, гл. Звонить. *Ми, Правдичі, усі з давнезних давен подзвоновем у прежівську одвазу.* К. ЦН. 159.

Подзеле́ньк ати, каю, еш, гл. Позеленить, позвенѣть; позвонить.

Подзеленча́ти, чу́, чи́ш, гл.=**Подзеленькати.**

Подзе́ньк ати, каю, еш, гл.=**Подзеленькати.**

Подзва́ґи, на, м. Презрительное названіе бѣлоруса.

Подзижча́ти, подзича́ти, чу́, чи́ш, гл. Пожужжать (о комарѣ, мухѣ). *Подзичав комарь та й стих.* Харьк.

Подзюбба́ти, бла́ю, еш, гл.=**Подзюбати.** *Соловейко на маківці весь мак подзьобав.* Грин. III. 129.

Подзю́бати, баю, еш, гл. 1) Поклевать. *Курчатка пшоно чуть чисто все подзюбали.* 2) **Подзю́баний**. Изрытый оспой. *Хоча бо я й подзюбана на виду, таки ж бо я зроблена доладу.* Чуб. V. 1125. *Там така шдка пика подзюбана.* Лебед. у.

Подзюба́тися, ба́юся, ешся, гл. Поклевать нѣкоторое время. *Подзюбався горобець вишень та й полетів.* Переносно о людяхъ: пощипать (ягодъ). *Підіть у садок, горічків подзюбайтеся.* Зміев. у.

Подзюри́ти, рю́, ри́ш, гл. Полить струей. *Он знов крізь стелю подзюрило.* О сильномъ дождѣ: полить. *А тут знов подзюрив дорщ.* О. 1862. I. 59.

Поди́, ді́в, м. Низменныя мѣста, долина. Черном. См. **Під 1.**

Поди́бати, баю, еш, гл. 1) Пойти съ трудомъ, поплестись. *Подибала стара мати дочку з милим розлучати.* Шевч. 397. 2) Встрѣтить; найти, попасть. *Він дає страву яку тілько подибле.* Ев. V. 211.

Поди́в, ву, м. Поглядѣнье. *Для подиву дівку продають.* Ном. № 8985.

Подиви́ти, влю́, виш и **подиви́тися, влю́ся, вишся**, гл. Посмотрѣть. *Тепер мені на милого не можно подивити.* Чуб. V. 281. *Та подивила на бистру воду.* Гол. III. 12. *Ой зійду я на гору високу та подивлюсь в долину широку.* Чуб. V. 359.

Подивува́ння, ня, с. Удивленіе.

Подивува́ти, ву́ю, еш и **подивува́тися, ву́юся, ешся**, гл. Удивиться. *Ніхто й не подивує.* ХС. VII. 423. *А ти, боярине, не подивуй, іди собі инчую пошукобуй.* Нп. *Подивувався Іван такій жадобі сестриній.* Рудч. Ск. I. 136.

Подима́ти, ма́ю, ешь, *гл.* Повѣвать. *Буде вітрець подимати.* АД. I. 64.

Поди́мне, ного, *с.* Подать отъ дыму. *Взяли подимне од дворів.* Котл. Ен. IV. 58.

Поди́мок, мку, *м.* Подниманіе? Вѣяніе? *Золотий золотничок, чого ти забився, із міста звамався? чи ти з подимків, чи ти з подіжків?* Чуб. I. 129.

Поди́мщина, ни, *ж.*=**Подимне.**

Поди́на, на, *ж.* Низменная мѣстность, иногда заливаемая водой. *Ой вийду я на могилу та поляну на подину: на подині вогонь горить, коло воню турок сидить.* Нп.

Подира́ти, ра́ю, ешь, *гл.* Драть, рвать. Переносно: ругать. *Як бере, то свою батька дере, а як віддава, то твого подира.* Ком. II. № 346.

Подирба́ти, (баю, еш?), *гл.* Потрясти, подергать. Вх. Лем. 451.

Подирча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Подребезжать.

По́дих, ху, *м.* Дыханіе; дуновеніе. К. XII. 23. *Гріє їй своїм подихом руки.* Г. Барв. 537. *Подих ночної прохолоди.* К. МХ. 21.

Поди́хати, хаю, ешь, *гл.* Подышать.

Поди́хати, ха́ю, ешь, сов. в. **подихну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* Повѣвать, повѣять. *Тільки одна труба, та й та димовая, а з тиєї трубы дымно подихає.* Чуб. V. 342. *Наш вік—мов вітрець, що стиха подихає.* К. Псал. 319.

Подича́віти, вію́, ете, *гл.* Одичать (о многихъ).

Подібний, а, е. 1) Подобный, похожій. 2) Пригожій, красивый. 3) Годный.

Подібність, ности, *ж.* Сходство. Желех.

Подібно, *нар.* 1) Красиво, къ лицу. *Дивися, ненько, чи хорошенько, чи хорошенько і подібненько.* Чуб. III. 302. 2) Вѣроятно. *Що ти, милий, думаєш-гадаєш, подібно-сь мене покинути маєш.* Нп. **Ум. Подібне́нько.**

Подіва́ти, ва́ю, ешь, *гл.* Дѣвать (многое). *Ой брат сестрицю роспитав, де ж тії уплоти подівав?* Мет. 205.

Подіва́тися, ва́юся, ється, *гл.* Задѣваться (во множествѣ). *А коні не знати де подівались.* Рудч. Ск. I. 112.

Поді́вок, вку, *м.*? Быть можетъ: **підві́вок** – подвѣваніе, подвѣяніе? *Золотий золотничок, чого ти забився, із міста звамався? чи ти з подимків, чи ти з подіжків?* Чуб. I. 129.

Подівува́ти, ву́ю, ешь, *гл.* Ножить дѣвушкой. Г. Барв. 105. *Вона таки подівувала.*

Поді́й, дбо́ю, *м.* Удой, молоко. *Дай нам свою подію* (подою?). *Вона* (медведица) *їм удоїла. Він узяв те молоко і поїхав.* Грин. I. 158.

Поді́л, до́лу, *м.* 1) Низменное мѣсто, низменность. Вас. 206. *Ой ходила, подруженьки, з гір на поділ.* Мет. 130. *Заграли коники на подолі.* КС. 1883. II 388. 2) Подолъ женской рубахи. Чуб. VII. 427. *Не цвіла калиноньска ік Петру, да зацвіла калиноньска ік Різдву—а в мою свекорка у коморі, а в мене молодої у подолі.* Нп. Чаще во **мн. ч. поді́ли.** *В подолах мережки.* Грин. III. 136. *Тим же вона мабуть горда, що в подолях мишева.* Чуб. V. 170. **Ум. Поді́лок, поді́лочок.** О. 1861. XI. 10. *А на тії Бондарівні в поділках мережка.* Грин. III. 614. *Ой чи є де дівка пишна, що в поділках мишева.* Чуб. V. 165.

Поді́л, лу, *м.* 1) Раздѣлъ; дѣлежъ. *Нехай би їм без поділу усе, що ми з тобою придбали на віку.* О. 1861. VIII. 18. *Поділ у них іде, дак ще сварки за землю.* 2) Разверстка, размежеваніе. 3) Въ арнем.: дѣленіе. К. Гр. 100. Кон. Ар. 2.

I. Поді́лля, ля, *с.* Часть, доставшаяся въ надѣлъ.

II. Поді́лля, ля, *с.* Низменная мѣстность.

I. Поді́лок, лку, *м.* Ум. отъ **поді́л.**

II. Поді́лок, лку, *м.* Надѣлъ. *Поділку у їх по дві десятині.* Константиногр. у.

Поділо́м, *нар.* По частямъ. Радом. у.

Поділя́ливий, а, е=**Подільчивий.**

Подільчивий, а, е. Подѣльчивый, готовый уступить.

Подільчивість, вости, *ж.* Подѣльчивость, готовность уступить.

Поділя́ючий, а, е= **Подільчивий.** *Вона у вас карна: трудяща і поділяюча.* Г. Барв. 132.

Поділя́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **поділи́ти, лю́, лиш,** *гл.* 1) Дѣлить, раздѣлить между нѣсколькими или на нѣсколько частей. Мнж. 103. *Батько їх* (синів) *поділив хазяйством та й умер.* Драг. 339. *Благослови, Боже... коровай поділити.* Мет. 202. *Діли мерщій, а то ми тебе поділимо.* Кв. 2) Въ арнем.: раздѣлить. Кон. Ар. 97.

Поділя́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **поділи́тися, люся, лишся,** *гл.* Дѣлиться, раздѣлить между собой. Мнж. 87. *З ними щоденним добром поділяюсь.* К. Дз. 230.

Сталь подіятися. Чуб. I. 132. *На дорозі ізнайшли золотою перснем і ніяк ним не поділяться.* Рудч. Ск. I. 165. *Грішили вони подімлись.* Рудч. Ск. I. 192. *Ідуть турки з татарами і людьми ся поділяют.* АД. I. 291.

Поді́ство, **ва**, *с.* Дворъ съ постройками, усадьба. Мнж. 189.

Подівути,—**ся**, **ну**,—**ся**,—**нем**,—**ся**, *гл.*=**Подіти**, **ся**.

Подіркуватий, **а**, **е**. Ноздреватый, скважистый, пористый. Константиногр. у.

Подіркува́тіти, **тію**, **еш**, *гл.*=**Подірчавіти**.

Подірча́віти, **вію**, **еш**, *гл.* Покрыться дырками. Мир. ХРВ. 48. *Як часто сорочки перуть, то вони подірчавіють швидко. Оселя подірчавіла,—вода у хату нема.* Мир. Пов. I. 111.

Поді́ти, **дію**, **нош**, *гл.* Дѣвать, запрятать. *Що у вдови діти, да нізде їх подіть.* Мет. 241. *Або віддай їх кому... або де хоч подінь.* Рудч. Ск. II. 68.

Поді́тися, **дінуся**, **нешся**, *гл.* Дѣваться, исчезнуть. *Ой де пішла, де поділася Марусина мати.* Мет. 207. *Десь ся подів рум'янець з мою личенька?* Чуб. V. 138. *Де Хомстос подівся?—На небо знявся.* Чуб. III. 350.

Подія́, **дії**, *ж.* 1) Событіе. *Наше вже веселий, нежурбливий, та й він заклопотався тією подією.* МВ. I. 38. 2) Поступокъ. *Кріпосніс добре знав свою вину і вночевидьки бачив, що такою подією тратив віру і симу у себе поміж товариством.* Стор. МПр. 146.

Поді́яти, **дію**, **еш**, *гл.* 1) Сдѣлать. *Заморські лікарі нічого не подіють.* Чуб. II. 389. 2) Сдѣлать, причинить колдовствомъ. *Се щось йому подіяно: не їсть, не п'є.*

Поді́ятися, **ється**, *гл. безл.* Произойти, сдѣлаться. *Побіжу мерщій додому, чи не подіялось чого там?* Шевч. 311. *Що се з него подіялося?* МВ. I. 101. *Що вам оце такого подіялось?* Федьк.

Подлу́бати, **баю**, **еш**, *гл.* Поковырять.

Подлу́батися, **баюся**, **ається**, *гл.* 1)= **Подлубати**. 2)—у **голові**. Сильно подумать.

Подля́к, **ка**, *м.* Подлецъ. *Він звав Воздвиженського в вічі подляком-туляком.* Левиц. Пов. 13.

Подля́тися, **для́юся**, **ється**, *гл.* Промедлить извѣстное время.

По́дмух, **ху**, *м.* Дуновеніе. Желех.

Подму́хати, **хаю**, **еш**, *гл.* Подуть. *А Іван як подмухав своїм духом, до воно й прохололо.* Рудч. Ск. I. 95.

Поднінпря́нець, **нця**, *м.* Житель поднѣпровья. Желех.

Поднінпря́нщина, **ни**, *ж.* Поднѣпровье.

Подністо́ря, **ря**, *с.*=**Подністрянщина**. Желех.

Подністо́рянщина, **ни**, *ж.* Поднѣстровье.

Подо́ба, **би**, *ж.* 1) Образъ, видъ, наружность. *Виходь, наша пані молода, абисьме виділи, што в тя за подоба: ци-сь така, як була, ци-сь ся переміняла.* Гол. IV. 441. *Що в салдата за подоба, за плечима вся худоба.* Чуб. V. 970. *Дуже гарна дівчина, такої подоби і не бачили у нас.* Стор. МПр. 27. 2) Сходство, подобіе. 3) Употребляется какъ нарѣчіе или безл. глаголъ преимущественно съ отрицаніемъ въ значеніи: прилично, слѣдуетъ; нравится. Г. Барв. 420. *Чи подоба так робити? Чи подоба ж се, бабуню?* МВ. (О. 1862. III. 37). *Не подоба зірчі так рано зіходити, не подоба дівці до козака виходити.* Чуб. V. 311. *Не подоба, діду, тобі таке робити.* Зміев. у. *Не подоба твоя, не подобніі річи викладати коня, до кохання бічи.* Гол. III 317. 4) **До подо́би**. Нравится. *Ой, дівчино, то-сь ми до подоби.* Гол. 4) **У подо́бі ста́ти**. Понравиться. *У подобі стали їй новий пін.* Г. Барв. 149. **Ум. Подо́бонька**. *Як милою не любити, коли подобонька: сам білявий, вус чорнявий, як у сокольонька.* Гол.

Подоба́ння, **ня**, *с.*=**Уподоба**. *Ходив по ярмарку і до свого подобані коней не найшов.* Гн. I. 189.

Подоба́ти, **баю**, **еш**, *гл.* 1) **Він подо́бав**. Ему исправлялось. *Ой ти, Дараме, старий чоловіче, подобав есь собі жити в небі вічне.* Чуб. *Отця і матьку наламля, вона їх наламля і не подобала.* Макс. 2) Идти, приличествовать. *Так подоба, як сліпому дзеркало.* Ном. 3) Походить, быть похожимъ. *На що таке подобає земля: чи на скриню, чи на кожуха?* Ком. I. 9.

Подоба́тися, **баюся**, **ється**, *гл.* Нравиться, понравиться. *От подобалась багатирові одна ікона.* Рудч. Ск. II. 145.

Подобе́нство, **ва**, *с.*=**Подоба 3**. *Чи подобенство, брате, тебе рубати?* ЗОЮР. I. *Чи подобенство, мій брате, щоб я своє добро турецьке на шляху покидав?* АД. I. 114. **Не подобе́нство** также: не возможно. *Прийіз до двора на тік і вивернув, бо не*

подобенство було скинути порядно в стою за один день. Гн. II. 167.

Подоб'е́нь, бня, *м.* Красивый человѣкъ. *Убери пень, буде подобень.* Ном. № 11171.

Подоб'я́тися, блюся, бишся, *гл.* Уподобляться. *Приложиться той до скотини, подобиться той безсловесним.* К. Псал. 116.

Подобіга́ти, га́ємо, сте, *гл.* Добѣжать (о многихъ).

Подо́бний, а, е = Подібний. *Хоць я гарна і подобна, до роботи не способна.* Грин. III. 215. *Ти, дівчино, ти подобна, не здавайся на підмову, будеш добра.* Чуб. V. 355. *Пречистенський манастирь, подобний, як на Оловяній горі.* Стор. МПр. 166.

Подо́бно, *нар.* 1)=**Подібно**. *Що ти, милий, гадаеш-думаеш, подобно-сь ти мене покинути маеш.* Чуб. V. 194. *Чогось водния каламутиться,—подобно хвиля збила; чогось дівчина смутна невесела,—подобно мати била.* Чуб. V. 215. 2) Слѣдуетъ, должно, приличествуетъ. *Такій мазниці камхвети їсти не подобно.* Змѣев. у.

Подо́бонька, ки, *ж.* Ум. отъ **подоба**.

Подобрі́ти, рію, ѣш, *гл.* Сдѣлаться добрѣе. О. 1861. XI. Св. 67. *Ох, арендар подобрів, взяв жінку з собою, тепер мене останнє з дітьми сиротою.* Чуб. V. 1089.

Подобрі́шати, шаю, ѣш, *гл.* = **Подобрі́ти**.

Подобува́ти, ва́ю, ѣш, *гл.* Добыть (во множествѣ). *Подобували городи.*

Подова́жувати, жую, ѣш, *гл.* Довѣсить (во множествѣ).

Подова́рювати, рюю, ѣш, *гл.* Доварить многое.

Подова́рюватися, рюємося, ѣтеся, *гл.* Довариться (во множествѣ).

Подозба́ти, ба́ю, ѣш, *гл.* Поковырять.

Подозба́тися, ба́юся, ѣшся, *гл.* Поковырять; покопаться. *Подозбавсь ще раз у кишені, тяне карбованця.* О. 1861. X. 23.

Подовершувати, шую, ѣш, *гл.* Доверпить, доложить верхи (во множествѣ).

Подо́вж, *нар.*=**Подовш**. *Пішла бідна вдова подовж улонькою.* КС. 1884. I. 32.

Подовжи́ти, жу́, жи́ш, *гл.* Удлинить.

Подо́вжний, а, е и подо́вжній, я, е. Продольный. Вас. 149.—**нёвід**. Такой неводъ, въ которомъ его составныя части, отдѣльные куски сѣти, пришиваются по своей ширинѣ и болѣе глубоко погружаются въ воду. Вас. 186.

Подовідуватися, дуємося, єтеся, *гл.* Узнать, развѣдать (о многихъ).

Подово́джувати, джую, ѣш, гл.=Подоводити.

Подово́дити, джу, диш, *гл.* Довести (многое, многихъ). *До добра нічого не подоводили.* К. (О. 1861. II. 229).

Подоволо́чувати, чую, ѣш, *гл.* Окончить бороновать послѣ посѣва (во многихъ мѣстахъ).

Подо́вш, *нар.* Вдоль. *Летить сова подовш села.* Мил. 63. *Тоді вчи, як упоперек на лаві лежить, а як подовш ляже, то тоді вже його трудно вчити.* Ном.

Подо́вшатися, шаю, ѣш, *гл.* Удлиниться, сдѣлаться длиннѣе.

Подовши́ти, шу́, ши́ш, *гл.*=**Подовжити**. *Покоротити можна, а подовшити вже ні.* Нѣжин. у.

Подогна́ти, на́ю, ѣш, *гл.* Догнать (многихъ).

Подогля́джуватися, джуємося, ється, *гл.* Досмотрѣться (о многихъ). *Сокотухи наші до всього подогледжувались.* Г. Барв. 16.

Подогодо́вувати, вую, ѣш, *гл.* Вскормить (многихъ).

Подограва́ти, граємо́, ете́, *гл.* Окончить играть (о многихъ).

Пододава́ти, даю́, ѣш, *гл.* Окончить прибавлять (во множествѣ).

Пододе́ржувати, жую, ѣш, *гл.* Додержать (многихъ).

Пододи́бувати, ди́бую, ѣте, *гл.* Дойти съ трудомъ (о многихъ).

Пододу́мувати, ся, ду́муємося, ється, *гл.* Додумать (о многихъ).

Подожартовува́тися, вуємося, ється, *гл.* Дошутиться (о многихъ).

Подожива́ти, ва́ємо, ете, *гл.* Дожить (о многихъ).

Подожина́ти, на́ю, ѣш, *гл.* Дожать (многое).

Подозво́лити, лю, лиш, *гл.* Дозволить, позволить. *Послав спитати короля: чи подозволить він йому поторгувати у його королівстві.* Чуб. II. 389.

Подозволя́ти, ля́ю, ѣш, *гл.* Дозволить (многимъ).

Подознава́тися, наємо́ся, ється, *гл.* Дознаться (о многихъ).

Подоїда́ти, да́ю, ѣш, *гл.* Доѣсть (многое).

Подоїзди́ти, димо́, дите́, *гл.* Доѣхать (о многихъ). *Подоїздили всі до яру та й поставали: повен води—не переїдеш.* Харьк.

Подої́ти, дою́, їш, *гл.* Подоить. *Іди, корови дій, що від батька начала.—Я ті подою, що в тебе застала.* Чуб.

Подо́к, дка, *м.* 1) Ум. отъ під. 2) Въ мельницѣ: возвышеніе, гдѣ находятся жернова. Шух. I. 112.

Подоко́лювати, люю, еш, *гл.* Доколоть (многихъ).

Подоко́пувати, пую, еш, *гл.* Докопать (во множествѣ).

Подоко́чувати, чую, еш, *гл.* Докатить (во множествѣ).

Подоко́шувати, шую, еш, *гл.* Докосить (во множествѣ).

Подокра́ювати, кою, еш, *гл.* Докроить (во множествѣ).

Подокру́чувати, чую, еш, *гл.* Докрутить (во множествѣ).

Подокупля́ти, ля́ю, еш, *гл.*=**Подокуповувати**.

Подокупо́вувати, вую, еш, *гл.* Докупить (во множествѣ).

Подокуро́вувати, рюю, еш, *гл.* Докурить (во множествѣ).

Подола́зити, ла́зимо, зите, *гл.* Долѣзть (о многихъ).

Подоле́жуватися, жуємося, ється, *гл.* Долежаться (о многихъ). *Подолежувалися, що вже сонечко під обід підбилося.* Харьк.

Подолива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Долить (во множествѣ). *Подоливай гречики, щоб повні були.*

Подоліта́ти, та́ємо, єте, *гл.* Долетѣть (о многихъ).

Подолі́ти, лі́ю, еш, *гл.* Одолѣть. *Немає нікого, щоб нас подолáти.* Макс. *Подолíти своє горе.* Г. Барв. 394.

Подоло́влювати, люю, еш, *гл.* Доловить (многихъ).

Подо́лок, лка, *м.* 1) Юбка изъ холста. Угор. *Ой ти руський, а я полька, не доснай ми до подолка, бо в подолку три таляри, що ни злотці надавали.* Чуб. V. 1163. 2)=**Поділок**. Чаще мн. **Подо́лки**. КС. 1893. V. 283.

Подолу́пливати, люю, еш, *гл.* Долупить (во множествѣ).

Подо́лушка, ки, *ж.* Часть оконной рамы: продольный брусокъ. Вас. 149.

Подолу́щувати, щую, еш, *гл.* Окончить шелушить (во множествѣ).

Подоля́к, ка́, *м.*=**Подолянин**. Желех.

Подоля́нин, на, *м.* Житель Подолья. *Наші подоляне церков збудували, не так збудували, як намальовали.* Чуб. III. 215.

Подоля́нка, ки, *ж.* Жительница Подолья. *Ой не жаль мені дівки подолянки, но жаль мені червоної китайки.* Чуб. V. 1199. Ум. **Подоля́ночка**. *Три подоляночки — всі три сестроньки.* АД. I. 87.

Подоля́чка, ки, *ж.* = **Подолянка**. Желех.

Подома́зувати, зую, еш, *гл.* Домазать, окончить мазать (многое).

Подомальо́вувати, вую, еш, *гл.* Окончить писать красками (многое). *Що порсточичав, усе подомальовував.*

Подоме́лювати, люю, еш, *гл.* Домолоть (во множествѣ).

Подоми́вати, ва́ю, еш, *гл.* Домыть (во множествѣ).

Подомина́ти, на́ю, еш, *гл.* Окончить мять (во множествѣ).

Подоми́шлятися, ля́ємося, ється, *гл.*= **Подомі́рковувати**.

Подомірко́вуватися, куємося, ється, *гл.* Додумаеться (о многихъ).

Подомі́рювати, рюю, еш, *гл.* Домѣрять (во множествѣ).

Подомуро́вувати, вую, еш, *гл.* Докончить кладку каменныхъ стѣнъ, зданій (во множествѣ).

Подони́зувати, зую, еш, *гл.* Донизать (во множествѣ).

Подони́шпорювати[1], **рюємося, ється**, *гл.* Доискаться, докопаться.

Подоно́сити, ношу, сиш, *гл.* Донести (во множествѣ).

Подонюхува́тися, хуємося, ється, *гл.* Донюхаться (о многихъ).

Подоо́рювати, рюю, еш, *гл.* Допахать (во множествѣ). *Що було недооране в йому, все подоорював.*

Подопа́лювати, люю, еш, *гл.* Окончить жечь (во множествѣ).

Подопива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Допить (во множествѣ).

Подопива́тися, ва́ємося, ється, *гл.* Допиться до чего (о многихъ). *Бач, до чого подопивались.* К. ЦН. 218.

Подопира́ти, ра́ю, еш, *гл.* Донести, дотащить съ трудомъ (во множествѣ).

Подопи́сувати, сую, еш, *гл.* Дописать (во множествѣ).

Подопи́тувати́ся, туюся, ешся, *гл.* Разузнать разспросами (многое, о многихъ).

Подопихáтися, хаємося, ється, *гл.* Добраться, дойти (о многихъ).

Подопіка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Окончить печь (во множествѣ).

Подоплáчувати, чую, еш, *гл.* Доплатить (во множествѣ).

Подопливáти, ва́ємо, єте, *гл.* Доплыть (о многихъ).

Подоплі́тати, та́ю, еш, *гл.* Доплести (во множествѣ).

Подоповза́ти, за́ємо, ете, *гл.* Доползти (о многихъ).

Подоповня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Дополнить (во множествѣ).

Подопрова́джувати, джую, еш, *гл.* Довести (во множествѣ).

Подопряда́ти, да́ю, еш, *гл.* Допрясть (во множествѣ).

Подопта́ти, пчу́, чеш, *гл.* Потоптать. *Ой Ганнусю душенько, що шавлія подоптана? Коні ся розбрикали, шавлію подоптали.* Чуб. V. 64.

Подорива́ти, ва́ю, еш, *гл.* То-же, что **и дорва́ти**, но во множествѣ.

Подорі́зувати, зую, еш, *гл.* Дорѣзать. (во множ.).

Подоробля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Додѣлать, окончить (во множествѣ).

Подорожи́ти, жу́, жи́ш, *гл.*=**Подорожитися.**

Подорожи́тися, жу́ся, жи́шся, *гл.* Запросить или взять дорого. *Ще добре, що не подорожились горілкою.*

Подоро́жник, ка, *м.* 1) Раст. а) Plantago major L. Э1030. I. 131. б) Plantago lanceolata L. O. 1861. I. 206. в) Plantago media. Шух. I. 22. г) Polycnemum arvense. Вх. Пч. I. 12. г) Polygonum aviculare. Лв. 100. 2) Дорожныя записки, записки путешествующаго. O. 1861. VIII. 92.

Подоро́жній, я, *с.* 1) Дорожный; путешествующій, странствующій. *Що й у мене борщ не порожній: кипів же там жук подорожній.* Грин. III. 132. *Подорожня торбина в мене на плечах.* Г. Барв. 176. *Подорожня сукня.* К. ЧР. 53. *Пишу про свої подорожні враження.* Г. Барв. 31. *Я з подорожнього товаришкою своєю уйшла в хату.* Г. Барв. 31. *Подорожній житіт підкрепити.* Чуб. V. 1171. *Набожний—як жид подорожній.* Ном. № 172. *Гумене, ну мене, бо я подорожня!* Ном. № 2528. **Подоро́жня скри́ня.** Чемоданъ. НВолын. у. 2) Путешественникъ. *Подорожні були якісь смутні. Ніхто б не сказав, що вони ідуть у гості до веселого пана Черевня.* К. ЧР. 4. *Теманські і савські подорожні надіямись на любе водопійло.* К. Іов. 14.

Подоро́жчати, чаю, еш, *гл.* Вздорожать.

Подоро́жчизна, ни, *ж.* Плата за проѣздъ по дорогѣ. Родъ денежной повинности, уплачиваемой крѣпостными помѣщику. Чуб. VII. 517.

Подороста́ти, та́ємо, ете, *гл.* Дорасти (о многихъ).

Подоса́джувати, джую, еш, *гл.* Окончить садить, посадить до конца (во множествѣ). *Подосаджую їще в кожному ряді по три грушки.*

Подосвідчува́тися, чуємося, ється, *гл.* Убѣдиться (о многихъ).

Подоси́джуватися, джуємося, ється, *гл.* Досидѣть (о многихъ). *Де це ви сидите? Подосиджувались, що вже й вечір.*

Подосила́ти, ла́ю, еш, *гл.* Дослать (во множествѣ).

Подосиха́ти, хаємо, ете, *гл.* Досохнуть (во множествѣ).

Подосіва́ти, ва́ю, еш, *гл.* Досѣять (во множествѣ).

Подоска́кувати, куємо, ете, *гл.* Тоже, что и **доскана́ти**, но во множествѣ.

Подоскрома́джувати, джую, еш, *гл.* Доскрести (во множествѣ). *Подоскромаджуйте швиденько свої буряки ти будем обідати.*

Подосліджувати, джую, еш, *гл.* Изслѣдовать (во множествѣ).

Подослу́жувати, жуємо, ете, *гл.* Дослужить (о многихъ). *Подослужували свого та й пішли додому.*

Подосо́лювати, люю, еш, *гл.* Досолить (многое). *Уся страва не солоны,—подосолюй усе.*

По́дост, *нар.*=**Подостатком.** Гн. II. 45.

Подоставáти, таю́, еш, *гл.* Достать (многое). *Ото подоставали усього, начали обід варить.* Рудч. Ск I. 24.

Подоставáтися, таємо́ся, ете́ся, *гл.* 1) Достаться (во множествѣ). *Він собі добру частку єхотив, а нам аби що подоставалося.* 2) Добраться (о многихъ). *Вже не скоро, один по одному, подоставалися і ми в Полтаву.*

Подоста́ток, тку, *м.* Достатокъ. *Не кланяємся за гріш, ні за хліб нікому, бо маємо подостаток і їсти, і пити.* Лукаш. 140.

Подоста́ча́ти, ча́ю, еш, *гл.* Доставить (многое). *Нічого в їх не було, а це вже він подостачав усе.* Харьк.

Подостига́ти, га́ємо, ете, *гл.* Дозрѣть, доспѣть (во множествѣ).

Подоструґувати, гую, еш, *гл.* Дострогать (во множествѣ).

Подосу́кувати, кую, еш, *гл.* Досучить (во множествѣ).

Подоті́сувати, сую, еш, *гл.* Дотесать (во множествѣ).

Подотя́бити, бя́мо, бите, *гл.* То-же, что и **дотя́бити**, но во множествѣ).

Подото́плювати, люю, еш, *гл.* Дотопить (во множествѣ). *Подотоплюй же швидче грибы та позачиняй гарненько.*

Подото́чувати, чую, еш, *гл.* Прибавить къ чему, приставить, пришить еще кусокъ (во множествѣ). *Що я голуба та сизая голова, а в голубки позолочувана, чорным шовком подоточувана.* Мет. 26.

Подо́хнути, немо, нете, *гл.* Издохнуть (о многихъ). *Коли прилетіло дві вороні та зачали клювать та й подохли.* Рудч. Ск. II. 181.

Подохо́джувати, джуємо, єте, *гл.*= **Подоходити**.

Подохо́дити, димо, дите, *гл.* 1) Дойти. 2) Дойти, достичь, добиться *Люде з розумом та з мовою, а потім ще з запомогою письменства, подоходили до кращих порядків.* Дещо. 3) Узнать, додуматься. *Як же се, спитаете, подоходили, що залізо або мідь добре пропускають тепло?* Дещо. 4)—**ро́зуму**. Вырасти и сдѣлаться разумными.

Подочи́тувати, тую, еш, *гл.* Дочитать (во множествѣ). *Я подочитував уже всі твої книги.*

Подочі́сувати, сую, еш, *гл.* Дочесать (многихъ).

Подочі́суватися, суємося, єтеся, *гл.* Дочесаться, окончить причесываться (о многихъ).

Подошо́в, шви, *ж.* Снарядъ для ловли рыбы (плетеный изъ прутьевъ) Вх Пч. II. 24.

Подошу́куватися, куюся, єшся, *гл.* Доискаться (многаго).

По́дра, ри, *ж.* Насѣсть для куръ. Ольгов. у. 2)=**Пі́дра** 1. Вх. Зн. 51.

Подражни́ти, ню́, ниш, *гл.* Подразнить.

Подражня́тися, ня́юся, ешся, *гл.* Дразниться.

Подратува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Подразнить. *А поклонився йому затим, щоб подратувать малярa.* Кв.

Подра́ти, деру́, ре́ш, *гл.*=**Подерти**. *Хоч чорт лапті подрав, та докупи зібрав.* Ном. № 9023.

Подра́тися, деру́ся, ре́шся, *гл.* 1)= **Подертися**. *Пошарпався, увесь подрався, на тім'я начесав аж струп.* Котл. Ен. I. 9. 2) Полѣзть, покарабкаться; потянуться. *Пан Підпольський подрався на дуба.* Стор МПр. 107. *Одно дерево стовбом подралось догори.* Стор. МПр. 65.

Подревні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Одеревенѣть. *Од морозу опудина подревніла.* Лебед. у.

Подриґа́ти, ґа́ю, еш, *гл.* Подергать, поболтать ногами.

Подри́ґувати, ґую, еш, *гл.* Дергать судорожно ногами. Вх. Зн. 51.

Подриґу́с, са, *м.* Въ выраж.: **з подриґу́сом (уклони́тися)**. Сильно разшаркнувшись (поклониться). *Вклонився хлопець та ще з таким подриґусом, аж долівку здер.* Св. Л. 250.

Подри́дзати, дзаю, еш, подри́зати, заю, еш, *гл.*=**Подрипати**. *Подризав (п'ялий) .. до господи.* Грин. II. 333.

Подри́пати, паю, еш, *гл.* Пойти (грубое выраженіе). *Подрипала пішки, не взяв таки на санчата.*

По́дріб, робу, *м.* Потроха. Иногда лишь во мн., ч. **подроби**. Вх. Пч. I. 15. *Вона свинний подріб продає, а сало з цілою кабана держить. На базарі купила подробу.* Лубен. у.

Подрібі́ти, блю́, бив, *гл.*=**Подроби́ти**. *Амель і сказав: возьми ж їх та подріби та й закопай у яму.* Рудч. Ск. I. 34.

Подрібни́ти, бню́, ни́ш, *гл.* Раздробить, раздѣлить на малыя части. *Як і їсти ту рибу, що ти її так подрібнила?*

Подрі́бниця, ці, *ж.* Подробность. *Все роскажіть мені, з чого і як скоїлось ваше лихо, нехай я усю подрібницю втямлю.* МВ. (КС. 1902. V 150).

Подрібніти, нію, еш, *гл.* Сдѣлаться меньше, мельче.

Подрібці, ців, *м. мн.*= **Подріб**. Вх. Пч. I. 15.

Подрізня́тися, ня́юся, ешся, *гл.*— **кому́**. Подражать кому. Вх. Лем. 452.

Подроби́ти, блю́, бив, *гл.*=**Подрібнити**. *Сала куе самий любіший зараз подробила.* Мкр. Н. 16.

Подро́биця, ці, *ж.* 1) Мелочь. *Що там у його купувати: самі сірники та сіль, та така всяка подробиця.* Нѣжин. у. **Подро́бицею**. По мелочамъ; въ розницу. *Коли цуртом не продають, то подробицею* (горілку). 2) Подробность. *Прохаєте оповістити вам усяку пригоду у подробиці.* МВ. III. 51.

Подрочи́ти, чу́, чиш, *гл.*=**Подратувати**.

По́друга, ги, *ж.* Подруга. *Було то*

таких три жінки і такі були подруги, що одна од другої нікуди не піде. Рудч. Ск. І. 165. Ум. **По́дружка, подру́женька, подру́жечка.**

Подругува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Дружить, быть подругами. *Ото моя дочка з його дочкою подругувала.* Лебед. у. *Я з Пріською давно вже не подругую.*

Подру́женька, подру́жечка, ки, *ж.* Ум. отъ **подруга.**

Подру́жжя, жя, *с.* 1) Супружество, бракъ. *Од сього подружжя народився Єремія.* Стор. МП. 63. 2) Мужъ, жена; пара (супружеская). *Стали сини до розуму доходжати, стали собі молоде подружжя мати.* Мет. 345. *Ми, бачите, шукаємо для нашої дівчини подружжя.* Стор. Ум. **Подру́жнячно.** *Не травиця нози спутала, не росиця очі вибила. Спутало мене замужжячко, невірне мое подружжячко.* Нп. (Г. Барв. 417).

Подру́жина, ни, *ж.* Подруга. *Чи бачила, подружино, мою чорнобрівцю?* Мил 70.

Подружи́ти, жу́, жиш, *гл.* Пожениться. *Уже бідна вдова... синів подружила.* КС. 1884. І. 31. *Взяли їх поблагословили та й подружили, та таке весілля справили, що увесь мир скликали.* Рудч. Ск. П. 114.

Подружи́тися, жу́ся, жишся, *гл* Выйти замужъ, жениться. *Ясна зіронька закотилася, ой я, молода, зажурилася, а що од роду да й одбилася, да на чужині подружилася.* Чуб. V. 747.

По́дружка, ки, *ж.* Ум. отъ **подруга.**

Подру́жниця, ці, *ж.* Подруга. *Була в удові дочка Маруся, наша подружниця.* МВ. П. 82. *Ти мені не щира подружниця.* МВ. П. 103.

По-дру́зьки, *нар.* По дружески.

Подрукува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Напечатать (во множествѣ).

Подруцка́ти, каю, еш, *гл.* Раздробить, растереть. Вх. Лем. 452.

По́дря, рі, *ж.* 1) Чердакъ подъ кровлей. Угор. См. **Пі́дря.** 2) Полка. Шух. І. 214, 199.

Подря́пати, паю, еш, *гл.* Поцарапать. *А він у кущах ноги покалічив, тіло подряпане.* Рудч. Ск. П. 160.

Подря́патися, паюся, ешся, *гл.* Попарапаться. *Так він у терен, думав: там хоть подряпається.* Рудч. Ск. І. 54.

Подубі́ти, бі́ємо єте, *гл.* 1) Окоченѣть. *Руки подубіли.* 2) Замерзнуть, умереть, замерзнувъ. *Діти же голі... подубіли на морозі.* Мнж. 112.

Поду́бнути, немо, нете, *гл.*=**Подубі́ти.** КС. 1882. IX. 568.

По́дув, ву, *м.*=**Подмух.** Желех.

Подува́нити, ню, ниш, *гл.* Подѣлить. *Між собою подуванили.*

Подува́нитися, нюся, нишся, *гл.* Подѣлиться.

Подува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **поду́ти, дму́, дме́ш,** *гл.* Дуть, подуть. *Вітре буйний, Акиліоне, подми чарами, крилатий.* К. Дз. 222. *Знав би собі міхом подувати та залізо кувати.* КС. 1882. X. 19.

Поду́вчитися, чуся, чишся, *гл.* Вздуться. *Подувчилися сливки од хробачків.* Вх. Лем. 452.

Поду́га, ги, *ж.* Побѣда. Встрѣчено у Кулиша. *Льону димуючого не потушить, доки не доведе суду до подуги.* Єв. Мт. XII. 20.

Поду́дрювати, рюю, еш, *гл.* Ворчать, брюзжать. Вх. Уг. 260.

Поду́жати. См. **Подужува́ти.**

Поду́жу, *нар.* Сильно. *Він у огні оталювавсь, присмажувавсь, юрів повелику й помаленьку, подужу й полегеньку, поки аж опинився на свіжому містечку.* МВ. Ш. 50.

Поду́жувати, жую, еш, сов. в. **поду́жати, жаю, еш,** *гл.* 1) Осиливать, осилить, одолѣвать, одолѣть. *Він був самий плохий і нікого не подужав.* Рудч. Ск. І. 21. *Насилу десять чоловіка його подужали.* Стор. МПр. 84. 2) Быть въ силахъ, смочь. *Як то ми вдвох подужали вкласти в копи стільки горілки?* Левиц. І. 155. *Багато дуже, дак я не подужав забрать усіх.* Чуб. П. 506.

Поду́жчати, чаю, еш, *гл.* Сдѣлаться сильнѣе, здоровѣе. *От як зачала та конячка зрізати траву, то й трошки подужчала.* Рудч. Ск. П. 16. *Слабим, щоб подужчали, давав пить по маленькому кухмику горілки.* Стор. МПр. 165.

Поду́мання, ня, *с.* Мысли, помышленія. *Знав фліпгку мисель і подумання шатана.* Гн. І. 9.

Поду́мати, маю, еш, *гл.* 1) Подумать; поразмыслить. *Ой вийду я до Дунаю, стану, подумаю; стану, подумаю, що долі не маю.* Чуб. V. 214. *Хиба ти подумала, що я украв?* Рудч. Ск. П. 25. 2) Задумать. *Подумай женитися—то й діток копиця.* Ном. 3)—**на ко́го.** Заподозрить кого. *На Антося ніхто й не подумав.* Св. Л. 183.

Поду́мяний, а, е. Подуманный. *Сонящиці... і подумяні, і помисляні, попадані.* Ком. П. стр. 114.

Поду́нути. **ну, неш**, *гл.* = **Подути**. *Сонце пригріло, вітер подунув.* Рудч. Ск. I. 87.

Подупельник, ка, *м.* 1) Лакомка, баловень. Лохв. у. 2) Ловелась. (К. П. Михальч.).

Подура́ти, рю́, рить, *гл. Лиш най хоть подурить, що мя любить... я повірю.* Федьк. II. 87.

Подурі́ти, рі́ємо, ете, *гл.* Сойти съ ума (о многихъ). *Бодай тії подуріли, що нас розлучили.* Мет. 70.

Подурма́нитися, нюся, нишся, *гл.* Прикинуться дуракомъ. *Два розумних, а третій називався Ясат-дурень,—значить, він був собі лишарь, да вже так подурманивсь.* Рудч. Ск. II. 71.

Подурні́шати, шаю, єш, *гл.* Поглупѣть, сдѣлаться глупѣе. Желех.

Поду́ся, сі, *ж.* Ласк. отъ **подушка**. *Ходи до Марусі на білі подусі.* Чуб. V. 11. *Спатусі на білій подусі* (говорится ребенку, укладывая его спать).

Поду́ти, дму́, дме́ш, *гл.* Подуть. *Живеш як у решеті: відки вітер подме, то повні хати.* Ном. № 10284.

Поду́тися, дмемо́ся, дметеся, *гл.* 1) Надуться, напыжиться (о многихъ). 2) Надуться, разсердиться (о многихъ). *Ой уже ж наші та вороженьки та усі подулися.* Гол. I. 256. 3) Потускнѣть, затуманиться. *Зорі подулися.*

Поду́ха, хи, *ж.* Духота. Желех. Вх. Зн. 51.

Поду́хати, хаю, єш, *гл.* Подуть. *За другим разом ножик топлять у миску, потім ложку веретено і ґребінку. Послі подухають на миску і кажуть:...* Чуб. I. 114.

Подушéньство, ва, *с.* Богослуженіе по умершемъ, панихида. Вх. Лем. 452.

Поду́шечка, ки, *ж.* Ум. отъ **подушка**.

Подушúти, шу́, шиш, 1) Задушить (многихъ). *Ховайтесь, казала мисичка, бо він же прийде та й подушить нас.* Рудч. Ск. I. 24. 2) Надавить. *Возбух подушить і вижене воду з лівера.* Дещо.

Поду́шка, ки, *ж.* 1) Подушка. *Вона взяла та під ту подушку, що він спить, і підкинула змієвого зуба.* Рудч. Ск. I. 129. 2) Коконъ муравья. *Комашки, комашки, ховайте подушки, бо татаре ідуть.* Ном. № 339. Ум. **Поду́шечка**. Грин. III. 273.

Поду́шне, ного, *с.* Подушная подать. *Оттаке здоров'я, а подушне дай.* Ном. № 970. *Бачать люде і Бог з неба, на подушне грошей треба.* Чуб. V. 621.

Поду́шник, ка, *м.* Сборщикъ податей. Г. Барв. 411. *Заробив грошей, то батькові-матері запоможу в їх старощах, а то подушники уже, може, там і вікна повидирали.* Г. Барв. 242.

Подуши́на, ни, *ж.* Подушка, не особенно хорошая подушка. Е3. V. 93.

Подюґа́ти, ґаю, єш, *гл.* Поковырять, потыкать. *Бог узяв і створив Адама з глини і весь там до чорноє пригор. Ам він* (чортъ), *пек му, прибіг, увидів і подюґав пальцьом. І днесь через тото на чоловіці вісна.* Гн. I. 6.

Пода́ка, ки, *ж.* Благодарность. Ном. № 4611.

Пода́кування, ня, *с.* Благодареніе.

Пода́кувати, кую, єш, *гл.* Поблагодарить. АД. I. 14. *От вовк виліз, поїв, подякував і побіг.* Рудч. Ск. I. 177. *Подякую йому за хліб, за сіль.* МВ. I. 139.

Пода́чний, а, е. Благодарственный. *Не вміє бідака вимовити подячного слова, бо змалечку кому й за що приходилось йому дякувати.* Г. Барв. 28. *Заробила Маруся пирогн, хоч не пшеничні, да яшні— свому родові подячні.* Мет. 233.

Поэ́зійка, ки, *ж.* Ум. отъ **поэзія 2.**

Поэзія, зії, *ж.* 1) Поэзія. (Квітка) *постерігі і переняв поезію щоденної сільської мови, як Шевченко поезію народної пісні.* К. (Хата Х.). *Народня поезія.* К. (Хата Х.). 2) Стихотвореніе. Въ этомъ значеніи имѣетъ *мн. ч.: Поезії Ю. Г. Федьковича* (Колом. 1867). Въ этомъ значеніи ум. **поэ́зійка**. Желех. Иногда и въ *ед. ч.* въ знач. стихотворенія, поэтическія произведенія. *Оненная поезія Шевченка.* К. Оп. 119. *Упала мені в руки поезія якогось пана Щоголева. Зрадів я, її прочитавши... Не багато тих пісень, да чистий же мед, а не пера словесна.* К. Хата 2.

Поэ́ма, ми, *ж.* Поэма. Шевч. 214. Ум. **Поэ́мка**. Желех.

Поэ́т, та, *м.* Поэтъ. *Чою стоїть Шевченко яко поет народній.* К. Оп. 115.

Поэтизува́ння, ня, *с.* Опоэтизированіе. Желех.

Поэтизува́ти, зу́ю, єш, *гл.* Опоэтизировать. Левиц. Пов. 316.

Поэти́чний, а, е, поэти́чній, я, е. Поэтическій. *Слухало все, що жило, їх нових поетичних творів.* К. (Хата, XV). *Поетичні сльози над Марусиною гарною і смутною долею.* К. (Хата XVIII). *Поетична мова.* К. (Хата, XX). *Талант поетичній.* К. (О. 1862. III. 53. *Брали поетичні*

фарби... з тою, що бачим перед собою. Левиц. Світогл. 11.

Поети́чність, ности, *ж.* Поэтическія свойства, поэтическое. К. XII. 23. Левиц. Пов. 268.

Пое́тів, това, ве. Принадлежащій поэту. *Душа поетова святая.* Шевч. 561.

Пое́тка, ки, *ж.* Поэтесса. Желех.

Поеди́ні, *нар.* Наединѣ. *Що ж він заходивсь коритн нас при всіх: лучче б він казав нам поедині, ніж стрмнти так.* Павлогр. у.

Поеди́нок, нка, *м.* 1) Хозяинъ, имѣющій только одну пару воловъ. КС. 1901. III. 143. 2) *род. пад.:* **поеди́нку.** Поединокъ. *Запорожці, скоро було заспорять, зараз на поедінок на пістолети.* ЗОЮР. I. 302. *Поганський царь летит вже кількапйлять миль до мене на поединок.* Драг. 316.

Поеди́нцем, *нар.* Поодиночкѣ.

Поедна́ння, ня, *с.* 1) Примиреніе. 2) Договоръ, соглашеніе. *Повернувсь додому і почав підводити своїх двох грошовитих знакомих* (на гуртові гроші торгувати.)... *Порадились сябри проміж себе і згодились на таке поєднання.* Чуб. II. 664.

Поедна́ти, на́ю, ешь, *гл.* 1) Соединить. *В неволі, в самоті немає, нема з ким серця поєднать.* Шевч. 584. 2) Примирить. *Поєднав з недолею і з людьми.* Шевч. 338. 3) Договорить, нанять. *Так він то позвав Кузьму Трохимовича та й поєднав йому, щоб списав йому салдата.* Кв.

Поедна́тися, на́юся, ешся, *гл.* 1) Подружиться, сойтись, соединиться. *Зібрамся: старий, малий, убогий, багатий, поєднаємось,—дождаємо великого свята.* Шевч. 150. 2) Условиться, договориться. Шевч. 104.

Поезуї́тити, ічу, тиш, *гл.* Сдѣлать подобнымъ іезуиту. *Поезуїчене шляхетство.* К. ЦН. 240.

Пожада́ння, ня, *с.* Пожеланіе, желаніе.

Пожада́ний, а, е. Желанный.

Пожада́ти, да́ю, ешь, *гл.* Сильно пожелать.

Пожада́тися, ється, *гл. безл.* Пожелаться. *Ходив* (чумакувати), *коли йому пожадається, не поспішаючись.* МВ. II. 75.

Пожа́дливий, а, е. Завистливый, жадный.

Пожа́дливість, вости, *ж.* Вожделѣніе, похоть, жадность. Левч. 38.

Пожакува́ти, кую́, еш, *гл.* Разорить, разграбить, расхитить. *Не може ніхто худоби сильного пожакувати.* Св. Мр. III. 27. *Пожакувати всі крамні комори.* К. ПС. 102.

Пожали́ти, лю́, лйш, *гл.* Пожалить, изжалить. *Як би на кропиву не мороз, вона б всіх людей пожалила.* Ном. № 3825.

Пожа́лити, лю, лиш, *гл.* Пожалѣть. *Пожаль мене, милий Боже, що я молоденька.* Чуб. V. 831.

Пожа́литися, люся, лишся, *гл.* 1) Сжалиться надъ кѣмъ; пожалѣть кого. *Ой пожалься, милий Боже, дівчиноньки молодої.* Мет. 260. 2) Пожалѣть чего. *Пожалься, Боже, собаці білого хліба.* Ном. № 10780.

Пожалі́ти, лі́ю, еш, *гл.* Пожалѣть. *Він пожалів мене вбить, да й одвіз в міс.* Рудч. Ск. I. 25.

Пожалкува́ти, кую́, еш, *гл.* Пожалѣть. *Коли б то він схаменувся та покинув так робити... та пожалкував би моїх сліз-очок.* Кв.

Пожалкува́тися, кую́ся, ешся, *гл.* Пожаловаться. *Панночка пожалкувалась на тебе старий.* МВ. (О. 1862. III. 43).

Пожа́лувати, лую, еш, *гл.* 1) Приласкать, привѣтливо обойтись. *Побить, то й аби хто знайдеться, от инше діло пожалувать.* Ном. № 4072. *Вона ж мене пожалує, як свою дитину.* Чуб. V. 455. *Пожалуй же, Марусенько, молодицю, вклонися, і пошануй.* МВ. I. 17. 2) Пожалѣть. *Мале пожалуєш, великє втеряєш.* Чуб. I. 293. *Нічого не пожалую, усе віддам, що в мене є.* Шевч. 301. *Як припало до мішенька,—купі, мамо, женишенька! Не пожалуй копи грошей, щоб чорнявий та хороший.* Нп.

Пожа́р, ру́, *м.* Пожаръ. *Викресали вогню із ружини да й пустили пожар по домині.* Чуб. V. 850. **На пожа́р спуска́ти.** Сжигать. *А галеру на пожар спускали.* АД. I. 219. Въ пѣсняхъ иногда въ значеніи выжженнаго мѣста: *Біжить - підбігає, чорний пожар під білі ноги підгортає.* АД. I. 114. **Ум. Пожа́рець, пожа́речок.** *А взяв же його* (бранця) *по пужарові,—чорний пужарець ніженьки коле.* АД. I. 24. *Да повів же його да пожаречком.* АД. I. 26.

Пожари́на, ни, *ж.* Пожарище. *Ой так на чужині, як на пожарині ніхто не приголубе а в лихій годині.* Чуб. V. 323.

Пожари́ще, ща, *с.*=**Пожарина.** *Полилися ріки крові, пожар поїасили, а німчики пожарище й сиріт подїлили.* Шевч. 237.

Пожа́рка, ки, *ж.* Пожарная машина. Лохв. у.

Пожа́рний, а, е. Пожарный. *Так само, як смоки, роблять пожарні труби.* Ком. II. 75.

Пожарня, ні, *ж.* Домъ, гдѣ помѣщается пожарная команда. Лебед. у.

Пожартува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Пошутить. *До всякого приятна й ласкава, і заговорить, і засміється, і пожартує.* МВ. I. 33. *Ой ти, мужичє - невірниченьку, да не вірши моєму білому миченьку, що не вільно стати, пожартувати, молодою жовніра поцілувати.* Нп. *З панянками пожартуєм.* Шевч. 158.

Пожа́ти. См. **Пожинати.**

Пожаха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Попугать.

Пожаха́чка, ки, *ж.* Трусиха. *Тільки часом Галя пожахнеться й пошептом питає: що ж як каза прийде?—Не прийде,— одказують їй усі. — А як вовк присуне? шепче знов Галя. — О пожахачко!* МВ. III. 68.

Пожахну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Испугаться. *Часом Галя пожахнеться.* МВ. III. 68.

Пожбу́рити, рю, рив, *гл.*=**Пошпурити.** Желех.

Пожва́кати, каю, еш, *гл.* Пожевать.

Пожда́ти, ждý, ждéш, *гл.* Обождать, подождать. *Пожди, небого! ще козак за мною їде.* Г. Барв. 380. *А пожди но!* НВолын. у. *Чи зараз, чи пожди ще пойдеш?* НВолын. у.

Пожева́ріти, рію, еш, *гл.* Потлѣть нѣкоторое время (о горящихъ угляхъ).

Поже́га, ги, *ж.*=**Пожежа.** Щог. В. 32. *Левка на пожежі не було.* О. 1862. VIII. 10.

Пожи́д, ждý, *м.* Процентъ. Угор.

Пожéжа, жі, *ж.* Пожаръ. *Як пчоли снятся, то буде пожежа.* Чуб. I. 90. *Уже хати братів жуторянців в пожежі палали.* Мет. 436.

Пожéжний, а, е. 1) Пожарный. 2) Страховой. *Тут би саме їхать по нову хату, по дерево на клуню та ставить, поки ще на годині, дак коли ж нема й чутки за тії пожежні гроші.* Васильк. у. 3) **Пожéжна сорáда** Пожарная команда. *По великих городах до там є пожежна справа.* Васильк. у.

Пожемчужи́ти, жу́, жи́ш, *гл.* Покрыть жемчугомъ. *Голубонько мій, коли б же ти жив, я б твої крила позолотила, я б твої пір'я пожемчужила.* Чуб. V. 346.

Пожени́ти, ню́, ниш, *гл.* Поженить. *Старий поженив усіх синів.* Грин. II. 343. *От царівні він так уподобався, що й оженили їх.* Рудч. Ск. II. 13.

Пожени́тися, нюся, теся, *гл.* Жениться (о многихъ); вступить въ бракъ. *Ну, тепер ми всі поженилися,— як би нам шуряка оженить.* Руд. Ск. I. 86. *От поженились вони собі* (дівка й парубокъ). Чуб. II. 546.

Поженіха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Похвастать. Чуб. V. 109. *Подивись, оглянься, який же я вдався! Хиба даси пів-таліра, щоб поженихався.* Нп.

Пожéрач, ча, *м.* Обжора.

Пожерéбитися, бимося, теся, *гл.* Ожеребиться (о многихъ).

Пожéрти. См. **Пожирати.**

Пожи́ва, ви, *ж.* 1) Пища. *Хиба се ти давш поживу леву і левенят годуєш у пустині?* К. Іов. 87. 2) Пожива. *Літ з десять був у нас суддею Глива... Да, знався, захотів на лакомий кусок, в Полтаву переїхав: там, кажуть, є пожива.* Греб. 385.

Пожива́ння, ня, *с.* 1) Житье. *Нехай мав в чужій землі добре поживання.* Котл. МЧ. 426. *Дуже бідно живуть. Я далекий їх родич і знаю їх бідне поживання.* Котл. НП. 389. 2) Потребленіе. *На, кажу, братіку мій! нехай тобі на добре поживання будуть* (гроші). МВ. I. 31.

Пожива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **пожи́ти, живу́, вéш,** *гл.* 1) Жить, поживать, пожить. *Та буду без отця й без матері поживати.* Чуб. V. 646. *Я ще хочу на світі пожити.* Мет. 95. 2) Ѣсть, съѣсть. *Стали ми хліба-соли поживати.* АД. I. 181. *Дай, Боже, пожити з жінкою і з дітками на тарілочці.* Мнж. 80. 3) Треблять, потребить, пользоваться, воспользоваться. *Скупий складає, а щедрий поживає.* Ном. № 4669. *Поживе добро чесі* Шевч. *Крище... чесно заробляти й пожи ти.* Мир. ХРВ. 349. *Узяв мов власне та й не віддає,—Бог із ним—хай собі пожива.* Новомоск. у. *Як умру, дак худобу поживе чорт знає хто.* Борз. у. 4) **Пожи́ти сме́рти.** Умереть. *Таки ж бо я Рузю люблю, хоч смерти поживо.* Чуб. V. 143. *З йою рук пожила смерти.* Св. Л. 323.

Пожи́вітися. См. **Поживлятися.**

Поживлі́ння, ня, *с.* Пища. *Узяти якогось покарму, поживлїння.* Гн. I. 88.

Поживля́ти, ля́ю, еш, гл. Питать. *Молитвами душу поживляти.* К. Гр. Кв. 11.

Поживля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **поживи́тися, влю́ся, вишся,** *гл.* Поживляться, поживиться; пропитываться, про-

питаться. *Поживився, як собака мухою.* Ном. № 4763. *Бджола шукає, де б їй поживитися.* Радомысл. у.

Пожи́вність, ности, *ж.* Пропитаніе, кормъ. *Оса не має тепер поживности.* Радом. у.

Пожи́вок, вку, *м.* = **Поживність.** *Щось мало поживку з сієї мухи.* Левиц. I. 147.

Пожи́дитися, джуся, дишся, *гл.*=**Пожидовіти.**

Пожидовіти, вію, єш, *гл.* Ожидовиться, усвоить себѣ еврейскія замашки и пр. К. (Желех.).

Пожилéць, льця́, *м.* Жилецъ, постоялецъ. Мнж. 189. *Оттакий пожилець наш! шість місяців прожив та й копійки не дав.* Харьк. г.

Пожилі́ця, ці, пожилі́чка, ки, *ж.* Жилица, квартирантка. Мнж. 189.

Пожина́ти, на́ю, єш, сов. в. **пожа́ти, жну́, жне́ш**, *гл.* Пожинать, пожать. *Хто сіяв зло, той пожинав скорботу.* К. Іов. 10. *Взяли мене да й пожали, у снопики йов'язали.* Чуб. V. 538.

Пожина́тоньки, *гл.* Ум. отъ **пожинати.** *Широке поле, жито густе... Чим же тое пожинатойки?* Чуб. V. 385.

Пожира́ти, ра́ю, єш, сов. в. **поже́рти, жеру́, жере́ш**, *гл.* Пожирать, пожрать. *Налетіло пташтво небесне і пожерло його.* Ев. Мр. IV. 4. **Жерцéм пожира́тк.** *Тайно ґонять, явно б'ють, підкладають сіті, ненавидять, ґонять, б'ють, жерцем пожирають.* Чуб. V. 448. Также: поглощать, поглотить. *Щоб тебе сира земля пожерла.* Ном. № 3792. *Друге (судно) дунайське ґірло пожерло.* АД. I. 188. *Аже тепер правда, правда вже померла, а щира неправда увесь світ пожерла.* О. 1861. X. 95.—**ном, очи́на.** Смотрѣть во всѣ глаза, не сводить глазъ съ кого. *Вона вже й оком своїм нас пожерла.* МВ. (О. 1862. III. 59). *Вона їх очима так і пожерла обох.* Г. Барв. 152.

Пожире́ння, ня, *с.* Пожираньe, пожраньe. Грин. II. 350. *Переказує якийсь змій цареві, щоб він або три вози золота дав, або старшу дочку на пожиреннЯ.* Грин. I. 152.

Пожирува́ти, ру́ю, єш, *гл.* Побаловаться, пошалѣть.

Пожи́ти. См. **Поживати.**

Пожиткува́ння, ня, *с.* Пользованіе.

Пожиткува́ти, ку́ю, єш, *гл.* Пользоваться.

Пожи́тно, *нар.* Выгодно, доходно.

Пожи́ток, тку, 1) Пропитаніе. *Дасть Бог день—дасть і пожиток.* Ном. № 79. 2) Житье, достатки. *За цього пана у нас стали ноґаї пожитки.* Харьк. у. 3) Имущество. *Ой беріте ж воли й мажі і ввесь мій пожиток.* К. Дось. 88. 4) Прибыль, польза, выгода. *Чимало чого учені вичадали на пожиток усім людям.* Ком. II. 91.

Пожито́чний, а, е. Полезный. *Замуїжний хліб добрий, да не пожиточний.* Чуб. II. 121.

Пожито́чно, *нар.* Полезно.

Пожитт́я, тя́, *с.* Прожитье, прожитокъ. *Стовало на пожиття його.* Мир. ХРВ. 359. *Пиття—пожиття.* Ном. № 11668.

Пожича́ти, ча́ю, єш, *гл.*=**Позичати.** *Поки я була в свою отця, у своєї матусеньки,—не пожичала лусточки хліба, ні ложечки солі; а тепер пожичу і оддати мушу, ізвічавшись із сим товаришем, пропадати мушу.* Чуб. V. 124.

Пожлу́тати, таю, єш, *гл.* Выпить (во множествѣ).

Пожмáкати, каю, єш, *гл.* Скомкать (во множествѣ).

Пожо́вклий, а, е. Пожелтѣвшій. *І листя пожовкле вітри рознесли.* Шевч. 121.

Пожо́вкнути, кну, неш, *гл.* Пожелтѣть. *Пожовкла, не цвітеши.* Гліб. *Пожовкло матері у вічу.* Мир. ХРВ. 17.

Пожовти́ти, вчу́, ти́ш, *гл.* Пожелтить.

Пожовті́ти, тію, єш, *гл.*=**Пожовкнути.**

Пожовтя́вий, а, е. Желтоватый. Вх. Лем. 452.

Пожóга, ги, *ж.*=**Пожега**=**пожежа.** *Племена, що одчахнулись під час татарської пожоги.* Стор. МІр. 93. *Після шведської пожоги... був військовим осаулом оцей самий Дорош.* Стор. II. 55.

Пожолóбитися, блюся, бишся, *гл.* Покоробиться.

Пожува́ти, жую́, єш, *гл.* Пожевать, изжевать.

Пожури́ти, рю́, рить, *гл.* Опечалить (многихъ). *Росказала про своє горе та й пожурила тим нас усіх.* Полт.

Пожури́тися, рю́ся, рився, *гл.* 1) Погрустить. *Заспіває та й зкадає, що він сиротина, пожурився, посумує, сидячи під тином.* Шевч. 7. *Треба б було похмелитися, по худобі пожуритися.* Чуб. V. 1012 2) Опечалиться (о многихъ). *Пожурилися всі,—такі сумні сидять.* Харьк. *Пожурилась наша чумаченьки.* Рудч. Чп. 91.

Поз, *нар.* 1)=**Повз**. *Один москаль наглядів якось гарну молодичку та все біга поз двір, все біга, щоб як небудь зачепить її.* Рудч. Ск. II. 164. 2) Возлѣ. МУЕ. I. 124. *Поз молоду з лівого боку сідає старша дружка.* МУЕ. I. 124. (Полт. г.).

Поза́, *пред.* За. *Поза гаєм, гаєм, гаєм зелененьким там дівчина брала льон дрібненький.* Чуб. V. 447. *Скрізь і перед нами і поза нами бреніють жіночі чітки, головічі шапки, дівочі квітчані волошками голови.* Г. Барв. 148. **Поза́ очі**. За глаза. *Се не поза очі люде кажуть, а в вічі.* Г. Барв. 426.

Позабо́йкуватися, куємося, єтеся, *гл.*=**Позабовтуватися**. *Спасибі тому цареві, що цей міст вистроїв: як ми довгополії люде, та б ми позабойкувалися тут.* Чуб. II. 256.

Позабива́ти, ва́ю, ешь, *гл.* 1) Убить (многихъ). *Се ті самі харцизи, що пана Щуку і патера позабивали.* Стор. МПр. 123. *На той світ позабивали* (різками) *сердешних.* Мир. ХРВ. 267. 2) Вбить, забить (во множествѣ). *Позабивай тут скрізь коляки.*

Позабіга́ти, га́ємо, єте, *гл.* Забѣжать (о многихъ). *Кинувши рідний край, позабігали у Московщину.* Стор. МІр. 92.

Позабіра́ти, ра́ю, ешь, *гл.* Забрать (многое). *Усе позабрала, а синій каміньсь, що батько звелів купити, я й не взяла в Василя.* Кв. *В слободі позабірають усе.* ЗОЮР. I. 110.

Позабо́втувати, тую, ешь, *гл.* Забрызгать края платья грязью, замочить края платья. *Бач, як позаботтували спідниці.*

Позабовтува́тися, туємося, етеся, *гл.* *Позаботтувалися, по росі ходивши.*

Позаборо́нювати, нюю, ешь, *гл.* Запретить (во множествѣ).

Позабри́з(ь)кувати, кую, ешь, *гл.* Забрызгать (многое). *Жупани позабризькували в грязь у байраці.* К. ЧР. 93.

Позабріхува́тися, хуємося, етеся, *гл.* Завраться (о многихъ). *Позабріхувалисъ уже ви так, що далі нікуди.*

Позабро́джувати, джую, ешь, *гл.*=**Позаботтувати**.

Позабру́джувати, джую, ешь, *гл.* Загрязнить (многое).

Позабува́ти, ва́ю, ешь, *гл.* Забыть (многое). *Позабувала усе те, що думала звечора і вночі.* Кв.

Позабува́тися, ва́ємося, етеся, *гл.* 1) Забыть (о многихъ). *Солов'ї співать позабувались.* Мил. 93. *А ми всі позабувалися, що нам ще й на хутір заходити, та й проминули його.* Харьк. у. 2) *Безл.* Быть забытымъ (о многомъ). *Усе вже позабувалося.*

Позабуду́вувати, вую, ешь, *гл.* Застроить (во множествѣ). *Обидва двори позабудовував.*

Позава́блювати, люю, ешь, *гл.* Замануть (многихъ).

Позава́лювати, люю, ешь, *гл.* Обрушить (во множествѣ).

Позава́лювати, люємося, ється, *гл.* Обрушиться (во множествѣ).

Позава́рювати, рюю, ешь, *гл.* Заварить (многое).

Позавгорі́дно, *нар.* 1)—**іть**. Идти за огородами, а не улицей, идти окольнымъ путемъ. 2)—**назáти**. Говорить не прямо. *Ви ніколи мені щиро не кажете, а завжди манівцями, позавгорідно.* Нѣжин. у.

Позавдава́ти, даю́, ешь, *гл.* То-же, что и **завда́ти**, но о многихъ или о многомъ: *Я вас у Сібір позавдаю.* Г. Барв. 311.

Позавверта́ти, та́ю, ешь, *гл.* Воротить (многихъ). *Як їх турки-яниченьки із-за моїми напали... коні з добиччу назад у город у Туреччину позавертали.* ЗОЮР. I. 42.

Позавверта́тися, та́ємося, ється, *гл.* Воротиться (о многихъ). *Дойхали до річки, аж уже й місток вода знесла, ніяк переїхати, так ми й позавертались додому.* Харьк. г.

Позаве́ршувати, шую, ешь, *гл.* Закончить крыши, кругомъ стоговъ и пр.

Позавива́ти, ва́ю, ешь, *гл.* 1) Обмотать, обвить (многихъ, многое). *Пусти ж мене, мати, в той сад погуляти, свого миленького кости позбірати, на тихім Дунаю переполоскати, в шовкову хустину позавивати.* Чуб. V. 245. 2) Завить. *Я б свої кучері та позавивала.* Чуб. V. 100. *Місяць дощовий буде, бо як народився, то ріжки униз спустив; а як такий, що так і позавиває ріжки вгору, то не буде дощу.* Грин. I. 12.

Позави́діти, джу, диш, *гл.*=**Позавидувати**. Желех.

Позавида́вати, дую, ешь, *гл.* Позавидовать. *Всі вибіжать проти тебе, щоб хоть подивитись на тебе та позавидувати на твою красу.* Кв.

Позависа́ти, са́ю, ешь, *гл.* Быть завѣшеннымъ многимъ. *Досі тая доріженька терном заросла, терном заросла, пилом*

припала, червоною та каминою позависала. Чуб. V. 753.

Позави́стувати, тую, еш, *гл.* — **на що** = **Позавидувати.** *Позавистував на пшениченьку.* Гол. II. 86.

Позаві́рчувати, чую, еш, *гл.* Обмотать замотать (во множествѣ). *Жінки позавірчувані хустками чи намітками.* Левиц. I. 330.

Позаві́чний, а, е. Заглазный, заочный. Ном. № 10497.

Позаві́чно, *нар.* Заглазно, заочно. *Я не була при тому, як се дiялось. Це становий записав позавічно.*

Позавмірáти, рáємо, ете, *гл.* Замереть (о многихъ). *Не можна мішати яйця під квочкою, бо курчата в них позамірають.* Ез V. 254.

Позавóдити, джу, диш, *гл.* 1) Завести (многихъ). *Сини позаводять коней у ліс.* Драг. 147. 2) Завести, устроить (во множествѣ). *Позаводив... роскіш.* Левиц. I. 222. *В декотрих селах попи і пани позаводили школи.* О. 1862. II. 52.

Позавóдитися, димося, дитеся, *гл.* Завестись (во множествѣ). *У нас в обох хатах цвіркуни позаводилися.*

Позавóзити, вóжу, виш, *гл.* 1) Завезти (многое). *Як станем їхати в город, то й почнуть баби: завези моїй дочці сорочку! завези моєму синові чоботи! та як почнеш завозити та й пропавися, поки всім позавозиш.* Харьк. 2) Уѣхать, не возвративъ занятаго. *Позичив кому грошей, чи й так чого попросе, а тоді й пойде і не віддасть. Отак чимало вже нашого позавозили.* Харьк. у.

Позавойóвувати, вую, еш, *гл.* Завоевать (во множествѣ). *Позавойовував собі і городів і земель.* ЗОЮР. I. 115.

Позаворóжувати, жую, еш, *гл.* Заворожить (многихъ).

Позáвтрьому, *нар.* Послѣзавтра.

Позáвуш, *нар.* За ухомъ. *Як талапне йому позавуш.* Гн. I. 164. *Сховав ту плямку та так і пустив в Орисю та й попав їй позавуш.* Св. Л. 313.

Позавчóра, *нар.* Третьяго дня. *Ні! лучче я зав'яжуся хустков попросту, як позавчора.* Левиц. I. 196.

Позавчорáшній, я, е. Третьягодняшній.

Позав'я́зувати, вую, еш, *гл.* Завязать (во множествѣ). *Назад руки* (новобранцам) *позав'язували.* Чуб. V. 995.

Позав'я́зуватися, уємося, уєтеся, *гл.* Повязаться (о многихъ). *Усі дівчата наші новими хустками позав'язувались.*

Позагáдувати, дую, еш, *гл.* 1) Загадать (во множествѣ). 2) Приказать (многимъ).

Позагальмóвувати, вую, еш, *гл.* Затормозить (во множествѣ).

Позаганя́ти, ня́ю, еш, *гл.* Загнать (многихъ). *Вона б нашу худобоньку та позаганяла.* Чуб. V. 726.

Позагáрбувати, бую, еш, *гл.* Загребастать (многое).

Позагартóвувати, вую, еш, *гл.* Закалить (во множествѣ).

Позагáчувати, чую, еш, *гл.* Запрудить (многое), сдѣлать плотины.

Позагáшувати, шую, еш, *гл.* Погасить, потушить (во множествѣ).

Позагúджувати, джую, еш, *гл.* Запакостить (во множествѣ).

Позагáлювати, люю, еш, *гл.* Забросить мячи, ударяя палкою.

Позагинáти, нáю, еш, *гл.* Загнуть (во множествѣ).

Позагівля́ти, ля́ємо, ете, *гл.* Заговѣться (о многихъ).

Позагівля́тися, ля́ємося, ється, *гл.* = **Позагівля́ти.**

Позагладжувати, джую, еш, *гл.* 1) Загладить (во множествѣ). 2) Уничтожить (во множествѣ). *Йому карі очі позалажували.* АД. I. 81.

Позаглу́шувати, шую, еш, *гл.* Заглушить (во множествѣ).

Позагну́здувати, дую, еш, *гл.* Зануздать (многихъ).

Позаго́лювати, люю, еш, *гл.* Обнажить, поднявъ платье (о многихъ).

Позаго́люватися, люємося, ється, *гл.* Обнажиться, поднявъ платье (о многихъ).

Позагнúти, ню, ниш, *гл.* Загнать (многихъ). *Возили з возів, а вози позагнили у далекі лъохи.* Рудч. Ск. II. 146.

Позагоро́джувати, джую, еш, *гл.* Загородить (многое).

Позагортáти, тáю, еш, *гл.* Завернуть (во множествѣ). *Взяла діти, позагортала.* Драг. 411.

Позагóстрювати, рюю, еш, *гл.* Заострить (во множествѣ).

Позагóювати, гóюю, еш, *гл.* Заживить, зáлѣчить (раны).

Позагóюватися, гóюємося, ється, *гл.* Зажить (о ранахъ).

Позагризáти, зáю, еш, *гл.* Загрызть (многихъ). *Ваші собаки вже скоро позагризають наших.* Богодух. у.

Позагрібáти, бáю, еш, *гл.* Загресть (во множествѣ).

Позагромáджувати, джую, еш, *гл.*= **Позагрібати.**

Позагрузáти, зáємо, ете, *гл.* Завязнуть, увязнуть (о многихъ). *Корови біля річки позагрузали.* Харьк. у.

Позагýблювати, люю, еш, *гл.* Потерять (во множествѣ).

Позагусáти, сáємо, ете, *гл.* Сгуститься (о многомъ).

Позáд, *нар.* Позади. *Лише позад завзятий Гамалія.* Шевч. 61.

Позáддя, дя, *с.*=**Позадь.**

Позадинáти, нáю, еш, *гл.* Вставить дно (во многомъ). *Бондарь позадинав барильця.* Волч. у.

Позадирáти, рáю, еш, *гл.* Задрать, поднять вверхъ (во множ.). *Позадирали ноги.*

Позадівáти, вáю, еш, *гл.* Дѣть (во множ.). *Ой чому ж ти, легінику, та й не співаєш? Де ти свої співаночки та й позадівав?* Шух. I. 201.

Позáдниця, ці, *ж.* Задняя половина запаски. Аф. 428. См. **Задниця.**

Позадовольнáти, нáю, еш, *гл.* Удовлетворить (многихъ).

Позадріпувáти, пую, еш, *гл.*=**Позабовтувати.** *І де вы ходили, що так спідниці позадріпували?* Богодух. у.

Позадріпувáтися, пуємося, етеся, *гл.*=**Позабовтувати.** *Бачите, як позадріпувалися? Усісіньку дорогу дощ мочив.* Богодух. у.

Позáду, *нар.* Сзади, позади. *Позаду зостáвайся.*

Позадýблювати, люю, еш, *гл.* Обнажить, поднявъ вверхъ платье (во множествѣ).

Позадувáти, вáю, еш, *гл.* Завѣять, замести (во множествѣ). *Позадувало снігом.* Вх. Лем. 452.

Позадýмувати, мую, еш, *гл.* Задумать (во множествѣ).

Позадýмуватися, муємося, етеся, *гл.* Задуматься (о многихъ).

Позадýрювати, рюю, еш, *гл.* Забить голову, одурить (многихъ).

Позадýшувати, шую, еш, *гл.* Задушить (многихъ).

Позáдь, ді, *ж.*=**Послід 1.** Вх. Зн. 51.

Позажигáтися, гáємося, етеся, *гл.* То-же, что и **зажигáтися,** но о многихъ. *Ячмені позажигалися.* Мил. 93.

Позажинáти, нáємо, ете, *гл.* Начать жать (о многихъ).

Позажýрювати, рюю, еш, *гл.* Опечалить (многихъ).

Позажýрюватися, рюємося, етеся, *гл.* Опечалиться (о многихъ). *Дівчата позажурювались.* Г. Барв. 111.

Позáздрити, дрю, рить, *гл.* Позавидовать.

Позазивáти, вáю, еш, *гл.* Позвать (многихъ).

Позаймáти, вáю, еш, *гл.* Занять (во множествѣ, о многихъ).

Позазімóвувати, вуємо, ете, *гл.* Зазимовать (о многихъ).

Позазнавáти, знаємо, ете, *гл.* Испытать, извѣдать (о многихъ).

Позазнавáтися, знаємося, етеся, *гл.* Познакомиться (со многими, о многихъ).

Позазнічний, а, е=**Позавчорашній.** Вх. Зн. 65.

Позазнóчі, *нар.*=**Позавчора.** Вх. Зн. 65.

Позаїдáти, дáю, еш, *гл.* 1) Заѣсть (во множествѣ). 2) Поѣсть (во множествѣ). *Москалики-соколики, позаїдали ви наші волики.* Ном. № 801. 3) Заѣсть, погубить (многихъ).

Позаїзджáти, джáємо, ете, *гл.* Заѣздить (многихъ). *А вже мої коні, коні вороні позаїзджали.* Чуб. V. 1025.

Позаїржáвлювати, люємо, ете, *гл.* Заржавѣть (во множествѣ).

Позаймáти, мáю, еш, *гл.* 1) Занять; покрыть (во множествѣ). *Позаймали гостаті хто на своїй ниві, а хто й на чужому полі за копу.* Г. Барв. 147. *Річко же моя бистрая, позаймала всі луги.* Чуб. V. 321. 2) Загнать скотъ (во множествѣ). *Усі воли позаймали, кривого лишили.* Рудч. Чп. 95.

Позайолóжувати, жую, еш, *гл.* Засалить (во множествѣ). *Позайоложуємо було собі і носи, і руки.* Сим. 232.

Позаказкáти, кáю, еш, *гл.* Покадить. *Світлоньки повитай і в покоях позаказкай.* АД. I. 297.

Позакамамýчувати, чую, еш, *гл.* Замутить (во множествѣ).

Позакандзюблювати, люю, еш, *гл.* Загнуть крючкомъ (во множествѣ).

Позакандзюблюватися, люємося, етеся, *гл.* Загнуться крючкомъ (о многихъ).

Позакáпувати, пую, еш, *гл.* Закапать что (во множествѣ).

Позакарлючувати, чую, еш, *гл.* Загнуть (во множествѣ).

Позакарлю́чуватися, чуємося, єтеся, *г.з.* Загнуться (во множествѣ).

Позака́чувати, чую, еш, *г.з.* Засучить (во множествѣ). *Позакачувати рукава в сорочці.* Кв.

Позаквіча́вати, чую, еш, *г.з.* Убрать цвѣтами (во множествѣ). *Коси позаплітувані і жовтими гвоздиками та барвінком позаквічувані.* Кв.

Позаквіча́тися, чуємося, єтеся, *г.з.* Украситься цвѣтами (о многихъ).

Позакида́ти, да́ю, еш, *г.з.* Забросить, закинуть (во множествѣ). *В мене є багато чобіт, що я позакидав нагору.* Рудч. Ск. I. 213. *Перснї позакидали в воду.* К. XII. 27. *Позакидали головы, насилу на їх держались шапки.* Левиц. I. 15.

Позакипа́ти, пі́ємо, ете, *г.з.* Закипѣть (о многомъ). *Уже всї чавуни позакипали.* Харьк.

Позакладда́ти, да́ю, еш, *г.з.* 1) Заложить (во множествѣ). *Положав в близькому довгому каптані, позакладавши назад руки.* Левиц. I. 103. 2) **Позакладда́ло.** Заложило уши. **Їм позакладда́ло.** Они оглохли. Гліб.

Позакле́ювати, кле́юю, еш, *г.з.* Заклеить (во множествѣ). *Вікна великі, та заляпані і позаклеювані папером.* Г. Барв. 31.

Позаклика́ти, ка́ю, еш, *г.з.* Зазвать; позвать (многихъ).

Позаклина́ти, на́ю, еш, *г.з.* Заклясть (во множествѣ). (Скарби) *покляли і позаклинали.* Драг. 78.

Позаклю́бувати, вую, еш, *г.з.* Заклевать (многихъ).

Позаклика́ти, ка́ємо, ете, *г.з.* Оцѣпенѣть отъ холода (о многихъ).

Позако́вувати, вую, еш, *г.з.* Заковать (многихъ). *Білі ніжки позаковували.* Чуб. V. 995.

Позаколи́сувати, сую, еш, *г.з.* Закачать (многихъ).

Позаколи́хувати, хую, еш, *г.з.*=**Позаколисувати.**

Позако́лювати, люю, еш, *г.з.* Заколоть (многихъ).

Позакопи́лювати, люємо, ете, *г.з.*— **гу́би.** То-же, что и **закопилити гу́би,** но о многихъ.

Позако́пувати, пую, еш, *г.з.* Закопать (многое, многихъ). *Біля замку позакопували* (броню). Стор. МПр. 110. *Я знаю, де запорожські скарби позакопувані.* КС. 1883. I. 32.

Позако́чувати, чую, еш, *г.з.* Отворотить, засучить (во множествѣ).

Позако́чуватися, чуємося, єтеся, *г.з.* Закатиться (во множествѣ). *Зрячки позакочувались йому під лоб.* Стор. МПр. 21.

Позакохувати, хуємося, єтеся, *г.з.* Влюбиться (о многихъ).

Позакрада́тися, даємося, єтеся, *г.д.* Закрасться, прокрасться (о многихъ). *Ніхто й не виділ, як вони позакрадалися в садок.*

Позакра́пувати, пую, еш, *г.з.*=**Позакапувати.**

Позакра́шувати, шую, еш, *г.з.* Украсить (многое).

Позакрива́ти, ва́ю, еш, *г.з.* Закрыть (во множествѣ).

Позакрива́вавлювати, люю, еш, *г.з.* Окровавить (во множествѣ).

Позакру́глювати, люю, еш, Округлить (во множествѣ).

Позакру́чувати, чую, еш, *г.з.* Закрутить (во множествѣ). *Позакручували уси.* ЗОЮР. I. 162.

Позакупо́вувати, вую, еш, *г.з.* Закупить (во множествѣ). *Позакуповували усї ярмаркові будови.* О. 1861. IX. 180.

Позаку́рювати, рюю, еш, *г.з.* 1) Закурить (о многихъ). *Позакурювали люльки.* 2) Закоптить (во множествѣ). 3) Запылить (во множествѣ). *Одежу позакурювали в дорозі.*

Позаку́тувати, тую, еш, *г.з.* Закутать (во множествѣ).

Позаку́шувати, шуємо, ете, *г.з.* Закусить (о многихъ).

Позалагоджувати, джую, еш, *г.з.* 1) Починить (во множествѣ). 2) Уладить (во множествѣ).

Позала́зити, зимо, зите, *г.з.* Залѣзть (о многихъ).

Позала́млювати, люємо, ете, *г.з.* Заломить (о многихъ).

Позала́тувати, тую, еш, *г.з.* Наложить заплаты.

Позалашто́вувати, вую, еш, *г.з.* Задѣлать, починить, исправить (во множествѣ).

Позалежа́тися, жуємося, єтеся, *г.з.* Залежаться (о многихъ).

Позаливати, ва́ю, еш, *г.з.* Залить (во множествѣ). *На Великдень водами позалива.* Мил. 183. *Позаливали вода луги, сінокоси.* Левиц. I. 127. *Громада була озялась, то балагур зараз їй горілкою роти позаливав.* Г. Барв. 174.

Позаливатися, ва́ємося, єтеся, *г.з.* За-

литься (о многихъ). *Чому люде не позализаются кров'ю, он ті, що під сподом землі живуть?* Ком. I. 13.

Позализа́увати, ую, еш, *гл.* Зализать (во множествѣ).

Позаликáти, áємо, єте, *гл.* Облизнуть (о многихъ).

Позаличкóвувати, вую, еш, *гл.* Прикрыть плохое лучшимъ (во множ.).

Позаліпювати, люю, еш, *гл.* Заклеить, залѣпить (во множествѣ).

Позалітáти, тáємо, єте, *гл.* Залетѣть (о многихъ).

Позалітíсь, *нар.* = **Позаторíк.** Вх. Зн. 33.

Позалóмлювати, люю, еш, *гл.*=**Позаламлювати**

Позалóмлюватися, люємося, єтеся, *гл.* Заломаться (во множествѣ).

Позалюбóчувати, чую, еш, *гл.* Защекотать (многихъ).

Позалýлювати, люю, еш, *гл.* Залулить (во множествѣ).

Позалуґáти, чáю, еш, *гл.* 1) Завербовать (многихъ). 2) Загнать (многихъ домашнихъ животныхъ).

Позалятовувати, вую, еш, *гл.* Запять (во множествѣ).

Позаля́ти, ся́мо, сте, *гл.* То-же, что и **залягти**, но о многихъ или о многомъ. *Ви всі місця позаляжали,—мені й лягти ніде. Як прийде моя сем'я, то вони й під лавками позаляжуть.* Чуб. II. 382. *Твої зяті на нас позаляжали* (устроили засаду). К. ЦН. 191.

Позаля́кувати, кую, еш, *гл.* Запугать (многихъ). *Позалякував дітей так, що й духу його боятися.* Харьк. у.

Позаля́куватися, куємося, єтеся, *гл.* Напугаться (о многихъ). *Так ся позалякували, що навіть один на другого і не подивиться.* Чуб. II. 635.

Позаля́пувати, пую, еш, *гл.* Забрызгать (о множествѣ). *Ледячий кулiш чисто позаляпував їх очі.* Драг. 340.

Позаля́пуватися, пуємося, єтеся, *гл.* Забрызгаться (о многихъ). *Де це так грязю позаляпувалися?* Харьк. у.

Позама́зувати, зую, еш, *гл.* Замазать (во множествѣ).

Позамальо́вувати, вую, еш, *гл.* Закрасить (во множествѣ).

Позама́нювати, нюю, еш, *гл.* Заманить (многихъ).

Позамерзáти, зáємо, єте, *гл.* Замерзнуть (о многихъ, о многомъ). *У погребі і квас, і капуста, і оцірки—усе позамерзало.* Василь. у.

Позамикáти, кáю, еш, *гл.* 1) Запереть (во множествѣ). *Позамикали і церкву, і цвинтарь, і зівяли на кладовище.* Кв. *Як у церквах та в коморах замки замикаються, так щоб нашим ворогам зуби і губи позамикало.* Драг. 38. 2) Заключить, запереть (многихъ). *Позамикали всіх парубків у холодну.* Харьк. 3) Преградить (многимъ).

Позамикáтися, кáюся, єшся, *гл.* 1)= **Позамикати.** *Дівча позамикалось і ляга спать.* Грин. I. 199. 2) Запереться (о многихъ). *А люде бідні в селі, неначе злякані ягнята, позамикались у хатах.* Шевч. 544.

Позамúкувати, кую, еш, *гл.*=**Позамикати.** *У мене ворота позамикувані.* Мил. 57.

Позамíнювати, нюю, еш, *гл.* Замѣнить, промѣнять.

Позамірáти, рáємо, єте, *гл.* Замереть (о многихъ).

Позамітáти, тáю, еш, *гл.* Замести (во множествѣ). *Од коли б мені та, Господи, ранесенько встати, ой щоб тії два слідочки ті й позамітати.* Чуб. V. 63.

Позамічáти, чáю, еш, *гл.* Замѣтить, примѣтить (во множествѣ).

Позамíшувати, шую, еш, *гл.* Замѣшать (во множествѣ).

Позамлівáти, вáємо, єте, *гл.* Ослабѣть, изнурiться (о многихъ).

Позамовкáти, кáємо, єте, *гл.* Замолкнуть (о многихъ).

Позамовлятú, лáю, еш, *гл.* Заговорить (болѣзни во множествѣ).

Позамокáти, кáємо, єте, *гл.* Замокнуть (во множествѣ).

Позамордóвувати, вую, еш, *гл.* Замучить (многихъ).

Позаморóзювати, жую, еш, *гл.* Заморозить (многихъ).

Позаморóчувати, чую, еш, *гл.* Заморочить, одурить (многихъ).

Позамóрювати, рюю, еш, *гл.* Заморить (многихъ).

Позамóтувати, тую, еш, *гл.* Замотать (многихъ). *Позамотував руки у вірьовки.* Стор. МПр. 133.

Позамóчувати, чую, еш, *гл.* Замочить (во множествѣ).

Позамóщувати, щую, еш, *гл.* Замостить; покрыть (во множествѣ).

Позамýлювати, люю, еш, *гл.* Занести илomъ (во множествѣ). *І була б трава, та позамулювало.* Канев. у.

Позамýлюватися, люємося, ється, *гл.* 1) Быть занесенным иломъ (во множествѣ). *Над річкою городи позамулювались.* 2) Натереть себѣ шею хомутомъ (о волахъ). *Воли позамулювались, до треба... волам ший парить, щоб полотнись.* Рудч. Ск. I. 171.

Позамýрзувати, вую, еш, *гл.* Замуслить, испачкать (многихъ). *А діти, як отудала, позамурзувані ходять.* Г. Барв. 285.

Позамýрзуватися, зуємося, ється, *гл.* Замуслиться, запачкаться (о многихъ). *Ой як же ви позамурзувалися, діточки!* Харьк.

Позамурóвувати, вую, еш, *гл.* 1) Задѣлать камнемъ, кирпичемъ (во множествѣ). *Де були вікна,—позамуровував.* 2) Засыпать снѣгомъ; покрыть окна слоемъ снѣга и льда. Мир. ХРВ. 57. *Мороз вікна позамуровував.* Сим. 232. *Деякі хати зовсім позаносило, позамуровувало.* Мир. Пов. I. 112.

Позамýчувати, чую, еш, *гл.* Замучить измучить (многихъ). *Вони обидва такі катюги: жінок своїх чисто позамучували.* Харьк. у.

Позамýчуватися, чуємося, ється, *гл.* Замучиться, измучиться (о многихъ). *Позамучуєтесь, танюючи.* Драг. 343.

Позаневолóвувати, люю, еш, *гл.* Лишить свободы (многихъ).

Позанедбóвувати, вую, еш, *гл.* Оставить безъ вниманія (многихъ), пренебречь (многимъ). *Старосвітські звичаї позанедбовували.* К. (О. 1861. VI. 31).

Позанедýжувати, жуємо, ете, *гл.* Заболѣть (о многихъ).

Позанехáювати, хáюю, еш, *гл.*=**Позанедбовувати.**

Позанíчний, а, е. Позавечерашній. Вх. (Желех.).

Позанóсити, шу, сиш, *гл.* То-же, что и **занести**, но во множествѣ.

Позанóчувати, чую, еш, *гл.* Замѣтать, сдѣлать замѣтки, записать (во множествѣ). *Позбирав докупи, що позаночував у себе в штарґалах.* Ном. Передм. II.

Позануждувати, жуємося, ється, *гл.* Заскучать, затосковать (о многихъ). *Дай їм по коню, нехай пройдяться, бо вони молоді, позанужувались.* Чуб. II. 257.

Позанýздувати, дую, еш, *гл.* Зануздать (многихъ). *Позануздуй обох коней.* Харьк.

Позабрювати, рюю, еш, *гл.* Запахать (во множествѣ).

Позаохóчувати, чую, еш, *гл.* Привлечь къ чему, поощрить (многихъ).

Позападáти, дáємо, сте, *гл.* Впасть, запасть (о многихъ). *Глибоко позападали у лоб його очі.* Стор. МПр. 129.

Позапакóвувати, вую, еш, *гл.* Упаковать (во множествѣ).

Позапáлювати, люю, еш, *гл.* Зажечь, поджечь (во множествѣ). *Свічі позапалювані.* Грин. III. 147.

Позапáрювати, рюю, еш, *гл.* Запарить (во множествѣ).

Позапаскýджувати, джую, еш, *гл.* Загадить (во множествѣ).

Позапечáтувати, тую, еш, *гл.* Запечатать (во множествѣ).

Позапивáти, вáємо, сте, *гл.* Запить (о многихъ). *Позапивали причастя.* Богодух. у.

Позапíлювати, люю, еш, *гл.* Запылить (во множествѣ). *Коні в їх потомлені, одежа й тороки позапилювані.* К. ЧР. 3.

Позапинáти, нáю, еш, *гл.* 1) Завѣсить, затянуть (напр. тканью—во множествѣ). *Нічим ні позапинати дірок, ні позатикати.* Г. Барв. 20, 21. 2) Застегнуть; сколоть (во множествѣ).

Позапúсувати, сую, еш, *гл.* Записать (во множествѣ). *Все, що йому трапилося позаписувати на селі.* Левиц. Пов. 237. *Всіх позаписував.* Драг. 141.

Позапúсуватися, суємося, ється, *гл.* Записаться (о многихъ).

Позапúтувати, тую, еш, *гл.* Спросить (многихъ).

Позапихáти, хáю, еш, *гл.* Запихнуть, засунуть (во множествѣ). *Позапихав змідні в боклаг.* Драг. 414.

Позапізнюватися, нюємося, ється, *гл.* Опоздать, запоздать (о многихъ).

Позапікáти, кáю, еш, *гл.* Запечь (во множествѣ).

Позапікáтися, кáємося, ється, *гл.* Запечься (во множествѣ). *Як саджеют квочку... нічо під тоі чіс не юдит сі печи в тій хаті, бо би сі п... пікали куріта в яйцьох.* ЕЗ. V. 82.

Позапірáти, рáю, еш, *гл.* Запереть (во множествѣ).

Позаплáкувати, кую, еш, *гл.* Заплакать что (во множествѣ). *Чорні кудрі позачісувані, чорні очі позаплакувані.* Чуб. V. 995.

Позаплáкуватися, куємося, ється, *гл.* Быть заплаканнымъ (о многихъ); быть

смоченныѣ отъ дождя (объ окнахъ). *Позаплакувались вікна.* Харьк.

Позаплі́скувати, кую, еш, *гл.* Прибить поверхность почвы дождемъ (во множествѣ). *Дощі позаплі́скували землю.* Зміев. у.

Позаплі́тувати, тую, еш, *гл.* Заплесть (во множествѣ) *Коси у дрібушки позаплі́тувані.* Зміев. у.

Позаплі́шувати, шую, еш, *гл.* То же, что и **заплі́шити,** но во множествѣ.

Позаплóджувати, джую, еш, *гл.* Расплодить, развести (во множествѣ).

Позаплóджуватися, джуємося, етеся, *гл.* Расплодиться, завестись (во множествѣ).

Позаплýтувати, тую, еш, *гл.* Запутать (во множествѣ).

Позаплýтуватися, туємося, етеся, *гл.* Запутаться (во множествѣ).

Позапльóвувати, вую, еш, *гл.* Заплевать (во множествѣ). *Позапльовував їм очі та й пішов.* Харьк. у.

Позаплющувати, щую, еш, *гл.* Закрыть, зажмурить (глаза—преимущественно о многихъ). *Не дивіться, позаплющуйте очі, а я скажу, як можна буде дивиться.* Харьк. у.

Позапля́млювати, люю, еш, *гл.* Запятнать (во множествѣ).

Позаповá́ти, заємо, ете, *гл.* Заполнить (о многихъ).

Позаповідáти, даю, еш, *гл.* 1) Договорить (во множествѣ). *Жидів з юрідками позаповідає аж з Вижниці.* Федьк. 2)= **Позаназувати.** Вх. Уг. 260.

Позапоráнювати, нюю, еш, *гл.* Загадить, осквернить (во множествѣ).

Позаполі́скувати, кую, еш, *гл.* Замыть, полощa (во множествѣ). *Побіжи, дочко, на річку, позаполі́скуй сорочки Семенкови.* Славяносерб. у.

Позаправля́ти, ля́ю, еш, *гл.* То-же, что и **заправи́ти,** но во множествѣ.

Позапрацьовувати, вуємо, ете, *гл.* Заработать (о многихъ).

Позапровáджувати, джую, еш, *гл.* То-же, что и **запровади́ти,** но во множествѣ. *Куди всі ножі позапроваджував? Ні одного не знайду.* Богодух. у.

Позапродувати, дую, еш, *гл.* Запродать, продать (во множествѣ).

Позапрóшувати, шую, еш, *гл.* Пригласить (многихъ). *Гляди ж, стара, щоб було що їсти й пити, бо я на храм багато людей позапрошував.*

Позапряга́ти, га́ю, еш, *гл.* Запрячь (во множествѣ). *Воли позапрягають.* Грин. III. 50. *Мої коні воронії да позапрягані стоять.* Чуб. V. 534.

Позапряда́ти, да́ємо, ете, *гл.* Заработать приденіемъ (о многихъ).

Позапуска́ти, каю, еш, *гл.* То-же, что и **запуска́ти,** но во множествѣ.

Позапуха́ти, ха́ємо, ете, *гл.* Запухнуть (о многомъ). *І доки ви спатимете? Вже аж позапухали од спання.* Харьк. у.

Позара́лювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **зара́ти,** но во многихъ мѣстахъ.

Позарандóвувати, вую, еш, *гл.* Зарендовать (во множествѣ). *Позарандовували всі козацькі ріки.* К. Кр. 16.

Позара́ни, *нар.* Послѣзавтра. *Позарани будеме мати свято Спаса.* Вх. Лем. 452.

Позаржáвлювати, влюємо, ете, *гл.*= **Позаріжавлювати.**

Позарива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Зарыть (во множествѣ). *Як у нас корови попимуть, так не дозволили й шкури позідрати, так і позарили.* Славяносерб. у.

Позарівнювати, нюю, еш, *гл.* Заравнять (во многихъ мѣстахъ). *Замісь ями та позаріяної ямки в долівці.* Черниг. у.

Позарікáтися, кáємося, етеся, *гл.* Дать зарокъ (о многихъ). *Це ті йдуть, що позарікалися юрілку пити.* Богод. у.

Позаробля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Задѣлать (во множествѣ).

Позарóджувати, джую, еш, *гл.* Уродить (во множествѣ).

Позаростá́ти, та́ємо, ете, *гл.* Зарости (во множествѣ). *Позаростали стежки і доріжки травою зеленою.* Мет. 56.

Позарóшувати, шую, еш, *гл.* Замочить росой (во множествѣ).

Позарóшуватися, шуємося, етеся, *гл.* Замочиться росой (о многихъ). *Позарошувалися наші хлопці, аж тече з їх.* Харьк.

Позарýбувати, бую, еш, *гл.* Зарубить (во множествѣ).

Позарýчувати, чую, еш, *гл.* Обручить (многихъ).

Позаса́джувати, джую, еш, *гл.* Засадить (во множествѣ).

Позасва́тувати, тую, еш, *гл.* Посватать (многихъ).

Позасві́дчувати, чую, еш, *гл.* Засвидѣтельствовать (во множествѣ).

Позасві́чувати, чую, еш, *гл.* Зажечь (во множествѣ). Єв. Л. XII. 35. *На селі вже світло позасві́чувано.* Ком. I. 4.

Позасві́чуватися, чуємося, етеся, *гл.* Зажечься (во множествѣ). *Сами свічі позасві́чувалися.* Нп.

Позасе́джуватися, джуємося, єтеся, гл.=Позасиджуватися.

Позасиджуватися, джуємося, єтеся, гл. Засиджуватися (о многихъ). *Не по своїй волі позасиджувалися* (дівчата). О. 1861. XI. 100.

Позасила́ти, ла́ю, еш, гл. 1) Заслать (во множествѣ). 2) Сослать (многихъ). *Десь у Сібір їх позасилали за те, що церкву обікрали.* Харьк. у.

Позасна́ти, на́ємо, ете, гл. Заснуть (о многихъ). *Позасиналиченці, а Танський же спить.* О. 1861. VIII. 30.

Позасі́нювати, нюю, еш, гл. Слишкомъ насинить бѣлье. *Позасинювала сорочки, аж глянути гидко.* Васильк. у.

Позаспа́ти, па́ю, еш, гл. 1) Заспать (во множествѣ). 2) Заснуть (о многихъ). *Діточки позаспають.* Чуб. V. 795.

Позаспа́тися, па́ємося, єтеся, гл. Заспаться (о многихъ). *Дово протирали очі... дуже таки позаспались.* Стор. МПр. 117.

Позаспля́ти, пля́ємо, ете, гл.=Позаспати 2. *Бідні діти, де сиділи, там і позаспляли, вечері дожидаючи.* Харьк. у.

Позасі́пувати, пую, еш, гл. Позаспати 1. *У мене ворота позамикувані, жовтим піском позасипувані.* Мил. 57.

Позасиха́ти, ха́ємо, ете, гл. Засохнуть (о многихъ). *У крови волосся позасихало.* Макс.

Позасіва́ти, ва́ю, еш, гл. Засѣять (во множествѣ). *Чорній роллі позасівають.* Грин. III. 50. *Ой дівчино та Марусечко, позасівай свої стежечки то рутою, то м'ятою.* Мет. 228.

Позасіда́ти, да́ємо, ете, гл. Занять мѣсто, сѣвъ (о многихъ). *Ходи до хати та що з'їдж! Вийшов до хати, позасідали.* Драг. 412. *Вже до обіду позасідали.* Драг. 353.

Позасіка́ти, ка́ю, еш, гл. Засѣчь (многихъ).

Позасі́ювати, сію́ю, еш, гл.=Позасівати.

Позаска́кувати, куємо, ете, гл. То-же, что и заскочити, но о многихъ.

Позаска́лювати, люю, еш, гл. Заносить (во множествѣ).

Позаскле́плювати, люю, еш, гл. То-же, что и заскленити 1—4, но во множествѣ.

Позаскоро́джувати, джую, еш, гл. Забороновать во многихъ мѣстахъ.

Позасли́нювати, нюю, еш, гл. Заслюнить (во множествѣ).

Позасли́нюватися, нюємося, єтеся, гл. Заслюниться (о многихъ).

Позаслоня́ти, ня́ю, еш, гл. Заслонить, закрыть, завѣсить во многихъ мѣстахъ. *Робили вони, позаслоняли вікна од двору.* Левиц. I. 188.

Позаслужбо́вий, а, е. Внѣслужебный. Желех.

Позаслу́жувати, жуємо, ете, гл. Заслужить, заработать (о многихъ). *Чи побагато ж ви в Київі позаслужували?* Кіев. у.

Позаслу́хуватися, хуємося, єтеся, гл. Заслушаться (о многихъ).

Позасма́жувати, жую, еш, гл. 1) Зажарить (во множествѣ). *Гусей зо трое треба буде засмажити.—Позасмажуємо!* 2) Заправить масломъ, изжареннымъ съ лукомъ (многое).

Позасмальцьо́вувати, вую, еш, гл. Засалить (во множествѣ). *Ну, та й позасмальцьовував ти обидва рукава!* Полт.

Позасма́лювати, люю, еш, гл. Обжечь, опалить (во множествѣ). *Йде чоловік з десяток пішо без ратиць і без усього, а тілько колиси позасмалювали та й ідуть.* ЗОЮР. I. 253.

Позасме́рджуватися, джуємося, єтеся, гл. Протухнуть, испортиться (во множествѣ). *Напапали тілько перепелиць, що сі їм позасмерджували.* Гн. I. 33.

Позасми́кувати, кую, еш, гл. Задергать (многихъ).

Позасмі́чувати, чую, еш, гл. Засорить (во множествѣ).

Позасмо́лювати, люю, еш, гл. Засмолить (во множествѣ). *Мабуть дороге дуже вино, що пляшки позасмолювані.* Кіев. у.

Позасму́чувати, чую, еш, гл. Опечалить (многихъ). *Усіх ти, синку, позасмучував, отак недобре живучи.* Харьк. у.

Позасму́чуватися, чуємося, єтеся, гл. Опечалиться (о многихъ). *Усі товариші його позасмучувалися, як почули про його лихо.*

Позасно́вувати, вую, еш, гл. 1) Основать (во множествѣ). 2) Заткать (паутиной во многихъ мѣстахъ). *Павутиною павуки позасновували.* Г. Барв. 285.

Позасолоджувати, джую, еш, гл. Подсластить (во множествѣ).

Позасоро́млюватися, люємося, єтеся, гл. Застыдиться (о многихъ). *Позасоромлювалися наші дівчата.*

Позаспоко́ювати, кою, еш, гл. Успокоить (многихъ). *На превелику силу то тим, то сим позаспокоював їх.* Богодух. у.

Позаспоко́юватися, ко́юсь, теся, *гл.* Успокоиться (о многих). **Позаставля́ти, ля́ю, ся,** *гл.* 1) Заставить (во множестве). 2) Заложить (во множестве). *Яка була одежинка, всю позаставляв шинкареві.* Київ. **у.**

Позастанови́ти, ля́ю, ся, *гл.*=**Позаставляти.** *Против і худобу всю, позастановляв, що можна було.* О. 1862. VI. 29.

Позасте́лювати, люю, ся и **позасти́лювати; лую, ся,** *гл.* Застлать (во множестве). *Всі столи вам позастелювані.* Грин. III. 147. *Тесовії столи позастилювані.* Грин. III. 142.

Позастіба́ти, ба́ю, ся, *гл.* Застегнуть (во множестве). *Дала їм усім білі сорочки і новими стьожжками позастібала.* Чуб. II. 405.

Позасто́ювані. Застоявшіеся. *Ой приїшов до нової стоянки, а вже його воронконі позастоювані.* Гол. I. 116.

Позастро́млювати, люю, ся, *гл.* Воткнуть (во множестве).

Позастру́гувати, гую, ся, *гл.* Застрогать (во множестве).

Позастря́вати, ря́ємо, сте́, *гл.* Застрять (во множестве). *Иродову греблю прорвала вода і вози там позастрявали.* О. 1862. I. 34.

Позасува́ти, ва́ю, ся, *гл.* Засунуть, задвинуть, впихнуть (во множестве). *Бульбу садили так: ішов з колом, робив тим колом ямки, в ямки кидав бульбу та й колом позасував і вже.*

Позасу́джувати, джую, ся, *гл.* Засудить, осудить (многих). *Куди ж їх позасуджували?—Аж у Сібір.* Васильк. **у.**

Позасу́кувати, кую, ся, *гл.* Засучить (во множестве). *Позасукували по локоть рукава.* К. (ЗОЮР. II. 205).

Позасу́шувати, шую, ся, *гл.* Засушить (во множестве). *Нащо ти так тропи позасушувала? Тропи добрі, як м'якенькі, а то засушила, аж торохтять.* Богод. **у.**

Позаста́скувати, кую, ся, *гл.* Затащить, затянуть (во множестве).

Позатаю́вати, та́ю, ся, *гл.* Утаить (во множестве).

Позатве́рджувати, джую, ся, *гл.* Утвердить (во множестве).

Позатика́ти, ка́ю, ся, *гл.* 1) Заткнуть (во множестве). *Уші вже позатикані.* Сим. 235. 2) Воткнуть, водрузить (во множестве). *Позатикав прапорі.* К. ЦН. 309.

Позати́куватися, куюся, ється, *гл.* Утыкать, украсить себѣ голову цвѣтами. *Бувало, позатикуємося квітками.* Богод. **у.**

Позати́ллю, *нар.* Сзади. *А молода Марусенька позатиллю йде.* Гол. I. 54.

Позатира́ти, ра́ю, ся, *гл.* Затереть (во множестве). *Позатирай оте, що поналивала.* Київ. **у.**

Позатиха́ти, ха́ємо, сте, *гл.* Затихнуть (о многих). *В людських хатах все було позатихве, все посне.* Левиц. I. 116.

Позатіка́ти, ка́ємо, сте, *гл.* Затечь (во множестве). *Повно стіжки складені, позатіками.* Харьк. **у.**

Позатісува́ти, сую, ся, *гл.* Затесать (во множестве). *Уже кілля позатісував.* Черниг.

Позатлівáтися, ва́ємося, ється, *гл.* Затлѣться (во множестве). *Положила дров у піч, щоб на завтра висохли, а вони позатлівалися.*

Позатóвкувати, кую, ся, *гл.* То-же, что и **затовкти**, но о многих. *Чи страву вже позатовкувала?* Харьк. **у.**

Позатóплювати, люю, ся, *гл.* Истомить, взнурить (многих).

Позатопля́ти, ля́ю ся, *гл.* 1) Затопить водою (во множестве). *Не клади гнізда у вершині Дністра: у вершині Дністра вода прибуває, вона тобі жалю понароблює, вона твої дітки позатопляє.* Чуб. V. 876. 2) Затопить (печи).

Позатóптувати, тую, ся, *гл.* Затоптать (во множестве).

Позáторік, *нар.* Въ позапрошломъ году. *Твою долю, моя доню, позаторік знала.* Шевч.

Позаторíшній, я, е. Позапрошлогодній. *Позаторішню весну його лихий поніс чогось за Десну.* Греб. 383.

Позатóчувати, чую ся, *гл.* Закатить, завезти (экипажи куда). *Вози у возівню позаточував.*

Позатри́мувати, мую, ся, *гл.* Задержать (во множестве).

Позатру́шувати, шую, ся, *гл.* Засыпать чѣмъ во многихъ мѣстахъ). *Бач, як злили долівку! Позатрушуй піском або попілом.* Богодух. **у.**

Позатру́ювати, рую, ся, *гл.* Заразить (многих). *Ми не знали, що в їх короста, та й давали їм чебра, так вони й нас позатруювали: ми всіх чистої короста напала.* Черниг. **у.**

Позатя́гати, га́ю, ши, *гл.* 1) Затянуть (во множествѣ). *Дюльки позатягають та купами ходять кругом дівчат.* Кв. 2) Очі **позатяга́ло.** Глаза вдавились. Левиц. Пов. 100.

Позаўш, *гл.*=**Позавуш.** Желех.

Позахарчо́вувати, вую, ши, *гл.* Заморять голодомъ, плохимъ кормомъ (многихъ). *Пішли наші корови по руках, зробились такі позахарчовувані.* Г. Барв. 54.

Позахлю́пувати, пую, ши, *гл.* Забрызгать (во множествѣ). *Де це ви так сорочки позахлюпували?* Богодух. у.

Позахлю́пуватися, пуємося, отеся, *гл.* Забрызгаться (о многихъ). *Як підемо по воду та як почнемо одна на одну хлюпати, позахлюпуємось так, що аж тече.* Богодух. у.

Позахлива́ти, ва́мо, сте, *гл.* Отощать, ослабѣть (о многихъ). *Позахлявали так, що не можуть одтяти до свою часу.* Грин. III. 349.

Позахо́вувати, вую, ши, *гл.* Запрятать (во множествѣ). *Так позаховує, що вже ніхто без неї не знайде.* Черниг. у.

Позахо́дити, димо, дите, *гл.* То-же, что и **зайти**, но о многихъ или о многомъ. *Козаки після побиванок під Кумейками, на Гвозді і Стариці позаходили до якого часу в Московщину.* Стор. МІр. 60. *Так плакали за ним батько і мати, що трохи в голову не позаходили.* Чуб. I. 250.

Позахо́дитися, димося, дитеся, *гл.* То-же, что и **зайтися**, но о многихъ или о многомъ. Также: поссориться (о многихъ). *На другий день цюсь сі позаходили, а він побив і жінку.* Гн. II. 113.

Позахоло́джувати, джую, ши, *гл.* Застудить (во множествѣ).

Позахоло́нювати, нюємо, єте, *гл.* Простыть, остыть (во множествѣ). *Позахолонувала страва.* Константиногр. у.

Позахо́плювати, люю, ши, *гл.* Захватить (во множествѣ). *Де краща земля, то бачиш позахоплювали.* Харьк. у.

Позацві́тати, та́мо, сте, *гл.* 1) Зацѣсть (во множествѣ). *Сади позацвітають.* Мил. 207. 2) Запѣсневѣть (во множествѣ). *У його меди позацвітали.* Чуб. V. 735.

Позацвіта́тися, та́мося, отеся, *гл.*=**Позацвітати.** *На полиці паляниці позацвіталисъ.* Чуб. V. 1171.

Позацві́тувати, туємо, сте, *гл.*=**Позацвітати.** *Ой прийшов до своєй пшениці, а вже ж вина, пива позацвітували.* Гол. I. 116.

Позаціло́вувати, вую, ши, *гл.* Зацѣловать (многихъ).

Позацько́вувати, вую, ши, *гл.* Затравить собаками (многихъ). *Двоє цуценяток було, так же сусідські діти своїми собаками позацьковували.* Богодух. у.

Позачаро́вувати, вую, ши, *гл.* Очаровать, зачаровать (многихъ).

Позачи́нювати, нюю, ши, позачиня́ти, ня́ю, ши, *гл.* Затворить (во множествѣ). *Царські врата позачиняють.* Грин. III. 147. *Позачиняйте віконниці.* Ком. II. 83. *Воротечка позачиняні.* Мил. Св. 33.

Позачи́тувати, туємося, отеся, *гл.* Зачитаться (о многихъ).

Позачі́плювати, люю, ши, *гл.* Зацѣпить (во множествѣ).

Позачі́сувати, сую, ши, *гл.* Зачесать (во множествѣ). *Чорні кудрі позачісувані.* Чуб. V. 995.

Позачі́суватися, суємося, отеся, *гл.* Зачесаться (о многихъ). *Дивись, як чарно всі дівчата позачісувались, а ти патлата.* Харьк. у.

Позашива́ти, ва́ю, ши, *гл.* Зашить (во множествѣ). *Позашивай роспірки в сорочці.* Богодух. у.

Позашива́тися, ва́ємося, отеся, *гл.* Зашиться (во множ.).

Позашильо́вувати, вую, ши, *гл.* Задѣлать шалевками во многихъ мѣстахъ.

Позашмо́ргувати, гую, ши, *гл.* Затянуть (петли и пр. во множествѣ).

Позашпи́лювати, люю, ши, *гл.* Сколоть, заколоть, зашпилить (во множествѣ).

Позащіпувати, пую, ши, *гл.* То-же, что и **защіпнути**, но во множествѣ. *У нас двері позащіпувані.* Мил. 104.

Позба́вити, влю, виш, *гл.* Лишить. *Най ся бачу не жалить, що мя Гандзі позбавить.* Чуб. V. 39. *Бодай ти, мати, в світі не жила, що ти Ганнусі життя позбавила.* Чуб. V. 54.

Позба́витися, влюся, вишся, *гл.* Лишиться.

Позбавля́ти, ля́ю, ши, *гл.* 1) Умертвить (многихъ). *Баганько позбавляв Буняка таким способом людей.* Драг. 204. 2) Лишить многихъ.

Позбива́ти, ва́ю, ши, *гл.* То-же, что и **збити**, но о многихъ или о многомъ. *Баран роги позбивав.* Мнж. 6. *Всіх нехай із глузду позбиває.* К. Дз. 44.

Позбива́тися, ва́ємося, отеся, *гл.* Сбиться, спутаться (о волосахъ). *А як пішла до свекрухи, то й набралась муки: позби-*

вамись мої кудрі в горох'яні струки. Грин. III. 301.

Позбира́ти, ра́ю, еш, *гл.*=**Позбірати.**

Позбитку́вати, ку́ю, еш, *гл.* Плохо поступить съ кѣмъ, обидѣть кого; повредить что. *Позбиткував худобу.* Вх. Зн. 51.

Позбиткува́тися, ку́юся, ешся, *гл.*—**з кі́го.** Обидѣть кого.

Позбіга́ти, га́ємо, ете, *гл.* Сбѣжать (о многихъ). *З двора й собаки наші позбігали.* Г. Барв. 54.

Позбіга́тися, га́ємося, етеся, *гл.* Сбѣжаться (о многихъ). *Діти з цілого села позбігалися.* Чуб. *От хлопці позбігались.* ЗОЮР. I. 76.

Позбіра́ти, ра́ю, еш, *гл.* Собрать (во множествѣ). *Шатнувся миттю сам із хати своїх троянців позбірати.* Котл. Ен. I. 30. *Ой роспустив вівці, та не позбіраю.* Мет. 108.

Позбіра́тися, ра́ємося, етеся, *гл.* Собраться (о многихъ). *Ще не всі солдати позбірались.* Кв.

Позбовтува́ти, тую, еш, *гл.* Взболтать (во множествѣ).

Позбува́ти, ва́ю, еш, *гл.* Сбыть (во множествѣ). *Подушки і рядна, усе позбувала за царство небесне Марусі і за душу свою й Наумову.* Кв.

Позбуджа́ти, джа́ю, еш і позбу́джувати, джую, еш, *гл.* Разбудить (многихъ).

Позбуджа́тися, джа́ємося, етеся і позбу́джуватися, джуємося, етеся *гл.* Проснуться (о многихъ). *Позбуждалися, вставали.* Гн. I. 162.

Позбудо́вувати, вую, еш, *гл.* Построить (во множествѣ).

Позбужа́ти, жа́ю, еш, *гл.*=**Позбуджати.** *Ранніх солов'їв позбужала.* Чуб. V. 588.

Позбу́тися, збу́дуся, дешся, *гл.* 1) Избавиться. *Позбутись міха.* Рк. Левиц. 2) Потерять. *І молодиців своїх, красу своєї, всього позбулася.* Г. Барв. 276.

Позва́ти, зву́, зве́ш, *гл.* Позвать. *Та позвала дівчинонька козаченька в гості.* Мет. 90.

Позверхо́вний, а, е. Поверхностный.

Позверхо́вно, *нар.* Поверхностно.

Позвива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Свить (во множествѣ).

Позвика́ти, ка́ємо, ете, *гл.* Привыкнуть (о многихъ). *Чи вже позвикали ваші дівчата в городі жити?* Кіев. у.

Позвися́ти, ся́ємо, ете, *гл.* Свѣситься (во множествѣ). *Заснув п'яний на возі, ноги аж до колеса позвисали* Черниг. у.

Позвичайні́шати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться вѣжливѣе, улучшиться по своему поведенію. *Був розбишака на все село, а в руках подержано йому — позвичайнішав, став м'який, хоть в ухо бий.* Конот. у.

Позвінчува́ти, чую, еш, *гл.* Повѣнчать (многихъ).

Позвірчува́ти, чую, еш, *гл.* То-же, что и **звірчувати,** но во множествѣ.

Позві́ювати, вію́ю, еш, *гл.* Свѣять, сдуть (во множествѣ). *Із шпилів сніг позвіювало так, що гола земля.* Славяносерб. у.

Позво́дити, джу, диш, *гл.* То-же, что и **звести́,** но о многихъ или многомъ. *Заходилась тоді смерть біля несиловців... чисто їх позводила з світу.* Драг. 2. *Усе наше добро позводив.* Г. Барв. 473. *Зажив собі Іван спокійненько, позводивши своїх воріів.* Чуб. II. 568.

Позво́дитися, джуся, дитеся, *гк.* Тоже, что и **звестися,** но о многихъ или многомъ. *Позводилося панів багато,—панувати ні з чим.* Зміев. у.

Позво́зити, жу, зиш, *гл.* Свезти (во множествѣ). *Позвозили люде мішки до того млина молоти.* Харьк.

Позво́лити. См. **Позволяти.**

Позво́литися, люся, лишся, *гл.* Испросить, получить позволеніе. *Хлопці молодії, може популяти которому хочеться, до дівчат кортить,—нехай же піде котрий без відома, що не позволиться у Палія, то вже й не вернеться.* Драг. 204.

Позволя́ти, ля́ю, еш, сов. в. **позво́лити, лю, лиш,** *гл.* Позволять, позволить. *Я люблю дівчину та й мисаю її взяти; не позволяють вороженьки, ще й рідная мати.* Чуб. V. 137.

Позвору́шувати, шую, еш, *гл.* Сдвинуть, расшевелить, всколыхнуть (во множествѣ).

Позвуження, жую, еш, *гл.* Съузить (во множествѣ). *Усім би добре пошито, тільки рукава широкі—треба позвужувати.* Кіев. у.

Позв'я́зувати, вую, еш, *гл.* Связать (во множествѣ).

Позв'язуватися, уємося, етеся, *гл.* Связаться (о многихъ). *Всі кости мертві позв'язувались сухими жилами.* Левиц. I. 91.

Позга́дувати, дую, еш, *гл.* Вспомнить (многихъ, о многомъ). *Боже, яке давнє ми сьогодні позгадували.* Харьк. у.

Позгана́ти, на́ю, еш, *гл.* Согнать (многихъ). *Позганяй ґраків.* Драг. 413.

Погасáти, сáю, єте, *гл.* Погаснуть, потухнуть (во множествѣ).

Позгина́ти, на́ю, еш, *гл.* Согнуть (во множествѣ).

Позгинова́ти, ва́ю, єте, *гл.*=**Погинити.**

Позгнущáтися, щáюся, ешся, *гл.* Погнушаться. *Не позгнущайтесь вислухать нас.* Кв.

Позгóджуватися, джуємося, етеся, *гл.* Согласиться (о многихъ).

Позгодóвувати, вую, еш, *гл.* Вскормить (многихъ). *Діток позгодовували і худоби прибали.* Г. Барв. 8.

Позгóлювати, люю, еш, *гл.* Сбрить (о многихъ). *Наші старі позголювали бороди та й думають, що помолодчали.*

Позгóнити, ню, нив, *гл.* 1) Согнать съ мѣста (многихъ); согнать въ одно мѣсто. *Уже й овець позгонили.* Мир. ХРВ. 39. 2) Взогнать (многихъ). *Позгонив воли на гору.*

Позгорта́ти, та́ю, еш, *гл.* Свернуть (во множествѣ). *Позгортай одежу та поховай у скриню.* Кіев. у.

Позгорта́тися, та́ємося, етеся, *гл.* Свернуться (во множествѣ).

Позгрібáти, бáю, еш, *гл.* Сгресть (во множествѣ). *Позгрібай солому.* Харьк. у.

Позгрібувати, бую, еш, *гл.*=**Позгрібати.** *Усе позмітувано, позгрібувано, чи кізяк, чи трісочка.* Г. Барв. 193.

Позгромáджувати, джую, еш, *гл.*= **Позгрібати.**

Позгýблювати, люю, еш, *гл* Растерять.

Поздава́ти, даю, ́ш, *гл.* Сдать (во множествѣ). *Поздавали хлопців у некрути.* Богодух. у.

Поздáвлювати, люю, еш, *гл.* Сдавить (во множествѣ).

Поздарóвувати, вую, еш, *гл.* Надарить. *Поздаровували люде погорільцям усякого хліба чимало.* Волч. у.

Поздвигáти, гáю, еш, *гл.* Сдвинуть (во множествѣ). *Таке каміння, що насилу з місця поздвигали.* Славяносерб. у.

Поздéржувати, жую, еш, *гл.* Удержать, сдержать (многихъ).

Поздира́ти, ра́ю, еш, *гл.* Содрать (во множествѣ). *І який то дурень поздирав кору з дерева.* Черниг. у.

Поздира́тися, ра́юся, ешся, *гл.* Содраться.

Поздиха́ти, ха́єшо, єте, *гл.* Издохнуть (о многихъ). *Воли поздихать.* Чуб. V. 26.

Поздíрря, ря, *с.* Кострика. *Будемо поздір'я прясти, на ручники прясти.* Гол. IV. 380.

Поздійма́ти, ма́ю, еш, *гл.* То-же, что и знáти, но о многихъ или многомъ.

Поздму́вувати, хую, еш, *гл.* Сдуть (во множествѣ).

Поздоровáти. См. **Поздоровляти.**

Поздорови́тися, влю́ся, ви́шся, *гл.*= **Поздоровкатися.** *Увійшов, не поздоровився, не привітався.* Ев. V. 184.

Поздóвжний, а, е=**Подовжний.** *По дорозі від Теплика до Кам'янок есть поперечний яр і поздовжній видолинок.* Св. Л. 306.

Поздорові́ти, ві́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться здоровымъ, выздоровѣть. *Бив мене чоловік, кості поломив, а я ляпа, полежала, встала, ззіла, вола, кабана... і допіро поздоровіла.* Чуб. V. 1140. *Жінка попова поздоровіла.* Драг. 63.

Поздоровíшати, шаю, еш, *гл.*=**Поздоровшати.** *Спасибі невістці, я за нею поздоровíшала.* Кіев у.

Поздоро́вкати, каю, еш, *гл.* Пожелать здоровья при привѣтствіи, выпиваніи водки и пр. Вх. Зн. 21.

Поздоро́вкатися, каюся, ешся, *гл.* Поздороваться. Васильк. у.

Поздоровлéння, ня, *с.* Поздравленіе.

Поздоровля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **поздорови́ти, влю́, ви́ш,** *гл.* 1) Давать, дать здоровья (употребляется преимущ. въ сов. в.). *Десь мій милий чорнобривий та в степу ночує. Як в степу при дорозі,—поздоров же йому, Боже!* Чуб. V. 15. 2) Поздравлять, поздравить. *Чом ти... не поздоровиш його? Адже бачиш, він заручився.* Котл. НП. 386. *Кішку Самійла поздоровляли.* АД. I. 219. **Поздоровíти днем.** При встрѣчѣ поздравить съ настоящимъ днемъ. ЗОЮР. I. 48.

Поздоро́вшати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться здоровѣе. Г. Барв. 13. *Він мені каже не їсти того й того, а я на злість наїмся та поздоровшаю.* Левиц. I. 136.

Поздрéнє, ня, *с.* Видъ, видѣніе. *З тою веселою поздрені і пахущого повітри так заспокоїлся.* Гн. II. 77.

Поздувáти, вáю, еш, *гл.* Сдуть (во множествѣ). *Будем дути так, щоб всі юри і ліса поздували, щоб скрізь рівно було.* Чуб. II. 15.

Поздýмувати, мую, еш, *гл.* Вспомнить

(многое). *Став здумувати та писати, що в йому дома є. Усе, усе поздумував.* Чуб. II. 18.

Поздýрювати, рюю, еш, *гл.* Обмануть, одурачить (многихъ).

Позеленíти, ню́, ни́ш, *гл.* Сдѣлать зеленымъ. *Не жди весни—святої долі! Вона не зійде вже ніколи садочок твій позеленить.* Шевч. 654.

Позеленíтися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Окраситься въ зеленый цвѣтъ. *На траві позелениться полотно.* Міус. окр.

Позеленíти, нію, еш, *гл.* Позеленѣть.

Позеленувáтий, а, е. Зеленоватый, не вполнѣ зрѣлый. *Яблука ще позеленувáті.* Харьк.

Позéмний, а, е. Горизонтальный. Желех.

Позéмно, *нар.* Горизонтально. Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Позернúти, ню́, ни́ш, *гл.* Дать крупное зерно хлѣбу. *Як би Господь позернив просо!* Змѣев. у.

Позерни́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Уродить съ хорошимъ зерномъ. *Добре же, як позернився добре гречка.* Кролев. у.

Позживáти, живáю, еш, *гл.* Прожить (о многихъ). *Ми з бабою вік позживали.* Лебед. у.

Позжинáти, нáю, еш, *гл.* Сжать (во многихъ мѣстахъ). *Як вже нет усе позжинають, то лишіют трохи „на оборі“, аби горобці ззіли.* Ѣз. V. 86.

Поззивáти, вáю, еш, *гл.* Созвать (о многихъ). *Ой на то ж я вас усіх поззивав, щоб медом-вином усіх почтував.* Чуб. V. 449.

Поззувáти, вáю, еш, *гл.* Снять обувь (во множествѣ).

Позивáка, ки, *об.* Сутяга. *Ну й позивáка ж він!* Лохв. у.

Позивáльник, ка, *м.* Истецъ, тяжущійся, ведущій процессъ. Полт.

Позивáння, ня, *с.* Привлеченіе къ суду, судебный процессъ.

Позивáти, вáю, еш, *гл.* Привлекать къ судебной отвѣтственности, предъявлять искъ къ кому, судиться съ кѣмъ. *Позивáєте мене і в рокове свято на... суд.* К. Кр. 37. *Ой пішов міщанин міщаночку позивати, присудили старі люде добре попрохати.* Чуб. V. 1075.

Позивáтися, вáюся, ешся, *гл.* Судиться, предъявлять искъ къ кому. Прилуц. у.

Позúка, ки, *ж.* 1) Заемъ, кредитъ. *Дайте, будьте ласкаві, в позику, чи то на одробіток хоч з в'язку.* Грин. II. 208. *Коня у позику не давай.* 2) Долгъ. *Батька й матір у такі позики втопив, що й ушей не видно.* Г. Барв. 506.

Позирáти, рáю, еш, сов. в. **позирнýти, нý, нéш,** *гл.* Смотрѣть, посмотрѣть, глянуть. *Да полядаю, да позираю да на ту чорну хмару.* Мет. 85. *Позирнувши на них гнівно, рече чоловікові.* Ев. Мр III. 5.

Позичáйло, ла, *м.* Заимодавецъ, кредиторъ; ростовщикъ. К. (Желех.).

Позичáти, чáю, еш, сов. в. **позúчити, чу, чиш,** *гл.* 1)—**у кóго.** Занимать, занять, брать, взять въ долгъ. *Ой піду я до сусіда возу позичати.* Мет. 12. 2)—**кому.** Одолжать, одолжить кому, давать, дать въ долгъ. *Одна бере і другим позичає, а друга не бере й другим не дає.* Ком. II. 50.

Позúчка, ки, *ж.*=**Позúка.** *Позичка босоніж ходить.* Ном. № 10618. *Заспівав би—був голосок, та позички ззіли.* Шевч.

Позіпáти, пáю, еш, *гл.* Погорланить. *Позіпай довше, то я тобі затулю рота!*

Позір, зóру, *м.* 1) Видъ. *Ось візміть оцю диню; позір гарний у неї.* Волч. у. 2) **На позір.** На взглядъ. *Так як на позір, то це масло наче таке саме, як і те.* Пирят. у. **І на позір нема.** Совсѣмъ нѣтъ. *І на позір немає кавунів, а сіяв густо.* Волч. у. 3)—**дáти** Обратить вниманіе, наблюдать, присматривать. Вх. Лем. 452.

Позірка, ки, *ж.* Вниманіе, наблюденіе. **Позірку мáти**=**Позір дати.** Вх. Лем. 452.

Позіскáкувати, кую, еш, *гл.* Соскочить (о многихъ). *Слуги позіскакували з постелі.* Левиц. I. 518.

Позіхáти, хáю, еш, *гл.* 1) Зѣвать. *Протирав очі, позіхав, хрестячи рот за кожним разом.* Левиц. 2) О вѣтрѣ: дуть по временамъ. *Утомилась заверюха, де-де позіхає.* Шевч.

Позіхáтися, хáється, *гл. безл.* Зѣваться. *Ляжмо спати... вже й мені часто позіхається.* Г. Барв. 78.

Позіхи, хів, *м. мн.* Зѣвота. *Позіхи напали.* Черк. у.

Позіхóдитися, димося, дитеся, *гл.* Сойтись. *А тим час позіходилось народу вже чимало.* Кв.

Позúцýнок, нка, *м.* Родъ заплаты изъ куска овчины съ шерстью, прикрѣпляемый кожевниками въ такомъ мѣстѣ, гдѣ на выдѣлываемой овчинѣ находится лысина. МУЕ. I. 75.

Поз'їдáти, дáю, еш, *гл.* 1) Съѣсть (верхній слой, вершокъ у растенія) (во

множествѣ). *Вона в нас як кішка: сметанку з глечиків поз'їдає, вершечки поскубає.* Харьк. у. *Корова вскочила у садок і поз'їдала щепи молоденькі.* Харьк. у. 2) Разъѣсть. *Кайданни руки-ноги поз'їдали.* АД. I. 94.

Поз'їжджáти, джáємо, єте, г.з. Съѣхать, уѣхать (о многихъ). *Були річки — повсихали, були кращі — поз'їжджали.* Чуб. V. 540.

Поз'їжджáтися, джáємося, єтеся, г.з. Съѣхаться (о многихъ). *Та поз'їздзались та пани та стали сумувати.* АД. II. 65

Поз'їжджувáти, джую, еш, г.з. Испортить ѣздой. *Вже ж твої ворон-коні та поз'їжджувані.* Гол. I. 116.

Позлáзити, зимо, зите, г.з. 1) Слѣзть (о многихъ). *Декотрі позлазили вниз.* Левиц. I. 90. *Брати позлазили з дуба.* Драг. 340. 2) Взлѣзть (о многихъ). *Хлопці позлазили на дерева. Позлазим на дуба та переночуєм.* Драг. 340.

Позлáмувати, мую, еш, г.з. Сломать (во множествѣ). *Якась недобра душа вишеньки мені позламувала.* Богодух. у.

Позлегáти. См. **Позлягати.**

Позлéжуватися, жуємося, єтеся, г.з. Слежаться (о многомъ). *У йому жупани та позлежувалися.* Чуб. V. 735.

Позливáти, вáю, еш, г.з. Слить (во множествѣ). *Позливала недойки в миску і дав мені їсти.* Богодух. у.

Позлúгувати, гую, еш, г.з. То-же, что и злигáти, но о многихъ.

Позлúдніти, нію, еш, г.з. Обѣднѣть. Черном.

Позлúзувати, зую, еш, г.з. Слизать (во множествѣ). *Сонечко позлизує сніг де з яких горбиків на піску.* Кв.

Позлúтка, ки, ж.=Ожеледиця. Вх. Лем. 452

Позліплювати, люю, еш, г.з. Слѣпить (во множествѣ).

Позліплюватися, люємося, єтеся, г.з. Слѣпиться, скленться (во множествѣ). *Тісно посажала паляниці, бач, як позліплювались.* Богодух. у.

Позлітáти, тáємо, єте, г.з. 1) Слетѣть. *Кури позлітали з сідала.* 2) Взлетѣть. *Гляньо, півні позлітали аж на хату та й там б'ються.*

Позлітáтися, тáємося, єтеся, г.з. Слетѣться (о многихъ). *Чорти... позлітались увечері.* Мнж. 127.

Позлíтка, ки, ж. 1) Позументъ. Уман. у. См. **Пóзлотка.** 2) Сусальное золото. Грин. III. 507.

Позлóта, ти, ж.=Поволота.

Позлóтець, тця, м. Мишура, сусальное золото. См. **Позлíтка.** Вх. Лем. 452.

Позлотúстий, а, е. Золоченый. *Із під поли позлотистий недолмок виньмає* ЗОЮР. I. 206. Объ одеждѣ: шитый золотомъ. *Сини в барвах позлотистих гуляють по річчу.* К. Досв. 21.

Позлотúти, лочý, тúш, г.з.=Позолотити. *Взяла зона чубок берéзинку позлотила.* Кз. V. 96.

Позлóтка, ки, ж.=Позлíтка 1. *Позлотку із чистого коміра воздирав.* АД. I. 250.

Позлýщувати, щую, еш, г.з. То-же, что и злущити, но во множествѣ.

Позлýщуватися, щуюся, ешся, г.з. То-же, что и злущитися, но во многихъ мѣстахъ.

Позлягáти, гáємо, єте, г.з.=Полягати. *Спать позлягають.* Чуб. V. 795.

Позмагáти, гáю, еш, г.з. Одолѣть (многихъ). *Он позмагав усіх.*

Позмагáтися, гáюся, ешся, г.з. Поспорить, поссориться. *За що позмагались? — За масляні вишкварки.* Ном. № 3513.

Позмагóвувати, вую, еш, г.з. То-же, что и змагáти, но во множествѣ.

Позмáнювати, нюю, еш, г.з. Сманить (многихъ). *Ота городська пройда багато дівчат позманювала, щоб їшли в город.* Кіев. у.

Позмáхувати, хую, еш, г.з. Смахнуть, сместь (во множествѣ).

Позмерéзувати, жую, еш, г.з. То-же, что и змерéжити, но во множествѣ.

Позмерзáтися, зáємося, єтеся, г.з. Примерзнуть другъ къ другу (во множествѣ). *Чóботи позмерзáлися.* Промокшая кожа сапогъ замерзла.

Позмивáти, вáю, еш, г.з. То-же, что и змúти, но во множествѣ. *Позмивай лавь.* Харьк. г. *Позмивала дітям голови.* Богодух. у.

Позмивáтися, вáємося, єтеся, г.з. То-же, что и змúтися, но о многихъ.

Позмикáти, кáю, еш, г.з. Свести судорогой (во множествѣ). *Позмикало йому і руки й ноги.*

Позмúлювати, люю, еш, г.з. Смылить (во множествѣ). *Усе мило позмилювали.* Богодух. у.

Позминáти, нáю, еш, г.з. Смять (во множествѣ). *Діти... подушки позминали.* Чуб. V. 65.

Позмінювати, нюю, еш, г.з. Измѣнить

(во множествѣ). *За нових панів усе не так стало, як за старих було, усе позмінювали.* Харьк. у.

Позмірювати, рюю, єш, *гл.* Измѣрить (во множествѣ).

Позмітáти, та́ю, єш, *гл.* Сместь (во множествѣ).

Позмітувáти, тую, єш, *гл.* 1)=**Позмітати**. *Усе позмітуваю, позгрібуваю.* Г. Барв. 193. 2) Сбросить съ чего (во множествѣ). *Пішов, тото позмітував з себе, іде... обідраний.* Гн. І. 52.

Позмішувати, шую, єш, *гл.* Смѣшать (во множествѣ).

Позмокáти, ка́ємо, єте, *гл.* Смокнуть (о многихъ). *Позмокали пісні на сім.* Г. Барв. 122. *Голоси.. позмокали.* Г. Барв. 308.

Позмовля́ти, ля́ю, єш, *гл.* Сговорить (многихъ).

Позмокáти, ка́ємо, єте, *гл.* Измокнуть (о многихъ). *Ну, вже ж і позмокали ми сьогодні, і рубця сухого нема.* Богодух. у.

Позмордóвувати, вую, єш, *гл.* Измучить, изнурить (многихъ).

Позморóжувати, жую, єш, *гл.* Заморозить (многихъ). *Дя зіма багато людей позморожувала.*

Позмóрщувати, щую, єш, *гл.* Поморшить (во множествѣ).

Позмóрщуватися, щуємося, єтеся, *гл.* Сморщиться о многихъ).

Позмóтувати, тую, єш, *гл.* Смотать (во множествѣ).

Позмóчувати, чую, єш, *гл.* Измочить, смочить (во множествѣ).

Позмуровувати, вую, єш, *гл.* Сдѣлать изъ камня, кирпича (во множествѣ).

Позна, ни, *ж.*=**Шкода** 1. *Глядіт, щоб кінь позни не наробив.* Вх. Зн. 51.

Познавáти, наю́, єш, сов. в. **познáти**, зна́ю, єш, *гл.*=**Пізнавати**, **пізнати**. ЗОЮР. І. 210. *Вийди, мати, з хати познавати дитяти.* Мет. 171.

Познайóмити, млю, миш, *гл.* Познакомить.

Познайóмитися, млюся, мишся, *гл.* Познакомиться.

Познáка, ки, *ж.* Мѣтка, знакъ, примѣта *Хиба під вечір або дуже зрання можна здогадатись, що там села, бо дим зніметься, а другої познаки нема,—сказано, в яру.* Св. Л. 72. *Познаки нема.* НВолын. у.

Познакóмити, млю, миш, *гл.*=**Познайомити**.

Познакóмитися, млюся, мишся, *гл.*=**Познайомитися**. *А знаєш, як я познакомився з тим Хоцінським?* Левиц. І. 145.

Познáменуватися, нуюся, єшся, *гл.* Приложиться (къ священному предмету). Драг. 237. *У Лаврі на мощі познаменувався.* Чигир. у.

Познáти. См. **Познавати**.

Познáтися, на́юся, єшся, *гл.*=**Пізнатися**.

Познáття, тя, *с.* Узнаваніе, узнаніе, распознаваніе. Вх. Уг. 260.

Познаходúти, джу, диш, *гл.* Найти (во множествѣ). *Прадід усе те познаходив.* Мнж. 133.

Познаходúтися, димося, дитеся, *гл.* Найтись (во множествѣ). *Усе познаходилося, що в їх покрадено.* Черниг. у.

Позначáти, чаю, єш, сов. в. **позначúти**, чу́, чи́ш, *гл.* Обозначать, обозначить; намѣчать, намѣтить. Маркев. 121. *Цибульку позначила, петрушкою притрусила.* Чуб. V. 796.

Позначáтися, чаюся, єшся, сов. в. **позначúтися**, чу́ся, чи́шся, *гл.* 1) Обозначаться, обозначиться. 2) Сдѣлаться, стать замѣтнымъ. Левиц. ПЮ. І. 482. *І не позначилось ні трохи, а скілько уже брали.* Иногда прямо въ значеніи: уменьшиться на видъ. *Наче і їмо не сито, а сала в бодні дуже позначилось.*

Позневажáти, жаю, єш, *гл.* То-же, что и **зневажити**, но многихъ.

Позневóлювати, люю, єш, *гл.* То-же, что и **зневóлити**, но многихъ.

Позни́щувати, щую, єш, *гл.* Уничтожить (во множествѣ).

Позни́щуватися, щуємося, єтеся, *гл.* Уничтожиться (во множествѣ).

Познівечувати, чую, єш, *гл.* То-же, что и **знівечити**, но многихъ, или многое. Желех.

Познімáти, ма́ю, єш, *гл.* Снять (во многихъ). *Познімали страву і поставили оріли на стіл. Познімай сорочки з тину,—вже посохли.* Харьк. *От ми й стали коло шляху і шапки познімали.* ЗОЮР. І. 253.

Позноби́ти, блю́, биш, *гл.* Поморозить. *Картоплі позноблило.* Лебед. у.

Позноси́ти, шу, сиш, *гл.* То-же, что и **знести**, но во множествѣ. *Вода... позносила млини.* Левиц. І. 127. *Позносивши мішки в комору... посідали.* Кв. *Позносили ото вони з воза свої клунки.* Драг. 174.

Позно́сювати, сюю, єш, гл.=**Позносити**. *Позносювали* (снопи). Грин. I. 111.

Познущáтися, щáюся, єшся, гл. Поиздѣваться.

По́зов, зву и **позо́ву**, м. Искъ, тяжба. *Не знайду на свічку, а на позов—як біс дасть.* Ном. № 7374. *Я просив його, щоб без позову зняв комору з моєї землі, так він не слуга.* Новом.-у.—**дáти, заложúти.** Возбудить процессъ. *Пан возний позов дасть.* Котл. Ен. IV. 48.

Позодягáти, гáю, єш, гл. Одѣть (многихъ). *Він за свої гроші усіх дітей її позодягав.* Василь. у.

Позоли́ти, лю, лиш, гл. Побучить. *Позич мені попілу, а то в мене не стане сорочки позолить.* Харьк.

Позоло́та, ти, ж. Позолота. *Твоя голова не до позолоти.* Чуб. I. 242. *Позолота була вся витерта.* Левиц. I. 293.

Позолоти́ти. См. **Позолочувати.**

Позолотíти, тíю, єш, гл. Сдѣлаться похожимъ на золото, пріобрѣсть цвѣтъ золота, пожелтѣть. Каменец. у. *Колос позолотів* Г. Барв. 147.

Позоло́тка, ки, ж. Сусальное золото. Гол. Од. 60.

Позоло́чувати, чую, єш, сов. в. **позолоти́ти**, лочу́, тиш, гл. Золотить, позолотить. *Що в голуба та сизая голова, а в голубки позолочувана.* Мет. 26. *Голубонько мій, коли б же ти жив, я б твої крила позолотила.* Чуб. V. 246.

Позомлівáти, вáємо, єте, гл. То-же, что и **зомлíти**, но о многихъ.

Позоруáти, рую, єш, гл. Обращать вниманіе. См. **Позір.** Вх. Лем. 452.

Позо́рювати, рюю, єш, гл. Вспахать (во множествѣ).

Позоря́ти, ря́ю, єш, гл.? *Ой всі поля самарські позоряли, тільки вони не зоряли, що в річки Самарки, а в кринички Салтанки, де три терни дрібненьких, де два байраки зелененьких.* Мет. 437.

Позоставáтися, таємося, єтеся, гл. Остаться (о многихъ). *Не стало вже ставати і сала, а тільки самі грінки позостават.* ЗОЮР. I. 290. *От і сі діти, що позоставались живі... чоюсь вже мізерніють.* Левиц. I. 139.

Позоста́ти, та́ну, неш, гл. Остаться. *Нема милою, позостала туга.* Гол. I. 370.

Позоста́тися, та́нуся, не́шся, гл. Остаться. *Умер, умер пан полковник і зрізная мова, позостались пінь вороний і ясная зброя.* Чуб. V. 317.

Позострівáти, вáю, єш, гл. Встрѣтить (многихъ и не разомъ).

Позостріча́ти, ча́ю, єш, гл.=**Позострівати.**

Позотлівáти, вáємо, єте, гл. Истлѣть (о многихъ).

Позохо́чуватися, чуємося, єтеся, гл. Проявить охоту, желаніе, согласиться что либо сдѣлать (о многихъ).

Позрáджувати, джую, єш, гл. Измѣнить (о многихъ, многомъ).

Позрáлювати, люю, єш, гл. То-же, что и **зрáлити**, но во многихъ мѣстахъ.

Позраху́вувати, вую, єш, гл. Счесть (во множествѣ).

Позрива́ти, ва́ю, єш, гл. Сорвать (во множествѣ). *Почало вона рвати на собі усе, що було, та подавати йому. Позривала й те усе.* Чуб. II. 413.

Позрина́ти, нáємо, єте, гл. Вынырнуть, всплыть на поверхность (во множествѣ). *Помочила коноплі та мабуть погано придавила, а вони й позринали.* Харьк. у.

Позрівнювати, нюю, єш, гл. Сравнять (во множествѣ).

Позрізувати, вую, єш, гл. Срѣзать (во множествѣ). *Баба маківки позрізувала.* Грин. II. 86.

Позрі́катися, ка́юся, єшся, гл. Отказаться (отъ многаго, о многихъ).

Позрíти, рю́, ри́ш, гл. Посмотрѣть, взглянуть. *Позри, Єлена, на ох ту гору.* Гол. IV. 523.

Позрóджувати, джую, єш, гл. Родить (многихъ).

Позроста́ти, та́ємо, єте, гл. Вырасти (о многихъ).

Позроста́тися, та́ємося, єтеся, гл. Срастись (во множествѣ). *Кущі лозу, терну і шипшини позростались ніби.* Стор. М. Пр. 110, 111.

Позрóшувати, шую, єш, гл. Оросить (во множествѣ).

Позрóщувати, щую, єш, гл. Вырастить (многихъ).

Позрýбувати, бую, єш, гл. Срубить (во множествѣ). *Де яка деревина була,— все позрубував.* Пирят. у.

Позруйнóвувати, вую, єш, гл. Разорить, разрушить, развалить (во множествѣ).

Позрýшувати, шую, єш, гл. То-же, что и **зрýшити**, но о многомъ.

Позряжáти, жáю, єш, гл. То-же, что и **зряжáти**, но во множествѣ. *Позряжає своїх дочок та й не надивиться на їх.* Борз. у.

Посаджувати, джую, еш, гл. То-же, что и **зсаджувати**, но во множествѣ. *Узяв та й посаджував дітей на віз.* О. 1861. V. 71.

Посапувати, пую, еш, гл. Срубить многія растенія при полотьѣ.

Посипати, плю, еш, гл. То-же, что и **зісяти**, но о многихъ.

Посипати, паю, еш, гл. Сыпать (во множествѣ). *В лійечки посипай* (горох). Г.-Арт. (О. 1861. III. 93).

Посихати, хаю, еш, гл. Изсохнуть (во множ.). *Були річки,—посихали.* Чуб. V. 539.

Посихатися, хаємося, етеся, гл. Ссохнуться (во множествѣ). *Ні вреничі дбом й постоли! як же посихались!... Насилу начупив.* О. 1862. II. 26.

Посідати, даю, еш, гл. То-же, что и **зсісти**, но о многихъ.

Посідатися, даємося, етеся, гл. Скиснуть, створожиться (во множествѣ).

Посікати, каю, еш, гл. Срубить (во множествѣ). *Велика була буря... Дощ коміші посікав, як шаблею.* МВ. I. 141.

Посікакувати, кую, еш, гл. То-же, что и **зскочити**, но о многихъ. *Посікакували як опечені.* Харьк. у.

Посовувати, вую, еш, гл. Сдвинуть (во множествѣ). *Опершу густо, мов їх* (хати) *одну до другої хто посовував, щоб було затишніше й тепліше, а далі рідче.* Мир. Пов. II. 83.

Посовуватися, вуємося, етеся, гл. Сдвинуться (о многихъ).

Посстарюватися, рюємося, етеся, гл. Состариться (о многихъ).

Посукувати, кую, еш, гл. Ссучить (во множествѣ).

Посубити, блю, биш, гл. 1) Зазубрить; сдѣлать зазубрины. *Посубили мені сокиру. Ой десь мене Господь Бог не простив, що я у медівці серп посубив.* АД. I. 81. 2) Сдѣлать зубцы. *Посубила комір і чохлу.*

Посубитися, блюся, бишся, гл. Иззубриться. *Шабля посублилась.* ЗОЮР. I. 96.

Посубцювати, цюю, еш, гл.=**Посубити 2.** *Оце вже тобі сорочку попрутикувала і посубцювала в подільках.* Кіев. у.

Посужувати, жую, еш, гл. Съузить (во множествѣ).

Посурочувати, чую, еш, гл. Сглазить (многихъ). *Дітей мені посурочувала.* Богодух. у.

Посустрівати, ваю, еш, гл.=**Посострічати.**

Посустрічати, чаю, еш, гл.=**Посострічати.**

Посціплювати, люю, еш, гл.—**зуби, руки.** Стискуть, сжать (во множествѣ). *Посціпляваи зуби та й лежать як неживі.*

Посчіпляваті, люю, еш, гл. Сцѣпить одно съ другимъ (во множествѣ).

Посчіпляватися, люємося, етеся, гл. Сцѣпиться другъ съ другомъ, переплестись другъ съ другомъ. *Верби понапинались над водою, посчіпляваись зеленими верхами.* Левиц. I. 62.

Посшивати, ваю, еш, гл. Сшить (во множествѣ). *Вони* (Адам і Єва) *посшивали мисти з листя, позакривались.* Чуб. I. 146.

Посязувати, ся, зуюся, ся, еш, ся, гл.=**Позязувати, ся.**

Посинакшати, шаю, еш, гл. Измѣниться. *Садок сей у вас зараз помінявшись бы.*

Поізбавити, влю, виш, гл.=**Позбавити.** *А ти мене поізбавив любого спокою.* Гол. I. 323.

Пбід, ду, м. Съѣденіе. **Пбідом їсти.** Заѣдать. **В пбід.** Сколько можно съѣсть. *На муках паші не в пбід.* Лебед. у.

Поідайло, ла, м. Обжора.

Поідати, даю, еш, сов. в. **поїсти, їм, їси,** гл. Поѣдать, поѣсть, съѣдать, съѣсть; пожирать; уничтожать, уничтожить. *Свою врожай холодний поідає.* К. Іов. 11. *Каже* (возк): „*Отепер я вас поїм*“. Рудч. Ск. I. 7. *Зілля сухе оюнь поїда.* Полт. г.

Поідинок, нку, м.=**Поединок 1.** *А звечора уночі сходилися бачачі, стали раду радити, кою в некрути взяти: поідинки не брати, будем жани орати; чимчоком не брати, будем жани сіяти.* Чуб. V. 961.

Поідка, ки, ж. Количество, необходимое на разъ для ѣды. *У нас хліба ще на одну поідку буде.* Волч. у.

Поідинання, ня, с. и пр.=**Поединання** и пр.

Пбіздъ, ду, м. Свадебный поѣздъ, свадебная процессія. ХС. VII. 428, 429. Грин. III 438. Хотя бы даже женихъ и шелъ со своей свитой, все же эта процессія называется **пбіздъ.** МУЕ. I. 125. (Полт. г.). *Молодий збірає пбіздъ і їде до молодої.* Грин. III. 430. Ум. **Пбіздонько.**

Поіздовий, а, е. Относящійся къ свадебному поѣзду. *Пісні поіздові співають дружки і свашки.* Грин. III. 479.

Пбіздонько, ка, м. Ум. отъ **пбіздъ.**

Поіжжани, на, м. Участвующій въ свадебномъ поѣздѣ, въ свад. процессіи. МУЕ. III. 92. *Як стануть поіжжане уже в мо-*

лодой на дворі, то дружки... співають їм. О. 1862. IV. 27. *А зза гори поїзжане на шлях виїзжають.* Шевч. 455.

Поїзжа́ти, жа́ю, сш, *гл.* Їздить, разъїзжать. *Дев'ятеро коней водить, на десятім поїзжав.* Грин. III. 591. *Наш паночок молоденький на конику поїзжає, до двору женчиків займає.* Чуб. III. 239.

Поїсти. См. **Поїдати.**

Поїстися, їмся, їсйся, *гл.* Погрызться. *Свої собаки поїлися.* Ном. № 9448.

Поїхати, їду, дем, *гл.* Поѣхать. *Сідлай, козаче, коня вороного, та поїдем вінчатися до попа чужого.* Чуб. V. 137. *Поїдьмо, кажу, дідусю, в ліс да нарубаєм дров.* ЗОЮР. I. 229.

По́йда, ди, *ж.*=**Побігайка.** *А, а, гойда! чужа мати поїда, а нашая пані, ходить у жупані.* Макс. (1849). 105.

Пойменува́ти, ную, сш, *гл.* Именовать. *Росказав, де його хата стоїть, поймену вав сусід своїх.* МВ. (О. 1862. I. 77).

Пойня́ти, йму́, мешъ, *гл.*=**Понять.** Грин. III. 534.

Пока́вкати, каю, сш, *гл.* Покричать (о воронѣ).

Покади́ти, джу́, дишъ, *гл.* Покадить. *Я тютюном покадила, а редькою спомина ла.* Чуб. V. 562.

Пока́з, зу, *м.* 1) Указаніе. *Добре заходились по німецькому показу.* Шевч. 2) Показъ. *Взяла та положила на блюдо трох кошенят та й унесла на показ.* Рудч. Ск. II. 91.

Показа́ння, ня, *с.*=**Показанщина 1.**

Показа́нщина, ни, *ж.* 1) Плата отъ винокуреннаго котла. 2) Особичество, отдѣленіе себя отъ общества. Поп. 68.

Показа́ти, ся. См. **Показувати, ся.**

Покази́ти кажу́, зишъ, *гл.* Испортить. *Дощ показить дорогу.* Шух. I. 81. *Чарівниця таки показит маржину.* Ез. V. 61.

Показа́йтися, зимося, зитеся, *гл.* Взбѣситься (о многихъ).

Показни́й, а́, е́. Видный, представительный. *Таке не показне: ні з очей, ні з плечей.* Ком. II. 148. *Одначе він з себе дуже показний, здоровий.* Левиц. Пов. 38.

Пока́зність, ности, *ж.* Видъ, красивая наружность.

Пока́зувати, зую, сш, *гл.* 1) Показывать, показать, указывать, указать. *Сидимо в садку, він мені показує: „Дивись, яка вода чиста". МВ. II. 26. Ой там дівчина жито жала, дороженьку показала.* Чуб. V. 373. *А чому ж не зумію?—каже дівчина.— Раз мені покажете, паніматко, а другий і сама знатиму.* Рудч. Ск. II. 56. *Не плач, Катерино, не показуй людям сльози.* Шевч. 2) безл. **Пока́зує.** Кажется. *З обличчя більш двадцяти літ їй не показувало.* Св. Л. 65.

Пока́зуватися, зуюся, сшся, сов. в. **показа́тися, жуся, жешся,** *гл.* 1) Показываться, показаться, появляться, появиться. *Вона йою як хвиля! так, що йому і свічки у очах показались.* Рудч. Ск. I. 7. *Бач, мабуть злякався, що не показався.* Шевч. 290. 2) Казаться, показаться. Драг. 43. *Дивись, котора пуска тобі показується красна, ту й лови.* Грин. I. 46.

Пока́зчик, ка, *м.* Указатель. Ном. Од. вид. II. *Показчик до приказок.* Ном.

Покалавуди́ти, рю, рить, *гл.* Покарауливать.

Покаламу́тити, чу, тишъ, *гл.* Помутить.

Покалата́ти, та́ю, сш, *гл.* Позвонить; постучать въ колотушку. *Покалатай трохи, а я піду в хату поріжок.* Черниг. у.

Покалі́чити, чу, чиш, *гл.* Искалѣчить (многихъ). К. ЧР. 358. *А він в кущах ноги покалічив.* Рудч. Ск. II. 160.

Покаля́ти, ляю, сш, *гл.* Запачкать. *На ніч треба хату мести: як прийде Мати Божа з ангелами, то щоб ніг не покаляла.* ХС. VII. 418. *Ой устель, молодая дівчино, рушничками двір, щоб не покаляв червоних чобіток, золотих підків.* Чуб. V. 397.

Покаля́тися, ля́юся, ешся, *гл.* Испачкаться, запачкаться.

Покаменіти, покам'яні́ти, ні́ємо, сте, *гл.* Окаменѣть (о многихъ). *Він за двері та Оницю й веде за руку. Ми й покам'яніли.* Г. Барв. 210. *Вони обидві й покам'яніли.* Мнж. 134.

Покаменува́ти, ную, сш, *гл.* Побить камнями. *Народ покаменує нас.* Ев. Л. XX. 6.

Поканю́чити, чу, чиш, *гл.* Поклянчить. *Ти думаєш, що як довше поканючиш, так і дам.* Богодух. у.

Пока́пати, паю, сш, *гл.* Покапать; закапать. *Як роса та до схід сонця, покапали сльози.* Шевч. 74.

Покаплу́нити, ню, ниш, *гл.* Выхолостить (многихъ).

Пока́постити, пощу, стиш, *гл.* Изгадить (во множествѣ).

Покапотіти, почу́, ті́ш, *гл.* Закапать.

Покара́ння, ня, *с.* Наказаніе, казнь.

Покара́ти, ра́ю, сш, *гл.* Наказать. *Бог*

все бачить, а вже разом покарає на тім світі. Ном. № 52.

Покарбува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Изрѣзать нарѣзами; украсить вырѣзанной орнаментировкой. *Сволок гарний, дубовий, штучно покарбований.* К. ЧР. 37.

Покарбува́ти, ля́ю, еш, *гл.* Бросить палку такъ, чтобы она пошла колесомъ, ударяясь о землю то однимъ, то другимъ концемъ (въ игрѣ въ **палз**). Желех.

Покарбу́тити, бучу́, ти́ш, *гл.*=**Покарбувати**. Kolb. I. 196.

Покарлю́чити, чу, чиш, *гл.* Согнуть, искривить. *Чию це нуг дерева такі покарлючені?* Харьк. у.

Покарта́ти, та́ю, еш, *гл.* Побранить. *Словами покартай йою, а не бий.* Ном. № 3872.

Покасува́ти, су́ю, еш, *гл.* Упразднить (во множествѣ).

Покота́ти, та́ю, еш, *гл.* 1) Покатать, повозить. 2) Быстро поѣхать. *О. Гервасій покатав льодом, тільки пламар поньокує.* Св. Л. 25.

Покота́тися, та́юся, ешся, *гл.* Покататься. *От, покатався—привели додому тою коня.* Рудч. Ск. I. 164.

Покатува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Подвергнуть истязанію, поучит . *Ой, ой він мене... покатує.* Чуб. V. 617.

Покатулятися, ляюся, ешся, *гл.* Покатиться. Вх. Уг. 260.

Покаши́кати, каю, еш, *гл.* Покашлять.

Покацу́бувати, немо, нете, *гл.* Окочене́ть (о многихъ). *Ну мороз! поки дойдемо, то й покацубнемо.*

Покача́ти, чаю, еш, *гл.* 1) Покатать. *Глянь, як кішка: покачав лапкою клубок та й кине, а тоді знов.* 2) Покатать (бѣлье). *Покачай сорочки.* 3) Раскатать тѣсто. *Покачай коржі.* 4) Повалять. *Собака не зїсть, не покачавши.* Посл. 5) О бѣшеной собакѣ: свалять и покусать (собаку). *Як собаку покачав дурна собака, то та собака покусана біжить сама такою зїлля шукати од сказу.* Грин. II. 20.

Покача́тися, чаюся, ешся, *гл.* 1) Покататься, повалять. *Кінь покачався на траві.* 2) Побѣжать. *Теклa... покачалась до йою, крикучи: „Татко! тат-ко!“* Св. Л. 10.

Пока́шляти, ляю, еш, *гл.* Покашлять. *Покашляв днів зо два, а ще вже й годі.* Черниг. у.

Пока́яння, ня, *с.* Покаяніе. *Єдною скарання десятьом покаяння.* Ном. № 3907.

Пока́ятися, ка́юся, ешся, *гл.* Покаяться. *Покаявся злодій у людях.* Ном. № 2250.

По́квап, пу, *м.* Поспѣшность. Желех.

Поква́питися, плюся, пишся, *гл.* 1) Поспѣшить, поторопиться. 2) Польститься. *Але не багато значних панів поквапилось до неї в гості.* Левиц. I. 491.

Поква́пний, а, е. Поспѣшный.

Поква́пність, ности, *ж.*=**Поквап**.

Поква́пно, *нар.* Поспѣшно.

Покваси́ти, шу, сиш, *гл.* Покваситъ.

Покваси́тися, нію, еш, *гл.* Скиснуть.

Поква́снути, ну, неш, *гл.*=**Покваси́ти**.

Поквили́ти, лю́, лиш, *гл.* 1) Поплакать. 2) Покричать (о нѣкоторыхъ звѣряхъ и птицахъ).

Поквіка́ти, каю, еш, *гл.* Повизжать (о свиньѣ).

Поквільно, *нар.* 1)=**Поволи**. 2) Свободно, льготно. *Не знаю, як у вас, кажсе, а в нас дак і геть то стало поквільно панським.* О. 1862. VI. 58.

Поквітча́ти, ча́ю, еш, *гл.* Украсить цвѣтами.

Поквоко́кати, каю, еш, *гл.*=**Поквокта́ти**.

Поквокта́ти, кчу́, чеш, *гл.* Поклохтать (о насѣдкѣ); покваскать глухо (о лягушкѣ).

Покволо́ом, *нар.* Медленно. *Спускався він із скель поволом.* Мкр. Г. 14. *Іде собі поволом.* МВ. I. 41.

Покепкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Посмѣяться надъ кѣмъ. *Дай, Боже, щоб ні догадались брат з брата в чім покепкувать.* Котл. Ен. III. 65.

Покерува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Поуправлять.

По́ки, *нар.* Пока, покамѣсть. *Поки діда, поти й хліба.* Лебед. у. *Поти пряла, поки й задрімала.* Рудч. Ск. II. 14. *Поки-м тебе не любила, були-м як голубка.* Чуб. V. 13. **О-поки**. Вотъ до какихъ поръ. *Менії в стаяку о-поки.* Зміев. у. **По́ки світа, по́ки со́нця.** Во вѣкъ, никогда. *Поки світа, поки сонця не прилетимо.* Мил. 136.

Покива́ння, ня, *с.* Киваніе. *Зробив притчу з нас в язиціх, покиванням глави в людях.* К. Псал. 106.

Покива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Ксивать. *Назад подивилась, покивала головою та й заголосила.* Шевч. 74.

Поки́дати, да́ю, еш, сов. в. **поки́нути, ну, неш,** *гл.* Покидать, покинуть, остав-

лять, оставить бросить. *Ой голубочок худе, а голубка буркове, що голуб голубку покидати хоче.* Мет. 78. *Як дівчині не журитися,—козак покидає.* Мет. 79. *Покинь дарему думку думать, покинь нечуре мене кохать.* Чуб. V. 386. *Коли покидаєш, покинь хліба їсти, а ходи тобі було тяжко їсти.* Чуб. V. 194. *Чи подобенство, мій брате, щоб я своє добро турецькє на шляху покидав?* ЗОЮР. I. 33

Поки́дати, даю, аш, *гл.* Бросать, оставить (во множествѣ). *Нáщо ж ти діточки покидала?* Мил. 221. *В руйновищі, що люде по'дівали, покидали мов кучуруги чегні.* К. Іов. 34. **Чуби́ поки́дати.** Первоначально: остричься (о многихъ), а затѣмъ: быть взятымъ въ солдаты, такъ какъ при этомъ взятыхъ стригутъ. Г. Барв. 15.

Поки́датися, даюся, ашся, *гл.* При ѣдѣ закапать одежду. Вх. Уг. 260.

Поки́дище, ща, *с.*=**Покидько, покидька.** *Чия вона?—Ет, чия там!—покидище.* Козел. у. Слов. Д. Эварн.

По́кидь, ді, *ж.*=**Покидька.** К. (Хата, 2).

Поки́дька, ки, *ж.* 1) Негодный предметъ. К. (Хата, XVI). 2) Заброшенное существо женскаго рода. *Я така вбога і безталанна дівчина, покидька, чужий попихач.* Г. Барв. 381.

Поки́дьків, кова, ве Относящійся къ негодному предмету, существу. **Поки́дьків брат.** Негодный предметъ. Лебед. у.

Поки́дько, ка, *м.* Заброшенное существо мужескаго рода. *Ні батька, ні матері,—покидько.* Козел. у. Слов. Д. Эварн.

Поки́дьок, дька, *м.*=**Покидька.** Грин. I. 238.

Поки́нути. См. **Покидати.**

Поки́нутися, нуся, нешся, *гл.* Отстать (отъ стада), идя за кѣмъ ненамѣренно остаться. *О, я тебе не покинуся. Вражий баран і не покинеться.* Литин. у.

Покипі́ти, плю́, пи́ш, *гл.* 1) Покипѣть нѣкоторое время. *Хай ще трохи покипить борщ.* Василь. у. 2) Свариться (во множествѣ). *Чавунята покипіли в каші.* Рудч. Чп. 90. 2) О хлѣбахъ на корню: засохнуть отъ сильной жары. *Вісси так і покипіли.* Зміев. у.

Покиці́ння, ня, *с.* Въ игрѣ въ жмурки: прикосновеніе къ играющему. См. **Покицяти.** О. 1861. XI. Св. 38.

Покиця́ти, ця́ю, аш, *гл.*—**кого́.** Въ игрѣ въ жмурки: дотронуться до кого-либо изъ играющихъ, который послѣ этого начинаетъ жмурить. О. 1861. XI. Св. 37, 38.

I. По́кій, ко́ю, *м.* Покой, миръ. **Дáти по́кій, дáти чúстий по́кій.** Оставить въ покоѣ. *Дай їй покій!* Чуб. V. 273. *Та дай менї чистий покій... Я не маю коли і в голову пошкрабатись.* Св. Л. 202.

II. Покій, ко́ю, *м.* Комната. *Прошу, серце, до покою, поговоримо з тобою.* Нп. *Та привели Бондарівну в покої високі.* Грин. III. 614. *А пани все по покоях ходять.* МВ. (О. 1862. III. 54). Ум. **Покíй, покíйчик.** *За тим покойом в покійчик.* Драг. 307.

Покíйний, а, е. Покойный, умершій. *Загубила материну хустку, що ще од її покійної матері.* Кв.

Покíйник, ка, *м.*=**Небіжчик.** *Там дзвонять по душі, там голосять по покійнику.* Кв. Ум. **Покíйничок.**

Покíйниця, ці, *ж.*=**Небіжчиця.** *Я знадала покійницю няньку.* Шевч. 314. Ум. **Покíйничка.** Г. Барв. 424.

Покíйничок, чка, *м.* Ум. отъ **покíйник.**

Покíйчик, ка, *м.* Ум. отъ **II Покій.**

По́кіль, *нар.*=**Поки.** *Ой сни, дитя, до обіда, покіль мати з міста прийде.* Мет. 1.

Покільчитися, чуся, чишся, *гл.* Пустить ростки (о зернѣ). Черк. у.

Покінчáти, чáю, аш, *гл.* Окончить (во множествѣ).

Покінчúти, чý, чúш, *гл.* Окончить, закончить.

Покірливий, а, е. Смирный, кроткій. *Покірлива дитина. Душі покірливі.* К. Досв. 117.

Покірливість, вости, *ж.* Смиреніе, кротость. *Може ласкавостю своєю та покірливостю втихомирю її.* МВ. I. 28.

Покірливо, *нар.* Покорно, смиренно, со смиреніемъ. *Своєї любої ласки вам щиро та покірливо.* К. ЦН. 220.

Покірне, *нар.*=**Покірно.** *Покірне одказали вони.* Оп. 75.

Покірний, а, е. Покорный, кроткій, смирный. *Покірної голови меч не ійме.* Ном. № 3305. *Покірнеє та дитятко та Мар'ечка.* Мет. 175. Ум. **Покірне́нький.**

Покірник, ка, *м.* Покорный кому человѣкъ. *Рятуй душу мою, Спасе: я покірник твій прихильний.* К. Псал. 198.

Покірниця, ці, *ж.* Покорная кому женщина.

Покірність, ности, *ж.* Покорность;

кротость. *Покірность твоя жизні і здоров'я мені придасть.* Котл. НЦ. 376.

Покі́рно, *нар.* Покорно, кротко. Ум. **Покірне́нько.**

Поки́с, кбсу, *м.* Покось. *Косарики косять, а вдівочка похожае, дрібними сльозами покоси поливае.* Мет. 315.

Поки́ст, кбсту, *м.* Лакъ; лакированная поверхность. *Таке гладеньке, як покіст.* НВолын. у.

Поки́сть, кости, *ж.* ? *Клала бись мости з червоной покости.* Гол. II. 107. *Мостила мости жовтими покости.* Гол. IV. 409.

Поки́т, кбту, *м.* 1) Скать. *Гори крутозрі з зеленими покотами.* К. ЧР. 62. 2) **В покіт=Покотом.**

Покла́д, ду, *м.* 1) Яйцо (натуральное или изъ мѣлу), которое кладутъ въ какомъ нибудь мѣстѣ, чтобы курица неслась въ томъ мѣстѣ. *Сяде курка й без покладу.* 2) Пометъ.

Покладáти, дáю, сш, сов. в. **покла́сти, кладу́, дéш,** *гл.* 1) Класть, полагать, положить, сложить. *Буду в землі козацькій голову християнську покладати.* АД. I. 212. *Поклони покладати.* Г. Барв. 106. *Мимо чужки святої проїжжами... на себе хреста не покладали.* АД. I. 193. 2) Налагать, наложить. *По двоє кайданів на ноги покладено.* АД. I. 90. 3) Раскладывать, разложить (человѣка для порки). *Як не вийду на панщину, покладуют зараз: а Сикора покладає, Вероneць тримае, а вокомон із паличків коло задку грае.* Гол. III. 478. 4)=Парени́ти. Вх. Зв. 46. 5) Строить, построить. *Покалы новий манастырь.* Волын. г. *Дворы собі поклав на боці від своєї мами.* Гн. I. 153. 6)—гнів на кого. Сердиться, гнѣваться. *На свою старшого брата великий гнів покладав.* АД. I. 187. 7)—**наді́ї.** Возлагать надежды, надѣяться. *На його единою покладаю моі надії.* Стор. МПр. 93. 8) - гріх на кого. Взводить на кого грѣхъ. *Які ж ти гріхи на себе покладеш?* АД. I. 188. *Я ні на кою не покладаю гріха, як на Петра.* 9) **І в голову сього́ не покладáй.** И не думай этого. 10) **Покладáючи робити.** Не спѣша и съ толкомъ дѣлать. Лубен. у. (Леонтовичъ).

Покладáтися, дáюся, ешся, *гл.* Укладываться, уложиться, быть положеннымъ. *Там і попрядеться, і потчеться, і в скриню покладеться.* Рудч. Ск. II. 51. 2) Ложиться, лечь. 3) Условиться, согласиться. Вх. Уг. 260.

По́кладень, дня, *м.*=**Покла́д** 1. *Покладень під куркою ви зоставили?* Борз. у.

По́кладки, кі́в, *м.* Куриныя яйца. Шух. I. 106, 238. *Годуют курочки, таких наскладали покладків.* Гн. II. 205.

Покладли́вий, а, е. Покладливый, ласковый. Мирг. у. Ум. **Покладливе́нький.** Г. Барв. 446.

Покла́дний, а, е. Запасной. *Покладний гріш.* Подольск. г. *Покладні гроші.* Шух. I. 51.

Покла́нятися, няюся, ешся, *гл.* Покланяться.

Поклана́тися, на́юся, ешся, *гл.*=**Поклоня́тися.** *Брат сестрі покланяється.* Чуб. V. 547.

Покла́сти, ся. См. **Покладати, ся.**

Покла́дати, даю, еш, *гл.* Пощелкать зубами.

Поклекота́ти, кочу́, чеш, *гл.* Поклокотать.

Поклекоті́ти, кочу́, тйш, *гл.*=**Поклекота́ти.**

Поклепа́ти, па́ю, еш, *гл.* Отбить (косу). *По обіді одпивали, потім коси поклепали.* Мет. 314.

По́клик, ку, *м.* Зовъ, кличъ; воззваніе. К. XII. 14. *Мертве нехотя устав на чарівницький поклик з домовини.* К. ЧР. 217.

Покли́кати, чу, чеш, *гл.* Позвать. *Ото він пішов поликлав людей і посходились.* Рудч. Ск. I. 92.

Поклика́ти, ка́ю, еш, *гл.* Восклицать, громкимъ голосомъ обращаться къ кому; взывать къ кому, отзываться къ кому. *На слугу свою добре кликав-поликав: „Ей, слуго ти мій, повірений Хмельницького".* АД. I. 4. *На турків яничар, на бідних невольників поклика.* АД. I. 209. *Їх стали люде знати, добрим словом поликати.* ЗОЮР. I. 24.

Покли́кнути, ну, неш, *гл.* 1) Крикнуть. *Поликне він на Івана Луговського, писаря військового.* Дума. 2) Воззвать, кликнуть кличъ. *Ой на славній Україні кликне, поликне Филоненко, корсунський полковник, на домину Черкень уляти.* Лукаш. 36.

Покли́кувати, кую, еш, *гл.*=**Поклика́ти.** *Голосно ми на свою браттю хуторян поликаємо.* К. (О. 1861. II. 223).

Поклинцюва́ти, цюю, еш, *гл.* Набить стѣну клинышками для обмазки глиной.

Покло́ін, лбну, *м.* Поклонъ. *Десь мій милий чорнобривий через людей поклонять-*

ся... А що ж менí по поклону, коли йому самому нема. Чуб. V. 202. *Покласти бити, класти, покладати, давати, віддати. Оддайте поклони мамí й жінцí.* АД. II. 80. Также подарокъ при передаваемомъ поклонѣ: *А він їй поклін дав—коня вороного, вона йому поклін дав—хустóчку шовкову.* Чуб. V. 324. Ум. **Поклíнчик, покло́ночок.**

Поклíть, ти, *ж.* 1) Часть колодезнаго сруба ниже уровня земли. Уман. у. 2) Рама бороны. Желех.

Покло́нець, нця, *м.*=**Поклíн.** *Сиротка кинувсь до нíг, поклонцí тричí положила.* Мкр. Г. 35.

Поклоня́ти, ся. См. **Поклоняти, ся.**

Покло́ночок, чку, *м.* Ум. отъ **поклíн.**

Поклоня́ти, ня́ю, ешь, сов. в. **поклони́ти, ню́, нишь,** *гл.* 1) Наклонять, наклонить. 2) Кланяться, поклониться, посылать поклонъ. *То не сива зозуля закувала, як сестра до брата з чужої сторони поклоняла.* Мет. 356.

Поклоня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **поклони́тися, нюся, нишся,** *гл.* 1) Кланяться, поклониться. *Батькові й ненцí поклоняйся.* Чуб. V. 370. Также: передать поклонъ. *Поклоняється бідний невольник із землі турецької, із вірн бусурманської, у города християнські до отця, до матусі ...поклоняється голубонькам сивеньким.* АД. I. 93. *Козак до дíяки ворлами та поклонився.* Мет. 82. 2) **Поклони́вся пані-ма́тцí хлíбом.** Посваталъ дочь. Св. Л. 275.

Поклопота́тися, чу́ся, чешся, *гл.* Позаботиться. *Робитимеш не для кого, як для себе; любо буде й поклопотатись.* МВ. I. 36.

Покло́ччити, чу, чиш, *гл.*—**пра́дівo.** Порвать конопле при мятьѣ и обратить ее въ пахлю. Богодух. у.

Поклюва́ти, клюю́, ешь, *гл.* Поклевать, исклевать. Чуб. V. 297. *Курчатам пшона посипала, а кури покмовали.* Харьк. у.

Поклюни́тися, чу́ся, чишся, *гл.*=**Покíльчитися.** Черк. у. *Насипала насіння розсади й цибулі в черепки, присипала землею й помыла та проростила, а потім посіяла вже, як насіння поклюнилось.* Рк. Левиц.

Покля́, *нар.*=**Покíль.** *Тя, любку, не забуду, покля буду жити.* Гол. Ш. 429.

Поклякну(ну)ти, кну, неш, *гл.* Склониться, нагнуться. *Колос позолотíв, набубняв, покляк.* Г. Барв. 147. *Отчі прямíї колоски зосім пустíсінькі, ростуть на ниві даром; котрі ж поклякнули, то божа благодать: їх не зерно, вони нас мусять годувать.* Греб. 363.

Поклясти, клену́ и кленý, не́ш, *гл.* Поклясть, проклясть. *Мене, молоду, кожен поклене.* Чуб. V. 747.

Покля́тити, чу, чиш, *гл.* Сдѣлать заломы на растеніяхъ для примѣты; сдѣлать межевые знаки на деревьяхъ. *Оце покля́чили усі дерева,—тепер уже не буде крадíжки.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Покмíтливий, а, е Замѣтливый, примѣтливый. *Добре тому вчиться грамоти, в кого покмíтлива голова.* Канев. у.

Покмíть, ти, *ж.* Признакъ, примѣта. Вх. Зн. 51.

Поковалюва́ти, люю́, еш, *гл.* Побыть кузнецомъ.

Поко́взати, заю, еш, *гл.* Сдѣлать гладкимъ, скользя по чему.

Поко́взатися, заюся, ешся, *гл.* Покататься на льду, скользя.

По́ковзом, *нар.* Скользя. *Били мужики бабу, та потім поковзом тягли.* Прил. у.

Поковзти́ся, знуся, не́шся, *гл.* Поскользнуться. *Пан капрал поковзнувсь по крові своїй багровій.* Федьк.

Поковта́ти, та́ю, еш, *гл.* Проглотить (многое). Грин. I. 43. *Море поковтало бідолах.* К. Бай. 48.

Поко́втати. См. **Поковтувати.**

Поковтач, ча, *м.* Пт. дятелъ. Вх. Пч. II. 13.

Поко́втувати, тую, еш, *гл.* сов. в. **поко́втати, таю, еш.** Постукивать, ударять, постучать. *Іде турок з веселеньком, приїжжає в подвіренько, поковтує в гранаточку: вийди, вийди, Романоньку.* АД. I. 300. *Поковтала пальцем у браму.* Драг. 325.

Поко́ївка, ки, *ж.* Горничная. *З панею найхала польська дзірня, польки-покоївки.* Левиц. I. 159.

Поко́ївчин, на, не. Принадлежащій горничной. Желех.

Поко́їк, ку, *м.* Ум. отъ **покíй.**

Поко́їти, ко́ю, їш, *гл.* Покоить, лелѣять. *Я тебе не покину довіку, буду тебе покоїти.* Кв.

Поко́їтися, ко́юся, їшся, *гл.* Покоиться.

Покойно́вий, а, е. Комнатный.

Поко́кати, каю, еш, *гл.* Постричь, обстричь (овецъ). Мнж. 182.

Поколе́сне, ного, *с.* Подать отъ мельничнаго колеса.

Поколе́щина, ни, *ж.*=**Поколесне.**

Поколивáти, вáю, ешь, гл.=**Поколихáти**.

Поколисáти, сáю, ешь, гл.=**Поколихáти**. *Трошки поколисала, воно й заснуло.*

Поколихáти хáю, (шу), ешь (шеш), гл. Поколыхать, покачать. *Од кулішу ні не поколишу.* Ном. № 12323. *Ой нехай мої цнитії рукавь буйний вітеръ да поколише.* Чуб. V. 605.

Поколихáтися, хáюся (шуся), хáешся (шешся), гл. 1) Покачаться. 2) Поколебаться. *Россердився і раскричався аж цілий світ поколихався.* Котл. Ен.

Поколихнýти, ну́, не́ш, гл. Покачнуть, пошатнуть. *Дзвоничок цей дуже голосний, покалихнеш його тільки, зараз почуєш, як він задзвенить.* Ком. Роз. II. 81. *Положили його на ту подушку і покалихнеш.* Грин. II. 344.

Поколихнýтися, нýся, не́шся, гл. Покачнуться, пошатнуться.

Поколíнниці, ниць, *ж. мн.*=**Доколíнниці**. Гол. Од. 72. .

Поколíння, ня, *с.* Поколѣніе. К. МХ. 44. Левиц. Пов. 324.

Поколíти, лíмо, ете, гл. Околѣть (о многихъ). *На чистому щоб поколіли, щоб не остався ні чоловік.* Котл. Ен. I. 33.

По́колодва, ви, *ж.* Ловушка для лисицъ и куницы: двѣ вбитыя въ землю развилки (**розсóхи**), соединенныя бревномъ (**победри́на**), въ развилинахъ ихъ лежитъ второе бревно (**підколóдний**), а надъ нимъ третье (**притя́г**),—посреди́нѣ оно поддерживается подставкой (**сверда́ли**), установленной на **підколóднику**, а на концы его наклонно положено два бревна (**пíльги**): верхними концами они (зацѣпивъ сучьями) на **підколóднику**, а нижними на землѣ; звѣрь, силясь достать приманку, просовываетъ голову между двумя верхними бревнами, выталкиваетъ подставку и придавливается тяжестью упавшаго бревна за шею. Шух. I. 237.

Поколóдне, ного, *с.* Откупная плата за привязываніе колодки (на маслянницѣ).

Поколосúтися, шýся, сишся, гл. Поколоситься. *Така хороша пшениця поросла, вже й поколосилась.* Чуб. II. 7.

Поколóти, лю́, леш, гл. 1) Переколоть, заколоть; исколоть. *Коли б свині рот, то б усіх поколола.* Ном. № 3827. *Поцілував мене, та так поколов вусами.* Левиц. I. 199. 2) Зарѣзать (нѣсколькихъ свиней). *Ми ці кабани поколем та потрудаєм.* Рудч. Ск. II. 26.

Поколóтися, лю́ся, лéшся, гл. Исколоться, уколоться.

Поколóшкати, каю, ешь, гл. 1) Всклокочить, взъерошить (волосы). О градѣ: побить, свалить стебли растеній. *Град поколошкав трошки хліб.* Харьк. 2) Встревожить, испугать. *Та не гомони, дядьку: усю рибу поколошкав.* Морд. Оп. 33. *Москаль убіг у хату, з печі її стяг, дітей поколошкав.* Г. Барв. 53.

Поколупáти, пáю, ешь, гл. Поковырять, исковырять. *Хто це мені піч поколупав?* Богодух. у.

Поколупáтися, пáюся, ешся, гл. Поковыряться, быть исковырянным.

Поколядувáти, дýю, ешь, гл. Пропѣть въ одномъ или многихъ мѣстахъ **колядки**.

По́колядь, ді, *ж.* Припѣвъ къ колядѣ въ честь хозяина. Гол. IV. 553.

Покомизи́тися, жýся, зи́шся, гл. Покапризничать, поупрямиться. *Не зважай на неї: покомизиться та й перестане.* Богодух. у.

Поконáти, нáю, ешь, гл. 1) Умереть, помереть. *Дай Боже і поконать по праві.* Ном. № 6695. *Бодай наші ворони поконали до ноги.* Чуб. V. 246. 2) Побѣдить. *Поконали козацьку волю.* Св. Л. 64.

По́ювічний, а, е. Извѣчный. *Покопвічні ь окі Карпати.* Млак. 88.

Покопáння, ня, *с.* Изрытіе.

Покопáти, пáю, ешь, гл. 1) Изрыть, ископать. 2) Перекопать (во множествѣ). *Не можна мені з нею бувати і з нею розмовляти, бо милій вориженьки покопали доріженьки.* Чуб. V. 24. 3) Накопать, выкопать (во множествѣ). *Сусідки близькі—то от ворош самі—покопали ями попід ким, під нами.* Чуб. V. 72.

Покопирсáти, сáю, ешь, гл. Изрыть, поковырять. *Ганна показала синові обидві ручки, сині, покопирсані неначе ножем.* Левиц. I. 67.

Покопúти, плю́, пи́ш, гл. Собрать, сложить въ копи. Г. Барв. 146. *Покосили, погребли, а покопати—ні.* Мнж. 166. *Ми своєму пану ізробили славу: ой ми сіно покопили, вечеряти заробили.* Нп.

Покопотíти, почý, ти́ш, гл. Побѣжать мелкими шажками, стуча ногами (о дѣтяхъ). *Раді діти уволити материну волю: ізнялись, покопотіли на могилу в поле.* К. Досв. 81.

Поко́ра, ри, *ж.* Покорность, смиреніе. К. Дз. 226. Мир. ХРВ. 289. *Цнота і покора не має місця у панського двора.* Ном.

№ 1313. *Що питаш, на все одмовляє з покорою.* МВ. (О. 1862. I. 102).

Покоржа́віти, вію, єш, гл. Сдѣлаться корявымъ.

Покори́стувати, тую, єш, гл.=**Покористуватися**. *Як вислужив год, хозяїн йому посіяв день проса, щоб він ним покористував.* Рудч. Ск. I. 89.

Покори́стуватися, туюся, єшся, гл. Извлечь пользу, выгоду, воспользоваться. Стор. II. 114. *Од Бога положено покористуватись їм од твоєї коняки.* Мнж. 147. *Одже покійний дядько добре покористувався з нашої худоби.*

Покори́ти, рю́, ри́ш, гл. Смирять? *Бі покорить, Бі і простить.* Ном. № 60.

Покори́тися, рю́ся, ри́шся, гл. Покориться, смириться предъ кѣмъ. *Кому менї покоритися: чи старому та старенькому, чи малому та малесенькому.* Чуб. V. 669.

По́корм, му, м. Молоко матери (женщины, самки). Рудч. Ск. I. 135. *Мати занедужала, і в неї не стало покорму.* Стор. МПр. 29.

Покори́ти, млю́, ми́ш, гл. Покорить. *Я собаки покормлю, покормивши зажену.* Чуб. V. 193. *На річці рибі вловити, жінку свою з дітьми покормити.* ЗОЮР. I. 58.

Покори́тися, мля́ся, ми́шся, гл. Покориться.

Покоро́стявіти, вію, єш, гл. 1) Заболѣть чесоткой. 2) Покорявѣть, сдѣлаться шероховатымъ, пятнистымъ (о кожѣ человѣка или растенія). *Кавуни покоростявіли.* Лебед. у. *Чоюсь картопля наша покоростявіла.* Черниг. у.

Покороти́ти, ся. См. **Покорочувати**, ся.

По́короткий, а, е. Коротковатый. *Покоротка свита.* НВолын. у.

По́короткуватий, а, е=**Покороткий**. *Старенька дерга покороткувата.* Мир. Пов. II. 56.

Покорочи́ти, чу́ю, єш, сов. в. **покороти́ти**, чу́, ти́ш, гл. Укорачивать, укоротить, дѣлать, сдѣлать короче чѣмъ слѣдуетъ. *Сукню пошили, покоротили.* Гол. III. 73.

Покорочи́тися, чаюся, єшся, сов. в. **покороти́тися**, чу́ся, ти́шся, гл. Укорачиваться, укоротиться; сокращаться, сократиться. *Літа ж мої молодії, літа молоденькі, як вас здибле лиха доля, будуте коротенькі! Як дасть Господь лиху долю, то покоротіться, а як буде добра доля, ой то продовжіться.* Гол. I. 273.

Покорті́ти, тя́ть, гл. безл. Нѣкоторое время хотѣть сильно; не терпѣться. *Нехай покоротить. Кортить побіти подивиться.*

Поко́рчити, чить, гл. безл. Покорчить. *Щоб тобі руки покорчило.* Ном. № 3719.

Покорчува́ти, чу́ю, єш, гл. Покорчевать.

Покоря́ти, ся. См. **Покорити**, ся.

Покоря́ти, ря́ю, єш, сов. в. **покори́ти**, рю́, ри́ш, гл. Покорять, покорить.

Покоря́тися, ря́юся, єшся, сов. в. **покори́тися**, рю́ся, ри́шся, гл. Покоряться, покориться.

Покоса́рщина, ни, ж. Пирушка женъ косарей по уходѣ ихъ мужей на работу. Рк. Кулиша.

Покоси́ти, шу́, сиш, гл. Скосить. *Хто ж тую травицю покосить?* Чуб. III. 136. *Пішли вони косить; покосили і поклали в копиці.* Чуб. II. 409.

Покоси́тися, шу́ся, сишся, гл. Покосить нѣсколько. *Одужаю,—прийду покоситись.* Мнж. 147.

Поко́тело, ла, с. Кружокъ (деревянный, металлическій). *Мов покотело червоне крізь хмару—сонце зайлось.* Шевч. (КС. 1885. III. 521).

Поко́т, та, м. Имя собаки. *Покот з Вовчком несуться до мене, спинаються, ледве не звалять.* О. 1862. VIII. 18.

Покотигоро́шок, шка, м. = **Котигорошок**.

Покоти́ло, ла, с. Большой горшокъ. *Варить борщ у такому покотилі, як відро.* Ком. II. № 235.

Поко́тистий, а, е. О дорогѣ: укатанный. *Покотиста дорога.* Черк. у.

Поко́тисто, нар. Покато, подъ гору. *Туди покотисто земля йде.* Новомоск. у.

Покоти́ти, кочу́, тиш, гл. 1) Покатить. *Покотив публик—кіт ухопить.* Г. Барв. 37. *Вона його за ворота собаками випровадила, а по його сліду каменем покотила.* Мет. 115. І горі покоти́в би. И горя мало. Мнж. 169. 2) Покатить, поѣхать, ринуться. *На жмарі в Пафос покотила.* Котл. Ен. V. 26. *Сів на повозку і покотив у місто.* Левиц. I. 446. *Як та туча, куди луча, так і покотили.* КС. 1882. IV. 171. *Пішло пожарище гулять степом: хоть покотить і дим, і полум'я.* Греб. 400. О водѣ: хлынуть. *Маленька річечка, що так тихенько йшла, заклекотіла, зарвала і через греблю покотила.* Греб. 384. См. **Покочувати**.

Покоти́тися, чу́ся, тишся, гл. 1) Покатиться, скатиться. *Клубочок покотився.*

Руд. Ск. II. 155. *З гори покотились* (відра) *та й самі побились.* Мет. 5. *Як брат наша та й напився, по конику покотився.* Чуб. *Покотяться дрібні сльози з твою білою лиця.* Чуб. V. 188. 2) О кошкахъ, овцахъ: родить. *Ти всі вівці покотилось, чи ягниці поплодилися?* Мет.

По́котом, *нар.* Вповалку. *Троянці покотом лєж'ат і на дозвіллі добре спали.* Котл. Ен. III. 75. *В хаю все покотом лежало.* Шевч. 334.

Покотьо́ло, *ла*, *с.* Деревянный кружокъ (дѣтская игрушка). *Скочусь, неначе те покотьоло, не забившись.* Стор. МПр. 40. Ум. **Покотьо́лце.**

Покотя́щий, *а*, *е.* Удобокатящійся. *От анахтемський шаї, який покотющий: трохи був не закотився.* Лебед. у.

Покоха́ти, *ха́ю*, *ешь*, *гл.* 1) Полюбить. Чуб. V. 196. *Щиро покохала його наша городвата Катря.* МВ. I. 139. 2) Выростить, взлелѣять. *Як бы йому воля, то б він які рогы покохав.* Ном. № 10208.

Покоха́тися, *ха́юся*, *ешся*, *гл.* Полюбить другъ друга. *З сиротою покохалась.* Шевч. 361. *Бодай тебе, бодай мене, бодай нас обоє! А що ж ми покохались на мишечко своє.* Мет. 63.

Покочи́стий, *а*, *е*=**Покотистий**. *Покочиста дорога.* Васильк. у.

Поко́чувати, *чую*, *еш*, сов. в. **покоти́ти**, *кочу́*, *тиш*, *гл.* Обмыть доенку, изъ которой вылито молоко. *У мене нема тії й моди, щоб дійницю покочувати та гладишки тим долнавати. А багато так роблять, що як неповна гладишка, так дійницю покотить і дольє.* Черниг. у.

Покоши́тися, **ши́ться**, *гл. безл.*=**Окошитися 2.** *Ти за всіх говориш, за все й відповідатимеш. Бунтуєш других, а на тобі все покошиться.* Св. Л. 296. Иногда въ знач. окончиться. *На тім не покошилось, що вибили Тимоху.* Св. Л. 289.

Покошинка, *ки*, *ж.* Лугъ, только что выкошенный. Вх. Уг. 260.

Поко́шкати, *каю*, *еш*, *гл.*=**Покошлати**.

Поко́шлати, *лаю*, *ешь*, *гл.* Взъерошить. *Хто це тобі так волоссячко покошлав?* Харьк. у.

Покошлáтіти, *тію*, *еш*, *гл.* Взъерошиться, сдѣлаться взъерошеннымъ. *Покошлатіли мої янята.*

Покоштува́ти, *ту́ю*, *еш*, *гл.*=**Покуштувати**. *Не бір губі: покоштуй то захочеться.* Нот. № 12020.

Поко́щування, *ня*, *с.* Наведеніе лакомъ, лакированіе.

Поко́щувати, *щую*, *еш*, *гл.* 1) Лакировать; алифить; глазировать. *Що маляр малював ще й покощував, вогнищем - кучерями повимощував.* Нп. *Стоять мостонькы малиновії, калиновії, покощенії.* Гол. II. 27. *Та покощувано і полощувано шишечку.* Мил. 155.

Покрава́ти, *ва́ю*, *еш*, *гл.* Рѣзать на куски.—*А чим покравав* (яблучко)?—*Золотий ножик мав.* АД. I. 70. *Моя Ганнуся з иншим розмовляє, моє серденько як ножиком покравє.* Гол. I. 385.

Покравцюва́ти, *цю́ю*, *еш*, *гл.* Побыть портнымъ.

Покра́тати, *гл.*=**Покраяти**. Вх. Зн. 51.

Покрада́ємо, *нар.*=**Покрадаємці**. *Якісь чоловік покрадаємо ловить рибу.* Чуб. II. 628.

Покрада́ємці, *нар.* Тайкомъ, украдкой. *Він покрадаємці від мене всю пшеницю попродав.* Умань. у.

Покрада́ти, *да́ю*, *еш*, *гл.* Красть постоянно понемногу.

Покра́денці, **по́крадці**, **по́крадьки**, *нар.* Украдкой, тайкомъ.

Покрамарюва́ти, *рю́ю*, *еш*, *гл.* Побыть купцомъ, поторговать.

Покра́пати, *паю*, *еш*, *гл.* Покапать.

Покрапа́ти, *па́ю*, *еш*, *гл.* Накрапывать (о дождѣ). *Та се дрібен дощик покрапає, та сильно моря доповнє.* Чуб. V. 851. *Став покрапать дощ.* Драг. 424.

Покропля́ти, *ля́ю*, *еш*, *гл.*=**Накропати**. *Дощик покропляє.* О. 1862. IV. 16.

Покра́са, *си*, *ж.* 1) Украшеніе. Харьк. г. *Це дерево тільки що для покраси й стоїть, з його нічого нема.* Кіев. г. 2) Въ свадебномъ обрядѣ: а) Кровавое пятно на сорочкѣ новобрачной, предъявляемое какъ доказательство ея цѣломудрія. *Старости, пани старости! благословіть покрасу в хату унести.* Мил. 124. б) Красная запаска на древкѣ, въ видѣ флага, выставленная на хатѣ, гдѣ свадьба, какъ извѣщеніе о доказанномъ цѣломудріи невѣсты. Мил. 124. в) Снопъ необмолоченнаго жита, раздѣленный на 9 пучковъ, затыкаемыхъ въ свадебной хатѣ: по одному въ углахъ, три надъ образами и два за **сволоком**. Черниг. г. Полт. г. (МУЕ. I. 121; II. 87, 88). Красныя денточки, тесемки, раздаваемыя въ понедѣльникъ участницамъ свадебнаго обряда. *Ті покраси, що на весілі чіпляють в волосся, як роздають в понеділок,*

то сговай. Драг. 21. 3) Взносъ въ церковь за новорожденнаго сына. Сумск. у.

Покраси́ти, шу́, сиш, *гл.* Украсить; скрасить. *Одна молода чорнобрива і всіх покрасила.* КС. 1883. II. 374.

Покра́сти, кра́ду, деш, *гл.* Покрасть. *Каня ся закрала, курчаток покрала.* Чуб: V. 1124.

Покра́стися, кра́дуся, дешся, *гл.* Покрасться, пойти украдкой. *Озираючись на всі боки, покрався у сіни.* Мир. Пов. II. 55.

Покрасува́ти, сую́, еш, *гл.*=**Покрасувати́ся.**

Покрасува́тися, суємо́ся, ешся, *гл.* Покрасоваться. *Вернися, дочко, вернись, поміркуймося, хоч рочок, хоч два у мене покрасуєшся.* Чуб. V. 494.

Покра́щати, щаю, еш, *гл.* 1) Похорошѣть, сдѣлаться красивѣе. *Той чіпок так пристав до її лиця, що вона вдвоє покращала.* Левиц. Пов. 64. 2) Сдѣлаться лучше.

Покра́яти, краю́, еш, *гл.* Порѣзать на куски. *Та покраяшли поросятину, поклали що краще з свою боку.* Ном. № 939, стр. 283.

Покро́вний, а, *с.* Родной. *Господоньку, помʼяни душі померших родителів покровних.* ЕЗ. V. 109.

Покро́вність, ности, *ж.* Родство.

Покро́йта, ти, покро́йтка, ни, *ж.* Павлиные перо или пѣвтокъ, затыкаемые парнями за шляпу. Желех. Гол. Од. 75, 77, 79.

Покректа́ти, кчу́, чеш, *гл.* Покряхтѣть. *Випив, покректав, утерся.* Ном. № 2981.

Покрепи́ти, ся, *гл.*=**Покріпити, ся.**

Покрі́плювати, люю, еш, *гл.*=**Покрі́пляти.** *Дух козацький покріплює самими горілками.* К. ЦН. 299.

Покреса́ти, шу́, шеш, *гл.* Высѣкать огонь нѣкоторое время.

Покри́ва, ви, *ж.* Покрышка. *Але то ж вітер був сеї ночі великий, четь покриви поскидав з вуалів.* Липовец. у. Ум. **Покри́вка, покри́вочка.**

Покрива́йлечко, покрива́лечко, ка, *с.* Ум. отъ **покривало.**

Покрива́йло, покри́вало, ла, *с.* Покрывало. *Бере покривало* (намѣтку), *розпустує і накидає на молоду зовсім.* Грин. III. 448. *Кошулі тоненькі, покривала біленькі вони б виношали.* Нп. *Покривало на мертву купила.* Кролев. у. *Окрило їх покривало густе.* К. Іов. 36. Ум. **Покрива́йлечко, покрива́лечко.** Мет. 207.

Покрива́ниця, ці, *ж.*=**Покрива́льниця.** *Покривайниця плаче, покритись не хоче.* Чуб. IV. 367.

Покри́вало. См. **Покривайло.**

Покрива́льниця, ці, *ж.*=**Покрива́нка.** *Покривальниця плаче,— чого ж вона хоче? Чіпчика і кибалочки для своєї головочки.* Рк. Макс.

Покри́ванка, ки, *ж.* Новобрачная въ обрядѣ покрыванія головы.

Покрива́ння, ня, *с.* 1) Названіе дѣйствія отъ глагола **покривати.** 2) Покрывало. Ум. **Покрива́ннячко.** *Та вийму* (з скрині) *завиванячко, своє вічнее покриванячко.* Мил. 119.

Покрива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **покри́ти, кри́ю, еш,** *гл.* 1) Покрывать, покрыть. *Мені хустинонькy в руках не носити,— за-для слави козацькоі сідельце покрити.* Чуб. V. 289. *Прийшла Покрова,—покрив не мистом, то снігом. Покрова всю землю листом покрива.* Ном. № 494. *Хвиля роздалася, закипіла, застонала і обох покрила.* Шевч. 23. 2) Закрывать, закрыть. *Довго стояв Кобза на мостві, провожаючи очима Марка; вже і гора йому покрила.* Стор. МПр. 50. 3)—**молоду.** Въ свадебномъ обрядѣ: надѣвать на голову новобрачной уборъ замужней женщины,—это происходитъ въ воскресенье; въ понедѣльникъ иногда еще покрываетъ новобрачную въ церкви священникъ. КС. 1896. XI. 270. Чуб. IV. 364. Грин. III. 489, 548. См. **Скривати.** Поэтому **покрива́ти ко́су** значитъ выходить замужъ: *Я же не буду, козаченьку, коси покривать.* Грин. III. 217. *Свята Покрівонько, покрий мені голівоньку,*—просить дѣвушка, желающая выйти замужъ. Г. Барв. 373. **Покрива́ють, скрива́ють** также дѣвушку, лишившуюся невинности. КС. 1882. II. 427. 4) Покрывать: покрыть какое-либо дѣло, не желая обнаруживать.— *Гей козачко, козачко! Десь твій козак неграно з походу прибував, що попід очима добрі гостинці подавав. То козачка добре дбала, по своїому козака покривала...*—„*Я пішла по дрова, та не втратила по дрова, а втратила по мучину,—попідбивала собі очі на ключину.* ЗОЮР. I. 219. *Єсть у мене стара мати,—буде славу покривати.* Грин. III. 277. Покинутая дѣвушка проситъ: *Прийди, прийди, мій миленький, покрий мою славу.* Чуб. V. 814. Въ слѣдующемъ похоронномъ причитаньѣ **покрива́ти** значитъ почти заступаться: *Моя матінко, моя ві голубонько!... Хто мене буде покривать, хто мене буде заступать?* Мил. 196.

5) **Извинять, извинить**; вознаградить. Хозяева просятъ гостей: *Що есть, зажывайте, за нас вибачайте: що не здарить можность наша, най покрие ласка ваша.* Гол. III. 505. 6) Превосходить, превзойти. *Вже й мене покрив багатством.* Грин. II. 84. *Так розбагатів, вже і багатого брата покрив.* Драг. 50. *Панів завидки беруть, що як же мужик, та покрива.* Мнж. 83.

Покрива́тися, ва́юся, ва́ лася, ва́лось, ва́лися, сов. в. **покри́тися, кри́юся, ли́лася, ли́лось, ли́лися**, гл. 1) Покрываться, покрыться. *Не китайкою покрылись козацькі очі.* Шевч. 27. 2) Скрыться изъ вида. *Дивиться—вже зять покрився.* Рудч. Ск. I. 183. *Вдарили по конях і покрились за гаєм.* Г. Барв. 153. *Покрилися бусурмени густими тернами.* О. 1862. VI. 39.

Покри́вдити, джу, дить, гл. Обидѣть. *Гріх їм буде, що сироту покривдили.*

Покрити́ти, влю́, вить, гл. Искривить.

Покрити́тися, влю́ся, вився, гл. 1) Скривиться. *Не покрититься верша з болота.* Ном. № 7999. 2) Искривиться.

Покриву́лити, лю, лить, гл. 1) Искривить. 2) Поѣхать не прямой дорогой. *Поїхав не по прості дорозі, а покривулив.* Ном. № 14086.

По́крик, ку, м. Возгласъ, крикъ. *Од сьою покрику покотилась луна.* Стор. МПр. 26. *Ніхто не чує грізного покрику.* Св. Л. 300.

Покрика́ти, ка́ю, ать, гл. Кричать, покрикивать. *І він кричить, покрикає.* Мил. М. 38.

Покри́кнути, кну, неш, гл. Вскрикнуть. *Ой крикнув-покрикнув сильне багач молодий.* Рудч. ЧП. 82. *Так і покрикнули з жалю та з досади.* МВ. I. 41. *Справдї?—покрикне панночка, зрадівшись з місця.* МВ. (О. 1862. III. 48).

Покри́кувати, кую, ать, гл. Вскрикивать; покрикивать. *А князь аж синій похожав на сам несмілим налівав та ще й покрикує: віват!* Шевч. 326. *Вона все покрикує на мене: „Та хутче ж бо, хутче!“* МВ. (О. 1862. III. 38).

Покри́тенько, ка, с. Ум. отъ **покриття**.

Покри́ти, ся. См. **Покривати, ся**.

По́крит|ка, ки, ж. Дѣвушка, лишившаяся невинности, родившая ребенка. См. **Покривати 3**. КС. 1889. XI. *Од тебе сина мала, покриткою стала... покриткою... який сором!* Шевч. 86. *То покритка попід тином з байстрям ікандибає.* Шевч.

Покриття, тя, с. 1) = **Покривало**. 2) **Одежда**. *Покриття літушне.* Вх. Уг. 260. Ум. **Покри́тенько**. *Дай, матінко, покритенько на свое дитятенько.* О. 1862. IV. 35.

Покричáти, чу́, чи́ш, гл. Покричать.

По́кришечка, ки, ж. Ум. отъ **покришка**.

Покриши́ти, шу́, шиш, гл. 1) Покрошить. *Мовчи та дичі, а то щоб і тебе на локшину не покришили.* Кв. 2) Порѣзать небольшими кусками. *Жінка достала хліба й соли, покришила сала.* Левиц. Пов. 105. *Покришене м'ясо.* О. 1862. IV. 89.

Покри́шище, ща, с. Ув. отъ **покришка**. Грин. II. 163.

По́кришка, ки, ж. Крышка, покрышка. Чуб. I. 73. Вас. 185. Ум. **По́кришечка**. *На люльки покришечки попобили.* Г. Барв. 218.

Покрів, рови, ж.=**Покрова 1**. *Покрів моя, Покровонько, покрий мою головоньку.* Ном. № 493.

Покрива́вити, влю, вить, гл. Окровавить. *Увіходить Байда з побратимами і иншими козаками, всі покривавлені.* К. Бай. 94.

Покрива́витися, влюся, вився, гл. Окровавиться.

Покрівець, вця, м. 1) Покровъ мертвеца. Драг. 67. Мнж. 159. Грин. II. 93. 2) Крышка для покрыванія пчелиныхъ ульевъ. *Покріщі на вулїки маднаю.* Зміев. у. 3) Крышка, употребляемая для прикрыванія чего-либо. *Сахар, паляниця—все те було понакривано плетеними покрівцями.* Левиц. I. 293.

Покрівля, лі, ж. 1) Кровля. Левиц. I. 90. *Стріха місцями повивалила, покрівля де-где провалилася, вікна побиті.* Мир. ХРВ. 24. *Ключ у нас завжде лежав під стрїхою у покрівлі.* Екатериносл. у. (Залюб.). 2) Глиняная покрышка для ульевъ. Богодух. у.

Покрівний, а, е. Относящійся къ празднику Покрова.

Покрівський, а, е=**Покрівний**. *Мороз хоч і покрівський, а бере за плечі.* Г. Барв. 301.

Покріпи́ти, ся. См. **Покріплятн, ся**.

Покріпля́ти, ля́ю, ать, сов. в. **покріпи́ти, плю́, пи́ш**, гл. Подкрѣплять, подкрѣпить. *За столом сидїли, покріпляли сили.* К. Досв. 110. *Навчив єси людей на добрий розум і покріпляв знеможенї руки.* К. Іов. 9.

Покріпля́тися, ля́юся, ать, сов. в. **покріпи́тися, плю́ся, пи́шся**, гл. Под-

крѣпляться, подкрѣпиться. *Покрепився, як собака мухою.* Ном. № 4763.

Покрі́пний, ѣ, ѣ. Крѣпительный, подкрѣпляющій. *Горілка покріпна юнацька.* К. ЦН. 184.

Покро́ва, ви, *ж.* 1) Праздникъ: Покровъ Пресвятыя Богородицы. ХС. І. 79. *Сподівайся, дівчинонько, мене їх Покрові.* Чуб. V. 1028. 2) Покровительница. Ум. **Покрівонька, покро́вонька.** *Моя матінко, моя й покрівонько!* Мил. 194.

Покрове́ний, а, е. Покрытый. *Ой із города із Трапезонта виступала галера... турецькою білою габою покровена.* АД. І. 208.

Покро́вка, ки, *ж.* Яблоня, плоды которой созрѣваютъ къ концу сентября.

Покропи́вник, ка, *м.* **покропи́вниця, ці,** *ж.* Птица Accentor modularis, завирушка бурая, ольшанка. Вх. Пч. П. 7.

Покропи́ти. См. **Покроплять.**

Покроплі́ння, ня, *с.* Окропленіе.

Покропля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **покропи́ти, плю́, пиш,** *гл.* 1) Окроплять, окропить. *Покропили домовину святою водою. Кв. Тим ув обох бідах в кишені аж гуло, не так то густо дощ із рову золотою їх покроплював.* К. Дз. 141. 2) Вспрыскивать, вспрыснуть, выпить по случаю чего. *Ми покропили твій прихід.* Г. Барв. 505.

Покружа́ти, жа́ю, еш, *гл.*=**Покружля́ти.**

Покружля́ти, ля́ю, еш, *гл.* 1) Покружить, покружиться (летая, ходя, бѣгая). 2) Попировать.

Покру́пники, ників, *мн.* 1)=**Покруп'я́нка.** Желех. 2) Засахарившійся медъ, медъ въ крупинкахъ. Вх. Зн. 51.

Покруп'я́нка, ки, *ж.* Мука гречневая изъ подъ крупъ, т. е. болѣе мелкія крупы, высѣянныя изъ крупныхъ. Вх. Зн. 51.

Покрути́ти, чу́, тиш, *гл.* 1) Покрутить, повертѣть. *А чорт тоді покрутив головою і каже: таки і я тебе покличив.* Рудч. Ск. І. 52. 2) Исковеркать. *Щоб тобі покрутило.* Чуб. І. 90.

Покрути́тися, чу́ся, тишся, *гл.* Покружиться. *Старі покрутились, а молоді навчились.* Ном. № 6107.

Покрутну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Крутнуть. *Дід... ус покрутнув.* Рудч. Ск. І. 131.

По́круч, ча, *м.* Ублюдокъ; метисъ.

Покува́ти, кую́, єш, *гл.* 1) Ковать, выковать (во множествѣ). *Да покувала б я, да позолотила золотій крилечка.* Мет. 146. *Покуймо ж собі мідяні човна, мідяні човна, золоті весла.* АД. І. 1. 2) **Подковать** (многихъ). *Ой як коні покую і як сани поладжу, то по твою біль поїду.* Чуб. ІІІ. 470. *Вчився робити, черевичків шити. І пошив, покував.* Мил. 45. 3) Перестать куковать (о кукушкѣ). *Уже зозуленьки та й покували, соловієчки пощебетали.* Чуб. V. 802.

Покувзі́кати, каю, еш, *гл.* Повизжать (о свиньѣ).

Покудкуда́кати, каю, еш, *гл.* Покудахтать (о курицѣ).

Поку́длати, лаю, еш, *гл.* Взъерошить, всклочить.

Покудо́вчити, чу, чиш, *гл.*=**Покудлати.**

Покуйо́вдити, джу, диш, *гл.* Взъерошить.

Покукурі́кати, каю, еш, *гл.* Покукарекать.

Поку́кнути, ну, неш, *гл.* Выглянуть. Вх. Уг. 261.

Покульба́чити, чу, чиш, *гл.* Осѣдлать (многихъ лошадей).

Покульгя́ти, гя́ю, еш, *гл.* Похромать.

Покулятися, ляюся, ешся, *гл.*=**Покатулятися.** Вх. Уг. 260.

Покума́ння, ня, *с.* Вступленіе въ отношенія кумовьевъ. *Покумання... з Галею.* Мир. ХРВ. 353.

Покума́тися, ма́юся, ешся, *гл.* Сдѣлаться кумовьями. *Покумався циган із пасішником.* Мнж. 113. *Ой я з кумою покумаюся.* Чуб. V. 1106.

Покуми́тися, млю́ся, ми́шся, *гл.*=**Покуматися.**

Покумува́ти, му́ю, еш, *гл.* Побыть кумомъ, кумою.

Покунду́сити, шу, сиш, *гл.* Потормошить? *Прийхала до нас пані у голубому жупані, а в нас вона да не прошена, буде вона покундошена.* МУЕ. ІІІ. 147.

Покуня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Подремать.

По́куп, пу, *м.* 1) Купля. 2) Покупка. 3) Спросъ. *Як нема покупу, то вони (крамарі там, чи що) дешево продаватимуть кожухи.* Черк. у.

Покупа́ти, па́ю, еш, *гл.* Выкупать (многихъ).

Покупа́тися, па́юся, ешся, *гл.* Выкупаться. *Душно, каже, сестро, на дворі, ходім покупаємось.* Рудч. Ск. ІІ. 52.

Покупе́ць, пця́, *м.* Покупатель. КС. 1882. ІІІ. 600. *Принаджували тисячі покупців.* Левиц. Пов. 21.

Покупи́ти, плю́, пиш, *гл.* Купить.

Дивітеся, чоловіченьки, які в менé черевиченьки! Оце ж мені пан-отець покупив. Мет. 118.

Поку́пі, *нар.*=**Укупі** *Ці два покупі стоялы один біля 'дного, а я четь далі був.* Новомоск. у. (Залюб.).

По́купка, ки, *ж.* Покупка. Зміев. у.

Покупля́ти, ля́ю, еш, *гл.*=**Покупувати.** *У нашої да Ганночки в подолі мережки, покупляе їй да Яковко про свят день сережки.* Чуб. III. 131.

Покупува́ти, пу́ю, еш, *гл.* **Накупить, купить.** *Може в вас така дучка, що я все те покупував.* МВ. I. 84.

Поку́пчитися, чуся, чишся, *гл.* Поторговать. Вх. Лем. 452.

Покура́ти, рю, риш, *гл.* 1) Покадить. 2) Покурить. *От він полежав трохи, покурив люльки.* Рудч. Ск. II. 179. 3) **Не поку́риш.** Не удастся тебѣ. *Мабуть не на таких наскочив, не покурить.* Рудч. Ск. I. 75.

Поку́с, *нар.* Немного, нѣсколько, нѣкоторое количество. Вх. Лем. 452.

Поку́са, си, *ж.* Искушеніе. **На поку́су підво́дити.** Искушать. *Страшно тебе й слухати, що ти менé на покусу підводиш!* Стор. МПр. 14.

Покуся́ти, ся́ю, еш, *гл.* Покусать. *Собаки злі, покусають.* Шевч. 83.

Покуся́тися, ся́юся, ешся, *гл.* Покусаться. *Свої собаки: покусаються і перестануть.* Ном. № 9451.

Покусю́чка, *нар.* Немного, малое количество. Вх. Лем. 452.

По́кут, та, *м.*=**Покуть**=**Покуття.** МУЕ. I. 130.

Поку́та, ти, *ж.* 1) Покаяніе. *Де гріх, там і покута.* Ном. № 124. 2) Епитимія. *Ти на менé накинеш покуту?—Які ж твої гріхи?* ЗОЮР. I. 130.

Поку́тати, таю, еш, *гл.* Убрать, прибрать. *А я вже.... скрізь покутаю як треба.* Федьк.

Поку́татися, таюся, ешся, *гл.* Окончить работу. *Дехто вже покутався та лізьку курить.* Федьк.

Поку́тє. См. **Покуття 2.**

Поку́тник, ка, *м.* Кающійся, отбывающій покаяніе, эпитемію.

Поку́тниця, ці, *ж.* Кающаяся, отбывающая покаяніе, эпитемію. К. МБ. XI. 157. *Йди до тої покутниці, що щиро покутує, Богу сі молит.* Гн. II. 98.

Поку́тній, я, е. Находящійся возлѣ **по́кутя.** *Покутня стіна.* Мил. 171. *Покутнє вікно.* Вас. 193. *Перейду я сінечки і оту покутню лаву, перебула поговори, перебуду й славу.* Мет. 87. *Під покутнім віконечком як голубка гула.* Чуб. V. 552. 2) Покаянный. *Я з себе беру покутню зняв.* К. ПС. 115.

По́куття, по́кутя, тя, *с.* 1) Красный уголъ. Рудч. Ск. II. 27. *Закопав під покуттям.* Мнж. 59. *Посажу батька та на покутті.* Чуб. V. 699. *Узвар на базар, а кутя на покуте.* Ном. № 343. 2) **Поку́тє.** Страна при Прутѣ, Черемушѣ до Днѣстра какъ сѣверной границы. Kolb. I. 3, 17, 339.

Поку́тувати, тую, еш, *гл.* Искупать грѣхъ, нести епитимію, каяться. *Це тобі Бог присудив, щоб ти дев'ять літ покутував свою гордість.* Рудч. Ск. II. 163. *Ти не будеш покутувать гріхи на сім світі.* Шевч. 336.

По́куть, ти, *м.*=**Покуття.** Рудч. Ск. I. 40.

По́куття См. **Покуття.**

Покутя́нин, на, *м.* Житель **Поку́тя.** Желех.

Покухова́рити, рю, рив, *гл.* Побыть кухаркой.

Покухо́вне, ного, *с.* Корчемный сборъ отъ бочки (**ку́хви**).

Покучеря́вити, влю, вив, *гл.* Сдѣлать кудрявымъ.

Покучеря́віти, вію, еш, *гл.* Сдѣлаться кудрявымъ.

Покучкурува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Посмѣяться надъ кѣмъ. *Покучкурують, покучкурують з його та й розійдуться.* Черк. у.

Поку́шання, ня, *с.* Отвѣдываніе. *Не ходиться о найдок, але о покушання.* Ном. № 12116.

Поку́шати, шаю, еш, *гл.* Отвѣдать. *Сядьте в менé, побесідуйте, хліба-соли ви покушайте.* Чуб V. 575. *Трошки покушав горілки.* Грин. III. 502. *Покушав меду—добрий.* Чуб. II. 494.

Покушту́ва́ння, ня, *с.* Проба, отвѣдываніе.

Покушту́ва́ти, ту́ю, еш, *гл.* Попробовать, отвѣдать. *Дай панові покуштувати, а він і цмокне.* Ном. № 1148. *Цар як покуштує борщ,—аж він такий поганий.* Рудч. Ск. I. 106.

Пола́, ли́, *ж.* 1) Пола. *Від напасти і полу вріж, а втікай.* Ном. *Під полою, під правою чужу милу держить.* Чуб. V. 387. *Ой вдарила мати об поли руками: діти ж мої, квіти мої, пропала ж я з вами.* Нп.

Взяв за себе панну в самою короля з під полы. К. ЦН. 221. 2) Полотнище. *Стіднця в сім пів.* 3) У кожевниковъ: каждая изъ двухъ боковыхъ частей выдѣланной кожи: средняя часть, самая толстая, назыв. **слуп**, **слупёць**, а боковыя **пóли**. Волч. у. 4) *мн.* **пóли**. У обжигателей углей: въ кучѣ дровъ, приготовленной для обжиганія,—нижняя часть, состоящая изъ болѣе длинныхъ и тонкихъ дровъ. Вас. 146. 5) Каменная плита. Вх. Зн. 51. 6) Менструація. Вх. Зн. 51.

Полáвочник, **ка**, *м.* Покрывало для скамьи.

Полáгода, **ди**, *ж.* 1) Исправленіе. 2) Улаженіе (спорнаго дѣла, ссоры). Вх. Лем. 452.

Полáгодити, **джу**, **диш**, *гл.* 1) Приготовить. *Іди ж, іди та покличъ мені Галю, а затимъ сама полагодь грушники.* Шевч. 284. 2) Починить, исправить. О. 1861. IV. 62. *Зробив колесо або полагодив віоло.* Стор. МПр. 170. *Черевики полагодити.* Г. Барв. 284. 3) Уладить (спорное дѣло, ссору).

Полáд. **ду**, *м.* Ладъ, порядокъ. *Ні ладу, ні поладу нема.* Константиногр. у.

Полáдити, **джу**, **диш**, *гл.* Починить; приготовить, смастерить. *Ой як коні покую і як сани поладжу, то по твою біль поїду.* Чуб. III. 370. *Помадила якось драбину.* Чуб. I. 6.

Полáдитися, **джýся**, **дишся**, *гл.* Помириться. *Вони сваряться та й поладяться.* НВолын. у.

Поладнáти, **нáю**, **єш**, *гл.* Поладить, сойтись. *З товаришами,—хоть усе й москалі були,—зараз поладнав.* Кв.

Полáз, **зу**, *м.* Каждый изъ случающихся въ филипповскій постъ праздниковъ. Желех.

Полáзець, **зця**, *м.*=**Полазник**. Желех.

Полáзник, **ка**, *м.* Тотъ, кто первый войдетъ во дворъ или избу въ **полаз**. Желех. Въ другихъ мѣстахъ Галиціи **полазники** бываетъ два: на Введеніе (21 ноября) и на Рождество. МУЕ. III. 51, 59. *На Воведенія перший полазник. Хто того дня перший ввійде „до хижі", тот в полазником. Коли добре ведеся через рік, повідают, що доброго полазника мали; а зле, то зле.* МУЕ III. 51.

Полазóк, **лкá**, *м.* Полянка въ черномъ лѣсу. Вх. Лем. 452.

Полазóка ки, *об.* Калѣка ползающій.

Поламáння, **ня**, *с.* 1) Поломка. 2) Нарушеніе, уничтоженіе.

Поламáти, **нáю**, **єш**, *гл.* 1) Поломать, изломать. *Санки поламаєш.* Рудч. Ск. II. 6. *Взяли мене, поламали і в пучечки пов'язали.* Чуб. V. 538. 2) Нарушить, уничтожить. *Знайшлися такі метці, що й громадську волю поламали.* Мир. ХРВ. 222. *Я стану або другою людиною, або поламаю віру.* Левиц. I. 181. 3) Потревожить? *Нащо ти мене із сна поламав?* Черк. у. *Не заснула, а тільки очі поламала.* Сим. 185

Поламáтися, **нáюся**, **єшся**, *гл.* Изломаться. *Воли поздихали, вози поламались.* Шевч. 532. *Коли на те піде, то й серед битою шляху поламаєшся.* Ном. № 1679.

Полáпати, **паю**, **єш**, *гл.* Пощупать. *Полапала за ребро.* Чуб. II. 86. *Ось понеси молоть, то підкрутне, полапа борошно та й сяде.* Ном. № 3114, стр. 285.

Пóлапки, *нар.* Ощупью. *Поночі, так я полапки вибірала.* Пирят. у. *Удень вони як серед ночі ходять, і полапки шукають о полудні.* К. Іов. 12.

Пóлапцем, *нар.*=**Полапки**. *От, не встаючи, полапцем намацаєш котру* (грушу) *біля себе та й їси.* Греб. 402

Поласкавíшати, **шаю**, **єш**, *гл.* Сдѣлаться ласковѣе, добрѣе, милостивѣе. *Одвезли їм усім по книжці, то може вони й поласкавішають.* Шевч. (О. 1862. VI, 10, 11).

Полáсувати, **сую**, **єш**, *гл.* 1) Полакомиться. 2) Польститься. *Поласувала на великі гроші і вкрала.* Грин. I. 186.

Полáсуватися, **суюся**, **єшся**. *гл.* Польститься. *Поласується на баранця да й зловить йому.* Чуб. II. 603.

Полатáйко, **ка**, *м* Занимающійся починкой обуви. Желех.

Полатáй-хата, **ти**, *об.* Эпитетъ сына: пріобрѣтающій въ хозяйствѣ. *Син—полатай-хата, а дочка—обдери-хата.* Ком. II. № 1079.

Полатáти, **таю**, **єш**, *гл.* 1) Починить, положить заплаты. *Хлопець у свитині полатаній.* Шевч. 176. 2)—**бóки**. Побить, отколотить. *Кийом боки полатаю.* Грин. III. 620.

Полéторжитися, **жуся**, **жишся**. *гл.* Помириться. *Як би вони полаторжилися, се б то поладилися, то й жили б умісті.* Ворз у.

Пол.ту́х хá, *м.*=**Полатайко**. Желех.

Полатувáти ту́ю, **єш**, *гл.*=**Полагодити**. *Полатує зози*

Полáяти, **лáю**, **єш**, *гл.* Побранить.

Ой хоть била, хоть не била; тільки трохи поланла. Чуб. V. 142.

Пола́ятися, **ла́юся**, **ешся**, *гл.* Побраниться. *Полаялись за масляні очиківарки.* Ном. № 3513.

По́ле, **ля**, *с.* 1) Поле. *В чистому полі да і пшениченьку поле.* Мет. 101. *Святий Юрій по полю ходить, хліб жито родить.* Ном. № 433. *В чистім полі край дороги висока могила.* Мет. 97. 2) Фонъ (въ узорной ткани и пр.). Вас. 171. Чуб. VII. 426. 3) Полъ. *А ворожка і каже: „Ожe, бабо, на твої хороші ще одна твоя дитина жениться!“ — А кидьте ж,—кажу, з якого поля: з жіночою, чи з мужичого?—„З мужичою“,—каже.* Кобел. у. **Ум. По́лечко.** О. 1862. IV. 12. **По́лечко.** Маркев. 105. **польцé.** *Зорати польце.* *Засіяв чоловік просом польце.* О. 1862. VIII. 25.

Полегка́рь, **ря**, *м.* Человѣкъ легкомысленный; любитель легкой (нетрудовой) жизни. Угор.

По́легкий, **а**, **е**. Легковатый.

Полéгкість, **кости**, *ж.* Облегченіе. ЗОЮР. II. 283. *Усе вам роскажу, чи не буде якої полегкости душі.* Г. Барв. 379. *Хай мі будем, бідні безщасні невольники, у чужій землі хоч мале число полегкости собі мати.* АД. I. 91.

Полéглий, **а**, **е**. 1) Полегшій. 2) Слежавшійся.

Полéгом, *нар.* Не спѣша. *Люде бачили, що він нав волів. Хазяїн полегом би нав, а то підтопцем: відомо, що хапані.* Новомоск. у.

Полегті́, **ля́жу**, **жеш**, *гл.*=**Полягти́**.

Полéгчати, **чаю**, **еш** и **полéгшати**, **шаю**, **еш**, *гл.* Сдѣлаться легче, стать легче. *Хоч за три дні перед смертю полегшає. Заклади ручину та за пазушину, чи не полегшає моєму серденьку.* Чуб. V. 420.

Полегча́ти, **чаю**, **еш**, *сов. в.* **полегчи́ти**, **чý**, **чи́ш** и **полегшáти**, **шаю**, **еш**, *сов. в.* **полегши́ти**, **шý**, **ши́ш**, *гл.* Облегчать, облегчить. *Бричку нашу треба було полегчити від вам.* Г. Барв. 27.

Полегшíння, **ня**, *с.* Облегченіе. *Зробив полегшіння нашому краєві.* О. 1862. V. 70.

Поледа́читися, **чуся**, **чишся**, *гл.* Полѣниться. *Поледа́чився сам піти та послав дурного хлопця.* Новомоск. у. (Залюб.).

Поледа́щіти, **щіємо**, **єте**, *гл.* Облѣниться, опуститься (о многихъ).

Поле́диця, **ці**, *ж.*=**Ожеледиця**. Вх. Зн. 43. Щух. I. 81, 179.

Поледі́вка, **ки**, *ж.*=**Полединця**. Вх. Уг. 261.

Поледи́виця, **ці**, *ж.*=**Полединця**. Вх. Уг. 249.

Полежа́й, **жая**, *м.* Лежебока. *Будуть мені козаки прізвище прикладати, гречкосієм, полежаєм називати.* Нп.

Полежа́к, **ки**, *м.*=**Полежай**. *Жак-полежак.* Ном. № 10875.

Полежа́ка, **ки**, *об.* Лежебока мужчина или женщина. *Одна дочка у Івана та й та полежака.* Мил. 76. *Каша—мати наша, а борщ—полежака.* Ном. № 12316.

Полежа́нь, **ня**, *м.* Бекасъ. Мнж. 189.

Поле́жати, **жу**, **жиш**, *гл.* Полежать. *Хоч під лавою полежу та на хорошого полежу.* Ном. № 8491.

Полежа́ха, **хи**, *ж.* Лѣнтяйка, лежебока. *Я не яка мебудь полежаха.* Змѣев. у.

Полежíй, **жíя**, *м.*=**Полежай**. *Будуть мене пани й козаки на піднятку зневажати, полежієм, домотуром, гречкосієм узивати.* Мет. 415.

Полекшáти, **полекшúти**, **полекшíння**=**Полегшати**, **полегшити**, **полегшіння**. ЕЗ. V. 24.

Полементува́ти, **ту́ю**, **еш**, *гл.* Покричать, повопить.

Полени́чник, **ка**, *м.* Клубника (само растеніе). *Ой в стежечка да маленькая—муравочка зеленешькая; ой заросла да сыничником, зацвіла полеиичником.* Мет. 163.

По́ленько, **ка**, *с.* Ум. отъ **поле**.

Полестáтися, **таюся**, **ешся**, *гл.* Поплестись. *Як би потепліло,—полесталасъ бы я по доріжці, а то зіма отся ізнудила та ізсушила мене.* Черн. Губ. Вѣд. 1853, стр. 61.

Полетíти, **лечý**, **тúш**, *гл.* Полетѣть. *Полетів голуб та й сів у житі.* Мет. 107.

По́лечко, **ка**, *с.* Ум. отъ **поле**.

Поли́ва, **ви**, *ж.* 1) Глазурь, мурава. Щух. I. 262, 264. 2) Глазированная, муравленная посуда. *Повіз поливу аж у Чорноморію на продажу.*

Поливáйка, **ки**, *ж.* Лейка для поливки. Лохв. и Нѣжин. у.у.

Поливáйчик, **ка**, *м.* Эпитетъ дождя: поливающій. *Ой дощику поливайчику, поливай, поливай!* Чуб. III. 166.

Поливáльник, **ка**, *м.* Поливальщикъ. Лохв. у.

Поливáльниця, **ці**, *ж.* 1) Поливальщица. Лохв. у. 2) Лейка. Лохв. у. Херс.

Поли́вання, **я**, **е**=**Полив'я́ний**. *Поливана судина.* Щух. I. 265.

Поли́ванка, **ки**, *ж.* Поливка, поливанье.

Полива́ти, **ва́ю**, **еш**, *сов. в.* **полúти**, **ллю́**, **ллеш**, *гл.* 1) Поливать, полить, оро-

шать, оросить. *А хто буде явір поливати, той буде мене споминати.* Чуб. V 210. *Полювала та ромен-зілля дрібними сльозами.* Чуб. V. 336. 2) Глазировать, покрывать, покрытъ глазурью (посуду). Шух. I. 264.

Поли́вка, ки, *ж.* 1) Соусъ, подливка, *Вже дворської поливки хлиснув, а оброкового хліба покушав.* Ном. № 1312. 2) Супъ. Вх. Уг. 261. 3) Каша съ тертымъ коноплянымъ сѣменемъ. Мнж. 190. Ум. **Поливочка**. *Усядь, брате, на лавичку, сербай добру поливочку.* Гол. I. 209.

Поли́во, ва, *с.* 1)=**Полива**. Вас. 180. 2) Сорныя травы, которыя выпалываютъ. *Чи у вас там горди ростуть?—Поливо росте, а городовини нема.* Черниг. у.

Поли́вочка, ки, *ж.* Ум. отъ **поливка**.

Поли́в'яний, а, е. Глазированный, муравленный. *Тут їли різні потрави і все з полив'яних мисок.* Котл. Ен. I. 18. *Се ще тютя з полив'яним носом.* Ном. № 2887.

Поли́в'яник, ка, *м.* Горшечникъ, дѣлающій глазированную посуду, преимущественно миски. О. 1862. V. 20.

Полига́ти, га́ю, ешь, *гл.* Поглотать, поѣсть съ жадностью.

Полига́тися, га́юся, ешся, *гл.* Сойтись, связаться съ кѣмъ. *Полигалися з жидами.* Шевч. *Латин старий і полигався з Еменем нашим молодцем, Енеї і зятем називався.* Котл. Ен. IV. 33.

Полига́тися, гаюся, ешся, *гл.* Потащиться, отправиться. *Полигалась і я у Київ.* Змѣев. в.

Поли́гач, ча, *м.* Соучастникъ. *Поплач Бруховецького, Вуяхевич.* К. ЧР. 313.

Полиза́ти, лижу́, жеш, *гл.* Полизать.

Полиза́ч, ча, *м.* Лизунъ; блюдолизъ.

Полиза́ькати, каю, еш, *гл.* Полизать. *Де не взявся собака,—полизькав, полизькав.* Грин. I. 150, 151.

По́лик, ка, *ж.* Ум. отъ **пі́л**.

Поли́к, ка́, *м.* Вышитые наплечники женской сорочки. КС. 1893. V. 281. *В кожної сорочки з поликами.* Св. Л. 2. *Полики шовкові лосняють, літа мої минають.* Чуб. V 1093.

Поли́н, ну, *м.* Раст. Artemisia Absinthium L. Вх. Пч. I. 9. Шух. I. 21. *Вона їй напувала гірким полином.* Нп. Ум. **Поли́нчик**. *Ой в нелюба гірка губа, ще й гірша полиночку.* Чуб. V. 998.

Полина́ти, на́ю, ешь, *гл.* Летѣть. *Полинайте ж, дітки, пташками по світу: ти, синку, соловейком, а ти, доню, зозулею.* ЗОЮР. II. 34. *Сива зозуленька полинав.* Мил. 193.

Полине́ць, нцю́, *м.* Раст. Artemisia austriaca L. ЗЮЗО. I. 112.

Полинівка, ки, *ж.* Полынная водка. Богодух. у.

Полино́чок, чку, *м.* Ум. отъ **полин**.

Полину́ти, ну́, неш, *гл.* Полетѣть. *Ой коли б я зозуля, я б до неба полинула.* Макс. *Козак як голуб: зился та й полинув.* Ном. № 785.

Поли́нчик, ку, *м.* Раст. Gnaphalium arvense. L. Черк. у.

Поли́нь, ню́, *м.*=**Полин**. *Воліла б я гіркий полинь їсти, як з тобою на посаді сісти.* Чуб. V. 368.

Полиня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Полинять, побледнуть. *Полиняла стрічка, брові поліняють.* Шевч. 12.

Полиси́ти, сі́ю, еш, *гл.* Облысѣть. *Пуста голова а ні полисіє, а ні посивіє.* Ном. № 6156.

Полиска́ювати, ня, *с.* Сверканіе.

Полиска́вувати, ся, кую, ся, еш, ся, *гл.* Блестѣть, лоснится, сверкать. *Вже сивиною коси полискувались.* Св. Л. 135. *Полискується бриль солом'яний, наче золотий.* О. 1862. VI. 42.

Полистува́тися, ту́юся, ешся, *гл.* Переписываться съ кѣмъ нѣкоторое время.

Поли́ти. См. **Поливати**.

Поли́тися, лля́ться, лля́ться, *гл.* Политься. *Слово полум'ям взялося, і з мовчання, сумування мов той быстрень полилося.* К. Псал. 95. *Кров полилася.* Шевч. 167.

Полихосло́вити, влю, виш, *гл.* Поругать, поругаться.

Полице́йник, ка, *м.*=**Полиціян**. Гол. Од. 14.

Поли́ція, ції, *ж.* Полиція. *А нарешті досталося, що в поліції сидів.* Рудч. Чп. 237.

Полиція́н, на, полиція́нт, та, *м.* Состоящій на полицейской службѣ, полицейскій. О. 1862. III. 78. *На плячу нема нічого, хиба який духовний до консисторії протяне та полиціян сварить.* Св. Л. 217. *Иди по полицияна.* Вх. Лем. 452.

Поли́ця, ці, *ж.* 1) Полка. Чуб. VII. 386. *Казала нам-вивка, що в в пана горівка в коморі на полиці.* Лукаш. 148. 2) Отвалъ у плуга. Вас. 199. Шух. I. 165. *Тепер моя голівонька в тузі, поламалась поличенька в плузі. Ой чи мені помощю тесати, чи до дівчини на всю ніч ма-*

хати. Грин. III. 276. 3) У колесниковъ: стойка съ желѣзнымъ стержнемъ, на который накладывается просверленная предварительно ступица колеса. Вас. 147. 4) Раст. Trifolium arvense L. Вх. Пч. I. 13. Ум. **Полúчка, полúченька.**

Полúчка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **полиця.** 2) Дощечка отъ земли къ отверстію улья, по которой ходятъ пчелы. Шух. I. 111.

Полúччя, чя, *с.* Портретъ. *Посилаю тепер тобі, друже мій єдиний, своє полúччя.* (О. 1861, X. 8).

Полишúти, шý, шиш, *гл.* Оставить, перестать. *Полишили свої маєтки, та й за ним у слід пішли.* Гн. I. 124. *Ой полишив білий хлопець Марíку любúчи.* Гол. IV. 506.

Полíбíчок, полíбочок, чка, *м.* Кадка. *По кутах стоять... полíбочки з капустою, óгірками, бураками, квасом.* Шух. I. 103.

Полівúти, влю, вúш, *гл.* 1) Свернуть влѣво. 2)—**кому.** Облегчиться кому, сдѣлаться лучше кому. **Йому полівúло.** Ему стало лучше (о больномъ). Угор.

Полíвка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **полова.** *Манить так, як горобця на полíвку.* Ном. № 3098. 2) Равнина, поле. *То став же брат старший та середульший на полíвку íздíяти, на степи високі, на великі дороги росхíдні.* АД. I. 116.

Полíг, логу, *м.* 1) Низменное мѣсто у рѣки. 2)=**Покíс.** Шух. I. 170.

Поліж, жу, *м.*? *Траву на поліж косúти.* Вх. Зн. 52.

Полíжнúця, ці, *ж.*=**Породíлля.** Гн. II. 197.

Полізти, зу, зеш, *гл.* Полѣзть. *Полíзьмо на дуба.* Рудч. Ск. II. 18. *Дядо б'ють ґадюку, а вона, бідна, уже й не полíзе,* Грин. I. 197. *Завдав жаху! аж волосся до гори диб полíзло.* Харьк. г.

Полізýн, на́, *м.* Сказочное существо: великанъ, одна рука котораго величиной съ обыкновеннаго человѣка; онъ не ходитъ, а лазитъ на колѣняхъ. Чуб. II. 250.

Полíй, лія, *м.* 1) Вода поверхъ льда. Мнж. 189. *Не можна річку перейтú: полíй пíшов по льоду.* Новомоск. у. 3) Раст.: а) Mentha aquatica L. ЗЮЗО. I. 128; б) Mentha Pulegium L. ЗЮЗО. I. 128.

Полікарювáти, рю́ю, ешь, *гл.* Пробыть врачемъ нѣкоторое время.

Полíльник, ка, *м.* Полольщикъ. Харьк. у.

Полíльницький, а, е. Относящійся къ полотью. *Пісні полíльницькі.* Грин. III. 127.

Полíльниця, ці, *ж.* Полольщица. Харьк. у.

Полíм'я, м'я, *с.*=**Полум'я.** *А він загадав їй рибу варити без воню і без полíм'я.* Чуб. V. 820.

Полíнúвий, а, е. Лѣноватый. НВолын. у.

Полíння, ня, *с.* Полотье. Константиногр. у.

Полíно, на, *с.* Полѣно. *Хрíн йому батька знав: у багатого повна пíч та горúть, а в мене одно полíно, та й те не горúть.* Ном. № 2138. Ум. **Полíнце, полíночко.**

Полінувáтися, ну́юся, ешся, *гл.* Полѣниться. *Не полінуйсь провізть.* Г.-Арт. (О. 1861 III. 93). *Полінувались рано встать.* Черниг. г.

Поліня́ка, ки, *ж.*=**Полíно.** *Він поліняку дров... приніс.* Г. Барв. 98.

Полíпúти, плю, пиш, *гл.* 1) Слѣпить, вылѣпить (во множествѣ). *Вареники полíпили.* 2) Облѣпить, замарать (во множествѣ). *Суф їли,—зуби полíпили.* МУЕ. III. 103. *Полíпів кошелю.* Вх. Уг. 261. 3) Прилѣпить (во множествѣ). *Пíшла в церкву стара баба, свíчок накупила, де була яка íкона, всюди полíпила!* Рудан. I. 100.

Полíпшати, шаю, ешь, *гл.* Сдѣлаться лучше, улучшиться.

Полíпшення, ня, *с.* Улучшеніе.

Полíпшити. См. **Полíпшувати.**

Полíпшувати, шую, еш, сов. в. **полíпшити, шу, шиш,** *гл.* Улучшать, улучшить.

Полíсся, ся, *с.* Полѣсье. *А в самого шістьсот уллів пасíки було. Аж на полíсся було послає.* Г. Барв. 174.

Полісýн, на́, *м.* Лѣшій. Балт. у.

Полісúк, ка́, *м.*=**Полíщук.** Гол. I. 684.

Політ, льоту, *м.* Полетъ. *Він сам за мною залетíв, за моїм тихим польотом.* Мет. 178.

Політáти, та́ю, ешь, *гл.* Полетать.

Політúка, ки, *ж.* 1) Политика. К. ЧР. 346. *Що то політúка?—Нещíрість.* Ном. № 950. 2) Лента—шелковая, гарусная. *Я їй віддарувався дуже мудрою політúкою.* Федьк. Гол. Од. 66. ЕЗ. V. 218. Ум. **Політúчка.**

Політикувáтися, ку́юся, ешся, *гл.* Вести другъ съ другомъ политику. *Обидва ж вони політикуються, подарунками*

обсилаються, а нишком один на одного чигають. К. ЧР. 16.

Політи́чний, а, е. Политическій. *Політична часопись.* О. 1861. III. 81. *Політичні бурі в Европі.* К. XII. 128.

Політни́к, ка, *м.* Рабочій на лѣто. Желех.

I. Політни́ця, ці, *ж.* Работница, нанятая на лѣто. Нѣжин. у.

II. Політни́ця, ці, *ж.* Полольщица. Переясл. у.

Політо́к, тка, *м.* Годовой кругъ древесины. Вх. Зн. 52.

Політя́, тя, *с.* Благопріятная погода; благопріятное урожайное лѣто. *Не політя, а михоліття.* Ном. *Як закує зузуля на Юрія на голе дерево, то буде холодне літо, а як на мист, то буде політя.* Ном. № 439. *Сього року політя на ваш огород.* Сосн. у. *Не на всяке літо добре політя.* Ком. II. № 646. *Таке все політя мочливе. Як сніг випаде, тоді політя ходити на зайця.*

Політя́, тя́, *с.* 1)=**Полі́кня.** 2) Сорныя травы, которыя нужно выпалывать. *Політя вже наросло.* Константиногр. у.

Політу́ра, ри, *ж.* Лакъ. *Мажнув у столярню і вніс політуру.* Св. Л. 223.

Політу́ха, хи, *ж.* Летающая (эпитетъ мухи). *А я мухи полетуха.* Грин. III. 666.

Поліче́ння, ня, *с.* Исчисленіе.

Полічи́ти, чу́, чиш, *гл.* 1) Сосчитать. *Гроші полічили.* Чуб. V. 243. 2) Полѣчить. *Три дні полічили, а там сказали, що умер баштар.* Рудч. Ск. II. 148.

Поліщу́к, ка́, *м.* Житель Полѣсья. О. 1861. I. 264.

Полк, ку, *м.* 1) Полкъ. 2) Въ старой Украйнѣ XVII—XVIII в.: часть украинской земли, провинція, заключавшая въ себѣ города, мѣстечки, села, носившая названіе по главному городу, гдѣ было правленіе полка, и раздѣленная на **сотні.** *Осялі й позаймали козаки всі землі на Вкраїні під полки, а в полках під сотні, а в сотнях під свої хуторі, двори, пастовники чи левади.* К. Хм. 127.

Полкови́й, а́, е. Полковой. *Третя сотня під полковою коровою.* Лукаш. 45.

Полко́вник, ка, *м.* Полковникъ, начальникъ полка въ одномъ или обоихъ значеніяхъ. *Кому, красо, достанешся, чи сотнику, чи полковнику?* Чуб. V. 495. Ум. **Полко́вничок.** Грин. III. 666.

Полковни́кува́ти, кую́, еш, *гл.* Быть полковникомъ. К. ЧР. 186.

Полко́вництво, ва, *с.* Должность полковника. *Зложив з себе полковництво.* К. ЧР. 14.

Полко́вницький, а, е. Принадлежащій полковнику, относящійся къ нему. *Дали йому до рук полковницькі клейноди, вдарили з гармат, да й став пан-отець Ірам полковником.* К. ЧР. 16.

Полко́вниця, ці, *ж.* Полковница. Шевч. 296. *Молодая полковниця полковника просить.* Грин. III. 417.

Полко́вничий, а, е. 1)=**Полковницький.** *Він протопче стежку через полковничий садок.* Шевч. 296. 2)=**Полковник.**

Полко́вничок, чка, *м.* Ум. отъ **полковник.**

Полководи́чина, ни, *ж.*? *А по сей бік Орелі лінія була, а по той бік Орелі, за Нехворощею, полководичина була.* КС. 1882. XII. 593.

Полля́ти, лля́ю, еш, *гл.* Полить. Сквир. у.

Полова́, ви, *ж.* Мякина. *Мани та й мани, як горобця на полову.* Ном. № 3098. Ум.**Полова́нка, полівка.** Ном. № 3098. **Половочка.**

Половень, вня, *м.*=**Опшаник.** Константиногр. у.

По́ловець, вця, *м.* Половецъ. Левиц. Перші князі, 68.

Половецький, а, е. Половецкій. *Серед землі половецької.* Шевч. 645.

I. Полови́й, а́, е. 1) Желтый, цвѣта спѣлой ржи. *Вийди, пануньку, проти нас, вийкун си вінець у нас, положи червоного від вінця половою.* Лукаш. 148. 2) О масти: свѣтлорыжій. Чуб. V. 258 сѣрый съ желтымъ отливомъ. КС. 1898. VII. 41. *Ой воли мої та половії, чом же ви не орете?* Мет. Ум. **Половеньки.** Чуб. V. 275.

II. Полови́й, а́, е. Находящійся въ задней стѣнѣ хаты, вдоль которой устроенъ **піл.** *Полове вікно.* ХС. III. 56.

Полови́к, ка́, *м.* Порода ястреба. О. 1862. IX. 62. Kolb. I. 65. *Гу! га! Половик! злапав курку за їзик.* ЕЗ. 5. 150.

Полови́на, ни, *ж.* Половина. *Перебреду бистру річку й половину ставу.* Мет. 83. *Половина літ минає, я щастя не маю.* Чуб. V. 360. **О-половині.** Въ половину. *Як же тебе, пане, нести: чи поверх дерев, чи о-половині дерев.* Грин. I. 172. Ум. **Половинка, половиночка.** Грин. III. 583.

Полови́нниця, ці, *ж.* 1) Сортъ плахти. Черниг. у. 2) Та, которая все уменьшаетъ на половину (**переполовинює?**) Встрѣч. въ уменьшит. формѣ въ слѣдующей по-

словицѣ: *Винничка—всьому половинничка, мачочок—всьому вiночок.* Ном. № 14017.

Полови́нка, полови́ночка, ки, *ж.* Умѣть половина.

Полови́нчастий, а, е. Створчатый. *Половинчастi черепашки.* Черк. у.

Полови́нчик, ка, *м.* Самая маленькая бутылочка казенной водки. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Полови́нщина, ни, *ж.* Половина нездѣленнаго загона. (?) Козел. у.

Поло́вити, влю, виш, *гл.* Сметывать, сшивать на живую нитку. Шух. I. 153.

Полови́ти, влю́, виш, *гл.* Поймать; переловить, выловить. *Взяли коника половили.* Чуб. V. 799. *Коли б половили щуку велику.* Рудч. Ск. I. 81. *Як рибу в сак, половив.* Ном. № 1649. *Чи половила вже курчата?* Харьк.

Половиця, цi, *ж.*=**Полова.** *Вiвсяної половицi та й не хоче їсти.* Чуб. V. 1126.

Полови́чанка, ки, *ж.* Рожь съ пшеницею. Угор.

Полови́ти, вію, ешь, *гл.* Желтѣть (о хлѣбахъ). *Iз-за гори вiтер вiє, жито половiє.* Чуб. V. 169. *Окрузи мене то жито половiє, а купка льону голубо цвiте.* МВ. I. 14.

Поло́вник, ка, *м.* 1) Закромъ для мякины. Угор. 2) Родъ хлѣва для мякины и пр.—иногда какъ часть клуни, иногда отдѣльно. Чуб. VII. 397. Лохв. у. Славяносерб. у. Въ Галиции хлѣвъ, гдѣ зимой стоятъ овцы и телята. Фр. Пр. 136.

Половни́ця цi, *ж.* 1)=**Полуница.** 2) Полольщица. *Полоти нездужаєш,—нехай тобi половницю нарав* О. 1862. VII. 36. *По тiм боцi пшениченька, по сiм боцi половиченька.* Чуб. V. 380.

Половни́чник, ка, *м.* 1)=**Полунични́к.** 2) Родъ узора въ вышивкѣ. Г. Барв. 216.

Поло́вня, нi, *ж.* Мѣсто куда ссыпаютъ полову.

Половча́стий, а, е. Объ особаго рода узорѣ въ вышивкѣ. *Половчастi уставки.* Kolb. I. 48.

Половчик, ка, *м.* Родъ небольшой птицы полового (см.) цвѣта. Вх. Лем. 453.

Полов'я́ний, а, е. Изъ мякины. *Полов'яний хлiб не голод, а пачосняя сорочка не налота.* Ном. № 5355.

Полов'я́ник, ка, *м.*=**Половня.**

По́лог, гу, *м.* 1) Роды, разрѣшеніе отъ бремени. *Ой Маруся в пологi лежала, чорним шовком головку зв'язала.* Нп. **У пологах бу́ти.** Рожать. *Жiнка була в пологах.* ХС. 1893. VII. 74. 2) *мн.* **пологи.** Низменная равнина по лѣвымъ берегамъ рѣкъ. Вас. 206.

Поло́гий, а, е. Отлогій, покатый. *Полога гора.* Вх. Лем. 453. *Пологi зеленi луки.* Левиц. I. 63.

Поло́жистий, а, е=Пологий. Вх. Лем. 453.

Положи́ти, жу́, жиш, *гл.*=**Покласти.** *Спекла колобок i положила на вiкнi.* Рудч. Ск. II. 2. *На кою такий iнiв великий положили?* Мил. 183.

Положи́тися, жу́ся, жишся, *гл.* 1) Лечь. Чуб. II. 410. *В Вифлеємi народився, там у яслах положився.* Чуб. V. 328. *Спать з тобою положусь.* Чуб. V. 8. 2) Отелиться. *Положилася корова.* Каменец. у.

Положи́ння, нi, *ж.* = **Положниця.** Желех.

По́лоз, за, *м.* 1) Полозъ въ саняхъ. Kolb I. 67. Сумск. у. *Як буде полоз вожкий, то буде й кiнь мокрий.* Ном. 2) Большая змѣя изъ семейства удавовъ, повидимому Eryx turcicus. КС. 1882. VIII, 377; КС. 1890. IV. 99. Ум. **Полозо́к.** Рудч. Ск. II. 7.

Полозо́к, ка, *м.*=**Полоз 2.**

Поло́кати, каю, еш, *гл.* Мыть, полоскать. Угор. *Полокала пшениця.* Каменец. у.

Полокши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Искрошить какъ лапшу.

Поло́м, му, *м.* Сломъ. *Як на полом пiде хата, то багато дерева пропаде.* НВолын. у.

Поломи́ти, млю́, миш, *гл.* 1) Сломать. *Коні потомити, вози поломити.* Грин. III. 20. 2) Нарушить. *Але ж бо я поломила матусину волю, тепер же я проклинаю свою лиху долю.* Чуб. V. 250. Встрѣчаются также формы: *Поламле... заповiдь.* Св. Мт. V. 19. *Вiру християнську пiд ноги пiдтопчи, хрест на собi поламни.* АД. I. 211.

Поломи́тися, млю́ся, мишся, *гл.* Сломаться. *Дорогою вiсь поломилася.* КС. 1883. III. 671. *Мостовиночка поломилася, вiрний дружок затонув.* Чуб. V 370. *Плужок... не поламлеться.* Г. Барв. 195. *Свiчки не поламнуться, як оцюди положу?* Пирят. у.

Поломiнь, нi, *ж.* Пламя. *Робiм ся оньом. Яков ти поломiнев будеш?* Драг. 266. *Iван палахнув наче та поломiнь.* Федьк.

По́ломно, *нар.* Пламенно. *Зорi наче плами, одна зоря поломнiш вiд другої.* МВ. III. 73.

По́лонія, я, по́лон'я, ї'я, *с.*=**Полу'я.** *Полонія йде до небес.* Грин. I. 156. *А він загадав їй рибоньку жарить без воню і без полом'я.* Чуб. V. 819. **Ум. По́лон'ячко.**

По́лон'яни́й, а́, е́. Пламенный. *Полом'яне я духом бачу море.* К. ЦН. 178.

По́лон'ячко, ка, *с.* Ум. отъ **полон'я.**

Полóн, ну, *м.* 1) Плѣнъ. *Чи її убито, чи в полон занято.* Чуб. V. 628. 2) Плѣнные. *Татарове полон женуть: один полон з жіночками, другий полон з дівочками.* Нп. *Там татари полон ділят.* АД. I. 75. 3) Родъ насѣкомаго. Вх. Пч. I. 8. Ез. V. 82. Bibio. Вх. Пч. II. 26.

Полóнéник, ка, *м.* Плѣнникъ.

Полóник, ка, *м.* 1) Разливная ложка, большая ложка. Шух. I. 250. *Замішався, як полоник межи ложками.* Ном. № 7936. 2) Головастикъ.

Полóнúна, ни, *ж.* Горная равнина, пастбище на вершинахъ горъ. Шух. I. 184. *Ой висока полонина з вітром говорила.* Шух. I. 200. **Ум. Полóнúнка.** Шух. I. 198. **Полóнúночка.** Ез. V. 229.

Полóнúнка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **полонина.** *Пішли вівці в полоничку самі бізенькі.* Гол. I. 229. 2) Обрядовая пѣсня, которая поется во время выгона гуцулами скота въ **полонúни.** Шух. I. 197. 3) Раст. Anthus spinoletta L. Вх. Зн. 52.

Полóнúнний, а, е. Относящійся къ **полонúні.** Желех.

Полóнúночка, ки, *ж.* Ум. отъ **полонина.**

Полóнúнський, а, е=**Полонúнний.** *Звичаї, чари і полоничські примівки.* Шух. I. 195.—**хід.** Выгонъ скота весной въ **полóнúну.** Шух. I. 197.

Полóнúстий, а, е. Покатый. *Полониста гора.* Черк. у.

Полóнúти, нію, нúш, *гл.* 1) Плѣнить. 2) Дѣлать проруби во льду. Kolb. I. 68.

Полóнúця, ці, *ж.* и пр.=**Полуни́ця** и проч.

Полóнка, ки, *ж.*=**Ополонка.** *Сам же я ту полонку рубав, коня напував.* Чуб. III. 298.

Полóнь, ні, *ж.* 1)=**Полон.** *Не дай, Спасе, у неволю, у полонь мені упасти.* К. Псал. 2)=**Полин.** Вх. Лем. 453.

Полóнúник, ка, *м.* Сѣрый медвѣдь, живущій въ **полóнúнах.** Вх. Пч. II. 7.

Полóнúнин, на, *м.* Плѣнникъ. *Чи скаже він тобі покірне слово, благатиме тебе як полонянин.* К. Іов. 92.

Полонúнка, ки, *ж.* Плѣнница. Ум. **Полонúночка.**

Полóпáти, паю, еш, *гл.* Пожрать, съѣсть. *І куди вони все полопали?* Богодух. у.

Полóпáтися, аюся, ається, *гл.* Лопнуть (о многихъ). *Будуть пани дутися, поки полопаються.* Ном. № 1246.

Полоскáння, ня, *с.* 1) Полосканіе. 2) Плесканье въ водѣ.

Полоскáти, щу́, щеш, *гл.* Полоскать. *Розмай зілля знайшла, полоскала на річці.* Чуб. V. 414.

Полоскáтися, щу́ся, щешся, *гл.* Плескаться въ водѣ, мыться. *Що на морі та на дощечці красна дівчина полощеться; полощеться, одівається, в черевички обувається.* Чуб. V. 8.

Полоскозу́б, ба, *м.* Первый день великаго поста, когда крестьяне **полóщуть зуби,** чтобы между ними не осталось ничего скоромнаго, т. е. выпиваютъ въ корчмѣ. Чуб. III. 8.

Полоскотáти, чу́, чеш, *гл.* Пощекотать.

Полотéнечко, ка, *с.* Ум. отъ **полотно.**

Полотéнко, ка, *с.* 1) Ум. отъ **полотно.** 2) Полотно для сита. *В'язка личаних полотенків на решета.* О. 1862. IX. 63. 3)=**Полотенце 3.** Вх. Уг. 261.

Полотéнний, а, е. Холщевой.

Полотéнце, ця, *с.* 1) Ум. отъ **полотно.** КС. 1884. V. 175. *Полотенця на станок лляного.* Мкр. Н. 38. 2) Часть **мерéжки.** См. **мерéжка 1.** (Залюбов.). 3) Плавательная перепонка. Мнж. 189. Вх. Пч. I. 15. 4) Клинокъ косы. Желех. Ум. **Полотéнечко.**

Полóти, лю́, леш, *гл.* Полоть. *Полю я конопельки дрібні зеленькі.* Чуб. V. 282.

Полотúця, ці, *ж.* Раст. Convolvulus arvensis. Вх. Пч. II. 30.

Полотнúна, ни, *ж.* Кусокъ полотна. Ум. **Полотнúнка.** *Дай чисту полотнинку зав'язати руку.*

Полотнíти, нію, еш, *гл.* Блѣднѣть, дѣлаться бѣлымъ какъ полотно.

Полстнó, нá, *с.* 1) Полотно, холстъ. *Побіліла, як полотно.* Ном. № 4383. *Закохалась дівчинонька в хлопця молодого, і наготовила рушників з полотна нового.* Чуб. V. 242. 2)=**Пілка 3.** Вх. Пч. II. 21. 3) Клинокъ косы. Шух. I. 169. **Ум. Полотéнко, полотéнце, полотéнечко.** *Всьому потрошку— і конопель, і полотенка.* Г. Барв. 16. *Полотенка на станок.* Г. Барв. 115. *Ой на тобі, подруженько, на рукава полотеченка.* Чуб. V. 379.

Полотня́ний, а, е = Полотенний. *У синьому жупанкові, у старих полотняних шароварах.* К. ЧР. 8.

Полотня́нка, ки, *ж.* Верхнее полотняное платье крестьянъ (мужчинъ и женщинъ) въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ Галиціи: или длинное съ таліей, или, у мужчинъ подо Львовомъ, короткое, только до пояса. Гол. Од. 44, 51. *На нім стара бруднa полотнянка.* Єз. У. 116.

Полото́к, тка́, *м.* Грудь гуся или гусь разрѣзанный вдоль надвое, просоленный и прокопченный. Маркев. 159.

Полотя́, тя́, *с.* Полотье. Черк. у. Г. Барв. 146. *Росточнається полотття.* Левиц. I. 24.

По́лоть, пі́лтя, *м.*=**Полото́к.** *Пілтя ніхто не мастить.* Ном. № 13281.

По́лох, ха, *м.* 1) Смятеніе, ужасъ. *І радувався цар, що вийшли з його краю, бо страх обняв усіх, увесь єпипет—полох.* К. Псал. 242.

Полох, *межд.* Выражаетъ испугъ, также удары сердца съ испуга. *Серце у мене тільки полох-полох, та й замліло.* Г. Барв. 127.

Полоха́нний, а, *е.* Напуганный, пугливый. *Полоханий заєць і пенька боїться.* Ном. № 5796.

Полоха́ння, ня, *с.* Испугъ, напугиваніе, пуганіе.

Полоха́ти, хаю, ешь, *гл.* Пугать. *Се тая Солоха, що кури полоха.* Нп. *Побачила, що так полоха Еол синка, що аже захляв.* Котл. Ен I. 12.

Полоха́тися, хаюся, ешся, *гл.* Пугаться. *Як почуєте про войни та бунти, не полохайтесь.* Єв. Л. XXI. 9.

Полохли́й, ѣ, ѣ=Полохли́вий. *Кінь полохий.* Волч. у.

Полохли́вий, а, е. Пугливый, робкій. *Голуб полохливий.* К. Досв. 140. *Шкодливий як кішка, а полохливий як заєць.*

Полохли́вість, вости, *ж.* Боязливость, робость. Желех.

Полохли́во, *нар.* Пугливо, робко.

Полочо́к, чку, *м.* Ум. отъ **пі́л.**

Полоши́ти, шу́, шиш, *гл.* Вспугивать, пугать. *Птастко полошили.* МВ. (О. 1862. III. 60).

Полоши́тися, шу́ся, шишся, *гл.* Пугаться. *Тільки минув міст, зараз зачали ся коні полошити.* Драг. 46.

Полошкати, каю, еш, *гл.* Вспугивать.

Полошли́вий, а, е = Полохливий. *Полошливий кінь.* Каменец. у.

Полощувати, щую, еш, *гл.* ? *Та покомизано і полощувано шишечку.* Мил. 155.

Полта́вець, вця, *м.* Житель Полтавской губерніи. *Ой писали басарабці та до наших хлопців листи: „Ой ідіть, полтавці, та до нас риби їсти.* Грин. III. 563.

Полу́біс, са. *м.* Полу-бѣсъ, полу-человѣкъ. *Мабуть вона полубіса вродила?* Греб. 373.

По́лубка, ки, *ж.* Деревянная крышка улья. См. **Палуба 2.** *Прийшов у пасіку, дивлюсь,—полубка лежить на землі, скинута з вуликa.* Новомоск. у.

Полу́бок, бка, *м.* = **Обичайка.** Вх. Зн. 51.

Полу́боток, тка, *м.* Полусапожекъ, ботинокъ.

Полубочо́к, чка, *м.* Боченокъ ведеръ въ 10—15. *Аж три бочки й полубочки та солодкого меду.* Грин. III. 494.

Полува́ниця, ці, *ж.* Кадочка на ножкахъ, имѣющая въ днѣ отверстіе, заткнутое затычкой,—употребляется для буденія нитокъ. Шух. I. 149.

Полува́л, лу, *м.* Цѣльная плотная кожа, преимущественно воловая, выдѣланная преимущественно для подошвъ. Вас. 158.

Полувни́ця, ці, *ж.*=**Полуниця.** МВ. III. 138.

Полу́да, ди, *ж.* 1) Глазурь. 2) **Катаракть, бѣльмо.** *Полуда на очі сіла. Полудою очі затяло.* **Мені полуда спа́ла.** Кромѣ прямаго значенія, переносно: я прозрѣлъ, увидѣлъ то, чего раньше не видѣлъ. *Мені давненько почала спадати з очей полуда.* Левиц. Пов. 172. См. **Луда.**

Полу́дання, ня, *с.* Полдникъ.

Полу́денний, а, е. Полуденный, южный. *І повернув Господь до сходу буйний вітер, а другою підняв з полудневого краю.* К. Псал. 179.

Полуде́нник, ка, *м.* Насѣкъ. Syrrhus. Вх. Пч. II. 27.

Полуде́нниці, ниць, *ж. мн.* Родъ дѣтской болѣзни. *Цьому младенцеві ізжени... крикливиці, плаксивиці, ночниці, полуночниці, денниці, полуденниці і нестлячки.* (Заговоръ). КС. 1883. VII. 588.

Полу́денок, нка, *м.* Полдникъ. Грин. III. 204. *Се вже була остання чарка після полуденку.* См. Л. 323. *А я піду додомонку, та не забавлюся, чи готовий полуденок та відвідаюся.* Гол. I. 203.

По́лудень, дня, *м.* 1) Полдень. *А вже сонце по полудні, дівчинине серце нудне.*

Чуб. О-полудні. Въ полдень. *Удень як серед ночі ходять, і полапки шукають о-полудні.* К. Іов. 12. 2) Полдникъ. Ум. **Полу́денько.** О. 1862. IV. 13.

Полуде́ньку́вати, кую, еш, гл.=**Полу́днати.**

Полу́днання, ня, с. 1) Полдничанїе. 2)=**Полудень 2.** *Буде йому на снїданя і на обіданя і на полудненя.* АД. І. 148.

Полу́днати, аю, еш, гл. Полдничать. *Сядем, мати, полудна́ти,—ні з ким розмовляти.* Мет. 224.

Полудне́вий, я, е. Полуденный, южный. Брацл. у.

Полу́днець, дениця, м. Ум. отъ **полудень.** *Обідець під полудне́ць, вечера по півночі.* Гол. IV. 240.

Полу́дне, ня, с. Полдень. *Чи то зоря розсіта́єт? Чи полудне гріє?* Чуб. V. 2.

Полу́дній, я, е. Полдневный. *У неділю у полудню годину сам Филоменко виступає.* Макс.

Полу́днувати, ную, еш, гл.=**Полу́днати.** *Їхав чумак, та їдучи полудну́вав.* Чуб. I. 34.

Полу́днювати, нюю, еш, гл.=**Полудну́вати.** *Ой перший раз обідаю, а другий раз полудню́ю.* Чуб. V. 807.

Полу́драбок, бка, м. Грядка въ теплѣ. Чуб. VII. 40. Рудч. Чн. 250. См. **Драбина 2, драбки.** *Полудрабок поломився.* Чуб. V. 1139.

Полу́дуватий, а, е. Съ бѣльмомъ на глазу. Лубен. у. (Леонтовичъ).

Полужупа́нчик, ка, м. Родъ полукафтанья изъ легкой матерїи съ рукавами или безъ рукавовъ, съ стоячимъ воротникомъ,—надѣвается галицкими мѣщанами на рубашку. Гол. Од. 15.

Полуза́ти, за́ю, еш, гл. Пощелкать (орѣхи, съмячки).

Полу́ка, ки, ж. Низка (кораллов и пр.). Вх. Зн. 52.

Полу́кіпок, пка, м. Копна въ тридцать снопов. *По обидва боки дороги стояло так багато полукіпків, що як глянути, то й поля було не видко.* Левиц. Пов. 114.

Полу́мацьок, цька, м Мѣра сыпучихъ тѣлъ. О. 30743 гектол. *Давав полумацьок о́вса.* МУЕ. III. 58.

Полу́мисок, ска, м. Родъ глубокой тарелки, неглубокая миска. Рудч. Ск. I. 11. Вас. 181. *Да їдять вони качачі з одного полумиска, ой п'ють вони мед-вино з одного кубочка.* Нп.

Полу́мінна, ня, с.=**Полум'я.** *Полумінна палає.* Грин. III. 529.

Полу́мінь, ні. ж.=**Полум'я.** ЕЗ. V. 78.

Полум'я, м'я, с. Пламя, полымя. *А полум'я так з рота й паше, так і паше.* Рудч. Ск. II. 31. Ум. **Полум'я́чко.** Мил. 88.

Полу́м'яний, а, е. Пламенный. Левиц. I. 306. Ком. II. 113.

Полу́м'ячко, ка, с. Ум. отъ **полум'я.**

Полуна́ти, на́ю, еш, гл. О звукѣ: раздаваться нѣкоторое время.

Полуни́ця, ці, ж. Употр. преимущественно во *мн. ч.* Клубника, Fragaria collina L. ЗЮЗО. I. 123. *Зашли полуниці.* Грин. III. 252. *Зродили полуниці.* Чуб. V. 395. Ум. **Полуни́ченька.** *На горі суниченьки, на долині полуниченьки.* Чуб. V. 4.

Полуни́чний, полуни́шний, а, е. Клубничный.

Полуни́чник, полуни́шник, ка, м. 1) Стебель и листья клубники, клубничный кустикъ. *Полуничнику багато, а ягід на йому нема.* 2) Наливка на клубникѣ. 3) Раст. Trifolium montanum L. ЗЮЗО. I. 139.

Полуни́чниця, полуни́шниця, ці, ж. Родъ писанки КС. 1891. VI. 375.

Полу́ночний, полу́ношний, а, е. Полночный. *Світовая зоря ясна, полуночна темна.* Грин. III. 198. *Стала полуночна година наступати, став Аллан вина до галери прибувати.* Дума. *Полуношна зірка зійшла, а вони ще далеко од села.* Кв.

Полу́ночниця, полу́ношниця, ці, ж. Родъ дѣтской болѣзни. КС. 1883. VII. 588. См. **Полуденниця.**

Полупа́нійка, ки, ж. Жена **полу́панка.** *Дочки заміжніх козаків ходять у гостину до попівен або до полупанійок.* О. 1861. XI. 112.

Полу́панок, нка, м. То-же, что и **пано́к,** мелкій помѣщикъ, также разночинецъ, сидящійся жить по барски и пр. *Пани й полупанки навчилися тратить великі гроші.* Кв. *Данта старого п. ганком нашим можна здивувать.* Шевч. 365.

Полу́пати, паю, еш, гл.—**очи́ма.** Полхлопать, поморгать глазами. *Офіцер полупав-полупав очима, за шапку та й за двері.* О. 1861. IX. 77.

Полупа́ти, па́ю, еш, гл. Поковырять, облупить (напр. обмазку).

Полу́петро, ра, м. День 30 іюня, соборъ двенадесяти апостоловъ. ХС. I. 77. Маркев. 15. *Це діялось на Полупетра.* Закр.

Полупи́ти, плю́, пиш, гл. 1) Облупить; обчистить. *Воліла я, воли мої, вас всіх полупити.* Рудч. Чп. 166. *Дають мені бараболі полуплені їсти.* Чуб. V. 1125. 2) О насѣдкахъ: высидѣть (во множествѣ). *Хоч би тобі один розбоєток! Усі яйця квочки полупили.* Г. Барв. 194.

Полупи́тися, плю́ся, пишся, гл. Облупиться. *Коморя, побита зімньою негодою, пошпурована весняними дощами, полупилася.* Мир. Пов. II. 79. *Порепалась і полупилась кожа.* К. Іов. 16.

Полупотіти, почу́, тіш, гл. Застучать глухо, падая (напр. о плодахъ, падающихъ съ дерева). *От і вчепився хлопець трясти (груші); полупотіли червонобокі.* Св. Л. 205.

Полурі́бка, ки, *ж.* Камбола? *Баба сказала піймати полурибку і ззісти.* Чуб. II. 252.

Полурі́зка, ки, *ж.* Четвертъ загона (загонъ=5—6 десят.). Козедец. у.

Полусе́ток, тка, *м.*? *Накупив шість полусетків полотна.* Драг. 336.

По́лусок, ку, *м.* Трескъ. *Не чує полуску.* Ном. № 4222.

Полу́скати, каю, ши, гл. Пощелкать (сѣмячки, орѣхи) нѣкоторое время или всѣ.

Полу́скирт, тя, полу́скирток, тка, *м.* Полскарды. *Були скирти, полускирти, а тепер немає* Мнж. 172.

Полусорочи́ни, чи́н, *ж. мн.* Поминки по умершему въ третью недѣлю. *Справляли Наум і Настя зною і третини, і дев'ятини, і полусорочини, і сорочини, як треба по християнськи.* Кв.

Полу́став, ва, *м.* Святцы, молитвенникъ съ мѣсяцесловомъ.

Полу́ставець, вця, *м.* = **Полустав.** Сим. XII. *Ешей тут зараз взяв доладку, велів побігти до дяків,—купить пізрську граматку, полуставців, октоїхів.* Котл. Ен. IV. 21.

Полутабе́ковий, а, е. Сдѣланный изъ **полутабе́нку.**

Полутабе́нок, нку, *м.* Родъ шелковой матеріи.

Полу́цвіт, ту, полу́цвіток, тка, *м.* Раст. Иванъ-да-Марья, Viola Tricolor. Желех. *Ой по горі полуцвітки процвітають.* Мет. 138.

Получаба́к, ка́, *м.* Родъ рыбы.

Получи́ти, чаю, ши, сов. в. **получи́ти, чу́, чиш,** гл. 1) Соединить, соединить. *Чей нас Бог получить з собов,—будеме щасливі.* Гол. III. 393. 2) Получать, получить. *Іди, синку, та за рідне братя, та получии, мій синочку, государське плаття.* Чуб. V. 974.

Полу́чити, чу, чиш, гл.=**Улучити.** *Стрілець умів... добре получити—вцілити звіря.* Шух. I. 235.

Полу́ччати, чаю, ши, гл. Улучшиться, сдѣлаться лучше. *Учувались і чужої, і своєї крови, а помучали?* Шевч. 409.

Полу́чче, *нар.* Лучше, получше. *Скажи мені получче бідного невольника долядати.* АД. I. 210.

Полу́шка, ки, *ж.* Полушка, 1/4 копейки. Грин. III. 546. *Баба рака купила, три полушки дала; баба рака зварила, добра юшка була.* Нп.

Польгува́ти, гу́ю, ши, гл. Давать льготу. *Віри своєї християнської у поруху не подайте, жидівському шабашу не помилуйте.* АД. II. 23.

По́лька, ки, *ж.* 1) Полька. *Ой ти руський, а я полька.* Чуб. V. 1163. 2) Танецъ: полька. Левиц. Пов. 240. 3) Названіе коровы. Kolb. I. 65.

Польнува́ти, ну́ю, ши, гл. Походить по приходу, собирая съ прихожанъ ленъ и прочія даяніи (о попадьяхъ).

Польова́нець, нця, *м.* Охотникъ. Вх. Зн. 52.

Польови́й, а́, е́. 1) Полевой. *Чорне кучерявє волосся, закітчане польовими квітками.* Мир. ХРВ. 6. *Кукіль, то польового дідька робота.* Ном. № 10140. 2)—**во́го.** Надсмотрщикъ за полевыми работами. Kolb. I. 68. *Люде громадять панське сіно на панщинні... а польовий так б'е людей палкою.* Гн. II. 145. 3) Раст.: а)—**ві́ василькии.** Salvia pendula Vahl. ЗЮЗО. I. 173. б)—**ві́ вінники.** Artemisia inodora. ЗЮЗО. I. 173. в)—**ва́ ро́жа.** Lavatera thuringiaca L. ЗЮЗО. I. 173. г)—**ва́ со́сонка.** Equisetum arvense L. ЗЮЗО. I. 173.

Польови́к, ка́, *м.* 1) Житель полей, равнинъ. 2) Вѣсъ, живущій въ полѣ. Левч. 37.

Польови́на, ни, *ж.* Полина, небольшое полевое пространство. *Невеличка польовина, да густі копиці.* Чуб. V. 669.

Польо́вка, ки, *ж.*=**Полювання.** Вх. Уг. 261.

Польовни́ця, ці, *ж.*=**Полуниця.**

По́льський, а, е. Польскій.

По́льськість, кости, *ж.* Свойство польскаго, то-же, что и **польщизна.** Желех.

Польце́, ця́, *с.* Ум. отъ **поле.**

Польща, щі, *ж.* Польша. Чуб. V. 35. *Не за вас се ділось,—давно колись, як па-*

нувала на Вкраїні в-двійзі Польща і Московщина. МВ. I. 137.

Польща́к, ка́, *м.* Такъ въ Херс. губ. называютъ крестьянина изъ Подольск. или Кіевск. г.

Польща́чка, ки, *ж.* Такъ въ Херс. губ. называютъ крестьянку изъ Подольск. или Кіев. г.

Польщи́ана, ни, *ж.* Польская народность, польскій языкъ, духъ. *Велику робить помилку він* (М. Вовчок) *підмову, очищаючи смак рідної мови од польщизни.* К. (Хата, XIV). *Навчимо ми ляху латину змешбати, польщизною мисти й літописи писати.* К. Дз. 16.

Полюби́ти, блю́, би́ш, *гл.* Полюбить. *Полюбила пройдисвіта.* Мет. 85. *Будь для того, мати, добра, що я полюбила.* Мет. 73.

Полюби́тися, блю́ся, би́шся, *гл.* 1) Полюбить другъ друга. 2) Понравиться. *Полюбиться їй він мосці і стане бісики пускать.*

Полюбля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Любить, долюблівать. *Не полюбляю я цього.* Змѣев. у. *За сусідом молодиці, за сусідом і вдовиці, і дівчата поляжають,—всі сусіда полюбляють.* Котл. НП. 393.

Полюбо́вник, ка, *м.* Любовникъ. Скнар у. *Кому, красо, достанешся? Чи сотнику, чи полковнику, чи прежньому полюбовнику.* Чуб. IV. 495. Ум. **Полюбо́вничок.**

Полюбо́вниця, ці, *ж.* Любовница. *Ой поїду я селом-умісцю, здибаюсь з полюбовницею.* Чуб. V. 91.

Полюбува́ти, бу́ю, еш, *гл.*=**Уподобати.** *Пані полюбувала мої сани та й купила.* Черниг. у. 2) Полюбоваться на. *Він полюбував на неї.* Мнж. 19. *Дитя мое кохамее! погуляв би в світі, полюбував красу і пишність світову.* МВ. I. 44.

Полюва́ння, ня, *с.*[1] 1) Охота. *Він мав такий звичай, що як тільки настав ранок, то зараз сіда на коня і їде на полюваїня, бо кохався у полюванні.* Рудч. Ск. I. 121. 2) Періодъ половой горячности у коровы. Ум. **Полюва́ннячко.**

Полюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* 1) Охотиться. *Полювали вони, полювали цілий день і нічого не виполювали.* Рудч. Ск. II. 75. 2) Имѣть желаніе къ случкѣ (о коровѣ). *Бабо! а що че вы жито жариге?—Та тут, не вам кажучи, телиця полює. Ми вже й бували до неї підпускали, так ні, не помага, знов полює та й полює.* Лебед. у.

Полюдда, дя, *с.* Полюдье, объѣздъ для собиранія дани съ народа и самая дань эта. *Варяг, що на полюддя з города вийшов.* К. (О. 1861. II. 228).

Полюдні́ти, ні́ю, еш. полюдні́шати, шаю, еш, *гл.* 1) Сдѣлаться человѣчнѣе. *То він уже тепер неначе трохи полюднів, а то спершу був такий, як той звір.* Кобел. у. 2) Возмужать. 3) Сдѣлаться люднѣе.

Полю́дськи, полю́дському, полю́дську, *нар.* Какъ слѣдуетъ, какъ принято. *І матері поможе в чому, і до мене полюдськи заговорить.* МВ. I. 27. *У тебе все не полюдському.* Ком. II. 45. *В Дуцку все не полюдську: навколо вода, а в середині біда.* Ном № 720.

Полюту́ва́ти, ту́ю, еш, *гл.* 1) Позлиться. побѣситься. 2) Попасть.

Полю́ховка, ки, *ж.* Родъ **мережки.**

Полю́шта́тися, таюся, ешся, *гл.* Забрызгаться жидкой грязью. Вх. Лем. 453.

Поля́вина, ни, *ж.* 1) Поляна. Мнж. 189. *Пасли овець на полявинах.* Павлогр. у. 2) **Поля́вина.** Часть невода: пространство свти изъ 4-хъ ячей **дев'я́тки или** трехъ **семира́зки**; черезъ каждыя двѣ **поля́вини** по длинѣ невода прикрѣпляютъ поплавокъ. Вас. 186.

Поляга́ти, га́ю, еш, *гл.* 1) Ложиться. *Чорна хмара поляже, милий милу покидає.* Чуб. V. 399. *Косарі косять, а трава поляже.* Чуб. V. 518. 2) Лечь (о многихъ). *Ввесь день всесло прокляли, і п'яні спати поляжали.* Котл. *Поляжайте, то оддишемо трохи.* Рудч Ск. I 92. 3) О хлѣбахъ: вылечь. *Ой вертіться ж, милев браття,—вже жита поспівають!—„Не вертемся, вже не вернемся, хоч нехай поляжають".* Грин. III. 601.

Полягти́, ля́жу, жеш, *гл.* Полечь, лечь. *А моя мошка край синього моря, поляжали любощі і щира розмова.* Мет. 93. *Слава не поляже.* Ном. *Да як моя головонька поляже, до тоді тобі всяке ледащо скаже.* Чуб. V. 517. *Всі вороги спать поляжуть.* Грин. III. 190.

Полягти́ся, жуся. жешся, *гл.*=**Полягти.** *Кінь біжить — земля дзвонить, трава полягалася, любив же я дівчиноньку, та вже віддалася.* Чуб. V. 261.

Поля́к, ка, *м.* Полякъ. *До поляків не ходимо на жадну пораду.* ЕЗ. V. 242. Ум. **Поля́ченько**, нѣсколько презрительно: **поля́чок.** *Хвалилися поляченьки, що вни звоювали.* АД. II. 39. *Зріклисмося... і тих панків, тих полячків, котрі з нас жили.* ЕЗ. V. 242.

Поля́ка, ки, *ж.* Всеобщій испугъ, паника. Мнж. 189.

Поляка́ти, ка́ю, еш, *г.* Напугать, попугать. *Усіх поляка своїм криком. Поляки йому трохи, щоб не ходив сюди.*

Поляка́тися, ка́юся, ється, *г.* Перепугаться, напугаться (о многихъ). *Вони всі полякались і змій злякавсь.* Рудч. Ск. I. 114.

Поля́на, ни, *ж.*=**Полянина.** Зміев. у. *Од сих печер полою розляглась чимала поляна, оточена лісом і густою заростю чагарника.* Стор. МПр. 128. *Вийшов на чистий плянь, на поляну, сів на оддичку.* Чуб. II. 594. **Ум. Поля́нка, поля́ночка.** Чуб. V. 477.

Поля́нки, нок, *ж.* Порода вишень. Богодух. у.

Поля́пас, са, *м.*=**Ляпас.** *Поляпаса дати.* Ном. № 3853.

Поля́пати, паю, еш, *г.* Похлопать; поплепать.

Поля́патися, паюся, ешся, *г.* Забрызгаться, закапаться жидкой грязью, вообще какой либо жидкостью.

Поля́скати, каю, еш, *г.* Похлопать (кнутомъ, въ ладоши). *Поляскав батюном.*

Поля́тиця, ці, *ж.* Раст. Convolvulus arvensis. Вх. Пч. I. 9.

Поляченько, ка, *м.* **Ум.** отъ **поляк.**

Поля́читися, чуся, чишся, *г.* Ополячиваться. *Самохіть полячилась наша вельможна. гоноровита Русь.* К. XII. 114.

Поля́чок, чка́, *м.* **Ум.** отъ **поляк.**

Поля́шити, шу, шиш, *г.* Ополячить. Ном. Од. вид. III.

Поля́шитися, шуся, шишся, *г.* Ополячиться.

Поляща́ти, щу́, щи́ш, *г.* 1)=**Поляскати.** 2) О звукѣ: произвольно, рѣзко раздаваться нѣкоторое время.

Помага́ти, га́ю, еш, сов. в. **помогти́, можу́, жеш,** *г.* Помогать, помочь. *Роби, небоже, то й Бог поможе.* Посл. *Як би не бі, хто б нам помі.* Ном. **Помагай-бі, помагай-бу!** Богъ въ помощь! *Помагай-бі тобі, дівчино!* Рудч. Ск. II. 56. *Помагайбу, женче!* Чуб. V. 551.

Помага́тися, га́ється, сов. в. **помогти́сь, мо́жеться,** *г. безл.* 1) Приносить, принести пользу, оказать дѣйствіе, сдѣлаться лучше (о здоровьѣ). *Неначе й поможе.* Шевч. 2) Съ отрицаніемъ: не помогать, быть безполезнымъ, напраснымъ. *Не просись, каже, не поможеться.* Рудч. Ск. I. 18. *От маяла і плакала, та нічого не поможе.* Рудч. Ск. II. 59. *Годі, каже, бабусю, плакати: не поможеться.* МВ. I. 154

Помагі́ч, ча́, *м.* Помощникъ. *Гетьсобі, бо ти ні грач, ні помагач.* Ном. № 6544. *Дітки мої, тепер нема в вас жадною заступника, нема помагача.* МВ. I. 47.

Помаґлюва́ти, лю́ю, еш, *г.* Выкатать на каткѣ (во множествѣ).

Помо́ванець, нця, *м.* Помазанникъ. *На Господа вони забунтували, помазанцем його понародували.* К. Псал. 3.

Помо́вання, ня, *с.* Помазаніе.

Помо́вати, ся. См. **Помазувати, ся.**

Помо́ватися, кається, ешся, *г.*=**з ким.** Войти съ кѣмъ въ дружбу, заладить съ кѣмъ. *Помазкався з старинною, та й робе, що хоче.* Волч. у.

Помово́к, вка́, *м.*=**Квач.** Зміев. у.

Помо́зувати, зую, еш, сов. в. **помо́зати, жу, жеш,** *г.* Помазывать, помазать, намазывать, намазать. *Тільки по губах помазав.* Ном. *Як помазав спину, аж шкура одстала.* Чуб. V. 406. 2) Помазывать, помазать муромъ. *Се я царя помазав на Сіоні.* К. Псал. 3) Только сов. в. Запачкать. Чуб. V. 522. *Ой обстели, мила, золубонько сива, китайкою двір, ой щоб не помазать дорових сап'янців, золотих підків.* Мет. 68.

Помо́зуватися, зуюся, ешся, сов. в. **помо́затися, жуся, жешся,** *г.* 1) Намазываться, намазаться. **Помо́затися па́ном,** панаґи́. Стать бариномъ, на барскій ладъ жить. Сим. 141. *Уже він помазався паном Черк. у. Возний так і бундячиться, що помазався паном.* Котл. НП. 387. **Помо́затися чим.** Употребл. иногда въ значеніи: едва что-либо узнать. *Тільки що помазався книжкою, що й розпорнуть гаразд не вміє.* Ком. II. № 871. 2) Получать, получить помазаніе. 3) Запачкиваться, запачкаться.

Помазу́ха, хи, *ж.* Мазальщица. Мнл. 27. **Ум. Помазу́шка.** Мнл. 218.

Помазчи́ти, чу́, чи́ш, *г.* Побить въ кровь. Мнж. 80.

Помайнува́ти, ну́ю, еш, *г.* Понестись, помчаться. *Моя сарна в таю помайнувала.* Шевч. 629.

Помайструва́ти, ру́ю, еш, *г.* Помастерять. *Він у тій комірі вікна попорудував, єк-так помайстрував.* Драг. 1,76.

Помале́ньку, помале́сенько, *нар.* **Ум.** отъ **помалу.**

Помали́, *нар.* Немножко. *А геть, комар, із ноги, няй танцюю помали.* Гол. IV. 513.

Пóмалий, а, е. Маловатый. *У вас овечки помалі.* Валк. у. *Чоботи пошив мені помалі.*

Помалíти, лю́, лíш, гл. 1) Умалить. 2) Сшить меньше мѣрки. Грин. III. 46. *Сукно пошили,—покоротили, чобітки вшили, та помалили.* Гол. IV. 73.

Помáлу, нар. 1) Тихонько, осторожно, слегка. *Помалу ступайте, пилу не збивайте.* Чуб. III. 34. *Мороз дуже старий чолодѣ; він як дизне помалу, то й мороз не великий.* Чуб. I. 32. 2) Тихо. *Ой помалу малу, чумаченьку, грай, да не вразимою серденька вкрай.* ЗОЮР. II. 21. 3) Медленно, не спѣша. *Ой ходімо, панебрате, на той кут помалу.* Чуб. V. 256. *Ні, каже, не бі́ї,—я помалу їмов.* Рудч. Ск. II. 182. Ум. **Помалéньку, помалéсеньку, поманéсеньку.**

Помалюва́ти, лю́ю, ешь, гл. Расписать красками, покрасить. *Найми другую, щоб постіль слала, щоб піля походи помалювала.* Чуб. V. 92. *Плавало судениче—помальоване денне.* Чуб. V. 952.

Помалю́сіньку, нар. Совершенно тихо, совершенно медленно. *Що із хати помалюсіньку, а з сінечок потихусіньку.* Грин. III. 439.

Помáлять, ляю, ешь, гл. Пишу немного поѣсть, потомъ оставить. Вх. Лем. 453.

Помáна, ни, ж. Родъ кулича (поминальнаго) съ крестомъ. О. 1861. XI. Св. 61.

Помандрува́ти, рую, ешь, гл. Отправиться, пуститься въ путь. *Помандрувати пічки темненької нічки.* Мет. *Ой я тую далекую хлопцям подарую, а до сеї близенької та й сам помандрую.* Чуб. V. 26.

Поманéньку, поманéсеньку, нар. Ум. отъ **помалу.**

Поманжа́ти, жа́ю, ешь, гл. Отправиться, пойти. *Іди, дівко, з нами молодцями, літше тобі буде, як в рідної мами. Дурна дівка тою послухала, з ними поманжала.* Чуб. V. 394.

Помани́ти, ню́, нишь, гл. Поманить.

Поманіжити, жу, жиш, гл. Понѣжить.

Поманіжитися, жуся, жишся, гл. Понѣжиться.

Поманли́вий, а, е. Заманчивый. *Була десь у тісній земній неволі, та се визволилася, і знов ійметься їй на життя веселе й любе, і забігає вона вже думками поманливими.* МВ. II. 134.

Поманта́чити, чу, чиш, гл. Поточить косу **мантáчкою.**

Поманю́ньку, нар. Понемножко. Константиногр. у.

Поманя́чити, чу, чиш, гл. Виднѣться нѣкоторое время вдали.

Помáрити, рю, рив, гл. Помечтать. Левиц. I. 291.

Помарни́ти, ню, нив, гл.—**кого.** Уничтожить кого. Вх. Уг. 261.

Помарні́лий, а, е. Увядшій, похудѣвшій, зачахнувшій. *Кругом тебе протянулась трупом бездиханним помарнілая пустиня.* Шевч. 432.

Помарні́ти, нію, еш, гл. Увянуть, похудѣть, зачахнуть, подурнѣть. *Боже небо голубєв і те помарніло.* Шевч. 404.

Помарнотра́вити, влю, вив, гл.=**Помарнотратити.**

Помарнотра́тити, чу, тиш, гл. Промотать, растратить, расточить (во множествѣ).

Помарнува́ти, ну́ю, еш, гл. Безъ толку, попусту растратить, истребить (во множествѣ).

Помаршалкува́ти, ку́ю, еш, гл. Побыть предводителемъ дворянства.

Помаслува́ти, лу́ю, еш, гл. Пособоровать.

Помасти́ти, щу́, сти́ш, гл. 1) Помазать. *Помасти вареники. Помасти тим болотом очі.* Гн. I. 125. *Вона її* (піч) *попідводила, помастила.* Чуб. II. 67. 2) Запачкать. *Помастила одежу.* Уман. у.

Помáтися, ма́юся, ешся, гл. Пообѣщать. *Помався перше косить, а тепер не йде.* Кролев. у. *Я помаюсь зробити, та добре не знаю, чи добре зроблю.* Кролев. у. *Помлася ходить до мене на досвітки.* Нѣжин. у.

Поматкіркува́ти, ку́ю, еш, гл. Выругать по матери.

Помаха́ти, ха́ю, еш, гл. 1)=**Помахувати.** *Ой де моя миленькая похожає, да шитими рукавами помахає.* Чуб. III. 190. 2) См. **Помахувати.**

Помахну́ти, ну́, не́ш, гл. Махнуть. *Устану я у п'ятницю, помотаю сю бідницю; сюди-туди помахнула, та нічого не вмотнула.* Грин. III. 494.

Помаху́вати, хую, еш, сов. в. **помаха́ти, ха́ю, еш,** гл. Помахивать, помахать. *Хусточкою помахує.* Кв. *Повішу ще тії рукава,—хай вітер помахає.* Чуб. V. 606.

Пома́цати, цаю, еш, гл. Пощупать. *Знайшов, не знайшов, а помацати можна.* Ном. № 4280.

Пома́датися. См. **Помацуватися.**

Пóмацки, нар. Ощупью. *Помацки...*

дверей шукають. Г. Барв. 286. *Гіркий світ: тато і мама осіли, а діти помацки ходять.* Ном. № 9229.

Пома́цуватися, цуюся, ється, сов. в. **пома́цатися**, цаюся, ється, гл. Пощупывать, пощупать себя или другъ друга. *Помацуется за ніздрі та поглядає на пальці, чи не їде кров з носа.* Св. Л. 303.

Помаширува́ти, рую́, ешъ, гл. Помаршировать. *І в парі, брате, ми мабіть на той помашируєм світ.* Федьк.

Пома́яти, маю, ешъ, гл. Разиѣваться нѣкоторое время. *Уже моя руса коса по двору помаяла.* Чуб. V 582. *Не дають вітри постояти. зеленому листу помаяти; та не дають моде погулять, русою косою помаяти.* Мил. 87.

Пома́чити, чу, чиш, гл.=**Помаячити**.

По́меж, *нар.*=**Поміж**.

Поме́же, *нар.*=**Поміж**. *Ходить пан Канъовський та помеже шанці... Ой втікала бондарівна помеже домами.* Гол. I. 65.

Помежо́вник, ка, *м.*=**Поміжник**. *Він мені помеженних, межа з межею: як же мені не знати його.* Новомоск. у.

Помежо́вно, *нар.* = **Помежено**. *Жили вони сусідами. У жодного був гарний садок і огород і притулювалися вони один до другого помежно.* Чуб. II. 658.

Помежу́вати, жу́ю, ешъ, гл. Размежевать (во множествѣ). *Ой помежували степи запорозькі і козацькі славні луки.* О. 1861. VIII. 101.

Поме́кати, каю, ешъ, гл. Поблеять, покричать (объ овцахъ).

Помело́, ла́, *с.* 1) Метла. *Зробив батько помело,—при дні хати не мело.* Чуб. V. 1136. 2) Трянка на длинной палкѣ для чищенія трубъ отъ сажи. Харьк. 3) Раст. Viscum album, омела. Вх. Лем. 453. Ум. **Помельце́**. *Помельце замело.* Ез. V. 128.

Помени́ти, ню́, ни́ш, гл. Упомянуть, назвать.

Помени́тися. Си. **Поменятися**.

Поменува́ти, ну́ю, ешъ, гл. Поименовать.

Поменя́ти, ся, **поменя́ти**, ся = **Поменя́ти**, ся, **поменя́ти**, ся.

Поме́ншання, ня, *с.* Уменьшеніе

Поме́ншати, шаю, ешъ, гл. Уменьшиться. *Мені дівчата побільшало, а здоров'ячка поменшало.* Чуб. V. 591.

Поменша́ти, ша́ю, ешъ, сов. в. **поменши́ти**, шу́, ши́ш, гл. Уменьшать, уменьшить. Желех.

Поменша́тися, ша́юся, ється, сов. в. **поменши́тися**, шу́ся, шишся, гл. Уменьшаться, уменьшиться. *Служба* (салдатам) *на год поменшилася.* Г. Барв. 500.

Поменя́тися, ня́юся, ється, сов. в. **поменя́тися**, ня́ося, ня́ється, гл. Пообѣщать. *Я поменяся йому це дати.* Константиногр. у.

Помо́р, ру, *м.* Смерть. Употребляется лишь въ выраженіи: **На помо́р душі**. Къ смерти. *Як нездужали... тоді ніхто тебе не бачить; а як помер душі, дак назбіжаються.* Г. Барв. 435.

Помера́нець, нця, *м.* Апельсинъ. *Приносить жид до Потоцького четвини й померанці.* Рудч. Ск. II. 204.

Помере́жати, жаю, ешъ, и **помере́жити**, жу, жиш, гл. 1) Вышить ажурно. 2) Изукрасить узорами (рѣзьбой, рисованьемъ, вышивкой). *Наші чоботи... шовком помережено.* Мет. 186. 3) Испещрить. *Греблі з тирасу помережили річку наче чорними шнурками.* Левиц.

Померзе́нитися, нюся, нишся, гл. ? *Не померземившись з ким, не міти приятеля.* Ном. № 9529. Судя по варіанту *(не посварившись)* должно было-бы значить: поссориться.

Померза́тися, жу́ся, зи́шся, гл. Получить отвращеніе. Вх. Уг. 261.

Поме́рзлий, а, е. Смерзшій.

Поме́рз(ну)ти, ну, неш, гл. Померзнуть, смерзнуть. *Ноги померзли.* Ном.

Поме́ркнь, кнів, *м. мн.* Мракъ. *Сизі померкнь ночі.* Мир. Пов. II. 93. *Крізь шибки урюваються жовтуваті померкні.* Мир. Пов. II. 72. *Нехай йому важка окрив хмара, і померкні испокнять його страхом.* К. Іов. 7.

Поме́ркнілий, а, е. Померкшій, угасшій. *Померкним полядом вона обвела кругом хату.* Мир. Пов. I. 170. *Вірний вирь леді дише, зна, що зинуть пора, і померкними очима на вояку позира.* Щог. Сл. 29.

Поме́рк(ну)ти, кну, неш гл. Померкнуть. *Золото так і померкне.* АД. I. 51. *Білки під лоб—і світ померк.* Котл. Ен.

Поме́рлий, а, е. Умершій. *Царство небесне померлим душам.*

Помертві́ти, вію, ешъ, гл. 1) Помертвѣть 2) Поблѣднѣть какъ мертвый. *Втікаєте необізр помертвівши.* К. Іов 94.

Поме́ртв. мру́, мре́ш, гл. Умереть, помереть. *Як помру, а ти будеш жива, прийди, подивися, де моя могила.* Чуб. V. 147.

Поме́ртися, мру́ся, мре́шся, гл.=**По-**

мерти. *Да як же моя головонька помреться, до тоді тобі все цуляння минеться.* Чуб. V. 517.

Поме́р|**ти, хну, неш,** гл. Потускнѣть. *Очі в йому якось померхли.* МВ. II. 14. *Золото так і померхне.* ЗОЮР. I. 5.

Померпле́нник, ка, м. Покойникъ. *Нехай їх Матір Божа помилує й спасе померпленників.* Харьк. у.

Поме́сти. См. **Помітати.**

Поме́т, ту, м. 1) Бросаніе, разбросъ **Жа́ти хліб у поме́т.** Жать, оставляя хлѣбъ невязаннымъ.

Помета́ти, мечу́, чеш, гл. 1) Бросить (во множествѣ). *Дрібні листи написала та й на воду пометала.* Чуб. V. 948. *Всіх турків у Чорнее море пометали.* АД. 1. 215. 2) Разорвать на куски. *Тілько змій кону з стремена, так охота* (звіри) *його і пометала.* Мнж. 32. Объ одеждѣ: разорвать, изорвать. *Через перелаз упав—жупанину пометав.* Грин. III. 665. Изрубить въ куски. *Ой як пойду, всіх повоюю, мечом помечу, конем потопчу.* Грин III. 44.

Пометуши́тися, шу́ся, ши́шся, гл. Посуетиться.

Помива́ти, ва́ю, еш, гл. Мыть еще разъ? *Їдна шие, друга мие, третя помиває.* Чуб. V. 395.

Помиї́, їв, м. мн. Помои. *В помиях утопити.* Ном. № 14237. Ум. **Помийки.** Чуб. III. 86.

Помийний, а, е. Помойный. *Помийне відро.* Славяносерб. у.

Помийник, ка, м. Первоначально—человѣкъ, занимающійся выносомъ помоевъ, а затѣмъ всякій человѣкъ, занимающійся грязной работой; бранное слово. Лохв. у. *Ти помийник жидівський.* Грин. II. 70. 2) Собака, постоянно роющаяся въ помояхъ, любящая помои. Лохв. у.

Помийниця, ці, ж. 1) Лоханка для помоевъ, помойница. *Се ходить вінок по винниці,—буде квасна в помийниці.* Чуб. I. 110. 2) Бранное слово для женщины. Шух. I. 34. **Жидівська, пáнська помийниця.** Брань для женщины служащей у евреевъ, у господъ. Грин. I. 235, 241. Ум. **Помийничка.**

Помі́кати, каю, еш, гл. Расчесать и приготовить для пряденія пеньку или ленъ. Мил. М. 16. *На тобі куш прядіва: щоб ти його пом'яла, потікала і в мички помикала.* Рудч. Ск. II. 44.

Помика́ти, каю, еш, гл. 1) Порывать, влечь. *Не видно мойі хати, тілько видно грушу, туди ж мою помикає що-вечора душу.* Чуб. V. 61. 2) Поспѣшить. *Вертайся було, то наче ззаду чорт доганяє,—так помикаєш.* Св. Л. 32.

Помі́лешно, *нар.* Ошибочно

Помили́тися. См. **Помилятися.**

По́милка, ки, ж. Ошибка. *Помилка за тваль не йде.* Ном. № 7446. **У пóзику.** По ошибкѣ. *Оце дивізія та й годі! чи воно піп помились, що став я лічити, аж воно цілісінька сороківка грошей у помилку перейшла.*

Помилува́ння, ня, с. Помилованіе; пощада. *З мою ратування не буде помилування.* Ком. II. № 934.

Поми́лувати, лую, еш, гл. Помиловать; пощадить. *Усе Бога молить, щоб Бог його помилував.* Рудч. Ск. II. 22. *Вовчики-братіки, помилуйте мене—не їжте.* Рудч. Ск. I. 4.

Помилува́тися, лу́юся, ешся, гл. 1) Полюбоваться. *Парубок постоя на зірку, помилувався красою околиці.* Мир. ХРВ. 8. 2) Полаская другъ друга. *Помілуймося, помилуймося, хто кому рад.* Чуб. IV. 289.

Поми́льне, ного, с. Плата посланному отъ мили.

Помиля́ти, ляю, еш, гл. Намывать еще разъ? *Їдна шие, друга мие, третя помиває, а четверта милом мильть, п'ята помиває.* Чуб. V. 395.

Помиля́тися, ля́юся, ешся, соп. в. **помили́тися, люся, лишся,** гл. Ошибаться, ошибиться. *Читать книги помиляються.* Чуб. V. 1166. *Дивись, щоб не помились, а опісля не журись.* Ном. № 5859.

Поми́рити, рю, риш, гл. Поборотать нѣкоторое время. *Помирив шось.* Мнж. 104.

По́мин, ну, м. Поминаніе. *Ой Сергію положили да і заховали, да помин по Україні, помин відправляли.* Также и во мн. ч. *Подумала, що його вже на світі нема і стала справляти поминки.* Грин. I. 210. См. **Поминки.**

Поминáльний, а, е. Поминальный.

Поминáльник, ка, м. Синодикъ.

Поминáльниця, ці, ж. Одна изъ четырехъ осенникъ субботъ **(Кузьмина́, Лучина́, Дмитрова, Михайлова),** въ которыя поминаются умершіе подаваніемъ священнику „на часточку“ и воздержаніемъ отъ нѣкоторыхъ работъ. Мил. 171.

І. Поминáти, нáю, еш, сов. в. **пом'яну́ти, ну́, не́ш,** гл. 1) Поминать, помянуть, упомянуть, назвать по имени. *Хто*

мене пом'янув, щоб той не минув. Ном. 2) Поминать, помянуть (усопшаго). Чуб. V. 370. *Хреста ніхто не поставить і не пом'яне.* Шевч.

П. Поминáти, нáю, еш, сов. в. **поминýти, ну́, не́ш**, гл. Проходить, проѣзжать, проѣхать и пр. мимо, миновать, минуть. *Ми вже той хутір поминули.* Зміев. у. *Уже петрівочка поминає.* Мил. 93.

Поминáтися, нáюся, ешся, гл. Быть поминаемымъ. *Ох, моя матінко, снився мені батенько. —Цур йому, моя доменько,— поминається хоче.* Ном. № 12812.

По́минки, нок, ж. мн. Поминки. *Зробити поминки я хочу. поставити обід старшим.* Котл., Кн. *Я нічого не жалував на поминки.* Г. Барв. 209. **Русáльні по́минки.** Четвергъ троицкой недѣли. Г. Барв. 350. См. **Поминки**.

Поминýтися, ну́ся, не́шся, гл. Минуть. *Поминулися в саду яблунька, ще й солодкії дулькы; поминулося дівуваннячко, ще й дівоцькії думки.* Грин. III. 224. *Поминуться роскішеньки, і сама я бачу.* Чуб. V. 517.

Помири́ти, рю́, ри́ш, гл. Помирить. *Може й Хмельницькому доведеться їх помирить.* Стор. МПр. 89. *Пійди лишень помири їх.* ЗОЮР. I. 162.

Помири́тися, рю́ся, ришся, гл. Помириться. *Не помиряться, як дви коти над салом.* Ном. № 4148.

Помúрна, ної, ж. Мировая. *Ось я вам напишу помирну.* Ном. № 4204.

Помирува́ти, ру́ю, еш, гл. Помазать елеемъ.

Помúршавіти, вію, еш, гл. Сдѣлаться чахлымъ, болѣзненнымъ, невзрачнымъ. *Чогось хлопець помиршавів. Рідне село наче... помиршавіло.* Мир. Пов. II. 93

По́мисел, слу, м. Помышленіе. *Щоб з нею одружитись... то я того і в помислі не мав.* МВ. (КС. 1902. X. 150). *Чи нема в його помислу, щоб—нехай Бог боронить—самому собі смерть заподіять* Кв.

Помúслити, слю, лиш, гл. Подумать. *Бачни мене, милий, гожу, хорошую, гожу, хорошую, повік здоровую; а боронь, Боже, недуги, тоді ти помислиш об другій.* Мет. 46.

Помúти, мію, еш, гл. Помыть. *Ой помила у воді, посушила на горі.* Чуб. V. 435.

Помúтися, мію́ся, ешся, гл. Помыться. *Чоловік той став просити вовка, щоб він позволив йому перед смертю помитися.* Чуб. I. 52. **Помыть голову.** *Зайдай мене, неньку, в суботу пізненько, як дівчата помиються й плетуться дрібненько.* Грин. III. 559.

По́миток, тку, м.=**Майка**. Вх. Лем. 453.

Помихтíти, хчý, тúш, гл. Побѣжать. *На улицю да й помихтіла.* Грин. III. 99.

Помúшлéння, ня, с. Помышленіе. *Тільки моєї й думки, тільки і помишлення, щоб швидче бути укупі з Марусею.* Кв.

Помишля́ти, ля́ю, еш, гл. Думать, помышлять. *Нічого о собі не дбаєш, о розвою помишляєш.* Чуб. V. 233.

Помівка, ки, ж.=**Поповка**. *Це в нас така помівка.* Каменец. у.

І. По́між, жі, ж. Проходъ. *Круком люде у два ряд постали рясно, мов квіток хто рядочками насаджав, тільки поміж пропустили попові з причетом пройти.* Г. Барв. 65.

II. По́між, нар. 1) Около, возлѣ, въ смежности. *Мати за нянькy у другому дворі поміж.* Г. Барв. 544. 2) Подъ рядъ, сплошь. *У трьох дворах поміж вишнула скотина,* Лебед. у.

Поміж, предл. 1) Между, среди. *Поміж тими туманами сиз голуб літає.* Чуб. **Піти поміж лю́де.** Пойти въ люди, въ среду людей. *От і пішов поміж чужі люде.* Федьк. 2) Мимо. *А подружечки все вічочки та й плестимуть, поміж твої воріненька та й нестимуть.* Мил. 131.

Поміжний, а, е. Смежный, сосѣдній. *Иноді буває так як одрізане село од других поміжних сел і обличчем, і одежею, і мовою.* О. 1862. VIII. 31.

Поміжник, ка, м. Сосѣдъ по земельнымъ владѣніямъ.

Помізьгува́ти, ку́ю, еш, гл. Подумать, поразмыслить. *Коли хочеш що казати— перш помізкуй, як почать.* Ном. № 14205.

Помізчи́ти, чý, чúш, гл. Разбить въ дребезги. *Потрощиш, помізчиш усі ті горшки.* Драг. 209.

По́міх, моху, м. Конопля, намоченная въ рѣкѣ. *Старшина звелів помоки повитягати з річки, а то чийсь поміх один зостався.* Волч.

По́мілко, нар. Мелковато.

Помінúти, ню, ни́ш, гл. 1) Обѣщать. *Та вна мені помінила подарунок дати.* ЕЗ V. 146. 2) Загадать. *Як заїдіте вишня на св. вечір—збудеться, на що помінила.* О. 1861. XI. Св. 54.

Помінúтися, нюся, нишся, гл. Дать

обі́щаніе, пообі́щать, обязаться. (Гроші) *до церкви помінялась на молебінь одностн.* О. 1861. VI. 73. *Я помінялася поставити свічку за сорок копійок.*- Харьк *Помінявсь дочку за мене дати.* Черк. у.

Поміня́ти, ня́ю, ешь, *гл.* Обмѣнять (во множествѣ). *Він свої коні на ярмарку поміня́в: гарні оддав, а погані взяв та ще й додачі цигана дав.* Черниг. у.

Поміня́тися, ня́юся, ешся, *гл.* Поменяться. *Ось тобі новенький карбованець, поміняймось на старого.* МВ. I. 56.

I. Помі́р, мо́ру, *м.* Моръ, эпидемія. ЕЗ. V. 102. *Помір в селі.* О. 1861. XI. Св. 66.

II. Помі́р, мі́ру, *м.* Измѣреніе земли. Желех.

Помира́ння, ня, *с.* Умираніе, смерть. *Оце тобі, мій синочку, та усе твоє докоряння, а за те ж тобі, мій синочку, та таке ж твоє поміряння.* Грин. III. 383.

Помира́ти, ра́ю, ешь, *гл.* Умирать. *Ой прощай, світе ясний, прекрасний, тяжко на тобі жити; а тяжче, важче молоденькій не нажитись помірати.* Чуб. V. 146.

Поміркова́ний, а, е. Разсудительный, (Ананьев. у.) обдуманный.

Поміркува́ння, ня, *с.* Разсудительность, разсчетливость, благоразуміе. Волын. г.

Поміркува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Подумать, поразмыслить. *Лучче же поміркую, де то моя Катерина.* Шевч. 79. *Своїм розумом поміркувать.* ЗОЮР. I. 174.

Поміркува́тися, ку́юся, ешся, *гл.* 1) Подумать, поразмыслить. Драг. 244. *Вернися, дочко, вернись, поміркуймося.* Чуб. V. 906. *Оттак сердега наш Рябко поміркувавсь, та й спать на цілий день і цілу ніч попхавсь.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 83). *Пішов до голови по розум, поміркувавсь.* О. 1861. III. 88. 2) Одуматься. *Будеш бити, сам-м провинила, а може ся поміркуе та мені подаруеш.* Гол

Помі́рне, ного, *с.* Подать отъ мѣры.

Помі́рний, а, е. 1) Въ пору, въ мѣру, какъ разъ. Мнж. 190. 2) Умѣренный. Херс. г. *А я так небагацько бажала! моя молитва така помірна була.* Левиц. I. 515.

Помірниця, ці, *ж.* Бочка, въ которую ссыпаютъ зерно мельнику.

Помірність, ности, *ж.* Умѣренность. Левиц. I. 475. Чуб. I. 283.

Помі́рно, *нар.* 1) Въ пору, въ мѣру, какъ разъ. Мнж. 190. 2) Умѣренно.

I. Помі́рок, рку, *м.*=**I. Помір.** *Як коли, до воно* (небо) *розчиняється, тілько на яку небудь оказію: на войну, або на помірок, або на голод.* Чуб. I. 2.

II. Помі́рок, рку, *м.* Пріусадебная ежегодно засѣваемая земля. Козел. у. *На лумельському помірку стояла береза в барвінку* Мет. 183.

Помі́рчий, чого, *м* Землемѣръ. НВолын. у.

Помір'я, р'я, *с.*=**I. Помірок.** *Челядників їх вигубить помір'я, і вдови їх сльозами не заплачуть.* К. Іов. 58.

Поміря́ти, ряю, еш, *гл.* Измѣрить. *Та й малий же, каже, з біса; а ну я тебе поміряю.* Рудч. Ск. I. 3.—**ніжки, ручки дити́ні.** При купаньѣ ребенка свести вмѣстѣ на моментъ правую ручку съ лѣвой ножкой, а лѣвую ручку съ правой ножкой. *Навчаю, як і покупати... як ніжки, ручки поміряти, щоб і свойй дитині, буває, ніжок не звихнула.* Г. Барв. 436.

Поміря́тися, ряюся, ешся, *вз.* Смѣриться. Рудч. Ск. II. 168.

Помісити́, шу́, сиш, *гл.* 1) Помѣсить нѣкоторое время. 2) Смѣсить (тѣсто, глину—во множествѣ).

Поміст, мо́сту, *м.* Полъ деревянный. Сим. 2. Шух. I. 93. *А в нашою Галайди хата на помості.* Шевч. 209. *Дождайся мене, серденятко моє, ней та до себе в гості, як виросте в тебе трава на помості.* Мет. 23. *У дівчини чорнявої ввесь двір на помості.* Мет. 90. *Як шкваркне об поміст.* Мнж. 7.

Помісти́ти, ся. См. **Поміщати, ся.**

Помісті́, *нар.* Вмѣстѣ. *Там же біля того шинку стоїть і другий шинок, там помісті стоїть.* Екатеринокл. у. (Залюбов.).

Помістови́ця, ці, *ж.* 1) Доска на двѣ воза. 2) Половица.

Помісто, та, *с.*=**Помістя.** Лохв. у.

По́мість, *нар.* Будто, словно. *І такі веселі були, щасливі! любо й подивиться, помість сам одмолодіеш.* МВ. I. 131.

Помістя, тя, *с.* Должность, служба, мѣсто. *Чи не знаете, кажу, де б тут помістя можно знайти?* МВ. I. 23.

По́мість, *нар.*=**Помість.** *Помість бы то не бачить.* ЗОЮР. I. 27. *Говорить, помість співає.* МВ. (О. 1862. III. 46).

Помісячно, *нар.* Помѣсячно.

Помі́ти́ти, та́ю, еш, сов. в. **помести́, мету́, те́ш,** *гл.* Месть, выметать, выместь. *Будемо хату помітати. Вже її світлонька пометена.* Грин. III. 47.

Помітáчка, ки, *ж.* Старая изодранная шапка? *Поки єм ся не вженив,—шапка мі рогачка, а як єм ся оженив,—тепер помітачка.* Гол. II. 556.

Помітити. См. **Помічати.**

Помітний, а, е. Замѣтный, примѣтный. Екатериносл. у. *Я свою можа зразу пізнаю, бо він помітний.* Славяносерб. у.

Помíтно, *нар.* Замѣтно. *Не помітно, щоб він водився з тією дівкою.* Екатериносл. у.

Помíтувати, тую, ешь, *гл.* Бросать. *Дрібне листє потисує, там у воду помітує.* АД. I. 135.

Помíтýха, хи, *ж.* Выметальщица. Пожеланіе новорожденной на крестинахъ: *Щоб щасна, красна, довголітня... щоб помітуха і помазуха, і швачка, і прачка, і пряга.* Мил. 27. Ум. **Помітýшка.**

Помíть, мотí, *ж.* Кучка сжатаго, но еще не связаннаго въ снопы хлѣба. *Збіжє ма пометі.* Вх. Зн. 52. См. **Помет.**

Помíч, мочі, *ж.* Помощь. ЗОЮР. I. 65. *Молодо оженившись, скоріше помочі діждеш.* Ном. № 5909. *Милосердого Бога на поміч не прохали.* Макс. **У помóчі, до помóчі стáти** Помочь. Ум. **Помóчка.** *Мої милі соколочки, станьте мені до помочки.* Чуб. III. 48.

Помічáти, чáю, еш, сов. в. **помíтити, чу, тиш,** *гл.* Замѣчать, замѣтить. *Я помічала сама, що Парася сама собі думає та думає.* МВ. II. 20.

Помíчний, á, é. Помогающій въ болѣзняхъ, цѣлительный. ЕЗ. V. 194, 206. *Вода була така помічна, тяжко помічна, як хто на очі слабіє.* КС. 1884. VIII. 720. (Зілля) *помічне від уроків.* МУЕ. III. 47.

Помíчни́к, помíшни́к, ká, *м.* Помощникъ. Левиц. Пов. 136 *Попереду йшов Щука з своїм помішником паном Підпольським.* Стор. МПр. 103.

Помíчни́ця, ці, *ж.* Помощница. К-Досн. 220. Мил. 34. *Брися в панові помічниця.* Ном. № 10136. Ум **Помíшни́чка.** *Та не сама пряла,— були помічниченки.* Чуб. V. 1182.

Помішáти, шáю, еш, *гл.* 1) Помѣшать. *Борщ каже: „помішай мене!“* Чуб. III. 58. 2) Смѣшать. *З хатами помішані якісь хлівці, якісь загороди.* Левиц. I. 90.

Помішáтися, шáюся, ешся, *гл.* 1) Смѣшаться. *Помішався з їх ледачим кодлом.* К. Псал. 246. 2) Смѣшаться, сбиться. *Він казав раз так, а вдруге ґнак,—сам помішався.* Екатериносл. у.

Помíшни́к, помíшни́ця. См. **Помічник, помічниця.**

Помíшни́чка, ки, *ж.* Ум. отъ **помішниця.**

Поміщáти, щáю, еш, сов. в. **помістíти, міщý, стиш,** *гл.* Помѣщать, помѣстить.

Поміщáтися, щáюся, ешся, сов. в. **помістíтися, міщýся, стишся,** *гл.* Помѣщаться, помѣститься. Ном. № 8817. Рудч. Ск. I. 62.

Пóмка, ки, *ж.* Въ выраженіяхъ: **Узáти в пóмку.** Запомнить. *Візьми собі у помку.* **Мені в пóмку, не в пóмку.** Я помню, не помню. О. 1862. IX. 70. *В помку всім, як Сутяженко одвдав Одарку.* См. **Помни, помоч.** Мкр. Н. 32.

Пóмки, *нар.* Памятно. *Помки вам, панове, як горів Харьків?* Харьк. г. *Мені се у помки, як чумацтво було по холодній горі.* Харьк. г. См. **Помна, помок.**

Помкнýтися, нýся. нéшся, *гл.* Помчаться, броситься. *Помкнулась аж туди пташка.*

Помлівáти, вáю, еш, сов. в. **помлíти, млію, еш,** *гл.* 1) Обомлѣвать, обомлѣть. *Моє серденько мліє, мліє, помліває.* Чуб. V. 403. *Болить живі чочок, все тіло помліло.* Чуб. V. 263. *У.. помліли: „Се єїн,— кажуть, — збожеволів“.* Г. Барв. 210. 2) Вспотѣть, обезсилѣть отъ жары. *Буйволи на сонці помліли.* Драг. 2.

Помножáння, ня, *с.* Умноженіе.

Помножáти, жáю, еш, сов. в. **помнóжити, жу, жиш,** *гл.* Умножать, умножить.

Помножáтися, жáюся, ешся, сов. в. **помнóжитися, жуся, жишся,** *гл.* Умножаться, умножиться.

Помнякшáти, шаю, еш, *гл.*=**Пом'якшáти.** Мир. Пов. I. 160.

Помнятáти, мнý, нéш, *гл.* и пр.=**Помʼятáти** и пр.

Помняшкýрити, рю, риш, *гл.*=**Помʼяшкурити.** Черк. у.

Помóвити, влю, виш, *гл.* Поговорить.

Помóвка, ки, *ж.* 1) Пословица, поговорка. 2) Разговоръ, рѣчь. *На вовка помовка, а злодій кобилу вкрав.* Ном. *О вовку помовка.* Чуб. I. 240.

Помóвкнути, нéмо, нете, *гл.* Умолкнуть (о многихъ). *Усі троє поляжали і помовкли, мов би поснули.* Мир. Пов. II. 110. *Гадюки як засичать, а сама більша як засичить на них,—вони всі і помовкли.* Драг. 11.

Помовлáти, лáю, еш, *гл.* Уговаривать.

Увінкою називає, шлюбу брати помовляє. Мет. 9.

Помо́вчати, чу, чиш, *гл.* Помолчать. *Помовчи, язичку, кашки дам.* Ном. № 1108.

Помо́га, ги, *ж.* Помощь. Ном. № 4557. Мир. Г. 22. *Бог усім помога.* Черк. у. *Переплива на помогу.* Шевч. 60. *Та з божої помоги топчи ворони під ноги.* Нп.

Помога́ти, ся, *гл.*=**Помагати**, ся.

Помогорича́ти, чу, чиш, *гл.* Угостить могорычем.

Помогти́, ся. См. **Помогати**, ся.

По́мок, мку, *м.*= **Помка**. *Плив без помку.* Мкр. Г. 7. *Як би я се все у помку держала! а то ж воно мені не нужне, то й забулось.* Новомоск. у. См. **Помка**, **помя**.

Помо́к(ну)ти, немо, нете, *гл.* Измокнуть (о многихъ).

Помокрі́лий, а, е. Измокшій, сдѣлавшійся мокрымъ. *Дово тінь від неї ойдалася на помокрілій стіні.* Мир. Пов. I. 115.

Помокрі́ти, рію, єш, *гл.* Сдѣлаться мокрымъ.

Помоли́ти, лю́, лиш, *гл.* Заставить (ребенка) молиться Богу, говоря ему молитву, которую ребенокъ повторяетъ. *Ти, старий, хоч би дитину Богу помолив.* Золотонош. у. *А я скажу татові, що ти мене Богу не помолив.* Харьк. и Екатериносл. г.г.

Помоли́тися, ли́ся, лишся, *гл.* Помолиться. *Встали вони, помолились Богу, і стало світати.* Рудч. Ск. I. 120.

Помолодикува́ти, кую́, єш, *гл.* Побыть молодымъ человѣкомъ. *Сьогодні сиву цапку на бакир зверне, помолодикує; на завтра чорну смушеву.* Г. Барв 103.

Помолоді́тися, джу́ся, ді́ймся, *гл.* Покрыться тонкими бѣлыми облачками (о небѣ). *Помолодилося небо.* Вх. Зн. 52.

Помолоді́ти, дію, єш, *гл.* Помолодѣть, сдѣлаться молодымъ. *Помолодів і зробився ще кращий, ніж був.* Рудч. Ск. I, 128.

Помолоді́шати, шаю, єш, *гл.*=**Помолодшати**.

По́молодки, *м.* Бѣлыя облачка на небѣ. Вх. Зн. 52.

Помоло́дчати, чаю, єш и **помоло́дшати**, шаю, єш, *гл.* Сдѣлаться моложе, помолодѣть. *Аж помолодшав, наче на турка їде.* МВ.

Помоло́ти, мелю́, леш, *гл.* Помолоть, смолоть.

Помолоти́ти, хочу́, тиш, *гл.* Помолотить, смолотить. *Я цілом помолоте.* Чуб. V. 1144.

Помоло́чник, ка, *м.* Раст. Capsella Bursa pastoris Mönch. ЗЮЗО. I 115.

Помо́льне, ного, *с.* Сборъ хлѣбомъ съ мельницъ.

Помогра́ти, граю, єш, *гл.* Помигать. *Штирі хлопці варти дали, на сонцько поморгали.* Чуб. V. 983.

Помордува́ти, дую́, єш, *гл.* Помучить.

Помордува́тися, дую́ся, єшся, *гл.* Помучиться.

Помори́ти, рю́, риш, *гл.* Утомить (многихъ),

Помори́тися, римося, теся, *гл.* Устать, умориться (о многихъ). *Ми потомились, чи поморились, чи на мене, кивку, забулися.* Чуб. III. 241. *Танцювали, танцювали та й поморились.* Драг. 340.

Поморо́зити, жу, зиш, *гл.* Поморозить. *Мороз поморозив* (гречку). Рудч. Ск. I. 90. *Білі ніженьки мороз поморозить.* Чуб. V. 84.

По́морозь, зі, *ж.* Изморозь. *Де родиться той лід, прозірна криша, та поморозь, той иней піднебесний.* К. Іов. 87.

Поморо́чити, чу, чиш, *гл.* 1) Нѣкоторое время морочити. 2) Одурить, лишить сознанія, забить голову (многихъ, многимъ).

Поморо́читися, чуся, чишся, *гл.* Повозиться.

Помо́рхлий, а, е. Сморщившійся.

Помо́рхнути, ну, неш, *гл.* Сморщиться. *А на вроду який? увесь поморх, а ходи, а мова яка!* Г. Барв. 85. *Гніздо своє мощу... на старих поморхлих дубах.* О. 1862. VII. 48. *Поморхнуть кавуни, як між оірками лежатимуть,—так і побрижжуться, як халява.* Волч. у.

Помо́рщина, ни, *ж.*=I **Помір**=I **Поміро́к**. *Се буде поморщина: се смерть зомлила. Так одного году було, так цю дітей передушив оттой діхтерик.* Гринченко, Изъ устъ народа, 126.

Помо́рщити, щу, щиш, *гл.* Поморщить, сморщить. Чуб. V. 1106.

Помо́рщитися, щуся, щишся, *гл.* Поморщиться, сморщиться. *Палькі почорніли, поморщились, пошерхли.* Левиц. I. 194.

Помора́нець, нця, *м.* Приморскій житель. Изъ фальсифицированной пѣсни: *З литвою б'ються поморянці.* Мет. 373.

Помоска́лити, лю, лиш, *гл.* Обрусить. Левиц. I. 332. Ном. Од. вид. III.

Помоска́литися, люся, лишся, *гл.* Обрусѣть.

Помо́стина, ни, *ж.* 1)=**Помістиця** 1. Kolb. I. 67. 2)=**Кладка**. Ум. **Помости́ночка**.

Через річеньку, через бистреньку помостиночка лежить. Грин. III. 278.

Помости́ти, мощу́, стиш, гл. 1) Вымостить, настлать. *Ми мости помостимо та й підемо гулять.* Чуб. 2) Наложить, настлать. *Прийшов у садок, помостив на деревині колючок і сів на їх.* Рудч. Ск. I. 153. 3) Свить (гнѣздо). *Не мости гніздечка й у лужечку, помости гніздечко й у садочку.* Чуб. V. 850.

Помости́тися, щу́ся, стишся, гл. Постлать себѣ постель. *Помостилась на лаві... і собі ляла.* Мир. Пов. II. 55.

Помота́йло, ла, с. Первоначальное значеніе: тотъ, кто мотаетъ, наматываетъ. Встрѣчено въ сказкѣ, гдѣ **помота́йлом** въ шутку названъ человѣкъ, учившій женщину прясть, мотать и пр. Мнж. 100.

Помота́ти, та́ю, ешь, гл. Смотать (во множествѣ). *На́ тобі на дві мички прядіва, щоб ти і зом'яла, і спряла й помотала.* Рудч. Ск. II. 44.

Помота́тися, та́юся, ешся, гл. 1) Помотаться, поболтаться. 2) Пошататься, походить, посуетиться. *Поміж людьми помотається. звичаїв набірається.* МУЕ. III. 159.

Помотлошити́ся, шу́, ши́ш, гл. 1) Превратить въ хламъ, въ куски, разломать въ куски, разорвать въ куски. *Очима вже помотлошив мене й пожер* (чортъ). МВ. (КС. 1902. X. 154).

Помотля́тися, ля́юся, ешся, гл. 1) Помотаться, поболтаться. 2) Послоняться.

Помотроши́ти, шу́, ши́ш, гл. Поморосить, попорошить (о дождѣ, снѣгѣ). *Сніжок помотрошив трошки та й перестав.* Харьк. у.

Помохна́тіти, тію, еш, гл. Сдѣлаться мохнатымъ.

Помощува́тися, щу́юся, ешся, гл. Силиться, натужиться, дѣлать усилія нѣкоторое время. *Як би в що задніми ногами впертися, та так би й вистрибнув; а так помощуєтеся - помощуєтеся і бовтне* (в воду). Св. Л. 96.

Помочи́, помо́жу́, жеш, гл.=**Помогти.** Желех.

Помочи́ти, чу́, чиш, гл. Замочить. помочить. *Дощ помочить.* Рудч. Ск. I. 170. *Скочила, перескочила та хвостик помочила.* Ном. № 9878.

Помочи́тися, чу́ся, чишся, гл. Помокнуть, смокнуть.

По́мочка, ки, ж. Ум. отъ **поміч.**

Помо́чувати, чую, еш, гл.=Смачивать. Шух. I. 253.

По́мпа, пи, ж. 1) Великолѣпіе, пышность. 2) Важничанье. *По вім з помпи.* Переясл. у. 3) Насосъ. Желех.

Помпува́ти, пу́ю, еш, гл. Качать насосомъ. *Помпуе, як чорт у боклазі.*

Помра́ка, ки, ж. Пасмурная погода, туманъ. Вх. Зн. 52.

Помрі́ти, мрію, еш, гл. Виднѣться нѣкоторое время вдали.

Помрі́яти, мрію, еш, гл. Помечтать.

Помру́жити, жу, жиш, гл. Пожмурить нѣкорое время глаза.

Покрачи́ти, чу́, чи́ш, гл. Поморосить (о дождѣ). *У нас не було дощу, так тільки, помрячив.*

По́мста, ти, ж. Месть. отмщеніе. Стор. МПр. 32. К. Бай. 84. *Його душа кипіла помстою і ненавистю.* Левиц. Пов. 12.

Помсти́тель, ля, м.=**Помстник.** *Помститель кривди.* К. МБ. X. 8.

Помсти́ти, мщу́, сти́ш, гл.=**Помститися.** Грин. I. 66.

Помсти́тися, мщу́ся, сти́шся, гл. Отомстить кому. *Як би це над ним помститься?* Драг. 166. *Бенедь над Лазором помстився.* НВолын. у. *Зневажала його і він за те помстився.* Чуб. I. 45.

По́мстник, ка, м. Мститель. *Рука Господня помстників карає.* Костом. (Chin. 76).

Помуга́кати, каю, еш, гл. Пѣть нѣкоторое время себѣ подъ носъ.

Помну́ти, ну, неш, гл. 1) Давить, жать нѣкоторое время. 2) Натереть (ногу сапогомъ и пр.—во множествѣ).

Помуля́ти, ляю, еш, гл.=**Помулити 2.** *Аж плечі помуляв віровкою.* Рудч. Ск. I. 53.

Помуркота́ти, кочу́, чеш, гл. Помурлыкать.

Помурмота́ти, чу́, чеш, гл. Побормотать.

Помуру́вати, ру́ю, еш, гл. Построить, сложить изъ камня или кирпича. *Що в конець мосту да калиновогo, там стояла світлочка помурованая.* Чуб. III. 391.

Помурча́ти, чу́, чи́ш, гл. Помурлыкать.

Помути́ти, чу́, тиш, гл.=**Скаламутити.**

Помути́тися, чу́ся, тишся, гл. 1)=**Скаламутитися** 2) Помрачиться въ разсудкѣ. *Христя прикро на матір дивлялся, думаючи, чи не помутилася вона.* Мир. Пов. I. 171.

Помутні́ти, ні́ю, ні́ш, гл. Помутиться. *Веселі думки помутнилися.* Мир. Пов. I. 134.

Помучи́ти, чу, чи́ш, гл. Помучить, измучить. *Що воно за чоловік був так помученый.* Рудч. Ск. II. 149.

Помуштрува́ти, ру́ю, еш, гл. Поучить нѣкоторое время военнымъ пріемамъ; пошколить.

Помча́ти, мчу́, чи́ш, гл. Помчать, быстро понести, повезти. *Куди Мар'ѣчку помчали,—тільки слід.* Мет. 229. *Чортинята миттю прирубили йому довгенні крила та й помчав він мене у те сáме дупло.* Стор. МІр. 47.

Помча́тися, мчу́ся, чи́шся, гл. Помчаться. *Данило на коня і помчався не оглядаючись.* МВ. I. 156.

Помшéти, мшу́, ши́ш, гл.? *Шовком шити,—щоб не помшити.* Грин. Ш. 11.

Пом'якчи́ти, чу́, чи́ш и **пом'якши́ти, шу́, ши́ш**, гл. Размягчить, сдѣлать мягкимъ. *Велика буває чубанина навкулачках, а инший довідається, що й молотить не можна: пом'якчать ребра.* ЗОЮР. I. 146.

Пом'я́кшати, шаю, еш, гл. Смягчиться, сдѣлаться мягче *На дворі пом'якшало, а то мороз був сильний.* Борз. у.

Пом'якшити. См. **Пом'якчити.**

Пом'яну́ти. См. **Поминати.**

Пом'я́ти, мну́, мнéш, гл. Помять. *На тобі круг прядіва: щоб ти його пом'яла, потіпала і в мичку помикала.* Рудч. Ск. II. 44.

Пом'я́тися, мну́ся, мнéшся, гл. 1) Помяться, измяться. 2) ? *Він довго не сперечався, потерся, пом'явся та й мусів доставити гроші.* Левиц. Пов. 65.

Пом'яшкýрити, рю, риш, гл. Измять, намять. Черном.

Понабаламу́чувати, чую, еш, гл. Тоже, что и **набаламу́тити**, но во множествѣ.

Понабива́ти, ва́ю, еш, гл. То-же, что и **набити**, но во множ. *Ваші діжки всі еже понабивав.*

Понабіга́ти, га́ємо, ете, гл. Набѣжать, сбѣжаться (о многихъ). *Понабігають з слободи дітвора до діда.* Драг. 419.

Понабіло́вати, люю, еш, гл. Набѣлить (во множествѣ).

Понабірáти, раю, еш, гл. То-же, что и **набірáти**, но во множествѣ. ЗОЮР. I. 291. *Вони понабірали за пазуху піску.* Рудч. Ск. II. 68.

Понабірáтися, ráємося, ете́ся, гл. То-же, что и **набірáтися**, но во множествѣ. *Як ми любилися, як ми кохалися, славноповору понабірáлися.* Мет. 53. *О, де ви такі розумні й понабірáлись.* Ном. № 6219.

Понаближáти, жáю, еш, гл. Приблизить (во множествѣ).

Понаближáтися, жáємося, ете́ся, гл. Приблизиться (во множествѣ).

Понабрíхувати, хую, еш, гл. Налгать (во множествѣ). *Що вона на мене понабріхувала! Я сяка й така, і носата, і зубата, і горлата, і задрíпана, і лиса, ще й до того відьма.* Левиц. ПЙО. I. 375.

Понабро́ювати, бро́юю, еш, гл. То-же, что и **набро́їти**, но во множествѣ или о многихъ.

Понабря́кати, ка́ємо, ете, гл. Набухнуть (о многихъ). *Бруньки в саду на дереві понабрякали.* Левиц. I. 339.

Понабува́ти, ва́ю, еш, гл. 1) Надѣть обувь (во множествѣ или о многихъ). 2) Пріобрѣсть (во множествѣ). *Десь понабували й дерева.* Мир. ХРВ. 102.

Понабудо́вувати, вую, еш, гл. Настроить (во множествѣ).

Понабурко́вувати, вую, еш, гл. Намести снѣгу. *Он дивись, як понабурковувало коло хати.* Екатериносл. у. Слов Д. Эварн.

Понава́жувати, жую, еш, гл. То-же, что и **навáжити**, но во множествѣ или о многихъ.

Понава́лювати, люю, еш, гл. Напалить (во множествѣ).

Понава́рювати, рюю, еш, гл. Наварить (во множествѣ). Маркев. 71. *Вона заходилась, — понапікала хліба, понаварювала.* Грин. II. 85. *Мати понапікала й понаварювала.* Левиц. Пов. 154.

Понавербо́вувати, вую, еш, гл. Навербовать (многихъ).

Понаверта́ти, та́ю, еш, гл. То же, что и **навернýти**, но во множествѣ. *Звозив хліб, поставив на току: отткі скирти понавертав.* Мир. ХРВ. 59.

Понавива́ти, ва́ю, еш, гл. Навить, намотать (во множествѣ).

Понавика́ти, ка́ємо, ете, гл. Привыкнуть (о многихъ). *Так уже діти в їх погано понавикали.* Черниг. у.

Понависи́ти, сáю, еш, гл. 1) Нависнуть (во множествѣ). *Сімо дощовою водою понесло, так воно на плотах понависало.* Змієв. у. 2) Быть занѣшеу, закрыть чѣмъ либо нависшимъ. *Та вже тая доріженька терном заросла, терном заросла, пилом припала, червоною та калиною понависала.* Чуб. V. 752. См. **Позависати.**

Понавіша́ти, ва́ю, еш, гл. Навѣять (во множествѣ).

Понавіря́ти, ря́ю, ешь, гл. Раздать въ долгъ. *Людям багато понавіряв, як би то всі поодавали.*

Понавішувати, шую, еш, гл. Навѣсить, развѣсить (во множествѣ).

Понавкругі́, нар.=**Навкруги.** *Понавкруги ніде нічого не видно й близько.* Мнж. 149.

Понаводи́ти, джу, диш, гл. Навести (многихъ). *Е, та ти тут не один, з тобою ще якісь п'янчиці, понаводив уже!* Чуб. I. 153.

Понавози́ти, жу, зиш, гл. Навезти (во множествѣ). *Що то, батечку, із яких міст на той ярмарок не понавозили всякого хліба.* Кв.

Понаволіка́ти, ка́ю, еш, гл. Натащить (во множествѣ). *На що то ти всякого мамття сюди поналоліка?* Харьк. у.

Понаврочува́ти, чую, еш, гл. То-же, что и **навроки́ти,** но во множествѣ.

Понавча́ти, ча́ю, еш, гл. Научить (многихъ или многому). *Він і сам читати вміє і дітей усіх понавчав.* Пирят. у.

Понавча́тися, ча́юся, ешся, гл. Научиться (о многихъ или многому). *Ми понавчались.* Г. Барв. 436. *В панів понавчались.* Кв.

Понага́дувати, дую, еш, гл. Напомнить (многимъ). *Понагадую же їм, а то може хто забувся.* Богодух. у.

Понагна́ти, на́ю, еш, гл. Нагнать, пригнать, согнать. *Коней понагнали.* Драг. 203.

Понагро́бувати, бую, еш, гл. То-же, что и **нагро́бати,** но во множествѣ. *Понагробували вони собі і грошей і всього,—буде і їм і дітям.* Богодух. у.

Понагартова́ти, вую, еш, гл.=**Нагартувати.**

Понага́чувати, чую, еш, гл. То-же, что и **нагати́ти,** но во множествѣ.

Понагина́ти, на́ю, еш, гл. Нагнуть (во множествѣ). *Як би нам оці вишні хто понагнав, а то не достанемо рвати.* Богодух. у.

Понагина́тися, на́емося, етеся, гл. Нагнуться (о многихъ). *Верби понагинались над водою.* Левиц. I. 62.

Понагна́ти, на́ю, еш, гл. Торопить. Гол. III. 503.

Понагна́тися, на́юся, ешся, гл. Торопиться, спѣшить. Гол. II. 714.

Понагні́чувати, чую, еш, гл. Нажать, надавить (во множествѣ). *Понагнічуй же і капусту і буряки.* Черниг. у.

Понагнои́ти, ною, еш, гл. Упаковать (во множествѣ).

Понаговбрювати, рюю, еш, гл. 1) Наговорить (во множествѣ). 2) Наклеветать (во множествѣ). *Всі знали Борюха, навіть годили йому, щоб часом не понаговорював чого на дочок.* Левиц. I. 180.

Понаговбрюватися, рююся, етеся, гл. Наговориться (о многихъ).

Понагодо́вувати, вую, еш, гл. Накормить (многихъ). *Він понагодовував салом усіх.* Рудч. Ск. I. 196.

Понагни́тися, нію, ниш, гл.=**Понагинати.** *Повен двір овець... понагнив.* Рудч. Ск. II. 15.

Понагорта́ти, та́ю, еш, гл. Нагресть (во множествѣ). *Люде, що та мурашня, кулки собі понагортали і живуть.* Св. Л. 213.

Понагото́блювати, люю, еш, гл. Наготовить (во множествѣ). *Жінка усе те понаготовляла.* Мнж. 131.

Понаготовля́ти, ля́ю, еш, гл.=**Понаготовлювати.** *Та вже ж ми і столи поставляли, та своїй матінці їсти понаготовляли.* Мил. 199.

Понагра́тися, граю́ємося, ва́теся, гл. То-же, что и **награ́тися,** но о многихъ.

Понагрі́бати, баю, еш, гл. Нагресть (во множествѣ).

Понагрі́вати, ва́ю, еш, гл. Нагрѣть (во множествѣ).

Понагрі́ватися, ва́юся, ешся, гл. Нагрѣться (во множествѣ). *Груби добре понагрівалися,—тепло буде.* Василь. у.

Понагриза́ти, за́ю, еш, гл. Нагрызть (во множествѣ). *От бісові миші скільки понагризали.* Харьк. у.

Понагрі́шувати, шую, еш, гл. Нагрѣшить (во множествѣ).

Понагромажджувати, джую, еш, гл. Нагресть (во множествѣ).

Понагу́лювати, люю, еш, гл. То-же, что и **нагуля́ти,** но во множествѣ.

Понагу́люватися, люю́ся, етеся, гл. 1) Нагуляться (о многихъ). 2) Наиграться въ какую либо игру (о многихъ).

Понад, *пред.* Надъ, вдоль чего, около. *Понад морем-Дунаєм вітер явор хитає.* Макс. *Пливе понад берегом.* Рудч. Ск. II. 19. *Понад шляхом, щирицею ховрашки гуляють.* Шевч. 77.

Понада́, *ди, ж.*=**Принада.** Вх Зн. 52.

Понадава́ти, даю, еш, гл. Надавать. *І хвиг, і родзинок.—всього мені понадав.* Шевч.

Понада́влювати, люю, еш, *гл.* Надавлять (во множествѣ).

Понада́рювати, рюю, еш, *гл.* Надарить (во множествѣ). *Родичі багаті, так усього їй понадарювали.* Кіев. у.

Понадби́вати, ва́ю, еш, *гл.* Надбить, отбить часть (во множествѣ).

Понадби́ватися, ва́емося, ється, *гл.* Надбиться (во множествѣ).

Понадбі́рати, ра́ю, еш, *гл.* Отобрать часть (во множествѣ). *Понадбірай картоплі з мішків, а то такі повні, що й не зав'яжеш.* Харьк. у.

Понадбо́вувати, вую, еш, *гл.* Пріобрѣсть. Сим. 199. *Понадбовував добра.*

Понадверѣ́жуватися, джуємося, ється, *гл.* Надорваться (о многихъ, о здоровѣ).

Понадвиса́ти, са́ю, еш, *гл.*=**Понависати** 1. *Та вже ж тая стежечка терном заросла... червоною та калиною понадвисала.* Чуб. V. 756.

Понадгороджувати, джую, еш, *гл.* Наградить (многихъ).

Понадгрі́бати, ба́ю, еш, *гл.* Отгресть часть (во множествѣ).

Понадима́ти, ма́ю, еш, *гл.* Надуть (во множествѣ).

Понадима́тися, ма́емося, ється, *гл.* Надуться (во множествѣ). *Як птиця на дворі понадимається і носи похова,—буде буря і холод.* ХС. VII. 417. *Паруси шовкові так і понадимались.* Рудч. Ск. II. 80. *Коли місяць і зорі понадимаються,* т е. тускло свѣтятъ,—*буде вітер.* Грин. I. 254. *Всі понадимаються, як пі їжаки.*

Понадира́ти, ра́ю, еш, *гл.* Надрать (во множествѣ).

Пона́дити, джу, диш, *гл.* Приманить; повадить. *Понадили собак помиями, тепер і не обженешся.* Черниг. у.

Пона́дитися, джуся, дишся, *гл.* 1)=**Повабитися**. *Понадився на неї найпервіщий парубок на все село.* Г. Барв. 422. *Як збрешеш, то хоча надсядся, на ласку після не понадься.* Котл. Ен. I. 9. 2) Повадиться. *Цих дітей тільки раз-два помани, то так і понадяться, разів десять на день бігають сюди.* Богодух. у.

Понадівати, ва́ю, еш, *гл.* Надѣть (во множествѣ). *Понадівали, хто мову свиту, хто китаєву юпку.* Кв. *Понадівав на голову, на руки і на ноги.* Рудч. Ск. I. 107. *Понадівав на їх ксьондзівську одежу.* Чуб. II. 603.

Понаділя́ти, ля́ю, еш, *гл.* То-же, что **и наділи́ти**, но многихъ. *Спасибі матері, усім нас понаділяли.* Богодух. у.

Понадкида́ти, да́ю, еш, *гл.* Отбросить, отобрать часть (во множествѣ). *Це ти важко понакладав* (дров на сани), *понадкидай, а то на гору не виїдемо.* Харьк. у.

Понадкладда́ти, да́ю, еш, *гл.* Отложить часть (во множествѣ).

Понадколу́пувати, пую, еш, *гл.* Надколупать (во множествѣ).

Понадко́лювати, люю, еш, *гл.* Надколоть (во множествѣ). *Хто це мені дощечки понадколював?* Васильк. у.

Понадкоро́чувати, чую, еш, *гл.* Укоротить (во множествѣ).

Понадкопу́вати, шую, еш, *гл.* Надкосить (во многихъ мѣстахъ).

Понадкра́ювати, ра́ю, еш, *гл.* Надрѣзать, урѣзать (во множествѣ). *Дивно менї, що і скриня замкнена була, а помотно понадкраяване.* Черниг. у.

Понадкро́ювати, кро́ю, еш, *гл.*=**Понадкраювати**. *Я, було, стьожки понадкрою, дівчатам породаю.* Г. Барв. 65.

Понадку́сювати, сюю, еш, *гл.* Надкусить (во множествѣ). *Хто то яблука понадкусював?* Харьк. у.

Понадла́мувати, мую, еш, *гл.* Надломить (во множествѣ).

Понадло́млювати, люю, еш, *гл.*=**Понадламувати**.

Понадмоло́чувати, чую, еш, *гл.* Надмолотить (во множествѣ).

Понадни́зувати, зую, еш, *гл.* Снять часть нанизаннаго со многихъ низокъ. *Я, було, стьожки понадкрою, дівчатам породаю; разки понадни́зую,—так би все й розділялась із ними.* Г. Барв. 65.

Понадо́вювати, дою́ю, еш, *гл.* Надоить (во множествѣ). *Чотирі корови держать та по тричі на день доять. Що тою молока помідоюють!* Богодух. у.

Понадпива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Напить (во множествѣ). *Оле пошлю глечики в поріб повимости, що ж ви думаєте? Усі понадпиває.* Харьк. у.

Понадпи́лювати, люю, еш, *гл.* Надпилить (во множествѣ). *Дошки які довші—понадпилюй, щоб усі однакові були.* Богодух. у.

Понадпи́сувати, су́ю, еш, *гл.* Надписать (во множествѣ).

Понадрива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Надорвать (во множествѣ)

Понадрі́зувати, зую, еш, *гл.* Надрѣзать (во множествѣ). *Це дуже цупкі чох-*

ли будуть, — може понадрізувати? Васильк. у.

Понадру́бувати, бую, еш, *гл.* Надрубить (во множествѣ). *Кілочки понадрубувати треба, бо дуже довгі.* Харьк. у.

Понадрукóвувати, вую, еш, *гл.* Напечатать (во множествѣ).

Понадря́пувати, пую, еш, *гл.* Нацарапать (во множествѣ).

Понадса́джувати, джую, еш, *гл.* То-же, что и **надсади́ти**, но во множествѣ.

Понадсипáти, плю, еш, *гл.* Надсыпать (во множествѣ). *Мабуть понадсипаю потроху пір'я з подушок, а то мати такі тугі понасипали.* Черниг. у.

Понадсихáти, хáємо, ете, *гл.* Подсохнуть (во множествѣ).

Понадсікáти, кáю, еш, *гл.* Надсѣчь (во множествѣ).

Понадсúкувати, кую, еш, *гл.* Надергать часть (во множествѣ).

Понадсмóктувати, тую, еш, *гл.* Надсосать (во множествѣ).

Понадто́чувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **надточи́ти**, но во множествѣ.

Понадува́ти, вáю, еш, *гл.*=**Понадимáти.**

Понадува́тися, вáємося, етеся, *гл.*= **Понадимáтися.** Сим. 146.

Понаду́мувати, мую, еш, *гл.* Задумать, надумать (о многихъ). *Поки понадумуєтеся, чи їхати, чи не їхати, то й вечір буде.* Харьк. у.

Понадхóдити, димо, дите, *гл.* Подойти, приблизиться (во множествѣ).

Понадщéрбловати, люю, еш, *гл.* Выщербить часть (во множествѣ).

Пона́женний, а, е. Привыкшій къ чему, разлакомившійся. *Я горілки не п'ю, а на вино понаженний.* Волч. у.

Поназбігáтися, гáємося, етеся, *гл.* Сбѣжаться (во множествѣ). *Поназбігалось їх.* Чуб. II. 55. *Панства усякого поназбігалось.* Рудч. Ск. II. 10.

Поназбірувати, рую, еш, *гл.* Собрать (во множествѣ). *Поназбірували слив та й продають по копі відро.* Лебед. у.

Поназдивúтися, влю́ся, вишся, *гл.* Разсмотрѣть, увидѣть. *Поживете, то поназдивитесь, що у нас робиться.* Мнж. 190. *Ож побачите! ож поназдивитесь!* Левиц. I. 166.

Поназдира́ти, рáю, еш, *гл.* Надрать (во множествѣ). *З ляхів козаки поназдирали.* К. Хм. 60.

Поназдогáняти, нáю, еш, *гл.* Догнать (многихъ).

Поназивáти, вáю, еш, *гл.* Назвать (многихъ). *Одного назвав Гаврилом, другого Михайлом,—всіх поназивав.* Чуб. I. 144.

Поназлíтуватися, туємося, етеся, *гл.* Слетѣться (о многихъ). *Сороки і ворони поназлітуються і поросхапують кужель.* ЗОЮР. II. 23.

Поназнавáти, наю́, áш, *гл.* То-же, что и **назнáти**, но во множествѣ.

Поназначáти, чáю, еш, *гл.* Отмѣтить, намѣтить, обозначить (во множествѣ).

Понаїдáтися, дáємося, етеся, *гл.* Наѣсться (о многихъ). Драг. 111. *Усі понаїдались і повивертались.* Рудч. Ск. II. 59.

Понаїжджáти, джáємо, ете, *гл.*=**Понаїздити.** *Тут стали гуляти й пити, що з борошном понаїжджали.* Кв. *Понаїжджають у гості.* ЗОЮР. I. 164.

Понаїздúти, димо, дите, *гл.* Наѣхать (о многихъ), съѣхаться. *Понаїздили до князя гості.* Стор. МІПр. 68.

Понайбíльше, *нар.* По большей части. Вх. Лем. 453.

Понаймáти, мáю, еш, *гл.* Нанять (многихъ). *Дівчат на буряки понаймав.* Г. Барв. 513. *Нехай мене моя мати похова, нехай мені музиченьки понайма.* Чуб. V. 894.

Понаймáтися, мáємося, етеся, *гл.* Наняться (о многихъ). *Наші дівчата в строки понаймалися до Покрови.* Славяносерб. у.

Понаказувати, зую, еш, *гл.* Наговорить (во множествѣ). *Понаказували моїй матері такого, чого й зовсім не було.* Васильк. у.

Понакáпощувати, щую, еш, *гл.* Напакостить (во множествѣ).

Понакарбóвувати, вую, еш, *гл.* То-же, что и **накарбувати**, но во множествѣ.

Понакидáти, дáю, еш, *гл.* Набросать (во множествѣ). *Понакидали дітьи в хаті.* Харьк. *Як Різдву сміни понакидають.* Грин. III. 373.

Понакипáти, пáємо, ете, *гл.* Накипѣть (во множествѣ).

Понакладáти, дáю, еш, *гл.* Наложить (во множествѣ). *Сала багато понакладали.* Рудч. Ск. II. 26.

Понакликáти, кáю, еш, *гл.* Созвать, назвать (многихъ). *Нащо ти так багато людей понакликав? Де ми їх посадимо?* Харьк. у.

Понакльóвуватися, вуємося, етеся,

гл. То-же, что и **накло́нютися**, но во множествѣ. *Вжеѣ яйця понаклоювалисъ.* НВолын. у.

Понако́вувати, вую, еш, *гл.* Наковать (во множествѣ).

Понаколо́чувати, чую, еш, *гл.* Наболтать, намѣшать (во множествѣ). *Понаколочувала такого, що й сочні не їстимуть, а вона нам дае.* Богодух. у.

Понако́лювати, люю, еш, *гл.* Наколоть (во множествѣ). *Без напе́рстка шила, та як пальці понаколювала.* Пиратин. у.

Понако́пувати, пую, еш, *гл.* Накопать (во множествѣ) *Понакопувать ямки.* Чуб. I. 101.

Понако́чувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **накоти́ти**, но во множествѣ.

Понако́шувати, шую, еш, *гл.* Накосить (во множествѣ).

Понакрада́ти, даю́, еш, *гл.* Накрасть (во множествѣ). *На ярмарку понакрадають, а тоді й кажуть, що понакупповували.*

Понакрада́тися, да́юся, ється, *гл.* Наворовать (во множествѣ). *Понакрадамся грошей та й нікому волос з голови не спав.* Каменец. у.

Понакрива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Накрыть (во множествѣ). *Я понаварював, понапікав, а вони прийшли, повидали; листочками понакривали та й пішли.* Чуб. III. 73.

Понакрива́тися, ва́юся, ється, *гл.* Накрыться (о многихъ). *Жінки понакривались бі́ними хусткамп.* Ком. П. 56.

Понакри́шувати, шую, еш, *гл.* Накрошить.

Понакру́чувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **накрути́ти**, но во множествѣ. *Понакручує ґульки* (на тілі). Мил. М. 89.

Понакупля́ти, ля́ю, еш, *гл.* =**Понакупповувати**. *Боже ж, багато всього понакупляли!* Славяносерб. у.

Понакупо́вувати, вую, еш, *гл.* Накупить (во множествѣ). *Боже мій! Чого се понакупповували? Я сього не хочу.* МВ. (О. 1862. III. 48). *Понакупповували хліба та мали йому з барышем продавати.* Кв.

Понакури́вати, рюю, еш, *гл.* Накурить (о многихъ). *Оці ще менї курії! Понакурюють так, що й світу не видно!* Харьк. у.

Понала́годжувати, джую, еш, *гл.* 1) Наготовить, приготовить (во множествѣ). 2) Устроить, наладить (во множествѣ).

Понала́зити, зимо, зите, *гл.* Налѣзть (во множествѣ). *Чого ви сюди понамазили?* Чуб. II. 638.

Понала́мувати, мую, еш, *гл.* Наломать (во множествѣ).

Понала́тувати, тую, еш, *гл.* Нашить много заплать.

Поналасто́вувати, вую, еш, *гл.* Приготовить, снарядить (во множествѣ).

Понале́жуватися, жуємося, ється, *гл.* Належаться (о многихъ).

Понали́ва́ти, ва́ю, еш, *гл.* Налить (во множествѣ). *Поналивала у казани омыи і понастаеляла у піч.* Рудч. Ск. II. 152. *Ну що їм від того прибуде, як дощ понамва води?* Гліб.

Понали́гувати, гую, еш, *гл.* Тоже, что и **налига́ти**, но многихъ. *Поналивуй волів.*

Поналіта́ти, та́ємо, ете, *гл.* Налетѣть (во множествѣ). *Відкіля це оси до нас поналіта́ли?* Кіев. у.

Поналічувати, чую, еш, *гл.* Насчитать (во множествѣ). *Жид поналічував на людей стілько довгу.* ЗОЮР. I. 285.

Понало́влювати, люю, еш, *гл.* Наловить (во множествѣ). *Усяких пташок поналовляе та й носе продавати.* Богодух. у.

Поналу́зувати, зую, еш, *гл.* Налущить, нащелкать (сѣмячковъ,—во множествѣ). *Не люблю я, як ви скрізь поналузуете; візмітъ хто небудь та позамітайте.* Пиратин. у.

Поналу́плювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **налупи́ти**, но во множествѣ.

Поналу́скувати, кую. еш, *гл.* Налущить. *Скрізь поналускував насіння.* Богодухов. у.

Поналяга́ти, га́ємо, ете, *гл.* Тоже что и **налягти**, но о многихъ.

Поналя́кувати, кую, еш, *гл.* Напугать (многихъ). *Вони своїх дітей дужс поналякували то циганами, то дідом з торбою.* Богодух. у.

Поналя́пувати, пую, еш, *гл.* Напачкать жидкимъ, накапать (во многихъ мѣстахъ). *Оце ще менї мазільниця! Тричі щіткою мазне, а всюди поналяпує.* Богодух. у.

Поналя́скувати, кую, еш, *гл.* Тоже, что и **наляскати**, но во множествѣ. Также: нахлюскать, наплескать (во многихъ мѣстахъ). *Ач як долі поналяскував водою.* Кіев. у.

Понама́зувати, зую, еш, *гл.* Намазать (во множествѣ). *Тими ягодами понамазуй очки* (у вуллях). Чуб. I. *Понамазував підошви смолою.* Чуб. II. 604.

Понамайстро́вувати, вую, еш, *гл.* Намастерить (во множествѣ).

Понамальо́вувати, вую, еш, *гл.* Написать красками, нарисовать (во множествѣ).

Понамантачувати, чую, еш, *гл.* Наточить косы мантачкою.

Понами́нювати, нюю. еш, *гл.* Приманить (многихъ).

Понами́щувати, щую, еш, *гл.* Нащупать (во множествѣ). *Він хоч і сліпий, а не дуже з чим сховається. Як почне мацати, то скрізь усе понамацує, де що лежить.* Харьк. у.

Понаме́щувати, щую, еш, *гл.* 1) Намазать масломъ, саломъ. 2) Намазать (глиною).

Понамерзо́жувати, жую, еш, *гл.* То-же, что и **намерзжити**, но во множествѣ.

Понамерза́ти, заю́, зете, *гл.* Намерзнуть (во множествѣ). Преимущ безлично: *Понамерзало на бороді льоду; понамерзало на вікнах.*

Понамерза́тися, заю́ся, зтеся, *гл.* Намерзнуться (о многихъ). *Додре понамерзалися, поки доїхали.* Богод. у.

Понами́лювати, люю, еш, *гл.* Намылить (во множествѣ). *Понамилюй сорочки.* Богод. у.

Понамина́ти, на́ю, еш, *гл.* То-же, что и **нами́ти**, но во множествѣ. *А що, добре понаминав вам чуби дід на баштані?* Пирятин. у.

Понами́нювати, нюю, еш, *гл.* Намѣнять (во множествѣ). *Щетинник усячини понамінює: і полотна, і щетини, і яечь, а тоді в городі й продає.* Славяносерб. у.

Понамі́шувати, шую, еш, *гл.* Намѣшать (во множествѣ). *Понамішуй же їсти коровам та свиням.* Харьк. у.

Понамно́жувати, жую, еш, *гл.* Умножить, расплодить.

Понамно́жуватися, жуємося, ється, *гл.* Размножиться.

Понамовля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Подговорить (многихъ). *Орниченько вірні слуги мав, а вже ж їх та понамовляв, чи не моли б краков'янку вкрасти.* Чуб. V. 1085.

Понамока́ти, ка́ємо, сте, *гл.* Намокнуть (о многихъ).

Понамолоти́ти, чую, еш, *гл.* Намолотить (во множествѣ).

Понамордо́вуватися, вуємося ється, *гл.* Намучиться, устать (о многихъ).

Понамо́чувати, чую, еш, *гл.* Намочить (во многихъ мѣстахъ или многое). *Позбирай же все плаття нечисте та понамочуй.* Васильк. у.

Понамо́щувати, щую, еш, *гл.* То-же, что и **намостити**, но во множествѣ.

Понаму́лювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **намулити**, но во множествѣ. *Стрибав, стрибав, та вже аж боки понамулював канатом.* Драг. 342.

Почамуро́вувати, вую, еш, *гл.* Настроить (каменныхъ построекъ).

Понаму́чувати, чую, еш, *гл.* Измучить, намучить (многихъ).

Понани́зувати, зую, еш, *гл.* Нанизать (во множествѣ). *Рожі понизуємо та на нитку понизуємо, так такі гарні вінки.* Кіев. у.

Понано́сити, шу, сиш, *гл.* Нанести (во множествѣ). *Понаносив стьожок, серьог, намиста доброго.* Рудч. Ск. II. 16. *Повечеряймо тою, що попи покійні тобі понаносили.* Драг. 157.

Понао́рювати, рюю, еш, *гл.* Вспахать (во множествѣ). *Уже на зяб понаорювали.* Богод. у.

Понапако́вувати, вую, еш, *гл.* Наложить во что, набить, напаковать (во множествѣ).

Понапа́лювати, люю, еш, *гл.* 1) Натопить (во многихъ печахъ). 2) Нажечь (во множествѣ).

Понапаса́ти, саю́, еш, *гл.* Напасти (м[illegible]ихъ). *Скотину за ніч так понапасає, що коли повирівнюються.* Г. Барв. 195.

Понапаскуджувати, джую, еш, *гл.* Нагадить (во многихъ мѣстахъ). *Діти понапаскуджували.* Мнж. 59.

Понапетльо́вувати, вую, еш, *гл.* То-же, что и **напетлювати**, но во множествѣ.

Понапеча́тувати, тую, еш, *гл.* Напечатать (во множествѣ). *По їхньому понапечатувано.* О. 1862. IX. 65.

Понапива́тися, ва́ємося, ється, *гл.* Напиться (о многихъ). *От посходилися люде, понайдалися, понапивалися, подякували, стали розходитися.* Рудч. Ск. II. 163.

Понапина́ти, на́ю, еш, *гл.* То-же, что и **напнути**, но во множествѣ. *В хаті у їх світиться ще; глянув я в вікно, та нічого не бачу, бо вікна понапинані.* Борзна.

Понапина́тися, на́ємося, ється, *гл.* То-же, что, и напнутися, но о многихъ. *Понапинялися хустками і не знать, чи дівчата, чи баби.* Васильк. у.

Понапи́сувати, сую, еш, *гл.* Написать (во множествѣ). Драг. 141. *Вона взяла й понаписувала на усіх воротях.* Рудч. Ск. II. 149.

Понапіка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Напечь.

Всього понапикано. Мнж. 130. *Вона заходилась, понапікала хліба.* Грин. II. 85. *Матьі понапікала й понаварювала.* Левиц. Пов. 154.

Понапі́кувати, кую, еш, гл.=**Понапіка́ти.** Сим. 209. Маркев. 71. *Я понапікував, понаварював, а вони прийшьі, повидали.* Чуб. III. 73.

Понапла́куватися, куємося, єтеся, гл. Наплакаться (о многихъ).

Понапліскувати, кую, еш, гл. Наплескать (во многихъ мѣстахъ).

Понаплі́тати, таю, еш, гл. Наплесть (во множествѣ).

Понаплóдкувати, кую, еш, гл. Наплодить (во множествѣ). *Дітей понаплодкували, а годувати нічим.* Василь. у.

Понаплóджуватися, джуємося, єтеся, гл. Наплодиться (во множествѣ). *Сухе лiто, так багато всякої черви понаплоджувалося.* Харьк. у.

Понаплу́тувати, тую, еш, гл. Напутать (во множествѣ).

Понаплю́вувати, вую, еш, гл. Наплевать (во множествѣ). *Не люблю я куріїв за те, що понакурюють та понаплюють.* Харьк. у.

Понапо́внювати, нюю, еш, гл.=**Попо́внювати.** Г. Барв. 424.

Понаповня́ти, ня́ю, еш, гл. Наполнить (во множествѣ). Мил. 183. *Кубки стоять понаповняні.* Мет. 338.

Понапога́нювати, нюю, еш, гл. Нагадить (во многихъ мѣстахъ).

Понаполи́скувати, кую, еш, гл. Наполоскать (во множествѣ).

Понапоро́шувати, шую, еш, гл. Напылить, насыпать (во многихъ мѣстахъ). *Чого це в нас скрізь борошном понапорошувано?* Пирятин. у.

Понапо́рювати, рюємо, ете, гл. То-же, что и напороти, но о многихъ. *Понапоровавши горохy повні пазухи, ідуть собі, горох їдять.* Св. Л. 140.

Понаправля́ти, ля́ю, еш, гл. То-же, что и направить, но во множествѣ.

Понапрацьо́вуватися, цьо́вуємося, єтеся, гл. Наработаться, вдоволь потрудиться (о многихъ).

Понапро́хувати, хую, еш, понапро́шувати, шую, еш, гл. Напросить; назвать, созвать. *Понапрохували гостей, а гостити не дуже є чим.* Харьк. у.

Понапридбо́вувати, вую, еш, гл. Пріобрѣсть (во множествѣ). *Усю ж то одежу порозбірав, і хрести, і намиста, і рушники, і усякії подарки, що понапридбовував за дочками давати.* Кв.

Понапру́жуватися, жуємося, єтеся, гл. Напружиться (во множествѣ). *Глянь, як жили понапружувалися.* Харьк. г.

Понапряда́ти, да́ю, еш, гл. Напрясть (во множествѣ). Г. Барв. 330. *Тонкого сувій полотна мати дня неї задержала, а то вже все вона понапрядала.* Г. Барв. 208.

Понапува́ти, ва́ю, еш, гл. Напоить (многихъ). *А своїх діток та й погодувала б, раньою росою понапувала б.* Чуб. III. 267.

Понапува́тися, ваємося, єтеся, гл.=**Понапи́ватися.** Обыкновенно употребляется **понапи́ватися,** но въ сказкѣ гуси говорятъ о себѣ: *Ми понапуваємося води.* Рудч. Ск. I. 7.

Понапуска́ти, ка́ю, еш, гл. Напустить. *І щук зелів у став понапускати.* Гліб. 42. *Сякий-такий бродяг понапускав.* Чуб. II. 330.

Понапухта́ти, хаємо, ете, гл. 1) Напухнуть (во многихъ мѣстахъ). 2) О звѣздахъ: то-же, что **понадима́тися.** Сим. 146.

Понара́джувати, джую, еш, гл. Посовѣтовать (во множествѣ).

Понарі́лювати, люю, еш, гл. Напахать рі́лом во многихъ мѣстахъ.

Понарахо́вувати, вую, еш, гл.=**Поналічувати.**

Понара́ювати, ра́юю, еш, гл.=**Понараджувати.**

Понарива́ти, ва́ю, еш, гл. То-же, что и нарвати, но во множествѣ. *Повні пазухи грушок понаривали.* Драг. 121. *Хлопці встали, вози підмазали, нові ярма понаривали, сиві воли позапрягали.* Рудч. Чп. 97.

Понарига́ти, гаю, еш, гл. То-же, что и **карига́ти,** но во множествѣ.

Понарізувати, зую, еш, гл. Нарѣзать (во множествѣ). *Отак що-дня понарізують хліба багато, а тоді й засихають шматки.* Кіев. у.

Понарі́кати, ка́ю, еш, гл. Назвать, именовать (многихъ).

Понарóбляти, ляю, еш, гл.=**Понароби́ти.** Стор. МПр. 143. *Скрізді аж сором і гріх, що там* (у церкви) *понароблювали прокляті січі.* Драг. 244.

Понароби́ти, ля́ю, еш, гл. Надѣлать; сдѣлать; причинить. Драг. 288, 421. *У верхині Дністра вода прибував, вона тобі жалю понароблює, вона твої дітки позатопляє.* Чуб. V. 876.

Понарóджувати, джую, еш, гл. Народить (многихъ).

Понаро́джуватися, джуємося, єтеся, гл. Народитися (о многих). *Нових людей понароджувалося багато після ревізії, а землі не прибавилося.* Харьк. у.

Понаросте́ти, тя́ть, сте, гл. Нарости (во множествѣ). *І коли ці дівчата понаростали?* Черниг. г.

Понаряджа́ти, джа́ю, еш, гл. То-же, что и **нарядити**, но во множествѣ.

Понаря́джувати, джую, еш, гл.=**Понаряджати.**

Понаса́джувати, джую, еш, гл. Насадить. *Кругом кущі всякі зелені понасажувані.* Драг. 119 *Се ж він своїми руками і дерева понасажував.* Стор. II. 25.

Понаса́лювати, люю, еш, гл. Насалить (во множествѣ). *Губи понасалював, а тоді ще й цілується лізуть.* Васильк. у.

Понаселя́ти, ля́ю, еш, гл. Населить (во множествѣ). *Города, села понаселяли.* Драг. 421.

Понасипа́ти, па́ю, еш, гл. Насыпать (во множествѣ). *Треба на всіх чотирох улах понасипати по купці жита.* Чуб. I. 101.

Понасипа́тися, па́ється, гл. *безл.* Насыпаться (во множ.). *Скрізь понасипалося борошна.* Харьк.

Понасі́вати, ва́ю, еш, гл. Насѣять (во многихъ мѣстахъ, во множествѣ). *Горобці що-літо повикльовують усе, що він понасіває.* Кв.

Понасіка́ти, ка́ю, еш, гл. Насѣчь, нарубить (во множествѣ).

Понасіювати, сію, еш, гл.=**Понасівати.** *Се все понасажував, понасіював дідусь.* О. 1862. VIII. 15.

Понаска́кувати, куємо, ете, гл. Наскочить (о многихъ).

Понаскве́рнювати, нюю, еш, гл. Нагадить (во многихъ мѣстахъ, о многихъ). *Понасквернювали коло порога, що гидко й до хати доступити.* Лебед. у.

Понаскі́пувати, пую, еш, гл. Наколоть (щепокъ,—во множествѣ).

Понаслу́хуватися, куємося, єтеся, гл. Наслушаться (о многихъ). *Понаслухуються усяких брехень.* Богод. у.

Понама́жувати, жую, еш, гл. Нажарить (во множествѣ). *Гусей, порося понамажували.* Кіев. г.

Понамильцьо́вувати, вую, еш, гл. Намазать жирнымъ (во множествѣ).

Понасмі́тювати, тюю, еш, гл.=**Понасмічувати.** Зміев. у.

Понасмі́чувати, чую, еш, гл. Насорить (во множествѣ). *Бач, як дітвора понасмічувала.* Звенигор. у.

Понасмо́лювати, люю, еш, гл. Насмолить, осмолить (во множествѣ).

Понасо́вувати, вую, еш, гл.=**Понасувати.**

Понасо́вуватися, вуємося, єтеся, гл.=**Понасуватися.** *Брови на очі йому понасовувались.* К. Оп. 4.

Понасоло́джувати, джую, еш, гл. Наслаетить (во множествѣ).

Понасо́лювати, люю, еш, гл. Насолить (во множествѣ). *Що-дня страву понасолюють, аж гірке.* Кіев. у.

Понасме́рджувати, джуємо, ете, гл. Навонять (о многихъ).

Понастава́ти, стаємо, ста́ть, гл. Настать, наступить (во множествѣ). *Злі газдове понаставали.* Левиц. Світ. 12.

Понаставля́ти, ля́ю, еш, гл. То-же, что и **наставити**, но во множествѣ. Драг. 288. *Поналивала у казани олиеи і понаставляла у піч.* Рудч. Ск. II. 152.

Понаста́лювати, люю, еш, гл. Насталить (во множествѣ).

Понастано́влювати, люю, еш, гл.=**Понаставляти.** Драг. 157. *Найдів, напитків понастановляла.* МВ. (О. 1862. III. 36).

Понастановля́ти, ля́ю, еш, гл. Тоже, что и **настановити**, но во множествѣ. *Князями нас при своїм боці понастановляе.* К. ЦН. 275.

Понастача́ти, ча́ю, еш, гл. Доставить, приготовить (во множествѣ).

Понасто(в)бу́рчувати, чую, еш, гл. То-же, что и **насто(в)бурчити**, но во множествѣ.

Понасторо́чувати, чуємо, ете, гл. Тоже, что и **насторочити**, но во множествѣ.

Понасторо́шувати, шую, еш, гл.=**Понасторочувати.** *Вітряки на горбах понасторошували крила.* К. ДС. 9.

Понасторо́шуватися, шуємося, єтеся, гл. Наставиться, подняться. *Котючки, як зірочки, понасторошувались.* Г. Барв. 73.

Понастро́млювати, люю, еш, гл. Тоже, что и **настромити**, но во множествѣ. *Понастромляйте на щоли голови рандарські.* К. Досв. 123.

Понастро́млюватися, люємося, єтеся, гл. Тоже, что и **настромитися**, но во множествѣ.

Понастро́ювати, стро́юю, еш, гл. Настроить (во множествѣ).

Понасува́ти, ва́ю, еш, гл. Насунуть,

надвинуть (ио множествѣ). *Понасували чапки аж на вуха.* Богодух. у.

Понасува́тися, ва́ємося, ється, гл. Насунуться, надвинуться (во множествѣ).

Понасу́плювати, плюємо, сте, гл. Нахмурить (во множествѣ).

Понасу́плюватися, плюємося, ється, гл. Нахмуриться (о многихъ).

Понасу́шувати, шую, еш, ли. Насушить (во множествѣ). *Я собі понасушувала і вишень, і груш, і яблук,—буде на всю зіму.* Харьк. у.

Понатага́нювати, нюю, еш, гл. Подвѣсить котелки къ треножникамъ. *Я понатаганюю казанки, а тоді піду по картоплю.* Волч. у. (Лобод.).

Понатво́рювати, рюю, еш, гл. Надѣлать, натворить.

Понатика́ти, ка́ю, еш, гл. То-же, что и натика́ти, натка́ти, но во множествѣ.

Понатира́ти, ра́ю, еш, гл. Натереть (во множествѣ).

Понатира́тися, ра́юся, ється, гл. Натереться (во множествѣ).

Понатиска́ти, ка́ю, еш, гл. Тоже, что и натиснути, но во множествѣ.

Понатиска́тися, ка́юся, ється, гл. Натолпиться. *У кормчу понатискалось людей.* НВолын. у.

Понати́скувати, ся, гл.=**Понатискати, ся.**

Понати́сувати. сую, еш, гл. Натесать (во множествѣ). *Бач, скільки трісок понатісували.* Богодух. у.

Понато́вкувати, кую, еш, гл. Тоже, что и натовити, но во множествѣ.

Понато́млювати, люю, еш, гл. Утомить (многихъ).

Понато́млюватися, люємося, ється, гл. Утомиться (о многихъ).

Понато́плювати, люю, еш, гл. То-же, что и натопити, но во множествѣ. *Доки понатоплюєш усі хати, то вже й нікому йти.* Сумск. у. *Понатоплювала смалью і усячою, і свинячою.* Богод. у.

Понато́плюватися, люємося, ється, гл. 1) Натопиться (во множ.). *Понатоплювалися хати.* 2) Натопиться (во множ.—о жирѣ, салѣ). *Гляньте, скільки смалью з гусей понатоплювалося.* Богод. у.

Понато́птувати, тую, еш, гл. 1) Натоптать (ногами грязь во многихъ мѣстахъ). 2) Набить плотно (во множествѣ).

Понаторо́чувати, чую, еш, гл. То-же, что и наторочити, но во множествѣ. *Оті брехухи понаторочують вам, а ви й вірите.* Богодух. у.

Понато́чувати, чую, еш, гл. То-же, что и наточити, но во множествѣ.

Понатро́щувати, щую, еш, гл. Тоже, что и натрощити, но во множествѣ.

Понатру́джувати, джую, еш, гл. Тоже, что и натрудити, но во множествѣ.

Понатру́шувати, шую, еш, гл. Тоже, что и натрусити, но во множествѣ. *А ну тебе! заходився тут з половою, понатрушував скрізь.* Богодух. у.

Понатру́шуватися, шуємося, ється, гл. Натрястись, насыпаться (во множ.). *Дужче натрушуй, то й понатрушуються мішки добре.* Харьк. *Не понакривала гвечиків, то й понатрушувалося чи полови, чи що.* Богод. у.

Понатя́га́ти, га́ю, еш, гл. То-же, что и натягти, но во множествѣ.

Понаву́чувати, чую, еш, гл.=**Понавчати.** *Як гарно Богу їх молитися понаучував.* К. (О. 1861. II. 228).

Понаву́чуватися, чуємося, ється, гл.=**Понавчатися.** *Потім понаучувались вони усяку пашню сіяти.* Дещо.

Понахапу́вати, пую, еш, гл. Нахватать (во множествѣ).

Понахаркувати, кую, еш, гл. Нахаркать, наплевать (во множествѣ). *Ото понахаркували,—візьми хоч піском позасипай.* Богодух. у.

Понахва́чувати, чую, еш, гл.=**Понахапувати.**

Понахо́бувати, вую, еш, гл. То-же, что и наховати, но во множествѣ. *Під одною діжкою два кусни сала знайшла, під другою—пшона вузлик,—мабуть невісточка понаховувала, щоб до матері однести.* Пирят. у.

Понахо́дити, джу, диш, гл. 1) Найти, разыскать (во множествѣ). 2) Сойтись, прійти (о многихъ). *З запорожця понаходило таки чимало братчиків січовиків.* Стор. МПр. 60.

Понахо́дитися, димося, дитеся, гл. Найтись, отыскаться (во множествѣ). *Чи понаходились же коні?—Понаходились: пан позаймав у циган.* Кіев. у.

Понахо́плювати, люємо, сте, гл. Накинуть (на себя одежду—о многихъ).

Понаціо́вувати, жую, еш, гл. Нацѣдить (во множествѣ).

Понаці́ловати, люю, еш, гл. Навести на цѣль, прицѣлить (во множествѣ).

Понаці́ловатися, люсмося, етеся, *гл.* Прицѣлиться (о многихъ).

Поначиня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Начинить, нафаршировать, набить (во множествѣ). *Ковбаси вже поначиняла.* Богодух. у.

Поначи́тувати, тую, еш, *гл.* Вычитать (во множествѣ).

Поначи́туватися, туємося, етеся, *гл.* Начитаться (о многихъ). *Ми й сами всього тою доволі поначитувались.* К. Хата, IX.

Поначі́пляватися, люю, еш, *гл.* Нацѣпить (во множествѣ). *Ти тільки придивись, чого вони поначіпляли на себе.* Левиц. Пов. 143. *Поначіплювано густо стрічки золотії.* К. МБ. 141.

Поначі́плюватися, люємося, етеся, *гл.* Вцѣпиться, прицѣпиться (о многихъ). *Як поначіплювались їй і в плахту, і в намітку грішмі душі, щоб і собі з того пекла вибратися.* ЗОЮР. I. 308.

Поначі́сувати, сую, еш, *гл.* Начесать (во множествѣ).

Понашарпувати, пую, еш, *гл.* Надергать, натеребить (во множествѣ).

Понашатко́вувати, вую, еш, *гл.* Нашинковать (капусты,—во множествѣ). *Ми собі по здоровій діжці капусти понашатковували.*

Понашо́вкуватися, куємося, етеся, *гл.* Найти толпой, налѣзть (во множествѣ). *Понашовкувалось у хату такого народу— і родичі, і свати, і чужі.* Александров. у.

Понашо́пуватися, пуємося, етеся, *гл.*= **Понашовкуватися.** *Це вже після запорожців понашопувались сюди пани.* Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Понашперето́вувати, вую, еш, *гл.* Тоже, что и нашеретувати, но во множествѣ.

Понашива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Нашить (во множествѣ). *На тіх латках нові латки понашиваємо.* Г. Барв. 304. *Ти собі понашивай дорогих суконь.* Левиц. Пов. 59.

Понаші́птувати, тую, еш, *гл.* То-же, что и нашептати, но во множествѣ.

Понашко́джувати, джую, еш, *гл.* Тоже, что и нашкодити, но во множествѣ.

Понашма́рковувати, кую, еш, *гл.* Тоже, что и нашмаркати, но во множествѣ.

Понашмато́вувати, вую, еш, *гл.* Нарѣзать, нарвать кусковъ.

Понашу́кувати, кую, еш, *гл.* Выискать, найти (во множествѣ).

Понаці́пувати, пую, еш, *гл.* Нацѣпать (во множествѣ).

Понащі́плювати, люю, еш, *гл.* Привить (во множествѣ). *Він, покійник, і яблук, і груш понащіплював.* Богодух. у.

Понащу́лювати, люю, еш, *гл.* Насторожить (во множествѣ). *Коні понащулювали вуха.*

Поневі́льний, а, е. Насильственный, принудительный. *Там на горі церковця стояла, там дівчина поневільний шлюб брала.* Гол. I. 203.

Поневі́рнити, нію, еш, *гл.* Сдѣлаться хуже. *Поневірнім волом.*

Поневіря́ти, ря́ю, ш, *гл.* Пренебрежительно обращаться. МВ. (О. -1862. I. 93). *Вірувала вона в мене тоді, як людо мною поневірями.* К. МХ. 5.

Поневіря́тися, ря́юся, ешся, *гл.* Жить въ несчастіи, тяжелой жизнью. *Будем з своєю дитиною поневірятись. Син мій буде щасливійший, не буде так поневірятись, як я оттут.* Левиц. I. 66.

Понево́лити, лю, лиш, *гл.* Принудить. *Поневолила дочку заміж.* Василь. у.

Понеді́лковий, а, е. 1) Понедѣльничный. *День понеділковий.* КС. 1885. I, 80. *Понеділкові пісні.* 2) **Понеді́лкова жінка.** Женщина, придерживающаяся обычая **понеділкування.** О. 1861. X. 129. *Що бішена кішка, що понеділкова жінка, що чоловік з Боришполя—все їдно.* Ном. № 8096.

Понеді́лкування, ня, *с.* 1) Обычай замужнихъ женщинъ: быть свободной отъ обязательнаго труда въ каждый понедѣльникъ, теперь существующій въ болѣе или менѣе полномъ объемѣ лишь въ м. Борисполѣ, Переясл. у., гдѣ онъ сопровождается и пирушкой и право на него вносится въ брачныя договоры; въ остальныхъ мѣстностяхъ Украины обычай сохранился лишь въ формѣ воздержанія въ понедѣльникъ отъ извѣстнаго рода работы. КС. 1887. I. 180—183; IV, 763—771. О. 1861. X. 129. 2) Пощеніе въ понедѣльникъ.

Понеді́лкувати, кую, еш, *гл.* 1) Придерживаться обычая **понеділкування.** См. **Понеділкування** 1. 2) Поститъ по понедѣльникамъ. Мкр. Н. 30. *Треба понеділкувати, спостити три понеділки.* Мнж. 161. *Понеділкував сім понеділків, восьмую неділечку.* Чуб. V. 21.

Понеді́лок, лка, *м.* Понедѣльникъ. *Понеділкував сім понеділків.* Чуб. V. 21.

Понеду́жати, жаємо, ете, *гл.* Заболѣть (о многихъ). *Дівчата аж понедужали за ним.* Шевч. 569.

Поне́сла, лої, *прил. ж.* Беременная. Воронеж. г.

Поне́сти, су́, о́сш, *гл.* 1) Понести, отнести. *Лисичка й понесла півника додому.* Рудч. Ск. II. 5. *Од чи ж бо ти, мое серце, матури такої, щоб почув од ідної, поніс до другої.* Чуб. V. 146. *Нечиста відо туди понесла!* **Піду, де очі понесу́ть.** Пойду, куда глаза глядять. Грин. II. 150. 2) Забеременѣть. 3) Вѣсить, имѣть вѣсъ. *Важке бісове сало... мабуть так, що й моє понесе на терезах.* О. 1862. I. 34.

Поне́стися, су́ся, о́сшся, *гл.* Понестись. *Очепіються руками і мене вхопляють та й понесуться, регочучись, аж земля гуде.* МВ. I. 87.

Понеха́ти, хаю, ать, *гл.* Оставить безъ вниманія, бросить. *Мене понехав ту самісіньку одну в пустиці.* Гн. II. 24. *А як мені буде гірко, я вас понехаю.* Гол. IV. 461. *Ой вже ж очі надивилися, та вже понехали.* Гол. I. 256.

Понеха́ти, хаю, ать, *гл.*=**Понехати**. *Кого ?сте любили, уже го понехайте.* Гол. II. 224.

Поне́хтувати, тую, ать, *гл.* 1) Пренебречь. 2) Испортить, попортить; причинить вредъ. *Як нап'ється, то сорочки рве, горшки б'е, сказано, що на очі натрапиться, усе понехтує.* Черниг. г. *От падмочні діты — понехтували хмт'я: як побили.* Зміев. у.

Поні́вати, ваю, ать, сов. в. **понія́ти, нію́, ать**, *гл.* Изнывать, изныть. *Ниє серце, мне-поникає.* Грин. III. 295. *Важко їй було той вечір перший дома, без людей, без ґомону людського понівати.* МВ. (О. 1862. I. 99). *Болять карі очі, серденько понило; як не бачу миленького, і діло не мило.* Чуб. V. 293. *Болить, болить головонька і тіло понило.* Мет. 41.

Поні́діти, дію́, ді́ть, *гл.* Заскучать, изныть (о многихъ). Мир. ХРВ. 86. *Ідіть кашу варіть, а то ви поніділи.* Ном. № 12622. *Да вже ж ми поніділи, світонька не виділи, поведіте танцювати, будемо розплядать.* Рк. Макс.

Поніжа́ти, жаю, ать, сов. в. **понізи́ти, жу́, зи́ш**, *гл.* 1) Понижать, понизить. *Понизив ясла.* Лохв. у. 2) Унижать, унизить. Мнж. 173. К. Бай. 26. *Вони рідного тата й неню не понижали.* Полт. г. *Ми ж тебе, Химочко, не понижаєм і святим Рожеством поздоровляєм.* Чуб. III. 432.

Поніжува́ти, жую, ать, *гл.*=**Понижати**. *Понижують високу природу поета до низьких ідеалів своїх.* К. ХП. 23.

Поніза́ти, жу́, жеш, *гл.* Нанизать (во множествѣ). *Чи зумієш ти намисто понизати?* Харьк. у.

Поніна́ти. См. **Понижати.**

Поні́з'я, з'я, *с.* Низовье, понизовье. О. 1862. IV. 1.

І. Поніка́ти, ка́ю, ать, *гл.* Послоняться, побродить туда и сюда. *Поникав-поникає по двору і пічиов собі.*

II. Поніка́ти, ка́ю, ать, сов. в. **поні́кнути, ну, неш**, *гл.* Поникать, поникнуть, склоняться. *Бабуся старенька-старенька, аж до землі поникає.* ЧВ. (О. 1862. III. 55). *Поникли головй козачі неначе стоптана трава.* Шевч.

Поні́клий, а, е- Поникшій. *Схилив свою головоньку червоно-рожеву до білою поникою миченька милеї.* Шевч. 365.

Поні́кнути. См. **Поникати.**

Поні́ти. См. **Поникати.**

Поні́шпорити, рю, рить, *гл.* Пошарить, поискать. *По всіх закутках поничпорпла,—ніде нічого не знайшла.* Харьк.

Поні́щити, щу, щиш, *гл.* Истребить (во множествѣ).

Поніб'я, б'я, *с.*= **Підпебення.** Вх. Лем. 453.

Поні́вечити, чу, чиш, *гл.* Попортить; искалѣчить. *Усяке садиво понівечило ґрядом.* К. Псал. 241. *Бо ти мене, бесталанну, понівечив дуже.* Грин. III. 336.

Поніма́ти, ма́ю, ать, сов. в. **поня́ти, пойму́, неш**, *гл.* 1) Ловить, поймать, схватывать, схватить. *Поняв ти мені зайця.* Чуб. II. 189. *За Дунаєм та за річкою язика поняли.* Грин. III. 604. 2)—**кого**. Женить на комъ; жениться на комъ. *Не вспів отець і мати за молодою сина подружжя поняти.* Мет. 349. *Уже ж твій синок оженився: поняв собі паняночку.* Мет. 448. *Поняв собі багату жінку.* МВ. (О. 1862. I. 72). 3) Покрывать, покрыть, занять, затапливать, затопить. *Поняла вода всю землю.* К. Грам. 65. *Ой вже діда вода по коліна поняла.* Нп. 4) Охватывать, охватить. *Гнів... поймав йому душу.* МВ. (О. 1862. I. 84). *Поняли Бога жалощі до людей.* Ез. V. 112. *Хлитися під нашу волю стали, бо їх наука, наша поняла.* К. ПС. III. 8. 5) **Поняти віри.** Повѣрить. *Брат і віри поняв.* Рудч. Ск. I. 132. *Не поняв віри словам моїм.* Єв. Л. I. 20.

Поніма́тися, ма́юся, ється, сов. в. **поня́тися, пойму́ся, ме́шся**, *гл.* Сходиться,

сойтись, соединяться, соединиться. *Уже твое біле лічко з моїм понялося.* Мет. 12. *Моє серце з тобом понялося.* К. Досв. 60. 2) Только сов. в. Вступить въ бракъ. *Старою Хмари дочка та з кріпаком понялася.* МВ. I. 40. 3)—**чим.** Обращаться, обратиться во что. *Незабаром сніжок понявся водою.* Греб. 400.

Понімéчитися, чуся, чишся, *гл.* Онѣмѣть.

Понімíти, мíємо, єте, *гл.* Онѣмѣть (о многихъ). Грин. II. 307. *Ой як я маю до тебе ходити, коли нас будуть горою судити. Ой нехай судять, як розуміють, прийде тая годинонька, вони поніміють.* Мет. 44.

Понíчитися, чуся, чишся, *гл.* Придти въ упадокъ, ухудшиться. *Понічилися шевці.* Вх. Зн. 52.

Поно́ва, ви, *ж.* 1) У охотниковъ: слѣдъ на свѣжемъ снѣгу. 2)? *Що ж з того, що бджола китулась на ярочку, а поноші таки немає.*

Поно́вини, вин, *ж. мн.* Обновленіе. *Були ж поновини в Єрусалимі.* Ев. I. X. 22.

Поновúти, ся. См. **Поновлятн, ся.**

Поновлéння, ня, *с.* 1) Возобновленіе. *Поновлення прав священної природи.* К. Дз. 7. *Поновлення старини ждемо.* К. Дз. 7. 2) Обновленіе.

Поновлúти, лю́, ши, сов. в. **поновúти, влю́, виш,** *гл.* 1) Возобновлять, возобновить. 2) Обновлять, обновить. К. МХ. 45. К. ХП. 12. *Тоді б ми тінь Олеги звеслили і щит його на брамі поновили.* К. Бай. 85. *Нумо слово рятувать, славу предків поновлять.* К. Дз. 106.

Поновлúтися, лю́ося, ешся, сов. в. **поновúтися, влю́ся, вишся,** *гл.* 1) Возобновляться, возобновиться. 2) Обновляться, обновиться. *В природі силою весни все оживало й поновлялось.* Щог. Сл. 69.

Поно́жі, жей, *мн.* Часть ткацкаго станка. См. **Верстат.** Шух. I. 255, 256. МУЕ. III. 24.

Понори́стий, а, е. Изрытый, неровный (о дорогѣ). Шух. I. 81.

Поно́с, су, *м.* Рожденіе (у животныхъ). *У свині два поноси в літо.* Черниг. г.

Поноси́ти, шу́, сиш, *гл.* Износить (во множествѣ). Чуб. V. 538. *Що матка дала, поносила усе чисто і придбать нічого не придбала.* Рудч. Ск. I. 176. *Оддай, мати, товаришу, хай поносить одежу.* Лис. V, № 18.

Поноси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Износиться.

Поночéнький, а, е. Темный, лишенный свѣта. *Скидай сорочку не там, де видко, а на поночéнькому.* Константиногр. у.

Поночéнько, *нар.* Довольно темно. *Поночéнько тоді вже було, не зовсім і видко—не можно і розібрать – що воно.* Екатериносл. у. *Уже стало поночéнько добре, як ми вертались з поля.* Волч. у.

По́ночі, *нар.* 1) Впотьмахъ. *Святий та божий! свічки пожь, а поночі сидить.* Ном. № 176. Чуб. V. 69. 2) Темно. *Та й поночі! Не вздриш нічогісінько, хоч око виколи.* Кобел. у. *На вечір сонце повернуло, поночі йти,—буду коло вас ночувать.* Рудч. Ск. I. 211.

Поночíти, чіє, *гл. безл.* Темнѣть вечеромъ. *Уже стало поночіти, як ми рушили додому.* Волч. у. *Хай ще більш поночіє.* Мнж. 190.

Поночíжник, ка, *м.* Пастухъ при ночной пастьбѣ. Ум. **Поночíжничок.** *То не пайдамаки, то поночіжнички.* Мет. 308.

Понуди́ти, джу́, диш, *гл.* Истомить (многихъ). *Ой ходила та блудила, діток понудила.* Мет. 243.

Понуздáти, дáю, еш, *гл.* Взнуздать (лошадей).

Понýка, ки, *ж.* Поощреніе, подстрекательство. **Понýку дáти.** Поощрить, подстрекнуть. Вх. Зн. 53.

Понукнути, ну, неш, *гл.*=Поощрить, подстрекнуть. Вх. Зн. 53.

Понýр, ра, *м.* Личинка майскаго жука. Вх. Зн. 53.

Понýра, ри, *об.* 1) Угрюмый человѣкъ, человѣкъ смотрящій внизъ. *Ходив собі понурою.* МВ. (О. 1862. I. 71). *За чими йшли святі понури, що не дивились і на світ.* Котл. Ен. III. 29. *Сидить собі як понура, ні на кою й не дивиться.* Кв. 2) Въ загадкѣ: свинья. ХС. III. 65.

Понýрий, а, е. 1) Смотрящій внизъ. *Понура свиня глибоко корінь копав.* Ном. 2) Угрюмый, мрачный. *Думи мої молодії, понурії діти.* Шевч. *Понурі думки.* К. Іов. 10.

Понýристий, а, е. Угрюмый, мрачный, Черк. у.

Понýрити, рю, риш, *гл.* Опустить, наклонить, потупить. *Як понурив голову мій Гриць, то до самого дому не звів.* МВ. I. 64. *Очі понурив у землю.* Кв.

Понýритися, рюся, ришся, *гл.* Угрюмо опустить голову. *Ой вийде брат,—понурився, вийде матір,—зижурився.* АД. I.

270. *Посідали, понурились, ніхто й пари з рота не пустив.* Стор. II. 14.

Понýрість, рости, *ж.* Угрюмость. Желех.

Понýро, *нар.* 1) Смотря внизъ, наклонясь. *Воли його коло воза понуро стоять.* Шевч. 535. 2) Угрюмо, мрачно. *Та не там твоя доля!—додав понуро Марко.* Стор. МПр. 24. *Понуро не мовчи.* Г. Барв. 343

Понýрок, рка, *м.* Пт. Colymbus, гагара; морской попугай. Вх. Пч. II. 9.

Понýруватий, а, е. Смотрящій въ землю, повѣсившій голову, угрюмый. НВолын. у.

Пóнюх, ха, *м.* Щепотка табаку (нюхательнаго).

Понюхáти, хаю, єш, *гл.* Понюхать. *Прийди, козаче, к моєму городоньку, понюхаєм зіллячка розмаринного.* Чуб. V. 312. *Табаки понюхаю.* Рудч. ск. I. 4.

Понюшúти, шу́, ши́ш, *гл.* О животномъ: понюхать воздухъ.

Понюшка, ки, *ж.*=**Понюх**. *Табаки ма понюшку.* Чуб. II. 573.

Поня́кати, каю, єш, *гл.* Помякать.

Понявчáти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Понякати**.

Попáти, ся. См. **Попíкати**, ся.

Пообзивáти, ваю, єш, *гл.* То-же, что и **обзвáти**, но во множествѣ.

Пооббігáти, гáю, єш, *гл.* Обѣжать вокругъ чего (о многихъ).

Пооббіляти, ляю, єш, *гл.* Обѣлить (во множествѣ).

Пооббірáти, рáю, єш, *гл.* То-же, что и **обібрáти**, но во множествѣ. *Круом їх (уліїв) пообшукує, суче пооббірає.* Г. Барв. 144.

Пообборщá(ь)кувати, кую, єш, *гл.* Обрыгать (во множествѣ). *Ну бо не дурій, Горпино! Глянь, як пообборизькувала нас.* Харьк. у.

Пообборіхувати, хую, єш, *гл.* Оболгать, оклеветать (многихъ). *Як роспустить язика, так усіх на кутку пообборіхує.* Харьк. у.

Пообважувáти, жую, єш, *гл.* Отяготать, обременить (во множествѣ).

Пообважувáтися, жуємося, єтеся, *гл.* Набрать много тяжести на возы.

Пообвалькóвувати, вую, єш, *гл.* Облѣпить глиной (во множествѣ) *Уже пообвалькóвували і хату й комору.* Богод. у.

Пообвáлювати, люю, єш, *гл.* То-же, что и **обвалúти**, **обвалíти**, но во множествѣ.

Пообвáлюватися, люємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **обвалúтися**, **обвалíтися**, но во множествѣ.

Пообвáрювати, рюю, єш, *гл.* Обварить (во множествѣ).

Пообвертáти, тáю, єш, *гл.*=**Пообгортати**.

Пообвивáти, вáю, єш, *гл.* Обвить (во множествѣ).

Пообвивáтися, вáємося, єтеся, *гл.* Обвиться (во множествѣ).

Пообвинувáчувати, чую, єш, *гл.* Обвинить (многихъ).

Пообвисáти, сáємо, єте, *гл.* Обвиснуть, повиснуть (во множествѣ).

Пообвивáти, вáю, єш, *гл.* Обвѣять (во множествѣ).

Пообвірчувати, чую, єш, *гл.* Обворотить, обвить (во множествѣ).

Пообвішувати, шую, єш, *гл.* Обвѣшать, увѣшать (во множествѣ).

Пообвіювати, вію, єш, *гл.*=**Пообвівати**.

Пообводити, джу, диш, *гл.* Обвести (во множествѣ). *Вікна... червоною глиною пообводили.* Г. Барв. 249.

Пообвóжувати, жую, єш, *гл.*=**Пообводити**.

Пообволікáти, кáю, єш, *гл.* Обволочить (во множествѣ).

Пообворóжувати, жую, єш, *гл.* Обворожить, очаровать (многихъ).

Пообв'язувати, зую, єш, *гл.* Обвязать (во множествѣ).

Пообганяти, няю, єш, *гл.* 1) Обогнать (многихъ). 2) Отогнать (многихъ).

Пообгледжувати, джую, єш, *гл.* Осмотрѣть (во множествѣ).

Пообговóрювати, рюю, єш, *гл.* Оговорить, оклеветать (многихъ).

Пообгóртуватися, туємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **обгóртатися**, но о многихъ.

Пообгодóвувати, вую, єш, *гл.* Обкормить (многихъ). *Це ви нас так пообгодовуєте, що й завтра не схочеться.* Богодух. у.

Пообгодóвуватися, вуємося, єтеся, *гл.* Объѣсться (о многихъ).

Пообгóлювати, люю, єш, *гл.* 1) Оголить, обнажить (многихъ). 2) Обрить (многихъ). 3) Обобрать (многихъ).

Пообгóлюватися, люємося, єтеся, *гл.* 1) Обнажиться (о многихъ). 2) Обриться (о многихъ).

Пообгороджувати, джую, єш, *гл.* Обгородить (во множествѣ). Г. Барв. 190.

Пообгорóджуватися, джуємося, єтеся, *гл.* Обгородиться (о многихъ).

Пообгортáти, тáю, єш, *гл.* То-же, что

и обгорну́ти, но во множествѣ. *Ноги ж пообгортайте кожухом, а то померзнуть* Славяносерб. у.

Пообгоря́ти, **ря́ємо**, **ете**, гл. Обгорѣть (во множествѣ). *Стіни пообгоряли.* Харьк.

Пообгравáти, **граю**, **єш**, гл. Обыграть (многихъ).

Пообгризáти, **зáю**, **еш**, гл. Обгрызть (во множествѣ). *Очі кісточки пообгризай.* Черниг. у.

Пообгрібáти, **бáю**, **еш**, гл. Огресть (во множествѣ). *Пообгрібай стіжки.* Харьк. у.

Пообгрівáти, **вáю**, **еш**, гл. Обогрѣть (многихъ).

Пообгру́жувати, **жую**, **еш**, гл. То-же, что и **обгрузи́ти**, но во множествѣ.

Пообгу́джувати, **джу́ю**, **еш**, гл. Оговорить, очернить (многихъ).

Пообдавáти, **даю́**, **єш**, гл. Дать (многимъ).

Пообдарóвувати, **вую**, **еш**, гл. Одарить (многихъ). *Стара пані було як прийде, так усіх пообдаровує.* Черниг. у.

Пообдзьóбувати, **бую**, **еш**, гл. Обклевать (во множествѣ). *Горобці чисто пообдзьобували вишні.* Харьк. г.

Пообдимáти, **мáю**, **еш**, гл. То-же, что и **обдýти**, но во множествѣ.

Пообдимáтися, **мáємося**, **етеся**, гл. Надуться (о многихъ). *Дощ іде, а люде ж то сидять на базарі, померзли, пообдималисъ як сичі.* Кіев. у.

Пообдирáти, **рáю**, **еш**, гл. Ободрать (во множествѣ).

Пообдирáтися, **рáємося**; **етеся**, гл. 1) Ободраться (во множествѣ). 2) Ободраться (о многихъ). *Як старші пообдиралися.*

Пообділювати, **люю**, **еш**, гл. Надѣлить (многихъ), дать (многимъ).

Пообділя́ти, **ля́ю**, **еш**, гл.=**Пообділювати**. *Усіх, усіх старців під церковою бубликами пообділяла.* Борз. у.

Пообертáти, **тáю**, **еш**, гл.= То-же, что и **обернýти**, но во множествѣ. *Хто ж че мені гречики пообертав?* Богод. у.

Пообертáтися, **тáємося**, **етеся**, гл. То-же, что и **обернýтися**, но во множествѣ. *Пообертался з сіном на греблі.* Черниг. у.

Пообжинáтися, **нáємося**, **етеся**, гл. То-же, что и **обжи́тися**, но о многихъ.

Пообжинáти, **нáю**, **еш**, гл. То-же, что и **обжáти**, но во множествѣ. *Пообжинали ті дерева округи.* Зміев. у.

Пообжинáтися, **нáємося**, **етеся**, гл. Окончить жатву (о многихъ).

Пообжирáти, **рáю**, **еш**, гл. Обожрать (во множествѣ).

Пообжирáтися, **рáємося**, **етеся**, гл. Обожраться (о многихъ).

Пообзолóчувати, **чую**, **еш**, гл. Озолотить (многихъ).

Пообі́д, *нар.* Послѣ обѣда. О. 1862. I. 81.

Пообі́дати, **даю**, **еш**, гл. Пообѣдать. *Сядем ми з тобою пообідаєм, ли пообідаєм.* ЗОЮР. I. 207.

Пообі́дній, **я**, **е**. Послѣобѣденный. *Передобідня година і пообідня.* О. 1862. I. 81.

Пообіця́ти, **ця́ю**, **еш**, гл.=**Пообіця́тися**.

Пообіця́тися, **ця́юся**, **ешся**, гл. Дать обѣщаніе, обѣщаться.

Пообі́ч, *нар.* Съ обѣихъ сторонъ.

Пообійма́ти, **ма́ю**, **еш**, гл. Обнять (многихъ).

Пооб'їда́ти, **даю́**, **єш**, гл. Объѣсть (во множествѣ). *Такою мишвою багато, що мабуть і вуха нам уночі пооб'їдають.* Богодух. у.

Пооб'їда́тися, **да́ємося**, **єтеся**, гл. Объѣсться (о многихъ). *Пооб'їдалися, аж із за столу важко встати.* Черниг. у.

Пооб'їжджáти, **джáю**, **еш**, гл. = **Пооб'їздити**.

Пооб'їзди́ти, **джу́**, **дúш**. гл. Объѣхать (многое).

Пообкáкувати, **кую**, **еш**, гл. Обгадить (во множествѣ).

Пообкáпувати, **пую**, **еш**, гл. То-же, что и **обкáпати**, но во множествѣ. *Це на страстях так воском юпки пообкапували.* Черниг. у.

Пообквітчувати, **чую**, **еш**, гл. Украсить цвѣтами (многихъ, многое).

Пообквітчувáтися, **чуємося**, **етеся**, гл. Украситься цвѣтами (о многихъ).

Пообкида́ти, **даю**, **еш**, гл. То-же, что и **обки́дати**, но во множествѣ.

Пообкипі́ти, **пі́ємо**, **єте**, гл. То-же, что и **обкипі́ти**, но во множествѣ.

Пообкиса́ти, **сáємо**, **єте**, гл. Обмокнуть (во множествѣ). *Ми пообкисали на дощі.* Зміев. у.

Пообкладáти, **даю**, **еш**, гл. Обложить (во множествѣ).

Пообкладáтися, **даємося**, **етеся**, гл. То-же, что и **обкла́стися**, но о многихъ.

Пообкла́дувати, **дую**, **еш**, гл.= **Пообкладати**.

Пообкле́ювати, кле́ю, єш, *гл.* Оклеить (во множествѣ).

Пообко́вувати, вую, єш, *гл.* Оковать (во множествѣ).

Пообколу́ювати, пую, єш, *гл.* Облупить, обковырять (во множествѣ). *Стіни пообколупували, долівку повибивали.* Васильк. у.

Пообколу́юватися, уємося, єтеся, *гл.* Облупиться (во множествѣ).

Пообко́пувати, пую, єш, *гл.* Окопать (во множествѣ).

Пообко́пуватися, уємося, єтеся, *гл.* Окопаться (о многихъ).

Пообко́шувати, шую, єш, *гл.* Скосить вокругъ многихъ мѣстъ. *Кругом їх (уліїв) пообкошує.* Г. Барв. 144.

Пообко́шуватися, шуємося, єтеся, *гл.* Окончить косьбу (о многихъ).

Пообкрада́ти, даю́, єш, *гл.* Обокрасть (многихъ). *Він уже багато людей пообкрадав.* Харьк. у.

Пообкра́ювати, кра́ю, єш, *гл.* Обрѣзать (во множествѣ).

Пообкру́чувати, чую, єш, *гл.* То-же, что и **обкрути́ти**, но во множествѣ.

Пообкру́чуватися, чуємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **обкрути́тися**, но о многихъ.

Пообку́рювати, рюю, єш, *гл.* Окурить, окутать дымомъ (во множествѣ).

Пообку́тувати, тую, єш, *гл.* Окутать (во множествѣ). *Мороз великий, треба добре гілечки пообкутувати, а то позамерзає молоко, поки донесу.* Черниг. г.

Пообку́туватися, туємося, єтеся, *гл.* Окутаться (о многихъ). *Чого ви так пообкутувалися? Мороз же невеликий.* Черниг. у.

Пообку́шувати, шую, єш, *гл.* Обкусать, обгрызть (во множествѣ).

Пообла́годжувати, джую, єш, *гл.* Устроить, исправить (зданіе и пр —во множествѣ).

Пообла́зити, жу, зиш, *гл.* То-же, что и **облізти**, но во множествѣ.

Пообла́мувати, мую, єш, *гл.* Обломить (во множествѣ). *Бач, як вишні хлопці пообламували. Хоч би вже рвали та не ламали.* Богодух. у.

Пообла́муватися, муємося, єтеся, *гл.* Обломиться (во множествѣ).

Пообла́млювати, люю, єш, *гл.*=**Пообламувати**.

Пообла́пувати, пую, єш, *гл.* То-же, что и **обла́пати**, но во множествѣ.

Пообла́тувати, тую, єш, *гл.* То-же, что и **облата́ти**, но во множествѣ. *И ятеро дітей та все хлопці, усе на їх так і горить. Треба ж їх пооблатувати.* Богодух. у.

Пообли́вати, ва́ю, єш, *гл.* Облить (во множествѣ). *Пустували біля криниці, та бач як одна одну пообливали.* Славяносерб. у.

Пообли́ватися, ва́емося, єтеся, *гл.* Облиться (о многихъ), *Пообливамися, аж тече з їх.* Черниг. у.

Пообли́зувати, зую, єш, *гл.* Облизать (во множествѣ). *І ложки пообизували, такий добрий кісіль.* Кіев. у.

Пообли́пати, па́ємо, єте, *гл.* Облипнуть (во множествѣ). *Сорочки на їх мокрісінькі, так і пообилипали.* Черниг. г.

Пообліта́ти, та́ю, єш, *гл.* Облетѣть (многія мѣста).

Пооблу́плювати, люю, єш, *гл.* Облупить (во множествѣ).

Пооблу́плюватися, люємося, єтеся, *гл.* Облупиться (во множествѣ). *Верхи в дуба повсихали і кора на їх пооблупловалась.* Стор. МПр. 105.

Пообляга́ти, га́ємо, єте, *гл.* То-же, что и **обля́гти**, но во множествѣ.

Пообляму́вати, вую, єш, *гл.* Окаймить (во множествѣ).

Пообля́пувати, пую, єш, *гл.* То-же, что и **обля́пати**, но во множествѣ. *Заходимося танцювати по грязі і нас пообляпували.* Сумск. у.

Пообля́пуватися, пуємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **обля́патися**, но о многихъ.

Пообма́зувати, зую, єш, *гл.* 1) Обмазать (во множествѣ). 2) Испачкать (во множествѣ).

Пообмаль о́вувати, вую, єш, *гл.* То-же, что и **обмалюва́ти**, но во множествѣ. *Придався один чернець на малювання і пообмальовував не то церкву, та й саму огороду округи Братства.* К. ЧР. 82.

Пообма́нювати, нюю, єш, *гл.* Обмануть (многихъ).

Пообма́слювати, люю, єш, *гл.* Обмаслить (во множествѣ).

Пообма́хувати, хую, єш, *гл.* Обмахнуть (во множествѣ).

Пообмежо́вувати, вую, єш, *гл.* Обмежевать, ограничить (во множествѣ).

Пообмерза́ти, за́ємо, єте, *гл.* Обмерзнуть (во множествѣ). *Ою, як вуси пообмерзали.* Кіев. у.

Пообмива́ти, ва́ю, єш, *гл.* Обмыть (во множествѣ). *Пообмивав ноги.* Св. І. XIII. 12.

Пообмива́тися, ва́емося, єтеся, *гл.*

Обмы́ться (о многихъ). *Пішли до ставка та пообмивалися.* Кіев. у.

Пообмина́ти, на́ю, еш, *гл.* Обойти, пройти мимо (во множествѣ). *А ми так швиденько йдемо,—усіх людей пообминали.* Харьк.

Пообмі́рювати, рюю, еш, *гл.* Обмѣрить, измѣрить (во множествѣ).

Пообмі́тати, та́ю, еш, *гл.* Обмести (во множествѣ) *Візьми вінік та пообмітай у сінях пилутиння.* Черниг. у.

Пообмовля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Оклеветать (многихъ).

Пообмока́ти, ка́ємо, ете, *гл.* Обмокнуть (о многихъ). *Не дали нам юнок, а ми пообкисали, пообмокали на дощі.* Зміев. у.

Пообмоло́чувати, чую, еш, *гл.* Обмолотить (во множествѣ).

Пообморо́чувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **обморо́чити**, но во множествѣ.

Пообмо́тувати, тую, еш, *гл.* Обмотать (во множествѣ). *Пообмотували ноги полотном* (мертвому). Харьк. у.

Пообмо́чувати, чую, еш, *гл.* Обмочить (во множествѣ).

Пообмо́щувати, щую, еш, *гл.* То-же, что и **обмости́ти**, но во множествѣ.

Пообмуро́вувати, вую, еш, *гл.* Обнести каменными, кирпичными стѣнами. *І дві́р, і сад пообмуровував.* Славяносерб. у.

Пообніма́ти, ма́ю, еш, *гл.* Обнять (многихъ).

Пообніма́тися, ма́ємося, етеся, *гл.* Обняться (о многихъ).

Пообно́сити, шу, сиш, *гл.* То-же, что и **обноси́ти**, но во множествѣ.

Пообно́шувати, шую, еш, *гл.* Обнашать (во множествѣ).

Пообомлі́вати, ва́ємо, ете. *гл.* То-же, что и **обомліти**. но о многихъ.

Пообороня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Оборонить, защитить (многихъ).

Пообороня́тися, ня́ємося, етеся, *гл.* Защититься (о многихъ).

Пообпада́ти, да́ємо, ете, *гл.* То-же, что и **обпа́сти**, но во множествѣ.

Пообпа́лювати, люю, еш, *гл.* Обжечь (во множествѣ).

Пообпа́люватися, люємося, етеся, *гл.* Опалиться (о многихъ), загорѣть (о многихъ). *Пообпалювались у дорозі на тих степових вітрах.* Г. Барв. 150.

Пообпа́рювати, рюю, еш, *гл.* Опарить (во множествѣ).

Пообпа́рюватися, рюємося, етеся, *гл.* Опариться (о многихъ).

Пообпасинкову́вати, вую, еш, *гл.* Обломать побѣги на стебляхъ табаку, подсолнечника и пр. (во множествѣ)

Пообпаску́джувати, джую, еш *гл.* Обгадить (во множествѣ).

Пообпаску́джуватися, джуємося, етеся, *гл.* Обгадиться (о многихъ).

Пообпива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Опить (во множествѣ). *Чи ми вас пообпивали, чи ми вас пообпивали?* Кіев. у.

Пообпива́тися, ва́ємося, етеся, *гл.* Опиться (о многихъ).

Пообпи́сувати, сую, еш, *гл.* 1) Описать (во множествѣ). 2) Исписать вокругъ. *Єсть такі, що хрестами все пообписує: і ночви, і дверi...* Г. Барв. 428.

Пообпірáти, ра́ю, еш, *гл.* То-же, что и **обпірáти**, но многихъ.

Пообпливáти, ва́ю, еш, *гл.* Проплыть вокругъ многихъ предметовъ.

Пообплітáти, та́ю, еш, *гл.* Обплести (во множествѣ).

Пообплу́тувати, тую, еш, *гл.* Опутать (во множествѣ).

Пообпльо́вувати, вую, еш, *гл.* Оплевать (во множествѣ).

Пообпога́нювати, нюю, еш, *гл.* Обгадить (во множествѣ).

Пообпога́нюватися, нюємося, етеся, *гл.* Обгадиться (о многихъ).

Пообполіскувати, кую, еш, *гл.* Ополоскать (во множествѣ). *Пообполіскуй отi горщечки.* Харьк. у.

Пообполіскуватися, куємося етеся, *гл.* Ополоскаться (о многихъ). *Тільки вскочили в воду, пообполіскувалися та й назад.* Харьк. у.

Пообпо́лювати, люю, еш, *гл.* Ополоть (во множествѣ). *Малину вже пообполювала.* Богодух. у.

Пообпрахо́вувати, вую, еш, *гл.* Тоже, что и **обрахува́ти**, но во множествѣ.

Пообрива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Оборвать (во множествѣ). *Вишні вже пообривали, а сливи ще й не починали.* Черниг. у.

Пообрива́тися, ва́ємося, етеся, *гл.* Оборваться (во множествѣ).

Пообрівнювати, нюю, еш, *гл.* Обравнять (во множествѣ).

Пообрі́зувати, зую, еш, *гл.* Обрѣзать, отрѣзать (во множествѣ). *Мать' скорс вмерла за нею, а кума пішла вночі, де її сховали, да руки їй і пообрізувала.* ЗОЮР. II. 15. *Пообрізувала їй шкуру на руках.* Чуб. II. 433.

Пообрі́катися, ка́юся, ється, *з.* Дать обѣты (о многихъ).

Пообро́блювати, люю, ешъ, *з.*=**Пообробляти.**

Пообробля́ти, ля́ю, ешъ, *з.* Обработать, отдѣлать (во множествѣ).

Пообробля́тися, ля́юся, ється, *з.* Окончить работу (о многихъ). *Уже люде в полі пооброблялися.* Богодух. у.

Пообростáти, тáю, ете, *з.* Обрасти (во множествѣ). *Гори лісом пообростали.* Харьк. г.

Пообру́бувати, бую, ешъ, *з.* Обрубить (во множествѣ). *Пообрубував гілки.* Харьк. у.

Пообру́шувати, шую, ешъ, *з.* Потрясти, обвалать (во множествѣ).

Пообса́джувати, джую, ешъ, *з.* Обсадить (во множествѣ).

Пообса́пувати, пую, ешъ, *з.* Обполоть и окучить (во множествѣ). *Як гарно пообсапуєш картопле, то більша вродить.* Екатериносл. г.

Пообсе́ляти, ляю, ешъ, *з.* Поселить (многихъ).

Пообсе́лятися, ляюся, ється, *з.* То-же, что и **обсели́тися**, но во множествѣ.

Пообсиса́тися, сáюся, ється, *з.* Обсосаться, объѣстся, сося. *Ось пійду йому телят до корів повичукаю,—нехай пообсисаються.* Г. Барв. 195.

Пообсі́вати, вáю, ешъ, *з.* Обсѣять (во множествѣ).

Пообсі́ватися, вáюся, ється, *з.* Окончить сѣять. *За годинки люде пообсівалися.* Харьк.

Пообсі́дати, дáюся, ете, *з.* То-же, что и **обсісти**, но во множествѣ. *Пообсідали круґом його жінка, батько й мати.*

Пообсіка́ти, ка́ю, ешъ, *з.* Обсѣчь (во множествѣ).

Пообскрібáти, бáю, ешъ, *з.* Оскрести (во множествѣ).

Пообскубáти, бáю, ешъ, *з.* Ощипать, оборвать (во множествѣ).

Пообсмáжувати, жую, ешъ, *з.* Обжарить (во множествѣ).

Пообсмáлювати, люю, ешъ, *з.* Опалить (во множествѣ).

Пообсми́кувати, кую, ешъ, *з.* Обдергать (во множествѣ). *Пообсмикуйте нам сорочки, щоб рівно було.* Кіев.. у.

Пообсмоктувати, тую, ешъ, *з.* Обсосать (во множествѣ).

Пообсмо́лювати, люю, ешъ, *з.* Осмолить (во множествѣ).

Пообсно́вувати, вую, ешъ, *з.* Засновать (во множествѣ).

Пообставля́ти, ля́ю, ешъ, *з.* Обставить (во множествѣ).

Пообсте́лювати, люю, ешъ, *з.* То-же, что и **обстели́ти**, но во множествѣ.

Пообстриґáти, ґáю, ешъ, *з.* Остричь (многихъ).

Пообстру́гувати, гую, ешъ, *з.* Острогать (во множествѣ).

Пообсту́жувати, жую, ешъ, *з.* Обдуть, сдуть (во множествѣ). *Уже з усього пилу пообстужувала.* Пирят. у.

Пообступáти, пáю, ешъ, *з.* Обступить (во множествѣ).

Пообсу́шувати, шую, ешъ, *з.* Обсушить (во множествѣ).

Пообсу́шуватися, шуємося, ється, *з.* Обсушиться (о многихъ).

Пообтавáти, таю́, етé, *з.* Обтаять (во множествѣ). *А що, пообтавали вже вуси?* Харьк. у.

Пообтика́ти, ка́ю, ешъ, *з.* Обтыкать (во множествѣ).

Пообтика́тися, ка́юся, ється, *з.* Обтыкать себя (о многихъ).

Пообтина́ти, на́ю, ешъ, *з.* Обрѣзать (во множествѣ).

Пообтира́ти, ра́ю, ешъ, *з.* Обтереть (во множествѣ). *Пообтирай чоботи.* Черниг. у.

Пообтісувати, сую, ешъ, *з.* Обтесать (во множествѣ). *Оці ось дубки пообтісуйте попереду.* Харьк. у.

Пообто́вкувати, кую, ешъ, *з.* Обтолочь (во множествѣ).

Пообто́птувати, тую, ешъ, *з.* Обтоптать (во множествѣ).

Пообто́чувати, чую, ешъ, *з.* То-же, что и **обточи́ти**, но во множествѣ.

Пообтрі́пувати, пую, ешъ, *з.* Отряхнуть (во множествѣ).

Пообтрі́пуватися, пуємося, ється, *з.* Отряхнуться (во множествѣ).

Пообтро́щувати, щую, ешъ, *з.* Обломать вокругъ (во множествѣ).

Пообтру́шувати, шую, ешъ, *з.* То-же, что и **обтрусити**, но во множествѣ.

Пообтру́шуватися, шуємося, ється, *з.* То-же, что и **обтрусúтися**, но во множествѣ.

Пообтяґáти, ґáю, ешъ, *з.* Обтануть (во множествѣ).

Пообува́ти, ва́ю, ешъ, *з.* Обуть (во множествѣ).

Пообува́тися, ва́ємося, ється, з.в. Обуться (о многихъ).

Пообха́ркувати, кую, еш, з.в. Обхаркать (во множествѣ).

Пообхва́чувати, чую, еш, з.в.=**Пообхоплювати**.

Пообхло́пцювати, пцюю, еш, з.в. Обплескать, облить водой (во множествѣ).

Пообхо́плювати, люю, еш, з.в. Обхватить (во множествѣ).

Пообцвихо́вувати, вую, еш, з.в. Обить гвоздями (во множествѣ).

Пообці́лювати, вую, еш, з.в. То-же, что и **обцілюва́ти**, но многихъ.

Пообче́рнювати, нюю, еш, з.в. Сдѣлать черными (во множествѣ).

Пообчикри́жувати, жую, еш, з.в. Обрѣзать, обкарнать (во множествѣ).

Пообчища́ти, щаю, еш, з.в. Обчистить, очистить (во множествѣ).

Пообчища́тися, щаємося, ється, з.в. Обчиститься, очиститься (о многихъ).

Пообчі́ркувати, кую, еш, з.в. Очертить (во множествѣ).

Пообчу́хрувати, рую, еш, з.в. То-же, что и **обчухра́ти**, но во множествѣ.

Посбша́рпувати, пую, еш, з.в. То-же, что и **обша́рпати**, но во множествѣ.

Пообша́рпуватися, пуємося, ється, з.в. То-же, что и **обша́рпатися**, но о многихъ. *Як старші пообшарпувалися, а справити одежу ні за що.* Богод. у.

Пообши́вати, ваю, еш, з.в. Обшить (во множествѣ). Стор. МПр. 169.

Пообши́ватися, ва́ємося, ється, з.в. То-же, что и **обши́тися**, но о многихъ.

Пообшкря́бувати, бую, еш, з.в. Обскрести (во множествѣ).

Пообшмаро́вувати, вую, еш, з.в. То-же, что и **обшмарюва́ти**, но во множествѣ.

Пообшу́кувати, кую, еш, з.в. Обыскать (во множествѣ).

Пооб'я́зувати, зую, еш, з.в.=**Пообв'язувати**.

Пооб'я́зуватися, зуюся, ешся, з.в.=**Пообв'язуватися**.

Поодб... См. **Повідб**...

Поодв... См. **Повідв**...

Поодг... См. **Повідг**...

Поодд... См. **Повідд**...

Поодж... См. **Повідж**...

Поодз... См. **Повідз**...

Поодино́кий, а, е. 1) Отдѣльный. 2) Одноконный? *Хтось в'їжжає до нас на подвір'є поодинокими саночками сірою кобилкою.* КС. 1883. II. 466.

Пооди́нці, *нар.* По одному, въ одиночку.

Поодк... См. **Повідк**...

Поодл... См. **Повідл**...

Поодм... См. **Повідм**...

Поодн... См. **Повідн**...

Поодно́ роно́к, *нар.* Въ одну борону.

Поодп .. См. **Повідп**...

Поодр... См. **Повідр**...

Поодру́жувати, жую, еш, з.в. Сочетать браком, поженить (многихъ).

Поодру́жуватися, жуємося, ється, з.в. Жениться, выйти замужъ (о многихъ).

Поодс... См. **Повідс**...

Поодт... См. **Повідт**...

Пооду́жувати, жуємо, ете, з.в. Выздоровѣть (о многихъ). *Ті люде поодужували.* Грин. II. 97.

Поодýровати, рюю, еш, з.в.=**Пообдуровати**.

Поодх... См. **Повідх**...

Поодц... См. **Повідц**...

Поодч... См. **Повідч**...

Поодш.. См. **Повідш**...

Поодщ... См. **Повідщ**...

Поодяга́ти, га́ю, еш, з.в. Одѣть (многихъ).

Поодяга́тися, га́ємося, ється, з.в. Одѣться (о многихъ).

Пожже́нювати, нюю, еш, з.в. Женить (многихъ).

Пожже́нюватися, нюємося, ється, з.в. Жениться (о многихъ):

Пожжеребли́ватися, люємося, ється, з.в. Ожеребиться (о многихъ).

Пожива́ти, ва́ємо, ете, з.в. Ожить (о многихъ). *Всі і пожívали.* Мнж. 30. *Помазав ятмината цілющою водою, вони і пожívали.* Рудч. Ск. I. 155.

Пожививля́ти, ля́ю, еш, з.в. Оживить (многихъ).

Позздобло́вувати, люю, еш, з.в. Украсить (во множествѣ).

Позузува́ти, ся, ва́ю ся, еш, ся, з.в.=**Пообувати, ся**.

Поопада́ти, да́ємо, ете, з.в.=**Пообпадати**.

Поопиня́тися, ня́ємося, ється, з.в. Очутиться (о многихъ).

Поопи́сувати, сую, еш, з.в. Описать (во множествѣ).

Пооповіща́ти, щаю, еш, з.в. Извѣстить (многихъ).

Поопога́нювати, нюю, еш, з.в.=**Пообпоганювати**.

Поопуска́ти, ка́ю, еш, з.в. То-же, что и **опустíти**, но во множествѣ.

Поопуска́тися, ка́юся, теся, гл. То-же, что и **опусти́тися**, но во множествѣ.

Поопуха́ти, ха́ю, те, гл. Опухнуть (во множествѣ).

Поора́ти, рю́, ре́ш, гл. Вспахать. *Та вже ж люде в полі поорали.* Рудч. Чп. 223.

Поорендова́ти, ду́ю, еш, гл. Заарендовать (во множествѣ).

Поору́дувати, дую, еш, гл. Распорядиться, поуправлять нѣкоторое время.

Посе́ля́вувати, жую, еш, гл. Поселить (многихъ). *Посе́ля́жував пан людей у лісі.* Черк. у.

Поосві́ча́ти, ча́ю, еш, гл. Объявить, сообщить (во множествѣ).

Поосві́чувати, чую, еш, гл.=**Поосві́чати**.

Поосвіча́тувати, чую, еш, гл. Освѣтить (во множествѣ).

Посе́ля́вувати, люю, еш, гл. Поселить (многихъ).

Посе́ля́вуватися, люємося, ється, гл. Поселиться (о многихъ).

Посипа́тися, па́ємося, ється, гл. Осыпаться (во множествѣ). *Як стрепенув... яблуню, так яблука і посипались.* Драг. 132.

Поосіда́ти, да́ємо, сте, гл. То-же, что и **осісти**, но во множествѣ.

Поосіда́тися, да́ємося, ється, гл. То-же, что и **осістися**, но о многихъ.

Поосі́длувати, лую, еш, гл. Осѣдлать (во множествѣ).

Пооско́мити, млю, миш, гл. Набить оскомину.

Пооско́митися, млюся, мишся, гл. Набить себѣ оскомину.

Пооскоро́млювати, люю, еш, гл. Оскоромить (многихъ).

Пооскоро́млюватися, люємося, ється, гл. Оскоромиться (о многихъ).

Поослаба́ти, ба́ємо, сте, гл. Ослабнуть, держаться непрочно. *Поослабали трубки.* НВолын. у.

Поосла́бля́ювати, люю, еш, гл. То-же, что и **осла́бити**, но многихъ.

Поосмі́ю́ватися, юємося, ється, гл. То-же, что и **осмі́ятися**, но о многихъ.

Поосмію́вати, юю, еш, гл.=**Пообсмію́вати**.

Поосно́вувати, вую, еш, гл. Основать (во множествѣ).

Поосолоджувати, джую, еш, гл. Услаждать (многихъ).

Поосору́жуватися, жуємося, ється, гл. Опротивѣть, надоѣсть, опостылѣть (во множествѣ).

Пооставля́ти, ля́ю, еш, гл. Оставить (во множествѣ).

Поостуджувати, джую, еш, гл. Остудить, охладить (во множествѣ).

Поосу́шувати, шую, еш, гл. Осушить (во множествѣ).

Поотру́ювати, тру́юю, еш, гл. Отравить (многихъ).

Поотума́нювати, нюю, еш, гл. Обмануть, одурачить (многихъ).

Поохабля́ти, ля́ю, еш, гл. Оставить (многихъ). Вх. Уг. 261.

Поохаювати, хаю, еш, гл. Прибрать, привести въ опрятный видъ (во множествѣ).

Поо́хкати, каю, еш, гл. Поохать.

Поохла́бувати, буємося, ється, гл. Ослабнуть, расшататься (во множествѣ). *У возі поохлябувалось усе.* НВолын. у.

Поохоло́джувати, джую, еш, гл. Охладить (во множествѣ).

Поохо́тити. См. **Поохочувати**.

Поохо́титися, чуся, тишся, гл. Пожелать, захотѣть.

Поохо́чувати, чую, еш, сов. в. **поохо́тити, хо́чу, тиш,** гл. Поощрять, поощрить. *Батько не поохочував мене до цього, а я таки зробив, та й вийшло погано.* Рк. Левиц.

Поохре́щувати, щую, еш, гл. Окрестить (многихъ).

Поохре́щувати́ся, щуємося, ється, гл. Окреститься (о многихъ).

Поохрипа́ти, па́ємо, сте, гл. Охрипнуть (о многихъ).

Пооці́нювати, нюю, еш, гл. Опѣнить (во множествѣ).

Поочища́ти, ща́ємо, сте, гл. Очистить (во множествѣ).

Поошу́кувати, кую, еш, гл. Обмошенничать, надуть (многихъ).

Попа́ва, ви, ж. Раст. Tagaxacum officinale. Вх. Уг. 261.

Попада́ти, даємо, сте, гл. Упасть (о многихъ). *Обидва попадалі мертві.* Стор. МПр. 107. Безлично употребляется и въ ед. ч. *Инше попадало між тернину.* Єв. Мр. IV. 7.

Попада́ти, да́ю, еш, сов. в. **попа́сти, паду́, де́ш,** гл. Попадать, попасть, поймать, захватить.

Попа́датися, даюся, ешся, гл. Попасться, опасть. *Шкура попадалась на ший. Носив сорочку, поки попадалась.*

раз надіяу. Моє попадалось, дак оце, спасибі вам, тепер зніму. Г. Барв. 29.

Попада́тися, да́юся, ється, сов. в. **попа́стися, ду́ся, де́ться**, гл. Попадаться, попасться, быть пойману, захвачену. *Попалася в міхі руки невірній дружині.* Мет. 253.

Попаде́нко, ка, м. Сынъ попадьи.

Попаді́и, на́. не́. Попадьинъ. *Попадина дочка.* Г. Барв. 294, 295.

Попаді́ця, ді, ж. Та, которая попалась? *Молодиче моя, попадиче моя, попади ти мені,—буде добре тобі.* Чуб. IV. 517.

Попа́дька, ки, ж. Ум. отъ **попадя**.

Попадя́, ді, ж. 1) Попадья, жена священника. *Уповала, мамцю, на керею, думала бути попадею.* Мет. 237. 2) Рыба Rhodeus amarus. Вх. Пч. II. 20. 3) Въ свадебномъ обрядѣ: бутылка настоенной водки, которую (бутылку) мать невѣсты затыкаетъ пучкомъ калины и обвязываетъ красной ленточкой; **попаді** не трогаютъ до тѣхъ поръ, пока не пріѣдутъ отъ новобрачнаго дружки послѣ **комори**. МУЕ. III. 92. Ум. **Попа́дька**. *Поглянув панотець на свою попадьку.* Св. Л. 200.

Попайда́ти, да́ть, гл. безл. Повезти, удаться. *Менї попайдило.*

Попа́костити, кощу́ стиш, гл. Изгадить, испортить.

Попакува́ти, ку́ю, еш, гл. Упаковать (во множествѣ).

Попакува́тися, ку́юся, ється, гл. Упаковать (о многихъ).

Попаламарюва́ти, рюю, еш, гл. Побыть пономаремъ.

Попала́ти, ла́ю, еш, гл. Попылать.

Попалахкоті́ти, кочу́, ти́ш, гл. Попылать сильно.

Попали́ти, ли́, лиш, гл. Сжечь; обжечь (во множествѣ). *Гей роспустили пожар по долині, попалили діти солов'їні.* АД. I. 269.

Попали́тися, лиюся, теся, гл. 1) Сжечься, обжечься (во множествѣ). 2) **Попалилося на нёбі**. При закатѣ солнца облака стали красны. Вх. Лем. 453.

Попані́ти, ні́ю, еш, гл. Сдѣлаться бариномъ. *Ну, як уже й мужик попанїе, то хам з йому буде.* Харьк. у.

Попантрува́ти, ру́ю, еш, гл. Посторожить.

Попанува́ти, ну́ю, еш, гл. 1) Погосподствовать, попарствовать, побыть бариномъ. *І над нашим ще народом ще хоть трохи попануй.* Котл. Од. 494. *Як би тобі довелося в нас попанувати.* Шевч. 453. 2) Поблагопріятствовать, подѣйствовать. *Тепер весна попанувала на ярину.* НВолын. у.

Попа́ньхатися, каюся, ється, гл. Поняньчиться, похаживать за кѣмъ.

Попани́читися, чуся, чишся, гл.=**Попанї́ти**. Сим. 141. *Все теє куди попанячилось і пиндочиться почало.* Сим. 227.

Попа́рити, рю, риш, гл. 1) Попарить горячей водой, на огнѣ,—во множествѣ. *Тягай миш од печі,—попарю плечі.* Грин. I. 243. 2) Высѣчь розгами, побить. *Як попарить мужик цїпом,—аж шкура обізла.* Грин. III. 674. *За теже їх і попарили сьогодні* (різками). Мир. ХРВ. 268.

Попа́ритися, рюся, ришся, гл. Попариться.

Попартачи́ти, чу, чиш, гл. Испортить плохой работой (во множествѣ).

Попарто́лити, лю, лиш, гл.=**Попартачити**.

Попарто́рити, рю, риш, гл.=**Попартолити**.

Попарубкува́ти, ку́ю, еш, гл. Побыть парнемъ. *Попарубкував трохи, то йому й женимо.* Морд. Пл. 13.

Попарува́ти, ру́ю, еш, гл. 1) Спарить нѣсколько паръ. 2) Поженить нѣсколькихъ. *Попарувати діток.* К. Досв. 109.

Попарува́тися, ру́юся, ється, гл. 1) Спариться (о многихъ). 2) Вступить въ бракъ (о многихъ).

Попарши́віти, вію, еш, гл. Сдѣлаться паршивымъ (о многихъ), сдѣлаться плохимъ (о многихъ).

Попа́с, су, м. Кормъ на пастбищѣ, пастбище, выпасъ. Рудч. Чп. 47, 252. *Пойдемо разом з вітром, попасу не буде.* Мет. 97. **Стáти на попáсі**. Остановиться, чтобы попасти воловъ, лошадей. *Ой пішли чумаки з України стали на попасі край долини.* Мет. 369. **Попасом = Попасти** 1. *Попасом пойдемо.* Ум. **Попа́сочок**.

Попаса́ння, ня, с. Кормъ на пастбищѣ. *Пустим коней на попасання.* Макс. (1849), 54.

Попаса́ти, са́ю, еш, гл. Пасти въ дорогѣ. *Воли попасли.* Рудч. Чп. 89. *Іде Марко з чумаками, ідучи співав, не косіша до господи—воли попасе.* Шевч. 116.

Попа́сище, ща, с. Пастбище. *Оце коло хутора і попасище має.* **Маргр. у. Слов.** Д. Эварн.

Попасішникува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Побыть пчеловодомъ.

По́паски, *нар.* 1) Пася, пасясь на ходу. **Сим.** 197. *Отара попаски попхалась навмання.* Греб. 381. *Вівці... роскотилися по толоці, щипаючи попаски низеньку, призему травицю.* Мир. ХРВ. 50. 2) Осторожно. *Кішка іде попаски.* Борз. у.

Попаску́дити, джу, диш, *гл.* Изгадить (во множествѣ). *Усю одежу попаскудив.* Василь. у.

Попа́сти, су́, сёш, *гл.* Попасти. *Станьмо, братіку, тута, коні попасімо.* ЗОЮР. I. 40. *Ніде... і коня попасти.* ЗОЮР. I. 209.

Попа́сувати, сую, еш, *гл.*=**Попасати.** *Ми стали біля слободи Київської... попасувать волів.* Драг. 415.

Попа́тлати, лаю, еш, *гл.* Взъерошить (многихъ).

Попа́трати, раю, еш, *гл.* Опарить птицъ и ощипать перья.

Попащикува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Поразглагольствовать, преимущ. дерзко. *Такій чепурусі в жадобку попащикувати.* МВ. (КС. 1902. X. 143).

Попекти́, печу́, чёш, *гл.* 1) Попечь, испечь, изжарить. 2) Обжечь. 3) Пожалить, ужалить (крапивой) (во множествѣ). *Ускочила у кропиву та й ніженьки попекла.* Грин. III. 645.

Попекти́ся, печу́ся, чёшся, *гл.* 1) Испечься (о многомъ). *Гарно паляниці попеклися.* Славянскій. у. 2) Обжечься. *Він, кажуть, на якомусь заводі робив і там дуже попікся, ото й шрамуватий тою такий.* Пирятин. у.

Попела́стий, а, е. Пепельный (о цвѣтѣ). *Попеластий віл.* Греб. 365. *Ми* (гуси) *попелясті всі.* Греб. 362. *Ви, кури, білі, чорні, гребенасті, попелясті.* Мил. М. 51.

Попели́тися, люся, лишся, *гл.* Рыться въ землѣ, въ серѣ (о курицѣ). Вх. Уг. 261.

Попели́ця, ці, *ж.* Насѣк. Aphis brassicae, капустная тля. Вх. Пч. I. 5. *Попелиця на капусті.* ЕЗ. V. 193. *Попелиця напала на капусту.* Волч. у.

По́пелище, ща, *с.* 1) Мѣсто, куда выбрасываютъ золу. Рк. Левиц. 2) У Шевченка съ измѣн. удареніемъ: **попели́ще**—попелище. *А Максим на пожарище та на попелище подивився.* Шевч. 590.

Попеліти, лію, еш, *гл.* Обращаться въ пепелъ. Кіев. у.

Попельни́, ні, *ж.* Мѣсто для ссыпки золы.

Попелю́х, ха́, *м.* 1) Сказочный герой, получившій свое имя отъ того, что въ молодости сидѣлъ въ золѣ, а затѣмъ совершившій рядъ подвиговъ и сдѣлавшійся царемъ. *Звали ю попемохом, бо все у попелі сидів.* Драг. 262. 2) Животн. Myoxus glis. Вх. Пч. II. 6.

Попелю́ха, хи, *ж.* 1) Хохлатый жаворонокъ, Alauda rustica. 2) Тля травяная. Рк. Левиц. 2)=**Попелюх 2.** Вх. Пч. II 6.

Попеля́стий, а, е=**Попелястий.**

По́пенько, ка, *м.* Ум. отъ **піп.** О. 1862. IV. 29.

Попеня́, ня́ти, *с.* Ребенокъ попа, священника. *Возив попенят у губерню,—у школу, чи що.* О. 1862. VIII. 12.

По́пер, пру, *м.* Перецъ. Вх. Лем. 453.

Попереда́х, *нар.* Сперва, сначала. *Попервах жили, вони гаразд, а потім—Бог його зна.* Новомоск. у.

Попереби́ва́ти, ва́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перебити,** но во множествѣ. *Поперебивали їм ноги.* Св. I. IX. 31. *Я вашому собаці ноги поперебиваю.* Кіев. у. *Як уловлять свиню, то ноги поперебивають.* Драг. 81. *Уже наші жінки і подушки поперебивали.* АД. II. 12.

Попереби́ва́тися, ва́ємося, ється, *гл.* Перебиться (во множествѣ).

Попереби́га́ти, га́ємо, єте, *гл.* Перебѣжать (о многихъ). *Усі поперебігали на цей бік.* Борз. у.

Поперебі́лювати, люю, еш, *гл.* Перебѣлить (во множествѣ).

Попереби́ра́ти, ра́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перебра́ти,** но во множествѣ.

Попереби́ра́тися, ра́ємося, ється, *гл.* То-же, что и **перебра́тися,** но о многихъ. *От вони поперебиралися: понадівали на дівчат свою одежу і з дівчат позділяли і на себе понадівали.* Чуб. II. 37.

Попереббо́втувати, тую, еш, *гл.* Взболтать (во множествѣ).

Попереббо́втуватися, туємося, ється, *гл.* Взболтаться (о многомъ). *Молочко гарне було, позастоюване, а поки довезли по цій дорозі, то й попереббовтувалося.* Черниг. г.

Попереболю́вати, люємо, єте, *гл.* Тоже, что и **переболіти,** но во множествѣ.

Попереброджувати, джую, еш, *гл.* Перебрести въ бродъ (**во многихъ мѣстахъ,** о многихъ людяхъ).

Поперебува́ти, ва́ю, еш, *гл.* Перемѣнить обувь (многимъ).

Поперебува́тися, ва́емося, етеся, *гл.* Перемѣнить обувь (о многихъ).

Поперева́блювати, люю, еш, *гл.* Переманить (многихъ).

Поперева́жувати, жую, еш, *гл.* Перевѣсить (многое).

Поперева́лювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **перева́лити**, но во множествѣ.

Поперева́рювати, рюю, еш, *гл.* Переварить (во множествѣ).

Попереверта́ти, та́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перевернути**, но во множествѣ. Мнж. 32. *Ослони... поперевертав.* Єв. Мр. XI. 15. *Сю штуку написав москаль по нашому і дуже поперевертав слова.* Котл. НП. 398.

Попереверта́тися, та́ємося, етеся, *гл.* То-же что и **перевернутися**, но о многомъ. *Тоїді круном нашого села усе пущі були... А тепер бач на яке поперверталось: орем усюди.* Драг. 222.

Поперевиса́ти, са́ємо, сте, *гл.* Перевѣситься черезъ что-либо, напр. черезъ заборъ (во множествѣ). *Наші грушї до сусід поперевисали, а вони й обривають.* Кіев. у.

Поперевінчувати, чую, еш, *гл.* Обвѣнчать (многихъ).

Поперевішувати, шую, еш, *гл.* Перевѣсить на другія мѣста (во множествѣ). *Поперевішує сорочки на сонце, щоб швидче подосихали.* Васильк. у.

Поперевіювати, вію, еш, *гл.* Перевѣять (во множествѣ).

Поперево́дити, джу, диш, *гл.* То-же, что и **перевести**, но во множествѣ.

Поперево́дитися, димося, дитеся, *гл.* То-же, что и **перевестися**, но во множествѣ. *Песиголовців осталось мало: попереводились.* Драг. 2. *Птиця... вже попереводилась.* Драг. 237.

Поперев'я́зувати, зую, еш, *гл.* Перевязать (многихъ). *Поперев'язувала старостів рушниками.* Богодух. у.

Попереганя́ти, ня́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перегна́ти**, но во множествѣ. *Попереганяйте вівці на той бік, там краща паша.* Екатеринос. у.

Поперега́чувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **перегатити**, но во множествѣ.

Попереги́нати, ня́ю, еш, *гл.* Перегнуть (во множествѣ).

Попереглі́джувати, джую, еш, *гл.*= **Попереглядати**.

Попереглада́ти, да́ю, еш, *гл.* То-же, что и **переглядіти**, но во множествѣ.

Попереги́нивати, ва́ємо, сте, *гл.* То-же, что и **перегни́ти**, но во множествѣ.

Попереговорювати, рюю, еш, *гл.* То-же, что и **переговори́ти**, но во множествѣ.

Поперего́нити, ню, ниш, *гл.* То-же, что и **перегна́ти**, но во множествѣ. *Попереганили воли через річку.*

Попереграва́ти, граю, єш, *гл.* То-же, что и **перегра́ти**, но во множествѣ.

Попередгри́вати, ва́ю, еш, *гл.* Перегрызть (во множествѣ).

I. Попере́д, *нар.* 1) Впереди. *Попереду себе вражих лядів обдавою прущь.* Ни. *Попереду війська да січуть рубають.* АД. I. 25. 2) Сперва. *Попереду ти йди, а тоді я.* 3) Прежде. *Попереду усього. Попереду банька не лізь у пекло.*

II. Попереду, *пред.* Предъ, передъ. *Воли, коні на оборі, а біда попереду очі.* Ном. № 2177. Если слѣдующее слово начинается двумя согласными, употр. **попередо** *Безлюдная доріженька попередо мною.* МВ. (О. 1862. III. 51).

Попередава́ти, даю, єш, *гл.* То-же, что и **переда́ти**, но во множествѣ.

Попередавлювати, люю, еш, *гл.* Раздавить (во множествѣ).

По́передень, дня, *м.* Дощечка, соединяющая головки двухъ полозьевъ въ саняхъ. Сумск. у.

Попередзво́нювати, нюю, еш, *гл.* Окончить звонить (во множествѣ).

Попередивля́тися, ля́юся, етеся, *гл.* Пересмотрѣть (во множествѣ).

Попереди́ти, ся. См. **Попережати, ся.**

Попе́реді, *нар.*=**Попереду.**

Попереділя́ти, ля́ю, еш. *гл.* Раздѣлить (многое). *І землю, і гроші, і всю худобу на трое попереділяли, щоб усім однаково було.* Харьк. у.

Попере́дниця, ці, *ж.* Передняя часть запаски, фартухъ, надѣваемый спереди къ запаскѣ, плахтѣ. Чуб. VII. 427. КС. 1893. V, 282, XII, 449. Вас. 170. МУЕ. I. 141. См. **Задниця.**

Попере́дній, я, е. Предыдущій.

По́передок, дка, *м.* = **Попередень.** Сумск. у.

Попередо́чку, *нар.* Ум. отъ **попереду.**

Попередражнювати, нюю, еш, *гл.* Передразнить (многихъ, о многихъ). *Скільки буде дівчат на досвітках, він усіх попередражнює.* Харьк. у.

Попередруко́вувати, вую, еш, *гл.* Перепечатать (во множествѣ).

По́переду, *нар.* 1) Впереди, спереди.

Сам хорунжий попереду йде. Макс. 2) Вперед, напередъ. *І що лихо попереду знати, що нам в світі зострінеться.* Шевч. 12. *Посилав мене... попереду, а сам мусить би то йти за нами.* ЗОЮР. І. 291. 3) Сперва, спочатку. Ум. **Попередо́чку.** *Летить зозуленька попередочку.* Мет. 151.

Попереду́мувати, вую, еш, гл. То-же, что и **передумати**, но во множествѣ.

Попереда́ти, жа́ю, еш, сов. в. **попереда́ти, дам, ди́ш,** гл. Опережать, опередить. *Скажіть ученикам, що попередить вас у Галилеї.* (=в. Мр. XVI. 7. *Батько... сам хоче одружитись, дак йому чудно попереджати сина.* Г. Барв. 538.

Попережа́тися, жа́юся, ешся, сов. в. **попереди́тися, джу́ся, ди́шся,** гл. Опережать, опередить, выставляться, выставиться впередъ. *Не попережайся поперед війська і не оставайся позад війська.* АД. І. 314.

Попереживáти, вáю, еш, гл. То-же, что и **пережи́ти**, но во множествѣ.

Попереживка́ти, ка́ємо, ете, гл. Пожелѣть (во множествѣ). *Оїрки попереживали і солити негодящі.* Волч. у.

Попереже́вувати, вую, еш, гл. Пережевать (во множествѣ).

Поперезивáти, вáю, еш, гл. Перезвать (многихъ).

Поперезимо́вувати, вую, еш, гл. То-же, что и **перезимувáти**, но во множествѣ.

Поперезувáти, вáю, еш, гл. Обуть наново, перемѣнить обувь (во множествѣ).

Поперезувáтися, вáємося, ється, гл. Обуться наново, перемѣнить обувь (о многихъ).

Попереінáкшувати, шую, еш, гл. Сдѣлать иначе, измѣнить (во множествѣ).

Попереінáчувати, чую, еш, гл.=**Попереінакшувати**

Попереї́хати, дáю, еш, гл. То-же, что и **переї́сти**, но во множествѣ. *Уже й миші половину попереїдали.* Г. Барв. 264.

Попереїжджáти, джáю, еш, гл.=**Попереїздити.**

Попереї́здити, джу́, ди́ш, гл. Переѣхать (во множествѣ).

Попереймáти, мáю, еш, гл. То-же, что и **перенятú**, но во множествѣ. *Від німців уже те попеймали.* ЕЗ. V. 201.

Попереймено́вувати, вую, еш, гл. Переименовать (во множествѣ).

Попере́к, ку́, м. Поясница; талія. *Обняла за поперек.* Котл. Ен. VI. 37. Ум. **Попереч́ок.**

Попереказувати, зую, еш, гл. То-же, что и **переказáти**, но во множествѣ.

Попереказувáтися, чуюся, еш, гл. Помутить, возмутить (во множествѣ).

Попереки́дати, даю, еш, гл. То-же, что и **перекúдати, перекúнути**, но во множествѣ. *Поперекидала возы... в воду.* Рудч. Ск. І. 33

Попереки́датися, даємося, ється, гл. То-же, что и **перекúнутися**, но о многихъ, Драг. 157. *Поробіться, кажеє, муравками та лізьте у плянку. Вони усі поперекидались та й поулазили у ту плянку.* Мнж. 129.

Попереки́пати, паємо, ете, гл. Перекипѣть (во множествѣ).

Попереки́сати, саємо, ете, гл. То-же, что и **перекúснути**, но во множествѣ. *Тепло дуже в покрівлі, попекисало моє варево.* Черниг. у.

Попереклада́ти, даю, еш, гл. То-же, что и **перекла́сти**, но во множествѣ.

Попереклика́ти, каю, еш, гл. Перезвать (многихъ).

Попере́ковий, а, е. Поясничный. Константиногр. у. **Попере́кові м́істий.** Поясничные позвонки. Константиногр. у.

Попереко́вувати, вую, еш, гл. Переконать (во множ.).

Попереко́нувати, ную, еш, гл. Убѣдить (многихъ).

Попереко́нуватися, нуємося, ється, гл. Убѣдиться (о многихъ).

Попереко́шувати, шую, еш, гл. Перекосить (косою,—во множествѣ).

Поперекра́дати, даю, еш, гл. То-же, что и **перекра́сти**, но во множествѣ. *Отакої: злодії в злодіїв поперекрадали.* Харьк. у.

Поперекра́ювати, юю, еш, гл. Перерѣзать пополамъ (во множествѣ).

Поперекрива́ти, ваю, еш, гл. Перекрыть наново (во множествѣ).

Поперекрива́ти, ваю, еш, гл. То-же, что и **перекрúти**, но во множествѣ.

Поперекри́кувати, кую, еш, гл. То-же, что в **перекрича́ти**, но многихъ.

Поперекри́шувати, шую, еш, гл. Напшинковать, накрошить мельче. *Треба капусту дрібніше попекришувати.* Черниг. у.

Поперекру́чувати, чую, еш, гл. То-же, что и **перекрути́ти**, но во множествѣ. *Коли треба було скарати автора за те, що він поперекручував історію так, як її й досі перекручують, то скарати хиба регіном.* К. ХП. 34.

Поперекру́чуватися, чуємося, етеся, *гл.* То-же, что и **перекрути́тися,** но во множестве.

Поперекульба́чувати, чую, еш, *гл.* Пересѣдлать (во множествѣ).

Поперекупо́вувати, вую, еш, *гл.* Перекупить (во множествѣ).

Попереку́шувати, шую, еш, *гл.* Перекусить зубами (во множествѣ).

Поперела́гожувати, жую, еш. *гл.* Передѣлать, переладить (во множествѣ).

Поперела́зити, жу, зиш, *гл.* Перелѣзть (о многихъ).

Попереливáти, вáю, еш, *гл.* Перелить (во множествѣ).

Поперелицьо́вувати, вую, еш, *гл.* То-же, что и **перелицюва́ти,** но во множествѣ.

Поперелі́тати, та́ємо, ете, *гл.* Перелетѣть (о многихъ).

Поперелі́чувати, чую, еш, *гл.* Пересчитать (во множествѣ).

Поперело́влювати, люю, еш, *гл.* Переловить (во множествѣ).

Поперело́млювати, люю, еш, *гл.* Переломить (во множествѣ).

Поперела́кувати, кую, еш, *гл.* Перепугать, напугать (многихъ). *Порозганяє, поперелякує дітей.* О. 1861. VI. 77.

Поперела́куватися, куємося, етеся, *гл.* Перепугаться (о многихъ). Левиц. Пов. 289. *Люде тікають з поля, усі попереляку́ються.* Ком. I. 42.

Поперемага́ти, га́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перемогти́,** но многихъ.

Поперема́зувати, зую, еш, *гл.* Перемазать, вымазать вновь (во множествѣ).

Поперемальо́вувати, вую, еш, *гл.* То-же, что и **перемалюва́ти,** но во множествѣ.

Поперема́нювати, нюю, еш, *гл.* Переманить (многихъ).

Поперемахльо́вувати, вую, еш, *гл.* То-же, что и **перемахлюва́ти,** но во множествѣ.

Поперема́щувати, щую, еш, *гл.* То-же, что и **перемасти́ти,** но во множествѣ.

Попереме́жовувати, вую, еш, *гл.* Перемежевать (во множествѣ).

Попереме́лювати, люю, еш, *гл.* Перемолоть (во множествѣ).

Попереми́вати, ваю, еш, *гл.* Перемыть (во множествѣ). *Попереми́вала миски й ложки.* Кіев. у.

Попереми́нати, на́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перемі́нити,** но во множествѣ.

Попереми́натися, на́ємося, етеся, *гл.* То-же, что и **перемі́нитися,** но во множествѣ.

Попереміна́ти, на́ю, еш, *гл.*=**Попереміна́ти.**

Попереміна́ти, на́ю, еш, *гл.* То-же, что и **переміни́ти,** но во множествѣ. *Попереміняла йому усе плаття, нагодувала йою, напоїла.* Чуб. II. 469.

Попереміру́вати, рую, еш, *гл.* Перемѣрять (во множествѣ).

Попереміша́ти, шую, еш, *гл.* То-же, что и а) **перемісити,** б) **перемі́шати,** но во множествѣ.

Попереміша́тися, шуємося, етеся, *гл.* Перемѣшаться, смѣшаться (о многихъ).

Попереміва́ти, ва́ємо, ете, *гл.* То-же, что и **перемі́ти,** но во множествѣ.

Поперемовля́ти, ля́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перемо́вити,** но во множествѣ.

Поперемока́ти, ка́ємо, ете, *гл.* Перемокнуть (во множествѣ).

Поперемоло́чувати, чую, еш, *гл.* Перемолотить (во множествѣ).

Поперемо́тувати, тую. еш, *гл.* Перемотать (во множествѣ).

Поперемо́чувати, чую, еш, *гл.* Измочить (во множествѣ).

Поперемо́щувати. щую, еш, *гл.* Перемостить (во множествѣ).

Попередмудро́вувати, вую, еш, *гл.* Перехитрить, перемудрить (многихъ).

Попередмуро́вувати, вую, еш, *гл.* Перестроить каменныя постройки.

Попередму́чувати, чую, еш, *гл.* Измучить (многихъ).

Попередму́чуватися, чуємося, етеся, *гл.* Измучиться (о многихъ).

Поперена́джувати, джую, еш, *гл.* Переманить (многихъ).

Попереніза́вувати, зую, еш, *гл.* Перенизать (во множествѣ). *Давно не переніза́вувала намиста, треба сісти та попереніза́вувати, а то ще порветься.* Харьк.

Попереніве́чувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **переніве́чити,** но во множествѣ.

Поперено́сити, но́шу, сиш, *гл.* Перенести (во множествѣ).

Попереночо́вувати. вуємо, ете, *гл.* То-же, что и **переночува́ти,** но о многихъ.

Попереношувати, шую, еш, *гл.*=**Попереносити.**

Попереню́хувати, хую, еш, *гл.* Перенюхать (во множествѣ).

Попереро́рювати, рюю, еш, *гл.* То-же, что и **переора́ти,** но во множествѣ.

Попереупако́вувати, вую, еш, *гл.* Пе-

репаковать, переложить упакованныя вещи (во множествѣ).

Поперепа́лювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **перепали́ти**, но во множествѣ.

Поперепа́люватися, люємося, ється, *гл.* Пережечься (во множествѣ).

Поперепа́рювати, рюю, еш, *гл.* То-же, что и **перепа́рити**, но во множествѣ.

Поперепаскуджувати, джую, еш, *гл.* Изгадить (во множествѣ).

Поперепива́ти, ва́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перепи́ти**, но во множествѣ.

Поперепива́тися, ва́ємося, ється, *гл.* Перепиться (о многихъ). *Так поперепивалися, що і з-за столу не повилазили, там і поснули.* Кіев. у.

Поперепи́лювати, люю, еш, *гл.* Перепилить (во множествѣ). *Поперепилюй дошки на troe, щоб по два аршини були завдовшки.* Харьк. у.

Поперепина́ти, на́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перепя́стити**, но во множествѣ.

Поперепиня́ти, ня́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перепини́ти**, но во множествѣ.

Поперепи́сувати, сую, еш, *гл.* Переписать (во множествѣ).

Поперепи́тувати, тую, еш, *гл.* То-же, что и **перепита́ти**, но во множествѣ.

Поперепіка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Перепечь (во множествѣ). *Ти хоч як, а поперепікаєш пироги.* Богод. у.

Поперепіка́тися, ка́емося, ється, *гл.* Перепечься (во множествѣ). *Поляниці поперепікалися.*

Поперепіра́ти, ра́ю, еш, *гл.* Перемыть бѣлье наново (во множествѣ).

Поперепла́чувати, чую, еш, *гл.* Переплатить (во множествѣ). *Ми за цю землю панові баюто вже грошей поперепла́чували: більш десятка год платимо.* Полт. у.

Поперепли́вати, ва́ю, еш, *гл.* Переплыть (во множествѣ). *Добіли до Дніпра, поперепливали кіньми.* Драг. 417.

Поперепли́гувати, гую, еш, *гл.* Перепрыгнуть, перескочить (во множествѣ). *Поперепли́гували через рівчак.*

Поперепліта́ти, та́ю, еш, *гл.* Переплесть (во множествѣ).

Поперепліщувати, шую, еш, *гл.* То-же, что и **перепліщи́ти**, но во множествѣ.

Попереплу́тувати, тую, еш, *гл.* Перепутать (во множествѣ).

Поперепо́взувати, зую, еш, *гл.* Переползти (во множествѣ).

Поперепоня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Переподнить (во множествѣ).

Поперепога́нювати, нюю, еш, *гл.* Изгадить, испортить (во множествѣ).

Попереполіскувати, кую, еш, *гл.* Переполоскать (во множествѣ). *Побіжи в берлі, попереполіскуй оці ганчірочки.* Славяносерб. у.

Поперепра́вля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Переправить (многихъ).

Поперепрасо́вувати, вую, еш, *гл.* Перегладить вновь (во множествѣ).

Поперепрі́вати, ва́ємо, сте, *гл.* Перепрѣть (во множествѣ). *Усе в печі попрі́вало.* Харьк.

Поперепро́дувати, дую, еш, *гл.* Перепродать (во множествѣ). *Оці жиди у нас понакуповують усячини, а в городі попереродують та й заробля́ть собі.* Кіев.

Поперепро́шувати, шую, еш, *гл.* То-же, что и **перепроси́ти**, но многихъ.

Поперепря́гати, га́ю, еш, *гл.* Перепрячь (во множествѣ).

Поперепуска́ти, ка́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перепусти́ти**, но во множествѣ.

Поперепра́джувати, джую, еш, *гл.* Перерѣшить (во множествѣ).

Поперера́лювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **перера́лити**, но во множествѣ.

Поперераху́вувати, вую, еш, *гл.* Вновь пересчитать (во множествѣ).

Поперержа́вливати, люю, еш, *гл.* Перержавѣть, (во множествѣ).

Поперерива́ти, ва́ю, еш. *гл.* То-же, что и **перерва́ти**, но во множествѣ.

Поперерива́тися, ва́ємося, ється, *гл.* То-же, что и **перерва́тися** но во множествѣ.

Поперериштову́вати, вую, еш, *гл.* Поставить иначе лѣса (во многихъ мѣстахъ).

Поперерізувати, зую, еш, *гл.* Перерѣзать (во множествѣ).

Поперероблювати, люю, еш, *гл.* Переодѣлать (во множествѣ). К. XII. 38. *Попереробловали їх* (церкви) *на костоли.* Стор. МПр. 65.

Поперерóджувати,ся, джуємося, ється, *гл.* Переродиться (о многихъ).

Поперероста́ти, та́ю, еш, *гл.* Перерасти (многихъ, о многихъ). *Мої дочки вже мене попероростали.* Богодух. у.

Поперерубувати, бую, еш, *гл.* Перерубить (во множествѣ). *Поперерубуй на troe.*

Попересáджувати, джую, еш, *гл.* То-же, что и **пересади́ти**, но во множествѣ. *Хочу вишні ближче до хати попересажувати.* Екатеринос. у.

По́пересень, сня, *м.* Поперечный ре-

мешекъ у хомута въ шлеѣ. *Він спитав, скільки попересів у моєму хомуті, да й полічив.*

Попересила́ти, ла́ю, еш, *гл.* Переслать (во множествѣ).

Попересипа́ти, па́ю, еш, *гл.* То-же, что и пересыпати, но во множествѣ.

Попересиха́ти, ха́ємо, ете, *гл.* Пересохнуть, высохнуть больше чѣмъ нужно. *Сорочки не попересихали,—саме добре буде качати.* Черниг. у.

Попересі́дати, да́ємо, ете, *гл.* Пересѣсть (о многихъ). *Попересідали в холодок.* Харьк. у.

Попересі́длувати, лую, еш, *гл.* Пересѣдлать (во множествѣ).

Попересіка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Разсѣчь (на части).

Попересію́вати, сію́ю, еш, *гл.* Пересѣять (во множествѣ).

Попереска́кувати, кую, еш, *гл.* Перескочить, перепрыгнуть (многое, о многихъ). *Ви поперескакуєте до мене.* Миж. З.

Попереслу́хувати, хую, еш, *гл.* Выслушать (многихъ).

Попересма́жувати, жую, еш, *гл.* Пережарить (во множествѣ).

Попересма́жуватися, жуємося, етеся, *гл.* Пережариться. *Чому ж ти й не заглянула в піч? Глянь, чи качки попересмажувались.* Кіев. у.

Попересми́кувати, кую, еш, *гл.* Передернуть (во множествѣ).

Попересмію́вати, мію́ю, еш, *гл.* Осилить въ смѣхѣ (многихъ).

Попереспі́вувати, вую, еш, *гл.* То-же, что и переспівати, но во множествѣ. *Та я вже всі пісні попереспівувала,—більше не знаю.* Константиногр. у.

Попереставля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Переставить (во множествѣ).

Попереставно́вляти, ля́ю, еш, *гл.*=**Попереставляти.**

Попересте́рюватися, рюємося, етеся, *гл.* Перестарѣть (о многихъ).

Попестели́ти, ля́ю, еш, *гл.*=**Поперестилати.**

Попестели́тися, ля́ємося, етеся, *гл.*=**Поперестилатися.**

Попестиги́ти, ги́ємо, ете, *гл.* Перестѣть (во множествѣ).

Попестла́ти, ла́ю, еш, *гл.* Перестлать вновь (во множествѣ).

Попестила́тися, ла́ємося, етеся, *гл.* Быть перестлану, перестлаться (во множествѣ).

Попересто́ювати, юємо, ете, *гл.* То-же, что и перестоя́ти, но во множествѣ.

Попересто́юватися, юємося, етеся, *гл.* Перестояться (во множествѣ). *Недобри страва, як попестоюється у печі.* Богодух. у.

Попестра́шувати, шую, еш, *гл.* Перепугать, испугать (многихъ).

Попестри́бувати, буємо, ете, *гл.* Перепрыгнуть, перескочить (во множествѣ). *А ну, чи попестрибуємо через воду?* Лубен. у.

Попеступа́ти, па́ю, еш, *гл.* Переступить (во множествѣ).

Попересу́кувати, кую, еш, *гл.* Пересучить (во множествѣ).

Попересу́шувати, шую, еш, *гл.* 1) Просушить (во множествѣ). *Оце повиймаю одежу з скрині та попересушую.* Кіев. у. 2) Пересушить (во множествѣ). *Попересушували насіння,—гляньте, аж поприсмаяло.* Василь. у.

Попересу́шуватися, шуємося, етеся, *гл.* 1) Обсушиться (о многихъ). *Поки попересушувались після того дощу, то вже й вечір.* Харьк. у. 2) Пересушиться чрезъ мѣру (во множествѣ).

Попересанцьо́вувати, вуємо, ете, *гл.* То-же, что и перетанцюва́ти, но во множествѣ.

Попересика́ти, ка́ю, еш, *гл.* То-же, что и перетикати, но во множествѣ.

Попересина́ти, на́ю, еш, *гл.* То-же, что и перетя́ти, но во множествѣ. *Попестинали ремні, котрими поскручувані були руки у козаків.* Стор. МПр. 108.

Попересипра́ти, ра́ю, еш, *гл.* То-же, что и перетерти, но во множествѣ.

Попересипра́тися, ра́ємося, етеся, *гл.* То-же, что и перетертися, но во множествѣ.

Попересі́сувати, сую, еш, *гл.* Перетесать (во множествѣ).

Попересліва́ти, ва́ємо, ете, *гл.* Перетлѣть (во множествѣ).

Попересо́вкувати, кую, еш, *гл.* То-же, что и перетовкти, но во множествѣ.

Попересо́плювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и перетопити, но во множествѣ.

Попересо́чувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и переточити, но во множествѣ.

Попересро́щувати, щую, еш, *гл.* Растрощить (во множествѣ).

Попересру́шувати, шую, еш, *гл.* То-же, что и перетруси́ти, но во множествѣ. *Прибрала гарно світличку: рушники шиті*

порозпішувала, сухі зілля за ґволоком і за бовами поперетрушувала. Г. Барв. 161.

Поперетяга́ти, га́ю, ешь, *гл.* То-же, что и **перетягти**, но во множествѣ.

Попереха́лювати, люю, ешь, *гл.* Перехвалить (многихъ). *Попереха́лювали моїх дівчат, ніпіві стали пра́сти.* Харьк.

Попереха́ляти, ля́ю, ешь, *гл.* Наклонять, склонить (во множествѣ).

Попереха́тися, ля́мося, ется, *гл.* Перевѣситься черезъ что. *Королів цвіт повівся по лісі, вишні попереха́лялися.* Г. Барв. 89.

Попереха́дити, джу, дить, *гл.* То-же, что и **перейти́**, но во множествѣ. *Усі вже попереха́дили через місток.* Харьк.

Попереха́пювати, люю, ешь, *гл.* Перехватить (во множествѣ).

Попереха́рщувати, щую, ешь, *гл.* Тоже, что и **перехрести́ти**, но во множествѣ.

Попереха́рщуватися, щуємося, ється, *гл.* То-же, что и **перехрести́тися**, но о многихъ.

Попереці́жувати, жую, ешь, *гл.* Проѣздить (во множествѣ).

Попереці́ловувати, вую, ешь, *гл.* Перецѣловать (во множествѣ).

Попереці́нювати, нюю, ешь, *гл.* То-же, что и **переці́нити**, но во множествѣ.

Попере́читися, чуся, чишся, *гл.* Поспорить. *Мої мами... поперечили сі з татом...* Гн. II. 125. *Щоб сі поперечив з ни́мтом.* Гн. II. 113.

Попереч|и́тувати, тую, ешь, *гл.* То-же, что и **перечита́ти**, но во множествѣ.

Попереч|ищати, щаю, ешь, *гл.* Перечистить (во множествѣ).

Попереч|и́лювати, люю, ешь, *гл.* То-же, что и **перечепи́ти**, но во множествѣ.

Попереч|ісувати, сую, ешь, *гл.* Перечесать (многихъ).

Попереч|ісуватися, суємося, ється, *гл.* Перечесаться (о многихъ).

Попере́чка, ки, *ж.* 1) Деревянная дощечка, прибитая въ саняхъ спереди, соединяющая одинъ **стяго́ль** съ другимъ. Сумск. у. 2) У ткачей: поперечная доска въ сновальницѣ. Сумск. у. 3) Перемычка у оконной рамы, поперечная планка.

Попере́чний, а, е. Поперечный.

Попере́чниця, ці, *ж.* Часть ткацкаго станка. См. Верстат. Шух. I. 254—256.

Попере́чок чка́, *м.* Ум. отъ **поперек**.

Попере́чувати|ся, чуюся, ешся, *гл.* Перекрещиваться. *Полотно є ўткане з двох рядів ниток, які поперечуються, а по з по-довжніх, що творять основу і поперечних: тканя.* Шух. I. 154.

Попере́шний, а, е=Поперечний. Вас. 149.

Попереш|у́кувати, кую, ешь, *гл.* То-же, что и **перешука́ти**, но во множествѣ.

Попере́дь, *нар.* Впереди. Мнж. 190.

Попе́рник, ка, *м.*, **попе́рниця, ці,** *ж.* Поперечница. Вх. Лем. 454.

Попе́рти, пру́, пре́ш, *гл.* 1) Напереть. *Прожолом виском коза́ки і попе́рли на ля́хів.* Стор. МПр. 122. 2) Побѣжать. *Як почув се цига́н, як попре́ додому, і чобіт не набув.* Драг. 192. 3) Швырнуть. *Да з словом сим на їх поліном і попер.* О. 1861. IV. 62. 4) Потащить. *Щуліка ухопив курча, а за ним потя́глись ґиґу́ру і останні курчата з ко́вчкою, бо зв'язані були мі́цно: так усіх і попер щуліка.* Чуб. II. 529.

Попе́ртися, пру́ся, пре́шся, *гл.* Отправиться куда, пойти, подѣзть (грубо). *Так і попе́рся п'яний у хату до чужих люде́й.* Харьк.

Поперхли́вий, а, е. Вспыльчивый, запальчивый. Вх. Лем. 454.

Поперчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Посыпать перцемъ. *З смаженої капусти поперченої... ліпля́ть пироші.* МУЕ. I. 99.

Попе́стити, пещу, стиш, *гл.* Повѣжать, полелѣять, поласкать. Сим. 67. *Покинадибала Івана-сина годувать; воно сповитсе кричало у холодочку за снопом; розповила, нагодувала, попестила.* Шевч. 623.

Попе́ститися, щуся, стишся, *гл.* Полѣжиться; поласкаться.

Попечата́ти, таю, ешь, *гл.* Запечатать (во множествѣ).

Попива́ти, ваю, ешь, *гл.* Попивать, пить. *Напитну дорогою не попива́є.* АД. II. 6. *Чорний ворон залітає, тую кровцю попива́є.* АД. I. 85.

Попивкати, каю, ешь, *гл.* Медленно отпивать короткими глотками Вх. Уг. 261.

Попи́зитися, жуся, зишся, *гл.* Побыть, надувши губы, поважничать. *Що ми ще ї́стимем? — „Пизи та заспи". —Які? —А такі, що попизишся та й заснеш.* Богод. у.

По́пик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **піп**. 2) *мн.* Раст. Caltha palustris L. ЗЮЗО. I 173. 3) Насѣк. Chrysomela, листоѣдъ. Вх. Пч. I. 5.

Попильнува́ти, ну́ю, ешь, *гл.* 1) Позаботиться, постараться. *Попильнуй під старість дому.* Котл. Од. 492. 2) Посмотрѣть, присмотрѣть, наблюсть; бодрствовать нѣкоторое время. *Ти, Симоне, не мі́ж о́дної годи́ни попильнува́ти.* Єв. Мр. XIV. 37.

По́пини, пин, *ж. мн.* Названіе узора

для вышивки: *човники з пбтинами*. Чуб. VII. 415.

Попи́нка, ки, *ж.* Епитрахиль. *Висповідай мене, попе, під попинкою.* Маркев. 58.

Пописа́ти. См. **Пописувати.**

Попи́сувати, сую, еш, сов. в. **пописа́ти, пишу́, шеш**, *гл.* 1) Писать, написать (во множествѣ). *Дрібне листе попису́є.* АД. I. 135. *Там (у книгах) усе як раз пописано.* О. 1862. VI. 59. 2) Только сов. в. Исписать. *Пописа увесь папер.*

Попи́ско, ка, *м.*=**Піп.** *Пописко фтішився за ті гроші.* Гв. II. 122.

Пописьма́чити, чу, чиш, *гл.* Измѣнить на книжный ладъ. Ном. Од. вид. III.

По́пит, ту, *м.* Спросъ. *Він було сам оєї заяду своє діло справляє; а без попиту ніде тобі в світі і на малий час не одбдиться.* Василь. у.

Попита́ння, ня, *с.* Спросъ. *Я без попитання не брав.* НВолын. у.

Попита́ти, та́ю, еш, *гл.* Спросить. *Оне попитають його люде, що як він живе.* Г. Барв. 524.

Попита́тися, та́юся, ешся, *гл.*=**Попитати.** *Нехай я попитаюся в неї, чи вона думає приходити, чи може вже не схоче.* Кіев. у.

I. По́пити, плю, пиш, *гл.*=**Попувати.** *Навчит біда попити, коли нема що в губу вложити.* Фр. Пр. 47.

II. Попи́ти, п'ю́, ёш, *гл.* Выпить (во множествѣ). *Був мед, та гості попили.* Ном. № 1897. *Попив змій кров.* Мнж. 35.

Попи́тися, п'ємо́ся, ётеся, *гл.* Напиться пьянымъ (о многихъ). ЗОЮР. I. 152. АД. II. 71. *Пили, пили козиченьки, та вже попилися.* Грин. III. 591. *Стали й там кружати, попились: Тарас насилу уладав в господу, і свати не напивались так, як тут, ігроду.* Мкр. Н. 39.

Попитлюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Смолоть крупичатую муку.

Попи́тувати, тую, еш, *гл.* Спрашивать. *Пчелиная матн ройочка веде, ой веде, веде да й попитує: „ой де б нам... хороше присилля найти?“* Грин. III. 7.

Попиха́ти, ха́ю, еш, *гл.* 1) Толкать, подталкивать. *Став дід києм попихати.* Грин. III. 340. 2) Помыкать кѣмъ. *Хто для всіх був попихачем, тепер став другим попихати.* Св. Л. 135. *На кого ти тіх діток покидала? Та хто їх буде доглядать? Та їх будуть чужі діти попихать.* Св. Л. 221.

Попиха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* 1) Подталкиваться. 2) Помыкать. *Верховодила Мася над матір'ю, та й сестрам доставалось: вони були їй за наймичок, всюди ними попихалась.* Св. Л. 115.

Попи́хач, ча, *м.* Человѣкъ, которымъ каждый помыкаетъ. Св. Л. 135. Ном. № 10688. *Сирота Ярема, сирота убогий: ні сестри, ні брата, нікого нема! попихач жидівський, виріс у порогу.* Шевч. 133. *Ми, бач, теперечки тільки жіночі попихачі.* Стор. МПр. 157.

Попи́хачний, а, е. Употребляющійся для толканія. *О, як би любо їм було тепер допхатись до берега, коли б у бідолах було в запасі про случай на кризі біля хати яке попихачне знаряддє, чи весло.* К. Дз. 157.

Попи́хкати, каю, еш, *гл.* 1) Попыхтѣть 2) Подымить трубкой курительной.

Попи́хувати, хую, еш, *гл.* Дымить, куря трубку. *Попихують із мольок.* КС. 1883. XI. 503.

Попи́чка, ки, *ж.* Птица Palus palustris, синица болотная, камышевка. Вх. Пч. II. 13.

Попишна́тися, ша́юся, ешся, *гл.* Покрасоваться. *Не довго же вона попишалася! так, годочок, або зо два.* Г. Барв. 106.

По́пів, лу, *м.*=**Попіл.** Драг. 264.

Попі́в, по́ва, ве. Принадлежащій попу. *Чиї ворота минеш, а попових не минеш.* Ном. № 216.

Попі́вна, ни, *ж.* Дочь священника, попівна. *Шукайте собі, добродію, в городі панночки. Чи там трохи есть суддівен, писарівен і інших попівен?* Котл. НП. 344.

Попі́вство, ва, *с.* 1) Званіе священника. *Давайте попівство за двинадцятилітню науку.* О. 1862. VIII. 22. 2) Священническій домъ, дворъ. *Дві діяки, служниці на попівстві.* МУЕ. III. 50. 3) *соб.* Попы, священники. *Найхало... попівства повен двір.* Рк. Левиц.

Попівський, а, е. Поповскій. *Попівської кишені не наповнили.* Посл.

Попід, *предл.* 1) Подъ. *Попід темним гаєм.* Шевч. *Попід очі смуш.* Св. Л. 103. 2) Вдоль чего. *Ото пішов наш шлях попід ліс.* Литин. у. *Пішов мобко попід ниви, попід левадочку. Ой не видко його стану, лише головочку.* Гол. IV. 459.

Попідбива́ти, ва́ю, еш, *гл.* То-же, что и **підбити**, но во множествѣ. *Гніздами чоботи попідбивають. Я твої карі очі попідбиваю.* О. 1861. IV. 83. Нп. *Один король... попідбивав під себе баїато країв і миру.* Гн. II. 11.

Попідбива́тися, ва́юся, ється, *гл.* То-же, что и **підби́тися**, но о многихъ. *Некрутики .. попідбивалися йдучи.* Мир. ХРВ. 142.

Попідбіга́ти, га́ємо, єте, *гл.* Подбѣжать (о многихъ).

Попідбіра́ти, ра́ю, ють, *гл.* Подобрать (во множествѣ).

Попідбі́ччу. Подъ бокъ. *Вона лежить на землі, а він б'е її попід-біччу ногами.* Новомоск. у.

Попідва́жувати, жую, ють, *гл.* Поднять съ помощью рычага (во множествѣ).

Попідвере́джуватися, джуємося, ється, *гл.* Подорваться (о многихъ). *Це вони в економії попідвередживалися, п'ятипудові чували тягаючи.* Славяносерб. у.

Попідвішувати, шую, ють, *гл.* Повѣсить (многое).

Попідві́конню, *нар.* Подъ окнами. *На дворі ні деревця, а ніякої рослинки,—тільки величезні будяки попід-віконню.* Г. Барв. 21. **Попід-віконню пішо́в.** Отправился нищенствовать, сдѣлался нищимъ.

Попідво́дити, джу, дить, *гл.* То-же, что и **підвести**, но во множествѣ. *Вона її* (піч) *попідводила, помастила, опрятала.* Чуб. II. 67.

Попідво́дитися, димося, дитеся, *гл.* Подняться, встать (о многихъ). *Насилу попідводимись уранці,— так уночі почаділи.* Харьк. Употребл. и въ ед. ч., когда глаголъ относится къ собирательному имени сущ. *Хліб хоч і полі трохи од гряду, а потому попідводився.* Волч. у.

Попідволіка́ти, ка́ю, ють, *гл.* То-же, что и **підволокти**, но во множествѣ.

Попідв'я́зувати, вую, ють, *гл.* Подвязать (во множествѣ). *У саду дерева попід-в'язувла.* Черниг. у.

Попідв'я́зуватися, уємося, ється, *гл.* Подвязаться (о многихъ). *Ми високо попід-в'язувалися, не позаботуємося.* Харьк. г.

Попідгана́ти, на́ю, ють, *гл.* То-же, что и **підгна́ти**, но многихъ.

Попідгина́ти, на́ю, ють, *гл.* Подогнуть (во множествѣ). *Посідали, попідгинали ноги.* Харьк. г.

Попідгина́тися, на́ємося, ється, *гл.* Подогнуться (во множествѣ).

Попідгір'ю, *нар.* Подъ горою. *Ой піду я попідгір'ю.* Грин. III. 417.

Попідгля́джувати, джую, ють, *гл.* = **Попідглядати.**

Попідгляда́ти, да́ю, ють, *гл.* Подсмотрѣть (во множествѣ).

Попідгода́вувати, вую, ють, *гл.* Подкормить (многихъ).

Попідго́лювати, люю, ють, *гл.* Подбрить (многихъ).

Попідго́люватися, люємося, ється, *гл.* Подбриться (о многихъ).

Попідгорта́ти, та́ю, ють, *гл.* То-же, что и **підгорну́ти**, но во множествѣ.

Попідгорта́тися, та́ємося, ється, *гл.* То-же, что и **підгорну́тися**, но во множествѣ.

Попідгрива́ти, ва́ю, ють, *гл.* Подъѣсть, подгрызть. *Щось капусту попідгризало,— мовже миші так укинулися, що й по городах есть?* Славяносерб. у.

Попідгрі́бати, ба́ю, ють, *гл.* Подгресть (во множествѣ). *Оту солому попідгрібай до ожереду.* Харьк. у.

Попіддира́ти, ра́ю, ють, *гл.* То-же, что и **піддра́ти**, но во множествѣ.

Попідда́бувати, бую, ють, *гл.* То-же, что и **піддоба́ти**, но во множествѣ.

Попіддро́чувати, чую, ють, *гл.* Подзадорить (многихъ). *Попіддрочувала своїх братів так, що вони й завелися з моїми братами лаятися, а далі й битися.* Васильк. у.

Попідду́рювати, рюю, ють, *гл.* Обмануть, надуть (многихъ). *Він один нас усіх попідду́рював.* Харьк. у.

Попідзе́мний, а, е То-же, что и **підзе́мний**, подземный, но занимающій подъ поверхностью земли болѣе обширное пространство, идущій подъ землей.

Попідійма́ти, ма́ю, ють, *гл.* То-же, что и **підійня́ти**, но во множествѣ.

Попідʼїжджа́ти, джа́ємо, єте, *гл.*=**Попід'їзди́ти.**

Попід'їзди́ти, димо́, дите́, *гл.* Подъѣхать (о многихъ).

Попідкладе́ти, да́ю, ють, *гл.* То-же, что и **підкла́сти**, но во множествѣ.

Попідко́вувати, вую, ють, *гл.* Подковать (во множествѣ).

Попідколо́вувати, люю, ють, *гл.* То-же, что и **підколо́ти**, но во множествѣ. *Пальці попідколовала.* Васильк. у.

Попідко́пувати, пую, ють, *гл.* Подкопать (во множествѣ).

Попідко́пуватися, пуємося, ється, *гл.* Подкопаться (о многихъ).

Попідко́чувати, чую, ють, *гл.* Подкатить (во множествѣ). *Вози попідкочуйте до комори, будемо мішки накладати.* Харьк. у.

Попідко́чуватися, чуємося, ється, *гл.* Подкатиться (во множествѣ).

Попідко́шувати, шую, ють, *гл.* Подкосить (во множествѣ).

Попідкрада́тися, да́ємося, стеся, гл. Подкрасться (о многихъ). *І як ті злодії попідкрадалися до коней, що мы ж і не спали.* Валк. у.

Попідкру́чувати, чую, еш, гл. Подкрутить (во множествѣ).

Попідкупля́ти, ля́ю, еш, гл. Подкупить (многихъ).

Попідку́рювати, рюю, еш, гл. Подкурить, пустить дымъ подъ что (во множествѣ).

Попідла́зити, зимо, зите, гл. То-же. что и підлізти, но о многихъ.

Попідла́тувати, тую, еш, гл. Починить, подложить заплаты (во множествѣ).

Попідлі́щуватися, щуємося, стеся, гл. Подольститься (о многихъ). *Вони такі, що до всіх попідлещуються.* Харьк. у.

Попідлива́ти, ва́ю, еш, гл. Полить (во множествѣ). *Не дав Бог дощу: треба попідмивати щепи, а то аж листя на їх крутиться.* Черниг. г.

Попідлиза́тися, зуємося, стеся, гл. Подольститься (о многихъ). *Вони попідлизувалися до хазяйки, так їм і добре, а як я не вмію підлизуватися, так мене й гризуть усі.* Харьк.

Попідлі, *нар.* Подлѣ, возлѣ. *Ой взяв же єго попідлі коня, а повіз єю а в чеську землю.* Гол. II. 30.

Попідма́зувати, зую, еш, гл. Подмазать (во множествѣ). *Возы вже попідмазував,—чи запрягати?* Харьк. у.

Попідмальо́вувати, вую, еш, гл. Подкрасить (во множествѣ).

Попідма́нювати, нюю, еш, гл. Сманить, соблазнить (многихъ).

Попідма́щувати, щую, еш, гл. Подмазать (во множествѣ).

Попідми́вати, ва́ю, еш, гл. Подмыть (во множествѣ). *Ти ж візьми води в відро та попідмивай корови, а тодій доїтимеш.* Харьк. у.

Попідміта́ти, та́ю, еш, гл. Подмести (во множествѣ).

Попідмовля́ти, ля́ю, еш, гл. Подговорить, подстрекнуть (многихъ)

Попідмо́чувати, чую, еш, гл. Подмочить (во множествѣ). *Такий дощ лив, вороги мені на току попідмочувало.* Харьк. у.

Попідмо́щувати, щую, еш, гл. 1) Подмостить (во множествѣ). 2) Подложить подъ что (во множествѣ).

Попідника́ти, ка́ємо, сте, гл. Подрости (о многихъ). *Коб мені діти попідникали, то б я не журився.* НВолын. у.

Попідніма́ти, ма́ю, еш, гл.=**Попідійма́ти.**

Попідпа́лювати, люю, еш, гл. Поджечь (во множествѣ). *Чи вже попідпалювала в грубах?* Васильк. у.

Попідперіза́ти, зую, еш, гл. Подпоясать (многихъ). *Гарненько ж попідперізуй дітей, бо вітер на дворі.* Богод. у.

Попідперіза́тися, зуємося, стеся, гл. Подпоясаться (о многихъ).

Попідпи́сувати, сую, еш, гл. Подписать (во множествѣ).

Попідпи́суватися, суємося, стеся, гл. Подписаться (о многихъ).

Попідпиха́ти, ха́ю, еш, гл. Подотолкнуть подъ что (во множествѣ).

Попідпіка́ти, ка́ю, еш, гл. Подпечь, поджарить (во множествѣ).

Попідпіка́тися, ка́ємося, стеся, гл. Подпечься, поджариться. *Я люблю, щоб пироги добре попідпікалися.* Богодух. у.

Попідпіку́вати, кую, еш, гл.=**Попідпіка́ти.** *Повів же його да пожаречком, да пожар ноженьки да попідпікував.* Черниг. (АД. I. 26).

Попідпіра́ти, ра́ю, еш, гл. То-же, что и **підпе́рти,** но во множествѣ. *Попідпіраю тин кілками, щоб не впав.* Харьк.

Попідплива́ти, ва́ємо, сте, гл. Подплыть (во множествѣ).

Попідпо́ювати, пою, еш, гл. Подпоить (многихъ). *Він їх попідпоював, а тоді й повидурював гроші.*

Попідправля́ти, ля́ю, еш, гл. Поправить (во множествѣ).

Попідправля́тися, ля́ємося, стеся, гл. Поправиться (о многихъ). *Жита після дощу трохи попідправлялися.* Богодух. у.

Попідпряга́ти, га́ю, еш, гл. Припрячь (во множествѣ).

Попідпуска́ти, ка́ю, еш, гл. То-же, что и **підпусти́ти,** но во множествѣ.

Попідпухну́ти, хну́, еш, гл. Припухнуть (во многихъ мѣстахъ).

Попідрива́ти, ва́ю, еш, гл. 1) Подрыть (во множествѣ). *Яблуні сінні попідривали.* 2) Подорвать (во множествѣ).

Попідрівню́вати, нюю, еш, гл. Подравнять (во множествѣ).

Попідрі́зувати, зую, еш, гл. То-же, что и **підрі́зати,** но во множествѣ.

Попідроблю́ти, ля́ю, еш, гл. То-же, что и **підроби́ти,** но во множествѣ.

Попідросту́ти, ту́ю, еш, гл. Подрости (о многихъ). *Дітки вже попідростали, в поміч і батькові й матері.* Богодух. у. (Сини) *вже попідростали.* Драг. 333.

Попідру́блювати, люю, єш, *гл.* Подрубить (во множествѣ), сдѣлать при шитьѣ рубцы. *Рушники вже попідрублювала.* Богодух. у.

Попідру́бувати, бую, єш, *гл.* Подрубить (во множествѣ).

Попідса́джувати, джую, єш, *гл.* То-же, что и підсади́ти, но во множествѣ.

Попідсила́ти, ла́ю, єш, *гл.* Подослать (многихъ).

Попідси́нювати, нюю, єш, *гл.* Подсинить (во множествѣ).

Попідсипа́ти, па́ю, єш, *гл.* 1) Подсыпать (во множествѣ). 2) Подлить (во множествѣ). 3) Положить яйца подъ насѣдки.

Попідсиха́ти, ха́ємо, єте, *гл.* Подсохнуть (во множествѣ).

Попідсіка́ти, ка́ю, єш, *гл.* Подсѣчь (во множествѣ).

Попідсію́вати, сію́ю, єш, *гл.* То-же, что и підсія́ти, но во множествѣ.

Попідска́кувати, куємо, єте, *гл.* Подскочить. подпрыгнуть (во множествѣ).

Попідслу́хувати, хую, єш, *гл.* Подслушать (во множествѣ).

Попідсма́жувати, жую, єш, *гл.* Поджарить (во множествѣ).

Попідсма́лювати, люю, єш, *гл.* Опалить снизу (во множествѣ).

Попідсми́кувати, кую, єш, *гл.* Подернуть, подобрать (во множествѣ).

Попідсолоджувати, джую, єш, *гл.* Подсластить (во множествѣ).

Попідставля́ти, ля́ю, єш, *гл.* Подставить (во множествѣ).

Попідстила́ти, ла́ю, єш, *гл.* Подостлать (во множествѣ)

Попістре́лювати, люю, єш, *гл.* Подстрѣлить (во множествѣ).

Попідстрига́ти, га́ю, єш, *гл.* Подстричь (во множествѣ).

Попідстрига́тися, га́ємося, єтеся, *гл.* Подстричься (о многихъ).

Попідстру́гувати, гую, єш, *гл.* Подстрогать (во множествѣ).

Попідступа́ти, па́ємо, єте, *гл.* Подступить (о многихъ).

Попідсува́ти, ва́ю, єш, *гл.* Подсунуть, пододвинуть (во множествѣ).

Попідсува́тися, ва́ємося, єтеся, *гл.* Подсунуться, пододвинуться (во множествѣ).

Попідсу́шувати, шую, єш, *гл.* Подсушить (во множествѣ).

Попідтика́ти, ка́ю, єш, *гл.* Подоткнуть (во множествѣ). *Попідтикали під яку тільки було можна стріху сухого бадилля.* О. 1862. II. 55. *Попідтикали плахти.* К. (ЗОЮР. II. 265).

Попідтика́тися, ка́ємося, єтеся, *гл.* Подоткнуться (о многихъ). *Чого це так наші дівчата попідтикалися? Через річку брести думають?* Харьк.

Попідтина́ть, на́ю, єш, *гл.* Подрѣзать, подсѣчь, подрубить (во множествѣ).

Попідтя́нню, *нар.* Подъ плетнемъ, подъ заборомъ. Шевч.

Попідтіка́ти, ка́ємо, єте, *гл.* То-же, что и підтекти́, но во множествѣ.

Попідто́плювати, люю, єш, *гл.* То-же, что и підто́пити, но во множествѣ.

Попідто́птувати, тую, єш, *гл.* То-же, что и підто́пта́ти, но во множествѣ.

Попідто́чувати, чую, єш, *гл.* То-же, что и підто́чи́ти, но во множествѣ.

Попідтру́шувати, шую, єш, *гл.* То-же, что и підтруси́ти, но во множествѣ.

Попідтяга́ти, га́ю, єш, *гл.* 1) Подтащить (во множествѣ). 2) Подтянуть. *Пояси попідтягаємо, щоб менше ззісти.* Г. Барв. 505.

Попідхиля́ти, ля́ю, єш, *гл.* То-же, что и підхили́ти, но во множествѣ.

Попідхиля́тися, ля́ємося, єтеся, *гл.* То-же, что и підхили́тися, но во множествѣ.

Попідхо́плювати, люю, єш, *гл.* Подхватить (во множествѣ).

Попідчо́рнювати, нюю, єш, *гл.* Подчернить (во множествѣ).

Попідчища́ти, ща́ю, єш, и **попідчи́щувати, щую, єш**, *гл.* То-же, что и **підчи́стити**, но во множествѣ. *Скрізь повикошувано, попідчищувано.* О. 1861. XI. 26.

Попідчі́сувати, сую, єш, *гл.* Зачесать вверхъ (во множествѣ).

Попідчу́хрувати, рую, єш, *гл.* Обрубить нижнія вѣтви (на многихъ деревьяхъ). *Попідчухрував дубочки,—які рівненькі стоять.* Харьк. у.

Попідши́вати, ва́ю, єш, *гл.* Подшить (во множествѣ).

Попізнава́ти, наю́, єш, *гл.* Узнать (многихъ).

Попізни́тися, нимо́ся, нитеся́, *гл.* Опоздать (о многихъ).

Попіклува́тися, лу́юся, єшся, *гл.* Позаботиться (о многомъ).

По́піл, лу, *м.* Пепелъ, зола. **На по́піл поби́ти.** Разбить на мельчайшія части. *Той кінь такий здоровенний камінь на попіл побив.* Миж. 8. Ум. **Попіле́ць.** Рудч. Ск. II. 109.

Попільни́к, ка́, *м.*=**Попельня**. Новомоск. у.

Попільни́ця, ці, *ж.* Капустная тля. ХС. III. 50. См. **Попелюха, попільну́ха.**

Попільну́ха, хи, *ж.* 1)=**Попелюха 2. См Попільниця.** 2) Гашеная известь. Славяносерб. у.

Попіля́, *нар.*=**Побіля**. *Ухопив же ю попіля коня, попіля коня, близько стременя.* Гол. II. 29.

Попімстити́ся, щуся, стишся, *гл.* Отомстить. *Чоловік попімстивсь на скотині за ту деревню.*

Попі́нити, нію, ніш, *гл.* Запачкать пѣной (о бѣшеной собакѣ).

Попі́рчити, чу, чиш, *гл.* Побить, трепку дать. *Трохи мене півень не попірчив, уже був хвіст ростопірчив.* МУЕ. I. 167.

Попіснику́вати, ку́ю, еш, *гл.* Попостничать.

Попісца́ти, цю́, ці́ш, *гл.* Пососать. *Як попісце корову теля, то й дасться здоїти.* Волч. у.

По́пка, ки, *ж.* Зрачекъ. Вх. Уг. 261.

Попки, *мн.* Раст. Trifolium pratense L. ЗЮЗО. I. 139.

По́плава, ви, *ж.* Болотистое пастбище. Вх. Зн. 53.

Поплаве́ць вця́, *м.* Поплавокъ. *На березі рибалка молодесинький на поплавець глядить.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 118).

По́плавка, ки, *ж.* Родъ пресмыкающагося? *Гидкий як поплавка.* Ном. № 8494.

Поплазува́ти, вую́, еш, *гл.* 1) Поползти. *Безної черви поплазували.* Мир. Пов. I. 128. 2) Медленно, съ трудомъ пойти, поплестись. *Поплазував він до церкви.*

Попла́кати, пла́чу, чеш, *гл.* Поплакать. *На чужині не ті люде,—тяжко з ними жити! ні з ким буде поплакати, ні поговорити.* Шевч. (1883), 213.

Попла́кати́ся, ка́юся, ешся, *гл.* *А за мною сиротою всі родичі плачуть. Плачся, плачся, мій родоньку, плачся, поплакайся, а од мене нещасної повік не чурайся.* Грин. III. 391.

Поплати́ти, чу́, тиш, *гл.* Выплатить (во множествѣ). *Усім уже поплатив, кому винен був.*

Попле́нтатися, таюся, ешся, *гл.* Потащиться. *Попленталася старий до шинку. Поплентавсь на двір казань коні запрягати.* Св. Л. 59.

Поплеска́ти, плещу́, щеш, *гл.* 1) Плескать нѣкоторое время. 2) Похлопать, поаплодировать. 3) Поболтать нѣкоторое время. 4) У кузнецовъ: поклепать нѣкоторое время.

Поплеска́тися, щу́ся, щешся, *гл.* 1) Побрызгаться, поплескаться (водой, въ водѣ). *Дитина в ваннах поплескалася та й заснула.* 2) Потащиться, отправиться. *Поплескалась би я за чумаками на Дін.* О. 1862. VI. 29.

Поплести́, ту́, тёш, *гл.* Связать, выплесть, сплесть, заплесть (во множествѣ). *Поплету сітки на твої дітки. Вінки поплете.* Сим 203. *Мене дядина в дрібушки поплете.* Г. Барв. 64.

Поплива́ти, ву́, вёш, *гл.* Поплыть. *Поплывемо на той бік озера.* Єв. Л. VIII. 22.

Поплига́ти, га́ю, еш, *гл.* Попрыгать, въ припрыжку пойти. *Я спутав кобилу, а вона й поплигала.*

Попли́нути, ну, неш, *гл.*=**Поплисти**. *Бистренькою річенькою на Дунай поплинем* Лукаш. 124.

Поплисти́, плив, вёш, *гл.*=**Поплисти**. Котл. Ен. II 38.

Поплі́сок, ска, *м.* Родъ большой лужи, оставшейся послѣ половодья или большого дождя на мѣстѣ покрытомъ травой. *Там гарно полотна слати у поплісках.* Черниг. у.

Поплі́та́ти, та́ю, еш, *гл.* 1) Оплетать сверху. *Щоби коса довший час... добре заплетена трималася, поплітають косу поплітками.* Шух. I. 135. 2) Связывать горшки проволокою. Вх. Зн. 53.

По́пліт'ка, ки, *ж.* 1) Верхняя прядь на веревкѣ. Могилев. у. 2) Красная гарусная нить, которой оплетаютъ сверху косы. Kolb. I. 40. Шух. I. 135.

По́пліть, ті, *ж.* Верхняя часть плетня. Угор.

По́пліч, *нар.* Рядомъ, плечо съ плечемъ. *Будем... попліч йому двамадцять парсон сажати.* АД. II. 121. *Попліч сиділа коло його стара бабуся.* МВ. (О. 1862. I. 91).

Попліч'ник, ка, *м.* Помощникъ, подручный.

Поплоди́ти, джу́, диш, *гл.* Родить (во множествѣ).

Поплоди́тися, димося, дитеся, *гл.* Родиться, наплодиться, выплодиться. *А вони ж із чого поплодилися? І вони ж із мужиків народились.* ЗОЮР. I. 162.

Поплоско́нитися, нюся, нишся, *гл.* О коноплѣ: дорости до того времени, когда она дѣлится на пло́скінь и ма́тіряку. Волч. у.

Поплю́хкати, каю, еш, *гл.* Присми-

рѣть, сдѣлаться болѣе тихимъ. *Семен поляжшав.* Волч. у.

Поплу́тати, таю, ешь, гл. Спутать, запутать.

Поплу́татися, таюся, ешся, гл. Спутаться, запутаться.

Поплюва́ти, плюю́, е́ш, гл. Поплевать.

Поплюга́вити, влю, вите, гл.=**Опогавіти,** но во множествѣ.

Поплюндрува́ти, ру́ю, еш, гл. Разорить, разграбить (но множествѣ).

Поплю́скнути, ну, не́ш, гл. Сплющиться, стать плоскимъ, щуплымъ. *Калина зімою взяла та й поплюскла,—ягоди стали плюскюваті, що й соку в їх не зосталось.* Рк. Левиц. *Посуха захватила жито, а зерно й поплюскло.* Черниг. у.

По́плюсок, ску, м.=**Поплісок.** *Тепер тут води багато, а перш були тільки поплюски води.* Кобеляк. у.

Поплі́ка́ти, каю, еш, гл. Пососать у матки молока. Мнж. 189. *Близнят, коли одна вівця не попляка обох, одно одбіраєть-ся.* О. 1862. V. Кух. 32.

Поплями́ти, млю́, миш, гл. Запятнать, покрыть пятнами.

Поплями́тися, млю́ся, ми́шся, гл. Запятнаться, покрыться пятнами.

Поплі́ка́ти, каю, еш, гл. Почавкать (губами).

Попоби́ти, б'ю́, е́ш, гл. Побить, поколотить. *Він знов посварився з людьми, і ті його попобили добре та й прогнали.* Рудч. Ск. II. 161. *Дурня попобив.* Чуб. II. 490

Попобрьо́хатися, хаюся, ешся, гл. Долгое время побродить въ водѣ, въ тинѣ. *Попобрьохалася я в тій компанії, поки таки, дав Бог, вилізла. А то вже думала, що й смерть мені там буде.* Кіев. у.

Поповеще́татися, таюся, ешся, гл. Много походить, много пострансвочать. *І поповештлась же сердешна Катря, чужі порози обвішаючи.* Морд. Оп. 13.

По́повзом, нар. Ползкомъ; скользя. *Плуг вискочив з борозни і потягся поповзом по землі.*

Поповзти́, зу́, зе́ш, гл. Поползти. *Он гадюка поповзла.*

Поповиварювати, рюю, еш, гл. Повыварить много. **Поповиварювати води з кого.** Измучить кого придирками, издѣвательствомъ. *Ще трохи знущався та з нас?... Ще мало поповиварював води, як жили в тебе?* Мир. Пов. I. 131.

Попо́вий, а, е=**Попів.**

Попо́вич, ча, м. Поповичъ, сынъ попа.

Попововту́затися, жуся, зишся, гл. Повозиться много. *Багато треба коло тою ледачого попововтузатися.* О. 1862. I. 65.

Поповчи́ти, вчу́, вчи́ш, гл. Учить достаточно, долго. *У школу оддали і там чимало поповчили.* Шевч. II. 146.

Поповчи́тися, чу́ся, чи́шся, гл. Учиться достаточно много, долго. *Поповчився і я чимало, та не дуже навчився.*

Попогари́кати, каю, еш, гл. Побранить, поворчать, дѣлая кому-либо внушенія. *Попогарикає було ще, поки зберуться.* Сим. 222.

Попоги́бітти, бію, еш, гл. Побѣдствовать. *Як попопибів з тиждень, то покине горілку пити.* НВолын. у.

Попоговори́ти, рю́, риш, гл. Поговорить много.

Попогребти́, бу́, бе́ш, гл. Погрести много. *Душі гірко стане, як попогребеш, женучи так швидко човна.*

Попогрю́кати, каю, еш, гл. То-же, что и **грю́кати,** но продолжительное время. *Попогрюкала добре в двері, поки почули,—добре спять люде.* Харьк. у.

Попогря́кати, каю, еш, гл. Погремѣть много. *Попогрякав* (грім). Мнж. 115.

Погоди́бати, баю, еш, гл. Много походить. Зміев. у.

Поподу́ти, дму́, ди́ш, гл. Подуть много.

Попожури́тися, рю́ся, ришся, гл. Попечалиться много. *Що вона попожурилась.* Г. Барв. 58.

Попозіпати, паю, еш, гл. Достаточно покричать.

Попоїздити, джу, диш, гл. Поѣздить много. *Як попоїздили, так набрали собі усякою звіра.* Мнж. 31.

Попоїсти, їм, їсй, гл. Поѣсть. *Попоїби до попу, то й попоїся в охоту.* Грин. II. 309. *Жінко! та чи нема чого попоїсти? Далебі аж шкура болить, так їсти хочеться* Котл. МЧ. 446.

Попойти́, йду́, йде́ш, гл. Идти долго. *Як попоїшли ми день та другий, так на третій як повставали, то вже я не спутну на ноги.* Кіев. у.

Попо́к, пка́, м. 1) Ум. отъ піп. 2)= **Жидок 2.** 3)=**Попичка.** Вх. Пч. II. 13.

Попокла́нятися, няюся, ешся, гл. Покланяться много. *Так вона мені попокланялась, попопросила мене.* Грин. I. 32.

Попокуде́лити, лю, лиш, гл. Потаскать за волосы долго и сильно. *Так він*

же його і попокудлив. Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Пополамáти, мáю, еш, *гл.* Ломать много. *Що я попотужила, що я попомудила, що я пополамала рук.* Г. Барв. 433.

Пополовíти, вíю, еш, *гл.* Пожелтѣть. *А маруна посходила та пополовíла.* Гол. I. 290.

Попоскоскáти, щý, щеш, *гл.* Пополоскать. *Ми* (гуси) *попивем да ноги попомощем.* Рудч. Ск. I. 10.

Пополотнíти, нíю, еш, *гл.* Поблѣднѣть Стор. МПр. 10. *Пополотніла Мотря.* Мир. ХРВ. 174.

Пополóхати, хаю, еш, *гл.* Испугать многихъ

Пополóшити, шý, шиш, *гл.*=**Пополохати.**

Пополóшитися, шимося, шитеся, *гл.* Испугаться, встревожиться (о многихъ).

Пополýднювати, дную, еш, *гл.* Полдничать.

Пополювáти, лю́ю, еш, *гл.* Поохотиться.

Пополякáти, кáю, еш, *гл.* Напугать сильно. *Уже і так пополяками, насилу баби одшептали.* Котл. Ен. II. 41.

Попомíрати, рáю, еш, *гл.* 1) Помѣрять много. 2) Много, долго идти какою либо дорогою. *Далекий шлях, попобрати... Попоміряв і я колись, щоб його не мірять!* Шевч. 78.

Попомотáти, тáю, еш, *гл.* Помотать много.

Попому́читися, му́чуся, чишся, *гл.* Помучиться. *Нехай трохи попомучиться.* Драг. 346.

Попомуштрувáти, рýю, еш, *гл.* 1) Поучить достаточно долго военнымъ пріемамъ. 2) Поучить вообще. *Ось я тебе попомуштрую, не так, як в бурсі.* Шевч. 501.

Попóна, ни, *ж.* Попона. *Червоні попони, червоні сідла.* Грин. II. 315.

Попонеділкувáти, кую, еш, *гл.* Попоститься. *Іди, небого, не журися, попонеділкуй, помолися.* Котл. Ен. I. 14.

Попоноси́ти ношу́, сиш, *гл.* Поносить много. *Попоносив по келійках води.* К. ПС. 116.

Попоноси́тися, ношу́ся, сишся, *гл.*—**з чим.** Поносить что долго. К. ЧР. 356.

Попоночíти, чíє, *гл. безл.* Стемнѣть. *Уже попочіло.* Константиногр у.

Попонудúти, джý, диш, *гл.* Тоскиться много, тосковать. См. **Нудúти.** *Що я попотужила, що я світом попонудила.* Г. Барв. 433.

Попонудúтися, джýся, дишся, *гл.*= **Попонудúти.** *А поборолись,—що було я попонужуся, поки не пішли діти.* Г. Барв. 42.

Попóнько, ка, *м. Ум.* отъ **пóп.**

Попóня, ні, *ж.*—**Дерга.** *Добре, ненько, у попоні ходити до річки, не змерзнеш так як у спідниці.* Волч. у.

Попоогризáтися, заю́ся, ешся, *гл.* Много огрызаться.

Попопам'ятáти, тáю, еш, *гл.* Попомнить. *Попопам'ятаєш московський місяць.* Ном. № 5632.

Попопúнькатися, каюся, ешся, *гл.* Повозиться, поняньчиться много. Змѣев. у.

Попополіти, ліємо, ете, *гл.* Превратиться въ пепелъ (во множествѣ).

Попоплáкати, плáчу, чеш, *гл.* Много плакать, наплакаться. *Стара тії мисли що-дня вичитує,—і попоплаче над ними, і попосміється.* МВ. (О. 1862. III. 35). *Що попоплакала мати наша покійна за батьком!* О. 1862. X. 33.

Попопрáти, перу́, рéш, *гл.* 1) Постирать много. 2) Помочить сильно. *Дощ мене попоправ.* Харьк. у.

Попопроси́ти, шу́, сиш, *гл.* Напроситься, просить много. *Так вона мені попокланялась, попопросила мене.* Грин. I. 32.

Попоп'ястúся, пнуся, пнéшся, *гл.* Много сидиться, изобраться, добраться. *Попоп'явшись добренько, свою можна доп'ястись.* О. 1862. I. 69.

Попóрати, рáю, еш, *гл.* Убрать, привесть въ должный видъ, порядокъ. *Попорали коні.* НВолын. у.

Попóратися, раюся, ешся, *гл.* Похозяйничать. *А тут уже чутка: Текеля на Січі попорався.* Мир. ХРВ. 85.

Попорвáтися, рвýся, рвéшся, *гл.* Порываться, рваться много. *Що вона попоплакала, що попорвалась так годів зо три або й з чотирі.* Г. Барв 112.

Попорúпати, паю, еш, *гл.* Поскрипѣть. *Попорипай мені дверима.*

Попоробúти, блю́, биш, *гл.* Поработать много, наработаться. *Попоробі до поту, то й попоїси в охоту.* Грин. II. 309.

Попорожнúти, ню́, ниш, *гл.* Опорожнить (во множествѣ). МУЕ. III. 118. *Кубочки попорожнимо.* Мил. 152.

Попорожнíти, нíю, еш, *гл.* Сдѣлаться пустымъ. *Треба збірати швидче кавуни, а то попорожніють: дощу нема, а спека.* Волч. у.

Попороси́тися, ошося, ошу́ся, гл. Родить поросять (о многихъ). *Всі ьъдчі се попоросили.* Kolb. I. 135.

Попороскошува́ти, шу́ю, еш, гл. Пожить, не стѣсняя себя, пожить въ роскоши. *Я за первим чоловіком попороскошувала.* Лебед. у.

Попоро́ти, рю́, рет, гл. Распороть. *Попорола сорочку, бо не по моєму пошита,—по своєму перешию.* Васильк. у.

Попоро́тися, рю́ся, решся, гл. Распороться. *Черевики... попоряться.* Мнж. 55.

Попорохні́ти, нію, еш, гл. Сдѣлаться трухлымъ, обратиться въ прахъ.

Попорохня́віти, вію, еш, гл. =**Попорохні́ти.** *І деревня попорохнявіє, поки зберемося хату перекидати.*

Попороши́ти, шу́, шиш, гл. Посыпать пылью, порошкомъ.

Попо́рські, ка, ий, гл. Побрызгать. К. ЧР. 66. *Набрала води сильнощої, попорськала.* ЗОЮР. II. 56.

Попортя́ний, а, е=**Портя́ний**. Гол. Од. 55.

Попоскварі́тися, рю́ся, рішся, гл. Нассориться, много поссориться. *Коло кожного воза треба попосваритись.* О. 1862. VI. 98.

Попосиді́ти, джу, диш, гл. Посидѣть долго. *І попосиділа ж вона під поштою ме годину, дожидаючись.* Г. Барв. 498.

Попослужи́ти, жу́, жиш, гл. Послужить много. *Попослужив... з п'ятнадцять літ.* Г. Барв. 407.

Попосмія́тися, ко́ся, ється, гл. Насмѣяться вдоволь, посмѣяться много. *Попосмілись же за те з Грамаха добре* Сим. 215. *Тії листи що-дня вичитує,—і попоплаче над ними, і попосміється.* МВ. (О. 1862. III. 35).

Попосмутува́ти, ту́ю, еш, гл. Попечалиться много. *Попосмутував я на чужині.* Г. Барв. 407.

Попо́стяти, щу, стиш, гл.=**Попі́сникувати.**

Попосто́яти, сто́ю, їш, гл. Простоять много, настояться. *Добре, що перва прийшла, а то б попостояла.* Г. Барв. 498.

Попотіпа́ти, па́ю, еш, гл. 1) Потрепать много (льна, конопли). 2) Поколотить, побить. *Хиба який чорт попотіпа на довгих.* Лебед. у.

Попоті́ти, тіємо, єте, гл. Вспотѣть (о многихъ). *Біжучи, попотіли.* АД. II. 37.

Попотужи́ти, жу́, жиш, гл. Погорѣвать много, нагорѣваться, наплакаться. *Як вимала мене свекруха...—що я попожурилась, що я попотужила.* Г. Барв. 433.

Попоту́пкатися, каюся, аєшся, гл. Потоптаться много, натоптаться,—**ко́ло ко́го.** Поухаживать за кѣмъ много, пока добьешься. *Попотупкаєшся коло нього на случай якої оказії та й кишеню потрясеш.* Св. Л. 281.

Попотя́ти, гну́, гнеш, гл. Потащить много. *Хай, думає пан, і він попотяне повозку з хамутом та з дугою.* Грин. II. 213.

Попочува́нитися, нюся, нишся, гл. Поважничать, почваниться. *Що то вже він попочванився, то й Боже.* Лебед. у.

Попо́чок, чка, *м.* Ум. отъ **піп.**

Попра́ва, ви, *ж.* 1) Починка, исправленіе. 2) Исправленіе (нравственное). *Горе нам, як не діждеться од нас ніякої поправи Той, що ненавидить усякий гріх.* Гречулевич, Проповѣди (1857), 78. **Ум. По́правка.**

Попра́вді, *нар.* Дѣйствительно, въ самомъ дѣлѣ. *Другий день поправі везуть королівну.* Драг. 285.

Попра́вити. См. **Поправля́ти.**

По́правка, ки, *ж.* Ум. отъ **поправа.**

Поправля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **попра́вити, влю, виш**, гл. 1) Поправлять, поправить, починить. 2) Направить лошадь. *Коли це диявол: світиться; я й поправив на те світло. Приїздю.* Мнж. 130.

Поправува́тися, ву́юся, ашся, гл. Исправляться. *Потрямуйтеся ви, вільні доріженьки, поправуйтеся ви, лихі доріженьки.* Нп. (Балт. у.)

Попра́вок, вка, *м.* Второй день послѣ праздника, отданіе праздника. Св. Л. 76. *Чого тобі... на оті прокляті досвітки, на празники та попразени ходить.* КС. 1882. VIII. 263.

Попра́зниця, ці, *ж.*=**Попразок.** Чуб. VII. 576.

Попра́зниче, чого, *с.* = **Попразок.** Kolb. I. 22.

Попра́ти, перу́, пре́ш, гл. Постирать. *Попрали баби панам сорочки.* Мнж. 129.

Попрацюва́ти, цю́ю, еш, гл. Потрудиться.

Попрацюва́тися, цю́юся, ашся, гл. Сильно потрудиться. *Отому чоловікові, що хата згоріла, так горе: доведеться попрацюватися, бо все з себе самому, ніхто не поможе.* Харьк.

Попращи́ти, щаю, еш, гл.—**ного.** Про-

ститься съ кѣмъ. См. **Попрощати.** *Навіки 'смо попращали свої любі гори.* ЕЗ. V. 242.

Попре́тно, *нар.* Опрятно, чисто. Гадиц.

Попри, *пред.* 1) Возлѣ, подлѣ, около, мимо. Гн. II. 60. *Даруй, Боже, мирові, та й нам попри мир.* Каменец. у. *Іде попри вас як товарина: ні помагай-бі, а ні здоров не скаже, то то же чріх!* Каменец. у. *Йду попри корчму, коли щось співає.* Каменец. у. *Ту пшеничку жала кречная панна, попри ту пшеницию уланий гостинець, їхав туди, їхав поповиченько.* Гол. IV. 107. 2) Вмѣстѣ съ, при. *Попри пса і кота люде до нині годуют сі.* Гн. I. 78.

Поприбавля́ти, ля́ю, ешь, *гл.* Прибавить (во множествѣ).

Поприбива́ти, ва́ю, ешь, *гл.* Прибить (во множествѣ). *Поприбивав защіпки до дверей.* Харьк. у.

Поприбіга́ти, га́ємо, ете, *гл.* Прибѣжать (о многихъ). *Діти поприбігали, кричать: їсти!* Черниг. у.

Поприбіра́ти, ра́ю, ешь, *гл.* Прибрать. *І в хаті, і в дворі поприбірала, аж глянуть любо.* Харьк. у.

Поприбу́джуватися, джуємося, етеся, *гл.* То-же, что и **приблудитися,** но о многихъ.

Поприббкрувати, кую, ешь, *гл.* То-же, что и **приббрати,** но многихъ.

Поприбріхувати, хую, ешь, *гл.* Прибрать (во множествѣ).

Поприва́рювати, рюю, ешь, *гл.* То-же, что и **приварити,** но во множествѣ.

Попривертѣ́ти, тя́ю, ешь, *гл.* То-же, что и **привернути,** но во множествѣ.

Попривика́ти, ка́ємо, ете, *гл.* Привыкнуть (о многихъ).

Попривіда́ти, джу, диш, *гл.* То-же, что и **привезти,** но во множествѣ. *Сінних попривозь сюди.* Єв. Л. XIV. 21.

Попривіза́ти, жу, зиш, *гл.* Привезти (во множествѣ). *Це сим із города все попривозив.* Харьк. у.

Поприволіка́ти, ка́ю, ешь, *гл.* Притащить (во множествѣ).

Поприв'я́зувати, зую, ешь, *гл.* Привязать (во множествѣ). *Конєй... поприв'язують.* Драг. 147. *Всі тров були в мене поприв'язувані на оборі.* Драг. 64.

Попригадувати, дую, ешь, *гл.* Вспомнить (во множествѣ).

Поприга́дуватися, дуємося, етеся, *гл.* Вспомниться (во множествѣ). *Усе попригадувалося, що комусь було.* Лубен. у.

Попригна́ти, на́ю, ешь, *гл.* Пригнать (многихъ). *Ми попригнаємо* (байволів). Драг. 323.

Попригина́ти, на́ю, ешь, *гл.* Пригнуть (во множествѣ). *Попримний бо мені рогачі, а то не беруть менчих горщиків,* Харьк. у.

Попригина́тися, на́ємося, етеся, *гл.* Пригнуться (во множествѣ). *Хлопці попригнулися за тином, щоб їх не побачили.* Кіев. у.

Попригляджувати, джую, ешь, *гл.* Приглядѣть (во множествѣ).

Попригнічувати, чую, ешь, *гл.* То-же, что и **пригнітити,** но во множествѣ.

Попригні́нути, ну, неш, *гл.*=**Попригинати.**

Попригороджувати, джую, ешь, *гл.* Пригородить (во множествѣ).

Попригорта́ти, та́ю, ешь, *гл.* То-же, что и **пригорнути,** но во множествѣ.

Попригорта́тися, та́ємося, етеся, *гл.* То-же, что и **пригорнутися,** но о многихъ.

Попригрі́вати, ва́ю, ешь, *гл.* Пригрѣть (во множествѣ).

Попригрі́ватися, ва́ємося, етеся, *гл.* Пригрѣться, нагрѣться. *Уже попригрівалися окропи, спавай одягмати сорочки.*

Поприда́влювати, люю, ешь, *гл.* Придавить (во множествѣ).

Поприда́влюватися, люємося, етеся, *гл.* Придавиться (во множествѣ) *Які хороші були паляниці, а поки довезла—попридавлювалися.* Богод. у.

Попризвича́ювати, юємося, етеся, *гл.* Привыкнуть (о многихъ). *Попризвичаювались до всячини з малку.* О. 1862. I. 77. *Жінки уже так попризвичаювалися.* Драг. 172.

Попризнава́тися, наємо́ся, ється, *гл.* Признаться (о многихъ). *Усі вже попризнавалися.* Васильк. у.

Попріїзда́ти, димо́, дите́, *гл.* Пріѣхать (о многихъ). *Наші діти вже всі попріїздили.* Богод. у. *Ми не довго гостили, не в порожні попріїздили.* Мет. 188.

Поприйма́ти, ма́ю, ешь, *гл.* Принять (во множествѣ). *Хліб лежить,—от я зараз поприйма́ю.* Грин. II. 171. *Ой ти тихий Дунаю, моїх діток поприйма́й.* Нп.

Поприйма́тися, ма́ємося, ється, *гл.* Приняться (во множествѣ).

По́прик, ку, *м.* Перецъ. *І варена, і печена, і попріком напопрена.* Гол. IV. 530.

Поприкида́ти, да́ю, ешь, *гл.* То-же, что и **прикинути,** но во множествѣ.

Поприкина́ти, на́ю, ешь, *гл.* То-же, что

и прикипі́ти, но во множествѣ. *Мы так і поприкипали на мі́сті.* МВ. I. 70.

Поприкладáти, дáю, еш, гл. То-же, что и **приложи́ти**, но во множествѣ. *Поприкладала до чирякiв печеної цибулі.* Харьк. *Поприкладав* (печатку) *усім на лобі.* Чуб. II. 605.

Поприкóвувати, вую, еш, гл. Приковать (во множествѣ).

Поприкóлювати, люю, еш, гл. Пришпилять (во множествѣ).

Поприкорóччувати, чую, еш, гл. Укоротить (во множествѣ). *Я їм языки поприкороччую, щоб не брехали так.* Богод. у.

Поприкóчувати, чую, еш, гл. Прикатать (во множествѣ). *Дiжки поприкочуємо сюди та тут і позамочуємо.* Харьк.

Поприкрива́ти, ва́ю, еш, гл. Прикрыть (во множествѣ).

Поприкрива́тися, ва́ємося, ва́теся, гл. Прикрыться (о многихъ).

Поприкрýчувати, чую, еш, гл. То-же, что и **прикрути́ти**, но во множествѣ.

Поприкупáти, пáю, еш, гл. Прикупить (во множествѣ).

Поприлáгоджувати, джую, еш, гл. Приладить (во множествѣ).

Поприлáзити, зимо, зите, гл. Прилѣзть, приползти (о многихъ).

Поприлипáти, пáємо, ете, гл. Пристать, прилипнуть (во множествѣ). *Нехай вони до твого кривого носа поприлипають.* Стор. МПр. 132.

Поприлiтáти, тáємо, ете, гл. Прилѣтѣть (во множествѣ). *Уже ластівочки поприлiтали.* Харьк.

Поприлучáти, чáю, еш, гл. Присоединить (во множествѣ).

Поприлучáтися, чáємося, ете́ся, гл. Присоединиться (о многихъ).

Поприлягáти, гáємо, ете, гл. То-же, что и **прилягти́**, но во множествѣ. *Під їми коні поприпадали, золоті гриви поприлягали.* АД. I. 28.

Попримáзувати, вую, еш, гл. То-же, что и **примáзати**, но во множествѣ. *Попримазувала вже в обох хатах.* Харьк.

Попримáнювати, нюю, еш, гл. Приманить (во множествѣ). *З усього хутора собак сюди поприманював.* Харьк.

Попримежóвувати, вую, еш, гл. То-же, что и **примежува́ти**, но во множествѣ.

Попримерза́ти, за́ємо, ете, гл. То-же, что и **приме́рзнути**, но во множествѣ.

Попримóкувати, кую, еш, гл. То-же, что и **примости́ти**, но во множествѣ.

Попримóщуватися, щуємося, теся гл. То-же, что и **примости́тися**, но о многихъ. (Хати) *попримощувались на крутих боках домин.* Левиц. ПЮ. I. 474.

Попримýровувати, вую, еш, гл. Сдѣлать каменныя пристройки.

Попримýшувати, шую, еш, гл. Принудить (многихъ).

Поприна́джувати, джую, еш, гл. Приманить, привлечь (многихъ). *На що ти моїх голубів до себе попринаджував?* Богодух. у.

Поприндитися, джуся, дишся, гл. Разсердиться, раскапризничаться (о многихъ). *Дівчата поприндимося на хлопців та й не пiшли у танець.*

Поприневоля́ти, люю, еш, гл. Принудить (многихъ). *Хиба його дочки охотою заміж iшли? Поприневоляв.*

Поприно́сити, шу, сиш, гл. Принести (во множествѣ). *Поприносили до його всіх недужих.* Св. Мр. I. 32.

Поприо́рювати, рюю, еш, гл. То-же, что и **приора́ти**, но во множествѣ.

Поприпада́ти, да́ємо, ете, гл. То-же, что и **припа́сти**, но во множествѣ. *„Припадайте до землі!“ Поприпадали усі ниць.* ЗОЮР. I. 247. *Під їми коні поприпадали, золоті гриви поприлягали.* АД. I. 28.

Поприпа́лювати, люю, еш, гл. Прижечь (во множествѣ).

Поприпина́ти, на́ю, еш, гл. Привязать на веревку (многихъ). *Назад руки поз'язали, до коней поприпинали.* Гол. I. 155.

Поприпізня́ти, ня́ємо, ете, гл.—**що**. Запоздать съ чѣмъ. *Поприпізнялися сіяти.* Литин. у.

Поприпізня́тися, ня́ємося, ете́ся, гл. Запоздать (о многихъ).

Поприпіка́ти, ка́ю, еш, гл. Прижечь (во множествѣ).

Поприправля́ти, ля́ю, еш, гл. То-же, что и **припра́вити**, но во множествѣ.

Поприпуска́ти, ка́ю, еш, гл. То-же, что и **припусти́ти**, но во множествѣ.

Поприраховувати, вую, еш, гл. Присчитать (во множествѣ).

Поприрівнювати, нюю, еш, гл. То-же, что и **прирівня́ти**, но во множествѣ.

Поприробля́ти, ля́ю, еш, гл. То-же, что и **приробити**, но во множествѣ.

Поприроста́ти, та́ємо, ете, гл. Прирости (во множествѣ). *„Де ваші мизинцiпальці і лівi уші?“ Потім показав їм, попритуляв всякому до руки, до ноги і уха*

до голови,—вони знов попрострами. Рудч. Ск. I. 109.

Попридержа́ти, ча́ю, еш, гл. Поручить (во множестве).

Поприсила́ти, ла́ю, еш, гл. Прислать (во множестве). *Попросіть книжечок, що з оцім листом поприсилані.* О. 1862. VI. 59.

Поприси́лювати, люю, еш, гл. Привязать (во множестве).

Поприсипа́ти, па́ю, еш, гл. Присыпать (во множестве).

Поприсипа́тися, па́ємося, ється, гл. Присыпаться (во множестве).

Поприси́рнювати, нюю, еш, гл. ? *Що поприсирновано, а дощ накрапа,—поприбіра як слідує.* Сим. 198.

Поприсіда́ти, да́ємо, сте, гл. Присѣсть (о многихъ).

Поприси́ювати, сію, еш, гл. То-же, что и **присіяти**, но во множестве.

Поприскакувати, куємо, сте, гл. Подскочить къ чему (о многихъ).

Попри́скувати, кую, еш, гл. Пофыркивать. *Ой на броду, броду пив сивий кінь воду. Кінь на воду та поприскує, удилами та побрязкує.* Грин. III. 546.

Попристава́ти, таємо, сте́, гл. То-же, что и **пристáти**, но во множестве. *Тепер до його пристав князь Корецький... попристав ами модно й оружно Котлубай, Ілляшевські, Горностай.* К. ЦН. 277. *Вони з тобой добре, щоб не попристáвали.* Маркев. 121.

Поприсяга́ти, га́ємо, сте, гл. Присягнуть (о многихъ). *І поважати присуд наш козацький над королівський всі поприсягали.* К. ЦН. 179.

Попри́ти, рю́, ри́ш, гл.=**Перчити**. Вх. Уг. 261.

Попритóптувати, тую, еш, гл. Притоптать (во множестве). *Вийшов сіяч сіяти насіння своє; і як він сіяв, инше впало край шляху, і попритоптувано його.* Єв. Л. VIII. 5.

Попритýжувати, жую, еш, гл. Придавить, притянуть жердями солому на крышѣ. *Треба добрими притужинами попритужувати солому, а то зсунеться з криші.* Волч. у.

Попритýлювати, люю, еш, **попритýлюватися**, люємося, ється, гл.=**Притулáти**, ся. (Хати) *позлазили вниз, похозались між купами каміння, попритулювались до провалин.* Левиц. ПЮ. I. 474.

Попритулáти, ля́ю, еш, гл. То-же, что и **притулáти**, но во множестве. *Попритуляв...* (одрізані) *уха до голови,—вони знов попрострами.* Рудч. Ск. I. 109.

Попритулáтися, ля́ємося, ється, гл. То-же, что и **притулáтися**, но о многихъ.

Поприхóдити, джу, дите, гл. Прійти (о многихъ). *Всі поприходили до його.* Єв. Мр. III. 8. *У недіжо поприходять з служби.* Драг. 143.

Попричиня́ти, ня́ю, еш, гл. Притворить (во множестве). *Двері всі попричиняла.* МВ. (О. 1862. III. 56).

Попричіплювати, люю, еш, гл. Прицѣпить (во множестве).

Попришивáти, ва́ю, еш, гл. Пришить (во множестве).

Попри́щити, щить, гл. безл. Покрыть прыщами. *Чого ще тебе так поприщило?* Черниг. *Йому поприщило пику.*

Попри́щитися, щуся, щишся, гл. Покрыться прыщами. *Щоб тобі поприщилось!*

Попрі́ти, прі́ємо сте, гл. Сопрѣть. *Попріли усі стоги.*

Попробýвати, бую, еш, гл. Испытать, испробовать *Ходім же тепер ...попробуваты сили,—хто дужчий.* Рудч. Ск. II. 16.

Попробýватися, буюся, єшся, гл. Испытать, попробовать. *Як дам, то на свій зріст все подвір'я зміряєш...—Попробуємся!—Та що тут пробуватись! Без сорома казка: он де двері, або тебе вижкаю.* Св. Л. 317. *Ти бігаєш, як жоден молдаван не побіжить,—попробуйся.* Св. Л 137.

Попробýркувати, кую, еш, гл. Пробудить (многихъ). *Насилу дітей попробуркував.*

Попробýркуватися, куємося, ється, гл. Пробудиться (о многихъ). *Як тіки попробуркуються нані, тоді біда!*

Попровáдити, джу, диш, гл. Потащить, понести, повезти. *І попровадили тих братів на Сібір.* Грин. I. 97.

Попровáдитися, димося, дитеся, гл. Потащиться, отправиться, пойти. *І куди ото вони попровадимся прямо в рязнэку,—наче обійтиу не можно.* Харьк.

Попровíрчувати, чую, еш, гл. Просверлить (во множестве). *Попровірчувала дірочки в дошці.* Харьк.

Попроганя́ти, ня́ю, еш, гл.=**Попрогóнити**. *Роботників, вражих синів, зовсім попроганяли.* Драг. 290.

Попрогледжувати, джую, еш, гл. Прогляд'ѣть. *Здається, усі вікна попрогледжувала, його визираючи.* Г. Барв. 121.

Попрогóнити, ню, ниш, гл. Прогнать; отогнать (во множестве). *Попрогонь овечки, що родина здарувала.* Мет. 265.

Попрогрива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Прогрызть (во множествѣ). *Тенета б всі попрогризала.* Гліб. 19.

Попро́дати, даю, еш, *гл.* Распродать, продать. *Попродав воли з возами.* Драг. 160. *Попродав усю худобу.*

Попродо́вбувати, бую, еш, *гл.* Продолбить (во множествѣ). *У чумаків колеса товстії, то в колесах було попродовбує дірки да туди гроші положить.* ЗОЮР. I. 76.

Попро́з, *нар.*=**Поуз**. *Попроз мій городок стежкою до иншої їдеш.* Чуб.

Попроїда́ти, да́ю, еш, *гл.* Проѣсть (во множествѣ). *Батько довго збірав, а синки швидко попроїдали.* Харьк. у.

Попрокида́тися, да́ємося, ється, *гл.* То-же, что и **прокинутися**, но о многихъ. *Попрокидалися діти, повставали, зараз—їсти.* Харьк. *Раненько походили корови, раненько й попрокидалися.* Зміев. у.

Попроку́рвувати, вую, еш, *гл.* Растратить, ведя развратную жизнь. *Попрокурвували худобу сини, як умер пан старий.* Лебед. у.

Попроку́шувати, шую, еш, *гл.* Прокусить (во множествѣ). *Вовки задавили двоє овець, попрокушували горла.* КС. 1883. XII. 700.

Попрониза́ти, за́ю, еш, *гл.* Промнть (во множествѣ).

Попроміню́вати, нюю, еш, *гл.* Промѣнять (во множествѣ).

Попроміня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Промести (во множествѣ). *Всі стежки попромітали.*

Попропада́ти, да́ю, еш, *гл.* Пропасть (о многихъ). *Коли б ще козаки з голоду не попропадали.* ЗОЮР. I. 290. *Скільки їх вже попропадало, от же ж все ще восьмеро є.* Драг. 217.

Попропива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Пропить (во множествѣ). *Усю худобу попропивав. Сорочок із тридцять було,—усе попропивала.* ЗОЮР. I. 9.

Попропива́тися, ва́ємося, ється, *гл.* Пропиться (о многихъ). *Попропивались ми до голого тіла.* К. ЦН. 227.

Попрорива́ти, ваю, еш, *гл.* Разрѣдить, вырвавъ часть. *Ще треба попорвати буряки, бо ще таки густі.* Харьк.

Попрорі́зувати, зую, еш, *гл.* Прорѣзать (во множествѣ). Стор. МПр. 95.

Попророста́ти, та́ю, еш, *гл.* Прорасти (во множествѣ). *Пшениця попоростала.*

Попрору́бувати, бую, еш, *гл.* Прорубить (во множествѣ). *Він у тій коморі вікна попорубував.* Драг. 176. *Вже Сидір ополонки попорубував.*

Попроси́ти, шу́, сиш, *гл.* Попросить. *Просили батько й мати, просила й родина, нехай його ще попросить михая година.* Мет. 84.

Попроси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Попроситься.

По́про́сом, *нар.* Прося. *Назбірайте попросом грошей доволі та поставте над ним велико хреста.* Г. Барв. 459.

Попро́стати, таю, еш, *гл.* Направиться. *Покинув її і весільних, сам попростав до хати.* Г. Барв. 202.

Попроста́тися, щу́ся, ста́ишся, *гл.* 1) Проститься. Мнж. 29, 47. *От попростився він і пішов собі.* Мнж. 138. *Прощавайте, сусіденьки, може з ким сварився, та хоч сварився, не сварився, аби попростився.* Чуб. 2) Испросить прощенія. *За що, каже, я її ударив? вернусь, попрошусь.* Мнж. 33.

Попростюва́ти, тю́ю, еш, *гл.* Походить, побродить. *Попростює по стєну корова, хоч трохи напасеться, а прийде—підкинь сіна.* Лебед. у.

Попростяга́ти, га́ю, еш, *гл.* Протянуть (во множествѣ). *Кучеряві в'язи... попростягали зелені лапи над річкою.* К. (ЗОЮР. II. 205).

Попростяга́тися, га́ємося, ється, *гл.* Протянуться (о многихъ). *Козаки посідали, жовніри попростяглись біля їх на траві.* Стор. МПр. 105.

Попро́тив, *нар.*=**Проти**. *Ще, каже, попротив себе не вишукав.* Федьк.

Попрото́пувати, тую, еш, *гл.* То-же, что и **протопта́ти**, но во множествѣ. *Уботи цикаові попротоптували, і пучки видно.* К. ЧР. 262.

Попрото́пуватися, туємося, ється, *гл.* То-же, что и **протопта́тися**, но во множествѣ.

Попроха́ти, ха́ю, еш, *гл.*=**Попросити**.

Попроха́тися, ха́юся, ешся, *гл.*=**Попроситися**. *А ти б попрохалася, може б і пустили.*

Попроцйндрювати, рюю, еш, *гл.* Промотать, растратить (во множествѣ). *Люде... гроші попроцйндрювали.* К. ЦН. 227.

Попрочища́ти, ща́ю, еш, *гл.* Прочистить (во множествѣ). *Дороженьки попрочищала.* Мил. 183.

Попрошпе́чувати, чую, еш, *гл.* Проштрафиться (о многихъ). О. 1862.

V. 109. *Попрощепчувалисъ, дак їх і попрогнили.* Г. Барв. 44.

Попрощáти, щáю, ещ, гл. – **кого.** Проститься съ кѣмъ.

Попрощáтися, щáюся, ещся, гл. Попрощаться. *Ти б коня добув, до мене прибув, попрощався зо мною.* Мет. 66. *Поцілувалисъ, попрощалисъ.* ЗОЮР. І. 73.

Попру́г, га, *м.* Шрамъ, царапина. *Коняка дзизнула по морді, попруг зробила на носі—і досі знать.* Верхнеднѣпр. у.

Попру́га, ги, *ж.* 1) Подпруга. Шух. І. 252. Вх. Зн. 61. Вас. 160. *Та купимо сідельце з попругою.* Грин. III. 320. *Та підтягай, джуро, та підтягай, малий, тугенько попругу.* АД. II. 44. 2) Поясъ кожаний, – см. **Ремéнник.** Чуб. VII. 418. 3) Часть толчеи. См. **Ступа ножíна.** Шух. І. 161, 162. 4) Часть рыболовнаго сака. См. **Сак.** Шух. 5) Полоса,—напр. поперечная полоса на боку перістого вола. Руд. Чп. 255. *Між небом і водою став чорною попругою ліс. Левиц. ИЙО. І. 500. Сонце... довною й широкою попругою ляло через усю хату.* Мир. ХРВ. 182. Ум. **Попру́жка, попру́женька, попру́жечка.** *Ой підтягай, та малий хлопку, попруженьки стуга.* АД. II. 71. *Попрямýється ви, вильні воріженьки, попрявýйтеся ви, михі воріженьки.* Нп. (Балт. у.).

Попру́жка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **попруга.** 2) То-же, что и **окрáйна,** узкій шерстяной поясъ у женщинъ. Шух. І. 132, 123. Kolb. I. 46.

Попрутикувáти, кýю, ещ, гл. Сдѣлать прутик. *Оце вже тобі сорочку попрутикувала і позубивала в подлях.* Кіев. у.

Попруча́тися, ча́юся, ешся, гл. Побарахтаться. *Попручався, поки й вирвався.*

Попряди, дів, *мн.*=**Попрядки.** *Прийде до її кума на попряди.* О. 1862. І. 73.

По́прядки, док, *мн.*=**Попряхи.** *В одну хату нас, дівчат, натирається, було, як раків у ятір, на попрядки.* Г. Барв. 102.

Попрямувáти, мýю, ещ, гл. Пойти напрямикъ, направиться. *Ганка потягла в хату, а Іван попрямував до клуні.*

Попрямувáтися, мýюся, ешся, гл. Выпрямиться.

Попря́ник, ка, *м.* Медовый пряникъ. Борз. у.

Попря́сти, дý, дéш, гл. Спрясть. *На тобі круг прядіва: щоб ти його пом'яла, потіпала і в мички помикала і щоб попряла.* Рудч. Ск. II. 44.

Попря́стися, дýся, дéшся, гл. 1) Попрясть нѣкоторое время. 2) Спрясться. *Прокидається, а ті мички попрялись, посукались.* Рудч. Ск. II. 44.

Попря́тати, таю, ещ, гл. Прибрать. Мнж. 57.

Попря́тниця, ці, *ж.* Хорошая хозяйка, прибиральщица. *До хати попятницю, до поля обіжницю, до комори ключницю.* Гол. IV. 332. *А сестриця-попятниця.* Мнж. 57.

Попря́тно, *нар.* Часто, опрятно. Вх. Зн. 53.

Попря́тувати, тую, ещ, гл. Прибирать. *Взялись попятувати.* Св. Л. 280.

По́пряхи, рях, *ж. мн.* Дневныя собранія дѣвушекъ въ **досвітчáній** хатѣ, безъ участія парней, для пряденія и другихъ работъ; бываютъ послѣ 1 октября. Мил. 61. *Приходь до мене на попряхи.* КС. 1883. XII. 698. *Після Миколи не виходила ні на досвітки, ні до кого на попряхи.* Мир. Пов. І. 137.

Попсува́ння, ня, *с.* Порча.

Попсува́ти, псую, ещ, гл. Испортить. *Там добре, де нас нема, а куди ми потнемось, так і попсуємо.* Ном. № 2052. *Запаски мої найкращі попсували.*

Попсува́тися, псую́ся, ешся, гл. Испортиться.

Попува́ння, ня, *с.* Священствованіе, бытіе попомъ. *Сів на попування в Солодьках.* Св. Л. 290.

Попува́ти, пу́ю, ещ, гл. Священствовать, быть попомъ. *При тій церковці попує.* К. МБ. X. 2.

Попу́дити, джу, диш, гл. Погнать. *А кум їх так попудив, що тільки куряву підняли.*

Попужну́ти, жу́, нéш, гл. Пугнуть. *Як уже пужнули драпіжників, вона поруч з батьком на диво билась з воронами.* Стор. МПр. 28.

Попу́кати, каю, еш, гл. 1) Постучать. 2) Лопнуть (но множествѣ). *Попукають шибки у зімі.* Каменец. у.

Попу́катися, каємося, етеся, гл. Лопнуть (во множествѣ). *Варити, поки ячмінь попукається.*

Попука́ч, ча́, *м.* Удодъ (птица). Угор.

По́пуск, ку, *м.* Послабленіе, попущеніе—**попуска́ти.** Дозволять, потворствовать. *По що ж ти їм сей попуск попускаєш?* К. XII. 79.

Попуска́ти, ка́ю, ещ, сов. в. **попусти́ти, щу́, стиш,** гл. 1) Распускать, распустить. *Стьожки до кірок попустить.* Г. Барв. 65. *Трохи не попустив і сліз.*

Котл. Ен. II. 23. 2) **Опускати, опустить.** *Попустив свої орлові крила від смутку.* О. 1861. VI. Кул. 29. *Побіг із села вовкулакою, попустивши хвоста.* Г. Барв. 451. **Ніс під себе попусти́ти.** Смѣшаться, устыдиться. Мнж. 171. 3) Запускать, запустить. *А він угору як попустить гилку* (=м'яч). Радом. у. 4) Ослаблять, ослабить. *Попусти вірьовку.* 5) Допускать, допустить; отдать во власть, въ жертву кому. *Не попущу тебе, мила, иншому достатись.* Мет. 70. *Спасибі, каже, Богу, що не попущено душі християнської лютому звіру.* Рудч. Ск. 1. 4. 6) Упускать, упустить, уступать, уступить. *Чужого не бери, а свого не попусти.* Чуб. I. 239. **Я йому́ сього́ не попущу́.** Я ему этого не уступлю, не прощу.—**місця, по́ля.** Уступать, уступить мѣсто, дать мѣсто. *Тоді ляхи, дуки-сріблянники добре дбали, дальше їх порогу посували, козаку-нетязі більше місця на покуті попускали.* ЗОЮР. I, 205. *Більше йому поля чиляти попускали.* Макс. (1849), 86. 7)—**себе́.** Допускать, допустить себя до чего безнравственнаго. плохого, распускать, распустить себя. *Як же то менї самій тяжко на його дивитись, що він себе так попустив.* Г. Барв. 285. *І не попустило ж себе як небудь: хіїде слова про його негожого не чути.* Г. Барв. 14. 8)—**по́пуск, по́пуст.** См. **Попуск.** 6) **Попуска́ти.** 1) Пустить (многихъ). *Коні у чисте поле попускає.* Мнж. 41. *Коней пустопаш попускали.* АД. I. 118. 2) Уронить (во множествѣ). *Що було в руках,—усе попускала. Летіла сорока з висока, попускала пір'я додому.* Мет. 301.

Попуска́тися, ка́юся, ється, сов. в. **попусти́тися, щу́ся, стишся,** гл. Допускать, допустить себя до чего. *Як свиня вкусить, або жінка попоб'є, то на страшний суд не встанеш, щоб ти не попускався.* Г. Барв. 322.

По́пуст, ту, м. 1)=**Попуск.** *Господь бо всякий попуст попускає.* К. ПС. 46. 2) Облегченіе. *Ані смерти, ані попусту.* Ном. № 8220. 3) Одинъ изъ концевъ веревки въ рыболовныхъ снарядахъ **перемет и корнак.** Вас. 188, 189.

Попусти́ти, ся. См. **Попускати, ся.**

Попусто́шити, шу, шиш, гл. Опустошить. *Вернулись, попустошивши весь край, руйною зробивши тихий рай.* К. ПС. 13.

Попуствува́ти, ту́ю, еш, гл. Пошалить. *Ну, попуствували трохи—і годі!*

Попу́тати, таю, еш, гл. Спутать (лошадей). *Попутали коників у долині.* АД. I. 269.

Попу́тник, ка, м. Раст. Plantago major L. ЗЮЗО. I. 131.

Попу́хнути, нимо, нете, гл. Опухнуть. *Попухли ноги. Він зовсім хворий, в його волосся попухло,*—насмѣшка надъ здоровымъ, жалующимся на болѣзнь.

Попха́тися, ха́юся, ється, гл. Поплестись, потащиться; полѣзть. *Ейой по березі попхався.* Котл. Ен. I. 15. *Отара же попаски попхалась навмання.* Греб. 381. *Попхався в прийми, то миха прийме.* Ком. Пр. 661.

Попхе́ньки, каю, еш, гл.=**Попхикати.** *Нехай троха попхеньке, — буде лучче спати.* ЕЗ. V. 123.

Попхи́кати, каю, еш, гл. О ребенкѣ: тихо поплакать, всхлипывая, хныча. *Попхикало маленьке трохи та й замовкло.* Харьк.

Попхну́ти, ну́, не́ш, гл. Толкнуть. *Жінка його попхнула. Терпи! за долею, куди попхне, хились, як хилиться од вітру гілка.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 112).

Поп'я́стися, пну́ся, пне́шся, гл. Повиться, полѣзть. *Гарбуз на тин поп'ясся. Славяносерб. у Чере'як... поп'ясся.* Мир. ХРВ. 48. *Шлях... надокого поп'ясся вгору.* Мир. Пов. II. 49. *На мов стесаній бороздї де-где поп'ялось тонко, як павутиння, волосєчко.* Мир. ХРВ. 4.

Пора́, ри́, ж. 1) Время, пора. *Як прийшла до його тая пора, що вже йому треба бітти, то він так стогне.* Грин. II. 137. *У робочу пору.* Стор. МПр., 67. 2) Возрастъ. **Дівчина на порі, у порі.** Дѣвушка - невѣста. *Росла, росла дівчинонька та й у порі стала.* Зміев. у 3) **На таки́х пора́х бу́ти.** Быть беременной. *Хиба ти вже забув, що покинув мене на таких порах?* Чуб. II. 19. 4) **Без пори́.** Преждевременно. *Пив дуже горілку, та так без пори і вмер.* Канев. у. 5) Употр. какъ нарѣчіе: пора. *Та годі сидіти, да пора летіти* Мет. 257.

Пора́да, ди, ж. Совѣтъ; помощь. *Піду та сяду в зеленому саду, чи не прийде щасливая доля та до мене на пораду.* Мет. 366. *Час приходить умірати, нікому поради дати.* Макс. (1849). 78. Ум. **Пора́донька, пора́дочка.** *Я до вас на пораденьку йду.* Мнж. 184.

Пора́дити, ся. См. **Поражати, ся.**

Порадіти, ді́ю, еш, гл. Порадоваться. *Вийде мила,—порадіє.* АД. I. 270.

Пора́дливий, а, е. Дающій совѣтъ. *Ой ти мати та порадлива, на що ж ти мене порадила, порадила та й не оженила.* Нп.

Пора́дний, а, е. Имѣющій совѣтъ, помощь. *Старими людьми село порадне.* АД. I. 49.

Пора́дник. ка, *м.* Совѣтникъ. К. ЧР. 131. *Мій батеньку, мій старесеньский, мій пораднику дорогесеньский.* Мил. 180. *Не порадник він, а щирий зрадник.* **Ум. Пора́дничок.** *Мій таточку, мій порадничку.* Мил. 184.

Пора́дниця, ці, *ж.* Совѣтница. *Ой мати, мати—порадниця в хаті.* Мет. 260. *Сестриці ви, порадниці, порадьте ж ви мене.* Мет. 186. **Ум. Пора́дничка.** *Моя матінко, моя й порадничко.* Мил. 197.

Пора́дничок, чка, *м.* **Ум. отъ порадник.**

Пора́донька, пора́дочка, ки, *ж.* **Ум. отъ порада.**

Пора́дувати, дую, еш, *гл.* Порадовать. *Чого се так збентежились, нічим мабуть порадувать?* Стор.

Пора́дуватися, дуюся, ешся, *гл.* Порадоваться. *Німці не порадуються нашому безголов'ю.* Стор.

Пораżáти, жа́ю, еш, сов. в. **пора́дити, джу, диш,** *гл.* Совѣтовать, посовѣтовать; помочь. *Моя матінко, моя порадонько! та хто ж мене поражатиме, як ви поражали?* Мил. 204. *Єсть у мене отець-мати, та не хочуть поражати.* Грин. III. 199. *Ой порадь мене, мати, як мені на світі жити, як нелюбому годити.* Мет. 279. *І порадив мене щиро, куди прямувати.* К. Досв 86. *А чи ж не можна тому що порадити, щоб він (упирь) не ходив?* Грин. II. 100.

Пораżáтися, жа́юся, ешся, сов. в. **пора́дитися, джуся, дишся,** *гл.* Совѣтоваться, посовѣтоваться. *Аж тільки радяться, поражаються три дуки сребрники на кабак іпти.* Мет. 378. *З матінкою поражалася: порадь мене, моя мати, скількі мені дружечок брати.* Мил. 132. *Кою ж ми будем поражатися, кою ж ми будем питатися?* Мил. 189. *Дак ото ми з бабою й порадились.* ЗОЮР. I. 65.

Пора́за, аи, *ж.* Рана. *Вона його задушила видно, бо не було на йому ніякої поразы.* МВ. II. 189.

Пора́зити, жу, зиш, *гл.* 1) Поранить. *Поражені руки, робити нічого не можна.* Черк. у. 2) Укусить. *Софія (=гадюка) поразила худобу.* Вх. Зн. 53.

Пора́зка, ки, *ж.* Пораженіе.

По́рай, раю, *м.*=**Порада, рада.** *Там крутенько, тут хутенько, дав Бог всьому порай: ад розорив, чорта стребив, смерть із міха хвора.* КС. 1882. IV. 171.

Пора́лити, лю, лиш, *гл* Вспахать **па́лом.** Чуб. VII. 400.

Пора́неньку, ранѣконько. *Ой у неділю рано-пораненьку, ой то раніми зорями.* ЗОЮР. I. 24.

Порани́на, ни, *ж.* Уборка, приборка; стряпня. НВолын. у.

Пора́нити, ню, ниш, *гл.* Ранить, изранить. Єв. Л. XX. 12. *Ти мене поранила дуже.* Рудч. Ск. I. 53. *Положив на місті чоловіка зо три, а деяких поранив.* Драг. 418.

Пора́нитися, нюся, нишся, *гл.* Слишкомъ рано сдѣлать, поспѣшить. *Поранився прийти.*

По́ранка, ки, *ж.*=**Поранина.**

Пора́нку, *нар.*=**Уранці.** *Завтра по-ранку викопаєм ямку.* Грин. III. 670.

Пора́ник, ку, *м.* Раст. Plantago lanceolata L. O. 1861. I. 206.

По́рання, ня, *с.*=**Поранина.** *Скрізь порання: печуть, варять, вимітають, миють.* Шевч. 151.

По́рано, *нар.* Рановато. *Квітки робленої було ще надівати не дав: порано ще каже, небого, ще вилуляйся, підіймись на кірх,—тоді й квітки.* Г. Барв. 65. *Порано встала.* Г. Барв. 73.

По́рати, раю, еш, *гл.* 1) Обрабатывать (землю), убирать (хлѣбъ). *Порати город.* Кродев. у. *Порали ярину.* Г. Барв. 147. 2) Ухаживать (за скотомъ). *Пішов порати скотину.*

По́ратися, раюся, ешся. *гл.* 1) Заниматься по хозяйству; стряпать; возиться. *Приходить ото Охрім до Грицька у двір, а той саме у дворі порається.* Грин. II. 209. *Деякі* (молодиці) *порались біля печі і кабиць, а другі шили козакам сорочки.* Стор. МПр. 126. *Василь порається з деревом.* НВолын. у. 2) Одѣваться. Шух. I. 135.

Поратува́ння, ня, *с.* Спасеніе, помощь.

Поратівник, ка, *м.* Спаситель; дающій помощь. ЕЗ. V. 60. *Уподнику божий, поратівнику божий, поратуй мене!* **Шух.** I. 38. **Ум. Поратівничок.** ЕЗ. V. 109.

Поратува́ти, тýю, еш, *гл.* Спасти, помочь. *Поратівнику божий, поратуй мене!* Шух. I. 38.

Порату́нок, нку, *м.* Спасеніе, помощь. *Пише цісар до москалі: „Йди на порятунок!“.* Ез. V. 25. *Аби вам Пречиста Діва стала до помочі, до порятунку у потребах ваших.* Ез. V. 107.

Порахýбитися, блюся, бишся, *гл.* Посчитаться. Полт.

Порахýвати, хýю, ешь, *гл.* 1) Посчитать. 2) Размыслить, обдумать. *Наші порахували, - порахували та й випустили їх.* ЗОЮР. I. 244. *Там уже порахуємо, що треба робити.* Чуб. II. 21. *Скажи ж їй, щоб ішла вона до мене на пораду, про весілля порахувати.* Чуб. II. 614.

Порахýватися, хýюся, ешся, *гл.* Посчитаться.

Порахýнок, нку, *м.* Разсчетъ. Вх. Лем. 454.

Пора́чити, чу, чиш, *гл.* Въ пѣснѣ: ущипнуть (о ракѣ). *Трохи мене рак не поранив.* МУЕ. I. 157.

Порачкува́ти, кýю, еш, *гл.* Ползть на четвереньках. *Присів у борозну й тихо, як той злодій, поранкував.* Мир. ХРВ. 60.

Пора́ять, ра́ю, еш, *гл.* Посовѣтовать.

Порва́ти, рву́, рве́ш, *гл.* 1) Порвать, перервать; изорвать. *Іще шуби не зносила, коралів не порвала.* Мет. 58. *Порве нове вино бурдюки.* Єв. Л. 37. 2) Помусать, укусить. *Щоб свині не порвали вас.* Єв. Мт. VII. 6. *Підеш по селу, так собаки порвуть.* **Мил.** 205. 3)—**ноги=Натрудити 1?** *А я молодая всю нічку не спала, всю нічку не спала, ніженьки порвала, таки свою неньку на лаві застала.* Грин. III. 395. 4) См. **Порвати.**

Порва́тися, рву́ся, рве́шся, *гл.* 1) Разорваться, изорваться, перерваться. 2) Прерваться. *Порвались разом усі розмови.* К. ХП. 25. *Розмова на тому і порвалася.* Мир. Пов. II. 82. 3) См. **Порватися.**

Поре́брина, ни, *ж.* Реберная часть. Чуб. VII. 443. Маркев. 158.

Порегота́ти, чý, чеш, *гл.* Похохотать.

Порегота́тися, чýся, чешся, *гл.*=**Пореготати.** *Пореготався* (з баби) *і пойхав собі.* Грин. II. 231.

По́рекло, ла, *с.* Прозвище, прозваніе. Шух. I. 29.

Поре́мствувати, вую, еш, *гл.* Роптать, быть въ претензіи. *Найпаче просю, не поремствуйте на мене, що в приказки два рази надруковані.* Ном. Од. Вид. VI.

Поре́мствуватися, вуюся, ешся, *гл.*= **Поремствувати.** *Ні неї ніхто було не поремствується.* Сим. 200.

Поренча́та, ча́т, *с.* Перила. Лохв. у. Левиц. Пов. 328.

Поре́патися, паюся, ешся, *гл.* Потрескаться.

Поржа́віти, вію, еш, *гл.* Заржавѣть. *Таке ж бридке* (болото), *таке мерзле, поржавіло, від жабуру зелене.* Греб. 369.

По́рзний, а, *в.* Скоромный. Гн. I. 186. Ез. V. 209.

По́рзнитися, нюся, нишся, *гл.* Скоромиться. МУЕ. III. 47.

Порива́ти, ва́ю, еш, *гл.* сов. в. **порва́ти. рву́, рве́ш,** 1) Схватывать, схватить. *Як порве мене за руку!* НВолын. у. *Я порвав йому за груди.* НВолын. у. 2) Влечь, увлекать, увлечь. *Плинут рибки, плинут, близше притямвают, мою сінка жучка далій порывают.* Гол. III. 500. *Туди мою порвае рано й вечір душу.* Мет. 6. 3) **Порива́ти óчі.** а) Стремиться заглянуть. *Разпо-раз у сій розмові порвав наш кобзарь очі за ту межу, що відмежовує імперію од народів свободних.* К. ХП. 21. б) Смотрѣть съ завистью. *На чужий коровай очей не порывай.* Мнж. 166. 4) **Порива́ти ру́ку.** Простирать руку, стараться схватить. *А на мою долю нехай не порывае руки.* Г. Барв. 542.

Порива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **порва́тися, рву́ся, рве́шся,** *гл.* Порываться, рваться; бросаться, броситься. *Скільки раз я порывався до вас.* Г. Барв. 280. *Ще ігри мене зневажав, а вéлі й бити вже порывалась.* МВ. I. 29. *Ой порвався козак Нечай до тугого лука.* АД. II. 79. *„Змилуйсь, свате, я в цій зроду лазні не купався!“ Скорчивсь, зморщився,—шубовсть в воду та й назад порвався.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 106).

Пори́взькати, каю, еш, *гл.* Неглубоко вскопать, изрыть *От і не гарюкай до них, коли так порызькали, що хоч зараз заходься та й другий раз копай після них.* Брацл. у.

Пори́кожа, жі, *ж.* Болѣзнь, когда на ногахъ трескается кожа.

Поримарюва́ти, рю́ю, еш, *гл.* Позаниматься шорничествомъ.

Порина́ти, на́ю, еш, *гл.* Нырять. **Мнж.** 141. *На ставі тишно лебідь плив, а гуси сірі край йому порinали.* Греб. 362. *Любо місяцю з зорями в воду поринати.* К. Досв. 90.

Порина́ути, ну, неш, *гл.* Хлынуть. *Спершу я сміявсь, а потім поринули сльози.* К. Досв. 86.

Порину́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Пірнути.**

Та й замовкла русалочка, в Дніпро поринула. Шевч. 359.

Порúпати, паю, еш, гл. Поскрипѣть.

Порúпатися, паюся, ешся, гл. Походать то входя, то выходя и скрипя дверью.

Порúпіти, плю, пúш, гл. Поскрипѣть.

Порúскати, каю, еш, гл.=**Порúпкати**. *Порискала як свиня, та й плавть їй.* НВолын. у. *Треба порискати там ще, чи нема картоплі.* НВолын. у.

Порисува́ти, су́ю, еш, гл. 1) Начертить (во множествѣ).

Порисува́тися, су́юся, ешся, гл. Покрыться трещинами. *Дошка порисувалася.* Лубен. у. (Леонтовичъ).

Порúти, рúю, еш, гл. Изрыть. *Увесь город мені ваші свині порили.* Богод. у.

Порúтися, рúюся, ешся, гл. Порыться.

Порихтува́ти, ту́ю, еш, гл. Снарядить, приготовить. *Ти порихтуй воза, а я піду за волами.* Черк. у. *Велів чумати порихтувати, на Вирвин город стріли пускати.* Мет. 335.

Порúш, шу́, м. Раст. Verbena officinalis. Вх. Пч. II. 37.

По́ріб, робу, м. Утокъ. Желех. Гол. Од. 37, 40.

Порі́бля, лі, ж.=**Поребрúна**. Хотин. у.

Порі́бре, ря, с.=**Порі́бля**. МУЕ. I. 106.

Порі́брина, ни, ж.=**Поребрúна**. Козел. у. Черк. у.

Порі́б'я, б'я, с.=**Поребрúна**. Черк. у.

Порівня́ти, ня́ю, еш, гл. 1) Сравнять. *Порівняй, Боже, і гори, і долини.* Мет. 315. 2) Уравнять. К. ЧР. 354. *Всіх нас сира земля порівняє* Мир. Пов. II.—42. 3) Сравнить.

Порівня́тися, ня́юся, ешся, гл. Поравняться. *А ви, порівняючись із нами, та й кажне: „Здоровi".* ЗОЮР. I. 253.

По́рівці, нар. Врозь, поодиночкѣ. *Ягоди на калині, на бузині кетягами, а на терновi порівці.* НВолын. у.

Поріг, рогу, м. 1) Порогъ. *Стоїть дівка на порозі да з козака сміється.* Мет. 89. **У порóгах стоя́ти.** Стоять у порога. КС. 1883. II. 383. Мнж. 66. *П'ють у кума мед-вино, а ми в порогах стоїмо.* Грин. II. 302. 2) Порогъ на рѣкѣ. *Як та воля, що минулась, Дніпр широкий—море, степ і степ, — ревуть пороги і могили - гори.* Шевч. 4. 3) Нижняя часть живота (у родильницы?) *Дитина стала у порогах та й стоїть* (у породіллі). Волч. у. **Ум. Порі́женько.** Грин. III. 525. **Порі́жок, порі́жечок.**

Поріддя, дя, с. Родъ, порода, поколѣніе. *Чу у їх поріддя таке, що вони всі однаково нездужають.* Лебед. у.

Порідíшати, шаю, еш, гл.=**Порідшáти**.

Порідни́ти, ню, ни́ш, гл. Породнить, сдѣлать родными. *Поріднила нас недоля.*

Порідни́тися, нюся, ни́шся, гл. Породниться. *Не судив Господь нам порідни́тись.* МВ. II. 140.

Порíдня, ні, ж.=**Поріддя**. *З нашої порідні не було такого.* Черк. у.

Порíдшати, шаю, еш, гл. Сдѣлаться рѣже, порѣдѣть. *Порідшав, дуже порідшав як.* Богод. у.

По́ріж, жі, ж. Крупноячейная сѣть изъ толстыхъ нитокъ, покрывающая густую рыболовную сѣть. Харьк. г. Вас. 188.

Поріженько, ка, м. Ум. отъ **поріг**.

Порíжок, жка, м. 1) Ум. отъ **поріг**. 2) Перекладина, поперечная перегородка въ лодкѣ. Черк. у.

Порíзати, жу, жеш, гл. 1) Порѣзать, обрѣзать. 2) Перерѣзать (многихъ). *Найшли під мостом дітей порізаних.* Чуб. II. 475.

Порíзатися, жуся, жешся, гл. Обрѣзаться.

Порíзник, ка, м. Раст.=**Поранник**. О. 1861. I. 206.

Порізникува́ти, ку́ю, еш, гл. Побыть мясникомъ нѣкоторое время.

Порізни́ти, ню, ни́ш, гл. Раздѣлить, разрознить. *Ото ж порізнили мене з братом, то ми й живемо собі кожен особше.* Новомоск. у. *Неситiї ксьондзи, манаты, нас порізныли, розвели.* Шевч. (1883). 458. *Неволя порізнила дітей одних батьків.* Мир. ХРВ. 356.

Порізни́тися, ню́ся, ни́шся, гл. Раздѣлиться; разойтись. ЗОЮР. I. 259. *Вони порізнилися собі й стало три двори, а перш був один великий.* Новомоск. у. *Ми з чоловіком чотирнадцять год жили, а тепер прийшлися,—порізнилися.* Луб. у.

По́рівно, нар. Отдѣльно. врозь. НВолын. у. *Планети не цуртом бігають, а врості́ч, жадна собі порізно.* Ком. I. 25.

Порікáти, кáю, еш, гл. Укорять, обвинять въ чемъ. *Мій писарь вірний мені чоловік, я не дозволю на його порікати.* Кост. Ч. 99.

Порíкувати, кую, еш, гл. Роптать, МВ. II. 84.

Поріст, росту, м. Ростокъ.

Порічáнин, на, м. Прирѣчный житель. Сумск. у.

Порі́чки, чок, *ж. мн.* Красная смородина, Rhus rubrum L.

Порічківка, ки, *м.* Наливка, настойка на красной смородинѣ.

Порічковий, а, е. Принадлежащій красной смородинѣ, свойственный, относящійся къ ней.

Поріччя, чя, *с.* Прирѣчная мѣстность. Сумск. у.

Поржиніці. См. **Портяниці.**

Порилíця, ці, *ж.* = **Порплиця** 1. Шух. I. 146.

Порну́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1)=**Пірнути.** *Я на дно порну і сіти порву.* Лукаш. 95. 2) Пырнуть, кольнуть. *Він його як порне списом.* ЗОЮР. I. 285.

Порня́ла, ли, *ж.* Трава, растущая на погорѣлицѣ. Шух. I. 215.

Поробі́ти, блю́, биш, *гл.* 1) Сдѣлать (во множествѣ). *Понакладали гори скель, ніби так сам Господь їх поробив.* Стор. МПр. 66. *Поробили собі маленькі списи.* ЗОЮР. I. 285. 2) Причинить болѣзнь злой волей или какимъ либо чародѣйскимъ дѣйствіемъ. Мил. 34.

Поробі́тися, блю́ся, бишся, *гл.* 1) Поработать. 2) Сдѣлаться (во множествѣ). *З тієї пари і поробляться легесенькі водяні пузирьки.* Ком. II. 22.

Поробля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Подѣлывать. *А що поробляєте, куме?* Черк. у.

Поро́бок, бка, *м.*=**Уток.** НВолын. у. МУЕ. III. 15. ЕЗ. V. 223.

Поровні́й, а́, е. Своевременный. *Порові діти. Не порова дитина—ще б через місяць їй треба бути: хто-й-зна, чи й житиме.* Черниг. г.

Поро́да, ди, *ж.* 1) Родъ, поколѣніе, фамилія. *Се чоловік хорошої породи. Їх уся порода хороша.* Нѣжин. у. 2) Разрѣшеніе отъ бремени. Угор. *В три дні по породі на панське ей нали.* Гол. II. 699.

Породи́ти, джу́, диш, *гл.* Родить. *Породила та удівонька хорошого сина.* Нп.

Породи́тися, дишся, дитеся, *гл.* Родиться. *А вони ж із чого попородились? І вони ж із мужиків породились.* ЗОЮР. I. 162.

Породичáтися, чáюся, чáтися, *гл.* Вступить въ родство. *Та ми ж породичалися: мій брат узяв її сестру.* Харьк. у.

Породі́лля, породі́ля, лі, *ж.* Родильница. Мил. 21. ХС. VII. 432. *Несе подарунок породілі.* Нѣжин. у.

Породі́ниця, ці, *ж.* Родительница. *Не єсть ти мені майомичка або челядниця, а єсть ти мені матінка-породенниця.* Чуб. V. 847.

Порожне́ти, *нар.* Порожнемъ. *Порожнем їхати.* Зміев. у.

Порожни́к, ка, *м.* Мѣсто около дверей, гдѣ обыкновенно ставятъ метлу. Вх. Зн. 53.

Поро́жній, я, е. 1) Пустой, порожній. *Порожня торба.* 2) Пустой, напрасный, тщетный. *Порожня надія твоя.* Водч. у. 3) **Поро́жня.** Не беременная. *Порожня ходує* (дитину) *два годи.* Мил. 30.

Порожнюва́ти, ню́ю, еш, *гл.* Пустовать. *Хата цілу зиму порожнює.*

Порожня́, ні, *ж.* Пустота, пустое мѣсто; мѣсто незаѣзженное и непокрытое травой. *Коли б у хлібові або на сіножаті, а то у порожні піймав та й штраф.* НВолын. у. **В порожні.** Съ пустыми руками, безъ груза, порожнемъ. *Да вросили прозьбою, пролбою, щоб ми не довго гостили, ме в порожні попріздили.* Мет. 188.

Поро́жнява, ви, *ж.* Пустота. *І в серці порожняву почуєш.* К. ПС. 50.

Порожня́к, ка́, *м.* 1) Извозчикъ съ пустымъ возомъ. *Як що є порожняки, то може й довезуть.* Полт. г. **Порожняко́м.** Порожнемъ, безъ клади. Ном. № 7132. *Порожняком їде.* Драг. 115. 2) Сортъ горшка. Вас. 181.

Порозбива́ти, ва́ю, еш, *гл.* То-же, что и **розби́ти,** но во множествѣ. *Двері порозбивав.* Миж. 34. *Порозбивали з горілкою бочки.* ЗОЮР. I. 245. *Він би й губи й зуби усім порозбивав.* ЗОЮР. I. 95.

Порозбива́тися, ва́ємося, ється, *гл.* То-же, что и **розби́тися,** но во множествѣ.

Порозбіга́тися, га́ємося, ється, *гл.* Разбѣжаться (о многихъ). *Порозбігались як нечистий матері ляхи.* К. ЧР. 114.

Порозбіра́ти, раю, еш, *гл.* То-же, что и **розібра́ти,** но во множествѣ.

Порозбло́ватися, люємося, ється, *гл.* Разболтѣться (во множествѣ).

Порозборо́нювати, нюю, еш, *гл.* Развести многихъ дерущихся.

Порозбросувати, сую, еш, *гл.* Распустать (во множествѣ).

Порозбри́кувати, кую, еш, *гл.* Разбрызгать (во множествѣ).

Порозбри́куватися, куємося, ється, *гл.* Разбрызгаться (во множествѣ).

Порозбріхувати, хую, еш, *гл.* Разболтать, разсказать всѣмъ (во множествѣ). *Оні твої подруги такі, що ти їм нічого не кажи, бо зараз порозбріхують.* **Харьк. у.**

Порозбрі́хуватися, хуємося, етеся, гл. То-же, что и **розбрехáтися**, но во множествѣ.

Порозбува́ти, ва́ю, еш, гл. Разуть (многихъ)

Порозбува́тися, ва́емося, етеся, гл. Разуться (о многихъ). *Тут не глибоко: порозбуваймось та й перебредемо.*

Порозбужа́ти, жа́ю, еш, гл. Разбудить (многихъ). *Ой устала мила, як не лежала, усю челядоньку порозбужала.* Мет. 242.

Порозбу́жувати, жую, еш, гл. = **Порозбужати.**

Порозбу́ркувати, кую, еш, гл. Разбудить, разогнать сонъ (многимъ).

Порозважа́ти, жа́ю, еш, гл. То-же, что и **розважи́ти**, но во множествѣ.

Порозважа́тися, жа́емося, етеся, гл. То-же, что и **розважи́тися**, но во множествѣ. *Уже не так журяться за батьком, порозважалися трохи.*

Порозва́жувати, жую, еш, гл. Развѣсить (на вѣсахъ, во множествѣ).

Порозва́лювати, люю, еш, гл. Развалить (во множествѣ). *Де були цілі, де порозвалювані землянки.* Драг. 425.

Порозва́люватися, люємося, етеся, гл. Развалиться (во множествѣ). *Сказано без хазяїна: усе в дворі порозвалювалося.* Харьк. у.

Порозва́рювати, рюю, еш, гл. Разварить (во множествѣ).

Порозва́рюватися, рюємося, етеся, гл. Развариться (во множествѣ).

Порозверéжувати, жую, еш, гл. Развередить (во множествѣ).

Порозверта́ти, та́ю, еш, гл. То-же, что и **розверну́ти** но во множествѣ.

Порозвеселя́ти, ля́ю, еш, гл. Развеселить (многихъ).

Порозвеселя́тися, ля́ємося, етеся, гл. Развеселиться (о многихъ). *Бач, як наші старі порозвеселялися.*

Порозвива́ти, ва́ю, еш, гл. То-же, что и **розвити**, но во множествѣ. *Порозвивала вона, що було в ручники позавиване.* Константиногр. у.

Порозвива́тися, ва́емося, етеся, гл. То-же, что и **розви́тися**, но во множествѣ. *Верби вже порозвивалися.* Харьк.

Порозві́дувати, дую, еш, гл. То-же, что и **розвідати**, но во множествѣ.

Порозвінчувати, чую, еш, гл. Развѣнчать (многихъ).

Порозві́рчувати, чую, еш, гл. Разворотить, размотать (во множествѣ).

Порозві́шувати, шую, еш, гл. Развѣсить (во множествѣ). Драг. 288. *Порозвішували їх, щоб висохли.* Грин. I. 31. *Розмальовані михтарі скрізь порозвішувані по деревах.* Стор. МПр. 80.

Порозво́дити, джу, диш, гл. То-же, что и **розвести**, но во множествѣ.

Порозво́дитися, джуся, дитеся, гл. То-же, что и **розвестися**, но во множествѣ.

Порозво́яти, жу, зиш, гл. Развезти (во множествѣ).

Порозволіка́ти, ка́ю, еш, гл. Растащить (во множествѣ).

Порозволіка́тися, ка́емося, етеся, гл. Разбрестись. *Порозволікались люде.* Черк. у.

Порозвору́шувати, шую, еш, гл. То-же, что и **розворуши́ти**, но во множествѣ.

Порозво́рювати, рюю, еш, гл. То-же, что и **розво́рити**, но о многихъ телѣгахъ.

Порозв'я́зувати, зую, еш, гл. То-же, что и **розв'я́зати**, но во множествѣ.

Порозв'я́зуватися, зуємося, етеся, гл. То-же, что и **розв'я́затися**, но о многихъ.

Порозга́дувати, дую, еш, гл. То-же, что и **розгада́ти**, но во множествѣ.

Порозганя́ти, ня́ю, еш, гл. Разогнать (многихъ). *У пекі товкся і порозганяв звідти усіх чортів.* Стор. МПр. 40.

Порозгвини́чувати, чую, еш, гл. Развинтить (во множествѣ).

Порозгвини́чуватися, чуємося, етеся, гл. Развинтиться (во множествѣ).

Порозгівлія́тися, ля́ємося, етеся, гл. Разговѣться (о многихъ).

Порозгля́джувати, жую, еш, гл. Разгладить (во множествѣ).

Порозгляда́ти, да́ю, еш, гл. Разсмотрѣть (многихъ). *Я їх усіх порозглядав добре.*

Порозгойдувати, дую, еш, гл. Раскачать (во множествѣ).

Порозголо́шувати, шую, еш, гл. Разгласить (во множествѣ).

Порозгоро́жувати, жую, еш, гл. Разгородить (во множествѣ).

Порозгорта́ти, та́ю, еш, гл. То-же, что и **розгорну́ти**, но во множествѣ.

Порозго́рювати, рюю, еш, гл. Добыть съ трудомъ, съ горемъ (во множествѣ).

Порозгоря́тися, ря́ємося, етеся, гл. Разгорѣться (во множествѣ). *Порозгорялися дрова в обох грубах.* Харьк.

Порозгриза́ти, за́ю, еш, гл. Разгрызть (во множествѣ).

Порозгрібáти, ба́ю, еш, гл. Разгресть (во множествѣ). *Кури порозгрібали грядочки.* Харьк. у.

Порозгру́жувати, жую, еш, *гл.* То-же, что и **розгрузи́ти**, но во множествѣ.

Порозгу́блювати, люю, еш, *гл.* Растерять (во множествѣ). *Поки донесеш, то все порозгублюєш.* Богодух. у.

Порозгу́люватися, люємося, ється, *гл.* То-же, что и **розгуля́тися**, но о многихъ. *Саме порозгулювалися добре, аж тут кажуть: пора розходитись.*

Породава́ти, даю́, єш, *гл.* Раздать (во множествѣ). *Як померли сини, так вони всю одежу їхню породавали за царство душі.* Харьк. у.

Породавлювати, люю, еш, *гл.* Раздавить (во множествѣ).

Породавлюватися, люємося, ється, *гл.* Раздавиться (во множествѣ).

Породаро́вувати, вую, еш, *гл.* Раздарить (во множествѣ). *Породаровує нам, дідьковим, або от Кібченятам.* Сим. 227.

Породво́юватися, дво́юємося, ється, *гл.* То-же, что и **роздвої́тися**, но во множествѣ.

Породзявля́ти, ля́ємо, єте, *гл.*=**Порозявля́ти.**

Породзя́плювати, люємо, єте, *гл.* То-же, что и **роздзя́пити**, но во множествѣ.

Породира́ти, ра́ю, єш, *гл.* 1) Разорвать, раздрать (во множествѣ). *Породирали собі пузо.* Мнж. 4. 2) Растерзать (многихъ).

Породира́тися, ра́ємося, ється, *гл.* Разорваться, раздраться (о многихъ).

Породіля́ти, ля́ю, єш, *гл.* Раздѣлить (во множествѣ).

Породіля́тися, ля́ємося, ється, *гл.* Раздѣлиться (во множествѣ).

Породлу́бувати, бую, єш, *гл.* То-же, что и **роздлу́бати**, но во множествѣ.

Породму́хувати, хую, єш, *гл.* Раздуть (во множествѣ).

Породобро́вуватися, рюємося, ється, *гл.* Раздобриться (о многихъ).

Породобува́ти, ва́ю, єш, *гл.* Раздобыть (во множествѣ).

Породо́вбувати, бую, єш, *гл.* Раздолбить (во множествѣ).

Породра́жнювати, нюю, єш, *гл.* Раздразнить (многихъ).

Породрато́вувати, вую, єш, *гл.* Раздражить (многихъ).

Породро́блювати, люю, єш, *гл.* Размельчить (во множествѣ).

Породро́чувати, чую, єш, *гл.* Раздразнить, раздражить (многихъ).

Породро́чуватися, чуємося, ється, *гл.* Придти въ раздраженіе (о многихъ).

Породря́пувати, пую, єш, *гл.* Разцарапать (во множествѣ).

Породу́шувати, шую, єш, *гл.* Раздавить (во множествѣ).

Породяга́ти, га́ю, єш, *гл.* Раздѣть (многихъ).

Породяга́тися, га́ємося, ється, *гл.* Раздѣться (о многихъ). *Породзялися, давай усі топтатись* (у потоці) *та шукати.* Драг. 192.

Порозжакбу́вати, вую, еш, *гл.* То-же, что и **розжакува́ти**, но во множествѣ.

Порозжива́тися, ва́ємося, ється, *гл.* То-же, что и **розжи́тися**, но во множествѣ.

Порозжо́вувати, вую, єш, *гл.* Разжевать (во множествѣ).

Пороззува́ти, ва́ю, єш, *гл.*=**Порозбува́ти.**

Пороззува́тися, ва́ємося, ється, *гл.*=**Порозбува́тися.** *Давай порозуваємося, швидче дійдемо.* Кіев. у.

Пороззявля́ти, ля́ємо, єте, *гл.* Разинуть (о многихъ). *Пороззявляли роти та й дивляться.* Харьк.

Порозіхо́дитися, димося, дитеся, *гл.* Разойтись (во множествѣ).

Пороз'їда́ти, да́ю, єш, *гл.* Разъѣсть (во множествѣ). *Це якесь мило погане: ляньте, як руки пороз'їдало.* Кіев. у.

Пороз'їда́тися, да́ємося, ється, *гл.* То-же, что и **роз'їстися**, но о многихъ.

Пороз'їзди́тися, димося, дитеся, *гл.* Разъѣхаться. *Пороз'їздилися ми нарізно на досвітки.* Драг. 417.

Пороз'їжжа́тися, жа́ємося, ється, *гл.*=**Пороз'їзди́тися.**

Порозла́зитися, зимося, зитеся, *гл.* Разлѣзться (о многихъ). *Отак же, не накрила раки, а вони й порозламувалися по всій хаті.* Васильк. у.

Порозла́мувати, мую, еш, *гл.* Разломить (во множествѣ). *Хоч би вже по цілому періжку дітям дала, а то по половинці порозламувала.* Славяносерб. у.

Порозледа́чуватися, чуємося, ється, *гл.* То-же, что и **розледачі́ти**, но о многихъ.

Порозлива́ти, ва́ю, єш, *гл.* Разлить (во множествѣ). (Вода) *скрізь по долівці порозливана.* О. 1862. III. 32. *К великодню водами порозлива.* Мил. 208.

Порозлива́тися, ва́ємося, ється, *гл.* Разлиться (во множествѣ). *Річки широко порозливалися.* Харьк. у.

Порозлúгувати, гую, еш, *гл.* То-же, что и **розлигáти**, но во множествѣ.

Порозлúнóвуватися, уємося, ється, *гл.* Разлѣниться (о многихъ).

Порозлíплювати, люю, еш, *гл.* Разлѣпить слипшееся (во множествѣ).

Порозлíплюватися, люємося, ється, *гл.* Разлѣпиться (во множествѣ). *Хто ж то так вареники лíпив, що вже й порозлíплювались?* Харьк.

Порозлітáтися, тáємося, ється, *гл.* Разлетѣться (о многихъ). (Куры) *порозлітались.* Мнж. 2.

Порозлýплювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **розлупúти**, но во множествѣ.

Порозлютóвувати, вую, еш, *гл.* То-же, что и **розлютувáти**, но во множествѣ.

Порозлютóвуватися, вуємося, ється, *гл.* То-же, что и **розлютувáтися**, но во множествѣ.

Порозлягáтися, гáємося, ється, *гл.* Разлечься (о многихъ). *Порозлягáлись любíсінько на голих лавках, підмостивши під головú свої кожухúки.* Г. Барв. 304.

Порозмáзувати, зую, еш, *гл.* Размазать (во множествѣ).

Порозмáзуватися, зуюся, ешся, *гл.* Размазаться.

Порозмальóвувати, вую, еш, *гл.* Расписать красками (во множествѣ)

Порозмантáчувати, чую, еш, *гл.* Растратить, промотать (во множествѣ).

Порозмежóвувати, вую, еш, *гл.* Размежевать (во множествѣ).

Порозмерзáтися, заємося, ється, *гл.* 1) Оттаять (во множествѣ). 2) Лопнуть отъ мороза (во множествѣ). *Не повносúли молока, а за нíч аж глечúки порозмерзáлися,—такúй мороз удáрав.* Харьк. у.

Порозмóтувати, тую, еш, *гл.* 1) Разбросать (во множествѣ). 2) Разорвать (во множествѣ).

Порозмивáти, ва́ю, еш, *гл.* Размыть (во множествѣ).

Порозминáти, на́ю, еш, *гл.* Размять (во множествѣ).

Порозминáтися, на́ємося, ється, *гл.* 1) Размяться (во множествѣ). 2) Разойтись или разъѣхаться, минуя другъ друга (во множествѣ).

Порозмітáти, та́ю, еш, *гл.* Размести (во множествѣ).

Порозмішувати, шую, еш, *гл.* Размѣшать (во множествѣ).

Порозмлівáти, ва́ємо, ете, *гл.* Сильно разварúться. *Порозмлівали кістки в казанí.* Сосниц. у.

Порозмнóжувати, жую, еш, *гл.* Размножить (во множествѣ).

Порозмнóжуватися, жуємося, ється, *гл.* Размножиться (во множествѣ).

Порозмовлятú, ля́ю, еш, *гл.* Поговорить.

Порозмокáти, ка́ємо, ете, *гл.* Размокнуть (во множествѣ).

Порозмóтувати, тую, еш, *гл.* Размотать (во множествѣ). Левиц. Пов. 240.

Порозмочувати, чую, еш, *гл.* Размочúть (во множествѣ). *Сухарí було порозмочуємо та й ѣмо.* Чернúг. у.

Порозмурóвувати, вую, еш, *гл.* Разобрать каменныя стѣны (во множествѣ).

Порозмúкáти, ка́ємо, ете, *гл.* Размякнуть (во множествѣ).

Порознімáти, ма́ю, еш, *гл.* То-же, что и **розня́ти**, но во множествѣ.

Порознúсити, шу, сиш, *гл.* То-же, что и **рознести́**, но во множествѣ. *Що нéдíлі вам марíзно порознúсити сорочки, кому на село, кому на мíсто.* Г. Барв. 504.

Порозбрювати, рюю, еш, *гл.* Распахать (во множествѣ).

Порозохóчувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **розохóтити**, но многихъ.

Порозохóчуватися, чуємося, ється, *гл.* То-же, что и **розохóтитися**, но о многихъ.

Порозрáювати, рáюю, еш, *гл.* То-же, что и **розряя́ти**, но многихъ.

Порозривáти, ва́ю, еш, *гл.* Разорвать (во множествѣ). *Нове вино порозривае бурдюки.* Єв. Мр. II. 22. *Порозривають подушки, порозсипають пір'я на хатí.* Драг. 199.

Порозривáтися, ва́юся, ешся, *гл.* Разорваться (о многихъ предметахъ, о многихъ разрывахъ на одномъ предметѣ).

Порозрíвнювати, нюю, еш, *гл.* Выравнять, сравнять (во множествѣ).

Порозрíвнювати, нюю, еш, *гл.* То-же, что и **розрíвнúти**, но во множествѣ.

Порозрíвнюватися, нюємося, ється, *гл.* То-же, что и **розрíвнúтися**, но во множествѣ.

Порозрíвнятися, ня́ємося, ється, *гл.*= **Порозрíвнюватися.** *Поженúлись всí три* (братя) *і порозрíвнялись: кожнúй став хазяйнувати особо.* Драг. 344.

Порозрíзувати, зую, еш, *гл.* Разрѣзать (во множествѣ).

Порозростáтися, тáємося, ється, *гл.* Разростись (во множествѣ). *Кущí порозростáлися.*

Порозру́бувати, бую, еш, гл. Разрубить (во множествѣ).

Порозруйно́вувати, вую, еш, гл. Разрушить (во множествѣ).

Порозруйно́вуватися, вуємося, етеся, гл. Разрушиться (во множествѣ). *Будівлі без догляду порозруйновувалися.*

Порозса́джувати, джую, еш, гл. Разсадить (во множествѣ).

Порозсе́лювати, люємося, етеся, гл. Разселиться (о многихъ).

Порозсе́рджувати, джую, еш, гл. Разсердить (многихъ).

Порозсе́рджуватися, джуємося, етеся, гл. Разсердиться (о многихъ).

Порозсила́ти, ла́ю, еш, гл. Разослать (многихъ). *Всіх по хатах порозсилає.* Г. Барв. 341. *Тепереньки при замку нема і тисячі кварцяних, усіх порозсилали.* Стор. МПр. 100.

Порозсипа́ти, па́ю, еш, гл. Разсыпать (во множествѣ). *Порозсипав гроші.* Єв. І. II. 15. *Порозривають подушки, порозсипають пір'я по хаті.* Драг. 199.

Порозсипа́тися, па́юся, ешся, гл. Разсыпаться (во множествѣ).

Порозсиха́тися, ха́ємося, етеся, гл. Разсохнуться (во множествѣ). *Повнось діжки у порі́б, а то порозсихаться.*

Порозсіва́ти, ва́ю, еш, гл. Разсѣять, посѣлть (во множествѣ). *Розсіяв жито і заходився волочити.* Черниг.

Порозсіда́тися, да́ємося, етеся, гл. Тоже, что и **розсістися**, но во множествѣ.

Порозсі́дувати, лую, еш, гл. Разсѣдлать (во множествѣ).

Порозсіка́ти, ка́ю, еш, гл. Разсѣчь (во множествѣ).

Порозсію́вати, сію́ю, еш, гл.=**Порозсівати**.

Порозсію́ватися, сію́ємося, етеся, гл. Разсѣяться (во множествѣ).

Порозска́кувати, куємося, етеся, гл. То-же, что и **розскочи́тися**, но во множествѣ.

Порозсми́кувати, кую, еш, гл. Раздергать (во множествѣ).

Порозсми́куватися, куємося, етеся, гл. Раздергаться (во множествѣ).

Порозсмі́шувати, шую, еш, гл. Разсмѣшить (многихъ).

Порозспі́куватися, куємося, етеся, гл. Распѣться (о многихъ).

Порозста́ватися, таємо́ся, ете́ся, гл. Разстаться (о многихъ).

Порозставля́ти, ля́ю, еш, гл. Разставить (во множествѣ). *А отамин пішов за ними да й порозставляв кругом Жаботина козаків.* ЗОЮР. І. 282.

Порозставля́тися, ля́юся, ешся, гл.= **Порозставляти**. *По всій хаті з горшками та з мисками порозставлялася. А ну лиш попрймай хоч трохи.* Черниг.

Порозстановля́ти, ля́ю, еш, гл.=**Порозставляти**.

Порозсте́лювати, люю, еш, гл. Разостлать (во множествѣ).

Порозсте́люватися, люємося, етеся, гл. Разостлаться (во множествѣ).

Порозстре́лювати, люю, еш, гл. Разстрѣлять (многихъ). *Там порозстрелювали Шелеста, Лускопоа і Гнату.* ЗОЮР. І. 302.

Порозстрига́ти, га́ю, еш, гл. Разстричь (многихъ).

Порозстрига́тися, га́ємося, етеся, гл. Разстричься (о многихъ).

Порозступа́тися, па́ємося, етеся, гл. Разступаться (о многихъ).

Порозсува́ти, ва́ю, еш, гл. Разсунуть, раздвинуть (во множествѣ).

Порозсува́тися, ва́ємося, етеся, гл. Разсунуться, раздвинуться (о многихъ).

Порозсу́джувати, джую, еш, гл. Разсудить (многихъ).

Порозсу́кувати, кую, еш, гл. Разсучить, раскрутить (во множествѣ).

Порозсупо́нювати, пюю, еш, гл. Развязать супо́ню (во множествѣ).

Порозсупо́нюватися, нюємося, етеся, гл. То-же, что и **розсупо́нитися**, но во множествѣ.

Порозумі́ння, ня, *с.* Взаимное пониманіе; солидарность.

Порозумі́ти, мі́ю, еш, гл.=**Порозумі́шати**. *Де вже він порозуміє, коли тепер дурний.* Каменец. у.

Порозумні́шати, шаю, еш, гл.=**Порозумні́шати**.

Порозумні́ти, ні́ю, еш, гл.=**Порозумні́шати**.

Порозумні́шати, шаю, еш, гл. Поумнѣть. *Чи ти коли порозумнішаєш, чи все такий дурний і будеш?* Харьк. у. *Ось послухай мене дурної, то, може, чи не порозумнішаєш.* Грин. II. 276.

Порозцвірі́ньковатися, куємося, етеся, гл. О воробьяхъ: раскричаться.

Порозцвіта́ти, та́ю, ете, гл. Разцвѣсть (во множествѣ).

Порозцвіта́тися, та́ємося, етеся, гл.= **Порозцвітати**.

Порозці́плювати, люю, еш, *гл.* Разжать, разнять (во множествѣ).

Порозча́влювати, люю, еш, *гл.* Раздавить (во множествѣ).

Порозча́хувати, хую, еш, *гл.* То-же, что и **розчахну́ти**, но во множествѣ.

Порозча́хуватися, хуємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **розчахну́тися**, но во множествѣ.

Порозчи́нювати, нюю, еш, *гл.*=**Порозчиня́ти**.

Порозчиня́ти, ня́ю, еш, *гл.* То-же, что и **розчини́ти**, но во множествѣ.

Порозчиня́тися, ня́ємося, єтеся, *гл.* Раствориться (во множествѣ). *Як повійнуло, так і дверї й вікна порозчинялися.* Харьк.

Порозчища́ти, ща́ю, еш, *гл.* Расчистить (во множествѣ).

Порозчі́плювати, люю, еш, *гл.* Расщѣпить (во множествѣ).

Порозчі́сувати, сую, еш, *гл.* Расчесать (во множествѣ).

Порозчі́суватися, суємося, єтеся, *гл.* Расчесаться (о многихъ). *Дівчата порозчісувалися, позаплітлися.* Кіев. у.

Порозчо́вувати, пую, еш, *гл.* Разобрать, понять (во множествѣ).

Порозчу́хувати, хую, еш, *гл.* Расчесать (тѣло во многихъ мѣстахъ).

Порозша́рпувати, пую, еш, *гл.* Растерзать (во множествѣ).

Порозшмато́вувати, вую, еш, *гл.* Разорвать на куски (во множествѣ).

Порозшмо́ргувати, гую, еш, *гл.* То-же, что и **розшморгну́ти**, но во множествѣ.

Порозшнурбву́вати, вую, еш, *гл.* То-же, что и **розшнурува́ти**, но во множествѣ.

Порозшто́вхувати, хую, еш, *гл.* Растолкать (многихъ).

Порозшу́кувати. кую, еш, *гл.* Разыскать (во множествѣ).

Порозв'я́зувати, зую, еш, *гл.*=**Порозв'язувати**.

Порозв'я́зуватися, зуємося, єтеся, *гл.*=**Порозв'язуватися**.

Поро́н, на́, *м.* Паромъ. Драг. 244. Гн. I. 153. *Коби човен, порон та веселце, пробува́ бим в тебе вечер, серце.* Гол. II. 399.

Порона́ти, ня́ю, еш, *гл.* Бросить, сбросить (во множествѣ). *Кайдани із рук, із ніг у Чорнее море поронял.* АД. I. 214.

Поропи́ти, плю́, пи́ш, *гл.* Покропить, слегка смочить растворомъ соли (**попо́ю**). *Поропив солому, то тепер худоба краще буде їсти.* НВолын. у.

I. Поросѝти, шу́, сиш, *гл.* Замочить въ росѣ.

II. Поросѝти, шу́, сиш, *гл.* Приносить поросятъ (о свиньѣ).

Ч. Поросѝтися, шу́ся, сиш́ся, *гл.* Замочиться въ росѣ. Константиногр. у.

II. Поросѝтися, шу́ся, сишся, *гл.* О свиньѣ: пороситься. *А свиня лиш поросилась.* Рудан. I. 84.

Пороска́зувати, зую, еш, *гл.* Разсказать (во множествѣ). *Тоді вона все пороказувала їм, що було з нею.* Чуб. II. 473.

Пороска́чувати, чую, еш, *гл.* Раскатать (во множествѣ).

Пороска́шлювати, люємося, єтеся, *гл.* Раскашляться (о многихъ). *Діти чоюсь як пороскашлювалися, то й я за ними не стала.* Черниг. у.

Поросква́шувати, шую, еш, *гл.* Тоже, что и **росква́сити**, но во множествѣ.

Пороскві́тчуватися, чуємося, єтеся, *гл.* Снять вѣнокъ, цвѣты съ своей головы (о многихъ).

Пороскида́ти, да́ю, еш, *гл.* Разбросать. *Каміння пороскидав.* Мнж. 34.

Пороскида́тися, да́ємося, єтеся, *гл.* Разбросаться (во множествѣ).

Пороскипі́ти, пасмо, сте, *гл.* Раскипѣть, развариться отъ кипѣнія. *Пороскипали вареники.* Харьк.

Пороскипа́тися, па́ємося, єтеся, *гл.*=**Пороскипати**.

Пороскоси́ти, се́мо, сете, *гл.* Размокнуть (во множествѣ). *Погані чоботи вдалися: небагато й походив по грязі, а чисто пороскисали, вода крізь ремінь іде.* Харьк. у.

Пороскла́сти, да́ю, еш, *гл.* То-же, что и **роскла́сти**, но во множествѣ.

Пороскла́датися, да́юся, ешся, *гл.* Разложиться. *Бач, пороскладалася з своїм добром, що й сісти ніде.* Кіев. у.

Пороскле́ювати, клею́ю, еш, *гл.* Отклеить (во множествѣ).

Пороскле́юватися, юємося, єтеся, *гл.* Расклеиться (во множествѣ). *На дощі стільці постояли та й пороскле́ювались.* Харьк.

Пороскльо́вувати, вую, еш, *гл.* Раскленать (во множествѣ).

Пороско́вувати, вую, еш, *гл.* Раскован (во множествѣ). *І невольників тих пороскову́ють сам.* К. МБ. XII. 279.

Поросколи́хувати, хую, еш, *гл.* Раскачать (во множествѣ).

Поросколо́чувати, чую, еш, *гл.* Разболтать (жидкости).

Пороскулу́пувати, пую, еш, *гл.* Расковырять (во множествѣ).

Пороскопи́рювати, сую, еш, гл. Расковырять (во множествѣ).

Пороско́пувати, пую, еш, гл. Раскопать (во множествѣ).

Пороскоре́нюватися, нюємося, ється, гл. То-же, что и **роскоренитися**, но во множествѣ.

Пороско́чувати, чую, еш, гл. Раскатить (во множествѣ).

Пороско́чуватися, чуємося, ється, гл. То-же, что и **роскотитися**, но во множествѣ. *Позбірай мені гудзики, а то по всій хаті пороскочувалися.* Кіев. у.

Пороскрада́ти, да́ю, еш, гл. Разокрасть (многое).

Пороскра́ювати, кра́юю, еш, гл. То-же, что и **роскра́яти**, но во множествѣ.

Пороскрива́ти, ва́ю, еш, гл. Раскрыть (во множествѣ).

Пороскрива́тися, ва́емося, ється, гл. Раскрыться (о многихъ). *В хаті було душно, діти пороскривалися і лежали роскидавшись.* Харьк.

Пороскри́шувати, шую, еш, гл. Раскрошить, накрошить (во множествѣ).

Пороскрівавлювати, люю, еш, гл. Разбить до крови (во множествѣ).

Пороскро́ювати, кро́юю, еш, гл.=**Пороскраювати**.

Пороскру́чувати, чую, еш, гл. То-же, что и **роскрути́ти**, но во множествѣ.

Пороскру́чуватися, чуємося, ється, гл. Раскрутиться, развернуться (во множ.).

Пороску́блювати, люємося, ється, гл. То-же, что и **роскублитися**, но о многихъ.

Пороску́длувати, лую, еш, гл. Растрепать (волосы во множествѣ).

Пороску́длуватися, луємося, ється, гл. Растрепать себѣ волосы (о многихъ). *Ото як ви пороскудлувалися! Поросчісуйтесь гладенько.*

Пороскуйо́джувати, джую, еш, гл.=**Пороскудлувати**.

Пороску́рювати, рюю, еш, гл. Раскурить (во множествѣ). *Пазучії ладани пороскурювані.* Грвн. III. 142.

Пороску́шувати, шую, еш, гл. Раскусить (во множествѣ).

Пороску́шуватися, шуємося, ється, гл. Разростись кустами, раскуститься.

Поро́слива, *прил.* О свиньѣ: плодовитая.

Поро́слий, а, е. Заросшій, поросшій.

По́росль, лі, *ж.* Вѣтвь, отростокъ. *Стоїть верба посеред села, роспустила порослі до кожного двора.* (Загадка: сонце). ХС. III. 66.

Поро́ся, *прил.* О свиньѣ: поросная. *Дьоха поросна.* Вх. Пч. II. 7.

Поросну́ти, ну́, нёш, гл. 1) Разсыпаться, посыпаться. *Намисто пороснуло з шиї додолу* (бо порвалась). Мир. ХРВ. 321. *Яблучка так і поросnули у візок.* Рудч. Ск. II. 57. 2) Броситься бѣжать; побѣжать. *Вівці так і поросnуть до соли, одно другого спережаючи.* О. 1862. V. Кух. 35. 3) О дождѣ: сразу политься, брызнуть. *Дощ поросnув йому в гаряче лице.* Мир. ХРВ 305.

Пороспада́тися, да́ємося, ється, гл. То-же, что и **роспа́стися**, но во множествѣ. *Скелі пороспадалися.* Єв. Мт. XXVII. 51.

Пороспадлю́чуватися, чуємося, ється, гл. Развратиться, испортиться нравственно (о многихъ).

Пороспако́вувати, вую, еш, гл. Распаковать (во множествѣ)

Пороспа́лювати, люю, еш, гл. То-же, что и **роспали́ти**, но во множествѣ.

Пороспа́люватися, люємося, ється, гл. То-же, что и **роспали́тися**, но во множествѣ.

Пороспана́хувати, хую, еш, гл. То-же, что и **роспана́хати**, но во множествѣ. *Усі штани пороспанахували, лазячи по яблунях.* Харьк.

Пороспа́рювати, рюю, еш, гл. Распарить (во множествѣ).

Пороспа́рюватися, рюємося, ється, гл. Распариться (во множествѣ).

Пороспаску́джувати, джую, еш, гл. Испортить нравственно (многихъ).

Пороспаску́джуватися, джуємося, ється, гл. Испортиться нравственно (о многихъ). *Сидухи тії по тіх ярмарках пороспаскуджуються.* О. 1862. VI. 98.

Пороспе́різувати, зую, еш, гл. Распоясать (многихъ).

Пороспе́різуватися, зуємося, ється, гл. Распоясаться (о многихъ).

Пороспечу́атувати, тую, еш, гл. Распечатать (во множествѣ).

Пороспе́щувати, щую, еш, гл. Избаловать (многихъ). *Пороспещували вы дуже своїх дітей.*

Пороспива́тися, ва́ємося, ється, гл. Распиться, распьянствоваться (о многихъ). *Попи голодні, холодні, негобуті, пороспивались.* Стор. МПр. 92.

Пороспи́лювати, люю, еш, гл. Распилить (во множествѣ).

Пороспина́ти, на́ю, еш, *з.* То-же, что и розпі'ясти, но во множествѣ.

Пороспина́тися, на́емося, етеся, *з.* То-же, что и розпі'ястися, но во множествѣ. *Чого ви пороспиналися на дверях? тріх!* Харьк.

Пороспи́сувати, сую, еш, *з.* То-же, что и росписа́ти, но во множествѣ.

Пороспи́суватися, суємося, етеся, *з.* То-же, что и росписа́тися, но во множествѣ.

Пороспи́тувати, тую, еш, *з.* Разспросить (о многихъ, о многомъ).

Пороспи́туватися, туюся, ешся. *з.*= Пороспитувати.

Пороспиха́ти, ха́ю, еш, *з.* То-же, что и розпіха́ти, но во множествѣ.

Пороспізнава́ти, наю́, єш, *з.* То-же, что и розпізна́ти, но во множествѣ.

Пороспіка́ти, ка́ю, еш, *з.* То-же, что и роспекти́, но во множествѣ.

Пороспіка́тися, ка́ємося, етеся, *з.* То-же, что и роспекти́ся, но во множествѣ.

Пороспіра́ти, ра́ю, еш, *з.* То-же, что и роспе́рти, но во множествѣ.

Пороспла́куватися, куємося, етеся, *з.* Расплакаться (о многихъ).

Пороспла́тувати, тую, еш, *з.* То-же, что и роспла́тати, но во множествѣ.

Пороспла́туватися, туємося, етеся, *з.* То-же, что и роспла́татися, но во множествѣ.

Пороспла́чуватися, чуємося, етеся, *з.* Расплатиться (о многихъ).

Пороспли́ватися, ва́ємося, етеся, *з.* Поплыть въ разныя стороны (о многихъ).

Пороспліскувати, кую, еш, *з.* 1) Расплескать (во множествѣ). 2) Разболтать, разгласить (во множествѣ).

Пороспліта́ти, та́ю, еш, *з.* Распле сти (во множествѣ). *Пороспліта́ла коси.* Харьк.

Пороспліта́тися, та́ємося, етеся, *з.* Расплестись (во множествѣ). *Джерелелі і дрібушки ще не пороспліта́лися.* Стор. МПр. 9.

Пороспло́джувати, джую, еш, *з.* Расплодить, развести (во множествѣ).

Пороспло́джуватися, джуємося, етеся, *з.* Расплодиться, развестися. *Як пороспло́джувались* (пани), *так погано стало.* Драг. 217.

Поросплу́тувати, тую, еш, *з.* Распутать (во множествѣ).

Поросплу́туватися, туємося, етеся, *з.* Распутаться (во множествѣ).

Пороспліскувати, кую, еш, *з.*=Пороспліскувати 1.

Пороспліщувати, щуємо, ете, *з.*—*оч.* Раскрыть глаза (о многихъ).

Пороспова́тися, ва́ємося, етеся, *з.* Расползтись (о многихъ).

Пороспові́да́ти, да́ю. еш, *з.* Разсказать (во множествѣ).

Пороспові́ща́ти, ща́ю, еш, *з.* Разгласить (во множествѣ)

Пороспозира́ти, ра́ю, еш, *з.*=Розглянути. Вх. Уг. 261.

Пороспозича́ти, ча́ю, еш, *з.* Раздать взаймы (многимъ). *Гроші пороспозичав.* Св. Л. 185.

Поросполо́хувати, хую, еш, *з.* Разогнать, распугать.

Пороспо́рювати, рюю, еш, *з.* Распороть (во множествѣ).

Пороспо́рюватися, рюємося, етеся, *з.* Распороться (во множествѣ).

Пороспоряжа́ти, жа́ю, еш, *з.* Указать, дать всѣмъ дѣло. *То вона нам спече, зварить, ще й повпханне, вона нашу челядоньку пороспоряджає.* Грин. III. 692.

Пороспочина́ти, на́ю, еш, *з.* Начать (во множествѣ).

Поросправля́ти, ля́ю, еш, *з.* Расправить (во множествѣ).

Пороспро́дувати, дую, еш, *з.* Распродать (во множествѣ).

Пороспростира́ти, ра́ю, еш, *з.* То-же, что и роспрости́рти, но во множествѣ.

Пороспростіро́вувати, рюю, еш, *з.* То-же, что и роспрости́рти, но во множествѣ.

Пороспро́стувати, тую, еш, *з.* Распранить, выпрямить (во множествѣ).

Пороспряга́ти, га́ю, еш, *з.* Распречь (во множествѣ). *Батько вони пороспрягає.* Г. Барв. 381.

Пороспу́джувати, джую, еш, *з.*= Поросполохувати.

Пороспука́тися, ка́ємося, етеся, *з.* Лопнуть (о многихъ). Драг. 267.

Пороспу́кувати, кую, еш, *з.* То-же, что и роспусти́ти, но во множествѣ.

Пороспуска́тися, ка́ємося, етеся, *з.* То-же, что и роспусти́тися, но во множествѣ.

Пороспухну́ти, хне́мо, ете, *з.* Распухнуть (во множествѣ).

Поростави́ти, таю́, єш, *з.* Растять (во множествѣ). *Сині уже скрізь поростава.* Кіев. у. *Усі річки вже поростави.* Харьк. у.

Поростаскувати, кую, еш, *з.* Растащить (во множествѣ).

Пороставо́вуватися, вуємося, єтеся, *гл.* Разложить товаръ, какія либо вещи. (о многихъ). *Уже пороставовувалися крамарі з своїм крамом.* Харьк.

I. **Поростя́,** *мн.* Зарослн. Зміев. у.

II. **Поростя́, темо́, тете́,** *гл.* 1) Вырасти (во множествѣ). *Поросте зеленая трава.* Рудч. Чп. 148. *Матінко наша, не журися ти нами, як поростемо, підемо у наймн.* Мет. 278. *Як поростуть діти, то їм буде ця хата.* Зміев. у. 2) Нарости. *Поламають йому за боки: чи багато поросло сала.* Драг. 2.

Поростика́ти, ка́ю, еш, *гл.* Растыкать (во множествѣ).

Поростина́ти, на́ю, еш, *гл.* Разрѣзать, разрубить (во множествѣ). *Поростинали вірьовки, що були пов'язані бурлаки.* Стор. МПр. 122.

Порости́ти, рощу́, сти́ш, *гл.* Возрастить. *Бог поростив.* Черк. у. *Бог поростив хліб добрий.* Міус. окр.

Поростиці́ювати, цюю, еш, *гл.* Растыкать, воткнуть во многихъ мѣстахъ. *По середині* (садка)—*чисте місце, тільки десяте-десь поростиціювані вишеньки та квітки.* Сим. 202.

Поростіка́тися, ка́ємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **ростектися,** но во множествѣ. *Як почала та дубинка гостей чистити! що побила, що поростікались.* Мнж. 71.

Поростовкма́чувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **ростовкнача́ти,** но во множествѣ.

Поросто́вкувати, кую, еш, *гл.*=**Поростовкмачувати.**

Поросто́пловувати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **постопи́ти,** но во множествѣ.

Поросто́пловуватися, люємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **постопи́тися,** но во множествѣ.

Поросто́пувати, тую, еш, *гл.* Растоптать. (во множествѣ).

Поросторго́вуватися, вуємося, єтеся, *гл.* Расторговаться (о многихъ).

Поросто́чувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **росточи́ти,** но во множествѣ.

Поростра́чувати, чую, еш, *гл.* Растратить (во множествѣ).

Поростра́чуватися, чуємося, єтеся, *гл.* Растратиться (во множествѣ).

Поростри́нькувати, кую, еш, *гл.* Растратить (во множествѣ).

Порострі́пувати, пую, еш, *гл.* Растрепать (во множествѣ).

Порострі́пуватися, пуємося, єтеся, *гл.* Растрепаться (о многихъ).

Поростро́щувати, щую, еш, *гл.* Разбить въ дребезги (во множествѣ).

Поростру́шувати, шую, еш, *гл.* Растрясти, разсыпать (во множествѣ). *Глянь, скільки сіна порострушували,—візьми граблі та попідрібай.* Харьк

Поростру́шуватися, шуємося, єтеся, *гл.* Раструситься, разсыпаться (во множествѣ).

Поросту́ювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **ростуяти,** но во множествѣ.

Поростяга́ти, га́ю, еш, *гл.* Растащить (во множествѣ).

Пороскха́пувати, пую, еш, *гл.* Расхватать. *Сороки і ворони поназдітуються і пороскхапують кужель да і порозносять на гнізда.* ЗОЮР. II. 23.

Пороскхи́лювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **роскхили́ти,** но во множествѣ.

Пороскхи́тувати, тую, еш, *гл.* Раскачать, расшатать (во множествѣ).

Пороскхи́туватися, туємося, єтеся, *гл.* Раскачаться, расшататься (во множествѣ).

Пороскхлю́пувати, пую, еш, *гл.* Расплескать (во множествѣ). *Пороскхлюпували діти воду.*

Пороскхлю́пуватися, пуємося, єтеся, *гл.* Расплескаться (во множествѣ).

Пороскхо́дитися, димося, дитеся, *гл.* Разойтись (о многихъ). *Послі вечері зараз пороскходилися на спочинок.* К. ЧР. 52. *Деякі з шляхетства, що бенкетували, пороскходилось.* Стор. МПр. 98. *Чи ще в люде біля волості?—Багато вже пороскходилось, а трохи ще є.* Харьк.

Пороскхри́стувати, туємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **роскхри́статися,** но о многихъ. *Чого ви пороскхристувалися? Позастібайтеся!* Харьк.

Порося́ко́к, ка, *м.*=**Порося.**

Порося́ко́чка, ки, *ж.* Свинья съ поросятами. Александровск. у. Г. Барв. 244. (Поросята) *сеуть огрядну порося́ночку.* Г. Барв. 418.

Порося́, ся́ти, *с.* 1) Поросенокъ. *Качавсь у барлозі, мов порося.* Котл. Ен. III. 14. 2)—**морське́.** Cavia cobaya, морская свинка. Вх. Пч. II. 5. Ум. **Порося́тко.**

Порося́тина, ни, *ж.* Мясо поросенка. Ум. **Порося́тинка.**

Порося́тко, ка, *с.* Ум. отъ **порося.**

Порося́чка, ки, *ж.*=**Порося́чка.** Радом. у.

Поро́ти, рю́, реш, *гл.* 1) Пороть, распарывать. *Порола рукава цілий день.* 2) Вскрывать, потрошить. *Уже ж тою*

Нестерюка на брамі пороли, они ж ею потрошили і голов лупали. Гол. I. 55. 3)—**пір'я**=**Дерти пір'я**. Вх. Лем. 454. 4) О дождѣ: **лить**. *Дощ так і поре.*

Пóротина, **ни**, *ж.* 1) Клеймо на овцѣ: **ухо разрѣзается** вдоль до половины. Харьк. г. 2) Клеймо на домашней птицѣ: разрѣзъ перепонки между пальцами. Мнж. 182.

Поро́тися, **рю́ся**, **решся**, *гл.* Пороться, распарываться.

По́рох, **ху**, *м.* 1) и во *мн.* **порохи́**. Пыль; прахъ. *Порох з ніг ваших обтрусіть.* Єв. Л. IX. 5. *У хаті по стінах порохи.* Каменец. у. *Вірші крильма землю збили, порохами скопотили.* АД. I. 298. 2) Порохъ. Г. Барв. 403. *Понавозили рушниць і великі запаси пороху й олива.* Стор. МПр. 60. Ум. **По́рошок**.

Порохáнь, **ні**, *ж.*=**Порохонь**. Мил. 172.

Порохáчка, **ки**, *ж.* Жаба, Bufo. Вх. Пч. II. 16. То-же: **Карапаня**, **рапавна**.

Порохнáвий, **а**, **е**. 1) Истлѣвшій. 2) Превратившійся въ пыль. 3) Сгнившій. *Порохнавий зуб.* ЕЗ. V. 183.

Порохнáвіти, **вію**, **еш**, *гл.* 1) Истлѣвать, обращаться въ труху. 2) Обращаться въ пыль. *Земля порохнавіє.* Каменец. у. 3) Гнить. *У чоловіка зуби порохнавіють.* ЕЗ. V. 183.

Порохни́й, **á**, **é**=**Порошни́й**. *Шлях... пучний та людний та порохний.* МВ. III. 66.

Порохни́на, **ни**, *ж.*=**Порохонь**. Вх. Лем. 454.

Порохні́ти, **нію**, **еш**, *гл.*=**Порохнавіти**.

Порохно́, **нá**, *с.*=**Порохня**. Угор.

Порохня́, **ні**, *ж.* Труха, сгнившее дерево. Грин. I. 10. Алв. 68. *Такий старий, що й порохня сипається.* (Комора) *похилилась і порохнею взялась.* Г. Барв. 184.

Порохня́вий, **а**, **е**=**Порохнавий**. *Церква стара, аж поросла, аж порохнява.* Чуб. II. 192.

Порохня́віти, **вію**, **еш**, *гл.*=**Порохнавіти**. Угор.

Порохо́вий, **а**, **е**. Пороховой.

По́рохонь, **ні**, *ж.* Гнилушка, гнилое дерево. Ромен. у.

Поро́чно, *нар.* Погодно. *Жив тут недалеко у пана одного він порочно.* МВ. (О. 1862. I. 102).

Поро́ша, **ші**, *ж.* Первый снѣгъ. Грин. III. 341. *По двору, по двору да порошa унала; а на тій пороші сліди хороші.* Мет. 232. Ум. **Порошенька**

Порошúна, **ни**, *ж.* 1) Порошина. *Упаде, мов порошина з дуга, тая козацькая слава.* Макс. 2) Пылинка. *Я вийму порошину тобі з ока.* Єв. Мт. VII. 4. Ум. **Порошúнка**.

Порошúти, **шу́**, **шиш**, *гл.* 1) Пылить. 2) О снѣгѣ: сыпаться. *Сніг порошить.*

Порошкóвий, **а**, **е**—**звір**. У охотниковъ: звѣрь во время отъ 1 октября по 1 марта. О. 1862. II. 62.

Порошни́й, **á**, **é**. Пыльный. Желех.

Порошни́к, **á**, *м.* Рогъ для пороха. Вх. Зн. 52.

Порошни́ця, **ці**, *ж.* Пороховница. Шух. I. 230, 231.

По́рошно, *нар.* Посыпано, усыпано (пылью, мукой и пр.). *Де борошно, там і порошно.* Ном. № 9874.

По́рошок, **шку**, *м.* Ум. отъ **порох**.

Порощáти, **щу́**, **щи́ш**, *гл.* 1) О дождѣ, снѣгѣ: барабанить по окнамъ, стѣнамъ. *Дощ порощить у вікно.* Харьк. *Хуртовина все забиває та порощить у вікна.* О. 1861. V. 74. 2) Кричать торопясь, въ гнѣвѣ (о человѣкѣ). Левч. 27.

По́рпати, **паю**, **еш**, *гл.* Копаться, разгребать, выгребать (о курахъ и пр.). *Кури порпають грядки.* Каменец. у. (Пес) *порпає яму.* ЕЗ. 5. 177. 2) Возиться, рыться въ чемъ.

По́рплитися, **плюся**, **плишся**, *гл.*=**Порпати**. *Порплиться кожен собі в господі, як курка на гнізді.* Мир. ХРВ. 88. *І чого ти там так довго порплишся?* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

По́рплиця, **ці**, *ж.* 1) Желѣзная планка въ верхнемъ мельничномъ камнѣ, въ нее входитъ верхній конецъ веретена, вращающаго жерновъ. Вас. 179. Мик. 481. Kolb. I. 61. 2) *мн.* Струпья на головѣ. ЗЮЗО. I. 173.

По́рпличник, **ка**, *м.* Раст. Verbena officinalis V. ЗЮЗО. I. 173.

По́рплі, **лів**, *м. мн.*=**Порплиця 2**. Вх. Зн. 53.

По́рскáти, **пóрскати**, **каю**, **еш**, *гл.* 1) Брызгать. 2) Сыпаться, летѣть во множествѣ. *В неділю рано дрова рубали, а ми до личка тріски порскали.* Левиц. Світ. 12. 3) Выскальзывать; о вѣтви: вырываться изъ рукъ вверхъ.

По́рский, **порськи́й**, **á**, **é**. 1) Рѣзвый, быстрый. О. 1862. V. Кух. 38. *Порсюченький хлопчик.* Черк. у. *Почувши волю, кінь порський стеть степом вибриком побрався.* Греб. 354. 2) Легко раскалывающійся.

Та ясена важче колоти, ніж дуба; дуб куди порсклявий за ясена. Брацл. у. 3) Быстро выскальзывающій, скользкій. *Той хлопець порсклявий як в'юн: ти його побори, а він так тобі попід руками й випорсне.* Кіев. у. *Чоловік такий порсклявий, що з усякої біди знайде як викрутитись.* Кіев. у. *Мило таке порсклє—не держиш.* Кіев. у. **Ум. Порсклéнький, порсклéнький.** Котл. Ен. III. 72.

Порсклúвий, а, е=Порсклявий 1. *Не спотикавшись, кінь порсклявий біжить, пуска по вітру гриву.* Греб. 327.

Порсну́ти, ну́, нéш, *гл.* 1) Брызнуть. 2) Посыпаться, полетѣть градомъ. 3) Выскользнуть; о вѣтви: вырваться изъ рукъ вверхъ. *Гіллячка порснула вгору.* Левиц. Пов. 192. 4) Броситься бѣжать. *Порснули в ростіч.* 5) Ударить сильно.

Пóрскати, порскúй. См. **Порскати, порскій.**

Порт, ту, *м.* 1) Пеньковая (или льняная) нитка въ шерстяной матеріи или сукнѣ. О. 1861. XI. 26. Борз. у. Лебед. у. *Це не чисте сукно, а з портом.* Черниг. у. 2) Родъ полотняной шали, или платка. Вх. Лем. 454.

Портки́, ків, *м. мн.* Штаны изъ полотна. Козел. у. Гол. Од. 43. В. Зн. 83.

Портня́й, я́, е. Пеньковый. *Дупа дерта портна, а та повняна.* Черк. у.

Портня́на, ни, *ж.* 1) Ткань изъ пеньки, льна. Лебед. у. 2) Грубыя нитки изъ оческовъ пеньки. Вас. 201.

Портня́ний, а, е. Холщевой, полотняный. Чуб. VII. 419. О. 1862. II. 65.

Портóк, тка, *м.* 1) Скатерть. Угор. 2) Кусокъ полотна. Вх. Уг. 262.

Портрéт, та, *м.* Портретъ.

Портрéть, ті, *ж.=***Портрет.** *Така була уродіва, що у кождого царя вибіта її портреть була, вимальована.* Драг. 264.

Пóрть, ті, *ж.=***Порт** 1. Гол. Од. 55.

Портя́ний, а, е О сукнѣ: съ основой изъ пеньковыхъ нитокъ, порту. Гол. Од. 55.

Портяни́ці, ни́ць (также: **порженицi, порминиці**), *мн.* Штаны изъ толстаго бѣлаго холста. Гол. Од. 66. Шух. I. 120, 153. Kolb. I. 41.

Портя́нка, ки, *ж.* Сукно съ основой изъ пеньковыхъ нитокъ. Гол. Од. 55.

Пóруб, бу, *м.* 1) Порубка, рубка. *Де дрова і тріски ще вожкі,—вчорашнього порубу.* Рк. Левиц. 2) Раны? *І квітчався трут не маком,—порубом уланським.* К. МБ. X. 13.

Порубáти, бáю, еш, *гл.* 1) Изрубить. ЗОЮР. I. 167. *Хведора Безріднього, отамана курінного постріляли, порубали.* АД. I. 248. 2) Изранить клыками (о дикихъ свиньяхъ). *Неповалений на місті кнур кидається на дим і своїми здоровенними іклами порубає пластуна, як не вспіє схибитись.* О. 1862. II. 63.

Пору́бок, бка, *м.* Подать, сборъ на общественныя потребности (содержаніе писаря, учителя, сторожей и пр.). Вх. Зн. 53.

Пору́га, ги, *ж.* Поруганіе, оскорбленіе. *Віри своєї християнської у поруту вічні часи не подайте.* АД. II. 7. *Я знаю, що ти мої сестри не лишиш в поруту.* Федьк. **Ум. Пору́гонька.** Мет. 141.

Пору́га́тися, га́юся, ешся, *гл.*—**ними.** Надругаться, поиздѣваться надъ кѣмъ. *Як прийде бідний, як ним ся поругають, а як прийде богач..., як його шанують.* Гн. I. 60.

Порудíти, дію, еш, *гл.* Порыжѣть.

Пору́йнувáти, ну́ю, еш, *гл.* Разрушить (во множествѣ).

Пору́ка, ки, *ж.* Поручительство. Рк. Левиц.

Пору́ка́тися, ка́юся, ешся, *гл.* Поздоровкаться за руку. *Зустрілась, порукалася.* Черк. у.

Порукувáти, кую́, еш, *гл.*=**Заручити.** Вх. Уг. 262.

Порусúвіти, вію, еш, *гл.* Сдѣлаться русымъ.

Пóрух, ху, *м.* Движеніе.

Пору́ха, хи, *ж.* Смѣщеніе матки или другого органа. Уман. у. Мил. М. 91. **Ув. Пору́шище.** Мил. М. 91.

Пóруч, *нар.* Рядомъ. *Поруч себе сажав.* Макс. *В одній домовині із ним поховайте, да положіть, мати, поруч чоловами.* Мет. 95.

Поручáти, чáю, еш, сов. в. **поручúти, чý, чиш,** *гл.* Поручать, поручить.

Поручáтися, чáюся, ешся, сов. в. **поручúтися, чýся, чишся,** *гл.* Поручаться, поручиться. *Ти, старосто, поручаешся за нього?* Грин. III. 566.

Пору́чник, ка, *м.* 1) Поручитель. Черк. у. *Позич мені руб грошей!—Дай, каже, поручника.—Якою ж я тобі поручника дам? Хто за мене поручиться? Я бідний.* Чуб. II. 27. 2) Поручикъ. *Не пущу, тя, поручнику, аж року дослужиш.* Гол. I 285.

Пору́чча, чів, *м. мн.* Перила. Каменец. у.

Порушáти, шáю, еш, сов. в. **пору́шити, шу, шиш,** *гл.* 1) Двигать, двинуть. 2) Трогать, тронуть. *Він не порушав з ясел жадного стебла.* Драг. 109. **Также и въ**

нравственн. смыслъ: *Може й Русалку, думаю собі, весна порушить, і піде вона, щоб навтішатися з хвиль, лєвад та лук.* Г. Барв. 374. 3) Побуждать, побудить. *Як тебе сумління порушило отак зробити?* НВолын. у.

Поруша́тися, ша́юся, ↓ешся, сов. в. **поруши́тися, шуся, ↓шишся,** гл. 1) Двигаться, двинуться. 2) Подрываться, подорваться. Черниг. у.

Поруши́ще, щі, *ж.* Ув. отъ **поруха.**

I. Поруши́ник, ка, *м.*=**Порученик I.** Лебед. у. *Він його порушник, ручився за нього,—ну тим так і каже.* Екатериносл. у

II. Поруши́ник, ка, *м.* Раст.: а) Centaurea Marschaliana Spr. ЗЮЗО. I. 116. б) Chimaphilla umbellata Nut. ЗЮЗО. I. 116.

По́рхавка, ки, *ж.* 1) Bufo, жаба. Вх. Пч. II. 16. 2) Раст. Licoperdon bovista. ЗЮЗО. I. 127.

По́рційка, ки, *ж.* Ум. отъ **порція.**

По́рція, ції, *ж.* 1) Водка, даваемая рабочимъ предъ обѣдомъ и ужиномъ; мѣра водки. *Дає нам по сьомаку або по четвертаку та по три порції на день.* О. 1861. XI. 115. 2) Рюмка, стаканчикъ для водки. Шух. I. 101. *Ходімо ж по порції вип'ємо.* Г. Барв. 427. Ум. **По́рційка.** *Брат вітає мальованими порційками.* Федьк.

Порчáк, кá, *м.* Раст. Bunias orientalis L. ЗЮЗО. I. 115.

Порю́мати, маю, еш, *гл.* Поплакать, похныкать.

Порю́мсати, саю, еш, *гл.*=**Порюмати.**

Поряби́ти, блю́, бúш, гл. Сдѣлать рябымъ. *Віспа одною хлопця мені порябила.* Г. Барв.

Порябі́ти, бі́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться рябымъ.

Поряди́ти, джу́, диш, *гл.* Прибрать, привести въ порядокъ. Вх. Зн. 53.

Поряджáти, джáю, еш, *гл.*=**Порядкувати.** *Буду вам господарства долядати, поряджати.* МВ. (О. 1862. III. 49).

Порядкува́ння, ня, *с.* Распоряженіе, хозяйничанье. *Ознаки нового порядкування.* К. (О. 1861. II. 233).

Порядкува́ти, кýю, еш, *гл.* Распоряжаться, хозяйничать. *Хто ж тут у вас порядкує?—Нема ще нікого, теперечки збіраємось обрать собі свого ватажка.* Стор. МПр. 126, 127.

Поря́дний, а, е. Порядочный, пристойный. *Він собі чоловік порядний.* Г. Барв. 164. *Народ показний, чамиликуватий, хати порядні.* Г. Барв. 164.

Поря́дність, ности, *ж.* Порядочность; порядливость. *Нема в них порядности.* Г. Барв. 162. *Великою в мене стоїть порядність, щоб чоловік усякої години був рівен.* Г. Барв. 163.

Поря́дно, *нар.* 1) Порядочно, порядливо. 2) Какъ слѣдуетъ, по порядку. *Нене, говори порядно: хто ти і кого ти звеш Левком?* К. МБ. XI. 148.

Поря́док ку, *м.* 1) Порядокъ. *Сирота плаче, сильненько ридає, що порядку немає.* Мет. 2)—**дава́ти.** Распоряжаться. 3) **У поря́док.** По порядку. Маркев. 128. Ум. **Поря́дочок.** *Рад би я встати до свого дитяти порядочок дати.* Грин. III. 410.

По́ряду, *нар.* По порядку.

Поряжа́тися, жа́юся, ↓ешся, гл.=**Поражатися.** *Ой там братя ряжаться, поряжаються; ой що ми дамо, подаруємо зятю свойому?* МУЕ. I. 134. (Полт.).

Порясо́чка, ки, *ж.* Употреблено въ нар. пѣснѣ въ томъ же значеніи, что и **ря́сна** (растеніе, см. **ряска** 1) или въ значеніи: корыленіе **ря́скою.** *Утка йде, утенята веде, на напасочку, на порясочку, на холодну водицю, на зелену травицю.* Чуб. III. 180.

Порятува́ти, ту́ю, еш, гл. Спасти.

Порятýнок, нку, *м.* Спасеніе, помощь. *Батю Зинову Чигиринський помочі - порятунку дай.* Мет. 408. Ум. **Порятýночок.**

По́саг, гу, *м.* 1) Приданое. *Хоць в мене посагу не буде, але возьмуть мене і так люде.* Чуб. V. 116. *На посаги не уважайте, іно добрих жінок шукайте.* Чуб. V. 519. 2)=**Посад** 1. О. 1862. IV. 20—26. *Ішла красна Марусенька на посаг.* Лукаш. 152. *Воліла б я гіркий полинь цвісти, як з тобою на посазі сісти.* Чуб. V. 368. Ум. **Поса́женько.** Грин. III. 512.

Посагува́ти, гу́ю, еш, гл. Садить невѣсту на посаг? Надѣлять приданымъ? *Ішла красна Марусенька на посаг, питається, довідується від батенька:—а від кого, мій батеньку, посаг став?—„Від Бога, від добрих людей, дитятко. Посагує сам Господь Бог з ангелами, посагують тя, мов дитятко, з другими.* Лукаш. 152.

Поса́д, ду, *м.* 1) Мѣсто, гдѣ сажаютъ жениха и невѣсту во время свадьбы. Грин. III. 539. *Благослови же мене, ті мій батеньку, на сім посаді сісти.* Мет. 144. 2) Поставъ въ мельницѣ. *У млині два посади.* Лебед. у. 3) **Радъ или кругъ снопокъ**

на току для молотьбы. Александров. у. Ум. Посáдонько. Мет. 175.

Посáда, ди, *ж.* Должность, мѣсто.

Посаджáти, джáю, еш, *гл.* Посадить, разсадить. *Просимо до столу у свою господоньку, посаджаєм на ослононьку.* Мет. 200. *Хліба напекла такóго молодого, що як посаджала, а він увесь і сівся в печі.* Рудч. Ск.

Посадúти, джý, диш, *гл.* 1) Посадить. *Козаченька молодого на осліниці посажу.* Чуб. *Насип же, матічко, високу могилу, посади, матінко, червону калину.* Мет. 95. 2) Засадить. *А ми гори посадимо собі виноградом.* ЕЗ. V. 242. 3) Истратить попусту. *Коли яка копійка йому трапиться, він у тій бесіді її й посадить.* Г. Барв. 276. 4)—**на лід**. Поставить въ затрудненіе.

Посадúтися, джýся, дишся, *гл.* 1) Сѣсть. *Брат посадився з тим парубком.* Федьк. 2) Быть посаженнымъ. Мил. М. 85. *Сказали б шоковиці оцій: викоремись і посадись у морю.* Єв. Л. XVII. 6.

Посáдище, ща, *с.* Село. Черниг. г.

Посáдки, док, *ж. мн.* Деревья, посаженныя для обозначенія дороги. *Просто їхати, то й дві верстві не буде, а посадками, то цілих.* Черниг. г.

Посáдний, а, *с.*—**бáтько**. Посаженный отецъ на свадьбѣ. *Посадним батьком на весілля заклікаємо.* К. ПС. 19.

Посадовúти, влю, виш, *гл.* Посадить. *Поклав хліб, ложки, старців посадовив.* Ном. № 11997.

Посажáти, жáю, еш, *гл.*=**Посаджати**.

Посáженько, ка, *м.* Ум. отъ **посаг**.

Посампéред, *нар.* Впереди всѣхъ. *Із-за гори, з-за кругої горде військо виступає, посамперед Морозенко сивим конем виграває.* Нп.

Посапáти, пáю, еш, *гл.*=**Посапувати**.

Посапувáти, пýю, еш, *гл.* Выполоть **сапóю**.

Посатанíти, нію, еш, *гл.* Разъяриться, прійти въ бѣшенство. *Дідона ірко заридала, із серця аж волосся рвала... запінилась, посатанíла.* Котл. Ен. I. 32.

Посвавóлити, лю, лиш, *гл.* Посвоевольничать.

Посварáти, рю́, ри́ш, *гл.* 1) Поссориться. *Вже козаки Хмельницького з ляхами барзо посварили.* ЗОЮР. I. 224. 2)—**кого́** Поссорить. 3)—**кого́**. Сдѣлать кому выговоръ, выбранить кого. *Треба йою посварити, щоб звичайніший був. Йою матн посварила, що в мене бував.* Грин. III. 300.

Посварúтися, рю́ся, ришся, *гл.* 1) Поссориться. *Не посварившись з ким перш, не міти приятеля.* Ном. № 9529. *От вони чоюсь посварились, а таки пійли на вечерниці.* Рудч. Ск. II. 6[1]. 2) Разсердиться на кого, выбранить кого. *Було за день добре мені впечеться своєю пустотою, а ще лучче розважить. І посварюсь, і попімую йою.* МВ. II. 8.

Посвáрка, ки, *ж.* Ссора. *І зачинають посварки з панами.* К. ЦН. 178.

Посвáтати, таю, еш, *гл.* Посватать. *Любив же я дівчиноньку, посватали люде, мені молодому пароньки не буде.* Нп.

Посвáтатися, таюся, ешся, *гл.* Посвататься. *Коли так по Семені; другою дня, і не сподівалась, і не снилось мені, та й посватавсь він.* МВ. I. 8.

Посватáтися, та́юся, етеся, *гл.* Сдѣлаться **сватáми** (черезъ бракъ дѣтей или по покупкѣ). *У вас дочка, а в нас син, то може й посватаємося.* Харьк. у. *Дешево даєте—не посватаємося.* Славяносерб. у.

Посватувáти, ту́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться **сватами** (по покупкѣ). Зміев. у.

Посваха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Сдѣлаться **сва́хами**. *Колись ми собі так посвахались. Соколиха собі рада, що з багатим родом посвахалась.* Федьк.

Посвашкувáти, ку́ю, еш, *гл.* Побыть **сва́шкою**.

Посвербíти, блю́, би́ш, *гл.* Позудѣть, почесаться (о тѣлѣ).

Посвúст, ту, *м.* Свистъ. *Гук і посвист. Так божевільний гукає і свище.* Мир. Пов. II. 74.

Посвистáти, щу́, сти́ш, *гл.* Посвистать. *Вийхав на улицю, посвистав, уже він своєї миленької не застав.* Чуб. III. 219. *Коло тебе нанаєчка посвище.* Грин. III. 441. 2) Политься, ударить струей. *Так кров і посвистала з руки.* Радом. у.

Посвúстач, ча, *м.* Богъ вѣтровъ, погоды. Встрѣчено въ фальсифицированной думѣ и таковомъ же вступленіи къ ней, опубликованныхъ Шишацкимъ-Ильичемъ (о походѣ князя-язычника въ христіанскую землю). Слово повидимому выдуманное составителемъ думы. ЗОЮР. I. 173, 176, 177.

Посвідувáти, дýю, еш, *гл.* Засвидѣтельствовать. *Нехай же перш люде скажуть, посвідують, чи вона до любови, по добрій злагоді йде за йою заміж.* Васильк. у.

Посвідчéння, ня, *с.* Засвидѣтельствованіе.

Посвідчúти, чу, чиш, *гл.* Засвидѣтельствовать.

Посві́т, ту, *м.* Світъ, огонь. *Ідут вни дальше, аж з далека вздріли посвіт. Старший брат вирідкий найменшого, чи би не взів з тої хати посвіту.* Гн. II. 241.

Посві́тач, ча, *м.* Подсвічникъ, приборъ для освѣщенія лучиной. НВолын. у.

Посві́ти́ти, чу́, тиш, гл. 1) Посвѣтить. *Посвіти нам.* Шевч. 29. **Тілом посві́ти́ти.** Обнажить тѣло. *Треба комусь спиною посвітити*—кого-то будутъ сѣчь. Ком. П. № 99. **Во́лосом посві́ти́ти.** О замужней женщинѣ: побыть безъ головного убора. 2) Зажечь (свѣчи, лампы). *Свічі посвітила.* Мил. 220. 3) Освѣтить. *Ой брат сестру проводив, а місяць дорогу посвітив.* Мет. 228.

Посві́ти́тися, тимося, титеся, гл. 1) Зажечься (во множествѣ). Мкр. Н. 25. *Сами свічі посвітилися.* Чуб. V. 837. 2) Зажечь огни *Було вже смерком,—по хатах вже посвітилися.* Харьк.

Посвоя́тися, своя́ся, ї́шся, гл. Породниться. *Ой кумцю, кумцю, посвоїмося, та й горілочки та й нап'ємося.* Чуб. V. 412.

По́свят, ту, *м.* Жертва (на церковь). *Любити ближнього як себе самого, се більше, ніж усі онякі жертви і посвяти.* Єв. Мр. XII. 33.

Посвяти́ти, ся. См. **Посвячувати, ся.**

Посвя́тний, а́, е. Праздничный. *Одежа посвятна.*

Посвя́тство, ва, *с.* Освященіе. *Хотіла була сама у посвятство паски нести, та вже тепер молодицю припрохала.* Лебед. у.

Посвя́чене, ного, *с.* Пасхальный хлѣбъ и прочія снѣди, освящаемыя на праздникъ пасхи. *Один чоловік заколов порося к посвяченому.* Грин. II. 334.

Посвя́чіння, ня, *с.* Освященіе. Левиц. I. 331. *Це порося на посвячіння.* НВолын. у.

Посвя́чувати, чую, еш, сов. в. **посвяти́ти, чу́, тиш,** гл. Посвящать, посвятить, освятить. *Як будете посвячувати, посвятіть і мов.* Чуб. V. 805. *Посвятить хату.* Рудч. Ск. I. 92.

Посвя́чу́ватися, чуюся, ешся, сов. в. **посвяти́тися чу́ся, тишся,** гл. Рукополагаться, рукоположиться, постригаться, постричься. *На те піп посвятився, щоб по церкві крутився.* Ном. № 210. *Піду я в манастир, там посвячуся, на тебе, мила, не подивлюся.* Гол. I. 249.

Посвяще́ння, ня, *с.*=**Посвячіння.** Кв.

Посвя́щувати, щую, еш, гл.=**Посвячувати.** *Позаторік посвячували церкву у нас.* Каменец. у.

Посе́в, сла, *м.*=**Посел.** *Послали посла аж под Варну, поймав же посев турчанина.* Гол. I. 3

Посе́діння, ня, *с.* Сидѣніе, посиживаніе. Ум **Посидіннячко.** *Ой весни-красна, що нам винесла? Ой винесла тепло і добре літечко... Молодим діткам—рученьки биті, а старим дідам—раду радити, а старим бабам—поседнінечко.* Чуб. III. 109.

Посе́діти, джу, диш, гл.=**Посидіти.** *Я поседжу й сама в хаті.* Чуб. II. 157.

Посе́л, сла́, *м.* 1) Посолъ. ЗОЮР. I. 163. *По п'ять раз послы посилала, а за шостим разом сама поїхала.* Чуб. V. 1068. 2)—**Перепіець 2.** Валк. у. Ум. **По́слонько.** Чуб. V. 275.

Посели́ти, лю́, лиш, гл. Поселить. *Купив маленький шматочок з хижкою і поселив їх.* Г. Барв. 544.

Посели́тися, люся, лишся, гл. Поселиться. *Чою Еней приплив к латину і біля Тибра поселивсь.* Котл. Ен. *Поселились у його під піччю злидні.* Чуб. II. 393.

Посе́лок, лка, *м.* Поселокъ. *Слобід ще не було так багато як тепер, а так було—де не де поселок.* Драг. 417.

Посе́льський, а, е. Посольскій. К. Бай. 21.

Посе́льство, ва, *с.* Посольство.

Посеме́йка, ки, *ж.* Семейка. МВ. III. 138.

Посеме́йство, ва, *с.* Семейство. *Переїхали у сей замок на життя з своїм посемейством.* Стор. МПр. 64.

Посе́рдити, джу, диш, гл. Поссорить. *Посердив не одну сем'ю з другою.* Левиц. I. 170.

Посе́рдитися, джуся, дишся, гл. 1) Поссердиться. 2) Поссориться. ЗОЮР. II. 49. *Розділивши батьківське добро, обидві сестри посердились.* Левиц. Пов. 87.

Посере́д, *нар.* Средн. *Дивиться, посеред моря горить огонь.* Рудч. Ск. I. 109. *Дівчино моя, ти ж моя матч, дай ж мі вечеряти хоч посеред хати.* Нп.

Посере́дині, *нар.* Посреди. *А щоб мене до вечора посередині хати побачила.* Ном. № 6763. *Роздерлась завіса церковна посередині.* Єв. Л. XXIII. 45.

Посере́дник, ка, *м.* Мировой посредникъ. Мир. ХРВ. 263. *Посередник обходиться з крепаками до-ладу.* О. 1862. IX. 123.

Посере́дній, я, е. Срединный.

Посе́сія, сії, *ж.* Аренда, арендное владѣніе. *Зберемо грошенят, візьмемо посесію або купимо хутір.* Левиц. I. 201.

Посе́сор, ра, *м.* Арендаторъ. *Тоді було дасп дві рублі чиншу посесорові та одбуде ще двинадцять день шарварку.* ЗОЮР. I. 143.

Посе́стра, ри, *ж.* Названная сестра; подруга, пріятельница. возлюбленная. *Кобись такий до роботи, який до посестри.* Гол. IV. 487.

Посе́стратися, раюся, ався, *гл.* Сдѣлаться названными сестрами. Драг. 301. *Вони собі посестрались.* Черк. у.

Посе́стрина, ни, *ж.*=**Посестра.** *Прибули й посестрини дружечками.* О. 1862. VIII. 24.

Посе́стриця, ці, *ж.*=**Посестра.** *Якусь собі, бировику, посестрицю вибрав?* Гол. IV. 502.

Посі́вілий, а, е. Посѣдѣвшій. *Ціле руно посивілого волосся на голові.* Мир. Пов. I. 115.

Посі́віти, вію, ѣш, *гл.* Посѣдѣть. *І голова посивіє.* Ном. № 5637.

Посиде́ньки, ків, *м. мн.* Посиживаніе, сидѣніе. Въ выраженіи: **на посиде́ньки пі́ти, ви́йти.** Отправиться посидѣть, побыть—въ гостяхъ, на улицѣ. *Повиходили селяне й батько Настусин на посиденьки на майдан.* Г. Барв. 456. **Походе́ньки та посиде́ньки справля́є.** Ничего не дѣлаетъ, лѣнтяйничаетъ. Левиц. КС. 66.

Посиджі́не, ня, *с.* Сидѣніе, бодрствованіе при покойникѣ. Вх. Зн 53.

Посидільниця, ці, *ж.* Лѣнтяйка, сидящая безъ дѣла. *Чого сидиш, посидільнице? Чому не спаєш до діла, чоробітнице?* Сн. Л. 256.

Посі́діти, джу, диш, *гл.* Посидѣть. *Посіділа я в них та й додому беруся.* МВ. II. 24.

Посидю́бний, а, е.—ва хáта. Обычная хата гуцула, въ которой онъ живетъ съ семьей,—называется такъ въ противоположность зимней хатѣ на отдаленныхъ сѣнокосныхъ угодьяхъ, которая называется **зимáрка.** Шух. I. 111.

Посидя́щий, а, е. Усидчивый. Рк. Левиц.

Посі́віти, зію, ѣш, *гл.* Посизѣть. *Тим часом чорна хмара посизіла і побіліла.* ЗОЮР. II. 40.

Посила́ння, ня, *с.* Посыланіе. Грин. III. 41.

Посила́ти, ла́ю, ешь, *гл* сов. в. **післа́ти** и **посла́ти, шлю́, шле́ш,** *гл.* 1) Посылать, послать. *Що-неділі до дівчини товариша посилав.* Чуб. V. 377. *Пішли дурня по раки, а він жаб наловить.* Чуб. I. 249. *Посилай, посилаи, серденятко мое, частенькії листи.* Мет. 24. *Пошли, Боже, з неба чою нам треба.* Ном. № 147. 2) Двигать, двинуть (рукою, ногою). *Став він крадькома до хліба руку посилати.* Мир. ХРВ 33. *Посилає вперед ноги за ною.* Мир. ХРВ. 30. 3)—**поклóн.** Кланяться, поклониться. *У світлицю ввійшов,—низький поклон послав.* АД. II. 5.

Посила́тися, ла́юся, ешся, сов. в. **післа́тися** и **посла́тися, шлю́ся, шле́шся,** *гл.* 1) Посылаться, послаться, быть посланнымъ. 2)—**ки́ми.** Только сов. в. Посылать кого. *Чи післатись за чим, чи що треба кому, то ким, як не реторме?* Св. Л. 227. *Вмів сь, мати, дочкою сь посилати.* Грин III. 510 3) Свататься, посылать сватовъ. *Послався до неї, вона й рушники подавала.* Рудч. Ск. II. 49. *Посилався до дівчини та не сподобався, посилався цілий год хотів її взяти,—находила дідча мати товариша в хаті.* Гол. I. 252. 4) Ссылаться, сослаться. *Послався циган на свої діти.* Посл.

Посили́ти, лю, лиш, *гл.* Подкрѣпить.

Посили́тися, люся, лишся, *гл.* Подкрѣпиться.

Посиді́ти, лію, ѣш, *гл.* Ослить, быть въ состояніи. Г. Барв. 428.

По́силка, ки, *ж.* Посыланіе, посылка. О. 1862. IV. Рус. вес. 1.

Посилкува́ти, ку́ю, ѣш, *гл.* 1) Помогать, поддерживать. *В дочасних потребах посилкувати буду.* 2) Кормить, накармливать. Гн. I. 174.

Посилкува́тися, ку́юся, ешся, *гл.* Употребить усиліе. *Посилкуваись та й зробили.* Черк. у. *Не посилкується ні мало, щоб так палати перестало і щоб оцей пожар погас.* Котл. Ен. II. 32.

Посі́лля, ля, *с.* Въ выраженіи: **як посі́лля.** По мѣрѣ силъ. *Так роби, як посілля.* Лубен у.

Посі́лок, лку, *м.* Усиліе. *Турн з серця скреготав зубами, що в кріпості всі ні гугу; а стін не розіб'ви лобами, з посилку гнися хоть в дуду.* Котл. Ен. V. 33.

Посильня́ти, ня́ю, ешь, *гл.* Укрѣплять. *Невидима Божа сила його посильняє.* Гол. III. 259.

Посила́ти, ла́ю, ешь, *гл.* Нанизывать. *На ремінь ясні кільця посиляють.* Млак. 8.

Посині́лий, а, е. Посинѣвшій. *Посинілі руки.* Мир. Пов. I. 158 б.

Посиня́ти, ню́, ня́ш, *гл.* Посинить.

Посинѣти, нію, єш, гл. Посинѣть. *Посинѣв, як той пуп.* Ном. № 654.

Посипáння, ня, с. Посыпаніе.

Посипáти, пáю, єш, сов. в. **посúпати**, плю, плеш, гл. 1) Посыпáть, посыпать. 2) Насыпáть, насыпать. *Ой дай, дoню, приндaноньку, нехай привякае* (голуб). *Посип пшоныця по колiнця, водицi по крильця.* Чуб. V. 69.

Посúпатися, плюся, плешся, гл. Осыпаться. *Горт як свиснув, то аж листя посипалось.* Рудч. Ск. I. 68.

Посипонýти, нý, нéш, гл. Сыпнуть. *Вiн як посипоне просом—i його засипав.* Рудч. Ск. I. 38.

Пóсирий, а, е. Сыроватый. Лебед. у.

Посиротúти, чý, тúш, гл. Осиротить. Мил. 200. Драг. 179. *Маленькiй дiтки та й посиротила.* Чуб. V. 710.

Посиротíти, тíємо, єте, гл. Осиротѣть (о многихъ). Г. Барв. 172. *Я молода заводовiла, дiти моï посиротiли.* Чуб. V. 806. *Завсiда ми з худобою було, а тепер оце посиротiли.* Драг. 143.

Посисáти, сáю, єш, гл. Сосать, высасывать. *Кров посисати.* Шух. I. 39.

Посúтчати, чаю, єш, гл. Потолстѣть, пожирѣть.

Посихáти, хáю, єш, гл. Высыхать, засыхать. Грин. III. 297. *Ой у степу на долинi трава посихае.* Чуб. V. 220.

Посичáти, чý, чúш, гл. О змѣѣ: пошипѣть.

Пóсi, нар. До этого мѣста. *Бунтує народ, навчаючи на всiй Юдеï, почавши вiд Галилеï аж посi.* Св. Л. XXIII. 5.

Посiв, ву, м. Посѣвъ, сѣвъ. *Iз вороха осталось панові мiшечкiв з п'ять,—тiльки що на посiв.* Грин. II. 70. *В кого нема на посiв, то* (тому) *й своïм засiв.* Стор. II. 40.

Посiвáльник, ка, м. Посыпающій зерномъ въ день новаго года. О. 1861. XI. Св. 65.

Посiвáти, вáю, єш, гл. Утромъ на новый годъ ходить по домамъ, набравъ зерна въ рукавицу, и посыпать этимъ зерномъ въ жилищахъ съ пожеланіемъ урожая. О. 1861. XI. Св. 65. *Сiв, посiвае..., стиха промовляє: „Роди, Боже, пшеницю як лаву“.* АД. I. 80.

Посiверíти, рію, єш, гл.=**Пошерхнути**. *Бач, як губи посiверiли.*

Посiвкатися, каюся, ешся, гл. О матеріи: сдѣлаться рѣдкой, подобной кисеѣ. *Уже вона* (спiдниця) *i так посiвкалась, а як почну у буддень носить, дак i роспадеться зовсiм.*

Посiвний, á, é. Посѣвный. **Посiвнé**. Всякое зерно, которое сѣется. *Там усе посiвне роде добре.* Волч. у.

I. Посiдáти, дáємо, єте, гл. 1) Сѣсть (о многихъ). *Посiдали з Iсусом i учениками Його.* Св. Мр. II. 15. *Уся громада посiдала.* Гліб. 51.

II Посiдáти, дáю, єш, сов. в. **посiсти**, сúду, дешь, гл. 1) Одолѣвать, одолѣть. *Той з цеï сторони, а той з тiеï* (Карл та Мазепа),—*посiдають Полтаву.* КС. 1882. III. 612. *Палiй посiв тою мiцера, зв'язав йому вiжками.* Драг. 201. 2) Завладѣвать, завладѣть чѣмъ. *Не думав я, що ти посядеш мою худобу.* Грин. I. 287. *Думав худобу Хрущеву посiсти.* Мир. ХРВ. 54.

Посiдáтися, дáюся, ешся, гл. Треснуть въ нѣсколькихъ мѣстахъ. *Уже посiвсь мiй горщик. Корові вим'я посiдався* ЕЗ. V. 256.

Пóсiдки, док, ж.=**Посиденьки**. **Пiтí на пóсiдки**. Пойти посидѣть къ кому. *Пiшла жiнка на посiдки, а дiти дома були.* Каменец. у.

Посiдлáти, лáю, єш, гл. Осѣдлать (многихъ). *Уже козаки коней посiдлали i посiдлали, i поïхали.* Чуб. *Посiдлайте коні воронiï.* АД. I. 124. *У нас коники посiдланi стояли.* Мил. Св. 42.

Посiкти, сiчý, чéш, гл. Посѣчь, порубить. Драг. 177. *Той меч - самосiч i посiк його на маленькі шматочки.* Рудч. Ск. I. 127.

Посiктися, сiчýся, чéшся, гл. Посѣчься. *Моï довi коси посiчуться.* Шевч. 330.

Посiлля, ля, с. Усадьба. *Старе посiлля, де жив батько, меншому братовi достaлось* Борз. у.

Посiмéйство, ва, с.= **Посемéйство**. Мнж. 72. Драг. 14.

Посiм'янúн, на, м. Членъ семьи. МВ. (О. 1862. III. 40).

Посiпáка, ки, м.=**Сiпака**. ЕЗ. V. 32.

Посiрíти, рíю, єш, гл. Сдѣлаться сѣрымъ. *Таскають грязь i глей зо дна да мажуть лебедя, щоб пiр'я посiрiло.* Греб. 363.

Посiркувáти, кýю, єш, гл. Помазать (стѣну, напр.) въ первый разъ полубѣлой глиной по сѣрой. *Чого ж воно ге бiлiє стiна? Адже ви поблгували її сьогодні?—Та нi, ми не бiлгували, ми тiлько посiркували.* Новомоск. у.

Посiсти, сúду, дешь, гл. 1)=**I Посiдати**. Грин. III. 396, 429. *Уже ж наші ворого-*

женьки вечерять посіли. Чуб. V. 150. *Посіли вони любенько, п'ють собі, гуляють.* Драг. 156. *Кінь сказав, щоб ми сідали на його, ми й посіли обоє.* Чуб. II. 141. 2) Осѣсть, покрыть что слоемъ. *На губах посіла смага.* Левиц. I. 75. *Курява посіла на семинаристів.* Левиц. Пов. 4. 3) Переносно: пропасть. *Біда, пане-єтьмане! отепер ми посіли.* К. ЧР. 344. 4) См. II Посідати.

По́сіткий, а, е. О матеріи: рѣдкій. *Посітке полотно.* НВолын. г.

Посіяти, сію, еш, гл. 1) Посѣять. *Посіяв я пшеничеку рідко.* Мет. 28. *Ой посію на горі пшеницю, під горою овес.* Мет. 68. 2) Насмѣшливо: потерить. *С-під очей у мене хто хоч бери, я не бороню, і своє усе посію.* Г. Барв. 365.

Посіятися, сіюся, ється, гл. 1) Посѣяться, засѣяться *Полем розстелися* (ниво), *та посіяся добрим житом.* Шевч. 652. 2) О волосахъ: разсыпаться. *Очіпок зовсім звис на очі, волосся посіялось.* Г. Барв. 115.

Поска́бити, блю, биш, гл. Занозить.

Поскавучи́ти, чу́, чи́ш, гл. Повизжать.

Поскака́ти, чу́, чеш, гл. Поскакать. *Поскáчи гайдучка та й передо мною.* Чуб. V. 1075. *Ой баранці крупороі поскакали по дорозі.* Чуб. III. 454.

Поска́кувати, кую, еш, гл. Поскакивать, попрыгивать *Вже вода стала лезіла і стали поскакувать щучки дрібненькі.* МВ. (О. 1862. I. 72).

Поскалі́чувати, чую, еш, гл. Искалѣчить (многихъ).

Поска́ржитися, жуся, жишся, гл. Пожаловаться.

Поскарлю́чувати, чую, еш, гл. Искривить, согнуть (многихъ).

Поскарлю́чуватися, чуємося, єтеся, гл. Искривиться, согнуться въ крючекъ (во множествѣ). *Поскарлючувався ячмінь од спеки* (в полі). Волч. у.

Поскасо́вувати, вую, еш, гл. Уничтожить, упразднить. (во множествѣ).

Поскверни́ти, ню, ни́ш, гл. Изгадить. *Посквернило дорогу.* Харьк. г.

Поски́глити, лю, лиш, гл. Повыть.

Поскида́ти, да́ю, еш, гл. То-же, что и **скинути**, но во множествѣ. *Йовдоха-свекруха скоренько усе із себе поскидала та у піч, а сама сідить.* Рудч. Ск. I. 177. *Поскидала з себе шовкове убрання, наділа знов своє рам'я.* Рудч. Ск. II. 46. *Поскидав потужних з престолів.* Єв. Л. I. 52.

Поскі́нний, а, е.=**Плоскінний**

Поскінь, кони, ж.=**Плоскінь**. Вх. Пч. II. 29.

Поскіпа́ти, паю, еш, гл. **Расколоть на** лучинки для растопки. *А чим у грубі поскапиваті?—Отє соснове поліне поскіпай, то й роспалиш.* Харьк.

Поскіпа́тися, па́юся, ешся, гл. Расколоться на лучинки для растопки. *Сучкувата дровина—не поскіпається.* Харьк.

Поскла́дати, да́ю, еш, гл. То-же, что и **скласти**, но во множествѣ. Драг. 95. *Зараз і задумається і ручкята поскладає.* Кв. *Баранина в горшках поскладена стоїть.* Мнж. 130.

Поскла́датися, да́ємося, стеся, гл. 1) Сложиться (во множествѣ). 2) Уложиться (о многихъ).

Поскле́ювати, юю, еш, гл. Склеить (во множествѣ).

Поскли́кати, ка́ю, еш, гл. Созвать (многихъ). *Поскликала собáчню.* Стор. МПр. 112.

Поскли́катися, ка́ємося, стеся, гл. Перекликаясь, созвать другъ друга. *Поскликались вони докупи.* Рудч. Ск. I. 31.

Поскли́ти, клю́, ли́ш, гл. Вставить стекла (во множествѣ).

Поскляру́вати, ру́ю, еш, гл. Побыть стекольщикомъ.

Поско́вувати, вую, еш, гл. Сковать (многихъ). *У три ряди бідних, безщасних невольників посажено, по два, по три докупи посковувано.* АД. I. 90.

Поскололо́чувати, чую, еш, гл. Возмутить (воду во многихъ мѣстахъ); взболтать (во множествѣ).

Посколу́пувати, пую, еш, гл. Сковырять; исковырять (во множествѣ).

Поско́лювати, люю, еш, гл. То-же, что и **сколоти**, но во множествѣ).

Поско́пувати, пую, еш, гл. То-же, что и **скопáти**, но о многомъ.

Поскори́тися, рю́ся, ришся, гл. Поторопиться. *Поскоріться же, щоб я не ізмалась.* МВ. О. 1862. III. 48). *О, я вже поспішуся-поскорюся.* МВ. (О. 1862. I. 87).

Поскоро́дити, джу, диш, гл. Забороновать.

Поскоро́мити, млю, миш, гл. Оскоромить.

Поскоро́митися, млюся, мишся, гл. Оскоромиться.

Поскоро́чувати, чую, еш, гл. Покорчить. *Руки поскорчує та позводить.* Кв.

Поско́чити, чу, чиш, гл. Прыгнуть; быстро пойти. *Поскочила Орися до дверей.* К. (ЗОЮР. II. 201).

Поскóшувати, шую, еш, гл. Скосить (во множестѣ). *Дивувались вони, що чiй же то лани позорюстували, не поскошували.* Чуб. V. 981. *Поскошую і хлiбець, і сiно.* О. 1862. II. 58.

Поскребти́, бу́, бе́ш, гл. Поскресть.

Поскрегота́ти, чу́, чеш, гл. Поскрежетать.

Поскривля́ти, ля́ю, еш, гл. Искривить (во множестѣ).

Поскривля́тися, ля́ємося, ється, гл. 1) Искривиться (во множестѣ). 2) Сдѣлать недовольную мину (о многихъ). *Всi сестри, дивлячись на матiр, і собi поскривлялись.* Левиц. I. 172.

Поскри́пувати, пую, еш, гл. Поскрипывать. *Ой чого ти поскрипуєш, ти, ядлова хатo?* Лукаш. 38.

Поскрíбач, ча, м. Царапающiй. Вх. Уг. 262.

Поскрíбачка, ки, ж. Царапающая. Вх. Уг. 262.

Поскрíбок, бка, м. Послѣдній хлѣбъ изъ даннаго разъ печенья—изъ оскребковъ тѣста. *Недобрий хлiб, мабуть поскрiбок.* Черниг. у.

Поскромáдити, джу, диш, гл. 1)=**Поскребти**. 2)—**потилицю**. Почесать въ затылкѣ. *Грицько... поскромадив потилицю і геть вiдiйшов.* Мир. Пов. I. 157.

Поскроми́ти, млю́, ми́ш, гл. Укротить, усмирить.

Поскру́чувати, чую, еш, гл. 1) Скрутить (во множестѣ). *Поперетинали ремнi, котрими поскручувані були руки у козакiв.* Стор. МПр. 108. 2)—**голови**. Свернуть головы. *Давай... їм* (горобенятам) *голови поскручуємо.* Мир. ХРВ. 42.

Поскýбти, бу́, бе́ш, гл. Подергать за волосы, за ухо.

Поскýбтися, бемо́ся, бете́ся, гл. Потаскать другъ друга за волосы (о многихъ). *Нема йому й на свiтi, як iз своєю рiднею, з мужиком: чи поскубтись, чи побитися, чи й помиритися, то все воно, таки сказано, свiй брат.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 100).

Покудóвчити, чу, чиш, гл. 1)=**Покудлати**. 2) Отколотить.

Поскуйовдити, джу, диш, гл.=**Покудлати**.

Поскупáти, пáю, еш, гл. Скупить. *Поскупав у людей землю, та й не озьме йому кат.* Лебед. у.

Поскупи́тися, плю́ся, пи́шся, гл. Поскупиться. *Надiявся Бог і розумом, і голосом, і вродою, та на талан поскупився.* Ком. Пр. № 361. *Не поскупись нанять биржу.* Кв.

Поскупи́ти, пи́мо, пи́те, гл. Сдѣлаться скупымъ (о многихъ).

Поскýплювати, люю, еш, гл. Собрать вмѣстѣ. *Поскуплюй черлове козацтво.* К. Бай. 25.

Поскýплюватися, люємося, ється, гл. Столпиться. *Так козацтво поскуплювалось, як бджоли до патоки.* К. ЧР. 321.

Поскупувáти, пую, еш, гл. Поскупиться. Борз. у.

Поскучáти, чáю, еш, гл. Поскучать. *Трошки ваші синки поскучають—без того не можна в свiтi.* МВ. II. 13.

Послабáти, бáю, еш, гл. Ослабѣвать, терять прочность, расшатываться. *Дно у бербеницi послабає.* Вх. Зн. 54.

Послабúти, блю́, бúш, гл. Ослабить. *Жарив тi казанки, а там були грiшнi душi. Раз тi душi' його і просять: „не жарь нас“... Вiн трохи і послабив огонь.* Мнж. 55.

Послабíти, бíємо, єте, гл. Заболѣть (о многихъ).

Послабувáти, бýю, еш, гл. Поболѣть.

Послáвити, влю, виш, гл. Ославить, прославить. *Порiшили, щоб божевiльним йому пославити.* МВ. (О. 1862. I. 104).

Пóслава, ки, ж. Слухъ, молва. Черк. у. *Про чорта тiльки пославка, а нiхто того чорта зроду не бачив.* МВ. (КС. 1902. X. 141).

Послане́ць, нця́, м.=**Посланець**. Драг. 170. Св. Л. 102. *Посланця не тнуть, не рубають.* Ном. № 949.

Послáниця, ці, ж. Посланная. *Посланиці Божої.* Г. Барв. 132.

Послáння, ня, с. Посланіе.

I. **Послáти**, сл. См. **Послати, ся**.

II. **Послáти**. См. **Постилати**.

Послáтися, стелю́ся, лешся, гл. 1) Приготовить постель. *Послалась долі і лягла.* Драг. 129. *Як послався, так і виспався.* Посл. 2) Простлаться, разостлаться. *І падав, і по землі постлались тi коси бiлi.* К. МВ. X. 16.

Послебізувáти, зýю, еш, гл. Поговорить или почитать вяло.

Послúз(ну)ти, ну, неш, гл. 1) Сдѣлаться скользкимъ, покрытым слизью. *Послизло сало.* Черк. у. *Уже м'ясо послизло.* Черк. у. 2) Исчезнуть, пропасть (о многихъ). *Щоб люде всi, що яри Емеї, послизли.* Котл. Ен. I. 8. *Зiї дуги, так як мухи, всi уже послизли.* КС. 1882. IV. 169.

Послизну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Поскользнуться. *Як послизнувся, та й упав.* НВолын. у.

Послиня́ти, ню, неш, *гл.* Послюнить. Мир. ХРВ. 63. *Пальці послине.* Кв.

По́слі, *нар.* слѣ. *Послі походились.* Рудч. Ск. I. 25. *Обіцянки не забувайся, бо послі, чуєш, ні чичирк.* Котл. Ен.

Послід, ду, *м.* 1) Остатки зерна, смѣшанные съ соромъ, остающіеся при вѣяніи, и очисткѣ зерна. *Бідний (сіє) сліпий послід, уже одвійок од пшениці.* Грин. II. 151. 2) Испражненія. *Крутиться, як послід в ополонці.* Ном. № 2998. 3) Результатъ, послѣдствіе. *Давня то річ! але послід її свіжий і до сього часу.* Левиц. 4) Конецъ. *Ми стали собі оби май у послід.* Федьк.

Послідній, я, е. 1) Послѣдній. *Дозволь мені хоч умиться на послідній дорозі.* Рудч. Ск. 2) Худшій, плохой. *Хиба ж таки я послідниший од усіх.* Ном. № 2939. *Ні сама послідня дівка в нашому селі так бы не зробила.* Кв.

По́слідок, дку, *м.* 1) Остатокъ. *Він сьому випивши восьмуху, послідки з кварти вилював.* Котл. Ен. I. 12. **На послідку.** Въ концѣ. *Поклонивсь панові, панї, панянкам і Масі на послідку.* Св. Л. 108. 2) Послѣдствіе, результатъ. *Муки і лиха, і всякі болісти бувають послідком неправди.* О. 1862. VI. Кост. 10.

Послідува́тий, а, е. О зернѣ: неполный, похожій на послѣд 1. Рк. Левиц.

Послідýщий, а, е. Худшій. *Кирило Тур був у Січі не послідущий.* К. ЧР. 274. *Піду, каже, утоплюсь, усі мене обіжають — я послідуций на світі.* Ном. № 4346, стр. 286.

Послі́пи́ти, плю́, пи́ш, *гл.* Ослѣпить (многихъ). К. МБ. X. 14. *Баньки їм бодай послі́пило.* Ном. № 3714.

Послі́пи́тися, пимо́ся, тéся, *гл.* Ослѣпнуть. *На очах більма поробились, коли б до віку послі́пились.* Котл. Ен.

Послі́пнути, немо, нете, *гл.* Ослѣпнуть (о многихъ). Котл. МЧ. 437. Драг. 165. Мнж. 92. *Бодай письменні послі́пли, як не кажуть правди.* Каменец. у.

По́слонько, ка, *м. Ум.* отъ **посел, посол.**

Послува́ти, лю́, еш, *гл.* Быть депутатомъ въ парламентѣ, въ сеймѣ. Желех.

Послу́га, ги, *ж.* 1) Услуга, служеніе, услуженіе. Мир. ХРВ. 59. *Не в золотій писі земної жизни суть, а в праці праведній, у послузі народу.* К. Дз. 181. *Дам тобі молока, а старшого сина на послугу.* Рудч. Ск. I. 139. *Господь йому дав меч свій на послугу.* К. Іов. 91. 2) Слуга. *Не втішайся, мати, мною, не буду ті послугою.* Гол. I. 173. *Годував дитя не рік, не чотирі, а оддав дитя не дня, не години, людям послуга, а мені на серці туга.* Рк. Макс. *Ум.* **Послу́жка.** *Свекор каже: невістко моя, свекруха каже: послужко моя.* Чуб. III. 282.

Послугóвувати, вую, еш, *гл.* Служить, услуживать, прислуживать. *Тещи Симонова послуговувала їм.* Єв. Л. IV. 39.

Послу́гувати, рую, еш, *гл.*=**Послуговувати.** *Послугувала вони їм.* Єв. Мр. I. 31.

Послужáнка, ки, *ж.* Служанка. *Я в йому послужанкою.* Чуб. II. 20.

Послужи́ти, жу́, жиш, *гл.* Послужить. *Служила в бурлацтві, послужи ще й у газяйстві.* Чуб. V. 524. *Послужи, моя ти зброе, молодій ще силі, послужи йому так щиро, як мені служила.* Шевч. 249.

Послу́жка, ки, *ж. Ум.* отъ **послуга.**

По́слух, ху, *м.* Послушаніе. Желех.

Послуха́ння, ня, *с.* 1) Слушаніе. *Щоб ішли усі до громади на послухання, слухати цетьмана Жовковського одповідання.* Макс. (1849). 55. 2)=**Послух.** *Чи змусиш ти до послухання тура?* К. Іов. 88. 3) Послушаніе, работа въ монастырѣ ради спасенія души. *Ми пійдем до черниці на послухання.* К. ЦН. 282. 4) Работа кому либо не за деньги, а по просьбѣ или по обязанности. *Усі останні ідуть до його на послухи і на послухання.* Чуб. III. 45.

Послуха́ти, хáю, еш, *гл.* 1) Слушаться, послушаться. *Ми в добрих людей віку доживемо, будемо їх послухати, щоб і їм було добре від нас.* Г. Барв. 435. *Козак дівку підмовляє: „Ідь із нами, дівча, з нами, з молодими козаками". А дівчина послухала, з козаками пійхала.* Чуб. V. 353. 2) Только сов. в. Послушать. *Послухавши псалтиря, що дяк усе читав, Наум сів біля своєї старої.* Кв.

Послу́хатися, хаюся, ешся, *гл.* Послушаться. *Послухайся мене хоч тепер.* МВ. I. 27.

Послухáтор, ра, *м.*=**Послухач.** *Дванадцять кобзарів, дванадцять послухаторів.* Драг. 373.

Послу́хач, ча, *м.* Слушатель. *Аби були побрязкачі, то будуть і послухачі.* Ном. № 5431.

Послухня́ний, а, е. Послушный. *Розумний та послухняний був.* О. 1862. V. 106.

Послухня́нство, ва, *с.* Послушаніе. *Потягте своїм послухняностом і мене, старою батька.* Кв.

Послу́шки, шок, *ж. мн.* Слушаніе. *Ой у лузі, лузі, говорили гуси, а я молоденька слухала раненько,—за тия послушки била мене мати.* Грин. III. 74.

Послу́шне, *нар.* Покорно. *Прошу послушне.* Федьк.

Послу́шний, а, е. Послушный. *А я молода та послушная, свою ёвекорка та послухала.* Чуб. V. 689.

По́слушник, ка, *м.* Слуга. *Повідат царь до тих своїх послушників, жеби забили сто волів єму на обід.* Драг. 275. Ум. **По́слушничок** *Мою батька брата та була взяла орда; а він там був послушничком у одного татарина п'ять год.* О. 1862. V. 3 нар. уст, 85.

По́слушниця, ці, *ж.* Служанка. Ум. **По́слушничка.** *І дядина мого батька була в неволі* (у татар). *Вісім год послушничкою була.* О. 1862. V. 3 нар. уст, 85.

По́слушничок, чка, *м.* Ум. отъ **послушник.**

Послюсарюва́ти, рю́ю, ешь, *гл.* Побыть слесаремъ.

Посма́гнути, ну, неш, *гл.* 1) Потемнѣть отъ солнца, сильнаго тепла. *Гречка посмагла.* Лебед. у. *Висуше насіння, що аж посмагне.* Лебед. у. 2) Загорѣть. 3) О губахъ: засохнуть, запечься. *Посмагли губи.*

Посма́жити, жу, жиш, *гл.* Изжарить (во множествѣ).

Посмали́ти, лю́, лиш, *гл.* Опалить, обжечь. *Дев'ятнадцять самих баранячих голів до захолоду сама посмалила.* Г. Барв. 425. *Та одна діброва не юріма, соловейкові крильця посмалила.* Чуб. V. 1057.

Посмачи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Придать вкусъ, сдѣлать вкуснѣе приправой, приправить. Левиц. Пов. 320. *Нема чим картоплю посмачити.* НВолын. у.

Посмачні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться вкуснѣе.

Посмерді́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Повонять нѣкоторое время.

Посмерті́ти, рчу́, ти́ш, *гл.* Умертвить (многихъ). *Людей посмертила для макімства грошей.* Гн. II. 74.

Посмерте́рний, а, е. Посмертный.

По́смик, ка, *м.* 1) У бороны: веревка конопляная, чаще скрученная изъ ствола молодого дерева, однимъ концемъ защѣпленная за уголъ бороны, а на другомъ имѣющая валекъ съ постромками, въ которыя впрягается лошадь; иногда **посмик** бываетъ желѣзный. Подольск. г. НВолын. у. 2) Penis. Новомоск. у.

Посми́кати, чу, чеш, *гл.* Подергать. *Ой паничу, паничу! я вас за чуб посмичу.* Ном. № 1162.

Посмикні́шати, шаю, еш, *гл.* Присмирѣть. *Зробиться сумною і ма яку часину посмикніше.* Стор. МІр. 153.

Посмілі́шати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться смѣлѣе.

По́сміт, ту, *м.* Встрѣчено у Кулиша=**сміття,** соръ. *Нехай посмітом зметуться, зникнуть, як постали.* К. Псал. 194.

Посмі́ти, смі́ю, еш, *гл.* Посмѣть, осмѣлиться. *Любить козак дівчиноньку, занять не посміє.* Чуб. V. 151.

Посмі́тити, чу́, ти́ш, *гл.* Насорить.

Посмі́тник, ка, *м.?* Бранное слово. *А бодай тобі ...посмітнику ти, сіпуо!...* Грин. II. 165.

Посмі́ттюха, хи, *ж.* 1) Птица: жаворонокъ хохлатый. Alauda cristata L. *Сіла собі над водою сива посміттюха.* Гол. III. 209. 2) Бранное слово для человѣка: дрянь, негодникъ, негодница. *Посміттюха яка небудь командуватиме.* Константиногр. у.

Посмі́тюшок, шка, *м.*=**Посміттюха.** 1. Вх. Пч. II. 8.

По́сміх, ху, *м.* Смѣхъ, насмѣшка. *Скорий посміх—людям посміх.* Ном. № 5580. *З посміху люде бувають* Посл. 2) Посмѣшище. *І прийміть же мене до себе і пригорніть же мене до себе, щоб я людським посміхом не ходила.* Мил. 198.

Посміха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Посмѣиваться. *Стали люде тее зачувати, стали з удовиченьків посміхати.* Мил. 346.

Посміхо́висько, ка, *с.*=**Посміховище.** Гн. I. 115.

Посміхо́вище, ща, *с.* Посмѣшище. *На посміховище я їм здався?* Сим. 217.

Посміхува́тися, хуюся, ешся, *гл.* Посмѣиваться. *Касян тільки посміхується.* НВолын. у.

Посмішо́ваний, а, е. Осмѣянный, униженный. *Нехай вони* (шалопути) *посмішені будуть, а не зом Божий.* Павлогр. у.

По́смішка, ки, *ж.* Насмѣшка. *Це... посмішка з мене.* Грин. I. 193.

Посмішкува́ти, кую, еш, *гл.* Насмѣ-

хаться. *Нам треба, щоб хто посмішкував з нас чи що?* Каменец. у.

Посмі́шкуватися, кується, ється, г.з. Насмѣхаться. *Ягнух жартував, посмішкувався з новобранців.* Св. Л. 65. *А він посмішкується: кобила як собака.* Каменец. у.

Посмі́шливий, а, е. Насмѣшливый, веселый.

Посмі́шний, а, е=Посмішливий.

Посмія́тися, сміюся, ється, г.з. Посмѣяться. *Ти думаєш, дурню, що підеш вінчатися, а я з тебе, дурню, аби посміяться.* Чуб. V. 176.

Посмокта́ти, кчу́, чеш, г.з. Пососать. *Шарпнувши мушика, із'їли і посмоктали кісточки.* Котл. Ен. IV. 44. *Полежу да посмокчу люльки.* О. 1861. XI. 68.

Посмо́ктувати, тую, еш, г.з. Посасывать.

Посмоли́ти, лю́, лиш, г.з. Осмолить.

Посмугува́ти, гу́ю, еш, г.з. Исполосовать. *Вся пика, шия і руки посмуговані.* Стор. II. 69.

Посмути́ти, чу́, ти́ш, г.з. Опечалить (многихъ). Грин. III. 494. *Гей як запачу, весь рід посмучу.* Чуб. V. 755.

Посмути́тися, тимо́ся, тите́ся, г.з.=Засмутитися. *Ми без музики посмутились.* Алв. 48.

Посмуткува́ти, ку́ю, еш, г.з. Погрустить.

Посмутні́ти, ні́ю, еш, г.з. Опечалиться.

Посні́дання, ня, с. Пора завтрака. *І сонце зійшло, вже й посніданя, а його все нема.* Верхнеднѣпр у. (Залюбовск.).

Посні́дати, даю, аєш, г.з. Позавтракать. *Як не прийдеш обідати, прийди посідати.* Чуб. V. 413.

Посні́дкувати, ку́ю, еш, г.з.=Посні́дати. *Що ж ми мемо посніджувати, моя мила дівчино?* Гол. I. 201.

Посновиг'ва́ти, га́ю, еш, г.з. Посновать, пошататься. *Свиня у панський двір залізла, посновигала там.* Гліб. 39.

Поснува́ти, снує́, ють, г.з. Сдѣлать основу для ткани; протянуть нитки. *Що по нашім двору чорним шовком та посновано.* Грин. III. 470.

Поснути́, снемо́, нете́, г.з. Заснуть (о многихъ). *Діти поснули.* Г. Барв. 225. *Прийшла півні́ч, всі поснули.* Рудч. Ск.

Поснути́ся, снемо́ся, нете́ся, г.з.=Поснути. *Я думала, що ви поснулись, аж воно й ні.* Лебед. у.

Поснядіти, дію еш, г.з. О творогѣ: испортиться. Мнж. 190. *Сир поснядів, як йому не посолиш.* Черном.

Посо́ба, би, ж. Помощь. *Пособу дав братові.* Харьк. г.

Пособа́читися, чуся, чишся, г.з. Сдѣлаться подобнымъ собакѣ, переносно: развратиться. *А чортова невістка-сучка, пособачилась.* Рудч. Ск. *У людях був, то не знав тії люльки, а з людей вийшов—пособачився: став люльку наминати.* Харьк. г.

Пособи́ти, ся. См. Пособлятн, ся.

Посо́бкати, каю, еш, г.з. Покричать на воловъ: соб!

Пособля́ти, ля́ю еш, сов. в. **пособи́ти, блю́, биш**, г.з. Помогать, помочь. *Тепломір скрізь пособляє чоловікові.* Ком. II. 81.

Пособля́тися, ля́ється. сов. в. **пособи́тися, биться**, г.з. безл. Помогать, помочь (безлич.). *Хоч плач, хоч пробач,—не пособиться.* Кролев. у.

Посо́бник, ка, м. Помощникъ.

Посо́бниця, ці, ж. Помощница.

Пособорува́ти, рую, еш, г.з. Пособоровать, совершить надъ больнымъ таинство елеосвященія. *Пособорували, посповідали і запричастили* (хворого). ЗОЮР. II. 283.

Посо́вати, ваю, еш, г.з. Подвигать, посовать.

Посо́ватися, ваюся, ешся, г.з. Подвигаться, посоваться.

Посовині́ти, ні́ю, еш, г.з. Побыть въ полубезсознательномъ состояніи, въ опьяненіи. *Сидить Петро дуже п'яний, держить у руці десятку, а Іван як ухопить її та й хода.—Що ж йому на те Петро сказав?—Аж нічогісінько: посидів ще трохи, посовинів-посовинів та й пішов собі з чинку.* Екатериносл. у. (Залюбовск.).

Посові́тувати, тую, еш. г.з.=Порадити. *Йому посовітували одну гарну дівку, щоб він її брав.* Рудч. Ск. I. 148.

Посові́туватися, туюся. ешся, г.з.=Порадитися. Шевч. 298.

По́совом, нар. Посовываясь. *Сядеш верхи та посовом і перелізеш, щоб у воду не впасти.* Лебед. у.

Посо́бувати, бую, еш, г.з. Подвигать. *А далі потроху посовують пальмем усе вище й вище, примовляючи: тут пень, тут колода.* Чуб. III. 108.

Посо́буватися, буюся, ешся, г.з. Подвигаться.

Посокоти́тися, чу́ся, та́ишся, г.з. Побереченся. *Просить сват і сваха, і пан молодий, і пані молода їсти і пити... і так ся посокотити, аби голодному ся не лишити.* Гол. IV. 342.

Посо́л, сла, *м.* 1)=**Посел.** 2) Депутатъ парламента, сейма. Желех.

Посоли́ти, лю́, лить, *гл.* Посолить. *Коли б хліб, то б я їла, коли б сіль—посолила.* Чуб. V. 1165.

Посові́ти, ві́ю, ешь, *гл.* О глазахъ: посоловѣть, потускнѣть. *Чи посоловіли в мене очі?* Грин. II. 241. *Не відмагається від другої* (чарки)... *очиці посоловіли... защебтала наша Оксана.* Кв.

Посолоді́ти, дію́, ешь, *гл.* Сдѣлаться сладкимъ. *Посолоділо таки, а чи багато сахарню укинув.*

Посо́лодкий, а, е. Сладковатый. Міус. окр.

Посо́лодко, *нар.* Сладковато.

Посолоді́шати, шаю, ешь, *гл.* Сдѣлаться слаже. *Запіканка посолодшала.* Стор. II. 221.

Посолоні́ти, нію, ешь, *гл.* Сдѣлаться болѣе солевымъ. *Посолоніє борщ.* Константиногр. у.

Посолонцюва́ти, цю́ю, ешь, *гл.* Съѣсть соленаго. *Хоч посолонцювати оселедця.* Ном. № 12121.

Посо́льський, а, е. 1)=**Посельський.** *Бо я посольських справ не розумію.* К. МБ. II. 121. 2) Депутатскій. Желех.

Посо́льство, ва, *с.* Обязанности и достоинство депутата въ парламентѣ, сеймѣ. Желех.

Посопті́, плю́, пе́ш, *гл.* Посопѣть.

Посороми́тися, млюся, мишся, *гл.*=**Посоромитися.**

Посороми́ти, млю́, ми́ш, *гл.* Посрамить. *Народній дух з занепаду підняти, засителів їдою посоромити.* К. Бай. 7.

Посороми́тися, млюся, мишся, *гл.* Постыдиться. *Глянь на Бога та посоромся людей.* Ном. № 2950.

По́соромно, *нар.* Совѣстно, стыдно.

Посортува́ти, ту́ю, ешь, *гл.* Разсортировать.

Посотникува́ти, ку́ю, ешь, *гл.* Побыть сотникомъ.

Посо́хлявий, а, е. Высохшій. *Посохляна трава.* НВолын. у.

Посо́х-ну́ти, ну, неш, *гл.* Высохнуть. *Земля посохла була—от він її змочив.* Полт. *Инше насіння, посходивши, посохло.* Єв. Л. VIII. 5.

Посохтува́ти, ту́ю, ешь, *гл.* Поспѣшить. Вх. Зн. 65.

Поспасиби́ти, блю́, биш, *гл.* Сказать спасибо, поблагодарить. *Мені люде поспасибіли та й годі.* Павлогр. у. (Лобод.).

Поспада́ти, да́ємо, єте, *гл.* То-же, что и спа́сти, но во множествѣ. *Ото поспадали всі двинадцять замків.* Драг. 83.

Поспа́ти, плю́, спи́ш, *гл.* Поспать. Грин. III. 26... *Як би поспав до обід, так приснився б ведмідь.* Посл.

Поспа́тися, спимо́ся, спите́ся, *гл.* Заснуть (о многихъ). *Вони слухали, слухали й трохи не поспались.* Левиц. Пов. 141.

Поспа́шувати, шую, еш, *гл.* О травѣ, хлѣбѣ, находящихся на корню: дать скотинѣ ихъ выпасти. *Коли жито чи пшениця дуже ростуть з осени, то щоб не пішло в стрілки, то треба пускати скотину по ньому пастись—поспашувати.*

Поспе́катися, каюся, ешся, *гл.* Избавиться отъ чего. *Хотів би сі поспекатись, відвернути від себе сліпоту.* ЕЗ. V. 84.

Поспива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Надпить. *Кішка гречки поспивала.* Харьк. г.

Поспива́тися, ва́ємося, ється, *гл.*—з чо́го. Растратить, пьянствуя, что. *Пють, поки й з батьківщини поспиваються.* Г. Барв. 261.

По́спит, ту, *м.* 1) Спросъ. *Без поспиту, що хочеш, те і рвеш.* КС. 1882. XI. 399. 2) Проба, опытъ. *Нащо нам той Дін? Буде з тебе поспиту, що набрався по світах, пора своїм кошем осісти.* Г. Барв. 181.

Поспита́ти, та́ю, еш, *гл.* 1) Спросить. *Та забула поспитати, чого їздив кому хати.* Чуб. V. 1153. 2)=**Поскупитувати.** *А ви поспітайте борщу: по моєму наче дуже кислий.* Черниг. у. 3) Испытать, испробовать. *Поспитавши горя, чи не пошанується.* О. 1861. X. 36.

Поспита́тися, та́юся, ешся, *гл.* Спросить, спроситься.

Поспиха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Спихнуть (многихъ). *Я вас із неба поспихаю.* Котл. Ен.

По́спів, ву, *м.* 1) Пѣніе, напѣвъ. 2) Заключеніе, эпилогъ (поэтическаго произведенія). *Поспів до думи.* К. Дз. 149.

I. Поспіва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **поспі́ти, пі́ю, еш,** *гл.* 1) Созрѣвать, созрѣть. *Поспіють яблука.* ЗОЮР. I. 310. *Козакова пшениця поспіла.* Мет. 28. 2) Успѣвать, успѣть. *Поспіеш з козами на гори.* Ном. № 5563. *Ой умер син у неділю вранці, нелюба невістка в обідню годину, та й не поспіла в одну домовину.* Чуб. V. 714. 3)=**Постигати, постигнути 3.** *Ні кадила, ні світила,—отак мене смерть поспіла.* Грин. III. 144.

II. Поспів|а́ти, а́ю, еш, *гл.* Поспѣть. *Ім хотілось і побігати, і поспівати.* Левиц. Пов. 135.

Поспів'я, в'я, *с.* Пѣніе, пѣснопѣнія. *Сяяте поспів'я.* Мир. Пов. II. 59.

I. По́спіл, *нар.*=**По́спіль.** *Дарма що стара, а ще б поспіл билася з чоловіком.* НВолын. у. *Поспіл три тиждні робіть.* О. 1862. V. 111.

II. По́спіл, по́лу, *м.* Въ выраженіи: **у по́сполі.** Совмѣстно. *Вона найняла собі хатину в посполі.* Св. Л. 245.

По́спілий, а, е. Зрѣлый. *Не старе мре, а поспіле.* Ном. № 7262.

По́спіль, *нар.* 1) Подрядъ; непрерывно. *У мене було семеро дочок поспіль.* Славяносерб. у. *Поспіль два роки.* НВолын. у. *Дощі поспіль ідуть. Було мене Опченашу вчить, Богородиці, так було поспіль і прокажу, не мину ні слова.* Г. Барв. 356. 2) Вмѣстѣ, вообще. *Бувай же здоров, пане господарю! з своєю милою господинкою, зо всею поспіль челядочкою.* Гол. IV. 29.

По́спільство, ва, *с.* Простой народъ, чернь. К. ЧР. 71. *Допекли (ляхи) козакам і поспільству.* К. ЧР. 39.

По́спінути, -ну, неш, *гл.*=**По́спіти.** *На обід саме поспінеш.* Мир. Пов. I. 112.

По́спіра́тися, ра́юся, ятеся, *гл.* Опереться (о многихъ). *Деякі поспіралися на тин і лузали насіння.* Левиц. Пов. 186.

По́спіти. См **По́співати.**

По́спіх, ху, *м.* 1) Поспѣшность, скорость, быстрота. *Скорий поспіх — людям посміх.* Ном. № 5580. *Ну, хлопці, для поспіху по чарці.* НВолын. у. **По́спіхом.** Поспѣшно. 2) Успѣхъ. Мкр. Г. 40.

По́спіша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **поспіши́ти, шу́, ши́ш,** *гл.* Спѣшить, поспѣшить, торопиться, поторопиться. *Швидче додому поспішає.* Рудч. Ск. I. 137. *Ой не копай, козаченьку, зілля, та поспішай до дівчини на весілля.* Чуб. V. 366.

По́спіша́тися, ша́юся, ється, сов. в. **поспіши́тися, шу́ся, ши́шся,** *гл.*=**По́спішати, поспіши́ти.** *А по воду їде, поспішається.* Чуб. V. 700. *Поспішається з козами на торг.* Ном. № 7739. *Поспішився козаченько той перш із'їсти.* Чуб. V. 436.

По́спішний, я, е. Торопливый. *По́спішних чорт хапає.* Ном. № 13733. Ум. **По́спішне́нький.**

По́спішно, *нар.* Поспѣшно. КС. 1882. XII. 514. *Ідуть, щоб побідить поспішно, або щоб трупом полягти.* Котл. Ен. Ум. **По́спішне́нько.**

По́спліта́ти, та́ю, еш, *гл.* Сплесть вмѣстѣ. *Під високими дубами пригулялась тонка лящина, посплітавши свої верхи.* Левиц. I. 347.

По́спліта́тися, та́юся, ється, *гл.* Сплестись, переплестись. *Королів цвіт посплітався з кручеными паничами.* Харьк.

По́сповня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Наполнить. *Кубочки посповняла.* Мил. 220.

По́сповня́тися, ня́юся, ється, *гл.* 1) Наполниться (во множествѣ). 2) Сдѣлаться полнымъ (во множествѣ). *Ви, яїдки, посповняйтеся.* Грин. III. 497.

По́спол|и́тий, а, е. 1) Простой, простонародный. 2) Какъ существ.: крестьянинъ. *Давай посполитий до скарбу і подачку од дыму, давай і підводу, і гребли по шляхах чати, а козак, бач, нічого того й не знає.* К. ЧР. 198.

По́спол|и́тися, ли́ося, лишся, *гл.* Сойтись, вступить въ дружескія отношенія. *З ним трудно посполитись.* НВолын. у.

По́спол|и́ця, ці, *ж.* Сплошная нѣдѣля. Угор.

По́спо́лу, *нар.* Вмѣстѣ, разомъ. ЕЗ. V. 207. *Довго вони плакали й горювали удвох посполу.* Полт. у. *На добридень тобі, тату, і тобі, мамо, вам, діди, і вам, баби, вам, братіки і сестриці, і всім посполу, і Богу святому.* Кобел. у. *Бувайте здорові, з неділею!—Спасибі, посполу з вами.* Каменец. у.

По́спо́льний, а, е. Безпостный, когда нѣтъ поста. Угор.

По́спо́льство, ва, *с.*=**По́спільство.**

По́спонува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Ругать, поносить. Вх. Зн. 54.

По́спорожня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Опорожнить (во множествѣ). *Барильечки поспорожнялам.* Грин. III. 430. *Підожджіть, поспорожняю діжки, дак і вам одну дам.*

По́спорожня́тися, ня́юся, ється, *гл.* Опорожниться (во множествѣ). *Ой, скоро вже наші кошелі поспорожняються,—тижнів зо два доведеться хліб купувати, поки до нового.* Екатериносл. у.

По́способі́йка, ки, *ж.* Карнизъ изъ досокъ подъ стрѣхою. НВолын. у.

По́спотыка́тися, ка́юся, ється, *гл.* Поспотыкаться нѣкоторое время.

По́справля́ти, ля́ю, еш, *гл.* То-же, что и **спра́зити,** но во множествѣ. *По́справляв собі й дітям одежу.* Драг. 149. *По три, по два стирії кайдани по́справляв.* Макс.

По́спро́дувати, дую, еш, *гл.* Распродать. *Зараз поспродував усе.* Драг. 183.

Поспро́дуватися, дуємося, стеся, гл. То-же, что и **спро́датися**, но о многихъ. *Ярмарок великий буе, і ми добре поспродувалися.*

Поспро́шувати, шую, еш, гл. Приглашать (многихъ), созвать. *Як всіх вже поспросює, то іде дядому.* Грин. III. 502.

Поспуска́ти, ка́ю, еш, гл. То-же, что **и спустити**, но во множествѣ. *Дуб і поспускав віяла.* Мнж. 6. *Він швидко поробивши човни, на синє море поспускав.* Котл. Ен. I. 6.

Поспробува́ти, ню́, ни́ш, гл. Посеребрить. *Він як уложив (руки у срібло),—коли вийма, аж руки посрібнені.* Рудч. Ск. I. 104.

Поспробува́тися, рю́, ри́ш, гл.=**Поспробувати**.

Поспробува́тися, рю́ся, ри́шся, гл. Посеребриться. *Сріблом поспробувався.* Рудч. Ск. I. 112.

Поссати́, ссу́, ссе́ш, гл. Пососать.

Поста́в, ва, м. Штука, кусокъ (матеріи). *Сукна дорогі поставами, не мірячи... брати.* АД. I. 94. *Постав матерії.* НВолын. у.

Поста́ва, ви, ж. 1) Наружность, осанка, видъ. *Постава свята, а сумління злодійське.* Ном. № 178. *Що за краса! що за уродна пишна! що за постава горда і велична!* К. ЦН. 173. 2) Поза, положеніе тѣла. *Княгиня не змінила своєї поставн.* К. ЧР. 326. 3) Угощеніе. *Де була така постава? де такий достаток? І напитки, і наїдки, і музикам взятої?* Мир. Н. 32.

Поста́вати, таю́, а́ш, сов. в. **поста́ти, ста́ну, ни́ш**, гл. 1) Дѣлаться, сдѣлаться, стать (о многихъ). *Ходім, сестро, лугами та постанем квітками.* Чуб. V. 919. *Тепер моде постали дрібні.* Г. Барв. 427. 2) Возникать, возникнуть, появляться, появиться. *Звідкіля вони (ляхи над Вислою) там постали,—історія не змогла й досі доказати. ...Тут же таки, між Вислою і Одрою постало невеличке та завзяте плем'я ляхи.* К. (Правда, 1868, стр. 5). *Субота ради чоловіка постала, а не чоловік ради суботи.* Єв. Мр. II. 27. *Великі чвари між ними щось постали.* К. (О. 1861. IX. 84). 3) Только сов. в.=II **Поставати**. *Постали всі кругом.* Чуб. II. 166. 4) Только сов. в. Остановиться. *У мене воли молодії, недолуї,—ще постануть.* Драг. 118.

II. **Поставáти, стаю́, стає́**, гл. Стать (о многихъ). *Поставало їх багато: коли б ще два стало, то й достали б його.* Рудч. Ск. I. 7.

Поставе́ць, вця́, м. Родъ сосуда для питья изъ него. *Журба в шинку мед-горілку поставцем кружала.* Шевч. 49.

Поста́вити, влю, виш, гл. 1) Поставить. *Поставила тарілку з хлібом перед старим Еолом дідом.* Котл. Ен. I 7. *Зжав своє жито... поставив в копи.* Чуб. II. 11. *В п'ятьох як вийдемо на ниву, то по полукіпку поставим.* Г. Барв. 347. **Поста́вити обі́д**. Дать обѣдъ. 2) Построить, выстроить. Чуб. V. 489. *Поставили собі хатки.* Рудч. Ск. I. 27. 3) Помѣстить (на квартиру). *У тієї Пйотрової поставили Антося на станцію.* Св. Л. 135. 4) Приставить къ какой работѣ, опредѣлить, назначить. *Сьогодня уперше нас поставлено (до роботи).* МВ. (О. 1862. I. 74). *Серія поставив пан за клочника.* О. 1862. V. 107. *Вони його поставили собі макеєм.* Грин. I. 2. *Поставити на попа.* О. 1861. XI. Кух. 32. 5) Выставить на видъ. *Вона свою наймичку прилюдно все хвалить, уміє перед людські очі поставити.* Г. Барв. 305.

Поста́витися. См. **Поставлятися**.

Поставкува́ти, ку́ю, еш, гл. Останавливаться по временамъ, лѣниво работать. *Рубай, рубай, не поставкуй, як нарубаш, домій вандруй.* Гол. II. 553.

Поста́вління, ня, с. 1) Ставленіе. *Честь-хвалу дайте наперед Богу і господарю, і господиніці, і його дочці, й куховарочці за хліба поставління, за страви доношіння.* Рк. Макс. 2) Рукоположеніе.

Поста́влятн, ляю, еш, гл.=**Поставити** (во множ.). *Бабы поставляли все.* Грин. I. 146. *Ой виконай, мати, гилбокую хму, та позовай, мати, сю славную пару, та поставляй, мати, хрести золотії.* Мет. 96. *Паруїнував хати та й не поставляв.* К. Іов. 44.

Поставля́тися, ляю́ся, ешся, сов. в. **поста́витися, влюся, вишся**, гл. Доставлять, доставить, подавать, подать. *Горбо, поставляйсь.* Рудч. Ск. II. 137. *Як почав поставляться: вино, наливка, мед, пиво,—сказано увесь стіл застановив пляшками.* Лебед. у. *Хоч застався, а постався.* Ном. № 11932.

Поставни́й, а́, е́. 1) Узаконенный, установленный. **Поставна́ ці́на**. Такса. 2) Статный, видный, стройный. *Пархеи поставний, а Маній ще поставніший.* НВолын. у. *Якийсь народ тепер мирнавий став. Нема вже таких поставних, як колись були.* КС. 1883. III. 676.

Поставни́к, ка́, м.=**Ставник**. Каменец. у. Шух. I. 270. *Поставних юрів.* Св. Л. 109.

Постадникува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Побыть пастухомъ лошадей.

Поста́дниця, ці, *ж.* Дѣвушка, играющая главную роль на обжинкахъ. Подлясье.

Постанець, нця, *м.* Тараканъ. Вх. Лем. 454.

Постано́ва, ви, *ж.* Постановленіе, рѣшеніе. *Не перемінив своєї постанови.* Св. Л. 173.

Постанови́ти. См. **Постановляти.**

Постановля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **постанови́ти, влю́, виш,** *гл.* 1) Ставить, поставить. *Постановив їх* (воли) *серед двора до ясел.* Г. Барв. 381. *Пушку сиротy упереду постановляв.* АД. II. 24. *І рідня, і діти єсть у його, а нікому хрест постановити.* Шевч. 508. *Постановими салдата на кватирю.* 2) Истрачивать, истратить. *Що придбали ми,—усе за тебе постановими.* Г. Барв. 133. 3) Постановлять, постановить, сдѣлать постановленіе. *Постановила я собі покинути удову бабусю.* Г. Барв. 395. *Старий пацюк кричить, закон постановить.* Гліб. 4) **Людьми постанови́ти.** Сдѣлать человѣкомъ. *Час тебе сосенити, людьми постановити.* Лукаш. 152.

Поста́ратися, ра́юся, ешся, *гл.* Постараться. *Я хутко митию постараюсь в трістя йою к чортам занать.* Котл. Ен. I. 9.

По́старий, а, е. Староватый, пожилой. *Вже постарий чоловік Онопа.* НВолын. у. *Стоїть якась постара замучена молодиця.* МВ. I.

Поста́ритися, рі́юся, ешся, *гл.* Состарѣться. *Обоє постарімись.* Св. Л. I. 7.

Поста́рітися, рію, еш, *гл.* Постарѣть, состарѣться. *Ніколи не постаріє.* НВолын. у.

Постаростува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Побыть ста́ростою.

Постарува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Распоряжаться нѣкоторое время въ качествѣ старшаго.

Постарча́ти, ча́ю, еш, *гл.*=**Постачати.**

Постаршинува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Побыть старшимъ, побыть старшиною.

Поста́ти. См. **Поставати.**

Постаткува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Остепениться. *Нехай він постаткує.* НВолын. у. *Уже постаткував, покинув гуляти.* НВолын. у.

По́стать, ті, *ж.* 1) Видъ, фигура, образъ. *Дивиться,—щось стоїть на воротях, знайома постать.* Грин. II. 94. *Святий дух бував в постаті голуба.* Волын. г. *Вона думала, що то чорт у моїй постаті.* Уман. у. *Обіяснив у моїй постаті ходе.* НВолын. у. 2) Полоса нивы, занятая жнецами, полольщицами. *Ой два сыны оре, чотирі молоте, а дванадцять дочок за постать заходе.* Мет. 244. *Підем, матінко, у поле та зелсного жита жати, та займем широкую постать.* Мет. 224. 3) Всѣ принадлежности къ плугу. *Чи в тебе в вся постать?* Черк. у. Ум. **По́статька.** *Ні з ким буде жита жати. Займем постатьку невеликую.* Грин. III. 549. *Постатьку маленьку* (бантану) *прополи до снідання.* Волч. у.

Постача́ти, ча́ю, еш, сов. в. **поста́чити, чу, чиш,** *гл.* Доставлять, доставить. *Нема рушників, то ми і свої постачимо.* МУЕ. I. 113. *Матері буду всього постачати, чого забажає.* Кв.

Постача́тися, ча́юся, ешся, *гл.* Доставлять, дѣлать слѣдуемое? *Братіку, не лякайся, братіку, постачайся,—не продавай сестри.* Грин. III. 483.

Постебнува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Зашагать. *Постебнував він через хату.* Св. Л. 203.

Посте́лечка, ки, *ж.* Ум. отъ **постеля.**

Постели́ти, ся. См. **Постеляти, ся.**

Постеління, ня, *с.* Тюфякъ, перина. Вх. Уг. 262.

Постеля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **постели́ти, лю́. лещ,** *гл.*=**Постилати, послати.** *Мила постіль постелила.* Грин. III. 179. *Ой ти, козаче, ти, хрещатий барвінку, хто ж тобі постеле у дорозі та постілечку.* Мет 81.

Постеля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **постели́тися, лю́ся, лешся,** *гл.* 1) Стлать, постлать постель. *А він уліз у мішок, то постелився і вкрився.* Ном. № 1308. 2) Разстилаться, разослаться. *Ой через межу горошок та постелився.* Мет. 82. 3) Ложиться, лечь. *Сон голову похиляє, Івасенко коникові по гриві ся постеляє.* Гол. I. 11.

Посте́ль, лі, *ж.* Настилка изъ бересты подъ подомъ печи. Радом. у.

Посте́льниця, ці, *ж.* Доска въ днѣ кузова телѣги.

Посте́ля, лі, *ж.* 1)=**Постіль.** *І я кровавими сльозами не раз постелю омочу.* Шевч. 379. 2) **Бо́жа постеля.** Смертный одръ. *Скоро йому мати старая на божої постелі вздріла, на свое лице християньскеє хрест собі положила.* Чуб. V. 850. **Ум. Посте́лечка.** Мет. 81.

Постерегті́, **ся**. См. **Постерігати, ся**.

Постеріга́ння, ня, *с.* Замѣчаніе, наблюденіе.

Постеріга́ти, га́ю, еш, сов. в. **постерегті́, режу́, же́ш**, *гл.* 1) Замѣчать, замѣтить. *Петро й постері, хто се такий і почав придывлятись, що там за Брухо-вецький.* К. ЧР. 261. *Ми на йому нічого не постеремо, ніякого познаку.* НВолын. у. *Постеріг лопатки в юрості.* Ном. № 4331. *Постеріг старий, що він тяжко сопрішив.* Грин. II. 154. 2) Прослѣживать, прослѣдить. *Я й стала постерегати: як він із хати, то й я до неї.* Г. Барв. 109. *Де то він ходить, ніколи з нами не буває в компанії,—треба його постерегти.* Рудч. Ск. I. 78.

Постеріга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **постерегті́ся, жу́ся, же́шся**, *гл.* 1) Замѣчать, замѣтить. *Так і не постеремось, як наїмусь трутизни.* Драг. 185. *Бреше, аж не постережеться.* Ном. № 6947. 2) Остерегаться, остеречься, поберечься. *Говорили йому миряне, щоб він постерігся: щоб не ехав в лес і з чортом не стрівся.* Рудч. Ск. I. 63. *Він тоді став постеріватись.* НВолын. у.

Постерна́к, ку́, *м.*=**Пастернак**. Вх. Пч. I. 12. *Ликом постернаку не виконаєш.* Посл.

Постига́ти, га́ю, еш, сов. в. **постигти, гну, неш**, *гл.* 1) Созрѣвать, созрѣть. *Вітер повіває, жито постигає.* Нп. *Пшениця постила жатись.* Черк. у. 2) Поспѣвать, поспѣть, быть готовымъ. *Уже й вечеря постила, а батько не йде в хату.* Чуб. II. 99. *Хліб постиг,—вийматю.* Г. Барв. 242. 3) Настигать, настичь, приспѣть, придти. *Пятнадцятий год постиг.* Г. Барв. 64. *Смерть мене постигає саму.* МВ. I. 57. *От його-то постила лиха година.* Кв. 4) Успѣвать, успѣть. *Ще постигнемо до церкви.* Левиц. I. *Добре, добре, що постиг вовчик: із корови голова да хвостик.* Чуб. V. 635. *Де сам чорт не постигає, туди, мовляли, бабу посилає.* К. ЦН. 301. 5) Холодѣть, похолодѣть. *Як тобі дам, аж тобі в п'ятах постигне.* Ном. № 3636.

Постиде́нний, а, е. Посрамленный. *Нехай постиденний буде Хрисан, а не ми, бо ми стоїмо за правду.* Павлогр. у.

Постиди́тися, джу́ся, ди́шся, *гл.* **Постыдиться**. *І на віки постидяться, що бідою веселяться.* К. Псал. 83.

Постила́ти, ла́ю, еш, сов. в. **постла́ти, стелю́, леш**, *гл.* Стлать, постлать.—*Що будемо постилати?—Ой у тебе запащина, а у мене сірячина, то те будем постилати.* Чуб. V. 191. *Послала баба рядна.* Рудч. Ск. I. 37.

Постила́лка, ки, *ж.* Подстилка. Херс.

Постина́ти, на́ю, еш, *гл.* Обезглавить, зарубить (многихъ). *По всьому царству постинають малих дітей.* Шевч. 638. *Постинав їм голови.* Чуб. II. 600.

Постина́тися, на́кося, теся, *гл.* Замерзнуть (во множествѣ)? *Учора сранці ходила я на річку сорочок прати, то дуже було холодно, аж береги постинались.* Харьк. г.

Постира́ти, ра́ю, еш, *гл.* Вытереть, стереть. *Візьми он стирок та постирай лавч.*

Постира́тися, ра́юся, теся, *гл.* Стереться (во множествѣ). *Білі ручельки змиваються, а перснички постираються.* Чуб. V. 591.

Постиска́ти, ка́ю, еш, *гл.* 1) Пожать (во множествѣ). 2) Стянуть туже (во множествѣ). *Постискайте ходаки, а то води нальється.* Каменец. у.

Пости́ти, щу́, стиш, *гл.* Постить. *Постимо як рахманы.* Ном. № 128.

Пости́шуватися, шуємося, теся, *гл.* Утихнуть, успокоиться (о многихъ). *Крик був такий, а тепер постишувалися.* Черниг. у.

Постіба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Постегать.

Постівка, ки, *ж.* 1)=**Постіль**. *Забрав хроші; забрав скрині, та й білу постівку.* Гол. I. 70. 2)=**Поніс**. Вх. Лем. 454.

Пости́й, сто́ю, *м.* Постой. *Прийшли у ту слободу, де вона жила, салдати на постій.* Кв. *Біднім нас постоями (ляхи).* К. Досв. 115.

Постіка́ти, ка́ємо, сте, *гл.* 1) Стечь (во множествѣ). *Весна настила. Постікали води, зазеленіли трави.* Мир ХРВ. 11. *Були річки — постікали.* Чуб. V. 539. 2) О зернѣ: не налиться. *Постікало в хлібові зерно.* Харьк. у. Въ подобномъ же значеніи о корнеплодахъ. *Буряки постікали, бо зарослі бур'яном.* Пирят. у.

Постіл, тола́, *м.* 1) Родъ обуви, кожаный лапоть. Чуб. VII. 419. *А постіл мичака да й попережає: ой коли ти постіл, то іззаду постій, ой коли ти мичак, то попереду гоп-чак.* Нп. (О. 1861. II. Объясн. слов.). 6). Въ другихъ мѣстностяхъ такъ называется и лапоть изъ лыка, также изъ лозы, вербы. КС.

1893. V. 280. O. 1861. X. 127. *На козакові постоли в'язові.* АД. I. 168. *Куди ти обрався на стіл з постолами?* Ном. № 2840. *Нахилилася під стіл, найшла чобіт і постіл; слава Богу, що найшла, убулася та й пішла.* Чуб. V. 216. **Постолóм добро вóзять, нóсять,**—обычное шуточное окончаніе сказокъ. *Оце ж і вся* (казка),—*живуть і хліб жують, і постолом добро возять.* ЗОЮР. II. 12. 2) Металлическая обивка на концѣ чего либо, напр. песта въ толчеѣ. (Шух. I. 161, 162), деревянной лопатки (Шух. I. 164), конца ружейнаго приклада. (Шух. I. 229). 3) Металлическая обивка дна углубленія толчеи, въ которое падаетъ пестъ. Шух. I. 104. См. **Ступа 3.** 4) Часть плуга=**леміш.** Шух. I. 165. 5) Подножка въ токарномъ станкѣ. Шух. I. 305, 306. См. **Токарня.** 6) Названіе вола съ широкими копытами. КС. 1893. VII. 47. Ум. **Постолéць, постóлик.** Ув. **Постолúще.** Чуб. III. 158. *Вербові постолища.* Грин. III. 98.

Постíленька, постíлечка, постíлонька, постíлочка, ки, *ж.* Ум. отъ **постíль.**

Постíлка. Раст. Scabiosae. Шух. I. 20.

Постíль, тéлі, *ж.* Постель. *Мене мати не давала, щоб я тобі постіль слала.* Чуб. V. 335. *Постіль білу стала слати, нема з кім розмовляти.* Чуб. V. 1. Ум. **Постíлька, постíленька, постíлечка, постíлонька, постíлочка.** Чуб. V. 21, 192. Мет. 74. Чуб. V. 832.

Постíлька́, ка́, *м.* Пт. Falco tinunculus, пустельга. Вх. Пч. II. 10. *Чою кібець-постілька у лози ховається?* Морд. К. 22.

Постíлька, ки, *ж.* Ум. отъ **постíль.**

Постíльни́ця, ці, *ж.* Постель, тюфякъ, перина. — *Хто ж ті буде постілоньку слати? „Ой є в полю зелена травиця,— то ж буде моя постільниця“.* Гол. III. 153.

Пóстник, ка, *м.* Постникъ. Єв. Мр. II. 18.

Пóстникати, каю, ешь, *гл.*=**Пісникувати.** *Ой постникала я сім понеділків, а восьмую недільноньку.* Чуб. V. 1202.

Постогна́ти, гну́, нешь, *гл.* Постонать нѣкоторое время.

Постóгнувати, ную, еш, *гл.* Стонать, охать. *Пішов, постогнує.* Черк. у.

Постолáкати, каю, еш, *гл.* Разглагольствовать, говорить медленно и неинтересно. *Постолакав чорт батька зна що!.. Ну, вже! як єде та як почне постолакати!* Александрійск. у. Слов. Д. Эварн.

Посторожи́ти, жу́, жи́ш, *гл.* Постеречь.

Постолéць, льця́, постóлик, ка, *м.* Ум. отъ **постíл.**

Постолúще, ща, *м.* Ув. отъ **постíл.**

Постоли́нка, ки, *ж.* Раст. Aster. Вх. Пч. II. 29.

Постóронок, нка, *м.* Постромка. *В чіці уродився, а на посторонку зник.* Ном. № 4091. *В коляску запрягли дванадцятеро коней, по парі впростяж, перевищих хомути і посторонки стьожками.* Стор. Ум. **Постóроночок.**

Пóсторонь, *нар.* Въ сторону, поодаль, особнякомъ. *Яким вже я тихим видом не підходила розмовитись з нею, роспитатися за все, так вона ж од мене посторонь.* МВ. II. 97.

• **Постоя́льне, ного,** *с.* Постойная повинность. *Я ж іще плачу й постояльне у поміч бідним.* Кв.

Постоя́льний, а, е. Постоялый. *Стоїть коло дороги постоялий двір.* О. 1862. VIII. 29. *Почнемо держати свій постоялий.* Кв.

Постоя́нець, нця, *м.* Солдатъ на постоѣ. Черк. у. *Махнула швидко до трояніз, щоб сих латинських постояніз по своєму останить.* Котл. Ен. IV. 41.

Постоя́нка, ки, *ж.* Остановка. Ромны.

Постоя́нний, а, е=**Постоя́льний.** *Заїхали на постоянний двір.* Драг. 174.

Постоя́ння, ня, *с.* Стояніе. *Хилилася береза своїй зеленій діброві: дякую ж тобі, зеленая діброво, за моє постояння, кілько я у тобі стояла, буйного вітру не знала.* Рк. Макс.

Постоя́ти, стóю, їш, *гл.* 1) Постоять. *Чи бачила женіха мого? Ой як же я не бачила, що ще з ним і постояла.* Чуб. V. 78.

Постоя́чка, ки, *ж,* Приборъ, состоящій изъ двухъ, расположенныхъ одинъ надъ другимъ, кругловъ на четырехъ ножкахъ, въ средину котораго ставятъ дитя, учащееся ходить. Мил. 30.

Пóстрах, ху, *м.* Страхъ, ужасъ; устрашеніе. *Сотворив потужну силу воюм твоїм на пострах.* К. Псал. 14. *І тичка в мене в руках, щоб ніхто не підійшов. Не ходи! держу на пострасі.* Г. Барв. 314.

Постраха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Постращать. *Хоч жалко, не жалко, а треба впнить: і пострахаєш було, і крикнеш на його.* МВ. II. 10.

Постраши́тися, шимóся, тóся, *гл.* Испугаться. *Вони пострашились, не мали де сховатись та повлазили в грубу.* Чуб. II. 669.

Постреля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Постріль (многихъ). *Як їх турки-яниченьки із-за могили напали, — постріляли - порубали.* ЗОЮР. I. 42.

Постриба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Поскакать, попрыгать. *Пострибала через двір.* Шевч.522.

Постриба́тися, бу́ю, еш, *гл.* Поскакивать. *За нею дві дівчинки пострибують як ті лошатка.* МВ. I. 114.

Постриба́ун, на́, *м.* Скакунъ, шалунъ. **Ум. Постриба́унчик.** *О, мій постриба́унчик! мій кокотень ма́ленький.* Г. Барв. 6.

Пострива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Подождать, погодить. *З якої речі? Постривайте! Озвався сивий дід. Постривай бо, не сунься поперед батька в пекло.* Левиц. I. 102.

По́стриг, гу, *м.* 1) Постриженіе. Рк. Левиц. 2) Обрядовая стрижка ребенка въ первый разъ въ его жизни, когда ему исполнится годъ. Новомоск. у. Слов. Д. Эварн.

Постри́гання, ня, *с.* Стрижка.

Постри́гати, га́ю, еш, сов. в. **постри́гти, жу́, жёш,** *гл.* 1) Стричь, остричь. *Як її одняли, як постригали по хлоп'ячі, вона не пручалась.* Кв. 2) Постригать, постричь (въ монахи). **Постри́гти в брехуни́=Пошити в брехуни.** Шевч. О. 1861. Х. 9.

Постри́гатися, га́юся, ешся, сов. в. **постри́тися, жу́ся, жёшся,** *гл.* 1) Прежнимъ. въ сов. в. Постричься. 2) Постригаться, постричься въ монахи. Рудч. Чп. 212. *В черниці пострилась.* Шевч. 337. *Не постригайся, бо літа загубиш, звінчайся з тою, котру вірно любиш.* Гол. 3)—**у що.** Сдѣлаться чѣмъ. *В дурні... постричсь.* Греб. 325.

Постри́жчини, чин, *ж. мн.*=**Обстрижчини.** Мил. 31.

Пострі́ва́ти, ва́ю, еш, *гл.*=**Постри́вати.** *Пострівай же, мій голубе, дивись, я не плачу.* Шевч.

По́стріл, лу, *м.* Выстрѣлъ. К. ПС. 57. *За їдним постріломъ сорок сім качок убив.* Чуб. I. 300. *За їдним постріломъ убив дві качки.* НВолын. у.

Постріля́ти, ля́ю, еш, *гл.* 1) Разстрѣлять, истратить стрѣляя. *Уже стрільці і кулі постріляли.* Чуб. 2) Застрѣлить (многихъ). *Царь зараз сказав, щоб зараз їх постріляли.* Рудч. Ск. 3) Израинть выстрѣлами. *Не дуже його порубано, не дуже його постреляно.* Чуб. V. 943.

Пострі́ча́ти, ча́ю, еш, *гл.* Встрѣтить. ЗОЮР. I. 251. **Пострі́чай Го́споди!**—Пожеланіе божьей помощи. *Пострічай тебе, Господи, моя крихотко!* Г. Барв. 280.

Пострі́ча́тися, ча́юся, ешся, *гл.* Встрѣтиться. *На Стрітення зіма з літом пострічаються.* Ном. № 521.

По́стріш, ші, *ж.* Группа въ 8—10 дворовъ нанимающая сообща одного пастуха. Вх. Зн. 54.

Постро́їни, їн, *ж. мн.* Постройки. *Гарні моде, построїни доладу і воліки есть, і овечата есть, і конічки мають.* Чуб. IV. 95.

Постро́їти, ро́ю, їш, *гл.* Построить. *Вирубайте й мені яворець, я й собі построю дворець.* Рудч. Ск. I. 14.

Постро́їтися, ро́юся, їшся, *гл.* Построиться. *Построївсь такий дом, що ну!* Рудч. Ск. I. 92.

Постромля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Воткнуть (во множествѣ). *Палочок назбіравши, постромля кругом хати.* Мнж. 79. *Узяв ту лозину поламав та за халяви і постромляв.* Мнж. 138.

Постругати, га́ю, еш и **постружи́, жиш,** *гл.* 1) Постругать нѣкоторое время. 2) Перестругать (во множествѣ). 3)—**дорогу.** Почистить, вычистить. *Постружу дороженьку к святому Різдву,—сніжком припаде.* Мил, 193.

Постру́пі́ти, пі́ю, еш, *гл.* Покрыться струпьями. *Його тіло почорніло, а від вітру постру́піло.* АД. I. 270.

Постря́нути, немо, нете, *гл.* Застрянуть, увязнуть (о многихъ). *Тут, бра́ме, коні не потягнуть нехай там будуть хоч які...,—де-де, а тут вони постря́нуть.* О. 1861. IV. 157.

По́стування, ня, *с.* Пощеніе.

По́стувати, тую, еш, *гл.* Постить.

Постугоніти, ні́ю, ні́ш, *гл.* Погудѣть, погрохотать глухо нѣкоторое время.

Постуденіти, ні́е, *гл. безл.* Похолодѣть. *Постуденіло на дворі.* Каменец. у.

По́стук, ку, *м.* Стукъ. *Лежу... коли се стукає. Се ж його постук.* Г. Барв. 237.

Посту́кати, каю, еш, *гл.* Постучать. *Як прийде та постукає, зараз одчинити йому.* Єв. Л. XII. 36.

Постукач, ча, *м.* Встрѣчено въ слѣд. пословицѣ: *Аби б був послухач, а постукач буде.* Ном. № 5432. Повидимому, пословица значитъ: лишь-бы былъ тотъ, кто повинуется, а приказывающій (толкающій, бьющій) найдется. Въ такомъ случаѣ **постукач**=тотъ, кто бѣетъ кого.

Постукотіти, чу́, чеш, *гл.*: **Постучать.**

Посту́кувати, кую, еш, *гл.* **Постуки-**

вать. *Сяде верхом на кочергу, поступує вю по хаті.* Чуб. I. 68.

По́ступ, пу, *м.* 1) Шагъ, поступь. *Боже вас борони на кождім поступі, де ся поступите.* Фр. Пр. 72. 2) Прогрессъ, движеніе впередъ. *За правду, поступ, волю кожен з нас на смерть готов.* Млак. 124.

Поступа́ння, ня, *с.* Успѣхъ. *Не раз тішив він батька і вчителів незвичайним поступанням у науці.* Левиц. I. 247.

Поступа́ти, пля́ю, ешь, *гл.* сов. в. **поступи́ти, плю́, пиш,** *гл.* 1) Идти, пойти, пройти, двигаться, подвинуться куда-либо, ступить, стать куда-либо. *І така, і онака, і хоть-пріч пішла, і знову сюди поступай.* МВ. (О. 1862. III. 41). *Ми поступили так, щоб* (нашої) *тіні з-за берези не було видно.* Г. Барв. 79. *Усе думав, що вона перед вінчанням скаже батюшці: „не соласа", то він і поступить на місце Омелькове через один ступінь...* Г. Барв. 510. 2) Входить, войти. *Як ходив ще... Бог по світі, поступив раз зі святим Петром до більшого (старшого) брата.* Гн. I. 81. 3) Давать, дать, обѣщать, пообѣщать дать, прибавить въ видѣ уступки, уступить. *За годовище півтора цілкового поступив.* ЗОЮР. I. 46. *Не жаль їй кусок города поступити.* Г. Барв. 308. *І батька й роду свого через його відцуралась, і молодощів своїх, краси своєї, всього позбулася, а він мені що за се поступив?* Г. Барв. 276. *Да наняла ведмедика за плугом ходить... Поступила ведмедику да горщок меду.* КС. 1884. I. 49. *Да пійди до жида-рамдара да поступи йому часть оддать.* АД. II. 22. *Давав за вола Дорошові сорок карбованців, так не хоче: поступім йому ще зо два.* Кайєв. у. *Своє поступи, а чужого не займай.* Г. Барв. 430.

Поступа́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **поступи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* 1)= **Поступати, поступити 1.** *Поступається назад. Боже вас борони на кождім поступі, де ся поступите.* Фр. Пр. 72. *Поступіши на повстому вишивати: нитки повсті, то поступається скорій.* Константиногр. у. 2)=**Поступати, поступити 2.** ХС. VII. 421. *Нічим не поступиться бісова скнара. Максим поступився везти хуру, а далі й не схотів.* Волч. у. *Чи мені ж та поступатись полем тобі й морем?* К. ХП. 66.

Поступни́й, а, е. Тотъ, при работѣ надъ которымъ можно быстро подвигаться впередъ. *Це шитво поступне.* Константиногр. у.

Поступно́, *нар.* Успѣшно, быстро (о движеніи работы). *Поступніш на повстому вишивати: нитки повсті, то воно поступається скорій.* Константиногр. у.

По́ступок, пку, *м.* Процентъ, надбавка сверхъ обычной цѣны. *Він дав мені восьмирівенника поступку.* Нѣжин. у. *Він хоч і жид, а не бере собі поступку.* Нѣжин. у. 2) Уступка. 3) Поступокъ, поведеніе. Вх. Лем. 454. Ум. **По́ступонько.** Вх. Лем. 454.

Поступува́ння, ня, *с.* Поведеніе.

Поступува́ти, пу́ю, еш, *гл.* Вести себя обращаться, поступать.

По́ступцем, *нар.* Отступая шагъ за шагомъ. Кіев. у.

Постухáти, хáємо, єте, *гл.* Уменьшиться опухоли (во множествѣ).

Постьобáти, бáю, еш, *гл.* 1) Постегать. 2) Зашагать, пойти. *Постьобав неборак, попирішись.* Св. Л. 224.

Постягáти, гáю, еш, *гл.* То-же, что и стягти, но во множествѣ. *Назад руки постягала, під хана погнала.* АД. I. 74.

Постягáтися, гáюся, ешся, сов. в. **постягтúся, гнýся, нешся,** *гл.* Потягиваться, потянуться, протянуться. *Тінь дуба постягалась по зелених грядках.* Г. Барв. 79.

Посуботíти, тíю, *гл. безз.* Наступить субботѣ. *Е, вже посуботіло, можно скором їсти.* Ном. № 541.

Посува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **посу́нути, ну, неш,** *гл.* 1) Подвигать, подвинуть. *Посувай колоду далі.* Харьк. *Посунувши хліб, що завседа лежить на столі, к покутю, сів на лавку.* Кв. 2) Идти, пойти, отправляться, отправиться. *Кобиляча голова посунула з хати.* Чуб. II. 66. *Насуне брилъ на лоб, так собі й посуне з хати.* О. 1861. X. 28. *Готово! парус роспустили, посунули по синій хвилі.* Шевч. 441.

Посува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **посу́нутися, нуся, нешся,** *гл.* 1) Подвигаться, подвинуться. *Мій парубок тільки очима світить та по за мною посувається, знай, до дівчини.* МВ. I. 112. 2) Совaться, сунуться. *Всі п'яні, хоть куди посунься.* Ен. Котл.

По́сувок, *нар.* Подвигая, подви сь.

По́суд, ду, *м.* 1)=**Посуда.** Єв. Мр. VII. 4. Деревянная посуда. Мнж. 190. *Заходилась всякий посуд мить і добувати: попадя дала їй кубу і нове барило, шаплики й годящі ночви старостa Кирило.* Мкр. Н. 20.

Посу́да, ди, *ж.* Посуда. *Як чорзма-*

що—не чертать, щоб і посуди не запаскудить. Ном. № 3288.

Посуди́на, ни, *ж.* Сосудъ. *Як немає в посудині, то тоді до господині.* НВолын. у. *Чорзнащо—щоб і посудини не почанило.* Ном. № 3288. Ум. **Посудинка.** *Жінка, принісши посудинку мира, почала обмивати ноги йому.* Єв. Л. VII. 37.

Посуди́ти, джу́, диш, *гл.* Посудить. *Посудим людей раз, а моде десять раз.* Ном. № 7016.

По́судник, ка, *м.* Гончаръ, изготовляющій разнаго рода глазированныя и терракотовыя издѣлія, сравнительно лучшія. Вас. 177.

По́судок, дку, *м.* 1)=Посуда. Вх. Зн. 54. 2) Утварь. *Украла дещо з посудку.* НВолын. у.

Посудо́мити, мить, *гл. безл.* Свести, судорожно стянуть. *Щоб тобі руки посудомило.* Ном. № 3719.

Посука́ти, ка́ю, еш, и **сучу́, чиш,** *гл.* 1) Ссучать (во множествѣ). *Чом ти, козаче, поводів не маєш? Ой як не маєш, я ж би ті посукала.* Чуб. V. 391. *Із його сала свічі посукала.* Чуб. V. 1072.

Посука́тися, ка́ємося, ється и **су́чимося, читеся,** *гл.* Ссучиться (во множествѣ). *Прокидається, а ті мички й попрямсь і посукались.* Рудч. Ск. II. 44.

По́сукований, а, е. Состоящій изъ чистыхъ шерстяныхъ нитокъ (о сукнѣ). Гол. Од. 55. *Посуконне сукно.* НВолын. у.

По́сукованина, ни, *ж.* Сукно изъ чистыхъ шерстяныхъ нитокъ.

Посу́кувати, кую, еш, *гл.* Выводить, выпрядывать нитку. *Посукувати починок.* Вас. 201.

Посумі́ти, мі́ю, еш, *гл.* Опечалиться. *Невістка смутная ходить, і діти навіть посумі́ли.* МВ. I. 9.

Посумни́тися, мни́бся, мни́шся, *гл.* Усумниться. *Тільки прошу в тім не посумніться.*

Посумні́ти, мні́ю, еш. *гл.*=**Посумі́тися.** *Надійшла осінь. На дворі посумніло.*

Посумува́ти, му́ю, еш, *гл.* Погоревать, попечалиться. *Там ніхто не посумує по твоєї смерти.* Рудч. Чп. 234. *Посумували чумаки, посумували, може котрий з їх і поплакав трохи—да що вже зробиш.* Рудч. Ск. II. 154.

Посу́нути, ся. См. **Посувати, ся.**

Посу́пити, плю, пиш, *гл.* 1) Нахмурить. 2)=**Похнюпити.** *Голову посупив.* Кв.

Посу́питися, плюся, пишся, *гл.* 1) Нахмуриться. 2)=**Похнюпитися.** *Ну, годі ж тобі, дочко, посупившись стояти.* Шевч. 289.

Посу́рмити, млю, миш, *гл.* Потрубить.

Посутені́ти, ні́ю, *гл. безл.* Потемнѣть. *Як вже добре посутеніло, пішли на вробки.* Грин. II. 186.

Посутя́жити, жу, жиш, *гл.* Потянуть, повезти тяжело. *Аби кінь добре посутяжив, зразу і на ноги впаде.* Кременч. у.

Посу́ха, хи, *ж.* Засуха. *Вихор буває під посуху.* Чуб. I. 35.

По́сущ, щі, *ж.* Валежникъ, сухія вѣтви. Радом. у.

Посуши́ти, шу́, шиш, *гл.* Высушить (во множествѣ). *Ой пішов дід по гриби, баба по опеньки, дід свої посушив, бабині сиренькі.* Чуб. V. 1129.

Посуши́тися, шу́ся, шишся, *гл.* Посушиться. *В середині коша була і кабиця за для воїнко, часом щоб було де попрітьця і посушитися.* Стор. II. 182.

Посу́шний, а, е. О времени года: когда бываютъ засухи, сухой. *Під той посушний рік я насіяв хліба багато, та й не вродив.* Каменец. у.

Посхва́чуватися, чуємося, ється, *гл.* Схватиться, вскочить (о многихъ). *Побудив усіх, посхвачувались усі.* Грин. I. 200.

Посхили́ти, ля́ю, еш, *гл.* Нагнуть, склонить (во множествѣ). *Ой у руті верхи крути, піду посхиляю.* Мет. 116. *Ой у лісі на горісі, там гадини зніздо звили, головоньки посхиляли.* Чуб. V. 915.

Посхили́тися, ля́ємося, ється, *гл.* Наклониться, нагнуться (во множествѣ). *Хрести дубові посхилялись.* Шевч. 430.

Посхну́ти, ну́, нёш, *гл.*=**Посох(ну)ти.** *Ще тиждень поцаїтуть, а потім і посхнуть.* Гліб.

Посходи́ти, димо, дите, *гл.* 1) Сойти (внизъ) (о многихъ). *Посходили з гору.* Черниг. у. 3) Взойти (во множествѣ) (о растеніяхъ). *Так рідко посходив* (часникъ), *наче нечистий кіллям потикав.* Ном. № 10187. 4) Уйти (о многихъ). *А тут і дітей нема: як на те ж посходили з хати.* Г. Барв. 299. *Посходили із світу й патріоти.* К. ПС. 7. 2) Взойти (на высоту) (о многихъ). *Посходять було на ту могилу, балакають... усяких співають пісень.* ЗОЮР. I. 280.

Посходи́тися, димося, дитеся, *гл.* Сойтись (о многихъ). *Уночі посходились усі найдамаки.* Рудч. Ск. II. 147.

Посхо́плювати, люю, еш, *гл.* Схватить (во множествѣ).

Посхо́плюватися, люємося, ється, *гл.* Схватиться, вскочить (о многихъ). *Посхоплювались усі—да наяткн.* Рудч. Ск. I. 23. *Жиды посхоплювались да, піднявши манатки, так і майнули.* Рудч. Ск. II. 194. *Посхоплювались ми на віз.* О. 1861. V. 71.

Посци́кайло, ла, *с.* Испусканіе урины. *З кавунів найдку нема, тільки посикайло.* Лебед. у.

Поська́ти, ка́ю, еш, *гл.* Поискать въ головѣ. Грин. II. 63. *Баба находувала йому, напобла і голову йому змила і поскала.* Рудч. Ск. II. 43.

Посьо́рба́ти, баю, еш, *гл.* Похлебать. *Малн ту надію, як море стане закипать, щоб юшки добре посьорбать.* Гліб.

По́сюх, ха, *м.* Обѣдъ, состоящій изъ одного только борща. Борз. у.

Посяга́ти, гаю, еш, сов. в. **посягну́, гну́, не́ш**, *гл.* Протягивать, протянуть руку, доставать, достать; засовывать, засунуть (руку въ карманъ). *Посягни в кишеню, вийми грошей жменю.* Грин. III 506. *Брат посяг у ремінь та й виймив мені сороківця.* Федьк.

Потава́ти, таю́, е́ш, сов. в. **пота́ти, та́ну, не́ш**, *гл.* Тонуть, утонуть. Вх. Зн. 54. *Миколай пішов за попом водою, але не потавав.* Гн. II. 240. *Відро було залізне та й потало у криницю.* НВолын. у. *Ой упала звізда з неба, потала в кирницю.* Гол. I. 289. *У синє море сонце вже потало.* Федьк.

Пота́ємне, *нар.*—Тайно, тайкомъ. Канев. у. Могил. у. *Так вона потаємне від мене все переносила до сусідки.* Уман. у.

Пота́ємний, а, е. Тайный, таинственный. *Прислухайся тільки,—чуєш, над водою моя щось потаємне голосно співає.* О. 1861. XI. 14. *Потаємний... маз через стару стіну у замок.* Морд. Пл. 68.

Пота́ємно, *нар.*=**Потаємне**. Рк. Левиц. *Потаємно знов прийшла до Гуліни.* Гн. I. 143.

Пота́єнці, *нар.* = **Потаємне**=**Потай**. *Потаєнці од усіх.* Рк. Левиц.

Пота́їти, таю́, їш, *гл.* Скрыть, удержать въ тайнѣ. *Сором сказати, а гріх потаїти.* Ном. № 3175.

По́тай, *нар.* Тайно, тайкомъ, скрытно. *Не роби потай.* Черк. у. *Треба робить потай Бога, щоб і чорт не знав.* ЗОЮР. I. 147. *Дав йому гроші у потай.* НВолын. у.

По́тайки, *нар.*=**Потай**. НВолын. у.

Пота́йко́м, *нар.*=**Потай**. *Да й проситься у дівчини потайком.* Мет. 121.

Пота́йни́й, а́, е́. Потайной, тайный, скрытый. *Потайного собаки ігри треба боятися.* Ном. № 3046. *Тілько скажу подружжю потайному.* Чуб. V. 663. *Поцептом дає козакам потайний наказ.* К. ЦН. 213. *Потайний гріх ще й пришіщий.* Г. Барв. 452. *Потайна михоманка.* Зміев. у.

Пота́йни́к, ка́, *м.* Подземный ходъ. *В потайники пустіть огонь.* Шевч. 189.

По́тайно, *нар.*=**Потай**. *Наняв рибалку, щоб йому перевіз потайно на сей бік.* ЗОЮР. I. 264.

По́тайці, *нар.* = **Потай**. НВолын. у. *Сама собі їсть в потайці од матері.* Чуб. I. 66.

По́так, ка, *м.*=**Шпуляр**, приборъ для мазанія. МУЕ. III. 25.

Потака́йло, ла, *с.*=**Потакач**. *Се чоловік потакайло.* Полт. г.

Пота́катися, каюся, ався, *гл.* Сговориться. *Обчество потакалось, щоб не було йому у нас.* Волч. у.

Потака́ч, ча́, *м.* Поддакивающій. *Потакач тим і живе, що язиком грає.*

Потако́вник, ка, *м.*=**Потакач**. Волч. у. (Лобод.).

Пота́кувати, кую, еш, *гл.* Поддакивать. Зміев. у. *Мовчи та потакуй.* Ном. № 1113. *Я потакую за ним, а він і росказав мені усе.* Черк. у. *Люде потакують за ним.* НВолын. у.

Пота́ла, ли, *ж.* Съѣденіе; истребленіе. **На поталу да́ти, пода́ти, пода́тися**. Въ добычу, въ жертву отдать, быть отданнымъ. *У чистому полі поховажте, звіру-птиці на поталу не подайте.* АД. I. 114. *А віри християнської на поталу в вічний час не подайте.* АД. II. 14. *У найми, не пускала, у чужі руки на поталу не давала.* Грин. III. 692. *Довелося валятися, звіру-птиці на поталу податися.* АД. I. 132.

Поталани́ти, нить, *гл. безл. Не поталанило йому бачити її.* Г. Барв. 123.

Пота́нути, ну, неш, *гл.* Растаять. *Вже багато потало снігу.* Черниг. у. *Пошнуть лихі люде, як той сніг нехай потануть.* К. Псал. 85.

Потанцюва́ти, цюю, еш, *гл.* Потанцовать. *Пошанюй, кобзарю, я заграю.* Шевч. 186.

Пота́пці, ців, *м.* Маленькіе сухарики, которые ѣдятъ съ горячей ухой, также съ медовой сытой. *Лилай потапці, впустивши в юшку.* Ном. № 11994.

Потараба́нити, ню, нить, *гл.* 1) Побарабанить. 2) Потащить. *Салдат тою попа на оберемок,—потарабанив.* Драг. 150.

Потара́щити, щу, щить, *гл.* Потащить. Вх. Зн. 54.

Пота́рсувати, сую, еш, *гл.*=**Поторсувати.** *Він мене за груди яхопив та довго потарсував таки.* Екатериносл. у.

Потаска, ки, *ж.* У горшечниковъ: деревянная, рѣдко желѣзная кочерга въ видѣ буквы Т для перегребанія въ горнѣ во время обжиганія. Вас. 179.

Потаска́ти, ка́ю, еш, *гл.* Потащить. *Вона і потаскала його.* Мнж. 30. *Із бою потаскали в стан.* Котл. Ен.

Потасува́ти, су́ю, еш, *гл.* Поколотить. *Було йому на вольній або на вечорницях потасують добре, бо таке задьорне було.* Кв. *Тим же він і сердитий. Добре, що ще не потасував тебе. Се диво, що москаль голодний заснув, не потасувавши хазяйки.* Котл. МЧ. 443.

Пота́ти. См. **Потавати.**

Потату́ритися, рюся, ришся, *гл.* Прикинуться. *Може і справді впився, бо дѣло він випив, а може й потатурився,—йому не розбереш, дуже ехидний чоловік був.* О. 1862. VII. 40.

Потахáти, хáю, еш, сов. в. **потáхнути, хну, неш,** *гл.* 1) Тонуть, потонуть, погрузиться. *Потах в воду.* Вх. Зн. 54. 2) Убывать, убыть. *В коновочці все мід потахає, вже дівчині розуму не стає.* Гол. I. 107.

Пота́ш, шу́, *м.* Поташъ.

Пота́шня, ні, *ж.* Поташенный заводъ. Черк. у.

По́твар, ра, *м.*=**Потвора.** К. МБ. X. 12. *Тепер круком я потвар сплямувала.* К. XII. 93.

Потвéрезу, *нар.* Въ трезвомъ видѣ. *На другий день ми пішли до його уже потверезу і балакали; уже тоді в голові нічого не було.* Верхнеднѣпр. у.

Потвір, вóру, *м.*=**Потвора?** *Привезли скриню й перину і молодую княгиню; привезено та потвір у двір; а з того потворочку хорошенько по дворочку: і хліб родить; і товар плодить, і пчілки родяться, по саду сядовляться.* Нп. Ум. **Потвóрочко.**

Потвóра, ри, *об.* Уродъ, чудовище. *О потворі піякові буду вам співати: маруватий, пелехатий, бридкий, забабраний.* Гол. III. 486.

Потворúтися, рюся, ришся, *гл.* Зариться, желать чего, хотѣть имѣть. *Ты ся не потвори на тоту вестію.* Гол. II. 427.

Потебня́, ні, *ж.* Кожаная лопасть съ каждаго бока сѣдла. Потеб. IV. 14. **Ум. Потебéнька.** Мнж. 190. *Як сів на коня та вдарив в потебеньку, та поїхав поманеньку.* Ном. № 14211. *Сап'янці із Торжка новенькі, мальовані потебеньки.* Котл. Ен. VI. 56.

Потекти́, течу́, чéш, *гл.* Потечь. Чуб. V. 434. *Ріки... потечуть.* Єв. I. VII. 38.

Потектúся, чу́ся, чéшся, *гл.* **Уйти,** *За панчиком - пройдисвітом потеклась світами.* Млак. 106. *Німці пошварготіли та й потеклися.* Федьк.

Потелéнькати, каю, еш, *гл.* Побренчать, позвонить.

Потелéпати, паю, еш, *гл.* Потрясти. *Як потелепав і всю завалив.* Гн. I. 36. *Слизку потрис, потелепав, та й не впала ні ґдна.* Гн. I. 208.

Потелéпатися, паюся, ешся, *гл.* Потащиться. *Вовчисько... потелепав сі в ліс.* Гн. I. 131. *Уже кудись потелепалась швендя.*

Потели́житися, жуся, жишся, *гл.* Побрести, потащиться. *Потелижився у ліс.* Полт. у.

Потели́тися, лимо́ся, литéся, *гл.* Отелиться (о многихъ). *Коровочки потелилися.* Мет. 341.

Потелíпатися, пáюся, ешся, *гл.*=**Потелепатися.** *Пан махнув рукою, покрутив головою і потелíпався далі.* О. 1862. IX. 71.

По́темки, *нар.* Во тьмѣ. *Що ви потемки промовили, повидну чутимуть.* Єв. Л. XII. 3.

По́темний, а, е. Темноватый.

Потемни́ти, ню, нив, *гл.* Ослѣпить. *Щоб тебе побило, потемнило на путі, на дорозі і куди ти повернешся лицем своїм!* Ном. № 3786.

Потемні́ти, нію, еш, *гл.* Потемнѣть. *Калино-малино, чого потемніла?* Нп.

Потемні́шати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться темнѣе.

По́темно, *нар.* Темновато.

По́темну, *нар.* Въ потемкахъ. *Цього потемну не зробиш.*

По́темок, мку, *м.* Темнота. *Оскрѣсни Боян, світлий наш співаче, чому так довго в потемку ночуєш?* Федьк. I. 26.

Потемрúти, рю, рив, *гл.* Помрачить. *Досада і сльози потемрили їх.* Мир. Пов. I. 134.

Потéмрява, ви, *ж.* Пасмурная погода; густой туманъ. Вх. Зн. 54.

Потемря́к, ка́, *м.* Ночная, сумеречная бабочка. Вх. Лем. 454.

Потенети́ти, чу, тиш, *гл.* При покраскѣ: покрыть легкимъ просвѣчивающимъ слоемъ краски. *Потенетив сяк-так стіл хварбою.* Переясл. у. *Позолота така—потенетив та й годі.* Переясл. у.

Потента́т, та, *м.* Властелинъ, властитель, державный государь. *Хоть ми собі живем у Січі просто, та нас великі потентати знають.* К. Бай. 17. *Ненаситні владичтвом потентати.* К. ЦН. 163.

Потепліти, лію, еш, *гл.* Потеплѣть. *На двері втихло й потепліло.* Левиц. I. 55.

Потеплі́шати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться теплѣе. *Потеплішає на двері.* Левиц. I. 340.

Потереби́ти, блю, би́ш, *гл.* Потащить. *Підняв його і хоть потеребив за гору.* Греб. 381.

Потеревени́ти, ню, ниш, *гл.* Поболтать. *Добре ми з ним потеревеними.* О. 1862. IX, 61.

Потéрзувати, вую, еш, *гл.* Сильно избить. *Побив її, потерзував.* Змiев. у.

Потерма́нитися, нюся, нишся, *гл.* Оббиться, обтрепаться. *Колеса ся потерманили, треба одмінити колеса.* Вх. Лем. 454.

Потерпа́ти, паю, еш, *гл.* 1) Терпнуть. *Ой як їде з коріми, то й викрикає, а на мені тіло та потерпає.* Чуб. V. 1091. 2) Бояться, дрожать. *Всі жиди в страху, кождий потерпає.* ЕЗ. V. 200. *Я потерпаю за свою дитину: саму покинула, а воно мале.* НВолын. у. *Ми тут потерпаєм за йому, бо ще повіситься.* НВолын. у. *Злодій їден за другого потерпає.* НВолын. у.

Потерпі́ння, ня, *с.* Терпѣніе. *За потерпіння дасть Бог спасіння.* Ном. № 2428.

Потерпі́ти, плю, пиш, *гл.* Потерпѣть нѣкоторое время. *Поживемо ще, потерпимо ще за гріхи наші на сім світі.* Кв.

Потерпля́ння, ня, *с.*=**Потерпіння.** Вх. Лем. 454.

Потéртя. См. **Потиратя.**

Потéртися, тру́ся, тре́шся, *гл.* 1) Потереться. *Вже не одна гірлянда на голові потерлася на сіно.* Левиц. I. 187. 2) Помяться, побыть въ нерѣшительности. *Старости потермсь, пом'ялись, а з хати не йдуть, мов ще чого ждуть.* Грин. II. 274.

Пóтерть, ти, *ж.* Потертый табакъ, солома и пр., труха. *Зірви той цвіт гвоздичний, висуши його й зітри на потерть.* Грин. II. 322.

Потеру́ха, хи, *ж.* 1)=**Потерть.** Кіев. Подольск. Волын. гг. 2) Сифилисъ. Шух. I. 45. Ум. **Потеру́шка, потеру́шечка.** Грин. III. 462. *Хоч і риба потеруха, та гороша кошка.* Ном. № 13843.

Потерча́, ча́ти, *с.* Дитя, умершее безъ крещенія. Потеб. III. 59. Ум. **Потерча́тко.** Гн. I. 168.

Потерчу́к, ка́, *м.*=**Потерча.** Вх. Зн. 54.

Потéря, рі, *ж.* Порча, вредъ. *Він остався на дорозі, бо йому трапилась потеря: упряж порвалась.* Борзна.

Потеря́ти, ряю, еш, *гл.* Испортить, сдѣлать вредъ, разорвать, разрушить, разстроить. Мет. 210. *Мамо, я собі хатку зробила; а Семен потеряв.* Славяносерб. у. *Потеряла я віночок через дурний розумочок.* Чуб. V. 345. *Як так ґраться, то й хатку потеряєм.* Ном. № 3814. *Задзвони риненько в суботу, потеряй дівочкам роботу.* Грин. III. 474. **Потеря́ти дитя́.** Произвести выкидышъ. КС. 1893. VI. 75.

Потеря́тися, ря́юся, ешся, *гл.* Испортиться, разорваться, разрушиться, разстроиться. *Ой десь стоїть парочка, любая розмова, ой як третій умішається, то й потеряється.* Нп.

Потеса́ти, шу́, шеш, *гл.* 1) Потесать нѣкоторое время. 2) Обтесать, вытесать (во множествѣ).

Пóти, *нар.* 1) До тѣхъ поръ. *Поти пряла, поки й задрімала.* Рудч. Ск. II. 14. *Поки щастя плужить, поти приятель служить.* Ном. № 2308. До сихъ поръ. *І повеліа: бурхатимеш от поти, оттут межа твоїм сердитим хвилям.* К. Іов. 85.

Потижéдні, нар. Понедѣльно. *Ціни не сказав, почому платитиме Трохимові, чи в день, чи потижедні.* Кв.

Потика́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **поткну́тися, ну́ся, не́шся,** *гл.* 1) Спотыкаться, споткнуться. *Ой потикнувся Нечаїв кінь на малу тичину.* Лукаш. 110. *Взвеси джури маленькому коник потикати.* АД. II. 86. 2) Показываться, показаться. *До батька боюсь і потикаться.* Г. Барв. 275. *Там добре, де нас нема, а куди ми потикнемось, так і попсуємо.* Ном. № 2052.

Пóтилиця, ці, *ж.* Затылокъ. *Росчесала чорні кудрі аж на потилицю.* Чуб. V. 32. Ум. **Пóтиличка.** *Намiточка новенька, потиличка голенька.* Грин. III. 309. Ув. **Потиля́ка.**

Потили́шник, ка, *м.* 1) Подзатыльникъ. *Геть, пріч, збірайтесь відсіль к чорту, я вам потилишника дам.* Котл. Ен. III. 36. **Потилишниками нагодувати.** Нада-

вать подзатыльниковъ. Ном. № 3855. 2)= Крижівниця. Полт. г.

По́тиль, *нар.*=**Потя.** *Потиль не перестану, покиль не достану.* Чуб. V. 225.

Потиля́ка, ки, *ж.* Ув. отъ **потилиця.** Мнж. 124. Грин. I. 219.

Потина́тися, наю́ся, атися, *гл.* Побродить, послоняться, пошататься.

Потира́ти, ра́ю, ать, сов. в. **поте́рти, тру́, тре́ш,** *гл.* 1) Тереть, потирать, потереть. *Ученики йому їли колосся, потерши в руках.* Єв. Л. VI. 1. *Чи не висять рушнички нам потерти ручки?* Мет. 190. *Не мучче б нам з ляхами... мирно пробувати, аи в пійти луїв потирати, своїм тілом ко арів годувати.* АД. II. 9. **Потира́ти ру́ки об ного.** Помыкать кѣмъ. *Досталося ледачому руки потирати.* Чуб. V. 557. *Варили воду з нас ледачі дуки і потирали об козацтво руки.* К. Бай. 55. 2) Разбить. *Буком узяв, потер горці до жука.* Гн. I. 53.

Потира́ч, ча, *м.* Помыкающій кѣмъ. *Довелося хазяїну мною руки потирати. Ой потирай, потирачу, коли тобі довелося, а я буду коритися, коли мені горе нялося.* Нп. (Г. Барв. 275).

Потира́ти, рю, рив, *гл.* 1) Потащить. Чуб. II. 541. 2) Швырнуть, бросить. *Подають йому. Куди! озьме та так до порога й потире.* Драг. 63.

Потирну́тися, рнуся, рнувся, *гл.*=**Попровадитися.** *Так і потирнувся в калюжу,— наче далеко обійти.* Харьк. *Уже потирнулись до шинку.* Харьк.

Потирка, ки, *ж.*=**Потерча?** Чуб. I. 21.

Потиска́ти, ка́ю, ать, сов. в. **потиснути, ну, неш,** *гл.* Сжимать, сжать, давить, придавить. *Потискає бондарівну за білії пальці.* Гол. I. 65. *Бере камінь лев у лапи... як потисне,—камінь тріснув.* Рудан. I. 76. *Потиснув мов Хому Ярема, що й очі вискочили пріч.* Котл. Ен. V. 49. **Моро́з потиснув.** Сильный морозъ. Драг. 276. *Мороз... як потиснув.* Гн. II. 12. 2) Швырять, швырнуть, бросить. *Так і потис мені межи очі.* Черк. у. 3) Отправиться, пойти. *Шапку в кулак і потис за ворота.* Св. Л. 317.

Потиснутися, нуся, нешся, *гл.* Потѣсниться.

Потитарюва́ти, рю́ю, ать, *гл.* Побыть церковнымъ старостой.

Потихи, *нар.*=**Потиху.** Вх. Лем. 454.

Потиху́, *нар.* Потихоньку. *Мати з сином ходить, потиху говорить.* Чуб. III. 153. Ум. **Потихе́ньку, потихе́сеньку, потихусе́ньку.** Грин. III. 439. Чуб. V. 1134.

Потиха́тати, шаю, ать, *гл.* Сдѣлаться тише, смириѣе.

По́тич, *нар.* Внизъ головою. *Який він мені родич? Хиба що летів через тин потич.* Посл. *Ліз потич додомочку.* Гол. II. 463.

Потичити, чу. чив, *гл.* Обгородить **тичками.** Вх. Зн. 69.

Пото́к, то́ку, *м.* Потокъ, ручей. Каменец. у. Ум. **Пото́чок.** *Дійшов до потічка, став переходити, підкачав штани.* Драг. 191.

Потіка́ти, ка́ю, ать, *гл.* Течь. *Аж слинка в роті потікає.* Ном. № 5023.

Пото́літь, *нар.*=**Потиль.** *Потіль бить, покіль та щучина кожа облізе.* Рудч. Ск. II. 53.

По́тім, *нар.* 1) Потомъ. *Як би той розум попереду, що потім назаді знайдеться.* Ном. № 5406. 2) Тѣмъ болѣе, подавно. Алв. 38. *Я горілки не п'ю, а чарівної і потім.* Котл. МЧ. 453. *У Одесі нема землі, а у Чорноморії і потім нема.* Черк. у. 3) Впрочемъ. *Семен казав, що він наче у Безлюдовій, а потім — хто його зна.* Харьк. у.

Потіпа́ка, ки, *ж.* 1)=**Потіпаха** 1. *Оці ще мені потіпаки! і де їх нечиста мати носила.* Харьк. у. 2) Обѣдъ, состоящій изъ одного только борща. Борз. у.

Потіпа́ти, па́ю, ать, *гл.*=**Потрепать.** *На тобі круг прядіва: щоб ти його пом'яла, потіпала.* Рудч. Ск. II. 44. *Потіпати за бороду.* ХС. IV. 23.

Потіпа́ха, хи, *ж.* 1) Бродяга. 2) Потаскуха. *Се чесні, не потіпахи, були тенді́ті при модях.* Котл. Ен. III. 49.

Потіпа́ч, ча́, *м.* Трепальщикъ. *Ой ти, ткачу-потіпачу, не махай руками.* Чуб. III. 162.

По́тісний, а, е. Тѣсноватый.

По́тісно, *нар.* Тѣсновато.

Потіха́, хи, *ж.* Радость, утѣха. Мкр. II. 9. *Ох, Боже ти мій єдиний, ти—моя потіха! Потіш мене нещасную, вибав з сьою лиха.* Чуб. V. 480. *Вітчеві мати з тебе потіху.* Kolb. I. 102. Ум. **Потішка.** ЕЗ. V. 125. **Потішечка.** Чуб V. 1088. Грин. III. 467.

Потічок, чка, *м.* Ум. отъ **потік.**

Потіша́ти, ша́ю, ать, сов. в. **потіши́ти, шу, шиш,** *гл.* Радовать, обрадовать, утѣшать, утѣшить. *Коло Бог засмутить, тою і потішить.* Ном. № 46. *Нехай Ірод марно попібав, наш Бог предвічний всіх нас потішав.* Чуб. III. 328. *Подобно съ ты,*

мій миленький, тільки мене потішаєш, ой чую я через моде, що ти иншую кохаєш. Чуб. V. 125.

Потіша́тися, шаю́ся, ешся, сов. в. **потіши́тися, шуся, шишся,** *гл.* Радоваться, обрадоваться, утѣшаться, утѣшиться. *Іду селом, ревне плачу,—ви, ворони, потішайтеся.* Чуб. V. 458.

Потішечка, ки, *ж.* Ум. отъ **потіха.**

Потіши́ти, ся. См. **Потіша́ти, ся.**

Потішка, ки, *ж.* Ум. отъ **потіха.**

Потішний, а, е. Утѣшительный. *Принесу вам потішну звістку.* К. ЧР. 253.

Потішува́ти, шую, еш, *гл.*=**Потіша́ти.** *Була вона вродливов панов, мудрою ученов, завше тата потішувала.* Гн. I. 140.

Поткáння, ня, *с.* = **Піткання.** *Чия основа, аби мов поткання.* Ном. № 9702. Ум. **Поткáннячко.** Ном. № 7547.

Поткáти, чу́, тчéш, *гл.* 1) Соткать (во множествѣ) *На тобі круг пряжі: щоб ти його пом'яла, потіпала і в мичку помикала і щоб попряла, помотала, оснувала й поткала й побілила.* Рудч. Ск. II. 44. 2) Заткать. *Та всі тії три жупани всі сріблом поткані.* Чуб. V. 886. *Да я тебе, біле, черную поткаю, да тую плахотку в свято зношу.* Чуб. V. 489.

Поткáтися, тчу́ся, тчéшся, *гл.* Соткаться. *Тобі там і попрядеться й поткається, і в скриню покладеться.* Рудч. Ск. II. 51.

Поткну́ти, кну́, нéш, *гл.* Высунуть, показать. *І носа поткнуть не можна.*

Поткну́тися. См. **Потикáтися.**

Потлі́ти, тлію, еш, *гл.* Истлѣть. *Його тіло в полі почорніло та й од вітру потліло.* Грин. III. 593. *Так би й потліли живучем в нечистоті.* Левиц. I. 91.

Потломи́ти, млю́, ми́ш, *гл.*=**Потлумити.** Мил. М. 65. *То сіно таке, що не дуже потломлять.* Черк. у.

Потлума́чити, чу, чиш, *гл.* Объяснить (во множествѣ).

Потлуми́ти, млю́, ми́ш, *гл.* 1) Заглушить, задавить. 2) Побить, поколотить. *„Ходім, будем бити!" Витіли Петра від стіни, потлумили.* Гн. I. 84. 3) Истребить, уничтожить.

Потлу́млення, ня, *с.* Заглушеніе, подавленіе.

Потмари́ти, рю́, ри́ш, *гл.*=**Потьмарити.** *На небі усі звізди потмарило.* АД. I. 185.

Потовариші́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Сдѣлаться товарищемъ, сойтись. *Яким зовсім потовариші з о. Хведором.* Левиц. I. 463.

Потоваришува́ти, шу́ю, еш, *гл.*=**Потовари́шити.**

Потова́й, я́, є. 1) Относящійся къ поту. 2) Заработанный тяжелымъ трудомъ. *Ні, дончо, ні, сердце! за кріпака не підеш... нашому роду так на приказе своє потовє скарбі у панські дворища передавати.* Г. Барв. 85.

Потовкма́чити, чу, чиш, *гл.*=**Потовкти.** *Хома думає, що ще трохи його потовкмачив,—принявсь лежачого шкварити.* Кв. (О. 1861. V. 22).

Потовкти́, вчу́, чéш, *гл.* 1) Потолочь, истолочь. 2) Побить въ дребезги. *Потовк йому усі пляшки й усі чарки.* Кв. *Горішки потовк, вікна побив.* О. 1861. VI. 77. 2) Околотить. *Вона його п'яною потовче,* Стор. МПр. 155.

Потовкти́ся, чу́ся, чéшся, *гл.* 1) Потолочься, побиться. *Потовчуться дорогою всі горшки, миски, макітри.* Левиц. I. 208. 2) Потолочься нѣкоторое время.

Потовку́чий, а, е. Хлопотливый, суетливый.

Пото́впити, плю, пиш, *гл.* Умѣстить, помѣстить.

Пото́впитися, плюся, пишся, *гл.* Умѣститься, помѣститься. *На всіх улицях моде так і снують, аж не потовпляться.* МВ. I. 38. *Инша добродійка і в дворі не потовпиться.* МВ. (О. 1862. III. 40).

Пото́встий, а, е. Толстоватый, нѣсколько толстый. *Се дубок потовстий трохи.* Волч. у.

Потовчи́, чу́, чéш, *гл.*=**Потовкти.** Желех.

Пото́вщати, щаю, еш, *гл.* Потолстѣть. *Вони од тепла роздамся, потовщали.* Ком. II. 54.

Потокмáчити, чу, чиш, *гл.*=**Потовкмачити.**

Потокми́тися, млю́ся, ми́шся, *гл.* Условиться, договориться. Рк. Зн. 70.

Потоло́ка, ки, *ж.*=**Потолочня.**

Потоло́чити, чу, чи́ш, *гл.* Измять траву, хлѣбъ, постель. *Не дав Бог жабі хвоста, а тб б усю траву потолочила.* Ном. № 3828. *Та не стели білої постелі,—потолочать.* Мил. 118.

Потоло́чся, чя, . Измятое мѣсто въ травѣ или хлѣбѣ, измятые трава или хлѣбъ. *Наша пані озима зібрала потолоча житнє й пшеничнє.* Чуб. III. 235.

Пото́ля, лі, *ж.* Потворство, поблажка, потачка, воля. Ном. № 3354. *Дай дітям потолю, сам підеш у неволю.* Волч. у. *Язи-*

ком що хоч роби, а рукам потолі не давай. Ном. *Левенець довго опинався і серцю не давав потолі.* Мкр. Г. 18.

Потоля́ти, ля́ю, ешь, *гл.* Потворствовать.

Потоми́ти, млю́, мишь, *гл.* Утомить. Драг. 65. *Їдуть вони, їдуть,—вже й коні потомили й золодніли самі.* Рудч. Ск. II. 62. *Ми їхали за три милі, конченьки потомили.* Мил. Св. 34.

Потоми́тися, мимося, тесся, *гл.* Устать, утомиться (о многихъ). *Так потомилися, що насилу ноги волочуть.* Рудч. Ск. II. 48. *Їздили ми лугами сірими волами, сірі воли потомилися.* Мил. Св. 42.

Пото́мний, а, е, пото́мній, я, е. Будущій, грядущій. (Будинки) *цілі і крепкі і ще постоять для потомнього часу.* О. 1861. VI. 169.

Пото́мність, ности, *ж.* Будущее. Желех.

Пото́мок, мка, *м.* 1) Потомокъ. *Пан виброе собі до двору двох хлопців, потомків старих козаків.* Левиц. I. 159. 2) *соб.* Потомство. Мнж. 56. Мил. М. 65. *Свій потомок поучу.* Драг. 30. *У нас у селі захворав на холеру батько, мати і увесь їх потомок (діти й онуки).* Волч. у.

Пото́мство, ва, *с.* Потомство. Гн. II. 129. *Ти рятував народ свій вірний, потомство Якова благого.* К. Псал. 175.

Пото́му, *нар.* 1)=**Потім 1.** *Я потому піду.* Каменец. у. *Хочеш мене роскохати, а потому занехати.* Чуб. V. 153. *Тепер ти кажеш, що зоронька ясна, а потому скажеш, що доля нещасна.* Чуб. V. 116. 2)=**Потім 2.** *Тепер вітрів нема, а там і потому.* Константиногр. у.

Пото́нкий, а, е. Тонковатый. *Це дошки потонкі.* Харьк. г.

Пото́нко, *нар.* Тонковато.

Потону́ти, ну́, неш, *гл.* Потонуть. *Слава тобі, любомудре, чезу-слав'янине, що не дав ти потонути в німецькій пучині.* Шевч. 238.

Пото́ншати, шаю, ешь, *гл.* Сдѣлаться тоньше. *То людина схудне, а дерево не потоншає.* Кіев. у.

Потоншѝти, шу́, ши́ш, *гл.* Сдѣлать тоньше. Лебед. у.

Пото́п, пу, *м.* Потопъ. *Сидиш у темі, кругом себе не бачиш. потопом вод окрило твою душу.* К. Іов. 49.

Пото́па, пи, *ж.* Потопъ, наводненіе. Гн. II. 3. *Як мала бути потопа світа, то Ной будував ковч.* Гн. II. 249. *Як пустив воду... та стала потопа, та тото військо зараз ізгубили.* Драг. 259.

Пото́пати, паю, ешь, *гл.* Пойти, побрести. *Дедве потопав.* Рудч. Ск. I. 3.

Потопа́ти, па́ю, ешь, сов. в. **пото́пнути, ну, неш,** *гл.* Потопать, тонуть, утонуть. *Потопає моя доля край синього моря.* Мет. 461. *Потопало два брати рідненькі.* ЗОЮР. I. 29.

Потопе́льник, ка, *м.* Утопленникъ. Шух. I. 42, 182.

Потопи́ти, плю́, пиш, *гл.* Потопить, затопить, утопить. *Дітей потоплю і сам утоплюсь.* Чуб. II. 13. *Вона собі сина породила, в глибокому колодязі потопила.* Чуб. V. 363.

Потопи́тися, плю́ся, пишся, *гл.* Утонуть. *Розбила буря їх корабель і усі люде потопились.* Рудч. Ск. II. 19. *Ой брат сестру через море вів, сестра потопилась, брат переплив.* Грин. III. 404.

Потопельник, потопляник, ка, *м.*= **Потопельник.** Ез. V. 209. Каменец. у.

Пото́пний, а, е. Относящійся къ потопу. *Із небес потопні води.* К. МБ. XI. 157.

Пото́нути. См. **Потопати.**

Потопта́ти, пчу́, чеш, *гл.* Потоптать. *Топчу, топчу ряст: дай, Боже, потоптати і того року діждати.* Ном. № 331.

Потопта́тися, пчу́ся, чешся, *гл.* Потоптаться.

По́топом, *нар.* Топча. *Стоптали кіньми над Горинню чату і потоптом ідуть по всій Волині.* К. ЦН. 171. *Як одкрив ворота, то чужоземці вдалились у Київ да й пішли потоптом.* ЗОЮР. I. 4.

Поторга́ти, га́ю, ешь, *гл.* Подергать. *Зійшла вона з дочкою на рундук, поторгала дверми,—ні духу не чути.* Св. Л. 79. *Хоть бы були поторгали (собаки), хоть бы були з'їли, в мене тоді опріч тебе чотирі седім.* Гол. I. 243.

Поторгува́ти, гу́ю, ешь, *гл.* Поторговать; продать или купить на базарѣ. *Поїхав він на базарь—от як би і у нас у Корсуні—поторгував він, що йому треба було.* Рудч. Ск. I. 115.

Поторгува́тися, гу́юся, ешся, *гл.* Поторговаться. *Купив, не купив, а поторгуватись можна.* Ном. № 4283.

Пото́ржка, ки, *ж.* Торгъ, торговля. *Сьогодня на базарі нема поторжки.* Лебед. у.

Поторка́ти, ка́ю, ешь, *гл.* Касаться, трогать, толкать. *Вітрець віє, поніває і воротечка поторкає.* Чуб. III. 211. *Старого козака совстрічає,—гордим словом зневажає; молодою совстрічає,—опрощення не прий-*

мав, стременем у груди поторкав. Лукаш. 43. 2) Потрогать, потолкать.

Потороп'іти, піємо, єте, гл. Оторопѣть (о многихъ). Рудч. Ск. II. 127. *Вони так і потороп'іли.* Рудч. Ск. II. 30.

Потороха́тися, хчу́, ти́ш, гл. Погремѣть, постучать.

Поторо́ча, чі, ж. Привидѣніе, призракъ; пугало. МУЕ. III. 166. *Снилась мені, моя мати, поторочча уночі: в поторочі чорні очі і жупан на плечі.* (О. 1861. II. Объясн. слов., 2).

Пото́рсати, саю, еш, гл. Подергать, потрясти; взять за грудь и встряхнуть. *Поторсав жінку, а вона й скинула дитину.* Канев. у.

Пото́рсатися, саюся, ешся, гл. Потрясти другъ друга за грудь. *Поторсалися чорзна як та ще й пішли й позиватися.* Канев. в.

Пото́чина, ни, ж. 1) Небольшой ручей. *Невелика поточина муи помулила.* Гол. II. 427. *З сих гір спливають поточини, що ділять поле на менші частки.* МУЕ. III. 47. 2) Русло потока.

Пото́чіти, чу́, чиш, гл. Источить, изгрызть. Стор. МПр. 62. *Бач, як поточило дерево—мабуть шашіль.*

Пото́чи́тися, чу́ся, чишся, гл. 1) Покачнуться, зашататься (о человѣкѣ). *Куди не піпхнуть, туди й поточишся.* Ном. № 10689. *Турн перший зацідив Енея, що з пліч упала і керея, Еней був поточився назад.* Котл. Ен. 2) Броситься, побѣжать, поплыть. *Поточились із хати не озираючись.* Кв. *Півень кинувся йому в лиг; поросята та индики поточились під ноги.* Левиц. *Щука плеснула хвостом да й поточилась на дно, а далі виплила.* Чуб. II. 112.

Пото́чний, а, е. Текущій; обыденный. *Поточні потреби.*

Пото́чу́ватися, чуюся, ешся, гл. Покачиваться, пошатываться. *Занибіда увійшов у кухню, поточуючись.* Мнр. Пов. II, 76.

Потра́ва, ви, ж. Кушанье, блюдо. Ном. № 5171. *Ріжуть на потраву птицю або й порося.* Стор. МПр. 30. *Тут їли різні потрави і все з полив'яних мисок.* Котл. Ен. I. 18.

Потра́вка, ки, ж. Родъ кушанья изъ мелкихъ кусковъ мяса, иногда съ примѣсью кусочковъ колбасы. МУЕ. I. 106. *Що потравка, то поправка.* Ном. № 11537.

Потра́пити, ся. См. **Потраплятн, ся.**

Потрапля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **потра́пити, плю, пиш,** гл. 1) Попадать, попасть, дѣлать, сдѣлать въ мѣру, въ ладъ. *Скажи, дівчино, як тебе звати, щоб я потрапив до твоєї хати.* Чуб. V. 412. *Молоте та потрапляє, щоб солома їдоміша була скотині і не дуже вимолочує зерно.* Грин. I. 299. *Його в ступі не потрапиш.* Посл. *Я не потраплю з вами співати, а може й пісні такої не знаю, яку ви знаєте.* Котл. МЧ. 425. 2) Улучить время, выбрать время. *Ну й ми потрапили орати—саме в дощ.* НВолын. у.

Потрапля́тися, ля́ються, ешся, сов. в. **потра́питися, плюся, пишся,** гл. Попадать, попасть, попасться. *Доставай, що в руку потрапиться.* Чуб. I. 142. *Він у городі був да потрапився й до його.* Зміев. у.

Потра́та, ти, ж. Утрата, издержка. *Лучиться, що чоловік зовсім дурний, а жінка вередлива та вигадлива. Тоді вже округ горе та потрата.* Рудч. Ск. II. 174.

Потра́тити. См. **Потрачати.**

Потра́фити, флю, фиш, гл.=**Потрапити.** *І зброхати добре не кождий потрафит.* Фр. Пр. 122.

Потрача́ти, чаю, еш, сов. в. **потра́тити, тра́чу, тиш,** гл. Тратить, истратить, издержать, утрачивать, утратить. *Кипить, мов у горшку окріп і силу даром потрачає.* О. 1861. IV. 158.

Потре́ба, би, ж. 1) Надобность, потребность, необходимость, нужда. *Викочує старий Гуска той віз тепер на инщую потребу.* К. (ЗОЮР. II. 202). *Про його потребу я дав йому.* НВолын. у. *Вже яка потреба,—ні до кого не іду,—вона зарятує.* Г. Барв. 187. 2) Дѣло, битва. *Бодай тебе у первій потребі військовій перша куля спіткала.* Дума.

Потре́бен, бна, не=Потрібний. Ном. № 4750.

Потре́бизна, ни, ж. Потребность, нужда. *Хто має при собі гроші, складав у громадську скарбовню на народні потребизни.* О. 1862. III. 25.

Потребі́ти. См. **Потребляти.**

Потребля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **потребі́ти, блю, биш,** гл. 1) Истреблять, истребить. *Хоробрий дух роскошами всипляли, кругом султана честь і правду потребляли.* К. МБ. XI. 151. 2) Истрачивать, истратить. *За тиждень пуд муки потребить.* Лебед. у.

Потребува́ти, бу́ю, еш, гл. Нуждаться въ комъ, чемъ. *Ми нових боїв не потре-*

буємо, ми старого бога любимо. Фр. Пр. 81. *Нащо ти нас потребуєш?* АД. II. 119.

Потремті́ти, мчу́, ти́ш, *гл.* Подрожать.

Потремті́нний, я, е. Потремті́нне су́кно. Сукно, въ основѣ котораго каждая третья нитка пеньковая. НВолын. у.

Потрива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Погодить, повременить, подождать. *Потривайте, я вам ще й не так зроблю.* Ком. II. 8. *Ось потривай лиш,—я тут брод знаю.* ЗОЮР. I. 301.

Потрима́ти, ма́ю, еш, *гл.* Подержать. *Потримав деякі (книжки) в руках.* О. 1862. IX. 67. *Коня дайте, я потримаю.* Чуб. II. 628.

Потри́нити, ню, ниш, *гл.* Съѣсть все, до остатка. *Так потрините, так поїли, що лише кістки лишили.* Драг. 275.

По́тріб, бу, *ж.* 1) Надобность, дѣло. *Купив оце й я собі на потріб дерева.* Каменец. у. *Сей осіпок у потріб піде.* НВолын. у. *В нас іде на потріб ціла липа, а не колена.* Брацл. у. *Яворина все на потріб яку там купувся.* Каменец. у. 2) **Свої́ по́тріб.** Естественная нужда, испражненіе. ЕЗ. V. 189.

Потрівáти, вáю, еш, *гл.*=**Потривати.**

Потрівóжитися, жуся, жишся, *гл.* Испугаться, взволноваться. *Всі його бачили і потрівожились.* Єв. Мр. VI. 50.

Потрі́пки, ків, *м. мн.* Клочки льна, отпадающіе при трепаніи его трепло́м. Черниг. у.

Потрі́пувати, пую, еш, *гл.* 1) Потрепывать. *Вона стоїть собі та конопіль потрі́пує.* 2) Осуждать; ругать, поносить. *Не дуже мішень потрі́пуйте село, коли любите сільську мову.* Левиц. Пов. 170. *Сидить та потрі́пує своїх сусідок. Потрі́пує сучим сином.* Лубен. у.

Потріскáтися, кáюся, ешся, *гл.* Потрескаться. *Ворота кам'яні од великого жару потріскались.* Стор. МПр. 42.

Потрі́шки, *нар.* Ум. отъ **потроху.**

Потріща́ти, щу́, ща́ш, *гл.* Потрещать.

Потрови́ти, влю́, виш, *гл.* Употребить на кормъ. *Потровив солому скотиною.* Лебед. у. *Ні, він травою потровить* (т. е. не выкосить на сѣно, а выпасетъ). Лебед. у.

Потроїти, рою́, їш, *гл.* Раздѣлить на три части.

Потропи́ти, плю́, пи́ш, *гл.* Истоптать, вытоптать. *Худоба потропила збіжжє.* Вх. Зн. 54.

Потро́хи, потро́ху, *нар.* Понемногу. *Пара робиться туманом і потроху підні-мається вгору.* Ком. II. 22. **Ум. Потро́шку, потрішки, потро́шечку.** *Бог дав їй усякої пашні потрішки.* Грин. I. 7.

Потрощи́ти, щу́, щи́ш, *гл.* 1) Раздавить, разбить, изломать, раздробить. *Потрощили їм ноги на гамуз.* ЗОЮР. I. 76. 2) Съѣсть (во множествѣ,—о не жидкой пищѣ).

Потруди́ти, джу́, диш, *гл.* Затруднить, побезпокоить. *Попа до себе потрудим.* Алв. 104.

Потрудúтися, джу́ся, дишся, *гл.* 1) Потрудиться. 2) **Бо́гу потрудúтися.** Прободѣть. Борз. у.

Потруї́ти, труї́, їш, *гл.* Отравить (многихъ).

Потруї́тися, труї́мося, їтеся, *гл.* Отравиться (о многихъ). *Потруїмось тим зіллям поганим.* Шевч. 474.

Потру́єнин, сни, *ж. мн.* Собраніе небольшого числа гостей, лицъ болѣе близкихъ **для** доѣданія и допиванія остатковъ отъ вчерашняго дня. Лубен. у. Слов. Д. Эварн.

Потруси́ти, шу́, сиш, *гл.* 1) Потрясти. 2) Посыпать. *Потруси борошном стіл та й викачуй паляниці.* Богод. у. 3) Обыскать кого.

Потруси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Потрястись.

По́трух, ху, *м.* 1) Сѣно, солома стертая, труха. Черк. у. 2) *мн.* **потру́хи.** Потроха. Маркев. 159.

Потру́хлий, а, е. Сгнившій (о деревѣ).

Потрухля́віти, вію, еш, *гл.*=**Потрухнути.**

Потру́хнути, ну, неш, *гл.* Сгнить (о деревѣ). *Потрухли чумацькі вози і занози.* Ком. Пр. № 1271.

Потручáти, чáю, еш, *гл.* Потолкать.

Потрюхúкати, каю, еш, *гл.* Потрусить мелкимъ шагомъ? *От потрюхикав собі від помалу.* Чуб. II. 154.

Потряска, ки, *ж.* Родъ танца. Вх. Лем. 454.

Потрясти́, су́, сéш, *гл.* 1)=**Потрусити 1.** Св. Л. 281. 2) Помчаться. *І потряс* (в танці), *аж вітер вів.* Св. Л. 206.

Потряхáти, хáю, еш, *гл.* Встряхивать. *Піднялі його на руки. Я потряхав-потряхав його,—так ні, він неживий був.* Новомоск. у.

Поту́га, ги, *ж.* 1) Сила, мощь. *Царство Боже прийде в потузі.* Єв. Мр. IX. I. *Перемогла б нечисту силу ти пречистою*

потую свою. К. Дз. 166. 2) Военная сила, войско. *Та підпнай, малий джуро, та потруси стуна, бо буде ж нам, малий джуро, велика потуга.* Мет. 401. *А я* (Богд. Хмельн.) *ляхів не боюся і гадки не маю, за собою великую потугу я знаю, іще й орду татарську веду за собою.* Гол. І. 4. 2) **Потуґу чу́ти.** Предчувствовать бѣду (отъ какой либо силы). *Не май мене,—каже кінь,—як мені не збиватися* (в землю), *коли я потугу чую.—Яку ж ти потугу чуєш?—пита хлопець.—А таку: як насичле мати тобі борщу, то ти не їж та за вікно вилий, бо як попоїси, то більш тобі не жить.* Грин. І. 150. **Ум. Потуґонька.** *Десь на свою головоньку потуґоньку чую.* Рудч. Чп. 185.

Потугі́шати, шаю, ши, *гл.* Сдѣлаться туже.

Потуґо́нька, ки, *ж.* **Ум.** отъ **потуга.**

Потуґува́ти, гую, ши, *гл.* Мучиться въ родахъ. *Роди були тяжко трудні: потуґувала наша Мотря два дні и дві ночі.* Мир. ХРВ. 22.

Потужа́віти, вію, ши, *гл.* Сдѣлаться тверже (напр. о кочнѣхъ капусты, о землѣ высыхающей послѣ дождя).

Потужи́ти, жу́, жиш, *гл.* 1) Поплакать, поголосить. 2) Стянуть, натянуть туго, туже. Вх. Уг. 262. *Ніжки йому зав'язали, ручки потужили, ой так Штолу молодого заболіли жили.* ЕЗ. V. 34.

Потужни́й, а, е. Могучій, мощный, сильный. *Поскидав потужних з престолів.* Єв. Л. І. 52. *Потужна вода йшла.* Кролев. у. *Учора раб, сьогодні царь потужний.* К. ЦН. 293.

Потужни́к, ка, *м.* Союзникъ, помощникъ, доставляющій помощь своею силою К. Кр. 21. К. ПС. 13. *Редиде й Кантеміре... ви зорями ясними засіяли, Ісламові потужниками стали.* К. МБ. 152.

Потужно, *нар.* Сильно, мощно, могущественно. *Одна струна дзвенить потужно в мене, моє те перо орлине против бурі.* К. Бай. 11. *Як потужно, як безмірно можно любити.* Г. Барв. 496.

Потума́нити, ню, ниш, *гл.* Одурачить (многихъ).

Потумані́ти, ні́ю, ши, *гл.* 1) Покрыться туманомъ, затуманиться. 2) Одурѣть. *З ляхами потуманіли й ми.* К. ПС. 28.

Потупа́ти, паю, ши, *гл.* 1) Пойти, пойти стуча ногами. *Потупали діти.* МВ. (О. 1862. І. 91). 2)—що. Оставить слѣды на чемъ, ходя. *Ступенці на пісочку змати: русалочки потупали.* Г. Барв. 351.

Потупи́ти, плю́, пиш, *гл.* Испытать (во множествѣ). *Обида ножі потупили,—тепер чим хоч, тим і кришм.* Черниг. у.

Потупото́ти, чу́, чеш, *гл.* Затопать, побѣжать.

По́тур, ру, *м.* Поблажка, потворство. *Потуру дітям не даю, навчаю.* Г. Барв. 437. *Потуру не давав Василеві, щоб ще ігри з того чого не вийшло.* Г. Барв. 387.

Потура́ння, ня, *с.* Потворствованіе.

Потура́ти, ра́ю, ши, *гл.* 1) Потворствовать, поблажать, мирволить. *Ей, не потурай дитині змалечку, бо на старість з його не буде людей.* Канев. у. *Не потурай, дівчинонько, моїй розмовонці.* Мет. 83. 2) Обращать вниманіе. *У петрівку не можна всіх пісень співати, а ми не потураємо на те, співаємо всіх.* Уман. у.

Потурбува́тися, бу́ю́ся, ишся, *гл.*=**Потурбуватися.** *А я ожевимся, не дбаю нажиться, тільки потурбився.* Грин. III. 396.

Потурбува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Побезпокоить. *Дід потурбує свою старість.* О. 1861. X. 56.

Потурбува́тися, бу́ю́ся, ешся, *гл.* Побезпокоиться.

Потурготі́ти, гочу́, ти́ш, *гл.* Погремѣть, постучать.

Потурі́ти, рі́ю, рі́ш, *гл.*=**Потурлити.** Ном. № 12822.

Потурка́ти, каю, еш, *гл.* 1) Поворковать. 2) Поговорить нѣкоторое время одно и то-же, не переставая.

Потуркота́ти, кочу́, чеш, *гл.* 1) и 2)=**Потуркати.** 3) Постучать; побарабанить.

Потуркоті́ти, кочу́, ти́ш, *гл.*=**Потуркотати.**

Потурли́ти, лю́, ли́ш, *гл.* Погнать. *Мерщій потурли барана на ярмарок.* Грин. II. 276.

Потурля́ти, ля́ю, ши, *гл.* Растолкать, потолкать (многихъ); разогнать. *Потурляв він їх.* Павлогр. у.

Потурна́к, ка́, *м.* Ренегатъ (отуречившійся). Желех.

Потурна́цтво, ва, *с.* 1) Ренегатство, принятіе турецкой національности и ислама. 2) *соб.* Ренегаты (отуречившіеся). *Обманював... сонне потурнацтво над Босфором.* К. Дз. 75.

Потурна́чка, ки, *ж.* Ренегатка (отуречившаяся).

Потурну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* По-

гнаться. *А він як потурнеться за мною! я навтіки.* Павлогр. у. (Залюбовск.).

Потурча́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Потуркати.**

Потурчи́ти, чу, чиш, *гл.* Отуречить.

Потурчи́тися, чуся, чишся, *гл.* Отуречиться. АД. I. 233. *Потурчився, побусурманився для панства великого.* АД. I. 209.

Потуха, хи, *ж.* 1) Пріободреніе? *Де в хаті свекруха, там сину потуха, а невістка ходить, як прибита муха.* Грин. III. 300. 2) **Випити на потуху.** Выпить въ заключеніе. *На потуху випийте четвертуху.* Ном. № 11543. *Далі глитнув з пляшки на потуху горілки.* Стор. МІр.

Потухáти, хáю, еш, сов. в. **потýх(ну)ти, хну, неш**, *гл.* Потухать, потухнуть.

Потушáти, шу́, шиш, *гл.* Потушить.

Потьмарáти, рю́, ря́ш, *гл.* Помрачить. *На святому небі усі звізди потьмарило.* АД. I. 194. *Половина сонця й місяця у тьму потьмарило.* АД. I. 190.

Потьмарáтися, рю́ся, ря́шся, *гл.* Помрачиться. *Сонце потьмарилося.* Г. Барв. 522.

Потьо́к, ку, *м.* Струя, потекъ. *Піт котився з їх потьоками.* Левиц. Пов. 4.

Потьопáти, паю, еш, *гл.* Пойти, шлепая по грязи.

Потьопáтися, паюся, ешся, *гл.*=**Потьопати.**

Потьóхкати, каю, еш, *гл.* Побиться нѣкоторое время (о сердцѣ). 2) Пощелкать (о соловьѣ).

Потьóпати, паю, еш, *гл.* Пойти или побѣжать мелкими шажками; побѣжать рысцой. *Коні заржали, почувши луову пашу, потюпали і зникли з очей.* К. (ЗОЮР. II. 202). *Вовк тоді потюпав у ліс.* Драг. 59.

Потя́, тя́ти, *с.* 1) Птенецъ; цыпленокъ. Вх. Пч. II. 11. *Стало потя на ворота та й піє, та й піс.* Гол. III. 438. **Ум. Потя́тко.** *А з потятком своїм всю ніч розмовляли.* Гол. III. 387. 2) — **татáрське.** Чайка. Вх. Пч. II. 15.

Потя́г, гу, *м.* 1) Влеченіе, побужденіе, стремленіе. *У його потяг до танців та до скоків.* Рк. Левиц. 2) Доходъ, прибыль. *Нема потягу.* НВолын. у. 3) Поѣздъ. 4) Ремень у сапожниковъ, которымъ придерживается сапогъ или доска на колѣняхъ. Вас. 161. 5) Длинная и узкая полоса бураковъ или иного посѣва, далеко потянувшаяся въ поле. Рк. Левиц. 6) *мн.* Потягиваніе. *Потяги напали мене.* НВолын. у. (Лобод.).

Потя́га, ги, *ж.* Возка тяжестей? *Та ся коняка не до біш, а до потяг: дивіться, які ноги грубі.* Канев. у.

Потягáнка, ки, *ж.* Женская крытая шуба. Черниг. у.

Потягáти, гаю, еш, сов. в. **потягти́, гну́, гнеш**, *гл.* 1) Потягивать, потянуть. *Козак сердега молечку потягає, у кобзу грає-вигравае.* Мет. 446. 2) Покрывать, покрыть (мѣхъ). *Кожух, сукном потягнений.* Борз. у. *Думаю потягти свою кожушку черкасином.* Черниг. у. 3) Ударять, ударить (кого). Мир. ХРВ. 9. *Ентел потяг не по озоті Дареса, щоб його він знав.* Котл. Ен. II. 19. 4) Стремиться къ чему, желать чего. *Парубок дівку любить, а вона за інчим потіхав.* Е3. V. 97. *Вона ею... щире любила, а він її не потіхав сватати.* Е3. V. 96. См. **Потягти.**

Потягáтися, гаю́ся, ешся, сов. в. **потягти́ся, гну́ся, гнешся**, *гл.* Потягиваться, потянуться. *Не ходитися на людину потягатися, бо вмре.* Грин. II. 25.

Потягáчка, ки, *ж.* Потягота, потягиванье членовъ. *Яка там тебе потягачка напала?* Е3. V. 188.

Потя́глий, а, е. Отлогій и длинный. *Потягла гора.* Могил. у.

Потягти́, гну́, гне́ш, *гл.* 1) Потянуть. *Потягни за кінець, то воно й розʼяжеться. Потягни ломаку до себе.* 2) Потащить, повезти. *Тут, брате, коні не потягнуть.* О. 1861. IV. 57. 3) Потащиться, пойти. ЗОЮР. I. 13. *Де ж Ярема? Взяшли торбу, потяг у Вільшану.* Шевч. 134. *Потяг за ворота.* Св. Л. 3. 4)—за **кий.** Взять чью сторону. Алв. 111. *За нас руку потяг.* Сим. 231. 5) См. **Потягати 2, 3.**

Потягти́ся, гну́ся, гне́шся, *гл.* 1) Потащиться. *Потягласъ і вона за москалями.* 2) См. **Потягатися.**

Потя́жний, а, е. Тяжеловатый.

Потя́жко, *нар.* Тяжеловато. НВолын. у.

Потя́зь, зі, *ж.* Длинное озеро, длинное болото. Мнж. 190. Длинныя полосы воды, оставшіяся послѣ разлива на поемныхъ мѣстахъ. Алекс. у.

Потя́кувати, кую, еш, *гл.*=**Натякати.** Алекс. у.

Потя́ти, тну́, тне́ш, *гл.* Изрубить.

Потя́тко, ка, *с.* Ум. отъ **потя.**

Поуз, *нар.*=**Повз.** *Поуз мій двір, воротечка голубка летіла.* Мет. 252. *Садивиногради в воду поринають; поуз берег ясні смуш як срібло сяють.* К. Досв.

Поу́рмлений, а, е. Тронутый скотиной

при пастьбѣ, съѣденный сверху (о травѣ). *Сильнійші вівці, вистоявшись за день, ідуть швидко, зривають тільки вершки з трави так, що ззаду, котрі вівці слабіші, а паче ягнятка, не можуть пастися, бо пополуденної трави вівця не їстиме.* О. 1862. V Кух 33.

Пофальшува́ти, шу́ю, еш, *г.* Поддѣлать (во множествѣ). К. Кр. 34.

Похаба́тися, блю́ся, бишся, (чогось), *г.* Оставлять, покидать. Вх. Зн. 54.

Похава́вкати, каю, еш, *г.* Покричать (о перепелѣ).

Похазя́йнува́ти, ну́ю, еш, *г.* Похозяйничать.

Похалашта́ти, та́ю, еш, *г.* Оскопить (многихъ).

Похама́ркати, каю, еш, *г.* Побормотать.

Похапа́ти, па́ю, еш, *г.* Расхватать. *Дочок шляхетських і старшинських козаки собі за жінок силою инших похапали.* К. ЧР. 357.

Похи́нній, а, е. Быстрый въ движеніяхъ, прыткій.

Похи́пцем, *нар.* Поспѣшно, торопливо. *Похипцем звіччалися, щоб не розлучила нас пані.* МВ. (О. 1862. III. 68).

Похарама́ркати, каю, еш, *г.*=**Похамаркати.**

Похарапу́дитися, джуся, дишся, *г.* Попугаться нѣкоторое время (о лошади).

Похарцизува́ти, зу́ю, еш, *г.* Поразбойничать.

Похарча́ти, чу́, чи́ш, *г.* Похрипѣть.

Похарчи́ти, чу́, чи́ш, *г.*=**Похарчувати.**

Похарчи́тися, чу́ся, чи́шся, *г.*, Покормиться; постоловаться нѣкоторое время. *Дам їй лиш тілько на дорогу, щоб вона мала похарчитися.* Чуб. II. 67.

Похарчува́ти, чу́ю, еш, *г.* 1) Покормить нѣкоторое время (людей), постоловать. 2) Накормить. *Тра похарчувати чоловіка, тра й скотині його щось дати їсти.* О. 1862. VI. 97. *Він їх файно прийняв, похарчував.* Гн. I. 81.

По́хва, ви, *ж.*=**Піхва.** *В похву шаблю не ховаю.* Лукаш. 37.

По́хвал, лу, *м.*=**Похвалка.** Радом. у.

Похва́лá. лй, *ж.* 1) Похвала; одобреніе. *Ми тобі похвалу написали.* Г. Барв. 9. 2) Слава, гордость (т. е. то, чѣмъ можно гордиться). *Ой спасибі ж тобі, похвало Україні велика, що ти нас слобонила з сього бесурменського лиха.* К. МБ. XII. 280. 3) Суббота 5-й недѣли великаго поста. Ез. V. 208. *На похвалу сорока яйцем похвалиться.* Ном. № 425.

Похвале́нство, ва, *с.* Угроза.—**робити.** Угрожать. *Тепер похваленство робе—уб'ю, каже.* НВолын. у.

Похвали́ти, ся. См. **Похваляти, ся.**

По́хвалка, ки, *ж.* Угроза. *Плюньте ви на його похвалки.* Мир. Пов. I. 164. *Василь на похвалках живе.* Черк. у. *Похвалки ті нічого не варті.* НВолын. у.

Похва́льний, а, е.—**тиждень.** Пятая недѣля великаго поста. Ном. № 425.

Похвальшува́ти, шу́ю, еш, *г.*=**Пофальшувати.**

Похвали́ти, ли́ю, еш, сов. в. **похваля́ти, лю́, лиш,** *г.* Одобрительно отзываться, отозваться, хвалить, похвалить, одобрять, одобрить. *Те, що треба б не похвалять, а ганити.* О. 1861. XI. 103 *Яка гарна молода! похвалять деякі.* Стор МПр. 77.

Похвали́тися, ли́юся, ешся, сов. в. **похваля́тися, лю́ся, лишся,** *г.* 1) Угрожать (словами), произносить угрозы. *Похваляється бити мене.* НВолын. у. *Він похвалявсь, похвалявсь на Василя, ти таки й домстивсь.* Черк. у. *Яконом похвалився бити його.* Рудч. Ск. I. 167. 2) Сообщать, сообщить, разсказать о чемъ. *Похвалився я йому, а він другому.* Кролев. у. *Молодиці похваляються, що вона* (попадя) *обіжіддива з народом.* Г. Барв. 132.

Похварбува́ти, бу́ю, еш, *г.* Окрасить НВолын. у.

Похва́т, ту, *м.* Въ выраж.: **на похва́ті.** Подъ рукой. *Що є в хаті на похваті?—Клямка.* ХС. III. 61. *Та держить наївечку на похваті.* Грин. III. 84

Похвата́ти, та́ю, еш, *г.*=**Похапати.**

По́хватки́й, е́, е. Скорый, быстрый. *Похватний кінь.* НВолын. у

Похватни́й, е́, е. Удобоподвижный, удобоносимый, удобный для взятія. *Занялась хата—та пожарні бочки похватні—скоро води привезли.* Міус. окр.

Похверцюва́ти, цю́ю, еш, *г.* Пощеголять.

Похвилюва́ти, лю́ю, еш, *г.* Поволноваться.

Похвилюва́тися, лю́юся, ешся, *г.* 1) Поволноваться. 2) Взволноваться (во множествѣ).

Похвиськати, каю, еш, *г.*=**Похвоськати.**

Похвицати, цаю, еш, *г.* Побрыкать нѣкоторое время.

Похвора́тися, ра́юся, теся, гл. Заболѣть (о многихъ). *Усі у нас похворалися.* Зміев. у.

Похвори́ти, рі́ємо, сте, гл. Заболѣть (о многихъ). *Вони похворіли.* Рудч. Чп. 89.

Похворости́ти, щу́, сти́ш, гл. Побить хворостиной, постегать (кого).

Похворту́нити, нить, гл. безл. Повезти (кому), удаться.

Похво́статися, таюся, ешся, гл. Поволочиться, потащиться сзади хвостомъ.

Похво́ськати, каю, еш, гл. Постегать (прутомъ, кнутомъ).

Похибну́ти, ну́, не́ш, гл. Покачнуть.

Похибну́тися, ну́ся, не́шся, гл. Покачнуться.

Похизува́тися, зу́юся, ешся, гл. Пощеголять. Сим. 214. *Вам хочеться похизуватись у моєму кобеняці.*

Похи́л, лу, м. Наклонъ. *Малий похил у сіеї сохи.* Волч. у.

Похи́лий, а, е. 1) Склонившійся, наклоненный, наклонный. *Похилее та дерево та ялина.* Мет. 175. *На похиле дерево і кози скачуть.* Посл. *Гора похила до річки.* Волч. у. *Він горбатий, а я похила, тим я його полюбила.* Мил. 103. 2) Покорный. 3) О лѣтахъ: преклонный. *Ще ж бо ти на світі у похилих літах не зовсім одинця.* К. Досв. 142.

Похи́листий, а, е=**Похилий** 1. *Шапка чорна, похилиста.* ЗОЮР. I. 97.

Похи́листо, нар.=**Похило.**

Похили́ти, ся. См. **Похилячи, ся.**

Похи́ло, нар. Наклонно.

Похи́льний, а, е=**Похилий** 1. *Похильнее дерево похиляється, а покірливе дитятко поклоняється.* Нп. *Ніде мені постояти під похильним тином.* Мил. 73.

Похи́льчастий, а, е = **Похильний.** *Похильчасте то дерево—ялина.* Нп. **Ялина похильчаста** — яма, расходящаяся кверху. Волч. у.

Похили́ти, ля́ю, еш, сов. в. **похиля́ти, ля́ю, ляш**, гл. 1) Склонять, склонить, наклонять, наклонить. *Скрізь же ти, буйнесенький, по полю гуляєш, шумиш, гудеш, висвистуєш, тирсу похиляєш.* О. 1861. XI. 44. *Тогді Кішка Самійло... на чердак виступав, червоній, хрещатій, давній корогви із кишені вимінав, роспустив, до води похилив.* АД. I. 218. 2) = **Похилятися, похилятися.** „*Десь у мене був з кулями гаман,— я ж тобі гостиня дам*“. *Як став йому гостинці посилати, став татарин з коня похиляти.* АД. I. 173. **Похилило на нас.** Склонилось въ нашу сторону. Волч. у. 3) Преимущ. сов. в. Пойти куда. *Хведір... тихо похилив по за церквою.* Мир. Пов. I. 137.

Похили́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **похиля́тися, ля́юся, ляшся**, гл. Наклоняться, наклониться. *На долині яровина хоче похилиться.* Мет. 16. *Червона калина похиляється.* Грин. III. 388.

Похимерува́ти, рую, еш, гл. Причудничать нѣкоторое время.

Похимороди́ти, джу́, диш, гл. 1)=**Похимерувати.** 2) Нокалдовать нѣкоторое время.

Похирі́ти, рі́ємо, сте, гл. Заболѣть (о многихъ). *Бодай же вам, чумаки, воли похирілі.* Рудч. Чп. 90.

Похиря́ти, ляю, еш, гл. Проболѣть нѣкоторое время. *Так збили, що ледво живого додому привезли. Похиряв і в недовзі вмер.* Ез. V. 31.

Похисти́ти, щу́, сти́ш, гл. Защитить, укрыть, спрятать. *Ти мене захисти, бо він дуже напада.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

По́хит, ту, м. Качанье, раскачиванье. *Одним похитом вивернув з землі кілок.*

Похита́ти, та́ю, еш, гл. Пошатать, покачать.

Похита́тися, та́юся, ешся, гл. Пошататься, покачаться.

Похити́ти, хичу́, ти́ш, гл. Скрыть, утаить, покрыть, не выдавать. *Як би знав, що вбито чоловіка, то я б доніс, я не міг би сього похитити,— як то можна.* Екатериносл. у. *Він давав мені п'ять карбованців, щоб не виказував на його: похитий мене, каже. Так я не взяв грошей і сказав, що не похитю.* Павлогр. у. (Залюбовск.).

Похитну́ти, ну́, не́ш, гл. Пошатнуть, покачнуть.

Похитну́тися, ну́ся, не́шся, гл. Пошатнуться, покачнуться.

Похитрува́ти, рую, еш, гл. Похитрить.

Похи́тувати, тую, еш, гл. Пошатывать, покачивать. *Сидить ворон над скалою, похитує головою.* Лукаш. 134. *Цокочуть жінки, похитуючи головами.* Мир. ХРВ. 23.

Похи́туватися, туюся, ешся, гл. Пошатываться, покачиваться.

Похиту́ні, похиту́сі, гл. Дѣтск. качать.

Похі́д, хо́ду, м. 1) **Похід.** Походка, поступь. *У обох похід однаковий: як увечері, то й не розбереш, котрий іде: чи той, чи сей.* Новомоск. у. *Видно пана по*

походу. Лебед. у. *Похід жвавий і моторний.* Грин. III. 610. *У кожному звіря в плані є свій похід.* О. 1862. II. 63. 2) **Похі́д.** Походъ. См. **Поход.** Ум. **Похо́дець.** *Не Марійн то походець, то Марійн лиш уборець.* АД. I. 303.

Похідни́й, а́, е́. 1) Быстрый въ ходьбѣ? *Приступіт до мене своїми ніжками похідненькими.* ЕЗ. V. 109. 2) О мельницѣ: передвижной, плувучій. *Похідні млини.* Лебед. у. 3) О погребѣ: не вертикально выкопанный, а въ видѣ подвала; подвалъ. *У нас погріб похідний.* Константиногр. у. Ум. **Похідне́нький.**

Похідній, я, е. Походный. К. ЦН. 283.

Похідня, ні, *ж.* Перекидной мостикъ, напр. отъ берега до барки, до мельницы, и т. п. Гадяц. у.

По́хіть, хо́пу, *м.* Влеченіе, склонность къ чему. Желех.

По́хіпкий, а, е. Скорый, бойкій, живой, прыткій. *Похіпкий хлопчак.* НВолын. у. *Похіпкий кінь.* НВолын. у.

По́хіпко, *нар.* Скоро, бойко, прытко.

Похіпливий, похіпни́й, а, е. 1) Проворный, быстрый. *Високою зростu, кощавий, похіпливий, жвавий.* МВ. II. 136. 2) Понятливый, быстро схватывающій, воспріимчивый. *Похіпна дитина.* НВолын. у. *Не похіпне якесь.* НВолын. у. 3)=**Похватний.** *Чарка—найпохіпніше діло.* НВолын. у.

Похіснува́тися, нує́ться, ався, *гл.*=**Покористуватися.**

Похлепну́тися, ну́ся, не́ться, *гл.*=**Похлипнутися.** *Похлеппеться за їжею.* Ном. № 11798.

Похлепта́ти, чу́, чеш, *гл.* Похлебать, полакать. Желех. *Собака похлептав трохи з миски борщу та й пішов.*

Похлина́тися, на́ються, ався, сов. в. **похлину́тися, ну́ся, не́ться,** *гл.* Поперхнуться, захлебнуться. *Занибіда похлинувся, закашлявся.* Мир. Пов. II. 52.

Похлі́бта́, бле́, бі́ш, *гл.* Поддерживать кого, потянуть руку за кѣмъ. *Я похлібчу за ним.* Черк. у.

По́хлопні, нів, *м.* Лапти, подплетенныя пенькою.

Похлюпоста́тися, пощу́ся, щешся, *гл.* Поплескаться. *Пірнув разів тричі, похлюпостався та й на беріг.* О. 1862. VIII. 25.

Похля́нути, немо, нете, *гл.* То-же, что и **охлянути,** но о многихъ. *Гуси похляли без води.* Борз. у.

Похмари́ти, рю́, ри́ш, *гл.* Помрачить, закрыть тучами. *Половину сонця - місяця похмарило.* АД. I. 197.

Похма́рити, рить, *гл. безл.*=**Нахмарити.** *Сонце було вияснилось, а потім уп'ять нахмарило.* Богод. у.

Похма́ритися, риться, *гл. безл.* Покрыться тучами. *Вияснилось було, потім знову похмарилось.* Харьк. у.

Похмаріти, рі́є, *гл. безл.*=**Похмаритися.**

По́хмарний, а, е. Пасмурный.

По́хмарно, *нар.* Пасмурно. Міус. окр.

Похмели́ти, ся. См. **Похмеляти, ся.**

Похмеля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **похмели́ти, лю́, лиш,** *гл.* Опохмѣлять, опохмѣлить. *Весь деньочок головоньку похмеляла.* Грин. III. 325.

Похмеля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **похмели́тися, люся, лишся,** *гл.* Опохмѣляться, опохмѣлиться. *Троянці з хмелю просипались, скучали, що не похмелялись.* Котл. Ен. IV. 20.

Похмі́лля, ля, *с.* Похмѣлье. *Єсть мені, братіки, із хмелю похмілля.* Мет. 249. Ум. **Похмі́лленько.** Грин. III. 7. **Похмі́ллячко.** Грин. III. 324.

Похмі́льний, а, е. Больной отъ перепоя. *Не так моя головонька п'яная, як похмільная.*

Похмуратися, рається, *гл. безл.*=**Нахмарити.** *Похмурялося на дворі.* Вх. Лем. 455.

Похму́рий, а, е. Угрюмый.

Похму́ритися, рюся, ришся, *гл.* Надуться, разсердиться. *Чи вилаяв, чи не вилаяв, зараз похмурилась і пішла з хати.* Каменец. у.

Похмуріти, рі́ю, еш, *гл.* Нахмуриться, придти въ дурное расположеніе духа (о многихъ). *Усі похмурілн, зажурилися.* Мир. ХРВ. 140.

Похму́рний, а, е. Пасмурный. *Над Невою під снігами, при похмурнім сонці, ти полій всм, мій друже, на чужій сторонці.* О. 1861. III. 10.

Похму́ро, *нар.* Угрюмо. *Якось похмуро озирались вони.* Стор. МПр. 50.

Похню́па, пи, *об.* Человѣкъ, постоянно смотрящій въ землю, угрюмый.

Похню́пий, а, е. Опустившій голову, угрюмый.

Похню́пити, плю, пиш, *гл.* Опустить (голову), повѣсить (носъ). *Позад всіх ішов молодий, похнюпивши ніс.* Стор. МПр. 55.

Похню́питися, плюся, пишся, *гл.* Повѣсить голову. *Ємей похнюпився.* Котл. Ен. III. 16.

Похова́ння, ня, *с.* Похороны, погребе́ніе. *Бог їйому зна, що воно за пошесть така! ото прийшов чоловік з другого села на поховання та й сам умер з холери.* Лубен. у.

Похова́ти, ва́ю, еш, *гл.* 1) Спрятать (во множ.). *В сій річці скарби поховали.* ЗОЮР. І. 55. 2) Похоронить. *Смерти нашої долядати, тіло наше козацьке молодецьке в чистім полі поховати.* Макс. (1849), 18. *Ой викопай, мати, глибокую яму та поховай, мати, сю славную пару.* Мет. 96.

Похова́тися, ва́ємося, ється, *гл.* Спрятаться (о многихъ). *Духом, як миші, поховалися козаки у ту нору.* Стор. МІпр. 111.

Похо́д, ду, *м.* 1)=**Похід 2.** *Убирайся, козаченьку, завтра похід буде.* Мет. 22. 2) Свадебное шествіе. *Йшли із церкви молодії, роду честь і слава. Перезва неслась за ними, з хат старі і діти вибігали, поспішали на похід глядіти.* Мкр. Н. 37.

Похо́да, ди, *ж.*=**Похід 1.** Ух. **Похо́донька.** О. 1862. IV. 22.

Походе́ньки, ків, *м.* Хожденіе, постоянное хожденіе. *Походеньки та посиденьки справляє.* Левиц. КС. 66. *А він по всяк час у походеньках.* Харьк. г.

Похо́дець, дця, *м.* Ум. отъ **похід.**

Походжа́ти, джа́ю, еш, *гл.* Похаживать. *Косарики косять, а вдівочка походжає, дрібними сльозами покоси поливає.* Мет. 315.

Походи́стий, а, е. Отлогій, съ легкими склонами. *Походиста гора.* Вх. Лем. 455.

Похо́дити, джу, диш, *гл.* Походить, быть похожимъ. *Такий він був тихий, звичайний... і на пячича не походив.* МВ. (О. 1862. III. 44). *Він більш походив на звіроку, як на чоловіка.* Стор. МІпр. 83.

Походи́та, джу́, диш, *гл.* 1) Походить. *Єсть у мене гарний хлопець, я його любила, то він буде припадати, де я походила.* Грин. III. 222. **По тобі похо́дить ще й лома́на**—будешь еще и палкой битъ. Г.-Арт. (О. 1861. III. 83). 2) Износить. *Батеньку-голубоньку! не гнівайся на мене, що-м ті хліб перєла, сукні-м ті походила.* О. 1862. IV. 15. 3) Забеременѣть (о коровѣ). *Раненько походили корови, раненько й попрокидалися.* Змѣев. у.

Похо́дне, нóго, *с.* Плата въ цехъ отъ вновь поступающаго. Козел. у.

Похо́дна, нóї, *ж.* Музыкальная пьеса къ свадебному шествію. *Походну он'яті заграли: і отець, і мати виряжають молодую в церкву—покривати.* Мкр. Н. 37.

Похо́дній, я, е=**Похі́дній.** *Лицявсь серед похідньої тріоди.* К. Бай. 28.

Похо́донька, ки, *ж.* Ум. отъ **похода.**

Похо́дочий, а, е=**Походя́щий. Похо́дяча сту́па.** См. **Ступа.** Шух. І. 104. 162.

Походю́щий, а, е. 1)=**Походя́щий.** *Походюща осінчина.* Лохв. у. 2) Перехожій, неживущій постоянно въ одномъ домѣ. *Походющий кіт.* НВолын. у.

Походя́щий, а, е. Передвижной, переносной. *Походящий стіл.* Змѣев. у.

Похожа́лий, а, е. О человѣкѣ: непосидящій; о вещи: переходящій изъ рукъ въ руки. Рк. Левиц.

Похожа́ти, жа́ю, еш, *гл.*=**Похо́джати.** *По ринку він похожає.* Макс. *В дорогих шатах похожали.* О. 1862. I. 57.

Похолоді́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Охладѣть.

Похолоднішати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться холоднѣе. Ком. II. 48.

Похолону́ти, ну, неш, *гл.* 1) Охладѣть, застыть. 2) Застыть (со страха). *З жахом і мовчки дивились на свою отаман'а: у всіх похололо на душі.* Стор. *Ми всі так і похолонули на місці, а на думці у всіх: Кармалюк.* КС. 1883. II. 467.

По́хон, пу, *м.* Влеченіе. *Нема похопу до роботи.* НВолын. у.

Похопи́ти, плю́, пиш, *гл.* Схватить, перенять, воспринять, понять. *Він гарного не похопить, а погане зараз.* НВолын. у. *Я йому казав, але він не похопив, та через те й сказалось отаке.* НВолын. у.

Похопи́тися, плю́ся, пишся, *гл.* Поспѣшить, успѣть. *Підождіть, я вам постелю,—похопилася Одарка і зутко помостила подушку.* Мир. Пов. II. 113. *Сяде на покуті, неначе вона голова в селі, роспустить язика... А я сижу, мов дурна, не можна мені за нею й словом похопитись.* Левиц. ПІО. I. 364.

Похопли́вий, а, е=**Похі́пливий.** *Пропадуть мої конопельки! подумала Кайдашиха: похоплива невісточка попряде їх собі на полотно.* Левиц. КС. 71.

Похопни́й, а́, е́=**Похі́пливий 1.** *Моторна та похопна дівчина.* Г. Барв. 180.

Похорі́ти, рі́ємо, єте, *гл.*=**Похворі́ти.** *Тоді саме наші діти похорі́ли.* Васильк. у.

По́хорон, ну, *м.* Похороны. *Та дала вельможна три тисячі грошей, од щоб справити похорон хороший.* Гол. I. 64. **Те́мний по́хорон.** Въ кобзарской думѣ такъ названо растерзаніе мертвеца звѣрями и птицами. *Вовці-сіроманці нахождали, орли-чорнокрильці налітали, в головах сідали,—*

хотіли заздалегоди живота темний похорон одправляти. АД. І. 117.

Похоро́нка, ки, *ж.* Скрытное, секретное мѣсто. *Я всі її похоронки знаю.* Богодух. у.

Похоро́нний, а, е. Похоронный; траурный. *І Божий світ сукном похоронним окрився.* К. МХ. 35.

Похоро́ння, ня, *с.*=**Похорон.** *Скілько хто хотів, стілько за похороння й брав.* ЗОЮР. II. 288.

Похоро́шуватися, шуюся, ешся, *гл.* Красоваться, охорашиваться.

Похорува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Проболѣть нѣкоторое время.

Похорува́тися, ру́ємося, етеся, *гл.* Заболѣть (о многихъ). *Восько похорувало сі.* Гн. І. 157.

Похоті́ти, хочу́, чеш, *гл.* Пожелать (о многихъ). *Ми вже тут аж спати похотіли.* Кіев. у. *Хто його зна, чи похотять моде.* Каменец. у.

Похоті́тися, четься, *гл. безл.* Захотѣться.

Похо́чувати, чую, еш, *гл.* Хотѣть. *Батько каже: сватай, так дівка не похочує.* НВолын. у.

Похо́чуватися, чується, *гл.* Хотѣться. *Вже пора полудновати, бо таки трошки й похочується.* Радом. у.

Похра́мини, нин, *ж. мн.* Празднованіе на второй день храмоваго праздника. *Мало їм храму, ще похрамини вигадали.* Лохв. у.

Похребт, ту, *м.* Хребетъ, спина. *Бик має міцний похребт.* Вх. Лем. 455.

Похре́бтина, ни, *ж.* 1) Крестецъ, хребетъ. Константиногр. у. Хребетъ. Харьк. у. 2) Боковая часть сѣдла. Шух. І. 252.

Похре́сник, ка, *м.* Крестникъ. ЕЗ. V. 196. Каменец. у. *Я йому хрещений батько, це мій похресник.* Брацл. у.

Похре́сниця, ці, *ж.* Крестница. Каменец. у.

Похре́стини, тин, *ж. мн.* Празднество на второй день крестинъ. То-же, что и **проди́рини, очеди́рини.** Мил. 27.

Похрести́ти, щу́, стиш, *гл.* Окрестить (многихъ). *Може б ти мені діти похрестив?* Грин. II. 5. *Вікна похрестила.* Грин. II. 97.

Похрести́тися, тимося, титеся, *гл.* 1) Перекреститься (о многихъ). *Похрестимось, ударили три поклони.* Г. Барв. 240. 2) Окреститься (о многихъ).

Похри́пнути, немо, нете, *гл.* Охрипнуть (о многихъ). *Чеснодь цілісіньку ніч колядує, аж похрипне сердешна.* О. 1862 IV. 87.

Похристо́датися, аюся, ашся, *гл.* Похристосоваться. *Похристосавшись з хазяїном, підійшов до батюшки.* Мир. Пов. II. 60.

Похробости́ти, бощу́, сти́ш, *гл.* Захрустѣть, напр. идя въ лѣсу по сухому валежнику. Вх. Зн. 54.

Похропти́, пу́, пе́ш, *гл.* Похрапѣть нѣкоторое время.

Похру́мати, маю, еш, *гл.* Съѣсть что-либо хрустящее. *Усі пісточки похрумав.*

Похру́мкати, каю, еш, *гл.*=**Похрумати.**

Похрумті́ти, мчу́, ти́ш, *гл.* Похрустѣть.

Похрумчи́ти, мчу́, ти́ш, *гл.*=**Похрумтіти.**

Похру́пати, паю, еш, *гл.*=**Похрумати.**

Похру́стати, таю, еш, *гл.*=**Похрумати.** *Я ж, каже* (лис) *похрустав їх* (ятленят). Грин. II. 5.

Похря́кати, каю, еш, *гл.* Захаркать.

Похря́патися, аюся, ешся, *гл.* Потрескаться, поколоться. *Похрянався човен.* Лебед. у.

Поху́днути, немо, нете, *гл.* Похудѣть. *Як воли в мене умикнули за весь день хоч отаке стебло, то най мені очі з лоба вибере, а ти кажеш: худі! хиба за день не похуднуть?* Каменец. у.

Поху́кати, каю, еш, *гл.* Подуть (ртомъ). Чуб. II. 191.

Похурде́лити, лю, лиш, *гл.* Покрутить (о вѣтрѣ).

Похурманува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Позаниматься извозомъ.

Похурча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Пожужжать отъ быстраго вращенія (о веретенѣ, напр.).

Похутрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* 1) Подбить мѣхомъ. 2) Обмазать глиной печь.

Поху́хати, хаю, еш, *гл.*=**Похукати.**

Поцарюва́ти, рюю, еш, *гл.* Поцарствовать. *Поцарювали вони трохи.* Мнж. 53.

Поцвенькати, каю, еш, *гл.* Поговорить на непонятномъ языкѣ. *Жид поцвенькав до жидівки, а тоді й каже...*

Поцвиґати, гаю, еш, *гл.* Похлестать чѣмъ.

Поцві́лий, а, е. Заплѣснѣвѣлый.

Поцвірґоті́ти, чу́, чеш, *гл.*=**Поцвірчати.**

Поцвірінькати, каю, еш, *гл.* Почирикать.

Поцвіріньча́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Поцвірінькати.**

Поцвірка́ти, каю, еш, *гл.*=**Поцвірчати.**

Поцвірча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* О сверчкѣ: покричать.

Поцвісти́, ту́, тёш, *гл.* 1) Поцвѣсть нѣкоторое время. *Ще тиждень поцвітуть та й зав'януть ваші квітки.* Харьк. 2) Покрыться плѣсенью. *Так у хаті вохко, що й хліб поцвів.* Харьк. у. *Баба... така стара, що вже аж поцвіла.* Чуб. II. 332.

Поцвіті́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Украсить цвѣтами? *Поцвічена калинонька, поцвічена, уже наша Маруся повінчаная.* Мил. Св. 7.

Поцві́чити, чу, чиш, *гл.* Поучить, пошколить.

Поцвахува́ти, ху́ю, еш, *гл.* Обить гвоздиками для украшенія.

Поцідйти́, джу́, диш, *гл.* Процѣдить (во множествѣ).

Поці́лити, лю, лиш, *гл.* 1) Прицѣлиться. 2) Попасть (въ цѣль). *Стрельнув і саме в крило поцілив. Крути-верти, воєчику, головою, щоб не поцілив сучий син булавою.* Рудч. Ск. I. 21.

Поцілува́ти, лу́ю, еш *гл.* Поцѣловать. *Дівчино моя, переясліво, поцілуй же мене, моя ластівко.* Нп.

Поцілува́тися, лу́юся, ешся, *гл.* Поцѣловаться. *Поцілувались, попрощались.* ЗОЮР. I. 73.

Поцілу́йко, ка, *м.* Любящій цѣловаться. Константиногр. у.

Поцілу́нок, нку, *м.* Поцѣлуй.

Поці́нний, а, е. По цѣнѣ подходящій, недорогой.

Поці́нно, поці́нному, *нар.* Не дорого, подходяще по цѣнѣ. Сим. 280. *Як вподобаю та буде поцінно, то треба неодмінне ті колеса купити.* МВ. (КС. 1902. X. 143). *Поцінно купив.* Черк. у. *Купив поцінно.* НВолын. у.

Поціно́вка, ки, *ж.* Оцѣнка имущества для продажи съ публичнаго торга.

Поціну́ва́ти, ну́ю, еш, *гл.* Описать (имущество). *І землю, і міс, і доми—усе поцінували.* Богодух. у.

Поці́пкати, каю, еш, Почирикать, попищать (о птицѣ). Угор.

Поцмо́кати, каю, еш, *гл.* Почмокать. *Поцмокав губами.* Харьк. у.

Поцмо́катися, каюся, ешся, *гл.* Поцѣловаться.

Поцмо́кнути, ну, неш, *гл.* Чмокнуть. *Віддали дочки, а свої парубки лиш поцмокнули.* Гн. II. 27.

Поцо́кати, каю, еш, *гл.* Побрякать.

Поцо́катися, каюся, ешся, *гл.* Ударять одно объ другое, почокаться.

Поцокота́ти, чу́, чеш и **поцокоті́ти, чу́, ти́ш,** *гл.* 1) Постучать. 2) Пострекотать. 3) Быстро поговорить.

Поцо́кувати, кую, еш, *гл.* Побрякивать. *Ходила попойдуючись та підківками поцокуючи.* Св. Л. 114.

Поцти́вий, а, е=**Почтивий.** *Живмо як поцтиві люде.* Гол. I. 346.

Поцукрова́тіти, тію, еш, *гл.* Засахариться. *Поцукрователів мед.* Вх. Зн. 54.

Поцу́пити, плю, пиш, *гл.* 1) Потянуть, потащить. 2) Утянуть, утащить. 3) Потянуть, ударить. *Через тин утікав та й не почеркувся, як поцупив дядько ціпом, так я й осміхнувся.* Мет. 109.

Поцура́тися, ра́юся, ешся, *гл.* Пренебречь кѣмъ, отказаться отъ кого. *Скажіть, не поцурайтесь, спасибі вам.* Ком. I. 9.

По́цька, ки, *ж.* Vulva.

Поцько́в, ву, *м.* Травля, натравливаніе (собаками) Змѣев. у.

Поцю́кати, каю, еш, *гл.* Слегка порубить топоромъ, саблей. *Козак лежить і поцюканий, і порубаний.* ХС. II. 196.

Поцюркоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Потечь, журча.

Поцят, ти, *ж.* Что либо особенно красивое. *Яка поцят яліця!* Вх. Лем. 455.

Поцята́тися, та́юся, ешся, *гл.* Сыграть въ четъ и нечетъ. Кв.

Поцяткува́ти, кую, еш, *гл.* Сдѣлать орнаментъ точками. Шух. I. 297.

Поцяцькува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Украсить (предметъ) рѣзьбой, инкрустаціей, вышивкой и пр. Желех.

Почабанува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Побыть пастухомъ овецъ.

Почава́нити, влю, виш, *гл.* Раздавить (во множествѣ).

Почава́нчити, чу, чиш, *гл.*=**Почавити.** *Пачавчили яюди.* Борз. у

Почада́ти, діємо, єте, *гл.* Угорѣть (о многихъ).

Почаклува́ти, лу́ю, еш, *гл.* Поколдовать.

Почапа́ти, паю, еш. *гл.* Пойти (старческой походкой).

Почаркува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Попьянствовать.

Почарува́ти, рую, еш, *гл.* 1) Поколдовать. 2) Очаровать (многихъ).

Поча́сти, *нар.* Отчасти.

Поча́сточка, **ки**, *ж.* = **Почастунок.** *Матінко, повная рожс, прошу тебе на почасточку, на цюю чарочку.* Мет. 201.

По́часту, *нар.* Часто. *І почасту в ґюньки́дали його і в воду.* Єв. Мр. IX. 22.

Почастува́ти, **ту́ю**, **еш**, *гл.* Попотчевать (напитками). *А вже ж тобі од тою да не вилляти, щоб старостам рушнички не подавати. Ой перві прийшли, вона тим одказала, а других почастувала.* Мет. 124.

Почастува́тися, **ту́ємося**, **етеся**, *гл.* Попотчевать другъ друга.

Почасту́нок, **нку**, *м.* Угощеніе. *Пообідавши, брат дякує за почастунок.*

Почáти, **ся**. См. **Починати, ся.**

Почáтко́вий, **а**, **е**. Начальный. *Початкові шкільні книжечки.* К. ХП. 125.

Почáток, **тку**, *м.* Начало. *Початок і не можна знать, відкіля взявся.* Ном. № 388.

Початува́ти, **ту́ю**, **еш**, *гл.* Посторожить, покараулить.

Почату́ха, **хи**, *ж.* Зачинщица? КС. 1883. П. 394. *Заськи, початухо, заськи!* Мил. 156.

Почащáти, **щáю**, **еш**, *гл.* Учащать; часто ударять. *А він все булавою йому почаща, та бив, аж поки той упав.* Мнж. 20.

Почвалáти, **лáю**, **еш**, *гл.* Пойти, побрестъ. *До дому почвалав.* Котл. Ен. VI. 45. *До річки почвалав.* Греб. 385.

Почвáнитися, **нюся**, **нишся**, *гл.* Почваниться, поважничать.

Почвáра, **ри**, *ж.* Привидѣніе.

Почверткува́ти, **ку́ю**, **еш**, *гл.*=**Почаркувати.**

Почéзнути, **немо**, **нете**, *гл.* Исчезнуть (о многихъ). *Від дыму всі комарі почезли.*

Почека́ти, **ка́ю**, **еш**, *гл.* Подождать. *О, почекайте лиш, не буде в вас охоти за живота чортам служить!* Греб. 379.

Почеля́дникува́ти, **ку́ю**, **еш**, *гл.* Побыть слугой, нанятымъ работникомъ.

Поченцюва́ти, **цю́ю**, **еш**, *гл.* Побыть монахомъ.

По́чеп, **пу**, *м.* ?=**Почіпка?** **Сидіти на почепі.** Сидѣть на самомъ кончикѣ.

Почéпини, **пин**, *ж. мн.* Надѣваніе на новобрачную головнаго женскаго убора.

Почепи́ти, **плю́**, **пиш**, *гл.* Нацѣпить, навѣсить, повѣсить. *Почепив собі сакви на плечі.* Греб. 389. *Почепила свою життя рушник діду на шию.* ЗОЮР. П. 11. *Ой беріть з возів, беріть шкурування ще й ватажку почепіте.* Рудч. Чп. 101.

Почепи́тися, **плю́ся**, **пишся**, *гл.* Нацѣпиться.

Почепи́чка, **ки**, *ж.* ? *Шовкові почепички, а яворове бердо,—дай же нам, Боженьку, пов'язати Марусю твердо.* Гол. IV.

Почепля́ти, **ля́ю**, **еш**, *гл.* Надѣть, навѣсить, нацѣпить (во множествѣ).

Почепля́тися, **ля́ємося**, **етеся**, *гл.* Прицѣпиться, привѣситься (во множествѣ).

Почепурні́ти, **ні́ю**, **еш**, *гл.* Похорошѣть.

Почервоні́ти, **ні́ю**, **ні́ш**, *гл.* Сдѣлать краснымъ.

Почервоні́лий, **а**, **е**. Покраснѣвшій. *Почервонілими очима дивилась вона на його.* Мир. Пов. П. 77.

Почервоні́ти, **ні́ю**, **еш**, *гл.* Сдѣлаться краснымъ, покраснѣть. *Вона як жар почервоніє.* Стор. МПр. 33.

Почерева́тіти, **тіємо**, **єте**, *гл.* Сдѣлаться брюхатымъ (о многихъ).

Почере́вина, **ни**, *ж.* 1) Нижняя часть живота. 2) Полоса кожи или сала съ брюха животнаго. Міус. окр. Рк. Левиц. 3) Пирушка послѣ крестинъ Мнж. 190. *В понеділок родилася, у вівторок хрестилася, у середу на руки злилам, в четвер почеревини пили.* Мнж. 100. 4)=**Почеревщина 2.** Міус. окр.

Почеревни́ця, **ці**, *ж.* Кровавый поносъ. Вх. Зн. 54.

Почере́вщина, **ни**, *ж.* 1) Пухъ на брюхѣ у животныхъ. 2) Плата или угощеніе проститутокъ. НВолын. у.

Почередникува́ти, **ку́ю**, **еш**, *гл.* Побыть пастухомъ коровъ.

Почере́жно, *нар.* Поочередно. О. 1862. П. 61. *Цїму зїму сіно почережно стережемо.*

Почере́з, *пред.* 1) Черезъ. *Пішов у тото місто почерез високу гору.* Гн. П. 233. *Почерез плотн понадвисала червона калина.* Федьк. 2) В-продолженіе. *Робила почерез цілий рік.* Гн. П. 58. 2) Изъ-за. *Мама Юди сина раз, що породе сина і почерез того сина маї умерти сам Ісус Христос.* Гн. П. 236.

Почерка́ти, **ка́ю**, **еш**, *гл.* Исчертить линіями. *Почеркав ножем, щоб зробити його шаршавим.* Ком. П. 82.

Почерке́ситися, **шуся**, **сишся**, *гл.* Очеркеситься. *Чоловік мій воював-воював, та так почеркесився, що не розберу вже що і балака.* Мнж. 171.

Почеркну́тися, **ну́ся**, **не́шся**, *гл.* Коснуться, задѣть. *Через тин утікав та й не почеркнувся.* Мет. 109.

Почерни́ти, ню́, ни́ш, гл.=**Почорнити**.

Почерни́чити, чу, чиш, гл. Побыть монахиней.

Почерпа́ти, паю, еш, гл. Черпать нѣкоторое время.

Почерствіти, ію, еш, гл. Зачерстѣть (во множествѣ). *Чогось наші пальмиці швидко почерствіли,—мабуть круто замішені.*

Почеса́ти, шу́, шеш, гл. 1) Расчесать, причесать (многихъ) *Усі дівки та молодіі почесані ідуть.* Грин. III. 274. 2) Почесать нѣкоторое время (волосы). 3) Побѣжать, быстро пойти. *Повернула кроту наліво, почесала яриною.* Мир. ХРВ. 7.

Поче́сний, поче́стний, а, е. 1) Почтенный, уважаемый. *Титарівна-Немерівна почестною роду.* Шевч. 655. *Він чоловік почесний.* Черк. у. 2) Почетный. **Почесний хліб**. Хлѣбъ, съ которымъ приходятъ **старости** сватать дѣвушку. *Тільки й знає почесний хліб старостам вертати.* Г. Барв. 457. **Поче́сна (чарка?)** – угощеніе водкой въ нѣкоторые моменты свадебнаго обряда. *Дружба пємиває чарку горілки і кличе на почесну.* Грин. III. 513. *Тут то саме у Тараса коровай ділили; за вечерею бояре дружечок гулили; подавали їм почесну, а самі ковтали.* Мкр. Н. 35.

Поче́стка, ки, ж. 1) Приношеніе, даръ (начальству, уважаемымъ лицамъ, сватамъ). *Почестку принїс.* НВолын. у. *Випросила у мене півня й пшона, в-останнє почестку дати своїм товаришкам і досвічанній матері.* Г. Барв. 205. *Почестку їм* (старостам) *дала, і запили заручини.* Г. Барв. 423. 2) Честь, слава. *Дивись, як Семен пішов у почестку.* Черк. у.

Поче́сть, ти, ж. Чествованіе. *Наш Миколай чесний, взявся до почести, кивнув, моргнув на Параску, щоб подала меду пляшку.* Нп.

Поче́сьний, а, е=Почесний 2. *Старостам аби почеська була.* Г. Барв. 201.

По́чет, чту, м. Свита. *За ним шляхетний почет виступає.* К. МБ. II. 120.

Почи́кати, каю, еш, гл. Дѣтск. порѣзать.

Почикри́жити, жу, жиш, гл. Порѣзать, покромсать.

Почи́мхати, хаю, еш, гл. Скоро побѣжать. Вх. Зн. 43. *Так почімхав, аж сі за ним закурило.* Гн. II. 42.

Почимчикува́ти, кую́, еш, гл. Пойти быстро. Шевч. 663. *Почимчикував майданом.* Мир. Пов. I. 162. *І отто зараз кудись почимчикував.* Стор. МПр. 150.

Почи́н, ну, м. Начало. *З почину були самовидцями.* Єв. Л. I. 2. *Як небо блакитне—нема йому краю, так душі почину і краю немає.* Шевч 122. *Дайте нам на почин.* Грин. III. 455.

Почина́льний, а, е. Относящійся къ началу дѣйствія, начальный. *Ой дайте нам коровайную починальную шишечку.* Грин. III. 463.

Почина́льниця, ці, ж. Начинающая. *П'ятниця—починальниця, а субота—шишкобильниця.* Мил. 149.

Почина́ння, ня, с. Начинаніе. К. ЦН. 241.

Почина́ти, на́ю, еш, сов. в. **поча́ти, чну́, не́ш**, гл. 1) Начинать, начать. *Я не знаю, що мені робити, що мені почати. Тоді козаки як діти не гаразд починали, по дві штуки гармат набірали.* Макс. 2)=**Починатися**. КС. 1882. XII. 487.

Почина́тися, наю́ся, ешся, сов. в. **поча́тися, чну́ся, не́шся**, гл. Начинаться, начаться. *Ой чи добре, сини, в дорозі починалось?* Лукаш. 63.

Почини́ти, ню́, ниш, гл. Сдѣлать. *Да що будем робити, що ми починимо?* Лукаш. 30. *Отаке то йому вража вдова починила.* Федьк.

Почи́нок, нку, м. 1) Начало=**Почин**. Г.-Арт. (О. 1861. III. 106). *Від цього часу був говорить, да судді річ його з починку перебили.* Греб. 366. 2) Нитки на веретенѣ, заполненномъ совершенно. Чуб. VII. 410. Гол. Од. 36. Вас. 201. *Тільки дідова дочка одвернеться куди небудь, то бабина дочка вийзьме да й змотає починок із її веретена на своє: от у её і більший починок стане.* Чуб. II. 64. 3) *мн.* Родъ вышивки на женской сорочкѣ. Чуб. VII. 427. Ум. **Почи́ночок**. *Я раненько устаю, по два починочки потрядаю.* Мет. 370.

Почи́ночок, чка, м. 1) Ум. отъ **починок**. 2) *мн.* Раст. Spiraea Filependula L. ЗЮЗО. I. 137.

Почиря́тися, ря́юся, ешся, гл. Помѣняться. Вх. Уг. 262.

Почи́слити, лю, лиш, гл. Посчитать. *Пан почислив і питав: кілько тобі плуїв ще дати?* Гн. I. 126.

Почи́стити, щу, стиш, гл. Почистить.

Почита́ти, таю, еш, гл. Почитать.

Почи́тувати, тую, еш, гл. Читать.

Книжки німецькі так як справжні німці почитували. К. (О. 1861. II. 232). *Почитувати в церкві, що війни буде.* Константиногр. у. *А батюшка почитує да все кадить... по церкві.* Г. Барв. 254.

Почища́ти, ща́ю, еш, гл. Бить, колотить. Мнж. 61. *Взяла ломаку... давай її баба тим пагирем почищати.* Мнж. 140

По́чіпка, ки, ж. Веревочка, привязанная къ люлькѣ,—ставя въ этотъ шнурокъ ногу, качаютъ люльку. Чуб. VII. 386. *У неї нога не сходить із почіпки.* Г. Барв. 436. **Сісти на по́чіпки, сидіти на по́чіпках.** Сѣсть на корточки, сидѣть на корточкахъ. Каменец. у.

Почка́ти, ка́ю, еш, гл.=**Почекати.** *Почкай, дядьку!* Чуб. II. 29. *Чекай, я щось тобі скажу!—Вона почкала.* Чуб. II. 68. *Почкай, мимий, годинку, почкай, милий, другую.* Гол. I. 315.

По́чки, чо́к, ж. мн. 1) Внутренности (тѣла). Вх. Зн. 54. Ез. V. 44. 2) Зернышки тыквы. Шух. I. 142.

Почма́ніти, ні́ємо, ете, гл. Одурѣть (о многихъ).

Почми́хати, хаю, еш, гл. Нѣкоторое время **чми́хати**. *Подивилась, почмихала... сказано, знахарка: зараз почула щось непевне.* ЗОЮР. II. 34.

Почо́вгати, гаю, еш, гл. Пошаркать, потереть (ногами).

Почо́вгатися, гаюся, ешся, гл. Потереться. *Почовгались чоботи.* Черном.

Почоло́катися, каюся, ешся, гл. 1) Облобызаться. 2) Подать руки другъ другу въ знакъ привѣтствія. Рк. Левиц.

Почорні́ти, ні́ю, ні́ш, гл. Почернить.

Почорні́лий, а, е. Почернѣвшій. *Почорнілий сніг береться водою.* Мир. Пов. II. 41. *Почорнілий дах.*

Почорні́ти, ні́ю, еш, гл. Почернѣть. *Червона калина, чого почорніла?* Мет. 93.

Почорня́вий, а, е. Черноватый, смугловатый. Вх. Лем. 455

Почортіти, тіємо, ете, гл. Развратиться. *Почортіли, забули Бога.* Сим. 141.

По́чта, ти и пр.=**Пошта** и пр.

Почти́вий, а, е. Почтенный.

Почубе́ньки, ків, мн. Трепаніе за волосы. **Почубе́ньків да́ти.** Оттрепать за волосы. Ном. № 3854.

Почу́бити, блю, биш, гл. Выдрать за волосы.

Почу́битися, блюся, бишся, гл. Дать потасовку другъ другу. *Підпиті газди нераз добре почубилися.* МУЕ. III. 58.

Почува́ння, ня, с. Чувствованіе, чувство.

Почува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **почу́ти, чу́ю, еш,** гл. 1) Слышать, услышать; узнать. *Ой почувайте і повидайте, що на Вкраїні постало, що за Дашевсм під Сорокою множество лядів пропало.* Мет. 399. *Почула Єлизавета вітання.* Єв. Л. I. 41. *Почувши ж, що в ній скеклась, сказав: „Незай їй вічне царство!“* Котл. Ен. II. 5. 2) Чувствовать, почувствовать. *Почув тепло козак.* Греб. 376. *Бий його дужче, щоб почув.* Харьк. г. 3) Чуять, почуять. *Почула душа, що смерть за плечима.* Ком. Пр. № 1109. *Ми весну почуєм та вп'ять помандруєм.* Грин. III. 562.

Почува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **почу́тися, чу́юся, ешся,** гл. 1) Слышаться, послышаться. *„Почулось з парку: „Ловіть, держіть!“* Стор. МПр. 82. 2) Чувствовать, почувствовать. *Так глянула на Масю, немов почувалась старшою за ню.* Св. Л. 80. *Почуваюся на силу.* К. ПС. 15. *Так співай, щоб чоловік на добре, а не на зле почувся.* К. ЧР. 33. 3) Только сов. в. Почувствовать младенца во чревѣ. НВолын. г. *Я вже почулась.*

Почу́д, ду, м. Удивленіе, диво. *Сон дивен, барзо дивен, на почуд.* АД. I. 209.

Почудува́ння, ня. с. Удивленіе. Вх Уг. 262.

Почудува́ти, ду́ю, еш, гл. Пошутить, пошалить. Сим. 214. *Почудувать захочеться.* Сим. 212

Почудува́тися, ду́юся, ешся, гл. Подивиться, поудивляться нѣкоторое время.

Почужа́тися, жа́юся, ешся, гл. Сдѣлаться чужимъ другъ другу. *Вони кревні, та почужались.* НВолын.

Почужи́тися, жу́ся, жи́шся, гл.=**Почужатися.** Желех.

Почу́кати, каю, еш, гл. Позабавить дитя, подбрасывая его на рукѣ.

Почумакува́ти, ку́ю, еш, гл. Позаниматься чумачествомъ.

Почуманіти, ні́ємо, ете, гл. Одурѣть, потерять сознаніе (о многихъ).

Почурі́ти, рі́ю, рі́ш, гл. Потечь струей. *А кров почуріла по білому кабатові.* Федьк.

Почуру́кати, каю, еш, гл. Поговорить? *Піду лиш я ще до козаків та дещо з ними почурукаю.* О. 1881. XI. Кух. 10.

Почу́стріти, рю, риш, гл. Побить, поколотить. *Як почустріш вю* (тройчаткою) *невмонну шляхту років з двадцять, то де той глузд у їх подінеться.* Стор. МПр. 46.

Почу́ти, ся. См. **Почувати, ся.**

По́чутка, ки, *ж.* Слухъ, молва. *Пішла почутка, що у панів людей царь одберe.* Каменец. у.

Почу́тт'а, т'а́, *с.*=**Почува́ння.** *Поніс у серці гірке почуття ненависти.* Мир. ХРВ. 36. *Несказанне, невимовне кобза промовляе і святими почуттями серце надихае.* К. МБ. XI. 141.

Почу́тувати, тую, еш, *гл.* Слышать? *Копав козаченько зілячко та почутує, почутує: я думав, що підкови крешуть, а то по Марусі усі дзвони чешуть.* Грин. III. 241.

Почу́хати, хаю, еш, *гл.* Почесать (зудящее мѣсто). *Біда з ними,—каже, почухавши потилицю.* Стор. МПр. 44.

Почу́хатися, хаюся, ешся, *гл.* Почесаться (на зудящемъ мѣстѣ).

Почухма́рити, рю, рить, *гл.* То-же, что и **почухати**, но сильно.

Почухма́ритися, рюся, ришся, *гл.* То-же, что и **почухатися**, но сильно.

Почухра́ти, ра́ю, еш, *гл.* 1) Очистить, обрубить сучья на деревѣ (во множествѣ). 2) Почистить руками овечью шерсть отъ всякаго сора и пр. Вас. 202. 3) Побѣжать, поѣхать, махнуть куда. *Він, швидко поробивши човни, на сине море поспускав, троянців насажавши повні, і куди очі почухрав.* Котл. Ен. I. 6.

Почухра́тися, ра́юся, ешся, *гл.*=**Почу́хатися.** *Почухрайся, де тя не свербить.* Ном. № 3644.

Почу́тверіти, рієм, єте, *гл.* Захирѣть (во множествѣ). *Як ударила спека, так мої огірки й почутверіли.*

Пошамо́тіти, чу́, т'іш, *гл.* Пошелестѣть, пошуршать.

Пошамра́ти, рю́, ра́ш, *гл.* Пошелестѣть.

Пошандибі́ти, бить, *гл. безл.* Посчастливиться, повезти. Переясл. у.

Пошані́вка, ки, *ж.* Хорошее обращеніе, бережность. *Як він буде довго носити свиту, коли у нього одежі ніякої пошанівки нема: ни сльота, чи що, все в новій шарґае.* Брацл. у.

Пошані́вся, лі, *ж.*=**Пошанівка.** *Як би у пошанівсі держав, то було б до віку хати.* НВолын. у.

Пошані́вок, вку, *м.* 1)=**Пошанівка** *Як у пошанівку, то рукавиць цих з вас стане на три роки.* НВолын. у. *Та цею бочкою можна возити років з вісім, а в добрий пошанівок, то й на десять стане.* Брацл. у. 2) Уваженіе. *Лиш одна душа у неї мала й ласку і пошанівок.* Федьк.

Пошанува́ння, ня, *с.* Уваженіе, почитаніе, почтеніе. К. ЧР. 223. *Наш Тодір як малювання, треба йому пошанування, треба його пошанувати, до боку хустку дати.* Грин. III. 512.

Пошанува́ти, ну́ю, еш, *гл.* 1) Почтить, отнестись съ уваженіемъ. *Пошануйте сиротину і не вводьте в славу.* Котл. НП. 345. 2) Угостить. *Пошануйте вашою горілочкою.* О. 1862. II. 56. *Намивають молодій кварту горілки, ідуть молодого пошанувати.* Грин. III. 426.

Пошанува́тися, ну́юся, ешся, *гл.* 1) Повести себя хорошо. *Тобі на Бога не сподіватися, самій було пошануватися.* Лукаш. 75. 2) Угостить другъ друга. Грин. III. 426.

Пошапарува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Побыть экономомъ, ключникомъ.

Пошапкува́ти, ку́ю, еш, *гл.*—**кого́.** Поздороваться или попрощаться съ кѣмъ, снявъ шапку. *Пошапкували його да й кажуть.* К. ЧР. 296.

Пошапкува́тися, ку́юся, ешся, *гл.* Поздороваться или попрощаться другъ съ другомъ, снимая шапку.

Пошарпа́ти, паю, еш, *гл.* 1) Изорвать, растерзать. *Торбинку пошарпали на шматки.* Стор. МПр. 113. 2) Потрепать, потерзать, потормошить (кого). *Зачькувала псами, пси її дуже пошарпали.* ЕЗ V. 216.

Пошарпа́тися, паюся, ешся, *гл.* 1) Изорваться; изорвать на себѣ; исцарапаться. *Коловсь сердешний об тернину, пошарпався весь об шипшину.* Котл. Ен. III. 20. *Еней тут крикнув, як на пуп; заплакався і заридався, пошарпався, увесь подрався, на тім'я начесав аж струп.* Котл. Ен. III. 9. 2) Потормошить другъ друга. *Ідем з другим пошарпалися, а не бились.* НВолын. у.

Пошарпу́шки, шок, *ж. мн.* Тормошенье, дерганіе туда и сюда. *Баганько побіжиок і пошарпушок треба йому було спожити.* МВ. III. 80.

Пошарува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Вымыть, при чемъ тереть мочалкой, щеткой и пр. 2) Прополоть.

Пошарудіти, джу́, ди́ш, *гл.* Пошуршать.

Пошаста́ти, таю, еш, *гл.* Походить туда и сюда; пошнырять.

Пошаста́тися, таюся, ешся, *гл.*=**Пошастати.**

Пошасть, *меж.*=**Шасть.** *Він мене коли-коли ціпом, а я його батогом тільки шасть та пошасть.* Мнж. 115.

Пошахрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* 1) Помошенничать нѣкоторое время, поплутовать. 2) Помотать, порасточать нѣкоторое время.

Пошве́ндати, даю, еш, *гл.* Пошляться, побродить.

Пошве́ндяти, дяю, еш, *гл.*=**Пошвендати**.

Пошевка, ки, *ж.* 1) Каждая изъ двухъ балокъ, лежащихъ въ основаніи крыши хаты вдоль восточной и западной стѣнъ. Kolb. I. 55. 2)=**Пошивка**. Гн. II. 31.

Пошевцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Позаниматься портняжествомъ.

Пошеле́вкатися, каємося, ется, *гл.* Ползть куда, повалить, броситься куда гурьбой. *Пошелевкали усі в хату.* Константиногр. у. *Як одкланяється молодий батькові і матері хрещеним, тоді прямо іде у хату, а зо́ним увесь поїзд пошелевкається.* МУЕ. I. 124. (Полт. г.).

Пошеле́патися, паюся, ається, *гл.* Потащиться. *Пошелепався до Яцків у гості.*

Пошелести́ти, щу́, сти́ш, *гл.* Пошумѣть, пошелестѣть.

По́шепки, *нар.* Шепотомъ. *Пошепки сказала.* Г. Барв. 510. *Розмовляють собі пошепки.* Каменец. у.

Пошепота́ти, чу́, чеш, *гл.*=**Пошептати**.

Пошепоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.*=**Пошептати**. *Жінки щось пошепотіли проміж* (себе). Драг. 170.

Пошепта́ти, пчу́, чеш, *гл.* Пошептать. Стор. МПр. 42.

По́шептом, *нар.* Шепотомъ. *Пошептом дав козакам таємний наказ.* К. ЦН. 213.

Пошеретува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Передъ помоломъ ободрать шелуху съ зерна.

Пошерсть, ти, *ж.*=**Пошесть**. Ном. № 8349.

Пошерхну́ти, ну́ нешь, *гл.* О кожѣ человѣка: сдѣлаться шероховатой.

По́шиб, бу, *м.* Впечатлѣніе, вліяніе. *Гарячий пошиб перших любощів.* Мир. ХРВ. 393. *Невідомі місця, котрі довелось Грицькові вперше переходити, люде, яких йому лучалося стрічати,—все це мало незвичайний пошиб на парубка: на все те він дивився, рота роззявивши.* Мир. ХРВ. 67.

Пошиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Ударять, бить; вырываться. *Із под тої труби димок пошибає.* Грин. III. 684. **Ду́мка ду́мку пошиба́є=Ду́мка ду́мку побива́є.** Г. Барв. 411. См. **Побивати 5. Сльоза́ сльозу пошиба́=Сльоза́ сльозу́ побива́**. См. **Побивати 5.** *Пошибають сльози, сльози, котяться горохом.* К. Дз. 130. **Дух ду́ха пошиба́є.** Захватываетъ духъ. Сим. 235. *Дух духа пошибав, аж вилазили очі, а він усе біжить.*

Пошива́йло, ла, *м.* Игра съ жгутомъ. Мил. 56.

Пошива́льник, ка, *м.* Мастеръ, кроющій крыши соломой. Желех.

Пошива́нка, ки, *ж.* 1) Наволока. *Він завівсь на худобу, на хазяйство; в в його і скриня, і подушки, в й полотняні пошиванки на їх.* Васильк. у. 2) Родъ вышивки. Г. Барв. 216.

Пошива́ння, яя, *с.* Покрываніе крыши соломой. *Пошиванння коштує мені 23 карбованці.* Каменец. у.

Пошива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **пошити́, шию́, еш,** *гл.* Крыть, покрыть соломой крышу. *Пошивати хату.* Каменец. у. *Стоїть корчма над болотом, не пошита околотом.* Гол. III. 522. 2)—**дрітев**. Обвивать, обвить проволокой. Шух. I. 216.

Пошива́ч, ча, *м.*=**Пошивальник**. Желех.

По́шивка, ки, *ж.*=**Пошиванка 1.**

Пошикува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Построить въ ряды.

Пошикува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Позаниматься продажей спиртныхъ напитковъ.

Пошинува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Обтянуть колеса шинами. *Колеса пошиновані.* Мил.159.

Пошипі́ти, плю́, пи́ш, *гл.* Пошипѣть нѣкоторое время.

Пошпи́ря́ти, рю, ряш, *гл.* 1) Распространить. 2) См. **4 пошпирять.**

Пошпи́ря́тися, ря́ося, ря́ишся, *гл.* 1) Распространиться. 2) См. **Пошпирятися.**

Пошпиручи́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Пошпирити.**

По́шпи́ршати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться шире.

I. Пошпиря́ти, ря́ю, еш, сов. в. **пошпи́ря́ти, рю́, ряш,** *гл.* Дѣлать, сдѣлать шире, расширить. Черк. у.

II. Пошпиря́ти, ря́ю, еш, *гл.* 1) Порѣять (о птицѣ). 2) Потыкать, попырять. *Треба було переїздить місток, а темно дуже. Пошпиряв ломакою по мосту,—дірок нема, тоді й переїхали.* Павлогр. у.

Пошпиря́тися, ря́юся, ешся, сов. в. **пошпи́ря́тися, ря́ося, ря́ишся,** *гл.* Расширяться, расшириться.

Пошпи́ти, шию́, еш, *гл.* 1) Сшить. *Жупанина по коліна, пошита до діла.* Мет. 38. 2) **Пошпи́ти у брехуни́.** Сдѣлать кого лгуномъ, выставить кого какъ лгуна. 3) См. **Пошивати.**

Пошáтися, шáюся, ешся, гл. 1) Сшать-*Пошилася сорочка.* 2) Лѣзть, проскальзывать, шнырнуть. *Зайдíть майнула зелена яшірка і пошилась поміж камачиками й шпоришом.* Левиц. Пов. 334. 3)—**у кóго, між кóго.** Превратиться въ кого. *Ти... пошився з рíднею в москалі.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 87). *Не пошимось мы в чужоземцину слíдом за своїмы спокушеними главами.* К. ХП. 131. *І вона між пани пошилась.* – **в дýрні.** Остаться въ дурняхъ.

Пошкалубáти, бáю, еш, гл.=**Поколупати.**

Пошкалýбатися, блюся, бишся, гл. Покрыться трещинами.

Пошкалювáти, люю, еш, гл. Посмѣяться надъ чѣмъ.

Пошкамотáти, (таю, еш?), гл. Изорвать въ куски, истрезать. *А в тої жінки груди хоть пошкаматані, гей би ни пошиартали.* Екз. V. 217.

Пошкандáти, дáю, еш, гл. Въ игрѣ **в ілá** о брошенной палкѣ: ударившись кондемъ объ землю, перевернуться. Ив. 21.

Пошкандибáти, бáю, еш, гл. Поковылять, пойти прихрамывая. *Пошкандибав тихенько* Драг. 159.

Пошкáпити, пить, пошкáпитися, питься, гл. *безл.* Посчастливиться. Александров. у.

Пошкарýбатися, блюся, бишся, гл.=**Пошкарубíти.**

Пошкарубíти, бíю, еш, гл. Покорявѣть, покрыться сверху корой.

Пошкатильгáти, гáю, еш, гл. Пойти прихрамывая. *Старий сказав та й пошкатильгав у кóриму.* Федьк.

Пошквáрити, рю, рив, гл. 1) Пожарить нѣкоторое время. 2) Изжарить (во множествѣ).

Пошкварчáти, чý, чúш, гл. Пошипѣть, потрещать (на огнѣ)—(о жирѣ, маслѣ и пр.).

Пошкитильгáти, гáю, еш, гл.=**Пошкатильгати.**

Пошкірний, а, е, О рукавѣ: сдѣланный изъ цѣльной шкуры, овчины. МУЕ. I. 74.

Пошклúти, клю, клúш, гл.=**Посклити.**

Пошкóдити, джу, диш, гл. Повредить.

Пошкодíти, дíю, еш, гл.=**Пошкодувати.** *Вона і пошкодíла йóго колотúи.* Мнж. 32. *Пошкодíла рíдного брата.* Новомоск. у.

Пошкодувáти, дую, еш, гл. Пожалѣть. *Пошкодуй моїх ніг старих та й своїх побережи.* Мир. Пов. II. 43.

Пошкопúрбати, тáю, еш, гл. Бросить палку **шкопúрта.** КС. 1887. VI. 475. См. **Шкопирта,** нар.

Пошкребтú, бý, бéш, гл.=**Поскребти.**

Пошкромáдити, джу, диш, гл.=**Поскромадити.**

Пошкрáбати, бáю, еш, гл. Поскресть, поцарапать.

Пошкрáбатися, баюся, ешся, гл. Поскресть, поцарапать себѣ.—**в гóлову.** Почесать рукой въ головѣ. *Пошкрабався в головóньку.* Грин. III. 639.

Пошкутильгáти, гáю, еш, гл.=**Пошкатильгати.** *Пошкутильгав до волости.* Черк. у.

Пошлюбувáти, бýю, еш, гл. Повѣнчаться съ кѣмъ. *А ти, боярине, не подывуй, іди собі иншую пошлюбуй.* Нп.

Пошмагáти, гáю, еш, гл. Постегать. *Оне тебе за те но жижках, бра Рябко, так гарно пошмагали, що пан із панею сю нíчу ніч не спали.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 83).

Пошмалúти, лю́, лиш, гл.=**Посмалити.**

Пошмандигáти, гáю, еш, гл.=**Почухрати 3.** *Пошмандигав до села.* Г. Барв. 411.

Пошмарувáти, рýю, еш, гл. Смазать.

Пошматáти, тáю, еш, гл.=**Пошматувати.** *Зірве шкуру, начне її шматать, поки пошмата на кусочки.* Драг. 289.

Пошматувáти, тýю, еш, гл. Изорвать, изрѣзать на куски. Рудч Ск. II. 147. *Собáка... за запаску і пошматувала.* Г. Барв. 91.

По́шморг, гу, м. 1) Дерганіе, подергиваніе. *Цей кінь мав пошморг у лівóруч.* Лубен. у. (Леонтовичъ). 2) Царапина, ссадина. *Борюкались, та й поробили один одному знаки: я побачив у йóго на виду і на тілі пошморги.* Екатериносл. у. 3) Слѣды полозьевъ на дорогѣ. *А шо, як там дорога?—Та єсть тільки пошморги, а добрóї ще нема.* Полт. г. Слов. Д. Эварн.

По́шморга, ги, ж. Суконный ремешокъ. Александров. у.

Пошмóргати, гаю, еш, гл. 1) Подергать. 2) Очистить пеньку отъ кострики.

Пошмóргатися, гаюся, ешся, гл. Подергаться (о веревкѣ, напр.).

По́шморгом, *нар.* Соскользнувъ, сорвавшись. *Пíшла сокира пошморгом по дереві та мене по руці.* Каменец. у.

Пошмуглять, ля́ю, еш, гл. Натереть, ободрать (кожу), покрыть ссадинами. *Кайдани-залíзо ноги пошрівали, біле тíло по-*

зацьке молодецьке коло жовтої кости пошмулялы. АД. I. 89.

Пошни́пати, паю, ешь, гл. Обнюхать. Шух. I. 79.

Пошпа́й, ка́ю, м. Свѣжій снѣгъ, порошa. Шух. I. 235, 81.

Пошпа́рити, рю, рить, гл. Обварить кипяткомъ (во множествѣ).

Пошпарюва́ти, ру́ю, ешь, гл. Замазать въ стѣнѣ глиной щели и углубленія.

Пошпе́тити, чу, тить, гл. 1) Обезобразить, попортить, повредить. *У нас пшениця пошпетена місцями, позаїдали граврахи.* Екатериносл. у. 2) Побранить, дать нагоняй.

Пошпо́татися, таюся, ешся, гл. Спотыкнуться. *Пошпотався під Нечаєм коник на купинку.* Гол. I. 8.

Пошпува́ти, пую, е́ш, гл. Побрызгать, окропить.

Пошпугува́ти, гу́ю, ешь, гл. Исподоволь. *Коморя, побита зімньою негодою, пошпугована веснянимы дощами, помулилася.* Мир. Пов. II. 79.

Пошпу́рити, рю, рить, гл. Швырнуть. Мнж. 117. *Як пошпурне коляку туди, де вона вперве лежала, так та коляка в землю і вородилась.* Драг. 23.

Пошпурну́ти, ну́, не́шш, гл.=**Пошпурити**. Мнж. 25.

Пошрамува́ти, мую, ешь, гл. Покрыть рубцами тѣло. *У тих то случаях (боях) пошрамовано його вдовжі і впоперек.* К. ЧР. 13.

Пошта, ти, ж. 1) Почта, почтовая контора. Греб. 400. *Гроші поштою шлють.* Г. Барв. 488. 2) Почтовая станція. Г. Барв. 91.

Поштампува́ти, пу́ю, ешь, гл. Выбить штемпель.

Поштарський, а, е. Принадлежащій поштарю.

Поштарь, ря, м. 1) Почталіонъ. *Город путящий ...і почита є, і пошпарі ходять, мов ті москалі з чорними комірами, і письма роздають чесно, не роспечатувавши.* Греб. 400. 2) Ямщикъ. *Поштар наш був злющий на жидів.* Г. Барв. 18.

Поштарюва́ти, рюю, ешь, гл. Быть почталіономъ, ямщикомъ.

Поштво, нар. Благопристойно, вѣжливо. *Нехай же Іна нічого не росказує та сяде поштиво.* О. 1861. XI. Кух. 25. *Так просить поштиво, що Боже мій!* О. 1861. XI. Кух. 24.

Поштя́тися, шчу́ся, шти́шся, гл.=**Пошануватися**. Змієвъ у.

Поштово́вий, а, е. Почтовый. Грин. III. 161.

Поштовха́ти, ха́ю, ешь, гл. Потолкать. Рудч. Ск. I. 125.

Поштовхувати, хую, ешь, гл. Поталкивать. *Я дурня свою в спину поштовхую.* Г. Барв. 307.

Поштрика́ти, ка́ю, ешь, гл. Поколоть, попырять; исколоть.

Поштукува́ти, ку́ю, ешь, гл.=**Пошткувати**.

Поштурмува́ти, му́ю, ешь, гл. Поштурмовать.

Пошту́рха́ти, ха́ю, ешь. гл. Потолкать.

Пошту́рха́тися, ха́ємося, ха́теся, гл. Потолкать другъ друга, надавать другъ другу тумаковъ, пинковъ. *Хоть на кіїї, хоть кулаками пошгурхатись попід боками.* Котл. Ен. IV. 41.

Пошука́ти, ка́ю, ешь, гл. Поискать.

Пошуміти, млю́, ми́ш, гл. Пошумѣть. *Пошумів ліс та й затих.* Харьк. у

Пошурудува́ти, рю, рить, гл. Пошарить; пощекотать. *Чорнява дівчина з карими очицями біленькими пальчиками пошурудурила за шию.* О. 1861. VII. 5.

Пошткува́ти, ку́ю, ешь, гл. Пошутить.

Пощади́ти, джу́, ди́ш, гл. Пожалѣть. *Та ще такого козака у море пускать пощадить.* АД. I. 184.

Пощасли́вити, влю, вить, гл. Осчастливить (многихъ).

Пощасти́ти, тить, гл. безл. Посчастливиться. *Мені пощастило дешево купити.* Черк. у.

Пощеба́ти, ба́ю, ешь, гл. Исколоть. *Турецькая земленонька шабельками пощебана.* Гол. I. 101.

Пощерби́ти, блю́, би́ш, гл. 1) Сдѣлать зазубрины на рѣжущемъ инструментѣ. *Гей коняку турки вбили, ляхи шаблю пощербили.* Щог. В. 9. 2) Выбить въ нѣкоторыхъ мѣстахъ края глиняной посуды.

Пощиба́ти, ба́ю, ешь, гл. Отряхнуть. *На високій полонині пощибана роса: ба, кто её да пощибав? Білявиця боса.* Гол. II. 454.

Пощіля́ний, а, е. Истрескавшійся, весь въ щеляхъ. *Двоє дверей пощіляних.* Г. Барв. 20.

Поя́в, ву, м. Появленіе, явленіе. К. Дз. 58. *Ще до появу Шевченка в літературі.* К. XII. 19.

Появи́ти, ся. См. **Появляти**, ся.

Появля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **появи́ти**, влю́, вить, гл. 1) Являть, явить. *Стидно й очі появити.* Ном. № 3174. 2) Рождать, родить. *Авраам появив Ісаака.* Св. Мт. I. 1.

Появля́тися, ля́юся, ється, сов. в. **появи́тися, влю́ся, вишся**, гл. *Фармаліо! появись!* Стор. МПр. 44.

Появи́читися, *чуся, чишся*, гл. Собрать? *Не йметє віри? Може думаєте: появичився Свирид?* МВ. (КС. 1902. X. 142).

Поя́рковий, а, е. Поярковый, изъ шерсти молодыхъ ягнятъ. *Здорові пояркові брилі.* О. 1862. IX. 62.

Поярмаркува́ти, кую́, еш, гл. Продать или купить на ярмаркѣ. Харьк.

Поярмачити, чу, чиш, гл.=**Поярмаркувати**. Вх. Уг. 262.

Поя́рок, рку, м. Шерсть съ молодыхъ ягнятъ. Зміев. у. Черниг. у.

Пóяс, са, м. 1) Поясъ, кушакъ. Чуб. VII. 417. *Шалевим поясом підперезаний.* Стор. МПр. 76. 2) **Чесний пояс**. То-же, что и **веселка**, радуга. Вх. Зн. 6. **Ум. Поясóк, поясóчок**.

Поясúна, ни, ж.=**Пояс**. *Поясина з ножем-колодієм у піхві.* Г. Барв. 22. *На козаку, бідному нетязі, три сиром'язі, отанчина розовая, поясина хмелова.* ЗОЮР. I. 201.

Поясúнéння, ня, с. Объясненіе.

Поясни́ти. См. **Пояснятя**.

Поясни́ця, ці, ж. Родъ писанки съ поперечной линіей вокругъ. КС. 1891. VI. 364.

Поясня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **пояснúти, нú, нúш**, гл. Объяснять, объяснить.

Поясóк, ска́, м. 1) **Ум.** отъ **пояс**. 2) Мѣсто связки пучка камыша, употребляемаго для котця. Браун. 15. 3) Карнизъ (на печкѣ). Лебед. у. 4) Въ плужномъ лемехѣ: поперечная набойка съ лѣвой стороны. Вас. 199. 5) Поперечная круговая линія на рисункѣ писанки. 6) Круговая широкая линія въ орнаментѣ раскрашенной миски. Вас. 184.

Поясóчок, чка, м. **Ум.** отъ **пояс**.

Поя́ти, ймý, ймéш, гл.=**Понятя**. *А войчка жона сама єго стяла і другою си міністра пояла.* Драг. 271.

Прáбаба, би, ж. Прабабушка. Константиногр. у.

Прáбабський, а, е. Относящійся къ прабабушкѣ, ей принадлежащій. *Прабабські казали б казочки.* К. Дз. 140.

Правáчка, ки, ж. Въ крестьянской хатѣ: жилая комната по правую сторону сѣней. Шух. I. 95.

Прáвда, ди, ж. Правда, истина. *Все зимє, тільки правда зостанеться.* Ном. *Вона мене вірно любить, вона мені правду скаже.* Мет. 89. *Ой не по правді, мій миленький, зо мною живеш.* Мет. 67. **На прáвду сказáти**. По правдѣ сказать. *Бо те тепер, на правду сказати, що рідко де доброго чувати.* Грин. III. 565. **Ум. Правдúця, прáвдонька, прáвдочка**. *Тільки в дівоньках правдиці, кілько в коновках водиці.* Чуб. III. 37. *Ніхто мені без милої правдоньки не скаже.* Мет. 64. *Скільки в решеті дірочок, стільки у їх правдочок.* Г. Барв. 528. *Кілько в решеті водиці, тілько парубкам привдиці.* О. 1861. XI. Св.44. (Нп.).

Правдéшній, я, е. Настоящій. *Він правдешній буковинець.* Федьк.

Правдúве, *нар.*=**Правдиво**. *Сей правдиве у Бога вірує.* О. 1861. IX. 179.

Правдúвий, а, е. 1) Правдивый, справедливый. *Смирітеся перед правдивим словом.* К. Іов. *Козак – душа правдивая, соточки не має.* Ном. № 769. *Судом правдивим осудити.* К. Іов. 76. 2) Настоящій, истинный, дѣйствительный. *Правдиві волоські горбузи.* Сим. 210. *Нарід катував* (економ),—*праздивий кат був.* Гн. II. 144. *Слухай, що мертві уста без сили до серця твого будуть казати і жаль правдивий оповідати.* Чуб. V. 376.

Правдúвість, вости, ж. Правдивость. К. Бай. 65. *Апостоли праздивости святої.* К. Дз. 23. *Суди, Господи, неглюбу і правдивість мою серця.* К. Псал. 58.

Правдúво, *нар.* 1) Правдиво, справедливо. *Правдиво ви свідкуєте.* Єв. Л. XI. 48. *Перед Богом стою і кажу правдиво.* Чуб. V. 376. 2) Истинно.

Правдúти, джу́, дúш, гл. Оправдывать. *Чоловіка винили, а жінку праздили.* Подт.

Правдúця, ці, ж. **Ум.** отъ **правда**.

Правдолю́бець, бця, м. Поборникъ истины.

Правдомóвець, вця, м. Человѣкъ, говорящій правду.

Прáвдонька, прáвдочка, ки, ж. **Ум.** отъ **правда**.

Правдувáти, дýю, еш, гл. 1) Быть правдой. *Нема в світі правди, праздн не зискати, що тепер неправда стала праздувати.* ЗОЮР. II. 101. 2) Жить по правдѣ. *Хто бреше, тому легше, а хто праздує, той бідує.* Фр. Пр. 123.

Прáве, *нар.* Почти. Сим. 216. *Праве забули, що й єсть вона на світі.* Сим. 222.

Прáведний, а, е. 1) Праведный, безгрѣшный. *Праведная душе, прийми мою мову.* Шевч. 36. *Праведне сонце.* Рудч. Ск.

I. 94. 2)=**Правдивий 2.** *Не мають праведного таланту.* К. (О. 1862. III. 52, 53).

Пра́ведникъ, ка, *м.* Праведникъ. *Бог любить праведника, а чорт ябедника.* Ном. № 8073. *Господь його між праведники прийме.* К. ЦН. 237.

Пра́ведница, ці, *ж.* Праведница.

Пра́ведничий, а, е. Принадлежащій праведнику. *Одержить нагороду праведничу.* Єв. Мт. X. 41.

Пра́ведність, ности, *ж.* Праведность. *Доки ти будеш держатись праведности.* К. Іов. 6.

Пра́ведно, *нар.* 1) Праведно, по правдѣ. *Праведно жили.* Шевч. 242. *Худоба... праведно достаялась.* О. 1861. X. 33. 2) Истинно. *Мовила Шевченкова мусить нам статись початком нової науки і подвиїв праведно християнських.* К. (О. 1861. VI. 30).

Праве́ць, вця́, *м.* Направленіе. *Оцьому онудинно правець он куди, а його вітер повернув ба' куди.* Волч. у. *Найде собі правець вода і сама.* Волч. у.

Правибо́рець, рця, *м.* Избиратель, участвующій въ выборѣ избирателей народныхъ представителей. Желех.

Правибо́ри, рів, *м. мн.* Выборъ избирателей. Желех.

Пра́вий, а, е. 1) Справедливый, праведный, безгрѣшный. *Боже правий!* К. ЧР. 22. *Не правого Господь не відпихає і грішному руки він не протягне.* К. Іов. 18. 2) Правый, невиновный. 3) **Права середа́.** Преполовеніе. *Мак... святять у праву середу.* Чуб. V. 85. Ум. **Правéнький, правéсенький.**

Пра́вий, é, é. 1) Ровный и прямой, перпендикулярный. *Рубайся, деревце, криве і праве.* Чуб. II. 114 *Правими робить стежки його.* Єв. Л. III. 4. *Як права солома, так добре топить, а як стара та перебита, так погано горить.* Пирят. у. *Права пила; правий ніж.* Шух. I. 175, 291. *Ой не ступай, мила, правою ногою.* Чуб. V. 244. **Правий бік полотна́, сукна́** (вышиваного). Лицевая сторона полотна, сукна (вышитаго). Шух. I. 154. Ум. **Правéнький, правéсенький.** *Квітойки рвала правенькою рукою.* Чуб. V. 6. *Виросла бузинка, та така гарна, привенька.* Мнж. 58.

Правíлка, ки, *ж.* Просѣка въ лѣсу. Рк. Левиц.

Правíлля, ля, *т.* Инструменты.

Правíло, ла, *с.* 1) Руль. Мнж. 179. *Човен без весла й правила.* Морд. II. 36. 2) Часть сапожной **колодки, клинообразные** куски дерева, вставляемые въ голенище. Вас. 161. *Де узялся шевець і кравець, приніс шило і правило, ще й дратви кінець.* Грин. III. 660. 3) **Часть походя́чої сту́пи.** См. **Ступа.** Шух. I. 162. 4) **Часть олійниці.** (См.). Шух. I. 163. 5) **Часть ветрянника.** (См.). Шух. I. 149. 6) Въ деревянной стѣнѣ: бревно, идущее право (прямо) отъ угла до угла, не прерываемое окнами или дверями. Шух. I. 90, 91.

Правíльце, ця, *с.* Аршинъ у каменьщиковъ. Сумск. у.

Правíнá, ни́, *ж.* Взысканіе, требованіе.

Пра́вити, влю, вить, *гл.* 1) Говорить, твердить, настойчиво повторять, настаивать. *Я йому кажу одно, а він своє править.* Радом. у. *Там що йому не толкуй, а він своє править.* Лебед. у. 2) Требовать, взыскивать. *Правити дом. Ніхто не приїде править процентy.* Рудч. Ск. II. 26. *Півник уп'ять піпоя править жорна: кукуріку! оддай, пане, жорна!* Рудч. Ск. I. 38. 3) Спрашивать извѣстную цѣну, запрашивать. *А вона тільки й правила штирі злотих за нього.* Умань. **Пра́вить, як за бáтька,**—такъ дорого. 4) Служить (церковную службу). Шевч. 234. *Молебні день-у-день Спасителеві править.* 5)—**за що.** Служить чѣмъ. 7) Выправлять. *Буде він знати, де козам роги правлють.* Богодух. у. 6) Управлять. *Глядь, щоб добре народом правив.* Рудч. Ск. II. 163. *Владично правив ти народом.* К. Псал. 204. 8) Дѣлать. *Будеме правити із Мар'ї невісту.* Гол. IV. **Пра́вити гніздо́.** Дѣлать гнѣздо. Вх. Уг. 262.

Пра́витися, влюся, вишся, *гл.* 1) Направляться. *А куди правитесь?— До Кийза. Я до того дуба правлюся,—чи не зрубати його.* Харьк. 2) Возиться, хлопотать. Екатериносл. у. *Чітка вже правився коло цикоди: там тим підняв та набив, нові ворота приробив...* Мир. ХРВ. 342. *А ми ще не лягали, все правимося.* Лебед. у. 3) Исправлять должность чью. *Іва правиться за старосту.* НВолын. у. 4) Служиться (о церковномъ служеніи). *Скоро служба Божа правитиметься.* Грин. II. 112. 5) Судиться, искать за обиду, жаловаться. *Іди, прався на мене, куди знаєш.* Новомоск. у. 6) Поправляться. *Дают тото зіле худобі, щоб ся правила.* Вх. Зн. 54.

Правúця, ці, *ж.* 1) Десница, правая рука. *Без Ніженського полку, як без руки-правиці.* К. ЧР. 344. *Станьте ви, праведники, по правиці Господній.* Єв. Мт. XXV. 33. 2) Правая сторона. *Ой на правиці, на лівиці.* Чуб. V. 1. *Ой на правиці, на лівиці, ой на правиці, на лівиці.* Чуб. V. 1. *Ой на правиці, на лівиці, ой на правиці, на лівиці.* Чуб. V. 1.

ники, по правиці, а ви, грішники, по лівиці. Гн. П. 81. 2) Немятая, ровная солома. *Принеси мені на устілки правиці.* Черк. у. Ум. **Правíчка.**

Правúчка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **правиця**. 2) Дѣвственница. НВолын. у.

Правíжка, ки, *ж.* Взысканіе, требованіе уплаты. Мир. ХРВ. 357. См. **Правина.**

Прáвний, а, е. Законный, основанный на правѣ. *Ми позиводимо усюди правиї суди.* К. ЧР. 132. 2) Правовой.

Правни́к, ка́, *м.* Юристъ, правовѣдъ. К. ПС. 41. Желех.

Правни́чий, а, е. Юридическій. Желех.

Прáвно, *нар.* Законно.

Прáвнук, ка, *м.* Правнукъ. *Славних прадідів великих правнуки погані.* Шевч.213.

І. Прáво, ва, *с.* 1) Право, законъ. *Без суда й права.* Ном. № 4050. *Так король і дає їм права.* ЗОЮР. І. 166. *Шукати захисту під правом польським.* К. ПС. 26. 2) Тяжба, процессъ, дѣло въ судѣ. *З Богом до права не підеш.* Фр. Пр. 77. *А донька матір все прокинає, а син на вітця право тягає.* Гол. II. 21. *Ой бо син вітця до права тяне.* Гол. II. 22. 3) Слѣдуемое. *А ви, моде, знайте, наше право дайте: наше право—калача.* Гол. IV. 526. 4) Образъ, манеръ, способъ. *Вносить ту курку...; а там черепаха (з курки зробилася). Так як накрито було двома полумисками, так і в черепахи черепʼя звеху і ізподу... То черепаха таким правом.* Драг. 10.

II. Прáво, *нар.* 1) Право. *Право стоїть.* Черк. у. *Выходить панночка та й право до пана мою.* Федьк. 2) Истинно. *Право відказав єси.* Єв. Л. Х. 28. Ум. **Правéнько, правéсенько.** *Колись я, братіку, правесенько ходив.* Гліб. 28.

Правобічький, а, е = **Правобічний.** *Лівобічька і правобічька Україна.* Св. Л. 23.

Правобíч, *нар.* По правую сторону. *Стоячи правобіч жертівні.* Єв. Л. І. 11.

Правобíчний, а, е. Правобережный; находящійся на правой сторонѣ.

Правовíрний, а, е. Правовѣрный. *Правовірні християне.* ЕЗ. V. 74 *Правовірні наші мусульмане.* К. МБ. X. 19.

Правовíрник, ка, *м.* Правовѣрный человѣкъ. *І правовірникам серця возвеселяє.* К. МБ. X. 10.

Праволо́мний, а, е. Законопреступный.

Праволо́мство, ва, *с.* Нарушеніе закона, незаконное дѣйствіе.

Правóпис, су, *м.* Правописаніе, орѳографія.

Правопи́сний, а, е. Относящійся къ правописанію, орѳографическій. Желех.

Правóпись, си, *ж.*=**Правопис.** *Друкуємо сей лист, не одміняючи в йому правопису.* О. 1861. Х. 136.

Правопрáвний, а, е. Законный? *Трон правопрáвний.* К. ПС. 57.

Правóруч, *нар.* Направо.

Правору́шниця, ці, *ж.*(=**Праворучниця**). Эпитетъ Божіей Матери. Сидящая по правую руку? *Господи милостивий, поможи мені і Матер Божая праворушниця.* Мил. М. 42.

Правосвíтлий, а, е. Сіяющій свѣтомъ истины, справедливости? *Боже, прийми до царства, до раю правосвітлою!* (Изъ молитвы нищихъ). ЕЗ. V. 243.

Правосла́вний, а, е. Православный. *Вірному православному християнству миром мир.* Посл.

Правосла́вник, ка, *м.* Православный человѣкъ. К. ПС. 5.

Правосла́вницький, а, е. Относящійся къ православному, ему принадлежащій. *Царство православницьке московське.* К. МБ. II. 135.

Правосла́вність, ности, *ж.* Православіе. Желех.

Правосу́ддя, дя, *с.* Правосудіе.

Правосу́дець, дця, *м.* Правый судья. *Це наші правосудці так розсудили їх.* Лебед. у.

Правосу́дний, а, е. Правосудный. *Потомство правосудне.* К. ЦН. 290.

Правота́, ти́, *ж.* Правота, справедливость. *Суд чинитиме незбитий людям правоту.* К. Псал. 17.

Правоти́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Искать судомъ. Угор.

Правоти́тися, чу́ся, ти́шся, *гл.*=**Правуватися.** *Відобрала пелеханя сокола від мене. Відобрала, відобрала, не є штó любити, щі би мі сл з пелеханев сім раз правоти́тиш.* Гол. IV. 506.

Правто́рити, рю, риш, *гл.* Ссылать, засаживать, упрятывать, отдавать. *Свій своє в неволю правторить.* Мир. ХРВ. 86.

Правува́ння, ня, *с.* 1) Тяжба. 2) Управленіе.

Правува́ти, вую́, єш, *гл.* Управлять. *Правувати човном.* Рк. Левиц. *Правують пани добре.* Лебед. у.

Правува́тися, вую́ся, ешся, *гл.* Судиться съ кѣмъ, тягаться. *Не я над їм суддя: усе товариство з їм правуватиметься.* К. ЧР. 246. *Іван правується з Яре-*

мою за якісь гроші. НВолын. у. *Років десять назад правувався б ти зо мною за це порохом та кулею.* К. ЧР. 77. *Не будуть ся моде в правах правувати.* ЕЗ. V. 241.

Правýшник, ка, *м.* У оконщиковъ: инструментъ для скалыванія кромокъ. Вас. 149.

Правцéм, *нар.*—**постáвити.** Выпрямить, не давать согнуться. *Правцем руки поставило.* НВолын. у. *Ногу й руку правцем як поставило, дак так чотирі дні лежала і не поворухнулась.* Г. Барв. 508. *Як здавило в грудях, то так правцем і поставило, як довбешку.*

Прáгнути, ну, неш, *гл.* Жаждать, желать сильно. *Всі покою щиро прагнуть. Хто много має, той прагне більше.* Ном. № 1447. *Я зроду не жадав багатства, а тепер прагну всіх роскошів для тебе, тобі на втіху.* МВ. (О. 1862. III. 47).

Прагнýщий, а, е. Жаждущій. *Був ем прагнущий,—не напоівлисте мене.* Гн. II. 81.

Прагнúчий, а, е. Жадный. *Я на горіхку не прагнючий.* Сквир. у.

Прáдід, да, *м.* Прадѣдъ. Рудч. Ск. I. 62. *Славних прадідів великих правнуки погані.* Шевч. 213.

Прáдідівський, а, е. Прадѣдовскій.

Прáдідівщина, ни, *ж.* Наслѣдство, доставшееся отъ прадѣда. Желех.

Прáдідний, а, е = Прадідівський. Желех.

Прáжина, ни, *ж.* Родъ земельной мѣры. Чуб. VI. 205.

Прáжній, я, е. Напрасный; суетный. *Чом не заговорили до мене?—Усі слова пражні. Треба молитись.* МВ. II. 201.

Прáзник, ка, *м.* Праздникъ. *У Бога що-дня празник.* Ном. № 185. **Ум. Прáзничок.**

Прáйник, ка, *м.*=**Пральник**=**Пранник.** Вх. Зн. 55.

Прáктика, ки, *ж.* 1) Практика. *Громадянам буде наука і... практика.* К. (О. 1862. III. 30). 2) Насмѣшка. *Сей тесть тільки на практики: сидить да сміється з усіх.* Г. Барв. 318.

Практúчний, я, е. Практическій. *До практичної мудрости.* К. (О. 1861. I. 313).

Практúчність, ности, *ж.* Практичность. Желех.

Прáлев, ва, *м.* Самый сильный левъ? *Я,—каже,—лев.—А я пралев.* Чуб. II. 123.

Прáміс, су, *м.* Дѣственный лѣсъ. *Над озером у прамісі густому сховались.* Млак. 100. *За лісом, за прамісом червоне теля ричє.* ЕЗ. V. 159.

Прало, ла, *с.* Мѣсто на рѣкѣ, гдѣ моютъ бѣлье. Каменец. у. Вх. Зн. 55.

Пральник, ка, *м.*=**Пранник.**

Пралютний, а, е. Чрезвычайно злой, лютый. Рудч. Ск. II. 186.

Прáля, лі, *ж.* Прачка.

Прáмено, на, *с.* Волокно, нить. *З конопель прамена.* Вх. Лем. 455.

Прáнець, нця, *м.* Чаще употреб. во *мн. ч.* **прáнці.** Сифилисъ. Мил. М. 88. *Хай тобі на язиці сядуть... пранці.* (Ном. № 3717).—ругательство, также какъ и въ слѣдующей фразѣ: *Іди ж куди хоч, прамець тебе бери.* Кролев. у.

Прáник, ка, *м.* 1) Валекъ у прачекъ. Вас. 169. 2) Часть тѣла (какая?) ЕЗ. V. 66. 3) **Рядовúна прáник.** См. **Рядовина 1.** Вас. 168.

Прáнина, ни, *с.* Мытье, стирка бѣлья. Чуб. VII 117.

Прáнці, ців, *м.* См. **Пранець.**

Пранцюватий, а, е. 1) Зараженный сифилисомъ. Мил. М. 88. 2) Бранное: негодный, мерзкій. *Пранцюваті коні. Набрались пранцюватого духу.* Стор. МПр. 169.

Пранцювáтіти, тію, еш, *гл.* Болѣть, покрываться сифилитическими язвами, сыпями.

Прáонук, ка, *м.*=**Правнук.** *Стане тобі його на ввесь твій вік і ще й дітям, онукам і праонукам твоїм останеться.* Чуб. II. 361.

Праотéць, тця, *м.* Праотецъ. Гн. I. 10. *Наші праотці на тебе уповали.* К. Псал. 50.

Прáперек, рка *м.*=**Прапірок.** АД. II. 250.

Прáпір, пору и ра, *м.* Знамя. К. Дз. 106. *На могилі прапір устромили, славу козацьку учинили.* Дума. **Ум. Прáпірок, прапорéць.**

Прáпірка, ки, *ж.* Роговой отростокъ сзади надъ копытомъ двухкопытныхъ. Черк. у.

Прáпірок, рка, *м.* Значекъ; флагъ. *Червоній прапірки у руки давав.* Мет. 414. *Високу могилу висипали і прапірок у головах устромили.* АД. I. 255.

Прáпор, ра и ру, *м.* 1)=**Прапір.** *У головоньках червоний прапор поставили.* Лукаш. 44. 2) Бѣлый платокъ, прибиваемый на могильномъ крестѣ. Мил. 169. 3)=**Папороть.** Чуб. V. 1073.

Прапоре́ць, рця́, *м.*=**Прапі́рок**, *Прапорці—зроблені з довеньких паличок коровоки з різнобарвного паперу.* МУЕ. III. 86.

Пра́порщичка, ки, *ж.*=**Прапі́рка.**

Прапра́внук, ка, *м*, Праправнукъ. К. Дос. 42.

Прапра́внучка, ки, *ж.* Праправнучка. Г. Барв. 419.

Прапра́дід, да, *м.* Прапрадѣдъ. Желех.

Прапра́щур, ра, *м.* Прапращуръ. *І праправнуки задають прапращурів дію.* К. Дос. 42.

Прапра́щурський, а, е. Относящійся къ прапращуру. *О, любі пращурі, що давнину зазнали праприщурську.* К. Дз. 156.

Пра́рід, роду, *м.* Первый родъ, изъ котораго вышли другіе роды. *І роду й прароду закажу, щоб не ходили заміж.* Г. Барв. 287.

Праро́дич, ча, *м.* Прародитель. *З того самого дерева заказав Памбіх (=Пан-Бі) їсти яблка нашим прародичам.* Гн. І. 19.

Праро́дичка, ки, *ж.* Прароди ельница. Желех.

Прас, су, *м.* 1) Утюгъ. 2) Прессъ. *Оце в мене сир під прасом.* Кіев. у. 3) Трепка. *Смертельного задавши прасу, як пса покинув на піску.* Котл. Ен. VI. 33. 4) Раст. Allium porrum. Херсон. Ум. **Прасо́н.**

Прас! *межд.* для выраженія звука выстрѣла. Гн. І. 211.

Пра́ска, ки, *ж.* Утюгъ.

Пра́сло, ла, *с.* Часть досчатаго забора отъ столба до столба. Кіев. и Подольск. гг.

Прасо́к, ску, *м.* Ум. отъ **прас.** Употребляется и самостоятельно въ знач. 1 и 3. *Знала б прасок добрий.* Ном. № 3624.

Пра́сол, ла, *м.* Мелкій торговецъ пренущ. вяленой рыбой и солью.

Прасолюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Заниматься прасольствомъ.

Пра́сольство, ва, *с.* Мелочной торгъ вяленою рыбою и солью, прасольство.

Пра́сольський, а, е. Относящійся къ прасолу.

Прасува́ння, ня, *с.* Глаженье, утюженье. *Ніч просиділи панянки над прасуванням.* Св. Л. 201.

Прасува́ти, су́ю, еш, *гл.* 1) Жать, выжимать, давить. *Сир прасувати.* 2) Гладить, утюжить. *Буду білі хусти прати...—Де будеш сушила?..—Де будеш прасувала?* Чуб. V. 1199. *Насилу володала руками, прасуючи залізком мушиновку сукню.* Левиц. І. 179.

Прасу́нок, нку, *м.* 1) Скорбь, огорченіе, безпокойство. *Ой не услишай, Господи, клятьби моєї, що я своїх синів клала-проклинала: у своїй голові великий прасунок мала.* ЗОЮР. І. 24. 2) **Хай йому прасу́нок!** Чортъ съ нимъ. Ном. № 5123. *Нехай йому лихий прасунок, як голодом нам помірать.* Котл. Ен. III. 24.

Пра́тва, ви́, *ж.* То-же, что и **прало**, мѣсто, на рѣкѣ, гдѣ моютъ бѣлье. Черк. у. Зимою **пра́тву руба́ють**, т. е. вырубываютъ прорубь. *Ваші ніколи не їдуть пратву розрубувати, ви так і понадились на готовеньке ходити.* Пирят. у.

Пра́ти, перу́, рі́ш, *гл.* 1) Стирать, мыть. *Буду хуста прати.* Чуб. V. 82. 2) Бить, колотить, дубасить. *Та й зачали пана дяка в штирі кий прати.* Чуб. V. 675.

Пра́тися, перу́ся, рі́шся, *гл.* Стираться. Загадка: *Що на оні переться, а на воді сушиться?* (Віск). Ном. № 141, стр. 295.

Пра́ття, тя́, *с.*=**Прання.** Сим. 132. *Праття в мене багато, коли я йому й попереду?* Константиногр. у.

Праўшник, ка, *м.* Буравчикъ для просверливанія того отверстія въ курительной трубкѣ, въ которое вкладывается чубукъ. Вас. 149.

Прах, ху, *м.* Прахъ. Ном. № 10844. *Обох земля присипле своїм прахом.* К. Іов. 47. *Ясен міч твоєї головоньки не йме, на прах распаде.* АД. І. 129.

Пра́хтика, ки, *ж.* Приключеніе, исторія. *Як зо мною була прахтика, то варто навіть списати шее.* Драг. 63.

Пра́ценька, ки, *ж.* Ум. отъ **праця.**

Працівни́к, ка́, *м.* Труженикъ, работникъ. Желех. Ум. **Працівничо́к, працівниченько.** *Мої працівниченьки милі!* ЕЗ. V. 107.

Працьови́тий, а, е. Трудолюбивый. *Вона така працьовита, а він таке ледащо.* Грин. II. 145. *Розумна пані і моторна... трудяща, дуже працьовита.* Котл. Ен. I. 15.

Працьови́тість, тости, *ж.* Трудолюбіе.

Працюва́льник, ка, *м.*=**Працівник.** Константиногр. у.

Працюва́ння, ня, *с.* Трудъ. К. ЦН. 175.

Працюва́ти, цюю, еш, *гл.* Трудиться. *Я молодий і здоровий, працювати буду, будеш мати, що захочеш.* Чуб. V. 141. *Чумак робить і працює, і піт очі заливає.* Мет. 464.

Працюва́тися, цю́ються, ється, *гл.* Трудиться, стараться, употреблять усилія. *Треба було вдвох зсажувати вуліки на віз, бо вони не повиробляовані, а я сам працювався.* Змієв. у.

Пра́ця, ці, *ж.* Трудъ, работа. Шевч. 133. Котл. Ен. VI. 87. *Кричить пробі її мати, щоб дівчину рятувати, каже, що за працю тую я дівчину подарую.* Чуб. V. 1117. Ум. **Пра́ценька.** Ез. V. 109.

Прач, ча́, *м.*=**Праник** Козел. у., НВолын. у. *Отто тобі, мати, і прач на загаті! як будеш прачем прати, будеш мене споминати.* Мет. 227. Ум. **Пра́чик.**

Пра́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ **прачка.**

Пра́чик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **прач.** 2) Головастикъ. НВолын. у.

Пра́чити, чу, чиш, *гл.* Бить валькомъ бѣлье, полотно. *Я думав, що прачки прачуть, а то по Марусі малі діти плачуть.* Грин. III. 241.

Пра́чка, ки, *ж.* Прачка. Чуб. V. 1133. *І швачка, і прачка, і пряха.* Мил. 27. *Літом і качка прачка.* Ном. № 552. Ум. **Пра́речка.** Мил. 217.

Прачка́рня, ні, *ж.* Прачешная. Васильк. у. (Рк. Левиц.). Кіев.

Прачку́н, на́, *м.* Помощникъ прачки, занимающійся катаньемъ и глаженьемъ бѣлья. Кіев. (Рк. Левиц.).

Прачува́ти, чу́ю, еш, *гл.*=**Прачити.** Вас. 169.

Прашови́ння, ня, *с.* Полотье, мотыженье.

Пра́шпорт, та, *м.* Испорч. *вм.* **пашпорт.** Паспортъ. *Перестріва його на дорозі становий... „Прашпорт є?"—Ні, нема.—„Як же ти без прашпорта ходиш? Ти блудяга якийсь".* Рудч. Ск. II. 161. **Узяв совчий прашпорт.** Его выгнали. Ном. № 10492.

Прашува́ти, шу́ю, еш, *гл.* Полоть, мотыжить. *Я оце дуже втомилась, бо я таку спеку дуже погано прашувати: земля розсипається.* Кіев. у. *Прашують кукурузу.* Бессар.

Прашикува́ти, ку́ю, еш, *гл.*=**Пащекувати.** Лебед. у.

Пра́щур, ра, *м.* Пращуръ, отецъ прадѣда. МУЕ. III. 171.

Пра́щурка, ки, *ж.* Пращурка. МУЕ. III. 171. *Увесь рід її, всі баби й прабаби з пращурами і пращурками.* Г. Барв. 366.

Пре... въ сочетаніи съ прилагательными и нарѣчіями усиливаетъ качество. (*пребагатий, предобрий, пребезмірний, пребідний, пребісовий; прегарно, превесело*). Слова, которыя въ большей или меньшей мѣрѣ составляютъ исключеніе изъ этого правила (напр., гдѣ слово съ **пре,** рядомъ съ усиленіемъ степени качества, получило и особый оттѣнокъ значенія), перечислены ниже. Иногда **пре,** какъ приставка при глаголѣ или существительномъ есть сокращенное **пере: пребродити = перебродити, пребувати=перебувати;** всѣ такія слова см. **на пере.**

Превеле́бний, а, е. Высокопочтенный, высокодостойный. — главнымъ образомъ титулъ духовнаго лица. У Шевченка о козацкой радѣ: *Превелебную громаду докупи скликали.* Шевч. 233.

Превсе́ький, а, е. Всяческій; всевозможный. *Там він бачив—крий Боже—яку тьму-темряву всякої-превсякої птиці.* Стор. МПр. 167.

Предві́к, ку, *м.*=**Передвік. З предві́ку.** Съ незапамятныхъ временъ. *Ой давно, давно, та із предвіку.* Гол. IV. 27.

Предві́чний, а, е=**Передві́чній.** Шевч. 665. *У тебе, предвічний царю, ми шукаєм оборони.* К. Псал. 170.

Пре́дківський, а, е. Доставшійся отъ предковъ. К. Досв. 88. *Єремія на диво обновив предківський замок.* Стор. МПр. 65.

Предківщи́на, ни, *ж.* Старина; унаслѣдованное отъ предковъ. *Моя се предківщина по варягах.* К. ПС. 134.

Пре́дків'я, в'я, *м. мн.* Предки. Ном. № 865. *Не ми, Дівоо Маріє, мучили Христа, мучили Христа наші предків'я.* Чг. 57. См. **Предок.**

Предкове́цький, а, е. Предковскій. Радом. у.

Пре́дковий, а, е. Предковскій. *Це земля предкова.* Черк. у.

Предкові́ковий, а, е=**Предковічний.** *О, слово рідне! Ти стоїш на чаті предківкових пам'яток святині* К. XII. 97.

Предковіцький, а, е=**Предковічний.** *Се земля наша предковіцька.* НВолын. у.

Предковічний, а, е Древній. К. Чг. 88. *Гори предковічні.* Шевч. *Заспіяв знову духом предковічним.* К. XII. 54.

Предміща́нин, на, *м.* Житель предмѣстья. АД. I. 15. *Вийшли до його усі міщане, усі міщане, всі предміщане.* Нп.

Предовзілля, ля, *с.* Приволье, раздолье, удобное мѣстоположеніе. *У вас тут гарне предозілля і вода близька, над річкою городи...* Волч. у.

Пре́док, дка, *м.* Предокъ. *З предків хазяїн.* Мнж. 67. *Ви, жидове, Христа за-*

мучили.—Не ми, Марїе, то наші предки. Чуб. III. 353. См. **Предків'я.**

Предоку́чити, чу, чиш, *гл.* Надоїсть. *Уже ж мені та й предокучило під віконцем стоячи, твою волю волячи, тебе дожидаючи.* Чуб. V. 83.

Предста́витися. См. **Представитися.**

Представля́тися, ля́юся, ємся, сов. в. **предста́витися, влюся, вимся,** *гл.* Привиживаться, привидїться. *То представиться Алкан-пашаті трапезондському княжаті, молодому паняті, сон дивен, барзо дивен на прочуд.* Лукаш. 16.

I. **Пре́дся,** *нар.*=**Предці.**

II. **Пре́дся,** *прил.* Предъ симъ бывшая. Встрѣчено только въ ж. р. К. ЧР. 426. *Предся Русь.* К. ЧР. 70. *Вбачати в нас міру предсю Русь.* К. Гр. К. 4.

Предувілля, ля, *с.*=**Предовілля.** О. 1862. IX. 69.

Пре́дці, пре́дця, *нар.* Однако, тѣмъ не менѣе. *Бо не всі ся пани родять, предці до щастя приходять.* Гол. I. 304.

Пре́жній, я, *в.* Прежній. *Як бы була прежняя розмова.* Чуб. V. 531.

През, *нар.*= **Через.** *През Христові страті не мають щастя у пеклі.* Чуб. III. 17.

Пре́звірх, *нар.* Черезъ край. *У йою вже й презвірх в, а все запрібає.* О. 1862. V. 84.

Прези́рство, ва, *с.* Презрѣніе. *Буде на неї дивитись з презирством і обходитись з неповагою.* Котл. НП. 373.

Презмага́ти, га́ю, еш, *гл.* Одолѣвать, побѣждать. *За кису світ увесь не мирить; що й у панів, да й то вона все презмагав.* Г. Барв. 448.

Прейна, *нар.* По крайней мѣрѣ. *Хоч з торбами підемо, та прейна матимем, де зіму зімувати.* Св. Л. 69. *Вишукують собі таких малюків ручих, щоб украв і втік, а прейна викрутись.* Св. Л. 136.

Прекла́дати, да́ю, еш, *гл.*—**над що.** Предпочитать чему. К. ПС. 94. *О, божевільна! де твій розум дівся, щоб зрадника над мене прекладати.* К. ЦН. 203. *Науку і талант над значність прекладали.* К. Дз. 13.

Прекра́сен, сна, но, прекра́сний, а, е. Прекрасный, чрезвычайно красивый. *Молоденький козаченьку, словами прекрасен.* Чуб. V. 185. *Ти, дівчино, ти прекрасна, як на небі зоря ясна.* Грин. III. 241. *Ой світе мій ясний, ой світе прекрасний.* Мет. 80.

Прекра́сно, *нар.* Чрезвычайно красиво. *Прекрасно оберися.* Грин. III. 343.

Прем, *нар.*=**Притьмом.** *В мене шия чиста... що-дня мию, хиба вже прем часу не маю.* Св. Л. 171.

Премилéнний, а, е. Очень милый. *Що то за премиленний чоловік у тій жінки.* Черк. у.

Прéміч, мочі, *ж.* Сила, наибольшая сила. *З усієї премочі смикнув.* Константиногр. у.

Премýдрий, а, е. 1) Премудрый. *І премудрих немудрі одурять.* Шевч. 213. 2) Очень искусный. *Бери мене, дядьку, премудрую шваечку.* Нп.

Премýдрість, рости, *ж.* Премудрость. *Чи ти стямув до себе всю премудрість?* К. Іов. 32.

Премýдро, *нар.* Премудро, очень мудро. *Зробив вси премудро.* К. Псал. 15.

Преноме́рант, та, *м.* Подписчикъ. *Чи багато в тебе преномерантів на „Записки о Южн. Руси"?* Шевч. (О. 1862. V. 10).

Преогорча́ти, чаю, еш, сов. в. **преогорчи́ти, чу́, чи́ш,** *гл.* Сильно огорчать, огорчить. *Лучче йому з нудьги загинути, ніж пан-отця навік преогорчити.* К. ЧР. 234.

Прéпір, ру, *м.*=**Припір.** Мнж. 181.

Преподо́битися, блюся, бишся, *гл.* Сдѣлаться преподобнымъ, святымъ; сдѣлаться угоднымъ Богу.— *В потайники пустіть оюнь!..*—*„Постривайте, не вбивайте: там моя Оксана. Годиночку, батьки мої! Я її достану!"—Добре, добре!.. Залізняче, гукни, щоб палили. Преподобиться з ляхами!..* Шевч. 189. *Цареь Давид... колись преподобився Богові.* Драг. 98.

Преподо́бний, а, е. 1) Преподобный, праведный, святой. *Не зовіте преподобним лютого Нерона.* Шевч. 2) Красивый, прекрасный. *Преподобна дівчина.* Чуб. V. 19.

Преподо́бник, ка, *м.* Преподобный, угодникъ, праведникъ. К. Бай. 45.

Преподо́бниця, ці, *ж.* 1) Преподобная, праведная, святая. Левиц. I. 287. 2) Красавица. *Як була я молодою преподобницею, повісила хвартушину над віконницею.* Ном. № 12546.

Преспо́дниця, ці, *ж.* Преисподняя. *Та й укинув його в темницю, та й глибокую пресподнюю.* Чуб. V. 1021.

Престіл, тóлу, *м.* 1) Престолъ, тронъ. Шух. I. 39. *Біда на престолі, коли нема нічого в стодолі.* Ном. № 214. *Поскидав потужних з престолів.* Св. Л. I. 52. 2) **Пре-**

столъ въ церкви, въ олтарѣ. *Привів її під церковку: „тепер ти моя“ Вона йому відповіла: „неправда твоя“. Привів її до престолу: „тепер ти моя“. Вона йому відказала: „неправда твоя“.* Чуб. V. 204.

Престільниця, ці, *ж.* Верхняя доска стола? *Війшов Івасенко до новой світлиці, лежить миленька на престільниці.* Гол. I. 181.

Претак, ка, *м.* Рѣшето. Вх. Лем. 456.

Претінка, ки, *ж.*=**Прутинка**? *Зашуміла табелечка, як з ліса претіжка.* Гол. I. 20.

Префе́кт, та, *м.* Помощникъ ректора Кіево-братской коллегіи (академіи), несшій обязанности административныя и въ тоже время бывшій и профессоромъ. *Кассіян Сакович, префект Братської школи.* К ІІС. 5.

Пре́цінь, *нар.* Между тѣмъ, однако.

Пречь, *нар.*=**Пріч**. *Пішов мій миленький пречь на полювання.* Гол. I. 338.

Пречи́ста, той, *ж.* Пречистая. Эпитетъ Богоматери. *Благослови, Боже, Пречиста Госпоже.* Мил. Св. 3. Безъ существительнаго употребляется въ значеніи: Богоматерь, также образъ Богоматери и нижепоименованные праздники въ честь ея. *Од там ішла Пречистая, Пречистая Мати Божа.* Чуб. III. 367. *На Іордані тиха вода стояла, там Пречиста свою сина купала.* Чуб. III. 449. **Пе́рша Пречи́ста**. Успеніе Пресв. Богородицы (15 августа). ХС. I. 78. **Друга Пречи́ста**. Рождество Пресв. Богородицы (8 сентября). ХС. I. 78.

Пречу́до, да, *с.* Большое чудо; большое диво. *З усього села збіглися діти дивитись на те пречудо.* Мир. ХРВ. 355.

При, *предл.* 1) При, возлѣ. *Сидять... гуси при березі.* Св. Л. 226. *Три явори посадила сестра при домині.* Шевч. 393. *Була в мене небога, при мені вона і зросла.* МВ. II. 19. *У нас при душі копійки нема.* Г. Барв. 283. 2) Во время. *При згоді були люде.* Каменец. у. 3) **Бу́ти, жи́ти при...** Быть, жить въ... *Як живе чоловік при вдовиці, то й хороший зробиться поганий, а як при волі, то й недацо покажеться гарне.* Грин. I, 113. *Був чоловік середніх літ, при здоровлю.* Г. Барв 304. **При ро́зумі бу́ти**. Быть въ своемъ умѣ, въ сознаніи. *Біснуватий сидить при розумі.* Єв. Мр. IV. 15.

Прибáвити, ся. См. **Прибавляти, ся**.

Прибáвка, ки, *ж.* Прибавка. *Як давати-мемо прибавки, то не матимемо ні стовпа, ні бармша.* Лебед. у.

Прибавля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **прибáвити, бáвлю, вишь**, *гл.* Прибавлять, прибавить. Рудч. Ск. I. 114.

Прибавля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **прибáвитися, люся, вишся**, *гл.* 1) Прибавляться, прибавиться. Ном. № 513. 2) Замѣшкаться *Прибавиться було Семен на вечерницях, вони (батько) до йому цілий день і слова говорити не будуть.* Федьк.

Прибага́ти, га́ю, ешь, сов. в. **прибага́ти и прибагну́ти, ну, нешь**, *гл.* Имѣть, возымѣть странное желаніе. Желех.

Прибáгом, *нар.* По прихоти, случайно. Желех.

Прибáжний, а, е. Изъ прихоти желаемый. Вх. Зн. 55.

Прибáчити, чу, чиш, *гл.* Подсмотрѣть. *Чоловік у вікно прибачив, що він робив у хаті, та ото як підзорив, та й став усім росказувать.* Новомоск. у.

Прибга́ти, бга́ю, ешь, *гл.* 1) Пригнуть. 2) Прибрать къ рукамъ? Захватить? *Заберуть усе до шитки, а деколи, як не сховаються гарна дівчина або молодиця, то й їх прибають.* Стор. МПр. 68. 3) Прибавить. *Та й „Матроза“ прибга би до „Княгині“.* Шевч. (О. 1862. III. 7).

Прибі́г, га, ги, *об.* Безприютный человѣкъ. *Ходе, як прибіга.* Лебед. у.

Прибива́ти, ва́ю, ешь, сов. в. **прибі́ти, б'ю́, б'єш**, *гл.* 1) Прибивать, прибить. *Дошку прибий звіздками.* 2) Прибивать, прибить чѣмъ либо упавшимъ сверху и придавившимъ внизъ. *Бодай тебе, мій миленький, ворота прибили, а щоб тебе опріч мене иншій не любили.* Мет. 63. 3) Прибивать, прибить, приносить, принести (водою). *Хвиля прибила човен до берега.* 4) Только сов. в.? Подогнать, понудить. *І робити не прибити, а жать не нанеться.* Грин. III. 67.

Прибива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **прибі́тися, б'ю́ся, б'єшся**, *гл.* Приходить, прійти, пріѣхать, зайти, заѣхать, попасть куда. Мнж. 39. *Шукаючи, заблудила. Ой прибилась до риночку.* Чуб. V. 909. *Блукаючи по Україні, прибилась якось я в Чигирин.* Шевч. 337.

Прибива́ч, ча, *м.* Инструментъ, которымъ выбиваютъ **бо́брики** (см.). Шух. I. 278.

Прибира́ти, ся, ра́ю, ся, ешь, ся, *гл.*=**Прибі́рати, ся**.

Прибу́ток, тку, *м.*=**При́буток**. *Кривив душею для прибутку.* Котл. Ен.

Прибичо́вувати, вую, еш, сов. в. **при-**

бичува́ти, чу́ю, еш, гл. 1) Припрягать, припречь, пристегивать, пристегнуть (животное въ помощь другимъ везущимъ). 2) Прибавлять, прибавить, присчитывать, присчитать. *Люде що почують, то прибичують.* Ком. Пр. № 114. *Ти нащо прибичовуеш, чого й не було?* НВолын. у. *Я винен два рублі, а він прибичовує ще їден.* НВолын. у.

Прибіга́ти, га́ю, еш, сов. в. **прибі́гти, біжу́, жи́ш,** гл. Прибѣгать, прибѣжать. *За Зінькою слідком прибіли её матуі, чоловік і ще кілька бабусь.* Стор. *Прибіжав вовчик до ополонки.* Рудч. Ск. II 8.

Прибігнути, ну, неш, гл.=**Прибігти.** Вх. Уг. 263.

При́дідок, дку, м. Прибавка къ бѣдѣ, добавочная бѣда. *До біди найдеся все й прибідок.* Фр. Пр. 44.

Прибіжа́нин, на, м. Богомолецъ. *Сто двадцять літ живе чернець мовчущий... На поученнія прибіжанам темним знай мимрить.* К. МБ. II. 132.

Прибі́й, бо́ю, м. 1) Планка, бревнышко, прибиваемое вдоль стѣны украинской хаты на аршинъ отъ низу,—на него опираются концы досокъ, взъ которыхъ составленъ **пі́л** (на которомъ спятъ). Сим. 2. 2) Geranium palustre. Лв. 9

Прибі́йниця, ці, ж. Часть **коло́дки,** снаряда для выдѣлыванія **коро́бок.** Вас. 148.

При́бік, бока, м. 1) Боковая **пристройка** къ зданію, напр. **при́боки** въ **клуні**— по объимъ ея сторонамъ, для большей вмѣстимости, находятся въ связи съ **клуне́ю,** но отдѣлены отъ нея стѣнами. Волч. у. 2) Часть сѣней, прилегающая къ хатѣ, отдѣленная отъ остальныхъ сѣней стѣнкой, — здѣсь находится устье варистой печи и входъ въ хату. Вас. 195.

Прибі́лий, а, е. Бѣловатый. **Вх.** Зн. 55.

Прибільша́ти, ша́ю, еш и прибі́льшувати, шую, еш, сов. в. **прибільши́ти, шу, шиш,** гл. 1) Увеличивать, увеличить. 2) Прибавлять, прибавить. Левиц. Пов. 270. *Сами прибільшують невірі платиі.* К. Бай. 24. 3) Преувеличивать, преувеличить. *Хоцінській любиі дечого багато і прибільшиті, прикинуті зайве.* Левиц. I. 212.

Прибільша́тися, ша́юся, ешся и прибі́льшуватися, шуюся, ешся, сов. в. **прибільши́тися, шуся, шишся,** гл. 1) Увеличиваться, увеличиться. Канев. у. *Їх військо тими звіздми прибільшувалось і в силу збивалося.* К. Хм. 41. 2) **Прибавля́ться,** прибавиться. 3) Преувеличиваться, преувеличиться.

Прибі́р, бо́ру, м. 1) Одежда, нарядъ. *Краща дівчина твоя всіх, на їй прибора більше всіх.* Чуб. III. 150. 2) Одѣваніе, наряженье. *Хиба мені до прибору? Аби гарно!* Ком. Пр. № 823. *Косу заплетемо,—які ж тут прибори? Та й до церкви, та й на ґуиник.* О. 1861. XI. Кух. 27. Вообще приготовленія къ чему либо (свадьбѣ, праздннку) и необходимыя для этого вещи. *Треба ж таки прибратися к весілю; хоч ґуиники і есть ґотові, так іще дечого треба.—Аби ґуиники були, а за прибори на весілля не турбуйтесь: наші Возниі... на свій кошт таке бундячне весілля уджиґне.* Котл. НП. 377. 3) Узорная вышивка цвѣтными нитками по лацкану полушубка. Вас. 155.

Прибі́ра́ння, ня, с. 1) Уборка, прибирка. 2) Одѣваніе, наряженіе, а также сами одежды, наряды. *А жаль мені дівування, дівоцького прибірання.* Чуб. V. 42. Ум. **Прибі́ра́ннячко.** Мил. 181.

Прибіра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **прибра́ти, беру́, ре́ш,** гл. 1) Убирать, убрать, прибирать, прибрать, привести въ порядокъ; принимать, принять. *Прийшовши, знайде* (домівку) *виметену й прибрану.* Єв. Л. XI. 25. *А в дівчини одна хата, та й та не прибрата.* Грин. III. 250. 2) Одѣвать, одѣть, наряжать, нарядить. Чуб. V. 733. *Дівчата гарні, усі прибрані.* Кв. *Прибери пень, то й пень покращає.* Г. Барв. 414. 3) Брать, взять. *Еней, матню в кулак прибравши і „не до соли" промовляючи, садив крутенько гайдука.* Котл. Ен. I. 20. **До рук прибра́ти.** Прибрать къ рукамъ, захватить. 4) Подбирать, подобрать, выбрать то, что подходитъ въ пору, въ мѣру. *Не прибере Харитина невістки до душі.* Грин. Ш. 76. *Не прибере нічого він собі купить за тиі ґроші.* Грин. II. 191. *У тому по селі родився наш Г. Ф. Квітка і по сьому по селу прибрав собі надане ім'я Основ'яненко.* К. Гр. Кв. 6. **Нічо́го не прибра́в більш їй одно́вити.**—Ничего больше не нашелся ей отвѣтить. МВ. О. 1862. I. 73)—**розу́му, ума́, спосі́б, спо́собу.** Находить, найти способъ, додуматься, выдумать. *А отаман чумацький, Товстуха, собі ума прибірає, щоб йому робить.* ЗОЮР. I. 76. *Прибрали люде способу літати по воздусі.* Дещо. *Стали ляхи способ прибірати.* АД. II. 113. **Син прибра́ний.** Пріемный сынъ. *Вояк хований, приятель перепрошений, син прибраний,*

а жид хрещений, то все неневні. Ном. № 8101. 5) Съѣдать, съѣсть, поѣдать. *Нічого не робить, а все прибірає, що подадуть на стіл.* Г. Барв. 507. *Найдкія, напитків понистановлювала... А панночка усе прибіра, наче той горобець, хутенько й чистенько.* МВ. (О. 1862. III. 36).

Прибір|а́тися, ра́юся, а́вшся, сов. в. **прибра́тися, беру́ся, рі́вшся,** *гл.* Одѣваться, одѣться, наряжаться, нарядиться. *В голубий жупан приберися.* Макс. *Що як прийде суботонька, я змию́ся й росчешуся, а в неділю приберуся.* Мет. 76.

Прибі́рний, а, е. Нарядный. *На тобі сукні дуже прибірні.* Чуб. V. 1127.

Прибірни́ця, ці, *ж.* Та, которая прибираетъ. *Сестрипся-прибірниця мої кісточки прибірала.* Рудч. Ск. II. 36.

При́біч, бочі, *ж.* Прибыль, доходъ. *Бона отлачує Грунт і прибічі має карбованців з триста.* НВолын. у.

Прибі́чи, *гл.*=**Прибігти.** Вх. Уг. 263.

Прибі́чник, ка, *м.* Приближенный чей, помощникъ. *Я не прибув з наказом від громади шукати в князя вірної поради: його прибічники нас утеснями, щоб ми від його тільки гасла ждали.* К. ЦН. 249.

Прибіга́ти, га́ю, ати, *гл.* Приобрѣсть, съ трудомъ нажить. *Бач, яка вона—пробі, дай їй і свитину, і кожух, і коровку,—усе, що я своїй рідній дитині прибігала.* Екатериносл. у.

Прибли́жність, ности, *ж.* Разстояніе. Конот. у.

Прибли́уда, ди, *об.* Бродяга, пришелецъ; приставшее животное. *Не знаю, де вони взялись—прибluда князь, була й княгиня.* Шевч. 325. *Коня мою прибludою будуть називати.* Макс.

Прибludи́ти, ся, джу́, ся, дить, ся, *гл.* Заблудившись или блуждая прійти куда. Чуб. V. 350. *Прибludили к Дунавчку.* Чуб. III. 486. *Дівчиноньска по гриби ходила, в зеленому лісі заблудила, прибludила к зеленому дубу.* Чуб. V. 346. *Пішов же він по пущах блудити; блудив же він сім год і чотирі, прибludився к обідній годині.* Мет 359.

Прибludу́дний, а, е. Прибludившійся, приставшій. *Не сподівайся дяки від прибludної псяки.* Ном. № 4604.

Прибluка́ти, ка́ю, ати, *гл.*=**Прибludити.** *Ходила вона, ходила та й прибluкала до попа у слободу.* Мнж. 37.

Прибо́ркати. См. **Приборкувати.**

Прибо́ркувати, кую, ати, сов. в. **прибо́ркати, каю, ати,** *гл.* 1) Подрѣзывать, подрѣзать крылья птицѣ, окарнать крылья. Чуб. V. 263. *Приборкано усім орлятам крила.* К. XII. 92. 2) Прибирать, прибрать къ рукамъ. *Думав шляхту приборкать трошки. Вона добре свою свекруху приборкала, тепер а ні писне.* Харьк.

При́бочний, а, е. Боковой. НВолын. у.

При́бочок, чка, *м.* Чуланъ, пристройка возлѣ дома.

Прибра́ти, ся. См. **Прибірати, ся.**

Прибрести́, ду́, де́ш, ти. Прійти по водѣ.

Прибрехáти. См. **Прибріхувати.**

Прибрехну́ти, ну́, неш, ти.=**Прибрехати.** *Уміють добре прибрехнути.* Гліб.

Прибріхувати, хую, ати, сов. в. **прибрехáти, брешу́, шеш, ти.** Привирать, приврать. *Глухий не почує, так прибреше.* Ном. № 8564.

I. Прибува́ти, ва́ю, ати, сов. с. **прибу́ти, бу́ду, деш, ти.** 1) Прибывать, прибыть, пріѣзжать, пріѣхать. *Прибудь, милий чорнобривий, з далекого краю. Ой рад би я прибувати, та далеко дуже.* Мет. 84. 2) Прибывать, прибыть, увеличиваться, увеличиться. *Понад берегами вода прибуває.* Грин. III. 252. *Прибуло дня на курячу п'ядь.* Чуб. I. 245.

II. Прибува́ти, ва́ю, ати, сов. в. **прибу́ти, бу́ю, ати,** *гл.* Примѣрять, примѣрить (обувь). *Чи ти прибувала черевики? не малі?* Константиногр. ў.

Прибудо́вувати, вую, ати, сов. в. **прибудува́ти, ду́ю, ати,** *гл.* Пристраивать, пристроить. Г. Барв. 379. НВолын. у. *З обох боків старої будівлі прибудував ще по крилу покоїв.* Стор. МПр. 65.

Прибу́лий, а, е. Прибывшій. *Запорожцам-прибулим козаків поснідать.* Стор. МПр. 126.

Прибу́ти. См. **Прибувати.**

Прибу́тний, я, е. 1) То, что прибавляется, увеличивается въ количествѣ. *Дійсно—прибутне, бо... воно прибуває в господарстві, коли хто своєї корови дійні має.* Грин. II. 275. 2) Прибылой. *Прибутна вода.* Канев. у.

Прибу́тній, я, е. Чужесторонній, прибывшій. *Се прибутній чоловік.* НВолын. у.

Прибу́ток, тку, *м.* Прибыль. *З прибутку голова не болить.* Ном. № 9834. *Чи малі який прибуток з садочку?* О. 1862. IX. 115.

При́ваб, бу, *м.*=**Приваба.** Желех.

Прива́ба, би, *ж.* Привлекательность,

заманчивость; также: то, что привлекаетъ. Желех.

Прива́бити. См. **Приваблювати.**

Прива́блювання, ня, *с.* Привлеченіе.

Прива́блювати, люю, ешь, сов. в. **прива́бити, блю, бишь,** *гл.* Привлекать, привлечь. *Ой, дівчино люба, мила, ти ж то мене привабила.* Грин. III. 161.

Прива́бний, а, е. Привлекательный. Желех.

Прива́дити, джу, дишь, *гл.* Привязать, привѣсить. Угор. Вх. Лем. 456.

Прива́л, лу, *м.* Выступъ скалы. Желех. *Сіли собі на привалу, мольки закурили.* Гол. I. 160.

При́валок, лку, *м.* Неподвижная скамья, придѣлываемая къ лежанкѣ. МУЕ. I. 89. (Черниг.).

Приварі́ти. См. **Приварювати.**

Прива́рювати, рюю, ешь, сов. в. **приварі́ти, рю, ришь,** *гл.* 1) Доваривать, доварить. *Треба приварити каші, бо мало.* 2) О желѣзѣ: наваривать, наварить, приварить.

Прива́тний, а, е. Частный. *Записяну не втручатись у жадні козацькі справи і стану жити... приватною особою.* Кост. Ч. 101.

Приведе́нник, ка, *м.* Сынъ жены, рожденный ею отъ перваго мужа и приведенный въ семью второго. Ум. **Приведе́нничок**

Приведе́нниця, ці, *ж.* Дочь жены, рожденная ею отъ перваго мужа и приведенная въ семью второго. Ум. **Приведе́нничка.**

Приведе́нничок, чка, *м.* Ум. отъ **приведе́нник.**

Приведе́ння, ня, *с.*=**Приведе́нція.** *З однією жінкою було ось яке приведення.* ЗОЮР. II. 34.

Приведе́нція, ції, *ж.* Приключеніе. Сим. 151.

Привезти́, ся. См. **Привозити, ся.**

Привернути́ся, зу́ся, зи́шся, *гл.* Примерещиться, пригрезиться. Шевч. 363. *Чому у сні не приверзеться.*

Привернýти, ся. См. **Привертати, ся.**

Привертáти, тáю, еш, сов. в. **привернýти, нý, неш,** *гл.* 1) Поворачивать, поворотить къ чему (при ѣздѣ). *Нехай вони човни до берега привертають.* АД. I, 248. *Коло мого дворика козаченько конюченьком грав, да все до моїх воріточок коня привертає.* Чуб. V. 150. 2) Располагать, расположить, склонять, склонить къ чему. 3) Наваливатъ, навалить чѣмъ-либо тяжелымъ сверху. *В вишневім садочку схоронила, сирою землею прикорнула, біленьким камінцем привернула.* Чуб. V. 781. *Десь мого милою сира земля привернула.* Рудч. Чп. 137. 4) Возвращать, возвратить. *Назад до життя привернув.* Гн. I. 112. 5) Запошивать, запошить. Шух. I. 153.

Привертáтися, тáюся, ешся, сов. в. **привернýтися, нýся, нешся,** *гл.* 1) Поворачиваться, поворотиться къ чему, склоняться, склониться въ чему. *Береза росте, розростається, лист до листонька привертається.* Гол. I. 187. 2) Возвращаться, возвратиться. *Нехай додому не вертається. Як же вона привернеться, то-то ж вона лиха набереться.* Грин. III. 304. 3) Склоняться, склониться къ чему, кому, чувствовать, почувствовать склонность, влеченіе. Чуб. V. 549. *Не привертається і не приютається моє серце до його.* Грин. III. 329.

Привéртиця, ці, *ж.* Раст. Convolvulus, вьюнокъ. Мнж. 190.

Привéршуватися, шуюся, ешся, *гл.* Нарастать, увеличиваться. *Що - року по рублеві привершується.* НВолын. у.

Привести́, веду́, дéш, *гл.* 1) См. **Приводити.** 2) Родить. *Жінка привела дитя.* КС. 1893. VII. 74. *До панича, бачиш, ходила, поки дитину привела.* Шевч. *Кобила привела коника.* Грин. I. 149.

Привечері́тися, ріється, *гл. безл.* Смеркнуться. Вх. Уг. 203.

При́видіння, дя, *с.* Видѣніе. *Сни і привидя ночні.* К. Іов. 72. *Колись рабу Твоєму, Боже, ти в привидні глаголав.* К. Псал. 206.

При́видіжуватися, джуюся, ешся, сов. в. **привидíтися, джуся, дишся,** *гл.* Грезиться, пригрезиться, показываться, показаться. Чуб. I. 90. *Ой то тобі приснилося, ой то тобі привиділося.* Чуб. V. 1093. *Той шлях мені привижувався: бачив кілька слобід і Лубні.—„Звідці?“—спитав Кобза, дивуючись: „яка ж мара показувала тобі ті слободи і Лубні.“* Стор. МІр. 24.

При́видки, ків, *м. мн.* Видѣнія. *А ти мене що-раз лякаєш снами, у привидки тріжжишся мою душу.* К. Іов. 16.

Привикáти, кáю, еш, сов. в. **привик(ну)ти, ну, неш,** *гл.* Привыкать, привыкнуть. *Голуб, мати, голуб, мати, к вікну прилітає. „Давай, дою, принадоньку, нехай привикає“.* Мет. 23.

Привикáтися, кáюся, ешся, сов. в. **привúкнутися, нуся, нешся,** *гл.*=**Привикáти, привúкнути.** *З ким любилась,—розлучилась, мушу забуватися; з ким не знималась,—повінчалась, мушу привикатися.* Чуб. V. 186.

Привúклий, а, е. Привыкшій.

Приви́кнути, ся. См. **Привикати, ся**.

Приви́кти. См. **Привикати**.

Привиле́й, лéю, *м.* Привилегія. *Дав нам привилей осяти під город поля, таї і сіножаті, які самі улюбимо.* К. ЧР. 225. *Чадо попсованою привилеями панства.* К. XII. 23.

Приви́нен, вúнна, не. Прикосновенъ, причастенъ. *Рукою чоловікові біду зробиш, а язиком ще й гіршу, а очі нічому не привинні.* Кв. І. 25. *Я не привинен до того.* НВолын. у.

Приви́тниця, ці, *ж.* Родъ растенія. ХС. III. 51.

Привичáти, чáю, ешь, сов. в. **привúчити, чу, чиш**, *гл.* Пріучать, пріучить. *То він так привичив.* Черк. у.

Привúченька, ки, *ж.* Ум. отъ **привúчка**.

Привúчити. См. **Привичати**.

Привúчка, ки, *ж.* Привычка. Ум. **Привúченька**. Мет. 316.

Прúвід, воду, *м.* 1) Руководство, предводительство. *А дурень за моїм привідом працює.* Г. Барв. 307. *Рад би я встати та й привід дати своєму дитяточку.* О. 1862. IV. 40. (Нп). *Всюди привід дав, а татусь тільки за нею, хоть і не дуже то покійних любив за чужим приводом ходить.* Сим. 202. *Моторний, сміливий, він скрізь давав усьому привід.* Мир. ХРВ 146. 2) Причина, основаніе. **З якóго приводу?** По какой причинѣ?

Привúдець, дця и **привíдця, ці**, *м.* Руководитель; предводитель. Черк. у. *Гетьман у полі у широкім татари ночують... Їх приводець по табору, мов пан який, ходить.* АД. I. 166. *Макоценко до всеї біди привідця.* Котл. НП. 378. *Привідця був во всіх содомих.* Котл. Ен. VI. 25.

Привúдниця, ці, *ж.* Предводительница; руководительница. Левиц. I. 286.

Привíжка, ки, *ж.* Возжа для пристяжной. Miycск. овр.

Привíй, вóю, *м.* Веревка или ремешекъ, которымъ привкрѣплено къ верхней части ярма кольцо (**каблýчка**), соединяющее ярмо съ дышломъ. Чуб. VII. 405. Рудч. Чп. 250.

Привíлля, ля, *с.* 1) Приволье, раздолье. *Ні вовків там привілля, – все пущі, а людей нема.* Лебед. у. 2) Достатокъ. *Нема привілля ніякоо у йому, як же за йою йти.* НВолын. у. 3) **Бýти за привíллям**. Быть въ уютномъ удобномъ мѣстѣ. *Був за привіллям у вас і я, і коні.* НВолын. у.

Привíльний, а, е. Привольный.

Привíт, ту, *м.* Привѣтъ, привѣтствіе. Харьк. г. Мет. 242.

Привітáння, ня, *с.* Привѣтствіе. *Щире привітання.* Стор. МПр. 94. *Забувши й своє панство, зустрів батька Пупача з таким привітанням, мов той у найдорожчих кармазинах.* К. ЧР. 223.

Привітáти, тáю, еш, *гл.* Принять, привѣтствовать. *От воно і вклонилось, і привітало мене чепурненько.* МВ. I. 18. *Тую чалеру із грізної гарматы привітайте, юстиния їй дайте.* Лукаш.

Привітáтися, тáюся, ешся, *гл.* Поздороваться. *Зліз з коника, привітався: „День добрий, серденько!“* Чуб. V. 384. *Іди, доню, найди її, найди, привітайся.* Шевч. 72.

Привітиця, ці, *ж.* Раст. Cuscuta monogina Wahl. ЗЮЗО. I. 120.

Привітúй, á, é. Привѣтливый. *До всякого привітна й ласкава.* МВ. I. 35. Ум. **Привітнéнький**.

Привітниця, ці, *ж.* Привѣтливая женщина. *І нашим коморам клюшниця, і нашому роду привітниця.* Чуб. V. 727.

Привітно, *нар.* Привѣтливо. Стор. МПр. 52. Въ знач.: уютно. *Там (у кімнаті) було тепло, гарно, спокійно, привітно зімньої темної ночі.* Левиц. Пов. 190. Ум. **Привітнéнько**.

Привіти́тися, вíюся, ишся, *гл.* Прибыть, притащиться, явиться (неуважительно къ прибывшему). *Забув же він сови позвать; а совонька не ізвілась, сама вона привілась.* Грин. III. 662.

Привластúти. См. **Привлащати**.

Привлащáти, щáю, еш, сов. в. **привластúти, щý, стúш**, *гл.* Присваивать, присвоить. *Гетьман маєтностей і добр військових не має самовласно собі привлащати.*

Приво́дити, джу, диш, сов. в. **привести́, веду́, дéш**, *гл.* Приводить, привести. *Приводить він до того дерева вовків.* Рудч. Ск. I. 7.

Прúводні, днів, *м. мн.* Въ водяной мельницѣ, въ пути, по которому вода идетъ къ наружному колесу,—мѣсто между **застáвкою** и **лóддями**, т. е. отъ **заставки** до того пункта, гдѣ вода прикасается къ колесу. Черниг. у.

Приво́зити, жу, зиш, сов. в. **привезти́, зу́, зéш**, *гл.* Привозить, привезти. *Чим я тоді дровець привезу?* Рудч. Ск. II. 7.

Приво́зитися, жуся, зишся, сов. в. **привезти́ся, зу́ся, зéшся**, *гл.* Пріѣзжать,

прі́їхать. *Сама привезеся своїм повозом.* Вх. Лем. 456.

Приволіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **приволокти́, лочу́, чеш,** *гл.* Притаскивать, притащить, зацѣпивъ веревкой и т. п. *Приволік копицю сіна. Приволокли дого.* Мнж. 57.

Приволо́ка, ки, *ж.* Рыболовная сѣть.

Приволокти́. См. **Приволікати.**

Приворожи́ти. См. **Приворожувати.**

Приворо́жувати, жую, еш, сов. в. **приворожи́ти, жу́, жиш,** *гл.* Приколдовывать, приколдовать О. 1862. X. 11.

Приворо́т, ту, *м.* Раст. Veronica Chamaedrys L. Мил. М. 26.

При́воротень, тня, *м.* Раст. а) Pyrethrum corymbosum ЗЮЗО. I. 133. б) Neottia aris L. ЗЮЗО. I. 129. в) Tanacetum vulgare L. Вх. Зн. 55.

Приворо́тки, ток, *ж. мн.*=**Приворот.** ЗЮЗО. I. 141.

Приворотни́й, а́, е. Приколдовывающій, привлекающій. *Приворотне зілля.* Ном. № 246.

Привселю́дно, *нар.* Открыто; публично. *Бачилась з своїм козаченьком привселюдно на „вулиці".* Морд. Пл. 92.

Привʼу́шний, а, е. Привʼу́шні се́рги. Серьги маленькія, находящіяся при самомъ ухѣ. *Куплю собі сережки привушні.* Пирят. у.

Привча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **привчи́ти, вчу́, вчиш,** *гл.* Пріучать, пріучить.

Привча́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **привчи́тися, чу́ся, чи́шся,** *гл.* Пріучаться, пріучиться. *Привчитись до панських звичаїв.* Левиц. I. 319.

Привʼязва́ти, вʼа́ю, еш, сов. в. **привʼя́знути, ну, неш,** *гл.* Привядать, привянуть. *Уже наші василечки од сонця повʼяли. Нехай вʼянуть, привʼязають.* Мет. 316.

Привʼязва́тися. См. **Привʼязуватися.**

Привʼя́зка, ки, *ж.* Снурокъ, веревочка или что либо подобное, употребляемое для привязыванія, напр. красная гарусная нитка, которой гудулки связываютъ концы своихъ косъ. (Шух. I. 135), веревочка, которой постіл привязывается къ ногѣ. *Привʼязку біля постола обірвав.* Волч. у. *Шила сукню та й укоротила, шила черевички та й поналила, а остаточки—на підʼяточки, а обрізочки на привʼязочки.* Грин. III. 47.

Привʼя́зування, ня, *с.* Привязываніе.

Привʼя́зувати, зую, еш, сов. в. **привʼяза́ти, жу́, жеш,** *гл.* Привязывать, привязать. *Привʼязала коня до берестонька.* Мет. 19.

Привʼя́зуватися, зуюся, ешся, сов. в. **привʼяза́тися, жу́ся, жешся,** *гл.* Привязываться, быть привязаннымъ.

Привʼя́лий, а, е. Привядшій, отчасти увядшій. Левиц. Пов. 103.

Привʼя́лити, лю, лиш, *гл.* Заставить привянуть. Переносно о человѣкѣ: пришибить словомъ, привести въ уныніе. *Чоловіка так і привʼялить словом.* Г. Барв. 287.

Привʼя́нути. См. **Привʼя́знати.**

Пригада́ти, ся. См. **Пригадувати, ся.**

Пригада́вання, ня, *с.* 1) Припоминаніе. 2) Придумываніе.

Пригада́вати, дую, еш, сов. в. **пригада́ти, да́ю, еш,** *гл.* 1) Припоминать, припомнить. Чуб. V. 245. 2) Придумывать, придумать. *Не придумать, мати, да й не пригадати, яку тобі да пташечку з гостинцем прислати.* Чуб. V. 744.

Пригада́ватися, дуюся, ешся, сов. в. **пригада́тися, да́юся, ешся,** *гл.* Припоминаться, припомниться. *Усе пригадалося Олесі.* МВ. I. 49.

Пригана́, ни, *ж.*=**Догана.** *Дала-ʼс ми, миленька, дала-ʼс ми пригану, же я вʼм не варта за файку дуцану.* Гол. II. 221.

Пригальмовувати, мо́ую, еш, *гл.* Притормозить. Вх. Зн. 55.

Пригана́ти, ня́ю, еш, сов. в. **пригна́ти, женý, нéш,** *гл.* 1) Пригонять, пригнать. *Шостого вола зостав, а нʼять пригнени.* Рудч. Ск. I. 182. **Пригна́ти чо́вен до...** Подъѣхать лодкой къ... *Пригнали вони човни свої до берега.* Єв. Л. V. 11. 2) Подгонять, подогнать, понуждать, понудить. *Вчителі добре пригнали, а я дуже боявся каторжної лози.* Левиц. I. 152. *До роботи пригна, а про їжу не спита.* Грин. III. 561.

Пригара, ри, *ж.* 1) Пригорѣлыя части кушанья. 2) Сивушное масло, гарь (о водкѣ). *Однонить пригарами юрілка.* НВолын. у.

При́гарок, рку, *м.*=**Пригара** 1. *Вилʼи кашу—самі пригарки в горщечку.* Черниг. у.

Пригаса́ти, са́ю, еш, сов. в. **пригасну́ти, сну, неш,** *гл.* Притухать, притухнуть, пригаснуть.

Пригаси́ти. См. **Пригашати.**

Пригасну́ти. См. **Пригасати.**

Пригаша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **пригаси́ти, шу́, сиш,** *гл.* Пригашивать, пригасить, притушить. *Пригашують трохи вогонь.* Дещо.

Пригати́ти. См. **Пригачувати.**

Пригато́к, тку, *м.* Маленькая гать у берега. Вх. Зн. 55.

Пригача́вувати, чую, еш, сов. в. **при-**

гати́ти, гачу́, тиш, гл. Запружывать, запрудить (нѣсколько?) *А я тую криниченьку пригачу.* Чуб. V. 393.

Приг|а́яти, га́ю, еш, гл. Задержать, заставить опоздать. *Пригаяв ти нас.* Полт. г.

Пригвоздйти, джу́, ди́ш, гл. Приткнуть, поставить. *Нема де й так повернуться,—куди ти ще ослона привоздиш.* Зміев. у.

Пригвоздйтися, джуся, дишся, гл. Привязаться, пристать. *Приводилась, як гвоздйк.* Грин. I. 241.

Приги́жуватий, а, е. ? *Пригижуватий вовк.* ЗОЮР. II. 36.

Пригна́ти, на́ю, еш, сов. в. **пригну́ти, гну́, гне́ш,** гл. Пригонять, пригнуть.

Пригін, го́ну, *м.* 1) Пригонъ. 2) Понужденіе. *А що біжить без пригону, без приюну, без повода?* Чуб. V. 1190 3) **У пригоні ходи́ти.** О волахъ вприженныхъ въ плугъ: быть во второй средней парѣ. Волч. у.

Пригі́нний, а, е. 1) Работающій по понужденію, отбывающій понинность натурой. 2) О волѣ: ходящій въ **пригоні 3.** Волч. у.

Пригі́нчий, чого, *м.* Надсмотрщикъ надъ рабочими.

Приґір, го́ру, *м.* Холмъ. *Іде чернець у Вишгород на Київ дивитись та посидіть на приюрі.* Шевч. 370.

Пригі́ркливий, а, е. Горьковатый. *Пригірклє масло.*

Пригі́ркнути, ну, неш, гл. Прогоркнуть.

Приґі́ргщ, горщі, *ж.* Пригоршня. ЗОЮР. I. 255.

Пригі́ст, го́сту, *м.* Пріѣтствіе. *Музика зачинає відравати на пригість.* Федьк.

Пригі́стне, ного, *с.* Гостинецъ, подарокъ посѣтителя. Шух. I. 218.

Пригла́джувати, джую, еш, гл. Приглаживать, пригладить. *Приладь її чорні брівки.* Чуб. III. 63.

Пригле́діти. См. **Приглядати.**

Пригле́жуватися, жуюся, ешся, гл.= **Приглядатися.** *Як почне прилежуватися до тебе або прислухатися, поки то пізна або почує.* Сим. 235.

Пригл|у́хнути, ну, неш, гл. Немного оглохнуть Желех.

Приґлухуватий, а, е. Глуховатый. Черк. у.

Приглуши́ти. См. **Приглушувати.**

Пригл|у́шувати, шую, еш, сов. в. **приглушйти, щу́, ши́ш,** гл. Оглушать, оглушить. *Од жалю і од плачу мов пригнушений ходив.* Сим. 2, 9.

Приглядáти, дáю, еш, сов. в. **приглéдіти, приглядіти, джу, диш,** гл. Присматривать, присмотрѣть. *Пустіть мене, пані ...пригледжу за Одаркою.* МВ. I. 77.

Приглядáтися, дáюся, ешся, сов. в. **приглянутися, нуся, нешся,** гл. Присматриваться, присмотрѣться. Чуб. III. 19. *Ти сядеш на лаві, а я на ослоні, будем приглядатися, в кого чорні брови.* Чуб. V. 290. *Ходить такий, що аж жовтий та білий. Як приляжешся, то аж світиться.* Драг. 143.

Приглядіти. См. **Приглядати.**

Приглядувáтися, дуюся, ешся, гл.= **Приглядатися.** *Кобза став прилядуватися, щоб побачить свою рідну хату.* Стор.

Приглянути, ну, неш, гл.=**Приглядіти.** *Дитину прилядять, а мене хто тепер приляне?* Кв.

Приглянутися. См. **Приглядатися.**

Пригнáда, ди, *ж.*=**Принада.** *Які ж мої чарочьки, що чорні брівочьки, яка ж моя принада—що я дівка молода.* Уман. у.

Пригнаджáти, джáю, еш, гл.=**Приназкувати.** Уман. у.

Пригнáти. См. **Приганяти.**

Пригнáтися, женýся, нéшся, гл. Прибѣжать, примчаться. *Пан, що було в його духу, пригнався.* МВ. (О. 1862. III. 70). *Пригнався Данило... „Не втечеш!" крикнув.* МВ. I. 158.—**з волáми.** Придти, пригнавъ воловъ. *Бодай вони живі були, а плуг поламався, щоб мій милий із волами додому пригнався.* Мет. 6.

Пригнізди́тися, джу́ся, ди́шся, гл. Присѣсть, присосѣдиться. *Коли чого просити має, то добрий однадає час і к чоловіку пригніздиться, прищулиться, прилюбиться.* Котл. Ен. V. 19.

Приґні́т, ту, *м.* Притѣсненіе. *Нас так тяжко тіснять і пригнічують необачні... Ми і в тісноті і в приніті...* К. ХП. 132.

Пригні́тати, та́ю, еш, сов. в. **пригні́тити, нічу́, тиш,** гл. 1) Придавливать, придавить. *А довбня з стелі, та по голові довюмуда, так його й пригнітила.* Чуб. II. 97. 2) Угнетать. *І не зважиться багатий брата пригнітати.* К. Псал. 23.

Пригні́ток, тка, *м.* 1) Прессъ. 2) Угнетенный человѣкъ.

Пригні́чувати, чую, еш, гл.=**Пригнітати.** *Безбожники пригнічують нещасних.* К. Іов. 76.

Пригну́ти. См. **Пригинати.**

Приговір, во́ру, *м.* = **Приговірка.** Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Приговірка, ки, *ж.* = **Приповідка.** Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Приговори́ти. См. **Приговорювати.**

Приговорювати, рюю, еш, сов. в. **приговори́ти, рю́, ри́ш,** *гл.* Приговаривать, приговорить, примолвлять, присказывать. Рудч. Ск. I. 16. *Буйним вітрам та й приговорила: „Повій, вітре, з далекого краю".* Мил. 119.

Приго́втати, таю, еш, *гл.* Пріучить, освоить, ознакомить. *Як куплена товарина, то тра приюватати.* НВолын. у.

Приго́втатися, таюся, ешся, *гл.* Освоиться, ознакомиться.

Приго́да, ди, *ж.* 1) Приключеніе; несчастіе, несчастный случай. *Не дай, Боже, приюди на тебе.* Макс. *Не втішайтеся, вороженьки, моїй приюді.* Мет. 42. **Ста́ти приго́ді.** Приключиться несчастію. *Ой на козаченьків, ой на запорожців та приюдонька стала: ой у середу та й у обідній час їх Москва забрала.* ЗОЮР. I. 135. 2) Надсбность, польза *Годувала собі дочку для своєй приюди, щоб принесла із криниці холодної води.* Макс. (1849) 111. 3) **Ста́ти у приго́ді.** Пригодиться, помочь. *Не бий мене, чоловіче добрий, я тобі в великій приюді стану.* Рудч. Ск. I. 91. Ум. **Приго́донька.** Чуб. V. 346.

Приго́дця, дя, *с.* Приволье. *Їдь на Кубань, там буде тобі приюдця.*

Приго́дитися, джу́ся, ди́шся, *гл.* Случаться, приключаться.

Приюдо́вувати, вую, еш, сов. в. **приюдува́ти, дую́, еш,** *гл.* Выкармливать, выкормить. *Приюдовували скотинку на важку польову роботу.* Мир. Пов. I. 166. *Чикнуть ножем пальця: як біжить маска, то ще приюдовують, а як ні, то то значить юдиться на заріз.* Драг. 2.

Приго́донька, ки, *ж.* Ум. отъ **приюда.**

Приго́же, *нар.* Красиво; хорошо. *Не плач, милий, не журися,—все буде приюже.* Грин. III. 160.

Приго́жий, а, е. Пригожій, красивый, хорошій. *Ой ви, чумаченьки, ой ви, молоденькі, ви южі й приюжі.* Рудч. Чп. 148. *Приюжа, як рожа.* Мет. 208.

Приго́лов'я, ча, *м.* 1) Изголовье; у грудного ребенка: свернутая пеленка, подкладываемая ему подъ голову, напр. во время купанья. 2) Въ гробу: доски въ изголовьи и ногахъ, соединяющія боковыя длинныя доски. НВолын. у. *У труні два приголов'ячі.* Черк. у. 3) Полѣно, которое кладется поперегъ печи, чтобы на него класть поперечныя полѣнья. Угор. Ум. **Приголо́в'ячок.** *А біленькій пелюшечки сповивала, а з дев'ятою чювку сповивачик сукала, а з срібра-злата приголов'ячок прикладала.* Чуб. III. 324.

Приголо́вник, ка, *м.* Каждое изъ четырехъ бревенъ, на которыхъ кладется печь въ гуцульской колибѣ. Шух. I. 175.

При́головок, вка, *м.* 1)=**Приголовач 1.** 2)=**Приголовач 3.** Радом. у. 3) Въ оконной рамѣ: верхній поперечный брусокъ. Вас. 149. Ум. **Приголо́вочок, приголо́вчик.** Чуб. III. 324. Г. Барв. 436.

Приголу́бити, ся. См. **Приголублювати, ся.**

Приголу́блений, а, е. Нѣжный, ласкающій. *Ой вийшла мати, і з сльозами приголублюючими словами, за руку взявши, каже їй.* Греб. 319.

Приголу́блювати, люю, еш, сов. в. **приголу́бити, блю, биш,** *гл.* Ласкать, приласкать, приголубить. *До кого я приюрнуся і хто приюлубить, коли тепер нема того, який мене любить.* Котл. НП. 340. *А ще гірше, як хто кого любить. Любить, любить та й не приюлубить.* Чуб. V. 298.

Приголу́блюватися, лююся, ешся, сов. в. **приголу́битися, блюся, бишся,** *гл.* Ласкаться, приласкаться. *І к чоловіку приюлюдиться, прищулиться, приюлубиться, цілує, ладить, лескотить.* Котл. Ен. V. 19.

Приго́нити, ню, ниш, *гл.*=**Приганяти.** *Наша пані хупава, роспустила рукава, і сама не робить, і нас не приюнить.* Мет. 323.

Приго́нич, ча, *м.*=**Пригінчий.** Рк. Левиц.

Пригорі́лий, а, е. Пригорѣлый. *Вони пір'я пригоріле нюхали.* Ном. № 13186.

Пригорі́ти, рю́, ри́ш, *гл.* Пригорѣть.

Пригорну́ти, ся. См. **Пригортати, ся.**

При́город, да, *м.* Пригородъ. *Усі городи й приюроди породавав їм* (панам) *король то на староства, то не волости.* К. ЧР. 195.

Пригоро́джувати, джую, еш, сов. в. **пригороди́ти, джу́, диш,** *гл.* Пригораживать, пригородить.

Пригорта́ти, та́ю, еш, сов. в. **пригорну́ти, ну́, неш,** *гл.* 1) Прижимать, при-

жать (къ сердцу), приласкать. *Пригорнути до серденька та й поцілувати.* Мет. 23. *Ой хто ж мене молодую на чужині пригорне?* Мет. 78. 2) Приваливать, привалить (сыпучимъ тѣломъ), пригрестъ сыпучее тѣло (землю, снѣгъ) и засыпать имъ сверху. *В вишневім садочку схоронила, сирою землею пригорнула.* Чуб. V. 781.

Пригорта́тися, **та́юся**, **ешся**, сов. в. **пригорну́тися**, **ну́ся**, **нешся**, гл. Прижиматься, прижаться, прильнуть. *Не пригорнеться уже серденько і моє до його.* Мет. 66.

Приго́рщ, **щі**, *ж.*=**Пригі́рщ**. *Енея з пригорщею ланців велів судьбам не потопить.* Котл. Ен. VI. 9.

Пригости́ти, **щу́**, **сти́ш**, гл. 1) Прибыть, пріѣхать въ гости. *Ми приїстили до Ілаша.* Федьк. *В царя дочку заручили, та й додому приїстили.* Гол. IV. 551. 2) Принять какъ гостя, угостить. *І ця сестра його приїстила добре.* Мнж. 16.

Пригото́вка, **ки**, *ж.*=**Приготува́ння**. Рк. Левиц. Хотин. у.

Приготува́ння, **ня**, *с.* Приготовленіе.

Приготува́ти, **ту́ю**, **ешся**, гл. Приготовить. *Мати йому приготує на цілий день горщок кисілю.* Рудч. Ск. II. 85.

Приготува́тися, **ту́юся**, **ешся**, гл. Приготовиться.

При́гра, **ри**, *ж.* Вылетъ пчелъ значительной кучей изъ улья на нѣкоторое время. *Запиліло село, як на пригру бджоли.* Мир. ХРВ. 260.

Приграва́ння, **ня**, *с.* Аккомпаниментъ.

Приграва́ти, **граю**, **єш**, гл. Аккомпанировать.

Пригре́бниця, **ці**, *ж.* 1) Погребница, передняя часть погреба, сводъ надъ ступеньками, ведущими въ погребъ. 2) Входъ въ помѣщеніе съ гончарнымъ горномъ, Вас. 180. 3) У колесниковъ: входъ въ яму, служащую для склада топлива и сообщенія съ топкой. Вас. 146.

Приго́рів, **ву**, *м.* Мѣсто, обогрѣваемое солнцемъ; солнцепекъ. *Чабан на сонячному пригорівці... спить.* О. 1862. V. Кух. 31.

Пригрівáти, **ва́ю**, **єш**, сов. в. **пригрі́ти**, **грію**, **єш**, гл. Припекать, припечь, пригрѣвать, пригрѣть. *Зійшло сонце під віконце... стало пригрівать.* Чуб. V. 1016. *Наше женихання—як літня роса: вітер повіє, сонце пригріє, роса опаде.* Чуб. V. 180.

Пригроми́тися, **мли́ося**, **ми́шся**, гл. Нахлынуть, собраться массой. *Як пригромлять люде до колодязя, дак дотовту нема.*

Пригру́бник, **ка**, *м.*? Мил. М. 62. Желех. *Пани чаї та чипунти п'ють, а ми в пригрубнику знай мюльки плюндримо.* Ном. № 10380. См. **Грубник** 2.

Пригру́бок, **бка**, *м.* Выступъ возлѣ печи.

Пригрудча́, **ча́ти**, *с.* Грудной ребенокъ. Пират. у.

Пригрусти́ти. См. **Пригрущати**.

Пригрущáти, **ща́ю**, **єш**, сов. в. **пригрусти́ти**, **грущу́**, **стиш**, гл. Внушать, внушить, приказывать, приказать. *Він так мені пригрущав, щоб я тобі наказав.* Черк. у. *Можайки кряжив здорово за паничами, глядів їх, як своїх дітей, пригрущав, щоб не робили погано.* Новомоск. у. *Лихий свекор погуляти да не пустить; ой хоть пустить молодую да й пригрустить: „Іди, іди, дитя моє, не барися: у сінечки за дверечки да й вернися.* Маркев. 103.

Приґу́кувати, **кую**, **єш**, гл. Кричать въ добавленіе къ работѣ. *Іди поможи стягати сволок на хату,—хоч бидні пригукувати, а то нічого не зробимо.* Константиногр. у.

Пі́дгулень, **льня**, *м.*=**Відгулень**. О. 1862. I. 20.

Пригуля́ти, **ля́ю**, **єш**, гл. 1) Пріобрѣсть, гуляя. 2)—**дитину**. Прижить ребенка.

Пригуме́нок, **нка**, *м.* Часть гумна, гдѣ складываются земледѣльческія орудія. Радом. у.

Придабáшка, **ки**, *ж.*=**Придибашка**. *Станемо собі наші стрілецькі придибашки уповідати.* Федьк.

Придава́ти, **даю́**, **єш**, сов. в. **прида́ти**, **да́м**, **даси́**, гл. 1) Прибавлять, прибавить. *„Ще ж нам чого мало".—Що ж ми вам приламо?*—Чуб. III. 39.—**ходи**. Прибавлять, прибавить шагу. *Чим дуж придав ходи в ноги.* Мир. ХРВ. 9. 3) Давать, дать въ качествѣ приданаго крѣпостнаго человѣка. *Ви за молодою панією мабуть придані?* МВ. (О. 1862. I. 73).

Придава́тися, **даю́ся**, **єшся**, сов. в. **прида́тися**, **да́мся**, **даси́ся**, гл. 1) Годиться, пригодиться. *Золотий ключик до кождих дверей придасться.* Ном. № 7393. 2) Удаваться, удаться, оказаться, выйти какимъ; оказаться къ чему годнымъ, способнымъ. *В чім ти, мила, купалася, що такая придалася?* Чуб. V. 38. *Оттакий то придався нам солодкий мед.* Грин. II. 171. *Паска у нас гороша придалась.* Кв. *Найличку собі приняла, та й добра дівчина придалась.* Г. Барв. 295. *Придався один чернець на малювання.* К. ЧР. 82.

Придави́ти. См. **Придавлювати.**

Придавлювати, люю, еш, сов. в. **придави́ти, влю́, виш,** гл. Придавливать, придавить. *Придавила його до тину, щоб він не вирвавсь.* Рудч. Ск. I. 8. *Мороз як придавив—стало холодно.* Чуб. I. 6.

Придалий, а, е. Пригодный. *Юрасева сосна тонкая да высокая, тонкая да кудрявая на ничом придалася.* Мет. 195.

Придане, дáн, приданий, нóк, мн. Свадебные гости со стороны новобрачной, отправляющіеся съ нею въ домъ новобрачнаго. Маркев. 134, 147. *Свашки і приданки роздягають молоду.* МУЕ. III. 149. *Коня у позику не давай, жінки у приданки не пускай.* Ном. № 8091.

Приданя́не, нян, мн.=**Придане.** Вх. Лем. 456.

Придáти, ся. См. **Придавати, ся.**

Придáтний, а, е. Годный, пригодный; способный. *Хлопець дуже розумний і до всього придатний.* Левиц. I. 167.

Придáтність, ности, ж. Пригодность, годность. Желех.

Придáток, тку, м. Прибавленіе, прибавка. *Придаток не стоїть за даток.* Ном. № 10590. *На придаток дам ще корову.*

Придбава́ти, ва́ю, еш, сов. в. **придба́ти, ба́ю, еш,** гл. Пріобрѣтать, пріобрѣсть. *Се придбавають у Бога собі ласки, даючи милостиню.* Волч. у. *Худоби діждалися,—придбали хутір, став і млин.* Шевч. *Хочу я з рочок погуляти, щоб собі посаду що придбати.* Мет. 46.

Придба́ння, ня, с. Пріобрѣтеніе. Г. Барв. 528.

Придба́ти. См. **Придбавати.**

Придбо́вувати, вую, еш, гл.=**Придбавати.** Г. Барв. 307.

Придвéрний, а, е. Придверный. **Придвéрна стінá**—стѣна въ которой находится дверь. Шух. I. 101.

Придéржати, ся. См. **Придержувати, ся.**

Придéржувати, жую, еш, сов. в. **придéржати, жу, жиш,** гл. Придерживать, придержать. *Протиус дознав, Недвиги придержав.* Рудч. Ск. I. 121. **Придéржати ходý.** Умѣрить шагъ, пойти тише. МВ. I. 105.

Придéржуватися, жуюся, ешся, сов в. **придéржатися, жуся, жишся,** гл. 1) Придерживаться, быть придержанным. *Ловиться і придержується порська вівця.* О. 1862. V. Кух. 38. 2) Придерживаться, придержаться за что. *Придержуйсь за биля, а то впадеш.*

Приджиджу́литися, люся, лишся, гл.=**Причепурити.** Сим. 183.

Приджиджу́литися, люся, лишся, гл.=**Причепуритися.** Сим. 182.

Придзиґльований, а, е. Вертлявый (преимущественно о женщинѣ?) О. 1861. XI. Кух. 26. См. **Придзиґльованка.**

Придзиґльованка, ки, ж. Вертушка, вертлявая женщина. Котл. Ен. Словарь 23. *Там придзиґльованки журились, що нікому вже підморгнуть.* Котл. Ен. III. 55.

Придиба́нчик, ка, м. ? *Ой танчику, придибанчику, поплинь, поплинь.* Гол. IV. 166.

Придиба́ти, баю, еш, гл. 1) Приплестись, прійти. *Он сіромашний дід придибав до нас на поміч.* Стор. МПр. 165. 2)—**кого.** Встрѣтить кого. *Їх нераз в полі придибле.* Ез. V. 77.

Придиба́чка, ки, ж.=**Придибашка.** Мирг. у. Слов. Д. Эварн. *Трапилась придибачка.* Звенигор. у.

Придиба́шка, ки, ж. Приключеніе, происшествіе. *Хвалить Бога, що ти прийхав, а то я тут турбувалась—чи не лучилась тобі ізнову яка придибашка, що так довго не було.* Рудч. Ск. II. 142

Придивíтися. См. **Придивлятися.**

Придивля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **придивíтися, влюся, вишся,** гл. 1) Присматриваться, присмотрѣться. *Придивись мишень,-то й побачили.* МВ. I. 26. 2) Притупиться (о зрѣніи). *Очка ми ся придивили, миленького ждучи.* Гол. IV. 459.

Придиха́тися, ха́юся, ешся, гл. Получать непріятный запахъ. *Вода придихається.*

Придíл, лу, м. Назначеніе, пріуроченіе къ какому либо мѣсту, дѣлу. *І приділу хліба йому не буде?* Константиногр. у. *Треба кожній дитині приділ дати: тому пити, тому їсти, те спати хоче, а те спинити.* Волч. у.

Приділя́ти. См. **Приділяти.**

Приділя́ти, ля́ю, еш, сов. в. **приділи́ти, лю́, лиш,** гл. Опредѣлять, опредѣлить, назначать, назначить. *Діточкам моїм пан щось приділяють за мою смерть.* МВ. (О. 1862. I. 104).

Придóба, би, ж. Удобство. *Сестра Меланія посіла у якомусь великому кріслі, що в ньому мало було придоби, а багато цяхів.* МВ. II. 202. *Славлють, що як обсядуться, то живуть і в самому пеклі, хоч у кип'ячі й смолі не велика придоба.* МВ. (КС. 1902. X. 149).

Придо́бний, а, е. Удобный. *Які хаточки були придобні, які славні.* МВ. II. 136.

Придо́бно, *нар.* Удобно, съ удобствомъ. *Я живу собі придобно на своїй семидьбі.* МВ. II. 206.

Придобри́тися. См. **Придобрюватися.**

Придобрю́ватися, рююся; ється, сов. в. **придобри́тися, рю́ся, ри́ться,** *гл.* Подлаживаться, подладиться, поддабриваться, поддобриться. *Бач як придобрився—все помаже.* Константиногр. у.

Придо́вжити, жу, жиш, *гл.* Пройти **ра́зом** въ длину по засѣянному полю. НВолын. у.

Придогля́нути, ну, неш, *гл.*=**Доглянути.** *А призовіте мою родиноньку придоглянуть смерти.* Чуб. V. 442.

Придоли́нок, нку, *м.* Устье долины. Левч. 34. *На стенку садовок в придолинку.* Сим. 202.

При́долоб, ба, *м.*=**Граділь.** Шух. I. 165.

При́домок, мка, *м.* **Флигель?** *Як я в цьому дворі був, так тоді ще цього дому не було, а тільки оті придомки стояли.* Кіев. г.

Придо́хлий, а, е. Полудохлый.

Придрі́панець, нця, *м.* Пришедшій во время слякоти.

Придрі́пається, пається, ється, *гл.* Прійти во время слякоти.

Придруку́вати, кую́, єш, *гл.* Припечатать, сдѣлать печатное прибавленіе.

Приду́жати, жаю, єш, *гл.* Быть въ силахъ, въ состояніи. *Кожне звичайно бере на себе, кілько придужа взять.* Могил. у.

Приду́мати. См. **Придумувати.**

Приду́мувати, мую, єш, сов. в. **придума́ти, маю, єш,** *гл.* Придумывать, придумать. *Ніяк не придумає, щоб його тут утворити таке, щоб у чумака гроші украсти.* Рудч. Ск. II. 169.

Приду́ркуватий, придуру́ватий, а, е. Глуповатый, съ придурью. *А чоловік був у ѣї придуруватий.* Черк. у.

Приду́ти, ду́ю, єш, *гл.* Прибѣжать, пріѣхать быстро. *Сів на хазяйського коня, вмент придув з горілкою.* Драг. 253.

Придуха, хи, *ж.* Недостатокъ свѣжаго воздуха. *Риба від придухи йде на лотоки.*

Придуши́ти, ся. См. **Придушувати, ся.**

Приду́шувати, шую, єш, сов. в. **придуши́ти, шу́, ши́ш,** *гл.* 1) Придушивать, придушить. 2) Придавливать, придавить.

Приду́шуватися, шуюся, єшся, сов. в. **придуши́тися, шу́ся, ши́шся,** *гл.* 1) Придушиваться, придушиться. 2) Придавливаться, придавиться.

Прие́мний, а, е. Пріятный. *Романоки приємні люде.* Каменец. у. *Наче вітерець шелесне в листі,—така його була приємна й тиха мова.* Г. Барв. 355.

Прие́мність, ности, *ж.* 1) Пріятность. 2) Удовольствіе.

Прие́мно, *нар.* Пріятно. *Зелене вино Богу приємно.* Чуб. III. 415.

Прижилюва́ти, лю́ю, єш, *гл.* Примѣтать. *Щоб гарно прижити, до треба попереду прижилювати.* Кіев. у.

Прижи́ти, живу́, вве́ш, *гл.* Прижить (дитя). *Жила, жила удівонька та на край села, та прижила та удівонька сина сокола.* Чуб. V. 976.

Прижи́тний, а, е. Незаконнорожденный. *Було й жалує мою хлопчика... Жалує, жалує, а послі й одвернеться: „що ж? прижитне“.* Г. Барв. 477.

Прижо́вклий, а, е. Нѣсколько пожелтѣвшій.

Прижо́вк(ну)ти, кну, неш, *гл.* Нѣсколько пожелтѣть

Прижо́втий, а, е. Желтоватый. Вх. Зн 55.

Призабу́ти, бу́ду, деш, *гл.* Нѣсколько забыть. *Призабув своє рідне слово.* Г. Барв. 489. *Тим часом мене тут призабули.* Г. Барв. 317.

Призапа́сти, па́ду, сеш, *гл.* Запасти. *Він собі жінку призапасив тільки про впокійниці час.* К. ЦН. 225.

Призапа́ститися, па́дуся, сишся, *гл.* Запастись. *Призапасилась, щоб було надовго.* Константиногр. у.

При́зва, би, *ж.* Заваленка. Чуб. VII. 380.

При́зва, ви, *ж.* Призывъ въ военную службу. *Ходив на призву вибмати жеребки.* Васильк. у.

Призвести́. См. **Призводити.**

Призвича́ї́ти, ся. См. **Призвичаювати, ся.**

Призвича́йка, ки, *ж.* Привычка. Левч. 123.

Призвича́ювання, ня, *с.* Пріученіе. *Треба їх до діла призвичаїти. От і почалось... призвичаювання.* Мир. ХРВ. 127.

Призвича́ювати, чаю́ю, єш, сов. в. **призвича́ї́ти, ча́ю, їш,** *гл.* Пріучать, пріучить. *Наймичка призвичаєна.... завжди приходити ераиці до пані.* Левиц. I. 225. *Призвичаїла (її) до роботи.* Мир. ХРВ. 77.

Призвича́юватися, **чаю́ю**ся, **ю**ся, сов. в. **призвича́**ти**ся, **чаю́**ся, **і**шся, *гл.* Привыкать, привыкнуть. *До того, бач, треба призвичаїтись.* Левиц. І. 108.

Призвича́ювання, **я**, *с.* Привычка; навыкъ. Чуб. І. 286.

Прі́звід, **воду**, *м.* Примѣръ, руководство. *Вони б* (дѣти) *не шкодили, та ти призвід давш.* Лубен. у. *Та майстер на ямлі призводи.* Полт. у.

Призві́сливий, **призві́сний**, **а**, **е**. Предвѣщающій. Павлогр. у. *Сич—се призвісне.* Волч. у.

Призві́сти́ти. См. **Призвіщати**.

Прі́звістка, **ки**, *ж.* Предвѣстіе, предзнаменованіе. Павлогр. у.

Призві́шкувати, **кую**, **еш**, *гл.*—**кого́**. Давать кому прозвище. Шух. І. 72.

Призві́ща́ти, **щаю**, **еш**, сов. в. **призві́сти́ти**, **щу́**, **сти́ш**, *гл.* Предвѣщать, предвѣстить. Павлогр. у.

Призво́дити, **джу**, **диш**, сов. в. **призвести́**, **веду́**, **дёш**, *гл.* Устраивать, устроить такъ, что бы желаемое сдѣлалось, доводить, довесть кого понужденіями, подстрекательствами и пр. до того, чтобы онъ совершилъ извѣстное дѣяніе. *Не сам же я жінку брав: батько мене невольв, а матір призвела, щоб нас парочка була.* Чуб. V. 681. *Він сам такою не зробив,—се йому той призвів.* Харьк. *На добрий ум призводили,—ти не возлюбив.* КС. 1883. II. 471.

Призволе́ння, **ня**, *с.* Позволеніе; соизволеніе.

Призво́лити, **ся**. См. **Призволяти**, **ся**.

Призволя́ти, **ля́ю**, **еш**, сов. в. **призво́лити**, **лю**, **лиш**, *гл.* Позволять, позволить; соизволять, соизволить. *Молода призволила вінчати?* К. Бай. 34.

Призволя́тися, **ля́юся**, **ешся**, сов. в. **призво́литися**, **люся**, **лишся**, *гл.* Ѣсть, кушать, покушать. *Їжте бо, призволяйтесь до борщу.*

Призволя́ще, **щого**, *с.* Воля, усмотрѣніе. *Я вам на призволяще даю—як хочете, так і робіть.* Зміев. у.

Прі́здріння, **ня**, *с.* Подозрѣніе. *Він у нас у прі́здрінні.* Харьк. г.

Призелений, **а**, **е**. Зеленоватый. Вх. Зн. 55.

Прі́зеленкуватий, **а**, **е** Зеленоватый. Желех.

Призе́мкуватий, **а**, **е**. 1) У самой земли растущій, низкій. 2) Приземистый (о человѣкѣ). *Чоловік плечистий, приземкуватий.* МВ. II. 182. 3) О человѣкѣ: не имѣющій возвышеннаго духа. *Чим вони рівня приземкуватим людям?* К. ХП. 180.

Призе́мний, **а**, **е**=**Приземкуватий** 1. *Низенька приземна травиця.* Мир. ХРВ. 50.

Прі́земок, **мка**, *м.* Малышъ, приземистый. *Ще хлоп'ям був, приземком, а всі вже зіляя знав.* МВ. II. 8.

Призира́тися, **ра́юся**, **ешся**, сов. в. **призрі́тися**, **рю́ся**, **ри́шся**, *гл.* Присматривать, присмотрѣться. Г. Барв. 435. *А він дивиться—призирається.* Федьк. *Мати ся призрила на скриньку і на писмо.... познала.* Гн. І. 123.

Призі́р, **зо́ру**, *м.* 1) Сглазъ. Маркев. 89. 2) **Для призо́ру** Для виду. *Там і масла того покпла в кашу — для призору.* Міусск. окр.

Призірний, **а**, **е**. Причиненный сглазомъ. Чуб. І. 119.

Призна́ватися, **наю́ся**, **ёшся**, сов. в. **призна́тися**, **зна́юся**, **ешся**, *гл.* 1) Признаваться, признаться; сознаваться, сознаться. *А тепер я признаюся мамі: люблю, люблю козиченька так, як свою душу.* Чуб. V. 219. 2)—**до чо́го**. Признавать, признать что своимъ. *Василь признався до того ножа.* НВолын. у. 3) **до ко́го**. Давать, дать себя узнать. Мир. Пов. II. 49. *Ой як видеси на улицю,—до мене признайся.* Чуб. V. 85.

Призна́ка, **ки**, *ж.* Знакъ, признакъ, примѣта. Мнж. 32. *Будем ми терпов вітти, верхи стинати і будем тобі, найменшому брату, пішій пішанці, на признаку покидати, щоб знав з тяжкої неволі... куди утікати.* АД. І. 108. *І признаки маєтъ нема теперки, що був став.* Каменец. у.

Призна́комі́тися, **млюся**, **мишся**, *гл.* Познакомиться. *Я таки вам радитиму з Меласею признакомитися, бо вона розумна дівчинка.* МВ. III. 136.

Призна́тися. См. **Признаватися**.

Призна́тний, **а**, **е**. Выдающійся, замѣтный. *Попова хата у селі признатна.* Павлогр. у.

Признача́ти, **чаю**, **еш**, сов. в. **призна́чи́ти**, **чу**, **чиш**, *гл.* 1) Замѣчать, замѣтить. *Вони такі маленькі, що їх і не призначиш.* Харьк. у. 2) Назначать, назначить. Ном. № 9033. *П'ять овечат, що їй призначали.* Г. Барв. 466-467. *Половина літ минав, я щастя не мою,—так то мені Бог призначив.* Чуб. V. 360.

Призна́чіння, **ня**, *с.* 1) Назначеніе.

Левиц. Пов. 154. 2) Предопредѣленіе. *Перед призначенням нїде не сховався.* Гн. I. 166.

Призна́чка, ки, *ж.* Примѣта. *В своїх приятелів і навіть ворогів на призначці він був, як чоловік робочий.* К. Дз. 173.

Призна́сти, су́, сёш, *гл.* Принесть. *Богу жертву призна́сес.* Мнж. 155.

Призо́рий, а, е. Близорукій. Шух. I. 33.

Призо́ристий, а, е=Призорий. Шух. I. 33.

Призо́рити, ри, рив, *гл.* Подстеречь, подсмотрѣть.

Призо́ра, ри, *ж.* Подозрѣніе. Левч. 108. *Призру на кого ма́ти.* Подозрѣвать кого. Подольск. г.

Призрі́тися. См. **Призиратися.**

Приз'ёзба, би, *ж.*=**Призба.** *Стара сиділа з дочкою на призьбі і здалека виділа сина.* Стор. МПр. 56.

Приї́зд, ду, *м.* 1) Пріѣздъ. Левиц. I. 248. 2) Подъѣздъ. *Хата йому на горі, та поганий до неї приїзд.* Канев. у. 3) Въѣздъ. *Зторіло сімнадцять дворів зараз з приїзду.* Ум. **Приїздонько.** *Все для свекорка та для старенького, та для приїздоньку йому.* Мет. 126.

Приїжджа́ти, джа́ю, еш, *гл.*=**Приїздити.**

Приї́жджий, а, е. Пріѣзжій. Ном. № 2528.

Приїзджа́ти, джу́, дйш, *гл.* Пріѣзжать. *Що-дня - одні виїздили, другі приїздили.* Стор. МПр. 67.

Приї́зний, а, е. 1) Пріѣзжій. 2) Совершающійся въ честь пріѣзда. *Перша чарка приїзна, друга від'їзна.* Чуб. I. 109. 3) **Приїзне́.** Подарокъ присылгѣ отъ пріѣзжихъ гостей. *З гостей приїзного хто дасть наймичці.* Сосниц. у.,

Приїмиця, ці, *ж.* Пріемъ, угощеніе. *Встаючи послі вечері: Встаньте, братя, підведіться, зіймїт шапочки, поклонітеся наперед Богу, господарєві, господонці і всій родимонці і тим пишним кухарочкам за соли посолінє, за добрую волю, за пана молодого і за приїмицю єю.* Гол. II. 110.

Приї́мище, ща, *с.* Пріютъ. *Которі порубані, которій в полон взяті, ой там же їм приїмище, сира земля приїмище.* Чуб. V. 1053.

Приї́хати, їду, деш, *гл.* Пріѣхать. *Приїхали до дівчини три козиченьки пізно.* Мет. 88.

Прийгра, ри, *ж.*=**Приграва.** *Пасіка роїста на прийгру вийшла.* К. ЦН. 237.

Прийде́шній, а, е. Будущій. *Яке мое щастя? Не було в минулому, не буде й в прийдешньому.* Скворц. у. *На прийдешній тиждень покинути б молотити, а до буряків узятись.* Брацл. у. *Не пора ще про прийдешнє ніж дітей балакати.* Брацл. у.

Прийді́сть, дости, *ж.* Будущность, будущее. *Менша сестра побила поклони, а вони, старші, зостались у дівках, і на який кінець, і на яку прийдість?* Левиц. I. 328.

Прийдя́чка, ки, *ж.* То-же, что и **прибу́да** (о женщинѣ). Константиногр. у.

Прийма, ми, *ж.* Въ бандурѣ: пятая изъ шести большихъ струнъ, называемыхъ бунти. КС. 1882. VIII. 282.

Прийма́к, ка́, прийма́ка, ки, *м.* 1) Пріемышъ. *Приймаці* (приймакові)—*як собаці: собака у приймах був, та й хвоста збув.* Ном. № 9408. 2) Мужъ, перешедшій въ семью жены. Ум. **Прийма́ченько.** Грин. III. 383.

Прийма́ти, ма́ю, еш, сов. в. **прийня́ти, прийня́ти, йму́, ме́ш,** *гл.* 1) Принимать, принять. *Він приїма до свою куту, тільки не всякого, а з проби.* Стор. МПр. 113. *Приймай мою вірную дружину да за рідну дитину.* Мет. 241. *Свої не приймали його.* Єв. I. I. 11. *Із би очима, та душа не приймав.* Чуб. I. 212. 2) Принимать, принять за что, счесть за что. *Як не приїме Бі грїхи за жарт, то буде шелесту багато.* Ном. № 108. 3) Получать, получить, брать, взять. *Королевські мисти до рук добре приймати.* АД. II. 4. *На коня сідав, опрощення приймав.* Макс. *Четирі карбованці даю за таке нїкчемне теля, ще й не хоче! ну,—нема часу балакати,—приймай гроші.* Каменец. у. **Прийня́ти сло́во.** Заговорить. *Приняв ізнов слово божий чоловік.* К. ЧР. 29. 4) Браться, взяться. *За замок руками не приймали.* АД. I. 214. 5) Терпѣть, вытерпѣть. *Лиха душа приїма довіку муку.* К. Іов. 33. *Наругу од дітей приймати.* Г. Барв. 369. 6)—**ланцюга́ми.** Сковывать, сковать цѣпями. *Ланцюгами втроє себе приняв.* АД. I. 213.

Прийма́тися, ма́юся, ешся, сов. в. **прийня́тися, прийня́тися, йму́ся, мешся,** *гл.* Приниматься, приняться. *Ой обсади, мила, голубонько сива, вишеньками двір. Да вже ж я садила, вже ж я поливала,—не приймається.* Мет. 67.

Прийма́цький, а, е. Принадлежащій пріемышу. *Хлїб приймацький—собацький.* Ком. Пр. № 968.

Прийма́ченько, ка, *м.* Ум. отъ **приймак.**

Приймачи́ськo, ка, *м.*=**Приймачище.** *Забув приймак-приймачиcько хліба й соли взяти.* Чуб. III. 127.

Приймачи́ще, ща, *м.* Ув. отъ **прийма́к.** *Як прийхав приймачище,—зачав тещу бити.* Чуб. III. 128.

Приймачка, ки, *ж.* Пріемышъ женскаго пола.

Прийми́, *мн.* Въ выраженіяхъ: **У прийма́х бу́ти, жи́ти.** Быть пріемышемъ, жить въ чужой семьѣ. *У приймах собака був да й хвоста збув.* Посл. *У приймах пристáти, у прийми пíти.* Не имѣя своего хозяйства, сѣсть на хозяйство жены въ ея домѣ. ЗОЮР. I. 46.

Прийня́ть, та, *м.*=**Приймак.** Кв.

Прийня́ти, ну́, нeш, *гл.*=**Приняти.** Гн. I. 157.

Прийня́тися, нýся, нешся, *гл.*=**Приня́тися.** *Тут приймилися зараз за діло.* Федьк.

Прийня́ти, ся. См. **Приймати, ся.**

Прийо́м, му, *м.* 1) Пріемъ въ новобранцы; также и мѣсто, гдѣ онъ производится. *Ой ставали до прийому а все в одну лаву.* Нп. *Та повезли до прийому, оддали в москалі.* Шевч. 477. *У прийому славний двір,—тут нам буде перебір.* Чуб. V. 997. 2) **Бо́гу в прийо́м.** Въ жертву Господу. *Богу в прийом!—приказує титарь, ходячи з карнавою по церкві.* Рк. Левиц. Ум. **Прийо́мочо** . Чуб. V. 997.

Прийо́мний, а, е. Гостепріимный. *Таль для хліба-соли прийомний чоловік.* Лебед. у.

Прийо́мочок, чка, *м.* Ум. отъ **прийо́м.**

Прийт, ся, См. **Приходити, ся.**

Прийшлий, а, е. Будущій. *Радив рунинцю придбати добру на прийшлі часи.* МВ. III. 144. *Дай, Боже, діждати прийшлого року.* Кременч. у.

Прикáдкуватий, а, е. О человѣкѣ: малорослый и толстый. Слов. Д. Эварн.

Прикáдок, дка и дку, *м.* Небольшая кадка. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Прикáз, зу, *м.* Приказъ. *Біда не знає приказу.* Ном. № 2204.

Приказáння, ня, *с.* Заповѣдь. *Прийшов Мойсей з приказаннями.* Гн. II. 226. *Десять приказаній Божих.*

Приказáти. См. **Приказувати.**

Прикáзка, ки, *ж.* 1) Поговорка, пословица. *Українські приказки, прислів'я і таке инше... Спорудив М. Номис.* (Спб. 1863). 2) У Гребёнки: басня. (Греб. 361).

Приказувáння, ня, *с.* Приговоръ, приговорка.

Приказувати, вую, еш, сов. в. **приказáти, кажý, жеш,** *гл.* 1) Приговаривать: приговорить, примолвить. *Піди до опольонку, устроми в опольонку хвіст та.... і приказуй, лобусь, рибко, мала і велика.* Рудч. Ск. II. 8. 2) Наказывать. чаказать, распорядиться. *Мені мати приказала, щоб я з вами не гуляла.* Мет. 30. *Ой мати дочку мала та її заміж дала; як давала, то приказувала, щоб у гості не бувала.* Мет. 256.

Прикала́бок, бка. м. Пристройка, небольшое помѣщеніе, пристроенное къ большему; чуланчикъ, сарайчикъ; уголокъ, особое отдѣленіе въ кладовой. шкафу и т. п. Василь. у. *Засвітив самотальний сірничок, пішов у другий прикалабок,—коли гляне, аж висить чоловік нeживий.* Рудч. Ск. II. 180. Ум. **Прикала́бочок.** *Там такий був маленький прикалабочок; туди складаємо було то трівочки, то кирпич, а иноді і курку закинемо.* Екатериносл. у.

Прикарáбок, бка, *м.*=**Прикалабок.** Верхнеднѣпр. у.

Прикарбо́чити, чу, чиш, *гл.* Приклеить столярнымъ клеемъ.

Прикачáти, чáю, еш, *гл.* О бѣлѣ: немного выкатать.

Приквóктувати, тую, еш, *гл.* Сопровождать что-либо кудахтаньемъ. *Поставили на покуть кутю з узваром. Грицько приквоктував, щоб несліcь чуть і дитинку чив, держучи на руках.* Г. Барв. 165.

Прики́дати, даю, еш, *гл.* Набросать сверху надъ чѣмъ. *Закопав було добре в ямі та хащем прикидає.* КС. 1884. VIII. 720.

Прикида́ти, да́ю, еш, сов. в. **прики́нути, ну, нeш,** *гл.* 1) Прикидать, прикинуть, прибавить. *До усякого місяця треба б було прикинути по скільки днів, щоб вийшло 12 місяців за весь рік.* Ком. I. 38. 2) Примѣрять, примѣрить, сравнить. 3) Возвращать, возвратить, забраковавъ, сдѣланное, купленное. *Позвав Кузьму Трохимовича та й поєднав йому, щоб списав йому салдата, та щоб такий, як живий був, щоб і горобці боялися: „а буде яка хвала, прикину, кае, тобі“.* Кв. I. 9. *Отак людям купувать! Як напалась: набери та й набери мені в базарі на попередник. Я набрала, а вона й не схотіла брати, а мені прикинула: не таке каже.* Черн. у. 4)—**слівцé.** Ввернуть словцо. Левиц. Пов. 116. 5)—**пеню.** Извести бѣду, напраслину. *Ще скажуть, що я вас отруїв та прикинуть пеню, що й копою не одбудеш.* Кв.

Прикида́тися, да́юся, ешся, сов. в. **прики́нутися, нуся, нешся,** *гл.* 1) О болѣзни: приставать, пристать, приключиться. *Бешиха прикинулась.* 2) Только несов. в. Любить кого, быть склоннымъ къ кому. *Хоч як горкою, а прикидаюсь до дитини і люблю її.* Г. Барв. 530.

При́кидка, ки, *ж.* Прибавка. *Дав на прикидку одного дубка.* НВолын. у.

При́кидливий, а, е—до чо́го. Старательный, любящій что. *Я така була до діла прикидлива.* Г Барв. 223. *Узяв жінку... до роботи не прикидливую.* КС. 1887. VIII. 77.

Прики́нути, ся. См. **Прикидати,** ся.

Прикипа́ти, па́ю, еш, сов. в. **прикипі́ти, плю, пи́ш,** *гл.* 1) Прикипать, прикипѣть. 2) Прилипать, прилипнуть. *А в дівчини Гапки смоляній лавки: як сів,— прилипів і вечерять не схотів.* ХС. II. 196. 3) Примерзать, примерзнуть. *Будуть твої білі ноги до морозу прикипати.* Чуб. V. 603. *Поти ловив вовчик рибу, поки хвіст так і прикипів в ополонці.* Рудч. Ск. II. 8. 4) Оцѣпенѣвать, оцѣпенѣть, остаться неподвижнымъ. *Так і прикипів на місці.* МВ. I. 101. *Я так і прикипів до землі.*

Прики́снути, ну, неш, *гл.* Немного скиснуть. *Не вичесла молока, а воно вже й прикисло.*

Прики́бний, а, е. Ловкій, умѣющій завлечь. *Та там прикібний купець.* Лебед. у.

При́кілок, лка, *м.* Колышекъ. *Осиковий прикілок, що на Ордані дірку у хресті забивають.* Грин. I. 67. *Стоять прикілки у тину височенькі.* Грин. I. 206. Ум. **Прикі́лочок.** Грин I. 69.

Прикінча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **прикінчи́ти, чу́, чи́ш,** *гл.* Доканчивать, докончить. Мнж. 61.

При́клад, ду, *м.* 1) Примѣръ. *Луччий приклад, ніж наука.* Ном. № 6106. **Напри́клад.** Напримѣръ. **До-прикладу.** Хорошо, удачно, складно. Харьк. г. *Не вмію я до прикладу у сьому ділі сказати.* Кв. **Не до ладу́, не до прикладу.** Ни къ селу, ни къ городу.

Прикла́дати, да́ю, еш, сов. в. **прикла́сти, кладу́, де́ш,** *гл.* 1) Прикладывать, приложить. *Терпове вітття, верхи у руки бере-хапає, до серця козацького прикладає.* АД. I. 109. *То як до корчми прихожає, як свиня ухо до корчми прикладає.* Макс. 2) Примѣнять, примѣнить къ чему. (Дружки співають), *прикладаючи пісню до матері.* О. 1862. IV. 28. 3) Насмѣхаться, давать, дать насмѣшливыя прозвища. *Но їх будуть прізвища прикладать.* Мил. 221. 4) Ревновать, приревновать. *Жінка до свого чоловіка дівку прикладає.* Балт. у. *Такий неймовірний чоловік у мене, що до всякого мене прикладає.* Уман. у.

Прикладатися, да́юся, ешся, сов. в. **прикла́стися, ду́ся, дешся,** *гл.* 1) Прикладываться, приложиться, быть приложеннымъ. 2)—**до ко́го.** Примѣняться, примѣниться къ кому. *Це й нам треба до вас прикладатись.* Нѣжин. у.

При́кладка, ки, *ж.* Насмѣшка, насмѣшливое прозвище, каламбуръ, острота. *Жартовливий, на вигадки, на прикладки попереду усіх, тілько його й чутно, од його ввесь рейт іде.* Кв. *На вигадки та на прикладки, то й пари йому нема.* О. 1861. VIII. 19. *Ой скажу всім, щоб про тебе веснянки співали, щоб прізвища та прикладки тобі прикладали.* Чуб. III. 179.

Прикладни́й, а, е. Удобный, подходящій, пригодный. Шух. I. 170. *Прикладний степ. Прикладна земля.* Полт. г.

При́кладно, *нар.* 1) Складно, связно. *Усе так одповідає прикладно, як хлопець удатний.* О. 1862. IV. 32. *Пише прикладно одно до одного.* Борз. у. *Лається прикладно.* Ном. № 13601. 2) Примѣрно.

Прикладо́ш, дша, *м.* Небольшая копна хлѣба. Анан. у. Кладь соломы. Мнж. 190.

Прикла́сти, ся. См. **Прикладати,** ся.

Прикле́їти. См. **Приклеювати.**

Приклепа́тися, па́юся, ешся, *гл.* Привязаться, пристать.

При́клепка, ки, *ж.*=**Прикліп.** *Лихо приклепки шукає.* Ном. № 1973.

Прикле́ювати, лю́ю, еш, сов. в. **прикле́їти, кле́ю, їш,** *гл.* Приклеивать, приклеить.

Приклика́ння, ня, *с.* Подзываніе, призываніе.

Прикрика́ти, ка́ю, еш, сов. в. **прикли́кати, кли́чу, чеш,** *гл.* Призывать, призвать, подзывать, подозвать. *Всіх полковників прикликати до себе.* Рудч. Ск. I. 114. *Сказав прикликати собі слуг тих.* Єв. Л. XIX. 15. *Мати сина прикликає.* Рудч. Чп. 227.

Прикликну́ти, кну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **прикликати.** *Раз кажикнула, трох ляшків прикликнула.* Ном. № 8805.

При́кліп, кліпу, *м.* 1) Придирка, прицѣпка. *Гляди, щоб не було іще приклепу.*

2) Предлогъ, поводъ. *Як бы який приклiп, щоб зайти до попа.* Борз. у.

Приклони́ти, ся. См. **Приклоня́ти, ся.**

Приклоня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **приклони́ти, ню́, нишъ,** гл. Наклонять, наклонить, склонить. *Сам приклоняв головоньку на маленьку годиноньку.* Чуб. V. 947.

Приклоня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **приклони́тися, ню́ся, нишся,** гл. Наклоняться, наклониться; поклониться. *До бiлих нiжок приклоняється, дрiбними слозами умивається.* Чуб. V. 700.

Приключи́тися, чи́ться, гл. употребл. только въ 3-мъ лицѣ. Приключиться. *Приключилося iм горе.* Рудч. Ск. I. 131.

Прикли́чка, ки, ж. 1) Приключеніе. *Не вспiло одно наразд забутися, — друга приключка приключилася.* Мир. ХРВ. 49. *Така йому приключка була.* НВолын. у. 2) Предлогъ. *Лихо приключки шукає.* Ном. № 1973. *Приключки шукають.... пошарпать панство.* К. ЦН. 177. *Вiн давно шукає на мене приключки, щоб попобить.* Черк. у. *Я таки знайшов приключку, щоб до йою зайти.* Полт у.

Прикля́к(ну)ти, кну, неш, гл. Опуститься на колѣни. *Пречистая уклякнула, на колiнки приклякнула.* Чуб. III. 367.

Прикмéта, прикмiта, ти, ж. 1) Примѣта, знакъ. *Поробили в моїх гаях прикмети.* К. ЧР. 226. *Прикмiта козацькая.* Грин. III. 592. На прикмéті. На примѣтѣ. *У таю дві криниці в єї на прикметі було: у однiй сиiлюща, а в другiй живуща вода.* ЗОЮР. II. 55.

Прикмéтити, прикмiтити. См. **Прикмечати, прикмiчати.**

Прикмéтний и прикмiтний, а, е. Примѣтный; замѣтный, выдающійся. Левч. 124. *Один був Турн царюк нешпетний, з латином у сусiдствi жив, дочцi i матерi прикметний, i батько дуже з ним дружив.* Котл. Ен. IV. 17.

Прикмечáти, прикмiчáти, чáю, еш, сов. в. **прикмéтити, прикмiтити, чу, тиш,** гл. Примѣчать, примѣтить. *Прикмечають старi люде.* НВолын. у. *Прикмiчай же, моя мати, який сон приснився.* Чуб. V. 720.

Прикмéчувати, чую, еш, гл.=**Прикмечати.** *Прикмечує жид, а мовчить.* НВолын. у.

Прико́в, ву, м. Цѣпь. *"Три днi на прикосi край пушки держав.* АД. II. 102. *Повiшались кайдани у ноги бiдакам i в руки... Дознають на прикові коротким страшенної муки.* К. МБ. XII. 275.

Прико́вувати, вую, еш, сов. в. **прикува́ти, кую́, е́ш,** гл. Приковывать, приковать *Коло тих стовпiв дванадцять змiїв на ланцюгах приковано.* Рудч. Ск. I. 135. *Стоїть мов прикований—i очей не зведе.* Рудч. Ск. II. 47.

При́кол, ла, м. Небольшой колышекъ, вбитый въ землю. Кінь хóдить на при́колі. Конь пасется, будучи привязанъ на длинной веревкѣ къ колу.

При́колень, льня, м. 1) Небольшой колокъ, прикрѣпляющій жердь къ крыпѣ. Міусск. окр. 2)=**Прикол.** *Найди приколень, що коня припинають, i вийми його iз землi.* Чуб. I. 74. 3) Часть кола, вбитая въ землю. Шух. I. 74.

Приколо́ти. См. **Приколювати.**

При́колоток, тка, м. 1) Не совсѣмъ вымолоченный снопъ. Брацл. у. 2)=**Околот 1.** Вх. Зн. 43. Фр. Пр. 32.

Прико́лювати, люю, еш, сов. в. **приколо́ти, коло́, леш,** гл. Прикалывать, приколоть.

Прикомíрок, рка, м. Чуланъ, пристроенный къ хатѣ или амбару. Рудч. Ск. I. 39.

Приконéчник, ка, м. Конецъ (кнута, арапника). *Як стали цигана різать гарапниками,—били, що аж приконечник з одному одпав.* Рудч. Ск. II. 183.

Приконéччя, чя, с. Окончаніе, конецъ. *Уся зiма була тепла, а приконеччя дуже холодне.* Лебед. у. *Приконеччя „Хмельниччини" П. А. Кулiша.* О. 1861. X. 136.

Прикопáти, ся. См. **Прикопувати, ся.**

Прикóпувати, пую, еш, сов. в. **прикопáти, пáю, еш,** гл. 1) Закапывать, закопать, привалить землей. *Сади картоплю, та не глибоко прикопуй.* Въ значеніи: похоронить. *Хвали попа, прикопавши.* Ном. № 5188. *Моя ненько, моя матiнко! на що ти мене, нещасницю, вродила, гiрку долю вiдiлила? Чом же ти мене не прикопала, щоб я не горювала?* Мил. 197. 2) Еще вскапывать, вскопать; еще выкапывать, выкопать.

Прикóпуватися, пуюся, ешся, сов. в. **прикопáтися, пáюся, ешся,** гл. Придираться, придраться. *Сам не знаю, чого це старшина до мене прикопався.*

Прикоренúтися, нúся, нúшся, гл. Прикрѣпиться корнями.

При́корень, рня, м. 1) Часть ствола у корня, пень. АД. I. 138. 2)=**Прикол.** *Воли держить на прикорнi.* Полт. г. *Порося з прикорнем утекло.* Полт. г.

Прикорiти, рiю, еш, гл. Засохнуть въ

вздѣ кори. *Не обмыла зараз, а тепер прикоріло, що й не оддереш і не обскребеш.* Черниг. у. *От як каша прикоріла—і не оддереш.* Черниг. у.

Прикороти́ти. См. **Прикорочати.**

Прикоро́тати, чаю, еш, *гл.*=**Прикоротити.** *З панським свою язика не рівняй: коли довгий, так прикоротчають, коли короткий, так витягнуть.* Ном. №1203.

Прикорочáти, чáю, еш, сов. с. **прикороти́ти, чý, тúш,** *гл.* Укорачивать, укоротить.

Прикóрпати, паю, еш, *гл.* Прикопить, приобрѣсти немного. Желех.

Прикорхну́ти, ну́, нéш, *гл.* Прикурнуть, вздремнуть. Сим. 185. *Прикоржеш, та зараз і прокинешся.* О. 1862. VI. 57. *Давай прикоржем трохи.* Черк. у. *Я хоч би під воріттями прикоржув трохи.* Мир. Пов. II. 108.

Прикóрчати. См. **Прикорчувати.**

Прикóрчувати, чую, еш, сов. в. **прикóрчити, чу, чиш,** *гл.* Поджимать, поджать. *Півень... ніжку прикорчив.* О. 1862. I. 75.

Прикóськати, каю, еш, *гл.* Усмирить, умиротворить.

Прикотúти, ся. См. **Прикóчувати, ся.**

Прикохáти, хáю, еш, *гл.* Присохтрѣть за чѣмъ, съ любовью позаботиться о всемъ необходимомъ (для дѣтей, животныхъ, растеній). *На усю садибу їх, на усе житов'я пала пустиня: і на ту хату нову, не біляну давно, неприбрату; на той город не скопаний, не обсіяний; той садок не прикоханий.* МВ. (О. 1862. I. 97).

Прикочувáти, чую, еш, *гл.* Прикочевать; прибыть. *Начувайтеся, завтра всі до вас прикочуємо.*

Прикóчувати, чую, еш, сов. в. **прикотúти, качý, тúш,** *гл.* 1) Прикатывать, прикатить. *Прикотив камінюку.* Екатериносл. г. *Чи вас сюди хвилею прибило, чи дугом тихим прикотило?* Ком. Пр. № 247. 2) Укачивать, укатать катком. Херс. г. 3) Навеливать, навалить. *У вишневім садочку згоронили... важким каменем прикотили.* Чуб. V. 779. 4) Только сов. в., прикатить, пріѣхать быстро. *На ярмарок покотила. Прикотила до комори, бере чоботи коркові.* Грин. III. 650.

Прикóчуватися, чуюся, ешся, сов. в. **прикотúтися, чýся, тúшся,** *гл.* Прикатываться, прикатиться. *Прикотився до дверей.* Рудч. Ск. I. 93.

Прикрадáтися, дáюся, ешся, сов. в. **прикрáстися, дýся, дешся,** *гл.* Подкрадываться, подкрасться. *Вовки прикрадаються овечку або вола з'їсти.* Г. Барв. 453. *Засіли вони недалеко панських будинок, за моцною, а як смеркло, прикрались під самі вікна.* МВ. I. 132. *Хотів прикрастись, та й не прикрався, а довго й крався.* Черк. у.

Прикрáса, си, *ж.* Мелкія украшенія комнаты, платья. Рк. Левиц.

Прикрасúти. См. **Прикрашати.**

Прикрáстися. См. **Прикрадатися.**

Прикрашáти, шáю, еш, сов. в. **прикрасúти, шý, сúш,** *гл.* Украшать, украсить, сдѣлать краше. *Хвалилася княгиня, що дарів повна скриня; пійдіте, принесіте боярів прикрасіте.* Рк. Макс. *Там то красна, там то гожа, подивлюся, — коби рожа, а в личеньку така щира, що всі квіти прикрасила.* Чуб. V. 107.

Прикрива́ти, вáю, еш, сов. в. **прикри́ти, кри́ю, еш,** *гл.* Прикрывать, прикрыть. *Ой виру я листочок та прикрию слідочок, щоб по милого мою, по слідочку його всяка птиця не ходила.* Чуб. V. 528. **Нічии грудúни прикри́ти.** Не во что одѣться. Ном. № 1527.

Прикрива́тися, вáюся, ешся, сов. в. **прикри́тися, кри́юся, ешся,** *гл.* Прикрываться, прикрыться. *Заснув, прикрившись свитиною.* Левиц. I: 126.

При́крий, а, е. 1) Непріятный. 2) Крутой. *Прикрий берін. Прошу... трошки злізти під гору, бо прикра, та всіх не витягнуть бички.* Гн. II. 168. 3) Сильный, крайній. *Прикрий мороз.* Каменец. у. *Як прийде робота прикра; то платять і по пів рубля.* Каменец. у. 4) О цвѣтѣ: рѣзкій. *Червоний, аж прикрий.* Лохв. у.

Прикрúт, ту, *м.* Родъ растенія. Маркев. 85.

Прикри́ти, ся. См. **Прикривати, ся.**

При́крітися, рюся, ришся, *гл.* Досаждать, докучать.

При́крість, рости, *ж.* 1) Непріятность. *Не роби прикрости.* НВолын. у. *Наче на прикрість матері Мася все водилась з ляхами та з ляхівками.* Св. Л. 247. 2) Непріятный вкусъ. *Ця горілка має прикрість.* НВолын. у.

При́кро, *нар.* 1) Непріятно, горько, обидно. *Прикро стало мені.* Лохв. у. 2) Тяжело, трудно. *Прикро жити мені на світі.* Каменец. у. *Як прикро припаде, то й жиди їдять ту ж яловичину, що й ми.* Каменец. у. 3) Круто. *Прикро закармочене.*

4) Крайне, рѣзко. *Прикро гострий ніж.* НВолын. у. *Та мука, що наче буде жовста, жовтим оддає, то ота краща, аніж прикро біла.* Лебед. у. *Прикро сірий.* Борз. у. **Прикро одрубáти, одрíзати.** Гладко, близко къ краю отрубить, отрѣзать. Мнж. 190. 5) Усердно, горячо. *Узявсь прикро до ковальства.* 6) Очень, сильно. *А сам сивíв він, сивíв прикро, і все у думí, як у хмарí, ходив.* МВ. (О. 1862. I. 97). При прилагательныхъ, обозначающихъ цвѣта, ставится для усиленія качества въ значеніи: сильно, рѣзко: *Прикро червоний, прикро зелений* и пр. 7) Совершенно. *У нас дúе пожар був, так Іван прикро згорíв,—нíчого не зостáлось.* Волч. у. 8)—**дивúтися.** Смотрѣть не сводя глазъ, настойчивымъ рѣзкимъ взглядомъ. *Христя прикро подивúлася на матíр: по обличчу пізнавала, чи добру звíстку мати принесла.* Мир. Пов. I. 158. *Збожеволíлыми óчима прикро дивúлася на Грицька.* Мир. Пов. I. 122.

Прикро́їстий, а, е. О землѣ: не сыпучая, отпадающая при паханіи глыбами. Ровен. у.

Прикро́йний, а, е. 1) Укромный. *Постáя сани у прикрóдному мíсці.* 2) О сапогѣ: съ пришитыми къ голенищу головками. Вас. 161.

Прикропи́ти, ся. См. **Прикропля́ти, ся.**

Прикропля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. прикропи́ти, плю́, пúш, гл. Брызгать, побрызгать сверху. *Да ідуть дощі все частíй, да землю прикропляють.* Грин. III. 636.

Прикропля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. прикропúтися, плю́ся, пúшся, гл. Быть побрызганнымъ сверху.

Прикро́тний, а, е. Спѣшный. *Настигає косовиця, а там пíдуть жнива—до самóї осени прикротне дíло.* Г. Барв. 145.

Прикро́тно, нар. Спѣшно. *Увíйшла в пекарню Палажка, а попадя щось саме прикротно поралась коло тíста.* Г. Барв. 156.

Прикру́чувати, чую, еш, сов. в. **прикрути́ти, кручу́, тúш,** гл. 1) Прикручивать, прикрутить. *Навúту пряжу мусить ткач прикручувати.* МУЕ. III. 21. 2) Привинчивать, привинтить. 3) Строго приказывать, приказать. *Пíдіть гíнця менí кликнíте, до мене зараз щоб прийшов, сказúть же, щупко прикрутíте, щоб він в шинок та не зайшов.* Котл. Ен. I. 27. 4) Притѣснять, притѣснить. *Податкáми тебе прикручено, важкою працею прикручено.* Мир. Пов. II. 41.

Прикуба́нський, а, е. Находящійся при р. Кубани. *Пластуны в прикубанських плавнях.* О. 1862. II. 63.

Прикува́ти. См. **Приковувати.**

Прикýкати, каю, еш, гл. О кукушкѣ: призвать кукованьемъ. Вх. Лем. 456.

Прикукóбити, блю, биш, гл. Прибрать, устроить. *Своя домíвка в ú сидок: як стара прикукобе тí, то аж весело.* Харьк. у.

Прúкуп, пу, м. Прикупленная земля. Прилуц. у.

Прикупа́ти, пáю, еш, сов. в. **прикупúти, плю́, пиш,** гл. Прикупать, прикупить. *Ще мати й город прикупила.* Г. Барв. 256. **Живé, лúла прикупúвши,**—живетъ коекакъ, съ бѣдой. Ном. № 7504.

Прикусúти. См. **Прикушувати.**

Прикýтати, таю, еш, гл. 1) Прикрыть, закутать сверху. *Прикутала свою дитúну.* Мил. М. 36. 2)=**Прикорпати.** Желех. Вх. Зн. 55.

Прикýтий, а, е. Прикованный. *Прикутий до стовпа.* Стор. II. 194.

Прикухéнок, нка и нку, м. Пристройка къ кухнѣ. *Чи не думаєте до кухні,—вона в вас тíснувата,—прибудувати прикухенок?* Г. Барв. 378.

Прикýшувати шую, еш, сов. в. **прикусúти, шу́, сиш,** гл. Прикусывать, прикусить. *Прикуси язúчок.* Ном. № 1126. *Не можна показувати пальцем на мíсяць, бо пальець усúне, а коли вже покажеш, то прикуси пальець.* Грин. I. 13.

Прилабýзнитися, нюся, нишся, гл. Подольститься, подойти. *Прилабузнивсь до Киприди.* Котл. Ен. V. 18.

Прúлавок, вка и вку, м. Часть неподвижной скамьи (**лáви**) въ украинской хатѣ, идущая вдоль придверной стѣны, до дверей, подъ **мúсни»ом.** ЕЗ. V. 91. *Євандр же в хату рáнку лíз і там під прилавком зímувся.* Котл. Ен. V. 16.

Прила́годжувати, джую, еш, сов. в. **прила́годити, джу, диш,** гл. Приготовлять, приготовить. *Просимо вас на те, що Бог дав та добрí люде прилагодили.* Федьк.

Прила́годжуватися, джуюся, ешся, сов. в. **прила́годитися, джуся, дишся,** гл. Приготовляться, приготовиться. *Він прилагоджується на ярмарок.* Каменецк. у.

Прила́джувати, джую, еш, сов. в. **прила́дити, джу, диш,** гл.=**Приладновувати, приладнати.** *Науку прилагодити до народа.* О. 1861. XI. 104; 1862. IX. 125.

Прила́джуватися, джуюся, ешся, сов. в. **прила́дитися, джуся, дишся,** гл.=**При-**

ладновуватися, приладнатися. *Лекше ж таки одному чоловікові приладиться до цілої громади.* О. 1862. IX. 125.

Приладна́ти, ся. См. **Приладновувати, ся.**

Прила́дний, а, е. Умѣющій приласкаться, вкрадчивый. *Така то до кожного прикидчива, приладна, лестна.* МВ. II. 140.

Приладно́вувати, вую, еш, сов. в. **приладна́ти, на́ю, еш,** гл. Прилаживать, приладить.

Приладно́вуватися, вуюся, ешся, сов. в. **приладна́тися, на́юся, ешся,** гл. Прилаживаться, приладиться.

Прила́вити, ла́жу, зиш, сов. в. **прилі́зти, лі́зу, зеш,** гл. Приползать, приползти, прилѣзать, прилѣзть. *Прилізла... чорна гадина.* Чуб. V. 734.

Прила́скувати, кую, еш, гл. Ласкать. *Треба вола приласкувати як запрягаєш.* Павлогр. у.

Прилата́ти. См. **Прилатувати.**

Прила́тувати, тую, еш, сов. в. **прилата́ти, та́ю, еш,** гл. Пришивать, пришить заплату. **А ні приши́ти, а ні прилата́ти.** Ничего нельзя сдѣлать. Ном. № 7625.

Прилашто́вувати, вую, еш, сов. в. **прилашту́вати, ту́ю, еш,** гл. Придѣлывать, придѣлать, прилаживать, приладить, пригнать.

Прила́щатися, щуся, щишся, гл. Приласкаться. *Нехай вода прилащиться до йою, і знов воно зелене пустить листя.* К. ... в. 30.

Прилі́глий, а, е. 1) Прѣлый. *Прилеглe жито.* Харьк. 2) Примыкающій, сосѣдній. *Опинилася на улиці прилеглій.* МВ. III. 32.

Прилі́жати, жу, жиш, гл. Полежать. *Так заболіло в животі, що оце трохи й прилежала.* Пирят. у.

Прилі́жний, а, е. Принадлежащій къ чему. *Я був тоді не сам касиром, а Семен був до мене прилежний.* НВолын. у.

Прилі́жати, заю, еш, гл. Приплестись, притащиться. *Насилу прилежали додому* Полт.

Прилену́ти, ну́, не́ш, гл.=**Прилинути.** *Ой прийди або прилени ти соколоньком до мене.* Мет. 60.

Прилепе́ткуватий, а, е.? *На вигляді легеня прилепеткувата.* Мил. 105.

Прили́пистий, а, е. Обтяжной, въ обтяжку, плотно прилегающій къ тѣлу. **Прили́писта соро́чка**—рубашка, плотно обхватывающая подъ мышками. Павлогр. у.

Прилести́тися. См. **Прилещатися.**

Прилете́ти. См. **Прилітати.**

Прилеща́тися, ща́юся, ешся, сов. в. **прилести́тися, щу́ся, сти́шся,** гл. Подольщаться, подольститься. *От вона до йою прилестилась та й питається раз у йою: „Чи есть, каже, на світі такий чоловік, щоб тебе подужав?“* ЗОЮР. II. 28.

Приливати, ва́ю, еш, сов. в. **прили́ти, ллю́, ллє́ш,** гл. 1) Поливать, полить. Мил. 197. *Примивайте доріженьку, щоб пилом не пала.* Мет. 22. *Голосила, викрикуючи жалібні слова, приливаючи їх ще жалібнішими сльозами.* Мир. Пов. II. 121. 2) Заливать, залить. *От він візьме та й прилє водою оюнь.* Чуб. II 149.

Прилига́ти, та́ю, еш, гл. Привязать **налига́чем** (воловъ).

Прили́ва, зи, об. Съ гладко причесанными волосами; щеголь, франтъ.

Прилива́ти, ся. См. **Приливувати, ся.**

Прили́вувати, вую, еш, сов. в. **прилива́ти, жу́, жеш,** гл. 1) Прилизывать, прилизать **языкомъ.** 2) Причесывать, причесать.

Прили́зуватися, зуюся, ешся, сов. в. **прилиза́тися, жу́ся, жешся,** гл. 1) Прилизываться, прилизаться **языкомъ.** 2) Гладко причесываться, причесаться. *Схопиться раненько, зараз миється, примизується до дзеркальця.* Левиц. I. 277.

Прили́ну́ти, ну, неш, гл. 1) Прилетѣть. *Коли б я зозуля, то я б прилечка мала.... прилинула б до двора.* Мет. 54. 2) Быстро придти, пріѣхать, появиться. *Рад же б я, милая моя, та до тебе прилинути.* Мет.

Прилип, пу, м. Раст. Galium aparine. Вх. Зн. II. 32.

Прилипа́ти, ла́ю, еш, сов. с. **прили́п(ну)ти, ну, неш,** гл. 1) Прилипать, прилипнуть. 2) Приставать, пристать. *Прилип до неє, як шевська смола до чобота.* Ном. № 2750.

Прили́пчик, ка, м. Эпитетъ **чі́пчика, очі́пка** въ свад. пѣснѣ. (Чуб. IV. 432). *Вже мені бинда обридла, а вже ж мені чіпчик прилипчик*—т. е. **мов прили́п до голови**—такъ хорошо пришелся.

Прили́ти. См. **Приливати.**

Приличува́ти, ку́ю, еш, гл. У столяровъ: пригнать.

Прилі́г, лі́гу, м. 1) Боковая часть сѣдла. Шух. I. 252. 2) Въ боченкѣ: прибиваемая сверху клепокъ дощечка съ отверстіемъ, сквозь которое добываютъ жидкость. Шух. I. 307.

Прилі́зти. См. **Прилазити**.

Прили́пи́ти, ся. См. **Прилипнювати, ся**.

Прилі́пнювати, люю, ешь, сов. в. **прилипи́ти, плю́, пиш**, гл. Прилѣпливать, прилѣпить, прикленвать, прикленть. *Одірвав клаптик бомажки і приліпив її ловм до дна чарки.* Ком. II. 8.

Прилі́пнюватися, лююся, ешся, сов. в. **прилипи́тися, плю́ся, пишся**, гл. Прилѣпливаться, прилѣпиться, прикленться.

Прилі́с, су, м. Опушка лѣса? *За лісом, за прилісом золоте теля реве.* Чуб. I. 315. См. **Проліс**.

Прилі́та́ти, та́ю, еш, сов. в. **прилете́ти, лечу́, ти́ш**, гл. 1) Прилетать, прилетѣть. *Прилітає зозуленька над ними кувати.* Шевч. 32. *Будучь пташки прилітати, калиноньку їсти, будуть мені приносити од родоньку вісти.* Чуб. V. 222. *Прилетів орел з чорної хмари.* Мет. 167. 2) Быстро приходить, придти, пріѣхать, прибыть.

Прилі́тувати, тую, еш, гл.=**Прилітати**. Вх. Лем. 456.

Прили́ча́ти. См. **Прилічувати**.

Прили́чувати, чую, еш, сов. в. **прили́чи́ти, чу́, чиш**, гл. Присчитывать, присчитать.

Прилого́м, нар. Склонившись, наклонившись. *Прилогом напився води.* Вх. Зн. 55.

Приложи́ти, жу́, жиш, гл. 1)=**Прикласти**. *Дай мені смоли, голубчику, приложити до боку.* Рудч. Ск. II. 15. *Хто ж се тобі таке прізвище приложив?* Стор. МПр. 133. *Ні до чого й рук приложить.* Г. Барв. 388. 2) Ударить. Вх. Лем. 456.

Приложи́тися, жу́ся, жишся, гл.=**Прикластися**.

Прилокши́ти, шу́, ши́ш, гл. Прибить, избить. *Прилокшили його добре.* Чуб. II. 117.

Прилоло́кати, каю, еш, гл. Побить, избить. *Так того старця прилоло́кали, що й іти не здужа,—повем.* Пирят. у.

Приломи́тися, млю́ся, мишся, гл. Приноровиться, примѣниться, набить руку. Мнж. 190.

Прило́мок, мка, м. Восчина, приѣпленная въ ульѣ, назначенномъ для поселенія роя. Конотоп. у.

Прилопоті́ти, чу́, ти́ш, гл. Прибѣжать.

Прилу́ка, ки, ж. 1) Присоединеніе. К. (Желех). 2) Полянка среди лѣсовъ. *Корови і воли пасуть прилуками.* Шух. I. 211. мн. **прилуки**. Поперемѣнно то лѣсъ, то поле. Шух. I. 73. 3) Названіе города: Прилуки. *Славен город Біла Церква, славніша Прилука.* Грин. III. 615.

Прилучи́ти, чу́ю, еш, сов. в. **приучи́ти, чу́, чиш**, гл. Присоединять, присоединить. *До їх голосів прилучає й молода свій жалібний голос.* Левиц. Пов. 175.

Прилучи́тися, чу́ося, ешся, сов. в. **прилучи́тися, чу́ся, чишся**, гл. 1) Присоединяться, присоединиться. *Там Маруся заручається, од батенька одлучається, до свекорка прилучається.* Мет. 217. 2) Случаться, случиться. *Ой не п'ються пивамеди, не п'ється вода,—прилучилась з чумаченьком у стену біда.* Шевч. 535.

Прилюби́ти, ся. См. **Прилюблятн, ся**.

Прилюбо́ваний, а, е. Отъ любви приключившійся? Встрѣчено въ заговорахъ: *Стисни, стиститца!... і попадані, і прилюбовані.* Мил. М. 69. *Уроки, урочища, і вітряні, і водяні... прилюбовані.* Мил. М. 42.

Прилюбля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **прилюби́ти, блю́, биш**, гл. 1) Плѣнять, плѣнить, пріобрѣсти любовь чью. Желех. 2) Только несов. в.? Любить. *Тоді ж покупив він... і ту шапку чорну, що він її дуже прилюбляв.* МВ. III. 135.

Прилюбля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **прилюби́тися, блю́ся, бишся**, гл. 1) Сходиться, сойтись съ кѣмъ, узнавъ, полюбить. *Як я до його придивилась, прилюбилась, моя матінко, так він мені за дитину рідну став.* МВ. II. 22. 2) Пристращаться, пристраститься. *Прилюбився до горілки.* Канев. у.

Прилю́дне, нар.=**Прилюдно**. *Я йому до рук прилюдне віддав гроші.* Екатериносл. у.

Прилю́дний, а, е. 1) Публичный, открытый. *Коли буде прилюдне сватання?* МУЕ. I. 115. (Полт. г.). 2) Съ измѣн. удар. **прилю́дний**. Объ одеждѣ: праздничный. *Прилюдне лудине (убране).* Шух. I. 39.

Прилю́дність, ности, ж. Публичность. Желех.

Прилю́дно, нар. Открыто, публично. *Прилюдно, принародно бито.* Мир. ХРВ. 286. *Вона свою наймичку прилюдно все хвалить.* Г. Барв. 305.

Прилюбува́ти, чу́ю, еш, гл. Припалять.

Прилягта́ти, га́ю, еш, сов. в. **прилягти́, ля́жу, жеш**, гл. 1) Прилегать, прилечь. *То приляже, то посвуха, як кобзарь співає.* Шевч. *Прилігнувши на возі.* Г. Барв. 14. *Спочити прилягла.* Гліб. 2) Налегать, налечь, придавить. *Туман, мамцю, туман прилягає.* Чуб. V. 69. *Ой да сирая земля*

ручки й ніжки приляпа. Чуб. V. 270. 3) Склоняться, склониться къ кому. *Не приляже мов серце ніколи до ньо.* Мет. 66.

Прилі́пати, паю, єш, гл. Пришлепать.

Прима́зати, ся. См. **Примазувати**, ся.

Прима́зування, ня, с. 1) Примазываніе чѣмъ. 2) Поправка, подновленіе глиняной обмазки на печи, стѣнахъ.

Прима́зувати, зую, єш, сов. в. **примаза́ти**, маж, жеш. 1) Примазывать, примазать чѣмъ. *Моряв сонними очима, що змилився... неначе карюком примазані.* Левиц. I. 235. 2) Поправлять, подновлять глиняную обмазку печи, стѣнъ.

Прима́зуватися, зуюся, єшся, сов. в. **прима́затися**, мажуся, жешся, гл. 1) Быть примазываемымъ, примазаннымъ. 2) Быть подновляемымъ, подновленнымъ (о глиняной обмазкѣ стѣнъ, печи). *Що-суботи в нас примазуеться, то й хата чистенька.* Харьк.

Примайструва́ти, ру́ю, єш, гл. Примастерить, придѣлать.

Примали́й, а, е. Маловатый. Вх. Лем. 456.

Примальо́вувати, вую, єш, сов. в. **прималюва́ти**, лю́ю, єш, гл. Пририсовывать, пририсовать.

Прима́на, ни, ж. Приманка. *Горох—людська примана.* Ном. № 12391.

Примандрува́ти, ру́ю, єш, гл. Придти издалека. *Примандруєш, молода дівчино, під лісочок.* Чуб. V. 339. *Примандруе мій миленький з лубенського полку.* Мил. 67.

Приманя́ти. См. **Приманю́вати**.

Прима́нювати, нюю, єш, сов. в. **приманя́ти**, ню́, ниш, гл. Приманивать, приманить. *Там соловейко гніздо звив, собі галочку приманив.* Чуб. III. 177.

Примасти́ти. См. **Прима́щувати**.

Прима́стка, ки, ж. 1) Сдабриваніе корма. Херс. г. 2) мн. Лъстивыя рѣчи, сладенькія слова. *Примастками балака.* НВолын. у.

Приматкобо́житися, жуся, жишся, гл. 1) Подольститься, подмазаться, приласкаться. *Чи ба! як приматкобожився!* Брацл. у. 2) Пристроиться, помѣститься. *Де б мені тут приматкобожитись з осередком?* Брацл. у.

Прима́щувати, щую, єш, сов. в. **примасти́ти**, ма́щу, сти́ш, гл. Сдабривать, сдобрить кормъ. Херс. г. *Мукою примащують січку худобі.* МУЕ. I. 99.

Примедикува́ти (=**приметикувати**), ку́ю, єш, гл. **Придумать, приспособить.** *Треба примедикувати так клямку до дверець, щоб свині не одчинили.* Рк. Левиц.

Примежо́вувати, вую, єш, сов. в. **примежува́ти**, жу́ю, єш, гл. Примежевывать, примежевать, прирѣзать (земли). Стор. II. 117.

Примено́ваний, а, е. ? Встрѣчено въ заговорахъ: *Уроки, урочища, і вітряні, і водяні... примено́вані.* Мил. М. 42.

Примнча́ти, ча́ю, єш, сов. в. **примнчи́ти**, чу́, чи́ш, гл.=**Применшати**, **применшити**.

Применша́ти, ша́ю, єш, сов. в. **применши́ти**, шу́, ши́ш, гл. Уменьшать, уменьшить.

Примéншувати, шую, єш, гл.=**Применшати**. *Ніякого і заходити, думає Христя, применшуючи ходи.* Мир. Пов. II. 94.

Примережи́ти. См. **Примережувати**.

Примережувати, жую, єш, сов. в. **примережи́ти**, жу, жиш, гл. Пришивать, пришить рукавъ, соединивъ его съ рубахою **мереживою**. Волч. у.

Примерза́ти, за́ю, єш, сов. в. **приме́рз(ну)ти**, зну, неш, гл. 1) Примерзать, примерзнуть. *Примерзла кладка до криш, треба вирубувати.* Харьк. 2) Зябнуть, озябнуть. *Стали мої білі ніжки примерзати.* Чуб. V. 339. *Трошки сніном притрясає, бурлак в полі примерзає.* Чуб. V. 1015.

Примерка́ння, ня, с. Сумерки. *Це було так на примерканні,—сонце сіло.* Новомоск. у.

Приме́рка́ти, ка́ю, сов. в. **приме́рк(ну)ти**, кне, гл. безл. Темнѣть, стемнѣть, смеркаться, смеркнуться. Грин. II. 161. *Вже примерка, над вечір.* Грин. II. 113.

Примерка́тися, ка́ється, сов. в. **приме́рк(ну)тися**, неться, гл. безл.=**Примеркати**, **примеркнути**. Вх. Лем. 456. *Вже ся добре примеркло, як ми рушили з міста.* Каменец. у.

Приме́рки, рок, ж. мн. Сумерки.

Примéрлий, а, е. Обмершій.

Примести́. См. **Примі́тати**.

Примили́тися, лю́ся, ли́шся, гл. 1) См. **Примилятися**. 2) Немного ошибиться. Вх. Лем. 456.

Примилюва́ти, лю́ю, єш, гл. Приласкать. *Не тупай, не тупай, ляшку, ногою: не ляжу, не ляжу спати з тобою; а хоть і ляжу,—не поцілую, до свою серденька не примилую.* КС. 1882. II. 302.

Примиля́тися, ля́юся, єшся, сов. в. **примили́тися**, лю́ся, лишся, гл. Поддаб-

риваться, поддобриться къ кому, выражать, выразить кому любовь, подольстаться.

Примина́ти, на́ю, ешь, сов. в. **прим'я́ти, му́, мне́ш**, гл. Приминать, примять.

Прими́р, ру, м.=**Примирок**.

Примири́ти, ся. См. **Примиряти, ся**.

Примі́рок, рка, м. **примі́р'я, р'я**, с. Перемиріе, примиреніе. АД. II. 103. *Послы посланы, просить примир'я.* Єв. Л. XIV. 32. *Із бусурменським салтаном примир'є мали.* Макс.

Примиря́ти, ря́ю, ешь, сов. в. **примири́ти, рю́, ришь**, гл. Ладить, поладить, мириться, помириться.

Примиря́тися, ря́юся, ешся, сов. в. **примири́тися, рю́ся, ришся**, гл.=**Примиряти, примирити**. *В чорному ходи, до скажуть: медицина; а в білому ходи, до скажуть: чепуриться! Сама не знаю, як із ними примириться.* Чуб. V. 859.

Приміслити, лю, лиш, гл. Придумать.

Прі́мівка, ки, ж. Поговорка, пословица, присловка. *Страхи на ляхи,—ся примівка од нас перейшла і до ляхів.* Ном. № 871. *Пиймо юрілку, майме примівку, маймо примівля: дай, Боже, здоровля.* Чуб. V. 1100.

Прімівник, ка, м. Знахарь, лѣчащій заговоромъ. ЕЗ. V. 57.

Приміня́тися. См. **Приміняти, ся**.

Приміня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **приміня́тися, ню́ся, нишся**, гл. Пр способляться, приспособиться. Желех.

Прімір, ру, м. 1) Намѣреніе. *Я маю прімір поїхати у ліс.* Черк. у. 2) Примѣръ. О. 1861. V. 72.

Прімірити, ся. См. **Примірити, ся**.

Прімірник, ка, м. Экземпляръ. Желех.

Прімірю́ти, рю́ю, ешь, сов. в. **примі́рити, рю, ешь**, гл. Примѣрять, примѣрить. *Приміряють той золотий черевичок.* Рудч. Ск. II. 47.

Прімірю́тися, рю́юся, ешся, сов. в. **примі́ритися, рюся, ришся**, гл. 1) Примѣряться, примѣриться. 2) Прицѣливаться, прицѣлиться. *Без міри пороху підсипав, татарину хостинця в груди посилав. Ой ще козак не примірився, а татарин їх лихій матері з коня покотився.* АД I. 170. 3) Прилагаться, приложиться какъ разъ какъ слѣдуетъ. *Так уже воно приміряється, як горбатий до стіни.* Ном. № 13079.

Прімісі́ти, щу́, сиш, гл. Примѣсить.

Прімі́стка, ки, ж. 1) Ступенька въ **за́пічку** для восхожденія на печь. Вас. 194. 2) Подмостки; временный стохъ, скамья. *Я старим сім кіп самими копійками роздав, бо й вони, пообдавши на дворі на примістках, рахувались розсходиться.* ЗОЮР. II. 287. 3)=**Приностка**.

Прімі́та, ти, ж.=**Прикмета**. *Меншому брату приміту покидає.* Дума.

Прімітя́ти, тя́ю, еш, сов. в. **прімі́сти, мету́, тёш**, гл. 1) Приметать, принести, подмести (соръ) къ какому либо мѣсту. *Примела сміття до порога та й покинула, а винести?* Харьк. 2) Наметать, намести на что либо сверху. *Її* (торбину) *і в руки не беруть, а иноді і сміттям приметуть.* Гліб. *Да й примітало сніжком блесеньким.* Чуб. V. 800.

Прімітя́тися, тя́юся, ешся, сов. в. **прімі́стися, метуся, тёшся**, гл. 1) Быть приметаемымъ, приметеннымъ. *Тут примістись би їм хоть сміттячком до брами.* К. Дз. 157. 2) Быть наметеннымъ.

Прімі́ти, мію, еш, гл. Быть въ силахъ, мочь. *Прімів би,—всіх із цаю порозганяв, щоб не щебстали.* Г. Барв. 62.

Прімі́тити. См. **Примічати**.

Прі́мітка, ки, ж. 1)=**Приміта**. *У нас прімітка така: вадугеш, як сонце заходить,—коли червоно—буде вітер.* 2) **У прі́мітну бу́ти**. а) Быть замѣтнымъ. *Устане ясне сонце і зайде, і знову устане, а Прісці і не в прімітку.* Мир. Пов. II. III. б) Быть знакомымъ. *Знайома года, одежа трохи в прімітку, а парубок наче незнайомий.* Мир. Пов. II. 92. 3)=**Намі́тка**. Вх. Зн. 55.

Прімі́тливий, а, е. Внимательный, все перенимающій и усваивающій. *Прімітлива дівчина,—усе в хазяйстві перейма.* Лохв. у.

Прімі́тний, а, е. Замѣтный. *Ярочок, ледві прімітний серед широкого степу.* Левиц. Пов. 191.

Прімічя́ти, чаю, еш, сов. в. **прімі́тити, мічу, тиш**, гл. Примѣчать, примѣтить. *По чім мене, мила, примічаєш?—По тім, милий, тебе примічаю: рано вставш, коня наповаш.* Мет 282.

Прімішя́ти, ся. См. **Примішувати, ся**.

Прімішувати, шую, еш, сов. в. **прімішя́ти, шаю, еш**, гл. Примѣшивать, примѣшать.

Прімішуватися, шуюся, ешся, сов. в. **прімішя́тися, шаюся, ешся**, гл. Вмѣшиваться, вмѣшаться, быть причастнымъ. *Цей не причетний до нас, не прімішується до нас, ходить особе.* Верхнеднѣпр. у.

Прімкнути́, ну́, нёш, гл. Притворить.

Примножа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **при-**

Я старим сім кіп самими копійками роздав, бо й вони, пообдавши на дворі на примістках, рахувались розсходиться. ЗОЮР. II. 287. 3)=**Приностка**.

приме́нити, жу, зиш, *гл.* Укмо́жать, умно́жить, увеличить. *Грі́хи свої́ примно́жив єси́.* К. Іов. 77. *Нехай вам доля сприя́не і весе́лости примно́жає.*

Примно́жа́тися, жа́юся, ешся, сов. в. **примно́житися, жуся, жишся,** *гл.* Умно́жаться, умножиться, увеличиться.

Примно́жувати, жую, еш, *гл.*=**Примно́чати.**

Примно́жуватися, жуюся, ешся, *гл.*=**Примно́жатися.** *Людей все примножується, а земля́ мало.* Київ. у.

Примо́ва, ви, *ж.* Заговоръ (знахарскій).

Примо́вити. См. **Примовля́ти.**

Прим'о́вка, ки, *ж.*=**Примі́вка.** Ном. № 259. Г. Барв. 366.

Примо́вля, ля, *с.*=**Примі́вка.** *Пи́ймо горі́лку, маймо примі́вку; маймо примовля́: дай, Бо́же, здоро́вля!* Чуб. V. 1100.

Примовля́ння, ня, *с.* 1)=**Приказува́ння.** 2)=**Примо́ва.** Гол. IV. 539. Грин. II. 317.

Примовля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **приме́вити, влю, виш,** *гл.* 1)=**Прика́зувати, приказати** 1. *Старий грав, примовля́є.* Шевч. 243. *Десь ти мене, моя мати, в барвінку купала, купаючи, примовляла, щоб долі не мала.* Мет. 275. 2)=**Приговля́тися, приговори́тися.** *Тут і я примовила.* Г. Барв. 219. *Люде́ говоря́ть,—кожне примовля́ло.* МВ. (О. 1862. I. 96). 3) Говорить, сказать знахарскій заговоръ. *Баба пристрі́тни змовле́ і до ма́тки примовля́е.* КС. 1893. VII. 76.

Примовля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **приме́витися, влюся, вишся,** *гл.* Говорить, сказать, вмѣшаться въ разговоръ. *В ві́к не да́сть куска́ хлі́ба зі́сти; так, щоб примо́вився, що ось о́бразно ма́лює добре стой, а ні: я ма́люю та й то́лько.* Лебед. у. *В військо наряжа́ється, до козачки́ примовля́лося: „Козачко, прошу́ тебе, як Бо́га, гляди́ моє́ї гу́дьби".* Чуб. V. 1171. *Тут уже́ й други́ї примовили́сь.* Мир. ХРВ. 195.

Примо́вчати, чу, чиш, *гл.* Смолчать.

Примогори́чити, чу, чиш, *гл.* Привлечь могорычемъ на свою сторону.

Примогти́, жу́, жеш, *гл.* Быть въ силахъ, мочь. *Примі́ би,—очима́ зві́в.* Ном. № 3400. *Примі́ би,—крі́зь зе́млю пі́шов.* МВ. (О. 1862. III. 62). *Як би примі́ малюва́ти, то намалюва́в бы.* (КС. 1902. X. 142).

Примогти́ся, жу́ся, жешся, *гл.*=**Примо́гти.** *Не зна́ю, коли́ вже я примо́жуся тобі́ верну́ти.* МВ. (О. 1862. III. 76).

Примока́ти, ка́ю, еш, сов. в. **приме́кати, ка́ю, еш,** *гл.* Примокать, промокнуть.

Примолоти́ти. См. **Примолочува́ти.**

Примолоти́ти, лочу́, тиш, *гл.* Трогать, тронуть только слегка молотьбой.

Примо́ргувати, гую, еш, сов. в. **примо́ргнути, ну́, не́ш,** *гл.* Помигивать, подмигнуть.

Примори́ти, рю́, ри́ш, *гл.* Приморить.

Примороже́ний, ня, ня, *прич.* Приморо́женный. *Примороже́ний ка́вун.* Ном. № 1. *Примороже́ний ви́ноград.* Ном. № 2. *Примороже́ний ка́вун.* Ном. № 3. *Примороже́ний ви́ноград.* Ном. № 4.

Примороже́ння, ня, *с.* Приморо́женное. *Примороже́ння ви́нограду.* Ном. № 5.

Примороже́ний, на, не, *прич.* Приморо́женный. *Примороже́ний ви́ноград.* Ном. № 6.

Примороже́ння, ня, *с.* Приморо́женное. *Примороже́ння ви́нограду.* Ном. № 7.

Примороже́ний, на, не, *прич.* Приморо́женный. *Примороже́ний ви́ноград.* Ном. № 8.

Примороже́ння, ня, *с.* Приморо́женное. *Примороже́ння ви́нограду.* Ном. № 9.

Примороже́ний, на, не, *прич.* Приморо́женный. *Примороже́ний ви́ноград.* Ном. №

Примру́жити. См. **Примружувати.**

Примру́жувати, жую, еш, сов. в. **примру́жити, жу, жиш,** гл. Прищуривать, прищурить.

Примудрува́ти, ру́ю, еш, гл. Придумать, ухитриться.

Примýдькатися, каюся, ався, гл.— **до кого.** Собственно: прикоснуться къ шулятамъ (см. **му́до**); употребляется въ значеніи: дать себя оплодотворить кому (о женщинѣ). Вх. Зн. 55.

Примýлина, ни, ж. Нанесенный водою илъ. Вх. Уг. 263.

Примулити, лю, лиш, гл. Занести иломъ. *Зверху листом припадена, з споду мулом примулена.* Гол. I. 235.

Примýляти, ляю, еш, гл. Нажать, надавить.

Прúмурок, рка, м. 1) Карнизъ у печки. НВолын. у. 2) Каменная пристройка. 3) Боковая стѣна гончарной печи. Шух. I. 263.

Примурóвувати, вую, еш, сов. в. **примурува́ти, рую, еш,** гл. Пристроить каменную пристройку.

Прúмус, су, м. 1) Принужденіе. Ном. № 11341. **З примусу.** По принужденію. 2)= **Примука 2.** Ном. № 11889. *Доволі й примусу було,—не так, як ув инших, що все, мовляв, було, усе було, тільки примусу не було. Якось, бачте, тіяково гостеві їсти й пити без примусу.* Г. Барв. 425.

Примýсити. См. **Примушувати.**

Примýсія, сії, ж. 1) Принадлежности. *Ткача не приймають у пекло, бо в його такого багато примусій, що як почне вноситься в пекло,—ніяк не заверне за один раз.* Лохв. у. 2) Возня, хлопоты. *З дишлем такого багато примусій: треба добірати рівні коні, щоб рівно тяяли.* Кременчуг. у. *Така була мені примусія з оцим чоловіком: не розшолопає, що йому кажеш, та й годі.* Волч. у.

Примýсний, а, е. Изобрѣтательный, способный, находчивый. Мнж. 190.

Примýчити. См. **Примучувати.**

Примýчувати, чую, еш, сов. в. **примýчити, чу, чиш,** гл. Измучивать, измучить. *Податками тебе примучено, важкою працею прикручено.* Мир. Пов. II. 41. *Примучено його на тілі.* К. XII. 130.

Примушáти, шáю, еш, примýшувати, шую, еш, сов. в. **примýсити, мýшу, сиш,** гл. Принуждать, принудить, заставлять, заставить. Чуб. V. 305. *Ніхто тебе не примушав.* НВолын. у. *Примусив учеників своїх увійти в човен.* Єв. Мр. VI. 45.

Примýшений, а, е. Принудительный, насильственный, вынужденный. *Од шлюбе, мій шлюбе, примушений шлюбе.* Гол. I. 285.

Примýшування, ня, с. Принужденіе.

Примýшувати. См. **Примушати.**

Прúмха, хи, ж. 1) Прихоть, капризъ, выдумка. *Жінко, каже, се вже, бачу, твої примхи.* МВ. I. 11. 2) мн. Суевѣрная примѣта, предразсудокъ. Лубен. у. Знахарство. Грин. I. 280.

Прúмхати, хáю. еш, гл. Прихотничать, капризничать. *Почне він примхати.* МВ. II. 108.

Прúмхливий, а, е. Прихотливый, капризный.

Примхувáтий, а, е. Прихотливый, капризный. Вх. Зн. 55.

Примчáти, мчý, чúш, гл. Примчать. *Примчали з казанок сивухи.* Котл. Ен. *Дідько і попа примчав.* КС. 1882. X. 33.

Примчáтися, мчýся, чúшся, гл. Примчаться.

Прим'ятú. См. **Приминати.**

Принáвіть, нар. Даже. См. **Навіть.** Вх. Зн. 55.

Принáда, ди, ж. Приманка. *В мене принада—сама молода.* Мет. 84. *Дід і гроби сільце, насипав принади, поставив те сільце.* Рудч. Ск. II: 37. Ум. **Принáдонька, принáдочка.** Чуб. V. 68.

Принáджувати, джую, еш, сов. в. **принáдити, джу, диш,** гл. 1) Приманивать, приманить. *Принаджує моїх голубів.* Харьк. *А дівчина громадила, козаченька принадила.* Лукаш. 143. *Коли б літала пташкою,—був би золотим просом принадив.* МВ. I. 86.

Принáджуватися, джуюся, ався, сов. с. **принáдитися, джуся, дишся,** гл. Поваживаться, повадиться. *Принадився вовк до овець.* НВолын. у.

Принáдний, а, е. Заманчивый, привлекательный. *Принадна чарна молодиця.* К. ПС. 121. *Усміх принадний.* Г. Барв. 225.

Принáдність, ности, ж. Привлекательность; красота. *Уроди, грації, принадності цариці.* К. Дз. 87.

Принáдно, нар. Заманчиво, привлекательно. Левиц. I. 265.

Принáдонька, принáдочка, ки, ж. Ум. отъ **принада.**

Принаймні, нар. По крайней мѣрѣ. *Принаймні вкупі сумувати, згадавши той веселий рай.* Шевч. 562.

Принале́жати, жу, жиш, гл. Принадлежать.

Приналéжатися, жуся, жишся, *гл.* 1)=**Приналежати.** 2) Надлежать. *Поностимся там, як ся приналежить.* Драг. 275.

Приналéжний, а, е. Принадлежащій.

Прина́мний, а, е. Пригодный? способный? *Він у мене геть то прина́мний до писання. Гаразд пише: од його аби хто прочита.* Лебед. у.

Прина́мні *нар.*=**Прина́йні.**

Прина́родно, *нар.*=**Прилюдно.** Александров. у. *Примодно, принародно вито.* Мвр. XRB. 286.

Принату́рити, ся. См. **Принатурювати, ся.**

Принату́рювати, рюю, ешь, сов. в. **принату́рити, рю, риш,** *гл.* Пріучать, пріучить. *Батько принатурив його до чумацтва.* Харьк. г.

Принату́рюватися, рююся, ешся, сов. в. **принату́ритися, рюся, ришся,** *гл.* Привыкать, привыкнуть, пріучиться. *Віддала б його до людей у науку, от би воно й принатурилось.* Лебед. у. *А ось сусіди: чи вони уміють робити землю? все було чужі роблять, а далі потрохи принатурились, то й самі почали робить.* Лебед. у.

Прúнда, ди, *ж.* 1) Спесь, чванство. 2) *об.* Спесивый, чванный человѣкъ. Лохв. у. 3) Капризы. 4) *об.* Капризный человѣкъ. Лохв. у.

Прúндитися, джуся, дишся, *гл.* 1) Спесивиться, важничать. *Буває иншій чоловік все прúндиться.* Гліб. 2) Капризничать.

Приневíльний, а, е. Поднебольный, рабскій.

Приневóлити. См. **Приневолювати.**

Приневóлювання, ня, *с.*=**Примушування.** Харьк.

Приневóлювати, люю, еш, сов. в. **приневóлити, лю, лиш,** *гл.* Принуждать, принудить. *Почала жінка приневолювать чоловіка, щоб і він робив.* Грин. II. 175. *Мати приневолила подавать рушники.* Стор. МПр. 33.

Принесті́. См. **Приносити.**

Принижáтися, жáюся, ешся, сов. в. **приниз́áтися, жуся, зишся,** *гл.* 1) Опускаться, опуститься ниже, понизиться. *Всяка гора і горб принизиться.* Св. Л. III. 5. 2) Унижаться, унизиться. *Принизився панський рід великий.* К. ПС. 41.

Приниз́ити. См. **Принижувати.**

Приниз́увати, жую, еш, сов. в. **приниз́ити, жу, зиш, приниз́ити, жу, зиш,** *гл.* 1) Опускать, опустить ниже, понизить. *І принизив Господь небо, окрите димами.* К. Псал. 36. 2) Унижать, унизить. *Низьке принизує й хвалою.* К. Бай. 158. 3) Обижать, обидѣть. *Бог очима принизив.* (Очі болять). Грин. II. 302. *Так Господь принизив: опала сей рік вся скотина.* Кіев. у.

Приникáти, каю, еш, сов. в. **приникнути, ну, неш,** *гл.* Прибывать, прибыть. *А менший син, піша пішанщя за гостя* (додому) *приникає.* АД. I. 118.

Приновúти, влю, вúш, *гл.* Обновить.

Прúнос, су, *м.* Приношеніе, пожертвованіе, жертва. Ном. № 960. К. Псал. 45. *До небес драбину приставляють із молитов та приносів нечистих.* К. XII. 90.

Принóсини, син, *ж. мн.*=**Прúнос.** Рк. Левиц.

Принóсити, шу, сиш, сов. в. **принéсти, несу́, сéш,** *гл.* Приносить; принесть. *А я меду принесу на закуску.* Рудч. Ск. I. 24. *Принеси мій голосочок милої до хати.* Мет. 11. **Відкіля́ се тебé принесло́?** Откуда ты явился? **І принесло́ його!** И нужно было явиться! *Дівчинонько, приніс тебе дідько.* Мет. 28.

Приношáти, шáю, еш, *гл.*=**Приносити.** *Асаули по улицях пробігали, червонії прапорки у руках приношали.* Мет. 414.

Принудúти, джу, дúш, *гл.* Истомить, истомить тоской. *Уже мене утишила чужая дитина: і рученьки зв'язала, цілять не пустила і серденько принудила.* Чуб. V. 542.

Принуждáтися, дáюся, ешся, *гл.* Одолжаться у кого, обращаться въ нуждѣ. *Хто їх зна, як вони жили; вони до мене нічим не принуждались, а я їх не благаю; не було так, щоб вони запрошували про що, і не знаю я про них.* Екатериносл. у.

Прúнука, ки, *ж.* 1) Принужденіе. *Як не дасн з прозьби, то дасн з принуки.* Ном. № 1059. 2) Усиленныя упрашиванія и понужденія при угощеніи гостей, считающіяся у крестьянъ обязательнымъ актомъ угощенія, а отсутствіе ихъ скупостью и невѣжливостью. *Було що їсти й пити, тільки принуки не було.* Ном. № 11889.

Прúнукувати, кую, еш, *гл.* Принуждать, понуждать. *Тут треба все принукувати пальцюю, нагаем, та й тим нічого не вдіеш.* Левиц. I. 476.

Прúнц, ца, *м.* Принцъ. Драг. 264. *На тім весілю принци з вичих землев були.* Драг. 265.

Принци́зна, ни, *ж.* Принцесса. Драг. 259. *Хиба принцизни ждеш?* Федьк. *Був*

еден царь, а ніхто не мій до його принизити доступити. Драг. 274.

Прия́ти, ся. См. **Приймати, ся.**

Прибіща́ти, ща́ю, ещ, гл. Пообѣщать. *Що ти мені прибіщяєш за твої дітки?* Гн. I. 22.

Прибрі́ти, рію, ещ, гл.=**Придбати.** Вх. Зн. 55.

Прибдіва, ви, ж. Одежда, платье. Вх. Лем. 456.

Приоді́ти, ді́ну, нещ, гл. Одѣть. АД. I. 246. *Був ем наг і не приодіялсте мене.* Гн. II. 81.

Приожелёдитися, диться, гл. безл. Наступить гололедицѣ. Міусск. окр.

Приколо́ток, тку, м.=**Приколоток 2.**

Прина́дити, джу, дить, гл.=**Принадити.** Вх. Зн. 55.

Приора́ти, ся. См. **Приорювати, ся.**

Приору́жити. См. **Приоружувати.**

Приору́жувати, жую, ещ, сов. в. **приору́жити, жу, жить,** гл. Вооружать, вооружить. *Іван зовсім приоруженій.* О. 1861. XI. Кух. 7.

Прибрювати, рюю, ещ, сов. в. **приора́ти, рю́, рює,** гл. Пря паханѣ захватывать, захватить часть сосѣдней земли.

Прибрюватися, рююся, ещся, сов. в. **приора́тися, рю́ся, рється,** гл. Допахивать, допахать до какого либо мѣста. *Приорався Семен до межі, до бору.* Чуб. V. 404.

Приоста́вати, таю́, ёш, сов. в. **приоста́ти, ста́ну, нещ,** гл. Переставать, перестать. *Янко ходив, а далі і приоставав ходити.* Федьк.

Приоста́нок, нку, м. Конецъ, окончаніе. *Що че він на приостанку росказував?* Борз. у.

Приоста́ти. См. **Приоставати.**

Прибощади́ти. См. **Прибощажати.**

Прибощажа́ти, жа́ю, ещ, сов в. **прибощади́ти, джу́, дить,** гл. Сберегать, сберечь, приберегать, приберечь. *Я прибощажала на зіму капусту.* НВолын. у.

Припада́ти, да́ю, ещ, сов. в. **припа́сти, паду́, де́ш,** гл. 1) Припадать, припасть. *Ой скинув чумак свиту і кожух, припадав к сирій землі, теплий зводить дух.* Нп. *Василь аж до землі припадав,—просить.* МВ. I. 122. *Тепер тута, тепер тута, а завтра пойду,—хтось то буде припадати до мойого сліду.* Грин. III. 222. *Все дам тобі, коли, припавши, поклонишся мені.* Єв. Мт. IV. 9. Припадать, припасть къ кому, прильнуть. *Прийшов козак до світоньки,—дівчина хорує, припав до миленька,—дівчину цілує.* Чуб. V. 344. *А дітки як очепилисъ за шию мені... як припали вони, то не можна й одхилити од себе.* МВ. I. 20, 21. 2) Прилипать, прилипнуть. *Гончар мачав праву руку у воду, аби глина не припала до руки.* Шух. I. 260. 3) Покрываться, покрыться сверху какимъ либо сыпучимъ тѣломъ (пылью, снѣгомъ). *Не жаль мені доріженьки, що пилом припала.* Мет. 22. 4) Доставаться, достаться. *Як ми подімлись, то мені припала клуня.* Харьк. у. 5) Случаться, случиться, приходиться, прійтись. *Припало на Різдвяних святках саме їхати до кума. Наоколо містились, де припало, вовхуряли.* Стор. МПр. 128. *Голово моя козацькая! Бувала ти у землях турецькихъ, у віраx бусурменськихъ, а тепер припало на безвідді, на безхлібі пошбати.* АД. I. 118. 6) Приходиться, прійтись къ чему. Левиц. Пов. 264. **Припа́сти до вподо́би, до нату́ри.** Понравиться. Левиц. Пов. 23. Чуб. V. 820. *Робота не важка, таме припала йому до вподоби.* Мир. XPB. 46.—**до смаку.** Прійтись по вкусу. Ном. № 5020. *Обід іще більше припав до смаку.* Г. Барв. 309. 7) Усердно дѣлать какое либо дѣло. *Чітка так і припадає до хазяйства.* Мир. XPB. 60. 8) Прибывать, прибыть къ чему. *К полудній годині до города Січави припав.* АД. II. 101.

Припада́тися, да́юся, ещся, сов. в. **припа́стися, ду́ся, де́шся,** гл. 1) Доставаться, достаться, приходиться, прійтись. *Турки село зрабували, громадами людей імали.... припалася зятю теща.* АД. I. 290. *Ходім, браттє, у ліс темний, вирубаєм три жереби та положим в три городи: кому, браттє, припадеться.* Чуб. V. 984. 2) Случаться, случиться, прійтись. *Щось ся псові припало, що бреше.* Ном. № 6833.

Припа́дистий, а, е. 1) Пологій. Мнж. 190. *Добру хату збудував, та припадиста стріха, так як пастка.* 2) Тѣсный, низкій въ подъемѣ (о сапогѣ). *Припадисті чоботи.* Мнж. 190.

Припа́дком, нар. Случайно. Вх. Лем. 457.

Припа́длий, а, е. Низменный. *Припадлива земля у долинах родить у посуху, а в мочливе літо ні.*

Припа́док, дку, м. Случай. Чуб. V. 476. *Приходили у всяких припадках до него, а він кождому раду давав.* Гн. I. 38. *Як совітуєш в таковом моїм припадці?* Котл. НП. 352.

Прúпадь, ді, *ж.* 1) Низменное мѣсто. 2) Черноземъ съ вязкой глиной. 3) Часть рыболовнаго снаряда. См. **Вершка.** Шух. I. 227.

Припáй, пáю, *м.* При обрывистомъ морскомъ берегѣ полоса земли, обыкновенно песчаная или песчано-ракушечная, внизу между этимъ берегомъ и водой. Черное и Азовск. м.

Припáлий, а, е. Припавшій, покрытый. *Сно, припале порохом.* Левиц. I. 234.

Припалúти. См. **Припалювати.**

Припáлювання, ня, *с.* Опаливаніе, обжиганіе, прижиганіе.

Припáлювати, люю, еш, сов. в. **припалúти, лю́, лиш,** *гл.* Опалять, опалить, обжигать, обжечь, прижигать, прижечь, припаливать, припалить. *Приходить на свое поле, дивиться,—аж... сонце припалило йому.* Рудч. Ск. I. 54. *Полетів би та ме мушу, припалила дівчина мою душу, ой чи огнем, чи водою, чи своєю хорошою вродою.* Чуб. V. 613.

Припанúтися, нюся, ни́шся, гл.=Запанíти? *Бач, як припанився.* —

Припáрка, ки, *ж.* 1) Припарка. 2) Сильное сѣченіе, порка. *Березовой дам припарки.* Котл. Ен. VI. 6.

Припарувáти, рую, еш, *гл.* Спрячь въ пару. *На нйдоо коня не всяде злодій, то вім припарує та й поведе.* НВолын. у.

Припáс, су, *м.* Запасъ. *Підпалюють гамазини з хлібом і припасами.* Стор. МПр. 80.

Припасáти, сáю, еш, сов. в. **припáсти, су́, сéш,** *гл.* 1) Припасать, припасти, запасать, запасти. *Для щитів ночьи припасали, і дна із дёжок вибивали.* Котл. Ен. 2) Подкармливать, подкормить. *Стали чумаки воли припасати. Я припас вівці та й іду.* Черк. у.

Припáсний, а, е. Запасной. *Припасна хотійка є у його.* Каменец. у.

Припáсти, ся. См. **Припадати, ся.**

Припастú. См. **Припасати.**

Припасувáти, сýю, еш, *гл.* У столяровъ: пригнать. *Припасував мулжу.* Ком. Пр. № 749.

Прúпек, ка, *м.*=**Припíчок.** НВолын. у.

Припектú. См. **Припікати.**

Припереза́ти. См. **Приперізувати.**

Приперізувати, зую, еш, сов. в. **припереза́ти, жу́, жеш,** *гл.* Прихватывать, прихватить поясомъ, подсунувъ подъ поясъ, прихватить имъ. *Виросла коса до пояса, ні розплести, ні росчесати; прийде ми ся приперезати.* МУЕ. III. 38.

Припéрти, пру́, пре́ш, *гл.* 1) Притащить, принести. *Цілий улік меду припер.* Рудч. Ск. II. 15. 2) См. **Припірати.**

Припéртися, пру́ся, пре́шся, *гл.* Притащиться. *Тебе не кликано, так чого ж приперся?* Харьк. г.

Припивáти, пáю, еш, *гл.*—**до кóго.** При потчиваніи напиткомъ угощающій подноситъ чарку угощаемому, но, по просьбѣ послѣдняго, долженъ сперва выпить самъ (часто въ этомъ случаѣ отпивается только немного изъ рюмки),—это и называется **припивáти.** *Дружки співають, — я частую і від ускякою прип'ю.* Алв. 23. *До ляха медом і оковитою горілкою припиває.* АД. II. 114.

Припíлка, ки, *ж.* Птица тиркута, Glareola melanoptera. Драг. 6.

Припильнувáти, ну́ю, еш, *гл.* 1) Присмотрѣть. 2) Постараться (въ работѣ), посодѣйствовать. *Нумо, діти, нумо, нумо припильнуймо. Як не будем пильнувати, то тут будем ночувати.* Нп.

Припúн, ну, *м.* 1) Остановка, задержка. 2) **Припúн дáти кому.** Усмирить. Черк. у.

Припинáти, нáю, еш, сов. в. **прип'ясти́, пну́, не́ш,** *гл.* Привязывать, привязать, приколоть. Чуб. I. 74. *Приколень, що коня припинають.* Чуб. I. 74. *Ой припну коня коло калиночки, а сам ляжу спати на край могилочки.* Макс. *Припну фартух дорогий, золотії береги.* Макс. *Припну шабло в лівім боці.* Драг. 66.

Припинáтися, нáюся, ешся, сов. в. **прип'ястúся, пнуся, не́шся,** *гл.* Привязываться, быть привязаннымъ, прикрѣпленнымъ. *Перше була куна в притворі церковнім, до которої припинались покритки.* Чуб. VI. 20.

Припинáчка, ки, *ж.* Веревка, которою привязываютъ скотъ для пастьбы. Рк. Левиц.

Припинúти, ся. См. **Припиняти, ся.**

Прúпинка, ки, *ж.*=**Припин.** *Дедачка шкапа скрізь припинки має.* Ном. № 10848.

Припиня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **припинúти, ню́, ниш,** *гл.* Останавливать, остановить, удержать. *Що то воно? батька бити? Треба припинити.* НВолын.

Припиня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **припинúтися, нюся, нишся,** *гл.* Останавливаться, остановиться, удержаться. *Марта, дивлюсь, припинилась ... і слухає.* МВ. I. 109.

Приписа́нець, нця, *м.* Вновь приписавшійся къ обществу; натурализованный. *Потім стали ходить до нас оті приписанці, що приписались з чужих сел, то вже не те пішло.* Павлогр. у.

Приписа́ти, ся. См. **Приписувати, ся.**

Приписува́ти, сую, еш, сов. в. **приписа́ти, шу́, шеш**, *гл.* 1) Приписывать, приписать. 2) Писать, написать (въ письмѣ). Грин. II. 290, 100. *Батько приписав з дому до сина, щоб той приїхав.* Грин. II. 271. *Наш москаль приписав, щоб йому хоч карбованців два подали.* Кіев. у. *А ще од своїх рук листи писав, до Василя Молдавського посилав, а в листах приписував...* АД. II. 100.

Припису́ватися, суюся, ешся, сов. в. **приписа́тися, шу́ся, шешся**, *гл.* Приписываться, приписаться. *Приписався до Мар'янівської громади.* Мир. Пов. II. 42.

Припі́взати, жу, зиш, *гл.* Укрѣпить соломенную крышу пѣзинами. Чуб. III. 390.

Припі́зи́тися. См. **Припізнятися.**

Припі́знюватися, нююся, ешся, *гл.*= **Припізнятися.**

Припізня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **припізни́тися, нюся, нишся**, *гл.* Опаздывать, опоздать. Сим. 222. *Забарився, на вечерю припізнився.* Чуб. V. 1014.

Припіка́ння, ня, *с.* Прижиганіе.

Припіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **припекти́, печу́, чеш**, *гл.* 1) Припекать, припечь, прижигать, прижечь. *Сонце в віконце пече, припікає.* Ном. № 8742. 2) О сильномъ холодѣ: донимать, донять. *Да й припікає! учора руки померзли, а сьогодня ноги.* О. 1861. V. 76.

Припі́л, по́лу, *м.* Пола, свернутая такъ, чтобы положить въ нее что нибудь. Чуб. V. 752. *Тоді козаки шаблями сухо-дя копали, шапками, приполами перст виймали, Хведора Безрідного ховали.* АД. I. 249.

Припімину́ти, ну́, не́ш, *гл.* Вспомнить. *Припімнув собі сердешних батька, рідну неньку.* Млак. 92.

Припі́н, по́ну, *м.* Привязь. К. Іов. 88. Грин. III. 253. *Гей мої коні в хана на припоні.* Нп.

Припір, по́ру. *м.* Часть шеи у вола, о которую упирается ярмо. Волч. у. Мнж. 181.

Припіра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **припе́рти, пру́, пре́ш**, *гл.* Упираться, упереться. (Будинок) *до другого стріха в стріху припірав.* ЕЗ. V. 77.

Пріпі́чок, чка, *м.* 1) Шестокъ (въ кухонной печи). Чуб. VII. 381. Вас. 193. *На припічку жар.* Мет. 16. *Піч наша реготе, коровая хоче; а припічок усміхається, коровая сподівається.* Мет. 164. 2) Лежанка. *Мати сидить на припічку.* Рудч. Ск. I. 182. *А дитина на припічку розкакалася.* Чуб. V. 635.

Припі́шати, шаю, еш, *гл.* Переваначально: сдѣлаться пѣшимъ, утративъ лошадей, воловъ, а затѣмъ и вообще обѣднѣть. *Був колись багатирь, а теперь припішав.* Черк. у.

Припля́кати, пла́чу, чеш, *гл.* Оросить слезами. *Приплакала бабка увесь ліс, а по їй ні-бі-с.* Ном. № 2386. *Мати усі думки приплакали: „Що його робити і що його чинити?“* МВ. II. 122.

Припла́та, ти, *ж.* Приплата, доплата.

Приплати́ти, ся. См. **Приплачувати, ся.**

Припла́чувати, чую, еш, сов. в. **приплати́ти, чу́, тиш**, *гл.* Приплачивать, приплатить, доплатить.

Припла́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **приплати́тися, чу́ся, тишся**, *гл.* Платиться, поплатиться. *От як страшенно поплатились наші вельможні предки за те, що не вспіли своєї національної тропи.* К. XII. 116.

Пріпле́нтати, таю, еш, пріпле́нтатися, таюся, ешся, *гл.* Прибрести, притащиться. *Відкіля ти у біса приплентав сюди?* Стор. МПр. 162. *Приплентавсь до нас та й живе. Волонюга приплентався.* Рудч. Ск. II. 10.

Пріпле́нтач, ча, *м.* Пришлецъ, бродяга. *І хто? Троянець, голяк, втікач, приплентач, ланець.* Котл. Ен. IV. 40.

Приплеска́ти. См. **Приплі́скувати.**

Приплести́, ся. См. **Приплітати, ся**

Приплива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **приплисти́** и **приплисти́, ву́,ве́ш**, *гл.* Приплывать; приплыть. Рудч. Ск. II. 19. *Припливала до берега.*

Приплі́нути, ну, неш, *гл.*= **Приплисти.**

Приплисти́. См. **Приплива́ти,**

Приплі́д, плоду. *м.* Приплодъ. *Коровьїх приплодом звеселяють.* К. Іов. 46.

Приплі́док, дку, *м.*=**Приплід.** Драг. 118. *Приплідок од скотинки.* Сим. 196. У Г. Барвінок слово прилагается и къ людямъ. *Добре, що в тебе приплідку* (=дітей) *нема, дак ти таке й верзеш.* Г. Барв. 324.

Приплі́скувати, кую, еш, сов. в. **приплескáти, плещý, щеш**, гл. 1) Прибивать, прибить сверху прежде всего чѣмъ либо плоскимъ (ладонью, лопатой) съ цѣлью сравнять и придавить поверхность. *Взяв важку лопату й почав приплі́скувати боки нового стіжка.* Левиц. Пов. 194. *Жененьками придоптала, ручеиьками приплескала.* Чуб. III. 78. 2) Хлопать, прихлопывать, похлопать (въ ладони). Левиц. І. 286. *Почав кричати та в долоні приплі́скує.* Св. Л. 106.

Приплі́тати, та́ю, еш, сов. в. **приплести́, плету́, тёш**, гл. Приплетать, приплесть. *Ой там моя ха́тонька край води з високого дерева лободи.—А я ж к тому сі́нечки приплету з високого дерева черету.* Нп.

Приплі́тáтися, та́юся, ешся, сов. в. **приплестúся, ту́ся, тёшся**, гл. 1) Приплетаться, приплестись. 2) Присоединяться, присоединиться. Черк. у.

Прúплітка, ки, ж. Доплетенное.

Приплі́тувати, тую, еш, гл.=**Приплітати**. *Да плетуть сітки да на твої дітки і на тебе, сіра утонько.—Да нехай же плетуть і приплітують, я ж тою не боюся.* Маркев. 118.

Приплі́шити, шу́, ши́ш, гл.=**Заплішити**.

Приплóшистий, а, е. Плоховатый. *Живо приплошисте.* Вх. Лем. 456.

Приплуга́нитися, нюся, нишся, гл. Медленно дотащиться. *Так наплялися, що на велику силу додому приплуганилися.* О. 1862. IX. 111.

Приплу́житися, жуся, жишся, гл.=**Приплуганитися**.

Приплу́тати, ся. См. **Приплутувати, ся**.

Приплу́тувати, тую, еш, сов. в. **приплу́тати, таю, еш**, гл. Припутывать, припутать.

Приплу́тувáтися, туюся, ешся, сов. в. **приплу́татися, таюся, ешся**, гл. Привязываться, привязаться, припутываться, припутаться, вмѣшаться. *Не приплутуйтеся ви до нас, а ми до вас.* Драг. 171.

Приплю́снути, ну, неш, гл. Зачахнуть, недоразвиться (о зернѣ).

Приплю́щити. См. **Приплющувати**.

Приплю́щувати, щую, еш, сов. в. **приплю́щити, щу, щиш**, гл. 1) Сплющивать, сплюснуть, сдавить. 2) Прижмуривать, прижмурить глаза.

Приплю́ти, плю́, пле́ш, гл.=**Прип'ясти**. *Припну фартух дорогий.* Чуб. V. 10.

Припня́ти, пну́, пне́ш, гл.=**Прип'ясти**. *А я скажу коника припняти.* Чуб. V 259.

Приповзáти, за́ю, еш, сов. в. **приповзтú, зу́, зе́ш**, гл. Приползать, приползти. Г Барв. 354.

Приповéдінка, ки, ж.=**Приповідка**. *У нас така приповідінка: де парубок, там і дівка.* Ном. № 8736.

Приповіда́нка, ки, ж.=**Приповідка**. Вх. Лем. 456.

Приповіда́ти, да́ю, еш, сов. в. **приповісти́, вім, вісй**, гл. 1) Приговаривать, присказывать, присказать. *Ой як і став дяк псалтирю читати, стала, стала бондарочка та й приповідати.* Гол. І. 229. 2) Разсказывать, разсказать. *Нема, нема Іваночка цілих неділь шість, нігде нікто за Іваночка нічого не приповість.* Гол. І. 58. *Приповідають люде, що де наше теперки село, то колись ліс був.* Каменец. у. 3) Говорить, сказать пословицами. *Старі люде приповідають: на ґднім місці і камінь обростає.* Каменец. у.

Припові́дка, ки, ж. Пословица, поговорка.

Припові́дувати, дую, еш, гл.=**Приповідати**. *Ой видавав батенько дочку у чужую стороночку, да заказує, приповідує, щоб сім рік не бувала.* Чуб. V. 750.

Приповісти. См. **Приповідати**.

Приповістúся, вімся, вісйся, гл.=**Приповісти** 2. *Сестра плаче, а приповістися і мені навіть не хотіла.* Федьк.

Приповістка, ки, ж.=**Приповість**. *Приповістка батькова за татарський набіг.* Мир. ХРВ. 85.

Приповість, ти, ж. 1)=**Приповідка**. *Приповість в школярів: не вкрав, але достав.* Ном. № 6095. 2) Разсказъ. *Чуючи од батька страшні приповісти про війни та походи...* Мир. ХРВ. 82. *Од старих людей приповісти такої не чувала, щоб о Петрі бистрій ріки-озера замерзали.* ЗОЮР. І. 27. 3) Притча. *Говорив до них приповістями.* Св. Мр. III. 23.

Приповня́ти, ня́ю, еш, гл. Дополнять. *Хай вам Бог приповня.* Ном. № 4553.

Приподо́битися. См. **Приподоблятися**.

Приподоблятися, ля́юся, ешся сов. в. **приподо́битися, блюся, бишся**, гл. 1) Одѣлаться угодным. *Чим той Лазарь Богу приподобився?* Ном. № 172. 2) Угодничать передъ кѣмъ, подольщаться, подольститься. *Приподобляючись (русини) до приятелів ляхів, робились римськими католиками.* К. XII. 114.

Припозва́ти. См. **Припозивати.**

Припозива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **припозва́ти, зву́, зве́ш,** *гл.*—**позовом.** Привлекать, привлечь къ суду. Котл. НП. 399.

Припоко́їти, ко́ю, їеш, *гл.* Позаботиться о спокойствіи. *Одіне, змие, припокоїть.* Мкр. Г. 19.

Припо́лок, лка, *м.* Доска возлѣ печки, на которой лежатъ доски пола.

Припом'яну́ти, ну́, не́ш, гл. Припомнить. *Об моєї пригоді козацькой припом'яни.* АД. I. 94.

Припо́ристий, а, е. 1) О волѣ: съ хорошо выдающеюся частью шеи, о которую упирается ярмо. 2) О саняхъ: съ полозьями, загнутыми подъ прямымъ угломъ. Каменец. у.

Припороши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Присыпать. *І мій волос сивина четь припорошила.* Млак. 10.

Припору́ка, ки, *ж.* Порученіе.

Припоручи́ти, чи́ю, еш, сов. в. **припору́чити, чу́, чиш,** *гл.* Поручать, поручить. *Припоручаю тобі твою брата.* Г. Барв. 406.

Припоряди́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Приснарядить; украсить; привести въ порядокъ.

Припоряди́тися, джу́ся, ди́шся, *гл.* Приснарядиться; украситься; привести себя въ порядокъ.

Приposила́ти, ла́ю, еш, сов. в. **приосла́ти, шлю́, шле́ш,** *гл.* Ниспосылать, ниспослать. *Нехай тобі Бог з вищого неба припошле.* О. 1861. VI. 75.

Приослідо́к, дку, *м.* Конецъ. Преимущ. въ выраженіи: **на приослі́дку.** Въ самомъ концѣ, послѣ всего. *На приослідку виходе биться той Іван.* Грин. I. 182.

Приости́ти. См. **Припощувати.**

Припочи́вати, ва́ю, еш, сов. в. **припочи́ти, чи́ну, не́ш,** *гл.* Отдыхать, отдохнуть. *Неня собі ляли на постіль припочивати.* Федьк. *Ім коні припочили.* АД. I. 135. *Люде ідут, припочивают.* Шух. I. 221.

Припо́щувати, щую, еш, сов. в. **приости́ти, пощу́, сти́ш,** *гл.* Налагать, наложить постъ, изнурять, изнурить постомъ. *Ой як би я знав, ой як би я відав своїй жизні край, то я б свою душу тріщну постами припостив.* Грин. III. 148.

Припра́ва, ви, *ж.* Приправа. Чуб. V. 666. Шух. I. 143. *Яка приправа, така й потрава.* Ном. № 7117. Ум. **Припра́вка.** Грин. III. 653.

Припра́вити. См. **Приправляти.**

Припра́вка, ки, *ж.* Ум. отъ **приправа.**

Приправля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **припра́вити, влю, виш,** *гл.* 1) Придѣлывать, придѣлать. *Бач, як гарно засув приправив.* Харьк. у. 2) Приправлять, приправить. МВ. (О. 1862. III. 60).

Припрова́джувати, джую, еш, сов. в. **припрова́дити, джу, диш,** *гл.* Приводить, привести. *Узяв ії старий жовнір за білую руку, припровадив Каньовському на велику муку.* Нп. *Живого медведя припровадит пану.* Гн. II. 170.

Припроси́ти, ся. См. **Припрошувати, ся.**

Припро́ха, хи, *ж.* Припрашиванье. *В гостях усього було, а припрохи ні трохи.* Чуб. I. 254.

Припрохáти. См. **Припрохувати.**

Припро́хувати, хую, еш, сов. в. **припрохáти, хáю, еш,** *гл.*=**Припрошувати, припросити.** *Та виходьте, не бійтесь!... припрохував їх Сухобрус.* Левиц. Пов. 28.

Припрошáти, шáю, еш, *гл.*=**Припрошувати.** *Почав припрошати: „Пийте, браття!“* Св. Л. 181.

Припро́шувати, шую, еш, сов. в. **приросúти, щу́, сиш,** *гл.* Припрашивать, припросить. *Усякі найдки та напитки розношує, кожного сам припрошує.* Рудч. Ск. II. 163. *Ой ми б закусили, як би нас припросили.* Грин. III. 504. *Се він знарошне їх налякав, щоб вони припросили йому проводити їх.* Кв. I. 52.

Припро́шуватися, шу́юся, ешся, сов. в. **припроси́тися, шу́ся, сишся,** *гл.* Испрашивать, испросить разрѣшеніе войти. *Прийшов до свого села і припросився на ніч.* Гн. I. 213. См. **Упроситися.**

Припряга́ти, ′га́ю, еш, сов. в. **припря́гти, пряжу́, же́ш,** *гл.* Припрягать, припречь.

Припу́дити, джу, диш, *гл.* 1) Притащить *Припудив такий мішок вівса, що здається треба добрих двох.* 2) Напугать. *Хлоп'я крало яблука, а я як припудив його, то воно аж п'ятами накивало.*

При́пуск, ку, *м.* 1) Допущеніе. 2)= **Припуст.** *У припуск теля пускаємо їсти.* Константиногр. у.

Припуска́ти, ка́ю, еш, сов. в. **припусти́ти, пущу́, стиш,** *гл.* 1) Допускать, допустить. *Кобилу припустив до нових стіжків.* Сим. 228. *Припустила теля до корови.* 2) Прилаживать, приладить. *А припускай но люшні, а я тим часом голоблі опоряжу.* 3) Припускать, припустить, побѣжать быстро. *Як припустив коня воро-*

ново,—міст мені вломився. АД. II. 168. *Як припустив бігти,—утік.* МВ. (О. 1862. I. 104). **Дощ припусти́в.** Пошелъ сильный дождь. *Наче був перестав дощ, а тепер ба який припустив.* Харьк.

Припуска́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **припусти́тися, щу́ся, стишся,** гл. 1) Съ жадностью что ѣсть, пить. *Не припускайтесь дуже до горілки.* Каменец. у. 2) Ссылаться, сослаться. *Припускаюсь на людей, та й ті скажуть, що я дітей своїх до пуття довела.* Харьк. у.

При́пуст, ту, *м.* См. **Упри́пуст.** Сим. 182.

Припусти́ти, ся. См. **Припускати, ся.**

Припу́стниця, ці, *ж.* Короткія стропила на обоихъ причілках крыши. (Е Чикаленко).

При́путень, тня, *м.* Пт.: а) Дикій голубь; б) подорожникъ, Emberiza Ammer. Вх. Пч. II. 10. Ном. № 10945. *Сивий припутень.* Левиц I. 204. *Припутень ходе над шляхом.* Мнж. 172.

Припу́тина, ни, *ж.* Временная подпорка къ стропиламъ для удержанія ихъ въ вертикальномъ положеніи. Харьк.

Припущальник, ка, *м.* То-же, что и **триб** въ ткацкомъ станкѣ. См. **Верстат.** МУЕ. III. 24.

Припха́ти, хаю, еш, гл. Притащить, принести.

Припха́тися, хаюся, ешся, гл. Притащиться. *Грицько з Прицьком припхалися в гості.* КС. 1882. X. 11.

Прип'я́сти, ся. См. **Припинати, ся.**

Прип'я́ти, плю́, неш, гл.=**Припнять.**

Прира́дити, джу, диш, гл. Присовѣтовать.

Прира́жений, а, е. Опаленный солнцемъ. Вх. Лем. 456.

Прира́мки, *мн.* Двойныя плечи въ мужской рубашкѣ. Гол. Од. 13.

Прирахува́ти, ху́ю, еш, гл. Присчитать.

Прира́ти, ра́ю, еш, гл.=**Прирадити.** Драг. 170. *Приралн люде: пойди заміж,—добре тобі буде.* Чуб. V. 592. *Люде приралн, щоб кою за дитину* (взять). Сим. 234.

При́рвати, рву́, рве́ш, гл. Дорвать, арвать еще.

Приректи́, реку́, че́ш, гл. Сказать. *Вона прирекла до дітей: „Чекайте, діти!“* Гн. I. 92.

Приржа́віти, вію, еш, гл. Покрыться слегка ржавчиной.

Пририхто́вувати, вую, еш, сов. в. **пририхтува́ти, ту́ю, еш,** гл. **Прилаживать,** приладить, устроить. *Свої органи пририхтували до граня.* Гн. I. 181. *Крісло пририхтував Люципер так, що коли Ісус має сісти, то має сі в ланцухи злапати.* Гн. I. 119.

Прирі́внювати, нюю, еш, сов. в. **прирівня́ти, ня́ю, еш,** гл. Сравнивать, сравнить. Ном. № 1300. *Не хочу я ні кого прирівнятн, звиняйте, до свині.* Глѣб. *Прирівняв кішку до собаки.* Ном. № 7929.

Прирі́внюватися, нююся, ешся, сов. в. **прирівня́тися, ня́юся, ешся,** гл Сравнивать, сравнить себя. *Прирівнялась свиня до коня.* Ном. № 7931.

Приро́док, дку, *м.* Прирожденное свойство. *У його такий природок, що він ростом малий, а дужий.* Волч. у.

При́ріст, росту, *м.* Наростъ. Зміев. у.

Приробля́ти. См. **Приробляти.**

Приро́бляти, ля́ю, еш, сов. в. **приробля́ти, блю́, биш,** гл. 1) Придѣлывать, придѣлать. *Чортинята миттю приробили йому довженькі крила.* Стор. МПр. 47. 2) Зарабатывать, заработать. Г. Барв. 371. *Два години ходив по Дону, приробив трохи грошей.* Г. Барв. 175. *Позичив грошей та й приробив собі, як той, що талант дано йому, що у евангелії читають.* Каменец. у.

Приро́да, ди, *ж.* 1) Природа. 2) Прирожденныя способности. *Природу тяжко одмінити.* Ном. № 3208. *У мене до цього діла природи нема.* Хорол. у. Слов. Д. Эварн. 3)=**Природжіння.** Драг. 101.

Приро́дженя, ня, *с.* Половые органы. Желех. *Коли-то було ще з предвіка, як створив Бог чоловіка,— чи забув, чи ся встидав: природжіння йому не дав.* Подольск. г.

Приро, ’ти, джу́, диш, гл. Уродить. *Нащо ж ми цілу картоплю, а не половинки садили?—Щоб Бог більшу природив.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Приро́дний, а, е. 1) Естественный. К. Іов. 90. 2) Прирожденный. *Він такий уже природний, зроду такий.* Константиногр. у.—**до чо́го.** Способный къ чему. *Не природний він до цього.* Константиногр. у.

Приро́дність, ности, *ж.* Естественность. Желех.

Приро́дно, *нар.* Естественно.

Прирожде́нний, а, е. 1) Природный, врожденный. *Луччий розум прирожденний, як наученій.* Ном. № 6039. *Прирожденна*

відьма не така злюща, як учена. ЗОЮР. II. 39. 2) Рожденный, родной (о сынѣ, дочери). *Виходь, мати, з віком стрічать своїх діток: одно дитя прирожденнее, друге дитя суженее.* МУЕ. III. 173.

Прирозумі́ти, мі́ю, ѣш, *гл.* Сообразить, придумать, ухитриться. Мкр. Г. 57. Г. Барв. 507. *Воно дурне, а прирозуміло вкрасти.* Лебед. у. *Якось ловлять* (лева)... *прирозуміли.* Мир. ХРВ. 69.

Прироси́ти, шу́, сиш, *гл.* Слегка побрызгать. *Дощ приросив землю.* Черк. у.

Приросто́ти, то́ю, ѣш, сов. в. **прирости́, сту́, тёш,** *гл.* Прирастать, прирасти. *А думка проклята марою до серця так і приросла.* Шевч. 496.

Прирі́сток, тку, *м.*=**Пригілід.** Рк. Левиц.

Прирі́щений, а, е. Приросшій. Черк. у.

Прирубля́ти, бля́ю, ѣш, *гл.* 1) См. **Прирубувати.** 2)=**Присікати 2.** Изъ заговора: *Шепчу і виливаю, і присікаю, і прирубаю...* Мнл. М. 48.

Прирубля́тися, бля́юся, ѣшся, *гл.* О ранѣ: зажить, зарости. Вх. Лем. 456.

Прирубувати, бую, ѣш, сов. в. **прирубля́ти, бля́ю, ѣш,** *гл.* Рубить, нарубить къ добавленіе. *Прирубай ще трохи дровець.*

Приручи́ти, чу́ю, ѣш, сов. в. **приручи́ти, чу́, чиш;** *гл.* Пручать, поручить. *Кому ж ти мене, мій батечку, приручаєш?* Мил. 180. *Покидаєш мене, серденятко моє! Ой кому ж ти приручаєш?* Мет. 25.

Присáда, ди, *ж.* 1) Усадьба. *У Пимона присада добра.* НВолын. у. 2) Привитая вѣтка плодоваго дерева. **Присáду кла́сти.** Прививать деревья. Шух. I. 110.

Присáджувати, джую, ѣш, сов. в. **присади́ти, джу́, диш,** *гл.* 1) Садить, посадить еще въ добавленіе къ раньше посаженному. 2) Засаживать, засадить (за работу). *Зачала бігати та гуляти, так хто тебе присадить за роботу.* Кв. *То це вона в вас і досі в лялки гуляється? Сором, велика вже: пора за гребінь присадити, нехай пряде.* Харьк. 3) Осаживать, осадить внизъ; опускать, опустить внизъ. Мнк. 481.

Присáдистий, а, е. Низкій и толстый, коротконогій. *Присадистий кінь.* НВолын. у.

Присади́ти. См. **Присаджувати.**

Присáджуватий, а, е=**Присадистий.** Левиц.

Присалабо́нитися, ниться, нишся, *гл.* Притащаться. *Ти, бабо, знов присалабонилась із тим листом?* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Присиднабджитися, жуся, жишся, *гл.* Присосѣдиться. Мнж. 190.

Присипа́ти. См. **Присипувати.**

Присипа́тувати, пую, ѣш, сов. в. **присипа́ти, пле́ю, ѣш,** *гл.* Прикрывать, прикрыть мотыгой сѣмена. Хотин. у.

Прися́ваха, хи, *ж.* Въ сѣдлец. губ.: женщина, сопровождающая, вмѣстѣ со старшей **дружкой,** невѣсту въ то время, когда послѣдняя ходитъ сзывать сосѣдей на сватанье. Чуб. IV. 64.

Присвідува́ти, ду́ю, ѣш, *гл.* Дѣлать показанія, свидѣтельствовать. *Присвідує на мене, що я, каже, вкрав.* НВолын. у.

Присвідчити, чу, чиш, *гл.* Засвидѣтельствовать, удостовѣрить. Чуб. V. 137.

Присвідчитися, чуся, чишся, *гл.* Убѣдиться, удостовѣриться. *Присвідчилися, що земля кругобока.* Ком. I. 52.

Присвіти́ти. См. **Присвічувати.**

Присві́тка, ки, *ж.* Освѣщеніе какого либо предмета или кому либо при его дѣйствіяхъ. *Не було мені присвітки, я й упав на сходах.*

Присвіча́ти, ча́ю, ѣш, *гл.*=**Присвічувати.** *Там Тодорко коня сідлає, батько йому присвічає.* Чуб. III. 464.

Присвічувати, чую, ѣш, сов. в. **присвіти́ти, свічу́, тиш,** *гл.* Освѣщать, освѣтить какой либо предметъ, кому либо при дѣйствіяхъ его. Св. Л. 119. *Присвіти мишеч мені,—голку впустила.* Харьк. *Присвічуй, Боже, мені з неба!* К. Псал. 8.

Присвої́ти, вою́, їш, *гл.* 1) Присвоить. ЕЗ. V. 61. *Присвоїв мою сокиру.* Черк. у. 2) Принять въ свое общество, признать своимъ. *Ото ви присвоїли собі циґана, а він у вашому селі і краде коні.* Волч. у.

Присвої́тися, свою́ся, їшся, *гл.* Сродниться. *Із чужим, як проживеш днів з двадцять, та й то присвоїшся, і то ж таки брат рідний.* Волч. у.

Прися́ват, ту, *м.* Посвященіе. *Присвят усіх моїх творів землякам.* К. Дз. 110.

Прися́вати, ся. См. **Присвячувати, ся.**

Прися́ват, тка, *м.* Небольшой праздникъ. Чуб. III. 253.

Прися́вячувати, чую, ѣш, сов. в. **прися́вати, свячу́, тиш,** *гл.* Посвящать, посвятить. *Чернець про те, щоб Господеві тіло і душу в жертву чисту присвятив.* К. ПС. 85. Посвящать, посвятить кому свое произведеніе. К. Кр. 5.

Присвя́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **присвяти́тися, чу́ся, я́шся**, гл. 1) Посвящаться, посвятиться, быть посвященным кому, чему. 2) Дѣлаться, сдѣлаться святымъ. *Пійду в черниці, вморю себе голодом, присвячусь молитвами.* Г. Барв. 249.

Присвя́щуватися, щуюся, ешся, гл.= **Присвячуватися**. *Тоді люде присвящувались, а тепер хай присвятиться.* Лебед. у.

Присе́рбитися, блюся, бишся, гл. Присосѣдиться, пристать, привязаться. *Так вона до його прикипілась, так присербілась.* МВ. II. 141.

Присі́л, лу, м. Присылка. Кв. (Желех.).

Присила́ти, ла́ю, еш, сов. в. **присла́ти, шлю́, шлеш**, гл. Присылать, прислать. *Кланяється, каже, пан Запічанський, прислав подарунок.* Рудч. Ск. II. 12.

Присила́тися, ла́юся, ешся, сов. в. **присла́тися, шлю́ся, шлешся**, гл. Присылать сватовъ. *Ой хоч сватай, хоч не сватай, та хоч присилайся, а щоб слава не пропала, що рік ти кохався.* Лукаш. 77.

Присі́лити. См. **Присилати.**

Присі́лля, ля, с. Пристанище? *Пчелиная матиройочка веде. Ой веде, веде да й попитує: „Ой де б нам, дітка, хороше присилля найти?* Грин. III. 8.

Присі́лування, ня, с. Принужденіе. Правда, 1868, стр. 437.

Присі́лувати, лую, еш, гл. Принудить, застанить. *Шкода мене вмовляти, а силувати—тоже не знаю, хто мене присилує.* МВ. I. 19.

Присила́ти, ла́ю, еш, сов. в. **присі́лити, лю, лиш**, гл. Привязывать, привязать. *Взяв він Марієньку за білу рученьку, присилив до сосни, до сосни плечима.* Гол. I. 163. *Я присилив коніченька до дубонька зеленого.* Гол. I. 22.

Присипа́нок, нка, м. Родъ лепешки, присыпанной творогомъ. Вх. Уг. 263.

Присипа́ти, па́ю, еш, сов. в. **присі́пати, плю, плеш**, гл. Присыпать, присыпать. *Хорошенько коровай бюють, сирцем присипають.* Мет. 163.

Присипа́тися, па́юся, ешся, сов. в. **присі́патися, плюся, плешся**, гл. Присыпаться, быть присыпаннымъ. Левиц. (Правда, 1868, ст. 423). *А сам почав уже сивим волосом, як сніжком, присипатись.* МВ. (О. 1862. III. 72). *Ти, ляше, злякнеш, із коня спадненш, сам присиплешся землею.* АД. II. 42.

Прі́сипка, ки, ж. Порошокъ, которымъ присыпаютъ что-либо, — **при́сипка**, напр., для выдѣлываемыхъ кожъ. МУЕ. I. 70.

Присипля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **приспа́ти, сплю́, спи́ш**, гл. 1) Убаюкивать, убаюкать. КС. 1893. VII. 81. *Ходи, сонку, в колисочку, присни нашу дитиночку.* Макс. (1849). 102. 2) Задушивать, задушить ребенка, придавивъ его (о спящей женщинѣ).

Присихáти, хáю, еш, сов. в. **присóх(ну)ти, хну, неш**, гл. Присыхать, присохнуть.

Присівáти, вáю, еш, сов. в. **присія́ти, сію, еш**, гл. Сѣять, посѣять. *Посіяти конопельки обіщався. Як сіяв, присівав, присіваючи, казав...* Чуб. V. 1159. *Усього дві десятинки присіваємо, а сем'я велика, в кому їсти.* Черниг. у.

Присі́вок, вку, м. 1) Прибавка работнику къ денежной платѣ въ видѣ куска полевой земли, засѣваемой хозяиномъ, урожай съ котораго собираетъ работникъ. Чуб. VI. 76, 405. *На присівок дав му півдесятини.* Каменец. у. 2) Посѣвъ, засѣянное поле. *Ой пила я в понеділок, та й пропила весь присівок.* Грин. III. 324. *Як зряня (на Дмитра) дує вітер, то ранній присівок буде добрий; як в полудне, то середній; а як вечером, то пізній.* МУЕ. III. 50.

Прісі́д, ду, м. Присѣстъ. *За їдним присідом вечера з обідом.* Ном. № 11972.

Присіда́ти, да́ю, еш, сов. в. **присі́сти, сі́ду, деш**, гл. 1) Присѣдать, присѣсть. Рудч. Ск. I. 4, 134. *Дурного по ночах, щоб присів.* Кролев. у. 2) Придавливать, придавить, садясь. *Як саджають молодих на посад, то тоді молода кілько пальців правої руки присяде, тілько літ не буде мати дітей.* ЕЗ. V. 179. 3) Одолѣвать, одолѣть. *А дівчину думи лютії присіли.* Млак. 5. *А ще як вороги присідут—Господи! то так уже доскулять до живого.* ЕЗ. V. 215. **Його присіла сідина.** Онъ посѣдѣлъ. Шух. I. 32.

Прі́сіди, дів, м. мн. Въ выраженіи: **на-в-присіди.** См. **Навприсіди.**

Прі́сідка, ки, ж.=**Поверхниця 2.** Вх. Зн. 61. Шух. I. 79.

Присідля́ти. См. **Присідлувати.**

Присідлувáти, лую, еш, сов. в. **присідля́ти, ля́ю, еш**, гл. Притягивать, притянуть сѣдло подпругой. Шух. I. 78.

Присіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **присі́кти, січу́, чеш**, гл. 1) Пресѣкать, пресѣчь. 2)—**переполо́х**. Симпатически лѣчить испугъ отсѣченіемъ на порогѣ концевъ во-

лосъ больного и вѣника въ соединеніи съ извѣстными пріемами. Черк. у. Мил. М. 48. Грин. II. 318.

Присі́катися, каюся, ешся, гл. Привязаться, придраться, приставать. *Присікався до чоловіка,—як не б'є.* Рудч. Ск. II. 168. *Присікався як оса.* Ном. № 2758.

Присі́лок, лка, м. Приселокъ. *Любився парубок з дівкою і ходив до неї з другого присілка.* Грин. II. 177. *Я вчора їздив на присілок.* Могилев. у.

Присі́нечки, мн. Ум. отъ **присінки.**

Присіне́нний, а, е. Относящійся къ **присінкам.** Стор. МПр. 99.

Присінки. См. **Присінок.**

Присі́нок, нка, м. Пристройка. Вх. Зн. 55. Чаще во мн. **присінки.** Крыльцо, крыльцо съ навѣсомъ на двухъ столбикахъ. Поп. 52. *В присінках всі пани сиділи, на дворі ж вкруг стояв народ.* Котл. Ен. II. 15. *Наймити й наймички на присінках.* Сим. 205. Ум. **Присі́нечки.** Чуб. V. 1076. *Ой у сінечки, у присінечки ясне сонечко сходить.* Мил. Св. 18.

Присі́ння, ня, с.=**Присінки.**

Присі́патися, паюся, ешся, гл.=**Присіка́тися.** *Дівчата так і присіпались: „Скажи, Мотре!"* МВ. I. 87. *Чом се він до мене присіпався?* О. 1862. VII. 35.

Присі́сти. См. **Присідати.**

Присі́шок, шка, м. 1) Подпорка. Лебед. у. 2) Столбикъ съ развилиной на концѣ, въ которую помѣщается горизонтальное бревно (при постройкѣ сарая). Чуб. VII. 393. 3) мн. **присішки.** Въ думѣ—стремена. *То теє* (козак Голота) *промовляв, на присішках став, без міри порохy підсипав, татарину костинця в груди посилав.* АД. I. 170. Это же мѣсто съ переводомъ: ЗОЮР. I. 18.

Присія́ти. См. **Присівати.**

Прискака́ти, чу́, чеш, гл. Прискакать. **Прискако́м,** нар. Урывками. *Прискаком чшла, бо ніколи добре сісти.* Черниг. у.

Прискака́ювати, кую, еш, сов. в. **прискочи́ти, чу, чиш,** гл. Подскакивать, подскочить къ кому, чему, подбѣгать. Рудч. Ск. II. 30. *Прискочив до лави.* Драг. 63. *Внучка качається по садку білим клубочком: і до нас прискочить, і знов у гущавині зеленій зникне.* МВ. I. 18. *Скаче горобейко по двору, то прискакує ік вікну.* Грин. III. 539.

При́скалка, ки, ж. Выступъ скалы, боковая скала. *Я урвався з скали та упав на прискалку, а звідти знов ударився об прискалку.* Каменец. у. *Антосьо.... роздивляся на гори та жахався, як люде лазили по них, ступаючи з прискалка на прискалок.* Св. Л. 217.

При́сканець, нця, м. Родъ аладьи изъ сладкаго тѣста.

Прискара́ржати. См. **Прискаржувати.**

Прискара́ржувати, жую, еш, сов. в. **прискара́ржити, жу, жиш,** гл.—кого. Жаловаться, пожаловаться на кого. Могилев. у. *Не забули ми тобі, як ти нас прискаржував* (перед паном). Св. Л. 68.

При́скати, каю, еш, гл. 1) Брызгать. Грин. II. 37. 2) Фыркать. *Росердила невірного, що аж прискав.* Грин. III. 308.

Прискіпа́тися, па́юся, ешся, гл.=**Присіка́тися.** *Біда до мене прискіпалась.*

Прискоба́ти. См. **Прискакувати.**

Прискри́гнути, ну, неш, гл. Прикрутить, поставить въ стѣснительное положеніе. *Як прискрине, що ради не можно дати, то йдем помочі шукати.*

Прискри́нок, нка, м. Ящичекъ въ сундукѣ, вверху, вдоль боковой стѣнки, для храненія мелкихъ вещей. Вас. 150.

Прискри́пати, паю, еш, гл.=**Прискригнути.** *Прискрипала мене нещасна година: вмерла жінка, зосталась дитина.* Грин. III. 381.

Приспла́ти, ся. См. **Приспилати, ся,**

Приспли́ни, мн.=**Паслін.** Вх. Пч. I. 13.

Приспі́вник, ка, м.=**Приспів'я.** Вх. Лем. 456.

Приспів'я, в'я, с. Пословица, поговорка. *Українські приказки, приспів'я і таке инше. Збірники О. В. Марковича і др. Спорудив. М. Номис.* Спб. 1864.

Приспі́дживати, джую, еш, сов. в. **приспі́дити, джу́, диш,** гл. Прослѣживать, прослѣдить. *Дивлюсь,—пінюв він у двір; я й пристояв, щоб побачити, що він робитиме, приспідив за ним; а він до дверей: зламав замок та в хату.* Новомоск. у.

Приспі́пуватий, а, е. Слѣпой на одинъ глазъ. (Залюбовск.).

Приспло́ни, ну, м. 1) Мѣсто, гдѣ лежитъ покойникъ въ домѣ. Угор. 2) Горный обрывъ. Угор.

Приспу́га, ги, ж. Услуга.

Приспругу́вати, вую, еш, гувати, гую, еш, гл. Прислуживать. Левиц. I. 476.

Приспужа́ти, ся. См. **Приспужувати, ся.**

Приспу́жувати, жую, еш, сов. в. **при-**

служи́ти, жу́, жиш, гл. **Прислуживать, прислужить, услужить.**

При́слу́жуватися, жуюся, ешся, сов. в. **прислужи́тися, жу́ся, жишся,** гл. Прислуживаться, прислужиться. Левиц. Пов. 52.

При́слух, ху, м. Прислушиваніе, подслушиваніе. МВ. II. 111.

Прислуха́ння, ня, с. Прислушиваніе.

Прислуха́ти, ха́ю, еш, гл.=**Прислухатися.** *Ішла дівчина та чукаючи, аж два двори та минаючи, до третього прислухаючи.* Мил. 141. *Дивиться, як ходить, прислухав, як говорить.* МВ. (О. 1862. I. 105).

Прислуха́тися, ха́юся, ешся, сов. в. **прислу́хатися, хаюся, ешся,** гл. Прислушиваться, прислушаться. *А к славі не прислухаюсь, то й гадки не маю.* Мет. 87. *Вони будуть прислухатися—з ким буду стояти.* Чуб. V. 262.

Прислухо́вуватися, вуюся, ешся, прислу́хувати-ся, хуюся, ешся, гл.=**Прислухатися.** *Прислухувалась, ніби боялась, щоб не піймали тою, хто її скривдив.* Стор. МПр. 83.

Присмага́ти, га́ю, еш, гл.=**Присмаживатися.** Желех.

Присма́гнути, ну, неш, гл. 1) Пригорѣть, сильно прижариться. *Печене пожося аж присмагло.* Греб. 404. 2) Подернуться пленкой, покрыться налетомъ. *У його губи присмагли. На озері вода присмагла.*

Присма́гнутися, нуся, нешся, гл.=**Присмагнути** 1. Вх. Лем. 456.

Присма́жити, ся. См. **Присмажувати, ся.**

При́смажка, ки, ж.=**Присмака.** *Да все коли б смашненьке, да коли б салыя більше, присмажку добру зробили.* Г. Барв. 503. *От піщимня страви смашна без присмажки.* Г. Барв. 441.

Присма́жувати ся, жуюся, ешся, сов. в. **присма́жити ся, жуся, жишся,** гл. Поджариваться, поджариться.

Присма́ка, ки, ж. Чаще во мн. ч. **присма́ки.** 1) Приправа. НВолын. у. 2) Лакомство. *Кухарі зварили вечерю з доброї страви і напекли усякі присмаки і витребеньки.* Стор. МПр. 146.

Присмали́ти, ся. См. **Присмалювати, ся.**

Присма́лювання, ня, с. Опаливаніе, припаливаніе.

Присма́лювати, люю, еш, сов. в. **присмали́ти, лю́, лиш,** гл. Прижигать, прижечь, опалить. *Присмалив ту волосину.* Рудч. Ск. I. 105. *Пустили пожар по долині, соловйових діток попалили, соловейка старого присмалили.* Чуб. V. 851. **Присма́лювати халяви́, литий.** Ухаживать за женщиной. Ном. № 8974.

Присма́люватися, лююся, ешся, сов. в. **присмали́тися, лю́ся, лишся,** гл. Прижигаться, прижечься, опалиться. *Така гаряча лежанка, що аж подушка присмалилась.* Харьк.

Присмачи́ти. См. **Присмачувати.**

Присма́чувати, чую, еш, сов. в. **присмачи́ти, чу́, чи́ш,** гл. Сдабривать, сдобрить. *Сядуть за обід,—не присмачений обід їх веселою річчу Грицьковою.* Г. Барв. 160.

Присме́рджувати, джую, еш, гл. Припахивать, немного вонять. *Риба вже присмерджує.* Рк. Левиц.

При́смерк, ку, м. Сумерки. *У присмерку ледві-неледві по стежу росяному шлях мрівся.* МВ. (О. 1862. I. 77).—**При́смерком.** Въ сумеркахъ. *Присмерком дочапали до хутора.* МВ. (О. 1862. III. 52).

Присме́ртний, а, е. Умирающій. О. 1862. IX. 27. *На панщину не пішов: „в мене жінка присмертна",—одпрохався тим.* МВ. (О. 1862. I. 84).

При́смиком, нар. Порывисто. *Віє вітер присмиком.* Водч. у.

Присмири́ти. См. **Присмиряти.**

Присмиря́ти, ря́ю, еш, сов. в. **присмири́ти, рю́, ри́ш,** гл. Усмирять, усмирить. *Гайдамак як присмирили були, пани вже верх взяли.* Драг. 210.

Присмі́ти, смі́ю, еш, гл. Осмѣлиться, рѣшиться. *Як би присмів, то б убив.* НВолын. у.

Присмокта́ти. См. **Присмоктувати.**

Присмо́ктувати, тую, еш, сов. в. **присмокта́ти, кчу́, чеш,** гл. Присасывать, присосать. *Читає він сю книгу, а Іван—не каже що присмоктало йоло—й одірватись ніяк не може.* Грин. I. 289. *Напився того чаю, присмоктуючи лизьку.* Кв.

Присмоли́ти. См. **Присмолювати.**

Присмо́лювати, люю, еш, сов. в. **присмоли́ти, лю́, лиш,** гл. Осмаливать, осмолить. *Дівечка тече в дні,—присмоли трохи треба.* Черниг. у.

Присни́тися, нюся, ни́шся, гл. Присниться. *Приснився дворяченькові предивненький сон.* Чуб. V. 365.

Присні́дати, даю, еш, гл. Упустить, утратить завтракая, изъ-за завтрака. *Да*

ти, дівко, свою долю у п'ятницу приспівала, в суботоньку приснідала, в неділеньку сорішила, що до церкви не сходила. Чуб. V. 602.

Приснопи́ти, плю́, пи́ш, *гл.* Прибить, пришибить. Г. Барв. 131. *Коли не кулаком, то словом приснопить.* Г. Барв. 273.

Прі́снути, ну, неш, *гл.* 1) Брызнуть. *Повновида, краска з лиця як не присне.* Г. Барв. 102. *Треба набрати у рот води та й прыснуты нею проти сонця.* Ком. I. 2) Фыркнуть. *Захмынувся, чхнув і прыснув.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 106). 3) Прысвуть, вырваться, выскочить, вылетѣть. *Як схоче скочить, то аж в землю присідає, та й присне разом відтіля.* Греб. 395. *Стрепет присну над кущами.* Щог. В. 53. *Присне сніг із під копит.* Щог. Сл. 7. *Приснули на синім морі скалки.* Г. Арт. (О. 1861. III. 109). *З печі, з горючого дерева, присне вуголь і вискочить аж насеред хати.* ЕЗ. V. 191.

Присогласи́ти. См. **Присоглашати.**

Присоглаша́ти, ша́ю, ешь, сов. в. **присогласи́ти, шу́, сиш,** *гл.* Привлекать, привлечь къ участію, склонять, склонить. *Він самий перший, та ще двох присоглася. Присоглаши шинкарь нашого, щоб той перейшов у їхню віру.* Мнж. 122.

Прі́сок, ску, *м.* Горячая зола съ огнемъ. *Прогріб присок в опиищі.* Грин. II. 183. **Присок зсипати на кого.** Задѣть, разсердить кого. *Це на його як приску зсипав.* НВолын. у.

Присоли́ти. См. **Присолювати.**

Присолоджувати. джую, еш, сов. в. **присолоди́ти, джу́, диш,** *гл.* 1) Подслащивать, подсластить. 2) Привлекать, привлечь на свою сторону. *Чимсь присолодила вона його.* НВолын. у. 3) - **язика.** Ябедничать, наябедничать. Св. Л. 223. *Чи не ти язика присолодив? Та він і руками й ногами відхрестюється. Не дух же святий навіває єнспектора! От ми і зговорились докопатись до донощика.* Св. Л. 221.

Присо́лювати, люю, еш, сов. в. **присоли́ти, лю́, лиш,** *гл.* Присаливать, присолить. *Не присолювала й не затовкувала страви.* Г. Барв. 92.

Присота́тися, та́юся, ешся, *гл.* 1) Привязаться, пристать. *Ой присоталась до сердонька туга, та й не може відчепиться.* Шейк. Быть Подолянъ. I. 59. 2) Придти, прибрести. *Прошу не остатися на мою прозьбу до мене присотатися.* Грин. II. 197.

Прі́сох, ха, *м.* Столбъ въ клѣтѣ для поддержанія крыши; столбъ для укрѣпленія плетня. Козел. у.

Присох(ну)ти. См. **Присихати.**

Присочи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Подкарауливть. ЗОЮР. I. 160. *Я таки присочила, хто в нас капусту краде.* Черниг. у. *Треба присочити качку, де вона несеться.*

Прі́спа, пи, *ж.*=**Прибыла.** *І дід, і баба у неділю на прісті вдвох собі сиділи.* Шевч. 100.

Прі́спанка, ки, *ж.* Наложница, любовница. Вх. Зн. 56.

Приспати. См. **Приспляти.**

Приспа́тися, плю́ся, пи́шся, *гл.* Поспать съ мужчиной. Вх. Лем. 456.

Прі́спів, ву, *м.* Припѣвъ. Г. Барв. 366.

I. Приспівáти. См. **Приспівувати.**

II. Приспівáти, вáю, еш, сов. в. **приспíти, спíю, еш,** *гл.* 1) Подоспѣвать, подоспѣть, поспѣть. *Жито поспіло, приспіло діло.* Лукаш. 85. *Отцевська - матчина молитва у купелі, і в ремеслі, і на полі, і на морі на поміч приспівав.* АД. I. 181. 2) Поспѣвать, поспѣть, созрѣть. *Вже вдовоньці пшениця приспіла.* Чуб. V. 856. 3) Застигнуть. *Смерть старих приспіла швидко.* Рудч. Ск. I. 131.

Приспівка, ки, *ж.*=**Приспів,** то что кому либо о немъ поютъ. Чуб. III. 395. *Задала чоловсь до неї мою приспівку, бо приспівками змалку звикли розмовляти з Настусею.* Г. Барв. 466. *І я тепер на приспівки їм здався.* К. Іов. 63.

Прі́співок, вку, *м.*=**Приспів.** *Гарна пісенька та ще й з приспівком.* Константиногр. у.

Приспівну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Пропѣть, припѣть. *Да ще приступне ногою і приспіне сі слова,—так її і вразить.* Г. Барв. 340.

Приспі́вувати, вую, еш, сов. в. **приспівáти, вáю, еш,** *гл.* 1) Припѣвать, припѣть. Котл. НП. 391. *Теща дитя колихала і дитині приспівала: „люлю, люлю, татарчатко!“* АД. I. 288. *Негай мишень сядуть за стіл, уже не я буду, щоб не приспівала йому: „Старший боярин як болван.“* Кв. *А вона сама грає і приспівує.* Рудч. Ск. I. 160. **Приспівувати пáрубка дівчині.** Называть ихъ имена вмѣстѣ въ пѣснѣ. МУЕ. III. 11, 12. 2) Упустить, утратить изъ за пѣнія. *Да ти, дівко, свою долю у п'ятницу приспівала* и т. д. (Чуб. V. 602),—см. **Приснідати.**

Приспільниця, ці, *ж.* Маслянница. Угор.

Приспі́ти. См. **Приспівати.**

Приспори́ти. См. **Приспоряти.**

Приспоря́ти, ря́ю, ешь, сов. в. **приспори́ти, рю́, ри́ш,** *гл.* Умножать, умножить. Грин. III. 158, *Бог і криспоря́е і ранньою і пізньою росою.* Ном. № 584. *Став їм Господь видимо помогати, а й в полі і в домі всю худобу приспоряти.* КС. 1884. I. 33.

Приспособи́тися. См. **Приспособля́тися.**

Приспособля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **приспособи́тися, блю́ся, би́шся,** *гл.* Дѣлаться, сдѣлаться угоднымъ. *Може хоть сим Болові приспособлюсь.* Сим. 236.

Приссе́ти, ся́ду, ся́деш, *гл.* Присосать. *Став виходить із води,—так ні: так йому й приссало, і ноги не витягне з болота.* Чуб. II. 138.

Приста́ва, ви, *м.* Наблюдающій за работами. *Святі молотять жито, а святим Петро стоїть над їми за приставу.* Чуб II. 337.

Приста́ти, таю́, а́ш, сов. в. **приста́ти, та́ну, неш,** *гл.* 1) Приставать, пристать, причалить. АД. I. 209. МВ. I. 138. 2) Присоединяться, присоединиться; пристать. *Та й ні до кого не пристав, і до себе не приймає.* Стор. МПр. 114. *Ой ти, тую, ой ти, журбо, не пристань до мене.* Мет. 59. *З яким пристави, сам таким стави.* Ном. № 5988. *Чернець остався у тій церкві Богу молиться. Почали люде туди ходить, пристають у віру, він їх навчає.* Грин. II. 12. **Приста́ти у прийми.** См. **Прийми.** 3) Приставать, пристать, прилипнуть. *Багатий брат вимазав у середині кружку медом, щоб пристало те, що мірятимуть.* Грин. I. 180. 4) Быть къ лицу, идти; подходить. *Пристало, як свині нарятники.* Ном. № 11207. *Це ж тобі, Марусю, не сподоба,—не пристав чепець до лоба.* Мет. 209. *Ні до кого не пристає так ота приповість..., як до подолян.* Св. Л. 201. 5) Быть пригоднымъ. *Пісна страва не пристає так до живота, як скоромна.* Лебед. у. 6) Уставать, устать до невозможности работать, идти; выбиваться, выбиться изъ силъ. *Моєму миленькому волики пристали.* Чуб. V. 403. *Ой став коних приставатн.* Мет. 74. 7) Соглашаться, согласиться. *Чи приставш, Бондарівно, з нашим паном жити?* Грин. III. 614. *Ні, я на такий суд не пристану! Дово пані-матка не приставала віддати Масю в науку.* Св. Л. 53. 8) **Пристає, приста́ло серце до...** *Любить, полюбить кого. Пристало серденько моє до твого.* Мет. 6. *Ой до стидкого, ой до бридкого серденько не пристане.* Мет. 67. 9) Останавливаться, остановиться. *Пристав трохи на тому слові, а далі знову повідає.* Гн. II. 28.

Приста́вити. См. **Приставля́ти.**

Приста́витися, влюся, вишся, *гл.* Умереть. *Вже ж і моя сестра п'ятий рік як до Бога приставилась.* Г. Барв. 184.

Приста́вка, ки, *ж.* Доставка. Херс. г.

Приставля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **приста́вити, влю, виш,** *гл.* 1) Приставлять, приставить, поставить. *Пристав драбину до стіни. Затопила піч, приставила окропи.* Рудч. Ск. II. 59. 2) Доставлять, доставить. ЗОЮР. II. 56. *Приставив Остап хліб від свого пана.* Г. Барв. 24. 3) Приставлять, приставить къ дѣлу. *Хто ж нас тепер буде ізражать і порядок давать, і на діло приставлять.* Мил. 188.

Приставщи́на, ни, *об.* и *ж.* 1) Приставшій, присоединившійся къ кому либо человѣкъ въ видѣ пріемыша или участника дѣла, дающаго только свой трудъ, безъ капитала. *Він і той год пристався на шинок* (торгувати) *без копійки грошей, на чужі гроші а не на свої,—він приставщина.* Павлогр. у. 2) Невѣнчанная женщина, вступившая въ сожительство на правахъ хозяйки. Александров. у. 3) Привидѣніе. *Став білий як приставщина.* Харьк. у.

Прича́й, тая, *м.* Тотъ, который къ чему либо пристаетъ, присоединяется. Желех.

Пристамощкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Ни во что ставить, презирать. Угор.

Прича́ни, нів, *м.* 1)=**Приставище.** 2) Присоединеніе въ компанію.

Приста́ння, ня, *с.*=**Пристановище.** *Ходить, ходить,—нігде йому нема пристання.* Рудч. Ск. I. 70.

Пристанови́ти. См. **Пристановля́ти.**

Пристанови́тися, влю́ся, вишся, *гл.*—**до чо́го.** 1) Избрать занятіе. *Пристановився до ремесла.* 2) Найти убѣжище. Вх. Зн. 56.

Пристано́вищко, ка, *с.*=**Пристановище.** Гн. I. 201.

Пристано́вище, ща, *с.* Пристанище. *Був собі безщасний Іван, да такий безщасний, що нема... ніякого пристановища йому ніде.* Рудч. Ск. I. 89. *Нема йому пристановища, ніхто не приймає.* Грин. I. 290.

Пристановля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **при-**

станови́ти, влю́, виш, *гл.* = **Приставля́ти, приста́вити.** *А ми ж їх, прескурвих синів, та у город приставляли.* Чуб. V. 1052. *Зоставила мене хазяйка зовсім у себе, приставила до дитини.* Г. Барв. 363.

При́стань, ні, *ж.* Пристань. Чуб. V. 1170. АД. I. 218. *В тій галері од пристані далеко одпускали, Чорним морем далеко гуляли.* АД. I. 209.

При́старий, а, е. Пожилой. *Пристара жінка.* НВолын. у. *Устим пристарий чоловік.* НВолын. у.

Приста́ріти, рію, єш, *гл.*=**Пристарі́тися.** *Як я пристаріє, зуби з рота повипадали.* Чуб. II. 270.

Приста́рітися, рію́ся, єшся, *гл.* Состариться. *Тепер, як пристарівся, морне сивим усом,—громада й примічав.* МВ. I. 108. Сдѣлаться старымъ (о вещахъ). *Заново ситце на колочку, а як пристаріється,—садять квочку.* Ном. № 5315.

Приста́ркуватий, а, е. 1) Пожилой. *Якась пристаркувата пані.* МВ. I. 24. 2) Старообразный.

Приста́ча, чі, *ж.* Поставка, доставка. *Ми на роботу прийдемо без лопат, а лопати—це вже ваша пристача.* Зміев. у. *Лати на хату,—це вже ваша пристача.* Харьк. у.

При́сташ, ша, *м.* Мужчина, который не беретъ жену на свое хозяйство, но самъ идетъ въ женинъ домъ и на женино хозяйство. Вх. Уг. 263.

Приста́я, таї, 1) *м.*=**Пристай.** Желех. 2) *м.*=**Приста́ш.** Желех. 3) *ж.* Вступленіе въ бракъ въ качествѣ **приста́ша.** *Волію йти у жовніри, ніже на пристаю.* Гол. II. 96.

Пристерігáти, гáю, єш, сов. в. **пристерегти́, регу́, жéш,** *гл.* 1) Подкарауливать, подкарaулить. *Я таки пристережу, хто мої дині переводить.* Рудч. Ск. II. 10. *Я тебе давненько пристерігаю,—аж от коли піймалась.* МВ. (О. 1862. III. 70). 2) Подмѣчать, подмѣтить. *Я пристерігаю по йому давно.* Черк. у.

Пристигáти, гáю, єш, сов. в. **пристúгти, гну, неш,** *гл.* 1) Созрѣвать, созрѣть. *Дині стáли пристигать.* Рудч. Ск. II. 9. 2) Застигать, застичь, постичь. *Пристила його нічка.* Чуб. V. 734. *Як пристила козака нетяну нещасливая година, злая гуртовина, то відчуралася і притаманная родина.* Мет. 435. 3) Подоспѣвать, подоспѣть, приспѣвать, приспѣть. *Бабаяна уже скоро сюди пристине.* Рудч. Ск. I. 136. *Пристила година.* Св. Мр. XIV. 41. *Пристиг у саму пору до старою.* К. ПС. 135.

Пристíн, ну, *м.* Отвѣсный берегъ рѣки. Харьк.

Пристóйний, а, е. 1) Приличный, пристойный. *Нема, кажу, пари мені пристойної.* Г. Барв. 11. 2) Пригожій, красивый. Г. Барв. 426. *Парубок молодий, здоровий, пристойний, хоч до шлюбу ставляй.* Чуб. I. 155.

Пристóйно, *нар.* Прилично. *Пане гетьмане, старою пса не пристойно мішати в нашу компанію.* К. ЧР. 28.

Пристосóвувати, вую, еш, сов. в. **пристосувáти, сýю, еш,** *гл.* Примѣнять, примѣнить.

Пристосóвуватися, вуюся, ешся, сов. в. **пристосувáтися, сýюся, ешся,** *гл.* Примѣняться, примѣниться. *Треба вміть пристосуватись до дітей, щоб вони зрозуміли тебе.* Кіев. у.

Пристóяти, тóю, їш, *гл.* Постоять, ожидая. *Я пристояв, а він минув мене.* НВолын. у. *Трохи пристояв, поки він вийшов.* Харьк. г.

Пристраxáти, хáю, єш, *гл.* Припугнуть.

При́страшка, ки, *ж.* Острастка.

При́стрибом, *нар.* Въ припрыжку. Лохв. у.

Пристригáти, гáю, єш, сов. в. **пристри́гти, стрижу́, жéш,** *гл.* Пристригать, пристричь. *Пузирі ножичками пристригають.*

Пристрíй, рою, *м.* Приборъ, снарядъ. Ком. II. 85.

Пристріт, ту, *м.* Болѣзнь, происходящая, по понятіямъ народа, отъ дурной встрѣчи, сглазъ: лихорадочное и горячечное состояніе съ тошнотой, ломотой, коликами. Чуб. I. 43, 134. Мил. М. 36. КС. 1889. XI. 309. Грин. II. 33. Ув. **Пристрі́тище.** Грин. II. 33.

Пристрітельний, а, е=**Пристрітний.** Єф. 26.

Пристрíти, стрíну, неш, *гл.* Сглазить. *Чи не пристрів тебе, сестро, Костомара? У йою, кажуть, ледачі очі: гляне на коня, завидуючи, то й коневі не минеться.* К. ЧР. 324.

Пристрі́тище, ща, *м.* Ув. отъ **пристріт.**

Пристрітний, а, е. Происходящій отъ сглаза, дурной встрѣчи. Чуб. I. 116. *Ти*

гризь і трудова, і пристрітна. Мил. М. 55. *У небоги пристрітні уроки.* Мкр. Н. 4.

Пристрі́тник, ка, *м.* 1) Человѣкъ, имѣющій способность сглазить при встрѣчѣ съ нимъ. Чуб. І. 126. 2) Раст. Lysimachia nummularia. Вх. Пч. II. 33.

Пристрі́чений, а, е. Замѣченный въ чемъ либо, заподозрѣнный. *Та чом же на йому напались за ту крадіжку?—Тим, що він був уже пристрічений наперід.* Новомоск. у.

Пристро́їти, рою, їш, гл. Приготовить; придѣлать. Вх. Лем. 457.

Пристроми́ти. См. **Пристромляти.**

Пристромля́ти, ляю, еш, сов. в. **пристромля́ти, ля́ю, ми́ш,** гл. Прикалывать, приколоть, пробивъ чѣмъ либо острымъ (коломъ, копьемъ и пр.). Чуб. V. 1003. *Закопай і осиченого з клечанини пристроми.* Мнж. 156. *Огненочі сина породила... шипшиною взяла пристромила.* Мил. 119.

Пристру́нник, ка, *м.* Въ струнномъ инструментѣ: мѣсто, гдѣ прикрѣплены и начинаются струны. КС. 1882. VIII. 282.

Пристру́нок, нка, м. Въ бандурѣ, кобзѣ или торбанѣ: каждая изъ шести короткихъ струнъ. КС. 1892. III. 383; 1882. VIII. 282.

Пристрява́ти; ряю, єш, сов. в. **пристра́ти, ря́ну, неш,** гл.=**Устряхати, устря́ти.** *Пристряв ти туди чого?* Харьк.

Пристуде́ний, а, е. Холодноватый. Вх. Лем. 457.

Пря́ступ, пу, *м.* 1) Доступъ; приступъ. *Мав приступ до двору.* Левиц. Пов. 117. *І приступу до тебе нема.* Г. Барв. 497. 2) Приступъ (военный). *Враг мене візьми, коли б я засурмив вам хоч на один приступ.* К. ЧР. 66.

Приступа́ти, па́ю, еш, сов. в. **приступи́ти, плю́, пиш,** гл. Приступать, приступить, подходить, подойти. *І приступивши, приторкнувся до мар.* Єв. *До невістки страшно й приступити.* Чуб. V. 732.

Приступа́тися, па́юся, ешся, сов. в. **приступи́тися, плю́ся, пишся,** гл.=**Приступити.** *Ой лежить тіло як папер біле, ой ніхто к тілу не приступиться.* Мет. 307.

Присту́пки, пок, *ж.* Ступеньки лѣстницы, крыльца.

Приступни́й, а, е. 1) Доступный. *Приступна, добра, не спесива.* Котл. Ен. *Пішла про мене слава яко про приступну й балакучу панію.* Г. Барв. 372. 2) Привѣтливый. *У мене хлопці вожуваті, а дівчатко так до всякого приступне, дарма, що невелике.* Волч. у. 3) Близкій, доступный. *І всі віри тій людині приступні здаються.* К. МБ. XII. 259.

Пристьобáти, бáю, еш, гл. Пристегать, пришить крупными стежками. Г. Барв. 62.

Пристяга́ння, ня, *с.* Притѣсненіе. *Пристяжання—от що не дав глянути людім на світ: драчі та неправди усякі.* Лебед. у.

Пристя́жити. См. **Пристязати.**

Пристяза́ти, зáю, еш, сов. в. **пристя́жити, жу, жиш,** гл. Притѣснять, притѣснить. Ном. № 5276. *Тут діти маленькі, а тут ще й тим пристязають: хлопець був год чотирнадцяти,—того взяли, наняли за подушне.* ЗОЮР. I. 12.

Присува́ти, вáю, еш, сов. в. **прису́нути, ну, неш,** гл. Придвигать, придвинуть. *Не присувай соломи до вогню.* Ном. № 5887.

Присува́тися, вáюся, ешся, сов. в. **прису́нутися, нуся, нешся,** гл. Придвигаться, придвинуться. *Зеленький барвіночку, стелися низенько, а ти, милий чорнобривий, присунься близенько!* Нп.

Прúсуд, ду, *м.* 1) Приговоръ. К. МХ. 33. 2) Юрисдикція. К. Бай. 39. *І поважати присуд наш козацький над королівський всі поприсягали.* К. ЦН. 179.

Прису́джувати, джую, еш, сов. в. **присудúти, джу́, диш,** гл. Приговаривать, приговорить, присуживать, присудить; назначать, назначить, предназначить. *Присуджено йому покарати. Кого ж я не любила, та й присудив мені Господь.* Грин. III. 248. *Ой любилося двоє дітей сердешне, присудив Господь розійтися конешне.* Чуб. V. 372.

Прису́дник, ка, *м.* Состоящій подъ чьей властью, подвластный. *А він каже (бачте, присудником вже своїм):* „*Іди по воду!*“ Рудч. Ск. I. 47.

Присука́ти, ся. См. **Присукувати, ся.**

Прису́кувати, кую, еш, сов. в. **присука́ти, ка́ю, еш,** гл. При тканьѣ: прикрѣплять, прикрѣпить къ кромкѣ нити основы. Вас. 171. При шитьѣ: присучивать, присучить. *Як шиєш мережку, так нитку до нитки треба присукувати, щоб вузлика не було.* Богодух. у.

Прису́куватися, куюся, ешся, сов. в. **присука́тися, ка́юся, ешся,** гл. Прикрѣпляться, прикрѣпиться нитямъ основы къ кромкѣ. Мнж. 193. Быть присукиваемымъ, присученнымъ. *Чоюсь ніяк нитка не присукується.* Богодух. у.

Прису́нути, ся. См. **Присувати, ся.**

Присурга́нитися, нюся, нишся, *гл.* Притащиться. *Палажка присурганилась до кринички.* Левиц. ПЙО. I. 369.

Присусі́джуватися, джуюся, єшся, сов. в. **присусі́дитися, джуся, дишся,** *гл.* Присосѣживаться, присосѣдиться. *Присусідишись до мене один пройдисвіт.* Г. Барв. 317. *До одній такої кучки присусідився і наш Кругляй.* Ком. II. 56.

Присута́жити, жу, жиш, *гл.* Прижать, притѣснить. *Дуже присутяжив людей.*

Прису́хий, а, е. Суховатый. Вх. Уг. 263.

Присхну́ти, ну́, нёш, *гл.* Присохнуть. *Присхне, як на собачі.* Ном. № 4117.

Присця́ти, цю́, ці́ш, *гл.* О теленкѣ: пососать корову, такъ что она послѣ этого даетъ себя доить. *Відьма... доїла, доїла, аж поки та не стала давати молока; тоді вона зробилась телям, присяла корову і ввʼятъ стала доїти.* ХС. VII. 452.

Присъ! *меж.* Выражаетъ внезапное появленіе, выскакиваніе. *Коли це він прискочив із хати, плиг через ліску в город!* Новомоск. у.

Прі́сюди=Присядки. *Всі сусіди йдуть в прісюди, додають йому охоти.* Чуб. V. 20. См. **Прісіди, присядки.**

Прі́сяга, ги, *ж.* Клятва, присяга. Шевч. 199. Чуб. V. 45.

Присяга́ти, га́ю, еш, сов. в. **присягну́ти, гну́, нёш,** *гл.* Присягать, присягнуть, клясться, поклясться. *Сядки присягали в суді. Я иншу не люблю, Богом присяюю.* Чуб. V. 295. *Ой матінко моя, вже ж бо я-ж не твоя: ой вже ж бо я тою пана, що я з ним присягала.* О. 1862. IV. 29.

Присяга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **присягну́тися, ну́ся, нёшся,** *гл.* Клясться, поклясться. *Ти божився, присягався — не покину я тебе.* Мет. 15. *Присягались сліпці, що своїми очима бачили.* Ном. № 6849.

Прі́садки, док, *ж. мн.* Въ выраж.: **у прісядки.** Въ присядку. *А я в скоки та у боки, у прісядки та у долоні.* Чуб. V. 1143.

Прісяжний, а, е. Присяжный.

Прісяй-Богу, прісясто-Воже, прісясто-Богу! Ей Богу! Ей-ей! Каменец. у. Фр. Пр. 85. *Прісяй-Богу буду бити.* Гол. III. 162. *Прісясто-Боже, я не брав.* Каменец. у.

Притага́нка, ки, *ж.* Веревка, которой привязывается къ берегу **дуб** (большая лодка). Мнж. 180.

Притае́нний, а, е. Скрытый. *Притаєнний чоловік.* Черк. у.

Притаї́ти, таю́, їш, *гл.* Притаить. *Ні чичирк, і дух притаїв.* Ном. № 12942.

Притаї́тися, таю́ся, їшся, *гл.* Притаиться. Грин. II. 117. *Притаївсь, ніби б то неживий.* Рудч. Ск. I. 173. *Притаївсь біля ганку.* Стор. МПр. 80.

Притаково́ти, влю́, ви́ш, *гл.* Пріютить, помѣстить.

Притаково́тися, влю́ся, ви́шся, *гл.* 1) Пріютиться, помѣститься, присоединиться. 2) Случиться, произойти. Желех.

Притя́кувати, кую, еш, *гл.* Поддакивать.

Притакну́ти, ну́, нёш, *гл.* 1) Поддакнуть, согласиться съ кѣмъ. Желех. 2) Присѣсть. *Нема де притакнути на лаві.* Вх. Зн. 56.

Притама́нний, а, е. Настоящій, собственный, подлинный. Г. Барв. (О. 1861. III. 99). *Моя притаманна сестра.* НВолын. у. *Моя притаманна земля.* НВолын. у. *За що я дам кому притаманною ворога.* НВолын. у. *Притаманне моє ягня.* НВолын. у. *Одурялася і притаманная родина.* Мет. 435.

Притама́нно, *нар.* Какъ слѣдуетъ, настоящимъ образомъ. *Не дала себе притаманно роспитать.* Полт. у.

Прита́мний, а, е=Притаманний. *Тут досить знаю, що се його притамний баран, а він ні та й ні.* Уман. у.

Притамува́ти, му́ю, еш, *гл.* Задержать, придержать.

Пританцьо́вувати, вую, еш, *гл.* Пританцовывать. *Він пристіґував і пританцьовував, узявшись в боки.* Левиц. I. 478.

Притараба́нити, ню, ниш, *гл.* Притащить. *Притарабанили скриню.*

Притараба́нитися, нюся, нишся, *гл.* Притащиться. *Ще вчадай що!—крикнув Ясь: та нас моде обсміють, як ми притарабанимось з качками та з индиками.* Левиц. I. 215.

Притарасо́вувати, вую, еш, сов. в. **притарасува́ти, сую́, еш,** *гл.* Укрѣплять, укрѣпить фашинникомъ, засыпавъ сверху землею. Лубен. у.

Притаска́ти, ка́ю, еш, *гл.* Притащить. Мнж. 131. *Піймали щуку молоді та в шапличі гуртом до суду притаскали.* Гліб. *Притаскали вони йому і додому.* Драг. 70.

Притво́р, ру, *м.* Притворъ въ церкви. Левиц. I. 13. Шух. I. 115. *Обізвалось два анґела у притворі.* Мил. Св. 20.

Притекти́ся, чу́ся, че́шся, *гл.* **Прі́йти.** *На городі бараболя,—ой десь моя чиха доля; бараболя розвітеся, миха доля притечеся.* Грин. III. 657.

Прителéпкуватий, а, е. Придурковатий, глуповатый. *Чи ти ж мене не пізнав, прителепкуватий?* Чуб. V. 176.

Прителіпа́тися, па́юся, ешся, *гл.* Прилепиться, притащиться. *Ну чого ти сюди прителіпалась?* Харьк. у.

Прителішитися. См. **Прителішуватися.**

Прителішуватися, шуюся, ешся, сов. в. **прителіпи́тися, шуся, шишся,** *гл.* Присосѣживаться, присосѣдиться. *Я, кажеш, тебе, сякий-такий сину, покину!—да й покинє ледащиця. А тепер знов прителішується до мене.* ЗОЮР. I. 10.

Прителю́щити, щу, щиш, *гл.* Притащить, принести. *У приполі й її саму з поля, на панщині знайшовши, прителющила.* Г. Барв. 121.

Прителю́щитися, щуся, щишся, *гл.* Пристать, присосѣдиться. *І він туди прителющився, наче його хто просив.* Київ. у.

Прúтемком, *нар.* Во время темноты. *Напав на його притемком та добре попобив,—так не видав, хто й бив.* Черниг. у.

Притемні́ти, ніє, *гл. безл.* Стемнѣть. *Тільки що зайде сонце і трохи притемніє.* О. 1861. VIII. 31.

Притúка, ки, *ж.* 1) Колышекъ, палка, прикрѣпляющая ярмо къ дышлу. Рудч. Чп. 34. Чуб. VII. 402. Рудч. Чп. 250. *Як вихватить дід із воза велику притику.* Мет. 472. 2) **Притúки дава́ти.** Задѣвать кого. О. 1862. VIII. 11. **Ум. Притúчка.**

I. Притика́ти, ка́ю, еш, сов. в. **притка́ти, тчу́, тчéш,** *гл.* Притыкать, приткать, пытаться еще нѣкоторое количество.

II. Притика́ти, ка́ю, еш, сов. в. **притикну́ти, кну́, не́ш,** *гл.* 1)=**Пристромлювати, пристромити.** Драг. 207. 2) Только сов. в. Поймать на словѣ. *Почалась ізнов балачка з дівкою; старостам, бачте, хотілось, щоб і її на чім приткнути.* Грин. II. 274. 3) Приставлять, приставить, поставить. *Куди мені очю діжку приткнути, що й тут і місця нема?* Харьк. 3) Вмѣшивать, впутывать, впутать. *Не приткай мене до того, бо я не чуе і не бачив.* НВолын. у. 5) **Приткне́ носа і до нас.** Не обойдется и безъ насъ. Ном. № 4476.

Притика́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **приткну́тися, кну́ся, не́шся,** *гл.* Находить, найти себѣ мѣсто, помѣститься, прислониться, прижаться къ чему. *Шукайте самі собі місця,—хай притикається кожен, де знайде.* Полт. у. *Молода не сідає за стіл, а де-небудь приткнеться.* МУЕ. I. 115. (Полт.). *Серед стену на ріжечку, як на причілку хатиночка приткнулась.* Г. Барв. 14.

Притика́ч, ча, *м.*=**Притика** 1. Шух. I. 165.

Притúн, ну, *м.* Убѣжище, пристанище. *Рветься душа, бо нема для неї притину на землі.* Стор. МПр. 2.

Притúна, ни, *ж.? Закопать на притині два стовпи.... Біля притини стоїть два стовпи.* Рудч. Ск. II. 146.

Притина́ти, на́ю, еш, сов. в. **притя́ти, тну́, не́ш,** *гл.* 1) Прикрѣплять, прикрѣпить, привязать, прибить. *Притинали Серпяну до сухого дуба.* 2) Надрѣзывать, надрѣзать, срѣзать. 3) **Притя́в йому́ но́са до́бре.** Срѣзалъ его хорошо. 4) **Притя́ти сло́во.** Рѣзко отвѣтить. *Палажка аж сплакнула, бо се вперше він їй таке притяв слово.* Г. Барв. 159.

Притúрити, ся. См. **Притирювати, ся.**

Притúрок, рка, *м.*=**Перерíз.** Чуб. VII. 576.

Притúрювати, рюю, еш, сов. в. **притúрити, рю, ришся,** *гл.* Притаскивать, притащить. *Онисько кашовар щербу притирив ваганами.* Мкр. Г. 4. *Притирив оберемок дров.* Драг. 163.

Притúрюватися, рююся, ешся, сов. в. **притúритися, рюся, ришся,** *гл.* Притаскиваться, притащиться, прійти. *Чого притирився? Хто тебе кликав сюди?* Харьк.

Притúск, ку, *м.* 1) Прижиманіе? натискъ? *Бери мене, бо я подорожня; а з притиском, бо я сирота; а скоро, бо додому йду.* (Загадка: душа). Ном. № 242, стр. 297. *У нас як б'ють, то з притиска та з відвали.* КС. 1882. X. 30. 2) Ударенiе. *Це слово він сказав з притиском.* Волын. г. *Говорить було Тарас Яровий з притиском.* О. 1861. XI. 32.

Притиска́ти, ка́ю, еш, сов. в. **притс́(ну)ти, ну, неш,** *гл.* 1) Притискивать, притиснуть, прижимать, прижать, придавить. Драг. 88. *Ой рад би я встати, щобі праздy сказати, ой сирая земля а все тіло приняла, дубовій дощечки притиснули рученьки.* Чуб. V. 324. *Як притиснуть було чоловіка, то він зараз через Дністер, та й шукай, пане, вітра в полі.* Каменец. у. *Чи то старому довго вмерти? притисне трохи та й...* Каменец. у. *Який мороз*

притисну! Литин. у. 2) Только сов. в. Притащить. *Притис барило горілки.* Полт.

Притиха́ти, хаю́, еш, сов. в. **притиха́(ну)ти, ну, неш,** гл. Притихать, притихнуть, утихать, утихнуть. *Маруся притихла і стала б то засипати.* Кв.

Притихоми́рити, рю, риш, гл. Усмирить.

Притихоми́ритися, рюся, ришся, гл. Утихнуть.

Прити́хти. См. **Притихати.**

Прити́хшати, шаю, еш, гл.=**Притихнути.** *Делі так би то й притихшав.* О. 1862. I. 32.

Прити́чина, ни, *ж.* 1) Препятствіе, **задержка.** *Йому ніби не перепиняла дороги жадна притичина.* Левиц. Пов. 176. 2) Приключеніе. Левиц. Пов. 28. *Коли б не було нам якої притичини.* Кіев. у.

Прити́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **притина.** *Пішов по ві́й, вихватив притичку.* Грин. II. 288. 2) Колышекъ, которымъ прикрѣпляются въ задней части воза **підто́ки** и **підгі́рсть.** Рудч. Чп. 249, 250. 3) Кусокъ холста, вставляемый вмѣсто болѣе дорогой матеріи, въ юбку, въ то мѣсто, которое закрывается фартукомъ. Гол. Од. 21. 4) Пт. Glareola melanoptera, тиркуша степная. Мнж. 172, 190.

Притиши́ти, шу́, ши́ш, гл. Усмирить. *Треба притишити себе.* НВолын. у.

Прити́кати. См. I. **Притикати.**

Прити́кну́ти, ся. См. II. **Притикати, ся.**

Притовкма́чити, чу, чиш, гл.=**Притовкти.**

Притовкти́, вчу́, че́ш, гл. Придавить, вдавить, притиснуть.

Притво́питися, пимося, питеся, гл. Подойти толпой, столпиться. *Та ти не дивись, що люде притовпились: дорожче ніхто не дасть, як я.* Волч. у.

Прито́ка, ки, *ж.* 1) Тупикъ, глухой переулокъ. *У притоці хата стоїть.* НВолын. у. 2) Удобное для какой нибудь спеціальной цѣли мѣсто. Мнж. 190. 3) Касательство, отношеніе. *Що нам за притока до їх? вони самі повезуть своє подушне.* НВолын. у. *Обертайтеся каміня, хоць сухі лотоки,—застібайте, дівчаточка, щоби до притоки.* Гол. II. 373.

Прито́кмити, млю, миш, гл. Пристроить, присоединить, опредѣлить къ мѣсту. *Чи притокмив ти їх у те „училище?"* Шевч. (О. 1962. VI. 6). *І він туди притокманий.* НВолын. у.

Притоло́чити, чу, чиш, гл. **Притоптать** (траву, посѣвы).

Притю́мен, мна, не=Притомний. *Сам був притомен, як принесли до Трама козаки сина, сім раз наскрізь пробитого кулями.* К. ЧР. 105.

Притю́мити, ся. См. **Притомляти, ся.**

Притомля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **притоми́ти, млю́, миш,** гл. Утомлять, утомить. *Ой узялм вражі лячи джуру притомляти.* АД. II. 86.

Притомля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **притоми́тися, млю́ся, мишся,** гл. Утомляться, утомиться. *Циган пішов на заклад, що буде косити до заході сонця, але, притомившись добре, і почав його благати і репетувати, щоб мерщій заходило.* Ном. № 10057. *Притомився він і сів собі спочивати.* Рудч. Ск. I. 118.

Притомни́й, а, е. 1) Находящійся въ сознаніи. О. 1862. II. 56. *Притомна була, поки і вмерла.* Сим. 236. 2) Присутствующій. *Притомним при тій пригоді Петрового Михайла був іще Яєшко.* ЕЗ. V. 31.

Притопи́ти, плю́, пиш, гл. Утопить. *Було, мати, не зповати, що я в тебе одиниця, було мене притопить, де глибша криниця.* Грин. III. 312.

Притопта́ти. См. **Притоптувати.**

Притопта́ти, тую, еш, сов. в. **притопта́ти, пчу́, чеш,** гл. 1) Притаптывать, притоптать. *Барвінок хрещатий притоптаний коло тину засихає-в'яне.* Шевч. 507. *Поховала, загребала, ще й ногою притоптала.* Чуб. V. 1154. 2) Придавливать, придавить, нажимать, надавливать, надавить. *Чоловікам на лопату Бог сили наклав та ще й притоптав, а жінкам на вила та й то струсив.* Ном. № 9165. *Притоптувать тим ножем оник і примовлять тричі.* Ком. II. 111.

Приторгова́ти, гу́ю, еш, гл. Приторговывать, приторговать, сторговать. *Де хліба приторуе, де підводи найме, та все недорого.* Кв. *Приторували ми собі стареньку хату.* Г. Барв. 414.

Приторжи́ти, жу́, жи́ш, гл.=**Приторгувати.** Новомоск. у.

Приторка́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **приторкну́тися, ну́ся, не́шся,** гл. Дотрагиваться, дотронуться. *Простяши руки, приторкнувсь до його.* Св. Л. V. 13. *Як задзвонять у дзвін, приторкнись до його рукою, зараз почуєш, що дзвін дріжить.*

Ком. II. 34. *Та хоч покуштуй, та хоч губою приторкнись.* МВ. II. 239.

Притóркувати, ся, кую, ся, еш, ся, гл.=**Приторкати, ся.** *Та обмивай водою, та приторкуй ногою.* Грин. III. 329.

Приторочи́ти, чу́, чи́ш, гл. Привязать ремнями (**тороками**). *Приторочити сакви коло сідла.* Черк. у.

Приточи́ти. См. **Приточувати.**

Притóчувати, чую, ш, сов. в. **приточи́ти, чу́, чиш,** гл. 1) Прибавлять, прибавить. *Варвара ночі увігрівала, а дня приточила.* Ном. № 504. *Приточу і я своє ім'я — нехай буде разом і твоє, і моє.* О. 1861. VI. 59. 2) Пришивать, пришить для удлиненія. *Ой цить-цить! сорочечки куці,—будем робити, щоб приточити.* Ном. № 9259. 3) Приводить, привести (примѣры, цитаты). *Приточимо приклади.* О. 1862. I. 81.

Притóшний, а, е. Удобный, подходящій, идущій къ лицу. Мнж. 190.

Притрáпитися, питься, гл. безл.=**Трапитися.**

Притрáпка, ки, *ж.* Случай. *Така мені притрапка трапилась.*

Притрапу́нок, нку, *м.*=**Притрапка.** *Оттакий притрапунок скоївся!* Переясл. у. Слов. Д. Эварн.

Притрима́тися. См. **Притримуватися.**

Притрúмувати, мую, ся, ш, сов. в. **притрима́ти, ма́ю, ся, ш,** гл. Придерживаться, придержаться. Гн. I. 171.

Притру́д, ду, *м.*=**Підбій** 3. Вх. Пч. I. 5. См. **Набій.**

Притрусúти. См. **Притрушувати.**

Притру́т, ту, *м.* Родъ болѣзни. *Притрут також на ногі робиться, вся шкура на п'яті затвердне, пожовкне, а під нею набірає часом так, що аж до кости видне.* ЕЗ. V. 179.

Притру́хлий, а, е. Слегка подгнившій. *Притрухле дерево.*

Притру́х(ну)ти, хну, неш, гл. Слегка подгнить.

Притрýшувати, шую, ш, сов. в. **притрусúти, шу́, сиш,** гл. Посыпáть, посы́пать, присыпать сверху. *Онисько закопав його в землю, ще й зверху притрусив сухим бадиллям.* Левиц. Пов. 228.

Притрясти́ся, су́ся, сéшся, гл. Прійти. *Ми́л.* Св. 11. *Коровка напасеться і додому притрясеться.* Мил. 41.

Притýга, ги, *ж.* Затруднительное, тяжелое положеніе, горе, бѣда. *У притузі треба знать усячину і дорогу, щоб не пи-таться.* Ном. № 5839. *Да не дай, Боже, притуги,—на мою дитину недуги.* Чуб. V. 461. *Такі мелодухи, що в радощах та роскошах нема над їх, а в притузі вони як трава поляжуть.* МВ. (О. 1862. I. 90).

Притýжина, ни, *ж.* Жердь по краю соломенной крыши, придавливающая солому. Міусск. окр.

Притужи́ти, жу́, жиш, гл. Народное вѣрованіе: чрезмѣрной печалью вызвать появленіе покойника. *А чи я ж не тужив за нею мовчки, хоч не плакав слізьми? адже ж не притужив!* Левиц. I. 116.

Притýжити, жу, жиш, гл. Укрѣпить жердями соломенную крышу или возъ со снопами.

Притýжний, а, е. Очень тяжелый, обременительный. Кіев. у.

Прúтул, лу, *м.*=**Притулок.** Желех.

Притýла, ли, *ж.* 1) Сарай для скота или для иныхъ хозяйственныхъ надобностей подъ одной крышей съ хатой. Шух. I. 31, 106. Kolb. I. 60. 2) ? Въ шутливой пѣснѣ какъ эпитетъ любимой женщины. *Де ж ес ми си забарила, ма мила притуло? Коли ж бы ті цілювати, тогди ті не було.* ЕЗ. V. 146.

Притули́ти, ся. См. **Притуляти, ся.**

Притýлок, лку, *м.* 1) Пристанище, убѣжище, пріютъ. *Нема йому бідолаці безхатньому ніде притулку.* Харьк. *Самі бурлаки да голытяпаки, що, не маючи жадного притулку, служили тілько по броварах, по винницях.* К. ЧР. 258. 2) Укромное мѣсто. *Не дає ся видіти... сидит собі в притулках.* Драг. 279. Ум. **Притýлочок.** Г. Барв. 21.

Притýлювати, люю, ш, гл.=**Притуляти.** *Притулюють ско побрехеньку иноді до шиана.* Ном. № 2980.

Притули́ти, ли́ю, ш, сов. в. **притýляти, ля́ю, ляш,** гл. 1) Приставлять, приставить. *Одрізана скиба од хліба,—вже її не притулиш.* Ном. № 8890. 2) Давать пріютъ, пріютить. *Одна дитина тільки з шістьох зосталася,—і тою ніде притулити і пригодувати.* Г. Барв. 265. 2) Ставить, поставить, помѣщать, помѣстить; пристраивать, пристроить. *Я не знаю, де свою матіпу притулити.* 4) Прижимать, прижать. *Кобза первий кинувся до неї і, притуливши до грудей, чуло промовив...* Стор. МПр. 58. 5) Прилагать, приложить, примѣнить къ кому. *Притулили до його сю вибадку, а воно зовсім до його й не пасує.*

Притули́тися, ли́ося, ешся, сов. в.

притули́тися, лю́ся, лишся, гл. 1) Прижиматься, прижаться. *Дитинка притулялась до матері.* Харьк. Также о душевномъ состояніи: *Нема в мене родиноньки,— ні до кого притулитися.* Чуб. V. 146. 2) Находить, найти пріютъ, пріютиться. *Сам зостався серед хати, не знав куди притулитись.* Левиц. Пов. 55. *Аж ось дав мені Бог притулитись до 'дної вдови убогої.* Г. Барв. 368. *Де сирота безрідний притулиться? Де захисток собі знайде?* 3) Прислониться, прислониться; приставать, пристать. *Притулюся плечима й до груби.* Чуб. V. 406. *Так уже воно притуляється, як горбатий до стіни.* Ном. № 13079.

Притума́нити. См. **Притуманювати.**

Притума́нювати, нює, сов. в. **притума́нити, нить,** гл. безл. Затуманивать, затуманить, покрыть туманомъ. *Од звечора дрібний дощ ішов, а к півночі притуманило.* Грин. III. 164.

Притупа́ти, паю, еш, гл. 1) Прійти. *Прийшло, притупало: позичте нам...* Ном. стр. 298, № 258. 2) Утомить, ходя. *Одначинь же, пане, трохи: ти уже притупав коні,— тупає другий кінай.* Котл. Од. 492.

Притупи́ти, плю́, пи́ш, гл. Притупить. *До обіда покосили, гострі коси притупили.* Мет. 314.

Притупува́ти, пую, еш, гл. Притопывать. *Узявшись у боки, почала примовлять та притупувать.* Стор. МПр. 158.

Притупцьо́вувати, вую, еш, гл. Притопывать.

Притур, ра, м. Насѣк. Eruca euphorbiae. Вх. Пч. II. 26.

Притухи́ти, хаю, еш, сов. в. **притуха́ти, хаю, еш,** гл.=**Пригасити, пригаснути.** Левиц. I. 74.

Прито́хлий, лі, ж. Затхлость. *Одчиняй вода притхлого.*

Притхну́тися, ну́ся, не́шся, гл. Зановаться. Рудч. Ск. I. 185. *Притхлась вода.* Черк. у. *Риба притхласъ.*

Притьма́, нар.=**Притьмом.** *Притьма забив чопа в бочку.* Борз. у. *Мак притьма червоний.* Борз. у. *Щось притьма убійло в сіни.* Стор. МПр 58.

Притьмо́, мі́, с. Клеймо на ухѣ овцы: прямая горизонтальная черта. Мнж. 191.

Притьмо́м, нар. 1) Безотлагательно, какъ можно скорѣе. *Притьмом треба грошей.* Кв. *Щоб притьмом було зроблено.* Черк. у. *Зякалась мишa та притьмом поміж травою, хотуликом з перепелогу по-чухрала.* Гліб. 2) Очень, сильно, настойчиво. *А їсти притьмом хочеться.* Котл. МЧ. 458. *Ледві ноги волочить, піт із неї так і тече, притьмом просить музику: „Та годі бо, дядьку!“* Кв. *Тепер ти бачиш сам, що мокрим він рядном напався на тебе і знай верзе притьмом, що...* Г.-Арт. (О. 1861. III. 83). 3) Совершенно, окончательно, рѣшительно, какъ разъ, непремѣнно. *Хоч притьмом вінець,—каже: ні! Притьмом лежить, каже—стоїть.* НВолын. у. *Притьмом прибрав у свої руки.* Стор. МПр. 146. *Притьмом у сій порі прийшов, мі, каже, опізнився.* НВолын. у. *Чи гавкає Рябко, чи мовчки ніччу спить, все випада таки Рябка притьмом побить.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 85). *Коли люде косять, заробляють,—йому притьмом у шинок треба їти.* Г. Барв. 286. 4) Окончательно, рѣшительно; навѣрное. *Нехий скаже притьмом.* НВолын. у. *А тут я притьмом знаю, що не він тут був.* Уман. у.

Притьо́пати, ся, паю, ся, еш, ся, гл. Притащиться, притащиться по грязи. *Притьопалась за ним аж сюди.* О. 1861. XI. Кух. 30.

Притю́жина, ни, ж.=**Притужина.** Міусск. окр.

Притю́жити, жу, жиш, гл. 1) Укрѣпить соломенную крышу **притюжинами.** Міусск. окр.

Притю́кнути, ну, неш, гл. Крикнуть въ догонку, въ добавленіе: тю.

Притю́пати, ся, паю, ся, еш, ся, гл.=**Притупати.** *Притюпали пішки.* Морд. Пл. 173.

При́тяг, гу, м. Часть ловушки для звѣрей. См. **Поколодва.** Шух. I. 236, 237.

Притяга́ти, га́ю, еш, сов в. **притягти́, гну́, неш,** гл. 1) Притягивать, притянуть. *Земля притягає до себе усе, як магніт.* Ком. I. 56. 2) Притаскивать, притащить. *І знов собака притяг кістку в хату.* Харьк. *Я й сама (дров) притяжу.* Рудч. Ск. II. 51. 3) Притягивать, притянуть, привязывая. *Узяв, обмотав його, притяг добре до воза.* Рудч. Ск. I. 17. 4) Только сов. в. Прійти, притащиться. *Притяг Остап у гайок.* Рудч. Ск. I. 63.

Притяга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **притягти́ся, гну́ся, нешся,** гл. 1) Притягиваться, притянуться, быть притягиваемымъ, притаскиваемымъ. 2) Только сов. в. Притащиться, прійти.

Притя́жа, жі, ж. Жердь, привязыва-

ючаяся сзади стельваґи для пристяжныхъ лошадей. Могил. у.

Притя́ти. См. **Притинати.**

Приу́лок, лка и лку, *м.* Переулокъ. *Сів собі на якім там приулку.* Федьк.

Приумі́тися, мі́ються, ється, *гл.* Соображать, найтись. *Добре хоть ти приуміся сказати.*

При́хання, ня, *с.* Фырканіе. К. (Желех).

При́хапцем, при́хапці, *нар.* 1) Урывками. *Я прихапцем нарубав більш дров, ніж він за день.* НВолын. у. 2) На скорую руку. *Прихапці взяв хліба шматок на дорогу.*

При́хати, хаю, ешь, *гл.*=**Пихрати,** переносно: кашлять. *Учора спотіла, аж пітъ із лоба капотів, роздялась зразу, да от сьогодні й прихає.*

При́хаток, тку, *м.* Небольшая пристройка жилая при хатѣ. *Инколи коло хати ставляють ще другу невеличку хатку—прихаток.* МУЕ. I. 8. (Черниг.).

Прихаху́литися, люся, лишся, *гл.*=**Причепуритися.** *Да ми в чоботи (свіху) да обуємо, таки свіху да прихахулимо.* Грин. III. 431.

Прихаху́литися, люся, лишся, *гл.*=**Причепуритися.** *Ну й прихахулилась!* Нѣжин. у. *Зимим прихахулівся, то бояре й мед поп'ють.* Нов. № 10962.

Прихвали́ти. См. **Прихвалювати.**

При́хвальба, би, *ж.* Похвала. Левиц. I. 476.

Прихва́лювати, люю, еш, сов. в. **прихвали́ти, лю́, лиш,** *гл.* Похваливать, похвалить, прихваливать, прихвалить. Зміев. у. *„Як питатимуть* (на ярмарку), *чи добрий, так ти прихвали та ще й забожись". Коли так, вивіз, давай прихвалювати та божитись,—люде і купили зараз.* Мнж. 146.

Прихвати́ти, ся. См. **Прихвачувати, ся**

При́хватком, *нар.* Урывками *На дворі—прихватком тітав плоскінь.* Мир. ХРВ. 125.

Прихва́чувати, чую, еш, сов. в. **прихвати́ти, чу́, тиш,** *гл.* Прихватывать, прихватить.

Прихва́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **прихвати́тися, чу́ся, тишся,** *гл.* Поспѣшно браться, взяться. *Прихватюсь мерщій до тіста, пироги побію.* Мкр. Н. 15.

Прихи́жкуватий, а, е=Пригижкуватий? *Хоч би ж знеслась инша прихижкувата курка,—він те явчко знайде й принесе.*

Прихили́ти, ся. См. **Прихиляти, ся.**

Прихи́лище, ща, *с. Убѣжище,* пристанище. Чуб. V. 1059. КС. 1882. X. 188. *А як поставимо хату, то все таки буде хоч аби яке прихилище.* Лебед. у. *А прихилища в степу ніде не найдеш, окрім воза.* О. 1862. VI. 57.

Прихи́лля, ля, *с.* 1)=**Прихилище.** *Нема мені прихилля.* НВолын. у. *Біда сироті без тихого прихилля.* Г. Барв. 367. 2) Расположеніе. Чуб. III. 153.

Прихи́льний, а, е. Расположенный, склонный, благосклонный. *Ти ще одна до мене прихильна зосталась.* Мир. Пов. II. 114. *Вони були прихильні до церковної служби.* К. Гр. Кв. VIII.

Прихи́льник, ка. *м.* 1) Человѣкъ расположенный къ кому. 2) Сторонникъ, поборникъ. *Прихильники грецької і латинської церкви.* К. Кр. 14.

Прихи́льність, ности, *ж.* Расположеніе, склонность. *Прихильність до своєї віри.* Стор. МПр. 80.

Прихи́льно, *нар.* Благосклонно.

Прихили́ти, ля́ю, еш, сов. в. **прихили́ти, лю́, лиш,** *гл.* 1) Наклонять, наклонить къ чему, склонить, преклонять, преклонить. *Вітрець шелесне та прихилить мені у віконце пахучий бузок.* МВ. (О. 1862. III. 42). *Не має де голови прихилить.* Єв. Л. IX. 58. *Ій ніде бідній було жить, головоньки на старість прихилить.* Гліб. **І неба їм прихили́ти би.** Готовъ все для нихъ сдѣлать. Св. Л. 18. *Рад би я небо прихилити, та не хилиться.* МВ. (О. 1862. III. 47). 2) Притворять, притворить. *Прихили двері.* 3) Склонять, склонить, расположить къ кому. *Прихиляймо його до нас.*

Прихили́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **прихили́тися, люся, лишся,** *гл.* 1) Наклоняться, наклониться, склоняться, преклоняться. Нп. *Ой есть у саду кринченька нова... прихилюся та й напʼюся.* Чуб. V. 193.—**до кого.** Найти у кого расположеніе, любовь, пріютъ, пріютиться. *До кого же я, молодая, до кого же я прихилюсь?* Мет. 106. *Прихилюся я до тебе, сину, на старість, а ти долянеси стару недужу матір.* Левиц. I. 58. 2) Чувствовать, почувствовать къ кому расположеніе, склонность. *Княгиня хутко до його прихилилась.* Стор. МПр. 70. *Поки світу сонця, не прихиляться братами люде до поганця.* К. Хп. 68. 3)—**до чо́го.** Склоняться, склониться къ чему, дѣлаться, сдѣлаться сторонникомъ какого

либо дѣла. *Князь Василь... прихиляється до нашої козацької справи.* К. ЦН. 224.

Прихисти́ти, хищу́, сти́ш, гл. Спрятать, дать пріютъ, мѣсто. *Понакладала на вози садовину: груші та сливи, щоб везти на ярмарок, а решту, що не влізла в вози, треба прихистить у коморі або в хижці до завтрього до ранку.* Рк. Левиц.

Прихитрува́ти, ру́ю, еш, гл. Ухитриться. *Ты так прихитруй і украдь те коня.* Грин. I. 163.

Прихі́д, ходу́, м. 1) Приходъ, прибытіе. Левиц. Пов. 41. Чуб. IV. 71. Г. Барв. 505. 2) Входъ. *З приходу в селі тваць страхованна.* Радом. у. *Нора з приходу узенька* Драг. 81. *Ой ходила та Марусн по вороню та садила сад-виноград з приходу.* Мил. Сн. 34. На прихо́ді. При входѣ. *Йому хата у містечку на приході.* НВолын. у. *Якелева хата на місті зараз на приході.* НВолын. у.

Прихі́дець, дця, м.=**Прихі́дько**. *Ой рідне, роде багатий, та давай же товар рогатий, а ви, братіки,—коників, а ви, сестрицї, янцї, а ви, прихідці,—по копіцї.* Грин. III. 495.

Прихі́дцями, нар. Урывками.

Прихі́дько, ка, м. Пришлецъ. *Що же се таке, що все платимо ми та ми, а прихідьки як? Хиба вони дурно житимуть на нашій землі.* Кобел. у.

Прихлі́ськувати, кую, еш, гл. Прихлебывать. *Їсть паляницю, а чаєм прихлиськує.* Змѣев. у.

Прихлю́пати. См. **Прихлюпувати**.

Прихлюпну́ти, ну́, не́ш, гл. Одн. в. отъ **прихлюпувати**. *А дров нарубав тьмами, то вони підсохнуть трохи, та й займуться; а він возьме та й прихлюпне, та й прилюпне водою, щоб не так горіли.* Рудч. Ск. I. 124.

Прихлю́пувати, пую, еш, сов. в. **прихлю́пати, паю, еш**, гл. Заливать, залить водой. *Вона прихлюпує тепер огонь водою.*

При́хмарно, нар. Довольно пасмурно. *Тоді було прихмарно.* Новомоск. у.

Прихмелі́тися, люся, лешся, гл. Опалиться. прижечься (о хлѣбѣ на корню). *Дарзо прихмелився ярец.* Вх. Лем. 457.

При́хнути, ну, неш, гл.=**Пирхнути** 1. Чуб. II. 303.

Приховáти, ся. См. **Приховувати, ся**.

Приховувати, вую, еш, сов. в. **приховáти, вáю, еш**, гл. Припрятывать, припрятать. К. Іов. 86.

Приховуватися, вуюся, ешся, сов. в. **приховáтися, вáюся, ешся**, гл. Запрятываться, запрятаться. *Вона плакала гірко, де небудь приховавшися.* МВ. III. 111.

Прихо́день, дня, прихо́дець, дця, м.=**Прихідько**.

Прихо́дити, джу, диш, сов. в. **прийти́, йду́, йдеш**, гл. 1) Приходить, прійти. *Коли це приходить до його мисичка та й питає.* Рудч. Ск. I. 23. *Прийшов до його отаман йому, бере за ученьку, жалує його. Нп. Як михолітя було, то прийшов чужоземець, татарин і ото вже на Вишгород б'е, а далі вже й під Київ підступає.* ЗОЮР. I. 3. *Прийшла звістка до мамої, що милого вбито.* Мет. 103. 2) Наступать, наступить, пріити. *Ой як прийде ніч темненька,—я не можу спати.* Чуб. V. 61. *Що як прийде суботонька,—я змнюся й росчешуся.* Нп. *Прийшли літа, минулися,—я їх не лічила.* Чуб. V. 360. **Прийшло на ра́но, прийшло́ на ве́чір**. Настало утро, насталъ вечеръ. Гн. I. 172. 3)—до пам'яти. Приходить, пріити въ сознаніе. *До смерти своєї до пам'яти не приходив.* Драг. 86. 4)—на свій хліб. О дѣтяхъ малыхъ: начинать питаться не молокомъ матери, а иной пищей. Ез. V. 123.

Прихо́дитися, диться, сов. в. **прийти́ся, деться**, гл. безл. 1) Приходиться, прійтись. *Десь прийдеться тут пропасти.* Рудч. Ск. II. 19. *Не приходиться москаля дядьком звати.* Ном. № 850. 2) Случаться, случиться прійтись. *Не приходилось бачити.* 3) Доставаться, достаться. Г. Барв. 453. *У кою мало жита, нехай не розсіває, бо воно і так ірко приходиться.* Рудч. Ск. II. 127. 4) До чо́го прихо́дитись. Къ чему идти. *Він знав, до чого се приходиться, здрінув увесь.* Кв. I. 99.

Прихода́щий, щого, м. Захожій, гость. *Скнарість така! І звичаю сього нема, щоб на столі хліб був на приходящого.* Г. Барв. 93.

Прихожа́ти, жа́ю, еш, прихожда́ти, жда́ю, еш, гл.=**Приходити**. *Та сочачка-небрачка до його прихожає.* Чуб. V. 934. *То до їх дівка-бранка Маруся, попівна болуславка, прихождає.* АД. I. 230.

Прихоло́дний, а, е. Холодноватый. Вх. Лем. 457.

Прихопи́ти. См. **Прихоплювати**.

Прихо́плювати, люю, еш, сов. в. **прихопи́ти, плю́, пиш**, гл. Прихватывать, прихватить.

Прихо́рний, а, е. Нарядный. Городищ. у.

Прицабáнити, ню, нить, гл.=**Прицупити**. Вх. Лем. 457.

Прицабýнити, ню, нить, гл. Схватить. Вх. Лем. 457.

Прицілитися. См. **Прицілятися**.

Прицілятися, ля́юся, ячся, сов. в. **прицілитися**, люся, лишся, гл. Прицѣляться, прицѣлиться.

Прицинятися. См. **Прицинятися**.

Прицінятися, ня́юся, ячся, сов. в. **прицінитися**, нюся, нишся, гл. Прицѣняться, прицѣниться. О. 1861. VI. 74. *Той купує, той торгує, той божиться, той прицінясться.* Кв.

Прицмóкнути. См. **Прицмокувати**.

Прицмóкувати, кую, еш, сов. в. **прицмóкнути**, ну, неш, гл. Причмокивать, причмокнуть. *Ото смачна!—промовив Маслюк, випивши чарку і прицмокуючи.* Левиц. Пов. 199.

Прицýпити, плю, пиш, гл. 1) Притянуть. *Прицупи мені рубель, щоб віз осів.* 2) Притащить. *Зделів прицупить винуватців у росправу.*

Прицýкуватий, а, е. Глуповатый. *Глянься на Бога, прицукуватий!* О. 1861. XI. Кух. 25. *Прицукувата падлюка!* (брань). Константиногр. у.

Прицькувáти, кую, єш, гл. Натравить собаками.

Прицюпáти, паю, еш, гл. Примочить, побрызгать. Вх. Лем. 457.

Причáвити, влю, виш, гл. Придавить, прижать. *Причавив пальця.* НВолын. у. *Причавив мене до стіни.* НВолын. у.

Причáдіти, дію, еш, гл. Немного угорѣть. *Голова болить, мабуть таки я трохи причаділа.* Пирят. у.

Причáїтися, юся, їшся, гл. Притаиться. Желех.

Причаклувáти, лу́ю, еш, гл. Приколдовать.

Причáл, лу, *м.* 1) Причалъ, веревка, забрасываемая для остановки судна у берега; столбъ, къ которому привязываютъ судно. 2) Отдыхъ, привалъ. *Вже косарі причал роблять.* 3) Пристанище, убѣжище. *Усякому краще, як є причал який у йому.* Павлогр. у.

Причалáпати, паю, еш, гл. Приплестись.

Причáлити, ся. См. **Причалювати**, ся.

Причáлювати, люю, еш, сов. в. **причáлити**, лю, лиш, гл. 1) Причаливать, причалить, пристать къ берегу. Єв. Мр. VI. 53. *Який вас вран сюди направив і хто до берега причалив?* Котл. Ен. I. 16. **До свого бéрега причáлив навіки.** Умеръ. Ком. Пр. № 1106. 2) Подъѣзжать, подъѣхать. *Причалили хури до комори, випрягли волів.* О. 1862. VIII. 22. 3)=**прибивáтися, прибúтися**. *Причалив до старою знайомою, щоб і Антося тут поставити, і самому перебути.* Св. Л. 216. 4) Присоединяться, присоединиться, пристать. *А до йому причалило ще чоловік десять.*

Причáлюватися, лююся, ячся, сов. в. **причáлитися**, люся, лишся, гл. 1) Причаливать, приставать, пристать. *Причалився човен до берега:* Харьк. г. 2) Присоединяться, присоединиться, пристать, пріютиться. *Як би дома, то причалилась би до людей, а тут усе чужі.* Павлогр. у. *Він причалився на шпилечку.* Кролевец. у.

Причалятися, ляюся, ячся, гл.=**Причалюватися**. *Ці гіллопути не причаляються до нас, цураються людей.* Павлогр. у.

Причандáл, лу, *м.* Чаще мн. **причандáли**. Принадлежности. Левиц. Пов. 139. *Гаманець з причандалом.* О. 1862. I. 16. *Люлька з усіма причандалами.*

Причáпати, паю, еш, гл. Приплестись. *Причапали старі баби, охаючи.* МВ. (О. 1862. I. 81).

Причапорúти, чу, чиш, гл. Привести въ порядокъ. *Нужа напала дівчину, то я її причапрячила—обстрила та прибрала.* Зміев. у.

Причарóвувати, вую, еш, сов. в. **причарувáти**, рую, еш, гл. Приворажить, приворожить, приколдовать. *Дівчинонька козаченька та й причарувала.* Мет. 12.

Причáстий, а, е. Относящійся къ причащенію, къ причастію. **Причáстна молúтва**. Молитва предъ причащеніемъ. Харьк. у.

Причáстник, ка, *м.* 1) Тотъ, кто причащается. *Багато причастників сьогодня було.* Харьк. 2) Тотъ, кто причащаетъ. *Господь зсилає до тебе причастника свого, в котрого запричастишся.* Гн. II. 142.

Причáсти, тя, *с.* Причастіе. **Укрáсти причáсти**. Не быть въ день причащенія въ церкви на вечернѣ. Ном. № 139.

Причащáти, щáю, еш, гл. Причащать. *Занедужала небога,—уже й причащали.* Шевч. 115.

Причащáтися, щáюся, ешся, гл. Причащаться.

Причвалáти, ля́ю, еш, гл. Прибрести. *Еней по берегу попхався.... аж гульк—і в город причвалав.* Котл. Ен. I. 15.

Причепа, пя, *об.* Придира, назойливый, привязчивый человѣкъ. Черк. у. *Оце причепилась причепа.* Левиц. I. 417. *Уже і сяк, і так мостить, щоб одкасчулась причепа.* Грин. I. 293.

Причепе́нда, ди, *об.*=**Причепа**. *Чого ти в'яжешся, причепендо?* О. 1861. XI. Кух. 23.

Причепи́ти, плю́, пиш, *гл.* Прицѣпить; надѣть, понѣсить. *До шиї білий камінь причепіте.* Макс.

Причепи́тися, плю́ся, пишся, *гл.* Прицѣпиться; пристать, привязаться. *Причепився, як реп'ях.* Ном. № 2744. *Вона як причепилась до його: „Скажи таки, чоловіче!“* Рудч. Ск. I. 208.

Приче́пка, ки, *ж.* 1) Прицѣпка, придирка. 2) Подвѣска, брелокъ.

Приче́пливий, а, е. Навязчивый, придирчивый. Левиц. Пов. 146

Приче́пний, а, е=**Причепливий**. Левиц. I. 302.

Причепури́ти, рю́, ри́ш, *гл.* 1) Пріодѣть, принарядить. *Царь і вони його,— одяли, причепурили.* Рудч. Ск. II. 13. 2) Пріукрасить, убрать. *Так гарненько причепурила хату.*

Причепури́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Пріодѣться, принарядиться, пріубраться. *Умилася, причепурилась.... хоть би до дудки на танець.* Котл. Ен. I. 12.

Причеса́ти, ся, См. **Причісувати**, ся.

Прича́ст, та и ту, *м.* 1) Причтъ. *Причет в підрясниках ходить, то панотці мусять ходить в рясі.* Св. Л. 10. 2) Свита, лица, сопровождающія кого. *Увесь весільний причет молодою рушає до молодої, співаючи.* О. 1862. IV. 30. 3) **Причёт, ту**. Причастіе къ дѣлу, участіе въ дѣлѣ. *Став він мені признаватись про ті смушки, що покрадено у жида, а я й питаю: „Хиба й ти в тім причеті?“—А він і каже: „Нас три було“.* Новомоск. у.

Причётен, тна, не, причётний, а, е. Причастенъ, причастный. *Як би я до того причетен, ну так.* Черк. у. **Не причётна я зовсім до нёї.** Я совсѣмъ не имѣю съ ней дѣла. Константиногр. у.

Причётник, ка, *м.* Участникъ, причастный къ чему человѣкъ. *І ти причетник у те діло?* Константиногр. у.

Причи́на, ни, *ж.* 1) Причина. *Було б чути се, що земля ходить.—З якої причини? Земля не йіз.* Ком. I. 24. *Хто був причиною розстання мою, щоб мій вѣсь смуток упав на нього.* Чуб. V. 358. **Я ж не причи́ною, що боли́ть,**—не виновать же я что болитъ. Змѣев. у. 2) Вина. *Не можу я, пане, на иншихъ казати, бо моя причина,—буде Бог карати.* Чуб. V. 344. 3) Несчастіе, бѣда. *Сталась йому причина: сіль головку розбила.* Рудч. Чп. 168. *Плаче, плаче сиротина по мой причині.* Мет. 463. *Я з того не винен, що така причина впала.* КС. 1883. III. 671. 4) Падучая болѣзнь. *Причина його б'е. Щоб тебе причина кинула. Її й не сватають, бо на їй причина бувае.* Черниг. у. 5) Помѣшательство, порча. *Ото ж моя дівчиноньока, що сонна блудила: отаку то їй причину ворожка зробила.* Шевч. 30. **Ум. Причи́нка.** Мет. 191. **Причи́нонька.** Чуб. V. 584.

Причи́нець, нця, *м.* Зачинщикъ, виновникъ. Закр.

Причини́ти, ся. См. **Причиняти, ся.**

Причи́нка, ки, *ж.* Ум. отъ **причина.**

Причи́нний а, е Помѣшанный, порченый. *Упкрі бувають двоякі: родимі і причинні.* Е3. V. 216.

Причи́нок, нку, *м.* Причина. *Косицький... зробивсь причинком зла.* К. Дз. 88.

Причи́нонька, ки, *ж.* Ум. отъ **причина.**

Причиня́ти, ня́ю, ешь, сов. в. **причини́ти, ню́, нишь**, *гл.* 1) Притворять, притворить. *Скриплять мої воріточка, ніхто не причинять.* Мет. 62. 2) Прибавлять, прибавить. Грин. III. 524. *Я нічого не причиняю, кажу то, що він казав.* Каменец. у. *Причиня собі роботи.* Чуб V. 215. *Причиню вам, Боже, віку.* Фр. Пр 85.

Причиня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **причини́тися, ню́ся, нишся**, *гл.* 1) Притворяться, притворяться (о дверяхъ, крышкѣ и пр.). 2) Прибавляться, прибавиться. *А диви но, кілько причинилося села.* Каменец. у. 3)—**до чо́го.** Содѣйствовать, способствовать, поспособствовать чему, участвовать въ чемъ. Чуб. VI. 99.

Причі́вок, вка, *м.*=**Причілок** 1. Шух. I. 92. *Коло тої, каже, школи зробим причівки.... А на тотих причівочках зродила ожина.* Гол. I. 56. **Ум. Причівок.**

Причі́лковий, а, е. Относящійся къ **причі́лку.** ХС. III. 56. *Одчинила причілкове вікно.* Левиц. Пов. 213. *Молодий сідає на причілковій лаві.* Грин. III. 541.

Причілок, лка, *м.* 1) Боковая стѣна дома; бокъ крыши дома, фронтонъ. Рудч. Ск I. 117. 2) Боковая стѣнка сундука. Сумск. у. Вас. 150.

Причі́льний, а, е=Причілковий. *Чи чула ж ти, ненько, як я в тебе була, під причільним віконечком як голубка гула.* Чуб. V. 743.

Причі́льник, ка, *м.* Часть очіпка (охватывающая лобъ?) КС. 1893. XII. 449.

Причі́пка, ки, *ж.* Придирка.

Причі́пок, пку, *м.* Что-либо прицѣпленное, придѣланное къ другому, бо́льшему. *Посідали пани у той повіз. Мене причепили позаду на якомусь високому причіпку.* (МВ. О 1862. III. 51).

Причі́рть, въ выраж.: у причі́рть. Равно съ краями. *Наливай у причі́рть.* Лебед. у. См. **Упричерть,**

Причі́сувати, сую, еш, сов. в. **причеса́ти, чешу́, шеш,** *гл.* Причесывать, причесать. *Да прийди додому, головку причешеш.* Чуб. V. 678.

Причі́суватися, суюся, ешся, сов. в. **причеса́тися, щу́ся, шешся,** *гл.* Причесываться, причесаться. *Довго чепурився, вбірався та причісувався.* Левиц. Пов. 205.

При́чком, Въ выраж.: **не причком сказа́ти.** Не говоря дурного слова. Подольск. г.

Причмелі́ти, лі́ю, лі́ш, *гл.* Ошеломить, озадачить. *Братікові аж ложка з рук упала, а я стою мов причмелений.* Федьк.

Причорні́ти, нію, еш, *гл.* Слегка почернѣть. *Ячмінь у покосах дощ намочив, та й причорнів; то завше, як причорніє, то й хліб не, білий.* Каменец. у.

При́чта, ти, *ж.* Исторія, происшествіе. *Одному чоловікові була з лісовиком така причта.* Г. Барв. 336. *Була, бач, мені на віку причта.* Левиц. I. 122.

Причтовни́й, а, е. Причиной котораго было какое либо происшествіе, случай. См. **Причта.** *Чи ти,* (пропаснице). *погадана, чи ти наслана, чи ти наспана, чи ти найдена, чи напита, чи ти місьова, чи ти причтова, чи ти призірна?...* Чуб. I. 119.

Причува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **причу́тися, чу́юся, ешся,** *гл.* 1) Слышаться, послышаться, казаться, что слышитъ. *Се вже тобі слітому так причувається.* Драг. 166. *Наче тихий юмін росходився в тишині і дзвони причувались.* Св. Л. 211. 2) Прислушиваться, прислушаться. *Причувається Оксана—усі добре сплять.* Кв. *Ухо причувалось.* Щог. В. 107.

Пришанува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Угостить, принять гостей. *І до людей було піде, і сама пришанує.* О. 1861. X. 38.

При́шви, шов, *ж. мн.* Въ сапогахъ: головки. Ном. № 3087. Гол. Од. 15.

Пришеле́пкуватий, пришеле́пуватий, а, е, Пришибленный, придуроватый. Чуб. II. 623. Левиц. I. 323. *Славна дівка на натуру,—пришелепкувата.* Мил. 105.

Прише́нець, нця, *м.* Пришелецъ. *Не хотілось би мені, мати, в чужій стороні пробувати: будуть мене, мати, пришеньцем називати.* Лукаш. 59.

Пришерха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **пришо́рхнути, ну, неш,** *гл.* 1) Покрываться, покрыться сверху корой, тонкимъ слоемъ льда. *Морозець маленький, був,—на дворі трохи пришерхло.* Лохв. у. 2) О кожѣ человѣка: дѣлаться, сдѣлаться шершавой.

При́шиб, бу, *м.* 1) Пристанище, уютное, защищенное мѣсто. *Підеш на заробітки та й горенько: нема тобі ніде пришибу.* Рк. Левиц. 2) Мѣсто на берегу, гдѣ можно пристать лодкѣ. *Берег високий,—не знайду пришибу для човна.* Рк. Левиц.

Пришива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **приши́ти, ши́ю, еш,** *гл.* Пришивать, пришить. *Мені, дівко, та пришиють квітку.* Мет. 15.

Пришива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **приши́тися, ши́юся, ешся,** *гл.* Пришиваться, пришиться, быть пришитымъ.

При́шивка, ки, *ж.* Каждый изъ кусковъ сѣти, изъ которыхъ она сшита. Браун. 9.

Пришивни́й, а, е. Любящій шить. *Там така пришивна, що від шиток не одірвеш.* Г. Барв. 215.

Приши́й хвіст, хвоста́, *об.* Прихвостень.

Приши́ти, ся. См. **Пришивати, ся.**

Пришкандиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Прійти, хромая. *Насилу оце прикандибав до вас,—слизько дуже йти.* Харьк.

Пришкварі́ти. См. **Пришкварювати,**

Пришкварювати, рюю, еш, сов. в. **пришкварі́ти, рю, риш,** *гл.* Прижаривать, прижарить, припечь. Стор. МІр. 103.

Пришки́нтати, таю, еш, *гл.*=**Пришкандибати.** Вх. Уг. 276.

При́шлий, а, е. Будущій. О. 1861. XI. Св. 36, 60. *Дай нам, Боже, добре проживати цей рік і на прийлий в добрім щасті панувати.* Чуб. III. 28. *Прийлє життя.* О. 1862. IV. 104.

При́шлість, лости, *ж.* Будущее, будущность. МВ. III. 126.

Пришни́кй, *мн.* Выпряденные изъ одной кужели нитки вмѣстѣ съ веретенами, на которыхъ онѣ намотаны. Шух. I. 149.

Пря́шовка, ки, *ж.*=**Пришивка.** Вас. 187.

Пряшоломи́ти, млю́, ми́ш, *гл.* Ошело-

мить. *Як ударив кобилу, та й приколомив.* НВолын. у.

Приколо́пкуватий, приколо́пуватий, а, е=Приколепкуватий.

Приколи́ти. См. Приспилювати.

Прика́пилька, ки, *ж.* Булавка. Константиногр. у.

Приспи́лювати, люю, єш, сов. в. **приспили́ти, лю́, лиш**, *гл.* Прикалывать, приколоть. *Я приспилю стьожку.* Шевч. 315. **Приспили́ти квітку.** Дать насмѣшливое прозвище, сострить на чей счетъ.

Прі́пта, ти, *ж.*=Причта. Драг. 237. *Була й нам пріпта.* Грин. I. 89.

Пріптапува́ти, пу́ю, єш, *гл.* Пристегать.

Пріптри́ка, ки, *ж.* То, чѣмъ **пріптри́кують**. Шуточное слово въ сказкѣ: *Взяв рожен і пріптрикнув її у потилицю до землі. Вона тоді й проситься: „Прости мене, свята пріптрикло!“* Грин. II. 163.

Пріптрикну́ти. См. Пріптрикувати.

Пріптри́кувати, кую, єш, сов. в. **пріптрикну́ти, ну́, не́ш**, *гл.* Прикалывать, приколоть, пригвоздить. *Пріптрикнув до землі як жабу.* Полт. *Взяв рожен і пріптрикнув її у потилицю до землі.* Грин. II. 163.

Пріптукува́ти, ку́ю, єш, *гл.* Придѣлать, приладить.

Прищ, щá, *м.* 1) Прыщъ. Левиц. I. 7. 2) Родъ печенья. Сим. 231. *Прищі пріщити.* Сим. 235. Ум. **Прищи́к**.

Прищава́ти, влю́, ви́ш, *гл.*=**Причавати**. *Днищем прищавила.* Г. Барв. 520.

Прищепи́ти, плю, пиш, *гл.* Прищемить. Угор.

Прищебну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Застегнуть. *Прищебни гаплик.*

Прищепа́, пи, *ж.* Привитый черенокъ. Ум. **Прищепо́нька, прищепо́чка**.

Прищепа́тися, пáюся, ешся, *гл.*=**Прищеплюватися**. О. 1862. I. 59.

Прищепи́ти, ся. См. **Прищеплювати, ся**.

Прищепля́ння, ня, *с.* Прививка.

Прищепля́ти, лю, єш, сов. в. **прищепи́ти, плю́, пиш**, *гл.* Прививать, привить. Чуб. II. 186. *Прищепив яблуню. Щепій прищепив віспу. Католицькі пани з нашими перевертнями усиловувалисъ унію на Вкраїні прищепити.* К. ЧР. 10.

Прищепля́тися, люся, ешся, сов. в. **прищепи́тися, плю́ся, пишся**, *гл.* Прививаться, привиться.

Прищиба́ти, баю́, єш, *гл.* Сгонять. *Попід бескід зелененький вівці прищибаю.* Гол. IV. 489.

Пріщик, ка, *м.* Ум. отъ **прищ**.

Прищикну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Прищемить. *Не стромляй пальців між двері, бо прищикнуть.* Ном. № 5892.

Прищикува́ти, а, е=Прищуватий.

Прищита́ти. См. Прищитувати

Пріщи́ти, щить, *гл.* 1) *безл.* Покрываться прыщами. *Наїлася меду, а тепер і прищить вид.* 2) **Прищі пріщити.** См. **Прищ 2**. Сим. 205.

Пріщи́тися, щуся, щишся, *гл.* 1) Покрыться прыщами. *Не поштрикала коржів, а вони й попріщились.* Харьк. 2) Харахориться. *Та якого часпида пріщишся?* Ном. № 3543.

Прищи́тувати, тую, єш, сов. в. **прищита́ти, та́ю, єш**, *гл.* Присчитывать, присчитать. *На сто рублів виграє, а на двісті прищитає.* Чуб. V. 1034.

Прищува́тий, а, е. Прыщеватый. Мил. М. 99. *Сало прищувате.* Грин. II. 19.

Прищу́литися, ся. См. **Прищулювати, ся**.

Прищу́лювати, люю, єш, сов. в. **прищу́лити, лю, лиш**, *гл.* 1) Прижимать, прижать (объ ушахъ). *Кінь вуха прищулив.* 2) Прищуривать, прищурить. *Прищулив очі.*

Прищу́люватися, лююся, єшся, сов. в. **прищу́литися, люся, лишся**, *гл.* 1) Притаиваться, притаиться. *Прищулився у куточку.* 2) Прижиматься, прижаться. *А я до його ще й більш прищулюся.* Г. Барв. 358. *Як чоловіку приніздиться, прищулиться, приголубиться, цілує, гладить, лескотить.* Котл. Ен. V. 19.

Прищу́рити, ся. См. **Прищурювати, ся**.

Прищу́рювати, рюю, єш, сов. в. **прищу́рити, рю, рив**, *гл.*=**Прищулювати, прищулити** 1. *Кінь прищурив вуха.* Рудч. Ск. I. 99.

Прищу́рюватися, рююся, єшся, сов. в. **прищу́ритися, рюся, рився**, *гл.*=**Прищулюватися, прищулитися**. *Прищурюсь собі в куточку.* Мир. ХРВ. 398.

Пріязни́й, а, е. 1) Расположенный, дружелюбный. *Ти був батькові противній, а до його був батько пріязніший.* НВолын. у. 2) Любезный кому. *Юрий славний, Богові святому пріязний.* Драг. 37.

Прія́зність, ности, *ж.* Привѣтливость, дружелюбіе.

Прія́зно, *нар.* 1) Привѣтливо, любезно, пріязненно. 2) Искренно. *Стали пріязно*

прохать, щоб він їм розказав. О. 1862. VI. 60. *Твою маленькому мені тоді так приязно молилось?* Шевч. 404. Ум. **Приязне́нько.** *Живемо-ми оттаке́ньки приязне́нько собі та любо.* МВ. I.

Прия́знувати, ную, еш, *гл.* Относиться приязненно, дружественно; дружить.

Прия́знь, ні, *ж.* Приязнь, дружба. *Чи в приязні кого зрідна?* Чуб. V. 233.

Прия́ле́чати, прия́ле́чити, чає и **прия́ле́чувати, чує,** *гл. безл.* Итти, быть къ лицу, приличествовать. Рк. Левиц. *Тобі чорне убрання не прия́лечає.* Прилуцк. у.

Прия́рок, рку, *м.* Небольшой овражекъ, отрогъ оврага. Лохв. у.

Прия́тель, ля, *м.* Другъ, пріятель. *Поки щастя служить, поти приятель служить.* Ном. № 2308. *Коли ти, сестро, такий мені приятель, то зоставайся собі тут, а я пійду.* Рудч. Ск. I. 126.

Прия́телька, ки, *ж.* Пріятельница. *Почали вчащати якісь приятельки.* МВ. I. 27. *Є у мене сусідонька, добра приятелька.* Чуб. V. 651.

Прия́тельство, ва, *с.* Дружба. МВ. I. 117.

Прия́тельський, а, е. Пріятельскій, дружескій.

Приятелюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Пріятельствовать, дружить.

Прия́ти, прийму́, ме́ш, *гл.* 1) Благопріятствовать, содѣйствовать. (То) *чорт— не рука, що собі не приймé.* Ном. №. 9726. См. **Сприя́ти.** 2) Принять. Вх. Лем. 457. *Я тебе маю на ніч прияти.* Гн. II. 13.

Прия́тний, а, е. 1) Благопріятный. *Там на горі сонце гріє, там приятний вітер віє.* Чуб. V. 1197. *Проповідувати рік Господень приятний.* Єв. Л. IV. 19. 2) Любезный, милый, привѣтливый. Мил. 215. *Прошу вас, мій таточку, низьким поклоном, приятним словом.* Мил. 185. Ум. **Приятне́нький, приятне́сенький.** *Яка Марушка чепурнесенька і до людей приятнесенька.* Мил. Св. 54.

Прия́тно, *нар.* 1) Благопріятно. 2) Любезно, мило, привѣтливо. 3) Прилично. *Надіть чумарку: до пана йти приятніш.* Мнж. 190.

Прия́тритися, рюся, ришся, *гл.* Прикинуться (о болѣзни, нарывахъ). *Я шкурку на пальці тільки здрала, а воно приятрилось, нарвало.* Харьк. у. *Не дуже з таким хворим, а то й тобі ця хвороба приятриться.* Водч. у.

Прі́гра, ри, *ж.*=**Пригра.** *Пішла на прігру божола.* Черк. у.

Прі́звисько, ка, прізвище, ща, *с.* 1) Прозвище, прозваніе. *На їх будуть прізвища прикладать.* Мил. 221. 2) **Фамилія.** *Як прозвали його Шрамом, то й забули реєстрове його прізвище.* Ч. ЧР. 13. На прізвисько, прізвище. По фамилію, по прозванію. *Я зі Львова попівна, на прізвисько Карпівна.* Гол. I. 73. *Юма, на прізвище Дидим.* Єв. I. XI. 16.

Прі́лий, а, е. Прѣлый. Харьк. *Прілe сіно.*

Прілоко́ий, а, е. Съ больными глазами. Чуб. VII. 577.

Прірва, ви, *ж.* 1) Мѣсто, гдѣ прорвана плотина. *Вода раз гребло просмокта-ла.... Злякавсь мірошник та й біжить притьмом до прірви, щоб затить.* Гліб. 2) Яма въ рѣкѣ, морѣ. *Хоч і в прірву,* Ном. № 2078. *В морі есть безодні прірви.* Чуб. I. 42.

Пріска, ки, *ж.*=**Пріснище.** Вас. 196.

Прісний, а, е. 1) Прѣсный. 2) Въ сказкахъ: чужой, посторонній. *Царь.... сховався під ліжко. Прилітає змій, ввійшов в палати: „Фе, фе! пріснa кістъ смердить!“ — Та де там тобі,—каже панна,—тут пріснa кість узялась? Сюди пріснoго чоловіка і ворон кости не занесе.* Чуб. II. 209.

Пріснище, ща, *с.* Прѣсняшее, нива, съ которой снято просо.

Прісно, *нар.* Прѣсно. *Хоч кисло, хоч пріснo—усе вам умісто!* Ном. № 5033.

Прісня́к, ка́, *м.* Прѣсный хлѣбъ. *Іже пріснякы, закым будуть кисляки.* Ном. № 12289.

Пріснякник, ка, *м.* Прѣсный хлѣбъ. Вх. Уг. 263. См. **Пріснях.**

Пріссй, ся, *с.*=**Пріснище.** Лохв. у.

Прісце́, ця́, *с.* Ум. отъ **просо.**

Прісь! *меж.* Крикъ на кошку: брысь!

Пріти, прію, еш, *гл.* 1) Прѣть. *Каша пріла, не допріла.* Мил. 72. *Вітер не віє, сонечко не гріє, тільки сира земля пріе.* Мил. 200. 2) Жарить, печь (о солнцѣ). *Ховався маржина.... перед сонцем, що в полудне дуже пріе.* Шух. I. 185. 3) Гнить, истлѣвать. Шух. I. 74. Грин. III. 597. *Будеш же ти, тіло, в сирій землі пріть, а ти будеш, душе, у вічі горіти.* Чуб. I. 151. *Чи пристаєш, Бондарівно, з нашим паном жити, чи пристаєш, Бондарівно, в сирій землі пріть?* Грин. III. 614.

Прітьма, *нар.* Въ глаза. *Як маєш казати по за очі, прітьма кажи.* Каменец. у.

*Пріть*ма *не можна давати становому гроші, а то ще й....* Камепец. у.

Пріч, *нар.*=**Геть**. *Ой полетіла сива голубонька та від голубонька пріч.* Грин. III. 362.

Прічка, **ки**, *ж.* Невѣста, милая. Желех. *Прощай же ти, стара нене, та й ти, любая пріч*ко! Гол. I. 6.

Прічки, *нар.*= **Пріч**. Мил. Св. 54. *Збіралося з паном пріч*ки *против темненькой нічки.* Гол. I. 71.

Про, *пред.* О, объ, про. *Не все ж Бог дарує, про що люд міркує.* Ном. №. 71. *Хто про що, а він про Наливайка.* Посл. 2) Для, на. Сим. 227. К. ЦН. 279. *Свічки у мене про всяк час.* Харьк. *Мабуть Бог так дав про те, щоб менше люде грішили.* Г. Барв. 423. *Десь у садочку шие сорочку своїму миленькому про неділочку.* Нп. **Про мене**. Какъ угодно, какъ хочешь, для меня все равно. 3) По. *Про мене хоч вовк траву їж.* Посл. *Дід*у, *дай мені пугу, а тебе про мене нехай собаки ззідять.* Посл. 4) **Про те**. Между тѣмъ. *І словом він було впоїть тебе, як медом, а про те дивний, якийся дивний з його чоловік був.* МВ. II. 21. 5) **Про що**. Зачѣмъ, почему. *Нащо, про що, коли Господь дорогу загородив і темряву наслав?* К. Іов. 9.

Про́ба, **би**, *ж.* Проба, испытаніе. *Він прийма*в *до своїх чурт*ів *не всякого, а з проби.* Стор. МПр. 113. **Про́бу з**+**іма́ти**. Производить опытъ, дѣлать пробу. *Чи можна було витягти ту скриню в вічно,—не знаю, бо ми проби не зн*імали. Новомоск. у.

Проба́бити, **блю**, **бив**. *гл.* Прожить, занимаясь акушерствомъ.

Пробабува́ти, **бу́ю**, **ва**, *гл.*=**Пробабити**.

Проба́вити, **влю**, **вив**, *гл.* Промедлить, употребить время. *Цілий ранок на тому пробавить.* МВ. (О. 1862. III. 41).

Проба́витися, **влюся**, **вився**, *гл.* Промедлить, промѣшкать.

Пробазікати, **кав**, **ся**, *гл.* Проболтать, проговорить.

Пробайдикува́ти, **ку́ю**. **ва**, *гл.* Проболтаться, проговорить.

Пробала́кати, **каю**, **ся**, *гл.* Проговорить, проболтать. *Не раз було панночки пробалакають цілу ніч до світа.* Левиц. I. 38.

Пробала́катися, **каюся**, **ався**, *гл.* Проговориться, проболтаться. *Він пробалакався перш сам, що отруєно того чоловіка.* Верхнеднѣпр. (Залюбовск.).

Пробалузва́ти, **лу́ю**, **ва**, *гл.* ? *Юже моя миленька за имиюю пішла. Ней іде, ней іде, нехай пробалує, ней ю кольки возьме, ней ся забанує.* Гол. I. 337.

Пробаляндра́сити, **шу**, **сив**, *гл.*=**Пробазікати**.

Проба́нт, **та**, *м.* Опытный человѣкъ. Вх. Лем. 457.

Проба́нтний, **а**, **е**. Опытный. Вх. Лем. 457.

Пробату́ритися, **рюся**, **рився**, *гл.*= **Прочуматися**. Вх. Лем. 457.

Проба́ція, **ції**, *ж.* Проба, испытаніе. Славяносерб. у.

Пробача́ти, **чаю**, **ва**, сов. в. **проба́чити**, **чу**, **чив**, *гл.* Прощать, простить, извинять, извинить. *Пробачте, гості мої: не скупость, така спроможность.* Ном. № 12025.

Пробаче́ння, **ня**, *с.* Извиненіе, прощеніе. *Почав просити в неї, пробачення.* Левиц. Пов. 56.

Проба́чити. См. **Пробачати**.

Пробе́вкати, **каю**, **ва**, **ся**, *гл.* 1) Прозвонить (на колокольнѣ). 2) Пробездѣльничать, прогулять извѣстное время. Лохв. у.

Пробелькота́ти, **чу́**, **чеш**, **пробелькоті́ти**, **чу́**, **тиш**, *гл.* Пробормотать, пролепетать. *Ене,—пробелькотіли хайдамаки, низенько вклонившись.* Стор. II. 62.

Пробенкету́вати, **ту́ю**, **ва**, *гл.* Пропировать.

Проберегти́, **режу́**, **жёш**. *гл.* Простеречь извѣстное время. *Став берегти той сад і проберіг три дні.* Грин. I. 64.

Пробесі́дувати, **дую**, **ва**, *гл* Проговорить, сказать. *Кріль пробесідував до Петра: „Што ж ты потребуеш, хлопку?"* Гн. I. 193.

Проби́ванка, **ки**, *ж.*=**Пробуто́к**. *Ей родино, родинонько, та й родичі мої! Прийдіт, прийдіт посмотріти пробиванки мої.* Гол. II. 451.

Пробива́ти, **ва́ю**, **ва**, сов. в. **проби́ти**, **б'ю**, **ив**, *гл.* 1) Пробивать, пробить. *Не бий, бо проб'єш.* Ном. № 3813. *Піп його тоді книжкою як узяв бить—і голову проби йому.* Рудч. Ск. I. 166. **Голово́ю стіни не проб'єш**. Плетью обуха не перешибешь. Ном. № 5257. 2) Протыкать, проткнуть, проколоть. *Чоюсь мов серце як ножем пробито.* Чуб. V. 3. Прострѣливать, прострѣлить. *Он пливе щука з Кременчука да пробитая з лука.* О. 1861. XI. 9. (Нп).

Проби́ватися, **ва́юся**, **ва**, **ся**, сов. в. **проби́тися**, **б'юся**, **ився**, *гл.* 1) Пробиться,

протиснуться, выйти наружу. *До Бога не підскочиш, в землю не пробʼєшся.* Ном. № 2033. *З очей не пробилась ні одна сльозина.* Стор. МПр. 23. *Пробилась я на якусь поляну, аж там людей ціла мла.* Г. Барв. 352. 2) Пробивать, пробить, прокалывать, проколоть себѣ какую либо часть тѣла. *Бунай почався за собакою та й пробився* (на кілок). Мир. ХРВ. 130.

Проби́вач, ча, *м.* Инструментъ для пробиванья дыръ въ желѣзѣ. Вх. Зн. 56.

Проби́й-голова, ви, *м.* Сорви-голова, буянъ. *Приладь-голови не знайдеш, хиба пробий-голову.* Ном. 4073.

Проби́лка, ки, *м.* Буянъ, сорванецъ. *Та коли б же люде путні, а то пробилки, як і сам.* Кв.

Про́бі! сокращ. изъ **Про-Бі́г.** 1) Ради Бога. *Ой беріте ж вони й мажі і весь мій пожиток, тільки, пробі, не робіте сиротами діток.* К. Досв. 84. 2) Какъ междометіе употребляется въ значеніи: ради Бога спасите! караулъ! *Пробі кричати.* Ном. № 2385. *Як пустів вовка, то кричав і „ратуйте!“ і „пробі!“, та ніхто не чує.* Остер. у. 3) Какъ нарѣчіе: непремѣнно; сильно, крайне. *Пробі оддайте нашому князю куницю, вашу красну дівицю.* Шевч. 289. *От пробі—Великдень! а він зовсім не великий.* Ном. № 430. *Пробі треба.*

Пробіга́ти, га́ю, ешь, сов. в. **пробі́гти, біжу́, жи́ш,** *гл.* 1) Пробѣгать, пробѣжать. *День так швидко пробіжить, як часиночка.* Кв. 2) Проѣзжать, проѣхать быстро. *Пан четвернею пробіжить.* МВ. І. 22.

Пробігну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Пробігти.** *Сли тоті гори пробігнеш, то я ти дам єсьо.* Драг. 284.

Пробідува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Пробѣдствовать нѣкоторое время.

Пробій, *бою, м.* Проходъ, проникновеніе куда силой. *Нас не пускали в містечко, а ми пробоєм поїхали.* НВолын. у. *Ні, бабо, стій, бо я тебе не пущу!... Та баба пробоєм іде.* Чуб. ІІ. 187, 188.

Пробійчик, ка, *м.* Шило, которымъ пробиваютъ дыры въ грохотѣ. Рк. Левиц.

Пробіля́ти. См. **Пробільовати.**

Пробільова́тий, а, е. Бѣловатый. *Пробільуваті вовки зімою.* Константиногр. у. *У того хлопця на голові волосся було пробільоване, наче зовсім білі.* Верхнеднѣпр. у.

Пробільовати, люю, еш, сов. в. **пробіля́ти, ля́ю, лиш,** *гл.* Чистить, очистить кожу шнафою (у кожевниковъ). Шух. І. 254.

Пробіра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **пробра́ти, беру́, рёш,** *гл.* 1) Вырывать, вырвать (часть растеній). *Пробрала коноплі.* 2)—**ністо.** Очищать, очистить, освободить, приготовить нѣсто. Мил. 189. *Та пробірайте ж, моя матінко, містечко біля себе, приймайте і пріюртайте мене до себе!* Мил. 202.

Пробіра́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **пробра́тися, беру́ся, рёшся,** *гл.* Пробираться, пробраться. *Дово того росказувати, як наша сердешна Оксана з своїм Митриком пробірались через усі міста до свого села.* Кв.

Пробіснува́тися, ну́юся, ешся, *гл.* Пробѣсноваться.

Проб'ищща́тися, ща́юся, ешся, *гл.* Просвѣчиваться, блестѣть сквозь что. *Ти, місяцю, світи, світи, ти, конику, біжи, біжи, ти, місяцю, проблищайся, ти, конику, поспішайся.* Чуб. V. 547.

Проблука́ти, ка́ю, еш, *гл.* Проблуждать. *Лежатіме цілісінький день у городі, наче недужий, або проблукає по степу.* МВ. ІІ. 21.

Проблюва́ти, люю, єш, *гл.* Рвать, блевать нѣкоторое время. *Усю ніч проблював.*

Пробо́вкнути, ну, неш, *гл.* 1) О колоколѣ: издать отрывистый звукъ. *Дзвін пробовкнув.* 2) Проговорить. К. ЧР. 382. *Вона пробовкнула щось про пригоду, про втрату бідолашньої дитини.* К. МБ. XI. 145. *А ще ж козак Морозенко словами пробовкнув.* Нп. *Зумилися! всі четверо замовкли, проти мене ні слова не пробовкнуть.* К. Іов. 71.

Пробо́втатися, таюся, ешся, *гл.* Проболтаться (въ водѣ, жидкости) извѣстное время. *Та оце ж усе з тими сорочками боталась на річці,—аж до обіду проботалась.* Харьк.

Пробо́вець, вця, *м.* Пробойникъ. Херс. у.

Проболі́ти, лю́, лі́ти, *гл.* Проболѣть. *Проболіла рука три дні, а тоді перестала.* Харьк.

Про́бонько! *межд.* Ум. отъ **проби!** *Ой пробонько! повна хата костюків.* Ном. № 14171.

Прибра́ти, ся. См. **Пробірати, ся.**

Прибрести́, бреду́, дёш, *гл.* Прибрести (по водѣ). *Прибрів річкою до середини, а далі вже ні—глибоко.* Харьк.

Пробрехáти, шу́, шеш, *гл.* 1) Лгать извѣстное время. 2) Лаять извѣстное время. *Усю ніч рябко пробрехав,—мабуть вовка чув.* Харьк.

Пробрехáтися. См. **Пробріхуватися.**

Пробріхуватися, хуюся, ешся, сов. в. **пробрехáтися, шýся, шешся**, гл. Провираться, провраться. *Чи дворянин він, чи купець,—про те вже не скажу вам, браття, щоб иноді не пробрехатися.* Глiб. *Хто бреше, той ся пробреше.* Чуб. I. 236.

Пробріятися, рюся, ішся, гл. Провиниться, напроказить.

Пробрáзкати, каю, еш, гл. Пробренчать извѣстное время.

Пробрязчáти, чý, чúш, гл.=**Пробряжкати**.

Пробу, *меж.*=**Проби**. Грин. I. 286. **Ном.** № 14171. *Нестун дочусь в скляних буданках, що пробу закричав Енеї.* Котл. Ен.

Пробубонíти, ню, нúш, гл. Пробормотать. *„Е, як би була!“ — пробубонів Кобза.* Стор. МПр. 84.

Пробува́лий, а, е. Бывалый, опытный. *Пробувалий чоловік Стах.* НВолын. у.

Пробува́ти, вáю, еш, гл. Быть, находиться, пребывать, жить. *Бо як тяжко на безлiддi рибi пробувати, так тяжко на чужинi безрiдному пробувати.* Мет. 349.

Пробувати, бую, еш, гл. Пробовать, испытывать. *Не треба пробувати Бога.* Гн. I. 83. *Він же тебе тiлує, він тебе милує! а він твого дiвоцького розуму пробує.* Мет. 41.

Пробýджувати, джую, еш, сов. в. **пробудúти, джý, диш**, гл.=**Збуджувати, збудити**. *Перенесу ключі не добрязкучи, пробуджу милого не доторкучи.* Мет. 26.

Пробýджуватися, джуюся, ешся, сов. в. **пробудúтися, джýся, дишся**, гл.=**Збуджуватися, збудитися**. *Лях тоді добрий, як спить, а пробудиться, то бiда.* Ном. № 856.

Пробужáти, жáю, еш, гл.=**Пробуджувати**. *Пробужає свого пана.* Чуб. V. 942.

Пробужáтися, жáюся, ешся, гл.=**Пробуджуватися**. *Він на завтра устає, пробужається.* Рудч. Ск. I. 84.

Пробýнок, нку, м. Проба. *Котками закачав рiллю на пробунок.*

Пробунтувáти, тýю, еш, гл. Пробунтовать.

Пробýркати, ся. См. **Пробуркувати, ся**.

Пробýркувати, кую, еш, сов. в. **пробýркати, каю, еш**, гл. Пробуждать, пробудить. *Пробуркав у серцi в йому зненависть.* Полт.

Пробýркуватися, куюся, ешся, сов. в. **пробýркатися, каюся, ешся**, гл. Просыпаться, проснуться, пробуждаться, пробудиться. *Византiя пробуркалась, витрiщае очi.* Шевч. 60. *Прокинься, милее дитятко, пробуркайся i проходись.* Котл. Ен. II. 37.

Пробурлакувáти, кýю, еш, гл. Прожить бездомным бобылемъ. *Вiк пробурлакувати.* Ном. № 10686.

Пробурмиструвáти, рýю, еш, гл. Пробыть бургомистромъ.

Пробуртúти, чý, тúш, гл. Просверлить, пробуравить. *Ось шрами, а ось-де куля пробуртила ногу.* Мкр. Н. 27.

Пробурчáти, чý, чúш, гл. Проворчать. *Якою там кулька ви видумали, дядьку! — пробурчав.* МВ. I. 105.

Пробýти, бýду, деш, гл. Пробыть. См. **Пробувати**. *Пробув у городi три днi. Через лихi вороженьки нiде пройти доріженьки, нiде пройти, ні пробути, щоб в дiвчини в гостях бути.* Грин. III. 180.

Пробýток, тку, м. Житье. Kolb, I. 98. *Дай, Боже, вік довий, пробуток добрий.* Гол. IV. 554. *Я дав йому пустиню на пробуток.* К. Iов. 88.

Провáдити, джу, диш, гл. 1) Вести, везти. О. 1862. IX. 110. *А куди Бог провадить?* Св. Л. 8.—**життя**. Вести жизнь. *Життя провадить собаче.* Ном. № 2114. 2) Дѣлать. *Провадили ми наше дiло в благодатнiй тишостi.* К. XII. 10. 3) Доставлять. *Аж з Рейну i Угорщини бочками провадили рейнське i усякі напитки.* Стор. МПр. 67. 4) Твердить, настойчиво говорить одно и то-же. *Мудрець же фiзику провадив.* Котл. Ен. III. 53. *Перша каже: у небоги пристрiтнi уроки; друга плеще: їй завiйна всунулася в боки; третя мигом зве урядом i провадить зiлля: росторопшу, то хвилiвник i друге безiлля.* Мкр. Н. 4. **Провáдити на вербі груші**. Разсказывать небылицы.—**не знать що**. Нести вздоръ. *Не знаєш що провадять!... То вигадки бабськi!* К. Досв. 79.

Провакувáти, кýю, еш, гл. Пропустить, потерять (время). *А бери мiй цiпа та будемо молотити, а то й день так провакуємо.* Грин. II. 207.

Провáл, лу, м.=**Провалля**. Вх. Зн. 56.

Проваласа́тися, са́юся, ешся, гл. Прошляться, протаскаться. *Копiйчини не приноситься, а лiт чотирнадцять провалаєшся.* Г. Барв. 527.

Провáлився, ни, *ж.* Яма, гдѣ провалилась земля, пропасть. *Засипати.... провалину.* Левиц. I. 279. *Декотрі поползлися вниз, похопались меж купами каміння, попритулювалися до провалин.* Левиц. I. 90.

Земля завалилась.... спустим в ту провалину. Чуб. II. 208.

Прова́литя, ся. См. **Провалюватя, ся.**

Прова́лля, ля, *с.* Пропасть, овраг. АД. II. 26. *Ой зійду я на горочку та заллю в провалля.* Чуб. V. 1016. Ум. **Прова́лячко.** Ном. № 11412. Ув. **Провалли́ща.** Лохв. у.

Прова́лювати, люю, еш, сов. в. **провали́ти, лю́, лиш**, гл. Проламливать, проломить, пробивать, пробить. *А ні каменя не дадуть голову провалити.* Ном. № 4689. 2) Наваливать, навалить. Шух. I. 91.

Прова́люватися, лююся, ешся, сов. в. **провали́тися, ли́бся, лишся**, гл. 1) Проваливаться, провалиться. *Туди не підскочиш, туди не провалишся.* Ном. № 2033. 2) Проламливаться, проломиться. *Ударив кулаком у стіну,—так стіна і провалилась, дама, що була така завтовшки, як у мужика хата.* Рудч. Ск. I. 104.

Провартува́ти, ту́ю, еш, гл. Пробыть на страже, прокараулить.

Провести́. См. **Провозити.**

Прогередити, джу, диш, гл. Проколоть, пробить насквозь. Вх. Зн. 56.

Провередува́ти, ду́ю, еш, гл. Прокапризничать, прихотничать извѣстное время.

Провереща́ти, щу́, щи́ш, гл. Рѣзко прокричать.

Провернути, ну́, неш, гл.=**Провертіти.** *Проверни дірки в дошці.* См. **Провіртувати.**

Провеселя́тися, ли́бся, ли́шся, гл. Провести веселo время.

Провесінь, ні, *ж.* Начало весны. *Настали ж провесінь і воду скрізь пустило.* К. Дз. 153. Переносно: молодые годы. *А кому нелюбо оглянуться назад себе, споглядать свою провесінь.* Св. Л. 38.

Про́весна, ни, *ж.*=**Провесінь.** Мнж. 190. **На про́весні.** Ранней весной.

Провести́, ся. См. **Проводити, ся.**

Провечері́ти, ря́ю, еш, гл. Проужинать. *Провечеряв три копійки.* Харьк.

Провеща́тися, таюся, ешся, гл. Прощаться, прошляться. *Пішли запорожці до турчина і провещались у його літ з двадцять.* Стор. II. 141.

Провиді́ти, джу, диш, гл. Прозрѣть. ЕЗ. V. 201. *Ту е на долині така кернищі.... що й аби темний у ні умився, то би провидів.* Гн. II. 203.

Прови́на, ни, *ж.* Вина, проступокъ. АД. II. 62. *За яку провину у холодну посадили йому?* НВолын. у. *То се вони караються у його за провину, за гордощі без міри.* К. Іов. 79. Ум. **Прови́нка, провинонька.** *А за тоту провиноньку Бог би тя скарав.* Гол. I. 294.

Прови́нен, вина́, не, прови́нний, а, е. Виноватъ, виновенъ. *Дівчинонька мила перш мене любила, тепер залишила; скажи мені, що провинен? чи не люблю, як повинен?* Чуб. V. 168.

Провини́ти, ню́, ни́ш, гл. Провиниться. *Що ж я провинив, що тя питаю?* Чуб. V. 89. *Будеш бити, сли-м провинила.* Гол.

Провини́тися, нюся, ни́шся, гл.=**Провинити.** *Скажи, в чому тобі я провинився?* К. Іов.

Прови́нка, ки, *ж.* Ум. отъ **провина.**

Прови́нник, ка, *м.* Виновникъ, провинившійся. *Провинників-парубків посадили в холодну.* Рк. Левиц.

Прови́нонька, ки, *ж.* Ум. отъ **провина.**

Провинувати́тися, чуся, тишся, гл. Провиниться. *Жив дяк у якомусь селі, та чимсь провинувативсь.* О. 1862. VI. 54.

Провіва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **провія́ти, вію, еш**, гл. Провѣвать, провѣять, продувать, продуть. (Земляночка) *без дверець і без вікончець: нікуди вітру провіяти.* Мет. 448. *Куди віє, туди й провіває, козака молодого прохолоджає.* ЗОЮР. I 15. *Роскидаю всю одежу, нехай вітер провіва.* Грин. III. 196.

Про́від, воду, *м.* 1) Руководство, предводительство, веденіе. Ком. Пр. № 1091. **Дава́ти про́від.** Руководить 2) Провожаніе, а также люди, провожающіе кого либо. *З музиками, з проводом провожали гостей.* Левиц. Пов. 183. Похоронная процессія: духовенство съ хоругвями и народъ за гробомъ. О. 1862. IX. 52. *Бучно з проводом ховали попіяну.* НВолын. у.

Провіда́ння, ня, *с.*=**Відвідини?** *Там вам буде пиття, гуляння, хороше буде вам провідання.* Мил. М. 69.

Провідати. См. **Провідувати.**

Провідни́й, а, е. 1) Путеводный, руководящій. 2)—**тиждень.** Фоминa недѣля.

Провідни́к, ка́, *м.* Проводникъ; руководитель. Мил. Св. 54. *Ой дай мені провідника, рідного братіка.* Нп. Ум. **Провідничо́к.** *Ой дай мені провідничка хоч братчика.* Мил. Св. 54.

Провідни́ця, ці, *ж.* Проводница, руководительница. Мил. Св. 54. *Ой дай мені провідничка—рідного братіка, ой дай мені*

провідницю,—хоть сестрицю. Мет. 225. Ум. **Провідни́чка.**

Провідня́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **провідниця.** 2) Особая свѣчечка во время похоронъ: съ такими свѣчечками въ рукахъ дѣти становятся вокругъ гроба предъ выносомъ его изъ дому, трижды ихъ притушиваютъ, а остатокъ прилѣпляютъ къ срединѣ гроба. Мид. 169.

Провідувати, дую, еш, сов. в. **провідати, даю, еш,** *гл.*=**Відвідувати, відвідати.** *Опрічъ дівчат приходили провідувати Оксану й жінки, й молодиці, бо Оксану усі селом любили.* Кв.

Про́віз, *пред.*=**Проз.** *А я пройду провіз наші чати.* К: МВ. Х. 19.

Провікува́ти, кую́, еш, *гл.* Прожить жизнь. *Сама свій вік провікує.* Змѣев. у.

Провіри́ти. См. **Провірити.**

Провірчування, ня, *с.* Просверливаніе. Харьк.

Провірчувати, чую, еш, сов. в. **провертіти, рчу́, ти́ш,** *гл.* Просверливать, просверлить, пробуравить. *Провірчуй дірку в дошці отим великим свердлом.* Харьк. у.

Провіря́ти, ря́ю, еш, сов. в. **провірити, рю, риш,** *гл.*=**Перевіряти, перевірити.**

Провіти́рити, ся. См. **Провітрювати, ся.**

Провітрювати, рюю, еш, сов. в. **провітрити, рю, риш,** *гл.* Провѣтривать, провѣтрить. Шевч. 169. *Треба провітрювати одежу.* НВолын. у. *Нехай тільки суметься, то ми його на перший осінні провітрим.* Стор. МПр. 221.

Провітрюватися, рюю́ся, ешся, сов. в. **провітритися, рю́ся, ришся,** *гл.* Провѣтриваться, провѣтриться. Шевч. 169. *Ви трошки про́тритесь і поздоровшаєте.* Левиц. Пов. 271.

Провіщя́ти, щаю, еш, *гл.* 1) Возвѣщать, прошоѣдывать. *Ти ж* (Іван Хреститель) *ходивши по містах і селах провіщав: „покайтеся від гріхів".* Чуб. I. 172. 2) Предвѣщать. *Що ж за гомін чудний ходить од краю до краю? Чи він що нам нагадує, чи що провіщає?* Кост. (О. 1861. II. 45).

Провіщо, *нар.* Зачѣмъ, для чего. *Навіщо й провіщо своє віддатий?*

Провіщува́ти, щу́ю, еш, *гл.* Предсказать, возвѣстить. *Сич провіщував щось недобре.*

Провія́ти, вію, еш, *гл.* Провѣять (зерно). *А що ж тут міркувать? Не полінуйсь провіять,—сказала Хівря тут,—в мішечки позсипай.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 93).

Провладі́ти, да́ю, еш, *гл.* **Про́владіть.**

Провода́рь, ря́, *м.* Проводникъ, вожатый. *Ізмаїлечку я був сиріткським батьком, від матері – проводарем удовам.* К. Іов. 67.

Про́води, від, *м. мн.* 1) Ѳомина недѣля. О. 1861. XI. Св. 42. *То було на самі проводи, і треба було через кладовище йти, де на гробах у той день усі поминають своїх родичів.* Кв. *Після провід ми уп'ять поїдьмо до товару.* Харьк. г. *Після провід ми уп'ять поїдьмо туди.* Харьк. г. 2)—**русальні, русальчини.** Первый понедѣльникъ послѣ троицкихъ святокъ, когда, согласно повѣрью, провожаютъ пѣснями уходящихъ русалокъ. Грин. III. 116.

Проводи́рь, ря́, *м.*=**Проводарь.** Св. Л. 139. *Горе вам, проводирі сліпі!* Св. Мт. XXIII. 16.

Проводи́ти, джу, диш, сов. в. **провести́, веду́, деш,** *гл.* Проводить, провожать, провести. *Котилася зірка з неба та впала додолу: ой хто мене молодую проведе додому? Проводь, проводь, козаченьку, проводь, не барися.* Нп.

Проводи́тися, джуся, дишся, сов. в. **провести́ся, ду́ся, де́шся,** *гл.* Продолжаться, продолжиться, тянуться, длиться, продлиться. *Як пішло по судах, та й провелось оте діло і геть довго.* Лебед. у.

Провожа́ти, жаю, еш, *гл.*=**Проводити.** *Провожала сина матю.* Шевч. 32.

Прово́зити, жу, зиш, сов. в. **провезти́, зу́, зе́ш,** *гл.* Провозить, провезти. *Вертоби зо дві я його провіз, а там він уже сам пішов.* Харьк. у.

Проволіка́ти, каю, еш, сов. в. **проволокти́, чу́, че́ш,** *гл.* Протаскивать, протаскать, проволочь.

Проволіка́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **проволокти́ся, чу́ся, че́шся,** *гл.* 1) Протаскиваться, протащиться. 2) Тянуться, протянуться. *Це діло проволоклось до Різдва.* НВолын. у.

Проволово́дити, джу, диш, *гл.* Затянуть, замедлить.

Проволово́дитися, джуся, дишся, *гл.* Промедлить, провозиться.

Проволо́ка, ки, *ж.* Замедленіе, проволочка. Шевч. (О. 1862. III. 7). *Пішло наше діло у проволоку.* Волч. у.

Проволоки́та, ти, *ж.* Бродяжничество, шлянье. *Як пустить Бог Микиту на проволоку, то аби де умре.* Ном. № 2120.

Проволочи́ти, чу́, чиш, *гл.*=**Проволокти.**

Проволочи́тися, чу́ся, чишся, *гл.*

1)=**Проволокти́ся**. 2) Пробродить. *Цілий день проволочився, ходячи то сюди, то туди.*

Проворі́ття, тя, *с.* Просѣка, промежутокъ между двумя лѣсами. Черк. у.

Проворкува́тий, а, е = **Проворний**. Черниг. г.

Прово́рний, а, е. Проворный, быстрый, ловкій. *На мясо здався він проворний, завзятійший од всіх бурлак.* Котл. Ен. I.

Прово́рно, *нар.* Проворно, быстро.

Прово́рка, ки, *об.* Проворный, ловкій, проворная, ловкая. *Я, мамочко, проворяка, йду, а дядьків парубок роззявляка йде та прямо мені голоблею в рот.* Грин. II. 310.

Прову́лок, лка и лку, *м.* Проулокъ.

Прова́ти, ча́ю, ешь, сов. в. **провча́ти**, вчу́, вчи́ш, *гл.* Проучать, проучить. *У нас не попадайся, зараз провчимо. Ось потривай, жінко,—я йому провчу.* Рудч. Ск. I. 180. См. **Проучити**.

Прóв'язь, зі, *ж.* Средняя часть рыболовной сѣти.

Прога́вкати, каю, ешь, *гл.* Пролаять.

Прога́йвина, ни, *ж.* Прогалина.

Прога́йка, ки, *ж.* Промедленіе. Мірусск. окр.

Прогайльовина, ни, *ж.* = **Прогальовина**. Левч. 129.

Прогайнува́ти, ну́ю, еш, *гл.* 1) Промотать, спустить. *Ой ти пропʼєш, прогайнуєш усю худобоньку.* Чуб. V. 423. *Що всемъ зпорюєш, за ніч прогайнуєш.* Нп. 2) Даромъ проглятъ (время). *Прогайнував цілий тиждень.* Вх. Зн. 56.

Прога́лина, ни, *ж.* = **Прилука** 1. Шух. I. 73.

Прога́льовина, ни, *ж.* Прогалина, поляна въ лѣсу. Черк. у.

Прога́люватина, ни, *ж.* Прогалина, незасѣянное мѣсто среди хлѣбовъ. Лохв. у.

Прога́лявина, ни, *ж.* = **Прогальовина**.

Прогана́ти, ня́ю, ешь, сов. в. **прогна́ти**, женý, не́ш, *гл.* = **Прогонити**. *Ти проганяв голодного від себе.* К. Іов. 49. *Ей туди удова, удова молодая та сірії воли проганяла.* Грин. III. 418.

Прогапту́вати, ту́ю, ешь, *гл.* Проработать, вышивая золотомъ или серебромъ.

Прога́ри, *м.* 1) Отверстія въ печномъ поддувалѣ, въ рѣшеткѣ поддувала. Мірусск. окр. 2) Отверстія въ печи кирпичнаго завода, сквозь которыя проходитъ вверхъ на кирпичи огонь. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Прогарману́вати, ну́ю, еш, *гл.* Промолотить гарисомъ. (См.).

Прогарцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Прогарцовать. *Цілий день прогарцював на коні.*

Прогарчáти, чý, чи́ш, *гл.* Проворчать. *Щука узяв подарунок, доторкнувся устами до сукні молодої і щось проґарчав собі під ніс.* Стор. МІр. 85.

Прога́яти, га́ю, еш, *гл.* Непроизводительно потратить, пропустить (о времени). *Днів два продержусь, днів два в проїзді, от і проґаю.* Кіев.

Прогвари́ти, рю́, риш, *гл.* = **Проговорити**. Гол. II. 711.

Прогíни, гóну, *м.* 1) Дорога (между полями и пр.) для прогона скота. Вх. Зн. 56. Чуб. VI. 45. 2) Палка у невода, которою пропускаютъ неводъ подъ ледъ. Полт. г. 2) Длина зданія отъ угла до угла. Чуб. VII. 377. 4) Діаметръ. *Мличовий камінь має три аршини у прогоні.* Черк. у. 5) *мн.* Въ гончарномъ горнѣ: круглыя отверстія въ черіні для пропуска огня и дыма. Вас. 180.

Проглаго́лати, лаю, еш, *гл.* Проговорить. *Так проглаголавши, замовк старий.* К. ЧР. 421.

Прогле́діти, джу, диш, *гл.* Проглянуть. *Така гущина, що й прогледілъ не можна.* Черниг. г.

Прогле́дітися, джуся, дишся, *гл.* Просмотрѣть, не замѣтить при осмотрѣ. *Гляди та й не прогледись, купи та й не прокупись.* Ном. № 5861.

Проглину́ти, ну́, не́ш, *гл.* Проглотить. Мнж. 26. *Не будь ні гіркий, ні солодкий: будеш гіркий—проклянуть, а солодкий—проглинуть.* Посл.

Про́глуб, бу, *м.* Глубина. Вх. Зн. 56.

Про́гляд, ду, *м.* = **Перегляд**. *Частенько ілюсть мені землячки на проляд свої словечні труди.* К. Хата. 7.

Проглядáти, да́ю, еш, сов. в. **прогля́нути**, ну, неш, *гл.* 1) Проникать, проникнуть взглядомъ; охватывать, охватить взглядомъ. *Ой гаю ж, мій гаю, густий не прогляну.* Чуб. V. 33. *Поле ж моє широкоє! Не могла м тя проглянути чорненькими оченьками.* АД. I. 293. 2) Проглядывать, проглянуть, виднѣться. *А між ними і земляки де-де проглядають.* Шевч. 3) Только сов. в. Позидать. *Піти у Почаїв світа проглянути.* Каменец. у.

Проглянутися, нуся, нешся, *гл.* = **Проглянути** 1. *Зайхав у міс, та такий густий, що й не проглянешся.* Грин. I. 91.

Прогна́ти. См. **Прогонити.**

Прогнива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **прогни́ти** и **прогни́ти, гнию́, ёш,** гл. Прогнивать, прогнать.

Прогні́вати, ся, ваю, ся, еш, ся, гл.= **Прогнівити, ся.** *Мы вас просимо: не прогнівайтесь!* О. 1861. XI. Св. 63. *Ісус прогнівався.* Єв. Мр. X. 14.

Прогнівля́ти, ся. См. **Прогнівляти, ся.**

Прогнівля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **прогні́вити, влю́, ви́ш,** гл. Гнѣвать, прогнѣвать, разсердить. *Не так то отцевої і матчиної молитви прогнати, як її прогнівляти.* Чуб. V. 849. *Милосердного чріхами прогнівляти.* К. МБ. X. 3. *Ой десь же ми, да милі братця, да Бога прогнівили, що у неділеньку до схід сонця горілочки пили.* Чуб. V. 1024.

Прогнівля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **прогні́вітися, влю́ся, ви́шся,** гл. Гнѣваться, прогнѣваться, разгнѣваться. Чуб. III. 357. *Прогнівись ти на народи, вигубив жорстоких.* К. Псал. 17.

Прогній, нóю, м. Незамерзающее мѣсто на болотѣ. См. 147. Низкое мѣсто, заливаемое водой по крайней мѣрѣ на полъ лѣта. Нѣжин. у. Топкое мѣсто. Волч. у. *Кобилиці... у прогної поховались.* Рудч. Ск. I. 87. *Отам попереду був кіщуга, а тепер прогної, трясовина.* Волч. у.

Прогнійна, ни, ж. Трясина.

Прогнійстий, а, е. Имѣющій много **прогнійв.**

Прогної́ти, гною́, їш, гл. 1) Прогноить. *В калюжі, в болоті серце прогнїла і в дупло холодне надок напустила.* Шевч. 668. 2) Унавозить. *Прогнїти поле.* Вх. Лем. 457.

Прогові́ти, вію, еш, гл. 1) Проговѣть. 2) Истратить на говѣнье. *Копійок 30 проговіла.* Харьк. г.

Проговори́ти, ся. См. **Проговорювати, ся.**

Проговорю́вати, рюю, еш, сов. в. **проговори́ти, рю́, ри́ш,** гл. Проговаривать, проговорить. *Не проговориш до його ні словечка.* Кв.

Проговорю́ватися, рююся, ешся, сов. в. **проговори́тися, рю́ся, ришся,** гл. Проговариваться, проговориться. *Говори, та не проговорися.* Ном. № 1115.

Прогодува́ти, ду́ю, еш, гл. Прокормить. *То прогодую діти малії і вдови старії.* Чуб. III. 414.

Прогодува́тися, ду́юся, ешся, гл. Прокормиться. *Самим твоїм заробітком не прогодуємося.* Кіев. у.

Проголи́ти. См. **Проголювати.**

Проголовува́ти, ву́ю, еш, гл. Пробыть головой извѣстное время.

Прогородува́ти, ду́ю, еш, гл. Прополоть. *Прогородувала з тиждень* (шукаючи заробітку), *та з тим і додому, прийшла.* Кіев. у.

Прогоросо́ти, шу́, сиш, гл. Проплакать. *Прогоросила ввесь день.*

Прогоро́вляти, люю, еш, сов. в. **проголи́ти, лю́, лиш,** гл. Пробривать, пробрить. *Патер з проголеним тїменем.* Стор. МПр. 44.

Прогóн, ну, м. См. **Прогін.**

Прогóнити, ню, ниш, сов. в. **прогна́ти.** *женý, нéш,* гл. Прогонять, прогнать. *Ох, жінко, каже чоловік, проженем ми цьому барана.* Рудч. Ск. I. 41. *На божее слово вони б насміялись, дурним би назвали, од себе б прогнали.* Шевч. 9.

Прогóнич, ча, м. Желѣзный болтъ, которымъ запираются ставни. *З прогонича зуздрів дірку.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 107).

Прогончарюва́ти, рю́ю, еш, гл. Заниматься горшечнымъ ремесломъ извѣстное время.

Прогóня, ні, ж. Просѣка въ лѣсу. Харьк. г.

Прогорі́ти, рю́, ри́ш, гл. Прогорѣть. *З причілку стіна прогоріла наскрізь.*

Прогóрниця, ці, ж. Круглая дыра въ центрѣ верхняго жернова ручной мельницы. Шух. I. 104, 106.

Прогорну́ти. См. **Прогортати.**

Прогорта́ти, та́ю, еш, сов. в. **прогорну́ти, ну́, неш,** гл. Раздвигать, раздвинуть, отворачивать; прогребать, прогресть, прочистить. *Ой то перепілочка, ой мала невеличка, ой по полю літає, ой комиш прогортає.* Чуб. V. 22. *Вуса прогортає.* Св. Л. 202. *Я сніжок прогорну.* Мил. 192. *Я солому прогортаю, зерняти шукаю.* Грин. III 166.

Прогорюва́ти, рю́ю, еш, гл. Прогоревать. *Прогоювала ще скілько літ з малим Тишком.* МВ. I. 53.

Прогосподарюва́ти, рю́ю, еш, гл. 1) Прохозяйничать. 2) Хозяйничая, потерять. *І корови, і воли—уже прогосподарював.*

Прогостюва́ти, тю́ю, еш, гл. Простоять. *Цілий день прогостов було.* МВ. (О. 1862. III. 46). *Чи довго, старий, прогостюєш у нас?* Стор II. 84.

Програ, ри, ж. Проигрышъ. Ровен у. *Люби іграу, люби й програу.* Ном. № 12591.

Програва́ти, граю́, єш, сов. в. **про-**

гра́ти, гра́ю, єш, *гл.* Проигрывать, проиграть. *Або виграв, або програв.* Ном. № 4273. *Програв чумак вози й воли в кості.* Чуб. V. 1039. 2) Играть, проиграть на музыкальномъ инструментѣ. *У військову сурежку добре грав-програвав.* АД. I. 258.

Програва́тися, ра́юся, ється, сов. в. **програ́тися, гра́юся, ється,** *гл.* Проигрываться, проиграться. Котл. Ен. V. 28. *От грали, грали, один програвсь.* Драг. 127. *Ты ж знав, що вчора ніч у карти пан програвся?* Г.-Арт. (О. 1861. III. 83).

Програ́ти. См. **Програ́бати.**

Програмі́ти, млю́, мі́ш, *гл.* Прогремѣть.

Програза́ти, за́ю, еш, сов. в. **програ́ти, зу́, зе́ш,** *гл.* Прогрызать, прогрызть. *Так не проклята мишва! Глянь, яку дірку прогризли!* Черниг. у.

Програза́тися, а́юся, ється, сов. в. **програ́тися, зу́ся, зе́шся,** *гл.* Прогрызаться, прогрызться. *Той змій як прогризся скрізь той ліс і знов летить за ними.* Рудч. Ск. I. 119.

Програба́ти, ба́ю, еш, сов. в. **програ́ти, бу́, бе́ш,** *гл.* Прогребать, прогресть, прочистить. *Програв присок в онищі.* Грин. II. 183. *Чорний ворон.... кігтями-ніктями програбає.* Мил. М. 38.

Програва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **програ́ти, гра́ю, еш,** *гл.* Достигать, достичь своимъ тепломъ куда, сквозь что. *Такої ж ви хатоньки (=труни) забажали темної, невидної, невеселої! Туди сонечко не програє, вітрець не провіє.* Мил 185.

Програ́мати, маю, еш, *гл.* Прогремѣть.

Програмота́ти, чу́, чеш, програмоті́ти, чу́, ті́ш, *гл.*=**Програ́мати.**

Прогре́ґіх, ха, *м.* Погрѣшность, промахъ. Левиц. (Правда, 1868, 545).

Програ́ґіти, ґа́ю, еш, сов. в. **програ́ґіти, ґу́, ґи́ш,** *гл.* Погрѣшать, погрѣшить. *Що ж ем програґіши, о що тя питаю, ти ж сама знаеш, як тя кохаю.* Гол. I. 349.

Програ́шатися, ша́юся, ється, сов. в. **програ́шитися, шу́ся, ши́шся,** *гл.* Провиняться, провиниться. *Ти любиш її, хоч вона й програшилась.* Г. Барв. 344.

Програмо́джувати, джую, еш, сов. в. **програмо́дити, джу, диш,** *гл.* Прогребать, прогресть. *Програмодив ямку і заховав кость.* О. 1862. V. 84.

Програ́гнити, ню́, ни́ш, програ́гнивіти, вію, еш, *гл.* Произнести въ носъ, прогнусавить. *„Спасибі, пани молодці!“ програгнив Кривоніс.* Стор. МПр. 130.

Програ́лок, лка и лку *м.* Узкій проходъ. НВолын. у.

Програ́лька, ки, *ж.* Гульба? *Чоловіче, ти знаеш, що ти все п'еш та гуляеш, що все гульки та програльки, а об смерти нема думки.* Чуб. V. 1093.

Програ́льком, *нар.* То появляясь, то исчезая. *Місяць програльком з-за хмари виглядав.*

Програ́люватина, ни, *ж.*=**Програлюватина.** Лохв. у.

Програ́ляння, ня, *с.* Прогулка. *Пойдемо, Домно, а в чистее поле, в чистее поле да й на програляння.* Чуб. V. 704. *Ой пустіть коня на програляння.* Грин. III. 631.

Програ́ляти, ля́ю, еш, *гл.* 1) Прогулять. Чуб. V. 542. 2) Прокутить (деньги, имущество). *А чи гуляв, не гуляв, сто червінців програляв.* Чуб. V. 796. Прокутить извѣстное время. *Та вже ж люде в полі поорали, ми з тобою в корчмі програлям.* Рудч. Чп. 223.

Програ́ляється, ля́ються, ється, *гл.* Прогуляться. *Позвольте, каже, мамо, у садочку програлятись.* Рудч. Ск. I. 98.

Програ́ркотіти, чу́, ті́ш, *гл.* Прогремѣть.

Програ́стй, ду́, де́ш, *гл.* Прогудѣть, прожужжать. *Програло прокляте лихо та й заснуло.* Шевч. 106. **Чу́тка програ́ла.** Прошелъ слухъ. Св. Л. 202.

Програ́ґоґорити, рю, рив, *гл.* Проговорить нѣкоторое время.

Програ́вити, влю́ вив, *гл.* Проворотить, прозѣвать.

Програ́витися, влюся, вився, *гл.*=**Програ́вити.** *Ледачі чабани яроґавляться.* О. 1862. V. Кух. 31.

Продава́льник, ка, *м.* Продающій,— такъ называется въ свадебномъ обрядѣ каждый изъ мальчиковъ, который, вмѣстѣ съ братьями невѣсты, будто бы обороняетъ ее отъ жениха и затѣмъ „продаетъ“ послѣднему. Мил. 122.

Продава́ння, ня, *с.* Продажа, продаваніе. Харьк. у.

Продава́ти, даю́, єш, сов. в. **прода́ти, да́м, даси́,** *гл.* Продавать, продать. *Продай, моя мати, коня вороною.* Чуб. V. 365.

Продава́тися, даю́ся, ється, сов. в. **прода́тися, да́мся, дасйся,** *гл.* Продаваться, продаться. Мил. Св. 30. *Нанявся—продався.* Ном. № 10386. *Один чоловік продався чортові.* Грин. I. 40.

Продаве́ць, вця́, *м.* Продавець. *Знає то купець та продавець.* Ном. № 9575.

Продагу́ха, хи, *ж.* Продавщица. Чуб. III. 93.

Прода́ж, жу, *м.* Продажа. *Несе молодиця на продаж або птицю, або овощі.* Левиц. I. 104. *Купля руки пече, а продаж гріє.* Ном. № 10493. **Виставив грудйну на прода́ж.** Видно голую грудь. Ном. № 11226.

Прода́жний, а, е. Назначенный къ продажѣ. *Продажне—заважне.* Ном. № 10523.

Прода́жник, ка, *м.*=**Продавальник.** Мил. 122.

Прода́жність, ности, *ж.* Продажность. К. Кр. 28.

Прода́й, да́ю, *м.*=**Продаж. На прода́й—для продажи.** Вх. Лем, 457.

Прода́ння, *с.* Продажа.

Продармува́ти, му́ю, еш, *гл.* Пробыть безъ употребленія.

Прода́ти, ся. См. **Продавати, ся.**

Прода́ус, са, *м.* **(Продайус?)** Великовозрастный ученикъ учебнаго заведенія, имѣющій уже усы. *Приходять аж три чвертокласники—все продаусі та голибороди.* Св. Л. 137.

Продеклямува́ти, му́ю, еш, *гл.* Продекламировать.

Продéржати, жу, жиш, *гл.* Продержать.

Продéрти, ся. См. **Продирати, ся.**

Продешеви́ти, ся, влю́, ви́ш, ся, *гл.* Продешевить, слишкомъ дешево продать. *Ви ж глядіть, дядьку, не продешевіться.* Мир. Пов. II. 47.

Продзвони́ти, ню́, ниш, *гл.* Прозвонить. *Гарбузом продзвонила, редькою прокадила, отут лежи, вражий сину, в ямі.* Чуб. V. 797.

Продзеле́ньк ати, каю, еш, *гл.* Прозвенѣть.

Продзизчáти, чý, чúш, *гл.* Прожужжать.

Продзьобáти, бáю, еш, *гл.* Проклевать.

Продивля́тися. См. **Продивлятися.**

Продивля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **продиви́тися, влюся, вишся**, *гл.* 1)=**Передивлятися, передивитися.** 2) Проникать, проникнуть взглядомъ. *Небо сине, чисте,—ні плямочки,—глибоке, просторе та широке, не продивитись його глибини.* Мир. ХРВ. 40. *Ще прикріше подивлялася дочці у вічі, неначе хотіла продивитися їй у душу.* Мир. Пов. II. 102.

Продиво, ва, *с.* Большое диво, большое чудо. Левиц. I. 172. *На продиво була вродлива.* Г. Барв. 217.

Продима́ти, ма́ю, еш, сов. в. **продýти, дму́, дме́ш**, *гл.* Продувать, продуть. Ном. № 158, стр. 295. *Така хата, що наскрізь продимає* Харьк. *Добри-вечір, кумо моя! чи продула місце, та щоб мені з твоїм милим вечерять сісти?—Ой щоб же ти, кумо моя, цюпо не діждала, щоб я тобі з моїм милим місце продимала.* Грин. III. 350.

Продими́ти, ся. См. **Продимляти, ся.**

Продимля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **продими́ти, млю́, ми́ш**, *гл.* Прокапчивать, прокоптить.

Продимля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **продими́тися, млю́ся, ми́шся**, *гл.* Прокапчиваться, прокоптиться.

Продира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **продéрти, деру́, ре́ш**, *гл.* Продирать, продрать. *Лізе на хату, продер стріху та й лапає в те місце, де сало висіло.* Рудч. Ск. I. 193. *Не продереш очі, то продереш калитку.* Ном. № 9970.

Продира́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **продéртися, ру́ся, ре́шся**, *гл.* Пробираться, пробраться сквозь что. *Щось.... затрищало, продираючись між кущами.* Стор. МПр. 81. *Почали вони поміж тими кущами продиратися.* КС. 1882. XII. 590.

Продирини, рин, *ж. мн.*=**Похрестини** Мил 27.

Продиха́тися, хаюся, ешся, *гл.* Отдышаться, освѣжиться, дыша чистымъ воздухомъ. *Збіраються в Дорпьах, хто пішки, хто возком, продихатись в гаях, бо день був дуже шпаркий.* К. Дз. 141.

Продівува́ти, ву́ю, еш, *гл.* Прожить въ дѣвицахъ. *Чи вік же їй продівувать, зносити бривоньки ні за що.* Шевч. 586.

Продідува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Прожить старикомъ.

Продійма́ти, ма́ю, еш, *гл.* = **Продимати.** *Як одсунеш кватирку, то так тебе вітречь продіймає.* Волч. у.

Проділя́ти. См. **Проділяти.**

Прóділь, лю, *м.* Проборъ въ прическѣ. Чуб. VII. 422. *Дай, сину, й роздію тобі проділь.* Левиц. I. 262.

Проділя́ти, ля́ю, еш, сов. в. **проділи́ти, лю́, лиш**, *гл.* Дѣлать, сдѣлать проборъ на головѣ. *Вмієте ви проділяти проділь по пинській?* Левиц. I. 262.

Прóдір, ра, *м.*=**Протір.** ЕЗ. V. 188.

Продіркува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Продыравить. Конот. у.

Продлу́батися, баюся, ешся, *гл.* Про-

возиться надъ чѣмъ. *Продлубався пів дня по дурному.*

Продля́ти, ля́ю, ешь, *гл.* Промедлить, протянуть. *Продляли цілий день.* Черк. у.

Продмухáти, хáю, ешь, сов. в. **продмýхати, хаю, ешь,** *гл.* Продувать, продуть.

Продмухнýти, ну́, не́шь, *гл.* Один. в. отъ **продмухáти.**

Продноювáти, дною́, ешь, *гл.* Провести день.

Продобáти. См. **Продобувати.**

Продóбувати, бую, еш, сов. в. **продобáти** и **продобýти, бу́, бе́ш,** *гл.* Продалбливать, продолбить. *Діру продобва.* Рудч. Ск. I. 117.

Продовгáнитися, нюся, нишся, *гл.* Замѣшкаться. *Пішов до сусіди, казав: „та я не довго", та ось бач і продовганився всю ночи, що вже й вечір став.* Екатеринос. у.

Продóвжити, ся. См. **Продовжувати, ся.**

Продóвжувати, жую. еш, сов. в. **продóвжити. жу, жиш,** *гл.* Продлять, продлить, протянуть. *Доброму чоловіку продовж, Боже, віку.* Ном. № 4430.

Продóвжуватися, жуюся, ешся, сов. в. **продóвжитися, жуся, жишся,** *гл.* Длиться. *Літа ж мої молодії, літа молоденькі!.. Як дасть Господь мигу долю, то покоротіться, а як буде добра доля, ой то продовжіться.* Гол. I. 273.

Продоїти. См. **Продоювати.**

Продолубáти, бáю, еш, *гл.* Проковырять. *Начав долубать. Продолубав таку вже дірочку, що й кулак улізе.* Грин. III. 336.

Продомувáти, мýю, еш, *гл.* Просидѣть дома. *А ми всі святки продомували, никуди в світі не ходили.*

Продохнýти, ну́, не́шь, *гл.* Передохнуть. *Жовтий пісочок залів носочок, нельзя продохнути.* Мет. 151.

Продóювати, дóюю, еш, сов. в. **продоїти, дою́, їш,** *гл.* Донять, подоить сдегка въ началѣ доенія. Шух. I. 193.

Продражнúти, ню́, ниш, *гл.* Прозвать, дать насмѣшливое прозвище. *Подавав прізвища усім сусідам: одною продражнив посмітюхом.* Левиц. Пов. 147.

Продрáти, деру́, рéш, *гл.*=**Продерти.**

Продрáтися, деру́ся, рéшся, *гл.*=**Продертися.** *Я пролізу, продеруся до дівчини в хижу.* Чуб. V. 1118.

Продріжáти, жý, жúш, *гл.* Продрожать.

Продрімáти, мáю, еш, *гл.* 1) Продремать. *Продрімав пів ночі, а заснути таки не дали.* Потерять, утратить изъ-за дремоты. Мнж. 112. 2) Задремать. *Зробив він собі на тій яблоні тернову постіль: як ся продрімат, то ся уколе.* Драг. 263.

Продруха́ння, ня, *с.* Отрезвленіе отъ сна.

Продру́хатися, хаюся, ешся, *гл.*= **Прочу́матися.** Подол. г. *За такою роботою продрухався, глянув по боках.* Св. Л. 303.

Проду́мати, маю, еш, *гл.* Продумать.

Проду́ти. См. **Продимати.**

Проду́хвина, проду́ховина, ни, *ж.* Продушина; прорубь. *Поставили ятірі у продуховині. На яру ставочки здавались якимись продухвинами.* Левиц. I 17.

Прожартувáти, ту́ю, еш, *гл.* Пошутить.

Прожáти, жну́, жне́ш, *гл.* Прожать.

Прожениха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Проухаживать.

Прожере́ння, ня, *с.* Пожраніе. *Привезе циган нарівну нашому зміеві на прожереніе.* Мнж. 31.

Прожерка, ки, *ж.* Раст. Paris quadrifolia. Лв. 100.

Прожéрливий, а, е. Прожорливый.

Прожéрти. См. **Прожирати.**

Прожéря, рі, *об.* Прожора. Мнж. 190.

Прожива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **прожи́ти, живу́, ве́ш, (живе́ш, е́ш),** *гл.* Проживать, прожить, жить. *Горе нам, горювання,—як нам проживати?* Чуб. V. 23. *Дай же тобі, Боже, в щастю прожити.* Чуб. III. 385, *Із своєю дружиною в світі прожию.* Чуб. V. 1041. *Проживай, моя ясочко, веселою.* МВ. (О. 1862, I. 72).

Прожива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **прожи́тися, живу́ся, ве́шся,** *гл.* 1) Проживаться, быть прожитымъ. *Як во сні менї здалося, що на світі прожилося.* КС. 1883. II. 468. 2) Безл. несов. в. житься. *Ой як тобі, моя сестро, та проживається?* Грин. III. 402.

Прожира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **прожéрти, жеру́, жерéш,** *гл.* Проглатывать, проглотить; сожирать, сожрать, пожрать. Драг. 249. *Адам узів в рот та нагадавсі, шчо то Бог заказав, та й запнувсі за горло, щоби не прожер.* Гн. II. 223. *Плив по морі, та й ю риба з човном прожерла.* Гн. I. 48. *Царь оддав зміеві прожерти свою дочку.* Драг. 248.

Прожирувáти, ру́ю, еш, *гл.* Пробаловаться, пропалить.

Прóжирь, рі, *ж. Соб.* Обжоры. *Ненаситна прожирь.* Мир. ХРВ. 9.

Прожи́ти. См. **Проживати.**

Прожи́ток, тку, *м.* Житье; средства для жизни. Шух. І. 304. *Жінка, витративши на лікаріа ввесь прожиток, не могла вилюдитись.* Єв. Л. VIII. 43. *Не то мені, не то дітям, а онукам і правнукам стане на прожиток.* Грин. І. 92. **Ум. Прожито́чок.** *Аби то вас Пречиста Діва уздоровила віком і здоров'єчком добрим, прожиточком щасливим.* Єз. V. 108.

Прожи́ття, тя, *с.*=**Прожиток.** *Ой дай, Боже, усім християнам многії літа, до щасливого прожиття у сім світі.* Макс. *Таємн звідти і на податки, і на прожиття.* Мир. Пов. II. 85.

Прожо́г, гу, *м.* Стремленіе, стремительность. *Страховище, наставивши роги, неслось з усього свого страшного прожогу.* Мир. ХРВ. 129.

Прожо́гом, *нар.* Стремглавъ, опрометью. *Не роспитавшись броду, не лізь прожогом в воду.* Посл. *Собаки сунулись прожогом до мене.* Черк. у.

Про́жра, ри, *об.* Обжора. *Як та прожра жре.* Мир. ХРВ. 178.

Прожура́тися, рю́ся, рився, *гл.* Пропечалиться, прогоревать.

Прóз, *пред.* 1) Мимо. *Йтимеш проз його.* Лохв. у. *Іде.... проз двір.* Грин. II. 166. 2) Сквозь, черезъ. *Процідима проз сито.* Васильк. у. *Проз мійку налилала карасину і то розлила.* Васильк. у.

Прóза, зи, *ж.* Проза. *Прозою мальовничою нам їх (думи) переказано.* К. (О. 1861. II. 231). *Не так то вони (вірші) голосні і часом мачі в прозу впадають.* К. (Хата, 3).

Прозва́ти, ся. См. **Прозивати, ся.**

Прозді́ти, рю, рив, *гл.*=**Провидіти.** *Хто був темний ....проздів.* Гн. І. 190.

Прóзеленуватий, а, е. Зеленоватый. Константиногр. у.

Прозива́ти, ва́ю, ив, сов. в. **прозва́ти, зву́, зве́ш**, *гл.* Прозывать, прозвать. *Не знає, як і батька її звуть і прозивають.* Кв. *Царські слуги прозвали його Незнайком.* Рудч. Ск. І. 106.

Прозива́тися, ва́юся, ився, сов. в. **прозва́тися, зву́ся, зве́шся**, *гл.* Называться, назваться. *Стара прозивається Терпилиха Горпина, а дочка Наталка.* Котл. НП. 390. *Ой був в Січі старий козак, прозивався Чалий.* О. 1862. IX. І. (Нп.).

Прозива́ка, ки, *ж.* 1) Насмѣшливое прозваніе. Вх. Лем. 457. 2) Бранное слово. Вх. Лем. 457.

Прозвира́ло, ла, *с.*=**Дзеркало.** Вх. Лем. 457. Вх. Уг. 264.

Прозвира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **прозирну́ти, ну́, не́ш**, *гл.* Прозирать, прозрѣть, проникать, проникнуть зрѣніемъ. *Ти у небо прозираєш і в землю глибоко.* К. Досв. 78. *Леді-леді опівночі серцем прозираю.* Шевч. 263. *Хто ж із них прозирнув глибше в історичную правду?* К. ХП. 40.

Прозимува́ти, му́ю, еш, *гл.*=**Перезимувати.**

Прозі́р. зо́ру, *м.* 1) Отверстіе въ крышѣ для прохода дыма и пр. Шух. І. 110, 174. 2) Просвѣтъ, дыра между сложенными бревнами. *Клади дрова щільніш, а то прозір великий.* Волч. у. 3) Дурной глазъ, взглядъ, отъ котораго приключается болѣзнь, сглазъ. Мил. М. 36, 40.

Прозі́рний, а, е. 1)=**Прозорий.** *Річок прозірних чисті води.* Щог. Сл. 104. 2) Отъ сглазу происходящій. Мил. М. 51, 40, 57. *Пристріти.... прозірній.* Мнж. 152. 3) Зрительный. *Прозірна труба.* ЗОЮР. II. 53. Рк. Левиц. 4) Четкій. *Книжка ся прозірна. бо в неї великі буквы і мені добре читать.* Рк. Левиц.

Прозірни́к, ку, *м.* Раст. Hypericum quadrangulum. Шух. І. 21.

Прозі́рність, ности, *ж.* Прозрачность. Желех.

Прозо́рий, а, е. Прозрачный. *Світ проходить крізь скло, бо воно прозоре.* Ком. II. 42. *Подія, стаючись горою у Дніпру, неначе плавав на синій тихій прозорій воді з своїми церквами й будинками.* Левиц. Пов. 4.

Прозорі́стий, а, е. Ажурный. *Вістря долітиць перебивають бляху наскрізь—се прозориста бліха.* Шух. І. 277.

Прозо́рний, а, е, 1) = **Прозірний.** 2) **Прозо́рна рушни́ця.** Ружье большого калибра.

Прозо́ро, *нар.* Прозрачно.

Прозо́рчастий, а, е=**Прозорий.** Мир. Пов. II. 84. *Прозорчаста вода.* Левиц. І. 62.

Прозрі́ння, ня, *с.* Зрѣніе. Вх. Лем. 457.

Про́зьба, би, *ж.* Просьба. *Як не даси з прозьби, то даси з примуки, а чого прозьба не докаже, то докажуть буки.* Ном. № 1059. **Ум. Про́зьбонька.** Грин. III. 378.

Проїда́ти, да́ю, еш, сов. в. **проїсти, їм, їси**, *гл.* 1) Проѣдать, проѣсть, издержать на пищу. *Протратив там маєток*

свій... *Як ж проїв усе, настала голодneча велика в землі тій.* Єв. Л. XV. 13, 14. 2) Продать, проєсть, прогрызть дыру. *Проїв дірку у бичка, з середини все вибіг.* Рудч. Ск. II. 7. Протирать, протереть. *Сирая сирчия до жовтої кости тіло козачьке проїдала.* АД. I. 94. 3) Только сов. в. Заѣсть, загрызть кого преслѣдованіями. *Там старшо невістка проїла менчу: доти їла, поки таки свекор ту бідну вигнав.* Пирят. у.

Проїзд, ду, *м.* 1) Проѣздъ. *Лучалось і проїздом завернуть, щоб перепочинуть.* Стор. II. 167. 2) Проѣздъ, мѣсто для проѣзда. *Проїзду не дав і на ступінь.* НВолын. у.

Проїзджáти, джáю, єш, *гл.*=**Проїздити**. *Там пан Василько проїжджав.* Чуб. III. 272. *Десь мій милий на Вкраїні на коníку проїжжає.* Чуб. V. 381.

Проїзджáчий, чого, *м.* Проѣзжій. Ном. № 892. *Та прохожих, проїзджачих у двір закликав.* Шевч. 108. *Перехожий, проїжчачий—що їх там на шляху ні кидалося в вічі, ніхто мене не заняв, спасибі Богу.* Кв.

Проїздúти, джу́, дúш, сов. в. **проїхáти, їду, деш**, *гл.* Проѣзжать, ѣхать, проѣхать. *Усюде, де не проїздив Кобза, народ ворушився.* Стор. МІр. 51. *Проїхали поле, проїхали друге.* Чуб. V. 226.

Проїздити, джу, диш, *гл.* Проѣздить. *Хоче Палій проїздити коня свого.* Драг. 204.

Проїздитися, джуся, дишся, *гл.* Проѣздиться. *Поїдьмо туди, побачим і поцуяєм там, да таки й проїздимося трохи.* Рудч. Ск. II. 93.

Проїсúвий, а, е. Прожорливый. *Та хай їм лиха година, щоб я поповичів годувала,— бо це народ проїсний.* Харьк. г.

Проїсти. См. **Проїдати**.

Проїстлúвий, а, е=**Проїсний**. *Така дитина проїстлива, що чисто ніяк її не нагодуеш.* Змѣев. у. Слов. Д. Эвари.

Прóїсть, ти, *ж.* Обжорство. *Оця бо ще мені дітвора! як почне той хліб святий джакати,—справді, наче проїсть напала.* Екатериносл. у.

Проїти, прóю, їш, *гл.* Варить въ закрытомъ крышкой горшкѣ. Вх. Зн. 56.

Проїхати. См. **Проїздити**.

Прóйда ди, *об.* Пройдоха. *У якесь там село прислали нового паламаря, та такого пройду.* Чуб. II. 656. *А ти, пройдо всесвітня, твоїх рук нічого не мине!*

Пройдисвіт, та, *м.* Пройдоха, авантюристъ. *Да не лай мене, моя матінко, ніколи ні за що, полюбила пройдисвіта, превелике ледащо.* Мет. 85.

Пройнáти, нáю, єш, сов. в. **пройнúти** и **проняти, ймý, меш**, *гл.* 1) Пронимать, пронять. *Цицанський піп пройма.* Ном. № 3197. *Ой як рушить плечима, пройме душу очима.* Чуб. V. 1084. *Чогось у бабусі чепуренької слъозы покотились, наче б то нічого й гіркого не сказав, а проняв.* Г. Барв. 503. 2) Продѣвать, продѣть. *Пронять нитку в голку.* Борз. у. 3) Пронизывать, пронизать, проникнуть сквозь что. Мнж. 83.—**зубом**. Прокусить. 4) Защѣплять, защѣпить. *Взяли Байду, ізв'язали, за лве ребро гаком пройняли.* АД. I. 147. 5) Охватывать, охватить. *Холод почав проймати Карта.* Левиц. КС. 71. *Великий сум проняв мені все тіло.* К. Ів. *Радість проймає тебе.* Мир. ХРВ. 241. 6) **Проняла думка кого**. Явилась у кого мысль. *Така саме думка проняла й Чіпку.* Мир. ХРВ. 241.

Проймáтися, мáюся, єшся, сов. в. **пройнятися** и **пронятися, ймýся, мéшся**, *гл.* 1) Быть пронимаемымъ, пронятымъ, пронизаннымъ и пр. 2) Проникаться, проникнуться. *Мати—як мати: вона пронялася жалем рідної дитини, злякалась на її смоли.* Мир. ХРВ. 330.

Пройтú, ся. См. **Проходити, ся**.

Прокадúти, джу́, диш, *гл.* Покадить. Чуб. V. 797.

Прокажéнний, а, е. Прокаженный. *Приходить до його прокаженний.* Єв. Мр. I. 40.

Прокáза, зи, *ж.* Проказа. *Прийшов чоловік увесь у проказі.* Єв. Л. V. 12. *Старці тебе цураються моя тії прокази.* Шевч. 460.

Проказáти. См. **Проказувати**.

Прокáзувати, зую, еш, сов. в. **проказáти, жу́, жеш**, *гл.* 1) Говорить, проговорить. *Скоро се брат проказав, так і зняв кресаню.* Федьк. 2) Диктовать, продиктовать. Ном., Передм. I. *Ой, добродію! та будьте ж милостиві, треба ще писати... іще не все я проказала.* МВ. I. 50. 3) При обученіи: говорить, сказать что либо, что ученикъ долженъ повторить за учителемъ. ЗОЮР. I. 50.

Прокалатáти, тáю, еш, *гл.* 1) Простучать въ колотушку; прозвонить. 2) Пройти (о времени). *Прокалатає швидко час.* Греб. 333.

Прокапáти, пáю, еш, *гл.* Капать сквозь

что. *Що мої реберечка травка поростае, а мої карі очі кров прокапае.* Чуб. V. 662.

Прокарата́ти, та́ю, еш, гл. Прожить. *Як довгий вік прокаратаєш.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 112).

Проката́ти, та́ю, еш, гл. Прокатать (на лошади).

Проката́тися, та́юся, ешся, гл. Прокататься. *Син каже: прокатаємось.* Рудч. Ск. I. 101.

Прокахи́кати, каю, еш, гл. Прокашлять сухимъ кашлемъ.

Прокача́ти, ча́ю, еш, гл. Прокатать извѣстное время (бѣлье).

Прокача́тися, ча́юся, ешся, гл. Провалиться. *Всю ніч прокачалася і таки не заснула.* Харьк. *Два тиждні хвора прокачалася.*

Прока́шлювати, люю, еш, сов. в. **прока́шляти, ляю, еш,** гл. Прокашливать, прокашлять.

Прока́шлюватися, лююся, ешся, сов. в. **прока́шлятися, ляюся, ешся,** гл. Прокашливаться, прокашляться. *О, бодай його!— скрикнув він, прокашлюючись.* Мир. Пов. II. 52. *Прокашляйсь без зубів, сестрице, до мене ближче прихились.* Котл. Ен.

Проквака́ти, каю, еш, гл. Прокакать.

Проква́сити, шу, сиш, гл. — **ду́шу.** Ѣдою, преимущественно кислою, немного оживить себя. *Постой, каже, чорте, хоч я собі грушок вирву,—буде чим душу проквасить.* Рудч. Ск. II. 24. (Вівця) *почесала з шляху до зеленого моріжку вхопити свіжої трави і хоч капельку проквасити душу од тії страшенної пилюки.* Мир. ХРВ. 39.

Проквасні́ти, ні́ю, еш, гл. Прокиснуть.

Проквасні́тися, ні́юся, ешся, гл.= **Проквасні́ти.** Вх. Уг. 263.

Проквили́ти. См. **Проквилять.**

Проквили́ти, ля́ю, еш, сов. в. **проквили́ти, лю, ли́ш,** гл. 1) Плакать, стонать, простонать. 2) Кричать, прокричать (преимущественно жалобно. О нѣкоторыхъ звѣряхъ и птицахъ). АД. I. 185. *Воякисіроманці квилять-проквиляють.* Мет. 443. *Там сидить ясен сокіл-білозеречь, жалобненько квилить-проквиляє.* АД. I. 190.

Проквіта́ти, та́ю, еш, гл.=**Процві́тати.** Гол. IV. 523.

Проквохта́ти, кчу́, чеш, гл. Проклохтать (о курицѣ).

Проквохли́сто, прокво́ло, прокво́лом, нар. Медленно. *Прокволом співати.* Сквир. у.

Прокид, ду, м. Пробужденіе. *Прокид від сну.* К. Дз. 110.

Прокида́ти, да́ю, еш, сов. в. **проки́дати, даю, еш,** и **проки́нути, ну, неш,** гл. 1) Расчищать, расчистить, прогресть отъ снѣга и пр. *Ну й понаймітало сніну! Треба прокидати* (прокинути) *стежку від хати до хліва.* 2) Не попадать, не попасть, промахнуться. *Стріляли козаки на рейтари. І вони прокинули.* Морд. Пл. 171. 3) Простилать, простлать. *Прокинувши на полу рядніну, ляля й сама хоч задрімати.* Мир. ХРВ. 56. *Та зійду я на моцілу, та прокину сірячину, та ляжу трохи спочину.* КС. 1883. IV. 907. (Нп.). 4) Истрачивать, истратить, потерпѣть убытокъ. *На весіллі в родичів рублів п'ять прокинеш.* Лубен. у. *На тому заробиш, на тому прокинеш.* Лубен. у. 5) Сов. в. только **проки́нути.** Будить, разбудить. *Цілу ніч прокидало Христю материне важке зітхання.* Мир. Пов. I. 118. *Заснула без подушки,—прокинули б дівчину та покласли б їй подушечку.* Зміев. у.

Прокида́тися, да́юся, ешся, сов. в. **проки́нутися, нуся, нешся,** гл. 1) Просыпаться, проснуться. *Вчочі прокинешся,— не спить Василько мій.* МВ. II. 9. Иногда **проки́нутися** въ знач. очнуться. МВ. (О. 1862. III. 41). *Зомлів Марко, й земля задріжала... Прокинувся... до матері,—а мати вже спала.* Шевч. 118. 2) Появляться, появиться; встрѣчаться, случаться. *Щоки повпадали і вже волосся прокидається біле.* О. 1862. X. 8. *Стали прокидатись де-іде й злодійчики—новина в Пісках.* Мир. ХРВ. 119. *Все ж таки прокидається такий час, що вони й гуляші бувають, і одночинуть як слід.* Драг. 171. 3) Только сов. в. ? Отелиться. *Рано походила наша корова, то рано й прокинулась.* Зміев. у.

Прокипі́ти, плю́, пи́ш, гл. Прокипѣть.

Прокиса́ти, са́ю, еш, сов. в. **проки́с(ну)ти, ну, неш,** гл. Прокисать, прокиснуть. *Нехай киске,—не прокисне, да нікому їсти.* Чуб. V. 133.

Прокі́н'я, н'я, с. Праздникъ 8 іюля (Прокопа).

Прокла́дати, да́ю, еш, сов. в. **прокла́сти, кладу́, деш,** гл. Прокладывать, проложить. *Проклали зірочки дорогу у Русалим.* Стор. МПр. 41.

Проклина́ти, на́ю, еш, сов. в. **прокля́сти, кляну́, неш,** гл. Проклинать, проклясть. *Пішла мати да плачучи, свого сина проклинаючи.* Макс. *Дівчинонька плаче,*

сильненько ридає, свою долю проклинає. Мет. 79.

Проклина́тися, наю́ся, ешся, сов. в. **прокля́тися, ну́ся, не́шся,** *гл.* 1) Проклинаться, быть проклятымъ. Шевч. 212. 2) Ругаться. *Аби ми нечистою духа не зидували, нечистим духом ся не проклинали.* ЕЗ. V. 100.

Проклину́ти, ну́, не́ш, *гл.* = **Прокля́сти.** *Бо я твою долю давно прокинула.* Грин. III. 394.

Прокліn, льо́ну, *м.* Проклятіе. *Прокін усім, хто пале, коле, ріже.* К. ЦН. 302. *Батькова та матчина молитва із моря виймає, а прокін у каложі топить.* Ном. № 9373.

Прокліннuця, ці, *ж.* Та, которая проклинаетъ. Гн. II. 126.

Проклюва́ти, клюю, е́ш, *гл.* Проклевать. *Гусак: „Одчини, луплене теля!“ — „Не одчиню“.—„Ну, носом проклюю“.* Рудч. Ск. I. 40.

Прокля́сти, ся. См. **Проклина́ти, ся.**

Про́кля́тий, а, е. Проклятый. Употребляется какъ бранное слово. *Журба моя, журба, журба проклятая, та наважилась мене зовсім ізжурити.* Чуб. V. 420. *В одного чоловіка була жінка Химка, і така була проклята, що все його б'е.* Рудч. Ск. I. 57.

Прокля́ття, тя, *с.* Проклятіе. К. Псал. 88. *Байде мені латинське прокляття!* К. ПС. 52. *Нехай ляже прокляття на йому.* Левиц. I. 527.

Проклятýщий, а, е. Ум. отъ **проклятий.** Бранное слово. *Така натура вже проклятуща удається.* Рудч. Ск. II. 174. *А проклятущий хміль як рута зеленів.* Греб. 371.

Проковтну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Проглотить. *А лисичка його — гам! та й проковтнула.* Рудч. Ск. II. 3.

Проколихáти, шу́, шеш, *гл.* Покачать. *Поїшу ще тії рукава — хай вітер прокличе.* Чуб. V. 606.

Проколо́ти, ся. См. **Проколюва́ти, ся.**

Проколупа́ти, па́ю, еш, *гл.* Проковырять.

Проко́лювати, люю, еш, сов. в. **проколо́ти, лю́, леш,** *гл.* Прокалывать, проколоть. *Голову проколеш йому остю.* К. Іов. 93.

Проко́люватися, лююся, ешся, сов. в. **проколо́тися, лю́ся, лешся,** *гл.* 1) Прокалываться, проколоться. 2) О зубахъ: прорѣзываться, прорѣзаться. *Дитині... проколюються зуби.* Ез. V. 183.

Проколядувáти, ду́ю, еш, *гл.* Пропѣть коляду.

Прокопáти. См. **Прокопувати.**

Прокопувáти, пую, еш, сов. в. **прокопáти, па́ю, еш,** *гл.* Прокапывать, прокопать.

Про́корм, му, *м.* Кормъ. *Щебече, мов синичка та, що дитиняток годувае, за прокормом для їх літає.* Мкр. Г. 22.

Прокорми́ти, млю́, миш, *гл.* Прокормить.

Прокорми́тися, млю́ся, мишся, *гл.* Прокормиться.

Прокоси́ти. См. **Прокошувати.**

Прокоти́ти. См. **Прокочувати.**

Прокóчувати, чую, еш, сов. в. **прокоти́ти, кочу́, тиш,** *гл.* Прокатывать, прокатить.

Прокоши́вати, шую, еш, сов. в. **прокоси́ти, кошу́, сиш,** *гл.* Прокашивать, прокосить.

Прокрадáтися, да́юся, ешся, сов. в. **прокра́стися, дуся, дешся,** *гл.* 1) Ловиться, пойматься на воровствѣ, прокрасться. *Крав, крав, але ж і прокрався.* Подольск. г. *Слюсарь прокрався, а коваля покарали.* Ком. Пр. № 157. 2) Прокрадываться, прокрасться. пройти тайкомъ. *Яремі з Лейбою прокрамись аж у будинок, в самий льох.* Шевч. 189.

Прокрича́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Прокричать. *Нехай він лютує, поки сам загине, поки безголов'я ворон прокричить.* Шевч. 35.

Прокрути́ти. См. **Прокручувати.**

Прокручувáти, чую, еш, сов. в. **прокрути́ти, чу́, тиш,** *гл.* Просверлить. *Взяла йому, словала до скрині і прокрутила маленьку дірочку, щоб дух пускати.* Чуб. II. 9.

Прокря́кати, каю, еш и **кря́чу, чеш,** *ж.* Прокаркать.

Проку́блити, лю, лиш, *гл.* Въ стогу сдѣлать углубленіе, подобное норѣ. *У припуск тепла пускаємо, воно й прокублило стіг.* Константиногр. у.

Прокува́ти, кую́, е́ш, *гл.* Прокричать (о кукушкѣ). *Зайвім вишні, прокувала сива зозуля.* МВ. I. 140.

Прокукурі́кати, каю, еш, *гл.* Прокукарекать, прокричать (о пѣтухѣ).

Прокульга́ти, га́ю, еш, *гл.* Пройти хромая.

Прокуня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Продремать.

Прокупи́тися, плю́ся, пишся, гл. Прокупиться, заплатить лишнее. *Купи, та й не прокупись.* Ном. № 5861.

Проку́р, ру, м. Неоплаченный акцизомъ спиртъ, утаенный отъ акцизу перекуръ. Каменец. у.

Прокурва́вити, влю, виш, гл. Растратить на публичныхъ женщинъ. *А п'янички що не прiп'є, то все прокурвавить.* Гол. I. 222.

Прокуро́р, ра, м. Прокуроръ. *Нашо було Паньку прохатися в прокурори?* Греб. 362.

Прокуси́ти. См. **Прокушувати**.

Проку́шувати, шую, еш, сов. в. **прокуси́ти, шу́, сиш**, гл. Прокусывать, прокусить.

Пролаза́ти, жу, зиш, сов. в. **пролі́зти, лі́зу, зеш**, гл. Проползать, проползти; проле́зать, проле́зть. *Пролізла гадюка. Марко проліз по під кущем глоду.* Стор. МПр. 111. *Не можна в двері,—я в кватирку, або пролізу в иншу дірку.* Гліб.

Проламáти. См. **Проламувати**.

Прола́мувати, му́ю, еш, сов. в. **проламáти, маю, еш**, гл. Проламывать, проломить. *І проломавши (стелю), спустивши ліжко.* Єв. Мр. 4. *Проламав (у лісі) стежку.* Рудч. Ск. II. 106.

Пролáсувати, сую, еш, гл. Употребить на лакомства. *Як би пак був він перед очима, а то за материними очима, то хоч і перепаде йому карбованець або два, то й проласує.* Лебед. у.

Пролéв, ва, м.=**Пралев**. *Ти лев собі, а я пролев,—цими одвічає.* Рудан. I. 72.

Проле́жати, жу, жиш, гл. 1) Пролежать. *Ніч настане,—я в слізоньках пролежу.* Чуб. V. 467. *Ляже в садку та цілісінький день і пролежить нерухомо.* МВ. II. 8. 2) Продавить, лежа. *Моя тобі зброя кілочка не вломить, я сам молод ліжка не пролежу.* Чуб. V. 63.

Пролетíти. См. **Пролітати**.

Проливáти, ваю, еш, сов. в. **проли́ти, лию́, лле́ш**, гл. 1) Проливать, пролить, разливать, разлить. (Преимущественно о крови, слезахъ). *Кров не вода, проливати шкода.* Ном. № 1283. *Молодая молодиче, нашо сльози проливаєш?* Чуб. V. 202. 2) **Проливáти сльозáми**. Проливать слезы. КС. 1882. XII. 498, 502. *Гірко плаче, дрібними сльозами проливає.* КС. 1882. XII. 494.

Проливáтися, ваю́ся, ешся, сов. в. **проли́тися, лию́ся, ллешся**, гл. Проливаться, пролиться. *Се есть кров моя, що за многих проливается.* Єв. Мр. XIV. 24. *Пливе човен, води повен, да коли б не пролився.* О. 1861. XI. 9. (Нп.).

Проли́гати, гаю, еш, гл. Проглотить. *Музика що затримгав, то і промгав.* Ном. № 12465.

Про́лиз, зу, м. Незамерзающее мѣсто на рѣкѣ. *Аж . зирк, — завись у прилиз чмиха.... бідний лапками перебира, от-от під лід піде.* Св. Л. 95. *Оце пролиз буде, а по при него їдуть через річку і не провалюється крига.* Каменец. у.

Пролизáти. См. **Пролизувати**.

Проли́зина, ни, ж.=**Пролиз**. Черк. у. *Її ноги ввійнули тонкий лід, шурхнули в пролизину.* Левиц. I. 470.

Проли́зувати, зую, еш, сов. в. **пролизáти, лижу́, жеш**, гл. Пролизывать, пролизать. *Лизнула раз, за другим разом уже дірку пролизала.* Рудч. Ск. II. 75.

Пролину́ти, ну́, не́ш, гл. Пролетѣть. *Ой хоч бачив,— проминуло, галочкою пролинуло.* Чуб. V. 190.

Пролúскувати, кую́ся, ешся, гл. Лосниться, проблескивать. *Волос у мене вже сріблом промискується.* Г. Барв. 8.

Проли́ти, ся. См. **Проливати, ся**.

Пролі́зти. См. **Пролазити**.

Пролій, (лія?) м. Ливень. Вх. Зн. 458.

Про́ліс, су, м.=**Праліс**. ХС. VII. 457. *За лісом, за пролісом золота діжа сходить.* Чуб. I. 315.

Про́ліска, ки, ж. Раст. Hepatica triloba Chaix. ЗЮЗО. I. 124.

Про́лісок, ску, м. Прогалина, поляна. *На полянах і пролісках росла висока трава і ніколи не косилась.* Стор. II. 118 2) мн. Раст. Scilla cernua. Потебня. Къ ист. звук. III. 96.

Проліт, ту, м. 1) Летъ, летанiе. *Потепліло, пішла бджола у проліт* Лебед. у. 2) Діаметръ, поперечникъ. *Те колесо на проліт має три аршини.* Черк. у.

I. Пролітáти, таю, еш, сов. в. **пролетíти, лечу́, тúш**, гл. Пролетать, пролетѣть. *Широкеє поле, широка тополя, тільки орлам пролітати.* Чуб. V. 128. *Дрібний сніжок пролітає.* Чуб. V. 1015.

II. Пролітáти, таю, еш, гл. Облетѣть. *Я ввесь світ пролітала, золотих горіб не видала.* Чуб. V. 336.

Пролітувати, тую, еш, гл. Прожить лѣто, провести лѣто. *Знов пійшла по людях: де пролітую, де прозімую.* Г. Барв. 368.

Проліч|и́ти, чу́, чиш, гл. Просчитать.

Пролл|я́ти, ллю́, еш, гл. Пролить.

Проложи́ти, жу́, жиш, гл. 1)=**Прокласти**. *Ніколи не звернемо з дороги, що ти нам проложив єси.* К. (О. 1861. III. 6). 2)– **пісню**. Сложить, сочинить пѣсню. *Проложив їм пісню про Царя Наливая.* К. ЦН. 307. *Не з добра то хтось проложив пісню: „Мати наша, мати! не журись ти нами"...* Г. Барв. 175. *Се не пісенька, а щирая правдонька. Так ми у своїх батьків служили, да оце про їх і пісню проложено.* ЗОЮР. I. 80.– **гу́тірку**. Сложить разсказъ. *„Чи чував ти, братіку, щоб миш одкусила комі голову чоловікові?—Засмієвсь козак: „Се, пане ясновельможний, тілько таку гутірку проложено".* К. ЧР. 381.

Проло́м, му, м. Брешь, проломъ. *Ломаються мов у пролом замковий, потужніють рудіюю мовою.* К. Іов. 64.

Проло́мина, ни, ж. Проломъ, проломленная дыра. *А в воротах унизу дощечка проломана.... От вовк повернувсь другим боком, усунув хвоста в ту проломину....* Г. Барв. 244.

Проломи́ти, млю́, миш, гл. Проломить. *Кругом хату обступили, самі двері проломили.* Чуб. V. 968.

Проломи́тися, млю́ся, мишся, гл. Проломиться.

Про́луб, бу, м.=**Ополонка**. *Скочив в прулуб, але більше тою не робив, бо дуже го студінь проняла.* МУЕ. III. 54.

Пролюту́вати, тую́, еш, гл. Пробыть извѣстное время разозленнымъ, разсерженнымъ.

Пролящи́ти, щу́, щи́ш, гл. Извѣстное время лящати (см.).

Прома|глюва́ти, лю́ю, еш, гл. Прокатать извѣстное время на каткѣ (бѣлье).

Прома́зати, ма́жу, жеш, гл. Промазать извѣстное время.

Промайну́ти, ну́, не́ш, гл. Промелькнуть. *Щось наче промайнуло повз вікна.*

Промайструва́ти, ру́ю, еш, гл. Проработать (о плотникѣ, столярѣ).

Промаля́рувати, ру́ю, еш, гл. Пробыть живописцемъ или маляромъ извѣстное время.

Промандрува́ти, ру́ю, еш, гл. Прошутешествовать; пройти, путешествуя.

Промані́жити, жу, жиш, гл. Побить кого. *Я його добре проманіжив,—знатиме, як мене займати.*

Промантачити, чу, чиш, гл. Промотать, расточить. *Не пропив я, не пропайнував, не промантачив, не прошендрив без пуття.* К. ЧР. 266.

Промантачитися, чуся, чишся, гл. Промотаться. *Промантачившись городяне на свої що-тиждня нові моди.* К. (О. 1861. I. 311).

Промарнотра́вити, влю, виш и **промарнотра́тити, чу, тиш**, гл. Расточить, растратить, промотать. *Промарнотратим добро, пропили, пропайнували.* Полт.

Промару́дитися, джуся, дишся, гл. Прокопаться, провозиться, промѣшкать.

Промаршалкува́ти, ку́ю, еш, Пробыть извѣстное время **маршалком**.

Промаха́ти, ха́ю, еш, гл. Расчистить поверхность воды прежде чѣмъ набрать. *Ой у броду беру воду, да й не промахаю.* Нп.

Промахну́тися, ну́ся, не́шся, гл. Промахнуться. (Объ ударѣ, но не о выстрѣлѣ). *Як ударить хто, то промовить: „лясь!", а як промахнеться, то товариш почина його руки гладити.* Чуб. III. 103.

Промо́|дати, даю, еш, гл. Прощупать.

Промо́йка, ки, ж. Значительное разстояніе для прохожденія, большая проходка. *До Васильова звіділь добра промойка.* Рк. Левиц.

Промаячи́ти, чію, еш, гл. Промаяться? *Сяк так, то з журбою, то з тугою промаячіла Маруся до спасівки.* Кв.

Промо́жи, пред. = **Проміж**. *Утікала Бондарівна промежи домами.* Чуб. V. 427.

Промо́жка, ки, ж. Промежутокъ, промежуточное разстояніе. *Промежка між кроквами дуже широка,—се недобре, як крокви рідко стоять.* Волч. у.

Промо́жок, жку, м. Полевая дорожка по межѣ между двумя полями, интервалъ. Лохв. у.

Промо́кати, промокáти, промокнýти, каю, еш, гл. Проблеять.

Промо́л, лу, м. Плата за помолъ зерномъ. *В нас беруть десяту мірку промелу.* Нѣжин. у.

Промоні́стий, а, е = **Промі́нистий**, *Веселого променистого ранку.* МВ. II. 147.

Промоні́ти, ніє, гл. безл. Сіять, испуская лучи. *Всміхнулася, як сполянула— так же бо промеміло з очей хороших,— відрада сама.* МВ. III. 37.

Промере́жати, жу, жиш, гл. Дѣлать извѣстное время **мереживки**. Переносно: писать (у Шевч. о стихахъ). *Уже два годи промережав і третій в добрий час почну.* Шевч. 444.

Промерзáти, зáю, єш. сов. в. **проме́рзнути, ну, неш,** гл. Промерзать, промерзнуть. *Наскрізь промерзло сало.*

Промести́. См. **Промітати.**

Промéтний, á, é=**Промітний.** *Пилип не те, що Зінець: це валюха, ледащо, пічкменний чоловік, а той — то проме́тний: у його й хлібця посіяно, і по хазяйству пекл'ується.* Новомоск. у.

Промету́шитися, шу́ся, шишся, гл. Просуетиться.

Промешка́ти, ка́ю, єш, гл. Находиться. *Хведор Безродний, бездольний пробуває* порубаний, пострелянний, на рани смертельні незмагає, а коло його джура Ярема промешкає.* АД. І. 252.

Промива́ти, ва́ю, єш, сов. в. **прома́ти, ма́ю, єш,** гл. Промывать, промыть. *Тече річка невеличка, промиває піски.* О. 1862. І. 49. *Возьми води керничної, промий чорні очі.* Чуб. V. 996.

Промигну́ти, ну́, нéш, гл. Промелькнуть. *І проминула вона в його по душі, як холодний вітер.* МВ. (О. 1862, І. 77).

Промигті́ти, гчу́, гти́ш, гл. Промелькнуть. *Швидко-швидко білы коні,—тільки в очах усе тее промигті́ло.* МВ. (О. 1862. III. 51).

Промика́ти, каю, єш, гл. Продернуть, протянуть сквозь что. Шух. І. 233.

Промимри́ти, рю, риш, гл. Пробормотать, прогонорить невнятно.

Промина́ти, на́ю, єш, сов. в. **проминý́ти, ну́, нéш,** гл. 1) Проходить, пройти мимо, миновать. *Не по правді, мій милий, зо мною живеш, що проминаєш моє воріточка, до иншої йдеш.* Чуб. V. 180. 2) Пропускать, пропустить.—*А чому ж ти тут квіточки не нишила?—Не вспіла, та й проминула. Я ось завернусь та нашию.* Черниг. г.

Промисел, слу, м. Промысл. Левиц. Пов. 161.

Проми́ти. См. **Промивати.**

Проми́тий, а, е. Промытый. **Нема́ проми́тої води кому.** Постоянныя придирки къ кому. Г. Барв. 238. *Почала братова мене знов допікати. Вже тепер і ступити мені не дасть; уже нема мені й промитої води: та те не добре, та се не гаразд.* МВ. І. 21. *Промитої води не дав.* И вздохнуть не даетъ. Г. Барв. 493. **Не було́ в тéбе промитої годи́ни**—не было у тебя и часу свободнаго. Кролев. у. *Сказано: промитої години дитя не дасть—усе плаче.* Кролев. у.

Прóмито, та, с. Высокая пошлина. *Платять важче промито замість легшого мита.* К. Кр. 19. *Іще ж то жиди-рандарі у тому не перестали: на славній Україні всі козацькі торги заорандували, да брали мито-промито.* АД. І. 21

Промишля́ти, ля́ю, єш, гл. 1) Промышлять, заниматься. *Чим же ви, діду, промишляли, поки ще була жива ваша покійниця?* Левиц. І. 100. 2)—**про сéбе.** Заботиться о себѣ. *Я став лучче промишляти про себе.* Г. Барв. 315.

Промівка, ки, ж. Рѣчь. *Послухайте мене і моєї промівки.* Шух. І. 192. См. **Промóва.**

Промíж, *пред.* Между промежъ. *Йому пробігла собака проміж ногами.* Ном. № 3179.

Промíжний, а, е. Промежуточный.

Промíн, ну, м. Мѣна. НВолын. у.

Промíна, ни, ж.=**Промíн.** *Проміна одному служить.* Ком. Пр. № 681.

Промíнистий, а, е. Лучистый; лучезарный.

Промíнне, ного, с. То, что берется за размѣнъ.

Промíння, ня, с. Соб. Лучи. *Сонце... сипнуло промінням по росяних травах* К. XII. 23. *Зійшов місяць і вдарив ясним промінням по білих хатах.* МВ. І. 39.

Прóмінь, ня, м. 1) Лучъ. *Молюсь за них, як сонце світ на землю рано росипало, молюсь, як промінні спускало воно під спід землі.* Мкр. Г. 68. *Вечірній промінь сонячний наче золотом червоним його обсипає.* МВ. І. 17. 2) Рукавъ рѣки. Вх. Зн. 56.

Промíнистий, а, е = Промíнистий. *Високо над усім грає вічне променисте сонечко.* МВ. (О. 1862. III. 77). *Промінисті очі.* Левиц. Пов. 252.

Промíняти, ня́ю, єш, гл. Промѣнять, обмѣнять. *Біди ні продати, ні проміняти, і гірш біди не заб'є.* Ном. № 2173.

Промíнятися, ня́юся, єшся, гл. Помѣняться. *Проміняймось: дайте мені таку рибу золоту і срібну, а я вам птичку.* Рудч. Ск. І. 163.

Промíр, мóру, м. Моръ. *У Київі, кажуть, великий промір: по 70 чоловіка на день мре.* Канев. у.

Промíркувáти, кýю, єш, гл. Размышлять извѣстное время.

Прóміт, та, м. Разбитной, бѣдовый. *О, то промíт!* НВолын. у.

Промітáти, тáю, єш, сов. в. **промести́, тý, тéш,** гл. Прометать, промести. *Неме-*

тена уличка, не метена,—треба уличку промести. Мет. 211. *Будеш ти у мене хатку промітати.* КС. 1882. XII. 498. **Стéмиу кому промітáти.** Кромѣ прямого значенія, также: уготовлять кому путь (на тотъ свѣтъ). *Ты, моя дитино,* (мати до мертвої), *промітай нам стежечку, прибирай же листячко твоїй матінці, твоєму батенькові.* Г. Барв. 125.

Промітни́й, **á**, **é** Ловкій, изворотливый, разбитной, предпріимчивый. *А промітний він: оце повернувсь, купив горшків, поїхав у базар, продав та купив обіддя,—ото вже й заробив 15 карбованців; а про те рілля виорано вже.... От брат, то то́ хазяїн.* Канев. у.

Промі́ття, **тя**, *с.* Зарево. Харьк.

Промі́тувати, **тую**, **ешь**, *гл.* Развѣшивать (кожу). Шух. I. 253.

Промішка́ння, **ня**, *с.* Сожительство. Мет. 354.

Промокну́ти, **ну́**, **не́ш**, *гл.* Проголотить. Угор. 2) Прослабѣть. *Оце ззіли коні поспіду пшеничного, та й промокнуло їх: бачте, як біжить з них, який рідкий кал.* Брацл. у. *Мене так і промокнуло од сирітцю.* Рк. Левиц. 3) Постичь, узнать, проникнуть, понять, угадать. *Ты хиба промокеш чоловіка, чи п'яниця він, чи ні, а милостину все таки дай.* Черк. у.

Промна́вати, **каю**, **еш**, *гл.* Промяукать.

Промо́ва, **ви**, *ж.* Рѣчь. *Царь Наливай промову промовляв.* К. ЦН. 240. *Боголов казав промову над якимсь помершим паном.* Грин. I. 230. **Ум. Промо́вка.**

Промо́вен, **вна**, **вне.** Краткая форма отъ **промо́вний**. *До всякої людини маю слово, промовен я і з цісарем великим, а з нею — мовчазний.* К. ЦН. 196.

Промо́вець, **вця**, *м.* Ораторъ. Левиц. МБ. 28.

Промо́вити, **ся**. См. **Промовляти**, **ся**.

Промо́вка, **ки**, *ж.* 1) Рѣчь, разговоръ, погудка. *Про вовка промовка, аж дідько вовта і несе.* Маркев. 58. 2) Произношеніе, акцентъ. *Яка у його чудна промовка.* Левч. 129. См. **Промо́ва**, **промівка**.

Промовля́ти, **ля́ю**, **еш**, сов. в. **промо́вити**, **влю**, **виш**, *гл.* Говорить, проговорить, сказать. *Ой дівчиноньока стиха промовляє, мене мо́лодою як по серденьку крає.* Лукаш. 128. *Струна струні промовляє: нема краю тихому Дунаю.* Чуб. V. 343. *Стиха словами промовляє.* ЗОЮР. I. 208. *Дрібні сльози роню, слова не промовлю.* Мет. *Ой вийди, вийди, як виходила, промов словечко, як говорила.* Чуб. V.

Промовля́тися, **ля́юся**, **ешся**, сов. в. **промо́витися**, **влюся**, **вишся**, *гл.* Проговариваться, проговориться. *Старости не промовляться.* Шевч. 287.

Промовни́й, **á**, **é.** Краснорѣчивый. К. Дз. 174.

Промо́вчати, **чу**, **чиш**, *гл.* Промолчать. *Бідні невольники хоч добре знали, собі промовчали.* Дума.

Промо́га, **ги**, *ж.*=**Промо́жність**. Желех.

Промогорі́чити, **чу**, **чиш**, *гл.* Пропить деньги, ставя **могорі́чі**. Желех.

Промогти́, **можу́**, **жеш**, *гл.* Мочь, быть въ состояніи. *Як би промогли,—аж не знати що* (зробили-б). Драг. 178.

Промо́жність, **ности**, *ж.*=**Спромо́жність**. ЕЗ. V. 108.

Промока́ти, **ка́ю**, **еш**, сов. в. **промо́кнути**, **ну**, **неш**, *гл.* Промокать, промокнуть. *Пан промок та й замерз.* Рудч. Ск. II. 75.

Промолоди́кувати, **ку́ю**, **еш**, *гл.* Прожить неженатымъ. *Промолодикував свій вік, не знайшов собі пари.*

Промоло́ти, **мелю́**, **леш**, *гл.* Промолоть извѣстное время. *Аж до світа промолов.*

Промолоти́ти, **лочу́**, **тиш**, *гл.* Промолотить извѣстное время. *У вдови промолотили ми з тиждень.*

Промогга́ти, **га́ю**, **еш**, *гл.* Прозѣвать. *А що, хлопче, проморав дівчину?* Харьк.

Промордува́ти, **ду́ю**, **еш**, *гл.* Промучить.

Промордува́тися, **ду́юся**, **ешся**, *гл.* 1) Промучиться. 2) Провозиться, выбиваясь изъ силъ. *Оце місяць промордуваєся з' вашим хлопцем, та вже більш і не хочу,—забірайте його. Таке медаче та неслухняне.* Харьк. 3) Пробѣсноваться. *Прийшов п'яний та промордувався всю ніч,—і на волосок я не заснула.* Черниг. у.

Проморі́ти, **рю́**, **ри́ш**, *гл.* Проморить. *Як проморю голодом до вечора, так призна́єшся.* Харьк.

Проморо́чити, **чу́**, **чиш**, *гл.* Забивать голову, надоѣдать приставаніями извѣстное время. *А ну бо годі! І так уже пів дня проморочив мені голову всякими своїми витіями.*

Проморо́читися, **чуся**, **чишся**, *гл.* Провозиться, испытать затрудненія, хлопоты, заботы.

Промо́ція, **ції**, *ж.* Повышеніе; пере-

водъ въ высшій классъ. *Промоція у вищий клас.* Св. Л. 290.

Промочи́ти, чу́, чиш, *гл.* Промочить. *Подай, каже, пане Остапе, хоч води уста промочити.* Рудч. Ск. I. 64. *Гей, як заплачу, весь лист промочу.* Чуб. V. 755. *В ту хаточку і дощик не промоче.* Мил. 218.

Промря́чіти, чи́ть, *гл. безл.* Проморосить известное время. *Таки ж два дні вже промрячило, а тепер би й сонечку пора визирнути, а то й покоси поснюють.*

Промуга́кати, каю, еш, *гл.* Пропѣть подъ носъ, промурлыкать.

Промуркота́ти, чу́, чеш, *гл.* Промурлыкать.

Промо́ч|ити, чу, чиш, *гл.* Промучить. *Цілісіньке літо промучив я свою голову.* Ком. I. 5.

Промо́ч|итися, чуся, чишся, *гл.* Промучиться. *Місяців зо три промучилась бідна дитина, та таки й умерла.* Харьк.

Промуштрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Прочить известное время военнымъ пріемамъ.

Промча́ти, мчу́, мчи́ш, *гл.* Промчать. *Коні так швидко промчали, — і не роздивилася, хто їхав.* Харьк.

Промча́т|ися, мчу́ся, мчи́шся, *гл.* Промчаться. *Промчиться буря по над ним і прах його розвіє.* К. Псал. 234.

Промя́ти, мну́, мне́ш, *гл.* Промять.

Пронести́, ся. См. **Проносити, ся.**

Прони́діти, дію, еш, *гл.* Проскучать; просидѣть безъ дѣла. *Він годів зо два там просидів, а мабуть би і більш пронидів, як би його враз не спіткав.* Котл. Ен. I. 26.

Прони́зати. См. **Пронизувати.**

Прони́зувати, вую, еш, сов. в. **прони́зати, жу́, жеш,** *гл.* Пронизывать, пронизать; пронзить. *Тим поглядом пронизав він княгиню аж до самого серця.* Стор. МПр. 77.

Прони́кливий, а, е. Проницательный. *Він виявляював розум проникливий.* К. Хп. 22.

Прони́шпорити, рю, рив, *гл.*=Пронюхать. КС. 1883. II. 403.

Прони́ня|ти, ймý, ймéш, *гл.*=**Пронять.** *Наче ножем пронняла Христю наскрізь.* Мир. Пов. II. 78.

Пронóза, зи, *об.* Проныра. К. ЧР. 426. *Тут всякі були пронози, перекупки і цимаровози, жиди, міняйли, шинкарі.* Котл. Ен. III. 44. *Водивсь у стаюбину з ляхами, так проноза вже добрий.* К. ЧР. 26.

Прonóзуватий, а, е. Пронырливый.

Прonóс, су, *м.* Поносъ. Мнл. М. 82, 80.

Проно́сити, шу, сиш, сов. в. **пронести́, су́, сéш,** *гл.* 1) Проносить, пронести. Рудч. Ск. I. 69. 2) Слабить, прослабить.

Проноси́ти, шу́, сиш, *гл.* Проносить (одежду, обувь). *Як зачуєш, менько, що я тут прилежу, то дай мої подруженці проносить одежу.* Грин. III. 559.

Прино́ситися, шуся, сишся, сов. в. **пронести́ся, несу́ся, сéшся,** *гл.* Провозиться, пронестись. *Пронеслася надо мною буря.* К. Псал. 303.

Пронуди́ти, джу́, диш, *гл.* Заставить проскучать — **світом.** Протомиться. *Так вона ще годів кілько пронудила світом — вилежала, викачалась на полу.* Сим. 236.

Пронуди́тися, джу́ся, дишся, *гл.* Проскучать.

Пронурити, рю, риш, *гл.* Погрузиться въ воду. Гн. I. 31.

Пронурити́ся, рюся, ришся, *гл.*=**Пронурити.** Вх. Зн. 49.

Прону́рок, рка, *м.* = **Понурок.** Вх. Пч. I. 9.

Проня́ти, ма́ю, еш, *гл.*=**Пройняти.** Черк. у.

Прони́хати. См. **Пронюхувати.**

Прони́хувати, хую, еш, сов. в. **прони́хати, хаю, еш,** *гл.* Пронюхивать, пронюхать, разнюхать, развѣдывать, развѣдать, провѣдать. *Пронюхала мишва, що вже нема котів, та швидче до мішків. Гліб.*

Прона́вкати, каю, еш, пронявча́ти, чу́, чиш, гл. Промлукать.

Прони́ньчити, чу, чиш, гл. Пронянчить.

Прона́ти. См. **Пройняти.**

Пробі́дати, даю, еш, *гл.* Пропустить, потерять что обѣдая.

Проора́ти, рю, ре́ш, *гл.* Пропахать. *Виїхали на поле, хлоп'я взяло та й проорало наскрест.* Грин. I. 72.

Проотаманува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Пробыть атаманомъ.

Прооха́тати, каю, еш, *гл.* Проохать. *Як охнула звечора, та й усю ніч проохкала, думала, що й до світу не доживе.* Харьк.

Пропада́ти, даю́, еш, сов. в. **пропа́сти, паду́, де́ш,** *гл.* 1) Пропадать, пропасть, исчезать, исчезнуть. *Що з воза впало, то пропало.* Ном. *Город Буша зовсім з людьми пропав.* Стор. МПр. 162. *Згадай лихо — то й байдуже, минулось, пропало.* Шевч. 34. 2) Погибать, погибнуть; издыхать, издохнуть. *Не спитаю, щоб не знам, за що*

пропадаю. Шевч. 175. *Хто що кому вичен, най пропаде з світа.* Чуб. *Дай чого їсти, а то пропаду з голоду.* Рудч. Ск. І. І. *Вовки як ухопили тут вовка, розірвали і пропав бідний.* Рудч. Ск. І. 6.

Пропа́жений, а, е. Пропавшій. *Пропажені коні.* НВолын. у.

Пропала́ти, ла́ю, еш, гл. Очистить отелушенное зерно отъ шелухи (см. Палати 3). *Пропалай мені мак.*

Пропа́лий, а, е, Пропавшій.

Пропала́ти. См. Пропалювати.

Пропа́лювати, люю, еш, сов. в. **пропали́ти, лю́, лиш,** гл. Прожигать, прожечь.

Пропанува́ти, ну́ю, еш, гл. 1) Пропарствовать. 2) Процарствовать.

Пропа́нькатися, каюся, ешся, гл. Пронаньчиться, проухаживать, провозиться.

Пропарубкува́ти, ку́ю, еш, гл. Пробыть парнемъ.

Пропасі́нникува́ти, ку́ю, еш, гл. Пробыть пасінникомъ. *Я в того пана годів із сім пропасінникував.* Харьк.

Пропасна́, но́ї, ж. Бездна, пропасть. *Которій праведній душі,—становіться одесну! Которій грішні, недостойні—западіте в пропасну.* Грин. III. 149.

Пропа́сний, а, е. Лихорадочный. МВ. III. 91.

Пропа́сниця, ці, ж. Лихорадка. Мил. М. 57. *Добридень, пропасниці! есть вас сімдесят сім, а я принесла вам снідання всім.* Чуб. І. 118.

Пропа́сти. См. Пропадати.

Про́пасть, ти, ж. 1) Гибель. *Пгу! на його пропасть!* 2) Пропасть, бездна. ЕЗ. V. 39. Гн. II. 25.

Пропа́хати, хаю, еш, гл. Пропитать запахомъ, надушить. *Пропахаєте маданом і хату, й одежу.* Левиц. І. 403.

Пропа́хатися, хаюся, ешся, гл. Пропитаться запахомъ. *Годі вам усе з панами та з панами. Чи бач, як панами пропахлися.* Мир. Пов. II. 67.

Пропа́щий, а, д. Погибшій, пропащій. *Вона за тобою буде пропаща. Гляди, щоб ти її нігде не дів, бо тільки ти її де небудь дінеш, то тоді усі ми пропащі.* Рудч. Ск. І. 62. **Пропа́щі світ.** Пропало все. *З тієї лягівки вийшла, та така, що з нами руками не приступай; а сей москалем став. Пропащі світи!* Св. Л. 247.

Пропекти́, ся. См. Пропікати, ся.

Пропе́ртн, пру́, пре́ш, гл. Протащить, пронести. *Ти з двов очей мішок як пропер, так тепер і спини не розіпну.* Харьк.

Пропе́ртися, пру́ся, пре́шся, гл. Проѣзжать, протиснуться, пройти. *Яка тіснота, а він таки проперся,—он бач, стереду стоїть.* Харьк.

Пропе́сти́ся, щу, стиш, гл. Пропѣжить извѣстное время.

Пропива́ти, ваю, еш, сов. в. **пропи́ти, п'ю́, єш,** гл. Пропивать, пропить. *Всі свої гроші пропив.* Рудч. Ск. II. 21. **Пропива́ти ба́тька.** О свадебныхъ гостяхъ: пить изъ шинкѣ вмѣстѣ со свекромъ во вторникъ послѣ свадьбы. Мил. 125.

Пропи́й-воли, лів, м. Встрѣчено у Шевченка, въ значеніи: пропивающій воловъ, какъ эпитетъ чумака. *Коли не в наймах де застряли, або не живете в шинку з пропий-волами чумаками.* Шевч. 248.

Прописа́ти. См. Прописувати.

Пропи́сувати, сую, еш, сов. в. **прописа́ти, шу́, шеш,** гл. 1) Писать, написать; написать въ письмѣ. Драг. 114. *Од своїх рук листи писав.... а в листах прописував.* АД. II. 23. *Чому ж ти мені зараз сього не прописала?* МВ. (О. 1862. III. 36). См. **Приписувати 2.** 2) Проводить, провести черту.

Пропита́ти, ся. См. **Пропитувати, ся.**

Пропи́ти. См. **Пропивати.**

Про́питок, тку, м. Пропитаніе. *Пропитку немає.* НВолын. у.

Пропи́тувати, тую, еш, сов. в. **пропита́ти, та́ю, еш,** гл. 1) Пропитывать, пропитать, прокормить. *Ложки, тарілочки на базарь понесе, свою душу пропитає, ще й додому принесе.* Чуб. V. 487. 2) Спрашивать, спросить, разспросить. *Прочеси, Боже, кого я люблю дуже! Ой хоч не його, дак товариша його: пропитаю про здоров'ячко його.* Г. Барв. 527. (Нп.). *Наняла я свою Степанка і стала пропитувати, щоб і дівчат понаймати.* Г. Барв. 287. *Дівчата й парубки так і пропитують на селі, де яка вдова жене да горошу хату простірну мав, щоб її проситн у досвітчані матері.* Г. Барв. 56. *Пропитує.... чого мисм той вернувся.* Г. Барв. 508.

Пропи́туватися, туюся, ешся, сов. в. **пропита́тися, та́юся, ешся,** гл. Пропитываться, пропитаться, прокормиться. *Жили і робили, і пропиталися.* Кв.

Пропиха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **пропихну́ти, пихаю, еш,** гл. Пропихивать, пропихнуть.

Пропиха́тися, ха́юся, ешся, сов. в. **пропихну́тися, пихаюся, ешся,** гл. Протискиваться, протиснуться, протолкаться. *Стала між народом пропихатись.* Кв.

Пропи́хач, ча, *м.* Названіе одного изъ играющихъ въ дѣтской игрѣ того-же имени. Чуб. III. 97.

Пропищáти, щý, щúш, *гл.* Пропищать.

Пропíй, пóю, *м.* 1) Пропой; пьянство. *Заробишу а ніякого!—А на пропій єй* Мир. Пов. I. 129. *Де попаде яку копійку,—все на пропій.* Кіев. у. 2) Пьяница. *Ой я стала пропиструпати, стала йóго устижати: „Ой пропою, пропою, пропала я за тобою“.* Чуб. V. 582.

Пропíйка, ки, *ж.* = **Пропій 1.** Рк. Левиц.

Пропíйний, а, е. Предназначенный для пропоя. Желех.

Пропíйця, ці, *ж.* Та, которая пропиваетъ. *Пропійця, пропійця! пропила мати дочку на солодкім медочку.* МУЕ. III. 76.

Пропіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **пропекти́, печу́, че́ш,** Прожигать, прожечь, пропекать, пропечь.

Пропіка́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **пропекти́ся, печу́ся, че́шся,** *гл.* Прожигаться, прожечься, пропекаться, пропечься.

Пропíр, ру, *м.* Пропорція, мѣра, доза. порція. Харьк. г.

Пропíя́ка, ки, *м.* Пропойца.

Пропла́вати, ваю, еш, *гл.* Проплавать.

Пропла́кати, чу, еш, *гл.* 1) Проплакать. 2) Выплакать. *Високну од жалю і проплачу очі, тебе не забуду а ні вдень, ні вночі.* Чуб. V. 264.

Проплига́ти, гáю, еш, *гл.* Проскакать, пропрыгать.

Проплúнути, ну, неш, *гл.* Проплыть.

Проплúсти, ву́, вéш, *гл.* 1) Проплыть. 2) Быстро пройти. *Не счувшися, як воно біжить, як ластівка пропливе.* Кв.

Проплюва́ти, плюю́, єш, *гл.* Расплевать; заплевать. *Солодкого проплинуть, гіркого проплюють.* Ном. № 4602. *Твою бороду проплюють, прохаркають, мов личенко цілують, обнімають.* Грин. III. 359.

Проповзáти, зу́, зéш, *гл.* Проползти.

Проповідáти, дáю, еш, *гл.* Предсказывать. *Пішов і повісився, як му було проповіджено през анґела.* Гн. I. 123.

Проповíдник, ка, *м.* Проповѣдникъ. К. Кр. 27.

Проповідувати, дую, еш, *гл.* Проповѣдывать. *Я проповідувати буду про йóго твори несказані.* К. Псал. 168.

Проповідуватися, дуюся, ешся, *гл.* Быть проповѣдываемымъ, проповѣдываться. *Де проповідувалась єванелія ся?* Єв. Мр. XIV. 9.

Пропóвідь, ді, *ж.* Проповѣдь. К. Гр. Кв. 34.

Пропóвець, вця, *м.* Пьяница. Грин. III. 285.

Пропозива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Просудить, истратить деньги на процессъ. *Десятина та може варта сто карбованців, а я й пропозиваю сто.* Рк. Левиц.

Прополіскувати, кую, еш, сов. в. **прополоскáти, щý, щеш,** *гл.* Прополаскивать, прополоскать.

Прополо́ти. См. **Прополювати.**

Пропóлювати, люю, еш, сов. в. **прополо́ти, лю́, леш,** *гл.* Прополывать, прополоть. *Топчи, милий, доріженьку, а я свою прополю.* Чуб. V. 275.

Прополювáти, лю́ю, еш, *гл.* Проохотиться.

Пропонедíлкувати, кую, еш, *гл.* Пропостить въ понедѣльникъ. *Пропонеділкувала я вже сім понеділків.* Харьк.

Пропонувáти, ну́ю, еш, *гл.* Предлагать. *Що то за грунт, що він нам пропонує?* Шевч. (О. 1862. VI. 11). *Як отруєно Батуру, так первим на йóго престол пропонували пани князя Василя.* К. ЦН. 225.

Пропóратися, раюся, ешся, *гл.* Проработать, занимаясь по хозяйству, стряпня.

Пропорожнювáти, нюю, еш, *гл.* Пропустовать.

Пропоро́ти. рю́, реш, *гл.* Пропороть.

Пропóсти́ти, щу, стиш, *гл.* Пропостить.

Пропразникувáти, кую, еш, *гл.* = **Просвяткувати.**

Пропрасувáти, сую, еш, *гл.* Проглядать. *Усісінький день пропрасувала.*

Пропрáти, перу́, рéш, *гл.* Простирать. *Пропрала на річці аж до вечора.*

Пропря́сти, прядý, дéш, *гл.* Пропрясть извѣстное время.

Пропýдити, джу, диш, *гл.* Прогнать. *Вітер дощ пропудить.* Чуб. I. 239.

Пропускáти, кáю, еш, сов. в. **пропусти́ти, щý, стиш,** *гл.* *Вода і скло добре пропускають крізь себе світ.* Ком. II. 42. 2) Давать, дать дорогу. *Ой ворони, вороні, пропустіте дороги.* Чуб. V. 453. 3)—**дíрку.** Дѣлать, сдѣлать, оставить дыру, отверстіе. *Викопав у клуні велику яму і звелу пропусити таку дірку, аби бриль поміститись у яму.* Рудч. Ск. I. 62.

Пропхáти, ся. См. **Пропихати, ся.**

Пропхнýти, ну́, нéш, *гл.* = **Пропхати.**

Пропхну́тися, ну́ся, не́шся, гл.=Пропхатися. Коли. Од. 489.

Прора́лити, лю, лиш, гл. Пропахать ралом.

Прорва́ти, ся. См. **Прориватися**.

Проревті́, реву́, ве́ш, гл. Проревѣть.

Прорегота́ти, чу́, чеш, гл. Просмѣяться. *Увесь вечір реготали—так весело було.*

Проректі́. См. **Прорікати**.

Прорепетува́ти, ту́ю, еш, гл. Прокричать. прбрать.

Проре́чистий, а, е. Краснорѣчивый. *Моя ж проречиста сусіда тяне та й тяне своє будене оповідання.* Г. Барв. 425. *Я не проречистий на красне слово.* К. XII. 51.

Проре́чистість, тости, ж. Краснорѣчіе. Желех.

Проре́чисто, нар. Краснорѣчиво. *Проречисто казала далі й далі* Г. Барв. 429.

Прорж́ати, ржу́, ржеш, гл. Проржать.

Про́рив, ву, гл. Прорывъ (напр. нарыва). Мнж. 190.

I. **Прориває́ти, ва́ю, еш**, сов. в. **прорва́ти, рву́, рве́ш**, гл. 1) Прорывать, прорвать. *Нащо ж ти, доню, стелю прориває?* Чуб. V. 341. *Водиця гребельку прорвала.* О. 1861. IV. 62. *Болячка набрякла, та й прорвала і потік бруд.* 2) Вырывать, вырвать часть растеній, чтобы остальнымъ было больше простора, или чтобы очистить среди растеній проходъ. *Пшеницю поле, кукіль прориває.* Грин. III. 397. *Черчику, васильчику, посію тебе в городчику, буду тебе шануваті, тречі на день поливаті, а що - суботи прориваті.* Чуб. III. 467. *Та коли тебе в гості дожидать?... Що к Різдву снігами позаміта, а к Великодню водою позалива, а к святій неділоці травою позарота. Я й сніжок прогорну, я й водицю пролію, я й травицю прорву.* Мил. 192.

II. **Прориває́ти, ва́ю, еш**, сов. в. **проря́ти, рию́, еш**, гл. Прорывать, прорыть. *„Одчини, луплене теля!"—Не 'дчиню.— „Ну, носом прорию".* Рудч. Ск. I. 40.

I. **Прориває́тися, ва́юся, ешся**, сов. в. **прорва́тися, рву́ся, ве́шся**, гл. Прорываться, прорваться. *Нїмим отверзуться уста, прорветься слово, як вода.* Шевч. 629.

II. **Прориває́тися, ва́юся, ешся**, сов. в. **проря́тися, рию́ся, ешся**, гл. Прорываться, прорыться.

Прорида́ти, да́ю, еш, гл. Прорыдать.

Проря́ти, ся. См. **Прориватися, ся**.

Про́рідкуватий, а, е. Рѣдковатый. Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Про́різ, зу́, м. 1) Прорѣзъ. Желех. 2) Дыра во льду. Шух. I. 81.

Прорізати. См. **Прорізувати**.

Прорізнику́ва́ти, ку́ю, еш, гл. Пробыть мясникомъ.

Прорізувати, зую, еш, сов. в. **проріза́ти, жу, жеш**, гл. Прорѣзывать, прорѣзать. *Прорізав дно у тім брилі.* Рудч. Ск. I. 62.

Проро́к, ро́ка, м. Пророкъ. *Нещасний рік, як умре пророк.* Ном. № 9370. **Що рік, то й пророк.** Что годъ, то дитя раждается.

Проріка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **пророкну́ти, речу́, че́ш**, гл. Изрекать, говорить, сказать. *Порано ще, панове громадо, пророкати слово остатнє про Тараса.* К. (О. 1861. VI. 28). *Не пророк ні слова.* Г. Барв. 28. *Вдово небого, пророк я слово, чи баато дітей маеш?* Чуб. V. 820.

Про́рість, рости́, м. Всходы.

Про́рість, сі, ж.=**Проріст**. *Прорість пішла.*

Проро́шка, ки, ж. Родъ шапки. *Шапки були проршки, а тепер усе кучми.* Борз. у.

Пророби́ти. См. **Пророблятися**.

Проробля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **пророби́ти, блю́, биш**, гл. Нести, понести убытокъ при работѣ. *Іде на степи, думка—заробе, аж і своє проробля.* Лебед. у.

Проро́к, ка, м.=**Пророк**. *Господь.... промовляє устами святих од віку пророків своїх.* Єв. Л. I. 70. *Зустрічає йому пророк Ілія.* Грин. II. 146.

Проро́ка, ки, м.=**Пророк**=**Пророк**. *Як був собі чоловік пророка.* Мнж. 125.

Пророкува́ння, ня, с. Пророчество, пророчествованіе. К. XII. 12, 13. К. МХ. 34. *Аж поки сповнилось велике Боже слово, прославило його святе пророкування.* К. Псал. 240.

Пророкува́ти, ку́ю, еш, гл. Пророчествовать. Мкр. Н. 8. *Добре пророкував Ісаія про вас.* Єв. Мр. VII. 6. *Ідіть, казав Бог, пророкуйте, навчайте.* Лебед. у.

Прорости́ти, та́ю, еш, сов. в. **прорости́, ту́, те́ш**, гл. Прорастать, прорасти, начинать расти. *Травка проростає вже.* НВолын. у. Прорастать, прорасти сквозь что. *Що мої реберечка травка проростає.* Чуб. V. 662.

Прорости́ти, рощу́, сти́ш, гл. Прорастить, дать взойти. *Насипала насіння розсади й цибулі в черепки; присипала землею й полила та проростила, а потім по-*

сіяла, яже як насіння поключилось. Рк. Левиц.

Про́рость, ти, *ж.*=**Про́ріст.** *Прорости нічого нема, бо дощів нема.* Зміев. у. *У лісі вже прорость проростає.* Черк. у.

Проро́цтво, ва, *с.* Пророчество. *Пророцтво я до тебе промовляю.* К. ЦН. 294.

Проро́чий, а, е. Пророческій. *Виявив забуту нашу правду своїм пророчим словом.* О. 1862. III. 27. *Ти провіщав на всю Україну свої думи пророчі.* О. 1861. III. 6, 7.

Проро́чиця, ці, *ж.* Пророчица. *Була Анна пророчиця.* Єв. Л. II. 36.

Прору́бати. См. **Прорубувати.**

Прору́бка, ки, *ж.*=**Ополонка.** *Біля прорубки стоять білі голубки.* (Загад.). ХС. III. 63.

Прору́бня, ні, *ж.*=**Прорубка**=**Ополонка.** *Коло прорубні сидять білі голубні.* Ном. стр. 297. № 235.

Прору́бувати, бую, еш, сов. в. **прорубати́, ба́ю, еш,** *гл.* Прорубывать, прорубить. *Прорубує терновy огорожу.* К. Іов. 11. *Прорубай вікно, щоб видно було.* Чуб.

Просе́джувати, джую, еш, сов. в. **просади́ти, джу́, диш,** *гл.* 1) Продѣвать, продѣть, просунуть. 2) Прокалывать, проколоть.

Просе́джуватися, джуюся, ешся, сов. в. **просади́тися, джу́ся, дишся,** *гл.* 1) Продѣваться, продѣться, просунуться. 2) Прокалываться, проколоться, наколоться.

Просапа́ти. См. **Просапувати.**

Просапувати, пую, еш, сов. в. **просапа́ти, па́ю, еш,** *гл.* Пропалывать, прополоть сапо́ю.

Просатарка, ки, *ж.* Женщина, приглашающая гостей на крестины, свадьбу, похороны и пр. Вх. Лем. 458.

Просатарь, ря, *м.* Мужчина, приглашающій гостей на крестины, свадьбу, похороны и пр. Вх. Лем. 458. См. **Прохатарь.**

Просвисті́ти, щу́, сти́ш, *гл.* 1) Просвистѣть. 2) Растратить. *Просвистіла всі наші гроші на свої убори.* Левиц. I. 529.

Просві́т, ти, *ж.* Просвѣщеніе, образованіе. *Просвіти за плечима не носити.* Ком. Пр. № 1003. *І сей лист не мусить пропасть із історії української просвіти.* Морд. II. 27. *На тому й скінчилася наука й просвіта Сухобрусівен.* Левиц. Пов. 21.

Просві́тати, ся. См. **Просвічати, ся.**

Просві́тлий, а, е. Свѣтлый, радостный, веселый, отрадный. *Не маю просвітлої години.* НВолын. у. *Буь я в чужій стороні,—нема роду ни мені, а ні роду, ні родини, ні просвітлої години.* Грин. III. 408.

Просві́тлість, лости, *ж.* Просвѣтленіе. *Ідіть до мене більма занятиі.... очам просвітлости дати.* Грин. II. 40.

Просві́тний, а, е. Просвѣтительный. Желех.

Просві́ток, тку, *м.* 1) Просвѣтъ; проблескъ; бликъ. 2) Отрада, душевный покой; свобода. **Про́світу за ним нема́.** Нѣтъ житья, покоя за нимъ. **Про́світу не да́є.** Докучаетъ, преслѣдуетъ неотступно. Ном. № 12699. *По вечерницях всі ходили, просвітку не було дівкам.* Котл. Ен. I. 24.

Просві́чати, ча́ю, еш, сов. в. **просві́тити, чу́, тиш,** *гл.* 1) Освѣщать, освѣтить. *Рада б вона осіяти, весь світ просвічати.* Чуб. III. 365. *Ясний місяцю, чим ся похвалиш?—Як я зійду рано звечора, то просвіто гори і долини.* Чуб. III. 453. 2) Просвѣщать, просвѣтить. *Почуй мій голос, глянь на мене, незрячі очі просвіти.* К. Псал. 26. Также: просвѣщать, просвѣтить умственно. *Світло просвічує кожного чоловіка.* Єв. I. I. 9. *Покажи, що слово Боже тебе просвічує.* Г. Барв. 345.

Просві́чатися, ча́юся, ешся, сов. в. **просві́титися, чу́ся, тишся,** *гл.* 1) Освѣщаться, освѣтиться. 2) Просвѣщаться, просвѣтиться. *Приступіть до його, просвітіться, люде.* К. Псал. 77.

Просві́чений, а, е. Просвѣщенный; образованный. *Україна вставала перед ним з своїм горлим, поетичним і добрим народом, багатим і просвіченим.* Левиц. Пов. 175.

Просвіща́ти, ща́ю, еш, *гл.*=**Просві́чати.** Левиц. Пов. 164.

Просвіща́тися, ща́юся, ешся, *гл.* 1)= **Просві́чатися.** 2) Свѣтить. *Ти, місяцю, просвіщайся.* Мет. 76

Просвя́ткува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Провести святки.

Просе́діти, джу, диш, *гл.*=**Просиді́ти.**

Просере́д, ду, *м.* „Песчаная коса у берега и среди Дѣпра“. Вас. 296.

Про́серен, ну и про́серень, ня, *м.* Раст. а) Подснѣжникъ, Calanthus nivalis L. Анв. 150. б) Crocus riticulatus. L. ЗЮЗО. I. 120.

Про́сивий, а, е. Сѣдоватый, съ просѣдью. Ум. **Про́сивенький.** *Ой налетіло дві, три зазуленьки, всі три просивенькі.* Гол. I. 192.

Проси́джувати, джую, еш, сов. в. **проси́діти, джу, диш,** *гл.* Просиживать, просидѣть.

Проси́на, ни, *ж.* Зерно проса.

Проси́натися, наю́ся, нався, сов. в. **проснýтися, нýся, нéшся,** *гл.* Просыпаться, проснуться. Борз. Сосниц. уу. Рудч. Ск. I. 84. *Так уже не просинался до світу.* Г. Барв. 78.

Про́сип, пу, *м.* 1) Пробуждение. 2) **Без про́сипу п'є, нема́ йому́ про́сипу.** Пьянъ, никогда не приходитъ въ чувство. *День и ніч без просипу п'є.* Рудч. Ск. II. 21. *П'є і п'є, нема йому просипу.* Ном. № 11703.

Проси́ти, шу́, сиш, *гл.* 1) Просить. *А я завше Бога прошу з вечора до ранку, да щоб ти мав щастя й долю, мій милий коханку.* Мет. *Прошу я її милою дружбою.* МВ. I. 19. 2) Приглашать. *Хазяйка тим часом вечерять просить.* МВ. (О. 1862. III. 74). 3) **Смéрти на себе проси́ти.** Накликать на себя смерть. *Сам на себе смерти просив.* НВолын. у.

Проси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Проситься. *Просилися злидні на три дні, та чорт їх і досі викликає.* Ном. № 1538. *Ой царь невірний красно ся просит.* АД. I. 25.

Просиха́ти, ха́ю, ать, сов. в. **просо́х(ну)ти, ну, неш,** *гл.* Просыхать, просохнуть. *А тим часом просохли очі у вдови.* Шевч. *Свитина твоя просохне.* Г. Барв. 190.

Просича́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Прошипѣть (о змѣѣ). *Ужака просичав.*

Проси́ще, ща, *с.* Поле, бывшее подъ просомъ. Вас. 196. *На просищі дах і добреньке жито.*

Просія́ти, я́ю, ять, *гл.* Просіять. *Ти, моя зоре, просіяєш надо мною.* Шевч. 240.

Просіва́ти, ва́ю, ать, сов. в. **просія́ти, сію, ять,** *гл.* Просѣвать, просѣять. *Просівати, як пшеницю.* Єв. Л. XXII. 31.

Проси́ка, ки, *ж.* Просѣка. *Він зробив (у лісі) просіку.* Драг. 205.

Проси́ка́ти, ка́ю, ать, сов. в. **проси́кти, січу́, чéш,** *гл.* Просѣкать, просѣчь.

Про́сіл, со́лу, *м.* Соленая рыба, родъ холоднаго кушанья изъ соленой рыбы. Конотоп. у. *В скоромний день із маслом буханці, книші, вареники і всякі заломинки, у п'ятницю просіл.* Греб. 383.

Проси́ле, ного, *с.* Родъ кушанья. *Готова страва вся стояла.... просіле з ушками, з ґринками і юшка.* Котл. Ен. V. 14.

Проси́яти. См. **Просівати.**

Проскавучáти, чý, чи́ш, *гл.* Провизжать (о собакѣ).

Проскака́ти, чу́, чеш, *гл.* 1) Пропрыгать. 2) Проскакать. *Проскакав конем швидко.* Харьк.

Проска́кувати, кую, еш, сов. в. **проско́чити, чу, чиш,** *гл.* Проскакивать, проскочить. *На селі стихло; хиба де стукне віконце або проскочить під воротьми хистий парубок.* МВ. I. 106. *Як скочив—і проскочив тоті дві гори.* Драг. 284.

Проскиґли́ти, лю, лиш, *гл.* О собакѣ: провизжать; о птицѣ: жалобно прокричать; о человѣкѣ: прокричать жалобно, жалобно заплакать, проохать.

Проскік, кóку, *м.* Галопъ. **Кінь біжи́ть у проскік.** Лошадь скачетъ галопомъ. Вх. Зн. 67.

Проско́чити. См. **Проскакувати.**

Проскрипі́ти, плю́, пи́ш, *гл.* Проскрипѣть.

Проску́бти, бу́, бе́ш, *гл.* Прощипать, выщипать немного (перья, волосы, шерсть).

Про́скура, ри, *ж.* Просфора. *Як тре попу жила, да все проскури їла, тепер за тобою—сухар із водою.* Чуб. V. 666. **Ум. Про́скурка.**

Про́скурень, ря, *м.* Раст. Malva rotundifolia.

Проскури́на, ни, *ж.* Раст.: а) Evonimus europaeus L. ЗЮЗО. I. 6) Evonimus verrucosus Scop. ЗЮЗО. I. 123.

Проскури́ця, ці, *ж.*=**Проскура.** *Яра пшениця—на проскурицю.* Чуб. III. 390.

Про́скурка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **проскура.** 2) *мн.* Раст. Malva rotundifolia L. ЗЮЗО. I. 128.

Проску́риниця, ці, *ж.* Просвирня. *Гості позаймали всі людські хати, стали в дяка, паламаря, проскурниці.* Левиц. I. 183.

Про́скурня, ні, *ж.* Мѣсто, гдѣ пекутъ просфоры, просфорная.

Проскурня́к, ка, *м.* Раст. Althaea officinalis L. ЗЮЗО. I. 111.

Проскурчáстий, а, е. Объ узорѣ вышивки: въ формѣ просфоры. Kolb. 48, 49.

Прослабува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Проболѣть.

Прослáва, ви, *ж.* Большая слава. *Про того Сірка слава, слава і прослава.* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Прослáвен, вна, не. Прославленный. *Славен-прославен молодець Іванко, йон прославився на три городи.* Грин. III. 40.

Прослáвити, ся. См. **Прославляти, ся.**

Прославля́ти, ля́ю, ять, сов. в. **просла́вити, влю, виш,** *гл.* Прославлять, прославить. Чуб. III. 351. *Тоді і я прославлю твою силу, що ти собі запомоти умієш.* К. Іов. 91.

Прославля́тися, ля́юся, ється, сов. в. **просла́витися, влюся, вится**, гл. 1) Прославляться, прославиться. *Прославився на Вкраїні ще козак і Гонта.* Ном. № 672. 2) Только сов. в. Прославить. *Він прославився у селі за велику злодія.*

Просла́ти. См. **Простилати.**

Прослебізува́ти, зу́ю, еш, гл. 1) Прочесть по складамъ. О. 1862. I. 68. 2) Проговорить или прочитать вяло.

Прослі́зувати, зую, еш, гл. Протекать, слезиться. *Прослизує вода крізь вікно.* Константиногр. у.

Прослідити, джу́, ди́ш, гл. 1) Проследить, пойти слѣдомъ. *За нею ходив гречний молодець, слідив - прослідив аж до світоньки.* Чуб. III. 315. 2) Сдѣлать, оставить слѣдъ. *Коло хати слідочок,—ой хто його прослідив? То хлопчина молоденький до дівчини приходив, черевички приносив.* Мил. 110.

Просліду́ок, дку, м. Слѣдъ. НВолын. у. *Прослідок по дорозі видко.* Харьк. у. *Та люта пожежа іще не зовсім загладилась: куди ні кинь оком, усюди виден був по їй прослідок.* К. ЧР. 65.

Прослужи́ти, жу́ жиш, гл. Прослужить. *А ну, каже, чи вірно прослужив* (у наймах) *вон?* Грин. I. 196.

Про́слух, ху, м. Слухъ, вѣсть, извѣстіе. *Ні слугу, ні прослуху.* Ном. № 1936.

Прослухати, хаю, еш, сов. в. **прослу́хати, хаю, еш**, гл. Слушать, прислушиваться, послушать. *Іще слухає - прослухає, чи не судить йому де козак альбо мужик.* АД. II. 110.

Просма́жити, жу, жиш, гл. Прожарить.

Просма́житися, жуся, жишся, гл. Прожариться.

Просмали́ти, лю́, лиш, гл. Прожечь (матерію, шерсть, волосы) *Я у грубі запалив, собі штани просмалив.* Чуб. III. 426.

Просмерді́ти, джу́, ди́ш, гл. Провонять.

Просмерді́тися, джу́ся, ди́шся, гл. Провоняться. *Ся просмердів світ.* МУЕ. III. 56.

Просме́рднути, ну, неш, гл. Провоняться. *Просмердла й ціла картопля, лежачи з гнилою.* НВолын. у.

Просми́кувати, кую, еш, сов. в. **просмикну́ти, ну́, не́ш**, гл. Продергивать, продернуть сквозь что. *Кожному гостеві просмикує в застіжку* (стрічку). МУЕ. III. 153.

Про́смі́х, ху́, м. Улыбка. Павлогр. у.

Просмі́хатися, ха́юся, ється, сов. в. **просмі́хнутися, ну́ся, не́шся**, гл. Улыбаться, улыбнуться, усмѣхаться, усмѣхнуться. *От бачиш, вже й пригадав, що то за граблі, просміхуючись сказав батько.* Грин. II. 207. *Піч наша речче, коровяю хоче, а причічок просміхається, коровяю дожидається.* Грин. III. 472.

Просмія́ти, мію́, ме́ш, гл. 1) Осмѣять. *Як би за годинку перед тим Мася побачила, що хто робить такі штукі, сама просміяла б, а тепер ось як!* См. Л. 14. 2) Утратить что изъ за смѣха. *А яка ж е доля тієї дівки, що ся сміяла?—Вона свою долю просміяла.* Гн. II. 167.

Просмокта́ти, чу́, чеш, гл. Прососать. *Вода віз греблю просмоктала,—ну що ж! узять й запатить.* Гліб.

Просмоли́ти, лю́, лиш, гл. Просмолить.

Проснідати, даю, еш. гл. Утратить изъ за завтрака, завтракая. *Ти свою долю у неділю проснідала, а в п'ятницю проспівала.* Ном. № 8878.

Проснутися. См. **Просинатися.**

Про́со, са, с. Просо. *Ой на горі просо, під горою жито.* Мет. 103. *Він знай на печі в просі.* Рудч. Ск. II. 78. 2) **Просá**. Поля засѣянныя просомъ. 3) **Про́со дике**. Раст. Amaranthus laudatus L. Вх. Пч. I. 8. 4) **Про́со турéцьке**. Раст. а)=**Просо дике**. Вх. Пч. I. 8. б) Sorghum vulgare. Херс. 5) **Про́со, про́со сіяти**. Родъ игры (въ двухъ варіантахъ). Ив. 66, 75. О. 1861. XI. Св. 36. Маркев. 74. Чуб. III. 65. **Ум. Пі́сцé**. *Іще то не біда, як у просі лобода, а оттоді біда, як ні пірсця, ні лободи.* Ном. № 14310.

Просоко́тати, чу́, чеш, просокоті́ти, чу́, ти́ш, гл. О курицѣ: прокричать, проклохтать, прокудахтать.

Просоли́ти, ся. См. **Просолювати, ся.**

Просоли́ти, лі́ю, еш, гл. Просолиться, просолѣть. *Солонії мляки слізьми просоліли.* К. Досв. 11. *Просоліла риба.* Константиногр. у.

Просолода́ти, да́ю, еш, гл. Просолодѣть.

Про́солодкуватий, а, е. Сладковатый. *Я люблю хліб просолодкуватий.* Волч. у. *Просолодкувате тісто.* Волч. у.

Просолю́вати, люю, еш, сов. в. **просоли́ти, лю́, лиш**, гл. Просаливать, просолить.

Просолю́ватися, лююся, ється, сов. в. **просоли́тися, лю́ся, лишся**, гл. Просали-

ваться, просолиться. *Стало сало просолюватися.* Павлогр. у.

Просо́ння, ня, *с.* Просонки. *Емей з просоння як схопився.* Котл. Ен. II. 38. *З просоння яко могі давай кричати кукуріку.* Кв.

Просо́х(ну)ти. См. **Просихати.**

Проспа́ти, сплю́, спи́ш, *гл.* 1) Проспать. *Чипирине, Чипирине, мій друже єдиний! проспав єси степи, міси і всю Україну.* Шевч. 2) Переспать. *Ничипір проспав свій хміль.* Кв.

Проспа́тися, плю́ся, пи́шся, *гл.* 1) Проспаться. 2) Выспаться; проснуться. *Поки банята проспалась, убога-небога напрялась.* Чуб. V. 916. *Барабаш, гетьман молодий, од сна проспався.* АД. II. 12.

Проспіва́ти, ва́ю, еш, *гл.* 1) Пропѣть. *Раз проспівав: не чує котик.* Рудч. Ск. II. 4. 2) За пѣніемъ утратить. *Ти свою долю у неділю проспівала, а в п'ятницю проспіпала.* Ном. № 8878.

Простá́к, ка́, *м.* Простой человѣкъ, простолюдинъ. *Ученний недоученний ігрше як простак.* Ном. № 6089. *Був собі мазур,—так собі простак.* Грин. I. 228.

Простарцюва́ти, цюю, еш, *гл.* Пробыть нищимъ. *Отак віх свій і простарцював, и робити не хотів.* Харьк.

Простаршинува́ти, ную, еш, *гл.* Пробыть старшиною. *Простаршинував два курси,—буде з мене, нехай ще хто инший одбуває.*

Простá́ти, та́ю, еш, *гл.*=**Простувати.** *Простали ми в Україну вольними ногами.* Шевч. 259.

Простáцтво, ва, *с.* 1) Простонародный бытъ. *Ниньки у нас, у простацтві стома карбованцями не обійдешся за рік.* Каменец. у. 2) *Соб.* Простые люди. К. Дз. 35. *Співались вони або читались у рукописі четь широко по Вкраїні між панами, а деякі чувак я й між простацтвом.* К. ХП. 19.

Простáцький, а, е. Простой, простонародный. *Не погордуй уступити до нашої простацької господи.* К. ЧР. 227.

Простачéнко, ка, *м.* Сынъ простолюдина. *І простаченко, і панич.* К. ПС. 136.

Простачúсько, ка, *м.*=**Простак.** *Не кидай мі трояка: я не люблю дворака; кинь менї шостачиска, бо я люблю простачиска.* О. 1862. IV. 18.

Простéжити, жу, жиш, *гл.* Прослѣдить.

Простели́ти, ся. См. **Простеляти, ся.**

Простели́ти, ля́ю, еш, сов. в. **простели́ти, лю́, леш,** *гл.*=**Простилати, постилати.**

Простели́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **простели́тися, лю́ся, лешся,** *гл.*=**Простилатися, простилатися.**

Прóстень, ні, *ж.* Нитка на веретенѣ. Шух. I. 148. Вх. Зн. 55.

Простéрти, ся. См. **Простирати, ся.**

Простéць, ця, *м.* Прямое направленіе. *Верне і соб, і цабе, а простець і мине.* Полт.

Простúбі, сокр. изъ **Прости-Бігъ.** Прости Богъ. Шух. I. 77. *Простибі, що такого бажаю.* Полт. *І спасибі вам, паниченьку, і простибі вам за вашу ласку.* Левиц. Пов. 224.

Простига́ти, га́ю, еш, сов. в. **простягти́, гну, неш,** *гл.* Простывать, простыть. *Кличе мати вечерять: залупив простиць.* Нп.

Прóстий, а, е. 1) Простой. *Простий люд.* К. ЧР. 359. *Хто таки, простий чоловік, дається в знаки.* Ном. № 4114. 2) Прямой. *Визволь, Господи, невольника з неволі на простії дороги.* АД. I. 91. *Я знаю сам, що просте, що кривее.* К. Іов. 15. 3) Прямой, искренній. *Десь Бог мене покарав,—лиху долю менї дав; лиху долю, просту душу.* Чуб. V. 229.

Простели́ти, ля́ю, еш, сов. в. **проста́ти, стелю́, леш,** *гл.* Простилать, простлать, разостлать. *Я простелю жупанину, ти простелеш хвартушину.* Чуб. V. 191.

Простели́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **проста́тися, стелю́ся, лешся,** *гл.* 1) Простилаться, простлаться. 2) Простираться, простереться. *Тяке болото, що ні пролізти, ні пройти, перед ним простилається.* Грин. I. 2.

Простиня́, ні, *об.* Простой, негордый человѣкъ. *Як із діда балач, або із пана пан, так і простиня, а як із мужика пан, так і гординя.* Ном. № 1267.

Простира́ло, ла, *с.* Простыня. Каменец. у. *То дайте ж нам, дайте, щоєте нам обіняли: три подушок імлових і тое простирало, що шовком вишивано.* Лукаш. 163. *Узяв, закрив сі простиралом вочі, аби ся не дивив.* Гн. I. 31.

Простира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **простéрти, тру́, рéш,** *гл.* 1) Разстилать, разостлать, простилать, простлать. *Він зараз простирає їм на лаву простирало біле.* Гн. I. 88. 2) Протягивать, протянуть. *Руці свої простираєте.* ЕЗ. V. 110. 3) Распускать, распустить, распростереть. *Почав*

зараз жучок крильці простирати: „Полечу, піднесуся“.

Простира́дно, на, *с.*=**Простира...о**. *Високе жидівське ліжко з перинами й подушками, закрите білим простирядном з зубцями навкруг.* Левиц. Пов. 178.

Простя́ти, ся. См. **Прощати, ся**.

Простіне́нько, *нар.* = **Простісінько**. *А я простіненько за ним побіг.* НВолын. у.

Простір, то́ру, *м.* 1) Просторъ. *Рівнячи ратаєві ниву і простором благословляючи.* К. Псал. 144. *Душа потребує простору, жада волі.* Св. Л. 294. Свободное, незанятое мѣсто. *Приймаю солому з току, бо сим приллє снопи,—щоб був простір.* Рк. Левиц. 2) и *мн.* Пространство.

Просторі́нний, а, е. Просторный.

Просторі́ність, ности, *ж.* Свобода, нестѣсненность, отсутствіе субординаціи, распущенность. *Як то можна, щоб син мав таку просторість.* НВолын. у.

Просторі́но *нар.* Просторно. К. Псал. 235. *Нам було простірно й затишно.* Г. Барв. 329.

Простісінький, а, е. Совершенно простой; совершенно прямой, прямехонькій.

Простісінько, *нар.* Совершенно просто; совершенно прямо, прямехонько. *Простісінько подивився в вічі.* Левиц. Пов. 69.

Про́стість, тости, *ж.* Простота. Желех.

Про́стіський, а, е = **Простісінький**. Желех.

Про́стник, ка, *м.* Стебель, преимущественно прямой и вертикально стоящій. Вх. Зн. 57.

Про́сто, *нар.* 1) Просто, безъ затѣй. Рудч. Ск. I. 150. *Сказати просто: вмер, та й годі.* Гліб. *Він так мальовав собі просто, абияк.* Кв. 2) Прямо. *Пливи... під темний луг просто.* Чуб. V. 342. *Простялись дві дороги: одна просто, а друга пішла у праву руку.* Стор. *Іде... пані, та просто до їх у двір.* Рудч. Ск. II. 64. 3) Противъ, напротивъ, насупротивъ. *Хата його стоїть просто церкви.* Борз. у.

Простові́сний, а, е. Вертикальный. Желех.

Простоволо́сий, а, е. Съ непокрытой головой, съ распущенными волосами. *Голе, босе й простоволосе — треба йти!* Ном. № 655. *Венеря без спідниці, боса, в халатику, простоволоса.* Котл. Ен. V. 16.

Простогна́ти, ну́, неш, *гл.* Простонать.

Простоло́дь, ду, *ж.* Простонародіе. Уман. III. 210.

Простоло́дець, дця, *м.* **Простолюдинъ**. *Пани б'ються, а в простолюдців чуби болять.* Ном. № 1304

Простолю́дія, дії, *ж. соб.*=**Простолюд**. КС. 1882. IV. 165.

Простолю́дний, а, е. Простонародный. К. XII. 116. *Вибивається з вузького кола простонародного побуту.* Г. Барв. 378.

Просто́рий, а, е. Просторный. *Просторий двір.* Стор. II. 96. *Вивів Бог мене з тісноти на просторе оболоне.* К. Псал. 38.

Просторі́кати, каю, еш и **просторі́кувати, кую, еш**, *гл.* Разглагольствовать. Борз. у. *Годі просторікувать.* Ном. № 14188.

Просторі́куватий, а, е. Многорѣчивый. К. XII. 116. *В її просторікуватому оповіданні.* Г. Барв. 425.

Про́сторо, *нар.* 1) Просторно. *Ти казав—тісно буде, аж воно зовсім просторо.* Харьк. 2) Подробно, обширно, обстоятельно (излагать). О. 1862. I. 75.

Просторо́нище, ща, *с.*=**Простороньє**. *Більше просторонище пускай.*

Про́сторонь, ні, *ж.* Пространство. *Він і тебе з тісноти і темниці на просторонь без краю колись верне.* К. Іов. 80.

Простота́, ти, *ж.* 1) Простота. *Щось і блякнув з простоти.* К. ЧР. 28. *Світ простоти і покою—стародавній заповіт.* Щог. Сл. 99. 2) Простой народъ. О. 1862. I. 57. *Ні, зникнете ви, горді духи, почезнете, як і простота.* К. Псал. 192. *Твої слова простоту темну на добрий розум наставляють.* К. Псал. 283. 3) Неучъ; наивный человѣкъ. Левиц. I. 215.

Про́сточка, ки, *ж.* Ласкательно: простолюдинка, простая женщина. *Я ж не царівна, не королівна, я ж так просточка, батькова дочка.* Грин. III. 22.

Простоя́ти, тою, їш, *гл.* 1) Простоять. *Довенько таки простояли наші сіроми коло перевозу.* Стор. МПр. 125. *Я ж з твоїм сином не одну нічку простояла.* Лис. III. № 10. 2) Причинить вредъ или порчу стояніемъ. *Мій тобі кончик стайні не простоїть, моя тобі зброя кілочка не вломить.* Чуб. V. 63.

Простре́лити. См. **Простріловати**.

Простриба́ти, ну́, неш, *гл.* Проскочить.

Простригта́ти, гаю, еш, сов. в. **простри́гти, жу́, же́ш**, *гл.* Простригать, простричь.

Простріло́вати, люю, єш, сов. в. **простре́лити, лю, лиш**, *гл.* Прострѣливать, прострѣлить. *Хитнувся, мов простріляний.* Мир. Пов. II. 60.

Прострінь, ни, *м.* = **Простінь**. Вх. Зн. 55.

Простроми́ти. См. **Простромлювати**.

Простро́млювати, люю, еш, сов. в. **простроми́ти, млю́, миш**, *гл.* *Ногу... так і простромля шаблюкою.* Драг. 207. *От-от булай настине, от-от простроме рогом наскрізь Максимову спину.* Мир. ХРВ. 129. 2) Просовывать, просунуть. *Простромив голову в двері.* Радом. у.

Простругáти. См. **Простругувати**.

Простру́гувати, гую, еш, сов. в. **простругáти, гáю, еш**, *гл.* 1) Проходить, пройти строгая, прострогать. 2) Прочищать, прочистить дорогу. *Простружу доріженьку к святому Великодню,—водицею залле.* Мил. 193.

Простува́ти, тýю, еш, *гл.* Идти прямо, направляться. *Хто простує, той дома не мочує.* Ном. № 11406. *Простували вони до Лубень невеличкими купами.* Стор. МПр. 60. *Пливе військо, простуючи униз до порога.* Морд. К. 5. *Скрізь по потоках пасовиська покладені корита, якими простує вода з.... менших потоків.* Шух. I. 185.

Простугонíти, ню́, ни́ш, *гл.* Прогремѣть, простучать. *Крамарський віз* (шляхом) *простугонить.* МВ. I. 22.

Простуди́ти, джу́, диш, *гл.* 1) Охладить, охолодить. 2) Простудить.

Простуди́тися, джу́ся, дишся, *гл.* 1) Охладиться. 2) Простудиться. *Простудилася ти, молодице, промовив він.* Левиц. Пов. 221.

Простýкати, каю, еш, *гл.* Простучать.

Простýкотіти, чý, чеш, *гл.* Простучать, прогромыхать.

Проступáти, пáю, еш, сов. в. **проступи́ти, плю́, пиш**, *гл.* 1) Проходить, пройти впередъ. *Так тісно, що й проступити не можно.* 2) Преимущ. сов. в. Провиниться. *Я проступила Богу і людям добрим.* Черк. у. *Мабуть я грішник, або мій батько, або мати чим проступили, та на мені кара божа почувається.* Г. Барв. 207.

Проступи́тися, плю́ся, пишся, *гл.* Провиниться, совершить проступокъ. *Чи ми Богу проступилися, що на нас таке лихо.* Харьк. у. *Ми, прості люде, коли і проступимось иноді, то нам Бог і вибачить.* Котл. МЧ. 427. *Прости, паночé! проступилась: я далебі дурна була.* Котл. Ен.

Про́ступок, пку, *м.* 1) Прегрѣшеніе, вина. *Перед Господом Богом грішимо всілякими проступками,—всілякими гріхами.* ЕЗ. V. 102. *Підвести кого на проступок.* Котл. МЧ. 427. 2) Проходъ. *Він мені що далі, то все більше проступку не дає, а я втікаю, ховаюсь од його.* Г. Барв. 394.

Простьобáти, бáю, еш, *гл.* Простегать.

Простягáння, ня, *с.* Протягиваніе. Левиц. (Правда, 1868, 431).

Простягáти, гáю, еш, сов. в. **простягти́, гну́, неш**, *гл.* Протягивать, протянуть, простереть. *Він простяг руку та й поблагословив мене.* МВ. I. 17.

Простягáтися, гáюся, ешся, сов. в. **простягтúся, гнýся, нешся**, *гл.* 1) Протягиваться, протянуться. *Простягалась та й лежить.* Ном. № 7394. *Простялася по діброві по над Дніпром козацька ватага.* Шевч. 170. 2) Только сов. в. Направиться. *Василь.... простягся на музики під верби.* Левиц. I. 15.

Прóстяж. Употр. въ выраж. **в прóстяж**. Цугомъ. *В коляску запрягли двандцятеро коней по парі в простяж.* Стор. П. 36.

Простя́жний, а, е. Длинный и отлогій. *Гора не так крута, та дуже простяжна.* Лебед. у. *Простяжна гора.* НВолын. у.

Простя́ка, ки, *об.* Простой, не гордый человѣкъ. *Наш пан—простяка.* Волч. у.

Простякóм, *нар.* Напрямикъ, ближайшею дорогою. *Він їхав до нас простяком, а не тим шляхом.* Новомоск. у.

Простя́ха, хи, простя́чка, ки, *ж.* Сортъ пла́хти. Черниг. у.

Просува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **проси́ути, ну, неш**, *гл.* 1) Просовывать, просунуть. Мнж. 26. *Прийшов у ліс у такий густий, що й пучки, здається, просунуті не можна.* Рудч. Ск. I. 134. 2) Отодвигать, отодвинуть, отсунуть. *Просуну я кватирочку, аж матуся в хаті йде.* Чуб. V. 624.

Просува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **проси́ути́ся, нуся, нешся**, *гл.* Просовываться, просунуться, пролѣзать, пролѣзть, протискиваться, протиснуться. *Аж там такий ліс, такий густий, що ні пройти, ні просунутися.* Рудч. Ск. *У хатах уже і просунутися ніде.* Мир. Пов. II. 58.

Просумува́ти, му́ю, еш, *гл.* Прогрустить, пропечалиться извѣстное время.

Про́сурень, ня, *м.* Раст. а) Crocus reticulatus L. ЗЮЗО. I. 120. См. **Просерень**. б)—**гадю́чий**. Bulbocodium ruthenicum Bunge. ЗЮЗО. I. 115.

Просури́нка, ки, *ж.* = **Просурень** а, Crocus reticulatus L. ЗЮЗО. I. 120.

Просу́ти́ти, млю, миш, *гл.* **Протруби́ть**.

Просу́ха, хи, *ж.* Въ выраж. **на просу́сі.** Когда просохнетъ (дорога). *На просусі приду, перед великоднем.* Харьк. г.

Просуш, ші, *ж.*=**Сухоліс.** Вх. Зн. 57.

Просуши́ти, ся. См. **Просушувати, ся.**

Просу́шувати, шую, еш, сов. в. **просуши́ти, шу́, ши́ш,** *гл.* Просушивать, просушить.

Просу́шуватися, шуюся, ешся, сов. в. **просуши́тися, шу́ся, ши́шся,** *гл.* Просушиваться, просушиться. *Ой хоть замочуся, в роду просушуся.* Чуб. V. 460.

Просяний, а, е. Просяной. *Просяна солома.* Волч. у. Мир. ХРВ. 126.

Просяни́ця, ці, *ж.* Просяная солома. **Сим.** 153. НВолын. у. *Овсяниця, просяниця—все то товард корис.* Ном. № 10186.

Прося́нка, ки, *ж.*=**Просяниця.**

Прося́ти и просія́ти, сі́ю, еш, *гл.* Просѣять. *Ой зіронька зійчила, стала, аж бо на весь світ просяла.* Гацпук, Абетка, 28. (Нп).

Просі́ший, а, е. Просящій, живущій подаяніемъ. *Уроди, Боже, на трудящою.... на просящою, на крадящою і на всякую долю.* Грин. I. 16.

Протава́ти, таю́, єш, сов. в. **протя́нути, ну, неш,** *гл.* Протаивать, протаять. *То там, то тут протає.* НВолын. у.

Проті́вка, ки, *ж.* Проталинка. *Уже є проті́вки на полі.* НВолын. у.

Протанцюва́ти, цюю, еш, *гл.* Протанцовать, проплясать. *Аж до межигорського Спаса протанцював сивий.* Шевч. 370.

Протарабані́ти, ню, ниш, *гл.* 1) Протащить. 2) Пробарабанить.

Протаска́ти, ка́ю, еш, *гл.* Протащить.

Протаска́тися, ка́юся, ешся, *гл.* Пробраться, дотащиться. *Як тільки в кріпость протаскався, тузити зараз і приняв.* Котл. Ен.

Протверезі́ти, жу́, зи́ш, *гл.* Протрезвить, отрезвить. *Нужда протверезила його, проясниła йому душу.* Левиц. I. 541.

Протверезі́тися, жу́ся, зи́шся, *гл.* Протрезвиться, отрезвиться. *А далі трошки проходився, прочумався, протверезився.* Котл. Ен. II. 12.

Проте́, *нар.* Между тѣмъ, однако. МВ. I. 25. *Не віре, ну, а проте хоче дізнатися, чи справді воно так.* Грин. II. 117. *Ох, я ж їй вже просила, я ж їй і годила, проте змія мачуха сорочки не шила.* Грин. III. 412.

Протекти́. См. **Протіка́ти.**

Протелі́нькати, каю, еш, *гл.* Прозвенѣть, прозвонить; о часахъ: протикать.

Протен́, ню, *м.* Тропа? *Ходім самі, протено́м своїм.* Змѣев. 59.

Прото́пом, *нар.* Опрометью. Харьк. у. Мирг. у.

Про́тереб, бу, *м.* Прочистка, прорубка лѣса. НВолын. у.

Протереби́ти. См. **Протеріблювати.**

Про́теребок, бка, *м.*=**Протереб.** НВолын. у.

Протеріблювати, люю, еш, сов. в. **протереби́ти, блю́, би́ш,** *гл.* 1) Расчищать, расчистить лѣсъ. *Протереблював ліс.* НВолын. у. 2) Выкорчевывать, выкорчевать мелкія деревья. *Протеребив сіножать.* НВолын. у. 3) Прочищать, прочистить. *Тра протеріблювати чубук.* НВолын. у.

Протерли́кати, каю, еш, *гл.* Пропликать, проиграть плохо (на струнахъ). **Що затерли́кав, те і протерли́кав.** Что заработалъ игрой, то и истратилъ (о музыкантѣ). Вх. Зн. 69.

Протерти́. См. **Протира́ти.**

Протеса́ти, шу́, шеш, *гл.* 1) Протесать. 2) Потерать? утратить? *Зубив Сава, протесав Сава свою віру навіки.* Нп.

Про́ти, про́тив, *пред.* 1) Противъ. *Чи лекше тяти проти води, чи за водою?* Грин. I. 39. *Проти рожна не пручювати.* Ном. *Хто против Бога, то й Бі́г против ньому.* Ном. № 92. 2) Передъ. *Нема того, хто устоїть проти його.* К. Іов. 19. *Отож не встоять нечестивим проти благих людей на суді.* К. Псал. 2. 3) На встрѣчу. *Кого визираю? проти кого вибігаю?* Г. Барв. 252. *Іде літо проти зіми і несе квіточку таку гарну.* Чуб. I. 13. *Виходила вона проти череди і заляділа Василя.* 4) На, для, къ. *Проти всіх людей земля не вроде.* Черк. у. *Проти дня брехня, проти ночі правда.* Посл. 5) Лицомъ къ чему; напротивъ. *Стояла вона проти місяця молодика.* МВ. I. *Проти місяця видко.* Мет. 141. 6) По сравненію, сравнительно съ кѣмъ, чѣмъ. *Проти нас трьох нема в світі дужчого.* Грин. I. 189. *Проти його нема чоловіка.* 7) Подъ (какой либо день), предъ (днемъ, событіемъ). *Проти п'ятниці мені приснилась скриня, повна добра.* Мил. 9. *Проти смерти двох синів мені снилось, що два голуби прилетіло в оселю.* Мил. 8. *Що се за сон? проти чого?* Г. Барв. 272.

Проти́ ночі. Къ ночи, на ночь. *Куди ви проти ночі?.. Та переночувати б.* Св. Л. 123. *Не роскажу против ночі, а-то ще присниться.* Шевч. 146. 8) Смотря по, сообразно съ. Шух. I. 104. 9) **Про́ти себе́ підвести́, підня́ти.** Поднять что либо, держа его передъ собой. Мнж. 9.

Проти́витися, влюся, вишся, *гл.* 1) Противиться, сопротивляться. *Дурневі і Бог не противиться.* Ном. № 6208. 2) Возражать. *Лав мене, я й не противлюся, бо винен.* НВолын. г. *Хоч на мене люде брешуть,— я ся не противлю.* Чуб. V. 395.

Проти́вний, а, е. 1) Противулежащій, находящійся напротивъ. *З противної вулиці доносився парубочий гомін.* Мир. Пов. I. 148. **Проти́вна ха́та.** Хата по другую сторону сѣней. *Сидів собі на лавці у новій світлиці, що одгородив од противної хати.* Кв. *Через сіни противна хата.* Кв. 2) О волнѣ: противная. *На Чорному морі недобре вчинає: противну филю зо дна моря знімає.* АД. I. 192. См. **Супротивний.** 3) Непокорный, противящійся. *Прибіг бранців із дарами і противних твоїй волі працюють в твоїм храмі.* К. Псал. 152. 4) Непріятный. *Противна, як старшені привяка.* Ном. № 5016. 5) Противорѣчащій. *Я ж їй слова противного не промовив.* Г. Барв. 207.

Проти́вник, ка, *м.* Противникъ, непріятель. *Щоб було так важко і жалко рабам біса, суддям, противникам, ненависникам і усім ворогам моїм.* Чуб. I. 96.

Проти́вність, ности, *ж.* Противоположность. *Частіше робить людей близькими приятелями противність їх удачі.* Левиц. I. 133.

Проти́кати, ка́ю, еш, сов. в. **протикну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* Протыкать, проткнуть. *За царя Тимка, як була земля тонка: пальцем проткни та й води напийся.* Ном. № 6856.

Протина́тися, на́юся, ешся, *гл.* Пробродить, прослоняться. *Може ще днів зо три й протиняється тут.* Кролевец. у.

Протира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **проте́рти, тру́, тре́ш,** *гл.* 1) Протирать, протереть, вытирать, вытереть. *А росою очі промивати, а рушником очі протирати.* Грин. III. 473. *Протри мені смажні уста.* Чуб. I. 253. 2) Проторивать, проторить. *Перед домом був широкий двір, такий широкий, що вози ледві встигли протерти кругом його вузьку дорогу.* Левиц. Пов. 145. *Тепер скорий шлях просторий до рая протерли.* КС. 1882. IV. 169. 3) **Проте́рта го́лка.** Игла безъ ушка. *Нема, як моя сусіда: увесь куток обділяє; ось і мене поратувало: дала проперту голку ще й без жильця.* Подольск. г.

Проти́снути, ну, неш, *гл.* Протиснуть. *Тіснота така, що й кием не протиснеш.* Ном. № 7681.

Проти́с(ну)тися, нуся, нешся, *гл.* Протиснуться. Мнж. 190. *Трудно було протиснутись, так було багато народа.* Левиц. Пов. 24.

Про́тичка, ки, *ж.* Родъ металлическаго прутика для чистки трубки. Гол. Од. 66. Щух. I. 300, 276. *Витяши люльку, довго він довбався в ній протичкою.* Мир. ХРВ. 224.

Протіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **протекти́, течу́, че́ш,** *гл.* 1) Протекать, протечь, течь. *Ой у полю криниченька, вода протікає.* Чуб. V. 377. *По долинах ріки протікають.* Чуб. V. 937. 2) О посудѣ, крышѣ: давать, дать течь. *Наша водянка десь у дні протікає.* Харьк. г. *Треба перекривати клуню, бо вже і в невеликий дощ протікає.* Харьк.

Про́тір, ра, *м.* Игла безъ ушка. Ном. № 250.

Проті́с, теса, *м.* Половина дерева, разрѣзаннаго надвое по длинѣ. Шух. I. 88.

Проті́чок, чка, *м.* Ручей, ручеекъ. *Біжать з гір долинами прудкі потічки сніговоі води.* Мир. ХРВ. 354. (У балці) *пробивав невеличкий протічок.* Мир. Пов. II. 45.

Проткну́ти. См. **Протикати.**

Прото, *нар.* Поэтому. Вх. Лем. 458.

Прото́вкти, вчу́, че́ш, *гл.* Протолочь.

Про́товп, пу, *м.* Проходъ (сквозь толпу). *Заходивсь... шукати собі протовпу до кафедри.* К. XII. 27.

Прото́впитися. См. **Протовплюватився.**

Прото́вплюватися, люся, ешся и протовпля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **прото́впитися,* плюся, пишся,** *гл.* Протискиваться, протиснуться въ толпѣ. *Петро протовпляючись усе дальш.* К. ЧР. 260. *За народом так насилу протовпилися до хати.* Кв.

Про́товпом, *нар.* Проталкиваясь.

Прото́ка, ки, *ж.* 1) Проливъ. 2) Рукавъ рѣки.

Протоми́ти, млю́, миш, *гл.* Утомить.

Протопи́ти, плю́, пиш, *гл.* Протопить. *Нема дров а ні поліна, нічим хати протопити.* Чуб V. 1074.

Про́топки, пок, *ж. мн.* Слѣды ногъ на размокшей землѣ. Константиногр. у.

Протопо́па, пи, *м.* Протоіерей. *Як пожив той піп у нас років зо два, то його зробили протопопою.* ЗОЮР. І. 266.

Протопо́півна, ни, *ж.* Дочь протоіерея. *Зараз на чернігівську протопопівну закинув, та й сам злякавсь од черівні.* Кв.

Протопо́пша, ші, *ж.* Жена протоіерея. Левиц. І. 347.

Протопта́ти, пчу́, пчеш, *гл.* Протоптать. *Протоптати дорогу. Протоптати чоботи.* **Протопта́ти сте́жку до ко́го.** Часто бывать у кого. *Я його знаю, він проточе стежку через полковничий садок.* Шевч. 296.

Про́торг, га, *м.*=**Протір.** *Москаль і яторі яроковтне, та не вдавиться.* Ком. Пр. № 715. *Хто хоче собаку з світа звести, той дасть їй протора зісти.* Борз. у.

Проторгува́ти, гу́ю, еш, *гл.* 1) Проторговать. *Проторгував аж три годи.* Харьк. у. 2) Потерять, торгуясь. *Кажуть, що Сомко хоче теж із москалем по гадяцьких пунктах торгувати. Коли б свого не проторгував.* К. ЧР. 319.

Проторохті́ти, хчу́, ти́ш, *гл.* Прогромыхать. *Хутко проторохтіли вулицями.* МВ. (О. 1862. III. 71).

Проторува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Протереть, угладить дорогу.

Прото́чина, ни, *ж.* 1) Мѣсто въ плотинѣ, гдѣ вода просачивается. *Уміємо проточини затнути і сховане на Божий світ являти.* К. Іов. 59. Дыра, сквозь которую протекаетъ вода (въ крышѣ, запрудѣ). Рк. Левиц. 2) Дыра, проѣденная мышами, червями.

Прото́чи́ти, чу́, чиш, *гл.* 1) Прогрызть; прорыть (нору). *Так уже добре накрила діжку з борошном од мишей; а вони дірку проточили і таки долізли до борошна.* Харьк. г. 2) Очистить на грохотѣ (зерновой хлѣбъ). 3)—**го́лову.** Надоѣсть постоянными настояніями, приставаніями и пр. *Вже він проточив мені голову: віднайте та й віднайте Оленку.* Г. Барв. 397.

Прото́чний, а, е. Текущій. *Вода проточна.* МВ. (Д. 1862. I. 81).

Протра́тити, чу́, тиш, *гл.* Протратить, истратить. *Молодий син протратив маєток.* Єв. Л. XV. 13. *Останню копійку протратив.* Св. Л. 167.

Протремті́ти, мчу́, ти́ш, *гл.* Продрожать. *Усю ніч протремтіла: собаки чогось так уйдам, а я сама в хаті, так і страшно.*

Протрима́ти, ма́ю, еш, *гл.* Продержать.

Протри́нькати, каю, еш, *гл.* Растрынькать, промотать. *Батько може увесь він не додбав, не досипляв та копієчку до копієчки складав, а син швиденько усе протринькав.* Харьк. г.

Протрубі́ти, блю́, биш, *гл.* Протрубить.

Протруси́ти, шу́, сиш, *гл.* Протрясти.

Протруси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Протрястись, стать труслявымъ.

Протрухля́віти, вію, еш, *гл.* Прогнить, стать труслявымъ.

Протру́хнути, ну, неш, *гл.*=**Протрухля́віти.**

Протрясти́, су́, сёш, *гл.* 1)=**Протруси́ти.** 2) Издержать. *На цей позов він багато грошей протряс. В Черніові аж п'ять кіп протряс.* Кв.

Протряска́ти, ка́ю, еш, сов. в. **протря́хнути, ну, неш,** *гл.* Просыхать, просохнуть (о землѣ, краскахъ, бѣльѣ). (На образах) *протряхали свіжі фарби.* Левиц. Нов. 21. *Рядно вже протряхло,— візьми, скачай.* Черниг. у.

Протупта́ти, паю, еш, *гл.* Протоптать.

Протупоті́ти, почу́, ти́ш, *гл.* Пробѣжать, топая.

Протурбува́тися, бу́юся, ешся, *гл.* Пробезпокоиться.

Протурготі́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Прогремѣть, простучать.

Протури́ти. См. **Протурять.**

Протурка́ти, каю, еш, *гл.*=**Протуркота́ти.**

Протуркота́ти, чу́, чеш, *гл.* Проворковать.

Протуркоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.*=**Протуркота́ти.**

Протурча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* 1)=**Протуркота́ти.** 2)—**го́лову, у́ха.** Намозолить уши, твердя постоянно одно и то-жс. *Ти вже мені сими молодощами й голову протурчав.* Г. Барв. 497.

Протуря́ти. См. **Протурять.**

Протуря́ти, ря́ю, еш, сов. в. **протури́ти, рю́, ри́ш,** *гл.* Прогонять, прогнать. *Латинян к чорту протуривши, з Вчем в куну ізійшлись.* Котл. Ен. VI. 34. *Протурили татарську орду за Перекіп.* Стор. МПр. 28.

Протьо́хкати, каю, еш, *гл.* О соловьѣ: прощелкать.

Протю́кати, каю, еш, *гл.* Крикнуть **на кого тю.** *Протюкайте на його, що він чорт-зна-що робить.* Константиногр. у.

Протю́пати, паю, еш, *гл.* Пройти мелкими шажками; проѣхать медленно.

Про́тяг, гу, *м.* 1) Протяженіе. 2) Продолженіе. *Нова сцена в хаті здалася йому тільки протягом першої.* Левиц. I. 231. 3) Протяжность. **З про́тягом.** Протяжно, растягивая. *Вимовляв слова з протягом.* Левиц. I. 157. *Чітка вимовляв кожне слово з протягом.* Мир. ХРВ. 278.

Протяга́ти, га́ю, еш, сов. в. **протягти́, гну́, неш,** *гл.* 1) Протягивать, протянуть. *Ой протягну я волоконце крізь віконце.* Чуб. V. 618. *Іде і тяне за собою рядно,—по всьому двору протяг.* Харьк. у. 2) Продолжать, продолжить, продлить. *Господь не протяг їй віку.* Стор. МПр. 63.

Протяга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **протягти́ся, гну́ся, нешся,** *гл.* 1) Протягиваться, протянуться. 2) Тянуться, длиться. продолжиться, продлиться. *Наше діло довго буде протягатися.* Харьк. у.

Прота́глий, а, е. Пологій (о горѣ). *Протяма гора.* НВолын. у.

Про́тягом, *нар.* Протяжно. *Оцю пісню у нас протягом співають.* Харьк. г.

Протягти́, ся. См. **Протягати, ся.**

Протя́жний, а, е. Продолжительный. *Протяжна була осінь цей год—усі на зиму понаряджались.* Волч. у.

Проучи́ти, чу́ю, еш, сов. в. **проучи́ти, чу́, чиш,** *гл.*=**Провчати, провчити.** *Та велів готовляти прутів пуки—мене проучати.* Чуб. V. 1014. *Ой дай, жінко, нагая, проучити німчака.* Ном.

Профа́тний, а, е. (=**Проханий**). Въ выраженіи: **'шов профа́тнов дорого́в=ішов світ за́ очі.** См. **Світ.** Вх. Зн. 57.

Профе́сор, ра, *м.* Профессоръ. *Дашкевич швидко піднявся між професорами своїми лекціями.* Левиц. Пов. 50.

Професорі́вна, *ж.* Дочь профессора. *Молоді професорівни й купівни не схотіли навіть пити чаю.* Левиц. Псв. 55.

Профе́сорка, ки, *ж.* Женщина-профессоръ. Желех.

Профе́сорство, ва, *с.* Профессорство. Желех.

Профе́сорський, а, е. Профессорскій.

Професорува́ти, рую́, еш, *гл.* Быть профессоромъ. Желех.

Профі́т, ту, *м.* Польза. *Не мав зовсім дух профіту з людей.* Гн. II. 226.

Прохава́кати, каю, еш, *гл.* О перепелѣ: прокричать.

Прохи́жка, ки, *ж.* = **Прохідка.** Вх. Зн. 57.

Прохазяйнува́ти, ну́ю, еш, *гл.* 1) Прохозяйничать. 2) Растратить, неумѣло хозяйничая.

Прохала́вкнути, ну, неш, *гл.* Проглотить съ жадностью. *Пес прохалавкнув печеню.* Вх. Зн. 57.

Прохи́льний, а, е. Просительный. *Випрохав у владики книжку прохальну, щоб зібрати грошей* (на церкву). Г. Барв. 162.

Прохама́ркати, каю, еш, *гл.*=**Прохамаркати.** *Було молюся уранці і ввечері, то з молитвами і письмо прохаркаю.* Стор. II. 81.

Про́ханий, а, е. 1) Прошенный, выпрошенный. *Проханий кусок хорло дере.* Ном. № 4493. 2) Приглашенный. *Гість не проханий, не дуже буває тучений.* Ном. № 11896. Приглашенный на время замѣстить кого либо. *Я проханий, а не титарь.* Харьк. 3)—**обі́д, бенкет.** Обѣдъ, пиръ по приглашенію. *Це великі, прохані бенкети. А так гості—не минає дня, щоб за столом не сиділо душ три або чотирі чужих.* Мир. ХРВ. 109.

Проха́ння, ня, *с.* Просьба. Левиц. Пов. 57. *На мов прохання.... одгукнулись.* Ном. Од. видав. I.

Прохи́дуватися, пуюся, ешся, *гл.*—**крізь ву́ха.** *Так вищит, аж ми сі крізь вуха прохапує.* Фр. Пр. 197.

Прохарама́ркати, каю, еш, *гл.* Прочесть, проговорить невнятно. *Яку небудь молитву прохарамаркаю над мертвим і не покину його тіпу.* Стор. МПр. 22.

Прохарчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Прохарчувати.**

Прохарчи́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.*= **Прохарчуватися.** *Аж два тижні там горобиь, та тільки що там прохарчився, а додому нічого й не приніс.* Кв. *Я й страви не їм, а взявши окрайчик хліба, так собі й прохарчусь годячи.* Г. Барв. 192.

Прохарчува́ння, ня, *с* Прокормленіе. *Він живе аби день до вечора, убаючи тільки для прохарчування свого.* Левиц. (Правда 1868, 416).

Прохарчува́ти, чу́ю, еш, *гл.* Прокормить. *На свої гроші і годяну, і прохарчую себе й жінку.* Левиц. I. 327.

Прохарчува́тися, чу́юся, ешся, *гл.* Прокормиться. *Заробимо, то прохарчуємось.* Грин. II. 67.

Прохатáрь, ря, *м.*=**Прохач**. *Прийшли прохатарі ті, що на церкву просять.— Ну, наберi їм кiвш пшениці.* Харьк.

Прохáти, хáю, еш, *гл.* Просить. *Як тому не дати, хто вмiє прохати.* Ном. № 4473.—**на вúступці**. Указывать на дверь, просить вонъ.

Прохáтися, хáюся, ешся, *гл.* Проситься. *Став прохатися на нiч.* Рудч. Ск. II. 150. *Дочка в батька прохалася: ой пiду ж я, мiй батеньку, на кругу гору копаю.* Мет. 138.

Прохáч, чá, *м.* 1) Проситель. *В-осени багачi, а на весні прохачі.* Лохв. у. *А як би ти завтра став старшем прохачем.* Левиц. Пов. 69. 2) Собирающій даянія на постройку церкви. Лебед. у.

Прóхватень, тня, *м.* Въ игрѣ въ **вúвертень**: такой ударъ брошенной палкой въ другую, лежащую на землѣ, палку, при которой брошенная проскальзываетъ подъ лежащей. Ив. 21.

Прохвистáти, щý, щеш, *гл.* Пробить. *Чорный вiл хоч яку стiну прохвищe.* (Загадка: сверделъ). Ном. стр. 303, № 488.

Прохворíти, рiю, еш, *гл.* Проболѣть.

Прохворостúти, щý, стúш, *гл.* Высѣчь. *Треба простить, або прохворостить.* Ном. № 13635.

Прохвóстиця, ці, *ж.*=**Прочуханка**. *Пiшла бiда до Лохвицi, і там дано прохвостиці.* КС. 1884. I. 29.

Прохилúти. См. **Прохилять**.

Прохилáти, ляю, еш, сов. в. **прохилúти, лю, лиш**, *гл.* Раздвигать, раздвинуть (густо растущія растенія), пролагая себѣ путь, наклоняя (растенія) въ противоположныя стороны. *Ой в городі бузина, вітер не прохилить.* Грин. III. 171.

Прохíд, ходу, *м.* 1) Проходъ. 2)= **Прохíдна**. *У недiлю по вечері помолився пан Боту, взяв собі вірну слугу, пiшов для проходу.* Грин. III. 616.

Прохíдка, ки, *ж.* Прогулка. Харьк.

Прохíдний, а, é. 1) Свободный для прохода. 2)—**стýпа**=**Походюча ступа**. См. **Ступа**. Шух. I. 104, 162.

Прохíра, ри, *об.* Лукавый, хитрый, **коварный** человѣкъ или такое же животное. *Прохіра мисиця.* Бiлецк. - Нос., **Приказки, кн.** III., 77.

Прохíрний, а, е. Лукавый, хитрый, **коварный**. *До їх пiдкралася мисиця, iзiсная прохірна iедакциця.* Бiлецк. - Приказки, **кн.** XVI, 127. См. еще тамъ-же **кн.** IV, 95, **кн.** XI, 73.

Прохíрство, ва, *с.* Лукавство, хитрость, коварство. *Як заховатися невинній (курці) од прохирства, моєї братiї (лисиць) лихого здирства.* Бiлецк. - Нос., Приказки, **кн.** VIII. 10. См. еще тамъ же **кн.** XIV. 53.

Прохли́пати, паю, еш, *гл.* Проплакать, всхлипывая.

Прохлю́патися, паюся, ешся, *гл.* Проболтаться въ водѣ извѣстное время.

Прохмелúтися. См. **Прохмелятися**.

Прохмелáтися, ляюся, ешся, сов. в. **прохмелúтися, люся, лúшся**, *гл.* Протрезвляться, протрезвиться. *Пiду до коршомки, та й нап'ося, пiду в вишневий сад, прохмелюся.* Чуб. V. 51. *Прохмелимось вони да й думають: „Ой Боже мiй, що ж це ми наробили? мы ж напулялы не на 30, не на 50 карбованцiв“.* Чуб. II. 33.

Проходжáти, джáю, еш, *гл.*=**Проходúти**. Мет. 281. *Поміж рядами прохожайте.* АД. I. 213.

Проходжувáтися, джуюся, ешся, *гл.*= **Проходúтися**. *Царівна на той час по саду проходжувалась.* Рудч. Ск.

Проходúти, джу, диш, сов. в. **пройтú, йду, деш**, *гл.* 1) Проходить, пройти. *Пройшов же я свiт увесь.* Чуб. V. 449. 2)—**кого**. Проходить, пройти мимо кого, миновать. *Вiн проходить тих двох.* Чуб. II. 182.

Проходúти, джу́, диш, *гл.* Проходить, потратить время. *на хожденіе. Хотiла було сварити на дочку, чого довго проходила.* Кв.

Проходúтися, джуся, дишся, сов. в. **проходúтися, джу́ся, дишся**, *гл.* Прохаживаться, пройтись. *А далі трошки проходився, прочумався, протверезився.* Котл. Ен. *Ми позволили їй проходитись у садочку.* Рудч. Ск. I. 98. *Теперечки вечір теплий, проходимось трохи.* Стор. II. 99.

Проходка, ки, *ж.*=**Прохідка**. *Тільки їй і проходки, що до церкви божої.* Кв. *Царівна.... пішла раз у проходку.* Мнж. 41.

Прохожáлий, а, е. Прохожій. *Похованi над дорогами то чумаки, то прохожалі.* Ном. № 297.

Прохóжий, а, е=**Перехóжий**. *З молодицями танцюе та двір бимітае, та прохожих, пройжачих у двір закликае.* Шевч. 108. *Всі прохожі задивлялись на панночок.* Левиц. I. 288.

Прохóжуватися, жуюся, ешся, *гл.*= **Проходúтися**. *Пойшов на двір прохожуватися.* Рудч. Ск. I. 18.

Прохолóда, ди, *ж.* **Прохлада. Сим.**

204. *То кидали козаки ляхів у воду к'чортовій матері на прохолоду.* АД. II. 37. *Осіння ранкова прохолода.* Мир. ХРВ. 188.

Прохолода́ти, да́ю, еш, гл. Простыть, остыть. Шух. I. 141.

Прохолоджа́ти, джа́ю, еш и прохолоди́ти, джу́, ди́ш, гл. Охлаждать, охладить, прохладить, прохладить. *Куди віє, туди й провіває, козина молодою прохолоджає.* АД. I. 169. *Я тебе прохолоджу трохи.* Рудч. Ск. II. 166. *Нехай Лазарь прохолодить язик мій.* Єв. Л. XVI. 24.

Прохолоджа́тися, джа́юся, ешся и прохолоди́тися, джуюся, ишся, сов. в. **прохолоди́тися, джу́ся, ди́шся**, гл. Охлаждаться, охладиться. *Як душно, вийде прохолодиться.* НВолын. у.

Прохоло́дний, а, е. Прохладный. К. Бай. 68.

Прохоло́дно, нар. Прохладно. *Ідіть сюди, тут прохолодно.* НВолын. у. *Хата, як квітник: чисто, ясно, прохолодно.* Г. Барв. 122.

Прохоло́нути. См. **Прохолонити.**

Прохолоня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **прохоло́нути, ну, неш**, гл. Остывать, остыть. *А Іван як подмухав своїм духом, до вона і прохолонуло.* Рудч. Ск. I. 98.

Прохопи́тися, плю́ся, пишся, гл. 1) Проснуться. ЕЗ. V. 85. *Дитя ся прохопило.* Гол. I. 59. 2) Ошибиться, промахнуться. 3) Сказать то, чего не слѣдовало. *Нехай Бог боронить!—прохопилась стара й сама не зоглядівшись.* Левиц. I. 174.

Прохорі́ти, рі́ю, еш, прохорува́ти, ру́ю, еш, гл.=**Прохворіти.**

Прохра́кати, каю, еш, гл. Охаркать. *Твою бороду проплюють, прохракають, моє личенько цілують, обнімають.* Грин. III. 359.

Прохрипі́ти, плю́, пи́ш, гл. Прохрипѣть. *Не журись!.. прохрипів.* МВ. II. 13.

Прохýкати. См. **Прохукувати.**

Прохýкувати, кую, еш, сов. в. **прохýкати, каю, еш**, гл. Дышать, подышать зимой на окно, отчего намерзшій на немъ ледъ протаиваетъ. *Прохукаєш вікно, глянеш на двір.* Греб. 404.

Прохурманува́ти, ну́ю, еш, гл. Пробыть извозчикомъ.

Прохýхати. См. **Прохухóвувати.**

Прохухóвувати, вую, еш, сов. в. **прохýхати, хаю, еш**, гл.=**Прохукувати, прохýкати.** *Дивиться в поле, через цярину, прохухавши заморозь на склі. Коли ж їй здалось, наче хтось ізнадвору прохуховоле.* Г. Барв. 167.

Процарюва́ти, рю́ю, еш, гл. Процарствовать.

Процвéнькати, каю, еш, гл. Проговорить на малопонятномъ или непонятномъ языкѣ; вообще—проговорить, но презрительно.

Процвиндрити. См. **Процвиндрювати.**

Процвиндрювати, рюю, еш, сов. в. **процвиндрити, рю, риш**, гл.=**Проциндрювати, проциндрити.** *За його порядками троха чи не процвиндрили б швидко і всій худоби.* Кв. *Гроші процвиндрював у карти.* Морд. Пл. 67.

Процвірінькати, каю, еш, гл. Прочирикать.

Процвірчáти, чý, чи́ш, гл. О сверчкѣ: протрещать. *Усю ніч процвірчав цвіркун.*

Процвістí. См. **Процвітати.**

Прóцвіт, ту, м. Цвѣтеніе, расцвѣтаніе, процвѣтаніе. Желех. *Пророкував їй* (українській мові) *новий процвіт, нову красу й силу.* К. XII. 116.

Процвітáний, а, е. Разцвѣченный, разукрашенный. *Ой із города Трапезонта виступала галера, трьома цвітами процвітама, малювана. Ой першим цвітом процвітана—златосиніми кицьками побивана; а другим цвітом процвітана—гарматами арештована; третім цвітом процвітана—турецькою білою габою покровена.* АД. I. 208.

Процвітáти, тáю, еш, сов. в. **процвістí, тý, тéш**, гл. 1) Цвѣсть, процвѣтать, расцвѣтать, расцвѣсть. *Калина процвітає.* Мет. 33. *Кругом хлопці та дівчата, як мак процвітає.* Шевч. 51. *Підпнясь, процвіс і в'яне, мов та квітка.* К. Іов. 30. 2) Богатѣть, разбогатѣть, достичь благополучія. *А процвів був мій брат: поважали усі, майстер, грошей багато.* Лебед. у. *Чи ба, як люд процвів тепера: тільки пани колись так жили, як оне наші міщане.* Лебед. у. 3) Расцвѣчиваться, расцвѣтить, разукрасить. См. **Процвітáний.**

Процéнт, ту, м. Процентъ. Гн. I. 109. *Ніхто не прійде править проценту.* Рудч. Ск. II. 26.

Процéсія, сії, ж. Церковное шествіе съ крестами, хоругвями. Чуб. I. 286. *Лежать вони до світа; приходять до них з процесією, і беруть їх у церкву.* Рудч. Ск. I. 79.

Процига́нити, ню, ниш, гл. *Цыган цыганча цыганцю процыганив.* Посл.

Проци́дрити. См. **Процидрювати**.

Процидрювати, рюю, еш, сов. в. **проци́дрити, рю, рив,** гл. Проматывать, промотать, спустить. *Грошей вчора він процидрив щось не трохи.* А.-Арт. (О. 1861. III).

Процїджувати, джую, еш, сов. в. **процїди́ти, джу́, диш,** гл. Процѣживать, процѣдить. Чуб. III. 75.

Процїхува́ти, ху́ю, еш, гл. Прогнать. *Такою дурня відтіля процїхують.* Константиногр. у.

Процокота́ти, чу́, чеш, гл. Проболтать, протрещать.

Процокоті́ти, кочу́, та́ш, гл.=**Процокотати**.

Прочаклува́ти, лю́ю, еш, гл. Проволшебствовать извѣстное время.

Прочáнин, на, м. Богомолецъ; странникъ. *Куди, прочане, ви ідете?* Котл. Ен. I. 16. *Над вечір увійшли ми в село, і розбрелись прочане умілими.* МВ. I. 17.

Прочáнка, ки, ж. Богомолка; странница. К. ЧР. 91.

Прочáпати, паю, еш, гл. Проплестись.

Прочатува́ти, тую, еш, гл. Пробыть на стражѣ, прокараулить.

Прочаха́ти, хаю, еш, сов. в. **прочáх-(ну)ти, ну, неш,** гл. Простывать, простыть. *Не їж юшки: хай прочахне.* Лубен. у. *Отож про пиття й держи собі од поганки таку воду, що як гаразд перекипить, тоді її у глек та й на вікно, щоб прочахла.* Лубен. у.

Прочвала́ти, ла́ю, еш, гл. Протащиться, проплестись.

Прочвáра, ри, об. Уродъ, чудовище. *Я не прочвара, не упирь.* Котл. Ен. V. 9.

Прочека́ти, ка́ю, еш, гл. Прождать.

Прочередникува́ти, кую, еш, гл. Пробыть чередникóм.

Прóчерть, ти, ж. Прогалина, поляна. **Вх.** Зн. 57.

Прочеса́ти, шу́, шеш, гл. Прочесать.

Прочина́ти, на́ю, еш, сов. в. **прочну́ти, ну́, не́ш,** гл.=**Прочинатися, прочнутися**. *То вона од сна прочинала.* Луган. 45. *Тоді Барабаш рано прочинав.* **АД.** II. 10.

Прочина́тися, на́юся, ешся, сов. в. **прочну́тися, ну́ся, не́шся,** гл. 1) Пробуждаться, пробудиться, просыпаться, проснуться. *Крíпко заснув Сúнoп, не прочинається.* Морд. К. 63. *На зорі-зорі я прочнумася.* Шевч. 295. *Прочнувся і говорить своїй жоні: „та то приснився мені сон“.* Драг. 137. 2) Приходить, прійти въ себя, очнуться. *Зараз вони і ну його качати.... поки аж прочнувся він.* Рудч. Ск. I. 136.

Прочини́ти, ся. См. **Прочинять, ся**.

Прочи́нок, нку, м. Пробужденіе.

Прочини́ти, ня́ю, еш, сов. в. **прочи́нити, ню, ниш,** гл. Пріотворять, пріотворить. *Прочиняй, паночку, ворота,—несем тобі вінка із злота.* Чуб. III. 246. *Крамаре, крамарочку, прочини комірочку.* Мет. 189.

Прочини́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **причини́тися, ню́ся, нишся,** гл. Пріотворяться, пріотвориться. *Ворота причинились туди, де сплять святі печерники.* К. Дз. 156.

Прочи́стити, ся. См. **Прочищать, ся**.

Прóчистка, ки, ж. 1) Очищеніе. *Дав лікарь дитині ложечку ліків на прочистку животові.* Рк. Левиц. 2) Прочищенная, проложенная лопатой дорожка. Волч. у. 3) Просѣка. *У лісі прочистку зроблено.* Зміев. у.

Прочитан, ну, м. Раст. Hedera helix. Вх. Пч. II. 32.

Прочита́ти, та́ю, еш, гл. Прочесть. *На тобі книжку, щоб ти прочитав.* Рудч. Ск. I. 110. *Женися, женися, щоб ся люде злядали, щоб за тобою псалтирь прочитали.* Чуб. V. 379.

Прочища́ти, ща́ю, еш, сов. в. **проче́тити, щу, стиш,** гл. Прочищать, прочистить. *Стежки й дорожки прочищають.* Мил. 196. *Рання пташка носок прочища, а пізня очиці мружить.* Посл. *Жалкується Лиман морю, що Дніпр робить свою волю: свої ірла прочищає, лиманові закидав.* Грин. III. 592.

Прочища́тися, ща́юся, ешся, сов. в. **проче́титися, щуся, стишся,** гл. Прочищаться, прочиститься. *Випийте кубочок меду, то горло й прочиститься.*

Прóчіл, чолок, прочóлок, лка, м. 1) Передняя часть (хаты). Вх. Зн. 57. 2) Вершина горы. Желех.

Прочіря́ти, ряю, еш, гл. Промѣнять. Вх. Лем. 458.

Прочля́ти, ля́ю, еш, гл. Провести праздно (время). *Прочляв день.* Черк. у.

Прочну́ти, ся. См. **Прочинять, ся**.

Прочóвгати, гаю, еш, гл. Протереть ходьбой обувь.

Прочóлок. См. **Прочіл**.

Прочува́ти, ваю, еш, сов. в. **прочу́ти, чу́ю, еш,** гл. 1) Узнавать, узнать по слухамъ, услышать, провѣдать. *Скажи мені, що по світу йдучи, прочував.* О. 1861. XI.

44. *Прочуми про йому недолю приятелі йому.* К. Іов. 6. *Він про тебе вже прочув, що ти вернувся.* Г. Барв. 178. 2) Чувствовать, почувствовать, предчувствовать. *Прочував неповну правду дорозу.* МВ. (О. 1862. I. 98). *Затріпталось серденько, лихо прочувало.* Млак. 101. *Вже я довіжуюся, прочуваю, добродію мій! Якесь хороше та веселе діло маємо.* МВ. (О. 1862. I. 94).

Про́чудо, да, *с.* Диво. Преимущ. въ выраженіи: **на прочудо**. На удивленіе, изумительно. *Козак прибірався на прочудо.* АД. I. 168.

Прочумакува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Прочумачествовать.

Прочу́матися, маюся, ешся, *гл.* Опомниться, очнуться, прійти въ себя, прійти въ чувство. *Ехай трохи прочумається.* Котл. НП. 385. *Еней прочумався, проспався і молодиців позбірав.* Котл. Ен. I. 14.

Прочуми́тися, млю́ся, ми́шся, *гл.*=**Прочуматися**. *Устань, устань, братіку, устань, прочумися, вода в відеречку, братіку, вмийся.* Чуб. V. 927.

Прочу́нювати, нюю, еш, сов. в. **прочу́нати, наю, еш,** *гл.* 1) Приходить, прійти въ себя. 2) Выздоравливать, выздоровѣть, оправиться отъ болѣзни. *Пані почала прочунювати, їсть як слід і по хазяйству пройдеться.* О. 1862. X. 15.

Прочу́нятися, наюся, ешся, *гл.*=**Прочуняти**. *Насилу прочуняєся.* Шевч. 300.

Прочу́стрити, рю, рив, *гл.* Задать трепку.

Прочу́ти. См. **Прочувати**.

Прочути́тися, чу́ся, ти́мся, *гл.* Прійти въ себя, очнуться. *Устань, устань, милая, прочутися.* Чуб. V. 52. *Пила вона нічку, пила вона другу, а на третю нічку прочутилася.* Мил. 119.

Прочуха́н, на, *м.* **прочуха́нка, ки,** *ж.* Трепка, потасовка. *Дали нам греки прочухана і самого Енея пана в три вири пинали відтіль.* Котл. Ен. I. 16. *Ой там ні долині жуки бабу повалили і горочку зняли, прочуханки дали.* Чуб. V. 1128.

Прочу́хатися, хаюся, ешся, *гл.*=**Прочуматися**. *Як ото трохи прочуняли і прочухались, Гоцопуп обізвався до їх.* Стор. МПр. 163.

Прочухра́ти, ра́ю, еш, *гл.* Прогнать. *Прочухрать з двора.* Греб. 347.

Прочха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Прочихаться, вычихаться. *Понюхав табаки, прочхався, протер очі полою.* Кв.

Прошак, ка, *м.* Попрошайка; нищій. Шух. I. 33. *Але ото приходить до неї прошак, просить подати йому, що ласка її, вона йому і дала цибулю.* Брацл. у.

Прошамо́тити, мочу́, ти́ш, *гл.* Прошелестѣть.

Прошапова́лити, лю, лиш, *гл.* Пробыть шерстобитомъ.

Прошаста́тися, таюся, ешся, *гл.* Прошмыгать извѣстное время.

Прошати́ритися, рюся, рився, *гл.* Промотаться. *Був колись багатий пан, а тепер прошатирився.* Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Прошаткува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Проработать, шинкуя капусту.

Прошве́ндяти, дяю, еш, *гл.* Прошляться. *Прошвендяли заробітчане цілий тиждень.* Мир. ХРВ. 156.

Прошевцюва́ти, цюю, еш, *гл.* Пробыть сапожникомъ.

Прошелести́ти, щу́, сти́ш, *гл.* Прошелестѣть.

Прошели́ти, лю́, ли́ш, (**прошилити?**) *гл.* Просунуть, продвинуть въ отверстіе. *Відхилив кватирку та прошелив руку в вікно, та й достав.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Прошепота́ти, чу́, чеш, прошепоті́ти, чу́, ти́ш, прошепта́ти, пчу́, чеш, *гл.* Прошептать. *Може серце яке мягко тихо прошептало.* Шевч. 334.

Про́шив, ву, *м.* Въ выраженіи: **у про́шив**. Прошивая насквозь, продѣвая насквозь. *Як виведеться стінка* (очеретяна), *то.... окрепляється дідами, прикрученими в прошив дерезою або пареним тонким тереном.* О. 1862. V. Кух. 29.

Про́шивка, ки, *ж.* Воротникъ въ женской сорочкѣ, также въ нептарі. Шух. I. 15, 122.

Прошива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **прошити́, ши́ю, еш,** *гл.* 1) Прошивать, прошить. 2) Пронзать, пронзить. *Коли втече від гострого заліза, то мідний лук прошие йому наскрізь.* К. Іов. 45.

Прошива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **проши́тися, ши́юся, ешся,** *гл.* 1) Прошиваться, прошиться. 2) Проникать, проникнуть, пролѣзть. *Я вночі сюди прошилась, мібн муха.* Греб. 341.

Прошите, тя, *с.* Родъ вышивки. Шух. I, 155, 156.

Прошити, ся. См. **Прошивати, ся**.

Прошкандиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Проковылять, хромая.

Прошке́питися, плюся, пишся, *гл.*=

Прошпетитися. *Був потім становим, да якось і прошпетився.* О. 1862. VI. 51.

Прошкоди́тися, джуся, дишся, гл. Провиниться. *Прошкодиться в чім небудь, сором між людьми; або кари злякається, от і дасть дропака в Січ.* Стор. II. 154.

Прошколярува́ти, ру́ю, еш, гл. Пробыть школьникомъ.

Прошморгну́ти, ну́, не́ш, гл. Продернуть.

Прошну́тися, ну́ся, не́шся, гл.=**Прочну́тися**. Хата, 15. МУЕ. III. 77.

Прошпе́титися, чуся, тишся, гл. Провиниться. Ном. № 3599. *Його наставили сюди на службу, бо там він прошпетився. То сірома темна: винники, дейнеки, прошпетившись, утікають у степи далекі.* К. Досв. 24.

Прошпи́ти, прошпити́ти, чу, тиш, гл. Изрыть, перерыть; вездѣ пройти, пролѣзть. Желех. Вх. Зн. 83.

Проштихвува́ти, вую́, еш, проштихува́ти, ху́ю, еш, гл. Защебленное лезвее сравнить или ковкой (не накладывая новой стали) или на точилѣ. *Як проштихвую сокиру, то добра буде.* НВолын. у. *Щербату сокиру на точилі проштихували.* Черк. у.

Проштовха́ти, ся. См. **Проштовхувати, ся**.

Проштовхува́ти, хую, еш, сов. в. **проштовха́ти, хаю, еш**, гл. Проталкивать, протолкнуть.

Проштовхува́тися, хуюся, ешся, сов. в. **проштовха́тися, хаюся, ешся**, гл. Проталкиваться, протолкаться. *Люде.... давили один одного, проштовхуючись до вікон.* Стор. МПр. 80.

Проштрикну́ти. См. **Проштрикувати**.

Проштри́кувати, кую, еш, сов. в. **проштрикну́ти, ну́, не́ш**, гл. Прокалывать, проколоть. К. Іов. 92.

Прошука́ти, ка́ю, еш, гл. Проискать. *Прошукав увесь день, а не знайшов.*

Прошумі́ти, млю́, мі́ш, гл. Прошумѣть.

Прошухлюва́ти, лю́ю, еш, гл. Промѣнять. *Ти десь прошухлював коняку ою.* НВолын. у.

Про́ща, щі, *ж.* 1) Прощеніе, отпущеніе грѣховъ. Шух. I. 38. *За бідною прошу будеш мати.* Каменец. у. 2) Богомолье. Шевч. 79. *На прощу ходили, у Києві були, каже.* МВ. I. *Їхали з усею сем'єю на прощу до якого монастиря да молились Богу.* К. ЧР. 51.

Про́щава, ви, *ж.* Чернь, простой народъ. Угор.

Прощава́й! См. **Прощати 2.**

Прощáльний, а, е. 1) Прощальный. 2)—**моли́тва**. Разрѣшительная молитва.

Прощáльник, ка, *м.* Козакъ, прощающійся пирушкой со свѣтской жизнью предъ поступленіемъ въ монахи. *А попливши недѣль їзо дві да начудувавши увесь Київ, ідуть було вже з музиками до Міжгорського Спаса. Хто ж іде, а хто з прощальником танцює до самого монастиря.... А за ним везуть боклаги з напитками і всякі ласощі.* К. ЧР. 85, 86.

Прощáння, ня, *с* Прощаніе, разлука. *Плаксивее з синком прощання.* Котл. Ен. V. 62. *На прощанні випросила Маруся в Василя сватаний платок.* Кв.

Прощáти, щáю, еш, сов. в. **простúти, щу́, стúш**, гл. 1) Прощать, простить. *Хто чого не знає, тому то Бог прощав.* Посл. 2) **Прощавáй, прощáй, прощáйте**. Прощай, прощайте. *Прощавайте, піду вже од вас.* Харьк. *Прощай, прощай, громадонько.* Мет. 23. *Прощайте, маленькії діти і вірная дружино.* Чуб. V. 442.

Прощáтися, щáюся, ешся, сов. в. **простúтися, щу́ся, стúшся**, гл. 1) Прощаться, проститься, быть прощеннымъ. *Не простились їм гріхи.* Єв. Мр. IV. 12. 2) Только несов. в. Просить прощенія у всѣхъ передъ говѣньемъ, исповѣдью. *Кожного року йде в Київ говіти.... то ходить по кутку, кланяється, з усіми прощається: „Простіть, Христа ради, в чому я винна“.* Левиц. ПІО. 364. 3) Только несов. в. Прощаться. *І шатки не зняв, і руки не дав, не прощався зо мною.* Мет. 67.

Прощебета́ти, чу́, чеш, гл. Прощебетать.

Прощедрува́ти, ру́ю, еш, гл. Пропѣть **щедрівку**.

Прощéння, ня, *с.* Прощеніе. *Тоді він, попросивши прощення у своєї першої жінки, присяг наново бути чоловіком.* Рудч. Ск. II. 98.

Прояв́а, ви, *ж.* 1) Происшествіе. *Розказує, як то їй добре було ійти на базарь холодком, що бачила на місці.... і кою бачила, і з ким говорила, і яка проява лучалась.* Кв. I. 59. 2) *об.* Удивительный, странный человѣкъ. К. Бай. 12. *Хоча б ти шануав піч та лаву, та себе прояву.* Ном. № 3648. *І ходить мій Охрім, немаче та проява.* Гліб. **Ум. Прóявка.** Въ сказкѣ: *Жабка-прóявка.* Чуб. II. 109.

Проявѝти, ся. См. **Проявлятн, ся.**

Проя́вка, ки, *ж.* Ум. отъ **проява.**

Проявля́ти, ля́ю, ешъ, сов. в. **проя́ти, ялю́, ялъ,** *гл.* Обнаруживать, обнаружить.

Проявля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **проявитися, ялю́ся, ялся,** *гл.* Обнаруживаться, обнаружиться, появиться. *Що у нашому селі проявлялась новина не велика, не мала.* Чуб. V. 1136. *Проявився козаченько пане у синьому жупані.* Грин. III. 241.

Проязи́чити, чу, чиш, *гл.* Разглаєить, разболтать. *Проязичили, що в його есть така книжка.* Харьк. у.

Проязи́читися, чуся, чишся, *гл.* Проболтаться, проговориться. *А ви оце, паничу, балакали з тим лукавим Головачем та й проязичились.* Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Прояснѝти, ся. См. **Прояснятн, ся.**

Прояснѝти, ню, ниш, ся, сов. в. **проясня́ти, ню, ня́ш, ся,** *гл.* Прояснять, прояснить. *Проясни чоло нахмурне.* Котл. Ен.

Прояснѝтися, ня́юся, ешся, сов. в. **проясня́тися, ня́юся, ня́шся,** *гл.* Проясняться, проясниться. *Коли ваш розум проясниться?* К. Псал. 218.

Прочѝти, чу́, чи́ш, *гл.* Прокричать (о лебедѣ).

Пррєт! *меж.* Крикъ, которымъ возвращаютъ назадъ забѣжавшую впередъ овцу. Шух. I. 210.

Пруг, га, *м.* 1) Кромка, край матеріи. Харьк. г. Боря. у. Нѣжин. у. Прилуц. у. МУЕ. III. 19. 2) Ребро многогранника, (Черк. у.) гранъ. Мик. 480. 3)= **Упруг.** *Сонце стояло вже на вечірньому пругі.* Левиц. I. Мир. ХРВ. 175. 4) *мн.* Черты. Левиц. Пов. 68. Ум. **Пружо́к.**

Пруд, ду, *м.* Быстрое теченіе воды. *Там, де вода прудко йде,—ото й пруд.* Черниг. у.

Пру́дити, джу, диш, *гл.* Выгонять блохъ, вшей изъ одежды. *Дяпаючи, прудять блохи.* Грин. II. 10. *Ой коли ж я вомкопруд,—сиди дома, воші прудь.* Грин. III. 687.

Пру́дити́ся, джу́ся, дишся, *гл.* Ловить у себя въ одеждѣ блохъ, вшей. *Лежа розмовляли, а хто прудився у кабиць.* Котл. Ен. VI. 20.

Пруди́ус, са, *м.*=**Прутивус.** К. ЧР. 128. *Як я тою прудиуса любила, не одні я черевички зносила.* Нп.

Прудки́й, а́, е́. Быстрый, скорый. *Прудка річка. Прудка коза.* Левиц. I. 92. *Прудка дуже! за горіі не вийдеи, умреш.* Шевч.

Пру́дкість, кости, *ж.* Быстрота, скорость.

Пру́дко, *нар.* Быстро, скоро. Чуб. I. 74. *Жени коні прудко, повертайся хутко.* Нп.

Прудковід, во́ду, *м.* Быстрое теченіе. Александров. у.

Прудко́м, *нар.? Не прудком кажучи.* Ном. № 13118.

Прудконо́гий, а, е. Быстро бѣгающій. *Збіли сарни прудконогі.* Щог. Сл. 67.

Пружи́на, ни, *ж.* 1) Пружина. Левиц. Пов. 118. Шух. I. 291. 2) Гибкій шестъ, прикрѣпляемый надъ ставкомъ, служащимъ для обточки ступицъ. Сумск. у. Вас. 147. 3) Ловушка для дикихъ утокъ: силокъ, привязанный къ концу гибкой палки, другой конецъ которой укрѣпляется въ днѣ рѣки или кочкѣ. Сим. 20. Подобное же для звѣрей. О. 1862. II. Кѣх. 62.

Пружи́нуватий, а, е. Упругій. Волч. у.

Пружо́к, жка́, *м.* 1) Ум. отъ **пруг.** *На віниях* (у миски) *хрещики, на боках пружки.* Сим. 233. 2) Черешокъ, стебелекъ листка. *Сей год не буде капусти: черви поїли,—від листя тирчать самі пружки.* Новомоск. у.

Пруз, пред.=Пров. *Тяти пруз вікно.* Рудч. Ск. I. 172.

Пру́зник, ка, *м.* Кузнечикъ. Херс. г.

Пру́ні, пруньки́, *мн.* = **Терновлив.** Шух. I. 109. Желех.

Прус, са, *м.* 1) Насѣк. прусакъ. 2) Пруссакъ, житель Пруссіи. Шух. I. 183. *Ізвоював москаль пруса.* Лукаш. 69.

Пруслук, ка, *м.* Чемерка безрукавка съ двумя разрѣзами на бокахъ и тремя назади. Лебед. у.

Пру́ський, а, е. Прусскій. Г. Барв. 298.

Прут, та, *м.* Хлыстъ, прутъ, розга. Грин. III. 657. *Бог не карає прутом.* Ном. № 53. *Ой у лісі на горісі скаче птах по пруті.* Чуб. V. 630. *Залізний прут.* Грин. III. 657. Ум. **Пру́тик, пруто́чок, пру́тчик.** *Прутчик... зламав.* Млак. 103.

Прути́вус, са, *м.* Усачъ. *Прутивус перекинув через море вуса, а по йому люде переходять.* Мнж. 43.

Пру́тик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **прут.** Чуб. I. 50. Гн. I. 40. 2) Родъ **мере́жки.** (КС. 1893, V. 281. Чуб. VII. 415). Скорѣе: часть **мере́жки:** рядъ круглыхъ отверстій съ обѣихъ сторонъ; шьется также и отдѣльно—по краямъ полотенца, сорочки.

Прутикува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Шить **пру́тик**. Київ. у.

Прути́на, ни, *ж.* Хворостина, розга. *Ой пішов дід на подвір'я та взяв за прутину.* Чуб. V. 1131. Ум. **Прути́нка.**

Пру́ті, *гл.* Дѣтск. Гулять. О. 1861. VIII. 8.

Прутну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Быстро побѣжать. *Він так прутнув, що тільки курява зосталась.* Конотоп. у.

Прутня́стий, а, е. Обильный прутьями (о деревѣ). *Нова хата.... вилядала з-за обголених лихою осінньою негодою груш та рядка прутнястих верб.* Мир. ХРВ. 213.

Пруто́к, тка́, *м.* Ножка листа, плода. Вх. Уг. 264.

Пруто́чок, чка, *м.* Ум. отъ **прут**.

Пру́ття, тя, *с.* Соб. отъ **прут**. *Роспустила верба листя, а береза пруття.* Грин. III. 181. *Пішло щастя в ліс по пруття.* Посл. Ум. **Пру́тячко.**

Пру́тчик, ка, *м.* Ум. отъ **прут**.

Пручи́тися, чаю́ся, ишся, *гл.* Артачиться, упираться, сопротивляться. *Ой ну, молі, не пручайся, коли тобі таке щастя.* Чуб. V. 446. *Лався перше мов пручалась, а послі мов уламувалась.* Котл. Ен. IV. 38.

Пручну́тися, ну́ся, нешся, *гл.* Рвануться, броситься. *Як пручнувся з усієї сили, то так од його усі й посипались.* Полт. *Пручнувся тікать, він за мною.* Кобел. у. (Залюбовск.).

Пршьо! *меж.* Призывъ для лошадей. Шух. I. 211.

Пря, прі, *ж.* Споръ. *Бо ти став на прю за мене, вивів мов право.* К. Псал. 17. *Хто з ним на суд, на прю словесну стане.* К. Іов. 19.

Пряга́ти, жу́, жеш, *гл.* 1) Жарить; топить (молоко). *Прялм сало. Вщипне тіста, та на сковороду ув олію, аж шкварчить! та зараз і пряжеть.* Кв. I. 16. *Стала на сковороді пряти молоко.* ХС. VII. 453. 2) Разглядывать, присматриваться. *Неначе б то прийшла до їх масла купувати, а тут на дівку пряжу.* Черк. у. 3) Запрягать. *Пряжіт коні вороні; везіт мамку в сей край.* АД. I. 289.

Пряда, ди, *ж.* Раст. Setaria veridis. ЗЮЗО. I. 136.

Прада́ч, ча́, *м.* Прядильщикъ (на фабрикѣ). Канев. у.

Пря́диво. См. **Прядіво.**

Прядіви́на, ни, *ж.* Одно волокно пеньки. *Усе прядіво ряд повибивав,—нема й прядівини.* Константиногр. у.

Пря́діво и пря́диво, ва, *с.* Пенька, приготовленныя для пряденья волокна пеньки. Вас. 200. *Тепер мені погодило, що прядиво не вродило.* Ип. *Та на́ тобі круг прядіва: щоб ти його пом'яла.* Рудч. Ск. II. 44. *І прядива на вірьовки не настачишся.* Стор. МПр. 81. Ум. **Прядивце́.** *Прядивце весла.* МУЕ. III. 51.

Прядів'я́ний, а, е. Пеньковый. *Прядів'яне полотно.* НВолын. у.

Пря́дінниця, ці, *ж.*=**Пряха.** Шух. I. 148, 149.

Пря́діння, ня, *с.* Прядѣніе. Сим. 236. ЕЗ. V. 194.

Пря́дка, ки, *ж.* 1) Прялка. Г. Барв. 251. Части ея: на **ніжка́х** лежить **сті́льчик,** подъ нимъ **пі́дніжок** (педаль), отъ него къ **веретёну** (валъ колеса) идетъ **цига́нка. Ко́лесо** со **спи́цями** стоитъ между двумя **сто́впчиками,** стоящими на помянутомъ **сті́льчикові.** Передній **сто́впчик** болѣе короткій, сверху на немъ лежитъ **сволочо́к,** одинъ конецъ котораго выступаетъ за переднiй **сто́впчик,** и на этомъ концѣ стоитъ третій маленькій **сто́впчик;** въ немъ сбоку придѣланъ **шнура́ток** съ отверстіемъ; второе, верхнее **веретёно** однимъ концемъ держится въ этомъ отверстіи, а другимъ—въ верхнемъ концѣ задняго **сто́впчика,** имѣющаго вверху **гайку,** при помощи которой второе **веретёно** можетъ быть опускаемо и приподнимаемо. На верхнемъ **веретёні** находятся: а) **вилка** съ деватью или десятью **крючка́ми,** б) **скáлна,** в) **колі́сцé;** на **колі́сці** і на **скáлці—шнур,** охватывающій и колесо. Константиногр. у. Б. Гринченко. 2)=**Пря́ха.** Вх. Лем. 458. *Скажуть люде: твоя прядка, буду тобі кужіль прясти.* Мет. 368. 3) *мн.* **Предки**=**Попрядки.** Вх. Лем. 458. Ум. **Пря́дочка.** Г. Барв. 540.

Пря́дло, ла, *с.* Прядѣніе. *На прядлі не заробили.* НВолын. у.

Пря́дочка, ки, *ж.* Ум. отъ **прядка.**

Пряду́н, на́, *м.* Прядильщикъ. Лохв. у.

Прядýнка, ки, *ж.*=**Пряха.** Лохв. у.

Прядýха, хи, *ж.*=**Пряха.** *Всі прядухи кужіль пряли.* Грин. III. 325.

Пря́жа, жі, *ж.* Пряжа. Нитки пряденыя, но не сученыя. *Да веліла мені мати тонку пряжу прясти: „Да пряди, пряди, доню, тонку пряжу з льону".* Чуб. V. 175.

Пря́жанка, ки, *ж.* Варенецъ. Рк. Левиц. См. **Ряжанка.**

Пряже́ний, а, е. Жареный. *Пряжена ковбаса.* Котл. МЧ. 440. **Пряже́не молоко́.** Топленое молоко.

Пряже́ня, ні, *ж.* Яичница съ мукой и молокомъ. Маркевъ. 159.

Пряжка, ки, *ж.* Пряжка. Шух. I. 290. *Ходила в черевиках з жовтими пряжками,—тепер ходжу по морозу білими ніжками.* Гол. Од. 25. *Нема ні в кім правди, тільки в ременнім пояс та в залізні пряжці.* Ном. № 2578, стр. 285.

Пряме́ць, ицю, *м.* Прямая линія. *Ось дивись на кроку! ба, де прямець од кроку.* Водч. у.

Прями́й, а́, е. 1) Прямой. *Рубайся дерево і пряме, й криве.* Рудч. Ск. II. 7. 2) Настоящій. *То ж не татари, то но прямі́й,—то бояри молодії.* Грин. III. 470. **Ум. Пряме́ньки́й, прямесе́ньки́й.** *До Бога важкий шлях, а до пекла прямесенький.* Ном. № 201.

Прямісі́ньки́й, а, е. Совершенно прямой. Ком. II. 40. *Прямісінька та рівнісінька, як струнка.*

Прямісі́нько, *нар.* Совершенно прямо, прямехонько. *Ти так прямісінько й біжить до бідною яничя.* Гліб. *Прямісінько додому.* Мир. Пов. I. 142.

Пря́мо, *нар.* Прямо. Чуб. V. 207. *Прямо неси до моєї хати.* Рудч. Ск. I. 97. **Ум. Пряме́нько, прямесе́нько.**

Прямува́ння, ня, *с.* 1) Направленіе. *Поважне прямування його розуму.* Левиц. Пов. 55. 2) Стремленіе. *Прямування до вищого уряду.* Левиц. I. 241. *Дає нам закон громадянського життя і розумовою прямування.* К. XII. 135.

Прямува́ти, му́ю, еш, *гл.* 1) Идти напрямикъ. *Ні направо, ні наліво світ ніколи не звертає, а так собі наперед усе й прямує.* Ком. II. 38. 2) Направляться. *Товариство на Січ прямувало.* Шевч. 259. 3) Клониться. *Куди воно йдеться і до чого воно прямує?* Левиц. Пов. 73.

Прямува́тися, му́юся, ешся, *гл.* Направляться. О. 1862. II. 30. *До пекла напростець прямуйся.* Котл. Ен. II. 38.

Прямцю́м, *нар.* 1) Напрямикъ. *Прямцем до пекла.* Котл. Ен. III. 25. *Не спитавшись броду, не сунься прямцем у воду.* Ном. № 5836. 2)—**поста́вити.** Поставить вертикально. Липовец. у. **Щоб тебе́ прямцю́м поста́вило.** Пусть съ тобою сдѣлается столбнякъ (брань).

Прямцюва́ти, дю́ю, еш, *гл.*=**Прямувати 1, 2.** Св. Л. 215. *І не куди іде він, а до них у ворота прямцює.* Св. Л. 272.

Пря́ний, а, е. Полосатый. Желех. *Заріжала коровочка, заріжала пряна.* Гол.

Пряни́стий, а, е=**Пряний.** Желех. *Пренюста худоба.* Вх. Зн. 57.

Пря́нути, ну, неш, *гл.* Бросить, кинуть. *Вона прянула мене на землю і била ногами.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Пря́слиця, ці, *ж.* = **Днище 2.** Вх. Зн. 55.

Пря́сло, ла, *с.* Часть плетня между двумя кольями. Шух. I. 7..

Пря́сница, ці, *ж.* 1)=**Кружівка.** Черниг. у. 2)=**Пряслиця.** Волын. у.

Пря́сти, ду́, де́ш, *гл.* 1) Прясть. *Довю прясти та ткати, а почне красти, так і мало чого.* Ном. № 9857. 2) — **очима.** Играть глазами. *Очі в неї заіскрили, заграли.... Прядучи ними, вона питав в йою.* Мир. ХРВ. 7. *Яка ж я? – прядучи веселими очима, допитувалась вона.* Мир. ХРВ. 332.

Пря́стися, ду́ся, де́шся, *гл.* Прясться. *Одному на трісочці прядеться, а другому й веретінце не хоче.* Ном. № 1695. *Чогось мені не прядеться.* Мил. 94.

Пря́тання, ня, *с.* Приборка, уборка. Шух. I. 215.

Пря́тати, таю, еш, *гл.* 1) Прибирать, убирать. 2) Погребать, хоронить. *А коли брата ховали?* Федьк.

Пря́ха, хи, *ж.* Прядильница. Грин. III. 376. *І швачка, і пря́чка, і пряха.* Мил. 27. *Моя мати пряха.* Шевч. 301. **Ум. Пря́шечка.** Мил. 217. *Моя дочко, моя прящечко, пряди на рушники.* Г. Барв. 54.

Пря́чка, ки, *ж.* 1) Пряжка. Угор. 2) Раст. Equisetum, хвощъ. Вх. Лем. 458.

Пря́чкати, каю, еш, *гл.* Застегивать пряжкой. Угор.

Пря́течка, ки, *ж.* Ум. отъ **пря́ха.**

Псало́м, ма́, *м.* Псаломъ. *Насміються на псалом той, що вилию сльозами.* Шевч. 46.

Псало́мник, ка, *м.* Псалмопѣвецъ. Желех.

Псалти́рка, ки, *ж.* Книга псалтырь. **Ум. Псалти́рочка.** *Дякові пишу чорну яницю, щоби читав псалтирочку чілую нічку.* Грин. III. 285.

Псалти́рник, ка, *м.* Учащійся псалтыри.

Псалти́рний, а, е. Псалтырный. *Псалтирні вірші.* К. XII. 58. *На струнах псалтирних заграю.* К. Псал. 115.

Псалти́рочка, ки, *ж.* **Ум.** отъ **Псалти́рка.**

Псалти́рь, ря́, *м.* Псалтырь. *На псалтирь уже дзвонять, та нас не зачонять.* Ном. № 162. *Щоб за тобою псалтирь прочитали!*— Пожеланіе смерти. Чуб. V. 379.

Псáльма, мы, *ж.* 1)=**Псалом.** *Псалтирня псальма.* К. ХП. 58. 2) Духовная пѣснь. *Пан отець тихенько собі сидить та думає..., а то псальми співає—так хороше, Господи!* МВ. І. 18.

Псе, *нескл.* Ничто. *Звів усе на псе.* Посл.

Псéнник, ка, *м.*=**Гицель.** Шух. І. 73.

Псик! *межд.* Крикъ на кошку: брысь! Вх. Лем. 425.

Пси́на, ни, *ж.* Псина. Употребл. какъ бранное слово. *Чи чуєш, псино, як старші співають?* К. МБ. XI. 153.

Пси́ний, а, е=**Песький.** *Брешеш, псине мʼясо!* Мнж. 20.

Пси́нка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **псина.** 2) Раст. Solanum nigrum L. ЗЮЗО. І. 136. См. **Пасльон.**

Пси́ти, псю, псиш, *гл.* Хирѣть, болѣть. *Уже ця корова так псила, так псила—ноки й здохла.* Змѣев. у.

Пси́ця, ці, *ж.* Сука. Желех.

Пси́ще, ща, *м.* Ув. отъ **пес.** КС. 1882. IV. 170.

Псій, пся, псе=**Песький.** *Великого роду, а псього ходу.* Чуб. І. 282. *З нього такий господарь, як з псього хвоста сито.* Ком. Пр. № 228. **Ідй до псьбї мáми!**—Убирайся къ чорту! ЕЗ. V. 253.

Псíнкй, *мн.* Общее названіе большей части несъѣдобныхъ грибовъ. МУЕ. І. 107.

Пси́ти, псíю, ешь, *гл.* Жить по собачьи; жить бѣдно, перебиваться. Угор.

Псóта, ти, *ж.* 1) Бѣдность; бѣда, нужда. Вх. Уг. 264. 2) Плохая погода. Вх. Лем. 458, 3) Брань. Вх. Лем. 458.

Пстúнькати, каю, еш, *гл.* Всхлипывать, плакать по временамъ. *Чого пстинькаєш, шмаркатa?* Вх. Зн. 57.

Пстру́г, га, *м.* Рыба Salmo fario, форель. Вх. Пч. II. 20. Ум **Пстружóк.** Желех.

Пстру́глі, *мн.* Веснушки. ЕЗ. V. 187.

Пстружóк, жка́, *м.* Ум. отъ **пструг.**

Псува́ння, ня, *с.* Порча.

Псува́ти, псую́, éш, *гл.* 1) Портить. Чуб. V. 1173. *Хоть займав, не займав, нехай не цілує, нехай мою біленькою миленька не псує.* Чуб. V. 12. 2) Бранить, поносить. Угор.

Псува́тися, псуюся, ésся, *гл.* Портиться. *Як снасть псується, то чоловік ума береться.* Ном. № 10198. *А псується у вас картопля.* Могил. у.

Псьогла́вець, вця, *м.* Человѣкъ съ собачьей головой. *То були псьоглавці, люде з песьїми головами.* ЕЗ. V. 202. См. **Песиголовець.**

Псьóка, ки, *ж.* Собака.

Псьóрник, ка, *м.* Псарь, собачникъ. Черк. у.

Псьóрниця, ці, *ж.* Жена псаря, любительница собакъ.

Псьóрня, ні, *ж.*=**Псярня.** *Як псюрня вся собак напала,—оттчут мені вже зірна смерть.* Алв. 92.

Псявíра, ри, *об.* Бранное слово: собачья вѣра. *Псявіра десь тиняється, не ночує дома.* Рудч. Ск. І. 78.

Псяґа, ґи, *ж.* Раст. Nardus stricta. Вх. Пч. II. 33.

Псякувáння, ня, *с.* Брань.

Псякува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Бранить, ругать, поносить (какъ собаку). *Всяка шельма псякує.* Кобел. у.

Пся́нка, ки, *ж.*=**Псяґа.** Вх. Пч. II. 33. Шух. І. 20.

Псяр, ра́, *м.* Псарь. Желех.

Пся́рка, ки, *ж.*=**Псяґа.** Вх. Зн. 458.

Пся́рник, ка, *м.* 1)=**Псяр.** Желех. 2) Раст.=**Молочай,** Euphorbia. Вх. Пч. І. 10.

Пся́рня, ні, *ж.*=**Псюрня.** *От довеється пітн світ за очі через ту псярню.* Рудч. Ск. І. 122.

Пся́чий, а, е=**Песький.** *З псячого хвоста сита не буде.* Чуб. І. 279.

Пся́чити, чу, чиш, *гл.*=**Псякувати.** Вх. Зн 57. *Як прийде чоловік, то вона так псячить чоловіка.* Каменец. у.

Пся́чка, ки, *ж.* 1) Собачій пометъ. Вх. Зн. 8. 2) Раст. Leonurus cardiaca. Вх. Пч. II. 33.

Псяюха, хи, *ж.* Бранное слово: собачья кровь. *Купив козак Олені заушниці зелені, як причепив до уха—яка ж чарна псяюха.* Чуб. V. 1107. Ум. **Псяюшка.**

Пта́ство, ва, *с. соб.* Птицы. *Хиже птаство на стену.* К. ЧР. 111. *Дрібне птаство.* Грин. І. 192.

Пта́ський, а, е. Птичій.

Птах, хá, *м.* и **пта́ха, хи,** *ж.* Птица. Ном. № 10849. *Вилітайте, сірі птахи!* Шевч. 59. Ум. **Пташóк.** *Прилетів пташок—золоті крильця.* Чуб. V. 885.

Пташá, ша́ти, *с.* Птенецъ. *Пташа сторожче.* Г. Барв. 358. *Кладуть вони пташат своїх безтечно.* К. Псал. 195. Ум. **Пташáтко.**

Пташáчий, а, е. Птичій. *Хибд пташачого молока нема.* Ном. № 1348. *Пташаче гніздо.* ЕЗ. V. 177.

Пташачор, ра, *м.* Порода ястреба, Nisus communis. Вх. Лем. 264.

Пта́шенька, ки, *ж.* Ум. отъ **пташка.**

Пташеня́, ня́ти, *с.*=**Пташа**. *Обсіли мене, як дрібні пташенята.* МВ. I. 11. Ум. **Пташеня́тко.** *Коло його як пташенятко звивається.* МВ. (О. 1862. I. 71).

Пта́шечка, ки, *ж.* Ум. отъ **пташка.**

Пташи́на, ни, *ж.* Птичка. *Ой ти, доле мещасная, на же сь ти мя з'їла, і найменшая пташина тою б не стерпіла.* Чуб. V. 476. Ум. **Пташи́нка, пташи́ночка.** *Дівчиночко, пташиночко, щебетушечко!* О. 1861. VI. 151.

Пташи́ний, а, е=**Пташачий.** *Хиба пташиного молока нема.* Ном. № 1348.

Пташів'я, в'я, *с. соб.*=**Пташво.** Вх. Лем. 458.

Пта́шка, ки, *ж.* 1) Птичка. *Прилетіла пташка, біля його стала.* Мет. 103. *В полі пташки літають, веселенько співають.* Мет. 65. Употребл. какъ ласкательное имя. *Зроби, моя пташко!* Шевч. 15. *Ой мамко, пташко!* НВолын. у. 2)—**бо́жа.** Пчела. Сим. 202. Ум. **Пта́шенька, пта́шечка.** Чуб. V. 275.

Пташни́к, ка́, *м.* 1) Птичникъ. 2) Птицеловъ.

Пта́шниця, ці, *ж.* Птичница.

Пташня́, ні́, *ж.* Птичникъ, птичій дворъ.

Пташо́к, шка́, *м.* Ум. отъ **птах.**

Пти́. Въ выраженіи: **на пти́**.—*На що сей—На пти: щоб дивувались такі дурні, як ти!* Харьк. г.

Пти́ця, ці, *ж.*=**Птах.** *Не всі старі птиці високо літають.* Посл. Ум. **Пти́чка, пти́чечка.** Употребл. какъ ласкат. слово. *Пані моя, пані моя, пані влюбленая, моя серденько, моя птичечко.* Мет. 122.

Пти́чені, ня́ти, *с.* = **Пташеня.** *Дозвольте мені поліэти на те дерево і видерти птиченята.* Грин. II. 260.

Пти́чий, а, е=**Пташиний.** Ном. № 997.

Пти́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **птиця.** 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 48.

Пти́чко, ка, *с.*=**Пташа.** *Маве птичко.* Вх. Лем. 458.

Пту́ту! *межд.* Крикъ на ягнятъ у гуцульскихъ пастуховъ. Шух. I. 210.

Пту́кавка, ки. *ж.*=**Птукач.** Вх. Лем. 458.

Пту́ка́ч, ча, *м.* Горлинка, Turtus auritus. Вх. Лем. 458. См. **Горлиця.**

Пту́ц! *межд.* Крикъ, которымъ гонятъ телятъ. Вх. Лем. 458.

Пту-гей-са! *межд.* Крикъ на воловъ: налѣво. Вх. Лем. 458.

Пту-ча! *межд.* Крикъ на воловъ: направо! Вх. Лем. 458.

Публі́ка, ки, *ж.* 1) Стыдъ, позоръ. Гол. II. 471. *Ой сміх і публіка: була жінка чоловіка.* Нп. 2) Позорный столбъ. Желехъ. **На публіку сісти.** Стать къ позорному столбу. *Бо я піду серед села на публіку сісти.* Гол. 3) Мужчина или женщина дурного поведенія. *Я казала, що Семен чоловік, а Семен публіка, ще й неіда на ввесь світ.* Чуб. V. 338.

Пу́вка, ки, *ж.*=**великоцвітна.** Раст. Crepis grandiflora. Шух. I. 20.

Пу́га, ги, *ж.* Кнутъ. Вас. 160, 159. *Ляснув погонич пугою, коні заржали.* К. (ЗОЮР. II. 202). **Як пу́гою по воді.** Какъ горохомъ объ стѣну. Ном. № 1783. **Ум. Пу́жка.**

Пуга́, га́, *ж.*=**Пугач.** Вх. Пч. II. 14.

Пугавій, вія, *м.*=**Пу́га** (кнутъ). Козел. у. Слов. Д. Эварн.

Пу́гання, ня, *с.* Крикъ филина, также подражаніе ему у запорожцевъ. *А хтось у вікно по-запорозьки: пугу! пугу! Жінки обидві так і затремтіли. Уже їм не вперевику було ся низове пуганя.* К. ЧР. 244.

Пуга́рчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **пугарь.** 2) Рюмка. Шух. I. 307.

Пуга́рь, ря́, *м.* Стаканъ. Шух. I. 101. Ум. **Пуга́рчик.**

Пу́гати, гаю, еш, *гл.* Кричать (о филинѣ). *Ой не пугай, пугаченьку!* Мет. 288. **Подражать** крику филина (о запорожцахъ).

Пу́гач, ча, *м.* Пт. филинъ, Strix bubo. *Зметіь пугач на могилу та й кричнув він: пугу.* Ум. **Пугаче́нько.** *Ой не пугай, пугаченьку, в зеленому байраченьку.* Мет. 283.

Пугаче́вий, а, е. Относящійся къ филину.

Пуги́кати, каю, еш, *гл.* Кричать (о филинахъ, совахъ). *Совы та пугачі скінлися, пугикали.* Стор. М. Пр. 16.

Пуги́кнути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ **пугикати.**

Пу́говиця, ці, *ж.* Родъ мѣдной пуговицы съ ушкомъ; такія пуговицы употребляются для украшенія кожаныхъ сумокъ (**табівок**). Шух. I. 279, 284.

Пу́головатиця, ці, *ж.*=**Пуголовок.** Желех.

Пу́головач, ча, *м.*=**Пуголовок.** Вх. Пч. I. 16, II. 17.

Пу́головиця, ці, *ж.*=**Пуголовок.** Вх. Пч. II. 17.

Пу́головка, ки, *ж.* 1)=**Пуголовок.** Вх. Пч. II. 17. 2) Рыба. Benthophilus macrocephalus. Браун. 27.

Пу́головок, вка, *м.* Головастикъ. *Так*

води забагатіється, аж у горлі засохло; про мене хочай би й з пуголовками, аби мокра була. Подольск. г.

Пу́гом, *нар.* Грозно, сердито. *Вони у волості кричали пугом на мене, щоб признавався, хто вкрав, то я і сказав, що я.* Екатериносл. (Залюбовск.).

Пу́гу-пу́гу! *межг.* 1) Крикъ филина. 2) Условный крикъ у запорожцевъ.

Пугу́кнути, ну, неш, *гл.* **Крикну́ть: пу́гу!** *Барило пугукнуло, і горба зупинилась.* Стор. МПр. 119.

Пугу́тькало, ла, *м.*=**Сич.** Каменец. у. **Вх.** Пч. II. 14.

Пуґа́чі, чів, *мн.*=**Матаржин.** Шух. I. 144.

I. Пуд, да, *м.* Пудъ. *Дві каменюки, кожна в десять пудів.* Стор. МПр. 113.

II. Пуд, ду, *м.* Страхъ, испугъ. *Такою на їх пуду напав.* Ковел. у. *Ой чого, чого, синій голубоньку, голубоньки шукаєш, ой бо та ж, бо та ж сива голубонька та набралася пуду.* Лукаш. 143.

Пу́джетися, дженося, шися, *гл.* О лошадяхъ: пугаться. Шух. I. 83. ЕЗ. V. 180.

Пу́джівно, на, *с.* = **Пужално.** Вх. Зн. 57.

Пу́дити, джу, диш, *гл.* 1) Гнать. *Молоде гудь, та в двір пудь, а старе хвали, та з двора веди.* Міусск. окр. 2) Мочиться. Кіев. у.

Пу́дно, *нар.* Страшно. Вх. Зн. 57,

Пудофе́т, та, *м.* Тяжелый на подъемъ. Котл. Слов. 24. *Так ви, бачу, всі легкодухи, передо мною так, як мухи, і пудофети наголо.* Котл. Ен. II. 16.

Пужа́к, ка́, *м.*=**Пужално.** Вх. Зн. 57.

Пу́жално, на, *с.* Кнутовище. Рудч. Чп. 245. *Йде чумак дорогою, на пужално й упирається.* Рудч. Чп. 203.

Пужи́нá, *ж.* Пустое зерно, легковѣсное зерно. Мнж. 191. Новомоск. у. Лубен. у. *Посіяв мірку конопель, та сама пужина уродила.* Міусск. окр. Недозрѣлыя зерна конопли. Вас. 199.

Пужи́новатий, а, е. О зернѣ: пустой; съ пустымъ зерномъ. *Пужинувате просо.* Черк. у.

Пу́житися, жуся, жишся, *гл.* Щетиниться. *Волосся і вус як щетина пужається.* МВ. (О. 1862. III. 72).

Пу́жка, ки, *ж.* Ум. отъ **пуга.**

Пужли́вий, а, е. Пугливый. Грин. III. 449.

Пужник, ка, *м.* Раст. Turritis glabra L. ЗЮЗО. I. 139.

Пуза́н, на́, *м.* Брюхачъ. Г. Барв. 313. Ум. **Пуза́нчик.** *Старий батько сидить коло хати та вчить внука - пузанчика чолом оддавати.* Шевч. 261.

Пуза́нок, нка, *м.* Родъ сельди. Херс. г.

Пуза́нчик, ка, *м.* Ум. отъ **пуза́н.**

Пуза́нь, ня́, *м.*=**Пузан.** Черк. у. К. ПС. 112.

Пуза́тий, а, е. Брюхатый. Шевч.

Пузвели́кий, а, е. Указательный (о пальцѣ). *Пузвеликий палець.* Черк. у.

Пуздéрко, ка, *с.* и **пуздéрок, рка,** *м.* Дорожный погребецъ. ЗОЮР. I. 167. Котл. Слов. 24.

Пуздракува́тий, а, е. Одутлый, одутловатый? *Він був собі якийсь малий, пуздракуватий та болізний.* Мир. ХРВ. 53.

Пуздра́тий, а, е. Брюхатый, толстый? *Мовчить пуздрата собака!* (про старшину). Мир. ХРВ. 247.

Пуздро́, ра́, *с.* 1) Мочевой пузырь. 2) Мошна у животныхъ. 3) Погребецъ.

Пу́здря, рі, *ж.* Прыщъ; волдырь.

Пузире́вий, а, е. *Пузиревим салом намазують шиї волам.*

Пузири́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* 1) Вздуваться пузырями. *Отще поналя баняка, глянь, пузириться як.* Греб. 369 2) Дуться.

Пузи́рь, ря, *м.* Пузырь.

Пу́зо, за, *с.* Брюхо, пузо. Ум. **Пузце́.**

Пузце́, ця́, *с.* 1) Ум. отъ **пузо.** 2) Часть веретена. См. **Веретено 1.**

Пук, ка, *м.* 1) Пукъ. *Пов'яже солому у пуки та й везе до міста продавати жидам.* Каменец. у. 2) Раст. Selinum carvifolia. Шух. I. 22.

Пу́ка, ки, *ж.* Конецъ пальца, точнѣе: внутренняя сторона конца пальца. *Пісок пальці роз'їдає, крівця пуки заливає.* Гол. I. 50. Ум. **Пу́чка.** См. это слово.

Пу́кавка и пу́калка, ки, *ж.* Родъ хлопушки: трубка изъ гусинаго пера, дерева, изъ которой пробка выталкивается сжатымъ воздухомъ. КС. 1887. VI. 479. Чуб. II. 157.

Пука́л, ла, *с.* Грязь, илъ на днѣ соляныхъ озеръ. Черном.

Пу́калка, ки, *ж.* 1) См. **Пукавка.** 2) Раст. Campanula, колокольчики. Вх. Лем. 458. 3) Кисточка на концѣ кнута. Вх. Уг. 264.

Пука́рити, рю, рить, *гл.* Пахать букеромъ. Херс. у.

Пу́карь, ря, *м.* Буккеръ. Херс. у.

Пухáс, са, *м.* Рыба Rhodeus amarus, горчакъ. Вх. Пч. II. 20.

Пýкати, каю, еш, *гл.* 1) Стучать. 2) Лопать, трескать, хлопать. *Те крутилось і тріщало, а те пукало й пуло.* Стор. МІр. 87. 3) Лопаться, растрескиваться. *Коли пукав акация, належиться сіяти кукурузи.* ЕЗ. V. 246.

Пукáтий, а, е. 1) Выпуклый. *Пуката бочка.* Черк. у. 2) Раздувшійся, толстый. *Пуката жаба.* Вх. Лем. 458.

Пýкатися, ався, ешся, *гл.* Трескаться. *Аж ся під ним земля пукала.* Гол. I. 83.

Пукíшка, ки, *ж.? к* Карапузъ. Вх. Зн. 57

Пукла́тий, а, е=Пукатий. Вх. Лем. 458.

Пýкнути, ну, неш, *гл.* 1) Стукнуть. *Ой піду я під віконце, пукну.* Гол. I. 276. *Гукни, та не пукни, або: та не спукни.* НВолын. у. 2) Лопнуть, треснуть.

Пукнúстий, а, е=Пукатий. *Оця чашечка хоть нижча, за те в неї боки пукнясті, то вона ще більша за ту.* Волын. г.

Пýком, *нар.* О паденіи: быстро, подобно камню. *Горобці пуком падають.* Мнж. 191.

Пýкти, кну, неш, *гл.* = **Пукнути.** *Пукла шибка.* Каменец. у. *Пукли обручі на бочці.* Чуб. II. 89.

Пýку! *межд.* Стукъ. *Пуку, пуку в окоечко, вилянь, вилянь, дівчиночко!* О. 1861. XI. 130.

Пýль! *межд.* Призывъ для индюшать, цыплятъ, гусятъ. Kolb. I. 65, 66.

Пýлька, ки, *ж.*=**Индичка.** Вх. Пч. II. 12.

Пульош, ша, *м.*=**Пульпак.** Вх. Лем. 458.

Пульпáк, ка́, *м.*=**Индик.** Шух. I. 108.

Пульцáн, на, *м.*=**Пульпак**=**Индик.** Вх. Пч. II. 12.

Пульч, *межд.* Призывъ для инд. куръ. Вх. Лем. 459.

Пульчá, чáти, *с.*=**Пуля 1.** Вх. Лем. 458.

Пулю́кати, каю, еш, *гл.* Объ индюшкахъ: кричать: пуль, пуль. Вх. Пч. II. 12.

Пýля, лі, *ж.* Дѣтск. Утенокъ. О. 1862. IX. 119.

Пуля́, ля́ти, *с.* 1)=**Индича.** Вх. Пч. II. 12. 2)=**Курча.** Черниг. у.

Пуля́к, ка, *м.*=**Пульпак**=**Индик.** Вх. Пч. II. 12.

Пуляковий, а, е=Индичий. Вх. Лем. 458.

Пуляш, ша, *м.*=**Пуляк.** Вх. Лем. 459.

Пýмкати, каю, еш, *гл.*=**Кумкати.** Лохв. у.

Пýндик, ка, *м.* Родъ пирожнаго. Котл. Слов. 24. Кушанье: слои тѣста, переложенные поджаренымъ на постномъ маслѣ лукомъ и испеченные. Маркев. 158.

Пундико́вий, а, е. Привыкшій къ ласкамъ. *Пундикова дитина, не хоче хліба їсти, а все давай паляниці.* Мірсск. окр. *Бач, яка пундикова, хліба не їсть.* Харьк. г.

Пундю́ха, хи, *ж.* Названіе коровы. Вх. Лем. 459.

Пундю́читися, чуся, чишся, *гл.*= **Вундючитися.** О. 1862. I. 53.

Пýночка, ки, *ж.* Пт. Сосновка.

Пунтове́, вóго, *с.* Земскій сборъ на почтовыхъ лошадей. Кременч. у.

Пунь, (ня, *м.?*), **пýнька, ки,** *ж.*, **пýнькало, ла,** *с.* Зоол. Bombinator igneus, жерлянка. Вх. Пч. II. 16.

Пуп, па, *м.* Пупъ, пупокъ. *Посинів, як той пуп.* Ном. № 654. **Крича́ти на пуп.** Кричать благимъ матомъ. **Вона́ на це й пупа не порива́ла** Она совсѣмъ не работала въ этомъ дѣлѣ. Грин. I. 233. **Ум. Пупе́ць, пупо́к, пу́пчик. З пýпку.** Сызмала. *Двенгій був розбійник з пупку.* Котл. Ен. IV. 67.

Пупенак, ка, *м.* Родъ птицы. Вх. Лем. 459.

Пупер, пра, *м.*=**Пупець 3.** Вх. Лем. 459. **Ум. Пуприк.**

Пуперник, ка, *м.* Карликъ. Вх. Уг. 264.

Пупе́ць, пця́, *м.* 1) **Ум.** отъ **пуп.** *Купець, щоб тобі усох пупець.* Чуб. I. 260. 3) Пуповина. *Дитині в її животі пупець... обмотався довкола шиї.* ЕЗ. V. 180. 3) Пупокъ, птичій желудокъ. Вх. Лем. 459. Желех. 4) Часть косы (инструмента). См. **Коса 1.** Шух. I. 169.

Пу́пінок, нка, *м.*=**Пуп'янок 1.** Желех.

Пу́плишок, шка, *м.*=**Пуп'яшок 1,** Вх. Пч. I. 15.

Пу́плянок, нка, *м.*=**Пуп'янок.** Ум. **Пу́пляночок.** Желех.

Пу́плях, ха, *м.*=**Пуп'яшок.** Желех. Ум. **Пу́пляшок.**

Пупник, ка, *м.* Родъ птицы. Вх. Лем. 459.

Пупови́ще, чого, *с.* Болѣзнь пупка у грудного ребенка. Новомоск. у. Слов. Д. Эварн.

Пупо́к, пка́, *м.* 1)=**Пупець 1.** Вх.

Лем. 459. 2) Почка (древесная). *Вх. Лем.* 459.

Пупорі́зка, ки, *ж.* Повивальная бабка. *Імла раз пупорізка кудись на родини.* Драг. 49.

Пупорі́зна ба́ба, ної — би, *ж.*=**Пупорі́зка.**

Пу́пчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **пуп**. 2) *мн.* Родъ узора въ вышивкѣ. Чуб. VII. 415. Kolb. I. 48.

Пу́п'янок, нка, *м.* 1) Бутонъ; почка. *Квітки роскручували свої пуп'яночки.* Левиц. ПІО. I. 500. 2) Завязь огуречныхъ растеній. Сквир. у. Маленькій огурчикъ. *Дам тобі уцірок і пуп'янок.* Ном. № 566. 3) **З пуп'я́нку.** Сызмала. *Він і з пуп'янку такий був: ще років п'ять йому було, то все по сусідських городах крав.* Волын. г **Ум. Пу́п'яночок.** *Нехай я собі огірочка-пуп'яночка знайду.* Ном. № 566.

Пу́п'яшечок, чка, *м.* Ум. отъ **пуп'я́шок.**

Пу́п'яшок, шка, *м.*=**Пуп'я́нок.** Ум. **Пу́п'яшечок.**

Пурина́ти, на́ю, ешь, сов. в. **пурну́ти, ну́, не́шь**, гл. Нырять, нырнуть. *Пусти же мене, мати, на річку купатись, буду плавать; пуринати, доленьки шукати.* Мет. 276. *Діточки* (=утята) *пурнуть.* Мет. 157. **См. Пірнати.**

Пурина́ч, ча́, *м.* Нырятель.

Пурни́кова, ви, *ж.*=**Пірникова.**

Пурну́ти. См. **Пуринати.**

Пурня́ло, ла, *с.* Ночное пастбище овецъ лѣтомъ. О. 1862. V. Кух. 34.

Пурня́ти, ня́ю, ешь, гл. Пасть ночью стадо овецъ. О. 1862. V. Кух. 38.

Пурх! *межд.* Порхъ! *Якась пташка прилетіла і сіла передо мною на шляху.... Я до неї ловитиу,—вона: пурх!* Г. Барв. 352.

Пу́рхати, хаю, ешь, сов. в. **пу́рхнути, ну, нешь**, гл. Порхать, порхнуть. Левиц. Пов. 176. *Якась пташка пролетіла.... Я за нею,—вона й пурхне.* Г. Барв. 352. *Я пурхнула у хату.* О. 1862. X. 9.

Пуска́ти, каю, ешь, сов. в. **пусти́ти, пущу́, стиш**, гл. Пускать, пустить, выпустить. *Як візьмеш ти за рученьку,—не мусиш пустити.* Мет. *Давали, та з рук не пускали.* Ном. № 9785. *Пустимо стрілку, як грім по небу.* АД. I. 9. 2) Отпускать, отпустить; позволить. *Од чом не прийшов?... чи мати не пускала?* Мет. 32. 3) Впускать, впустить. *Не пускають в хату ночувати.* Шевч. 4) Испускать, испустить. *Вода, напіваючись, пускає од себе пару.* О. 1862. III. 32. *Землів, і слину вже з переляку пускає.* Грин. II. 232. 5) Вскрываться, вскрыться (о рѣкѣ). *На провесні от-от річка Горинь пустить.* Г. Барв. 27. 6)—**на пожа́р.** Сжигать, сжечь. *Семиряд султанський хочуть пустити на пожар і спілндувати.* К. ЦН. 211. 7) **Пуска́ти бі́сики.** Кокетничать, завлекать. *Кинувши нічого вже було до Четвертинського бісики пускать.* Стор. МПр. 86. 8)—**тума́ну.** Дурачить, обманывать. 9)—**сла́ву.** Распространять молву, распускать дурные слухи.

Пуска́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **пусти́тися, щу́ся, стишся**, гл. 1) Пускаться, пуститься. *Мідяні човна, золоті весла. Ой пустимо ж ся на тихий Дунай.* АД. I. 1. *Пустимось кіньми, як дрібен дощик.* АД. I. 9. *Два риби в речі не пускався.* Мкр. Г. 8. *Не тратьу, куме, сили, пускайсь на дно.* Грин. I. 240. 2) Расти, вырасти. *Червона рожа зацвіла; і треба ж, на біду,— край неї хміль пустився.* Греб. 371. 3) Только сов. в. Начать, стать; начаться. *Пустився я йти, коли дощ.* Могил. у. *А тут уже й дітки пустилися. Породила Мотря за три роки трьох синів.* Мир. ХРВ. 90. 4)—**на що.** Итти, пойти, рѣшиться на что. *Я не вірю, щоб Христя на таке пустилася.* Мир. Пов. II. 110. 5)—**чого́.** Выпускать, выпустить изъ рукъ. *Як припала до кухля, неначе її уста до його прикипіли, та поти всього не випила,— не пустилася.* Мир. Пов. II. 113. **Пусти́тися бе́рега.** Забросить все, ни о чемъ не заботиться, опуститься. *Чи можно ж із таким чоловіком зорудувати? Пустився берега зовсім.* Г. Барв. 284. *А я теж пустилась берега. Де було перш чисто,—тепер сміття по колінА.* Г. Барв. 393. 6) **Ду́ху пуска́ється хто.** Испускаетъ духъ, умираетъ. *Коні біжать, духу пускаються, а він все сварится: чого помалу їдеш?* Св. Л. 269

Пу́слик, ка, *ж.* Родъ одежды. *З тим ся треба любувати, што в пуслику ходит.* Гол. II. 424.

Пусте́льний, а, е. Пустынный. Желех. (Мир. ХРВ. 323).

Пусте́льник, ка, *м.* Пустынникъ, отшельникъ. Стор. МПр. 39. Гн. II. 94.

Пусте́льників, кова, во. Принадлежащій пустыннику. *Почувши оттакі пустельникови речі.* Стор. МПр. 39.

Пусте́льниця, ці, *ж.* Пустынница. О. 1862. VIII. 14.

Пусте́ля, лі, *ж.* Пустыня.

Пусти́зна, ни, *ж.* Незаселенная мѣст-

ность. *Заходняли стару пустыню униз Дніпра, Дністра і Бога.* К. Хмельн. 20.

Пусти́й, а́, е́. 1) Пустой. 2) Пустой, глупый, безсодержательный, легкомысленный. *Да ти пусту оце бесіду звів.* Федьк. *А в козака розум пустий; хоче дівку з ума звести.* Грин. III. 259. 3) Ненужный, безполезный. Вх. Зн. 57. **Пусте́ зілля.** Сорная трава. Вх. Зн. 57.

Пусти́нник, ка, *м.* = **Пустельник.** Гн. II. 95.

Пусти́ння, ня, *с.* Пустырь; пустошь, заброшенная усадьба. *Прямо у свою слободу та у свій двір. Як глянув, аж там таке: пустиння! пообвалювалось, скотина реве, голодна.* Мнж. 86.

Пусти́ня, ні, *ж.* 1) Пустыня. *Пішла вдова пустинею з маленькою дитиною.* Грин. III. 418. *Кругом сама пустиня, нема людей, тільки хижий звір.* Стор. МПр. 29. 2) Пустякъ. *За пустиню сваряться.* НВолын. у.

Пусти́ти, ся. См. **Пускати, ся.**

Пусти́ця, ці, *ж.* = **Пустка.** Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Пусти́й, тія́, *м.* = **Пусти́ни.** *Дитина спить, а мати розповідає старшим про пустіям..... про сиріток та мачуху.* ЕЗ. V. 125.

Пустісінький, а, е. Совершенно пустой. *Отті прямій колоски зовсім пустісінькі, ростуть на ниві даром.* Греб. 363.

Пустісінько, *нар.* Совершенно пусто.

Пусті́ти, тію, сш, *гл.* 1) Пустѣть. *Пустіє в хаті, в коморі і на дворі без хазяїна.* 2) Пустовать. Змѣев. у.

Пу́стка, ки, *ж.* 1) Нежилой домъ, опустѣвшій домъ. Г. Барв. 249. *У нашого Галяшана вишивана хустка, буде в наших Озерянів не одная пустка.* Нп. 2) Участокъ земли, принадлежащій лицу, выбывшему изъ сельскаго общества Ковел. у.

Пу́сто, *нар.* 1) Пусто. *Що в тому тимулі, коли пусто в шкатулі.* Чуб. I. 283. **Нѣтъ, не имѣется.** *Порядку пусто.* 2) Напрасно. *Пусто затрудилися, паночку.* Вх. Зн. 58. 3)—**говори́ти.** Говорить пустяки. *Посіяв я пшениченьку рідко.—Говориш ти, козаченьку, пусто: зійде твоя пшениченька густо.* Мет. 28. 4)—**іти́, пі́ти.** а) По пустѣму пропадать, пропасть *На панщині робить, а свої дні дома й так,—ідуть пусто.* Г. Барв. 98. б) Плохо вести себя, не заботиться ни о чемъ. *А я було кажу: „Слухай, Грицю, як ти пусто йдеш, то й я пусто піду“.* Г. Барв. 284.

Пустоб'я́ка, ки, *об.* Пустой, распущенный человѣкъ. *Тільки пустоб'яки жалкують за шинком, а добрий чоловік не жаліє.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Пусто́ваний, а, е. Шаловливый. *Ото пустований та мордований.*

Пустовли́вий, а, е. Шаловливый, рѣзвый.

Пустовщи́на, ни, *ж.* Опустѣвшее поселеніе, пустошь.

Пустодо́мок, мка, *м.* Не домовитый человѣкъ.

Пустомо́лка, ки, *ж.* Ханжа. *Були там чесні пустомолки.* Котл. Ен. III. 47.

Пусто́пал, пара́. Безъ пастуха. Каменец. у. *Ходять коні пустопали.* Каменец. у. *Тоді вони коней пустопали попускали.* АД. I. 118. *В полі вже тільки стерні жовтіли та рябіли гуси, а де-де й худобина ходила пустопали.* Св. Л. 63.

Пустопа́шний, а, е.—худо́ба. Скотъ, не употребляющійся въ работу. Вх. Зн. 58.

Пусто́та, ти, *ж.* 1) Шалость, проказы. *Ото вже пустоти робе.* Черк. у. 2) *соб.* Шалуны. *Дожидають мої голуб'ята. Оце як побачуть, з ніг мене звалять, тая пустота.* МВ. (О. 1862. I. 82). *Пустує цілий день моя оця пустота.*

Пусто́тливий, а, е = **Пустовливий.**

Пусто́тний, ні, *ж.* = **Пустота 1.** *Хлоп'ят любив, з дітьми, мов сам дитина, грався, вони йому здавалися пташками; їх реготом та сміхами втішався і веселивсь забутими піснями. А послі пустотні впадав у сум цибкий....* К. МХ. 17.

Пусто́цвіт, ту, *м.* Пустоцвѣтъ. *Коли йде самий пустоцвіт, укинь мичака у грядки.*

Пустоширо́кий, а, е. Широкій и пустой, безплодный. *Пустоширокі степи.* Рудч. Чп. 13.

Пусто́шити, шу, шиш, *гл.* Опустошать. *Щоб гаїв, садів не пустошили.*

Пу́стощі, щей и **щів,** *ж. мн.* Баловство, шалости. *З пустощів не зна що робити.* Черк. у.

Пустува́ти, ту́ю, сш, *гл.* 1) Шалить, рѣзвиться, проказить. *Не пустуй, а то битиму.* Лебед. у. 2) Пустовать, быть незанятымъ. *Руїна ся пустує вже століття.* К. ПС. 27.

Пусту́н, на́, *м.* Шалунъ. *Він пустун, неслух.* Кролев. у.

Пусту́ха, хи, *м.* Шалунья. **Ум. Пусту́шка, пусту́шечка.** *Не пустуй, моя пустушко!* Щог. Сл. 124.

Пу́т, та, *м.* = **Путь.** Вх. Лем. 459. Ум. **Пу́тик.** Вх. Лем. 459.

Путара́йки, йок, *ж. мн.* Раст. Ribes rubrum. Вх. Пч. II. 35.

Пу́тати, таю, ешь, *гл.* Надѣвать путы. *Шойдче путай кобилу.*

Пу́тенко, *нар.* Хорошо, какъ слѣдуетъ. *Та путенко ж і зроблено.* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Пу́тера, ри, *ж.* Деревянный сосудъ для приготовленія овечьяго сыра. Вх. Зн. 58.

Пу́тівець, вця, *м.* Проселочная дорога. Борз. у. *Сидять на дорозі аж двацадять вовків.... Сидять рядком, по путівцю, наче жодуть мене.* Г. Барв. 443. Ум. **Пу́тівчик.**

Пу́тівка, ки, *ж.* Сортъ яблокъ. Ум. **Пу́тівочка.** *Париc, Приямое дитятко, путівочку Венері дав.* Котл. Ен. I. 6.

Пу́тик, ка, *м.* Ум. отъ **пут.**

Пути́лівка, ки, *ж.* Курительная трубка, сдѣланная въ Путилові (въ Буковинѣ). Шух. I. 277.

Пути́мець, мця, *м.*=**Путивець.** Борз. у.

Пути́на, ни, *ж.* Сосудъ для молока. Шух. I. 186. Сосудъ для приготовленія овечьяго сыра. Вх. Зн. 58.

Пу́тлиця, ці, *ж.* Ремень, которымъ привязывается стремя.

Пу́тлище, ща, *с.* Три нитки у бумажнаго змѣя, связанныя однимъ концемъ.

Пу́тній, я, е. Путній, порядочный, дѣльный. *Внизу путній ставок, а через його ледченький місток.* О. 1862. IX. 62. *Нічого путнього не придадо.* Ком. I. 8.

Пу́тня, ні, *ж.* Бочка. Kolb. I. 70.

Пу́то, та, *с.* Преимущ. во *мн.* **пу́та.** 1) Путы. *Ой на волики лиманчі, а на коники пута.* Мет. 56. 2) Кандалы. *Закували запорожця в залізнії пута.* Нп.

Пу́трити, рю, рив, *гл.* 1) О дымѣ: валить. *А дим з вікна так і путрить.* Кролев. у. 2) Пушить, ругать. *Як зачала вже їх путрити за те!* Змѣев. у.

Пу́тря, рі, *ж.* Родъ кушанья изъ сваренаго ячменя и сладкаго квасу. Маркев. 157. Чуб. VII. 440. *На закуску куліш і кашу, лемішку, зубці, путрю, квашу.* Котл. Ен. I. 18.

Путта́, та́, *с.* Первоначально: путь, дорога, но употребл. лишь въ перенос. значеніи: толкъ, прокъ. *Молоді хлазі, думає,—чому й на пуття не навести.* Св. Л. 244. *Не буде з його пуття. Не буде вже їм ні пуття, ні добра.* Стор. МПр. 154. **Без путта́.** Безъ толку, безъ смысла. *Все робить без пуття.*

І. Путь, ті, *ж.* Путь. *Благослови, тату, в божу путь пойти.* Маркев. 120. *Вона в велику путь задумала,* — т.-е. умираетъ. Г. Барв. 524. *Щоб твоя путь погибла!* (брань).

II. Путь-путь! *межд.* Призывъ для куръ. О. 1862. IX. 35.

Пу́тькало, ла, *с.* 1)=**Пугутькало.** Вх. Пч. II. 14. 2)=**Пугач.** Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Пути́щий, а, е. Порядочный, хорошій. *Город путящий.* Греб. 400. *Путящий чоловік з його буде.*

Пух, ху, *м.* 1) Пухъ. 2) Первые мелкіе волоски растительности на бородѣ. *Борода тільки пухом поростала.* Св. Л. 192. 3) Раст.: а) Eriophorum vaginatum L. ЗЮЗО. I. 12. б)—**болотяний.** Eriophorum latifolium Horrpe. ЗЮЗО. I. 122.

Пухе́, хй, *ж.* 1) Въ выраженіяхъ: **Добиті пухй, добиті до пухй.** Довести до крайности, покончить съ чѣмъ. *Добили чоловіка до пухи.* Борз. у. *Тепер уже ляхам наші добили пухи.* Ном. № 874.

Пухай, хая, *м.* Чучело, пугало. Чуб. VII. 576.

Пухи́р, ра́, пухи́рь, ра́, *м.* 1) Водырь. *Як линула окропом на руку, так он які пузирі понабіяли.* Харьк. г. 2) Пузырь. 3) Моченой пузырь. НВолын. у.

Пухі́р, ра, *м.*=**Пухирь.** Ком. I. 14.

Пу́хкати, каю. еш, *гл.* Пыхтѣть. *Ходе піп після обіду по кімнаті та тільки пухкає.*

Пухки́й, а́, е́. 1) Рыхлый, мягкій (о хлѣбѣ, землѣ). *Пухкий хліб удався.* НВолын. у. *Пухка паляниця,—хоч губами їж.* Харьк. *Земля пухка.* Г. Барв. 212. 3) Мягкій, нѣжный. *Пухкі овчини.* НВолын. у.

Пухлени́на, ни, *ж.*=**Пухлятина.** Вх. Зн. 58.

Пу́хлий, а, е. Пухлый, опухшій. Левиц. ПЮ. I. 380.

Пу́хлики, ків, *м. мн.* Особымъ образомъ собранныя сборки на рукавѣ иногда и на воротѣ рубахи. Кіев. у. *Поганo пухлики позбірала, треба дрібніше й рівніше.* Харьк. у.

Пухли́на, ни, *ж.*=**Пухлятина.** Херсон. г.

Пухля́тина, ни, *ж.* Опухоль. Грин. II. 38. *Рослину живокість добре класти од пухлятини.*

Пухна́тий, а, е. 1) Пушастый. 2) Рых-

лый, мягкій. *Гарні пироги вдалися, пухнаті.* Пирят. у. *Пухната булка.* Козел. у. 3) Полный, жирный. Козел. у. (Жінка) *така пухната, мов пампушок.* Гн. II. 27. **Ум. Пухнатенький.** *Чотирі доченьки: високенькі, пухнатенькі і чорнобривенькі* Гол. III. 461.

Пуховий, á, é. Пуховой, сдѣланный изъ пуха. *В'яже коня до ямини, а сам іде до дівчини, до дівчини до Марусі на пуховії подусі.* Мет. 91.

Пуховúця, ці, ж. Пуховикъ. *Стеле хлзяїн та пуховую пуховицю, а безщасний чумак у дорозі та нещасну важницю.* Мет. 458.

Пухтóлик, ка, *м.* Пышка. *Не все ж їсти пухтелики, треба спекти і житного хліба.*

Пухтíй, тíя, *м.* Жирный, неповоротливый человѣкъ. Черк. у.

Пýхти, хну, нешь, *гл.* Пухнуть. *Почервонів середній пальчик у дитини, став пухти.* Г. Барв. 530.

Пухтя́, тí, *м.*=**Пухтій**.

Пýпка, ки, *ж.* Membrum virile. Вх. Уг. 264.

Пудувáти, цýю, еш, *гл.* Чистить. Гол. III. 113.

Пуцы! *меж.*, выражающее моментъ паденія, бухъ! *Дивлюсь воно* (ворснена) *угору полетіло да й пуць на шию барану.* Греб. 381. (П'ляний) *пуць на землю.* Мир. ХРВ. 199. *Пуць з неба! ось і ми, коли вам треба.* Чуб. I. 248. *А воно пуць з рук.* Черк. у.

Пýцьверинок и пýцьверінок, нка, *м.* 1) Неоперившійся птенецъ. Харьк. г. *Вона драла по гніздах пуцьверінків.* Стор. МПр. 29. 2) Маленькій ребенокъ. *О, пуцьверинку Купидоне!* Котл. Ен. I. 36.

Пýцьнути, ну, неш, *гл.* Упасть, бухнуть.

Пýчечка, ки, *ж.* Ум. отъ **пучка**.

Пучéчок, чка, *м.* 1) Ум. отъ **пучок**. 2) Букетикъ. *Пучечок квіток.* Харьк.

Пýчка, ки, *ж.* Ум. отъ малоупотребительнаго пука (см.), но употребляется самостоятельно въ томъ-же значеніи. 1) Конецъ пальца на рукѣ, точнѣе: внутренняя часть конца пальца на рукѣ; иногда въ значеніи: палецъ. *З пучок та з ручок житимемо.* Г. Барв. 231. *Загнала шпичку під ніготь, а тепер пучку обриває.* Харьк. г. *Пучками та ручками, мовляв, хліб заробляємо.* Лебед. у. *Я собі один одним, як пучка.* Г. Барв. 191. *Дочай зімати каблучку з пучки.* Г. Барв. 206. *На одній руці пучки, та неоднакові.* **Ком.** Пр. № 829. 2) Щепотка. *Позич мені пучку солі.* Харьк. **Ум. Пýчечка.** *Панночка, чи глянула на нас, чи ні,—простягла дві пучечки поцілувати.* МВ. (О. 1862. III. 37).

Пучóк, чка, *м.* Пучокъ. *Пучок зілля.* Стор. МПр. 155. **Ум. Пучéчок.**

Пýшечка, ки, *ж.* **Ум.** отъ **пушка**. **Паляничка** *легесенька як пушима.* Харьк **Ум. Пушíнка.**

Пушúти, шу, шúш, *гл.* 1) Взрыхлять. *Пушив свою яблуню.* 2) Дѣлать полнымъ. вздувать. *Мовчанка не пушить і череви не дме.* Ном. № 1117.

Пýшка, ки, *ж.* 1) Жестяная или деревянная банка. Волын. г. Шух. I. 307. *Пушка на цукор.* 2)=**Гармата**. 3) Ружье. Шух. I. 234. 4)=**Пучка** 1. Вх. Пч. I. 15. Желех. **Ум. Пýшечка.** *Подаруйте мені оцю пушечку на голки та на нитки.* Кіев. у.

Пушкáрський, а, е. Артиллерійскій.

Пушкáрь, ря, *м.* 1) Артиллеристъ. 2) Стрѣлокъ. Угор. 3) Родъ сельскаго полицейскаго (въ Галиціи), вооруженнаго ружьемъ. Вх. Зн. 58.

Пушóк, шку, *м.* **Ум.** отъ **пух**.

Пýща, щі, *ж.* Дремучій лѣсъ, лѣсная чаща. *Не сховтів він із жінкою жити, пішов же він по пущах блудити.* Мет. 359. *Ото ж раз поїхав князь на полювання да й ободивсь у пущі од своєї челяді.* К. (ЗОЮР. II. 203).

Пущáдло, пущáло, лa, *с.* Ланцетъ для пусканія крови. Херс. Желех.

Пущáльний, а, е. Мясопустный.

Пýщання и пýщення, ня, *с.* Заговѣнье. *На пущення як зав'язано.* Ном. № 524.

Пхáти, пхáю, еш, *гл.* 1) Пихать, толкать. *Чого ти так мене, паскудо, в боки пхаєш?* Греб. 2) Впихивать. *І справу всякую без мови в холодний пхали все куток.* Котл. Ен. I. 11.

Пхáтися, пхáюся, ешся, *гл.* 1) Толкаться; проталкиваться, переться. *Чого ти пхаєшся?* Харьк. г. *Де ідять, там пхайся, де бідують,—звідти тікай.* Чуб. I. 276. 2) Медленно итти, ѣхать. *Пхався на бовкуні. В Латію з військом також пхавсь.* Котл. Ен. IV. 67.

Пхе! *меж.* Фи! *Бач, яке пхе! і не приступу до його.*

Пхéкати, каю, еш, *гл.* Говорить: пхе!

Пхúкання, ня, *с.* Хныканье, всхлипываніе. Котл. Ен. IV. 61.

Пхúкати, каю, еш, *гл.* О ребенкѣ:

тихо плакать, всхлипывая, хныча. *Замовкло, не плаче, тілько пхика.* Шевч.

Пхи́ькати, каю, еш, *гл.*=**Пхикати. Желех.**

Пхицьі *межд.* Толкъ! *Невістка сплеснула руками, а потім мене пхицьі!* Г. Барв. 403.

Пхи́цьнути, ну, неш, *гл.* Толкнуть. Г. Барв. 411.

Пхну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Пихнуть. *Тою пэке рукою, а другою тыкне ціпком.* Стор. МПр. 163..

Пху! *межд.* Тьфу!

І. Пчих! *межд.* Чихъ!

П. Пчих, ху, *м.* Чиханіе. *Бодай тобі поганий пчих був.* ЕЗ. V. 188.

Пчи́ xане, ня, *с.*=**Чхання.** ЕЗ. V. 188.

Пчи́хати, хаю, еш, *гл.*=**Чхати.**

Пчівня́к, ка, *м.* Raphanistrum arvense. Вх. Лем. 459.

Пчі́лка, ки, *ж.* Ум. отъ **пчола.**

Пчола́, лй, *ж.*=**Вджола.** Ум. **Пчі́лна.** *Пчілка вкусила.* Грин. III. 313.

Пчолине́ць, нця, *м.*=**Омшаник.** Вх. Зн. 58.

Пчоля́чий, а, е=**Вджолиний.** *Свічечки з пчолячого воску.* ЕЗ. V. 194.

Пшени́ця, ці, *ж.* Пшеница, Triticum vulgare (растеніе и зерно). ЗЮЗО. I. 139. *Ой посію на горі пшеницю, під горою овес.* Мет. 68. *Уродив Бог пшеницю: густа та рівна стоїть як лава, а колос великий, важкий.* Харьк. г. *Які в вас паляниці білі,—мабуть мили пшеницю?* Харьк. г. *Я бачив, раз пшеницю мили.* Греб. Ум. **Пшени́чка, пшениче́нька.**

Пшенича́на, ни, *ж.* Отдѣльное зерно или отдѣльный стебель пшеницы. *У людей пшениці—як гай, а в нас—самий вівсюг, і пшеничини не вздрии.* Константиногр. у.

Пшени́чисько, ка, *с.*=**Пшеничище.** Вх. Зн. 58.

Пшени́чище, ща, *с.* Нива, съ которой снята пшеница.

Пшени́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **пшениця.** 2) Маисъ, кукуруза, Zea Mays L. ЗЮЗО. I. 142. 3) Родъ узора въ вышивкѣ. Г. Барв. 216. 4) Раковая икра. ЕЗ. V. 177.

Пшени́чниця, ці, *ж.*=**Пшеничниця.**

Пшени́чний, а, е. Пшеничный. *Пшеничні зерняткa.* Стор. МПр. 66. *Пшеничного борошна в нас обмаль,—треба змолоти.* Харьк. г.

Пшени́чник, ка, *м.* Бѣлый, пшеничный хлѣбъ. *Пшеничники доведуть, що і хліба не дадуть.*

Пшеня́шниця, ці, *ж.* Пшеничная солома. НВолын. у. Сим. 153.

Пшеня́шнище, ща, *с.*=**Пшеничище.** Вас. 196.

Пшик! *межд.* Выражаетъ короткое шипѣніе отъ погруженія въ воду раскаленнаго желѣза. Употребл. какъ существительное: **пшик, ку,** *м. Перевівся на ковальський пшик.* Ном. № 1858. *Був коваль такий мудрий, що взявся леміші чоловікові кувать, та багато заліза.... перепалив. „Ні, каже, чоловіче, скую тобі сокиру“ ....„Не сокиру, а серп“. А далі вже швайку, а далі й пшик: роспік залізця шматочок, що зосталось, та в воду: „от тобі, каже, й пшик“.* Ном., стр. 284, № 1858.

Пши́кати, каю, еш, сов. в. **пши́кнути, ну, неш,** *гл.* 1) Шипѣть,=зашипѣть (о горячемъ желѣзѣ, брошенномъ въ воду). 2) Только несов. в.? Употреблять часто звуки **пш** (о польской рѣчи). *Нехай аакають вельможні з москалями, як цьенькали та пшикали з лягами.* К. Дз. 34.

Пши́нка, ки, *ж.* 1)=**Пшеничка 2.** ЗЮЗО. II. 147. 2) Раст. Galium verum L. ЗЮЗО. I. 123.

Пшінце́, ця́, *с.* Ум. отъ **пшоно.**

Пшоно́, на́, *с.* 1) Пшено. 2) Названіе одного изъ отдѣленій игры въ **крейнахи.** Ив. 40. Ум. **Пшінце́.** *Оце пшінце на кулешик і сало.* Чуб. II. 98. *Насичу пшінця по коліна, водиці по крильця.* Мет. 23.

Пшоня́ний, а, е. Пшенный. *Хазяйка подавати стала із маслом пшоняних млинців.* Алв. 45.

Пшоня́ник, ка, *м.* Блинъ изъ пшена.

Пштирок, рка, *м.* Щелчекъ по носу. Вх. Лем. 459.

П'я́вйця, ці, *ж.*=**кіяча.** Піявица лошадиная. Вх. Пч. II. 28.

П'я́вка, ки, *ж.* 1) Пьявка, Hirudo officinalis. Чуб. I. 238. Вх. Пч. II. 28. 2) Синякъ отъ удара палкой или крутомъ. *П'яка набила.* 3) Кровопійца. 4) Желѣзная скоба для прикрѣпленія напивки въ лодкахъ (при плоучей мельницѣ). Вас. 173.

П'явуши́ик, ка, *м.* Родъ слизняка болотнаго.

П'ядак, ка, *м.* Насѣк. Гусеница геометра, Cheimatobia brumata. Вх. Лем. 459.

П'ядики, ків, *м. мн.* Раст. Lycopodium annotinum et clavatum. Лв. 100.

П'ядити, джу, диш, *гл.* 1) **Мѣрять п'ядю.** Вх. Лем. 459. 2) О гусеницѣ гео-

метра: ползти. *П'ядит усеница.* Вх. Лем. 459. 3) Стремиться, достигать, добиться. Вх. Лем. 459.

П'ядь, ди и **ді**, *ж.* Пядь,мѣра около четверти аршина. *На три п'яді завдовшки.* Грин. III. 326. *Пів—на п'ядь дошка од дошки.* Мир. ХРВ. 24. *Прибуло дня на курячу п'ядь.* Чуб. I. 245.

П'я́лечка, чо́к, *мн.* Ум. отъ **п'я́льці**.

П'ялі́ло. См. **П'ялО.**

П'я́лка, ки, *ж.* Пищепріемный каналъ. Вх. Лем. 459.

П'я́ло и **п'ялі́ло, ла,** *с.* 1) Вилки, да которыхъ развѣшиваютъ кожи и т. п. Харьк. г. 2) *мн.* **П'я́ла.** См. **П'ялА.**

П'я́льці и **п'я́льця, ців,** *м. мн.* Пяльцы. *Мальовані п'яльці.* Мет. 20. Ум. **П'я́лечка.** *З п'ялечок не вставає, голочок не випуске.* Грин. III. 201.

П'яне́нний, а, е. Сильно пьяный. *Молодий Петро п'яненний лежить.* Грин. III. 7.

П'я́ний, а, е. 1) Пьяный. *П'яний, як чіп,—як земля,—як ніч,—як квач,—аж валяється,—хоч візьми та й викрути,—що й стежки не бачить.* Нов. № 11740, 11741, 11745, 11755, 11748, 11750, 11754. *Буде твоя головка що-день п'яна.* Мет. 125. **Під п'яну руч** Въ пьяномъ видѣ. Сим. 230. 2) **П'яна бараболя.** Порода картофеля. МУЕ. I. 101. Ум. **П'яне́нький.** *Ой учора ізвечора п'яненька була* Грин. III. 273.

П'яни́цтво, ва, *с.* Пьянство.

П'яниці́га, ги, *об.* = **П'янюга.** Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

П'яни́ця, ці, *об.* 1) Пьяница. *Я з п'яницею жити не буду.* Мет. 67. 2) Родъ игры въ карты. Ум. **П'яни́чка, п'яни́ченька.** *Не дай мене за п'яниченьку.* Мет. 37.

П'яни́чка, ки, *об.* Ум. отъ **п'яни́ця.** Пьянчужка. Марк. 57.

П'яні́сінький, а, е. Совершенно пьяный, пьянехонькій. Харьк. у.

П'яні́ти, ні́ю, іш, *гл.* Пьянѣть. *Він швидко-п'яніє: дві чарки випив, то вже й п'яний.* Харьк.

П'я́но, *нар.* До пьяна. *Солодко ззісти, п'яно спити, хороше походити.* МВ. (О. 1862. III. 40).

П'я́нство, ва, *с.* Пьянство.

П'янува́тий, а, е. Немного пьяный, выпивши. Черк. у.

П'яни́ти, чу, чиш, *гл.* Напиваться, пьянствовать. *На сім світі грішим, юрілкою п'янчили.* Гн. II. 72.

П'яню́га, ги, *об.* Ув. отъ **п'яни́ця.** Харьк. Ув. **П'яню́жище.**

П'яню́жка, ки, *об.* = **П'яни́чка.** О. 1861. XI. Св. 71.

П'я́сти, пну, пнеш, *гл.* Палить, напаливать.

П'я́стйся, пну́ся, пне́шся, *гл.* 1) Лѣзть, взбираться, карабкаться. *П'ясь, п'ясь на ту гору,—не зопнеться. Гнеться, як жаба до густяти.* Чуб. I. 250. *П'ясся до четьманування на Вкраїні.* К. XII. 11. 2) Силиться, напрягать силы. *Вона взяла і споділа його. От він п'ясь - п'ясь, п'ясь - п'ясь,—не порвав.* Чуб. II. 288. *Ми чотирі роки п'ялися, платячи аренду, і скотину позбували,—так несила наша держати землю.* Волч. у.

П'ята́, ти́, *ж.* Пята, пятка. *Находилася, аж на п'яти не стану, — так болять.* Кіев. у. *Видні п'яти і пальці, де ступить,—босої ноги слід пише.* Дума. **П'ята́ми накива́ти.** Убѣжать. *П'ятами з Трої накивав.* Котл. Ен. I. 5. *І той панові Хмельницькому ще й голими п'ятами накивав.* АД. II. 27.

П'ята́к, ка́, *м.* Монета пятикопеечная. *Вторгувала, серденько, п'ятака.* Шевч. Ум. **П'ятачо́к.**

П'ятако́вий, а, е = **П'ятиши́й.** Желех.

П'ята́ччя, чя, *с. соб.* Пятаки. Г. Барв. 65. *Дітворі малій п'ятаччя, пірники й мандрики (давали).* Мкр. Н. 4.

П'ятиши́й, а, е. Стоющій пятакъ. *Це пряники п'яташі.* Харьк. г.

П'ятдеся́т, тьох, *числ.* Пятьдесятъ.

П'ятдеся́теро, *числ.* Пятьдесятъ. *Садовить їх купами по п'ятдесятеро.* Єв. Л. IX. 14.

П'ятдеся́тий, а, е: Пятидесятый. Желех.

П'ятдеся́тка, ки, *ж.* Ассигнація въ 50 гульденовъ. Желех.

П'ятдесятолі́тній, я, е. Пятидесятилѣтній. *П'ятдесятолітній год, як вони побрамся.* Кролев. у.

П'ятенятко, ка, *с.* Въ сказкѣ, шутливо: дитя пятницы. *П'ятінка з маленькими п'ятенятками.* Мнж. 112.

П'ятори́к, ка́, *м.* 1) Пять штукъ (воловъ). Желех. 2) Свѣчи, которыхъ на фунтъ идетъ пять. Харьк. г. 3) Мѣра жидкости (водки): полведра. Сим. 143. 4) Плеть съ пятью полосами (продольными и поперечными). Вас. 160. 5) Глиняный горшокъ, имѣющій въ діаметрѣ $3^1/_4$ вершка. Вас. 181.

П'я́теро, *числ.* Пятеро. *Хиба п'ятеро*

горобців не продають за два шаги. Єв. Л. XII. 6.

П'ятиголо́вий, а, е. Пятиглавый. *Знає ту... п'ятиголову.... церкву.* К. ЧР. 81.

П'ятидеся́тий, а, е. Пятидесятый.

П'ятизло́тник, ка, м. Монета въ 75 коп.

П'я́тий, а, е. Пятый.

П'ятику́тний, а, е. Пятиугольный. Желех.

П'ятику́тник, ка, м. Пятиугольникъ. Желех.

П'ятилі́тній, я, е. Пятилѣтній. Желех.

П'ятиліток, тка, м. Пятилѣтній мальчикъ. Желех.

П'ятимісячний, а, е. Пятимѣсячный. Желех.

П'ята́на, ни, ж. Пятая часть. Желех.

П'яти-пе́рстень, тня, м. Раст. Potentilla alba L. ЗЮЗО. I. 174.

П'ятнипи́ришниця, ці, ж. Родъ болѣзни (накожной?) на рукахъ. ХС. VII. 416.

П'ятисо́тник, ка, м. Пятисотскій. *Він год шість був за сотника, а це вибрали громадою за п'ятисотника.* Васильк. у.

П'я́тінка, ки, ж. Ум. отъ **п'ятниця**.

П'я́тірко, *числ.* Пятеро. *У старшого нема дітей, а у меншого ціла метка, аж п'ятірко.* Г. Барв. 130.

П'я́тка, ки, ж. 1) Пятка. 2) Кучка въ пять сноповъ, сложенная въ полѣ. *Місцями і жепці біліли, і копи вже стояли, а більш того, що п'ятки.* Св. Л. 45. 3) Пять гульденовъ, пять рублей (въ одной монетѣ или ассигнаціи). Желех. Екатериносл. г. 4) Пятерка въ картахъ. 5) У пчелъ: ячейка матки, маточникъ. *Бджоли у п'ятку назілки кидають.* Лебед. у. 6) Задняя часть косы около рукоятки. Шух. I. 169. См. **Коса**. 7) Нижній конецъ задняго столба воротъ, то-же въ дверяхъ, ходящихъ не на петляхъ. *Двері на п'ятці.* 8) Задняя часть ружейнаго приклада, та, которой прикладъ упирается въ землю Шух. I. 229. 9) Часть веретена. См. **Веретено** 1. 10) Часть сапоги (см.). Шух. I. 176.

П'ятна́дцятеро, *числ.* Пятнадцать человѣкъ, штукъ. *Не багато ззів—п'ятнадцятеро хліба.* Грин. II. 270.

П'ятна́дцятий, а, е. Пятнадцатый.

П'ятна́дцятка, ки, ж. Рыболовная сѣть, въ $^1/_4$ арш. которой помѣщается 15 ячей и въ длину и въ ширину. Вас. 187.

П'ятна́дцять, тьох, *числ.* Пятнадцать.

П'ятна́йцятий, а, е. и пр.=**П'ятнадцятий** и пр.

П'ятни́к, ка́, *м.* Гнѣздо для нижняго конца вереи (въ воротахъ, дверяхъ). *Що, було, хлопці роблять? Уночі ворота з п'ятників ізділмуть та й занесуть.* Г. Барв. *У їх там і хата така,—двері на п'ятнику.* Славяносерб. у.

П'я́тниця, ці, ж. Пятница. *Був день п'ятниця.* Єв. Л. XXIII. 54. По народному повѣрью есть и святая этого имени или просто сверхъ-естественное существо—женщина. Грин. Изъ устъ нар. 194, 195. Маркев. 19. Ум. **П'я́тінка, п'ятничка, п'ятниченька**. Грин. III. 501, Мет. 290. **П'ятнонька**. Гн. I. 179. **Пе́рші п'ятінки**. Препод. Параскевы 14 октября. XI. I. 79. **Другі п'ятінки**. Вмч. Параскевы 28 окт. ХС. I. 79.

П'ятничний, а, е. Пятничный. Шух. I. 40.

П'ятнува́ти, ну́ю, єш, *гл.* Выжигать клеймо, тавро на домашней скотинѣ. Шух. I. 195.

П'я́тра, тер, *с. мн.*=**П'ятрини**. Вас. 179.

П'ятри́ни, ри́ни, *ж. мн.* У горшечника: полки, на которыхъ ставится готовая посуда. Черк. у.

П'ятсо́т, тисо́т, *числ.* Пятьсотъ.

П'ять, тьох, *числ.* Пять.

Р.

Раб, ба́, *м.* 1) Рабъ. Ном. № 8412. *Кого благаєте, благії раби незрячії, слії?* Шевч. 608. 2) Крѣпостной, слуга. *Добрі пани за рабами, а раби за панами.* Ном. № 1145.

Раба́, ба́, *ж.* Раба, рабыня. *Не смійся раба рабі,—буде й тобі.* Ном. № 12688.

Раба́та, ти, *ж.* Висячая петля на груди верхней мужской одежды **чамари**. Гол. Од. 16.

Ра́бин, на, *м.* Раввинъ. АД. II. 28. *Рабин умер, а книжечка зосталася.* Ном. № 918.

Рабиня́нин, на, не. Рабынѣ принадлежащій. *І рабиняного сина заступи од нечестивих.* К. Псал. 200.

Рабинів, нова, ве. Принадлежащій раввину.

Рабиня́, ні, *ж.* Рабыня. *Молода рабиня у старого сивобородого турчина служить і тремтить.* К. ЧР. 218. *Коли раба мого або рабиню я пригнітав, придавлював на суді.* К. Іов. 67. Ум. **Рабинька.** Ном. № 9106.

Рабівни́к, ка́, *м.* Грабитель.

Рабівни́цтво, ва, *с.* Грабежъ, грабительство.

Рабівни́цький, а, е. Грабительскій.

Рабі́вський, а, е=Рабський. К. XII, 42.

Рабо́ваний, а, е. Награбленный.

Рабство, ва, *с.* Рабство. О. 1862. IX. 28. *Неначе присудили її зумисно на темноту й рабство.* Левиц. Пов. 254.

Рабський, а, е. Рабскій. Опат. 64.

Рабува́ння, ня, *с.* Грабежъ. *Рабуванням чужих осель живилися.* К. Хм.

Рабува́ти, бу́ю, єш, *гл.* Грабить. К. ЧР. 353. *Встань, начкару, годі спати, ідуть турки рабувати; ідуть турки на рабунки, зрабують тя молодого, возьмуть коня вороного.* Чуб. V. 1087. *Один розбійник страшний розбивав, лютував, рабував.* Гн. II 143.

Рабу́нок, нку, *м.* 1) Грабежъ. *Ідуть турки на рабунки.* Чуб. V. 1087. 2) Награбленное имущество, добыча. *Як то вони в татар рабунки пооднімають і як мають їми дуванитись.* К. Хм. 65.

Рав, ва, м.=Рабин. *Ей жидівочко ж моя Рося! Буть мені тепер наставним равом.* Дума.

Рава́ш, ша, *м.=Реваш.* КС. 1889. VIII. 404.

Равер, ра, *м.* Большая лягушка, живущая въ колодцахъ. Чуб. I. 66.

Равл, ла, *м.* Улитка. Вх. Пч. I. 16. Ум. **Ра́влик.** *Равлику, Павлику! вистав ноги на чотирі стоги* Нп.

Ра́влик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **равл**. 2) Родъ кожаныхъ лаптей, подобныхъ **постолам**. О. 1861. XI. Св. 26.

Ра́врик, ка, м.=Равл. Лохв. у.

Ра́глик, ка, *м.* Насѣк. Lucanus cervus, жукъ-олень. Вх. Пч. II. 27.

Раґла́к, ка́, *м.=Олень.* Вх. Пч. II. 6.

Раґа́ш, ша́, *м.* Дорога, по которой гуцульскіе древорубы стягиваютъ срубленныя деревья въ кучи. Шух. I. 178, 179.

Раґе́ля, лі, *ж.* Снарядъ для ловли раковъ, родъ небольшаго бредня. Екатер. Губ. Вѣдом. 1892, № 50.

Рад, да, де=Радий. *Хто рад обіцяти, той не має охоти дати.* Ном. № 4520.

Ра́дя, ди, *ж.* 1) Совѣтъ, помощь. *Одна рада хороша, а дві ліпше.* Ном. № 6112. *Инша рада гірш як зрада.* Ном № 6131. **Ра́да в ра́ду.** Посовѣтовавшись. *Рада в раду, та й купили.* **Да́ти ра́ду кому́, чому́.** Помочь кому, чему, справиться съ чѣмъ, успѣть въ чемъ, устроить что. *Не дав ради дітям, не дав їм доброго вчення.* Левиц. I. *Ой Іване, сама в хаті, не дам ради кошеняті.* Ном. № 8766. *Що вже*

вони ради дадуть. Ном. № 7887. *Кидається і сірою собакою, і білою собакою, та ради не дасть.* Ном. **Не дам собі ради.** Не знаю, что дѣлать, теряю голову. Ном. № 7887. **Немає ради.** Ничего не подѣлаешь. *Немає ради з тим.* Ном. № 7887. 2) Совѣтъ, совѣщаніе, собраніе, сходка. *Ой там стояло мужів громада, мужів громада, велика рада.* Чуб. Ш. 440. *На раду тиху, на розмову коли ми зійдемося знову.* Шевч. 383. *Товариство кошового на раді прохало: „благословы, отамане, байдаки спускати".* **Раду радити, радувáти.** Держать совѣтъ, совѣщаніе. К. XII. 45. *Подобає йому в короля служити, в короля служити, раду радити, раду радити, суди судити.* Чуб. Ш. *Чи там раду радять, як на турка стати, не чуємо на чужині.* Шевч. 56. **Чóрна рáда.** Общее собраніе всѣхъ козаковъ. **Судня рáда.** Собрѣніе козаковъ для суда надъ кѣмъ либо. К. Бай. 97. **Горобúна рáда.** Собраніе воробьевъ 1-го сентября. Драг. 9. 3) Порядокъ, ладъ. *Нова рада, нова рада світу ся з'явила: да чиста Панна сина породила да в Офлейовім місті дуже рано.* Чуб. Ш. 328. *Військо стояло, ради не знало, ради не знало, Івана прохало.* Чуб. Ш. 282. Ум. **Рáда, рáдонька, рáдочка, рáдиця.** Чуб. V. 978. Чуб. Ш. 407. *Не маєм отця, ні матки, немає кому і нам дати радки.* Чуб. V. 74. *Як ожениться, то вдвох дадуть радку землі.* Н.-Волын. у. *Радиці мі дайте.* Гол. IV. 498.

Рáди, *пред.* Ради, для. *Хоч не для Ісуса, так ради хліба куса.* Ном. № 9765.

Рáдий, а, е. Радъ, веселый, довольный. *Ввечері було прийде її москаль з роботи, радий та веселий.* Левиц. I. 34. *Чим хата багата, тим і рада.* Чуб. Ш. 29. *Всі вороги раді з того, що нема чумака мого.* Чуб. V. 1198. *Рада Ганна за пана, та пан не бере.* Ном. №5386. Ум. **Радéнький, радéсенький.** Шевч. 254. *Раденький, що дурненький.* Ном. № 12674.

Рáдити, джу, диш, *гл.* 1) Совѣтовать, помогать. *Добре той радить, хто людей не зрадить.* Ном. *Радять мене люде.* Мет. 26. *Було ражу її: зробімо так.* МВ. I. 9. 2) Радить, судить, совѣтоваться. *Як не радь, не буде так, як ти хочеш, а так буде, як Бог дасть.* Ном. **Раду рáдити.** См. **Рада 2.** *Малим діткам—ручечки бити, а старим дідам—раду радити, а старим бабам—поседіннячко, а господарам—поле орати.* Чуб. Ш. 3) Распоряжаться. *Не моя то воля: родимонька мною радить, нещаслива доля.* Чуб. V. 141.

Рáдитися, джуся, дишся, *гл.* Совѣтоваться, совѣщаться. *Сами стали радитись, що з нею робити.* Кв. I. 94.

Рáдиця, ці, *ж.* Ум. отъ **рада.**

Рáдіння, ня, *с.* Совѣтованіе, совѣтъ. *Уже ж я ждала од Бога помочі і од людей радіння.*

Радíння, ня, *с.* Радованіе, радость.

Радíсіньский, а, е. Очень радый. *Радісінькі, що піймали.* Шевч. 360.

Рáдісний, а, е. Радостный, веселый. *Не радісною вісткою тебе стрічатимуу.* Стор. М. Пр. 56.

Рáдісно, *нар.* Радостно. *І весело й любо і радісно.* Левиц. I. 25.

Рáдість, дости, *ж.* Радость, удовольствіе. Грин. Ш. 23. *Старість не радість.* Ном. № 8682. *Лиха та радість, по котрій смуток наступає.* Ном. № 2292. Ум. **Радóсточка.** *Тепер мі братчик з війни прихáв, та привіз мені три дарунóчки, три дарунóчки—три радостóчки: одну мі радість....* Kolb. I. 102.

Радíти, дію, єш, *гл.* Радоваться. *Кажуть люде, що козаченьку буде дівчина рада. Хоть радій, не радій, то не буду брати, було б тобі з другим не жартувати.* Чуб. V. 284.

Рáдка, ки, *ж.* Ум. отъ рада.

І. Рáдний, а, е=Радий. *Поїхала б, сину, з радної душі. Федьк. Я б сам радніший, щоб не спати.* Борз. у.

II. Рáдний, а, е, рáднiй, я, е. Совѣтующій, подающій совѣтъ. *Став тоді старий князь своїм радним слугам казати.* ЗОЮР. I. 177.

Радніме, *нар.* Охотнѣе.

Рáдо, *нар.* Съ радостью, охотно. *Та гарно, мая дитнино,—одказує Мотря радо.* Мир. ХРВ. 344.

Рáдонька, рáдочка, ки, *ж.* Ум. отъ рада.

Радóсточка, ки, *ж.* Ум. отъ радість.

Рáдощ, щі, чаще во *мн. ч.* **рáдощі, щів.** Радость. Чуб. V. 205. Грин. II. 248. *Ой привіз же він три радощі в двір: першую радощ—зелений жупан, другую радощ—золотий пояс, третюю радощ—бобровую шапку.* Чуб. Ш. 294. *Аж три пари на радощах кумів назбірали.* Шевч. 103.

Радува́ння, ня, *с.* Совѣщаніе. *Він поганські радування в нівець обертає, хит-*

рі задуми невірних мов той лев змітає. К. Псал. 75.

Ра́дувати, дую, еш, *гл.* Радовать. *Молодиця смутніє, журиться, ніщо її не радує і не веселить.* Стор. II. 183.

Радува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Совѣщаться, держать совѣтъ. *Почали радувати про військові речі.* К. ЧР. 28. *На людей твоїх радують нечестиву раду.* К. Псал. 192.

Ра́дуватися, дуюся, ешся, *гл.* Радоваться. *Не радуйся чужому лихові.* Ном. № 2338. *Дай Боже дітками радуваться.* Ном. № 4568.

Радýт, та, *м.*=**Редута.** *Од річки Орелі, аж по р. Кінку були побудовані радути.* Стор. II 162.

Ра́дця, ці. *м.* Совѣтникъ. *Еге ж, панове радці,—добре було б.* О. 1861. XI. 104.

Ра́дше, *нар.* Охотнѣе, скорѣе.

Ра́жень, жню, *м.* У сапожниковъ: подошенный товарь. Сумск. у.

Раз, зу, *м.* 1) Разъ. *Раз мати родила, раз і помірати.* Ном. № 4268. *Лінивий два рази робить, скупий два рази платить.* Ном. № 4673. 2) Одинъ. *Раз, два, три, чотирі,—до драбини причепили.* Нп. 3) Однажды, одинъ разъ. *Пішов я раз на вулицю, та й тепера каюсь.* Нп. 4) Случай. *Трахнив на злий раз.* Ном. № 1807. *Порятуй мене в пригоді, а в добрім разі не потребуєм рятунків.* Ном. Ном. № 2328. 5) **Раз-разо́м.** Однимъ одинъ разъ. *Тільки раз-разом пан мене за вухо поскубли.* Г. Барв. 475. *Я тільки раз-разом буе у Кантеміровці.* Кобел. у. 6) **Раз коло ра́зу.** То и дѣло, безъ промежутковъ. *Я скребла моркву раз коло разу.* Н.-Волын. у. 7) **Раз-по́-раз, раз-поз-(проз)-раз, раз-у-раз.** Постоянно, то и дѣло, поминутно. *Стука раз-по-раз, мов його домовик душить.* Ном. № 3142. *Чого таки тобі раз-у-раз до церкви ходить?* ЗОЮР. I. 50. *Сичі в гаю перекликались та ясень раз-у-раз скрипів.* Шевч. 26. 8) **Одного́ разу.** Однажды. *Одного разу над містечком стояла тиха місячна літня ніч.* Левиц. I. 9) **Від-ра́зу, до-ра́зу=Відразу, доразу.** *Се він,—впізнала до-разу Катря.* МВ. II. 112. 10) **В-раз=Враз.** *Плини, плини, дитятко, плини враз з водою.* Чуб. *Вітаймо, дитятко, враз його матку.* Чуб. 11) **За-що-раз.** Каждый разъ. *За-що-раз дощ зачинався з тії закутини.* Каменец. у. 12) **Ні-раз.** Вовсе. *Нема ладу ні-раз.* Васил. у. 13) **Як-раз.** Какъ разъ, въ пору. *Як-раз батька в лоб, щоб не знав, куди „соб".* Ном. № 1779. *Як-раз Савці свитка, та тільки рукавів нема.* Ном. № 7562. Ум. **Разо́к, разо́чок.**

Рази́, зів, *м. мн.* ? *Він на другу весну плуг і рази забравши і між пшеницею і житом пооравши, в середині горох увесь засіяв свій.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 96).

Рази́на, ни, *ж.* Разокъ. Ум. **Рази́нка.** *Тільки разинку й поцілував та й побіг.* Г. Барв. 190.

Рази́ти, жу́, зи́ш, *гл.* Разить, поражать. Чуб. Ш. 348.

Разко́м *нар.* 1) За одинъ разъ. *Я вимету разком та вивезу возком.* Чуб. V. 1112. 2) Вмѣстѣ. *Вставайте, та разом холодком і побіжимо до господи.* Левиц. Пов. 219.

Разкува́ти, ку́ю, еш, *гл.*=**Разувати.** Желех.

Ра́зний и пр.=**Різний** и пр.

Ра́знощ, щі, *ж.* Всячина. **Різна ра́знощ.** Всякая всячина. Зміев. у.

Разо́вий, а, е. О мукѣ: просѣянная только сквозь рѣшето. Каменец. у.—**хлі́б** Хлѣбъ изъ муки просѣянной только разъ сквозь рѣшето.

Разо́к, зка́, *м.* 1) Ум. отъ **раз.** *А вжо ж мені, моя мати, не перший разок, через плечі дротяненький батіжок.* Чуб. 2) Нитка мониста. *На шиях намиста у кожної разків по десять.* Кв. I. 20. 3) Борозда, слѣдъ, черта. *Пускаючи з себе довгими разками краплі прозорої води.* Левиц. I. 95. Ум. **Разо́чок.** *Нема в мене намистечка, тільки один разочок.* Мил. 70.

Ра́зом, *нар.* 1) Вдругъ. *Як Бог творив землю, то її перше варив, поєлі разом остудив.* Чуб. *Коли разом я помічати стала, що Парася щось собі думає та думає.* МВ. II. 70. 2) Вмѣстѣ. *Одна біда—не біда; от коли дві або три разом біди.* Ном. № 2190. *А він зачав до трьох разом ходити, я зачала штирох разом любити.* Чуб. 3) Иногда. *Разом густо, а разом пусто.* Ном. № 7768. 4) Сразу. *Не все ж разом, хорошого потрошку.* Ном № 4846. *І дуже дорого, і гроші не можна разом.* МВ. I.

Разо́чок, чка, *м.* Ум. отъ **разок.**

Разува́ти, зу́ю, еш, *гл.* Ѣсть одинъ разъ въ день. Тараш. Кіев. уу. *В суботу сі не вмиваю, в неділю разую.* Kolb. II. 125.

Разура́зній, я, е. Безпрерывный, безпрестанный. Рк. Левиц.

Раїна, ни, *ж.* Пирамидальный тополь.

Черном. *На зрість височенька, гнучка, стаючок як та райна.* О. 1862. VIII. 16.

Раї́ти, раю́, сш, *гл.*=**Раяти.**

Рай, раю, *м.* 1) Рай, жилище праотцев. *Як Бог вигнав Адама і Єву з раю, то вони посідали в лісі.* Чуб. I. 146. 2) Рай, жилище праведныхъ. *У пеклі все тепло, а піди в рай, то й дровами дбай.* Ном. № 200. 3) Родъ игры; также **рай з пеклом.** Ив. 34, 36, 37. 4) На второй день крестинъ обычай омовенія рукъ роженицы и пр., послѣ чего участники (кромѣ роженицы) идутъ въ шинокъ угощаться на деньги бабки; все это называется **ходи́ти в рай.** ХС. VII, 433. Ум. **Райо́к, райо́чок.** Шевч. 630. Чуб. Ш. 322.

Райдерево, ва, *с.* Раст. а) сирень, Syringa. О. 1862. IV. 70. *Несла в руках рожшнку гільку райдерева.* Левиц I. 287. б) Rhus cotinus L. ЗЮЗО. I. 134. в) Myricaria germanica. Вх. Уг. 264. г) Ricinus communis L. Анн. 299.

Ра́йдуга, ги, *ж.* Радуга. Грин. Ш. 300. *Райдуга воду бере на дощ.* ХС. II. 88.

Ра́йський, а, е. Райскій. *А в райські двері сам Господь ходить.* Чуб. Ш. 293.

Райцѐ, ця́, *с.* **Яйцѐ-райцѐ.** Сказочное яйцо, заключающее въ себѣ богатство въ видѣ скота. *Розбив те яйце-райце. Як узяв же скот вернуть із того яйця.... верне та й верне.* Рудч. Ск. I. 144.

Ра́йця, ці, *м.* 1) Совѣтникъ. *Він каштелян і райця королівський.* К. МБ. II. 120. 2) Ратманъ, членъ магистрата. *В сватах пішли не аби які люде: бурмистрове та райці магистратські.* К. ЧР. 297.

Рак, ка, *м.* 1) Ракъ. *Не буде риба раком.* Ном. № 5644. *Вчепився як рак.* Ном. № 3997. **Напекти ра́ків.** Покраснѣть отъ стыда. *Напік же пан Терешко раків, як і сам розглядів, що справді салдат намальований і що увесь базарь з нього глузує.* Кв. I. 23. **Наловити ра́ків.** а) Утонуть. б)=**Раків напекти.** *Раків через його наловили та таких уже великих, що де їх і ловити*—изъ-за него сильно пострадало красивѣть. Зміев. у. **Він знає, де раки зімують.** Онъ не промахъ. **Як рак свисне.** Никогда. Ном. № 5492. **Рака ста́ти**=**Раком стати.** См. **Стати. Хата рака ста́ла**—развалилась, раскарячилась. Г. Барв. 371. 2) Насѣк.=**Раглик.** Вх. Пч. I. 6. 3) Родъ желѣзной подковы съ 4-мя зубцами, подвязываемой подъ подошву, что бы не скользить по льду и пр. Шух. I. 176. 4) Бревно съ ножками, родъ козелъ, ставящихся на дно рѣки при ея загачиваніи и служащихъ основаніемъ для плотины. Шух. I. 113. 5) *мн.* Родъ выпивки на сорочкахъ. Чуб. VII. 324. Ум. **Ра́чок.**

Ра́кавка, ки, *ж.*=**Ракання.** Вх. Уг. 264. См. **Рахавка.**

Рака́ня, ні, *ж.* Древесная лягушка, Hyla arborea. Вх. Лем. 459.

Ра́кати, ра́чу, чиш, *гл.*=**Рахкати.** *У вечеру рачат жаби.* Вх. Уг. 264.

Ра́ква, ви, *ж.* Масляница, масленка. Шух. I. 307.

Ракло́, ла́, *м.* Босякъ. Харьк. *У нас у Харькові так завелось, що коли де кучка народу збереться, то вже між гущу і ракло втреться.* Харьк.

Ракла́цький, а, е. Босяцкій. Харьк. у.

Ра́ковий, а, е. 1) Раковый. Маркев. 49. *Борщ такій похожий на ракову юшку.* КС. 1882. X. 20. 2) **Ра́кові шийки.** Раст. Polygonum bistorta L. ЗЮЗО. I. 132.

Раковѝння, ня, *с.* Раковая скорлупа. Чуб. I. 71.

Ра́ком, *нар.* На четверенькахъ, на корачкахъ. *Став на зверях раком.* Грин. II. 3. *Не всім туди раком лізти, де зузуля кує.* Ном. № 5169.

Ра́котиця, ці, *ж.* Копыто у свиньи. *Мій підсвинок.... ракотицями дереться об хворост.* Левиц. Пов. 341.

Ракша́, ші́, *ж.* Пт. сивороворона, Coracias. *Ракша-клюшниця од вирію.* Ном. № 14029.

Ралѐць, льця́, *м.* Подарокъ, приношеніе при поздравленіи, визитѣ и пр. Рудч. Чп. 253. *Цехові братчики понесли цехмистрові на ралець пляшку горілки та ковбасу.* Нѣжин. у. *Не тільки все те збережу, но взявши із своєї скрині, товариша свого дитинні ралець та й добрий положку.* Мкр. Г. 35. **Ходи́ти на ралѐць.** Идти съ поздравленіемъ и подаркомъ. *Взяли очіпок грезетовий і кунтуш з усами люстровий, пішла к Зевесу на ралець.* Котл. Ен. I. 12.

Ра́лити, лю, лиш, *гл.* Пахать ралом поперегъ пахоты плугомъ. Чуб. VII. 400. *Зробив рало і пітов ралить.* Грин. I. 188. *Василь стає в людей багачів орати, ралити, сіяти.* Левиц. I. 24.

Ралѝця, ці, *ж.* Поле, вспаханное ралом. *Ігорю я ралицю, посію я пшеницю.* Чуб. V. 168.

Ралля́, ля́, *с.* Паханье ралом. *Ой іде*

міщанин йа з поля з ралля, його жінка із корчми з гуляння. Чуб. V. 1075.

Ра́ло, ла, *с.* 1) Родъ земледѣльческаго орудія для рыхленія вспаханной земли. Части его: **жёрстка** (**грѣдка**). (Любл. и Сѣдл. г.)—шесть, на одномъ концѣ котораго ярмо, а на другомъ прикрѣплены зубья—**копи́сть, зуб**; **кописть** прикрѣпляется къ концу **жертки** особыми дощечками—**сто́вбами**, проходящими сквозь отверстія **кописті** и **жертки**; между **копистю** и **жертковю** распорка изъ крѣпкаго дерева—**жа́бка**; на самомъ концѣ **жертки**—**ручка** для управленія **ралом**; иногда на **кописть** надѣваются желѣзные **нара́льники**, наконечники. Чуб. VII. 400, 401. *І до плуга, і до рала, і до хлопців дала драла.* Ном. № 8806.

Ра́льний, а, е. Относящійся къ ралу. **Залізо ральне.** Желѣзо, употребляющееся для зубьевъ **рала.** Вас. 198.

Ра́лянка, ки, *ж.* 1) Паханіе **ралом.** Чер. у. 2) Врѣмя паханія **ралом.** 3) Поле, взрыхленное только **ралом.** Вас. 196.

Раля́ч, ча́, м. Идущій за ралом во время работы. *Умер хлопець, а вже раляч буя.*

Ра́ма, ми, *ж.* 1) Рама. 2) Переплетъ у окна, рама. 3) Зарубка. Вх. Лем. 459.

Рамак, ка, м.=Рубель 2. Вх. Лем. 459.

Рама́т, ту. *м.* Трянка, стиралка. Шух. I. 96.

Рама́ття, тя, *с.=Рам'я.* Вх. Зн. 58.

Рама́тка, ки, *ж.=Рамат.* Шух. I. 96.

Ра́мено, на, *с.* 1) Перекрестье креста. Лохв. у. 2) Въ вѣтряной мельницѣ: каждое изъ двухъ бревенъ, проходящихъ сквозь валъ и перекрещивающихся, къ которымъ придѣланы крылья. Лохв. у. 3) Въ мельницѣ: радіусъ соединяющій кругъ колеса съ осью. Черниг. у. Мик. 480. 4) Часть ступи походючої. Шух. I. 104.

Ра́мик, ка, *м.* Зарубка. Вх. Лем. 459. См. **Рама 3.**

Рами́нь, ни, *ж.=Рама.*

Рамі́нник, ка, *м.* Кожаный поясъ. Вх. Зн. 58. См. **Ремінник.**

Рамі́нь, меню, *м.=Ремінь.*

Ра́мка, ки, *ж.* Рамка. *На стінах висіло багато образів, невеликих картинок у чорних узеньких рамках.* Левиц. I. 134. Ум. **Ра́мочка.**

Рамка́стий, а, е. Съ зарубками. Вх. Лем. 459.

Ра́мтя, тя, *с.=Рам'я.* Лохв. у.

Рамува́тий, а, е=Рамкастий. Вх. Лем. 459.

Ра́мці, ра́мця, ців, *ж. мн.* 1)=**Рамка.** Левиц. I. 8. 2)=**Рама 2.** Шух. I. 90.

Ра́м'я, м'я, *с.* Рубище. *Дороге убрання поскидала, свое рам'я наділа.* Рудч. Ск. II. 47.

Ра́на, ни, *ж.* Рана. *Од милого пана не болить і рана.* Ном. № 9157. *Рана загоїться, але зле слово ніколи.* Ном. № 12866 Ум. **Ра́нка, ра́нонька, ра́ночка.** Чуб. V. 821. *Ой хто ж тобі ранонькі промиє?* Чуб. V. 876.

Ранго́вий, а, е. Относящійся къ рангу.—**ма́єтки,—ва́ земля.** Имѣніе, земля, которыми пользовались на помѣстномъ правѣ казацкая старшина.

Ранг, гу, *м.=Ранг.*

Ранго́вий, а, е=Ранговий.

Ранда́рство, ва, *с.=Орандарство.* К. Досв. 167.

Ранда́рський, а, е=Орандарський. К. Досв. 13.

Ранда́рь, ря́, м =Орандарь. *Із жидом-рандаром торг торговала.* Мет.

Ра́нений, а, е. Раненый. *Реве, як ранений кабан.* Котл. Ен.

Ра́нець, нця, *м.* Ранецъ. *Ой заплачеш, моя мила, заплачеш, як мене молодого в ранці забачиш.* Чуб. V. 993.

Ра́нити, ню, ниш, *гл.* Ранить. *Словами ранять як стрілами.* К. Псал. 142.

Раніси́нько, *нар.* Очень рано. *До схід сонця раніси́нько.* Шевч. 17. *Рано-раніси́нько схоплюся.* МВ. (О. 1862. Ш. 73).

Раніший, а, е. Болѣе ранній. *Нема древа раніщого над дубочка.* Чуб. V. 439.

Ра́ніший, я, е. Утренній. Черк. у. *По під тим легеньким раніщим тума-ном.* О. 1861. XI. 14.

Ранко́вий, а, е. Утренній. *Осіння ранкова прохолода.* Мир. ХРВ. 188. *Нате вам крикливиці: вечірні, полувечірні, полуночній, світові і ранкові.* Чуб. I. 141.

Ра́нком, *нар.* Утромъ. *Я тое терно ранком посіяу, я до матюнки орлом по-лечу.* Чуб. V. 754.

Ранкува́ти, кую, еш, *гл.* Проводить утро. О. 1861. Ш. 18. *На калині зозуля, а на калині сивая тая куе, ночуе, ранкуе, ніхто зозулі не чуе.* Чуб. V. 691. *Де ти, Марусю, де ти, молода, сей ранок ранкувала? Ранкувала я, мої подруженчки, у старшої дружечки.* Нп.

Ра́нний, а, е. Раненый.

Ра́нник, ку, *м.* Раст. а) Lysimiachia vulgaris L. ЗЮЗО. I. 127; б) Paris quadrifolia L. ЗЮЗО. I. 130; в) Plantago major L. ЗЮЗО. I. 131; г) Scrophularia aquatica L. ЗЮЗО. I. 135; д) Vincetoxicum officinale L. ЗЮЗО. I. 141; е) иногда—Convallaria majalis L. (ЗЮЗО. I. 119), но болѣе правильно названіе этого растенія—**конвалія**.

Ра́нній, я, е. Ранній. *Рання сійба хоч не вродить, то із хліба не зводить.* Ном. №. 10153. *Рання пташка пшеничку клює, а пізня очки дере.* Ном. № 11309. Ум. **Ране́нький, ранє́сенький**. Чуб. V. 656.

Ра́ння, ня, с.=Ранок. *Ще від самого рання й сестри виглядали Антося.* Св. Л. 46. **Що-ра́ння=Що-ранку.** *Що-рання по сто палок давати.* Чуб. V. 984.

Ра́но, *нар.* 1) Рано. *Прийтов пізно, аж завізно; приїшов рано, так не дано.* Ном. № 1802. *Ой дівчино, збуди мене рано, так рано, щоб ще не світало.* Чуб. V. 63. 2) Утромъ. *Приложи ти, моя мила, до голови руту; клади рано і ввечері, щоб здоровій бути.* Нп. *Викопайте криниченьку в вишневім саду, чи не прийде дівчинонька рано по воду.* Нп. **Рано-пора́ненько, ра́но-ране́нько, ра́но-вра́нці.** Рано утромъ. *Ой в неділю рако-пораненьку брала дівчина льон.* Чуб. V. 290. *Вставала вона рако-раненько, умилася біло-біленько.* Чуб. V. 704. *Ой у неділеньку ввесь день пила, в понеділок спала, а в вівторок снопів сорок пшениченьки нажала.... а в неділю рано-вранці однесла шинкарці.* Чуб. V. 1098. **З ра́на.** Съ утра. *Будь весела з рана до вечора.* Чуб. V. 1080. Ум. **Ране́нько, ранє́сенько.** Мет. 8. Шевч. 542.

Ра́нок, нку, *м.* 1) Утро. *Ой, журавко, журавко, чого кричиш по ранках?* Чуб. V. 461. *Я завше Бога прошу з ранку до ранку.* Мет. 59. **Що-ра́нку.** Каждое утро. *Що-вечора, що-ранку, то й надінеш новодранку.* Ном. № 11241. Ум. **Ра́ночок.** Чуб. V. 586. Мил. 148.

Ра́нонька, ра́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ **рана**.

Рант, ту, *м.* Рантъ. *Чоботи під рант.* Вас. 162. *Чоботи пошиті до ранту.* Прил. у.

Рантови́й, а́, е́. На рантъ. *Черевики рантові.* Вас. 162. *Рантові чобітки пошили тато.* Миргор. у.

Ранту́х, ха, *м.* 1) Головной уборъ замужней женщины въ Галиціи—бѣлый тонкій платокъ, покрывало. О. 1862. IV. 37, 30. *Уся в рантухах та в намистах золотих.* Федьк. Пов. 85. 2) Родъ тонкой бумажной ткани. 3) Родъ юбки суконной. Kolb. I. 37. 4)=**Лантух**. Ум. **Рантушо́к**. Гол. IV. 353.

Рантухо́вий, а, е. Изъ тонкой бумажной ткани. *Сорочка рантухова.* Федьк. Пов. 5.

Рантуши́на, ни, *ж.*=**Рантух**.

Рантушо́к, шка, *м.* Ум. отъ рантухъ.

Ранш, *нар.*=**Раніш**. *Сьогодні раніш ніж учора зібрались судящі.* Кв. II. 250. Ум. **Ра́ншенько**. Г. Барв. 150.

Ра́яшній, я, е=Ранішній. *Раняшня вода.* О. 1862. VI. 91. *Раняшнє сонце.* К. XII. 23.

Ра́павий, а, е. Шероховатый, жесткій. Вх. Зн. 58.

Ра́павка, ки. *ж.*=**Ропуха**. Шух. I. 22, 210. Вх. Зн. 24.

Рапа́к, ка, *м.* Птица дергачъ. Вх. Лем. 459.

Рапа́ч, ча, *м.*=**Рапак**. Вх. Уг. 264.

Ра́піти, пчу, пиш, *гл.* Шумѣть, стучать. Вх. Лем. 460.

Ра́пкати, каю, еш и пчу, чиш, *гл.* О дергачѣ: кричать. Также объ уткѣ и о лягушкѣ. Вх. Лем. 460. *Качур раччит.* Вх. Уг. 264.

Рапота́ти, почу́, тиш, *гл.* Трясти; перемѣшиваться. Вх. Лем. 460.

Рапто́вий, а, е. Неожиданный, внезапный. Черк. у. *Лучаються й раптові дощі.* О. 1861. IX. 30. *Раптова енергія.* Левиц. I.

Рапто́во, *нар.* Внезапно, неожиданно. *А чому се ви не їсте?—раптово спитала їх, аж крикнула, пані Висока.* Левиц. Пов. 210. *Гладкий як гукнув на своїх та раптово як кинулися на штурму, дак не дали й брами зачинити.* КС. 1885. VI. 349.

Ра́птом, *нар.* Внезапно, вдругъ, неожиданно. Опат. 17. *Так раптом взяв і поїхав.* Уман. у. *Як рипнули двері, москаль раптом прокинувся.* Левиц. Пов. 178.

Рапти́ка, ки, *ж.* Быстрый и шумный ручей. Желех. Вх. Зн. 58.

Рапу́ття, тя, *с.* Хламъ, старый ломъ. Вх. Зн. 58.

Рапчо́к, ка, *м.*=**Рапак**. Вх. Уг. 264.

Рапча́ти, чу́, чиш, *гл.*=**Рапкати**. Вх. Лем. 460.

Ра́рІг, рога, *м.* Балабанъ (порода ястребовъ), Falco laniarius. Вх. Пч. II. 10.

Пани хорти заводять да рароги. К. Дз. 74. *Путя, туди не знає жиже птастьво, не загирне і раріг туди оком.* К. Іов. 59. **Дивиться як на рарога.** Смотритъ какъ на диговину.

Раро́жий, а, е. Принадлежащій балабану.

Раст, ту, *м.* Раст. а) Primula veris. Шух. І. 22, б) Anemon nemorosa. Вх. Пч. І. 8.

Ра́та, ти, *ж.* Срокъ платежа, также часть платы (арендной и пр.), приходящаяся на данный срокъ. Чуб. VI. 226. *Першу ратy заплатив.* **Ра́тами виплачувати.** Уплачивать по частямъ, частями. Подольск. г. **Роскласти плáту на ра́ти.** Распредѣлить уплату на извѣстные сроки. Подольск. г. **Сухá ра́та.** Арендная плата въ неурожайный годъ. Подольск. г. **На ра́ти.** На выплату. Галиц.

Рата́й, тая, *м.* Пахарь. АД. І. 53.

Рата́йський, а, е. Пахарскій.

Ра́тиця, ці, *ж.* 1)=**Ракотиця.** 2)=**Рах 3?** Ум. **Ра́тичка.** *Поприроблюють до підошов* (рибалки) *залізні ратички та й ходять по льоду безпечне.* Черк. у.

Ра́тище, ща, *с.* Древко копья; копье. ЗОЮР. І. 293. *Насажували на списи ратища.* Стор. *Да взяв на ратище ворота так, як от сніп святого хліба візьмеш.* ЗОЮР. І. 4. *А мій милий коня веде, на ратище підпірається.* Грин. Ш. 593. Ув. **Ратóга.**

Ра́тман, на, *м.* Ратманъ. КС. 1882. V. 353. *Тут всякіі були цехмистри і ратмани, і бургомистри.* Котл. Ен.

Ратови́ще, ща, *с.*=**Ратище.**

Ратува́тк, ту́ю, еш, *гл,* и пр.=**Рятувати** и пр. *Хто в Бога віруе—ратуйте!* Ном.

Ра́туш, ша, *м.*=**Ратуша 1.** Св. Л. 75.

Ра́туша, ші, *ж.* 1) Городская дума, магистратъ, ратуша. Кв. І. 256. 2) Сельское правленіе. Грин. І. 32.

Ра́тушний, а, е. 1) Относящійся къ ратушѣ. 2) Членъ городскаго или сельскаго управленія. Харьк.

Ратю́га, ги, *ж.* Ув. отъ **ра́тище.** О. 1862. VI. 76.

Ра́фка, ки, *ж.* Круглая, выточенная изъ дерева посуда для масла, сыру. Вх. Зн. 58.

Раха́тися, хаю́ся, ешся, *гл.* Трогаться. *Постій, не рахайсь з місця.* Уман. у.

Ра́хавка, ки, *ж.*=**Рахання.** Вх. Уг. 264.

Ра́хкати, каю, еш, *гл.* Квакать. Вх. Уг. 264.

Рахма́н, на, *м.* 1) По народному повѣрью: житель миѳической мѣстности, праведный христіанинъ. Чуб. І. 220. Ш. 29. Kolb. I. 198—200. 2) Нищій. *Поти рахман плохий, поки собаки не обстутлять.* Ном. № 4224.

Рахма́нний, а, е. Смирный, тихій. *Рахманний кінь.* Черниг. у.

Рахма́нський, а, е. Относящійся къ рахманамъ. Чуб. І. 220. *На Юра-Івана, на рахманський великдень.* Ном. № 5634.

Рахми́стер, тра, *м.* Счетчикъ.

Рахмисти́ня, ні, *ж.* Счетчица. Ном. № 2484.

Ра́хта, ти, *ж.* Второй день храмоваго праздника. *На другий день* (після храму) *у нас рахти, щоб то мед вже допивати.* О. 1861. XI. 108.

Рахтува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Разсуждать, разсчитывать.

Раху́ба, би, *ж.* 1) Счетъ, отчетъ, разсчетъ. *Як ударив в губу, то й розбив всю рахубу.* Ном. № 5813. *Скільки всіх зорь, цьому ще ніхто рахуби не склав.* Ком. І. 49. **Раху́би не дам.** а) не могу счесть, б) ничего не могу подѣлать. Ном. № 6666. 2) Разсчетъ, соображеніе. *Не придеться рахуба до чуба.* Ном. 3) Вояня, хлопоты. *Буде ще з ним рахуба. Оце рахуба!*

Раху́бно, *нар.* Разсчетливо, обдуманно. *Я бачу, що він не рахубно робить—продав святці жиду.* Боpз. у.

Рахува́ння, ня, *с.* Вычисленіе, исчисленіе. *Рахування не в поминанні! Коли ж небудь треба да по нас поминки робити.* Макс.

Рахува́ти, ху́ю, *гл.* 1) Считать, разсчитывать, вычислять. *Гроші рахувати.* Грин. III. 396. *Рахувати сир, масло, то й варенихів не їсти.* Ном. *Тернові очка звізди рахують.* Чуб. 2) Разсчитывать, взвѣшивать, обдумывать. Чуб. II. 22. *Тут довго тяжко рахували.* Котл. Ен. II. 34. *А козаки гляділи, у вічі вбачали, поміж себе рахували.* Макс.

Рахува́тися, ху́юся, ешся, *гл.* 1) Считаться. *Махання забитня не рахується.* Ном. № 3884. *Любімося як брати, рахуймося як жиди.* Ном. № 9712. 2) Собираться, намѣряться. *Ми рахувалися вже їхати, як вони прийшли до нас.*

Рахунко́ви, а, е. Счетный. *Рахункові книжки.*

Рахýнок, нку, *м.* Счетъ, разсчетъ. *В рахунку помилився.* Котл. Ен. VI. 19. **Під рахýнок бу́ти.** Быть считаннымъ. *Мав.... саджавку, де були сами великі риби під рахунком.* Гн. I. 193. **Здава́ти рахýнок.** Давать отчетъ. *Пішла.... здавати рахунок, шьо робила почерез цілий рік.* Гн. II. 58.

Ра́цавий, а, е=Рапавий. Вх. Зн. 58.

Ра́цавка, ки, *ж.*=**Рапавка.** Вх. Зн. 58.

Ра́ція, ції, *ж.* 1) Основаніе, причина, поводъ. *Чи не мав но цей чоловік рації?* О. 1862. VI. 96. *І чи не мала ж вона рації написати до його після щирої розмови з ним?* Левиц. I. 303. 2) Привѣтственная рѣчь, поздравленіе. *Після к латину приступились, три рази низько поклонились, а старший рацію сказав.* Котл. Ен. IV. 27.

Ра́цький, а, е=Рачачий. Черк. у.

Рацю́га, ги, *м.* Большой ракъ. Волч. у.

Рача́чий, а, е. Рачій, принадлежащій раку, относящійся къ раку, изъ раковъ сдѣланный. *Рачача нога.* Ном. № 425, стр. 302. *Очі.... рачачі.* Драг. 13.

Раченя́, ня́ти, *с.* Раченокъ, маленькій ракъ. Мил. 157.

Рачешúйки, йок, *ж. мн.* Раст.=**Ракові шийки.** ЗЮЗО. I. 132.

Ра́чити, чу, чиш, *гл.* Благоволить, изволить. *Бог.... з неба зійти рачив.* КС. 1882. IV. 170. *Як бачить, так і рачить.* Ном. № 13572. *Рач нам, Христе добротливий, тое здарити, і з тобою царствіем твоїм на віки жити.* Чуб. III. 383.

Рачи́ця, ці, *ж.* Самка рака. Вх. Лем. 428.

Рачій, *нар.* Скорѣе, вѣрнѣе, лучше. *Рачій було б.*

Ра́чки, *нар.*=**Раком.** *Робити, хоч кием бити, а їсти, хоч рачки лізти.* Ном. № 12184. *Евандр у хату рачки ліз.* Котл. Ен. V. 16.

Рачкува́ти, кýю, еш, *гл.* Ползать на четверенькахъ. *Дівчинонька кропиву шаткує, а за нею дитина рачкує.* Чуб. V. 866.

Рачкува́тися, кýюся, ешся, *гл.*=**Рачкувати.** *Як почав він рачкуватися та насилу дорачкувався: звісно, ходить не може, то лізе на всіх чотирьох.* Новомоск.

Рачо́к, чка́, *м.* 1) Умъ. отъ ракъ. 2) Насѣк. Nepa cinerea. Вх. Пч. II. 27. 2) Названіе маленькаго вола съ небольшими рогами, выступающими впередъ. КС. 1898. VII. 47. 4) *мн.* Раст.=**Ракові шийки.** ЗЮЗО. I. 132. 5) Родъ вышивки. Чуб. VII. 427. 6) *мн.* Глиняныя подставки въ видѣ треножниковъ или обручиковъ для разъединенія посуды, вкладываемой одна въ другую для обжиганія. Вас. 179.

Ра́шкуль, ля, *м.* Терпугъ.

Ра́шпіль, ля, *м.*=**Рашкуль.**

Раюва́ння, ня, *с.* Жизнь въ раю, райское блаженство.

Раюва́ти, юю, еш, *гл.* Блаженствовать. Грин. III. 394. К. ЦН. 230. *Нехай так щасливо вікує, наче раює.* Г. Барв. 310.

Ра́яти, ра́ю, еш, *гл.* Совѣтовать. *Мені раяли, щоб я поїхав на три роки у Січ.* Стор.

Ра́ятися, ра́юся, ешся, *гл.* Совѣтоваться. *Ви б раялись, та й до школи хлопця.*

Рвани́ця, ці, *ж.* Плоды, сорванные съ деревьевъ, а не стряхнутые.

Рва́ти, рву, рвеш, *гл.* 1) Рвать, разрывать. *Хто се, хто се по тім бонї рве на собі коси?* Шевч. 19. *Тиха вода греблі рве, а бистра тамує.* Ном. № 3030. *Не рви нитки.* 2) Рвать, срывать. *По садочку йшла, квіточки рвала.* Чуб. V. 6. *Козаки ідуть, гурки рвуть.* Ном. № 14027. 3) О собакѣ: кусать. *Собака собаки не рве.* Ном. № 7954. 4) Терзать. *Заступи мене, благаю, щоб не рвали мою душу.* К. Псал. 11. 5) **Рва́ти бо́ки.** Надрываться отъ смѣха. *Аж боки рвав од сміху.* Левиц. Пов. 62.

Рва́тися, рву́ся, рве́шся, *гл.* 1) Рваться, разрываться. *Де коротко, там і рветься.* Ном. № 2131. *Пани б'ються, а в нашого брата чуби рвуться.* Ном. № 1303. 2) Надрываться, изнемогать. Г. Барв. 388. *Плучач оре і в праці рветься, а панське черево оттак аж дметься.* Ном. № 1144. 3) Порываться, рваться. *Рветься, як дурний до образа.* Ном. № 3149. *Не рвися, як собака на ретязі.* Ном. № 3162. *Серце рвалося, сміялось.* Шевч. 4.

Рвач, ча́, *м.* Тотъ, кто рветъ, иронически: дантистъ. *Добрий рвач, нічого казать.* Чорн. у.

Рвачки́й, а́, е́. 1) Легко рвущійся. *Рвачкі нитки.* Константиногр. у. 2) О вѣтрѣ: порывистый.

Рвону́ти, ну́, не́шш, *гл.* Рвануть. *Як грвонув віжки,—мов перегорїли.* Харьк.

Рвону́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Рвануться, порывисто броситься. *Чорт як рвонеться,—тільки пил схватився.* Рудч. Ск. II. 23.

Рджок, ка, *м.* Зоол. Землеройка, Sorex. Вх. Лем. 460.

Рдя́тися, джу́ся, дя́тися, *гл.* О животныхъ: горячиться. *Жеребець серед кобил рдиться.* Лохв. у.

Ребе́речко, ка, *с.* Ум. отъ **ребро**.

Ребе́рце. ця, *с.* 1) Ум. отъ **ребро**. О. 1861. Ш. 88. 2) *мн.* Родъ вышивки на сорочкѣ. Чуб. VII. 427.

Ребро́, ра́, *с.* 1) Ребро. *Худий, аж ребра світяться.* Ном. № 8551. 2) Бокъ горы, обрыва, скалы. Шух. I. 14. *Яри гайові меж невисокими, та крутими горами та шпилями, меж дубовими та грабовими гаями, що рослíшно поросли на крутих ребрах, на верхах гір та шпилів.* Левиц. I. 203. 3) Каждая изъ двухъ боковыхъ дощечекъ **терлиці**. Шух. I. 147. 4) — **бже**. Раст. Convallaria multiflora. Лв. 97. См. **Кукурічка**. Ум. **Ребе́рце, ребе́речко**. Чуб. V. 662. *Повернися бочком..., ще й реберечком.* Мил. 103.

Ребровачка. ки, *ж.*=**Рубель** (для катанья бѣлья). Вх. Зн. 68.

Рев, ву, *м.* Ревъ. *Скот пустився з ревом.* Мнж. 35. *Ввійшла к Юноні з ревом, стуком.* Котл. Ен.

Ре́ва, ви, *об.* Плакса. Черк. у. О. 1862. IX. 119. *Он рева яблука розсипала.* Ном. № 13978. Ув. **Ре́вище**. *Оце ще ревище!*

Рева́ш, ша, *м.* У гуц. древорубовъ: счетъ срубленнаго дерева, проработанныхъ дней и пр., а у гуцульскихъ пастуховъ счетъ удоя, отмѣчаемыхъ зарубками на деревянномъ брускѣ, называемомъ **колóда** и распадающемся вдоль на двѣ половины, при чемъ зарубки дѣлаются поперегъ бруска и проходятъ сразу черезъ обѣ половины его; одна изъ нихъ, также называемая **реваш**, отдается работнику или хозяину скота, а другая остается у ведущаго счетъ. Шух. I. 173, 205, 206, 209.

Реве́нь, ню, *м.* Раст. Rheum.

Ревидо́к, ка, *м.* Резизоръ. *Та найхали та ревидоки бурлак у службу брати.* О. 1862. V. 99. См. **Ревизон**.

Ревидува́ти, дýю, ешь, *гл.* Ревизовать, осматривать. Чуб. Ш. 349. О. 1861. XI. 9. *Став жовнір господю ревидувати: чом в тебе, господо, уста солодкі?... Чом в тебе, господо, очка чорненькі?* Гол. I. 147. *Нехай опека мене ревидує.* Прил. у.

Реви́зія, зії, *ж.* 1) Ревизія. 2) Народная перепись. Ном. № 1755. Кв. I. 157. *Хлопця у ревізію записали.* О. 1861. VIII. 16.

Ревизо́н, на, *м.*=**Ревизор**. *Та найхали та ревизони бурлак у службу брати.* О. 1862. V. 99.

Ревизо́р, ра, *м*, Ревизоръ. Стор. II. 104.

Ревизи́ський, а, е. Ревизскій, звачащійся по ревизской записи. Кв. I. 157.

Ре́вище, ща, *с.* 1) Сильный ревъ. *Як ускочив вовк у череду, а вона як счинить ревище.* Лебед. у. 2) Мѣсто, гдѣ ревутъ коровы, волы, чуя кровь скотины. *Буяють мов на ревищі бики.* К. Пс. 89. *Заревів Марко, як віл на ревищі.* Стор. М. Пр. 19.

Ре́вíль, ля, *м.*=**Ревíнь**. Черк. у.

Ревíння, ня, *с.* Ревъ, мычаніе. *Ревіння альпійських коров.* Левиц., Пов. 134.

Ревíти, ву́, ве́ш, *гл.*=**Ревти**.

Ревли́вий, а, е. 1) Плаксивый. *Ревлива дитина.* 2) Крикливый, ревущій. *Ревлива корова.* Змѣев. у.

Ре́вне, *нар.* 1) Горестно, горько, жалостно. Грин. Ш. 257. *Ой ви, діти дрібненькії, заплачте ж ви ревне, що й орендарь подобріє, то вам маму верне.* Чуб. V. 189. *Я так ревне плачу, що аж серце з мене вискакує.* Федьк. 2) Искренно, сердечно, нѣжно. *Хто любить ревне, жаліє певне.* Ном. № 8781. Ум. **Ревне́нько**. Чуб. V. 763. *Ревненько заплачу.* Волын. у.

Ревни́вий, а, е. Ревнивый; придирчивый. Чуб. V. 604. Мил. 145. *Тільки дав мені Бог да ревнивого мужа,* Чуб. V. 565. *В мене свекруха ревнива, ще й до ділечка лíнива.* Чуб. V. 691.

Ре́вний, а, е. 1) Горькій, горестный. МВ. (О. 1852. Ш. 66). *Ревні сльози.* ЗОЮР. II. 296. *Плачем ревним я заплакав.* К. Псал. 36. 2) Искренній, задушевный, трогательный. *Вислухай, Боже, ревну молитву.* К. Псал. 138. *Набравшись ізмалку всього, чим живе й дише селяник, він* (Шевченко) *підняв простí хатнí розмови до високої пісні і разом зробив із них ревну, сердечну лірику і величний епос.* К. (Хата).

Ревни́ці, ниць, *ж. мн.* Ревность. *Ревниці неначе гарячим залізом палили моє нутро.* Стор. М. Пр. 34.

Ре́вно, *нар.*=**Ревне**. Гол. II. 575. *Ой чого я так журюся, чого ревно плачу? К. МВ. X. 12.*

Ревнува́ти, нýю, еш, *гл.* Ревновать. *Гриця кохала та й ревнувала.* Чуб. V.

431. *Я вже не плачу тепер, я вже не ревнуу, та й не кохаю.* МВ. II. 151.

Ревну́ти. См. **Ревти.**

Ре́вниква, ви, *ж.* 1) Ревъ. 2) Шумъ. крикъ. *Бач, яку підняли собаки ревняву.* Кролев. у.

Ревті́, ву, ве́ш, одн. в. **ревну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* 1) Ревѣть, заревѣть, мычать, замычать. *Ведмідь на ретязі тоесто реве.* Ном. № 1337. *Чого бик навик, того й реве.* Ном. № 9565. *На синьому морі лютий змій реве.* Чуб. I. 140. 2) Орать, заорать, крикнуть. *Ви передержанці!—ревнув писарь,—ви передержуете біглих!* Кв. II. 373. *Ревнув, мов у маточину,—як бугай.* Ном. № 12445, 12443. 3) Пѣть очень громко и плохо, запѣвать сразу громко. *На віват з мущирів стріляли, тут грімко трубачі грали, а много літ дяки ревуть.* Котл. Ен. IV. 32. 4) Ревѣть, плакать съ крикомъ, заревѣть. *Оце ще реве реве!* Харьк. *Дідона тяжко зажурилась..., кричала, плакала, ревла.* Котл. Ен. I. 34. 5) Громко играть, заиграть на духовомъ инструментѣ. *А Михайл в трубу реве на всю губу.* Чуб. III. 382. 6) О водѣ, вѣтрѣ: ревѣть, заревѣть, шумѣть, гудѣть, завывать. *Проклятї вітри роздулися, а море з лиха аж реве.* Котл. Ен. *Як та воля, що минулась, Дніпр широкий—море, степ і степ, ревуть пороги, і могили-гори.* Шевч. 4. *Реви, завірюхо, засип його снігом!* Левиц. I. 156. 7) О колоколѣ: сильно звонить. *Всі дзвони ревуть,—уже ж того козаченька ховатн несуть.* Чуб. V. 371. 8) О пушкахъ: грохотать, грохнуть. *Реве гарматами Скутара, ревуть, лютують вороги.* Шевч. 59. *Як став місяць серед неба—ревнула гармата.* Шевч. 40. 9) О землѣ: гудѣть. *Летить ізнов змій, аж земля реве.* Рудч. Ск. I. 147.

Ре́втух, ха, *м.*=**Ревтух.**

Ревуи́, на́, *м.*=**Рева.** Ум. **Ревуне́ць.** *Ревунці ревуть.* Ном. стр. 298.

Ревучи́й, а, е. Ревучій. *По колізеї ревучим громом пронеслась і стихла буря.* Шевч. 614. *Щоб лани широкополі і Дніпро, і кручі були видні, було чути, як реве ревучий.* Шевч. 666.

Ре́га. ги, *м.* Названіе вола съ головой и рогами, похожими на голову и роги бугая. КС. 1898. VII. 45.

Ре́гіт, готу, *м.* Хохотъ *О, сміху було! хлопці аж кишки порвали од реготу.* Кв. I. 124. *Аж лящить жіночий регіт.* Шевч. 334. *Там такого реготу, аж стіни гудуть.* Пирят. у.

Ре́гітно, *нар.* Смѣшно, хочется смѣяться. *Мені регітно, а він плаче.* Сосн. у.

Регітни́, ні́, *ж.* Хохотъ, хохотаніе. Черк. у.

Ре́гнути, ну, неш, *гл.* Сильно желать, стремиться. *Аж регне заміж, та ніхто не свата.* Ном. № 8873. *Він аж регне купити у мене вола.* Міусск. окр.

Реготáння, ня, *с.*=**Регіт.** *По вечері ж все замерло, тихо, глухо стало, реготання, спів і крику мов і не бувало.* Мкр. Н. 36.

Реготáти(ся), чý(ся), чеш(ся), *гл.* 1) Хохотать. *Піч наша регоче, коровая хоче.* Мет. 164. *Що Микита сміється, що Марусі береться; а Маруся регочеться, до Микити не хочеться.* Чуб. V. 177. 2) Ржать. Вх. Лем. 460.

Ре́готи, тів, *м. мн.* Хохотъ, хохотаніе *Сміх не реготи—пішла баба в перевертни.* Ном.

Реготíння, ня, *с.*=**Реготи.** Черк. у.

Реготíти, чý, тúш, *гл.* 1)=**Реготати.** 2) О сычѣ: кричать. *Пугач реготів.* Мил. 10.

Реготíтися, тúться, *гл. безл.* Смѣяться, хохотать. *Їй реготíться.* Ей хочется хохотать, она охотно хохочетъ. *Щоб ходилось і хотілось* (на досвіткн), *до всіх хлопців раготілось.* Мил. 60.

Реготи́вий, а, е. Смѣшливый, хохотливый. *Послухавши дівочого реготливого шепотання.* Мир. Пов. I. 137.

Ре́готно, *нар.*=**Регітно.** *А мені так реготно з його, що туди вліз, а назад не вилізе.* Пирят. у.

Реготни́, ні́, *ж.*=**Регітня.** Котл. Ен. VI. 21. *Скрізь музикгідер та реготня.* Шевч. 108.

Реготу́н, на́, *м.* Хохотунъ. Мир. ХРВ. 131. *О. Хведор буе веселий, реготун.* Левиц. I. 132.

Реготýха, хи, *ж.* Хохотунья. Мир. ХРВ. 258. *Святай мене реготузу.* Чуб. V. 1127. *Перша реготуха на селі.* Мир. Пов. I. 137.

Ре́гула, ли, *ж.* Уставъ. *По військовій регулі за се повинен він смертної кари.* Стор. М. Пр. 28.

Ре́дечка, ки, *ж.* Ум. отъ редька.

Редýта, ти, *ж.* Редутъ. *Збілось десят-*

кіз п'ять гетьманських козаків на Кручеку редуту. ЗОЮР. І. 267. *Розвалилися редути і рови густою від низів і до вершини вкрилися травою.* Щог. Сл. 9.

Ре́дька, ки, *ж.* Раст. а) Raphanus sativus. ЗЮЗО. І. 133. б)—**ди́ка.** Raphanus Raphanistrum L. ЗЮЗО. І. 133. *Любить, як собака редьку.* Ном. № 5078. **Скребти́ кому́ ре́дьку.** Читать нотацію. **Скребну́ти ре́дьки.** Навонять. Ном. № 3448. 2) Механизмъ, на которомъ вращается крыша мельницы. Сосн у. 3) Волъ, у котораго осталось одно ядро, вслѣдствіе неудачной кастраціи. Мирг. у. Слов. Д. Эвари. Ум. **Ре́дечка.** Мет. 120.

Ре́єстр, ру, *м.*=**Ре́єстер.** *Шість тисяч тільки їх оставлено в реєстрі.* К. ЧР. 11.

Реєстро́вий, а, е. Реестровый, записанный въ реестръ. *Реєстровий козак.*

Ре́єнт, та, *м.* Регентъ. Желех.

Ре́єстер, стру, *м.* Реестръ, списокъ. *Запиши, Миколо, у реєстер* (козака). Шевч. 170.

Реж, жа, *м.* Крыло рыболовной сѣти. *В сітці дві пілки: режі, а в середині третя—пров'язь.*

Резеда́, ди́, *ж.* Раст. Reseda odorata L, резеда. ЗЮЗО. І. 133.

Ре́йвах, ху, *м.* Суматоха, плачъ.

Ре́йдити, джу, диш, *гл.* Болтать, пустомелить. *Хоча б оті пани не рейдили.* Черк. у.

Ре́йка, ки, *ж.* Рельсъ. Екатериносл. у.

Рейме́нт, ту, *м.* 1) Полкъ, отрядъ. 2) Начальствованіе.

Рейме́нтарський, а, е. Относящійся къ **рейментарю.** *Рейментарський пірнач.* К. ЧР. 16.

Рейме́нтарь, ря. *м.* Военачальникъ, командующій войскомъ. *Ой дозволив пан рейментарь червінці забрати, не дозволив Котовича з шибениці зняти.* Нп.

Рейментарюва́ти, рюю, єш, *гл.* Предводительствовать.

Рейта́р, ра, *м.* Конный солдатъ. *Блиснула грімниця із чорної хмари, повалились, покотились пішаки й рейтари.* К. Досв. 9.

Ре́крут, та, *м.* **рекру́тка, ки,** *ж.*, **рекру́тство, ва.** *с.*, **рекру́тський, а, е**=**некрут. некрутка, некрутство, некрутський.**

Ректи́, речу́, чо́ш, *гл.* Говорить, сказывать. ЗОЮР. ІІ. 50. *Добре речеш, тільки в громаду не беруть.* Ном. № 6865.

Ре́ктор, ра, *м.* Ректоръ. Левиц. Пов. 317.

Ре́кторство, ва, *с.* Ректорство, должность ректора. *На ректорстві однаєу живіт.* К. ПС. 83.

Ре́кторський, а, е. Ректорскій.

Ре́лія, лії, *ж.* 1) Чаще во *мн.* **ре́лії.** Качель. *Пішли на релії покомихаться.* Лебед. у. 2)=**Ліра.** О. 1861. V. 52.

Ре́мгати, мжу, жеш, *гл.* Шептать. Чуб. VII. 551.

Ре́мез, за, *м.* Птица: ремезъ, Parus pendulinus. Вх. Пч. II. 13. *Ой ремезе, ремезочку, не клади гнізда у вершині Дністра.* Чуб. V. 876. Ум. **Ремезо́нько, ремезо́чок.** Грин. Ш. 617.

Ре́мезин, на, не. Принадлежащій, относящійся къ ремезу. *Ремезине гніздо.* Стор. М. Пр. 158.

Ремезо́нько, ка, ремезо́чок, чка, *м.* Ум. отъ **ремез.**

Ремезюва́ти, зу́ю, єш, *гл.* Крѣпко сдѣлать что нибудь. Черномъ.

Ремена́рь, ря, *м.* Шорникъ. Угор.

Реме́ник, ка, Ремешекъ. Вх. Лем. 460.

Реме́нчак, ка, *м.* Ременный кнутъ. Угор.

Реме́няний, а, е. Ременный.

Ремесло́, ла́, *с.* 1) Ремесло. *Нема то ремесло, як леміш та чересло.* Ном. № 10125. 2) Собраніе инструментовъ, употребляемыхъ въ какомъ нибудь ремеслѣ. *Забрав усе своє ремесло та поніс додому.*

Ремесни́й, а́, е́. Ремесленный. *Ремесні козаки.* О. 1862. II. 61. *Як ремесний чоловік, то й добре живе тепера—почив чоботи та штани, от і в на хліб.* Лебед. у. *Оддати дитину до ремесної науки.* К. (О. 1862. Ш. 22).

Ремесни́к, ка́. *м.* Ремесленникъ. *В ремесника золотая рука та кальний рот.* Ном. № 10410. **Ум. Ремесничок, ремесни́чо́нько.** *Ой жаль мені на мого батенька, що мня не дав за ремесниченька.* Ад. І. 61.

Ремесни́цький, а, е. Относящійся къ ремесленнику, принадлежащій ремесленнику. *Цех ремесницький. Сердеи ремесницькі роботники.* О. 1861. XI. 102.

Ремесни́ця, ці, *ж.* Ремесленница. Константиногр. у.

Ремесни́чо́нько, ка. Ум. отъ **ремесник.**

Ремесни́чий, а, е=**Ремесницький.** *Ремесничий цех.* К. Кр. 17.

Ремесничо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **ремесник.**

Реме́ство, ва, *с.* Ремесло. *Отцева-матчина молитва в купецтві, в реместві на поміч помагає.* Мет. 347.

Ремествува́ти, вую́, ешь, *гл.* Заниматься ремесломъ. К. Хм. 13.

Ремиґа́ти, ґаю, ешь, *гл.* Жевать жвачку (о волахъ). *Вози риплять, ярма брязчать, воли ремиґають.* Мет. 453. 2) О людяхъ грубо: ѣсть, жрать. *А ну, ході вже вам ремиґати!* Волч. у. См. **Розремиґа́тися.**

Ремі́нець, нця́, *м.* 1) Ум. отъ **ремі́нь.** Ремешекъ. 2) Тонкая нить кожи, употребляемая вмѣсто дратвы. Шух. I. 292.

Ремі́нний-а, **е.** Ременный, сдѣланный изъ ремня, кожаный. *Ремінний пояс.* Ном. № 2578. *Ремінний батіг.* Чуб. V. 472.

Ремі́нник, ка, 1) Родъ широкаго кожанаго мужскаго пояса изъ куска толстой кожи, сшитой вдвое, такъ что въ средину прячутъ деньги,—тоже, что и **черес,** только шире. Чуб. VII. 418. 2) **Ремі́нний.** См. Вуголов. Шух. I. 166.

Ремі́ння, ня, *с. соб.* Ремни. АД. I. 104. *За невміння деруть реміння.* Ном. № 6035. Ум. **Ремі́нячко.**

Ремі́нчик, ка, *м.* Ум. отъ **ремі́нь.**

Ре́мінь, ню, *м.* 1) Ремень. *З вас деруть ремінь, а з їх, бувало, й лій топили.* Ном. № 4036. 2) Кожа выдѣланная, сапожный товаръ. Шух. I. 292. *Оце купив ремінь чоботи пошию.* Харьк. у. 3) Широкій кожаный поясъ съ сумочкою при немъ и пр. *Брат посяг у ремінь та й виймив мені сороківця.* Федьк. Пов. 16. Ум. **Ремі́нець, ремі́нчик.** *Лучче свое личко, як чужий ремінець.* Ном. № 9682.

Ремі́нка, ки, *ж.* Ув. отъ **ремі́нь.** *На що мені женитися, на що мені панство: коло купів ремінка —то все господарство.* Ном. № 830.

Ремісни́к, ка́, *м.* У ткачей: снарядъ, посредствомъ котораго наматываются нитки на шпульку, вкладываемую затѣмъ въ ткацкій челнокъ. Части его: двѣ вертикально стоящія доски—**лаби,** обращенныя другъ къ другу широкой поверхностью и соединенныя по срединѣ продолговатымъ деревяннымъ ящикомъ—**скри́нкою;** нижніе концы **лаб** стоятъ на землѣ, въ верхнихъ вращается желѣзный прутъ—**верете́но,** на которомъ толстое деревянное маховое **ко́лесо;** тонкій конецъ **веретена** называется **спі́нь** и на немъ вращается шпулька—**ці́вка;** веретено приводится во вращательное движеніе при помощи **лучка́**—деревянной палочки, къ обоимъ концамъ которой привязанъ **ремі́нець** (ремешекъ), охватывающій веретено; къ ящику (**скри́нка**) придѣлана скамейка для сидѣнья—**сі́дець.** Шух. I. 257.

Ре́мно, *нар* =**Ревно.**

Ре́мсати, саю, ешь, *гл.*=**Рюмсати.** *А той струмочок, що тихо дзюркотить коло ніг наших по камінчиках, ніби мале дитя ремсає.* Левиц. I. 290.

Ремст, ту, *м.* Неудовольствіе, претензія. *Він на мене ремст мав. На нас і на тіх людей мав він великий ремст.* Василь. у.

Ре́мство, ва, *с.* Недовольство; нареканія, ропотъ. *Господи! ремства прости мені гріх!* Щог. Сл. 35.

Ре́мствувати, вую, ешь, *гл.* Роптать, быть недовольнымъ, претендовать. *Уся громада стала на його ремствувати. Тяжко і скрутно їм жилось, але ніколи на се не ремствували.* Грин. II. 152.

Ре́мстити, щу, стиш, *гл.*=**Ремствувати.** *От Хведь не буде ремстить на чоловіка: Бог з ним, каже!* Канев. у.

Ремсть, ти, *ж.*=**Ремст.** *Він на мене ремсть мав та через те й коня не дав до міста.* Канев. у.

Ре́м'я, м'я, *с.*=**Рам'я.** Канев. у.

Ренджи́ґло, ла, *с.* Задница. *Одвернув, як циган ренджиґло.* Ном. № 11333.

Ре́ньоське, кого, *с.* Рейнское вино, рейнвейнъ. Мкр. Н. 31. *Вродилось реньоське з курдимоном.* Котл. Ен. *Барила з горілкою, реньоським.* Морд. Пл. 72.

Ре́ньґорт, та, *м.* Подпруга. *Накинь осю дерту на підоло та й підтягни реньґортом.* Брацл. у.

Ре́палка, ки, *ж.* То-же, что и **ковзалка,** на которой парни и дѣвушки скользятъ попарно, взявшись за руки. КС. 1887. VI. 482.

Ре́панець, нця, *м.* Треснувшій плодъ, хлѣбъ. *Опірки-репанці виносять люде в хату та й кладуть під лаву, чи що, щоб полежали ще: більше вспаріється насіння.* (Залюбовск.).

Ре́панний, а, е. 1) Корявый, потрескавшійся. *Дуже спіла диня—репана.* Лебед. у. 2) Простой, грубый, неотесанный. *Репані мужики.* Черк. у.

Ре́паник, ка, *м.*=**Репанець.**

Ре́панка, ки, *ж.*=**Репанець.**

Ре́пати(ся), паю(ся), ешь(ся), *гл.* Трескаться, лопаться. *Таке то гречане: ти його в піч, а воно й репається.* Ном. № 3368. *Щоб дійки не репались* (у коровы). Грин. II. 46.

Ре́пет, ту, *м.* Крикъ, вопль. *Як зачули про се панські люде, пішов репет по всьому селу.* О. 1862. V. 119. *Як баби поскубуться—отто вже репету.* Полт. г.

Репетува́ння, ня, *с.* Крикъ, вопль. *Сей чалас і репетування троян всіх в смуток привело.* Котл. Ен. 62.

Репетува́ти, тýю, ешь, *нз.* Кричать, вопить, орать. *Кричить баба, репетує, ніхто баби не ратує.* Нп. *Репетує на всю хату.* ЗОЮР. II. 34.

Репик, ка, *м.* Раст. Agrimonia Eupatoria.

Ре́пиця, ці, *ж.* Основаніе хвоста позвоночныхъ животныхъ. *„На тобі, хортище-собачище, хвоста, да не кусай по животому, а кусай по білому". А хорт як уку сив, так при самій репиці одкусив.* Рудч. Ск. 16.

Репі́тати, таю ешь, *нз.* Сильно лить. Угор.

Репі́жити, жу, жиш, *нз.* 1) Сильно колотить, бить. *Сів він на неї* (на лошицю) *та й давай репіжить тією палицею.* Грин. I. 258. 2)=Репігати. *Дощ репіжить.* Угор. 3) Плакать, рваться. *Дитина репіжала з півгодини.* Вх. Зн. 59.

Ре́пнути, ну, неш, *нз.* 1) Треснуть, растрескаться, лопнуть. (Паска) *не репнула.* Кв. II. 177. *Як положиш кислицю у піч спекнисъ, то шкурка на їй репне.* Дещо. *Іде він людом, коли лід репнув.* Грин. I. 205. 2) Съ силой упасть на землю. Угор.

Ре́птух, ха, *м.* 1) Рептухъ, родъ широкаго, но неглубокаго мѣшка, привязываемаго къ огяблямъ,—въ него всыпаютъ овесъ для корма лошадямъ. Сим. 93. 2) Родъ плетенаго изъ веревки мѣшка для сѣна. 3) Названіе толстаго неповоротливаго человѣка. Чуб. VII. 576.

Репчин, ну, *м.* Раст. Raphanistrum arvense L. Вх. Уг. 265.

Реп'я́х, ха, *м.* 1) Раст. Aretium lappa. репейникъ. *Причепився, як реп'ях.* Ном. № 3744 2)—польовій. Раст. Carduus nutans. ЗЮЗО. I. 174. Ук. Реп'яшо́ня.

Реп'яхі́вка, ки, *ж.* Разновидность плахты. КС. 1893. XII. 448.

Реп'яшкови́й, а, е. 1) Репейниковый. 2) **Реп'яшо́ва** кривýлька. Родъ вышивки. Лебед. у. (Залѣсовск.).

Реп'яшо́к, шка́, *м.* 1) Ум. отъ реп'ях. 2) Раст. Xanthium strumarium L. ЗЮЗО. I. 142. 3) Родъ вышивки. Чуб. VII. 427.

Рескаль, ля, *м.*=**Рискаль.** *Як сотворив Бог Адама, то дав йому рескаль: копай, каже, землю та й користуйся.* Звенигор. у.

Рете́льне, *нар.* Аккуратно, точно. *Знаю ретельне, що....* Федьк.

Рете́льний, а, е. Аккуратный, точный. Подольск. г.

Ретя́тися, речу́ся, ти́шся, *нз.* Биться, бороться. Галиц. Вх. Зн. 59.

Ре́тязь, зя, *м.*=**Ретязь-1.** Кіевъ. у. Шух. I. 273, 280, 281. Ум. **Ретязо́к.**

Ре́тор, ра, *м.* Ученикъ класса **реторики.** См. **Реторика 3.** Сим. 175.

Реторва́, ві́, *ж. соб.* Ученики класса реторики **3.** Св. Л. 299.

Рето́рика, ки, *ж.* 1) Риторика. 2) Учебникъ риторики. *Плюнь на свої реторики й альвари.* К. ПС. 67. 3) Пятый изъ семи классовъ духовныхъ училищъ и семинарій. Сим. 175.

Ре́тязь, за ре́тязь, зя, *м.* 1) Цѣпь, цѣпочка. Гол. Од. 67. *А де ретязь—кінь прип'ястий?* Кобел. у. *Ведмідь на ретязі товсто реве.* Ном. № 1337. *Не рвився, як собака на ретязі.* Ном. № 3162. *Держить хорта на ретязі.* АД. I. 7. 2) Родъ прямолинейнаго шитья на рубахахъ. Ум. **Ретязо́к.** *На тім полсі жовті ретязки, на тих ретязках золоті ключі.* АД. I. 43. *Перед образами на срібному ретязку висіла срібна лампадка.* Мир. ХРВ. 315.

Ре́ус, са, *м.*=**Реза.** Лебед. у.

Рецето́вка, ки, *ж.* Сортъ плахти. Черниг. у.

Рецок, цка, *м.*=**Рджок.** Вх. Лем. 460.

Реч, чі, *ж.*=**Річ.**

Рекá, чý, чéш, *нз.*=**Ректи.** Вх. Зн. 59.

Реченéць, нця, *м.* Срокъ. Св. Л. 215. *Прийде реченець у осени гроші оддамо.* Могил. г.

Речíнь, ня, *м.*=**Реченець.**

Речни́к, ка́, *м.* 1) Ораторъ, витія. К. ЧР. 200. *І хочуть знать, що від речника почують.* К. МБ. II. 120. *Була вже рада, чули вже доволі речей прихильних, речників розумних.* К. ЦН. 197. *Сеймові речники.* К. ПС. 83. 2) Представитель, заступникъ, ходатай, адвокатъ. *Славних потентатів намістники і речники достойні.* К. Бай. 23.

Речни́стий, а, е. Говорливый, рѣчистый. Черк. у.

Речни́цький, а, е. Относящійся къ оратору, адвокату. *Бувай короток у речницькім слові.* К. Бай. 100.

Решети́лка, ки, *ж.* Шапка изъ реше-

тиловскаго каракуля. *Шапка решетилка.* Котл.

Решети́на, ни, *ж.*=**Решето.** *Малый коровай спѣли в ситини, в решетини, що не стане всій родині.* Рк. Макс.

Решети́ти, чу, тиш, *з.* Прежде покрываніи крыши соломой прокладывать на латахъ камышемъ или тонкимъ хворостомъ, что бы соломѣ было на чемъ держаться. Волч. у.

Решетя́ще, ща, *с.* Ободъ въ рѣшетѣ

Решетня́к, ка́, *м.* Грибъ изъ породы Boletus. Радом. у.

Ре́шето, та, *с.* 1) Рѣшето. *Вода в решеті не встоїться.* Ном. № 2715. *Перейшов уже крізь сито й решето*—вполнѣ испыталъ. Ном. № 5778. **Пова́ в ре́шеті возити.** Лгать на исповѣди. Ном. № 138. 2) Тамбуринъ (музыкальный инструментъ). Чуб. VII. 450. Ум. **Решѝтце́.**

Решетува́ти, ту́ю, еш, *з.*=**Решетити.**

Решѝтка, ки, *ж.* 1) Рѣшетка. Желех. 2) Родъ орнамента въ украшеніяхъ деревянныхъ гуцульскихъ издѣлій (гладкой проволокой, втискиваемой въ дерево): ломаныя линіи, различно пересѣкающіяся и образующія ромбондальныя клѣтки. Шух. I. 281. 3) Подобный предыдущему орнаментъ при раскраскѣ гончарной посуды. Вас. 184. 4) Родъ вышивки. Шух. I. 157. 158, Kolb. I. 48, 49. 5) Снарядъ для собиранія черники: родъ совка съ плоскимъ дномъ, наружный край котораго оканчивается зубьями гребня; части: дно—**гре́бінь,** бока—**обруч,** ручка—**фіст.** Шух. I. 167. 6) Собств. **Решѝтка.** Родъ полки подъ шерстобитнымъ **луком,** на которой лежитъ разбиваемая шерсть. Седневъ, Черниг. у. Ум. **Решѝточка.** Чуб. VII. 415.

Решѝтни́к, ка́, *м.* 1) Продающій рѣшета. 2)—**га́динець.** Раст. Veronica Chamaedrys. Шух. I. 20.

Решѝточка, ки, *ж.* Ум. отъ **решѝтка.**

Решѝтчѣ, чя́, *с.* 1) Ум. отъ **решето.** 2) Часть токарнаго станка. Шух. I. 305, 306. См. **Токарня.**

Решт, ту, *м.*=**Решта.**

Ре́шта, ти, *ж.* Остатокъ, остальное. *Рубає мечем голови з плечей, а решшу топить водою.* Мет. 399. **Та й ре́шта.** Да и все тутъ. *От скажу вам: ви ледачі та й решта.* **До-ре́шти.** Въ конецъ, совершенно. *От моя воля минула й доре́шти.* Федьк.

Решта́к, решту́вання и пр. См. **Ришта́к, ришту́вання** и пр.

Решта́нт, та, *м.* Арестантъ. *Їх ми роботу з решшантами не виганяли.* ЗОЮР. I. 78.

Ре́зка, ки, *ж.* Родъ гуцульской орнаментики при украшеніи одежды, въ рѣзьбѣ. Шух. I. 128, 303.

Ржа, ржі, *ж.* Ржавчина (на желѣзѣ, водѣ). *Їсть як ржа залізо.* Ном. № 2726. **Ржа вхопи́лась.** Пристала ржавчина, начало ржавѣть. Черк. у.

Ржа́вець, вця, *м.* Ржавое болото, ржавая рѣка.

Ржа́вий, а, е. Ржавый (о желѣзѣ, водѣ, травѣ). *Хвіртка на ржавих завісах.* Кв.

Ржаві́ти, вію, еш, *з.* Ржавѣть.

Ржа́нець, нцю, *с.* Раст. Phleum paten-se L. ЗЮЗО. I. 131.

Ржанни́й, на́, *с.* Ржаніе. *Навчив його, мов сарану, скакати і голосним лякати серце ржанням.* К. Іов. 69.

Ржа́ти, ржу, ржеш, *з.* Ржать, *Коники ржали його везучи.* Чуб. V. 882.

Ржі́й, ржія, *м.* Раст. Camelina sativa, Вх. Пч. II. 37.

Ри́ба, би, *ж.* Рыба. *Козак з бідою, як риба з водою.* Ном. № 775. *Держись берега, а риба буде.* Ном. № 2058. Ум. **Ри́бка рибо́нька.**

Риба́к, ка́, *м.*=**Рибалка 1.** *Вудка мокне, а рибак сохне.* Ном. № 10451. 2)=**Рибалка 2.** Вх Пч. II. 14. Ум. **Риба́ченько.** Грин. III. 369.

Риба́лити, лю, лиш, *з.*=**Рибалчити.** КС. 1883. I. 39. *Рибаль собі, а на добич не ходи.* КС. 1883. IV. 737.

Риба́лка, ки, *м.* 1) Рыбакъ. *Сам Бог з рибалок апостоли вчинив.* Ном. № 10450. 2) Птица: рыболовъ. *Ілинуть собі та співають; рибалка літає.* Шевч. 49. Ум. **Риба́лочка, риба́лонька.** Шевч. 22. Мет. 19.

Риба́лчик, ка, *м.*=**Рибалка 1.** *Прислухаюсь, як ті молоді рибалчики собі приспівують.* Федьк. Пов. 47.

Риба́лчин, на, не. Принадлежащій, свойственный рыбаку. *Рибалчина хата.* Левиц. Пов. 273.

Риба́лчити, чу, чиш, *з.* Заниматься рыбной ловлей. Мнж. 40. О. 1862. II. 62. *Пішов дід раз до моря, став рибалчити.* Мнж. 54.

Риба́льня, ні, *ж.* Мѣсто, гдѣ производится рыбная ловля, рыбный заводъ. *Що в лямі на рибальнях загорують, то*

все пропʼють та прогайнують. Стор. II. 191.

Рибáльство, ва, *с.* Рыболовство. Черк. у. Стор. II. 98.

Рибáльський, а, е. Рыболовный. КС. 1883. II. 291. *Рибальське знаряддя.*

Рибáрити, рю, рить, *гл.*=**Рибалчити.** Вх. Зн. 59.

Рибáрство, ва, *с.*=**Рибальство.** Шух. I. 222.

Рибáрчик, ка, *м.*=**Рибалчик.** *Три братчики рибарчики рибоньку ловили.* Гол. I. 54.

Рибáрь, ря́. *м.*=**Рибалка.** Вх. Зн. 59. *Сам Бог призвав рибарів на апостолів.* Гол. Од. 11.

Рибáс, сá, *м.* Продавецъ рыбы. Черном.

Рибáска, ки, *ж.* Торговка рыбой. Полт.

Рибáха, хи, *ж.* Рыба. большая рыба. *Вживають вони щуку-рибаху.* АД. II. 40.

Рибáцтво, ва, *с.*=**Рибальство.**

Рибáченько, ка, *м.* Ум. отъ **рибак.**

Рибáчити, чу, чиш, *гл.*=**Рибалчити.** Вх. Зн. 59.

Рибáчиха, хи, *ж.* Жена рыбака.

Рибéць, бця́, *м.* Рыба: рыбецъ, Abramis vimba. Браун. 26. *Славна рибка рибець.* Чуб. V. 1121.

Рúбин, на, не. Рыбій. *Збірав музики-рибини язики.* Чуб. Ш. 116.

Рúбина, ни, *ж.* Одна рыба. Грин. Ш. 275. *Не піймали ані однісінької рибини.* Левиц. Пов. 110. Ум. **Рибúнка.** Мнж. 25.

Рúбка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **риба.** 2) Ласкат. имя къ женщинамъ. *Серце моє, рибко моя!* Шевч. 276. *Ганнусю, рибко, душко, любко!* Котл. 2) Нас. Lipisma sacharinum. Вх. Пч. I. 6. Ф **Варéна рúбка.** Родъ пгры. Грин. Ш. 110. Ум. **Рúбонька, рúбочка.**

Рúбний, а, е. Рыбный. *У рибного ловця недовгій рукавця.* Ном. № 12177.

Рибни́й, а́, е́. Обильный рыбой. *Невеликa річка, але рибна! отам раків і риби на ярмарці продають!* Канев. у.

Рúбник, ка, *м.* 1) Рыбный садокъ. 2) Родъ сарая, гдѣ солятъ рыбу. Азовск. море. (Стрижевск.).

Рúбно, *нар.* Обильно рыбой, рыбно. *Хоч не рибно, аби юшко.* Ном. № 12177.

Рибоїд, да, *м.* Черный аистъ, Ciconia nigra.

Риболóв, ва, *м.* 1)=**Рибалка 1.** *Найхали риболови та риби ловити.* Чуб. V. 891. 2)=**Рибалка 2.** Вх. Пч. II. 14.

Риболóвець, вця, *м.* 1)=**Рибалка 1.** *Ой ви, хлопці, ой ви, риболовці, закидайте сіти через бистрі ріки.* Нп. 2)=**Рибалка 2.** Вх. Пч. II. 14. Ум. **Риболóвчик.**

Риболóвич, ча, *м.*=**Рибалка 2.** Вх. Пч. II. 14.

Риболóвка, ки, *ж.*=**Рибалка 2.** Вх. Пч. II. 14.

Риболóвний, а, е. 1) Рыболовный. *Риболовні сіти.* 2) Обильный рыбою. *Озеро риболовне.* Лебед. у.

Риболóвник, ка, *м.*=**Рибалка 1.** Ум. **Риболóвничок.** *Рибалку ж мої, риболовники.* Мет. 311.

Рúбонька, рúбочка, ки. *ж.* 1) Ум. отъ **риба.** 2) Ласкательное имя къ женщинамъ. *Серденько, рибонько, дорогий крихталю.* Чуб. V. 891. *Стала коло матусі і стоїть, не дише, моя рибочка.* МВ. I. 70.

Рибчúна, ни, *ж.* 1) Рыбка. 2) Ласкат. имя къ женщинамъ. *Вийди, дівчино, вийди, рибчино, поговоримо з тобою.* Чуб. V. 256. Ум. **Рибчúнонька.** Лукаш. 73.

Риб'я́, я́ти, *с.* Рыбка, молодая рыба. *Мав би чоловік піти та риб'я піймати.* АД. II. 26. Ум. **Риб'я́тко.** Вх. Лем. 460.

Риб'я́ний, а́, е́. Рыбій. *Риб'яний жир.* Черк. у.

Риб'я́тко, ка, *с.* Ум. отъ **риб'я.**

Риб'я́чий, а, е. Рыбій. *Риб'яча сирість.* Левиц. I.

Ригáти, гáю, єш, одн. в. **ригнýти, нý, нéш,** *гл* 1) Дѣлать отрыжку, отрыгнуть. *Не їв ревьки, не буде ригати.* Ном. № 6744. 2) Блевать, рвать, вырвать. 3) Изрыгать. изрыгнуть. *Язики на мене гострять і отруту з уст ригають.* К. Псал. 313.

Ригáчка, ки, *ж.* Рвота.

Ри́ги, гів, *м. мн.* 1) Рыданіе. 2) Рвота. Лохв. у.

Ригнýти. См. **Ригати.**

Ригóвина, ни, *ж.* Блевотина. Лохв. у.

Ригувáти, гýю, єш, *гл.* О рогатомъ скотѣ: метаться, бѣсноваться съ ревомъ. *Скотина ригує, як побачить свіжу кров.* Ромен. у.

Ригівни́ця, ці, *ж.* У ткачей: дощечка съ отверстіями для вставки въ нихъ концевъ начиния или блята, когда сквозь послѣдніе пропускаютъ нити основы; **ригівниці** бываютъ при этомъ подвѣшены. Константиногр. у.

Ригувáти, гýю, єш, *гл.* Дурно писать. *Ото ригує,—такі карлючки, що й не розбереш.* Канев. у.

Рида́ння, ня, *с.* Рыданіе. *У нас у хаті рида́ння голосне та гірке та розпачливе.* МВ. II. 145.

Рида́ти, да́ю, єш, *гл.* Рыдать. *Ой я плачу і рида́ю по своїму нещастю.* Мет. 65.

Рида́н, на, *м.* Дорожная карета, колымага. К. ЧР. 54. Кв. I. 233. *Поїхала в своїм рида́ні мов сотника якого пані.* Котл. Ен.

Рида́нний, а, е. Относящійся къ **рид. вану.**

Риж, жу, *м.* Oryza sativa L, рисъ. Ном. № 7588. Котл. Ен. IV. 67. ЗЮЗО. I. 130.

Рижéнький, а, е. Ум. отъ **рижий.**

Рижи́ще, ща, *с.* Поле, гдѣ былъ рижій Лохв. у.

Ри́жий, а, е. Рыжій. *Чорноброва, як рижее теля.* Ном. № 8525. Ум. **Рижéнький.**

Рижіéвий, а, е. Сдѣланный изъ рижія. *Рижіева олія.* Мир. Пов. I. 142.

Рижі́й, жію, *м.* Раст. Camelina sativa. ЗЮЗО. I. 115.

Рижі́ти, жію, єш, *гл.*=**Рудіти.**

Рижо́к, жка́, *м.* Грибъ, рыжикъ. Кв. I. 90. *Токий червоний, як рижок.* Ном. № 8585. *На високій полонині уродили рижки.* Гол. I. 164.

Рижу́ха, хи, *ж.* Раст. Draba nemorosa. ЗЮЗО. I. 121.

Ри́за, зи, *ж.* 1) Риза, одежда священнослужителей. Чуб. I. 5, 85. *Коли не пін, то не микайся в ризи.* Ном. № 9571. 2) **Полова́ ри́зи.** Ротъ писанки. КС. 1891. VI. 371. 3)=**Різа.**

Ри́зя, зя, *с.* Лохмотья. К. ПС. 51. *Ветхе ризя обтріпалось і на латах лати.* К. МБ. II. 135. *Старець.... труситься в дирявому ризі.* Г. Барв. 271.

Ри́зи, зей, *ж. мн.* Родъ сбитаго изъ бревенъ деревяннаго желоба. по которому гуцульскіе древорубы спускаютъ съ горы внизъ срубленныя деревья. Шух. I. 178.

Ризи́нка, ки, *ж.* Одно изъ бревенъ, употребляемыхъ для устройства ри́зей. См. **Ризи.** Шух. I. 178, 179.

Ри́зка, ки, *ж.* Половина загона отдѣленная во владѣніе другому лицу. Черниг. г.

Ри́зник, ка, *м.* 1) Ризничій, хранитель ризницы. 2) Шьющій церковныя облаченія.

Ри́зниця, ці, *ж.* Ризница. Стор. II. 136.

Ри́йка, ки, *ж.* Навозный жукъ. Scarabaeus stercorarius. Вх. Пч. II. 27.

Рик, ку, *м.* 1) Рычаніе. 2) Ревъ (вола, коровы). Г. Барв. 245. **На волови́й рик.** Пространство, на которомъ слышенъ ревъ вола. Ном. № 7747. *Могила од могили на воловий рик.*

Рика́ло, ла, *м.* 1) Обладающій громкимъ голосомъ. *Наш дяк— добрий рикало: як що виголосить у церкві, так хто його зна де чутно.* 2) Картавящій человѣкъ.

Рика́ння, ня, *с.* 1) Рычаніе. К. XII. 52. *Рикання їх в чагарняках чувати.* К. Іов. 2) Ревъ (вола, коровы).

Рика́ти, каю, єш, одн. в. **рикну́ти, ну́, неш,** *гл.* 1) Рычать, рыкнуть. *Вовк як рикнув,—збіглось вовків щось із тисячу.* Рудч. Ск. I. 32. 2) Ревѣть, заревѣть. *Рикає віл.* Н.-Вслын. у. *Теля рикає, а корова десь пічала.* Каменец. у. *Рикнув віл на сім сіл.* Ном. стр. 290. 3) Грозно кричать. *Рикає, наче лев.* К. МБ. II. 124.

Рикну́ти. См. **Рикати.**

Рику-рику! *меж.* выражающее подражаніе рычанію или реву животнаго. *Корівонька рику-рику!* Рудч. Ск. I. 50.

Рику́ля, лі, *ж.* Ласкательное названіе коровы. *У рикулі штурі кулі.* Ном. стр. 293, № 114.

Ри́ло, ла, *с.* 1) Рыло, морда. *А ти, міхоноша, дми козі під рило.* Чуб. III. 263. *Кабан коли не розбіжиться з перестраху, коли удариться об дуб рилом.* Рудч. Ск. I. 23. 2) Бранное: лицо у человѣка. *Видно й з рила, що Пархім.* Ном. № 6315.

Ри́льний, ного. *м.* Испорч. **ліри́ник.** Сим. 149.

Рил, лі, *ж.* Испорченное, то-же, что **ліра 2.** Сим. 149.

Рилля́, ча́, *м.* Животное съ рыломъ, кабанъ. Рудч. Ск. I. 22.

Римаре́нко, ка, *м.* Сынъ шорника. См. **Лимаренко.**

Римарі́вна, ни, *ж.* Дочь шорника. См **Лимарівна.**

Ри́марка, ки, *ж.* Жена шорника. См. **Лимарка.**

Ри́марство, ва, *с.* Шорное ремесло. шорничество. О. 1861. I. 311. См. **Лимарство.**

Ри́марський, а, е. Шорный. См. **Лимарський.**

Римарчу́к, ка, *м.* 1) Сынъ шорника. 2) Подмастерій у шорника.

Римарча́, ча́ти, *с.* Дитя шорника.

Ри́марщина, ни, *ж.* Шорное мастерство.

Ри́марь, ря, *м.* Шорникъ. См. **Лимарь.**

Римарюва́ти, рю́ю, еш, *гл.* Заниматься шорничествомъ. См. **Лимарювати.**

Ри́мщина, ни, *ж.* Раст. Aquilegia. Вх. Пч. II. 29.

Ри́нва, ви, *ж.* 1) Водосточная труба. *Ой стану я під риннвою, з риннви вода ллється.* Чуб. V. 395. **З дощу́ та під ри́нву.** Изъ огня да въ полынь. Ном. № 1791. 2) Въ водяной мельницѣ: сбитый изъ досокъ желобъ, по которому вода изъ **лото́ків** течетъ на колесо. Харьк. у. Мик. 480. **Я́ква, пуста́ ри́нва.** Желобъ, по которому спускаютъ излишнюю воду. Мик. 480. Ум. **Ри́новка.**

Ринга́ч, ча́, *м.* Быкъ, плохо выхолощенный (Черном.), похожій на племенного быка. Мнж. 192. См. **Риндач.**

Ри́нда, ди, ри́ндя, ді, *ж.* Свинья. *Скунда скаче, ринда рие.* (Заг.: сорока і свиня). Ном. стр. 294. *Назад, ринде, завтра п'ятниця.* Посл. *Іди, ринде, де инде, де тебе не знатимуть і риндою не звatимуть.* Ном.

Риндач, ча́, *м.* Волъ съ кудрявой шерстью на лбу. Александров. у. См. **Ринґач.**

Ри́ндза, зи, *ж.* Родъ творога, приготовленнаго въ желудкѣ молодаго я̀тенка или теленка. Шух. I. 213.

Риндза́к, ка́, *м.* Желудокъ. Желех.

Ри́ндзка, ки, *ж.* Сычугъ. Вх. Уг. 238.

Ри́ндзя, зі, *ж.* Телячій желудокъ. Вх. Зн. 59.

I. Ри́ндя, ді, *ж.* 1)=**Ринда.** 2) Желудокъ, нутро. Желех.

II. Ри́ндя, ді, *м.* Въ свадебныхъ праздненствахъ въ Черниг. губ.: разъѣзжающіе во вторникъ послѣ свадьбы верхомъ на лошадяхъ трубачи съ трубами. МУЕ. Ш. 169.

Ри́нка, ки, *ж.* Родъ глиняной кастрюли. Шух. I. 264. Вас. 181. *Чигиринці спекли чорта в ринці, а таращанці взіли враиці.* Ном. № 721. Ум. **Ри́ночка.**

Ри́нов, нви, *ж.*=**Ринва.** Вх. Уг. 265.

Ри́новка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **ринва.** 2) Вазонъ, цвѣточный горшокъ. Черк. у.

Ри́нок, нку, *м.* Рынокъ. *Я пшениці не жала, ячменю не в'язала: була на ринку, пила мед-горілку.* Чуб. V. 124. Ум. **Ри́ночок.** Мет. 281.

Ри́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ **ринка.**

Ри́нути, ну, неш, *гл.* Сильно течь. *Ой не спиняйте у ставу води, нехай вода рине.* Мет. 67. Переносно о людяхъ: валить толпой. *До сіней як хмара ринуть, товпляться, гукають.* Мкр. Н. 26.

Ринь, ні, *ж.* Гравій, рѣчные камешки. Галиц.

Риньо́вка, ки, *ж.* Горный ключъ. Житом.

Ринявець, вця, *м.* Человѣкъ въ струпьяхъ, шелудяхъ. Вх. Лем. 460.

Ринявий, а, е. Струпистый, шелудивый. Вх. Лем. 460.

I. Рип, пу, *м.* Скрипъ. *Рип за рипом у хату старости.* **Ри́пи справля́ти.** Часто отворять дверь. **Чоботи, черевики на ри́пах.** Сапоги, башмаки со скрипомъ. *Чоботи на ripax вакосвані.* Св. Л. 174.

II. Рип! *межд.* Скрипъ! *Коли ж тут у сінях двері—рип!* Г. Барв. 198. *Чую—рип!* МВ. I. 111. *Рип у хату.* Левиц. I. 104.

Ри́па, пи, *ж.* 1) Промоина, рытвина. Ананьев. у. 2) Высокій обрывистый берегъ, обрывъ. Шух. I. 80. Вх. Зн. 59. Ум. **Ри́пка.**

Ри́пати, паю, еш, *гл.* Скрипѣть. *На річку йшли чоботи—рипали, а з річки йшли чоботи—хлипали.* Нп.—**дверима.** Скрипѣть дверью.

Ри́патися, паюся, ешся, *гл.* Часто отворять дверь. *Сиди в хаті, не рипайся.* Ном. № 13305.

Рипиґа́тися, ґаюся, ешся, *гл.* Презрительно: ползать. Вх. Лем. 460.

Рипі́ти, плю́, пи́ш, *гл.* одн. в. **ри́пнути, ну, неш,** *гл.* Скрипѣть, скрипнуть. *На нозі сап'ян рипить, а в борщі трясця кипить.* Ном. № 11191. *Ой скриплять, риплять мої воріточка.* Чуб. V. 197. *Вози риплять, ярма бряжчать.* Нп. *Рипнули двері, увійшла наша Одарка.* МВ. I. 71.

Ри́пкати, каю, еш, *гл.*=**Рипатися.** Угор.

Рипли́вий, а, е. Скрипучій. *Рипливий віз.* МВ. II. 14.

Ри́гнути. См. **Рипі́ти.**

Рипотя́, пі́, *ж.* Скрипъ постоянный.

Рипу-рипу! *межд.* выраж. скрипъ. *Черевики—рипу-рипу!* Чуб. V. 1123.

Рип'я́к, ка́, *м.* Раст. Arctium majus. Лв. 96.

Ри́са, си, *ж.* Черта. Левиц. I. 461, 475. *До лиця був той вінок її тонким рисам.* Г. Барв. 372. Ум. **Ри́ска, ри́сочка.**

Ри́ска, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **риса.** 2) **Рискй би́ти.** На свекловичныхъ плантаціяхъ: пропалывать бураки бороздами, полосами между двумя рядами свекловицы. Рк. Левиц.

Рискалі́на, ни, *ж.* Рукоятка заступа. Хотин. у.

Рискалі́ть, ла́, *м.* Заступъ. *Хиба тобі вже розв'яже рискало та лопата.* Гол. I. 290. *То Костюшко, то москаль сварился за рискало.* Гол.

Ри́ск! *межд.* Крикъ на овецъ, когда тупульскій пастухъ, перегоняетъ ихъ изъ одного помѣщенія въ другое для доенія. Шух. I. 193.

Ри́сть, ті, *ж.* Рысь. К. ЧР. 150. *Ристо, коники, ристю!* Грин. Ш. 491. *За користю біжи ристю.* Ном. № 14002. **В собачу ристь побігти.** Быстро побѣжать. *А далі аж не оглядівся, з двора в собачу ристь побіг.* Котл. Ен. I. 34

Ри́сю, *нар.* Рысью. См. **Рысть.**

Ри́стачком, *нар.* Рысью. *Скорійш, скорійш ристнячком.*

Рисува́ння, ня, *с.* Рисованіе, черченіе.

Рисува́ти, су́ю, єш, *гл.* 1) Рисовать, чертить. *Мальовали, рисували чорні брови мої.* Нп. 2) Обходить? *Другого дня, як їшла на поле, то вже рисувала через дві ріки.* Левиц. Пов. 338.

Рись, сі, *ж.* Рысь, Felix lynt.

Ри́ти, рию, ешь, *гл.* 1) Рыть, копать. *Дніпро берег рие, рис, яворові корінь мие.* Шевч. 618. *Попура свиня, а глибоко рие.* Ном. № 7323. 2) **Ри́ти на кого.** Подкапываться подъ кого, строить козни. *Рие та й рис на мене.* Ном. № 9555.

Ри́тися, ри́юся, ешся, *гл.* Рыться, копаться. *Кабан ричеться у хамло.* Рудч. Ск. I. 24.

Ри́тки, ток, *жс. мн.* У ткачей: снарядъ, при помощи котораго приготовляютъ основу для наматыванія на навой: родъ узкой рамки длиной въ ширину навоя съ рѣдкими поперечными зубьями или перегородками, сквозь отверстія между которыми проходятъ нити основы. Вас. 166. Части: зубья—**зубки́**, (въ Константиногр. у. **кілочки**), отверстіе между ними—**комо́ра**, длинныя планки рамки—**листо́вки**, концы ритокъ—**засувки́** или **за́мочки.** МУЕ. Ш. 20.

Ри́тьми, ри́тю, *нар.* Назадъ. Вх. Зн. 59.

Ри́хва, ви, *ж.* Желѣзное кольцо, желѣзный обручъ, обхватывающій что либо для скрѣпленія. Черк. у. Ум. **Ри́хвика.**

Рихте́льне, *нар.*=**Ретельно.** *Він тобі скаже рихтельне.* Ольгов. у.

Рихта́, ті́, *ж.* Прибыль, доходъ. Волын. г. Слов. Д. Эварн.

Ри́хтик, *нар.* Совершенно, точь въ точь. *Оттакий рихтик, як ти.* Уман. у. *Вчора бачив коня, рихтик як той гнідий.* Борз. у.

Ри́хтино, *нар.* Именно, навѣрное. *Та се рихтино він зробив.* Брацл. у.

Рихтува́ти, тую, єш, *гл.* 1) Прочить, готовить. *Мене рихтували все в москалі, а я й утік.* Канев. у. *Багатому рихтувала, за бідного дала.* Гол. *Для тебе тещенька обідець готує і доленьку рихтує.* Грин. Ш. 526. 2) Наводить, направлять, цѣлить. Волын. г. *А своє військо на Львів рихтує.* АД. I. 15. См. **Риштувати.**

Рихтува́тися, тую́ся, ешся. *гл.* Снаряжаться, готовиться. *Почали в дорогу рихтуватися.* Св. Л. 174. *До того пана написали два цісарі: „Ти сі рихтуй, бо ми маємо бути в тебе на обіді".* Гн. I. 155.

Ри́царство, ва, *с.*=**Лицарство.**

Ри́царський, а, е=**Лицарський.**

Ри́царь, ря, *м.*=**Лицарь.**

Рицарюва́ти, рю́ю, єш, *гл.*=**Лицарювати.** К. ЧР. 191.

Рича́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Рикати.** Угор.

Ри́чка, ки, *ж.* Коровница, скотница. Чуб. VII. 576. *З діжницей ричка виступала.* Котл. Ен. IV. 46.

Ричкі́вний, ричко́вна, ні, *ж.* 1) Помѣщеніе для дойнаго скота. Валк. у. 2) Помѣщеніе для молочныхъ продуктовъ. *Старі пани вчинили мене за шапаря й за отамана, то було що-дня божого на степ їздиш, або у льодовню, у ричковню підеш, бо й туди треба догляду щоденного,—у ричковні молоко, масло, сметана, бляланка.* Золотон. у.

Ришля́к, ка́, *м.* У гребенниковъ: небольшіе рога молодаго скота. Вас. 163.

Ришта́к, ка́, *м.* 1) Канава для стока воды. Лебед. у. Желобъ у колодца. 2) Въ мельницѣ: коникъ, палочка, трясущая корытце, изъ котораго падаетъ въ отверстіе жернова зерно. Черк. у. Черниг. у. Мил. 481.

Ришту́вання, ня, *с.* 1) Лѣса. *Почали риштування робить, щоб то до наймита добратися.* Ном. № 3603. 2) Постройка лѣсовъ.

Риштува́ти, тую, єш, *гл.* 1) Устраивать лѣса. 2) Снаряжать. *Гармати да ковакі вози в похід риштує.* К. ЦН. 242. *А ну лишень риштуй воза, бо завтра треба вже по снопи їхати.* Канев. у.

Заходиться риштувать вози в далекую дорогу. Шевч. 663. См. **Рихтувати.**

Риштува́тися, тýся, ався, *гл.*=**Рихтува́тися.** *Треба мерщій риштуватись та в похід рушати.* Грин. Ш. 581.

Ришту́нок, нку, *м.* Вооруженіе, доспѣхи. *Народ.... при всім военнім риштунку.* Стор. И. 164.

Рів, рóву, *м.* 1) Ровъ. ХС. Ш. 56. *Є груша в лісі і рів коло неї.* Драг. 80. *Така правда, як у рові вовк ізох.* Ном. № 6887. 2) Каналъ. *Прийшла жидова рови копати, море спускать, Христа шукати.* Чуб. Ш. 349. Ум **Рівéць, рівчáк, рівчик.** *Рівець невеличкий прокопаний.* Мир. ХРВ. 24.

Рівéн, вна, не=**Рівний.** *Обізвався Яготин: „Ніжен мені побратим". А Ніжен каже: „Є у степу Ромен, то й той мені не рівен".* Ном. № 729.

Рівень, вня, *м.* Уровень. Галиц.

Рівéць, вця́, *м.* Ум. отъ **рів.**

Рівнісінький, а, е. Совершенно гладкій, с. прямой, с. ровный.

Рівнісінько, *нар.* Совершенно гладко, с. прямо, с. ровно.

Рівний, а, е. 1) Ровный, гладкій. *Ой я зроду чумакую, йду на гору—не бичую, а із гори не гальмую, по рівному поганяю,* Чуб. V. 1084. 2) Ровный, прямой. *Пішов гордою ходою Яким рівний, дужий з широкими плечима.* Левиц. I. 262. *Голос був у неї чудовий, тонкий та рівний, як шовкова нитка.* Левиц. I. 112. 3) Равный, одинаковый. *Кінь коневі не рівний.* Ном. № 1019. *Одного батька діти, та не рівні.* Ном № 9229. Ум. **Рівне́нький, рівне́сенький.**

Рівни́на, ни́, *ж.* Равнина, ровное мѣсто.

Рівність, ности, *ж.* Равенство. Левиц. Пов. 266. *Таких людей підіймати до моральної і соціяльної рівности з тобою.* К. XII. 9. *Не стало рівности, не стало братства.* Мир. ХРВ. 85.

Рівно, *нар.* 1) Ровно, гладко. *Чи так у вас, як у нас всюди полем рівно?* Нп. *Рівно—хоть покотись.* Полт. 2) Ровно, прямо. *Ой у полі на чистім роздоллі там стояло рівно два дубочки.* Чуб. V. 298. 3) Равно, одинаково. *Що вбогий, що багатий—у Бога все рівно.* Ном. 4) Въ уровень. *Рости, хмелю, над водою рівно з тичиною.* Чуб. V. 110. Ум. **Рівне́нько, рівне́сенько.**

Рівнова́га, ги, *ж.* Равновѣсіе. *Стояла б циляхта з козаками на бойовому полі в рівновазі.* К. ЦН. 287. *Він держить вітри у рівновазі.* К. Іов. 60.

Рівнова́жний, а, е. 1) Уравновѣшенный. *Чого ж хоробре рівноваге серце злякалося хмурних очей дівочих?* К. Бай. 9. 2) Равный для всѣхъ. *Під козацьке рівноваге право до вільного народу пристаївайте.* К. ЦН. 212.

Рівноваго́вий, а, е. Равновѣсный, равнозначущій. *Дві рівновагові половині спасенної ассоціяції „капитала" з працею і работи розумової з работою мускульною.* К. Кр. 20.

Рівнова́житися, жуся, жишся, *гл.* 1) Уравновѣшиваться. 2) Мѣряться силами. *Чи то ж вам легше буде рівноважитись із Русею тоді?* К. Кр. 39.

Рівнова́жний, а, е=**Рівноваговий.** *Ми не виробили собі під византійщиною культури, рівноважної з римською.* К. XII. 65.

Рівнодéнник, ка, *м* Экваторъ. *Круг цей зветься екватором або рівноденником, бо в тих місцях день завше рівний з ніччу.* Дещо.

Рівнозна́чний, а, е. Однозначащій, равносильный смысломъ. Желех.

Рівнопра́вний, а, е. Равноправный. О. 1861. VIII. 90.

Рівнопра́вництво, ва, *с.* Равноправіе. *Козацьке рівноправництво.* К. ЦН. 271.

Рівнопра́вно, *нар.* Равноправно.

Рівночáсний, а, е. Одновременный. Желех.

Рівночáсність, ности, *ж.* Одновременность. Желех.

Рівночáсно, *нар.* Одновременно.

Рівня, ні, *ж.* Пара, равный по положенію, по состоянію, по характеру. *Кінь волу не рівня.* Ном. № 1022. *Ти багач, я убога—не рівня я тобою.* Чуб. V. 330.

Рівнява, ви, *ж.* Равнина. Лубен. Черк. уу. *З'являлись посеред степової рівняви.* К. XII. 65.

Рівня́ти, ня́ю, ешся, *гл.* 1) Дѣлать ровнымъ, гладкимъ, равнять, выравнивать. *Він мені дарує силу і рівня мою дорогу.* К. Псал. 40. *Богу правий путь рівняйте.* К. Псал. 149. 2) Сравнивать, приравнивать. *Рівня ячня проти коня.* Ном. № 7931. *З панським свого язика не рів-*

ній, бо як довгий, то притягнуть, а як короткий, то витягнуть. Ном. № 1203.

Рівня́тися, ня́ються, ялся, *гл.* Равнять-ся, уподобляться, сравниваться; сравниваться ростомъ съ чѣмъ. *Куди рівняться свині до коня, коли шерсть не така.* Ном. № 7931. *Хто в псах кохається, сам йому рівняється.* Ном. № 12581. *А запанічий та василечок із тичками рівняється.* Грин. Ш. 537.

Рі́вчак, ка́, *м.* 1) Ум. отъ **рів**. *Полетіла в рів, бо саме коло нашої різи був глибокий рівчак з маленькою криничкою.* Левиц. Пов. 338. 2) Ручей. *З джерел вода збірається в струмені, з них роблються рівчаки, з рівчаків річка.* Дещо. 3) Желобокъ, углубленіе. Вас. 159. Ум. **Рівча́чок**. Вас. 167.

Рівча́стий, а, е. Имѣющій въ себѣ желобокъ, сдѣланный желобкомъ, желобчатый. Шух. І. 256.

Рівча́чок, чка́, *м.* Ум. отъ **рівчак**.

Рі́вчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **рів**. 2)=**Рівчак 3**. Шух. І. 284.

Ріг, ро́га, *м.* 1) Рогъ. *Коли б свині роги, то б усіх поколола.* Ном. № 3827. *Там ходить баран з великими рогами.* Чуб. І. 129. **Вы́ти, збити, притерти ро́ги.** Сбить спѣсь. *Гордим Бог позбива роги.* Ном. № 2457. *Були і в кози роги, та притерті.* Ном. № 1853. **Ро́гом вилізти.** Переносно: бокомъ выйти. *Тривай, це йому рогом вилізе.* Ном. № 4103. **Очі ро́гом лізуть.** *Дурне, аж очі йому рогом лізуть.* Ном. № 6239. *Наплакалось, аж очі рогом лізуть*, Харьк. **Де ко́зам ро́ги втина́ють. Де ко́зам ро́ги пра́влять.** Куда Макаръ телятъ не гонялъ. Ном. № 3630. *Туди тебе зашлють, де козам роги правлять.* Ном. № 3631. 2) Роговая пороховница. 3) Рожокъ для нюхательнаго табаку; также для помѣщенія мѣднаго купороса у овечьихъ пастуховъ. *Ріг носять чабани з синім каменем, як нюхарі табаку.* О. 1862. V. Кух. 38. 4) Муз. Рогъ, рожокъ. 5) Кончикъ полумѣсяца. *Молодик-молодик! в тебе роги золоті.* Ном. № 268. 6) Каждый изъ двухъ концевъ развилинъ (напр. въ вилахъ, въ **мотовилі** и пр.). 7) Уголъ наружный, выступъ всякаго предмета съ углами: стола, платка, улицы, рѣки и пр. Сим. Ш. *На перший святий вечір кладеся до вечері на стіл під обрус на всіх чотирьох рогах по головці часнику.* МУЕ. Ш. 39. 8) Мысъ. 9) Лапа у якоря. Ум. **Ріжки, ріжéчок**. *Взяла сусту, зав'язала в три рожки по камінчику.* Чуб. ІІ. 200.

Рід, ро́ду, *м.* 1) Родъ, родственники, фамилія. *Чи обідала, чи не обідала, або рід відвідала.* Ном. № 7274. *В мене батька немає і рід не приймає.* Чуб. *Нема в його ні роду-родини, та нема в його ні вірної дружини.* Чуб. V 268. 2) Родъ, племя, происхожденіе. *Козацькому роду нема переводу.* Ном. № 771. *Баба з некла родом.* Ном. *Великого роду, а нього ходу.* Ном. № 2909. 2) Порода. *Родом кури чубаті.* Ном. № 7982. *Такий уже в їх рід, що вони всі життєві та натоптувані.* Кобел. у. 4) **З-роду=зроду. Не** *було добра з-роду, не буде й до гробу.* Ном. № 2030. 5) **На роду́ написано.** Суждено. *Що написано на роду, того не обійдеш на льоду.* Ном. № 8951. 6) **Рóдом=Зроду.** *Кого не любила і родом не знала, то судив мені бідько.* Чуб. Ум. **Рóдик, родóчок, родонько.** Чуб. V. 760, 463.

Рідина́, ни, *ж.* Жидкость, жижица. Константиногр. у. См. **Рідота.**

Рідíшати, шаю, єш, *гл.*=**Рідшати.**

Рідкий, а, é. 1) Рѣдкій, не густой. *Не жаль мені, що мак рідкий.* Чуб. V. 785. 2) Жидкій. *Давайте круту, варити, бо рідкої ні з чого.* Ном. № 9801. 3) О землѣ: **рідка́ земля́**—легкая, малосвязная земля. Херс. 4) Рѣдкій, не частый. Ум. **Рідéнький, рідéсенький.**

Рідко, *нар.* 1) Рѣдко, не густо. *Засій рідко, уродиться бідько.* Ном. *Посіяв я пшениченьку рідко.* Мет. 2) Жидко. *Бодай тобі, дівко, що вчинила рідко.* Чуб. V. 1120. 3) Рѣдко, не часто. *З панами рідко а з дурнями ніколи не ставай.* Ном. № 6167. Ум. **Рідéнько, рідéсенько.**

Рідкодýбина, ни, *ж.* Рѣдкій дубовый лѣсокъ. Черк. у.

Рідкозýбий, а, е. Съ рѣдкими зубами. Вх. Зн. 59.

Рідколíсся, ся, *с.* Рѣдкій лѣсъ. *Наші сіроми перебігли рідколісям і вже краліся пущами.* Стор. М. Пр. 109.

Рíдний, а, е. 1) Родной; родимый. *Нема в світі правди—тільки рідна мати.* Ном. № 9362. *Товаришу, рідний брате! виклич дівчиноньку з хати.* Мет. 76. 2)—**край.** Родина. *Треба ратувать рідний край.* Стор. МПр. 57. Ум. **Рідне́нький, рідне́сенький.** *Як мати рідненька, то й сорочка біленька.* Ном. № 9364.

Рі́дно, *нар.* 1) Родственно, по родному. *Пригортіться до мене рідно.* 2) Искренно, сильно (любить). Ум. **Рідне́нько, рідне́сенько.** *Ой рад же б я ходити, тебе рідненько любити.* Чуб. V. 190. *Я люблю тебе рідненько.* МВ. (О. 1862. I. 83).

Рідна́, *ві,* *ж.* Родня, родственники. Грин. III. 258. *Хочу бути вам рідною: будь ти тещею моєю.* Чуб. V. 233. *Рідні—край Божа мати, та ні в кого обночувати.* Ном. № 9338.

Рідна́к, ка́, *м.* Родственникъ. Обращеніе къ умершимъ родственникамъ при поминовеніи ихъ. *Наші рідняки, не поминайте лихом! чим хата багата, тим і рада.* Чуб. III. 29.

Рідокохáнок, нка, *м.* Любящій родину? Любимецъ рода? Слово встрѣчено только въ стихотвореніи Метлинскаго въ приложеніи къ бандуристу: *Кому й співати сю співанку, як не тобі, рідокохáнку?* Южно-р. Зб., Отд. 1, 21.

Рідбта, ти, *ж.* Жижица. Константиног. у.

Рідчáти, рідшáти, шаю, ешý, *гл.* Рѣдѣть. *Опівдні ярмарок почав рідшати, почали люде розходитись, поярмаркувавши.* Левиц. I. 108.

Рі́жа, жі, *ж.* 1) Поляна, врѣзывающаяся клиномъ въ лѣсъ. Шух. I. 220, 211. 2) Гусеница насѣкомаго Arctia Hebe. Вх. Шч. I. 5.

Рі́жджа, жі, *ж.* Хворостъ. Угор.

Рі́жéння, ня, *с.* Сѣмя мужское. *На сорочці у неї я бачила ріженя—такі п'ятна, що бувають після гріха з чоловіком.* Верхнеднѣпр. у. (Залюбовск.).

Рі́жéчок, чка, *м.* 1) Ум. отъ **ріг.** 2) Родъ вышивки. Лебед. у. (Залюбовск.).

Рі́жкáтий, а, е. Угластый. Шух. I. 161.

Рі́жнáтий. а, е. Рі́жнáті, сáни. Дровни. Константиног. у.

Рі́жний, а, е=Різний. *З перцм, з шафраном, з ріжними приправами.* Гол. IV. 304.

Рі́жниця, ці, *ж.* Разница. Г. Барв. 226.

Рі́жóк, жка́, *м.* 1) Ум. отъ **ріг.** *От баранець і позбивав собі ріжки.* Грин. I. 148. *Варила дружечка пиріжки, защіпувала їх в три ріжки.* О. 1862. IV. 35. *У місяця молодика гострі ріжки.* Грин. I. 254. *Не варт і ріжка табаки.* Ном. 2) У горшечниковъ: воловій рогъ со вставленнымъ въ тонкій конецъ гусинымъ перомъ, наполненный краской,—употребляется для раскрашиванья посуды. Шух. I. 263. 3) Каждый изъ концевъ вилъ. Шух. I. 169. 4) Каждый изъ концевъ развѣтвленія **мотовила.** Вас. 201. 5) *мн.* Названіе волъ съ мало расходящимися въ стороны тонкими и прямыми рогами. КС. 1898. VII. 45) 6) *мн.* Родъ прически. О. 1861. XI. 27. *Шляхтянки в дрібниці не запліпаються, а в ріжки.* Св. Л. 2. 7) *мн.* Сладкіе рожки (стручк. растеніе). Мкр. Н. 31. *Купував я бізці ріжки та горішки.* Грин. III. 200. 8) Спорынья. *Як єсть в хлібі ріжки, будуть і пиріжки, а як уродить метлиця, то буде і хліб сниться.* Ном. № 10135. 9) Отростки при корнѣ камыша, употребляемые въ пищу. *Ласощі достаємо з води.... спичаки, рогіз, ріжки.* О. 1862. I. 55. Ум. **Рі́жéчок.**

Різа, зи, *ж.* Отмежеванные участки поля въ 3, 6, 10 морговъ, смотря по мѣстностямъ. *Виложу я жати свою різу.* Левиц. Пов. 338. *Під ким* (городом) *ціла різа землі буде.* КС. 1882. VII. 89.

Різáвка, ки, *ж.*=**Різачка 1.** Вх. Лем. 461.

Різáк, кá. *м.* 1) Рѣзецъ, рѣзакъ, большой ножъ. 2) Рѣзакъ, ножъ въ разныхъ машинахъ. 3) Родъ короткой серпообразной косы для кошенія камыша на днѣпровскомъ лиманѣ. Херс. 4)=**Різачка.** Рк. Левиц 5) Раст. а) Stratiotes Aloides L. ЗЮЗО. I. 138. (Од різачки) *варять і п'ють різак* (росте в болоті). Грин. II. 318. б)—**степовій.** Falcaria Rivini Host. ЗЮЗО. I. 123. 6) Кирпичъ изъ навоза для топлива. *Він йому дав сажень різака.* Верхнеднѣпр. у. 7) ? *Ой грайте же мі музичейки гудаком різаком.* Гол. I. 324.

Різанець, нця, *м.* Евнухъ. К. МБ. XII. 269.

Різанúна, ни, *ж.* Рѣзня. Св. Л. 104. Греб. 350. К. Кр. 27. *От'ять війна і різанина.* Котл. Ен. VI. 61.

Різанка, ки, *ж.* 1) Срѣзокъ, половина бочки. 2) Лапша. Вх. Зн. 59. См. **Лóкша, лóкшина.**

Різáти, жу, жеш, *гл.* 1) Рѣзать. *Не пиляй мене тупим, та ріж гострим.* Ном. № 2753. *Поли ріже, а плечі латає.* Ном. № 1545. 2) Срѣзывать. *Мак ріжу.* Г. Барв. 354. 3) О водѣ: промывать, размывать. *Коло млина, млина вода фосу*

ріже. Чуб. V. 1180. 4) Играть (о музыкѣ). Мкр. Н. 31. *Ріжте, музики, ріжте, а ви, бокре, їжте.* Грин. III. 539. *Йде їдй і радіе і в скрипочку ріже.* Грин. III. 340.

Рі́затися, жуся, жешся, *гл.* 1) Рѣзаться. *Став різать, сюди-туди—не ріжеться.* Стор. II. 44. 2)—**з ким.** Рѣзаться съ кѣмъ. *За що же боролись мй з ляхами? за що ж ми різались з панами?* Шевч. (1883), 161. 3) Пробиваться въ снѣгу. *Він од неї тікає, по пояс снігом ріжеться.* Мир Пов. I. 138. *Підчялась хуга.... Вже я, каже,* (саньми) *різаюсь, різаюсь.* Мнж. 130.

Рі́зачка, ки, *ж.* 1) Рѣзь въ животѣ. Рк. Левиц. *Щоб тебе різачка попорізала.* Ном. № 3725. 2) Кровавый поносъ.

Різба́рь, ря́, *м.* Рѣзчикъ, ваятель, скульпторъ. Угор.

Рі́зний, а, е Бойкій, проворный, скорый, прыткій, рѣзвый. *Промовляє до мене все різними словами.* Грин. III. 169. *Просилася дівчина в свого різного свекра.* Мил. 161. Ум. **Різне́ньний, різне́сенький.** *Ніжки мої різненькій, чом не ходите?* Чуб. V. 767.

Рі́зно, *нар.* Бойко, проворно, рѣзво. *Брат чоловік плохий, не найдеться, що відказать, а той—чоловік не такий, уміє різно говорить—то його і верх буде.* Павлогр. у. Ум. **Різне́ньно, різне́сенько.** *Іграйте, музики, різненько.* Мил. 134.

Різдво́, ва́, *с.* Рождество (праздн. 25 дек.). *Різдво Ісуса сталося так.* Єв Мт. I. 18. *Добридень на Великдень, добривечір на Різдво.* Ном. № 6394.

Різдвя́ний, я, е. Рождественскій. Ном. № 11926. **Різдвя́ни свя́та.** Рождество, рождественскіе праздники.

Різдвя́нський, а, е—Різдвя́ний. О. 1861. IX. 191.

Різе́ць, зця́, *м.* 1) Иглообразный стальной рѣзецъ, которымъ вырѣзываютъ матрицу для набойки холста. Вас. 192. 2) Стамеска—у колесниковъ, оконниковъ, токарей и пр. Вас. 147, 149. Шух. I. 306. 3) У ложечниковъ: ножъ съ кривымъ лезвіемъ, посредствомъ котораго вырѣзываютъ углубленіе ложки; лезвіе называется—**ли́жка,** рукоять—**колодка.** Шух. I. 247. 2) Рѣзецъ, инструментъ для подрѣзки сотовъ. Черк. у.

Різва́, зи́, *с.* Отрубленныя при подчисткѣ деревьевъ вѣточки. Каменец. у.

Рі́зка, ки, *ж.* 1) Вѣтка тонкая, прутъ. *Чухрав різки з берізки, кидає конику під ніжки.* МУЕ. III. 115. *Ой різко, різко гільчаста* О. 1862. IV. 26. 2) Розга. *Битому і різку покажи, то він боїться.* Ном. № 5801. 3) Сѣчка, рубленная солома для скота. 4) Мѣра земли: $2^1/_2$ морга. Балт. у. 5) Раст. Najas major All. ЗЮЗО. I. 129. 6) Складка, сгибъ, сборка, морщина. Шух. I. 13. 7) *мн.* Родъ игры. Ив. 36. Ум. **Рі́зочка.**

Різки́й, а́, о́. 1) Острый, хорошо рѣжущій. *Як різка коса, то десятину за день викосе.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн. 2) Рѣзкій, пронзительный. *Ну та й вітер же різкий, мов ножем ріже.* Канев. у. 3) Жесткій. *Найди вістих різкий, щоб можна було добре витерти.* Черк. у. *Цим піском не помантачиш коси, бо не різкий.* Канев. у.

Рі́зко, *нар.* 1) Рѣзко, пронзительно. *Грайте, музики, різко, кланяйся, Гаюсе, матусі низько.* Ни. Каменец. у. 2) Жестко. 3) Быстро. Мил. 134.

Різнація́, ції, *ж.* Разъединеніе, разноголосица.

Рі́зний, а, е. 1) Разный, различный, всякій. *У вишневім саду ночувала, різних пташок вислухала.* Чуб. 2) Разный, различный, неодинаковый. *Мій п'яниця найнявся до одного пана,... я до другого хозяїна найнялась—у різні села.* Г. Барв. 265.

Різни́к, ка́, *м.* 1) Мясникъ. *Не витріщайся ні на кого, як коза на різника.* Ном. № 6598. 2) Торговецъ мясомъ.

Різникі́вна, ни, *ж.* Дочь мясника или торговца мясомъ. Змѣев. у.

Різникува́ти, кую, еш, *гл.* Быть мясникомъ, заниматься продажей мяса. *Вік звікували та нічого того не було, як тепер повелось, що коли різникуєш, то й платн за право-торговлю.* Харьк.

Різня́ти, ня́ю, ня́ш, *гл.* 1) Не быть въ согласіи съ кѣмъ, чѣмъ, отдѣлять отъ, идти врозь. *Не можна теж запевнять, що і в таких людей, як Марко Вовчок не різнить дещо з народньою мовою.* О. 1861. IV. 33. 2) Въ хоровомъ пѣніи, въ оркестрѣ: фальшивить. *І звоп почались пісні з музиками, тільки вже деякі голоси дуже різняли.* Левиц. I. 352. 3) О ружьѣ: разсыпать, разбрасывать дробь въ стороны. *Рушниця різнить.* Черк. у.

Різни́тися, вʼи́ся, ни́шся, *гл.* 1) Отличаться, различаться. 2) Отдѣляться, расходиться, разставаться. *Оттак на березі Каялы брати різнились, бо не стало крови-вина.* Шевч. 646.

Різни́ці, ць, *ж.* 1) Бойни, скотобойни. *Лемʼяка випасував на степах товар до різниць.* Левиц. I. 239. 2) Мясная лавка, мясной рядъ. *Пристав, мов собака до різниць.* Ном. № 9567.

Різни́цький, а, е. Мясничій. Мнж. 170. *Цехи: різницький, коновальський.* Котл. Ен. *Худенький, як різницький стовпчик.* Ном. № 8582.

Різниче́нко, ка, *м.* Сынъ мясника или торговца мясомъ.

Різни́чий, а, е=Різницький. *Різничий обух.* Г. Барв. 27.

Різни́чити, чу, чиш, *гл.=Різникувати*. *Я різничу, торгую мясом—тим мене і прозивають різником.* Екатериносл. у.

Різни́чка, ки, *ж.* Жена мясника.

Рі́зно, *нар.* 1) Различно, не одинаково. *На довгому віку, як на довгій ниві, різно буває.* Ном. № 9894. 2) Отдѣльно. *Всі курочки до купочки, півень ходить різно.* Нп. 3) Врозь, въ разныя стороны. *Ой ви, тучі громові, розійдітесь різно.* Нп. *Еа да оце ж тобі, да молодий козаче, аж три доріженьки різно: ей, що одна на Дін, а другая у Крим по сіль, а третяя да на те Запорожжа.* Чуб. V. 712.

Різнома́стний, а, е. Разноцвѣтный.

Різнонія́, ці́, *ж.* Разногласіе, разбродъ. К. ЦІ. 239, 255.

Різну́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1) См. **Різати**. 2) Ударить, хватить. *Узяв дручок та як різне його по голові, що трохи очі не повилазили.* Рудч. Ск. I. 68.

Різня́, ні́, *ж.* 1) Бойня. Н.-Волын. у. 2) Убой. Грин. Ш. 283. *Волів женуть на різню.* Остер. у.

Різова́ни, вин, *ж. мн.* Опилки. Вх. Лем. 461.

Різова́тець, тця, *м.* Раст. Carices. Лв. 97. См. **Лепішник**.

Різова́ння, ня, *с.=Різовини*. Вх. Лем. 461.

Різоку́ти, ну́, не́ш, *гл.* Съ силой рѣзнуть. *Тут разом різонуто ножем та й амінь.* Кв. II. 315.

Рі́зочка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **різка**. *Взяв різочку і бʼє того ужа.* Чуб. II. 60. 2) Черенокъ, прививокъ. Употр. какъ ласкательное: *Донько, моя різочко!* Чуб. Ш. 44.

Різу́н, на́, *м.* Головорѣзъ, разбойникъ.

Різь, зі, *ж.* 1) Рѣзь. 2) Рѣзьба. *Ми наняли маляра, щоб образи у церкву помалював та й різь позолотив, бо гарний силно канастас таки у нас.* Канев. у.

Різьба́, би́, *ж.* Рѣзьба, рѣзная работа. Шух. I. 192. *Дорогу різьбу рубають.* К. Псал. 169.

Різьбо́ваний, а, е. Рѣзной. *Стовпи різьбовані церковні.* К. Псал. 320.

Різьба́р, ра, *м.=Різбарь*. Шух. I. 245, 318.

Різьба́рство, ва, *с.* Искусство рѣзчика. Шух. I. 292.

Рій, рою́, *м.* Рой. *Не гуди, рою, понад головою.* Мет. 169. *Сідайте, щоб рої ріллись і старости садились.* Ном. № 11862. *За думою дума роєм вилітає.* Шевч. 230. Ум. **Рійо́к, роє́чок**. *Та осядь, осядь, тихий роєчку, у вишневому садочку.* МУЕ. Ш. 97.

Рійо́ва, би́, *ж.* Роеніе, время роенія пчелъ. Черк. у. *Вже сонечко дошкуляє—отто рійба піде.* Подольск. г.

Рійно, *нар.* Много роевъ. *Дай же ті, Боже, й а в полі буйно, й а в полі буйно, в оборі плідно, в оборі плідно, в пасіці рійно.* Kolb. I. 99.

Рік, ро́ку, *м.* Годъ. Мет. 70. 56. *Рік не вік.* Ном. *Минулися тії роки, що роспирали пироги боки.* Ном. **Сього ро́ку.** Въ этомъ году. **Року 1903.** Въ 1903 году. *Року 1160 Ізяслав Давидович привів половців.* К. (О. 1861. IX. 103). **Ро́ку Божого.** Въ лѣто отъ рожденія Христова. **Що-року.** Ежегодно, каждый годъ. Левиц. I. 142. **До ро́ку, на́ рік.** Черезъ годъ. *Чекай мене, дівчино, до року.* Чуб. V. 1108. *Не журися, серце моє, на рік сподівайся.* Подольск. г. **То-рік, поза-то-рік=Торік, позаторік.** Ум. **Річо́к, рочо́к.** Чуб. V. 749.

Рілля́, лі́, *ж.* Вспаханное поле, пашня. *З доброї рілліорн плугом, а хліб буде.* Ном. № 8900. *Така люба рілля, що дитина виросла б, коли б посадив.* Ном. № 10150.

Рільни́к, ка́, *м.* Земледѣлецъ, хлѣбопашецъ.

Рільни́цтво, ва, *с.* Земледѣліе, хлѣбопашество.

Рімня́ти, ня́ю, єш, *гл.=Рівняти*. *Розстання з милим смерті ся рімнає.* Ном. № 8782.

Рімнина́, ни́, *ж.=Рівнина*. *Рімнина*

яка! нема де клую постановити. Канев. у. *Оптам коло Маньківки рімнина, так навкруги миль на кілька видно.* Брацл. у.

Рімнота́, ти́, *ж.*=**Рімнина.** *Під Печенігами поділь—рімнота.* Волч. у.

Рівéць, нця́, *м.* Нырецъ (птица). Харьк г.

Рінúстий, а, е=**Рінявий.** Желех.

Рінник, ка, *м.* Пт. олянка, водяной воробей, Cinclus aquitaticus. Вх. Пч II. 9.

Рінувáтий, а, е. О землѣ: перемѣшанный съ крупнымъ пескомъ, гравіемъ.

Рінь, рíні, *ж.* Крупный песокъ, гравій. Каменец. у. Гол. Од. 62. *Рінь в'їдається їй в ногі.* Гол. Ш. 197.

Рінáвий, рінáний, а, е. Усыпанный крупнымъ пескомъ, гравіемъ. *Річечка рінява.* Гол. II. 554.

Рінáк, ка́, *м.*=**Рінь.** Желех.

Рíпа, пи, *ж.* 1) Рѣпа. Ном. № 12393. **Зуби—як ріпа.** Хорошіе бѣлые зубы. Ном. № 8576. 2) Картофель. Стрыйск. у. въ Галиціи. Вх. Пч I. 13. Шух. I. 111. Ум. **Рíпка.**

Рíпак, ка́, *м.* Рапсъ.

Рíпачúння, ня, *с.* Стебли отъ рапса. Вх. Зн. 59.

Рíпачúнськo, ка, *с.* Поле подъ рапсомъ. Галиц. Вх. Зн. 60.

Рíпиця, ці, *ж.*=**Репиця.**

Рíпка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **ріпа.** 2) Родъ игры. КС. 1887. VI. 479. Ив. 48. Маркев. 73. Грин. Ш. 115.

Рíпах, ха, *м.* Раст. Lappa tomentosa. Вх. Пч. I. 8.

Рíпник, ка, *м.* Работникъ, добывающій нефть. Желех.

Рíпницький, а, е Относящійся къ **рíпнику.**

Рíпниця, ці, *ж.* Работница при нефтяныхъ шахтахъ.

Рíп'як, ка́, *м.* Раст. Carduus nutans L. ЗЮЗО. I. 115.

Рíп'яник, ка́, *м.* Коржъ изъ кукурузы и картофеля. Вх. Зн. 60.

Рíса, си, *ж.* Сборка въ юбкѣ. Гол. Од. 71.

Рíсáти, рíшу, сиш, *гл.* = **Рісувати.** Вх. Зн. 60.

Рíска, ки, *ж.* 1) Капля, росинка. 2) Крошка. *Ні рíски хлíба.* Рудч. Ск. II. 27. **І рíски в рóті не булó**—ничего не ѣлъ и не пилъ. Ном. № 12138. 3) Раст. Lemna. Вх. Пч. I. 11. 4) *мн.* Родъ вышивки. Kolb. I. 47, 49. Ум. **Рíсонька, рíсочка.**

Рíст, рóсту, *м.* 1) Ростъ. *Вóвся в рíст, як заець в хвіст.* Ном. № 8604. 2) Процентныя деньги, лихва. *Позичали людям гроші і росту не брали.* Ум. **Рóсточок.**

Рісувáти, сýю, еш, *гл.* Складывать складками. Шух. I. 132.

Рíт, рóта, *м.* 1) Ротъ. *Сухá!... ложка рíт дере.* К. ПС. 12. 2) Въ сосудѣ: отверстіе, въ которое вливается и выливается жидкость. Шух. I. 179. Ум. **Ротóчок.**

Рíч, рéчі, *ж.* 1) Рѣчь, слово, разговоръ. *На речах—наче на кóзі.* Ном. № 2289. *Нехай ваша рíч на передi,* Ном. № 4970. *Про вовка рíч, а вовк навстрíч.* Ном. № 5769. **Відняла́ рíч.** О больномъ: отняло языкъ. Кобел. у. **Зняти рíч.** Начать говорить, заговорить. Ном. **Рíч на двíчі.** Двусмысленность. Ном. № 12843. **Не до тéбе рíч.** Не съ тобой говоритъ. Ном. № 9578. **Бýти з ним на речáх.** Имѣть съ кѣмъ разговоръ. Ном. № 12857. **Стáти на рíчах з ним.** Вступить въ разговоръ. Ном. № 3475. **В рéчі ввíходити, захóдити.** Пускаться, вдаваться въ разговоры. *Ввíйшов із нею в речі.* Алв. 25 *Не дуже в речі захожу: роспитаюсь дороги в Дем'янівку, подякую за хлíб-сіль та й далі.* МВ. I. 14. 2) Дѣло. *Остання рíч вовком орати.* Ном. № 5264. *Я буду просить тебе об одну рíч.* ЗОЮР. I. 128. *Жíнчча рíч— коло припíчка.* Ном. № 9039. *Був шляхтич в військових речах бравий, звався Пилип.* **Не в тім рíч.** Не въ томъ дѣло. *Не в тім рíч, що в хатí пíч: то бíда, як нема.* Ном. **До рéчі.** Кстати, дѣльно. *Не вíйтова дочка, та до речі говорить.* Ном. № 13059. **Не до рéчі.** Некстати, не къ дѣлу. **Не од тíєї рéчі.** Не прочь. Ном. № 5051. **З якóї рéчі.** Съ какой стати. Ном. № 6456. **Моя, твоя и т. д. рíч.** Мое, твое и пр. дѣло. *Твоя рíч—мене вірне кохати.* Чуб. V. 89. **Не подóба-рíч.** Неприлично. *Не подоба-рíч менí старому по весіллях гуляти.* МВ. **Звичáйна рíч.** Обычная вещь. *То в мене звичáйна рíч.* Левиц. Пов. 56. 3) Вещь, предметъ. *Вíкно трí речі псує: атрамент, сіль і молоду жíнку.* Ном. № 5914. *Невинним рíчам не дивуйсь.* Ном. № 7815. 4) Слова и слова у мертвеца. Мил. 167.

Рíченька, рíчечка, ки, *ж.* Ум. отъ **рíчка.**

Річи́ще, щá, *с.* Русло, прежнее русло рѣки. Черк. у. КС. 1885. XI. 538.

Рі́чка, ки, *ж.* Рѣка, рѣчка *Воркла річка невеличка, береги ламає.* Ном. № 731. Ум. **Рі́ченька, рі́вечка.**

Рі́чковúй, а́, é. Относящійся къ рѣчкѣ, рѣчной. *Слобода наша над самою лукою річковою на п'ятьи горах стоїть крейдяних.* МВ. II 71. *Річкова вода.*

Рі́чний, а, е. Годовой. *Річна плата.* Левиц. I. 214.

Річни́стий, а, е. Рѣчистый. Борз. у

Рі́чно, *нар.* Въ годъ. *Плачу два карбованці річно.*

Річна́к, ка́, *м.* О скотѣ: годовалый, однолѣтокъ. Вх. Пч. II. 7.

Рі́шати, шаю, ешь, сов. в. **рішúти, шу́, ши́ш,** гл. 1) Лишать, лишить. *А жінка й діти? Адже ти їх усього рішив.* Кв. II. 33. 2) Терять, потерять, лишаться, лишиться. *Ой не прибуду скоро, жизнь свою рішу.* Чуб. V. 641. *Поки віймов додому, то чисто всі гроші рішив.* Кобел. у. 3) Рѣшать, рѣшить. *Вас розсудила палаиька, рішили отамани і військовий суддя.* Стор.

Рі́шатися, шаюся, ешся, сов. в. **рішúтися, шу́ся, ши́шся,** гл. 1) Лишаться, лишиться. *Шляхтичи за гонор вуха рішились.* Ном. № 4211. *За більшим пожились, то й того рішись.* Ном. № 4829. *Оксано! жалко мені тебе рішатись.* Кв. I. 226. **Ума́ рішúтися.** Сойти съ ума МВ. (О. 1862. I. 103). **Душ(ê) рішúтися.** Потерять жизнь 2) Уславливаться, условиться, уговориться. *З попом же ти уже рішився? Багацько він з тебе злупив?* (за вѣнчанія). Алв. 16.

Рішени́й, а, е. Сложенный складками. *Рішена перемітка.* Шух. I. 133. *Рішений фартух.* Вх. Зн. 60.

Рішине́ць, нця́, *м.* 1) Рѣшеніе, опредѣленіе, приговоръ. *Побачимо, який рішинець вийде, а діло щось ялозне.* Кобел. у. *Почула рішинець.* Алв. 11. 2) Конецъ. *Тут тобі й рішинець.* Черк. у.

Рішúти, ся, См. **Рішати, ся.**

Рішна́к, ка́, *м.*=**Річняк** *Був у мене баранець рішняк, та вовк задавив клятий.* Канев. у. Ум. **Рішнячо́к.**

Ріща, щі, *ж.* Валежникъ. Каменец. у. Ум. **Рі́щечко.** *Які там дрова—рі́щечко саме.* Каменец. у.

Рія́ти, рію, еш, гл. О пчелахъ: роиться? *Ой не рій, не рій, яра пчілонько, у бору.* Рк. Макс.

Роб, ба, *м.* 1) Работникъ. *Поглянь бо, серце, що тамечки роби мої роблять.* Староб. у. 2) Невольникъ, арестантъ. Угор. 3) Каждый изъ пары играющихъ въ игрѣ **роби.** Ив. 55. 4) Образъ, способъ, манеръ. *Конспатуючи факти робом шкірської історичної критики.* К. Кр. 37. **Робúти, ходúти яни́м, чиїм ро́бом.** Дѣлать какимъ либо образомъ, способомъ, манеромъ, дѣлать по чьему либо способу, образу. К. Бай. 47. *Не всі ми його робом ходимо.* К. (О. 1862. Ш. 23). *Пора.... про Україну робом иншим обтати.* К. Бай. 68. *А така думка, що нехай люде його робом роблять, то усе добре буде.* МВ. II. 131. *Ти мене слухай, а своїм робом не ходи.* ЗОЮР. I. 147. **Ходúти пра́вим, лихи́м ро́бом.** Дѣйствовать справедливо, дурно. *А хто правим ходить робом, того милуй.* К. Псал. 13. *І я їх покинув на волю їх серцю; нехай собі ходять лихим своїм робом.* К. Псал. 190.

Ро́ба, би, *ж.* Трудолюбивая, работящая. *Найміть цю жінку, вона і видоє, і їсти зварить, і вимие—така роба, що нема вже що й казати.* Могил. у.

Роба́к, ка́, *м.* Червь, червякъ. *Робак вліз у хрін та й думав, що вже немає солодчого коріння.* Ном. № 9461. Ум. **Робачо́к.**

Роба́дство, ва, *с. соб.* Черви. *Забуде їх те лоня, що пестило, робацтво їх обійме під землею.* К. Іов. 54.

Робачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **робак.**

Робúна, ни, *ж.* Рябина. *Словай мене; брате, вірний товаришу, в вишневім саду, в вишневім садочку, на жовтім пісочку, під робиною.* Нп. Ум. **Робúнонька, робúночка.**

Робúти, блю́, биш, гл. 1) Дѣлать. *Роби тее, що піп каже, а не роби того, що він робить.* Ном. № 5157. 2) Работать *Роби, небоже, то й Бог поможе.* Ном. № 69. *До спасівки мухи на пана роблять, а в спасівку на себе.* Ном. № 482. *Літо на зіму робить.* Ном. № 556. *Будемо жити, будемо робити, буде нам щастя річкою плити.* Чуб. 3) Поступать. *По правді роби, по правді й очі повилазять.* Ном. № 3027. 4) **Своїм бо́гом робúти** Дѣлать по своему. *Не слуха, все своїм богом робить.* 5) **Робúти во́лю.** Исполнять желаніе. 6) **Робúти зві́стку.** Подавать вѣсть. *Ангол седить на камені та й нам*

звістку робить. Чуб. 7) **Хліб робити.** Обрабатывать зе́млю. *Натальці треба не письменного, а хазяїна доброго, щоб умів хліб робити.* Кота. НП. 350. 8)—**плáту.** Платить. *Одчиняйте хату та робіте плату.* Грин. Ш. 128.

Робúтися, бúться, бúшся, *гл.* 1) Дѣлаться. *Каліка не родиться, а робиться.* Ном. *Зірки робляться із праведних душок.* Чуб. I. 15. 2) Дѣлаться, происходить, бывать *Не так воно робиться, як нам хочеться* Ном. № 5371. *Не так швидко робиться, як мовиться.* Ном. № 5603.

Робíння, ня, *с.* Работа, трудъ. Ум. **Робíнячко.** *Ой весна красна, що вона винесла? Ой винесла тепло і добрес літечко.... хорошим людям на робінячко.* Чуб. I. 109.

Робітли́вий, а, е=Робітний 1. *Чи хороша, чи вродлива, чи до діла робітлива?* Мил. 96.

Робíтка, ки, *ж.* Ум. отъ **робота.**

Робíтний, а, е. 1) Трудолюбивый, работящій. *Там є дівка дуже красна, та лем не робітна.* Гол. IV. 504. 2) Рабочій, для работы. *Це сорочка робітна.*

Робíтник, ка, *м.* Работникъ. *Гроші добрий робітник, але поганий господарь.* Ном. № 13484.

Робíтниця, ці, *ж.* Работница. *Батенько іде, хвалить мене: оддали дочку робітницю: по сім кіп жне.* Чуб. V. 723. Ум. **Робітничка, робітнонька.** *Зіронько вечірняя, то жесь освітила, а з дому домівонькою, а з поля робітнонькою.* Рк. Макс.

Робíтня, ні, *ж.* Мастерская. Желех.

Робíтонька, ки, *ж.* Ум. отъ **робота.**

Робле́ний, а, е. 1) Прич. прош. стр. отъ **робити.** 2) Искусственный. *Роблені квітки.* Харьк. *Роблена сметана.* Харьк. *Кресало буде роблений магнит, а не природний.* Ком. П. **Роблена відьма.** По нар. повѣрью вѣдьма не прирожденная, а наученая. ХС. VII. 449. 3) Бывшій въ работѣ, истощенный. работой. *Коні роблені, того й такі худі.* Каменец у.

Робленúця, ці, *ж.* Насыпная гора, курганъ. Левч. 27.

Робли́во, ва, *с.* Издѣліе. *Це ложки мого роблива.* Харьк. у

Робловáти, люю, єш, *гл.* Дѣлывать. *Господи, що за речі він робловав.* Федьк.

Робóта, ти, *ж.* 1) Работа, трудъ, дѣло. занятіе. *Яка плата, така й робота.* Ном. *Субота не робота—помий, помаж та й спати ляж.* Ном. 542. *Цілісінький день у роботі.* МВ. I. 26. 2) Издѣліе, произведеніе, работа. *По роботі пізнати майстра.* Ном. № 7338. 3) *соб.* Работники. *Одчиняй, пане, ворота, іде твоя робота.* Ном. № 10000 Ум. **Робітка, робітонька, робóточка.** Грин. Ш. 400, 393.

Робóтяна, ни, *ж.* Барщина. *Два дні роботизни.* Гн. II. 228. *Ой дуки, позабірали ви наші степи й луки!... А тепер на них чужими руками роботизну справляють.* Мир. ХРВ. 86.

Робóтуха, хи, *ж.* Работница трудолюбивая. *А й до діла роботуха, і до хлопців щебетуха.* Мил. 110.

Робóтяга, ги, *м.* Труженикъ, работникъ. *Всього надбав роботяга, та не придбав долі.* Шевч. 527. Ум. **Робóтяжка, робóтяжечка.** *Як у мене чоловік роботяжечка був.* Грин. Ш. 658.

Робóтяй, тя́я, *м.*=**Роботяга.** Черк. у.

Работя́щий, а, е. Работящій, трудолюбивый. *Ручки ж мої роботящі. чом не робите?* Чуб. V. 777.

Робóчий, а, е. 1) Рабочій. *Забіжали до Марусі у робочу часину.* МВ. II. 83. 2) Трудолюбивый. *Робоча як бджола.* Ном. № 4562. *Наша Меланка не робоча, на ній сорочка паруборча.* Чуб. Ш. 469.

Робу́чий, а, е=Робочий 2.

Рóвень, вня, *м.* 1) Пара, равный. *Нашим дівкам ровень.* Гол. IV. 435. 2)=**Рівінь.** Вх. Лем. 461.

Рóвінь, ню, *м.* Равнина. Вх. Зн. 60.

Рóвта, ти, *ж.* Отрядъ войска. *А ітмуть ровти ізбірати, за нами гонити, а ми будем з файнов любков мед горівку пити.* Лукаш. 136.

Ровчáк, ка́, *м.*=**Рівчак.**

Рогáль, ля́, *м.* 1) Волъ съ большими рогами не расходящимися въ стороны. Рудч. Чп. 255. *Віл рогаль.* 2) Родъ жука=**Рогач 4.** 3) Толстое ребро листа, жилка. *З капусти лем рогалі остали,— так об'їла гусениця.* Вх. Лем. 461.

Рогáнь, ня́, *м.*=**Рогаль 1.** Александров. у. Слов. Д. Эвари.

Рогáтизна, ни, *ж. соб.* Рогатый скотъ. Канев. у.

Рогáтий, а, е. 1) Рогатый. *Мужик багатий, як віл рогатий.* Ном. *Чорт рогатий.* ЗОЮР. II. 92. 2) Угловатый, съ углами. *Хата рогата.* Дѣла много въ хатѣ

(въ каждомъ углѣ дѣло). Ном. № 10277. **Рога́та пла́хта=Плахта рога́тна.** *Наша панї багата, на їй плахта рогата.* Грин. Ш. 136.

Рога́тина, ни, *ж.* 1) Рогатина. *Пре́ться як вїл на рогатину.* Ном. № 13691. 2) Родъ кинжала. Гол. Од. 66. Ум. **Рога́тинка.**

Рога́ч, ча́, *м.* 1) Ухватъ. Чуб. II. 140. *Нагодують калачем, та і в спину рогачем.* Ном. 2)=**Рогаль 1.** *Як не дасте калача,—займем вола рогача.* Чуб. Ш. 458. 3)=**Олень.** Вх. Пч. II. 6. 4) Жукъ-олень. Lucanus cervus. Вх. Пч. I. 6. Ум. **Рога́чик.**

Рога́чик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **рогач.** 2) *мн.* Родъ вышивки. Г. Барв. 216.

Рогачи́ло, на, *с.* Древко къ ухвату. Канев. у.

Рога́чка, ки, *ж.* 1) Рогатая овца. Вх. Лем. 461. 2)=**Рогатівка.** Грин. Ш. 270. *Що за мода, що за мода—все шапки рогачки.* Чуб. V. 1194. 3) Раст. Sisymbrium pannonicum. 4) Насѣк. уховертка. Харьк. г. 5) Двузубая кирка, двузубыя вилы для вы брасыванія навоза.

Рогови́, ни́, *ж.* Въ волынкѣ: рожекъ козы, прикрѣпленный къ концу трубки. О. 1862. V. Кух. 38.

Рогі́жник, ка, *м.* Выдѣлывающій рогожи. Вас. 176.

Рогі́з, го́зу, *м.* Болотное растеніе. Typha angustifolia. ЗЮЗО. I. 140. Котл. Ен. Ш. 64. О. 1862. I. 55 *Покинь сани, візьми віз, та й поїдем по рогіз.* Ном. № 546.

Рогі́тра, ри, *ж.* У гребенниковъ: перѣзанная по длинѣ обыкновенная столярная пила. Вас. 164.

Рогове́, вóго, *с.* Плата за выпасъ рогатаго скота. *Заплатив рогового сім карбованців.*

Рогови́й, а́, е́. 1) Роговой, сдѣланный изъ рога. Гн. I. 19. *Рогове тіло Бог переміняв на таке, як у нас тепер, а рогового тіла вставив тільки на кінці пальців.* Чуб. I. 146. *Їздив Василько в військо служити, заслужив собі три свистілонькы: єдную —золотую, а другую—мідную, а третюю —роговую.* Чуб. Ш. 280. 2) Угловой, находящійся на углу. *Рогова хата.* 3) **Рогова́ худо́ба.** Рогатый скотъ. О. 1861. XI. Св. 62. *Здоровля в сей дом на челядоньку, щастячка на двір на худобоньку, на худобоньку на роговую.* Чуб. Ш. 285.

Рогóвка, ки, *ж.* Сортъ плахти. Черниг. у.

Рогóжа, жі, *ж.* Рогожа. Чуб. II. 118. *Милою ложа—міх да рогожа, то мені постіль гожа.* Чуб. V. 21. Ум. **Рогóжка.**

Рогожи́на, ни, *ж.* Рогожка, плохая рогожка. *Мав я собі хорошую постіль, ой пуховую перину, а тепер я маю одним одну рогожину.* О. 1862. V. 88.

Рогóжка, ки, *ж.* Ум. отъ **рогожа.**

Рогожо́вий, а, е. Сдѣланный изъ рогожи.

Рогозá, зи́, *ж.*=**Рогіз.** *Хиба росте папирус уз болото, і рогоза живе в безвідній суші?* К. Іов. 18.

Рогозо́вий, а, е. Сдѣланный изъ **рогози.** *На козаку бідному нетязі три сиром'язі, опанчина рогозовая, поясина хмельовая.* Дума.

Рогу́лька, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **рогуля.** 2) *мн.* Раст. Trapa natans L. ЗЮЗО. I. 139.

Рогу́ля, лі, *ж.* 1) Искривленное бревно, искривленная палка. 2) Въ загадкѣ: самка рогатыхъ животныхъ. Ном. стр. 293. 3) Палка съ раздвоеніемъ на концѣ, употребляемая при ловлѣ раковъ для вспугиванія ихъ. О. 1861. XI. 116. Ум. **Рогу́лька, рогу́лечка.** Ном. № 13056.

Рóгулик, ка, *м.*=**Рогач 4.** Вх. Пч. II. 27.

Родáк, ка́, *м.* Родственникъ. Черк. у.

Родáтися, даю́ся, ешся, *гл.* 1) Родниться, вступать въ родство. Александров. у. 2) Поддерживать родственныя отношенія, признаваться въ родствѣ. *Старі повмірали, а молоді не дуже вже родаються.* Черк. у. *Хто з нами родається, той і родич нам.* Лебед. у.

Родáчка, ки, *ж.* Родственница.

Родéля, лі, *ж.* Родъ рыболовнаго снаряда. Черк. у.

Роджáти, джáю, еш, *гл.* Рождать. *І роджає беззаконня на громадське безлоєв'я.* К. Псал. 13.

Рóдженый, а, е. 1) Прич. отъ **родúти.** *Ангел Михаїл не рожденний, тілько сотворений.* Гн. I. 5. 2) Родной. *Вийди, мати, з хати познавати дитяти: єдною рідженою, другою судженою.* Мет. 172.

Родзи́нки, нок, *ж. мн.* Изюмъ. Мкр. Н. 31. Св. Л. 184. *Капльову хоч родзинками годуй, а все буде капльоуха.* Ном. № 2832. Ум. **Родзи́ночки.**

Родзинкóвий, а, е. Изюмный.

Родзи́ночки, чок, *ж. мн.* Ум. отъ **родзи́нки.**

Рóдиво, ва, *с.* 1) Роды. *Померла з родива.* Мнж. 191. *Не дай Боже, яке в мене за першою дитиною сутужне родиво*

було. У мене було важке родиво. Сквир у. 2) Хлѣбъ и полквварты водки, которые отецъ новорожденнаго, вмѣстѣ съ извѣстіемъ о рожденіи несетъ тесто. Мил. 21. 3) Родословная. *От се ж воно й родиво починається Господа нашого Ісуса Христа.* Лубен. у.

Роди́мець, мця, *м.* Болѣзнь: параличъ. Чуб. I. 111. Шевч. 307. Алв. 20. *Щоб тебе родимець побив.* Ном. № 3729. *Коли б йому язик родимець одібрав.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 87).

Роди́нний, а, е. 1) Врожденный, природный. *Гірша відьма вчена, ніж родима.* Ном. № 235. *Що б, пане, ваші оці очі* (окуляри) *Бог на світі подержав, а родимі щоб повилазили.* Ном. № 890, стр. 283. 2) Свой, родившійся гдѣ, уроженецъ. *Я тут чоловік родимий.* Харьк. г. *Він наш чоловік родимий.* Каменец. у. 3) Родимый, родной. *Їхав милий край Дунаю та до родимого краю.* Чуб. V. 378.

Роди́на, ни. *ж.* 1) Родня, родные. Чуб. V. 123, 423, 849, 886; I. 217. *За гроші не купиш ні батька, ні матері, ні родини.* Ном. № 1440. *Що воно за родина, як мене не родила.* Ном. № 9379. *Твій син Алкид, твоя дитина, єдиная твоя родина.* Шевч. 606. 2) Семейство. Галиц. Ум. **Роди́нка, роди́нонька, роди́ночка, ро́донька**. Чуб. V. 324, Мет. 106. *Підожди ж ти,* (смерте), *час-годину, поки зберу всю родину!... Поки родонька, зійшлася, душа з тілом розійшлася.* Грин. III. 143.

Роди́ни, ди́н, *ж. мн.* 1) Рожаніе, роды. 2) Празднество по случаю **родин**. Мил. 21. *Ірод на свої родини бенкет справив.* Єв. Мр. VI. 21. Ум. **Роди́нки**. Ном. № 9499.

Роди́нин, на, не. Принадлежащій родинѣ. *Там родинин голосок, там моя родина є.* Чуб. V. 464.

Роди́на, ні, *ж.*=**Родина**. *Обсіла ж мене чужиня, все Іванкова родиня.* Рк. Макс.

Роди́тель, ля, *м.* Родитель, отецъ. Чуб. III. 29. *Шануй учителя наче родителя.* Ном. № 6101, **Роди́телі**. а) Родители, отецъ и мать. *Та я ж буду віконечка обсувать і своїх родителів в гості виглядать.* Мил. 181. б) Родственники (покойные?) Дочь плачетъ надъ мертвымъ отцомъ. *Стрічайте, мої родителі, мою татуся рідненького, пробірайте містечко коло себе близесенько і доглядайте так, як я доглядала.* Мил. 189. *На проводи в нас на гробки ходять, родителів поминають.* Черниг. г.

Роди́телька, ки, *ж.* Родительница, мать. *Не було родительки навчати.* Лебед. у.

Роди́тельський, а, е. Родительскій. *Родительська любов.* Левиц. I. 242.

Роди́ти, джу́, дить, *гл.* 1) Родить, производить. *Раз мати родила, раз і вмірати.* Ном. № 4268. *Нам Бога не вчить, як хліб родить.* Ном. № 35. 2) Родить, давать урожай. *На обороті гречка родить.* Ном. № 4194.

Роди́тися, джу́ся, дився, *гл.* Родиться. *Ще той не родився, щоб усім догодив людям.* Ном. № 4600. *Сійся, родися, житопшениця, всіляка пашениця.* Ном. № 347.

Ро́дич, ча, *м.* 1) Родственникъ. МВ. I. 14. Чуб. V. 1156. Мет. 252. *Багато родичів, та нїде пообідать.* Ном. № 9338. *Вони йому родичі: дідового сусіда молотники* — совсѣмъ не родственники. Ном. № 9350. 2) Родитель. *Мали родичі сина.* Гн. II. 67.

Роди́чатися, чаю́ся, чився, *гл.*=**Родитися**. 1) *Багатирі з бідними не дуже ро́дичаються.* Харьк. 2) *Посажав укупі свекруху з невісткою та каже: родичайтесь.* Зміев. у. *Родичатися він не дуже любить.* Константиногр. у.

Ро́дичів, чева, ве. Принадлежащій родственнику. *Як зав'ється увесь цвіт, як заплаче увесь рід, що родичева голова в чужім краю полягла.* Чуб. V. 1035.

Ро́дичка, ки, *ж.* Родственница. *Побагословила молодих якась родичка замість матері.* Левиц. I. 333.

Роділля, лі, *ж.* Роженица. Уман. у. *Роділлі до сорока день не можна ні на базарь, ні на грядки ходить.* Мнж. 155.

Роді́ння, ня, *с.* Рожаніе, роды. *Мати з родіння померли.* Мелитоп. у. Слов. Д. Эварн.

Родни́й, а́, е. ? *Це родний камінь — кинь його.* Радом. у.

Родови́тий, а, е. 1) Родовитый, знатный. *Чи ти роду багатого, чи ти роду родовитого?* Чуб. V. 911. 2) Наслѣдственный, прирожденный. Мил. 34. *Він родовитий злодій.* 3) Плодородный. *Родовита земля.*

Родови́тість, тости, *ж.* 1) Знатное происхожденіе, родовитость. 2) Наслѣдственность. 3) Плодородіе.

Родові́д, во́ду, *м.* Родословіе. *Книга родоводу Ісуса Христа.* Єв. Мт. I. 1.

Родону́ти, ну́, нѣ́ш, *гл.* Сильно уро-

дить. *Така думка: от де родоне жито! Земля як галка чорна, а рано виорано.. аж ні: посуха, і жито замрікувате.* Волч. у.

Ро́донька, ки, *ж.* Ум. отъ **родина.**

Ро́доньків, кова, ве, прил. отъ ум. **родонько:** принадлежащій родственникамъ, роду. *Перевй же двір—свекорків, а другий же двір—батеньків, а третій же двір—родоньків.* Маркев. 139.

Ро́донько, ка, родо́чок, чка, *м.* Ум. отъ **рід.**

Родю́чий, а, е. Плодоносный, плодородный, плодовый. *Мак.... родючий був.* ХС. I. 75. *Родюча земля. Родюче дерево.* Мил. 172.

Родю́чина, ни, *ж.* Дикія плодовыя деревья. Харьк. г.

Родю́чість, чости. *ж.* Плодородіе, плодовитость. Желех.

Родю́щий, а, е=Родючий. *І з неволі на родющу любу землю виселяє.* К. Псал. 150.

Роє́нний, а, е. Къ рою относящійся, отъ роя, роенія полученный. *У мене половина вдовіх роєнних, а половина не роєнних.* Волч. у.

Роє́чок, чка, *м.* Ум. отъ **рій.**

Ро́жа, жі, *ж.* 1) Роза, Rosa centifolia. Также **пе́вна ро́жа, па́нська рожа.** *Моя врода, як повная рожа.* Макс. *Сидить Олена між оружок як повна рожа.* МВ. II. 66. *Ой ти, дівчино, повная рже!* Нп. *Цвів куш, панської рожі.* Левиц. I. 23. 2) **Гаєва́ ро́жа.** Шиповникъ. МВ. I. 156. 3) Мальва. **Собача́ ро́жа.** а) Althaea officinalis L. ЗЮЗО. I. 111. б) Lavatera thuringiaca L. ЗЮЗО. I. 175, 126. 4) **Чо́рна ро́жа.** Раст. Althaea rosea. Вх. Пч. I. 8. **То-же горо́дня ро́жа.** ЗЮЗО. I. 174. 5) **Ро́жа пе́вна.** Родъ вышивки. Чуб. VII. 427. 6)—**польова́.** Раст. Lavatera thuringiaca. Лв. 99. 7)—**перевита́, подаву́жна, польова́.** Роды опасенокъ. КС. 1891. VI. 375. 8) Родъ дѣтской игры. Ив. 63. Ум. **Роженька, роже́ночка.** *Ішов милий ігронькою, мила під горою; зацвів милий рожеиькою, мила калиною.* Чуб. V. 266. *Та чи мак, чи рожа на дворі процвітає? А ні мак, ні рожеиочка, дочко моя, а то же твоя челядь гуля.* КС. 1883. II. 376.

Рожа́стий, а, е. Многоплодный. Мнж. 191. *Із щепи та така яблуня рожайста, що куди вам.* Канев. у.

Рожа́й, жаю, *м.*=**Врожай.** *Під рожай проса канї найсиея.*

Рожа́ний, а, е. 1) Розовый. 2) Мальвовый.

Рожа́ти, жа́ю, ешь, *гл.* Раждать. *Одна мати рожає, та не один обичай дає.* Ном. № 7917.

Рожа́тися, жа́ється, ешся, *гл.* Раждаться. Ном. № 5575

Рожда́ти(ся), да́ю(ся), ешь(ся), *гл.*= **Рожати, ся.**

Рожде́нець, нця, *м.* Уроженецъ. *Та він ще з дідів, з прадідів—рожденець харьківської губерні.* Харьк.

Рожде́нний, а, е. Прирожденный. *Рождена відьма.* ХС. VII. 449. *Відьми в рождені і вчені.* Драг. 68.

Рожде́нник, ка, *м.* Родитель. Рк. Левиц.

Рожде́ниця, ці, *ж.* 1) Родительница. *Подайте милостини за свою рожденицю, за своїх покревних.* Рк. Левиц. Васильк. у. 2) Роженица. *Приспори рожденіці, хрещенці, рабы Божої Явдохи покорму.. Приспори рожденіці, молитвяниці, хрещенні, рабы божої Явдосі дитя годувати.* Мил. 25.

Рожде́нка, ки, *ж.* Уроженка. *Яка ж я прибуда не цього світа? Я тутешня рожденка.* Васильк. у.

Рожде́ння, ня, *с.* 1) Рожденіе. *Ой був же я на рожденні в Діви Марії, породила Діва сина в ясмах на сіні.* Чуб. III. 368. 2) Потомство. *Жаль свою рождения.* Кв. *Наслідує тобі твій син, твоє рождения.* К. Псал. 300.

Рожо́вий, а, е. 1) Розовый. Шевч. 62 Грин. III. 3. *Збудуємо світлоньку з рожевого каїтоньку.* Мет. 120. 2) Названіе узора въ вышивкѣ. Чуб. VII. 415. 3) Названіе сорта **плахти.** КС 1893. XII. 448.

Рожо́во, *нар.* Розовымъ цвѣтомъ, розово. *Тілько з красчку рожево зорлялося од сход сонця.* МВ. II. 188. *І сиьо, й рожево коло тії хатки.* МВ. I. 18.

Рожо́н, жна, *м.* 1) Вертелъ. *Єдин тримає печеню, а другий рожен.* Ном. № 13199. 2) Рожонъ, заостренный колъ (въ простыхъ санахъ и пр.). Г. Барв. 323. *Ой хто ж мене та не любить, рожен йому в серце.* Чуб. V. 10.

Роженочка, рожéнька, ки, *ж.* Ум. отъ **рожа.**

Ро́жин, на, не. Принадлежащій розѣ мальвѣ. Чуб. III. 100.

Рожи́на, ни, *ж.* Цвѣтокъ розы. *Зацвів козак рожиною, дівка калиною.* Чуб. V. 283.

Рожі́вка, ки, *ж.* 1)=**Рожа?** *Щипліте*

рожівку. Чуб. IV. 280. 2) Родъ писанки съ орнаментомъ въ видѣ розы; различаются **рожівка сторчова́** и **бокова́**. КС. 1891. VI. 374.

Рожі́вна, ни, *ж.* Дочь розы. *Рожа дочку чесала, як чесала та й навчала: „дочко моя, рожівно!...“* Мет. 300.

Рбжувати, жую, еш, *гл.* Родить. *Давно колись рожувало лучче і садки були не такі, як тепер.* Харьк. у.

Ро́за, зи, *ж.* Роза. См. **Рожа, троянда.** Ум. **Ро́зонька, ро́зочка.** *У саду, в саду розонька цвіла. Пішла Катречка розочки щипати, вирвала квіточку, приложила к личеньку.* Грин. Ш. 25.

Розáн, на́, *м.* Розга. *Дали йому добрих розанів. Повели, пане сотнику, возмутити її розанами.* Кв. I. 100.

Розане́ць, нця́, *м.* =**Вергун.** МУЕ. III. 3.

Розбага́тіти, тію, еш, *гл.* Розбагатѣть. *Так розбагатіла! поли деру та спину латаю.* Ном. № 1545.

Розбага́тшати, шаю, еш, *гл.* =**Розбагатіти.**

Розбагни́тися, нію́ся, ни́шся, *гл.* Сдѣлаться грязнымъ. *Дорога так розбагнилась, що не можна їхати.*

Розбадьо́ритися, рюся. ришся, *гл.* Расхрабриться. *Іноді скочить (литина) розбадьорившись на пугою тебе й наб'е.* Г. Барв. 311.

Розбаза́р'я, р'я, *с.* Окончаніе базара. *В той день був зранку базарь, так уже к тій порі одходив,—так було вже на розбазар'ї.* Павлогр. у.

Розбазі́катися, каюся, ешся, *гл.* Разболтаться, разгозориться. *Перше сидів смутний, а далі як розбазікався, то аж нудно стало.*

Розбайори́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Расходиться, разозлиться. *От як розбайорився.* Ном. № 3415.

Розба́кати, каю, еш, *гл.* Отговорить, отсовѣтовать *Так батько та мати її туди і не пустили: там ще, кажуть, тебе розбакають, то ти і не підеш заміж.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Розбала́катися, каюся, ешся, *гл.* Разговориться. *Випили по чарці, розбалакались.* Левиц. I. '446.

Розбала́кувати, кую, еш, *гл.* 1) Разговаривать. 2)—**кого.** Уговаривать, увѣрять, наговорить кому. *Почали (пани) царя розбалакувати та й завірили, що це правда.* Мнж. 83.

Розбатóвувати, кую, еш, сов. в. **розбатува́ти, ту́ю, еш,** *гл.* Разрѣзывать, разрѣзать на куски. *Розбатовують телицю, снегна запікають.* Рудан. I. 75.

Розбелькота́тися, чу́ся, чешся, *гл.* Разболтаться.

Розбенкетува́тися, ту́юся, ешся, *гл.* Разгуляться, давать пиры.

Розбесі́дувати, дую, еш, *гл.* Разговориться. Вх. Уг. 265.

Розбе́хкати, каю, еш, *гл.* Разлить, разбить. Черном.

Розбе́шатити, таю, еш и **розбе́шутувати, тую, еш,** *гл.* Разбаловать, развратить. О. 1862. I. 72. *Очі його могорічі та трахтирі і розбешатили.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Розбе́шатитися, таюся, ешся, *гл.* Разбаловаться, развратиться. О. 1862. I. 74. Лубен. у.

Розбе́щений, а, е. Распущенный, разбалованный.

Розбива́ти, ваю, еш, сов. в. **розби́ти, зіб'ю́, еш,** *гл.* 1) Разбивать, разбить. *Тому дали яйце-райце і сказали: тільки не розбивай нігде на дорозі.* Рудч. Ск. I. 144. *На теплого Олекси щука риба лід хвостом розбиває.* Ном. № 416. *Чорне море вітер-буря колихає, там турецький корабель розбиває.* Чуб. V. 935. **Глек розби́ти з ким.** Поссориться съ кѣмъ. Ном. № 9539. *Глек брелні назбірали та й розбили* — поссорились- изъ-за сплетенъ. Ном. № 9538. 2) Убивать, убить. *Приказав* (Ирод) *Христа шукати, діток малих розбивати.* Чуб. III. 356. 3) Грабить, разбойничать. *У чумаків колеса повстиї, то в колесах було попродовбує дірки да туди гроші положить, да й позабиває гвіздками; то його* (чумака) *хоть як хоч нехай розбиває, а гроші є.* ЗОЮР. I. 76. *Розбійничок—лихий чоловічок: як вечоріє—коня напуває, а як смеркає—комика сідлає, опівночі людей розбиває. Розбив же він та того купця.* Чуб. V. 741. 4) Раздѣлить, разрѣзывать, разрѣзать (водны при плаваніи). *Не плавле, літа Семен Дніпром, тільки човен синю хвилю розбиває.* МВ. I. 140. 5) Разъединять, разъединить, разлучать, разлучить. *Зашумів сокіл із за крутих гір, розбив, розлучив пару голубів.* Чуб. V. 206. *Се чорний ворон; розбив пташенят і найкращу настигає.* МВ. II. 70. 6) Рассѣвать, разсѣять, уничтожать, уничтожить. *Бий,*

двоне, бий, жмару розбий! Ном. № 335. *Вороний коню, заграй підо мною, розбий, розбий тугу по зеленому лугу козакові молодому.* Чуб. V. 877. *Я зараз приведу Зіньку шептуху, то вона скропить тебе водицею і розіб'є ті чари.* (тор. II. 215. 7) Сокрушать, сокрушить (о мысляхъ). *Стали умисли козацьку голову ключника розбивати.* АД. I. 212.

Розбива́тися, ва́юся, ється, сов. в. **розби́тися, зіб'ю́ся, ється**, *гл.* 1) Разбиваться, разбиться. *На Петра Верги розбиваються круги.* Ном. № 520. *Піду ж бо я утоплюся, або в камінь розіб'юся.* Чуб. V. 22. 2) Сокрушаться, убиваться. *Чумакова жінка за чумаком розбивається.* Чуб. V. 1032. 3) Раздѣляться, раздѣлиться.

Розбира́ти, ся=**Розібрати, ся**.

Розби́ти, ся, См. **Розбивати, ся**.

Ро́збиш, ша, *м* Разбойникъ. *Та тут по цих лісах розбиші жили.* Лебед. у.

Розбиша́ка, ки, *м.* Разбойникъ, буянъ. *Називають мене бурлакою, а мого товариша розбишакою.* Чуб. *Яка ж ватага розбишак!* Котл. Ен. I. 16.

Розбишкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Разбойничать. *День-у-день п'єте, гуляєте та розбишкуєте.* Мир. ХРВ. 243.

Розбиша́цтво, ва, *с.* Разбойничество.

Розбиша́цький, а, е. Разбойничій. К. Кр. 11.

Розбіга́тися, га́юся, ється, сов. в. **розбі́гтися, жу́ся, житься**, *гл.* 1) Разбѣгаться, разбѣжаться въ разныя стороны. *Синки мої дорогі, беріть коні вороні, розбігайтесь битим шляшком.* Чуб. V. 909. 2) Разбѣгаться, разбѣжаться (для толчка, прыжка).

Розбі́гатися, гаюся, ється, *гл.* Разбѣгаться. *Чого це ти так розбігався сьогодня?*

Розбі́гтися. См. **Розбігатися.**

Розбі́дкатися, каюся, ється, *гл.* Приникнуться слишкомъ бѣднымъ, начать бѣдниться.

Розбі́й, бо́ю, *м.* 1) Разбой. 2) Разбойникъ. *Іди, сину, в темні ліси, нехай тебе розбій заб'є.* Гол. I. 173.

Розбі́йний, а, е. Взятый разбоемъ. *Розбійні речі.*

Розбі́йник, ка, *м.* Разбойникъ. *Хотів у розбійника та ще й кий однять.* Ном. № 4794. Ум. **Розбі́йничок, розбі́йниче́нько.** Чуб. V. 738.

Розбі́йників, кова, ве Принадлежащій разбойнику. *Ой не есть ти милий мій, ти розбійників син.* Чуб.

Розбі́йницький, а, е. Разбойническій. *Розбійницький син.* Чуб. *В розбійницьких наметах тихо й мирно.* К. Іов. 25.

Розбі́йниця, ці, *ж.* Разбойница.

Розбі́йниче́нько, ка, розбі́йничок, чка, *м.* Ум., отъ **розбійник.**

Розбі́йство, ва, *с.* Разбой. КС. 1883. IV. 773. *То розбійство, то гайдамацтво.* Левиц. I. 535.

Розбі́йський, а, е. Разбойническій. *Ой пали, мила, кам'яній груби,—нехай я мугрію розбійській груди.* Чуб. V. 737.

Ро́збіль, болю, *м.* Заболѣваніе. *До ростріску, до розболю будеш жати.* Вх. Зн. 61.

Розбі́р, бо́ру, *м.* Разборъ, различіе. *Нікому нема розбору, не вважають ні кого.* Кв. I. 148.

Розбіра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **розібра́ти, беру́, ре́ш,** *гл.* 1) Разбирать, разобрать на части, разлагать на составныя части. *Твою хату (будуть) розбирати* Чуб. III. 450. *Шинкарочко молода, давай меду і вина, пили гроші на стіну. Ой як стіну розбереш, тоді гроші побереш.* Чуб. V. 917. *Люде піч розберуть.* Ном. № 10569. 2) Разбирать, разобрать, разнести по качеству или назначенію вещи, рассортировать. *Одомкнув скриню і все таки мовчки став розбірати. Що їм відкладає, що особо оддіває.* Кв. I. 15. 3) Разбирать, разобрать, расхватать. *Зосталось сім сиріточок малісіньких, і як їх стали люде розбірати, то й вона хлопчика.... взяли у прийми.* Кв. I. 199. *А нуте, пани молодиі, казав він, роскидаючи брою на долівці,—розбірайте у кого нема.* Стор. М. Пр. 115. 4) Разбирать, разобрать, различать, разсматривая. *Долго я не хотів їсти сирого м'яса; да вже як привик, тоді вже й не розбірав.* Грин. I 46. *Не розбіра, їсть усіх, їсть і дівчаток, і хлопчиків.* Шевч. 309. *Часом вони любили не розбірати своєї і чужої одежі.* Левиц. Пов. 6. 5) Раздѣлывать, раздѣлать тушу. *Піймав ту свиню, заколов та й ну розбірати.* Мнж. 149. 6) Разбирать, разобрать, понимать, понять, взять въ толкъ. *Буду слухати, що мені казатимеш, буду й сама розбірати.* Кв. I. 167. *Що воно означа? Нехай письменні розберуть.* Стор. М. Пр.

167. 7) Раздѣвать, раздѣть. *Увечері кличуть: „Іди до панночки — розбірати“.* МВ. (О. 1862. Ш. 38). 8) Разбирать, разобрать, пронимать, пронять, начать дѣйствовать *Пропасницю лічать так: як тільки вона почне розбірать чоловіка....* Чуб. І. 119. *Ой уже мою та головоньку та хміль розбіра.* Чуб. V. 949. *Радюка почала розбірати злість.* Левиц. *Його душу туга розбіра.* Г. Барв. 138.

Розбі|ра́тися, ра́юся, ѣшся, сов. в. **розві|ра́тися, беру́ся, ре́шся,** *гл.* 1) Разбираться, разобраться на части. 2) Раздѣваться, раздѣться. *Не видав Гриць нагавиць: то ся вбірає, то розбірає.* Ном. № 2595. *Пані Висока не лягала й не розбіралась.* Левиц. Пов. 290. *Почав розбіратися. Геть розбірався, голий зостався.* Грин. II. 127. 3) Усиливаться, усилиться. *Як вітер розбереться, то погано буде хату крити.* Зміев. у. 4) Зазнаваться, зазнаться и начать что угодно дѣлать. *Як створив Бог живіх, то вони перше й шануваились, а дальше роскорепились та й розібрались.* КС. 1883. Ш. 670.

Розбісну|ва́тися, ну́юся, ѣшся, *гл.* Разшалиться, разбушниться. *Було як розбіснується* (кіт), *то і хата йому тісна: і по столу, і по лавах, і по миснику.* Сим. 229.

Розбісо́цький, а, е=Вісовський. *Ой як отаман та соцький, то вони сини розбісоцькі.* Чуб. V. 1012.

Розбій|ка, ки, *м.* Разбойникъ, забіяка, драчунъ. КС. 1882. X. 167. Грин. Ш. 591. *І чоловічок не показний, а там розбійка такий, що й Господи.* Харьк.

Розбли|ска́тися, каюся, ѣшся, *гл.* Засверкать отовсюду.

Розблюва́тися, люю́ся, ѣшся, *гл.* Начать сильно рвать.

Розбля|гу́кати, каю, еш, *гл.* Разболтать. *Це вже баби розблягукали по всьому селу.* Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Розбо́кати, каю, еш, *гл.* Раззвонить, разболтать.

Розбо́катися, каюся, ѣшся, *гл.* Раззвониться.

Розбо́втати, ся. См. **Розбовтувати, ся.**

Ро́збовток, тка, *м.* Невыѣженное яйцо, яйцо-болтунъ.

Розбо́втувати, тую, еш, сов. в. **розбо́втати, таю, еш,** *гл.* Разбалтывать, разболтать, размѣшивать, размѣшать. *Як болить живіт і приступає до серця, розбовтують мезиним пальцем з правші сіль у воді і п'ють.* Ном. № 13628.

Розбо́втуватися, туюся, ѣшся, сов. в. **розбо́втатися, таюся, ѣшся,** *гл.* Разболтываться, разболтаться.

Розбогара́дити, джу, диш, *гл.* Выпросить, раздобыть. *Де б його розбогарадити грошей.* Канев. у.

Розбо́ля, ли, *ж.* Причина, начало боли. *Ой розбола серцю моєму, як вечір настане.* Гол. II. 383.

Розболі|ти́ся, лю́ся, ѣшся, *гл.* Разболѣться, разнемочься. *Не їв—зомліє, нагівся—розболіється.* Ном. № 12156. *Гриць розгорівся, Гриць розболівся, прийшов четвер—вже Гриць помер.* Чуб. V. 431.

Розбондарюва́тися, рюю́ся, ѣшся, *гл.* Заняться бочарствомъ въ широкихъ размѣрахъ.

Розбо́рливий, а, е. Понимающій, разсудительный. *Я жінка не розборлива, та й то розумію.* Зміев. у.

Розборони́ти. См. **Розборонити.**

Розборони́ти, ню, еш, сов. в. **розборони́ти, ню́, ниш,** *гл.* Разводить, развести дерущихся. Ном. № 9450. *Як позбивали перекупки одна одній очінки та в коси повчеплювались, то ледві вже водою розборонено їх.* Прил. у. *І очнуть одна одну за коси тягать... поки хто не надійде да не розборонить.* Чуб II. 71. *Бійка... насилу розборонили люде.* Мир. ХРВ. 260.

Розбо́рсати, саю, еш, *гл.* Распутать *Розборсати вервечку, мотузок, коли їл що зав'язано.* Черк. у.

Ро́збрат, ту, *м.* 1) Разрывъ дружественныхъ отношеній, вражда. К. Кр. 38. *Жили добре, а пішло у їх на розбрат.*

Розбрести́ся. См. **Розбродитися.**

Розброха́ти. См. **Розбріхувати.**

Розброха́тися, шу́ся, шешся, *гл.* Поднять сильный лай. *Ти винен, бра Рябко, що ніччу розбрехався.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 83). 2) Разболтаться. *Троянці п'яні розбрехались і чванились без пуття.* Котл. Ен. V. 15.

Розбри́кати, ся. См. **Розбризкувати, ся.**

Розбри́кувати, кую, еш, сов. в. **розбри́кати, каю, еш,** *гл.* Разбрызгивать, разбрызгать.

Розбри́куватися, куюся, ѣшся, сов. в. **розбри́катися, каюся, ѣшся,** *гл.* 1) Разбрызгиваться, разбрызгаться. 2) Разби-

ваться, разбиться (о волнахъ). (Хвилі) *розбризкуються об скелі.* О. 1862. IX. 27.

Розбрика́тися, ка́юся, ешся, *гл.* Приняться лягать. *Коні ся розбрикали, шальвію подоптали.* Чуб. V. 64.

Розбри́кватися, каюся, ешся, *гл.* Раскапризничаться, разважничаться, расхвастаться.

Розбрі́хувати, хую, еш, сов. в. **розбрехáти, шу́, шеш,** *гл.* Разбалтывать, разболтать, разносить, разнести (сплетни). *Жінки дуже неперплячі,—зараз розбрешуть, як тільки що почують.* Рудч. Ск. I. 188.

Розбро́дитися, джуюся, дишся, сов. в. **розбрести́ся, ду́ся, дéшся,** *гл.* Разбредаться, разбрестись. Г. Барв. 205. *Щоб не дуже розбродились.* О. 1862. II. 55. *Розбрелись прочане улицями.* МВ. I. 17. *Було зібрались люди, та тепера розбрелись.* Полт. у.

Розбра́зкатися, каюся, ешся, *гл.* Сильно брящать, звонить чѣмъ.

Розбубна́віти, вію, еш, *гл.* Разбухнуть.

Розбува́ти, ва́ю, еш, *срв.* в. **розбу́ти, бу́ю, еш,** *гл.* Разувать, разуть. *Ходи, милій, розбіну, розбую.* Чуб. V. 615.

Розбува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **розбу́тися, бу́юся, ешся,** *гл.* Разуваться, разуться. *Ох і ночував я в своєї дівчини да й не розбувався.* Мет. 240.

Розбуди́ти, ся. См. **Розбужáти, ся.**

Розбужáти, жаю, еш, сов. в. **розбудúти, джу́, диш,** *гл.* Разбудить, пробудить. Чуб. V. 55. *Ви ж було ранесенько вставаєте та нас розбужаєте.* Мил. 200. *Нерано дочку розбудила.* Чуб. V. 787.

Розбужáтися, жаюся, ешся, сов. в. **розбуди́тися, джу́ся, дишся,** *гл.* Пробуждаться, пробудиться. *Встаньте, браття, та розбудітеся.* Чуб. V. 911.

Розбу́ркати, ся. См. **Розбуркувáти, ся.**

Розбуркотíтися, чу́ся, ти́шся, *гл.* Разворчаться.

Розбу́ркувати, кую, еш, сов. в. **розбу́ркати, кáю, еш,** *гл.* Пробуждать, разбудить, разгонять, разогнать сонъ. *Гук і галас розбуркали його.* Стор. М. Пр. 18.

Розбу́ркуватися, куюся, ешся, сов. в. **розбу́ркатися, каюся, ешся,** *гл.* Пробуждаться, пробудиться, прійти изъ себя отъ сна.

Розбурха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Разбушеваться.

Розбурхота́тися, чу́ся, чешся, *гл.*= **Розбурхатися.**

Розбу́ти, ся. См. **Розбувáти, ся.**

Розбу́тий, а, е. Разутый. *Не роздягнена, не розбута.* Мир. ХРВ. 18.

Розбухи́катися, каюся, ешся, *гл.* Раскапризничаться, раскапризничаться, раскапризничаться.

Розбуя́тися, я́юся, ешся, *гл.* Разбушеваться, разбушеваться. *Розбуялась ворожнета, голову воздвигла.* К. Псал. 192.

Розва́га, ги, *ж.* Утѣшеніе, успокоеніе, развлеченіе. Левиц. Пов. 142.

Розважáння, ня, *с.*=**Розвага.**

Розважáти, жаю, еш, сов. в. **розважи́ти, жу, жиш,** *гл.* Утѣшать, утѣшить, развлекать, развлечь. *Іди, моя рибко, до сестриці: вона у великій печалі,—розважатимеш її.* МВ. I. 143. *У бандурку вигравав і сам себе розважав.* Мет. 73. *Розважайте дівчиноньку, щоб не журилася.* Нп. 2) Обдумывать, обдумать, взвѣшивать, взвѣсить обстоятельства дѣла. *Ой куме ж мій, куме, ти розважний розуме, розваж тії слова, що я твоя кума.* Чуб. I. 41.

Розважáтися, жаюся, ешся, сов. в. **розважи́тися, жуся, жишся,** *гл.* 1) Утѣшаться, утѣшиться, развлекаться, развлечься. *Наум, дивлячись на неї, що вона стала розважатись, собі повеселішав.* Кв. I. 89. 2)=**Розважати, розважити 2.** *Не розважившись з головою до чогось иного не важся.* Ном. № 5837.

Розважи́ти, ся, См. **розважати, ся и розважувати, ся.**

Розважи́вий, а, е. Разсудительный, благоразумный. *Ой куме ж мій куме, ти розважний розуме.* Чуб. I. 41.

Розважно, *нар.* Разсудительно, благоразумно.

Розважувати, жую, еш, *гл.* 1) Развѣшивать, развѣсить. Мир. ХРВ. 32. 2)=**Розважати, розважити 2.**

Розважувáтися, жуюся, ешся, сов. в. **розважи́тися, жуся, жишся,** *гл.* 1) Развѣшиваться, развѣситься. 2)=**Разважатися, розважитися 2.**

Розвали́ти, ся. См. **Розвалювати, ся.**

Розвáлювати, люю, еш, сов. в. **розвали́ти, лю́, лиш,** *гл.* Разваливать, развалить, разрушать, разрушить. *Гайдамаки стіни розвалили.* Шевч. 200.

Розвáлюватися, лююся, ешся, сов. в. **розвали́тися, лю́ся, лишся,** *гл.* Разваливаться, развалиться, разрушаться, разру-

шиться. *А горщок у печі розвалився, кип'ячи.* Чуб. V. 635.

Розвала́ти, ла́ю, ешь, *гл.*=**Розвалити.** *А де ж його дом? —А оттам стоїв колись, та оце його недавно розвалялн.* Левиц. Пов. 333.

Розва́нятися, няюся, ешся, *гл.*=**Розбешта́тися.** *Це вже розванялось так, що.... пасхудне таке стало.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Розвари́ти, ся. См. **Розварювати, ся.**

Розварня, ні, *ж.* Лѣнивая женщина. Вх. Лем. 461.

Розва́рювати, рюю, ешь, сов. в. **розвари́ти, рю́ рить,** *гл.* Разваривать, разварить.

Розва́рюватися, рююся, ешся, сов. в. **розвари́тися, рю́ся, ришся,** *гл.* 1) Разнариваться, развариться. 2) Варить много кушаньевъ? *Тепер пість,—нічого по багато розварюватися.* Полт. г.

Розвéда, зи, *ж.* Разина? *Ця дівка добра розведа: никоми дверей за собою не зачиняе.* Рк. Левиц. *Ночувала другу (ніч) під березою з тобою, козаче, розведою.* Мнл. 91.

Розвезти. См. **Розвозити.**

Розверéджувати, джую, ешь, сов. в. **розвередúти, джу́, ди́ш,** *гл.* Растравлять, растравить, разбередить. *Я ще гірш розвередив твою болячку.* Стор. II. 234.

Розвередува́тися, ду́юся, ешся, *гл.* Раскапризничаться. Мир. ХРВ. 33. *Розвередувались* (люде). Кв. II. 187.

Розверещáтися, щу́ся, щи́шся, *гл.* Раскричаться.

Розверну́ти, ся. См. **Розвертати, ся.**

Розвертáти, та́ю, ешь, сов. в. **розверну́ти, ну́, нешь,** *гл.* 1) Разворачивать, развернуть, разворотить. *Розвернув якусь бумагу і читав замість лепорта.* Кв. II. 268. 2) Развалить, разломить. *Що ти таке посадив на лаві, що мало хати не розверне?* Рудч. Ск. I. 65.

Розвертáтися, та́юся, ешся, сов. в. **розверну́тися, ну́ся, нешся,** *гл.* 1) Разворачиваться, развернуться, раскрываться, раскрыться. *Як розвернеться на весну лист, то підемо всі в свист.* Ном. № 11035. *Розвернулась могила, вийз відтіля пан.* Грин. I. 12. *Круті гори розверніться, літа мої заверніться.* Чуб. V. 480. 3) Премущ. сов. в. Разойтись, разыграться. *Розвернулося весілля.* Шевч. 109. 2) Распространяться, распространиться. *Розвернулось би на ввесь світ.* Левиц. I. 221.

Розверті, рну, пеш, *гл.*=**Розвернути.** Гн. I. 179.

Розверті́ся, рнуся, нешся, *гл.*=**Розвернутися.** Шух. I. 74.

Розверті́ти. См. **Розвіртувати.**

Розвéртувати, тую, ешь, *гл.*=**Розвертати.** *Йди на річку пери, не розвертуючи, не розвертуючи.* Чуб. V. 739.

Розвеселúти, ся. См. **Розвеселяти, ся.**

Розвеселíння, ня, *с.* Развеселеніе, развлеченіе. *Зробив му жену.... для розвесеління Адама.* Гн. I. 10.

Розвеселя́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **розвеселúти, лю́, лúш,** *гл.* Развеселять. развеселить. Мет. 80. Мнл. 221. *Ох заболіла в мене головонька, що нікому розвеселити.* Чуб. V. 223. *Ані я сплю, ані лежу, туги на серденьку не розвеселю.* Чуб. V. 346.

Розвеселя́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **розвеселúтися, люся, лúшся,** *гл.* Развеселяться, развеселиться. Грин. III. 55. Чуб. III. 147. *Як о тобі спогадаю, то й розвеселяюся.* Чуб. V. 277.

Розвестú, ся. См **Розводити, ся.**

Розвéштатися, таюся, ешся, *гл.* Постоянно шляться, бродить.

Розвива́ти, ва́ю, ешь, сов. в. **розви́ти, зів'ю́, ешь,** *гл.* 1) Развивать, развить. 2) Дѣлать, сдѣлать такъ, чтобы распустились растенія. *Мале солов'я сади розвивае.* Нп. *Садами летіла, сади розвивала та своїми голосами.* Чуб. V. 748. 3) Разворачивать, разворотить. *Ой на, мила, біле плаття, не розвивай, не гляди, піди в Дунай попери.* Чуб. V. 748. 4) Распускать, распустить, развернуть (знамя). *Пішли, розвивши коровоки.* Котл. Ен.

Розвива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **розви́тися, зів'ю́ся, ешся,** *гл.* 1) Развиваться, развиться. *Ми попередили свою мову, розвиваючись на инчих полях.* О. 1861. IV. 33. 2) Распускаться, распуститься. Мет. 108. *Як ми з тобою снізнавалися, сухі дуби розвивалися.* Мет. 69.

Розви́днитися. См. **Розвиднятися.**

Розви́днiти. См. **Розвиднятн.**

Розви́днюватися, нюється, *гл. безл.*= **Розвиднятися.**

Розвиднятú, ня́є, сов. в. **розви́днiти, нiє,** *гл. безл.* Свѣтать, разсвѣсть. *А як стало розвиднятн, пішов єм глядати.* Гол. I. 196. *Тільки розвиднiло,—узяле своїх жорнів і пішов.* Рудч. Ск. I. 136.

Розвиднятúся, ня́ється, сов. в. **розви́днятися, ниться,** *гл.*=**Розвиднятн,**

ніти. *Саме розвиднялось стало.* НВолынс. у. *Вже на дворі стало розвиднятись.* Левиц. Пов. 37.

Розви́лина, ни, *ж.* Мѣсто развѣтвленія вѣтвей. Міусск. окр.

Розви́листий, а, е. Вѣтвистый. *Розвилисте дерево.* Міусск. окр.

Ро́звилки, лок, *ж.* Расходящіяся дороги.

Розвину́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Розвити**. *Не дасть йому розвинути художницького смаку.* К. ХП. 18. *Розвинути прапорці.*

Розвину́тися, ну́ся, не́шся, *гл.*=**Розвитися**. *Головка хитнулась, коса розвинулась.* Рудан. І. 32. *Ой чаю мій, гаю, як ся мені не розвинеш, то тя порубаю.* Гол. Ш. 323.

Розви́ти, ся. См. **Розвивати, ся.**

Розви́ток, тку, *м.* Развитіе. Желех.

Розви́хати, ха́ю, еш, *гл.* Раскачать.

Розвихати́ся, ха́юся, ешся, *гл.* 1) Раскачаться. 2) О вѣтрѣ: усилиться. *Завірюси ади рушити, а то розвихається.* Харьк. у.

Розвіва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **розві́яти, ві́ю, еш**, *гл.* Развѣвать, развѣять. Шевч. 8. *Буйний вітер новіває, широкий листопад розвіває.* Чуб. V. 40. *Шкода, шкода білого цвіту, що розвіяв вітер по всьому світу.* Чуб.

Ро́звід, воду, *м.* 1) Разводъ, расподъ. *Курей і гусей на розвід дала.* Св. Л. 278. *Ой одчиняй, пане паночку, новий двір, бо чесем тобі віночка на розвід.* Чуб. Ш. 246. 2) Разрывъ, ссора. *Я ж тобі сказала при новім у роду, щоб не було послі між нами розводу* Мет. 46. 3) Порядокъ, толкъ. *І сьому дала розвід, і тому дала розвід, а все розумно, все обачно.* Федьк. Пов. 31.

Розвідати, ся. См. **Розві́дувати, ся.**

Ро́звідка, ки, *ж.* 1) Развѣдываніе, слѣдствіе. *Недовий час розвідує Всевишній, щоб нас судом правдивим осудити: без розвідок могущого вбивае.* К. Іов. 76. 2) Изслѣдованіе (научное). 3) Жена разведенная съ мужемъ.

Розві́дна́, но́ї, *ж.* Разводная, бракоразводный актъ. *Тесть уже давав і розвідну, казав, сам добуде, бо дочка нездужа,—так я не схотів.* Павлогр. у.

Розві́дувати, дую, еш, сов. в. **розві́дати, даю, еш**, *гл.* 1) Навѣщать, навѣстить. *Коли б же я зозуленька, я б до його полетіла, то б я свого сина-одиначка в чужім краю розвідала.* Чуб. V. 1045. 2) Разузнавать, разузнать. *Ой хто біди не знає, нехай мене спитає, бо я в біди обідав, і бідоньку розвідав.* Чуб. V. 1163.

Розві́дуватися, дуюся, ешся, сов. в. **розві́датися, даюся, ешся**, *гл.* Узнаватъ, узнать. *Дізнався я про землю; заманулося ще розвідатись про небо.* Ком. І. 18. *За колотнечею то що Антосьо не гаразд розвідувався, чого то приїздили люде з Солодьків.* Св. Л. 300.

Ро́звій, вою, *м.* Развитіе. Галиц.

Розвіна́ти. См. **Розві́нчувати**

Розві́нчувать, чую эш, сов. в. **розві́нча́ти, ча́ю, еш**, *гл.* Развѣнчивать, развѣнчать. *Сами його розвінчали, скинули з престола.* Гі. 101.

Розві́рити, рю, рить, *гл.* Раздать въ долгъ. *Розвірив шинкарь у позичку рублів сто.* Костантиногр. у.

Розві́рня́ка, ки, *об.* Разиня, ротозѣй. *Я стою проворняка, а він їде розвірняка, та мені дивлюся у рот.* Ном. № 6594.

Розві́рчувати, чую, еш, сов. в. **розверті́ти, рчу́, тить**, *гл.* Разворачивать, разворотить, разматывать, размотать. Левиц. Пов. 204. Мет. 210. *Я молода не втерпіла, взяла платтє розвертіла.* Чуб. V. 740. *Як би ми схотіли, ми б її* (покриту молоду) *розвертіли.* Грин. Ш. 490.

Розві́рчуватися, чуюся, ешся, сов. в. **розверті́тися, чу́ся, ти́мся**, *гл.* Разворачивать, разворотить, разматывать, размотать что либо на себѣ намотанное. *Висока... все розвірчувалась* (з вуалю) *та чепурилась.* Левиц. Пов. 205.

Розві́сити, шу, сиш, *гл.* 1)=**Розві́шати.** 2)—вуха. Довѣрчиво слушать. *Той бреше, а він уже й вуха розвісив.* Змѣев. у. 3) Снять повѣшенное. *Як він си завісив, то ніхто не знав, де він си-дів та й ніхто зо* (Юду) *не відвісив, не розвісив.* Гн. II. 238.

Розві́тритися, риться, *гл. безл.* Сдѣлаться вѣтрено (о погодѣ).

Розві́шати. См. **Розві́шувати.**

Розві́шувати, шую, еш, сов. в. **розві́шати, шаю, еш**, *гл.* Развѣшивать, развѣсить. МВ. II. 134. *Накупив бубликів, розвішав їх уночі перед вікнами.* Рудч. Ск. I. 188. *Ой я тую одеженьку по тину розвішу.* Чуб. V. 719.

Розві́яти. См. **Розві́вати.**

Ро́звлать подёрница,—ти—ці, *ж.* Раст. Aira caespitosa. Шух. I. 20.

Розво́дити, джу, диш, сов. в. **розвести́, ду́, де́ш**, *гл.* 1) Разводить, развести, разлучать, разлучить. *Хто нас розведе, то з ума зведе.* Чуб. V. 260. 2) Разводить, развести (мужа съ женой). *Як Бог дасть, що моя дочка одужає, я буду судити вас судом, буду просити розвести вас.* Левиц. I. 521. 3) Разнимать, разнять, разъединить, раздвигать, раздвинуть. *Схопив її за руку,—рук не розведе.* Кв. I. 201. *Очей, що заплили йому горілкою, не розведе.* Кв. I. 239. *Густі вишні.... були його тонкими гіллячками по лиці. Він мусив розводити руками гілля й затуляти лице й очі.* Левиц. Пов. 191. 4) Въ пилѣ зубья: разводить, развести, чтобы одинъ былъ въ одну сторону, а другой въ другую. *В пилі зуби розведені.* МУЕ. Ш. 27. 5) Разводить, развести, разжижать, распускать, распустить, разбавлять, разбавить. Кв. I. 109. *Скількісь пляшок зачене водою розведеної горілки.* Г. Барв. 31. 6) Разгонять, разогнать, разсѣять. *Бажає батенька, щоб розвів її туту.* Кв. I. 17. 7) Разводить, развести, расплаживать, расплодить. *В чужій комірі овець не розведеш,* Ном. № 9659. *Любив він і садки розводити.* Стор. II. 117. 8) Разводить, развести, разложить (огонь). *Огонь чималий розвели.* Шевч. 339. *І розвели пожар чималий.* Котл. Ен. 9) Пространно излагать, изложить, распространяться. См. **Розводитися 4.** *Хто слухає се просте слово з розумом, тому не треба широко розводити, яка б то велика користь була народові од сього нового заспву.* К. (О. 1862. III. 23)

Розво́дитися, джуся, дишся, сов. в. **розвости́ся, ду́ся, де́шся**, *гл.* 1) Разводиться, развестись, разойтись. *Нам* (человѣкамъ и женщ) *і сходитись не треба було, а розвестись і Бог велів.* Левиц. I. 521. *Розведеться з жінкою.* Св. Мр. X. 11. 2) Разниматься, разниться. 3) Разводиться, развестись, расплаживаться, расплодиться, размножиться. Ном. № 14217. *Мальки* (двѣ рыбы) *укинули у воду, щоб розводились.* Чуб. I. 144. 4) Распространяться, распространиться (о словесномъ или письменномъ изложеніи). *Письмо було коротеньке. Батько знать не мав часу розводитись.* Левиц. Пов. 287.

Розво́дка, ки, *ж.* Желѣзный ключъ къ пилѣ, которымъ разводятъ ея зубья.

Розво́дний лист. Разводная. Св. Мр. X. 4.

Розво́зити, вожу, зиш, сов. в. **розвезти́, везу́, зе́ш**, *гл.* Развозить, развезти. *Запаси розвозили по лісах.* Стор. М. Пр. 60.

Розволіка́ти, каю, еш, сов. в. **розволокти́, чу́, че́ш**, *гл.* Растаскивать, растащить, растаскать.

Розволожи́ти, жу́, жиш, *гл.* Расшевелить. *Я мав не йти на те весілля; коли приходе звать: ходімо, тату, та й ходімо, та се, та оте,—розволожив таки, мусів старістю тьопнеться, та ще й далеко.* Канев. у. *Розволожити душу.* Подольск. г.

Розволокти́. См. **Розволіка́ти.**

Розволочи́ти, чу́, чиш, *гл.* 1)=**Розволокти.** 2)—**кого.** Пріучить кого ходить куда либо, шляться, избаловать. *Що вна мене молодого та й розволочіла. Не я тебе волочіла, та й не моя ненька,а а чорній мої очі, чівочка гладенька; не я тебе та й волочу, сам же сі волочиш, замісць іти в полонинку, гуляєш поночі.* Шух. I. 198.

Розволочи́тися, чу́ся, чишся, *гл.* 1) Привыкнуть шляться, таскаться. 2) Избаловаться, развратиться. *Жени, мати, свого сина, бо розволочиться.* Чуб. V. 166.

Розво́ра, ри, *ж.* 1) Шестъ для удлиненія воза. См. **Розворити.** 2) Разния, ротозѣйка, звавка. *Їхала, мамо, розвора та оломлею мені в рот.* Ном. № 6594. У лемковъ: лѣнивая женщина, только звѣвающая по сторонамъ. Вх. Лем. 462.

Розво́рина, ни, *ж.*=**Розвора.** Екатериносл. у.

Розвбрити. См. **Розворювати.**

Розворо́бувати, вую, еш, сов. в. **розворува́ти, ру́ю, еш**, *гл.*=**Розворювати, розворити.**

Розворо́буватися, вуюся, ешся, сов. в. **розворува́тися, ру́юся, ешся**, *гл.* О возѣ: быть удлиненнымъ при помощи шеста. Чуб. VII. 403.

Розворо́тя, тя, *с.* Отверстіе для воротъ. *В стіні* (ограды) *розвороття для брами, та самої нема, лиш діра та назвище зостались.* Св. Л. Л. 214.

Розворса́ти, саю, еш, *гл* Расковырять. *Як розворсали йому голкою, дак, як роснуне рука як колода.*

Розворухну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Розворушити**

Розворуши́ти, ся. См. **Розворушувати. ся.**

Розвору́шувати, шую, еш, сов. в. **роз-**

ворушúти, шý, шиш, *гл.* Расшевеливать, расшевелить. Левиц. Пов. 189, 146, 13.

Розворýшуватися, шуюся, ешся, сов. в. **розворушúтися, шýся, шишся,** *гл.* Расшевеливаться, расшевелиться. *Чого се ви розворушились, як бджоли?* МВ. I. 84.

Розвóрювати, рюю, еш, сов. в. **розвóрити, рю, риш,** *гл.*—**вóза.** Отдёлывъ въ возу передокъ отъ задка, снова ихъ соединить длинными шестомъ и такимъ образомъ удлинить возъ—для перевозки напр. срубленныхъ деревьевъ, досокъ и пр.

Розв'язáти, ся. См. **Розв'язувати, ся.**

Розв'язок, зку, *м.* Рѣшеніе. Вх. Зн. 60.

Розв'язувати, зую, еш, сов. в. **розв'язáти, жý, жеш,** *гл.* 1) Развязывать, развязать. *Який бог зв'язав той нехай і розв'яже.* Ном.—**рúми.** Развести съ мужемъ. *Ой піду я до попа, поговору стиха: розв'яжи мі, попе, руки без біди, без лиха.* Чуб. —**свíт.** Освободить, дать волю. *Зав'язала свíт головонці, не розв'яжу й до віку.* Чуб. 2) Разрѣшать, разрѣшить, истолковать. *Снився менí сон дивненький.... Розв'яж менí, що то за сон, най я довше не думаю.* Гол.

Розв'язуватися, зуюся, ешся, сов. в. **розв'язáтися, жýся, жешся,** *гл.* 1) Развязываться, развязаться. *Не жаль менí, що нелюба узяли, та жаль менí, що не хрíпко зв'язали: бо мій нелюб розв'яжеться й утече.* Нп. **Свíт розв'язáвся.** *Маринí стало і в хатí веселíше, і на серцí легше, неначе свíт за дня неї вдруге розв'язався.* Левиц. **Тут тобí й пуп розв'яжеться!** Тутъ тебѣ и смерть!

Рóзв'язь, зі, *ж.* Развязанные снопы въ стогѣ. Рк. Левиц.

Розгáвкатися, каюся, ешся, *гл.* О собакахъ: разлаяться.

Розгадáти, ся. См. **Розгадувати, ся.**

Розгáдка, ки, *ж.* Разгадка, рѣшеніе загадки. *Така ваша загадка, що нема й розгадки.* Ном. № 13055. Ум. **Розгáдочка.**

Розгáдувати, дую, еш, сов. в. **розгадáти, дáю, еш,** *гл.* 1) Отгадывать, отгадать, разгадать, истолковать. *Бабусенько-голубонько, розгадай менí сон.* Чуб. V. 769. *Дiочачу натуру трудно розгадати.* Кв. I. 22. *Розгадати загадку.* 2) Раздумывать, раздумать, вспомнить. *Задумався, розгадав всьо, що коли учинив, взяв го такий жаль.* Гн. II. 143. 3) Раздобывать, раздобыть, найти. Котл. Ен. IV. 51.

Розгáдуватися, дуюся, ешся, сов. в. **розгадáтися, дáюся, ешся,** *гл.* Размышлять, размыслить, подумать. *Роздумався я оттакечки, розгадався.* МВ. (КС. 1902. X. 153).

Розгадóчитися. См. **Розгадочувати.**

Розгадóчувати, чуюся, ешся, сов. в. **розгадóчитися, чуся, чишся,** *гл.* Дѣлаться, сдѣлаться подобнымъ змѣямъ. *Ціла б то їх колонія завелась там та й розгадочились сучі.* О. 1862. V. 45.

Розгáйкатися, каюся, ешся, *гл.* Раскричаться, зовя кого либо.

Розгáйнувáти. нýю, еш, *гл.* Прцвести въ безпорядокъ. *У нас у хатí розгайновано було, а тут батюшка з хрестом у хату.* Вотч. у.

Розгаласувáтися, сýюся, ешся, *гл.* Раскричаться, драть горло. *І чого ти розгаласувався?*

Розгамýза, зи, *об.* Пентюхъ, разиня, растеряха, глуповатый человѣкъ. Пирят. у. Слов. Д. Эварн.

Розгáнáти, нáю, еш, сов. в. **розігнáти, розженý, нéш,** *гл.* Разгонять, разогнать, разсѣевать, разсѣять. *Вітер повíває, хмару розганяє.* Чуб. V. 814. *Удівоньку з душі люблю, дітей розганяю.* Чуб. V. 823. *Він їм туну розганяє, хоть сам світом кудить.* Шевч. 7.

Розгáнáтися, нáюся, ешся, сов. в. **розігнáтися, розженýся, нéшся,** *гл.* 1) Разбѣгаться, разбѣжаться. Чуб. V. 163. *Під ним кінь вороний розігнався.* Чуб. 2) Разбѣгаться, разбѣжаться въ разныя стороны. *Да розігнамся малі дiти, як чорная хмара.* Чуб

Розгардíя, дії, *ж.*=**Розгардíяш.** Вх. Лем. 461.

Розгардíяш, шу, *м.* Безпорядокъ, неурядица, сумбуръ, сумятица. *Тут чистий був розгардíяш: лежи, спи, їж, пий, веселися, мовчи, кричи, співай, крутися.* Котл. Ен. *Ти ж отаман наш, не добавєш про нас, та вже ж наше товариство як розгардíяш.* Нп.

Розгардíяшити, шу, шиш, *гл.* Производить безпорядокъ, неурядицу, буянить. *Максимові хотілось самому битись, рубатись, розгардíяшити.* Мир. ХРВ. 128.

Розгáри, гар, *ж. мн.* Семикъ. праздникъ Троицы. Ном. № 459.

Розгарúкатися, каюся, ешся, *гл.* Разворчаться. *Та й розарикалась сьогодня стара баба.*

Розгáрний, а, е. Очень хорошій. *Гарний-розгарний.* О. 1861. V. 24.

Розгарцювáтися, цюю́ся, ешся, *гл.*

1) Слишкомъ много ѣдить веркомъ. 2) Расшалиться.

Розгарча́тися, чу́ся, чи́шся, *з.* Разворчаться.

Розгарьба́тися, ається, ається, *з.* = **Розгарикатися.**

Розгарячи́ти, чу́, чи́ш, *з.* Разгорячить.

Розгаса́ти, а́є, сов. в. **розга́сти, сне,** *з. безл.* Размерзать, размерзнуть, таять, растаять. *Саме спочатку весни розгасло так, що крий Боже! таке багновище, що ні йти, ні їхать.* Канев. у. *То була грязь затужавіла, як мороз був, а тепер то знов розгасла.* Волч. у.

Розгаса́тися, а́ється, ається, *з.* Разбѣгаться.

Розга́сти. См. **Розгасати.**

Розгвалтува́тися, ту́ється, ається, *з.* Раскричаться, поднять крикъ. *Перекупки чогось розвалтувалисъ на базарі.*

Розгвинти́ти. См. **Розгвинчувати.**

Розгви́нчувати, чую, еш, сов. в. **розгвинти́ти, чу́, ти́ш,** *з.* Развинчивать, развинтить.

Розгі́йкатися, кається, ається, *з.* = **Розгайкатися.**

Розгі́дити, джу, диш, *з.* Сдѣлать гадкимъ, испортить. *Так розгидили старшину і старосту, що й слова не кажи, а то битиме.* Канев. у.

Розгі́дитися, джуся, дишся, *з.* Сдѣлаться гадкимъ, испортиться.

Розгика́тися, ка́ється, ається, *з.* Много икать.

Розгина́ти, на́ю, еш, сов. в. **розігну́ти, ну́, неш,** *з.* Разгибать, разогнуть. *Підковы розгинаю.* Стор. М. Пр. 7.

Розгина́тися, на́ється, ається, сов. в. **розігну́тися, ну́ся, нешся,** *з.* Разгибаться, разогнуться.

Розги́ркатися, кається, ається, *з.* Разворчаться.

Розгі́вля́тися, ля́ється, ається, сов. в. **розговіти́ся, віюся, ається,** *з.* Разгавливаться, разговѣться. *От дождались і Петра, розовілись.* Кв. І. 51.

Розгі́льчастий, а е=**Гіллястий.** *Дуб розгільчастий.* Стор. М. Пр. 102.

Розгі́н, го́ну, *м.* 1) Разогнаніе, разгонъ. *Вони повтікали в Чорноморію, як розгін був.* Канев. у. *Ідіть, діти, додому, не буде вам розгону.* Чуб. 2) Разбѣгъ, размахъ. *Зо всього розгону загнав комісникові кулака в бік.* Мир. Пов. II. 60. *Зо всього розгону рів перескочив. Дождавсь і зо всього розгона вліпив такого макогона, що наш Талес шкереберть став.* Котл. Ен. *На веретені осаджене грубе дерев'яне колесо, що служить до розгону.* Шух. І. 258. 3) Распоръ, распорка для удерживанія двухъ предметовъ врозь. Шух. І. 150. 4) Ора́ти у розгі́н. Ѣхать отъ средины къ краямъ. Канев. у. 5) Дзвонити у розго́на. Звонить, раскачивая весь колоколъ.

Розгла́джувати, джу́ю, еш, сов. в. **розгла́дити, джу, диш,** *з.* Разглаживать, разгладить. *З радощів аж уси собі розладив.* Кв. І. 255.

Розгла́джуватися, джуюся, ається, сов. в. **розгла́дитися, джуся, дишся,** *з.* Разглаживаться, разгладиться, стать гладкимъ.

Розгле́джувати, джую, еш, сов. в. **розгле́діти, джу, диш,** *з.* = **Розглядати, розглядіти.**

Ро́згляд, ду, *м.* 1) Разсмотрѣніе. 2) Разсмотръ, развѣдки. *Та й пустивсь слідком за нею на розгляд і довід.* Мкр. Н. 11.

Розгляда́ння, ня, *с.* Разсматриваніе. АД. І. 52. *Да пойдем, братці, на прогуляння, на розглядання.* Чуб. Ш. 283.

Розгляда́ти, да́ю, еш, сов. в. **розгля́діти, джу; диш,** *з.* Разсматривать, разсмотрѣть. *Еней з нею розглядали всі дива там, які були.* Котл. Ен.

Розгляда́тися, да́ється, ається, сов. в. **розгля́дітися, джуся, дишся,** *з.* Осматриваться, осмотрѣться. *Хотіла м його шануваті, своє серце йому дати, а він собі розібрав, розглядівся да й не взяв.* Чуб. V. 196.

Розгля́дач, ча, *м.* Соглядатай. Опат. 75.

Розгля́дини, дин, *ж. мн.* = **Розгляд 3.** Чуб. IV. 95. *На розглядини ідуть батько й мати молодої, брат.* Грин. Ш. 531.

Розгля́дітися, ся. См. **Розглядати, ся.**

Розгля́дувати, дую, еш, *з.* = **Розглядати.**

Розгнива́тися, ва́ється, ається, сов. в. **розгнити́ся, нию́ся, ється,** *з.* Загнивать со, загнить. *Розрубав ногу наче й не дуже, а тепер гляньте, як розгнилася.* Харьк.

Розгні́вати, ваю, еш, *з.* Разсердить, разгнѣвать. Грин. І. 297.

Розгні́ватися, ається, ається, *з.* Разсердиться, разгнѣваться. *Чого, милий, розсердився, чого розгнівався?* Чуб. V. 830.

Розгні́вити, влю́, виш, *з.* = **Розгнівати.** *Чим я тебе, моя матінко, розгнівила?*

Мил. 194. *Розгнівить старшину! як то можна?.... та він тобі й зуби повибива.* Канев. у.

Розгнів'и́тися, влю́ся, ви́шся, *гл.*=**Розгні́ватися.** *На кого ти розсерилась, на кого ти розгнівилась?* Мил. 190. *Як наш хатин тут розгнівився і на ґанця свою оглянся, що зуби з серця покусав.* Котл. Ен.

Розгнізди́тися, джу́ся, ди́шся, *гл.* О птицахъ: размѣститься въ гнѣздахъ. *Там любо розгніздилось дике птаство, на кынарисі бусель там осівся.* К. Псал. 236.

Розгноїтися. См. **Розгноювати́ся.**

Розгно́ювати́ся, юю́ся, ює́шся, сов. в. **розгноїтися, ною́ся, їшся,** *гл.* Дѣлаться, сдѣлаться гнойнымъ.

Рбзговіни, він, *ж. мн.* Разговѣнье. *Марусн чи їла, чи не їла, їй лучче всяких розовін те, що Васильвернувсь і жив і здоров.* Кв. І. 72.

Розгоя́тися. См. **Розгі́влятися.**

Розговори́ти. См. **Розговорювати.**

Розговори́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Разговориться. *Розговорився, як свиня з гускою.* Ном. № 12946.

Розгово́бри, рок, *ж. мн.* Разговоры. Вх. Лем. 461.

Розгово́рювати, рюю, ють, сов. в. **розговори́ти, рю́, ри́ш,** *гл* 1) Разговаривать, поговорить. *Бороню на себе дивитись, розговорювати і балясн точити.* Котл. МЧ. *Ні з ким об вірі християнській розмовляти.* АД. І. 213. 2) Развлекать, развлечь разговоромъ. *Христя і рада тому мовчанню: нпщо їй не заборонює думати про себе, нпщо їй не розговорює.* Мир. Пов. II. 84. *Так то я вже радію, як розговорю його, розважу.* МВ. (О. 1862. Ш. 69). *Поговорінь, тіточко, розговорінь мене.* МВ. II. 41.

Розгов'я́дний, а, *о* = **Марнотратний.** Вх. Лем. 462.

Розгодини́тися. См. **Розгодинювати́ся.**

Розгодинювати́ся, ю́юся, сов. в. **розгодини́тися, нюся,** *гл. безл.* О погодѣ: проясняться, проясниться. *Дощу не буде, вже розгодинюється.* Терск. обл. *Коли відтіля розгодиниться, то ніколи не буде дощу.* Зміев. у.

Розго́йдати, ся См. **Розгойдувати, ся.**

Розго́йдувати, дую, ють, сов. в. **розгойда́ти, даю, єш,** *гл.* Раскачивать, раскачать, расколыхать. *Розгойдай трошки гойдалку, а потім ми сами будемо гойдатися.* (Вітри) *так розгойдали на морі хвилі, що ще більші як хати ідуть єдна за другою.* Чуб. II. 15.

Розго́йдуватися, дуюся, ються, сов. в. **розгойда́тися, даюся, єшся,** *гл.* Раскачиваться, раскачаться, расколыхаться. *Як розгойдаються було, то аж страшно дивиться.* Канев. у.

Розголо́блювати, люю, ють, *гл.* ? *Коли підверетінок не щильно пристає до варжіля, то кажуть, що розголоблювати треба.* Черк. у.

Рбзголос, су, *м.* Молва, слухъ.

Розголоси́ти. См. **Розголошати.**

Розголоси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Расплакаться громко, разревѣться. *Ото баба розголосилась, хоч вуха затикай.*

Розголоша́ти, шаю, ють, сов. в. **розголоси́ти, шу́, сиш,** *гл.* Разглашать, разгласать. Ном. № 13345.

Розголо́шувати, шую, ють, *гл.*=**Розголошати.** *Не видів потреби розголошувати, що і як то.* Гн. II. 26.

Розгомоні́тися, ніюся, нішся, *гл.* Разговориться.

Розго́нити, ню, нить, *гл.*=**Розганя́ти.** *Гуща дітей не розгонить.* Ном. № 1369.

Розго́ниха, хи, *ж.* Та, которая разгоняетъ,—эпитетъ каши, такъ какъ при простомъ крестьянскомъ обѣдѣ послѣ нея встаютъ изъ-за стола. *Каша—розгониха наша.* Ном. № 12317.

Розгоццюва́тися, цю́юся, ються, *гл.* Растанцоваться.

Розгорди́тися, джуся, дишся, *гл.*= **Розгорді́ти.**

Розгорді́ти, дію, ють, *гл.* Возгордиться, загордиться. *Так розгорділи деякі.* Коринс. I. гл. IV. 18.

Розгордува́тися, ду́юся, ються, *гл.*= **Розгорді́ти.**

Розгори́ти, рю, рить, *гл.* Добыть съ трудомъ, съ горемъ пополамъ. МВ. II. 50. Г. Барв. 186. *Десь би собі розгорив шматочок дерева.* Черк. у.

Розгорну́ти, ся. См. **Розгортати, ся.**

Розгороди́ти. См. **Розгорожувати.**

Розгоро́жувати, жую, ють, сов. в. **розгороди́ти, джу́, диш,** *гл.* Разгораживать, разгородить, снять огорожу. *Коли обгородивсь, так нам його не розгорожувать уже.* Грин. I. 87.

Розгорта́ти, та́ю, ють, сов. в. **розгорну́ти, ну́, неш,** *гл.* 1) Разворачивать, разворотить. *Взяла плаття й розгорнула.* Чуб. V. 739. 2) Раскрывать, раскрыть

(книгу). *Ольга розгорнула книжку і почала читати.* Левиц. Пов. 266. *Розгорнемо другу книжечку.* К. (О. 1862. Ш. 49). 3) Открывать, открыть (душу). *Яким розгорнув перед нею всю свою душу.* Левиц. І. 304. 4) Разгребать, разгресть. *Розгорни сміття і пошукай, може там гроші.* 5)—ус. Расправлять, расправить усы такъ, чтобы обнажились губы. Сим. 4, 5.

Розгорта́тися, та́юся, ється, сов. в. **розгорну́тися, ну́ся, неться,** *гл.* 1) Разворачиваться, разворотиться. 2) Раскрываться, раскрыться. *Квіточка бузкова,... розгорталася в темному вечері.* МВ. (О. 1862. І. 75).

Розгортувати(ся), тую(ся), ється(ся), *гл.*=**Розгортати, ся.**

Розгорю́вати, рю́ю, ють, *гл.*=**Розгорити.** *Він собі й хату розгорював.* Г. Барв. 5.

Розгорю́ватися, рю́юся, ються, *гл.*—**на що**=Розгорити. *Як небудь розгорюємось на скотинку.* Мир. ХРВ. 58. *Розгорювався десь на десять рублів.* Мир. ХРВ. 59.

Розгора́ти, ра́ю, ють, *гл.*=**Розорити!** *Тільки дав мені Бог неймовірну дружину, що він п'е да гуляе да все мене розгоряе.* Чуб. V. 571.

Розгора́тися, ра́юся, ються, сов. в. **розгорі́тися, рю́ся, ря́ться,** *гл.* 1) Разгораться, разгорѣться. *У печі вже розгоряється.* Харьк. *Ранок свіжий і росяний саме розгорявся.* Левиц. Пов. 371. 2) Быть въ жару. Г. Барв. 345. *Гриць розгорівся, Гриць розболівся, прийшов четвер, вже Гриць помер.* Чуб. V. 428.

Розгости́тися, щу́ся, сти́ться, *гл.* Быть гостемъ, гостить. *Наші соколята тебе привітають, скажуть: рідна хата чим має—приймає. Розгостися, батьку!* О. 1862. І. 109. *Розгостився у тестя таки й гість то.*

Розгостюва́тися, тю́юся, ються, *гл.*=**Розгоститися.**

Розгра́бати, баю, ють, *гл.*=**Розгребти.** *Курка не взість, доки не розграбає.* Ном. № 12271.

Розгребти́. См. **Розгрі́бати.**

Розгри́жити, жу, жеш, *гл.*=**Розгорити.** Мнж. 191.

Розгриза́ти, заю, ють, сов. в. **розгри́зти, зу́, зе́ш,** *гл.* Разгрызать, разгрыть, раскусить. *Нехай вже раз той горіх розгризу.* Ном. № 4937.

Розгри́зтися, зу́ся, зе́шся, *гл.* Разсориться. *Вона ж як та собака розгризлась з усіма родичами.* Кобел. у.

Розгрі́бати, баю, ють, сов. в. **розгребти́, бу́, бе́ш,** *гл.* Разгребать, разгресть. КС. 1883. VII. 587. *Курка збіжжя розгрібае, а в сміттю зерно шукае.* Ном. № 5849.

Розгрі́матися, маюся, ються, *гл.* 1) Разгремѣться. 2) Раскричаться, сердясь. *Оце як розгрімався.* Ном. *Розгрімались як на дурного.* МВ. І. 42.

Розгрімота́тися, чу́ся, четься, *гл.* Разгремѣться.

Розгрішення, ня, *с.* Разрѣшеніе грѣховъ. *Яка ісповідь, таке й розгрішення.* Ном. № 7115.

Розгріша́ти, шаю, ють, сов. в. **розгрі́шити, шу́, шиш,** *гл.* Разрѣшать, разрѣшить, отпустить грѣхи: Гн. II. 141.

Розгрома́джувати, джую, ють, сов. в. **розгрома́дити, джу, диш,** *гл.* Разгребать, разгресть.

Розгроми́ти. См. **Розгромля́ти.**

Розгромля́ти, ля́ю, ють, сов. в. **розгроми́ти, млю́, миш,** *гл.* Громить, разгромить. (Запорожці) *громом розгромляли орду, татар, вражих турків.* Млак. 121. *Ой як дозонив* (турків), *та й їх розгромив.* Чуб. III. 431.

Розгрузи́ти, жу́, зи́ш, *гл.* Размѣсить, растоптать грязь. *Розгрузили так, що й до криниці не можна достутити.* Канев. у. См. **Розгрязити.**

Розгру́нчити, чу, чиш, *гл.* Нарушить цѣлость, начать. Мнж. 191.

Розгрязи́ти, жу́, зи́ш, *гл.* Размѣсить грязь. *Знову розгрязять свині коло порога грязь.* Черк. у. См. **Розгрузити.**

Розгуби́ти, ся. См. **Розгублюва́ти, ся.**

Розгу́блювати, люю, ють, сов. в. **розгуби́ти, блю́, биш,** *гл.* Растеривать, растерять. *Ліжника не зробила і вовняцю розгубила.* Чуб. V. 1143.

Розгу́блюватися, лююся, ються, сов. в. **розгуби́тися, блю́ся, бишся,** *гл.* Растеривать, растерять вещи, растеряться. *Розгубився, як цвець з копиллям.* Ном. № 6621. *А я на їх задивився та з волами розгубився.* Мил. 100.

Розгу́дець, дця, *м.* Человѣкъ, отговаривающій отъ чего своимъ порицаніемъ. *Дасть Бог купця, а чорт розгудця.* Ном. № 10580.

Розгу́джувати, джую, ють, сов. в. **розгу́дити, джу, диш,** *гл.* Разлучать, разлучить, отвращать, отвратить отъ чего наговорами. Драг. 74. *Кого Бог судить, чоло-*

вік не розгудить. Ном. № 8950. *Сужене— не розгужене.* Ном. № 8950.

Розгука́тися, каюся, ешся, *гл.* Раскричаться, зовя кого нибудь.

Розгуля́тися, ляюся, ешся, *гл.* 1) Разгуляться, гулять. *Ізойду, зойду на гору круту, на горі крутій розгуляюся.* Грин. Ш. 389. 2) Разгулятся, расшалиться, разыграться, раскутиться. *Розгулявся, як Сірко на привіязі.* Ном. № 12491. *Ой Гамнусю-душечко, чого підлога подоптана? Діти ся розгуляли, підлогу подоптали.* Чуб. V. 64.

Розгу́ркатися, каюся, ешся, *гл.* Разгреме́ться.

Розгуркота́тися, чу́ся, чешся, розгуркоті́тися, чу́ся, ти́шся, *гл.*=**Розгуркатися**

Розгу́торити, рю, рить, *гл.*—**мо́ву**. Разговориться: *Із вітром соиечко розгуторило мову про силу, бачите, хто з них моцніший був.* Греб. 375.

Розгуто́ритися, рюся, рився, *гл.* Разговориться, разболтаться. *Між людьми рідко-рідко коли розгуторитеся, та й то ще не з усяким.* Сим. 228.

Розгі́дзатися, гаюся, ешся, *гл.* 1) Разби́ться, мечась подъ вліяніемъ боли отъ укусовъ насѣкомыхъ (о четверон. животныхъ). 2) Расшалиться, раскапризничаться. 3) Разсердиться. *Гриньо дуже розгідзався.* Волч. у.

Роздаба́рювати, рюю, ешь, *гл.* Разглагольствовать. *Що ви тут так довго роздабарюєте?* Котл. НП. 411.

Роздава́льник, ка, *м* 1) Раздающій. 2) Щедро раздающій, любящій дарить. Рк. Левиц.

Роздава́ння, ня, *с.* Раздача.

Роздава́ти, даю́, єш, сов. в. **розда́ти, да́м, даси́, да́сться,** *гл.* 1) Раздаваться, раздаться, быть розданнымъ. 2) Разступаться, разступиться. *Хвиля роздалася і обох покрила.* Шевч. 3) Расширяться, расшириться. *Не кравець винен: сам розлазився, то й одежа мусить роздатись.* Левиц. I. 140. *Тільки що небудь нагріється, то зразу робиться більшим, роздається.* Дещо. 4) Разгуляться. *Ой поідем в чисте поле, в чистім полі роздаймося.* Чуб. V. 42.

Роздава́тися *ся.* См. **Роздавлювати, ся.**

Роздав́лювати, люю, ешь. сов. в. **роздави́ти, влю́, виш,** *гл.* Раздавливать, раздавить. *Я роздавлю тебе як жабу* Котл. Ен.

Роздав́люватися, лююся, ешся, сов. в. **роздави́тися, влю́ся, вишся,** *гл.* Раздавливаться, раздавиться.

Роздайко, ка, *м.* Щедрый, много раздающій.

Роздари́ти. См. **Роздарувати.**

Роздарко́вувати, вую, ешся, *гл.* Любить щедро раздавать, раздаривать. Рк. Левиц.

Роздаро́вувати, ву́ю, еш, сов. в. **роздарува́ти, ру́ю, еш,** *гл.* Раздаривать, раздарить. *Дичини повна комора: і роздаровує знакомим, свояк і всім, і продавав.* Гн. I. 212.

Розда́ти, ся. См. **Роздавати, ся.**

Розда́ча, чі, *ж.* Раздача. *В мене нема на роздачу: я й сам собі не настачу.* Ном. № 14331.

Рбздвій, вою, *м.* Раздвоеніе. Желех.

Роздвої́ти, ся. См. **Роздвоювати, ся.**

Роздво́ра, ри, *ж.*=**Розвора 2.** Вх. Лем. 462.

Роздво́ювати, двою́ю, еш, сов. в. **роздвої́ти, двою́, їш,** *гл.* Раздваивать, раздвоить.

Роздво́юватися, двою́юся, ешся, сов. в. **роздвої́тися. двою́ся їшся,** *гл.* 1) Раздваиваться, раздвоиться. Левиц. Пов. 261. 2) Раскрываться, раскрыться на двѣ стороны. *Вортечка двійненькі, роздвойтеся!* Чуб. V. 776.

Роздебе́ндювати, дюю, еш, *гл.* Растабаривать, болтать. *Спокійнесенько роздебендювали молодички.* Св. Л. 286.

Розденя́ти, ня́ю, еш, сов. в. **розідня́ти, ня́ю, ня́ш,** *гл.* Вынимать, вынуть дно. Вх. Зн. 60. *Узяли вони той вулік украли та й повезли його в поле, та там десь і розіднили,—дно викопали.* Новомоск. у.

Розде́нчити, чу, чиш, *гл.*=**Розіднити.** Желех.

Розде́ртися, ся. См **Роздирати, ся.**

Роздж́бхатися, хаюся, ешся, *гл.* Разсвирѣпѣть. Зеньк. у.

Роздзвоня́тися, нюся, нишся, *гл.* Раззвониться.

Роздзьо́бати, роздзьо́бати, баю, еш, *гл.* Расклевать. *Дала бих тя іскупати, кавкам, вранам роздзьобати.* АД. I. 65. *Ворон тіло роздзьобав, кости роскидав.* Чуб. V. 375.

Роздя́вити, ся. См. **Роздя́влювати, ся.**

Роздявля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **роздя́вити, влю, вишь**, гл. Разѣвать, разинуть, раскрыть (ротъ). *Мовчи, невістко, не роздявляй губи.* Чуб. *Роздяв' уста смажні, я тобі їх сповню.* К. Псал. 190. *Ганна побачила через тин барбосову морду з роздявленим ротом, з вишкиреними зубами.* Левиц. I. 31.

Роздявля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **роздя́витися, влюся, вишся**, гл. 1) Разѣваться, разинуться. 2) Разверзаться, разверзнуться. *Стенув ти землю—розступилась, роздявились безодні ями.* К. Псал. 136.

Роздя́пити, ся. См. **Роздя́плювати, ся.**

Роздя́плювати, люю, еш, сов. в. **роздя́пити, плю, пиш**, гл. Раскрывать, раскрыть, растворять, растворить настежь, разинуть. *Оце роздзяпив двері, як теща рот.* Ном.

Роздя́плюватися, лююся, ешся, сов. в. **роздя́питися, плюся, пишся**, гл. Раскрываться, раскрыться, разинуться.

Роздяви́тися. См. **Роздя́влятися.**

Роздявля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **роздяви́тися, влю́ся, вишся**, гл. Разсматривать, разсмотрѣть. *Роздявлялися на їх коней.* Левиц. Пов. 166. *Вийшли (злодії) у сіни, та й там роздявляються.* Рудч. Ск. I. 192.

Роздима́ти, ма́ю, еш, сов. в. **роздму́ти, розві́му́, мешь**, гл. Раздувать, раздуть. *Було те Запорожжя як у горні искра: який хоч, такий і розідми з неї огонь.* К. ЧР. 88. *Роздимають його (вогонь) великими шкуратяними міхами.* Дещо. *Пику аж роздуло.* Кв. II. 334.

Роздима́тися, ма́юся, ешся, сов. в. **роздму́тися, зідму́ся, мешся**, гл. Раздуваться, раздуться. *Пузирь зараз почне роздиматься.* Дещо. *Нехай дметься, аж розідметься.* Ном. № 2507. *Роздувся як ковальський міх.* Ном. № 3377.

Роздира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **розде́рти, деру́, ре́ш**, гл. 1) Разрывать, разорвать, раздирать, раздорвать. *Роздрав сорочку.* 2) Растерзывать, растерзать. *Чорти роздерли батька.* Рудч. Ск. I. 70. *Хорти.... роздеруть.* Ном. № 12574

Роздира́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **розде́ртися, деру́ся, ре́шся**, гл. 1) Разрываться, разорваться, раздираться. *Єдному не роздертися надвоє.* Ном. № 10342. *У церкві надвоє роздерлась заїса.* Чуб. Ш. 16. 2) Преимущ. несов. в. Очень кричать, орать. Угор. Харьк. г.

Роздичáвіти, вію, еш, гл. Одичать. *І не здоровкається дитина—роздичавіла.* Черк. у.

Роздича́ти, чаю, еш, гл.=**Роздичавіти.**

Роздіва́ння, ня, с. Раздѣваніе. *Ой що ж то, мати, за гуляння,—що на сінешньому порозі завертання, а на хатньому порозі роздівання.* Чуб. V. 490.

Роздіва́ти, ваю, еш, сов. в. **роздіти, діну, неш**, гл. Раздѣвать, раздѣть. *Велить мені розувать, роздівать.* Чуб. V. 592.

Роздіва́тися, ваюся, ешся, сов. в. **роздітися, дінуся, нешся**, гл. Раздѣваться, раздѣться. *Ой там вони роздівались.* Чуб. V. 1185.

Роздійма́ти, ма́ю, еш, сов. в. **роздійми́ти** и **роздійня́ти, ійму́, мешь**, гл.=**Розніма́ти, розня́ти.** Вх. Зн. 60. Желех.

Ро́зділ, лу, м. 1) Раздѣлъ, дѣленіе. 2) Глава (въ книгѣ). *Противні мені статут і розділи.* Котл. НП. 3) Мѣсто между куполами на церковной крышѣ. *Аж на розділ на церкву постягував у Батурині пушки да бив.* ЗОЮР. I. 124.

Розділе́ння, ня, с. Раздѣленіе. *Чи думаєте, що прийшов дати спокій на землі? Ні, глаголю вам, а розділення.* Єв. Л. XII. 51.

Розділи́ти, ся. См. **Розділя́ти, ся.**

Розділя́ти, ля́ю, еш, сов. в. **розділи́ти, лю́, лиш**, гл. Раздѣлять, раздѣлить. *Різи його меж собою розділили.* Чуб. Ш. 19. *Зібравшися, подружечки, да й поговорімо, на чужую стороночку журбу розділимо.* Чуб. Ш. 124

Розділя́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **розділи́тися, лю́ся, лишся**, гл. Раздѣлять, раздѣлить между собой. *Давай гроші—розділімося.* Чуб. I. 159. *Бодай ти з душею розділився!*– пожеланіе смерти. Мнж. 171.

Роздір, дору, м. Часть повозки при заднихъ колесахъ. Вх. Лем. 462.

Роздіти, ся. См. **Роздівати, ся.**

Роздлу́бати, баю, еш, гл. 1)=**Роздовбати.** 2) Понять. *Ніяк не роздлубаю, що воно є.*

Роздмухáти, хáю, еш, сов. в. **роздмýхати, хаю, еш**, одн. в. **роздмухнýти, ну́, не́шь**, гл. Раздувать, раздуть.

Роздмýхувати, хую, еш, гл.=**Роздмухати.** *Почала носити покришку по хаті, роздмухуючи жар.* Левиц. I. 72.

Помсту роздмухуете в огняних серцях. К. ПС. 96.

Роздо́бча, чі, *ж.* Добыча, раздобываніе. *Пойгали вони на роздобичу.* Чуб. II. 251. (Змій) *полетів кудись на роздобичу.* Грин. I. 162.

Роздобри́ти, рю́, ри́ш, *гл.*=**кого.** Умиостивить кого, сдѣлать кого добрымъ. Вх. Уг. 265.

Роздобри́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Раздобриться, сдѣлаться добрымъ. *Роздобриесь бач як, що вжэ й грошей дае.* Константиногр. у.

Роздоброхоти́тися, чу́ся, чешся, *гл.* Разохотиться. *Еней наш роздоброхотався, ігрища вздумав завести.* Котл. Ен. II. 14.

Роздобру́хатися, хаюся, ешся, *гл.* Раздобриться. *Рад був о. Гервасій, що пан так роздобрухавсь.* Св. Л. 21.

Роздобува́ти, ва́ю, єш, сов. в. **роздобу́ти, бу́ду, деш,** *гл* Раздобывать, раздобыть. *Хліба роздобув.* Ном. № 9144.

Роздобува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **роздобу́тися, бу́дуся, дешся,** *гл.* Раздобываться, раздобыться, достать, пріобрѣсть. *Усі.... знай, багатіють, а ти ось ніяк не роздобудешся ні на що, щоб почати господарювати.* Кв.

Роздобу́ток, тку, *м.* 1) Раздобываніе, добываніе, добыча, промыселъ. К. ПС. 141. *А ну лишень на роздобутки.* О. 1862. II. 54. *Опріч хліборобства, иншим роздобутків не трапляється.* О. 1861. XI. 112.

Роздовба́ти. См. **Роздовбувати.**

Роздо́вбувати, бую, єш, сов. в. **розовба́ти, ба́ю, єш,** *гл.* 1) Раздалбливать, раздолбить. 2) Расковыривать, расковырять. *Роздовбати ніс.* 3) Понять, уразумѣть, добиться толку. *Мати ж примху роздовбала, так не докопалась, відки дані тее лихо, з ким вона спізналась.* Мкр. Н. 6.

Роздоі́тися. См. **Роздоюватися.**

Роздоймити, млю, меш, *гл.*=**Роздійняти=Розняти.** *Злапав його за шию руками і так моцно руки затис, пальці поза пальці, що той.... роздоймити їх не міг.* Гн. II. 111.

Роздо́л, лу, *м.* Низменное мѣсто на равнинѣ. *Скоро виїдете за село, то так роздолом і їдьте.* Канев.

Роздо́лля, ля, *с.* 1) Широкая низменность, долина. Грин. Ш. 196. *Ой в полю, полю, в полю на роздоллі, там дівчина пасла сірі воли й коні.* Чуб. V. 55. 2) Раздолье, ширь, воля.

Роздоро́жжя, жя, *с.* Перекрестокъ, распутье. Ушиц. у. Чуб. I. 95, 97. *Знайшли осля знадвору на роздоріжжю.* Св. Мр. XI. 4. *Іде на роздорожжя, де три дороги сходяться.* Драг. 56.

Ро́здорож, жу, *м.*=**Роздоро́жжя.** *Опівночі пішов на роздорож.* Драг. 56.

Роздо́юватися, ююся, ешся, сов. в. **роздої́тися, доюся, їшся,** *гл.* О коровѣ: начать хорошо доиться, когда вымя отъ доенія сдѣлается болѣе мягкимъ. *Поки роздоїться корова, то туга на доїння.* Волч. у.

Роздража́ти. См. **Роздражнювати.**

Роздра́жнювати, нюю, єш, сов. в. **роздража́ти, ню́, ниш,** *гл.* Дразнить, раздразнить.

Роздрато́вувати, вую, єш, сов. в. **роздратува́ти, тую, єш,** *гл.* Раздражать, раздражить. *Мати думали мене налякати, та тільки гірше мене роздратували.* Стор. М. Пр. 36.

Роздрато́вувати, вуюся, ешся, сов. в. **роздратува́тися, туюся, ешся,** *гл.* Раздражаться, раздражиться.

Роздрі́б, дробу, *м.* 1) Раздробленіе. 2) **На роздрі́б.** Въ розницу. *Як на роздріб продавать миски, то по шість копійок, а на гурт, то по п'ять.* Канев. у.

Роздрі́мати́ся, маюся, ешся, *гл.* Предаться дремотѣ.

Роздроби́ти. См. **Роздроблять.**

Роздроблять, ля́ю, єш, сов. в. **роздроби́ти, блю́, биш,** *гл.* Раздроблять, раздробить, размельчать, размельчить. Чуб. I. 71.

Роздроди́тися, джу́ся, дишся, *гл.* Разсвирѣпѣть. *К дияволу кармазинів!.. загукала громада, роздродившись як бугай.* К. ЧР. 68.

Роздрочи́ти, чу́, чиш, *гл.* Раздразнить, раздражить. *Нащо ж людей ви роздрочили?* Котл. Ен. VI. 7.

Роздрочи́тися, чу́ся, чишся, *гл.* Разсвирѣпѣть, разъяриться. *Роздрочились, мов бугаї.* Ном. № 4168.

Ро́здрух, ха, *м.*=**Розрух.**

Роздря́пати. См. **Роздряпувати.**

Роздря́пувати, пую, єш, сов. в. **роздря́пати, паю, єш,** *гл.* Расцарапывать, расцарапать.

Роздýма, ми, *ж.* Размышленіе. *Мав час на роздуму,—півроку знався.* МВ. (О. 1862. I. 80).

Роздýмати, ся. См **Роздумувати, ся.**

Роздýмувати, мую, ешь, сов. в **роздýмати, маю, ешь,** *гл.* Думать, подумать, размышлять, поразмыслить. *Щоб я була тее знала, що я тепер роздумала; лучче було не пізнати, як, пізнавши, покохати.* Чуб. V. 196. *Не роздумавши і не розглядівши постановились і застановили дорогу.* Кв. I. 40.

Роздýмуватися, муюся, ешся, сов. в. **роздýматися, маюся, ешся,** *гл.* Одумываться, одуматься, размыслить. *А навпослі матусенька роздумалася: вернись, вернись, мій синочку!* Чуб. V. 878. *Катренько, роздумайся добре!* МВ. II. 125.

Роздýти, ся. См. **Роздимати, ся.**

Роздухáти, хáю, ешь, сов. в. **роздýхати, хáю, ешь,** *гл.* Раздуть. *Піди лишень та роздухай самуварь.* Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Роздушúти, шý, шиш, *гл.* Раздавить.

Роздявúти. См. **Роздявляти.**

Роздявля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **роздя́вити, влю, вишь,** *гл.* и пр.=**Роздявляти, роздявити** и пр *Чого ти стоїш, роздявивши рот?* Левиц. Пов. 45.

Роздягáти, гáю, ешь, сов. в. **роздягти́, гнý, нешь,** *гл.* Раздѣвать, раздѣть. *Од всіх в світлиці зачинившись, себе там стала роздягать.* Котл. Ен. V 20.

Роздягáтися, гáюся, ешся, сов. в. **роздягти́ся, гнýся, нешся,** *гл. Еней один не роздягався, Еней один за всіх не спав.* Котл Ен. VI. 20.

Роздя́кувати, кую, ешь, *гл.* Разсыпаться въ благодарностяхъ.

Розв'ядня́ти, ся. См. **Розв'єднувати, ся.**

Розв'ёднувати, ную, ешь, сов. в. **розв'єдня́ти, ня́ю, ешь,** *гл* Разъединять, разъединить.

Розв'ёднуватися, нуюся, ешся, сов. в. **розв'єдна́тися, ня́юся, ешся,** *гл.* Разъединяться, разъединиться, разойтись. *Того ж батька, такі ж діти,—жити б та брататься! ні, не вміли, не хотіли, треба розв'єднаться.* Шевч. 175.

Розжáгати, гаю, ешь, *гл.* Поправить огонь въ печи, чтобы онъ разгорѣлся. *Я й дров не підкладав у грубу, а тільки розжагав.* Черк. у.

Розжакувáти, кýю, ешь, *гл.* Расхватать, разграбить.

Розжалúти, ся. См. **Розжалявти, ся.**

Розжалкувáтися, кýюся, ешся, *гл.* Разжалобиться. *Розжалкувався, як вовк над поросям.*

Розжáлобяти, блю, бишь, *гл.* Разжалобить. Г. Барв. 10, 226. *Треба його розжалобити, щоб тільки він заплакав, то йому й легше буде.* Кв I. 106.

Розжáлобитися, блюся, бишся, *гл. Розжалобився як вовк над поросям: відтв ніжки та й плаче.* Ном. № 4692.

Розжáлуватися, луюся, ешся, *гл.*= **Розжалобитися.** Ном. № 4692. *Розжалувавсь, як Бог над раком.* Ном. № 4684.

Розжаля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **розжа́лити, лю, лиш,** *гл.* Разжалобливать, разжалобить. *Най я довше не думаю, най серця не розжаляю.* Гн. I. 182. *Десь у тебе, Марусе, кам'янеє сердечко: вечір стоїш, не заплачеш, матінки не розжалиш.* Мет. 203. *Батенька розжалила.* Чуб. Ш. 190.

Розжаля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **розжа́литися, люся, лишся,** *гл.* Огорчаться, быть огорченнымъ кѣмъ. *Ой прийдь, прийдь, мій миленький, прийдь же ті до мене, розжалилося серденько мое, розжалилося на тебе.* Чуб. V. 290.

Розжáрити, рю, рить, *гл.* Разогрѣть, накалить. *Розжарити грубу.*

Розжáритися, рюся, ришся, *гл.* Разогрѣться, разгорѣться, накалиться.

Розжартувáтися, тýюся, ешся, *гл.* Расшутиться, много шутить, разыграться. *Як розжартуються* (на вечорницях), *то як кому, то й мички попалять.* Г. Барв. 57.

Розжáтися. См. **Розжинатися.**

Розжвáкати, розжвáкати, каю, ешь, *гл.* 1) Разжевать. *Таке жилаве тісто, що й не розжовкаеш.* 2) Обдумать. Чуб. I. 250. *Перше розжовкай, що маеш робити, або казати.* Ном. № 3484.

Розжéвріти(ся), рію(ся), еш(ся), *гл.* Разгорѣться. *Головешка розжеврíла.* Черк. у. *Розжеврілось і розгорілось, пішов дымок до самих хмар.* Котл. Ен. II. 29.

Розжúва, ви, *ж.* Разжива. *Грошей не дасть нам на розживу ні копійки.* Кв. II. 203.

Розживáтися, вáюся, ешся, сов. в. **розжúтися, живýся, вéшся,** *гл.* 1) Жить хорошо, хорошей жизнью. *Живи, живи, дівко, з парубком, живи, розживайся.* Чуб. V. 284. *Узяв милий свою милу у світлочку: „отут тобі, мила, розживаться“.* Чуб. V. 762. 2) Разживаться, разжиться, дѣлаться, сдѣлаться зажиточнымъ. *Як стали жити, розживатися, стала родина признаватися.* Мет. 246.

Розжинáтися, нáюся, ешся, сов. в.

розжа́тися, ужну́ся, нешся, *гл.* Начинать, начать усердно жать. *Ой жніте, женці, розжинайтеся, а назад себе не оглядайтеся.* Чуб. III. 227.

Розжи́рїти, рїж, ешь, *гл.* Разжирѣть.

Розжирува́тися, ру́юся, ешся, *гл.* Раздуречиться, распшалиться.

Розжи́тво, ва, *с.* Хорошее житье. *Хоч би яке там розжитво, так не хочу в прийми.* Черниг. у.

Розжи́ток, тку, *м.* 1) Развлеченіе? *Служу рік, служу другий,—ні смутний, ні веселий. Нічо мене не займає, нічо не тішить... Тільки того й розжитку, коли стану бувало на стойці та собі тихесенько поплачу.* Федьк. Пов. 64. 2) Разжива. *Задалась, виходячи з церкви, понести колись попові рунце на розжиток.* Г. Барв. 156.

Розжо́вувати, вую, еш, сов. в. **розжува́ти, жую, ёш**, *гл.* 1) Разжевывать, разжевать. *Розжуй та ще й у рот положи.* Ном. № 6407. 2) Обдумывать, обдумать, сообразить. *Що маєш казати, то попереду розжуй.* Ном. № 12873.

Розжи́катися, каюся, ешся, *гл.* Раскричаться. *Розкакався на їх.* Чуб. II 202.

Розжича́ти, ча́ю, еш, сов. в. **розжи́чити, чу, чиш**, *гл.* Раздавать, раздать въ долгъ. *Злишні гроші розжичали, сли хто потребував позички.* МУЕ. Ш. 58.

Роззіпа́тися, па́юся, ешся, *гл.* Раскричаться. *Дитина роззіпалась.*

Роззіха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Разѣваться, много зѣвать.

Роззло́ститися, щуся, стишся, *гл.* Разозлиться, разсердиться. Гн. II. 32. *Вони сі посварили і як сі дочка розлостила те й ударила матір.* Гн. II. 255.

Роззнава́ти, наю́, ёш, сов. в. **розізна́ти, на́ю, еш**, *гл.* Разузнавать, разузнать, развѣдывать, развѣдать. Мнж. 73. *Розznавай мене, роспитуй про мене, може таки про мене що небудь і добре почуєш.* Кв. I. 35. *Куди до пекла мандрувати щоб розізнати, роспитати, бо в пекло стежки він не знав.* Котл. Ен.

Роззнава́тися, наю́ся, ёшся, сов. в. **розізна́тися, на́юся, ешся**, *гл.* 1) Узнавать, разузнавать, разузнать другъ о другѣ, другъ друга. *А ті.... як розізнали, та давай, кажуть, тікать* Мнж. 94.

Ро́ззнак, ка, *м.* **розznака, ки**, *ж.* Знающій человѣкъ. Встрѣчено въ употребленіи только съ отрицаніемъ не: *Бреше, бреше, а я слухаю та мовчу, наче б то я й не розznак. Я жінка не розznака, не знаю, куди обернутись.* См. **Нерозznака.**

Розволоти́ти. См. **Розволочувати.**

Розволо́чувати, чую, еш, сов. в. **розволоти́ти, чу́, тиш**, *гл.* Позлащать, позолотить, разукрасить золотомъ. Котл. Ен.

Розвува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **розву́ти, зу́ю, еш**, *гл.* Разувать, разуть, снимать, снять обувь. *Ой у мене в огороді зозуля кувала,—бодай милий не ріждав, щоб я тебе розzувала. Найми собі хлопця та маленького, щоб він тебе розzував молоденького.* Нп. *Як же розzули чоботи й онучі, то й знайшли зашитих аж п'ять золотих.* Кв. II. 315. 2)—6ч. Взглянуть внимательно? Ном. № 6603.

Розвува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **розву́тися, зу́юся, ешся**, *гл.* Разуваться, разуться, снимать, снять обувь. Ном. № 13712. *Розzуйся бо з чоботи!* Лебед. у.

Розвумбела́ти, ла́ю, еш, *гл.* Разнуздать. *Ти додому їдеш та й спиши лягаєш, мене, ворон коня, не розzумбелаєш.* Гол. III. 194.

Розву́ти, ся. См. **Розzувати, ся.**

Розва́ва, ви, *об.* Разиня, ротозѣй. Ном. № 6594.

Розва́вити, ся. См. **Розzявляти, ся.**

Розва́вина, ни, *ж* Расщелина, отверстіе, пасть. Черном.

Розва́вкуватий, а, е. Разиня, невнимательный. *Мужик розzявкуватий.* Черк. у.

Розzявля́ка, ки, *об.*=**Розzява.** Ном. № 6584, 6594. Грин. III. 67. *Один писарь у хуторі, да й той розzявляка.* Чуб.

Розzявля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **розzя́вити, влю, виш**, *гл.* Разѣвать, разинуть. *Розzявив губу.* Ном. № 3446. Чуб. I. 88, 52. **І губи не розzя́вив.** Не сказалъ ни слова. *Лаяла-лаяла, а він і губи не розzявив.* Св. Л. 184. **Чббіт рбта розzя́вив.** Въ сапогѣ носокъ разорвался, верхъ отдѣлился отъ подошвы.

Розzявля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **розzя́витися, влюся, вишся**, *гл.* Разѣваться, разинуться.

Розzя́пина, ни, *ж.*=**Розzявина.**

Розzя́пити. См. **Розzяплювати.**

Розzя́плювати, плюю, еш, сов. в. **розzя́пити, плю, пиш**, *гл.*=**Роздзяплювати, роздзяпити.**

Ро́зигри, рів, *м. мн.* 1) Розыгрышъ. 2) Первый день петрова поста, женскій народный праздникъ въ этотъ день. О. 1861. Х. Св. 44. *Зараз у петрівку як заговіли,*

на самі розигри, тільки що повиймали хліб з печі, Тихон і позабірав його увесь до себе. Кв. II. 17, 18. 3) Бойкое мѣсто. *Він на таких розиграх живе, що хто йде, не мине.*

Розники, ків, *м. мн.* 1)=**Родники.** 2)—**продава́ти.** Звѣздъ по сторонамъ. *По місту ходячи, розників не продавай.* Ном. № 10486.

Розібра́ти, ра́ю, ешь, *гл.* 1) Развернуть, раскрыть. 2) Разнести, развѣять, разшвырять. *Моє веселіє украв, в стену на тирсі розіграв.* Шевч. 644.

Розібра́ти, ся. См. **Розбірати, ся.**

Розігна́ти, ся. См. **Розганяти, ся.**

Розігну́ти, ся. См. **Розгинати, ся.**

Розігра́ти. См. **Розігрувати.**

Розігра́тися, ра́юся, ешся, *гл.* Разыграться. *Розігрався мій кінь підо мною.* Чуб. V. 259. *Розігрались сліпії проти п'ятниці святої.* Ном. № 4649. *В неділоньку рано розігралось море.* Чуб. V. 450.

Розігрі́вати. ва́ю, еш, сов. в. **розігрі́ти, рі́ю, еш,** *гл.* Разогрѣвать, разогрѣть, отогрѣть. *Гадини ніколи не грій за пазухою, бо як розігріеш, то вкусить.* Ном. № 2877.

Розігрі́ватися, ва́юся, ешся, сов. в. **розігрі́тися, рі́юся, ешся,** *гл.* Разогрѣваться, разогрѣться, нагрѣться, отогрѣться. Мнж. 1. *Як розігрілось, зашипіло, запарилось, заклекотіло.* Котл. Ен.

Розігрувати, рую, еш, сов. в. **розігра́ти, ра́ю, еш,** *гл.* 1) Разыгрывать, разыграть. 2)=**Розіграти́ся.** *А синєє море розіграло, турецький корабель розірвило.* АД. I. 99.

Розідба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Добыть, раздобыть. *А я хліба маю, соли розідбаю.* Грин. Ш. 348. *Повези та продай, а нам горілочки розідбай.* Мил. 164.

Розіда́ти. См. **Розданати.**

Розідра́ти, деру́, рве́ш, *гл.*=**Роздерти.**

Розідра́тися, деру́ся, рве́шся, *гл.*=**Роздертися.** *Одному не розідратися.* Ном. № 10342.

Розізли́ти, злю́, лиш, *гл.* Разозлить.

Розізли́тися, злю́ся, лишся, *гл.* Разозлиться. К. Псал. 51. *Я розізлився та й ударив.* НВолын. у.

Розізна́ти, ся. См. **Роззнавати, ся.**

Розійти́ся. См. **Розіходитися.**

Розіклада́ти, ся. См. **Розкладати, ся.**

Розікра́сти, ся. См. **Роскрадати, ся.**

Розілля́ти, ля́ю, еш, *гл.*=**Розлити.**

Розілля́тися, ля́юся, ешся, *гл.*=**Розлитися.** *Розіллявся сильно-дуже Дунай бистра річка.* Чуб. V. 323.

Розімкну́ти, ся. См. **Розмикати, ся.**

Розімня́ти(ся), мну́(ся), нешся), *гл.*=**Розім'яти, ся.**

Розімліва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **розімлі́ти, лі́ю, еш,** *гл.* 1) Разопрѣвать, разопрѣть, развариться (о варящейся пищѣ). 2) Разопрѣвать, разопрѣть, испотѣть сильно (о человѣкѣ)

Розімча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Разнести быстро. *Як усі господарюватимуть, то й господарство моє розмесуть чисто. Так і золоту гору розімчать.* МВ. I. 10.

Розімча́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.* Разнестись. *Такая розімчалась чутка в народі, в городі, в полках.* Котл. Ен.

Розім'я́ти, ся. См. **Розминати, ся.**

Розіну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Розін'ястися.**

Розіпсі́ти, сі́ю, еш, *гл.* Испортиться нравственно. *Всі одвернулися од правди, всі зледащіли, розопсіли.* К. Псал. 124. *Сказано: батько й мати далеко, а гріх на порозі,— зовсім розопсіє.* Г. Барв. 438.

Розіпха́ти. См **Роспихати.**

Розін'я́стий, ся. См. **Роспинати, ся.**

Розірва́ти, ся. См. **Розривати, ся.**

Розісла́ти, шлю́, леш, *гл.* См. **Розсилати.**

П. Розісла́ти, ся. См. **Розстилати, ся.**

Розіспа́ний, а, е Разоспавшійся. НВолын. у.

Розіспа́тися, плю́ся, пи́шся, *гл.* Разоспаться. *Вечеряйте же, дітки, я розіспався.* Ном. № 14113.

Розітліти́ся, лі́ю́ся, ешся, *гл.* Разгорѣться. *Вугілля дубове добре, та поки розітліється, то попожди.* Лебед. у.

Розітну́ти, ну́, неш, *гл.*=**Ростяти.**

Розіхо́дитися, джуся, дишся, сов. в. **розійти́ся, йду́ся, дешся,** *гл.* 1) Расходиться, разойтись, разбрестись, разсѣяться. *Вийшли люде з церкви і розійшлися по хатах.* Левиц. I. 26. *Ой ви, тучі громовії, розійдіться різно.* Мет. 51. 2) Расходиться, разойтись, разставаться, разстаться. *Розійдемось, серце, з тобою, як на небі місяць з зорою.* Мет. 55. *Душа з тілом розійшлася.* Грин Ш. 143. 3) Раздаваться, раздаться, расходиться, разойтись. *А ти, сира земле, розступися, а тесові дошки розійдіться.* Чуб. 4) Расходиться, разойтись (въ цѣнѣ). *Хотіла була свиню купити, та ціною розійшлися.* Харьк. г.

Розʼїда́ти, да́ю, ешь, сов. в. **розʼі́сти, і́м, і́ш, і́ст,** *гл.* Разъѣдать, разъѣсть.

Розʼїда́тися, да́ю́ся, ешся, сов. в. **розʼі́стися, і́мся, і́шся, і́ вся,** *гл.* 1) Толстѣть, растолстѣть отъ обильной пищи. Ном. № 4839. 2) Ѣсть много. *Не розʼїдайся хліба: дорогий.* Константиногр. у. *Як розʼїмось, то й недобре поїмо*—какъ примемся ѣсть, поѣдимъ и невкусное. Змѣев. у.

Розʼї́зд, ду, *м.* Разъѣздъ.

Розʼї́здити, джу, дишь, *гл.* Испортить ѣздой. *Розʼїздили греблю.*

Розʼї́здитися, джуся, дишся, *гл.* Разъѣздиться, много ѣздить.

Розʼїзди́тися, джу́ся, ди́шся, сов. в. **розʼї́хатися, їдуся, дешся,** *гл.* 1) Разъѣзжаться, разъѣхаться. *Вже пізно розійшлись і розʼїхались гості.* Левиц. Пов. 324. 2) Разъѣзжаться, разъѣхаться; разминуться. *Верни цоб, і я візьму цабе, то й розʼїдемось.* Кв. І. 40. 3) Только сов. в. Долго ѣхать и привыкнуть къ ѣздѣ. *Приїхали.—Вставайте, бабо, вже дома!—Ой та й розʼїхалася я, що і не встану.* Мнж. 121. 4) Толстѣть, растолстѣть. *Розʼїхалась, як верша в болоті.* Ном. № 8631.

Розʼї́здка, ки, *ж.* 1) Разъѣздъ. Грин. III. 493. 2) Объѣздъ, рекогносцировка. *Запорожці посилали в степи на розʼїздку козаків.* Стор. II. 162. Ум. Розʼїздочка. *А в середу розʼїздочка.* Грин. III. 493.

Розʼїжджа́ти, жа́ю, ешь, *гл.*=**Розʼї́здити.**

Розʼїжджа́тися, жа́юся, ешся, *гл.*=**Розʼїзди́тися.**

Розʼї́сти, ся. См. **Розʼїдати, ся.**

Ро́злад, ду, *м.* Разладъ. *Привести в розлад.* Котл.

Розла́ддя, дя, *с.* Разладъ, ссора. *І ніде між людьми розладдя, ворожнечі.* Мир Пов. I. 152. *Між рідними розладдя нїшло.* Мир. ХРВ. 296.

Розла́зитися, жуся, зишся, сов. в. **розлі́зтися, зуся, зешся,** *гл.* 1) Разлѣзаться, разлѣзться, разойтись. *Розлізлись як руді миші.* Ном. № 1880. 2) Расползаться, расползтись, порваться. *Треба йти на ярмарок, а чоботи зовсім розлізлись.* Левиц. I. 74.

Розлама́ти, ся. См. **Розламувати, ся.**

Розла́мувати, мую, еш, сов. в. **розлама́ти, маю, еш,** *гл.* Разламывать, разломать.

Розла́муватися, муюся, ешся, сов. в. **розлама́тися, маюся, ешся,** *гл.* Разламываться, разломаться.

Розла́ситися, шуся, сишся, *гл.*=**Розласувати́ся.**

Розла́сувати́ся, сую́ся, єшся, *гл.* Разлакомиться.

Розлашту́ватися, ту́юся, ешся, *гл.*=**Росташту́ватися.** *Ото розлаштувалася з своїм добром, що ніде й пройти.* Константиногр. у.

Розла́ятися, ла́юся, ешся, *гл* Разругаться. *З тую поганою розлаялася.* Чуб. V. 616.

Розледа́читися, чуся, чишся, *гл.*=**Розледачі́ти.**

Розледачі́ти, чі́ю, еш, *гл.* Разлѣниться, испортиться (о человѣкѣ).

Розледащі́тися, щу́ся, щи́шся, *гл.*=**Розледачи́тися.** *Вона нїчого не робить, а через неї і бабина дочка розледащіється.* Чуб. II. 65.

Розледащі́ти, щі́ю, еш, *гл.*=**Розледачи́ти.** *Швидко чоловік розледащіє.* Кв. II. 298.

Розлежа́тися, жуся, жишся, *гл.* Разлежаться, долго лежать. *Так розлежався, що ніяк не виманиш його із хати.* О. 1862. II. 28.

Розлементи́ти, ну́, нти́ш, *гл.* Разболтать, разгласить. *Ольга розлементить зараз по селу все.* Волч. у. (Лобод.).

Розлементува́тися, ту́юся, ешся, *гл.* Раскричаться.

Розлепета́тися, розлепета́тися, чу́ся, чешся, *гл.* Разболтаться, разговориться. *Розлепетілась так, що за тобою ніхто й словом не похопиться.* Полт. г.

Розлепета́тися. См. **Розлепета́тися.**

Розли́в, ву, *м.* Разливъ, разлитіе. *Кубань річка невеличка, розливом широка.* Нп. *Розлилась вона* (українська мова) *далеко поза край України.... і такий розлив.... пророкував їй новий процвіт.* К. XII. 116.

Розли́ва, ви, *ж.*=**Розли́в.** *Де велика розлава, до там тишша вода, а де саме вузька вода—там прудко бїжить.* Васильк. у.

Розлива́ння, ня, *с.* Разливаніе, разлитіе.

Розлива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **розли́ти, ллю, ллєш,** *гл.* Разливать, разлить, проливать, пролить. *Ой Дунай море розливає, і день, і ніч прибуває.* Г. Барв. 221. *Людська крівця не водяця, розливати не*

годиться. Ном. № 1283. *Де п'ють, там і розливають.* Ном. № 11640. *Тим я сльози розливаю,—невірного друга маю.* Чуб. V. 278.

Розлива́тися, ва́юся, ва́шся, ва́ється, ва́ємося, ва́єтеся, ва́ються, сов. в. **розли́тися, ллю́ся, ллешся, ллється, ллемося, ллєтеся, ллються,** *гл.* Разливаться, разлиться, проливаться, пролиться. *Ви, дрібні сльози, ви розлива́йтеся.* Чуб. V. 202. *Иноді не втерпить і розіллється гіркими словами.* Г. Барв. 394.

Розли́вчатий, а, е. Разливающійся, разливной. *Розливчаста ріка.* Василь. у.

Розлига́ти, га́ю, ешь, *гл.* Снять налигач съ воловъ.

Розлига́тися, га́юся, ешся, *гл.* О волахъ: освободиться отъ налигача.

Розлиза́ти, жу́, жеш, *гл.* Разлизать, слизать. *Не будь солодкий, бо розлижуть, не будь гіркий, бо розплюють.* Ном. № 4602.

Розлі́нутися, нуся, нешся, *гл.* Разлетѣться. *Не журися, наша мати, нами, як ми підростем, розлинемося сами.* Чуб. V. 855.

Розліта́ти, ся. См. **Розливати, ся.**

Розлі́гатися, га́юся, ешся, *гл.*=**Розлягатися.** *Як взяла коваті, жалібно співати, аж ся взяли к землі луги калинові від голосу розлягати.* Гол. I. 193.

Розлі́тися (м. **Розлазитися.**

Розлінюва́тися, ню́юся, ешся, *гл.* Разлѣниться. *Через твою дочку да й моя розлінується.* Чуб. II. 64.

Ро́злі́т, ту, *м.* Разлетаніе въ разныя стороны. *Кинулись в розліт, як курчата від шуляка.* Св. Л. 223.

Розлі́та́тися, та́юся, ешся, сов. в. **розлетіти́ся, чу́ся, тішся,** *гл.* Разлетаться, разлетѣться. *Розлетілись, як липове клиння.* Ном. № 1881. *Не турбуйся ж ти, наша матінко, нами: як підростуть крильця, то розлетимося й сами.* Чуб. Переносно: разбѣгаться, разбѣжаться. *Але їшли легинки да все гомоніли, як учули да ровточку, вони ся розлетіли.* Лукаш. 157.

Розлічи́ти, ся. См. **Розлічувати, ся.**

Розлічувати, чу́ю, еш, сов. в. **розлічи́ти, чу́, чиш,** *гл.* Разсчитывать, разсчитать, расчесть. Котл. Ен. VI. 19. *Поки розлічила гроші, то ви вже й побігли.* Кролев. у.

Розлічуватися, чуюся, ешся, сов. в. **розлічи́тися, чу́ся, чишся,** *гл.*=**Розлічувати, розлічити.** *Багатий тут на смерть гнівався, що він з грішми не розлічився, кому і скільки треба дать.* Котл. Ен. Ш. 53.

Розлобурюва́тися, рю́юся, ешся, *гл.* Разлѣниться, привыкнуть къ праздной жизни.

Розло́ги, гів, *м. мн.* Особаго рода ворота у гуцуловъ: состоятъ изъ двухъ столбовъ, въ которыхъ сдѣланы дыры—**г'а́ри,** а сквозь нихъ продѣваются жерди—**зво́рітниці;** когда нужно проѣхать, жерди высовываются; для пѣшеходовъ достаточно разсунуть лишь верхнія жерди, такъ какъ около воротъ лежатъ камни, помогающіе переступать нижнія. Шух. I. 86.

Розло́гий, а, е. 1) Просторный, широкій. *Од Дубарів до Чернишів дорога розлога.* Чуб. V. 199. 2) О рѣкѣ: съ отлогими берегами. 3) Раскидистый (о деревьяхъ). 4) О рогахъ: расходящійся въ разныя стороны. Рудч. Чп. 255.

Розло́гистий, а, е=Розложистий. *Рівчак там розлогий був.* Новомоск.

Розло́жистий, а, е=Розлогий. *Дорожка твоя ой розложистая.* Чуб. V. 1010 *Розложисті роги.* КС. 1898. VII. 44.

Розложи́ти, жу́, жиш, *гл.*=**Роскласти** *Розложили середу двора огонь.* Кв. I. 108.

Розложи́тися, жу́ся жишся, *гл.*=**Роскластися.** Кромѣ указанныхъ значеній, еще—4) Раздаться, раздѣлиться на обѣ стороны. *Ти, вишневий саду, розложися, біленький камінь одчинися.* Чуб. V. 781.

Розломи́ти, ся. См. **Розломлювати, ся.**

Розло́млювати, люю, еш, сов. в. **розломи́ти, млю́, миш,** *гл.* 1) Разламывать, разломить. *Кругом хату обступили, дівчі двері розломили.* Чуб. V. 988. 2) Только сов. в. **Розломи́ло мене́.** Ломитъ меня. *Болить мене всюди, руки й ноги як подрубувані, розломило мене.* Драг. 64.

Розло́млюватися, лююся, ешся, сов. в. **розломи́тися, млю́ся, мишся,** *гл.* Разламываться, разломиться.

Розлу́к, ку, *м.* Раздѣленіе. **На розлу́к повіда́ти**—говорить раздѣльно. Вх. Уг. 265.

Розлу́ка, ки, *ж.* 1) Разлука. *Як ізв'яже пір руки; не буде, серденько, розлуки.* Чуб. V. 132. 2) Разводъ. *Мировий розлуку дає.* Г. Барв. 508. 3) Знахарское средство противъ колдовства, града и пр. Шух. I. 43. Ум. **Розлу́чка.** *А од желюба од погаиого повік нема розлучки.* Грин. Ш. 330.

Розлу́патися, паюся, ешся, *гл.* Продрать глаза (послѣ сна). *Поки встане та начухається та розлупається та роздивиться, а робота стоїть.* Херс. у.

Розлупи́ти, ся. См. **Розлуплювати, ся.**

Розлу́плювати, люю, ешь, сов. в. **розлупи́ти, плю, пиш,** *гл.* Разламывать, разломить на части что либо хрупкое: посуду, яйцо и пр. О. 1862. I. 32. *Розлупила горщик, миску.* Черк. у.

Розлу́плюватися, люся, ешся, сов. в. **розлупи́тися, плюся, пишся,** *гл.* Разламываться, разломиться на части (о посудѣ и пр.). *Макітра розлупилась; яйце розлупилось.* Зміев. у.

Розлуча́ння, ня, *с.* Разлука, разставаніе. *Тяжке розлучання, моя мамцю, з тобов.* Гол. I. 327. Ум. **Розлуча́ннячко.**

Розлуча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **розлучи́ти, чу́, чиш,** *гл.* 1) Разлучать, разлучить. *Не розлучай мене з милим.* Мет. 73. *Розлучено нас обоє як на орлі крила.* Грин. Ш. 216. 2) Отдѣлять, отдѣлить свой скотъ изъ общаго стада осенью, послѣ окончанія пастьбы на **полониках.** Шух. I. 218.

Розлуча́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **розлучи́тися, чу́ся, чишся,** *гл.* Разлучаться, разлучиться. *Лучче було не любитьсяя, ніж тепера розлучиться.* Нп.

Розлуче́ння, розлучи́ння, ня, *с.* Отдѣленіе своего скота изъ общаго стада осенью, послѣ окончанія пастьбы на **полониках.** Шух. I. 218, 213. *Полоничка веселая лиш до розлученя, а як пішла худібонька, она засмучена.* Шух. I. 204.

Розлучи́ти, ся См. **Розлучати, ся.**

Розлу́чний, а, е. Разлучающій, разъединяющій.

Розлу́чник, ка, *м.* Разлучитель. *Допоможи мені, моцний Боже, розлучника вбити, най не ходить, де я ходжу дівчину любити.* Чуб. V. 385.

Розлу́чниця, ці, *ж.* Разлучительница. *Мати твоя розлучниця, розлучила нас з тобою.* Чуб. V. 380.

Розлюбі́ти, блю́, биш, *гл.* Разлюбить. *Хай він тебе покидає—инший не розлюбить.* Чуб. V. 410.

Розлюбі́тися, блю́ся, бишся, *гл.* Разлюбить, перестать любить. *Щоб серцю можна розлюбитись, утихомиритись на час.* Котл. Еп.

Розлютува́ти, тую́, еш, *гл.* Разозлить. *Сестрина одповідь ще більш і ще гірше мене розлютувала.* Стор. М. Пр. 36.

I. **Розлютува́тися, тую́ся, ешся,** *гл.* Разозлиться. *Як розлютується пані, як накинеться на неї.* МВ. I. 52.

II. **Розлютува́тися, ту́юся, ешся,** *гл.* Распаяться.

Розлю́чений, а, е. Разсвирѣпѣвшій. *Навіженная розлючена темнота покинула душити Магомета.* К. МХ. 20.

Розляга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **розлягти́ся, жуся, жешся,** *гл.* 1) Разлегаться, разлечься. *Розлягався Марусенька на усю скамнито.* Чуб. V. 768. 2) Раскидываться, раскинуться, расположиться; простираться, простереться. *По синьому косогорі розляглося містечко.* Левиц. I. 89. 3) Раздаваться, раздаться на обѣ стороны. *Мчалася густим житом—воно тільки розлягалося за ею, як розлягаються хвилі під натиском дужої руки, що керує човном.* Мир. ХРВ. 65. *Та я ж як лугами йтиму,—луги розлягатимуться, а садами йтиму,—сади розвиватимуться.* Мил. 184. 4) Разливаться, раздаться, разноситься, разнестись. *Голос по дубині аж ся розлягає.* Чуб. V. 69. *Пісні виспівує було ясними зорями. Голос його по всьому селу розлягається.* МВ. II. 12. *І по ставках той плач луною розлягався.* К. Дз. 137. Иногда глаголъ относится къ слову, обозначающему мѣсто, гдѣ раздается: *сніви – аж будинок розляга́ється.* (Мир. ХРВ. 117)—домъ полонъ звуковъ пѣсенъ. *Кінь у конюшні б'ється, аж двір розлягається.* Мнж. 23. *Да наняла собі да троїсті музики, аж корчомка розлягається.* Чуб. V. 1032. *Регіт—аж вигін розлягається* Мир. ХРВ. 27.

Розля́пати. См. **Розляпувати.**

Розля́пкати, каю, еш, *гл.* Расплющивать, расплющить. *Розляпкати місто.* Вх. Лем. 462.

Розля́пувати, пую, еш, сов. в. **розля́пати, паю, еш,** *гл.* 1) Разбрызгивать, разбрызгать, расплескать. 2) Разболтывать, разболтать, разгласить.

Розля́патися, паюся, ешся, *гл.* Разболтаться, говорить слишкомъ много. *Перед послом язик чернецький розляпався у твоїй чесній палаті.* К. МБ. II. 128.

Розля́скатися, каюся, ешся, *гл.* Приняться щелкать (кнутомъ).

Розлящта́тися, щуся, щи́шся, *гл.* Раскричаться, кричать рѣзкимъ голосомъ.

Розмага́ти, таю, еш, *гл.* Разслаблять, томить. *Сон головку розмагає.* Чуб. V. 43.

Розмагорі́тися, рюся, ришся, *гл.* Разсердиться. *От як розмагорився.* Пом. № 3415.

Розма́зати, ся. См **Розмазувати, ся.**

Розмáзувати, зую, еш, сов. **розмазáти, жу, жеш,** *гл.* Размазывать, размазать.

Розмáзуватися, зуюся, ешся, сов. в. **розмáзатися, жуся, жешся,** *гл.* Размазываться, размазаться.

Розмазчúти, чý, чúш, *гл.* Избить въ кровь. *Пику розмазчу.*

Розмаї́ти, маю, їш, *гл.* Разнообразить. *А ви вже бо жирно хочете,— щоб чотирі сорочки та й розмаїть, щоб неоднакові були.—Як це, діду розмаїть?—Так, щоб одна на одну не сложа була шитвом.* Лебед. у.

Розмаї́тий, розмаї́тний, а, е. Разнообразный. Ном. № 11783. Чуб. I. 176. *Буїм пише листи розмаїті.* Грин. Ш. 243. *Було в барилах ренське розмаїте.* Мкр. Н. 31. *У справника все розмаїтний народ: у того шапка черкеська, а в того сива, той у жупані, а той у свиті.* Лебед. у.

Розмаї́тний. См. **Розмаї́тий.**

Розмаї́то, *нар.* Разнообразно. *Думали.... люде розмаїто.* Гн. II. 26.

Розмáй, маю, *м.* Основное значеніе: что-либо развѣвающееся, поэтому **розмай**—эпитетъ лѣса: *Ой гаю мій, гаю, великий розмаю, як я впущу голубочку, вже ж і не спіймаю.* Также тотъ, который развѣваетъ, разбрасываетъ въ стороны; поэтому въ свадебной пѣснѣ братъ невѣсты, распластающій ей косу, называется: **розмай-коса.** *Ой глянь, дівчино, крізь колач, карими очима та й заплач, бо іде твій розмай-коса, загуби-краса.* Ип. **Розмáй, розмáй-зíлля**—растеніе, о которомъ поется въ пѣсняхъ, повидимому то-же, что и **тирлич.** (когда его варятъ, то это заставляетъ милаго прилетѣть), а быть можетъ это и не имя опредѣленнаго растенія, а названіе волшебнаго зелья, имѣющаго извѣстную чудодѣйственную силу *Біжи, дівко, до гаю, шукай корінь розмаю. Ще до гаю не дійшла, розмай-зіллячко знайшла.. „Кипи, кипи, корінець, поки прийде молодець!" Ще корінець не вкипів, вже молодець прилетів.* Чуб. V. 414.

Розмайóритися, рюся, ришся, *гл.*= **Розмагорúтися.** Ном. № 3115.

Розмайрúн, ну, *м.* Раст. Размаринъ. Rosmarinus officinalis. Вх. Пч. I. 12. *Ярослав хлопчик розмайрину кручик.* Грин. Ш. 228.

Розмальóвувати, вую, еш, сов. в. **розмалюнáти, люю, еш,** *гл.* Расписывать, расписать (красками). *Збудую тобі хату світлу, світлу та високу, розмолюю її усякими красками.* Шевч. 313.

Розмандрувáтися, рýюся, ешся, *гл.* Предаться странствованію, бродяжничеству.

Розманіжúтися, жуся, жишся, *гл.* Разнѣжиться.

Розмантáчити, чу, чиш, *гл.* Растрачать, промотать.

Розмарúн, ну, *м.*=**Розмайрин.** Чуб. V. 195.

Розмарíя, рії, *ж.*=**Розмайрин.** *Розмарія сходить.* Гол. I. 337.

Розмарúнний, а, е. Розмаринный: *Понюхаєм зіллячка розмаринного.* Чуб. V. 312.

Рóзмах, ху, *м.* Размахъ.

Розмахáти, ся. См. **Розмахувати, ся.**

Розмахнýти, ну, нéш, *гл.* Одн. в. отъ **розмахувати.** Размахнуть.

Розмахнýтися, нуся, нéшся, *гл.* Одн. в. отъ **розмахуватися.** Размахнуться.

Розмáхувати, хую, еш, сов. в. **розмахáти, хáю, еш,** *гл.* 1) Размахивать, размахать, махая раскачать. *Еней чим дуже спис розмахав.* Котл. Ен. *Розмахував руками.* Левиц. *Стануть палить степи: вийде чоловік у поле, викреше огню, положить його у сухомʼяний віхоть, розмаха гарненько да й кине.* Греб. 400. 2) Развѣвать, развѣять, распустить по вѣтру. *Над моїми воротами чорненькая хмара.... А я тую чорну хмару пером розмахаю.* Мет. 87. *Попіл вітром розмахало.* Шевч. 545. *Вітер по полю слова розмахав.* Шевч. 9.

Розмáхуватися, хуюся, ешся, сов. в. **розмахáтися, хáюся, ешся,** *гл.* Размахиваться, размахаться. *Не довго я пожила з ним на волі: і крилом не дали розмахатись.* Г. Барв. 118. *Мати лає, батько лає, дуже й розмахався; ой дав Бог, якось жутко нагай увірвався.* Чуб.

Розмáцатися, цаюся, ешся, *гл.* Усердно щупать.

Розмáювати, юю, еш, сов. в. **розмáяти, маю, еш,** *гл.* Развѣвать, развѣять. *Повій, вітре, вгору, повій по розгоні, розмай русу косу по червоній поясу, розмай по волосині, як жито по колосині.* Ип. *А я тую хмару рукавом розмаю.* Мет. 85.

Розмаянний, а, е. Развѣвающійся. *З розмаяними косами, в вінку з конвалій бігла вона.* Г. Барв. 399.

Розмя́ти. См. **Розмаювати.**

Розмежо́вувати, вую, еш, сов. в. **розмежува́ти, жу́ю, еш,** *гл.* Размежевывать, размежевать. *По тім боці Самари пани розмежовують землі.* Стор. II. 14.

Розмежува́ння, ня, *с.* Размежеваніе.

Розмежува́ти. См. **Розмежовувати.**

Розмеке́катися, каюся, ешся, *гл.* Раскричаться, (о теленкѣ, баранѣ и пр.).

Розмекета́тися, чу́ся, чешся, *гл.* = **Розмекетя́тися.**

Розмі́лкуватий, а, е. О. колесѣ: съ большимъ отверстіемъ, чѣмъ нужно, чѣмъ толщина оси. *Розмелкуване колесо.* Черк. у.

Розмерза́тися, за́юся, ешся, сов. в. **розмерзтися, знуся, нешся,** *гл.* 1) Оттаивать, оттаять. *До первого грому земля не розмерзається.* Ном. № 417. 2) Лопаться, лопнуть отъ мороза, замерзнувъ съ жидкостью. *Пляшка з водою стояла в сінях та й розмерзлася.* Богод. у.

Розмета́ти, та́ю, еш, *гл.* 1) Разметать, разбросать. *Розметаю всіх, як вітер мете пил з дорош.* К. Псал. 47. *Крукам, вранам розметала.* АД. I. 67. 2) Разорвать, разметать. *Охота як ласочила,— розметала його.* Мнж. 31. *Щоби того пистолета куля розметала, що я молоденька на нім присягала.* Чуб. I. 165.

Розметикува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Поразмыслить.

Рови́скати, каю, еш, *гл.* Раздавить, размозжить. Вх. Зн. 60.

Розмива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **розми́ти, ми́ю, еш,** *гл.* Размывать, размыть, подмывать, подмыть. *Прудка ріка береги розмивас.* Ном. № 5574. *Нехай мої руці́ поїдять гадюці, а білес тіло вода розмие.* Грин. III. 266.

Ро́зливки, нок, *ж. мн.*=**Зливки 2.** Марков. 90. КС. 1889. X. 31.

Розмика́ти, ка́ю, еш, сов. в. **розімкну́ти, ну́, неш,** *гл.* Растворять, растворить, открывать, открыть. *Я розімкнув портмонет, то й видно було, що грошей чимало у мене.* Волч. у.

Розмика́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **розімкну́тися, ну́ся, нешся,** *гл.* Размыкаться, разомкнуться, раскрыться. *Уста твої не розликаються.* МВ. I. 87.

Розмина́ти, на́ю, еш, сов. в. **розімня́ти** и **розім'я́ти, мну́, неш,** *гл.* Разминать, размять.

Розмина́тися, на́юся, ешся, сов. в. **розминну́тися, ну́ся, не́шся,** *гл.* Расходиться, разойтись, разминаться, разминуться, разойтись или разъѣхаться, минуя другъ друга. *Понаставляли тут верстів, що й розминуться трудно.* Ном. № 6595.

Ро́змир, ру, *м.* Разрывъ дружескихъ, мирныхъ отношеній, война. О. 1862. II. 65; V. Кух. 29. *Аджс ми розмир утвердили! Ми з турком поб'ємось одні.* Котл. Ен. *Турчин піднявся, стався розмир; почали викликати козацтво.* О. 1862. II. 61. *Вона того Кабицю ще в Самарі перед розмиром полюбила.* О. 1861. XI. Кух. 13.

Розмири́тися, ри́юся, рився, *гл.* Разсориться.

Ро́змисл, лу, *м.* Размышленіе. *Лучший розмисл, як замисл.* Ном. № 5835. *Правда розмислу не потрібує.* Ном. № 6701

Розмі́слити, ся. См. **Розмишляти, ся.**

Розмі́ти. См. **Розмивати.**

Розмі́тий, а, е. 1) Размытый. 2) **Вони між собою не розмі́та вода.**—Они межъ собой очень дружны. Ном. № 9525.

Розмишля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **розмі́слити, слю, лиш,** *гл.* 1) Размышлять, размыслить. Чуб. V. 302. *Зачав Адам розмишляти: як би нам хліба достати.* Чуб. I. 147. 2) Понимать, понять, смыслить. *Так навіженний цап на ввесь окіл гукав. Хазяїн річ таку почувши, а по цапиному він дещо розмишляв....* Греб. 361.

Розмишля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **розмі́слитися, люся, лишся,** *гл.* Предаваться, предаться размышленію, размыслить. *Не сиди, Марусю, розмишляйся.* Мет. 159.

Розмі́вка, ки, *ж.*=**Розмова** *Розмівка не така, удача не така.* Г. Барв. 408.

Розмі́ч'ити, чу́, чи́ш, *гл.* Размножить.

Ро́змін, ну, *м.* 1) Размѣнъ. 2) Обратная мѣна.

Розміня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Купить, взять купленное, заплативъ деньги. *Пожич мені таляра розміняти черевички.* Гол. IV. 520.

Розміня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **розмі́няти.** *Розміняє карбованця,—йде до корчми пити.* Чуб. V. 961.

Розміня́тися, ня́юся, ешся, *гл.* Возвратить другъ другу обратно вещи, которыми раньше помѣнялись. *Поміняймось!... Я візьму твоє, а ти моє; а у год і розміняємось на сім самім місті.* О. 1862. V.

Розмі́р, ру, *м.* 1) Размѣриваніе. 2) Часть зернового хлѣба, остающаяся въ пользу мельника за помолъ. *А я в ставу купалася, а у саду кохалася, а у млині розм-*

мір брала, мірошника слободала. Ип. 3)=**Розмірач.** Сумск. у.

Розмі́рач, ча, *м.* Циркуль деревянный у бочаровъ. Черк. у.

Розмі́рити. См. **Розмірять.**

Розмірко́вувати, вую, еш, сов. в. **розмірку́вати, ку́ю, еш,** *гл.* Разсуждать, разсудить, пораздумать, соображать, сообразить. *Мені треба розміркувати, скільки стратити.* Левиц. Пов. 59.

Розмі́рять, ря́ю, еш, сов. в. **розмі́рити, рю, рить,** *гл.* 1) Размѣрять, размѣрить. *Хто розміряв по всій землі грянці?* К. Іов. 74. 2)—пле́чі. Побить, поколотить. *Мамка ся роспили, всі гроші пропили; тато ся розгнівали, мамці плечі розміряли.* Чуб. V. 1150.

Розмі́рятися, ряюся, ешся, *гл.*—**з ким.** Отмѣрить что слѣдуетъ кому.

Розмісйти. См. **I. Розмішувати.**

Розмі́тати, та́ю, еш, сов. в. **розмести́, мету́, те́ш,** *гл.* Разметать, размести. *Лапами розгрібає, хвостом розмітає.* Чуб. I. 136. *Лопатами роскидаєм, а метлами розметем.* КС. 1883. VII. 587.

Розмішати. См. **II. Розмішувати.**

I. Розмі́шувати, шую, еш, сов. в. **розмісйти, шу́, сиш,** *гл.* Размѣшивать, размѣсить. *Кров з піском розмісили.* Чуб. I. 163.

II. Розмі́шувати, шую, еш, сов. в. **розмішати, ша́ю, еш,** *гл.* Размѣшивать, размѣшать.

Розмножити, ся. См. **Розмножувати, ся.**

Розмно́жувати, жую, еш. сов в. **розмно́жити, жу, жиш,** *гл.* 1) Размножать, размножить. *Не есть то пташок, то Божая сила, що по всьому світі людей розмножила.* Чуб. III. 447.

Розмно́жуватися, жуюся, ешся, сов. в. **розмно́житися, жуся, жишся,** *гл.* Размножаться, размножиться. *Ви, небеса, ростворітеся, а ви, мир Божий, розмножітеся.* Чуб. III 354.

Розмо́ва, ви, *ж.* Разговоръ, бесѣда. *Тоді дорога спішна, коли розмова втішна.* Пом. № 11384. *Таке личко, такі й брови, тільки не такая до розмови.* Мет. 11. Въ пѣсняхъ часто въ приложеніи къ любимому человѣку въ смыслѣ: собесѣдникъ, собесѣдница. *Вже я виїжжаю, любая розмово.* Грин. III. 174. *Від моря до моря збитая дорога, куди моя поїхала любая розмова,* Чуб. V. 267. **Ум. Розмо́вонька, розмо́вочка.** Мет. 217. Грин. III. 271.

Розмо́вини, вин, *ж. мн.* Разговоры. *Запирала свій смуток шуткуванням з молодчих розмовин під церквою.* Г. Барв. 152.

Розмо́витися, влюся, вишся, *гл.* Поговорить, переговорить. Грин. III. 347. *Не розмовившись з головою, до чогось иного не вважся.* Ном. № 5837. *Ой зачекай, дівчинонько, розмовся зо мною.* Чуб. V. 375.

Розмовля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Разговаривать, бесѣдовать. *В кого батько, в кого мати,—е з ким розмовляти.* Чуб. V. 266. *Сестра з братом іздалека розмовляла.* Макс.

Розмо́вний, а, е. Разговорный. Желех.

Розмо́вонька, розмо́вочка, ки, *ж.* Ум. отъ **розмова.**

Розмока́ти, ка́ю, еш, сов. в. **розмо́кти, кну, неш,** *гл.* Размокать, размокнуть.

Розмолоді́ти, ді́ю, еш, *гл.* О тѣстѣ: сдѣлаться мягкимъ. *Чого це наше тісто розмолоділо? Наче крупо місила, а те пер яке молоде,* Пирят. у.

Розмоло́ти, мелю́, леш, *гл.* Размолоть. Чуб. I. 117.

Розмолоти́ти, лочу́, тиш, *гл.* Размолотить. *Ми тебе, бишиху, цілами розмолотимо.* КС. 1883. VII. 587.

Розморга́тися, гаю́ся, ешся, *гл.* Приняться подмаргивать. *Ми гаразд розморгалися до дівчат.* Федьк. Пов. 6.

Розмордува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Раздражить, сдѣлать безпокойнымъ (бранно). *Грець його розмордував.*

Розмордува́тися, ду́юся, ешся, *гл.* Расшалиться, разбуяниться.

Розморозйти, жу, зиш, гл. Заставить растаять. *Місячок ся бере заморозити гори, долину і верховини.... Сонейко ся бере розморозити гори, долини і верховики, глубокі поточейки і бистрі річейки.* Гол. II. 4.

Розмо́рщити. См. **Розморщувати.**

Розмо́рщувати, щую, еш, сов в. **розмо́рщити, щу, щиш,** *гл.* Разморщивать, разморщить, разглаживать, разгладить морщины. *А Бескид розморщив чоло, підніс брови.* О. 1862. I. 109.

Розмота́ти, ся. См. **Розмотувати, ся.**

Розмо́тувати, тую, еш, сов. в. **розмота́ти, та́ю, еш,** *гл.* Разматывать, размотать.

Розмо́туватися, туюся, ешся, сов. в.

розмоча́тися, та́юся, ється, *гл.* Розматуватися, размотатися.

Розмотузува́ти, зу́ю, ють, *гл.* Развязать что либо связанное. *Розмотузувавши обстрижену вівцю.* Ном № 10240.

Розмочи́ти. См. **Розмочувати**.

Розмо́чувати, чую, ють, сов. в. **розмочи́ти, чу́, чиш**, *гл.* Размачивать, размочить. *Скорину розмочити, душу промочити.* Чуб. V. 1123.

Розмру́жити, жу, жиш, *гл.* Раскрыть (глаза). *А лях тужить вдень і вночі, не розмружить своїх очей.* Чуб. V. 236.

Розмуга́тися, кається, ється, *гл.* Напѣвать подъ носъ пѣсню.

Розмуркота́тися, чу́ся, чешся, *гл.* Размурлыкаться.

Розмуро́вувати, вую, ють, сов. в. **розмурува́ти, ру́ю, ють**, *гл.* Разбирать, разобрать каменную стѣну. Мяж, 42.

Розм'я́к(ну)ти, кну, неш, *гл.* Размякнуть. *Уже Вулькан розм'як як каша.* Котл. Ен.

Розм'ягчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Размягчить. *Розм'якчив серця народам чужоземним.* К. Псал. 247.

Розм'яку́шити, шу, шиш, *гл.* Распложить, раздавить. *Сів та й розм'якушив квітку.* Подольск. г.

Рознедужа́тися, жаюся, ється, *гл.* Разболѣться. *Рознедужався Павло мій.* МВ. I. 8.

Рознемогти́ся, можу́ся, жеться, *гл.* Разнеможься. разболѣться. *Вона,... справді рознеміглась.* К. ЧР. 133.

Рознести́, ся. См. **Розносити, ся.**

Розниза́ти, жу́, жеш, *гл.* Разорвать, разодрать. *Як ухопить зо зла руками новкову спідницю, так і розпизала од подолу до самого стану.* Мир. ХРВ. 321.

Ро́зний, а, е и пр.=**Різний** и пр.

Розніма́ти, маю, ють, сов. в. **розня́ти, німу́, неш**, *гл.* 1) Разнимать, разнять, раскрывать, раскрыть. *Залітилися мої карі очі, не можу я розняти.* Чуб. V. 950. *Зуби ножем рознімали, щоб води влить, так сцілила* (зомлівши). Харьк. 2) Разнимать, разнять, развести. *Як же счепились вони—така буча збилася, що ледві розняли їх.* МВ. II. 184.

Розні́мати, млю, ме́ш, *гл.* Возвратить нѣмому способность говорить. *Соломон був німий.... А Пречиста Діва почала просити Господа Бога, щоби.... його рознімив.* Гн. II. 230.

Розноперий, а, е. Пестрый, съ разноцвѣтными перьями. *Кури розноперії.* МВ.

Розно́сити, шу, сиш, сов. в. **рознести́, су́, се́ш**. *гл.* 1) Разносить, разнести. *Людям роботу розніс і роздав.* Щог. В. 51. 2) Разносить, разнести, развѣять *Їх вітер як полову, і буря, мов солому, рве, розносить.* К. Іов. 46. *Гей! може трохи рознесу я свою тяжку журбу,* Грин Ш. 676. *І рознесе тую славу по всій Україні.* Шевч, 450. 3) Разносить, разнести, растаскивать, растащить. *Сини принесуть, а дочки й угли рознесуть.* Ном. № 10821. 4) Разбалтывать, разболтать, разгласить. *Люде зараз рознесли по всьому світу й те, чого нема.* Грин. II. 118. *Коли мене вірно любиш, не кажи нікому, бо то люде рознесуть, як вітер солому.* Чуб. V. 200. 5) Разносить, разнесть, разрушить, разбить. Чуб. Ш. 431. *Дайте ковбасу, бо вам хату рознесу.* Чуб. Ш. 455. *Нехай його тій просять, що греблі розносять.* Чуб. V. 210.

Розноси́ти, шу́, сиш, *гл.* 1)=**Рознести 3**. *Затим ходим у портухи, що розносили вовну мухи.* Ном. № 13850. 2) *безл.* **Розноси́ло когб.** Началъ часто повяляться кто, не кстати явился кто. *Як був квас, то не було вас, а як настало квасило, то й вас рознесло.* Ном. № 4579. *Тільки що хотіла випитувати, аж тут Олену рознесло з своїм бояриком: давай ізнов жаловаться.* Кв. I. 18.

Розно́ситися, шуся, сишся, сов. в. **рознести́ся, су́ся, се́шся**, *гл.* Разноситься, разнестись, разлетѣться. *Пера по лугах рознеслося.* Чуб. V. 17.

Розноси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Сишкомъ часто возиться съ чѣмъ, говорить о чемъ. *Розносивсь* (з чим) *як в писаною торбою.* Ном. № 2691.

Розношта́ти, шаю, ють, *гл.*=**Розноси́ти.** АД. I. 118. *І вовки-сіроманці набігали, чості по байраках, по мелюсах розношали.* АД. I. 11. *Гніздечко розношають.* МВ. II. 118.

Розно́шувати, шую, ють, *гл.*=**Розноси́ти.** *Спитай чорного ворона, що його кість розношує.* МВ. I. 154.

Розню́хати См. **Рознюхувати.**

Рознюхувати, хую, ють, сов. в. **розню́кати, хаю, єш**, *гл.* 1) Разнюхивать, разнюхать. 2) Разгадывать, разгадать, узнавать, узнать. *Як я його рознюхав, так він, бачу, ка-зна який чоловік.* Полт. г.

Розня́ти. См. **Розніма́ти.**

Розо .. См. **Розі** ...

**Розогні́ти, ні́ю. ви́, ***гл.* Разгорячиться, войти въ азартъ. Ровен у.

Розоді́тися, нуся, нешся, *гл.* Раздѣться. Вх. Зн. 20.

Розонаджи́ти, джу, диш, *гл.*=**Розначити**. Вх. Зн. 43.

Розна́чити, чу, чиш, *гл.* Растрепать въ разныя стороны, распластать. *Розначити волосся.* Вх. Лом. 462.

Ро́зонька, ки, *ж.* Ум. отъ **роза**.

I Розо́р, ру, *м.* Разореніе. Аѳ. 76. *Дома усе в розор пішло, -а він—сиди.* Мир. Пов. I. 129. *Те поїли, те попили, те розібрали, того не догледіли—розор та й годі!* Кв. II. 222.

II. Розо́р, ру, *м.* Углубленіе, образуемое плугомъ послѣ извѣстнаго пріема вспашки, а именно: **ора́ти в розо́р**—пахать поле, начиная съ краевъ участка и оканчивая на срединной линіи, гдѣ образуется углубленіе, которое и есть **розор**. Нѣжин. у.

Розо́ра, ри, *ж.* 1)=**I Розор**. 2)=**II Розор**. Сквир. у. Вообще передѣлъ, черта между двумя вспаханными полями, проведенная плугомъ, или между грядами, сдѣланная заступомъ. *Запрiг його у соху та й проорав розору.* Грин. II. 236.

Розора́ти. См. **Розорювати**.

Розора́тися, ро́юся, ро́шся. *гл.* Увлечься пахань емъ.

Розо́рка, ки, *ж.*=**Прірва? В розорку їсть.** Жадно ѣсть. Ном. № 12209.

Розори́ти, ся См. **Розорювати, ся**

Розо́рювати, рюю, ють, сов. в. **розора́ти, ро́, реш,** *гл.* Распахивать, распахать. *Ой висока полонина з вітром говорили, хиба ж її розорити, жито би родила.* Шух. I. 200.

Розора́ти, ра́ю, ють, сов. в. **розори́ти, ро́, риш,** *гл.* Разорять, разорить. *Вона і Трою розорила, вона Дідову погубила.* Котл. Ен.

Розора́тися, ра́юся, ються, сов. в. **розори́тися, ро́ся, рishся,** *гл.* Разориться, разориться. Ном. № 13748.

Розохо́тити, ся. См. **Розохочувати, ся**.

Розохо́чувати, чую, ють, сов. в. **розохо́тити, чу, тиш,** *гл.* Возбуждать, возбудить охоту, желаніе. *Розохотив до гульні.* Левиц. Пов. 25.

Розохо́чуватися, чуюся, ються, сов. в. **розохо́титися, чуся, тишся,** *гл.* Получать, получить желаніе, охоту.

Ро́вочок, ки, *ж.* Ум. отъ **роза**.

Розрабува́ння, ня, *с.* Разграбленіе, грабежъ.

Розрабува́ти, бу́ю, ють, *гл.* Разграбить.

Розра́да, ди, *ж.* Несогласіе, раздоръ, разладъ. *Писарь волосний і новий старшина в розраді з ним.* Новомоск. у.

Розраджа́ти, джа́ю, ють, сов. в. **розра́дити, джу, диш,** *гл.* Отсовѣтывать, разсовѣтывать, разсовѣтовать. *Люде менi розраджають, же посягу мало, а вже ж менi тов дівча до серця пристало.* Гол. I. 365. *Твої сестри розрадили, щоби ми ся не любили.* Лукаш. 130.

Розра́дник, ка, *м.* Тотъ, который отговариваетъ, отсовѣтываетъ. *Трохи одвик од шинку, од своїх порадників та розрадників.* Г. Барв. 282.

Розража́ти, жа́ю, ють, сов. в. **розража́ти, жу́, жа́ш,** *гл.* Раздражать, раздражить, растравлять, растравить. *Зібралася моя родимонька, та й не розважає, тільки мою та смерть пречтрашную хуже розражає.* Чуб. V. 442. *Ще гірше розразила її серце.* Мир. Пов. I. 123.

Розра́ли́ти, лю, лиш, *гл.* Распахать **ралом**

Розрахува́ння, ня, *с.* Расчисленіе, разсчетъ.

Розрахува́ти, ху́ю, ють, *гл.* Разсчитать, разсчесть.

Розрахува́тися, ху́юся, ються, *гл.* 1) Разсчитаться. 2) Разсудить, обдумать.

Розра́ювати, ра́юю, ють, сов. в. **розра́яти, ра́ю, ють,** *гл.* 1) Отсовѣтывать, отговаривать, отторопить. *Полюбив дівчину—розраяли люде,—менi молодому паронькu не буде.* Нп. *Подавали рушники змовились,—чи годиться же розраювати?* МВ. I. 10. *Розраяли, розсудили, щоб ми в парi не ходили.* Чуб. V. 242. 2) Посовѣтовать. *Да розраяли мене вражі люде: iди заміж—луччей тобі буде.* Чуб V. 594.

Розревти́ся, ву́ся, ве́шся, *гл.* Разревѣться, расплакаться.

Розреготота́тися, чу́ся, чешся, *гл.* Расхохотаться. *Коли б мертвий чув, як вона баляси точить, то й той би розреготався.* Кв. I. 158.

Розреміга́тися, га́юся, ються, *гл.* О волахъ: приняться долго жевать жвачку. Переносно о людяхъ: долго ѣсть. *А ну, годі вже вам реміґати! Ет розреміга-*

лися у снідання як на обідом! Волч. у. (Лобод.).

Розне́мсатися, саюся, ешся, *гл* = **Розрюматися.**

Розрепету́натися, ту́юся, ешся, *гл.* Раскричаться, распуматься. Ном. № 9102. *Надає їй бебехів, дак вона ще гірше розрепету́ється.* Стор. МПр. 153.

Розри́в, ву, *м.* Раст. Impatiens noli tangere L. ЗЮЗО. I. 125. **Розри́в-трава́** — въ народныхъ вѣрованіяхъ: трава, обладающая свойствомъ разрывать Чуб. I. 66. *Що нам кайдани? Я приклпас такої розрив-трави, що зілько притулимо, дак їх нечистому й поопадаються.* К. ЧР. 400.

I. **Розрива́ти, ва́ю, еш,** сов. в. **розірва́ти, ву́, веш,** *гл.* Разрывать разорвать. *Черепаха знає, де есть розрив трава: як обгородить її гніздо, то вона сим зіллям зараз розриває.* Чуб. I. 66. *А вовчик сіреєнький волн розірвав.* Чуб. V. 308. *Розірвали моє серце на дві половині.* Чуб. V. 308. *Шлюбу не розірве: казав бо при вінчанні, що не покину її аж до смерти.* Кв.

II. **Розрива́ти, ва́ю, еш,** сов. в. **розри́ти, рию́, еш,** *гл.* Разрывать, разрыть, раскапывать, раскопать.

Розрива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **розірва́тися, ву́ся, вешся,** *гл.* Разрываться, разорваться. *Сяв чобіт зашив, коли розірвався.* Ном. № 11265. *Серце моє розривається, дивлячись на вас.* Кв. I. 88. *Ой некаи плаче, розірветься, а уже мене не дожденься.* Чуб. V. 789.

Ро́зривка, ки, *ж.* Развлеченіе. ПВолын. у *Роздумував про її легку, веселу натуру, линку до розривок.* Левиц. I. 311.

Розрида́тися, да́юся, ешся, *гл.* Разрыдаться *Марина розрида́лась.* Левиц. Пов. 43.

Розри́патися, паюся, ешся, *гл.* Часто входить и выходить, отворяя и затворяя дверь.

Розрівня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Выровнять, сравнять.

Розріднйтися, нюся, нйшся, *гл.* Разойтись съ родными. *Розріднилися з рідною.* Треб. 332.

Розрізати. См. **Розрізувати.**

Ро́зрізка, ки, *ж.* 1) Разрѣзъ. Херс. у. 2) Размежеваніе. *Дожидаємо розрізки* (земли), *та ще й досі нема.* Павлоград. у.

Розрізня́ти, ся. См. **Розрізнявти, ся.**

Розрізня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **розрізни́ти, ню́, ни́ш,** *гл.* 1) Раздѣлить, раздѣлить, разлучать, разлучить. *Треба розрізнити парубка та дівку.* Грин. I. 280. 2) Различать, различить, разбирать, разобрать. *Не може розрізнити, що говорять: стілько було сміху.* Г. Барв. 311.

Розрізня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **розрізни́тися, ню́ся, ни́шся,** *гл.* Раздѣляться, раздѣлиться, разлучаться, разлучиться, пойти разными путями. *Як же почули Олену, так зараз і розрізнились, неначе й не вони.* Кв. I. 40. *Ой у полі, в полі три дороги—треба розрізнитися.* Мет. 361.

Розрі́зувати, вую, еш, сов. в. **розрі́зати, жу, жеш,** *гл.* Разрѣзывать, разрѣзать. *Онисько розрізав кавуна надвоє.* Левиц. Пов. 228.

Ро́зріст, росту, *м.* Ростъ, развитіе.

Розробля́ти. См. **Розробляовати.**

Розробля́ювати, люю, еш, розробля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **розробі́ти, блю́, биш,** *гл.* Разрабатывать, разработать.

Розроди́тися, джу́ся, дишся, *гл.* Разрѣшиться отъ бремени. *На ту гору усе лізуть ні жінки, що на цім світі не розродились.* Мшж. 141.

Розро́ї́тися, ро́ївся, ї́вшся, *гл.* Разводиться роями (о пчелахъ). *З одного рійка розроїлось їх більш як сто колодок.* Стор. II. 100.

Розрони́ти, ню́, ниш, *гл.* Разогнать. *Де орду вгоню, там ю розроню.* АД. I. 35.

Розрости́тися, та́юся, ешся, сов. в. **розрости́ся, ту́ся, те́шся,** *гл.* Разрастаться, разрастись. *Папороть розрослась купою.* МВ.

Розро́стуватися, туюся, ешся, *гл.* = **Розростатися.** *Як би дощі, то б огудина розростувалася.* Лебед. у.

Розрубати. См. **Розрубувати.**

Розруби́ти, блю́, биш, *гл.* Разложить, распредѣлить (по́дать и т. п.). Угор.

Розру́бувати, бую, еш, сов. в. **розрубати, баю, еш,** *гл* Разрубать, разрубить. *Перестягли шнурками перину й одну подушку і сокирою розрубали як раз по половині.* Левиц. Пов. 87.

Розруйнову́вати, вую, еш, сов. в. **розруйнува́ти, ну́ю, еш,** *гл.* Разрушать, разрушить, разваливать развалить. Шевч. 219, 208. *Палій зараз послав таких, що розруйнували геть чисто той стовб.* ЗЮЮР. I. 116.

Розрум'я́нитися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Раскраснѣться. *Палажка, розрум'янив-*

шись дуже, шаталась уранці в неділю по коморі. Г. Барв. 155.

Розру́нтати, таю, еш, *гл.* Разбросать, разрыть.

Ро́зрух, ху, *м.* 1) Возмущеніе, мятежъ, бунтъ. 2) Смута, тревога, смятеніе. *А тут вже розрух зробився: шукають тії молодиці: порозбігалися скрізь, якою вона дорогою йшла, та й найшли у житі.* Рудч. Ск. I. 210.

Розру́хати, хаю, еш, *гл.* Растшевелить.

Розру́хатися, хаюся, ешся, *гл.* Растшевелиться.

Розруша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **розру́шити, шу, ши́ш,** *гл* Растшевеливать, растшевелить, приводить, привести въ движеніе. *Ідуть дощі все дрібній, землю розрушають і травою устилають.* Нп.

Розрю́мсатися, саюся, ешся, *гл.* Расплакаться.

Розса́да, ди, *ж.* 1) Разсада *Ти, капусто, ти, розсадо моя.* Чуб. V. 1166. 2)—**зя́ча.** Раст. Sedum Telephium L. ЗЮЗО. I. 136.

Розсаджувати, джую, еш, сов. в. **розсади́ти, джу́, диш,** *гл.* 1) Разсаживать, разсадить. *Молодиць розсадила, де який як припало.* Кв. I. 134. *Ой гаю мій, гаю, розсажений зрідка!* Чуб. V. 647. 2) Разсаживать, разсадить, разбить, раздавить. *Як ми тебе* (барило) *не вип'ємо,—бодай те бе розсадило.* МУЕ. Ш. 159. *Розсадили казан.* Харьк. у.

Розса́дина, ни, *ж.* Стебель разсады. Ном. № 261.

Розсади́ти. См. **Розсаджувати.**

Розсвербі́тися, блю́ся, бі́шся, *гл.* Раззудиться. *Розсвербілась спина.* Константиногр. у.

Розсвіну́ти, ну́, *гл. безл.* Разсвѣсть, наступить разсвѣту. *Так рано встала, що аж на порозі розсвінуло.* Ном. № 13900.

Ро́звіт, ту, *м.* Разсвѣтъ. Чуб. V. 715. *На розсвіті добре спання, хто не знає закохання.* Чуб. V. 31.

Розсві́тати, та́ю, *гл. безл.* Разсвѣтать. *Чи то зорі розсвітає, чи полудне гріє?* Чуб. V. 2.

Розсві́татися, та́ється, *гл. безл.*=**Розсві́тати.** *Світ вже біленький розсвітався, як ми з того весілля повертали додому.* МВ. II. 93.

Розсвіти́ти, чу́, тиш, *гл.* Разжечь, заставить ярко горѣть. *Запали з печі!... От вона розсвітила.* Рудч. Ск. II. 62. *Розсвітив йому свічку, аж з очей іскри летять.* Ном № 3978.

Розсвіті́тися, чу́ся, тишся, *гл.* Разгорѣться. *Тільки що розсвітились* (зірочки), *та й то не зовсім ясно, а наче крізь сєрпанок.* Кв. I. 28.

Розсе́рдити, джу, диш, *гл.* Разсердить. *На шальвію виду грію, на руту не буду; розсердила миленького, просити не буду.* Чуб. V. 210.

Розсе́рдитися, джуся, дишся, *гл.* Разсердиться. *Розсердься, та не вдарь.* Ном. № 3810.

Розсила́ти, ла́ю, еш, сов. в. **розісла́ти, шлю́, ле́ш,** *гл.* Разсылать, разослать. *От здесь мої воли пропали! Шукаю сам і хлопців розіслав і найти не можна.* Ном. № 14052. *Дрібні листи писала, по губерніях розсилала.* Чуб. V. 978.

I. Ро́зсип, пу, *м* 1) Разсыпь, разсыпка. *Дивимось—свіжий розсип: видно брав хтось зерно вночі.* Новомоск. у. 2)=**Розсипна.** *Од його всі в розсип, як голуби від шуліки.* МВ. I. 72.

II. Ро́зсип, пи, *ж.* На Дѣстрѣ: лиманная береговая мель, слегка покрытая водою и во время сѣверныхъ вѣтровъ обнажающаяся на далекое разстояніе. Браун. 52.

Розсипа́ти, па́ю, еш, сов. в. **розси́пати, плю, пл ю,** *гл.* Разсыпать, разсѣ́ивать. *Породила мене мати на біду, розсипала м орішеньки на льоду,* Чуб. V. 81. *Розсипала я на його чимало карбованчиків.* Левиц. Пов. 348.

Розсипа́тися, па́юся, ешся, сов. в. **розси́патися, плюся, плешся,** *гл.* 1) Разсыпаться, разсыпаться. *Горох розсипався. Волосся розсипалось по плечах. Веселим промінь сонця їнов через вікно, розсипався поміж зеленим листом.* Левиц. Пов. 162. *Голос його розсипався між скелями, як весняний перший грім.* Левиц. Пов. 355. 2) Распадаться, распасться. *Тая земля, що він одлупив, взяла та й розсипалася у його в руні.* Чуб. I. 144. *Дебер розсохся і розсипався.* Рудч. Ск. I. 129. *Ой упала зоря з неба та й розсипалася, мила зорю позбірала та й запикалися.* Чуб. V. 1194. *Розсипались жовті кості як жар по печі.* Чуб. V. 739. 3) Разрѣшаться, разрѣшиться отъ бремени. *У мене жінки розсипалась.* Лохв. у 4) Усиленно хлопотать, изъ кожи лѣзть. *Зубиха же шуп пльк і розсипається. І сюди шатнеться, і туди мотнеться: і намисто*

Олені нав'язує на шию, і голову квітчав. Кв. II. 140.

Розсі́пка, ки, *ж.* **В розсі́пку.** Въ разсыпную. *В розсипку кінних розпустивши, сам як опарений кричав.* Котл. Ен.

Розсипни́й, а́, е́. Разбросанный. *Розсипна наша волость.* Харьк. г.

Розсипни́стий, а, е. Разсыпчастый *Аж кружало витоптав, танцюючи на розсипчастій долівці.* Св. Л. 207. *Розсипчаста картопля.*

Розсити́ти, чу́, ти́ш, *гл.* О медѣ, сахарѣ: развести водой. *Розситити* (мед) *так, як би в продажу.* Чуб. I. 72.

Розсиха́тися, ха́юся, ешся, сов. в. **розсо́хтися, хнуся, нешся**, *гл.* Разсыхаться, разсохнуться. *Цебер розсохся і розсипався.* Рудч. Ск. I. 129.

Розсіва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **розсія́ти, сію, еш**, *гл.* Разсѣвать, разсѣять. *Розсіяв я пшениченьку рідко.* Чуб. V. 865.

Розсіва́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **розсі́ятися, сі́юся, ешся**, *гл.* Разсѣваться, разсѣяться. *Ходім, сестро, горою, розсіємось травою.* Чуб. V. 201.

Розсіда́тися, да́юся, ешся, сов. в. **розсі́стися, сі́дуся, дешся**, *гл.* 1) Разсаживаться, разсѣсться. *Гості розсідалися по лавках.* Харьк. 2) Разсѣдаться, разсѣсться. *Це вже ти розсілася, а робити й годі.* Кобел. у. 3) Распадаться, распасться, лопнуть. Мнж. 137. *Не їв—зомлів, наївся—розсівся.* Ном. № 12156. *А ще Кася не всілася, вже колиса розсілася.* Чуб. V. 908. *Нехай серониться, хоч розсядеться.* Грин. Ш. 241. *Де ударить, то розсядеться й шкурка.* Чуб. V. 595.

Розсідла́ти, ся, См. **Розсідлувати, ся.**

Розсідлувати, лую, еш, сов. в. **розсідла́ти, ла́ю, еш**, *гл.* Разсѣдлывать, разсѣдлать. *Удівонько молода, розсідлай мені коня* Чуб. V. 817.

Розсідлувати́ся, луюся, ешся, сов. в. **розсідла́тися, ла́юся, ешся**, *гл.* Разсѣдлываться, разсѣдлаться.

Розсіка́ти, каю, еш, сов. в. **розсікти, сіку́, че́ш**, *гл.* Разсѣкать, разсѣчь. Грин. Ш. 587. *Мечем гострим розсікає і о камінь розбиває.* Чуб. Ш. 364.

Розсільни́ця, ці, *ж.* Родъ щей изъ кислой капусты и кукурузной муки. Вх. Зн. 60.

Розсі́пка, ки, *ж.* Ум. отъ розсоха.

Розсія́ти, ся. См. **Розсівати, ся.**

Розскака́тися, ка́юся, ешся, *гл.* Распрыгаться, растанцоваться. Вх. Уг. 266.

Розскепа́тися, па́юся, ешся, *гл.* Разщепиться, расколоться.

Розскри́гатися, люся, лишся, *гл.* Начать жалобно кричать.

Розско́читися, чуся, чишся, *гл.* 1) Распасться на куски, разскочиться. *Так той меч на канцурки і розскочивсь.* Мнж. 10. 2) Лопнуть, треснуть. *Аж ся земля розскочила.* Гол. IV. 479. *Розскочиться моє серце на дві половині.* Грин. Ш. 256.

Розскуба́ти, ба́ю, еш, сов. в. **розскубти, бу́, бе́ш**, *гл.* Раздергивать, раздергать, расщипать. *Розскубати ковтуня* (у вовні). Вас. 202.

Розсла́вити. См. **Розславляти.**

Розславля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **розсла́вити, влю, виш**, *гл.* Разглашать, разгласить. *Хтось цікавий підхопив та розславив по селу—от і поповір став недобрий.* МВ. II. 181.

Розслебезубя́ти, зую́, еш, *гл.* Прочитать съ трудомъ. Переносно: разобрать, понять.

Розслу́хати, хаю, еш, *гл.* Разслышать. *Чи через.... жаб, чи.... через кого.... я щось не розслухав.* Кв. I. 78.

Розслу́хатися, хаюся, ешся, *гл.* Вслушаться, понять, выслушавъ. *Перш було розсердився, а далі, як розслухавсь, що йому Настя, стоячучи, росказала, то й замовк.* Кв. I. 90.

Розсмерді́тися, джу́ся, ди́шся, *гл.* Начать сильно вонять.

Розсмі́кати, ся. См. **Розсмикувати, ся.**

Розсмі́кувати, кую, еш, сов. в. **розсмі́кати, каю, еш**, *гл.* Раздергивать, раздергать.

Розсмі́куватися, куюся, ешся, сов. в. **розсмі́катися, каюся, ешся**, *гл.* Раздергаться. Драг. 79.

Розсмі́шити, шу́, ши́ш, *гл.* Разсмѣшить. *А вже розсмішити, так їй подавай.* Кв. I. 158

Розсмія́тися, мію́ся, ешся, *гл.* Разсмѣяться. Чуб. I. 155. *Розсміялся так красно, як би некла не хотів.* Ном. № 12635.

Розсмокта́ти, кчу́, чеш, *гл.* Разсосать.

Розснасти́тися, щу́ся, сти́шся, *гл.* Развалиться, разломаться (о чемъ либо сдѣланномъ, сбитомъ изъ различныхъ частей). *Журавель коло криниці розснаститься, як недобре збитий.* Рк. Левиц.

Розсоба́читися, чуся, чишся, *гл.* = **Роззі́ситн.**

Розсокота́тися, чу́ся, чешся, *гл.* О курахъ и женщинахъ: раскричаться, расшумѣться.

Розсоли́ти. См. **Розсолювати**.

Розсоло́да, ди, *об.* Неповоротливый, неуклюжій человѣкъ. *Ич який розсолода!* Екатеринос. у. Слов. Д. Эварн.

Розсолоджувати, джую, еш, сов. в. **розсолоди́ти, джу́, ди́ш**, *гл.* Разводить, развести сладкимъ.

Розсо́лювати, люю, еш, сов. в. **розсоли́ти, лю́, лиш**, *гл.* Солить, посолить. *Пити йому схотілось. От він (дурень) набрав води, покуш пував—не солона. Узяв тоді, усю сіль у воду висипав, розсолив.* Грин. I. 205.

Розсопта́тися, пу́ся, пе́шся, *гл.* Разсопѣться.

Розсо́ха, хи, *ж.* 1) Чаще во мн. ч. **розсо́хи**. Развилка, развилина, мѣсто, гдѣ что-либо раздвояется, напр. бревно съ вилообразнымъ концемъ, мѣсто, гдѣ расходятся ноги, распутье и пр. Драг. 35. О. 1861. XI. Св. 32. Мнж. 148. Шух. I. 149. 2) *мн.* Деревянные вилы для навоза. Вх. Зн. 61. Ум. **Розсо́шка**.

Розсоха́на, ни, *ж.* Коршунъ красный, шулятникъ, Falco milvus. Желех. *Розсохаля має хвіст розсохатий.* Вх. Зн. 60.

Розсоха́тий, а, е. 1)=**Розсохуватий**. *Розсохатий явір.* Млак. 49. 2) О волахъ: съ развѣсистыми рогами.

Розсохач, ча, *м.* Олень. Вх. Пч. II. 6.

Розсо́хтися. См. **Розсихатися**.

Розсо́хуватий, а, е. Раздвоенный вилообразно. Мил. 20. *Розсохуватий дуб. Розсохувата груша.*

Розспі́ватися, ва́юся, ешся, *гл.* Распѣться.

Розставля́ння, ня, *с.* Разставаніе, разлука. См. **Розстання**. *Цілуючись по братерській на розставанні.* Левиц. I. 463. *Невимовна мука—із милим розлука, розставання—серця розривання.* К. Досв. 128.

Розставля́тися, та́юся, е́шся, сов. в. **розста́тися, ста́нуся, нешся**, *гл.* Разставаться, разстаться. *Ох і тяжко-важко, як хто кою любить, а ще тяжче, як хто розстається.* Нп.

Розста́вити. См. **Розставляти**.

Розставля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **розста́вити, влю, виш**, *гл.* Разставлять, разставить. *Наймички бігали, розставляючи тарілки.* Левиц. Пов. 394. *Стій но, жінко, я побачу, чи не впало що в кіш, що рано розставив.* Рудч. Ск. I. 186.

Розста́вня, ня, *с.* Разлука. См. **Розставання**. *Розстання з милим смерті ся рівнає.* Ном. № 8782. *Хто був причиною розстання мого, щоб мій весь смуток упав на нього.* Чуб. V. 358.

Розстанови́ти. См. **Розстановляти**.

Розстановля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **розстанови́ти, влю, виш**, *гл.*=**Розставляти, розставити**. *Розстановила усе на столі, як треба.* Кв. I. 70.

Ро́зстань, ні, *ж.* Распутье, мѣсто раздѣленія дорогъ. Чуб. I. 85. *Щоб тебе поховали на розстанях.* Ном. № 3799.

Розста́ньки, кiв, *м. мн.*=**Розстань**. Ном. № 3799.

Розстара́тися, ра́юся, ешся, *гл.* Раздобыть. *Як потягнувся на юшку, то розстарайся і на петрушку.* Ном. № 4884. *Як розстараєтесь грошей, заплатите мені.* Грин. II. 291.

Розстарува́тися, ру́юся, ешся, *гл.* Приняться корчить изъ себя взрослаго человѣка, резонировать.

Розстарцюва́тися, цю́юся, ешся, *гл.* Привыкнуть къ нищенству

Розста́ти, ста́ну, неш, *гл.* Уничтожиться, перестать существовать. *Що єся сталo, розстати не мусить.* Ном. № 5237.

Розста́тися. См. **Розставатися**.

Розстебну́ти, ся. См. **Розстібати, ся**.

Розстели́ти, ся. См. **Розстеляти, ся**.

Розстеля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **розстели́ти, лю́, лешся**, *гл.*=**Розстилати, розіслати**.

Розстеля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **розстели́тися, люся, лешся**, *гл.*=**Розстилатися, розіслатися**. Левиц. I. 272. *Під вікнами розстелялася зелена трава.* Левиц. I. 331.

Розстёрвитися, влюся, вишся, *гл.* Остервенѣть.

Розстила́ти, ла́ю, еш, сов. в. **розісла́ти, стелю́, лешся**, *гл.* Разстилать, разослать. *Та й розіслав королевич чиловий ковер.* Чуб. V. 772. *На шпилях стоять дуби зубчастою стіною, розіславши міцне гілля з широким листом по синьому небу.* Левиц. I. 204. *За сонцем хмаронька пливе, червоні поли розстилає.* Шевч., 445.

Розстила́тися, ла́юся, ешся, сов. в. **розісла́тися, стелю́ся, лешся**, *гл.* *Отеп почав розстилатись далеко, далеко і зеленіє, скільки засягало око.* Левиц. Пов. 369. *Ой зрещатий барвіночку, розстилайся нижче, ой ти, милий чорнобривий, присунься ще ближче.* Чуб. V. 181.

Розстіба́ти, -ба́ю, ешь, сов. в. **розстебну́ти, ну́, неш**, *гл.* Разстегивать, разстегнуть. *Він розстебнув одежу.* Левиц. Пов. 190.

Розстіба́тися, ба́юся, ешся, сов. в. **розстебну́тися, ну́ся, нешся**, *гл.* Разстегиваться, разстегнуться. *Синій жупан розстебнувся,* Левиц. I. 240.

Розстогна́тися, ну́ся, нешся, *гл.* Принят и стонать. *Ото вона і розстогналась: така хвора, така хвора.* Мнж. 96.

Розстрі́лити. См. **Розстрі́лювати.**

Розстриг а́ти, га́ю, еш, сов. в. **розстри́г ти, жу́, же́ш**, *гл.* Разстригать, разстричь.

Розстрі́лювати, люю, ешь, сов. в. **розстрі́лити, лю, лиш**, *гл.* Разстрѣливать, разстрѣлять. Чуб. V. 249.

Розстрява́ти, ряю́, єш, *гл.*=**Розстря ва́тися.**

Розстрява́тися, ряю́ся, єшся, сов. в. **розстра́тися, нуся, нешся**, *гл.* Разставаться, разстаться. Грин. Ш. 69. *Душа з тілом розстрявалася.* Харьк. г. *Літи би не знатися, неже зараз і розстрятися.* Н.-м. № 8783.

Розстю́катися, каюся, ешся, *гл.* Стучать не переставая.

Розступа́тися, па́юся, ешся, сов. в. **розступи́тися, плю́ся, пишся**. *гл.* Разступаться, разступиться, раздвинуться. *Розступіться, подоляне, нехай гиря погуляє.* Ном. № 12507. *Розступися, сине море, в своїй широкості.* Чуб. V. 378. *Розступися, сира земле, ой я піду жива в тебе.* Чуб. V. 559.

Розстьо́ба, би, ж. Неряха въ одеждѣ.

Розсува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **розсу́нути, ну, неш**, *гл.* Разсовывать, разсунуть, раздвигать, раздвинуть.

Розсува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **розсу́нутися, нуся, нешся**, *гл.* Разсовываться, разсунуться, раздвигаться, раздвинуться.

Ро́зсуд, ду, *м.*=**Розсудок 2.**

Розсу́дець, дця, *м.* Разлучающій, ссорящій сплетнями? См. **Розсудити 3.** *Бог дасть судця, а чорт розсудця.* Ном. № 7381.

Розсу́джувати, джую, еш, сов. в. **розсуди́ти, джу́, диш**. *гл.* 1) Разсуживать, разсудить, рѣшить. *Розсуджує пригнічених по правді.* К. Іов. 79. *Зараз не вішають, а поперед розсудять.* Ном. № 7445. 2) Разрѣшать, разрѣшить, разгадать. *Ой розсуди, бабусенько, сей начудний сон.* Чуб. V. 775. 3) Разговорами сплетнями **разлучать, разлучить.** *Женихався, з неї не сміявся,—думав—моя буде,—розраяли та розсудили прокляті люде.* Чуб. V. 263.

Розсужа́ти, жа́ю, еш, *гл.*=**Розсуджу вати.** *За отецькою дитиною отець-матір стане, за бідною сиротою сам Бог розсуже.* Чуб. V. 448.

Розсу́каний, а, е. Нескладный, непровorный. *Ходить як розсукана.* Кобел. у. *І чим вона хороша? довга та розсукана.* Кобел. у.

Розсука́ти. См. **Розсукувати.**

Розсу́кувати, кую, еш, сов. в. **розсука́ти, ка́ю, еш**, *гл.* Разсучивать, разсучить, раскручивать, раскрутить.

Розсумува́тися, му́юся, ешся, *гл.* Затосковать.

Розсу́нути, ся. См. **Розсувати, ся.**

Розсупо́нити, ню, ниш, *гл.* Развязать супоню.

Розсупо́нитися, нюся, нишся, *гл.* Развязать поясъ, разстегнуть юбку.

Розсу́чий, а, е. Болѣе чѣмъ сучий. *От розсучого сина!* (брань). Рудч. Ск. II. 76.

Розсяка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **розсіка́ти, ка́ю, еш**, *гл.* Размягчаться, размягчиться отъ жидкости. *Розсяк глей добре, як масло.*

Розува́ння, ня, *с.* **розува́ти(ся), ва́ю(ся), еш(ся)**, *гл.*=**Розвування, розвувати, ся.**

Ро́зум, му, *м.* 1) Разумъ, умъ. *Не штука наука, а штука розум.* Ном. № 603. *Людей слухай, а свій розум май.* Ном. **Дурний ро́зум.** Глупость. *Дурний розум у тобі.* Мет. **З дурно́го ро́зуму.** По глупости. **Брáти на ро́зум.** Замѣчать, принимать къ свѣдѣнію. *Бери, Петре, на розум.* Ном. № 6076. **На ро́зум навести́.** Навести на умъ, научить, посовѣтовать, растолковать. *Скоріш дурень одурить розумного, як розумний дурня на розум наведе.* Ном. № 6155. **З ро́зуму звести́.** Обмануть, одурачить, сбить съ толку. *Як питається, так на розум наведи, а як не питається, так і з того розуму зведи.* Ном. № 3311. **Навча́ти ро́зуму, навча́ти на ро́зум.** Наставлять. *Я її розуму навчала і добра її гляділа.* МВ. II. 19. *Почну на добрий розум навчати—як умію, так і навчаю.* МВ. II. 9. **До ро́зуму прийма́ти.** Внимательно слушать. **До ро́зуму дійти́.** Поумнѣть, съ возрастомъ поумнѣть. *Яка ще з нею мова? вона ще дурна, нехай перше розуму дійде.* МВ. II. 36. **До ро́зуму довести́.** Воспитать, вскормить. *Не той тато, що сплодив, а той, що до розуму довів.* **Ном.**

№ 7236. **Держа́ти розум в голові́.** Быть благоразумнымъ. *Не потурай, дівчинонько, та моїй розмовонці, держи розум та ум добрий в своїй головонці.* Чуб. V. 62. **Добра́ти ро́зуму.** Взять въ толкъ, сообразить, придумать. *Мати сина зродила, не добрала розуму та в салдати віддала.* Чуб. V. 1008. **В ро́зум прийти́.** Образумиться. **Не сповна́ ро́зуму.** Не въ полномъ умѣ. *Моя жінка не сповна розуму, то вона і чого на світі нема—наговорить.* Рудч. Ск. I. 187. **Перевести́ся на чий ро́зум.** Держать чью руку, дѣлать все по чьему указанію. *Поки не брав дочки в Соловʼячи, був чоловік, як чоловік, а тепер зовсім перевівся на Палажчин розум.* Левиц. Пов. 343. **Спа́сти на ро́зум.** Прійти на умъ. *Нікому така думка не спала на розум.* Кв. II. 286. **Пі́ти, ходи́ти до голови́ по ро́зум.** Думать, подумать, обращаться къ доводамъ ума. *Чи він у барвінку купаний, що так дівчат чаруе? Коли вже на правду йде, то й мені він чи одну ночку снився. Вже я ходила-ходила до голови по розум, поки скаменулася.* МВ. II. 157. 2) Смыслъ. *Силкувався Якимко постерегти розум тієї чудної для українця мови.* Левиц. I. 244. Ум. **Розуме́ць, розумо́к, розумо́чок, розу́монько.** Чуб. V. 347. *Був мужиком, тепер пакую і трохи розумцю набравсь.* Алв. 7.

Розума́ха, хи, *об.* Умный человѣкъ, мудрецъ.

I Розуме́ць, мця́, *м.* Умникъ. *Бач, який найшовся розумець.* Черниг.

II. Розуме́ць, мцю, *м.* Ум. отъ **розум.**

Розумі́ння, ня, *с.* Пониманіе. К. Кр. 28. *Твого святого розуміння не вмію розумом збагнути.* К. Псал. 310.

Розуміти, мі́ю, ешь, *гл.* Понимать. *Так мені сталося, наче я дитина мала: не розумію нічого, не знаю, не пам'ятаю.* МВ. II. 13.

Розумі́тися, мі́юся, ешся, *гл.*—**на чо́му.** Понимать, смыслить въ чемъ, знать толкъ въ чемъ. *Він на тому не розуміється. Розуміється, як Мошко на перці.* Ном. № 6512.

Розу́мний, а, е. 1) Разумный, одаренный разумомъ. *І скотина розумна, даром, що не говорить.* Ном. № 404. 2) Умный. *Було собі три брати - два розумних, а третій дурний.* Рудч. Ск. I. 69. Ум. **Розумне́нький. розумне́сенький.**

Розу́мник, ка, *м.* Умникъ. Желех.

Розу́мниця, ці, *ж.* Умница. Шевч. 306.

Розумні́ти, шаю, ешь, *гл.* Дѣлаться умнѣе, умнѣть. Ном. № 4164.

Розу́мно, *нар.* 1) Умно, разумно. *Наш отаман розумно порядкує.* Стор. II. 247. *Він розумно відказав.* Єв, Мр. XII. 34. 2) Понятно. О. 1861. V. 32. *Нічого було й не говорять, дивляться тілько одно на одного, а що-на душі робиться, усе їм розумно.* К. ЧР. 182. *Нехай усім вам зробиться розумно, що се єдиний праведний Господь наш.* К. Псал. 227. Ум. **Розумне́нько, розумне́сенько.**

Розумо́вий, а, е. Умственный. К. Кр. 20. *Розумова неволя.* Левиц. I. 241. *Висока стадія розумової культури.* К. XII. 124. *Дає нам закон громадянського життя і розумового прямування.* К. XII. 135.

Розумо́к, мка́, розу́монько, ка, розумо́чок, чка, *м.* Ум. отъ **розум.**

Розумува́ння, ня, *с.* Разсужденіе. О. 1862. I. 68. *Не багато тут буде нашого розумування.* О. 1862. I. 65.

Розумува́ти, му́ю, еш, *гл.* Разсуждать.

Розфі́йниця, ці, *ж.* Расточительница. Желех. *Ведемо ті господиню: до комори клюшничую, до муки розфійницю.* О. 1862. IV. 36.

Розцвірі́нькатися, каюся, ешся, *гл.* Разщебетаться, разсвирчаться. *Горобець розцвірінькався.*

Розцві́ркатися, каюся, ешся, *гл.* О воробьѣ: раскричаться. *Як пішов горобчик танцювати,—роспухався, розцвіркався.* Грин. III. 663.

Розцвісти́, ся. См. **Розцвітати, ся.**

Ро́зцвіт, ту, *м.* Расцвѣтъ, процвѣтаніе. *Стали сі люде.... міркувати, яким би робом зупинити розцвіт української мови.* К. XII. 125.

Розцвіта́ти, та́ю, еш, сов. в. **розцвісти́, ту́, тёш,** *гл.* Расцвѣтать, расцвѣсти. *То не вишня-черешня розцвітає.* Чуб.

Розцвіта́тися, та́юся, ешся, сов. в. **розцвістися, ту́ся, тёшся,** *гл.*=**Розцвітати, розцвісти.** *У лузі калиноньки розцвілася.* Чуб. III. 118. *Гречка розчвілась саме, а мороз узяв да й зморозив.* Рудч. Ск. I. 90.

Розцвяхува́ти, ху́ю, еш, *гл.* Разукрасить гвоздиками.

Розцілува́ти, лу́ю, еш, *гл.* Расцѣловать

Розцілува́тися, лу́юся, ешся, *гл.* Рас-

цѣловаться. *Розцілувався, як жид на шабаші.* Ном. № 11586.

Розціня́ти, ню́, ниш, *гл.*=**Розцінювати**. *Розцінили всякий ступінь землі.* К. (О. 1861. I. 310).

Розці́нювати, ную́, еш, *гл.* Расцѣнивать.

Розці́пити. См. **Розціплять**.

Розціпля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **розці́пити, плю, пиш**, *гл.* Разжимать, разжать, разнимать, разнять. *Розціпити зуби. Розціпила руки і трохи пальцями повела себе по виду.* Г. Барв. 116.

Розцокота́тися, чу́ся, чешся, *гл.*= **Розсокотатися**.

Розцура́тися, ра́юся, ешся, *гл.* Разойтись, прекратить знакомство. *Він розцурався з своєю жінкою та й не живуть укупі.* Павлогр. у.

Розчави́ти, влю́, виш, *гл.* Раздавить, расплющить. *Розчавив таракана.* НВолын. у.

Розчавля́ти, чу, чиш, *гл.*=**Розчавити**. *А довгомудові так і смерть прийшла: довбня його розчавчила.* Чуб. II. 97.

Розчаву́шити, шу, шиш, *гл.*=**Розчавити**. *Розчаувшили хліб.* Кобел. у.

Розчавля́ти, чу́, чиш, *гл.*=**Розчавити**. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Розчастува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Израсходовать, потчуя. *Ось розчастую оцю горілку та й піду з шинкову.* Екатеринос. у.

Розча́ти, ся. См. **Розчинати, ся**.

Ро́счах, у, м. Расколъ въ деревѣ вдоль ствола. Миус. окр.

Розчахну́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1) Расколоть вдоль съ мѣста развѣтвленія дерева. 2) Разорвать въ паху отъ расхожденія ногъ (на льду напр.). *Колоть же така—ні з двору. Дехто з гарячих поїхав та й закаявся: той вола розчахнув, а той разом пару.* Мир. Пов. I. 111. 3) Распахнуть, растворить. *Настя розчахнула двері з гуком, стала на порозі і сміється.* МВ. II. 46

Розчахну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* 1) О деревѣ: разодраться, расколотьсл вдоль въ мѣстѣ развѣтвленія. 2) О человѣкѣ, скотѣ: разорваться въ паху отъ расхожденія ногъ. Шух. I. 215. *На льоду розчахнувся.* Ном. № 8135.

Розчва́кати, каю, еш, *гл.* Расквасить. *Він йому так пику й розчвакав.* Новомоск. у. Слов. Д. Эварн.

Розчепе́ритися, рюся, ришся, *гл.*= **Розчепі́ритися**. Угор.

Розчепи́ти, ся. См. **Розчіплювати, ся**.

Розчепі́рити, рю, риш, *гл.* Растопырить. *Жаби розчепірили ноги як крила.* Левиц. I., 121.

Розчепі́ритися, рюся, ришся, *гл.* Растопыриться.

Розчепну́тися, ну́ся, нешся, *гл.* Разстегнуться. *Корсет розчепнувся.* Кв. II. 127.

Розчервоні́тися, ні́юся, ешся, *гл.* Раскраснѣться. *Розчервонілось лице.* Левиц. I. 67. *Чого се так розчервонілась, наче хто вибив?* МВ. (О. 1862. III. 61).

Розчеса́ти, ся. См. **Розчісувати, ся**.

Розчетвертува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Четвертовать. *Всіх невольників та повипускали.... взяли Негруєнка, розчетвертували.* Чуб. V. 1022.

Ро́счина, ни, *ж.* Закваска, ферментъ для хлѣба. *Нетертлячий Омелько з біжі розчину бере, на сковороді перепечку пече.* Чуб. I. 273. *Не видав хтось кислого та в розчину впав.* Ном. *Прийшла дівка додому, а попадя саме діжу учинила.— Чого ти, пита, посуду побила?—А поросидайте цю розчину по хаті, так скажу.* Мнж. 6. Ум. **Ро́счинка**.

Розчина́ти, на́ю, еш, сов. в. **розча́ти, зічну́, не́ш**, *гл.*=**Роспочинати, роспочати**. *Трохи згодом, оддихавши, Мирін знову розчинає.* Мир. ХРВ. 87. *Розчали робити хату.* Константиногр. у. *Розчав віяти зерно.* Гн. II. 12.

Розчина́тися, на́юся, ешся, сов. в. **розча́тися, зічну́ся, не́шся**, *гл.*=**Роспочинатися, роспочатися**. Чуб. I. 2.

Розчини́ти, ся. См. **Розчиняти, ся**.

Ро́счинка, ки, *ж.* Ум. отъ **розчина**.

Розчиня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **розчини́ти, ню́, ниш**, *гл.* 1) Отворять, отворить, растворять, растворить. *Двері розчиняє.* МВ. II. 177. 2) Растворять, растворить, дѣлать, сдѣлать закваску для хлѣба. МУЕ. III. 34. Св. Л. 97. *Гречаники розчиняла.* Чуб. V. 1173. 3) Вскрывать, вынимать, вынуть внутренности. *Стали розчинять рибу.* Грин. I. 66.

Розчиня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **розчини́тися, ню́ся, нишся**, *гл.* 1) Отворяться, отвориться. *Коли се розчинились двері*, Левиц. I. 324. 2) О ящерицах; разрѣшиться отъ бремени. *Ящурка розчинилась.* Чуб. I. 65.

Розчи́слити. См. **Розчислять**.

Розчисля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **розчи́слити, лю, лиш**, *гл.* Разсчитывать, раз-

считать. *Я же тій гроші розумом розчислю.* Чуб. Ш. 271.

Розчи́стити. См. **Розчищати.**

Розчита́тися, та́юся, ється, *гл.* 1) Начать читаться. *Само ся світло позажигало, сами ся книги та й розчитали.* Гол. IV. 545. 2) Увлечься чтеніемъ. *Саме тільки розчитався, а тут треба йти.* Харьк.

Розчища́ти, ща́ю, ють, сов. в. **розчи́стити, щу, стиш,** *гл.* Расчищать, расчистить. Стор. М. Пр. 67.

Розчи́плювати, люю, ють, сов. в. **розчепи́ти, плю́, пить,** *гл.* 1) Расщѣплять, расщѣпить. *Зачепила гаплик за гаплик, а тепер ніяк не розчеплю.* Харьк. 2) Разнимать, разнять. *Як дав же він мені молотьби, так і зуби розчіплювали.* Г. Барв. 289.

Розчи́плюватися, лююся, ються, сов. в. **розчепи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* Расщѣпляться, отщѣпляться, отщѣпиться. *Як зачепив його, то і до завтрього, як то кажуть, не розчепився.* О. 1862. I. 77.

Розчи́сувати, сую, ють, сов. в. **розчеса́ти, шу́, шеш,** *гл.* Расчесывать, расчесать. *Розчешу я русу косу.* Чуб. V. 7. **Розчеса́ти дівчині ко́су.** Лишить дѣвушку невинности. Ном. № 8827.

Розчи́суватися, суюся, ються, сов. в. **розчеса́тися, шу́ся, шешся,** *гл.* Расчесываться, расчесаться. *Я змию́ся і розчешу́ся.* Мет. 76.

Розчо́впати, паю, ють, *гл.* Понять, уразумѣть. *Не розчовпав гаразд де і що.* Ном. № 7915. *Пріська тоді тільки розчовпала, що говорили про стацыю.* Мир. Пов. I. 155.

Розчовпну́ти, ну́, нуть, *гл.*=**Розчовпати.**. *Та що це ви балакаєте, що я й не розчовпну?* Чуб. II. 19. *Не розчовпну, що ти пророчиш.* Котл. Ен. Ш. 16.

Розчо́лина, ни, *ж.* Гора, на которой сверху внизъ идетъ одной полосой лѣсъ, а другой поле или пастбище. Шух. I. 73.

Розчоло́пати, паю, ють, *гл.*=**Розшолопати.** *Бач коли розчолопав, що воно й як дістьося.* Волч. *у.*

Розчумакува́тися, ку́юся, ються, *гл.* Отдаться чумачеству.

Розчу́мати, маю, ють, *гл.* Понять, уразумѣть. О. 1861. XI. Кух. 12. *Він не розглядів і не розчумав нічого.* Кв. II. 175.

Розчуру́кати, каю, ють, *гл.*=**Розчумати.** *Поки ж то ми розчурукали та зупинились.* О. 1861. XI. Кух. 33.

Розчу́хати. См. **Розчухувати.**

Розчухра́ти, ра́ю, ють, *гл.* 1) Разрубить надвое. 2) Разбросать, раскидать. *Всі човники їх* (море) *розчухрало.* Котл. Ен. I. 10. *Ввесь город розчухрав.* КС. 1883. V. 354.

Розчу́хувати, хую, ють, сов. в. **розчу́хати, хаю, ють,** *гл.* 1) Расчесывать, расчесать (тѣло). *Турк собі розчухав литку.* Котл. Ен. V. 59. 2) Понимать, понять, сообразить. *Спасибі!—сказав голосно Уласович, не розчухавши, що йому наговорив пан Пістряк.* Кв. I. 91.

Розшабашо́вуватися, вуюся, ються, сов. в. **розшабашува́тися, шу́юся, ються,** *гл.* ? *Най вони там здоровенькі розшабашовуються, а я вам тим часом розкажу про Іллша.* Федьк. Пов. 6.

Розшайну́тися, ну́ся, нуться, *гл.* Разлиться; разсыпаться; разлетѣться. *Зелене вино розшайнулося, розшайнулося по тісовім столі.* Гол. II. 21.

Розшарі́тися, рі́юся, ються, *гл.*=**Розчервоні́тися.** *Дивлюсь, вона так розшарілась.* Екатеринос. *у.*

Розша́рювати. См. **Розшарпувати.**

Розша́рпувати, пую, ють, сов. в. **розша́рпати, паю, ють,** *гл.* Растрывать, растерзать. *Піду в ліса, піду в гори і на острі скали, а щоб моє грішне тіло звіри розшарпали.* Чуб. V. 222.

Розша́хвати, хваю, ють, *гл.* Развернуть. АД. I. 59.

Розшахвува́ти, вую, ють, *гл.* Расточить, промотать.

Розшве́ндатися, даюся, ються и **розшве́ндатися, дяюся, ються,** *гл.* Расходиться, много ходить.

Розшелести́тися, щу́ся, стяться, *гл.* Приняться шелестѣть.

Розшере́па, пи, *об.* Человѣкъ, ходящій разставя ноги.

Розшиба́тися, ба́юся, ються, *гл.* Метаться, рваться. *Инколи нападав її якийсь гнів немошний, що розшибалася вона та плакалася необрадливо собі.* МВ. (О. 1862. I. 100). *Е, бачу,—каже пан,—тобі тут місця мало. І остюй же: розшибатимешся у москалях скільки хотя.* МВ. (О. 1862. Ш. 71).

Розшива́ти, ва́ю, ють, сов. в. **розши́ти, шию, ють,** *гл.* Распарывать, распоротъ.

Грин. Ш. 692. *А подивімося ж, що там у торбі? Я розшила.* Г. Барв. 255, 256.

Розшийну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.*=**Розшайнутися.** *Розшийнулися оси, покотилися сльози* Kolb. I. 329.

Розшикува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Распредѣлить, разставить.

Розши́рити, ся. См. **Розширяти, ся.**

Розшира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **розши́рити, рю, рив,** *гл.* Расширять, распирать, распространять, распространить.

Розшира́тися, ра́юся, ється, сов. в. **розши́ритися, рюся, рився,** *гл.* Расширяться, распираться, распространяться, распространиться.

Розшма́ти. См. **Розшмагати.**

Розши́тися, шию́ся, ється, *гл.* О курицѣ: сѣсть на гнѣздо, чтобы снести яйцо. Шух. 238.

Розшкенити, плю, пив, *гл.* Расколоть, разщепить. Вх. Лем. 463.

Розшматува́ти, тую́, еш, *гл.* Разорвать на куски. (Хорти) *її, бісову, розшматують.* О. 1862. VI. Кост. 58.

Розшморгну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Раздернуть. *Розшморгнув калитку.* Рудч. Ск. I. 66. *Розшморгнув торбинку.* Мнж. 60.

Розшнуро́вувати, вую, еш, сов. в. **розшнурува́ти, рую́, еш,** *гл.* Развнуровывать, развязывать, развязать увязанное веревками. *Розшнуровуй віз, вражий сину.* ЗОЮР. I. 157.

Розшоло́пати, паю, еш, *гл.* Сообразить, понять, смекнуть. Ком. I. 48. Левиц. I. 313. *Не розшолопав, що то той казав.* Грин. II. 60. *Як я розшолопав, дак воно вийшло ось що.*

Розшпі́нкува́тися, ку́юся, ється, *гл.* Разстегнуться. Вх. Зн. 61.

Розшрубува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Развинтить. *Всі сустави розшрубує.* Котл. Ен. V. 19.

Розшрубува́тися, бу́юся, ється, *гл.* Развинтиться.

Розштовха́ти. См. **Розштовхувати.**

Розшто́вхувати, хую, еш, сов. в. **розштовха́ти, ха́ю, еш,** *гл.* Растал кивать, растолкать.

Розшуга́кати, каю, еш, *гл.* Широко распахнуть. *На що це ти так розшугакала двері, – не вілзеш, чи що? І такечки холодно.* Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Розшука́ти, ся. См. **Розшукувати, ся.**

Розшу́кування, ня, *с.* Разыскиваніе.

Розшу́кувати, кую, еш, сов. в. **розшука́ти, ка́ю, еш,** *гл.* Разыскивать, разыскать. *Коли б чию долю піймав, може б тоді розшукав десь і свою.* Грин. I. 112.

Розшу́куватися, куюся, ється, сов. в. **розшука́тися, ка́юся, ється,** *гл.* Разыскиваться, разыскаться.

Розшулічити, чу, чиш, *гл.* Разобрать, понять. Черк. у. *Насилу я розшулічив, де їй край.* Верховцѣнпр. у. *Вештався Петро, поки не розшулічив головою, що нема чого й вештатись.*

Розшумува́тися, му́юся, ється, *гл.* Начать сильно пѣнить.

Розшу́кати, каю, еш, *гл.*=**Розшулічити.** *Розшукував тоді, що воно й справді вигадки.* Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Розщебета́ти, чу́, че́ш, *гл.* Разболтать, разнести. *Любив я її пів'тора року, поки не знали вороги з боку; бо як узнали, розщебетали.* Чуб. V. 150.

Розщебета́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.* Разщебетаться.

Розщеди́тися, рюся, рився, *гл.* Разщедриться. *Розщедрився, як бува у нас, хотів по́слідній поділитись.* Котл. Ен.

Розщиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Разбивать. *Сама стадо завертавши, ніжки свої розщибаєш.* Гол. I. 88.

Розщиба́тися, ба́юся, ється, *гл.* Разваться. *Ой за поповичем дзвоники розщибають.* Гол. I. 61.

Розщипа́ти. См. **Розщипувати.**

Розщи́пувати, пую, еш, сов. в. **розщипа́ти, па́ю, еш,** *гл.* Разщипывать, разщипать. *Став розщипувати варених.* Кв. I. 260. *Розщипали на дрібні кавалки.* Гн. II. 204.

Розщіба́ти, ба́ю, еш, сов. в. **розщібну́ти, ну́, не́ш,** *гл.*=**Розщіпати, розщіпнути. Розщібані две́рі.** Двери, крючекъ которыхъ откинутъ. МВ. (О. 1862. I. 98).

Розщіпа́ти, па́ю, еш, сов. в. **розщібну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* Разстегивать, разстегнуть. *Розщепни ґудзики.*

Розщіпа́тися, па́юся, ється, сов. в. **розщібну́тися, ну́ся, не́ться,** *гл.* Разстегиваться, разстегнуться. *Свита розщепнулася.*

Розщо́т, ту, *м.* Разчетъ. *Як пили, то гомоніли, а до розщоту, то й поніміли.* Ном. № 11642.

Роз'юши́тися, шу́ся, ши́шся, *гл.* Сильно разсердиться, раздражиться.

Ро́зя, зі, *ж.* Дѣтск. розга. О. 1862. IX. 119.

Роз'язати, ся. См. **Роз'язувати, ся.**

Роз'я́зувати, зую, еш, сов. в. **роз'яза́ти, жу́, жеш**, *гл.*=**Розв'я́зувати, розв'я́зати.**

Роз'я́зуватися, зуюся, ешся, сов. в. **уов'яза́тися, жу́ся, жешся**, *гл.*=**Розв'я́зуватися, розв'я́затися.**

Роз'ярі́ти, ся. См. **Роз'ярі́ти, ся.**

Роз'ярі́ти, рі́ю, еш, сов. в. **роз'я́рити, рю́, ри́ш**, *гл.* 1) Разъярять, разъярить. *І роз'ярив дружину злую побить Енеєвих прочан.* Котл. Ен. 2) Разжигать, разжечь. *В його душі Божу искру Господь роз'ярив.* Гол. III. 259.

Роз'ярі́тися, рі́юся, ешся, сов. в **роз'я́ритися, рю́ся, ри́шся**, *гл.* Разъяряться, разъриться. *Росердився і роз'ярився, аж піну з рота попустив.* Котл. Ен.

Роз'ясі́сти, шу́, сиш, *гл.* Открыть, обнаружить. *Він узяв і роз'ясив, що Клим зумисне цо зробив.* Канев. у.

Роз'ятрі́ти, ся. См. **Роз'ятрювати, ся.**

Роз'я́трювати, рюю, еш, сов. в. **роз'я́трити, рю, риш**, *гл.* Растравлять, растравить. *Роз'ятрити рану. Розмова з Василем роз'ятрила старе серце, старі рани.* Левиц. I. 8.

Роз'я́трюватися, рююся, ешся, сов. в. **роз'я́тритися, рюся, ришся**, *гл.* 1) Растравляться, растравиться. *Рана роз'ятрилась.* 2) Воспламеняться, воспламениться, возбудиться. *Почувши хміль, хлопці роз'ятрились—тільки б гуляти.* Св. Л. 188.

Роїв'ня, ні, *ж.* Ройникъ, корзина, куда собираютъ рой.

Роїстий, а, е. Богатый роями. *Пасіка роїста.* К. ЦН., 237.

Роїти, рою́, їш, *гл.* Выпускать рой. *Ой де ж ми будем присаду мати, рої роїти і меди носити.* Чуб. III. 392.

Роїтися, рою́ся, їшся, *гл.* 1) Роиться. *Сідайте, щоб рої роїлись.* Ном. № 11862. 2)—в голові. Вспомниться. *Усього то не згадаєш ... а так перекину, що роїться в голові з крамаревого оповідання.* О. 1862. IX. 70. *Йому в голові і буде все роїтись, що.... вона йому не рівня.* Котл. НП. 373.

Ройови́й, а́, е́. Принадлежащій рою, т. е. восковой (о свѣчѣ)? *Над миленьков, над молоденьков ройова свічка горить.* ЗЮЗО. II. 416.

Ройови́к, ка́, *м.* Раст. маточникъ, Melissa officinalis L. Ann. 213.

Ройови́ця, ці, *ж.*=**Рійба.**

Ройо́к, йка́, ройо́чок, чка, *м.* Ум. отъ **рій.**

Рокі́та, ти, *ж.* Ракита. *Ой лежав козак убитий та у полі під рокитою.* Чуб. V. 881. Ум. **Рокі́точка.** Мет. 56.

Рокі́тник, ка, *м.* Раст. а) Salix incybacea L. Salix rosmarinifolia. ЗЮЗО. I. 134. б) Cytisus biflorus L. ЗЮЗО. I. 120.

Рокі́товий, а, е. Ракитный. Чуб. V. 358.

Рокі́точка, ки, *ж.* Ум. отъ **рокита.**

Рокі́тяний, а, е.=Рокітовий, Желех.

Рокі́вщи́на, ни, *ж.*=**Рокове.** К. МВ. X. 3. *Се засуджена попівська від них роківщина.* К. МБ. X. 7.

Рокове́, во́го. *с.* Годичный сборъ, собираемый съ прихожанъ священникомъ. *Шерть-верть, бери чверть—вийшло рокове.* Ном. № 217.

Рокови́й, а́, е́. 1) Годовой, бывающій разъ въ году. *Роковий ярмарок.* Св. Л. 20. *Зов'ем віночки на всі святочки, на годовії, на роковії.* Чуб. III. 334. *До вас прийдуть рокові гості.* Чуб. III. 192. *Завтра святий празник, роковий день Великдень.* АД. I. 231. 2) Годовой. *Ой щоб ту ніч пожерла тьма страшенна, щоб не лічив її ніхто в роковім крузі.* К. Іов. 7.

Рокови́ни, ви́н, *ж. мн.* Годовщина. *Роковини по Шевченкові.* О. 1862. III. 22.

Рокота́ти, чу́, чеш, рокоті́ти, чу́, тиш, *гл.* Гремѣть, рокотать. *Грім так і рокотить.* Кв. II. 310.

Рокотня́, ні́, *ж.* Грохотаніе грома. Кв.

Рольни́к, ка́, *м.*=**Рі́льник,** *Вже був з його добрий погонич або й рільник.* Чуб. I. 154.

Рола́, лі́, *ж.*=**Рі́лля.** *Не хотять по ролі спотикати, за плугом спини ламати.* Лукаш. 37.

Рома́н, ну, *м.* 1) Раст. а) Matricaria Chamomilla, ромашка. Анн. 209. б) Chrysanthemum inodorum. Лв. 97. 2) Романъ (лит. произведеніе). *Писав романи.* К. Гр. Кв. 18. Ум. **Рома́нець.**

Рома́нець, нця́, *м.* 1) Ум. отъ **роман.** 2) Раст. Chrysanthemum corymbosum. Вх. Пч. II. 30.

Рола́ник, ка, *м.* Пт.=**Ремез.** Вх. Пч. II. 13.

Рома́нів, нова, ве. Принадлежащій Роману. **Рома́нова ха́та.** Острогъ. *Хиба хочеш у романову хату, де вікна великі?* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Роме́н, ну, *м.*=**Роман 1.** *Ромен-зілля, ромен-зілля по дорозі розстилається.* Чуб. V. 278.

Роме́новий, а, е. Романковый.

Ромна́нок, нку, *м.* Душистая ромашка. Уман. у.

Ромпа́с, са, *м.* Двойная подошва. Гол. Од. 29.

Ромпасо́вий, а, е. О сапогѣ: съ двойной подошвой. Гол. Од. 14.

Ронд, ду, *м.* Сборя. *Шитій золотом ронди.* К. ЧР. 38. Ум. **Ро́ндик.**

Рони́ти, ню, нить, *гл.* 1) Ронять, терять. *Дрібні сльози роню.* Мет. 53. *Там пава ходила, пір'я ронила.* Мет. 332. 2) Сбросить ребенка. 3) **Дух за ким рони́ти.** Быть безъ души отъ кого, души не слышать въ комъ. Ном. № 8753.

Рона́ти, на́ю, е́ш, *гл.*=**Ронити.** *Що так роняєш дрібні слізоньки.* Чуб. V. 119.

Рона́, на́, *ж.* 1) Сукровица. 2) Разсолъ. *Солоний як рона.* Ном. № 12381. 3) Нефть. Шух. I. 15.

Ро́навка, ки, *ж.* Жаба. Вх. Зн. 24.

Ро́нище, ща, *с.* Мѣсто, гдѣ имѣется въ землѣ нефть. Шух. I. 15.

Ропляни́й, а́, е́. Смоченный разсоломъ.

Ро́нити, ню, нешь, *гл.* Перднуть. *Старість—не радість: що кашлянеш, то й ронишь.* Ном. № 8682; стр. 288.

Ропоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.* 1) Болтать безъ умолку, говорить всѣмъ сразу; бормотать. 2) Шумѣть при движеніи. *Як летів, то й рокотів; як упав, то й пропав.* Ном. № 13539. См. **Роптати.**

Роптáти, пчу́, чеш, *гл.* 1) Говорить всѣмъ сразу, говорить сразу такъ, что разговоръ сливается въ одинъ гулъ, ропотъ; бормотать. *Чи чуєш, доню, що люде ропчуть, як твою славоньку під ноги топчуть?* Ник. 2) О водѣ: сильно журчать. *Вода.... тихо леліс, не ропче.* МВ. II. 75.

Ропутіти, чу́, ти́ш, *гл.*=**Ропотіти,** *Люде ропутять на зборщика, що гроші вкрав.* Міус. окр.

Ропу́ха, хи, *ж.*=**Ропавка.** Вх. Пч. II. 16.

Ропуха́ня, ні, *ж.*=**Ропуха.**

Ропуха́тий, а, е. Толстый, раздутый подобно жабѣ. Вх. Лем. 463.

Роса́, са́, *ж.* 1) Роса. *Поки сонце зійде, роса очі вість.* Ном. № 5679. *Сама ще молоденька, мільки як роса біла.* МВ. I. 102. **Перегна́ти на ро́су кого.** Задать кому. Ном. № 3170. 2) **Бо́жа роса́.** Молочные продукты. Ном. № 12371. *За божу росу* (молоко) *не беруть грошей.* Ном. № 12372. Ум. **Роси́нка, роси́ночка, роси́ця, роси́чка, ро́сонька.** Чуб. V. 283. Чуб. III. 476. *Сонечко зійшло, росиця спала.* Мет. 322.

Ро́сний, а, е=**Русий.** О. 1862. IV. 8. *Розчеши росу косу.* О. 1861. XI. Св. 46.

Роси́ти, шу́, сиш, *гл.* Орошать. *Дощик праву росить.* Нп. *По що росиш личко своє гіркою сльозою?* Млак. 20. *Росить дрібно сльози її обличчя молоде.* МВ. (О. 1862. I. 78).

Роси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Покрываться росой.

Роси́ця, ці, *ж.* Ум. отъ **роса.** 2)=**Росянка.** ЗЮЗО. I. 121.

Росія́н, на, *м.* Россіянинъ, русскій. Гн. I. 196.

Росія́нщина, ці, *ж.* Родъ кушанья. Шух. I. 141, 142.

Росі́л, со́лу, *м.* Родъ кушанья. НВольнн. ў. *Спасибі за росіл, а хліб свій та й сіль.* Ном. № 12076.

Ро́сказ, зу, *м.* Повелѣніе, приказаніе. Чуб. III. 378, 379. *Разом за Божим росказом.* Ном. *Горе дворові, де корова росказ волові.* Ном.

Росказа́ти. См. **Росказувати.**

Росказувати, аю́ю, еш, сов. в. **росказа́ти, жу́, жеш,** *гл.* 1) Разсказывать, разсказать. *Росказує, мов із книжки бере.* Ном. № 12905. 2) Велѣть, приказывать, приказать. *Я би-м тя рада кохати,— трудно серцю росказати.* Грин. III. 241. *Я так росказую, так має бути.* Гн. I. 92.

Ро́сказь, лі, *ж.* Распутица.

Роска́пуститися, щуся, стишся, *гл.* Распакоститься.

Роскапу́ститися, щуся, стишся, *гл.* Разсѣсться, занять много мѣста. *Ото роскапустилась, нікуди й пройти.*

Роскара́ка, ки, *об.* 1) Дерево съ раздвоеннымъ стволомъ. *Верба-роскаряка.* Грин. III. 68- 2) Человѣкъ или животное, которое ходитъ, разставя ноги.

Роскара́куватий, а, е. 1) О деревѣ: со стволомъ, расходящимся въ верхней части. 2) О человѣкѣ, который ходитъ разставя ноги.

Роскара́чити, ся. См. **Роскарячувати, ся.**

Роскара́чувати, чую, еш, сов. в. **роскара́чити, чу, чиш,** *гл.* Разставлять, разставить, раздвинуть вѣтви, ноги.

Роскаря́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **роскаря́читися, чуся, чишся,** *гл.* Раскарячиваться, раскарячиться.

Роскача́ти. См. **Роскачувати.**

Роскача́ти, чую, еш, сов. в. **роскача́ти, чаю, еш,** *гл.* 1) Раскатывать, раскатать. 2) Растаскивать, растолкать *Ногами в силу роскачали.* Котл. Ен.

Роска́шлятися, ляюся, ешся, *гл.* Раскашляться.

Роска́ятися. См. **Роскаюватися.**

Роска́ювати́ся, юю́ся, ешся, сов. в. **роска́ятися, каю́ся, ешся,** *гл.* Раскаиваться, раскаяться. *Создав Бог та й роскаявся.* Ном. № 8512.

Росквака́тися, каюся, ешся, *гл.* Раскваkatься. Переносно: разревѣться. *А дитина на припічку роскакалася.* Чуб. V. 635.

Ро́сквас, су, *м,* Закваска къ тѣсту.

Роскваси́ти. См. **Роскващувати.**

Роскваш́увати, шую, еш, сов. в. **роскваси́ти, шу, еш,** *гл.* 1) Растворять, растворить тѣсто. 2) *безл.* **Роскваси́ло.** Стало грязно, распустило. *Після дощу дорогу роскваси́ло.* 3) — **гу́би.** Распускать, распустить нюни. *Роскваси́в губи як капиці.* Ном. № 2378. 4) Разбивать, разбить. *Загадай дурному Богу молитись, то він собі і лоб роскваси́ть.* Ном. № 6576.

Ро́сквась, сі, *ж.* Распутица.

Роскви́тися, ли́ться, лишся, *гл.* Распищаться, раскричаться (о чайкѣ, соколѣ).

Роскви́тання, ня, *с.* Разсчетъ. *Як прийшлось до роскви́тання, то козаки зостались козаками, а пан у поспільство повернено.* К. ЧР. 71.

Роскви́тати, та́ю, еш, *гл.* Разсчитаться, расплатиться, расквитаться. *Як признався—роскви́тався.* Ном.

Ро́сквіт, ту, *м.* 1) Расцвѣтъ. 2) Первый цвѣтокъ. *Перший росквіт на житі.* Чуб. I. 74.

Роскві́тлий, а, е. Расцвѣтшій. МВ. I. 18. *Роскві́тлі садки й городи.* МВ. I. 13

Роскві́тчати, чаю, еш, *гл.* Снять цвѣты или вѣнокъ со головы.

Роскві́тчатися, чаюся, ешся, *гл.* Снять цвѣты или вѣнокъ съ своей головы.

Роскепкува́тися, кую́ся, ешся, *гл.* Приняться за насмѣшки.

Роскорени́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Разрыть, изрыть. *Свині роскорени́ли город.* Вх.Зн. 60.

Роскива́тися, ва́юся, ешся, *гл.* Приняться кивать. *Що з того буде, що ви головами роскивалися?* МВ. II. 108.

Ро́скид, ду, *м.* Разбросъ. **Сі́ни в ро́скид.** Сѣнъ разбросомъ, **въ ро́скросъ.**

Роскида́ти, даю́, еш, сов. в. **роска́дати, даю, еш,** одн. в. **роски́нути, ну, неш,** *гл.* 1) Разбрасывать, разбросать, раскидывать, раскидать, раскинуть. *Бідні роскидають, а багаті збірають.* Ном. № 1361. *Не штука роскинути, а штука зібрати.* Ном. № 10620. 2) Разрушать, разрушить, разобрать (постройку) *А ну, синку, роскидаймо хлівець та нарубаємо дрівець.* Ном. № 10289. 3) Раскидывать, раскинуть врозь. *Лежить собі на пісочку, білі рученята роскидала.* Шевч. 24. 4) Простилать, простлать, разослать. *Роскиньте ж, небожата, червоний цвіт славетний по чорній сумній домовині Тарасовій.* К. (О. 1861. VI. 31).

Роскида́тися, даю́ся, ешся, сов. в. **роска́датися, даюся, ешся,** одн. в. **роски́нутися, нуся, нешся,** *гл.* 1) Разбрасываться, разбросаться. *Ні, тепер люде не дуже роскидаються з грішми.* Лебед. у. 2) Раскидываться, раскинуться, сидѣть, лежать, раскинувъ ноги, руки. (Молодиця) *лежала, роскидавшись, стогнала і плакала.* Левиц. Пов. 221. *Панночка на стільчику роскинулась, плаче.* МВ. (О. 1862 III. 41).

Роскида́тися, дую, еш, *гл.* = **Роскида́ти**

Роски́нути, ся. См. **Роскидати, ся.**

Роскиса́ти, саю, еш, сов. в. **роски́сати** и **роски́сти, сну, неш,** *гл,* Раскисать, раскиснуть.

Роскі́л, колу, *м.* Узкій проходъ для овецъ въ загородку, называемую **а́гёл** (см.). О. 1862. V. Кух. 38.

Ро́скіш, шу, *м.* 1) Расколъ, расщепъ. Шух. I. 171. 2) Развѣтвленіе, напр. въ рукояткѣ граблей, въ дышлѣ воловьяго воза. Шух. I. 166.

Ро́скіш, коші, *ж.* 1) Роскошь, изобиліе, наслажденіе, удовольствіе, прелесть. *Роскіш творить біль: як приходить—смакує, як виходить—катує.* Ном. № 1718. *Степи-поля! роскіш моя!* Ном. №10112. *Захоче багатства і много грошей, а мене позбавить любої роскоші.* Чуб. 2) *мн.* **Роско́ші.** Обиліе, достатокъ. *Я з п'яницею жити не буду, тілько роскоші забуду.* Мет. *Сивий соколонько по полю літає,*

по своїх роскошах пароньки шукає. Мет. Ум. Роскішенька, роскішоньки. Мет. 139.

Роскішний, а, е. Роскошный, изобильный, богатый. *Роскішна сторона лежала пожарищем.* К. Псал. 242.

Роскішник, ка, *м.* Живущій въ роскоши, сибаритъ. Маркев. 43. Вх. Лем. 462.

Роскішниця, ці, *ж.* Живущая въ роскоши, сибаритка. Ном. № 741. Вх. Лем. 462.

Роскішно, *нар.* Роскошно, изобильно, богато. (Гал) *роскішно поросли на крупних ребрах, на вершках гір.* Левиц. I, 203.

Роскішна, ша, *с.*=**Роскіш.** О. 1862. Ш. 47.

Роскладáти, дáю, еш, сов. в. **роскласти** и **розіклáсти, кладý, дéш,** *гл.* 1) Раскладывать, разложить. *І виняв тельбухи з кишками, росклав гарненько їх рядами.* Котл. Ен. Роскласти ворота. Вынуть жерди, которыми заложено отверстіе для воротъ, вынуть жерди въ розлогахъ (см.). Вх. Зн. 60. 2) Разлагать, разложить на составныя части. *Учені люде зуміли роскласти воду на дві первітні частини.* Дещо. 3) Раскладывать, разложить, развести (огонь). *Чорт росклав огонь да й стереже його.* Чуб. I. 45.

Роскладáтися, дáюся, ешся, сов. в. **роскластися** и **розіклáстися, кладýся, дéшся,** *гл.* 1) Раскладываться, разложиться, распаковаться. 2) Разлагаться, разложиться на составныя части. 3) Разваливаться, развалиться, развлечься. *Росклався на пороги мов святий турецький.* Ном. № 13547.

Роскладни́й, á, é. Составной, раздѣляющійся на части. *Роскладний ніж.*

Роскла́дувати, дую, еш, *гл.*=**Роскладати.**

Роскла́сти, ся. См. **Роскладати, ся.**

Роскле́вета́ти, вечý, чеш, *гл.* Разгласить, разболтать. *Як ми любились та пізтора року, покіль не знали вороги збоку. Ой як узнали, то роспарували, нашу любов роскле́вета́ли.* Грин. Ш. 187.

Роскле́їти, ся. См. **Росклеювати, ся.**

Роскле́кота́тися, чýся, чешся, роскле́котíтися, чýся, тúшся, *гл.* 1) Сильно раскипѣться, клокотать. 2) Объ орлахъ: раскричаться.

Роскле́ювати, юю, еш, сов. в. **роскле́їти, кле́ю, їш,** *гл.* Расклеивать, расклеить, отклеить.

Роскле́ювáтися, ююся, ешся, сов. в. **роскле́їтися, кле́юся, їшся,** *гл.* Расклеиваться, расклеиться, отклеиться.

Роскли́не, ня, *с.* Родъ орнаментики въ рѣзьбѣ. Щух. I. 303.

Ро́склинки, ків, *м. мн.* Украшенные рѣзьбой верхніе концы столбовъ по обѣимъ сторонамъ дверецъ, ведущихъ на крыльцо. Щух. I. 105.

Росклопота́тися, чýся, чешся. *гл.* Засуетиться, много хлопотать.

Роскльо́бувати, вую, еш, сов. в. **роскльова́ти, клюю, еш,** *гл.* Расклевывать, раскле́вать.

Роскни́житися, жуся, жишся, *гл.* Разложить книги. *Тут треба хату чепурить, а ви роскнижились, що за вами ніде повернутися.* Лубен. у.

Роскоба́жкати, каю, еш, *гл.* Раздобыть. Вас. 213.

Роскоба́жкатися, каюся, ешся. *гл.* Разжиться. Вас. 213.

Росковерзува́тися, зýюся, ешся, *гл.* Раскапризничаться. *Дитина росковерзувалася.*

Роско́вувати, вую, еш, сов. в. **роскувати, кую, еш,** *гл.* Расковывать, раскова́ть. Шевч. 160. *Ївга не дала нікому росковувати Левка, сама зняла залізо.* Кв. II. 263. *З кайданів мушу розум роскувати.* К. МБ. Ш. 261.

Роско́вувáтися, вуюся, ешся, сов. в. **роскувáтися, куюся, éшся,** *гл.* 1) Расковываться, раскова́ться. *Роскуються незабаром заковані люде.* Шевч. 211. 2) Только сов. в. О кукушкѣ: раскуковаться.

Росколива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Расколебать, расшатать.

Роско́лина, ни, *ж.* Разщелина, трещина. Левиц. Пов. 362. *Вода в росколини лилася.* Котл. Ен. Ш. 37.

Росколиса́ти, са́ю, еш, *гл.*=**Росколихати 1.**

Росколиха́ти, ся. См. **Росколихувати, ся.**

Росколи́хувáти, хую, еш, сов. в. **росколиха́ти, ха́ю, еш** и **колишу́, шеш,** *гл.* 1) Раскачивать, раскачать. *Серця* (в дзвоні) *не росколихали.* Сим. 178. 2)—*дýха.* Воодушевлять, воодушевиться. *Росколихавши духа, перейшов од розмови до народніх пісень.* К. ХП. 21.

Росколи́хуватися, хуюся, ешся, сов в.

роскольха́тися, ха́юся, ха́ешся и колиха́тися, шеться, *гл.* 1) Раскачиваться, раскачаться. 2) Разойтись, развеселиться. *Роскольхались наші дівчата.* Кв. І. 12.

Росколонизува́тися, зу́юся, зи́ешся, *гл.* Разселиться колоніями. К. Кр. 18.

Росколо́ти, ся. См. **Розколоти, ся.**

Росколоти́ти, ся. См. **Розколочувати, ся.**

Росколо́чувати, чую, еш, сов. в. **росколо́ти, чу́, тиш,** *гл.* Разбалтывать, разболтать, взболтать (жидкость). *І всю чиж голий в. у роскалочену сажу.* Грин. II 161 *Роскалотыми сметану.*

Росколупа́ти. См. **Розколупляти.**

Роскоплю́вати, люю, еш и **роскоплю́вувати, пую, еш,** сов. в. **роскопа́ти, па́ю, еш,** *гл.* Расковыривать, расковырять.

Роско́лювати, люю, еш, сов. в. **росколо́ти, лю́, леш,** *гл.* Раскалывать, расколоть.

Роско́люватина, ни, *ж.* = **Розколина.** Борз. у.

Роско́люватися, лююся, ешся, сов. в. **росколо́тися, лю́ся, лешся,** *гл.* Раскалываться, расколоться. *Камінь... роскололося надвое.* Левиц. Пов. 263.

Роскома́шувати, шую, еш, *гл.* Разбрасывать, сорить деньгами. Новомоск. у.

Роскомпонува́ти, ную, еш, *гл.* Сообразить. *Ти їй тілько стань на догад закидати, а вона вже й роскомпонувала, що куди йде і до чого.* Кв. II. 196.

Роскопа́ти, ся. См. **Роскопувати, ся.**

Роскопоти́тися, чу́ся, ти́шся, *гл.* Раскошелиться. *Оце я, бабусе моя, зайшла була до своїх та й роскопотилась на кілька вісьмушок.* Харьк.

Роско́пувати, пую, еш, сов. в. **роскопа́ти, па́ю, еш,** *гл.* Раскапывать, раскопать, разрывать, разрыть. *Стали вони роскопувати тую гору.* Рудч. Ск. I. 31.

Роско́пуватися, пуюся, ешся, сов. в. **роскопа́тися, па́юся, ешся,** *гл.* Раскапываться, раскопаться, разрываться, разрыться. *Та гора роскопується, Дніпр туди йде.* Рудч. Ск. I. 146.

Роскорени́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Разростись, распространиться, размножиться. КС. 1883. Ш. 670. *Перед вікнами роскоренився широкий кущ бузку.* Левиц. I. 72. *Рід... роскоренився великий та дужий.* Мир. ХРВ. 120. *Я бачив, як дурний роскоренився, що я прокляв його оселю марну.* К Іов. 11.

Роскорпа́ти, па́ю, еш, *гл.* Расковырять.

Роскорчо́вувати, вуюся, ешся, сов. в. **роскорчува́тися, чу́юся, еш ся,** *гл.* Кутиться, раскутиться.

Роскоси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Увлечься косьбой. *Тілько що роскосилися добре, а тут дощ.* Харьк.

Роско́тистий, а, е, 1) Легкій на ходу. *Дей віз роскотистий.* 2) Покатый. *Роскотисте місце.*

Роскоти́ти, ся. См. **Розкочувати, ся.**

Роскоха́ти, ха́ю, еш, *гл.* 1) Возбудить любовь. *Хочеш мене роскохати, а тіпеля ся посміяти.* Чуб. V. 106. 2) О скотѣ: раскормить.

Роскоха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Воспылать любовью. *Відахи роскохались, аж зовсім подуріли, з лиця спали, схнуть.* МВ. (О 1862. Ш. 40).

Роско́чувати, чую, еш. сов. в. **роскоти́ти, чу́, тиш,** *гл.* Раскатывать, раскатить.

Роско́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **роскоти́тися, чу́ся, тишся,** *гл.* 1) Раскатываться, раскатиться. *Було в мене три орішки, та всі роскотились.* Чуб. V. 200. *Грім круглий — роскотиться.* Ном. № 9924. 2) Разбредаться, разбрестись, разойтись въ разныя стороны. *Та ви ж, мої діточки, роскотилися, як горох при дорозі.* Мил. 216. *Вівці... роскотилися по толоці, щипаючи... правную.* Мир. ХРВ. 50. 3) О звукѣ: раздаваться, раздаться, разнестись. *Роскотиться по небу глас потужний.* К. Іов. 81. *Дзвінкий регіт такий чуткий, що так і роскочується.* МВ. II. 182.

Роскошелю́б, ба, *м.* Сибаритъ. *Обудилися турки роскошелюби.* МВ. III. 62.

Роскоши́тися, шу́ся, ши́шся, *гл.* 1) Расположиться. 2) Жить въ довольствѣ. Т. Барв. 518. *Чоловіче мій, роскоші мої, роскоші превеликі! роскошилася я за тобою, як верба над водою.* Нп. Т. Барв. 285.

Роско́шич, ча, *м.* Расточитель. *Покошичі-роскошичі: хто прийде в жупані, то піде без свитки.* Ном. № 13450.

Роскоши́ти, шію, еш, *гл.* Дѣлаться роскошнѣе. *Коси у їх роскошіють.* Т. Барв. 293.

Роско́шкати, каю, еш, *гл.* Взъерошить.

Роско́шлати, лаю, еш, *гл.* = **Роскошкати.** *Роскошлати волосся.* Чуб.

Роско́шонька, ки, *ж.* Ум. отъ **роскіш.**

Роскоштувати, тую, еш, *гл.* = **Роскуштувати.**

Роскошува́ти, шу́ю, ши, гл. Роскошничать; наслаждаться. *Мали всякого добра, що й не злічити, та не довго роскошували.* МВ. I. 150. *Тут тобі не бувати, тут тобі не роскошувати.* Чуб. I. 115. *Всіх більше роскошувала нею* (оперою).... *„молода княгиня“.* К. XII. 26.

Роскрада́ти, да́ю, ши, сов. в. **роскра́сти** и **розікра́сти, ра́ду, деш**, гл. Раскрадывать, разокрасть. *Роскрадати мою працю.* Рудан. I. 71. *Роскрадають як овець.* Шевч.

Роскрада́тися, да́юся, шися, сов. в. **роскра́стися** и **розікра́стися, дуся, дешся**, гл. 1) Раскрадываться, разокрасться. 2) Только сов. в. Сдѣлаться воромъ.

Роскрамарюва́тися, рю́юся, шися, гл. Расторговаться.

Роскраси́ти, шу́, си́ш, гл. Украсить. *Тільки його роскрасила, що сивая шапка.* Чуб. V. 206.

Роскра́сти, ся. См. **Роскрадати, ся.**

Роскра́яти, раю, ши, гл. Разрѣзать. *Хліб.... роскраяв.* МУЕ. III. 41. *Роскраяло серце на дві половині.* Чуб. V. 856.

Роскрехта́тися, хчу́ся, чешся, гл. Раскваканься (о лягушкахъ). *Жаби иноді як роскрехчуться, все: кре, кре.* Радомысл. у.

Роскрива́ти, ва́ю, ши, сов. в. **роскри́ти, рию, ши**, гл. Раскрывать, раскрыть.

Роскрива́тися, ва́юся, шися, сов. в. **роскри́тися, рию́ся, шися**, гл. Раскрываться, раскрыться. *Білі рученята роскидала, роскрилася.* Шевч. 24.

Роскричáтися, чу́ся, чи́шся, гл. Раскричаться. *Роскричався, мов на батька* Ном. № 3465.

Роскрівáвити. См. **Роскрівавляти.**

Роскрівавля́ти, ля́ю, ши, сов. в. **роскрівáвити, влю, виш**, гл. Окровавливать, окровавить, разбить до крови. *Б'є, аж роскрівавить.* Св. Л. 283.

Роскрі́слити, лю, лиш, гл. Разставить, растопырить (руки). *Той б'ється, той хова́ється, той роскрі́слить руки і крутиться.* Св. Л. 291.

Роскро́їти, кро́ю, їш, гл.=**Роскраяти.** *Я ударив кийком, так і роскроїв бороду і зуб вибив.* Нікрят. у.

Роскро́їтися, кро́юся, їшся, гл. Трескнуть. *Губа сніднй роскроїлася.* Борз. у.

Роскру́катися, каюся, шся, гл. Раскричаться (о воронахъ).

Ро́скруг, гу, м. Кольцо изъ деревянаго прута,—напр. въ ярмѣ, гдѣ оно играетъ ту-же роль, что и живець (см. **живець 11**). Шух. I. 165. Ум. **Роскругець.** Шух. I. 214.

Роскруті́ти, ся. См. **Роскручувати, ся.**

Роскру́тити, тя, с. Стволы молодого дерева, которыми связываются сплавляемыя деревья въ плотъ, тáльбу. Шух. I. 181.

Роскру́чувати, чую, ши, сов. в. **роскрути́ти, чу́, тиш**, гл. Раскручивать, раскрутить, развертывать, развернуть. *Чоловік крутить, а Бог роскручує.* Ном. № 84. *Всякі квітки роскручували свої цуп'ячочки.* Левиц. I. 125.

Роскру́чуватися, чуюся, шся, сов. в. **роскрути́тися, чу́ся, тишся**, гл. Раскручиваться, раскрутиться, развертываться, развернуться.

Роскра́катися, каюся, шся, гл. Раскаркаться.

Роскубли́тися, блюся, лишся, гл. 1) Устроить большое гнѣздо, занять гнѣздомъ много мѣста. 2) Родить много дѣтей. *Моя Моторкка як роскублиться замужем, дак і в дворі дітвора не потовпиться.* Г. Барв. 179.

Роскува́катися, каюся, шся, гл. Расплакаться (о дѣтяхъ).

Роскува́ти, ся. См. **Роскувувати, ся.**

Роскудлудáкатися, каюся, шся, гл. Раскудахтаться. *Роскудлудакалась як квочка.* Котл. Ен. I. 7.

Роскýдлати, ся. См. **Роскудлувати. ся.**

Роскýдлувати, лую, ши, сов. в. **роскýдлати, лаю, ши**, гл. Взъерошивать, взъерошить, растрепать (волосы). *На голові волосся було роскудлане.* Левиц. Пов. 177.

Роскýдлуватися, луюся, шся, сов. в. **роскýдлатися, лаюся, шся**, гл. О волосахъ: взъерошиваться, взъерошиться, растрепаться.

Роскудóвчити, ся. См. **Роскудовчувати, ся.**

Роскудóвчувати, чую, ши, сов. в. **роскудóвчити, чу, чиш**. гл.=**Роскудлувати, роскудлати.** *Волосся йому роскудовчене.* Кв. I. 113.

Роскудóвчуватися, чуюся, шся, сов. в. **роскудóвчитися, чуся, чишся**, гл.= **Роскудлуватися, роскудлатися.**

Роскузьóмитися, млюся, мишся, гл. Расплакаться по дѣтски, расхныкаться. *Зійшлися докупи та й розплакалися, розплакалися й роскузьомилися* ЗЮЗО. I. Мат. 42.

Роскуйдати и **роскуйдити**. См. **Роскуйдувати**.

Роскуйдувати, дую, еш, сов. в. **роскуйдати, даю, еш** и **роскуйдити, джу, диш**, *гл.*=**Роскудлувати, роскудлати** *Мене змиють дрібні дощі, а розчешуть густі терни, а висушить ясне сонце, а роскуйдить буйний вітер.* Рудч. Чш. 227. *Хведір пізно вернувся додому, роскуйданий, без шапки.* Мир. Пов. I. 163.

Роскуйо́вдити, джу, диш, *гл.*=**Роскудлати.**

Роскуйо́вдитися, джуся, дишся, *гл.*= **Роскудлатися.**

Роскукарі́катися, каюся, єшся, *гл.* О пѣтухѣ: раскричаться.

Роскульба́чити, чу, чиш, *гл.* Разсѣдлать.

Роскума́тися, маюся, єшся, *гл.* Прервать кумовскія отношенія. *Я з тією кумою роскумаюся, з кумиким дівчам повінчаюся.* Чуб. V. 155.

Роскупи́ти. См. **Роскуповувати.**

Роскупо́вувати, вую, єш, сов. в. **роскупи́ти, плю́, пиш**, *гл.* Раскупать, раскупить.

Роскýрвитися, влюся, вишся, *гл.* Развратиться.

Роскури́ти, ся. См. **Роскурювати, ся.**

Роскурю́вати, рюю, єш, сов. в. **роскури́ти, рю́, риш**, *гл.* Раскуривать, раскурить. *Я йому роскурила (люльку) і подала.* Ном. № 9302.

Роскýрюватися, рююся, єшся, сов. в. **роскури́тися, рю́ся, ришся**, *гл.* 1) Раскуриваться, раскуриться. 2) Сильно дымить.

Роскýсити, ся. См. **Роскушувати, ся.**

Роскýти, кую́, єш, *гл.*=**Роскувати.** *Кінь утомлений, копита роскуті, розбиті.* Шевч. 641.

Роскýчматися, маюся, єшся, *гл.*=**Роскудлатися.** (О волосахъ). Умань. у.

Роскуштува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Распробовать.

Роскуштува́тися, ту́юся, єшся, *гл.* Хорошенько распробовать. *Роскуштуймося, — а воно добре, — давай поді́ємо.* Константиногр. у.

Роскýшувати, шую, єш, сов. в. **роскуси́ти, щу́, сиш**, *гл.* Раскусывать, раскусить. *Роскушу горішок.* Чуб.

Роскýшуватися, шуюся, єшся, сов. в. **роскуси́тися, щу́ся, сишся**, *гл.* Раскусываться, раскуситься.

Роскущи́тися, щу́ся, щи́шся, *гл.* Разрастись кустомъ. *Роскущилась бузина.*

Ро́славний, а, е=**Рослий.** *Рославні явори.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Ро́слий, а, е. Высокій, рослый. *Росле дерево.* НВолын. у.

Росли́на, ни, *ж.*=**Ростина.** Бор. у. *Густа роса поспіла на всякій рослині.* Левиц. I. 125. *В ясну та холодну ніч трава і всяка рослина швидче охолоджується.* Ком. II. 25. Ум. **Росли́нка.**

Росома́ха, хи, *ж.* Звѣрь: россомаха. КС. 1882. VIII. 377.

Ро́сонька, ки, *ж.* Ум. отъ **роса.**

Ро́сход, ду, *м.* Распаденіе.

Роспада́тися, да́юся, єшся, сов. в. **роспа́стися, ду́ся, де́шся**, *гл.* 1) Распадаться, распастся, разсыпаться, разсыпаться. *Під припечком воду брила, гречаники розчиняла. Чому мені не вдалися, аж на трое роспалися?* Чуб. V. 1173. *Панич порізав кавуна на скибки.... скибки роспалися і з середини випав червоний вовк.* Левиц. Пов. 229. *Ад в порох роспався.* Чуб. III. 25. *Так то вже побивалась нещасливая, що й кам'яне б серце роспалось.* МВ. I. 74. 2) Только несов. в. Усердствовать, стараться изо всѣхъ силъ что либо дѣлать, доказывать и пр. *Брехня єму, ей же то Богу брехня!—так роспадались Єгга, вже осмілившись зовсім.* Кв. II. 249. *Хозяїн аж роспадається, так стягує коло хазяйства.* Рк. Левиц.

Роспа́дина, ни, *ж.* Разсѣлина.

Роспакéбувати, вую, єш, сов. в. **роспакува́ти, кýю, еш**, *гл.* Распаковывать, распаковать.

Ро́спал, лу, *м.* Растопка. *На роспал нема тріски.* Черниг. г.

Роспала́тися, ла́юся, єшся, *гл.* 1) Начать сильно пылать. *Пожар удвое рогоріся, роспалався до самої хмари.* Шевч. 180. 2) О человѣкѣ: зардѣться, сильно покраснѣть, разгорѣться. Г. Барв. 340.

Роспа́лина, ни, *ж.* Трещина, разсѣлина. *Темно було у печерях... Де зверху, у горову роспалину, соняшній промінь ронив сяючу стягу.* МВ. II. 159.

Роспали́ти, ся. См. **Роспалювати, ся.**

Ро́спалка, ки, *ж.* Мелкія дрова, щепки для растопки.

Роспа́лювати, люю, єш, сов. в. **роспали́ти, лю́, лиш**, *гл* 1) Разжигать, разжечь. *Роспалити люльку.* Кв. *Своє серце роспалишив....* Чуб. III. 21. *Мене розбій роспалив: хоть би батька, то б убив.* Чуб. V. 741. 2) Растопить (печь), развести

(огонь). *Вона в печі роспалила.* МВ. II. 25. *Наймит роспалив багаття.* Левиц. Нов. 109.

Роспа́лювати́ся, люю́ся, ю́вся, сов. в. **роспали́тися, лю́ся, ли́лися,** *гл.* 1) Разгораться, разгорѣться. 2) Раскаливаться, раскалиться. 3) Разгорѣться, покраснѣть сильно. *Роспалились у мене щоки.* Г. Барв. 381. *Чого се ти так роспалилась? Собака, чи вовк налякав?* Г. Барв. 397. 4) Пылать, воспылать. *Енеї, таку уздрівши зраду, великим гнівом роспалився.* Котл. Ен. *Дуже палка натура нашого люду, швидко він роспалюється високим поломʼям, та що ж, коли й малесенький дощик може погасити те поломʼя.* О. 1862. IX. 29. 5) Войти въ азартъ; вспылить. *Роспалився як оса.* Ном. № 3410. *Роспалився, як жаба до каченяти.* Ном. № 3411.

Роспала́ти, ла́ю, ешь, *гл.*=**Роспалювати.** *Огонь великий роспалять.* Котл. Ен.

Роспанаха́ти, хаю, ешь, *гл.* Сильно разорвать или разрѣзать на двое. Левиц. Пов. 360. *Роспанахають погане гниле серце, трудне.* Шев. 669.

Роспано́шитися, шуся, шишся, *гл.*=**Запанiти.** Гн. I. 187.

I. Ро́спари, рів, *м мн.* Оттепель. Александров. у.

II. Ро́спари, рів, *мн.* О волахъ: не парные. Мнж. 191. См. **Ро́спарки.**

Роспа́рити, *сн.* См. **Роспарювати, ся.**

Ро́спарки, *мн.* О сапогахъ, рукавицахъ и пр.=не парные. Мнж. 191. См. **II. Роспари.**

Роспарóвувати, вую, еш, сов. в. **роспарувáти, рýю, еш,** *гл.* Раздѣлять, раздѣлить пару, разнести, разъединить. *Як ми любились та пʼятора року, поки не знали вороги ябоку. Ой як узнали, то роспарували.* Грив. III. 187. *На що маю роспаровувати коней: купуйте обох.* Каменец. у.

Роспáровати, рюю, еш, сов. в. **роспáрити, рю, рив,** *гл.* Распаривать, распарить. Вас. 163.

Роспáроватися, рююся, ешся, сов. в. **роспáритися, рюся, рився,** *гл.* Распариваться, распариться. *Жолудик у печі роспарився.* Мнж. 1.

Роспасáти, сáю, еш, *гл.* Распоясать.

Роспасáтися, сáюся, ешся, *гл.* Распоясаться. Бор. у.

Роспаскýдити, джу, диш, *гл.* Испортить нравственно.

Роспаскýдитися, джуся, дишся, *гл.* Распакоститься, испортиться нравственно.

Роспáсти, сýду, сéш, *гл.* Распустить. *Лежить на лаві як спас, і бороду роспас.* Мнж. 114.

Роспáстися. См. **Роспадатися.**

Роспáтлати, ся. См. **Роспатлувати. ся.**

Роспáтлувати, лую, еш, сов. в. **роспáтлати, лаю, еш,** *гл.* Растрепывать, растрепать (волосы). *Попереду несли Зінькy роспатлану і рохристаною, неначе мертву.* Стор. М. Пр. 55.

Роспáтлуватися, луюся, ешся, сов. в. **роспáтлатися, лаюся, ешся,** *гл.* Растрепываться, растрепаться.

Роспатáкатися, каюся, ешся, *гл.* Разболтаться. *Пáтя та панія, ма й роспатякались, неначе цілий вік їм укупі на сьому містї жити.* Кв. II. 41.

Рóспач, чі, *ж.* Отчаяніе. Гол. II. 518. *Гляну на дівчину—бліда, грізна, сама роспач гіркая.* МВ. II. 43.

Роспáчливий, а, е. Отчаянный. *Уже в хатї ридання голосне та гірке роспачливе.* МВ. II. 142.

Роспáчливо, *нар.* Отчаянно, съ отчаяніемъ.

Рóспаш, шу, *м.* Въ выраж.: **у рóспаш.** Въ разсыпную. *Шматки по обкоті ходять в роспаш, як можна тихше, щоб по траві не розгубить ягняток.* О. 1862. V. 33.

Роспáшистий, а, е Вѣтвистый. Черном.

Роспащикувáтися, кýюся, ешся, *гл.* Раскричаться, разговориться (рѣзкимъ голосомъ).

Роспаювáти, ю́ю, еш, *гл.* Раздѣлить на части. распредѣлить. *Брат так роспаює хлопців красно, що другий і з письма так не удав би.* Федьк. Пов. 2.

Роспаюшитися, шуся, шишся, *гл.* Сильно раздражиться, впасть въ сильное возбужденіе, раздраженіе. Вх. Лем. 462. См. **Розʼюшитися.**

Роспекти́, ся. См. **Роспікати, ся.**

Роспереза́ти, ся. См **Росперізувати. ся.**

Роспері́зувати, зую, еш, сов. в. **роспереза́ти, жу́, жеш,** *гл.* Распоясывать, распоясать. *Іж хлїб, хоч роспережи паса.* Ном. № 679.

Роспері́зуватися, зуюся, ешся, сов. в. **роспереза́тися, жу́ся, жешся,** *гл.* Распоясываться, распоясаться. *Прийшов додому, роздягсь, росперезувсь та й лїг.* Кв. I. 120.

Роспе́рти. См. **Роспірати.**

Роспе́стити, щу, стиш, *гл.* Избаловать, взнѣжить.

Роспе́ститися, щуся, стишся, *гл.* Избаловаться. *Хоре коли не вмре, то роспеститься.* Ном. № 8151.

Роспеча́тати. См **Роспечатувати**

Роспеча́тувати, тую, еш, сов. в. **роспеча́тати, таю, еш,** *гл.* Распечатывать, распечатать.

Роспина́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **роспя́тися, зіп'ю́ся, ешся,** *гл.* Распинаться, распяться, распьянствоваться. *Вдовин син роспився, розгулявся.* Чуб. V. 734. *Матка ся роспили, всі грошики пропили.* Чуб. V. 1156.

Роспи́лювати, люю, еш, сов. в. **роспили́ти, ля́ю, еш,** *гл.* Распиливать, распилить.

Роспина́ння, ня, *с.* Распинаніе, распятіе. *Од самого роспинання Христа ходе по світу.* Стор М. Пр. 169.

Роспина́тель, ля, *м.* Распинающій; переносно: мучитель. *Роспинателі подїлили одежу його.* Єв. Мр. XV. 24. *Роспинателям народним, грядущим тиранам.* Шевч. II. 167.

Роспина́ти, на́ю, еш, сов. в. **розпину́ти** и **розп'я́сти, пну́, неш,** *гл.* 1) Распяливать, распинать, растягивать, растянуть. *Сорочку.... один за один рукав, а другий за другий розп'яли.* Сим. 213. 2) Разбивать, разбить, раскидывать, раскинуть (палатку). *Шатро край шляху роспняли.* Шевч. 3) Распускать, распустить (паруса). *На байдаках роспинають паруси.* Дещо. 1) Распинать, распять (на крестѣ). *Пилат руки умивав, на хрест Христа роспинав.* Чуб. III. 20. *Гірше ляха свої дїти її роспинають.* Шевч. 215. 5) Разставлять, разставить ноги, руки, *І Масюк розп'яв руки, підняявши вгору.* Левиц. Пов. 194.

Роспина́тися, на́юся, ешся, сов. в. **розпну́тися** и **розп'я́стися, нуся, нешся,** *гл.* 1) Распяливаться, распялиться,= растягиваться, растянуться. 2) Распинаться, распясться. *Постав хрест і розпннись на ньому.* Драг. 73.—**за кого.** Отстаивать кого, стоять горой за кого. *Роспинайся, умри за них.* Кв. I. 2. 3) Разставлять, разставить ноги, руки. *На порозі не можна роспинатися.* Чуб. I. 102.

Роспи́нджений, а, *е.* Разважничавшійся, зазнавшійся *Роспинджена ляхва.* К. ПС. 137.

Роспи́ндитися, джуся, дишся, *гл.* Разважничаться, заважничать, надменность показать.

Ро́спинка, ки, *ж,* Распорка (для удержанія двухъ предметовъ въ раздѣльномъ положеніи). Лебед. у. Константиногр. у.

Роспи́рскатися. См. **Роспирскуватися.**

Роспи́рскуватися, куюся, ешся, сов. в. **роспи́рскатися, каюся, ешся,** *гл.* Раскаркиваться, разкочиться въ разныя стороны, разбраться, разбросаться. *Зерно не роспирскувалося, а падало в дучай.* МУК. III. 54.

Росписа́ти, ся. См. **Росписувати, ся.**

Ро́списка, ки, *ж.* Расписка. *Ходім у хату росписку писати.* Чуб. I. 185. *Я не повірю на слові:-хай дасть мені росписку, своєю кровю написану.* Чуб. II. 18. Ум. **Ро́списочка.** Грин. I. 8.

Роспи́суватися, суюся, ешся, сов. в. **росписа́тися, шу́ся, шешся,** *гл.* Расписываться, расписаться, дать расписку. *Роспишався, що оддасть непремінно.* Рудч. Ск. I. 116.

Роспи́тати, ся. См. **Роспитувати, ся.**

Роспи́тися. См. **Роспиватися.**

Ро́спиток, тку, *м.* Разспросъ. *Наум пристав до його з роспитками.* Кн. I. 94. **Без ро́спитку.** Безъ разспросовъ. Черк. у.

Роспи́тування, ня, *с.* Разспрашиваніе, разспросы. *Вибігла його мила на роспитування, обняла миленького та й поцілувала.* Чуб. V. 673.

Роспи́тувати, тую, еш, сов. в. **роспита́ти, та́ю, еш,** *гл.* Разспрашивать, разспросить. *В крамарочки роспитує: скажи мені правдоньку, якого ти родоньку.* Чуб. V. 911. *Хочу її за рученьку взяти, усю правду в неї роспитати.* Чуб. V. 135.

Роспи́тувати, тую, ешся, сов. в. **роспита́тися, та́юся, ешся,** *гл.* 1)=**Роспитувати, роспитатн.** *Роспитують жаданих гостей.* Чуб. III. 410. 2) Разспрашивать, разспросить другъ друга, выяснить что-либо совмѣстно. *Ой ти п'єш, мене б'єш—роспитаймось: защо?* Чуб. V. 118. *Тут між собою роспитались.* Котл. Ен.

Роспихáти, хáю, еш, сов. в. **розпихáти, хáю, еш,** сов. в. **розпихнýти, нý нешь,** *гл.* Расталкивать, растолкать, растолкнуть. *Так тісно, хоч людей роспихай, як у церкві.* Левиц. Пов. 32. *Боярин кацилу розпихав гурт.* Левиц. I. 187.

Роспи́шнитися, нюся, нишся, *гл.* Пышно расцвѣсти. *Таня роспишнилась, як та троянда повна.* Левиц. I. 227.

Роспищáтися, щýся, щúлся. *гл.* Распищаться.

Роспізнавáти, наю, éш, сов. в. **роспізнáти, нáю, éш,** *гл.* Узнавать, узнать различать, различить. *Багатого з хвастливим не роспізнаєш.* Ном. № 2572.

Роспізнавáтися, наюся, éшся, сов. в. **роспізнáтися, нáюся, éшся,** *гл.* Знакомиться, ознакомиться.

Роспікáти, кáю, éш, сов. в. **роспектú, печý, чéш,** *гл.* 1) Раскекать, распечь, раскалывать, раскалить. Левиц. Пов. 157. Чуб.) Раздражать, раздражить. *У нас... дуже роспікають людей.... Там, чуєш, прикащик побив чоловіка.* О. 1862. II. 74.

Роспікáтися, кáюся, éшся, сов. в **роспектúся, чýся, чéшся,** *гл.* Распекаться, распечься, раскалиться, раскалиться. *Наказав жінці топити, а як роспеклась черінь....* Мнж. 117.

Роспірáти, páю, éш, сов. в. **роспéрти, зіпру́, решу,** *гл.* Распирать, распереть, раздувать, раздуть, разносить, разнести. Ном. № 13215. *Минулися тії роки, що роспирали пироги боки.* Ном. № 681. *Воздух у пузирі від тепла поширшає, роздасться і розпре пузирь.* Дещо. *Як же почула скотина кров, як заревуть, як двинуть лавою,— батечки!—росперли й загони к чортовій матері!* Стор. II. 45.

Рóспірка, ки, *ж.* Распорка, распоронное место, прорёха. *Показала маленьку роспірку на плечі.* Левиц. Пов. 143. Ум. **Рóспірочка.**

Роспістéртися, струся, рéшся, *гл.* Растянуться, распростереться, лечь. *Поки дяк коні то розпре, то попутає, пан-отець відійшов трохи набік і роспістерся на траві.* Также расположиться, занять мѣсто: *Понакладали отут на столі, що мені ніяк роспістертися ні з чим.* Волч у.

Росплáкатися, чуся, чешся, *гл.* Расплакаться. *Ой устань, жінко Уляночко, бо розплакалось дитяточко!—Ой нехай плаче, розплачеться, а мені вже з ним не бачиться.* Чуб. V. 789.

Роспланувáти, нýю, éш, *гл.* Распланировать. *Я вже роспланував, де треба й хати становити.* Міус. окр.

Росплáта, ти, *ж.* Расплата. *Оце ж тобі, Лебеденку, за усе росплата.* Чуб. V. 962.

Росплатáти, тáю, éш, *гл.* 1) Распластать. *Доставши рибу щуку, або яку другу, принеси додому, роспластай.* Чуб. I. 75. 2) Растянуть, разложить. *Роспластала дочку та й тче її лозиною.* Харьк. г.

Роспластáтися, тáюся, éшся, *гл.* 1) Распластаться, растянуться, упавъ. Мнж. 191. *Та вже і впав добре—так і роспластався на долівці.* Харьк. г. *Він роспластавсь коло порога.* Мнж. 131. 2) О птицѣ: распростереть крылья. *В блакитнім небі... роспластавшись на крилах, плив орел.* О. 1862. VII. 47.

Росплатúти. См. **Росплачувати.**

Росплáтка, ки, *ж.* Платежъ. *Іншої візьмеш і всі гроші, як треба на росплатки.* Верхнеднѣпр. у.

Росплáчувати, чуюся, éшся, сов. в. **росплатúти, чýся, тишся,** *гл.* Расплачиваться, расплатиться. *Тепер вже я тобі грошей не дам, бо ми росплатилися: ти мене вибавив од смерти, а я тебе.* Рудч. Ск. I. 73. *Ось на тобі карбованець та йди росплатись.* Чуб. V. 677.

Росплéнтати, таю, éш, *гл.* Распутать. *Запутався в гарбузіння та й наробив шкоди.... Розплентайте з гарбузіння,— вам шкоди не буде.* Мил. 107.

Росплескáти, ся. См. **Роспліскувати, ся.**

Росплестú, ся. См. **Росплітати, ся.**

Роспливáтися, ваюся, éшся, сов. в. **роспливтúся, вýся, вéшся,** *гл.* 1) Расплываться, расплыться, поплыть въ разныя стороны. 2) Исчезать, исчезнуть, сплыть. *Усе розпливлось (добро).* Ном. № 1856.

Росплигáтися, гáюся, éшся, *гл.* Распрыгаться.

Роспли́нутися, нуся, нéшся, *гл.*=**Роспливтися.** Чуб I. 318.

Роспли́стися, вýся, вéшся, *гл.*=**Роспливтися.**

Росплід, лоду, *м.* Расплодъ, разведеніе. *На Семена чорт мірає горобців мірою... з верхом насипле мірку. То що в мірці, те йому йде, а що зчеркне, то зостається на розпліді.* Драг. 9.

Роспліскувати, кую, éш, сов. в. **росплескáти, плещу́, щеш,** *гл.* 1) Расплескивать, расплескать. 2) Разбалтывать, разболтать, разгласить.

Роспліскуватися, куюся, éшся, сов. в. **росплескáтися, щýся, щешся,** *гл.* Расплескиваться, расплескаться.

Роспліта́ння, ня, *с.* Расплетеніе. О. 1862. IV. 12.

Роспліта́ти, таю, éш, сов. в. **росплестú, тý, тéш,** *гл.* Расплетать, расплесть.

Росла коса до пояса—ні розплести, ні росчесати. Чуб. V. 549.

Роспліта́тися, та́юся, ється, сов. в. **росплести́ся, ту́ся, тме́ться**, *гл.* 1) Расплетаться, расплестись. Грин. III. 109. 2) Расплетать, расплести себѣ волосы.

Ро́спліт|ка, ки, *ж.* Косоплетка. См. **Заплі́тка, кісни́к**. *Брат сестрицю розплітав, де тій розплітки подівав?* Грин. III. 488.

Росплішува́тися, шу́юся, ється, *гл.* О деревянныхъ снарядахъ, мебели: распасться вслѣдствіе выпаденія клиньевъ. *Розплішувалося моє ліжко,— треба заплішувати.* Чернѣг. у.

Роспло́джувати, джую, ють, сов. в. **розплоди́ти, джу́, дить**, *гл.* Расплаживать, расплодить, развести. *Нѣде сіети, гнізда звити, малих дітей розплодити.* Чуб. V. 937. *В чужій кошарі овець не розплодиш.* Ном. № 9659.

Роспло́джуватися, джуюся, ються, сов. в. **розплоди́тися, джу́ся, дяться**, *гл.* Расплаживаться, расплодиться, развестись. *Як би їх* (чортів) *грім не бив та вовки не видали, то їх би такого розплодилося, що й світу не було б видно.* Чуб. I. 52.

Росплу́тати, ся. См. **Розплутувати, ся.**

Росплу́тувати, тую, ють, сов. в. **росплу́тати, таю, ють**, *гл.* Распутывать, распутать.

Росплу́туватися, туюся, ються, сов. в. **росплу́татися, таюся, ються**, *гл.* Распутываться, распутаться.

Роспльо́вувати, вую, ють, сов. в. **роспльова́ти, плюю́, ють**, *гл.* Расплевывать, расплевать. *Як таку рибу їсти, то тільки хлібъ роспльовувати.* Чуб. I. 238. *Не будь солодкий, бо розлижуть, не будь гіркий, бо розплюють.* Ном. № 4602.

Роспльова́тися, плюю́ся, ються, *гл.* Разсориться, разойтись. *Як дружили, та й розплювались.* Кобел. у.

Роспля́скати, каю, ють, *гл.* 1) Распискать. 2)=**Розплющити 2.**

Роспля́скнути, ну, нуть, *гл.* Расплющиться. *Як ударив я диню об землю,— вони так і розплескала.* Вовч. у.

Роспльющи́ти, щу́, щать, сов. в. **роспля́щити, щу, щать**, *гл.* 1) О глазахъ: раскрывать, раскрыть. *Васильь роспльющив трохи сонні очі.* Левиц. I. 29. 2) Раздавливать, раздавить, расплющивать, расплющить. *Не стромляй пальців у двері, бо розплющать.* Ном. № 5892.

Роспльющи́тися, щу́ся, щи́ться, сов. в. **роспля́щитися, щуся, щиться**, *гл.* 1) Раскрывать, раскрыть глаза. *Кіт як розплющиться, як гляне своїми очима.* Кв. 2) Раскрываться, раскрыться (о глазахъ). 3) Расплющиваться, расплющиться.

Роспля́мкатися, каюся, ється, *гл.* Приняться чмокать губами.

Росповва́тися, ва́юся, ється, сов. в. **росповзти́ся, зу́ся, зе́ться**, *гл.* Расползаться, расползться.

Росповнява́ти, ва́ю, ють, сов. в. **росповни́ти, в'ю́, ють**, *гл.* Распеленывать, распеленать.

Росповнява́тися, ва́юся, ються, сов. в. **росповни́тися, в'ю́ся, ються**. *гл.* Распеленываться, распеленаться. *Та нехай* (дитина) *плаче, росповється, а уже ноне не дождеться.* Чуб. V. 787.

Росповіда́ти, да́ю, ють, сов. в. **росповісти́, ві́м, ві́сть**, *гл* Разсказывать, разсказать. *Усе, що бачила, я їм росповіла.* Гн. II. 65. *Росповідаю йому, де я служу.* МВ. I. 19.

Росповіста́ти. См. **Росповіщати.**

Росповістува́ти, тую, ють, *гл.*=**Росповісти.** *Вони росповістували єму.* Гн. II. 230.

Росповіща́ти, щаю, ють, сов. в. **росповісти́ти, щу́, сти́ш**, *гл.* Разглашать, разгласить, всѣдѣ дать знать. *Ще батенько і не росповістили гаразд, а я вже був у Сидора.* Федьк. Пов. 56.

Росповсю́джувати, джую, ють, сов. в. **росповсю́дити, джу́, дить**, *гл.* Распространять, распространить.

Росповсю́джуватися, джуюся, ються, сов. в. **росповсю́дитися, дячуся, дяться**. *гл.* Распространяться, распространиться.

Роспого́да, ди, *ж.* Наступленіе ясной погоды. Лубен. у.

Роспогоджува́тися, джується, сов. в. **роспого́дитися, диться**, *гл.* Наступать, наступить ясной погодѣ. Черк. у.

Росподіля́ти. См. **Розподіляти.**

Росподіля́ти, ля́ю, ють, сов. в. **росподіли́ти, лю́, лить**, *гл.* Распредѣлять, распредѣлить, раздѣлять, раздѣлить. *Я козав: нехай мати росподілять між нами усе, як прийдуть; так ні, він не послухав.* Верхнеднѣпр. у. (Залюб.).

Роспозна́ти, ча́ю, ють, *гл.*=**Розпізнати.** *Роспозначав гроші то тому, то иншому.* МВ. I. 150.

Роспозна́ти, чу, чиш, *гл* Раздать взаймы. *Гроші тато людям роспозначив, та й нема, а оце б треба.* Канев. у.

Роспоїти, пою́, їш, *гл.* Распоить. *Шляхта роспоїла венгжиною моїх посланців.* Стор. М. Пр. 43.

Росполіскувати, кую, еш, сов. в. **роспоплоскати, каю, еш**, *гл.* 1) Полоскать, ополоскать? *Я й рада таким прачкам: аби росполіскувати сорочину.* Кобел. у. 2) Размывать, размыть. *Вода росполіскує береги.*

Росполонитися. См. **Росполонюватися.**

Росполонюватися, нююся, ешся, сов. в. **росполонитися, нюся, нишся**, *гл.* 1) Расширяться, расшириться, распространяться, распространиться, разростаться, разрастись. *Тепер малий садок, а як росполониться, то буде дуже гарний. Он ба, як малина росполонилась.* Зміев. у. 2) Разлиться (о рѣкѣ). *Дніпро росполонився, що й не можна проїхати.*

Росполохати. См. **Росполохувати.**

Росполохувати, хую, еш, сов. в. **росполохати, хаю, еш**, *гл.* Распугать, разогнать. *Синяки пірнатими і росполохай хижих.* К. Псал. 319.

Росполоми́ти, шу́, ши́ш, *гл.*=**Росполохати.** Вх. Лем. 462.

Роспона́дитися, джуся, дишся, *гл.* Разлакомиться, повадиться. *Діти роспонадилися на солодке.* Зміев. у. *Роспонадився вовк, ще йде.* Мнж 3.

Роспоро́ти, ся. См. **Роспорювати, ся.**

Роспороши́ти, ся. См. **Роспорошувати, ся.**

Роспоро́шка, ки, *ж.* Въ выраженіи: у роспоро́шку = врассыпную. *Так вони, хлопці, так у роспорошку од нього та й повтікали.* Козел. у. Слов. Д. Эварн. У роспоро́шку пішо́в. Разсѣяться, разобѣжаться. *Більше війська немає?—Немає, пане гетьмане: усі в роспорошку пішли.* Костомаровъ, Б. Хмельн. (1884, 4-е изд.). II. 393.

Роспоро́шувати, шую, еш, сов. в. **роспороши́ти, шу́, ши́ш**, *гл.* 1) Разсыпать, разсы́пать (о порошкѣ, мукѣ). 2) Разсѣвать, разсѣять. *Роспорошив турка й татарву на Черкень-долині.* К. ЦН. 227.

Роспоро́шуватися, шуюся, ешся, сов. в. **роспороши́тися, шу́ся, ши́шся**, *гл.* 1) Разсыпаться, разсыпаться. 2) Разсѣваться, разсѣяться.

Роспороща́тися, щу́ся, ща́шся, *гл.* Раскричаться.

Роспо́рювати, рюю, еш, сов. в. **роспоро́ти, рю, решся**, *гл.* Распарывать, распороть. 2) Разрѣзывать, разрѣзать, распороть (тѣло). Чуб. I 183. *Роспороли їй живота.* Рудч. Ск. I. 209.

Роспо́рюватися, рююся, ешся, сов. в. **роспоро́тися, рю́ся, решся**, *гл.* Распарываться, распороться.

Роспоряджа́ти, джа́ю, еш, сов. в. **роспоряди́ти, джу́, ди́ш**, *гл.* 1) Давать, дать порядокъ, устроить: распредѣлять, распредѣлить. *Старшина прийде, роспорядить, та й знов на хутір.* Київ. у. *Дай мені, Боже, так по правді вік ізжить і дітей роспорядить, як я по правді кажу.* Ном. № 6750. *Роспорядивши Турк як треба.... Котл. Ен. Може що м провинила? Ой то провинила, що м чоловічку до роботи не роспорядила.* Чуб. V. 1096.

Роспоряджа́тися, джа́юся, ешся, сов. в. **роспоряди́тися, джу́ся, ди́шся**, *гл.*= **Роспорядити.** *Роспорядись, жінко, щоби ти зобрала хліб.* Рудч. Ск. I. 80.

Роспорядкува́ти, кую́, еш, *гл.*=**Роспорядити.** Сим. 237. *Вже тілько вмій роспорядкувати, то буде копійчина перепадати.* Кв. II. 196.

Роспоря́дливий, а, е. Распорядительный. Черк. у.

Роспоря́док, дку, *м.*=**Роспорядкування.** Грин. I. 195.

Роспоряжа́тися, ся, *гл.*=**Роспоряджатися, ся.**

Роспотво́рити, рю, рим, *гл.* Избаловать, распустить. *Лихо не вморе, а роспотворе.* Ном. № 2004.

Роспотру́шити, шу, ши́ш, *гл.*=**Роструси́ти 1.** *Стала ся томити, де мать гніздо вити: вила бим го вила.... та гл ліщинойцї; ліщинойку рушит, гніздо роспотрушит. гніздо роспотрушит, дїти мі оглушит.* Гол. II. 78.

Роспоча́ти, ся. См. **Роспочинати, ся.**

Роспочина́ти, наю, еш, сов. в. **роспоча́ти, чну́, не́ш**, *гл.* Начинать, начать. *Позабувала все, що нам роспочала робити.* МВ. II. 23. *Ще ти недавно роспочав жити.* Г. Барв. 177. *Ворог і роспочав війну зчи́нить.* Грин. I. 187. *Роспочали молотити.* Грин. II. 206.

Роспочина́тися, наюся, ешся, сов. в. **роспоча́тися, чну́ся, не́шся**, *гл.* Начинаться, начаться. К. Кр. 15. *Роспочалось весілля.* Левиц. I. 21.

Роспра́ва, ви, *ж.* 1) Расправа. К. ЧР. 245. *Тягніть Варвару на розправу.* Ном. № 3929. *Я найду суд і розправу.* МВ. I. 134. 2) Статья (литературная). *Почав Квітка іще з 1816 року писати для харь-*

кіївського журнала розправи про институт. К. Гр. Кв. XVIII. 3)—сільська. Помѣщеніе сельскаго правленія.

Роспра́вити, ся. См. **Розправляти, ся.**

Роспра́вляти, ля́ю, ешь, ют, гл. Распрямлять, распрямить. *Янсилу руку розправляла.* Кв. I. 99. *Розправляй... крильця.* Чуб. V. 1126.

Роспра́вляти́ся, ля́юся, ешся, ются, сов. в. **роспра́витися, влюся, вишся, вятся, гл.** Распрямляться, распрямиться. *Шаблею ми з ним розправимось.* К. ЧР. 336.

Роспрасова́ти, су́ю, еш, ют, гл. Разгладить утюгомъ.

Роспри́ндитися, джуся, дишся, гл. 1) Раскапризничаться. 2) Разважничаться. *Задравши ніс, роспринділися ходили.* Греб. 366. *Роспринділся і розхарбурився, і на троянди полетів.* Котл. Ен. VI. 71.

Роспри́скати, ся. См. **Росприскувати, ся.**

Роспри́скувати, кую, еш, ют, сов. в. **роспри́скати, каю, еш, гл.** Разбрызгивать, разбрызгать.

Роспри́скуватися, куюся, ешся, ются, сов. в. **роспри́скатися, каюся, ешся, гл.** 1) Разбрызгиваться, разбрызгаться. *Вода розприскалася.* 2) Сердиться, разсердиться, расходиться. *Як росприскається мій Антось! е, як та вода на лопках.* Св. Л. 173. *Якого ти біса так розприскався?*

Роспродава́ти, даю́, єш, ють, сов. в. **роспро́дати, дам, даси́, гл.** Продавать, распродавать, распродать. *Усім дівочкам да роспродає, своїй Настечці да даром дас.* Чуб. III. 126.

Роспро́дувати, дую, еш, гл.=Роспродавати.

Роспро́стати, ся. См. **Роспростувати, ся.**

Роспросте́рти, ся. См. **Роспростирати, ся.**

Роспростира́ти, раю, еш, сов. в. **роспросте́рти, стру́, ре́ш, гл.** 1) Распростирать, распростереть. *Так щедрі руки роспростер благий Господь над нами.* К. Псал. 233. 2) Распространять, распространить. *Освіту народню скрізь роспростер.* К. (О. 1861. II. 228).

Роспростира́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **роспросте́ртися, стру́ся, ре́шся, гл.** 1) Распространяться, распространиться. 2) Распространяться, распространиться. *Як же мислили роспростерткісь на всю Україну.* К. XII. 63.

Роспросте́рти, ся. См. **Роспросторювати, ся.**

Роспросто́рювати, рюю, еш, сов. в. **роспросте́рти, рю, риш, гл.** 1) Распространять, распространить, простирать, простереть *Ти своє величче з неба на всю землю роспросторив.* К. Псал. 14. *Ткь темної ночі піднімала свое чорне крило і роспросторювала усюди темноту.* Мир. Пов. II. 115. 2) Разставлять, разставить (руки). *Роспросторила руки, наче крила.* Грин. II. 280.

Роспросто́рюватися, рююся, ешся, сов. в. **роспросте́ртися, рю́ся, ришся, гл.** Распространяться, распространиться, распространяться, распространиться. *Окрилось поле холодками і роспросторилися вітчи* К. Псал. 184. *Роспросторимося, брате, від моря до моря.* К. Дз. 122.

Роспро́стувати, тую, еш, сов. в. **роспро́стати, таю, еш, гл.** Распрямлять, распрямить, выправить. *Цю дужку треба роспростати, а то загнулася скраю.* Черниг. у.

Роспро́стуватися, туюся, ешся, сов. в. **роспро́статися, таюся, ешся, гл.** Распрямляться, распрямиться, выпрямиться.

Роспрощання, ня, с Прощаніе. *Що ж тобі говорила начальниця на роспрощанні?* Левиц. Пов. 140. *На роспрощання поставили могорич.* Св. Л. 188.

Роспроща́тися, ща́юся, ешся, гл. Распрощаться. проститься. *Роспрощалась душа з тілом.* Чуб. V. 741.

Роспряга́ти, ря́ю, еш, сов. в. **роспрягти́, жу́, же́ш, гл.** Распрягать, распречь. *Узяв роспри* (кобилу) *та дугою і вбив.* Рудч. Ск. I. 181.

Роспряга́тися, ря́юся, ешся, сов. в. **роспрягти́ся, жу́ся, же́шся, гл.** Распрягаться, распречься. *Коні роспряглися.*

Роспряді(о)ви́тися, влюся, вишся, гл. О ниткѣ, веревкѣ: раскрутиться. *Роспряділася нитка.* Мирг. у.

Роспра́мити, ся. См. **Роспрямлювати, ся.**

Роспра́млювати, люю, еш, сов. в. **роспра́мити, млю, миш, гл.** Выпрямлять, выпрямить.

Роспра́млюватися, лююся, ешся, сов. в. **роспра́митися, млюся, мишся, гл.** Выпрямляться, выпрямиться.

Роспря́стися, ду́ся, дешся, гл. Приняться усердно прясть, увлечься пряденіемъ. *Тац роспрялася, що й спати лягати не хочеться.*

Роспості́тися, чуся, тишся *гл.*=**Розпості́тися**. *Ей, то що ти дуже вже роспостився.* Ном. № 2925.

Роспу́джувати, джую, єш, сов. в. **роспу́дити, джу, диш,** *гл.* Разгонять, разогнать. Мир. ХРВ. 117. *Роспуджував, мов пташено, татарву.* К. ПС. 65. *Чи ба! вівці роспудив.* Кобел. у.

Роспуска́ти, жа́ю, єш, *гл.*=**Роспуди́ти**. *Да й він мені не звертав, вірні коні роспужав.* Чуб. V. 741.

Роспу́ка, ки, *ж.* Отчаяніе. К. Кр. 31. *О, розлука, мій миленький, розлука, розлука,—комусь буде поптіпенька, а мені роспука.* Гол. II. 778. *Удоріла з роспуки об поли руками.* Г. Барв. 531.

Роспука́ти, каю, єш, сов. в. **роспу́кати, каю, єш,** *гл.* 1) Разрываться, разорваться, лопнуть, треснуть. *Роспукає серце, каменіють груди.* Рудан. I. 13. 2) Расцвѣтать, расцвѣсть, распускаться, распуститься. *Подивлюся на калину,—вона роспукає.* Рудан. I. 14.

Роспука́тися, ка́юся, єшся, сов. в. **роспу́катися, каюся, єшся,** *гл.* 1)= **Роспукати, роспукнути** 1. Переносно: прійти въ отчаяніе. *Вийди дівчино, бо ся з жалю роспукну.—Хоч пукай, хоч ся зараз роспукай, раз тобі кажу: иншої собі шукай.* Чуб. V. 157. 2)=**Роспукати, роспукнути** 2. *Піднялись стебелинки, роспукались цвіточки.* Кв. I. 29. *Морозенко, козаченько як мак роспукався.* Грин. III. 590.

Роспу́ківка, ки, *ж.* Распустившійся цвѣтокъ. *Роспуковка, перва квітка.* Г. Барв. 125.

Роспу́кнути. См. **Роспукати**.

Роспу́кнутися, нуся, нешся, *гл.* 1)= **Роспукатися** 1. *Прийде мі ся роспукнути, хлопче за тобою.* Гол. III. 395. 2)=**Роспукати** 2.

Роспу́куватися, куюся, єшся, *гл.*= **Роспукатися.** ЗОЮР. II. 77. Г. Барв. 222 *А дівчина, справді, як та квіточка роспукується.* МВ. I. 98.

Роспу́рхатися, хаюся, єшся, *гл.* Распорхаться. *Як пішов горобчик танцювати—роспурхався, розцвіркався.* Грин. III. 663.

Ро́спуск, ку, *м.* 1) Роспускъ, распущеніе, отпущеніе. 2) Потворство распущенности, неповиновенію. *Через твій роспуск двох робітників утеряли.* МВ. (О 1862. III. 74).

Роспуска́ти, кію, єш, сов. в. **роспусти́ти, щу́, стиш,** *гл.* 1) Распускать, распустить. дозволить разойтись. *Роспустив коні по всій оболоні.* Ном. стр. 291. № 32. *Роспустив вівчарь вівці та по крутій горі.* Мет. 108. *Роспустив військо козацьке в славнім місті Жаботині.* Нп. *Кажуть таки, що не швидко їх роспустять.—Не журись, може ти його і сього вечора побачиш.* Кв. II. 120. 2) Распускать, распустить, распростереть, отпускать, отпустить, дать развернуться, распуститься. *Ой ти, дубе кучерявий, нащо гілля роспускаєш.* Грин. III. 247. *Як широка сокорина вітри роспустила.* Шевч. 324. *Косоньку роспущу.* Чуб. III. 85. *Наша пані хупава роспустила рукава.* Чуб. III. 235. *Чи ти се дав знаку коневі силу і роспустив йому хвилясту гриву?* К. Іов. 89. *Хвіст роспустив.* Ном. № 5035. *Канчук роспускає.* Нп. О. 1862. II. 97. *Роспустіте ж ви мовковий невод.* Чуб. III. 300. *Червоні хрещатії давні коровяи..., роспустив, до води похилив.* АД. I. 218.—**губи, мо́рду, язика́**. Говорить лишнее, много говорить, кричать, *Та цить, невістко, та не роспускай губи, як бачиш коцюбу, то позбіраєш дрова.* Чуб. V. 698. *Роспустив морду, як халяву.* Ном. № 3445. *Не дай рукам волі, то й сам не підеш у неволю, та язика ще не роспускай.* Ном. № 3821.—**сльози**. Расплакаться. *Дивлюсь, а наша Уляна і сльозоньки роспустила.* Стор. II. 32.—**патьо́ки**. Разревѣться. *Чого роспустив патьоки? Адже не била, дак і мовчіть!* 3) Развязывать, развязать. *Роспустив того міха, гад і поліз, і поліз з нього.* Драг. 8. 4) Распарывать, распороть. *Пір'я згорі, мов подушку що роспустило.* Сим. 211. *Роспусто собі черево, повиймаю телубушки.* Мнж. 69.—**шви́ру**. Разрѣзывать, разрѣзать кожу на куски. Вх. Зн. 60. 5) Распространять, распространить. *Роспустив королівські листи.* К. ЦН, 227. 6) Распускать, распустить, избаловать. *Бог нас покарає, що ми так дитину роспустили.* МВ. I. 26. 7) Распускать, распустить. растворить, растворить (въ жидкости). *Вода вбіває або роспускає в собі по дорозі багато частик.* Дещо. О льдѣ: растплавить. *Лід роспусти.* Чуб. I. 73. 8) Гасить, погасить (известь). Славяносерб. у.

Роспуска́тися, ка́юся, єшся, сов. в. **роспусти́тися, щу́ся, стишся,** *гл.* 1) Распускаться, распуститься, развернуться. *Роспустився як циганська пуга.* Ном.

№ 2848. *Довга коса роспустилася по воді.* МВ. I. 158. 2) Распускаться, распуститься, развратиться. *Розволочиться да і само роспуститься: слова говорять гидкі, старого не поважають.* Г. Барв. 438. *Наша молодіж так роспустилася, що і ходити на улицях страшно.* Левиц. Пов. 132. 3) Растворяться, раствориться, распуститься. *Не в кожній воді мило роспуститься.* Ном. № 5322.

Роспу́ста, ти, *ж.* 1) Распущенность, своеволіе. **Да́ти роспу́сту.** Распустить, избаловать. *Мала вдова їдну дочку, дала й роспусточку.* Грин. III. 386. 2) Разврать, распутство. Ум. **Роспу́стонька, роспу́сточка.**

Роспуста́ти, ся. См. **роспускати, ся.**

Роспу́стка, ки, *ж.* Родъ дѣвичьей игры на праздникъ Пасхи. Kolb. I. 153.

Роспу́стний, а, е. 1) Распущенный. Федьк Пов. 6. *Добре, що у тебе діти не роспустні.* КС. 1882. X. 57. 2) Развратный.

Роспу́стник, ка, *м.* Развратникъ. *Святий чоловік, пізнай себе для Бога, що роспустникам преслая дорога.* Чуб. III. 17.

Роспу́стниця, ці, *ж.* Развратница. *Ой улиця роспустниця.* Мил. 69.

Роспу́стонька, роспу́сточка, ки, *ж.* Ум. отъ **роспуста.**

Роспустува́тися, тую́ся, ювся, *гл.* Расшалиться.

Роспу́тлятн, ляю́, ять, *гл.* Распутать. *Наш писарь волосний так запутляв діло, що й два писарі на превелику силу роспутляли.* Волч. у. (Лобод.).

Роспу́тний, а, е=Роспустний. *Роспутне життя в молодості приносить хоробу на старії кості.* Ном. № 8786.

Роспу́ття, тя, *с.* Распутье, перекрестокъ. Хата. 15. Ном. № 3694. *На роспутті кобзарь сидить та на кобзі грає.* Шевч. 51. *Ой вербо, вербо-вербиче, ти на роспутті стояла, що ти чула, бачила?* Чуб. III. 118. Ум. **Роспу́ттячко.** Мет. 303.

Роспухáти, хáю, ять, сов. в. **роспу́хнути, ну, неш,** *гл.* Распухать, распухнуть.

Роспухáтися, кався, ювся, *гл.* Тихо расплакаться.

Роспя́стй ся. См. **роспинати, ся**

Роспя́ття, тя, *с.* 1) Распятіе (дѣйствіе). *Повели його на роспя́ття.* Єв. Мт. XXVII. 31. 2) Распятіе (образъ распятаго Христа на картинѣ или крестѣ). *У церкві стояло роспя́ття угорі.* Черниг. г.

Роставáти, таю́, ёш, сов. в. **ростáнути,** и **ростáти, тáну, неш,** *гл.* Таять, растаять. *Під тобою лід ростає, а під мною мерзне.* Ном. № 2135. *Тричі крига замерзала, тричі ростовала.* Шевч. 111. *Упав снїжок на обмежок та вже й не ростане.* Мет. 50.

Рóсталь, лі, *ж.* Оттепель.

Ростáнути. См. **Роставати.**

Ростанцювáти, цюю, еш, *гл* Развлечь танцами *Не жадну й тугу танцюра ростанцює.* МВ. II 109.

Ростаскати. См. **Ростаскувати.**

Ростáскувати, кую, еш, сов. в. **ростаскáти, кáю, еш,** *гл.* Растаскивать, растащить, разнести. *Худобу ростаскають.* Кв. I. 63. *Будете ви всі через три дні повішані, і гави вас ростаскають.* Мнж 69.

Ростати. См. **Роставати.**

Ростануватися, нуюся, ювся, *гл.* Разложить что-либо. *Ростануватись, мов жид у ярмарку.* Ном. № 14259. *Кожна з своїм крамом ростануювалась.* Кв. I. 134.

Ростворúти, ся. См. **Ростворяти, ся.**

Ростворя́ти, ряю, еш, сов. в. **ростворúти, рю, рить,** *гл.* Открывать, открыть. *Небеса ростворили.* Чуб. III. 329.

Ростворя́тися, ряюся, ювся, сов. в. **ростворúтися, рюся, рився,** *гл.* Открываться, открыться. *Ви, небеса, ростворіться ви, святії, Ісусу Христу поклонітеся.* Чуб. III. 344. *До первого грому земля не ростворюється.* Ном. № 417.

Ростектúся. См. **Ростікатися.**

Ростелесувáти, сую, еш, *гл.* Разорвать на части (животное).

Ростепíрчити. См. **Ростепірчувати.**

Ростепíрчувати, чую, еш, сов. в. **ростепíрчити, чу, чиш,** *гл.* 1) Растопыривать, растопырить. *Ростепірчила пальці та й показує.* Новомоск. 2) Растормошить. *Тронки ростепірчила я вузлик і бачила, що там гроші.* Новомоск. (Залюб.).

Ростéрти, ся. См. **Ростирати, ся.**

Рости́, ту́, тóш, *гл.* 1) Расти. *На битій дорозі трава не росте.* Ном. 3878. *Рости, рости, дівчинонько, на другую весну.* Чуб. V. 292. 2) **Рости́ вгóру.** О человѣкѣ: а) возвышаться. б) испытывать подъемъ духа. *Росту я вгору.* Г. Барв. 293. То же значеніе имѣетъ **душá рóсте вгóру.** Г. Барв. 142.

Ростикáти, кáю, еш, сов. в. **ростúкати, каю, еш,** *гл.* Растыкать, растыкать,

наткнувши, разставить. *Ноги й руки ростикали по шляхах.* Стор. М. Пр. 99.

Рости́на, ни, *ж.* Растеніе. *Без неї (води) нема життя нічому живому—ні ростині, ні чоловікові.* Дещо (1874) 60. *Далі пішла вся ростина—росте, як з води йде.* О. 1862. V. Кух. 31. *Бог сотворив світ та покликав усіх до себе і почав землю ділити.... і чоловікові, і звірю, і птиці, і комашці усякій і землю, і воду, й ростину, і їжу указав.* Драг. 14.

Ростина́ти, наю, еш, сов. в. **рости́ти** и **розітну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* Разрубать, разрубить, разрѣзывать, разрѣзать. *Отрим мечем ростинає, кров як воду розливає.* Чуб. Ш. 363. *Видиться: мене гетьман Кішка на три части ростяв.* АД. I. 210.

Ростина́тися, наю́ся, ешся, *гл.* Раздаваться, разноситься (о звукѣ).

Ростира́ти, раю, еш, сов. в. **рости́рти, тру́, реш,** *гл.* Растирать, растереть. Ном. № 12605. *Маюк взяв колосок, ростер його, дмухнув на долоню і показав Радюкові великі зерна, блискучі як золото.* Левиц. Пов. 194. *Розотри ту їжу в перстем.* Чуб. I. 72.

Ростира́тися, раю́ся, ешся, сов. в. **рости́тися, тру́ся, решся,** *гл. Був нагатав в кишені ростерся.* Ном. № 1563. стр. 284.

Рости́рхати, хаю, еш, *гл.* Раздергать, разбросать. *Ростирхав солому.* Вх. Зн. 69.

Рости́ти, щу́, стиш, *гл.* Растить. *Як ягідку, як пташечку кохала, ростила.* Шевч. *Ростив теличку цілу зіму й літо, а потім продав.* Рк. Левиц.

Ро́стич, чі, *ж.*=**Ростіч,** *Як звалять одного, другого запорожці, так хто останесь—у ростич.* К. ЧР. 358.

Ро́стік, то́ку, *м.* 1) Мѣсто раздѣленія улицы или дороги на двѣ, рѣки на два рукава. Вх. Зн. 61. *Ой в городі на ростоці п'ють, гуляють запорожці.* Лис. IV. № 7. *На ростоці, на потоці два голуби воду пили.* Гол. II. 529. 2) Разгонъ? К. Псал. 215. *Угамуй рогатих турів, гордих бук у срібній зброї, ростоки лихим ростокоди, най не п'ють крови людської.* К. Псал. 153. 3) *мн.* Уголъ скамьи на по́куті. *Отуп сідайте на ростоках.* Кіев. у.

Ростіка́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **ростекти́ся, чу́ся, че́шся,** *гл.* 1) Распываться, распылиться. Переносно: исчезать, исчезнуть. *Хазяйствечко було, і те ростеклося.* ЗОЮР. I. 12. *Ростеклось добро усе, як сліпа по воді* Ном. № 1855. 2) Расходиться, разойтись. *Відійшли і ростеклись по хатах.* Г. Барв. 352. *Ростеклося товариство, хто куди.* Мир. ХРВ. 86. *Біжать ягнити овець, що ростеклися по всій царині.* Мир. ХРВ. 39. *Ростеклися, як руді миші.* Ном. № 1880.

Ростіпа́ха, хи, *ж.* Женщина легкаго поведенія, потаскуха.

Ро́стіч, чі, *ж.* Разбродъ. **У ро́стіч** Въ разсыпную, въ разныя стороны. *Трояндзі також всі здрігнули і в ростіч, хто куди, маєчули.* Котл. Ен.

Рости́чка, ки, *ж.* Небольшая поперечная долина. Вх. Зн. 61.

Ростобі́рючов-тий, а, е. Растрепанный. торчащій въ разныя стороны Мнж. 151. Си. **Ростопирювачуватий.**

Ростовіти́й, а, е. Скоро растущій *Верба—ростовите дерево.* Міус. окр. (Лобод.).

Ростовкима́чити, чу, чиш, *гл.* 1) Разбить, растолочь. Харьк. 2) Разъяснить, растолковать. Харьк.

Ростовкти́, чу́, че́ш, *гл.* 1)=**Ростовкимачити 1.** *Так панятї носа і ростовк.* Мир. ХРВ. *Ростовкла таку добру макітру.* 2)=**Ростовкимачити 2.** *Чи ви мене справді морочите, чи на глум піднімаєте? Я нічого тут не ростовчу собі.* Котл. МЧ. 180.

Ростовима́чити, чу, чиш, *гл.*=**Ростовкимачити.**

Росто́впити, плю, пиш, *гл.* Раздвинуть толпу. *Пропустімо ясних панів—сказав Тарас Сурмач, до й ростовпив своїх гостей. Розступились і дали проїхати.* К ЧР. 75.

Росто́впитися, плюся, пишся, *гл.* Раздаться, раздвинуться. *Ростовпіться на люде, пропустіть старого уперед.*

Росто́ка, ки, *ж.*=**Ростік 1.**

Ростолкува́ти, кую́, еш, *гл.* Растолковать. *Король загадує, що схоче; як слуга не зна, що робити на загадку королеву, то король йому ростолкує і той повинен зробити.* Чуб. Ш. 46.

Ростолкува́тися, кую́ся, ешся, *гл.* Переговорить, объясниться. *Так тогді й ростолкуємось, а тепер ніколи.* Кв. I. 69.

Ростомиле́ний, а, е. Любезнѣйшій, милый. *Літала она без гори до своєї любої ростомиленої матері.* Гол. II. 721.

Ро́стоньки, *гл.* Ум. отъ **рости**. *Ростоньки в костоньки.* Мил. 36.

Ростопа́сть, ти, *ж.* Раст. а)=**Ростопаш**=**Земиземля**. Шух. I. 21. б) Pyrethrum parthenium. Шух. I. 22

Ростопа́ш, шу, *м.* **ростопа́шка, ки**, *ж.* Раст. чистотѣлъ, Chelidonium majus L. ЗЮЗО I. 116. Брацл. у.

Ростопи́рати, ся. См. **Ростопирювати. ся**.

Ростопи́рювати, рюю, ешь, сов. в. **ростопи́рити, рю, рив**, *гл.* Растопыривать, растопырить. Ном. № 9265.

Ростопи́рювáтися, рююся, ешся, сов. в. **ростопи́ритися, рюся, рився**, *гл.* Разставлять, разставить, растопырить руки и ноги.

Ростопи́рювачувáтий, а, е. Растопыренный. *Напхав мішок соломою, щоб ростопирювачуватий був.* Мнж. 2.

Ростопи́ти, ся. См. **Ростоплювати, ся**.

Ростóплювати, люю, еш, *гл.* =**Ростоплята**. *Царенко поналивав у хазани води і ростоплює.* Рудч. Ск. I. 124.

Ростóплювáтися, лююся, ешся, *гл.*=**Ростоплятися**.

Ростоплáти, ля́ю, еш, сов. в. **ростопи́ти, плю́, пиш**, *гл.* 1) Растапливать, растопить, распланлять, расплавить. *Богатим та скупим вливали ростопленее срібло в рот.* Котл. Ен. 2) Растапливать, растопить (въ печи).

Ростоплáтися, ля́юся, ешся, сов. в. **ростопи́тися, плю́ся, пишся**, *гл.* 1) Растапливаться, растопиться, распланвляться, расплавиться. *Комарь боїться сонця, він каже: на сонці я ростоплюсь.* Ном. №14026. 2) Растапливаться, растопиться (въ печи).

Ростоптáти, ся. См. **Ростоптувати, ся**.

Ростóптувати, тую, еш, сов. в. **ростоптáти, пчý, чеш**, *гл.* Растаптывать, растоптать. *А вже бабка курчаточка в хату заганяе. Заганяла, заганяла—трое ростоптала.* Чуб. V. 1130

Ростóптувáтися, туюся, ешся, сов. в. **ростоптáтися, пчýся, чешся**, *гл.* Объ обуви: растаптываться, растоптаться. *Старі* (чоботи) *он уже ростопталися.* Мир. Пов. I. 134.

Ростопша, ші, *ж.* 1) Неловкая, неповоротливая женщина. Харьк. 2) Раст. Silybum marianum Gaertn. ЗЮЗО. I. 136.

Росторгáти, См. **Росторгувати**.

Росторгнýти, нý, нéш, *гл.* Разсѣять, развлечь. *Не росторгнет моей туги найблизша родина.* Гол. III. 429.

Росторгувати, гую, еш, сов. в. **росторгáти, гáю, еш**, *гл.* Разрывать, разорвать. *Дораз бим тя росторгала, кругом, вранам розметала.* Гол. I. 175. *Злу, прокляту бабу казав.... кіньми росторгати.* Гол. I. 90.

Росторгувáтися, гýюся, ешся, *гл.* Растворяться.

Росторжа, жа, *с.* Окончаніе ярмарки, базара. *Пішов Кульбашний на росторжя купити дітю на дорогу.* О. 1862. X. 25

Росторопа, пи, *об.* Понятливый. *Такий росторопа!* Рудч. Ск. II 69.

Росторопáти, паю, еш, *гл.* Понять.

Росторопша, ші, *ж.* Раст. а) Silybum Marianum. Анн. 330. б) Echinops sphaerocephalus L. См. **Ростропша**. *Третя лихо зве уразом і провадить війлля: росторопшу, то хвилівник, то друге безділля.* Мкр. Н. 4.

Росточи́ти, ся. См. **Росточувати, ся**

Росто́чо, *нар.* Безнутно? *Літа мої молодії пішли росточно.* Ни.

Росточувати, чую, еш, сов. в. **росточи́ти, чý, чиш**, *гл.* 1) Разбрасывать, разбросать, раскидать, развѣять. *Росточено, новолочено по сінях.* Лукаш. 152. *Тоді вигуби їх, Боже, росточи, розвій, як сміття.* К. Псал. 135. 2) Разливать, разлить изъ бочки по бутылкамъ. 3) Увеличивать, увеличить (зданіе, одежду). *Ми оце будемо церкву росточувати.* Харьк. *Рукава вузькі, треба росточити.* Харьк. 4) Истачивать, источить, изгрызать, изгрызть. *На ню впали вуші, блохи і всілякий гид, то такой її на місці росточили.* Гн. I. 29.

Росточувáтися, чуюся, ешся, сов. в. **росточи́тися, чýся, чишся**, *гл.* Разбрасываться, разбросаться, разсыпаться, разсыпаться, разлѣяться.

Рострáта, ти, *ж.* Растрата. *Добро покидати чужим людям, чужим дітям на сміх, на рострату.* Шевч. 99.

Рострáтити, ся. См. **Рострачувати, ся**.

Рострáчувати, чую, еш, сов. в. **рострáтити, чу, тиш**. *гл.* Растрачивать, растратить. *Батьківщини ми з нею не ростратили* Кв. I. 61.

Рострáчувáтися, чуюся, ешся, сов. в. **рострáтитися, чуся, тишся**, *гл.* Растрачиваться, растратиться.

Рострибýха, хи, *ж.* Разватная женщина. Мир. Пов. II. 70.

Ростри́нькати. См. **Ростриньокувати**.

Ростри́ньокувати, кую, еш, сов. в. **ростри́нькати, каю, еш**, *гл.* Растрачивать,

растратить попусту, промотать. *Він узяв щось карбованців із п'ятнадцять; всі ж і ростринькав.* Брацл. у.

Ростріпа́ти, ся. См. **Ростріпувати, ся.**

Ростріпувати, пую, ешь, сов. в. **ростріпа́ти, па́ю, ешь,** *гл.* 1) Растрепывать, растрепать. Чуб. V. 1033. *Косо моя жовтенькая! не мати тя росчісує, вітчик бичем ростріпує.* АД. I. 86. 2) Разбивать, разбить. *Рострепати яйце. Дівка рострепала горнец.* Вх. Уг. 266.

Ростріпуватися, пуюся, ешся, сов. в. **ростріпа́тися, па́юся, ешся,** *гл.* Растрепываться, растрепаться.

Ро́стріск, ку, *м.* Расколь, растрескъ. **До ро́стріску робі́ти.** До полнаго истощенія силъ. *До ростріску, до розболю будем жати.* Вх. Зн. 61.

Рострі́скати, каю, ешь, *гл.*=**Рострощити.** *Грім забив одного чоловіка, геть його рострі́скав.* Гн. I. 18.

Рострі́скатися, каюся, ешся, *гл.* Растрескаться, расколоться. *Той гніздюк так і роспався по черені і рострі́скався.* Г. Барв. 323.

Рострі́снутися, нуся, нешся, *гл.* Растреснуться, расколоться.

Ростро́ніша, ші, *ж.*=**Ростроніпа.** Анн. 130.

Рострощи́ти, щу́, щиш, *гл.* Растрощить, раздавить, разбить въ дребезги. *Поб'єш ти їх жезлом твоїм залізним, рострощиш їх, мов глечик черепʼяний.* К. Псал. 3. *Права ніжка рострощена, з під правого крила кров.* Сим. 216.

Ростроя́дитися, джуся, дишся, *гл.* Воспылать (любовью). *Ростроюдився коханням до дівки гарної наспра́вжки.* Полт. г.

Роструби́ти, блю́, биш, *гл.* Раструбить, разгласить. *Уже рострубили по селу— нехай знають.*

Ростру́дити, джу, диш, *гл.* Раздавить, наѣхавъ. *Мою сестру коні рострудили.* Лебед. у.

Ростру́тити. См. **Ростручати.**

Роструси́ти, ся. См. **Рострушувати, ся.**

Ростру́ха, хи, *ж.* Публичная женщина. Полт. г. Харьк. у.

Ростручи́ти, чу́ю, ешь и **ростру́чувати, чую, ешь,** сов. в. **ростру́тити, чу, тиш,** *гл.* Расталкивать, растолкать, раздавливать, раздавить. *Не пий горілочки рано в неділеньку та не грай конем улицею, не ростручай малих дітей, та не зневажай старих людей.* Чуб. V. 1021.

Ростру́шувати, шую, ешь, сов. в. **роструси́ти, шу́, сиш,** *гл.* Раструшивать, раструсить, разсыпать.

Ростру́шуватися, шуюся, ешся, сов. в. **роструси́тися, шу́ся, сишся,** *гл.* Раструшиваться, раструсится, разсыпаться. *Жовтенький пісочок, рострусися.* Чуб. V. 779.

Ростряса́ння, ня, *с.* Разлука. *Ростряса́ння душі з тілом.* ЗЮЗО. I. Матер. 32.

Ростряса́ти(ся), ряка́(ся), ешь(ся), *гл.*=**Розстрясати, ся.** ЗЮЗО. I. Матер. 10. *Буде душа козацька молоденька з білим тілом ростряса́ти.* АД. I. 131.

Рострясті́, су́, сеш, *гл.*=**Рострусити.**

Ростужи́тися, жу́ся, жишся, *гл.* Предаться тоскѣ.

Ростули́ти, ся. См. **Ростулити, ся.**

Ростулю́вати, люю, еш, *гл.*=**Ростулити.**

Ростулю́ватися, лююся, ешся, *гл.*=**Ростулитися.**

Ростули́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **ростули́ти, лю́, лиш,** *гл.* Разжимать, разжать, раскрывать, раскрыть. *Ростулиш руку— і нема голодних.* К. Псал. 238. *Котик зубки ростулив та Василька й укусив.* Грин. III. 552.

Ростули́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **ростули́тися, лю́ся, лишся,** *гл.* Разжиматься, разжаться, раскрываться, раскрыться.

Росту́н, на́, *м.* Порода льна, сѣмена котораго сами выскакиваютъ. Полт. г.

Ростурбува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Растревожить.

Ростурбува́тися, бу́юся, ешся, *гл.* Встревожиться.

Рость, ти, *ж.* Растительность. *Там в окопі і рость є.*

Ростьо́вий, а, е=**Ростовитий.** Міус. окр. (Лобод.).

Ростяга́ння, ня, *с.* 1) Растягиваніе. 2) Растаскиваніе.

Ростяга́ти, га́ю, еш, сов. в. **ростягти́, гну́, неш,** *гл.* 1) Растягивать, растянуть. Ном. № 2346. *Коники ростягли свої сухі ребра, мов жорти й винесли балагулу з багна.* Левиц. Пов. 99. 2) Растаскивать, растащить. *Ларубки кинулись розборонати і ледві їх ростягли.* Левиц. Пов. 111. 3) Растягивать, растянуть (слова при разговорѣ).

Ростяга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **ростягти́ся, гнуся, нешся,** *гл.* 1) Растяги-

ваться, растянуться. 2) Растаскиваться, растащиться.

Ростяпа́ка, ки, *об.* Разиня. *Ото ще чортова ростяпака: несла свитуї не бачила, як люлька з кишені випала.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Роскава́ти, ваю, виш, *гл.* Разставить. *Руки роскавила, рота роззявила.* Чуб. IV. 355.

Роскапа́ти. См. **Роскапувати.**

Роска́пувати, пую, еш, сов. в. **роскапа́ти, па́ю, еш,** *гл.* Расхватывать, раскватать. *Товариство митную випило воду і роскапало сухарі.* Стор. М. Пр. 113.

Роскваліти́ся. См. **Роскваловатися.**

Роскваловатися, люся, ешся, сов. в. **роскваліти́ся, лю́ся, лишся,** *гл.* Хвастать, расхвастаться. *А додому йди,—не роскваловатися.* Грин. Ш. 695.

Росквилюва́тися, лю́ся, ешся, *гл.* Взволноваться, разволноваться.

Роскви́ятися, ію́ся, еш, *гл.* Растратить, промотать. *Як почали гуляти, то геть чисто росквіяли батьківську працю.* Брацл. у.

Роскворі́тися, рі́юся, ешся, *гл.* Расхвораться. *Вона стогне, наче роскворілась.* Мяж. 38.

Роскока́ти, каю, еш, *гл.* Разбить, расколотить. *Роскекала вже знову миску? От ручки!* Харьк.

Роскили́ти, ся. См. **Роскилять, ся.**

Роскиль́частий, а, е. Расходящійся въ разныя стороны: о рогахъ, рядомъ стоящихъ кольяхъ и пр. *Поставив ручиці дуже роскильчасті.* Рк. Левиц.

Роскиля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **роскили́ти, ли́, лиш,** *гл.* Разгибать, разогнуть въ разныя стороны. *Вітер жито роскиляє.* Мет. 366. *Од із-за гори буйний вітер повіває та вишневий садочок роскиляє.* Чуб. V. 798. *А я смерти не боюся.... гостонькими обсажуся.—Чоловіче, що ти знаєш, що смерть гостей роскиляє, та й на тебе постягає.* Чуб. V. 1093.

Роскиля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **роскили́тися, ли́ося, лишся,** *гл.* Разгибаться, разогнуться. *Жала Ганна й не роскилялась.* Чуб. V. 721. *Роскиліться, калинові вітки!* Мет. 266.

Роскита́, ти, *об.* Имѣющій нестройную походку, ходящій раскачиваясь. *Така вже з неї роскита,—як іде, то все роскитується.* Кобел. ў

Роскита́ти, ся. См. **Роскитувати, ся.**

Роскиту́вати, тую, еш, сов. в. **роскита́ти, таю, еш,** *гл.* 1) Расшатывать, расшатать. *Роскитав стовпа так, що скоро впаде.* Харьк. 2) Раскачивать, раскачать. *Не роскитуй човна, бо вивернешся.* Полт. г.

Роскиту́ватися, туюся, ешся, сов. в. **роскита́тися, таюся, ешся,** *гл.* 1) Расшатываться, расшататься. *Роскитавшись, бризнув в воду.* Котл. Ен. II. 42. 2) Раскачиваться, раскачаться.

Росхід, ходу, *м.* Расходъ. *Більший росхід, ніж прихід.* Ном. № 10572.

Росхідний, а, е. Расходящійся. *То став же брат сторший та середульший на полівку ізбігати, на степи широкі, на великі дороги росхідні.* АД. I. 116.

Росхідни́к, ку, *м.* а) Arctostaphylos, Uva ursi Spreng. ЗЮЗО. I. 112. б) Sedum acre L. Вх. Шч. I. 12. ЗЮЗО. I. 136. в) Glechoma hederacea L. ЗЮЗО. I. 124.

Росхі́диця, ці, *ж.* Угощеніе, устраиваемое молодежью въ день окончанія (за недѣлю до Рождества) хожденія на вечерниці. Kolb. I. 76.

Росхли́патися, паюся, ешся, *гл.* Расплакаться.

Росхлю́пати, ся. См. **Росхлюпувати, ся.**

Росхлю́пувати, пую, еш, сов. в. **росхлю́пати, паю, еш,** *гл.* Расплескивать, расплескать, расплеснуть. *Не росхлюпуй води по дурному—ти її не носила.* Харьк.

Росхлю́пуватися, пуюся, ешся, сов. в. **росхлю́патися, паюся, ешся,** *гл.* Расплескиваться, расплескаться (о жидкости). *Поки донесла воду, то по пів відра росхлюпалось, так бігла.* Харьк.

Росхо́джуватися, джуюся, ешся, сов. в. **росходи́тися, джу́ся, дишся,** *гл.* 1) Только сов. в. Заходить, приняться ходить. *Ти, козо, росходися, розвеселися.* Грин. Ш. 55. *Росходилась, як квочка перед бурею.* Ном. 2) Усиливаться, усилиться (о вѣтрѣ); сердиться, разсердиться, выйти изъ себя, войти въ азартъ; капризничать, раскапризничаться. *Еней і сам так росходився, як на аркані жеребець.* Котл. Ен. *Мала дитина не давалу досі вночі спокою і часом росходжувалась саме при гостях.* Левиц. I. 355. *Росходився, як московський постіл.* Ном. № 3414.

Росходи́ни, дин, *ж. мн.* Конецъ сходки, собранія.

Росхо́дитися, джуся, дишся, *гл.*= **Розіходитися.** *Хтось співає.... Голос тон-*

кий, гнучкий, дзвінкий так і росходився на всі боки. Мир. ХРВ. 5.

Росходи́тися. См. **Росходжува́тися.**

Росхо́кати, каю, еш, *гл.*=**Росхекати.** *А це ти гленчок росхокала та й мовчиш?* Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Росхрабри́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Расхрабриться. *Росприндився і росхрабрився і на тронців полетів.* Котл. Ен.

Росхрабрува́тися, ру́юся ється, *гл.*= **Росхрабритися.**

Росхри́станий, а, е. Съ раскрытой грудью, незастегнутый. *Старий Грімач без шапки ходить, росхристаний.* МВ. I. 144. *Росхристана сорочка.* Кв. I. 51.

Росхри́стати, таю, еш, *гл.* Разстегнуть, открыть на груди. *Сидить росхриставши сорочку.* Котл. Ен. VI. 18.

Росхри́статися, таюся, ешся, *гл.* Разстегнуться на груди. *Росхристалась та й ходить усюде. Сорочка росхристалась.* Кв. II. 127.

Росхри́стя, ті, *об.* Ходящій съ открытой грудью.

Росхря́паний, а, е. Разбитый, расколотый. *Росхряпаний віз.* Черк. у. *Росхряпаний човлік.* Черк. у. *Купила макітру, аж вона росхряпана.*

Рóсхрящень, шня, *м.* Разбитый, расколотый предметъ. Черк. у.

Рóсяний, а, е. Росистый, росный. *Росяна нива.* КС. 1882. V. 358. *По стежу росяному шлях мрівся.* МВ. (О. 1862. I. 77). *Ранок свіжий і росяний саме розгорявся.* Левиц. Пов. 37.

Росянка, ки, *ж.* Раст. Drosera rotundifolia L. ЗЮЗО. I. 121.

Рóсяно, *нар.* Росно, мокро отъ росы.

Рот, та, *м.* 1)=**Рiт.** *Рот не город, не загороди.* Ном. № 6990. 2) Отверстіе верши или яціра, въ которое входитъ рыба. Шух. I. 226, 227. **Ум. Ротóк, ротóчок.** Ув. **Ротя́ка.** Радомыс. у.

Рóта, ти, *ж.* Рота. *Всі роти, полки у похід пішли.* Чуб. V. 971. *Вийшла козачка за ворота,—сидить жінок ціла рота.* Чуб. V. 1171.

Рота́тий, а, е. 1) Имѣющій большой ротъ. 2) Крикливый. *Ото рота́та—на все село.* Ном. № 12983.

Ротена́, нáти, *с.* Ротикъ. Г. Арт. (О. 1861. III. 110).

Рóтмистр, ра, *м.* Ротмистръ. К. ЧР. 9, 116.

Рóтний (нiй), а (я), е (е). Ротный. Чуб. V. 972. *Стояли на селі москалі.... а їхній ротній стояв у батюшки.* Грин. II. 201.

Ротóк, тка́, роточóк, чка, *м.* Ум. отъ рот.

Рота́ка, ки, *м.* Ув. отъ рот.

Рох! *межд.* выраж. хрюканье свиньи. *Тільки й чути: рох, рох!*

Рóха, хи, *ж.* Свинья. Вх. Пч. II. 7.

Рóхання, ня, *с.* Хрюканіе. *Свиняче рожнання чути.* Екатеринос. г.

Рóхати, каю, еш, *гл.* Хрюкать. Маркев. 97. *Бери хоч свинку, аби на мене не рожала.* Мнж. 164.

Рочúстий, а, е. Годовой, бывающій разъ въ году. *Ішлося вже до Різдва. Рочисте свято клопотало кожну сем'ю.* Мир. ХРВ. 255.

Рочúтися, чу́ся, чúшся, *гл.* Давать обѣтъ. *Не рочися, бо гріх буде.* Шишацкій.

Рочóк, чкá, *м.* Ум. отъ рiк.

Рощ, щі, *ж.*=**Рость.** *Буде дощ, буде й рощ.*

Рощ....=Розч....

I. Руб, ба, *м.* 1) Рубецъ. *Ходив.... у таких* (сорочках), *що руб руба позиває.* Мир. ХРВ. 344. *І руба сухого на йому не осталось.* Ном. № 579. **На рýби надíти.** Надѣть на изнанку. Галиц. 2) Ребро, грань, край. Шух. I. 260. **Рýбом поста́вити.** а) Поставить на ребро. б) Выставить на показъ. *Так якось умiла все вона,—як то кажуть, всяку копійку рубом.* Сим. 231. **Ум. Рýбчик.**

II Руб, бля́, *м.*=**II Рубель.** *У людей шаг скаче, а в скупого руб плаче.* Ном. № 4668. *Не май сто рублів, а май сто друзів.* Ном. № 9512. **Ум. Рýблик.**

Рубáй, бая́, *м.* Дровосѣкъ. *Віддайте гроші рубаєві.* Харьк.

Рубáк, кá, *м.* 1)=**Рубай.** Міус. окр. 2) У колесниковъ: стамеска для первоначальнаго спусканія крупной стружки при обтачиваніи ступицы. Вас. 147.

Рубáка, ки, *м.* Рубака. *Латин старий був не рубака і воюватись не хотів.* Котл. Ен.

Рýбанець, нця, *м.* 1) Полѣно, отрубокъ. О. 1862. VI. 34. *Січка горить, сзічка палає, шмаровоз по підпічку рубанця шукає.* Чуб. V. 675. 2)=**Праник.** Богод. у.

Рýбаний, а, е. Рубленый. *Рубаних дров уже трошки зосталося,—треба вже рубати.* **Рýбана рáна.** Рана отъ сабли или другого подобнаго рубящаго оружія. *Маю я на собі девять ран—рубані широкі, а*

чтирі—стрелянї гилбокі. АД. I. 258. **Ру́баний колодязь**=Рублений колодязь. *Ой в рубанім колодязі.... там дівчина воду брала.* Чуб. V. 1184.

Рубани́ськo, ка, *с.* Мѣсто въ лѣсу, гдѣ вырублены деревья. Вх. Лем. 463.

Ру́банка, ки, *ж.* 1) Рубка (дровъ). 2) Сортъ мелколистой махорки.

Руба́ння, ня, *с.* Рубанiе, рубка.

Руба́нок, нку, *м.* Рубанокъ, стругъ. Уман. у.

Руба́ть, ття, *с., собр.* Бѣлье; лохмотья. Вх. Зн. 61. Желех.

Руба́ти, ба́ю, ешь, *гл.* 1) Рубить. *Було б не рубати зеленої вишні.* Чуб. V. 160. *В лісі дрова рубають, а до села тріски падають.* Ном. № 7002. *Поперед вiйська да січуть рубають.* Чуб. Ш. 270. **Рубáти в пень.** Истреблять (врага) до послѣдняго человѣка. ЗОЮР. I. 120.

Руба́тися, ба́юся, ешся, *гл.* Рубиться. *Рубайся, дерево, кривее і правєє.* Ном. № 12802. *Свій з своїм січися, рубайся, а чужий не мішайся.* Ном. № 9452.

Руба́тка, ки, *ж.* Грубая рубашка. Вх. Зн. 61.

Руба́ч, ча́, *м.* Рубщикъ, древоруб. Гн. I. 165. *Нам поклали у віз тії дрочки рубачі, що ліс рубали.* Новомоск. у.

Рубе́ж и **рубі́ж, жа,** *м.* 1) Нарѣзъ, вырѣзка, зарубка. *Рубежі в рублі.* 2) Тупая сторона ножа и пр. 3) Край, гранъ. *Об піл, об рубіж головкою здарилось.* Пират. у. Ум. **Рубе́жик.** *У рубежики такого багато пилу понабивалося.* Черниг. у.

I. **Рубе́ль, бля́,** *м.* 1) Длинная жердь, накладываемая сверху воза съ сѣномъ, снопами и притягиваемая за концы веревкою такъ что она удерживаетъ лежащее на возу. 2) Валекъ для катанiя бѣлья—толстая плашка съ зарубками и рукоятью. *Як гарний рубель, широкий та важенький, так і сорочки гарно покачаєш.* Харьк. *Ой бив рублем і качалкою.* Нп. 3)=**Рубеж** 1. Шух. I. 206, 209.

II. **Рубе́ль, бля́,** *м.* Рубль, денежная единица. Ум. **Рубли́к.** *Несу рублика золотого викупляти коня вороного.* Чуб. V. 586. Ув. **Рубля́ка.**

Рубе́ць, бця́, *м.* 1) Рубецъ въ шитьѣ, одеждѣ. *Доносилась до того, що зв'язує рубець до рубця.* Рудч. Ск. I. 176. **Шити рубцем.** Сшивать, захватывая за самые края матерiи. Канев. у. 2)=**Шрам.** 3) *мн.* **Рубці.** Рубецъ, одинъ изъ четырехъ желудковъ жвачнаго животнаго, а также и кушанье изъ него. Чуб. VII. 448. Ум. **Ру́бчик.**

Рубúти, блю́, биш, *гл.* Обрублять. *Шовком шила, шовком шила, золотом рубила.* Мет. 20.

Рубіж, жа́, *м.* См. **Рубеж.**

Рубкóвий, а, е. Изъ тонкаго полотна. *Крайте рушники рубковії.* Рк. Макс.

Рубле́вий, а, е. Рублевый. *Купи менi, моя мати, за три шаги голку, за чотирі золотії червоного шовку, за п'ятого рублевого мальовані п'яльця.* Мег. 20.

Рублений, а, е. Сдѣланный въ срубъ. *Рублена хата.* Чуб. VII. 377. *Двір гарний з рубленою хатою.* Котл. НП. 356. *Ой у полі рублена криниця.* Чуб. V. 154. *Рубленій колодязь.*

Ру́блик, ка, *м.* Ум. отъ II Рубель и Руб.

Рублі́вник, ка, *м.* Одинъ изъ древорубовъ, которому поручено на особыхъ щенкахъ отмѣчать нарѣзками счетъ проработанныхъ каждымъ дней или срубленныхъ дереньевъ. Шух. I. 173.

Рубльо́вик, ка, *м.* Рублевая монета. *Купи менi, моя мати, за три копи голку.... а за того рубльовика мальовані п'яльця.* Чуб. V. 17.

Рубля́ка, ки, *м.* Ув. отъ II Рубель, руб.

Рубну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. отъ **рубати.** 1) Рубнуть. *Піди, зрубай тую билинку.—Перший раз рубнув—струснулася, другий раз рубнув—вона загула.* Чуб. V. 707. 2) Заиграть съ жаромъ. *Як граю „Долі" або „Зради", собаки виють під вікном. А як „Одарочки лихої", або рубну іще якої....* О. 1862. Х. 32.

Рубо́к, бка́, *м.* 1) Тонкое полотно. *Стара скринї з комори виконце та окамити, рубки тонкі вибірав та кроїть та приміряє на панночку.* МВ. (О· 1862. Ш. 39). *Шила кошульку з тонкого рубку.* Мет. 176. 2) Тонкій перкалевый или батистовый платокъ. Гол. Од. 27. Гол. Ш. 303. *Шовковий пояс кришї покриє, тонкий рубок на всю голозу.* Чуб. Ш. 403. *Увила головку в рубок тонесенький.* Гол. I. 64. Ум. **Рубо́чок, рубо́нько.** Гол. IV. 441. *Один рубонько—голову завивати, другий рубонько—дитятко повивати.* Гол. II. 596.

Рубону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно рубнуть. *То розмахувались з усієї сили, що аж шабля свище; то вже один одного тільки манили, а сами чигали, як би рубонуть да й закінчати зразу.* К. ЧР. 167.

Рубча́стий, а, е. Граненый. *Частувала кума з рубчастої чарки.* Полт.

Ру́бчик, ка, *м.* Ум. отъ **руб.**

Ру́б'я, б'я, *с.* Рубище. Рудч. Ск. I. 177. Мкр. Н. 4. *Рубʼя прикривати спину.* Мкр. Г. 52. *Треба прясти, щоб рубʼя не трясти.* Ном. № 7199.

Ру́га, ги, *ж.* Церковная земля, земля, отведенная обществомъ на содержаніе духовенства. *Убогий той піп, що не то що—й цматка свого поля немає.... ні руги немає, нічого.* Рудч. Ск. II. 207.

Ругач, ча, *м.* Пт.=**Смішок.** Вх. Пч. II. 12.

Руте́ля, лі, *ж.*=**Рачник.** Мнж. 192.

Руда́, да́, *ж.* 1) Руда. 2) Ржавое болото. 3) Кровь. Шевч. 419, 667. *Руда—не вода.* Ном. № 1283. *Кинувсь цілорник і яко мога поспішає; та й кинув їй руду з руки.* Кв. I. 97. 4) Дождь сквозь солнце. Угор. 5) Дышло въ **корчу́гах,** санях для перевозки бревенъ. Щух. I. 180.

Руди́голова́, ви́, *об.* Рыжеволосый человѣкъ. *Дивлюся батюга, гулюк!... а його вже й нема.... Більш ніхто, як рудиголова шельмовська вкрала.* Екатериносл. у.

Руди́й, а́, е. Рыжій. *Ой ти рудий та поганий, поганого роду.* Чуб. Ш. 172. *Рудий, як собака.* Ном. № 8524. *Голий, як руда миш.* Ном. № 1519. *Чому в ставу вода руда? Мабуть хвиля збила.* Мет. 113. *Руда глина.* Ном. № 3773. Ум. **Руде́нький, рудесенький.**

Руді́ти, дію, ѣш, *гл.* Рыжѣть.

Ру́дка, ки, *ж.* Ржавое болото, болото. Мир. ХРВ. 5. *Тоді по оцій самій дорозі, де ми їдемо, були непереходимі рудки.... хто не знавши, як ускочить було у рудку, та ще з важким возом, то такечки зав'язне в багнюці.* О. 1861. XI. 2. *Коли б нам через рудку перехватиться.*

Ру́дник, ка, *м.* Рудокопъ.

Ру́дня, ні, *ж.* 1) Мѣсто добыванія желѣзной руды. 2) Желѣзо-плавильный заводъ.

Рудобри́вий, а, е. Рыжебровый. *Чужа пані рудобрива.* Чуб. Ш. 247.

Рудоми́зий, а, е. О волѣ: съ рыжими пятнами на мордѣ. *Рудомизий віл.* Александров. у.

Рудува́тий, а, е Рыжеватый; коричневатый. НВолын. у.

Рудь, дя, *м.*=**Рудько.** *А ти, коткурудю, та вимети грубу.* Мил. 43.

Рудько́, ка́, *м.* Кличка рыжихъ домашнихъ животныхъ, преимущ. собакъ, кошекъ. *А ти, коте-рудьку, підтопи нам грубку.* Мил. 43.

Руда́вий, а, е. Рыжеватый. Черк. у.

Руда́вина, ни, *ж.* Ржавое болото.

Руда́к, ка́, *м.* 1) Что-либо порыжѣвшее. *Тютюн-рудяк.* Лохв. у. 2) Гречиха съ плохо налившимся щуплымъ зерномъ. *Сторона рудяку, сторона і гречці.* Ном. № 1004.

Рудяни́й, а́, е. 1) Кровавый. 2) О водѣ: покрытый ржавчиной.

Ру́жа, жі, *ж.*=**Рожа.** *Чия роля не ґорана, на ній ружа не зривана.* Гол. I. 207.

Ружа́н, на, *м.* ?. *„Долини мой зеленькі! ораз би-м вас ружанами, сіяв би-м вас червонами“.... — Ей, Романе, Романе! та де твої ружанє? —„Ей, ружане в полонинці, а червені у липойці.* Гол. I. 171.

Ружи́на, ни, *ж.* Ружье. См. **Оружина.** Ад. I. 274. Мир. ХРВ. 142. *Ухожу до його в хату, а в кутку ружин з чотирі стоять.* Черниг. г. *Викресали вогню із ружини, да й пустили пожар по долині.* Чуб. V. 850. Ум. **Ружи́ночька.**

Ру́жний, а, е. Относящійся къ ругѣ идущій на содержаніе духовенства. *Ружна земля.*

Руї́на, ни, *ж.* 1) Развалина. *Все осталось, все сумує, як руїни Трої.* Шевч. 36. *Заплакали б тяжко, бо ви б не пізнали козацької слави убогих руїн.* Шевч. 149. 2) Разрушеніе, истребленіе. *Чиста його голодная погибель, що-день його руїна назирає.* К. Іов. 39. 3) Разореніе. *Бачили лихі свою руїну.* К. Іов. 47.

Руї́нний, а, е. Разрушительный. *Впинили від лютої руїнної роботи.* К. ЦН. 292. *Кохається в руїнних ідеалах.* К. Дз. 189.

Руї́нник, ка, *м.* Разрушитель. К. ПС. 7. *Наслідники руїнника монгола.* К. Дз. 80.

Руйно́вище, ща, *с.* Развалины, мѣсто покрытое развалинами. *Бо пустками вони (добра), руйновищем стояли.* К. Дз. 99. *Оттим же то живе він у руїнах, в руйновищі, що люде поздбігали.* К. Іов. 34.

Руйнува́ння, ня, *с.* Разрушеніе. *Не забудь буяння злющих, руйнування огнякого.* К. Псал. 171.

Руйнува́ти, ну́ю, ѣш, *гл.* Разрушать, разорять, истреблять, уничтожать. *Згода дім будує, а незгода руйнує.* Ном. № 3280. *Тоді треба старе руйнувати, як є з чо-*

го нове будувати. Ном. № 13746. *Руйнують твій народ погани́ці.* К. Іов. 217. *Тяжко важеко заспівае, як Січ руйнували.* Шевч. 8.

Руйнува́тися, ну́юся, ешся, *гл.* Разрушаться. уничтожаться, разоряться.

Руйнува́ння, ня, *ж.* Разореніе, запустѣніе. *Там смертна тінь, непоряд, руйнування.* К. Іов. 23.

Рука́, ки́, *мн. ч.* **ру́ки** и **ру́ці**, *ж. Кожна рука до себе горне.* Ном. *Не в'яжіте Касі руці.* Чуб. V. 910. До рук. Въ руки. *Забрає нас до рук.* Стор. II. 208. *Чи ти давав мені його до рук?* Левиц. Пов. 59. **Ру́ку дава́ти.** Подавать руку. *І шапки не зняв, і руки не дав, не прощався зо мною.* Мет. 67. **Ру́ку дава́ти, придава́ти.** Особый обрядъ на свадьбѣ: подаваніе невѣстой жениху черезъ столъ платка въ знакъ согласія на выходъ замужъ. МУЕ. III. 97. *Придавали ручеки за столом.* МУЕ. III. 97. **Ру́ку пода́ти.** а) Подать руку. б) Помочь. *Взиваєть тебе ціла Україна, діво царице, надежде єдина, абись подала єй руку в пригоді,* Чуб. I. 163. **Ру́ка, не рука́ кому́.** Удобно, не удобно кому. *Коли, тобі рука се брати, то й бери, а мені не рука.* Полт. *Ні, не рука.* Рудч. Ск. II. 112. **Ру́ка вла́сна, рукою вла́сною.** Замѣчаніе при подписи: собственноручно. **На́ руку, на́ руку кому́ньа.** Въ руки, выгодно, удобно. Ном. № 5039. *Марусі на руку ковінька.* Кв. I. 49. **Правою рукою бу́ти у ко́го.** Быть первымъ помощникомъ въ дѣлахъ, быть правой рукой. *Ти у його правая рука.* Ном. № 9523. б) **Ру́ки зв'яза́ти.** Повѣнчаться. *Ходімо до церкви—зв'яжемо руки.* Чуб. V. 77. **Ру́ки зложи́ти.** Умереть. Ном. № 3594. — **перебива́ти.** Разнимать руки, быть свидѣтелемъ при слѣлкѣ, пари. Ном. № 14062.—**пога́нити.** а) Браться за дѣло, не стоющее того; б) браться за дѣло неумѣло. *Коли не коваль, то й рук не погань* Ном. № 9574. — **погріти чим.** Нажиться на чемъ. обобрать кого. *Буде чим руки погріти.* Ном. № 9851.— **прикла́дати.** Усердно работать. *Бога взивай, а руки прикладай.* Ном. № 65. **Ні за віщо рук зачепи́ти.** Не надъ чѣмъ работать, хозяйничать; нечего украсть. Ном № 9870. **Пі́ти рукою.** Повезти, имѣть удачу. *Недавно ся оженили, не пішло рукою: пішла жінка за пшоном, а я за мукою.* Нп. Ном. № 8855. **Пі́ти в ру́ку.** Пойти въ прокъ. *Як хто продає жалкуючи, не піде куплене в руку.* Ном. № 13416. **Ма́ти до руки́ кого́.** Имѣть въ виду? *„Батько за тебе дати мене не хоче".—Має другого зятя до руки?* МВ II. 114. **Ру́ку тягти́ за ним.** Держать чью сторону. **Ру́ку потягти́ за ним.** Принять чью сторону. Кв. I. 218. **Бу́ти за рука́ми.** Быть подъ присмотромъ, быть взаперти. *Думала, що корова пропала, а вона була за руками. Злодія піймали, не буде більше красти, бо сидить за руками.* **З дво́гою руко́ю під монасти́рь, під це́ркву, під ци́нтарь.** Отказъ попрошайкѣ—отправляйся просить около монастыря, церкви, гдѣ стоятъ нищіе. Ном. № 4733. **Дові́гі ру́ки ма́ти.** Брать чужое, воровать. *Піймала я ходити з хати в хату, бо дуже довгі руки мала.* Г. Барв. 365. **З чиє́ї руки́ бу́ти.** Съ чьей стороны быть. *Свашки з його і її рук співають: його на двері, а її в хаті.* Грин. III. 483. **За ру́ки да́ти.** При заключеніи пари отдавать условленный выигрышъ третьему лицу, отъ котораго выигравшій и получаетъ какъ свою собственность обратно, такъ и выигрышъ. Грин. II. 90. **Руки доложи́ти до чо́го.** Поработать надъ чѣмъ. 2) Власть. *Сильного руку Бог один судить.* Ном. № 945. 3) Смѣна поля участокъ, клинъ поля. *У трьох руках поле.* Харьк. *Поля в неї в кожну руку по 15 десятин,* Г. Барв. 303. 4) Сторона. *Треба повертать у ліву руку.* Стор. II. 14. 5)—**бі́жа.** Раст. Heracleum Sponctium. Шух. I. 21. Ум. **Ру́чка, ру́ченька, ру́ченка.** *Як же мені, козаченьку, ранешко ходити? Як візьмеш ти за ученьку,—не мусиш пустити.* Мет. 83.

Рука́в, ва́, *м.* 1) Рукавъ. *Сидить без обнови сиріточка, ручениа стованими в рукава.* Шевч. 461. *Як раз Савці свитка, та тільки рукавів нема.* Ном. № 7562. *Сніг мов з рукава*—сильный снѣгъ. Ном. № 625. *Він би робив, та в його рукава болять*—насмѣшка надъ лѣнивымъ. Ном. № 1095. 2) Тонкій конецъ ступицы, обращенный наружу. Сумск. у. 3) Часть мачтовая. Константиногр. у. Ум. **Рукаве́ць, рука́вчик, рука́вочок, рука́вонько.** Чуб. V. 606, 208.

Рукави́ця, ці, *ж.* 1) Рукавица. *Од Спаса та й рукавиці до паса.* Ном. № 485. 2) Перчатка. Въ этомъ значеніи употребляется преимущественно въ формѣ уменьшительной. Ум. **Рукави́чка.** Чуб. III. 451. *Лакей у білих рукавичках.* Левиц. Пов. 433.

Рукави́чний, а, е. Перчаточный.

Рукави́чник, ка, *м.* Перчаточникъ.

Рука́вочок, чка, рука́вонько, ка, рука́вчик, чка, *м.* Ум. отъ рука́в.

Рукавча́, ча́ти, *с.* Рукавчикъ. Чуб. V. 606. *І маленькі рукавчата шовком вишивала.* Шевч. 329. *Вишиванні рукавчата мають.* Г. Барв. 110.

Руката́ться, каю́ся, ешся, *гл.* Здороваться рукопожатіемъ. *Я рукалася з ёдним.* Уман. у.

Рукіт'я́, в'я́, *с.* Рукоятка, — напр. у креста, хоругви. Миж. 192.

Руковиня, ині, ж. мн.=Заручини. Чуб. IV. 65.

Рукода́йник, ка, *м.* Конецъ косовища, за который держатся лѣвой рукой. Шух. I. 169.

Рукода́ні, ів, *ж. мн.=Заручини.* Чуб. IV. 65.

Рукода́йний, а, е Добровольный. *Рукодайный слуга.* К. Дз. 74.

Рукодільник, ка, *м.* Рукодѣльникъ. Харьк.

Рукодільниця, ці, *ж.* Рукодѣльница. Харьк.

Рукоді́йня, ні, *ж.* Рукодѣліе. *Свитка, шуба під мисчим хутром—отто усе її рукодійня.* Харьк. г.

Рукодільник, ка, *м.=Рукодійник.*

Рукодільниця, ці, *ж.=Рукодійниця.* Котл. НП. 349.

Рукодільство, ва, *с.* Ремесло, кустарный промыселъ. *Він живе хліборобством тільке, ніякого рукодільства не знає.* Новомоск. у.

Рукодія, дії, *ж.* Рукодѣліе, издѣліе. *Сорочка своєї рукодії.* КС. 1883. XI. 500.

Рукодіяння, ня, *с.=Рукодія. Нема в світі, як свого рукодіяння чи полотно, чи свита: носитиметься не знать докіль.* Васильк. у.

Рукомесло́, ла́, *с.=Рукомество. Вже моє рукомесло бур'яном заросло.* Ном. № 10413.

Рукоме́сний, а, е Ремесленный. *Тепер тіко й життя за рукомесним чоловіком.* Харьк. г.

Рукоме́сник, ка, *м.* 1) Ремесленникъ. 2) Мастеръ.

Рукоме́сниця, ці, *ж.* 1) Ремесленница. 2) Мастерица. *Та така дівка: сказано—до всякого шитва рукомесниця.* Харьк. г.

Рукоме́ство ва, *с.* Ремесло. *Зараз знати, що той парубок у людях був, бо рукомества навчився.* Харьк. г.

Рукоми́я, ми́ї, *ж.* Рукомойникъ.

Руко́паш, *нар.* Съ помощью только рукъ. *Берiть (вагу) рукопаш, дрюків не треба.* Черк. у.

Руко́пашний, а, е. Ручной. *У нас сцикавки ті—труби пожарні,—малі, сказано рукопашні, недалеко сцика.* Черниг. у.

Руко́пис, су, *м.* Рукопись. Ном. Отъ видавця. Ш.

Руко́писний, а, е. Рукописный. *Рукописний збірник.* Стор. II. 153.

Рулка, ки, *ж.* Трубка. Миж. 134. Грин. II. 186. Ум. **Ру́лочка.**

Ру́ля, лі, *ж.* Дуло ружья. *До того дотіскались, що за рулю не можна було взятись, так розорілась.* ЗОЮР. I. 69.

Рум, му, *м.* Сухопутье. *Одна чата румом, а другая судном під турчина втікала.* Нп.

Рум, меж.=Рип, меж. *В суботу інспектор рум до хати.* Св. Л. 222.

Рума́к, ка́, *м.* Аргамакъ, ратный, боевой конь. *Прийшла свиня до коня та й каже: ось бо й я румак.* Ном. № 7931.

Румáнде, дя, *с.=Рам'я.* Вх. Зн. 58.

Руканéць, ниця, *м.* Раст. Matricaria chamomyllata. Вх. Пч. I. 11.

Ру́мати, маю, ешь, *гл.=Рюмати.* Левиц. I. 246.

Румега́ти, га́ю, еш, *гл.=Ремиґати.*

Румови́й, а́, е. Сухопутный, растущій на сухомъ мѣстѣ. *Сіно румове.* Ном. № 10181.

Ру́мса, си, *об.=Рюмса.*

Ру́мсати, саю, еш, *гл.=Рюмсати. Що ж Хівря? Румсає.* Г. Арт. (О. 1861. III. 96).

Рум'а́н, ну, *м.=Роман. Рум'ян поле покриває, де козак ся пройжає.* Лукаш. 134.

Рум'я́нець, ниця, *м.* Румянецъ. *А в рум'янцю така сила, що всі квіти погасила.* Чуб. V. 38.

Рум'я́ний, а, е. Румяный. Чуб. V. 136, 1117. *Біда, в кого жінка бліда, а в кого рум'яна, кажуть, завжди п'яна, або: всім кохана.* Ном. № 9124. Ум. **Рум'яне́ньний, рум'яне́сенький.**

Рум'яни́тися, нився, ни́шся, *гл.* Краснѣть, рдѣть. *Личко рум'яниться.* Гол. I. 96.

Рум'я́ність, ности, *ж.* Румяность. *Що мені по твоїй рум'яності, нема мені од тебе приязности.* Чуб. V. 312.

Рум'яні́ти, кію, єш, *гл.* Дѣлаться румянымъ. *Коли б же дізлось но моїй волі, коли б моя сила, то я б рум'яніла.* МВ. II 156. *Рум'яніє, як червона маківка.* МВ. (О. 1862. Ш. 46).

Рум'я́нка, ки, *ж.* Раст. Anchusa officinalis L. ЗЮЗО. I. 111. Ум. **Рум'я́ночка.** *Та тяну я в долиночку, аже там ходять паняночки та зривають рум'яночки на неділю на віночки.* Чуб. V. 353.

Рум'я́нок, нку. *м.* Раст. а) Matricaria chamomylla. Вх. Пч. II. 33. б)—**пе́сячий.** Anthemis cotula. Вх. Пч. II. 29. в)—**соба́чий.** Maruta Cotula. Dec. ЗЮЗО. I. 128.

Руна́, ни́, *ж.*=**Луна 2.** Лохв. у. Лубен. у. *І знак, пропав той тяжкий голос, тільки руна в яру гула.* Шевч. II. 223.

Руна́ти, наю, єш, *гл.*=**Лунати.** Лубен. у.

Рунду́к, ка́, *м.* 1) Крыльцо. *Його мати старая на рундуку стояла, все плакала, ридала.* Чуб. V. 980. *Княгиня зійшла з рундука на зустріч гостям.* К. ЧР. 211. 2) Ларь на базарной площади. Ум. **Рундучо́к.** МВ. II. 32.

Рундукови́й, а, е. Крылечный. *Розчинились у четьмана рундукові двері.* К. МБ. Ш. 246.

Рунду́чний, а, е. Относящійся къ крыльцу, къ ларямъ. *Рундучний торг.*

Рундучо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **рунду́к.**

Руне́нце, ця, *с.* Ум. отъ **ру́но.**

Руни́стий, а, е. Кустистый. *Мокрець—зілля рунисте, стелеться густо і коренисто.*

Руни́тися, нію́ся, ни́шся, *гл.* Куститься.

Ру́нка, ки, *ж.* Въ деревянной курительной трубкѣ: металлическій полый цилиндрикъ, въ который вкладывается табакъ. Вас. 148.

Ру́но, на, *с.* 1) Руно. Вас. 198. *Од вовка втечи, а руно принеси.* Ном. № 10240. *Шерсть на тій собаці як руно.* Черк. у. 2) *мн.* Всходы. *Подивитись на руна польові: жита такі, що й вуже не проліже.* МВ. (О. 1862. I. 74). Ум. **Ру́нце.** Ном. № 10240. **Руне́нце.** *Тепер вовнина дорога: як руненце, так кога.* Мил. 44.

Ру́нтати, таю, єш, *гл.* Тревожить, безпокоить, трогать съ мѣста, разрушать. *Ми як найшли того мертв'яка, так він і лежав до слістя, його не рунтали, не розівали, не займали.* Верхнеднѣпр. у.

Ру́нтатися, таюся, єшся, *гл.* Тревожиться, безпокоиться. *Так і журман: аби коням добре, то й сидів би і не рунтався.* Св. Л. 123.

Рунтува́ти, тую, єш, *гл.*=**Рунтати.** *Чию сем'ю за некрута стануть рунтувати.* Кіев. у. *Прийдеться рунтувать дежанку й піч.* Рк. Левиц.

Рунце́, ця, *с.* Ум. отъ **ру́но.**

Ру́па, пи, *ж.* Яма, отъ которой держать зимой картофель. Угор.

Ру́пати, плю, пиш, *гл.* Быть желательнымъ, интересовать. *Що кому рупить, той про те і лупить.* Ном. № 9752. *Уже мені після корчію оцей тютюн зовсім не рупить. Оце заднешь де небудь люльку, та цілий день і не згадаєш про неї, бо не зманеться.* Черном. *Щоб материзна вернулась—от мене що рупило.* Г. Барв 475. *Його господарство ще не рупить.* Лубен. у. *Тепер додому не поспішаюся: не рупить мені домівка.* Г. Барв. 337.

Руса́вка, ки, *ж.* 1)=**Русалка.** *Русавки полюю боятьсся.* Ном. № 276. 2)—**пахи́вна.** Раст. Antoxantum odoratum. Шух. I. 20.

Руса́к, ка́, *м.* Крупная порода сельдей. Херс. г.

Руса́ли, лів, *м. мн.*=**Розигри 3.** О. 1861. X. Св. 44. *На русали купаються, щоб не було посухи.* О. 1861. X. Св. 47.

Руса́лка, ки, *ж.* Русалка. Чуб. I. 207. *Сиділа русалка на білій березі, просила русалка в жіночок намітки.* Чуб. Ш. 187. Ум. **Руса́лонька, руса́лочка.** *Кругом дуба русалоньки мовъки дожидали, взяли її серединою та й залоскотали.* Шевч. 30.

Русалкува́ти, кую, єш, *гл.* Быть русалкой. *Може вона й досі русалкує.* Г. Барв. 375.

Руса́льний, а, е. Относящійся къ русалкамъ. Чуб. Ш. 185. *Русальний тиждень, великдень.* Грин. I. 45. **Руса́льні ро́зигри**—по Лукашевичу четвергъ троицкой недѣли, т. е. то-же, что и **русальний великдень.** Грин. Ш. 116.

Руса́льчин, на, не. Принадлежащій русалкѣ. **Руса́льчин вели́день**—четвергъ Троицкой недѣли. Ном. № 461.

Руса́ля, лів, *мн.* Троицкіе святки. Вх. Лем. 463.

Ру́сий, а, е. Ру́сый. *Руса коса.* Чуб. V. 110. Ум. **Русе́нький.** *Обтелю тобі плечиці русенькими кісоньками.* Грин. Ш. 496.

Ру́син, на, *м.* Русинъ, малороссъ. О. 1861. I. 264. *Посунся, лише, най русин сяде.* Ном. № 878.

Русі́нка, ки, *ж.* Русинка, малороссіянка.

Русня́к, русня́к, ка, *м.*=**Русин.** О. 1861. I. 264. МУЕ. Ш. 37.

Русокóсий, а, е. Съ русой косой. *Люби дівча русокосе.* Млак. 18.

Русь, си, *ж.* Русь. *Наметіли гуси з Руси, скололися воду Маруся.* Чуб. V. 898.

Ру́ський, а, е. 1) Въ Галиціи и Буковинѣ: малорусскій, украинскій. 2) Великорусскій. *Пісня народня, як українська, так і руська.* Левиц. Пов 8. 3) Великороссъ. Левч. 187.

Русáвий, а, е. Свѣтлорусый, блондинъ. *Стоїть дівок, як ярок, то чорняві, то русяві.* Чуб. V. 143.

Русавіти, вію, ѣш, *гл.* Становиться свѣтлорусымъ.

Ру́та, ти, *ж.* 1) Раст. а) Ruta graveolens L. Вх. Пч. I. 12. Мил. 35. ЗОЮЗ. I. 131. *Зелене, як рута.* Ном. 13156. б) = **пташина.** Fumaria officinalis. ЗЮЗО. I. 123. в) = **польова.** Onobrychis sativa. Лв. 100. 2) Родъ писанки съ рисункомъ, въ которомъ заключается близкій къ трезубцу знакъ трискелъ или триквегръ. КС. 1891. VI. 366. Ум. **Ру́тка, ру́тонька, ру́точка.** Чуб. V. 401, 857; Ш. 150.

Рутвя́ний, а, é = **Рутяний.** Г. Барв. 248. *Ой в'яну я, в'яну, як рутв'яна квітка.* Чуб. V. 405.

Ру́тити, ру́чу, тиш, *гл.* Крѣпко спать (насмѣшливое слово). Чуб. VII. 576.

Ру́тка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **рута.** 2) = **польова.** Раст. = Рута **пташина.** ЗЮЗО. I. 123.

Рутяни́й, я, е. ? *Ой кущіло, рутяй Іване, весіллячко пишне.* Ни. *Ой мій рутяй Боже, хто ж мені сноможе?* Ни.

Ру́тонька, ру́точка, ки, *ж.* Ум. отъ рута.

Рутяни́й, а, é. Изъ рути. Г. Барв. 124. *Ой то ти вітронить віночка рутяного.* Чуб. V. 35. Ум. **Рутяне́нький.** *Ізняв з мене вінець рутяненький.* Чуб. V. 413.

Рух, ху, *м.* Движеніе. Гн. I. 96. *Рух його, ходи, все було поважне.* Левиц. Пов. 9.

Руха́вка, ки, *ж.* Движеніе, волненіе смута.

Ру́хати, хаю, ѣш, сов. в. **ру́хнути, ну, неш,** *гл.* 1) = **Рушати, рушити 1.** Гн. II 182. 2) = **Рушати, рушити 2.** Грин III. 581. *На Варуха, як земля руха.* Драг. 11. *Заходилась рухати до господи.* Грин. II. 275. *Мов би павинередки з кимсь рухнув дошку.* Грин. II. 334. 3) Только сов. в. Приняться, начать. *Дядина як рухнула плакати.* Пирят у.

Ру́хатися, хаюся, ѣшся, сов. в. **ру́хнутися, нуся, нешся,** *гл.* Двигаться, двинуться, шевелиться, пошевелиться, тронуться. *Як добре найстися, то й з місця не рухнешся.* Павлогр. у.

Рухли́вий, а, е Подвижной, проворный *За молодих літ баба тямовита була і рухлива.* Г. Барв. 486.

Ру́хлий, а, е. Рыхлый. *Земля рухла, скоро конається.* Питигор. окр.

Рухнути, ся. См. **Рухати, ся.**

Рухо́мий, а, е. Движимый. **Рухо́ме добро.** Движимое имущество.

Рухо́мість, мости, *ж.* Движимость, движимое имущество. Чуб. VI. 313. Мкр. I. 62. *Яка там рухомість у його ее: свитинок латаних пара, та литани без холош.* Канев. у. *Худоба і вся рухомость при йому.* Сим. 196.

Ру́ця, ці, *ж.* Дѣтск. Рука, ручка. О. 1862. IX. 119.

Руч, въ выраженіяхъ: 1) **У лі́ву руч.** Вѣво. 2) **У пра́ву руч.** Вирано. 3) **Руч-об-руч.** Рука объ руку. *Як старуєтесь руч-об-руч докупи, то тоді убиє він тебе у руки.* Харьк. г. **Під пі́ячу руч.** Подъ пьяную руку. Ном. № 11734. *Не в чім йому у хаті немає, аж він, голубе сизий, забрався під пʼяну руч до дівчат та й жирує з нами.* Стародубщ. у. 5) **Під до́бру руч.** Въ хорошую минуту. *Як підкотиться під добру руч, то й у карт цукнемо з ним.* Харьк. г. 6) **Під гаря́чу руч.** Въ минуту гнѣва, подъ сердитую руку. *Гляди, як підскочить під гарячу руч, то щоб була не потобна тебе добре.* Харьк. г. 7) **Тягти за ким руч.** Принимать чью сторону. Ном. № 4925. *І син за нею руч тяне.* Г. Барв. 225. *Зять його вощае добре, жаном, що він йому поступив пару коней і за ним руч тягне.* Рудч. Ск. I, 183. 8) **Твоя́ руч.** Тебѣ на руку. *В кінці города мяин, до чоловік приставʼ: берись, каже, міроиикувати, бо твоя руч. Ото він і став міроиником.* Кіев. у. 9) **На мою, на твою, на його, на свою руч.** Въ мою, твою, его, свою пользу. *Та вони усе на свою руч, а мій, сказано, дурні—кваки.* Лубсн. у. *Громада почала схилятися на руч Грицькову.* Мир. Пов. I. 156. *З козиної руки аж четверо було, а з нашої тіки двоє, тим воно на їх руч і діло пішло.* Лубсн. у. 10) **На свою́ руч горну́ти.** Говорить въ свою пользу. Черк. у. 11) **На їх руч стоя́ти.** Быть на ихъ сторонѣ. *Він бо раз-у-раз на їх руч стоїть.* Лубсн. у. 12) **На ско́ру, шви́дку руч.** Наскоро. *А там*

поставлять закусити на скору руч чого небудь. Алв. 49.

Ручáй, чáю, *м.* Ручей. *Приблудився до гаю, дрібненькому ручаю і став коня напувати.* Чуб. V. 946 Ум. **Ручáєць.** Чуб. III. 305.

Ручáйка, ки, *ж.* Мѣра ненькн, льна: столько, сколько можно взять рукой=1/10 посѣва=жменя Черниг. у. Черк. у. Вас. 200.

Ручáтися, чáюся, ешся, *гл.*=**Ручитися.**

Рýченний, а, е. Ручной, къ рукѣ относящійся. Мнж. 42.

Рýченька, рýчечка, ки, *ж.* Ум. отъ **рука.**

Рученя́, ня́ти, *с.* Рученка, маленькая ручка. *Білі рученята мнють-обнімають.* Шевч. 133. Ум **Рученя́то, рученя́точко.**

Рýчий, а, е. Ловкій. *Веселий, ручий молодик.* Мкр. Г. 7. *Дівка руча, щира, жвава, невсипуща.* Мкр. Н. 4. *Вишукують собі таких малюків ручих, щоб украв і втік, а вріймо викрутивсь.* Св. Л. 136. *Коли б мені тепер хоч зо жменю людей ручого плеча, кинувся б я левом... на старого Острозького.* К. ІДН. 223.

Рýчіна, ни, *ж.* Рука. *Ой ти, стара неле, та сядь коло мене, закладі ручину та й за пазуханку.* Чуб. V. 420.

Рýчити, чу, чиш, *гл.*=**Ручитися.** *Я на його ручу.* ІІВолын. у.

Рýчитися, чýся, чи́шся, *гл.* Ручаться. *Хто ручиться, той і мучиться.* Ном. № 10661. *Не ручись не то що за рідного батька, а за свою пазуху.* Ном. № 6827.

Рýчиця, ці, *ж.* 1) Ум. отъ **рука.** *Взяла сусіда удовицю за білую ручицю.* КС. 1884. I. 32. *Зеленою китайкою ручиці покрив.* Чуб. V. 776. 2) Въ повозкѣ: укрѣпленный въ подушкѣ и стоящій наружу наклонно колышекъ: четыре такихъ колышка (два въ передней подушкѣ и два въ задней) поддерживаютъ съ обѣихъ сторонъ **драбини.** Чуб. VII. 402, 403. Рудч. Чп. 250. *Ручиця задовбується в насад і на неї накладається полюшник.*

Рýчка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **рука.** *Літом нїжкою, а зімою ручкою.* Ном. № 559. *А путь з білих ручок!* - говорятъ молодой хозяйкѣ, когда и тчуетъ напиткомъ. Ном. № 11518. У **ручки з ким брáтись.** Вступать съ кѣмъ въ рукопашную, Соротьси или биться. Лохв. у. 2) Рукоятка многихъ инструментовъ и орудій, напр. въ топорѣ-топорище (Сим. 24), въ вилкѣ—черенокъ (Шух. I. 291), рукоятка въ пилѣ (Шух. I. 175), въ ножницахъ—часть, куда входятъ пальцы (Шух. I. 153), въ косовищѣ—рукоятка, за которую держится косарь правой рукой (Шух. I. 169). у **келефа**—верхняя часть, за которую держится рука (Шух. I. 274), у **рýчка** у огнива (Шух. I. 284 , у **лучкá**, которымъ приводится въ движеніе валикъ ремѣсника (Шух. I. 257), у **трúба** (МУЕ. III. 17) и пр. 3) Каждая изъ парыжелѣзныхъ дужекъ сундука, за которыя берутся руками при передвиганіи сундука. Вас. 150. 4) Грифъ струннаго инструмента (**бандури, нобзи, торбана**). КС. 1882. VIII, 281, 1892. III. 383. 5) Въ мельницѣ часть корытца (висящаго подъ **конишемъ**), за которую трясетъ корытце коникъ (см. **Коритно, штак**). Мнж. 181 6) Одна изъ половъ покоса. Вх. Зн. 5. *Пройшли одну ручку.* 7)—**Бóжої Мáтері.** Раст. Anastatica hierochuntica L, іерихонская роза. ЗЮЗО. I. 31. 8)—**Пресвятóї Дíви.** Раст. Gymnadenia conopsea. Лв. 99.

Ручковúй, й, é. 1) Изъ рукъ данный. *Почастуй же нас, красочко моя, ручковою, щоб заніканка посолодчала.* Стор. II. 221. 2) О табакѣ: нанушный. *Купляють табаку ручкового.* ХС. VII. 416.

Ручнúй, á, é. 1) Ручной. *І їх славних оковали ручними окрутять.* Шевч. 611. 2) О писаньѣ: рукописный. *Друковане й ручне письмо читать навчилось.* К. Да. 153.

Ручни́к, ка́, *м.* 1)=**Рушник.** 2) Въ ножной толчеѣ: перекладина за которую работающій держится руками. Шух. I. 161, 162.

Рутни́ця, ці, *ж.* 1)=**Рушниця.** 2) Каждый изъ двухъ концевъ пилы съ отверстіемъ, въ которое вставлена деревянная рукоять. Шух. I. 175.

Рýчно, рýшно, *нар.*=**Зручно.** *Вам би радіти, що так виходить ручно.* МВ. (О. 1862. I. 103). *Вони тут часто бувають, то їм і ручно сказати батюшці, а мені далеко ходити.* Волч. у. (Лобод.).

Ручýхна, ни, *ж.* Рука, ручка. *Твоя ручухна подамь.* Чуб. V. 1158.

Рушáння, ня, *с.* Движеніе съ мѣста.

Рушáти, шáю, єш, сов. в. **рýшити, шу, шиш,** *гл.* 1) Двигать, двинуть, трогать, тронуть, шевелить, пошевелить, шельнуть. *Чорненьке маленьке щонайбільшу колоду рушить.* Ном. стр. 295, № 149. *Сват, не сват, а мого не руш пічого.* Ном. № 9414. *Не руш чужого.* Ном.

9672. *Як улана не любити, як жеза ним не жерти: ой як рушить очима,—вийме душу плечима; ой як рушить плечима, пройме душу очима.* Чуб. V. 1081 2) Двигаться, двинуться, трогаться, тронуться. *Сим Хмельницький наперед всіх рушав.* Макс. *Ой як будете, вірне товариство, з Перекопу рушати, що не забувайте, вірне товариство, і моїх волів занять.* Ин. *Та й рушимо тихесенько в далеку дорогу.* Шевч. 664. *Вітрець рушив.* Мир. Пов. I. 112. **Рушай!** Трогай! Маршъ!

Руша́тися, ша́юся, ишся, *гл.* сов. в. **ру́шитися, шуся, шишся,** *гл.* Двигаться, двинуться, трогаться, тронуться, шевелиться, шевельнуться. *Ольга не рушалася з місця.* Левиц. Пов. 120. *Батько рушився в дорогу.* Зміев. у. *А ну, рушайнесь на роботу.* Волч. у. **Вітер руша́ється.** Поднимается вѣтеръ. Зміев. у.

Руше́ння, ня, *с.* Ополченіе. *Владика благословляє нас на рушення.* М. Пр. 51. *Мов посполитее рушення мапгина в царстві завелось.* Котл. Ен.

Ру́шити, ся. См. **Рушати, ся.**

Рушля́та, лят, *с. мн.* Родъ дѣтской игры. Мил. 56.

Ру́шний, а, е. Подвижной, проворный. Вх. Лем. 463.

Рушни́к, ка́, *м.* Полотенце. Различныя названія, смотря по употребленію: **рушник-утира́ч** — для лица и рукъ, — **сти́рок** — для вытиранія посуды, **ніжковий**—богато вышитый—для украшенія образовъ, картинъ, **божни́к**—для иконъ, **плечевий**—богато вышитый для сватовъ, **подарко́вий**—денежный для свадебныхъ подарковъ и пр Вас. 167, 168. *Вода в відеречку,—братіку, амийся; рушник на хлочку,—братіку, втрися.* Чуб. V. 927. *На образах рушники, вити орлами та хмелем.* Левиц. I. 27. **Рушники подава́ти.** Перевязать особо для этого приготовленными полотенцами, во время обряда сватовства, сватовъ въ знакъ согласія на выходъ замужъ: дать согласіе на выходъ замужъ. **На рушнику́ стоя́ти.** Вѣнчаться. *Ти ми з тобою на рушничку стояли, та ми з тобою й присяду мали.* Чуб. 2) Бѣлый поясъ, вытканный изъ нитокъ, съ красными и синими полосками на концахъ. Чуб. VII. 417. Ум. **Рушничо́к.**

Рушни́ця, ці, *ж.* Гчужье. *Ой унала Бондарівна близько перелазу — забив, забив пан Коневський з рушниці образу.* Чуб. V 423. Ум. **Рушні́чка.** Грин. II. 222. *З рушнички золотої стріляє пташки.* Гв. I. 169.

Рушничо́к, чка́, *м.* Ум. отъ рушник.

Ру́шно. См. **Ручно.**

Рушту́нок, нка, *м.*=**Риштунок.** Федьк. Пов. 65.

Рьоб, ба, *м* Игра=**Хрещик.** Мил. 55.

Рюм, му, *м.* Плачъ.

Рю́мка, ки, *об.* Плакса. См. **Рюмса.**

Рю́мати, маю, ешь, *гл.* Плакать. *Та годі тобі рюмати.*

Рюмо́к, мка́, *м.* Въ выраж. **удра́ти рюмка́** — заплакать, заревѣть. *Чи не вдере Микола рюмка?* Зміев. у.

Рю́мса, си, *об.* Плакса.

Рю́мсання, ня, *с.* Плачъ.

Рю́мсати, саю, ешь, *гл.* Плакать, рюмить. Ном. № 13527.

Ряб, бу, *м.*=**Рьоб.** Мил. 55.

Ря́бець, бця, *м.* Родъ коршуна. *Так рябцем і вгомить.* Ном. № 13678.

Ря́бий, а́, е́. Пестрый. *Рябі курчата.* Чуб. III. 138. 2) Рябый, покрытый оспинами, рыжими пятнами. *А я рябка родилася, чорнявому судилася.* Чуб. V. 604. Ум. **Ря́бенький, ря́бесенький.** *Ти, голубе сивесенький, ти на крильця рябесенький.* Грин. III. 184.

Ря́бина, ни, *ж.* Рябина, Sorbus aucuparia. Чуб. V. 742.

Ря́бити, блю́, би́ш, *гл.* Дѣлать пестрымъ.

Ря́бісінький, а, е. Совершенно пестрый, совершенно рябый.

Ря́бісінько, *нар.* Совершенно пестро, рябо.

Ря́біти, бію, ешь, *гл.* Пестрѣть. Св. I. 308.

Ря́бітися, бі́юся, ишся, *гл.* Видѣться въ видѣ отдѣльныхъ пятенъ, точекъ. *На горі, далеко за долиною.... щось рябіялося, і не пізнати, чи люде ходили, чи товариха пасласъ.* Св. I. 211.

Ря́баканісто́ий, а, е. Пестрый. См. **Ря́бий 1.** Вх Зн. 61.

Ря́бко́, ка́, *м.* 1) Родъ вареныхъ кушанья изъ пшена и гречневой муки. Кіев. у. *Вбрали.... хрін з квасом, редьку, буряки, рябка, тетерю, соломаху.* Котл. Ен. IV. 19. *Чого то з сього святого хліба не зробиш? усячини: діда, братки, рябка, сучку, каленика....* Кух. (Ф. 1861. XI. 27. 2) Кличка собаки. *Як Рябка годують, так Рябко й гавка.* Ном. № 7129. 3) Названіе пестраго кота. *Ой ти, коте-рябку!* Мил. 42.

Ря́бо, *нар.* 1) Пестро. *Аби, бабо, рябо,*

Ном. № 5223. 2) Рябо, съ оспинами, съ пятнами на лицѣ. *Хоч рябо на виду, так маслаки дому.* Ном. № 7317.

Рябо́к, бка́, *м.* 1) Рябчикъ. 2) Веснушка. Чуб. I. 59.

Рябокри́лий, а, е. Пестрокрылый. *Соловейко рябокри́лий.* Грин. Ш. 179. Ум. **Рябокри́ленький.** *Єсть голубець рябокри́ленький.* Чуб. V. 310.

Рябоми́вий, а, е. 1) О животномъ: съ черными пятнами на мордѣ. *Рябомиза вівця.* Миж. 192. 2) Пестрый. *На собі мав шаровари в клѣтку і жилетку якусь рябомизу.* Св. Л. 303.

Ряботи́ння, ня, *с.* 1) Слѣды отъ оспы на лицѣ. Ном. № 8519. 2) Рыжіе пятна на кожѣ рыжихъ людей; пятна на лицѣ беременной женщины. Черк. у. (Лобод.).

Рябу́ха, хи, *ж.* Пестрый предметъ. *Маторка рябуха. Курка рябуха.* Ум. **Рябу́шка, рябу́шечка.** *В мене сучка-рябушечка.* Мил. 81. *Мали собі курочку-рябушечку.* Чуб. II. 90.

Рябчи́к, ка, *м.* 1)=**Рябко́ 2.** Рудч. Ск. I. 201. 2) Сортъ арбузовъ, у которыхъ корка съ темными полосами. Лохв. у.

Ря́д, ду, *м.* 1) Рядъ; линія. *Зеленая дібровонька в тум ряди посажена.* Чуб. V. 1009. *Сідайте в ряд, щоб Бог був рад.* Ном. № 11864. *Іще ж мене ніхто з ряду не викидав.* Г. Барв. 318. *Ішли бояре ряд по ряду.* Мил. 132. **Ря́ду доне́сти.** Обойти все собраніе съ угощеніемъ. **Ряд у ряд става́ти.** Становиться ровными рядами. В **ряди́-годи́, в ряди́-часи́.** Изрѣдка. *То вже в ряди-годи упаде така нічка, щоб він сповне тихим духом.* МВ. II. 9. *Ми Чайчика бачимо в ряди-часи.* МВ. II. 96. 2) Очередь. *Чекай ряду, дістанеш коляду.* Ном. № 5568. *Швидко й до тебе ряд дійде.* 3) Конская сбруя. Желех. Шух. I. 101. 4) *мн.* **ряди́.** У ткачей: дощечка съ двумя отверстіями, въ которыя пропускаются нити основы. Вас. 202. 5) Договоръ. *Возпряду узяв роботу.* Ум. **Ряди́ки, ряди́очок.**

Ряде́ле, ця, *с.* Ум. отъ **ряди́но.**

Ряде́нце, ця, *с.* Ум. отъ **ряди́но.**

Ряди́ти, джу́, диш, *гл.* 1) Распоряжаться, давать порядокъ. *Чоловік мислить, а Бог ряди́ть.* Ном. № 82. *Хиба він староста, що ряди́ть у селі.* НВолын. у. 2) Приводить въ надлежащій видъ, убирать. *Дівчині русу косу чешуть, козакові оловянну тешуть, а дівчині косу русу ряди́ють, а козака до гробу провадять.* Чуб. V. 377. 3) Договаривать, подряжать. *Чи не ви ряди́те під сачи?* Черк. у. 4) Готовить для чего, кого, опредѣлять для чего, кого. *Оне тобі, Миколо, моя дитина: спёршу я не ряди́в її за тебе, та заслужив ти у мене.* О. 1862. II. 78.

Ряди́тися, джу́ся, дишся, *гл.* Собираться, готовиться. *Пріч ряди́ся, а хліб сій.* Ном. № 10128.

Ряди́нка, ки́, *с.* Зернышко въ косточкѣ плода. Ковель.

Ря́дна, ної, *ж.* Условіе, договоръ. *Не коргоах уговір-рядну писали.* Дума.

Ря́дний, а, е. Аккуратный, хозяйственный. *Сама єм ся дивувала, яка'м била рядна: єдно'м мала телятницю, і то є'м не загнала.* Гол. II. 449.

Рядни́на, ни, *ж.* То-же, что и **рядно,** но плоховатое. *Лежить Ганна на старій дрантині, прикрита старою драною рядниною.* Левиц. I. 75. *Гей було їй сорочки не дати, було обвертіти в подрану рядни́ну.* Мет. 268. 2) Одежда изъ плохой грубой ткани. *Ти в мами ходиш в грубій рядни́ні, а в нас будеш ходити в синім кармазині.* Чуб. V. 393. Ум. **Рядни́нка.**

Рядно́, на́, *с.* 1) Толстая пеньковая ткань, родъ плотной и толстой дерюги; родъ простыни или одѣла изъ такой ткани. Вас. 168. *Тягни рядно на двох одно.* Ном. № 12793. *Виткала п'ятеро ряден.* Черниг. у. **Накри́ти мо́крим ряднйм.** Наброситься—и слова не дать сказать. Ном. № 3420. Ум. **Ряде́нце.**

Ря́дно, *нар.* Нарядно. *В дорогім одіянні він рядно ходив.* Гол. III. 267.

Рядня́ний, а, е. Сдѣланный изъ дерюги. *На Ковалівці усе дівки да убогії, кроїли дари рядня́ні.* Чуб. III. 115.

Рядови́й, а́, *б.* 1) Обычный, обыкновенный. 2) Рядовой. *Рядовий козак його доганяє.* КС. 1884. I. 37. *Ой ви, сотники і полковники і козаки рядові́.* КС. 1882. XII. 513. 3) Очередной, слѣдующій по порядку. *Рядову чарку піднести. Наламала паляниці, рядову піднесить.* Мкр. II. 16. 6)=**Рядни́ний.** *Ой посажу я дітей у рядову торбину.* Чуб. V. 860.

Рядови́к, ка́, *м.* 1) Рядовой (о козакѣ, солдатѣ). Г. Барв. 443. *Чернігоської сотні козак рядовик.* Костом. 7. 70. 2) Раст. Sanguisorba officinalis L. ЗЮЗО. I. 135.

Рядовина́, ни́, *ж.* 1) Дерюга, грубый холстъ, употребляющійся на рядна, скатерти, мѣшки и пр. Чуб. VII. 408. Различные сорты **рядовини: базарко́ва**—**шири-**

ною въ аршинъ, **бѣла**—изъ выбѣленнаго **вáлу**, идетъ для **ряден** и мѣшковъ, **дорóжки**—полосатая на некрашенной основѣ и крашенномъ утк**ѣ**, **мішкова**—для мѣшковъ, шириной 12 **нершкóвъ**, **пúсана**—въ поперечныхъ цвѣтныхъ полосахъ для половиковъ, **прáники**—полубѣлая, изъ сѣрой основы и недобѣленнаго утка, **сирова**—небѣленная, **в сóсонки**—плотная, особо вытканная и пр. Вас. 168. 2) Худшій сортъ сукна. Чуб. VII, 421.

Рядóк, дка, *м.* 1) Ум. отъ **ряд**. *Сідають дівчата рядком на приспі.* Чуб. III. 100. 2) Строка въ книгѣ. Ум. **Рядóчок**. *Плинуть качки в два рядочки.* Мет. 56.

Рядува́ти, дýю, ешь, *гл.* Обходить рядъ сидящихъ,—напр. угощая водкой. *Вона рядує людей, то й мене не минає чаркою.* Новомоск. у. (Залюб).

Рядю́га, ги, *ж.* 1) Дерюга. 2)=**Рядно**? Ум. **Рядю́жка**. *Коли не пропав в пелюшках, а вже в рядюжках не пропаду.* Ном. № 5291.

Ря́жа, жі, *ж.* 1) *соб.* Утварь, орудія, для чего либо необходимыя. Желех. 2) Шайка банная. Ум. **Ря́жа, ря́жечка**.

Ря́жанка, ки, *ж.* Варенецъ, родъ простокваши. Канев. у. Чуб. VII. 438. См. **Гусляника, пряжанка**.

Ря́жечка, ки, *ж.* Ум. отъ **ряжа**. Черниг. у.

Ря́жка, ки, *ж.* Ум. отъ **ряжа**. Канев. у. Полт. у. Черниг. у.

Ря́мя, мени, *ж.*=**Рама**. Левиц. I. 23.

Ря́мево, на, *с.* Оконная рама, переплетъ оконной рамы. *Застукали в рямено того вікна.* Екатериносл. у. (Залюб.).

Ря́ми, рям, *ж.* Складки, сборки. Угор.

Рямити, млю, миш, *гл.* Складывать въ складки. Угор.

Ря́мка, ки, *ж.*=**Рамка**. Левиц. Пов. 227.

Ря́мпати, паю, еш, *гл.* Чирикать, трещать. Вх. Уг. 226.

Ря́нта, ти, *с.*= **Ря́н'я**=**Рянта**. Лохв. у.

Ря́нця, ців, *мн.* Рамка. Мир. ХРВ. 120.

Ря́н'я, н'я, *с.* Рубище. *Світиться у вас крізь ряня'є тіло.* К. ЦН. 238. *Не одежа на ній, а стареє ряня.* Кн. I. 215.

Ря́нда, ди, *ж.* Лоскутъ, тряпка. Вх. Лем. 463. Ум. **Ря́ндка, ря́ндочка**. Вх Уг. 266.

Ряндáвий, а, е. Оборчанный, рваный, въ лохмотьяхъ. *Ряндава кошуля.* Вх. Лем. 463.

Ря́ндка, ря́ндочка, ки, *ж.* Ум. отъ **рянда**.

Ря́ндя, дя, *с.* Лохмотье, тряпье. Угор.

Ряндя́рь, ря́, *м.* Ветошникъ. Угор.

Ряпу́ха, хи, *ж.*=**Рапавка**. Вх. Пч. II. 16.

Ря́са, си, *ж.* 1) Риса. *Нарядився, як піп у рясу.* Ном. № 11215. 2) Колосъ проса, овса, метелка у растеній, вѣничекъ. *Ряса у проса.* Вх. Лем. 463.

Ряси́ти, шу́, сиш, *гл.* Дѣлать обильнымъ плодами, листьями. *Не вам то батько садочок садив, садочок садив, все злотом рясив.* Чуб. III. 401.

Ряси́ця, ці, *ж.* Складка, сборка. *Старинний боярин красен, а в його жупан рясен, а за тими рясицями сидять воші копицями.* Мил. 156.

Ря́ска, ки, *ж.* 1) Водяное растеніе: Lemna minor L. L. triculea L. ЗЮЗО. I. 126. *Ой одбиває од берега щука-риба ряску* Мет. 8. 2) Сережка на деревѣ, напр. на орѣшникѣ. Угор. 3)=**Ряса 2**. МУЕ. III. 48.

Ряснúй, á. é. Преимущественно о растеніяхъ: густой, обильный листьями. вѣтвями, плодами. *Сади рясні нохилились.* Шевч. 219. *Ти, дівчино красна, де ти воли пасла?—Під дубками з порубками, де травиця ряснá.* Грин. III. 157. *Обсій, матінко, овесцем, щоб наш овесець рясен був.* Ив. *Ой ти, дубе кучерявий, листя твое рясне.* Чуб. V. 13. *Рясна яблуня.* Харьк. *Рясна картопля*—имѣющая много картофелинъ. НВолын. у. О волосахъ: густой. Г. Барв. 359. Объ одеждѣ: со многими складками, широкій. *Рясна сорочка* О. 1861. XI. 21. *Рясні рукава в сорочці.* О людяхъ: хорошо одѣтый. *Як прибде весна красна, буде наша голота рясна.* Носл Ум. **Ряснéнький, рясне́сенький**.

Ряснúстий, а, е=**Рясний** *Копа на коні, а сніп на спині, копи пашнисті, снопи рясністі.* Гол II. 3.

Рясна́йця, ці, *ж.*=**Ряснця**. КС. 1883. II. 393.

Ряснíти, нію, еш, *гл.* Быть густо покрытымъ, изобиловать. *Це дерево рясніе яблуками. Турецькі ринки рясніють нашим людом українським.* К. Бай 71.

Ря́сно, *нар.* Обильно, густо. *Ой вишенько-черешенько, чом не рясно родиш? Чуб. Щоб у вас увесь вік так було рясно, як оце тепер на столі.* Г. Барв. 84. *Сади цвіли рясно.* Левиц. I. 524. *Рясно-*

рясно плакала. Мир. ХРВ. 406. Ум. **Рясне́нько, рясне́сенько.**

Рясно́та, ти, *ж.* Обиліе, изобиліе (плодовъ, листьевъ). Екатеринос. у.

Рясо́тá, ти́, *ж.*=**Рясно́та.** Черк. у. *Там груші—рясота, аж гілля гнуть.* Св. Л. 205. *Там рясота така, що гілля підпирай.* Каменец. у. Объ одеждѣ: обиліе складокъ. *Оце вже я спереду мало рясоти пустила, бо під хвартухом, а щоб іззаду рясніша була спідниця.* Пирят. у. Въ нижеслѣд. примѣрѣ: полнота. *Молодик, молодик, тобі вповні, мені на здоров'ї, тобі рясота, мені красота.* Грин. II. 316.

Ряст, ту, *м.* Раст. а) Primula veris. Маркев. 6. б) Corydalis solida Smith. ЗЮЗО. I. 120. в) Scilla bifolia L. ЗЮЗО. I. 135. г)—**бíлий.** Corydalis cava Schveig et Koerth. ЗЮЗО. I. 174. *Встала й весна, чорну землю сонну розбудила, укві́тчала її рястом, барвінком покрила.* Шевч. 195. **Топта́ти ряст**—**ѣхать, не топта́ти ря́сту**—умереть. Сим. 219. *Мабуть уже йому рясту не топтати.* Ном. № 8228. *Не довго з того часу стара ряст топтала—через тиждень, чи що, й умерла.* Грин. II. 144.

Рятува́ння, ня, *с.* Спасаніе.

Рятува́ти, ту́ю, ешь, *гл.* Спасать. *Рятуй менє, батеньку, бо я молод козак потопаю.* Лукаш. 131. *Обізвавсь Тарас Трясило віру рятувати.* Шевч. 52. **Рятуйте!** Спасите! Караулъ! *Рятуйте, хто в Бога віруе, рятуйте!* Ном. № 4506.

Рятува́тися, ту́юся, ешся, *гл.* Спасаться. *Здалека зоглядали* (татарина) *з гір, ховалися й рятувались* МВ. II. 74.

Рятýйточки, *гл.* Ум. отъ **рятувати.** *Ох, лишенько! ох, рятуйточки!* Лохв. у.

Рятýн, на́, *м.* Спаситель, спасающій. Лохв. у.

Рятýнка, ки, *ж.* Спасительница, спасающая. Лохв. у.

Рятýнок, нку, *м.* Спасеніе. К. Бай. 41. *На тім світі пани рятунку не мають.* НВолын. у. *Ах там молод козак потопає: просить він рятунку.* Лукаш. 131.

Ря́хатися, хаюся, ешся, *гл.* Собираться, трогаться. *Свати вже ряхались додому.* Канев. у. *Я вже й ряхнувся не буду.* Лубен. у.

Ря́хта, ти, *ж.* ? *Оце лохвицька ряхта.* Ном. № 13947.

Рихті́ти, хчý, тúш, *гл.* Блестѣть, сверкать. *Як золото ряхтить.* Гол. IV. 438. *На морі огрядні кораблі без ліку-міри стоять собі пишними рядами та ряхтять мов пав'яче пір'я на сонці.* Федьк. Пов. 46.

Рихтúй, й, б. Блестящій, сверкающій? *Ряхтяна звіздиця.* Гол. II. 540.

Ря́цьки, *нар.*=**Рачки.** Угор.

Рядькувáти, кýю, еш, *гл.*=**Рачкувати.** Угор.

С.

С, *пред.*=**З**.

Са! а са! *меж.* Крикъ на свиней, когда ихъ гонятъ. Kolb. I. 65.

Сабани́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Сильно бранить. Желех.

Са́баш, шу, *м.* Шабашъ, суббота у евреевъ.

Сабашівка, ки, *ж.* 1) Родъ еврейской шабашковой шапки. Желех. 2) У евреевъ: шабашковая водка. Желех. 3) У евреевъ: шабашковая свѣча. Желех.

Сабашува́ти, шу́ю, єш, *гл.* О евреяхъ: праздновать субботу.

Сабо́, *межд.*=**Цабе**.

Сабл'у́к, ка́, *м.* **саб'у́ка, ки**, *ж.* Сортъ яблокъ. Подольск. губ.

Са́вка, ки, *ж.* Разновидность яѣра. Вх. Нч. II. 22.

Са́вити, влю, виш, *гл.* Праздновать день св. Саввы. *Було не савити, не варварити, ні амбросити, але куделю було кундосити.* Ном. № 4007.

Савтя́ра, ри, савтирь, рі, *ж* Испорч. псалтирь. Екат. у. Слов. Д. Эварн.

Сав'у́л, ла, сав'у́ла, ли, *м.*=**Осавул, осавула**.

Сага́, ги́, *ж.* Заливъ рѣчной. *Хведора безрідного.... над сагою Дніпровою в чистім полі поховали.* Мет. 441.

Сагайда́к, ка́, *м.* Колчанъ, чехолъ на лукъ и стрѣлы. *Познався пішого з сагайдаком.* Ном. № 13284. У Куліша—лукъ: *сагайдак із стрілкою на печаті вирізано.* К. ЧР. 392, 426. Ум. **Сагайда́чок**.

Сагани́стий, а, е. О лошади: на высокихъ ногахъ. Желех.

Сагна́л и **сагна́л, лу**, *м.* Небольшое стадо молодыхъ ягнятъ съ матками. Херс. г. О. 1862. V. Кух. 38.

Сагу́н, на́, *м.* Котелъ, большой горшокъ; вообще посуда (даже деревянная). Желех. Ум. **Сагу́нин, сагу́нчик, сагане́ць**.

Сад, ду, *м.* 1) Садъ. *Сади рясні похилились.* Шевч.—**виногра́д**. Виноградникъ. 2) Мельничный поставъ. Ум. **Сад'о́к, сад'о́чок, са́донько**. *Садок вишневий коло хати.* Шевч.

Са́джавка, ки, *ж.* Рыбный садокъ, бассейнъ для разведенія рыбы, прудъ. Хотин. у.

Сади́ти, джу́, диш, *гл.* Сажать. *Багатого за стіл сажають, а убогий коло печі не сяде.* Ном. № 1598.

Са́джений, а, е. Осыпанный (драгоцѣнными камнями). *Келех, саджений изумрудами.* К. Бай. 21.

Сади́ба, би, *ж.* Усадьба. О. 1862. VI. 95. *Не було ні садиби, ні кроку землі.* МВ. II. 33.

Сади́кати, каю, єш, *гл.* Тузить, бить. Лубен. у.

Сади́ти, джу́, диш, *гл.* Садить. *Наша Маруся садила капусту.* Мет. 216. 2) Насаживать, помѣщать. *Латку на латці сажу, шаг на горілку держу.* Ном. № 11719. 3)—**гайдука́**. Танцовать гайдука, трепака. *Еней, матню в кулак прибравши і „не до соли“ промовляючи, садив крутенько гайдука.* Котл. Ен.

Сади́тися, джу́ся, дишся, *гл.* Сажаться, быть сажаему. *Картопля садиться, а мак сіється.*

Сади́бин, ні, *ж.* Питомникъ для растеній. Лубен. у.

Садівни́к, ка́, *м.* Садовникъ. Каменец. у. Ен. I. XX. 15.

Садівни́чий, а, е. 1) Садовничій. Черк. у. 2) Садовникъ. *Мій дід був садівничим у панському садку.* Канев. у.

Садівни́чити, чу, чиш, *гл.* Заниматься садоводствомъ. Волч. у. (Лолод.).

Сади́ння, ня, *с.* Сажаніе, посадка (растеній). Херс. г. *Сю весну посадив пісот-*

ні яблунь; та як би після того садіння та часто йощі, а то воно й сохне. Харьк. у.

Ся́дковий, а, е. Садовой. *Садкове сіно.*

Садно́, на́, с. Ссадина; рана, натертая сѣдломъ или сѣделкой у лошади. Вх. Зн. 61. *Та й мухи посипались на садно: треба чимось рятувати.* Харьк. г.

Саднýти, днý, нóш, гл. Ударить, дать тумака. Лубен. у.

Садо́вий, а, е. Садовый. *Прокляті їх на світі займанщина, не знатимуть дороги садової.* К. Іов. 54.

Садовина́, ни́, ж. Садовые изводы, деревья. *Верби та садовина поперехиляліс через тини.* О. 1862. IX. 60.

Садовíти, влю́, виш, гл. Садить, усаживать. *Садовив його (синка) собі на шию, бігав з ім по хатах.* Левиц. Пов. 148. *Садовлять* (молоду) *на ослін.* Пом. № 298.

Садовíтися, влю́ся, вíшся, гл. Садиться, усаживаться. *Дівчина родиться, а козак на коня садовиться.* Пом. № 3734. *Просять садовиться.* Сим. 209. *Милости просимо! садовіться.* МВ. (О. 1862. I. 91).

Садовúще, ща, Мѣсто, гдѣ былъ садъ. Гайс. у.

Садовни́к, ка, м.=**Садíвник.** Грин. II. 260.

Садо́вничка, ки, ж. Жена садовника. Грин. II. 261.

Садо́к, дка́, м. Ум. отъ сад. Садикъ.

Са́донько, ка, м. Ум. отъ сад.

Садо́чок, чка, м. Ум. отъ сад.

Сáєт, ту, ж. **саєта, ти**, ж. 1) Родъ тонкаго англійскаго сукна. К. ЧР. 426. *Штани із дорогої саєти.* К. ЧР. 85. 2) Шелковая матерія? *Жінки у золоті, у хаєті, у намистах дуже дорогих.* Рудч. Ск. II. 102.

Саєтовий, а, е. Изъ саєти.

Саж, жá, м. 1) Хлѣвъ, мѣсто, куда затворяютъ животное для откармливанія. Чуб. VI. 393, 395. *К Різдву Максим у саж закинув кабана.* Бор. 72. *А де оттиї невже в сажах годує хам собі на сало?* Шевч. 2) Плетеная изъ лозы овальная корзинка, по формѣ напоминающая яйцо; она погружается въ воду и ней въ хранится пойманная рыба.

Сáжа, жі, ж. Сажа. *А я свої* (брони) *в сажу вмажу—твої переважу.* Чуб. III. 133. Ум. **Сáжка.**

Сáжавка, сáжалка, ки, ж.=**Сажавка.** *Сажалки була,—калина кругом понасаджала так рясно, як дівочі сльози.* Г. Барв. 53. *Викопали сажалку.* Чуб. II. 185.

Сáжанка, ки, ж. Посаженное растеніе. *Се тютюн сіянка, а то сажанка.* Лохв. у. *Цибуля сажанка і сіянка.* Мусск. окр.

Сажáти, жáю, сáдж, гл. 1)=**Садити** 1. *Та йди, жінко, та йди, любко, квасолі садити.* Грин. III. 350. 2)=**Садовити.** *Багатого за стіл сажають, а убогого й так випровожають.* Ном. 3) Поселять, поселить. *Од стає городи, панські слободи по річках сажати.* КС. 1882. II. 436. 4) Всовывать, вкладывать. *Сажай мені кужель у праве ухо!—Вона всадить.* ЗОЮР. II. 23.

Сáжень, жня, м. 1) Саженъ. 2)—**косовúй.** Разстояніе вѣсажу концемъ ноги и вытянутой вверхъ рукой. *Щоб під ним і над ним земля горіла на косовий сажень.* Ном. № 3795. 3) **маховúй.** Разстояніе между распростертыми горизонтально руками. 4) **Плáвати сажúнми.** Плавать, вытягивая руки.

Сажéр, ра, м.=**Сежотруб.** Шух. I. 92.

Сáжка, ки, ж. 1) Ум. отъ **сажа.** 2)=**Зана=Зона.** *Вона буває у пшениці і в просі,—так, як качанчик і з його так як сажа сипленься. Через його борошно буває чорне. Діти як углядять та кричать: ось де сажок багато! та вибірають їх.* Пирят. у. 3)=**Верша.** Вх. Пч. II. 24.

Сажúний, а, е. Покрытый сажею. *Чорні руки, бо вигрібав сажні тріски.* Черк. у.

Сажúниця, ці, ж. Сорочка, въ которой чистятъ трубы отъ сажи. Конст. у.

Сажньóвий, а, е. Саженный, длиною въ сажень.

Сажовúй, а, е. Выкормленный въ сажѣ. *Ні, добродію, гуси не сажові, надвірні.*

Сажотру́с, са, м. Трубочистъ. Конст. у.

Сазáн, на́, м. Рыба: карпъ. *Окисько кашевар щербу притирив ваганами, варену густо з сазанами.* Мкр. Г. 4.

Сайгáк, ка́, м. 1) Дикая коза, сайга. *З власних рук годував диких кіз, сайгаків.* Стор. II. 56. 2) Колъ вышиною съ человѣка; два такихъ кола, забитые рядомъ, служатъ снарядомъ для привязыванія овецъ: шею овцы вкладываютъ между ними, а сверху ихъ связываютъ. О. 1862. V. Кух. 32, 38. *А ну, хлопці, підмайте оту вівцю та в сайгаки її, а то вона ще одкинеться од ягняти.* Ейск. у.

Сайдáк, ка́, м. 1)=**Сагайдак.** *Од поїхав Венчеслав на коню гуляти, а повісив через плечі на сайдак багатий.* Макс. *Дзвенить над ним сайдак і лук мідяний.* К. Іов. 89. 2) Родъ рыболовнаго сака. Вх. Пч. II. 23.

Са́к, ка. *м.* Рыболовный снарядъ: сакъ. Части его: конусообразный мѣшокъ изъ сѣти—**сакі́вка**, острый конецъ его-**го́гобчик**, выше послѣдняго-**ошийок**, самая широкая часть—**че́рево**, само отверстіе—**го́рло**; при отверстіи мѣшокъ надѣтъ на деревянную дугу—**дуґу́**, концы дуги удерживаетъ на извѣстномъ растояніи веревка—**по́пруга**, на которую надѣта остальная часть края сѣти; отъ средины **по́пруги** и до **го́гобчика** черезъ дугу ідетъ другая дуга—**обли́ґа**, который держитъ сѣть растянутой; деревянная палка, къ которой привязанъ сакъ, наз. **держа́к**. Шух. I. 224. **Сак до гони́ння**—сакъ, въ который вгоняютъ рыбу, вспугивая ее. Шух. I. 227, 228.

Сака́, ки́, *ж.* Бочка водовозная. КС. 1882. XI. 580.

Сакала́ш, ша, *м.* Игра съ огнемъ въ ночь Воскресенія Христова. Угор.

Са́ква, ви, *ж.*=**Сак**. Вх. Пч. II. 22.

Сакви́, ко́в, *ж. мн.* 1) Сума переметная. *Привʼязав сакви до троку, вźяв коня за повід.* Мкр. Н. 11. 2) Родъ писанки. КС. 1891. VI. 374, 379. 3) Названіе двухъ взятокъ при игрѣ въ хвальку. КС. 1887. VI. 466. Ум. **Сакі́вки**.

Сакі́вка, ки́. *с.* Часть сака. Шух. I. 224, 228. См. **Сак**. Часть **підкладу**. Шух. I. 228.

Сакла́к, ку, *м.* Раст. Evonimus europaeus L. ЗЮЗО. I. 123.

Сакра́мент, ту, *м.* Причастіе. *Не причиститься—не стане його сповідать і сакраменту давати.* Чуб. II. 106.

Сакраментува́ти, ту́ю, ва́ш. *гл.* Пріобщать Св. Таинъ. *А тим часом непрощений грішний умірає. Уже його чужого сакраментували.* Шевч. II. 206.

Саксага́н, ну, *м.* Конецъ, смерть. Борз. у. *Там йому саксаган.* Ном. № 14081.

Саку́ля, лі, *ж.* Родъ рыболовнаго сака на подобіе мѣшка изъ рѣдкаго полотна. Вх. Пч. II. 22.

Сал, лу, *м.* При ловлѣ рыбы: все пространство воды или льда, захваченное сѣтями. Пол. 100.

Сала́, ли, *ж.* Небольшой плотъ изъ сноповъ, употреблявшійся козаками при переправѣ черезъ рѣку: на него складывали оружіе и одежду и привязывали его къ хвосту лошади.

Салабáй, бая. *м.* ? *Дюцю, дурний салабай.* Ном. № 6487.

Салама́ха, хи, *ж.* 1) Купанье: истолченный чеснокъ съ солью и хлѣбомъ, приправляютъ еще фасоли. Kolb. I. 54. 2)=**Соломаха**. *Не журися ти, дівчино, есть там в полі саламаха, козацькая заверткаа.* Лукаш. 121.

Сала́та, ти, *ж.* Раст. а) Lactuca, салатъ. в)—**за́яча**. Ranunculus Ficaria L. ЗЮЗО. I. 133. *Ой на горі салата,—роди, Боже, дівчата.* Грин. III. 306.

Сала́тник, ка, *м.*=**Салата заяча**. ЗЮЗО. I. 133.

Салаш, ша́, *м.* Шалашъ. *Не пришли-сьме шчоб стояти, треба нам салаш дати.* Гол. IV. 409. 2)=Кошара? *На здвигах розбірають вівці з салашу.* МУЕ. III. 48.

Салашíвка, ки, *ж.*=**Салаш**. Желех.

Салаши́тися, шу́ся, ши́ться, *гл.* Поселяться гдѣ. Желех.

Салашува́ти, шу́ю, ва́ш, *гл.* Жить въ шалашѣ. Желех.

Салга́н, на́, *м.* Бойня для скота вмѣстѣ съ салотопней. Екат., Херс. и Таврич. г.г.

Салда́т, та, *м.* Солдатъ. *З салдатом не з своїм братом, не стягайся.* Ном. № 805. Ум. **Салда́тик**.

Салдатва́, ві, *ж. соб.*=**Салдатик**. *Лаються, як салдатва.* Св. Л. 218.

Салдатня́, ні́, *ж. соб.* Солдаты. *Ото сюлькі салдатні.* Змѣев. у.

Салда́тченко, ка, *м.* Сынъ солдата.

Салда́цький, а, е. Солдатскій. Левиц. I. 59.

Сале́тра и **салі́тра, ри**, *ж.* Селитра.

Сале́ник, ка, *м.* Личинка майскаго жука. Вх. Зн. 62.

Салимо́н, на, *м.* Испор. **Соломон**. Названіе гадательной книжки лубочнаго изданія, на заглавномъ листкѣ которой обыкновенно помѣщается большой кругъ, поддерживаемый мужчиной; на кругъ бросаютъ шарикъ, который падаетъ на какое нибудь изъ помѣщенныхъ тамъ чиселъ,—подъ этимъ числомъ находится въ книжкѣ отвѣтъ на задуманное. *На салимон ворожити.* Г. Барв. 338.

Салі́й, лія́, *м.*=**Саленик**. Вх. Зн. 62.

Салма́ш, ша́, *м.* Помощникъ овечьяго пастуха, чабана. Херс. г.

Са́ло, ла, *с.* 1) Сало: *Різать кабанів на сало.* Стор. М. Пр. 60. *Перчун придбав салїв, не каятиметься—уторгує.* Кобел. у. Угорск.: внутренній жиръ у свиньи, человѣка и нѣкот. др. животныхъ. 2) **Дурне́ са́ло**. Тупица, дуракъ. 3) **Са́ло дёрти**. Родъ игры у мальчиковъ: повиснуть, зацѣ-

пившись за перекладину ногами, в'ни́зъ головой. 4) **Залі́ти са́ла за шу́ру.** Досадить, допечь кому. *Не одному гарячого сала за шкуру залюмо.* Стор. М. Пр. 45. 5) **Ді́дове са́ло.** Раст. Salvia verticillata. Щух. I. 22. Ум. **Са́лець.** *Пімка собі сальце.* Ном. № 1137. *По чарці вип'ємо, сальця ззімо кматок.* Гліб.

Салогу́б, ба, *м.* Граннос: торговець, мѣщанинъ. К. ЧР. 69, 126. *Міщанин узиває селянина—очкур, чубрій: а селянин міщанина—салогуб.* О. 1862. VIII. 32. *Пика широка та одутловата, як у того салогуба.* Стор. I. 60. К. Повѣсти. I. 200.

Салом'я́к, ка́, *м.* Нищатярь.

Салото́вка, ки, *ж.* 1) Деревянный сосудъ съ пестикомъ для толченія сала. *Товкачем товчуть сало в салотовці задля борщу, або-що.* Черном. 2) Глупая башка.

Салта́н, на, *м.* Султанъ, турецкій императоръ. *На такій подушці не погребував би виспатись і сам салтан турецький.* Стор. I. 208.

Са́льник, ка, *м.* Родъ кушанья. Изрубленная свиная печенка, перемѣшанная съ гречневой кашей и пжаренная въ сальникѣ. Маркев. 162.

Сальце́, ця́, *с.* Ум. отъ **сало.**

Салянка, ки, *ж.* Пт. Синица, Parus. Миж. 192.

Салянник, ка, *м.* Майскій шукъ, Melolontha vulgaris. Вх. Пч. II. 27.

Сам, сама́, само́, *мѣст.* 1) Самъ, сама, само. *Бігі дав, як сам знає.* Ном. № 32. *За багачем сам чорт з калачем.* Ном. № 1423. *Аджеж дзеркало показуе пику, якої саме не баче.* Ном. № 13828. 2) Самъ одинъ, одинъ только, одинъ лишь. *Батько кликав їх вечеряти і не діждався; мусів сам вечеряти.* Левиц. Пов. 25. *Нещастя ніколи само не приходить.* Ном. *Зостамися самі вишкварки.* Ном. № 1929. —**оди́н.** Совершенно одинъ. *Сам-один, як палець.* Ном. № 10679.—**душе́ю.** Одинъ одинехонекъ. *Сам-душею сижу вдома.*

Сама́, *ж.* Въ ин. пад. ед. ч. не употр., а лишь въ слѣд. выраженіи: **брати у са́му**—размышлять, обдумывать. Вх. Зн. 62. Желех.

Самара́ти, раю, еш, *гл.* Походить, быть похожимъ. *Кіс самарає на дрозда.* Вх. Зн. 62.

Самарно, *нар.* Вѣроятно, правдоподобно. Желех.

Самбі́р, бо́ру, *м.* Родъ дерева. *Сѣкуть, рубаютъ самбір-деревие, сѣкуть, рубаютъ на Дунаї пускаютъ.* Лукаш. 157. *Жовнар каже: ходім, серце, у мій новий край: в мене ганки мальовані, садами самбір.* Федьк. Ш. 109.

Самбі́рка, ки, *ж.* Раст Salix purpurea L. Анн. 310.

Самбі́ровий, а, е. Изъ дерева **самбір.** *Самбіровий гай.* Федьк. (Желех.).

Са́ме, *нар.* Именно, какъ разъ. *Приходить, а дочка саме хліб із печі виймала.* Грин. II. 170. *Саме гречка розцвілась.* Рудч. Ск. I. 90. *Саме так було, як я оце кажу. Саме тоді.*

Самі́ць, мки́, *м.* 1) Самецъ. Чуб. V. 317. 2) Раст. Aster amellus. Вх. Пч. II. 29.

Са́мий, а, е, *мѣст.* Самый. *Ой топи мене, моя мати, да на самее денце.* Чуб. V. 569. *В собаках сама сила.* Рудч. Ск. I. 121. *Докатав до самого краю.* Ном. *Ой бай коню овса по самий перса.* Чуб.

Само́й, сама́ и **сама́ля, само́** и **само́е,** *мѣст.* Одинъ, только одинъ, лишь. *Самий борщ та борщ без нічого що-дня як їсти, то жиба найсися? Уже то не даром тобі так солодко самій сидіти дома!* Рудч. Ск. I. 132. *У самій сорочці, вискакує з хати на мороз. І постіль убога—самая солома.* Чуб. III. 382. *Оставили саме бадилля.* Рудч. Ск. I. 52. **Самі́ за со́бе.** Одни только. *А багато було людей в церкві?—Людей, мамо, не було нікогісінько, тільки самі за себе москалі.* Ном. № 828. Ум. **Само́нький, самісе́нький.**

Само́йця, ці, *ж.* Самка. Ум. **Само́чка.**

Самісі́нький, а, е. 1) Какъ разъ самый. *Над самісіньким краєм гори стояли рядами гулящі люде.* Левиц. Пов. 131. *Скажеш, що на самісінький свят-вечір.* Шевч. 279. *Годував його і доглядав аж до самісінької смерти.* Грин. II. 169. 2) Совершенно одинъ. *Самісінькі сухарі гризе,—нічого нема. Зостались я самісінька.* МВ. I. 47.

Самісі́нько, *нар.* Именно, какъ разъ. *Все так самісінько.* О. 1862. IV. 27.

Самі́ський, а, е = Самісінький. *Мабуть тільки правди у твоєму світі, що в ворога купили за готову кров, з самісього серця на хресті пролиту.* Федьк. III. 141.

Самі́тний, а, е=Самотний. *Зося не придатна до самітного тихого життя.* Левиц. I. 340. *Не кидай же хоть ти ме-*

не, Капрусю. самітної-бездітної золулі, К. Бай. 18.

Самі́тник, ка, *м* Одинокій человѣкъ, человѣкъ, живущій уединенно, отшельникомъ. *Він у Київі, яко артист, буде самітником.* К. XII. 18. *Самітником, та ще й сумним собі живе.* Г. Барв. 477.

Самі́тність, ности, *ж.* = **Самотність**. К. XII. 18.

Са́мка, ки, *ж.* Родъ дѣтской болѣзни. *Щоб тебе взяла самка з пристрітом.* Ном. № 3723.

Само́, *нар.* Хотя, однако, все-таки, но. Угор.

Са́мо, *нар.*=**Саме**.

Самобі́єць, бі́йця, *м.* О мечѣ: самъ рубящій (въ сказкахъ). *Меч-самобієць.* Грин. I. 185.

Самобі́йка, ки, *ж.* О саблѣ: сама рубящая (въ сказкахъ). *Шабелька-самобійка така, що скільки війська не буде,—все сама побє.* Грин. I. 100.

Самова́р, ру и **самова́рь, рю**, *м.* Самоваръ. *Ухватив, як панського самовару.* Ном. № 6571.

Самови́дець, дця. *м.* Очевидецъ. Міусск. окр. *Були самовидцями.* Єв. Л. I. 2.

Самові́льний, самово́льний, а, е. Своевольный.

Самові́льно, самово́льно, *нар.* Своевольно. *А в панері тому не велів никому самовольно в Дніпрі утопати.* Думитрашко. (Петров. Оч. укр. л. 75).

Самовла́дний, а, е. Самовластный, самодержавный. К. ПС. 135. *Князювати над самовладними князьми й панами.* К. ЦН. 200.

Самовла́дник, ка, *м.* Самовластный, самодержавный государь. Желех.

Самовла́дність, ности, *ж.* Самовластіе. самодержавіе. Желех.

Самовла́дно, *нар.* Самовластно, самодержавно. Желех.

Самово́з, за. *м.* Промышленникъ, нанимающій сукновальную мельницу, для которой сукна самъ собираетъ у хозяевъ ихъ и затѣмъ самъ ихъ доставляетъ обратно. Вас. 174.

Самово́лець, льця, *м.* Своевольникъ. *Та що лихе життя із тими самовольцями.* МВ. II. 80. *Бач, які самовольці: самі роблять як знають.* Черк. у.

Самово́ля, лі, *ж.* Своеволіе. Желех.

Самовпра́ва, ви. *ж.* Самоуправіе. Мир. ХРВ. 386.

Самогра́й, гра́ю и **самогрій, рію**, *м* Шутоточно: самоваръ.

Самогре́бка, ки, *ж.* Машина для сгребанія скошеннаго. Прилуц. у.

Самогу́ди, дів, *м.* Эпитетъ гуслей (въ сказкахъ): сами собой издающія звукъ. *Найди мені гуслі-самогуди.* Чуб. II. 39.

Самогу́жки, *нар.*=**Самотужки**. *Вези мене швидче додому, тільки самогужки вези мене.* Рудч. Ск. I. 166. Не просто-ли это опечатка вмѣсто: самотужки?

Самодвадця́тий, а, е. Я и еще девятнадцать. Вх. Зн. 62.

Самодержа́вець. вця, *м.* Самодержецъ. Шевч. II. 245.

Самодержа́вний, а, е. Самодержавный. К. Кр. 14. *Прикриває свое самодержавне чоло чернечим клобуком.* Морд. II. 32.

Самодержа́вність, ности, *ж.* Самодержавіе, неограниченный образъ правленія. Желех.

Самодержа́вство, ва, *с.*=**Самодержавність**. К. Бай. 141.

Самодержець, жця, *м.*=**Самодержавець**. К. Кр. 19. К. Бай. 27. *Московський самодержець.* К. ПС. 128.

Самодо́ри, рів, *м. мн.* Рыболовный снарядъ для ловли сома: три связанныхъ между собою большихъ крючка съ грузомъ для тяжести. Браун. 36.

Самодеся́тий, а, е. Я и еще десять. Вх. Зн. 62.

Самодру́г, гого, *м.* Вдвоемъ пребывающій, самодругъ. Вх. Зн. 62.

Самодру́га, гої, *ж.* Беременная. Желех. *Фратрочко моя, так єдна, як друга, тепер мі повіджте, котра самодруга.* Гол. II. 222.

Саможа́тка. ки, *ж.* Жатвенная машина, жнея. Прилуцк. у.

Само́жер, ра, *м.* Себя ядущій. К. XII. 53.

Самозане́дбання, ня, *с.* Самоотреченіе. К. (Желех.).

Само́зелень, ні, *ж.* Раст. Euphorbia amygdaloides. Шух. I. 21.

Самозрад, ду, *м.* ? *Самозрад, самозрад, сама ім ся зрадила, коли ім до гайчку на травку ходила.* Гол. II. 218.

Самоі́стність, ности, *ж.* = **Самостійність**. Стор. I. 181.

Самокеша, ші, *ж.* Раст. Coronilla. Шух. I. 21.

Самокиє́ся, ся, *с.* и **самоки́нсь, сі**, *ж.* Простокваша. Вх. Зн. 62.

Самокий, самокиша, ші, *ж.*=**Самокисе**. Вх. Зн. 62. Желех.

Самокбска, ки, *ж.* Косилка, жнея. Славяносерб. у.

Самокри́тка, ки, *ж.*=**Покритка**. Коност. у.

Самозречёння, ня. *с.* Самоотреченіе. *Дівочої самопокори жертва, самопокори і самозречення.* К. ЦН. 297.

Самопа́л, лу, *м.* 1) Самопалъ, ружье. *Вибірався Козубай на війну з ляхами, взяв з собою самопал і лук зо стрілами.* Лукан. 112. 2) Ловушка на медвѣдей и др. крупныхъ звѣрей. Вх. Пч. П. 7.

Самопа́льний, а, е. Самовоспламеняющійся. *Засвітив самопальний сірничок.* Рудч. Ск. II. 180.

I. Самопа́с, *нар.* Безъ пастуха, безъ присмотра, на свободъ.

II. Само́пас, са, *м.* Пасущій самъ свой скотъ, а не въ общественномъ стадѣ. Конст. у. *Ми самопаси, бо кожен у нас сам свої коні пасе.* Конст. у.

Самопа́ски, самопа́сно, самопа́сом, *нар.*=**Самопас**. Чуб. VI. 141.

Самопе́рше, *нар.* Прежде всего. Вх. Уг. 266.

Самопи́ски, *нар.* Безъ посторонней помощи (писать). *Самописки навчився писать.* Славянос. у.

Самопи́хом, на-самопи́х. *нар.* Безъ приглашенія, нахально, насильно, самоуправно. Г. Барв. 505. Мнж. 192. *Лізуть у хату самопихом.* Звѣн. у. *Як я до їх піду на-самопих.* Черв. у.

Самопі́ч, пе́чі, *ж.* Эпитетъ квашни въ сказкахъ: сама пекущая. Чуб. II. 38. *Узяв діжу-самопіч.* Чуб. II. 38.

Самопі́чний, а, е. Самъ пекущій. **Самопі́чна діжа́=Діжа самопіч**. Чуб. II. 38.

Самопова́га, ги, *ж.* Самоуваженіе, чувство собственнаго достоинства. К. (Желех.).

Самопоко́ра, ри, *ж.* Смиреніе, самоуничиженіе. *Дівочої самопокори жертва.* К. ЦН. 297. *В великій тузі і в самопокорі.* К. ЦН. 268.

Самопосвя́та, ти, *ж.* Самопожертвованіе. *Возможеш подвигом самопосвяти спасення сотворить своїму народу.* К. ЦН. 266.

Самопости́ти, почу, тйш, *гл.* Коптить, испускать коноть. *Вона* (лямпа) *самопостить.* Шух. I. 104.

Самопрівець, вця, *м* Своенравный человѣкъ? *Молодий баштанник був собі чоловік веселий та гордий, та щасливий, та немилостивий—себелюбець і самоправець.* МВ. Ш. 103.

Самопрису́д, ду, *м.* Право собственнаго суда, самоуправленіе. *Під самоприсудом козацьким жити.* К. Бай. 63.

Самопря́д, ду, *м.*=**Самопря́дка**.

Самопря́дка, ки, *ж.*=**Пря́дка**. Ухан. у. Черн. у.

Самора́дощі, щей, *ж. мн.* Радость въ одиночку? Встрѣчено только у Свидницкого. *Він дибав, похитуючись, і в саморадощах насвистував.* Св. Л. 255.

Саморіднй, а, е. 1) Самородный, естественный, натуральный. *Саморіднa вісна.* Полт. г. 2)—**дна дити́на.** Незаконнорожденный ребенокъ. 3)—**дне зілля.** Раст.= Пісочник. Вх. Пч. I. 13.

Саморобка, ки, *ж.* Самодѣльная вещь. Рк. Левиц.

Саморо́бний, а, е. Самодѣльный, домашняго приготовленія. *Де сукно саморобне.* Рк. Левиц.

Саморо́звій, вою, *м.* Саморазвитіе. К. Кр. 35.

Саморо́слий, а, е. О землѣ: грунтъ, нетронутая почва. *Тут нема вже чого далі й копати: пічла самороспа земля.* Брацл. у.

Саморуйнува́ння, ня, *с.* Самоуничтоженіе. К. ПС. 147.

Само́руч, *нар.* Собственноручно.

Самору́чний, а, е. Самодѣльный. *Рушники саморучні.* Екат. у. (Залюб.).

Самосвідо́мість, мости, *ж.* Самосознаніе. Желех.

Самосі́л, ла, *м.* 1) Самовластитель. *Цей губернатор в губерні самосил.* Козел. у. 2) Раст. Teucrium chamaedrys L. ЗЮЗО. I. 138.

Самосі́й, сію, *м.* Самосѣвка. *Овес-самосій.* Чуб. Ш. 266. *Горох самосій.* Грин. Ш. 54.

Самосі́йка, ки, *ж.* Сѣялка.

Самосі́йний, а, е. 1) Самосѣянный. 2)—**на дити́на.** Незаконнорожденное дитя. Г. Барв. 310.

Самосі́ч, ча, *м.*=**Самобі́єць**. *Міч-самосіч.* Рудч. Ск. I. 98. Чуб. II. 38.

Самоста́й, таю, *м.* Раст. Senecio erucaefolius L. ЗЮЗО. I. 136.

Самоста́йний, самості́йний, а, е. Самостоятельный. О. 1862. I. 79; X. 1.

Самоста́йно, самості́йно, *нар.* Самостоятельно. Морд. Пл. 42.

Самостáйність, самостíйність, ности, *ж.* Самостоятельность.

Самостíй, тóю, *м.* Раст. Ranunculus aquatilis. Вх. Пч. II. 35.

Самостри́л, лу, *м.* 1) Ловушка для медвѣдей и др. крупныхъ звѣрей. Вх. Пч. II. 7. 2) Болѣзнь: стрѣльба въ поясницѣ. Желех. *Самостріл ми любку напав, лупає очима, усе каже, що їй болить щось межи плечима.* Гол. Ш. 223.

Самóсуд, ду, *м.* Самосудъ. К. ЦН. 184. *Народного самосуду герої.* К. ЦН. 196. *Кріваві самосуди.* К. Дз. 55.

Самота́, та́, *ж.* Уединеніе, одиночество. К. ЧР. 426. Рудч. Чп. 258. **На самоті́.** Наединѣ. *Кобза на самоті, скинувшись на стіл, облився гіркими сльозами.* Стор. М. Пр. 59. **Самотóю.** Въ одиночку, одиноко. К. ДС. 14. *Злапали Швачку та й самотою, та до Львова віддали.* Гол. I. 17.

Самоте́ка, ки, *ж.* Безымянная рѣчка. *Зробила той кут якась річка самотека, павши у річку Остер, у лузі.* К. ЧР. 257. См. еще русскій переводъ „Черн. Рады". Повѣсти К. I. 229.

Самоти́на, ни́, *ж.*=**Самота**. *Без дружини і надій в самотині посивіє.* Шевч.

Самоти́ти, тíю, ити, *гл.* Жить уединенно. *А я самотію у Новгрудку.*

Самотка́ний, а, е. Собственнаго, домашняго тканья. *Мої хусточки самоткамій.* Грин. Ш. 119.

Самóтний, а, е, самóтній, я, е. Уединенный, одинокій. *Підкрадеться, наробить лиха, запалить рай мій самотний.* Шевч.

Самóтність, ности, *ж.* Уединеніе. Левиц. I. 289.

Самото́ка, ки, *ж*=**Самотека**. *Іди ж, каже, очіми пісками глибокими да річками самотоками.* Рудч. Ск. I. 136. 2) Тоже, что и **витушка** (см.), но нѣсколько сложнѣе устроенная, а именно: положенныхъ накрестъ палокъ—**перéхрестнів** (**бúльця у витýшки**), здѣсь двѣ пары—внизъ и вверхъ, и каждый верхній конецъ соединенъ съ соотвѣтствующимъ нижнимъ дощечкой съ зазубринами (**зазубами**)—**кáчною** (=конник, **качечна** у **витушки**); каждая такая пара соединенныхъ **перехрéстнів** наз. **ермó**; **ерма** отдѣлены другъ отъ друга распоркой—**розгóною**; стержень, на кот. надѣты **ерма**, наз. **свéрень**. Шух. I. 150.

Самотрíть. Самъ третей, я и еще дное. Вх. Зп. 62. *Втвори мені ворота! Бо я іду самотріть на вечерю, на обід.* Гол. IV. 512.

Самоту́жки, *нар.* Собственными силами, усиліями. Сим. 20. Грин. I. 4. *Так він ото самотужки і порося уклав! А тоже!* Кобел. у. *Ми з сестрою возимо зімою до річки сорочки прать не конем, а так, самотужки санки тягнемо.* Пирят. у.

Самотя́ж, *нар.*=**Самотужки**.

Самоу́к, ка, *м.* Самоучка. Желех.

Самоу́кий, а, е. Самъ учившійся. Желех.

Самохíтю, *нар.* Добровольно, по своей волѣ. *Сам погинув.... чи самохіттю, чи так уже Господь його покарав.* МВ. I. 158.

Самохíть, *нар.*=**Самохíтю**. К. ЧР. К. Бай. 12. *Як таки самохіть свою душу морити.* Борз. у. *Самохіть підставить під ярмо шию.* Мир. ХРВ. 95.

Самохóдник, ка, *м.* Въ сказкѣ эпитетъ сказочнаго быстроногаго быка. Чуб. II. 241.

Самоцвíт, ту, *м.* Самоцвѣтъ, драгоцѣнный камень. *Була убрана на весіллі в жемчузі, в дукачах і самоцвітах.* Стор. I. 34. Переносно: вообще что-либо прекрасное по своимъ природнымъ качествамъ. (Українська мова) *зоставила багато свого самоцвіту в польській словесності.* К. XII. 116.

Самоцвíтний, а, е. Самоцвѣтный, драгоцѣнный; переносно: прекрасный по своимъ природнымъ качествамъ. *Буйно проросла та самоцвітна мова.* К. XII. 116.

Самочýття, тя, *с.* Самочувствіе, самосознаніе. *Наш тільки вік знає, чого стоїть сей орган* (нар. слово) *національного самочуття.* К. XII. 121.

Самочетвéртий, а, е. Я и еще трое. Вх. Зн. 62.

Самошíсть. Самъ-шестъ.

Самýра, ри, *ж.* Свинья. Вх. Лем. 464.

Санджáк, ка, *м.* Губернаторъ турецкій. АД. I. 226.

Санджакíвна, ни, *ж.* Дочь губернатора (турецкаго). *Дівка-санджаківна на встрічу виходає, Алкана-пашу в город Козлов зо всім військом затягає.* АД. I. 211.

Сандова, ни, *ж.* Желѣзный трезубецъ для битья рыбы. Пои. 96. См. **Сандоля**.

Сандóля, лі, *ж.* Снарядъ для ловли крупной рыбы: длинный шестъ, на которомъ прикрѣплена желѣзная вилка въ два остріи. Браун. 31.

Санжа́рівка и санжа́рка, ки, *ж.* Названіе одной цѣсни, а также и танца. *Санжарівки на скрипці грали.* Котл. Ен. I. 19. *Вони як вжарили санжарки.* Алв. 55.

Са́ни, ні́й, *ж. мн.* **Сани.** *Не в свої сани вліз.* Ном. № 9604. *Привикне, кажуть, собака за возом бігти, то біжить і за саньми.* Посл. Ум. **Са́нки. саночки.** См. **Са́нка.**

Сани́ці, ць, *ж. мн.* Полозья. Вх. Лем. 464.

Са́нка, ки, *ж.* 1) Полозъ. Брацлав. у. 2) *мн.* Санки. *Запряжу я коня в санки та поїду до коханки.* Чуб. V. 43.

Са́нний, а, е. Санный. *Санна їзда—ангельська їзда, але дідчий виворіт.* Ном. № 11433.

Санува́ти, ну́ю, еш, *гл.*=**Шануватн.** Гол. IV. 490.

Санчата́, чат, *ж. мн.* Маленькія сани. *Що на горі санчата,—спускаються дівчата.* Чуб. V. 98.

Санчи́ща, чи́щ, *ж. мн* Большія сани. *Бактромій везе гній на старих санчищах.* Фр. Пр. 22.

Са́п, пу, *м.* Сопѣніе. *З кімнати доноситься сап важкий.* Мир. Пов. II. 73.

Са́па, пи́, *ж.* Кирка для выпалыванья сорныхъ травъ. для окучиванія растеній. *Роспочинається полотня; народ висипає, як та хмара, як та орда, з-санами.* Левиц. I. 24. *Сапа має дерев'яне держівно=фіст, вправлене в залізне вухо, що вистає з плоскої залізної жиле́ні.* Шух. I. 161. Ум. **Са́пка, сапо́чка.**

Сапа́й, пая́, *м.* Въ загадкѣ—носъ. *Ой на горі гай, під гаєм мигай, під мигаєм сапай.* Ном., стр. 297, № 222.

Сапа́льник, ка, *м.* Полольщикъ.

Сапа́льниця, ці, *ж.* Полольщица.

Сапа́ння, ня, *с.* Полотье.

Са́пати, паю, еш, *гл.* Дышать съ сопѣніемъ. 2) Пыхтать. *З рота полом'я сапле.* О. 1861. VIII. 31. *Так і сапав полум'я.*

Сапо́ти, па́ю, еш. *гл.* Полоть и окучивать. *Та іди вже на город, картоплю треба сапати.*

Сапа́чка, ки, *ж.* Ум. отъ **сапа.**

Сапе́т, та, *м.* 1) Большая плетеная корзина въ видѣ надставки на повозку—для возки огородныхъ овощей, угля и пр. Вас. 204. 2) Плетеная изъ лозы ручная корзина. Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Сапе́та, ти, *ж.*=**Сапет.** Ум. **Сапе́тка.**

Сапето́н, ну, *м.* Родъ киселя изъ бузины. *Найкраща їжа дітям—то сапетон.* Переясл. у.

Сапи́льно, на, *с.* Ручка у **сапи.** Черк. у.

Сапі́нка, ни, *ж.* Инструментъ древорубовъ: на топорище насаженъ (такимъ образомъ какъ и топоръ) родъ желѣзнаго клюва, загнутаго внутрь; части: **топорі́ще** входитъ въ **плече́** з **п'я́ткою, кловъ—шти́ль,** загнутый конецъ его—**паль.** Шух. I. 176.

Са́пка, ки, *ж.* Ум. отъ **сапа.**

Сапкі́й, а́, е. 1) Утомительный, трудный. *Сапка дорога—бач, як кокі засапались.* Павлогр. у. 2) Рыхлый, сыпучій. *Сніги були глибокі та сапкі.* Павлогр. у.

Сапну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Подуть, потянуть. *Сапнуло з печері холодом.* Харьк. г. *З провалля сапнуло чадом.*

Сапува́льник, ка, *м.*=**Сапальник.** Лохв. у.

Сапува́льниця, ці, *ж.*=**Сапальниця,** Лохв. у.

Сапува́ння, ня, *с.*=**Сапання.** Лохв. у.

Сапува́ти, пу́ю, еш, *гл.*=**Сапати.** *Сапувать я тобі не буду і полоти не буду.* Конст. у.

Сапу́га, ги, *ж.*=**Пужално.** Вх. Зн. 62.

Сапу́н, на́, *м.* Въ загадкѣ: носъ. Чуб. I. 307.

Сапу́ха, хи, *ж.* Сажа. Лохв. у.

Сап'я́н, ну́, *м.* Сафьянъ. Чуб. V. 300. *На нозі сап'ян рипить, а в борщі тряся кипить.* Ном. № 11191.

Сап'я́нний, сап'яно́вий, а, е. Сафьянный. Чуб. V. 339. *Сап'яннї черевички на нозі.* Чуб. III. 152. *Шик-пик, не в сіх, не в тих, в сап'яновик.* Ном. № 13586.

Сап'я́нці, ців. *м. мн.* Сафьянные сапоги. Вас. 162. КС 1893, V 283. *На козаку бідному летязі сап'янці, –видні п'яти і пальці.* Мет. 377.

Сара́ка, ки, *об.* Бѣдняга, несчастный. *Та кувпли загулиця на зеленій руні, та займили на Сімбірки сараки рекрути.* Гол.

Сарана́, ни́, *ж.* Саранча. *Накочувала сарана.* Ном. № 9246.

Сараначе́вий, а, е. Саранчевый. О. 1861. X. 131.

Сара́пати, паю, еш, *гл.* Вспылить. Вх. Зн. 62.

Сардя́к, ка, *м.*=**Сердак.** *На нему сардяк чорний.* Федьк.

Сардяча́на, ни, *ж.* То-же что и **сардак.** но плоховатый *Хоть лятанл сардячина,—люде поважають.* Федьк. III. 110.

Са́ркати, каю, єш, сарча́ти, чу́, чи́ш, одн. в. **са́ркнути, кну, неш,** *гл.* 1) Фыркать, фыркнуть. Вх. Зн. 62. Желех. 2) Фыркать, фыркнуть, отвѣтить рѣзко.

Са́рна, ни, *ж.*=**Серна.** *Незрячі прорятъ, а кривії, мов сарна в гаю помайнуть.* Шевч. *Сарна під байрак втікав.* Треб. 319.

Сарса́ма, ни, *ж.* Инструменты ремесленника. Шух. I. 84, 87, 174.

Сас, са, *м.* Насѣк. прусакъ. Вх. Пч. I. 5.

Сата́на, ни, *м.* Сатана. *Геть від мене, сатано!* Єв. Л. IV. 8.

Сатана́їл, ла, *м.* Сатана, князь бѣсовскій. *Бог бачитъ, що уже Сатанаїл дожене ангела....* Чуб. I. 35.

Сатани́вий, а, е. Сатанинскій. *Сатаниче чадо.* Левиц. Нов. 343.

Сатані́ти, нію, ешь, *гл.* Вѣситься, злиться.

Сатану́ка, ки, *м.* Ув. отъ сатана.

Сахар, ру, *м.*=**Сахарь.**

Сахаре́ць, рцю, *м.* Ум. отъ сахарь.

Са́харний, а, е. Сахарный. *Утри мої смажиї уста, а сахарний і сам утру.* Ном. № 12313.

Са́харниця, ці, *ж.* Сахарница. Левиц. I. 368.

Сахаре́ня, ні, *ж.* Сахарный заводъ. *Василина з Ганною ставали на роботу в сахарні* Левиц. I. 23.

Са́харь, рю, Сахарь. *Чужа біда за сахарь.* Ном. № 234. *Сахарю куе, а соломи ві.* Ном. № 12395. Ум. **Сахаре́ць.**

Сахати́ся, хаю́ся, ешся, *гл.* Отдалять-ся, чуждаться, избѣгать. *Дитина сахається її.* Екат. у. *Сахайся брехні. Сахається вона тебе, як чорта.* Конст. у.

Сачови́ця, ці, *ж.* Чечевица. Ум. **Сачови́чка.**

Сваві́льний, а, е. Своевольный. самовольный. Лебед. у. Чуб. I. 164. *Чи я ж тобі не казала, не бери ж ти мене, бо я роду свавільного, не навчили ти мене.* Нп.

Свавільник, ка, *м.*=**Сваволець.** Мир. ХРВ. 91.

Свавільство, ва, *с.* Своевольничество. Лубен. у.

Свавільно, *нар.* Своевольно.

Сваволе́ць, вольця, *м.* Своевольный человѣкъ.

Сваволи́ти, лю, лиш, *гл.* Своевольничать.

Сваво́ля, лі, *ж.* Своеволіе. *Добра та ладу не було, а були тільки бучі, колотнеча та сваволя.* Мир. ХРВ. 87. *Ситочку, Ясеньку, мене Кася не слухала, в сваволю вдавалася.* Чуб. V. 727. 2) Своевольная женщина. *Яка ж у тебе дочка-сваволя.*

Свайба, свальба, би, *ж.* Свадьба=**Весілля.** *Бісова свайба: бачиш які чорні тучі?—Видно біс жениться.* Чуб. I. 24.

Сваненька, сваночка, ки, *ж.* Ум. отъ сваха.

Сваненько, сваночко, ка, *м.* Ум. отъ сват.

Свана́ька, ки, *ж* Ум. отъ сваха. Желех.

Сванюта́, ки, *ж.* Ум. отъ сваха. Желех.

Свар, ру, *м.* Брань, сердитые укоры. *Злого ласкою більше улагодиш, як сваром.* Котл. НП.

Свара, ри, *ж.* Несогласіе, ссора.

Сварі́ти, рю́, ри́ш, *гл.* 1) Бранить, грозить. *Батько сварить, а мати лучче: не ходи, сину, на зальоти більше.* Чуб. V. 36. *Не свари на мене.* Грин. Ш. 324. 2) Ссорить.

Сварі́тися, рю́ся, ришся, *гл.* Сердиться на кого. Лубен. у. Ном. № 564. *Я на вас сварилася.* НВолын. у. *Господь золотою різкою свариться.* Ном. № 563. 2) Ссориться. Котл. Ен. VI. 6. *З великою худобою битись да сваритись.* Мет. 83.

Сварі́тоньки, *гл.* Ум. отъ **сварити.** *Як ти будеш сваритоньки, то ся буду журитоньки.* Грин. Ш. 324.

Сварі́ння, ня, *с.*=**Свар.** Ум. **Сварі́нячко.** *А я баненька не боюся, ні сварінячка його.* МУЕ. Ш. 139.

Сва́рка, ки, *ж.* Ссора. *Іди, сину, пріч од мене, через тебе сварка в мене.* Лубен. у. *Добра жилба, коли сварки нема.* Ном. № 3277.

Сварки́й, а́, е́. Сердитый, бранчивый. *Ну та й сварний же твій командир.* Стор. II. 84.

Сварли́ве, *нар.* Ссорясь, сердито. *Налетять горобці та й, сварливе цвірчучи, угору шугнуть з пустого городу.* МВ. (О. 1862. I. 96).

Сварли́вець, вця, *м.* Раст. Helychrisum arenarium. Анн. 164. ЗЮЗО. I. 124.

Сварли́вий, а, е. Сердитый, бранчивый, сварливый. *Прошу ж тебе, мій миленький, до свекрухи й не веди, бо свекруха й лепетуха, сварлизая голова.* Чуб. V. 535.

Сварли́вість, вости, *ж.* Бранчивость, сварливость.

Сварли́во; *нар.* Бранчиво, сердито.

Сва́рник, ка, *м.* Раст. Lycopodium clavatum. Вх. Пч. II. 33.

Сва́т, та, *м., мн.* **сва́ти** и **свато́ве**. 1) Отецъ зятя или невѣстки; **сва́ми** называются прежде всего родители мужа по отношенію къ родителямъ жены и наоборотъ, а затѣмъ, въ такомъ же отношеніи, и ближайшіе родственники супруговъ. Марк. 109. *Оницько мені сват, бо моя сестра за його братом.* Харьк. 2) **Сва́ми** взаимно называются совершившіе между собою какую-либо коммерческую сдѣлку. 2) Также и **сва́нок**. Желѣзный стержень внутри ткацкаго челнока, на которомъ вращается шпулька съ нитками. Вас. 166. Ум. и ласк. **Сва́тко, сва́нок, сва́точок, сва́тонько, сва́туньо**. Грин. III. 485. К. ПС. 33. *Ви, сватуню, будете ще довго, довго жити.* Левиц. I. 377. За исключеніемъ **сва́нок** и **сва́точок**, употребляются лишь въ двухъ первыхъ значеніяхъ.

Сва́тальний, я, е. Употребляемый при сватаніи. *Рушники сватальні давала.*

Сва́тальник, ка, *м.* Сватъ. *Водай сватальнику добра не було.* Ном. № 8962.

Сва́тання, ня, *с.* Сватанье. КС 1883. II. 368. *Сватання не братання.* Ном. № 9506.

Сва́тати, таю, ешь, *гл.* Сватать. *Сватай мене, козаченьку, не вводь у неславу* Мет. 83. *Козак дівку вірно любить,—сватати не сміє.—Тим я її не займаю, що сватати маю.* Мет. 105.

Сва́татися, таюся, ешся, *гл.* 1) Свататься. *Тільки що задумаєш свататись, то й станеш зараз брехати: без брехні ні жоден чоловік не сватався.* Ном. № 8961. Въ нижеслѣдующемъ значеніи съ измѣненнымъ ударн.: **сва́татися**: 2) Дѣлаться по отношенію другъ къ другу **сва́ми** въ значеніи **сват 1** и **2**. См. еще **Свахатися**.

Сва́тач, ча, *м.* Женихъ. Св. Л. 278. О. 1861. XI. Св. 49. *Такий мі ся сватач уняв, што не моя рука; не моєї руки, не моєї верстй, женитися било Янче, сіма роки перше.* Гол. VI. 507. *Сватали ї три сватачі. А їго корпіло за всіх дати, бо всі добрі хлопці.* Гн. II. 53. Ум. **Сватаче́нько**. *Ой надійшли сватаченьки попід береженьки, я гадала, що до мене, та вмила ноженьки.* Фр. Пр. 17.

Сва́тба, би, *ж. соб.* Всѣ участвующіе въ свадебномъ обрядѣ, за исключеніемъ новобрачныхъ и ихъ родителей. Вх. Лем. 465.

Сва́тів, това, ве, *м.* Принадлежащій свату въ 1-мъ или 2-мъ значеніи.

Сватко́, ка', *м.* Ум. и ласк. отъ **сват**.

Сва́тній, я, е=Сватів *Мы свого хліба пожалуем, а будемо животи оставляти на сватній.* Грин. III. 451.

Сва́тонько, ка, *м.* Ум. отъ **сват**.

Сва́тта, тя, *с. соб.* отъ **сват**. *Не сміхом сватня, не сміхом.* Ном. № 12651.

Сватуньо, ня, *м.* Ласк. отъ **сват**.

Сва́ха, хи, *ж.* 1) Мать зятя или невѣстки, а также родственница одного изъ супруговъ, по отношенію къ родственницѣ другого. Маркев. 109. *Пишна сваха, пишна, пропи зятя не вирмила.* Мет. 191. 2) **Сва́хами** взаимно называются женщины, вступившія между собою въ какую либо коммерческую сдѣлку. Ум. **Сва́шка, сва́шечка, сва́нька, сва́ненька, сва́нечка, сваню́тка** и пр., но всѣ эти слова употребляются преимущести. въ особомъ значеніи,—см. **Свашка**.

Свахатися, хаюся, ешся, *гл.* О матеряхъ жениха и невѣсты: вступать въ родство.

Сва́шенька, сва́шечка, ки, *ж.* Ум. отъ **свашка**.

Сва́шка, ки, *ж.* Въ свадебномъ обрядѣ: замужняя сестра жениха, а если ея нѣтъ, то другая самая близкая замужняя родственница, исполняющая на свадьбѣ извѣстныя обязанности и, между прочимъ, отводящая, вмѣстѣ съ **дружко́м**, новобрачныхъ въ **комо́ру**, раздѣвающая новобрачную и пр. Обыкновенно приглашаются и еще **свашки́**—все замужнія родственницы жениха. КС. 1883. II. 380. ХС. VII. 425. МУЕ. III. 93, 94, 141. *Кожній свашці по ковбасні.* Ном. № 3528. Ум. **Сва́шенька, сва́шечка, сва́нька, сва́ненька, сва́нечка, сваню́тка.** *Ви, бувре, сідайте на коні, а сваночки на саночки.* Мил. 152.

Свашкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Быть **сва́шкою**.

Свашча́к. ка', *м.* Въ свадебномъ обрядѣ: то-же. что и дружко? Гол. IV. 372. 377.

Сва́шчити, чу, чиш, *гл.=***Свашкувати**. Вх. Лем. 464.

Сво́кла, ли, *ж.* Свекольная ботва, листья свеклы. Чуб. V. 724.

Сво́клиний, а, е. Изъ листьевъ свеклы. *Борщ свеклиний.* Шух. I. 141.

Сво́кор, кра, *м.* Свекоръ. *Збірайськом, як свекор нелюнок прать.* Ном. № 10967. Ум. **Сво́корко** и **сво́кронько** Мет. 124. Чуб. V. 607.

Све́корків, кова, ве. Ум. отъ **све́кірів**. Маркев. 139. *Да звеселімо увесь рід свій! Що перший рід — свекорків, а другий — баченьків.* Мет. 233.

Све́крів, рова, ве. Принадлежащій свекру. Мил. 132. *Од запрягай свекрові коні.* Мет.

Свекрівонька, ки, *ж.* Ум. отъ **свекруха**.

Свекрівщина, ни, *ж.* Имущество, оставшееся послѣ свекра. Змѣев. у.

Све́кронько, ка, *м.* Ум. отъ **свекор**.

Свекро́вця, ці, *ж.* Ум. отъ **свекруха**.

Свекру́ха, хи, *ж.* Свекровь. *Чужа жана такая, як свекруха лихая.* Мет. 120. Ум. **Свекрі́вонька, свекро́вця, свекру́шенька**. Чуб. V. 725.

Свекру́хна, ни, *ж.*=**Свекруха**. Грин. III. 306.

Свекру́шенька, ки, *ж.* Ум. отъ **свекруха**.

Свекру́шин, а, е. Принадлежащій свекрови. Г. Барв. 437.

Свекру́шина, ни, *ж.*=**Свекруха**. *Прибірайся, свекрушино, прибірайся, молодой невісточки сподівайся.* Мил. 138.

Свекру́шище, щі, *ж.* Ув. отъ **свекруха**. Чуб. V. 718.

Сверб, бу, *м.* Зудъ.

Сверба́га, ги, *ж.* Раст. Bunias orientalis L. См. **Порчак, катран**. ЗЮЗО. I. 115.

Сверби́гуз, за, *м.* 1) Часто чешущій задницу. 2) Раст. Torilis Antriscus Gaert. ЗЮЗО. I. 139.

Сверба́ла, ли, *ж.* Раст.=**Голодювина**. Вх. Пч. I. 12.

Сверби́ти, блю́, би́ш, *гл.* Зудѣть, чесаться. *Свербить долоня проти чогось.* Ном. № 306. *Він мені і за вухом не сверби́те* — мнѣ до васъ дѣла нѣтъ, я совершенно къ вамъ равнодушенъ. Мир. Пов. I. 159.

Сверблячка, ки. *м.* Зудъ.

Сверблячий, а, е. Чешущійся, зудящій.

Свербота, ти, *ж.* Свербежъ. Волч. у.

Сверб'ячка, ки, *ж.* 1)=**Сверблячка**. Угор. 2) Чесотка, короста. Угорск.

Сверготи́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Чирикать. *Попід стріху горобчики сверготять.* Чуб. V. 639.

Сверда́н, на, *м.*=**Цвіркун**. Вх. Пч. II. 27.

Све́рдел, дла, *м.* Буравъ. *Бере жінку, рескалю, лопату і сокиру і сверде́л ідуть заробляти.* Рудч. Ск. I. 162. 2)=**Сокар**. Шух. I. 181.

Сверде́льце, дя, *с.* Ум. отъ **свердло**. Ум. **Сверде́лик, сверде́лик, сверде́льчик, сверде́льчичок**. Вас. 149.

Сверде́льчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **сверде́л**. 2) Мѣтка на мѣшкахъ дегтемъ въ формѣ, напоминающей буравъ. Новомоск. у. (Залюб.).

Све́рдлик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **сверде́л**. 2) Часть **лопололви** (см.). Шух. I. 237.

Свердли́ти, длю́, лиш, *гл.* Сверлить, буравить. Грин. II. 3. *Колісник — поганий чоловік: сверде́ле та довба та знов забива.* (Погон.) Волч. у. (Лобод.).

Све́рдло, ла, *с.*=**Сверде́л**. Чуб VI. 105. Ум. **Сверде́льце**. Мнж. 137.

Сверщо́к, щка́, сверщу́к, ка́, *м.*=**Цвіркун**. Вх. Пч. I. 6.— **польовий**. Кузнечикъ, Gryllus campestris. Вх. Пч. II. 27.

Све́щенька, ки, *ж.* Ум. отъ **свість**.

Свид, ду, *м.* 1) Раст.=**Свидина**. Шух. I. 18. Сим. 23. Св. Л. 306. 2) Большая, иногда до сажня длины, и хорошо завяленная палка Сим. 23. Ном. № 13663. *Тоді ще, як ти з свидом догим, під сіряком сукняним добрим по Харькову собак ганяв.* О. 1862. X. Писар. 31. 3) **У сви́д на сви́д, у свиду́**. Недозрѣлымъ. *Скоситиу свид.* Мнж. 192. *У свид жати жито.* Борз. у. *У свид брати льон.* Борз. у. *Люде тее саське жито у свиду беруть, бо аби лишень трохи побреніло, то землю устеле.* Могил. у. 2) **На сви́ді**. Моложавый. *Він чоловік на свиді.*

Свиди́на, ни, *ж.* Раст. Cornus sanguinea L. ЗЮЗО. I. 119.

Сви́дний, а, е=**Свидовий**. Вх. Пч. I. 15.

Свидовий, я, е. 1) Изъ дерева **свид**. *Вирубай придевятнь дубов тернових, глодовпх, шипшинових і свидових.* Грин. II. 34. 2) Не переспѣлый, чуть-чуть недозрѣлый. *Чи не сипнеться пшениця? — Ні, вона саме свидова.* Лубен. у. (Леонт.). *Свидове жито.* Мнж. 192. *У нас молотять жито свидове, з його хліб смачніший буває.*

Свидови́тий, а, е=**Свидуватий**. *Овес свидовитий.* Васильк. у.

Свидува́тий, а, е. Недозрѣлый, зеленоватый. *У мене тяжко добрий овес, а в його якийсь кукілюватий, свидуватий.* Васильк. у. 2) Молодой, моложавый. *Свидувате дерево, свидуватий чоловік.* Борз. у.

Сви́жка, ки, *ж.* Стрѣла изъ тростника и смолы. Лебед. у.

Свина́рик, ка, *м.* Ум. отъ свинарь.

Свина́рія, рії, *ж.* Бранное названіе семинаріи,—слово семинарско-бурсацкое, составленное по образцу слова **семинарія**. *Чому я не родивсь чим другим, а поповичем? чому мене не віддали куди инше, а в сю прокляту свинарію?* Св. Л. 261.

Свина́рка, ки, *ж.* Свинопаска.

Свина́рник, ка, *м.* Свинюшникъ.

Свина́рня, ні, *ж.*=**Свинарник**. Мнж. 89.

Свинарча́, ча́ти, *с.* Мальчикъ свинопасъ.

Свинарчу́к, ка́, *м.* Мальчикъ свинопасъ.

Свина́рь, ря́, *м.* Свинопасъ. Кіевск. Подол. г.г. Шух. I. 190. Ум. **Свина́рик**.

Свинарюва́ти, рю́ю, єш, *гл.* Быть свинопасомъ. *Тобі, дружко, не дружкувати, тобі, дружко, свинарювати, з довгого ломакою, з чорною собакою.* Свад. п.

Свине́ць, нцю, *м.* Свинецъ. Вас. 183. *Важка, мов свинцем налита.* Грин. II. 184.

Свини́на, ни, *ж.* 1) Свинина. *Нема над рибу линину, а над м'ясо свинину.* Ном. № 7523. 2) Свинья. *Не можеш* (гадино) *їсти пустити а ні в челядині, а ні в худобині, а чі в свинині.* (Заклинаніе отъ укуса змѣи). МУЕ. III. 53. Ум. **Свини́нка**. Чуб. III. 429.

Свини́нець, нця, *м.* Хлѣвъ, для свиней, свинюшникъ. *В свининці родившись, між святими не обідать.* Ном. № 1034. Ум. **Свини́нчик**.

Сви́нка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **свиня**. 2) Родъ игры, а также деревянный шаръ, которымъ гоняютъ палкой при игрѣ въ **сви́нки**. Ив. 13. 3) Жукъ: долгоносикъ. 4) Рыба Chondros tomanasus. Шух. I. 24. 5) *мн.* Раст. Xanthium strumarium. Вх. Пч. I. 14.

Свиня́, ня́, ѐ. Свиной. Ном. № 887. **В свиний голос прийти, зробити**. Слишкомъ поздно, пропустивъ срокъ (прійти, сдѣлать). Ном. № 7797.

Свиногри́я, зи, *м.* Шуточно: собака. Новомоск. у.

Свиноі́зд, да, *м.* Ѣздившій верхомъ на свиньѣ. К. ЧР. 339.

Свинопа́с, са. *м.*=**Свинарь**. Ном. № 12722.

Свинори́я, рі́ї, *м.* Мѣсто, изрытое свиньями. Грин. Ш. 84. Г. Барв. 338.

Свино́та, ти, *ж.* Собир. свиньи. *Напрудилася гадова свинота—бодай тобі репнуло.* Ном. № 12407.

Сви́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ **свиня**.

Свинува́тий, а, е. Поступающій по свински. *Як би не був свинуватий, то би не був багатий.* Фр. Пр. 93. *Свинуватий чоловік.* Каменец. у.

Свинуху́шник, ка, *м.* Раст. Salvia verticillata L. ЗЮЗО. I. 135.

Свинюх, ха, *м.* Раст. Salvia verticillata. Вх Пч. I. 12.

Свинюха, хи, *ж.* Раст. Nardus stricta. Вх. Пч. II. 33.

Свинюшник, ка. *м.*=**Свининець**. Чуб. VII. 395.

Свиня́, ні́, ѐ. 1) Свинья. Вас. 198. **Свиня́ лйко волочи́ть**. Угроза, означающая: будетъ битъ, бита. *Оричко! свиня лико волочить.* Харьк. 2)—**морська́**. Дельфинъ. 3) Родъ игры въ карты. КС. 1887. VI. 464. Ум. **Свйнка, свйночка**. Ув. **Свиня́ка**. *Завтра раненько свинячі хліб загородим.* Левиц. Пов. 183.

Свиня́к, ка́, *м.* 1) Порода грибовъ. Радом. у. 2) Свиной экскрементъ. ЕЗ. V. 61.

Свиня́ка, ки, *ж.*=**Свиня**. Марков. 63. *У господаті була в того чоловіка, вибачайте, свиняка.* Драг. 81. Ум. **Свиня́чка**. *Є вже й свиначка, і курчатко, а далі й корівчина.* Грин. II. 152.

Свина́тник, ка. *м.*=**Свининець**. Квит. г. (Залюб.).

Свиня́чий, я, е. 1) Свиной, свинскій. *Свиняче м'ясо. Тут їли.... свинячу голову до хріну.* Котл. Ен. I. 18. *Свиняча їда.* Чуб. V. 848. 2)—**дощ**. Дождь сквозь солнце.

Свиня́чка, ки. *ж.* Ум. отъ **свиняка**. 2) Раст.=Свинюха. Вх. Пч. II. 33.

Свирі́лка, ки, *ж.* Ум. отъ **свиріль**. *Прадід Адам і дядько Хам зайграли в свирілки.* КС. 1882. IV. 170. Ум. **Свирі́лочка**. *В нравій руці свирілочка, а в лівій топорець* (у вівчаря). Шух. I. 202

Свирі́па, пи, *ж.* Раст. а) Bunias orientalis L. O. 1862. X. 46. б) Brassica napis L. ЗЮЗО. I. 114. в) Sinapis arvensis L. ЗЮЗО. I. 136.

Свирі́пиця, ці, *ж.* Раст.=**Свирі́па** ЗЮЗО. I. 136.

Свирі́п'яний, а, е. Приготовленный изъ свирѣпи.

Сви́рка, ки, *ж.* Раст. Pinus pilla L. ЗЮЗО. I. 131.

Свирко́вий, а, е. Изъ **сви́рки**. **Свирко́ве де́рево**=**Свирка**. ЗЮЗО. I. 131.

Сви́слі, лів, *мн.* Нижній конецъ плавной сѣтки. Вас. 188.

Свйснути, ну, неш, *гл.* 1) Свиснуть. *А*

ну я свисну, тільки ти очи зав'яжи. Рудч. Ск. I. 61. 2) Брызнуть струей. *Дала руку, він здвиґ,—тільки пучки знать: вона здвигала,—кров з під нігтів свискнула.* Г. Барв. 427.

Свисня́ва, ви, *ж.* Свистаніе, свистъ. *Там така крикнява, свиснява.* Левч. 62.

Свисо́нути, ну, неш, *гл.* Съ силой свиснуть. *І він як свисоне!* Новомоск. у. (Залюб.).

Свист, ту, *м.* 1) Свистъ. (Змій) *своїм свистом за 40 верстов людей побивав.* Грин. II. 270. *Коли вже ви перестанете моєго свисту?* МВ. (О. 1862. Ш. 64). 2) **Пітй у свист.** Сбѣжать, пойти въ бѣга. *Як розвернеться на весну лист, то підемо всі в свист.* Ном. № 11035. 3)=**Цвист.** Вас. 166.

Свиста́ння, ня, *с.*=**Свистіння.**

Свиста́ти, щу́, щеш, *гл.*=**Свисти́ти.**

Свисти́к, ка, *м.* Свистокъ. *Купив за п ятака свисти́к та й свистить.* Екат. у. (Залюб.).

Свистілка, ки, *ж.* Свирѣль. *Свистять в свистілки.* Котл. Ен. V. 63. Ум. **Свисті́лонька, свисті́лочка.** Грин. III. 59. *В свистілоньку граю.* Чуб. III. 127. *Заграй мені в свистілочку стиха-помаленьку.* Чуб. III. 125.

Свистіння, ня, *с.* Свистаніе, свистъ. *Крик, свистіння й пупотіння лилося.... з того краю.* Левиц. Пов. 139.

Свисті́ти, щу́, стйш и щеш, *гл.* Свистать, свистѣть. *Лях як їсти хоче, то свище.* Ном. № 877. *В очах мигтить, а в голові свистить.* Ном. № 6329. *Що в первому садочку соловейки свищуть.* Мет. 242. *Вітер вне звірюкою, свистить попід стріхами.* Левиц. I. 42.

Свистобзач, ча, *м.*=**Свистун 3.** Вх. Зн. 62.

Свисту́н, на́, *м.* 1) Свистящій человѣкъ. 2) Дѣтская игрушка: глиняная свистулька въ видѣ птицы или звѣря. 3) Пустой орѣхъ съ отверстіемъ. *Був колись оріх, а тепер свистун.* Ном. № 1866. Ум. **Свистуне́ць, свисту́нчик.**

Свисту́ха, хи, *ж.* 1) Новость. Миж. 192. 2) Застарѣлый ковыль. Миж. 192.

Свистю́ля, лі, *ж.* Раст. Conium maculatum L. ЗЮЗО. I. 119.

Свита, ти, *ж.* 1) Крестьянская верхняя одежда изъ домашняго толстаго сукна, полукафтанье, родъ сермяги. Чуб. VII. 419. Гол. Од. 44. *Кожухи, свити погубили.* Котл. Ен. 2)—**колова́.** Мужской полушубокъ нагольный баранiй, безъ лацкановъ, гладкій, съ стоячимъ смушковымъ воротникомъ. Вас. 154. Ум. **Свитка, свиточка.** КС. 1893. V. 279, 283. *Було в його два жупани, тепер нема ні свитки.* Грин. III. 201. *У його свиточка—латка на латці.* Рудч. Ск. II. 82.

Свитина, ни, *ж.*=**Свита.** Гол. Од. 44. *Шапка чорна, шапка чорна, а свитина біла.* Мет. 38. Ум. **Свити́нка, свити́ночка.** *У латаній свитиночці, на плечах торбина, в руці цілок....* Шевч. 79.

Свитка, ки, *ж.* Ум. отъ **свита.**

Свитник, ка, *м.* 1) Пьющій свити. *Шорник свитнику не товариш.* Ном. № 1028. 2) Торгующій свитами.

Свитя́нка, ки, *ж.* Короткая свитка. *Взійшла дівчина.... в свитянці з червоним з холоду носом.* Г. Барв. 42.

Свиця, щі, *м.* 1) Ячейка для пчелиныхъ матокъ. Рк. Левиц. 2)=**Свистун 3.** *Свищі в борщі.* Ном. № 1930.

Свищик, ка, *м.* Свистокъ.

Свідор, ра, *м.*=**Свердел.** Подольск. г.

Свідка, ки, *ж.* Свидѣтельница. Закр.

Свідкува́ння, ня, *с.* Свидѣтельство, свидѣтельствованіе. Св. Мр. I. 44.

Свідкува́ти, кую, єш, *гл.*=**Свідчити.** *Велике слово свідкує про величе того народу, що зачав його в глибині свого духа.* К. XII. 131.

Свідок, дка, *м.* Свидѣтель. Св. Л. 127. *Вам оце на свідки треба йти, як що бачили, як там він її бив.* Лебед. у.

Свідо́мий, а, *е.* 1) Извѣстный, знакомый. *Се корова свідома—хиба ж ми не знаємо її.* (Залюб.). *Грек проходи скритні знав, шляхи ж свідомі обминав.* Мкр. Г. 39. 2)—**чого́.** Знакомый съ чѣмъ, свѣдущій въ чемъ. К. Кр. 35. *Ян і ви свідомі.* Какъ и вамъ извѣстно. Гн. I. 68. 3) Сознательный.

Свідо́мість, мости, *ж.* 1) Знакомство. *По свідомости це я вас наділив.* Полт. *Для мене усе зробить по свідомости.* Ном. № 183. 2) Сознаніе.

Свідо́мо, *нар.* 1) Извѣстно, знакомо. 2) Сознательно.

Свідчення, ня, *с.* Свидѣтельство. *Архиреї шукали свідчення.* Св. Мр. XIV. 55.

Свідчий, чого, *м.*=**Свідок.** Парят. у.

Свідчити, чу, чиш, *гл.* Свидѣтельство-

вать, показывать, давать показаніе. *Московка свідчила, що він був там тоді, як батька били.* Канев. у. *Недоїдки свідчили, що тут були люде.* Св. Л. 223. *Йшла фальшивим свідком свідчити.* Гол. IV. 543. *Святес писаніе свідчить-висвідчає.* АД. I. 185.

Свідчитися, чуся, чишся, *гл.* Призывать во свидѣтели. *Богом свідчиться, а чорту душу запродав.* Ном. № 6790.

Свідчиця, ці, *ж.*=**Свідка**. Закр.

Свіжий, а, е. Свѣжій. *Оттака ловись, хоч дрібна, але свіжа.* Ном. № 7857. Ум. **Свіженький, свіжéсенький**.

Свіжина́, ни́, *ж.* 1) Свѣжіе припасы, свѣжее. 2) Свѣжее свиное мясо. Угор.

Свіжи́ти, жу́, жи́ш, *гл.* Освѣжать. *Роса.... свіжить світ Божий.* Стор. I. 243.

Свіжість, жости, *ж.*. Свѣжесть. Левиц. I. 471.

Свіжі́ти, жію́, ешь, *гл.* Свѣжѣть.

Свіжо, *нар.* Недавно, только что. (Поля) *свіжо заскорожені.* Мир. Пов. II. 85.

Свій, своя́, своє́, *мѣст.* Свой. *Своєї недолі і кінем не об'їдеш.* Ном. № 1732. *Хто кривдить людей, той кривдить своїх дітей.* Ном. № 2296. *Я свою свиту сховав. Чорте, чорте! верни мое, візьми свое.* Ном. № 273. *Як не свій ходить.* Самъ не свой. Ном. № 2282. **Я прибіг не своїми.** Я бѣжалъ безъ памяти. Г. Барв. 207.

Свійський, а, е. Домашній. *Кожний свійський птах сусідівсь до людей в соломʼяній хатині.* К. Дз. 137. *Коли нема диких* (качок), *то з досади і свійських лущить.* Стор. I. 233.

Свину́ти, ну́, нёш, *гл.* Разсѣсть. *Світ свінув, а ти ще й не вставав.* **Як світ йому́ свину́в**—сразу ему все ясно стало. Ном. № 4929. *Як гав, так гав, поки свинуло на дворі.* Гул.-Арт. (О. 1861. Ш. 82).

Свину́тися, нёться, *гл. безл.* Разсѣсть. *Спиться, сниться, свінеться—все мнеться.* Ном. № 1135.

Свіргу́н, на́, *м.*=**Цвіркун** Вх. Пч. I. 6.

Свірка, ки, *ж.* 1) Шворка или ремешекъ, которымъ кнутъ прикрѣпленъ къ кнутовищу. Желех. 2) Въ загадкѣ: мышь. *Питалася швидка свірка, чи в хапко дола?* (миша та кіт). Ном., стр. 294, № 129. 3) Сверчокъ. Желех.

Свірко, ка, *с.*=**Свердел**.

Свірки, ків, *м. мн.* **Кандалы.** *А замкнули та Пилипка у желізні свірки.* Гол. I. 161.

Свістонька, ки, *ж.* Ум. отъ свисть.

Свість, сти, *ж.* Свояченица. Мил. 157. *Я ж тобі, зятеньку, рідная свість.* Грин. Ш. 485. Ум. **Свістонька, свéщенька.** *Ой глянь, зятеньку, на мене, меншая свістонька од тебе.* Мет. 198. *Скаче свещенька, скаче, чогось вона хоче: стрібного золотого од зятя молодого.* Грин. Ш. 545.

Світ, ту, *м.* 1) Свѣтъ, разсвѣтъ. *Коли ж так перед світом—аж Важко гарчить.* Рудч. Ск. I. 151. *Ой без милого соловейка і світ не світає.* Мет. 5. *Поки світ-сонця дівкою не буду.* Мет. 259. **Світ-зоря́**. Разсвѣтъ. *Ой устawай, мій миленький, вже на дворі світ-зоря.* Чуб. V. 535. **На світ займа́тися.** Свѣтать. **На світ благословля́тися.** Разсвѣтать. *–Ось нічка утекла, мов стало розсвітать, мов почало на світ благословляться.* Греб. 386. 2) Свѣтъ, міръ, вселенная. *Хто ж в світі знає, що Бог гадає.* Ном. *Ще я хочу на світі пожити.* Мет. 95. *Над нашого козаченька і в світі немає.* Мет. 20. **Се не близький світ.** Туда далеко. *Не близький світ од Хоменкового хутора сюди теліпатися.* Мир. ХРВ. 8. **Світ за́ очі, за очи́ма.** Куда глаза глядятъ. *Пішов—зманДрував, бідолаха, світ за очі,—тільки й бачили.* Полт. у. *Іду світ за очі.* Рудч. Ск. II. 16.—**зав'яза́ти.** Лишить свободы, стѣснить. **Світу запобігти.** Получить помощь. Ном. № 4485. **Світом ся блука́ти.** Бродить по міру. *А не пущу тя більше світом ся блукати.* Федьк. I. 84. **Світ мені підня́вся.** Мнѣ стало веселѣе, отрадно. **Від світа дурень.** Всесвѣтный дуракъ. **Піти́ у світи́,—світа́ми.** Пойти бродить по свѣту. Ном. № 11042. *Я йду в світи.* Рудч. Ск. I. 9. *Взяли його на плечі і понесли світами.* Гн. II. 66. **У світа́х.** Не дома, въ мірѣ. *Я ж би тую Україну кругом облітала, я ж би свого миленького в світах пізнавала.* Чуб. V. 5. **Яки́м світом?** Какимъ образомъ? *Мала-м трої дітей, всі трої сі потопили наразʼ. Ксьондз зачав тоди питати: яким світом, що, як?* Гн. II. 127. Ум. **Світо́к, світо́чок, світонько.** *Ой устawай-же, мій миленький,—ой вже на дворі світок біленький.* Чуб. V. 46. *Пійду я по гірочці, гляну я по світочку.* Чуб. V. 543. **Ні в світочку.** Никогда. *Щоб там посваритися з кім, як друг, то ні в*

світочку. МВ. I. 150. *За дрібними слізоньками світочка не бачу.* Мет. 65. *Ой горенько мені на світочку.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 110).

Світа́ння, ня, *с.* Разсвѣтъ. *Сон веселий снився.... на свіганні.* Мкр. Г. 37. *У вікно вже світання синіє.* МВ. II. 105.

Світа́ти, та́є, *гл. безл.* Свѣтать, разсвѣтать. *Світає, край неба палає.* Шевч. *Ой без милого соловейка і світ не світає.* Мет. 5.

Світа́ч, ча, *м.* 1) Маленькій желѣзный подсвѣчникъ для восковой свѣчи у иконы: желѣзный стержень, вбиваемый въ стѣну или божни́ц, съ трубочкой для свѣчи. Вол. у. См. **Свічи́ч**. 2) Въ курной полѣсской хатѣ: четырехугольная деревянная труба, спускающаяся изъ крыши въ избу, внизу подъ нее подвѣшена желѣзная рѣшетка, на которой вечеромъ зажигаютъ лучину. Чуб. VII. 390.

Світи́лень, льня, *м.* Рыболовный снарядъ, устроенный почти такъ же, какъ и сакуля. Вх. Пч. II. 23.

Світи́лка, ки, *ж.* Дѣвушка, исполняющая обрядъ держанія меча и свѣчи на свадьбѣ,—это сестра жениха, а если ея нѣтъ, ближайшая послѣ нея родственница; если ихъ нѣсколько, то есть ста́рша. КС. 1883. II. 380. ХС. VII. 425. МУЕ. III. 106. Ум. **Світи́лочка.** Грин. Ш. 481. *Світилочко, повная роже, дивитися на тебе гоже.* Мет. 202.

Світи́ло, ла, *с.* 1) Свѣтило. К. Бай. 156. К. Зов. 68. 2) Свѣчи церковныя. *Велике диво світило.* Ном. № 5537. *Несуть тіло до гроба оез кадила, без світила.* Грин. Ш. 143.

Світи́льник, ка, *м.* 1) Украшенная свѣча, которую світи́лка держитъ на свадьбѣ. 2) Подсвѣчникъ. Харьк. у.

Світи́ти, чу́, тиш, *гл.* 1) Свѣтить. *Сонце світить.* Ном. № 236. *Ой місяцю, місяченьку і ти, зоре ясна! Ой світіть там по подвір'ю, де дівчина красна.* ЗОЮР. II. 241. **Світи́ти в о́чі.** Льстить. Св. Л. 228. *Пак тільки в очі світив, що лучче було б, як би він гудив.* Св. Л. 92. 2) Зажигать. *Та світи вже свічку, нічого не видко.* 3) Въ карточной игрѣ: а) быть козыремъ. *Король жировий світить. Голяк масти, черва світить*—игра слонъ, насмѣшка надъ бѣднякомъ. Ном. № 1526. б) Открывать козыря. *Світи козиря.* КС. 1887. VI. 471. 4)—**во́лосом**. О замужней женщинѣ: ходить съ непокрытой головой. Левиц. I. 279. 5)—**головбю**. Быть дѣвушкой. *Що жінкою, то не дівкою, не світити голівкою.* Грин. III. 297. 6)—**тілом**. Показывать обнаженное тѣло.

Світи́тися, чу́ся, тишся, *гл.* 1) Свѣтиться, издавать свѣтъ. *Він світиться, як сонце.* 2) Просвѣчиваться. *Сорочка так виносилась, що аж світиться.* **Ре́бра світяться.** Очень худъ. КС. 1882. X. 36. 3) *безл.* Быть свѣту, быть освѣщеннымъ, свѣтиться, горѣть. *Приходить він до неї горалькі, аж там світиться.* Рудч. Ск. I. 87. *І досі ще в їх світиться,—все не лягають.*

Світи́ч, ча, *м.* 1) Свѣтильникъ, фонарь. Вх. Лем. 464. *В трупарні світич світить, але вже конає.* Федьк. I. 66. 2) Подсвѣчникъ. Угор. 3)=**Світи́лач**. 4) Мѣсто на печномъ шесткѣ, гдѣ кладутъ лучину. Вх. Зн. 62. 5) Паникадило, церковная люстра. Шух. I. 117.

Світкa, ки, *ж.* Козырь (въ карточной игрѣ). Левч. 58.

Світи́ч, ча, *м.* Свѣтецъ для вкладыванія лучины. Подольск. г.

Світи́ньке, світи́ньке, світи́сенько, *нар.* Умъ отъ II свѣтло.

Світи́лий, а, е. 1) Свѣтлый, ясный. *Да нема цьому світленького над маківку* Чуб. V. 439. 2) **Світи́ле о́ко.** См. **Око.** 3) **-ти́ждень.** Недѣля Христова Воскресенія. МУЕ. III. 45. Ум. **Світи́ньский, світи́сеньский.**

Світи́ця, ці, *ж.* Въ малорусскихъ хатахъ чистая комната безъ кухонной печи; вообще комната. Чуб. VII. 382. Kolb. I. 61. Вас. 195. *Поставлю я світлицю на високій горі.* Грин. III. 10. *Дожидайся мене, серденятко моє, гей та до себе в гості, як виросте в тебе у світлиці трава на помості.* Мет. 23. Ум. **Світи́ночка, світи́чка, світи́ченька, світи́онька, світи́точка.** Чуб. V. 939. III.315, 391. Грин. III. 264. *Та й сів сокіл на віконечку, та поглядав у світлиночку.* Грин. Ш. 47. *Світлички невеличкі, та гарні, чистенькі.* МВ. (О. 1862. Ш. 53).

Світи́лість, лости, *ж.* Свѣтъ. *Чим Бог світлость доточив? Огнем.* Ном. № 403. *Очим світлость показав.* Грин. II. 40.

Світи́ти, лію, ешь, *гл.* Свѣтлѣть, проясняться. *Небо світліє. світ недалечко.* Левиц. I. 154.

I. Свѣ́тло, ла, *с.* 1) Свѣтъ, освѣщеніе. *Без сві́тла лічать бариші.* Шевч. *Над вечір, як вже сві́тло засві́тили.* Стор. М. Пр. 35. 2) Матеріалъ для освѣщенія. *Сві́тла не стало, тре́ба купи́ти.*

II. Свѣ́тло, *нар.* Свѣтло, ясно. Ум. **Свѣтла́нько, свѣтлёсенько.** *Сві́тить мі́сяць сві́тлесенько.* Федьк. I. 28.

Свѣ́тлонька, свѣ́тлочка, нки, *ж.* Ум. отъ свѣтлица.

Свѣтлу́ха, хи, *ж.* 1) **Свѣтлуха́.** Древесно-уксусная кислота, получаемая при гонкѣ смолы и дегтя. Ум. **Свѣтлу́шка.** Вх. Пч. I. 9. 2) *мн.* **свѣтлу́хи.** Раст. Carthamus tinctorius L. ЗЮЗО. I. 116. Анн. 87.

Свѣтовы́й, а, е. 1) Утренній. *Да зійшла зоря да вечірняя, зійде сві́това.* Грин. Ш. 165. *Сві́това зоря, зірниця.* Чуб. I. 14. *Поки сві́тові пі́вні заспіва́ють.* Мнж. 134. 2) Живущій въ свѣтѣ. *Тут, сві́тові, зва́жте, лю́де, що то в о́нім не́клі буде.* Гол. Ш. 279. 3) Всесвѣтный, міровой. *Сві́товий зако́н.* 4) Извѣстный всему свѣту. *Сві́товий бре́хун.* Св. Л. 179. 5) Житейскій. *Сві́тові ро́скоші.* Грин. Ш. 144. *Поговори́мо про се да про те сві́тове.* Г. Барв. 226. 6) Житейскій, обыкновенный, естественный, общепринятый. *Се сві́тове.* Ном. № 3203. *Сві́тове ді́ло.* Мнж. 170.

Свѣтогля́д, ду, *м.* Міровоззрѣніе. К. XII. 123. Левиц. Пов. 89, 261. *Я хочу вироби́ти власни́й філосо́фський сві́тогля́д.* Левиц. Пов. 90.

Свѣто́к, тка́, *м.* Ум. отъ свѣт.

Свѣ́том, *нар.* На разсвѣтѣ. Левиц. I. 31. *Ой заболі́ла голі́вонька сві́том.* Грин. III. 628.

Свѣтонько, ка. *м.* Ум. отъ свѣт.

Свѣтопра́вный, я, е. Управляющій міромъ. *Сві́топра́вна взу́їцька сила.* К. ПС. 8.

Свѣто́та, ты, *ж.* Далекая сторона. *Пішла́ за Дні́про,—така сві́тота.* Рк. Левиц.

Свѣто́чок, чка, *м.* 1) Умен. отъ свѣт. 2) *мн.* **Свѣточки́ польові́.** Раст. Gymnadonia odoratissima. Шух. I. 21.

Свѣтскій, а, е=Свѣтовый 2 и 3. См. **Несвѣтскій.**

Свѣтува́ти, тую́, ешь, *гл.* Ходить по свѣту. Чуб. III. 262.

Свѣту́н, на́, *м.* Насѣк. Lampyris noctiluca, свѣтлякъ, ивановъ червячекъ. Вх. Пч. I. 6.

Свѣтцѝ́н, ну, *м.* Раст. Myosotis. Вх. Пч. I. 11.

Свѣча́, чі́, *ж.* Свѣча. *Сві́ча гори́ть.* Рудч. Ск. I. 197. Ум. **Свѣ́чка, свѣ́чечка.** *Сві́чечка гори́ть, батенько не спить,—не ви́йду.* Чуб. III. 136.

Свѣчáдо, да, *с.* Зеркало. ЗОЮР. II. 16.

Свѣчáрница, ці, *ж.* Женщина, дѣлающая свѣчи. Черн. у.

Свѣчáрня, ні, *ж.* 1) Подсвѣчникъ? *З голови́ буде ліхтарня, з очей буде сві́чарня.* Чуб. V. 1120. 2) Свѣчной заводъ. НВолын. у.

Свѣчáрь, ря́, *м.* Свѣчникъ, свѣчной мастеръ.

Свѣчка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ свіча. Свѣчка. *Ой зсучу я я́ру сві́чку.* Чуб. V. 309. 2) По нар. повѣрью звѣзды—небесныя свѣчи, для каждаго человѣка по одной; когда человѣкъ умираетъ, его звѣзда гаснетъ, когда живетъ грѣшной жизнью—тускнѣетъ; отсюда выраженіе: **його́ свічка я́сно гори́ть,**—онъ живетъ хорошей, праведной жизнью. Чуб. I. 14. 2) Длинная шерстяная кисть сзади пелерины верхней одежды лемковъ, называемой чуга. Гол. Од. 76. 3)—**бо́жа.** Раст. Gymnadonia odoratissima. Шух. I. 21. Ум. **Свѣ́чечка,** свѣченька.

Свѣчкола́п, па, *м.* Человѣкъ, снимающій въ церкви со свѣчей нагаръ, также гасящій ихъ; насмѣшливо: церковный староста. Рк. Левиц.

Свѣчни́й, я, е. Свѣчной.

Свѣчни́к, ка́, *м.* 1) Подсвѣчникъ. *Засві́тивши сві́чку, не ста́вляють під посу́дину, а на сві́чнику.* Св. Мт. V. 15. 2) Насѣк.=**Свѣтун.** Вх. Пч. I. 6.

Свобі́дний, а, е. Свободный.

Свобі́дно, *нар.* Свободно. Вх. Зн. 62.

Свобóда, ди, *ж.* Свобода. *Чи тре́ба нам непого́ди, де єсть ща́стя і свобо́да.* Чуб. V. 286.

Свободи́ти, джу́, диш, *гл.* Освободить *Всьому сві́ту сина породи́ла, щир з неволі свободи́ла.* Чуб. III. 375.

Свобóдний, а, е=Свобі́дний. *А лю́де дя́кують за те́, що вона́ стала́ свобо́дна.* Рудч. Ск. I. 127.

Своєумо́ць, ця, *м.* Все по своему дѣлающій.

Своєу́мка, ки, *ж.* Все по своему дѣлающая. *Така́ вона́ своєу́мка, непокі́рлива.* МВ. II. 79.

Своє́щина, ни, *ж.* Свое собственное

хозяйство или имущество. *Дітьми роблять на своєщину.* Волч. у.

Свої́ти, свою́, їш, *гл.* Присваивать. *Платочок був наш, обох, а вона тепер його своїть.* Сумск. у.

Свої́тися, свою́ся, їшся, *гл.* Выражать родственныя чувства, то-же, что и **родичатися**. *Уже сі своят до бідного: коли гроші маї, то вже щос варт.* Гн. II. 18.

Сво́лок, ка, *м.* Балка, поддерживающая потолокъ, матица. Вас. 148, 188. *Ой бачу я два стовпи, на тих стовпах сволок лежить: на сволоці шнурок висить.* Ин. 2) *мн.* Кровля. (Угор.). Ум. **Сволочо́к**.

Сволокі́вщина, ни, *ж.* Угощеніе работавшимъ при встаскиваніи на хату матицы. ХС. Ш. 41.

Сво́рінь, ня, *м.* 1) Шворень. Kolb. I. 67. 2) Болтикъ, которымъ прикрѣплены подножки въ ткацкомъ станкѣ. МУЕ. Ш. 16. 3) Часть **самото́ки**. Шух. I. 150. 4) Шипъ, на которомъ вращается рулевое весло у плота. См. **Кермa**. Шух. I. 181. 5) Часть **п'їл**. См. **П'їлa**. Шух. I. 254.

Своя́к, ка́, *м.* Своякъ. *Свій свояка вгадас здалека.* Ном. № 7962.

Своя́киня, ні, *ж.* Свояченица. Міус. окр.

Свят, а́, é *). 1)=**Святий**. *Як дух свят.* Ном. № 6779. 2)—**день**. Праздничный день. *Покупляв їй да Яковко про свят-день сережки.* Чуб. III. 131. 3)—**вечір**. Канунъ Рождества.

Свя́тенниця, ці, *ж.* Святоша. *То святенниця ота черниця: було раз-у-раз Богу молиться та усе було-кажe: „хазяйство—то життя наше, а письмо святе – то про Бога, про душу“.* Лубен. у.

*) Для этого слова и его производныхъ принято въ литературѣ правописаніе безъ апострофа,—такъ и выговариваетъ эти слова украинская интеллигенція; но народное произношеніе отличается отъ этого выговора. Народъ выговариваетъ и **св'ятий**, и **сьвятий**, и **светий**, и **сітий**. Вопросъ этотъ не наслѣдованъ въ достаточной мѣрѣ, собраны лишь нѣкоторые матеріалы къ нему (см., напр.: Житецкій, Очеркъ звук. ист. млр. нар., 250;—Науменко, Обзоръ фонет. особ. млр. рѣчи, 43;—Михальчукъ въ „Трудахъ“ Чуб., VII, 482;—Верхратскій, Про говор галиц. лемків, 62, 63;—Гринченко, Отзывъ о соч. А. Н. Малинки, 61—62). Мы удерживаемъ здѣсь правописаніе безъ апострофа, не считая въ то-же время этотъ вопросъ окончательно рѣшеннымъ.

Свя́тець, тця́, *м.* 1) Святой. КС. 1882. XII. 625. 2) Придорожный памятникъ съ статуею святого.

Свя́тешний, а, е. Праздничный. Шевч. II. 216.

Свя́тий, а́, é. Святой. *Хлiб святий.* МВ. (О. 1862. III. 52). **Нехáй менé святий хрест пов'я́'**—божба. Левиц. I. 413. *Свята присяга перед тобою, що-сь присягався передо мною,* Чуб. V. 374.—**вéчір**.=**Свят-вечір,**—**недíля**. Свѣтлое воскресенье. *У святу недiлю не сизі орли заклекотали.* Макс. —**письмó**. Священное писаніе. 2) Святой, угодникъ божій. *Як Бог не поможе, то й святі не оборонять.* Ном. № 16.

Свя́тиня, ні, *ж.* 1) Святыня. *Знущались над Божою святинкою.* Стор. М. Пр. 65. *Святе слово—рідна мати: есть інше святиня вища, Богові милійша—рідная Вкраїна.* К. Досв. 50. 2) Храмъ. *Не построїли тут святині, бо мы тебе і задушим.* Рудч. Ск. I. 60.

Свя́титель, ля, *м.* Святитель. *І святитель не поможе, як ісказують „Святий Боже!“* Ном. № 8248.

Свя́тити, чу́, тиш, *гл.* Святить. *Коли не прийду до церкви, то все паски святять.* Ном. № 168. 2) Рукополагать.

Свя́титися, чу́ся, тúшся, *гл.* 1) Дѣлаться, быть святымъ. *Отче наш, що на небі! Нехай святиться iм'я твоє.* Св. Мт. VI. 9. *Святився б гурток, коли б не чортова ззіжа.* Ном. № 10733. 2) Освящаться. 3) Рукополагаться. *Як святився ще на діакона та був у печерах.* КС. 1883. III. 675. 4) Свято почитаться. *Честь тоді святилась дуже.* Мкр. Н. 35.

Свя́тиця, ці, *ж.* Святая, угодница божія. *Свята свiтиця, небесна цариця.* Драг. 38.

Свя́тьóха, хи, *ж.* Названіе русалки. Новгородскв. у. Грин. III. 117.

Свячéне, ного, *с.* Освященное во время Пасхи. Чуб. III. 22.

Свячéний, а, е. Освященный. *Свячена вода.*

Свяченúна, ни, *ж.*=**Свячене**. Вх Лем. 465.

Свячéння, ня, *с.* Освященіе.

Священúк, ка, *м.*=**Піп**. Єв. Мр. I. 44.

Священúківв, кова, ве=Попів. *Раяли менї люде, щоб я брав священникову дочку.* Левиц. I. 201.

Сг...=Зг.

Сд...=Зд.

Се, *мѣст. с. р.* отъ **сей**.

Себе́, *мѣст.* Себя. *Мені й себе й тебе жалко. Ганна була невеличка з себе.* Левиц. I. 11. *Нум, брате, ми з себе зелені жупани скидати.* АД. I. 116.

Се́бель, ля, *м.* Рыба: Alburnus lucidus. себель. *Себеля́ та пля́точок* (ловить). Морд. Оп. 31. Ум. **Себе́лик.**

Себелю́б, бу, *м.* Себялюбіе, эгоизмъ. *Панує в їх серці себелюбу гріх.* К. Дз. 135.

Себелю́бець, бця, *м.* Себялюбецъ, эгоистъ. МВ. III. 103.

Себелю́бний, а, е. Себялюбивый, эгоистическій. Шевч. II. 159.

Сé-б-то, *нар.* То-есть. См. **Сей.**

Сегéльба, би, *ж.* Мѣсто, приготовленное для поля, гдѣ выкорчеванъ и выжженъ лѣсъ. Вх. Зн. 62. Желех. *Коли сьома́ січе, а ти в сегельбі, друже, в жменю дуеш, то я сідаю та віршую.* Федьк. II. 65.

Седля́к, ка, *м.* Селянинъ. Гол. Ум. **Седля́чок.** *Помагай Бігъ, вбогий седлячку.* Гол. II. 9.

Седми́, *числ.* Семью.

Седми́ця, ці, *ж.* Седмица. Чуб. I. 88.

Седно́, на́, *с.* 1) Заднica. *Трахвив го в седно.* Ном. № 1782. 2)=**Садно.**

Сей, ся и **сія, се** и **сéе**, *мѣст.* 1) Этотъ, эта, это. *Прости, Боже, сей раз.* Ном. № 155. *Сеї ласки я і в жида достану.* Ном. № 4768. *Се ж наша батьківщина.* ЗОЮР. I. *За сев ж дівку чорнобриву, повстеньку, гарну, уродливу тобі я далебі що дам.* Котл. Ен. *Чом се хата не метена? Ном.* № 1182. *То се така твоя добрість?* Левиц. Пов. 81. *Сее не тее.* Се да то. *Сидимо у їй рідні; тепер вони сее нé тее.... балакали, а далі....* Канев. у. **Се б то.** То есть. *А його жінка, се б то Олена, що була хорунжівна.* Кв. **Коли се.** Какъ вдругъ, какъ вотъ. *Їдуть собі, коли се — мишаче військо.* ЗОЮР. II. 61.

Сейм, му, *м.* Сеймъ. Ум. **Сéймик.**

Сéймик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **сейм.** 2) Провинціальный съѣздъ шляхты въ польскомъ государствѣ. *Сеймі, сеймики ревіли.* Шевч. 130.

Сеймико́вий, а, е. Относящійся къ **сéймику.**

Сеймо́вий, а, е. Относящійся къ сеймуу.

Сеймува́ти, му́ю, єш, *гл.* Участвовать въ сеймѣ.

Секе́рний, а, е. Стройный, ловкій. (Угор.).

Секре́т, ту и **та**, *м.* 1) Секретъ. *Десь мій милий, чорнобривий з іншою секрети має.* Мет. 33. 2) Рыба Lucioperca volgensis. Браун. 22.

Секрета́р, ря́, *м.* Секретарь. *Пани мої секретарі учинили волю.* Грин. III. 352.

Сексте́рень, ня, *м.* Тетрадь. Павл. 58.

Сект, ту, *м.* Распредѣленіе. *Пластуни... розіходяться на охо́ту по секту в різні сторони, щоб один на другого не наткнувся.... Инший не здержить секту та й поверне в ту сторону, де вже зходить один товариш.* О. 1862. II. Кух. 63.

Сéкта, ти, *ж.* Секта. *З'єзуїчені прелати.... взивають усе духовенство Грецької віри Наливайковою сектою.* К. Кр. 19.

Секу́нда, ди, *ж.* При игрѣ на торбанѣ: второй изъ четырехъ верхнихъ тоновъ. тонъ Ia. КС. 1892. III. 383.

Секундува́ти, ду́ю, єш, *гл.* Помогать. *Най му пан Бігъ секундує.* Фр. Пр. 82.

Селéдець, дця, *м.*=**Оселедець.** Рудч. Ск. II. 172.

Сéлезень, зня, *м.* 1) Селезень. *Пливи, пливи, селезню, против води тихо.* Мет. 49. Ум. **Сéлезник, сéлезничок.** Грин. I. 104. *Не наступай, селезнику, уточці на крильця.* Чуб. V. 307. 2) Знакъ отъ удара по льду, когда ледъ въ ударенномъ мѣстѣ трескается, но не выбивается. *Дід вибрав чистеньке на льду містечко, як учеше ковзькою,— так селезень і вкипів.* Мнж. 119. 3) Узоры, намерзшіе на оконномъ стеклѣ. Бирюч. у.

Сéлезник, ка, сéлезничок, чка, *м.* Ум. отъ **селезень.**

Селезнúстий, а, е. Имѣющій цвѣтной отливъ, хроматическій. *Селезнисте вугілля земляне.* Міусск. окр.

Сéлех, ха, *м.*=**Селезень.** Рудч. Ск. I. 39. Ум. **Селешóк.** Чуб. II. 369.

Сéлечко, ка, *с.* Ум. отъ **село.**

Селешóк, шка́, *м.* Ум. отъ **сéлех.**

Селúтва, ви, *ж.* Основаніе, фундаментъ. (Угор.).

Селúти, лю́, лиш, *гл.* Селить, поселять.

Селúтися, люся, лишся, *гл.* Селиться. *Не дай, Боже, два рази женитись, а три рази селитись.* Ном. № 8865.

Селúтьба, би, *ж.* Усадьба. *У неї були і хата славна, і селитьба.* МВ. II. 19.

Сéлище, ща, *с.* 1) Селеніе. *Веселі селища в гаях.* Шевч. 2) Мѣсто, гдѣ было село. *На селищі найшов шага.* Канев. у. *Викликали чамбулу гордиянські і робили селищами села українські.* К. Дз. 68.

Сéлiток, тка, *м.* Родившійся въ этомъ году.

Село́, ла́, *с.* Село, деревня. *То гуляє козак Голота, погуляє, ні города, ні села не займає.* ЗОЮР. Ум. **Се́лечко, се́льце.** *Через наше сельце везено деревце.* Чуб. Ш. 139. *Ой дано ж ему та три селечка.* АД. І. 149.

Се́льбище, ща, *с.* Поселеніе, мѣсто поселенія. *Поосідали хуторами і сельбищами ті запорожці.* Стор. *Наш Хорол—як городок—ледаченький, а як сельбище,—то прехороше.* О. 1861. VII. 187.

Сельсько́й, а́, е́. Сельскій, деревенскій. *Разу ґдного хлопці сельські зговорились меж собою.* Рудч. Ск. І. 78.

Сельце́, ця́, *с.* Ум. отъ село.

Селю́к, ка́, *м.* Житель села, деревенщина. *Простий люд—селюки.* К. ЧР. 352.

Селю́чка, ки, *ж.* Жительница села, деревенщина. МВ. І. 25.

Селява, ви, *ж.* Шамая. Поп. 102.

Селяни́н, на, *м.* Поселянинъ, крестьянинъ. *Ой задумав селянин міщаночку брати, вона йому одказала: „не вмію я жати".* Чуб. V. 685.

Селяни́ця, ці, *ж.*=**Селянка.** *А із міста на міщаночки, а із села селяниці, хорошій молодиці.* МУЕ. Ш. 83.

Селя́нка, ки, *ж.* Поселянка, крестьянка. Ум. **Селя́ночка.** *Да із села да селяночка, а із міста міщаночка.* Мет. 162.

Селя́нський, а, е. Сельскій.

Сембре́ля, сембри́ля, лі, *ж.* Плата слугамъ, нанятымъ рабочимъ. Вх. Зн. 62. Вознагражденіе натурой (молочными продуктами), даваемое гуцуломъ, хозяиномъ стада своимъ пастухамъ. Шух. І. 190. *Фалиться неситий, що й сембрелю не виплатить.* Федьк. Ш. 113.

Семе́чка, ки, семе́йка, ки, *ж.* Ум. отъ сем'я.

Семена́стий, а, е. 1) Обильный сѣменами. 2) О цвѣтѣ: въ мелкихъ крапинкахъ, пестрый. *Семенастий півник—як по сірому мов жовтувати перинки.* (Залюб.).

Семе́ник, ка, *м.* Шт.=**Поличка.** Вх. Пч. П. 13.

Семено́, но́, *н.* Сѣмя. Черн. у.

Семери́к, ка́, *м.* 1) Семь паръ воловъ. Рудч. Чп. 253. 2) Сито средней густоты, имѣющее въ основѣ 3, въ уткѣ 4 волоса. Вас. 152.

Семеря́ця, ці, *ж.* Семь воловъ въ плугѣ. *При доріжечці сам плужок оре, сам плужок оре семерицею.* Чуб. Ш. 465.

Се́меро, числ. Семеро. *Як напало на мече семеро перекупок, то ледві одгризлась.* ЗОЮР. І. 147.

Семеря́га, ги, *ж.* Семряга. Ум. **Семеря́жка.** *Своя семеряжка не важка.* Ном. № 9644.

Семигри́венний, нного, *м.*=**Семигривенник.** *Гурки—семигривенний за сотню.* О. 1861. Х. 146.

Семигри́венник, ка, *м.* Монета въ двадцать копеекъ. *Дружко кладе на тарілку семигривенних грошей.* Чуб. П. 593. *Є семигривенник у кишені.... ходімо прогуляємо.* Мир. Пов. І. 157.

Семиді́льник, ка, *м.* Дѣлающій за разъ нѣсколько дѣлъ.

Семиді́льниця, ці, *ж.* Дѣлающая за разъ нѣсколько дѣлъ. Грин. Ш. 109.

Семила́тний, а, о. Съ семью заплатами,—т. е. вообще покрытый заплатами. Шуточное слово въ выраженіи: **„семряга семилатная**, составленномъ какъ пародія къ выраженію: **пищаль семип'ядная.** *Гей ти, татарюго, сідий бородатий, на що ти вповаєш? Чи на свою шапку-бирку, що шовком шита, вітром підбита, а зверху дірка? Чи на свої постоли боброві, що волоки шовкові,—в односталь з валу? Чи на свою семрягу семилатную?* Макс. (1849), 16.

Семиліт'ка, ки, *ж.* Имѣющая семь лѣтъ. Грин. Ш. 83. *Стрів дівку семиліт'ку.* Чуб. V. 1190.

Семиліток, тка, *об.* Имѣющій или имѣющая семь лѣтъ. Грин. П. 269, 344. *Найменший брат семиліток.* Чуб. П. 167. *Мати вмерла, я семилітком зосталасъ.* Г. Барв. 462. *Оженивсь я у петрівку та взяв дівку семиліт'ку.* Грин. Ш. 313.

Семина́рський, а, е. Семинарскій. *У ваній семинарській бібліотеці певне есть.* Шевч. (О. 1862. IV, 22).

Семинари́ст, та, *м.* Семинаристъ. О. 1862. І. 54.

Семина́рія, рії, *ж*, Семинарія.

Семипе́рсний, а, е. ? *Семиперсну могилу висипали, з семип'ядельної пищалі подзвонили.* Мет. 441.

Семиці́льний, а, е. Въ семь полотнищъ. *Семипольна сподничонька.* Грин. Ш. 77.

Семип'ядельний, семип'ядéнний, а, е=**Семип'ядний.** *З семип'ядельної пищалі подзвонили.* Мет. 441. *І шаблюка, мов гадюка, й ратище-дрючина, й самопал*

семип яденний товсиє за плечима. Шевч. 250.

Семира́зка, ки, *ж.* Сѣть, въ $^1/_4$ кв. арш. которой во всѣ стороны помѣщается семь ячей. Вас. 187.

Семип'я́дний, а, е. Имѣющій мѣры семь пядей. *Семип'ядную пищаль підняти.* АД. I. 111. *В семип'ядні пищалі грімали.* Макс. (1849). 27.

Семирбгий, а, е. Семирбга плáхта. Сортъ плахти. Кв. (Желех.).

Семира́га, ги, *ж.*=**Семеряга.** *На козакові шати дорогії: три семирязі лихії.* АД. I. 168.

Семисо́тний, а, е. Семисотный. *Випростались, як семисотна верства.* Ном. № 8625.

Семи́шник, ка, *м.* Монета въ 2 коп. (Закр.).

Семі́рка, ки, *ж.* Полотно, тканое въ семь пасмъ.

Семря́га, ги, *ж.*=**Семеряга.** *Хоч в семрязі, аби в добрі зв'язі.* Ном. № 11250. Ум. **Семря́жка.**

Сем'я́, м'я́, *ж.* Семья. Ум. **Семе́йка, сем'я́ця, семе́ечка.** *Росла я в світлиці при веселій сем'ї́ці.* Чуб. V. 119. *У нашого Омелька невеличка семейка: Сидірко та Нестірко та діток шестірко, та батько та мати, та нас три брати.* Нп. Волч. у.

Сем'яни́н, на, *об.* Семьянинъ, членъ семьи (о мужчинахъ и женщинахъ). *Нема одного сем'янина дома.* Волч. у. *Дак що ж, що ти не сем'яник, а все таки ти не чужа: ти моя землячка.* Г. Барв. 40. *Розріжеш яблучко і даси по скибці всім сем'янам. жінці й дітям.* Г. Барв. 343.

Сем'яни́стий, а, е. Многосемейный. *То народ сем'янистий.* О. 1861. II. 246.

Сена́т, ту, *м.* Сенатъ. *Патриції-аристократи і мудрий кесарів сенат.* Шевч. 607. *Повезуть у сенат до царя.* ЕЗ. V. 7.

Сена́то́р, ра, *м.* Сенаторъ. *Пани мої, сенатори, вволіть мою волю!* Грин. III. 351. *Самого короля сенатори, пани да бискупи у руках держали.* К. ЧР. 10.

Сеньга́, ги, *ж.* Родъ рыбы. *Оселедців по три сотні і сеньги донської* (купила). Мкр. Н. 20.

Сера́ка, ки, *об.*=**Сарака.** *Ой серака Поляниця кукурузи сіє.* Гол. II. 357.

Сёрбин, на, *м.* 1) Сербъ. 2) Родъ танца. ЗЮЗО. II. 503. Ум. **Сербинонько.**

Сербинчу́к, ка́, *м.* Молодой сербъ. Федьк. (Желех.).

Сёрбський, а, е. Сербскій. Федьк. I. 130.

Сербува́ти, бу́ю, ешь, *гл.* Основное значеніе: быть сербомъ; но встрѣчено лишь въ значеніи: служить наемникомъ въ войскѣ. *Ой сербине, сербиночку, годі сербувати, бери серп та йди в степ пшениченьки жати.* Нп.

Сёрбщина, ни, *ж.* Сербія.

Серве́та, ти, *ж.* Салфетка. Борз. у. Левиц. I. 394. Котл. Ен. IV. 45. Ум. **Серве́тка.** Левиц. I. 435.

Серве́тяний, а, е. Салфеточный.

Се́рга, ги, *ж.* Серьга. *Я тобі стьожок, серьог, намиста доброго нанесу.* Рудч. Ск. II. 15. 2) Кольцо, прикрѣпляющее косу къ рукоятк'ѣ. Ум. **Сере́жка, сере́жечка.**

Сергій, гія, *м.* Плетьмаркевъ. 48. Цыганъ грозитъ ей плетью. *Ох, жінко, жінко! Як почну я тебе отсим сергієм латати, то вся шкура на тобі буде тріщати.* КС. 1882. X. 19.

Серда́к, ка́, *м.* Верхнее теплое суконное платье галицкихъ крестьянъ, расшитое шнурками. Гол. Од. 68. Kolb. I. 35. Шух. I. 126. 128.

Сердачи́на, ни, *ж.*=**Сердак.** *Озьму я сі вбого дівча в одній сердачині.* Гол. II. 396.

Серде́га, ги, серде́ка, ки, *об.* Бѣднята. *Сердега в світі не наживись.* Котл. Ен. VI. 30.

Се́рде́нько, ка, *с.* 1) Ум. отъ **серце.** 2) Насѣк. То-же, что и **сóнечко,** Coccinella. Вх. Пч. II. 26.

Сердени́, ни́ти, *с.* Сердечко. Употребляется преимущественно какъ ласкательное слово. Чуб. III. 166. *Вже не чути, не видати мого серденяти, десь у мого серденяти нерідная мати* Нп. Ум. **Серденя́тко, серденя́точко.** *Покидаю тебе, серденятко моє, гей єдиному Богу.* Мет. 23.

Серде́чина, ни, *об.*=**Сердега.**

Се́рде́чко, ка, *с.* Ум. отъ **серце.**

Серде́чне, серде́чно, серде́шне, серде́шно, *нар.* Искренно. *Ой любилося двоє дітей сердешне.* Чуб. V. 372.

Серде́чний, серде́шний, а, е. 1) Сердечный, искренній. *Одцуралась нас близькая й далекая, вся названая, сердешная родина.* ЗОЮР. I. 28. 2) Бѣдняга, достойный сожалѣнія, злосчастный, злополучный. *Несповита заплакана сердешна дитина.* Шевч. *Ти, козаче сердешний, який же ти*

безпечний. Чуб. V. 129. *Поодрубував руки й ноги,—все за той сердешний хліб.* Грин. I. 177. 3) **Сердю́шне дерево=Сердешник.** 4)—**шна трава́.** Раст. Orobus vernus L. ЗЮЗО. I. 130. Ум. **Серде́шненький.** Шевч. 502. Котл. Ен. II. 41.

Серде́чник, серде́шник, ка, *м.* Шух. I. 176. 1) Сердцевина дерева. 2) Часть друлвника. Шух. I. 277.

Серде́вий, а, е=Червоний. Вх. Зн. 62.

Се́рдити, джу, дить, *гл.* Сердить. *Щоб не сердіть отамана, покинув Оксану.* Шевч.

Серди́тий, а, е. Сердитый, злой. ЗЮЗР. I. 12. *Сердитий вітер завива.* Шевч.

Се́рдитися, джуся, дишся, *гл.* Сердиться. *Сердилась баба на діда, а дід того не відав.* Ном. № 3473.

Серди́то, *нар.* Сердито. *А тобі навіщо? одказав дід трохи сердито.* Левиц. I. 99. *Стало їм і соромно, і сердито на гаспидську дівку за таку одповідь.* Грин. II. 275.

Се́рдіння, ня, *с.* Гнѣвъ. *Я на твоє сердіння байдуже.* Нп.

Сердопи́шний, а, е. Кичливый. *Виїшов багатий сам за ворота, за ним виїхала челядь сердопишна, горда.* Гол. III. 267.

Се́рдувати, ду́ю, еш, *гл.* Сердиться. Мнж. 192. *На кого ж ти, мій милий, сердуєш, що мою білу постіль руйнуєш.* Грин. Ш. 301.

Сердю́шник, ка, *м.* Раст. Erythraea Centaurium Pers. ЗЮЗО. I. 122.

Сердю́к, ка́, *м,* Тѣлохранитель при гетманѣ. К. ЧР. 426. *Списи блищать, шапки рябіють; б'ють тулумбаси; сердюки по полю скачуть.* Греб. 343. 2) Сердитый, раздражительный. Лубен. у.

Сердю́чка, ки, *ж.* Сердитая, раздражительная. Лубен. у.

Сердю́ччина, ни, *ж. соб.* отъ **сердюк 1.**

Серебро́, ра́, *с.=Срібло́.*

Серед, *нар.* Среди, посреди. *Серед Чорного моря утопило.* ЗОЮР. I. 29. *Серед хати стояв.... чоловік.* Левиц. Пов. 104.

Середа́, ди́, *ж.* Среда. *Ще не біда, що без риби середа.* Ном. № 7229.

Середзе́мний, а, е. Средиземный. **Середзе́мне мо́ре.** Средиземное море. *На гарячому березі Середземного моря.* Левиц. Пов. 15.

Сере́дина, ни, *ж.* 1) Середина, средина. 2) Внутренность. Ум. **Серединка.**

Серединка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **середина.** 2) Родъ игры въ мячъ. О. 1861. XI. Св. 36.

Сере́дній, я, е. 1) Средній, срединный. Чуб. V. 938. *Попереду війська не вижачайся, а позад війська не зоставайся, держися війська все середнього.* АД. I. 16. 2) Среднихъ лѣтъ. *Ой маненьких потоптала (орда), старих порубала, а середніх чоловіків у полон погнала.* Нп.

Середньовіко́вий, а́, е́. Средневѣковый. К. Кр. 17.

Середня́к, ка́, *м.* Сердцевина рога. См. **Осередок 1.** Вас. 163.

Середо́вий, а, е. 1) Внутренній. *Як його побито, приходив хвершал дивитись; так він не признавсь побоїв середових, значить у животі, або в грудях; тільки й бачив хвершал синяк під плечем та на голові.* Екат. у. (Залюб.) *Сало середове. Либонь до сієї комори треба середовий ключ, бо вона запірається з середини.* (Залюб.). 2) Средній. 3) Среднихъ лѣтъ.

Середопі́стя, тя, *с.* Крестопоклонная недѣля.

Середохре́сний, а, е. Крестопоклонный. Ном. № 423. ХС. I. 75. *Середохресний понеділок, тиждень.*

Середохре́стя, тя, *с.* 1) Крестопоклонная недѣля. Грин. II. 93. *Аж ось заранне стало сонечко припікати, неначе о правій середі, а ще тілько середохресте.* Кв. 2) Мѣсто, гдѣ расходятся дороги. О. 1862. IX. 69.

Середу́, *предл.* Посреди. *Розложили середу двора огонь.* Кв.

Середу́щий, а, е=Середульший. *Наймолодший сідельце несе, середущий собирається.* Чуб. V. 985.

Середу́льший, а, е. Средній. АД. I. 108. *Озоветься менший до середульшого, середульший до старшого.* Чуб. V. 847.

Сере́жечка, ки, *ж.* Ум. отъ **серга.**

Сере́жка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ серга. *Ой надіну я сережки і добре намисто.* Шевч. 2) Цвѣты нѣкоторыхъ деревьевъ (ивы, осины, березы, орѣшника). Ум. **Сере́жечка.** *У нашої Олени сережечки зелені.* Ном. № 5351.

Сере́н, на, *м.* Замерзшій твердый снѣгъ. Угор.

Серенити, ню, нить, *гл.* Напирать. Угор.

Сержи́на, ни, *ж.=Жоржина.* Мил. 168.

Серік, *нар.* Сего года. Борз. у.

Серпі́шній, я, е=**Сьогорі́шній**.

Серм'я́га, ги, *ж.*=**Семеря́га**. Ум. **Серм'я́жка**.

Серм'я́жи́на, ни, *ж.* 1)=**Серм'я́га**. *Серм'яжина по коліна—дівчата сміються.* Нп. 2) Домашняго издѣлія сукно, изъ котораго шьются сермяги. Гол. Од. 55.

Серм'я́жник, ка, *м.* Носящій сермягу, бѣднякъ. *Усі козаки, багачі-молодці в улани пійшли, а мужички-серм'яжники та й не схотіли.* Чуб. V. 955.

Серм'яни́на, ни, *ж.*=**Серм'яжина**. *Ой лежить козак на глибокій долині, постелив собі в голову серм'янину.* Гол. I. 105.

Се́рна, ни, *ж.* Серна, козуля, косуля, Cervus capreolus. Вх. Пч. II. 6. Левиц. I. 494.

Серни́ця, ці, *ж.*=**Серна**. Вх. Пч. II. 6. *Скакали би 'м у три боки, як серниця при потоці; копкала би 'м подковками, як серниця копитками.* Гол. III. 435.

Серно́к, ка́, *м.* Самецъ серны, косули, Cervus capreolus. Вх. Пч. II. 6.

Серп, па́, *м.* Серпъ. *Багатого і серп голить, а убогого і бритва не хоче.* Ном. № 1600. Ум. **Се́рпик**, **серпо́к**.

Серпа́новий, а, е Кисѣйный.

Серпа́нок, нку, *м.* 1) Кисея. Кв. *Сонце вже піднялось геть-то, так дим—унизу поміж деревом синій, а вгорі наче золотий серпанок.* К. ЧР. 235. *Піднялась роса і як серпанком вкрила степ.* М. Пр. 16. *Серпанків вісім на намітки.* Котл. Ен. VI. 43. 2) Покрывало на голову у замужней женщины. Ум. **Серпа́ночок**. *Серпаночок од дрібних слізочок та ніколи не висихає.* Чуб. V. 220.

Се́рпен, ну, *м.* Родъ танца или хороводнаго шествія на праздникъ Христова Воскресенія. Kolb. I. 149.

Се́рпень, пня, *м.* Августъ.

Се́рпик, ка, *м.* Ум. отъ серп.

Серпівни́к, ка́, *м.* Раст. Cichorium Intybus. Шух. I. 21.

Серпі́й, пія́, **серпни́к**, ка́, *м.* Раст. Chrysanthemum lecanthemum. Вх. Пч. I. 9.

Серпо́к, пка́, *м.* Ум. отъ серп.

Серпорі́я, ру, *м.* Раст. а) Falcaria Rivini. Анн. 143. ЗЮЗО. I. 123. б) Achillea Millefolium L. ЗЮЗО. I. 109.

Серпу́ха, хи. *ж.* Раст. Serratula tinctoria L. ЗЮЗО. I. 136.

Серстіпник, ка, *м.*=**Підклад** 2. Вх. Зн. 49.

Се́ртувати, тую, ешь, *гл.* Таскать сюда и туда. *Розбійники вдвох напали мене та й таскають; довго сертували мене сюди та туди по двору.* Екат. у. (Залюб.).

Сертуґ, ка́, *м.* Сюртукъ. *Раз іде у виступцях і сертуку.* ЗОЮР. I. 69.

Сертучи́на, ни, *ж.* Сюртукъ, плохой сюртукъ. *Прийшов.... у якийся сертучині.* О. 1862. II. 75.

Се́рце, ця, *с* 1) Сердце. *Вийшов козак із сіней, за серце береться.* Мет. 90. *Від серця до Бога навпростець дорога.* Ном. *Від серця до неба шляху не треба.* Ном. **Що́рим се́рцем ро́бить**. Усердно дѣлаетъ, работаетъ. МВ. II. 11. Употр. какъ ласкательное слово: *Скажи мені, серце, що маєш на мислі?* Мет. 63. **Се́рцем ну́дити**. Тосковать. *Ой я хлопець нещасливий, а як тяжко серцем нуджу: кого люблю та й не виджу.* Чуб. **На тще се́рце** Натощакъ. 2) Гнѣвъ. Сим. 229. *Не то сильний, що камінь верне, тільки сильний, що серце в собі вдержить.* Ном. № 3556. *Трохи з серця не сказывся.* Стор. М. Пр. 44. **З се́рця**. Гнѣвно, сердито. *Крикнув чоловік із серця.* Рудч. Ск. II. 127. См. **З-се́рця**. **Се́рця дода́ти**. Еще болѣе разсердить. 3) Штифтъ въ замкѣ. 4) Языкъ въ колоколѣ, Сим. 178. 5) Сердцевина дерева. Шух. I. 176. 6) Полипъ, медуза. 7)—**земне́**. Родъ трюфелей. Фр. Пр. 177. **Вийюкав би земне́ се́рце**. Выслѣдилъ бы даже въ землѣ спрятанное. Фр. Пр. 177. Ум. **Се́рденько**, **се́рдечко**, **серде́нй**, **серденя́тко**, **серденя́точко**. *Злая година мене зсушила, коло мого сердечка гніздечко звила.* Чуб. V. 108. *Ходи, серденько, сюди! Не зви мене козаком, зови мене сердечком.* Мил. 103. *Горобець маленький, а сердечко має,*—сердится, можетъ сердиться. Ном. № 3322.

Серде́вий, а́, е́. Сердечный, къ сердцу относящійся.—**ні́жик**. Почти овальной формы деревянная дощечка съ отверстіемъ для держащаго ее пальца посрединѣ; нею горшечникъ выравниваетъ снаружи стѣнки вылѣпленной посуды. Шух. I. 261, 262.

Сесе. *мѣст.* Это. *Ні за сесе, ні за тото* Фр. Пр. 6.

Сестра́, ри, *ж.* Сестра. *То не сива зозуленька закувала, то не дрібна пташка щебетала, як сестра до брата на чужу чужину добрим здоров'ям покланялася.* ЗОЮР. I. 24. Ум. **Сестри́ця**, **сестри́чка**, **се́стронька**, **сестри́ченька**. Чуб. III. 468; V. 78. *Та нема ні братіка, ні сестриці-*

жалібниці. Часто употребляется какъ ласкат. между женщинами. *Де твій брат, сестрице?*

Се́стрики, ків, *мн.* Раст. Melampyrum nemorosum L. ЗЮЗО. I. 128.

Се́стрин, на, не. Сестринъ, принадлежащій сестрѣ. *Іван поняв віри сестриній мові*. Рудч. Ск. I. 132.

Сестри́нва, ни, *ж.*=**Сестра**=**Сеструня**. *Була у мене старша сестрика, квіточка рожева на горі*. О. 1862. VIII. 14.

Се́стритися, рюся, рився, *гл.* Дѣлаться названной сестрой, сестриться. *Колись божились та клялись, братались, сестрились зо мною*. Шевч. 546

Сестри́цин, на, не. Принадлежащій сестрицѣ. *От тобі, сестри́це, сестрицин убор*. Мет. 205.

Сестри́ця, ці, *ж.* Ум. отъ сестра.

Се́стрич, ча, *м.*=**Сестрінець**.

Сестри́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ сестра. 2) Членъ женскаго братскаго цеха. КС. 1890. VII. 91. 3) Раст. Viola tricolor. Вх. Пч. II. 37.

Сестри́чна, ної, *ж.*=**Сестрінця**. Желех.

Сестри́чний, ного, *м.*=**Сестрінець**. Желех.

Сестрівни́ця, ці, *ж.*=**Сестрінця**. Грин. Ш. 109.

Сестрінець, нця, *м.* Племянникъ, сынъ сестры. Желех.

Сестрінця, ці, *ж.* Племянница, дочь сестры. Желех.

Сестрінч, ча, *м.*=**Сестрінець**. Желех.

Сестрінка, ки, *ж.*=**Сестрінця**. Желех.

Сестрінок, нка, *м.*=**Сестрінець**. Желех.

Сестрінча́, чати, *с.* Маленькая сестра. Ум. Сестрінчатко. Желех.

Се́стронька, ки, *ж.* Ум. отъ сестра.

Сестру́ня, ні, сестру́ся, сі, *ж.* Ласк. отъ сестра. О. 1862. VIII. 14. Св. Л. 248. *Ой не є ж то зазуля, но твоя сеструня*. Гол. I. 196. *Ні батька, ні матусі, ні рідненькой сеструсі*. Чуб. V. 983.

Сеч, чі, *ж.* Моча, урина. Бор. у. *Дуже добре діло виносити од хворого сеч, щоб не застоювалась*. Волч. у. *Кінська сеч*. Мяж. 140.

Се! *межд.* Крикъ на корову, когда ее гонятъ. Вх. Лем. 472.

Сив, ва, ве=**Сивий**. *На тій сосні сив сокіл сидить*. Чуб. III. 299.

Сива́к, ка́, *м.* 1) О человѣкѣ: сѣдой. К. ЦН. 283. 2) Волъ темно-сѣрый. КС. 1898. VII. 41, 42. *Гейкнув на сиваки і рушив в дорогу*. Гн. II. 168. 3) Порода голубей. Ум. **Сивачо́к**. КС. 1898. VII. 42.

Сива́стий, а, е. Сѣдоватый, сѣроватый. Вх. Зн. 62.

Сива́ш, ша́, *м.* Сивка, сивый. *Ой коні наші сиваші, чи були ви на паші?* Мет. 218.

Сиве́ць, вця́, *м.*=**Сиваш**. *Не першина сивую війна*. Ном. № 5782. *Да як жаль же мені сивця-вороняя, сивця-вороняя, білого копитця*. Чуб. III. 295.

Сиві́зна, ни, *ж.* Сѣдина. *Сивизна на висках*. Ном. № 8709.

Си́вий, а, е. 1) Сѣдой. *Сивий дід*. 2) Сѣрый. *Раз приїде сивим конем, у другий—вороним*. ЗОЮР. I. 97. *Не в тім сила, що кобила сива, а в тім як везе*. Посл. *Сива шапка*. Чуб. VII. 414. Гол. Од. 18. *Брови чорні, очі сиві*. Грин. Ш. 241. 3) Сизый. *Ходить голуб сивий-волохатий*. Мет. 10. *Вилинула б з-під калини, як сива зозуля*. Чуб. V. 51. *Туманець сивий*. Грин. Ш. 398. Ум. **Сиве́ньний, сиве́сенький**. *Дідусь сивесенький рида*. Шевч. *Ой ти, мій милесенький, голубе сивесенький*. Чуб. V. 257.

Сивина́, ни́, *ж.*=**Сивизна**. Грин. Ш. 651. *Не сивина на світі правду творить*. К. Іов. 70.

Сиві́ця, ці, *ж.* Раст. Nardus stricta. Вх. Лем. 464.

Сиві́сінький, а, е. Совершенно сѣдой. *Мій батечку старенький, сивісінький*. Мил. 188.

Сиві́ти, вію, еш, *гл.* Сѣдѣть. *У школі мучилось, росло, у школі й світь почало*. Шевч.

Сивобо́кий, а, е. Сѣрый, изъ сѣрой шерсти. *Бо я вівчар нетяга, сивокая сермяга*. Чуб. V. 124.

Сивоборо́дий, а, е. Сѣдобородый. *Гетери гостя привели сивоборо́дого*. Шевч. 604.

Сивоборо́дько, ка, *м.* Человѣкъ съ сѣдой бородой.

Сивови́сий, а, е. Съ сѣдыми волосами на вискахъ. *А у тій же Оленовці дівки сивовиські*. Чуб. III. 182.

Сивоволо́сий, а, е. Сѣдоволосый. *І си-*

воволосий підняв руки калічені до святого Бога. Шевч.

Сивоголо́вий, а, е. Съ сѣдой головой. Левиц. I. 367.

Сивогра́к, ка, *м.* Пт. Сивоворонка, Coracias garrula.

Сивогру́нт, ту, *м.* Сѣрый смушекъ съ темнымъ подшерстькомъ. Вас. 198.

Сивозалі́зний, а, е. О цвѣтѣ: стальной. О масти: темносѣрый. Сим. 59. Вх. Зн. 6.

Сивокри́лий, а, е=Сивокрилий. *Летить орел сивокрилий.* Чуб. V. 807.

Сивора́кша, ші, *ж.*=**Сивогрàк.** *Перелітають з гори на гору то ряба горлиця, то сивий припутень, то синя сиворакша.* Левиц. I. 204.

Сивострока́тий, а, е. О масти: сѣрый съ пятнами иного цвѣта? *Кінь сивострокатий.*

Сивоу́сий, а, е. Сѣдоусый. *Заворожи мені, волхве, друже сивоусий.* Шевч. *Співах сивоусий.* Млак. 34.

Сивува́тий, а, е. Сѣдоватый. *Сивуваті вуси.* Левиц. Пов. 198.

Сиву́ля, лі, *ж.* 1) Порода грибовъ. Подольск. г. 2) Названіе коровы. Kolb. I. 65.

Сивуля́к, ка, *м.* Сѣрый, безъ глазури горшокъ. Вх. Зн. 62, 88.

Сиву́ха, хи, *ж.* Сивуха. Маркев. 140. *Пили на радощах сивуху.* Котл.

Си́гла, ли, *ж.* 1)=**Смерека** (европейская пихта), имѣющая вѣтви лишь вверху. Шух. I. 176. 2) Горный лѣсъ изъ такихъ сигл. Шух. I. 177.

Си́день, дня, *м.* Сидящій на одномъ мѣстѣ, малоподвижный человѣкъ, домосѣдъ. *Оце ще сидень,—і між люде ніколи не вийде!*

Си́дження, сиді́ння, ня, *с.* Сидѣніе. *Через сидження, не міг запопасти в лежання.* Ном. № 10846. *Через сидіння не впало в лежіння.* Ном. № 10846.

Сиді́ти, джу́, ди́ш, гл. 1) Сидѣть. *Сидить, як квіточка.* ЗОЮР. I. 145. *Сидить голуб на дубочку, голубка на вишні.* Мет. 62. *Сидів у темниці.* Ном. № 7068. У па́рі сиді́ти. Прямой смыслъ: сидѣть рядомъ на свадьбѣ, т. е. быть новобрачнымъ, сочетаться бракомъ. *Дай, Боже, пошли, Боже, у парі сидіти.* Грин. III. 650. 2) Жить, занимать мѣсто для жительства. ЗОЮР. I. 150. *Лівий бік Дніпра низький, то тутеньки люде не сидять.* Кіев. г.

Сиді́тися, ди́ться, гл. безл. **Сидѣться.** *Не сиділось і Ониськові з молодою жінкою.* Стор. M. Пр. I. 171.

Сидня́, ні, *ж.* Сидѣніе. Рудч. Ск II. 208. *Це йому так від сидні сталось.* 2) Праздное житье. *У тестя не буде йому сидні: тесть дурно не годуватиме, скаже: роби.*

Сиду́н, на́, *м.*=**Сидень.** Рк. Левиц.

Сиду́шка, ки, *ж.* Маленькій стулъ съ засовомъ спереди, въ который, садятъ дѣтей, начинающихъ сидѣть. Рк. Левиц.

Си́дьма, нар. Сидя. *Він був сидьма тоді, як нас покликали,—сидів, а не ме жав.* Екат. у.

Сида́ччий, а, е. Сидящій, сидячій. *Побачили молодця сидячого.* Єв. Мр. XVI. 5.

Си́жж, жа, *м.* Родъ игры въ карты, подобный великорусскимъ „носкамъ“. КС. 1887. VI. 467.

Си́ження, ня, *с.*=**Сидження.** *За сиження нема їження.* Ном. № 8115.

Си́в, си́ня, е Сизый. *На тім яворі сиз сокіл сидить.* Чуб. III. 441. *Голуб сизий, голуб сизий, голубка сизійшла.* Чуб. V. 251. *Сизі орли заклекотали.* ЗОЮР. I. 42. Ум. **Сизе́нький, сизе́сенький.** *Постій, постій, козаченьку, мій сизенький орле.* Чуб. V. 86. *Голубочко моя сизесенька, дівчинонько моя вірнесенька.* Чуб. V. 248.

Сизий. См. **Сив.**

Сизе́нький, сизе́сенький, а, е. Ум. отъ сизий.

Си́зик, ка, *м.* Особый родъ шмелей съ зеленовато-сизымъ пушкомъ на верхнемъ щиткѣ. Лубен. у. (Леонт.).

Сизі́ти, зі́ю, еш, гл. Быть сизаго цвѣта. *Оксамити сизіли.* Мир. ХРВ. 68.

Сизокри́л, сизокри́лий, а, е. Сизокрылый. *Ой де взявся сизокрилий орел.* Чуб. V. 246. *Да не кидай же мене, сизокрилий орле.* Мет. 78. Ум. **Сизокри́ленький.** *Ви, голубці сизокриленькії.* Грин. III. 389.

Сизоо́кий, а. е. Съ сѣрыми глазами. *Рають йому дві дівиці: їдна косоока, друга сизоока.* Чуб. V. 35.

Сизоо́рленький, а, е Сизый какъ орелъ? *Ви, голубці сизокриленькії, сизокрилі, сизоорленькії.* Грин. III. 389.

Сизопе́рець, рця, *м.* Съ сизыми перьями. *Орли сизоперії налітали.* Нп.

Сизопе́рий, сизопі́рий, а, е. Сизоперый. АД. I. 113. *Ой брате мій, брате, сизопірий орле, доглядай же ти, брате, моїх малих діток.* Чуб. V. 853.

Сизопе́рка, ки, *ж.* Съ сизыми перьями. Ум. **Сизопе́рочка.** *Ой галочки сизоперочки, підіймайтесь вгору.* Чуб. V. 959.

Сизо́та, ти, *ж.* Сизость.

Си́кавка, ки, *ж.* 1)=**Сі́кавка.** 2) Раст. Conium maculatum L, ЗЮЗО. I. 119. 3)=**Сіковица.** Вх. Пч. II. 19.

Си́кати, каю, еш, *гл.*=**Сцяти.** Угор.

Си́катися, каюся, ешся и **чуся, чишся,** *гл.* 1)=**Сі́катися.** *Сичеться в вічі мов оса.* Ном. № 2758. *Так і сичуться до нас, як чмара та.* Г. Барв. 149.

Си́кель. Названіе косточки сливы въ загадкѣ. *Сикель викинь, тіло з'їж.* Чуб. I. 315.

Сикі́р, кору, *м.* Пт. Parus major, синица-кузночикъ. Вх. Пч. II. 13.

Си́кля=**Сікавиця.** Вх. Пч. II. 19.

Сяклі́ни, лин, *ж. мн.*=**Сциклини.** Шух. I. 153.

Сикма́н, на, *м.* Артель древорубовъ на все время работы. Шух. I. 173.

Сикорка, ки, *ж.*=**Сикір.** Вх. Пч. II. 13.

Си́ла, лы, *ж.* 1) Сила, мочь, могущество, преобладаніе, власть, значеніе. *Нія́кою силою не одоліє.* ЗОЮР. *Божа воля, Божа й сила.* Ном. № 21. *Голубчики, каже, не наша сила.* ЗОЮР. I. 71. *Як ще були козаки у старосцини Солтиковій, то вже було без його не пійдуть грячничиться, бо не їх буде сила.* ЗОЮР. I. 109. **Си́лою.** Насильно. *Людей гонили силою на приспу, то й батько присягав на унію.* ЗОЮР. I. 137. **Си́лу взя́ти.** Пріобрѣсть власть. **У си́лу вбива́тися.** Входить въ силу, укрѣпляться. **В-си́лу.** Едва, съ трудомъ, еле. *Кінь у-силу йде.* Грин. II. 55. *В-силу відолазки втекли од його.* МВ. I. 151. **Си́лу-в-си́лу.** Едва, съ большимъ трудомъ. *Як я молодою бувала, по 40 вареників їдала, а тепер хамелю, хамелю— силу-у-силу 50 іззіси.* Нѣм. № 8146. **На-си́лу, на превели́ку си́лу.** Съ трудомъ, съ величайшимъ трудомъ. **Над си́лу.** Сверхъ силъ. **Че́рез си́лу.** Противъ желанія, принуждая себя; сверхъ силъ. *Через силу п'є горілку. Роблю через силу.* МВ. II. 14. **Од си́ли.** Самое большее. *Цим чоботям од сили при карбованці ціна.* Кролев. у. **В чім сила?** Въ чемъ суть? въ чемъ дѣло? *Не в тім сила, що кобила сива, а в тім, що не везе.* Ном. № 7221. **Зна́ти в чо́му си́лу.** Знать въ чемъ толкъ. *Розумний чоловік і в конях силу зна.* Греб. 382. 2) **Небе́сна си́ла.** Ангелы. **Нечи́ста си́ла.** Дьяволъ, чортъ. 3) Много, множество. *Там була людей велика сила. Худоби в його сила.* Грин. III. 226. *Ще більша сила відьом налеті́ла у хату.* Грин. I. 67. 4) **Під си́лу, попід си́лу.** Подъ мышки. *Ой узяли Парасуню попід обі сили, повели ю за Станислав та й там повісили.* Гол. I. 58. Ум. **Си́лка, си́лонька, си́лечка, си́лочка.** Чуб. V. 875. МВ. (О. 1862. Ш. 44). *Бери, синочку, скільки силочка зможе.* КС. 1883. II. 381.

Силя́к, ка́, *м.* Силачъ. Мнж. 192.

Силе́нний, а, е. Очень сильный; могущественный. Мнж. 131. *Силенний дощ.* Харьк. у. *А морю широченному, глібокому, силенному, води не надаси.* Гліб.

Силе́ча, чі, *ж.* Ув. отъ **си́ла** въ 3-мъ знач., множество. *Раків силеча.*

Си́лечка, ки, *ж.* Ум. отъ **си́ла.**

Сили́ти, лю́, ли́ш, *гл.* Завязывать узелъ. Угор.

Си́лка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **сила.** *Силка маленька.* Ном. № 8232. 2) Горшокъ. Угор.

Силковни́й, а́, е́. Сильный. *Хиба ж тобі не видно, що він такий силковий, що його все бо́ться.* Рудч. Ск. I. 133.

Силкува́ння, ня, *с.* Усиліе, стараніе. *Силкувалась перемоти себе, та з великого силкування тільки сльози ковтає.* Г. Барв. 166.

Силкува́тися, кую́ся, ешся, *гл.* Силиться, усиливаться. К. Іов. 55. *Марусі силкувалась, та не здужала за ним і слова сказати.* Кв. I. 99. (Віл) *в плузі силкувавсь, хотіці волочив.* Греб. 378.

Силок, лка, *м.*=**Силка 2.** Угор.

Сило́м, нар. Насильно. *Не треба дівки одавати заміж силом.* Змѣв. у.

Силоміття, тя, *с.* Насиліе. *Було б кому заступити дочку від силоміття.* Г. Барв. 509.

Силоміть, нар.=**Силоміць**=**Силом.** *Силоміть люде втопили.* Г. Барв. 517.

Силоміцний, а, е. Насильственный. К. XII. 131.

Силоміць, силоміццю, *нар.*=**Силом.** *Велів її силоміць узяти до покоїв. У хату так силоміцюй і пхається, хоч би то як гарко на дворі.* Харьк. г.

Си́лонька, ки, *ж.* Ум. отъ **сила.**

Силопи́хом, *нар*=**Силом.** *Силопихом у хату втирвсь.* Старов. у. *Силопихом заміж витурили.* Старов. у.

Си́лочка, ки, *ж.* Ум. отъ **сила.**

Си́лування, ня, *с.* Принужденіе. *До милування чема силування.* Ном. № 4979.

Си́луваний, а, е. Принужденный. *Силуваним волом не наробишся.* Ном. № 1087. *Вона мене не жалувала, силувану замiж оддала.* Нп.

Си́лувати, лую, еш, *гл.* 1) Принуждать. *Не силуйте мене за нелюба.* Мет. 243. *У нас по циганськiй: не хоче робити— не силуй, їсти не хоче— бий.* Ном. № 11024. 2) Припрашивать, угощая.

Си́льне, *нар.* Сильно, весьма, очень. *Туди iшла стара мати—сильне плаче i ридає.* Макс. *Той чоловiк був сильне багатий.* Рудч. Ск. *Пiд ним конiченько, пiд ним вороненький, сильне бужий.* Чуб. *Церква давня сильне.* МВ. I. Ум. **Сильне́нько, сильне́сенько.** *Тяжко зiтхнула, сильненько заплакала.* Чуб. Ш. 119. *Став сильнесенько кричати.* Чуб. V. 436.

Си́льний, а, е. 1) Сильный, крѣпкій, могучій. ЗОЮР. I. 141. *Хоч не сильна, аби двiр закрасило.* Ном. № 8899. *Тут в сильнiй мiцарь.* ЗОЮР. I. 3. 2) Дающій силу, мощь. Чуб. П. 209—210. *У змiя есть двi бочки: у одній вода силна, а в другiй безсилна. Як вiн з ким небудь б'еться, то сам п'є силну воду, а другому дає безсилну.* Чуб. П. 208. 3) Большой, сильный. *Були на селi сильнi багачi.* Грин. П. 187. *Вона ще зроду не бачила такої сильної води.* Чуб. П. 30. *Прийшли у такий сильний лiс, що йому i кiнця-краю нема.* Мнж. 37. *На Рiздво снiги сильнi залягають.* Мил. 202. *Що там за сильний ярмарок стає.* Левиц. I. 104. Ум. **Сильне́нький, сильне́сенький.**

Си́льник, ка, *м.* Могущественный человѣкъ. *Хлiбороб був собi тихий, робочий чоловiк, збайливий, обережний— знав уже вiн, як у свiтi жити має простий чоловiк межи князi та сильники.* МВ. Ш. 104.

Си́льно, *нар.* 1)=**Сильне.** *Той чоловiк буе сильно багатий.* Рудч. Ск. I. 153. 2) Насильно. *Не сильно—вiльно.* Ном. № 4953.

Сильце́, ця́, *ж.* Петля, ловушка въ видѣ петли, силокъ. Шух. I. 236, 237. См. **Сiло.**

Силю́щий, а, е. Огромный. *Силюща могила.* Херс. г. Слов. Д. Эварн.

Си́ланка, ки, *ж.* 1) Веревочка, снурокъ. Угор. 2) Мелкая бисеринка. КС. 1884. IX. 66. 3) Низка бусъ, гриботъ. **Си́лянка я́гід.** Ягоди, нанизанныя на стебелекъ травы. Вх. Зн. 63. 4) Ленточка изъ бисера, нѣсколько соединенныхъ низокъ бусъ. Гол. Од. 60, 72, 73. Шух. I. 124, 125. Ум. **Си́линочка.**

Сили́ти, ли́ю, ить, *гл.* Низать. КС. 1884. IX. 66.

Си́н, на, *м. мн.* **сини́,** иногда **сино́ве.** Сынъ. *Син своїй матерi до нiг уклонився.* Нп. Какъ ласковое обращеніе **син** въ зват. падежѣ прилагается къ дочери. *Вона й каже йому: „Дiдусю, продайте менi цю коняку!—Як я маю тобi, сину, каже той дiд, продавати, то лучче я тобi так дам.* Чуб. П. 68. **Бо́жий Син.** Сынъ Божій Христосъ. *За кого ж ти розпинався, Христе, Сине Божий?* Шевч. **Бісів, вра́жий, вра́ський, чо́ртів син.** Чортовъ сынъ (брань). *Брешеш, вражий сину!* ЗОЮР. I. 76. *Гей ви, ляхове, вражьї синове! iк порогу посувайтесь, менi, козаку-нетязi, на покутi мiсце попускайте!* ЗОЮР. I. 205. **Пе́ський, сучий син.** Сукинъ сынъ. *Я сучий син, коли отце не вiн.* Греб. 390. **Тамий-сякий син.** Бранное выраженіе, которымъ, для приличія, замѣняются болѣе ругательные эпитеты. *А ти вже закозакувався, сякий-такий сину.* ЗОЮР. I. 154. **Який син!** Кой чортъ. *Се ж Ничипір кажучи, брегав: який сiн у його i крапля була в господi.* Кв. **Злий з сина....** *Злий з сина був старий дунь-дук.* Котл. Ен. Ш. 33. Ум. **Сино́к, сíнко, сíнонько, сино́чок, сíничок.** Грин. Ш. 692. *П'ятий синко ще й Пилипко.* Рудч. Ск. I. 28. *Один сиичичок, як одиичичок.* Чуб. Ш. 273.

Сина́м, ша́, *м.* Сынокъ. *Добре, сынашу, сынашу!* Рудч. Ск. II. 127. *Здоров, сынашу, ма дитино!—Анхиз Енеєвi сказав.* Котл. Ен. Ш. 69. Ум. **Сина́шко.** *Люляй, люляй козацький сынашку!* Чуб. V. 347.

Синевод, да, *м.* Пт. Зимородокъ.

Синеголов, ва, *м.* Раст. Eryngium planum L. ЗЮЗО. I. 122.

Синоня́, ня́ти, *с.* Маленькій сынокъ. Мнж. 45.

Синя́ва, ви, *ж.* Темный лѣсъ. Желех. *Ой на горi синява.* Гол. Ш. 244.

Синетарь, ря, *м.* ?. *Ей вiвчарю, синетарю, покинь вiвцi пасти.* Гол. Ш. 246.

Синя́ць, нця́, *м.* 1)=**Синяк** 1. *Подивись на твое личко, масш синцiв сорок.* 2) Рыба. Abramis ballerus. Брауи. 26. 3) Раст. а) синяк 3. ЗЮЗО. I. 121. б) Centaurea cyanus. Вх. Лем. 464.

Си́нiв, нова, ве. Сыновній, принадле-

жащій сынъ, относящійся къ нему. Харьков. г.

Си́ник, ка, *м.*=**Синица**. Вх. Лем. 464.

Синя́ло, ла, *с.* Синило, синяя краска. *Усякі в його пляшечки: де глина наколочена, де цегла, де синило.* Г. Барв. 325.

Реме́ство синя́ло. Синильное ремесло. *Роблю ж я таки те ремество синило, так воно менї добре в знаки далося: як я його мішала, так воно менї за очі взялося.* ЗОЮР. I. 219.

Синя́ти, ню́, ниш, *гл.* Окрашивать въ синюю краску, синить.

Синя́ха, хи, *ж.*=**Синова**. *Сик, як сик, та синяха лиха.* Н м. № 9298.

Синя́ця, ці. *ж.* 1) Синица. *В саду щебечуть синиці.* Чуб. V. 454. 2) Названіе вола масти нѣсколько темнѣе **димана** (см.). КС. 1898. VII. 43. Ум. **Синя́чка**.

Синя́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **синица**. Чуб. V. 465. 2) Раст. Delphinium elatum L. ЗЮЗО. I. 121.

Сі́нів, нова, ве. Сыновній, принадлежащій сыну, относящійся къ нему. *Як заплаче мій отець, що синова голова в чужім краю полягла.* Чуб. V. 1034.

Сині́вство, ва, *с.* Сыновство, сыновнее сотояніе.

Сині́вський, а, е. Сыновній

Сі́ній, я, е. 1) Синій. *Синій жупан. Синя квітка. А моя могила край синього моря.* Мет. 93. *У пʼяниці коли не очі сині, то спина в глині.* Ном. 2)—**ка́мінь**. Мѣдный купоросъ. Ум. **Сине́нький, сине́сенький**.

Сині́ти, нію́, еш, *гл.* Синѣть. *Кругом його степ, як море широке, синіє.* Шевч.

Сині́тка, ки, *ж.*=**Синятка**. См. **Синьотв**.

Сі́нко, ка, *м.* Ум. отъ **син**.

Синова́, вої́, *ж.* Жена сына.

Синове́ць, вця́, *м.* 1) Сынъ. *І батько й матінка його... пили, гуляли, веселились за щастя синовця свого.* Мкр. Г. 61. *Маруся синовця родила.* Мкр. Г. 68. 2) Племянникъ, сынъ брата. Жедех.

Синови́ця, ці. *ж.* Племянница, дочь брата.

Сі́нок, нка́, сі́нонько, ка, сі́ночок, чка, сі́нчичок, чка, *м.* Ум. отъ **син**.

Синь, ні́, *ж.* Синева. *За тинчиком у сині вітати.* Ном. № 13205.

Сі́нька, ки, *ж.* Синька. *Синьки купила.* Чуб. V. 1171.

Сі́нько, *нар.* Сине. *Цвіте воно синько.* Ум. **Сине́нько, сине́сенько**. *Ой на горі, ненько, да зацвіло синенько.* Чуб. V. 111.

Синьова́да, ди, *ж.* Раст.=**Остріжка**. Вх. Пч. I. 10.

Синьоворо́нка, ки, *ж.*=**Сивограк**. Вх. Пч. II. 9.

Синьогру́дка, *ж.* Пт. Lusciola suecica. Вх. Пч. 12.

Синьогу́б, ба, *м.* Рыба Abramis vimba. Вх. Пч. II. 18.

Синьокапта́нник, ка, *м.* Носящій синій кафтанъ. *Та постривайте, пани-карамазники! гукнув один з синьокаптанників.* К. ЧР. 71.

Синьота́, та́, *ж.* Синій цвѣтъ. *На плахті синьоти багато, то й звуть: плахта-синітка.* Волч. у.

Синьоцві́т, ту, *м.* Раст. а) Delphinium Ajacis L. ЗЮЗО. I. 121. б) Nepeta nuda L. ЗЮЗО. I. 129.

Сіньо́**к, ка́**, *м.* 1) Грибъ изъ породы Boletus. Радом. у. 2)=**Синиця 1**. Вх. Пч. II. 13.

Синю́ха, хи, *ж.* Раст. Agaricus violaceus L. ЗЮЗО. I. 110.

Сі́нява, ви, *ж.* Синева. Г. Барв. 217. *Україна зникала в синяві.* К. Дз. 155.

Сіна́вка, ки, *ж.* 1) Стоячая вода, болото, лужа. Вх. Зн. 88, 63. 2) *мн.* Раст. Knautia arvensis coult. ЗЮЗО. I. 126.

Синявча́, чати, *с.*=**Синяк 6**. Вх. Зн. 30.

Сіна́к, ка́, *м.* 1) Синякъ. *Ее, нароком, коли синяк під оком.* Ном. № 14234. 2) Пт. лѣсной голубь, дикій сизый голубь. Columba oenas. Вх. Пч. 9. 3) Раст. а) Echium vulgare L. ЗЮЗО. I. 121. б) Anchusa officinalis L. ЗЮЗО. I. 175. 4) Грибъ Agaridis necator. *Ой казали синяки, що ми зроду солодкі.* Чуб. V. 1183. 5) Мѣдный купоросъ. Гол. 6)=**Сивуля 3**

Сіня́тина, ни, *ж.* Синякъ. *Бʼє жінку—вона синятини тиждень не носить.* Кременч. у.

Сіня́тка, ки, *ж.* Сортъ **плáхти, запáски**. Чуб. VII. 428. Вас. 170. Г. Барв. 52. *Що в лянній сорочці, а в плахті синятці.* Чуб. V. 417. Ум. **Сіня́точка**. Маркев. 11. *Запасочка синяточка.* Чуб III. 486.

Сіня́тко, ка, *с.* Синячекъ. *Пригорнула Олеся синятко до серця.* МВ. I.

Сіня́чник, ка, *м.* Раст. Isatis tinctoria L. ЗЮЗО. I. 125.

Сіпане́ць, нця, *м.* Амбаръ (для ссыпки зерна). Вх. Зн. 63. Желех.

Си́панний, а, е. Литой (изъ металла). Шух. I. 277.

Си́панка, ки, *ж.* Деревянная посуда для ссыпки зерна. Левиц. I. 217. Чуб. VI. 250. Вх. Зв. 63.

Си́пання, ня, *с.* 1) Сыпаніе. 2) Наливаніе. 3) Отливка изъ металла. Шух. I. 283.

Си́пати, плю, плеш, *гл.* 1) Сыпать. *Сип сюди борошно. Чи засміється, чи застидиться,—так искри і сипле з очей.* Г. Барв. 293. *Так аж снігом сипле за вікуру.* Ном. № 4397. 2) Лить, наливать. *Ой п'е козак да горілочку, а шинкарочка сипле.* Грин. Ш. 316. *Ой сип сирівець та криши опеньки.* Шевч. *Сип воду!* Kolb. I. 34. 3) Лить, отливать изъ металла. Шух. I. 273, 275, 281—284. 4) Отъ сѣти: выбрасывать въ воду. *Сипати невід.* (Стрижев.). 5) Шоссировать, мостить камнемъ (дорогу). *Дорога широка, сипана камньом.* Гн. I. 11

Си́патися, плюся, пле́шся, *гл.* 1) Сыпаться. *Сіль сиплеться.* 2) Наливаться. Вх.

Сипе́ць, пця, *м.* Сыпучее тѣло. Канев. у. *Земля—сипець, суха,* (Залюб.). *Там кінугури, самий пісок сипець.* Новомоск. у.

Сипцю́ дя́ти. При постройкѣ плотины засыпать хворостъ чѣмъ-нибудь сыпучимъ. *Каторжний жид сипцю не дав треблі, а загатив тільки хворостом.*

Сипки́й, а, е. 1) Сыпучій. *Сипкий пісок.* 2) Разсыпчатый. *Картопля сипка.* Гайс. у.

Сипля́ти, ля́ю, ешь, *гл.*=**Спати.** *А чім воно сиплясе? В пухових подушках.* Чуб. Ш. 41.

Сипну́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1) Однокр. отъ **си́пати.** Посыпать сразу. *Сипне їм маку,—от вони поки визбірають, вона і втече од їх.* Грин. II. 25. 2) Высыпать, выйти во множествѣ. *От і братія сипнула.* Шевч. *Дітвора так і сипнула в сад.* МВ. (О. 1862. III. 69).

Сипону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно посыпать сразу. *Комарів як сипоне, то аж світа не видко.* Змѣев. у.

Сипу́чка, ки, *ж.* Погода зимняя, когда вѣтеръ мететъ снѣгъ. Судж. у.

Си́р, ру, *м.* 1) Сыръ. 2) Творогъ. *Маслянниця баламутка: обіцала масла й сиру, та не хутко.* Ном. № 256. Ум. **Сире́ць.**

Сирва́сер, ру, *м.* Крѣпкая водка, азотная кислота. Св. Л. 223.

Сирва́тка, ки, *ж.* 1)=**Сироватка.** *Дала сирватки напитисі (бо вона тогди видуґувала сир).* Гн. I. 92. 2) Пт.=**Плиска біла.** Вх. Пч. II. 13.

Си́рено, *нар.*=**Сирячо.** *Сирено, масляно—корова ожеребилась.* Ном. № 6484.

Сире́ць, рця, *м.* 1) Ум. отъ **сир.** Шух. I. 203. *Сирцем приспівають, в масличко вмочають.* Мет. 163. 2) Невыжженный кирпичъ. Екатерин. г.

Сири́й, а, е. 1) Сырой, не сваренный. *Сире м'ясо, сира картопля.* 2) Сырой, влажный. *Щоб тебе сира земля пожерла.* Ном. № 3792. 3) ? *Сира душа їсти хоче.* Ном. № 1584. Ум. **Сире́нький, сире́сенький.**

Сири́ця, ці, *ж.* Сыромятная кожа, сыромъ. ремень. *Став навколішки, стенувся,—сирицю так і тріснула.* ЗОЮР. I. 6. *В'язали руки да сирицею.* АД. I. 79. *Пов'яжу я той льон сирою сирицею.* Чуб. V. 227. Ум. **Сири́чка, сири́ченька.**

Сири́чина, ни, *ж.*=**Сирица.** Волч. у. (Лобод.).

Сири́чуватий, а, е. Недостаточно выдѣланный, изъ недостаточно выдѣланной кожи. *Підошва сиричувата. Сиричувані постоли.* КС. 1883. I. 33

Сирівéць, вцю́ и **вця,** *м.* 1) Хлѣбный квасъ. Чуб. VII. 446. *І кубками пили сливянку, мед, пиво, бражку, сирівець.* Котл. 2)=**Сирица.** 3) *мн.* **Сирівці.** То-же, что и **постоли,** но изъ сыромятной кожи съ шерстью. Шух. I. 120.

Сирівочка, ки, *ж.* Свирѣль. Гол. II. 620.

Сирісінький, а, е. Совершенно сырой.

Си́рість, рости, *ж.* 1) Сырость, влажность. 2) Особый запахъ рыбный. Ном. № 1270. *Запахло на березі баговінням, мулом та риб'ячою сирістю.* Левиц. I. 125.

Сирі́тка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **сирота.** 2) Раст. Bellis perennis. Вх. Пч. II. 29.

Сирі́тство, ва, *с.* Сиротство. *Умерти умісті я бажаю, аніж жити сама маю у сирітстві такім.* Чуб. Ш. 16.

Сирі́тський, а, е. Сиротскій. Ном. № 5037. МВ. II. 26.

Сирі́ти, рі́ю, еш, *гл.* Сырѣть.

Си́рник, ка, *м.* Сырникъ, творожникъ.

Си́рко, на, *с.* Маленькій, низенькій стопикъ, вокругъ котораго сидятъ на землѣ. О. 1861. XI. Кух. 26. *Прийшли брати до судді, вклонились, положили по звичаю на сирко буханці.* Стор. I. 33.

Сирня́к, ка́, *м.* Сырые дрова. Вх. Зв. 36.

Сирня́ччя, чя, *с.*=**Сирняк.** Вх. Зн. 36.

Си́роватень, тня, *м.* Іт. Лунь. Мнж. 192.

Сиро́ватка, ки, *ж.* Сыворотка молочная. *І вже такі дари: сметанку ізбери, а сироватку дай.* Ном. № 4772.

Сироватча́ний, а, е. Изъ молочной сыворотки сдѣланный. *Сироватчаний кулiш.* Чуб. VII. 439.

Сирове́ць, вця́ и **вця́,** *м.*=**Сирівець.**

Сирови́й, а́, е. 1) Сырой, влажный. *Хоч сирової землі хватайсь.* Ном. № 2081. *Сирова гіллячка.* Черк. у. 2) Не сваренный (о пищѣ). **Сирова́ хар́ч.** Сухоядка. сухая, не вареная пища. Зміев. у. 3) О кожѣ: не выдѣланный. *Ой я казала, що нагаечка з паперу, а нагаечка з сирового ременю.* Чуб. V. 599. 4) О полотнѣ: невыбѣленный, небѣленный, суровый. *К Великодню сорочка хоч лиханька, аби біленька, а к Різдву хоч сирова, аби нова.* Ном. № 428. 5) **Сирова́ жі́нка.** Женщина послѣ родовъ.

Сирові́ця, ці, *ж.* 1)=**Сирица.** *Ой бив ти ж мене сировицею.* Грин. III. 335. 2) Красильное сѣрое вещество въ холстѣ. Сум. у. *Вода витягає сировицю з полотна.* 3) Соленая вода (въ землѣ), изъ которой выварииваютъ соль. Шух. I. 16.

Сирово́їдка, ки, *ж.* Раст. Agaricus rubes. Вх. Пч. II. 28.

Сиродій, до́ю, *м.* Сырое молоко.

Сирої́д, да, *м.* Людоѣдъ. Чуб. I. 212.

Сироїдка, ки, *ж.* 1) Людоѣдка. 2)=**Сировоїдка.** Вх. Пч. II. 28.

Сироїжечка, ки, *ж.* Ум. отъ **сироїжка.**

Сироїжка, ки, *ж.* Грибъ: сыроѣжка, Agaricus Russula. ЗЮЗО. I. 110. *Свіжий, хороший, як сироїжка.* Ном. № 13145. Ум. **Сироїжечка.** Чуб. V. 1183.

Сирота́, та́, *об.* 1) Сирота. *Сирота Ярема, сирота убогий: ні сестри, ні брата, нікого нема.* Шевч. 2) *мн.* **Сироти.** Прыщики, выступающіе на тѣлѣ отъ холоди. Ум. **Сирі́тка, сирі́нонька, сирі́точка.**

Си́ротень, тня, *м.* Раст. Crocus reticulatus L. ЗЮЗО. I. 120.

Сиротя́на, ни, *об.* Сирота. *Нема внину вдовиному сину, що звів з ума дівку сиротиху.* Мет. 14. Ум. **Сиротя́нка.**

Сиротя́нський, а, е. Сиротскій. *Побʼють тебе, козаченьку, сиротянські єльози.* Чуб. V. 401.

Сироти́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Сиротить. *Не бийте мене, не сиротіть моїх дітей.* Мнж. 30.

Сироті́ти, тію, еш, *гл.* Дѣлаться или быть сиротою. *Тут я родилась, тут я хрестилась, тут сиротіла.... тут і вмру.* МВ. (О. 1862. III. 76).

Сиротови́на, ни, *об.*=**Сиротина.** *Одно другого на хлібʼ, на сіль закликає; а я стою, пребідная сиротовина,—ніхто мене не привітає.* Чуб. V. 469.

Сиротува́ти, тýю, еш, *гл.* Быть сиротой. *Згадала, що я сиротую, що вдова я, та не при батькові-матері зросла, живу у чужій семʼї з ласки.* МВ. II. 105.

Сиротю́к, ка́, *м.* Сирота. Желех.

Сирота́, та́ти, *с.* Ребенокъ сирота. *Діти мої не сиротята.* Чуб. V. 834. Ум. **Сиротя́тко.** *Сиротятко, що не має роду.* Федьк. I. 58.

Сирохма́н, на, *м.* Сирота (мужчина). Угор.; бѣднягa. Вх. Зн. 63.

Сирохма́ня, ні, *ж.* Сирота (дѣвочка). Угор.

Сирува́тий, а, е. Сыроватый.

Сира́к, ка́, *м.*=**Сирняк.** Вх. Зн. 36.

Си́рин, си́рений, а, е. Сырный, изъ творога, съ творогомъ. Мнж. 29. *Та й привезли діжку сиру на коровай: та хвалимо Бога—сирин буде наш коровай.* Грин. III. 532.

Си́рянник, ка, *м.* Сырникъ, творожникъ. Вх. Уг. 267.

Си́ряно, *нар.* Обильно творогомъ. *Сиряно-масляно, дай, Боже, на користь.* Ном. № 6185.

Сира́ччя, чя, *с.*=**Сирняччя.** Вх Зн. 36.

Сисавка, ки, *ж.* Раст. Trifolium rubens. Вх. Лем. 465.

Сиса́к, ка́, *м.* 1) Мундштукъ. Угор. 2)=**Си́ун.** Угор. 3) Зоол. Salamandra maculosa. Вх. Пч. II. 17.

Сиса́ти, сáю, еш, *гл.*=**Ссати.** *Паця сисає.* Вх. Лем. 465.

Сису́н, ка́, *м.* Сосунъ. Ум. **Сисунéць. Сисунча́, ча́ти,** *с.*=**Сисун.** (Залюб.).

Сисю́рка, ки, *ж.*=**Мисюрка.** К. ЧР. 427. *Сталеві сорочки, шапки сисюрки, що вкрив тебе залізною сіткою.* К. ЧР. 38.

Сита́, та́, *ж.* Растворъ меду, сыта. *Будеш його годувати цукром головою, будеш його напувати від меду ситою.* Чуб. V. 68.

Сита́рь, ря́, *м.* Ситочникъ, дѣлающій сита. Ум. **Сита́рчик.** Гол. III. 462.

Си́тий, а, е. Сытый. *Увесь вік ходив ситий і вкритий.* ЗОЮР. I. 9. 2) Жир-

ный. *Ситий борщ.* 3) О землѣ: жирный, тучный. Шух. I. 20. *Це з ситої землі хліб.* Мир. ХРВ. 210. 4) О хвойныхъ деревьяхъ: смолистый. *Сита соснина.* Черк. у. 5) О людяхъ, животныхъ: жирный, толстый, тучный, упитанный, откормленный. *Ситий баран пасеться.* Рудч. Ск. I. 2. **Ум. Сите́нький, сите́сенький.** *Та й закисить ситеньким.* Рудч. Ск. I. 1.

Сити́ти, чу́, ти́ш, *гл.* 1)—**мед.** Дѣлать изъ меду сыту. *Чи ситив медок на святий вечір.* Чуб. Ш. 347. 2) Насыщать. *Отець да і матки старшого сина кляне, проклинає, із очей зганяє, середульшого сина ситить, жалує, поважає, за гостя приймає.* АД. I. 113. *Трупи б тіли та ситили й без того ситу землю.* Мир. ХРВ. 357.

Сити́ця, ці, *ж.*=**Сита.** *Чим дитину годувать?... Чи купимо із ситицею?* Мил. 87.

Сити́нка, ки, *ж.* ? *Дивись яка ситінка в очах.* Ном. № 13926.

Си́тий, а, е. 1)=**Ситий 1.** *Ті діти були такі голодні і на тую хвилю, як І. Христос прийк, стали дуже ситними.* Гн. I. 92. 2) Питательный, сытный. *Ситна паша. Ой пийте, ляхи, води-калюжі, води-калюжі болотяні, а що пивали на тій Вкраїні меди та вина ситні.* АД. II. 40. 3)=**Ситий 3.** *Земля ситна.* 4)=**Ситий 5.** *Пита ситний худого: а куди ти йдеш.* Рудч. Ск. II. 16. 5) Богатый, хлѣбородный. *Туба* (в Сербіи) *ситні краї, не так як у нас.* Федьк.

Си́тник, ка, *м.* Дѣлающій сита, ситовщикъ. Вас. 152. *Не сват ситник коробейникові.* Чуб. I. 292. **Ум. Си́тничок.**

Си́тність, ности, *ж.* Сытность, питательность. *З сього сіна ситности не багато.* Волч. у.

Ситня́г, гу́, *м.* Родъ водяного растенія. Стор. II. 151. *Дике утя..., забилось собі між ситняг.* Греб. 402.

Си́течко, си́тко, ка, *с.* Ум отъ сито.

I. Си́то, та, *с.* Сито. Вас. 152. *Коробом сонце—ситом дощ.* Ном. № 571. *Оце була на базарі та й купила собі аже двоєситів.* Харьк. г. **Ум. Си́тно, си́течно, си́тце.** *Одному ситце, другому решітне.* Ном. № 1690.

II. Си́то, *нар.* Жирно. *Вари лишень яречані галушки та ситно їх із салом затовчи,* Рудч. Ск. I. 11.

Си́тощі, щей и щів, *ж.* Жиръ, жирное.

Си́тце, ця, *с.* Ум. отъ сито.

Си́тчати, чаю, єш, *гл.* Полнѣть, толстѣть, жиръть.

Сить, ти, *ж.* Жиръ. *А як виросте кабан, то вже аж тоді кладе на собі сить.* Рк. Левиц.

Сита́ний, а, е. Ув. отъ **ситий.** Очень жирный, тучный, толстый. *Ситяча вівця.* Конст. у.

Сич, ча, *м.* Птица: сычъ. *Сичі кукувакають на хаті.* Грин. I. 255. *Тю, з дупла того дуба сич вилетів.* Ном. № 13067. *Дивиться, як сич на сову.* Посл. Ум. **Сі́чик.**

Сичавіє́ця, ці, *ж.*=**Сочевиця.** Грин. Ш. 486.

Сичавіти, вію, єш, *гл.* О тканяхъ: сбѣгаться.

Сичі́ння, ня, *с.* Шипѣніе змѣи, гусей. *Гадюче сичання.* О. 1861. Ш. 31.

Сичі́ти, чу́, чи́ш, *гл.* О змѣяхъ, гусяхъ: шипѣть. *Вилазить гадюка, та й сичить.* Рудч. Ск. I. 146. *Гуси сичали.* Гліб. О людяхъ: издавать долго тянущійся звукъ с.

Сі́чик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **сич.** 2) Комочекъ размельченнаго и поджареннаго для выжиманія масла конопляного сѣмени,—лакомство сельскихъ дѣтей. Смѣя. у.

Сичівни́к, ка́, *м.* Мочевой пузырь. Вх. Зн. 63.

Сичі́ти, сичу́, єш, *гл.*=**Сичи.**

Сі, *мьст.* 1)=**Собі.** 2) Им. пад. мн. ч. отъ сей.

Сібі́р, ру, *м.* 1) Сибирь. *Повернуся я з Сібіру, нема ж мені долі: хоч, здається, не в кайданах, все таки в неволі.* Грин. Ш. 618. 2) Каторга. 3) Тяжкая жизнь.

Сібі́рка, ки, *ж.* 1) Коротенькая шубка, обшитая мѣхомъ. *Почкай, дожо, до вівтірка, буде шуба. і сібірка.* Чуб. Ш. 51. 2) Кутузка. 3) Сибирская язва. Славяносерб. у.

Сібі́рний, а, е. 1) Каторжный, тяжелый. *Ой послали як його у сібірку роботу, ще й канали копати.* Грин. Ш. 596. 2) Брань: злодѣйскій. *От сібірні.* Ном. № 3568.

Сібі́рник, ка, *м.* 1) Сосланный въ Сибирь. 2) Злодѣй, разбойникъ.

Сі́в, ву, *м.* Сѣвъ, посѣвъ. *Сіє, сіє, сіва не доходить, дівчинонька з обідом приходить.* Мет. 28.

Сіва́, ві́, *ж.* 1) Часть нивы, засѣянная однимъ взмахомъ руки. *Буде помалу йти, сіву менчу займать. Шпрше рясніше сі-*

вою. 2) Мѣшокъ, употребляемый при сѣяніи.

Сівáк, кá, *м.*=**Сівач**.

Сівáлка, ки, *ж.* Сѣялка. Хотин. у.

Сівáти, вáю, ешь, *гл.* Засѣвать. *Будем лани сівати.* Чуб. V. 981.

Сівáч, чá, *м.* Сѣятель. Чуб. VI. 334. Васильков. и Канев. у.у. *Останнім сівачем, як і останнім орачем, був Опанас.* Г. Барв. 345.

Сівáчка, ки, *ж.* Сѣялка.

Сівбá, би, *ж.* Сѣяніе. Гн. I. 78.

Сівбúна, ни, *ж.* Посѣянное зерно, посѣвъ. Шух. I. 165. *При роботі в городі, або в полі не можна нічого їсти, бо птаха з'їла би сівбину.* Шух. I. 166.

Сівбúця, ці, *ж.* Зерно для посѣва. *Будем сіяти жито, пшеницю, жито, пшеницю, всяку сівбицю.* Гол. IV. 16

Сівер, ру, *м.* Холодъ.

Сíверко, сíверно, *нар.* Холодно. *Сіверко на дворі.*

Сíверний, а, е. Холодный.

Сівкúй, á, é. 1) Сыпучій. 2) Много пространства засѣвающій (о зернѣ. *Оце зерно – як мак, сівкіше, ніж пирій.* Волч. у.

Сівóк, вкá, *м.* Количество взятаго для посѣва въ руку зерна.

Сíдавка, ки, *ж.* Сидѣнье для ткача въ ткацкомъ станкѣ. Шух. I. 255. См. **Сідець**.

Сідáк, кá, *м.*=**Сідавка**. МУЕ. III. 17.

Сíдалка, ки, *ж.*=**Сідавка**. *Я сидів на сідалці у каюку.* Екат. у.

Сíдало, ла, *с.* 1) Насѣстъ. *Усі кури на сідалі, півень на припрозі.* Мет. 16. 2) Сѣдалищная часть человѣческаго тѣла, задница. ЕЗ. V. 57.

Сідáння, ня, *с.* Дѣйствіе отъ глагола сідати.

Сідáти, дáю, ешь, сов. в. **сíсти, сáду, дешь**, *гл.* 1) Садиться, сѣсть. *Сідайте, щоб старости сідали.* Ном. № 11860. *Стали вони на коні сідати.* ЗОЮР. I. 41. **Сíла кýрочка, сíла!** Говорятъ курицѣ, когда ее ловятъ. Лохв. у. **Ні сíло, ні знáло.** Безъ всякихъ основаній, безъ всякой причины. *Ні сіло, ні знало,—давай йому грошей!* 2) О солнцѣ: заходить, зайти, садиться. *За горою сонечко сідає.* Шевч. *Червоне сонечко вже спочивать сідає.* К. Дз. 160. 3) Осѣдать, осѣсть.

Сідáтися, дáюся, ешся, *гл.* Дѣлать усилія, надрываться. *Вік було аж сідається та регоче.*

Сідáч, чá. *м.* Раст. Inula hirta L. ЗЮЗО. I. 125.

Сідéлечко, ка. *с.* Ум. отъ сідло.

Сідéлка, ки, *ж.* Сѣделка. Вас. 160.

Сідéлко, ка, *с.* Ум. отъ сідло. АД. I. 10. 2)=**Сіделка**. Лохв. у.

Сідéльце, ця, *с.* Ум. отъ сідло.

Сідéць, дця, *м.* Сидѣнье для работника при разл. работахъ: у пряхъ то-же, что днище 2, у ткачей—сидѣнье въ ткацкомъ станкѣ или въ ремісничій, у токаря—сидѣнье при ток. станкѣ, у гуц. пастуховъ—голстый и низкій столбикъ, на кот. сидитъ доящій корову или овцу, и пр. Шух. I. 148, 257, 255, 305, 306, 192, 194.

Сідúй, á, é=**Сивий**. *Зажурилась Хмельницького сідая голова.* Макс.

Сідú-коса, *ж.* Возрастъ, когда сѣдѣютъ волосы. *Сидітимеш до сіди-коси.* Ном. № 8855.

Сідлáти, лáю, ешь, *гл.* Сѣдлать. *Сідлай, хлопче, коня вороного.* Мет. 75.

Сідлáтий, а, е. О конѣ: сѣдлистый. Богод. у.

Сíдло, ла, *с.* Мѣсто, гдѣ садятся рыбаки удить рыбу. Василь. у.

Сíдло, лá, *с.* Сѣдло. *Кінь знає, як му сідло долігає.* Ном. № 2358. Ум. **Сідéлко, сідéльце, сідéлечко.** АД. I. 10. Грин. III. 175.

Сідлáр, рá, *м.* Сѣдельщикъ. Гол. IV. 185.

Сідýха, хи, *ж.* Торговка, сидящая на базарѣ. *Сластьони шкваривль, сідухи цокотіли.* Греб. (Хата. 43). *Побіг циган межи сідухи, купив собі хрону.* Рудан. I. 66.

Сідь, ди, *ж.* Сѣдина. *Уже, бач, сідь проростає.* Морд.

Сíйба, би, *ж.*=**Сівба**. *Жито на сійбу.* ХС. I. 77. *Він дуже мудро зробив, роздавши людям зерно на сійбу.* Кв. II. 43. *На Семена—середня сійба.* Канев. у. *Дали оранка на зімчику, ще далі—сійба* Мир. ХРВ 125.

Сíйка, ки, *ж.* Птица: сон. Желех.

Сíйник, ка, *м.*=**Сівач**. *Треба йти до сійників на степ,—як вони там сіють.* Екат. у. (Залюб.).

Сік, сóку, *м.* Сокъ. *Сік березовий.* Чуб. VII. 446. *Не пиво диво – дивнійший сік, що раз у рік.* Ном. № 7246.

Сікавиця, ці, *ж.* Рыба: Cobitis taenia. Вх. Пч. II. 19.

Сікавка, ки, *ж.* 1) Дѣтская игрушка-

родъ брызгалки, шприца изъ бузины или трубчатаго ствола какого нибудь растенія, напр. георгины. КС. 1887. VI. 479 2) Пожарный насосъ. 3) Рыба.=**Сікавица**. Вх. Пч., II. 19.

Сіка́нка, ки, *ж.* 1) Порка, наказаніе розгами. Лохв. у. 2) Сѣченая капуста.

Сіка́рь, ря, *м.* Производящій порку, сѣкущій. *Підпроси сікаря..., щоб не дуже бив.* О. 1862. V. Ш. 18.

Сіка́рня, ні, *ж.* Доска, на которой рубятъ котлеты. Черниг.

Сіка́тися, кався, ешся, одн. в. **сі́кнутися, кнувся, нешся**, *гл.* Бросаться, рваться на кого, соваться куда, привязываться, приставать. *Не сікайся ніхто в війну, ніхто ніяк не помагайте.* Котл. Ен. VI, 14. *Сікався, сікаєся, щоб просунутись.* Кв. I. 247. *Вона як буде сікаться до тебе, то ти возьми груші розсип.* Рудч. Ск. II. 29.

Сіка́ч, ча́, *м.* Сѣчка (для рубки капусты) Харьк. г., Угор.

Сіка́чка, ки, *ж.* Сѣчка (для рубки капусты). Полт.

Сікну́ти. См. **Сікти**.

Сі́кнутися. См. **Сікатися**.

Сікону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно сѣкнуть, рубнуть. *Щоб тебе кат сіконув перед великими вікнами.* Ном. № 3689.

Сікти, січу́, че́ш, одн. в. **сікону́ти, ну́, не́ш**, *гл.* Сѣчь, рубить, рубнуть. *Сердешного козака Голоту січе да рубає.* Макс. *Бідному Савці нема долі ні на печі, ні на лаві: на печі печуть, а на лаві січуть.* Ном. **Січе́ й руба́** Разсердившись, скоро и крикливо говоритъ. Ном. № 3347.

Сі́ктися, січу́ся, че́шся, *гл.* Сѣчься. *Свій з своїм січися, рубайся, а чужий не мішайся.* Ном. № 9452.

Сіку́нка, ки, *ж.*=**Сікавица**. Вх. Пч. II. 19.

Сі́лкій, сі́лькій, а́, е́. О соли: обладающій достаточной силой. *Сіль-кримка — сілька, а сіль маничка не сілька.* Міус. окр.

Сі́ло, ла, *с.* Петля, силокъ. *Попав в сіло.* Ном. № 3924. *Лучче ж пекному сіло на щиру зложити, ніж бідних людей правдивих зводити.* Ном. № 2793. Ум. **Сільце́**.

Сіль, со́ли, *ж.* 1) Соль. *Оце чвертку соли купив.* ЗОЮР. I. 9. *Хлібаєсоли вживати.* 2) **Не до со́ли.** а) Не до того: *Тепер мені не до соли, коли грають на басолі.* Ном. в) Названіе пѣсни *Ейей, матню в кулак прибрашу, і „не до соли“ примовляшу, садив крутенько гайдука.* Котл. Ен. I. 20.

Сі́лькісь, сі́лькось, *нар.* Ладно, все равно, согласенъ. Котл. Ен. VI. 86. *Та вже сількось, нехай б'ють.* Г. Арт. (О. 1861. III. 100). *Ти сількось, каже, мені однаково тягать той год.* Рудч. Ск. I. 183.

Сільни́й, а, е. Солиной. Шух. I. 16.

Сільни́ця, ці, *ж.* Солонка. Желех. Вх. Лем. 465. Ум. **Сільни́чка**.

Сі́льський, а, е. Сельскій. *Сільська собака най ся між дзірський не мішає.* Ном. № 1313.

Сільце, дя, *с.* Силокъ. *Як би хто инший на тій ниві сільце поставив.* Шевч. См. Сіло.

Сім, семи́ и **сімо́х, сьомох**, *числ.* Семь. *Щ-дня ззідає по семи хлїба.* Грин. II. 269. *Баба сім миль зза пекла,* -очень злая баба. Ном. № 212. *Коли б сім собак, то б од усіх сімох отгілась* Ном. № 3315.

Сіма́к, ка́, *м.*=**Сьомак**. *Сімак лошак.* Рудч. Ск. II. 26.

Сімдеся́т, ти, *числ.* Семьдесятъ. *Чорт сімдесят пар постолів стоптав, поки їх докупи зібрав.* Ном. № 9023.

Сімдеся́тох, тку, *м.* Семьдесятъ. *Він таки вже й старенький був, було йому годів сімдесяток.* СХО VIII 314.

Сіменя́тий, а, е=**Сіменистий**. Вх. Зн. 68.

Сіменя́ць, ця, *м.* Конопляное сѣмя. Вх. Лем. 465.

Сіменя́тися, нявся, ня́шся, *гл.* О женщинѣ: рожать дѣтей. *Тільки діти часто докучають. Сама й не справляюсь. З першого году так і почала сіменитись.* Г. Барв. 259.

Сіменя́к, ка́, *м.* Дерево, оставленное при вырубываніи лѣса несрубленнымъ. Рк. Левиц.

Сімко́, ка́, *с.* Множ. ч. не имѣетъ. Сѣмя на посѣвъ (зернового хлѣба). Рк. Левиц.

Сіменя́ха, хи, *ж.* Кушанье: съ конопляннымъ молокомъ каша. Вх. Зн. 63.

Сіменя́стий, а, е=**Сіменистий**. *Ти ж зозулясна, ни не сіменяста.* Ном. № 1332.

Сі́мка, ки, *ж.* Семерка (въ картахъ). КС. 1887. VI. 463. *Щось дивиться козирною сімкою.*

Сімнадця́теро, *числ. соб.* Семнадцать

(штукъ). *Сімнадцятеро дверей у тім хтері.* Рудч. Ск. I. 46.

Сімнадця́тий, а, е. Семнадцатый. *Минув мій рік шіснадцятий, сімнадцятий починаю* МВ. I. 84.

Сімнадцять, тя́, *числ.* Семнадцать. Ном. № 10169.

Сі́мня, ня, *с.*=**Сім'я.** *Поле не оране, сімня не мряне; хто сіє, той розуміє.* Ном. № 472.

Сімря́га, ги, *ж.*=**Семеряга.** *Вийду я за воротя, надіну сімрягу.* Чуб. V. 450. Ум. **Сімря́жка.**

Сімсо́т, *числ.* Семьсотъ. *У вдовиної дочки сімсот сорочок; як повіне вітер, так і тіло знать.* Ном., стр. 292, № 75.

Сімсо́тий, а, е. Семисотый.

Сім'я́, і, *ж.*=**Сем'я.** *В болоті не без чорта,—в сім'ї не без п'яниці* Ном. № 2448.

Сі́м'я, я, *с.* Сѣмя. *Чоловік сім'я сіє, а чорт плевели.* Ном. № 3119. Болѣе употребительно въ знач.: конопляное сѣмя.

Сім'яни́й, а, е. Сдѣланный изъ конопляного сѣмени. *Сім'яна олія. Сім'яний макух.* Шух. I. 164.

Сім'яни́н, на, *м.*=**Сем'янин.** *Привітала мене зайздрого, як сім'янина.* МВ. I. 20.

I. Сім'яни́стий, а, е=**Сем'янистий.** *Як сім'янистому чоловікові, то й нічого, як наняти десятин з десяток, бо в хому робити, а вже одному душею—цікаво.* Лебед. у.

II. Сім'яни́стий, а, е. Обильный сѣменами.

Сі́нечки, чок, *мн.* Ум. отъ **сіни.**

Сіне́шний, а, е. Относящійся къ сѣнямъ. Мет. 150. *Сінешні двері, поріг. Сінешна стіна.* Вас. 193.

Сіни; ней, *ж.* Сѣни. *Коло сінєй, коло хати ходить голуб сивий-волохатий.* Мет. 10. Ум. **Сінці, сінечки.**

Сіня́й, я́, е. 1) Кормящійся сѣномъ. *Сінним конем, а соломʼяним волом не далеко зайдеш.* Ном. № 10216. 2)=**Сінешний.** МУЕ. Ш. 143. *Не замикай сінних дверей.* Грин. III. 385.

Сі́нній, я, е=**Сінешний.** *Іди, мила, іди, не барися, а з сінного пороженька назад.... вернися.* Чуб. V. 130.

Сі́но, на, *с.* Сѣно. *Коли сіно в стозі, то забув о Бозі.* Ном. № 85. Ум. **Сіно́.**

Сіновоз, за, *м.* Возящій сѣно. *Сіновози, сіновози, ловіть мене по дорозі.* Елисавет. у.

Сіножа́тка, ки, *ж.*=**Сіножать.** Марков. 45. *Куплю тобі хатку, іще й сіножатку.* Котл. Нп. 351.

Сіножа́ття, тя, *с.*=**Сіножать.** *Мав же я поле, мав же я сіножаття.* Грин. III. 287.

Сіножа́ть, ті, *ж.* и **тя,** *м.* Сѣнокосъ. *Ой чия ж то сіножать да некошеная?* Маркев. 15. *Ой буду я ночувати на зеленім сіножаті.* Нп.

Сіноко́с, косу, *м.*=**Сіножать.** Левиц. I. 127.

Сінце́, ця́, *с.* Ум. отъ **сіно.**

Сі́нці, ців, *мн.* Ум. отъ **сіни.**

Сіня́ки, нок, *ж. мн.* Рѣшетки, употребляемыя при перевозкѣ сѣна. Вх. Зн. 67. Желех.

Сіп! *межд.* Дергъ! Хватъ! *За руку сіп мене.* Алв. 47. *Мене за чуприну сіп!* Голов. I. 143.

Сіпа́ка, ки, *м.* Злой и придирчивый начальникъ. полицейскій, взяточникъ; вообще бранное прозвище всякаго администратора. *Сіпаки попід віконко загадують на панщину. Дамон до лихого царя був вліз з остреним пробоєм зо сталі; но тім го сіпаки спіймали.* Федьк. I. 89.

Сіпани́на, ни, *ж.* 1) Дергане. 2) Придирки административныя и судебныя; тяганіе по судамъ. *Як половили злодіїв, що ліс крали, то така сіпанина була, що крий Боже, за тих 10 грабків.* Канев. у.

Сіпати, паю, ешь, одн. в. **сіпну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* Дергать, дернуть. Рудч. Ск. I. 13.

Сіпа́тися, паюся, ешся, одн. в. **сіпну́тися, ну́ся, не́шся,** *гл.* 1) Дергаться, дернуться. *Зачепив вірьовку ногою, вони сіпнулася та й одʼязалась.* 2) Подергиваться, подернуться. *Сіпається в його мишка на виду.* Полт. 3) Рваться, рвануться. *Аж грушу вивертає з коріння (чорт), так сіпається.* Рудч. II. 24.

Сіпа́чий, а, е. Относящійся къ сіпакамъ.

Сіпну́ти, ся. См. **Сіпати, ся.**

Сіпом, *нар.* Дергая. *Коні везуть сіпом.* Ромен. у. (Леонт.).

Сіпону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Съ силой дернуть.

Сіпу́га, ги, *м.*=**Сіпака.** Грин. II. 165. *Тут сіпуга, вийт пʼянюга вже не докучає.* КС. 1882. IX. 568.

Сі́ра, ри, *ж.* Сѣра. *Він мене сірою не

подкурить. Рудч. Ск. I. 63. Болѣе употребительно ум. **сі́рка.**

Сірай, рая́й, *м.* Одинъ изъ играющихъ въ игру **ті́кало,** обязанность его искать спрятанную подъ кѣмъ то изъ сидящихъ игроковъ палочку. КС. 1887. VI. 475.

Сіра́ти, ра́ю, ешъ, *гл.* При игрѣ въ **ті́кало:** искать спрятанную подъ кѣмъ то изъ сидящихъ игроковъ палочку. КС. 1887. VI. 475.

Сіра́к, ка́, *м.* и пр.=**Сіряк** и пр.

Сі́рий, а, е. 1) Сѣрый. *Дівчинонько, сіра утко!* Мет. 7. *Сіра свита.* Ном. № 2808. 2) **Сіре зілля.** Раст. Trifolium repens L. ЗЮЗО. I. 139. Ум. **Сіре́нький, сіре́сенький.**

Сі́рики, ків, *м. мн.* Раст. Capsella Bursa pastoris Mönch. ЗЮЗО. I. 115.

Сі́ріця, ці, *ж.* Раст. Nardus stricta. Вх. Пч. II. 32.

Сірі́ти, рію, ешъ, *гл.* 1) Сѣрѣть. 2) Сѣрѣть, свѣтать. *Вже в вікнах сірі́є, і небо світліє, світ недалечко.* Левиц. I. 154.

Сі́рка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **сіра.** Ном. № 14298. 2) Сѣрка въ ушахъ.

Сі́ркач, ча́, *м.*=**Сіряк.** Вх. Зв. 63.

Сі́рко́, ка́, *м.* Собака сѣрой масти. *Поживився, як сірко пасни,* Ном. № 1798. **У сірка́ очі́й позича́ти.** Прямой смыслъ: брать у собаки взаймы глаза, т. е.: своими будетъ стыдно смотрѣть (что либо сдѣлать, чего должно стыдиться). Говорится преимущественно о безстыдныхъ людяхъ.

Сі́ркува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Мазать стѣны полубѣлой глиной передъ окончательнымъ бѣленіемъ. *Давайте глини, будемо сіркувати, а послі поблілемо.* (Залюб.).

Сірма́н, на́, *м.* Сѣрый волкъ.

Сірня́к, ка́, *м.* Спичка зажигательная. Ум. **Сірничо́к.** *Засвітив самопальний сірничок.* Рудч. Ск. II. 180

Сірни́чка, ки, *ж.* 1) Спичка. Гн. I. 100. 2) Обгорѣлая уже спичка. Лубен. у.

Сірни́шниця, ці, *ж.* Спичечница. Лохв. у.

Сірогри́вий, а, е. Съ сѣрой гривой. Ум. **Сірогри́веньний.** Грин. III. 339.

Сірозе́м, му, *м.* Сѣрая земля.

Сіро́ма, ми, *м.* 1) Бѣднякъ, горемыка. *Чи же на горе, на біду сірома вродився.* Чуб. V. 954. 2) *Соб.* Бѣдняки, горемыки.

Сіроман, на, *м.*=**Сіроманець** *Вовки-сіромани нахождали.* АД. I. 123.

Сіроманець, нця, *м.* Эпитетъ волка: сѣрый. *Вовки-сіроманці набігали, тіло козацьке рвали.* Макс.

Сіроманок, нка, *м.* Сѣрый волкъ. *Ой вовики-сіроманки, чом ви не орете?* Шух. I. 199

Сіроманський, а, е, Относящійся къ **сіроману,** горемычный. *Де бережки широкії, ой там переправи сіроманськії.* Грин. Ш. 591.

Сіромаха, хи, *м.*=**Сірома** 1. Лукаш. 66. Грин. Ш. 183. *Попід тинню сірмаха і днює й ночує.* Шевч. 7.

Сіромашний, а, е. Горемычный. *Он сіромашний від придибав до нас на поміч.* Стор. М. Пр. 165.

Сіромашня, ні, *ж. соб* отъ **сіромаха.** *Усі пани, усі дуки у наметі сіли, наше браття-сіромашня так і не посміли.* Нп.

Сіромашня, шня, *с.*=**Сіромашня.** Рудч. Чп. 109.

Сіроо́кий, а, е. Сѣроглазый. *Скифи сіроокі.* Шевч. 616.

Сірохма́нець, нця, *м.*=**Сіроманець.** *Вовки-сірохмаці нахождали.* ЗЮЮР. I. 38.

Сірочува́тий, а, е. Сдѣланный изъ свиной кожи. *Сірочуваті постоли.* Добруджа.

Сірува́тий, а, е=**Сіравий.**

Сірча́ний, а, е. Сѣрный. К. ПС. 109.

Сірча́стий, а, е. Сѣрнистый. *Жадної ж там не матимеш помочі, де сірчастий вогонь заливає вочі.* Чуб. Ш. 17.

Сіря́к, ка́, *м.* 1) Верхняя теплая одежда изъ толстаго сѣраго сукна. Чуб. VII. 421. *Ні холодно, ні душно: як на святках у сіряках.* Ном. № 620. *Прощайте тепер, пани, поскидайте жупани, поздягайте сіряки, бо не ваші мужики.* Грив. III. 640. 2) Мужикъ. *Сам крепак, нєдукований сіряк.* Шевч. 513. Ум. **Сірячо́к.**

Сірячи́на, ни, *ж.*=**Сіряк.** *Сусідоньки в кармазині, а ти, мати, в сірячині.* Макс. (1849). 100. *Я постелю сірячину, а в головах кулачину.* Чуб. V. 938. Ум. **Сірячи́нка.** *Ходив же я в чумарочні, тепер в сірячинці.* Грин. III. 200.

Сі́сти. См. **Сідати.**

Сі́тка, ки, *ж.* Сѣтка вообще. Сѣть поменьше невода для ловли рыбы; также сѣть для ловли перепеловъ. Сим. 28. *Заплутався, мов рибка в сітці.* Котл. Ен. V. 5.— **плава́.** Особый родъ сѣти для ловли рыбы по фарватеру рѣки. Вас. 188. Ум. **Сі́точка.**

Сітни́ти, тню, нив, *гл.* О дождѣ: **накрапывать**, моросить. Вх. Уг. 267.

Сітня́г, гу́, *м.*=**Осітняг.**

Сіто́чка, ки, *ж.* Ум. отъ **сіть**.

Сіть, ті, *ж.* Сѣть. *Щастя му з рук вилетіло, як птиця із сіті.* Ном. № 1820. Ум. **Сі́тка, сіто́чка.**

Сіті́нка, ки, *ж.* Плохая, рѣдкая ткань. *Пресята Покровойко, покрий мою головойку якъ таков сітянков, няй зістану христянков.* Старомиск. у. въ Галиц. МУЕ. III. 50.

Січ, чі, *ж.* Сѣчь (запорожская). *Січ—мати, а Великий луг—батько.*

Січень, чня, *м.* Январь.

Січка, ки, *ж.* 1) Рѣзка изъ соломы на кормъ скоту. *Коли коні їдять і набік глядять?—Як січку їдять.* Ном. № 5090. 2) Монисто изъ коралловыхъ обрѣзковъ.

Січка́рня, ні, *ж.* Соломорѣзка. НВолын. у.

Січни́й, а́, е́. Сочный. *Січний кавун.* Рк. Левиц.

Січови́й, а́, е́. Принадлежащій Сѣчи, изъ Сѣчи. *Первую часть на Покрову Січовую да на Спаса Межигорського оддали.* ЗОЮР. I. 63. *Січові гості.* Кул.

Січови́к, ка́, *м.* Житель Сѣчи, запорожецъ.

Сі́шка, ки, *ж.* Ум. отъ **соха.**

Сішне́нко (=січне́нко), ка, *м.* Февраль. Это названіе обозначаетъ, что февраль—сынъ января (**сі́чня**). *Сішненко казав: як би мені батькови літа, то я б бикові третякові ріг єсаїв, а дівці семилітці коромисел до плечей приморозив.* Мнж. 156.

Сія́льник, ка, *м.*=**Сівач.** Лохв. у.

Сія́нець, нця, *м.* Посѣянное растеніе. *Сіянець повитикався з грядки густо, як щіть.* Левиц. I. 28.

Сія́нка, ки, *ж.* 1) Время посѣва. 2)=**Сія́нець.** Вас. 203. *Се тютюн сіянка, а то сажанка.* Лохв. у.

Сія́ти, сію́, ять, *гл.* Сѣять. *Козаченько пшениченьку сіє.* Мет. 27. *Тяжко сіяти, коли нїщо орати.* Ном. № 1576.—**водя.** Кропить водой. Шух. I. 179.

Сія́ти, я́ю, ять, *гл.*=**Сяти.** *На горі церковця сіяла, там дівчина з козаком милюб брала.* Чуб. V. 78.

Сія́тися, сіється, ялся, *гл.* Сѣяться. *Кукуруза сіється, кукуруза родиться.* Чуб. V. 481.

Сія́ч, ча́, *м.* Сѣятель. *Ось вийшов сіяч сіяти.* Єв. Мр. IV. 3.

Скаба́, ба́, *ж.* Полоса желѣза. Славяносерб. у.

Скаба́ка, ки, *ж.* Заноза. *Скабку загнав у пучку.* Черниг. у.

Скавла́, ла́, Визгунъ. *Годі тобі скавучати! Ич, який скавло! Не ходи босий, то й не будуть тобі наступати на ноги.* Александр. у. Слов. Д. Эварн.

Скаву́! *межд.*, выражающее визжаніе нѣкотор. животныхъ, напр. собаки, зайца. *Лапки попік (зайчик). Скаву! Скаву!* Мил. 57.

Скавули́ти, лю́, ли́ш, *гл.*=**Скавучати.** Желех.

Скавуча́ння, ня, *с.* Визжаніе, визгъ (собаки).

Скавуча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Визжать (о собакѣ).

Скавча́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Скавучати.**

Скаже́ний, а, е. 1) Бѣшеный. *Скажена собака.* 2) О человѣкѣ: бѣшеваго, вспыльчиваго характера. *Мати скажена, а ейн ще скаженіший.* Лебед. у. Ум. **Скаже́ненький.** *Та той дід таки трохи скажененький, я це знаю.*

Скаженя́на, ни, *ж.* Бѣшенство. О. 1862. X. 112.

Скаженівка, ки, *ж.* Бѣшенство, водобоязнь. *Треба дать чогось од скаженівки отому собаці рудому.* Лубен. у. *Человік у горільці, як собака у скаженівці.* Лубен. у.

Скаже́ність, ности, *ж.* Бѣшенство. Желех.

Скаженіти, нію, ѣш, *гл.* Бѣсноваться. *Гамалію, серце мліє, Скупарь скаженіє.* Шевч. *Чого ти зараз скаженієш, як п'яний?*

Скаженкуватий, а, е. Подверженный припадкамъ бѣшенства, злости. *Він скаженкуватий трохи.* Змѣев. у.

Скаженю́ка, ки, *ж.* Бѣшеное животное. *Мов та скаженюка.*

Ска́з, зу, *м.* 1) Бѣшенство: Грин. II. 20. *Человік мій, мов який сказ на його напав, що день тобі у Бога бурла б'е та каламуте.* Екатер. г. 2)=**Огрі́х.** Ананьевск. у. 3) Мѣсто въ полотнѣ, гдѣ остался слѣдъ спутанныхъ при тканіи нитокъ. МУЕ. III. 20.

Сказа́ти, жу́, жеш, *гл.* 1) Сказать. *Сказаного і сокирою не вирубаєш.* Ном.

№ 12870. 2) Велѣть. *Він все це поробив, як йому сказано було.* Рудч. Ск. І. 105. *Сказав нагріти два казани.* Грин. II. 99. 3) **Сказа́но.** Извѣстно. *Сказано—витина!* Г. Барв. 363.

Скази́ти, жу́, зить, *гл.* 1) Сдѣлать бѣшенымъ. *Не поможе бабі кадило,-як бабу сказило.* Чуб. І. 292. *А нехай його сказить—хто це на мене каже.* Лебед. у. 2) Испортить. *Сказив горнець шибу.* Вх. Зн. 23. *Їй чарівниця сказила маржину.* ЕЗ. V. 61.

Скази́тися, жу́ся, зився, *гл.* 1) Взбѣситься. *Собака сказилася. Трохи з серця не сказився.* Стор. М. Пр. 44. 2) Испортиться. Желех. Гн. І. 53.

Сказі́вка, ки, *ж.* Часть ткацкаго станка. См. **Блят.** МУК. III. 18.

Скакавиця, ці, ска́кавка, ки, *гл.* Лягушка. Вх. Зн. 63.

Скака́ння, ня, *с.* 1) Скаканіе, прыганіе. 2) Танцы. 3)—в **гре́чку.** Любовная связь (внѣ брака). К. ЧР. 274.

Скака́ти, чу́, чеш, одн. в. **скакну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* 1) Скакать, прыгать, прыгнуть. *Скачи, враже, як пан каже, на те він багатий.* Шевч. *Искра з печі скакнула.* Ном. № 11797. 2) Только несов. в. Танцовать. Черниг. г. *Ой загадали хорошенько грати, а парубку з дівчиною скакати. „Лучче я буду крутій гори копати, як я маю з поганим скакати".* Мет. 161. 3) **Скака́ти в гре́чку.** Имѣть любовныя связи (внѣ брака). *І до пізночі там гуляли і в гречку деколи скакали.* Котл. Ен. Ш. 42. 1)—**дда.** Скакать на одной ногѣ. Ном. № 12296.

Скакелю́ха, хи, *ж.* Насѣк. Haltica, земляная блоха. Вх. Пч. І. 6. *Скаче, наче скакелюха.* Ном. № 9244.

Скаки́ць! *межд.*, выражающее прыжокъ. *Вовк скакиць зі скрині.* Гн. І. 166.

Ска́ла, лі, *ж.* Въ загадкѣ: сорока. *Скакля скаче, ринда рис.* Чуб. І. 315.

Скакну́ти. См. **Скакати.**

Скакону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно прыгнуть, скакнуть. *А кінь як скаконе.* Грин. І. 186.

Скакулець, льця, *м.*=**Скакелюха.** Вх. Пч. І. 6.

Скаку́н, ва́, *м.* 1) Прыгунъ. 2) Танцоръ. *Маєш же дружбоньку скакуна?* Гол. П. 665. 3) Насѣк. Tetrix. Вх. Пч. І. 5. 4) Ленъ-текучка, головки котораго лопаются на корню, роняя сѣмя. Полт. г. 5) Колесо въ **колешні** плуга, противоположное тому, которое идетъ въ бороздѣ, оно бываетъ часто безъ обода, съ однѣми спицами. Ум. **Скакуне́ць, скаку́нчик.**

Скакуно́чок, чка, *м.* Насѣк.=**Кобилка 9.** Вх. Пч. І. 5.

Скаку́нчик. **ці,** *ж.*=**Скакавиця.** Вх. Зн. 63.

Скаку́ча, ці, *ж.*=**Скакавиця.** Вх. Зн. 63.

Скаку́чий, а, е. Имѣющій свойство прыгать. *Сей горох скакучий, як молотиш.*

Скала́, ли́, *ж.*=**Скеля.** *Сидить ворон над скалою, похитує головою.* Чуб. V. 941. 2) Въ летящемъ рою: передовой рядъ пчелъ. *Скала веде рій у ліс.* Волч. у. (Лободч.). См. **Сналь.** 3)=**Скалка 1, 2.** *Взяти скалу з ноги.* Вх. Лем. 465.

Скаламу́тити, чу, тиш, *гл.* Помутить.

Скаламу́титися, чуся, тишся, *гл.* Помутиться, возмутиться.

Скали́вуб, ба, *м.* Зубоскалъ.

Скали́ти, лю́, лиш, *гл.* 1) Заносить. *Ноги собі скалить, а чоботи на кию носить.* Ном. № 10230. 2) Скалить, оскаливать, обнажать. *Скалить зуби, як собака.* Ном. № 12639. 3) Сильно бить, разбивать въ щепки. Угор. 4) Браниться, ручаться. Угор.

Скали́тися, люся, лишся, *гл.* Скалиться. *Скалиться, як собака на висівки.* Ном. № 12638.

Скали́чити, чу, чиш, *гл.* Искалѣчить, изувѣчить. *І нянчину всю рать розбили, скаличили, роспотрошили.* Котл. Ен. IV. 46.

Ска́лка, ки, *ж.* 1) Лучина, щепка. *Скалками на Поділлю світять. Я скалками засвітила.* Грин. III. 333. 2) Заноза. 3) Кусокъ, осколокъ кремня, стекла и пр. 4) Искра, отраженный лучъ солнца. *З груби скалки скачуть. Мороз, аж скалки скачуть.* Ном. № 632. 5) Ледяной кристаллъ въ формѣ стрѣлы, иглы (при замерзаніи воды). 6) Узоръ на окнахъ отъ мороза. *Скалки мороз малює на вікнах.* 7) Жирная капля на водѣ. Ном. № 13423. 8) Бѣльмо на глазу. 9) Раковина створчатая. Вх. Пч. І. 15. Ум. **Ска́лочка.** *Розібю в скалочки отой каламарчик.* Г. Барв. 539.

Скалкува́тий, а, е. Имѣющій острые края. *Скалкуваті камінці.*

І. Ска́л(л)я, ля, *с. соб.* 1) Клепки бочки, кадки. Желех. 2) Лучина, щепка. Вх. Зн. 63.

II. Скáл(д)я, ля, *с. соб.* Скалы, обломки скалъ, камни. Вх. Зя. 63. Вх. Лем 464.

Скални́к, ка́, *м.* Полѣно, предназначенное для лучины, но еще не расколотое. Подол. г.

Скалоо́кий, а, е. Имѣющій бѣльмо на глазу.

Скáлочка, ки, *ж.* Ум. отъ **скалина.**

Скалубúна, ни, *ж.* Скважина, трещина. Чуб. V. 683. *Як пан Бiг дав, то й скалубинами пхає, а як вiдбирає, то й дверi не замикає.* Фр. Пр. 91. *Дивиться господарь скалубиною, що робит жовнiрь з господинею.* Гол. I 147.

Скалубúнник, ка, *м.* Послѣдній мѣсяцъ зимы. Угор.

Скаль, ля, *м.* Часть роя пчелъ, вылетающая предварительно, чтобы отыскать мѣсто для роя. Желех. *Як мав виходити рiй, то дня за два виходить скаль да й лiта, поки знайде способне мiсце—тодi i рiй летить.* Радом. у. См. **Скала 2.**

Скальни́й, а́, е. 1) Скалистый, утесистый. 2)—**олiй.** Горное масло, нефть.

Скала́ти, ла́ю, ешь, *гл.* 1) Испачкать, замарать. 2) Запятнать. *Хто не хоче скалятi золотої слави своєї, той гайда з нами за пороги.* К. ЧР. 378.

Скамени́ти, ню́, ни́ш, *гл.*=**Скам'яни́ти.** *І очима-гадюками доню скаменила.* К. МБ. Ш. 252.

Скамені́лий, а, е=**Скам'яні́лий.**

Скамені́ти, ві́ю, еш. *гл.*=**Скам'яні́ти.**

Скамúна, ни́, *ж.* Скамья? Столъ? *Говорила сестра iз сестрою, сидячи за скамною.* Мет. 221. См. **Скам'я.**

Скамни́ця, ці, *ж.*=**Скамна.** КС. 1884. I. 32. *Обозветься та Мар'ечка у свiтлицi, прихилившии головоньку iк скамницi.* Мет. 178. *Лежить мила на усю скамницю.* Чуб. V. 365.

Скамня́, нí, *ж.*=**Скамна.** *Вiн у царя в Бога сидить за скамнею.* Грин. Ш. 3. Ум. **Скамни́чка.** Чуб. V. 773.

Скам'я́, мʼї́, *ж.*=**Скамна.** *А в сього пана скам'я заслана, а на тiй скам'ї три хубки стоять.* Чуб. Ш. 416.

Скам'яни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Превратить въ камень. *Там така баба-яга, що хто не прибуде, зараз одуре та й скам'янить.* Мнж. 33. Переносно: привести въ оцѣпенѣніе. См. **Скаменити.**

Скам'яні́лий, а, е. Окаменѣлый.

Скам'яні́ти, нію, еш, *гл.* Окаменѣть. Мнж. 29. *Чого це тут усе скам'янiло?* Мнж. 32.

Скандзюбити, блю, биш, *гл.* Скорчить, свести. *Хто охочий був битись, тому зараз кулаки повiздпадають i руки скандзюбить у три погибелi.* Кв.

Скандзюбитися, блюся, бишся, *гл.* 1) Скорчиться. 2) Переносно: окольтъ. *А шоб той собака тобi скандзюбився!* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Скантува́тися, ту́юся, ешся, *гл.* Покоробиться, искривиться. *Церква скантувалась.*

Скапара́ти, ра́ю, еш, *гл.* Испортить, изгадить.—**життя.** Бѣдственно, жалкимъ образомъ провести свою жизнь. Желех.

Скапара́тися, ра́юся, ешся, *гл.* Пропадать, исчезать. *Уродися-вдайся, а ні, то скапарайся.* Ном. № 1657.

Скапа́рити, рю, рить, *гл.*=**Скапарати.** Желех.

Скáпати. См. **Скапувати.**

Скаплу́нити, ню, ниш, *гл.* 1) О птицѣ: выхолостить. 2) Также: лишить невинности? *Молодий молоду скаплунив.* Рк. Макс.

Скáпнути, ну, неш, *гл.* Медленно зачахнуть, умереть. Вх. Лем. 465.

Скапости́ти, щу, стиш, *гл.* Изгадить, испакостить.

Скапра́вiти, вiю, еш, *гл.* Загноиться (о глазахъ) Желех.

Скапувати, пую, еш, сов. в. **скáпати, паю, еш,** *гл.* Скатываться, скатиться по каплѣ; вытекать, вытечь по каплѣ. *Усе додолу* (слезы) *скапують та й скапують.* Рудч. Ск. I. 138. *Бодай ти очi скапали.* Kolb. I. 21. *Як я що винен, най перед вашими очима як вiск скапаю.* Фр. Пр. 176.

Скапу́титися, чуся, тишся, *гл* Умереть, издохнуть, околѣть.

Скапцани́ти, нію, еш, *гл.* Обѣднѣть (о евреяхъ). *Тепер вiн, бач, трохи скапцанiв.* Левиц. I. 103.

Скаралу́ща, щi, *ж.* Скорлупа.

Скара́ння, ня, *с.* Наказаніе. Левч. 55.

Скара́скатися, каюся, ешся, *гл.* Избавиться, отдѣлаться отъ.... *Набiжить який чорт, то бiди не скараскаєшся.* Св. Л. 235.

Скара́ти, ра́ю, еш, *гл.* Покарать, наказать. *Скарай мене, мiцний Боже, коли тя забуду.* Чуб. V. 57. *Чия кривда,*

нехай того Бог скарає. Ном. № 2293. *Ой мати моя старая, нащо ти мене скарала?* Мет. 263.

Скáрб, бу, *м.* 1) Сокровище, кладъ. *Колись наші діди над сією річкою козакували, да в сій річці скарби поховали; як будете скарби находити, будем з вами поволам ділити.* ЗОЮР. I. 55. 2) Богатства, финансы, средства. *На церкви накладали..., которі давнім козацьким скарбом будували.* Макс. (1849), 47. *Буду я з тебе великій скарби мати.* Мет. 393. 3) Казна. Левч. 55. Казенное учрежденіе. *А то робили ми в Раківці, мур становили у скарбу.* Грин. II. 94.

Скарбе́ць, бця, *м.* Зарытая въ землю посуда (горшокъ, куршинъ, котелокъ съ деньгами). *Вмираючи казав у пущі викопати під дубом два скарбці з грошима.* МВ. I. 65.

Скарбі́ни́ця, ці, *ж.* Казнохранилище, сокровищница. К. МБ. Ш. 256.

Скарбі́ничий, чого, *м.* Казначей, кассиръ.

Скарбі́ня, ні, *ж.* 1) Казначейство. *Повітова скарбіня.* О. 1861. X. 146. 2) Сокровищница. К. Да. 213. *Святе наслідда—слово! Воно бо скарбіня нашого духа.* К. ХП. 134.

Скарбни́й, а, е=Скарбовий.

Скарбни́к, ка́, *м.* 1)=**Скарбі́ничий.** Мир. ХРВ. 123. 2) Чортъ, живущій у богача, продавшаго свою душу аду, сторожащій и увеличивающій его богатство. Чуб. I. 193.

Скарбни́ця, ці, *ж.* Денежный сундукъ, касса, казнохранилище. К. ЦН. 237. К. ЧР. 427. *До мене пишуть про царську корону, що ніби в князя Василя в скарбниці лежить-блищить на золотій полиці і сяєвом підземний склеп сповняє.* К. ЦН. 249.

Скарбни́чий, чого, *м.*=**Скарбі́ничий.**

Скарбо́вий, а, е. Казенный. Ном. № 1285. *Скарбові гроші.* Левиц. Пов. 3. *Скарбові люде.* К. ЦН. 227. *А до ж того, Нечаєнку, скарбовій вози?* Лукаш.

Скарбо́на, ни, *ж.*=**Скарбі́ня 2.** *Кидали дари свої в скарбону заможні.* Єв. Л. XXI. 1.

Скарбува́ти, бу́ю, єш, *гл.* Собирать сокровища. *Скарбує для себе, а не в Бога багатіє.* Єв. Л. XII. 21.

Скарбулúтися, люся, лишся, *гл.* Свернуться въ кольцо, въ трубку. Вх. Уг. 267.

Скáрга, ги, *ж.* Жалоба. *Тільки й чуєш, що скарги на тебе.* Св. Л. 115. *Підеш до пана Бога на скаргу.* Фр. Пр. 85.

Скаргува́тися, гу́юся, єшся, *гл.*=**Скаржи́тися.** *Перед Богом вовк скаргувався.* Гн. II. 225.

Скáржити, жу, жиш, *гл.*—**кого́.** Подавать жалобу на кого. *Вишукавсь якийсь родич шинкарю небіжчику, що скаржити прийшов.* МВ. II. 192. *Вже його перед паном Богом скаржит.* Гн. II. 227.

Скáржитися, жуся, жишся, *гл.* Жаловаться, сѣтовать. МВ. (О. 1862. I. 78). *Невістка скаржиться, а на лиці не змарніла.* Ном. № 6899.

Скарлю́читися, чуся, чишся, *гл.* Согнуться, скорчиться. *Зігнута постать удвоє перегнулась, скарлючилась.* Мир. Пов. II. 111.

Скасува́ння, ня, *с.* Отмѣна, уничтоженіе.

Скасува́ти, су́ю, єш, *гл.* Отмѣнить, уничтожить. *Окомонів, ватаманів уже скасували.* Гол. II. 207.

Скасува́тися, су́юся, єшся, *гл.* Быть отмѣненнымъ, уничтожиться. *Відтоді зараз і пащцина скасувалась.* Гол. II. 145.

Скáт, ту, *м* Скатерть. *На столах скати все лянні.* Гол. IV. 552.

Скатоли́чити, чу, чиш, *гл.* Окатоличить. К. ПС. 139.

Ска́терка, ки, *ж.* Скатерка. НВолын. у. *Накрила сина скатеркою.* Чуб. V. 715. Ум. **Скатéронька.** Чуб. V. 1067.

Скатертúна, ни, *ж.* Скатерть. Ном. № 12126. *Стіл дубовий покривала біла скатертина.* Мкр. H. 16. Ум. **Скатертúнка.**

Скатертóнька, ки, *ж.* Ум. отъ **скатерка.**

Ска́терть, ти, *м.* Скатерть. Мил. 139. *З старого скатертя зробив скатертинку.* Черк. у. *Вили Марусі віночок та й покотили по столі, по квітчастому скатертю.* Мет. 143.

Скатертьо́вий, а, е. Относящійся къ скатерти. Волч. у.

Скатерúна, ни, *ж.*=**Скатертúна.** НВолын. у.

Скатува́ти, ту́ю, єш, *гл.* 1) Измучить, истязаніями, пыткой. *Увидів Христа такого скатованого.* Гн. I. 115. 2) Казнить. Чуб. V. 841. *Бабину дочку прив'язав коню до хвоста й пустив у поле. Так її скатували.* Рудч. Ск. II. 53.

Скаучáти, чý, чáш, *гл.*=**Скавучáти.**

Скахва́, ви́, *ж.* У овчинниковъ: инструментъ для очистки кожъ: широкій ножъ,

вставленный вдоль въ край деревянной дощечки. Вас. 153, 157. См. **Шкафа.**

Скаціру́ва́ти, ру́ю, е́ш, *гл.* Избить. Зміев. у.

Скаю́ться, ска́юся, ска́ешся, *гл.* Раскаяться. *Чорна гречка, білі крупи, не впадайся, дівча, в руки, бо як мені попадешся, то й на послі не скаешся.* Чуб. V. 123.

Скваплі́вий, а, е. Торопливый, поспѣшный. *Суд скваплівий рідко буває справедливий.* Ном. № 7379.

Скваплі́во, *нар.* Торопливо, поспѣшно.

Сква́пний, а, е. 1)=**Скваплівий.** 2) Падкій. Котл. Ен. IV. 11. *О, він сквапний на те, щоб крадене купувати.* Волч. у.

Сква́р, ру, *м.* Жаръ, зной. См. **Шивара.**

Скварча́ти, ручу́, чи́ш, *гл.*=**Шкварчати.**

Сквере́сть, *меж.*, выражающее крикъ птицы? См. **Сквересщати.** *Коли есть, то шелесть, а як нема, то сквересть.* Ном. № 10830.

Сквересща́ти, щу́, щи́ш, *гл.* Рѣзко чирикать (о сойкѣ и др.).

Сквє́рний, а, е. Скверный. *Сквєрний гаде.* Шевч.

Сквернйти, ню́, ни́ш, *гл.* Осквернять. *Умийтеся; образ Божий багном не сквернїте.* Шевч.

Сквє́рність, ности, *ж.* Скверность, гадость.

Сквйра, ри, *ж.*=**Шкивря.** *У середині граблі, вила і сокира, якими було роблю, хоть якая сквира.* КС. 1882. I. 224.

Сквирк, ку, *м.* Плачъ, хныканье.

Сквйритися, рюся, ришся, *гл.* Хныкать, плакать. *Тільки й мовчить, як лазить, а як на руки,—і почне скиритись.*

Скелйстий, а, е. Скалистый. (Будинки) *стояли на високому скелистому шпилі.* Левиц. I. 217.

Скє́льний, а, е. Скалъ принадлежащій, къ скалѣ относящійся, скальный. *Так орел, осягши скельної вершини, дивиться зневажно на малі тварини.* Щог. Сл. 41.

Скє́ля, лі, *ж.* Скала. Мнж. 32. *Море, грай, реви, скелі ламай.* Шевч. 57.

Скомі́ти, млю́, ми́ш, *гл.* 1) Колоть, ныть, болѣть. *Скимит в зубі, в ушах.* Вх. Зн. 63. 2) Жужжать. *Муха скемит.* Вх. Зн. 63.

Скопа́ння, ня, *с.*=**Скіпання.**

Скопка, ки, *ж.*=**Скіпка.**

Скопа́ти, па́ю, е́ш, *гл.*=**Скіпати.**

Скопкува́ти, ку́ю, е́ш, *гл.* Сдѣлать пакость въ насмѣшку? *Москаль проклятий так зробив їм да такую капость скепкував.* Рудч. Ск. II, 173.

Скерва́вити, влю, виш, *гл.*=**Скрівавити.** *Збили, скервавили, обдерли до нага.* Гн. I. 11.

Скерге́ля, лі, *об.* Болѣзненный человѣкъ.

Скерува́ти, ру́ю, е́ш, *гл.* Направить. *Обчини браму та скеруй половими добре, щоб часом не зачепиться.* Рк. Левиц.

Скйба, би, *ж.* 1) Ломоть. *Одрізана скиба од хліба, вже її не притулиш.* Ном. № 8990. 2) Пластъ земли при паханіи. Чуб. VII. 398. Грин. II. 152. Ум. **Скибка, скибонька, скибочка.** Чуб. V. 492. *Порізав кавуна на скибки.* Левиц. Пов. 229. *Ой ори, ори, синку, дрібненьку скибку.* Чуб. Ш. 389. *Розріжеш яблучко і дасн по скибочці всім.* Г. Барв. 343.

Скибча́стий, а, е. Съ продольными углубленіями снаружи (о плодахъ). *Скибчаста диня.*

Скивну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Кивнуть. *Та й головою скивнула.* Г. Барв. 116.

Скиг, гу, *м.*=**Скигління.** МВ. Ш. 95.

Скиґління, ня, *с.* Визгъ, жалобный визгъ. *Скиглїння собаче.* К. МБ. Х. 11.

Скиґлити, глю, лиш, *гл.* Визжать, стонать, плакать, издавать жалобные звуки. *Скиглить, мов кривий цуцик.* Ном., стр. 47. *Чайка скиглить, літаючи, мов за дітьми плаче.* Шевч. *Сови та пугачі скиглили, пугикали* Стор. М. Пр. 16. *Не скиглі, бо ти всіх побудиш.* Шевч.

Скида́ти, да́ю, е́ш, сов. в. **скинути, ну, не́ш,** 1) Сбрасывать, сбросить внизъ, сваливать, свалить. *Що то впало?— То я з столу ложку скинула.* Черниг. у. *Добич із коней скидайте.* ЗОЮР. I. 32. 2) Вскидывать, вскинуть на верхъ. *Уб'ю та й на вишку скину.* Ном. № 3649. *Скинув рушницю на плече.* Мир ХРВ. 81. 3) Снимать, снять. *Нум, брате, ми з себе зелені жупани скидати.* ЗОЮР. I. 36. *Почав скидати шапку.* Рудч. Ск. I. 129. 4) Только с. в. Выпить (водки). *Скинув чарку-другу.* Мир. Пов. II. 63. *І по третій скинули на шлунок.* Мкр. Н. 37. 5) Смѣнять, смѣнить, отставлять, отставить отъ должности. *Скиньмо голову, люде добрі.* Левиц. Пов. 185. 6)—**горщ́а.** Ставить, поставить родъ сухой банки на животъ. 7) **Скида́ти на ко́го.** Быть похожимъ. *Обличчям він дуже скида на вас.* О. 1862. IX. 61. 8)—**рукою на ко́го, що.** Показывать, показать. ЗОЮР. I. 310. 9)—**бком, очи́ма.** Бросать, бросить взглядъ, взглянуть.

Г. Барв. 215. *Скину на неї оком, то вона як жар почервоніє.* Стор. М. Пр. 33.

Скида́ти, даю, еш, гл. Сбросить, сложить съ чего либо или куда нибудь (многіе предметы). *Скидай лати отам під хлівом. Не скидали ми стога, а сонце вже заходить.* Чуб. II. 10.

Скида́тися, да́юся, ешся, сов. в. **ски́нутися**, нуся, нешся, гл. 1) Складываться, сложиться (деньгами), сдѣлать складчину. *І скинулись по копійці, купили ще й горілки.* Чуб. V. 1048. 2)—**чим**. Обращаться, обратиться во что. *Скидайсь ти, Домно, гадюкою, а я білим каменем стану.* Нар. ск. *Підем, сестро, в дуброву, скинемося травою.* Чуб. V. 918. *А дочка не стерпіла, в рік прилеліла, скинулися сивою зозулькою, у вишневім саду сіла.* Мет. 256. 3)—**очи́ма**. Взглядываться другъ на друга. *Він нахилився підіймати, а я й собі... скинулись близько очима.* Г. Барв. 66. 4)—**на ко́го**. Быть похожимъ, походить на. *Він так скидається на когось, та ніяк не згадаю на кого це.* Кіев., Под. г.г. *Вона на тебе трохи скинулась.*

Ски́датися, даюся, ешся, гл. Спохватиться, броситься. *Скидались шукати, коли ж нема.* Черном. *Скидався хортів годувати тоді, як на злови їхать.* Черном.

Ски́день, дня, *м.* Родъ красной рыбы въ Азовскомъ морѣ.

Скидна́, на́тя, *с.* Ягненокъ недоносокъ. Новомоск. у. (Залюб.).

Скида́, *нар.* Бросая, броскомъ. *Ударив мене скидя довбешкою, не зруч.* Кобел. у. (Залюб.).

Скиксува́ти, су́ю, еш, гл. Ошибиться, осѣчься. *Скиксуєш раз, тоді прощай.* Котл. Ен. V. 40.

Ски́мник, ка, *м.* Схимникъ. К. Бай. 43.

Скинбе́ї, ів, *мн.* Внутренности, кишки. *Вовк....* (кобилу) *розірвав, випустив скинбеї і їдять їх.* Грин. II. 241.

Скинда́к, ка́, *м.* Лента. Ум. **Скиндя́чок**.

Скинда́чка, ки, *ж.*=**Скиндя́к**. *Повяжу на голову червону скиндячку.* Кв.

Ски́нути, ся. См. **Скидати**. ся.

Скіпа́ти, па́ю, еш, гл.=**Скі́пати**. ЕЗ. V. 57.

I. Скіпа́тися паюся, ешся, сов. в. **скпіпі́тися**, пля́ся, пі́шся, гл. Свертываться, свернуться (о молокѣ).

II. Скіпа́тися, па́юся, ешся, гл.=**Скі́патися**. *Тут Катря моя гине, а тут человік скипається проти мене.* МВ. II. 132.

Скі́пень, пня, *м.* Сильный холодъ зимою при тихой погодѣ. Уман. у.

Скі́петро, ра, *с.* Скипетръ. *Тепер ми всі царі, що землю осягнули під вічне скипетро науки да культури.* К. Дз. 13.

Скіпе́ць, пця, *м.* Привитое дерево. Угор.

Скіпі́ти, плю́, пи́ш, гл. 1) Скипѣть, свариться. *Опарився і скипів у молоці.* Рудч. Ск. I. 95. 2) Вспыхнуть, вскипѣть (о человѣкѣ). *Невістка так і скипіла і зачервонілась.* Г. Барв. 369.

Скіпі́тися. См. **Скипатися**.

Скипи́ти, плю́, пиш, гл. Прививать. Угор.

Скирги́кати, чу, чеш, гл. Плохо пѣть. *Хлопці, дівки.... скиргичуть колядки.* КС. 1882. XII., 624.

Скирготі́ти, гочу́, ти́ш, гл.=**Скрегота́ти**. *Зубами скирготить.* Чуб. II. 417.

Ски́рта, ти, *ж.* Скирда. Котл. Ен. I. 6. *А там скопи, а там скирти.* Шевч. *Скирта сіна.* Грин. II. 201. Ум. **Ски́рточка**.

Скиса́ти, са́ю, еш, сов. в. **ски́снути**, ну, неш, гл. Скисать, скиснуть. *Нехай він скисне на путрю.* Ном. № 5119.

Скисліти, лію, еш, гл.=**Скисла́ти**. *Капустиця під лавкою іще не скисліла.* Грин. III. 327.

Ски́снути. См. **Скисати**.

Скит, ту, *м.* Скитъ. К. Бай. 112.

Скита́льник, ка, *м.* Скиталецъ. Ум. **Скита́льничок**. *Мій паточку, мій скитальничку! Ви наскитались, ви нагорювались.* Мил. 186.

Скита́льниця, ці, *ж.* Скиталица. *Моя й скитальниця, моя й горювальниця!* Мил. 195. Ум. **Скита́льничка**.

Скита́ння, ня, *с.* Скитаніе. Мил. 201.

Скита́тися, та́юся, ешся, гл. Скитаться. *Іване, сіночку мій, де ми скитався?* Грин. I. 46. *Нещасні ж сирітки та підуть скитатись.* Грин. III. 411.

Скі́тки, ків, *мн.* Скитанія. **Піти́ у**—. Отправиться скитаться. *Він у скитки пішов.* Г. Барв. 295.

Ски́тник, ка, *м.* Скитникъ. *Колись, кажуть, скитники були такі, що спасались.* Пирят. у.

Скитува́ти, ту́ю, еш, гл. Жить скитникомъ. *Хто ж у цім скиту скитуватиме?* К. Бай. 112.

Скі́глити, глю, лиш, гл.=**Скиглити**.

Скі́кавка, ки, *ж.*=**Скаковица.** Вх. Зн. 63.

Скі́ки, *мнст.*=**Скільки.** *Наносив скіки йому треба було.* Грин. II. 72.

I. Скік! *межд.* Скокъ! *Аж лукавий скік до його на плечі.* Рудч. Ск. I. 65.

II. Скік, скóку, *м.* 1) Скачокъ, прыжокъ. *Да високі скоки в сороки.* Р. Макс. *То скоком, то боком.* Ном. № 11849. *На новий рік прибавилось дня на заячий скік.* Ном., стр. 12, № 513. 2) Танецъ. *Ой гопалт, не до скоку!* Грин. III. 159. Чаще во мн. ч. *Всюди скоки та музики.* ЗОЮР. I. 121. 3) *мн.* Ноги у зайца. Вх. Пч. II. 6. 4) *мн.* Торчащіе изъ воды камни. Шух. I. 181. Пороги въ рѣкѣ. Шух. I. 81. *Досвідчений керманич... зна.... всі скоки у воді, о які розбитися може дараба.* Шух. I. 183.

Скі́кну́ти, кну, неш, *гл.* Скакнуть. *Комарь з дуба впаде, то скікне.* Ном. № 5770.

Скі́ко, *мнст.*=**Скіки.** Грин. I. 94.

Скі́лька, скі́льки, скі́лько, *мнст.* 1) Сколько. Рудч. Ск. I. 65. *Не питав і не знав де вони і скільки.* ЗОЮР. I. 9. 2) Нѣсколько. *Зібралось ще скілько сусідочок.* МВ. II. 54. 3)=**Стільо.** *Не скілько смаку, тілько більше гріху.* Ном.

Скі́лькість, кости, *ж.* Количество. Желех.

Скі́лькісь, скі́лькось, *мнст.* Нѣсколько, сколько-то. *Дав йому скількісь шагів грошей.* Стор. М. Пр. 150.

Скілько́ро, *мнст.* Нѣсколько. *Та вийшло скількоро чоловіка копати буряки.* Брац. у.

Скі́млити, лю, лиш, *гл.* Стонать, пищать, хныкать, визжать. *А чого там він скімлить, чи не б'е котрий! „Зачинили собаку в клуні, тепер як скімлить.* Уман. у.

Скі́н, скóну, *м.* 1) Кончина, смерть. 2) Конецъ, предѣлъ.

Скі́нчáння, ня, *с.* Окончаніе. *Скажу на скінчання....* О. 1862. II. 58.

Скінчéння, ня, *с.*=**Скінчання.** Єв. Л. XIV. 28.

Скінчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Окончить. *Чи вже скінчив твої жорстокі речі?* К. Іов. 35.

Скінчи́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.* 1) Окончиться. 2) Скончаться. *Постій, милий, не женися: ще ж я не скінчилась.* Нп.

Скі́па, пи, *ж.* Щепка. Угор. *Висох як скіпа.* Ум. **Скі́пка, скі́почка.** *Кому їдеться, то й на скіпку прядеться.* Ном. № 1668. *Скіпочку засіпшла.* Гол. I. 58.

Скіпа́ння, ня, *с.* Раскалываніе, разщепленіе (лучины).

Скіпа́ти, па́ю, ешь, *гл.* 1) Колоть, раскалывать, щипать (лучину). 2) Раздроблять въ щепки. (Гарматами) *скіпає в скіпки наш Байда гаспидські галери.* К. Бай. 90.

Скіпа́тися, па́юся, ешся, *гл.* Придираться, привязываться, приставать. *Скіпається до лісовика: нащо ти мою корову загнав? вона не була в лісі.* Новомоск. у

Скіпе́ць, пця, *м.* Ямка такой глубины, сколько захватитъ лопата. Мнж. 192. Ямка для обозначенія границы земли. Херс. у.

Скі́пка, ки, *ж.* Ум. отъ **скіпа.**

Скі́пщик, ка, *м.* Платящій за нанятое поле частью урожая. Харьк. г. Лохв. у.

Скі́плина, ни, *ж.*=**Скіпщина.** О. 1862. I. 60.

Скі́пщина, ни, *ж.* Извѣстная часть урожая, достающаяся сочинстнику въ обработкѣ земли. *Беруть землю за скіпщину у панів.* О. 1861. IX. 175.

Скі́ра, ри, *ж.* Кожа. Шух. I. 122. (Швецъ) *буде чоботи шити, мені скаже скіри волочити.* Гол. IV. 185. Ум. **Скі́рка.**

Скі́рен, рна, не. Скоръ. *Бог хоч не скірен, та влучен.* Ном. № 47.

Скі́рочка, ки. *ж.*=**Скорнинка.** *Хліба мі скірочки.* Ном. № 12294.

Скі́рня, ні, *ж.* Сапогъ. *Єдна скірня.* Вх. Лем. 466. Гол. Од. 77. Преим. во мн. ч.: **скі́рні.** *Тепер же мі грайте, чорні скірні поторгала, червоні мі дайте.* Гол. III. 422. Ум. во мн. ч. **Скі́реньки, скірня́тка.** Вх. Лем. 466.

Скіряни́й, а́, е́. Кожаный. *Уберайтеся борзенько у постоли скіряні.* Гол. I. 152.

Скісни́й, а́, е́. Наклонный. Шух. I. 154.

Скісно, *нар.* Наискось, вкось.

Скі́сок, ска, *м.* 1) Сточенная коса, кусокъ косы, употребляющійся вм. ножа, бритвы и пр. *Борода стирчала чорна, остюкувата, давно, мабуть, не бачила скіска.* Мир. ХРВ. 11. 2) Мѣтка у овцы на ухѣ: а) конецъ уха наискось отрѣзанъ. Черк. у. б) конецъ уха наискось прорѣзанъ. Мнж. 182

Скіти́ти, чу, тиш, *гл.* Расточить, потратить. Угор.

Скі́цнути, ну́, неш, *гл.*=**Скі́кнути.**

Скіць! *меж.*=**Скік.** *Троянці наші чуприндирі на землю скіць! як там були.* Котл. Ен. IV. 14.

Склад, ду, *м.* 1) Составъ, соединеніе. 2) Складъ, складочное мѣсто. *Склади медовїй.* 3) Складъ, слогъ. Левиц. I. 243. *По складах читає.* 4) Стиль, слогъ, изложеніе. *Росказав нам про дощ таким складом, як ніби ми були невчені селяне.* К. (О. 1862. Ш. 30). 5) Связь, стройное соединеніе. *Ані ладу, ані складу.* Ном. № 13066. 6) **Орáти у склад.** Пахать, начиная съ средины участка такимъ образомъ, что пласты земли ложатся внутрь участка. Нѣжин. у.

Складáний, а, е. Складной. *Складаний ніж.* Чуб. VII. 406. Левиц. Пов. 228.

Складáння, ня, *с.* 1) Складываніе. 2) Наборъ, набираніе (въ типографіи). 3) Составленіе изъ частей. 4) Составленіе, сочиненіе. 5) Сложеніе. Кон. Ар. 97.

Складáти, дáю, єш, сов. в. **скла́сти, складу́, де́ш,** *гл.* 1) Складывать, сложить. *Зорем лан посесорові та, вижавши, складем і звозим.* ЗОЮР. I. 143. *Так я свій крам у коробочку склав.* АД. II. 35. *Ганна сиділа, склавши руки.* Левиц. I. 29. 2) Набирать, набрать (типографск. терминъ). 3) Составлять, составить изъ отдѣльныхъ частей, собирать. *Складати машину.* Херс. 4) Слагать, сложить, составлять, составить, сочинять, сочинить. *Хто вміє красти, той вміє і брехеньку скласти.* Ном. № 6814. *Оцї вірші віршую я для себе, братія моя! мені легшає в неволі, як я їх складаю.* Шевч. 442. 5) Аріем. Слагать. Кон. Ар. 3.—**раху́бу.** Считать, посчитать. *Скільки всіх зорь, цьому ще ніхто рахубу не склав.* Ком. Pl. 49. 6) — хрест. Креститься, перекреститься. *Перед домом Божим хреста не склав, тим його й Бог скарав.* Харьк. г.

Складáтися, дáюся, єшся, сов. в. **скла́стися, складу́ся, де́шся,** *гл.* 1) Складываться, сложиться, слагаться. *Тут як почало* (дерево) *рубаться, котиться, складаться.* Рудч. Ск. I. 91. *Дай, Боже, час добрий, щоб моя капусточка приймалася і в головки складалась.* Ном. № 261. 2) Складываться, дѣлать, сдѣлать складчину. Мил. 88. Вас. 155. *Туди парубки збірались, по золотому складались.* Чуб. Ш. 150. 3) Укладываться, уложиться. *Усе складався та приготовлював вози.* Рудч. Ск. II. 144. *Склався і поїхав.* Рудч Ск. II. 198. 4) Состоять, составляться, составиться изъ чего. *Все її лице складалось з одного носа.* Левиц. I. 235. *З яких частин вода складається.* Дѣло. 5) Полагаться. *На Бога складайся, розуму ж тримайся.* Ном. № 64. 6) Происходить, произойти. *Відкіля і лихо склалось.* Рудч. Ск. II. 128. *Складеться недогода та необачність яка, то він гукає та махає їм де що робиться і де що не так.* Стор. М. Пр. 166. *Війна з иншими хлопцями складається.* Г. Барв. 447. *Регіт такий складається.* Г. Барв. 440.

Складáч, ча́, *м.* 1) Складывающій что либо. 2) Наборщикъ. 3) Широкій обручъ, въ которомъ бочаръ сбираетъ первоначально клепки посуды. Шух. 249.

Складáчка, ки, *ж.* Складчина. *На й моїх п'ять грошей до складки, щоб було десять.* Ном. № 6436.

Складни́й, а́, е́. 1) Сложный. 2) Складный; статный, стройный. *Постать огрядна, повна і розом складна.* Левиц. I. 434. *Скомпонуйте тимпанній лики і гарно складні музики.* Чуб. Ш. 26.

Складничо́к, чка́, *м.* Портмоне. Мнж. 192.

Склáдність, ности, *ж.* 1) Сложность. 2) Соразмѣрность, стройность.

Склáдно, *нар.* 1) Сложно. 2) Складно, стройно. Левиц. Пов. 49.

Склáдня, ні, *ж.*=**Кладня.** Гол. II. 518.

Складови́й, а́, е́. 1) Складочный, амбарный. *На коморах складових складати.* 2) Составной.

Скла́сти, ся=**Складати, ся.**

Склі́ти, ся. См. **Скловати, ся.**

Склеїни́ти, ню, ниш, *гл.* Помѣтить клеймомъ. *Мішок ще новий, а він його уже склеїнив.* Новомоск. у.

Склеїни́й, а, е. Покрытый глазурью (о посудѣ). *Склеєний кухлик.* Канев. у.

Склеїна́ння, ня, *с.* Обливаніе обожженной посуды поливою. Вас. 181.

Склеї́ти, ну, *м.* 1) Сводъ. 2) Склепъ. *Од казав пан Кальовський ще й склеп склепувати, молодую Бондарівну гарно поховати.* Чуб. V. 428. 3) Подвалъ, подземелье; погребъ. НВолын. у. *Від смерти і в склепу не замуруєшся.* Чуб. I. 294. *Тільки у Скутарі, в склепу, не дрімають козаки сердеги. Чого вони ждуть?* Шевч. 58. 4) Магазинъ, лавка. Гал. Ум. **Склеп'ик.**

Склепáтися, наюся, ешся, сов. в. **склепи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* Смыкаться,

сомкнуться, закрыться. *Уже треті пісні співають, а в мене й очі не склепались.* Г. Барв. 385. *Склепилися карі очі й устоньки мої.* Мет 129.

Склепи́ти, плю́, пиш, *гл.* Дѣлать сводъ, склепъ. 2) – о́чі, у тѣ. Смежить, сомкнуть. *Склепив очі та й умер.*— **-ри́ти.** Сложить руки. *Лежить вона на постелі, склепила руки, мов неживая.* Екат. г.— **-зу́би.** Стиснуть зубы.

Склепа́тися. См. **Склепатися.**

Склепі́ння, ня. *с.* Сводъ. Св. Л. 214.

Склеп я́тися, пля́юся, ється, *гл.*= **Склепатися.** *Уста і очі склепляються* (в мертвого). Мил. 165.

Склепувати, пу́ю, еш, *гл* = **Склепити.** *Ой же казав пан Каньовський ще й склеп склепувати.* Чуб. V. 428.

Скле́ювати. скле́юю. еш, сов. в. **скле́їти, скле́ю, їш**, *гл.* Склеивать, склеить. *Склеїв чорта з рогом.* Ном. № 10443.

Скле́ювати́ся, скле́ююся, ється, сов. в. **скле́їтися, скле́юся, їться**, *гл.* Склеиваться, склеиться.

Скли́знути, ну, неш, *гл.* Исчезнуть, ускользнуть. См. **Слизнути.**

Скли́к. ку, *м.* Созывъ.

Скликанець, нця, *м.* Призывной ко́колъ, небольшой колоколъ на колокольнѣ. Ум. **Скликáнчик.** *Ось уже до божого дому скликанчик кличе* Г. Барв 253. *Перше бовкне у скликанчик, а далі в другий, потім у підстарший та в старший та й во всі разом* ЗОЮР. II. 285.

Скликáння, ня, *с.* Созываніе.

Скликáнчик, ка, *м* Ум отъ **скликанець.** *На дзвіниці дзвонять у скликанчик.* Кв. I. 241.

Скликáти, каю, еш, сов в **скли́кати, чу, чеш**, *гл* Сзывать, созвать. *Усе військо своє докупи у громаду скликає.* Макс. *Дзвін до церкви скликає, а сам в ній не буває.* Ном. № 162.

Скликáтися, каюся, ється, *гл.* 1) Перекликаться, звать другъ друга. *І почали вони скликатися.* Рудч. Ск. I. 31. 2) Сзываться.

Склимакóваний, а, е. Сбитый, всклокоченный (о волосахъ). Шух. I. 31.

Склина́ти, маю, еш, *гл.* Проклинать. МУЕ. Ш. 57.

Склинцювáти, цюю, еш, *гл.* Сбить клиньми.

Скли́ти, склю́, ли́ш, *гл.* Вставлять стекло. *Він склить мені вікна в новій хаті.* 2) Глазурить. *Склити миски.* Канев у.

Склівочка, ки, *ж.* Стаканчикъ, стклянка. *Там склівочка з квіточками.* Федьк.

Склінчáтися, чáюся, ється, *гл.* Совокупляться (о собакахъ) (Залюб.).

Скліти, лію, еш, *гл.*=**Скніти.** *Хто сіє, той віє, хто не сіє, той скліє.* Ном. № 7165.

Скліщатися. См. **Скліщуватися.**

Скліщувáтися, щуюся, ється. сов. в. **скліщáтися, щуся, щиться**=**Склінчатися.** Вх. Зн. 63.

Скло, ла, *с.* Стекло.

Склони́ти, ся См. **Склонити, ся.**

Склони́ти, ня́ю, еш, сов. в. **склоня́ти. ню́, нив, гл** Склонять. Склонить. *Схилив, склонив головоньку аж додолу.* Чуб. V. 329.

Склоня́тися. ня́юся. ється, сов. в. **склони́тися. ни́ться, нився**, *гл.* Склоняться, склониться, наклоняться, наклониться, кланяться. поклониться. *Вічливо склонившися до гостей, він одійшов од хазяйки.* Левиц. I. 461. *Зося склонилась до всіх.* Левиц. I. 491.

Склопота́ти. чу́, чеш, *гл.* Озаботить. *Ой най же спить, най не устає, щоби моєї головоньки не склопотала.* Чуб. III. 35.

Склю́чатися, чуся, чишся, *гл.* Вскло-читься. Вх. Зн. 63.

Склюбачитися, чуся, чишся, *гл.* Свернуться въ кольцо. въ трубку. *Склюбачиться бабин пес.* Вх. Уг 267.

Склюва́ти, люю, е́ш, *гл.* Поклевать. *Я покрию свого миленького слі́дочок, щоб вітер не звіяв, пташки не склювали.* Чуб. V 46.

Сключитися. чуся, чишся, *гл.*=**Склюбачитися** Вх. Лем. 466.

Скляни́й, а́, о́ Стеклянный. *Нептун дочусь в скляних будинках, що пробу закричав Енеї.* Котл. Ен. **Скляни́й Бог.** См. **Бог.**

Склянúця, ці, *ж.* Стаканъ. *Тоді крів'ю наповнились блюда і склянниці.* Чуб. I, 173. *Пішла до пивниці, взяла дві склянниці, в одну наточила солодкого меду.* Гол. I. 81.

Скляничина, ни, *ж.* Кусокъ стекла, склянка. Вх. Лем. 466.

Скля́нка, ки, *ж* 1) Оконное стекло. Харьк. г. Шух. I. 95 2) Стаканъ. Св. Л. 177. Грин. Ш. 514. *Треба риби, треба*

м'яса і горілки в склянці. Чуб. V. 676. *Склянку води візьме.* МВ. (О. 1862. III. 39). 3) Бутылка. Вх. Лем. 466. 4) Кусокъ разбитаго стекла. Ум. **Скля́ночка.**

Скляни́на, ни, *ж.* 1) Стаканъ, стаканчикъ. *По склянчині води.* Гн. I. 135. 2) Стеклянныя бусы и вообще стеклянныя украшенія. Вх. Лем. 466.

Скля́ни, ну, *м.* Обрубокъ дерева, заостренный съ одного конца и плоскій съ другого,—употребляется для игры того же имени. Чуб. Ш. 98.

Скля́р, ра́, *м.* Стекольщикъ.

Скля́рка, ки, *ж.* Жена стекольщика.

Скля́рка, ки, *ж.* Жена стекольщика.

Скля́рський, а, е. Стекольщичій.

Скля́рувáти, рýю, ешь, *гл.* Быть стекольщикомъ.

Скля́рчýк, ка́, *м.* Подмастерье у стекольщика.

Скля́чий, а, е. Блестящій какъ стекло, глянцовитый. Вх. Лем. 466.

Скнáра, ри, *об.* Скупецъ, скаредъ, скряга. К. ЦН. 176. Г. Барв. 455.

Скнáрий, а, е. Скупой, скаредный. К. Розм. II. 50.

Скнáрість, рости, *ж.* и **скнáрство, ва,** *с.* Скупость, скаредность, скряжничество. К. ЧР. 283, 43.

Скнáро, *нар.* Скупо, скаредно.

Скнарувáти, рýю, ешь, *гл.* Скупиться. *Подумали б, що я скнарую.* Г. Барв. 420.

Скнúра, ри, *м.*=**Скнара** и пр. *Бавач брат скнира і захланник.* Гн. II. 27.

Скнíти, нію, ешь, *гл.*=**Нидíти.** Желех.

Скóба, би, *ж.* Крючекъ къ дверямъ. Вх. Зв. 63.

Скобóлка, ки, *ж.* Родъ дугообразнаго струга для строганія бревенъ и пр. Вас. 148.

Скóбель, бля, *м.* Пробой.

Скóбзалка, ки, *ж.*=**Ковзалка.**

Скóбзатися, заюся, ешся, *гл.*=**Ковзатися.**

Скобáун, на́, *м.* Конекъ (для катанья на льду).

Скóблик, ка, *м.* Рыба Gobio fluviatilis, пискарь. Вх. Пч. II. 19.

Скоблúти, лю, лиш, *гл.* Скоблить, скрести. *Скоблити бульбу.* Самбор. у. въ Галиц. Вх. Зв. 63.

Скóвзалка, скóвзанка, ки, *ж.*=**Скобзалка.** *Без його скевзанка не втиралась.* Св. Л. 39.

Скóвзатися, заюся, ешся, *гл.*=**Скобзатися.** О. 1862. I. 41.

Сковзький, а, é. Скользкій. *У Марисі скéвзький дéвер, не вприймается ворон кінь.* О. 1862. IV. 25.

Скóвзько, *нар.* Скользко. О. 1862. I. 40.

Сковúнути, ну, неш, *гл.* Околѣть. *Бодай ти сковиз, як я маю отак побиватись та бідкатись!* Харьк. г.

Сковорíдка, ки, *ж.* Ум. отъ **сковорода.**

Сковорóда, дú, *ж.* Сковорода. Ум. **Сковорíдка.** Ув. **Сковородúна.** Змѣев. у.

Скóвувати, вую, еш, сов. в. **скувáти, скýю, еш,** *гл.* Сковывать, сковать. Рудч. Ск. II. 41. *Доброго леміша мені скували. Тоді його скували з злодіями та й повісили.* Рудч. Ск. II. 161. *Не скує душі живої і слова живого.* Шевч. II. 56.

Скóвуватися, вуюся, ешся, сов. в. **скувáтися, скýюся, ешся,** *гл.* Сковывать, сковать. *З щастя та з горя скувалась доля.* Ном. № 1725. *Кому скується, а кому змелеться.* Ном. № 3601.

Скоголúти, лю́, лúш, *гл.*=**Скиглити.** *Ти, суко, не скоголи.* Чуб. II. 252.

Скожýпитися, пуся, пишся, *гл.* Вздуться, отстать и приподняться (о кожѣ на тѣлѣ, глинѣ на стѣнѣ и пр.). *Як помазала цією глиною, то воно так і скожупилось, наче оддулось,* Новомоск. у.

Скозáчити, чу, чиш, *гл.* Оказачить. *Скозачені панки.* К. Да. 36.

Скозáчитися, чуся, чишся, *гл.* Оказачиться. (Закр.),

Скозувáтися, зýюся, ешся, *гл.* Спорить, препираться. Грин. II. 210; III. 486. *Почав скозуватися, а далі й биться з парубками.* Грин. II. 171.

Скóїти, кóю, їш, *гл.* Сдѣлать, совершить (дурное).

Скóїтися, їться, *гл. безл.* Произойти, случиться (преимущ. о дурномъ). *Заговіться коли весілля скоїться.* Посл.

Скóйка, ки, *ж.* Ракушка; устрица. (Камен. у.). Драг. 386.

Скóка, ки, *ж.*=**Скакавиця.** Вх. Зн. 63.

Скóкнути, кну, неш, *гл.*=**Скíкнути.**

Скóком, *нар.*=**Скочки.** Сим. 114. *Пішов кінь скоком.* Волч. у.

Сколихáти, ну́, шеш, *гл.* Заколыхать, убаюкать. *А ти, корабель ковий, скольки моїх синів.* Чуб. V. 889.

Сколихнýти, хну́, нéш, *гл.* Восколыхнуть, качнуть.

Сколіни́читися, чуся, чишся, *гл.* Ослабѣть на ноги. Угор. Вх. Зн. 64.

Сколінкува́ти, тію, еш, *гл.*=**Сколі́нчитися**. Вх. Зн. 64.

Сколо́ти. См. **Сколо́вати**.

Сколо́тина, ни, *ж.* **Чáпе** во *мн. ч.* Пахтанье, жидкость, остающаяся послѣ сбивки масла. Полт. Херс. г.г. Шух. I. 199. VII. 438.

Сколо́тися, лю́ся, ло́шся, *гл.* Заколоться. *Нехай твій батько сколеться.* Ном. № 3759.

Сколоти́ти, чу́, тиш, *гл.* 1) Возмутить. *Налетіли гуси з броду, сколотили мені воду.* Чуб. V. 90. 2) Взболтать. Котл. Ен. VI. 78. 3) Сбить (масло и пр.). 4) Встревожить, смутить. *Побіг Сава попереду, а сколотив всю чéреду.* Чуб. Ш. 376.

Сколоти́тися, чу́ся, тишся, *гл.* 1) Возмутиться, помутиться. 2) Взболтаться. 3) Сбиться (о маслѣ и пр.) 4) Встревожиться, смутиться. 5) Произойти, случиться неожиданно. *І що се лихо таке сколотилось... неспóдівано.* МВ. II. 99.

Сколо́тчиний, а, е. Изъ пахтанья (**сколотин**) приготовленный. *Сколотчиний куліш.* Чуб. VII. 439.

Сколо́тяник, ка, *м.* Лепешка (**корж**) на пахтаньѣ (**сколотинах**). Лохв. у.

Сколо́шкати, каю, еш, *гл.* Вспугнуть.

Сколупа́ти, паю, еш, *гл.* Исковырять. КС. 1883. II. 389.

Скóлювати, люю, еш, сов. в. **сколо́ти, лю́, лош**, *гл.* Уколоть, заколоть, проколоть. *Сколює кожну житину шилом.* Мнж. 145. *Ой ходила молода дівчина по лісочку да сколола білую ніжку на трісочку.* Чуб. V. 303. *Туну-туну ногами, сколо тебе рогами.* Рудч. Ск. I. 45. *Котрий котрого да на стрілочку сколе.* Чуб. V. 1079. *Вони самі скололи того гайдамаку.* ЗОЮР. I. 241.

Скома́ндувати, дую, еш, *гл.* Скомандовать. *Я скомандую, щоб річка перейшла через вас* Рудч. Ск. II. 186.

Скомези́тися, жу́ся, зи́шся, *гл.* Закапризничать, заупрямиться. О. 1861. XI. Бух. 12. *Чи він справді скомезився.* Полт. г.

Скомпонува́ти, ную, еш, *гл.* Составить, сочинить. *Мене за сю не лайте мову,— не я її скомпонував.* Котл. Ен. IV. 6. (Товарищество) *скомпонувало собі статут.* К. XII. 27.

Скомта́ти, таю, еш, *гл.* Зудѣть. Угор.

Скомши́ти, шу́, ши́ш. *гл.* Скомкать, измять.

Скомши́тися, шу́ся, ши́шся, *гл.* Сбиться въ комокъ. *Як повстка борода скомшилась.* Котл. Ен. Ш. 31.

Ско́мина, ни, ж. Оскомина. Угор.

Скона́ння, ня, *с.* Кончина.

Скона́ти, на́ю, еш, *гл.* Скончаться, умереть. *Бодай тії не сконали, що нас розлучили.* Чуб. V. 250. *Грець сконає, ним когут запіє.* Гол. I. 202.

Сконча́ти, чу́, ча́ш, *гл.*=**Скінчити**. *Розступися, сине море, в своїй широкості,—нехай же я життя скончу в твоїй глибокості.* Чуб. V. 295.

Сконча́тися, чу́ся, ча́шся, *гл.*=**Скінчитися**. *Постой, милий, не женися, ще я не скончилась.* Чуб. V. 459.

Скоп, па, *м.* Кладеный баранъ. Вх. Пч. II. 6.

Скопа́, **пи́**, *ж.* Родъ морской птицы. (На морі) *ізверху риба грає; шумить скопа; шубовсь.... хватає—і згору мчить якесь звено.* Мкр. Г. 42.

Скопа́ти. См. **Скопувати**.

Скопердя́н, ня́, *м.* Родъ игры.

Скопе́ць, пця, *м.* 1)=**Скоп**. НВолын. у. 2) Дойникъ, родъ лоханки, кадочки. Шух. I. 251. 3)=**Копець** 1. Конотоп. у.

Скопи́лити, лю, лиш, *гл.*=**Закопилити**. *Скопилити, ніс, губу. Ніс скопилив мов гриндзоли.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 107).

Скопи́литися, люся, лишся, *гл.* О дѣвушкѣ: родить дитя. *Скопилилася дівка* Вх. Зн. 64.

Ско́пич, ча, *м.* ? *Скопичу луста, по-скопичу луста, а малому дитяті скоринка.* Нп.

Ско́пище, ща, *с.* Мѣсто, гдѣ стояли копны или стоги. (Залюб.).

Скопкови́й, а́, о́. ? *Як дружко же нести попові здумав перепічець, то Тарас сунув на його скопковий черепець.* Мкр. Н. 37.

Скопоти́ти, чу́, тиш, *гл.* Взбить, поднять (пыль). *Вірли крильма землю збили, порохами скопотили.* Гол. I. 38.

Скопувати, пую, еш, сов. в. **скопа́ти, паю, еш**, *гл.* 1) Вскапывать, вскопать. *Цілий тиждень скопували той город.* (Залюб.). *Дорожку скопала, руту посіяла.* Чуб. V. 422. 2) Ирывать, взрыть. *Цілу хату скопали,—шукали грошей, та нічого не знайшли.* Рудч. Ск. I. 188.

Скóр, скóрий, а, е. Скорый. *Бог хоч не скор, та влучен.* Ном. № 47. *Скорий сам набіжить, а на плохого Бог нашле.*

Ном. № 1962. Ум. **Скорбе́нький, скорбе́сенький**

Скорбі́ти, блю́, бі́ш, *гл.* Причинять скорбь. *Старого лиш скорбили, серденько му точили.* Мдк. 72.

Скорбі́ти, блю́, бі́ш, *гл.* Скорбѣть. *І щоб росло—не боліло, й на серденьку не скорбіло.* Мил. 43

Ско́рбний, а, е. Скорбный. *І думу скорбну мою твоїй душі передаю.* Шевч.

Скорбо́та, ти, *ж.* Скорбь; печаль. Лукаш. 66. КС. 1882. X. 184 *Зруйнували Запорожжя та й забрали клейноти; наробили сіромахам превеликої скорботи.* Нп. О. 1862 VIII. *Іскарай все, милий Боже, великою да скорботою.* Чуб. V. 519.

Скорботний, а, е. Скорбный.

Скорботно, *нар.* Скорбно, печально. Ум. **Скорботне́нько.** МВ. III 91.

Скорбувати, бу́ю, єш, *гл.* Скорбѣть. *Хай батько не скорбує.* Мет 57.

Скордія, дії, *ж.* Раст. Teucrium scordium L. ЗЮЗО. I 138.

Скорен = Скорий. Ном. № 47.

Скорени́ти. См. **Ск ренять.**

Скорена́ти, на́ю, єш, сов. в **скорени́ти, ню, ни́ш**. *гл.* Искоренять, искоренить. *Нашого насіння ніхто не скоренить.* КС. 1883. IV. 773.

Скорий, а, е. См. **Скор.**

Скорина, ни, *ж.* Корка (хлѣба). *Дівчата-невожатка, дайте скорину хліба.* Чуб. V. 1123. Ум. **Ск ри́нка, скори́ночка.** Чуб. V. 583.

Скори́ноньки, ньок, *мн.* Ум отъ **скірні.**

Скори́ночка. ки, *ж.* Ум. отъ **скорина.**

Скорнія́ти, на́ю, єш, *гл.*=**Скорня́ти.** *Порубаю калиночку, бо вмію, скорняю Парасочку, бо смію.* Гол. II. 129.

Скори́стуватися, куюся, єшся, *гл.*—**з чо́го, з ко́го.** Воспользоваться. *Всяке хоче з тебе скористуватись.* Г. Барв. 242.

Скори́ти, рю́, ри́ш, *гл.* Покорить.

Скори́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Покориться.

Скорість, рости, Скорость. Жегех

Скорні, *мн.* = **Скірні.** (См. **Скірня**). Гол. Од. 77.

Скорня́ти, ня́ю, єш, *гл.* Разбудить. *Скорней его.* Вх. Зн. 64. *Літше грати тихо, тихо, аби братів не скорняти.* Федьк - I. 41. 2) Согнать. Вх. Зн. 64

Скоро *нар.* 1) Скоро. *Журба ж мене, моя мати, скоро з ніг ізвалить.* Пп. 2) Какъ только, коль скоро, лишь только. *Скоро жених і гості з двора, панночка в плач.* МВ. (О. 1862. Ш. 49). *Скоро зобачив Мазепенкову ватагу, зараз узяв та й-об'їхав її кругом.* ЗОЮР. I. 120. Ум. **Скоре́ньо. скоре́ енько**

Скоробага́тько, ка, *м.* Желающій скоро разбогатѣть, скоро разбогатѣвшій.

Скоробре́ха, хи, *об.* Враль, лгунъ.

Скородити, джу, диш, *гл.* Бороновать передъ посѣвомъ. Вас. 196. Чуб. VII. 401. *Він оре, скородє, конопельки сіє.* Мет. 309. *Се ще вилами писано, а граблями скороджено.* Ном. № 6821.

Скороді́льник, ка, *м.* Боронопальщикъ.

Скороздра, ри, *ж.* Скоропѣлка. Мнж. 192.

Скоро́здрий, а, е = **Скороздрі́лий.** Черк. у. *Се ягода скороздра, то тим рано й поспіла.* Новомоск. у.

Скороздрі́лий а, е. Скороспѣлый. *Чорний бо овес скороздрілий, так ми його й насіємо* Черн. г.

Ск розріст, росту, *м.* Раст. Galanthus nivalis Вх. Пч. 31.

Скоро́ліски, ків, *м. мн.* Синіе подснѣжники. НВолын. у.

Ско́рох, ху. *м.* Скоромное. *Скільки скорому, стільки й гріха.* Левиц. *У середу нічого скоромом запихатися.* Харьк. г.

Скоро́мина, ни, *ж.* Скоромное, скоромная пища. Мнж. 112. *Прощавай, скоромино, їди, пісниво.* Грин. I. 242. *Забажалось йому скоромини.* Рудч. Ск. II. 201.

Скоро́мити. млю, миш, *гл.* Ѣскоромить.

Скоро́митися, млюся, мишся, *гл.* Скоромиться. *Як і сього сороминься, то ніколи і скоромиться.* Ном. № 3202.

Скоро́мний, а, е. Скоромный. *Як то його душа наверпеться в п'ятницю скоромне їсти.* Ном. № 737.

Ско́ромно, *нар.*—**їсти.** Ѣсть скоромное. *Німець каже, що постить все половину: вдень їсть скоромно, а вночі постить.* Ном. № 940.

Скоропа́дний, а, е. Быстрый, скоро бѣгающій *Ніжки ж мої скоропадні, чому ж не підете?* Гол. I. 182.

Скороху́ха, хи, *ж.* Черепокожное животное. Вх. Пч. I. 16.

Скороспі́шний, а, е. Торопливый.

Скороті́ти. См. **Скорочувати.**

Скорохва́ти, та, *м.* Человѣкъ, быстро за все берущійся.

Скорохва́цький, а, е. Спѣшный, быстрый.

Проміж таким скороходяцьким ділом ще встіє і трійчи кахикнути. Кв.

Скороход, да, *скороходець, дця*, *м.* Скороходъ. Рудч, Ск. II. 82. *Літа мої бігжать, як скороходець.* К. Іов. 21. *Чоботи скороходи.* Грин. II. 78.

Скоро́чення, ня, *с.* Сокращеніе.

Скоро́чувати, чую, еш, сов. в **скороти́ти, чу́, тиш**, *гл.* 1) Укорачивать, укоротить. 2) Сокращать, сократить. *Колись він сам прилетить, тугу серцю скоротить.* Чуб. V. 277.

Скорс, са, *м.* 1) Загнутый конецъ полоза у саней. Канев. у. 2) Огрубокъ пня, служащій болванкою для трубокъ. Вас. 148.

Ско́рсина, ни, *ж.* Часть дерева, употребляемая на полозья.

Скортіти, тить, *гл. безл.* Сильно захочется. *Його вп'ять скортіло зазирнуть.* Грин. II. 123.

Скорувіти, ру́ю, еш, *гл.*—**де́рево.** Снимать съ дерева кору. Вх. Лем. 466.

Скорух, ха, *м.* Дерево рябина. Вх. Лем. 466.

Скорушина, ни, *ж.*=**Скорух.** Вх. Лем. 466.

Ско́рчити, чу, чиш, *гл.* Скорчить, скривить. *Так йому руку скорчило.*

Ско́рчитися, чуся, чишся, *гл.* Скорчиться, согнуться. *Скорчився, як циганський батько.* Ном. № 8195. *Скорчився, зморщився та й зажурився.* Чуб. V. 1147.

Ско́са, *нар.* Искоса. *Скоса поглядає.* Чуб. V. 1124.

Скоса́рний, а, е. ? *Нацокотали тії верхоумки скосирні, а ти віри поняла.* МВ. (О. 1862. Ш. 45).

Ско́систий, а, е. Наискось стоящій, наклонный. *Скосиста гора.* Вх Лем. 466.

Скоса́ти, ся. См. **Скошувати, ся.**

Скособо́читися, чуся, чишся, *гл.* Перекоситься на одну сторону. *Стіг скособочився.* Волч. у.

Скосогі́р, го́ру, *м.* Покатость (о поверхности земли). *На скосогорі стоїть загорода, тим вона й похилилася з гори на долину.* Волч. у.

Ско́сом, *нар.* Наискось, Шух I. 259.

Скот, та, *м.* Скотъ, рогатый скотъ. *Млини держав, скот продавав, то-що.* ЗОЮР. I. 96. Ум. **Скоти́к, скоти́чок.**

Ско́та, ти, *ж.* Логово, нора звѣриная, берлога. яма. Мнж. 1, 192. *Лисича скота.* Грин. II. 342. *Я* (вовк) *скоту вирию в кущах.* Алв. 67. *Гадюки під Чесного Хреста умісто збіраються у свої скоти.* Грин. I. 4.

Скота́рик, ка, *м.* Ум. отъ **скотарь.**

Скота́рити, рю, рив, *гл.* 1) Быть скотникомъ, пастухомъ рогатаго скота. Вх. Зн. 7. 2) Заниматься скотоводствомъ.

Скота́рство, ва, *с.* Скотоводство.

Скота́рський, а, е. Пастушескій, скотоводный.

Скотарча́, ча́ти, *с.* Мальчикъ скотникъ, пастухъ рогатаго скота.

Скотарчу́к, ка́, *м.* Мальчикъ скотникъ, пастухъ рогатаго скота

Скота́рь, ря́. *м.* 1) Скотникъ, пастухъ рогатаго скота. 2) Скотоводъ. *Скотарі, табунщики, чабани і отарщики пленталпсь по степах.* Стор. II. 137. Ум. **Скота́рик.**

Скотарюва́ти, рю́ю, еш, *гл.*=**Скотарити.**

Скоти́на, ни, *ж.*=**Скот.** *Ой вечером та долиною ішов пастух з скотиною.* Ни. Ум. **Скоти́нка, скоти́ночка.**

Скоти́нний, скоти́нячий, а, е. Относящійся къ скоту, скотскій. *Це був у нас скотинячий ярмарок.* Міус. окр.

Скотинюка, ки, *ж.* Одна скотина. *Куним волів, або корову, або так яку небудь скотинюку.* ХС. III. 60.

Скотинюка, ки, *ж.*=**Скотинюка.** Харьк.

Ско́тисто. *нар.* Покато.

Скоти́ти, ся См. **Скочувати, ся.**

Ско́тище, ща, *с.*=**Скота** *Вовче скотище.* Морд. Пд. 67.

Скотка, ки, *ж.* Sorex, землеройка. Вх. Уг. 267.

Ското́к, тка́, ското́чок, чка, *м.* Ум. отъ **скот.**

Скота́чий, а, е. Скотскій. *Скотячий гній* Херс.

Скоха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Полюбить другъ друга, слюбиться. *Не на довго зійшлися ми, серденько, з тобою, не на довго скохалися, як риба з водою.* Щог. В. 11.

Ско́цень, ця, *м.*=**Вскоцень.** Гол. Од. 37.

Скоцюро́битися, блюся, бишся, *гл.* Скорчиться Желех.

Ско́чистий, а, е. Покатый. *Скочиста дорога.*

Ско́чити, чу, чиш, *гл.* 1) Вскочить. *Як схоче, то й на гору скоче.* Ном. № 2697. 2) Соскочить. *Тільки що прибіг до терну, а вола і скочила з того.* Рудч.

Ск. I. 54. 3) Прыгнуть куда. *Скочив у білу капучу хвилю.* Левиц. Пов. 352. *Скоч куди хоч.* Мил. 57.

Ско́чка, ки, *ж.* 1) Лѣсная мышь, Mus silvaticus. Вх. Уг. 267. 2) **мн.** раст. a) Sempervivum hirtum L. ЗЮЗО: I. 136. б) Sempervivum tectorum L. ЗЮЗО. I. 136.

Ско́чувати, чую, ши, сов. в. **скоти́ти, чу́, тиш,** *гл,* Скатывать, скатить, взваливать, взвалить. *Скоти сей камінь наниз. Хотіли удвох скотити на віз того кабана..., а я його й сам скочу.* Рудч. Ск. I. 157.

Ско́чуватися, чуюся, шся, сов. в. **скоти́тися, чу́ся, тишся,** *гл.* 1) Скатываться, скатиться. *А по руці тихо скотилась горошинкою на стіл сльоза.* Левиц. I. 76. 2) Сворачиваться, свернуться. *Як буде страшний суд, то.... небо скотиться у клубочок і впаде додолу на землю.* Чуб. I. 221.

Скочува́тися, чу́юся, шся, *гл.* Переѣхать, переселиться. Вх. Зн. 64.

Ско́чки, *нар.* Вскачь, галономъ. *Коні білки скочки.* Екат. у.

Скошлáтіти, тію, ши, *гл.* Стать всклокоченнымъ.

Скошту́вати, ту́ю, ши, *гл.*=**Скоштувáти.** *Чи знаєш ти, дівчино, я хороше прошу яблучка червоного з саду скоштувати.* Чуб. V. 327.

Скошту́нок, нку, *м.* Проба.

Ско́шувати, шую, ши, сов. в. **скоси́ти, шу́, сиш,** *гл.* Скашивать, скосить. Г. Барв. 224. *Косарь неневний, мовчки скосить.* Шевч. *Молоде, то як косою скосило.* МВ. II. 16.

Ско́шуватися, шуюся, шся, сов. в. **скоси́тися, шу́ся, сишся,** *гл.* 1) Скашиваться, быть скошеннымъ косою. 2) Перекашиваться, перекоситься, скашиваться, дѣлаться, сдѣлаться косымъ. ~Конст. у. 3) Только сов. в. ? Свихнуться, сойти съ ума. Г. Барв. 79. *Ти зовсім скосилася!— з серцем промовила дядина.* Г. Барв. 86.

Скра, ри, *ж.* Искра.

Скра́голь, гля, *м.*=**Скраколь.**

Скрада́тися, даюся, шся, сов. в. **скра́стися, дуся, дешся,** *гл* Красться, подкрадываться, подкрасться *Ото я скрадаюсь та й скочив до лави.* Драг. 63. *Я сиділа, вінок плела, а він скрався та й злякав.* Мир. ХРВ. 304.

Скрани́к, ка́, *м.* 1) Часть ткацкаго станка. См. Верстат Шух. I. 255. 2) Часть маслобойни. См. Олійниця. Шух. I. 163.

Скра́коль, кля, *м.* Родъ кегля. **Скракля́.** Игра въ кегли, при которой кегли сбиваются бросаемой палкой. Чуб. Ш. 98. КС. 1887. VI. 477. Ив. 23. 2) Деревянная связь у плуга, куда вставляютъ дышло. Борз. у. Новомоск. у. 3) Въ ткацкомъ станкѣ то-же, что жабки, карпульці. 4) См. Начиння. Шух. I. 255, 256. 4 Часть маслобойни. См. Олійниця. Шух. I. 163. 5) Лѣстница. Лубен. у. 6) Родъ вышивки. Чуб. VII. 427.

Скрани́ця, ці, *ж.*=**Скамни́ця.** *Лежить його миленька на ую скрамницю.* Чуб. V. 777.

Скраси́ти. См. **Скрашати.**

Скраша́ти, шаю, ши, сов. в. **скраси́ти, шу́, сиш,** *гл.* Украшать, украсить. К. ЧР. 39. К. Пс. 109. *Красним цвітом іскрашають.* Грин. Ш. 638.

Скра́ю, *нар.* Скраю. *Моя хата скраю, я нічого не знаю.* Посл.

Скребáчка, ки, *ж.* У горшечниковъ: деревянная лопаточка для соскребанія глины съ круга и съ рукъ. Вас. 179.

Скребло́, ла́, *с.* Скребница.

Скребну́ти, бну́, бне́ш, *гл.* Одн. в. отъ **скребти.** *Скребнув редьку, що аж із хати тікай.* Ном. № 3448.

Скребта́ти, бчу́, чеш, *гл.*=**Скребти.** *Сирота сироту скребче, щоб було животу легче.* Ном. № 10715.

Скребта́тися, бчу́ся, чешся, *гл.* Чесаться (пальцами). *Сіла бабка на печі, в головку ся скребче.* Чуб. V. 1130.

Скребти́, бу́, бе́ш, *гл.* Скрести, скоблить. *Досада скребе, як кішка лапою.* Ном. № 3365. 2)—**мо́рквy**=**Мо́рквy скромада́ти** (См. **Морква**).

Скребти́ся, бу́ся, бе́шся, *гл.* Чесаться.

Скрегі́т, готу, *м.* 1) Скрежетъ. 2) Стрекотаніе.

Скреготáння, ня, *с.* 1) Скрежетаніе. 2) Стрекотаніе.

Скреготáти, чý, чеш, *гл.* 1) Скрежетать. *Зубами скрегоче.* Шевч. 2) Стрекотать. *Ой в лісі, лісі сова скрегоче.* Чуб. V. 683. *Оце мабуть дощ буде, що так скрегочуть жаби.* 3) Болтать, скоро и много говорить. *Скрегоче, мов сорока на вербі.*

Скреготня́, ні, *ж.*=**Скреготáння.** *Там буде плач і скреготня зубів.* Єв. Л. XIII. 28.

Скрéкіт, коту, *м.* Стрекотаніе.

Скрекотáння, ня, *с.* Стрекотаніе.

Скрекотáти, кочý, чеш и **скрекотíти,**

чý, тúш, *гл.* Стрекотать, каркать, квакать. Чуб. II. 90. *Сорока скрекоче — гості будуть.* Ном. № 11793. *І скрекотять жаби, мов тисяча дівок регоче на селі під великодні свята.* К. Дз. 141.

Скрекоту́ха, хи, *ж.* Стрекотунья, квакушка. Ум. **Скрекоту́шка**. *А це сьоге жаба та й каже: „Хто, хто у цій рукавиці?“ — Мишка-скряботушка. А ти хто?—„Жабка-скрекотушка.“* Рудч. Ск. II. 1.

Скрепе́ник, ка, *м.* Сотъ, прилѣпленный въ пустомъ ульѣ для новаго роя.

Скрепени́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Прилѣпить скрепе́ник.

Скрепи́тися, плю́ся, пишся, *гл.* = **Склепитися**. *Скрепилися уста мої, не могу промовить.* Чуб. V. 865.

Скрепи́ця, ці, *ж.* = **Скри́пиця 1.** *Взяли Дуню, піймали, назад руки зв'язали, та й повели в темниці, закували в скрипиці.* Чуб. V. 952.

Скре́снути, ну, неш, *гл.* О льдѣ, снѣгѣ: тронуться (весной). *Скресла криґа, пройшла.* МВ. I. 140. *Як сніг скресне, зараз сій. Скре́сне на ве́сну.* На весну поворотить. *Сон-трава цвіте, скоро скресне на весну.*

Скри́ва, *нар.* Искоса. *Ой на татарина скрива, як вовк, поглядає.* ЗОЮР. I. 16.

Скрива́ло, ла, *с.* Покрывало (**намітка**), которымъ покрываютъ новобрачную. Грин. III. 449.

Скрива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **скри́ти, кри́ю, еш**, *гл.* 1) Скрывать, скрыть. *Ой піду я до річки, до Десни, та негай воа на мене скрие.* Чуб. V. 359. 2) Покрывать, покрыть. *Голубії фіялочки гору скрили.* Мил 134.—**молоду**. Надѣвать на голову новобрачной женской головной уборъ: **очіпок, намітку**. Марк. 129. *Така вона молода, як сьогодні скрита,—і старощі не пристають.* Черн. у.

Скрива́тися, ваюся, ешся, сов. в. **скри́тися, кри́юся, ешся**, *гл.* Скрываться, скрыться, покрываться, покрыться. *Надія в кут скрилася.* Ном. № 5608.

Скри́вдати, джу, диш, *гл.* Обидѣть, причинить несправедливость. Ном., стр. 180. *Скривдили ляхи український люд.* Стор. М. Пр. 130.

Скрива́ти, влю́, виш, *гл.* Покривить, искривить, согнуть. *Не поможе бабі кадило, коли бабу скривило.* Ном. № 5667.

Скрива́тися, влюся, вишся, *гл.* 1) Покривиться, искривиться. 2) Сморщиться, поморщиться. *Скривився, як серёда на п'ятницю.* Ном. № 8195. *Як бідний плаче, то ніхто не баче, а як багатий скривиться, то всяке дивиться.* Ном.

Скриві́ти, вію, еш, *гл.* Сдѣлаться хромымъ.

Скриволи́ти, лію, еш, *гл.* = **Скриві́ти**. *Отак, так танець іде, по кривому скриволіе.* Чуб. III. 35.

Скригі́ндзати, даю, еш; *гл.* = **Скрегота́ти 1.** *Скригіндзати зубами.* Вх. Зн 64.

Скригу́лець, льця, *м.* = **Крагулець**. Вх. Пч. II. 8.

Скрижі́вка, ки, *ж.*—**капу́сти**. Отрѣзанный кружекъ капустнаго кочня. Вх. Зн. 64.

Скри́кнути. См. **Скрикувати**.

Скри́кувати, кую, еш, сов. в. **скри́кнути, ну, неш**, *гл.* 1) Созывать, созвать. *Скрикніть ви сон з усіх сторон на рожденного і хрещеного раба Божого N.* Ном. № 8412. 2) Вскрикнуть. *Ой мені лихо!—скрикнула молодиця.* Стор. I. 41.

Скрицюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Крѣпко связать. *Як піймали його бідолаху, то назад руки скрицювали так, що ані сюди, ані туди не можна ними повернути.* Уман. у.

Скри́льник, ка, *м.* = **Скрипник**. Сум. у.

Скри́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ **скриня**.

Скри́нник, ка, *м.* Сундучникъ, дѣлающій сундуки. Вас. 150.

Скричи́на, ни, *ж.* Плоховатый сундукъ. *Твоя хижчина, моя скричина з бі-ленькими сорочками.* Мил. 159.

Скри́нька, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **скриня**. 2) Ларчикъ, шкатулка. *Вийіс скриньку з грошима, а мабуть було у їй сот три рублів.* Кв. I. 96. 3) Часть **ремісника** (см.). Шух. I. 257. Ум. **Скри́ночка**.

Скри́ня, ні, *ж.* 1) Сундукъ. *Добра господиня, коли повна скриня.* Ном. 2) Въ мельницѣ: ящикъ, въ который падаетъ мука. Мик. 481. 3) Въ водяной мельницѣ: плюзъ, пространство, заполненное водой передъ заставкою. Черн. у. Новомоск. у. Ум. **Скри́нька, скри́ночка**.

I. Скрип! *меж.* Скрипъ! *Пішли колеса.... тільки скрип, скрип, скрип.* Грин. I. 39.

II. Скрип, пу, *м.* Скрипъ, скрипѣніе. **Чоботи. на скри́пах.** Скрипящіе сапоги.

Скрипа́к, ка́, *м.* = **Скрипа́ль**. Шух. I. 29.

Скрипа́ль, ля́, *м.* Скрипачъ. *Пішов*

поді скрипаль по селах, грає та й грає. Грин. I. 41.

Скрипа́рь, ря́, *м.*=**Скрипаль**. К. ЦН. 228.

Скри́пати, паю, ешь, один в. **скри́пнути, пну, нешь**, *гл.* Скрипѣть, скрипнуть. *Натявся — продався: скажуть дверима скрипати, то скрипай.* Ном. № 10386.

Скрипа́ця, ці, *ж.* 1) Колодка, деревянные кандалы. *Візьміть Палія Семена та забийте в кайдани, а на руки скрипиці.* О. 1862 VIII *Скували ніжки да скрипицею.* АД. I. 79. 2) Въ блокѣ, на кот. подвѣшивается въ ткацк. станкѣ **начи́ння, скрипи́цями** наз. та часть блока (**жа́бки**), въ которой обращается каточекъ. Шух. I. 256.

Скрипі́ти, плю́, пи́ш, *гл.* 1) Скрипѣть. *На нозі сап'ян скрипить, а в горшку трясця кипить.* Ном. № 11191. 2) Скрежетать. *Василь як спить, скрипить зубами.* Терск. обл. 3) Играть на скрипку. *Пан узів скрипку, зачів скрипіти, а богач з жінков і родйов пішли в данец.* Гв. II. 177.

Скрипі́чник, ка, *м.*=**Скрипаль**. ЕЗ. V. 68. Гн. II. 177. *Цимбалюшки рїжуть, скрипіччики грають.* Федьк. I. 44.

Скри́пка, ки, *ж.* Скрипка. *Сажжарівки на скрипці грали.* Котл. Ум. **Скри́почка**.

Скрипли́вий, а, е. Скрипучій. *Скрипливій ворітечка, трудно їх заперти.* Чуб. V. 216.

Скри́пник, ка, *м.* 1)=**Скрипаль**. О. 1862. IX 70. Гн. II. 8. 2) Насѣк. Lamia. Вх. Ив. I. 6.

Скри́пнути. См. **Скрипіти**.

Скрипочі́ти, почу́, чи́ш, *гл.*=**Скрипіти**. *Ворітця скрипочуть* Грин. I. 147.

Скрипу́ла, ли, *ж.* Старая дѣва. *Ти, скрипуло старе.* Вх. Зн. 64.

Скрипу́нь, ня, *м.*=**Скрипник 2**. Вх. Нч. I. 6.

Скрипу́чий, а, е=**Скрипливий**. *Скрипуче колесо довше ходить.* Ном. № 8156.

Скри́тя, ся. См. **Скривати, ся**.

Скритикува́ти, ку́ю, єш, *гл.* Отнестись критически, подвергнуть критикѣ. *То була така невобачність, що скритикує її й мала дитина.* К. ХП. 126.

Скри́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.*=**Искрити**. *На личмані в мене* (од солнца).... *як зоря скриться.* Г. Барв. 83.

Скри́тка, ки, *ж.*=**Накритка**=**Покритка**. КС. 1882. II. 427.

Скри́то, *нар.* Скрытно, тайкомъ. *Давно люде християне скрито ся молили.* Гв. II. 251.

Скрича́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Закричать. *Хочу скричати—дух мені захопило.* МВ. (О. 1862. Ш. 41)

Скрича́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.* Истомиться, измучиться отъ крика. (Дитя) *за ніч іскричалось і ніч не спало.* Г. Барв. 530.

Скрипши́ти, шу́, шеш, *гл.* Искрошить. *На капусту скришу.*

Скриба́чка, ки, *ж.* Скребница. *Скребли залізними скрибачками.* Чуб. I. 77.

Скрівави́ти, влю́, ви́ш, *гл.* Окровавить. *Скрівавив йому всю пику,—побив.*

Скрізь, *нар.* Вездѣ. *Скрізь добре, де нас нема.* Ном. *Скрізь гармидер та реготня в хаті і на дворі.* Шевч. 2) Всегда, постоянно. *Він скрізь так робить,—так і вчора й позавчора було.* Черн. г.

Скріпля́ти, ля́ю, єш, гл. Скрѣплять, укрѣплять. *Добрий борщ оскомистий приставляє, живіт козаків скріпляє.* Чуб. V. 934.

Скровави́ти, влю́, ви́ш, *гл.*=**Скрівавити**. *Ой ти ж мужа, ой ти ж мужа істребила, всі сінечки скровавила.* Чуб. V. 840.

Скро́йка, ки, *ж.* Выкройка, шаблонъ (для шитья). Вас. 156.

Скромаді́ння, ня, *с.* Скобленіе.

Скромади́ти, джу, диш, гл. Скоблить, скрести. *Моркву, буряки скромадити.*

Скромади́тися, джуся, дишся, *гл.* Царапаться. *Чую, в сінях щось скромадиться.* Борз. у.

Скропи́ти. См. **Скроплять**.

Скропли́вати, ляю, єш, скропля́ти, ляю, єш, сов. в. **скропи́ти, плю́, пиш**, гл. Окроплять, окропить. К. Дз. 217. *Скропляй нас, матіонько, свяченою водою.* Грин. III. 523. *І скроплював безплодную пустиню.* К. Іов. 86. *Не скропши того свяченою водою.* Ном. № 5670.

Скру́г, га, *м.* **На скру́зі**. На ушербѣ луны *Йому на скрузі голова болить.* Канев. у.

Скругля́ти. См. **Скруглять**.

Скругля́ти, ляю, єш, сов. в. **скругли́ти, глю́, лиш**, гл. 1) Округлять, округлить. *Ти мене, мов глину, зліпив, скруглив.* К. Іов. 22. 2) Очищать, очистить хлѣбныя зерна вращеніемъ въ решетѣ. Вх. Зн. 64.

Скру́жки, жок, *ж. мн.* То, что отбрасывается отъ зерна, когда его **скругля́ють**.

(См. **Скруглять 2**): части колосьевъ, соломы и пр. Вх. Зн. 67.

Скружля́ти, ля́ю, ешь, *гл.*=**Скруглять**.

Скрупі́лий. а, е. Заскорузлый. *Кожух скрупілий.* ЗОЮР. I. 319.

Скрут, ту, *м.* 1)=**Скрута**. Сим. 204. *До скруту як прийшлося, а він тоді: батечку, голубчику, не буду вже!* Канев. у. *Ой скрут же мій та й дуже важкий: що ж я маю робити.* Канев. у. *До пристані прибудеш, дорожний скрут, нудьгу забудеш.* Мкр. Г. 43. **До скру́ту тре́ба**. Крайне необходимо. *Туди він не часто забігав; хиба вже до скруту чого треба, то зайде.* Мир. Пов. II. 42. 2) Въ водяной мельницѣ: снарядъ, при помощи котораго ніи можно передвинуть въ сторону отъ жернова. Мик. 481. 3) Продолговатый клубокъ, смотанный изъ выплетенной для приготовленія шляпъ соломенной ленты. Гол. Од. 56.

Скру́та, ти, *ж.* Стѣсненное, затруднительное, тяжелое положеніе, состояніе, со множествомъ хлопотъ, дѣла.

Скру́тель, ля, *м.* Свернутая горстка пеньки, очищенной отъ кострики. Гол. Од. 35.

Скру́тень, скру́тінь, тня, *м.* Пучекъ, скрученный пучекъ. Мнж. 192. *Посеред ліса лежить скрутень заліза—хто найде, обмиче* (змѣя). Ном. № 102, стр. 293. *Скрутінь бакуну.* Вх. Зн. 64.

Скрути́ти, ся. См. **Скручувати, ся**.

Скрутій, тія, *м.*=**Скрутель**. Гол. Од. 35.

Скру́тіль, ля, *м.* 1)=**Скрутій**. Гол. Од. 35. 2) Свернутый пучекъ соломы. Гол. Од. 49.

Скру́тний, а, е. Затруднительный, тяжелый, стѣснительный.

Скру́тно, *нар.* Затруднительно, тяжело, стѣснительно. *За землю стало скрутніше.* Левиц. I. 161.

Скрутну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Поворотить, крутнуть. *Скрутнула головою і мовчки вийшла з хати.* Мир. Пов. II. 46. *Поклав на одного коня руку,— той тілко головою скрутнув.* Мнж, 30.

Скру́ток, тку, *м.* Свернутый пучекъ табачныхъ листьевъ. Шух. I. 36.

Скру́ха, хи, *ж.* Сокрушеніе. *Дай їх серцю скрухи, би ся спам'ятали.* Гол. III. 385. *І такий він, сірома, смутненький.... У такій скрусі, що мені жалько стало.* МВ. (КС. 1902. X. 148).

Скру́чування, ня, *с.* 1) Скручиваніе. 2) Сворачиваніе, поворачиваніе. О. 1862. V. Кух. 30.

Скру́чувати, чую, еш, сов. в. **скрути́ти, чу́, тиш**, *гл.* 1) Скручивать, скрутить, связать. *Скрутити вас треба залізними обручами.* Левиц. Пов. 322. 2) Сворачивать, свернуть. *Скрутив цигарку.* Харьк. 3) Поворачивать, поворотить. *Скручують (гонять кружком) отару в коші.* О. 1862. V. Кух. 30. 4)—**го́лову, в'язи кому́**. а) Свернуть голову, шею. *Оттак я йому головку скрутив.* Ном. № 939. *Іди к чорту, а то я тобі-й в'язи скручу.* Г. Барв. 531.—**чому́**. б) Разбить, сломать что.

Скру́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **скрути́тися, чу́ся, тишся**, *гл.* 1) Сворачиваться, свернуться. *Дерево гадюкою скрутилось.* Стор. М. Пр. 66. 2) Потерпѣть неудачи въ дѣлахъ, свихнуться. *Хоч би я за пана пішла: як моя доля така, то й пан скрутиться, а як моя добра доля, то піду за п'яницю, то й п'яниця поправиться.* Ном. № 1663. 3) Только сов. в. Околѣть, умереть. Марк. 56. 4) Только сов. в. Сойти съ ума, обезумѣть. *Гріх осиковою палкою бити і скотину, і людей, бо зараз скрутиться.* Чуб. I. 76. 5) Безл. Прійтись плохо, тяжело. *Ей, чоловіче, скрутиться тобі! от якоюм буде бить.* Рудч. Ск. I. 167.

Скруши́ти, ся. См. **Скрушувати, ся**.

Скру́шки, шок, *ж. мн.*=**Скружки**. Вх. Зн. 67.

Скру́шувати, шую, еш, сов. в. **скрушити, шу́, ши́ш**, *гл.* Сокрушать, сокрушить. *І вернувсь до неї розум, скрушений бідою.* К. МБ. XI. 146.

Скру́шуватися, шуюся, ешся, сов. в. **скрушити́ся, шу́ся, ши́шся**, *гл.* Сокрушаться, сокрушиться. *Глянь на Бога, чи у тебе руки зведуться ще мене, на таку стару жєнщину? Може й у тебе матка е стара?" Йому серце скрушилось, він і пустив.* Чуб. II. 188.

Скряботу́шка, ки, *ж.*=**Шкреботушка**. *Мишка-скряботушка.* Рудч. Ск. II. 1.

Скуб, *межд.* Дергъ! (о выдергиваніи волосъ, пера и пр.). *Скуб, та й висмикнула з нього перо.* Чуб. II. 135.

Скуба́нка, ки, *ж.* 1) Дерганье, щипаніе (шерсти, волосъ, перьевъ). 2) Корпія. Желех.

Скуба́ти, ба́ю, еш, *гл.*=**Скубти**.

Скубе́нь, бня, *м.*=**Скубка 1)**. *Навіджена синиця щиля покидає, бо боїться його скубня, що добре кусає.* Чуб. V. 1124.

Ску́бка, кн, *ж.* 1)=**Скубанка 1.** *Од чого більш жаль візьме: чи од батькових скубок, або хоть і пужки, чи од материного голубленя.* Кв. 2) мн. Родъ игры въ карты, при которой проигравшихъ дергаютъ за волосы. КС. 1887. VI. 471.

Скубну́ти, бну́. нёш, *гл.* Однокр. отъ **скубти.** Дернуть, рвануть. *Як горох при дорозі: хто йде, той скубне.* Ном. № 2095. *Скубне за чуба.* Стор. М. Пр. 31.

Скубону́ти, ну́, нёш, *гл.* Сильно дернуть. О. 1862. IV. Слов.

Скубрі́й, рія, *м.* Взяточникъ, любящій содрать. Черн. г.

Ску́бсти, бу́, бёш, *гл.*=**Скубти.** Угор.

Ску́бти, бу, (блю́), бёш, *гл.* Дергать (шерсть), щипать, ощипывать, драть (за волосы). *Кудельки не скубла.* Мет. 213. *Скублю (скубу) не пера, їм не м'ясо.* Ном., стр. 293, № 92. *Чужий лоб скубти, треба й свого наставити.* Ном. № 11931. *На припоні коні отаву скубуть.* Шевч.

Ску́бтися, бу́ся, бёшся, *гл.* Драть другъ друга за волоса. *Пани скубуться, а в мужиків чуби болять.* Посл.

Скува́ти, ся. См. **Сковувати, ся.**

Скугні́ти, ню́, ни́ш, скугнота́ти, чу́, чеш, *гл.* О свиньяхъ: визжать. *Скугнить як порося.* Вх. Зн. 64. *Підли свині полову, поївши полову, скугочуть.* Нп.

Скугу́! *межд.*, выражающее визгъ. *Заяць.... через колоду та скіць у воду—скугу! скугу!*

Скуда́тися, да́юся, ешся, *гл.* Оскудѣть. *У нас хто сіє б десятин хліба, той зимою не скудається.* Павлогр. у.

Скудлячи́ти, чу, чиш, *гл.* Взъерошить.

Ску́длити, длю, лиш. *гл.* Взъерошить.

Скудний, а, е. Скудный. Левиц. I. 394.

Скудо́та, ти, *ж.* Скудность.

Скудра́вити, влю, виш, *гл.* Сдѣлать кудрявымъ.

Скудра́віти, вію, еш, *гл.* Сдѣлаться кудрявымъ. *Сосенко моя кудрявая, чом ти рано скудрявіла?* Чуб. V. 589.

Скуза, зи, *ж.* Извиненіе, оправданіе, отговорка. Гайс. у.

Скузува́тися, зу́юся, ешся, *гл.* Извиняться, оправдываться, отговариваться. Гайс. у.

Скуйо́вдати, даю, еш, *гл.* } 1) Взъерошить, пачи, ощипывать, драть (за волосы). 2) Скомкать, смять. *Скуйовдила сніданню.* 3) Возбудить, взволновать. *І всіх скуйовдила собой.* Котл. Ен. VI. 69.

Скуйо́вдати, ся.

Ску́ка, ки, *ж.* Скука. *Тобі од скуки пилько ловити мух.* Ном. № 10871.

Ску́ла, ли, *ж* Нарывъ, вередъ, боячка. Желех. Ум. **Ску́лка.** ЗЮЗО. I. 128.

Скуля́ніг, *нар.* Поджавъ ноги. *Вробили в печі діру і він там.... скуляніг лежав.* ЕЗ. V. 35.

Ску́лити, лю, лиш, *гл.* Съежить, скорчить. *Головойку склонив, ручейку зложив, ніженьку скулив.* МУЕ. Ш. 36.

Ску́литися, люся, лишся, *гл.* Съежиться. *Як пес скулився.* Чуб. V. 1147.

Ску́лка, ки, *ж.* Ум. отъ **скула.**

Скулоо́кий, а, е. Косоглазый. Kolb. II. 101.

Скулочник, ка. *м.* Раст. Malva crispa L. ЗЮЗО. I. 128.

Скума́сно, *нар.* Страшно. Черн. у.

Скумбрія, рії, *ж.* Рыба. Скумбрія.

Скуп, пу, *м.* Плата, вознагражденіе: взятка. *Хвертшал за лікарство бере скуп.* Лохв. у. *Одно скуп беруть з людей дяки за науку, а наука та...* Лебед. у. *Бере скуп з людей посередник.* Канев. у.

Скупа́вітн, (вію, еш? или: **скупава́ти, влю, виш?),** *гл.* Встрѣчено въ слѣд. нѣснѣ: *На нашей на вулиці все купалій молодці. Ой нема, нема найкупавшого над Івана над нашого, бо його дівка скупавіла, дівка Хрисина полюбила.* Чуб. Ш. 201. Купалій—качественное прилагательное (**найкупавший**); въ такомъ случаѣ не произошлали здѣсь фонетическая замѣна х на в? тогда было-бы: купалий=хупавий—красивый: **скупавити**—сдѣлать красивымъ, украсить.

Скупа́р, ра́, *м.* Скупецъ, скряга. Вх. Зн. 64.

I. **Скупа́ти, паю, еш,** *гл.* Выкупать.

II. **Скупа́ти, паю, еш,** сов. в. **скупи́ти, плю́, пиш,** *гл.*—**кого.** Въ свадебномъ обрядѣ: дать кому вознагражденіе за то, что онъ уступитъ свое мѣсто, сойдетъ съ него. *Скупають шурина з покутя, щоб молодому сісти коло молодої.* Мет. 191. *Гадали-думали чорній галочки: як би нам скупити сокола з явора? Треба дати соколоньку ярої пшениці. Гадали-думали пишній бояре: як би нам скупити Івася з кониченька? Треба дати Івасеньку молодую Марусеньку.* Рк. Макс.

Скупа́тися, паюся, ешся, *гл.* Выкупаться. *От, бабусю, бабусю, яка ж ти*

погана! Пінла б ті на лотоки та би ся скупала. Чуб. V. 1131.

Скупердя́, ді, | *м.* Скупець, скряга.
Скупердя́га, ги, | *До чого нас довів ти,*
Скупердя́й, дяя, | *бісів скупердяго?* О. 1861. III. 96.

Скупердя́ка, ки, *ж.*=**Скупердя́га**. Г. Барв. 253. *Ой ми чуємо червоні в Василя старого; не лишимо скупердяці, а ні золотого.* К. ЦН. 177.

Скупи́й, а́, е́. Скупой. *Да скупа собі баба, так щоб не наймать наймита, посилає зятя пасти коні.* ЗОЮР. I. 46. Ум. **Скупе́ньний, скупе́сенький.**

Скупи́ндя, ді, *м.* = **Скупердя**. Котл. Ен. IV. 14.

Скупи́ти, плю, пиш, *гл.* Соединить, собрать. *Дружко усіх весільних до гурту скупив.*

Скупи́ти, плю́, пиш, *гл.* 1) См. **Скупа́ти**. 2) См. **Скуповувати**. 3)=**Скупо́вувати**. *Тоді скупи, коли на дні, а не з вершечку.* Ном. № 4671.

Скупи́тися, плю́ся, пишся, *гл.* Соединиться, собраться. *Старшина.... скупилась тісно, плечем поуз плече.* К. ЧР. 341.

Скупи́тися, плю́ся, пишся, *гл.* Избавиться, откупиться. *Скупитись гріха.* Ном. № 121.

Скупі́й, пія́, *м.*=**Скупа́рь**. Вх. Зн. 46.

Скупі́сть, пости, *ж.* Скупость. *Поживі́ться, люде добрі, не скупость, тільки така сила.* Ном. № 12025.

Скупі́ти, пі́ю, еш, *гл.* Дѣлаться скупе́е. *Ми все скупіем.* Харьк. г.

Скупі́я, пі́й, *ж.* Раст. Convallaria multiflora L. ЗЮЗО. I. 119.

Скупля́ти, ля́ю, еш, *гл.*=**Скуповувати**. *Риболовці скупляти.* О. 1862. УШ.

Скупни́к, ка, *м.* Скупщикъ.

Скупо́, *нар.* Скупо.

Скупо́вувати, вую, еш, сов. в. **скупи́ти, плю́, пиш**, *гл.* Скупать, скупить.

Скупо́вуватися, вуюся, ешся, *гл.* Скупаться. *Ви ще й досі скуповуєтеся? А ми вже все покупили.*

Скупо́щі, щей и **щів**, *ж. мн.* Скупость. *У скупощах не кохайся.* Ном. № 4675.

Скупува́ти, пу́ю, еш, *гл.* Скупиться. К. МБ. XII. 277. *Ой ти, мамо, не скупуй, поганого не купуй.* Нп. *Хто скупує, той двічи купує.* Посл.

Скупува́тий, а, е. Скуповатый. *Ой казали, що свати багаті, аж вони скупі, скупуваті.* Мил. 157.

Скупу́чий, а, е. Скаредный, очень скупой. Змієв. у.

Скупчи́ти, чу, чиш, *гл.*=**Скупи́ти**.

Скупчи́тися, чуся, чишся, *гл.*=**Скупи́тися**. *Коло шинку людей скупчилося багато.* МВ. II. 188. *Дівчата коло мене скупчились.* МВ. (О. 1862. III. 41).

Скуп'я́га, ги, *м.*=**Скупердя́га**. Котл. Ен. Вх. Зн. 64.

Скурвя́, вя́, *м.*=**Скурвя́ний син.**

Скурвя́ний, а, е. Распутный. *Скурва баба.* Миж. 124.—**син.** Сынъ распутной женщины. (Брань). *Не одного ляха козак, як би скурвого сина, за чуба потряс.* Макс.

Скурвя́тися, влюся, вишся, *гл.* Развратиться.

Скури́ти, рю́, риш, *гл.* Выкурить. Вх. Зн. 64. *Скурив увесь тютюн.*

Скуса́, си, *ж.* Ковлють. Вх. Зн. 64.

Скуси́ти. См. **Скупати, скушувати.**

Скуси́ха, хи, *ж.* Искусительница? предметъ искушенія? „*То, синоньку, скуска*“— сказалъ пустынникъ выросшему въ пустынѣ мальчику, впервые увидѣвшему женщину. Гн. II. 94.

Скуси́ник, ка, *м.* Скусывающій, откусывающій. Ум. **Скуси́ничок.** *Налетів же крячок та й іскуси́ничок, іскусив же він усі яблучка.* Грин. III. 142.

Скусівни́к, ка́, *м.* Раст. Arnica montana L. Вх. Зн. 64.

Скуте́ний, а, е. Скованный.

Скучи́ти, чу́, еш, сов. в. **скучи́ти, чу, чиш**, *гл.* Скучать, соскучиться. *Скучає, як собака за кием.* Ном. № 5021. *Ти б поїхав та й не барився, щоб я не скучила.* Мет. 56.

Скучі́нь, чня, *м.* Раст. Companula glomerata L. ЗЮЗО I. 115.

Скучни́й, а́, е́. Скучный. Левиц.

Скучни́к, ка́, *м.*=**Скучень**. ЗЮЗО. I. 115.

Скучно, *нар.* Скучно. *Чи головка болить, чи на серденьку нудно, чи за отцем, матусею скучно?* Грин. III. 263. Ум. **Скучне́нько, скучне́сенько.** *Стало мені скученько.* Чуб. V. 750.

Скушу́ти, шу́ю, еш, сов. в. **скуси́ти, шу́, сиш**, *гл.* Искушать, искусить. *Почали* (чорти) *скушать його.* Грин. II. 11.

Скуштува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Попробовать. *Не поцуравтесь хліба-солі, борщу скуштуйте, галушок.* Котл. Ен. V. 14.

Скушува́ти, шую, еш, сов. в. **скуси́ти**,

шу́, сиш, гл. Скусывать, скусить. *Щоб зуби не боліли, треба кожної п'ятниці зрізувати, а ще краще—скушувати ногті.* Грин. II. 41.

Слабки́й, а́, о́. Больной. *На ліжку лежала слаба.* Левиц. Пов. 288. *Дитина у його дуже слаба, мабуть умре.* Канев. у. *Батько слабий лежить.* Канев. у. Ум. **Слабе́ньний, слабе́сенький.**

Слаби́ти, блю́, биш, гл. Ослаблять. *Не тягайте свиток з пучка, його не треба слабити.* Харьк. у.

Слаби́сть, бости, ж. Болѣзнь. Чуб. I. 90.

Слабіти, блю, еш, гл.=**Слабувати.** *На очі слабіє.* КС 1884. VIII. 720.

Слабі́шати, шаю, еш, гл. Ослабѣвать, дѣлаться слабѣе. *Мати усе смутніла і слабішала.* МВ. II. 180.

Слабки́й, а́, о́. 1) Слабый, свободный, не тѣсный. 2) Слабый, не умѣющій сдерживаться. *От брат його чванько слабкий уже на се: що начеркав, то так в дрожкарню і несе.* Г.-Арт. (О. 1861. Ш. 101). 3)—**на утбри.** Не сдерживающій нѣтровъ. Ном. № 12408. Ум. **Слабке́ньний.**

Слабко, нар. Слабо, свободно, не тѣсно. *Слабко дуже підперезала його,—дитина зараз і розхристається.* Ум. **Слабке́нько.**

Слабнути, ну, неш, 1) Слабѣть. *Його ноги слабли, очі темніли.* Левиц. I. 385. 2) Разбаливаться, разнемогаться. *Чим раз гірше почала тота жінка* (хвора) *слабнути.... Пічов тогди той ангел і вийняв душу з тої сироти жінки.* Гн. II. 159.

Слабо, нар. Плохо, мало. *Слабо зродило буряки.* Вх. Зн. 64.

Слабови́тий, а, е. Болѣзненный. Марков. 59. *Слабовита удова була.* Федьк.

Слабовіть, вені, ж. Слабость. Переносно: слабый человѣкъ. Вх. Зн. 64.

Слабоси́лля, ля, с. Слабосиліе. К. Іов. 84.

Слабоси́льний, а, е. Слабосильный. К. Іов. 55.

Слабува́ти, бу́ю, еш, гл. Болѣть. *Був собі чоловік, і все його жінка слабувала.* Рудч. Ск. I. 168.

Слабува́тий, а, е=Слабовитий. Вх. Лем. 466.

Сла́ва, ви, ж. 1) Молва, слухъ; толки, пересуды. *Синиця славу роспустила, що хоче море запалить.* Гліб. *Тим до неї не горнуся, що слави боюся.* Чуб. V. 83. *Не бійсь слави, не бійсь слави, не бійсь поговору: я за славу сама стану, ще й виговорюся.* Мет. 105. *Стала слава, стала слава, стали й поговори ой на тую дівчиноньку, що чорні́ брови.* Мет. 106. **До́бра сла́ва**, Хорошая репутація, честное имя. *Не сироти малі діти, що неньку сховали: їм восталась добра слава.* Шевч. **Недо́бра сла́ва**. Дурная репутація. *Вона чесного роду і не накине на себе недоброї слави.* Стор. M. Пр. 52. **Сла́ва-поговір.** Дурная молва. *Ой була слава-поговір, ти не моя, серденко, я не твій,* Чуб. V. 226. **Набіра́тися сла́ви.** Подвергаться осмѣянію, позорить себя. *Ой ізвівши, на коника сівши,—зостався, слави набірайся.* Мет. 15. *Як ми любилися, та й не побралися, слави-поговору понабиралися!* Мет. 84. **Сла́ву чини́ти, сі́яти.** Разглашать, дѣлать шумъ. *Та бо мовчіть уже, тітко! Хоч тепер мовчіть—не чиніть слави, голубочко.* Федьк. *А на мене славу сіють.* Грин. Ш. 185. **У сла́ву вводи́ти.** Позорить, компрометировать. *Сватай мене, козаченьку, та не вводь у славу.* Чуб. **У сла́ві ходи́ти.** Позорить себя. *Ой сама ж ти, дівчинонько, та у славоньці ходиш.* Чуб. 2) Слава. Шевч. 46. *Поляглa Кішки Самійла голова:... Слава не вмре, не поляже! Буде слава славна поміж козаками, поміж друзями, поміж рицарями!* АД. I. 219. **Сла́ву учини́ти.** *Високу могилу висипали і прапірок у головах устромили і премудрому лицареві славу учинили.* АД. Ум. **Сла́вонька, сла́вочка.**

Сла́вен, вна, но=Славний.

Славе́тний, а, е. 1) Знаменитый, славный. Левч. 148. 2) Достойный, достойный уваженія. *Всякому стало розумно, який справді славетний та величний у своїй простоті той сільський мир, з котрого Квітка вибрав свою Марусю з її сем'єю поетичньою.* К. Опов. 119. Какъ эпитетъ мѣщанина въ прежнее время: уважаемый. К. ЦН. 215. КС. 1882. VII. 153.

Славе́тних, ка, м. 1) Славный, прославленный человѣкъ. *Чому славетникам, тим шейхам, тим емирам так, як йому, Бог жизні не являється?* К. МХ. 17. 2) Въ прежнее время: мѣщанинъ. *Нема її в славетників-міщан.* К. ПС. 61. *Наші крамарі-славетники.* К. ЦН. 220.

Сла́вити, влю, виш, гл. Говорить, разсказывать. МВ. II. 87. Г. Барв. 8. *Славили, що колись то вона і багачка була.* Федьк. *Чи справді він такий, як слав-*

лять? МВ. (О. 1862. Ш. 45). 2) Прославлять.

Сла́витися, влюся, вишся, *гл.* Славиться.

Сла́вний, а, е. 1) Славный. *І наша слава вічно славна буде.* К. ЦН. 241. *Завели їх в славне місто, славне місто, ще славніші замки.* Чуб. *Славних прадідів великих правнуки погані.* Шевч. 2) Хорошій. *Славний чоловік, та березинський.* Ном. № 4705. Ум. **Славне́ньний, славне́сенький**. *Славненька теличка.* Рудч. Ск. II. 51. *Ой ти, Байдо молодесенький, єсть у тебе лицарь да славнесенький.* Грин. Ш. 582.

Сла́вно, *нар.* 1) Славно. 2) Хорошо. *Як славно, бабусечко, як славно.* МВ. (О. 1862. Ш. 41). Ум. **Славне́ньно, славне́сенько**.

Сла́вонька, ки, *ж.* Ум. отъ **слава**.

Славу́т, та, *м.*=**Славута**. *Бажав єси, Тарасе, щоб тебе поховали над Дніпром-Славутом.* К. (О. 1861. Ш. 6).

Славу́та, ти, *м.* Эпитетъ Дѣпра. *На лиман-ріку іспадали, к Дніпру-Славуті низесенько уклоняли.* АД. I. 217. *Суджено за море славутою-Дніпром та за Дунай плисти.* К. Дз. 157.

Славу́тица, ці, *ж.*=**Славута**. *Дніпру-Славутиці низесенько вклоняють.* К. Дз. 158.

Славу́тний, а, е=**Славетний 1.**

Слав'яни́н, на, *м.* Славянинъ. *Щоб усі слав'яне стали добрими братами.* Шевч. 288.

Слав'я́нка, ки, *ж.* 1) Славянка. 2) Азбука-кириллица. О. 1862. I. 80.

Слав'янолю́бець, бця, *м.* Славянофилъ. Желех.

Слав'янолю́бство, ва, *с.* Славянофильство. Желех.

Слав'я́нський, а, е. Славянскій. *Всі моєї слав'янського люду, всі знаєте, а своєї часть Біг.* Шевч. 213. *Виростали у кайданах слав'янські діти.* Шевч. 237.

Слав'я́нщи́на, ни, *ж.* Славянская земля. К. (О. 1861. Ш. 6). *Всі земляки наші і вся Слав'янщина.* Шевч. (О. 1862. Ш. 6).

Сла́нні, ні́, Приготовленіе постели, постилка.

Сла́сний, а́, о́. Лакомый. *На сласний кусок найдеться куток.* Ном. № 12011.

Сла́сно, *нар.* Лакомо. К. ХП. 63. *Не тим погоріли, що сласно їли, а тим, що не гляділи.* Ном. 7239. *Сласно їла.* Славяносерб. у.

Сласто́нниця, ці, *ж.* Торгующая сластьонами.

Сласть́о́ни, ня, *м.* Родъ оладій. Маркев. 161.

І. Сла́ти, шлю, шлеш, *гл.* Слать, посылать. *Листи писати, до милої слати.* Грин. Ш. 252. *До царівни б рада слать старости.* Шевч.

II. Сла́ти, стелю́, леш, *гл.* Слать, устилать. *Буду я тобі постіль слати.* Макс. *Стелють перед столом рушник.* Грин. Ш. 531.

І. Сла́тися, шлю́ся, ле́шся, *гл.* 1) Посылать-сказать *Шлеться зіронька до місяця: ти, місяцю-товаришу, не зіходь же ти попереду мене...* *Шлеться Іван та до Марусі: ти, Марусю, вірна дружино, не сідай же ти попереду мене:* Макс. 2) Посылать сватать.

II. Сла́тися, стелю́ся, лешся, *гл.* 1) Слаться, разстилаться. *Мокрець стелеться густо, зілля руністе. Слалась плакучи трава.* 2) Слать себѣ постель. *От вони і почали на дворі слаться.* Ном. № 6540. 3)—**до** *нѣг.* Припадать къ ногамъ.

Слебізува́ти, зу́ю, еш, *гл.* 1) Читать по складамъ. 2) Вяло читать или говорить. *Дивись, як слебізує, аж нудно слухати.* Полт. г. *Прийшла до своєї ніби невістки та й почала слебізувати.* Г. Барв 197.

Слезя́вий, а, е=**Сльозавий**. *З очей слезявих.* ЕЗ. V. 53.

Слези́ти, зю́, зиш, *гл.* 1) Плакать. Гол. II. 564. 1) Сочиться. *Яром вода слезить.* Св. Л. 24.

Сли, *союз.* Если. *Ци ти, моя доле, в морі утонула? Сли-сь в морі втонула, приплинь к бережеиьку.* Гол. I. 193. *Ой шли лягли, дороги питали. Сли сюда козаки йшли, чи ви не видали?* Гол. I. 25.

Сли́ва, ви, *ж.* Слива. **Сидіть, як у сли́вах**. Онъ не въ своей тарелкѣ. Ум. **Сли́вка, сли́вонька, сли́вочка**.

Сливе́, *нар.* Почти. *Пуд старость сливе і в рот не брав.* Рудч. Ск. I. 74. *Павла вона сливе й не бачила.* МВ. (О. 1862. I. 81).

Сливи́на, ни, *ж.* 1) Сливовое дерево. 2) Слива. *Нема над рибу линину, м'ясо свинину, ягоду сливину.* Ном. № 7523.

Сли́вити, ялю, виш, *гл.*—**сливки́**. Разрисовывать писанки. МУЕ. Ш. 42.

Сли́витися, влюся, вишся, *гл.* О писанкахъ: разрисовываться. МУЕ. Ш. 43.

Сли́вка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **слива.** 2)= **Писанка.** МУЕ. Ш. 42, 43. 3) Родъ орнамента въ вышивкѣ, рѣзьбѣ. КС. 1893. V. 278. Г. Барв. 216. Шух. I. 303.

Сливко́вий, а, е. Объ узорѣ въ вышивкѣ: вышитый **сливка́ми.** Kolb. I. 48, 49.

Сливни́к, ка́, *м.* Садъ изъ сливовыхъ деревьевъ. Зміевъ у.

Сливни́к, ка́, *м.*=**Сливник.** *Садок той увесь був заріс вишенням, сливняком і рясними грушами і яблунь.* О. 1862. VIII. 15.

Сли́вовий, а, е. Сливовый.

Сливови́ця, ці, *ж.* Водка изъ сливъ. Угор.

Сли́вонька, сли́вочка, ки, *ж.* Ум. отъ слива.

Сли́вчити, чу, чиш, *гл.*=**Сливити.** *Починають сливчити сливки (сливчити)*= *писати писанки, чи малювати.* МУЕ. Ш. 42.

Слив'я́нка, ки, *ж.* 1) Сливовая наливка. *І кубками пили слив'янку.* Котл. Ен. 2) Отваръ изъ сливъ. Угор. 3) Сортъ шахты. Чуб. VII. 428. КС. 1893 XII. 448.

Слиж, жа, *м.* 1)=**Сляж.** *Сімсот соколят на одній постелі сплять.— Слижі на гориці.* Мяж. 175. 2) Рыба Cobitis barbatula, голецъ. Шух. I. 24.

Слижа́н, на́, слижу́н, на́, *м.*=**Слиж 2.** Угор.

Сли́з, зу, *м.* 1) Слизь. Желех. 2) Раст. Malva silvestris. Вх. Пч. I. 11.

Сли́зень, зня, *м.* Селезёнка. Вх. Уг. 268.

Слизе́нький, а, е. Ум отъ **слизький.**

Слизе́нько, *нар.* Ум. отъ **слизько.**

Слизи́к, ка, *м.*=**Слиж 2.** Вх. Пч. II. 19.

Слизи́ти, зи́, зи́ш, *гл.* 1) Дѣлаться скользкимъ. *Шлях слизить після мряки.* Канев. у. 2) Течь, сочиться. См. **Слезити.** *Ота свічка, то хоч би вона тобі слизила, так ані трохи.* Канев. у.

Слизну́ти, ну, неш, *гл.* Исчезнуть, пропасть. Ном. № 3781. *І він, як муха в зіму, слиз.* Котл. Ен. II. 10. *Слиз, наче кріз землю пішов.*

Слизо́та, ти, *ж.* 1) Скользкость, гололедица. *Кінь не кований та й боїться слизоти.* Волч. у. *Ото слизота—ні проїхать, ні пройти.* 2) Сукровица. *Слизота слизотить* (з мертвяка). Мир. XPB. 48.

Слизоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.*=**Слизити 2.** Мир. XPB. 48. *По весні текла всяка нечисть, слизоті́ла й пінила.* Мир XPB. 162.

Слизува́тий, а, е. Слизистый, покрытый слизью. *Слизувате сало.* Павлогр. у.

Слизьки́й, а́, е́. Скользкій. *Погода не тая, дорога слизькая.* Чуб. V. 766. **Зогна́в на слизьке́.** Поставилъ въ затруднительное положеніе. Ном. № 4183. Ум. **Слизьке́нький, слизе́нький.** *Тепер ніченьки темненька, дорога слизенька.* О. 1862. IV. 25.

Сли́зько, *нар.* Скользко. *До церкви слизько, до дівчат близько.* Ном. № 8792. Ум. **Слизе́нько, слизько́нько.**

Слима́к, ка́, *м.* 1) Улитка. Вх. Пч. II. 28. Каменец. у. 2) Монастырскій служка, послушникъ. *Гладкий як слимак.* Ном. № 13139. *Крадуть слимаки гусей, качок, курей индиків у Гевалів і Амаликів.* Котл. Ен. V. 51. 3) Писанка съ изображеніемъ улитки. КС. 1891. VI. 379. Ум. **Слима́чок.**

Слимако́вий, слимачко́вий, а, е=**Слимачий.** *Слимакови шкорупки.*

Слима́чий, а, е. Принадлежащій улиткѣ. *Слимача хижка*—раковина улитки. Вх. Лем. 467.

Слимачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **слимак.**

Слиму́ж, жа. слимужка, ки, слиму́ш, ша, *м.*=**Слимак 1.** Вх. Зн. 64. Вх. Пч. II. 28. Шух. I. 22.

Сли́на, ни, *ж.* Слюна. *Твої гроші роскотяться так, як слина.* Чуб. V. 1135. Ум. **Сли́нка, сли́ночка.** *Нашому малятї лиш слинку ковтати.* Ном. № 1038.

Сли́нити, ню, ниш, *гл.* 1) Слюнить. *Пряжу слиню.* Грин I. 86. 2) Переносно: плакать. *Іди утрись і більш не слинь.* Котл. Ен. Ш. 13. *Чи ж не сором тобі, пане сотнику, хлипати, мов стара баба,—тільки що храбрився, а теперечки й слиниш.* Стор. I. 213.

Сли́нівка, ки, *ж.* Болѣзнь рог. скота: ящуръ.

Сли́нка, сли́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ **слина.**

Сли́нути, ну, неш, *гл.* Разноситься, разглашаться. *По нещасній Україні слинула новина: не єдного смерть спіткала козацького сина.* Гол. I. 16. *Нехай' твоя слава слине, турецькая нехай гине.* Pauli.

Слинько́, ка́, *м.* Слюнявый.

Сли́ня, ні, *ж.*=**Слина.** *Як до мене заговорив, тече з губи слиня.* Чуб. V. 141.

Сли́нявий, а, е. Слюнявый. *Який дідок слинявий, а всі його цілують.* Ном.

Слих, ху, *м.* Слухъ. Чуб. III. 486. *Прийшли слихи до милої, що милого вбито.* Харьк. у.

Слихáти, шу, шиш, *гл.* Слыхать. *Ані слихом слихати, ані видом видати.* Ном. № 1939.

Слич<u>о</u>к, чкá, *м.*=**Шличок**. Лукаш. 62.

Слíшка, кн, *ж.* 1) Слухъ, вѣсть. *У нас така пройшла слишка, що* ' *вона вмерла.* Верхнедн. у. 2) мн. Родъ дѣтской игры. Ив. 39.

Слúще, ща. *с.* Мѣсто надъ водой, гдѣ разстилаютъ ленъ или холстъ для выбѣлки солнечными лучами.

Слівцé, цá, *с.* Словцо. *Хазяїн вряди-годи промовляв слівце.* Левиц. I. 232.

Слíги, гів, *мн.* Толстыя перекладины, балки, черезъ-ѣму для мостика. *Покладуть слиги через пріпру, а поверх дошки, та й їздять.* Лебед. у.

I. Слід, ду, *м.* 1) Слѣдъ. *В чоботях ходить, а босий слиди робить.* Ном. № 1182. **У слідí кому́ уступáти.** Ходить по слѣдамъ кого, поступать по чьему примѣру, подражать. 2) Знакъ, признакъ. *І сліду не осталось.* Шевч. Ум. **Слідóк, слідóчок, слідóнько.**

II. Слід, *нар.* Должно, слѣдуетъ. *Не слід тобі лаятись. Ото воно так жило, як слід.* Рудч.

Слідéць, дця, *м.* Сыщикъ. *І порішили вони чи так, чи инак, не жалуючи нічого, зловити отамана, і вирядили шукачів та слідців.* МВ. II. 29.

Слідúти, джу, дить, *гл.* Идти слѣдомъ; оставлять слѣдъ; слѣдить. *Що ви тут слідите? Трава усяка є в садку.* Канев. у. *За нею ходив гречний молодець, слідив-прослідив аж до світлонькн.* Чуб. III. 315.

Слідкóм, *нар.* Слѣдомъ, вслѣдъ. *За ним слідком їде.* Рудч. Ск. II. 84.

Слідкувáти, кýю, ешь, *гл.* Идти вслѣдъ, слѣдовать. *Ми слідком за нею слідкували.* МВ. II. 45.

Слідóк, дкá, *м.* Ум. отъ слѣд.

Слідóм, *нар.* 1)=**Слідком**. *Слідом за дідом.* Ном. № 11837. 2) Какъ должно. *Треба слідом все робити.* Левч. 56.

Слідóнько, ка, слідóчок, чка, *м.* Ум. отъ слѣд.

Слíдство, ва, *с.* Слѣдствіе. *Заперли бідолах в острог та й почали писати слідство.* Стор. I. 48.

Слідствувáти, вую, ешь, *гл.* Производить слѣдствіе. *Почнуть слідствувать, то видно буде, хто зробив.* Екат. у.

Слідувáти, дýю, ешь, *гл.*=**Слідкувати**. *Так і біга, так і слідує за ним.* Змѣев. у.

Слізá, зи, *ж.*=**Сльоза**. *По тобі, милий, гарячая покотилась сліза.* Чуб. V. 318. **Слізкú пустúти.** Заплакать. *Слізки пустила із очей.* Котл. Ен. II. 23. Ум. **Слі́зна, слі́зонька.** Ном. № 1493.

Слізли́вий, а, е. Слезливый, любящій плакать.

Слі́вний, а, е. Слезный, изъ слезъ. *Де плаче сестричка—слізная крииичка.* Нп.

Слі́вно, *нар.* Слезно, со слезами. *Сяє місяць над горою, а сонця немає, мати сина в дороженьку слізно провожає.* Чуб. V. 532.

Слі́вонька, слі́вочка, ки, *ж.* Ум. отъ сліза, сльоза.

Слíп, пá, пé=**Сліпий**. *Чого б і плакав сліп, як би бачив світ,* Ном. № 5375.

Слíпак, кá, *м.* 1) Слѣпецъ. 2) Жив.= **Веретільник 1.** Вх. Пч. I. 16. 3) Раст. а) Lychnis vespertina Sibthorp. ЗЮЗО. I. 127. б) Papaver orientale L. ЗЮЗО. I. 130. 4) мн. Заячьи глаза. Вх. Пч. II. 6. Ув. **Слíпачище.** *Чого б слíпачище хтів, як би пліт бачив.* Ном. № 5375.

Слíпáти, пáю, ешь, *гл.* Плохо видѣть съ трудомъ разбирать; дѣлать что съ трудомъ видя, силясь разглядѣть (вслѣдствіе темноты, плохого зрѣнія). *Завтра по видному й поїхали б, а тепер чого слíпати?* Св. Л. 123. *Слíпає старий у книжку.* Рк. Левиц. *Слíпає було Якимко по часовці.* Левиц. I. 243.—**очíма.** Щурить глазами отъ близорукости. *Виглянув Пшепшінський з дверей, слíпаючи очима.* Левиц. I. 287.

Слíпáчка, ки, *ж.* 1) Слѣпая. 2)=**Слíпак 2.** Вх. Пч. II. 16.

Слíпень, пня, *м.* Преим. во мн. ч. **слíпні.** Глаза (пренебрежительно). *Ото випріщив слíпні, а нічого не бачить, бодай тобі повилазили.* Ном.

Слíпéць, пця, *м.* Слѣпецъ. *Присягались слíпці, що своїми очима бачили.* Ном. № 6849. **Слíпці сватáють.** Дремота одолѣваетъ. Звенигор. у. 2)=**Слíпак 2.** Вх. Пч. II. 16. 3) Родъ дѣтской игры. КС. 1891. V. 207.

Слíпи, пів, *м. мн.* Глаза (пренебрежительно). *Уже залив слíпи*—напился пьянъ. Черк. у.

Сліпи́й, а́, е́. 1) Сліпой. *Перебендя старий, сліпий.* Шевч. 2) **Сліпі́ дзиґарі́.** Крытые часы. Подол. г. 3)—**замо́к=Лавчастий замок.** Шух. I. 93, 94. **Ум. Сліпе́ньки́й, сліпе́сенький.**

Сліпи́ти, плю́, пиш, *гл.* 1) Ослѣплять. *Іще не всіх чортів висліпили,—підемо сліпить.* Ном. № 10346, ст. 289. *Чужу хату топить,—свої очі сліпить.* Ном. № 10315. 2) Засиживаться, медлить. *Якого чорта він там сліпить.* Ном. № 10932.

Сліпи́цею, *нар.=Сліпма. Лізе сліпицею.* Ном. № 2759.

Сліпма́, *нар.* Ослѣпью. *Я йому кажу—гепі! а він сліпма лізе.* Канев. у.

Сліпну́ти, ну, неш, *гл.* Слѣпнуть.

Сліпоо́кий, а, е. Близорукій.

Сліпота́, ті́, *ж.* 1) Слѣпота. Г. Барв. 370. 2)—**му́ряча.** а) Болѣзнь: куриная слѣпота. *Ах ти куряча сліпота!* Ном. № 8540. б) Раст. а) Helianthemum vulgare. Вх. Пч. I. 10. б) Ranunculus polyganthemos L. ЗЮЗО. I. 133.

Сліпува́ти. пу́ю, еш, *гл.* Быть слѣпымъ. Грин. I. 178. *Я розумом сліпую.* К. Іов. 19.

Сліпу́ндра, ри, сліпу́ха, хи, *ж.*=**Сліпак 2.** Вх. Пч. II. 16.

Сліпцю́, *нар.=Сліпма. Лізе сліпцем та й все товче.* Василь. у.

Сліт, ту, *м.*=**Слота.** Вх. Лем. 467.

Слі́чка, ки, *ж.*=**Стьожка.** Вх. Зн. 64.

Слобі́дка, слобі́дочка, ки, *ж.* Ум. отъ **слобода́.**

Слобі́дський, а́, е́. Слободскій, сельскій.

Слобі́дчи́на, ни, *ж.* Ум. отъ **слобода́.**

Слобо́да, ди, *ж.* Свобода. Ном. № 703.

Слобода́, да́, ж. Слобода. *Слобода наша над самою лукою річковою.* МВ. II. 74. Ум. **Слобо́дка, слобі́дочка, слобі́дчина.** *По-за селом, по-за селом, по-за слобідкою.* Мил. 72.

Слободи́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Освободить. К. Кр. 5.

Слобо́дний, а, е. Свободный. Чуб. I. 165. Ум. **Слобо́дне́нький, слободне́сенький.**

Слобо́дно, *нар.* Свободно. Ум. **Слободне́нько, слободне́сенько.**

Слобожа́нин, на, *м.* Житель слободы. *Слобожане почали селитись по степах.* Стор. II. 9.

Слобожа́нський, а, е=Слобідський. *Здалека долітали веснянки слобожанських дівчат.* Стор. II. 101.

Слобоня́ти, ся. См. **Слобонятися, ся.**

Слобоня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **слобони́ти, ню́, ни́ш,** *гл.* Освобождать, освободить. Мнж. 1. *Нас слобонив своєю честною кров'ю.* Чуб. Ш. 25. *Дущу од пекельної муки слобонити.* Г. Барв. 455. *Я, кае, тату, вас слобоню.* Драг. 51.

Слобоня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **слобони́тися, ню́ся, ни́шся,** *гл.* Освобождаться, освободиться, избавляться, избавиться. *Слобонилась од.... напасти.* К. ЧР. 91.

Словесни́й, а, е. Словесный. *Хто з нім на пріо словесну стане.* К. Іов. 19.

Словесні́сть, ности, *ж.* 1) Словесное извѣстіе, словесное сообщеніе. *Та од вас ні письма ні перечуєці, ні словесности не перекажеш.* Нп. 2) Словесность. *Українська пісня і неписана словесність народу українського.* К. ХП. 7.

Словесно, *нар.* Словесно, словомъ. *Марусенька по світлиці ходить, словесно говорить.* Мил. 112. *Що пером пише, словесно й каже.* Чуб. V. 802.

Сло́вечко, словечечко, ка, *с.* Ум. отъ слово.

Сло́вини, вин, *мн.*=**Сватання?** О. 1862. IV. Рус. вес. надъ Збручемъ, 2.

Словни́к, ка́, *м.* Словарь.

Сло́во, ва, *с.* Слово. *Прошу тебе, милий, вірними словами.* Мет. 47. *Сказав слово та й мовчи.* Ном. № 1202. **Сло́вом займа́ти.** Нп. Заговаривать съ кѣмъ. *Мене, брате, словом не займають.* **Слова́ми блудити.** Бредить. **Сло́во да́ти.** ? *Твій брат буде з моїм братом слово пити.* Фодьк. **Додержати, дотримати слова.** Сдержать слово. Ум. **Слівце́, слове́цце, слове́чко, слове́нечко, слівонько.** *Мачушине словце—що зімнє сонце.* Грин. II. 305. *Ні до любви, ні до розмови, ні до словечка, ні до ділечка.* Грин. Ш. 337. *Скажи мені словечечко, серце.* МВ. (О. 1862. I. 75). *Словонька тихого да й не промовиш.* Г. Барв. 57.

Словови́вод, да, *м.* Словопроизводство. Ном. Передмова VI.

Сло́вонько, ка, *с.* Ум. отъ слово.

Словоу́тиця, ці, *м.*=**Славута.** *О, мій Словутицю пресланий.* Шевч. 644.

Слоня́ти, ня́, ня́ш, *гл.* Спинать двѣ половины штановъ въ ходу. *Ще можна поправить штани, бо він ще їх не слонив.* Лебед. у.

Слоня́тися, ня́юся, ешся, *гл.* Слоняться, идти нетвердой поступью, покачиваться. *Дід Карпо так напився, що як вийшов з шинку, так аж- слоняється.* Ко-

зел. у. *Ой ходить сон по улонці в білесенькій кошулонці, слоняється, тиняється.* Макс.

Слонь, ня, *м.*, **сло́нька, ки**, *ж.* Пт. Scolopax rusticola, вальдшнепъ. Вх. Пч. II. 14.

Слопе́ць, пця', *м.* Родъ ловушки для птицъ. Угор.

Сло́тá, тй, *ж.*=**Сльота.** *Чи в погоду, чи в слоту веселий їду на роботу.* Чуб. V. 39. Ув. **Слоти́ще.** Чуб. V. 1146.

Слугá, гй, *об.* Слуга. *Яка пуга, така й слуга.* Ном. № 8012. Ум. **Слу́жка, слу́женька. слу́жечка.** АД. I. 10. *Ой маю я два служеньки, два браттчики молоденькі.* Чуб. V. 929.

Слугúня, ні, *об.* Слуга. *Вельможная панї слуги загаждала, кожному слугині по золотому дала.* Чуб. V. 1017.

Слугува́ти, гу́ю, еш, *гл.* Служить, быть слугой. *Чи одному ви пану слугували?* АД. I. 112. *Він слугував у сього пана.* Лебед. у.

Служа́нець, нця, *м.* Служитель. *Великі пани не боронили своїм служанцям дивитися на їх бенкети і ігрища.* Стор. М. Пр. 75.

Служа́нка, ки, *ж.*=**Служебка.** Рудч. Ск. II. 195. Ум. **Служа́ночка.** *Нащо менї служаночки всї твої, ти сам, молод, не до мислоньки моєї.* Чуб. V. 894.

Служа́щий, а, е. Полученный за службу, за работу по найму. *Не дай менї, Боже, служащого хлїба: служащий хлїб добрий, да тїлько вимовний.* Чуб. V. 1020.

Слу́жба, би, *ж.* 1) Служба, служеніе по найму. *Ой хто в службі не бував, той горя не знає.* Полт. т. 2)—**бо́жа.** Служеніе, обѣдня, богослуженіе. 3) Собир. Прислуга. *Збірає* (Потоцький) *усю свою службу.* Рудч. Ск. II. 207. Ум. **Слу́жбонька, службочка.**

Служебний, а, е. Служебный. *Такий службовий звичай наш козацький.* К. ПН. 263.

Слу́жбонька, ки, *ж.* Ум. отъ **служба.**

Служе́бка, ки, *ж.* Служанка. НВолын. у. К. Іов. 41. *Коло неї лакеї й служебки ходять.* Чуб. II. 100. *Вона либонь була служебкою біля його матері, а послї він забрав її за себе.* Павлогр. у. *Настя хабашна сама до погреба не одходила, служебку повірну посилала.* Мет. 384. Ум. **Служе́бочка.** Чуб. V. 893.

Служе́бница. ці, *ж.*=**Служебка.** *Усїх жінок, усїх своїх гаремниць порозсилав Осман, куди хотіли; зоставив тільки двадцятьох служебниць.* К. МБ. XI. 156.

Служе́бочка, ки, *ж.* Ум. отъ **служебка.**

Служени́ця, ці, *ж.*=**Служебка.** *Ой брате мій, Андрїечку, найми собі служеницю.* Нп.

Служе́ння, ня, *с.* Служеніе. Єв. Л. I. 23.

Слу́женька, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **слуга.** 2)=**Служонька.** *Ой чуємо там доброго пана, що платить добре за служеньку.* АД. I. 1.

Слу́жечка, ки, *ж.* Ум. отъ **слуга.**

Служи́вий, а, е. Служилый. *Ой ви, козаченьки, ви служивії, чи не бачили браттіка мого?* Чуб. V. 907.

Служи́тель, теля, м. Слуга. *Служителю мій вірний!* АД. II. 11.

Служи́телька, ки, *ж.* Служанка. Желех.

Служи́ти, жу́, жиш, *гл.* Служить. *Служу, наймаюся* МВ. (О. 1862. Ш. 77). *Ой я б, мамо, не тужила, а Бога молила, щоб моєму козаченьку хворутма служила.* Мет. 20.

Слу́жка, ки. *ж.* Ум. отъ **слуга.** Драг. 52. *Служка на служку, а пану трясця.* Ном. № 1311. *Ой служки кажуть: наш то пан їде.* АД. I. 6.

Служни́ця, ці, *ж.*=**Служебка.** Ум. **Служни́ченька.** *Виводить він служниченьку, найвірнішу ключниченьку.* Нп. *Сварилися дві дівки, служниці на попівстві.* МУЕ. Ш. 50.

Слу́ква, ви, *ж.* Вальдшнепъ.

Слуп, па, *м.* 1) Столбъ. Харьк., Кіев. Подол. 2) Полоса воловьей выдѣланной шкуры вдоль спины, идущая на подошвы. Волч. у. Ум. **Слупе́ць, слу́пик, слу́пчик.**

Слу́пик, ка, *м.* Переплетъ для стекла (въ окнѣ). Вас. 149.

Слу́пок, пка, *м.* Столбикъ—часть различн. снарядовъ: ткацкаго станка, **шпуля́ра** и пр. МУЕ. Ш. 14, 16.

Слупува́ти, пу́ю, еш, *гл.* Привязывать къ столбу. (Христа) *били, слупували, кров з боку точили, не єдную терновину на главу вложили.* Гол. Ш. 271.

Слупча́стий, а, е. Въ видѣ столбика.

Слу́пчик, ка, *м.* 1) Столбикъ. Желех. 2) Родъ вышивки. Kolb. I. 48.

Слу́тий, слутя́вий, а, е. 1) Увѣчный, частью разслабленный, отчасти парали́чный. Желех. 2) Дураковатый. Вх. Зн. 64.

Слути́ти, чу́, тиш, *гл.* Дѣлать слутимъ. Угор.

Слух, ху, *м.* 1) Слухъ. *Слухом ніколи не слихано, да й видом ніколи не вида-*

но, щоб такая буря злая на козакіе так мочно виступала й устававала. Макс. 2) Вѣсть, слухъ. *Прийшли слухи до милої, що милого вбито.* Чуб. V. 829. 3) мн. Уши. *Зараз одчинились йому слухи.* Єв. Мр. VII. 35. Заячьи уши. Вх. Пч. II. 6. *Знає свиня,—шануваши сонце святе, образи святії і слухи ваші,—що перець.* Ном. № 6513.

Слу́хало, ла, *м.* Въ сказкѣ: слушающій. Рудч. Ск. II. 82.

Слу́хання, ня, *с.* 1) Слушаніе. 2) Повиновеніе.

Слу́хати, хаю, ешь, *гл.* 1) Слушать. *В неділеньку рано задзвонили дзвони: слухай, матусенько, чи по козакові.* Мет. 95. *Ти кажеш, та нічого слухать,*—пустяки говоришь. Ном. № 13001. **Оцюдй лйш слу́хай!** Не по твоему, а вотъ какъ будетъ. Ном. № 1080. **Чмелів слу́хати.** Быть огорошеннымъ ударомъ. Котл. Ен. I. 18. 2) Слушать, повиноваться. *А та палиця пан називається, треба її слухати.* Ном. № 1140.

Слу́хатися, хаюся, ешся, *гл.* Слушаться, быть послушнымъ. *Не будеш слухатися, то нічого не поможеться.* Рудч. Ск. II. 118.

Слуха́ч, ча́, *м.* Слушатель. Ком. Р. II. 68. Г. Барв. 304. Щог. Сл. 94. *Воздвиженський не вважав на увагу, чи невагу своїх слухачів.* Левиц. Пов. 52.

Слухаю́щій, а, е. Слушающій. *Усім головам слухающим—на многі літа.* АД. I. 133.

Слухня́ний, а, е=Слухняний. *Миколи.... роботящий, слухм'яний.* О. 1861. VIII. 17.

Слухня́ний, слухня́ний, а, е. Послушный. Шевч. 465. *Був добрий, слухняний хлопець.* Левиц. I. 248. Ум. **Слухня́ненький, слухня́ненький.**

Слухня́но, слухня́но, *нар.* Послушно. *Не може пітн слідком за своїм серцем так слухняно, як мала дитина.* Левиц. Пов. 283. Ум. **Слухня́ненько, слухня́ненько.** *Вони слухняненько коло мене посідали.* МВ. II. 116.

Слухня́нство, слухня́нство, *с.* Послушаніе.

Случа́й, ча́ю, *м.*=**Випадок.** *Немає ніже єдиного случаю, щоб доладу було згадать.* Шевч. 584.

Слу́чка, ки, *ж.*=**Случай.** *Я й не знала, що їй така случка случилась, та й приходю до неї, а вона й каже, що її побито.* Екат. г. (Залюб.).

Слу́шний, а, е. 1) Надлежащій, порядочный, приличный. *До плуга треба слушного погонича, щоб проворний був.* Борз. у. 2) Своевременный. **Слу́шний час.** Надлежащее, удобное время. *Підожду до слушного часу.* 3) Справедливый, основательный (о доказательствѣ, замѣчаніи, поступкѣ). 4) Надлежаще взрослый для работъ. *Слушні вже діти.* НВолын. у.

Слу́шність, ности, *ж.* 1) Своевременность. 2) Справедливость. Желех.

Слу́шно, *нар.* 1) Надлежаще. 2) Справедливо.

Сльоз, зу, *м.*—**турецький=Слиз.** Вх. Пч. I. 11.

Сльоза́, зи́, *ж.* Слеза. *Да не лай мене, моя мати, гіркими словами,—обіллюся із вечора дрібними сльозами.* Мет. 85. *За слізьми світа не бачив.* Левиц. I. 38. *Вода.... холодна та чиста, як сльоза.* Рудч. Ск. II. 45. Ум. **Слі́зка, слі́зонька, слі́зочка.**

Сльоза́вий, а, е. Слезный, облитый слезами. *Сльозаве око в небо зносить.* Федьк. I. 38.

Сльози́на, ни, *ж.* Слезинка, одна слеза. *І хоть єдиную сльозину в очах безсмертних покажи.* Шевч. Ув. **Слозйна, сльозйнонька, сльозйночка.**

Сльози́ти, зи́ть, *гл. безл.* Слезиться, сочиться. Ном. № 267, ст. 298. См. **Слезйти.**

Сльо́си, *мн.* Куполообразные своды гончарной печи. Вас. 189.

Сльота́, ті́, *ж.* Осенее ненастье, мокрый снѣгъ. *Лізеш сльотою.* Ном. № 2757.

Сльота́вий, а, е. Ненастный.

Слюга́, гі́, *ж.*=**Сльота.** *Не лізь в очі як слюга.* Ном. № 2757.

Слюз, за, *м.* 1) Слизь. (Міус. окр.). 2)=**Слиз.** Вх. Пч. I. 11.

Слюзава́ний, а, е. Слизистый, покрытый слизью. *Сало слюзаве.* Міус. окр.

Слюзи́ти, слюжу́, зиш, *гл.* Покрываться слизью, течь слизи. *Слюзить з сала.* Конст. у.

Слюзува́ти, зу́ю, еш, *гл.* Плакать часто. *Воно усе було слюзує та й слюзує, і день, і ніч.* Новомоск. у. (Залюб.).

Слюса́к, ка́, *м.* Деревянный крючекъ, въ который западаетъ деревянная щеколда. Лебед. у.

Слюса́рство, ва, *с.* 1) Слесарство. 2)=**Мосяжництво.** Шух. I. 245.

Слю́сарський, а, е. Слесарскій.

Слю́сарь, ря, *м.* 1) Слесарь. 2)=**Мосяжник.** Шух. I. 245, 281.

Слюсарюва́ти, рюю, єш, *гл.* Заниматься слесарствомъ.

Слю́тник, ка, *м.* Пт. удодъ. Вх. Лем. 467.

Сля́ж, жа́, *м.* Въ хворостяномъ или камышевомъ потолкѣ: поперечная балка; по серединѣ, вдоль потолка, проходитъ матица, одна или двѣ, а поперекъ—параллельно лежащіе, съ обѣихъ сторонъ матицы, *сляжі*,—на нихъ кладется камышъ или плетень. Конст. у. Вас. 194.

Сма́га, ги́, *ж.* Сухость губъ, воспалительный налетъ на губахъ отъ жажды и труда. *У горлі пересохло, смага губи попалила.* Мир. Пов. II. 113. *Дай води прогнати смагу.* Козел., Лубен. у. *Кровава смага на губах.* Борз. у. Ум. **Сма́жка.** *Яблучок, сливок—смажку прогнити по дорозі.* Г. Барв. 488.

Смагліи́, лі́й, *м.*=**Мургій.** КС. 1898. VII. 42.

Смаглюва́тий, смагля́вий, а, е. 1) Смуглый. Канев., Камен. у. *Волосся чорне, чорне, а на виду смаглювата.* 2) О беременной женщинѣ: съ пятнами на лицѣ. *Жінка буде смагляватa.* Мил. 16.

Сма́гнути, гну, неш, *гл.* 1) Жариться на солнцѣ, нагрѣваться. Шух. I. 147. 2) Загорать. *Од сонечька личенько смагне.* АД. I. 34. 3) Сохнуть, запекаться. *Смагнуть губи.* Черк. у.

Смажо́ний, а, е. Жареный. *Смажена капуста.* Маркев. 47. *Смажене сало.* Маркев. 168. *Орѣхи смажені*—каленые орѣхи. Маркев. 168.

Смаженина́, ці, *ж.*=**Яєшня.** Вх. Зн. 64.

Сма́жити, жу, жиш, *гл.* 1) Жарить. *Смажити яєчню.* Левиц. Пов. 105. *Молоко на сковороді смажити.* ХС. Ш. 51. *Смажено, печено в смолі, не кажи, що ся дїе в школі.* Ном. № 6094.

Сма́житися, жуся, жишся, *гл.* Жариться. *Волів би я не родитися, ніж в пеклі смажитися.* Чуб. I. 221.

Сма́жка, ки, *ж.* Ум. отъ **смага.**

Сма́жний, а, е. Запекшійся. Мир. Пов. I. 170. *Шовковою хусточкою обітре смажний вуста.* Кв. I. 5.

Сма́жно, *нар.* Тяжелымъ трудомъ. *Загорий смажно та й їж смачно.* Ном. № 9967.

Сма́жниця, ці, *ж.*=**Смаженица.** Камен. у.

Смак, ку, *м.* 1) Вкусъ въ пищѣ. *Кілько смаку, тілько й гріху.* Ном. № 110. **У сма́к.** Со вкусомъ, съ удовольствіемъ; вдоволь. *Тепер усяк найсь в смак свячемої паски.* КС. 1882. IV. 162. *Поцілувались гарно в смак.* Котл. Ен. I. 18. *Насумувались в смак.* Котл. Ен. I. 36. **До сма́ну, не до сма́ну.** По вкусу, не по вкусу. *Живе́ш, живе́ш і сма́ну не чу́єш*—нѣтъ тебѣ отъ жизни никакого удовольствія. Мнж. 164. 2) Вкусъ въ художествѣ, понятіе о прекрасномъ. *Не дасть йому розвинути художницького смаку свого.* К. XII. 18. *Надивилась на волохів, на турків і позичила в їх трохи східнього смаку до дуже ясних кольорів в убранні.* Левиц. Пов. 204.

Смакови́тий, а, е. Вкусный. Ном. № 4139. *Горілко моя смаковита, хто ж тебе наливатиме?* Чуб. V. 1101.

Смакота́, та́, *ж.* Пріятный вкусъ. *Пий горілочку, вишвай смакоту.* Чуб. V. 1100.

Смакува́ти, кую́, єш, *гл.* 1)—**в чому́.** Находить вкусъ, пріятность. *В тім пани бракують, в чім убогі смакують.* Ном. № 1227. 2)—**кому́.** Безл. Нравиться, быть по вкусу. *Поважна розмова їй смакує.* МВ. (КС. 1902. X. 143).

Сма́лений, а, е. Опаленный. *Ти ще не бачив смаленого вовка!* Ном. № 3629.

Сма́лець, льцю, *м.* Стопленный птичій жиръ, стопленное свиное сало. Маркев. 161.

Смали́ти, лю́, лиш, *гл.* 1) Опалять, обжигать, жечь. *Не до поросяти, коли свиню смалять.* Ном. № 2054. 2)—**лю́льку.** Усиленно курить трубку. Сим. 14. 3)—**литы́, халя́ви до дівчини.** Ухаживать за дѣвушкой. 4) Пить, тянуть. *А він усе смале та смале калюжу.* Змѣев. у.

Смалі́й, лія́, *м.* Человѣкъ жгущій, опаливающій что-либо; въ частности: рѣжущій и опаливающій свиней.

Смалькі́й, а́, е. Жгучій, рѣзкій (о вѣтрѣ, морозѣ). *Коли воно перекоїться в лихої години! Одколи ранок дїється, а воно такий смалький, палький вітрюга,—силу в велику дїйшов додому.* Васил. у.

Смальну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **смалити.** 1) Прижечь, жигнуть. 2) Сдѣлать что либо съ силой въ одинъ разъ, напр. ударить,, стукнуть и пр. *Грім як смальне.*

Смальцо́ваний, а, е. Насаленный.

Смальцюва́ти, цю́ю, е́ш, *гл.* Насалювать, намазывать салом, жиром.

Сма́лятина, **ни**, *ж.* Запахъ горѣлаго. *Горіх була пожежа, а й досі ще смалятину чуть.* Ном. № 4125.

Смара́гд, **а**, *м.* Изумрудъ.

Смаркáтий, **а**, **е**. Сопливый.

Смаркáч, **á**, *м.* 1) Сопливецъ. 2) Молокососъ. Вол. г.

Смáркля, **лі**, *ж.* Сопля. Чуб. I. 211.

Смаровíз, **во́за**, *м.*=**Шмаровíз**. *Полюбила смароьоза—нещаслива доля: смаровіз намастив віз, поїхав в дорогу.* Чуб. V. 672.

Смарóвний, **а**, **е**. Смазанный, подмазанный. *Товариш мовний в дорозі стоїть за віз смаровний.* Ном. № 11383.

Смарувáти, **рую́**, **єш**, *гл.* 1)=**Шмарувáти**. *Смарую хлопа лоем, а він смердить гноем.* Ном. № 1271. 2) Мазать глиной, накладывать слой глины. *Тік смарувати.* Kolb. I. 59.

Смáчен, **чна**, **не**, *с.*=**Смачний**. *Без штуки і борщ не смачен.* Ном. № 12308.

Смачи́ти, **чу́**, **чи́ш**, *гл.* Придавать вкусъ, дѣлать вкуснымъ.

Смáчний, **смашни́й**, **á**, **é**. Вкусный. *Їж ячне так, як смачне.* Ном. № 2411. *Е, пироги смашні! Та як би ще чарка горілки: то-то б поснідав.* Полт. Ум. **Смачнéнький**, **смашнéнький**. Ном № 157. стр. 295.

Смачні́ти, **смашні́ти**, **нію́**, **єш**, *гл.* Дѣлаться вкуснѣе.

Смáчно, **смáшно**, *нар.* Вкусно. *Загоруй смажно та й їж смачно.* Ном. № 9967. Переносно: пріятно, удобно. *Живе хто в світі необачно, тому нігде не буде смачно.* Котл. Ен. VI. 90. Ум. **Смачнéнько**, **смашнéнько**.

Смердáк, **ка**, *м.*=**Скорух**. Вх. Лем. 467.

Смердíти, **джу́**, **дúш**, *гл.* Вонять. *Хата пустою смерділа.* Шевч.

Смердю́к, **ка́**, *м.* Вонючій, вонючка. Полт. г. Слон. Д. Эварн.

Смердю́х, **ха**, *м.* Насѣк. Geocoris. Вх. Пч. I. 6.

Смердю́ха, **хи́**, *ж.* Вонючій предметъ. НВолын. у.

Смердю́чий, **смердя́чий**, **а**, **е**. Вонючій. *Гриземося, мов собаки за маслак смердячий.* Шевч.

Смердю́чка, **ки**, *ж.* Раст. Valeriana officinalis L. ЗЮЗО. I. 140.

Смерéк, **ка**, *м.* **смерéка**, **ки**, *ж.* Дерево европейская пихта, Pinus abies. Abies excelsa. Шух. I. 176. Вх. Пч. II. 34. **Смерéк червéний**. Раст. Larix decidua. Ум. **Смерéчок**, **смерéчка**.

Смерéковий, **а**, **е**. Пихтовый. *Ой чого ти поскрипуєш, смерекова хато?* Гол. II. 812.

Смерéче, **чя**. *с.*=**Смерека**. Шух. I. 185.

Смерéчина, **ни**, *ж.* 1) Одно дерево европ. пихты. Гол. II. 154. 2) Пихтовый лѣсъ. Угор.

Смеречнюк, **ка**, *м.* Пт. Fringilla (Pinicola) enucleator. Вх. Пч. II. 11.

Смерéчок, **чка**, *м.*—**жáбій**. Раст. Equisetum. Вх. Уг. 237.

Смерíчка, **ки**, *ж.* Раст. Equisetum silvaticum. Вх. Пч. II. 31.

Смерк, **ку**, *ж.* Сумерки. Употр. только съ предл. **до**: *До самого смерку їхав. Покопала до смерку.* Чуб. V. 415.

Смеркáння, **ня**, *с.* Сумерки. *Як піде горе зранця, то аж до смеркання.* Ном. № 2230. *Як візьмеш ти за рученьку, не мусиш пустити, ой як візьмеш на смеркані, пустиш на світані.* Нп.

Смеркáти, **кає**, сов. в. **смéркнути**, **кне**, *гл. безл.* Смеркаться, наступать, наступить сумеркамъ. *І світає, і смеркає, день божий минає.* Шевч. *Стій, Векла, бо ще не смеркло.* Ном. № 10888.

Смеркáтися, **кáється**, сов. в. **смéркнутися**, **кнеться**, *гл. безл.*=**Смеркáтися**, **смеркнути**. *Як вже смеркалось, повернувся Марко.* Стор. М. Пр. 117.

Смеркóм, **смеркомá**, *нар.* Въ сумерки. *Увечері, смерком уже, вертаються з пащини люде.* МВ. (О. 1862. III. 43). *Прийшов так уже смеркома, як сонце зайшло.* Екат. у.

Смертéльний, **а**, **е**. 1) Смертельный, смертоносный. *Смертельний меч того минає.* АД. I. 187. *Помалу, браття! Не вразьте моїх смертельних ран.* Мет. 2) Смертный. *Од гріхів смертельних душу одкупляє.* АД. I. 188. *Лежить на смертельній постелі.* НВолын. у.

Смертéнний, **а**, **е**. Смертельно, безнадежно больной. *Де вже їй устати? Зовсім смертенна лежить.* МВ. (О. 1862. I. 92).

Смéртка, **ки**, *ж.* Ночнянка, phalaena. Вх. Уг. 268.

Смéртний, **а**, **е**=**Смертельний**. *Шаб-*

лями, пистолями смертної рани дарували. Макс.

Сме́ртній, я, е. Относящій къ смерти. *Там смертня тінь, непоряд, руйнування.* К. Іов. 23.

Сме́ртно, *нар.* Смертельно. *Біла смертно.* МВ. (О. 1862. I. 92).

Смертобо́йці, ців, *м. мн.* Насмѣшливое названіе башмаковъ изъ цѣльной кожи (названы такъ, вѣроятно, потому, что въ нихъ легко падать). Сумск. у.

Сме́ртонька, ки, *ж.* Ум. отъ **смерть.**

Смертýшки, шок, *ж. мн.* Смерть. *Котові жартушки, а мишці смертушки.* Ном. № 2351.

Смерть, ти, *ж.* Смерть. *Не смійсь, не смійсь, вражий сину, горе тобі буде: хорітимеш, болітимеш, смерти бажатимеш.* Мет. 107. *Смерть мене постигає саму.* МВ. I. 57. Ум. **Сме́ртонька.** *А за мною молодою ходе смертонька з косою.* Грин. Ш. 142.

Смертяни́й, я́, е́. Смертоносный. *Той Тартар смертяний, що пліндруванням дише.* К. ХП. 103. *Смертяний бій.* К. МХ. 27.

Смета́на, ни, *ж.* Сметана. *Упав в гаразд, як муха в сметану.* Ном. № 1693. Ум. **Смета́нка, смета́нонька.** Ном. № 4772. Грин. Ш. 299.

Смета́нка, ки, *ж.* Ум. отъ **сметана.**

Смета́ник, ка, *м.* Раст. Agrimonia eupatoria. Вх. Пч. I. 8.

Сметанувáтий, а, е. О смушкѣ: сѣрый съ отливомъ матово-серебристаго цвѣта. Вас. 198.

Сми́ґа, ґи, *ж.*=**Шмиґа 3.** Вх. Пч. II. 16.

I. Смик, ку, *м.* 1) Смычокъ. *Грай, музико, бо ти звик, дери лика, роби смик.* Грин. III. 648. 2) ? *Гладкий, як смик.* Мнж. 170. 3) ? *Летіли индики, а в три смики.* Грин. Ш. 51. 4) *мн.* Двѣ вертикальныя пластинки, которыя неподвижно соединяютъ верхнюю и нижнюю части ярма. Шух. I. 165. 5) **Ба́бин сми́к.** Названіе парня, который ради состоянія женится на старой женщинѣ. Фр. Пр. 18.

II. Смик! *межд.* Дергъ. *А він його смик за полу. Хто йде та й смик за новий косник.* Мил. 104.

Сми́кати, каю, еш и **сми́чу, чеш,** одн. в. **смикну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* 1) Дергать, дернуть. *За гілочку смикнув, аж дерево те затріщало.* Котл. Ен. Ш. 21. *Ми сидимо, а він смиче мене за одежу та й пита: чи нема у вас копшшика?* Ккат. у. 2) Выпить. *Через край смикнув окаянної варенухи.* Котл. НП. 385. *Добре цівкою смикнув.* Ном. № 11752. 3) **Смикну́ти лю́льки.** Покурить. *А чи не смикнули б, пане Павле, люльки?* Стор. I. 64. 4) Тащить, стащить. *Стала смикати хазяйське то се, то те.* Г. Барв. 364.

Сми́катися, каюся, ешся, одн. в. **смикну́тися, кнуся, не́шся,** *гл.* 1) Дергаться, дернуться, рваться, рвануться. *Чорт—аже лава тріщить—смикається.* Рудч. Ск. П. 23. *Коли смикається, аж не можна встати.* Рудч. *Смикнулося нести. да, ба! вага не в силу.* Греб. 381. 2) Тольк. несов. в. ? Взадъ и впередъ ходить. Вх. Лем. 467.

Смикове́, во́го, *с.* Иронически: подать. Камен. у.

Смикну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно дернуть, рвануть. *Як смиконе!* Мнж. 35.

Сми́рений, а, е. Смиренный. *Смиренного возносять на високість.* К. Іов. 12.

Сми́ренник, ка, *м.* Скромникъ.

Сми́ренниця, ці, *ж.* Скромница.

Сми́ря́ти, ся. См. **Смиря́ти, ся.**

Сми́рна, ни, *ж.* 1) Смирна. *Дали йому вина з смирною.* Ев. Мр. XV. 23. 2) Раст. а) Nasturtium sylvestre. ЗЮЗО. I. 175. б) Galium Mollugo L. ЗЮЗО. I. 175.

Сми́рний, а, е. Смирный, кроткій. *На смирного Бог нанесе, а ледаче й само наскоче.* Ном. № 1962. Ум. **Смирне́нький, смирне́сенький.** МВ. II. 102.

Сми́рність, ности, *ж.* Смиреніе, кротость. Г. Барв. 152. *У смирності ти вгору вознесешся.* К. Іов. 50.

Смирні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Дѣлаться смирнымъ.

Смирні́шати, шаю, еш, *гл.* Дѣлаться смирнѣе.

Сми́рно, *нар.* Смирно, кротко. *А в комірі спірно, а у хаті смирно.* Чуб. Ш. 366. Ум. **Смирне́нько, смирне́сенько.**

Смирнота́, та́, *ж.*=**Смирність.** *Не дймаю віри Антоновій смирності.* Г. Барв. 328.

Смиря́ти, ря́ю, еш, сов. в. **смири́ти, рю́, ри́ш,** *гл.* Смирять, смирить, укрощать, укротить. *І поглядом смири людську гординю.* К. Іов. 91.

Смиря́тися, ря́юся, ешся, сов. в. **смири́тися, рю́ся, ри́шся,** *гл.* Смиряться, присмирѣть. *Смирився паче вовка.* Ном. № 2460.

Смича́й, чая́, *м.*—**чорноголо́вий**. Родъ растенія.

Сми́чка, ки, *ж.* 1) Деревянный крюкъ, которымъ дергаютъ сѣно изъ стога. Новомоск. у. 2) Раст. Carex, осока. Вх. Лем. 467.

Смичо́к, чка́, *м.*=**Лучок**. *А скрипочка оріхова, а смичок із рути.* Чуб. V. 969.

Смі́вка, ки, *ж.* Насѣк. Syrphus. Вх. Пч. II. 27.

Смі́ни, і́ни, *ж. мн.* Свадебный пиръ на четвертый день свадьбы. (Буковина). ЗЮЗО. II. 511.

Смілли́вий, а, е=**Сміли́й** Ном. № 4334.

Смілли́вість, вости, *ж.*=**Сміли́сть**. Мир. ХРВ. 4. Іезиц. Пов. 38. *Випив для сміливости.* Грин. II. 165.

Сміливісінько, *нар.* Совершенно смѣло. Лебед. у.

Смілли́во, *нар.*=**Сміло**. ЗОЮР. I. 97. *Неначе птахи чорні в гаї, козацтво сміливо літає.* Шевч. 60.

Сміли́й, а, е. Смѣлый. МВ. (О. 1862. III. 55). Ум. **Смілёнький, смілёсенький**.

Сміли́сть, лости, *ж.* Смѣлость. *Сей мені хміль не буде завважати, а буде моєму серцю смілости додавати.* Макс.

Смілі́шати, шаю, ши, *гл.* Дѣлаться смѣлѣе.

Смі́лка, ки, *ж.* 1) Также: **смі́лка червона**. Раст. а) Lychnis Viscaria L (Viscaria vulgaris Moench) ЗЮЗО. I. 127, Ann. 201. б) Hypericum perforatum. Вх. Пч. II. 32. *Степова скатерть.... була заткана квітками: червоними купами смілки....* Левиц. Пов. 97. 2) Бусы изъ красной смолы на подобіе коралла.

Смі́лко, *нар.*=**Сміло**. *Так не смілко береться.* Черк. у.

Смі́ло, *нар.* Смѣло.

Смі́льний, а, е. 1) Смолистый. *Смільна сосна.* НВолын. у. 2) Опаленный, обожженный, задымленный. *Горнець котлові боганяе, а обоє смільні.* Ном. № 8060.

Сміти, смію, сьи, *гл.* Смѣть, осмѣливаться. *Козак дівку вірно любить, заняти ни не сміе.* Мет. 105.

Смітя́на, ни, *ж.* Сорянка. (Вони) *сміткни послідньої не стоять.* Мир. ХРВ. 266. Ум. **Смітя́нка**.

Смітя́ти, чу́, тиш, *гл.* Сорить.

Смітни́й, а́, е. Сорный, мусорный.

Смітни́к, ка, *м.* Мѣсто, куда сбрасываютъ соръ, мусоръ. Ум. **Смітничо́к**. *Найшла на смітничку ложку та в тин устромила.*

Смітня́ня, ці, *ж.* 1)=**Смітник**. *По улиці, по смітняці, чом на тобі пусто.* Чуб. III. 137. 2) Лошадь, вывозящая соръ. *Добув десь ту (коняку), що сміття возить.... Ото вийхав, ту смітняцю сорокам-воронам кинув.* Мнж. 14.

Смі́ттюга́, ги́, *ж.* Ув. отъ **сміття**. Множество сору. (Залюб.).

Смі́ття́, тя, *с.* 1) Соръ, мусоръ. *Чи я в мужа не жона, чи не господиня? Сім день хати не мела, сміття не носила.* Нп. 2) Бранное: дрянь. Камен. у. *Що я за господиня? Я сміття проти моєї пані матки.* Г. Барв. 426. Ум. **Смі́тячко**. Чуб. V. 1112.

Сміть, ти, *ж.* Мятель. Угор.

Смітьо́х, ха́, *м.* Пт.=**Посміттюха**. Вх. Пч. II. 8.

Сміх, ху, *м.* 1) Смѣхъ, хохотъ. *Кому горе, людям сміх.* Ном. 2) Посмѣшище. *Ой не смійся, дівчинонько, сама сміхом будеш.* Мет. 86. 3) **На сміх підійма́ти**. Подымать на смѣхъ, насмѣхаться. *Безпечне по долині роз'їзджає, бусурманів на сміх підійма.* Макс. **На сміх сказа́ти**. Сказать въ шутку. *Я на сміх сказала, а він і повірив.* **Сміхи збу́ти з чо́го**. Насмѣяться надъ чѣмъ. *Буду тя карати, а чого ти сміхи збила із моєї хати?* Гол. I. 79. 4) Родъ дѣтской игры. Ив. 62. Ум. **Сміше́чок**. Федьк. I. 119.

Сміхова́лець, льця, *м.*=**Сміхованець**. Вх. Зн. 64.

Сміхова́нець, нця. *м.* Шутникъ, забавникъ, скоморохъ. Вх. Зн. 64.

Сміхови́нa, ни́, *ж.* Что либо смѣшное. *Той, хто сказав сміховину, ніколи не сміявся.* Г. Барв. 309.

Сміхови́нний, а, е. Смѣшной, юмористическій. *По стінах,... малюнки божественні, чи сміховинні.* Г. Барв. 122.

Сміхо́вище, ща, *с.* Посмѣшище. Св. Л. 40. *Охріме, не зробись сміховищем села.* Греб. 371.

Сміхо́та, ти, *ж.*=**Сміховина**? Рк. Левиц.

Сміхотня́, ні́, *ж.* Хохотъ, смѣхъ (многихъ).

Сміху́н, на́, *м.* Часто смѣющійся. См. **Смішко, сміюн.**

Сміши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Смѣшить. *Не ходи удень, не сміши людей.* Чуб. V. 18.

Сміши́тися, шу́ся, ши́шся, *гл.* Дѣлать себя посмѣшищемъ. *Збіглись вівці, кози, всі попові, та об'їли шаровари лепухові.... Не смішися, мій миленький, не смішися, купи собі шаровари та й прикрийся.* Грин. Ш. 326.

Сміш|ки, шок, *ж. мн.* Шутка, смѣхъ. *Та вже ж мені не ходити в ліски по орішки: да вже ж мені минулися дівоцькії смішки.* Чуб. V. 211. *Вам смішки з чужої лемішки: наколоти свеї та й смійся з неї.* НВолын. у.

Смішко́, ка́, *м.* Насмѣшникъ, шутникъ, зубоскалъ. *Смійся, смішку, дам тобі книшку.* Ном. № 12670.

Смішко́м, *нар.* Шутя, смѣясь. *Підходить до його усе смішком, смішком, а далі як ухватить.*

Смішли́вий, а, е. Любящій посмѣяться. МВ. (О. 1862. Ш. 57). *Давно вже він не бачив свого смішливого приятеля.* К. ЧР. 21.

Сміш|ний, а, е. Смѣшной.

Сміш|но, *нар.* Смѣшно. *Хоч смішно, аби затишно.* Ном. № 12695.

Смішо́к, шка́, *м.* 1) Ум. отъ **сміх.** 2) Пт. Lanius minor. Вх. Пч. Н. 12.

Сміюн, на́, *м.*=**Смішко**=**Сміхун** *Смійся, сміюне, дам тобі книшку.* Ном. № 12670. Ум. **Сміюне́ць.**

Сміюне́ць, нця́, *м.* Ум. отъ **сміюн.** 2) Зубъ-рѣзецъ.

Смію́ха, хи, *ж.* Смѣшливая, любящая смѣяться. Конст.

Смія́тонька, ся, *гл.* Ум. отъ **сміятися.** *Не з мене ся сміятоньки, не з мене ся кпити.* Грин. Ш. 185.

Смія́тися, сміє́ся, ялся, *гл.* 1) Смѣяться. *Смійся, дурню, доля буде.* Ном. № 12672. *Сміється наймит, а нічого не пізнить.* Ном. № 12673. 2)—з кого. Смѣяться, насмѣхаться надъ кѣмъ. *Стоїть дівка на порозі, з козиченька сміється.* Мет. 89.

Смо́здарь, ря, *м.* Бездѣльникъ, лѣнтяй.

Смоздь, дя, *ж.* Раст. а) Peucedanum Oreoselinum. ЗЮЗО. I. 131. б) Peucedanum arenarium Valdst et Kit. ЗЮЗО. I. 131. *Кріпкий як смоздь.* Лубен. у.

Смок, ку, *м.* 1) Насосъ. О. 1861. VII. 4. Ком. Р. II. 73. 2)—духовій. Воздушный насосъ. Ком. Р. II. 69.

Смоковни́ця, ці, *ж.* Смоковница. *Заглядівши смокізницю оддалеку, що мала листе, приймов, чи не знайде чого на ній.* Св. Мр. XI. 13.

Смокта́ння, ня, *с.* Сосаніе.

Смокта́ти, кчу́, чеш, *гл.* 1) Сосать. *Смоктав люльку.* Стор. М. Пр. 121. *Смоктали їх п'яяки.* 2) Пить жадно. *Галушки глитала, сирівець смоктала.* Щог. В. 78.

Смоктону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Потянуть. *Випив і калганівки, не забув смоктонути і перчиковоі.* Кв.

Смола́, ли́, *ж.* 1) Смола. *Чорний як смола.* Ном. 2) - шёвська. Варъ. 3)—земна. Асфальтъ. Шух. I. 12.

Смо́лавець, вця, *м.* Сопливецъ. Угор.

Смо́лавий, а, е. Сопливый. Угор.

Смо́лавка, ки, *ж.*—**біла,** Раст. Silene nutans. Шух. I. 22.

Смоли́ти, лю́, лиш, *гл.* Смолить.

Смо́лі, лів, *м. мн.* Сопли. Угор.

Смолі́вка, ки, *ж.* Сосновая лучина. Вх. Лѣт. 467.

Смолки́й, а́, о́. Смолистый. *Смолке поліно соснове.* Рк. Левиц.

Смоло́вий, а, е. Сосновый. *У тебе хата дубовая, у мене смоловая.* Чуб. III. 148.

Смолоза, зи, *ж.* Раст. Salix Caprea. Вх. Лѣт 467.

Смолоски́п, па, *м.* Факелъ. *В гордім замку на подвір'ї смолоскипи запаляли.* Федьк. I. 123.

Смо́лька, ки, *ж.* Трубка курительная. *Ходять по церкві у негерках, смольки курять, регочуться.* Рудч. Ск. II. 197.

Смо́льний, а, е=**Смолкий.** *Соснова тріска дуже смольна.* Рк. Левиц.

Смоляни́й, а́, о́. 1) Смоляной, смолистый. *А в дівчини Гапки смоляний лавки: як сів,—прикипів, і вечерять не сходив.* ХС. II. 196. 2) Чорный какъ смола. *Ой бодай же ти, дівчинонько, того не взрівала, щоб рученька смоляная травиченьку жала.* Чуб. V. 1036.

Смоляни́к, ка́, *м.*=**Смолоскип.** Іохв. у.

Смоли́нка, ки, *ж.* 1)=**Мазанка 4.** Вх. Зн. 64. 2) Раст. Viscaria vulgaris (Lychnis Viscaria L.). ЗЮЗО. 127. Ум. **Смоляно́чка.**

Смоля́р, ра́, *м.* Смоляръ, смольщикъ, смоловаръ.

Сморж, жа́, **сморжи́й, жія́,** *м.* Грибъ:

сморчокъ, Morchella esculenta Pers. Анн. 218. Вх. Пч. II. 33.

Смо́рід, роду, *м.* Сирадъ, вонь. Борз. у. *Більш смороду, ніж потіхи.* Ном. № 9853.

Смороди́на, ни, *ж.* 1) Черная смородина, Ribes nigrum. *Калину ламаю, смородину ріжу.* Чуб. V. 85. 2) **Смородина.** Хороводная весенняя дѣвичья пѣсня.

Смородли́вість, вости, *ж.* Сирадность.

Смородли́вий, а, е. Сирадный.

Смородо́к, дку́, *м.*=**Смородина.** Ум. **Смородо́чок.** *Ой піду я в сад, садочок у зеленій смородочок, та ляжу засну.* Чуб. V. 702.

Смо́родь, ді, *ж.*=**Сморід.** Употр. также какъ брань. *Смородь така,—ще й несеться.* Борз. у.

Смороди́нний, а, е. Смородинный (черной смородины). *Смородяний цвіт.* Мил. 131.

Сморч, ча́, *м.*=**Сморж.** Вол. г.

Сморчо́к, чка́, *м.*=**Сморж.** ЗЮЗО. I. 128.

Смо́рщик, ка, *м.* Названіе одного изъ играющихъ въ **шкопирту.** Ив. 20.

Смо́рщина, ни, *ж.* У сапожниковъ: деревян. дощечка, вставляемая въ передокъ сапога, когда сапогъ на колодкѣ. Сумск. у.

Сморщо́к, щка́, *м.*=**Сморчок?** *Щоб тобі довіку було там сморщком сидіти.* Г. Барв. 120.

Смотрі́ти, рю́, ри́ш, *гл.* = **Гледіти.** *Смотри кінця кожній справі.* Ном. № 2613.

Смрі́д, ро́ду, *м.*=**Сморід.** *Хто має пасіку, той має мід,—хто має діти, той має смрід.* Ном. № 9173.

Сму́га, ги, *ж.* 1) Черта, штрихъ. Бозел., Лубен. у.у. 2) Полоса. Св. Л. 138. *На руках було видко сині й червоні смуги од вірьовки.* Левиц. Пов. 104. *На спині знать кровавії смуги.* КС. 1882. IV. 171. Ум. **Сму́жка, сму́жечка.** *Смужечка світу.* Мир. Пов. II. 117.

Смуганя́стий, а, е=**Смугнастий.** Св. Л. 202.

Смугаря́стий, а, е=**Смугнастий.** *Чорні п'яяки—то кінські, а котрі смугаряясті, як в'юни, то саме добре: жиди купують.* НВолын. у.

Смуга́стий, а, е=**Смугнастий.**

Смуглявий, а, е=**Смаглявий.** Г. Барв. 447. *На смуглявих щоках грав рум'янець.* Левиц. I. 12. Ум. **Смуглявéнький.** Г. Барв. 217.

Смугля́стий, а, е=**Смуглявий.** Вх. Лем. 468.

Смугна́стий, а, е. Полосатый. *На гробовищі хрест помальований смугнастий.* Кіев. г.

Смудá, ді, *ж.*=**Смовдь.** *Не жаліслива сестриця повела брата додому, сама стала з смудою. Ой смудо, смудо тонкая! Була в мене невіжна такая.* Харьк. г.

Сму́дитися, джуся, дився, *гл.* Жариться, печься. *Там* (у пеклі, в печі) *душі ся смудили і чортиі їх мішали желізними кочерами.* Гн. II. 252.

Сму́жечка, ки, *ж.* Ум. отъ **смуга.**

Сму́жка, ки, *ж.* Ум. отъ **смуга.**

Смужка́тий, а, е=**Смугнастий.**

Смурну́ти, рну́, нý́ш, *гл.* Дернуть. *Як смурне того кота за хвіст.* О. 1862. VI. 35.

Сму́та, ти, *ж.* Печаль, грусть.

Сму́тен, тна́, не́=**Смутний.**

Смути́ти, чý́, тиш, *гл.* Печалить, наводить грусть.

Смути́тися, чу́ся, тишся, *гл.* Печалиться. *Загубили, то не смутись, знайдеш, то не веселись.* Ном. № 5851. *Чого тобі смутитись не знать чим?* МВ. (О. 1862. III. 63).

Сму́тість, тости, *ж.* Унылость, грустное расположеніе. *Більше смутости, як радости.* Ном. № 9854.

Смуткува́ти, кую́, єш, *гл.* Грустить. МВ. II. 10. *Смуткувала Марина осінь, смуткувала й зіму.* Левиц. I. 32.

Смутли́вий, а, е. Печальный. *Мітка Його жалослива стоїть під хрестом смутлива.* ЗЮЗО. I. Матер. 28.

Смутни́й, á, é. Грустный, печальный, унылый. *Хазяїн смутний, все здихає.* ЗОЮР. I. 73. *В погоду й смутний весілим буває.* Ном. № 602. Ум. **Смутне́нький, смутнéсенький.** Чуб. V. 27. МВ. II. 88.

Сму́тність, ности, *ж.*=**Смуток.** *Видів вашу смутність і хотів порадити вам.* Гн. II. 54.

Смутні́ти, ні́ю, єш, *гл.* Становиться печальнымъ. *Мати усе смутніла.* МВ. II. 180.

Сму́тно, *нар.* Грустно, печально. *В труби та в жоломійки смутно-жалібно вигравають.* ЗОЮР. I. 120. **Смутно себе ма́ти.** Быть грустнымъ, печальнымъ, грустить, печалиться. *Там сидить я лий соколонько, смутно має, жалібненько квилить-проквиляє.* ЗОЮР. I. 28. *Козаки тее зачували, смутно себе мали, тяжко здихали.* Макс. Ум. **Смутне́нько, смутне́-**

сенько. *Було смутнесенько небозі.* Греб. 320.

Сму́ток, тку, *м.* Грусть, унынїе, печаль. *Иногді смуток великий напада, що й на світ не хочеться дивиться. Смуток ваш на радощі обернеться.* Єв. І. XVI. 20. **Сму́ток її зна.** Чертъ ее знаетъ. Ном. № 7866. **У йо́го до сму́тку гро́шей.** У него множество денегъ. ЗОЮР. І. 233.

Смутува́ти, ту́ю, ва́ти, *гл.*=**Смуткува́ти.** Мкр. Г. 13. Г. Барв. 204. *Я молода смутую.* Чуб. V. 583.

Смух, ху, *м.* Смушка, смушекъ. У Гребенки употреблено въ значенїи: мѣхъ звѣря. (Вовк) *сидить і сам собі радіє, що смух його огонь, мов літом сонце, гріє.* Греб. 385. **Ум. Сму́шок.** Вас. 198.

Смушо́вий, а, е. Смушковый, смушечный. *Смушева шапка.*

Сму́шок, шка, *м.* Ум. отъ **смух.**

Снага́, гі, *ж.* Сила; физическая возможность. Г. Барв. 366. *Бувало, в кого е снага, обійде чи двадцять хат, чи тридцять.* ЗОЮР. І. 43. *Робимо, мамо, до кровавого поту і вже снаги не стає.* Кв.

Снадь, дя, *ж.* Загаръ, смуглость. *Волос красний, кучерявий, а личенько таки лудит, хоть го трошки снадь присіла.* Федьк. І. 127.

Снажни́й, -а́, -е́. Сильный, не истощенный. *Та се колись був снажний кінь.* Лубен. у.

Сна́жно, *нар.* Тяжелымъ трудомъ. *Загорюй снажно та й їж смашно.* Ном. № 9967.

Снасти́ти, щу́, сти́ш, *гл.* Уснащать.

Снасть, сти, *ж.* 1) Остовъ, основныя части; напр. въ повозкѣ это оси въ соединяющими ихъ частями и подушки на осяхъ. Рудч. Чп. 249. Части сна́сти вова: **вісь, підто́лля, підго́рсть, кабля́ка, рука́в, серединa, ухна́ль, підісок, завіски, стовпи, кілочок, загвіздок, шво́рінь, насе́д, ти́бель, притичка ручки.** Рудч. Чп. 249—250. *На цьому возі снасть добра, хоч у яку дорогу, то видержить.* Брацл. у. *Згорів чисто вітрак: сама снасть стирчить.* Брацл. у. 2) Скелетъ, основныя части тѣла. Г. Барв. 188. *Я така* (худа), *що тільки снасть моя була та й годі.* Г. Барв. 4.

Сни́вька, ки, *ж.* Часть ля́ди. (См.). Шух. І. 255, 256. См. **Снізка.**

Сни́ти, -ню, сни́ш, *гл.* Видѣть во снѣ. *І був би він в царській двері багато що снив, гукнув бо звін на Стефані, а він ся збудив.* Федьк. І. 37.

Сни́тися, сни́ться, сни́шся, *гл.* Сниться. Ном. № 11350. *Як сниться ніж, заступ, або лопата,—ледачий язик.* Кобел. у.

Сни́тка, ки, *ж.* Раст. Aegopodium Podagraria L. ЗЮЗО. І. 110.

Сни́царство, ва, *с.* 1) Ваяніе. 2) Ремесло каретника.

Сни́царський, а, е. Относящій къ: 1) рѣзчику, ваятелю, 2) каретнику.

Сни́царь, ря, *м.* 1) Ваятель, рѣзчикъ. 2) Колесникъ, каретникъ.

Сни́ця, ці, *ж.* Спица, часть экипажа, куда вкладывается дышло. Чуб. VII. 404. Kolb. I. 67.

Сни́ще, ща, *с.*=**Сон 2.** *Снилось снище.* Грин. І. 242. *Еней заснув і бачить снище.* Котл. Ен. V. 7.

Сні́вниця, ці, *ж.*=**Осні́вниця.** Чуб. VII. 411. *Пряжу оскують на сні́вницю.* Грин. II. 19.

Сніг, гу, *м.* Снѣгъ. *Злякався, побілів, як сніг.* Котл. Ен. II. 30. **Ум. Сніжо́к, сніжечок.** Чуб. V. 83.

Снігу́р, ра, *м.*=**Снігур.** Вх. Уг. 268.

Снігови́ця, ці, *ж.*=**Сніговиця.** Вх. Лем. 468.

Снігови́й, а́, е́. Снѣжный. *Вода снігова.* К. Іов. 14.

Снігові́ця, ці, *ж.* Мятель.

Снігово́білий, а, е. Снѣжнобѣлый. Левиц. Пов. 139.

Сніголи́б, ба, *м.* Пт. Подорожникъ зимній, Emberiza nivalis. Вх. Пч. II. 10.

Снігоцві́т, ту, *м.* Бѣлоснѣжный цвѣтокъ. *І почали звати лілеєю снігоцвітом.* Шевч.

Снігу́р, ра́, *м.* 1) Пт. снигирь, Pyrrhula vulgaris. 2)=**Снігурка.** Вх. Пч. II. 29.

Снігу́рка, ки, *ж.* Раст. Anemone nemorosa. Вх. Пч. II. 29.

Сні́дальниця, ці, *ж.* Завтракающая. **Сні́дальницями** называются въ свад. обрядѣ дѣвушки и женщины, приходящія въ понедѣльникъ изъ бывшаго дома новобрачной въ ея новое жилище завтракать. Грин. Ш. 447.

Сні́дане́нько, ка, *с.* Ум. отъ **сні́дання.**

Сні́дання, ня, *с.* Завтракъ. *Снідання в п'ятницю, а снідання в неділю ніколи не минеться.* Ном. № 539. **Ум. Сні́дане́нько, сні́да́нячко.** Чуб. Ш. 77. *За чужої матінки сніданенька не буде.* О. 1862. IV. 7.

Сні́да́нок, нку, *м.* Завтракъ.

Сні́дати, даю, єш, *гл.* Завтракать. *Ой чи прийде, чи не прийде на вечерю тую, а я мойму миленькому снідати зготую.* Нп.

Сніжо́чок, чку, *м.* Ум. отъ сніг.

Сніжи́на, ни, *ж.* Снѣжинка. *А думи гордії розвіє, як ту сніжину по степу.* Шевч. Ум. Сніжи́нка, сніжи́ночка.

Сніжи́ти, жи́ть, *гл. безл.* Снѣжить, идти снѣгу. Вх. Уг. 268.

Сніжни́й, а́, ѣ=**Сніговий**. *Буде дуже сніжна зима.* Грин. І. 254.

Сніжни́ця, ці, *ж.*=**Снігови́ця**. *Морози лютували і сніжницею мело.* Млак. 52.

Сніжо́к, жку́, *м.* Ум. отъ сніг.

Сніз, сни́зу, *м.* 1)=**Снова**. 2)=**Сніз-ка 2**. Kolb. I. 67. 3) Въ полудрабку каждая изъ двухъ крайнихъ планокъ, соединяющихъ верхнюю сторону съ нижнею. Лохв. у. См. **Снізка**. 4) Верхняя дощечка въ коруі колеса водяной мельницы. См. **Корчівка**. Мик. 480. Ум. **Сни́зик**.

Сні́зка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ сноза. 2) Въ ярмѣ: каждая изъ двухъ палокъ, соединяющихъ верхнюю часть ярма (чашовину) съ нижнею (**підгоряли**). Чуб. VII. 405. Рудч. Чп. 250. См. Снизька, сніз.

Сніп, снопа́, *м.* 1) Снопъ. *Да взяв на ратиці ворота, так як от сніп святого жита візьмеш.* ЗОЮР. І. 4. **Жа́ть за сні́п**. Жать, получая плату частью урожая. Сим. 196. 2) Пучекъ связанной лучины. Шух. І. 223. Ум. **Сніпо́к, снопо́к, сно́пик, снопо́чок, сно́пчик, сно́понько**. *А в мене хата сніпками вшита.* Мет. 6. *Мак посіяв укрив городи коло кожесінької хатки, снопчиками та жмутками ріс при дорозі* МВ. Ш. 127.

Сні́сарь, ря, *м.*=**Слюсарь**. *Він у нас сніса́рем,— замки справля, відра і так що инше.* Екатер. у.

Сніт, ту, сні́та, ти, *ж.* Чурбанъ, отрубокъ. Вх. Зн. 65. Желех.

Сні́тний, а, е.—оріх=**Сні́тник**. Вх. Лем. 468.

Сні́тяний, а, е. Съ головней (о хлѣбѣ). Желех.

Сні́тяться, сні́чуся, тишся, *гл.* 1) Покрываться головней (о хлѣбныхъ колосьяхъ). Желех. 2) Плѣсневѣть. Желех.

Сні́тяця, ці, *ж.*=**Сні́тій**. Вх. Пч. II. 37.

Сні́тій, тія́, ме. Раст. Uredo segetum. Вх. Пч. І. 13. См. **Засні́т**.

Сні́ть, ти, *ж.*=**Сні́тій**. Вх. Лем. 468.

Сні́тяк, ка́, *м.* Орѣхъ безъ зерна и заплѣснѣвѣлый. Вх. Лем. 468.

Сні́царь, ря, *м.*=**Сницарь**.

Сновига́, ги, сновиґа́, ги, *об.* 1) Слоняющійся. *Лізе в очі як сновига.* Ном. № 2756. 2) Насѣк. Anthomyia (meteorica). Вх. Пч. І. 5.

Сновига́йло, ла, *м.*=**Сновига́**.

Сновига́ти, гаю, еш, сновиґа́ти, ґа́ю, еш, *гл.* Сновать, слоняться. *А сестра уже й поздоровіла, уже й по хаті сновигає.* Рудч. Ск. І. 137.

Снови́да, ди, *об.* Лунатикъ. Лохв. у.

Снови́дати, даю, еш, *гл.*=**Сновига́ти**. *Ніде мені в світі прихилитись, сновидаю заволокою.* Г. Барв. 192.

Снови́дний, а, е. Больной лунатизмомъ. Лохв. у.

Сноді́йний, а, е. Сновторный. *Сноді́йні маки.* Щог. Сл. 67.

Сно́за, зи, *ж.*, преимущ. во мн. ч. **сно́зи**. 1) Въ ульѣ: тоненькія палочки для поддерживанія сотовъ. Подольск. г. 2) Часть плуга. *Тепер моя головонька в тузі, що поламались всі снозоньки в плузі.* Нп. 3) Поперечныя связи изъ 4-хъ жердей, составляющихъ остовъ плетеной дымовой трубы. 4) Небольшой дубовый колышекъ, которымъ соединяются концы лопатокъ въ одинборт-номъ колесѣ водяной мельницы. Черн. у. Ум. **Сно́зка**.

Сно́зик, ка, *м.* 1) Ум. отъ сніз. 2) Въ остовѣ плетеной изъ лозы корзинки—поперечные прутья, около которыхъ загибаются тонкіе прутья, составляющіе сплошную стѣнку корзины. Вас. 148.

Сновіти, жу́, зи́ш, *гл.* Придѣлывать сно́зи.

Сно́пик, ка, Ум. отъ сніп.

Сноп6́к, пка́, сноп6́чок, чка, сно́понько, ка, *м.* Ум. отъ сніп.

Сно́чик, ка, *м.* Ум. отъ сніп.

Сно́та, ти, *ж.* Дѣвичье цѣломудріе. Чуб. IV. 447. *Доброго роду дитина, що вона по кочах ходила, да при собі сноту носила.* Нп.

Сно́точок, тка, *м.*=**Сно́та**. Чуб. IV. 451.

Снува́вка, ки, *ж.*=**Осно́вниця**. Части ея: **побе́дрини** (горизонтальныя стороны), **колу́драбки** (вертикальныя стороны), **чопи** (колышки). Шух. І. 151.

Снува́вник, ка, *м.* Дощечка или деревянная ложка съ двумя дырами, сквозь которыя проходятъ нитки основы—употребл. при снованіи основы. Шух. І. 150.

Снува́лка, ки, *ж.* Сновальница, но иного устройства, нежели снува́вка; по устройству она похожа на самото́ку (см.). Части: верете́но (стержень), два перехре́стя, четыре стовпці (=качка́м самотки), листви чи́новатні (двѣ). МУЕ. Ш. 15.

Снува́льниця, ці, *ж.*=**Снувалка.** Угор. МУЕ. Ш. 24.

Снува́ти, ную́, ѣш, *гл.* 1) Сновать, дѣлать основу для тканія. 2) Основывать, создавать. *При голубоньки радоньку радѣть, радоньку рядѣть. як свiт снувати.* Гол. II. 5.

Снува́тися, ную́ся, ѣшся, *гл.* 1) Сноваться, дѣлается основъ. 2) Ходить сюда и туда. *Снуюся по хатi, тиняюсь.* Г. Барв. 83. 3) Болтаться. *Пояс так і снується коло неї.* 4) Мерещиться, вертѣться. *Снується мі перед очі, як вдень, так і вночі.* Ном. № 378. *Бiле личко, чорнi брови на дунай снується.* Чуб. V. 2.

Снуровни́ці, ць, *ж.*=**Шнуровиці.** Гол. Од. 23.

Сніді́ти, дію. ѣш, *гл.* Пѣсневѣть, покрываться слизью. *Сир снідiє.* Павлогр. у. *Ця капуста вже посніділа, де там її їсти.*

Соб! *меж.* Восклицаніе, которымъ погоняютъ воловъ налѣво; употребляется также въ смыслѣ нарѣчія и значитъ: налѣво. Св. Л. 217. Kolb. I. 65. *Їдьте, сердечко, наспрямець, а там живе Андрій Швець; а там—крутo соб—живе Кулина Вакуленкова.* ЗОЮР. I. 148.

Соба́ка, ки, *м.* и *ж.* 1) Собака. *Бреше, мов собака.* Ном. *Гей, братцi, втiкайте, бо ще старий собака жив.* ЗОЮР. I. 116. 2) Названіе нѣкоторыхъ изъ играющихъ въ игру пиж. Ив. 38. 3) Тяжесть, привязываемая къ концу коледнаго очепа. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. 4) Родъ узора въ вышивкѣ. Чуб. VII. 427. Ум. **Соба́чка.**

Собака́рь, ря, *м.* Псарь. *Що тих собакарiв, хто його зна, скiльки було.* Полт. г.

Собакува́тий, а, е. Придирчивый, злой. Грин. III. 303. *Собакуватий у нас урядник—страх.* Водч. у.

Собя́рний, а, е=**Собачий.** О. 1862. V. Кух. 38.

Соба́цький, а, е=**Собачий.** *Життя собацьке.* Ном. № 790.

Собача́, ча́ти, *с.* Щенокъ. *Убийте пса, а' собачат своєю заряжу.* Шевч. Ум. **Собача́то, собача́тонько, собача́точко.**

Соба́чий, а, е. 1) Собачій. **Соба́ча вiра, юха́.** Бранныя слова. *Собача вiра.... і їсти не давала.* Рудч. Ск. I. 183. *Як поп'ється, то йому не кажи нi злого, нi доброго—така собача юха.* ЗОЮР. I. 152. 2) Растенія: а)—**корiнь.** Cynoglossum officinale. Анн. 119. б)—**чі коноплі.** Galeopsis versicolor Curt. ЗЮЗО. I. 123. в)—**че мило.** Saponaria officinalis L. Анн. 316. г) Herniaria glabra L. ЗЮЗО. I. 124. д)—**чі реп'яхи.** Bidens tripartita L. Анн. 65. е)—**чі язики.** Plantago lanceolata. Анн. 259. 4) **Соба́че ви́м'я.** Нарывъ подъ мышкою.

Собачи́нний, а, е=**Собачий.** Ном. № 10973.

Соба́чиця, ці, *ж.* Сука. *На тобi, хорти-це-собачиче, хвоста, да не кусай по животу, да кусай по бiлому.* Рудч. Ск. I. 16.

Соба́чка, ки, *м.* и *ж*, 1) Ум. отъ **собака.** 2) Названіе одной изъ звѣздъ возлѣ созвѣздія Большой Медвѣдицы. Грин. I. 1. 3) Раст. Cynoglossum officinale L. ЗЮЗО. I. 120.

Соба́чник, ка, *м.* Любящій собакъ.

Собачни́й, собаши́й, нi, *ж. соб.* Собаки. Чуб. II. 144. Греб. 408. *Заскавучала собачня.* Стор. М. Пр. 111.

Собі́, *мѣст. дат. пад. отъ* **себе.** *Хто за вiру умiрає, той собi царство заробляє.* Ном. № 1.

Собі́р, бо́ру, *м.* Соборъ, собраніе. *Дiва Марія сина родила, сина родила, собір збірала.* Чуб. III. 334.

Собі́чити, чу, чиш, *гл.* Присваивать. *Все собічить: і то моє, і се не ваше.* Св. Л. 244.

Соббати, каю, ош, *гл.* 1) Кричать „соб!", погонять налѣво (воловъ). 2) Помыкать. *Вiн нами собкав, як волами, та й служили!* Харьк. г.

Соболе́вий, а, е. Соболиный. К. ЧР. 338. О. 1862. VIII. 34.

Соболи́ця, ці, *ж.* Самка-соболь. *Ой поважай сестру свою, сироту вдовицю; хожай, кожай молодицю, гарну соболицю.* Чуб. V. 935.

Соболь, ля, *м.* Соболь—животное. а также соболій мѣхъ. КС. 1882. IX. 416. *Вiзьми шубу з оксамиту, соболями пiдшиту.* Лукаш. 144. Употр. какъ ласкат. слово. *Козаченьку, мiй соболю, вiзьми мене із собою.* Чуб. V. 84.

Собольбвий, а, е=**Соболевий.** *А на йому шуба собольова.* Чуб. III. 455.

Соболя́, ля́ти, *с.* Молодой соболь. МУЕ. III. 149.

Соббр, ру, *м.* 1)=**Собір.** 2) Соборъ, церковь соборная. *Золотоверхі собори в Київі.* Левиц. I. 214. Ум. **Соборець, соборчик.**

Соборець, рця, *м.* 1) Ум. отъ **собор.** 2) Собраніе священниковъ и всего причта по благочиніямъ для исповѣди и причащенія во всѣ 4 поста. О. 1862. IX. 50.

Соборище, ща, *с.*=**Собір.** Чуб. I. 180.

Соборувати, рую, еш, *гл.* Соборовать. *Шось йому дуже погано, сьогодня вже запричащали й соборували.*

Соборуватися, руюся, ешся, *гл.* Собороваться. *Я хочу маслом соборуватись.* Левиц. I. 386.

Сова́, ви́, *ж.* 1) Сова. *Ні сич, ні сова.* Посл. 2)—**нїчка.** Филинъ. Вх. Лем. 425. Ум. **Со́вонька, со́вочка.**

Со́вало, ла, *с.* 1) Совающій, двигающій. 2) Спусканіе срубленныхъ деревьевъ по особымъ желобамъ съ горъ внизъ. Шух. I. 180.

Со́вати, ваю, еш, *гл.* Совать, двигать.

Со́ватися, ваюся, ешся, *гл.* Соваться, двигаться; лѣзть. *Совайся, Нечипоре!* Ном. № 10971. *Кричав, совався з кулаками.* Левиц. I. 320.

Со́вгалка, ки, *ж.*=**Совганка.** Вх. Зн. 65.

Совга́нитися, нюся, нишся, *гл.* Соваться. *Так і совганиться, не бачить, що перед носом.*

Со́вганка, ки, *ж.*=**Сковзалка.** Вх. Зн. 65.

Со́вгатися, гаюся, гаешся, *гл.*=**Ковзатися.** Вх. Зн. 65.

Со́вгач, ча, *м.* Шесть въ сукновальнѣ. Мик. 481.

Со́вгнути, гну, неш, *гл.* Двинуть сильно. *Совгнули кіньми—як грім на небі.* Kolb. I. 110.

Со́вдати, даю, еш, *гл.* Лѣниво идти, тяжело ступать ногами.

Совершйти, шу́, ши́ш, *гл.* Выводить верхъ, заканчивать (напр. стогъ). *Розчали класти стіжок, та ще не совершили.* Волч. у.

Со́взати заю, еш, *гл.* Скакать, прыгать, шалить. Угор.

Совзе́ниця, ці, *ж.* Гололедица. Вх. Зн. 65.

Совйний, а, е. Совиный. *Совина лапа.* Чуб. I. 95. *Совині очі.* Грин. III. 391.

Совинча́, ча́ти, *с.*=**Совиня.** *У тебе соколинча, а в мене совинча.* Грин. II. 314.

Совиня́, ня́ти, *с.* Птенецъ совы. Ум. **Совиня́тко.**

Сози́ще, ща, *с.* Большая сова. Грин. III. 461.

Со́вісний, а, е. Добровѣстный, совѣстливый.

Со́вість, ости, *ж.*=**Сумлі́ння.** *У їх другунська совість.* Ном. № 3170.

Совіта́ти, та́ю, еш, *гл.*—**кого.** Совѣтывать кому. *Мене люде совітають піти до стрічки та пожаліться.* Волч. у.

Совіта́тися, та́юся, ешся, *гл.* Совѣтываться. *Став з жінкою своєю совітатися.* ХС. IV. 16.

Совмйнитися, нюся, нишся, *гл.* Двигаться, ходить туда и сюда. *Батько й мати Василеві засмучені совминяться по хаті.* Г. Барв. 393.

Совнану́ти, ну́, не́ш, *гл.* Толкнуть, пихнуть. *Пані тільки ногу мене совнанула.* Мѣ. (О. 1862. III, 42).

Со́вонька, ки, *ж.* Ум. отъ **сова.**

Сови, ва, *м.*=**Подошов.** Вх. Пч. II. 24.

Сову́ля, лі, *ж.*=**Пугутькало.** Вх. Пч. II. 14.

Сову́ня, ні, *ж.* Ласк. отъ **сова.**

Соглядйти, даю, еш, *гл.* Созерцать, видѣть.

Сограва́ти, граю́, ёш, *гл.* Въ думахъ: волноваться. *Стане Чорне море сограгати.* АД. I. 94.

Согрішйти, шу́ю, еш, сов. в. **согріши́ти, шу́, ши́ш,** *гл.* Согрѣшать, согрѣшить. Гн. I. 203.

Содёржувати, жую, еш, *гл.* Соблюдать. *Свято більше від усього содержуємо.* Г. Барв. 346.

Содо́ма, ми, *ж.* Шумъ, суматоха, крикъ; ссора. *Ой содома, пане куме.* Грин. III. 635. *В хаті заїдна, колотнеча, содома піднялась, що й не сказати: Мася з матір'ю зуб на зуб стинається.* Св. Л. 278.

Со́духи. Два первыя слова похоронной пѣснопѣнія: „Со духи праведными скончавшуся....“; употребляется въ значеніи: смерть, конецъ. *Да ти ж мене й не брязнеш так об землю, щоб тут мені й содухи.* К. ЧР. 168. **Со́духи спусти́ти.** Издохнуть. *Занць уже спустив содухи.* Вх. Зн. 65.

Соёдник, ка, *м.*=**Ёдник.** Новомоск. у. (Залюб.).

Созві́дати, даю, еш, *гл.* Навѣстить. *Рад би я, сестро, до тебе прибути, тебе созвідати.* КС. 1882. XII. 496. См. **Одві́дати.**

Сой, *мъст.*=**Собі**. *Юж ем сой подумала, же не буду жаловала.* Гол. IV.

Сóйка, **ки**, *ж.* 1)=**Соя**. Вх. Пч. II. 10.—*лісова.* Пт.=*Лускогорїх.* Вх. Пч. II. 9.

Сойм, **ма** и **му**, *м.* Сеймъ. Ум. **Сóймик**.

Сокúра, **ри**, *ж.* 1) Топоръ, сѣкира. Часть ея: *жáло*—лезвіе, **бóрдка**—задняя часть лезвія, **нóсок**—его передняя часть, **щóки**—бока, **голова́**—часть возлѣ обуха, **ýхо**—дыра, въ которой укрѣплено топорище, **ручна**, **держáлно**—топорище. Сим. 24. У гуцуловъ: **вíстре**=*жало*, части его также **нóсок** и **бóрдка**, выше—**плечé**, возлѣ обуха—**шúя**, **пáзуха**=*ухо*, топорище — **топорúще**. Щух. I. 175. 2) Родъ писанки. КС. 1891. VI. 379. Ум. **Сокúрка**, **сокúрочка**.

Сокúрка, **ки**, *ж.* 1) Ум. отъ **сокира**. 2) мн. Раст. а) Delphinium consolida L. ЗЮЗО. I. 175. б) Vicia sepium L. ЗЮЗО. I. 141. в) Delphinium ajacis L. Мил. 35. ЗЮЗО. I. 121. г)—**горóдні**. Matthiola annua. Вх. Пч. I. 11. 3) мн. Родъ узора въ вышивкѣ.

Сокúркуватий, **а**, **е**. Язвительный, рѣзкій. *Ні, таки й вона сокиркувата.* Кобел. у.

Сокúрний, **а**, **е**. Топорный.

Сокúрник, **ка**, *м.* Плотникъ. НВолын у.

Сокúрницький, **а**, **е**. Плотничій. *Сокирницька робота.* Рк. Левиц.

Сокúрня, **нi**, *ж.* Деревянный полукругъ у плуга, служащій для измѣненія ширины паханія, а также и для помѣщенія инструментовъ (топора, бурава и пр.).

Сокúрочка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **сокира**.

Сокарáнка, **ки**, *ж.* Кирка. Угор.

Сóкіл, **кола**, *м.* Соколъ. *Зашумів сокіл із-за крутих гір.* Чуб. V. 206. Употребляется какъ ласкательное слово. Ум. **Сокóлик**, **сокілóк**, **сокóлонько**, **сокóлоньке**, **сокíльчик**, **соколéць**, **сокóлко**, **соколóчок**. Мил. 157. Чуб. V. 1195, 28, 70. Нов. № 801. Грин. III. 498.

Сокíр, **кора**, *м.*=**Осокір**. *Тріщать дуби, сокори, зільха і всяке дерево.* Рудч. Ск. I. 134.

Сокíрвиця, **ці**, *ж.* Сукровица. Желех. Угор.

Сокóвé, **вóго**, *с.* Кислый куриный соусъ. Полт. г.

Сокóвúтий, **а**, **е**. Сочный. Левиц. I. 354.

Соколéня, **нáти**, *с.* Соколенокъ. Чуб. V. 694.

Соколúний, **а**, **е**. Соколиный. Ном. № 997.

Соколúнчá, **чáти**, *с.*=**Соколя**. *У тебе соколинча, а в мене совинча.* Грин. II. 314.

Соколúха, **хи**, *ж.* Соколиха, соколья самка. *Соколихо-мати, коня не продати.* Чуб. V. 886.

Соколúця, **ці**, *ж.*=**Соколиха**. К. Дз. 210. *А для нашої молодиці скажуть правду соколиці.* Гол. IV. 438.

Соколóвий, **а**, **е**. Соколиный. *Ото тобі, молода, та дідова борода, соколові очі, добрий дід до ночі.* Чуб. V. 1147.

Сокóлонько, **ка**, **соколóчок**, **чка**, *м.* Ум. отъ **сокіл**.

Соколя́, **ля́ти**, *с.* Соколенокъ. Мил. 219. *Ой високо соколяті угору літати.* Мет. 8.

Сокорúна, **ни**, *ж.*=**Осокорина**. *Як широка сокорина вітри роспустила.* Шевч

Сокорúти, **рю́**, **ри́ш**, *гл.*=**Сокотіти**. Мнж. 192. *Сокоче курочка на криші, сокорить.* К. Дз. 155.

Сокорýха, **хи**, *ж.* Эпитетъ курицы. Лохв. у.

Сокотáти, **чý**, **чеш**, *гл.* 1) О курахъ: каркать, кудахтать. *Кури крав, у міх клав, кури сокочуть, у міх не хочуть.* Ном. 2) Болтать, трещать. *Не сокочи, жінко.* НВолын. у. *Дітвора сокоче, дітвора клекоче.* Хата. 19.

Сокотáч, **чá**, *м.* Сторожъ. Вх. Зн. 65.

Сокотíти, **чý**, **тúш**, *гл.* Беречь, стеречь. Щух. I. 184. *Зелене вино славно зацвіло; сокотила вино гречная панна.* Гол. IV. 535.

Сокотíтися, **чýся**, **тúшся**, *гл.* Беречься, остерегаться. Вх. Зн. 65.

Сокотíти, **кочý**, **тúш**, *гл.*=**Сокотати**.

Сокотýха, **хи**, *ж.* 1) Эпитетъ курицы. 2) Трещетка, болтунья.

Сокрушúна, **ни**, *ж.* Раст. Крушина? *Стань ти в чистім полі билиною, хорошою сокрушиною.* Чуб. V. 708.

Сокти́ти, **кчý**, **тúш**, *гл.* Сочиться. Вх. Зн. 65.

Сокýплювати, **плюю**, **єш**, сов. в. **сокýпити**, **плю**, **пиш**, *гл.* Соединять, соединить. *Нехай се свято яблуко наші душі освятить і сокупить.* Г. Барв. 346.

Сокýпний, **а**, **е**. Совмѣстный. *Ой лучче нам, подружечко, сокупного женіха мати.* Мил. 117.

Солúти, **лю́**, **лиш**, *гл.* Солить. *Трічи борщ солити не годиться.* Посл.

Со́лище, ща, *с.* У гуцул. пастухонъ: мѣсто, гдѣ даютъ скоту соль. Шух. I. 212.

Соли́мка, ки, *ж.* Ум. отъ **солома**.

Солове́вечко, ка, *м.* Ум. отъ **соловей**.

Солове́й, вья́, *м.* 1) Соловей. *Защебтав соловей, там у гаю седючи.* Млр. л. сб. 2) Названіе вола, масть котораго подходитъ къ цвѣту оперенія соловья. КС. 1898. VII. 41. Ум. **Солове́йко, солове́вечко.** *Мій таточку, мій соловевечку.* Мил. 182.

Солове́йків, кова, ве. Соловьиный. *Ой коби я мала орлові крила, соловейкові очі.* Чуб. V. 338.

Солове́йко, ка, *м.*=**Соловей**. *Соловейко в темнім гаї сонце зострічає.* Шевч.

Солові́сечко, ка, *м.* Ум. отъ **соловій**.

Соловій, нія, *м.*=**Соловей**. Гол. I. 259. Ум. **Солові́сечко**.

Солові́ти, вію, ѣш, *гл.* О глазахъ: соловѣть, тускнѣть.

Солов'и́ний, а, е=**Соловійовий**. *Руки білі, стан тоненький, голос солов'ѝний.* Чуб. V. 25.

Солов'и́ха, хи, *ж.* Соловьиная самка. *Прилетіла матінка солов'и́ха.* Чуб. V. 935.

Солов'йо́вий, а, е. Соловьиный. *Солодких яблук та й наїлися, солов'йових пісень та й наслухалися.* Чуб. V.

Солов'я́, я́ти, *с.* Птенецъ-соловей. *На калині солов'я.* Грин. III. 86. Ум. **Солов'я́тко.** *А в городі м'ятка, в саду солов'ятка.* Нп.

Солов'я́чий, а, е=**Солов'ѝний**. *Як би ж у мене крилечка, солов'ячі очі,—полетіла б у дорогу темненькоі ночі.* Чуб. V. 741.

Солов'и́ний, а, е=**Солов'ѝний**.

Со́лод, ду, *м.* Солодъ. *Варив чорт з москалем пиво, та й солоду відрікся.* Ном. № 821.

Солоди́ти, джу́, ди́ш, *гл.* 1) Подслащать. 2) Услаждать. *Став солодити свою думу гульнею.* Мир. ХРВ. 400. 3) Въ игрѣ въ **солодѝчку**—бить палкой по направленію къ партнеру свѝнку (шаръ деревянный или иной). Ив. 13. 4) Заниматься онанизмомъ. Кіев. и Полт. г.

Солоди́ця, ці, *ж.*—**лісова́**. Раст. Polypodim vulgare. Вх. Лем. 468.

Солоди́ч, ча́, *м.* Солодковый корень. Угор.

Солоді́й дія́, *м.* Онанистъ.

Солодісінький, а, е. Очень сладкій: очень пріятный. Мил. 162. *Які солодісінькі години переживаю я.* Левиц. I. 273.

Солоді́ти, дію, ѣш, *гл.* Солодѣть, бродить.

Соло́дкий, а, е. 1) Сладкій. *Не бачив гіркого, не бачить і солодкого.* Ном. № 2116. 2) Пріятный. 3) Милый, любезный. *О солодкий мій побратимку!* Гол. III. 384. 4) **Соло́дке зілля.** Раст. Inula Helenium. Екатер. г. Ум. **Солоде́ньний, солоде́сенький.**

Соло́дкість, кости, *ж.* Сладость. Желех.

Со́лодко, *нар.* 1) Сладко. 2) Пріятно. *Хто солодко живе, той гірко вмірає.* Посл. Ум. **Солоде́нько, солоде́сенько.**

Солодкомо́в(н)ий, а, а. Сладкорѣчивый, краснорѣчивый. О. 1862. IX. 124.

Солодкомо́вство, ва, Сладкорѣчивость, краснорѣчивость. О. 1862. IX. 124.

Солодкомоло́кий, а, е. Сладострастный. *Дарма що крижотіла, про те солодкомолока.* Луб. у.

Солодкува́тий, а, е. Сладковатый. *Того не горілка, кумо, солодкувата? чи не з медом вона часом?* Канев. у.

Солодо́вник, ка, *м.* Дѣлающій солодъ.

Солодо́к, дка, е=**Солодкий**. *Не будь ні гірок, ні солодок.* Ном. № 4602.

Солодо́щі, щей и щів, *ж. мн.* 1) Сладость, сласти. 2) Наслажденіе. *Усі веселощі, всі солодощі в світі очам її душі, мов сон, являє.* К. МХ. 34.

Солоду́н, на́, *м.*=**Солодій**. Лохв. у.

Солоду́ха, хи, *ж.* Родъ кушанья изъ ржаного солода(=**квашá**).

Соло́дшати, шаю, ѣш, *гл.* Становиться слаже.

Солодю́сінький, а, е=**Солодісінький**. Желех.

Солодю́чка, ки, *ж.* Родъ дѣтской игры. Ив. 13.

Солодя́тко, ка, *с.* Милый, любезный. *Сюда мі ся, товаришу, мило подивитк, відки буде солодятко волики гонити.* Гол.

Соложе́ник, ка, *м.* Сладкій пирогъ, сладкій хлѣбъ.

Соло́ма, ми, *ж.* Солома. Ум. **Соли́мка, соли́мочка, соло́мка, соло́мочка.** *Аби оснівка,—потканячко—солúмка.* Ном. № 7547.

Соломáха, хи, *ж.* Родъ кушанья: жидкое тѣсто (преимущ. гречишное), съ масломъ вскипяченное. Маркев. 161. Чуб. VII. 441. *Житньої соломахи бузниовим молоком запивати.* Макс. (1849). 71.

Соломи́на, ни, *ж.* Стебель соломы, соломинка. *І за соломину хопиться, хто тонпиться.* Ном. № 9783. Ум. **Соломи́нка.**

Солонéй, нею, *м.* Раст. Statice tomentella Boiss. ЗЮЗО. I. 137.

Солонéць, нця́, *м.* 1) Солончакъ. *Яром, яром за товаром, а горами за волами, солонцями за вівцями.* Чуб. V. 472. *Біжить як на солонець.* Очень спѣшитъ. Фр. Пр. 37. 2) Трава, растущая на солончакахъ. Чернюм.

Солóний, а, е. Соленый. *Сахару хоч повен віз, а віз усе солоний.* Ном. № 328.

Солони́на, ни, *ж.* 1) Солонина. *Не буде з пса солонини.* Ном. № 1269. 2) Свиное сало. *Намащуся я солониною, скочу до хлопців скалубиною.* Гол. V. 683. Ум. **Солони́нка, солони́ночка.**

Солони́нце, ща, *с.*=**Солонець 1.** *Збігаються як на солонинце.* Ном. № 13902.

Солóно, *нар.* Солоно. *Без соли солоно, без круп густо.* Ном. № 10074.

Солонува́ти, ную́, ешь, *гл.*=**Солонцювати.** *От де бити брохе—на солонцях, як вони солонують.*

Солонцюва́ти, цюю́, ешь, *гл.* Ѣсть соленое, закусывать соленымъ. *Порох ще довго солонцював талавиркою.* Мир. ХРВ. 193.

Солонцюва́тий, а, е. Солончаковый. Херс.

Солóпити, плю, пиш, *гл.* Выставлять; показывать, высовывать (языкъ).

Солопій, пія́, *м.* Ротозѣй.

Солопі́ти, пію, еш, *гл.* Смотрѣть безсмысленно.

Солотвúна, ни, *ж.* Соленое болото, солончакъ. Вх. Лем. 468.

Солотру́к, ка, *м.* Камень для толченія соли или перцу. Вх. Лем. 468.

Солу́ква, ви, *ж.* Пт. Вальдшнепъ. Шух. I. 23.

Соля́нка, ки, *ж.* 1) Солонка. 2) Соленая вода, изъ которой вываривается соль. Kolb. I. 72. 3) Раст. Salicornia herbacea L. ЗЮЗО. I. 134.

Соля́рка, ки, *ж.* Торгующая солью.

Соля́р, ря́, *м.* 1) Солеваръ. 2) Торговецъ солью.

Сом, ма, *м.* Рыба: сомъ. Браун. 30. *Ловили, ловили та й піймали сома.* Ном. № 1827.

Сомóць, мця́, *м., мн.* **сімці.** Каждое изъ тѣхъ бревенъ въ стѣнѣ хаты, которыя только однимъ концемъ связываютъ въ замокъ, а другой упирается въ дверные или оконные косяки. Шух. I. 90.

Сомúна, ни, *ж.* Мясо сома. Мкр. Н. 13. *Що сомина, що свинина.* Ном. № 8116.

Сомира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **сомири́ти, рю́, риш,** *гл.* Смирять, смирить. *Бо сам Господь—свята правда, сомиряє неправду.* ЗЮЗО. I. Матер. 23.

Сон, сна и сну, *м.* 1) Сонъ. *Питається сон дрімоти: де ти будеш ночувати?* Мет. 2. *То лях, мстивий враг. Ном. Рябої кобіли сон роскаузує.* Чепуху городитъ. Чуб. I. 262. 3) род. **сбну,** также: **сон-зілля, сон-трава,** род. **сон-зілля, сон-трави.** Раст. а) Anemone pulsatilla L. ЗЮЗО. I. 133 Анн. 35. б) Anemone pratensis L. ЗЮЗО. I. 133. Анн, 35. в)—**білий.** Anemone sylvestris. ЗЮЗО. I. 175. *Щоб на той рік діждати сону топтати.* Ном. № 332. *Молода сестра сон-траву ірвала.* Нп. 4) Сѣмячки подсолнечника. 5) Рыба сомъ. Вх. Пч. II. 21. Ум. **Сбник, сонбк, сбненько.** Мил. 36. **Сонько.** *Ходи, сонку, в колисочку, присни нашу дитиночку!..* Макс. (1849) 102. *Вже ж бо я свого соненька та не відгадаю.* Грин. Ш. 205.

Сóненько, ка, *с.* 1) Ум. отъ **сонце.** 2) Ум. отъ **сон.**

Сбнечко, ка, *с.* 1) Ум. отъ **сонце.** 2) Насѣк. Божья коровка.

Сбник, ка, *м.* Ум. отъ **сон.**

Сонли́вий, а, е. Сонливый. *Сонливого добудичся!* Ном. № 10398.

Сонли́виці, ць, *ж. мн.* Сонливость. *На мого сина дрімливиці, сонливиці і сплячки.* Чуб. I. 112.

Сонни́й, а, е=**Сонливий.** *Я хоч сонний, та все таки раніше встаю.* Змѣев. у. *Невістка сонивая, дрімлива.* Нп. Черн. у.

Сонни́вця, ці *ж.*=**Сонливиці.** Мил. 34.

Сбнний, а, е. Сонный. *Його сонного будили—не збудили.* Маке.

Сонни́ці, ць, *ж. мн.*=**Сонливиці.** *Нате вам ночниці, оддайте нам сонниці.* Грин. I. 29.

Сонно́та, ти, *ж.* Сонливость. *На бабу все нападає сонота.* Рк. Левиц.

Сонбк, нка́, *м.* Ум. отъ **сон.**

Сóнце, ця, *с.* 1) Солнце. *Ой звечора вітер віє, зранця сонце гріє.* Мет. 59. **Схід-**

сбиця. Востокъ. **Зáхід-сбиця.** Западъ. **Пóки сбице свíтить.** Вовѣки, всегда: никогда. Тоже: **Пóки свíт-сбиця.** *Поки світ-сонця вороги б Київа не достали.* ЗОЮР. I 4. Ум. **Сбíненько, сбíнечко.** *Од сонейка личенько сгнагне.* АД. I. 34.

Сбкцíв, цева, ве. Принадлежащій солнцу. *Проситься знов на ніч у сонцевої матери.* Рудч. Ск. I. 83.

Сончовúй, á, é. ? *Пару чобіт сончових.* Чуб. V. 65.

Сóньки, кíв, *мн.* Сонъ. *Соньки, дрімки в колисоньки.* Мет. 1.

Сонькó, кá, *м.* 1) Ум. отъ сон. *Ходить сонько по долині.... Ой ну, сонько, в колисоньку, заколиши дитиноньку.* Мил. 35. 2) Соня, сонливецъ. *Оставлю же сих хропти сонькія.* Котл. Ен. V. 40.

Сонúбга, ги, *об.* Соня, любящій, любящая спать. Конст. у. Ум. **Сонúбжка.**

Сóнях, ха, *м.*=**Сóняшник. Сóняхи.** Сѣмячки подсолнечника.

Сóняшний, а, е. Солнечный. *Дні були чудові, тихі, сонячні.* Левиц. I. 426. *Сонячний світ.*

Сóняшник, ка, *м.* Раст. подсолнечникъ. *Широколистий сонячник.* Левиц. I. 28. Ум. **Сóняшничок.**

Сóняшниковий, а, е. Изъ подсолнечника, подсолнечный. *Сонячникова олія.* Лебед. у.

Сóняшниця, ці, *ж. чаще мн.:* **сóняшниці.** Спазматическія боли въ животѣ. Маркев. 88. КС. 1893. VII. 80. Грин. II. 318. ХС. VII. 416.

Сóняшничúна, ни, *ж.* Стебель подсолнечника. Г. Барв. 224. Ум. **Сóняшничúнка.**

Сóняшничúння, ня, *с. соб.* Стебли подсолнечника. Г. Барв. 396.

Сóняшко, *нар.* Солнце свѣтитъ. *На дворі сонячко.*

Сопáч, чá, *м.* Рыба Percarina Demidoffii. Брауэ. 23.

Сопíвка, сопíлка, ки, *ж.* Свирѣль. *Всяк человік в свою сопілку грає.* Посл. *Чабан вранці з сопілкою сяде на могилі.* Шевч. Ум. **Сопíвочка, сопíлонька, сопíлочка.** *Сопілочка з калиночки, ясенове денце.* Чуб. V. 10.

Сóпіль, пля, *м.* 1) Сопля. 2) Ледяная сосулька.

Сопíльник, ка, *м.* Свирѣльщикъ. *Ісус побачив сопільників.* Ев. Мт. IX. 23.

Соплúвий, а, е. Сопливый. *Хоч сопливий, так щасливий.* Ном. № 1625.

Соплякувáтий, а, е=Сопливий 1.

Сóпляк, кá, *м.*=Сопіль. Миж. 7.

Сопокíй, кóю, *м.*=**Супокій.** *За дурною головою нема могам сопокою.* Ном. № 6682.

Сопочúти, чу́, пе́ш, *гл.*=**Спочúти.** МВ. Ш. 62.

Сопротúвний, а, е=Супротúвний. *Сопротивна хвиля затопляє.* АД. I. 190.

Соптí, пу́, пе́ш, *гл.* Сопѣть. *Сопе, як ковальський міх.* Ном.

Сопу́н, нá, *м.* Тотъ, кто сопитъ. Въ загадкѣ: носъ. Ном. № 220, стр. 297.

Сопу́х, хá, *м.* Зловоніе, испареніе. Угор. Шух. I. 112. *Сопухи від сіна душать мене.* Ананьев. у. *Треба зробити діру, щоб сопухи виходили.* Ананьев. у.

Сопу́ха, хи, *ж.* 1) Сажа. Грин. II. 178. 2) Испачканная въ сажу рубаха, черная, какъ сажа. *Росхристана сорочка-сопуха.* Г. Барв. 23.

Сóрок, кá, *числ.* Сорокъ. *Напередіи треба грішми зарятуваться, то сорокма карбованцями визволимся.* Лебен. у.

Сорóка, ки, *ж.* 1) Птъ сорока. *Сорока білобока.* Рудч. Ск. I. 135. 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 38. 3) Въ свадебномъ обрядѣ: а) **Сорóку скакáти.** Танцевать по лавкамъ. Когда вносятъ изъ **комóри** сорочку новобрачной, то, завѣся иконы, всѣ присутствующіе, предводимые старшимъ **дружкóю,** держащимъ въ рукахъ сорочку, танцуютъ, съ соотвѣтствующими пѣснями, по лавкамъ и скамьямъ вокругъ стола и всей хаты, обходя ее трижды въ сторону, противоположную движенію солнца. Черниг. г. МУЕ. Ш. 152. б) **Водúти сорóки**=Ходити перезвою. МУЕ. Ш. 154.

Сорокáтий, а, е=Строкатий.

Сорокатíльник, ка, сорокáч, чá, *м.*=**Сорокопуд.** Вх. Пч. II. 12.

Сорокíвець, сорокóвець, вця, *м.* Монета различной цѣнности: а) двадцать коп. б) сорокъ крейцеровъ. Гол. *А паки ся чудували—кілько має грошій! Не пасе він чтирі роки ні кози, ні вівці, лише пятак у кобінку білі сороківці.* Лукам. 137. *Дали йому сороківця, він думає, що червінця.* Грин. Ш. 516. Ум. **Сорокíвчик.**

Сорокíвка, ки, *ж.* 1) = **Сороківець.** Сим 51. Мкр. Н. 29. 2) **Копá-сорокíвка.** Счетная единица у оконщиковъ при продажѣ оконъ: 40 оконъ. Вас. 150.

Сорокíвчик, ка, *м.* Ум. отъ **сороківець.**

Сороко́вий, а, е. Сороковой. *Підходили вже сорокові літа йому.* К. Гр. К. 15.

Сороковини, вин, *ж.* Сороковый день по смерти. Мил. 171. *На сороковинах так було, як і на похоронах, тільки панахиду ще й на гробу правили.* ЗОЮР. II. 287.

Сорококлино́ві, ців, *м. мн.* Орнаментъ на писанкахъ, въ которомъ заключается 40 треугольниковъ. КС. 1891. VI. 364.

Сорокола́тий, а, е. Имѣющій 40 заплатъ, оборванный (шуточно). *Ех, брате, брате сороколатий, а на мені сімсот і чотирі.* Погов. Черк. у.

Сорокола́тній, я, е. Сорокалѣтній. О. 1861. I. Кон. 321.

Сорокопу́д, да, сорокопу́ст, ста, *м.* Шт. сорокоустъ. Вх. Пч. II. 12. *Сорокопуда гріх бить, бо він за курями пяне—кобця б'є.* Чуб. I. 60.

Сорокоу́ст, та, *м.* Сорокоустъ. Кв.

Сорбкуватий, а, е. Пестрый: черный съ бѣлымъ. Богод. у.

Сорокýля, лі, *ж.* Гадюка. *Сорокуля го ужалила.* Вх. Зн. 73.

Сорокуш, ша, *м.*=**Сорокопуд**. Вх. Пч. II. 12.

Сбром, му и **ма́**, *м.* Срамъ, стыдъ. *Скрізь землю б пішла від стида й сорому.* Кв. I. 46. **Сорому набра́тися**. Осрамиться. *Оце якось такого сорому набралася, що думав з жінкою розлюватися.* Харьк. г. **Без сороме́ каза́ла**. Сказка съ непристойностями. Выраженіе это употребляется, когда говорятъ о комъ либо, сдѣлавшемъ или сказавшемъ что-либо непристойное. См. **Соромѣ**.

Сорбмитися, млюся, мишся, *гл.*=**Соромитися**. Чуб. V. 575. *Той бідний батько голодний, а попросити соромиться.* Грин. II. 170.

Сорбмити, млю, миш, *гл.* Срамить, стыдить.

Сорбмитися, млюся, мишся, *гл.* Стыдиться, конфузиться. *Бо я вже й Бога не боюсь і не соромлюся людей.* Шевч.

Сороміжливий, а, е=**Сором'язливий**.

Сороміцький, а, е. Срамной. *Сороміцькі пісні.*

Сором'язли́вий, а, е. Стыдливый. *Доброго здоров'я ледві обізвалась дівчина, і й лице то́ спажнуло соромязливим полум'ям.* Мир. Зиц. Пов. 102.

Сором'язли́во, *нар.* Стыдливо.

Сором'язки́й, а, е=**Сором'язливий**. Г. Барв. 383. *Така вже в нас сором'язка, мов засватана.* МВ. I. 17.

Сорбмлятися, люся, ешся, *гл.*=**Соромитися**. *Чого хочеш—копроси, не сормляйся.* Грин. Ш. 650. *Я усе сормляюсь, усе мовчу.* Г. Барв. 64.

Сбромно, *нар.* Стыдно. *Та розпесе таку погану славу, що соромно й сказать.* Гліб. *Соромно такому багатиреві синаединця у найми пускати.* Мир. Пов. II. 21.

Сором'я́, **мка́**, *м.* 1) Ум. отъ **сором**. 2) Penis (у малолѣтняго). Екат. у. Слов. Д. Эварн.

Сором'я́та, ти, *ж.* Срамота, стыдъ. *Соромота вийти за ворота.* Ном. № 3173. *Ледащиця в мене кпиться,—мені соромота.* Чуб. V. 296.

Сором'язли́вість, сором'язли́вість, вости, *ж.*=**Соромливість**.

Сором'язли́вий, сором'я́жний, сором'язли́вий, а, е=**Сором'язливий**. *Сором'язлива вже така.* Греб. 393.

Сором'язли́во, сором'я́жно, сором'язли́во, *нар.*=**Соромливо**.

Сорбченька, ки, *ж.* Ум. отъ **сорочка**.

Сорочена́, на́та. *с.* Рубашечка, рубашенка, сорочечка. *Шие маленькее сороченя.* Шевч. II. 223. *Жиденята, як комашня, обідрані, в чорних сороченятах.* Левиц. I. 95.

Сорбчечка, ки, *ж.* Ум. отъ **сорочка**.

Сорбчий, а, е. 1) Сорочій. Ном. № 12743. 2) Раст.: а)—**чі я́годи**. Blitum virgatum. б)—**ча ля́пка**. Trifolium montanum L. ЗЮЗО. I. 139. в)—**чі ля́пки**. Primula veris. Анн. 272. 3) **Сорбче**, также: **сорбча ля́пка**. Мѣтка на ухѣ животнаго: разрѣзъ въ видѣ трехъ пальцевъ птичьей лапки. (Залюб.). Мнж. 182.

Сорбчин, а, е. Принадлежащій сорокѣ. Желех.

Сорочи́на, ни, *ж.* Рубашка. Грин. Ш. 525. *Зося посадила коло себе хлопчика в білій сорочині.* Левиц. I. 288.

Сорочи́ни, чи́н, *ж.*=**Сороковини**.

Сороч'ка, ки, *ж.* Рубаха, рубашка, сорочка. *Як неділя, то й сорочка біла.* Ном. №530. Ум. Сороченька, сорочечка. Чуб. V. 332.

Сорт, ту, *м.* Сортъ.

Сортува'ти, ту'ю, ешь, *гл.* Сортировать.

Сосна', ни', *ж.* Сосна *А в бору сосна колихалася.* Чуб. Ш. 191. Ум. **Сосо́нка, сосо́нька, сосо́ночка, сосо́нонька, сосо́ночка.** Чуб. Ш. 240. Мет. 20.

Сосни'к, ка', *м.* Сосновая роща. Ум. **Сосничо́к.**

Сосни'на, ни, *ж.* 1) Сосновое дерево. *Рубай, сыну, ти соснину, а я буду гілля.* Нп. 2) Сосновый лѣсъ. *За містом соснина темна далека заступила шлях піскуватий.* МВ. II. 14. Ум. **Сосни́нка.**

Сосничо́к, чка', *м.* Ум. отъ **сосник.**

Сосни́вка, ки, *ж.* Родъ узора въ вышивкѣ. Шух. I. 157, 158.

Сосно́вий, а', е. Сосновый. *Сосновес віддеречко,—дубовесе денечко.* Мет. 27.

Сосо́нонька, сосо́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ **сосна.**

Сосна́, ха', *м.* Молодой сосновый лѣсъ.

Сосо́нка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **сосна.** 2) Раст. а) Хвощъ, Equisetum. Вх. Пч. I. 10. б) Euphorbia Cyparissias L. ЗЮЗО. I. 122. в)—**болѣзня.** Hippuris vulgaris L. ЗЮЗО. I. 125. г)—**польова́.** Equisetum arvense L. ЗЮЗО. I. 121. 3) Узоръ въ вышиванья. 4) **Рядовина́ в сосо́нки.** См. Рядовина 1. Вас. 168.

Сосо́ночка, сосо́нька, ки, *ж.* Ум. отъ **сосна.**

Сосуне́ць, нця', сосуно́к, нка', *м.* Дѣтеныш, сосущій матку.

Сота́к, ка', *м.* Житель Шаришской столицы въ Венгріи. О. 1861. I. 265.

Сота́ти, та́ю, ешь, *гл.* Мотать. *Такий клуб усе сотаєш, всі нитки висотаєш.*

Сота́тися, та́юся, ешся, *гл.* 1) Мотаться. *Запхай кінці в середину, щоб не сталось. Його слова лилися з уст одно за другим, неначе сталися низкою.* Левиц. Пов. 244. 2) О людяхъ: сновать. *Довгенько треба статись поміж хатки, нім доберемся до міста.* Св. Л. 23.

Сотвори́тель, ля, *м.* Создатель. *Боже мій милий, сотворителю небесний.* ЗОЮР. I. 35.

Сотвори́ти. См. **Сотворити.**

Сотворі́ння, ня, *с.* Твореніе, существо. *На землі, у землі, у морі.... і скрізь бачив усе, кожну людину, кожне найменче сотворіне.* Гн. I. 83.

Сотвора́ти, ра́ю, ешь, сов. в. **сотвори́ти, рю́, риш,** *гл.* Сотворять, сотворить, создавать, создать. *Сотворив Бог дівчинок.* Чуб. V. 482.

Сотє́нний, а, е. Сотенный. *Приходить один сотенний осаула* Сим. 226.

Сотє́нство, ва, *с.* Званіе сотника. *Од отця до сина так сотенство і переходило.* Кв. II. 52.

Сотє́нька, ки, *ж.* Ум. отъ **сотня.**

Сотіпа́ти, па́ю, ешь, сов. в. **сотіпа́ти, пу, шиш,** *гл.* = **Утіпати, утіпати.** *Викинув Іванко половиночку (копи), сотіпав дівчину-чеіядиночку.* Мил. 88.

Сотка, ки, *ж.* 1) Сотня, сотенка. *Тасує вівці все на три сотці.* Чуб. 2) Нитка, низка. *Сотка грибів.* Радом. у.

Сотник, ка, Сотникъ. *Лучче живий хоружий, як мертвий сотник.* Ном. Ум. **Сотничок.**

Сотникі́вна, ни, *ж.* Дочь сотника. Стор. I. 33.

Сотникі́вський, а, е. Сотничій. *К чортам пужни сотниківське харпаньство.* Стор. I. 242.

Сотникува́ти, кую́, ешь, *гл.* Занимать должность сотника.

Сотницький, а, е. Сотничій.

Сотниче́нко, ка, *м.* Сынъ сотника.

Сотничиха, ки, *ж.* Жена сотника. Шевч. 311. *А за ним його сотничиха Харчиха.* О. 1861. XI. Кух. 18.

Сотничок, чка, *м.* Ум. отъ **сотник.**

Сотня, ні, *ж.* 1) Сотня, сто штукъ. 2) Часть козацкаго полка. 3) Въ старой Украинѣ XVII и XVIII в. извѣстная часть территоріи, состоявшая изъ нѣсколькихъ куріи и сама составлявшая часть полка. Ум. **Сотенька.**

Сотня́ни, ня, *м.* Обыватель сотни.

Софія, фії, *ж.* Змѣя Pelias chersea. Шух. I. 22.

Соффорок, рку, *м.* Соусъ къ вареной курицѣ, приготовленной на томъ бульонѣ, въ которомъ курица варилась. *Готова страва вся стояла.... телячий лизень тут лежав, ячні і до соффорку кури.* Котл. Ен. V. 14. См. **Супорка.**

Сохи́, хи', *ж.* 1) Столбъ, подпорка, пременущество. вилообразная на концѣ, напр. на соху опирается матица хаты, верхняя часть крыши въ клунѣ; на ней вращается рычагъ колодезнаго журавля; **сохами** называются также столбики или подпорки,

на которыхъ устаавляѣься печь и пр. Вас. 196. Шух. I. 109, 237. Также каждый изъ четырехъ столбовъ по угламъ хаты. Kolb. I. 55, 59. *Оце хата! дві сохи та солому трохи.* Ном. № 1500. *Ой піч стоїть на сохах.* МУЕ. Ш. 85. 2) Ножка *терниці* въ видѣ развилины. Шух. I. 147. 3) Соха. Чуб. II. 88. *І соха в землі, і волы в ярмі.* Чуб. V. 1118. 4) Мѣра пахотной земли въ двѣ пятыхъ части десятины необходимо $2^1/_2$ дня работы одной сохой). Черниг. г. Ум. **Сі́шна, сбше́чка.**

Сохáр, ра, *м.* Бревно съ развилиной, стоящее на плоту сплавного лѣса (та́льби),—на немъ плотовщикъ кладетъ свои вещи. Шух. I. 181.

Сохвалáти, лáю, еш, *гл.* Восхвалять. *А козак сєдить у корчмі та мед-вино кружає, корму сожалює.* ЗОЮР. I 219.

Сóхнути, хну, неш, *гл.* 1) Сохнуть. *В піч положу,—мокре, на воду положу,—сохне.* (Заг.: вісн). Ном. № 141, стр. 295. 2) Сохнуть, увядать. *Вяне, сохне сиротою.* Шевч. *Ой чого ж ти, козаченьку, ще й молод, да сохнеш?* Грин. Ш. 234.

Сохрáнний, а, е. Осторожный. Шух. I. 79.

Сохрáнно, *нар.* Осторожно. Шух. I. 80.

Сохтівний, а, е. Годный, пригодный. Шух. I. 170.

Сохтувáти, тýю, еш, *гл.* Спѣшить. Вх. Зн. 65.

Сбхур, ра, *м.* Вилка для зимней ловли рыбы.

Сóцький, кого, *м.* Сотскій. Чуб. V. 973. *Настановляють того мужика соцьким.* Грин. II. 245.

Соцькувáти, кýю, еш, *гл.* Быть сотскимъ. *Мій син соцькував.* Новомоск. у.

Сочевúця, ці, *ж.* Чечевица. *Роди, Боже, жито, пшеницю, горох, сочевицю.* Чуб. Ш. 456. Ум. **Сочевúчка, сочівонька.** Чуб. III. 163. *Сочівонька густа.* Чуб. III. 136.

Сочúти, чý, чúш, *гл.* Подстерегать, высматривать. *Я буду сочити: тільки ви заснете, я зараз усі обірву горіхи. Наш кіт мишу сочить.* Черниг. г.

Сочівонька, ки, *ж.* Ум. отъ **сочевиця.**

Сбшечка, ки, *ж.* Ум. отъ **соха.**

Сошни́к, ка́, *м.* Сошникъ, рѣзакъ въ сохѣ. Ном., ст. 300, № 370.

Сощепúтися, плюся, пишся, *гл.* Сцѣпиться, соединиться, сойтись. *Ой росли, росли да й іскилилися* (явір з березою), *вище церковки да й сощепилися.* Чуб. V. 713.

Сóя, сóї, *ж.* Пт. Соя, Corvus glandarius. Ном. № 14029. Вх. Пч. II. 10.

Сóяний, а, е=Соняний.

Сóяник, ка, *м.=Соняник.*

Сóяниковий, а, е=Соняниковий.

Сóяниця, ці, *ж.=Соняниця.* Чуб. I. 114.

Соя́ничúна, ни, *ж.=Соняничина.* Ум. **Соя́ничúнка.** *Зачав робить загони: де була соя́ничинка, бур'яна, — все пошло на загони.* Чуб. II. 36.

Соя́ничúння, ня, *с.=Соняничиння.* Новомоск. у.

Сóяно, *нар.=Соняно.*

Спад, ду, *м.* Наклонъ, покатость. Мик. 480. *Як би ж млин стояв нижче, аніж вода у ставу, то спад був би великий от і добре б молов.* Канев. у. *Треба так зробити, щоб спад був од стіни, то вода стікатиме.* Камен. у.

Спадáти, дáю, еш, сов. в. **спáсти, дý, дéш,** *гл.* 1) Упадать, упасть, сваливаться, свалиться, спасть. *Нех на тебе всі нещастя з світа спаде і з неба.* Чуб. V. 406. *Без божої волі і волос з голови не спаде.* Ном. № 26. *Ляха кров, сльози, муки спадуть на вас і на ваші внуки.* Чуб. V. 236. 2) Падать, спадывать, спасть, опасть. ЗОЮР. I. 12. *Ряса йому.... спадала наокруг його такими ж довгими фалдами.* Левиц. I. 134. *Шапка з голови спала.* 3) Сыпаться, осыпаться (о перезрѣломъ хлѣбѣ). *Нема часу свого жати, бо панське спадає.* Нп. 4) Входить, войти судномъ въ рѣку. *На Лиман-ріку іспадали.* АД. I. 217. 5) Стекать, стечь. *Вода в Дністр спаде.* Грин. III. 251. 6) Доставаться, достаться въ наслѣдство. *Все на його спало, що було в батька.* НВолын. у. *Спав на мене великий маєток.* 7)—з чого:—з рóзуму. Глупѣть, поглупѣть. *Ні, наші козаки ще з розуму не спали, щоб вовка од біди сховали.* Гліб. —з гóлосу. Спадать съ голоса, терять голосъ. *Дяк п'е горілки багато і вже спада з голосу.* Котя. Нп. 350.—з лúця,—з тíла. Худѣть, похудѣть. *А жаль мені дівчиноньки, що з личенька спала.* Нп. *Усе, було, тружусь, роблю, аж з тіла спала.* Гліб. 8)—очíма на кóго. Бросать, бросить взглядъ на кого, встрѣтить взглядомъ, упасть взглядомъ. *Куди я ні гляну, усе на його погляд очима спаду.* МВ. (О. 1862. Ш. 59). **Куди́ óчі спáли.** Куда глаза глядятъ. *Бігти ку-*

нулася, куди очі спали. МВ. (О. 1862. I. 104). 9)—на що:—**на дýму.** Приходить, прійти въ голову, на мысль. *Ти ізнов чогось сумуєш, Наталко! ізнов тобі щось на думку спало.* Котл. Нп.—**на нюні.** Вскакивать, вскочить на коня. *Од не вспів Нечаєнко та на конічка спасти.* Мет. 406.—**на стéжку.** Идти, пойти по слѣдамъ кого. *От і я'на дідову стежку спала.* Лебед. у.

Спáдистий, а, е. Покатый, отлогій. *Berge.... спадистий.* Млак. 86. 2) О животн.: много ѣдящій и не жирѣющій. *Спадистий кінь.* Вх. Зн. 65.

Спадковúй, á, é. Наслѣдственный. *Вподобала я в простій козачці спадкову пишу своїм поважним родом.* Г. Барв. 425.

Спáдок, дку, *м.* Наслѣдство. Г. Барв. 364. К. ХП. 86. *Не мавши спадку, не матимеш і упадку.* Ном. *Од якоїсь тітки у спадку йому достався.* МВ. (О. 1862. I. 48). Иногда только во мн. ч. Мнж. 192.

Спáдщина, ни, *ж.* Наслѣдство.

Спадь, ди, *ж.* Часть вéршки. (См.). Шух. I. 227.

Спакувáти, кýю, ши, *гл.* Упаковать, уложить. *Спакували все на віз.* НВолын. у. *Спакували свої тлумочки і всі разом пішли до Ягипту.* Гн. I. 108.

Спалáти, лáю, ши, *гл.* Сгорѣть. *Чотирі свічі спалали, поки твою дочку вінчали.* Грин. Ш. 464.

Спалахкотíти, хочý, тúш, *гл.*=**Спалахнути.** Желех. *Земля запалиться і згорить цілá, спалахкотить небо з сонцем, місяцем і звіздами.* Гн. II. 79.

Спалахнýти, хнý, нéш, *гл.* Вспыхнуть.

Спáлий, а, е. Унаслѣдованный. *По батькові спалий.* (Лобод.).

Спалúти, лю́, лиш, *гл.* 1) Сжечь. *Спалив та й попел по степу розвіяв.* ЗОЮР. I. 120 *Та ні вітер його не звіє, ні сóнце його не спале.* Мет. 208. 2) Опалить (солнцемъ кожу). 3) Безл. **Мене́ спалúло.** Я вспылилъ, меня взорвало. Павлогр. у.

Спалúтися, люся, лишся, *гл.* 1) Сжечься. *Щоб спалилась з дерюгами отта гаспедська бучегарня.* Стор. I. 157. 2) Вспыхнуть, вспылить. *Спалився він та до мене з кулаками.* Павлогр. у.

Спáле, лéй, *ж.* Мѣсто, гдѣ выжженъ лѣсъ. Вх. Зн. 65.

Спам'ятáти, тáю, ши, *гл.* Вспомнить. *Не спам'ятаю коли саме це діялось.* Канев. у.

Спам'ятáтися, тáюся, шся, *гл* Опомниться, прійти въ себя. *Як упав,—вуби стяв, ледве спам'ятався.* Чуб. V. 1081.

Спанíлий, а, е. Превратившійся въ барина. *Не спанілі, не схлопілі діти України.* К. Досв. 251.

Спанíти, нíю, ши, *гл.* Превратиться въ барина, стать барниомъ.

Спанí́ла, нá, *с.* Совъ, спанье. *З спанням не купиш коня, а з лежі не справиш одежі.* Ном. № 11299. **Спанúй нéма.** Не спится, нѣтъ сна. *Карим очам спанням нема, а ніжкам спочину.* Мет. 85.

Спанóшитися, шуся, шишся, *гл.*=**Спанíти.** Вх. Зн. 46.

Спантелúчити, чу, чиш, *гл.* Сбить съ толку. *Чоловіка спантелічить мирська суета.* К. ЧР. 138.

Спантелúчитися, чуся, чишся, *гл.* Сбиться съ толку. *Спантелічивсь, небоже.* Ном. № 5173.

Спар, ру. *м.* 1)=**Спека.** Вх. Лем. 468. 2)=**Садно.** Вх. Зн. 65.

Спáра, ри, *ж.*=**Шпара.** Угор.

Спáрити, рю, рить, *гл.* 1) Обжечь, обварить, обдать кипяткомъ. *Як би го окропом спарив.* Ном. № 3386. 2)—**шúю.** Натереть рабочей скотинѣ шею, напр. ярмомъ. Херс. у. 3) Отколотить. *А ти моїх орендарів нагайкою спарив.* Рудан. I. 37.

Спáритися, рюся, рився, *гл.* Обжечься, обвариться. *Спарився, як на окропі.* Ном. № 3386.

Спáрний, а, е. Душный. Желех.

Спáрно, *нар.* Душно. Вх. Зн. 65.

Спаровлáти, ляю, ши, *гл.*=**Справляти.** *Менí, Івасю Вдовиченку, коня на славу спаровляла.* Мет. 416.

Спарувáти, рýю, ши, *гл.* Женить, выдать замужъ, сочетать бракомъ. *Спарувати парубка з дівчиною.* Кв. I. 191.

Спарувáтися, руюся, шся, *гл.* Жениться, выйти замужъ, вступить въ бракъ. *На всеїдній у неділю вона спарувалась з сліпим своїм.* Шевч.

Спас, са, *м.* 1) Праздникъ 6 августа, Преображеніе. *Прийшов Спас—держи рукавиці про запас.* Ном. № 468. 2) Спаситель. 3) Церковь во имя Спасителя. *У Межигорського Спаса тричі причащалась.* Шевч.

I. Спасáти, сáю, ши, сов. в. **спастú, сýу, сéш,** *гл.* Спасать, спасти (о душевномъ спасеніи). *Хто хоче душу свою спасти.*

Св. Мр. VIII. 35. *Чорна риза не спасе, а біла в гріх не введе.* Ном. № 204.

II. Спасе́ти, **сáю**, **ешь**, сов. в. **спáсти**, **сý**, **сёшь**, *гл.* Выпасывать, выпасти, давать скоту съдать посѣвы, траву. *Там чумаки ходять, в руках воли водять, траву спасають.* Чуб. V. 964. *Треба спасти жито, бо велике вже.* НВолын. у. Также: съѣдать, съѣсть (растенія—о травоядномъ животномъ). *Зіле спасає сиві оленець.* АД. I. 33.

Спаса́тися, **сáюся**, **ешся**, сов. в. **спасти́ся**, **сýся**, **сёшся**, *гл.* 1) Спасаться, спастись (о душевномъ спасеніи). *Недалеко відсіля спасається пустельник.* Стор. I. 106. *Я ся ніду питати, як ся гріхів спасати.* Нп. На гріх не спасёшся. Отъ грѣха не убѣжишь. Ном. № 97. 2) Только несов. в. Говѣть.

Спасённий, **а**, **е.** 1) Спасшійся. *Живе він там* (у печері) *багато років....—став спасений.* Грин. II. 150—151. 2) Благой. *Діло спасене і богоугодне.* К. Кр. 9.

Спасе́ник, **ка**, *м.* 1) Спасающій свою душу, праведникъ, угодникъ. К. Бай. 118. К. ІЦН. 290. 2) Говѣльщикъ, спасающійся. *Спасеники ідуть до церкви.*

Спасе́ницький, **а**, **е.** Относящійся къ спасающему свою душу или говѣющему. К. ПС. 118.

Спасе́ниця, **ці**, *ж.* 1) Спасающая свою душу. К. ПС. 118. 2) Говѣльщица.

Спасúбі, **спасúбіг**, **спасúбу**, *межд.* 1) Спасибо, благодарю. Левиц. Пов. 369. *Спасибі вам за я́дки.* ЗОЮР. I. 66. *Таки, спасибу йому, добрий на старости був.* Рудч. Ск. I. 77. 2) **Мала́, малúй спасúбі.** Мало пользы, толку, небольшая польза. *Жита—хвалить ласку божу: ярина змилила; гречки теж припалило, смальную сушею та вітром, з їх мала спасибі.* Вахнян. у. *Мала спасибі в того, що він на самій горілці сéдить, самою горілкою шинкує, а хліба не приробляе,—малу спасибі заробить.* Васильк. у. *Зімою день малúй; вже по обіді з того дня малúй спасибі.* Рк. Левиц.

Спаси́тель, **ля**, *м.* Спаситель, Спасигель міра, I. Христосъ. *Богові молились, Спасителю хрестились.* Нп.

Спасúв, **сова**, **ве.** Спасовъ. **Спáсова** борода. Пучекъ несжатыхъ стеблей хлѣба, обыкновенно связываемый на концѣ сжатой нивы жнецами. Чуб. III. 226.

Спасівка, **ки**, *ж.* 1) Успенскій постъ. *Спасівка-ласівка, а Петрівка-голодівка.* Ном. № 482. 2) Сортъ грушъ или яблокъ.

Спасівський, **а**, **е.** Бывающій въ успенскій постъ. *Швидко висохла вона* (хата) *на гарячому спасівському сонці.* Левиц. I. 331.

Спасíння, **ня**, *ж.* Спасеніе (духовное). *З дурного говіння не буде спасіння.* Ном. № 133. *Ой хто мене поцілує,—заробить спасіння.* Грин. III. 654. Ум. **Спасíннячко.** Ном. № 2428.

Спаскýдити, **джу**, **дить**, *гл.* Изгадить, испакостить. *Старий стару хвале, що добрий борщ варе, а молодий свою гудить: що не зваре, то спаскудить.* Чуб. V. 1128.

Спаскýдитися, **джуся**, **дишся**, *гл.* Изгадиться, испакоститься.

Спасовéць, **вця**, *м.* Тотъ, кто производитъ потраву, пуская свой скотъ на чужое поле. Рк. Левиц.

Спáсти. См. **Спадати.**

Спасти́, **ся.** См. **Спасати, ся.**

Спáти, **сплю**, **спиш**, *гл.* Спать. *Карі очі не сплять ночі.* Мет. 85. **Спáти,—аж пáхне!** Славян. у. или: **спáти,—аж гúляя гне.** Лебед. у. Сильно хочется спать.

Спáтися, **спáється**, *гл. безл.* Спаться. *Йому ніченька не спиться.* Мет. 75. *І світ настав, а Ярині не спиться,—ридае.* Шевч.

Спáтки, **спáтоньки**, **спáточки**, **спатýні**, **спатýнечки**, **спатýсі**, **спатýсічки**, *гл.* Ум. отъ **спати.** *А спатки таке, що мати її родила до сна.* Ном. № 11313. *Ще дівчина спатоньки не клалась.* Мет. 28. *Стелю постіль білу і спаточки ляжу.* Чуб. V. 620. *Спатусі на білій подусі!*—говорятъ ребенку, укладывая его спать.

Спахнýти. См. **Спахувати.**

Спáхувати, **хую**, **еш**, сов. в. **спахнýти**, **хну**, **нéш**, *гл.* 1) Вспыхивать, вспыхнуть. *Іскра до покутя спахнула* (гостi будуть). Ном. № 11797. 2) Вспыхивать, испыхнуть (о румянцѣ), густо покрасѣть. *Рум'янець густий спахував на личку.* МВ. II. 94.

Спацéра, **ри**, *ж.* Прогулка. *Да що ж вона, пане брате, від явором робить? Ой з тим розлучником на спацеру ходить.* Чуб. V. 385.

Спáцір, **ру**, *м.* = **Спацера.** *Вийшла вона раз на спацір.* Чуб. II. 133.

Спачáти, **чý**, **чиш**, *гл.* Искривить, покосить, погнуть.

Спачúтися, **чýся**, **чишся**, *гл.* Искри-

ситься, покоситься. *Спачилось двері.* Камен. у.

Спа́чка, ки, *ж.*=**Спли́чка.** Лохв. у.

Спашу́, шу, *м.* Потрава, порча скотиной травы или хлѣба на поляхъ. Мкр. Г. 21. *Займи скотину і візьми за спаш.* Сим. 217. *Горобці шкоду роблять, а синиця в спаш упаде.* Ном. № 4071. *Між листом повертались боками довгі і круті білі гарбузи, неначе воли на спашу.* Левиц. Пов. 227.

Спашно́́ но́го, *с.* Плата за потраву. *Спашного дав півкарбованця.* Камен. у.

Спевни́ти, вню́, ни́ш, гл. Исполнить. Полт. г. *Коли б Господь спевнив моє жаданя.* К. Іов. 18.

Спе́ка, ки, *ж.* Зной, жаръ. Левиц. Пов. 226. *На дворі стала спека, аж дихати важко.* Левиц.

Спе́катися, каюся, ешся, *гл.* 1)—**чого.** Избавиться, отвязаться, отдѣлаться. 2)— **з ким.** Связаться съ кѣмъ. *Ото вона спекалася з ним, а то й роспекалася.* Харьк. г.

Спекотá, тí, *ж.*=**Спека.** НВолын. у.

Спекти́, чу́, че́ш, *гл.* 1) Испечь. *Пече наша, пече, спечи нам коровай гаряче!* Нп. *Не вітай,—не остатне ще спекли.* Ном. 2) Изжарить. *Спік чорне порося.* МВ. (О. 1862. Ш. 64). *Курочку спекла.* О. 1862. II. 30. *Ту рибку скажіть, щоб спекли.* Мнж. 25. 3) Сжечь (человѣка). *Гетьмана, що на огні ляхи спекли.* Шевч. 234. 4)—**ра́ка.** Покраснѣть, сконфузясь. *Офицерик трошки спік рака, що одвик по своєму розмовляти,* К. ДС. 19.

Спекти́ся, чу́ся, че́шся, *гл.* 1) Испечься. *Спікся хліб.* 2) Изжариться. *Ще гуска не спеклася.* 3) Быть опаленнымъ солнцемъ.

Спе́рва, спе́рву, *нар.* Сначала. *Сперва твоє будем їсти, а тоді моє.* Рудч. Ск. II. 156.

Спере́д, *пред.* Изъ-подъ. передъ, съ, отъ. *Сперед моїх очей втік.* Чуб. *Скінчув милий сперед очей, тільки вчула свист.* Чуб. *Іван приймає сперед того коня сіно, а м'ясо ложить перед ним* Рудч.

Спе́реда, *нар.*=**Спереду.** *Ще-ще спереда, а взаду на чорта походить.* Ном. № 2910.

Спереда́ти. См. **Спережати.**

Спе́реду, *нар.* Спереди, впереди.

Спережа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **спереда́ти, дже́, да́ш,** *гл.* Опережать, опередить. *Не спережай, Іване, йди поруч.* Канев. у. *Плинуть качки в два рядочки, одна й одну спережає.* Мет. 57. *Думка думку спережає.* МВ. I. *Він спереди мене коньом.* Екат. у.

Спереча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **спере́чати, чу, чиш,** *гл.*—**кого.** 1) Уговаривать не дѣлать чего, удерживать. *Я його спречав: бійся Бога, не їдь, теперки ніч!* Камен. у. 2) Препятствовать, воспрепятствовать. *Рубають собі ліс у пана, ніхто не сперече, бо то ніч.* Камен. у.

Спереча́тися, ча́юся, ешся, *гл.* Спорить. *Та се було тоді, як ми з ним спречалися за землю.* Уман. у. *Стара Тихонихта трохи спречалась, а батько згодився.* Левиц. I. 20.

Спере́чатися, чуся, чишся, *гл.* Перечить, противиться. *Дід не спречався.* Левиц. Пов. 234.

Спе́рти, ся. См. **Спіпрати, ся.**

Спе́рш, спе́ршу, *нар.* Сначала, прежде. *Чи воно так і спершу було, як Христос не народився?* ЗОЮР. I. 12.

Спечали́ти, лю́, лиш, *гл.* Опечалить. *Що ти, сестро, ізробила, нашу матір спечалила?* Pauli.

Спе́чений, а, е. Жаркій, душный (о днѣ). Вх. Пч. 65.

Спе́чно, *нар.* Жарко, душно (на дворѣ). Вх. Зн. 44.

Спива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **спи́ти, зіп'ю́, зіп'єш,** *гл.* Пить, испивать, выпить, испить. *Тут тобі не бувати, червоної крові не спивати.* Чуб. I. 131. *Дала дівчина козакові кохан-зілля спити.* Чуб. V. 429. (Нехай) *з кумою Хмельницькою мед-вино спивав.* Pauli. *Спили зелене вино.* Чуб. III. 400.

Спива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **спи́тися, зіп'ю́ся, зіп'єшся,** *гл.* Спиваться, спиться. *Чи ти, мужу, спився, чи ти скрутився.* Чуб. V. 1081.

Спиж, жу, *м.* 1) Бронза, мѣдь, колокольный металлъ. 2) Зарубка, углубленіе, вырубленное въ кускѣ дерева. Шух. I. 87, 93. 3) Раст. Cornus sanguinea L. ЗЮЗО. I. 129.

Спижа́рня, ні, *ж.* Чуланъ для провизіи, кладовая.

Спижо́вий, а, е. Бронзовый, мѣдный. ЗОЮР. I.

Спи́лити, лю, лиш, *гл.* Поднять пыль. *Їду я,—це як под ие вітер, так і спилив киптюгу поперед мене.* Новомоск. у.

Спи́льна, *нар.* Пристально. *Спильна на сине море собі поглядає.* АЛ., I. 188. Ум. **Спильне́нька.**

Спильнува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Во время явиться. Вх. Лем. 468.

Спи́ну, ну, *м.* Остановка, удержъ. См. **Упин.** *А пташки без перестанку, без спину виспівували.* Левиц. I. 125. Ум. **Спи́нок.** *Нема спинку вдовиному синку.* Чуб. V. 275.

Спи́ня, ня, *ж.* Спина. *Кров дзюркотить, булькотить з спини.* ЗОЮР. I. 146. Ум. **Спи́нка, спи́ночка.**

Спина́ти, на́ю, еш, сов. в. **сп'яста́ти, зіпну́, зіпнеш,** *гл.*=**Спинати, спинити.** *За ним жінка у погоню—хватає, спинає, серцем називає.* Чуб. V. 736. 2) Застегивать, застегнуть, пришпиливать, скалывать, сколоть.

Спина́тися, на́юся, ешся, сов. в. **сп'яста́тися, зіпну́ся, зіпнешся,** *гл.* 1) Застегиваться, застегнуться, пришпиливаться, прикалываться, приколоться. 2) Подниматься, становиться. *На ноги сп'ястись.* Левиц. Становиться на цыпочки, приподниматься на пальцахъ; вообще тянуться къ чему-либо выше стоящему. *Війшла я до неї вчора, вона спинається на вікно.* МВ. I. 3) О лошади: становиться, стать на дыбы. 4) Спорить, возставать, возстать противъ кого. *Як то проти старшини спинатися.* Канев. у. *Мені не можно спинаться з старшиною, бо сина у москалі оддасть.* Канев. у.

Спини́ти, ся. См. **Спиняти, ся.**

Спи́нка, ки, *ж.* Ум. отъ **спина.**

Спинковий, а, е. Спинной, со спины. *Спинкова щетина.* Полт. г. 2) Переносно: самый отборный, лучшій. *Саме спинкове панство.* Мир. XPB. 418.

Спинкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Двигаться на спинѣ лежа. *Та за нею спинкує.* Мнж. 132.

Спи́нок, нку, *м.* Ум. отъ спин.

Спи́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ **спина.**

Спинто́чити, чу, чиш, *гл.* Всунуть, втиснуть. *Хоть же смерть к тобі прискоче,—слави в землю не спинточе.* Котл. Од. 494.

Спинача́тися, ча́юся, ешся, *гл.*=**Спина́тися** 3. *Хиба це можно спинчатися з губернатором?* Волков. у.

Спина́ка, ки, *ж.* Ув. отъ **спина.** *Спичка в ніс, болячка в спиняку, поздоровляю, як скажену собаку.* Ном. № 372.

Спиня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **спини́ти, ни́ю, ниш,** *гл.* Останавливать, остановить, удерживать, удержать. *Ой гуляла, волю мала, мати не спиняла.* Грин III. 268. *Ой не спиняйте у ставу води, нехай вода рине.* О. 1861. IV. 83.

Спиня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **спини́тися, ни́ося, нишся,** *гл.* Останавливаться, остановиться, удерживаться, удержаться. *Пішла б на край світа, не спинилась би.* Левиц. I. 54. *Час не спиняється.* МВ. I. 156.

Спи́с, са, *м* Копье. *Як ударить.... списом у груди.* Мет. 454. *Скоро настиг, зараз його і проколов списом.* ЗОЮР. I. 120.

Списа́ти, ся. См. **Списувати, ся.**

Спи́скати, каю, еш, *гл.* Сжарть, уничтожить? *Ледачого нігде не спискає.* Ном. № 3229.

Спи́сок, ску, *м.* 1) Списокъ, запись. *Ти вже виписаний з наших списків.* Грин. II. 149. *У сільські списки так його записали.* Кв. I. 228. 2) Копія.

Спи́сувати, сую, еш, сов. в. **списа́ти, шу́, шеш,** *гл.* 1) Списывать,=списать, переписывать, переписать. *Списуючи сі епітафії, я дивувався.* Стор. II. 145. 2) Описывать, описать, излагать, изложить письменно. *От-і списали на бумагу да в Борзну.* ЗОЮР. I. 71. *Як зо мною була пражтика, то варто навіть списати цее. Драг.* 63. 3) Исписывать, исписать. *Уже списав увесь папер,—давайте ще, бо нема де писати.*—**шу́ру** Испещрять, испестрить тѣло знаками удоровъ. *То то ж то так звелів всю шкуру скрізь списати, що то тобі нема і курці де клювати.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 87). 4) Рисовать, нарисовать. *Писав три дні і три ночі, закінчив списав чорні очі.* Мет. 10. *Спишу твоє біле личенько на бумазі, приб'ю твоє біле личенько в кімнаті.* Чуб. V 312.

Спи́суватися, суюся, ешся, сов. в. **списа́тися, шу́ся, шешся,** *гл.* Списываться, списаться.

Списьме́нна, списьме́нська, *нар.* Свысока, по ученому. Котл. Ен. VI. 81. *Оце ж так заговорив вам списьменська.* Стор. I. 68.

Спит, ту, *м.* 1)=**Спиток.** *Зірвали в чужому саду кілька ягід на спит.* Черн. у. 2) Расспросы. *Взяти кого на спит.*

Спита́ти, та́ю, еш, *гл.* Спросить. *Не спитавши голови, не лізь до ніг.* Ном. № 3838. *Все розберіть та й спитайте тоді себе: що ми?* Шевч.

Спита́тися, та́юся, ешся, *гл.* Спросить, разспросить, спроситься. *Спитаєшся пня*

і колоди, як прийдеться до чого. Ном. № 9782.

Спи́ти. ся. См. **Спивати, ся.**

Спитлюва́ти, тлю́, еш, *гл.* Смолоть крупичатой муки. *Ярая пшениченька у стіжку. Ми її зготуємо, на коровай спитлюємо.* О. 1862. IV. 13. *Ой мельнику, мельниченьку, спитлюй мені пшениченьку.* Грин. Ш. 660.

Спи́ток, тку, *м.* Проба, испытаніе. Ном. № 4279. *Хиба на спиток узяти білі, яка то вона буде.*

Спи́тувати, тую, еш, *гл.* Пробовать, испытывать. *Нехай дурнями броди спитують.* Черк. у.

Спи́туватися, туюся, ешся, *гл.*=**Спитувати.** *Спитувавсь він жінку вмовляти, та не така то вона.* МВ. (О. 1862. Ш. 60).

Спиха́ти, хаю, еш, сов. в. **зіпхну́ти, нну́, зіпхнеш,** *гл.* Спихивать, спихнуть, сталкивать, столкнуть. *Мужик з печі спав— ніхто його не спихав.* Ном. № 7050.

Спихо́йка, *нар.*=**Спишна.** *По них ходить красне дівча спихойка.* Гол. I. 335.

Спи́ця, ці, *ж.* 1) Спица (въ колесѣ). Рудч. Чп. 250. *Котилися вови з гори, поламались спиці.* Чуб. V. 323. 2) Часть гончарнаго круга. См. **Круг 11.** 3) Часть **млина́ ручно́го.** (См.). Шух. I. 104. 4) Въ срубленомъ деревѣ сукъ, тонкая часть котораго отрублена. Шух. I. 187.

Спи́чак, ка́, *м.* 1) Молодой ростокъ камыша. О. 1862. I. 55. 2) Рыба-самецъ въ то время, когда онъ трется. Миж. 192.

Спи́частий, а, е. Остроконечный.

Спи́часто, *нар.* Остроконечно.

Спи́чка, ки, *ж.* Остроконечная палочка. *Як очей на спичку не повидовбує.* Ном. № 3440.

Спи́шна, *нар.*=**Пишно.** *Ой приїхав щиглик спишна, сів собі в саду на вишні.* Чуб. V. 1127.

Спища́ти, щу́, щи́ш, *гл.* Запищать. *Птах спищав.* Вх. Лем. 469.

Спів, ву, *м.* Пѣніе. *Серед пахощів квіток і співу пташиного побачимось.* Левиц. I. 303. *Музики і співи замовкли.* Стор. М. Пр 54

Співа́, ви, *ж.* Пѣніе, пѣсня. *А де ж Гонта?... чому не співає? нема його; тепер йому мабуть не до неї, не до співи.* Шевч. 201

Співа́к, ка́, *м.* 1) Пѣвецъ. *Співак, танцюра на всі руки.* Котл. Ен. IV. 11. *Так ось коли побачив співака! яка мальована та штучна птиця.* Греб. 391. 2) Пѣвчій. 3) Названіе собаки. Kolb. I. 65. 4) Пт. Sylvia, травникъ. Вх. Пч. II. 14. Ум. **Співа́ченько, співа́чок.** Федьк. I. 28. *Півничок-співачок.* Миж. 3.

Співа́ка, ки, *м.*=**Співак 1, 2.** Греб. 389. *Співають співаки,—щоб вас побрали собаки.* Ном. № 12446.

Співа́нка, ки, *ж.* Пѣснь. *Не співанку я співала.* Гол. I. 172. Ум. **Співа́ночка.** Лукаш. 146.

Співа́ння, ня, *с.* Пѣніе. *Співання в п'ятницю, а співання в неділю ніколи не минеться.* Ном. № 539. Ум. **Співа́нячко.** Чуб. Ш. 109.

Співа́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ **співанка.**

Співа́ти, ва́ю, еш, *гл.* Пѣть. *В полі пташки літають, веселенько співають.* Мет. 65. *На гуляях грає, красно співає.* Pauli. *На два крилаєн , можна співати.* Ном. № 6964.

Співа́тися, ва́ється, ється, *гл.* Пѣться. Г. Барв. 222. *Пісня сама співалася.* Левиц. Пов. 25.

Співа́цький, а, е. Отно щійся къ пѣвцу, пѣвчему.

Співа́ченько, ка, *м.* Ум. отъ **співак.**

Співа́чка, ки, *ж.* 1) Пѣвица. 2) Пѣвунья. *Дають дівчатам-співачкам.* О. 1862. IV. 24.

Співчо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **співак.**

Співе́ць, вця́, *м.* 1) Пѣвецъ. *Співець славутний Митуса.* Кост. (О. 1861. Ш. 30). *Замовк співець.* О. 1862. VIII. 11. 2) Поэтъ.

Співли́вий, а, е=**Співучий.** *Які співливі баби.* Черниг. г. *Соловей цикий удається дуже співливий.* Волч. у.

Спі́вний, а, е. Пѣвучій. *Маєш же співненьки співній.* Гол. II. 665. 2) Мелодическій, музыкальный.

Співону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сразу громко запѣть. *Раптом як співоне! дзвінко-тоненько.* МВ. (О. 1862. Ш. 64).

Співо́чий, а, е. Пѣвчій. *Весела, мов та пташка співоча.* МВ. I. *Співочу птицю чули.* Св. .I. 295.

Спі́вочка, ки, *ж.* Ум. отъ **співа,** но встрѣчено только въ значен.: пѣвунья. *Всякі співочки співають, сидячи, або літаючи, кожна своїм голосочком; там, під вітою сидить соловейко....* О. 1862. IV. 72.

Співробі́тник, ка, *м.* Сотрудникъ. *Ну,*

доброго собі співробітника придбала Польща! Морд. Пз. 104.

Співробітниця, ці, *ж.* Сотрудница. Желех.

Співувати, вую, єш, *гл.* Пѣвать. Вх. Лем. 469.

Співу́н, на́, *м.* Пѣвунъ. Змѣев. у. Мир. ХРВ. 131.

Співу́ха, хи, *ж.* Пѣвунья. *Співуха невеличка.* Мир. ХРВ. 113.

Співу́чий, а, е. 1) Любящій пѣть, много поющій. Черк. у. 2) Пѣвучій. *Голосок співучий.* О. 1862. IX. 69.

Спід, спо́ду, *м.* 1) Исподъ, низъ, нижняя часть. *Моливсь за них, як сонце сіт на землю рано розсипало, молившись, як промені спускало воно під спід землі і гнт.* Мкр. Г. 68. *Підверне всіх собі під спід.* Котл. Ен. Ш. 74. *Підпалили сосну від споду до верха.* Чуб. V. 394. **Спода́** у новода—нижній край. Вас. 186. 2) Дно. *Сьорбайте, хлопці, юшку, а рибі на споді.* Ном. № 11997. 3) Глубина, глубь. 4) Изнанка, подбой. *Жупан голубий на вересі, красний на споді.* ЗОЮР. I. 97.

Спід, предл. Изъ-подъ. *Спід ринви та на дощ.* Ном. № 1792.

Спі́дка, ки, *ж.* 1) Изнанка. *Спідка добра, а верх подраний.* 2) Основаніе. Вх. Лем. 401. 3) Корка нижняя у хлѣба. *Взяла паляницю, постукала, поклала циколотками під спідку.* Левиц. Пов. 197. *Скоріше вибрав на тарілку, ввесь коровай на мир роздав; а музикантам тільки спідку.* Алв. 36. 4) Дно большой лодки (**дуба**). Мнж. 180. 5) мн. Варежки въ кожаныхъ рукавицахъ. Мнж. 192.

Спі́дленій, а, е. Сдѣлавшійся подлымъ. *Може чие ще не спідлене серце важко заб'ється, до серця озветься.* К. ХП. 48.

Спідлі́ти, лію, єш, *гл.* Сдѣлаться подлымъ. К. Дз. 213.

Спідневіді́ти, джу, диш, *гл.* Обмануть, обнадежить и не исполнить. *Поступилися прийти на роботу, а далі й нема й спідневідили мене.* Волч. у.

Спіда́нк, ка, *м.*=**Спіднак** 1. Шух. I. 103, 146

Спіднйця, ці, *ж.* 1) Юбка. Чуб. VII. 428, 429. Гол. Од. 49. КС. 1893. V. 284. 2) Часть полушубка отъ таліи вниз. Вас. 155. Ум. **Спідни́чка, спідничинька.**

Спідничи́на, ни, *ж.* Юбченка. *Спідничина не зіходить.* Грин. Ш. 268.

Спідни́чка, ки, *ж.* Ум. отъ **спідниця**.

Спі́дній, я, е, Нижній, исподній. Рудч. Ск. I. 4. *Фе! сказала Катерина, закопливши спідню губу.* Левиц. Пов. 143. *Спідня щелепа. Спідня одежа.*

Спіднак, ка́, *м.* 1) Нижній жерновъ на мельницѣ. 2) Нижній пильщикъ 3) Дно кобзы. КС. 1882. VIII. 281. 4) Часть гончарнаго круга. См. **Круг** 11. Вас. 179. Шух. I. 260-262. 5) Снятое молоко. *Вершки з глечиків позбірають, а спідняк позливають у сулеї та очю й продають дешево.* Каневск. у.

Спідни́рка, ки, *ж.* Доска на днѣ желѣзнаго кузова. Вх. Лем. 469.

Спідпру́чний, а, е. О волѣ, запряженномъ въ плугъ: тотъ, который идетъ со стороны **погони́ча**.

Спідспо́ду, *нар.* Снизу, со дна. Рк. Левиц.

Спідсі́сти, сі́ду, дешъ, *гл.*—**кого**. Занять чье мѣсто, замѣнить кого. Чуб. VI. 20.

Спідті́ха, спідті́мка, *нар.* Исподтишка. *Спідтиха-тиха підкрадеться.* Шевч. *Спідтишка мішки рве.* Ном. № 3038.

Спідту́шка, ки, *ж.*=**Спідка** 3. Рк. Левиц.

Спіж, жу, *м.*, **спіжо́вий**, а, е=**Спиж, спижо́вий**. Гн. II. 72. *Спіжові гармати.* К. Досв. 103.

Спізнава́ти, наю́, єш, сов. в. **спізна́ти, на́ю, єш**, *гл.* Узнавать, узнать. *Бога в Трійці спізнала.* Чуб. I. 181. *Брат сестри не спізнав.* Чуб. V. 918.

Спізнава́тися, наю́ся, ється, сов. в. **спізна́тися, на́юся, ешся**, *гл.* Знакомиться, познакомиться, сходиться, сойтись. *Як з тобою спізнавались, - сухі дуби розвивались.* Чуб. V. 62. *Ой хвортуно, хвортунонько, що ти нам зробила, дала ти нам спізнатися, тепер розлучила.* Чуб. V. 278.

Спізни́тися, нюся, нишся. *гл.* Опоздать. *Спізнюся, то мати проведуть.* МВ. I. 157.

Спійма́ти, маю, єш, *гл.* Поймать. *А дивіться, який славний пізнюк, тра його спійлать.* Рудч. Ск. II. 74.

Спійна́ти, йму́, меш, *гл.*=**Спійма́ти**. *От-от зайця спійнати.* Св. Л. 96.

Спі́лий, а, е. Спѣлый. *Іх зрізують, як*

спілий колос в полі. Іов. 54. Ум. Спіле́ньки́й, спіле́сенький.

Спіліти, лію, ешь, гл. Созрѣвать, дѣлаться спѣлымъ. *Як почина ожина спіліть, то червона, а як приспіє,—чорна.* Черк. у.

Спі́лка, ки, ж. Компанія, товарищество. *Чоловік та жінка, то одна спілка.* Ном. Тримáти спíлку. Вести компанію. *Не тримай з панами спілки.*

Спілкува́ння, ня, с. Сношеніе, общеніе.

Спілкува́ти, кýю, еш, гл.—**з кíм**. Быть въ компаніи, дѣлать что-либо сообща, имѣть сношенія, связи съ кѣмъ.

Спі́лчливий, а, е. Склонный, способный къ дѣйствіямъ въ компаніи, хорошій товарищъ въ общемъ дѣлѣ. *Іван чоловік спілчливий; як спілчливі люде, то добре, а як той соб, а той цабе, то зле.* Черк. у. (Лобод.).

Спільжити, жу, жиш, гл. Ослабить. *Мусить долішній обруч підбити угору, аби трохи спільжити—звільнити доли та тоді забити дно у затір.* Шух. І. 250.

Спі́льний, а, е. Общій, совмѣстный. К. ЧР. 427. *Це спільний хліб.* Черк. у. *Розмова стала спільною.* Левиц. Пов. 262.

Спі́льник, ка, м. 1) Членъ товарищества, общества, артели, компаньонъ. Левч. 59. 2) Соучастникъ, сообщникъ, сотоварищъ. *Страх напав на синів Заведеєвих, що були спільниками Симонові.* Єв. Л. V. 10. 3) Веруцій землю съ половины. *Спільники садили капусту з половини.* Екат. у.

Спі́льність, ности, ж. Общность, единеніе. *До гурту, до громади, до спільности закликають.* К. (О. 1861. І. 311).

Спі́льно, нар. Совмѣстно, общими силами.

Спімну́ти, ну́, неш, гл.=**Спом'я́нути**. *Бога не спімнув.* Шух. І. 215.

Спімести́тися, щу́ся, стишся, гл. Отомстить. *Спімстився на мені.* Борз. у.

Спі́нка, ки, ж. Запонка. Гол. Од. 66.

Спі́нь, ня, м. Острый конецъ веретена какъ обыкновеннаго, такъ и входящаго въ составъ сложныхъ снарядовъ, напр. гонч. круга. Шух. І. 148, 257, 262.

Спір, спо́ру, м. 1) Споръ. *Ні спору, ні ласки.* Ном. № 7622. 2) Спорость, успѣшность въ работѣ. *У їх великий спір у молочі.* Кіев. у. *Постаріли ми ще за сі годи,—нема й того спору в руках, що й тоді був.* Г. Барв. 503. 3)? *То були відьми і збірали спір із жита, щоб не було уроджаю.* Грин. І. 284. 4) Астма. Шух. І. 86. 5) Нагроможденныя кучи вскрывшагося и снова смерзшагося льда. Вх. Уг. 268.

Спіра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **спе́рти, зіпру́, зіпрешся**, гл. 1) Опирать, опереть, упирать, упереть. 2) Удерживать, удержать, останавливать, остановить. *Спе́рло дух.* Захватило двухъ, нельзя дышать. *У вовка аж дух сперло.* Рудч. Ск. І. 3. 3) Препятствовать, воспрепятствовать, запретить. *Іди дочко за Тодіра, я тобі не спераю.* Федьк. *То їх батько, жартуватн не сперає.* Федьк. І. 118.

Спіра́тися, ра́юся, ешся, сов. в **спе́ртися, зіпру́ся, зіпрешся**, гл. 1) Опираться, опереться, упираться, упереться. *Радюк стоя до півночі, спершись на тин.* Левиц. Пов. 189. *На пужално.... спіратися.* Рудч. Чп. 203. 2) Упирать, упереться, заупрямиться. *Хтів пан, щоб теперка йшли до нього, так люде сперлися, що треба кукурузи збірати.* Камен. у. 3) Спорить, заспорить. *Сперся зо мною так, що ну.* Черк. у.

Спірнти, рю, рнш, гл. Отколотить. Вх. Лем. 469.

Спі́рка, ки, ж. Споръ.

Спі́рний, а, е. 1) Скорый, быстрый. *Спірний кінь.* Канев. у. *Сухе жито спірне молотити.* Лебед. у. *Чоловік спірний до роботи.* Кіев. у. 2) Спорный, прибыльный, выгодный. *Набиток злий не спірний.* Ном. № 10374. *Яке не вилято та не поплуталось жито, те спірне косити, а те—ні.* Волч. у.

Спірни́ця, ці, ж. Сортъ луку. Вас. 205.

Спі́рно, нар. Споро, спорно, успѣшно. *У гурті їсться спірно і каша.* Ном. № 10731. *У дворі пліднo, а в коморі спірно.* Чуб. III. 366. *Спірно копає—варт чарку дати.* НВолын. у.

Спі́са, си, ж. Рыболовный снарядъ, тоже, что и ості, но иногда съ однимъ только зубцомъ. Вх. Пч. II. 25.

Спіти, спію, еш, гл. Зрѣть, спѣть. *Ой з-за гори вітер віє—калина не спіє.* Чуб. У. 83.

Спітка́ння, ня, *с.* Встрѣча. Левиц. І. 284.

Спітка́ти, ся. См. **II. Спотикати, ся.**

Спіткну́тися. См. **I. Спотикатися.**

Спітні́ти, ні́ю, ѣш, *гл.* 1) Вспотѣть, покрыться потомъ. *Як укрився кожухом на лежанці, то так спітнів.* 2) Запотѣть. *Накрили борщ тарілкою, а вона й спітніла.* Новомоск. у.

Спітнява́ти, вію, єш, *гл.*=**Спітніти.** Гал.

Спіх, ху, *м.* Поспѣшность, скорость, спѣхъ, проворство. *За дівкою було дуже багато сюпіх* (нажатих), *а св. Петро й каже: Господи милостивий, де цій дівці пара, що вона має спіх такий?* Грин. II. 145. *У роботі багато спіху,—то мало спіху.* Павлогр. у. *Знай виводить та виводить, а спіху нема.* Кв. Ум. **Спіхо́к.** Ном. № 10274.

Спіши́ти, влю, виш, *гл.* Окончить спѣшу. Канев. у.

Спіши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Спѣшить. *Хто спішить, людей смішить.* Ном. № 5581.

Спіши́тися, шу́ся, ши́шся, *гл.* Торопиться. *Іде до неї, не спішиться.* МВ. II. 170.

Спішни́й, а, е. Торопли́вый, спѣшный. *Робота спішна, як кажуть, людей смішить.*

Спішно, *нар.* Поспѣшно, скоро, спѣшно. *Сіли козаки і поїхали спішно.* К. ЧР. 327. *Дарма, що спішай на одно око, а спішно робе чоботи.* Волч. у.

Спішо́к, шка́, *м.* Ум. отъ спіх.

Сплав, ву, *м.* 1) Проливной дождь. *Іде він, аж лунув страшенний сплав, ріка ніби море шумі.* Федьк. I. 91. 2) Плотъ изъ сплавного лѣса. Камен. у. Черк. у. *Черемошем плинуть сплави в далеку чужину.* Млак. 91. 3) Родъ женской болѣзни. ЕЗ. V. 64. См. Сплавня.

Спла́вати, ваю, єш, *гл.* Исплавать. *Я вжесь Дунай ісплавав, да такого не видав.* Чуб. V. 922.

Сплава́чка, ки, *ж.* Сплавленіе, перевезеніе по водѣ сплавомъ. Шух. I. 181.

Сплавля́ння, ня, *с.* Перевозка водою, сплавомъ.

Сплавля́ти, ля́ю, єш, *гл.* Сплавлять, сгонять внизъ по теченію.

Спла́вний, а, е. Судоходный, сплавный.

Спла́вник, ка, *м.* Плотовщикъ.

Сплавня́, ні́, *ж.* 1)=**Бі́ла. Бѣли. 2)** =**чер-**

во́ма. а) Кровотеченіе при родахъ. НВолын. у. б) Менструація. Новомоск. у.

Сплавово́й, а́, е́. О женщинѣ: больная спла́вом. *Іду шукать сплавової жінки.* ЕЗ. V. 64.

Спла́кати, чу, чеш, *гл.* 1) Заплакать. *Сплакав над чимсь* (прощаючись), *поблагословив їх.* Гн. I. 115. *Вона стала, сплакала, та й дома ся зостала.* Гол. I. 216. 2) Выплакать. *Сплакала очі темної ночі, що світонька не бачу.* Чуб. V. 184.

Спла́кну́ти, кну́, не́ш, *гл.* Всплакнуть.

Спла́скати, щу, щеш, *гл.* Соткать? *Ворона напряде, сорока насмиче, а горобчик, жвавий хлопчик, полотенце сплащ.* Чуб. V. 1144.

Спла́чувати, чую, єш, сов. в. **спла-ти́ти**, чу́, тиш, *гл.* Выплачивать, выплатить. Грин. I. 293. *Давайте мені всю худобу, а я за ваші частини буду вам сплачувати.* Зміев. у.

Сплеска́ти, каю, єш *гл.* Сплющить.

Сплесну́ти, сну́, не́ш, *гл.* Всплеснуть. ЗОЮР. II. 10. *Оглянулась назад себе, в долоні сплеснула.* Нп.

Сплести́, ся. См. **Сплітати, ся.**

Спле́чити, чу́ся, чишся, *гл.* О лошади: вывихнуть плечо. *А тутечки, жені на лихо, сплечився мій кінь.* Стор. II. 11.

Спли́ва́ти, ва́ю, єш, сов. в. **сплисти́** и **сплисти́**, ву́, ве́ш, *гл.* 1) Сплывать, сплыть, уплывать по водѣ внизъ. *Третій раз ступив—вода пойняла, вода пойняла й шапочка сплила.* Грин. III. 279. *Як мій вік молодий сплив!* Г. Барв. 114. 2) Всплывать, всплыть. 3) Покрываться, покрыться (жидкостью). 4) Сплисти з розуму. Сойти съ ума. Вх. Зя. 65. 5) Сплисти на ду́мку= Спа́сти на ду́мку. *Сплило їй на думку та проклята ніч.* Мир. ХРВ. 231. *Пусила постіль крізцею сплисте.* Чуб. V. 621.

Спли́гувати, гую, єш, сов. в. **спли-гну́ти**, гну́, не́ш, *гл.* Спрыгивать, спрыгнуть, вспрыгивать, вспрыгнуть. *Сплигнула так моя цзіркун або блоха.* Котл. Ен. VI. 21.

Спли́нути, ну, не́ш, *гл.*=**Сплисти.** *Ой втонула дівчинонька, втонула, іно хусточка китаєва наверх сплинула.* Чуб. V. 368.

Сплисти́. См. **Сплівати.**

Спліндрува́ти, ру́ю, єш, *гл.*=**Сплюндрувати.**

Спліта́ти, та́ю, єш, сов. в. **сплести́**, ту́, те́ш, *гл.* 1) Сплетать, сплесть, связывать, связать, свивать, свить. *Дивується собі і дума: який би ремінь ще сплести?*

Шевч. *Тобі рукавички хто сплете.* Г. Барв. 174. *Сплести панчішку. Сплести вінок.* 2) Выдумать, сочинить. *Дивись, ні за се, ні за те й сплетуть не знать що.* О. 1862. VI. 87.

Сплі́татися, та́ються, ався, сов. в. **сплести́ся, ту́ся, тьо́ться**, *гл.* Сплетаться, сплестись, переплетаться, переплестись.

Сплі́тка, ки, *ж.* Раст. Cuscuta epilinum. Вх. Лем. 469.

Сплі́шити, шу́, ши́ш, *гл.* Уничтожить. *Бумовіяа, усі геть сплішив.* Кременч. у.

Сплодити, джу́, дить, *гл.* Произвести на свѣтъ, родить. *Та бодай тая річка риби не сплодила.* Чуб. V. 331. *Не той тато, що сплодив, а той, що виховував, що до розуму довів.* Ном. № 7237.

Сплоди́тися, джу́ся, дився, *гл.* Истощиться и перестать приносить плоды. *А знаєш.... чого в тебе земля не родить? Не того, що сплодилася, ні!* Мир. ХРВ. 399.

Спло́ха, *нар.* 1) Слабо, вяло. 2) Не сла́ха. Не скоро. *Сонце не сплоха зійде— казав дід Панас.* Левиц. I. 121.

Спльо́вувати, вую, ав, сов. в. **спльо́нути, ну, нув**, *гл.* Сплевывать, сплюнуть. *Тричи треба сі слова проказати, за кожним разом по тричи спльовувати.* Грин. II. 46. *Ой хоч поцілує, дак додолу спльоне.* Чуб. V. 842.

Спльондрува́ти, рую́, ав, *гл.* Разграбить, разорить.

Спльо́нути. См. **Спльовувати.**

Спліох, ха, *м.* Названіе зайца. Вх. Пч. II. 6.

Спліо́ха, хи, *ж.* Пт. Козодой. Зміев. у, Ананьевск. у. Левч. 58.

Спліо́ща, щі, *ж.* Ливень, проливной дождь. Вх. Зв. 65.

Спліощáти, щáю, ав и **спліощувати, шую, ав**, сов. в. **спліощи́ти, щу, щив**, *гл.* Закрывать, закрыть, сомкнуть (глаза). *Руки зложу, очки спліощу та ще слово скажу: через тебе, моя мила, в чорний гріб заляжу.* Чуб. V. 232.

Спліощáтися, щáються, ався и **спліощувáтися, шуються, ався**, сов. в. **спліощи́тися, щуся, щився**, *гл.* Закрываться, закрыться, сомкнуться (о глазахъ).

Спліощий, а, е. Сонливый. *Спліощий пес не угонить зайця.* Ном. № 7205.

Спліощати, ся. См. **Спліощувати, ся.**

Спляму́вати, мую́, ав, *гл.* Запятнать. *Колій і Палій у дорогих, спляmованих кров'ю жупанах.* К. ЦН. 278. *Также перекосно: запятнать.* Г. Барв. 289. *Оце ж її збезчещено, спляmовано.* К. Бай. 114.

Спляму́ватися, мую́ся, ався, *гл.* Запятнать себя (въ прямомъ и переносномъ значеніи). *Дивлюсь, дивлючись, на кров з грязю, що ви обидва нею спляmувались.* К. ЦН. 190.

Сплянтува́ти, тую́, ав, *гл.*—*ліс.* Разчистить. *Сплянтували ліс, плянту зробили, що й корня не видно.* Чуб. II. 183.

Спля́чий, спля́щий, *а, е* Сонный, спящій. *Добре, що не спав, а як би на спячого напали вовки, то б були розіграли.* Канев. у.

Спобігти, гáю, ав, сов. в. **спобі́гти, жу́, жи́в**, *гл.* Настигать, настичь. *Лисиця де спобігла курку, то її.* Канев. у. *Неспобіване лихо спобігло.* МВ. I. 88.

Споважáти, жáю, ав, *гл.* Уважать. *Дай мені, Боже, сей поход сходити, знав би я, як свою матір у домі споважати.* Мет. 418.

Сповени́ти, ню́, ни́в, *гл.* Наполнить, напитать (жидкостью). *Ти своєю сиров кров'ю землю сповенила.* Гол. Ш. 34.

Сповени́тися, нюся, гнився, *гл.* Разлиться (о рѣкѣ). *Там ся річка сповенила, туди не перейдеш.* Гол. II. 433.

Сповива́льниця, ці, *ж.* Такъ,—преимущ. въ въ формѣ ум.: **сповива́льничка.**—наз. въ свадебныхъ пѣсняхъ новобрачная во время завязыванія ея головы въ женскій уборъ (намітку). *Сповивальничка плаче, сповиватися хоче у тканьки в коханки, в тонкії сердянки.* Грин. Ш. 548.

Сповива́ти, ваю, ав, сов. в. **спови́ти, в'ю́, ви́в**, *гл.* 1) Завязывать, завязать, обвивать, обвить (тканью). 2) Пеленать, спеленать. *Там Пречиста свого сина купала, а слупаши, в шовкове сповила.* Чуб. Ш. 323.

Сповивáч, ча, *м.* Свивальникъ. О. 1861. II. 7. Ум. **Сповивачик.**

Спови́ти. См. **Сповивати.**

Сповитóк, тку́, *м.* Пеленки. *Дитина в сповитку.* Левиц. I. 109. Ум. **Сповито́чок.** *Я ще в сповиточку зосталася сиротою.* МВ. II. 75.

Спогиття, тя, *с.* Пеленаніе, пеленки. *Ой сіи, діти, без сповиття!* Маск.

Сповитýха, хи, *ж.* Повивальная бабка. *А баб сповитухі кладуть у домовину палицю.* ЗОЮР. II. 44.

Спові́дання, ня, *с.* Исповѣдываніе, исповѣдь.

Спові́дати, даю́, ав, *гл.* Исповѣдывать:

а)—**кого**. *Він сповідає вже останнього*, б)—**що**. *Той молиться, сповідає гріхи перед братом.* Шевч.

Сповіда́тися, да́юся, ється, *гл* Исповѣдываться. *Сповідайтесь, панове, милосердному Богу.* Макс. У угорск. украинцевъ есть сов. в.: **сповістися, віщуся, стишся**—признаться кому. Вх. Уг. 269.

Сповіда́ння, дя, *с.* Исповѣдь, исповѣдываніе. *Дорогий шаг до сповідя, а після сповідя не вельми.* Ном. № 7775.

Сповідни́к, ка́, *м.* Исповѣдующій. *Воно й сповідники оті у Київі грошей дуже багато мають, бо скільки людей висповіда.* Канев. у.

Сповідни́ця, ці, *ж.* Въ сказкѣ: палка, дубина, которою священникъ билъ чабана, предполагавшаго, что такъ производится исповѣдь, почему и давшаго палкѣ такое названіе. Мнж. 105.

Спо́відь, ді, *ж.* Исповѣдь. *До сповіді готуюся да все Богу молюся.* Мет. 371.

Сповіря́ти, ря́ю, ять, сов. в. **спові́рити, рю, рить**, *гл.* 1)—**на кого**. Довѣрять, довѣрить кому. *На діда Бупурлаку усі свої маєтки сповіряє.* КС. 1904. I. 279. 2)—**кому**. Повѣрять, повѣрить, сообщить что кому. *Своїх намірів він не сповіряв дома нікому.* Мир. Пов. I. 161. *То Христя ж, коли так, усе роскаже, що сповірила їй подруга.* Мир. Пов. II. 93.

Спові́сти, вім, вісй, *гл.* Сказать, разсказать. *Я ж би своєму миленькому всю правду сповіла.* Чуб. V. 5.

Сповіща́ти, ща́ю, ють, сов. в. **сповісти́ти, щу́, стйш**, *гл.* Извѣщать, извѣстить, увѣдомлять, увѣдомить. *Я один утік і прибіг тебе сповістити.* К. Іов. 4.

Спо́вна, *нар.* 1) Вполнѣ. 2) **Не спо́вна ро́зуму**. Не въ полномъ умѣ. *Його жінка не сповна розуму.* Гудч. Ск. I. 187.

Спо́вняти, ся. См. **Сповняти, ся**.

Сповня́ти, ня́ю, ють, сов. в. **спо́внити, ню, нить**, *гл.* Наполнять, наполнить. *Застилайте столи, сповняйте кубочки.* Мет. 131. *Будем їх двори сповняти, а свої збіднять.* Г. Барв. 86.

Сповня́тися, ня́юся, ється, сов. в. **спо́внитися, нюся, нишся**, *гл.* 1) Наполняться, наполниться, становиться полнымъ. *Уже відро сповнилось водою. Тоді буду я* (місяць) *світити, як буду сповнятись.* Грин. III. 296. 2) Наливаться, налиться (о колосьяхъ). *Уже жито сповнилось.* НВолын. у.

Споводува́ти, дую́, ють, *гл.* Вызвать, послужить причиной.

Спо́вчити, вчу, чиш, *гл.* Сдѣлать, смастерить (съ трудомъ). *Хату повчу та й не сповчу й досі.* Вас. 208. *Плахту найминчі яку сповчить.* Вас. 208.

Спо́гад, ду, *м.* Воспоминаніе. *Про гроші чоловікові ні згаду, ні спогаду.* Грин. II. 144.

Спогада́ти, да́ю, ють, *гл.* 1) Вспомнить, припомнить. *Ой хоць мене родиночка з милим розлучила, спогадай же собі, милий, як я тя любила.* Чуб. V. 236. *Спогадай, чим був ти спершу.* К. ХП. 61. 2) Вообразить, представить себѣ. *Як я тебе кохаю,—не спогадаю.* Нп.

Спога́нити, ся. См. **Споганювати, ся**.

Спога́нювати, нюю, ють, сов. в. **спога́нити, ню, ниш**, *гл.* Изгаживать, изгадить, портить, испортить.

Спога́нюватися, нюся, ється, сов. в. **спога́нитися, нюся, нишся**, *гл.* Изгаживать, изгадиться, испортиться.

Спогляда́ти, да́ю, ють, сов. в. **спогля́нути, ну, неш**, *гл.* Взглядывать, взглянуть. Г. Барв. 208. *Ой вийду я на ґірку та спогляну на вірку.* Нп. *Та на свого цюру споглядає.* АД. I. 146. *А спогляньте, скільки взяду козацьких прапорів.* К. ЦН. 309.

Спогоня́ти, ня́ю, ють, *гл.* Догнать, настигнуть. *Нещасливая година Прокопонька спогонила.* Kolb. II. 54.

Спогра́ти, ра́ю, ють, *гл.* 1) Обыграть, взять верхъ въ игрѣ. 2) Побѣдить въ бою. *Блиснули шаблями як блискавиця.... хто кого спограє, той того спойма.* Чуб. III. 279.

Спогрі́ти, грію, ють, *гл.* О желѣзѣ: сварить, спаять. *Спогріти треба кователю сдну штабу до другої.* Могил. у.

Спогу́дити, джу, дить, *гл.*=**Огудити**. Kolb. I. 108.

Сподарь, ря́, *м.* Сокращ. **господа́рь**. Государь, господинъ, хозяинъ. Котл. Ен. I. 24. *Се беззаконіе творилось любонь за Дѣція-царя, чи за Нерона-сподаря.* Шевч. *Ви, сподарі, не питайте та ковбасу мені дайте.* Грин. III. 36.

Сподаря́ка, ки, *м.* Ув. отъ **сподарь**. *Думу думав сподаряка.* Мкр. Н. 23. *Сю-*

ди, туди повернеться—на все сподаряка. Нп.

Спо́день, дня, *м.* Часть гончарнаго круга. См. Круг 11. Вас. 179.

Спода́ти, даю, еш, *гл.* Встрѣтить. *Смерть його сподибала.* Гн. II. 232.

Спо́діваний, а, е. Ожидаемый. *Не вернуться і сподівані.* Шевч.

Спо́діванка, ки, *ж.* Ожиданіе; надежда. *Сподівалась я невісточки, як ластівочки, собі на втіху.... Пішла моя сподіванка слідком за некрутами.* МВ. II. 12. *Былось наше серце солодкими сподіванками.* К. XII. 14.

Спо́дівання, ня, *с.*=**Спо́діванка.**

Спо́дівáти, вáю, еш, *гл.* Ожидать. *Лиш, братіку, тебе довіку не сподівати.* ЗОЮР. I. 27. *А на сяту неділеньку я й столи позастилаю і в гості вас, моя матінко, сподіваю.* Мил. 202. *До себе великого пана Семена Палія у гості сподівае.* Макс. (1849), 89.

Спо́дівáтися, ваюся, ешся, *гл.* Ожидать, надѣяться. *Славні-пам'яти сподівалась.* ЗОЮР. I. 19. *Не сподівайтесь, мати, сина з походу вже довіку.* Макс. (1849), 110.

I. Спо́дітися, діюся, ешся, *гл.*=**Спо́діватися.** *Де п'яниця неділю, а я ся сподію.* Чуб. V. 585. *От і сподіяся з його добра.* Камен. у.

II. Спо́дітися, дінуся, нешся, *гл.* Дѣваться. *Десь то я, мої милі браття, та й сподінуся. Сподінуся пан Свірговський у сирій могилі.* АД. I. 160.

Спо́діяти, дію, еш, *гл.* Совершить, сдѣлать. *Що ти починив, мій голубе? що ти сподіяв?* МВ. (О. 1862. III. 71). *Нехай і так, нехай я гріх сподіяв.* К. Іов. 40.

Спо́діятися, діюся, ешся, *гл.* 1) Совершиться, сдѣлаться. *Оттаке то сподіялось.* Шевч. *Боюся сам себе спитати, чи се коли сподіється.* Шевч. 380. 2)=**Спо́діватися.** *Де сподіється ніч ночувати, то там дві будеш.* Чуб. I. 269.

Спо́доба, би, *ж.*=**Спо́доба.** *Дружики шукають, дружини такої, до сподоби моєї.* Чуб.V. 35.

Сподоба́ння, ня, *с.*=**Спо́доба.** *Які гречки, ні полови, ні колосування, побив дяку києм.... аж до спободання.* Чуб. V. 674.

Сподо́бáти, баю, еш, *гл.*=**Уподобати.** *Не сподобав козак дівки, пішов до вдовиці.* Грин. III. 250. *Од піду я до млина, та до дзюравого, сподобаю мельниченка кучерявого.* Чуб. V. 17.

Сподобáтися, баюся, ешся, *гл.*=**Уподобатися.** *Ой дівчино-паняночко, сподобалось мені твоє личко.* Мет. 10.

Сподоби́ти. См. **Сподобляти.**

Сподоблáти, ляю, еш, сов. в. **сподоби́ти, блю, биш,** *гл.* Украшать, украсить. *Робітна молода била, ручників наробила, боярів спородила.* Гол. II. 127. Голота, надѣвъ богатую татарскую одежду, говорить: *Ой поле Килійське! бодай же ти літо й зіму зеленіло, як ти мене при нещасливій годині спородило.* АД. I. 171.

Спо́добний, а, е. Нравящійся; красивый. Употр. въ выраж.: *бу́ти сподо́бним, сподобною*—нравиться. *Нам старосета спородобний.* Рк. Левиц. *Ой дівчино, дівчинонько, яка ти спородоба.* Грин. III. 645. *Кому то вже така краля не спородоба буде!* МВ. (О. 1862. III. 53). *А в шинкарки мед-горілка добра, ще й до того дівчина спородоба.* Чуб. V. 259.

Сподоба́тися, блюся, бишся, *гл.*=**Сподобатися.** *В чистім полі, край дороги лялам спородобався.* Чуб. V. 954.

Сподо́к, дка́, *м., мн. ч.* **спо́дки.** 1) Та часть курительной трубки, въ которую вставляется чубукъ Шух. I. 276. 2) Маленькая тарелочка. Вх. Лем. 469. 3) **Спідки́ закладáти** в хáті. При закладкѣ хаты класть въ углы различныя вещи: зелье, стекло, соль, деньги. Вх. Лем. 469.

Сподо́м, *нар.* Внизу. *Спородом обірвали вишні, а вгорі ще.* Камен. у.

Споживáти, ваю, еш, сов. в. **спожи́ти, живу́, вéш,** *гл.* Употреблять, употребить (въ пищу), потреблять, потребить. *Споживайте, коли вам Бог судив.* Ном. № 10522. *Суди, Боже, звозити, в велику скирту зложити і з панами добрими спожити.* Чуб. III. 246. **Споживáйте здорóві!** Кушайте на здоровье. Шух. I. 34.

Споживáти, ляю, еш, сов. в. **споживи́ти, влю́, виш,** *гл.* Довольствовать, удовольствовать.

Спожи́вок, вку, *м.* Потребленіе. *Рибу і спродувая людям.... а то й собі на споживок їшла.* МВ. II. 75.

Спожи́ти. См. **Споживати.**

Спожитковáти, кýю, еш, *гл.* 1) Воспользоваться, употребить съ пользой. 2) Съѣсть. *Як вони там трохи спожитковали, тогди забралися і пішли у свою дорогу.* Гн. I. 88.

Спожи́ток, тку, *м.*=**Спожи́вок.** *Вороб-*

на улїнку хоч і що добре запопаде на спожиток, то все кричить „гайно, гайно“. Ном. № 14028.

Спожи́ття, тя́, *с.* Потребленіе, употребленіе. *Коли що й робиться, то видно, що не для свого спожиття, не для себе, а так, по звичаю,—аби робити.* МВ. (О. 1862. I. 98).

Споздавна́, *нар.* Очень давно.

Споза́колі́шній, я, е. Очень давно бывшій, съ очень давняго времени.

Спозива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Привлечь къ суду. Г. Барв. 429. *Я питав у людей поради, щоб таки його спозивати.* Г. Барв. 335.

Спозира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **спозирну́ти, ну́, не́ш**, *гл.*=**Споглядати, споглянути.** *На все цїкавим оком спозирає.* МВ. (О. 1862. III. 35). *Спозирають на свіжої, ще теплі поляниці.* Гн. I. 69.

Спо́їти, ся. См. **Споювати, ся.**

Спока́ятися, ка́юся, ешся, *гл.* Заказаться. *Я вже спокаявся пити горілку.* Зміев. у.

Споково́лу, споково́ла, *нар.* Исподволь, понемногу. *Так то пани ляхи наших панів русинів до себе спокоголя своїми модами та вигодами попритягали.* К. Хм. 21.

Спо́кій, ко́ю, *м.* Покой, спокойствіе, миръ, тишина. *Занїс мене сивий кінь до дівчини на спокій.* Нп. *Святий спокою, добре з тобою.* Ном.

Спокійні́сінький, а, е. Совершенно спокойный.

Спокійні́сінько, *нар.* Совершенно спокойно.

Спокійний, а, е. Спокойный. *Стояв він гарний та спокійний.* МВ. II. 27. Ум. Спокійне́нький, спокійне́сенький.

Спокійно, *нар.* Спокойно. Ум. **Спокійне́ньо, спокійне́сенько.** *Він спокійненько собі й каже.* МВ. (О. 1862. III. 50).

Спокоїти, ко́ю, їш, *гл.* Успокоить. *Постіль моя спокоїть трохи муку.* К. Іов. 16.

Спокоїтися, ко́юся, їшся, *гл.* Успокоиться, умереть. *Я звинулась до попа хрестити, аж уже спокоїлась дитина.* НВолын. у.

Спокій, ко́ю, *м.*=**Спокій.**

Спокойовіку, *нар.* Искони. *На високих горах лежить спокойовіку сніг.* О. 1862. III. 33. *Од спокойовіку і донині хозялась од людей пустиня.* Шевч. 378.

Спокуса, си, *ж.* Искушеніе. *Пильнуйте та моліться, щоб не ввійшли в спокусу.* Єв. Мр. XIV. 38. *І не введи нас у спокусу.* Єв.

Спокуси́ти, ся. См. **Спокушати, ся.**

Спокуслйвий, а, е. Искусительный, соблазнительный. К. Бай. 73.

Спокусник, ка, *м.* Искуситель. Єв. Мт. IV. 3.

Спокусниця, ці, *ж.* Искусительница. К. Бай. 40. *Раді б вони ту думку задавить, як гадину спокусницю.* К. ЧР. 326.

Спокута, ти, *ж.* Покаяніе.

Спокутувати, тую, еш, *гл.*—**гріх.** Искупить грѣхъ. *Гріхи спокутувати.* Ном. *А ти гріх мій спокутуєш в людях сиротою.* Шевч.

Спокушати, шаю, еш, сов. в. **спокуси́ти, шу́, сиш**, *гл.* Искушать, искусить. *Хиба не чорт, щоб не спокусив?* Ном. № 196.

Спокуша́тися, шаю́ся, ешся, сов. в. **спокуси́тися, шу́ся, сишся**, *гл.* Впадать, впасть въ искушеніе.

Сполі́тися, лі́юся, лі́шся, *гл.*=**Сполятися.** *Ми з ним не сполімось.* НВолын. у. (Лобод.).

Сполоскувати, кую, еш, сов. в. **сполоскати, щу́, щеш**, *гл.* Смывать, смыть, сполоскать, поливать, полить, смачивать, смочить. *Вода все сполощe, лиш злого слова ніколи.* Ном. № 12867. *Із тої хмари дрібний дощик хвощe, ой він же мені головку сполощe.* Чуб. V. 1002. *Сорочку сполощу.* Г. Барв. 359.

Сполоскуватися, куюся, ешся, сов. в. **сполоскатися, щу́ся, щешся**, *гл.* Ополаскиваться, ополоснуться, обмываться, обмыться, смачиваться, смочиться. *Піди, голяк, піди, лахмай, піди сполощися.* Чуб. V. 1042.

Сположи́ти, жу́, жиш, *гл.*—**на ру́ки кому́.** Возложить на кого, поручить кому. *Там були такі коні, що ними тільки гній вивозять,—так йому сположили на руки їх чистити.* Чуб. II. 291.

Сполоку́вати, кую, еш, сов. в. **сполокáти, чу, чеш**, *гл.* = **Сполоскувати, сполоскати.** Желех.

Сполóм, *нар.*—в. Вмѣстѣ съ. *Його жінка мене викохала сполом з своєю дочкою.* МВ. II. 75.

Сполони́ти, ню, ниш, *гл.* У Желех.; сдѣлать краснымъ. Желех. ссылается на нижеслѣдующее мѣсто буковинской пѣсни: *Ой маю я в царя живку,—в чистім по-*

лі могилку: карабінцами виорана, а кульками засіяна, білим тілом зволочена, кровцем сполонена. ЗОЮР. II. 579. Едвали здѣсь не ошибка: вѣроятно, слѣдовало-бы: **сполочена** (отъ **сполонати**), какъ того и рифма требуетъ. Второе значеніе у Желех. вѣрнѣе: наполнить, напитать влагой, полить, сильно смочить: *Кровцем землю сполонила.* См. **Сполонитися** и **спонити**.

Сполонúтися, нúюся, нúшся, *гл.* Наполниться, разлиться. Въ пѣснѣ мужъ до крови избилъ жену такъ, что—*кількі сіки, кілька хата—кров се сполонила.* Kolb. II. 13. См. **Сповенитися**.

Сполоскáти, ся. См. **Сполоскувати, ся.**

Сполóти, лю́, леш, *гл.* Сполоть.

Сполóх, ху, *м.* Испугъ.

Сполóханий, *а, е.* Испуганный, встревоженный. *Деякі хлопці вискакують з вікон, як сполохані кури з сідала.* Левиц. I. 41.

Сполóхати, хаю, ешь, *гл.*=**Сполошити**. *Сполохав пташку в вишневім садочку.* Левиц. *Нащо ти її так сполохав?* Кв.

Сполóхатися, хаюся, ешся, *гл.*=**Сполошитися**. *Се твій прийшов до тебе батько, то не сполохайсь, не жахнись.* Котл. Ен. II. 37.

Сполохнýти, хну́, не́ш, *гл.* Однокр. отъ **сполохати**. Вспугнуть. *Живе так, як сорока на тину: хто йде,—сполохне.* Ном. № 2115.

Сполохнýтися, ву́ся, не́шся, *гл.* Однокр. отъ **сполохатися**. Встревожиться, взволноваться. *Народ, побачивши його, вельми сполохнувся.* Єв. Мр. IX. 15.

Сполошúти, шу́, ши́ш, *гл.* Встревожить, испугать. *Не боїмся ні ляхів, ні ляцької шати, як нас схотять сполошити, утікнем до хати.* Лукаш. 141.

Сполошúтися, шу́ся, ши́шся, *гл.* Встревожиться, испугаться.

Сполува́тися, лу́юся, ешся, *гл.*=**Сполятися**. *Не сполуйся з чужим, бо дуже зле буде; найкраща спілка—чоловік та жінка.* Могил. у.

Сполу́денок, дка, *м.* Послѣобѣденное время. Желех.

Сполу́дні, *нар.* Послѣ обѣда. *Сиділи жінки якось сполудні при вулиці.* ЕЗ. V. 85.

Сполучáти, чáю, ешь, сов. в. **сполучúти, чу́, чиш,** *гл.* Соединять, соединить. *Коммуна, сполучена таким задумом.* К. КП. 9.

Споля́тися, ля́юся, ешся, *гл.* Вступать въ компанію, въ товарищество. *Як почали жиди та ляхи з паном Хмельницьким сполятися, щоб уполам гнів наварити.* АД. II. 29.

Спомагáти, гáю, еш, сов. в. **спомогтú, жу́, жеш,** *гл.* Помогать, помочь. *Рятуй, рятуй рідну Україну, тобі Боже та й споможе.* Нп. *Нікого не споможе, не порадить.* Гн. II. 24. 2)—**на що**. Давать, дать возможность, средства. *На що нас Бог спомiг, тим і приймаєм.* Ном. № 12087.

Спóмин, ну, *м.* Память, воспоминаніе. *Посажу коло хатини на спомин дружині і яблуньку, і грушечку, на спомин єдиній.* Шевч.

Спомина́ти, наю, еш, сов. в. **спом'яну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* Вспоминать, вспомнить. *Та я ж рано встаю, то і вас спом'яну, та я пізно лягаю, то я й вас споминаю.* Мил. 201. *Про любощі спом'янули.* Чуб. V. 58.

Спомина́тися, наю́ся, ешся, сов. в. **спом'яну́тися, ну́ся, не́шся,** *гл.* Вспоминаться, вспомниться. *Спом'янувсь їй ясноокий Михайло.* МВ. I. 157.

Спо́мин'зка, зки, ж. Воспоминаніе. Ном. № 1309г. *Споминка про всесвітній потоп.* К. Іов. 49. *І радісний випадок приносе важку споминку.* Мир. Пов. I. 138.

Спóминок, нку, *м.*=(**помин**. МВ. (КС. 1902. X. 151).

Спомíж, *нар.* Изъ средины, между. *Споміж садів видко церков.* Федьк.

Спомогтú. См. **Спомагати.**

Спомогтúся, мо́ жся, жеш, *гл.*=**Спромогтися**. *Спомігся, як убогий на кисіль.* Ном. № 7905. *Коли ж хто не споможеться грішми, то він бере усячиною.* Кв.

Спомóжність, ности, *ж.*=**Спроможність**. Харьк.

Спон'янýти, ся. См. **Спонинати, ся.**

Спóна, ни, *ж.* Застежка, запонка. Ум. **Спóнка.** Гол. Од. 15. См. **Спінка.**

Спонáджувати, джую, еш, сов. в. **спонáдити, джу, диш,** *гл.* Пріучать, пріучить, дать волю. *Спонадили його так, що й слова не кажи: бо старшими я.* Канев. у.

Спонáджуватися, джуюся, ешся, сов. в. **спонáдитися, джуся, дишся,** *гл.* Пріучаться, пріучиться, повадиться. *Так і спонадився, щоб ласенько їсти.* Черк. у.

Спонýкувати, кую, еш, сов. в. **спо-**

пу́кати, каю, ешь, *гл.* Понуждать, понудить, заохочивать. *Спокукувала хлопців до діла.* Г. Барв. 486. *Вони її спокукували на добро.* Г. Барв. 487.

Спопели́ти, лю́, лиш, *гл.* Обратить въ пепелъ.

Спопели́ти, лі́ю, ешь, *гл.* Обратиться въ пепелъ, истлѣть. *Бодай стадо видзикало, бодай кужель спопеліла, бодай дитя скаменіло.* Гол. I. 43.

Спопува́ти, пу́ю, ешь, *гл.* Провести жизнь въ санѣ священника. *Инший спопує або здякує собі, а військовим москалем не буде; цих часів з жадної статі у москалі беруть: з міщанської статі, з мужичої, з панської, з купецької і з духовної статі.* Василь. у.

Спо́рати, раю, ешь, *гл.*—**Упорати.** Екат. у. *Спорали ячмінь, а ще гречка зосталась.* Волч. у.

Спо́рзний, а, е. Грязный, порочный, сластолюбивый! Вх. Лем. 66.

Спорзни́тися, нюся, нишся, *гл.* Оскоромиться. Вх. Зн. 66.

Спо́рий, а, е. 1) Скорый, успѣшный. *Де руки й охота, там спора робота.* Ном. № 11016. 2) Довольно большой, объемистый.

Спорина́, ні́, *ж.* Прибыльность, умноженіе. Угор.

Спори́ти, рю́, ри́ш, *гл.* Умножать, прибавлять, увеличивать. *Спори, Боже, хліба-соли і всього доволі.* Ном. № 12062. 2) Споспѣшествовать, благопріятствовать. *Хай вам Бог спорить.* Г. Барв. 221.

Спори́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* 1) Умножаться, прибавляться, увеличиваться. 2) Спориться, удаваться.

Спо́ритися, рюся, ришся, *гл.* 1) Спорить. *Сперлися як за батьківщину.* Ном. № 2669. 2) **Воли́ спо́ряться.** Не парные волы несогласно идутъ въ парѣ. Мнж. 167.

Спорі́ш, шу́, *м.* Раст. Poligonam avi culare L. Анн. 263. *Ой не стелися, зеленій споришу, а по крутій горі.* О. 1861 IV. 103.

Спорли́вий, спо́рний, а, е. Любящій спорить. Маркев. 125.

Спородя́ти, джу́, диш, *гл.* Родить. КС. 1883. VIII. 770. *Спородила мене матінка.* Грин. III. 256.

Спорожни́ти, ся. См. **Спорожнати, ся.**

Спорожні́ти, ні́ю, ешь, *гл.* Опустѣть. *Млин молов, під льодом спорожніло, то й гуготить, як їдеш.* Волч. у.

Спорожня́ти, ня́ю, ешь, сов. в. **спорожни́ти, жню́, ниш,** *гл.* Опорожнять, опорожнить. Рудч. Ск. II. 199. *Нехай спорожню глечичок, а то він з водою.* Новомоск. у. *Коряк той спорожнили.* Мкр. Н. 31.

Спорожня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **спорожни́тися, жнюся, нишся,** *гл.* 1) Опорожняться, опорожниться. *Торба спорожнилась.* Рудч. Ск. II. 156. 2) Разрѣшиться отъ бремени. *Вона тепер у тяжкі, а спорожни́ться, то буде робити.* НВолын. у.

Споро́ти, рю, реш, *гл.* 1) Вспорость, изрыть. *Споров (могилу) плуг тяженький.* Рудан. I. 26. 2) Высѣчь. *Бодай кат споров.* Ном. № 3686.

Спорохна́віти, спорохна́віти, ві́ю, ешь, *гл.* Сгнить, превратиться въ пыль, въ труху (напр. о деревѣ). *Спорохнавіла груша.* Камен. у.

Спорохні́вка, ки, *ж.* Гнилушка, кусокъ гнилого дерева. Вх. Уг. 269.

Спорошити́, шу́, ви́ш, *гл.* Усыпать. *Удень берег Ворскли так біліє полотнами, мов снігом спорошений.* Г. Барв. 221.

Споснути́, сну́, нёш, *гл.* 1) Сорваться. *Риба з гачка спорснула. Спорснув з коня.* Вх. Зн. 22. 2) Взбрыкнуть. *Як куниш скотину, то набери у рот горілки да й спорсни, то скот не буде бити.* Грин. I. 15.

Спо́рскати, каю, еш, *гл.* 1) Обрызгать, окропить. 2)—різа́ми. Выпороть.

Спору́да ди, *ж.* Сооруженіе. *Страшна споруда: сім гаків залізних спирчать попід бойницями високо.* К. Бай. 71.

Спору́джувати, джую, еш, сов. в. **спору́дити, джу́, диш,** *гл.* Сооружать, соорудить; устраивать, устроить. *На скелях він житло собі спорудив.* К. Гов. 90. *Спорудили церкву.* Г. Барв. 171.

Споружа́ти, жа́ю, еш, *гл.*—**Споруджувати.**

Споружи́ти, жу́, жиш, *гл.*—**Спорудити.** *Старий собі нову свиту споружив.* Зміев. у.

Спору́житися, жуся, жишся, *гл.* Собраться со средствами, съ силами на что, приготовиться къ чему. *Я тільки спружився іти в волость, аж і він тут їде.* Екат. у. *Що ти бовкнувся орешї?—Та нема пакоче, другого волика; оце насилу спружились на одного.* Чуб. II. 543.

Споряда́ти, ся. См. **Споряджати, ся.**

Споряджа́ти, джа́ю, еш, сов. в. **споря-**

дя́ти, дя́ду, дя́ш, *гл.* Приготовлять, приготовить, снаряжать, снарядить, устраивать, устроить. *Нові улі́ струже, споряжає.* Г. Бар. 144. *Спорядимо перш воза, а тоді вже й обідати.* Канев. у. *Спорядимо дві паровиці, накладемо всього доброго та й рушай.* Г. Барв. 16. *Чому Господь так не спорядить часу, щоб день суда його на сві́ті змали* К. Іов. 52. *Паніматко, спорядіть обох* (у некрути). МВ. II. 12. *Одяла його, спорядила так, що не всякий пан так одягається.* Чуб. II. 273.

Споряди́тися, дя́дуся, дя́шся, сов. в. **споряда́тися, дя́ду́ся, дя́ється**, *гл.* Готовиться, собираться, собраться, приготовляться, приготовиться; устраиваться. *А далі ото вже й до весілля стали споряжа́тися.* Рудч. Ск. I. 151. *Ярмарок почав споряжа́тись.* О. 1862. IX. 69.

Спосере́д, *нар.* Изъ среды, изъ средины. *Яка ото людина гарна зникла ні́муючи спосеред миру божого* К. (Хата. 64). *Озвавсь до нас іспосеред чужини знакомий голос.* К. Гр. Кв. 29.

Спо́сіб, собу, *м.* Средство, способъ, возможность.—**прибира́ти.** Изыскивать средства *Стали ляхи спосіб прибира́ти.* Макс. **Жа́дним спо́собом.** Никакимъ образомъ. *Ні жа́дним способом не можна було приступити.* Рудч. Ск. I. 78. **Ані спо́собу.** Нѣтъ возможности, невозможно. Драг. 95, 102. **Коли́ не спо́сіб.** Если нѣтъ возможности, средствъ. Драг. 82. **Усяки́й спо́сіб прибира́ти.** Изыскивать всевозможныя средства. Драг. 80. **Усяко́го було́ там спо́собу.** Употребляясь всевозможныя средства. Драг. 246. **Уживати якого спо́собу.** Употреблять какое-либо средство. *Сього способу рідко уживають.* Драг. 74. **За до́брим спо́собом.** При хорошихъ средствахъ. *Як за добрим способом, то жінка днів два, три лежить, привіявши дитину, а як при бідности, то й того самого дня встане.* Мирополь. **Взя́тись на спо́соби.** Употребить всѣ старанія. **Не спо́сіб.** Неудобно, не мѣсто. *В сінях не спосіб держати свиней.* Камен. у.

Спосі́бний, а, е. 1) Годный, пригодный, нужный. *Такий спосібний, як він до корита.* Ном. № 6349. *Він менї чоловік спосібний, бо він лісу стереже, то й дров дасть.* Канев. у. 2) Удобный, надлежащій, своевременный. *Дорога спосібна.* Шух. I. 180.

Спосі́бно, *нар*, 1) Пригодно, нужно. 2) Удобно. *Возом спосібніш їхати, ніж дрогами.* Міусск. окр. *Куди йому спосібно йти.* Шух. I. 79.

Спосі́бність, ности, *ж.* 1) Пригодность. 2) Случай, оказія.

Спосо́бний, а, е=Спосі́бний. *На що воно способне, оце дерево?* Черн. г. *Підняв—дивлюсь, а воно способне,—тернути сірничок, то й є об віщо.* Лебед. у.

Спосо́бити, блю, биш, *гл.*—**кого́ до чо́го.** Пріучать, приготовлять къ чему.

Спосо́битися, блюся, бишся, *гл.* Быть пригоднымъ, идти въ дѣло. *Багато докладу треба, як красать вовну.... одно—й не способиться.* Лебед. у.

Спостерегти́, гу́ю, еш, сов. в. **спостерега́ти, рега́ю, єш**, *гл.* Замѣчать, замѣтить. *Ні батько, ні мати не спостерегли.* Г. Барв. 238.

Спости́гати, га́ю, єш, сов. в. **спости́гти, гну, неш**, *гл.* 1) Настигать, настичь, захватывать, захватить, поймать. *Несподівана його, кажуть, смерть спостигла.* МВ. II. 143. *Його спостигли, як він утікав.* Борз. у. 2) Успѣвать, успѣть. *Не спостигне було хто слово неуважне до мене заговорити, я вже....* Федьк.

Спости́ти, щу́, сти́ш, *гл.* Проспостить. *П'ятницю спостила.* Чуб. V. 524 *Треба понеділкувати, спостити три понеділки.* Мнж. 161.

Спости́тися. См. **Спощувати́ся.**

Спости́тувати, тую, еш, *гл.*=**Спости́ти.** *А написано та 12 п'ятниць та в году споститу́вати.* ЗЮЗО. II. 116.

Спосу́дити. См. **Спосужа́ти.**

Спосу́дитися, джуся, дишся, *гл.* Одолжить, занять. *Така погана сусіда, вже у її нічого не спосудишся.*

Спосужа́ти, жа́ю, єш, сов. в. **спосу́дити, джу, диш**, *гл.* Помогать, помочь. одолжать, одолжить, ссужать. *Спосу́дьте менє, пустіть чистити ліс, бо нічим витопити.* Міусск. окр. *Волів спосужали перевозити бідним пашню, та й так тихенько декому роздавали вівчину.* ЗОЮР. II. 285.

Спо́стання, *нар.* Исподтишка, тайкомъ. Черк. у. *Підді́ть та так спотання, мовчки лускує по голові.* Екат. у.

Спотво́рювати, рюю, єш, сов. в. **спотвори́ти, рю, риш**, *гл.* 1) Уродовать, изуродовать, исказить, обезобразить. *Лихо не вморить, так спотворить.* Ном. № 2004. 2) Портить, испортить, изъяло-

вать. *Такий хлопець натуристий. Чи ми його так малим спотворили? А тепер, як чого схотіз, так щоб було!* Черн. у.

Спотикайло, ла, *м.* 1) Спотыкающійся. 2)=**Спотикач**. *Варенуха, спотикайло, сахарна палянка.* Мкр. Н. 34.

І. Спотика́ти, ка́ю, ешь, *гл.* 1) Спотыкаться. *Свої білі ніжки на сире коріння, на біле каміння спотикає.* КС. 1882. XII. 500. *Іде козак, коня веде, а кінь йому спотикає.* Чуб. V. 43.

ІІ. Спотика́ти, ка́ю, ешь, сов. в. **спіткáти**, ка́ю, ешь, *гл.* Встрѣчать, встрѣтить. Котл. Ен. I. 26. *Пила та гуляла, поки лихо не спіткало.* Шевч.

І. Спотика́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **спіткну́тися**, ну́ся, нешся, *гл.* Спотыкаться, споткнуться. *А на третім чвертім полі кінь ся спотикає.* Чуб. V. 137. *На паличку спіткнулася, на злуткечко впала.* Мет. 14.

ІІ. Спотика́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **спіткáтися**, ка́юся, ешся, *гл.* Встрѣчаться, встрѣтиться. *Думав, доля зустріне ться,—спіткалося горе.* Шевч.

Спотíкач, чу, *м.* Родъ настойки. *Осталась пляшка спотикачу.* Котл. МЧ. 470. 2) Толчекъ, подзатыльникъ. *Спотикача як дав.*

Спотикача́, *нар.* Спотыкаясь.

Спотикну́тися, ну́ся, нешся, *гл.*=**Спіткнутися**.

Спотинíбу, спотонíбу, *нар.* 1) Сначала, спервоначала. Мнж. 192. *От* (чумаки) *як виїхали, спотинову у кожного багато хліба, їдять, не шкодіють.* Мнж. 102. 2) Снова. *Те ж збувши, взявся закупать всячину всяку спотонову.* Мкр. Г. 49.

Спотинька, *нар.* Исподтишка. *Спотиньга в стегно впилася.* Котл. Ен. VI. 71. *Де така собака, що спотиньга рве.* Мнж. 192. *Усе спотиньга і потягну що небудь.* Г. Барв. 365.

Спотич, *нар.*=**Спотикача**. *Пішов він з'яний спотич додому.* Камен. у.

Спотичка, ки, *ж.* Столкновеніе, претвореніе. *Найбільш має з становим спотичку ніт. Опой йому спотичку робе.* НВолын. у.

Спотíти, тíю, ешь, *гл.* Вспотѣть. *Така хата тепла, що спотіеш дрижачи.* Ном. № 14036.

Спотрóбно, *нар.*=**Потрібно**. Гол. Ш. 523.

Спохвати́тися, чу́ся, тишся, *гл.* Схватиться, вскочить. *Ой пойду я на Вкраїну иншої шукати/ Мила спохватилася, у ноги вклонилася.* Чуб. V. 791.

Спóхвату, *нар.* Второпяхъ, впопыхахъ. *Виїздив я з дому та спохвату забувся взяти гроші.* Рк. Левиц.

Спохóлом, *нар.* Косо, наклонно. *Спохолом положити каміня.* Вх. Лем. 469.

Спохи́лий, а, е. Покатый, наклонный.

Спохиму́ра, *нар.* Изъ подлобья, сурово. *Спохмура дивиться.* Волч. у.

Спохóва, *нар.* Наклонно. Шух. I. 79. См. Спухово.

Споча́тку, *нар.* Сначала. *Спочатку і цей цар їх не міг звоювать.* Чуб. II. 207. *Молоді жили спочатку мирно і щасливо.* Левиц. Пов. 49.

Спочи́н, ну, *м.* Отдыхъ. *Погоня вставала, мене в тернах на спочин минала.* Макс.

Спочи́нання, ня, *с.* Отдохновеніе. *Під вечір (сонце) йде зовсім на спочинання.* Чуб. I. 5.

Спочи́вати, ва́ю, ешь, сов. в. **спочи́ти**, чи́ну, нешь, *гл.* 1) Спать, почивать, выспаться. *Хто по повні випиває, той під тином спочиває.* Ном. № 11448. 2) Отдыхать, отдохнуть. *Ішов хобзарь до Київа та й сів спочивати.* Шевч. *Да де я бував, да де я літаю,—на калині спочиваю.* Мет. 153.

Спочи́вище, ща, *с.* Мѣсто отдыха. *До вічного спочивища добралась.* К. Да. 191. *Де захист наш, спочивище тихе?* К. ПС. 132.

Спочи́вок, вку, *м.*=**Спочив**. Рудч. Чп. 254. *Там собі безпечне дев'ятого дня спочивок має.* ЗОЮР. I. 37.

Спочи́н, ну, *м.*=**Спочив**.

Спочи́нок, нку, *м.*=**Спочив**. КС. 1882. XII. 502. *Будуть криміі та нагайці, безбожні бусурмени, тебе, пішого-піхотинця, на спочинках минати.* ЗОЮР. I. 33.

Спочи́ти. См. **Спочивати**.

Спочи́тися, чу́ся, ну́, нби, *гл.*=**Спочити**. *Ой як вона собі сила та й трошки спочила.* О. 1862. V. 71.

Спочува́ти, ва́ю, ешь, сов. в. **спочу́ти**, чу́ю, ешь, *гл.* 1) Чувствовать, почувствовать. *Мені їх люді слова чуються, я їх кохання спочуваю.* МВ. II. 146. 2) Сочувствовать, посочувствовать. *Я б і з малою дитиною розмовляла. Нехай мені спочує аби хто.* МВ. II. 36. *Вона вже йому вимовляла свій жаль, свою тугу*

на серці.... Як же жалував, як спочував. МВ. (О. 1862. І. 78).

Спочу́вальний, **а**, **е**. Сочувствующій, сострадательный. МВ. Ш. 108.

Спочу́тний, **а**, **е**. Сочувствующій, сочувственный. *Знаходив дуже спочутну собі душу.* К. XII 24.

Спочу́тті, **тя**, *с.* Чувство; чувствованіе; сочувствіе.

Спо́нудатися, **щуюся**, **ється**, сов. в. **спостя́тися**, **щу́ся**, **стя́ться**, *гл.* Худать, исхудать отъ поста. Шух. І. 41.

Спо́новати, **но́ваю**, **ють**, сов. в. **спо́їти**, **спою́**, **ї́ш**, *гл.* Сплачивать, сплотить, пригонять, пригнать (о плотничьей, столярной работѣ).

Спо́нуватися, **но́юся**, **ється**, сов. в. **спо́їтися**, **спою́ся**, **ї́шся**, *гл.* Быть сплачиваему. споченному, пригнанному.

Спра́ва, **ви**, *ж.* 1) Дѣло, дѣйствіе. *В той час була честь, слава — військова справа.* Макс. *Кінська спра́ва.* Плохо! Плохо дѣло! 2) Дѣло, тяжба, судебный процессъ. *Нехай судді розберуть тую справу.* НВолын. у. *З бабою і дідько справу програв.* О. 1862. Х. 34. 3) Въ ариѳметикѣ: дѣйствіе. К. Гр. 100. Кон. Ар. 2. *Чотирі справи з ариѳметики.* О. 1862. Ш. 76. 4) У Мирнаго: актъ, дѣйствіе сценическаго произведенія. *Перемудрив. Комедія в п'яти справах.* (К. 1886)г. 5) Необходимые для какого либо дѣла инструменты, снаряды. *„Заграв би вам, та бачите — справи нема, справи. Учора був на базарі— хобза зопсувалась, розвалилася" —А струни?— „Тільки три осталось".* Шевч. 267. Ум. **Спра́вка**.

Спра́ва, *нар.* Справа, съ правой стороны. *Мизерники встають на мене справа.* К. Іов.

Справдешній, **я**, **е**. Настоящій. *Справдешній козак. Платон чи Вельзевул у них не справдешня істота.* К. Іов. 40

Спра́ждуватися, **джую**, **ється**, сов. в. **справдя́тися**, **джу́**, **дя́ться**, *гл.* Исполнять. исполнить, осуществлять, осуществить. *Справдив Танський своє слово.* О. 1861. VIII. 30. *Отецький заповіт справдив я чесно.* К. ЦН. 175. *Справдили ти, що бачать чистим серцем діти.* К. Досв. 32.

Спра́ждуватися, **джуюся**, **ється**, сов. в. **справдя́тися**, **джу́ся**, **дя́ться**, *гл.* Сбываться, сбыться, исполняться, исполниться, осуществляться, осуществиться. *От же справдилось дівоольське слово.* ЗОЮР. І. 139. *Той сон твій справдиться.* Шевч.

Спра́ді, *нар.* Дѣйствительно, въ самомъ дѣлѣ. *Пішов я на другий день, аж справді повнісінький улень самих п'ятаків.* ЗОЮР. І. 134.

Справдо́вуватися, **дово́юся**, **ється**, *гл.* Доказывать. споря. *Справдовується зо мною.* Рк. Левиц.

Справедли́вий, **а**, **е**. 1) Справедливый. *Справедливого чоловіка, то й Бог любить.* Ном. № 6694. 2) Настоящій. *Справедливий чумак був.* МВ. І. 65. *Котра дівчина чорнобривая, та чарівниця справедливая,* Чуб. *Шукай, мати, шукай, мати, справедливої ворожки.* Чуб. У. 421.

Справедли́во, *нар.* 1) Справедливо. 2) Дѣйствительно.

Спра́жній, **я**, **е**. Дѣйствительный, настоящій. *Се вже баби справжні рідощі.* Г. Барв. 501.

Спра́вити, **ся**. См. **Справляти**, **ся**.

Справи́лля, **ля**, *с.*=**Справа** 4. *Ходять по хатах та загадують, щоб у кожного було барило з водою і всяке справилля про пожежу.* Лубен. у.

Справи́чити, **чу**, **чиш**, *гл.* Лишить дѣйственности. НВолын. у. (Лободов.).

Спра́вка, **ки**, *ж.* 1) Ум. отъ **справа**. 2) Исправность. *За мого уряду усе було під мірою, під лічбою, під вагою: одно слово — усюди лад був, скрізь справки були.* Василь. у. 2) Сдѣлка, мировая. Угор.

Справля́ти, **ля́ю**, **ють**, сов. в. **спра́вити**, **влю**, **виш**, *гл.* 1) Дѣлать, сдѣлать. совершить, произвести. *Справляти обід, бенкет.* Давать обѣдъ, устраивать пиръ. *Еней хотів обід справляти.* Котл. Ен. II. 9. *Батько того дурня справив обід за його.* Рудч. Ск. І. 158. *Ірод на свої родини бенкет справив.* Ев. Мр. VI. 21 — **весіля**. Играть свадьбу. *Весілля справили як треба.* Стор. М. Пр. 150.—**та́нці**. Устраивать танцы, танцовать. *А я в корчмі п'ю, гуляю, танці справляю.* АД. І. 184.—**ре́готи**. Хохотать. *Зайдуть чужі люде у хату,— вона з ними хи-хи та реготи справляє.* Мир. Пов. II. 46.—**мовчанку**. Молчать, отмалчиваться. *Мати розмовляє з Одаркою, а вона сидить, мовчанку справляє.* Мир. Пов. II. 93. 2) Дѣлать, сдѣлать, купить (объ одеждѣ, снарядахъ, экипажахъ, скотѣ и пр.). *То хустку купила, то сорочок справила кілько.* МВ. І. *Справлю собі колясочку, проїзжати буду.* Чуб. У. 106. *Справив собі пару коней.* Грин. І. 200. 3)—**гро́ші**. Взыскивать, взыскать, получить деньги. *Насилу справили гро-*

ні. 4) Исправлять, исправить, выправить. *І вже! не справить горбатого і могила.* Ном. № 3221. 5) Указывать, указать, показать дорогу. *Я чув що ти любиш битися.... Небоже! та й справиз на свою нагайку дротяну.* Федьк *Це якийсь чорт справиз: блудили, блудили, насилу доїхали.*

Справля́тися, вля́юся, ється, сов. в. **спра́витися, влюся, вишся**, *гл.* 1) Управляться, управиться, дѣлать, сдѣлать свое дѣло. *Ну, справився,—гляди ж, щоб і друге діло зробив.* Рудч. Ск. I. 145. 2) Примириться, кончить полюбовно. Угор.

Спра́вний, а, е. Исправный, исполнительный. *Жінка моя жвава, справна.* Г. Барв. 410.

Спра́вність, ности, *ж.* Исправность.

Спра́вник, ка, *м.* Исправникъ. Хата, 66.

Спра́вників, кова, ве. Принадлежащій исправнику, исправничій. *Раду таку подавав усім справників слуга, чи приятель.* МВ. II. 191.

Справни́ця, ці, *ж.* Присутственное мѣсто. *В справниці остался суд'ї з аудитором.* Федьк Ш. 150.

Спра́вно, *нар.* Исправно.

Справувáння, ня, *с.* 1) Отправленіе, исправленіе (должности). 2) Поведеніе.

Справува́ти, ву́ю, еш, *гл.* Отправлять, исправлять, исполнять (должность), вести (дѣла). *Я діло за його справував і клопотавсь.* Зміев. у. *Загад діло справує.* Ном. № 1082.

Справува́тися, ву́юся, ється, *гл.* 1) Вести себя, поступать. *Піду у світ, а як я ся буду справувати? буду я собі мужа глядати.* Гол. III. 397. 2) Справляться, управляться. Зміев. у. *Зося була дуже рада, що мати так добре скрізь справувалась.* Левиц. I. 390. 3)—з кі́м. Тягаться съ кѣмъ, судиться, доказывать, искать свои права. *Справується за мішок.* НВолын. у. *Справувались ми, справувались з Іваном та й пішли* НВолын. у.

Спра́га, ги, *ж.* Жажда. Федьк. Ш. 117. *Буде голод і спрага.* Гн. II. 79. *Від спраги мліли.* Млак. 99.

Спрагота́, ті, *ж.*=**Спека**. Вх. Лем. 469.

Спра́жній, *я*, *е*=**Спражній**. *Та й у батенька не знаю добра, ані добра, ні роскоші, ні спражнього лиха.* Чуб. V. 224.

Спразни́ти, зню, ни́ш, *гл.* Не работать, провести по праздничному (день). *П'ятницю спостила, неділю спразнила.* Чуб. V. 525.

Спранцюва́тіти, тію, еш, *гл.* 1) Покрыться сифилитическими язвами. 2) Изгадиться, испакоститься, сдѣлаться гадкимъ, никуда негоднымъ.

Спранцювати, цюю, еш, *гл.* Утомить, измучить, изнурить работой.

Спранцюва́тися, цюю́ся, ється, *гл.* Утомиться, измучиться, изнуриться работой.

Спредві́ку, спредковіку, спредкувіку, *нар.* Искони. Г. Барв. 28. *Вербич по-всякраз холодний буває, так бо воно спредвіку ведеться.* Харьк. г. *Спредковіку були там башти.* Екатеринод.

Спре́жа, спре́жду, *нар.* Прежде, въ прежнее время. *Чом тепер не так, як спрежа було?* О. 1861. XI. Св. 62. *Ні, козаче, вона каже, то спрежду бувало.* О. 1862. VIII. 56.

Спрежде́віку, спрежевіку, *нар.* Въ прежнія времена, съ давнихъ временъ. *Спрежде́віку чорти були білі.* Мнж. 128. *Шлях, та такий, що він тим спрежевіку проложений.* Мнж. 37.

Спрече́тися, чаю́ся, ється, *гл.*=**Сперечатися**. *Я не хочу спречатись із тобою через личаків.* К ЧР. 227.

Спре́чка, ки, *ж.*=**Суперечка**. Радом. у.

Спре́чність, ности, *ж.* Пререканіе, пресловіе, споръ. *Дві туркені дали в заміну за єдину Катерину, а як спречність о тім буде, есть у мене з Польщі люде.* Вол. г.

Спре́чний, а, е=**Суперечний**.

Спри́зба, спри́зьба, би, *ж.*=**Приспа**. *На спризьбі сидить.* Лохв. у.

Спри́крювати, крюю́ся, ється, сов. в. **спри́критися, кри́юся, ришся**, *гл.* Надоѣдать, надоѣсть, опротивѣть. *Йому сі то сприкрило.* Гн. I. 177.

Спри́са, си, *ж.* Временная подпорка въ видѣ столбика, съ выемкой на концѣ, которой подпираютъ, при перестройкахъ, напр. потолокъ, если хотятъ поднять его выше. Гайсин. у.

Спри́скати. См. **Сприскувати**.

Спри́скатися, кається, ється, *гл.* Забрызгаться. *На дощечці у млинка фартух прала дівчина, сприскалася рибчина....* Чуб. V. 1117.

Спри́скувати, кую, еш, сов. в. **спри́скати, скаю, еш**, *гл.* Обрызгивать, обрызгать. *Орисі й води не треба було: слізьми сприскувала.* Св. Л. 201. *Ще б треба святою водицею сприскати.* Грин. II. 37.

Спри́снути, сну, неш, *гл.* Взбрызнуть.

„*Ось*“ тоді її сприскує живущою водою. Рудч. Ск. II. 109.

Спристрі́тити, рі́чу, тиш, *гл.* Сглазить. *Спристрі́тили хлопця лихі люде.* Васильк. у.

Спрете́скувати, скую, єш, *гл.* Тёснить. Вх. Зн. 66.

Спри́тний, а, е. Понятливый, смётливый, ловкій, проворный. *Судя́ такий був розумний та спритний, що яке б темне діло не було, зараз його на світ виведе.* Стор. I. 32. *Ти то спритний, як Матвій до куропа́тв.* Ном. № 6564.

Спри́тність, ности, *ж.* Понятливость, смётливость, ловкость, проворство, находчивость. *Се діло зостає спритності жіночій.* Левиц. I 313.

Спри́тно, *нар.* Понятливо, смётливо, ловко, проворно.

Спричи́нитися, нюся, нишся, *гл.* Помёшаться, сойти съ ума. *Хай вона спричини́ться!* Ном.

Спричиня́тися. См. **Спричиня́тися.**

Спричинюва́тіти, тію, єш, *гл.*=**Спричи́нитися.**

Спричиня́тися, няюся, ємся, сов. в. **спричини́тися, нюся, нишся,** *гл.* Содѣйствовать, посодѣйствовать.

Спри́щитися, щуся, щишся, *гл.* Покрыться прыщами.

Спря́телитися, люся, лишся, *гл.* Сдружиться. Вх. Лем. 469.

Спряти́, я́ю, єш, *гл.* 1) Благопріятствовать, доброжелательствовать, способствовать, содѣйствовать, помогать. *Хоть її не возьму, буду їй спряти, всякого добра буду їй жадати.* Гол. I. 343. *Твоє серце моєму серцю вірне не спряє.* Гол. I. 269. *Нехай вам доля спряє.* Гол. III. 505. *Ніч нікому не спряє.* Ном. № 594.

Спро́ба, би, *ж.* Проба, опытъ. О. 1862. III. 30.

Спробо́ваний, а, е. Пробитый, прострѣленный. *Лежить Яєчик порубаний, порубаний, постріляний і кулями спробований.* Гол. II. 725.

Спро́бувати, бую, єш, *гл.* Попробовать, попытать. *Ото пішли сили спробувати— хто дужчий.* Рудч. Ск. II. 18.

Спрова́джувати, джую, єш, сов. в. **спрова́дити, джу, диш,** *гл.* 1) Отправлять, отправить. *Як дівчину наловили, до Вільхова спровадили.* Гол. I. 86. 2) Приводить, привести. *Спровадив бондаря, зробили кухву.* Чуб. II. 191.

Спровожа́ти, жа́ю, єш, *гл.*=**Випровожати.** *Наряжала, спровожала в чужу сторонечку.* Грин. III. 390.

Спроволо́ка, *нар.* Протяжно. *Він говорить спроволока.* Зміев. у.

Спрода́ти, да́ю, єш, сов. в. **спро́дати, дам, даси́,** *гл.* Продавать, продать, распродавать, распродать. МВ. II. 38. *Спродай, спродай, мій батеньку, сей вишневий сад.* Нп. *Купця найшов, спродав і гроші мені приніс.* Чуб. II. 183.

Спрода́ватися, даю́ся, ємся, сов. в. **спро́датися, дамся, дасися,** *гл.* Распродавать, распродать все. *Спродавшись, загуляв так, що і в голові замакітрилось.* Ном. № 7915.

Спро́даж, жу, *м.* Продажа. *У дядини були колеса на спродаж.* МВ. (КС. 1902. X. 143).

Спро́дати, ся. См. **Спродавати, ся.**

Спро́дувати, дую, єш, *гл.*=**Спродавати.**

Спро́дуватися, дуюся, ємся, *гл.*=**Спродаватися.**

Спрожи́ток, тку, *м.* Житье, возможность прожить. *Зросту, слави, пам'яти, спрожитку сподівались.* Мет. 348.

Спрожо́гу, *нар.* Неожиданно, сразу, вдругъ. *Так і кинувсь на неї спрожогу.* Мнж. 70.

Спрозо́брити, рю, рив, *гл.* Сглазить. *Жінки і дівчата носять застромлену у назуху голку, щоб хто не спрозорив.* Грин. II. 31. *Ой немає, дідусеньку,* (курчат), *да вже і не буде: як вигнала на двір пасти, спрозорили люде.* Нп.

Спрозо́бритися, рюся, рився, *гл.* Быть испорченнымъ взглядомъ, сглаженнымъ. Екат. у.

Спроково́ля, *нар.* Не спѣша. Св. Л. 19. *Як робиш спроковола, не скоро втомишся.* Кіев. у.

Спромага́тися, га́юся, ємся, сов. в. **спромогти́ся, можу́ся, жешся,** *гл.* 1) Получать, получить возможность, смочь, возмочь. *Не спроможеться кінчити.* Св. Л. XIV. 29. 2) Разживаться, разжиться, получить средства сдѣлать, собраться со средствами. *Спромігся дід на обід, а за бо на кисіль.* Ном. № 4904. *Боже мій! коли то я спромо́жусь своїх волів купити?* Кобел. у. *Спромігся Солопій весною на горох.* Г. Арт. (О. 1861. III. 93).

Спроме́ж, спроміж, *нар.* Изъ, изъ среды.

Спромі́жність, ности, *ж.*=**Спроможність.**

Спромо́га, ги, *ж.* Возможность, средства. К. Кр. 9. *Не скупість,—така спромога.*

Спромогти́ся. См. **Спромогтися.**

Спромо́жне, *нар.* Зажиточно. *Спроможне жили.* О. 1862. II. 76.

Спромо́жний, а, е,—ній, я, е. Имѣющій возможность, средства.

Спромо́жність, ности, *ж.*=**Спромога.** Чуб. I. 233. *Не скупість—така спроможність.* Ном. Як **спромо́жність.** Какъ позволяютъ средства *Зодягалися таки, як спроможность їх була.* Рудч. Ск. II. 174.

Спросі́ти. См. **Спрошувати.**

Спросо́нку, спросо́ння, *нар.* Сквозь сонъ. *Спросоння він так голосно закричав, що побудив слуг.* Левиц. Пов. 78.

Спроста́, *нар.* Спроста. Г. Барв. 326. *Уже ж то не спроста в його такий жупан.* Греб. 390.

Спроти́вити, влю, виш, ить, *гл.* Возбудить противъ, возстановить. Драг. 40.

Спроти́витися, влюся, вишся, *гл.* Опротивѣть, сдѣлаться противнымъ. *Ти хочеш спротивитись самому Богу.* Левиц. Пов. 91.

Спро́шувати, шую, еш, сов. в. **спроси́ти, шу́, сиш,** *гл.* Сзывать, созвать, приглашать, пригласить (многихъ). *Якось спрошує гості на весілля.* Федьк.

Спружи́на, ни, *ж.* См. **Млин ручний.** Шух. I. 104.

Спряга́ти, га́ю, єш, сов. в. **спрягти́, жу́, же́ш,** *гл.* Спрягать, спрячь, сопрячь.

Спряга́тися, га́юся, ється, сов. в. **спрягти́ся, жу́ся, же́шся,** *гл.* 1) Спрягаться, запрягать, запречь вмѣстѣ, напр. воловъ для пахоты. *Як у кого нема на плуг волів, то спрягається з ким.* Харьк. *Було в нас два воли,—спряжуться з сусідом* Г. Барв. 267. 2) Соединяться, соединиться. *Був собі котик та півник, да спряглися жить.* Рудч. Ск. I. 27.

Спрягну́ти, гну́, не́ш, *гл.* Выпрягнуть, выпрыснуть. *Спрягнув як з лука.* Чуб. I. 303.

Спряжи́ти, жу́, же́ш, *гл.* Изжарить. *Одарка не забарилася розігріти ковбасу, спрягла ще яєшню.* Мир. Пов. I. 140.

Спряжи́ти, ся. См. **Спрягати. ся.**

Спря́мити, млю, миш, *гл.* Выпрямить. *І вже не спрямить горбатого могила.* Ном. № 3221.

Спрямува́тися, му́юся, ється, *гл.* Взять направленіе. *Вітер спрямувався з заходу.* Мирг. у. Слов. Д. Эвари.

Спра́нути, ну, не́ш, *гл.* Убрать. *Казав, щоб я ліч спранув, у костри щоб склав.... А де ж мені спрануть?* Чуб. II. 183.

Спра́сти, ду́, де́ш, *гл.* Спрясть. *Загадав швець шевчисі дратовки спрясти: з тонкої павутини до білої щетини.* Чуб. V. 818. *Спряв би, та в нитку не йде.* Ном. № 14163.

Спря́т, ту, *м.* Приборка, уборка. *Лихий спрят та й доброго спокусить.* Ном. № 9977.

Спрята́нник, ка, *м.* Человѣкъ, гоняющій закупленный скотъ въ указанное мѣсто. Шух. I. 84.

Спра́тно, *нар.* Бережно. *Я сиву шапку спрятно носив: як дощ, то під хустку.* Лебед. у.

Спря́тування, ня, *с.* Уборка, приборка. Шух. I. 178.

Спря́тувати, тую, еш, *гл.* Прибирать, убирать. См. **Прятати.** НВолыи. у.

Спсувати, сую, єш, *гл.*=**Зіпсувати.**

Спудёй дёя, *м.* Ученикъ бурсы, духовнаго учебнаго заведенія (въ старину). *Бачте, як наші бурсаки-спудеї бжають за воротá?* К. ЧР. 84. *Я ще спудеїв трохи попошколю.* К. ПС. 84.

Спу́джувати, джую, єш, сов. в. **спу́дити, джу, диш,** *гл.* Пугать, испугать. *Я їхав улицею і де взявся собака,—спудив коня.* Нозомск. у.

Спу́джуватися, джуюся, ється, сов. в. **спу́дитися, джуся, дишся,** *гл.* Пугаться, испугаться. Полт. г. Слов. Д. Эвари. См. **Опудитися.** *Пудживша і уперта коза від того часу, як си чорта спудила.* Гн. I. 27.

Спу́дза, зи, *ж.* Пепелъ, зола. Угор.

Спу́дити, ся. См. **Спуджувати, ся.**

Спуз, зу, *м.*, **спу́за, зи,** *ж.*=**Спудза.** Угор. Шух. I. 190. *Як згорить, тогді стане спуза.* Гн. II. 83.

Спуза́рь, ря, *м.* Одинъ изъ пастуховъ въ гуцульской полонинѣ, на обязанности котораго лежитъ ношеніе воды. дровъ и топка,—послѣдняя обязанность обусловливаетъ то, что онъ всегда испачканъ золой (спу́зом), отъ чего и получилъ свое названіе. Шух. I. 190.

Спузвері́ти, рію, єш, *гл.* Покрыться, пузыремъ, пузырями.

Спузири́ти, рі́, ри́ш, *гл.* Вздуть. *Все море зараз спузирило.* Котл. Ен. I. 9. *Спузирило йому все тіло.*

Спу́ск, ку, *м.* Спучка животныхъ. О. 1862. V. Кух. 32.

Спу́скалка, ки, *ж.* Горка, съ которой катаются на салазкахъ и др. снарядахъ. КС. 1887. VI. 482.

Спуска́ти, ка́ю, ешь, сов. в. **спусти́ти**, спущу́, стиш, *гл.* Спускать, спустить; опускать, опустить. *А ми коні спустимо.* Грин. III. 96. *Як схоче, то й на гору повезе, а як не схоче, то й з гори спустить.* Ном. № 2696. *Рушниками, що придбала, спусти мене в яму.* Шевч. *Да нажени хмару чорнесеньку, да спусти дощик дрібнесенький.* Чуб. V. 363. *Ізійду я на горбочок, спущу голосочок.* Мет. 37. **Спуска́ти во́ду.** Спустить воду, дать ей сбѣжать. *Може Москва випалила і Дніпро спустила в сине море?* Шевч. **Спуска́ти** лу́г. Дѣлать щелокъ. *У покеділок не можна лугу спускати.* Грин. I. 17.—**цьму.** Сбавлять, сбавить цѣну. Левиц. I. 107.—**ду́х.** Испускать, испустить духъ, умереть. Ном. № 12838. 2) Отпускать, отпустить. *Спусти старця з села, прибуде йому й ума* Ном. № 5787. 3) Случать, случить (животныхъ). 4)—**на пожа́рі.** Сжигать, сжечь. *Моя галера цвіткована, мальована стола вся обідрана, на пожарі спускана.* АД. I. 210.

Спуска́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **спусти́тися**, опущу́ся, стишся, *гл.* 1) Спускаться, спуститься, опускаться, опуститься, понизиться. *Скілько не літати, треба вниз спуститись* Нп. *Отам за лісом дощик спустився.* Лебед. у. 2) Кататься на салазкахъ съ горки. *Спускаються дівчата; спускалися із гори.* Чуб. V. 98. 3)—на ко́го. Полагаться, положиться, довѣриться кому. К. ЦН. 270. *Не спускайся, Грицю, на дурницю.* Чуб. I. 250. *У сьому дражливому ділі спустились на мене.* К. ХП. 17. 4) Спускаться, случаться, случиться (о животныхъ). *Барани спускаются з вівцями.* О. 1862. V. Кух. 34.

Спуско́ватий, а, е. О палкѣ, бревнѣ: суживающійся къ концу. НВольн. у.

Спуст, ту, *м.* 1) Мѣра: три ведра водки. Котл. Ен. IV. 24. *Тепер пімов до аренди да взяв спуст горілки; покрепись по гірких трудах, не забув і жінки.* ЗОЮР. II. 89. 2) Большой рубанокъ, стругъ. НВольн., Екат. у. Вх. Зн. 66. 3)=**Кощок.** Шух. I. 229.

Спусти́ти, ся. См. **Спускати**, ся.

Спусті́лий, а, е. Опустѣлый.

Спусті́ння, ня, *с.* Запустѣніе. Єв. Мр. XIII. 14.

Спусті́ти, тію, еш, *гл.* Опустѣть. *Чи світові спустіти через тебе.* К. Іов. 39. *Спустіло панське подвір'е.* МВ. (О. 1862. III. 46).

Спусткува́ти, кую, еш, *гл.*=**Спусті́ти.** *Її світлиця спусткувала.* Греб. 320.

Спустоша́лий, а, е=**Спустошений.** *Рубки панських замків, спустошалій костьоли.* К. (О. 1861. II. 233).

Спусто́шення, ня, *с.* Опустошеніе.

Спусто́шувати, шую, еш, сов. в. **спусто́шити**, шу, иш, *гл.* Опустошать, опустошить. Чуб. III. 157. *Край був спустошений.* К. Хм. 96. *Замок геть спустошили.* Драг. 80. *Ой зеленая дубруївонько, та нащо ж тебе рано спустошено, що траву на сіно покошено?* Грин. III. 84.

Спусту́ватий, ту́ю, ешь, *гл.*=**Спусті́ти.** *Коли ж воно, дума, ті вовки у хаті заведуться? Хиба як спустує?* Миж. 91.

Спу́тувати, тую, еш, сов. в. **спу́тати**, таю, еш, *гл.* Спутывать, спутать, связывать, связать по ногамъ. *Чому не йдеш да додоменьку? чи травиця ноги спутала, або роса очі вибила?* Мет. 289. *Спутав коні, сам не можу заснути.* Чуб. V. 379.

Спухні́ти, нію, еш, *гл.* Сдѣлаться рыхлымъ, разсыпчатымъ. *Після попілу земля спухніє.* НВольн. у.

Спу́хнути, ну, неш, *гл.* Опухнуть. *Від голоду.... спухли.* Гн. II. 246.

Спухо́вато, *нар.* Наклонно, покато. *Вершіть, хлопці, стіг спуховато.* Мирг. у. Слов. Д. Эвари.

Спухо́вий, а, е. О ямѣ, вообще углубленіи: книзу постепенно суживающійся. *У мого сина копанка спухова.* Лебед. у. 2) О возвышеніи: кверху постепенно суживающійся.

Спухо́во, *нар.* 1) Такъ, чтобы суживалось (о ямѣ возвышеніи). *Копай спухово.* Лебед. у. 2) Наклонно, покато. Мирг. у. Слов. Д. Эвари. См. **Спохова.**

Спухо́вистий, а, е=**Спуховий** *Спуховиста палка.* НВольн. у.

Спухо́висто, *нар.*=**Спухово.** *„Ви ж, хлопці, наросіть льоду так, щоб і зверх*

ями було".—А звісно, так. Треба наложить його спуховисто. Екатер. у.

Сп'юх, ха, *м.* Раст. Nyoscyamus niger. Вх. Пч. II. 32.

Сп'юшо́к, шка́, *м.* Пт.=**Дрімух**. Вх. Пч. II. 9.

Сп'янчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Опьянить. *Як випив три чарки, так його й сп'янчило.* Черв. у.

Сп'янчи́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.* Опьянѣть. *І жінку лає, і дочку, а як сп'янчиться, то всі вікном утікають.* МВ. I. 53.

Сп'я́сти, ся. См. **Спинати, ся.**

Сп'я́тити, сп'я́чу, тиш, *гл.* Стибрить, украсть. *Баба дождала кочі, сп'ятила ті роги і дала лепетухи до пана.* Грин. I. 94.

Сп'я́чка, ки, *ж.*=Сп'юха. Вх. Пч. II. 32.

Сп'я́чник, ка, *м.* Раст. Eriophorum angustifolium L. Вх. Лем. 469.

Сра́ка, ки, *ж.* Задница.

Сра́льня, ні, **сратва́, ви́**, *ж.*=**Срач**. *Не йди туди, бо то панська сратва.* Лубен. у.

Сратво́, ва́, сратта́, та́, *с.* Процесъ испражненія.

Сра́ти, серу́, реш, *гл.* Испражняться, срать.

Срач, ча́, *м.* Ретирадъ, нужникъ, отхожее мѣсто. Макс. (1849) 69.

Сра́чка, ки, *ж.* Поносъ. Волын. г.

Сребло́, ла́, *с.* и пр.=**Срібло** и пр.

Сре́м'я, м'я, *с.*=**Стром'я**. КС. 1882. X. 24.

Сріберний, а, е=**Срібний**. *Твій сріберний перстень.* Гол. IV. 428.

Сріблі́ти, лію́, ієш, *гл.* Серебриться. *Чи ба яке сукно, аж сріблі́є.* Черниг. г.

Сріблó, ла́, *с.* 1) Серебро. Мет. 253. *Сріблó-злото тягне чоловіка в болото.* Посл. *Ростопленеє сріблó.* Котл. Ен. III. 41. *На лядунці або золото, або сріблó.* ЗОЮР. I. 140. 2)=**живе́**. Ртуть. Ком. Р. II. 43.

Сріблогла́в, ву, *м.* Глазетъ.

Сріблó-зло́тий, а, е. Серебряный съ золотымъ. *Червоні черевички на ніженьку, сріблó-злотий поясочок на стаючок.* Нп.

Срібля́ний, а, е=**Срібний**. *Тобі Господь великим скарбом буде, небесний царь—горою сріблясною.* К. Іов. 50.

Срібля́нка, ка́, *м.* Богачъ. *Там пили три ляхи, дуки-сріблянки.* ЗОЮР. I. 201.

Срі́бний, а, е. Серебряный. *Золотії билиця, срібні колокільця.* Макс. *Вловлять рибку—золота головка, а срібний хвостик.* Мнж. 33.

Срі́бник, ка, *м.*=**Срібняк**. *Найшов два срібника, се б то два срібних карбована.* Грин. II. 180.

Срібня́ти, бню́, ня́ш, *гл.* Серебрить.

Срібнісі́нький, а, е. Совершенно серебряный. Употреблено какъ ласкательное въ похоронномъ причитаньи. *Моя й матінко, моя срібнісінька!* Мил. 200.

Срібновóдий, а, е. Съ блестящимъ, какъ серебро, водами. *Срібноводий Пруте.* Млак. 116.

Срібнозеле́нний, а, е. Серебристо-зеленый. *Під срібнозеленим.... листом ховались птиці.* Щог. Сл. 142.

Срібнолю́бний, а, е. Сребролюбивый. *Не був срібнолюбний.* Гн. II. 97.

Срібнолу́кий, а, е. Съ серебянымъ лукомъ (эпитетъ бога Аполлона). *Сонце являється.... в пишному образі молодої парубочої краси срібнолукого Аполлона.* Левиц. Світ. 13.

Срібнорóгий, а, е. Эпитетъ луны: съ серебряными рогами. *Молодик срібнорогий.* К. Досв. 63. *Зійди, зійди срібнорогий, в рожевім гаю.* Федьк. III. 156.

Срібня́к, ка́, *м.* Серебряная монета, серебренникъ. К. XII. 81. *Обіцяли йому срібняків дати.* Єв. Мр. XIV. 11.

Срібня́стий, а, е. Серебристый. Вх. Лем. 469.

Сре́бренний, а, е=**Срібний**. *Золотий стебель, сребренний колос.* Грин. III. 18.

Сріб'я́нний, а, е=**Срібний**. Вх. Лем. Сс....=Зс....

Сса́ти, ссу, ссеш, *гл.* Сосать. *Покірне телятко дві матки ссе.* Ном. № 3302.

Ста́бурачитися, рився, ришся, *гл.* Столпиться. *Стабурачились коло криниці: той собі лізе води, той собі, а п'яні, та й один у криницю впав.* Канев. у.

Став, ву, *м.* Прудъ. *Чому в ставу воді рудяй мабуть хвиля збила.* Мет. 113. *Між ярами над ставами верби зеленіють.* Шевч. Ум. **Ставбк, ставбчок**. *Я плаваю.... по тім ставку.* Грин. II. 339.

Става́ти, стаю́, єш, сов. в. **ста́ти, ста́ну, неш**, *гл.* 1) Становиться, стать. *Ото він став навколішки, стенується,—сирітця*

так і тріснула. ЗОЮР. І. 6. *Рече до сухорукого чоловіка: стань посередині* Єв. Мр. ІІІ. 8. **Ста́ти на рушни́ну.** Обвѣнчаться. *З Марусею на рушнику стану.* Мет. 104. 2)—**до чо́го.** Браться, взяться, приняться за что. *Сей же як до чого став...., — уся душа його в роботі.* МВ. ІІ. 11. **До бо́ю, побо́ю ста́ти.** Выйти на бой, вступить въ битву. *Дали коня, дали зброю: ставай, сину, до побою.* Pauli. **Ста́ти до розмо́ви.** Заговаривать, заговорить: *Тоді вже не станете зо мною до розмови, як тепер.* Св. Л. 61. 3) *Безл.* Становиться, стать; получиться. *Скілько кіп у вас жита стане на десятині?* О. 1862. IV. 106. 4)—**за ко́го, за що.** а) Замѣнять, замѣнить кого, что. Мет. 241. *Він мені за дитину рідну став.* МВ. ІІ. 22. *Став він мені за батька. Не стане книжка за начинку.* Чуб. І. 256. б) Становиться, стать въ защиту кого, чего, заступиться. *Хто за правду стане?* 5)—**на ко́го.** Подниматься, подняться, возстать. *Чи там раду радять, як на Турка стати, не чуємо на чужині.* Шевч. 6) Останавливаться, остановиться. *А в другий раз приходив ватажок Вовчок, та й став коло Константинова.* ЗОЮР. І. 132. *Станьмо, братіку, тута, кожі попасімо.* ЗОЮР. І. 40. 7) Наниматься, наняться. *Я до його стала на рік. Став у царя до свинарк за підпасича.* Мнж. 13. *Стати під хуру.* КС. 1882. X. 186. 8) Прибывать, прибыть на мѣсто. *Сим конем скоро у Харькові станеш.* Зміев. у. *Ухватило його за серденько, став у Марусі на дворі живенько.* Грин. ІІІ. 235. 9) Начинать, начать, стать. *Стань його вчить, то воно й слухать не хоче.* ЗОЮР. І. 13. *Ой став козак царь-зілля копати, стала над ним зозуля куяти.* Мет. 104. *Став божий світ світати, стали вони на коні сідати.* ЗОЮР. І. 41. Съ отриц. не. Переставать, перестать. *Поки ми матір свою поважали, поти нам Бог годив; а не стали ми матки старенької знати...: не стали нас люде знати.... не стали ми в домівці на промежанстві з молодими женами щастя й долі собі мати.* ЗОЮР. І. 23. *Не стало ні байраків, ні мелюзів ставати.* АД. І. 108. 10) Наставать, настать, наступать, наступить. *Гайдамаки дерли народ років може з десять, аж поки Жандебурія стала.* ЗОЮР. І. 135. 11) Хватать, хватать, стать. *Коли ви будете говіть? Тоді, як хліба не стане.* Пом. № 134. 12) Происходить, произойти, случаться, случиться, явиться, оказаться. *А дасі те, що в тебе дома без тебе стало?* Рудч. Ск. І. 101. 13) Получать, получить начало, начинаться, начаться. *Не від нас ж стало, не нами й кінчиться.* Посл. *Стала слава, стала слава, стали й поговори, ой на тую дівчиноньку, що чоркій бровн.* Мет. 106. *Вже стає на дворі світ.* Котл. Ен. ІІ. 38. 14) Дѣлаться, сдѣлаться, стать. *Пень горів, а він руки гріє. та й став йому дядько.* Посл. *Як народивсь Христос, то которі.... хрестилисъ, так святыми стали; котрі ж пловували, то каміємъ стали.* ЗОЮР. І. 12. *Чого смутна стала, мила?* Мет. 74. *Як гляну на дітей, то страшно стане.* МВ. ІІ. 13. 15) Доставаться, достаться. *Смійся, ворожий сину, за сміх тобі стане.* Чуб. 16) Обходиться, обойтись, стоить. *Сімдесят карбованців весілля стало.* Г. Барв. 321. *Труда великого се діло стало.* Полт. г. 17)—в приго́ді. Пригодиться. См. еще пригода. 18) **Ста́ти на сло́ві.** Сдержать слово. *Сумрук не став на слові.* НВолын. у. 19)—**на ста́ну, ста́ночку.** См. **Стан.** *Ой тепер я дорослa, на станочку стала.* Гол. Ш. 291.

Става́тися, ста́ться, ну́ся, нешся, *гл.* 1) Дѣлаться, сдѣлаться. *Хто стається вівцею, того вовк зїсть.* Ном. № 3841. *Аби ваша думка сталася ділом.* К. (О. 1862. ІІІ. 23). *Конкалії сталися мені найлюбішими квітками.* Г. Барв. 400. *Ідол до Бога.... „Так і так мені сталося: не попаду з моря земні вимести.“* Драг. 15. 2) Случаться, случиться, произойти, совершиться. *Сталась йому пригодонька не вдень, а вночі: занедужав чумаченько, з Криму ідучи.* Нп. *Між нами сталася такий великий гріх.* Стор. М. Пр. 34. *Те станеться за нашого ще життя.* К. ХП. 14.

Ста́вець, вця, *м.* 1) Деревянная тарелка. *Кожному старшу по ставцю.* Ном. № 11983. 2) Цилиндрическій сосудъ съ дномъ для печенія пасхальныхъ хлѣбовъ. Вас. 182. 3) Конусообразная кучa дровъ, приготовленная для выжиганія угля. Вас. 145.

Стави́дло, ла, *с.* 1)=**Ставище.** Лубен. у. *На ставидлі коні пасуться.* 2) Вешникъ (у шлюза), подъемная дверь, шлюзъ (въ прудѣ).

Ста́вити, влю, виш, *гл.* 1) Ставить, уставлять. 2) Строить. *На люду дурний*

хату ставить. Ном № 6671. *Треба ставити дзвінницю посеред села.* Ном. № 13751. 3)—на ві. Давать очную ставку. 4)—чим. Выставлять чѣмъ. *Не ставити мого батенька брехуном.* Чуб. II 18.

Ставитися, влюся, вишся, *гл.* 1) Становиться. *Скорій, хлопці, кругом жати ставтесь.* Рудч. Ск. II. 145. 2) Являться. *Коли ваш цар Давид ще жив, то най мені ставиться за тілько й тілько неділь до мене в гостину.* Гн. II. 228. 3) Являться, представляться, высказываться. *Ставився як лев, а ггинув як муха.* Ном. № 4351. 4) Подниматься. *Довго дивились на куряву, що стовпом ставилась за бричкою.* Св. Л. 280. 5) Строить, строиться. *Коби моєї будинки погоріли, я б знав де і як ставитись.* Гн. II. 115.

Стави́ще, ща, *с.* Мѣсто, гдѣ былъ прудъ. Лохв. у

Ста́вка, ки, *ж.* 1) ? *Упався в ставку, або теж у сусчицю.* Ном. № 7443. 2) Часть ткацкаго станка. См. **Верстат.** Шух. I. 254.

Ста́вляння, ня, *с.* Ставленіе, установка, постановка. Сим. 158.

Ста́вляти, ляю, ять, *гл.* = **Ставити.** *Роспрягайте коні і усе так і ставляйте: тут вам ніколи ніякої не буде.* Рудч. Ск. II. 151. *Хоче хату собі ставляти.* Г. Барв. 252.

Ста́вна, *нар.* Стоймя. *Ставна можна шахву винести.* Черк. у.

Ста́вний, а, е. 1) Статный, стройный. МВ. I. 85. *Мій жених був хороший такий, Господи! чорнявий, ставний.* МВ. I. 7. 2) Прудовой. *Ставна вода.*

Ставни́к, ка́, *м.* 1) Церковный подсвѣчникъ. *Молебні день-у-день Спасителеві править, у ставники свічки по десять хунтів ставить.* Греб. 384. *Тільки в ризах дякон псалтирі читає та висока свічка в ставнику палає.* Щог. В. 63. 2) Свѣча для церковнаго подсвѣчника. *Воскові ставники.* Грин. Ш. 264. *У церкву було накуплять ставників та книшком на Великдень, або на Різдво у цвинтарі й покладуть біля вівтаря.* ЗОЮР. II. 285. *Три хунти воску на ставник.* Котл. Ен. IV. 43. 3) Ставника поста́вити. Подбить глазъ, поставить фонарь.

Ставни́ця, ці, *ж.* = **Стайня.**

Ставня́, ні, *ж.* Колья, которыми обставляютъ въ погребахъ стѣны, чтобы земля не сыпалась. Лебед. у.

Ставови́й, а, е. Прудовой. *Де ставова риба.* Камен. у. *Ставова вода.* Ловиц. I. 539.

Став'о́к, вка́, ставо́чок, чка, *м.* Ум. отъ ставъ.

Ставча́тий, а, е. Составной. Желех.

Ставщи́на, ни, *ж.* Арендная плата за ловлю рыбы въ прудѣ.

Стага́нювати, нюю, ють, *гл.* Снимать висящій надъ огнемъ на треножникѣ котелокъ со свареннои пищей. *Уже час стаганювати казанок, а то сало збіжить та й пшоно вже роскипілося.* Водч. у. (Лобод.).

Ста́да, ди, *ж.* = **Стадо.** *Ой в полі, в полі.... вороная стада, між тією стадой сив конь маленький.* Грин. Ш. 44.

Стада́рка, ки, *ж.* = **Стадарня.** Шух. I. 185.

Стада́рь, ря́, *м.* Пастухъ лошадей. См. **Стадник.** Шух. I. 211, 189.

Стада́рня, ні, *ж.* Конюшня, стойло для лошадей. *Зробив був пан огорожу і туди загоняли стада, що ходили по дубині; звідтоді воно й зветься стадарня, хоч там стадарні нема.* Брацл.

Ста́дечко, ка, *с.* Ум. отъ **стадо.**

Стада́рка, ки, *ж.* = **Стадарня.** Шух. I. 185.

Ста́дник, ка, *м.* 1) Пастухъ лошадей. О. 1862. II. 61. У Гребинки повидимому пастухъ рогатаго скота: *Вже паньский стадник Опанас, покинувши товар, що нас, з кишені витягнув сопілку.* Греб. 373. 2) Жеребецъ при стадѣ кобылъ. 3) Быкъ при стадѣ коровъ.

Стадни́на, ни, *ж.* Табунъ лошадей всякаго возраста.

Ста́дницький, а, е. Относящій къ пастуху лошадей. *Залізний стадницький пірнач і тепер є.... в Чорноморії.* О. 1862. II. 61.

Стадни́ця, ці, *ж.* = **Стайня.** *Веде коня у стадницю.* Мет. 74. Ум. **Стадни́чка.**

Ста́дня, ні, *ж.* = **Стайня.**

Ста́до, да, *с.* Табунъ лошадей. *В стаді пасуть кобили і коні.* Шух. I. 211. *А в полі, полі, да край дороги, ой там ходить вороне стадо; поміж того стада сивий кінь ходить.* Нп. Ум. **Ста́дечко, ста́дце.** Чуб. V. 710. Ш. 289.

Ста́єнка, ки, Ум. отъ **стайня.**

Ста́єнний, а, е. Конюшенный. *Коні стаєнні.* О. 1862. V. 107.

Ста́єночка, ста́єнка, ки, *ж.* Ум. отъ **стайня.**

Ста́йка, ки, *ж.* 1) Рядъ коней хлѣба.

Ой у полі жито у стайки ізвито. Нп. *Це моя жень, це стайка на мойй постаті.* Рк. Левиц. 2) Родъ шалаша у гуцульскаго пастуха въ **полоні́нах.** Шух. I. 188. То-же, что и **застайна.**

Стайни́ця, ці, *ж.*=**Стайня.** АД. I. 45. *Веде коня у стайницю, а милого у світлицю.* Нп.

Ста́йня, ні, *ж.* 1) Конюшня. Рудч. Ск. I. 67. *Мій тобі коничок стайні не простоїть, моя тобі зброя кілочка не зломить.* Чуб. V 63. 2) Стойло, хлѣвъ. *Повна стайня худобиці.* Гол. II. 441. Ум. **Ста́йничка, ста́єнка, ста́єнька, ста́єночка.** Чуб. V. 26.

Стале́вий, а, е. Стальной. К., Бай. 73. *Сталеві сорочки.* К. ЧР. 38.

Ста́лець, льця, *м.* Въ мельницѣ: кусокъ стали, въ который упирается нижній конецъ вертела шестерни. Мик. 481.

Стали́ти, лю́, лиш, *гл.* Наваривать сталью. *Не буду сокири сталити.* Ном. № 5144.

Стали́тися, ли́ться, ли́шся, *гл.* Оскаливаться, переносно: плакать. *Отак жінки що-дня голосять, а роспитай—сама не зна, чого сталиться навісна* Греб. 333.

Ста́лка. См. **Сталька.**

Ста́лювати, люю, вш, *гл.*=**Знехтувати 1.** *Сталював одежу.* Канев. у.

Сталь, лі, *ж.* 1) Сталь. *Дзеркало ясне з твердої сталі.* К. Io. 83. 2)=**Сталька.** *Волоки в одну сталь з валу.* АД. I. 172.

Ста́лька, ста́лка, ки, *ж.* Рядъ, полоса, прядь, низка. *Батіг у чотирі стялки* (вірьовка). Грин. III. 344. *Широколисте латаття вкрило воду листом в три стялки.* Левиц. I. 63. *Стялка намиста.* О. 1862. VIII. 49.

Стальо́вий, а, е=**Сталевий.** *В мене двері тисовії, в мене замки стальовії.* Лукаш. 114.

Стальцѐ, ця, *с.*=**Сталець.** Лебед. у. (Залюб.).

Ста́ля, лі, *ж.*=**Сталька.** Верхнеднѣпр. у.

Стан, ну, *м.* 1) Состояніе, положеніе. Г. Барв. 426. *Поява його в такий час і в такому стані несказано здивувала Зосю.* Левиц. I. 448. *Вона має перейти до стану жіночого.* О. 1862. IV. 10. 2) Сословіе, званіе. Левиц. I. 237. *Козацького стану люде.* 3) Станъ, талія, ростъ. *І на личеньку рум'яненька, і на стану гожа.* Макс. *Білолиця, кароока і станом висока.* Шевч. 4) Верхняя часть женской рубахи до пі́дтички, безъ рукавовъ. *Ой дам тобі, подруженько, на стан полотенця. Та не стій ти з моїм милим, не ріж мого серця! Ой дам тобі, подруженько, ще й на рукава....* Нп. 5) Сшитая половина пла́хти. Черн. у. 6) Станъ, лагерь. *Під городом Корсунем вони* (козаки) *станом стали.* Нп. 7) Помѣщеніе станового. *Тоді зараз його зв'язали та об'явили в стан.* Рудч. Ск. I. 209. 8) Конюшня. *Уже коні на стану гогочуть.* Грин. III. 550. 9)—**коліс.** 4 колеса, приборъ колесъ для телѣги. Вас. 210. 10) **На стані́ ста́ти.** а) Достичь совершеннолѣтія. б) Придти въ надлежащее, нормальное положеніе. *Чи не стануть на стану граблі, як по держалну вдарю.* Лебед. у. *Хоч у домовину клади, неначе він год нездужав; а тепер знову на стану став.* О. 1862. VI. 62. Ум. **Станóк, станóчок.** *Що в станочку за кінь стоїть?* Нп. *Шиті ж мої рукавчата, і льняний станочок.* Мет. 41. *Ой росла, росла дівчиноньска та на станочку стала.* Грин. III. 181.

Ста́ненька, ста́ненечка, ки, *ж.* Ум. отъ **стання.**

Ста́нва, ви, *ж.* Большая кадка, бочка. Вх. Зн. 66.

Станиця, ці, *ж.*=**Стайниця.** *Веде коня у станицю.* Чуб. V. 42.

Станівкий, а, é. 1) Возмужалый, достигшій совершеннолѣтія. Подол. т. *Дівка станівка, пора заміж.* НВолын. у. 2) Постоянный, установившійся. *Станівка зіма.* Черк. у.

Станівний, а, é=**Станівкий.** Камен. у. *Віл станівний.* Рк. Левиц. *Кабан аже у три роки бувае станівним.* Рк. Левиц.

Станя, лі, *ж.*=**Стайня.** *Продай сестру Оленочку за коники вороні, за сідла серебрії, за уздила шовковії і за стяклі золотії.* Гол. I. 40.

Ста́нов, ста́нви, *ж.*=**Станва.** Вх. Зн. 66.

Станова́, вóї, *ж.* Жена станового пристава. *Станова з Окрайця привезе роботу.* Мкр. Н. 15.

Становéць, вця, *м.*=**Станва.** Вх. Зн. 66.

Становíй, вóго, *м.* Становой приставъ. *Вони були становими в одному стані.* Грин. II. 332.

Становíти, влю, виш, *гл.* 1) Ставить. *Син борщ, станов кашу,—чи поїмо бо ми.* Ном. № 14120. *Чорт тобі, дівчино, угодить, які тобі закаблуки становить.* Чуб. V. 105. 2) Строить. *Бодай тії пани жили, що гуральні становили.* Ном.

№ 11659. **Становйти грýбу.** Класть печь. Конст. у. 3) Составлять. *Вода становить найважнішу частину землі.* Дещо. *Се мені нічого не становить.* 4) Выставлять чѣмъ. *Я себе не становлю розумною.* Зміев. у.

Становйтися, влúся, вишся, *гл.* 1) Становиться. *Казав брат сестриці: не становись на кладку. Сестриця не слухала, на кладку ступила.* Чуб. V. 202. 2) Останавливаться. *Кінь під мною становиться.* 3) Принимать положеніе, рѣшаться, складываться. *Один Бог, одні люде, да не однаково становиться.* ЗОЮР. I. 14.

Станóвище, ща, *с.* 1) Положеніе, мѣсто. К. ЦН. 289. 2) Позиція, станъ, лагерь, постъ. *Який же ти, Гавриленку, такий дурень зрадився, що ти прийшов до становища, да й не перехрестився.* Мет. 457. 3) Мѣсто остановки пасомаго скота. *Догнали отару до становища.* Мир. ХРВ. 40.

Станóвлення, ня, *с.* Установка.

Становлáти, лáю, ши, *гл.*=**Становити.** *Там церковцю становлятиі.* Чуб. Ш. 461.

Станóвник, ка, *м.* Раст. Chimaphilla umbellata Nutt. ЗЮЗО. I. 116.

Станóк, нкá, *м.* 1) Ум. отъ стан. Чуб. VII. 426. 2) Рама или подставка на колесахъ подъ большимъ сундукомъ. Вас. 150. 3) Половина плáхти (изъ двухъ полотнищъ). Вас. 169. Ум. **Станóчок.**

Стáнути, ну, неш, *гл.* 1)=**Статя.** 2) Истать. *Станула як віск.* МВ. II. 40.

Стáнція, ції, *ж.* 1) Станція. 2) Квартира. *Наймали собі станцію аж на десятім селі.* Гн. II. 193. *Прийхали до Київа, стали на станції.* Левиц. I. 415.

Станцювáтися, цюється, ювався, *гл.* Не успѣлъ кому въ танцахъ, съумѣть танцовать одинаково съ кѣмъ. *А мені тільки й горя, що матня драна, а то б я й босоніж станцювавсь із сап'янцями.* К. ЦН. 234.

Стáня, ні, *ж.*=**Стайня.** *Пішов до стані, так не добере собі коня.* ЗОЮР. I. 125. *Ой є в мене три коні на стані.* Грин. Ш. 234. Ум. **Стáненька.** Мет. 287. **Стáнечка.**

Ста-півторá, *числ.*=**Півтораста.** *Чоловікові тому було год сто або ста-півтора.* Харьк.

Стáр, рá, рé=**Старий.** *Стар як котюга, а бреше як щеня.* Ном. № 6905.

Старанкувáтіти, тію, ши, *гл.* Сдѣлаться изрытымъ оспою. Харьк.

Старáння, ня, *с.* Стараніе, попеченіе, забота. *Видно, то мої братіки сюда з тяжкої неволі утікали, об мені велике старанне мали.* ЗОЮР. I. 35.

Старáнний, а, е. Старательный, заботливый

Старáнно, *нар.* Старательно, заботливо.

Старáскатися, кáлося, ешся, *гл.* Сѣзжть, стащиться. *Стараскались піп і попадя з горища.*

Старáтися, рáлося, ешся, *гл.* 1) Стараться. *Старається, що піп крівавий його бливає.* Ном. № 10022. 2) Заботиться о чемъ. *Панська ласка літом гріє, а на зіму кожуха треба старатися.* Ном. № 1201.

Старéзний, старенéзний, а, е. Очень старый. *Старезна вже, стоїть та головою хитає.* Ном. № 14179. *Сидить стара жінка, стара-старенезна.* МВ. II. 65. *Дід з сивою довгою бородою та старезний-старезний.* Гн. II. 64.

Старéнний, а, е=**Старезний.** *То чоловік старенний.* Черк. у. *Старенна старість*—глубокая старость. О. 1861. XI. 134.

Стáрець, рця, *м.* Нищій. Шух. I 33. Котл. Ен. Ш. 66. ЗОЮР. I. 47, 57. *В старці пугою не вгнати, а з старців калачем не виманеш.* Ном. № 4650. Ум. **Стáрчик.** ЗОЮР. I. 307.

Старéцький, а, е. 1)=**Старечий 1.** *Ой старости ви старецькії.* КС. 1883. II. 392. 2)=**Старечий 2.** *В старецькім тілі та панська душа.* Ном. № 4644.

Старéчий, а, е. 1) Старческій, стариковскій. *Послухайте моєї тітки, її старечої та розсудливої мови.* МВ. 2) Нищенскій. *Ой я старець—не старече в грудях серце в мене.* К. Досв. 37.

Стариган, гáя, *м.*=**Стариган.** Конст. у.

Старигáн, на, старигáнь, ня, *м.* Старичина, старичище. *Лисий стариган.* Мкр. Н. 25. *Гей ти, проклятий стариган!* (Зевес). Котл. Ен. II. 31.

Старúзна, ни, *ж.* Старыя вещи.

Старúй, á, é. 1) Старый, ветхій, дряхлый, давній. *Пек йому матері, як завелося: і старе, і мале у боки взялося.* Ном. № 12484. *Бог старий господарь.* Ном. № 58. *Старий завіт.* 2) Употр. какъ существ. въ м. и ж. р. **Старúй.** а) Старикъ. б) Мужъ. Такъ его обыкновенно называетъ жена, но иногда и посторонніе, обращаясь къ женѣ того, о комъ рѣчь. (Жінка) *й каже: „Що ж, старий,—тобі є поміч, а мені нема.* ЗОЮР. I. 65. *Здорові були! А де се ваш старий?* **Стара:** а) Старуха.

б) Жена. в) Валетъ трефъ при игрѣ въ хвальку. КС. 1887. VI. 465. 3) Названіе медвѣдя у гуцуловъ. Шух. I. 22. 4) **Старій день.** Вѣлый день. *Співають, а на дворі вже старий день.* Св. Л. 59. 5) **Стара-пані.** Переносно: задница. Ум. **Старе́нький, старе́сенький.** Рудч. Ск. I. 183. *Упадемо матері стареньки крижем до ніг.* ЗОЮР. I. 23.

Стари́к, ка́, *м.* 1) Старикъ. 2) Луна въ послѣдней четверти. Чуб. I. 10. 3) Старое русло рѣки. 4) **У старика́ пі́ть.** Пойти на волостной сходъ Харьк. у. Ум. **Старичо́к.**

Стари́на, ны́, ж.=Старовина.

Стари́нка, ки, *ж.* Ветошь, старье. *Нумо знову, поки новинка на основі, старинку божу лицювать.* Шевч.

Стари́нний, а, *с.* Старый, давній, старинный. *Чи нема між до вами котрого козака старинного?* Мет.

Старица, ці, *ж.* 1) Старуха. *От не було на молодиці, та сталось на стариці.* Ном. № 10060. 2) Нищая. Шух. I. 33. 3) а) Шерсть отъ старыхъ овецъ. Зміев. у. б) Также **овчина** съ такихъ овецъ. Вас. 154.

Стари́чий, а, е.—ча вовна. Шерсть старой овцы. Волч. у.

Старичо́к, чка́, *м.* Ум. отъ старик.

Старі́сінький, а, е. Совершенно старый. *Мій таточку, мій старісінький!* Мил. 190.

Стаpі́сть, рости, *ж.* Старость. *Старість не прийде з добром: коли не з кашлем, то з горбом.* Ном. № 13954. *Старість не радість.* Ном.

Стаpі́ти, рію, ив, *гл.* Старѣть, стариться. *Чоловік старіє, а чортяка під бік.* Ном. № 8694.

Стаpі́тися, рію́ся, ився, *гл.* Стариться. *Тяжко дітей годувати у безверхій хаті, а ще гірше старітися у білих палатах.* Шевч. 99.

Стаpка, ки, *ж.* 1) Водка-старка. 2) Пѣнка, пленка на кипяченомъ молокѣ

Старкуватий, а, е. Старообразный. *Старкувата жінка.*

Старли́вий, *а, е.* Старательный. *Які ми старливі, як ми для вас працюємо.* НВолын. у.

Старни́к, ка́, *м. coб.* 1) Птицы или животныя старшаго вораста. Лубен., Екат. у.у. 2) Прошлогодняя трава, оставшаяся нескошенной. Херс. г. 3) Старое живое дерево. Екат. у. (Залюб.). 4)=Старица 3б. Вас. 154 5) **Старыя вещи, старый хламъ.** Новом. у. (Залюб.).

Старовина́, ни́, *ж.* 1) Старина. *Вере живий жаль, як згадаєш старовину.* Ном. № 680. 2) **Старовина́** Старая матерія, старый матеріалъ, употребленный для новой одежды. *Та жиба сей кожух з новогo? То з старовини, з тих старих смушків.* Екат. у. 3) Шерсть старыхъ овецъ. Вх. Зн. 66. См. **Старица 3.**

Старови́нний, а, е. Старинный. *Старовинної пісні заспіваю.* Боров. у.

Старокі́рство, ва, *с.* Устарѣвшая вѣра, устарѣвшія вѣрованія. *Благочестие здалось мені мизерним старовірством.* К ПС. 86.

Старогре́цький, а, е. Древнегреческій. *Старогрецька віра.* К. ПС. 48.

Старода́вній, я, е. Старинный, древній. К. ЧР. 272. *І дід наступившись сидить згадавши стародавній світ.* Греб. 360 *Кузьмо-Дем'яне, стародавній кователю!* Чуб II. 255. *Вашти стародавнього замку князів Вишневецьких.* Стор. М. Пр. 62.

Стародавні́сть, ности, *ж.* Древность. Стор. II. 123.

Стародо́нний, а, е. Старый, старинный. *Сумує Корсунь стародонний.* Шевч. *Стародонний Дніпро.* О. 1862. VI. 19.

Стародýб, ба, *м.* Раст. Laserpitium latifolium L. Анн. 186.

Стародýбка, ки, *ж.* Раст. Helleborus niger L. ЗЮЗО. I. 124.

Старожи́л, ла, *м.* Старикъ. *Сирітка кинулась до ніг, поклонці тричи положила і обнімаючи старожила, біліла любочка як сніг.* Мкр. Г. 35.

Старожи́тній, я, е=Стародавній. *Горе, що старожитні козаки, що з предківщу козаками бували, військовій чорні позавиділи.* К. ЧР. 197.

Старозавíтний, а, е,—ній, я, е. Ветхозавѣтный. Левиц. I. 240.

Старомі́ський, а, е. Относящійся къ старому городу. Чуб. III. 199.

Старополі́лля, ля, *с.* Долго обрабатываемое, истощенное поле. *Як земля виробляна з під лісу, то на її краще родить, як на старополлі.* Черн. г.

Старосві́тній, я, е, старосві́тський, а, е. Старинный, древній. *Добрячі люде, старосвітні, прості.* МВ. I. 16. *Ця пісня старосвітська.* **По старосві́тськи.** По ста-

ринному. *Поки будемо по старосвітськи жити, поти у нас і добро буде.*

Старосві́тщина, ни, *ж.* Старина. К. XII. 11. Г. Барв. 424. *Так велось у ту старосві́тщину, що рада була старша од гетьмана.* К. ЧР. 16.

Ста́роста, ти, *м.* 1) Начальникъ прежняго староства, на которыя прежде были раздѣлены воеводства. К. ЧР. 10. 2) Начальникъ уѣзда въ Галиціи. 3) Староста сельскій. О. 1861. VIII. 91. 4) Сватъ. Мет. 41. МУЕ. Ш. 92, 93. Ум. **Ста́ростонько.**

Ста́рство, ва, *с.* 1) Область, управляемая старостой. ЗОЮР. I. 105. 2) Должность старосты.

Старости́ти, рощу, стиш, *гл.* Быть сватомъ. Вх. Лем. 470.

Старости́ха, хи, *ж.* Жена старосты.

Ста́ростів, това, ве. Принадлежащій старостѣ. *Стоїм коло старостової хати.* Грин. Ш. 566.

Ста́ростонько, ка, *м.* Ум. отъ **староста.**

Старостува́ти, тýю, ешь, *гл.* Быть старостой. *Пристало вам старостувати, як собаці в човні сидіти.* Кост. (О. 1862. VI. 52).

Старости́нка, ки, *ж.* Дочь **старости** 1. *Великого коліна старостянка.* К. ЦН. 187.

Старости́нський, а, е. Относящійся къ старостѣ. *Як було ще тут староство, то було старостянські козаки стережуть дубини.* ЗОЮР. I. 105.

Ста́рощі, щей и **щів,** *ж. мн.* Старость, старыя лѣта. *Старощей материних доглéділа.* Г. Барв. 42.

Старощі́ння, ня, *с.* Сватовство. *Най буде старощіння, най буде весілля.* Федьк.

Старува́ти, рýю, ешь, *гл.* 1) Проводить старость. Сим. 227. 2) Распоряжаться въ качествѣ стараго и старшаго. *Чемеричка побивалась мов несамовита, наскликала прать і мазать, шити і білити сіять борошно, вчинять і діжу місити. Харитина аж так, як пані, тільки старувала.* Мкр. Н. 20. 3) Разсуждать, какъ старикъ. *Хто тілько старує, а робить— не дорóбляє.* Пом. № 6543.

Старува́тий, а, е. Довольно старый человѣкъ. Рк. Левиц.

Стару́к, ка́, *м.* Старикъ. *Прийшов якісь старук.* Гн. II. 106.

Стару́ля, ні, *м.* Разсуждающій какъ старикъ. *Найпаче про старунів, що люблять старувать, кажуть: вони не так стáрі, як давні.* Ном. № 8645.

Стару́нок, нку, *м.* Старанье, попеченіе. *Старунок дав, то й видухав кінь, а не дай старунку, то й коня б не було.* НВолын. у.

Старцівна, ни, *ж.* Дочь нищаго.

Старцюва́ти, цюю, ешь, *гл.* Нищенствовать.

Старцю́га, ги, *об.* Презрительно: нищій *Отсе вам дар, старцюги!* Млак. 83.

Старча́, ча́ти, *с.* Дитя-нищій. Г. Барв. 189.

Старчена́, на́ти, *с.*=**Старча.** *Гей, старченя! стривай лишень.* Шевч. 176.

Старче́чий, а, е=Старочий 2. *Наглядів десь у сінях ту старчечу ціпуру.* Грин II. 184.

Ста́рчик, ка, *м.* Ум. отъ **старець.**

Старчи́ха, хи, *ж.* Нищая. *Донесуть люде, що прибула якась старчиха.* Рудч. Ск. I. 83. Ум. **Старчи́шка.** *Старчишка впросилась ночувать.* Грин. II. 177.

Старчово́д, да, *м.*=**Поводирь (у старця).** Конст. у.

Старчу́та, ти, *ж. соб.* Нищіе. *І наша темна старчота, ради тієї ледащиці горілки, бренчить їм на кобзах усячину.* К. ЧР. 32.

Старчу́к, ка́, *м.* 1) Нищенка. 2)=**Поводатарь.** Шух. I. 33.

Ста́рший, а, е. Старшій. *То став старший брат та середульший до тернів да байраків прибігати.* ЗОЮР. I. 34. *Жінки були старші від газдів.* Гн. I. 88. Ум. **Ста́ршенький.**

Старши́й, о́го, *м.* Начальникъ.

Старши́нá, ни, *ж. соб* 1) Начальство, начальники. Г. Арт. (О. 1861. Ш. 101). *Питала вона всеї старшини: чи не бачили сина сокола?* Макс. (1849) 108. *Військова старшина порадилась і осадили Немірів облогою.* Стор. 2) **Волостной** старшина. ЗОЮР. I 46. 3) Названіе короля трефъ при игрѣ въ **цáгана.** КС. 1887. VI. 466.

Старши́нник, ка, *м.* Начальникъ, начальствующее лицо. Вх. Зн. 66.

Старшинува́ння, ня, *с.* Начальствованіе. *О неситая жадоба старшинування! Тепер то я побачив тебе в вічі. Гнеися ти перед услюю поганню в дугу, аби тільки верховодити над иншими.* К. ЧР. 187.

Старшинува́ти, нýю, ешь, *гл.* Начальствовать. *Ну, каже змій, тепер хто біль-*

ше з нас їстиме, так той над нами буде старшинувать. Рудч. Ск. II. 186.

Старшува́ти, шу́ю, ешь, *гл.* Быть старшимъ, главенствовать. *Багатая преневірна старшувать бажала, а вбогая тихенькая мужа поважала.* Грин. Ш. 294.

Стаска́ти, скаю, ешь, *гл.* Встащить, снести. *Стаскав його жид і на ту гору.* Мнж. 117.

Стата́рити, рю, рить, *гл.* Отгарить. *Статарена русинка.* К. МБ. XII. 274.

Стате́чне, *нар.*=**Статечно.**

Стате́чний, а, е. Постоянный, степенный, солидный, порядочный, благоразумный. *Єсть багато людей і статечних, і значних, що залицяються на тебе.* К. (ЗОЮР. II. 200). *Сватай мене, козаченьку, я дівчина статечна.* Чуб. V. 223. *Маєш ти розум, маєш ти статечний.* Грин. Ш. 672. *Держися війська все середнього і козаченька все статечного.* Лукаш. 88.

Стате́чність, ности, *ж.* Постоянство, степенность, солидность, порядочность, благоразуміе. *А старшина, занедбавши свою статечність, та гоцака! аж курява пішла.* Канев. у. *Достатечность показує статечность.* Ном. № 1363.

Стате́чно, *нар.* Постоянно, степенно, солидно; порядочно; благоразумно.

Ста́тися, ся. См. **Ставати, ся.**

Стату́ва, ви, *ж.* Часть ткацкаго станка. См. **Верстат.** МУЕ. Ш. 16.

Статковиті́й, а, е=**Статечний.** Рк. Левиц.

Статкува́ти, кую, ешь, *гл.* Благоразумно вести себя, хорошо вести дѣло, хорошо хозяйничать, работать. Ном. № 8113. *Я тебе беру, хлопче, до себе, і як тільки будеш статкувати, то й кожух тобі справлю та й на другий рік не підеш нікуди, в мене будеш.* Подол. г. *Як я буду статкувати, то він* (чоловік) *буде шанувати.* Чуб. V. 561. *Статкує, то й має.* НВолын. у.

Ста́тний, а́, о́, ста́тній, я, е. 1)=**Статочний.** Черк. у. *Він чоловік статній: з ледачим не знається, до шинку не ходе, у лайку, у бійку не зайде.* Васильк. у. 2) Зажиточный. *Статній газда.* Шух. I. 106. 3) О верхней одеждѣ: длиннополый. Гол. Од. 52. 4) **Ста́тний ве́чір**=**Свят-вечір.** МУЕ. Ш. 56.

Статні́ти, ні́ю, ешь, *гл.*=**Статкувати.** *Тобі вже час статніти, а ти все гуляєш.* Черк. у.

Ста́ток, тку, *м.* 1) Имущество. Шух. I. 106. Св. Л. 277. *Нехай отець і матуся мою пригоду козацьку знають, статки-маєтки збувають, великі скарби собірають, головоньку козачьку з тяжкої неволі визволяють.* Лукаш. 2) Скотъ. Чуб. III. 230. *Перелічив статок,—нема корови.* Чуб. II. 230.

Ста́точний, а, е=**Статечний.**

Стату́ра, ри, *ж.* 1) Фигура, складъ тѣла. *Статура йому ведмежа, овсі на чоловіка не похоже.* Полт. г. 2) Портретъ. Черномор.

Стату́рний, а, е. 1) Стройный. 2) Складный, складно, красиво сдѣланный, имѣющій фасонъ. Мнж. 163, 192.

Стату́т, ту, *м.* Уставъ. К. XII. 10. (Товарищество) *скомпанувало собі статут.* К. XII. 27

Стату́я, тую́, *ж.* Статуя. *Із бронзи литую статую самого кесаря несуть.* Шевч. 607.

Стать, ти, *ж.* 1) Состояніе, положеніе. *Безталанна сирота терпіла горе та терпіла, не раз уже втікать хотіла, но і здоров'є, і літа, страх, сором і дівоча стать її к двору мов прикували.* Мкр. Г. 18. *Він козак, його така стать* (щоб воювати). О. 1861. XI. Кух. 9. **Жіноча ста́ть.** Женщины. *В останні времена жіноча стать убіграється аки біси.* Св. Л. 76. **Дівоча стать, чоловіча стать.** Дѣвушки, мужья. 2) Сословіе, званіе. *Цих часів з жадної статі у москалі беруть: із міщанської статі, з мужичої, з панської, з купецької і з духовної статі.* Васильк. у. 3) Маверъ. *Се все на одну стать.* Кост. (О. 1862. VI. 45). *Настусине й Марусине серце дуже зворушилося від сієї поголоски, да не на одну стать.* Г. Барв. 454.

Ста́ція, ції, *ж.* 1) Стоянка, постой и продовольствіе на постой. *Да велів Ляхам, мостивим панам, по козаках, по мужиках стацією стояти, да не велів великої стації вимишляти.* ЗОЮР. I. 52. 2) Станція. *Я іду на стацію до Заболотова.* Гол. I. 233.

Ста́я, ста́ї, *ж.* 1) Жилище гуцульскихъ пастуховъ въ полонинах. Шух. I. 185—187. *Там в стаї ватаг на флояру грає.* Федьк. I. 17. 2) Рядъ. *Стая хіп.* 3)=**Ліса 2.** Браун. 16.

Утверди́ти, джу́ю, ешь и ствéрджува-

ти, джую, сов. в. **ствердйти, джу́, дйш**, *гл.* Утверждать, утвердить, подтверждать, подтвердить. *Вони проповідували, а Господь слово стверджував услід ознаками.* Ев. Мр. XVI. 20 *Той ствердив, що Бог праведний.* Ев. І. Ш. 33. *Любинську унію ствердив.* К. ЦН. 255.

Ствердлий, а, е. Отвердѣлый.

Ствердіти, дію, єш, *гл.* Отвердѣть. *Земля вже стверділа.* Рк. Левиц.

Ствердну́ти, ну, не́ш, *гл.*=**Ствердіти**. Желех.

Створи́тель, ля, *м.* Создатель, творецъ.

Створи́ти, рю́, ри́ш, *гл.* Сотворить, создать. *Бігмня створив дівчиною.* Гол. І. 20. *На що-сь мя, Боже, створив на злую годину.* Гол. І. 311.

Створи́тися, ри́ся, ри́шся, *гл.* Сотвориться. Шевч.

Створі́ння, ня, *с.* Твореніе; тварь. Житом. у.

Стебе́лечко, ка, *с.* Ум. отъ стебло.

Стебелі́на, ни, *ж.*=**Стеблина**.

Стебелькува́тий, а, е. Стеблеобразный; высокій и тонкій,—о растеніяхъ и людяхъ. *Стебелькувата дівчина.* Мнж. 192.

Сте́бель, бля, м.=**Стебло**. Грин. Ш. 18.

Стебе́льце, ця, *с.* Ум. отъ стебло.

Сте́бка, ки, *ж.* Кладовая (отапливаемая зимой). Полѣсье, Кіевск. г. Левч. 57. Ум. **Сте́бочка**.

Стебли́на, ни, *ж.* Одинъ стебель. Ум. **Стебли́нка, стебли́ночка**.

Стебли́стий, а, е. Съ большимъ стеблемъ. Грин. Ш. 82. *Широке поле, жито густее, корениcтее, стебли́cтее.* Чуб. Ш. 385.

Стебло́, ла́, *с.* 1) Стебель. К. Дз. 218. *Хоть колос похилився, стебло зеленeньке.* Мет. 21. *Один я на світі,—стебло серед поля.* Шевч. 2) Рукоятка, напр. ложки, желѣзныхъ вилъ и пр. Новомоск. у. 3) Нижняя длинная часть прядильнаго гребня, вставленная въ донце. Нижняя часть **нумі́лки**. (См.). 4) Стволъ пастушей трубы (до раструба). Сосниц. у. Ум. **Стебе́льце, стебе́лечко**. *А в сусіда стіжок сіна, а у мене ні стебельця.* Чуб. V. 255. *Чи хміль по дорозі, чи стебелечко?* Мил. 138.

Стебни́к, ка́, *м.*=**Омшаник**. *Яловнику без ліку, скриня грошей в стебнику.* Гол. II. 679.

Стебни́вка, ки, *ж.* Строчка въ пнтьѣ. Гайс. у. **Ходи́ти стебни́вкою**. ? *Почав ходить „стебнівкою“ взад і вперед по подвір'ї.* Св. Л. 168.

Стебнува́ння, ня, *с.* Строченье (въ пнтьѣ). 2)=**Стебнівка**. Волын. г.

Стебнува́ти, ну́ю, єш, *гл.* Строчить. Гайс. у. Гол. Од. 73.

Стебну́ти, бну́, не́ш, *гл.*=**Стібнути**.

Сте́бочка, ки, *ж.* Ум. отъ стебка.

Стебу́р'я, р'я, *с. соб.* Стебли. *Стебур'я з малини вимерзло.* Кролев. у.

Стеге́вце, ця, *с.* Ум. отъ стегно.

Стегни́ще, ща, *с.* Ув. отъ стегно.

Стегно́, на́, *с.* 1) Лишка. Котл. Ен. VI. 71. Также у вола. Рудч. Чп. 254. *Не показуй чоловіку стегна.* Ном. № 9156. 2) Часть терлиці. (См.). Шух. I. 147. Ум. **Стеге́нце**. Рудч. Ск. II. 5. Ув. **Стегни́ще, стегня́на**. Ном. стр. 303, № 468. *Писала писаха: хто прочитає, тому стегняка.* Ном. № 6081.

Стегня́ниця, ці, *ж.*=**Ничельниця**. МУЕ. Ш. 24.

Сте́женька, сте́жечка, ки, *ж.* Ум. отъ стежка.

Сте́жити, жу, жиш, *гл.* Слѣдить. *Не кусай, не стежи і не лежи.* Ном. № 13255.

Сте́жка, ки, *ж.* Тропинка, дорожка, стезя. *Позаростали стежки і доріжки травою зеленою.* Мет. 56. *В пекло стежки він не знав.* Котл. Ен. Ш. 10. **На сте́жку чию спа́сти**. Пойти по чьей дорожкѣ. *От і я на дідову стежку спала: він учора розбив кухля, а я сьогодня.* Лебед. у. **До кого́ сте́жку топта́ти**. Указывать за кѣмъ. Ум. **Сте́женька, сте́речка**. *Ти думаєш, моя мамо, що я вже не плачу, а як вийду за ворота,—стеженьки не бачу.* Нп.

Сте́йка, ки, *ж.* Въ выраженіи: **Ні сте́йки, ні ге́йки**,—т. е. не стоитъ и не идетъ, нѣчто подобное русск. выраженію: ни взадъ, ни впередъ. Ном. № 13864.

Сте́клий, а, е. 1) Плотный. *Вільшина, то вона мягка, а от берестина, то це дерево стекле.* Слов. Д. Эварн. 2) О деревѣ или иномъ стеблистомъ растеніи, растущемъ въ густой зарослн: тонкій и высокій. Волын. г.

Стекло́, ла́, *с.* и пр.=**Скло** и пр.

Стекти́, ся. См. **Стікати, ся**.

Стеле́пати, паю, єш, *гл.* Свахлять. *Стелепали того борцу.*

Стелепну́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1) Затрясти, тряхнуть. 2) Затрястись. Гол. III. 348.

Стели́на, ни, *ж.* Доска въ потолкѣ.

КС. 1901. II. 131. Ум. **Стели́нка, стели́ночка.** Мет. 198.

Стели́ти, лю́, леш, *гл.* Стлать. *Білу постіль стелила, сама ся спати ложила.* Чуб. V. 98.

Стели́тися, лю́ся, лешся, *гл.* Стлаться, разстилаться. *Зеленький барвіночку, стелися низенько.* Нп.

Стеля́ння, ня, *с.* 1) Стланіе. 2) Подстилка. Канев. у. (Лобод.). Вх. Лем. 470. 3) *соб.* Дерево для потолка. Камен. у. (Лобод.).

Стальва́га, ги, *ж.*=**Штельвага.**

Сте́льмах, ха, *м.* 1) Каретникъ, колесникъ, телѣжный мастеръ. Гн. II. 30. 2) Плотникъ. Шух. I. 87.

Стольма́шня, ні, *ж.* Экипажная, колесная мастерская.

Стелю́га, ги, *ж.* 1) Станокъ для навода спицъ въ ободъ. Сум. у. 2) мн. Козлы для продольной распилки бревенъ на доски и пластины.

Сте́ля, лі, *ж.* Потолокъ. *Стоїть собі.... плечима стелю підпірає.* Шевч.

Стемéнний, а, е. Совершенно похожій, точь-въ-точь. *І очі чогось заплющує, і з місця зривається,—от стеменний кіт.* МВ. (О. 1862. Ш. 39).

Стеменнісінький, а, е. Тоже что и стеменний, но въ совершенной степени, точнехонько такой. *Стеменнісінький такий, як батько.* Черк. у.

Стеменнісінько, *нар.* Тоже, что и стеменно, но въ совершенной степени, точнехонько. *Стеменнісінько мати.* Черк. у.

Стемéнно, *нар.* Точь-въ-точь, именно, точно. Борз. у. Левиц. I. 392. *Чи так, брате Мамаю?—Стеменно так.* К. ЦН. 237. *Вень стеменно той коник, що по полю скаче.* КС. 1882. X. 32.

Стемнілий, а, е. Стемнѣвшій.

Стемні́ти, нію, еш, *гл.* Стемнѣть, потемнѣть. *Стемніє світ і загурчить дощ об землю.* МВ. (О. 1862. Ш. 42) *Вже на морі чайок двісті, аж море стемніло.* Мет. 374.

Стену́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1) Качнуть. Грин. Ш. 405. *Човна стенув.* 2)—**плечи́ма.** Пожать плечами. Сп. Л. 107.

Стена́тися, на́юся, ешся, сов. в. **стену́тися, ну́ся, не́шся,** *гл.* 1) Встряхиваться, встряхнуться, рвануться. *Ото він став навколішки, стенувся, — сириця так і тріснула.* ЗОЮР. I. 6. *Стенулась од його бігти.* МВ. (О. 1862. I. 79). 2) Вздрагивать, вздрогнуть, дрогнуть. Чуб. V. 859. *Стенулися квапирочки, як сіли світлочки; не так ще стенуться, як пива напʼються.* МУЕ. III. 124. *Молода йде із дружками і не стенеться! Іде, як пава пливе.* Г. Барв. 390. *Ой лугами йду,— луги розвиваються, берегами йду,— береги стенаються.* Нп. О водѣ: **стену́тися**— всколыхнуться. *Ино ввійшов у воду цавком, море стенулося і затопилося всьо.* Гн. I. 34.

Степ, чу, *м.* Степь. *Тут тобі, сердеңко, в степу погибати.* Мет. 94. *Степ широкий.* Мет. 69. *Послала мене мати в степ пшениці жати.* Мет. 21. *Степ і степ, ревуть пороги, і могили-гори.* Шевч. Ум. **Степо́к, степо́чок.**

Степина́, ни́, *ж.* Степное сѣно. Миусск. окр.

Степі́р, ря́, *м.* Отростокъ показавшихся изъ земли растеній (лука, хлѣбныхъ злаковъ). НВолын. у.

Сте́пка, ки, *ж.* Рубленный амбаръ съ печкою, замѣняющій погребъ. Радом. у.

Степлі́ти, лію, еш, *гл.* Потеплѣть.

Степлі́тися, лію́ся, ешся, *гл.* Согрѣться (о жидкости).

Сте́пний, а, е. Способный, умѣющій. *Моя ще цицьку тіки сце, а ґетиґ не степна.* Канев. у.

Степно́, *нар.* Достаточно степи, много степи. *У нас було степно.* Херс. г.

Степови́й, а́, е́. Степной. *Бодай тая степовая могила запала.* Мет. 98. *Степове сіно.*

Степови́к, ка́, *м.* Житель степныхъ пространствъ. (О. 1861. I. 264. *Та й сам, бачу, степовик.* МВ. (О. 1862. Ш. 74).

Степовни́чий, чого, *м.* Надсмотрщикъ надъ степными и полевыми угодьями и работами. Нѣжин. у.

Степо́к, пка́, *м.* 1) Ум. отъ степ. Сим. 202. 2) Названіе вола дикаго нрава. КС. 1898. VII. 47.

Степу́чий, а, е=**Степовий.** *Уроки-урочища, підіть собі на луга, на ліса дрімучії, на степи степучії.* Чуб. I. 133.

Стерве́зний, стерве́нний, сте́рвенський, а, е. Тоже, что и стервин, но въ усиленномъ смыслѣ. Употребляется какъ ругательство. *Стерво стервезне, стервезний хлопець, стервенська дитина.* Лохв. у.

Стерве́га, ги, *ж.* Бранное слово, ув. отъ **стерво.** *Тим же й стервига! І не дай Боже!* Хорол. у. Слов. Д. Эварн.

Сте́рвин, на, не. Относящійся къ падали. *Оце стервячого батька сини.* Трнс.

Сте́рво, ва, *с.* Падаль. *Лежить собака на стерві; і сама не буде їсти і другому не дасть.* Ном. № 4824. 2) Брань. *Стерво жінка не злюбила.* Чуб. V. 668.

Стерв'я́ка, ки, *ж.*=**Стерво.**

Стерёбкатися, кається, ється, *гл.* Вскарабкаться. *Насилу стеребкався Харько на віз.*

Стерегти́, жу́, же́ш, *гл.* 1) Стеречь, остерегать. *Сижу дома та стережу, то й цілє.* ЗОЮР. I. 9. *Береженого Бог береже, а козаченька шабля стереже.* Нп. 2) Слѣдить за кѣмъ. *Ми не знали тоді, хто підпалив, але вже стерегли її—чи не вона те зробила.* Новомоск. у.

Стерегти́ся, жу́ся, же́шся, *гл.* Беречься, остерегаться. *Зостанешся сама в хаті, стережися розмовляти.* Мет. 9. *Стережіть, щоб любощів йому черкеса з ними не сукупа.* Мкр. Г. 19. *Стережися, Петре, нарікати на Наталку.* Котл. Н11. 392.

Стереже́ний, а, е. Осторожный. *Стереженого Бог стереже.* Ном. № 4296.

Стережо́нна, ня, *с.* Караулянье. Левч. 56.

Сте́рень, ня, *ж.*=**Стерня.** Угор. *Кошено.. жачкою,—бачите, як одмітно од того, де косою кошено: тут стерень громаділяками повирівано.* Полт. г.

Стеречи́, ся=**Стерегти, ся.**

Стерни́к, ка, *м.* 1) Рулевой. 2) Пт. Emberiza, подорожникъ. Вх. Пч. II. 10.

Стерни́на, ни, *ж.* Нижняя часть стебля, остающаяся на полѣ послѣ снятія хлѣба. Ум. **Стерни́нка, стерни́ночка.** *Перепеличенько, не літай так поночі, бо повикопають на стерниночку очі.* Мет. 388.

Стерни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Управлять рулемъ.

Стерни́тися, нюся, ни́шся, *гл.* Управляться рулемъ (о суднѣ). Мнж. 179.

Стерно́, на́, *с.* Руль. Левиц. Пов. 349. Мнж. 179.

Стернува́ти, ную́, єш, *гл.* ? *На тім боці у толоці ніч ночував, вороного коиченька стернував.* Чуб. V. 523.

Стерньо́ваний, а, е. ? *Стерньований вулик.*

Стерня́, ні́, *ж.* 1) Жнивье. Рудч. Ск. I. 145. **Хлѣб на стерні́.** Хлѣбъ на корню. 2) Волоса на давно небритой бородѣ, короткіе и жесткіе волоса. Св. Л. 303. *Ти хоч би стерню з бороди зняв.* Харьк. г. **Ум. Стерне́нька.**

Стернявки́, вок, *ж. мн.* Грибы, растущіе послѣ уборки хлѣба на жнивьѣ.

Стернянки́, нок, *ж. мн.* Заносы и ранки на ногахъ, происходящія отъ хожденія по жнивью.

Стерня́стий, а, е. Покрытый жнивьемъ. *Стерняста нива.* Мир. ХРВ.

Сте́рпіти, плю, пиш, *гл.* 1) Утерпѣть, вытерпѣть. *Донька не стерпіла, борзо прилетіла.* Гол. I. 195. 2) Вынести, перенести. *Хто в біді біду стерпить, а хто в гаразді,—щоб ніколи біди не знав.* Ном. № 2153. *Кривоніс не стертів такої одповіді.* Стор. М. Пр. 137.

Сте́ти, ся. См. **Стирати, ся.**

Стерча́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Стирчати.** Кв. I. 246.

Стеря́ти, ря́ю, єш, *гл.* 1) Издержать, утратить. *Багато я стеряла на базарі,—накупила всячини.* Новомоск. у. *Коли вмірати, то вмірати, то все треба день стеряти.* Ном. № 4269. 2)—**дитину.** Имѣть выкидышъ. *Відколи я стеряла дитину, мені все гірше та гірше.*

Стеря́тися, ря́юся, ється, *гл.* Сойти съ ума, помѣшаться. **Хай воно́ стеря́ється!** Прахъ его возьми! Борз. у.

Сти́глий, а, е. Зрѣлый, спѣлый. *Чи є, діду, стиглі кавуни?* Левиц. Пов. 228. **Ум. Стигле́нький.** *Де вже стигленькі ягоди.* Харьк. у.

Сти́гнути, гну, неш, *гл.* 1) Простывать, остывать. *Чому ти борщу не їси?—Гарячий дуже, нехай стигне.* 2) Застывать, застыть. *Кров ллється, аж по землі стигне.* Св. Л. 285. 3) Созрѣвать. *Не чіпай же яблук, нехай собі стигнуть, то кращі будуть.*

Стид, да́ и ду, *м.* 1) Стыдъ. *Поганому виду нема стиду.* Посл. **Стида́ зазнава́ти.** Срамить, стыдить. *Дівчино моя, чи ж ти там бувала, що ти мені молодому стида зазнавала?* Чуб. V. 115. 2) Постыдный, заставляющій себя стыдиться человѣкъ. *Сама стида полюбила.* Мет. 259. *Ти не давай стиду-бриду цілувати свого виду.* Чуб. V. 540.

Стида́ти, да́ю, єш, *гл.* Стыдить. *Баба стидає дитину.* Рк. Левиц.

Стида́тися, да́юся, ється, *гл.* Стыдиться. *Коли стидався, то крий решетом голову.* Ном. № 3200. *Сього вам стидатись нічого.* Котл. МЧ. 430.

Стиди́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Стыдить.

Стиди́тися, джу́ся, ди́шся, *гл.*=**Стидатися.** *Хлопець піся сього годі да й*

годі вчить, і не сідає коло його, стидиться. ЗОЮР. І. 48.

Стидки́й, а́, о́ Застаняющій себя стыдиться, постыдный. *Де ся взяв татарин, стидкий, бридкий, поганий.* Макс. *Сидить стидка з своїм милим, да ще й обнялася.* Чуб. V. 421.

Сти́дко, нар Стыдно, постыдно. *Стидко, бридко Яремою звається, а Ярема: „Гоє!“.* Ном. № 6285.

Стидли́й, а́, е́=Стидкий. *Стидна пісня.*

Сти́дно, нар. Стыдно. *А з хорошок ти й уродою та не стидно й меж люде.* Чуб. V. 53.

Стидо́вище, ща, *с.* Стыдъ, позоръ. К. Дз. 100. *Оце стидовище: палець болить, а він валяється цілий день,—от, мов, хворий.* Лебед. у. *Та, їй Богу, це ж стидовище так робити!* Ширят. у.

Стидо́в'я, в'я, *с.=***Стидовище.** *Оце дожилися! сказано, стидов'я людське, та й годі! ні з чого паски спекти.* Лубен. у.

Стидува́ти, ду́ю, ють, *гл.* Стыдиться. *Я стидую перед людьми.* Борз. у.

Стик, ка, *м.=***Істик.** Гол. II. 562.

Стика́ти, ка́ю, ють, *гл.* 1) Смыкать. *Сій ночі й очей не стикав.* 2) Сходиться, смыкаться. *Кінці з кінцями не стикають.* Ном. № 9867. См. **Стикатися 2.** 3) Связывать, сворачивать. *Все на його стикає.* Ном. № 10865. *Кажу: йди в поле, а він стикає на Петра,- нехай той іде.* Камен. у.

Стика́тися, ка́юся, ються, *гл.* 1) Скитаться, слоняться. *Прогнав батько, а вона й стикається отак.* НВолын. у. *От стикається, як пес.* Ном. № 13816. 2)=**Сти́катися 2.** *Як би воно (небо) з землею стикалось, то й не можна було б об'їхати навкруги землі.* Ком. Р. І. 18, 19.

Сти́лий, а, е. Холодный, остывшій, мертвый. Употр. какъ бранное слово. *Хоч не кличу, все чує: нехай стилий ночує.* Чуб. V. 198. *До стилої мами.* Чортъ знаетъ сколько! *А на школі горобців до стилої мами.* Рудан. І. 61.

Стина́ти, на́ю, ють, сов. в. **сти́ти, зітну́, нуть,** *гл.* 1) Отрубать, отрубить, отсѣкать, отсѣчь, срубать, срубить. *Будем мы тернове віття, верхи стинати.* АД. I. 108. *Стинати липу.* Гн. II. 186. 2) Обезглавливать, обезглавить, казнить. *Уже милую до гробу випускають, а милому головку стинають.* Чуб. V. 731. 3) **Сти́ти зуби.** Сжать зубы. *Як упав, зуби стиснув, лєдві спам'ятався.* Чуб. 4) **Стина́ти плечи́ма.** Пожимать плечами. *Дивиться на мене, стина плечима та й годі.* Лебед. у. См. **Стенати.**

Стина́тися, на́юся, ються, сов. в. **сти́тися, зітну́ся, нуться,** *гл.* Вступать, вступить съ кѣмъ въ борьбу, въ бой, въ споръ, въ тяжбу, сразиться, сцѣпиться. *Із ордою Сурун стявся.* Нп. *Стявся з паном наш писарь.* Черк. у. *Били.... неприятеля всюди, де тільки стинались.* К. ЧР. 311. *Не стинайтесь, пани браття, з Наливайком близько.* К. Досв. 9. *Мася з матірю зуб на зуб стинається.* Св. Л. 278.

Сти́ра́нка, ки, *ж.* Кушанье=**Затірка.** Вх. Лем. 470. *Був цыган циганку за пісну стиранку.* Фр. Пр. 29.

Стира́ти, ра́ю, ють, сов. в **сте́рти, зітру́, тре́ш, тре́ть,** *гл.* 1) Стирать, стереть. Рудч. Ск. II. 150. *Ото щось діти крейдою понаписували на дверях,—зітри.* Харьк. *Вона почала стирати пил.* Левиц. Пов. 61. 2) Истирать, истереть. *Мовчи, бо я тебе на кабаку зотру!* Ном. № 3618.

Стира́тися, ра́юся, ються, сов. в. **сте́ртися, зітру́ся, трешся,** *гл.* 1) Стираться, стереться. 2) Истираться, истереться. *Було трошки тютюну в кисеті, та стерлося на попіл.* Харьк. *Зовсім стерся полоз,— от-от треба викидати.* Харьк. 3) Сражаться, имѣть стычки. *Стали ся лящи з козаками стиратися.* Нп.

Сти́рити, рю, ри́ш, *гл.* Встащить.

Сти́рник, ка, *м.=***Стерник 1.** Макс. (1827), 38.

Сти́рок, рка, *м.* 1) Истертая, истершаяся вещь. *Які там половзя? Самі стирки.* Міусск. окр. 2) Полотенце для вытиранія посуды. Вас. 168.

Сти́рта, ти, *ж.=***Скирта.** *Найшли вони стирту сіна.* Грин. II. 195. *Уздріли вони та й зобачили, що там стирта сіна стоїть.* Гол. II. 106.

Стирчáти, чу́, чи́ш, *гл.* Торчать. *Колос повний гнеться до землі, а пустий догори стирчить.* Ном. № 2472.

Стиска́ння, ня, *с.* Сжатіе, сжиманіе, сдавливаніе, пожиманіе.

Стиска́ти, ка́ю, ють, сов. в. **стиснýти, ну́, нуть,** *гл.* 1) Сжимать, сжать, сдавливать, сдавить, стискивать, стиснуть. *Мстислав не одного стиснув.* Ном. № 724. *Нова сукня стиснула їй повне рожіщне тіло.* Левиц. I. 185. *Хто тисне, тому груди стисне.* Ном. № 14267. **За сéрце**

стисну́ло. Сжалось сердце. **Жа́ль ду́шу стисну́ло.** Тяжко на душѣ. *Нема милого, жаль душу стискає.* Чуб. V. 16. 2) Пожимать, пожать (руку). *Не стій, дою, з нелюбом, не дай ручку стискати.* Чуб. Ш. 36. *Стисну щиро за рученьку, в губки поцілую.* Чуб. V. 65. 3)—**плечи́ма.** Пожимать, пожать плечами. *Той пан стискує плечима,* Рудч. Ск. I. 212.

Стиска́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **стисну́тися, ну́ся, не́шся,** *гл.* 1) Сжиматься, сжаться, сдавливаться, сдавиться, стискиваться, стиснуться. *Уже в його й рука стискалася в кулак.* 2) Сбиваться, сбиться въ кучу, столпиться. *Чого це ви так стиснулись, як вівці?* НВолын. у. 3)—**плечи́ма.**=**Стискати 3.** *Стискують плечима та й пішов.* НВолын. у.

Стиски, ків, *м.* 1) Стѣсненіе, сжатіе въ груди, удушье. Мил. 12. КС. 1893. VII. 80. *Уроки.... стисками стискали.* Мнж. 152. *Як кашель або стиски їх вночі хоть трохи турбували.* Мкр. Г. 68. 2) Родъ ножницъ для стрижки овецъ, безъ колецъ для пальцевъ. НВолын. у.

Стисли́й, а, е. Сжатый, тѣсный.

Стисли́сть, лости, *ж.* Сжатость.

Стисну́ти, ся. См. **Стискати, ся.**

Стих, ха, *м.* 1) Стихъ (въ Библіи). 2) У стих. Безпрестанно, безпрерывно. Угор.

Стиха́, *нар.* 1) Тихо, тихонько. *Стихла словами промовляє.* ЗОЮР. I. 53. *Стихла підхождає.* ЗОЮР. I. 59. *Та все стихла у гуслоньки грає.* Мет. 260. 2) Изподтишка, украдкой. *Нехай брешуть, нехай брешуть, добрешуться лиха, а ми двое, серце моє, любімося стихла.* Мет. 16. Ум. **Стихе́нька, стихе́сенька.** *Пливи, пливи, мила, стихенька водою.* Чуб. V. 60.

Стиха́ти, ха́ю, ешь, сов. в. **сти́хнути, ну, неш,** *гл.* Стихать, стихнуть, утихать, утихнуть, затихать, затихнуть, умолкать, умолкнуть. *То стала злая хурговина по Чорному морю стихати.* Макс. *Музики стихли.* Стор. М. Пр. 82. *У селі і в полі усе давно стихло, тільки не стихає в гаю соловейко.* Хата 14.

Стихоми́ритися, рюся, ришся, *гл.*= **Утихомири́тися.** *Пройшла та й буча, стихомирилось в селі.* О. 1862. II. 59.

Сти́чка, ки, *ж.* Случай. *Ні, зо мною стичка та* (що вузди вкрадено) *сталась утред, а послі вже й у попа.* Екат. у. (Залюб.).

Стищати, ща́ю, ешь, сов. в. **сти́шити, шу, шиш,** *гл.* Утишать, утишить.

Стища́тися, ща́юся, ешся, сов. в. **сти́шитися, шуся, шишся,** *гл.* Утихать, утихнуть, успокоиться. *На селі вже гомін стищався.* МВ. (О. 1862. I. 173). *А щоб ти не стищавсь.* Ном. № 3736. *Вона лягла стишилась-стишилась, — тіки дух зводиться.* Павлогр. у. *Ледві вже його розговорила: і цілувала вже, і обнімала,— насилу стишився.* МВ. (О. 1862. Ш. 66). *Навіки стишилась.* Мил. 165.

Стиші́ти, ші́ю, еш, *гл.* Стихнуть. Волын. г. Слов. Д. Эварн.

Сти́шка, *нар.*=**Стиха 2.** *Знишка та стишка.* Ном. № 3037. *Так як та свиня: стишка мішки рве.* Ном. № 3038.

Стіб, бу, *м.* Стежокъ. Шух. I. 154, 153.

Стіба́ти, ба́ю, еш, одн. в. **стібну́ти, бну́, не́ш,** *гл.* Стегать, стегнуть.

Стіб, сто́лу, *м.*=**Стіл.** Шух. I. 98.

Стіг, сто́гу, *м.* Стогъ. *Коли сіно в стозі, то забув о возі.* Ном. № 85. *Козакова пшениченька в стозі.* Мет. 28. Ум. **Стіжо́к, стіже́чок, сто́женько.** О. 1862. IV. 13.

Сті́гло, ла, *с.* Мѣсто отдыха, стоянки стада скота, стойло. *Женемо ми скотину з лісу на стігло.* Грин. II. 142. См. **Тирло.**

Стіглюва́ти, глю́ю, еш, *гл.* О стадѣ скота: останавливаться для отдыха. *Стіглювали там колись свині.* Славяносерб. у. См. **Тирлювати.**

Стіже́чок, чка, *м.* Ум. отъ **стіг.**

Стіжо́к, жка́, *м.* 1) Ум. отъ **стіг.** 2) Родъ мужской стрижки. *Чоловіки стриженої усі густо в стіжок, а підголених чубів щось не видно було.* О. 1862. IX. 62.

Сті́йка, ки, *ж.* 1) Караулъ, часы. Котл. Ен. V. 44. *Видно мого миленького в Козельці на стійці.* Нп. 2) Ведро, въ которомъ держатъ воду въ полѣ; оно имѣетъ дно и сверху, сквозь отверстіе котораго, при помощи воронки, наливаютъ въ ведро воду; чрезъ то-же отверстіе и пьютъ воду при помощи камышевой, бузинной и пр. трубочки. Вас. 205.

Сті́йло, ла, *с.*=**Сті́гло.** *Знай коза своє стійло.* Ном. № 991. *Пасли пастухи, а далі пішли у ліс, дивляться: стійло збито коло дуба; що воно за знак, що коло дуба так стопцьованої* О. 1861. V. 67.

Сті́йний, а, е. 1) Цѣнный, стоющій. Желех. *Цей хінь стойнійший за того.* Черк. у. 2) Достойный. Правда 1867, 85. *Стойний чоловік.* Черк. у.

Стійність, ности, *ж.* 1) Стоимость, цѣнность. Желех. 2) Достоинство.

Стійчик, ка, *м.* 1) Караульный, часовой. *Тогді стійчики, що замку стерегли, і застукали їх отпут у лозах.* ЗОЮР. I. 135. 2) Дежурный десятскій при волостномъ правленіи. Рк. Левиц.

Стік, стóку, *м.* Стокъ, спускъ (воды)? впаденіе (рѣки)? *Край села Теплиць, у стоку річки Полянина.* Мкр. Н. 3.

Стіка́ти, кáю, еш, сов. в. **стекти́, стечу́, чéш**, *гл.* 1) Стекать, стечь. *Як добрий став,—риба буде, а стече,—болото буде.* Ном. № 7157. 2) Сдѣлаться тощимъ, захирѣть (о растеніи)? (Пшеница) *на вмлоп не тее. Видно дощі захопили, як красувалася: стекла: сказано, зерно як мачина.* Мир. ХРВ. 350. 3) Хватать, хватить, стать. *Вже тепер у мене здоров'я не стіка.* Лебед. у. *Хиба у нас грошей не стече весілля справити.* Зміев. у. *Стікає й розуму таке робити!* Харьк.

Стіка́тися, каюся, ешся, *гл.* 1) Стекаться, стечься, сливаться, слиться. *Три річечки стікалося докупи.* Левиц. Пов. 362. 2) Сходиться, сойтись. *Пекла б мати млинці, та не стікаються кінці.* Лебед. у. *Кожух не стікається, бо вузький.* Лебед. у.

Стíки, стíко, *нар.*=**Стíльки.** ХС. VII. 459. Чуб. II. 292.

Стіл, стола́, сто́лу, *м.* Столъ. *Ой ждала ж я, дожидала, столи застилала.* Мет. 51. *Бував на коні і під конем, на столі і під столом.* Ном. Ум. **Сто́лик, сто́личок.**

Стіле́ць, льця́, *м.* 1) Стулъ. **З стільця зіхну́ти.** Спихнуть со службы. Ном. № 959. **На двóх стільцях сидíти.** Двоедушничать. Ном. № 964. 2) Деревянные брусья, на которыхъ вѣтряная мельница стоитъ и поворачивается. 3) Ткацкій снарядъ для вязанія начинья, тоже, что и **лавка 3.** Двѣ раздвигающіяся на **перепóнці** ножки, на каждой изъ нихъ вверху горизонтальная **пóдушка** (**шпýга**), концы противоположныхъ **подушóк** соединены **шóхтами**, посрединѣ на **подушкáх**, параллельно **шóхтам лежитъ шивбрень**, проходящій сквозь двѣ **кобíлки**,— трехугольныя дощечки, стоящія ребромъ и опирающіяся на **шóхти.** Конст. у. Б. Г. 4) Родъ подставки изъ лежащаго на полу бревна подъ рулевое весло, которое вращается на шипѣ, вдѣланномъ въ этотъ **стіле́ць.** См. **Керма.** Шух. I. 181. 5) Мѣсто, на которое спускаются гуцульскими деворубами съ горъ срубленныя деревья и съ котораго пхъ свозятъ; столецъ вымощенъ бревнами, чтобы летящія съ горъ деревья не вбивались въ землю. Шух. I. 178, 179. Ум. **Стíльчик.**

Стíлечки, стíлечко, *нар.* Ум. отъ **стíльки.**

Стíль, сто́лі, *ж.*=**Стеля.** НВолын. у.

Стíльки, стíлько, *нар.* Столько. *Стільки правди, як у решеті води.* Ном. № 6903. Иногда вм. **скíльки:** *Плач стільки тобі хочеться.* Рудч. Ск. II. 146. Ум. **Стíлечки, стíлечко.** *Щоб я до сходу сонця світу не побачив, коли я хоть на стілечко брешу.* О. 1862. I. 34.

Стíлькісь, стíлькось, *нар.* Нѣсколько. *Минуло стількось років.* Левиц. I. 80.

Стíльни́к, ка́, *м.* Соты. Чуб. VII. 446.

Стíльни́ця, ці, *ж.* 1) Столешница. Канев. у. Шух. I. 99. 2) Доска, на которой рубятъ мясо и пр. 3) Верхняя доска высокаго крестьянскаго сундука. Шух. I. 98.

Стíльчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **стíл.** *На тім стільчику гордий пан сидить*, АД. I. 8. 2) Табуретъ. Грин. III. 489. Сим. 130. 3) См. **Витушка.**

Стíна́, ни́, *ж.* 1) Стѣна. *Мовчить, як стіна.* ЗОЮР. I. 147. *Мила б я стіни, щоб були білі.* Мет. 126. *Все село як за стіну засунулось,—такі смутні всі.* МВ. I. 99. 2) Стѣна, плетена невода. (Стрижевск.). 3) Рядъ зубовъ въ одной сторонѣ челюсти. *Ви б у Прохори поїхали, там дід заложляє* (зубы): *а то так усю стіну й викрутить, да й зновь буде зачинатись.* Г. Барв. 35. 4) Тучи на западѣ, за которыя заходитъ солнце. *Як сонце заходить за стіну, то буде дощ.* Грин. I. 12. 5) При кулачномъ боѣ: рядъ, шеренга бойцовъ. Маркев. 76. Ум. **Стíнка, стíнонька, стíночка.** *Лежить мила, мов китайка синя, стоїть милий, як стінонька білий.* Нп. (У. Барв. 437).

Стíня́ти, ню́, ни́ш, *гл.*=**дýрнить.** Прикидываться дурачкомъ. *Я йому дурнику стіню, а він і вухо розвісив.* Павл. у.

Стíнка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **стíна.** *Майстрі швидко викинули стінку між старою світлицею і кімнаткою.* Левиц. I. 390. 2) Стѣна изъ поставленнаго стоймя камыша, иногда полукругомъ, иногда двѣ стѣны, соединенные подъ угломъ, и пр.— для защиты рождающихся ягнятъ. О. 1862

V. Кух, 32, 38. 3) Рыболовная сѣть, которой перегораживаютъ поперекъ всю рѣку. Вх. Пч. II. 22. 4) Откосъ горы или крутой берегъ рѣки, поросшій лѣсомъ, роща по отлогостямъ горы надъ рѣкой. Сим. 49, 146. 5) 15 локтей полотна. Угор. 6) Родъ игры въ мячъ. О. 1861. XI. Св. 36. КС. 1887. VI. 463.

Стіяковий, **á**, **é**. О камнѣ: годный для кладки стѣнъ (во внутрь, для обливцовки употр. личковий). Екат. у.

Стіночка, **ки**, *ж.* Ум. отъ стіна.

Стіяний, **а**, **е**. Способный. *Стіяний на вигадки.* Ном. № 12889. *І дурень стіяний кашу їсти.* Ном. № 5382.

Стіс, **стбсу**, *м.* Кубическій сажень дровъ, кирпича. МУЕ. III. 28. *Тут цілий стіс дров. Три стоси цегли.* Брацл. у.

Стіснáти, **нáю**, **єш**, сов. в. **стіснúти**, **нý**, **нúш**, *гл.* Складывать, сложить очень тѣсно что либо, напр. доски, бревна, снопы. Рк. Левиц.

Стíчно, *нар.* Ловко, проворно. Угор.

Стішáтися, **шáюся**, **єшся**, сов. в. **стíшитися**, **шуся**, **шишся**, *гл.* Радоваться, обрадоваться. Чуб. V. 862. *Прийшов син з війська, оце мати стішиться.* НВолын. у. *Москаль аж стішився: ото, каже, волом їхати* (гарно)! Драг. 2.

Сто, *числ.* Сто. *З одним Богом на сто ворог.* Ном. № 12. *Город із стома церквами.* Шевч. **Сто лих.** Всяческія бѣдствія. *Скрізь клопіт, халепа, сто лих.* Котл. Ен. V. 63. **Сто з бком.** Сто одинъ. **Оддáчити сто з бком.** Съ лихвой отплатить. *Еней на Турна напустивсь, оддячивши йому сто з оком.* Котл. Ен. VI. 83.—сот. Десять тысячъ. *Сто сот болячок ті на плечі!* Леб. у.—крот Стократъ, нѣсколько сотъ. Сто крот. Нѣсколько десятковъ тысячъ. Ном. № 3767.

Стовб, **бá**, *м.*=**Стовп**. *Стовб, а до стовба кінь прив'язаний.* ЗОЮР. II. 57.

Стóвба, **би**, *ж.* 1) Въ плугѣ: прочная дощечка, которой соединяются въ плугѣ чепіги съ граділъом: она проходитъ сквозь нижній конецъ чепіги и конецъ граділя. Чуб. VII. 398. Вас. 199. 2) Часть рала, подобная предыдущей въ плугѣ, которой прикрѣпляется копись къ жертк'ѣ. Чуб. VII. 400. 3) Корень въ деревѣ, идущій въ землю вертикально.

Стовбáтий, **а**, **е**. Имѣющій форму столба. *Коси поприлипали до його стовбатої голови.* Левиц. I. 133.

Стовбóдь, **бдя́**, *м.* 1)=**Стовпець**. Рудч. Ск. II. 34. Чуб. VII. 445. 2) Рыба Gobio fluviatilis. Вх. Пч. II. 19.

Стовбýчити, **чу**, **чиш**, *гл.* Стоять какъ столбъ, торчать. *Сядь та не стовбич.*

Стовбóватий, **а**, **е**. Столбообразный, цилиндрическій. (Шапка) *прикривала його стовбóвату голову.* Мир. Пов. II. 50. *Стовбовата шапка.* Чуб. VII. 414.

Стовбулá, *нар.* Стремглавъ, внизъ головой. О. 1862. I. 67. V. 90. *Заїдив по уху переднього, той аж стовбула став.* Мир. ХРВ. 94. *Стовбула перекидатись.*

Стовбýн, **нá**, *м.* Родъ горшка около 5 вершковъ вышиною. Вас. 181. *Нате й мій стовбун, щоб і я там був.* Ном. № 6437.

Стóвбур, **ра**, *м* 1) Стволъ, стержень растеній. *Та в цій вербі верхів'я хоч і зелене, а стовбур зовсім у середині згниє.* Кобел. у. *Щось лізе вверх по стовбуру.* Шевч. 30. *Вівця гілляки обгризе з будяка, а стовбурі покида.* Лебед. у. 2) Неповоротливый, неловкій человѣкъ. 3) **Пíти у стóвбур**. Расти въ стволъ; (о людяхъ) толстѣть. *Буряк пішов у стовбур.*

Стовбурúна, **ни**, *ж.* Одинъ стволъ растенія.

Стовбурóм, *нар.* Дыбомъ. *Лице хмуре, чуб стовбуром.* Мир. Пов. I. 131.

Стовбурувáтий, **а**, **е**. Стволистый. *Стовбурувата редька.*

Стовбýрчати, **чаю**, **єш**, *гл.* Подыматься вверхъ, становиться дыбомъ.

Стóвквище, **ща**, *с.* Мѣсто, сильно сбитое, истоптанное скотиной. Черк. у.

Стовкмáчити, **чу**, **чиш**, *гл.*=**Стокмáчити**.

Стовкóвище, **ща**, *с.*=**Стовквище**. Вх. Зн. 67.

Стовктú, **вчý**, **чéш**, *гл.* 1) Отодочь, обшастать. *Стовк мішок проса тому половікові.* Рудч. Ск. II. 166. *У кума в гостях була та й не стовкла пшона.* Грин. I. 32. 2) Истолочь. 3) Расшибить. *Схилився на поліно, та стовк собі коліно.* Ном. № 13315.

Стовктúся, **вчýся**, **чéшся**, *гл.* Истолочься.

Стовмá, *нар.* Стоймя. Вх. Зн. 67.

Стовп, **пá**, *м.* 1) Столбъ, столпъ, колонна. К. Іов. 19. Шух. I. 76. *Удівонько молода, та де-в тебе стовпи, та де*

в тебе стовпи коня прив'язати. Нп. 4) Столъ, столбикъ какъ составная часть различныхъ машинъ: **въ верклюзі, м'яльниці, олійниці, походячій ступі, токарні** и пр. Шух. I. 162, 163, 187, 305, 306. Вас. 159. 3) Сшитыя части невода длиной 100—150 саж. Вас. 185. 4) Основной капиталъ. *Стовпа й проценту не брали три роки.* Лебед. у. 5) Родъ дѣтской игры. Ив. 48. Ум. **Сто́впчик, сто́впчичок.**

Стовпа́тий, а, е. Полосатый. *Плахта стовпата.*

Стовпа́ха, хи, *ж.* Сортъ плахты. Черн. у.

Стовпе́ць, пця́, *м.* 1) Низкій столбикъ съ свободнымъ верхнимъ концемъ; тумба. *В кожній крамниці вдчиняна ляда і оперта на стовпець.* Левиц. I. 90. **Різницький стовпець** для разрубыванія мяса. **Різни́цьким стовпце́м** называютъ также толстаго и низкаго человѣка. Чуб. VII. 576. 2) Родъ печенья: гречишникъ (въ родѣ опрокинутаго стаканчика съ узкимъ донышкомъ). Маркев. 161. *І ласощі все тільки́ ті,ли—сластьони, коржики, стовпці.* Котл. Ен. Ш. 64. 3) Часть **сивалки** (см.). МУЕ. Ш. 15. 4) У разнощиковъ мелкаго товара: 10 пачекъ швейныхъ иголокъ. Вас. 190.

Сто́впитися, мося, теся, *гл.* Столпиться. *Козаки стовпились коло столу і роти порозсіяли.* Стор. М. Пр. 147.

Сто́впище, ща, *с* Толпа. Черн. у.

Сто́впник, ка, *м.* Столпникъ. *Як би на Данила Стовпника* (11 грудня) *пряв, то би стовпом став.* МУЕ. Ш. 52.

Стовпо́ваний, а, е.—нёвід. Неводъ, въ которомъ составныя его части (плахти) прикрѣплены къ канату по своей длинѣ. Вас. 186.

Стовпо́ватий, а, е=Стовбоватий.—та мальо́вка Родъ орнамента при раскрашиваніи мисокъ. Вас. 184.

Стовпови́й, а́, е́=Стовбовий.

Стовпо́к, пка́, *м.*=**Сворінь 2.** МУЕ. Ш. 24.

Стовпча́стий, а, е Столбикомъ, столбообразный. **Стовпчасті (уставки)**—уставки съ особаго рода вышивкою. Kolb. I. 48.

Сто́впчик, ка, *м* 1) Ум. отъ **стовп** 2) Часть **мережки 1** (см.).

Сто́гін, гону, *м,* Стонъ.

Стогна́ння, ня, *с.* Стонъ, стенаніе. *Піднявся писк, стогнання, охи.* Котл. Ен. V. 70. *В сумне стогнанне обернались речі.* К. ХП. 52.

Стогна́ти, гну́, неш, *гл.* Стонать. *Так болить, що як би не вмів стогнати, то вмер би.* ЗОЮР. I, 147. *Очі не сплять, серце стогне, душа мліє.* Мст. 28. *Під ним* (змієм) *земля тільки стогне.* ЗОЮР. II. 30.

Стогнячі, чів, *мн.* Частые стоны. (въ старости, болѣзни). *Стогнячі напали.*

Стогній, нія, *м.* Постоянно стонущій человѣкъ. Рк. Левиц.

Стогні́йка, ки, *ж.* Постоянно стонущая женщина. Харьк.

Стогно́ти, нот, *ж. мн.*=**Стогнячі.** *А щоб на тебе хвороба та стогноти.* НВолын. у.

Стогорина, ни, *ж.*=**Острева.** Вх. Зн. 88, 67.

Стого́дній, я, е. Столѣтній. *Згорбився, згнівився, мов дід стогодній.* О. 1862. IV. 90.

Стого́лов, ва, стоголо́вник, ка, *м.* Раст. а) Vaccaria vulgaris Host ЗОЮР. I. 140, 175. б) Scorzonera purpurea L. Авн. 321.

Стоголовий, а, е. Стоглавый. К. Бай. 141. *От меч тобі на гидру стоголову.* К. ЦН. 272.

Стоголо́вник, ка, *м.* См. **Стоголов.**

Стоголо́сий, а, е. О звукѣ: производимый сотней или сотнями голосовъ. *Крики, співи.... стоголосе ляцання.* Мир. ХРВ. 262.

Стодо́ла, ли, стодо́ля, лі, *ж.*=**Клуня.** Чуб. V. 333, III. 230. *А вже ж твоя пшениченька в стодолі.* Нп.

Стожа́лля, ля, *с.* Мѣсто, гдѣ ставятъ стоги.

Стожа́рня, ні, *ж.*=**Стожалля.** *Отам усе стожарні були,—панське сіно стояло.* Змѣев. у.

Стожа́рисько, *с.*=**Стожалля.** Под. г.

Сто́женько, ка, *м.* Ум. отъ **сті́г.**

Стожи́льник, ка, *м.* Раст. Cnidium venosum. Koch ЗЮЗО. I. 119.

Стожи́ти, жу́, жи́ш, *гл.* Складывать въ стоги. *Будуть стононьки як дрібен дождик, будуть возити, в стоги стожити.* Гол. II. 17.

Сто́їти, сто́ю, їш, *гл.* Стоить. *Хиба ж наша матн вже й кози не сто́їть.* Ном. № 2040. *Твій, каже, челядинець великого сто́їть.* ЗОЮР. I. 48

Сто́їтися, сто́юся, їшся, *гл.*=**Сто́їти.** Ном. № 12600. *Чого... сто́їться оцей халат?* Сим. 230. *А що сто́їться сей жемуток?* Сим 86.

Сто́їще, ща, *с.* Среди пастбища въ полоніна́х: мѣсто и устроенные на немъ загоны и хлѣвы для скота и жилище пастуховъ; состоитъ изъ стаї, кошари, єлівника, телятника, кучі, стадарки, загород и пр. Шух. І. 185.

Сто́йний, а, е. См. **Стійний.**

Стокмі́ти, млю́, мі́ш, *гл.* Договорить. *Стокмив жид везти пшеницю.* НВолын. у.

Стокмі́тися, млю́ся, мі́шся, *гл.* Столковаться, сойтись, условиться. Вх. Уг. 260. *Як у заклад ідуть, або стокмляться, у продажі, то перебивають таким руки.* Ном. № 14062. *Стокмився Ярош за кожя.* НВолын. у.

Сто́колос, су, *м.* **стоколо́са, си,** *ж.* Раст. а) Bromus mollis L. ЗЮЗО. І. 114. б) Bromus squarrosus L. Анн. 71. в) Bromus secalinus L. Вх. Пч. І. 9. Анн. 71.

Сто́кон, *нар.* Ловко, проворно. Угор.

Стокрі́вця, ці, *ж.* Раст. Hypericum perforatum. Вх. Лем. 470.

Стокро́ї, *нар* Стократъ.

Стокро́тне, *нар.*=**Стокрот.** *Віг вам стокротне надгородить.* Фр. Пр. 64.

Стокро́тний, а, е. Стократный. Федьк. І. 34.

Стокро́ть, ти и **ті,** *ж.* Раст. маргаритка.

Столе́ць, льця, *м.*=**Стілець.**

Столе́шний, а, е. Находящійся у стола.

Столе́шник, ка, *м.* Мѣняла, мѣнявшій деньги на столикѣ. Харьк. г.

Сто́лик, ка, *м.* Ум. отъ **сті́л.**

Сто́лине, ня, *с.* Ножки стола, часть стола подъ столешницей. МУЕ. Ш. 55.

Столя́ни, лян, *ж. мн.*=**Столине.** Вх. Уг. 269.

Столи́ця, ці, *ж.* 1) Столица. ЗОЮР. І. 118. Греб. 406. 2) Стонька. *В чистім полі кірниця, там чумаків столиця, там чумаки стояли, сніг волами доптали.* Гол. І. 177. 3) ? *На них жита, як жир ситі, а пшениця, як столиця, в тебе вівси жубровіі і ячмені золотії.* Гол. IV. 552.

Столи́чний, а, е. Столичный. Левиц. І. 344. К. Досв. 20.

Сто́личок, чка, *м.* Ум. отъ **сті́л.**

Столі́вка, ки, *ж.* Полотенце, часто вышитое, которое уторск. малороссы простилаютъ вдоль стола поверхъ скатерти. Вх. Уг. 269.

Столі́тній, я, е. Столѣтній. *Столітній очі як зорі сияли.* Шевч. 205. *Ліс столітній тихим сном дрімає.* Млак. 85.

Столі́ття, тя, *с.* Столѣтіе. К. Кр. 31.

Столовій, а, е. Столовый.

Столюва́ти, лю́ю, єш, *гл.*—**сті́л—з ким.** Есть съ кѣмъ за одинъ столомъ. *Ти зо мною, негарною, ти сті́л столуєш, а з чужою, хорошою, ти ніч ночуєш.* Грин. III. 344.

Сто́льний, а, е 1) Стольный, столичный. 2) **Сто́льне м(сто**=**Посад** (въ свадебномъ обрядѣ). *Благослови мене, ти, мій батеньку, на посаді сісти, та на стольнім місті.* Свад. п.

Стольни́ця, ці, *ж.*=**Сті́льниця.** *Сікла м'ясо на стольниці.* Левиц. Пов. 128.

Сто́ля, лі, *ж.*=**Стеля.** О. 1862. VIII. 10.

Сто́ляр, ра, *м.* Столяръ. Рудч. Ск. II. 185. Шух. І. 253. Ум. **Столя́рик, столя́рчик.** Чуб. V. 793.

Столя́рка, ки, *ж.* Жена столяра.

Столя́рня, ні, *ж.* Столярная мастерская.

Столя́рський, а, е. Столярскій, столярный.

Сто́лярство, ва, *с* Столярное ремесло. Шух. І. 252.

Столярюва́ти, рю́ю, єш, *гл.* Заниматься столярнымъ ремесломъ.

Стомля́ти, ля́ю, єш, сов. в. **стоми́ти, млю́, миш,** *гл.* Утомлять, утомить, истомлять, истомить. *Стомить мене робота.* МВ. II. 9.

Стомля́тися, ля́юся, єшся, сов. в **стоми́тися, млю́ся, мишся,** *гл.* Утомляться, утомиться, истомляться, истомиться. *Добраніч! Хто стомився, тим ся річ.* Мог. 166. *Не стомились міцні крила у молодого орлятки.* О. 1861. IV. 34.

Стона́дцять, *числ.* Больше ста. *Стонадцять чортів твоїй матері.*

Стоні́г, нога, *м.* Мокрица, Oniscus murarius. Вх. Пч. І. 7.

Стоніжник, ка, *м.* Зоол. Millepeda, тысяченогъ. Вх. Лем. 472.

Стоно́вник, ка, *м.* Раст. Pyrola minor L. ЗЮЗО. І. 133.

Стоно́га, ги, *ж.*=**Стоні́г.** Котл. Ен. V. 73.

Стончи́ти, чаю, єш, *гл.* Дѣлать тоньше. Вх. Лем. 470.

Сто́рний, а, е. Имѣющій сто глазъ. *Стоока наче вона була, все бачила.* МВ. (О. 1862. Ш. 60).

Стопа́, пи́, *ж.* 1) Стопа, ступня, слѣдъ ноги. *Тілько ми помикнули,—вони* (лисиці) *тоді повставали да так стопа в стопу і біжать.* О. 1861, V. 70. *Ста-*

рий показав менї на дві стопи, висічені на тій скелї. Стор. II. 122. 2) Футъ. *П'ять стопів глини.* Федьк. I. 75.

Стопекéльний, а, е. То же, что и **пенельний**, но въ усиленномъ смыслѣ. *Ой Ироде пребеззаконний, мучителю стопекельний.* Маркев. 40.

Стопи́ти, ся. См. **Стоплити, ся**.

Стóплене, на, *с.* Плавка, расплавка. Шух. I. 284.

Стопля́ти, пля́ю, ешь, сов. в. **стопи́ти, плю́, пиш**, *гл.* 1) Расплавлять, расплавить, растапливать, растопить. 2) Сплавлять, сплавить вмѣстѣ. 3) Затоплять, затопить. *Плаче сокіл, плаче, сльозами ридає, дрібними сльозами всі луги стопляє.* О. 1861. IV. 94.

Стопи́тися, плю́ся, пишся, *гл.* 1) Расплавиться, растопиться, растаять. *Стопились полями студені сніги.* Млак. 33. 2) Сплавиться вмѣстѣ. *Стопитись у в один метал.* К. XII. 129.

Стопи́ти, плю, пиш, *гл.* Расплавить, растопить.

Стóптувати, тую, еш, сов. в. **стоптáти, пчý, чеш**, *гл.* 1) Стаптывать, стоптать. Г. Барв. 516. *Чорт сім пар постолів стоптав, поки їх докупи зібрав.* Ном. *Черевички я стоптала.* Щог. В. 44) 2) Топтать, потоптать. *Бодай же ти, милий, того не діждав, щоб ти мою чорвону китайку під ноги стоптав.* Нп.

Стоптьóваний, а, е. Истоптанный.

Стоптьовáти, цюю, еш, *гл.* Вытоптать, потоптать. *Пасли пастухи, а далі пішли у ліс, дивляться: стійло збито коло дуба. І що воно за знак що коло дуба так стоптьовано.* О. 1861. V. 67.

Сторгувáти, гýю, еш, *гл.* Сторговать. Грин. III. 325. *Ой і там дівчина пшоно продавала, вона ж менї, молодому, люльку сторгувала.* Чуб. V. 1179.

Сторгувáтися, гýюся, ешся, *гл.* Сторговаться. Рудч. Ск. II. 147.

Стордзом, *нар.* Острымъ концемъ вверхъ. Угор.

Стордзувáти, дзýю, еш, *гл.* Нагромождать. Угор.

Сторжáти, жý, жи́ш, *гл.*=**Сторгувати**. *Я сторжив коня.* НВолын. у.

Сторжáтися, жýся, жи́шся, *гл.*=**Сторгуватися**. *Так він почув, що в пана хорунженка у винниці браса добра і добре скотини доглядають, прийхав наняти і сторжитись.* Кв. II. 55.

Сторúчний, а, е. Сторицею, во сто разъ большій. *За один старий клас, у другий літній час, сторичний дасть плід.* Чуб. III. 18.

Сторíки, рíк, *ж.* Сотни рѣкъ. *І потече сторіками кров у синє море.* Шевч.

Сторíнка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **сторона**. *Не лихо журить і чужа сторінка, а невдала жінка.* Ном. № 9112. 2) Страница.

Сторíчний, а, е. Столѣтній. Желех.

Сто́рія, рії, *ж.* Исторія, разсказъ. *Сторія коротка, сину.* Федьк. *Мене сини, зяті й онуки давненько просять написать про сторію свою.* Алв. 7.

Сто́рма, *нар.* Стоймя. *Сторма поставив сніп.* Каменъ. у.

Сто́рож, жа, *м.* 1) Сторожъ. *Бачили сторожа, стеріг пшеницю.* Грин. I. 169. 2) При выдалбливаніи лодки (дуба) изъ цѣльной колоды—для того, чтобы рабочій зналъ, когда стѣнки сдѣлались достаточно тонки, просверливаютъ изрѣдка снаружи колоды дыры не болѣе 1 в. глубиной, которыя и наз. **сторожáми**; когда работающій дойдетъ до **сторожів**, дальнѣйшее выдалбливаніе прекращается. Вас. 151.

Сторóжа, жі, *ж.* Стража, караулъ. ЗОЮР. I. 60. *Стоїть сторожа, гострая вартонька, коло твоєї хати.* Чуб. V. 290 *Гонят, мамко, на сторожу, під Чорний ліс на могилу.* АД. I. 134. **На сторóжі**. На стражѣ, на караулѣ. *Усі кури на сідалі, півень на сторожі; всі хлоп'ята на юлиці, мій милий в дорозі.* Мет. 16. Ум. **Сторóженька**. Чуб. III. 58.

Сторожáти, жáю, еш, гл.=**Сторожити**. *А те менї, пане, важко, що з боків та сторожають, а спереду та зустрічають.* Чуб. V. 960.

Сторóженька, ки, *ж.* Ум. отъ **сторожа**.

Сторожúк, кá, *м.* Перное перо въ крылѣ птицы. Екат. г.

Сторожúти, жý, жи́ш, *гл.* Стеречь, сторожить. *Та біжить з дому Кильяна сторожить дядька Купріяна.* Чуб. V. 1100.

Сторожівство, ва, *с.* Обязанности сторожа, должность сторожа. Рк. Левиц.

Сторóжка, ки, *ж.*=**Залевчник**. Вх. Зн. 19.

Сторожкúй, á, é. Осторожный; чуткій. К. Бай. 148. *Утя сторожка птиця.* Греб. 402. *Птиця, бач, дуже сторожка.* Стор. II. 75. *І собаки не держу, такий*

я сторожий.... і миш не пробіжить, щоб я не почув. Г. Барв. 193.

Сто́рожко, *нар.* Осторожно. (О. 1862. І. 81).

Сторо́жність, ности, *ж.* Стороженье, карауленье. *Посадимо ми, братця,* (на вози) *по семи молодців, а по восьмому поганялчику, по дев'ятому кашеварничку, а по десятому для сторожности.* КС. 1882. XI. 231.

Сторожо́вня, ні, *ж.* Сторожка, комната, будка для сторожа. Черн. у.

Сторожо́к, жка, *м.* Въ водяной мельницѣ: каждый изъ двухъ столбиковъ, за которыми движется заставна. Черн. у.

Сторожува́ти, жу́ю, єш, *гл.* Дѣлать сторожі. См. **Сторож** 3. Вас. 151.

Сторона́, ни́, *ж.* 1) Страна, земля. *Помолись за мене Богу, мій ти сину, на тій преславній Україні, на тій веселій стороні.* Шевч. **Своя́ сторона́**. Родина. *Тільки залітиш свою сторону, дак і кажи „втру“!* Рудч. Ск. І. 72. **Чужа́ сторона́**. Чужбина. *Полетів орел до чужих сторін.* Мет. 108. *Да вже ж мені да докучила да чужая да сторононька.* Лукаш. 2) Сторона, бокъ. *Єсть десь річка Жовтенька. То по одну сторону заходсонця стояли жовніри, а против сонця стояли запорожці.* ЗОЮР. І. 100. *Із якої тебе, брате, сторононьки ждати: чи од чистого поля, чи од Чорного моря.* Макс. **Сторонбю**. Въ сторонѣ, на сторонѣ. *Стороною доцик іде.* Ном. № 13961. *Стороною люде слять, вони за нас говорять.* Чуб. V. 270 **Всіма́ сторонами́**. Со всѣхъ сторонъ. *Славне було Запорожжя всіма сторонами.* Лукаш. **Осторонь**. Въ сторонѣ. Зміев. у. 3) Партія. *До зострінуться в шинку чи на дорозі то й зотнуться: „чия сторона?„ „А ти чия?“ „Васютина“. „Геть же к нечистому, переяславський крамарю“.* К. ЧР. 25. Ум. **Сторі́нка, сторі́ночка, сторі́ночка**.

Сторо́нній, я, е. Посторонній, чужой. *Сторонні люде.* Шевч.

Сторопі́тися, пі́юся, пишся, *гл.* Испугаться отъ неожиданности, потеряться, оторопѣть. *Батько впали на землю, наче неживі, ми сторопилися біля них.* Новомоск. у.

Сторопі́ти, пі́ю, єш, *гл.*=**Сторопитися**. МВ. II. 203.

Стору́кий, стору́чний, а, е. Сторукій. *Батьку, брате! чом я не сторукий?* Шевч. *Тисячі свічок палали в сторучних ліхтарях.* Стор. М. Пр. 74.

Сто́рцом, *нар.*=**Сторч** 2. *Цеглу ставити сторцом, чи класти плазом.* Кам. Под. у.

Сторцюва́ти, цю́ю, єш, *гл.* 1) Торчать. *Щоб скиба не сторцювала.* 2)—**снопи́**. Ставить снопы стоймя. *От і знакомі жнуть, сторцюють снопи, божу благодать.* Св. Л. 45. См. **Сторчити**.

Сторч, *нар.* 1) Внизъ головою, вверхъ ногами. *Сторч головою—догори ногами.* 2) Перпендикулярно, стоймя, отвѣсно. *І зачало човни бурхати, то сторч, то на бік колихати.* Котл. Ен. IV. 8. 3)—**дивіти́ся, зирну́ти, поглядя́ти**. Смотрѣть, взглянуть, посматривать изподлобья, сурово, недружелюбно. *Старий насупить брови, зирне на його сторч та й каже: нехай лишень виясниться, бач, нахмарило.* Кв. *Сторч на море поглядає.* Шевч.

Сторчак, ка́, *м.* 1) Торчащій человѣкъ или предметъ. *Оступіться, сторчаки!... Оттак, як бачите, стоїть.* Ном. № 12839. 2) Обрубки стволовъ травянистыхъ растеній. 3) **Сторчака́ да́ти**. Упасть внизъ головой. *Як сіпне, то так і дав сторчака аж під стіл.* Св. Л. 181. Тоже значеніе: **ловіти сторчаки́**. *Чи й у вас, як у нас ловлять хлопці сторчаки?* Грин. Ш. 648.

Сторчака́, *нар.* Внизъ головой. *Він як посковзнеться, то так сторчака туди й полетів.*

Сторча́ти, чу́, чиш, *гл.*=**Стирчати**. *Кістки лежать, шаблюки сторчать.* Макс.

Сторчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Ставить ребромъ, стойма. *Сторчить скибу плуг.* См. **Сторчувати, сторцювати**.

Сто́рчки, сторчма́, *нар.*=**Сторч**.

Сторчови́й, а́, е. 1) Отвѣсно стоящій, перпендикулярный, стоящій ребромъ, стойчій. *Сторчова скиба на нашій землі при оранці краще ніж лежача, бо земля дуже пирівата.* Херс. г. *Сторчовий комір.* 2) **Сторчова́ хата**. Хата, выстроенная изъ поставленныхъ стойма бревенъ. Зміев. у.

Сторчогля́д, да, *м.* Человѣкъ, смотрящій сурово, изподлобья.

Сторчува́ти, чу́ю, єш, *гл.*=**Сторчити**. *Погано вона* (машина) *скибами бере, бо сторчує.* Под. г.

Сто́с, су, *м.* 1) Куча, груда. См. **Сиіс**. 2)=**Зазісок**. Вол. г. Ум. **Стосик**.

Стосува́тися, сую́ся, єшся, *гл.* Отно-

ситься. *Сі слова не до тії пісні стосуються. Мовчить, неначе до його і не стосується.* Сквир. у.

Стосу́нок, нку, *м.* Отношеніе.

Сто́та, ти, *ж.*=**Істота.**

Сто́тне, сто́тно, *нар.* Точно, тождественно, дѣйствительно. *Воно стотне так в письмі святім написано.* Св. Л. 301. *Стотно така була, як оця.* Конст. у.

Сточи́ти. См. **Сточувати.**

Сто́чки, чок, *мн.* Слитые вмѣстѣ остатки. *Пила сточки.* МУЕ. Ш. 150.

Сто́чник, ка, *м.* Рѣзчикъ-артистъ; такъ называютъ гуцульскихъ артистовъ-рѣзчиковъ по дереву, изготовляющихъ художественныя издѣлія. Шух. I. 301, 304, 246, 247.

Сто́чувати, чую, еш, сов. в. **сточи́ти, чу́, чи́ш,** *гл.* 1) Точить, источить. *Щоб тебе корниці сточили.* Ном. № 13626. 2) Соединять, соединить, связать, сшить. *Ці обидві дошки короткі, треба їх сточити.* Міус. окр. 2) Сливать, слить вмѣстѣ оставшееся въ разныхъ посудахъ. 4) **Сточи́ти брехню.** Выдумать небылицу, соврать. *Чи брехеньки які сточити, кому імення приложити, то так як раз і додала.* Котл. Ен. Ш. 72.

Сто́йк, ка́, *м.* 1) Часть ткацкаго станка. См. **Верстат.** Вас. 165. 2) Часть звѣшок (см.). МУЕ. Ш. 14.

Сто́йка, ки, *ж.* Въ загадкѣ: дерево, дубъ. *Стоїть стояка, на стоячі висить висяка* (жолудь). ХС. Ш. 65.

Сто́йн, ня́, *м.* 1) Стоянъ въ постройкѣ. *Тепер стиновлять хати на стоянах, а колись на лежнях.* Лебед. у. 2) Дворной косякъ. Лебед. у. 3) Большая деревянная бочка на винокуренныхъ заводахъ. НВолын. у. 4) Стоячій улей. Подол. г. 5)=**Стояк 1.** 6) Большая лужа, оставшаяся послѣ разлитія воды? *Попад дунаями вода стоянами.* Чуб. V. 329. 7) Раст.=**Смердючка.** ЗЮЗО. I. 140. Ум. **Стоя́нки.**

Сто́янка, ки, *ж.* 1) Стояніе. *А набридла мені отут стоянка.* Новомоск. у. 2) Молоко, поставленное для того, чтобы отстоялось. *Чом ви не дали молока?—Та не хочеться стоянки починать, бо й так масла нема, ні сметани.* Новомоск. у. 3) Навѣсъ или хлѣвъ для лошадей или скота. Радом. у. Вх. Лем. 470. Ум. **Стоя́ночка.** *Пішов Івасенько до стояночки коника сідлати.* Лукаш. 155.

Стоя́нок, нка́, *м.* 1) Ум. отъ **стоян.** 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 22.

Стоя́ти, стою́, їш, *гл.* 1) Стоять. *Під тією калиною стоїть козак з дівчиною.* Мет. 79. *Мороз не велик, та стоять не вélить.* Ном. № 646. 2) Стоять станомъ, лагеремъ. *По одну сторону на захід-сонця стояли жовніри, а против сонця стояли запорожці.* ЗОЮР. *По тім боці на толоці, там цигане стояли.* Мет. 87. 3) Ожидать, подождать, стоять. *Стій, милий, не вмірай.* Нп. 4)—**за чим.** Дорожить чѣмъ. *Я за волами не стою,—беріть їх.* Зміев. у. 5)—**за що.** Считаться чѣмъ, быть чѣмъ, составлять что. *В мене те стоїть за лихо пекуче, що мені слова промовити не вільно.* МВ. II. 86. 6)—**за кого.** Стоять за кого, поддерживать, держать сторону кого. 7) Быть, находиться. *Моє серце в сльозах стоїть.* Гол. IV. 465. 8)—**над гробом.** Одной ногой въ гробу стоять. *Я над гробом стою, брехати не хочу.* НВолын. у.

Стоя́чий, а, е. 1) Стоящій. *Із-під стоячого підошву випре.* Ном. № 1106. 2) Стоячій. *Хоч лежачий, аби комір стоячий.* Ном. № 8904.

Стоя́чка, ки, *ж.* Инструментъ (на трехъ ножкахъ), на которомъ подковываютъ сапоги. Сум. у.

Сто́ячки, *нар.* Стоя. Шух. I. 235.

Стра́ва, ви, *ж.* Кушанье, пища, кормъ, продовольствіе. *Ой нате вам, рибалочки, ще й соли на страву.* Мет. 18.

Стравне́, но́го, *с.* Кормовыя деньги.

Стра́вний, а, е. 1) Удобоваримый. 2) Съѣстной, съѣдобный.

Стравни́, ні, *ж.* Пропитаніе, кормъ. Радом.

Стравлюва́ти, лю́ю, ш, *гл.* Кормить, питать, содержать.

Стравлюва́тися, лю́юся, ешся, *гл.* Кормиться, питаться, содержать себя. *Як найдусь вартівником до школи, то де я буду стравлюватися? я з чужого села.* Камен. у.

Страж, жі, *ж.*=**Сторожа.—держати.** Быть на караулѣ, на часахъ. *Як стояли ми в Київові, то я з другими страж держав.* ЗОЮР. I. 71.

Стра́ждання, ня, *с.* Страданіе. *Не раз сплакнула, слухаючи страждання Окаянне.* Кв. I. 224.

Стра́ждати, даю, еш, *гл.* Страдать. *Страждала твоя мати так довго.* Кв.

Стра́ждатися, даюся, ешся, *гл.* =

Страждáти. *Де син Божий страждається одинні й довіка.* Чуб. Ш. 368.

Страждува́ння, ня, *с.*=**Страждання.**

Стра́ждувати, дую, єш, *гл.* Страдать. *Страждує худоба та й самому страждування.* Камен. у.

Стра́жник, ка, *м.* Стражникъ, сторожъ, караульщикъ. *Скочив стражник на охотник, стали ся стріляти, а Висоцький з своїм військом почав ся зближати.* Нп.

Стра́жниця, ці, *ж.* Караульня, сторожевая будка, башня. *А ждав би я мов воїн у стражниці.* К. Іов. 31.

Страма́, ми́, *ж.* Постыдное дѣло. *Що я роблю страму таку.* Алв. 24.

Страми́ти, млю́, ми́ш, *гл.*=**Соромити.** Алв. 105. Г. Барв. 59.

Страмни́й, а́, е́. Неприличный, стыдный, срамной. *Та й дочитались же до такого страмного.* О. 1862. VI. 42.

Стра́мно, *нар.*=**Соромно.** Камен. у.

Стра́мність, ности, *ж.* Передвижная лѣстница=**Драбина.** Чуб. II. 230. VII. 551.

Стра́нній, я, е. Сторонній, чужой, странствующій. *Нехай би нас стали странні козаки зачувати, до нас захожати, смерти нашої доглядати.* Макс.

Страпа́тий, а, е. 1) Растрепанный. *Волосє страпате.* МУЕ. III. 55. 2) Отрепанный. *Краватка така вже страпата, що чи й надінете.* Могил. у.

Стра́пки, пок, *ж.* Отрепье, рубище. Гайс. у.

Страпту́вати, ту́ю, єш, *гл.* ? *Пішла би я в чисте поле по стадо воронєє, своє зіле страптувати.* Гол. IV. 348.

Стра́п'я, п'я, *с.*=**Страпки.** *Де, а стап'я висить.* НВолын. у. *Одежинка.... носилася без переминки, поки сама не опадала стап'ям та гноттям.* Мир. ХРВ. 162.

Страсни́й, страстни́й, а́, е́. Страстной. *Страсна п'ятниця.* Ном. № 6850.—**свічá.** Свѣча, горѣвшая на вечернемъ богослуженіи въ страстной четвергъ. ХС. VII. 448. Ум. **Страсне́нький, страстне́нький.** *За останню копійчину, може, свічечку страстненьку купив.* Г. Барв. 457.

Страсть, сти, *ж.* Страсти, вечернее богослуженіе въ страстной четвергъ. *Був я на страсті.* Ном. № 12832.

Стра́та, ти, *ж.* 1) Потеря, утрата, трата. *Або зиск, або страта.* Ном. № 4272. 2) Казнь. Левч. 55.

Страте́нець, нця, *м.* Осужденный на смерть. К. Кр. 22. К. МХ. 17.

Стратити, ся. См. **Страчувати, ся.**

Стра́тка, ки, *ж.*=**Страта 1.** Волч. у.

Стра́фитися, фиться, *гл. безл.* Случиться. *Так ся страфило, що вийшли в нього на той час гроши.* Гн. I. 56.

Страх, ху́, *м.* 1) Страхъ, ужасъ. *Страхи на лякви.* Ном. № 871. *Жила вдова молода край битого шляху, набралася удова великого страху,* Нп. 2) род. **стра́ха.** Пугало, страшилище. 3) Привидѣніе, призракъ. 4)—**завдава́ти.** Внушать страхъ, устрашать. *А буде нашу тис ту гнати й рубати, буде нам, великим панам, страху завдавати.* Макс. Ум. **Страшо́к.**

Страх, *нар.* Очень, ужасно. *Страх йому їсти захотілось.* Рудч. Ск. I. 135. *Енея не любила страх.* Котл. Ен. I. 6.

Страха́ти, ха́ю, єш, *гл.* Пугать, устрашать. *Ми будемо своїх жінок страхати, діток зупиняти.* Дума.

Страха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Страшиться, бояться. *Ой батьку гетьмане, я то тепер лицарства дістав, бо я всім перед вів, жадного ся не страхав.* Гол.

Страхі́в'я, в'я, *с.* Ужасъ, ужасы. *Я вже бачила усяке страхів'я.* Полт. у.

Страхі́ть, ти и ті, *ж.*=**Страхів'я.** О. 1862. VI. 62. *Як горіло,—страхіть яка!* НВолын. у.

Страхі́ття, тя, *с.*=**Страхів'я.** *Да годі тобі вже верзти про таке страхіття.* Г. Барв. 327. *Було б і в нас таке страхіття, як за Косинського.* К. ЦН. 25.

Страхну́тися, хну́ся, не́шся, *гл.* Испугаться. *Свого розумоньку страхнулася.* Чуб. V. 1191.

Страхови́й, а́, е́. ? *В Крим дорога дуже далекая, а ще хура страховая.* Чуб. V. 1044.

Страхо́вина, ни, *ж.* Нѣчто страшное, страшный предметъ. *Яка б страховина перед ним не вставала,—не злякати їй його.* Мир. ХРВ. 35. *Чи есть така страховина, щоб я злякалась?* Шевч. Ум. **Страхо́йна, страхо́йночка.**

Страхо́йний, а, е. Страшный, полный ужасовъ. *Се страхойнна казка для малечі.* К. ЦН. 169.

Страхо́йня, ня, *с.*=**Страховина.** *Кожне пригадує, як ще в запічку чувало страшне страхойння від бабусь.* Г. Барв. 465.

Страхо́тний, а, е. Наводящій страхъ.

Страхо́вище, ща, *с.* Страшилище. Мир.

ХРВ. 69, К. ЦН. 318. *Під ногами страховища двигтіла земля.* Мар ХРВ. 129.

Страхові́ття, тя, *с.*=**Страхі́ття**. *Чи ти ба', яке страховіття на дворі.* Лебед. у.

Страхополо́х, ха, *м.* 1) Трусъ. К. ЧР. 6. *Ні в чім не був страхополох.* Котл. Ен. II. 35. *Хиба я страхополох, щоб бояся Петра?* Рк. Левиц. 2) Pisc. Xanthium spinosum. Вх. Пч. I. 14

Страхопу́д, да, *м.* Пугало.

Страхопу́дливий, страхопу́дний, а, е. Боязливый, трусливый. Борз. у.

Страхота́, ти, *ж.*=**Страхі́ття**. *Опівночі була велика страхота: кругом хати загуд страшенний вітер.* Стор. М. Пр. 37.

Стра́чувати, чую, еш, сов. в. **стра́тити**, чу, тиш, *гл.* 1) Утрачивать, утратить, терять, потерять. *Стратила я щастя і літа стрічу.* Грин. Ш. 257. 2) Лишать, лишить жизни, казнить. ЗОЮР. I. 95. *Страть свого брата, як він додому прийде, то тоді я тебе за жінку візьму.* Чуб. II. 159. *Вже Харька стратили й заховали.* Мет. 426.—**дити**. Производить, произвести выкидышъ. КС. 1893. VII. 75.

Стра́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **стра́титися, чуся, тишся**, *гл.* 1) Утрачиваться, утратиться. 2) Лишать, лишить себя жизни. *Вас сокирою загачу.... та й сама стрічуся.* Федьк.

Стра́шен, шна, не=**Страшний**. Ном. № 1477.

Страше́нне, *нар.*=**Страшенно**. *Журився й наш Грицько, страшенне журився.* Г. Барв. 448.

Страше́нний, а, е. Ужасный. *Коли ж схопиться страшенний вітер.* К. Іов. 5. *Ховався страшенний змій.* Стор. М. Пр. 128.

Страше́нно, *нар.* Ужасно, сильно.

Страше́тний, а, е=**Страшенний**.

Страше́тно, *нар.*=**Страшенно**.

Страши́ло, ла, *с.* 1) Страшилище. 2) Снарядъ для вспугиванія рыбы при ловлѣ ея. Kolb. I. 73.

Страши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Пугать. *Коли страшиш, сам не бійся.* Ном. № 4402.

Страши́тися, шу́ся, ши́шся, *гл.* Страшиться, чувствовать страхъ. *Десь ти сам боїшся, і нас козаків страшишся.* Макс.

Страшки́й, а́, о́. Страшный. *Страшкий такий собака.* Черниг.

Стра́шко, *нар.* Страшно.

Страшни́й, а́, о́. Страшный. *Страшний чоловік. Звійшов о. Хвєдор блідий і страшний.* Левиц. I. 534. *Страшний суд.* **Страшни́й ти́ждень**. Страстная недѣля.

Стра́шно, *нар.* Страшно.

Страшо́к, шка́, *м.* 1) Ум. отъ страх. 2) Названіе вола полово́й масти съ особаго рода рогами. КС. 1898. VII. 47. 3) Пугало для птицъ. Вх. Уг. 270.

Стрел, лу, *м.*=**Стрільба**. *Слухають, а в тій хатці стрел, пук, тріск, крик.* Чуб. I. 105.

Стре́лити. См. **Стріляти**.

Стре́лиця, ці, *ж.* Жидкій лѣсокъ. *А за тією долиною, через стрелицю, урочище Козацький Курінь.* ЗОЮР. I. 105.

Стре́ль, лю, *м.*=**Стріл**. *Як стрель стрельнув у дівчину.* Мир. ХРВ. 7.

Стрелькува́тий, а, е. О растеніи лукѣ: стрѣльчатый. *Як хлопець, або дівка найперше покуштує зеленої цибулі, то буде стрелькувата.* Чуб. I. 84.

Стре́льнути, ну, неш, гл. Выстрѣлить. *Він як стрельне.* Рудч. Ск. II. 2. *Хочеться* (з рушниці) *стрельнути.* Котл. МЧ. 455.

Стрельчик, ка, *м.*=**Стрільчик**. *Ой не літай, сіра утко, до озера води пити, засідають два стрельчики, хочуть тебе вбити.* Чуб. V. 827.

Стремéно, на, *с.* 1) Стремя. *Горе й тому козакові, що все їздить на коневі, із стремен ноги не вийма.* Чуб. V. 130. 2) Штрипка. *До сіх то шараварок здумав він стремена вчепити.* Св. Л. 167. 3) См. Ключ 6. Шух. I. 253. 4)=**Стре́м'я**. Вх. Зн. 67. Ум. **Стремéнце, стремі́нце, стремéнечко, стремéночко**. Чуб. III. 308. Чуб. V. 150. *На стременочка ступає, на сідлечко злягає.* Чуб. III. 204.

Стремі́нце, ця, *с.* 1) Ум. отъ **стремено**. 2) У мастеровъ, льющихъ изъ мѣди: деревянныя стѣнки для глиняной формы, въ которой отливается предметъ: гибкая дощечка, концы которой сведены и сцѣплены въ зарубкахъ, въ средину набивается глина; по миновеніи надобности концы разнимаются и стремінце снимается съ формы. Шух. I. 281, 283.

Стремі́н, на, *м.*=**Стремено**. *Вдовин синок, вдовиченько, з двора виїжджає, його ненька старенькая за стремік хапає.* Нп.

Стреміти, млю́, мі́ш, *гл.* Торчать. *Бу-*

ла на йому біла свита, набакір шапочка стреміла. Котл.

Стре́м'я, м'я, *с.* Обрывъ, крутизна, стремнина. Вх. Зн. 67. *Дніпрове стрем'я.*

Стренáдка, ки, *ж.* Птица=**Стерник 2.** Вх. Пч. II. 10.

Стре́нчити, чу, чиш, *гл.* Рекомендовать, указывать, совѣтовать. *Ажеже ти мені стренчиш таке ледащо.* Кіев. г.

Стрепенýти, ну́, нéш, *гл.* Встряхнуть. *І шкурою сірий бугай стрепенув.* Шевч. *Вони пили, полинули, крилечками стрепенули.* Чуб. V. 58. *Прилетіла пава, коло його впала, крилечками стрепенула та й поцілувала.* Мет. 103. *Мене пан за ухо стрепенув.* Г. Барв. 56. *Тут матінку уже не страх, а нагла радість стрепенула.* Мкр. Г. 56.

Стрепенýтися, нýся, нéшся, *гл.* Встряхнуться, встрепенуться. *Як віз підскочив, а воно стрепенулось та й розбилось.* НВолын. у. *Серце боязливе стрепенеться як рибонька.* Шевч.

Стрéпет, та, *м.* Птица стрепетъ. *Крикнув перепел в ярочку, стрепет приснув над тернами.* Щог. В. 53.

Стрепетáтися, тáюся, ешся, *гл.* Встряхиваться, встрепываться. *Стій, коню, не лякайся, а ти, соколе, не стрепетайся.* Чуб. II. 252.

Стрепехáтися, хáюся, ешся, сов. в. **стрепехнýтися, хнýся, нéшся,** *гл.* Вздрагивать, вздрогнуть. *Душа не озивалась, не стрепехалось серце.* МВ. II. 196. *Його серце мстиво якось стрепехнулось у грудях.* МВ. (О. 1862. I. 87).

Стриб, бу, *м.* Скачекъ. *Напірай на стриб та ще й на добрий.* Ном. № 13662.

Стриб, *меж.* Скокъ! *Стриб, стриб з човнів.* Котл. Ен. VI. 23. *В воду стриб.* Котл. Ен. V. 77.

Стрибáйчик, ка, *м.* Прыгунъ. Эпитетъ зайца. Вх. Пч. II. 6. Ум. **Стрибáйчичок.**

Стрибáти, бáю, еш, одн. в. **стрибнýти, бну́, нéш,** *гл.* Скакать, прыгать, прыгнуть. *Близько видати, далеко стрибати.* Ном. № 11423.

Стрибáтися, бáється, *гл. безл.* Прыгаться. *Стрибається, покіль бісом штрикається.* Ном. № 13313.

Стрибкúй, á, é. Любящій скакать, прыгать. *Стрибкий, як живчик.* Ном. № 8470.

Стрибнýти. См. **Стрибати.**

Стрибóк, бкá, *м.* Скачекъ.

Стрибонýти, ну́, нéш, *гл.* Сильно прыгнуть.

Стрибýн, на, *м.* Прыгунъ. *Стрибун, стрибунець.* Нп. Ум. **Стрибунéць.**

Стрива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Подождать. **Стрива́й!** Стой! Постой! Обожди! *Стривай лишень! чи чуєш? щось плаче.* Шевч. 101.

Стри́га, ги, *об.* Низко остриженный. **Стрига - мокотнга!** — такъ дразнятъ дѣти сильно остриженныхъ товарищей. Ном. № 9281. Ум. **Стри́жка.**

Стри́ганка, ки, *ж.* Тряспина. Вх. Зн. 67.

Стригнýти, гну́, нéш, *гл.* Одн. в. отъ **стригти.**

Стри́гти, жу́, жéш, *гл.* 1) Стричь. *До Миколи ніколи не сій гречки, не стриги овечки.* Ном. № 452. 2) Бить. *Всіх зо все по спині стриг.* Котл. Ен. VI. 17. 3) Кінь **стрижé** вýхами. Конь прядетъ ушами. 4)—**зýби на кóго.** Острить на кого зубы. Рк. Левиц. 5)—**кудú.** Направляться къ чему; намекать на что. *Он куди його тягне, он куди він стриже.* Мир. Пов. II. 62. *Христя знає, куди се Грицько стриже, та мовчить.* Мир. Пов. I. 119.

Стригýн, на́, *м.* Годовалый лошонокъ, у котораго стригутъ гриву. Вас. 197. Ум. **Стригунéць.**

Стри́чний, а, е. Двоюродный. *Прийшов к нему.... Іван стричний.* Гол. I. 6.

Стрижáй, жая, *м.*=**Стрижíй 2.** *Стригти* (вівці) *приходять стрижай з слобід.* О. 1862. V. Кух. 33.

Стрижáк, кá, *м.* 1)=**Стригун.** 2) Названіе солдатъ изъ за коротко остриженной головы. Желех.

Стрижáчка, ки, *ж.* Кобыла на 2-мъ году. Балт. у.

Стри́жень, жня, *м.* 1) Самое глубокое мѣсто въ рѣкѣ, въ озерѣ, фарватеръ. Вас. 173, 188. 2) Небольшая рѣчка, струя. Гол. 3) Сердцевина дерева. 4) Стержень въ нарывѣ. Змѣев. у.

Стрижíй, жíя, *м.* 1) Парикмахеръ, стригущій волосы. *Стриже стрижій чоловіка.* Миж. 121. 2) Стригущій овецъ. Херс.

Стри́жка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **стрига. Стри́жка-перестри́жка** —такъ дразнятъ стриженныхъ. Екат. у. 2) Остриженная овца. *Овечка-стрижка.* Мил. 42. *Чтире стрижки чорненькій із ягняти маленькій.* Гол. I. 47.

Стрижчá, чáти, *с.*=**Стригун.** Ум. **Стрижчáтко.** Рудч. Ск. I. 88.

Стрий, стрúя, *м.* Дядя. Гн. II. 17.

Стри́йна, ни, *ж.* 1)=Тітка, ба́тькова сестра́. Желех. 2)=Дядина. Желех. Вх. Лем. 470.

Стрик, ку, *м.*=**Стрий.** Вх. Ут. 270.

Стрика́чка, ки, *ж.* Палка съ желѣзнымъ концемъ, расширеннымъ на подобіе лопаточки. *Проколав я стіну стрикачкою— тіею, що гаврахів убивають.* Новомоск. у.

Стри́ки-бри́ки=Штрики-брики.

Стрим, му, *м.* Удержъ. См. **Упин.** *Нема стриму здовикому сину.* Нп.

Стрима́ти. См. **Стримувати.**

Стри́мувати, мую, ешь, сов. в. **стрима́ти, маю, ешь,** *гл.* Удерживать, удержать.

Стрих, ха, *м.*=**Стріхіль.** Желех.

Стріхіль, ля́, *м.* У кожевниковъ инструментъ для растягиванія кожи. Лебед. у. (Лобод.). См. Стріхіль, стрихулець.

Стрихуле́ць, льця́, *м.* 1) Гладилка, палочка для выравниванія кожи. Вх. Зн. 67. 2) Палочка для выравниванія зерна въ мѣркѣ.

Стри́цовий, а, е. Страусовый. *Стрицове пірько.* Ад. І. 46.

Стрі́бло, ла, *с.*=**Срі́бло.** О. 1862. IV. 82.

Стрі́бний, а, е=Срі́бний. Грин. Ш. 545.

Стрі́бувати, бую, еш, *гл.* Попробовать, попытать. *Хлопцеві дуже сі подобало, як коваль залізо куе, та й каже: „Тату, а ну й я стрібую".* Гн. II. 94. *Що би його запитали, і що знає, стрібували.* Гол.

Стрі́вати, вáю, еш, сов. в. **стрінути, стрі́ти, стрі́ну, неш,** *гл.* Встрѣчать, встрѣтить. *Як вовк: що стрів, те зівв.* Ном. № 4849.

Стрі́ватися, вáюся, ешся, сов. в. **стрі́нутися, стрі́тися, нуся, нешся,** *гл.* Встрѣчаться, встрѣтиться. *Ой піду я не берегом—лугом: чи не стрінусь з своїм вірним другом.* Мет. 96.

Стрі́вка, ки (=стрілка), *ж.* 1) Значекъ, вырѣзанный на ухѣ овцы передъ выгономъ въ полонину. Шух. І. 195. 2) Ловушка для воробьевъ. Вх. Пч. II. 15. См. **Стрілка.**

Стрівóжити, жу, жиш, *гл.* Встревожить.

Стрівóжитися, жуся, жишся, *гл.* Встревожиться. К. Іов. 95.

Стрій, рою, *м.* Костюмъ, нарядъ. Ном. № 11154. Гол. IV. 482.

Стрійний, а, е. Хорошо одѣтый, нарядный.

Стрійно, *нар.* Нарядно. *Дай же вам, Боже, й а в полі буйно..., в коморі пліднo, в господі стрійно.* Kolb. I. 98.

Стрікáти, кáю, еш, *гл.*=**Стрівати.** *Козак іде, дівчину стрікае.* Грин. Ш. 295.

Стрікнýти, кнý, нéш, *гл.* Ужалить. *Коли чую, а воно мене неначе шо стріхнуло.... Аж то гадюка.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Стріл, лу, *м.* Выстрѣлъ. *За їдним стрілом убив дві качки.* НВолын. у. *Веліе гарматы нарихтувати, на Вирвингород стріли спускати.* АД. І. 19.

Стрілá, лí, *ж.* 1) Стрѣла. *Летіла стріла уподовж села, убила стріла вдовиного сина.* Нп. 2)—**огняна́.** Молнія. 3) Бревно, которымъ поворачиваютъ вѣтряную мельницу. 4) Часть ткацк. станка. См. **Верстат.** Шух. І. 256. 5) Часть маслобойни. См. **Олійниця** Шух. І. 163. 6) Часть плуга. Вас. 199. 7)—**водяна́.** Раст.=**Стрілиця 4.** ЗЮЗО. І. 134. Ум. **Стрíлка, стрíлонька, стрíлочка.** *Винесла лучок і стрілочок пучок.* Чуб. V. 289.

Стрілéцтво, ва, *с.* Охота (ружейная), охотничій промыселъ. Шух. І. 229. *Три стрільчики молоденькі з стрилецтва да йшли.* Федьк. Ш. 163.

Стрілéць, льця́, *м.* Стрѣлокъ, охотникъ. *Купець. як стрілець.* Ном. № 10553. Ум. **Стрíльчик.**

Стрілéцький, а, е. Охотничій. *Кресак стрілецький.* Федьк. І. 19.

Стрíлити. См. **Стрíляти.**

Стрілúця, ці, *ж.* 1)=**Стріла.** *Подай мені лука й три стрілиці.* АД. І. 149. 2) Саложная колодка (ступня). Сум. у. Вас. 161. 3) Кряжъ. *Воно, бач, гора б то; але по цей бік балка дуже глибока і по той бік теж; так він не балкою, а стрілицею побіг, бо, бач, рівно було.* Канев. у. 4) Прорѣзанный каналъ на болотѣ. Пирят. у. 5) Раст. Saggitaria saggitaefolia L. ЗЮЗО. І. 134.

Стрíлка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **стріла.** *Пустимо стрілку вже грім по небу.* АД. І. 9. **Стрíлка-пíрка.** Пернатая стрѣла. *Я свого сина сама вдадаю — по стрільці-пірці, по красній дівці.* Чуб. Ш. 294. 2) Стрѣлка (въ часахъ, компасѣ и др.). 3) Трубчатый стебель у хлѣбныхъ растеній; у лука. Гол. Од. 48. Чуб. VII. 413. *Жито вже викида стрілки.* (Залюб.). *Ще хліб і досі росте у стрілку, а поки колос вики-*

датиме, то ще підождемо. Лебед. у. *Ци була погналась в стрілки.* Левиц. І. 28. 4) Дышло у воза. НВолын. у. 5) Рычагъ въ маслобойнѣ. Екат. у. (Залюб.). 6) Значекъ на ухѣ овцы: вырѣзка острого угла. Миж. 182. См. **Стрѣка.**

Стрілкува́тий, а, е=Стрелькуватий. *Стрілкувата цибуля.*

Стрі́лочка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **стріла.** 2) Родъ растенія. *Обсади мене трьома зіллями: першим зіллям—гвоздичками, другим зіллям—васильками, третім зіллям—стрілочками.* Маркѣв. 11.

Стріль, ре́лю, *м.*=**Стріл.** *Чи стріль на тебе полетить, чи ніж блискучий в серце вп'ється.* Мкр. Г. 24. 2) **Стріль-вода́.** Быстрая вода.

Стрі́льба́, би́, *ж.* 1) Стрѣльба. *Сотникові коня дати, гетьманові зброю, щоб позволив походати козака з стрільбою.* Гол. І. 95 2) Огнестрѣльное оружіе. *Брат у світлиці стрільбу набиває.* Гол. І. 195.

Стрі́льний, а, е. Огнестрѣльный. *Стрільна рана.*

Стрільну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Стрельнути.** *У Глухові, у городі, стрільнули з гармати.* Макс.

Стрільни́, ні, *ж.*=**Стрільба 1.**

Стрільцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Быть ружейнымъ охотникомъ. *Хто стрільцювать, а хто, рибальчить.* О. 1862. II. 62.

Стрі́льчик, ка, *м.* Ум. отъ **стрілець.**

Стрі́льчити, чу, чиш, *гл.*=**Стрільцювати.** Вх. Зн. 67.

Стрі́лянчик, ка. *м.*=**Стрілець.** Ум. **Стріля́ничок.** *Ловчику, стріляйничку, не стріляй мене.* Чуб. II. 157.

Стрі́лянний, а, е. Прострѣленный. *Що маю на собі дев'ять ран рубаних, широких, а чотирі стрілянних глибоких* Макс.

Стрі́ля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **стрі́лити, стрі́лять, лю, лиш,** *гл.* Стрѣлять, выстрѣлить. *Чоловік стріляє, а Бог кулі носить.* Ном. *Ой як стрелив Бондаренко,—гусарина встрелив.* КС. 1882. Ш. 537. *Стефан в серце стрілив.* Лукаш. *Ой як стрілив,—царя вцілив.* АД. І. 146.

Стрімголов, *нар.* Стремглавъ, опрометью. *Стрімголов було кидається з хати.* МВ. І. 46. *Крикнула хозяйка з ляку, та стрімголов на двір.* Рудч. Ск. II. 59.

Стрімки́й, а́, о́. 1) Высокій, тонкій и высокій; крутой. *Стрімка хата.* Канев. у. *Цей причілок дуже стрімкий.* 2) Стоймя стоящій (о пахотѣ). *Як кидаси зерно на стрімку ріллю, то зерно западає глибоко.* Волч. у.

Стрі́мко, *нар.* 1) Ровно въ высоту. *Очі грають, стан високий стрімко розігнувся.* К. МБ. Ш. 247. 2) Круто. *Стрімко крокви поставив.* Канев. у. 3) Остроконечно. *Не верши стіжка стрімко.* Рк. Левиц.

Стрімля́к, ка́, *м.* Шпицъ. *Підрадчик забрав уже карбованців вісімсот, а тільки зіп'яв того стрімляка на церкві та й годі.* Брацл. у.

Стрімча́стий, а, е=Стрімкий. МВ. Ш. 138.

Стрі́нути, ся. См. **Стріти, ся.**

Стрі́п, пу, *м.* 1) Куча (дерева, напр.). Шух. І. 178. 2) *Я з стодоли та у стріп, накрив мене житній сніп.* Ни.

Стріпну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Стрепенути.** *Стрімнула сивими крильцями.* Грин. Ш. 362. *Стрінне залізом,—залізо забряжчить на їй.* МВ. (О. 1862. II 102)

Стріпота́ти, стріпоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.*=**Стрепенути.** *Крильонькамі стріпотіли.* Чуб. V. 1087.

Стріска́ти, каю, еш, *гл.* Сожрать.

Стріт, ту, *м.* Встрѣча. Еф. 55.

Стрітє́нний, а, е.=**кумй.** Встрѣчные кумовья. Мил. 22.

Стрітення, ня, *с.* Праздн. Срѣтенье Господне 2 февраля. ХС. І. 74. Грин. І. 32. *На стрітення зіма з літом пострічаються.* Ном. № 521.

Стрітенський, а, е. Срѣтенскій. *Стрітенська вода.* ХС. І. 74.

Стрі́ти, ся. См. **Стрівати, ся.**

Стрі́ть, ти и **ті,** *ж.* Встрѣча. **У стріть іти.** Итти на встрѣчу. Шух. І. 154. *А ти, Андрію, знов з тим а тим підеш мені в стріть.* Федьк. **У стріть води.** Противъ теченія. Шух. І. 182, 223.

Стріха, хи, *ж.* 1) Край соломенной крыши, выступающій за стѣну. *І горобець свою стріху має.* Ном. *Да вже весна красна із стріх вода капле.* Мет. 301. 2) Соломенная крыша. Kolb. I. 56. Ум. **Стрішка.**

Стріхавий, а, е Взъерошенный, шершавый. Угор.

Стріхі́ль, ля́, *м.* Тупой сапожный ножъ, которымъ выравниваютъ кожу. См. **Стріхіль, стрихулець.**

Стрíч, *нар.* На встрѣчу. *Біжить стрíч Іван.* Волч. у.

Стрíча, **чí**, *ж.* Встрѣча. *Біжать один одному в стрíчу.* Котл.

Стрíчений, **а**, **е.**—**ні куми**=**Стрíтенні куми.** Мил. 183.

Стрíчань, **ня**, *м.*=**Стрíтення.** Чуб. Ш. 6.

Стрíчáти, **чáю**, **єш**, *гл.*=**Стрíвати.** *Я пíшов його стрíчати.* Г. Барв. 441.

Стрíчáтися, **чáюся**, **єшся**, *гл.*=**Стрíватися.** *Стрíчаються на Стрíтення зíма з лíтом.* Ном. № 521.

Стрíчення, **ня**, *с.*=**Стрíтення.**

Стрíчечка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **стрíчка.**

Стрíчка, **ки**, *ж.* 1) Лента. Мет. 204. Чуб. VII. 423. *Росплíтали коси та стрíчки знímали.* Шевч. 2) Тесемка. Ум. **Стрíчечка.**

Стрíчний, **а**, **е.** Встрѣчный.

Стрíшка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **стрíха.**

Стрóгий, **а**, **е.** Свирѣпый, жестокій. *Звíр строгúй.* Морд.

Стрóго, *нар.* 1) Жестоко, свирѣпо. 2) Очень. *Понесли багача стрóго вúсоко.* Гол. Ш. 265.

Строжúти, **жý**, **жúш**, *гл.* Обрубывать сучья срубленнаго дерева. Шух. I. 177.

Стрóїти, **рóю**, **їш**, *гл.* 1) Одѣвать, наряжать. Ном. № 9313. 2) Настраивать. *Ой ти, Давúде, свої гусла стрíй.* Чуб. Ш. 384. 3) Готовить, приготовлять, снаряжать. *Стрíйте кóні.* НВолын. у. *В стáні свíчка горúть, там Івáсьо кóня стрóїть.* Чуб. Ш. 416. 4) Дѣлать, сооружать, строить. *На один копúл дíдько всíх лáзів стрóїв.* Ном. № 864. *З чужóго добрá не стрóїть двóра.* Ном. № 9658.

Стрóїти, **рою**, **їш**, *гл.*=**Струїти.**

Стрóїтися, **рóюся**, **їшся**, *гл.* 1) Наряжаться. 2) Приготовляться. *Тремтúть косóньки, ся бóїть, свашка ся на ню стрóїть.* Гол. IV. 432. 3) Строиться, становиться въ строй. *Стрóїтись на баталію.* Чуб. 4) Строиться. *Стрóяться домú та все новíї.* Чуб. V. 179.

Стрóйка, **ки**, *ж.* Постройка. Зміев. у.

Стрóйний, **а**, **е**=**Стрíйний.** *Грицько з Марýхою, стройною чорнóхою та шукав собí мíсця.* Гол.

Стрóйно, *нар.*=**Стрíйно.** (Гості) *стройно, гучно, бучко попріжджали, в соболевих ковпаках і в злощúстих поясах, і чéрвоних чоботах і фережéях.* Гол. Ш. 485.

Строк, **ку**, *м.* 1) Срокъ. *Щé й до строку далéко.* Мир. Пов. II. 72. 2) Наемъ на срокъ. *А я тебé ізгадаю в строку горóючи.* Грин. Ш. 559. **У строкáх стáти.** Наняться на извѣстный срокъ. Ном. № 10323.

Строкá, **кú**, *ж.* Рядъ? Встрѣчено въ выраженіяхъ: а) **У строцí.** *Комора на прилíчку, хати у строцí.* Ном. № 7754. б) **К строцí.** Къ мѣсту. *Постав чавун к строцí,—чого він на дорозí стоїть.* Конст. у. *Є у нас і грунт, і хата, тíлькн не к строцí стоїть: далéко од панського двору, аж на крáй хутора. Як би було ближéче, то мій би чоловíк* (прикашик у пана) *частíше таки ходив додóму.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Строкáрь, **ря**, *м.* Нанятый на срокъ рабочій. Хот. у.

Строкáтий, **а**, **е.** 1) Пестрый. 2) О масти: пѣгій. *Хтось до вас строкатого коníка приводúв.* МВ. 3) Капризный. *В душí своїй була строкáта.* Котл. Ен. IV. 16.

Строковéць, **вця**, *м.*=**Строкарь.** Хот. у.

Строковúй, **á**, **é** На срокъ нанятый.

Строн, **ну**, *м.* 1) Фруктовое дерево. Угор. 2) Крутизна.

Стромá, **мú**, *ж.* Крутизна, стремнина. *Та ви бо туди не їдьте, бо там така стрóма, що й голови цíлісенькі не будé.* Староб. у. *Поліз по стромах.* Св. Л. 38.

Стромлáти, **лáю**, **еш**, *гл.* Втыкать, вскáживать, вонзать. *Попав пальцем в нéбо, стромляй дальше.* Ном. № 1777. *Стромляй сюди ноги, де я в мíді стою.* Рудч. Ск. I. 103.

Стромлáтися, **лáюся**, **ешся**, *гл.* Втыкаться, вонзаться.

Стромовúна, **ни**, *ж.* Стремнина. Федьк. I. 88.

Стромóта, **ти**, *ж.*=**Соромота.** *Тáнець не робóта: хто не вмíє, то стромóта.* Ном. № 12476.

Стромúти, **млю**, **миш**, *гл.*=**Стромлáти.** Угор.

Стропá, **пú**, *ж.* Ворохъ, куча, комокъ. Желех. Шух. I. 187.

Стропúтися, **плюся**, **пúшся**, *гл.* Сбиться съ пути, съ толку. Ном. № 6246.

Строчáти, **чý**, **чиш**, *гл.* Строчить (въ шитьѣ).

Строчíльний, **а**, **е.** Употребляемый для строченія. *Шúло строчíльне.* Вас. 161.

Строчо́к, чка́, *м.* Раст. Helvella esculenta Pers. ЗЮЗО. I. 124.

Строщи́ти, щу́, щи́ш, *гл.* 1) Растрощить. *Строщити на дрізочки.* Ном. № 3866. *Ой я тую червону калину строщу і зламаю.* Чуб. V. 284. 2) Сожрать, съѣсть съ жадностью. *Всі строщили сухарі.* Котл. Ен. IV. 19.

Строю́дити, джу, диш, *гл.* Встревожить.

Строю́дитися, джуся, дишся, *гл.* Встревожиться. *Шелесть щось в лісі.... а вони й строюдились від тії мари.* Полт. у. 2) Затосковать. *Строюдився за родикою, аж заголосив.* Полт. у.

Струб, бу, *м.* и пр.=**Зруб** и пр. Угор.

Струг, га, *м.* 1) Стругъ, скобель. Шух. 260. Вас. 164. *Ні стругом не встругати, ні сокирою не врубати.* Грин. I. 237. *Баштанник сидів коло куріня і щось стругав стругом.* Левиц. Пов. 227. 2) Рыба форель, Salmo fario. Вх. Пч. II. 20. Ум. **Стружо́к, стру́женько**. Вас. 178.

Стру́га, ги, *ж.* Ручей, струя.

Струга́ти, гаю, єш и **жу, жеш**, *гл.* 1) Строгать. *Лагодили самопали, ратища стругали.* Шевч. 2) Скресть. *Стружать глину.* Вас. 178. **Доро́жки струга́ть.** Чистить дорожки. Мил. 193. **Мо́рква струга́ти.** См. **Мо́рква.** 3) О вѣтрѣ, мятели: сильно дуть. *Вітер струже. Ой по улиці та метіль струже.* Грин. Ш. 324. 4) Танцовать. *Після сих другі стругали гусаря, ой-ненько, материнки, куцюруба.* Мкр. Н. 30.

Струга́ч, ча́, *м.* 1) Обыкновеннаго устройства ножъ, которымъ выстругиваютъ предварительно дерево для ложки. Шух. I. 247. 2) Родъ лопатки для чистки дорожекъ. *Щоб ти мені до обіда всі дорожки вичистив у садку.—Добре, я вичистю, зробіть мені тільки такий струга́ч, як дорожка завширшки.* Чуб. II. 223.

Струга́чка, ки, *ж.* Скребокъ для чистки дорожекъ. Полт. г. См. **Струга́ч 2.**

Стругну́ти, гаю́, не́ш, *гл.* 1) Стругнуть. 2) Убѣжать, умчаться. *Стругнула, де Еол живає.* Котл. Ен. 3) Ударить. *Як стругне його по пиці.* Лохв. у. 4) Отшалить, выкинуть, отколоть штуку, колѣнце. *Стругнув штуку! Оце так стругнув!* Лохв. у.

Струди́ти, джу, диш, *гл.* Утомить работой. *Вернула з поля змучена і струджена* Гн. I. 92. *Мого миленького не розбудять: миленький бардзо стружений.* Чуб. III. 320.

Струди́тися, джу́ся, дишся, *гл.* Изнуриться отъ работы, истомиться, измучиться. Вх. Лем. 471.

Стру́жка, ки, *ж.* 1) Стружка (дерева, глины). Вас. 178. 2) У гребенщиковъ: родъ верстака для чистки роговыхъ пластиновъ. Вас. 164. Ум. **Стру́жечка.**

Стружо́к, жка́, *м.* Ум. отъ струг. Вас. 178.

Струї́ти, рую́, їш, *гл.* Отравить. *В вівторок рано зілля варила, а в середу Гриця струїла.* Чуб. V. 429.

Струйни́й, а, е. О голосѣ: пріятный, мелодическій. *Який в його голос був струйний.* МВ. II. 93.

Стру́к, ка, *м.* 1) Струкъ. *Бобові струки.* 2) Початокъ у кукурузы. Хотин. у. Ум. **Стручо́к, стручо́чок.**

Струмо́нт, ту, *м.* 1) Инструментъ. 2) Музыкальный инструментъ. ЗОЮР. I. 8.

Струме́нція, ції, *ж.* Инструменты. *Накупив струменції, кує плуги, рала, усе.* Грин. II. 73.

Стру́мінь, меню, *м.* Потокъ, ручей, Щог. Сл. 6. Мир. ХРВ. 31. *Де ті й сльози беруться! так і ллються струменем.* МВ. I. 101.

Струмо́к, мка́, *м.* Ручеекъ. Ум. **Струмо́чок.** Лев. Пов. 191. *Задзюркотіли по улицях струмочки.* МВ.

Струна́, ни́, *ж.* 1) Струна. *Що скрипочка з васильочок, а струни із рути.* Мет. 20. 2) См. **Лук 3.** Ум. **Стру́нка, стру́ночка.** *Іде вона як струночка.* О. 1861. IV. 32.

Струни́стий, а, е. Струноподобный.

Струни́ці, ць, *ж. мн.* Тонкая кишка. Вх. Лем. 471.

Стру́нка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ струна. 2) Отгороженное мѣсто въ овечьемъ хлѣвѣ, гдѣ производится доеніе матокъ. Кобел. у. Устройство: два столба—**пали́хи**, на нихъ сверху крыша—**повíрхини**, посреди́нѣ горизонтально отъ одного столба до другого—**побе́дрина**, къ ней прибиты вертикально стоящія **дóшки**, на которыя опираются спины доящихъ, передъ каждой доской—**сіде́ць**—толстый столбикъ для сидѣнья. Шух. I. 185, 188, 192, 194.

Стру́нчити, чу, чиш, *гл.* Давать нагоній, приструнивать. Г. Барв. 4. *Батьків, щоб стручити доволі, а мати, щоб пожалувать одна.* Ном. № 9225.

Струнки́й, а́, е́. Стройный. *Станочок стрункий.* МВ. II. 19.

Струп, пу, *м.* 1) Струпъ. *Чує муха де струп, туди и летить.* Чуб. I. 268.

Стру́пом узя́тись. Покрыться струпьями. 2) Наростъ, бугорокъ на плодѣ. Ум. **Стру́почок.** *Знайшов таку хорошу* (грушу), *щоб де струпочок, або що: з одного боку жовта, а з другого рум'яна, як жива.* Св. Л. 205.

Струпи́ти, плю, сш, *гл.* Покрываться струпьями.

Струпі́шати, шаю, сш, струпіші́ти, шію, сш, *гл.* Разложиться. *Лежить козак молоденький, на нім тіло почорніло, а від вітру струпішіло.* Нп.

Струпки́й, а́, е́. О пути: покрытый замерзшею грязью, кочковатый. *Струпка дорога, бо кал замерз погружений.* Волч. у.

Струпко, *нар.*=**їхати.** Ѣхать по замерзшей грязи. Волч. у.

Струпкува́тий, а, е. То-же, что и **струпуватий 2.** *Струпкувате сукно*– сукно не гладкое, въ узелкахъ. НВолын. у.

Струпли́вий, а, е. Покрытый струпьями.

Струпля́стий, а, е=Струпкий. *Струплястий шлях.* Черк. г.

Струпува́тий, а, е. 1) = **Струпкий.** 2) Шероховатый, въ бугоркахъ. *Струпуваті яблука.* Черк. у.

Струпува́то, *нар.*=**Струпко.** *Воно як би замерзло все да не струпувато, до було б слизько.*

Стру́с. *су, м.* 1) Суета, смятеніе. *Підня́вся струс, бігання.... З одного місця переходили люде на друге, шукаючи волі.* Мир. ХРВ. 85. *Струс такий счинився, що й Боже.* Лебед. у. 2) Отрясываніе плодовъ съ деревьевъ, а также и самые отрясываемые плоды. *Такі садки, що за струс по сто карбованців беруть.* Канев. у.

Струсани́на, ни, *ж.*=**Струс.**

Стру́севий, а, е. Страусовый. *Струсеві пір'я.* К. ЧР. 54.

Струси́ти. См. **Струтувати.**

Струсі́й, я, е=Струсевий. *Струсе перо.* Мнж. 46.

Струсну́ти, сну́, сне́ш, *гл.* 1) Встряхнуть. *Струсне за гриву, то так і впаде.* ЗОЮР. I. 125. 2) Стряхнуть. *От чоловік струснув груші, жінка позбірала.* Рудч. Ск. I. 186.

Струсну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* 1) Встряхнуться. *Баринчик, баранчик, струснись.* Рудч. Ск. II. 129. 2) Содрогнуться, вздрогнуть. *Та піди зрубай тую билину. Перший раз рубнув—струснулася, другий раз рубнув—вона загула.* Чуб. V. 707.

Струсону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Встряхнуть. *Громом Турецину струсонули.* К. ЦП. 222.

Стру́тити, См. **Стручувати.**

Струхну́ти, хну́, не́ш, *гл.*=**Струснути.** *Коли б струхнув хоть головою.* Котл. Ен. II. 31.

Стру́х(ну)ти, хну, не́ш, *гл.* Сгнить. *Корінь його струхне.* К. Іов. 30. *Галя може струхла там у землі.* Рудч. Ск. I. 138.

Струхну́тися, хну́ся, не́шся, *гл.*= **Струснутися.** *І костки мої струхнуться в ямі.* Ном. № 3593.

Струць, ця, *м.* Дуракъ. Борз. у. *Струць задесенський.* Ном. № 13617.

Струче́чок, чка, *м.* Ум. отъ **струк.**

Стручкува́тий, а, е. 1) Стручковый. *Стручкуватий горох.* 2) Объ овчинѣ: въ завиткахъ. *Стручкувата вовна на кожусі.* НВолын. у.

Стручо́к, чка́, *м.* 1) Стручекъ. *Горох сію, два стручки, роди, Боже, чотирі.* Чуб. III. 42. 2) Завитокъ шерсти на овчинѣ. *Скільки на кожусі стручків, стільки дитині рочків.* Ном. № 11622.

Стру́чувати, чую, еш, сов. в. **стру́тити, чу, тиш,** *гл.* Сталкивать, столкнуть. *Струтити їх з неба.* Гн. II. 219.

Стру́ччя, чя, *с. соб.* отъ **струк.**

Стру́шувати, шую, еш, сов. в. **струси́ти, шу́, сиш,** *гл.* 1) Стряхивать, стряхнуть. *Кожух його струшує.* МВ. II. 26. 2) Отрясывать, отрясти. *Піду хоч яблучок струшу.* Рудч. Ск. II. 60. *Струсив грушу, назбирав... груш.* Чуб. II. 147.

Стрюк, ка, *м.*=**Струк.** Камен. у. Ум. **Стрючо́к, стрючо́чок.**

Стрюкови́ння, ня, *с.* Стебли стручкового растенія. Лебед. у.

Стрюкува́тий, стрючкува́тий, а, е=Стручкуватий. *Стрючкувата вовна.* НВолын. у.

Стрючо́к, чка́, *м.*=**Стручок.** Иногда словомъ стрючок обозначаютъ лишь красный стручковый перецъ: *З стрючком горілку продавала.* Котл. Ен. VI. 8.

Стрямки́й, а́, е́. Крутой. См. **Стрімкий.** *Гора стрямка, треба воза гальмувати.* Бессар.

Стряски́, со́к, *ж. мн.* Соломенная труха. Вх. Зн. 67.

Стрясти́, су́, сте́ш, *гл.* Потрясти. *Як побачить мене з вами, аж його тр стряне.* Чуб. V. 648.

Стря́ха, хи, *ж.*=**Стріха.** Угор.

Стряхну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Немного подсохнуть. *Мав у ліс їхати—коли це як ушкварє дощ, як з відра, та швидко й перейшов; та вже як стряхло, то ото й рушили.* Харьк. г

Стуг, га, *м.* Костеръ. Левч. 60.

Сту́га, ги, *ж.* 1) Плетеная коробка изъ лозы, обмазанная глиной—для сохраненія зерна, муки. *Розумна жона, як стуга пшона.* Ном. № 1406. 2) Коробка изъ луба. *Виносе стужку з пирогами на місто.* Лебед. у. Ум. **Сту́жка, сту́жечка.** *Узяли стужку з калачами.* К. ЧР. 282.

Сту́га, *нар.* Потуже. *Да в'яжи, враже татарюго, да назад руки стуга.* Гран. Ш. 590. *Та підтягай, малий джуро, та попругу стуга.* Мет. Ум. **Стуге́нька.**

Стуга́вітн, вію, ви́ш, *гл.*=**Стужавіти.** *Коли б сонце, то стугавіла б земля швидко, а то мокрячина.* Камен. у.

Стуге́нька, *нар.* Ум. отъ **стуга.**

Стугнйти, гнію, ни́ш, *гл.*=**Стугонiти.** Радом. у.

Сту́гон, ну, *м.* Глухой гулъ, глухой стукъ. *Чую, десь коло хати стугон, каче що довбало глину.* Новомоск. у.

Стугонiти, нію, ни́ш, *гл.* Глухо гудѣть. *Коли вони чують—аж стугонить земля* Рудч. Ск. I. 147.

Студе́нець, нцю, *м.*=**Холодець.** Шух. I. 143. Kolb. I. 50.

Студе́ний, а, е. Холодный, студеный. Ном. № 13735. *Налетіли гуси з чистого броду, змутили мені студену воду.* Чуб. V. 325. Ум. **Студе́ненький.** *Вітер студененький.* Лукаш.

Студени́ця, ці, *ж.*=**Криниця.** *Пішла б любка та й принесла ой водиці з студениці.* Нп.

Студе́но, *нар.* Холодно *Так студено у хаті.* Гн. II. 17.

Студе́нт, та, *м.* 1) Ученикъ. *Ішли три студенти до школи.* Гн. I. 163. 2) Студентъ. *Студенти, як зійчайко буває, почали записувати його лекції.* Левиц. Пов. 52.

Сту́день, дня, *м.* 1) Декабрь. 2) Колодезь. Влад. Волын.

Студи́ти, джу́, диш, *гл.* 1) Студить, охлаждать. *Опарився на молоці та й воду студить.* Ном. № 5793. *Ну й якого зіп чорта рипаєшся, аби тільки хату студити.* 2) Знобить. *Студить мене.* Камен. у.

Студи́ть, ні, *ж.* Стужа. МУЕ. Ш. 54. *А то студінь така, Господи!.* Федьк.

Студник, ка, *м.*=**Студениця.** Вх. Лем. 471.

Студни́ця, ці, *ж.*=**Студениця.** Ум. **Студничка, студни́ченька.** *Вибрав собі кирниченьку, в чистім полі студничейку.* МУЕ. Ш. 41.

Сту́дня, ні, *ж.* Колодезь. Чуб. II. 119. *На високій горі студня мурована.* Гол. II. 234. Ум. **Сту́денька.** Вх. Лем. 471.

Студня́ний, а, е. Колодезный. *Студняна вода.* Вх. Уг. 249.

Студону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно подуть, сильно повѣять. *Вітер як студоне, так і людину б занесло наче.* Пирят. у.

Стужа́віти, вію, ви́ш, *гл.* Затвердѣть (о размокшей землѣ, глинѣ и пр.). *Не стужавіло, а потупали зараз, то й ями знать.*

Стужи́тися, жу́ся, жи́шся, *гл.* Опечалиться. *А жмурка лупі личенько закрила, бо зблідло бідній, бачивш, ся стужила.* Федьк. I. 65.

Сту́жка, ки, *ж.* Ум. отъ **стуга.**

I. **Стук!** *меж.* Стукъ. *Стук-стук в віконце.* Рудч. Ск. II. 4.

II. **Сту́к, ку**, *м.* Стукъ. У **сту́ки сту́кати.** Сильно стучать. *У стук серце стукало.* МВ. (О. 1862. I. 99).

Сту́кало, ла, *с.* То, чѣмъ стучать.

Сту́кання, ня, *с.* Стучаніе.

Стука́рство, ва, *с.* Должность ночного сторожа. Харьк. у.

Стука́рь, ря́, *м.* Ночной сторожъ. Харьк. у.

Сту́кати, каю, ка́ш, *гл.* Стучать. *У двері стукав, добувався.* Котл. Ен. Ш. 11.

Стука́чка, ки, *ж.*=**Стукало.** *Сторож перестав стукати у стукачку.* ЗОЮР. II. 77.

Сту́кіт, коту, *м.* Стукъ.

Сту́кнути, ну, не́ш, *гл.* 1) Стукнуть. *Стукнули, грякнули, як грім загреміє.* АД. I. 23. *Вийду на улицю, — гукну, підійду під оконце — стукну.* Чуб. V. 170. 2) Ударить. *Стукнувши кулаком об стіл.* Стор. М. Пр. 44

Сту́кнутися, нуся, не́шся, *гл.* Удариться. *Осідала підо мною земля, аж поки не стукнувся об пекельні ворота.* Стор М. Пр. 42.

Сту́княва, ви, *ж.* Стукотня. *Там така стукнява та грюкнява.* Харьк.

Стукота́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Стучать. *Стукотить—грімотить, мов сто коней біжить.*

Стукотій, тія, *м.* Безпокойный человѣкъ, надоѣдающій своимъ стукомъ, возней. Рк. Левиц.

Стукотѣ́ння, ня, *с.* Стукъ, стучаніе. Лохв. у. *Від покотився, і стукотіння далеко роллялося по степу.* Левиц. Пов. 236.

Стукоті́ти, чу́, чеш, *гл.*=**Стукота́ти**. *В хаті у бідного ляда стукоче.* Щог. В. 51.

Стукотнéча, чі, *ж.*=**Стукня́ва**.

Стукотня́ва, ви, *ж.*=**Стукня́ва**. *Оця стукотнява та грюкотнява хоч кого вижене.* Харьк.

Сту́ку! *межд.*—**Стук!** *Ой стуку-стуку, подай, серце, руку.* Чуб. V. 53.

Стул, ла, *м.*=**Матня**. Черн. у.

Сту́день, дня, *м.* 1) Родъ пирога безъ начинки. *Залюбки книші побгали, стульні й паляниці.* Мкр. Н. 18. 2) Vulva. Чуб. V. 1129.

Стуліґу́в, ва, *м.* Раст. Listera ovata. ЗЮЗО. I. 127.

Стулі́ти, ся. См. **Стулятн**, ся, **Сту́лювати**, ся, люю, ся, ється, ся=**Стуля́ти**, ся.

Стуля́ти, ляю, ешь, сов. в. **стулі́ти**, лю́, лиш, *гл.* 1) Складывать, сложить одно съ другимъ: сжимать, сжать. *Яйце стулю так, що воно ізнов ціле буде.* Рудч. Ск. I. 150. *І цупко кулаки стуляшн, Дареса битись визивав.* Котл. Ен II. 19. **Стулі́ти** очі. Зажмурить глаза. Алв. 64. 2) Соорудить, сдѣлать кой-какъ. *Недавно стуливя я собі оцю рясу.* Левиц. I. 140.

Стуля́тися, ляюся, ешся, сов. в. **стулі́тися**, люся, лишся, *гл.* 1) Складываться, сложиться, вмѣстѣ, сжиматься, сжаться, прижиматься, прижаться другъ къ другу. *Чи так у вас, як у нас на березі колючки? Чи так у вас, як у нас стуляються губочки?* Мил. 108. *Дід трохи притомився, вже і торба з запасом стулилась.* Стор. I. 98. 2) О человѣкѣ, животномъ: съеживаться, съежиться.—**плечи́ма**. Пожать плечами. *Стулився плечима та й пішов.* НВолын. у.

Стума́нитися, нюся, нишся, *гл.* Покрыться туманомъ.

Стумані́лий, а, е. Съ отуманенной головой, съ помраченнымъ пониманіемъ. *Схаменуться, стрепенуться стуманілі люде.* К. ХП. 47.

Стуманіти, нію, еш, *гл.* 1)=**Стуманитися**. 2) Одурѣть, отупѣть.

Сту́па, пи, *ж.* 1) Ступка, толчея. *Носиться, як дурень з ступою.* Ном. 2)—**ножана́**. Ножная толчея. Сим. 139. Тоже:—**ножи́на**. Состоитъ изъ **колоди** съ **ямою** (**ямою**), на колоду, нодъ прямымъ угломъ къ ней, положены концы двухъ параллельныхъ брусковъ—**підва́лин**, противоположные концы которыхъ опираются на ножки—**лабй** и соединены **попру́гою**—деревян. перекладиной; рычагъ, **клюва́ч**, опирается на вдѣланный въ него валъ, лежащій концами на **підва́линах**; одинъ конецъ **клюпача** находится подъ **попругою**, на другомъ у него тяжелый пестъ—**клю́пд**, обитый листовымъ желѣзомъ—**постоло́м** и надающій въ **ему**; стоящій на рычагѣ работникъ держится за подставку, **ручник** въ видѣ буквы п, опирающейся ножками на **підва́лини**. Шух. I. 162. 3)—**походю́ча**, **прохідна**. Также толчея слѣд. устройства: **колóда** съ **ямою**, вложенной листовымъ желѣзомъ (**постолóм**), по обѣимъ сторонамъ ямы въ колоди два столба (**стовпй**), соединенныхъ двумя толстыми досками вверху и посреди—**правйло** вйшне и нйжне; **стовпй** и **правйла** вмѣстѣ называются **срéм**; надъ ямою въ **правилах** отверстія, сквозь которыя проходитъ четырехгранный пестъ—**макогін**, вверху имѣющій утолщеніе—**голóву**, а внизу обитымъ желѣзомъ концемъ входящій въ **ему**; въ пестѣ внизу колышекъ—**клюк**, къ которому привязанъ **шнур**, идущій вверхъ, переброшенный черезъ прикрѣпленный къ верхнему **правйлу** блокъ (**жебки**) и затѣмъ спускающійся внизъ къ **педали**, называемой **сту́патень**, укрѣпленной въ **підніжках** съ **лабка́ми** (ножками); нажатіе **ступатня** поднимаетъ пестъ. Шух. I. 162. **Правила** наз. еще **рамéна**. Шух. I. 104. 4) Часть маслобойни. См. **Олійниця**. 5) Толчея въ суконвальнѣ. Вас. 172. Также сама сукновальня. Мик. 481; тоже: **сту́па сукнéна**. Шух. I. 113. 6) Часть ловушки для лисицъ. См. **Пасть**. Шух. I. 236. Ум. **Сту́пка**.

Сту́па, пи, *ж.* 1) Шагъ, слѣдъ, стопа. *Пішов був ім то в город тихою ступою.* Кв. I. 31. *Ой ступай же, коиичеиьку, тихою ступою.* Чуб. **Ступою**. Шагомъ. *Їде собі ступою.* Канев. у. 2) Слѣдъ. 3) **Вовча ступа**. Раст. Lycopus exaltatus. Вх. Пч. I. 11. *Вовча ступа пустила широке листя.* МВ. I. 140.

Ступа́к, ка́, *м.* 1) Конная мельница.

2) Конь, хорошо идущій шагомъ. Чуб. II. 322. *Чуе Петро,—тупотять коні.... Рослінає нешвидку ристь двох ступаків.* К. ЧР. 150. *Два бахмати, гривасті ступаки їшли під ними.* К. МБ. XI. 143. 3) Перекладина въ лопатѣ или заступѣ для упора ноги при копаніи. Міус. окр. Ум. **Ступачо́к**. *Кінь-ступачок.* Чуб. III. 183.

Ступакува́ти, кую́, ку́ю, ешь, *гл.* Итти шагомъ (о лошади). Вх. Зн. 67

Сту́панка, ки, *жс.* Лѣстница неподвижная изъ ряда ступенекъ. *Ступанка не довга була, сходіві шість, а там вправо ще ступанка в сінці, на два сходці.* Св. Л. 32.

Ступа́рь, ря́, *м.* 1) Сукноваль-техникъ. Вас. 174. 2) Водяная сукновальня. Мнж. 192.

Сту́патень. тня, *м.* Часть толчеи. См. **Ступа** походюча. Шух. I. 104, 162.

Ступа́ти, паю́, ешь, сов. в. **ступи́ти, плю́, пиш**, *гл.* Ступать, шагать, итти. *Я ледве ступаю.* Шевч. *Ступай смілю: куля не візьме.* ЗОЮР. I. 97. *Широко ступав Марко.* Стор. М. Пр. 25. *А чи позволить батенько гулять, а чи додому ступати?* Грин. Ш. 384. *Чоловік що ступить, то згрішить.* Ном. № 99. **Не зна на яку ступити**. Не знаетъ что ему дѣлать, попалъ въ неловкое положеніе. Ном. № 3189. *Стара зовсім скрутилась, не зна далі, на яку й ступити.* МВ. (О. 1862. III. 47). **Ступи́ти в бі́му пу́ть**. Умереть. *Дай, Боже, щоб Василь удався у твого батька, то я б спокійно ступила в Божу путь.* Г. Барв. 540.

Ступачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ ступанъ.

Ступе́ник, ка, *м.* Слѣдъ ноги. *Ступеників собачих там багато,— видно, що собаки ходили.* Пирят. у.

I. **Ступи́ти.** См. **Ступати.**

II. **Ступи́ти, плю́, пиш**, *гл.* Исступить. *Ступив мені так ножа, що й сала не вріжеш.*

Ступи́ця, ці, *жс.* Деревянная ловушка для звѣрей. О. 1862. II. 62.

Ступі́йка, ки, *жс.* Подножка въ экипажѣ. Конст, у.

Сту́пінь, пня, *м.* Шагъ. *Де ступнем ступаю, терниа коле.* Рудан I. 21. *Тоді чорт ткг жлукто ступнів десять.* Рудч. Ск. I. 56. *Пійди туди, та одлічи три ступні, і викопаєш гроші.* ЗОЮР. I. 134. **Ступі́нь у ступі́нь**. Въ ногу. *Він так ступінь у ступінь ступав, наче міря, як тра ступати.* Канев. у.

Ступі́р, ра́, *м.* 1) Толкачъ вмѣстѣ съ рычагомъ въ домашней толчеѣ для толченія проса. 2)=**Ступа 1**. *Носиться, як баба з ступіром.* О. 1862. X. 34.

Ступі́ти, плю́, ешь, *гл.* Отупѣть. *Чоловік з нудьги зовсім занепав здоров'ям, ступів якось.* МВ. I. 46.

Сту́пка, ки, *жс.* 1) Ступка. *Коли б мені ступка та жорна.* Чуб. V. 485. 2) Слѣдъ ноги на землѣ. *Скрізь ступки чоловічі; з Хими зняли чобіт примірять до того сліду, ставили той чобіт у ступку, і як раз прийшлось.* Павлогр. у. (Залюб.). 2) Родъ дѣтск. игры. КС. 1887. VI. 459.

Ступля́й, ляя́, *м.*=**Ступінь**. Угор.

Ступля́ти, ляю, ешь, *гл.* Вступать. *Я ступляю в Божий рай.* МУЕ. Ш. 41.

Сту́пний, а, е. Относящійся къ **ступ'ѣ**. *Ступне колесо.*

Ступни́к, ка́, *м.* 1) Сукновальня. Полт. г. Передвижная сукновальня. Вас. 172. 2) Вѣтряная мельница нѣмецкой системы. Харьк.

Ступо́м, *нар.* Шагомъ. *Кінь іде ступом.* Вх. Зн. 67.

Сту́пчики, ків, *м. мн.* Родъ узора въ вышивкѣ. Kolb. I. 48.

Ступча́стий, а, е. О вышивкѣ: вышитый ступчиками. Kolb. I. 48.

Ступо́ваний, а, е. Валеный. *Ступоване сукно.*

Сту́пяй, пя́я, *м.*=**Ступняй**=**Ступінь**. Вх. Лем. 471.

Сту́рбувати, бу́ю, еш, *гл.* Обезпокоить, встревожить.

Сту́рбуватися, бу́юся, ешся, *гл.* Встревожиться.

Стусо́н, ня́, сту́сонь, сня, *м.* Тумакъ, ударъ кулакомъ. *Гей хто зо мною вийде битись, покуштувати стусанів?* Котл. Ен. II. 15. **Стусо́на да́ти**. Ударить кулакомъ. *Такого стусана дав, що так і обмлілась сльозами.* Св. Л. 51.

Сту́сати, саю, еш, *гл.* Толкать. Вх. Зн. 67.

Сту́сонь, сня́, *м.* Пинокъ, толчекъ. *Дав стусня, аж перекинувсь.* Черк. у.

Сту́сонути, ну, неш, *гл.* Дать тумака, пинка, толкнуть. *Та мене й стуснув у груди.*

Стусону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно толкнуть, ударивъ. *Як стусону у ворота*

раз, вдруге, та так їх.... і випер. Стор. М. Пр. 46.

Стусува́ти, у́ю, еш, *гл.* Колотить, тузить. *Вхопили того бурсака за патли, виволокли з кадоба, давай його вихрити та стусувати.* Стор. І. 45. *Почав рвать на собі волосся і стусувать себе у груди.* Стор. М. Пр. 23.

Стухáти, хáю, еш, сов. в. **стýхнути, хну, неш,** *гл.* 1) Потухать, потухнуть, стухнуть. *Нехай свічі до півночі не стухають.* Мет. 219. 2) Спадать, спасть (объ опухоли). 3) Худѣть. *Поки багатий стухне, то убогий опухне.* Ном. № 5577.

Стьобáти, бáю, еш, *гл.*=**Стібати.**

Стьобонýти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно хлестнуть (кнутомъ, прутомъ); вообще сильно ударить. *Як стьобоне змія по в'язах, так і одлетіла голова.* Грин. II. 349.

Стьожи́на, ни, *ж.*=**Стьожка.** *Яку тобі та стьожину купить? Червоную, дівчино, червону, щоб висіла із застіжок додолу.* Мил. 110.

Стьóжка, стьóнжка, ки, *ж* Лента. *Стьожка гарна, голубая, на грудіх лежала.* Мкр. Н. Ум. **Стьóжечка, стьóнжечка.** *Сорочечка тонесенька і стьожечка красненька.* Чуб.

Стьон, ну, *м.* Фасонъ, модель. Лохв. у. *Зняв стьон з його брички.* Борз. у.

Стьóнжка, ки, *ж.* См. **Стьожка.**

Стьонжкáха, хи, *ж.* Сортъ плахти. Черн. у.

Стя́блечко, ка, *с.* Ум. отъ **стябло.**

Стя́бло, бла, *с.* 1) Въ рыболовной лодкѣ доска, родъ платформы для складыванія сѣтей. Вас. 151, 187. 2) Подносъ. (Залюб.). *Варили різні потрави: тетерю, борщ, галушки, зляки, рибу на стябло.* Стор. II. 150. Ум. **Стя́блечне.** *Чи взять відсіль оце стяблечко?* Екат. у. (Залюб.).

Стяг, гу, *м.* Знамя. К. XII. 133. *Усе живе, усе праздне, усе чесне і до діла гаряче збіратиметься навкруги свого славетного стягу.* О. 1862. Ш. 27.

Стяга́, гі́, *ж.* Полоса. (Зідран) *стягу шкури з спини.* Сим. 206. *Сарана летіла довгою стягою.* Борз. у. *Сонячний промінь гарячий перекине через хату ясну стягу.* МВ. (О. 1862. Ш. 42). Ум. **Стя́жка, стя́жечка.**

Стягáти, гáю, еш, сов. в. **стягти́, гну́. неш,** *гл.* 1) Стягивать, стянуть. *Шину роблять коротчою.... щоб вона дужче стягла колесо.* Ком. Р. І. 55. 2) Стаскивать, стащить, встаскивать, встащить. *Стягли з його свитину.* Стор. М. Пр. 83. *Стяг на горище сало. Тоді козаки у каюки скакали тую галеру за мальовані облавки брали та на пристань стягали.* АД. І. 218. Стаскивать, стащить изъ разныхъ мѣстъ во одно. *Семен ломаччя стягає докупи.* 3) Истощать, истощить. *Подушним дуже стягають людей.* Камен. у.

Стяга́тися, гáюся, ешся, сов. в. **стягти́ся, гну́ся, нешся,** *гл.* 1) Стягиваться, стянуться. 2) Худѣть, похудать. *Обоє старі із журби так уже стяглися, що аж злягли.* Кв. І. 105. 3) Собираться, собраться со средствами, съ деньгами. *Стяглись на ту скотинку у велику силу.* Рудч. Ск. II. 142. 4) Стаскиваться, стащиться (съ мѣста). *Стягтись, та поволокись: казав чоловік, маку дам.* Ном. № 10891. 5) Ссориться, поссориться. *З сватом—не з своїм братом, не стягайся.* Ном. № 805. 6) Казаться, показаться долгимъ, продолжительнымъ. *Перше ждати не стяглося, а тепер ось як протягнеться.* Радом. у.

Стягáч, ча́, *м.* Раст. а) Plantago lanceolata L. ЗЮЗО. I. 181. б) Saponaria officinalis L. ЗЮЗО. I. 175.

Стя́гель, гля, *м.* Часть полудрабка: перекладина, которая укрѣплена въ длинныхъ жердяхъ; такихъ перекладинъ полудрабок имѣетъ двѣ, обѣ вторыя отъ концовъ. Чуб. VII. 403.

Стягнýти, гну́, неш, *гл.*=**Стягти.**

Стягнýтися, гнýся, нешся, *гл.*=**Стягтися.**

Стягнови́тий, а, е. Имѣющій широкій шагъ. *Як у попа коні стягновиті, то за день можна у Київові стати.* Канев. у.

Стя́гель, ля, *м.* Деревянная палочка, соединяющая въ санахъ передній копил съ головою полоза. Сум. у.

Стягті, ся. См. **Стягати, ся.**

Стя́гувати, гую, еш, *гл.*=**Стягати.**

Стя́жечка, ки, *ж.* Ум. отъ стяга.

Стя́жка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ стяга. 2)= **Стьожка.** Гол. Од. 77. Ум. **Стя́жечка.**

Стя́нитися, нúюся, нишся, *гл.* 1) Лниться разсудка. *Хай він стямиться.* Сосн. у. 2) Опомниться, сообразить. *Воно вже стямилось, мерщій би полетіло так із шерсти не виплутав ніг.* Греб. 381. *І не стямився, відкіль вітер повіє.* Ном. № 2711. *Турки не стямились да в ростіч.* ЗОЮР. I. 6.

Стя́ти, ся. См. **Стинати, ся.**

Суб'і́тка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **субота.** 2) Наказаніе школьниковъ розгами по субботамъ. *За сію прикладку, опріч субітки, що по закону подобає, буде їх шкварити, що в Бога день, цілий місяць.* Кв. II. 86.

Суб'і́тков|е, вого, *с.*=**Суб'і́тка 2. Суб'і́тового дáтя.** Высѣчь.

Суб'і́тник, ка, *м.* 1) Наказываемый по субботамъ. 2) Поминальная книга, субботникъ, синодикъ. *В субітник Фоку записали.* Мкр. Г. 70. *Запишімо, стара, часть грошей на церкву, щоб нас поминали, щоб нас записали в субітник.* Левиц. I. 381.

Суб'і́тній, я, е. Субботній. *Не жаль мені меду й вина, а жаль мені дівування, субітнього запалтання.* Чуб. V. 545. *Субітнім ситнєм пан на недільний лад.* Ном. № 6655.

Суб'і́ч, *нар.* Обокъ, возлѣ.

Суббо́та, ти, *ж.* Суббота. *Субота не робота: помий та помаж та і спати ляж.* Посл. Ум. **Субітка, субіточка, субітонька.**

Суббо́тішній, я, е=**Суббо́тній.** Шух. I. 40.

Су́вати, ваю, ати, *гл.* Совать. Угор.

Су́ватися, ваюся, атися, *гл.* Скользить; ползать. *І вони до днєсь ся суватъ, тоти гади.* Гн. I. 6.

Суверде́лити, лю, лиш, *гл.* Поднимать вверхъ (ногу). *Почала залеровувати ногу за голову: аж нєтки їй тріщать, а вона її суверделить угору.* Грин. II. 167.

Су́вертень, тня, *м.* Свертокъ. Канев. у.

Су́вертюк, тка, *м.*=**Суве́ртень.** *Як уже згорнається прядіво, то п'ять ручаєк,—отой сувертюк і буде каліво.* Черн. у.

Суві́й, вою, *м.* Свернутая штука холста. *Мати (легенько їм згадається) самого лляного полотна два сувої дали.* ЗОЮР. II. 286. Ум. **Суві́йчик.**

Суво́ра, ри, *ж.* Суровая рѣчь, внушеніе. *Послухай старечої сувори.* МВ. I. 36.

Суво́рий, а, е. Суровый, строгій.

Суво́рливий, а, е. Суровый. *Він суворливий на позір, а справді добрий.* Волч. у. (Лобод.).

Суга́, ги́, *ж.*=**Осуга.** Нѣж., Сосн. у.у.

Суга́к, ка́, *м.* 1) Сайга. К. ЧР. 427. КС. 1882. X. 23. *Рятялись наші батьки по Низовим степах за білорогими сугаками.* К. ЧР. 213. 2) Желѣзный съ мѣднымъ черенкомъ инструментъ вродѣ шила для прокалыванія дыръ въ **постолах,** развязыванія узловъ и пр. Шух. I, 291. Бываетъ и роговой. Шух. I. 126, 127.

Суга́ковий, а, е. Относящійся къ сайгѣ. *Сугакові.... сліди.* ЗОЮР. I. 317.

Су́гловок, вка, *м.* Уголъ сундука. Сум. у.

Суговóбра, ри, *ж.* Разговоръ. *Одпровожали її хто сміхом, хто кивом, суговорою, а хто дивом цирли.* МВ. (О. 1862. I. 99). Ум. **Суговóрка.**

Су́голов, ва, *м.*=**Суголовок.**

Суголо́вок, вка, *м.* 1) Межа между двумя полями въ видѣ незасѣянной полосы арш. въ 2. Драг. 44. *Тут не добре їхати,—суголовки скрізь.* Канев. у. 2) Часть уздечки безъ поводьевъ—то, что надѣвается на голову лошади. Верхнеднѣпр. у.

Су́голов|я, в'я, *с.*=**Суголовок 2.** Вас. 160.

Сугóрб, ба, *м.* Холмъ. *Мар'янівка роскинулась на двох сугорбах.* Мир. Пов. I. 112. Ум. **Сугóрбок.** *Київ роскинувся по сугорбах та по ярах.* Змѣев. у.

Сугро́ба, би, *ж.* Большая выбоина. Мяж. 192.

Суд, дá и ду, *м.* 1) Судъ. *Ой поїхав він до Сандомиру, суди судити, села ділити.* Нп. **Страшний суд.** Страшный судъ. **До сýду.** Навсегда. *До суду, до віку не буду.* 2) Судебное мѣсто; судилище. *І на самій отій могилі суд стояв, бо город далеко росходився.* ЗОЮР. I. 105. 3) Судебныя лица. *Суд найде сюди.* Кв. II. 208.

Судáк, ка́, *м.* Рыба судакъ, Lucioperca sandra. Браун. 22. *Ой знати, знати рибку щуку межє судаками.* Чуб. V. 998. Ум. **Судачóк.**

Судачи́на, ни, *ж.* Мясо судака. *Ей, мати, чумак їде, ей, мати, рибу везе, а якую? судачину.* Грин. III. 576.

Судачóк, чка́, *м.* Ум. отъ **судак.**

Суддíвна, ни, *ж.* Дочь судьи. *Шукайте собі, добродію, в городі панночки. Чи там трохи єсть суддівен, писарівен і гарних попівен?* Котл. Нп. 344.

Суддя́, дí, *м.* Судья.

Суде́бник, ка, *м.* Человѣкъ, въ своихъ разговорахъ осуждающій кого либо. Г. Барв. 457.

Суде́йський, а, е. 1) Судейскій. *Осівся біля столу на судейську скамницю.* Бубл. 2) Употреб. какъ сущ. Чиновникъ, служащій въ судѣ. *Вони судейським не кажуть, не йдуть вірш.* Стор. I. 48.

Суде́нечко, ка, суде́нце, ця, *с.* Ум. отъ судно.

Суде́ць, дця, *м.* Судья. *Стали судьи судити.* Грин. III. 93. *Богъ дасть судця, а чортъ розсудця.* Ном. № 7381.

Су́дженій, а, е. Суженый. *Ой вечірняя зоря двое діток привела: однее родженее, а другее судженее.* Нп.

Суди́на, ни, *ж.* 1) Посудина. Шух. I. 261. *Добре господині, коли повно в судині.* Ном. № 1404. 2) Судно. *Просить наш хазяїн-купець, щоб ти до нас на судину йшов.* ЗОЮР. II. 56.

Суди́не, на, *с. соб.* Деревянная посуда, сундукъ, прядильные инструменты и пр.— все вмѣстѣ. Шух, I. 106.

Суди́тель, ля, *м.* Судія. *Не престань, старче, пильнувати, та вавикай Христа сповивати, судителя свого.* Грин. III. 32.

Суди́ти, джу́, дить, *гл.* 1) Судить. *Люде горді, неправедні, своїм судом судять.* Шевч. *Богъ судить не так, як люде.* Ном. № 34. 2) Осуждать, пересуживать. ЗОЮР. I. 52. *Судять же нас люде.* Мет. 78. *Чом ти до мене звечора не вийшла? Ой як же мені, серце, звечора виходити? Я угледнть вороженьки, то будуть судити. Ой нехай же судять, як розуміють: прийде тая годинонька, вони й поміліють.* Нп. 3) Опредѣлять, назначать. Грин. III. 204. *Суди, Боже, звозити, в велику скирту зложити.* Чуб. III. 246. *Не судив мені Бог, кого я любила.* Уман. у.

Суди́ти, джу, дить, *гл.*=**Судомити.** *Судорга судить руку.* Борз. у.

Суди́тися, джу́ся, дитися, *гл.* 1) Судиться. *З багатим не судися, а з дужим не борися.* Ном. № 1099. 2) Совѣтоваться, обсуждать. *Накинули на ей верьовку, зв'язали ей і судяться: що їй зробити?* Чуб. I. 199. 3) Предопредѣлиться, опредѣлиться, предназначиться. *А я руда родилася, чорнявому судилася.* Чуб. V. 199. *Судилася злая доля,— мушу пропадати.* Рудч. Чп. 180. *Вона ж тобі, брате, дружиною не судилася.* Мет. 80.

Суди́ція, ції, *ж.* Судъ. *Аж там пани сенатори судицію судять.* АД. II. 84.

Су́дище, ща, *с.* Судилище. *Пилат сів на судищі.* Св. I. XIX. 13.

Судни́й, а́, е. Годный. *Та куди се полотно судне: от потягнеш, а воно й пустило.* Брацл. у.

Су́дний, а, е. См. **Судній.**

Суди́нок, нка, *м.* 1) Посудникъ. полка, шкафъ для посуды, буфетъ. Сим. 130. *Прийди, прийди, паскуднику, лежить сухарь на суднику.* Чуб. V. 1144. 2) Полка для образовъ. Кіев. г. Чуб. VII. 384. Ум. **Су́дничок.**

Судни́че, ча, *с.*=**Судне.** Шух. I. 106.

Су́дничок, чка, *м.* Ум. отъ **судник.**

Судни́ця, ці, *ж.* Осуждающая. *А по лівій бочок—зовуці, все Марусини судниці.* Чуб. IV. 652.

Судкува́ти, кую́, еш, *гл.*=**Міркувати.** Вх. Зн. 67.

Су́дній, я, е, судний, а, е. 1) Судебный, къ суду относящійся, судный. *Чи сходилась де у сельці між миром судня рада—діди, замісь, щоб укладати громаді суд, росказували, звідки почалось козацтво.* К. ЧР. 194. 2)—**день.** а) День страшнаго суда. *Одрадніще буде Содомові та Гоморі судного дня, ніж городові тому.* Єв. Мр. VI. 11. б) Праздникъ у евреевъ. *Тоді був у жидів судний день.* Драг. 58. 3)—**дошка.** Та доска, подъ которую человѣкъ ложится до дня страшнаго суда, т. е.—гробовая доска; поэтому. **до су́дньої дошки**—до смерти. *Пам'ятатимеш до новик вінків і до судної дошки, покуль пороху на очі насиплють.* Ном. № 3645.

Судно, *нар.* ? *Ні вічно, ні судно не скаже.* Ном. № 7735.

Судно́, на́, *с.* Судно. АД. I. 218. *Своїм судном перевозив.* О. 1862. II. 54. *Судна козацькі на три части розбивас.* ЗОЮР. I. 29. *Козацькі суда на три части розбивало.* АД. I. 190. Ум. **Суде́нце, суде́нечко.**

Судня́, ні, *ж.*=**Судьба.** Ном. № 6720.

Судо́вне, *нар.* Судебнымъ порядкомъ.

Судовий, я, е. 1) Судовой, судный. *Найважніше діло віра у правду судову.* О. 1862. IX. 125. 2) Судейскій. *А тут приходять якісь судові два панки.* МВ. II. 38.

Судови́к, ка, *м.* Чиновникъ въ судѣ. О. 1861. XI. 27. *Судовики благають Бога.* Шевч.

Судо́ма, ми, *ж.* Судорога, корчь.

Судо́мити, млю, миш, *гл.* 1) Корчить, сводить. *Щоб тобі ноги посудомило.* Прилуцк. у. 2) Ломить. *Е, судомить мене щось.* Канев. у.

Судомі́рка, ки, *ж.* Пшеница сандомирка.

Су́дорга, ги, *ж.* Судорога. *Хто бреше, того нехай судорга зомкне.* Ном. № 6978.

Судо́сити, шу, сиш, *гл.* Встрѣтить. *Ой там ішла Пречистая, Пречистая, Ма-*

ти Божа, судосила три ангели і три апостоли. Чуб. III. 367.

Судо́ситися, шуся, сишся, *гл.* Встрѣчаться. Чуб. II. 229. *Пила овечка дорогою і судосилась з вовком.* Чуб. II. 113. *Їхали, їхали, ні з ким не судосились, оно бачили.... овечок дід пас.* Чуб. II. 203.

Судощáти, щáю, ещ, *гл.* Встрѣчать. *Його (Байду) царь турецький судощає.* АД. I. 149.

Су́дський, а, е=Судовий. МВ II. 190.

Суду́к, ка́, *м.=Судак.* Вх. Пч. II. 19.

Судучúна, ни, *ж.* Мясо рыбы судака. Вх. Пч. 19.

Судьбá, би, *ж.* Осужденіе, пересуды. *Се не судьба, а щира правда.* Ном. № 6720.

Судáк, ка́, *м.* Мировой судья. Встрѣчено въ слѣд. записи: *Та вiн менi ще з парубоцтва вимен карбованцiв чимало, та я йому кажу: а ходiмо лучень до судяка та давай з себе роспись!.* Харьк.

Судáщий, а, е. 1) Судящій, судья. Кз. 2) *? Твоя мамуня.... у судящiм гробi.* Гол. Ш. 273. См. **Судній 3.**

Су́жена, ної, *ж.* Суженая. *Сужена не огужена.* Ном.

Су́жений, ного, *м.* Суженый. *Сужено-му дiвка.* Ном. № 4922.

Сук, ка́, *м.* Сукъ. *Сук не верба.* Ном. № 1008. Ум. **Сучóк.**

Су́ка, ки, *ж.* 1) Сука. Ругательное слово для женщины. *Десь сука, десь ледащиця з хлопцями нъе, гуляе.* Чуб. V. 141. 2) Часть ткацкаго станка. См. **Верстат.** МУЕ. Ш. 17. Ум. **Су́чка, су́речка.**

Су́кало, ла, *с.* Снарядъ для наматыванія нитокъ на шпульку ткацкаго станка: состоитъ изъ **кружáла**—деревяннаго кружка, вращающагося на желѣзномъ стержнѣ, называемомъ **шпóнин**, на который надѣвается **цíвка** (шпулька), **лучóк** (лукъ) веревочной своей тетивой охватываетъ двойной петлей стержень,—двигая **лучóн,** приводятъ во вращательное движеніе стержень. Вас. 167. То-же, что и **ремíсник, шпулер.**

Су́канка, ки, *ж.* 1) Толстыя нити для **вáтіра.** Новомоск. у. 2) У рыболововъ: родъ веретена съ кружкомъ для свертыванія тонкихъ веревокъ. Одесск. у.

Суκáти, кáю, еш, (**чý, чиш**), *гл.* 1) Сучить, ссучивать. 2)—**бýбликн.** Дѣлать баранки. Новомоск. у. (Залюб.). 3)—**свíчки.** Дѣлать свѣчи. 4)—**дýлі.** Кукинци давать.

Суκáтися, кáюся, ешся, *гл.=***Сучúтися.**

Суκéнце, ця, *с.* Ум. отъ сукно.

Су́кервиця, ці, *ж.=***Сукровиця.** Вх. Зн. 67.

Суκлáтий, а, е. Тоже, что и **проклятий,** но въ усиленномъ значеніи. *Суклятi* (черкеси) *бiля самiсiнького города вешатаються й людей беруть.* О. 1862. X. 114.

Суκмáн, на, *м.* Суконная верхняя одежда, суконный кафтанъ. *Сорочку викупив, а сукман заставив.* Ном. № 10658.

Суκмáна, ни, *ж.* 1)=**Сукман.** Гол. Од. 33, 44. *А де ж ваші, хлопці, славнiй запорожцi, дорогiй сукмани.* Гол. I. 18. 2) Родъ свити въ Холмщинѣ. Чуб. VII. 121. Ум. **Суκмáнка, Суκмáнонька, суκмáночка.** Чуб. I. 276.

Суκманúна, ни, *ж.=***Сукмана.** *Ой лежить жовнiр та в глубокiй долинi, постелив собi в голову сукманину,* Pauli.

Суκмáнич, ча, *м.* Старшій въ компаніи древорубовъ, староста ихъ. Вх. Зн. 67.

Суκнáрь, ря́, *м.* Суконщикъ. Екат. г.

Сукнó, нá, *с.* Сукно. ЗОЮР. I. 16. *Купи ж, моя мати, сукна голубого, та покриеш, моя мати, мене молодого.* Чуб. V. 365. Ум. **Суκнóце.**

Сýκня, нi, *ж.* 1) Платье (женское). Рудч. Ск. II. 63. Грин. Ш. 582. *На що ж тобi, доньку, зеленiй сукнi!* Мет. 140. *Їхала дiвка через бiр, а на їй сукня в дев'ять пiл.* Нп. 2) а) Суконная юбка. Гол. Од. 82, 71. Шух. I. 132. б)=**Андарак.** Чуб. VII. 429. Ум. **Сýконька.**

Суκнáний, а, е. Суконный. *Сiряк суκняний.* О. 1862. X. 31. (Писаревск.). *Парубок у синьому суκняному каптанi.* Мир. Пов. I. 137.

Суκнáнка, ки, *ж.* Лоскутокъ сукна. Желех. Ум. **Суκнáночка.**

Суκнáночка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **суκнянка.** 2) Платьице? *Зеленая суκняночка iзлежиться, червонiй черевички пилом припадуть.* МУЕ. Ш. 131.

Суκóнний, а, е=Суκняний. ЗОЮР. I. 140.

Сукотáти, кочý, тúш, *гл.* Размывать, подмывать. *Дощ сукоче дорогу.* Вх. Зн. 67.

Сукраси́ти, шý, сúш, *гл.* Разукрасить. *Ой у лузi калиноньку ввесь луг сукрасила.* Нп.

Сукрова́тий, а, е Сукровичный. *І вицiдять сукрoвату, і наллють живої козацької.... крови чистої, святої.* Шевч.

Су́кроватиця, ці, *ж* Сукровица. *З отрунку жене та й звіусіль сукроватиця бїжить.* Харьк.

Су́кровиця, ці, *ж.*=Сукроватиця. *З мертвого пїшла сукровиця.*

Сукрови́ще, ща, *с.* Мѣсто, гдѣ кто-либо былъ убитъ. Щух. I. 185.

Сукру́тки, ків, *м. мн.* На нитках ссучившіяся мѣста. *Нитка у сукрутки збігається.* НВолын. у.

Сукува́тий, а, е. Суковатый. *Устаавай, мила, привіз я дубину, тонку, та довгу, та сукуватку.* Чуб. V. 644.

Суку́пний, а, е,—ній, я, е. Совокупный, совмѣстный, нераздѣльный, общій, цѣльный. *Треба, щоб була у нас сукупня вчераа на всіх братів і сестер.* Павлогр. у. *Сукупні городи* (огороды, не отдѣленные другъ отъ друга). Васильк. у. *Наша земля сукупна з поповою.* Брац. у. *У мене сукупні гроші,—тільки й є 25 бумажка.* Радом. у.

Сула́, ли́, *ж.* Судакъ.

Сулі́й, лія́, *ж.* Большая бутыль. Ум. **Сулі́йка.** Грин. I. 235.

Сулó, лá, *с.* Деревянная рукоять желѣзныхъ вилъ. Щух. I. 169.

Султа́н, на, *м.* Султанъ. Ум. **Султа́нчик.**

Султа́нич, ча, *м.* Сынъ султана. К. ПС. 68.

Султа́нський, а, е. Султанскій. К. ПС 120.

Султа́нчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **султан** 2) Раст. а) Typha angustifolia L. ЗЮЗО. I. 140. б) мн. Typha latifolia L. ЗЮЗО. I. 140.

Сум, му, *м.* 1) Печаль, грусть. *Такий уже мене сум візьме, такий жаль обійме, що й світ мені не милий.* МВ. I. 8. *Ой як мені сій суми пересумувати, ой як мені да свекорка батеньком назвати.* Нд. 2)=**Сом**, (рыба). Вх. Пч. II. 21.

Сума́, ми́, *ж.* Сума. *Багатий щенче з кумою, а убогий з сумою.* Ном. № 1594.

Сýмеж, сýміж, *нар.* Смежно, рядомъ. *Моє поле з його суміж.* НВолын. у. *Я живу з Пилипом суміж.* Волч. у.

Сумежéнно, *нар.*=Суміж. *Поле наше сумеженно з їхнім.* Новомоск. у.

Сумéжний, суміжний, а, е. Смежный.

Сумéжник, суміжник, ка, *м.* Сосѣдъ по земельнымъ владѣніямъ.

Сумéжність, суміжність, ности, *ж.* Смежность

Сумéжно, суміжно, *нар.* 1)=**Суміж.** *Жили собі суміжно два брати.* Грин. I. 299. 2) Взаимно. *Бились сумежно.* НВолын. у.

Сумéта, ти, *ж.* Большая сумма. Вх. Лем. 471.

Сумúр, ру, *м.* Миръ, согласіе, мирныя отношенія. *Сумир умек.* Ном. № 3276. **Сумúром.** Въ мирѣ, въ согласіи. *Сумиром з тобою не проживеш.* НВолын. у.

Сумири́ти, ся. См. **Сумирати, ся.**

Сумúрний, а, е. Смирный, кроткій. *А що вже Василько,—тихий, сумирний: і в хаті не чуть, і на дворі не видно.* МВ. II. 8.

Сумúрно, *нар.* Мирно, тихо. МВ. II. 171.

Сумира́ти, ряю, ють, сов. в. **сумири́ти, рю, ри́ш**, гл. Смирять, смирять. *Сам Господь єсть правда, сокрушить неправду, сумирить гординю, вознесеть святиню.* КС. 1883. VIII. 770.

Сумира́тися, ря́юся, ються, сов. в. **сумири́тися, рю́ся, ришся**, гл. Смиряться, смириться. *Инша поплакала б та й сумирилась.* МВ. III. 40.

Сýміж, и пр. См. **Сумеж**, и пр.

Суміння, ня, *с.* и пр.=**Сумління** и пр. *Хиба б же я суміння не мала, щоб я тобі загинути дала?* Чуб. V. 57.

Суміс́ний, а, е. Совмѣстный.

Суміс́ник, ка, *м.* Соучастникъ.

Суміс́но, *нар.* Вмѣстѣ, совмѣстно. *Літали суміс́но.* Мнж. 147.

Сумі́ти, мі́ю, ють, гл. Дѣлаться печальнымъ, грустнымъ. *Вороги суміли й тремтали.* К. МБ. II. 127.

Сýміш, суміш́но, *нар.* Смѣшанно. *Ляці, язі, усяка риба суміш́но.*

Сумлúвий, а, е. Постоянно печалящійся. *Сумлива невістка, сумлива.* Чуб. III. 206.

Сумлíнний, а, е. Добросовѣстный. *Старшиною треба покласти чоловіка сумлінного.* Конст. у. *Сумлінна жінка.* НВолын. у.

Сумлíнність, ности, *ж.* Добросовѣстность.

Сумлíнно, *нар.* Добросовѣстно.

Сумлíння, ня, *с.* Совѣсть. *Ну, яке його сумління: рискалъ украсти і казати що це мій.* Камен. у. *Хто чисте сумління має, той спокійно спить ля-*

гае. Ном. № 4435. *Постава свята, а сумління злодійське.* Ном. № 178.

Сумни́й, я́, е. Печальный, грустный. *Тяжко сумна душа моя.* Св. Мр. XIV. 34. *Слухаючи такі речі, зробиться сумною і на яку часину посмирніша.* Стор. М. Пр. 153. Ум. **Сумне́нький, сумне́сенький.**

Сумна́тися, нию́ся, ни́лся, *гл.* Сомнѣваться. *Ми не сумнились, що за сим первим і найважнішим фактом.... постануть уже инші факти.* К. XII. 13.

Су́мність, ности, *ж.*=**Сум.** *Що так сумно не весело?—Не питай ти моєї сумности, веселости.* МУЕ. Ш. 36.

Су́мно, *нар.* Печально, грустно. *Так мені чогось сумно й боязко, аж мое серце мре.* МВ. Ум. **Сумне́нько, сумне́сенько.**

Сумова́тий, а, е, Наводящій грусть, унылый. *Живуть вони по ярах та байраках, між скелями в печерах сумовитих.* К. Іов. 63.

Сумото́, ти, *ж.*=**Сум.**

Сумува́ння, ня, *с.* Печаль, грусть. *Були в нас старі сумування.* МВ. II. 196.

Сумува́ти, му́ю, ешь, *гл.* Печалиться, грустить. Мет. 158. *Сумуючи, частенько плакав.* Кв. *На тім степу скрізь могили стоять та сумують. Зроду так гірко не плакала, не сумувала таким тяжким сумом.* Г. Барв. 144.

Сумува́тий, а, е=Сумовитий.

Сум'я́ття, тя, *с.* Суматоха. Левч. 64.

Сунда́читися, чуся, чишся, *гл.* Плестись, тянуться. *Школяри вже сундачуться.* Скворц. у.

Сине́ць, нця́, *м.* Короткій отрубокъ, кусокъ бревна. Вх. Зн. 67.

Суни́ці, ни́ць, *ж. мн.* Земляника, Fragaria vesca (сама ягода). *Ой у степу зацвіли суниці.* Чуб. V. 455. Ум. **Суни́чки, суни́ченьки.** *Вже минули суниченьки й полуниченьки, вже наспіли осінні та вечерниченьки.* Мет. 328.

Суни́чник, ка, *м.* Раст. земляника, (все растеніе цѣликомъ). *Ой стежечка да маленькая, муравочка зеленекая; ой заросла да суничником, зацвіла поленичником.* Мет. 163. См. **Суниці.**

Су́нка, ки, *ж.* Сумка. *Старецькой сунки нігди не наповнити.* Ном. № 4655.

Су́нути, ну, неш, *гл.* 1) Одн. в. отъ **совати.** Сунуть *Не сунь коса до чужого проса.* Ном. № 9647. *Півкопи грошей в руку суну.* Котл. 2) Двигаться, итти. *У обід знову Грицько суне.* Мир. Пов. 121. *Про вовка помовка, а вовк і суне.* Ном. № 5769. *Комарів як суне, по аж світа не видко.* Змѣев. у.

Сину́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1) Сразу посунуть, толкнуть, кольнуть. *Як укопить спис та як суне того коминника під бік,—так і проняв.* ЗОЮР. I. 158. 2)= **Сину́тися.** *От як сунули, скоро і нагнали.* Мнж. 18.

Су́нутися, нуся, нешся, *гл.* 1) Соваться. *Не питаючи броду, не сунься у воду.* Ном. 2) Медленно двигаться, надвигаться. *Стрічкою сунулись козаки.* Стор. М. Пр. 124.

Сува́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Броситься, ринуться. *Сунулись тії тури в пущу, так і вивалляли дерево; а князь за ними знай пускає стрілку за стрілкою.* К. (ЗОЮР. II. 204). *Він до челяді сунеться,—і челядь пропала.* Шевч. II. 28.

Суньголо́в, *нар.* Стремглавъ. Вх. Зн. 67.

Суперека, ки, *ж.* Споръ, несогласіе, распря. *Будем ми втрьох велику между собою суперегу мати.* КС. 1882. XII. 501. **На суперекй йти з ким.** Дѣлать противъ чьего либо желанія. *Іде на супереки з батьком старший син.* Волч. у. Ум. **Супере́чка.** *Де два ходить до дівчини,—буде суперечка.* Грин. III. 229. *І меєти святими буває часом суперечка.* Ном. № 3319.

Суперечáтися, чáюся, ешся, *гл.*=**Суперечитися.** Черн. г.

Суперéчити, чу, чиш, *гл.* Спорить, противорѣчить, возражать. *А що се ви, суперечити схотіли?* МВ. (О. 1862. I. 103)

Суперéчитися, чуся, чишся, *гл.* Спорить. *Суперечались-суперечались, та давай бітись.* Рудч. Ск. II. 195.

Суперéчка, ки, *ж.* Ум. отъ **суперека.**

Суперéчник, ка, *м.* Спорщикъ. *Суперечнику, суперечаві, а мало знаєш.* Чуб. Ш. 345.

Су́пити, плю, пиш, *гл.* Хмурить. *Став супити знов чорні брови Данило.* МВ. I. 155.

Су́питися, плюся, пишся, *гл.* Хмуриться. *Омелько п'є та супиться, аж зморшки понабігали йому на лоб.* Левиц. Пов. 347. *А стара супиться та бурчить.* МВ. (О. 1862. Ш. 45).

Су́піскуватий, а, е Супесчаный. Нѣж. у.

Су́пісок, ску, *м.* Супесокъ. Змѣев. у. Гол. Од. 43.

Су́плаття, тя, *с.* Одежда, бѣлье, домашняя рухлядь. Г. Барв. 174. *А суплаття наббають повні скрині.* К. Іов. 58.

Су́плаш, *кар.* Пласта́ми, сплошь. Мнж. 192.

Суплі́ка, **ки**, *ж.* Прошеніе, письменная просьба. *Супліка до Г'рицька К.... и* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 87). *Подаваймо супліку до архирея, щоб прислав нам попа.* Св. Л. 126.

Суплі́ка́тор, **ра**, *м.* Проситель. *Не довго ректор держав у себе суплікаторів.* Св. Л. 297.

Суплі́кува́ти, **ку́ю**, **еш**, *гл.* Просить. К. ЦН. 292. *Тепер тебе я суплікую мою уважить долю злую.* Котл. Ен. V. 12.

Супокі́й, **кою**, *м.* Спокойствіе, покой. *Святий супокою! гаразд із тобою.* Посл. *Не сам же я плачу, плачуть чорні очі, нема супокою а мі вдень, мі вночі.* Чуб. V. 147.

Супокі́йний, **а**, **е**. Спокойный.

Супо́нити, **ню**, **ниш**, *гл.* 1) Стягивать хомутъ. 2) Бить ремнемъ. Стор. I. 189.

Супо́ня, **ні**, *ж.* Супонь, ремень, которымъ стягиваютъ хомутъ. Вас. 159.

Супо́ра, **ри**, *ж.* Подпорка. Радом. у.

Супо́рка, **ки**, *ж.*=**Софорок**. *Куриця до супорки.* Харьк.

Су́пор, **ру**, *м.* Сопротивленіе, вражда. **В су́пор**. Наперекоръ.

Супо́рник, **ка**, *м.* Противникъ, соперникъ. НВолын. у.

Супоро́к, **ку**, *м*=**Суперечка**. *Менше между собою супороку будеш мати.* АД. I. 334.

Супоста́т, **та**, *м.* Супостатъ, врагъ. *Топчи вороги під ноги, а супостати під п'яти, щоб перестали брехати.* Мет. 233. *То ж не люде,—супостати: беруть хлопця у салдати.* Нп.

Супоста́тський, **а**, **е**. Супостатскій, вражій. К. ПС. 72.

Супочи́вок, **вку**, **супочи́нок**, **нку**, *м.* Отдыхъ, отдохновеніе, успокоеніе. *Дай ти, Боже, Николайку, легкі спочивки.* Гол. I. 229. *Чорним очам спання нема, ніжкам супочинку.* Чуб. V. 164.

Супочи́ти, **чи́ну**, **неш**, *гл.* Отдохнуть.

Супроти́, **супроти́в**, *нар.* Противъ. *Супротив двора та твоя кума.* Чуб. *Супротив його ніхто не встоїть.* ЗОЮР. I. 97.

Супроти́вець, **вця**, *м.* Соперникъ, противникъ. *Моть і Левок, се два супротивці: вони вже давно сперечаються за шинок: один набавить рату, другий ще більше.* Брацл. у.

Супроти́витися, **влюся**, **вишся**, *гл.* Сердиться, враждовать. *Зять на мене та й не дивиться, зять на мене супротивиться.* Мет. 157.

Супроти́вний, **а**, **е**. Противный, идущій напротивъ. *А із низу буйний вітер повіває, а по Чорному морю супротивна хвиля вставає.* АД. I. 186.

Супроти́вник, **ка**, *м.* 1) Противникъ, врагъ. 2) Злой духъ, демонъ. *Нехай тебе супротивник візьме.* Ном. № 3749.

Супроти́вниця, **ці**, *ж.* Противница, женщина-врагъ. Мир. Пов. II. 70.

Супру́га, **ги**, *ж.* 1) Три или четыре пары воловъ, комплектъ, необходимый для плуга. *Волів супруга добра.* Сим. 227. 2)=**Супряга**. *Був у нового хазяїна свій плуг, а то вже в супрузі йде, а дальшдальш, уже й піший.* Кв. *Я з їм у супрузі.* Камен. у.

Супру́жник, **ка**, *м.* Участникъ въ супрузѣ, одинъ изъ спрягающихъ свои волы для совмѣстнаго пахавія. Черк., Камен. у.у.

Супру́тній, **я**, **е**.—**вітер**. Противный вѣтеръ. Мнж. 148.

Супря́га, **ги**, *ж.* Спряжка воловъ двухъ или нѣсколькихъ хозяевъ для того, чтобы набрать комплектъ, необходимый для плуга,—такой плугъ пашетъ тогда по очереди каждому изъ хозяевъ.

Супря́гач, **ча**, *м.*=**Супружник**. Змѣев. у. Міус. окр.

Супря́гачка, **ки**, *ж.* Сопричастница, товарка. *Ми сидимо, а наші супрягачки вже пічли на прощу* Змѣев. у.

Супря́жич, **ча**, *м.*=**Супружник**. Рк. Левиц.

Супря́жник, **ка**, *м.*=**Супружник**. Г. Барв. 303.

Су́шен, **ну**, *м.* Раст. Triticum spelta. Вх. Пч. II. 36.

Суспя́титися, **п'ячу́ся**, **тишся**, *гл.* Остановиться. *Місяць над нею суспятився, дивиться, дивується.* Г. Барв. 208.

Сурга́нити, **ню**, **ниш**, *гл.* Шуточно: прясть. *Було не савити, не варварити, та на сорочку сурганіти.* Ном. № 4007.

Сурга́нитися, **нюся**, **нишся**, *гл.* Съ трудомъ везти, съ трудомъ, тяжело ѣхать. Мнж. 192.

Сурду́т, **та**, *м.* Сюртукъ. *Він скидає з себе сурдут.* Чуб. II. 201.

Сурбе́ля, **лі**, *ж.* Берцовая кость. (Tibia) и вообще всякая длинная трубчатая кость. Въ смыслѣ: нога употреблено въ слѣдую-

щемъ выраженіи: *откидав сурелі*,—т. е. протянувъ ноги, лежитъ. Ном. № 10879.

Суре́мка, ки, *ж.* Ум. отъ **сурма**.

Су́ржик, ка, *м.* Смѣшанный зерновой хлѣбъ или мука изъ него, напр. пшеница съ рожью, рожь съ ячменемъ, ячмень съ овсомъ и пр. *Всюди лежні, перепійці і чижики самій не із суржику літали,—суще пуховій, із пшениці.* Мкр. Н. 33. 2) Человѣкъ смѣшанной расы. *Се суржик: батько був цыган, а мати дівка з нашого села.* Черк. у.

Суріпица, ці, *ж.* Раст. Brassica Napus L. ЗЮЗО. I. 114.

Сурмá, ми, *ж.* Труба (музык. инструм.). АД. I. 159. *А всі дзвони задзвонили, а всі сурми засурмили, як Серпягу молодого та у Каневі положили.* Дума. Ум. **Суре́мка, сурмо́нька, сурмо́чка**. Гол. Ч. 14. *Козаки стояли, на суремки гарно грали.* Мкр. Н. 34. *Голос як сурмонька, т' але ж чортова думонька.* Ном. № 2984.

Сурмáч, ча, *м.* Трубачъ. К. ЧР. 427. Грин. III. 629. *Господарь келись був у охочих козаках у Шрама сурмачем.* К. ЧР. 65.

Сурмúти, млю́, миш, *гл.* Трубить, играть на трубѣ. Рудч. Ск. II. 5. *А тут кричать та в труби сурмлять.* Котл. Ен. V. 63. *Три дні сурмили смутно сурми.* К. ЧР. 105.

Сурмовúй, á, é. Трубный. **Сурмова сопíлка**. Боевая труба. *Козацькі коні голосно заржали, заголосили сурмові сопілки.* К. МБ. II. 139.

Суро́вий, а, е. Небѣленый. *Держить хусточку да суровую.* Рк. Макс.

Суро́пица, ці, суро́пка, ки, *ж.*=**Суржик 1**. Міус. обк. Харьк.

Сусáк, ка, *м.* Раст. Butomus umbellatus L. ЗЮЗО. I. 115.

Сýсел, сýсла, *м.*=**Суслик 1**.

Сусíд, да, *м.* Сосѣдъ. *Ой піду я до сусіда воза позичати.* Мет. 12.

Сусíда, ди, *м.* 1)=**Сусíд**. *То десь узявся близький сусіда матку стареньку із землі підіймас.* ЗОЮР. I. 21. 2)=**Підсусíдок**. *Буде оце в чоловіка хата порожня і він пустить в її кого жить, то вже і сусіда його, хоч би та хата була геть де-небудь од його, хоч би за селом або і другому селі.* Сим. 195, Хата, 175. *Козаки ж живуть своїми хуторами, а хто не має свого грунта, то живе у сусідах у заможнішого.* О. 1861. VIII. 93. 3) *ж.* Сосѣдка *Сусіда мила, сусіда близенька, красна, хороша і невеличенька.* Чуб. V. 89. Ум. **Сусíдонько, сусíдонька, сусíдочка**.

Сусíдин, на, не. Сосѣдовъ, сосѣдкинъ. *Оце, каже, попова хата, це—Трохимова, а це кумова, а це сусідина.* Рудч. Ск. I. 174.

Сусíдитися, джуся, дишся, *гл.* Сосѣдяться, присосѣживаться. *Кожен свійський птах сусідивсь до людей в солом'яній хатині.* К. Дз. 137.

Сусíдка, ки, *ж.* 1) Сосѣдка. *Посидь, сусідко, ще трохи видко.* Ном. № 10887. 2) Пт. Alauda cristata. Драг. 6. Ум. **Сусíдонька, сусíдочка**.

Сусíдній, я, е. Сосѣдній. *Дівчата оце з сусідніх сіл.* Рудч. Ск. I. 131.

Сусíдонька, сусíдочка, ки, *ж.* Ум. отъ **сусíдка**.

Сусíдство, ва, *с.* 1) Сосѣдство. *Жив у сусідстві молоденький легінь хорошого зросту.* Федьк. 2) Жизнь въ положеніи **сусіда 2, підсусіда**. *Охочо було йдуть в сусідство.* Сим. 195. 3) Соб. сосѣди. *Вміє краще од сина пригорнути до себе не дуже просвічене сусідство.* Левиц. Пов. 237.

Сусíдський, а, е. 1) Сосѣдскій. *Вела невеличкого сусідського хлопчика.* Левиц. I. 288. 2) Принадлежащій **сусíду 2**. *Достаточок був гарненький: сусідських хат зо три, чи з чотирі, клунька, комірки.* Сим. 227.

Сусíдчин, на, не. Сосѣдкинъ. *У сусідчиному садочку щось шепоче.* МВ. I. 124.

Сусíк, ка, *м.* Закромъ. Вх. Зн. 68.

Сусíль! *межд.*, выражающее внезапное появленіе. Котл. Ен. VI. 28. *Могила тріснула, і те дитя, що ждали, на божий світ сусіль.* Греб. 372.

Сусíчница, ці, *ж.* Мѣсто въ овинѣ, гдѣ складываютъ сѣно. Вх. Зн. 68.

Сýслик, ка, *м.* 1) Суслякъ. 2) Сортъ барановъ. Ум. **Сýсличок**. *Суслички-бублички.* Мнж. 125.

Сýспица, ці, *ж.*=**Суржик 1**=**Суропица**. Вас. 204. *Сей год я носіяв жита на три упруги да овса—на два, да ще суспиці усякої на упруг,—не більше.* Нѣжин. у.

Сýспіль, *нар.* 1) Вмѣстѣ, рядомъ. *Кумова хата стоїть суспіль з мою.* Водч. у.

2) Сплошь. *Поле суспіль засіяне бурякáми.* Рк. Левиц.

Суспíльний, а, е. 1) Смежный. 2) Общественный. Желех.

Суспíльність, ности, *ж.* Общество. Желех.

Сустáв, ва, *м.* Суставъ, сочлененіе. *Без жил, без сустав, а на ноги встав.* Ном. № 382, стр. 304. Ум. **Сустáвець, сустáвчик.**

Сустáнція, ції, *ж.* Возможность, средства. *Чого ви не купили тій землі?—Не сустанція наша стільки землі взяти.* Анан. у.

Сутáна, ни, *ж.*Ряса католическаго священника. *Патер.... в чорному капоті, се б то в сутані.* Стор. М. Пр. 44.

Сутéмний, а, е. Сильно темный, почти черный. *Обличчям сутемний, як пам'ятькова мідь* (негръ). К. Дз. 169.

Сутéмрява, ви, *ж.* Темнота. *Очі від ножа лютійші світять в сутемряві ночі.* К. МБ. III. 252.

Сутéмрявий, а, е. Темный. *Із своїх низьких да сутемрявих хат.* К. Дз. 179.

Сутенíти, ніє, *гл. безл.* 1) Темнѣть, смеркаться. *Стало сутеніти, як рушили з лісу.* НВолын. у. 2) Неясно виднѣться. *Щось далеко, далеко сутеніє.* Рк. Левиц.

Сýтий, а, е. 1) Сущій, настоящій. 2) Обильный? *Дала коню вівса, сіна, а милому меду, вина, і сутую вечероньку.* Гол. III. 52. *Спорядили обід сутий.* Рудан. I. 75.

Сутúхти, хну, неш, *гл.* = **Стихти.** *Як трохи сутихне, то й засну.*

Сýтісок, ску, *м.* Очень узкая, тѣсная улица, тѣсный проходъ.

Сýтки, ток, *ж. мн.* Сутки. *День і ніч—сутки прíч.* Ном. № 10919.

Сýтки, тóк, *ж.* Узкій проходъ, промежутокъ между двумя строеніями, плетнями, узкій корридоръ, узкій переулокъ. Шух. I. 75. Ум. **Сýточки.** *У сýточки тісні́й ідуть бояре красні́ї.* Гол. IV. 351.

Сýтковий, á, é. Суточный. *Коли кури ходять по дощі,—буде він іти довго* (сутковий). Грин. II. 17.

Сýто, *нар.* Совершенно, чисто. *Піднести їй на болячку ту сýто золоту гіллячку.* Котл. Ен. Ш. 62.

Сутолóтий, а, е. Изъ чистаго золота. *Гроші, да все червонці сутолоті.* Драг. 52.

Сутоволóтий, á, é = **Сутолотий.** *Очіпок сутоволотий.* Алв. 39. *Сутоволоті жупани.* К. МБ. XI. 147.

Сýточки, *м.* Ум. отъ **сýтки.**

Сутýгуватий, а, е. Жесткій. *Тверде в його, сутугувате м'ясо.* К. Іов. 94.

Сутýжний, а, е. Тяжелый, трудный, суровый. *Чом ти, гаю, не зеленíєш? Як я маю зеленіти: була зíма сутýжная.* АД. I. 78.

Сутýжно, *нар.* Трудно, тяжело. *Тепер на дрова стало дýже сутýжно.* Черк. у.

Сутýжно, *нар.*=**Сутýжно.** АД. I. 199. *Так тяжко, так сутяжно довелося їм жити з Степаном.* Г. Барв. 507. *Сутяжко в чужій чужині, на чужій стороні без порядку погибати.* Нп.

Сухарéць, рця, *м.* Ум. отъ **сухарь.**

Сухáрик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **сухарь.** 2) Родъ узора въ вышивкѣ. КС. 1893. V. 278.

Сухарúна, ни, *ж.*=**Сухарь.** *Ой вечеряй, моя мати, сухі сухарúни.* Мил. 80.

Сухáрниця, ці, *ж.* 1) Сосудъ для сухарей. *А в салдата вся худоба: сухарниця з сухарями.* 2) Сухарный заводъ.

Сухáрчик, ка, *м.* Ум. отъ **сухарь.**

Сухáрь, ря, *м.* Сухарь. Ум. **Сухарéць, сухáрик, сухáрчик.** *Їж ти, сестро, сухарики.* Чуб. V. 916. *Що ж ти таме їсти будеш? Ох, мамцю, сухарúї.* Грин. III. 620.

Сухендувáти, дýю, еш, *гл.* Шутливо то-же, что и **секундувати.** Фр. Пр. 82.

Сухúй, á, é. 1) Сухой. *Кобила рушила сама на сухе.* Чуб. III. 426. *Сухий, як перець.* Ном. № 13138. *Сухий дуб.* 2) Сухой, бездождный. *Сухий марець, мокрий май,—буде жито, коби гай.* Ном. № 446. 3) О человѣкѣ: сухощавый, изсохшій. *Ще й досі не вмерла, але вже такá суха стала.... що й страшно на її глянуть.* Чуб. II. 48. 4) **Сухé поле.** Не унавоженное поле. Шух. I. 170. 5) **Сухóго дýба вести.** Говорить напрасную. Ольгоп. у. 6—**четвéрг.** Послѣдній четвергъ передъ Петровымъ постомъ. Радом. у. Ум. **Сухéнький, сухéсенький.** *Сухенький, маленький москалик.* МВ. II. 52.

Сухíвря, рі, *ж.* Сухомятка. *У нас і обідати нема чого до пуття зварити: усе сухíвря,—хліб святий з водою.* Волч. у.

Сухíтка, ки, *ж.* Ум. отъ **сухота.**

Сухі́тник, ка, *м.* Больной чахоткой. Желех.

Сухі́шати, шаю, єш, *гл.* Дѣлаться суше.

Сухо, *нар.* Сухо. *Тече вода по камінню, під камінем сухо.* Чуб. V. 332.

Сухові́нь, вня, *м.* День безъ росы.

Суховёрх, ху, *м.* Раст. Prunella vulgaris. Вх. Пч. II. 34.

Суховёрхий, а, е. Суховерхій. *Дуб суховерхий.* К. ДС. 35. *Береза суховерха.* Г. Барв. 468.

Суховёршки, кі́в, *м.* Раст. а) Ajuga genevensis L. ЗЮЗО. I. 110. б) Ajuga reptans L. ЗЮЗО. I. 175. в) Brunella vulgaris Benth. ЗЮЗО. I. 115.

Суховёя, рі, *ж.*=**Сухівря**. (Лобод.).

Сухові́ла, вил, *мн.* Вилы трезубцемъ съ поперечной перекладиной,—для накладыванія навоза. НВолын.

Сухові́й, вія, *м.* Сухой вѣтеръ. Борз. у. Херс. Восточный вѣтеръ. Мнж. 148.

Сухові́триця, ці, *ж.* Сухая вѣтреная погода.

Суході́л, до́лу, *м.* Земля, суша, материкъ. Чуб. II. 30. *Шаблюками, надівлками суходіл копали, шапками, приполами персть вибірали.* Рк. Макс. *Трудно щуці-рибі на суходолі.* Лукаш. 61.

Суході́лля, ля, *с.* Материкъ, сухая земля.

Суходре́вник, ка, *м.* Раст. Lonicera xylosteum. Вх. Лем. 471.

Сухозе́мля, лі, *ж.* Сухая земля. *Як на сухоземлю, то нехай лучче в мішку стоїть.* Ном. № 7306.

Суховлі́тка, ки, *ж.* 1) Позументъ, галунъ, мишура. 2) Сусальное золото.

Суховлі́тий, суховлі́тний, а, е. 1) Галунный, мишурный. *Сухозлотий поясочок.* МУЕ. III. 131. *Сухозлотний пояс.* Любечъ. 2) Сусальный.

Суховлі́тиця, ці, *ж.* 1)=**Суховлі́тка** 1. 2) Металлическая канитель, которой обвиты струны кобзы. КС. 1892. III. 383. 3)=**Сухозлі́тка** 2. *Коровай золотять сухозлотицею.* МУЕ. III. 83.

Суховлі́с, су, *м.* Высохшій лѣсъ, высохшая часть лѣса. Вх. Зн. 67.

Суховлі́тя, тя, *с.* Сухое, бездождное лѣто. Ном. № 13647.

Суховмо́льщина, ни, *ж.* Плата за помолъ.

Сухопа́рний, а, е. О деревѣ: пареный огнемъ. Вас. 146.

Сухо́перка, ки, *ж.* Рубаха, вымытая наскоро (безъ намачиванія и бученья).

Сухо́перки, *нар.* О стиркѣ бѣлья: безъ предварительнаго намачиванія и бученья.

Сухо́перний, а, е. Вымытый безъ предварительнаго намачиванья и бученья. Г. Барв. 44.

Сухоре́брий, а, е. Сухоребрый, худощавый. *Як стоїв я над греблею із своєю сухореброю.* Нп.

Сухоре́брик, ка, *м.* Худощавый человѣкъ.

Сухоре́бриця, ці, *ж.* 1) Худощавая женщина. 2) Рыба Pelecus cultratus. Вх. Пч. II. 20. 3) Эпитетъ смерти. Грин I. 231. *Смерте, смерте-сухоребрице.*

Сухорля́вець, вця, *м.* Сухощавый человѣкъ. Желех.

Сухорля́вий, а, е. Сухощавый. *Єремія був з себе високого зросту і сухорлявий.* Стор. М. Пр. 75.

Сухорля́вість, вости, *ж.* Сухощавость. Желех.

Сухорбгий, а, е. ? *Сухорогі* (воли). Сим. 213.

Сухору́кий, а, е. Сухорукій. *Рече да сухорукого чоловіка.* Єв. Мр. Ш. 3.

Сухо́та, ти, *ж.* 1) Сухота, грусть, тоска. *За малим жити—сухота моя, за козаченьком—красота моя.* Нп. *Своєю сухотою ввесь сад ізсушу.* Мет. 255. 2) Человѣкъ, изъ за котораго кому либо бываетъ сухота. См. ниже уменьшительное. 3) **мн.** а) Чахотка. Св. Л. 321. Левиц. Пов. 326. *Вмерла небога від сухот через його нелюдську вдачу.* Г. Барв. 149. б) Дѣтская болѣзнь, выражающаяся крайней худобой ребенка. Мил. 32. ХС. VII. 415. Ум. **Сух(б)тка, сух(б)тонька.** *Дівчиноньке, сухотонько ти моя.* Чуб. V. 249 *Судіть, судіть, вороженьки, коли довелося,—ми на вашу сухотоньку та й поберемося.* Грин. III. 190.

Сухості́й, сто́ю, *м.* Усохшее на корню дерево.

Сухува́тий, а, е. 1) Суховатый. 2) Худощавый. *А я хлопець сухуватий в свого батька вдався.* Лукаш. 126.

Суціга, ги, *об.* Бранное слово. Мкр. II. 32. *Суціга смерть.* К. 1882. XII. 626. *Ти знаєш, він який суціга, паливода і горлоріз.* Котл. Ен. I. 8.

Суці́льний, а, е. 1) Цѣльный. Драг. 5.

Суцільною корою позростались. К. Іов. 93. 2) Сплошной. 3) Совмѣстный, нераздѣльный. *Ой лучче нам, подружечко, суцільного п'ятака мати.* Мил. 117.

Суці́льно, *нар.* 1) Цѣльно. 2) Сплошь.

Суч, чі, *ж.* 1) Сученыя нитки—для сѣти, рукавицъ. НВолын. у. *Та тут, оно треба суч,—тут виплетуть вам волочок за шість злотих добрий.* Брацл. у. 2) Дратва. Св. Л. 168.

Сучо́к, ка́, *м.* Щенокъ. *Здорсэі, сучки!... А що ви не орете?* ЗОЮР. I. 253.

Сучі́сний, а, е. Современный.

Сучі́сник, ка, *м.* Современникъ. К. Кр. 8. *Здивувала сучасників своїх.* Г. Барв. 429.

Сýчечка, кн, *ж.* Ум. отъ сука.

Сýчий, а, е. 1) Сукинъ, собачій. *Ой в шинкарцъ єдин син, спободь ся мені, сучий син.* Чуб. V. 20. 2) **Сýче вúм'я.** Нарывъ подъ мышкой.

Сучі́ти, чý, чиш, *гл.*=**Сукати**. *Кроять рушники із китаечки, сучуть торочки з чорного шовку.* Чуб. *Сучи, моя мати, восковую свічу.* Чуб. V. 325.

Сучі́тися, чýся, чúшся, *гл.* Навязываться, налазить. *Так і сучеться до його, а він усе мовчить.* Змѣев. у *Чого воно, оця невіра, сучеться?* Рудч. Ск. II. 206.

Сýчище, щі, *ж.* Ув. отъ **сука**. *Хиба ж ти, сучище, не знаєш, що Зевс мій чоловік і брат.* Котл. Ен. VI. 11.

Сýчка, кн, *ж.* 1) Ум. отъ **сука**. 2) Родъ игры. КС. 1887. VI. 484. 3) Часть ткацкаго станка. См. **Верстат**. Шух. I. 255. 4) Родъ кушанья. *Чого то з сього святого хліба не зробиш? усячину: діда, братка, рябка, сучку, каленика.* О. 1862. XI. Кух. 27. 5) Поплавокъ, привязанный къ якорю **дýба**. Миж. 179.

Сучóк, чкá, *м.* 1) Ум. отъ сук. 2) Ручка, которою приводится въ движеніе сукальный станокъ. См. 91. 3) Названіе маленькаго вола. КС, 1898. VII. 47.

Сýчча, чя, *с. соб.* Вѣтви, сучья, сучье. Шух. I. 74, 176. *З середини шашіль вилочує єдиле суччя.* Мир. Іов. I. 127.

Суш, ші, *ж.* 1) Сухое время года. *Така суш, що й жати не можна.* Подол. у. 2) Сухія деревья. *Це не садок, а сама суш.* Подол. г. 3) Сухой валежникъ. *Як крадеться черкес по тій троні, то під ногами в його суш і тріскє.* О. 1862. II. Кух. 65. 4) Сухой воскъ, соты, изъ которыхъ нѣтъ меду. Вх. Лем. 472. *Здається і взяток був, а тепер вибивали—суш та й годі.* Подол. г.

Суш, шу, *м.* Сухой вѣтеръ. *Червона калино, чом ти в лузі стоїш? Чи ся сушу боїш?* Чуб. Ш. 92.

Сýша, ші, *ж.* 1) Суша. *Ти, річенько, ти, бистрая, викинь кости на сушу.* Чуб. V. 169. 2) Сухое мѣсто. *І рогова росте в безздній суші.* К. Іов. 18.

Сушбá, бй, *ж.* Сушка. *Відер десяток вишень для сушби.* Кіев. у.

Сушени́ці, ниць, *ж.* Сушеные фрукты. Гол. IV. 531. Шух. I. 141.

Сушúти, шý, шиш, *гл.* 1) Сушить. *Сорочки попрала,—треба сушити.* 2) Сушить, крушить. *Не суши серденька ти мені.* Мет. 45. *Мовчанка не пухнить, головоньки не сушить.* Ном. № 1117.

Сушúтися, шýся, шишся, *гл.* Сохнуть, сушиться. *Да ластівочка да купалася да на бережечку да сушилася.* Чуб. V. 9.

Сушúця, ці, *ж.*=**Сухолі́с**. Вх. Зн. 67.

Сушкó, кá, *м.* Небольшое засохшее дерево. Вх. Лем. 472.

Сушни́к, ка́, *м.* 1) Усохшія вѣтви на деревѣ. 2) Усохшая часть сада, лѣса.

Сушни́, ні, *ж.* 1) Сушильня 2) Сушеные фрукты. КС. 1893. VII. 77. 3) Сухое дерево, сухія вѣтви. Бх. Уг. 270.

Сушни́к, ка́, *м.*=**Сушник**.

Сýщий, а, е=**Сутий 1**. *Новомлинка* (горілка)—*води половинка, а коропська—суща.* О. 1861. X. 37.

Сýщик, ка, *м.* Сухой баранокъ. Сим. 96. Св. Л. 60.

Суя́гна вівця́. Беременная овца. Анан. у.

Суя́тá, тй, *ж.* Затруднительное положеніе, безпокойство. Вх. Зн. 68.

Суя́тúти, ячý, тúш, *гл.*—**кого**. Безпокоить кого. Вх. Зн. 68

Суя́тúтися, ячýся, тúшся, *гл.* Безпокоиться, хлопотать, изнуряться, существовать въ жалостномъ положеніи. Вх. Зн. 68.

Суя́тний, а, е. Плохой, затруднительный, стѣснительный (объ обстоятельствахъ). *Суятна на мене година*—я въ затруднительномъ, тяжеломъ положеніи. Вх. Зн. 68.

Суя́тник, ка́, *м.* 1) Безпокоящій, затрудняющій кого. Желех. 2) Безпокоящійся. Желех.

Суя́тниця, ці, *ж.* Ж р. отъ **суятник**. Желех.

Суя́трик, ка, *м.* Часть ятера (см.). Вх-Пч. II. 22.

Схаб, бу и **ба**. *м.* Мясо съ ребрами, бокъ. Подол. г.

Схаменýтися, нýся, нéшся, *гл.* Опомниться, одуматься. *Ой, Хомо, Хомо, схаменись, он скоро вже й води не стане: підн лиш, брате, подивись.* Гліб. *Оттутго вітри схаменулись і ну всі драла до моря.* Котл. Ен. I. 11.

Схапáти, пáю, еш, *гл.* Схватить. *Обизвня схапати.* Ном. № 3972. 2) **Схапáти на живý нúтку**. Наскоро сдѣлать. Ном. № 13865.

Скарапýдитися, джуся, дишся, *гл.* Испугаться и сразу податься, остановиться (о животныхъ). *Коні підїхали під село і скарапудились в царинї.* Левиц. Пов. 220. *Де не взявся сірий вовк.... отара скарапудилась, ситнула вбік.* Мир. XPB. 45.

Схвалúтися, люся, лишся, *гл.* Нахвалиться. *Там моя стара не схвалиться,—такий добрий чоловік.* Лебед. у. *Не схвалились ним.* Грин. I. 107.

Схвасувáти, сýю, еш, *гл.* Отрѣшить отъ должности? *Та його ото колись схвасували були, а оне ун'ять настановили.* Богод. у.

Схватáти, тáю, еш, *гл.* Заторопить. *Так скоро схватали, що не успіла і приготовиться.* XC. VII. 424.

Схватúти, чý, тиш, *гл.* = **Схопити**. *Схватив добре за Боже пошиття.* Ном. № 3993.

Схватúтися, чýся, тишся, *гл.*=**Схопитися**. *А поперед його і схватились вихор.* Чуб. I. 34.

Схíд, схóду, *м.* 1) Восходъ. *Заходу сонця дожидався і сходу тихої зорі.* Мкр. Г. 27. *Гетьман Хмельницький козаків до сходу сонця у поход виправляв.* ЗОЮР. I. 60. 2) Востокъ. *Хуртовина зі сходу на їх найде.* К. Іов. 58. **Схíд-сóнця**. *Помолились на схід сонця.* Шевч. 3) Всходъ (о посѣвахъ). *Да нема тому піску сходу.* Чуб. V. 976. *Нема дощу,—нема сходу.* Черк. у. 4) **мн. схóди**. а) Ступеньки неподвижной лѣстницы, б) вся неподвижная лѣстница. Рудч. Ск. I. 109. *Ми вас схованємо до пізночі під сходи.* Гн. I. 155. 5)—**душí**. Отходъ, смерть. *Ударили тричі в старий дзвін на схід душі.* ЗОЮР. II. 285. *А на схід душі хоч табаки полюхаю.* Рудч. Ск. I. 4.

Схíдень, дня, *м.* Востокъ, восточный край неба. Встрѣчено у Мирнаго: *Закрасивши увесь східень палко-рожевим цвітом, воно* (сонце) *ще не рушало зза гори, ще не блиснуло ні одним промінем над землею.* Мир. XPB. 38.

Схíдець, дця, *м.* Ступенька (неподвижной лѣстницы); мн. **сходці**. а) ступеньки неподв. лѣстн. б) неподвижная лѣстница. Стор. М. Пр. 65. *Ей красно в него і дворі єсть, тисові сінці, яворові сходці.* Нп.

Схíдний, а, е,—ній, я, е. Восточный. *Східній край неба. Пані Висока надивилась на волохів, на турків і позичила в їх трохи східнього смаку.* Левиц. Пов. 204.

Схíснувáти, нýю, еш, *гл.* Воспользоваться. Гол.

Схлипнýти. См. **Схлипувати**.

Схлúпування, ня, *с.* Всхлипываніе. *Цілу ніч тільки й чутно було її хлибоке зітхання, її гірке схлипування.* Мир. Пов. I. 20.

Схлúпувати, пую, еш, сов. в. **схлипнýти, нý, нéш**, *гл.* Всхлипывать, всхлипнуть. *Христя схлипує.* Мир. Пов. I. 171. *Аж схлипнула, чи по дідусеві, чи про мене сироту.* Г. Барв. 363.

Схлюпнýти, пну, неш, *гл.* Пошатнувъ сосудъ, расплескать немного.

Схлюпнýтися, нýся, нéшся, *гл.* Плеснуться, выплеснуться. *Пливе човен да води повен, да коли б не схитнувся, да коли б не схлюпнувся.* Грин. III. 67.

Схнýти, хнý, нéш, *гл.* Сохнуть. *Моя душа переболіла; моє серце схне.* МВ. II. 41.

Схов, ву, *м.* Спрятъ, сохраненіе, храненіе. *Голе, як бубон, голодне, як собака, а в схові ні шеляга.* Грин. II. 182. **До схóву**. На храненіе. *Я йому дав сокиру до схову.* Миус. окр. **На, у схóві**. На храненіи, спрятанъ, а, о. *А де ж хустка? Та в матері на (у) схові.* Полт. г.

Схóва, ви, *ж.*=**Схованка**. *Іншої схови у нас не було, як у скрині.* Екат. у.

Схóванець, нця, *м.* Спрятавшійся, укрывшійся. *Як шукали Христа згубити, то він утік та й сховався і найперше в ясла між воли. Жиди так його шукають, так шукають! А воликн їдять собі пашу та все мордою пригортають схованця.* О. 1861. X. 51.

Схóванка, ки, *ж.* Тайникъ, мѣсто гдѣ прячется что-либо. *Та й добру ж схованку він собі зробив, ніяк не знайдеш. Дочка вам схованки покриже, де, як лежить моє добро.* Греб. 338. **Віддáти до схóвани, на схóванку**. Отдать на храненіе. *Собаки*

та й оддали сю роспіску на схованку котам. О. 1861. V. 72.

Схова́ти, ва́ю, ви, *гл.* Г) Спрятать. *Далеко сховавши, ближче найдеш.* Ном. № 9976. 2) Похоронить, схоронить. *Сховали Гриця близько гряниці, плакали за ним всі молодиці.* Чуб. V. 431.

Схова́тися, ва́юся, вшся, *гл.* Спрятаться. *Од людей сховаєшся, а од Бога ні.* Ном. № 49.

Схова́ч, ча, *м.* Прячущій что либо, берущій на сохранеиіе. Мир. ХРВ. 166.

Схо́вище, ща, *с.* Убѣжище, мѣсто, гдѣ прячутся. К. Бай. 81. *Із сховища свого виходить вітер.* К. Іов. 82.

Схо́вок, вку, *м.*=**Схов.** *Лихий сховок і доброго пеуе.* Посл.

Схо́дини, дин, *ж.* Сходка, собраніе.

Схо́дистий, а, е. Покатистый.

Схо́дити, джу, диш, *гл.* 1) Восходить. *Сонечко не сходить.* Мст. 51. *По двору ходить—як зоря сходить; по сінцях ходить—як зоря сходить.* Нп. 2) Всходить. *Тяжко сходити на гору.* 3) Всходить (о посѣвахъ, тѣстѣ). *Ярина добре сходить.* 4) Сходить, спускаться. *Сльози її аж на сей світ сходять.* Рудч. 5) Исходить, истекать. *Як я по матері журилась! Було слізьми схожу.* Г. Барв. 228. *А вже ж мої карі очі слізоньками сходять.* Нп. 6) Подходить. *Ближче схожу,—жінок бачу.* МВ. II. 188. 7) Уходить. *Вона іде, іде,—мов старий бог з двору сходить.... Вже до воріт, за двір.* Сим.. 228. *Сходьте з хати усі, щоб ні одної душечки при мені не було.* Миж. 131. 7) Выходить, истрачиваться. *У його на сі зілля сила грошей сходила.* О. 1862. V. 110. *Горілки на їх багато сходить.* Г. Барв., 516.

Сходи́ти, джу́, диш, *гл.* 1) Исходить. *Ой за яром брала я льон, всю долину сходила.* Мст. 61. 2) Пройти, перейти, сходить. *Коли б же ви, вороній коні, а походу не сходили.* Макс. 3) Одѣться во что, износить что. *Добра такого, не знає в чому й сходити.* Ном. № 1349. *Чи тобі в мене нічого спити, чи нічого з'їсти, чи ні в чім хороше сходити.* Мст. *Нехай батько не турбує, мені вінця не купує, бо я й того не сходила, під явором загубила.* Умап. у.

Схо́дитися, джуся, дишся, *гл.* 1) Сходиться. *Ей, мирянє, шевці, кравці, крамарі, шапарі, сходіться ради послухати, табаки понюхати.* Ном. № 6124. 2) Сходиться, соединяться взаимно. *Земля сходиться з небом.* Чуб. I. 37.

Сходо́вий, а, е=**Східний.** Чуб. I. 131. *Сходовий вітер повіяв, з тополі листячко звіяв.* О. 1862. IV. 5.

Схожа́ти, жа́ю, еш, *гл.* 1)=**Сходити.** *То вин на черґак ісхожає.* КС. 1882. XII. 487. *Я.... того не чувся, щоб жовтий пісок на білому камені схожав.* КС. 1882. XII. 491. *Всі козаки* (з судна) *на сиру землю схожали.* КС. 1882. XII. 488. *Мати старая з двора схожає.* Грин. Ш. 692. 2)=**Сходитися.** *Пола із полою схожає.* КС. 1832. XII. 497.

Схожа́тися, жа́юся, ешся, *гл.*=**Сходитися.** *Одно з одним схожається.* ЗОЮР. I. 27.

Схожда́ти, да́ю, еш, *гл.*=**Схожати.** *Ей, скаржилося світле, сонейко.... „Не буду, Боже, рано схождати“.* Левиц. Світ. 12.

Схо́жий, а, е. Похожій. *Боже ж ти мій! і на чоловіка ж то не схожі.* Мир. л. сб. 173. *Сама на себе не схожа стала, така журба її бере.* Рудч. Ск. II. 32.

Схо́жість, жости, *ж.* Сходство. *Незвичайна схожість дочки з матіррю дуже вразила Ася.* Левиц. I. 234.

Сходоли́ти, джу́, диш, *гл.* Охладить. *Треба схолодить,—дуже гаряча вода.* Канев. у.

Сходоло́вути, ну, неш, *гл.* Похолодѣть. *Хома як глянув, то й сходонув.* Рудч. Ск. II. 176.

Схопи́ти; ся. См. **Схоплювати, ся.**

Схо́плювати, люю, еш, сов. в. **схопи́ти, плю́, пиш,** *гл.* Схватывать, схватить. *І день іде, і ніч іде, і голову схопивши в руки, дивується—чому не йде апостол правди і науки.* Шевч. *Мене трясти схопила та трясе.* Левиц. I. 240.

Схо́плюватися, люю́ся, ешся, сов. в. **схопи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* 1) Схватываться, схватиться, вскакивать, вскочить, быстро подняться. *Еней з просонця як схопився.* Котл. Ен. II. 38. *І разом схопилась та до воріт.* Шевч. *Схопилась та й побігла шляхом, а вже вечеріло й роса пала.* МВ. I. 2) Вскакивать, вскочить на что. *На коника схопився.* 3) Подниматься, подняться. *Схопилась велика вітряна буря.* Єв. Мр. IV. 37.

Схорон|е́ння, ня, *с.* Сохраненіе. *Дала я свої гроші до схороненя.* Харьк. г.

Схорон|и́ти, ня́ю, ѣш, сов. в. **схорон|и́ти, ню́, ниш,** *гл.* = **Ховати, сховати.** *А вже твою милу схоронили.* Мет. 99.

Схорон|и́тися, ня́ юся, ѣшся, нишся, *гл.* = **Ховатися, сховатися.** *Ти будеш по тернах, по байраках схоронятися.* АД. I. 128. *Поступися, сира земле, то я схоронюся.* Чуб. V. 602.

Схотíнка, ки, *ж.* Желаніе. *Трос схотінок.* К. Дз. 220.

Схотíти, схóчу, чеш, *гл.* Захотѣть. *З мене молодої хто схоче сміється.* Мет. 26. *Мене мати на забаву не пускає, як я схочу, перескочу, то й не знає.* Мет. 28.

Схотíтися, четься, *гл. безл.* Захотѣться. *Схотілось лиха.* Ном. № 3846.

Схрести́ти, щý, стиш, *гл.* Скрестить. *Просиділа Настя в кутку, схрестивши руки.* МВ. II. 45.

Схря́катися, каюся, ешся, *гл.* Отхаркаться. *Покуре люльки, що й схрякається чоловік, то й лекше на груди.* Волч. у.

Схуди́ти, -дý, диш, гл. Истошить, сдѣлать худымъ. *На що ви схудили воли отако?* Камен. у. (Лобод.).

Схýдлий, а, е. Исхудалый. *Бліде й схудле лице.* Левиц. Пов. 88.

Схýднути, дну, неш, *гл,* Похудѣть. *Поки гладкий схудне, то худий здохне.* Посл.

Схудобúти, нію, еш, *гл.* Обѣднѣть. Вх. Лем. 472.

Схúбити, блю, биш, *гл.* 1) Уклониться въ сторону, попятиться. 2) Промахнуться. *Не схибить стріляючи.* Стор. М. Пр. 131. *Раз на вовка хука дав, удруге схибив.* Мир. ХРВ. 82. 3) Неудаться, выйти неудачнымъ. *От як вторік: на жито урожай, а пшениця схибила, вродила така, що один тільки послід.* Брацл. у.

Схúбитися, блюся, бишся, *гл.* Уклониться въ сторону, отскочить. *Не повалений на містї (кулею) кнур кидається на дим і своїми здоровенними иклами порубає пластуна, як не вспіє схибитись.* О. 1862. II. 63.

Схибну́ти, бну́, нéш, *гл.* 1) = **Схитнути.** *Дівчата на мене гукають,—я не чую: котрась мене схибнула за плече.* Г.-Барв. 67. 2) — **слóвом.** а) Не сдержать слова. б) Соврать. Черк. у.

Схибну́тися, нýся, нéшся, *гл.* 1) = **Схитнутися.** *Пливе човен води повен, коли б не схибнувся.* Чуб. V. 293. *Схибнувсь віз.* Черк. у. *Гадки в неї схибнулися.* Мир. ХРВ. 404. 2) Не устоять. *Ось уже й татарський баша.... наближається. Наші схибнулись,—далі. Татарюги назвдогін.* Мир. ХРВ. 128.

Схúвка, ки, *ж.* Расколъ, ересь; названіе иновѣрцевъ у католиковъ.

Схизмáт, та, схизмáтик, ка, *м.* Раскольникъ, еретикъ; названіе иновѣрцевъ у католиковъ. Шевч. 138.

Схизмáтський, а, е. Къ схизматамъ относящійся. *Схизматські попи.* Маркев. 58.

Схúлистий, а, е. Наклонный. *Верба стояла крива,—схилиста на став.* Грин. II. 57.

Схúлисто, *нар.* Наклонно. Камен. у.

Схили́ти, ся. См. **Схилити, ся**

Схúлком, *нар.* Наклонясь. *Кажуть люде, моя мати, що я в батька вдався: схилком, схилком попід тинком в зілячко сховався.* Нп.

Схúлок, лку, *м.* Наклонъ, спускъ, скатъ, склонъ. *Та бо в нашім Яворові корчма коло схилку.* Гол. III. 220.

Схúльний, а, е. Склонный.

Схúльнистий, а, е = **Схилистий.** Вх. Лем. 472.

Схúльчивий, а, е. Покладливый, сговорчивый. *Пилипиха була мати своїй дочці не податлива, не схильчива.* МВ. II. 84.

Схили́ти, лю́, ѣш, сов. в. **схили́ти, лю́, лиш,** *гл.* Склонять, склонить, наклонять, наклонить. *А сам схилив головоньку, сльози проливає.* Мет. 77.

Схили́тися, ляюся, ѣшся, сов. в. **схили́тися, люся, лишся,** *гл.* 1) Склоняться, склониться, наклоняться, наклониться. *Зацвіла твоя червона калина, схилилися калинові вітки.* Мет. 271. *Ісус же, схилившись додолу, писав пальцем.* Єв. I. VIII. 6. 2) Склоняться, склониться другъ къ другу. *Ісхиляються в дуброві верхи із верхами.* К. Досв. 99. 3) Склоняться, склониться, согласиться, согласиться. *На те схилялись люде, щоб наняти землеміра поміряти землю.* Волч. у.

Схúтитися, щуся, стúшся, *гл.* Изловчиться, ухитриться. *Воно як би у чих*

не були затулені вікна, то може б я схитивсь уздріти, що там робиться, а то ні, не бачив. Новомоск. у.

Схитну́ти, тну́, не́ш, *гл.* 1) Пошатнуть. *Громом усю землю схитнуло.* Г. Барв. 190. 2) Склонить, наклонить. *Вона голівку схитнула набік.* МВ. I. 115. 3) Качнуть. *Тихо схитнула головою.* Мир. Пов. II. 98.

Схитну́тися, тну́ся, не́шся, *гл.* 1) Пошатнуться, покачнуться. *Пливе човен, води повен, колиб не схитнувся.* Чуб. III. 22. *Кладочка схитнулась — сестрица втонула.* Нп. *А як моя головка схитнеться* (=як умру), *тоді тобі рокіш минеться.* Чуб. V. 113. 2) Пошевельнуться, прійти въ движеніе, качнуться. *Під тобою, селезню, вода не схитнеться.* Мет. 37.

Схитрува́ти, тру́ю, єш, *гл.* Ухитриться, употребить хитрость. *Як би йому схитрувати, щоб обдурити жида-шинкаря.* Грин. II. 226.

Схища́тися, ща́юся, ешся, *гл.* Укрываться. *Піо хугу схищались під комишами.* О. 1862. V. Кух. 29.

Сса́ти, ссу, ссеш, *гл.* Сосать. *Ласкаве телятко дві матки буде сцати, а злісливе, то й одна не дасть.* Ном. № 3302.

Сси́кавка, ки, *ж.*=**Сі́кавка** 1. Канев. у.

Сси́кли́ни, ли́н, *ж.* Моча.

Сси́кли́ння, ня, *с.*=**Сси́клини.** Лохв. у.

Сси́ку́н, ка́, *м.* Тотъ, кто часто мочится.

Сси́ку́ха, хи, *ж.* Та, которая часто мочится.

Сси́к! *межд.* отъ сцяти. Ном. № 6384.

Сці́ля́ння, сці́ля́ти, сці́ля́ючий, сці́ля́ти. См. **Зці́лення** и пр.

Сці́льни́к, ка́, *м.*=**Сті́льник.** Маркев. 17, 169. Ум. **Сці́льничо́к.** Стор. I. 61.

Сьєоба́ти, ба́ю. ешь, *гл.*=**Сті́бати.** *Циган... давай сьєобати прикоченником.* Рудн. Ск. II, 184.

Сцяти, сцю, сцеш, *гл.* 1) Мочить, сцать. 2)=**Сцати.**

Сцяч, ча́, *м.* Уршльникъ.

Сця́чка, ки, *ж.* Болѣзнь, недержаніе мочи.

Счастя, тя, *с.* и пр. См. **Щастя.** и пр.

Сьєка́льниця, ці, *ж.* Ищущая (въ головѣ). Мил. 217.

Сьєка́ння, ня, *с.* Искаиіе (въ головѣ). КС. 1890. V. 339. Грин. III. 82.

Сьєка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Искать (въ головѣ). Г. Барв. 261. *Син твій, мати, в полі, в полі спочиває, над ним сидить чорний орел в головоньці сьєкає.* Нп.

Сьєка́тися, ка́юся, ешся, *гл.* Искать (насѣкомыхъ въ волосахъ, шерсти). *Такий мені пан: у соломі спить а зубами сьєкається.* Ном № 2930.

Сьєгобі́цький, а, е=**Сьєгобі́чний.** *Хто не був по сей бік Дніпра, жадної тями не має про сьєгобіцьку Україну.* Св. Л. 23.

Сьєгобі́чний, сьєгобо́чний, а, е—**ній, я, е.** По сю сторону рѣки. *Московщина обладувала Україною сьєгобочною.* МВ. I. 137.

Сьєго́дні, сьєго́дня, *нар.* Сегодня. *Чи не гріх, кажуть, сьєгодні робить.* ЗОЮР. I. 48. *Сьєгодня не празник, а ти нам не вказник.* Ном. № 187.

Сьєго́дніши́й, я, е. Сегодняшній. Сим. 150.

Сьєгорі́чний, сьєгорі́шний, я, е. Этого года. *Се очерет сьєгорішній, тим він собі такий листатий.* Лубен. у. *Вони пішли поміж стіжками, поміж скиртами жита торішнього й сьєгорішнього.* Левиц. Пов. 181.

Сьєгосві́тній, я, е. Этого міра. *Дознав би втіхи й розкоші сьєгосвітньої.* МВ. I. 44.

Сьєгоча́сний, а, е. Современный, совершающійся въ настоящее время. Левиц. Пов. 164, 258. *Світові потреби сьєгочасні.* Св. Л. 17.

Сьєма́к, ка́, *м.* 1) Семилѣтка (о людяхъ и животныхъ). 2) Монета въ семь коп. ассигнаціями или въ 2 коп. серебромъ.

Сьєма́ка, ки, *ж.* Семерка (въ картахъ).

Сьє́мий, а, е. Седьмой. *Не хвались сьємого дня, а хвались сьємого году.* Ном. № 9068.

Сьєрб! *межд.*, выражающее хлебокъ. *Дай мені сироватки з хлібом.... Він сьєрб, сьєрб разів з п'ять, да й годі.* Г. Барв. 98

Сьє́рбати, баю, еш, *гл.* Хлебать. *Сьєрбай кошку, на дні рибка есть.* Ном. № 1200.

Сьєрбну́ти, сьєрбону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Хлебнуть. *Сьєрбне чоловік чарку—як іскажиться.* Ном. № 11469.

Сьюд, *нар.*=**Сюда.** *Я сьюд-туд,—нема коня.* НВолын. у. *Не сюд, не туд, не сяк, не так.* Чуб. V. 1146.

Сюдá, *нар.*=**Сюди**.

Сюди, *нар.* Сюда. *Ні сюди, ні туди,— ні саньми, ні колесами, ні зімою, ні літом.* Ном. № 7655. *Сюди-туди походила, вечерять зварила.* Чуб. V. 93.

Сюдóю, *нар.* Этой дорогой, этимъ путемъ, въ этомъ направленіи. *Чи не бачив паруйка і діяки, чи не йшли сюдою?* Рудч. Ск. I. 147. *Йди прядою, то скрізь тобі ялинок битий: чи тудою, чи сюдою, чи на схід сонця, чи на захід.* МВ. (КС. 1902. X. 442).

Сю́ра, ри, *ж.* Сѣрый сердак. Вх. Зн. 68.

Сюро́к, рка́, сюрчо́к, чка́, *м.* Родъ свистка. Пирят. у.

Сюрча́ння, ня, *с.* 1) Жужжаніе, трескъ (насѣкомыхъ). *Докучне сюрчання трав'яних коників.* Мир. ХРВ. 4. 2) Жужжаніе (веретена).

Сюрча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* 1) Жужжать, трещать (о насѣкомыхъ). *Тамконики* (польови) *кричали та сюрчали.* Мир. ХРВ. 39. 2) Жужжать (о веретенѣ) *Веретено сюрчить.* Мир. Пов. I. 134.

Сю́сі, дѣтск.=Пі́сі. О. 1861. VIII. 8.

Сю́сяти, сяю, сиш, *гл.* Дѣтск.: мочиться.

Ся, *мѣст.* 1) Ж. р. отъ сей. *Ся вже пасок тридцять зділа.* Ном. № 8655. 2) Ся, себя. *Літа май молодії, де ви ся поділи?* Нп. *Згадав, ся зволив та й удоволив.* Ном. *Як ся ма́єш?* Какъ поживаешь?

Ся́бер, бра, сябро́, ра́, *м.* Участникъ земельнаго владѣнія, компаньонъ въ торговомъ предпріятіи. Вас. 189. КС. 1890. VI. 478. *Брат братові сябер.* Ном. № 9399.

Сябри́нний, а, е. Артельный, товарищескій, находящійся въ общинномъ пользованіи. *Сябринна оренда.* Черн. г. *Сябринний ліс.*

Сябрува́ти, бру́ю, єш, *гл.* Водить компанію. Конст. у.

Ся́вання, ня, *с.* Гоготаніе гусей, преимущественно гусятъ. Волын. г. Желех.

Ся́вкати, каю, єш, сявкоті́ти, кочу́, чеш, *гл.* О гусяхъ, преимущественно гусятахъ: гоготать. Вол. г. *Гуска сявкоче.* Вх. Пч. I. 15.

Сягáти, гáю, єш, сов. в. **сягну́ти, гну́, не́ш**, *гл.* 1) Достигать, достичь, касаться, простираться, доставать, достать. *Бреде старий, назад ся оглядає, а йому вода вже по шию сягає.* Чуб. V. 846. *З дідьком не сягай до одної миски.* Ном. № 5985. *По Вкраїні огні горять, під небо сягають.* К. Іосв. 93. 2) Хватать, хватить, стать. *Узяла карбованця грошей,—думка, бач, така, що стане й на оливу; одже й не сягнуло.* Лебед. у.

Сягни́стий, а, е. Дѣлающій большіе шаги. *Добрі воли, та не пристиг: один дуже сягнистий, у другого короткі ноги, так не зійде з тим.* Кіев. у.

Сягну́ти. См. **Сягати**.

Сяговина, ни, *ж.* Саженные дрова. Вх. Лем. 472.

Сягону́ти, ну́, не́ш, *гл.* То-же, что и сягнути, но выражаетъ большую силу дѣйствія. К. ХП. 17. *І сягонеш умом до його правди.* К. Іов. 24.

Сяда́ти, даю, єш, *гл.*=**Сідати**.

Садови́ти, влю́, ви́ш,—ся, *гл.*=**Садовити,—ся**. *Коло себе сядовить.* МВ. (О. 1862. Ш. 40).

Сáсво, ва, *с.* Сіяніе. Г. Барв. 358. К. Бай. 14. *Як усміхнувсь, очам не довірюють, і сяево лиця збіграють.* К. Іов. 62.

Сяжá, жі, *ж.* Кусокъ плетня, укрѣпленный на четырехъ столбахъ посреди рѣки надъ водой, на которомъ стоитъ рыбакъ съ сѣтью; такъ какъ рѣка перегорожена плетнемъ и проходъ оставленъ только подъ сяжею, то рыба идетъ прямо въ сѣть. Вх. Пч. II. 25.

Сяйний, а, е. Сіяющій. Встрѣч. у. Щоголева. *Сіло сонце. На майдані сяйні огнища горять* (на Купала). Щог. Сл. 24.

Сяйну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Однок. отъ **сяти**. *Сяевом сяйнула.* К. ХП. 49. *Блискавка по всьому небу сяйнула.* Г. Барв. 190.

Сяк, *нар.* Этакъ. *Не так, не сяк.* Чуб. **Сяк-так, сяк-не так.** Кое-какъ. *Сяк-так до вечора буду жить, а ввечері мій милеський прибіжить.* Чуб. V. 105. *Очіпок сякме-так наділа.* Алв. 40.

Сяка́ння, ня, *с.* Сморканіе.

Сяка́ти, каю, єш, *гл.* Сморкать. *Се було тоді, як я сякав у рукав.* Ном. № 14167.

Сяка́тися, каю́ся, ешся, *гл.* Сморкаться.

Сякúй, á, é. 1) Этакій. *І така, і сяка— тільки дайте.* Ном. № 4507. 2) **Сякúй-такúй.** а) Кое-какой; пустячный. *Сяка-така напасть, та спати не дасть.* Ном. № 1757. *Сякі-такі вареники, а все луччі галушок, сякі-такі дівчаточка, а все-луччі жіночок.* Нп. б) Бранное выражее

віе. *Я каже, тебе, сякий-такий сину, запалю.* ЗОЮР. І. 9.

Ся́ння, **ня**, *с.* Сяніе.

Ся́ти, **ся́ю**, **ешь**, *гл.* Сіять. *Мечем своїм як блискавкою сяє.* Макс. (1849). 85. *Пішло військо, короговки сяють.* Чуб. V. 504. *Місяць високо, зіроньки сяють.* Шевч.

Сія́ння, **ня**, *с.*=**Сяння**. Ком. Р. І. 50.

Сія́ти, **сія́ю**, **ешь**, *гл.*=**Сяти**.

Т.

Т, *пред.*=**Д**, къ. *Надійшов же т ній завидь-завидко.* Гол. IV. 33. *Надійшов же т ній батенько ій.* Гол. IV. 90.

Та, *сз.* 1) И, да. *Батько та матн.* Харьк. *За степи та ва могили, що на Украіні, серце мліло.* Шевч. *Од моря та й до моря.* К. Псал. 164. 2) Но, да. *Полетіла б я до тебе, та крилець не маю.* Котл. Нп. 340. 3) Да, вотъ. *Вилізь на вербу та й подивись.* Левиц. I. 208. *Та була в мене жінка, та була в мене любка, та післала мене в ліс, щоб я ей дров привіз.* Нп. **Та де!** Да нѣтъ. *Він добре співає?—Та де.* **Та-ґдже, та-жé, та-жé ж, та-ж.** Сокращ. изъ **та аджé, та аджé ж.** Да вѣдь, да вѣдь же. *Ой відай ти слабий, хорий, ти мій милий Сосновиченьку?—Та-ґдже видиш, що не жарти!* Гол. I. 82. *Та-же ти знаєш, що я не маю нічого. Та-же я тобі казав, що будуть гості.*

Та, *мъст. женск. р.* при *муж. р.* **той.**

Та! *звят. пад.* отъ **тáто.** *Та! що ти робиш.* Шейк.

Табáк, кý, *м.* Табакъ. Драг. 13. Ум. **Табачóк.** *Хто нюхає табачок, то геть-маків мужичок.* Ном. № 12614.

Табáка, ки, *ж.* 1) Нюхательный табакъ. *А що, понюхав табаки?* Ном. № 3968. **Я тебе зімнý на табáку.** Въ порошокъ тебя изотру! 2)—**вóвча.** Раст. Lycoperdon Bovista. Вх. Уг. 231. Ум. **Табáчка.**

Табакéрка, ки, *ж.* Табакерка. *Коли нагнувсь табаки понюхать,—вона й побачила табакерку.* Рудч. Ск. II. 179. Ум. **Табакéронька, табакéрочка.**

Табакéрчина, ни, *ж.* Плоховатая табакерка. Ум **Табакéрчинка.**

Табáнити, ню, нить, *гл.* Грести кормою впередъ. Ейскъ.

Табатéрка, табатúрка, ки, *ж.*=**Табакерка.** *Дід виняв луб'яну табатирку, понюхав табаки.* Мир. ХРВ. 53. Ум. **Табатúрочка.**

Табачáрка, ки, *ж.*=**Табакерка.** Желех.

Табачéнція, ції, *ж.* Шутливое отъ **табака.** Шейк.

Табачúна, ни, *ж.*=**Табака.** Шейк. Ум. **Табачúнка.**

Табáчити, чу, чить, *гл.* Нюхать табакъ. Шейк.

Табáчка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **табака.** 2) Раст. Ranunculus sceleratus. Вх. Пч. I. 12.

Табачкóвий, я, е. Имѣющій цвѣтъ нюхательнаго табаку. Шейк.

Табáчник, ка, *м.* Нюхающій табакъ, приготовляющій или продающій его. Шейк.

Табáчників, кова, ве. Относящійся къ **табачнику,** принадлежащій ему. Шейк.

Табáчницин, на, не. Принадлежащій **табачниці.** Шейк.

Табáчниця, ці, *ж.* Женщина, нюхающая, приготовляющая или продающая табакъ. Шейк.

Табачóк, чкý, *м.* Ум. отъ **табак.**

Табáшний, а, е. Табачный.

Табáшник, ка, *м.* и пр.=**Табачник** и пр. КС. 1882. III. 60.

Табин, ну, *м.* Шелковая плотная матерія. Шейк.

Табúновий, а, е. Сдѣланный изъ **табину.** Шейк.

Табівка, ки, *ж.* Кожаная сумка, носимая черезъ плечо на ремнѣ. Шух. I. 121, 128, 279.

Табір, бору, *м.*=**Табор.** Гол. IV. 403.

Табла, ли, *ж.*=**Табівка.** Вх. Зн. 68.

Таблúця, ці, *ж.* 1) Дощечка, таблица. *Стояла таблиця біла, а на ній були виписані мої гріхи.* Гн. II. 76. 2) Классная доска. Шейк. 3) Вывѣска, доска съ надписью. *На стовпі таблицю прибив і*

на ті таблиці написав так: хто сюдою буде їхать, то непремінно щоб сюди заїхав. Рудч. Ск. II. 92. Ум. **Табли́чка, таблѝчечка.** Грин. I. 188.

Та́бор, ру, *м.* Станъ, лагерь; обозъ, таборъ (у войска, чумаковъ, косцёвъ и пр.). Маркев. 14. К. Досв. 7. *В яру колись гайдамаки табором стояли.* Шевч. Ум. **Та́борик.**

Табори́тися, ри́ся, ри́шся, *гл.* Располагаться лагеремъ, станомъ, таборомъ. Шейк.

Табори́ще, ща, *с.* Мѣсто прежняго табора, прежней стоянки, лагеря. *Стоїте ви залогами в старих таборищах.* К. Досв. 225.

Табо́ровий, а, е. Лагерный. К. ЧР. 309.

Таборува́ння, ня, *с.* Стояніе лагеремъ. Шейк.

Таборува́ти, рую́, єш, *гл.* Стоять лагеремъ. Шейк.

Табо́рний, на, *м.* Находящійся въ лагерѣ, стоянкѣ, обозѣ. *Кругом добрі всім таборянам чинити.* К. МБ XI. 143.

Табу́н, на́, *м.* 1) Табунъ. Вас. 197. *Ой чий же то сивий кінчок по табуні ходить?* Грин. Ш. 589. 2) Стая, стадо: *І тілько край ставка оставсь табун утят.* Греб. 387. *Дрохви, журавлі, хохітва підіймались табунами.* Стор. *Оселедці ходять табунами.* Шейк. *Табун горобців і табун мишей.* Грин. II. 244. Ум. **Табуне́ць, табу́нчик.** *Засоромивсь осміяний горобець та й покинув ріднесенький табунець.* Глѣб.

Табу́нний, а, е. Табунный, изъ табуна.

Табу́нник, ка, *м.* Табунщикъ. Шейк.

Табу́нників, кова, ве. Принадлежащій табунщику.

Табу́новий, а, е. Принадлежащій табуну. *Коні табунові.* К. МБ. XI. 142. *Табунове посовисько.* Шейк.

Табу́нський, а, е. Находящійся въ табунѣ. *Що ти брикаєш, як табунська кобила?* Шейк.

Табу́нчик, ка, *м.* Ум. отъ. **табун.**

Табу́рка, ки, *ж.* Верхъ телѣжный, будка, волочокъ. *У простий віз він тепер уже й не сяде, а дай йому візок да ще й з табуркою, щоб сонце йому не пекло у пику, або дощ не лив у потилицю.* Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Тавле́тка, ки, *ж.* Аспидная доска. Шейк.

Та́волга, ги, *ж.* Раст. Spiraea. *По три пучки терниии і червоної таволги набірайте, бідного невольника по тричі в однім місці затинайте.* АД. I. 89.

Таволжа́ний, а, е. Относящійся къ таволгѣ. Шейк.

Таволжа́ник, ка, *м.* 1) Spiraea crenata L. Анн. 339. 2—**пу́жний.** Spiraea hypericifolia L. Анн. 340.

Та́врія, рії, *ж.* Таврическая губернія. *Що-весни ідуть було з нашого села у Таврію.* Грин. I. 109.

Таврова́ний, а, е. Мѣченый. Константиногр. у.

Тавро́т, та, *м.* Родъ дѣтской игры. Шейк.

Таган, на́, *м.* Таганъ, желѣзная подставка съ ножками, на которой варять пищу, раскладывая подъ ней огонь. Ум. **Тагано́к, тага́нчик.**

Таганка́шка, ки, *ж.* Одинъ изъ низшихъ сортовъ крымской соли. Сумск. у.

Таганок, нка́, *м.* Ум. отъ таган.

Таганува́ти, ну́ю, єш, *гл.* Остановиться въ степи для приготовленія кушанья. Шейк.

Тага́нчик, ка, *м.* Ум. отъ таган.

Таді, тадива́й, *нар.*=**Туди.** Вх. Зн. 23. *Єно нам поїдьж, ци не їшла тади, ци не їшла дака білаглова.* Гол. II. 10.

Тає́мний, а, е. Тайный, секретный. *Той діла їх розуміє і таємні мисл.* К. Псал. 75.

Таємни́ця, ці, *ж.* 1) Секретное мѣсто. 2) Тайна. *Маю я їдну таємницю, але ніхто її від мене не возьме.* Шейк.

Таємни́чий, а, е. 1) Таинственный. Мир. ХРВ. 353. К. Досв. 71. *Чули вони дивне таємниче слово.* К. Псал. 189.

Таємни́чо, *нар.* Таинственно. *Таємничо у хуточку карти розкладала.* Млак. 89.

Тає́мність, ности, *ж.* Тайна, секретъ. Чуб. I. 295.

Таємно, *нар.* Тайно.

Таємнощі, щів, *ж.* Тайныя дѣла, вещи, которыя нужно скрывать. Шейк.

Та́їнство, ва. *с.* Таинство. *Таїнство странное і в Вифлеємі чудо явное.* Колядка. Шейк.

Таї́ти, таю́, їш. *гл.* Таить, скрывать, не обнаруживать. *Нічого гріха таїти.* Нем. № 7437. *Таїть у серці зло.* К. Псал. 100. *Гріхів не таїте.* АД. I. 177.

Таї́тися, таю́ся, їшся, *гл.* Скрываться, не обнаруживаться. *Що зробила—не таїсь, признайсь лучче. Як ми не таїлись*

од матері, а вона таки провідалась про наш гріх. Стор. М. Пр. 35.

Тайкома́, *нар.* Тайкомъ, тайно. *Закликавши тайкома мудрці, Ірод «пильно в них випитував».* Єв. Мт. II. 7. *Роскazувала раз, та не мені, а тайкома од мене бабі.* Г. Барв. 375.

Та́йна, ни, *ж.*=**Таємниця**. *І господня тайна в тих, що Господа бояться.* К. Псал. 57.

Та́йний, а, е=**Таємний**. Мил. 218. *У свої тенета тайні ногою попали.* К. Псал. 18.

Тайни́к, ка́, *м.* 1) Тайникъ, секретное мѣсто. Шейк. 2) Тайный проходъ. Шейк. *Се мабуть тайник—печера, що йде під землею.* К. МБ. XI. 147. Ум. **Тайничо́к**.

Тайнико́вий, а, е. Относящіеся къ тайнику, спрятанный въ немъ.

Тайничо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **тайник**.

Та́ємність, ности, *ж.* = **Таємність**. 1) *Сказав велику таємність жінці.* Грин. I. 187. 2) Скрытность. *Яка в нього таємність.* Шейк.

Та́ємно, *нар.*=**Таємно**. К. Псал. 63.

Та́єстерка, ки, *ж.* Ум. отъ **таєстра**.

Та́єстра, ри, *ж.* Сумка, котомка. Kolb. I. 69. Ум. **Та́єстерка, та́єстронька, та́єстрочка**.

Таєстри́на, ни, *ж.* Старая, худая котомка. Шейк.

Та́єстровий, а, е. Относящійся къ таєстрѣ. Шейк.

Та́єстронька, та́єстрочка, ки, *ж.* Ум. отъ **таєстра**.

Так, *нар.* 1) Такъ, такимъ образомъ. *Так Іван скакає, як му скрипки грає.* Шейк. **Так са́ме, так са́мо**. Точно такъ, такъ точно. **А чом не так?** А почему и нѣтъ? Грин. I. 63. **Не з так**. Не очень. *А що ж вона, хороша?—Не з так то, погаменька.* Кост. (О. 1862. VI. 49). **Так-сяк**. Кое-какъ. *Сяк-так на косяк, аби не полюдськи.* Шейк. **Так такий**. Вотъ такъ. *Так таки й поїду, тебе не спитавшись.* **Так достóту**. Такъ точно. *Так достоту, як і торік гине товар на селі.* Васильк. у. **Так то вже**. Ужъ такъ, такъ сильно. *Так то вже мене лає.* МВ. „(О. 1862. III. 41). 2) Безъ этого, безъ того. *Журбою не наключу собі болі, коли так не маю.* Шевч. 3) Да, такъ. *Отсе, так, так! Сказав так, та не в смак.* Шейк. 4) Такъ, безъ причины, безъ цѣли, безъ дѣла, напрасно. *Я так пришов.* 5) **За так гро́шей**. Даромъ, безденежно, безвозмездно. Ум. **Та́ненький, та́нечки**. *І так він те слово тихо, тихенько, тáнечки, смутно промовив.* МВ. (О. 1862. III. 55).

Так, *сз.* То=**дак**. *Та як випустили його в море, так він то пурне, то вирне.*

Та́кання, ня, *с.* Даканье. Ум. **Та́каннячко**.

Та́кати, каю, еш, *гл.* Дакать, говорить та. Шейк.

Таке́лецький, а, е. Вотъ такой большой. Шейк.

Таке́нний, а, е. Вотъ такой. *Жаба такенна велика лізе через дорогу.* Драг. 49.

Та́кеньки, та́кечки, *нар.* Ум. отъ **так**.

Таки́, *сз.* 1) Таки, все таки, при всемъ томъ. *Хоть не свое—позичене, а все таки лихо.* Шевч. *З Запорожжя понаходило таки чимало січовиків.* Стор. *Не скажу таки тобі.* Шейк. 2) Именно, же. *Таки ж той самий осавула, що колись приходив за Василем, раз зайшов до Ганни в хату.* Левиц. I. 59. *Пійгали вони, моя прабаба, а її вже прапрабаба, із своїм таки чоловіком на ярмарок.* Г. Барв. 426.

Такий, а́, е́. *мвет.* 1) Такой. *Увійшли у такий темний ліс, що тільки небо та земля.* Рудч. Ск. II. 108. *Не уродить сова сокола, ічо таке як сама.* Посл. *Який їхав, таку здибав.* Посл. 2) **Сякий-такий, який-такий**. Кое-какой, какой-нибудь. *Сякий такий аби був, аби хліба роздобув.* Шейк. *Який-такий уряд лучший, ніж проста служба.* Шейк. 3) **Тако́го**. Такъ много. *А там такого старців, такого калік.* Чуб. II. 131.

Такі́вський, а, е. Таковскій. *Таківський з лоба.* Ном. № 4858. *Еге, вона таківська була.* Г. Барв. 423. *Ми роду не таківського, ми роду королівського.* Грин. III. 437.

Такі́сінький, а, е. Совершенно такой. Шейк.

Такі́січкий, а, е=**Такі́сінький**. Шейк.

Такі́ський, а, е=**Такі́сінький**. Шейк.

Та́кнути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ **та́кати**.

Та́ко, *нар.* 1)=**Так**. 2) **Яко-та́ко**. Кое-какъ.

Тако́вий, а, е. Таковой, такой. *Не прибрана, не готова—йди душа такова.* Ном.

Тако́ж, *нар.* Также. *А що його любка уже без ума, мабіть також не знав.* Федьк.

Та́кой, *нар.*=**Також**. Шейк.

Та́кось, *нар.* Такъ. Шейк. **Якось-та́кось буде.** Какъ нибудь будетъ.

Такрі́чний, а, е=Торішній. *Збіже мав такрічне.* Шейк.

Та́кса, си, *ж.* Такса.

Таксато́р, ра, *м* Таксаторъ, оцѣнщикъ лѣсовъ и угодій по ихъ доходности.

Таксато́рів, рова, ве. Принадлежащій таксатору. Шейк.

Таксато́рський, а, е. Таксаторскій.

Таксо́ація, ції, *ж.* Таксація, оцѣнка лѣсовъ и земель по ихъ доходности. Шейк.

Таксува́ти, сую́, ещ, *гл.* Оцѣнивать, лѣзать оцѣнку. *Десь там зробили плуг і ходили по світі таксувати, що плуг варт.* Гн. І. 39.

Такува́ти, кую́, ещ, *гл.=***Атакувати.** *Січ такували.* Драг. 211.

Тал, лу, *м.* Протолина. Ленч. 132. **Та́лом талува́ти**—ѣхать саньми по протаявшему снѣгу. Ленч. 132.

Та́л, ла́, *ж.* Раст. Salix pentandra L. Анн. 310.

Талабаїти, ба́ю, їш, *гл.* Тревожить? возмущать? *Не вступайте, сильнії бояре, не талабайте золотої цішейки.* Гол. IV 331.

Талба́н, ну́, *м.* Раст. а) Thlaspi arvense L. ЗЮЗО. I. 138. б) Spiraea Filipendula L. ЗЮЗО. I. 137.

Талаба́нити, ню, нив, *гл.* Болтать издоръ. Шейк.

Талажчáник, ка, *м.* Раст. Salix viminalis L. Анн. 311.

Талала́й, лая, *м.* Болтунъ, говорунъ. Въ загадкѣ: *За білою березою талалай плеще.* ХС. Ш. 63.

Талала́йка, ки, *ж.* 1) Болтунья. *Баба-талалайка.* 2) Особый родъ пѣсни. Гол. IV. 485.

Талала́йко, ка, *м.=***Талалай.** *Ой за білим частокілом талалайко скаче.* Ном., стр. 297, № 233.

Таламо́ас, су, *м.=***Тулумбас.**

Тала́н, ну́, *м.* Судьба, счастье. *Не то талан, що лежить, а то, що біжить.* Ном. № 7231. *І талан, і безталання все, каже, від Бога.* Шевч. *Вже як кому на сім світі не талан, щастя-долі нема....* Г. Барв. 119. *Хоч хороша—не хороша, таки в неї талани: на улиці хлопці б'ються, на кошарі барани.* Мил. 100. Ум. **Талано́к, тала́нонько, тала́ночок.** *А сам полину в чужу сторону, в чужу сторононьку шукать талаиоиьку.* О. 1861. IV. 93.

Талайда́ти, да́ю, єш, талайдува́ти, дую́, єш, *гл.* Ходить около хозяйства, досматривать за нимъ, хлопотать. Шейк. *Талайдую коло худоби.* Вх. Зн. 68.

Талани́стий, а, е. Счастливый, удачливый. *Який ти, Хведоре, талани́стий.* Волч. у.

Талани́ти, ни́ть, *гл. безл.* Удаваться. *Мені не талани́ть.* Шейк.

Тала́нливий, а, е. Счастливый. Шейк.

Тала́нливо, *нар.* Счастливо.

Тала́нний, а, е. Счастливый. Шейк.

Тала́нниця, ці, *ж.* Счастливая. Шейк.

Таланови́тий, а, е. Даровитый, способный, талантливый.

Талановúтість, тости, *ж.* Даровитость, талантливость. Шейк.

Талановúто, *нар.* Даровито, талантливо.

Талано́к, нику, тала́нонько, ка, тала́ночок, чку, *М.* Ум. отъ **талан.**

Тала́нт, ту, *м.* Талантъ, дарованіе.

Тала́п! *межд.* 1) Для выраженія паденія во что либо жидкое; для выраженія брызговъ какой либо жидкости. *Грязюка з колеса талап на нього.* Шейк. 2) Для выраженія удара чѣмъ нибудь плоскимъ. *Він його талап долонею по пиці.* Шейк. **Талап-талап!** Для выраженія плаванія, бултыханія руками или лапами животнаго.

Тала́пання, ня, *с.* 1) Названіе дѣйствія отъ глагола **тала́пати.** 2) Пачкотня. *Хиба се робота — тільки талапання.* Брацл. у.

Тала́пати, паю, ещ, *гл.* 1) Издавать звукъ, какой происходитъ отъ паденія чего-нибудь въ жидкость; плескать чѣмъ нибудь жидкимъ. Шейк. 2) Мутить воду, плескаясь въ ней. *Не талапай воду.* Шейк. 3) Марать, пачкать грязью или вообще чѣмъ нибудь жидкимъ.

Тала́патися, паюся, ешся, *гл.* Плескаться въ грязи, возиться съ грязной работой. *От тепер і талапайся коло них бурякiв.* Брацл. у. *Качки талапаються в калабатині.* Шейк. *Талапається по болоту.* Хотин. у.

Тала́пнути, ну, неш, *гл.* Ударить, треснуть. *Підійшов медвідь до вепра, як талапнє его позавуш.* Гн. І. 164.

Т'але, *сз.=***Але.**

Т'алéж, *сз.=***Алеж.** *Хоч правду женуть люде, т'алеж правда завше буде.* Шейк.

Та́лий, а, е. Оттаявшій, растаявшій.

Талина́, **ни**, *ж.* Растаявшій санный путь. *Не хоче талиною їхати, а щоб я їхав*, НВолын. у.

Талі́г, **га**, *м.* Телѣга? Гол. Ш. 247.

Талір, **ра**, *м.*=**Тарі́ль**. *Винесли три таліри червінців.* Шейк. *Нема токара вдома, поїхав до Мугильова дерева купувати, таліри виробляти.* Грин. Ш. 520.

Таліркá, **ки**, *ж.*=**Тарі́лка**. *Без ножа і без таліркы мое серце крає.* Г. Барв. 387. *Таліркы бувають плиткі, плескаті й глибокі.* Шейк. Ум. **Таліро́нька**, **таліро́чка**.

Таліркóвий, **а**, **е**. Тарелочный. *Таліркова фабрика.* Шейк.

Таліро́нька, **таліро́чка**. **ки**, *ж.* Ум. отъ **таліркá**.

Таліро́чна, **ни**, *ж.* Уничиж. отъ **таліркá**.

Тáлій, **лія**, *м.* Раст. Triticum dasyanthum Ledeb. Ann. 362.

Тáлія, **лії**, **Тáлья**, **льї**, *ж.* Италія. Желех. Гол. Ш. 120.

Талія́н, **тальян**, **на**, *м.* Итальянецъ. *Квартиру ми мали в одного старого купця, таліяна обойму.* Гол. Ш. 145.

Таліянець, **тальянець**, **нця**, *м.*=**Таліян**. Желех.

Таліянка, **тальянка**, **ки**, *ж.* Итальянка.

Таліянський, **тальянський**, **а**, **е**. Итальянскій. Желех. Млак. 98.

Таліянчин, **тальянчин**, **на**, **не**. Принадлежащій итальянкѣ.

Талмýд, **ду**, *м.* Талмудъ. *На підсіні в малій хаті сидить старий хуспт, в опівночі над талмудом бородою труситъ.* Рудан. I. 12.

Таловúна, **ни**, *ж.* Проталина, подтаявшій снѣгъ. Мнж. 193. *Десь-не-десь сніжок, більш таловина.* Харьк. г.

Таловíрка, **ки**, *ж.* Родъ сельдя. *Вісім хур провадив риби: там був оселедець, лящ, сула, тарань, чахоня, чабаки, севрюга, корон, щука, таловірка, лин і окунь.* Мкр. Н. 7.

Талува́ння, **ня**, *с.* 1) Топтаніе, вытаптываніе. Шейк. 2)=**Нехтування**.

Талюва́ти, **лю́ю**, **єш**, *гл.* 1) Топтать. Вх. Зн. 68. *Свині город талюють.* Шейк. 2)=**Нехтувати**. *Талювать, нехтувать одежину.* Пом. № 11133. *Я тобі казав: не талуй віри.* Шейк.

Тáльба, **би**, *ж.* Плотъ сплавного дерева; *на немъ есть* **керма́** *и сохар.* (См.). Шух. I. 181.

Тáлья, **талья́н** и пр. См. **Талія**, **таліян** и пр.

Талья́н, **на**. *м.* Сѣть, опускаемая на дно моря и подымаемая четырьмя шестами, когда надъ ней будетъ рыба. Шейк.

Таля́палка, **ки**, *ж.* 1) Женщина, которая возится съ какой нибудь жидкостью, какъ то: мажетъ комнату, бѣлитъ, краситъ что-нибудь, моетъ и т. п. Шейк. 2) Замарашка, пачкунья, неряха. Шейк.

Таля́пало, **ла**, *с.* 1) Мужчина, который возится съ жидкостью, разливая ее. Шейк. 2) Пачкунъ, неряха. Шейк.

Таля́панина, **ни**, *ж.* 1) Занятіе, возня съ чѣмъ либо жидкимъ. Шейк. 2) Пачкотня. *Не люблю тої таляпанини коло хати.* Шейк.

Таля́пання, **ня**, *с.*=**Талапання**.

Таляпу́-таляпу́! *меж.* для выраженія продолжительнаго равномѣрнаго болтанія въ жидкости. Шейк.

Таляпу́щий, **а**, **е**. Любящій возиться съ жидкостью, разливать ее. Шейк.

Та́ляр, **ра́**, *м.* 1) Талеръ, серебряная монета въ 75. коп. Гащук, Укр. аб., 101. *Заплатила.... біленькими таляра́ми.* Гол. I. 3. *У туркені у кишені таляри, дукаті.* Шевч. *Три таляри пропила іще й п'яна не була.* Грин. Ш. 327. 2) Большая пуговица, трехъ дюймовъ въ діаметрѣ, нашиваемая на суконномъ верхѣ мѣховой шапки галицкаго мѣщанина. Гол. Од. 18. Ум. **Таля́рик**, **таля́ричок**, **таляро́к**, **таляро́нько**, **таляро́чок**. Грин. Ш. 261.

Таляро́вий, **а**, **е**. Относящійся къ **таляру**.

Таляро́к, **рка**, **таляро́нько**, **ка**, **таляро́чок**, **чка**, *м.* Ум. отъ **таляр**.

Там, *нар.* 1) Тамъ. *Там добре, де нас нема.* Шейк. 2) Туда. *Де їдять, там їхайся.* Шейк. 3) Тогда, въ такомъ случаѣ. *Ой там то тяжко, ой там то гірко, як хто кого невірно любить.* Грин. Ш. 242. Ум. **Та́менька**, **та́меньки**, **та́мечка**, **та́мечки**, **та́мка**, **та́мки**, **тамкива**. Грин. Ш. 688.

I. Тáма, **ми**, *ж.* Запруда, дамба.

II. Тáма, *нар.* Тамъ. Шейк.

Тамади́, *нар.*=**Туди**. Вх. Лем. 472.

Тамадúль, *нар.*=**Туди**. Вх. Уг. 270.

Тамари́кс, **ксу**, *м.* Раст. Tamarix tentrandra Rall. ЗЮЗО. I. 138.

Та́мбур, **ру**, *м.* Водяное растеніе=**Куширь**? *Бодай тоті да й річечки тамбуром заросли.* ЗЮЗО. II. 467.

Тамбурко́вий, а, е. Шитый на тамбурку. *Тамбуркова робота.* Шейк.

Тамбу́рок, рка, *м.* Родъ ручныхъ пялецъ. Шейк.

Та́менька, **та́меньки**, **та́мечка**, **та́мечки**, *нар.* Ум. отъ **там**.

Тамо́шній, я, е. Тамошній. *Познавши його таменині люде, послали по всій тій околиці і приводили до нього всіх недужих.* Єв. Мт. XIV. 35.

Та́мка, **та́мки**, **тамкива**, *нар.* Ум. отъ **там**.

Та́мок, *нар.*=**Там**. Вх. Лем. 472.

Тамтади, *нар.*=**Тамтуди**. *Тамтади лежит давна стежейка.* Гол. II. 41.

Тамтаділь, *нар.*=**Тамтуди**. Гол. II. 730.

Тамте́йшній, **тамте́шній**, а, е=**Таменій**. *Заплакала та за нею вся тамтешна шляхта.* Гол. I. 68. *Тамтешні люде.* Мир. XPB. 215.

Тамто́й, а, е. Тотъ. Грин. Ш. 328. *Був на тамтім світі.* Гн. II. 65. *На тамтім боці.* Шейк.

Тамтуди́, *нар.* Туда. *Тамтуди мают вихід на своє поле.* МУЕ. Ш. 55.

Тамтудо́ю, *нар.*=**Тамтуди**.

Тамту́ський, а, е. Тамошній. *Михнівські цигани і тепер ще домагаються від тамтуських жидів два дні роботизни.* Гн. II. 228.

Тамува́ння, я, *с.* Остановка, задержаніе, препятствіе теченію.

Тамува́ти, **мую**, **ешь**, *гл.* 1) Останавливать, удерживать. *Кровцю тамували.* Гол. I. 93. *Тиха вода греблю рве, а бистра тамує.* Ном. № 3030.

Та́мусь, *нар.*=**Там**. Вх. Лем. 472.

I. Танана! *меж.*, выраж. удивленіе. Шейк.

II. Танана́, **ни**, *ж.* Употребл. только въ загадкѣ для обозначенія **маиіри**. *Отака танана.* Ном. № 395, стр. 301.

Тана́с, са, *м.* Игра въ жмурки. Шейк. См. **Панас**.

Тандіта, ти, *ж.* 1) Толкучка, мѣсто продажи старыхъ вещей. Св. Л. 134. *Я купив камизелку на тандіті.* Шейк. 2) Старье, хламъ. *Цю тандіту вже пора б породаровувати вбогим.* Шейк.

Тандіти́й, а, е. Относящійся къ толкучкѣ, продаваемый на толкучкѣ, поношенный, никуда негодный. Шейк.

Тандіти́к, ка, *м.* Ветошникъ, старьевщикъ. Шейк.

Тандитикува́ння, я, *с.* Торговля старыми вещами.

Тандитикува́ти, **кую**, **еш**, *гл.* Торговать старыми вещами, быть старьевщикомъ. Шейк.

Тандіти́ця, ці, *ж.* Принадлежаліе старьевщицѣ. Шейк.

Тандіти́ця, ці, *ж.* Старьевщица, ветошница. Шейк. Ум. **Тандіти́чка**.

Тане́ць, нцю, *м.* 1) Танецъ. *В танці два кінці: або сам упадеш, або тебе трутять,—а все наб'ється.* (Шейк. 2) **Кривий**— Родъ хоровода. Грин. III. 97. Ум. **Та́нчик**. Гол. IV. 93.

Тане́чниця, ці, *ж.* Танцорка. *Лядаякій танечниці і фартух на заваді.* Чуб. I. 297.

Танжі́р, ра, *м.*=**Тарілка**. Вх. Зн. 68.

Таністра, ри, *ж.* Ранецъ. Гн. II. 50.

Тано́к, нка, *м.* Хороводъ. *Взявши віночок, пійду в таночок гулять до дівок.* Чуб. V. 485. **Таноки вести**, **водіти**. Вести хороводъ. Ум. **Танчо́к**, **танчо́чок**. *А там по риночку таночок ходить, а мій миленький таночок водить.* Мил. 86.

Та́нути, ну, неш, *гл.* Таять. *Віск од жару тане.* К. Псал. 149.

Таце́рник, ка, *м.* Раст. Malva sylvestris L. Анн. 208.

Танцівни́к, ка́, *м.* Танцоръ. Употребляется у гуцуловъ, но въ формѣ: **данцівни́к**. Шух. I. 33.

Танцюва́ння, ня, *с.* Танцованіе. Шейк. Ум. **Танцюва́ннячко**.

Танцюва́ти, **цюю**, **еш**, *гл.* Танцовать. *Чи танцювать, то й ушкварять, аже земля трясеться.* Шевч.

Танцю́ра, ри, *об.* Танцоръ, танцорка. *Співак, танцюра на всі руки.* Котл. Ен. IV. 11.

Танцюри́стий, а, е. Любящій танцовать.

Танцюри́ха, хи, *ж.* Названіе пѣсни у Стороженка: *А ну лишень пісню танцюрихру.* Стор. М. Пр. 159.

Та́нчик, ка, *м.* Ум. отъ **танець**.

Тань, ні, *ж.* Оттепель? *Як у тань тане.* Ном. № 10818. **У тань піти**, **стáти**. Пропасть, исчезнуть (о деньгахъ, богатствѣ и пр.). Миж. 60, 169.

Тапча́н, на́, *м.* Родъ досчатаго дивана. *Тато сидів коло вікна на тапчані.* Св. Л. 11. Ум. **Тапча́нік**, **тапча́нчик**.

Тапчанúна, ни, *ж.* Плохой **тапчан**. Шейк.

Тапча́нік, ка, *м.* Ум. отъ **тапчан**.

Тапча́нник, ка, *м.* Мастеръ, дѣлающій **тапчáний**. Шейк.

Тапча́нникі, кова, ве. Принадлежащій мастеру, дѣлающему тапчаи. Шейк.

Тапча́нчик, ка, *м.* Ум. отъ **тапчан.**

Тарабан, на, *м.* Барабанъ. Ном. № 835. Ум. **Тараба́нець, тараба́нчик, тараба́нчик.**

Тараба́нити, ню, нить, *гл.* Барабанить. *Тарабанив пальцями по столі.* Св. Л. 234.

Тараба́нчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **тарабан.** 2) Барабанщикъ. *В чистім полю тарабанчик б'є.* Гол. І. 136.

Тарагу́нитися, нюся, нишся, *гл.* Двигаться всею массой. Брацл. у.

Тарада́йка, ки, *ж.* Родъ экипажа. Котл. Ен. VI. 33. *Їхала Хима з Русалима білою кобилою: тарадайка торкоче, кобила бігти не хоче.* Ном. № 11439. Ум. **Тарада́ечка.**

Тарада́йчи́на, ни, *ж.* Плохая **тарадайка.**

Тарали́нник, ка, *м.* Раст. Gentiana cruciata L. Анн. 154.

Тара́ни, ня, *м.* 1) Долбня на маслобойнѣ. Сумск. у Шух. І. 163. См. **Олійниця. Пісо́в тарани́ ганя́ть.** Началъ стучать. Ном. № 3141. 2) Шестъ въ сукновальнѣ. Мик. 481. 3)=**Тарання.** 4) Оспина, слѣдъ оспы. *Хоч тарани на виду, але маслак до ладу.* Ном. № 7317. 5) Родъ дѣтской игры. КС. 1887. VI. 479. Ив. 66.

Тарани́на, ни, *ж.* Одна тарань. Зміев. у. Ум. **Тарани́нка.**

Тара́нка, ки, *ж.* Рыба Leuciscus Heckelii Nordm. Шейк.

Таранкува́тий, а, е. Рябой, имѣющій слѣды оспы. Черк. у. *Таранкувате лице мов ще дужче порябіло.* Мир. ХРВ. 176.

Тара́нник, ка; *м.* Рыба лещъ, Abramis brama L. Шейк.

Тарано́вий, а, е. Относящійся къ **тарану.**

Тара́нтля, лі, *ж.* Тарантулъ. Вх. Зн. І. 17.

Таранýха, хи, *ж.*=**Тарання.** Зміев. у.

Тара́нчити, чу, чиш, *гл.* Терзать. *Покликали мого сина і давай його удвох бити та штовхати. Тараччили, поки став мертвий.* Верхнеднѣпр. у. (Залюб.).

Тара́нька, ки, *ж.* Ум. отъ **тараня.**

Тара́ня, ні, *ж.* Рыба тарань, Abramis vimbra L. *Чумак чумака таранею допіка, а сам у його з воза потягує чабака.* Ном. № 13570. Ум. **Тара́нька.**

Тарана́та, ти, *ж.* 1) Родъ игры въ мячъ. О. 1861. XI. Св. 36. 2) Хлопоты, безпокойство. *Не старіють літа, тільки тарапата.* Ном. № 7248. Ум. **Тарапа́тка, тарапа́точка.**

Тарана́ть, ті, *ж.* Пороховница, патронташъ. Черном.

Тарапу́нька, ки, *ж.* Раст. Cucurbita Pepo Var Citriformis. ЗЮЗО. І. 120.

Тарара! *межд.* Подражаніе крику синицы, которая сидя въ клѣткѣ будто бы говорила: *Цінь, цінь, тарара, усюди діра, та нікуди вилізти.* Ном. № 2062. Поговорка эта употребляется и въ переносномъ смыслѣ, когда говорятъ о безвыходномъ положеніи.

Тарара́кання, ня, *с.* Издаваніе звука **тарара;** повтореніе одного и того же; переливаніе изъ пустого въ порожнее. Шейк.

Тарара́кати, каю, еш, *гл.* Издавать звукъ **тарара;** твердить одно и то-же; говорить вздоръ. Шейк.

Тарара́х! *межд.* для выраженія удара или паденія, сопровождающихся шумомъ. Шейк. *Тарарах дурня по ногах, то він і присяде.* Ном. № 3951.

Тарара́хнути, ну, неш, *гл.* 1) Нанести ударъ, сопровождающійся продолжительнымъ шумомъ. Шейк. 2) Упасть съ шумомъ. Шейк.

Та́рас, су, *м.* Фашинникъ, хворость для гатей. *Греблі з тарасу помережили річку.* Левиц. І. 94.

Тарасо́ина, ни, *ж.* Хворостина изъ фашинника. Вх. Зн. 68.

Тара́скавка, ки, *ж.*=**Тарахкавка.** Вх. Зн. 68.

Тара́скало, ла, *с.*=**Тарахкавка.** Вх. Зн. 68.

Тарасува́ти, су́ю, еш, *гл.* Мостить дорогу **тара́сом.**

Тараторі́ти, чу́, тйш, *гл.* Равномѣрно стучать чѣмъ-нибудь, издавать звукъ. *Решето тараторе да чогось воно хоче.* МУЕ. Ш. 125.

Тара́тура, ри, *ж.* Родъ постнаго кушанья изъ вареной свеклы, соленыхъ огурцовъ, хрѣну и луку съ постнымъ масломъ. Чуб. VII. 440.

Тара́х! *межд.,* выраж. стукъ паденія, ударъ, грохотъ. *Тарах щастя в хату.* Ном. № 2059.

Тара́хкавка, тара́хкалка, ки, *ж.* Родъ трещетки, колотила. Вх. Зн. 15.

Тара́хкало, ла, *с.* Погремушка, родъ дѣтской игрушки. Шейк. Ум. **Тара́хкало,** **тара́хкальце.**

Тара́хкання, ня, *с.* Стукъ, стучаніе. Шейк.

Тара́хкати, каю, еш, *гл.* Стучать, уда-

рять, грохотать. *Тепер собі тарахкай із гарматъ.* К. ПС. 147.

Тарахкота́ння, **ня**, *с.* Скорое и продолжительное стучаніе. Шейк.

Тарахкотанйна, **ни**, *ж.* Усиленная стукотня. Шейк.

Тарахкота́ти, **кочу́**, **та́ш**, *гл.* Скоро и сильно стучать, однообразно стучать, грохотать. Шейк.

Тарахкоті́лка, **ки**, *ж.* Плохая повозка *Їхала Хима з Єрусалима: тарахкотілка теркоче, а коник бігти не хоче.* Ном. № 11439.

Тарахкоті́ти, **чу́**, **ти́ш**, *гл.*=**Тарахкотати**, Грин. Ш. 138.

Тара́хнути, **ну**, **неш**, *гл.* 1) Стукнуть, бросить съ шумомъ на землю. 2) Ударить. *Яким тарахнув кулаком по столу.* Левиц. I. 281.

Тара́хта, **ти**, *ж.* ? Въ загадкѣ: *Плахта-тарахта усе поле збігає* (борона). Шейк.

Тарахта́ти, **та́ю**, **еш**, *гл.* Грохотать. *Грімить і тарахтає.* К. Іов. 81. *Тая буря не унімала, а все злійш громом по небу тарахтала.* Макс. (1849), 28.

Тарга́н, **на́**, *м.* 1) Тараканъ, Blatta. Вх. Зн. I. 5. *Та й хороша: як тарган у сметану впав.* Кобел. у. 2) Названіе вола дымчатаго цвѣта. КС. 1898. VII. 48. Ум. **Тарганёць**, **тарга́нчик**.

Тарганйна, **ни**, *ж.* Дерганіе, тасканіе. Шейк. Ум. **Тарганйнка**.

Тарганйння, **ня**, *с.* Раст. Veratrum. Анн. 373.

Тарга́ни́ти, **ню**, **ниш**, *гл.* Тащить, тянуть. Борз. у.

Тарга́нитися, **нюся**, **нишся**, *гл.* Тащиться. *Куди менї тарганитися, старому, по бабу?* ЗЮЗО. I. 50.

Таргані́в, **нова́**, **ве**. Принадлежащій, свойственный таракану. Шейк.

Тарга́ння, **ня**. *с.* Дерганіе, тасканіе. Шейк.

Тарготі́ти, **гочу́**, **та́ш**, *гл.*=**Торохтіти**. *Круг* (у гончара) *таргоче.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Та́рель, **ля**, *м.*=**Таляр**. *Да пойди до жида-рандаря, да положи битий тарель, щоб позволив церкву одчинити.* Нп.

Тари́тися, **рю́ся**, **ри́шся**, *гл.* Пачкаться въ грязи. Шейк.

Тарі́вка, **ки**, *ж.*=**Тарілка** 1.

Таріле́ць, **льця**, *м.* Ум. отъ **таріль**. Шейк.

Таріл́ка, **ки**, *ж.* 1) Тарелка. *Там їли.... з нових кленових тарілок.* Котл. Ен. I. 18. *Хоч за копійку, та на тарілку.* Посл. 2) Часть шерстобитнаго лука (см.). Черниг. у. Ум. **Таріл́очка**.

Таріль, **реля**, *м.* Блюдо; тарелка. Шух. I. 308, 251. *Тарїль точений.* Год. IV. 6. Ум. **Таріле́ць**, **таріл́очик**. АД. I. 34.

Тарка́н, **на́**, *м.*=**Тарган**. Драг. 52. *Лучче маленька рибка, як великий тарган.* Ном. 7293.

Тарка́нйстий, **а**, **е**. Неоднократный, неоднократный, пестрый. Вх. Зн. 68.

Тарканйще, **ща**, *м.* Ув. отъ **тарган**. Шейк.

Тарка́тий, **а**, **е**=**Тарканистий** Шейк.

Тарка́ч, **ча́**, *м.* Конь бѣлый съ черными или рыжими пятнами.

Тарко́, **ка́**, *м.* Кличка пестрой собаки. Шейк.

Таркота́ти, **кочу́**, **чеш**, *гл.*=**Сокотати** 1. *Курка не таркоче.* Грин. Ш. 511.

Тарлеба́н, **на**, *м.* Раст. Spiraea Filipendula L. Анн. 389.

Та́рниця, **ці**, *ж.* Деревянное сѣдло. Вх. Зн. 61. Шух. I. 78. 252.

Таро́висько, **ка**, *с.* Мѣсто, гдѣ скотъ катается. Вх. Зн. 68.

Тарпа́н, **на́**, *м.* Дикій конь. Екатериносл. у. Херс. г. Слов. Д. Эварн.

Та́рсувати, **сую**, **еш**, *гл.* Тормошить. *Вони давай його тарсувати.* Новомос. у.

Тарта́к, **ка́**, *м.* Лѣсопильный заводъ. Ум. **Тартачо́к**.

Тартако́вий, **а**, **е**. Относящійся къ тартаку Шейк.

Тартачи́на, **ни**, *м.*=**Тартак**. Шейк. Ум. **Тартачи́нка**

Тарюва́тися, **рю́юся**, **ешся**, *гл.* Часто пачкаться въ грязи. Шейк.

Тара́тися, **ра́юся**, **ешся**, *гл.* Валяться въ грязи и пр. Шейк.

Та́сінька, **та́січка**, **ки**, *ж.* Ум. отъ **тася**.

Тасканйна, **ни**, *ж.* 1) Продолжительное перетаскиваніе; возня при перетаскиваніи. Шейк. 2) Драка, потасовка. *Була там тасканина.* Ум. **Тасканйнка**.

Таска́ння, **ня**, *с.* Тасканіе. Шейк.

Таска́ти, **каю**, **еш**, *гл.* Таскать. *Він і таска її* (відьму) *на собі до світа.* Драг. 71. *Свиня солому таскас,—холод буде.* Шейк.

Таска́тися, ка́юся, ешся, *гл.* Волочиться, шляться.

Тасува́ти, су́ю, еш, *гл.* 1) Тащить. *Вода так її в прірву й тасує.* Харьк. у. 2) Колотить. *Кием тасував він смерть суху, безносу.* Мкр. Н. 34.

Тась-тась! *меж.* для призыва утокъ. Херс. г. Полт. Kolb. I. 66.

Та́ська, ки, *ж.* Ум. отъ тася.

Та́ськало, ла, *об.* Кричащій: тась-тась! Шейк.

Та́ськання, ня, *с.* Призывъ утокъ крикомъ: тась-тась! Шейк.

Та́ськати, каю, еш, *гл.* Призывать утокъ крикомъ: тась-тась! Шейк.

Тасю́-тасю́! *меж.*=**Тась-тась**. *Тасю-тасю, качуре, додому! продам тебе жидові рудому.* Нп.

Тасю́кати, каю, еш, *гл.* Кричать: тасю-тасю! Шейк.

Та́ся, сі, *ж.* Дѣтск. утка. Шейк. Ум. **Та́ська, та́сінька, та́сіня**.

Тат, *сз.* Вѣдь, да вѣдь. *А ти, дівча, не лакомся на 'ня, тат я духовна особа, не пойдеш ти за 'ня.* Гол. Ш. 248.

Тата́р, ра, тата́рин, на, *м.*; *мн. ч.* **тата́ри** и **татаро́ве**. Татаринъ. *За козака рушник дала, за татара заміж пішла.* АД. I. 138. *У городі Килії татарин сидить бородатий.* АД. I. 169. *Були ж в мене гості татарове.* АД. I. 164. Ум. **Тата́ронько**. *Були в мене гостоньки, молодії татаронькы.* АД. I. 164.

Тата́рак, ку, *м.* Раст. Acorus Calamus L.

Татара́ковий, а, е. Относящійся къ татарину. Шейк.

Татарва́, ви, *ж. соб.* Татары.

Татаре́нко, ка, *м.* Татаринъ, сынъ татарина. *Гей одсунься, миленька, нехай забо татаренка.* АД. I. 164.

Татари́н. См. **Татар**.

Татари́нів, нова, ве. Принадлежащій татарину. *Татаринова голова.* Морд. Оп. 85.

Тата́рка, ки, *ж.* 1) Татарка. *Загадав татарин татарці пару коней сідлати.* АД. I. 172. 2) Раст. Allium fistulosum L. Анн. 23. 3) Пшеница арнаутка. *На св. Марка ранній овес, а пізня татарка.* Ном. № 444. 4) Сортъ дыни. 5) Смушковая шапка съ съуженнымъ плисовымъ верхомъ. Вас. 156. Ум. **Тата́ронька, тата́рочка**.

Тата́рник, ка, *м.* Раст. а) Onopordon Acanthium L. Анн. 232. б) Sanguisorba officinalis. Шух. I. 22.

Тата́ронька, тата́рочка, *ж.* Ум. отъ татарка.

Тата́ронько, ка, *м.* Ум. отъ **татарин**.

Тата́рський, а, е. 1) Татарскій. 2) **Тата́рське зі́лля**. Раст. Acorus calamus. ЗЮЗО. I. 109.

Татарюва́тий, а, е. Свойственный татарину. *Дикі татарюваті ідеали.* К. Кр. 36.

Татарча́, ча́ти, *с.* Татаренокъ. Ум. **Татарча́тко**. *І дитячі приспівала: „люлі-люлі, татарчатко!“* АД. I. 290.

Татарчена́, на́ти, *с.*=**Татарча**. Ум. **Татарченя́тко**.

Тата́рчин, на, не. Принадлежащій татаркѣ.

Татарчу́к, ка, *м.* 1) Молодой татаринъ. 2) Татарскій потомокъ. Шейк.

Тата́рщина, ни, *ж.* 1) Татарщина, татарскіе обычаи, привычки. 2) Татарская земля.

Татарю́га, ги, *м.* Ув. отъ **татарин**. *Ей ти, татарюго, сідий бородатий, на що ти уповаєш?* АД. I. 172.

Та́теньків, кова, ве. Отцовскій.

Та́тенько, та́точко, ка, *м.* Ум. отъ **тато**.

Татів, това, ве. Отцовскій. **Та́това хата**. Тюрьма. Шейк.

Та́тків, кова, ве. Принадлежащій батюшкѣ, батюшкинъ. *Перевезу добро на таткове гумно.* Грин. Ш. 19.

Та́тко, ка, *м.* 1) Ум. отъ **тато**. *Благословилась Марусенька да у свого татка на посадоньку сісти.* Мет. 175. 2) Священникъ. Гол. IV. 347.

Та́то, та, *м.* Отецъ. *Вийди, доню, на улицю тата визирати.* Лукаш. 125. Ум. и ласк. **Та́тко, та́тенько, та́точко, та́тонько, та́точко, тату́ньо, тату́ленько, тату́нь, тату́ньо, тату́сь, тату́сько, тату́сик, та́тцьо, та́тценько**. Гол. I. 335. *Ой татоньку, мій голубоньку!* Мет. 155. *Ми з мамою щось порались коло печі, а татунько були в церкві.* КС. 1883. II. 466. *Татуся.... на той раз не було.* Сим. 230.

Та́тоньків, кова, ве=**Татків**. Шейк.

Та́тонько, ка, *м.* Ум. отъ **тато**.

Та́точків, кова, ве=**Татків**. Шейк.

Та́точко, ка, *м.* Ум. отъ **тато**.

Татошник, ка, *м.* Раст. Ranunculus Cassubicus L. Анн. 291.

Татувати, ту́ю, еш, *гл.* Быть отцомъ, имѣть дѣтей Шейк.

Тату́леньків, кова, ве, татулів, лева, ве. Принадлежащій татулеві.

Тату́льо, ля, *м.* Ласк. отъ тато. Ум. **Тату́ленько.**

Тату́ньків, тату́ночків, кова, ве. Принадлежащій татункечкові.

Тату́нин, на, не=Татунів.

Тату́нів, нівна, ве. Принадлежащій татуньові.

Тату́нь, ня, *м.* Ласк. отъ тато. Ум. **Тату́нцьо.**

Тату́ньо, ня, *м* Ласк. отъ тато. *Просили татуньо й мамуня і я вашеці прошу.* Шейк. Такъ называютъ на Волыни также и священника: *Що ж, татуню, чи підете хвати, чи ні?* О. 1862. IX. 52, 53. Ум. **Тату́ненько, тату́нейко, тату́нечко.**

Тату́ньців, цева, ве. Принадлежащій татунцеві.

Тату́няти, няю, ешь, *гл.* Часто упоминать въ разговорѣ слово татуньо. Св. Л. 249.

Тату́сенків, тату́сечків, кова, ве. Принадлежащій татусеві.

Татусів, сéва, ве=Татусенків.

Тату́сь, тату́сьо, ся, *м.* Ласк. отъ тато.

Тату́хна, ни, *м.* Ласк. отъ тато. *Живи ж, мой татухна, без мене.* Чуб. IV. 280.

Та́тців, цева, ве=Таточків. Шейк.

Та́тцьо, ця, *м.* Ум. отъ татко. Вх. Лем. 472.

Ть, ть=Тат. Гол. Ш. 412, 414.

Тафа́, фи, *ж.=*Тахва. Рудч. Чп. 11.

Таф|ля, лі, *ж.=*Тахля. Ум. **Та́фелька.** МУЕ. I. 189.

Тахва́, хви, *ж.* Артель рыбаковъ. Вас. 189.

Та́хелька, ки, *ж.* Ум. отъ тахля.

Тахлюва́ти, хлюю, еш, *гл.* Тасовать (карты). Мнж. 193.

Та́хля, лі, *ж.* 1) Оконное стекло. *В деяких вікнах зовсім не було тахоль.* 2) Плита. Ум. **Та́хелька.**

Тахта́рити, рю, ришь, *гл.* Тащить. *Да взяв милую да й на двір тахтарить.* ЗЮЗО. I. 39.

Та́ця, ці, *ж.* 1) Подносъ. К. МБ. XI. 147. *Кругом стін полиці, а на тих полицях срібні, золоті і кришталеві кубки, коновки, пляшки, таці.* К. ЧР. 38. 2) **Ди́ка та́ця.** Rast. Senecio umbrosus W. et Kit. Шейк. Ум. **Та́цька, та́цечка.**

Тача́ти, чаю, еш, *гл.* Катать (бѣлье). Шух. I. 154. АД. I. 7. *На Дунаю прана, на шнурах вішана, на маглі тачана.* Гол. IV. 164.

Та́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ тачка.

Тачі́вка, ки, *ж.=***Качалка.** Шух. I. 154. *Та макогін ся женит, тачівка замуж ішла.* Гол. II. 132.

Та́чка, ки, *ж.* Тачка. Фр. Пр. 119. *Везуть люде тачку.* Грин. I. 38. Ум. **Та́чечка.**

Таш, шу, *м.* **таша, ші,** *ж.* Балаганъ, палатка. Харьк. Полт. Херс. Въ словарѣ Д. Эварн.—родъ брезента для накрыванія возовъ; полотно, которымъ обтянутъ балаганъ. Екатеринос. у.

Та́шка, ки, *ж.* Кожаная дорожная сумка, носимая крестьянами, особенно гуцулами, черезъ плечо, украшенная мѣдными пуговицами и друг. мѣдными украшеніями. Гол. Од. 82. Шух. I. 274, 279.

Таши́й, а́, е́. О повозкѣ: покрытая парусиной. *Ташна повозка.* Харьк. у.

Ташува́ти, шу́ю, еш, *гл.* Приводить въ порядокъ, раскладывать.

Ташува́тася, шу́юся, ешся, *гл.* Располагаться, раскладываться. Кв. II. 20. *І зараз стали роскладатись, котати, строїть, ташуватись.* Котл. Ен. IV. 14.

Тащи́ти, щу́, щиш, *гл.* Тащить. *Четвер середу начав на льоду: як став тащить, аж лід тріщить.* Ном. № 536.

Тва́мость, ті, *ж.* Твоя милость Угор.

Тва́нь, ні, *ж.* Вязкая, густая грязь въ рѣкѣ, болотѣ. О. 1862. I. 55. Мнж. 193.

Тванько́ва, ки, *ж.* Ув. отъ твань. Мнж. 193.

Тварина́, ни, *ж.* Одно живое существо. Шейк. Ум. **Тваринка, тваринонька, твариночка.**

Тварина́, ни́, *ж. соб.* отъ **тварь 1.**

Тваринка, тваринонька, твариночка, ки, *ж.* Ум. отъ **тварина.**

Тварь, рі, *ж.* 1) Тварь, твореніе, животное. *Шия у вовка суцільна, а не так, як у прочої тварі.* Драг. 5. 2) Лицо. *Червона гарасівка тобі до тварі.* Шейк. Ум. **Тварю́чка.**

Тварю́ка, ки, *ж.* Ув. отъ тварь. Драг. 341.

Тве́рджа, жі, *ж.* Твердь, твердыня. *Будь мені за гірню скелю, стань за тверджу недвижиму.* К. Псал. 68.

Твердий́, а́, е́. 1) Твердый. 2) Крѣпкій. *Дзеркало ясне з твердої сталі.* К. Іов. 83. *Благословіть дітей своїх твердими руками.* Шевч. *Щоби ви пошукав меду та твердого.* Гол. Ш. 469. *Твердий жаль.* Гол. *Твердий сон.* Шейк. 3) Суровый,

жестокій. *Тверду війну будемо мати.* Драг. 266. *Тверда зіма.* Гол. Ш. 899. Ум. **Твердéнький, твердéсенький.** *Такий, рибцю твердéнький жаль.* Гол. IV. 503.

Твердúня, ні, *ж.* Твердыня, оплотъ. *Благословен Господь, твердиня моя певна.* К. Псал. 318.

Твердúти, джý, дúш, *гл.* Дѣлать крѣпкимъ, укрѣплять. *Не встояли ні підзамчанські хати, ні господарські твердженої палати.* К. ЦН. 174.

Твердь, ді, *ж.* Твердь. *Небеса Божу славу являють, його твори вся твердь возвіщає.* К. Псал. 43.

Твердісінький, а, е. Очень, совсѣмъ твердый. Шейк.

Твердісінько, *нар.* Очень, совсѣмъ твердо. Шейк.

Твердісічкий, а, е=Твердісінький. Шейк.

Твердісічко, *нар.* = **Твердісінько.** Шейк.

Твéрдість, дости, *ж.* 1) Твердость. 2) Крѣпость.

Твердіський, а, е=Твердісінький. Шейк.

Твердісько, *нар.*=**Твердісінько.** Шейк.

Твердішáти, шаю, єш, *гл.* Дѣлаться тверже.

Твердкúй, á, é=Твердúй. Шейк.

Твéрдко, *нар.*=**Твéрдо.** Шейк.

Твéрднути, ну, неш, *гл.* Твердѣть, затвердѣть.

Твéрдо, *нар.* 1) Твердо. *М'яко стеле та твéрдо спать.* Ном. № 2990. 2) Крѣпко. *А черці в соборі воду твéрдо освятили.* Млак. 46. *Заснула вона на полі твéрдо.* Гв. II. 124. 3) Ясно, опредѣленно, рѣшительно. *Слухай мене,—кожу тобі твéрдо.* Г. Барв. 246. *Твéрдо сказать—жили вони собі як брат із сестрою.* Рудч. Ск. I. 131. Ум. **твердéнько, твердéсенько.** *А дівчина твердéнько заснула і не чула, як нічка минула* Чуб. V. 1198.

Твердотá, тí, *ж.* Твердость, крѣпость, устойчивость. Шейк.

Твердошкýрий, а, е. Толстокожій. Шейк.

Твéрдощі, щів, *ж.* Твердыя тѣла. *На твéрдощах спати.* Шейк.

Твердúчий, а, е. Очень твердый. Лубен. у.

Твердáк, кá, *м.* Раст. а) Lythrum Salicaria L. Анн. 205. б) Lythrum virgatum L. Анн. 206.

Твéрезий, а, е. Трезвый. *Що у тверезого на умі, те у п'яного на язиці.* Ном. **По-твéрезу.** Въ трезвомъ видѣ. Харьк. у.

Тверезúти, жý, зúш, *гл.* Отрезвлять.

Тверезісінький, а, е. Совершенно трезвый. Желех.

Тверезісінько, *нар.* Совершенно трезво. Желех.

Тверезісічкий, а, е=Тверезісінький. Желех.

Тверезісічко, *нар.*=**Тверезісінько.** Желех.

Твéрезість, зости, *ж.* Трезвость. Шейк.

Тверезíшати, шаю, єш, *гл.* Протрезвляться, дѣлаться трезвѣе. Шейк.

Твéрезо, *нар.* Трезво. К. Бай. 153.

Тверезúка, ки, *об.* Трезвый, непьющій человѣкъ. К. ЦН. 277.

Твій, твоя́, твоє́, *мѣст.* Твой, твоя, твое. *Твій батько вмер.* Шейк.

Твір, твóру, *м.* 1) Твореніе, созданіе. *Небеса Божу славу являють, його твори вся твердь возвіщає.* К. Псал. 43. 2) Твореніе, произведеніе, сочиненіе (литературное, художественное). *Збірник творів Іереміі Галки. Слухало все, що жило, їх нових поетичних творів.* К. (Хата, XIV).

Творéць, рця́, *м.* Творецъ. *Бачить же Бог, бачить творець, що мир погибає. Поможи мені, милосердний творче, діток згодувати.* Грин. Ш. 602.

Твóриво, ва, *с.*=**Твір 1.** *Бог радіє на небі з усякого творива свого.* Г. Барв. 357. *Проповідуйте евангелію усякому твориву.* Св. Мр. XVI. 15.

Творúтель, ля, *м.*=**Творець.** Шевч. П. 260.

Творúти, рю́, ришь, *гл.* Творить, дѣлать, производить, создавать. *Рокіш творить бгь: як приходить—смакує, як виходить—катує.* Шейк. *Бог творив.* Єв. Мр. XIII. 19.

Творúтися, рю́ся, ришся, *гл.* 1) Дѣлаться, происходить. *І ніхто не знає того дива, що твориться серед ночі в гаї.* Шевч. 2)—на що. Мѣшаться во что. *Він мені творив, обим ся на тото не твориш.* Вх. Зн. 42.

Твóріння, ня, *с.*=**Твір 1.** *Гоже, не гоже—твóріння боже.* Шейк. Ум. **Твóрінячко.**

Творцíв, цéва, ве. Принадлежащій творцу. Шейк.

Твóрчий, а, е. Творческій.

Твóрчість, чости, *ж.* Творческая сила, творчество. Желех.

Те, *мѣст. ср. р.* отъ **той. Про те.** Между тѣмъ, однако. *Казали— недобрий борщ, а про те увесь вийли.*

Те-те-те, *межд.* выражающее удовольствіе и удивленіе. *Те-те-те!—скрикнув сатана, вискалившись,—спасибі тобі Фарналію за твою вигадку.* Стор. М. Пр. 46.

Теáтр, ру, *м.* Театръ. О. 1861. I. 93. *Я пойхала б у театр.* Левиц. I. 299.

Театрáльний, а, е. Театральный. Левиц. I. 286.

Тéвкало, ла, *об.* 1) Тотъ или та, которые съ жадностью ѣдятъ, производя при этомъ чавканіе. *Отсе ще тевкало.* Шейк.

Тéвкання, ня, *с.* Ѣда съ жадностью и съ чавканьемъ. Шейк.

Тéвкати, каю, еш, *гл.* Ѣсть съ жадностью, производя чавканіе; ѣсть, какъ свинья. Шейк.

Тегáнька, ки, *ж.* Горошокъ, расширяющійся кверху. Шух. I. 144.

Тéе, *мѣст.*=**Те.**

Тéньки, тéчки,—употребляется для замѣны глаголовъ, которыхъ изъ приличія или почему либо иному не хотятъ употреблять. Шейк.

Теж, *нар.* Также, то же. *Я чув, і ти теж не глухий, був.* Шейк.

Тéжик, ка, *м.* Цвѣточный горшокъ, вазонъ. Остер. у. Рк. Левиц.

Тезкó, кá, *м.* Тезка. *Ой тезку мій, тезку, лізь ти на березку.* Грин. Ш. 660.

Той, тогó, *мѣст.*=**Той.** *Занедужала й вона і пійшла скоро за батьком на той світ.* О. 1862. X. 1.

Тéка, ки, *ж.* Портфель. Ум. **Тéчка.** Шейк.

Текáч, чá, *м.* Раст. Panicum miliaceum L. Анн. 240.

Тéкнина, ви, *ж.* Течь. *Тутеньки скрізь текнява така, що й сказати не можна.* Кролев. у.

Текти́, течу́, чéш, *гл.* Течь. *Тече річка невеличка, схочу—перескочу.* Чуб. V. 13.

Текти́ся, течу́ся, чéшся, *гл.* Литься. *Вода по каміню течеться.* Федьк.

Теку́чий, а, е. Текущій. *Текуча вода.*

Теку́чка, ки, *ж.* Нефть. Шух. I. 12.

Телегíя, *межд.* Подражаніе крику овсянки, которая будто бы поетъ: *Телегія! покинь сани, візьми віз.* Ном. № 546.

Телегрáма, ми. *ж.* Телеграмма.

Телегрáмист, та, *м.* Телеграфистъ. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Телегрáф, фу, *м.* Телеграфъ. Гн. I. 47.

Телегрáфувати, фую, еш, *гл.* Телеграфировать. Желех.

Телéнка, ки, *ж.* Пастушья свирѣль изъ бузины или вербы безъ боковыхъ дырокъ. Шейк. Желех. Ум. **Телéночка.** Гол. I. 226.

Телéнь, *межд.* выражающее звукъ колокольчика. *Ані телéнь. Ні звука. Громада ніби неживa, анi телень.* Шевч.

Телéнькання, ня, *с.* Звукъ колокольчика, бубенчика; тиканье.

Телéнькати, каю, еш, *гл.* Звенѣть. *Дзвоник теленькає.* О часахъ: тикать. *Дзигарки теленькають.* Шевч. О сердцѣ: биться. *У Хомі і ляк на думці, що аж серденько теленькає.* Рудч. Ск. II. 176.

Телéнькнути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ теленькати.

Телéп, *межд.* выражающее моментъ паденія, особенно во что-нибудь жидкое.

Телéпало, ла, *об.* Медленно идущій, идущая. Шейк.

Телéпати, паю, еш, *гл* 1) Шлепать, медленно идти. Шейк. 2) Жадно ѣсть. *Павло й Петро, вони не ідять, бо вони сьвяті, а ксьондз телепає, бо ксьондз голоден.* Гн. I. 101.

Телéпатися, паюся, ешся, *гл,* Тащиться. *Та доки ти там будеш телепатися, іди швидче.* Брацл. у.

Телеснéнь, ння, *м.* 1) То, что болтается, мотается. Шейк. 2) Колокольный языкъ. Драг. 167. Ном. № 10915. Мнж. 173.

Телéпка, ки, *ж.* Глупый, пустой разговоръ. Вх. Лем. 473.

Телéпкати, каю, еш, *гл.* Говорить вздоръ, глупости. Вх. Лем. 473.

Телéпнути, ну, неш, *гл.* 1) Ударить. Волын. г. *Як телепнув по голові.* Херсон. у. 2) Выпить, дернуть. Св. Л. 222.

Телесувáтися, суюся, ешся, *гл.* Соваться, бросаться изъ стороны въ сторону. Мнж. 193. Мкр. Г. 27.

Телéхнути, ну, неш, *гл.*=**Телепнути 1.** *Коли б хто не телехнув із-за вугла по голові.* Новомоск. у.

Телéчер, ра, *м.*=**Телятник 1.** Шух. I. 190.

Телúти, лю́, лиш, *гл.* Отелять. *Чи знаєш ти, коли на скелях сарна і тиха лань своїх теляток телять.* К. Іов. 68.

Телúтися, люся, лишся, *гл.* Телиться. *Телись, ялова, давай молока.* Ном. № 2689.

Тели́ця, ці, *ж.* Телка. *Що там чувати коло вашої хати? Вик чи привик, телиця чи веселиться?* Ном. № 11843. Ум. **Теля́чка, теля́ченька, теля́чечка.**

Теліга, ги, *ж.* 1) Телѣга. *Мій брат Кондрат на горах, на водах, на желізі, на телізі, на рачачій нозі.* Ном. стр. 302, № 425. 2) Деревянный треугольникъ подъ плугомъ. Борз. у. Ум. **Теліжка, теліжечка.**

Телій, лія, Болѣнь: сибирская язва. Харьк. Воронѣж. Волын. г. У Манжуры: воспаленіе у лошадей и скота. Мнж. 193.

Теліп! *меж.* выражающее покачиваніе. *На березі сидит Пилип та бідою теліп-теліп!* Чуб.

Теліпа́йло, ла, *с.* 1) Висящій, качающійся предметъ. 2) Безполезный, лишній человѣкъ.

Теліпа́нія, ня, *с.* Болтаніе, качаніе.

Теліпа́нчик, ка, *м.* Прическа къ серьгѣ. Левч. 123.

Теліпа́ти, па́ю, ешь, *гл.* Качать. *Дивлюсь, а воронне вже гусенятами вгорі теліпає, воронятам несе.* Г. Барв. 314.

Теліпа́тися, па́юся, ешся, *гл.* 1) Болтаться, качаться. 2) Тащиться, идти. *Не близький світ од Хоменкового хутора сюди теліпатися.* Мир. ХРВ. 8.

Теліш, ша, *м.* 1) Бревно? Кусокъ дерева? Въ загадкѣ на желудь: *Піду в ліс, вирублю теліш; із того теліша зроблю два човни, два стола, шило і покришку.* Ном. стр. 295, № 155. 2) Родъ ловушки для оленей и сернъ: прикрытая яма. Шух. I. 236.

Телу́ся, *меж.* Призывъ для коровъ.

Телу́ся, сі, *ж.* Ласкат. отъ телица. *Займи плшу телусю, пожени на пашу, щоб принесла на хашу.* Мил. 40.

Телу́м! *меж.*=**Телусь**. Лохв. у.

Те́льбух, ха, *м.* чаще во м. ч. **тельбухи**. Внутренности брюшной полости. Ум. **Тельбушо́к**. Мнж. 14.

Тельбуха́тий, а, е. Имѣющій большой желудокъ и кишки.

Тельбушо́к, шка, *м.* Ум. отъ **тельбух.**

Тельмо́м, *нар.* Очень скоро, очень быстро, поспѣшно. Вх. Зн. 69.

Теліжитися, жуся, жишся, *гл.*=**Теліжитися**=**Плуганитися**. Лохв. у.

Теля́, ля́ти, *с.* Теленокъ. *Із благовісного телятя добра не ждати.* Ном. № 420. Ум. **Теля́тко, теля́тонько, теля́точко.**

Теля́тина, ни, *ж.* 1) Телятина. 2) Телячья шкура. *Пом'яни, Господи, тії книги, що в церквах лежать.... іще й тую, що телятиною обшита.* Драг. 38. Ум. **Теля́тинка.**

Теля́тище, ща, *с.* Ув. отъ теля. *Єдно-м мала телятище, і то-м не загнала.* Гол. II. 449.

Теля́тко, ка, *с.* Ум. отъ теля.

Теля́тників, кова, во. Принадлежащій теля́тникові.

Теля́тник, ка, *м.* 1) Пастухъ, пасущій теля́тъ. 2) Хлѣвъ для телятъ. Шух. I. 185. Ум. **Теля́тничок.**

Теля́тонько, теля́точко, *с.* Ум. отъ теля.

Теля́чий, а, е. Телячій. *Теляча головка.* Шейк. *Телячий кожух.* Ном. № 8121. Ум. **Теля́чі зу́би.** Молочные зубы. Вх. Лем. 473.

Телячи́й, чо́к, чків? Молочные зубы. Шейк. См. **Теля́чі зу́би.**

Темеси́ти, шу, сиш, *гл.* Догадываться смекать. Угор.

Темети́в, това, *м.* Кладбище. Вх. Зн. 69.

Темзу́й, зуя, *м.* Порошокъ изъ чемерицы. Канев. у.

Темлюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Бросать, швырять. *Біда тобов темлює.* Фр. Пр. 41.

Темля́к, ка́, *м.* Часть узденки: поводья съ наконечникомъ. Вас. 160.

Те́мний, а, е. 1) Темный. *Темна нічка да й невидная.* Нп. 2) Слѣпой. *Не один же я на світі темний: есть багато еліпих, та й живуть таки якось і без очей.* Чуб. II. 46. *Темний він був на очі, а ходив без поводиря.* К. ЧР. 20. 3) Невѣжественный, непросвѣщенный. *Твої слова простоту темну на добрий розум наставляють.* К. Псал. 283.—**на письмо́**. Неграмотный. *Був один дуже старий чоловік з простого люду, хоч темний на письмо, да дуже розумний.* О. 1862. X. 1. 4) Неясный, непонятный. *Прислухавсь я нильно до притчі, не буде вона в мене темна.* К. Псал. 114. Ум. **Темне́нький, темне́сенький.** *Окрие нас нічка темненька.* Лукаш.

Те́мник, ка, *м.* Погребъ? Темное помѣщеніе? *Кучерявий мельник завів мене в темник.* Чуб. IV. 498.

Темна́, ни, *ж.* Темнота. О. 1862. II. 55.

Темни́ти, ню́, *гл.* Затемнять, омрачать, дѣлать темнымъ. Шейк.

Темни́ця, ці, *ж.* 1) Темная комната.

Шиють шевчики у світлиці, а кравчики у темниці. Нп. Шейк. 2) Темница, тюрьма. *Там стояла темниця кам'яная. Що у тій то темниці пробувало сімсот козаків, бідних невольників.* АД. I. 230. *Лучче було б, мій сину, на волі гулять, як тепер із темниці в вікно виглядати.* Грин. III. 690, Ум. **Темни́чка, темни́ченька.** КС. 1883. VI. 214.

Темни́чний, а, е. 1) Относящійся къ темницѣ. Шейк. 2) Сторожъ при темницѣ. Шейк.

Темнісінький, а, е. Совершенно темный. *Всіх покрила темнісінька* (ночка), *як діточок мати.* Шевч.

Темнісінько, *нар.* Совершенно темно, очень темно. *Округи темнісінько.* МВ. (О. 1862. I. 74).

Темні́січний, а, е = Темнісінький. Шейк.

Темні́січко, *нар.* = **Темнісінько.** Шейк.

Те́мність, ности, *ж.* 1) Темнота, неясность. *Стала йому дівчина за світло й за темність.* МВ. 2) Слѣпота. Шейк. 3) Невѣжество, невѣдѣніе. *Мою темність осіяєш.* К. Псал. 39.

Темні́сінький, а, е = Темнісінький. Шейк.

Темні́сько, *нар.* = **Темнісінько.** Шейк.

Темні́ти, ні́ю, єш, *гл.* 1) Темнѣть, становиться темнымъ. 2) Слѣпнуть. 3) безл. Темнѣть, вечерѣть, смеркаться. *Сонечко зайшло і на дворі почало вже темніти.* Левиц. I. 17.

Темні́ймати, маю, єш, *гл.* Дѣлаться темнѣе. Шейк.

Те́мно, *нар.* Темно. *Удосвіта встав я, темно ще на дворі.* К. Досв. Ум. **Темне́нько, темне́сенько.**

Темножо́втий, а, е. Темножелтый. Шейк.

Темнозеле́ний, а, е. Темнозеленый. *Темнозелена сукня.* Левиц. I. 285.

Темнолу́гий, а, е. Съ темными лугами. *Найлюбіше мені впало серед земель темнолугих.* К. Псал. 30.

Темноо́кий, а, е. 1) Черноглазый. Шейк. 2) Слѣпой. Шейк

Темнорудий, á, é Темнорыжій. Шейк.

Темнору́сий, темноруса́вий, а, е. Темнорусый *Темнорусі брови.* Левиц. I. 11.

Темносі́вий, а, е = Темносірий.

Темносі́вий, я, е. *Темносіве небо.* Левиц.

Темносі́рий, а, е. Темносѣрый. Шейк.

Темно́та, ти, *ж.* 1) Тьма, потемки. *А що мені дасш, як я виведу тебе із цієї темноти?* Рудч. Ск. I. 101. *Темнота обняла її зразу.* Мир. Пов. II. 55. 2) Невѣжество. 3) Соб. Темные, непросвѣщенные люди. *А безрозумна темнота до Дніпра прожогом рине.* К. МБ. III. 243. 4) Въ загадкѣ: волкъ. ХС. III. 65.

Темночерво́ний, а, е. Темнокрасный.

Те́мнощі, щів, *ж. мн.* Тьма, темнота, мракъ. *Од як зайдеш за хмароньку, стань в темнощі цілий.* Чуб. V. 102.

Темнува́тий, а, е. Темноватый. Левиц. I. 163.

Темно́чо, *нар.* Очень темно. *Темночо так, що я й не розгледіла.*

Те́мний, ні, *ж.* Темень, мракъ. *Як ті, що вийдуть із темні на сонце.* Вх. (Шейк.).

Темперува́ння, ня, *с.* Очинйваніе перьевъ. Шейк.

Темперува́ти, рую, єш, *гл.* Очинивать перья, карандаши и пр. Волын. г.

Те́мрява, ви, *ж.* Мракъ, темнота, тьма. *Роскинеш темряву—і ніч настане.* К. Псал. 287. *Очі засліпили, і всю душу темрява окрила* К. Псал. 92. **Тьма-те́мрява.** Безчисленное множество. *Там віх бачив, крий Боже, яку тьму-темряву всякої, превсякої птиці.* Стор. М. Пр. 167.

Те́мрявий, а, е Темный, пасмурный, сумрачный. Шейк.

Тем'яжи́ти, жу́, жиш, *гл.* Угнетать, держать долго въ принужденіи. *Тем'яжив нас мало не цілий день мировий на сході, все щоб на розмір пристали, а ми не хтіли.* НВолын. г

Тенгери́ця, ці, *ж.* Раст. Кукуруза = Кендерица. Угор.

Тендери́ця, ці, *ж.* = **Тенгериця** = **Кендерица.** Вх. Зн. 25. Ум. **Тендери́чка.** Шейк.

Тенді́тний, а, е. Нѣжный. *Були тендітні при людях.* Котл. Ен. Ш. 49.

Тенётка, ки, *ж.* Сильно поношенная рубашка. Лубен. у. *Тенетки нема на хребті, а ще бач.* Ном. № 2535.

Тенёто, та, *с.* Тенета, сѣть охотничья, употр. преимущ. во мн. ч. **тенёта.** Сѣти. *Звір є, та в тенето не напудиш.* Полт. *Поставив чоловік тенета на зайця, а в їх піймалась лисиця.* Грин. II. 240.

Тені́ти, ні́ю, ніш, *гл.* Дрожать? Сотрясаться? *Світ разить, земля тенить.* Чуб. III. 348.

Тень-тень! *меж.* 1) Выражаетъ звонъ,

металлическій звукъ. *А підківки тень-тень!* Гол. IV. 446. 2) **Сюди́ тень, туди́ тень.** Сюда пошелъ, туда пошелъ—о слоняющемся или занятомъ дѣлами, требующими хожденія. *Сюди тень, туди тень,—і проминув увесь день.* Грин. I. 243. См. **Тинятися.**

Тень-телéнь! *межд.* для выраженія звона. *Тень-теленъ, добрий день!* Ном.

Тéнькання, ня, *с.*=**Теленькання.**

Тéнькати, каю, еш, *гл.*=**Теленькати.** **У йóго тéнькає.** Онъ боится. Шейк.

Тéнькнути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ **тенькати**=**Теленькнути.**

Тепéр, тепéра, *нар.* Теперь. *Як не тепер, то в четвер. Остався, мамо, в лузі, вже тепера ми сами друзі.* Ном. № 11036. Ум. **Тепéрка, тепéрки, тепéрнька, тепéренька, тепéреньки, тепéренько, тепéречка, тепéречки.** *Перше коло чобіт ходив, а теперки не знає, як на них ступити.* Шейк. *Де-то вона тепереньки?* Левиц. I. 10. *Тепречки не дам байбарака.* Шевч. *Ой кохав тебе, потішав тебе па казав: моя будеш, а тепереньо коло иншого як голубонька гудеш.* Грин. Ш. 225.

Тепéрешній, тепéрішній, я, е. 1) Нынѣшній, теперешній. *Не тепéрішніх людей був Ізвора Йосип. Недалеко від тепéрішнього царського дворця.* Левиц. Пов. 24. 2) Настоящій (о времени). *Тепéрешнього часу.* КС. 1882. XII. 499. *Грядущее сяйне тобі полуднем, тепéрешне яснітиме як ранок.* К. Іов. 25.

Тепéрісінько, тепéрісічко, *нар.* Какъ разъ теперь, именно теперь.

Тепéрка, тепéрки, тепéркнва, *нар.* Ум. отъ **тепер.**

Тéплий, а, е. Теплый. *Тяжко, Катре, умірати в чужій теплій хаті.* Шевч. **Тéплий Олексій.** Праздникъ Алексѣя человѣка Божія 17 марта. ХС. I. 74. Ум. **Тепленький, тепленесенький.** *А в дівчини серце, як літнє сонце: хоча воно й хмарненьке, але тепленесеньке.* Грин. Ш. 202.

Теплина́, ни́, *ж.* Мѣсто, гдѣ вода зимой не замерзаетъ. Вх. Зн. 69.

Теплина́, ні́, *ж.*=**Теплінь.** НВолын. у. *Повиходили обидва сусіди у садок, бач, на теплиню.* Чуб. II. 658.

Теплúця, ці, *ж.* 1) Оранжерея. *Квітка в теплиці.* Левиц. I. 316. 2)=**Теплина.** Вх. Зн. 69. 3)=**Вирій.** См. **Тепли́чина.** Ум. **Тепли́чка, тепли́ченька.**

Тепли́чина, ни, *ж.* Теплыя страны, куда улетаютъ птицы, то-же, что и **вирій.** Чуб. I. 39. См. **Теплиця 3.** *Птиці з тепличчини летять.* Шейк. Ум. **Тепли́ччинка.**

Тепли́чка ки, *ж.* Ум. отъ **теплиця.**

Тепли́чний, а, е. Оранжерейный. *Тепличчні квітки.* Левиц. I. 436.

Теплінь, ні, *ж.* Тепло, теплота. *У зімі така теплінь у хаті.* Камен. у.

Теплісінький, а, е. Совершенно теплый. Шейк.

Теплісінько, *нар.* Совсѣмъ тепло. Шейк.

Теплісічкий, а, е=**Теплісінький.** Шейк.

Теплісічко, *нар.*=**Теплісінько.** Шейк.

Тéплість, лости, *ж.* Теплота. Шейк.

Теплúський, а, е=**Теплісінький.** Шейк.

Теплісько, *нар.*=**Теплісінько.** Шейк.

Теплíти, лію, еш, *гл.* Теплѣть.

Теплíшати, шаю, еш, *гл.* Становиться теплѣе.

Тéпло, *нар.* Тепло. Ум. **Тепленько, теплéсенько.** *Теплесенько спати.* Макс.

Тепло́, ла́, *с.* Тепло, теплота. *Поки три-п'ять* (недѣль по Рождествѣ) *не мине, поти тепла не буде.* Ном. № 519.

Тепломíр, ра. *м.* Термометръ. *Термометр по нашому зветься тепломіром.* Ком. II. 78.

Тепломíрний, а, е. Относящійся къ термометру. Шейк.

Тéплощі, щів, *ж.* Теплыя тѣла, тѣла задерживающія теплоту. Шейк.

Тéпре, *нар.*=**Тепер.** О. 1862. I. 29. *Спершу горілка людей розважала, а тепре сама засумовала.* Ном. № 11441.

Терби́чити, чу, чиш, *гл.* Надѣвать на себя. *Як прийде вербич, три кожухи на себе тербич.* Ном. № 426.

Тербук, ка, *м.* Родъ рыболовной сѣти, родъ сака на двухъ перекрещивающихся обручахъ, съ ручкой. Браун. 14.

Тереби́ти, блю́, биш, *гл.* 1) **Чистить,** очищать отъ шелухи, шелушить. *Рання пташка носок теребить, а пізня очиці жмурить.* Ном. № 11309. *Теребити хвасолю, горох, кукурузу.* Шейк. 2) Очищать поле отъ кустарниковъ, деревьевъ. Шейк. 3) Всаживать. *Котре кволе, то голови у ожку не теребить.* 4) Ѣсть усердно. 5) Твердить, говорить постоянно. *Що ко-*

му треба, той про те теребить. Ном. № 9753.

Теребі́вля, лі́, *ж.* Мѣсто, очищенное отъ зарослей.

Теребі́й, бія́, *м.* Ѣдокъ, ѣдунъ. *Недоїдки свідчили, що тут були люде та ще й добрі теребії.* Св. Л. 223.

Тере́бка, ки, *ж.* Мѣшокъ, въ который насыпаютъ овесъ для корму лошади. Вх. Зн. 29.

Тереве́нити, ню, нить, *гл.* Разсказывать бредни, пустяки. *А ще сміє тереветити моїм синам, що польська мова як не тепер, то швидко буде потрібна на Вкраїні.* Левиц. I. 149.

Тереве́ні, нів, *м.* Пустой разговоръ, болтовня, росказни, балагурство. *Бач, тереветі роспустила, тікай, поки ще ціла.* Гліб. **Тереве́ні гну́ти, нести́, точи́ти, пра́вити.** Болтать вздоръ, калякать, балы точить, балагурить. Ном. № 12868 *Як почав тереветі править.* Рудч. Ск. II. 69.

Тереве́ні-ве́ні, нів, *м.*=**Тереве́ні.** *І тереветі-вені правили, щоб тілько заморочить світ.* Котл. Ен. VI. 36. *Точили всякі теревені-вені.* Стор. М. Пр. 154.

Терезі́, зі́в, *м.* Вѣсы. *Поламались терези, сіль важучи на вози.* Рудч. Чп. Ум. **Терезки́, терезо́чки.**

Те́рем, му, *м.* Теремъ. Мет. 252. *Дивиться,—такі терем стоять гарні та високі на улицю вікнами.* Грин. I. 160. *Ой там на горі в новім теремі, там рано засвічено.* Грин. Ш. 538. Ум. **Терем(е́)ць, теремо́к.**

Теремо́вий, а, е. Относящійся къ терему? Строевой? *Занесу її в теремовий ліс, в теремовий ліс, близько дороги* Гол. IV. 69.

Теремо́к, мка́, *м.* 1) Ум. отъ **терем.** 2) Игрушечный домикъ. *От тобі кукли й теремки.* Ном. № 7854. 3) Вѣнокъ изъ искусственныхъ цвѣтовъ: а) для ношенія на головѣ. КС. 1893. XII. 449, б) для украшенія образовъ и вообще того угла, гдѣ образа. Сим. 132. 3) мн. Бахрома. Черниг.

Те́рен, рну, *м.* Раст. Prunus spinosa L. тернъ, терновникъ. *Плаче козак: шляхи биті зароспи терном.* Шевч. *Блищали чорні як терен очі.* Левиц. I. 183. Ум. **Терене́ць, терно́к, терно́чок.**

Терено́вий, а, е. Сдѣланный изъ терна. *Теренова наливка.* Шейк.

Терен(я́)к, ку́, *м.* Настойка на терновѣ. Шейк. Ум. **Теренячо́к.**

Те́рес, су, *м.* Раст. Rhamnus cathartica L. Анн. 293.

Тересува́ти, су́ю, еш, *гл.* Дучать, размышлять? *Ой я сую, тересую, де ся любка діла: чи у море утонула, чи в гай полетіла.* Гол. IV. 471.

Терех! *меж.* Крикъ на овецъ. Мир. ХРВ. 39.

Теркани́стий, а, е=**Тарканистий.** Вх. Зн. 68.

Терка́тий, а, е=**Таркатий.** Вх. Зн. 69.

Терки́ла, ли, *ж.* 1) Вещи (преимущественно домашнія)? Шух. I. 174, 181. 2) Вьюкъ, тюкъ. Вх. Зн. 69. Ум. **Терки́лка.**

Теркота́ти, чу́, чеш, *гл.*=**Торохтіти.** *Їхала Хима з Єрусалима: тарахкотілка терконе, а коник біти не хоче.* Ном. № 11439.

Теркоті́ти, чу́, тиш, *гл.* 1)=**Теркота́ти.** 2) О птицахъ: щебетать, чирикать. *Пташки лящать, теркотять, співають.* Мир. Пов. II. 120.

Терли́кання, ня, *с.* Пиликанье. Желех.

Терли́кати, каю, еш, *гл.* Пиликать, плохо играть (на струнахъ).

Те́рлиця, ці, *ж.* 1) Трепалка, снарядъ для трепанія льна, пеньки. Гол. Од. 35. Грин. III. 651. Части ея: ножки—**сóхи,** на нихъ опираются стоящія ребромъ и параллельно дощечки—**рéбра,** **стéгна,** пространство между которыми называется **жлі́б,** въ послѣдній падаетъ **мéчик** съ **фостóмъ** (ручкой) съ одного конца, а съ другого онъ прикрѣпленъ **чóпиком.** Шух. I. 147. *Тіпає плоскінь або матірку, скрипить терлиця під повіткою.* Мир. ХРВ. 125. Ум. **Те́рличка.**

Терли́ч, чу́, *м.* Раст. а) Gentiana cruciata L Драг. 33. б) Gentiana Amarella L. ЗЮЗО. I. 123. в) Lychnis vespertina. Вх. Пч. II. 11. г) Silene nutans Вх. Пч. I. 13 Ум. **Терли́ченько.** Грин. III. 688.

Те́рличка, ки, *ж.* Ум. отъ **терлиця.**

Терли́чка, ки́, *ж.* Родъ пѣсни. *На мене, п'ятнойку, терличок співають.* МУЕ. Ш. 34. *Терличок хлопи співають на весілю або на музиках.* МУЕ. Ш. 35.

Терло́, ла́, *с.* 1) Мѣсто, гдѣ рыба оплодотворяется. Шейк. 2) Время оплодотворенія и метанія рыбой икры. 3)=**Гарман.** Могил. у.

Терлува́ти, лю́ю, еш, *гл.*=**Гарцювати.**

Термели́на, ни, *ж.* Раст.=**Терментиля**. Анн. 271.

Терменти́ля, лі, *ж.* Раст. Potentilla Formentilla Schrenk. ЗЮЗО. I. 132.

Терменти́на, на, *ж.*=**Терментиля**. Вх. Пч. II. 36.

Те́рмін, ну, *м.* Срокъ, опредѣленное время. *Который забариться і не прибуде в термін, той не утече значного військового карання.* Кост. Ч. 3.

Термінува́ння, ня, *с.* Время, проведенное въ обученіи ремеслу. Шейк.

Термінува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Проживать опредѣленное время (особенно въ обученіи мастерству). *Я термінував п'ять літ, заким визволили в челядники.* Шейк.

Терміт'а, ти, *ж.*=**Терміття**. Харьк. у.

Терміття, тя, *с.* Кострика, твердыя части пеньки и льна. Глухов. у. *Хто тер коноплі, нехай той і терміття замете.* Уман. у.

Те́рміть, ті, *ж.*=**Терміття**. Вас. 200. Шух. I. 147.

Термо́сити, шу, сиш, *гл.* Рвать; дергать; тормошить. *Свиня термосить сорочку.* Шейк. *Було не савити, не варварити, ні амбросити, іно куделю термосити.* Ном. 4007. *Піде маленьке і термосить тата: вставайте.* Св. Л. 110.

Те́рен, рну, *м.* Терновникъ (дерево и ягода), Prunus insititia. Анн. 275. *Терен, терен коло хати, та нікому обірвати.* Нп.

Терня́к, ка́, *м.* Собраніе терновыхъ кустовъ. *Терник був густий.* Драг. 341. Ум. **Терничо́к**.

Терня́на, ни, *ж.* Терновый кустъ. Грин. I. 233. *Тернина грушок не родить.* Ном. № 9305. *Де ступнем ступаю, тернина коле, кров обкипає на ногах.* Рудан. I. 21. Ум. **Терни́нка, терни́нонька, терни́ночка**. *Чорная тернинонька.* О. 1862. IV. 11.

Терни́стий, а, е. Тернистый. Гн. I. 11.

Терни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Огораживать терномъ, обкладывать верхъ плетня терномъ. *Вставай, челядонько, город городити, терняньком тернити.* Гол. II. 181.

Те́рниця, ці, *ж.*=**Терлиця**. Чуб. VII. 409. Грин. III. 679. *Така, що постав сім терниць, то переб'є.* Ном.

Терничо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **тернин**.

Терні́вка, ки, *ж.* 1) Наливка изъ терна. Мкр. I. 34. *Вип'ем з півкварти терніяки або що.* Греб. 304. 2) *мн.* Раст. Prunus institia L. Вх. Зн. 69. Ум. **Терні́вочка**.

Те́рно, на, *с.* Ягода терна. *Та урве собі чорное терно.* Гол. IV. 76.

Терно́вий, а, е. Относящійся къ терну, изъ терна. *Терновий кущ.* Рудч. Ск. I. 96. *Мережані ярма, тернові занози.* Рудч. Чп. 129.

Терно́к, нку́, *м.* Ум. отъ **терен**.

Терно́слив, ва, *м.* Мелкоплодная круглая слива, Prunus domestica L. Анн. 275.

Терно́слива, ви, *ж.*=**Терносли́в**. Анн. 275. Ум. **Терно́сливка, терно́сливочка**.

Терносли́вовий, а, е. Относящійся къ терносливу. Шейк.

Терно́ха, хи, *ж.*=**Терносли́ва**. Анн. 275.

Терно́чок, чка, *м* Ум. отъ **терен**.

Тернува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Треножить. Борз. Лохв. у.у.

Терну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **те́рти**. Тернуть.

Терня́, ня, *м.*=**Терен**. *В мене очка чорненькії як терня на галузі.* Гол. II. 312.

Те́рня, ня, *с.* 1) Иглы терна. *Терня в ногу залізло.* Шейк. 2) Тернъ *Маюся як в терню.* Ном. № 2144. Ум. **Те́рнянько, те́рнячко**.

Терня́к, ка́, *м.* 1) Терновый кустъ. Вх. Уг. 271. 2) Пт. Сорокопудъ, Lanius. Вх. Уг. 271.

Терня́нка, ки, *ж.*=**Терносли́ва**. Анн. 275.

Те́рнянько, те́рнячко, ка, *с.* Ум. отъ **терня**.

Терпа́н, на, *м.* Серпообразная коса съ укороченной ручкой для скашиванія камыша. Одес. у.

Терпе́н, на, не. Претерпѣвшій. *Хто терпен, той спасен.* Чуб. I. 298.

Терпети́на, ни, *ж.* Терпентинъ. Шейк.

Терпети́нний, терпети́новий, а, е. Терпентинный. Шейк.

Терпе́ць, пцю́, *м.* Терпѣніе. *Еге! терпи,—що терпець увірвався.* Чуб. I. 297. *Багач не має терпцю, приходить знову і знову.* Гн. II. 28.

Терпи́ба, би, *ж.* Раст. Ranunculus acris. Вх. Пч. I. 12.

Терпі́ння, ня, *с.* 1) Терпѣніе. 2) Страданіе. Ум. **Терпі́ннячко**. *За терпіннячко дасть Бог спасіннячко.* Ном. № 2428.

Терпі́ти, плю́, пи́ш, *гл.* Терпѣть, пере-

носить. *Да вже ж мені докучило свою терплячи муку.* Мет. 259.

Терпкі́й, **á**, **é**. Терпкій. *Груші, та такі терпкі та кислі.* Рудч. Ск. II. 24. Ум. **Терпке́нький.**

Те́рпкість, **кости**, *ж.* Терпкость Шейк.

Те́рпко, *нар.* Терпко, Ум. **Терпке́нько.**

Терпкува́тий, **а**, **е**. Терпковатый.

Терпля́ння, **ня**, *с.*=**Терпі́ння**. *За терпля́ння дасть Бог спасіння.* Ном. № 9428.

Терпля́чий, **а**, **е**. Терпѣливый. **Терпля́чий свят-ве́чір.** Навечеріе Богоявленія, 5 янв.=**Голодна кутя.** ХС. I. 72.

Терпя́чка, **ки**, *ж.* Терпѣніе. *Терпячка взірветься.* Чуб. I. 298.

Терпля́чий, **á**, **é**. Терпѣливый. НВолын.

Те́рпнути, **ну**, **неш**, *гл.* Коченѣть, терпнуть.

Терполо́ї, **ло́їв**, *мн.*=**Кирполої**. Херс.

Терпу́г, **гá**, *м.* 1) Напильникъ. 2) Инструментъ для сглаживанія концевъ гвоздей внутри сапога. Сумск. у.

Терпу́га, **ги**, *ж.* Водка. Угор.

Те́рсувати, **сую**, **еш**, *гл.* На беречь (вещей), истаскивать. *Усе в тебе під ногами, терсуєш.* Константиногр. у.

Терта́к, **ка́**, *м.* и пр.=**Тартак** и пр.

Те́рти, **тру**, **трещ**, *гл.* 1) Тереть, молоть. *Коноплі терти.* Луб. *Терти табаку.* Шейк. 2) Тереть, потирать. *Тре собі руки.* Рудч. Ск. II. 75. 3) Утаптывать, сглаживать. *Нехай мруть та дорогу труть, а ми сухарів насушим та додому рушим.* Чуб. I. 251. **Дні те́рти.** Прозябать. *Не живе, тільки дні тре.* Ном. № 8208.

Те́ртися, **тру́ся**, **тре́шся**, *гл.* 1) Тереться. *Колесо треться.* Ком. II. 2) Тереться, постоянно быть гдѣ. *Тертися по під вікнами.* Левиц. *Коли пани труться, то всякого дива наслухається.* Св. Л. 82. 3) О рыбахъ: метать икру. Шпис. I. 225.

Те́рти́ця, **ці**, *ж.* Доска. Уман. у. Вас. 205. Ум. **Терти́чка**, **терти́ченька**, **терти́речка.**

Терти́чи́на, **ни**, *ж.* 1) Одна доска. Шейк. 2) Плоховатая доска. Шейк. Ум. **Терти́чи́нка.**

Терти́чник, **терти́шник**, **ка**, *м.* Пильщикъ досокъ. Вас. 205. Ум. **Терти́чничок.**

Те́ртка, **ки**, *ж.*=**Тертушка**. Ум. **Те́ртечка.**

Тертю́хи, **хи**, *ж.* Напитокъ женщинъ: растираютъ земляшку съ сахаромъ и смѣшиваютъ съ водкой, пьютъ ложками. Черниг. у.

Те́ртушка, **ки**, *ж.* Терка. Котл. Ев.

Терх, **ха**, *м.* 1) Вьюкъ на верховой лошади. Шух. I. 79, 197. Вх. Зн. 69. 2) Мѣра жидкости. *Та наварив путилянам горівочки з медом.... та наметав по терьохові, щоби тото пити.* Гол. III. 224. *Шинкарі посідали з повними терхами.* Федьк.

Терхі́вка, **ки**, *ж.*=**Терх** 1. Ум. **Терхі́вонька**, **терхі́вочка**. *Ой їхала гуцулонька з верху, з полонини, загубила терхівочку з сивої кобили.* Гол. II. 250.

Те́рція, **ції**, *ж.* Названіе 6-ой большей струны бандуры или кобзы. ЗЮЗО. I. 345. КС. 1882. VIII. 282.

Тера́ти, **раю**, **еш**, *гл.* 1) Терять, утрачивать, расходовать. *Коли вмірать, то день терять.* Шейк. *Літа мої молодії, марне вас теряю.* Гол. I. 323. 2) Портить. *Середульший брат на те не потурає, с під червоного каптана чорні китиці видирає.... А старший брат тее забачає, середульшого брата на сміх підіймає.... Либонь ти собі жіночький розум маєш, що ти на собі прекрасну одежу теряєш.* АД. I. 109. *Нехай тебе.... отець не лає, не проклинає, щастя й долі козацької твоєї не теряє.* КС. 1882. XII. 491.

Тес, **су**, *м.* 1) Тесъ, тесина, тесаная доска. *Ду* Раст. Saxus beccata L. Шейк.

Теса́к, **ка́**, *м.*=**Тесака**. Шейк. Ум. **Тесачо́к.**

Теса́ка, **ки**, *м.* Рубака, забіяка, драчунъ. Шейк.

Теса́ни, **на́**, *м.* Обтесанное бревно. *Як був собі, та не мав собі, та пішов собі, та витесав непесаного тесана.* Ном. № 13127.

Тесани́на, **ни**, *ж.* Тесаніе, вытесываніе. Ум. **Тесани́нка.**

Теса́ти, **шу́**, **шеш**, *гл.* Тесать, вытесывать. *Хоч і кілля теши на голові.* Ном. № 2639.

Тесачо́к, **чка́**, *м.* Ум. отъ **тесак.**

Тесе́льський, **а**, **е**. Плотничій. *Тесельський цех.* Шейк.

Тесе́льчик, **ка**, *м.* Ум. отъ **теслі.**

Тесівни́ці, **ць**, *ж. мн.* Гладкія скалы. Вх. Зн. 69.

Тесько́, **ка́**. *м.*= **Тешко**. Вх. Зн. 69.

Те́слик, **ка**, *м.* Ум. отъ **теслі.**

Тесли́ця, **ці**, *ж.* 1) Родъ рѣзца, которымъ вырѣзываютъ деревянныя ложки.

Вх. Зн. 69. Большихъ размѣровъ—для выглаживанія внутренности корыта, уже выдолбленнаго. Шух. I. 249. 2) Плотничій топоръ. Вх. Зн. 69.

Тесло́, ла, *с.* Родъ плотничьяго топора.

Теслюва́ти, лю́ю, ешъ, *гл.* Плотничать. *Ой там теслі теслювали: комареві труну збудували.* Лукаш. 81.

Те́сля, лі, *м.* 1) Плотникъ. Котл. Ен. VI. 48. Єв. Мр. VI. 3. 2) *ж.*=Теслиця. Вх. Зн. 69. Ум. Те́слик, те́сличок, тесе́льчик. *В лісі, лісі буковім ой їшло, йшло два тесельчики, сікуть, рубають санбір деревце.* Лукаш. 157.

Теслю́р, ра́, *м.*=Тесля 1. Шейк.

Теслю́рство, ва, *с.* Плотничество.

Теслю́рський, а, е. Плотничій. *Різняе роботу теслярську до косарської.* Ном. № 9037.

Теслярюва́ти, ру́ю, ешъ, *гл.*=Теслювати.

Тесо́вий, а, е. Тесовый, сдѣланный изъ теса. *Посадив її за тесовий стіл.* Грин. III. 11.

Тестаме́нт, ту, *м.* Духовное завѣщаніе. *Не дав зробить і тестаменту, к чортам його на вік послав.*

Тестаме́нтовий, а, е. Относящійся къ духовному завѣщанію.

Те́стенько, ка, те́стечок, чка, *м.* Ум. отъ тесть.

Те́стів, тьова, ве. Тестевъ. *Я сідлаю конченька тестевого.* Грин. III. 82.

Тести́вщина, ни, *ж.* Имущество, унаслѣдованное отъ тестя. Волч. у.

Те́стонько, ка, *м.* Ум. отъ тесть.

Тесть, тя, *м.* Тесть. *Тесть любить честь, а зять любить взять.* Шейк. Ум. Те́стенько, те́стечок, те́стонько Гол. IV. 220.

Тестю́ра, ри, *м.* Грубо-ласкат.: тесть. Константиногр. у.

Те́та, ти, *ж.* Тетя. Желех. Ум. Те́тка.

Тете́ра, ри, *ж.*=Тетеря. *Летіла тетера, не вчора—тепера; упала в лободу, шукаю не знайду.* Ном. № 132, стр. 294. Ум. Тете́рка, тете́ронька, тете́рочка, тете́рка. Чуб. IV. 412.

Тетерва́к, ка́, *м.* Тетеревъ, Tetrao tetrix. Ум. Тетерва́чок. Чуб. II. 317.

Тете́ронька, тете́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ тетеря.

Тетере́ць, рця, *м.*=Тетерван. Вх. Пч. II. 15.

Тете́рин, на, не. Принадлежащій тетереву Шейк.

Тетери́ця, ці, *ж.* Самка тетерева. Вх. Пч. II. 15. Ум. Тетери́чка.

Тете́рка, ки, *ж.* Ум. отъ тетеря.

Тете́ронька, тете́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ тетеря.

Тетеру́к, тетеру́к, ка, *м.*=Тетерван. НВолын. у. *Глухий, як тетерук.* Ном. № 8556.

Тетеру́чка, тетеру́чка, ки, *ж.* Самка тетерева. НВолын. у.

Тете́рчин, на, не=Тетерин. *Тетерчине мясо.* Шейк.

Тете́ря, рі, *ж.* 1)=Тетерка. *Як дома кури, так у лісі тетеря.* Ном. № 10265. 2) Родъ кушанья: а) изъ муки; б) изъ сухарей. Чуб. VII. 440. КС. 1883. XI 505. *Троянцям всім дали тетері.* Котл. Ен. II. 8. Ум. Тете́рька, тете́ренька, тете́речка. Чуб. IV. 233.

Тетера́, ра́тин, *с.* Птенецъ тетерки. *Повна хата тетерят, та нікуди й не літять.* Ном. стр. 295, № 151.

Тетівка, ки, *ж.* Тетива. *Як напне стрілець тетівку, як бебехне,—устрелив.* Рудч. Ск. II. 83.

Тетін, на, не. Тетинъ. Вх. Лем. 473.

Тетірка, ки, *ж.* Ум. отъ тетера.

Тетка, ки, *ж.*=Тетюха. Вх. Зн. 69.

Тетю́ха, хи, *ж.* Лихорадка, febris. Желех. *Най тя бере зла тетюха, таки будеш коротюха.* Гол. I. 320.

Тетя, ті, *ж.*=Тета. Галиц. Желех.

Теч, чі, *ж.* 1)=Теча. *Дощ іде, у хаті теч буде.* Зміев. у. 2) Жидкость. *Возьмем тепер дві течі: одну густішу; а другу рідшу – молоко і воду.* Дещо.

Тёча, чі, *ж.* Теченіе, течь. *Теча як з лотоків.*

Течи́, чу́, чёш *гл.*=Текти.

Течі́й, чія, *м.* Ручей. *Течій весняний, дощовий, джереловий.* Черк. у.

Течія́, чії́, *ж.* 1) Теченіе. 2) Потокъ. *Маленька течія снує поміж очеретом.* О. 1861. XI. 115. Ум. Течі́йка.

Тёчка, ки, *ж.* Ум. отъ тека.

Тёща, щі, *ж.* Теща. *Жінка для совіту, теща для привіту, матінка рідна лучче всього світу.* Ном. Ум. Тёщенька, тёщечка. Грин. III. 396.

Тёщин, на, не. Принадлежащій тещѣ.

Тёщухна, ни, *ж.*=Теща. Чуб. III. 191.

Ти, *мьст.* Ты. *Ти дав мені моі закони, щоб я нехибно їх держався.* К. Псал. 271.

Ти́бель, бля, *м.* Деревянный гвоздь. Вас. 149. Шух. I. 88. Рудч. Чп. 249. *Дома в вербовий тибель, той, що пластини збивають.* Грин. I. 220.

Тига́тка, ки, *ж.* Птица Vanellus cristatus. Вх. Пч. II. 15.

Ти́год, да, *м.*=**Тигитка.** Вх. Пч. II. 15.

Ти́гр, ра, *м.* Тигръ, Felis tigris. O. 1861. IX. 191.

Ти́грів, рова, ве. Принадлежащій, относящійся къ тигру.

Тигри́ця, ці, *ж.* Тигрица. *Поранена тигриця.* Левиц. I. 259.

Тиди-де́нця, *межд.* выражающее стучаніе зубовъ отъ холода. *Тиди-денця! дайте веретенця!* Шейк.

Ти-ди-ди, *межд.* Припѣвъ въ пѣснѣ. *Ти-ди-ди, ти-ди-ди до дівчини.* Шейк.

Тидидака́ти, каю, еш, *гл.* Пѣть ти-ди-ди. Шейк.

Тидри́-тана, *межд.* Припѣвъ въ пѣснѣ. *Тидри, тидри, тидри-тана! Чого ходиш задріпана?* Гол. IV. 481.

Ти́жбір, бора, *м.* Пестъ къ ступкѣ. Фр. Пр. 15. *Носиться, як баба з тижбором.* Фр. Пр. 14.

Ти́ждень, жня, *м.* Недѣля, седмица. *Верба б'е, не я б'ю, за тиждень великдень.* Ном. **Вéрбний ти́ждень.** Верóвая недѣля. **Бíлий**—Страстная недѣля. Сим. 205. Ум. **Ти́жник.**

Ти́жик, ка, *м.* Пт.=**Чайка.** Вх. Пч. II. 15.

Ти́жик, ка, *м.* Ум. отъ тиждень.

Тижні́вка, ки, *ж.* Поминовеніе умершаго на седьмой день послѣ смерти. Вх. Лем. 473.

Тижньóвий, а, е. 1) Недѣльный. 2) Еженедѣльный. *Де вже скучати, коли в нас були тижньові балц або вечорі.* Левиц. I. 431. 3) Десятскій или разсыльный, отбывающій свою очередную недѣлю службы. *Я тижньовий, їду з листами із суду в округ Будяковий од ісправника Опари.* Мкр. Н. 11.

Тижньóво, *нар.* Недѣльно.

Тижнюва́ти, нюю, еш, *гл.* Проводить недѣлю, быть гдѣ либо всю недѣлю. *Перевій жито сьогодня, а то тижнювати-ме на току.* Волч. у.

Тий, *мѣст.*=**Той.**

Тик! *межд.* для выраженія одного тычка или момента тыканія. **Тик-мик,**—не знае **де дíтись.** И туда, и сюда бросится,—не знаетъ, куда дѣться.

Ти́ка, ки, *ж.* Тычина, вѣха. *Чи не той то хміль хмелевий, що по тиках в'ється.* Гол. III. 5. *Високий, як тика.* Фр. Пр. 189. Въ загадкѣ: нога. *Штири тики, два патики, сьоме замахайло.* Ном. стр. 293, № 108. Ум. **Ти́чка.**

Ти́кало, ла, *м.* 1) Говорящій на „ты". Шейк. 2) *с.* Родъ игры и палочка, употребляющаяся въ этой игрѣ. КС. 1887. V. 479. Чуб. III. 88.

Ти́кання, ня, *с.* 1) Втыканіе, тыканіе. 2) Разговоръ на „ты".

Ти́кати, каю (чу), еш (чеш), *гл.* 1) Тыкать, втыкать. 2) Давать, показывать (кукишъ). *Вона йому дулі тиче.* Шевч. 3) Говорить „ты". *Не тикай, бо мене царь Гудзиками обтикав.* Ном. *То це він на батька тикає?* Левиц. Пов. 184.

Ти́ква, ви, *ж.* 1) Раст. а) Cucurbita Lagenaria L. б) Cucurbita maxima Duch (плодъ). Ани. 116. в) Cucurbita Melopepo. ЗЮЗО. I. 120. 2) Кувшинъ, сдѣланный изъ тыквы, а также и родъ глиняной кувшина или кубышки для воды. Вас. 182. *Дибає старечою ступою попід гаєм з тиквою по воду до копанки.* Левиц. I. 204. *Узяти собі,... хліба шматок та тикву води.* Грин. II. 153. Ум. **Ти́квонька, ти́квочка, ти́новка.** Миж. 2. *В його така маленька тиковска і води вже тронки.* Драг. 115.

Ти́кнути, ну, неш, *гл* Одн. в. отъ тикати.

Тил, лу, *м.* 1) Задняя часть, сторона чего нибудь. Шейк. 2) Прикладъ? *Бачиш рушницю? Так тобі тилом і дам.* НВолын. у. Ум. **Тилбк, тилóчок.**

Тила́тий, а, е. Толстозадый. *Не дай, Боже, який цей пан тилатий.* Гайсин. у.

Ти́ле, ля, *с.* Тупое ребро ножа, ножницъ и пр., противоположное лезвію. Шух. I. 291, 153, 253.

Тилилі́чки, *межд.* для выраженія игры на скрипкѣ. Рудч. Ск. I. 28.

Тилі́нка, ки, *ж.* Родъ открытой свирѣли изъ бузины или вербы, безъ боковыхъ отверстій. Вх. Зн. 69.

Тилі́й, лія, *м.*=**Тиле.** *Не ріж гострієм, а тиліем бий.*

Тило́, ла́, *с.* Задняя часть чего, тылъ; хребетъ, спина. Вх. Зн. 69.

Тило́к, лка́, тилóчок, чка, *м.* 1) Ум. отъ тил. 2) Задняя часть обуви, задникъ. Шейк.

Тиль-тиль, *нар.* Чуть-чуть.

Тиля́ги, **гі́в**, *м.* Куяки, латы изъ желѣзныхъ или серебряныхъ дощечекъ, нашитыхъ на бархатѣ, сукнѣ или кожѣ. К. ЧР. 427. *Червоній тиляги під сребром, під златом на себе надіває.* Лукаш. 42. *Тиляги під золотом та під сріблом понадівали.* К. ЧР. 332.

Тим, *мѣст.* 1) Твор. пад. отъ **той** и **те**. **Тим** часо́м. Между тѣмъ, тѣмъ временемъ. 2) Св. Потому, оттого. *То тим вони спочивали, що на рани постреляні да порубані дуже знемогали.* Макс. (1849). 17.

Тимпа́нник, **ка**, *м.* Родъ барабанщика. *Два тимпанники стали передъ його* (гетьмана) *з срібними бубнами.... Сомко звелів ударить своїм тимпанникам у срібні бубни. Ущух трохи галас* (у радѣ). К. ЧР. 335.

Тиму́ль, *межс.* выражающее веденіе скотины. *Да прийду ж я, гою, на твою обору, ой займу ж я бочулочку до свойого дому. Ох я з корчми дибуль, дибуль, бочулочку тимуль, тимуль.* Чуб. V. 1089.

Ти́мфа, **фи**, *ж.*=**Пинхва**. *Од диму сонце закоптилось, курище к небу донеслось. Боги в Олімпі стали чхати: Турн їм ізволив тимфи дати.* Котл. Ен. V. 34.

Тимчасо́вий, **а**, **е**. Временный. Шейк.

Тимчасо́вний, **а**, **е**=**Тимчасовий**. *З голузя оплести тимчасовне помешкання.* Гн. I. 181.

Тин, **ну**, *м.* Плетень, тынъ. Чуб. VII. 392. *Живе, як сорока на тину.* Посл. *Ні в тин, ні в ворота.* Посл. Ум. **Тино́к**, **тинóчок**.

Ти́нди-ри́нди, *межс.* для выраженія пустой болтовни. *Тинди-ринди за три гроші.* Ном. № 6442.

Тинйна, **ни**, *ж.* Колъ изъ плетня.

Тинний, *межс.* Плясовой припѣвъ. *І по хаті тинини, і по сінях тинини,—вари, жінко, лини.* Нп.

Тини́ти, **ню**, **ни́ш**, *гл.* Огораживать тыномъ. Вх. Зн. 20.

Ти́ння, **ня**, *с.* Соб. отъ **тин**. *Сидять по-за стіллю, як жаби по-за тинню.* КС. 1883. II. 391. *Вишня у тинню росте.* Борз. у. *Ідіть, дітки.... по під тинню сиротами.* Шевч.

Тино́к, **нка́**, **тинóчок**, **чка**, *м.* Ум. отъ **тин**.

Тину́тися, **ну́ся**, **не́шся**, *гл.* 1) Ударяться. *Дивись на дитину, а то як тинеться, то ще лоба розіб'є.* Черк. у.

2) преимущ. безл. Случиться. Левч. 149, 114. *Все отпак заведуться ласкавими словами одно 'дного ципигати. Тинеться инша шпилька і така, що Пилипиха не стерпить.* МВ. II. 82.

Ти́нфа, **фи**, *ж.*=**Тимфа**=**Пинхва**. *Тинфу дали оттаку!* Чуб. I. 274.

Тина́нка, **ки**, *ж.* Доска въ заборѣ. Вх. Зн. 69.

Тина́тися, **на́юся**, **чшся**, *гл.* Слоняться, шататься. *Пішла мати тиняючись, по під тихню валяючись.* Грин. III. 381. *Тинається, як кобиляча душа.* Полт. *Мені шакоба скрізь була, бо я без діла не тиняюсь.* Гліб. *Тиняюся од села до села, а тепер іду в Полтаву.* Котл. НП. 383.

Тип, **пу**, *м.* 1) Типъ. *Виковувався з українки самостійний історичний тип.* Морд. (Нл. 93. 2) Печатаніе, изданіе. *Заза-далегідне словеце до другого типу.* „Досвіток“ Куліша, 1876).

Ти́пець, **пцю**, *м.* 1) **Вхопи́ти ти́пцю**. Попасть на слѣдъ, на искомую дорогу. *Як погнався за ім* (злодіем), *то зразу попав на слід і гнався до переправи, а далі не вхопив типцю та й через те не догнав.* Новомоск. у. (Залюб.). 2) **Да́ти ти́пцю кому́**. Задать перцу, высѣчь.

Типи́х, **ка́**, *м.* Типиконъ (церк. книга). *Що піп, то й типих.* Посл.

Типи́чний, **а**, **е**. Типическій. *Обличче.... типичне українське.* О. 1862. I. 49.

Ти́птися, **пчуся**, **чешся**, *гл.* Трястись на телѣгѣ. *Доведеться типтися до Володарки або й далі.* Рк. Левиц.

Тир, **ру**, *м.* Насѣк. Eruca euphorbiae. Вх. Пч. II. 26.

Ти́ра, **ри**, *ж.* То-же, что и **котець** 1, но большихъ размѣровъ. Браун. 16.

Тира́н, **на**, *м.* Тиранъ. Шевч. 600. Гол. III. 129 *Повсюдно жертва стогне від тирана.* К. ПС. 132.

Тира́нити, **ню**, **нш**, *гл.* Тиранить. К. Кр. 13.

Тира́нство, **ва**, *с.* Тиранія, тираниство. *Їх за сліпе тиранство повчив ножем кріпаким гайдабура.* К. ЦН. 178.

Тира́нський, **а**, **е**. Тиранскій. К. ПС. 135. К. Іов. 47.

Ти́рва, **ви**, *ж.* Токованіе. Шух. I. 238.

Тирва́к, **ка́**, *м.* Камень, находимый на тирлі 4,—онъ имѣетъ крапинки желтыя, красныя и бѣлыя. Шух. I. 225.

Ти́рво, **ва**, *с.*=**Тирло 3**. Шух. I. 23.

Тирово́вий, **а**, **е**. Относящійся къ **тирву**. Шух. I. 225.

Тири́кання, ня, *с.* 1) Плохая игра на скрипкѣ. Шейк. 2) Игра на валькѣ. Шейк.

Тири́кати, каю, еш, *гл.* 1) Плохо играть на скрипкѣ. Шейк. 2) Играть качалкою на магільниці. Шейк.

Тири́ри, *межд.* для выраженія разговора, бесѣды. *Кума з кумою тирири,—свині морков порили.* Ном. № 12950.

Тириркання, ня, *с.* = **Тирикання.** Шейк.

Тириркати, каю, еш. *гл.*=**Тирикати.** Шейк.

Тириркри, *межд.* для выраженія игры на скрипкѣ. *На скрипочки тиририрі, на цимбали бам-бам.* Гол. IV. 448.

Ти́рити, рю, рить, *гл.* 1) Совать, всучать. *Вѣться коло моїх дітей, тиритьїм у руки польські книжки.* Левиц. I. 147. 2) Волочить, тащить. *Вовк овечку тирить.*

Ти́рка, ки, *ж.* Птица съ обтрепанными перьями. *Летить усяка птиця.... Чи не знаєте.... де шляхъ?.. Ні, кажуть, не знаємо, хиба може тирка зна. А то.... була та така вже тиркава та задрїпана якась птиця, що з одним тілько крилом.* Мнж. 19.

Ти́ркавий, а, е. 1) О птицѣ: съ обтрепанными перьями. *Така вже тиркава та задрїпана якась птиця, що з одним тілько крилом.* Мнж. 19. *Качка, та така тиркава та голодна.* Мнж. 16. 2) О деревѣ, лозѣ напр.: съ торчащими во всѣ стороны вѣтвями. Вас. 147.

Ти́ркання, ня, *с.* 1) Произношеніе звуковъ: трр.... *Тррр!.... роздалося голосне й високе тиркання вподовж улиці.... Чимала валка парубків показалася.* Мир. Пов. I. 148. 2) Названіе дѣйствія отъ тиркати 2.

Ти́ркати, каю, еш, *гл.* 1) Издавать звуки: трр. 2) О птицѣ: тереться крыломъ о землю. *Лізень тиркa по землі коло курки крилом.* Мнж. 172.

Ти́ркатий, а, е=**Ти́ркавий.** *Як удруге попадешся,—пропаде чуприна,—зроблю з тебе тиркатого півня.* О. 1861. XI. Кух. 16.

Тиркота́йло, ла, *с.* Трещотка, стукалка. Вх. Уг. 271.

Тиркота́ти, кочу́, та́ш, *гл.*=**Теркотати.** Желех.

Тирку́та, ти, тирку́шка, ки, *ж.* Пт. Glareola melanobera. Драг. 6. Шейк.

Тирли́гач, ча, *м.* Плохой музыкантъ, преимущественно скрипачъ. О. 1861 X. Св. 60.

Тирли́ч, чу́, *м.*=**Терлич.** *Коли б не тирлич, був би я тобі панич.* Ном.

Ти́рло, ла, *с.* 1) Мѣсто отдохновенія скота у водопоя въ обѣденное время. Кобел. у., Радом. у. Чуб. VII. 577. О. 1862. V. Кух. 39. *Сонечко геть підніметься, і отара сама стане рушать з тирла.* О. 1862. V. Кух. 32. 2) Логовище, притонъ звѣря. *Оттут саме вовче тирло.* Уман. у. 3) Также **тирво.** Мѣсто, гдѣ птица токуетъ, токъ. Шух. I. 23. Вообще мѣсто, гдѣ птицы собираются для отдыха, на ночь. Сим. 20. *Журавлі десь курлюкають на тирлах.* Сим. 204. 4)=**Терло** 1. Шух. I. 225.

Тирлува́ти, лю́ю, еш, *гл.* Останавливать и сбивать въ кучу стадо. Сим. 20.

Тирлува́тися, лю́ся, ешся, *гл.* Останавливаться со стадомъ для отдыха. Сим. 20.

Ти́рса, си, *ж.* 1) Древесные опилки. Вас. 211. 2) Раст. Ковыль, Stipa capillata L. Анн. 344. *Жита похилились, де паслися ваші коні, де тирса шуміла.* Шевч.

Тиртак, ка, *м.*=**Тартак.**

Тиртица, ці, *ж.*=**Тертица.**

Ти́ркати, хаю, еш, *гл.* Приводить въ безпорядокъ, разбрасывать. Вх. Зн. 69. Шейк.

Тирха́тий, а, е. 1) О деревѣ: раскидистый. Шейк. 2) Растормошенный, небрежный, неряшливый. Шейк.

Тирч, ча, *м.* Пт. Turdus viscivorus, желтоносый дроздъ. Вх. Лем. 473.

Тирча́к, ка́, *м.* 1) Торчащій стебель сорной травы зимой. *Невеличкі гіллячки височезних верб, мов тирчаки бур'яну вимірають з-під снігу.* Мир. Пов. I. 112. 2)=**Тирч.** Вх. Лем. 473. 3) Пт. Crex Pratensis, дергачъ. Вх. Уг. 271.

Тирча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* 1)=**Стирчати.** *Ус в пів локоть би тирчав.* Котл. Ен. 2) Трещать, скрипѣть. Вх. Лем. 473. 3) Кричать (о дроздѣ), трещать (о сверчкѣ). Вх. Лем. 473 Вх. Уг. 271.

Ти́рша, ші, *ж.*=**Зїдя.** *Тиршу* (зѣна), *те, що не їсть маржина, загрібають стелять під кізякі корови, а звідси скидають у гній.* Шух. I. 172.

Тис, су, *м.* Раст. Taxus baccata L, тиссъ. ЗЮЗО. I. 138.

Тиси́на, ни, *ж.* 1) Тисовое дерево. Гол. II. 60. 2) Раст. Lycopodium complanatum L. Вх. Пч. II. 33.

Тиск, ку, *м.* 1) Давка, давленіе. Шейк. 2) Толпа, множество. *На річці тій жили батьки мої і панства чортів тиск.* Греб. 388. *Тиск народу.* Шевч. *Такий тиск риби. Страшенний росплодився на Вкраїні тиск чужомовного, нам ворожого, панства.* К. ХП. 137.

Тискавиця, ці, *ж.* Кровавый поносъ. Ровен. у.

Тиска́вка, ки, *ж.*=**Лускач**. Вх. Зн. 69.

Тиска́ння, ня, *с.* Давленіе. сжиманіе.

Тиска́ти, каю, еш, *гл.* Сдавливать, сжимать, стискивать.

Тиска́тися, каюся, ешся, *гл.* Лѣзть, протискиваться. Кост. (О. 1862. VI. 59).

Тиска́нина, ни, *ж.* Тѣснота, большое стеченіе людей. Лубен.

Тиснути, ну, неш, *гл.* 1) Жать, прижимать, давить. *Чого ти мене так тиснеш за руку?* Шейк. *Самого наче хто за серце тисне.* О. 1862. I. 42. 2) Втискивать, пихать. *Свій своєму лиха не мислить: як побачить на сухому, то в болото тисне.* Ном. № 9443. *Кислиця в рот тисне.* Ном. № 12196. 3) Тѣснить. *Чи не той то козак Нечай, що ляшенькія тисне,* АД. II. 77. 4) Угнетать, притѣснять. Шейк.

Тиснутися, нуся, нешся, *гл.* Тѣснить-ся, толпиться, жаться. *Тиснуться, як до дари в церкві.* Ном. № 3157.

Тисо́вий, а, е. Изъ тиссъ. *Тисовий ліс.* Рудч. Чп. 84. *Тисові сіці, яворові сіці.* АД. I. 44. *Тисові ворота.* Левиц. I. 22.

I. Тись, сі, *ж.*=**Тиск**. *У нашому ставку чортова тись столоників.* Лебед. у.

II. Тись, *меж.* выражающее протискиваніе, проталкиваніе въ толпѣ. *Сюди тись, туди тись, та й прошов.* Шейк.

Тисяцький, а, е. Тысяцкій. *Сіячоки збивали народ докупи і наставляли сотників і тисяцьких.* Стор. М. Пр. 60.

Тисяча, чі, *ж.* Тысяча. *Прийшло їх тисячі в сльозах, прийшло здалека.* Шевч *Було ж їх тисяч зо дві.* Єв. Мр. V. 13.

Тисячній, я, е. 1) Тысячный, который стоитъ тысячу. 2) Одинъ изъ тысячи. *Не оправдить і тисячного слова.* К. Іов. 19.

Тисячоголо́в, ва, *м.* Раст. Vaccaria vulgaris Host. ЗЮЗО. I. 140.

Тисячоголо́вий, а, е. Имѣющій тысячу головъ. Шейк.

Тисячолі́тній, я, е. Тысячелѣтній. *Погорджували тисячолітнім пре́дківським словом.* К. XII. 122.

Тисячосте о́вий, а, е. Имѣющій тысячу дорогъ, тропинокъ. *Перед очима тисячостежковий шлях за пороги.* К. Кр. 25.

Титаре́нко, ка, *м.* Сынъ церковнаго старосты.

Титари́ха, хи, *ж.* Жена церковнаго старосты.

Титари́чин, а, не. Принадлежащій женѣ церковнаго старосты.

Тита́рів, рева, ве. Принадлежащій церковному старостѣ. *Хата титарева.* Левиц. I. 10.

Титарі́вна, ни, *ж.* Дочь церковнаго старосты. *Титарівна Немерівна гаптує хустинку.* Шевч.

Тита́рня, ні, *ж.* Столикъ, гдѣ продаютъ церковныя свѣчи, кладовая церковнаго старосты. *Я до титарні протіскився, на п'ять рублів свічок купив.* Алв. 100.

Тита́рство, ства, *с.* Должность церковнаго старосты.

Ти́тарь, ря, *м.* Церковный староста, ктиторъ. *У костьолі—у титаря.* Шевч.

Титарюва́ння, ня, *с.* Бытіе церковнымъ старостой.

Титарюва́ти, рю́ю, єш, *гл.* Быть церковнымъ старостой. *Мій дядько тоді титарював.* О. 1862. V. 110.

Ти́тло, ла, *с.* Титло, знакъ сокращенія въ письмѣ. *Не минайте ані титла, ніже тій коми.* Шевч.

Титу́л, лу, *м.* Титулъ. *Що мені по титулі, коли нема нічого в шкатулі.* Шейк. *Він Байдою зневажливо назвався, титулу Вишневецьких одцурався.* К. Бай. 18.

Титулува́ння, ня, *с.* Величаніе по титулу, титулованіе. Шейк.

Титулува́ти, лю́ю, єш, *гл.* Титуловать, называть по титулу.

Титу́льний, а, е. Сплошь прописной. *Титульні бу́кви.* Капитель (типогр.) Шейк.

Ти́тя, тя́ю, єш, *гл.* Жирѣть, становиться жирнымъ *Товар тиє.* Вх. Зн. 70.

Ти́хий, а, е. 1) Тихій, негромкій. *Тихеє зітхання.* К. Псал. 211. 2) Тихій, медленный. 3) Тихій, спокойный. *Тихі води.* АД. I. 233. *Тихе море.* Шевч. *Вітер тихий.* Шевч. *У моїй господі тихій не живе зрадливий.* К Псал. 229. 4) Кроткій. *Яка вона тиха, яка голубка.* Левиц. Пов. 33. Ум. **Тихе́нький, тихе́сенький**.

Тихісіньки́й, а, е. Очень тихій. *Тихісінький... вітерець.* Левиц. Пов. 188.

Тихісіньке, *нар.* Очень тихо.

Тихісі́чки, а, е=Тихісіньки́й. Вх. Лем. 473.

Тихісі́чко, *нар.=Тихісіньке.* Шейк.

Ти́хість, хости, *ж.* 1) Тишина, свойство тихаго. Шейк. *Провадили ми наше діло в благоданній тихості.* К ХП. 10. 2) Кротость. *Зглядай, о Господи, раба твого Давида і тихість праведну його благого серця.* К. Псал. 299.

Тихісько́вий, а, е=Тихісінький. Вх. Лем. 473.

Тихісько, *нар.=Тихісіньке.* Шейк.

Тихі́шати, шаю, єш, *гл.=Тихшати.* *Радюкіз голос все тихішав.* Левиц. Пов. 274.

Ти́хнути, ну, неш, *гл.* Утихать. *І тихнуть Божій слова.* Шевч.

Ти́хо, *нар.* 1) Тихо, негромко. 2) Тихо-медленно. *Місяць тихо плавле.* К. Псал. 163. 3) Тихо, спокойно. *І світ ясний невечірній тихо просіяє.* Шевч. *А ні жмариночки, та тихо, та любо, як у раї.* Шевч. Ум. **Ти́хе́нько, тихе́сенько.** *Прокинеться,— тихесенько в осоки питає.* Шевч.

Тихові́д, во́ду, *м.* Мѣсто на рѣкѣ съ тихимъ теченіемъ. Александров. у. Вас. 206.

Тихові́дда, дя, *с.=Тихові́д.* Міус. окр.

Тихоми́рити, рю, риш, *гл.* Успокаивать, усмирять. Вх. Зн. 70.

Тихоми́ритися, рюся, ришся, *гл.* Успокаиваться. Шейк.

Тихоми́рний, а, е. Спокойный, тихій. *Серце кволе, тихомирне.* К. Дз. 236. *Нас тройко тихомирних у хаті.* Г. Барв. 372.

Тихоми́рно, *нар.* Спокойно, тихо. *Нас послано траґедію козацьку і папську тихомирно назирати.* К. ЦН. 287.

Тихоми́рство, ва, *с.* Миръ, тишина, спокойствіе. Борз. у.

Ти́хоно. Употр. въ загадкѣ для обозначенія сковороды. *Тихоно-яхоно! полізьмо в піч похапаймось, у кого краще—поміняймось* (сковорода і чапілія). Ном. стр 301, № 390.

Тихопла́в, ва, *м.* Медленно плавающій, ходящій, двигающійся, неторопливый. *Кінь у мене тихоплав—скоро не побіжить; хоч як його жени.* Харьк. у. *А ну ти, тихоплав, швидче біжи.* Харьк. у.

Тихосві́тний, а, е. Свѣтящій спокойнымъ тихимъ свѣтомъ. *О, тихосвітна зоре!* К. Дз. 186.

Тихостру́нний, а, е. Съ тихо звучащими струнами. *Кобза тихострунна.* К. Дз. 191. *Мовчала мовчки тихострунна ліра.* К. Дз. 65.

Тихцю́к, *нар.* Потихоньку. *Ми з чоловіком радимось тихцем.* Г. Барв. 442.

Ти́хшати, шаю, єш, *гл.* Дѣлаться тише, утихать. *Якось тихшала все, ніби сумирялась.* МВ. II. 51.

Ти́хше, *нар.* Сравн. ст. отъ **тихо.**

Ти́хший, а, е. Сравн. ст. отъ **тихий.**

Тиць, *межд.* 1) Для выраженія неожиданнаго появленія, встрѣчи. *Тиць, аж і Гриць.* Шейк. ХС. І. 47. *Я—тиць на поріг, а очі зараз і зустріли, чого бажали.* Г. Барв. 67. *А він мені тиць на зустріч.* Шейк. 2) Отъ глагола **тикнути.** *Вона йому тиць бублик у руки.* Шейк. *Хома зараз тут свою кирту тиць.* Г. Барв. 191. 3) **Тиць-виць=Тик-мик.** *Багатирі глянули один на одного: тиць-виць, а того багатиря.... і нема.* Грин. І. 194.

Ти́чба, би, *ж.* Толпа. *Цілі тичби людей збігалися на його дивитися.* МВ. III. 29.

Тичи́на, ни, *ж.=Тичка. Чи не той то хміль, що коло тичини в'ється.* АД. II. 18. *На городі коло тину сохне на тичині хміль зелений.* Шевч. 484. Ум. **Тичи́нка, тичи́нонька, тичи́ночка.**

Тичи́ти, чу́, чиш, *гл.* Втыкать тычины, ставить вѣхи. Угор.

Ти́чка, ки, *ж.* 1) Хворостинка, палка для вьющихся растеній, для развѣшиванія сѣтей и пр. *На городі тичка.* Ном. № 194, стр. 296. 2) Вѣха. *Держи лівіш, а то вдалиш тичку.* Павлогр. у. *Шинк з тичкою на самому гребіні.* Левиц. Пов. 178. 3) Длинная жердь, которой рыболовы протягиваютъ неводъ подо льдомъ. О. 1861. XI. 116. 4) Родъ игры. Ив. 29.

Тичкови́й, а́, е. Вьющійся по тычинѣ. *Тичкова квасоля.* НВолын. у.

Тични́й, а, е=Тичковий. Угор.

Тичо́к, чка́, *м.* Толчекъ подъ бокъ. Шейк.

Ти́чча, чат, *с. соб.* отъ **тичка.** Вх. Зн. 69.

Тиш, а тиш! *межд.* Крикъ, которымъ гонятъ овецъ. Вх. Зн. 250.

Ти́ша, ші, Тишь, тишина, спокойствіе. *Рідко тиша, більш вітри. Ой дай нам мир в сионських мурах і любу тишу у чертогах.* К. Псал. 291.

Тишко́, ка́, *м.* Тихоня. Шейк.

Ти́шком, *нар.* Втихомолку, тайкомъ. *Часом і по щоці дасть нишком та тишком.* Левиц. І. 32.

Тишкува́тися, ку́юся, ється, *гл.* Шептаться? *Дівчата тишкувались.* Мкр. Н. 30.

Ті́вко, *нар.*=**Тільки.** *Ківко звіздоньків, тівко копоньків.* Гол. II. 35.

Тігі́тка, ки, *ж.* Птица Vanellus cristatus. Вх. Пч. II. 15.

Ті́ю! *меж.* Призывъ для теленка. Вх. Лем. 473.

І. Ті́к, то́ку, *м.* Токъ, расчищенное мѣсто для молотьбы. *У нас кругом току, скирти, засіки повні.* К. Псал. 320. *Добулась, мов сова на току.* Ном. № 4008.

II. Ті́к, то́ку, *м.* Растопленный жиръ. *Пироги в току.* Шейк.

Тіка́ння, ня, *с.* Бѣгство, убѣганіе.

Тіка́ти, ка́ю, еш, *гл.* 1) Бѣжать, убѣгать. *Тікають не від калача, а від бича.* Шейк. 2) **Тіка́й!** Уходи, прочь! *А тікай, бо мені сюди треба.* Полт. у. *Геть, тікай собі!* Полт. г. *Тікай з моїх очей!* Стор. М. Пр. 35.

Ті́кати, каю, еш, *гл.* Бѣгать тѣчкою. *Вовки од Ганни Зачаття аж до Водохрища тікають, а на Водохрещі розскакуються.* Василь. у.

Ті́катися, каюся, ящся, *гл.*=**Ті́кати.** Шейк.

Тіка́ч, ча́, *м.*=**Втікач.** Шейк.

Ті́ки, ті́ко, *нар.*=**Тільки.** *Тіки вирву з рожі квітку.* Грин. III. 403. *Обіцяв Бог дати, тіко казав заждати.* Ном. № 157.

Ті́ленький, а, е. Вотъ такой маленькій. Шейк.

Тіле́сний, а, е. Тѣлесный.

Ті́лечкий, е, є=Тіленький.

І. Ті́лечко, *нар.* Ум. отъ тільки.

II. Ті́лечко, ка, *с.* Ум. отъ тіло.

Ті́лістий, а, е. Плотный, полный. *Тілиста рука товстопузого Потаповича.* Мир. ХРВ. 118. *Тілистий віл.* Волч. у.

Тілі-тілі, *меж.* для выраженія игры на скрипкѣ. *Тілі-тілі скрипочка, впала баба з припічка.* Шейк.

Тіліка́ння, ня, *с.* Пиликанье, плохая игра на скрипкѣ. Шейк.

Тіліка́ти, каю, еш, *гл.* Пиликать, плохо играть на скрипкѣ. Шейк.

Тіліп, тіліпа́ння, тіліпа́тися и пр. См. **Толін, толіпання** и пр.

Ті́лки, ті́лко=Тільки. *Сорок бочок нагоготовили, а тілко у одну насипали оливи.* Рудч. Ск. II. 150.

Ті́ло, ла, *с.* 1) Тѣло. *У поганому тілі погана душа.* Ном. № 8569. **Узя́ти ті́ло.** Пополнѣть. *Отяглись* (худі коні), *узяли тіло, стали коні хоч куди.* Мнж. 22. **Спа́сти з ті́ла.** Похудѣть. 2) Трупъ. *Коби тіло з хати взяли, я би оженився.* Гол. II. 469. 3) **Бо́же ті́ло.** Раст. а) Eriophorum latifolium L. Вх. Пч. I. 10. б) Stipa pennata. Лв. 102. 4) **Во́вче ті́ло.** Раст. Comarum palustre L. Ум. **Ті́нко, ті́льце, ті́лечко.**

Ті́ль-ті́ль, *нар.* Чуть-чуть, едва. *Бігла собака за зайцем так близько—ті́ль-ті́ль не вхопить.* Новомоск. у. *Ті́ль-ті́ль що пам'ятаю се.* Грин. II. 178.

Ті́льки, *нар.*=**Тільки.**

Ті́льний, а, е. Такой числомъ, счетомъ, столькій. *А то вже тільки час! тільки літ!* Гн. II. 30.

Ті́льо, *нар.* 1) Только. *Що хочеш мені роби, тільо не перекидай через тин.* Шейк. 2) Столько. *Кілько світа, тільо й дива.* Ном. Ум. **Ті́ленько, ті́лечко.**

Ті́льна, ної, *прил.* О коровѣ: тельная.

Ті́льце, ця, *с.* Ум. отъ тіло.

Тіма́ха, хи, *об.* 1) Смыслящій, понимающій, мастеръ, мастерица въ какомъ-либо дѣлѣ. *Розумна й по хазяйству до всього тімаха.* Мкр. Н. 30. 2) Удалецъ.

Тіма́нний, а, е.—до. Способный къ чему. Борз. у.

Тіменица, ці, *ж.* Грязный слой, образовавшійся отъ нечистоты на темени у младенцевъ. У Г. Барв. и вообще на кожѣ человѣка, то-же что и леп. Котл. Ен. IV. 43. КС. 1893. VII. 80. *Тімениці повно на шиї й на руках.* Г. Барв. 241. Ум. **Тіменичка.**

Тіме́нний, а, е=Тямущий=Тіманний. *Він до пісень тіменний.* Сквир. у. *Ой ни тіменний.* Ном. № 6320.

Тімня, ня, *с.*=**Тім'я.** *Патер з проголеним тімнямъ.* Стор. М. Пр. 44.

Тім'я, м'я, *с.* Темя. *Тім'я не заросло.* Ном. № 8567. Ум. **Тім'ячко.** Грин. II. 24.

Тіни́чка, ки, *ж.* **Сосонка-тіничка.** Раст. Equisetum arvense. Лв. 98. См. **Падиволос.**

Тінь, ні, *ж.* Тѣнь. *Розжирьемось, як сорока на лозі, а тінь на воді.* Ном. № 2289. *Тільки його тінь ходить,*—т. е. такой онъ худой, изнеможенный. Ном. № 8206.

Тіно́к, нку. *м.* Тѣнистое мѣсто. *Сидить він у тінку.* МВ. I. 17.

Тіня́вий, а, е. Тѣнистый. *Дай мені в тінявій тиші в тебе під крильми сховатись.* К. Псал. 33.

Тіпа́ка, ки, *ж.* Уларъ. *По потилиці тіпака.* КС. 1887. VI. 169.

Тіпани́на, ни, *ж.* Трепанiе конопли или льна. Ум. **Тіпани́нка.**

Тіпа́ння, ня, *с.* 1) Трясеніе, дрожаніе. 2) Съ измѣненнымъ ударенiемъ: **тіпа́ння.** Отдѣленіе кострики отъ конопли или льна, трепаніе. Шейк. Ум. **Тіпа́ннячко.**

Тіпа́ти, паю, єш, *гл.* 1) Дергать, трясти. *Тіпати за бороду.* ХС. IV. 23. 2) Съ измѣн. ударенiемъ: **тіпа́ти.** Трепать конопляо, ленъ. Рудч. Ск. I. 161. Рудч. VII. 409. Вас. 200. 3) О лихорадкѣ: трясти. *Щодня двома й трома нападами тіпав його пропасниця.* Харьк. г. 4) Колотить, бить. *Чи добре таки, чи погано мене тіпали, кажу ж, не пам'ятаю; знаю тільки, що я прокинувся в погребі, налигачем скрученій.* Грин. II. 178.

Тіпа́тися, паюся, єшся. *гл.* 1) Дрожать, трястись, судорожно подергиваться; о сердцѣ: сильно биться. *Розмордувавсь, роспалився, аж губи тіпаються.* Харьк. у. *Тіпається индик після того, як голова одрубана.* Мир. ХРВ. 91. *Тіпалось серце в Мирона.* Мир. ХРВ. 93. 2) Съ измѣн. ударенiемъ: **тіпа́тися.** О конопляѣ, льнѣ: трепаться для очищенія отъ кострики.

Тіпа́чка, ки, *ж.* Трепка. *Дамо тобі доброї тіпачки.* Полт. у.

Тіпець, пцю́, *м.* Раст. Festuca ovina L. Шейк.

Тіпчи́к, ка́, *м.*=**Тіпець.** Шейк.

Тіпчина́, ни́, *ж.* Мурава, газонъ. Мнж. 193.

Тісня́к, ка́, *м.* Бѣдникъ. *Він тіснак.* Гн. II. 108.

Тісня́ві, а́, е́. 1) Тѣсный, узкій. *Улиці тісні.* Мет. 196. 2) Трудный, **тяжелый.** *Тісні роки упали.* Вх. Зн. 70. 3) **Бѣдный,** убогій. Гн. II. 14. *Ти не уважаєш ні на кого—ци тісний, ци багатий.* Гн. II. 43. *Раз вийшли жінки богача і тісного пшеницю жати.* Гн. II. 40. 4) **В тісні́ ру́ки взя́ти.** Взять въежевыя рукавицы. 5) **Упасти в тісну́ ді́ру.** Попасть въ трудное положеніе. Ном. № 2223. 6) **Тісна́ ба́ба.** См. **Баба.** Ум. **Тісне́ньний, тісне́сенький.** *У нас хата маленька, тісненька,—ніде буде тобі спочить.* Рудч. Ск. I. 14.

Тісни́к, ка́, *м.*=**Теся.** *Ой як ми будем до одної ходити, наймімо собі тісника домовину зробити.* Чуб. V. 1079.

Тісни́на, ни, *ж.* Тѣсный, узкій проходъ. *Тіснина в нетрях.* К. ЦН. 242.

Тісни́ти, нію, ни́ш, *гл.* Тѣснить. *Тіснить мене, мов ворога лихого.* К. Іов. 41.

Тісни́тися, нюся, нишся, *гл.* Тѣсниться. *Тісняться, неначе хліб у печі.* Ном. № 7682.

Тісні́сінький, а, е. Совсѣмъ тѣсный. Шейк.

Тісні́сінько, *нар.* Совсѣмъ тѣсно. Шейк.

Тісні́січкий, а, е=**Тісні́сінький.** Шейк.

Тісні́січко, *нар.*=**Тісні́сінько.** Шейк.

Тісні́ський, а, е=**Тісні́сінький,** Шейк.

Тісні́сько, *нар.*=**Тісні́сінько** Шейк.

Тісні́шати, шаю, єш, *гл.* Становиться тѣснѣе. Шейк

Тісно, *нар.* 1) Тѣсно, плотно. *Тісно притулює вона до себе слабу дитину.* Левиц. I. 95. 2) Трудно, тяжело. *Так стало тісно й гірко, хоч з мосту да в воду.* Валк. у. 3) Бѣдно. 4) Серіозно, не шутя, строго. *Як стали тісно браться до його, то мусив признатись.* НВолын. у. Ум. **Тісне́нько. тісне́сенько.**

Тісно́та, ти, *ж.* 1) Тѣснота. *Тіснота така, що й кием не протиснеш.* Шейк. 2) Тяжелое, стѣсненное положеніе, утѣсненіе. *Вдові убогій поможіте, не осудіте сироти, і виведіть із тісноти на волю нихих.* Шевч. *Дарма, що нас так тяжко тіснять і пригнічують необачні... Ми і в тісноті, і в пригнеті кусмо та й куємо собі словесні лемещі та чересла помалу.* К. XII. 132.

Тіснува́тий, а, е. Тѣсноватый. Шейк.

Тіснува́то. *нар.* Тѣсновато.

Тіснява, ви, *ж.* Тѣснота давка. *Тісна тіснява.* К. Кр. 31.

Тістенько, тістечко, ка, *с.* Ум. отъ тісто.

Тісто, та, *с.*- 1) Тѣсто. *Прилия, як слѣпий до тіста.* Ном. № 2751. 2) У кожевниковъ: смѣсь пшеничныхъ крупъ, кукурузной муки и соли, каковой смѣсью посыпается при обработкѣ кожа. Шух. I. 253. Ум. Тістенько, тістечко, тістонько, тісточко.

Тітка, ки, *ж.* 1) Тетка. *Дядько не батько, а тітка не мати.* Ном. 2) Всякая замужняя женщина. *Тітко! а де тут Тарасова хата?* Шейк. 3) Лихорадка. Александров. у. Ум. Тітонька, тіточка. *Мандрівочка—рідна тіточка.* Ном. № 11080.

Тітоньчин, на, не. Принадлежащій тетушкѣ.

Тіточка, ки, *ж.* Ум. отъ тітка.

Тіточчин, на, не=Тітоньчин.

Тітуніи, на, не=Тітоньчин. Шейк.

Тітуньця, ці, *ж.* Ум. отъ тітуня.

Тітуня, ні, *ж.* Ласк. отъ тітка. Ум. Тітуньця.

Тітусенька, тітусечка, ки, *ж.* Ум. отъ тітуся.

Тітусин, на, не. Принадлежащій тетушкѣ, тетѣ.

Тітуся, сі, *ж.* Ласк. отъ тітка. Ум. Тітусенька, тітусечка. Мил. 221.

Тітчин, на, не. Тетушкинъ, теткинъ.

Тіха, ха, *ж.*=**Утіха.** *Але той з тої тіхи великої, же їму лісничий дав гроші, приймов до жінки й каже.* Гн. I. 207.

Тіч, точі, *ж.* Въ мельничной шестернѣ: разстояніе между цѣвками. Мик. 481.

Тічити, чу, чиш, *гл.* Быть въ періодѣ случки. *Корова тічить.* Черк. у.

Тічка, ки, *ж.* 1) Течка, время, когда собаки, волки бѣгаются. 2) Стая собакъ или волковъ съ сукой. *Вовча тічка нападе.* Шевч. *Вовки починають збиватись у тічки.* Мнж. 156.

Тічки, чок, *ж. мн.* Телѣга безъ полу-драбокъ, задняя часть отъ передней отдѣлена, —для перевозки длинныхъ бревенъ. Вх. Зн. 70.

Тічна́, ні́, *ж.* Стая собакъ или волковъ во время течки. Шейк.

Тічо́к, чка́, *м.* Ум. отъ тін. Вообще мѣсто утоптанное или выравненное, напр. мѣсто собраній молодежи, мѣсто боя и пр. Шейк. *Був на тім місті тічок і ноги були повибивані на піску,—видно було, що тут борюкались і лежали.* Павлогр. у. *Поїхали вже на той тічок, де їм саме з змієм биться.* Мнж. 42. **Дути, подути тічки.** Пробовать, попробовать силу въ бою. Мнж. 31.

Тішити, шу, шиш, *гл.* Доставлять удовольствіе, радовать. *Велико тішить мене, що тепер зватись можно до його при людях.* МВ. (О. 1862. Ш. 68). *Не тіш тещі коростовим зятем.* Ном. № 5611. *Ніхто ж мене не тішить у моїй бідї.* Чуб. V. 10.

Тішитися, шуся, шишся, *гл.* Радоваться. *Як ти тішишся, вороги смутяться, як ти смутишся, вороги ся тішать.* Ном. № 9548. *Тішиться мною, що я ще молода.* Г. Барв. 298. *Тішиться, як жид паршами.* Ном. № 2596.

Ткаля, лі, *ж.*- Ткачиха. Василь. у. Гол. Од. 41. ЗОЮР. II. 42. Шух. I. 257. *Щоб на завтре, на ранок рушники виткали і принесли показать: яка з них лучча ткаля.* Рудч. Ск. II. 100.

Тканина, ни, *ж.* 1) Ткань. *Ніхто не пришиває латки з нової тканини.* Св. Мр. II. 21. *Пузырь цей (аэростат) робиться з доброї шовковой тканини.* Ком. II. 12. *Надів сталеву ковану тканину.* К. Бай. 73. 2) Паутинная сѣть. Шейк. Ум. Тканинка, тканинонька, тканиночка.

Тка́ниця, ці, *ж.* Ткацкій станокъ. Сквир у.

Тка́нка, ки, *ж.* 1) Ткань, тканая матерія. Грин. Ш. 548. 2) Густая тканая сѣть для ловли мелкой рыбы. Одес. у. 3) Женское головное украшеніе, состоящее изъ кораловъ или жемчуга. Шейк. *Перлова тканка.* Гол. II. 50. Ум. Тка́нонька, тка́ночка.

Тканя́, ня́, *с.* 1) Тканье. 2) Утокъ. *Основа китяна, а тканя вовняне.* Шейк. МУЕ. III. 13. 3)=**Тканина** 1. *Тканя царське китуками і шите.* Мкр. Н. 31. 4) **Дя́волове тканя.** Говорятъ о болѣзни глазъ. Ном. 8167. 5) **Чо́ртове тканя.** Говорятъ, когда не могутъ найти нитки или чего другого. Шейк.

Тка́ти, тчу, тчеш, *гл.* Ткать. *Вона плахти ткала.* Ном. № 2541. *Спішку, спішку! побіжи під ткацьку стрішку, там тчуть і прядуть, мені починок дадуть.* Ном. № 10274.

Тка́ха, ха, *ж.*=**Ткаля.** Чуб. IV. 118.

Тка́цтво, ва, *с.* 1) Ткачество, ремесло ткача. Шух. І. 254. 2) соб. Ткачи. *Все ткацтво зійшлося.* Шейк.

Тка́цький, а, е. Ткацкий. *Ткацький цех.* Котл.

Ткач, чá, *м.* Ткачъ. Ном. № 10436. Ум. Ткáчик.

Ткаче́нко, ка, *м.* Сынъ ткача. Желех.

Ткáчик, ка, *м.* Ум. отъ ткач.

Ткачи́ха, хи, *ж.* Жена ткача. Гол. Од. 41. *Ткачихо! буде тобі лихо!* Шейк.

Ткачи́шин, на, не. Принадлежащій женѣ ткача.

Ткачі́в, чóва, вe. Принадлежащій ткачу.

Ткачі́вна, ни, *ж.* Дочь ткача.

Ткáчка, ки, *ж.*= **Ткаля.** Вх. Лем. 474.

Ткачува́ння, ня, *с.* Ремесло ткача.

Ткачува́ти, чу́ю, еш, *гл.* Заниматься ткачествомъ.

Ткачу́к, ка́, *м.* 1) Подмастерій ткача. 2) Сынъ ткача.

Ткну́ти, ткну, ткнеш, *гл.* 1) Сдѣлать укоръ чѣмъ нибудь острымъ. Шейк. 2) Тронуть. *Вже свяченого не ткне удруге.* Шейк.

Ткну́тися, ткну́ся, ткне́шся, *гл.* Кинуться куда. *Йй тепер, як тому чоловікові, що у степу заблудився: туди ткнися—кусто, і туди никни—голо.* Мир. Пов. ІІ. 101. *Куди не ткнуся, нема поради.* Шейк.

Тли́ти, тлю, тлиш, *гл.* Скоро и съ жадностью ѣсть. Вх. Зн. 41.

Тлі́нний, а, е. 1) Тлѣнный. 2) Изможденный, истощенный. Рк. Левиц. *У нього ледь тлінна душá в тілі.* Онъ еле дышетъ.

Тлі́ння, ня, *с.* Тлѣніе. К. МХ. 44.

Тлі́нь, ні, *ж.* Тлѣнность. *Гортань їх дише смертю, тлінню.* К. Псал. 9.

Тліти, тлію, еш, *гл.* 1) Тлѣть, горѣть безъ пламени. *Не згоріла (душа), а зосталась,—тліє й досі тліє.* Шевч. *Тліє він серцем, глядючи на мене.* Г. Барв. 90. *Нема та й нема з ярмарку мого чумака, а я тлію та млію.* Вас. 213. 3) Тлѣть, гнить. *Піп не схоче даром жовати.... хоч нехована тлій.* Мир. Пов. ІІ. 115.

Тло, тла, *с.* Основаніе, основа. *Налетіла сараньча і стяла до тла.* Гн. ІІ. 24. *Нахвалялися вирізати до тла всіх ляхів.* Левиц. І. 148. **Нема́ і тла.** Нѣтъ ничего. Мнж. 162. Въ томъ же значеніи: *і на тлі не видко. Випила б і гроїзки та нігде і на тлі води не видко.* Гн. ІІ. 64.

Тломи́ти, млю́, мúш, *гл.* Уничтожать, истреблять, поѣдать. *Тломили ласощі.* Мкр. Н. 48.

Тлу́мок, мка, *м.*=**Клунок.** Ум. **Тлумóчок.**

Тлу́нок, нку, *м.*=**Шлунок.**

Тлу́ся, *нар.* Рысью. *Та що се за коні, от як чаталає ними: я як пустю своїх тлуса, то далеко покину їх ззаду.* Умань. у.

Тля, тлі, *ж.* Насѣк. Psylla. Шейк. Вх. І. 7.

Тма, тми, *ж.*=**Тьма.** *Має велику тму ангелів.* Гн. І. 16.

Тма́стий, а, е. Темноцвѣтный? Левч. 161.

Тмин ну, *м.* Раст. Carum Carvi L. ЗЮЗО, І. 116.

Тми́нник, ка, *м.* Раст. Asperula galioides M и B. Анн. 53.

Тмі́ти, тмлю, тмиш, *гл.* Затемнять, дѣлать темнымъ. Шейк.

Тмосúвий, а, е. Темносѣрый. Вх. Лем. 474.

Тми́нний, а, е. 1) Затемненный, матовый. Желех. 2) Печальный, скучный.

Тми́но, *нар.* 1) Затемненно. 2) Печально, грустно. О. 1862. VШ. 6.

Тну́ти, тну, тнеш, *гл.*=**Тяти.** *Косарі тнуть.* Грин. Ш. 366. *Музика тне.* Шевч. *Тнуть косарі.* Грин. Ш. 128.

То, *сз.* 1) То. *Чи ж то божа така воля, що нещаса моя доля.* Чуб. V. 1. *Люде не побачуть, що й не засміються.* Шевч. 2) То-бо-то. Вотъ то же. Могил. у. 3) То б то. То есть, стало быть значитъ. *То б то ти паном будеш, чи що?* Левиц. І. 65. 4) То́-що. И тому подобное, и такъ далѣе. *Купи на базарі, чого треба на борщ: мняса, буряків, капусти то-що.* Шейк. 5) **То що?** Такъ что жъ? *Він тут сердивсь, лаявсь без тебе, грімав і на тебе, що нема тебе. То що? Мені байдуже.* Новомоск. у 6) **Що...., то....** Чѣмъ...., тѣмъ.... *І що йому міцнійчи у голову уступає, то він далі посува.* МВ. (КС. 1902. Х. 146). *Що більше умієш, то так неначе більше світа бачиш.* О. 1862. ІХ. 113.

Тобі́вка, ки, *ж.* 1)=**Табівка.** Гн. І. 59. 2) Ранецъ. *Хоть ся жениш, хоть не женит, не поможе жінка, однако мет вибивати теляча тобівка.* Гол. Ш. 108.

Тобі́лка, ки, *ж.*=**Табівка.** Гол. Сд. 67.

Това́р, ру, *м.* Скотъ, преимущественно ротатый. *Понаїдавсь товар і полягав оддих-*

хать. Грин. II. 81. *Ой роде, роде багатий, та давай же товар рогатий, а ви братіки, коникіз, а ви, сестриці,—ягниці.* Грин. Ш. 495. *Поприходив той товар додому.* Драг. 65. Ум. **Това́рець.**

Товари́на, ни, *ж.* Одна штука рогатаго скота. Каменец. у. *Землю, славою покриту, тепче товарина.* Щог. Сл. 9. Ум. **Товари́нка, товари́нонька, товари́ночка.**

Товари́ство, ва, *с.* 1) Товарищество. *У товаристві лад—усяк тому радіє.* Гліб. 4. 2) соб. Товарищи. *Слава тобі. Гамалію.... на всю Україну, що не дав ти товариству згинуть на чужині.* Шевч. 61. *Тільки товариства, що коник вороний.* Чуб. V. 1025. *Забери з собою всі лиха, всі зла, своє товариство.* Шевч. 3) Общество. *Веселе товариство* Стор. М. Пр. 55. *Не чурався він і нашого товариства.* Стор. II. 4) Общество (научное, коммерческое, промышленное и пр.) *Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові. Товариство Просвіта у Львові. Товариства „Шкільна Поліч" у Львові, Коломиї, Самборі. Товариство „Львівський Боян". Повітове товариство кредитове.* Календарь „Просвіти", „Товариш" на рік 1904.

Товари́ський, а, е. 1) Товарищескій. 2) Общественный, принадлежащій обществу. 3) Любящій общество. *Товариський чоловік.* Мир. ХРВ. 134.

Товари́ш, ша, *м.* 1) Товарищъ. *Гусь свині не товариш.* Шейк. 2) Членъ общества, участникъ предпріятія. Вас. 155. Ум. **Товари́шок.**

Товари́шити, шу́, ши́ш, *гл.*=**Товаришува́ти.** *Товаришить з безбожниками злими.* К. Іов. 75.

Товари́шитися, шу́ся, ши́шся, *гл.* Вступать въ товарищескія отношенія, дружить.

Това́рний, чого, *м.* Пастухъ рогатаго скота. Черном.

Това́ришів, шова, ве. Принадлежащій товарищу.

Товари́шка, ки, *ж.* Товарка. Миж. 139.

Товари́шник, ка, *м.* Скотный дворъ. Богод. у. (Яблоков.).

Товаришува́ння, ня, *с.* Товарищескія отношенія.

Товаришува́ти, шу́ю, єш, *гл.* Быть товарищемъ, находиться въ товарищескихъ отношеніяхъ.

Товара́, рáти, *с.* Теленокъ, не взрослая штука рогатаго скота. *Чи прийшли мої товарята з поля?*

Товара́ка, ки, *ж.* Штука рогатаго скота. Маркев. 63. Драг. 244.

Товара́чий, а, е. Принадлежащій, свойственный рогатому скоту. *Товарячі ратиці.* Шейк. *Товарячий гній.*

То́ба, би, *ж.* Неповоротливая, неуклюжая, толстая женщина; иногда о мужчинѣ: *Ото з тебе товба.* Шейк. Ум. **То́бочка.**

Тодѝ, тоді́, *нар.*=**Тоді.** *Тоди собі зробили вечеру.* Гн. I. 118. *Тоді я була весела, як у батенька я жила.* Чуб. IV. 387.

I. Товк, ку, *м.* Толкъ. *У нашому повку чортимає товку.* Ном. № 6655.

II. Товк! *меж.* Толкъ! *Він мене товк під бік.* Шейк.

Товка́лька, ні, *ж.*=**Товчія.** Сумск. у.

Товка́ння, ня, *с.* Толканіе.

Товкáти, кáю, єш, *гл.* Бить, стучать, толкать. *Дай же, Боже, діждати – яйцями товкати* (На Великдень) Ном. № 11596.

Товка́ч, ча́, *м.* 1) Пестъ—въ ступкѣ, толчеѣ. Рудч. Ск. I. 135. Вас. 157, 172. *Вона у їх товкач і помело,* т. е. ня всѣ руки. НВолын. у. 2) мн.=**Товченики.** (См. **Товченик 1**). *Мені що вдень, що вночі— все товкачі*—говорить **ля́ва** о себѣ въ загадкѣ. ХС. Ш. 62. Ум. **Товка́чик, товка́чичок.**

Товка́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ **товкачка.**

Товка́чик, товка́чичок, чка, *м.* Ум. отъ **товкач.**

Товкачі́в, чéва, ве. Относящійся къ песту. **Товкачéве вознесéніе.** Шутливый отвѣтъ спрашивающему: какой праздникъ, особенно, если въ дѣйствительности праздника нѣтъ. Грин. I. 244.

Товка́чка, ки, *ж.*=**Товкач.** Ум. **Товка́чечка.** Сим. 210.

Товкúнь! *меж.* Толкъ! Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Товкнáчити, чу, чиш, *гл.* 1) Утаптывать, плотно укладывать: Шейк. 2) Бить, колотить. 3) Толковать, твердить одно и тоже. *Я вже тобі тричі і оце четвертий раз пишу, що я се літо не вирвуся з Петербургу, що не прибуду додому, чи до тебе А ти мені що раз товкначиш, що я„ тебе жду", що „чи будеш ти, чи ні".* Шевч. (О. 1862. VI. 17).

Товкоду́бня, ні, *ж.* Толчея съ конным приводомъ для толченія дубовой коры. Вас. 157.

Товконýти, ну́, нéш, *гл.* Сильно толкнуть.

Товкти, вчý, чéш, *гл.* 1) Толочь. *Засипав у ступу проса і став товкти.* Рудч. Ск. II. 166. *Хто товче, той хліб пече.* 2) Колотить, бить. *Заведуться ляхи з козаками і почнуть один одного товкти та штарить.* Стор. М. Пр. 45. *А дід бабу товче, товче, що нерано млинці пече.* Грин. III. 314. 3) Твердить. *Що-дня одно товкла: „веди, та й годі".* Рудч. Ск. II. 55.

Товкти́ся, вчýся, чéшся, *гл.* 1) Толочься, толкаться, слоняться. *Товчеться, як Марко по пеклу.* Стор. *Товчеться по хаті, як курка з первим яйцем.* Харьк. г. 2) Тузить другъ друга. *Біда навкулачки товчеться.* Ном. № 2169.

Товкува́ння, ня, *с.* Толкованіе, разговоры. *Твого товкування не переслухаєш.* Шейк.

Товкува́ти, кýю, єш, *гл.* Толковать, говорить. *Товкуй, Савко, з паном.* Ном. № 12964.

Товкýша, ші, *ж.* У выбойщиковъ: инструментъ, которымъ накладывается краска на матрицу узора: четырехугольная дощечка съ рукояткой сверху и кожаной подушкой снизу. Вас. 192.

Товкýщий, а, е. Неусыпно трудящійся, хлопочущій. *То чоловік товкущий, чом у цього не буде?* Черк. у. *Мати тож халяйка добра, чесна і товкуща.* Мкр. Н. 12.

Товпи́чити, чу, чиш, *гл.* ? *Оце як бач, то не товпач, бо скажуть –дурень великий.* Ном. № 6324.

Товпи́га, ги, *об.* Толстый, неуклюжій человѣкъ. *А вже товпига і та.* Черк. у.

То́впитися, плюся, пишся, *гл.* Толпиться, тѣсниться. *Народ товпиться до тебе.* Ев. Мр. V. 31.

Товсте́нний, а, е. Очень толстый. Черк. у.

Товсте́ній, я́, е. 1) Толстый. *Дочка товста.* Мет. 311. *Живіт товстий, а лоб пустий.* Ном. *Дерево те не товстеє.* Котл. Ев. III. 18. *Сорочка товста.* 2) Грубый, низкій (о голосѣ). ЗОЮР. II. 18. *А змія приходить до бережка та вп'ять кличе товстим голосом.* Рудч. Ск. II. 40. 3) Крѣпкій (о снѣ). *Не хоче нічого робить, тільки все гуля та спить товстим сном.* Рудч. Ск. II. 55. 4) О зимѣ: снѣжная, съ глубокими снѣгами. *Зіма тоді саме була товста та люта.* Мнж. 84. 5) Жирный. *Товстий сир.* Грин. II. 321, 322. Ум. **Товсте́ньний, товсте́сенький.**

Товсті́ти, тію, єш, *гл.* Толстѣть.

Товсті́шати, шаю, єш, *гл.* Становиться толще.

То́всто, *нар.* 1) Толсто. 2) Грубо, грубымъ голосомъ. *Ведмідь на ретязі товсто реве.*

Товстобро́вий, а, е. Съ толстыми бровями. *Очей страшних, вирлатих, товстобрових.* К. ЦН. 187.

Товстокóсий, а, е. Съ толстой косой (на головѣ). *Товстокоса Онися.* Морд. Пл. 17.

Товстоно́гий, а, е. Съ толстыми ногами. *Ведмідь товстоногий.* Грин. III. 662.

Товстопи́кий, а, е. Толсторожій. Харьк. у.

Товстопря́духа, хи, *ж.* Прядущая толсто. *Товстопрядуха возом везе, а тонкопрядуха під рукою несе.* Грин. II. 307.

Товстопу́зий, а, е. Съ большимъ животомъ, брюхатый. Шейк.

Товстува́тий, а, е. Толстоватый. Шейк.

Товстýля, лі, *ж.* Толстушка: *Ота товстуля як поклонилась, то аж приліла, ще й перехилилась на один бік.* Левиц. Пов. 143.

Товстýн, на́, *м.* Корень растенія Nuphar luteum Smith. ЗЮЗО. I. 129.

Товстýха, хи, *ж.*=**Товстуля 1.** *Мати товстуха, дочка красуха, а син кучерявий.* Ном. № 299, № 301. 2) Раст. Gentiana cruciata L. Анн. 154. Ум. **Товсту́шка, товсту́шечка.**

Товсту́шка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ товстуха. 2) Раст. а) Bidens tripartita L. Анн. 65. б) Phelypaea ramosa A. M. Анн. 249. в) Plantago arenaria W. K. Анн. 258. г) Gentiana cruciata. Мил. 35.

Товстю́чий, а, е. Очень толстый, очень жирный. Шейк.

Товт, та, *м.* Купецъ. Шух. I. 85.

Товч, чі, *ж.* 1)=**Дерть** изъ смѣси разныхъ хлѣбныхъ зеренъ. *Свиня.... зайжана така, наче де товч їла.* Драг. 81. *Завезти до млина товчі треба, бо нема чим свиней годувати.* НВолын. у. 2) Что-либо истолченное или растоптанное. *Вони ж тут торгуються, а той кінь одно задніми ногами топче яйця, що їх ціла купа в ряду під возом лежала,— та такої товчі наробив.* Кобел. у.

Товчéник, ка, *м.* 1) Тумакъ, ударъ. 2) Родъ кушанья.—**пісні**—изъ рыбы, преимущественно щуки: истолченное рыбье мясо съ мукой, солью, перцемъ, сваренное въ видѣ клецокъ.—**скоро́мні**—то же изъ мяса. Сим. 167. Маркев. 163. Ум. **Товче́ничок.**

Товчéння, ня, *с.* Толченіе.

Товчéнка, ки, *ж.* Кушанье изъ смѣшанныхъ и истолченныхъ бобовъ, фасоли, картофеля, съ прибавкой маку, перцу, сахару и луку. Шух. I. 142.

Товчи, чý, чóш, *гл.*=**Товкти.**

Товчій, чія, *м.* Человѣкъ толкущій на ступѣ. Міус. окр.

Товчíльниця, ці, *ж.* Работница, толкущая на ступѣ. *І до печí куховарочку наняв, а до ступи та товчíльницю.* Чуб. V. 34.

Товчíння, ня, *с.* 1) Толченіе. 2) Валяніе (сукна). Змѣев. у.

Товчія, чії, *ж.* Снарядъ для толченія дубовой коры (у кожевниковъ). Сумск. у.

Тóвчка, ки, *ж.* Толчея, ступа. Угор. Вх. Гн. 34.

Товчóк, чка́, *м.* 1) Толкучій рынокъ. Шейк. 2) Ударъ, толчекъ.

Тóвща, щі, *ж.* Густой лѣсъ, дебри. *Товща самарська.*

Тóвщати, щаю, ещ, *гл.* 1) Толстѣть. Лебед. у. 2) Утолщаться.

Тóвщий, а, е. Сравн. ст. отъ **товстий.**

Товщинá, нí, *ж.* 1) Толщина. Харьк. г. 2) Очень толстый. *Там висóчиня, товщиня був покíйний чумак.* Харьк. г.

Товщíнь, нí, *ж.* Толщина. *А морóка йóго батькóві! купив оце три деревинí на клуню: дві деревинí саме до міри, а трéтя—така товщíнь, і руками не сягнеш.* Василь. у.

Тогдáй. *нар.*=**Тоді.** *Тогдáй забравсі жид та й пішов.* Гн. I. 110.

Тогдí, *нар.* и пр.=**Тоді** и пр. *Тогдí і мусять, тут остáться.* Котл. Ен. II. 28.

Тогдíшній, я, е. Тогдашній.

Тогíд, *нар.*=**Торíк.** Вх. Зн. 33. Гн. I. 81. *Дíвчину сватав я тогíд.* Млак. 47.

Тогíдний, а, е=**Торíшній.** *Брат у тогíднім році наймав.* Гн. II. 176.

Тогó, 1) *мѣст.* Род. пад. отъ **той, те.** 2) *сз.* Потому, оттого. *Того ж жиди і свинини не їдять.* Драг. 4. *А чого стало тепло?...—Того, що весна настала.* Ком. II. 45.

Тогобíцький, а, е=**Тогобíчний.** *Тогобíцькі люде вертались із цього боку на свої мíста.* КС. 1885. XI. 539.

Тогобíчний, а, е, тогобíчній, я, е. Находящійся или живущій на другомъ берегу, по ту сторону рѣки.

Тогобочáнин, на, *м.* Живущій на той сторонѣ рѣки.

Тогобочáнка, ки, *ж.* Жительница другого берега, живущая по ту сторону рѣки. Ум. **Тогобочáночка.**

Тогобочáнський, а, е. Съ той стороны рѣки. *Тогобочáнська жíнка.* Сосн. у.

Тогодí, *нар.*=**Тогдí**=**Тоді.** *Брат тогодí клав хату.* Гн. I. 81.

Тогóкало, ла, *м.* Говорящій часто того.

Тогóкати, каю, ещ, *гл.* Говорить часто того.

Тоголíтній, я, е. Прошлаго лѣта.

Тогочáсній, я, е. Относящійся къ тому времени, того времени. *Схоластúчня тогочáсня интеллíгенція.* К. XII. 116.

Тоді, *нар.* Тогда. *Як е на мед, тоді пий пиво, а як е на пиво, тоді пий воду.* Ном.

Тодíшній, я, е. Тогдашній, съ того времени. *Це ще тодíшня молодиця, як я замíж íшла:* НВолын. у. *Як би тодíшній собáка, то давно б здох.* Ном. № 8651.

Тож, *нар.* Тоже, также. **Тож бо.** Тото. *Тож бо й горе, що не до любостúи.* Мет. **Тож бо то й є,** Въ томъ то и дѣло. **Тож пак!** Еще бы.

Той, та, тая, те, тее, *мѣст.* Тотъ, та, то. *Хто дíтей не мае, той горя не знае.* Ном. *Що хочте, те й берíть у мене.* Рудч. Ск. II. 163. *У яру зараз і потихшáло, і вíтер не той.* О. 1861. V. 70. *Утвердив ти мою долю, мов ту гору серед моря.* К. Псал. 66. *Тоді взяв ту́ю, що з нею шлюб брав.* Рудч. Ск. II. 50. **А в тім.** Впрочемъ. *Як би знала матуся горенько твоє, чи оддала б за генерала дитя єдинее своє? Не оддала б... А в тíм—не знаю, бо всякí матері бувають.* Шевч. 554.

Тойдí, *нар.*=**Тоді.** *Тойдí орли сизопері налíтали.* АД. I. 111.

Токáн, на, м.=**Макалúга.** Вх. Зн. 70

Токарéнко, ка, *м.* Сынъ токаря.

Токáрик, ка, *м.* Ум. отъ **токарь.**

Токарúха, хи, *ж.* Жена токаря.

Токáричок, чка, *м.* Ум. отъ **токарь.**

Токарíв, рева, ве. Принадлежащій токарю.

Токарíвна, ни, *ж.* Дочь токаря.

Токáрня, ні, *ж.* 1) Мастерская токаря. 2) Токарный станокъ. Части: підстáва—

основаніе, два вертикальныхъ стозбика—**стовпи́**, соединенные вверху продолбленнымъ вдоль посредине **огиво́м**, въ которое входитъ вертикальный **зая́ць**, передвигаемый въ отверстіи вдоль огива; отъ **заяца** до **стовпа** (лѣваго отъ работника) идетъ **вало́н**, между однимъ концемъ котораго и заяцемъ вставляется обтачиваемый кусокъ дерева; валокъ приводится во вращательное движеніе **ремінем**—ремнемъ, нижній конецъ котораго прикрѣпленъ къ **постолу́**—подножкѣ, а верхній къ перекладинѣ отдѣльно стоящаго стовпа, называемой **жёрдка**; въ лѣвый отъ работника столбъ вдолблена толстая дощечка **решітце**, отъ которой до **заяца** идетъ **кривуля́**,—на послѣднюю опирается лѣвая рука работающаго. Части подножки, придѣланной къ основанію: **постія**—на него ступаетъ нога, онъ вдѣланъ **въ воротило**, а послѣднее концами входитъ **въ двѣ жа́бки**. Сидѣлье токаря—**сіде́ць**. Шух. I. 305, 306. 3) Станокъ для обточки колесныхъ ступицъ. Сумск. у.

Токарство, **ва**, *с.* Токарное ремесло. Шух. I. 34.

Токарський, **а**, **е**. Токарный.

Токарь, **ря**, *м.* Токарь. Шух. I. 318. *Токарь-токарочку, виточи тарілочку.* Грин. III. 520. Ум. **Токарик**, **токаричок**. Шух. I. 304.

Токарювáти, **рю́ю**, **єш**, *гл.* Заниматься токарствомъ.

Токмá, **мú**, *ж.* 1) Окончаніе, рѣшеніе, условіе, соглашеніе. *Коб була яка токма, чи то я, чи він буде за соцького.* НВолын. у. *Уже току зробили.* Каменец. у. *Зроби вже яку току з чоловіком.* НВолын. у. *Чи уже е у іх яка токма, чи й досі нема?* НВолын. у.

То́кма, *нар.* 1) Тѣмъ болѣе. *Підіть, а ще токма такому любому товаришу послужити.* Федьк. Пов. 23. 2)—не. Ужъ не... *Більше ти на мене токма за се не будеш гніватися.* Федьк. Пов. 19. 3) **Мінятися то́кма**. Мѣняться вещь на вещь безъ придачи. НВолын. у. *Та хоч би ж мінялося токма, а то безпремінно потребуе з тебе й додачі.* Кобел. у.

Токмáчити, **чу**, **чиш**, *гл.*=**Товкмачити**.

Токмáчка, **ки**, *ж.* У сапожниковъ: инструментъ для приглаживанья каблука. Сумск. у.

Токмúти, **млю́**, **мúш**, *гл.* 1) Прицѣниваться, нанимать. Шейк. 2) Распредѣлять, группировать. Шейк. *Токмит волики на три плуженьки.* Гол. II. 4.

То́кмитися, **млюся**, **мишся**, *гл.* Условливаться, соглашаться, договариваться. Вх. Зн. 70.

Токовúй, **á**, **é**. Относящійся къ току. *Токові ворота.* Рк. Левиц.

Токотáти, **чý**, **чеш**, *гл.* Тикать; быстро стучать. *А верце так і токоче.... чує, чує лихо.* Мир. Пов. I. 167.

Токотíти, **чý**, **тúш**, *гл.*=**Токотати**.

Толáнь, **нi**, *ж.* Раст. Berteroa incana. Dec. ЗЮЗО. I. 114.

Тóлба, **би**, *ж.* **Кожýх до тóлби**. Тулупъ съ едва замѣтнымъ перехватомъ, въ талію, но безъ складокъ. КС. 1893. V. 279.

Толк, **ку**, *м.*=**Товк**. *На лихо Бог дасть толк.* Ном.

Толкувáння, **ня**, *с*=**Товкування**.

Толкувáти, **кýю**, **єш**, *гл.*=**Товкувати**. *Толкуй бала, вона плахти ткала.* Ном. № 2540.

Толкувáтися, **кýюся**, **єшся**, *гл.*=**Товкуватися**. *Толкуйся, як Головко в погребі.* Ном. № 12960.

Тóло, **ла**, *с.* Родъ игры. Чуб. III. 95.

Тóлоб, **ба**, *м.*=**Кадіб**. Вх. Зн. 70.

Головíрство, **ва**, *с.* Промыселъ соленія рыбы не самими рыболовами, а людьми, закупившими ее у рыболововъ. Пов. 98. См. **Таловірка**.

Тóлок, **ка**, *м.* 1)=**Толк**=**Товк**. *Треба брехні толок дать.* Ном. № 6862. *Ну, та той же старий чоловік,– тому б-же на толок молодого наставляти.* Кобел. у. **Впáсти**, **спáсти на тóлок**. Придти на умъ, въ голову. Драг. 183. *Шось як загуде, як защумить поуз хату, а тому хлопчикові і випало на толок вийти подивитися.* Драг. 79. *Йому не спаде на толок.* Харьк. г. 2) Брусъ, которымъ утрамбовываютъ землю для тока. Лебед. у. Міус. окр.

Толокá, **ки**, *ж.* 1) Работа компаніей не за плату, а за угощеніе. Чуб. VII. 377. Шух. I. 89. *Нїп збіра толоку. Толокою писарові хату обмазали.* Канев. у. *Толокою сіно звозили.* Г. Барв. 132. *Не сам один: толокою йому помагали.* Шенч. 2) Поле, находящееся подъ паромъ и служащее выпасомъ для скота; выгонъ. *Череда звернула з толоки на шлях.* Левиц. I. 1. *Ой на тім боці да на толоці, там цигани стояли* ЗОЮР. II. 255. *Запріщість пар волів у залізний плуг і оре*

толоку на пшеницю. Грин. II. 151. 3) мн. **толо́ки.** Общественные лѣса. Шух. I. 73.

Толокува́ти, кую́, еш, *гл.* 1) землѣ: быть подъ паромъ. *Два рази ореться, а третій толокує.* Лебед. у. 2) Работать толокою. Г. Барв. 146.

Толоча́нин, на, *м.* Работающій въ числѣ другихъ толокою. Чуб. VII. 377.

Толо́чення, ня, *с.* Вытаптываніе посѣвовъ, травы.

Толо́чити, чу, чиш, *гл.* Вытаптывать посѣвы, траву. *Цуцу, босий! не толоч проса.* Ном. № 11233. *Паси, паси, коли хоч, тілько трави не толоч.* Грин. Ш. 167.

Толо́чний, а, е. 1) Находящійся подъ толокою. *Толошне поле.* Лебед. у. 2) Обращенный къ толокѣ, выходящій не на улицу, а въ противоположную сторону. *За толошніми воротьми.* Сим. 207.

То́луб, ба, *м.*=**Тулуб.** Ум. **Голуб**е́ць. Грин. Ш. 98.

Томи́ти, млю́, миш, *гл.* Томить. *Чому не лежиш, нащо ноги томиш?* Драг. 3. *Ручок своїх не томитимеш.* Мил. 148. *Побий моїх лихих, що душу мою томлять.* К. Псал. 318. *Своє серденько томлю.* Грин. Ш. 394.

Томи́тися, млю́**ся, мишся,** *гл.* Томиться, утомляться. *Томились, жаждали, із голоду вмірали.* К. Псал. 248.

То́млений, а, е. Утомленный. *Там томлені знаходять опочивок.* К. Іов. 8.

Тони́ти, ню́, ниш, *гл.* Дѣлать тонкимъ, тонко рѣзать. *Не тони, не мали: на цілий бохонець завали, бо ти видиш мою нужду, що я зїм.* Шейк.

Тонісі́й, я, е=Тонісі́нький. Вх. Лем. 474.

Тонісі́нький, а, е. Очень, чрезвычайно тонкій. *Тонісінькі рожеві завіси.* Левиц. I. 296.

Тонісі́нько, *нар.* Очень, чрезвычайно тонко.

Тонісі́чкий, а, е=Тонісі́нький. Шейк.

Тонісі́чко, *нар.*=**Тонісі́нько.** Шейк.

Тоні́чкий, а, е=Тоненький. Гол. II. 219.

Тоні́чко, *нар.*=**Тоненько.** Шейк.

Тонки́й, а́, о́. Тонкій. *Тонкий дубок. Тонка сорочка. Тонкий чоловік. Тонкий голос. Хто ж вікохав тонку гнучку* (тополю) *в степу погибати?* Шевч. Ум. **Тонє́нький, тонє́сенький, тоні́чкий.** Гол. II. 219. *Сіла, пала в машінки в садочку на тоненькому бересточку.* Мет. 257.

То́нко, *нар.* Тонко. *Де тонко, там і рветься.* Ном. № 2189. Ум. **Тонє́нько, тонє́сенько, тоні́чко.** Шейк. *Та пряди кужель тонєссенько.* Чуб. V. 917.

Тонконі́г, нога́, *м.* 1) Имѣющій тонкія ноги. Шейк. 2) Названіе растеній: а) Festuca ovina L. ЗЮЗО. I. 123. б) Koleria cristata Pers. Анн. 183. в) Poa trivialis L. Анн. 261.

Тонконі́жка, ки, *ж.* Раст. Festuca ovina L. См. **Тонконі́г.**

Тонкоро́гий, а, е. Тонкорогій, съ тонкими рогами. Рудч. Чп. 255.

Тонкосло́їзка, ки. *об.* Плакса, человѣкъ, котораго легко довести до слезъ. Шейк. Ном. № 2370.

Тонкота́, тѝ, *ж.* Тонина. Константиногр. у.

Тонкошку́рий, а, е. Тонкокожій.

Тону́ти, ну́, неш, *гл.* Тонуть. *Ща в воді не тоне, а в землі не гине?* Ном. № 306, стр. 299.

Тону́чий, а, е. Утопающій. *Тонучий і бритви хопиться.* Ном. № 9784.

Тончи́ти, чу́, чиш, *гл.* Утончать. Шейк.

То́ншати, шаю, еш, *гл.* Становиться тоньше.

То́ня, ні, *ж* 1) Тоня, мѣсто гдѣ ловятъ рыбу. Браун. 43. 2) Мѣсто, гдѣ тонутъ, небезопасное мѣсто. Шейк.

Топа́, пі́, *ж.*=**Тупа.** *Де кова молоду, там жито копою.* Чуб. III. 268.

Топе́лець, льця, *м.* 1) Утопленникъ. Вх. Уг. 271. 2) Водяной бѣсъ, затаскивающій людей въ воду съ цѣлью ихъ утопить. Вх. Уг. 271.

Топи́ло, ла, *с.* Мѣсто, куда стекаетъ весенняя вода и гдѣ она застаивается. *На топилі нічого не росте.* Кубан.

Топи́ти, плю́, пиш, *гл,* 1) Топить, потоплять. *Веди мене, моя мати, та де вода холодніша, топи мене, моя мати, а що я найкращіша.* Мет. 263. 2) Топить (печь). *Чужу хату топить—свої очі сліпить.* Шейк. 3) Плавить, растапливать, вытапливать. *З вас' деруть ремінь, а з їх бувало й лій топили.* **Топи́ти сило.** Выдѣлывать стекло. Шух. I. 18. 4)—**молоко́.** Топить молоко.

Топи́тися, плю́ся, пишся, *гл.* 1) Топиться. *Не топись, козаче, марно душу згубиш.* Нп. 2) Расплавляться, растапли-

наться, оплывать, таять. *Свічка топиться.* Шейк.

Топіль, полі, *ж.* Водоворотъ. *Розлягуе, де найбільша топіль, вир і кипуе, відвертаючися, в глубінь барилку.* Гн. II. 25.

Топілька, ки, *ж.* Раст. Arenaria Serpyllifolia. Шейк. Вх. Пч. I. 8.

Топільник, ка, *м.* Истопникъ. Харьк. г.

Топільниця, ці, *ж.* Истопница. Ум. **Топільничка.** *Я б до печі куховарочку нанявь, а до груби та топільничку.* Харьк. у.

Топінка, ки, *ж.* Топка печи. Сим. 183.

Топір, пора́, *м.* Родъ топора съ длинной рукояткой. Ум. **Топорець, топірчик.** *А топірці наробили із самої сталі,—пішов Штолюк із Мироном та вовк пахи.* Гол. Ш. 59.

Топірна́, ні, *ж.* Часть плуга: доска для помѣщенія топора. Чуб. VII. 399.

Топірчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **топір** 2) мн. Раст. а) Viola tricolor. Шух. I. 22 б) Viola declinata, Шух. I. 21.

Топіт, поту, *м.* Топотъ? рысь? *Ми їхали за ним у догонь, догнали його під дубом: спав. Ми їхали добрим топотом,—не чув він, так дуже спав.* Номосокъ. у.

Топка, ки, *ж.* Небольшая форма для набиванія въ нее соли. Шейк.

Топкати, каю, еш, *гл.* Топтать. *Не буде більше расту топкати.* Ном. № 8228.

Топкатися, каюся, ешся, *гл.* Топтаться. *Земля м'яка, бо міхто на ей не топкається.* Бора. у.

Топкува́тий, а, е. Нѣсколько топкій. *Топкуватий сніг.* Павлогр. у.

Топлена́на, ни, *ж.* Расплавленныя вещества. Шейк. Ум. **Топлена́нка.**

Топли́во, ва, *с.* Топливо. Левиц. I. 73. *Топлива нікому привезти* Г. Барв. 517.

Топи́ла, лі, *ж.* Топленіе (молока). *Зсілось ваше молоко на топлі.*

Топлянник, ка, *м.* Утопленникъ. *Оце ж і я на своєму віку бачила топляника.* Пирят. у.

Топнути, ну, неш, *гл.* Тонуть.

Топо́ленька, ки, *ж.* Ум. отъ **тополя.**

Тополи́на, ни, *ж.* 1) Одинъ тополь. 2) Древесина тополя. Шейк. 3) Кой-какой тополь. Шейк. Ум. **Тополи́нка, тополи́ночка, тополи́ночна.**

Топо́лька, ки, *ж.* Ум отъ **тополя.**

Топо́ля, лі, *ж.* 1) Тополь, Populus. *Ой там в полі дві тополі, третя зеленька.* Гол. 2) **Водя́ти топо́лю.** Родъ хоровода: особымъ образомъ украшенную дѣвушку, представляющую тополю, водятъ подруги по селу и полю съ соотвѣтствующей пѣснѣй. КС. 1889. IX. 631 Ум. **Топо́лька, топо́ленька.**

Топоре́ць, рця́, *м.* 1) Ум. отъ **топір.** 2) Топорикъ, родъ трости съ топорикомъ (металлическимъ или деревяннымъ) вмѣсто набалдашника. Шух. I. 289, 128, 129 Гол. Од. 70.

Топори́ще, ща, *с.* 1) Рукоятка топора, топорище. Шух. I. 175, 176. *Як утопає, сокиру давае; а як порятують, і топорища жалуе.* Ном. 2) Въ **топорці і келефі**—самая палка. Шух. I. 289, 273, 274.

Топтани́на, ни, *ж.* Хожденіе взадъ и впередъ, бѣготня. Шейк.

Топта́ння, ня, *с.* Топтаніе.

Топта́ти, пчу́, чеш, *гл.* 1) Топтать. *Годі тобі мішей топтати!*—говорятъ тому, кто безъ необходимости топчется, ходитъ туда и сюда въ комнатѣ Грин. I. 233. 2) Попирать. *Топтати закон.* Стор. Иногда въ торжественномъ стилѣ вмѣсто **топчу, то́пчуть** и пр.—**топта́ю, топта́ють** и пр. *Вже тепер праву ногами топтають.* КС. 1883. VIII. 769. 3) Утаптывать:—**дорі́гу, сте́жку,** Часто ходить, ухаживать. *Ти я тобі не казала, кучерявий хлопче, що до мене кращий 'д тебе доріженьку топче.* Нп. 4) Стаптывать (обувь). 5) Оплодотворять (о птицѣ). Шух. I. 238. *Когут топче кури.* Вх. Зн. 70.

Топта́ться, пчу́ся, чешся, *гл.* 1) Толочься на одномъ мѣстѣ. Шейк. 2) Рваться, изнашиваться (объ обуви).

Топтува́тий, а, е. Плотно набитый, натоптанный. *Великий дуб, та дуплуватий, а малий, та топтуватий.*

Топу́-топу́, *меж.*=**Тупу-тупу.**

Топу́в, ва, *м.* Родъ мѣдныго ножа, четверти въ три длиной, для ношенія за поясомъ—одинъ изъ войсковыхъ **клейнод**овъ въ задунайской Сѣчи. КС. 1883. IV. 730.

Топцюва́ння, ня, *с.* 1) Топтаніе. Шейк. 2) Ухаживаніе. Шейк.

Топцюва́ти, цюю, еш, *гл.* 1) Часто топтать. 2)—**коло кого.** Ухаживать за кѣмъ.

Топцюва́тися, цююся, ешся, *гл.* Топтаться. *Передні вже були біля вікна.... задні топцювалися коло хвіртки.* Мир. Пов. I. 140.

Топчак, ка́, *м.* Мельница съ конными или воловьимъ приводомъ.

Топчако́вий, а, е. Относящійся къ топчаку.

Топчи́ло, ла, *с.* Чанъ, въ которомъ топчутъ виноградъ. Шейк.

Топчи́тися, чу́ся, чи́лся, *гл.* Топтаться, суетиться. *Роздівся і давай бродити по потічку, щукати загублі: топчився, топчився—не найде.* Драг. 191.

Топчі́й, чія, *м.*=**Топчак**. Борз. у.

Тор, ру, *м.* Слѣдъ, колея. Вх. Уг. 271. Шейк.

То́равець, вця, *м.* Паршивецъ. Угор.

То́равий, а, е Паршивый. Угор.

То́рба, би, *ж.* 1) Мѣшокъ, котомка, сума. *Налякав міх, то й торби страшно.* Посл. *Заберу дітей у торбу, піду у мандрівку.* Макс. *Торба мені жінка, кий у мене братом.* Шейк. **Писана то́рба**. Мѣшокъ изъ разноцвѣтныхъ кусочковъ сшитый. *Носиться, як циган з писаною торбою.* Шейк. 2) **Шкіра́на то́рба**. Шуточно: желудокъ. *Куди хліб дів?—Сховав у шкіряну торбу.* Шейк. 3) О женщинѣ: распутная. Шух. I. 34. Ум. **То́рбонька, то́рбочка, торбе́шка**.

Торба́ка, ки, *ж.* Ув. отъ торба. НВолын. у.

То́рба́н, на, *м.* Торбанъ, музыкальный инструментъ. КС. 1892. III. 381. *Козак грає на торбані, за ним дівки, коби лані.* Гол. III. 57.

Торбани́ста, ти, *м.* Играющій на торбанѣ. Шейк.

Торбани́стий, того, *м.*=**Торбаниста**.

Торбо́й, бея, *м.* Нищій. Шух. I. 49.

Торбе́шка, ки, *ж.* Ум. отъ торба.

Торбі́на, ни, *ж.*=**Торба 1**. *Хоч іду в гостину, то беру хліб в торбину.* Шейк. Ум. **Торбі́нка, торбі́ночка, торбі́ночка**.

Торбі́нко́вий, а, е. Относящійся къ торбинѣ. Шейк.

Торбі́ночка, торбі́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ торба.

Торбинува́тий, а, е. Мѣшкообразный. *Торбинуватий горох.* Черк. у.

Торбоно́ша, ші, *ж.* Носящій торбу.

То́рбонька, ки, *ж.* Ум. отъ торба.

Торботря́с, са, *м.* Нищій, оборванецъ. Шейк.

Торботря́сів, сова, ве. Принадлежащій торботрясу. Шейк.

То́рбочка, ки, *ж.* Ум. отъ торба.

Торг, гу, *м.* 1) Торгъ, договоръ о куплѣ и продажѣ. *В торгу нема гніву.* Шейк. 2) Площадь для торговли, рынокъ, базаръ. *Не рада коза на торг, та ведуть.* Посл. *Я на торгу був, торгом торгувала.* Грин. III. 417. *Він, вона до сього то́ргу й пішли.* Онъ, она очень рады этому. Ком. II. 68. Ум. **Торжо́к**. Мет. 205.

То́ргання, ня, *с.* Дергание. Шейк.

То́ргати, гаю, еш, *гл.* Дергать. Шейк. *Вітер віконниці торгає на негоду.* Харьк.

Торгі́вля, лі, *ж.* Торговля. Харьк. у.

То́ргнути, ну, неш, *гл.* Дернуть. Шейк.

Торго́вий, а, е. Торговый.

Торго́виця, ці, *ж.* 1) Мѣсто, гдѣ происходитъ торговля скотомъ. *На торговиці, де коней та волів продають.* О. 1861. VI. 76. *На торговиці не було його биків.* Каменец. у. 2) Торговля, базаръ. *Нинька щось мала торговиця була.* Каменец. у. *Нема торговиці без жидівської головиці.* Шейк.

Торгува́ння, ня, *с.* Торгованіе. Ум. **Торгува́нячно**.

Торгува́ти, гу́ю, еш, *гл.* Торговать. **Торгува́ти лі́хом**. Бѣдствовать, жить въ нуждѣ. Шейк.

Торгува́тися, гу́юся, ешся, *гл.* Торговаться.

Торгу́н, ну́, *м.* Раст. Ptarmica cartilaginea DC. Анн 277.

Торжи́тися, жу́ся, жи́шся, *гл.* Торговаться. *А хта ж торжився за корову?* Лебед. у.

Торжо́к, жку́, *м.* Ум. отъ торг.

То́рзати, заю, еш, *гл.*=**Торсати**. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Торити, рю, ри́ш, *гл.*=**Торувати**. Шейк.

Торі́к, *нар.* Въ прошломъ году. *Виглядала козаченька молодого, що торік покинув.* Шевч. 27.

Торі́шній, я, е. Прошлогодній. *Так рад, як торішньому снігові.*

Торі́шняк, ка́, *м.* Родившійся въ прошломъ году. **Бичо́к торішняк**. Быкъ на второмъ году. Зміев. у.

Торка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **торкну́ти, ну́, неш**, *гл.* 1) Трогать, тронуть, задѣвать, задѣть, толкать, толкнуть. *Торкни його, нехай не дрімає. Не гавкайте, собаченьки, я вас не торкаю.* Грин. III. 284. *Хто торка, тому відчиняють.* Шейк. 2) Попивать, выпить. *Торкаючи потроху гарну варенуху, кожний росказував про своє перше життя.* Стор. М. Пр. 154. 3) **Торкай!** Трогай! (Приказаніе кучеру). Сим. 57. *Сів на бричку: „Торкай!“ І тільки закурилось.* Св. Л. 169.

Торка́тися, ка́юся, ↓ешся, сов. в. **торкну́тися, ну́ся, не́шся.** гл. Дотрогиваться, дотронуться, касаться. коснуться. *До тіла він не торкався.* Ком. II. 60.

Торкну́ти, ся. См. **Торкати, ся.**

Торкону́тися, ну́ся, не́шся, гл.=**Торкнутися.** *Торконись до мене руками й головою.* Мнж. 41.

Торкота́ння, ня, с.=**Торохтіння.**

Торкота́ти, кочу́, чеш, гл.=**Торохті́ти.** *Наша піч торкоче, чогось вона хоче, хоче вона раю, красного короваю.* Рк. Макс.

Торкоті́ти, кочу́, тйш, гл.=**Торкота́ти.** *Ой, битиму: будуть тобі кости торкотіти, як бі́б в бордюзі.* Вх Зн. 70.

Термо́сити, шу, сиш, гл. Тормошить, теребить. Угор.

І. То́рок, ку, м. 1) Кромка. Гол. Од. 21. 2) Кусокъ полотна съ бахромой, прикрѣпленный къ навою; къ каждой нити бахромы прикрѣпляется нить, называемой основы. Чуб. IV. 96. Вас. 167. Шух. I. 259. 3) мн. **торий.** Бахрома (напр. на платкѣ). Гол. Од. 77. Шух. I. 124, 132. *Білі рушники—шовкові тороки.* Нп. Каменец. у. Ум. **Торочо́к.**

II. То́рок, (ку́), м. Небольшой плотъ изъ 3—4 бревенъ; на **торий** разбивается большой плотъ и пригоняется къ берегу. Мнж. 198.

То́роно, торочці, *нар.* Много, густо, часто, урожайно. Вх. Зн. 70.

То́роп, па, м. Поспѣшность, смятеніе. *З торопа не вгледіла, де що і стоїть.* Нономоск. у.

Торопі́, пе́й, ж.=**Тропа. Взя́ти торопе́й=Вхопи́ти тропу́.** *Чи вони не возьмуть собі тропи, як робить, чи хто їх знає, а у них завжде хліба нема.* Екатериносл. у.

Торпа, пи, об. Непроворный, неповоротливый. Шейк.

Торопа́ло, ла, об. 1)=**Торо́па.** 2) Болтунъ, говорунъ. Шейк. Вх. Зн. 70.

Торпа́ти, паю, еш, гл. 1) Бѣдствовать. влачить жизнь. Угор. 2) Болтать. Вх. Зн. 70.

Торопи́тися, плюся, пи́ш, гл. Пугаться, робѣть. *Чого він торопиться, очей тороплений хіпь?* Канев. у.

Торопле́ний, а, е. Оторопѣвшій, ошеломленный, одурѣлый, пугливый. *Стояла довго тороплена.* Котл. Ен. I. 34. *Зірюка до огню підскочив, підскочив, озирнувсь, мов тороплений сів, бо зроду вперше він огонь уздрів.* Греб. 385. *Насторошать уші тороплені коні.* О. 1861. II. 42. *Тороплена дитина.* Канев. у.

Торо́ро! *межд.* для выраженія сильнаго кипѣнія. *Я сиділа на постелі, а капуста в печі тороро, тороро.* Ном. № 6851.

То́рос, су, м.=**Тарас.** Ленч. 42.

Торототі́ти, точу́, чеш, гл.=**Тараторі́ти.** *Решето тороточе, чогось воно хоче.* Драг. 379.

То́рох, ху, м. Стукъ, грохотъ. *Що ж то за торох да по дорозі?* Чуб. III. 213.

Торо́х! *межд.* выраж. ударъ, стукъ: трахъ! *Торох рутульця в лівий бік.* Котл. Ен. *Торох, торох у вікно, аж скло дзеленчить.* Г. Барв. 272.

Торо́хкати, каю, еш, гл. Гремѣть, грохотать. *Ми над громом стоїмо. Унизу огнем він грає і торохкає-грімить.* К. Да. 237.

Торохкота́ти, кочу́, чеш, гл.=**Торохті́ти.** *Решето торохкоче.* Чуб. *Торохкоче ложками.* О. 1861. XI. Св. 55.

Торохкоті́йка, ки, ж.=**Торохті́йка.**

Торохкоті́ти, кочу́. тйш, гл.=**Торохкота́ти.**

Торохне́ча, чі, ж. Стукъ, грохотъ, шумъ. О. 1862. IX. 65. *Ну, та й не торохнеча у вас у городі, аж у голові гуде.* Харьк.

Торо́хнути, ну, неш, гл. Трахнуть, шарахнуть, грохнуть. *Буйволи прийшли, та один.... як торохне рогом (у бочку), так дно й вилетіло.* Драг. 106. (Стрілець) *націлився, як торохне.* Драг. 42. *Од торохнула-ревнула мідяна гармата.* К. Досв. 209. *Громом торохнуло в гори й долини.* Щог. Сл. 61.

Торо́хнява, ви, ж. Грохотъ. *Така торохнява у тому млині.* Лебед. у.

Торохті́, тйй, ж. Сплетни. *Я віри не діймав, як люде про неї торохту пустили.* Г. Барв. 343.

Торохте́ло, ла, с. Деревянный колокольчикъ на шеѣ коровы, вола. Змѣев. у.

Торохті́й, тія, м. Крикунъ, пустозвонъ. Шейк. **Торохтій везти.** Ѣхать порожнякомъ, съ пустой бочкой. Шейк.

Торохті́йка, ки, ж. Пустомеля, болтунья. *І не зацінить їй, гаспидській торохтійці.* О. 1861. XI. Кух. 34.

Торохті́лка, ки, ж. Родъ дѣтской игрушки: полый шарикъ или ящичекъ, наполненный малыми шариками, внизу ручка; отъ сотрясенія—стукъ. Ум. **Торохті́лочка.**

Торохті́ло, ла, с.=**Торохтело.** Харьк. у.

Торохті́ння, ня, *с.* Стучаніе, громыханіе.

Торохті́ти, чу́, ти́ш, *гл.* 1) Постукивать, стучать, громыхать, гремѣть. *Не тупочуть коні, не жорохтять коляси.* МВ. (О. 1862. Ш. 46). *Торохтів бубон.* Стор. М. Пр. 126. *Чую, щось торохтить у вікно. Дощ по залізу торохтить.* 2) Болтать. *Торохтить, як вітряк.* Ном. № 12896. *За те розумний чоловік. Живе тихесенько ввесь вік, не торохтить і не гукає.* Гліб.

Торо́чення, ня, *с.* 1) Обшиваніе бахромой. 2) Болтовня.

Торо́чини, чин, *ж.* Свадебный обрядъ, состоящій въ томъ, что дѣвушки пришиваютъ торочій до рушниковъ. Шейк.

Торочи́ти, чу, чиш, *гл.* Обшивать бахромой. *В сусідоньки я була, рушнички торочила.* Грин. Ш. 197.

Торо́чити, чу, чиш, *гл.* Говорить одно и то-же, твердить, говорить вздоръ. *Я тобі сто разів торочила.* Г. Барв. 506. *Дурний дурнє й торочить.* Ном. № 6165.

То́рсати, саю, еш, *гл.* Трясти, двигать, толкать, дергать. *Не торсай столом, бо я на йому пишу.* Сквир. у. *Взяла ту прислужницю та й жнула. Баба то і згледіла: „Що це ти її торсаєш“?* Чуб. II. 31.

Торсону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно толкнуть, двинуть. *Чоловік торсонув плечима Дувида.* Левиц. Пов. 179. *Як торсоне мене в спину.* Левиц. ПЙО. I 282.

Торува́ти, рую, еш, *гл.* Утаптывать, пролагать дорогу. Шейк.

Торч, чі, *ж.* Родъ огорожи: палки изъ хвороста, укрѣпленныя вертикально. *Обгородив торчу.* Черк. у.

Торчи́на, ни, *ж.* Одна палка изъ торчі. Черк. у.

Торчови́й, а́, е́. Сдѣланный изъ торчі. *Одна торчова стіна у клуні, а друга з дощок.* Черк. у.

Торчо́к, чка́, *м.* Раст. Helvella esculenta Pers. Анн. 164.

То́сі, то́ся, *межд.* для выраженія изсканья въ ладоши (дѣтск.). О. 1862. IX. 119. *Давно тобі тосі плескали?* Неужели ты себя считаешь взрослымъ? Шейк.

То́скно, *нар.* Тоскливо, грустно. *Не жиляйся, сосно, бо й так менї тоскно.* Гол. I. 192.

То́скти, ску, еш, *гл.* Бить въ ладоши, плескать, забавлять ребенка. Шейк.

Тот, тота́, тоте́, тото́, *мѣст.* Тотъ, та, то. *А тоті воли я купив у пана.* Каменец. у. *Крутиться тота фицька.* Шейк. *Ні за сесе, ні за тото.* Фр. Пр. 6. *Вона тото почула.* Грин. Ш. 346.

Тота́м, *нар.* Вотъ тамъ. *Ой не видко Коломиї, лишень видко сіни, тотам мого миленького кучері посіли.* Гол. II. 302.

Тото́к-тото́к! *межд.* выражающее крикъ пѣтуха. *А пізнік каже: тоток-тоток, не велів коток.* Рудч. Ск. II. 4.

То́чений, а, е. Точеный, токарской работы. *Точенії тарелі.* Гол. II. 632.

Точе́ння, ня, *с.* Точеніе на токарномъ станкѣ.

Точи́ло, ла, *с.* Точило, точильный камень. Ном. № 12795. *Наляга, мов коваль на точило.* Ум. Точи́льце.

Точи́ти, чу́, чиш, *гл.* 1) Точить на токарномъ станкѣ. Шейк. (Токарь) *точить шарїлку.* Грин. Ш. 520. 2) Острить на точилѣ, точить. *Точив ножиці, а все тупі.* Шейк. 3) Цѣдить, лить, проливать. *Лїшов у другу темну хату точити горілку з баришця.* Левиц. I. 144. *Кров як воду точить.* Шевч. 4)—**зо́рно**. Очищать зерновой хлѣбъ на грохотѣ. *Пшеницю точив.* Екатериносл. г. 5) Рыть, взрывать. *Се той звірок, що нори точить.* Сквир. у. *Шнуровані бітки землицю точат* (як танцюс). АД. I. 43. 6) Грызть. *Мишї точать пшоно.* Шейк. *Шашіль точить дерево. Лисичка дірку в санях точить.* Чуб. II. 119. 7) Катить. *Скаже менї робити—під гору камінь точити: поточу я камінь на місто.* Гол. 8)—**війну́**. Вести войну. *Войну з ляхами точив.* О. 1862. II. 57. 9)—**брехню́**. Врать. *І почнеш їм точити такеє, чого зовсім не поводилось на свїті.* О. 1862. V. 29. *Точить брехню цілий день.* 10)—**баляндра́си, теревені́, ля́си**. Болтать вздоръ. *Баляндраси точить дівці.* Греб. 393. *Точить баляндраси моїм дочкам.* Левиц. I. 143.

Точи́тися, чу́ся, чишся, *гл.* 1) Точиться на токарномъ станкѣ. 2) Точиться, остриться. 3) Цѣдиться, литься, течь. *Чия кров і досі точиться?* Стор. М. Пр. 92. 4) О зерновомъ хлѣбѣ: очищаться на грохотѣ. *Із пшениці, що точилась у решетах, милась, поки чистая як сонце й свїтла становилась.* Мкр. Н. 33. 5) Катиться. *Точилися вози з гори.* Гол. 6) Идти шатаясь, покачиваться, склоняться на одну сторону. *Голова йому (п'яному) захититься, то він так і точиться.* Кв. II. 257. *Він сой такий чоловік,—куди*

хто нже, туди й точиться. Харьк. г. 7) О времени, дѣйствіи: длиться, тянуться, продолжаться. *Гульба точилась до самого світу.* МВ. (О. 1862. Ш. 49). *А тим часом розмова точиться та точиться.* МВ. (КС. 1902. X. 145).

Точі́й, чія́, *м.* Рабочій, очищающій зерно на грохотѣ. *Я був тоді точій на тім току, пшеницю точив.* Екатериносл. г.

То́чка, ки, *ж.* Зоол. Полёвка, Hypodaeus. Вх. Лем. 374.

То́чний, а, е. Точный.

Точні́сінько, *нар.* Точь въ точь. *Поробив було кіскою колеса млинові і п'ятірні, точнісінько як у млині.* Левиц. I. 102.

То́чно, *нар.* Точно.

Точо́к, чка́, *м.* 1) Ум. отъ **тік. Дути точо́к.** См. **Тічок.** Грин. II. 350. 2) Толкучка, толкучій рынокъ. *Плутаються, як на точку міщанки.* Левиц. Пов. 143. 3) У косарей: выдолбленная изъ дерева посудина, привязываемая къ поясу; въ нее наливаютъ воды и кладутъ брусокъ для точенія косы. Вх. Зн. 31. См. **Кушка 1.**

То́шно, *нар.* Тошно, тяжело, тягостно. *І добре мені, і тошно мені, аж прихилюся я до вишні.* Левиц. I. 48. *Да не хилися, сосно, бо й так мені тошно.* Мет. 248.

То́-що. См. **То.**

Тбя, тбї, *ж.* Раст. а) Aconitum Napellus L. ЗЮЗО. I. 109. Aconitum variegatum. Лв. 96. б)—**польова́.** Geranium sanguineum. Ann. 156. в)—**лісна́.** Lysimachia vulgaris. Лв. 100. *У городі зілле-зілле, за городом тоя, проси, любко, щире Бога, щобись була моя.* Гол. *Тою, одолан і бідрич над Прутом вважають за помічні від мору.* Ном.

Тпру! *меж.* Тпру, приказъ лошади остановиться.

Тпру́кати, каю, еш, сов. в. **тпру́кнути, ну, неш,** *гл.* Говорить, сказать лошади тпру. *Грицько.... тпрукна на все поле.* Мир. ХРВ. 42. Грин. II. 120.

Тра, *кар.*=**Треба.** *Не тра стару клопотати, стара знав кому дати.* Ном. № 2771. *Чи зле, чи добре,—тра привикати.* Грин. Ш. 397.

Трава́, ви́, *ж.* Трава. *На ледачій землі і трава не росте.* Ном. Ум. **Тра́вка, тра́вонька, тра́вочка, травиця, травичка, травиченька.** *Щоби сіно не зчорніло і в полі травиця.* Чуб. V. 14.

Тра́вень, вня, *м.* Мѣсяцъ май.

Травйна, ни, *ж.* Стебель травы, травинка. Левиц. Пов. 357. Ум. **Травчи́на.**

Травина́, ни́й, *ж. соб.* Травы. *Ой заросла тота стежка лихом, травиною, де-м ходила, говорила, серденько, з тобою.* Гол. II. 350.

Трави́ти, влю́, виш, *гл.* 1) Варить, переварить (пищу). 2) Тратить, терять. *У козака так не жити, день за днем на тім травити, щоб співати, танцювати, дівчатонька цілювати.* Гол. Ш. 57.

Трави́ця, ці, трави́ченька, трави́чка, ки, *ж.* Ум. отъ трава.

Тра́вка, ки, *ж.* Ум. отъ трава.

Травневий, а, е. Майскій.

Травни́й, а́, е́. 1) Удобоваримый, съѣдобный. Левч. 167. 2) Питательный. *Це хліб добрий, травний, не то що торішній, що не знать, що й їв.* Кременч. у.

Травни́к, ка́, *м.* Мѣсто поросшее травой. *Стану з тобов до слюбоньку на травнику-билиску.* Гол. IV. 167.

Травни́к, ку́, *м.* Настойка на разныхъ травахъ. Ум. **Травни́чок.**

Травоя́дний, а, е. Травоядный. Шейк.

Тра́вонька, тра́вочка, ки, *ж.*· Ум. отъ трава.

Тра́вур, ра, *м.* Трауръ. *Не йди в черниці: я тобі ввесь замок окрию травуром, як домовину.* К. Бай. 18.

Трав'яне́ць, нця, *м.* Раст. Carthusianorum L. I. ЗЮЗО. I. 121.

Трав'яни́й, а́, е. Травяной. *Під ногами стелеться зелений трав'яний поміст.* Левиц. I. 204. *Трав'яні пахощі.* Г. Барв. 146. **Жа́ба трав'яна́.** Rana esculenta. Шейк. **Трав'яни́й ко́ник.** Полевой кузнечикъ. Мир. ХРВ. 4.

Трав'яни́к, ка́, *м.* 1) Раст. Hemerocallis graminea Andr. Шейк. Анн. 115. 2) Рыба бычокъ, Gobius ophiocephalus Pall.

Трав'я́нка, ки, *ж.* 1) Раст. а) Stellaria Holostea L. Анн. 343. б) Tragopogon floccosus N. A. K. Анн. 356. *Плела вінок з ромену, есюрок, трав'янок.* Мир. ХРВ. 60. 2) Проститутка. Шейк.

Трав'яноземе́лий, а, е. Имѣющій цвѣтъ, похожій на зелень травы. Шейк. Вх. Пч. II. 17.

Трай, трає, *м.* Судьба, успѣхъ, удача, счастіе. *Аби їм Бог дав хліба і соли, трай добрий і вік довгий.* ЗЮЗО. II. 484.

Трактиґрник, ка, *м.*=**Трахтирник.** Гн. II. 141.

Трактиїрничка, ки, *ж.* Трактирщица, жена трактирщика. Гн. II. 141.

Трактиїрня, ні, *ж.*=**Трахтир.** Гн. II. 141.

Трактиїрня, ні, *ж.*=**Трактиїрня** Драг. 257.

Трактува́ння, ня, *с.* Угощеніе. Шейк.

Трактува́ти, тую, еш, *гл.* Угощать. *Свят того не чує, охочо трактує.* Лукаш. 133. *Черевникха їх* (гостей) *трактувала.* К. ЧР. 178.

Тра-ла-ла! *межд.* для выраженія радости. *Тра-ла-ла, тра-ла ла, на базарі була.* Шевч. *„Гуляй душа! Тра-ла-ла!" на ввесь шинк гукає.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 103).

Трандафи́ль, лі. трандафи́ра, ри, *ж.* Роза, Rosa centifolia L. ЗЮЗО. I. 134. *Трондафиль там цвіла, хороша, повна, любо подивиться. Свиня під неї тиць і кинулась назад.... трандафиль поколола пику.* Гліб. (1895). 157.

Трандахи́л, лу, *м.* Раст. Сирень, Syringa vulgaris L. Анн. 346.

Трандахи́ловий, а, е. Сиреневый. Шейк.

Трапе́ш, ша, *м.* Зимняя дорога, утоптанная овцами. Шух. I. 81.

Тра́пеза, зи, *ж.* 1) Столъ, кушанье. *Та трапеза була вже багато скуднїша,* Левиц. I. 394. 2) Въ монастыряхъ: столовая. *Іди в трапезу.* Шейк.

Тра́пезувати, зую, еш, *гл.* Ѣсть, обѣдать. *Почали трапезувать удвох.* Мнж. 149. *Трапезуйте, люде добрі.* Левиц. Нов. 340.

Трапля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **тра́пити, плю, пиш,** *гл.* Попадать, попасть. О. 1862. V. 106. *Трапила й коса на камінь.* Федьк.

Трапля́тися, ля́ється, ються, сов. в. **тра́питися, плюся, пишся,** *гл.* Случаться, случиться. Левиц. I. 295. *Трапляється і десять батьків на году, а мати одна на роду.* Міус. окр. *Наталцї траплялись женихи.* Котл. Нп. 350. *Трапилось инше. Трапляється, часом тихенько заплаче.* Шевч.

Трапо́к, *м.* Только въ выраженіи: **на трапку́.** Гдѣ случится, **де тра́питься.** *На трапку шукай.* Елисаветгр. у. *Де ніжe?— На трапку.* Ном. № 12749. Мнж. 167.

Тра́пок, пка, *м.* Слѣдъ, тропа, дорога. *Взяти трапок.* Харьк. г.

Тра́нунок, нку, *м.* Случай. Ѣквир. у.

Тра-ра-ра! *межд.* Припѣвъ. Грин. Ш. 461.

Тра-ра-рі! *межд.* Припѣвъ. *Гей летіли-журавлі то великі, то малі. сіли собі край рілі заспівали: тра ра-рі!* ЗЮЗО. II. 529.

Тра́та, ти, *ж.* Утрата, убытокъ, потеря. *Чи зиск, чи трата—єдна заплата.* Ном. № 10525.

Тра-та-та! *межд.* для выраженія барабаннаго боя. Шейк.

Тра́тити, чу, тиш, *гл.* 1) Расходовать, проживать, тратить. *Сам бачу, що худобу тратчу.* Шейк. *Що тобі у руки не дай, усе тратиш.* Канев. у. 2) Терять, губить. *А я плачу, літа свої марно тратчу.* Чуб. V. 1. *Служба вільность тратить.* Ном. 3) Казнить, лишать жизни. Гн. I. 57. *Вдовин-синонька тратити гадають.* Гол. *Була дівка така. І вона мала четверо дітей.... ті діти тратила.* Гн. II. 127.

Тра́титися, чуся, тишся, *гл.* Тратиться.

Тратува́ти, тую, еш, *гл.* Портить, топтать. *Тратує озимину худоба, бо земля мокра.* Каменец. у.

Тра́фити, ся. См. **Трафляти, ся.**

Трафля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **тра́фити, флю, фиш,** *гл.*=**Траплять, трапити.** *Трафила коса на камінь.* Шейк.

Трафля́тися, ля́ється, ються, сов. в. **тра́фитися, флюся, фишся,** *гл.*=**Траплятися, трапитися.** *От знай, дівча, як сказати, як ся трафить постояти.* Лукаш. 119.

Трафни́й, а́, е́. Негодный для употребленія евреямъ, нечистый. *Трафне м'ясо.* Шейк.

Тра́хати, хаю, еш, *гл.* Стучать. *Це ви, пане, трахали в стінку? Ні, не я.—А я думала, що ви та й прибігла.* Черниг. у. Слов. Д. Эварн.

Тра́хнути,—ся, хаю,—ся, хнш,—ся, *гл.*=**Трафяти, ся**=**Трапити, ся.** *Трахнув го в седно.* Ном. № 1782.

Трахт, ту, *м.* Трактъ, большая дорога. Гн. II. 192. *І на трахт теплицький справив сина.* Мкр. Н. 39. Ум. **Трахто́чок.** *Постав шинок на трахточку—шинкувати буду.* Чуб. V. 300.

Тра́хта, ти, *ж.* Только въ слѣдующей загадкѣ на борону. *Трахта-плахта по полю скаче.* Ном. стр. 300, № 372.

Трахте́рня, ні, *ж.*=**Трахтир.** *Кажуть люди, що милий не п'є, а він рано з трахтерні йде.* ЗЮЗО. II. 458.

Трахти́р, ра, *м.* Трактиръ. *А милень-е трахтира йде.* Чуб. V. 588.

Трахти́рний, а, е. Трактирный. Шейк.

Трахти́рник, ка, *м.* Трактирщикъ. Шейк.

Трахти́рників, кова, ве. Принадлежащій трактирщику.

Трахтовий, а, е. Проѣзжій. *Шлях не трахтовий.* Драг. 244.

Трахтовитий, а, е. Умѣющій угощать. Шейк.

Трахто́чок, чка, *м.* Ум. отъ трахт.

Трахтува́ння, ня, *с.*=**Трактування.**

Трахтува́ти, тýю, єш, *гл.* 1)=**Трактувати.** 2) Разсуждать, разговаривать; судить, осуждать. *Це видно про мене трахтують, видно про мою землю Грицько замишляє.* Мир. Пов. I. 154. *Я ж думала, вориженьки що сплять і не чують,— вони ж мене молодую судять і трахтують.* Грин. Ш. 190.

Трахтува́тися, тýюся, єшся, *гл.* Спорить, препираться. *Оце, Карпе, за твою сусідку трахтувалися.* Мир. Пов. I. 141.

Тра́цький, а, е. Лѣсопильный. Шух. I. 88.

Трач, á, *м.* 1) Пильщикъ, распиливающій бревно на доски. Шейк. 2)=**Трачевня.** Вх. Лем. 473.

Трача́р, ра́, *м.*=**Трач 1.** Хотин. у.

Трача́ти, чáю, єш, *гл.*=**Тратити 1.** *Нехай мені отець худоби не трачає, скарбів не збуває, нехай мене молодої з неволі не викупає, бо я вже потурчилась, побусурменилась.* АД. I. 235.

Трачéвня, ні, *ж.* Лѣсопильня. Зміев. у.

Тра́чення, ня, *с.* Расходъ. Шейк.

Трачи́ння, ня, *с.* Опилки. Шейк.

Трачі́в, чéва, ве. Принадлежащій пильщику.

Тра́чка, ки, *ж.* Лѣсопильня. Шейк. Шух. I. 181.

Тра́чник, ка, *м.*=**Трач 1.** Вх. Лем. 474.

Трачува́ти, чýю, єш, *гл.* Распиливать бревно на доски. Уман. у.

Траш! *межд.* Крикъ на овецъ. Зміев. у.

Тре, *нар.* Сокращ. **тре́ба.** *Тре тим рогом чесатися, котрим можна дістатися.* Шейк.

Трéба, *нар.* Сокращ. **треба.**

Трéби, *нар.* Надо, нужно, необходимо. *Поили, Боже, з неба, чого нам треба.* Ном. *Хоч хочете—не хочете, треба привакати.* Нп. Иногда употр. какъ сущ.: *І він з своїм требом.* Грин. I. 236. *Требові й кінця нема.* Грин. I. 244. *На що купив?—Треба; на що продав?—Треба. І требові кінця не буде.* Ном. № 9748.

Трéбити, блю, биш, *гл.* Тратить, затрачивать, употреблять. *Я на дітей требив грошей чимало.* Лебед. у.

Трéбіж, жа, *м.* Отбросы, мясо негодное въ пищу для людей. Шейк.

Треблажáнне дéрево. Легендарное дерево, выросшее изъ обруча, который клалъ себѣ на голову больной Адамъ; оно имѣло видъ креста и на немъ впослѣдствіи былъ распятъ Спаситель. Драг. 94.

Трéбник, ка, *м.* Требникъ.

Трéбно, *нар.* Требовалось, было потребовано. *Корчмарочка добрі знаї, что мні спотребно, повни лашки наливає, хотя і не трébно.* Гол. Ш. 523.

Требува́ти, бую, єш, *гл.* 1) Пробовать, отвѣдывать. Борз. Соснин. у. 2) Пробовать, пытаться, испытывать. Сосн. у. *Розуму требую.* Гол. II. 276. 3)—чóго, чим. Нуждаться, имѣть необходимость въ чемъ. Вх. Зп. 70. *Пана сі не бою, війтом не требую.* Шух. I. 199.

Требу́лька, ки, *ж.* Раст. Allium choenoprasum L. Ант. 23.

Тревни́й, é, é. Сытный. Борз. у.

Трéйки, *нар*=**Трічі.**

Трейтúна, ни, *ж.*=**Третина.** *Половину царства, трейтину щастя.* АД. I. 23.

Трéйтій, я, е, *числ.*=**Третій.**

Трейтúк, кá, *м.*=**Третак.**

Трейтáка, ки, *ж.* Трехлѣтняя телка. *Худібку мали в себе невеличку, теличку-трейтяку.* Рудч. Ск. II. 174.

Трейцáтий, а, е, *числ.*=**Тридцятий.**

Трейчáтий, а, е=**Трійчатий.** *Нехай засвітить трейчатую свічку.* Мет. 162.

Трéйчи, *нар.*=**Трічі.** *Обійди трейчи кругом церкви.* Ном. № 4527. *Крикнув чорний ворон трейчи у байраці.* О. 1861. II. 41.

Трембі́та, ти, *ж.* Музыкальный инструментъ гуцуловъ—длинная, около 3 метровъ, деревянная труба; узкій конецъ называется пищи́к, широкій—**голосни́к,** а расширенная часть инструмента **голосни́ца.** Шух. I. 72. Ум. **Трембі́тка, трембі́точка.**

Трембіта́нник, ка, *м.* Музыкантъ, играющій на **трембі́ті.** Шух. I. 29. II. 72.

Трембіта́ти, та́ю, єш, *гл.* Играть на **трембі́ті.** Шух. I. 197. *Та як озмуть трембіточки, на них трембітають.* Шух. I. 204.

Трембі́тка, трембі́точка, ки, *ж.* Ум. отъ **трембі́та.**

Трембухáтий, а, е. Брюхастый, съ большимъ брюхомъ. Вх. Лем. 474.

Трембухáч, ча, *м.* Брюхачъ, толстопузый. Вх. Лем. 474.

Тременталь, лю, *м.* Раст. Geranium Palustre L. Аян. 155

Тремкúй, á, é. О голосѣ: серебристый, звенящій. *Тремкий (голосъ), як тонке срібло, як найтончий кришталь.* Левиц. Пов. 192.

Тремтíння, ня, *с.* Дрожаніе.

Тремтíти, мчý, тúш, *гл.* Дрожать, трепетать. *Нехай тремтять, рикають гори.* К. Псал. 111. *Роса на листях тремтíла.* Шейк. *Затихає голос, тремтить.* Левиц. ШЮ. I. 495.

Трéнзель, вля, *м.* Уздечка съ удилами. Ум. **Трензéлька.** *Взяла коня за трензельку.* Гол. Ш. 52.

Тренóжити, жу, жиш, *гл.* Спутать три ноги веревкой (у коня). *Щоб не втíкла конякa, треба її тренóжити.*

Трепáти, пáю *и* **пчю, плеш,** *гл.* 1) Трясти? 2) Идти. *Буде три милі трепáти..* Вх. Лем. 475. 3) Жадно ѣсть, уписывать, уплетать. Котл. (Шейк.).

Трепáтися, пáюся, ешся и **плю́ся, плешся,** *гл.* Трястись, встряхиваться, дрожать. Вх. Уг. 271. *На ясени листя ся трепле.* Вх. Лем. 475. См. **Тріпатися.**

Трепáчка, ки. *ж.* Кисточка на концѣ кнута. Вх. Лем. 475.

Трéпет, ту, *м.* Дрожаніе, содраганіе, трепетъ, ужасъ. *Обняв мене великий страх і трепет.* К. Іов. 64. **Під трéпетом.** Въ страхѣ. *Як прийшов п'яний, я під трепетом висидів цілу ніч* НВолын. у.

Трепéта, ти, *ж.* Осина. Угор. Populus tremula. *Ой сéділа зозулечка в лісі на трепеті.* Гол. Ум. **Трепéтка.** *На тім боці при потоці трепíтка ся трепле.* Гол. Ш. 40.

Трепетáти, чý, чеш, *гл* 1) Дрожать, содрагаться, трепетать. *І вся вселенна трепетала.* К. Псал 176. *Легко трепече його серце.* Мир ХРВ. 40. 2) Бояться, трепетать.

Трепетáтися, чýся, чешся, *гл.* Вздрагивать, дрожать, трястись.

Трепéтик, ка, *м.* Въ сѣделкѣ: металлическая дужка, сквозь которую проходитъ черезсѣделень. Харьковъ. (Лобод.).

Трéпетний, а, е. Трепещущій. *Трепетна земля.* Шевч.

Трепéття, тя, *с.* Все дрожащее, эпитетъ растеній. Шейк. *Дунай висихав, зíллям заростає, зíллям трепéттям, вшелякым цвíтом.* АД. I. 33.

Трепíлка, ки, *ж.* Пт. Coturnix communis, перепелъ. Вх. Лем. 475.

Трепíтка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **трепета.** 2) Султанъ (на головномъ уборѣ офицера); перья на шляпѣ. Вх. Лем. 475.

Трепíток, тка́. *м.* Трепещущій. *Сестриці дайте вінок трепíток..., ней ся трепоче, на кого хоче.* Гол. II. 56.

Трепíття, тя, *с.*=**Трепетта.** Гол. IV. 130.

Трепло́, ла́, *с.* 1) Весло у плота. 2) Деревянный инструментъ въ формѣ заостреннаго весла съ короткой ручкой, съ острыми краями лопасти,— объ него трепаютъ левъ, очищая его отъ кострики. Черниг. у.

Трепнýти, ну́, нéш, *гл.*. Тряхнуть. *Ввечері, хічаючи роботу, молотники казали:—ні, ще на вдову.— Еге, еге, трепнімо хоч снопів з п'ять.* См. **Тріпнути, ся.**

Трепóта, ти, *ж.*=**Трепета.** Вх. Лем. 475.

Трепотáти, чý, чеш, *гл.* 1)=**Трепетати.** 2) Трясти, потрясать. *За нев, за нев два ляшеньки з голими шаблями. (Один іде трепотячи, другий іде тихо.* Гол. I. 66.

Трепотáтися, чýся, чешся, *гл.*=**Трепетатися.** *Вікок-трепíток.... ней ся трепоче.* Гол. II. 56. *І кужíлка трепочеться, мені прясти не хочеться.* Рк. Макс.

Трепотíти, чý, тúш, трепотíтися, чýся, тúшся, *гл.*=**Трепотати.**

Трéтій, я, е, *числ.*=**Третій.** *Трета упала поконець серденька.* Гол.

Третúна, ни, *ж.* 1) Третья часть. 2) мн. **третúни.** Третій день послѣ кончины человѣка, сопряженный съ поминальнымъ обѣдомъ. Мил. 171. Ум. **Третúнка, третúночка.**

Трéтій, я, е, *числ.* Третій. *Два кметі, пан третій.* Шейк. *Уп'ять, так, об третіх півнях, приходить щось до вікна та й кожс.* Рудч. Ск. II. 76. *Вже так як об третьому упузі назирає він коня.* Рудч. Ск. II. 175.

Трéтний, а, е. Относящійся къ трети, разсчитываемый по третямъ. Шейк.

Трéтно, *нар.* По третямъ. Шейк.

Третя́к, ка́, *м.* 1) Животное, которому три года. *Марець третяку бику ріг зломить.* Ном. № 413. 2) Третій по времени рой изъ стараго улья. *Це вже нема що: з третяка не буде пуття.* Подольск. г.

3) Трехсаженный отрубокъ древеснаго ствола. Шух. I. 177. 4) Младшій настухъ при чабанѣ и личманѣ. Черном. 5) Родъ колѣна въ танцѣ. *Під дудку била третяка.* Котл. Ен. I. 19. *Мов літав і не торкався до землі ногами. Гоп! гукав у боки взвившись, сипав третяками і навприсядки пускався й колесом крутився.* Мир. Н. 30. **Зубами третяка вибивáти.** Дрожать такъ, что зубъ на зубъ не попадаетъ. О. 1862. IV. 88. 6) Порода чеснока. Вас. 204. **Ум. Третячóк.** *Бичок-третячок.* Ном. № 10211.

Трéфити, флю, фиш, *гл.* Заплетать мелко волоса, чтобы были кудри. Шейк.

Трець, терцá, *м.* Трущій, тотъ, кто третъ. *Ні трець, ні мнець, ні в дуду грець.* Посл.

Трéчи, *числ.*=**Тричи.** Грин. Ш. 263. *Третчи на день одвідаю.* Шейк.

Треш! *меж.* Крикъ на овецъ. Мир. ХРВ. 39.

Три, трьох, *числ.* Три. *Один син—не син, два сини—пів-сина, три сини—ото тільки син.* Ном. № 9286.

Триб, бу, *м.* 1) Часть ткацкаго станка. **См. Верстать.** МУЕ. Ш. 17. 2) Склонность, стремленіе. **Вона йдé своїм трúбом.** Она дѣлаетъ по собственному желанію. Лохв. у. 3) **Триб-зілля**=**Трой зілля.** *А хто ж мені триб-зілля достане, той зо мною на шлюбоньку стане.* Грин. Ш. 238. **Ум. Трúбок.** Вас. 165.

Трúблістий, а, е. Съ запавшими боками. *Віл трúблистий.* Черк. у.

Трúбок, бкá, *м.* Ум. отъ триб.

Трúбратній, я, е. Принадлежащій тремъ братьямъ. *Київським шляхом верби похилі трúбратні давні могили вкрили.* Шевч.

Трúбулька, ки, *ж.*=**Требулька** ЗЮЗО. I. 111.

Трúбун, на, *м.* 1) Трибунъ. 2) Одинъ изъ надзирателей за учениками (въ старыхъ малорусскихъ школахъ). *Впікайте з бурси: вас тепер не знайде ні консул, ні трúбун.* К. ПС. 68.

Трúбуна, ни, *ж.* Трибуна. *Судова трúбуна.* К. ХП. 122.

Трúбунáл, лу, *м.* Трибуналъ, судъ, судилище. *Вже судили княжі віча, панські трúбунали.* К. XII. 45. *Ми судимось громадським трúбуналом.* К. ПС. 24.

Трúбух, ха, *м.* Требуха. Шейк.

Трúбухáтий, а, е=**Трембухатий,** Желех.

Трúбушóн, на, *м.* Штопоръ. Желех.

Трива́вий, тривавкúй, а, е. Выносливый, воздержный. НВолын. у.

Трива́лий, а, е. 1) Продолжительный. Шейк. 2) Прочный, основательный. Шейк.

Трива́лість, лости, *ж.* 1) Бодрость, бодрое состояніе, сила въ тѣлѣ. *Як не їсть чоловік довго скоромної страви, так нема й трива́лости.* Каменец. у. 2) Прочность.

Трива́льний, а, е=**Тривалий 2.**

Трива́ти, ва́ю, еш, *гл.* 1) Жить, существовать. *Комета тривала дві неділі. Добре трива́ти з кíм.* Хорошо жить, быть въ ладахъ съ кѣмъ. *Війт з нами добре тривав.* Федьк. 2) Длиться, продолжаться. 3) **Трива́й, трива́йте!** Постой, постойте, подожди, подождите. *Ох, тривай, я й забула.* Шевч. *„Тривайте!—гукає Кобза:—„глядіть, щоб кінь не забив котру“.* Стор. М. Пр. 52.

Три́вня́й, а, е. 1) Питательный, сытный. *Тривня каша.* Кременч. у. 2) Удобоваримый. 3) Удобный, пригодный. *Це дерево тривне на плуг.* Борз. у.

Тригу́бач, ча, *м.* Губастый, съ большими губами. Угор.

Тригу́бий, а, е. Съ заячьею губою. Шейк.

Тридев'я́тий, а, е. *числ.* Двадцать седьмой.

Три́дев'ять, ти, *числ.* Двадцать семь. *Усе дам: хоч десять городів, або тридев'ять клáдів, або чого хочете.* Шевч.

Тридеся́тий, а, е. *числ.* Тридцатый. Шейк. Рудч. Ск. II. 105.

Три́десять, ти, *числ.* Тридцать. *Єсть за тридесять земель попович Ясат.* Рудч. Ск. II. 104.

Тридньóвий, а, е. Трехдневный. НВолын. у.

Три́дцятеро, *числ.* Тридцать душъ, штукъ. *Тридцятеро й трос на подвір'ячко твое.* Чуб. **У тридцятеро.** Въ тридцать разъ. *Та взяла вже тепер шовку у тридцятеро, чи що, та й обмотала знов.* Рудч. Ск. II. 70.

Тридця́тий, а, е. *числ.* Тридцатый.

Тридця́тка, ки, *ж.* 1) Полотно очень тонкое, въ 30 пасмъ. 2) **Копá-тридця́тка.** Счетная единица при продажѣ на базарѣ готовыхъ оконъ: 30 штукъ. Вас. 150.

Тридця́ток, тка, *м.* Тридцать. *Йому років до тридцятка було.* О. 1862. I. 29. *Років коло тридцятка назад.* Ном. № 11734.

Тридцятолíтка, ки, *ж.* Женщина трид-

цати лѣтъ. *Ще ж я зжурюсь без нього, то здавати-мусѣ тридняторіткою.* Г. Барв. 234.

Тридцятострýнний, а, е. Съ тридцатью струнами (о музык. инструментѣ). *Не славте кобзаря словами золотими, повісте ви над ним дого тридцятострунку.* К. Дз. 191.

Трúдцять, ти, *числ.* Тридцать. *Змій дав йому ще книжку на тридцять днів.* Рудч. Ск.

Трúждень, дня, *м.* Три дня, трое сутокъ. Харьк. г.

Тризíлля, ля, *с.*=**Тройзілля.**

Тризýбець, бця, *м.* Трезубецъ; вилы съ тремя зубьями. *Тризубець щоб тобі зломивсь.* Котл. Ен.

Трúйцять и пр.=**Тридцять** и пр.

Трúйчи, *числ.*=**Тричи.** *Трійчи відречешся.* Єв. Л. XXII. 34.

Трúклятий, а, е. Трижды проклятый

Трúконь. Только въ выраженіи: **у трúконь.** Тройкой лошадей.

Трúкут, та, *м.* Треугольникъ. Шейк. Ум. **трúкуток, трúкуточок.**

Трúкýтник, ка, *м.*=**Трикут.** Желех.

Трúкýток, тка, трúкýточок, чка, *м.* Ум. отъ **трикут.**

Трилíтній, я, е Трехлѣтній. *Дає їм трилітню житню солому.* Чуб. II. 336. *Хай на тебе трилітня трясця!*

Трúмáння, ня, *с.* Держаніе.

Трúмáти, мáю, ешь, *гл.* 1) Держать, содержать. *Тримала мене за руку.* Стор. М. Пр. 37. *Тримає коні, а волів не хоче.* Каменец. у. *Дочку тримай в дому, ще й заплати кому, щоб узяв біду з дому.* Ном. № 9313. *Бог батько: як буде нас тримати, то буде й годувати.* Ном. № 77. 2)—**за що.** Считать, почитать за что. *Тримай свято за свято.* Ном.

Трúмáтися, мáюся, ешся, *гл.* Держаться, придерживаться. *На Бога складайся, розуму тримайся.* Ном. № 64.

Трúмбíта, ти, *ж.*=**Трембіта.** *На полонині грає в трімбіту там вівчарь.* Млак. 116.

Трúнóнний, а, е. Употреблено въ брани. *Оттал до тримонного!* (біса)? Св. Л. 314.

Трúна, ни, *ж.* Употребляется также и лишь во множ. ч. съ тѣми-же значеніями. 1) Сѣнная труха, измельченное сѣно или солома. Шейк. Фр. Пр. 177. 2) Опилки древесныя. НВолын. у. *Чому вітер несе тринуў бо вона дрібненька.* ЗЮЗО. II 442. Ум. **Трúнка.**

Трúнáдцятеро, *числ.* Тринадцать душъ, штукъ.

Трúнáдцятий, а, е, *числ.* Тринадцатый.

Трúнáдцятка, ки, *ж.* Полотно въ 13 пасмъ. Ум. **Тринáдцяточка.**

Трúнáдцять, ти, *числ.* Тринадцать.

Трúндатися, даюся, ешся, *гл.* Шляться, бродить. *Цигани.... тріндають сі від міста до міста.* Гн. I. 115.

Трúнди, *межд.* Припѣвъ. Гол. Ш. 492.

Трúндúкати, каю, ешь, *гл.* Наигрывать, напѣвать. Драг. 74. *Грицько.... тріндикає та висвистує.* Мир. ХРВ. 40.

Трúндúчка, ки, *ж.* Родъ пѣсни на живой бойкій мотивъ, содержанія преимущественно шутливаго; **трúндúчки** поются обыкновенно на вечеринцах. Мил. 63, 94.

Трúнити, ню, нив, *гл.* 1) Превращать въ труху. Шейк. 2) Сильно ѣсть. Шейк.

Трúнúця, ці, *ж.* Объѣдки сѣна. Шейк. *Я в тебе стою по боки в гною, по боки в гною, тріницю зуб'ю.* Гол. IV. 44.

Трúніжка, ки, *ж.*=**Трініжок.** НВолын. у.

Трúніжник, ка, *м.*=**Трініжок.** МУЕ. III. 30.

Трúніжок, жка, *м.* Треножникъ, подставка или табуретъ на трехъ ножкахъ. Шух. I. 150. *Виніс із комори казан, повісив його на трініжках.* Стор. М. Пр. 154. *Чітка пересів на другий трініжок.* Мир. ХРВ. 181.

Трúнка, ки, *ж.* Ум. отъ **трина.**

Трúнкáль, ля́, *м.* (отъ нѣм. Trinkgeld). Деньги на могарычъ, могарычъ, взятка. *Тринкалі* (старшина) *побрав, а діла не зробив.* Полт.

Трúнкати, каю, ешь, *гл.* Картавить. Вх. Зн. 70.

Трúння, ня, *с. соб.* отъ **трина.**

Трúнúпіль, и **трúнúпуль, ля,** *м.* Палка, на которой вѣшаютъ для снятія шкуры убитую овцу: посреднѣ она висить на веревкѣ, а концы ея продѣты въ прорѣзы заднихъ ногъ овцы. О. 1862. V. Кух. 39.

Трúнчик, ка, *м.* Названіе трехъ взятокъ при игрѣ въ хвальну. КС. 1887. VI. 466.

Трúнькало, ла, *м.* Расточитель, мотъ.

Трúнькання, ня, *с.* Расточительность, мотовство.

Трúнькати, каю, ешь, *гл.* 1) Расточать, мотать, спускать деньги. 2) Картавить, нехорошо произносить. Вх. Зн. 70.

Тра́путень, тня, *м.* Раст. Plantago major L. Анн. 259.

Тра́путник, ка, *м.* Раст. Plantago avenaria W. K. Анн. 258.

Тра́п'ять, ти, *числ.* Пятнадцать. *Поки трип'ять* (тиждня по Різдві) *не мине, то не буде тепла.* Ном. № 519.

Трирі́шній, я, е. Трехлѣтній. НВолын. у. *До він убогий! У чього трирішня пшениця стоїть на току.* Каменец. у.

Трисв'я́тий, а́, о́. Пресвятой, святѣйшій. *Оттакої трисв'ятої.* Ном. № 6362.

Три́ста, *числ.* Триста. *Триста галок та 50 чайок, та 15 орлів одно яйце знесли.* Ном. стр. 292, № 60.

Тритя́, *с.* Треніе, растираніе. *І триття не посоде, як візьме корчем у животі.* Могил. у.

Триу́мф, фу, *м.* Тріумфъ, торжество. *До короля з триумфом їздив пишно.* К. Бай. 32.

Триумфа́льний, а, е. Тріумфальный, торжественный. *Триумфальну галерту тобі.... я дарую.* К. МБ. XII 279.

Триумфува́ти, фу́ю, еш, *гл.* Торжествовать. *О, варваре! покинь триумфувати.* К. XII. 73.

Три́хи, трих, *ж. мн.* Треніе; переносно: возня, хлопоты. Употреблено въ слѣдующей поговоркѣ. *Трихи та мнихи,—нема оддихи.* Ном. № 10952.

Трицалі́вка, ки, *ж.* Трехдюймовая доска. МУЕ. III. 29.

Три́чи, *числ.* Трижды. *Чудний ти мені причи, Терешку.* Лебед. у. *Буде твоя вража дочка на день тричи бита.* Чуб. V. 424.

Три́шия. Въ выраж.: у три́шия гна́ти—въ шею гнать. *Тільки цап стрибне у панський сад, на шиї дзвін дзень-дзень! народ заворушився, і гостя в тришия в кошару мусять гнать.* Греб. 362.

Трі́бний, а, е. Нужный, необходимый. *Ще мені самому ця книжка трібна.*

Трібува́ти, бую, еш, *гл.*=**Требувати.** Вх. Лем. 475.

Трівá́ти, вáю, еш, *гл.*=**Тривати.**

Трівóга, ги, *ж.* Тревога, смятеніе. *Прийхав у той город, де живе царь, коли там трівога: наступає великий ворог на город.* Грин. I. 185. *Закипіла по Вкраїні страшенна трівога.* К. Досв. 13. *І повникали дні безумних у трівозі.* К. Псал. 179.

Трівóжити, жу, жиш, *гл.* Тревожить. *У привидки трівожити мою душу.* К. Іов. 16.

Трівóжитися, жуся, жишся, *гл.* Тревожиться. *Люде гірш та гірш лякалися й трівожилися.* МВ. III. 29.

Трібок, вку́, *м.* Житье, существованіе. *Я пишу каволок мого життя, мого красного та любого трібку.* Федьк.

Тру́йка, ки, *ж.* Отрава. Вх. Зв. 71. Также отрава какъ одинъ изъ способовъ рыбной ловли. Вх. Пч. II. 26.

Тру́йло, ла, *с.*=**Тру́йка.** Вх. Зв. 71. Вх. Пч. II. 26.

Тру́йник, ка́, *м.* Шлея съ тремя полосами (продольными и поперечными). Вас. 160.

Тру́йця, тро́йця, ці, *ж.* 1) Троица, Богъ въ трехъ лицахъ. Ном. № 4511, 4512. 2) Трисвѣщникъ. Шух. I. 270, 299—301, 310. *На столі трійця в васильках, в калині, казанок з кропильцем, надпалена свічка воскова.* Сим. 232. Также три соединенныя вмѣстѣ восковыя свѣчи. *Став боярин, старша дружка і свічтилка стала, шаблю й трійцю восковую у руках держала.* Мкр. Н. 25. 3) Раст. а) Veronica prostrata L. ЗЮЗО. I. 176. б)—бѣла. Hypericum montanum. Вх. Пч. I. 10.

Трійчáк, ка́, *м.*, а чаще во мн. **Трійчáки́=Тройчáки.** Вх. Лем. 475. *Трійчаки, значить вилка з трьома зубцями.* Екатериносл. у.

Трійчúчка, ки, *ж.* Тройная тёрлица. Вх. Зв. 71.

Трін, тро́ну, *м.* Рыбій жиръ. Шейк. См. Трон 3.

Тріні, тріньки, тріньбі, тріньбсі, *нар.* Немножечко. Полт. г., Харьк. г., Екатериносл. г. Слов. Д. Эварн.

I. Тріп, *межд.* для выраженія встряхиванія, дрожанія. Драг. 181.

II. Тріп, пу, *м.* Слѣдъ? *Я у той тріп пічла до коріми.* НВолын. у.

Тріпани́ва, ни, *ж.* 1) Дерганіе. Шейк. 2) Трепка. Шейк. 3) Выколачиваніе пыли, вытряхиваніе. Шейк. Ум. **Тріпани́нка.**

Тріпáння, ня, *с.* 1) Дерганіе. Шейк. 2) Битье, наказаніе розгами. Шейк. 3) Выколачиваніе, вытряхиваніе. Шейк. 4) Хлопаніе (крыльями, напр.).

Тріпáти, паю (тре́плю), еш (тре́плеш), *гл.* 1) Трясти, вытряхивать. Кіев. г., Волын. г. Драг. 91. *Тріпай кілим.* Шейк.

2) Трясти, трепетать, шлепать, хлопать (крыльями, хвостомъ и пр.). *Крильцями тріпа.* Мнж. 8. *По під мостом, мостом трепле риба хвостом.* Мет 302. 3) Тристи, качать головой въ знакъ отрицанія. *Ні, ні! казав Сухобрус, тріпаючи головою.* Левиц. Пов. 35. 4) Бѣжать. *А я мовила, же косу клепле, він през гору до милої трепле.* Гол. II. 226. *За каволок кишки тріпай сім миль пішки.* Посл.

Тріпа́тися, напося, ешся, *гл.* 1) Биться. *Риба блищала проти місяця білою як срібло лускою, тріпалась, побивалась в сітці.* Левиц. I. 109. 2) Встряхиваться, трепетать. *Пташки тріпались, перелітаючи з дерева на дерево.* Левиц. I. 374. 3) Горячиться, сердиться, приходить въ раздраженіе *Не тріпайся, а попереду роспитайся, хто винен.* НВолын. у. *Ось не тріпайся, Іване, дурно, бо я не винен.* Каменец. у.

Тріпну́ти, ну́, не́шся, *гл.* Тряхнуть. *Вмочив в росу цілу руку та як тріпне.* Драг. 91. См. Трепнути.

Тріпну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Тряхнуться, встряхнуться. *Нехай наші коні на чистому полі тріпнуться і разззаіржать.* Рудан. I. 27.

Тріпота́ти, чу́, чеш, *гл.*=**Трепотати.** *Ручонятами... тріпотав.* К. Дз. 163.

Тріпота́тися, чу́ся, чешся, *гл.* 1)=**Трепотатися.** *Каже вовк: „А дивись, собако, чи в мене хвіст трепочеться“?* Грин. II. 241. 2) Ярриться, метаться, выходить изъ себя. Шейк. *Як ся стане тріпотати, тра з хати втікати.* Гол.

Тріпоті́ти, чу́, тя́ш, *гл.*=**Трепотіти.** *отур здойметься, тріпотит крилами, гутит.* Шейк.

Тріпу́, *межд.* для выраженія момента трепанія, для выраженія продолжительности трепанія или трепетанія. *Риба тріпу-тріпу.* Шейк.

Тріс, трісові, *нар.* Немножечко. Константиногр. у.

Тріска, ки, *ж.* Щепка. *Як дерево зітнуть, кожний тріски збірав.* Ном. № 1249. *Еще-м огня і не клала, тріски ся імили.* Гол. II. 417. Ум. Тріс́очка.

Тріскання, ня, *с.* 1) Трескъ, трещаніе. 2) Растрескиваніе.

Тріскати, каю, ешь, сов. в. **тріснути, ну, неш,** *гл.* 1) Издавать трескъ, трещать, треснуть. 2) Лопаться, трескаться, треснуть. *Кінь тріскає,*—говорятъ. когда у коня трескается ожа. НВолын. у. *Грав він довго, раз весело, що аж серце тріскало.* Федьк. *Від жару й камінь тріскне.* Ном. № 3299. *Щось трісло.* Каменец. у.

Тріскатися, каюся, ешся, *гл.* Трескаться. лопаться. *Гладкий, аже шкура тріскається.* Ном.

Тріска́ч, ча́, *м.* Тотъ, кто трескается. въ загадкѣ—макъ. *Батько дерев'яний, мама з глини, а діти тріскачі.* Чуб. I. 311. Ум. Тріскачик.

Тріскотати, кочу́, чеш, *гл.* Трещать.

Тріскучий, а, е. Трескучій, издающій трескъ. *Твій язик—як стріли з лука, як той жар яркий, тріскучий.* К. Псал 289.

Тріснути. См. **Тріскати.**

Тріс́очка, ки, *ж.* Ум—отъ тріска.

Тріс́очок, чку, *м.* Щепочки и сухія вѣточки для растопки. *Запалила Марисенька дрібненьким трісочком.* Гол. IV. 468. См. Тру́сок.

Тріста́, та́, тріща́, ща́, *с.* Трясина, топкое мѣсто. Каменец. у. *Я хутко, мигтю постараюсь в тріста його к чортам загнать.* Котл. Ен. I. 9.

Тріс́ь, *межд.* выражающее трескъ, лопаніе. *Хоч трісь, а пись.* Ном. № 14218.

Тріснина, ни, *ж.* Одна щепочка. Мнж. 30.

Тріфо́лія, лії, *ж.* Раст Menyanthes trifoliata L. Анн. 215.

Тріщки, *нар.* Немножко. *Нехай вам Бог здоров'я прибавить в ручки, в ніжки і в животок тріщки.* Ном. № 4571. Ум. Тріщечки.

Тріщ, ща, *м.*=**Тирч.** Вх. Лем. 475.

Тріща́ння, ня, *с.* Трескъ. *Голоса змішувались з птичим співом, з диким тріщанням трав'яних коників.* Левиц. Пов. 109.

Тріща́ти, щу́, щи́ш, *гл.* 1) Трещать. *На горищі.... тріщало, неначе дах зривало з хати.* Стор. М. Пр. 37. *Рвонув він раз,—тенета не тріщать.* Гліб. 2) О головѣ: сильно болѣть. *Голова від клопоту тріщить.* Ном. 3) Исчезать, уничтожаться. *Голова болить, а хліб як на огні тріщить* Ном. № 8138. 4) О морозѣ: свирѣпствовать. *Тріщи, не тріщи, вже минули водохрещі.* Ном. № 516.

Тріщува́тий, а, е=**Витрішкуватий.** Вх. Уг. 271.

Тріщу́к, ка́, *м.* Птица кравинникъ,

Troglodytes parvulus L. Вх. Зн. 71. Ум. **Тріщучо́к**.

Трови́ти, влю́, виш, *гл.* 1) Истратить на корню, выпасти. *Ще хоч би не тровив буе торік сіна,—було б чим обернуться.* Кобел. у. 2) Варить (о желудкѣ). Угор. 3)=**Цькувати**. Вх. Зн. 71.

Тровлю́к, ка́, *м.* Соловей. Угор.

Трога́ти, га́ю, ешь, *гл.* Дергать. *Вже з Настукі вінок сходи': „помаленьку здіймайте, косоньки не трогайте“.* Свад. п. Гол. IV. 219.

Трьо́, трьох, *числ.* Трое, три. *Всі троє разом зирнули в вікна.* Левиц. I. 158. Въ твор. пад. вмѣсто **трьома́** иногда **троєма́**. *Троєма кіньми поїхав.* Каменец. у. *З троєма дітьми приздила.* Каменец. у.

Троєзі́лля, ля, *с.* Раст. Trifolium pratense. *Котрий мені троезілля достане, той зо мною до шлюбу стане.* Нп.

Троє́м, *нар.* Втрое. *Ще троєм стільки їхати.* Новыня. у.

Троєнка, ки, *ж.* Раст. Мухоморъ, Agaricus, muscarius L. Вх. Зн. 71.

Трое́чко, *числ.* Ум. отъ **трійко**.

Троє́шки, шок, *мн.* Тройни. *Коли де найдуться двоєшки або троєшки,—як хлопчички, то батькові, а як дівчатка, то матері не довго після того животіти.* Мнж. 154.

Тро́ї, *числ.*=**Трое**. *Трої гостейки.* Гол. II. 8.

Троїстий, а, е. Тройственный. *Носителі троїстої корони.* К. ЦН. 273. **Троїсті музи́ки**. Оркестръ, состоящій изъ трехъ музыкальныхъ инструментовъ: скрипки, бубна и цимбалъ. Чуб. VII. 450. *Та куплю я, мамо, черевики, та найму я троїсті музики.* Шевч.

Троїти, трою́, їш, *гл.*=**Труїти**.

Тро́їти, тро́ю, їш, *гл.* Утраивать.

Тро́їтися, тро́юся, їшся, *гл. У п'яного все то двоїться, то троїться.* Г. Барв. 299.

Тро́їцький, а, е. Троицкій, относящійся къ тройцѣ. Шейк.

Троїві́л, лу, *м.*=**Троезілля**. *Ой на горі, на високій троївіл постелився.* Гол. III. 315.

Троїві́лля, ля, *с.*=**Троезілля**. *А взяв козак троївілля копати, взяла над ним зазуля кувати.* Гол. Ум. **Троївілляно́чко**.

Троїко́, *числ.* Трое. Ум. **Трое́чко**.

Троїни́к, ка́, *м.* Родъ игры въ мячъ, гдѣ играющихъ трое. Ив. 28.

Троїни́ти, ни́ть, *гл. безл.* Троиться, представляться въ трехъ видахъ. *Усе менї двоїнить, троїнить у очах.* Харьк. г.

Троїноголо́в'як, ка́, *м.* Раст. Dipsacus strigosus Willd. Шейк. Анн. 127.

Троїня́г, гу, *м.* Раст. Trifolium medium L. Анн. 359.

Троїнячо́к, чка́. *м.* Раст. Trifolium repens L Анн. 360.

Тро́йця, ці. *ж.*=**Трійця 1**.

Тройчак, ка́ и **ку**, *м.* Раст. Lythrum Salicaria L. Анн. 205.

Тройчаки́, кі́в, *м. мн.* Вилы съ тремя зубьями. Харьк. г.

Тройча́стий, а, е=**Тройчатий**. *Засвіти свічку тройчасту, щоби нам діти звінчати.* Рк. Макс.

Тройча́тий, а, е. Тройственный, сплетенный втрое. *Гарапник тройчатий сплети з піску як з ременю.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 105).

Тройча́тка, ки, *ж.* Плеть сплетенная въ три ремня или имѣющая три конца. Шейк. *Тройчаткою всіх проганяв.* Котл. Ен.

Тройчи́стий, а, е. 1) Троичный. Шейк. 2) **Тройчи́сте зілля**. Раст. Lotus corniculatus L. Употребляется отъ водобоязни. Шейк.

Трок, ку. *м.*, употребл. также и только во ин. ч. Горока, ремни у задней луки сѣдла. Котл. Ен. VI. 51. *Прив'язав сакви до току, взяв коня за повід.* Мкр. Н. 11.

Трон, ну, *м.* 1) Престолъ, тронъ. Грин. III. 642. *Сидить Бог на золотім троні.* Гн. I. 83. *Пан на троні, а хлоп на волі.* Ном. № 1146. 2) Очищенная сосновая смола. Радом. у. 3)=**Трій**. Правоб.

Трóна, ни. *ж.*=**Трон 1**. *Пустив його Господь на свою трону.* Гн. II. 52.

Троп, пу, *м.* Въ выраж.: **у троп**—рысью. *Кінь їде у троп.* Вх. Зн. 67.

Тропи́, пі́, *ж.* Стезя, путь, направленіе слѣдовъ. *Трота моя по всьому світу.* Г. Барв. 179. *Пішов собі чоловік тию тропою, що росказала жінка.* Мир. ХРВ. 12. *Тропою вашою йшов я.* Черк. у. **Вхопи́ти тропи́**, **набі́гти тропи́**. Найти дорогу. попасть на дорогу, сообразить, смекнуть. *Як би менї вхопити тієї тропи, де щастя.* Г. Барв. 411. *Не вхопила тропи, куди йти.* Мир. ХРВ. 389. *Пливу по широкому морю, як човен без весельця і не набіжу тропи.* Г. Барв. 300. **У тропі́ тро-**

пёю. Слѣдомъ. *Повернувся незабаром, а за ім у тропі лікарь прибіг.* МВ. (О.— 1862. I. 102). *Ми їхали у тропі за тобою. Сторож тропою за ким, та й бачив, що бочонок схований був у погребі.* Екатеринос. у. Ум. **Трóпка.** Мет. 293.

Тропáк, кá, *м.* Трепакъ, названіе танца. *Еще вдару тропака, бо в мене натура така.* Стор. М. Пр. 52.

Тропáрь, ря. *м.* 1) Тропарь, церковная пѣснь, въ которой изображается исторія праздника. 2) **Тропарѣ з конданáми дáти.** Дать кому, чтобы навсегда помнилъ. Ном. № 3619.

Тропáти. пáю, єш, *гл.* Топать, притопывать. ЗЮЗО. II. 486.

Тропúти, плю, пиш, *гл.* Утаптывать, проводить дорогу. Шейк.

Трóпка, ки, *ж.* Ум. отъ **тропа.**

Трóпник, ка, *м.* Раст. Orobus vernus L. Ант. 236.

Тропóк, пкá, *м.* Тропинка, дорожка, путь. *Як підростеш, то терпи усе, що на тропку спіткається.* Г. Барв. 358. *Нехай твій тропок буде м'якенький, як мошок.* Г. Барв. 226.

Тропота, ти, *ж.* ? *А ну, хлопці, тропота, то наша робота.* ЗЮЗО. II. 595. См. **Трьопота.**

Трóск, ску, *м.* 1) Камышъ, тростникъ. Гилиф. *В четвер вечер приїзжає капітан московський, сам капер, за ним войско, жовнярів як тросків.* Гол. III. 24. **Трóском.** Какъ попало, въ безпорядкѣ. *Лежить начиння троском.* Шейк. 2) Хлопанье кнута, бича. Шейк.

Трóска, кú, *ж.* Шлакъ. Угор.

Трóскання, ня, *с.* Хлестаніе, издаваніе звука бичемъ. Шейк.

Трóскати, каю, єш, *гл.* 1) Хлестать, издавать звукъ бичомъ. Шейк. 2) Бить.

Трóскатися, каюся, єшся. *гл.* Заботиться, печься, безпокоиться. Вх. Зн. 71.

Трóскіт, кóчу, *м.* 1) Хлестаніе бичомъ. Шейк. 2) Кудахтанье куриць. Шейк.

Трескотáння, ня, *с.* Крикъ пуръ. Шейк.

Трескотáти, чý, чеш, *гл.* Кричать, кокотать (о курицѣ). Шейк.

Трескотíти, чý, тúш, гл.=**Трескотати.**

Тросни́к, ка́, *м.* Тростникъ. *У мого батька двір великий.... а на тім дворі тросник великий.* Мет. 313.

Тросóк, ска́, *м.* Ягненокъ съ переросшими смушками, также и самые смушки. Вас. 154, 198.

Трóста, ти, *ж.* Родъ накожной болѣзни у лошадей: растрескивается кожа и сочится изъ ранки кровь, которая также называется троста. Полт.

Тростúна, ни, *ж.* 1) Тростина. 2) Тростникъ. *Вітер віє, шевелів. тростинов колише.* Гол. I. 142. *Гіля, гуси, в тростину.* Гол. IV. 165. Ум. **Тростúнка, тростúнонька, тростúночка.**

Тростúновий, а, е. Изъ тростн сдѣланный, свойственный тростн.

Тростúстий, а, е 1) О конѣ: больной тростю. Черк. у. 2) О растеніи: имѣющій толстый стебель. *У оцього ячменю солома не тростиста, а лопушиста.* Вольч. у.

Тростúти, щý, стúш, *гл.* О конѣ: быть больнымъ тростю. *Кінь тростить.* Черк. у.

Трóстка, кн, *ж.* Ум. отъ трость.

Тростóвий, а, е. Тростниковый. *Тростове бердо.* Гол. IV. 439.

Трóсть, ти, *ж.* 1) Раст. Arundo Phragmites L. 2) Каждая тростина отдѣльно. 3) Вѣтки, прутья. *Клала би вна мости з калиновоі тростн.* Гол. V. 938. 4) Зубья въ блятѣ. Вас. 166. 5)=**Трóста.** *Трость з коня йде.* Черк. у. Ум. **Трóстка.** Мнж. 55. 56. *Па тому кріслі сидить пан Іван.... тонкою тросткою підпирається.* Грин. III. 40.

Тростяни́й, á, é. Тростниковый. *Щоб ти мені з тростн постявив дом.... вистроїв тростяниє палац.* Чуб. II. 191.

Тростя́нка, кн, *ж.* Пт. Sylvia arundinacea. Шейк. Вх. Пч. 14.

Тротúна, ни, *ж.*=**Трутівна.** *До синонька п'є червоним вином, невістиці дає саму тротину.* Гол. I. 186. Ум. **Тротúнонька.**

Тротовúна, ни, *ж.* Опилки древесныя Вх. Лем. 475. См. **Трина.**

Трохá, *нар.* Обыкновенно въ соединеніи съ **лишень, чи: трохá лишь, лишень, трохá чи.** Едва-ли, чуть-ли. *У Оглаві... Чи по знаку кому сей Оглав білохатий? Трохa лишь!* Шевч. 492. *Трохa лишень чи не отой зробив шкоду мені.* Кіев. г. *Трохa, чи не ніпли вони в ліс.* Черк. у.

Трóха, *нар.*=**Трóхи.** *За царя Гороха, як було людей троха.* Ном. № 6854. Ум. **Трóшка, трóшечка.**

Трóхи, *нар.* Мало. немного. *Трохи, як комарь наплакав. Може серце хоч трохи спочине.* Шевч. **Трóхи не.** Чуть не, едва не. *Побачила джигуна, трохи я не вмерла.* Чуб. V. 12. *Водою чорт зна як крутило, що трохи всіх не потопило.*

Котл. Ен. II. 6. **Трбхи-трбхи не.** Чуть-чуть не. *Сам трохи-трохи не пропав.* Гліб. Ум. **Трбшки, трбшечки.**

Трóхась, *нар.*=**Троха.** *Трохась не впало.* О. 1862. IV. 81.

Трóчки, *мн.*=**Торочки?** *А в волошки білі трочки, червоні пачушки.* Гол. I. 325.

Трóшечка, *нар.* Ум. отъ троха.

Трóшечки, *нар.* Ум. отъ трохи.

Трошáця, цi, *ж.* Малость, небольшое количество, немного. *Посадь го на лавицу, нехай поседи трошицу.* Гол. I. 210.

Трóшка, *нар.* Ум. отъ троха.

Трóшечки, *нар.* Ум. отъ трохи.

Трощá, щi, *ж.* 1)=**Трость 1, 3.** *Від вітру троща шелестить, пливе ген-ген шувар, вода мутна, з лопіх шумить.* Манк. 59. *Да помостила мости з кленовой трощі.* Радом. у. *Збіже мов гай, мов троща.* Гн. II. 27. *Пшениця як трощa.* Каменец. у. *Жовняри як трощі.* Гол. 2)=**Трость 4.** Шух. I. 256.

Трощúти, щу́, щúш, *гл.* 1) Ломать, трощить, превращать въ щепки. *Трощіте сосну на дрізки.* Чуб. 2) Есть съ жадностью. *Почав чабака трощити, уклав і другого, і третього.* Стор. М. Пр. 18.

Трощда, дi, *м.* Забіяка. Федьк.

Трощдити, джу, диш, *гл.* Раздражать, растравлять. *До свого горя приливав ще людське, трощдить свое гаряче серце.* Мир. ХРВ. 387.

I. Троя́к, кá, *м.* 1) Монета въ $^1/_2$ коп. 2)=**Троячка?** Г. Барв. 227. 3) Трехлѣтнее животное. *Місяць марець в трояка бика ріг збивав.* Ном. № 412.

II. Троя́к, кá, *м.*=**Трійка.** Вх. Пч. II. 26.

Троя́кий, а, е=Трояковий. *Раду радили не еднакую, не еднакую, а троякую.* АД. I. 1. *Збірала троякe зілля на чари мені.* Чуб. V. 31.

Троя́ко, *нар.*=**Трояково.**

Троя́ковий, а, е. Троякій, тройной.

Троя́ково, *нар.* Троякo. *Живу, а не родженуся і трояково годжуся.* Ном. № 62, стр. 292.

I. Троя́н, нá, *м.* 1) Отецъ, имѣющій трехъ близнецовъ. Черк. у. 2) Тройка (лошадей). *Максим подарував Чіці троян добрих коней.* Мир. ХРВ. 342. 3) Родъ танца. *Пустилась трояна, приспівуючи.* Г. Барв. 45. 4) Раст. Trifolium pratense L. ЗЮЗО. I. 139.

II. Троя́н, нá, *м.*=**Трійка.** Вх. Зн. 71.

Троя́нда, дu, *ж.* Роза, Rosa centifolia L. ЗЮЗО. I. 134. L. Мкр. Г. 69. Ум. **Троя́ндочка.** *Рости, расти, трояндочко, не хилися.* Мил. 145.

Троя́ндовий, а, е. Свойственный розѣ, относящійся къ ней.

Троя́ндочка, ки, *ж.* Ум. отъ **троянда.**

Троя́нка, кu, *ж.* Мать, имѣющая трехъ близнецовъ. Черк. у.

Троя́чка, ки, *ж.* Кредитный билетъ въ 3 рубля. Екатериносл. у. *Приніліть мені хоч троячку.* Г. Барв. 499.

Трубá, бu, *ж.* 1) Труба, музыкальный инструментъ. *Ісправ мені три труби, да й усі три мідяні.* Макс Ум. **Трýбка, трýбонька, трýбочка.**

Трубáч, чá, *м.* Трубачъ. *Військовий трубач.* АД. I. 209.

Трубачíв, чéва, вe. Свойственный, принадлежащій трубачу.

Трубачувáти, чýю, ешu, *гл.* Быть трубачомъ. Шейк.

Трубéта, ти, *ж.*=**Трембíта.** Гол. I. 8.

Трубúти, блю, бúш, *гл.* 1) Трубить, играть на трубѣ. *З голоду в кулак трубили.* Котл. Ен. 2) Громко лаять? *Перед весіллям пси труб'ят, а кури сумують.* Фр. Пр. 151. 3) Разглашать. *Бог не трубить, коли человіка губить.* Ном. № 54. 4) Много ѣсть. Ном. № 12210.

Трýбка, кu, *ж.* 1) Ум. отъ **труба.** 2) Раст. Cinerаria palustris. Вх. Пч. II. 80.

Трýбний, а, е. Трубный, относящійся къ трубѣ. *Трубним гласом возгреми.* Шевч.

Трýбонька, трýбочка, кu, *ж.* Ум. отъ **труба.**

Трýд, дá, *м.* 1) Трудъ, работа. *Піду я, ще подивлюсь, де то мої тяжкії труда зостались.* Грин. II. 148. *Труда великого се діло стало.* Полт. у. *На чужий труд ласий не будь.* Чуб. I. 303. 2)=**Тут**=**Тртень.** Вх. Лем. 475.

Трýдженний, а, е. Добытый трудомъ. *Пшоно трудженe.* Г. Барв. 484.

Трýдити, джý, дuш, *гл.* 1) Утруждать, утомлять. *На сторону би ходити, конька трудити.* Гол. *Сотні тисяч люду з здоровими до праці руками, котрі наче сам Бог, розгнівавшись, присудив трудити на одного вельможного дармоїда.* Мир. ХРВ. 92, 2.=**Мучити.** *Мені трудить ногу.* Борз. у. *Як удариш пальцею об тверде, то у руці трудить.*

Трудúтися, джýся, дишся, *гл.* Трудиться, работать. *Хто трудиться, той не журиться.* Посл.

Трудна́ція, ції, *ж.* Трудность. *Та се не велика трудна́ція.*

Тру́дний, а, е. 1) Трудный, нелегкій, тяжелый, стоющій много труда, горя. *Такі́, серце, се мої́ тру́дні гро́ші.... я по́збувся жі́нки своє́ї.* Рудч. Ск. I. 163. 2) Удрученный. *Серце мое́ тру́дне! Того́ ти ба́жаєш, що в тебе́ боли́ть?* Шевч. *Тру́дний сі́ду і запла́чу, що Ари́ни я не ба́чу.* Гол. III. 372. 3) Усталый. *Ой коню́ мій, коню́, що ти такий смутни́ий? Що ти із доро́ги прийшо́в такий тру́дний.* Гол. *Мати з великої́ оруди́ та й гей тру́дні були́.* Федьк. 4) Тяжело больной. *Там такий тру́дний чолові́к, що навря́д чи ви́дужає.*

Трудні́ти, дні́ю, ні́ш, *гл.* Затруднять.

Трудні́вки, вок, *ж. мн.* Труды, хлопоты. *За сі́ тру́дні́вки.... нали́й із рук свої́х ви́шні́вки.* Азв. 37.

Тру́дність, ности, *ж.* Трудность. Шейк.

Трудно́та, ти, *ж.*=**Тру́дність**. К. Кр. 10.

Тру́дноші, шів, *ж. мн.* Трудныя дѣла. Шейк.

Трудова́тити, тію, ети, *гл.* Разбухать, становиться больше въ объемѣ.

Трудо́вий, а, е. 1) Трудолюбивый, трудящійся. *Трудовий чолові́к.* Черк. у. 2) Пріобрѣтенный трудомъ, заработанный. *Трудові́ гро́ші. Трудовий хлі́б.*

Трудова́тий, а, е. 1) Требующій большого труда, многотрудный. Шейк. 2) Трудолюбивый. Шейк.

Трудо́вник, ка, *м.* Труженикъ. Щог. Сл. 67. *Дайте ради Христа, трудо́вники Бо́жії.* Харьк. Кіев. г.г.

Трудо́вниця, ці, *ж.* Труженица. *Вона́ яка́ трудо́вниця!* Берз. у.

Трудя́к, ка́, *м.*=**Трудо́вник**. Полт. г. **Трудя́чий**, а, е. Трудолюбивый. Шейк.

Трудя́щий, а, е. 1)=**Трудя́чий**. *А трудя́ще, а чепу́рне, а роботя́ще.* Шевч. *Трудя́щий шука́е доле́ї, а доля́ шука́е трудя́щого.* Г. Барв. 173. 2) Трудовой, заработанный трудомъ. *Трудя́ща копі́йка году́е довіку.* Ном.

Труждя́тися, дя́юся, ячся, *гл.* Стараться, усердствовать. *Знать ти добре там труждя́вся.* Котл. Ен. *Щи́рим серцем без лука́вства перед Бо́гом я труждя́вся.* К. Псал. 39.

Тру́жений, а, е. Трудящій, дѣловой. *І худо́ба ота́ пропаде́! достане́ться чо́рту не тру́женому.* Лебед. у.

Труї́ти, труї́ю, їш, *гл.* Травить, отравлять, давать яду. *Чим вано –знае́ йо́го лиха́ годи́на—труе́, що так зара́з і здохне́ соба́ка.* Лебед. у.

Труя́зілля, ля, *с.* Ядовитое растеніе.

Трумбе́та, ти, *ж.*=**Труба́**. Гол. II. 612. См. Трубе́та, трембі́та.

Трумбіта́ти, та́ю, ать, *гл.*=**Трембіта́ти**. *Та і возьмуть требі́точки та ще й трумбіта́ють.* Гол. II. 355.

Тру́мло, ла, *с.*=**Труна́**. *Коли́ б же я зна́ла, коли́ буду вмі́рати,—сказа́ла б я собі́ трумло́ збудува́ти.* Грин. Ш. 364.

Тру́мна, ни, *ж.*=**Труна́**. Мнж. 268. *Збудуй ми, мили́й, кедро́ву трумну́.* Гол. IV. 457.

Трума́, ни́, *ж.* Гробъ. *Ой умру́ я, мій миленький умру́: зроби́ мені́ з кли́н-дерева́ труну́.* Мет. 265. Ум. **Тру́нка**, **тру́нонька**, **тру́ночка**. *Зроблю́ тру́нку з свої́х дощо́к і прикне́су.* Г. Барв. 531.

Тру́нва, ви, *ж.*=**Труна́**. *Скажу́ собі́ ізробити кедро́ву труну́ву.* Гол. I. 221. Ум. **Тру́нвонька**, **тру́нвочка**.

Тру́нвовий, а, е. Гробовой. Шейк.

Тру́нвонька, **тру́нвочка**, ки, *ж.* Ум. отъ труна.

Тру́нка, ки, *ж.* Ум. отъ труна.

Трунко́вий, а, е. Относящійся къ напиткамъ.

Тру́нов, нви, *ж.*=**Труна́**. Вх. Зн. 71.

Тру́нок, нку, *м.* 1) Спиртный напитокъ. *Не жалуйте, дітки, трунку дорогого, із двора не випускайте тверезим нікого.* К. Досв. 22. 2) Желудокъ. ЕЗ. V. 25. *Нездорово на трунок.* Харьк. г. *Чи я зізв чого такого недоброго, чи води холодної напивсь: щось на трунку погано. Випить чарку, то вино добре на трунок.* Черк. у. *Горілку добру у трунку чуть.* Черк. у. Ум. **Тру́ночок**.

Тру́нонька, **тру́ночка**, ки, *ж.* Ум. отъ труна.

Тру́ночок, чка, *м.* Ум. отъ трунок.

I. **Трун**, пу, *м.* Трупъ. *О мур старо́ю голово́ю ударилась і тру́пом упала.* Шевч. 614. *Не висо́кочив Нечає́ві кінь із ляцько́го тру́пу.* Лукаш. 110. **Тру́пом ста́ти**. Умереть, околѣть. *Щоб тру́пом став до ве́чора, коли́ непра́вду ка́жу.* НВолын. у.

II. **Трун**, *меж.* Крикъ ворона. Вх. Уг. 271.

Тру́пій, п'я, п'е. Свойственный трупу, принадлежащій ему. Шейк. **Тру́п'я голо́вка**. Paros caudatus. Вх. Пч. II. 13.

Трупи́на, ни, *ж.* Слои древесины. Шух. I 176.

Трупі́лати, шаю, ешь, *гл.* Трухнуть, истлѣвать, гнить, уничтожаться. Шейк.

Тру́пкати, каю, ешь, *гл.* О воронѣ: кричать. *Гаврак трупкат.* Вх. Уг. 271.

Трупови́й, а́, е. Трупный; наполненный трупами. *Та могила тру́повая.* Гол. III. 90.

Трупоі́д, да, *м.* Червь, поѣдающій трупы. Шейк.

Трупоі́дний, а, е. Трупоядный, ѣдящій трупы. Шейк.

Тру́п'я, п'я, *с. соб.* Трупы. *Там повно трупія, такого труп'я.* Драг. 308.

Трус, су, *м.* 1) Трясеніе. 2) Землетрясеніе. *Трус великий по місцях* (буде). Єв. Л. XXI. 11. 3) Обыскъ. 4) Смятеніе, шумъ; страхъ. *Як ось трус, галас, крик!.. ввесь двір загомонів.* Г. Арт. (1861, III. 82). *Такого трусу нагнали йому.*

Трусе́, ся́, *ж.* Тревога, смятеніе. *За тим натовпом, клопотом та трусею, то я не урвала й годинки з людьми попрощатись.* МВ. (О. 1862. Ш. 50). *Вчинив вси ясу і поміж панами великую трусу.* Шейк.

Трусе́к, ка́, *м.*=**Трусь.** Вх. Зн. 71.

Трусани́на, ни, *ж.* 1) Обыскъ. 2) Смятеніе, сумятица. *З самого світу у нас трусанина настала, прійхав мировий, дак і мого чоловіка забрато.*

Тру́севий, а, е=**Струсевий.** *Трусеве перо.* Гол. II. 58.

Тру́сик, ка, *м.* Ум. отъ **трусь.**

Трусі́ти, шу́, сиш, *гл.* 1) Отрясать, трясти. *Трусити в саду яблука.* МВ. (О. 1862. Ш. 69). *От прийшов той чоловік тру́сити* (вершу). Мяж. 121. *Трясця трусить.* Ном. *Дра́нтям трусі́ти.* Ходить въ лохмотьяхъ. 2) Обыскивать, производить обыскъ. 3) *Ко́мін, са́жу трусі́ти.* Чистить печную трубу. *У п'ятницю не можно сажі трусити.* Грин. I. 17.

Трусі́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Трястись, дрожать. *Осичина тим труситься, що на її Скарійот повісився.* Ном. № 316. *Годі, бабо, труситися та лякатися.* Стор. М. Пр. 156.

Трусихво́стка, ки, *ж.*=**Трясихвістка** 1. Вх. Уг. 271.

Трусі́й, сія́, *м.* Производящій обыскъ.

Тру́ска, ки, *ж.* Обыскъ. *Поїхали вони до його на трусу та й знайшли усе покрадене.* Новомоск. у.

Тру́скавка, ки' *ж.* Раст. Fragaria collina Ehrl. Шейк.

Тру́скання, ня, *с.* Трескъ, хрустѣніе. Шейк.

Тру́скати, каю, ешь, *гл.* Трещать, хрустѣть. Шейк.

Трусли́н, ну, *м.* Раст. Centaurea Scabiosa L. Анн. 91.

Трусни́к, ка́, *м.* Заяцъ. Вх. Зн. 71.

Трусни́ця, ці, *ж.* Лихорадка. Вх. Зн. 71.

Трусну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Тряхнуть. Чуб. II. 320.

Тру́сок, ску, *м.* 1) Мелкія щепки, отлетающія при рубкѣ дровъ. 2) Мелкій валежникъ. Сим. 203. *Далі в ліс, більше труску.* Драг. 194.

Трусо́к, ску́, *м.* Шкура съ полугодоваго еще не стриженнаго ягненка. Сумск. у.

Трусь, ся́, *м.* Кроликъ, Lepus cuniculus. Шейк. Вх. Зн. 71. Ум. **Тру́сик.**

Трусь-трусь, *межд.* для призыва кролика.

Трусько́ни́й, а́, е́. Тряскій. *Дорога труська.* Ком. II. *Труський кінь.* Черк. у.

Тру́ська, ки, *ж.* Трясина. *Треба трути роздобути.* Шевч. **Тру́та-зі́лля.** Ядовитое растеніе. *Там ходила-гуляла, трутизілля шукала.* Лукаш. 150. Ум. **Тру́тка.**

Тру́тень, тня, *м.* Трутень. Шейк. Вх. Зн. 71.

Тру́тизна, ни, *ж.* Отрава. Драг. 185. *Дання гірше трутизни.* Ном. *Щоб ти мі та не дала трутизни якої.* Гол. I. 292.

Тру́тизнина, ни, *ж.*=**Трутизна.** Угор.

Тру́тизна́, ни, *ж.*=**Тру́тизна.** *Ой ти, дівчино, смійся, не смійся, та либонь же я в тебе трутизни найвся.* Чуб. V. 435. Ум. **Тру́тизо́нька.**

Тру́тити. См. **Тручати.**

Тру́тівка, ки, *ж.*=**Тру́тизна.** *Чи ти мене вчарувала, чи тру́тівки дала?* Гол. I. 290.

Тру́тка, ки, *ж.* Отрава. Также отрава для рыбъ. См. **Трійка.** Вх. Зн. 26.

Тру́тник, ка, *м.* 1) Отравитель. Рк. Левиц. 2) Раст. Polyporus igniarius Fr. ЗЮЗО. I. 132.

Тру́тнів, нева, ве. Относящійся, свой-

ственный трутню. **Тру́тнева ма́тка.** Пчела, способная класть яички только на трутней.

Тру́товець, вця, *м.* Бабочка, Maerogiossa faciformis. Шейк.

Тру́фель, фля, *м.* Tuber cibarium Sibth. Шейк.

Трух, ха, *м.* Рысь, конская побѣжка. *Кінь біжит у трух.* Вх. Зн. 71.

Трух-трух! *межд.* выражающее бѣгъ лошади рысью.

Труха́, хи́, *ж.* 1) Измельченное сѣно. Шейк. 2) Кроликъ, Lepus cuniculus. Вх. Пч. II. 6

Труха́н, на́, *м.* Индюкъ. Шейк. Вх. Зн. 71.

Тру́хання, ня, *с.* Ѣзда рысцой. Шейк.

Труха́ня, ні, *ж.*=**Труха** 2. Вх. Пч. II. 6.

Труха́ти, хаю, єш, *гл.* Ѣхать рысцой. *Кінь трухає.* Вх. Зн. 71.

Труха́-трухи́! *межд.* для выраженія длительнаго бѣга рысцой. Шейк.

Тру́хлий, а, е. Трухлый, гнилой (о деревѣ и пр.). Шейк. *Трухле дерево.* Г. Барв. 416.

Трухли́на, ни, *ж.*=**Трухло.** Ум. **Трухли́нка.**

Трухло́, ла́, *с.* Порохно, вещество, превратившееся въ прахъ. Шейк.

Трухлобо́кий, а, е. Со сгнившимъ бокомъ. *Хата батьківська трухлобока лежить.* Г. Барв. 252.

Трухля́вий, а, е. Трухлый, гнилой (о раст.). *Трухлявий пень.* Стор.

Трухля́вина, ни, *ж.*=**Трухло.** Ум. **Трухля́винка.**

Трухля́вітти, вію, єш, *гл.* Трухнуть, становиться трухлымъ.

Трухля́тина, ни, *ж.* Гниль въ деревѣ. *Покой були старі: в їх тхнуло трухлятиною.* Левиц. Пов. 100.

Трухні́ти, ні́ю, єш, *гл.* Гнить, трухнуть. Вх. Зн. 16.

Тру́хнути, ну, не́ш, *гл.*=**Трухні́ти.** *Мліє я, трухне мов серце.* Г. Барв. 201.

Тру́хну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Тряхнуть. *Як тряхнуть, а гроші й посипались.* Грин. I. 43. *Яблука посипли; він тряхнув,—всі осипались.* Драг. 131.

Трухцо́м, *нар.* Рысцой. Шейк.

Тручáння, ня, *с.* Толканіе. Шейк.

Тручáти, чáю, єш, сов. в. **тру́тити, чу, тиш,** *гл.* Толкать, пихать, толкнуть, столкнуть. *Не тручай, а то впаде.* Каменец. у. *Дурня на голову тручай, а він на ноги паде.* Ном. № 6189. *Трутив, як дурного з мосту.* Ном. *Синойка вхопила.... в Дунай го трутила.* Гол. I. 90.

Тручáтися, чáюся, єшся, *гл.* Толкать другъ друга. *Плигали, дрочились, тручались.*

Трушкóм, *нар.* Рысцой. *Побіг трушком на поле.* О. 1862. VIII. 25.

Трьопота ? *Червоні чижемки, што ви наробили? В Крочунові на помості трьопоти ходили.* Гол. II. 438. См. **Тропота.**

Трьохбоковúй, а, е. Трехгранный. *Трьохбокове скло.* Ком. II. 83.

Трьохголóвний, а, е. Трехголовый. *Трьохголовний змій.* Мнж. 16.

Трьох-зíлля, ля, *с.*=**Тройзíлля.** *Покидай, козаче, трьох-зілля копати, поспішайся Марусі вінчати.* Грин. III. 236.

Трьохпудовúй, á, é. Трехпудовый. *Трийчі на день пекла хліб з трьохпудової діжі.* Г. Барв. 242.

Трехскладовúй, á, é. Трехсложный. *Трьохскладові слова.* О. 1862. I. 68.

Трюмкáти, каю, єш, *гл.* Бренькать (по струнамъ). *Взявся за бас і почав трюмкати.* Св. Л. 231.

Трюх-трюх! *межд.* выражающее бѣгъ рысью. *От вовк мерщій до Бога—трюх-трюх, так біжить.* Рудч. Ск. I. 1.

Трюхáти, хаю, єш, *гл.* Ѣхать или бѣжать рысцой. *Худі коні о. Хведора зовсім потомились і ледві трюхали, в'їжджаючи в ворота.* Левиц. I. 457.

Трюхú, *межд.*=**Трюх-трюх!** *Народ біг навзаводи, а чимий трюхи.* КС. 1882. IV. 174.

Трюхúкати, каю, єш, *гл.*=**Трюхати.**

Трюхóм, *нар.* Рысью. *Трюхом біжить кінь.* Каменец. у. Ум. **Трюшкóм.** Чуб. II. 590.

Тряк, му, *м.* Чаще употр. въ ум. формѣ **трямóк.** 1) Въ жилой комнатѣ: перекладины подъ потолкомъ. ЗОЮР. I. 79. К. ЧР. 427. *Прикіс чоловік гроші, двадцять п'ять рублів. Я забрала.... і так у папері на трямку й положила.* Г. Барв. 267. Въ сараѣ: перекладина отъ одной стѣны къ другой, поверхъ стѣнъ; на чердакѣ или въ крышѣ сарая то же, что и **бáнтина.** Рудч. Ск. I. 67. *Рядно висіло в хліві на трямкові.* Новомоск. у. *Той лом лежав у них на горищі на трямку, або сказать, на бантині.* Новомоск. у. 2) мн. **Трямки.** Часть ткацкаго станка: стойки съ перекладинами для подвѣшиванія блоковъ. Вас. 166.

Тря́мок, мка́, *м.* См. **Трям**.

Тряса́вина, ни, *ж.* Топкое мѣсто, трясина.

Трясави́ця, ці, *ж.* 1)=**Трясавина**. 2) Лихорадка. Грин. II. 34.

Трясени́ця, ці, *ж.* Солома мелкая, остающаяся отъ обтряхиванья околоту. *Три коми трясениці.* Каменец. у.

Трясе́дуна, ни, *ж.* Пт. Трясогузка, Motacilla. Вх. Пч. II. 12.

Трясихві́стка, ки, *ж.* 1)=**Тряседуна**. Вх. Пч. II. 12. 2) Пт. Lusciola phoenicurus (и tithys). Вх. Пч. II. 12.

Тря́ска, ки, *ж.* Раст. Equisetum, хвощъ. Вх. Лем. 475.

Тря́скати, каю, ешь, *гл.* Хлопать. *Аби Біг ласкав, а батіг тряскав.* Ном. № 1276.

Тря́онути, ну, неш, *гл.* Хлопнуть. *З батога тряснув.* Св. Л. 134.

Трясовина́, ни́, *ж.* Топь, топкое мѣсто. Павлогр. у. *Так чобіт і грузне—трясовина.* Константиногр. у.

Трясовиця, ці, *ж.*=**Трясавиця 2**.

Трясолу́пки, пок, *ж.* Раст. Capsella Bursa pastoris Moench. Вх. Пч. I. 9.

Трясти́, су́, сёш, *гл.* Трясти. *Не диво багатим-скарбом трясти.* К. (О 1862. Ш. 23). *Неначе трясця його трясло.* Стор. М. Пр. 88. Ру́бъ́ям трясті. Ходить въ рубищѣ, въ лохмотьяхъ. *Треба прясти, щоб руб'ям не прясти.* Ном. № 7199.

Трясти́ся, су́ся, сёшся, *гл.* Трястись. *„Де цимбали? Грай, псявіро!" Аж корчма трясеться.* Шевч.

Тря́сця, ті, *ж.*=**Трясця**. Котл. Ен. Ш. 13. *Мене трястя схопила та трясе так, що мені гості не в думці.* Левиц. I. 420.

Трясу́лька, ки, *ж.* Раст. Thalictrum angustifolium Jacq. Авн. 352.

Трясу́чка, ки, *ж.* 1) Лихорадка. Угор. 2) Раст. Brisa media L. ЗЮЗО. I. 114.

Тря́сця, ці, *ж.* 1) Лихорадка. Ном. № 12284. *Йому годи як трясці, а все бісом дивиться.* Посл. *Трясця нашим ворогам.* Чуб. 2) Въ перенос. знач. Ничего, пшиш. *На нозі сап'ян рипить, а в борщі трясця кипить.* Ном. № 11191.

Тряса́вина, ни, *ж.*=**Трясовина**. НВолын. у.

Ту, *нар.*=**Тут**. Гол. II. 57. *А його ту не було?* Каменец. у.

Тубі́лець, льця, *м.* Туземецъ.

Тубі́льний, а, е. Туземный, мѣстный. Левч. 72.

Тубо́лка, ки, *ж.* Туземка. Шейк.

Тува́льня, ні, *ж.* Полотенце. Вх. Зн. 71.

Ту́га, ги, *ж.* Горесть, печаль. *Болить моя голівонька, ще й серденько в тузі.* Рудч. Чп. 87. *Він їм тугу розганяє, хоч сам світом нудить.* Шевч. *Стала к їх серцям велика туга налягати.* Макс. Ум. Ту́женька, ту́тонька. *Серцю туженьки завдав.* Гол. I. 188.

Тугá, гá, *ж.* Радуга. Угор.

Тугúй, ю́, е́. 1) Тугой, упругій. *Щоб була туга як коліно.* (Посадивши капусту, примовляють). Ном. № 261. 2) Крутой, густой. *Туга грязь.* 3) Твердый (о камнѣ). Шух. I. 13. 4) Сильный, крѣпкій, суровый. *Туга зимойка.* Гол. 5) Несговорчивый, упрямый, крутой. Левиц. Пов. 72. *Я чоловік не тугий: дасте 25 карбованців, то й ваш кінь.* Каменец. у. 6) О рѣчи: тяжелый. *Уся мова його була якась туга, лемезувата.* Левиц. I. 163. Ум. **Тугéнький, тугéсенький**.

Тугісінький, а, е. Ласкательно и преимущ. о малыхъ предметахъ: совсѣмъ тугой.

Тугісінько, *нар.* Ласкательно и преимущ. о малыхъ предметахъ: совсѣмъ туго.

Тýго, *нар.* Туго. *Дитина співита, та й не туго й новенькою свитиною вкрита.* Шевч. Ум. **Тугéнько, тугéсенько**. *Сідлай мене тугенько.* Мнж. 34.

Тугóвка, ки, *ж.* Раст. Achyrophorus maculatus Scop. Шейк.

Тýгонька, ки, *ж.* Ум. отъ туга.

Тугошúй, я, е. Имѣющій крѣпкую шею. *На Бога він підняся тугошиій.* К. Іов. 34.

Тýгнати, наю, еш, *гл.* 1) Дѣлаться туже. 2)=**Тужавіти**. *Грязь від морозу тугнає.*

Тýгий, а, е. Сравн. ст. отъ **тугий**.

Тудú, *нар.* Туда. *І сюди гаряче, і туди боляче.* Посл. **А я й не туди то!** А мнѣ и невдомекъ.

Тудúйка, тудíка, *нар.* Вотъ туда. Вх. Зн. 10.

Тудóю, *нар.* Въ ту сторону, тою дорогою. МВ. (КС. 1902. X. 142). *Ото якось там знову кунці їхали тудою, та й до їх заїхали.* Рудч. Ск. II. 98. См. **Сюдою**.

Туж, *нар.* 1) Сѣдомъ. *А собака туж за ним.* Шейк. 2) Вотъ-вотъ. *Аж тупп і на дворі туж-туж уже світає.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 84).

Тужáвіти, вію, еш, *гл.* Густѣть, крѣп-

нуть. *Грів сонце, а нагто й вітер, то й тужавіє грязь.* Могил. у.

Тужа́ночка, ки, *ж.* Печаль. *Тільки тужаночки, що жінки немає.* Лукаш. 149.

Тужба́, би́, *ж.*=**Тужіння.** *Я прийшов до них, а там така тужба та плач.* Александров. у. (Залюб.).

Ту́женька, ки, *ж.* Ум. отъ туга.

Тужи́ти, жу́, жиш, *гл.* Плакать съ причитаніями. *І жив—не любила, і змер—не тужила.* Ном. № 8331. *Ой чи тужить моя мила по мені?* Мет. 242.

Тужі́ння, ня, *с.* Плачъ съ причитаніями. *Тужіння по мертвому.*

Тужли́во, *нар.* Тоскливо, грустно. *Грав він раз весело, а відтак знов сумно, тужливо.* Федьк.

Ту́жний, а, е. Грустный, горестный.

Ту́жно, *нар.* Грустно. *Як оддам я тебе в службу, головонці тужно.* Чуб. V. 678. *Тужно поглядає.* Млак. 91.

Туз, за́, *м.* Тузъ, карта съ однимъ очкомъ. КС. 1887. VI. 403. *Той тузами обирає свата в його хаті.* Шевч.

Ту́зати, заю, зиш, *гл.* Бить, тузить.

Ту́затися, заюся, зишся, *гл.* Возиться, толкать другъ друга, бороться, спорить. *Жінка кричить: давай мені віжки! А я кажу: сам поганятиму! Тузались отак собі обоє, тузались.* Грин. II. 179. *Дітвора почала тузатись—кому коту закинути.* Св. Л. 42. *Вони там проміж себе тузались: той правив гроші, а в того либонь не було.* Павлогр. у.

Тузі́нь, ня, *м.* Дюжина, двѣнадцать штукъ. Каменец. у. *Тут нема цілого тузіня.* Шейк.

Тузка́, ки́, *ж.* ? Сидящей въ тюрьмѣ говорятъ: *Сиди в піску да їж тузку, да пий холодную воду.* Нп. (О. 1861. X. 82).

Ту́злух, ха, *м.* 1) Щелокъ для бученія бѣлья. *Положи сорочку в тузлук.* Лебед. у. 2) Разсолъ, въ которомъ солятъ рыбу. Черном.

Тузува́ти, зу́ю, еш, *гл.* Тормошить. *Стягли ляшка свині з коня, стали тузувати.*

Тузи́ка, ки, *м.* Ув. отъ туз.

I. Ту́й, *нар.* 1) Здѣсь, тутъ. *Кед єсь видів туй да кого, било го імати.* Гол. III. 227. 2) Туй, туй-туй. Сейчасъ, вотъ-вотъ. *Як мій газда прийде, то ви туй згинете.* Драг. 261. *Він, здається, туй-туй умре.* Шейк.

II. Ту́й, *межд.* Крикъ на звѣря, подобный крику: тю! Вх. Зн. 71.

Ту́йкання, ня, *с.* Крикъ: туй-туй!

Ту́йкати, каю, еш, *гл.* Кричать туй-туй, науськивать.

Тук, ка, *м.* 1) Жиръ. *Туком уста їх засрялси.* К. Псал. 145. 2) Плодородіе, изобиліе. *Вінцем благим вінчаєш літо, де ступиш, туком напоняєш.* К. Псал. 145. *Упився від тука цієї господи.* Ном. № 12042.

Тук! *межд.* Стукъ! *Прийшов же я під віконце—тук, тук!* Чуб. V. 173.

Ту́кати, каю, еш, *гл.* Ударять, стучать равномѣрно. *Дятел тукає в дерево.* Шейк. *Прийшов же я під віконце—тук, тук! „Вийди, дівчино, бо я вже тут".—Ой не тукай, гультаю, не тукай!* Чуб. V. 173.

Тулёник, ка, *м.* Разновидность **книша 1.** МУЕ. III. 160.

Тули́ти, лю́, лиш, *гл.* 1) Прижимать, прикладывать, прилагать. *Кожну сорочку тулила вона до лиця, до сухих безслізних очей.* Левиц. I. 37. *Тулила, неначе ненька свою дитину до грудей.* Стор. М. Пр. 16. *Подобалось душі вашій хрїпацтво, так ви його і до християнства тулите.* О. 1862. VI. Кост. 12. 2) Складывать, сжимать, свертывать. *Книші тулить.* Сим. 201.

Тули́тися, лю́ся, лишся, *гл.* Жаться, прижиматься, льнуть. *Переполохані панянки тулились по кутках.* Стор. М. Пр. 82. *Оце тобі, горобчику, так не вчись, до чужої голубоньки не тулись.* Гліб. *Жене тебе неволя з України, із рідним словом тулишся мов злодій.* К. XII. 73.

Тулі́йка, ки, *ж.*=**Облімок.** Вас. 163.

Тулі́я, лії, *ж.*=**Лійка 3.** Шух. I. 169.

Тулова́тися, лу́юся, ешся, *гл.* ? *Будемо ся туловати, ви люде не знали.* Гол. III. 240.

Ту́луб, ба, *м.* Туловище. Борз. у. *Текли річки все кровавії, мостили мостки все тулубами, козацькими все головами.* Лукаш. 69. (У відьом) *тільки душа вилітає, а тулуб їх зостається.* Г. Барв. 55. Ум. **Тулубе́ць.**

Тулуба́стий, а, е. О тулупѣ, свиткѣ: мѣшковидный, безъ таліи. Чуб. VII. 420, 421, 431.

Тулубе́ць, бця́, *м.* 1) Ум. отъ **тулуб.** 2) Внѣшняя оболочка, покровъ. *Кавун щось вигризло, тільки тулубець остався.* Лебед. у. *Аж там лежить жаб'ячий тулубець.* Рудч. Ск. II. 103.

Тулу́к, ка́, *м.* 1) Медвѣжонокъ, волченокъ. *Вовчиха начинить тулуки. Медведиха ужеребила тулуки.* Шух. І. 212. 2)=Тулун. О. 1862. V. Кух. 39.

Тулумба́с, са, *м.* Старинное музыкальное орудіе въ родѣ литавръ. *Списи длищать, шапки рябіють, бють тулумбаси. Сердюки по полю скачуть.* Греб. 343.

Тулу́н, на́, *м.* Кожа козы, снятая цѣльною,—служитъ какъ мѣшокъ для муки или соли. О. 1862. V. Кух. 39.

Тулу́ча, чати, *с.*=**Тулук 1**. Вх. Зн. 71.

Тульпа́н, на, *м.* Тюльпанъ, Tulipa. *Коло тицями висіли пуп'янки тульпанів.* Левиц. І. 427.

Тульпа́новий, а, е. Тюльпанный.

Тулюпа́н, на, *м.*=**Тульпан.** Константиногр. у.

Тула́тися, ля́ються, ялися, *гл.* Скитаться, слоняться. Левч. 147. *Ти тулявешся, не хочеш іти.* НВолын. у. *Що-вечора тутенька туляюся, світом нужу.* МВ. (О. 1862. І. 74). *Сірома по під тинню згорблена тулялась.* Щог. В. 1.

Тума́, ми́, *ж.* 1) Овца: помѣсь шпанской овцы или шльонки съ простой. Борз., Павлогр. у.у. 2) Человѣкъ смѣшанной породы: одинъ изъ родителей турокъ или татаринъ, а другой—украинецъ. *Христіяне і тумы зъ христіянъ въ Криму родившіяся.* Величко, Лѣт. П. 376. *Вродився тумою від руської бранки.* К. ЦН. 219. *Козак-тума зведе з ума, не буде любити.* Нп. Г. Барв. 222. *Тума танчик водила. Що виведе, то і стане, на дівочок погляне.* Мет. 299. **Тумо́ю** называютъ хмураго неразговорчиваго человѣка. *Якийсь нелюдний, неговіркий, якась тума з його.* Мир. ХРВ. 35.

Тума́н, ну́, *м.* 1) Туманъ. *Над ним хмарою чорніе туман тяжкий.* Шевч. **Тума́на пе́рти.** Дурачить, врать. Св. Л. 174. **Тума́н навести на кого.** Обморочить, отуманить. *На тебе десь туман у Литві навели.* Греб. 384. 2) Весенняя хороводная игра. Мил. 49. **Ум. Тума́нчок.** Шевч. 95, **туманець.**

Тумани́ти, ню́, нив, *гл.* Дурачить, морочить. *Хто єго там думав свататись; так тільки туманив людей.* Левиц. Пов. 44. *Людей туманити.* МВ. (О. 1862. Ш. 37). *І не зводив з ума, не туманив дочку молодую.* К. МБ. XII. 278.

Тума́нитися, нитьом, *гл.* Показываться туману, дѣлаться туманно. *Ой хмариться, туманаться і дощ капотить.* Нп. Харьк.

Тумані́ти, ні́ю, єш, *гл.* 1) Казаться какъ бы за туманѣ, покрываться туманомъ. *На лісі туманіе.* Черк. у. 2) Одурѣвать, до одурѣнія доходить отъ скуки, одуряющей работы, неотвязной мысли и пр. *З похмілля туманіла.* Мкр. Н. 4. *Лучче б жару червоного у руку набрала, як мені довелось туманіти коло її русої коси.* МВ. (О. 1862. Ш. 41). *У його не гуляли, тільки туманіли, мов худились під арештом і в тюрмі сиділи.* Мкр. Н. 32. *Туманів, туманів та таки й не пригадав, як зробити.* Черк. у. *Не будем туманіти між простацтвом.* К. ПС. 84.

Тума́нний, а, е. Туманный.

Тумано́чок, чку, *м.* Ум. отъ **туман.**

Туп-туп, *межд.* выражающее топанье, топъ-топъ! *Туп-туп ніженьками, дзень-дзень підківками.* Нп.

Тупа́, пі́, *ж.*=**Ступа́.** *Іди, іди, сивий коню, тихою тупою.* Лукаш. 28.

Тупа́к, ка́, *м.* 1) Тупое орудіе. Шейк. Вх. Зн. 71. 2) Тупой человѣкъ. Шейк. Вх. Зн. 71.

Ту́пало, ла, *об.* Человѣкъ топающій. Шейк.

Ту́пання, ня, *с.* Топанье.

Ту́пати, паю, еш, *гл.* 1) Топать. 2) Ходить, стуча ногами, ходить не переставая, топтаться. *Дідусь у господі тупав.* Г. Барв. 196. 3) Ухаживать, заботиться, хозяйничать. Шейк. *Як є коло чого тупать, то є що й хрупать.* Чуб. І. 230.

Тупе́ць, пця́, *м.*=**Тупак.** Шейк. Вх. Зн. 71.

Тупи́й, а́, е. 1) Тупой, не острый. *Тупий ніж.* 2) Неостроконечный. *Коротке лице з коротким носом і тупою бородою.* Левиц. Пов. 10. 3) Тупой, неспособный.

Тупи́к, ка́, *м.* Затупленный кусокъ косы, которымъ обираютъ шерсть съ кожи. Вас. 157.

Тупи́ти, плю́, пиш, *гл.* Притуплять, тупить. *Нащо ти ножа тупиш?*

Тупи́ця, ці, *ж.*=**Тупак.** Вх. Зн. 71. *Як добре плече, то й тупиця січе.* Шейк.

Ту́пі. *межс.* которымъ ободряютъ дѣтей стать на ноги. Шейк. Ум. **Ту́піньки.**

Тупі́й, пі́я, *м.* 1) Спинка, тупая сторона ножа. 2)=**Тупиця.**

Ту́пінькн, Ум. отъ **тупі.**

Тупісінький, а, е. Совершенно тупой. Шейк.

Тупісінько, *нар.* Совершенно тупо. Шейк.

Тупі́сі́нький, а, е=**Тупісінький**. Шейк.

Тупісі́нько, *нар.*=**Тупісінько**. Шейк.

Ту́пість, пости, *ж.* Тупость. Шейк.

Тупі́ти, і́ю, ѣш, *гл.* Тупѣть, дѣлаться тупымъ. Шейк.

Тупі́шати, шаю, єш, *гл.* Дѣлаться тупѣе.

Тупі́ка, ки, *ж.*=**Тупиця**.

Ту́пкати, каю, єш, *гл.* 1) Топтаться на одномъ мѣстѣ; топать. 2) Хлопотать. *Панна Фрузина за його тупкає перед паном.* Св. Л. 70.

Тупкува́ти, ку́ю, єш, *гл.* Хлопотать, ухаживать. *Я тупкую коло його, а він мені й спасибі не скаже.*

Ту́пнути, ну, неш, *гл.* Топнуть. *Серед степу тупне кінь ногою.* Шевч. 16. *Треба й на свого филозофа тупнути раз та другий.* Левиц. Пов. 76.

Ту́по, *нар.* Тупо.

Туподу́шство, ва, *с.* Тупоуміе, тупость мысли. К. Дз. 188.

Тупоно́сий, а, е. Имѣющій не острый носъ. Шейк. *Оси, оси, які ви тупоносі! принесіть мені меду.* Ном. № 330.

Тупону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно топнуть. Шейк.

Тупора́лий, а, е. Тупорылый, имѣющій тупое рыло; глупый. *Тупорилі віршомази.* Шевч.

Тупота́ння, ня, *с.* Топотъ.

Тупота́ти, чу́, чеш, *гл.* Топать, стучать ногами. *Тупочуть коні.* МВ. (О. 1862. III. 46). *Об землю тупотав ногами.* Котл. Ен. II. 19.

Тупоті́ння, ня, *с.*=**Тупотання**. *Крик, свистіння й тупотіння лилося таки з того краю.* Левиц. Пов. 139.

Тупоті́ти, чу́, тйш, гл.=**Тупотати**. *Росердився мій миленький аж ногами тупотить.* Нп.

Тупотня́, ні́, *ж.* Топотъ ногами, ходьба. *Тут ржання кінське з тупотнею.* Котл. Ен. V. 63. *Почули вони позад себе гомін і тупотню.* Стор. МІр. 119.

Тупо́тнява, ви, *ж.* Топотъ. *Як тупнуть коні, то така тупотнява, що аж земля стугонить.* Лебед. у.

Тупохо́дий, а, е. О лошади: имѣющій медленный шагъ. *Кінь тупоходий.* Волч. у.

Ту́пцати, пчу, чеш, *гл.* Топтаться, ходить взадъ и впередъ. *Я, прийшовши із дороги, тупчу коло хати.* Лукаш. 141.

Тупу́-тупу́, *межд.* выражающее топотъ. *Тупу-тупу ногами, сколю тебе рогами.* Рудч. Ск. I. 44.

Тупцюва́ння, ня, *с.* 1) Топаніе, ступаніе. 2—**коло кого**. Ухаживаніе хлопоты

Тупцюва́ти, цюю, єш, *гл.* 1) Ходить, топая, ступать, топтаться. 2)—**коло кого**. Ухаживать.

Тупцюва́тися, цюю́ся, ешся, *гл.* Переступать съ ноги на ногу.

Ту́пцяння, ня, *с.*=**Тупцювання**. *Юрба хлопців, їх тупцяння і їх підлесливість.* Левиц. Пов. 308.

Ту́пцяти, цяю, єш, *гл.* 1) Ходить. *Він часто по баб'ячий тупцяв по хаті.* Левиц I. 478. 2)—**коло кого**. Ухаживать, присматривать. *Як візьме коло його пацькати, тупцяти.* Левиц. I. 139. См. **Тупцювати**.

Тур, ра, *м.* 1) Туръ, Bos primigenius. КС. 1887. I. 65—90. Ном. № 5296. *На лощині пасеться стадо турів.* К. Оп. *Так замерзло, хоч тури гони.* Ном. *Грім такий, що хоч тури гони, так не почують.* Ном. № 562. 2) Жукъ-олень, Lucanus Servus. Вх. Пч. I. 6. 3) **Тура́ дáти**. Говорится о плотахъ, когда съ разбѣга ударятся о берегъ. Канев. у. 4) **Тур-царь**. Турецкій царь. Гол. II. 30.

Тура́лий, а, е Обращающій вниманіе, осмотрительный. *Лесьо молоденький, на те не туралий.* Гол. III. 39.

Тура́ти, ра́ю, єш, *гл.* Обращать вниманіе. *Та того козак, того Нечай, того не турає.* АД. II. 71. *Собаки брешуть, а він і не турає.* Борз. у. *Кошеня й не турає, що собаки брешуть.* Борз. у.

Тура́тися, ра́юся, ешся, *гл.* Медлить? *Жеби сме ся не турали, дома нічку ночували.* Гол. II. 139.

Турба, би, *ж.* Безпокойство, хлопоты. *Та й спать ляже, втомившися турбою такою.* Шевч.

Турбанйна, ни, *ж.* Безпокойство, хлопоты. *Турбанини багато було.*

Турба́ція, ції, *ж.* Безпокойство, хлопоты. *Сідайте, турбацій не заживайте.* Котл. Ен. V. 13. *От мені велика турбація.* Ном. № 4987.

Турбо́ль, ля, *м.* Толпа, стая, куча. Желех. *Як ся зробили турбільом великим сто дяболів до ного....* Драг. 277.

Турбо́та, ти, *ж.* Безпокойство, тревога.

Ой зглянься на мою турботу, молю тебе, благаю. К. Псал. 61.

Турбува́ння, **ня**, *с.* Безпокоєнство, причиненіе безпокойства.

Турбува́ти, **бу́ю**, **єш**, *гл.* 1) Безпокоить, утруждать. *Не турбуй бо мене своїм проханням.* 2) Безпокоиться, утруждаться. *Нехай батько не турбує, мені вінця не купує.* Нп. 3) Волноваться, возмущать. *Бога прохали, щоб він моря не турбував.*

Турбува́тися, **бу́юся**, **єшся**, *гл.* Безпокоиться, тревожиться, волноваться. *Купуй сукню шиту і хату криту, та й не турбуйся.* Ном. № 8114. *Не турбуйся, моя дівчино, о своїй пригоді.* Чуб. V. 1201. *Не турбуйся ж ти, наша матінко, нами, як підростуть крильця, то розлетимося й самі.* Мет. 358.

Турбу́к, **ка́**, *м.*=**Тербук**. Браун. 14.

Турготі́ти, **чу́**, **тйш**, *гл.* Гремѣть, стучать.

Турґу́н, **на́**, *м.* Раст. эстрагонъ, Artemisia dracunculus L. Анн. 48.

Туре́нка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **турня**.

Туре́цький, **а**, **е**. 1) Турецкій. *Турецька каторга.* Макс. 2) **Туре́цьке про́со**. Amaranthus caudatus L. 3) **Туре́цький сльоз**. Malva selvestris L.

Туре́ччина, **Туре́цина**, **ни**, *ж.* Турція. *Ґіншов москаль в Туреччину.* Шевч.

Ту́рити, **рю**, **ришь**, *гл.* Гнать. Чуб. II. 286. *Ігнатко безп'ятко з гори свині турить.* Ном. № 224, стр. 297.

Ту́ритися, **рюся**, **ришся**, *гл.* Гнаться. *Бігла лисичка по лісу, турилась за куріпками.* Грин. II. 238.

Турі́ця, **ці**, *ж.* 1) Самка тура. Шейк. Вх. Пч. II. 5. Мил. 162. 2) Грязь, въѣвшаяся въ тѣло, слой грязи на тѣлѣ. Могил. у. *Колись і я був біленький як панич, а тепер турюця чорноморська покрила вид.* Черном. 3) Ботря, мелкія частицы дерева, выпадающія при сверленіи. Волч. у. (Лобод.). 4) Раст. а) Echinospermum lupulla. Мнж. 193. б) Xanthium strumarium. Лв. 102.

Турі́ще, **ща**, *с.* Ув. отъ тур. *Дикий турище трохи не підняв на свої криві роги.* Морд. Пз. 97.

Турі́в, **рова**, **ве**. Принадлежащій, относящійся къ туру. *Турів ріг.* К. Псал. 52.

Ту́рканка, **ки**, *ж.* Птица Columba Turtur L, горленка. Шейк. Вх. Пч. II. 19. Ум. **Ту́ркановська**, **ту́рановчка**.

Ту́рканчин, **на**, **не**. Свойственный, принадлежащій горленкѣ. *Туркавчине гніздо.* Шейк.

Ту́ркало, **ла**, *с.* 1)=**Ту́ркавка**. 2) Твердящій постоянно объ одномъ и томъ же. Шейк.

Ту́ркання, **ня**, *с.* 1) Воркованіе горлицы, **ту́рканін**. Шейк. 2) Толкованіе одного и того-же. *Набридли і сінові жінчини турканя.* Чуб. II. 434.

Ту́ркати, **каю**, **єш**, *гл.* 1) О горленкѣ: ворковать. Шейк. 2) Твердить не переставая, говорить не переставая все о томъ же. О. 1862. VI, 61. *Туркає йому, туркав, поки він таки послухав мене.*

Турка́тий, **а**, **е**.=**піл.**=**Турко**. Мнж. 193.

Турке́нька, **ки**, *ж.* Ум. отъ **турня**.

Турко́нин, **на**, **не**. Принадлежащій турчанкѣ, свойственный ей. Шейк.

Турке́ниця, **ці**, *ж.*=**Туркеня**. *Загадала їй туркениця три діла.* АД. I. 287.

Турке́нька, **ки**, *ж.* Ум. отъ **турня**.

Турке́ня, **туркиня**, **ні**, *ж.* 1) Турчанка. *У туркені на тім боці хата на помості.* Шейк. 2) Родъ крупныхъ сливъ. Шейк. Ум. **Турке́ньна**, **турке́нька**, **турки́ночька**. АД. I. 291.

Ту́рків, **кова**, **ве**. Принадлежащій турку. Желех.

Ту́ркіт, **коту**, *м.* Стукъ, шумъ. Желех.

Турко, **ка**, *м.* Названіе вола съ рогами, расходящимися съ основанія, а со средины загнутыми внутрь такъ, что концы ихъ почти сходятся. КС. 1898. VII. 45.

Ту́ркот, **ту́ркут**, **та**, *м.* 1) Порода голубя, турманъ. *Ходить туркот волохатий. Попоторчи, туркоте.* Ном. № 2732. *Позирав, ходив як туркут, голуб волохатий.* Мкр. H 30. 2) Ворчунъ, сварливый человѣкъ. Шейк.

Туркота́ння, **ня**, *с.* 1) Воркованіе. 2) Ворчаніе. 3) Толкованіе одного и того же. 4) Стукъ.

Туркота́ти, **чу́**, **чеш**, *гл.* 1) Ворковать. *В лузі туркотала горлиця.* Левиц. I. 113. 2) Ворчать. 3) Твердить одно и то же. 4) Стучать; барабанить. *Щось гуркотит і туркотит.* Гол. Ш. 464. *Барабан туркоче.* Мир. XPB. 145.

Туркоті́ння, **ня**, *с.*=**Туркотання**.

Ту́ркотів, **това**, **ве**. Принадлежащій: а) туркану; б) ворчуну. Шейк.

Туркоті́ти, **чу́**, **тйш**, *гл.*=**Туркотати**. *Голубка сивая да все туркотіла.* Грин. Ш. 617. *Послухавсь сим,—мабуть густо*

та часто туркотіла жінка. Чуб. II. 434.

Тýркут. См. **Туркот.**

Турлúти, лю́, лúш, *гл.*=**Турити.**

Турлýк, ка́, *м.* Земляной кирпичъ. Шейк.

Турлýчний, а, е, турлýчній, я, е. О зданіи: изъ плетня, обмазаннаго глиной. Пол. 52. *Турлучня хата.* Черном.

Турлáти, лáю, ать, *гл.* Толкать; гонять. См. **Турáти.** *Баба їй туряе: хоч би ти причепурилась.* Рудч. Ск. II. 48. *Туряв один одного, аж сторч летіли. Сама ганяе, женіха туряе,— купує, крає.* МВ. (О. 1862. Ш. 50).

Тýрма, ми, *ж. соб.* Стадо овецъ. Фр. Пр. 9. *Турма вже йде з поля.* Каменец. у. *Що то в полі за димове?... чи вівчарі турми гонять?* Гол. I. 38. Ум. **Тýрмонька, тýрмочка.** *Овець турмонька.* Гол. II. 60.

Турмá, мú, *ж.* Тюрьма. Драг. 202. *Турма велика і кріпко збудована, та чорт їй рад.* Ном. № 967, стр. 283. *Обід поставив.... турмам і старцям.* Мкр. I. 69.

Турмáк, ка́, *м.* Узникъ, сидящій въ тюрьмѣ. НВолын. у.

Тýрмонька, тýрмочка, ки, *ж.* Ум. отъ **тýрма.**

Турнáш, ша, *м.* Большая льдина. Вх. Зн. 72.

Турнýти, ну́, нéш, *гл.* Толкнуть; послать, погнать. *Щоб тебе лють турнула.* Ном. № 3738. *Турнув Харько хлопця на хутір.*

Турня, нi, *ж.* Башня, колокольня. *На білецькій церкви мурована турня.* Гол. II. 444. Ум. **Туренка.** *На кошицкой церкви червена туренка.* Гол. III. 250.

Тýрок, рка, *м.* 1) Турокъ. 2) Птица Fringilla fosea. Шейк. Вх. Пч. II. 11. Ум. **!ýрчин, тýронько.** АД. I. 312.

Турóм, *нар.* Сильно гоня. *Та зараз туром, туром корову.* Харьк. у.

Тýронько, ка, *м.* Ум. отъ **турок.**

Турóсá, сú, *ж.* Шумъ? молва? слухъ? *Не клопочись і не роби туроси.* Ном. № 13541. *От уже й пустила туросу.* Ном. № 13833.

Турпáн, на, *м.* 1) Покрывало новобрачной. ЗЮЗО. II. 491. 2) При похоронахъ въ Буковинѣ замужнимъ молодымъ женщинамъ кладутъ на голову „бѣлый ручникъ, но подъ бороду новымъ **турпаном** подвязаный". Гол. IV. 540.

Тýрський, а, е. Турецкій. *Коником грає, військо збірає, турського царя все визирає.* АД. I. 24.

Тýртус, са, *м.* Стукъ, грохотъ. *Наче табун коней женуть.... Кругом хати бігає, шукає, гукає; такий туртус, аж хата двигтить.* Драг. 64.

Турувáти, рую, ать, *гл.* 1) Соображать, думать. Уман. у. *Турую в голові: чого то мні світ замняжкинився, та ніяк не поміркую.* Подольск. г. 2) Говорить вздоръ. *Що ви туруете? Воно й трохи купи не держиться.* Черк. у.

Турун, на, *м.* Насѣк. Carabus, жужелица. Вх. Пч. I. 5.

Турунчýк, ка́, *м.* Быстрый и глубокій протокъ, рукавъ рѣки. Одесск у. Браун. 4.

Турчáти, чý, чúш, *гл.*=**Туркати.** *Невіжна й турчить йому, щоб відвіз та покинув де свою матір у полі.* Чуб. II. 434.

Турченá, нáти, *м.* Турокъ-ребенокъ. Ум. **Турченятко.** *Люляй, люляй, турченятко!* АД. I. 287.

Тýрчик, ка, *м.* Ум. отъ **турок.**

Тýрчин, на, *м.* Турокъ *Оттаке то! тяжко, тату, із своєї хати до турчина поганого в сусіди прохатись.* Шевч. Ум. **Турчúнонько.** Гол. I. 50.

Тýрчинів, нова, ве. Принадлежащій турку. *Слухай, пані турчикова: привів-ем ті невільницю, аж із Польщі робітницю.* Лукаш. 117.

Турчúнка, ки, *ж.*=**Туркеня.** *Ой дав би я у замінку дві турчинки за едную Катеринку.* Грин. III. 610.

Турчúнонько, ка, *м.* Ум. отъ **турчин.**

Тýрчити, чу, чиш, *гл.* Отуречивать, обращать въ турка.

Тýрчитися, чуся, чишся, *гл.* Отуречиваться, обращаться въ турка, усваивать турецкій языкъ, нравы, обычаи.

Туршúнá, ка́, *м.* Густой мелкій лѣсъ изъ **смерéк.** Шух. I. 80.

Туршýк, ка́, *м.* Кустарникъ, молодой лѣсъ. Шейк. Шух. I. 210.

Туршукувáтнй, а, е.—лíс. Молодой и густой лѣсъ. Шух. I. 18.

Турь, ря, *м.*=**Тур.** *Де вна сушена?— В туря на розі.* Гол. II. 18.

Турá, рáти, *с.* Дѣтеныш тура. Вх. Пч. II. 5.

Турáти, рáю, ать, *гл.* Гонять. *Мене туряе до моря.* Г. Барв. 341. *Вівчарь вівці туряе.* Чуб. V. 416.

Тусы, нá, *м.*=**Стусан.** *Дати тусана.* Шейк.

Тусáти, сáю, єш, *гл.* Бить, колотить. *Костурами взяли його так честувати, без милости його тусати та гонити.* Шейк.

Тускá, кú, *ж.* Тоска, печаль. *Як хліба край, так і в хлівї рай; а як ні кусна, так і в горницї туска.* Ном. № 1397. *Що пан Бїг дав,— за все Богу дякувати, а туск ід собї не пускати.* Фр. Пр. 89.

Тусля́, кá, *м.*=**Туздук** 2. *Житньої соломахи з туслуком.* АД. II. 34.

Тýсок, ску, *м.*=**Туска.** Шух. I. 44.

Тусь-тусь! *меж.* Призивъ для свиней. Вх. Уг. 272.

Тут, *нар.* 1) Здѣсь. *А в нашій сторонї красні дївки як ластівки, а тут як ворони.* Чуб. V. 20. 2) Сюда. *Я аж тут залетїв.* Чуб. II. 635. 3) Вотъ. Лебед. 16. Ум. **Тýтка, тýтки, тýткива, тýтенька, тýтеньки, тýтечка, тýтечки.** *Не, був я тутка.* Гол. IV. 512. *Що ви зволите тутеньки робити?* Рудч. Ск. II. 172. *Мов зроду тутечка жили.* Котл. Ен. Ш. 8.

Тýта, *нар.*=**Тут.** *Зачекай тута.* Чуб. II. 9. *Що все тута не по нашому, що все тута по инакому.* Грин. Ш. 493.

Тýтай, *нар.*=**Тута.** Шейк.

Тутáйка, ки, *ж.*=**Туркавка.** Вх. Лем. 475.

Тýтарь, ря, *м.* Здѣшній, мѣстный житель. *Ой тутару, ой тутареньку, сему дому господареньку.* Гол. IV. 310.

Тутéйшній, а, е=**Тутешній.** *Увесь тутейшній люд.* Стор. *Ци ти, дівчино, з тутейшого краю?* Шейк.

Тутéшній, а, е=**Тутешній.** *Сватіньки тутейшнї.* Чуб. IV. 244.

Тýтенька, тýтеньки, *нар.* Ум. отъ тут.

Тутéський, а, е=**Тутешній.** Шейк. Вх. Зн. 72.

Тýтечка, тýтечки, *нар.* Ум. отъ. тут.

Тутéшній, я, е. Здѣшній. *Ти, здається, не тутешнїй?* Котл. НП. 382. *Їм і байдуже, що дiється наоколо і в тутешнім краї.* Стор. МПр. 89.

Тýтка, тýтки, тýткива, *нар.* Ум. отъ тут. Вх. Зн. 71.

Тутóшній, я, е=**Тутешній.**

Тýхнути, ну, неш, *гл.* Спадать, опадать (объ опухоли).

Тýча, чі, *ж.* Гроза. *Гряду-тучі увійшов, а злих рук не увійшов.* Шейк. Ум. **Тýчка.**

Тýчений, а, е. Откармливаемый, угощаемый. *Гість непрошений не дуже буває тученій.* Ном. № 11894.

Тýчити, чу, чиш, *гл.* Откармливать, питать, утучнить. *Хазяйське око товар тучить.* Рудч. Чп. 255.

Тýчка, ки, *ж.* Ум. отъ **туча.**

Тýчний, а, е. 1) Жирный. *Тучні ягнята.* К. Псал. 263. 2) Плодородный. *Земля тучна.* К. Псал. 239.

Тучни́й, á, é. Грозовый. **Тучни́й дощ.** Сильный, но кратковременный дождь съ грозою. *Ой ідуть дощі усе тучнії.* Грин. Ш. 637.

Тýша, ші, *ж.* Туша. *Тушї жидам та й попродав, шкіри в кожух наклав.* ЗЮЗО. II. 546. Ум. **Тýшка.** *Лисичка-сестричка тушку з'їла, а кишечки під себе поховала.* Мнж. 4.

Тушúра, ри, *ж.* Баранья шерсть второй осенней стрижки. Вх. Зн. 72.

Тушúрити, рю, рив, *гл.* Стричь барановъ во второй разъ осенью. Вх. Зн. 72.

Тушúти, шу́, шиш, *гл.* 1) Тушить, гасить. *За царя Горошка, як людей було трошка, як снїг горів, соломою тушили.* Ном. № 6854. 2) Успокаивать. *Мовчанка.... гнів тушить.* Ном. № 1117.

Тýшка, ки, *ж.* Ум. отъ туша.

Тушкува́ння, ня, *с.* 1) Приготовленіе чего нибудь въ закрытомъ сосудѣ. Шейк. 2) Окутываніе. Шейк.

Тушкува́ти, кýю, єш, *гл.* 1) Варить или жарить что въ наглухо закрытомъ сосудѣ. Шейк. 2) Сильно окутывать, чтобы вызвать испарину. Шейк. 3) Закрывать, скрывать. Мкр. Г. 10. *Очарувала б'їченця, коли б прокляте покривало брівок її не тушкувало.* Мкр. Г. 17.

Тушýр, ру, *м.*=**Тушúра.** Шух. I. 196.

Тýя, тýї, *ж.* Раст.=**Тоя.** Вх. Пч. I. 8.

Тхілúти, лю́, лúш, *гл.*=**Кивлити.** *Ти, соколе, не тхіли.* Чуб. II. 259.

Тхір, тхорá, *м.* Хорекъ, Mustela putorius. *Дома лев, а на вiйні тхір.* Ном. № 4352. Ум. **Тхóрик.**

Тхнíння, ня, *с.* Дыханіе. *Вона нiби чула тхнiння його здорового лиця.* Левиц. I. 442.

Тхнýти, тхну, неш, *гл.* 1) Дышать, дохнуть, пахнуть. *Його лице біле.... тхнуло щастям.* Левиц. I. 186. *Бог тхне своїм духом, то й не буде його.* НВолын. у. *Тхнути менї не дає: роби та й роби, та й роби.* МВ. I. 28. *Тхнуло свіжим повітря.* Левиц. Пов. 213. 2) Издавать за-

пахъ, вонять, гнить, портиться. *Тхне пашня.* НВолын. у. *Тхне мулом вода.* НВолын. у. *Вода тхне гнилим.* Сквир. у. *Як купити багато яловичини, а літо, то буде тхнути.* Черк.

Тхорня́, на́ти, *с.* Маленькій хорекъ. *Тхір вибіг з своїми тхоренятами.* Грин. II. 237.

Тхо́рик, ка, *м.* Ум. отъ **тхір**.

Тхоря́на, ни, *ж.* 1) Одинъ хорекъ. Шейк. 2) Мясо хорька. Шейк.

Тхорі́ти, рі́ть, рі́ли, *гл.* Вонять подобно хорьку. Шейк.

Тхорі́в, рі́ва, ве. Принадлежащій хорьку. Шейк.

Тще. Въ выраж.: **на тще́ се́рце**. Натощакъ. См. **На́тще**.

Тьва́хнути, ну, неш, *гл.* Стибрить, спапать. *Покинув чоботи на дворі, там їх хто ще тьвахне.* Зміев. у.

Тьма, тьми, *ж.* 1) Тьма, мракъ. *Одсунув віконце—у тьмі щось мріло.* МВ. (О. 1862. I. 85). 2) Невѣжество. *Чужі народи в тьмі зістались, не просвітив їх, не прославив.* К. Псал. 326. 3) Множество. *Колесниця божа дивна тьмами воїнства гобзує.* К. Псал. **Тьма-тьмýща, тьма-тéмрява.** Несмѣтное количество. Ном. № 7688. *Та тамечки тьма-темрява усякої птиці; тьма-темрява черви кишить. А люди-люду—тьма темрява.* Харьк. 4) Насѣк. Pyralis. Вх. Пч. I. 7.

Тьмáний, тьмáнний, а, е. 1) Тусклый. *Тьмане скло.* 2) Болѣзненный, блѣдный. *У Петербурзі, кажуть, тьманий народ; чи то воно край такий?* Лебед. у.

Тьмáно, тьмáнно, *нар.* Темновато, тускло. *Та у його у хаті було гарно.... а то стало тьмано і сумно, і ікони поночнїли.* ХС. IV. 18. *А нїч яка тоді була? Зоряно було? — Ні, тьмано.* Екатериносл. у. *Тепер ясно горить поплавець у лямпадці, а то тьмяно було.* Лохв. у.

Тьмáно-зелéний, а, е. Темно-зеленый. *Аж тьмано-зелена озимина.* Черк. у.

Тьмарúти, рю́, ри́ш, *гл.* = **Тьмити**. Шейк.

Тьмúти, тьмлю, миш, *гл.* Дѣлать темнымъ, мрачить. Желех. *Та воно тьмить кругом мов би на дощ.* Водч. у.

Тьмýщий, а, е. Тьма-тьмýща. См. **Тьма 3**.

Тьоп! *меж.* выражающее ударъ: хвать! *Тьоп його по пиці!* Полт. г.

Тьóпати, паю, еш, *гл.* 1) Шлепать (по грязи). 2) Ѣсть, уплетать. *Наварила вона вечеряти, поставила; москаль так тьопає.* Рудч. Ск. II. 165. *І вечері ніколи не варили, усе обідню юшку тьопали.* Г. Барв. 505.

Тьóпатися, паюся, ешся, *гл.* Идти, брести по грязи. *І став би я тьопатиесь за сорок верстов.* Лохв. у.

Тьóпнути, ну, неш, *гл.* Хватить, ударить. *Як тьопнув Сученко змія, так і счесав йому всі три голови.* Чуб. II. 252.

Тьоропóх, *межд.* для выраженія пѣнія соловья. *Ой у саді соловейки тьох-тьороpох.* Чуб. V. 643.

Тьóтя, тї, *ж.* Тетя. У дѣтей: всякая женщина. О. 1861. VIII. 8.

Тьох! *межд.* 1) Выраж. біенїе сердца. 2) Выраж. трель соловья. *Соловейко як тьох, дах тьох.*

Тьóхкання, ня, *с.* 1) Біенїе, ёканіе (сердца). Шейк. 2) Щелканіе (соловья). Шейк.

Тьóхкати, каю, еш, *гл.* 1) О сердцѣ: биться, ёкать. *А серце так йому й тьохка, наче яке лихо віщує.* Св. Л. 18. 2) Щелкать (о соловьѣ). *Соловейко тьохка.*

Тьóхнути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ **тьóхкати**. *Серце тьохнуло і замерло.*

І. Тьху, въ выраж. **що тьху**. Сколько духу, сколько силы. **Тьху да́ти.** Задать. *Ти мусиш ворогам тьху дати.* Котл. Ен. VI. 22. Въ томъ-же значеніи: **чим тьху**: *А ну! чим тьху навтіки драть!* Котл. Ен. VI. 83.

II. Тьху! *межд.* выраж. досаду, неудовольствіе. *Тьху, каже, бік його батькові, оттака хороша, та жидам воду косила.* Рудч. Ск. II. 124.

Тю, *межд.* выраж. крикъ на волка, собаку, также на человѣка, сдѣлавшаго что-либо глупое. *Два вовки так як дві тичини стоять; ми на їх: тю-тю-тю!* О. 1861. V. 67. *Тю на твого батька!* Ном. № 6365.

Тюгу! *межд.* = **Тю**. Шейк.

Тюгýкання, ня, *с.* = **Тюкання**. Шейк.

Тюгýкати, каю, еш, *гл.* = **Тюкати**. Шейк.

Тю́жити, жу, жиш, *гл.* 1) Бить, колотить. *Тюжать її молоду що-дня.* О. 1862. VI. 29. *Як попав же його батько в руки, як почав тюжити! Тюжив, тюжив—поки аж проситись почав.* Новомоск. у. 2) Ругать. *А й лаються же!.. Боже мій! Так і тюжать, так і тюжать один одного.* О. 1862. VI. 42. 3) Литься, идти (о дождѣ). *А на дворі*

дощ тюжить такий як із відра. Новомоск. у.

Тю́жка, ки, *ж.* Трепка, наказаніе. *Дав же він йому тюжки- –буде пам'ятати, як лаятись.* Новомоск. у.

Тю́кання, ня, *с.* Кричаніе тю.

Тю́кати, каю, еш, *гл.* Кричать тю.

Тю́лька, ки, *ж.* Рыба Clupea cultiventris Nordm. Браун. 29.

Тю́пання, ня, *с.* Ходьба мелкими шажками.

Тю́пати, паю, еш, *гл.* Ходить мелкими шажками; ѣхать медленно. *Як хоч, мала: хоч біжи, хоч тюпай.* Ном. № 13674. *Проти нас тюпа чоловік верхи.* О. 1862. VIII. 27.

Тю́пки, *нар.* Рысцой. *Він поїхав собі тюпки.* Г. Барв. 15. *Тюпки їдь, а то замучиш їх.* Грин. II. 100. *Побіг тюпки.* Черк. у.

Тюпори́ти, рю́, ри́ш, *гл.* Плестись, медленно идти. *Кобильчина тюпорить, а я собі дрімаю на возі.* Гадяч. у. Слов. Д. Эварн.

Тюпоті́ти, почу́, ти́ш, *гл* Быстро идти. *Вона.... аж тюпотить.* Сим. 201.

Тю́пцем, *нар.*=**Тюпки.** *І ходою, і тюпцем.*

Тюрма́, ми́, *ж.*=**Турма.**

Тюрю́, *межд.* выраж. стукъ экипажа при ѣздѣ. *Я з своїм дідом коли схочу то поїду: чи пізненько, чи раненько—тюрю, тюрю помаленьку.* Чуб. IV. 493.

Тюря́жник, ка, *м.* Арестантъ, острожникъ. Рк. Левиц.

Тюря́жниця, ці, *ж.* Арестантка, острожница. Рк. Левиц.

Тюря́ка, ки, *ж.* Ув. отъ **тюрма.**

Тю́ті, тю́тіньки, тю́тічки, тю́тьки, *межд.* для призыва куръ: цыпъ, цыпочки. Лохв. у.

Тю́тьки, *нар.* Въ выраж.: **і не тю́тьки.** И не догадывается, и не замѣчаетъ. *Старий Кульбашний і не тютьки, що ззаду робиться.* О. 1861. X. 23.

Тю́тю, *межд.*=**Тю.** *Тютю на тебе.* Ном. № 6364.

Тютю́кати, каю, еш, *гл.* Кричать тютю. *Тютюкать добре навчився.... Як гукону було: ей, тю-тю-тютю! то аж листя з дуба посипляться.* О. 1862. II. 27.

Тютю́н, ню́, *м.* Табакъ, Nicotiana rustica L. ЗЮЗО. I. 129. *Один шеляг на тютюн, другий—на табаку.* Грин. III. 652.

Тютюне́ць, нцю́, *м.* Табачокъ. *Коли ти курець,—май свою люльку й тютюнець.* Ном. № 12601. *Роменський тютюнець курив.* Котл. Ен. IV. 13.

Тютюни́ще, ща, *с.* 1) Мѣсто, гдѣ росъ табакъ. 2) Табачная плантація. 3) Ув. отъ **тютюн.** Табачище.

Тютюнко́вий, а, е. Табачный. **Тютюнко́ва горі́лка.** Водка, настоянная на табакѣ. *Горілочку пили не тютюнковку і не пінну.* Котл. Ен. III. 63.

Тютю́нник, ка, *м.* Табаководъ, торговецъ табакомъ, рабочій на табачныхъ плантаціяхъ. Вх. Зн. 72.

Тютю́нниця, ці, *ж.* Женщина, занимающаяся табаководствомъ, торгующая табакомъ. Нѣжин. у Работница на табачныхъ плантаціяхъ. Вх. Зн. 72.

Тютю́нничка, ки, *ж* Жена **тютю́нника.** Шейк.

Тютю́нничин, на, не. Принадлежащій **тютю́нничці.** Шейк.

Тютюно́вий, а, е. Табачный. *Почала рости розсада тютюнова.* Грин. I. 10. *Чуєш, кумасю, щиночко, крищечко. кров бурякова, прищепа тютюнова.* Ном. № 11641.

Тютюна́ка, ки, *м.* Ув. отъ **тютюн.** Табачище. Желех.

Тю́тя, ті, *ж.* Дѣтск. всякая птица, преимущественно курица, цыпленокъ. О. 1861. VIII. 8. **Се ще тютя з полов'яним носом.** Вотъ еще дуракъ, простофиля. Ном.

Тюхті́й, тія́, *м.* Увалень, тяжелый на подъемъ.

Тя́бло́, ла́, *с.* Скрижаль. *Два тябли Мусієви.* Дьяческая пѣсня. Зміѣв. у. Слов. Д. Эварн.

Тябри́ти, брю́, бри́ш, *гл.*=**Тябрича́ти.** Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Тябри́чити, чу, чиш, *гл.* Тащить. *Як прийде вербич, три кожухи тябрич.* Ном. № 427.

Тяг, гу, *м.* 1) Тяга, движеніе воздуха. *Дивись, вісш, а тягу зовсім нема.* 2) **Тя́гу да́ти.** Уйти, убѣжать, удрать. *Він, взявши торбу, тягу дав.* Котл. Ен. I. 5. *А він бояся її трохи.... та й тягу з хати.* Рудч. Ск. II 174.

Тяга́, га́, *ж.*=**Вага 2.** *Іваньківські мужики з тягою їхали.* Драг. 47.

Тяга́ка, ки, *м.* Бродяга. Козел. у.

Тяганина́, ни, *ж.* 1) Тасканіе. 2) Возня, хлопоты. Рк. Левиц. 3) Волокита (судебная). Борз. у. *На тяганину пішло.* Константиногр. у. Ум. **Тяганина́.**

Тя́ганка, ки, *ж.* Судебная волокита. Вх. Зн. 72. См. **Тяганина.**

Тя́гар, ря, тягарь, ря, *м.* Бремя, тяжесть. Г. Барв. 412. *Не для того я співаю, що гаразд ся маю: тяжкий тягар на серденьку—я го ся збуваю.* Гол. II. 759.

Тягáти, гáю, ещ, *гл.* 1) Таскать, тащить. *Велике діло борону тягати!* Гліб. 2) Тормошить, терзать. *Сірко.... немилосердно тягав на всі боки нещасного ведмедя, тільки шмаття летіло.* Левиц. I. 230. 3) Объ одеждѣ: носить, таскать. *Не тягайте такого добра по грядках. Не тягай цієї спідниці в будень.* 4) Вытаскивать. *Щоб не перемокли коноплі, пійшла.... тягати їх.* Грин. II. 154. *Тягайте петрушку.* Чуб. 5) Таскать, красть. *Скрізь ведмідь той мед тягає.* Гліб.

Тягáтися, гáюся, ещся, *гл.* 1) Таскаться. *А сам узявся за повод та й тягнеться.* Рудч. Ск. II. 176. 2) Таскаться, шляться. *А ти все по тих шинках тягаєшся—п'янице, ледащо!* Рудч. Ск. II. 22. 3) Таскаться, волочиться. *Жив чоловік з жінкою, та жили вони погано, бо вона неслужняна була і все тягалась.* Драг. 160. *Не переставала тягатись із кавалерами до сивої коси.* Левиц. I. 542. 4) Возиться около чего, тащить *Загрузли в його коні в болоті; вже він і так, і сяк з ними тягався.* Рудч. Ск. II. 114. 5) Судиться, вести процессъ. *Коза з вовком тягалася: тільки шкурка зосталася.* Ном. № 7394.

Тя́гач, ча, *м.* Рабочій въ шахтѣ, перевозящій въ шахтѣ уголь. Славяносерб. у.

Тягéльце, ця, *с.* Ум. отъ тягло.

Тягелі́, лів, *м. мн.* Родъ верхней одежды, козацкій полукафтанъ? *Тягеля червоній од пів до хомíра золотом гаптованí.* АД. I. 252.

Тя́гн, гів, *м. мн.*=**Тягеля.** КС. 1882. XII 511.

Тя́гий, *межд.* для выраженія тасканія, тащенія. *Кобила загрузла, він за хвіст: тягу, тягу, нема дуги.* КС. 1887. VI. 469.

Тягітна́, *прил.* Беременная. *Ота жінка та була тягітна, то певно припало родити, а ніяк, так вона й умерла.* Каменец. у. *Жінка, як буде тягітная.... то легко дитя родить.* Драг. 168.

Тягітнéйка, *с. мн.* ? Въ выраж.: **зайти в тягітнéйка.** Забеременѣть. *Єго княгинейка зайшла в тягітнейка.* Гол. I. 90.

Тя́глий, а, е. Имѣющій рогатый скотъ.

Тя́гло, ла, *с.* 1) Лямка, приспособленіе для тяги невода, парома и пр. *Літом невід на тяглі тягнуть до одмілу, а зімою рубають вікна у кризі.* Черк. у. 2) Рабочая скотина, рабочій скотъ. *Здожне мабуть не сьогодні—завтра лідне тягло без сіна.* Грин. II. 209. *Чи багато тягол було на роботі?* Новомоск. у. Также: комплектъ воловъ въ три-четыре пары для плуга. КС. 1898. VII. 47. 3) Шутливо: трубка курительная со всѣми принадлежностями (кисетомъ съ табакомъ, кресаломъ, кремнемъ, трутомъ). *А виймай лишень свое тягло, та покуримо люльки.* Полт. г. 4) **Тягла́ тягти́.** Тащить по землѣ. Ум. **Тя́гельце.** Шейк.

Тяглови́й, á, é. Тяглова́ робóта. Работа гужемъ. Херс. г.

Тягнишкі́ра, тягнишкýра, ри, *м.* Растягивающій кожу,—шутливое прозваніе сапожника. Шейк. Каменец. у.

Тягóта, тí, *ж.* 1) Тягость, тяжесть. *У тяготі воли йдуть.* Черк у. *Треба взяти чоботи, в них тягота невелика.* Каменец. у. 2) Печаль, скорбь. *Своєму серцю, моїй душі тяготи не чини.* Гол. 3) Беременность. *Зайшла крулькова у тяготу.* Гн. I. 140.

Тягти́, гнý, нешу, *гл.* 1) Тянуть, влечь, тащить. *Ото вона за вірьовку та давай тягти.* Рудч. Ск. I. 172. *Твоє слова—потопні води: лестять і тягнуть у безодню.* К. Псал. 123. *Тягни, кобило, хоч тобі й немило.* Могил. у. 2) Вытягивать. *З живих здирали шкуру.... жили тягли.* Стор. М. Пр. 65, 3) Притягивать. *Земля тягне до себе хату й звіря, й чоловіка, й воду.* Ком. I. 11. 4) Пить. *І брагу кухликом тягли.* Котл. Ен. I. 11. 5) Сосать. *Дивиться, батько (упирь) встав і в крайнього почав кров тягти.* Грин. I. 53. 6) Эксплоатировать, выжимать. *Жид брехнею живе, все з нас тягне.* Ном. № 885. 7) Держать чью сторону, быть на чьей сторонѣ. *Не тягнеш ти за беззаконних, що прикриваються законом.* К. Псал. 219. 8) Относиться, причисляться. *Село Токарі тягнуть до Бешкинської волости.* Лебед. у. *С. Драбівка до Деренківця тягне.* Черк. у. *Дорожня тягне до нашої волости.* НВолын. у. 9) **Бíду тягти́.** Бѣдствовать. *Приходиться до кінця віку біду тягти.* Чуб. 10) **До прáва тягти́.** Призывать къ суду. *Син вітця до права тягне, донька на матір гнів піднімає.* Гол. IV. 22.

Тягти́ся, гнýся, нешся, *гл.* 1) Тянуться, тащиться. *Ще й у всіх заду тягнулися довгі хвости.* Левиц. Пов. 78. *Тяг-*

неться мій Омелько шляхом. Левиц. Пов. 346. 2) Тянуться, стараться не отстать отъ кого. *За багатими не тягтись.* Ном. № 1415. 3) Продолжаться, длиться. *Як насолили багато огірків, до ще й весною тягнуться.* Лебед. у. *Війна.... тігласі більш як рік.* Гн. II. 245.

Тягу́лиця, ці, *ж.* Употреблено въ загадкѣ на возъ: *Чотирі чотиренки та два хведоренки тягли тягулицю за хвіст на вулицю.* Миж. 175.

Тягу́ля, лі, *ж.* Родъ рыболовной сѣти. Браун. 13.

Тягу́н, на́, *м.* 1) Носильщикъ. *Ці обидва тягуни добрі.* Харьк. у. 2) Небольшая палка, прикрѣпленная къ полозку у дышловыхъ саней, къ ней привязывается барокъ съ постромками. НВолын. у. 3) У мастеровъ, изготовляющихъ курительныя трубки: молотокъ для расплющиванія кусковъ латуни, красной мѣди и желѣза. Вас. 148.

Тягу́ня. ні, *ж.* Небольшой бредень. Левч. 160.

Тягу́чий, а, е. Который тянется, растяжимый, упругій, эластичный. *Тягуче кісто—коржа не можна роскачать: чо роскачаю, то воно знов зіжметься.* Канев. у.

Тягучки́й, а́, о́. Тягучій. Волч. у.

Тяж, жу, *м.* 1)=**Тяжа** 2. Вх. Зн. 72. 2) У тяжі. **у тяжу́ бу́ти, ходи́ти.** Быть беременной. *Я в тяжу.* О. 1861. XI. 30. *Вона тепер у тяжі, а спорожниться, то буде робити.* НВолын. у. **Зайти́ в тяж.** Забеременѣть. Драг. 260.

Тя́жар, ра, *м.*=**Тягар.** *Лиш один тяжар маю на серці.* Федьк.

Тяжи́на, ни, *ж.* Выбойка, пестрядь, подосатое полотно. Шейк.

Тяжина́, ни́, *ж.* Тяжесть, бремя. Шейк.

Тяжи́новий, а, е. Сдѣланный, сшитый изъ пестряди. Шейк.

Тяжи́ти, жу́, жи́ш, *гл.* Обременять, отягощать. Шейк.

Тяжи́тися, жу́ся, жи́шся, *гл.* Тяготиться. *Він тяжиться і дров урубати.*

Тяжки́й, а́, о́. 1) Тяжелый. *Тяжке колесо.* Левиц. 2) Трудный. *Тяжкі часи.* Стор, М. Пр. 59. 3) Сильный, большой, великій. *Лихо тяжке.* Шевч. *Тяжке напрікання.* Св. Мт. II. 18. Ум. **Тяжéнький.**

Тя́жкість, кости, *ж.* 1) Тяжесть. Желех. 2) Трудность. Желех.

Тя́жко, *нар.* 1) Тяжело, трудно. *Тяжко нести, а жаль покидати.* Шейк. *Тяжко-важко заспівае, як Січ руйнували.* Шевч. *Тяжко, тяжко менї тебе додому одправляти.* Макс. 2) Очень. *Тяжко боюсь матері.* О. 1861. XI. Кух. 7. *Тяжко поганий.* Ном. *Тяжко заплакав.* Грин. II. 148. *Тяжко зажурився.* Шевч. *Голова тяжко болить.* **Ум. Тяжéнько.** Чуб. V. 44. *На серці тяжéнько.* Грин. III. 183.

Тяжкомо́вний, а, е. Косноязычный. *Приводять до його глухого і тяжкомовного.* Св. Мр. VII. 32.

Тяжконо́гий, а, е. Тяжелый, медленный на ходу. *Тяжконогий звір* (о волѣ). К. ЧР. 213.

Тяжкорбб, ба, *м.* Исполняющій тяжелыя работы. Шейк.

Тяжкору́кий, а, е. Съ тяжелой рукой. Желех.

Тяжкоті́лий, а, е. Тяжелый на подъемъ, съ увѣсистымъ тѣломъ. Шейк. Вх. Зн. 72.

Тяжчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Дѣлать тяжелѣе. Шейк.

Тяхнути, ну, неш, *гл.* Тронуть, задѣть? **Його тяхло.** Онъ догадывался? Его задѣвало? *Його може й тяхло, що в менї кипіло.* Федьк. Пов. 24.

Тя́ма, ми, *ж.* Пониманіе, понятіе, соображеніе, смышленность, умѣніе, смѣтка. *Нема тями й воза помазати. Та воно б то й зробили як слід, та чорт-ма тями.* Лебед. у. *Має тяму до ремарства.* Борз. у. **Не при тямі.** Не въ своемъ умѣ. *Не повно ума, не при тямі.* МВ. (О. 1862. I. 103).

Тя́мити, млю, миш, *гл.* 1) Смыслить, понимать. *Вчилася, та й не тямить.* МВ. (О. 1862. III. 37). *Коли не періг, то й не пирожися; коли не тямиш, то й не берися.* Ном. № 9572. 2) Помнить. *Тямитиме до нових віників.* Ном. № 3645.

Тя́митися, млюся, мишся, *гл.* Помнить, сознавать себя. *Ой як нап'ється, то й не тямиться.* Чуб. V. 1091. *Та і всі письменні,—нехай вони собі тямляться!*—т. е. ну ихъ, пропади они! Котл. НП. 363.

Тямки́й. Въ выраженіяхъ: **У тямки́й бу́ти. да́тися кому́.** Помниться кѣмъ, врѣзаться кому въ память. *Довго буде вам в тямки.* Котл. Ен. **Не в тямки́й.** Не въ домекъ, трудно понять. *Це така хитра річ, що менї не в тямки.* **У тямки́й бра́ти.** Понимать, разбирать, сознавать. *Його питають про одно, а він каже друге. Видно він і сам не брав у тямки, через те й ні в які*

розмови з людьми не зривався. Г. Барв. 306.

Тямки́й, а́, е́. 1) Сообразительный, смѣтливый. 2) Памятливый.

Тямови́тий, а, е. Понятливый. *Вiн тямить силу у письмi, у лiчбi; нема що казать—хлопець гарний, тямовитий. Оце у ярмарку купив йому чотирi книзi, папiра i три пiр'ї.* Василь. у.

Тя́мок, мку, *м.*=**Тяма. Без тя́мку.** Безъ сознанія, не сознавая. *Чiпка без тямку поволiк ноги далi.* Мир. ХРВ. 238.

Тямува́ти, му́ю, еш, *гл.* 1) Имѣть способность. Борз. у. 2) Помнить. Вх. Зн. 72.

Тямо́чний, тямо́щий, а, е. Понимающій, смыслящій, толковый, умный. *Вiн чоловiк тямочий, не зопсує дiла.* Полт. г. *Тямуще й нетямуще пiшло.* Черк. у. *Книжки лежать, папери купами: Павло Пiддубень дуже тямущий чоловiк, всяку старовину молодою головою зазнає.* К. ДС. 31.

Тямо́чість, чости, *ж.* Понятливость. Борз. у.

Тямо́щий, а, е. См. **Тямочний.**

Тяпка́рь, ря, *м.*=**Кептар.** Угор. Гол. Од. 82.

Тяр. По истинѣ, дѣйствительно. Вх. Зн. 72. *Музику заповiсть аж до самої Глиниці, або тяр аж до Сачави.* Федьк.

Тя́ти, тну, тнеш, *гл.* 1) Рѣзать, рубить, косить. *Як панок наш тяв, то тур-царя стяв.* АД. I. 24. *Було брати косу да й ступать у росу, да травиченьку тяти.* Рудч. Чп. 132. 2) Ударять, бить. *Що ти так тнеш коні?* Шейк. 3) Кусать, жалить. *Тяли комарi.* 4) Твердить одно и то же. *Чим то той Лазарь Богу приподобився, що його увесь тиждень тнуть та й тнуть.* Ном.

Тятива́, ви́, *ж.* Тетива. *Наготує лук до бою, тятиву тугу натягне.* К. Псал. 13. *Лука вiн натягне золотого i трепетну стрiлу на тятиву наложить.* К. Дз. 58.

Тях, *меж.*=**Тьох 2.** *Малий соловiйчику, тях, тях, тях!* Гол. Ш. 344.

У.

У, в, *пред.* У, въ. По свойству украинскихъ звуковъ у и в, взаимно переходящихъ при извѣстныхъ условіяхъ другъ въ друга, обозначаемые ими предлоги у и в слились въ одинъ общій предлогъ съ разными значеніями, но произносимый безразлично, смотря по своему положенію, то какъ у, то какъ в то, наконецъ, какъ средній между ними полугласный звукъ; при чемъ у чаще всего является въ положеніи между согласными, а также послѣ гласной, если слѣдующее слово начинается нѣсколькими согласными, и передъ гласной, если предыдущее слово кончается нѣсколькими согласными, а в оказывается большею частью въ положеніи между гласными, а также между гласной и одной согласной или между одной согласной и гласной, напр.: *Як у руках рушниця у стрільця, то горе качкам. Тремтить лист у осики. Упала в озеро. Добре, як рибі в водѣ. Пташок в очеретах багато.* Иногда послѣ согласной передъ гласной: ув: *Роби до поту, а їж ув охоту.* Ном. № 12124. *Ув умілого і болото рибу ловить.* Ном. № 6019. Послѣ согласной передъ нѣсколькими согласными иногда уві, а послѣ гласной передъ нѣсколькими согласными ві: *Всі оці книжечки продаються ві Львові у книгарні брацтва ставропігійського.* (На посл. страницѣ обложки книжечекъ „Сільської Бібліотеки“ 1862). Правила эти не выдерживаются въ стихахъ и, благодаря неправильностямъ правописанія, очень часто нарушаются въ письмѣ. I. Основное у. У. употреб. съ родительн. падежемъ. а) На вопросъ: гдѣ? *Хлiб та сіль! Їмо, та свій, а ти у порога постій.* (Шутка). б) На вопросъ: у кого, у чего? *У сусіда хата біла, у сусіда жінка мила.* Нп. *Адам ззів кисличку, а в нас оскома на зубах.* Ном. *Андрійко був у мене повновидий, ясноокий.* МВ. II. 7. Иногда: для. *А Налівай,—се не людина в мене, се дух війни, наслідник бога Морса.* К. ЦН. 194. Иногда также съ оттѣнкомъ значенія на вопросъ: отъ кого? *Ти в мене не втечеш!* II. Основное в. Въ, во. 1) Съ винительнымъ падежемъ: а) На вопросъ: куда? *Веди ж гостей у світлицю.* К. ЧР. 37. *Увалившсь у хату.* К. ЧР. 39. *Піду в базарь, попрошу, щоб хто напяв мене.* Грин. II. 89. Иногда въ знач.: о, объ: *Кидай горшками в землю.* Грин. I. 120. **В книгу читáти.** Читать въ книгѣ, изъ книги. *Ой ходить пін по церковці та в книжку читає.* О. 1862. IV. 107. б) На вопросъ: въ какое положеніе, состояніе, въ какой составъ идти. *Крутнем підперезався да в бояре вбрався.* Грин. III. 438. *Піти в опришки. Взяли в салдати.* в) На вопросъ: въ какое настроеніе, движеніе, дѣйствіе и. т. д.; переводится обыкновенно безъ предлога соотвѣтствующимъ глаголомъ или глаголомъ съ дательнымъ или творительн. падежемъ. *Порося у кві, а баба у крик.* Посл. *А дитина в плач. Не вдавайсь у тугу. Не вкидайся так у прядіння,—доглядай усього хазяйства. Козаки не дуже вдавались у любощі.* К. ЧР. 149. г) На вопросъ: какимъ орудіемъ или средствомъ? *Били у дзвони! Гулять в карти.* д) На вопросъ: какимъ образомъ, способомъ, путемъ? и. т. д. *У силу додому дійшли.* Мнж. 125. **У гóлос читáти.** Громко читать. **Ув очевúдьки бréше.** Въ глаза вретъ. *У бріг річку перейшов.* е) На вопросъ: въ кого, на подобіе кого? *Хлопець у батька вдався. Пшениця така гарна: колос у колос. Желех. Наказував дідусь, щоб на завтра ви всі були лице в лице, одежа в одежу, черевики в черевики.* Чуб. II. 21. ж) На вопросъ: когда? *У середу родилася,—тепер мені горе.* Нп. *У неділю вран-*

ні-рано синє море грало. Шевч. *Вийди, вийди, козаченьку, у вечір пізненько.* О. 1861. Х. 55. 2) Съ мѣстнымъ падежемъ на вопросъ: гдѣ? въ чемъ? на чемъ? а) *У хатѣ в її—як у віночку.* ЗОЮР. І. 145. *Новенькі вікна в базарі покупили.* Г. Барв. 249. *Зостався ув убозтві.* К. ЧР. 199. *Верба стояла в березі.* б) На вопросъ: въ какомъ числѣ, видѣ, состояніи и. т. д? *Не у мнозі зять їде, не багато боярі везе.* Мет. 185. *Ходім, кажу Катрі, ходім до Марусі.... ми собі з нею у трійці порадимось.* МВ. II. 123. *Пішла я за ним у троні.* МВ. II. 176. *У добрім здоровлю.* Желех. *А ми з чоловіком у правді жили.* Г. Барв. 434. *У злагоді жили.* в) На вопросъ: когда? *У вечері, у ранці, у ночі* — выраженія, превратившіяся къ нарѣчія. См. **Увечері, уранці, уночі.** 3) На вопросъ: какъ скоро? черезъ сколько времени? *У рік стара пані змерла.* МВ. (О. 1862. III. 65). *І зутко її посватав у віперку.* МВ. (О. 1862. I. 80). *У год так, чи в два їхали москалі через наше село.* О. 1862. VIII. 27.

Уба́вити, ся. См. **Убавляти, ся.**

Убавля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **уба́вити, влю, вишь,** *гл.* 1) Задерживать задержать долго. *Дякуємо попонькові.... ой што нас не убавив, нагленько нас одправив.* Гол. IV. 439. 2) Забавлять, забавить. *Ой ти, матусю, і кужеля збавили і моєї маленької дитини не збавили.* Грин. III. 377.

Убавля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **уба́витися, влюся, вишся,** *гл.* Затихать, затихнуть, умолкать, умолкнуть. *Ми кинули сухарі,—собаки й убавились, а то було гавкали.* Новомоск. у. (Залюб.).

Убагну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Понять. *І митю кинусь до громади просить собі у неї поради чого собою не вбагне.* Котл. Ен. II. 34.

Убазарюва́ти, рю́ю, еш, *гл.* Продать или купить что на базарѣ. Шейк.

Убаришува́ти, шу́ю, еш, *гл.* Получить барышъ отъ перепродажи. Рк. Левиц.

Убача́ти, ча́ю, еш, сов. в. **уба́чити, чу, чиш,** *гл.* Видѣть, увидѣть, замѣчать, замѣтить. *Нехай Бог боронить таке й чувати, не то очима вбачати.* Г. Барв. 140. *Вбачаю—марніє та й марніє Парася моя.* МВ. II. 25. *Не дай, щоб вороги хвалились, вбачаючи мою біду.* К. ПС. 26. *Чи не вбачу милої на дворі.* Грин. III. 82.

Убача́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **уба́читися, чуся, чишся,** *гл.* 1) Видѣться, увидѣться. *Ми крадькома вбачалися.* Г. Барв. 82. 2) Мерещиться, примерещиться, казаться, представляться, представиться. *Усе йому його батько покійний убачається.* ЗОЮР. II. 84.

Уба́чливий, а, е. Внимательный. *Привітна та вбачлива до кожного.* Мир. ХРВ. 351.

Убга́ти. См. **Убгати.**

Убезві́чити, чу, чиш, *гл.*=**Обезві́чити.** Вх. Зн. 72.

Убезпе́ка, ки, *ж.* Обезпеченіе отъ опасности, безопасность. К. Бай 41.

Убезпечи́ти, чу́ю, еш, сов. в. **убезпе́чити, чу, чиш,** *гл.* Увѣрять, увѣрить, обнадеживать, обнадежить, обезопашивать, обезопасить. *А я тебе, мій Нечаю, не убезпечаю: держи коня, держи в сідлі для свого звичаю. Признайсь мені, дівчинонько, чи будеш, ти певна? Ой не буду, козаченьку, тебе вбезпечати.* Грин. III. 198. *Катерина й питає: „де ж дінем запорозьких козаків"? А він її убезпечив: „знайдуть, каже, де дітись".* О. 1862. V. 102.

Убезпечи́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **убезпе́читися, чуся, чишся,** *гл.* Довѣряться, довѣриться, положиться на что. *Хто ж би подумав, що одного в матері сина візьмуть у москалі? Вдова Загірня вбезпечилась, що в неї син одиничк.* К. ДС. 4.

Убезпече́ння, ня, *с.* Обезпеченіе, обезпашиваніе. К. Кр. 23.

Убе́йкатися, каюся, ешся, *гл.* Обпачкаться. Шейк.

Уберега́ти, га́ю, еш, сов. в. **уберегти́, режу́, же́ш,** *гл.* Уберегать, уберечь, устерегать, устеречь. *Де ж його вберегеш садок за такими хлопцями: тільки одвихнувся, а воно вже на вишні.* Харьк. у.

Уберега́тися, га́юся, ешся, сов. в. **уберегти́ся, режу́ся, жешся,** *гл.* Уберегаться, уберечься. *Я горілки не п'ю, од пива не вп'юся і сам, молод, слави вбережуся.* Грин. III. 263.

Уберечи́, режу́, же́ш, *гл.*=**Уберегти.** Желех.

Убе́речко, ка, *с.*=**Убраннячко.** Желех.

Убива́ння, ня, *с.* 1) Убиваніе. К. Да. 225. *Протест перед всьогосвітньою інтеліґенцією за сліпе і тиранське вбиване нашого національного духа.* К. XII. 137. 2) Вбиваніе, вколачиваніе.

Убива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **уби́ти, уб'ю́, е́ш**, *гл.* 1) Убивать, убить, *Під білою березою козаченька вбито.* Мет. 102. *Бодай тебе, мій миленький, перва куля вбила.* Мет. 64. **Уби́ти му́ху, чмеля́.** Выпить, подкутить. Ном. № 11732, 11733. 2) Вбивать, вбить, вколачивать, вколотить, втыкать, воткнуть. *Як ударив Іван змія та по коліна і вбив у землю.* Грин. I. 158. *Ножа в серце вбили.* Чуб. 3) Оббивать, оббить. *Клуню гарно килимами вбили і пут п'ють, гуляють.* Св. Л. 277. 4) Утаптывать, утоптать. *Стежку вбили.* Мнж. 124. *Біжи, коню, дорогою широкою убитою.* Нп.

Убива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **уби́тися, б'ю́ся, е́шся**, *гл.* 1) Убиваться, убиться. *Чи мені втопитись, чи з гори убитись.* Нп. *Чи ти, милий, вбився, чи з коника вбився.* Мет. 103. 2) Вбиваться, вбиться, вколачиваться, вколотиться, втыкаться, воткнуться, погружаться, погрузиться, войти. *Як ударив,—так ніж у груди і вбився по колодочку. Над ним коник зажурився, по коліна в землю вбився.* АД. I. 270. *Як обірвався, то на три сажні у землю вбився.* Мнж. 124. 3)—у що. Пріобрѣсти что. *Хоч на гроші не розвився, так уе одежу вбився.* Мнж. 164. *Їм добре каятись, у гроші вбившись.* К. Бай 40. *Ніяк Горбоносиха не спромоглася знов убитись у свині.* Г. Барв. 417. **У** колодочий, у пір'я **вби́тися.** Пріобрѣсти опереніе, оперяться. Переносно о людяхъ: вырости. *Не вспів ще в колодочки вбитися, а, бач, яке затинає!* **Він уби́вся в кри́льця.** У него выросли крылья. *Погодуй нас хоч трошечки, ой поки ми в крильця вб'ємося та в силочку вберемося.* Нп.—в си́лу, в поту́гу. Пріобрѣсти силу, сдѣлаться сильнымъ. *Я корюся, поки у силу та в потугу вб'юся.* К. Бай. 58.—**у сла́ву.** Пріобрѣсти славу, прославиться. *Він у славу вбився.* К. Досв. 164. 4) Только несоверш. в. Сильно горевать, тосковать, кручиниться, убиваться. Рудч. Ск. II. 115. *Десь моя ненька, десь моя старснька за мною вбивається.* Нп. *Чорнявая кохання по милому вбивається.* Хата. 7.

Убига́ти, га́ю, еш, сов. в. **убга́ти, га́ю, еш**, *гл.* 1) Убирать, убрать, всовывать, всунуть, впихивать, впихнуть, сжимать, сжать. *Зевес, свою уздрівши вену, убгав ввесь оселедець в жменю.* Котл. Ев. V. 36. *У його худоби—у карбованців сот девять не вбгать.* Канев. у. 2) Съѣдать, съѣсть. *Він готовий і все в рота вбгати. Гляньте, як убигає.* Пирят. у. *Усе вбгав, що в мисці було.*

Уби́й-душа, ші, *об.* Убійца. *А мій батько убий-душа.* Мнж. 57.

Уби́ти, ся. См. **Убивати, ся.**

Уби́сник, ка, *м.*=**Обисник.** *Вовки їх* (чортів) *їдять.... Отоді кажуть: „вовк ззів убиясника".* Драг. 44.

Убіга́ти, га́ю, еш, сов. в. **убі́гти, жу́, жи́ш**, *гл.* 1) Вбѣгать, вбѣжать. *Убігла в сінї і замкнулась.* Чуб. 2) Только несовер. в. Гоняться, ухаживать. *Він за нею дуже вбігає.* 3) Пробѣгать, пробѣжать. *П'ятьсот верст убігли.* Рудч. Ск. I. 72. 4) Погружаться, погрузиться, вбиваться, вбиться. *Як ударить* (бабу ягу), *так вона так під руки і вбігла в тік.* ЗОЮР. I. 52.

Убі́ж, божі́, *ж. соб.* Бѣдняки, бѣдные люди. Желех.

Убі́жжя, жя, *с.* Убожество.

Убі́жський, убі́зький, а, е. Убожескій. Мкр. Г. 69. *У мене справа убізька.* Черниг. у.

Убі́йник, ка, *м.* Убійца. *Убійники вбили.* Шух. I. 215. *Кавав убійника стерегти.* МВ. (О. 1862. I. 102). *Посадили між злодіями, між убійниками.* МВ. II. 193.

Убі́йників, кова, ве. Принадлежащій убійцѣ. Шейк.

Убі́йчий, а, е. Убійственный, смертельный. Желех.

Убіля́ти, ся. См. **Убілити, ся.**

Убільшля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **убільши́ти, шу, шиш**, *гл.* Увеличивать, увеличить.

Убільшля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **убільши́тися, шуся, шишся**, *гл.* Увеличиваться, увеличиться.

Убі́льшки, *нар.* Величиной, по величинѣ. См. **Завбільшки.** *Село не велике, вбільшки як Хорошів.* Харьк. у. *У нас нема такого вола вбільшки.* Грин. I. 94.

Убіля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **убіли́ти, лю́, лиш**, *гл.* Бѣлить, побѣлить. *Ще полотна не вбілила.* Г. Барв. 312. *Біле моя, біле, тонка біла, як я тебе убілила.* Мет. 313.

Убіля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **убіли́тися, люся, лишся**, *гл.* Палкаться,

запачкаться въ мѣлъ, муку. *Де се ти ублився?* Харьк. у.

Убі́р, убо́ру, *м.* Уборъ, нарядъ. Левиц. I. 202. Ном. №.11164. 2)—**церко́вний.** Церковное облаченіе. Рудч. Ск. I. 170.

Убіра́льник, ка, *м.* Снарядъ для снимапія шерсти съ кожи (у кожевниковъ). Вх. Зн. 5.

Убіра́ння, ня, *с.* 1) Одѣваніе. 2)=**Убранія.** *Ой піду охотою в службу: дадуть мені тіеже убіранія.* Чуб. V. 154. Ум. **Убіра́нячко.** *Та жаль мені дівуваннячка, дівочого убіраннячка.* Грин Ш. 478.

Убіра́ти, раю, еш, сов. в. **убра́ти, беру́, ре́ш**, *гл.* 1) Одѣвать, одѣть, наряжать, нарядить, убирать, убрать. *Укинь мене в болото, а я тебе вберу в золото.* Ном. № 10145. *Вбери ѝ пенька, то стане за Панька.* Ном. № 11172. *Ой косо, косо кохана! сім літ я тебе кохала, що-неділеньки вбірала.* Мет. 205. **Убра́ти в шо́ри.** Первоначально — запречь, переносно: забрать, взять въ руки. 2) Надѣвать, надѣть. *Скидай з себе свої лати, вбірай дорогії шати.* Голов. I. 44. 3) Убирать, убрать, принять. *Убрав, як сіно в годину.* Ном. № 11126. *Хліб убірає, хто його має.* Ном. № 10121. *Так росходився, що і в два не вбереш.* О. 1862. VI. 164. 4) Пачкать, запачкать. *Убрав ноги в куряву.* 5)—**в себе.** Всасывать, всосать. 6) Ѣсть, съѣсть. *Вбірай, свате, капусту.* Ном. № 4773.

Убіра́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **убра́тися, беру́ся, ре́шся**, *гл.* 1) Одѣваться, одѣться, наряжаться, нарядиться. *Вберися, жінко, в кожух.* Ном. № 12826. *Убрався в жупан і дума, що пан.* Ном. № 11179. *Не видав Гриць когавиць: то ся вбірає, то розбірає.* Ном. № 2595. *У намисто уберуся.* Шевч. 504. **Убра́тись за ко́го.** Переодѣться кѣмъ. *Одна покойова вбралась за дяка.... друга за паламаря і співають: „Вічная пам'ять".* Св. Л. 108. 2) Запачкиваться, запачкаться, набраться, набирать на себя чего либо прицѣпившагося къ платью. *Убрався, як марюка.* Ном. № 11277. *Підеш, дак у реп'яхи й уберешся.* Г. Барв. 472. 8)—**у що**=**Убиваться, вбитися 3.** *Вбіратися в пір'я. З літами убірався в силу.* Мир. ХРВ. 49. 4) Собираться, собраться (куда-либо). *Додому вбіратись.* К. (ЗОЮР. II. 204). 5) Залѣзать, залѣзть, забираться, забраться. *Куди ти вбрався на стіл з постолами.* Ном. 6) Входить, войти, поселиться. *Нечиста сила вбралася* (в царівну). Рудч. Ск. *Зараз у світлицю вбрався.* ЗОЮР. I. 201. 7) Удаляться, удалиться, уйти. *Вовки як схватилися, то на силу вітгиля убрались.* Рудч. Ск. I. 43. *Як до дна доглядаться, так за Дунай убіраться.* Ном. 8) Входить, войти, помѣститься. См. **Увібратися.**

Убі́ч, убочу, *м.* **убі́ч, убочі**, *ж.* 1) Сторона (предмета), бокъ. Гол. Од. 62. 2) Косогоръ. Шейк. *Сидить пугач на убочу, на вітер надувся.* Нп.

Убі́чнистий, а, е. О горѣ: съ крутыми боками. Вх. Лем. 476.

Облага́ти, га́ю, еш, *гл.* Умолить; умилостивить. *Росердила миленького, да вже не вблагаю; хоть вблагаю, не вблагаю, да вже не такого.* Мет. 66. *Та святих отіх благала,- -таки ж ублагала.* Шевч. 260.

Облюва́тися, блюю́ся, ёшся, *гл.* Обблеваться, испачкаться блевотиной. Шейк.

Убо́втатися, таюся, ешся, *гл.* Забрызгаться грязью.

Убо́втнутися, нуся, нешся, *гл.* Сказать невпопадъ. *Вбовтнувся в річ без лаву.* Ном. № 3153.

Убо́г, га, ге=**Убогий.** *І наш Бог не вбог.* Ном. № 2124.

Убога́чення, ня, *с.* Обогащеніе.

Убо́гий, а, е. Бѣдный, неимущій. *Не той убогий, хто трошки має, а той, що не знає годі—все жадає.* Посл. *Що вбогий, що багатий—у Бога все рівно.* Ном. № 80.

Убо́го, *нар.* Бѣдно.

Убогоду́хий, а, е. Нищій духомъ.

Убо́ж, жі, *ж. соб.* Бѣднота, бѣдняки. *Убож скотину позбувала, землі пообставляла.* Черниг. у. См. **Убіж.**

Убо́жати, жаю, еш, *гл.* Бѣднѣть.

Убо́жество, ва, *с.* Убожество, бѣдность. *Я твоє багатство переживу, а ти мого вбожества не переживеш.* Ном. № 1611.

Убо́жіти, жію, еш, *гл.*=**Убожати.**

Убо́жство, ва, *с.* Убожество. *Той же зостався ув убозтві, а йому фортуна на войні послужила.* К. ЧР. 199.

Убо́жчати, чаю, еш, убо́жшати, шаю, еш, *гл.* Становиться бѣднѣе. Шейк.

Убо́їще, ща, *с.* Убоище, упрямецъ, упрямица, *Вбоїще таке—що хоч ти йому що хоч.* Ном. № 2957.

Уболіва́ння, ня, *с.* Сожалѣніе, скорбь. К. (Желех.).

Уболі́вати, ва́ю, ва́ш, сов. в. **уболі́ти, лі́ю, ѣш**, гл. Скорбѣть, сожалѣть. *І сердем батьківським над людьми вболівав.* К Дз. 173.

Уболо́на, ни, ж.=**Оболонь**. Гол. II. 232.

Убо́рзі, нар. Немедленно, поспѣшно. *Потреба, пильна. просить бути вборзі.* К. Бай. 81.

Уборошни́тися, ни́юся, ни́шся, гл. Выпачкаться мукой. Конст. у.

Убоя́тися, я́юся, ѣшся, сов. в. **убоя́тися, бою́ся, їшся**, гл. Бояться, убояться, страшиться, устрашиться. *Ідіть, душі, не вбоїмося.* Грин. Ш. 146. *Божої сили не вбоїмось.* Ном. № 8348. *Не вбоїмось много! нехай таки буде правда.* МВ. (О. 1862. I. 193).

Убра́ний, а, е. Одѣтый.

Убра́ння, ня, с. 1) Одежда; платье. *Чи бачиш, як ми обідрались? убрання, постоли порвались.* Котл. Ен. I. 17. *Чого чорт плаче?—що панам убрання не настаче.* Ном. № 1141 (одм.). *Ішла вона в блим як сніг убранні.* Стор. МПр. 76. *Поздирали з неї дорогі коралі і бекешу, і все гарне вбрання: і чоботи червоні, і спідницю, і хустку.* Рудч. Ск. I. 209. 2) Брюки, штаны. Угорск. и Гуц. Гол. Од. 66. 82. Ум. **Убра́ннячко**.

Убра́ти, ся. См. **Убирати, ся**.

Убра́тий, а, е=**Убраний**. *А молодиця така моторна та гарно вбрата.* Грин. I. 293.

Убрести́, ду́, де́ш, гл. 1) Войти въ воду. *Перший раз ступив, по коліна вбрів.* Мет. 19. 2) Переносно: попасть въ бѣду. *В таке вбрела, що ледві за рік вирнула.* Г. Барв. 242.

Убрехáтися, шу́ся, шешся, гл Прорваться, соврать. *От же убрехався ти: не так діло було.* Харьк. у.

Уброїтися, ро́юся, їшся, гл. Сдѣлать подъ себя.

Убри́з(ь)кати, каю, еш, гл. Обрызгать.

Убри́з(ь)катися, каюся, ешся, гл. Обрызгаться.

Убрикну́ти, кну́, не́ш, гл. Лягнуть. *Бодай тебе курка вбрикнула.* Шуточная брань. Ном. № 3249.

Убриндува́тися, ду́юся, ешся, гл. Одѣться. *Вийди, вдово, вийди, небого!—Почкайте мене хоць годиночку єдную, най-ся в коралики* (сорочку, спідницю, черевички, хустку) *вбриндую.* Чуб. III. 319.

Убру́с, са, м.=**Обрус**. *А в тій світлиці тисові столи, а по тих столах тонкі убруси.* Гол.

Убрьóхатися, хаюся, ешся, гл. Забрызгаться грязью, замочиться.

Убува́ння, ня, с. 1) Убываніе. 2) Обувь. 3) Убываніе. Ум. **Обува́ннячко**. *Ні по чому не спізнаю (милу), лем по обуваннячку.* Гол. IV. 503.

Убу́ванці, ців, м. мн. Ремешки, которыми привязываютъ къ ногѣ ходаки. См. Волоки. Вх. Зн. 72.

Убува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **убу́ти, бу́ю, еш**, гл. 1) Обувать, обуть, надѣвать, надѣть обувь. *Чоботи помию—не обую: ой вона багато гордує.* Мет. 264. *В постоли обути.* Ном. № 3093. 2) сов. в. **уб'ю́ти, бу́ду, деш**. Убывать, убыть. *Вода не обула. Я хочу.... щоб цілий рік* (гроші) *не убували.* Рудч. Ск. I. 65.

Убува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **убу́тися, бу́юся, ешся**, гл. Обуваться, обуться, надѣвать. надѣть обувь. *Встав бурлака, не вмився, нема свити—не вдягався, нема чобіт—не вбувався.* Нп. *В золоті черевички убулася.* Рудч. Ск. II. 46.

Убуди́ти, жу́, диш, гл. Разбудить.

Убуди́тися, жу́ся, дишся, гл. Проснуться.

Убу́ритися. См **Убурюватися**.

Убу́рюватися, рююся, ешся, сов. в. **убу́ритися, рюся, ришся**, гл. Испускать, испустить урину, замочиться. Ном. № 14298.

Убу́ти. См. **Убувати**.

Убу́тися. См. **Убуватися**.

Убу́хати. См. **Убухувати**.

Убу́хувати, хую, еш, сов. в. **убу́хати, хаю, еш**, гл. Много сразу чего наливать. налить. Шейк. О деньгахъ: много вкладывать, вложить въ какое либо дѣло, предпріятіе. *Це він усі свої гроші туди вбухав.* Харьк. у.

Ув. См. **У**.

Ува́га, ги, ж. 1) Вниманіе. *Що старше від розуму?—Увага.* Ном. № 5810. *Люде слухали з великою увагою.* О. 1862. IX. 71. **Брáти до ува́ги, звертáти ува́гу**. Обращать вниманіе. *На всѣ сам увагу звертає.* Рудч. Ск. II. 163. **Дáти, подáти до ува́ги кому́ що**. Обратить вниманіе чье на что. **Дáти ува́гу**. Оказать вниманіе, уваженіе. *Чи воно дасть увагу старому?—казали.* НВолын. у. 2) Примѣчаніе, замѣчаніе.

Уважáння, ня, ср. 1) Обращеніе вниманія. 2)—**за що**. Приниманіе за кого, что....

Уважа́ти, жа́ю, єш, сов. в. **уважи́ти, жу, жиш**, гл. 1) Принимать, принять во вниманіе, обращать, обратить вниманіе, смотрѣть, взирать. *Ой, мати, мати, серце не вважає,—кого раз полюбить, з тим помірає.* Мет. 71. *Вони на сльози не вважали.* Рудан. I. 28. *Не вважайте, люде добрі, що я ввечі: говоріть зо мною, як з простим.* Ном. № 2597. *Вважайте, що чуете.* Єв. Мр. IV. 24. *Чи добра кобила?—Вважайте сами.* Канев. у. 2)—**за ма́го, що**. Считать кѣмъ, чѣмъ, принять за кого, что. *Ми тебе за святого вважаємо.* К. Бай. 112. *Дума, що дурень його вважає за чорта.* Чуб. 3) Полагать, думать, подумать. *То їхав чоловік волами і питає у них: „А що, волики, як уважаєте, де будемо ночувати?* Драг. 2.

Уважа́тися, жаюся, єшся, сов. в. **уваги́тися, жуся, жишся**, гл. 1) Приниматься, приняться во вниманіе, быть принятымъ во вниманіе. *Хоч і невлюбима вона була, так нелюб'є забулося—лиха доля тільки на той час уважилася.* МВ. (О. 1862. I. 102). 2)—**за що**. Считаться чѣмъ.

Уважа́ка, ки, *ж.* Уступка при покупкѣ. *Уважка буде.* Волч. у.

Уважли́вий, а, е. і)=**Уважний**. *Знайгове уважливого слухача.* Левиц. Пов. 261. 2) Съ удар. на з-мъ слогѣ: **уважли́вий**. Важный, серіозный. *Класти сіно в стоги,—се діло уважливе: можно й без обіду перебути, бо як дощ піде, а стіг не вивершений буде, то погано,—треба поспішатися.* Волч. у. (Лобод.).

Уважли́вість, вости, *ж.*=**Уважність**. Шейк.

Уважли́во, *нар.*=**Уважно** 1. *Дивись пильно та вважливо округи.* МВ. II. 153.

Уважно, *нар.* 1) Внимательно. 2) Внушительно. *Мовчи, стара, промовили батько уважно.* Федьк.

Уважний, а, е. Внимательный.

Уважність, ности, *ж.* Внимательность.

Уважувати, жую, єш, гл. Замѣчать, примѣчать. Вх. Лем. 476.

Ува́л, лу, *м.* Склонъ? *Стоїть сонце увалом, увалом, заходить за хмару.* Грин. Ш. 386.

Уваліти, ся. См. **Увалювати, ся**.

Ува́лювати, люю, єш, сов. в. **уваліти, лю́, лиш**, гл. 1) Вкатываться, вкатиться. *Всі так і вкалими в хату.* 2) Проваливать, провалить, пробить. *Так торкнув келепом, що й черепа вкалив.*

Ува́люватися, лююся, єшся, сов. в. **уваліти́ся, лю́ся, лишся**, гл. Проваливаться, провалиться. Чуб. V. 1109. *Ой не ходи по льоду, бо й увалишся.* Мил. 100.

Ува́ляти, ляю, єш, гл. Обмарать, обпачкать въ пыль, грязь. Шейк.

Ува́пнитися, нюся, нишся, гл. Запачкаться известью. Шейк.

Уварі́ти. См. **Уварювати**.

Уварува́тися, ру́юся, ємся, гл. Убереченся.

Уварювати, рюю, єш, сов. в. **уварі́ти, рю́, риш**, гл. 1) Уваривать, уварить. 2) Заваривать, заварить. *У пснеділок і у четвер не слід сирівцю уварювати.* ХС. VII. 418.

Уведе́ння, ня, *с.* Праздн. Введенія во Храмъ 21 ноября.

Уве́зтй, ся. См. **Увозитися**.

Уве́ра, ри, *об.* Упрямый человѣкъ. Вх. Зн. 476.

Уверга́ти, гаю, єш, гл. Вбрасывать.

Увере́д, ду, м. увере́да, дя, *ж.* Поврежденіе, поврежденіе отъ натуги. *О, Боже! не прощай тому, хто уведів єхидним увередом нам духа.* К. Дз. 176

Увереди́ти, джу, диш, гл. 1) Повредить. 2) Тронуть рану, коснуться больного мѣста.

Уверед'и́тися, джуся, дишся, гл. Надорваться, повредить себѣ здоровье. Котл. Ен. I. 20. *Не дуже греби, увередишся.* Стор. II. 189. *Це й кравці увередяться, шиючи на кожного по 100 жупанів.* Лебедин. у.

Уве́рий, а, е. 1) Кривой (о деревѣ). *Увере дерево.* Вх. Лем. 476. 2) Упрямый (о человѣкѣ). Вх. Лем. 476.

Уверну́ти, ся. См. **Увертати, ся**.

Уверті́ти, тію, єш, сов. в. **уверну́ти, рчу́, неш** и **увертіти, рчу́, тіш**, гл. 1) Заворачивать, завертывать, завернуть. *Бери хусточки, вертай ніженьки.* Мет. 30. *Виложив з печі хліба, в рядно вверну.* Рудч. Ск. I. 180. 2) Ввинчивать, ввинтить. 3) Сов. в. только въ одной формѣ: **вверну́ти**. Обращать, обратить (въ вѣру). *Кішку Самійла в щоку, затинає, в турецьку віру вертає.* АД. I. 212. 4) Замѣшивать, запутывать, запутать. *Як менї таке терпіти, та він мене буде в такі ділa (краджжа) вертати.* Г. Барв. 178. 5) Вставлять, вставить слово отъ себя въ разговорѣ, вмѣшаться въ разговоръ. *Мотря, слухаючи їх жартовливу роз-*

мову, уверне словце й од себе. Мир. ХРВ. 352.

І. Увертáтися, тáюся, ався, сов. в. **увернýтися, нýся, нешся,** *гл.* Успѣвать, успѣть, управляться, управиться. *Меле так, що і два чоловіка не вернеться прибірати борошно. Ще не вернулась справити нової* (запаски). Г. Барв. 94.

ІІ. Увертáтися, тáюся, ався, сов. в. **увертíтися, ручся, тúшся,** *гл.* Завертываться, завернуться. *Дівчина вертілась у пір'ячко.* Рудч. Ск. ІІ. 35.

Увертíти, ся. См. **Увертати, ся.**

Увершáтися, шýся, шúшся, *гл.* Кончиться.

Увестú, ся. См. **Уводити, ся.**

Увéсь, усí, усé, *мѣст.* Весь, вся, все. *Задзвонили в усі дзвони по всій Україні.* Шевч. 167. *Цілувались, обнімались з усією сили.* Шевч. 145. *Я ростікся всіма сторонами.* К. Псал. 91.

Увесьдéнчики, *нар.* Цѣлый день. *Чоловік увесьденчики в полі.* Г. Барв. 197. *Увесьденчики усе говорили.* Кв. І. 198.

Увéчері, *нар.* Вечеромъ. Ум. **Увечерóчку.** *Ой нема та й не буде, жиба ввечері прибуде, а ввечері-ввечерочку, а уночі в холодочку.* Грин. Ш. 197.

Увивáти, вáю, ешь, сов. в. **увúти, и'ю, ешь** и **увинýти, нý, нéш,** *гл.* 1) Заворачивать, заворотить, обвивать, обвить. *Увила головку в рубок тонесенький.* Гол. І. 64. 2) Сплетать, сплесть, свивать, свить. *Марусенько, Марусенько, чому вінка нема? Болíла моя головонька, то я-м го не вила.* Гол. *Не можеш.... гнізда звити.* МУЕ. Ш. 53. 3) Размахивать, махать, махнуть. *Мечем звивае, вúйськo рубае.* АД. І. 28. 4) Только сов. в. въ формѣ: **увинýти.** Успѣть. *Я як увину на свое мнісце, то добре, а як же не ввину, то й під піччу перекочую.* Грин. І. 54.

Увивáтися, вáюся, ався, сов. в. **увинýтися, нýся, нéшся,** *гл.* Управляться, управиться, успѣвать, успѣть. *Увивайся, гожий хлопче, коло курки швидко.* Лукаш. 125. *Ой матінко-утко, увивайся хутко.* Мет. 132. *Так багато вранці роботи, що навряд чи я увинусь.* Рк. Левиц.

Увúджуватися, джуюся, ався, *гл.*= **Увижатися.** *А він усе перед моїми очима увиджується.* Г. Барв. 381.

Увúдіти, джу, диш, *гл.* Увидѣть. *Скоро увиділи, пану доповіли.* АД. І. 36.

Увижáтися, жáюся, ався, *гл.* Мерещиться, представляться, казаться. *Уночі мені таке страшне вижається.*

Увикáти, кáю, еш, сов. в. **увúкнути, ну, неш,** *гл.*=**Звикати, звикнути.** Вх. Зн. 72. *Вивикай Христа сповивати.* Грин. Ш. 32.

Увилáти. См. **Увильовати.**

Увúловати, люю, еш, сов. в. **увилáти, лáю, еш,** *гл.* Увиливать, увильнуть, ускользнуть. *А вже ж тобі од того та не вивляти, щоб старостам рушники не подавати.* Мет. 124. *В хазяйській роботі вивлює.* Сим. 98.

Увинýти, ся. См. **Увивати, ся.**

Увúслий, а, е. Вертикальный. Шух. І. 154.

Увúснути, сну, неш, *гл.* Повиснуть, зацѣпиться. Шейк.

Увúти, ся. См. **Увивати, ся.**

Увихáтися, хáюся, ався, сов. в. **увихнýтися, нýся, нéшся,** *гл.* 1) Спѣшить, поспѣшить, быстро дѣлать, сдѣлать. *Нас нива потомила, бо ми ся увихали, ниновоньки дожинали.* Гол. ІV. 124. *Жінка Хима чепуруха живо ся вихнула.* Грин. Ш. 564. 2) Только несов. в. ? Бродить, рыскать *Близше осель увихаються: лисиці, куниці, тхорі.* Шух. І. 22.

Увúшки, *нар.* Въ вышину. См. **Завзишки.** *Як земля вширшки, до неба вшшки.* О. 1861. XI. Св. 64.

Увї. См. **У.**

Увібрáти, уберý, рéш, *гл.*=**Убрати.**

Увібрáтися, уберýся, рéшся, *гл.*=**Убратися.** *А надовго вашої роботи буде?— Та коли б у два тижні ввібралось.* МВ. (О. 1862. І. 74).

Увігнáти, ужену́, нéш, *гл.*=**Угнати.**

Увігнáтися, ужену́ся, нéшся, *гл.*=**Угнатися.** *Москалі в коршму увігнались.* Рудан. І. 87.

Увігнýтися. См. **Угнатися.**

Увідати, даю, еш, *гл.* Узнать. *Я вже знала, що Чайченко не любить щиро Катрі—нехай же й вона ввідає.* МВ. ІІ. 130.

Увіз, ýвозу, *м.* Дорога въ ложбинѣ, оврагѣ. Вх. Зн. 72.

Увіймúти, млю, мúш, *гл.* Отнять.

Увійтú. См. **Увіходити.**

Увік, *нар.* Вовѣки, никогда. *Раз добром налите серце ввік не прохолоне.* Шевч.

Увійнити, ню, нить, *гл.* Дать приданое.

Увінча́ти, чаю, ешь, *гл.* Увѣнчать. *І главу його чесную терном увінчали.* Шевч. 601.

Увірва́нець, нця, *м.* = **Увірва**. Вх. Зн. 73.

Увірва́тися. См **Уриватися**.

Увіри́стий, а, е. Надоѣдливый, назойливый. *Такий увіристий жид: скажи та й скажи панам. Я кажу: іди собі, бо я знаю, що не треба, а він одно: скажи! Насилу виправила з хати.* Пирят. у.

Увіри́тися. См. **Увірятися**.

Увіри́ти, ну́, не́ш, *гл.* Потонуть *Сікуть, рубають самбір деревце, сікуть, рубають, на Дунай пускають: чи вгорі, увірне самбір деревце? Чи пійме, чи возьме староста сваненьку?* Гол. IV. 283.

Увірява́ти, рюю, ешь, *гл.* Увѣровать. *І чудесам твоїм увірують на світі твої малі убогі діти.* Шевч. 626.

Увірчува́ти, чую, ешь, *гл.* = **Увертати 1**. Шейк.

Увіря́ти, ря́ю, ешь, сов. в. **увіри́ти**, рю́, ри́ш, *гл.* — на ко́го. Довѣрять, довѣрить кому. *Всі кріпко на її віряли: що було скаже — не минеться.* О. 1862. VIII. 13.

Увіря́тися, ря́юся, ешся, сов. в. **увіри́тися**, рюся, ришся, *гл.* 1) Надоѣдать, надоѣсть, опротивѣть. *А! вже він мені вірився.* Ном. *Не вірився ще йому світ.* Стор. М. Пр. 3. *Чи вже ж тобі катерга турецька не вірилася?* АД. I. 2) Довѣряться, довѣриться. *З паном не дружи, жінці не віряйся, а чужих гостей не приймай.* Ном. № 1196.

Увихо́дити, хо́джу, диш и **ухо́дити**, **ухо́джу**, **диш**, сов. в. **увійти́**, **увійду́**, **деш**, *гл.* 1) Входить, войти. *Хто не ввіходить дверима, той злодій.* Св. I. X. 1. *В паньські ворота широко вбійти, та узько вийти.* Ном. № 1208. *Якось туманію, наче жива у землю вхожу.* МВ. II. 16. *Увійдеш у землю і будеш на тім світі.* Чуб. II. 75. **Увійти́ в дѣйство**. Начать дѣйствовать? Открыть дѣйствія? *В нас школа годов шість як у дійство увійшла.* Нѣжин. у. **Увихо́дити**, **увійти́ у неслáву**. Безславить, обезславить себя. *Сама ж бо ти, дівчиноньку, у неславу входиш, що пізненько — не раненько із юлиці ходиш.* Мет. 83. 2) Проходить, пройти. Чуб. II. 192. *Було 60 верст увійду.* 3) Избѣгать, избѣжать. *Граду-тучи увійшов, а злих рук не увійшов.* Ном. № 2098. 4) **Ухо́дити за ко́го**. Слыть за кого. *Дурний, коли мовчить, то за мудрого уходить.* Ном. № 6196.

Увіч, *нар.* Наяву, въ глаза. *Анхизенка увіч видала.* Котл. Ен. Ш. 11.

Увічливий, а, е. Вѣжливый, привѣтливый, любезный, предупредительный. К. (Желех.). *Гарна, ввічлива, звичайна, як буває в народі.* Мкр. Н. 30. *Моя дитина ввічлива, все мене слухається.*

Увічливість, вости, *ж.* Вѣжливость, привѣтливость, любезность, предупредительность.

Увічливо, *нар.* Вѣжливо, привѣтливо, любезно, предупредительно.

Увічу, *нар.* Предъ глазами. *Ввічу вона та й вона.* Мир.-ХРВ. 10.

Увіща́ти, щаю, ешь, *гл.* Увѣщевать. *А вслід летить янголь його та його ввіщає, на гріх, на блуд, на розбійство не допущає.* Грин. Ш. 141.

Уво́дини, дин, *ж.* 1) Введеніе въ церковь родильницы послѣ шести недѣль. Чуб. VI. 401. 2) = **Ввід 4**. О. 1862. IV. 37. См. **Ввід 3** и **4**.

Уво́дити, джу, диш, сов. в. **увести́**, **уведу́**, **де́ш**, *гл.* 1) Вводить, ввести. *Пан увів дідову дочку в свої горниці.* Чуб. **Вво́дити у сла́ву**, **у неслáву**. Позорить. *Пожалійте сиротину і не вводьте в славу.* Котл. Н11. 345. *Сватай мене, козаченьку, не вводь у неславу.* Мет. 83.—**у хрест**, **у зако́н** Крестить. *Введуть дитину у хрест.* Грин. II. 23. Мир. ХРВ. 23. 2) Обманывать, обмануть. *Він мене уводить, до иншої ходить.* Гол. III. 336.

Уво́дитися, **джуся**, **дишся**, сов. в. **увести́ся**, **уведу́ся**, **де́шся**, *гл.* 1) Вводиться, ввестись. 2) Соблазняться, соблазниться.

Уво́зити, **во́жу**, **зиш**, сов. в. **увезти́**, **увезу́**, **зе́ш**, *гл.* 1) Ввозить, ввезти, завозить, завезти. *Не то кінь, що в болото ввезе, а то що з болота вивезе.* Ном. 2) Только сов. в. Провезти. *Мене, брата піхотинця, міжде коні беріте, хоч милю увезіте.* АД. I. 114.

Уво́зитися, **уво́жуся**, **зишся**, сов. в. **увезти́ся**, **увезу́ся**, **зе́шся**, *гл.* 1) Ввозиться, ввезтись. 2) Въѣзжать, въѣхать.

Уволя́ти. См. **Уволяти**.

Уволіка́ти, ка́ю, ешь, сов. в. **уволокти́**, **чу́**, **че́ш**, *гл.* Втаскивать, втащить, втя-

нуть. *Уволік у хату того лантуха.* Харьк. у.

Уволіка́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **уволокти́ся, лочу́ся, чешся,** *гл.* Втаскиваться, втащиться, втянуться.

Уволо́ка, ки, *ж.* Земельная мѣра (въ старину), равная 30 моргамъ или 19 десят. 2010 саж. Шейк.

Уволокти́ся. См. **Уволіка́тися.**

Увольня́ти. См. **Увольня́ти.**

Увольня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **уволь-ни́ти, ню́, ниш,** *гл.*=**Уволя́ти, уволи́ти.** *Ввольни, Боже, мою волю: зостав мене удовою.* Грин. Ш. 321.

Уволя́ти, ля́ю, еш, сов. в. **уволи́ти, лю́, ли́ш,** *гл.* Исполнять, исполнить (желаніе). *Вволив еси, чого ледачі допевнялись.* К. Пс. 244. **Вволи́ти во́лю.** Исполнить желаніе. *А циганочко да ворожечко, ой уволи мою волю: да причуяй ти да козаченька, що гуляє зе мною.* Нп.

Уво́лю, *нар.* Вволю, вдоволь, достаточно. *Дав їм хліба вволю.* К. Псал. 7. *Дай, Боже, щастя, долю, хліба вволю.* Ном. № 11575.

Уворо́тися, ро́бся, ро́шся, *гл.* При пахань захватить плугомъ сосѣднюю землю. Харьк. у.

Уворужи́ти. См. **Уворужувати.**

Уворужувати, жую, еш, сов. в. **уворужи́ти, жу, жиш,** *гл.* Вооружать, вооружить. *Вворужила еси на брата брата.* К. ЦН. 314.

Увца́, ці, *ж.*=**Вівця.** Вх. Уг. 272.

Увчи́р, рі, *м.*=**Вівчарь.** Вх. Лем. 476.

Ув'язати, ся. См. **Ув'язувати, ся.**

Ув'язка, ки, *ж.* Завязка къ мѣшку. Вх. Зн. 72.

Ув'я́зний, а, е. Завязной.

Ув'я́знути, ну, неш, *гл.* 1) Завязнуть. *Ув'язла і лисиця зубами, ніяк не вирветься.* Рудч. Ск. II. 15. 1)=**Ув'язатися.**

Ув'я́зувати, зую, еш, сов. в. **ув'яза́ти, жу́, жеш,** *гл.* 1) Завязывать, завязать во что. *Син вив'язав звіґніля* (з торби) *невістку, а ув'язав сучку.* Рудч. Ск. I. 16. 2) Увязывать, увязать, привязывать, привязать. *Що в тебе на вові?—Колодочка.—Як би колодочка, то б ув'язана була.* Грин. I. 145. *Струну ув'язував до скрипки.* Св. Л. 230.

Ув'язуватися, зуюся, ешся, сов. в. **ув'яза́тися, жу́ся, жеш,** *гл.* Привязываться, привязаться, приставать, пристать. *Ой вернись, бідо! чого ти ві'язалась?* Мет. 366.

Ув'язь, зі, *ж.* 1) Кусокъ ремня, связывающій било цѣпа съ его рукояткой. *Цїп на ув'язі довгий.* Волч. у. 2) Жердь въ видѣ стропилъ, которыми придавливается сверху стогъ сѣна или соломы. Рк. Левиц.

Уга́в, ву, *м.* Остановка, успокоеніе, покой. *Нема йому гвалу ні вдень, ні вночі—кричить та й кричить, мов з його чорт лика дере. Пе й пе, нема йому і гвалу.* Ном. № 11703. **Без уга́ву.** Безпрестанно. *Без гвалу мучила бїда.* Мкр. Г. 58.

Угава́ти, ва́ю, еш, *гл.* Успокаивать. *І рот у дитини не вгавав: все йому хліба давай. Карі очі не сплять ночі, ніжки не вгавають.* Мет. 85.

Угада́ти. См. **Угадувати.**

Уга́дно, *нар.* Можно отгадать, догадаться. Желех.

Уга́дувати, дую, еш, сов. в. **угада́ти, да́ю, еш,** *гл.* 1) Угадывать, угадать, отгадывать, отгадать, догадываться, догадаться. *Так і циган угадував, що завтра буде хоч дощ, хоч сніг, хоч сонько.* Ном. № 6515. *Вгадай мені, мати, сей сон.* Макс. *Божих сил не можна вгадать.* Ном. № 31. *Я вгадував, що щось буде.* Шевч. 101. *Чи такий же він?... Хиба по собі вгадуєш.* Св. Л. 293. 2) Узнавать, узнать. *Добри-вечір—кажу—чи вгадали мене?* О. 1862. Х. 7. *Живо його вгадав і каже: здоров, свату.* Грин. I. 106. 3) Замѣчать, замѣтить. *Довго сиділа я у садку, не вгадала, як і зіроньки позозвались.* О. 1862. Х. 6.

Уга́дьків, кова, ве. Принадлежащій отгадчику. Шейк.

Уга́дько, ка, *м.* Отгадчикъ, угадывающій будущее. *У мене два сини та обидва вгадьки: один ка', що дощ буде, а другий ка'—ба, не буде; хоч той, хоч другий вгадає, а все ж таки сини правду кажуть.* Канев. у. Ном. № 5734, 6515.

Уга́йка, ки, *ж.* Потеря времени. (Змѣев. у.). *Як би з ранку зараз узялася була, то скільки б зробила, а то поки принесла то води, то кізяків, та поки посходились—от і вгайка.*

Уга́йство, ва, *с.*=**Угайка.** *Оце нам угайство тіки, це б дома що зробив, а то сиди отутенька, дожидайсь старшини.* Черн. г.

Уга́лля, ля, *с. соб.*=**Вугалля.** *До ки-*

шені,—аже там онучка якась, а в юй угляля. Рудч. Ск. I. 75.

Угáм, му, *м.*=**Угав**. *Після смерти встають і ходять на свій двір, угаму не дають живим.* ЗОЮР. II. 288.

Угамóвувати, вую, ешь, сов. в. **угамувáти, мýю, ешь**, *гл.* Утишать, утишить, успокаивать, успокоить, укрощать, укротить. *Вгамуй ти капосних дітей.* Канев. у. *Угамуй рогатих турів.* К. Псал. 153.

Угамóвуватися, вуюся, ешся, сов. в. **угамувáтися, мýюся, ешся**, *гл.* Успокоиться, утихнуть, уняться *Не вгамовується Їнга.* Мир. Пов. I. 144. *Еней сподарь, посумувавши, насилу трохи вгамувавсь.* Котл. Ен III. 5. *Чи ви там ще довго не вгамуєтеся? пора спати.* Канев. у. *Угамуйся, глянь на себе, який страшний ти і бліднй* Греб. 335.

Угнáти, нáю, ешь, сов. в. **угнáти, уженý, нéш**, *гл.* 1) Гнаться, погнаться. *А третій брат, менший, піша пішанчня, за кінними братами угняше.* АД. I. 107. *Ти за дорогими напитками, бенкетами угняєш.* АД. II. 104. *Вийми меч проти неситих, що за мною угняються.* К. Псал. 2) Догонять, догнать. *Де орду вгоню, там ю розгоню.* АД. I. 35. 3) Подниматься, подняться. *Орел високо вгору вгняше.* 4) Вбивать, вбить, вгонять, вогнать. *Він його здоровенною булавою як улупить, то так і вжене в землю.* ЗОЮР. I. 30. *Угнав його по коліна в землю.* Чуб.

Угнáтися, нáюся, ешся, сов. в. **угнáтися, женýся, нéшся**, *гл.* 1) Гнаться, погнаться. *За світовими роскошами всігда не вгняйся.* Грин. Ш. 144. *Росковський угнався був за ними в Руську Поляну, та його і вбили.* ЗОЮР. I. 249. 2) Вбегать, вбежать. вскочить. 3) Выдираться, выдраться. *Велике каміння вгняється в море.* Левиц. МБ. 68. 4) Угоняться, угнаться. *Ніяке око не вгняється за мною.* Г. Барв. 535.

Угасáти, сáю, ешь, сов. в. **угаснýти, сну, нешь**, *гл.* Угасать, угаснуть. *А із вечара та до півночі та свічечка не вгасала.* Грин. Ш. 216. *Огонь не вгасає.* Єв. Мр. IX. 44.

Угасáти, шý, сиш, *гл.* Потушить. *Зостався ти без роду, без хати на світі, щоб родом коханим серця не скувати, хатнім упокоєм духа не вгасити.* К. Досв. 31.

Угасúти. См. **Угасати.**

Угатúти. См. **Угачувати.**

Угáчувати, чую, еш, сов. в. **угатúти, чý, тиш**, *гл.* 1)=**Загачувати, загатити.** *Я поробив так, що ігроду довіку не вгатять греблі.* Чуб. *Пан б'е та муче людей, щоб мерщій вгачували* (греблю). Чуб. 2) Только сов. в. Ударить. *Ото го вгатив.* Вх. Зн. 72.

Угáятн, ся. См. **Угаювати, ся.**

Угáювати, юю, еш, сов. в. **угáяти, угáю, еш**, *гл.* Задерживать, задержать. *Будь ласка, не вгаюйте, бо далеко їхати додому.*—*діла.* Упустить, не сдѣлать (дѣла). *Скільки діла на току вгаяв.* О. 1862. VI. 34. *Ніколи з вами балакати, бо й так уже скільки нам діла вгаяли.* Лебед. у.

Угаюватися, ююся, ешся, сов. в. **угáятися, угáюся, ешся**, *гл.* Медлить, замедлить, мѣшкать. *Їдь же мені, та не вгаюйся, швидче й назад.*

Угибáти, баю, еш, *гл.* Погибать; о лѣтахъ: уходить. *Мої младі літа марні угибають.* Вх. Лем. 476.

Угúбти, бну, нешь, *гл.* Погибнуть. *Угибмій братцьо, славний розбійничок.* Гол. I. 170.

Угинáти, нáю, еш, сов. в. **угнýти** и **увігнýти, гну, нешь**, *гл.* Вгибать, вогнуть.

Угинáтися, нáюся, ешся, сов. в. **угнýтися** и **увігнýтися, нýся, нешся**, *гл.* Гнуться, согнуться, вогнуться подъ тяжестью чего. *Сів,—вона так і згинулась* (підім). Рудч. Ск. II. 108. *Як положе* (на коня руку),—*кінь аж згинається.* Мнж. 28.

Угíдля, дя, *с.* Приволье, удобство. (На городі) *оттуп капустяку, оттуп картопельку, а оттуп для тютюну вгідля.* Сим. 200.

Угíден, угíдний, а, е. Угодный, пріятный, удобный; хорошій. *Знав, як він мені не вгіден.* Г. Барв. 204.

Угілéць, льця, *м.* Ум. отъ **угіль.**

Угíлля, ля, *с.*=**Вугілля.**

Угíль, гля, *м.*=**Вугіль.** Ум. **Угілéць.** Ном. № 10637.

Угíнчливий, а, е. О лошади: ходкій, быстрый. *Він* (кінь) *не дуже угінчливий,—це не воронний тобі.* Мирг. у. Слов. Д Эварн.

Угірко́вий, а, е=**Огірковий.**

Угірóк, рка, *м.* 1)=**Огірок.** *Дам тобі угірок і пуп'янок.* Ном. № 566. 2) Родъ вышивки. Чуб. VII. 427. Ум. **Угірóчок.**

Угладúти, джу, диш, *гл.* Сдѣлать глад-

кимъ, ровнымъ, красивымъ съ виду. *Угладив, як Бог черепаху.* Мнж. 166.

Угла́стий, а, е=Вугластий.

Угле́діти, джу, диш, гл. 1) Увидѣть, замѣтить, усмотрѣть. Рудч. Ск. І. 60. *Стара сиділа на присьбі і здалека вгледіла сина.* Стор. М. Пр. 56. *Як угледять, то христяться.* Шевч. 24. 2) Досмотрѣть, уберечь. *Як не гледів, а не вгледів груш у садку,—хтось обтрусив уночі.*

Угле́дітися, джуся, дишся, гл. Уберечься. *Не вгледівся од пожежі.*

Угле́ць, ця, м. Уголекъ? *Прийшов чернець, положив яйця в углець — нехай киплять, поки прийду оп'ять.* Ном. Заг. № 12.

Углова́, ви, ж.=Вуголов 1. Вх. Зн. 73.

Углиб, нар. Въ глубину.

Углиба́ти, баю, еш, гл. Погружаться въ глубину. *Легши їй було у безодню углибати неуважено, ніж на кручі висіти.* МВ. (О. 1862. І. 98).

Углиби́шкий, нар. Глубиною. *Річка в чоловіка велибшки.*

Угли́на, ни, ж.=Вуглина, Ум. **Угли́нка.**

Углитну́ти, ну́, не́ш, гл. Укусить, ущипнуть клювомъ. *Гусак як углитне за ногу.* Славяносерб. у.

Угловий́, а́, е́=Вугловий.

Угляді́ти, джу, диш, гл.=**Угледіти.** *З гляді́ли вони знов.* Рудч. Ск. І. 123. *Тільки вгляді́ла Якова, зараз до його і підскочила.* Стор. П. 2.

Углиний́, а́, е́. ? *По-при пшеницю угляний гостинець.* Гол. IV. 107.

Угля́р, ря́, м.=Вугляр.

Угля́рка, ки и **угля́рня, ні,** ж.=**Вугля́рка.**

Угна́вець, вця, м.=Вугнавець. Вх. Зн. 73.

Угна́вий, а, е = **Вугнова́тий.** Вх. Зн. 73.

Угна́віти, вію, еш, гл.=**Угнати.** Вх. Зн. 73.

Угна́к, ка́, м.=Угнавець. Вх. Зн. 73.

Угна́ти, наю, еш, гл.=Вугнати. Вх. Зн. 73.

Угна́ти, ся. См. **Угнати, ся.**

Угнили́чити. См. **Угнилячувати.**

Угнили́чувати, чую, еш, сов. в. **угнили́ти, чу́, тиш,** гл. О лѣсныхъ грушахъ: давать, дать полежать, чтобы созрѣли. Шейк.

Угні́ватися, ваюся, ешся, гл. Прогнѣваться, разсердиться. *Може за що угнівався на тебе?* МВ. П. 26.

Угнів́ити, влю́, ви́ш, гл. Прогнѣвить.

Угнів́итися, влю́ся, ви́шся, гл.=**Угнівати́ся.** *Дуже вгнівився на мене.* МВ. І. 30.

Угнізджуватися, джуюся, ешся, сов. в. **угнізди́тися, джу́ся, ди́шся,** гл. 1) Поселяться, поселиться въ гнѣздѣ. Шейк. 2) Усѣстся удобно на чемъ либо мягкомъ.

Угні́тати, ся. См. **Угнічувати, ся.**

Угні́чувати, чую, еш, сов. в. **угніти́ти, чу́, тиш,** гл. Вдавливать, вдавить, спрессовывать, спрессовать.

Угні́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **угніти́тися, чу́ся, тишся,** гл. Вдавливаться, вдавиться, спрессовываться, спрессоваться. *Сир угні́тився.*

Угноїти. См. **Угноювати.**

Угно́ювати, но́юю, еш, сов. в. **угноїти, но́ю, їш,** гл. Унавоживать, унавозить.

Угну́ти, ся. См. **Угинати, ся.**

Уго́вкати, каю, еш, гл. Усмирить, укротить. Желех.

Уговор, ру, м. Условіе, договоръ. *Уговор паче грошей.* Ном. № 10669.

Уговори́ти, рю, риш. См. **Уговорити.**

Уговори́ювати, рюю, еш, гл.=**Уговорити.** *Старець вговорює панича: гріх тобі, каже, синку, знущатись над старими людьми.* Стор. І. 17.

Уговори́ти, ра́ю, еш, сов. в. **уговорі́ти, рю, риш,** гл. Уговаривать, уговорить, урезонивать, урезонить. *Козак дівку вговоряє: не плач, дівко, не жури́ся.* Мот. 79.

Уго́втати, ся. См. **Уговтувати, ся.**

Уго́втувати, тую, еш, сов. в. **уго́втати, таю, еш,** гл. Уговаривать, уговорить. *Уговтає так дівчину, що й принесе вона льоду.* О. 1862. І. 74.

Уго́втуватися, туюся, ешся, сов. в. **уго́втатися, таюся, ешся,** гл.=**Оговтуватися, оговтатися.**

Угода, ди, ж. 1) Соглашеніе. 2) Угода; угожденіе. *На вго́ду.* Въ угоду. *Придивлялась, наче б то зроду того не бачила—йому на вгоду.* МВ. II 26.

Уго́дов, дна, не, уго́дливий, а, е=**Угі́ден, угі́дний.** *Як будеш Богу угоден, то не будеш і голоден.* Ном. № 12129. *Купи людям калач, а не вгоден, то й сам зїж.* Ном. № 10485. *Була в одній селі криниця така вгодна, що із неї і врожай, і усе йшло.* Мнж. 74.

Уго́дати. См. **Угождати.**

Уго́дливий, уго́дний. См. **Угоден.**

Уго́дник, ка, м. Угодникъ. К. ПС. 197.

Уго́дно, *нар.* Угодно, пріятно, удобно; хорошо. *Нащо сама берешся? Мені якось, що тобі не вгодно.* МВ. (О. 1862. Ш. 42).

Угодо́вувати, вую, еш, сов. в. **угоду-ва́ти, ду́ю, еш**, *гл.* Выкармливать, вскормить, откармливать, откормить. *Мати сина породила, породивши, вгодувала; вгодувавши, коня купила: коня купивши, до війська дала.* Нп. *Уже вгодували, уже й.... хотіли різать.* Рудч. Ск. I. 71.

Угодовува́тися, вуюся, ешся, сов. в. **угоду-ва́тися, ду́юся, ешся**, *гл.* Откармливаться, откормиться.

Уго́ждати, да́ю, еш, сов. в. **угоди́ти, джу́, ди́ш**, *гл.* Угождать, угодить. *Вам хоч голову пробий, то не вгодиш.* Ном. № 2699. *Сам Бог людям не вгодить.* Ном. № 4598. *Вражі кравці не вгодили і каптан підкоротили.* Мет. 114.

Уго́жий, а, е=**Вгоден.**

Уго́л, угла́, *м.*=**Вугол** 1) *В своїй хаті і угли помагають.* Ном. № 9629. 2) *Чи се тая удівонька, що на углі хата.* Макс.

Уголи́ти, лю́, ли́ш, *гл.* 1) Оголить, обнажить. 2) Сдѣлать бѣднымъ. Г. Барв. 434.

Уго́лос, *нар.* Громко. *І то думають-думають ні вголос, ні мовчки.* Шевч. 152. *Троянки вголос загули.* Котл. Ен. II. 29.

Угнобба, би, *ж.* Удовольствіе, удовлетвореніе. *Змалював... ка вгнобу лінивому до історичнього досліду розуму.* К. XII. 37.

Угнобити, ся. См. **Угноблять, ся.**

Угноблять, ляю, еш, сов. в. **угнобити, блю, биш**, *гл.* 1) Удовлетворять, удовлетворить, удовольствовать, доставлять, доставить удовольствіе. *І, ометою свій жаль угноблю.* К. IIC. 15. *Угноблять свій ледачий смак.* К. XII. 84. (Нас) *сріблом-злотом угноблляли.* К. ЦН. 222. *Молитвами Пречистоу та святих угноблляли.* К. МБ. II. 125. 2) Устраивать, устроить, сдѣлать какъ слѣдуетъ. *Всюди гарний був порядок, все було до діла: Харитина вгнобити знала і хотіла.* Мкр. II. 23. *Тут Мася все, що треба вам, не лінувалась, вгнобила.* Мкр. Г. 66. *Молодий гончар робив, мисці денця не вгнобив.* Макс.

Угноблятися, ляюся, ешся, сов. в. **угноби́тися, блюся, бишся**, *гл* Удовлетворяться, удовлетвориться, наслаждаться, насладиться. (Козацтво) *танцями вгноблялось.* К. МБ. Ш. 245.

Угор, у́гра, *м.* 1) Венгрецъ. *Угри і ляхи біди додають.* О. 1861. Ш. Кост. 30. 2) **Уго́р**=**Вугор.**

Угорі, *нар.* Вверху. *Чого хмара не пада додолу, а висить вгорі?* Ком. Р. II. 23.

Угорі́ти. См. **Угорять.**

Угорі́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Разгорѣться. *Вже добре вгорілось* (про дрова и грубі).

Уго́рка, ки, *ж.* 1) Венгерка, венгерская женщина. 2) Сортъ сливъ: венгерка.

Уго́рно, *нар.*=**Огурно.** *Сич не хотів уклонитися і угорно драв головку увишень, як мати нахиляла.* МВ. Ш. 129.

Угорну́ти, ся. См. **Угортати, ся.**

Угоро́д, да, *м.*=**Город.** *На вгороді вишня, за городом дві.* Мот. 47.

Угоро́джувати, джую, еш, сов. в. **угороди́ти, джу́, диш**, *гл.* Вонзать, вонять, запускать, запустить (когти). *Та вгородила в своє серденько гострий ніж.* Пп. *Немов хто гострий ніж угородив у серце старій Матрі.* Мир. ХРВ. 172.

Угоро́джуватися, джу́юся, ешся, сов. в. **угороди́тися, джу́ся, дишся**, *гл.* Вонзаться, вонзиться.

Уго́рський, а, е, Венгерскій. *Король угорський.* Ном. № 11699.

Угорта́ти, та́ю, еш, сов. в. **угорну́ти, ну́, неш**, *гл.* Обворачивать, обворотить, заворачивать, заворотить, закутывать, закутать. *Та недужу дитину угортає в кожушину.* Щог. В. 31. *Угорнули в рядно* (чоловіка). ЗООР. I. 158.

Угорта́тися, та́юся, ешся, сов. в. **угорну́тися, ну́ся, нешся**, *гл.* Обворачиваться, обворотиться, заворачиваться, заворотиться.

Угору́, *нар.* Вверхъ. *Угору руки підіймали.* АД. I. *Не дав Бог свині вгору глянуть.* Ном. № 3830. *Рости, рости, тополенько, все угору та вгору.* Шевч. 17.

Уго́рщина, ни, *ж.* Венгрія.

Угора́ти, ра́ю, еш, сов. в. **угорі́ти, рі́ю, рі́ш**, *гл.* Терять, потерять часть вѣса при горѣніи. *Де б те золото діялось, як би не вгоряло.* Ном. № 14058.

Угоста́ти. См. **Угощати.**

Угото́вити. См. **Уготовляти.**

Уготовля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **угото́вити, влю, виш**, *гл.* Приготовлять, приготовить. *Смерть младенцям вготовляє.*

Грин. Ш. 29. *Хліба нема в господі—хоч груди теши: треба виготовити, одвезти в млин, а то наші жінки, як угопов'ї дров, хліба, дак і мовчить.* Г. Барв. 309.

Уготува́ти, ту́ю, е́ш, *гл.* Приготовить. *На тім* (світі) *уготую тобі вічне панство.* Стор. М. Пр. 71.

Угоцати, цаю, єш, *гл.* Истоптать и испачкать ногами. *Бач, як угоцали долівку.* Кролев. у.

Угости́ти, щу́, сти́ш, *гл.* Угощать, угостить. *Кумом його до себе прохав, добре угощав.* Нп.

Угребти́, ся. См. **Угрібати, ся.**

Угриза, зи, *ж.*=**Згриза.** Вх. Зн. 21.

Угриза́тися, за́юся, а́ешся, сов. в. **угриза́тися, за́ю́ся, а́ешся,** *гл.* Въдаться, привязываться, привязаться.

Угрі́вати, ву, вєш, *гл.* Отгрызать. *Ніяк не згризе хліба,—такий сухий.*

Угрі́зтися. См. **Угризатися.**

Угри́н, на, *м.* Венгрецъ. *Спіймав він угрина з картками.* Св. Л. 269.

Угри́нка, ки, *ж.* Венгерка. Желех.

Угри́нок, нка, *м.* Родъ гриба. Угор.

Угри́нчук, ка, *м.*=**Угрин.** Желех.

Угріба́ти, ба́ю, ши, сов. в. **угребти́, бу́, бе́ш,** *гл.* Зарывать, зарыть. *Украв дяжку та згріб у полову.* Ширят. у.

Угрібатися, баюся, ешся, сов. в. **угребти́ся, бу́ся, бе́шся,** *гл.* Зарываться, зарыться, врываться, врыться, прорыться. *Буває, як собак кома, у хліб згрібається; згріб, або й лісу пролама, та в хліб убереться.* Ч. Г. В. 1853, стр. 61.

Угрі́ва, ви, *ж.*=**Угрівок.**

Угрі́вати, ваю, еш, сов. в. **угрі́ти, рі́ю, еш,** *гл.* 1) Пригрѣвать, пригрѣть, нагрѣвать, нагрѣть. *А сонце гріє все та гріє помаленьку; згріло Божий світ.* Греб. 376. *Левачого і кожух не гріє.* Грин. I. 234. 2) Разгрѣвать, разгрѣчить. *Угріти коня.* 3) Только сов. в. ударить. *А він його як згріє в потилицю. Як згріє змія, то той по шию і взійшов у мокий тік.* Чуб. II. 238.

Угрі́ва́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **угрі́тися, рі́юся, ешся,** *гл.* 1) Согрѣваться, согрѣться, разгрѣваться, разгрѣчиться. Ном. № 3165. *Угрівся я на печі.* Конст. у. 2) Только сов. в. ударяться. *Долоні пилали, що згрівся ними з розмахом.* Св. Л. 45.

Угрі́вок, вку, *м.* Мѣсто, гдѣ солнце грѣетъ. Угор.

Угрі́мі́тися, му́ся, мі́шся, *гл.* Сдѣлать непристойное: напонять и т. п. Ном. № 14293

У рова́тий, *в.* *=**Вугроватий.**

Угрузи́ти, зя́ю, зиш, сов. в. **угру́зати, зну, неш,** *гл.* Вязнуть, завязнуть. *Так кінь по коліна і вгруз у землю.* Рудч. Ск. II. 71.

Угрущати, щаю, єш, *гл.* Уговаривать внушительно, даже съ угрозой. *Я її не бив, а так було все угрущаю.* Г. Барв. 203. *Спали ви мене вгрущати, щоб не сумував.* Г. Барв. 311. *І хазяйка, і хазяїн угрущають і Богом, і лозиною.* Г. Барв. 356.

Угу́, *межд.* Имѣетъ утвердительное значение: да. Стор. I. 15.

Угу́дина, ни, *ж.*=**Огудина.** Черн. у.

Угу́кати, каю, еш, *гл.* Говорить: угу.

Угурён, рна, нё, угурний, а, е=**Огурний.** *Ох масляно угурна, чому ти одна! як би тебе сім неділь, а посту одна.* Мнж. 169. *Хто не вгурен, той не голоден.* Грин. I. 245. *Угурного чоловіка скарає Бог.* Прав. 1867, 54.

Угурно́, *нар.*=**Огурно.**

Уґабнути, ну, неш, *гл.* Стибрить. *Як рибалка уґабне у свого товариства рибу—вона йому не буде ловиться.* Ном. № 12768.

Уґаровувати, вую, еш, *гл.* Выдалбливать желобокъ, пазъ.

Уґвинти́ти. См. **Уґвинчувати.**

Уґвинчувати, чую, еш, сов. в. **уґвинти́ти, нчу, нтиш,** *гл.* Ввинчивать, ввинтить.

Уґо́ґати, ґаю, еш, *гл.* Плохо сдѣлать. *Ну, вже ж і зґолала! Напекла, бодай ти катівських рук не втекла.* Мирг. у Слов. Д. Эварн.

Уґрундзьовувати, вую, еш, сов. в. **уґрундзювати, дзюю, еш,** *гл.* Укрѣпить, увязать. *Уґрунзюємо добре, що не сприсне.*

Угрунтувати, тую, еш, *гл.* Утвердить.

Удава́ння, ня, *с.* Притворство.

Удава́ти, даю, єш, сов. в. **удати, удам, дасй,** *гл.* 1) Притворяться, притвориться, дѣлать, сдѣлать видъ. *Упала, а вони регочуться: удає, кажуть, удає.* МВ. I. 76. *Я удавав, буцім то мені й байдуже.* Стор. *Дурень удавав, буцім-то йому не хотілось продавати тієї шкури.* Стор. I. 65. *Удає, що спить.* Чуб. 2) Прикидываться, прикинуться чѣмъ, корчить изъ себя что. *Добрий воїн і душа щира козацька, хоч удає з себе ледащицю і характерника.* К. ЧР. *Удає з себе пана.*

3) Преимуществ. сов. в. Удачно сдѣлать, выполнить. Камен. у. *Співала би співочки, та не вмію вдати.... будуть ся сміяти.* Гол. IV. 466. *На самоті чого не вдаси, а в гурті як не той.* Св. Л. 207. *Яких буханців, книшів було вдам.* Г. Барв. 108.

Удава́тися, удаю́ся, ѣшся, сов. в. **удá́тися, удамся, удасися**, гл. 1) Предаваться, предаться, отдаваться, отдаться, пристращаться, пристраститься, заниматься чѣмъ. *Не плачте, не журіньєсь, в тугу не вдавайтесь.* Мет. *Не вдавайся в гулянку.* Ном. *Не в дорогу вдавайся, а в хазяйстві кохайся.* Ном. № 10095. *Зімою столярує, а літом у хліборобство вдається.* Г. Барв. 407. *Се просто звлга зоветься; вона із саду в сад лята, то вишні гарно об'їда, то обшва горох, а в спізні не вдається.* Греб. 391. Въ значеніи: обращаться къ помощи чего. *Не вдавайся в ворожки, не вдавайся в ліки, бо пропав вже той синонько та пропав навіки.* Гол. I. 137. **См. Вдаватися 4.** 2) Входить, войти, пускаться. *Не вдавайся в сварку, бо будеш бити.* *Не хотів з ними в розмову вдатись.* Г. Барв, 153. **Не вдава́тися в ла́дне право.** Не входить ни въ какія тяжбы. 3) Обращаться, обратиться къ кому. *Вдалась до хазяйки.* МВ. (О. 1862. Ш. 72). *До ворожки вдалися.* Св. Л. 184. *Вдався сей до людей добрих.* Г. Барв. 457. *Ой уздався козак Нечай до коня словами.* АД. П. 57. 4) Отправляться, отправиться куда. *Думку оумали: куди б то ся вдати?* Грин. Ш. 203. *Гриць-козак задумався, в козацьке військо вдався.* Грин. Ш. 611. 5) Прибѣгать, прибѣгнуть къ чему. *У суд удаватись я не хотів.* НВолын. у. *А ти, мій миленький, в прозьбу не вдавався.* Мег. 64. 6) Удаваться, удаться, удачно выйти. *Коровай наш вдався.* Мет. 164. *Удалась вареныха. Щоб удалась капуста, то треби зачинать шатувать на сьомім дні, як молочка настане.* Ном. № 300. 7) Родиться съ извѣстными качествами, способностями. *Ой біда мені, що я не вдався.* Ном. *Уродись, та й удайсь.* Ном. № 1657. *Який удався, такий і згинеш.* Ном. № 3210. *Удався він високий, здоровий.* Стор. I. 97. *Удалась така лічива.* Стор. I. 9. *Ой чого я такий вдався без щастя, без долі.* Нп.—в кого. Пойти въ кого, родиться похожимъ на кого. *На вирост і на силу, і на личко у батька вдався.* МВ. II. 15. *Молодая дівчинонька в козака вдалася: такі очі, такі й брови, така й головонька.* Нп. *І мій батько такий вався, і я в його вдався.* Ном. № 2919.—до чого. Быть способнымъ къ чему. *Він до роботи вдався. Усяк до чого неодь вдався.* Гліб.

Удави́ти, влю, виш, гл. 1) Удавить, задушить, задавить. *Щоб тебе вдушило, та вдавило.* Ном. № 3778. *Не вмер Данило—болячка вдавила.* Ном. № 8044. 2) Вдавить. *Чому мене не сховаєш отпут серед лаку?... У землю не вдавиш.* Шевч. 95.

Удави́тися, влюся, вишся, гл. Подавиться. *І галушкою вдавився.* Ном. № 12932. *Не знаєш, чим удавиться! поклади два пальці в рот.* Ном. № 12783.

Удавлений, а, е. Заглушенный. *Стало чуть наче вдавлений голос, як от би з затуленого рукою рота.* Екат. у. (Залюб.)

Удави́тися, ню́ся, ни́шся, гл. Устрѣть. *Була колись правда, та вдавилась.* Ном. № 6835.

Удалі, нар. Давно, нѣкогда.

Удача, чи, ж. Удача. Аф. 312. *Удача під Лумейками.* Стор. М. Пр. 68. **На вда́чу.** Наврядъ, едва-ли.

Удалёць, льця, м. Способный ко всему человѣкъ. Ном. № 10258.

Уда́лий, а, е=Уданий. *І до діла, і до роля, і до хлопців удача.* Мил. 110.

Удаль, лі, ж. Способность къ чему. *Видно, яка удаль.* Ном. № 2946.

Уда́ний, а, е. 1) Удачный, удавшійся. 2) Красивый. *Вона така була вдана, така врослива.* Г. Барв. 422. *Таке-ж удане, вросливе чортеня, що й очей не зведеш.* Г. Барв. 334. 3) Способный, годный. *До річи вона вдана.* Г. Барв 518. *Він до всього вданий.* Леоед. у. Ум. **Удане́нький.** *Жінка його удане́нька.* Г. Барв. 506.

Уда́ння, ня, с. 1) Удача. 2) Способность. *Сила на уданню належить.* Ном. № 1051.

Удáнство, ва, с. Красота. *Все тільки про людські вдання: то на чорні брови, то на уданство уповають.* Г. Барв. 509.

Удар, ру, м. Ударъ. *Завтра вже недолі злої звалить тебе вдар.* Млак. 60.

Удáрити, ся. См. **Ударати, ся.**

Ударимидю, нар. Напрасно. Вх. Зн. 5.

Ударувати, рую, ешь, гл. Подарить. *Де твої кісточки подівав? Чи в гаї, чи в Дунай покидав, чи занїс до міста та*

продав, чи молодшій сестриці вдарував. Грин. Ш. 508.

Ударя́ти, ряю, єш, сов. в. **уда́рити, рю, риш,** *гл.* 1) Употребляется лишь сов. в.: ударить, несов. въ очень рѣдкихъ случаяхъ. *Ударив кулаком у стіну.* Рудч. Ск. I. 104. *Та вирвала тривиченьку, та вдарила по личеньку.* Нп. *Ударив кием. Куля вдарила.* **Ударити під лічко, під лицьо.** Ударить въ ухо. НВолын. у. – **на одліт.** Приблизивъ правую руку къ лѣвому плечу, ударить отъ себя. *Ударив мечем на одліт.* НВолын. у. *І в йогоду часом грім ударить.* Ном. № 1965. *Дощ ударив та ще і з вітром.* Мнж. 27. *Треба про те нам вдати, щоб І оспод вощим ударив.* Лебед. у. **уда́рити чолóм.** поклониться. *Перші посли прийшли, хорошенько в хату вийшли, та вдарили чолом перед нашим столом.* Грин. Ш. 497. – **лихом об зéмлю.** См. Лихо. Ном. № 2426. 2)—на кóго. Нападать, напасть. *Наступить військо проти мене.... ударить на мене війною.* К. Псал. 60. 3) Только сов. в.—**гопáки,**—**гопака́.** Пуститься въ танецъ. *Вельможна громада не втерпіла, ударила старими ногами.* Шевч. 126. *Посадила ворожа баба на трьох яйцях гусака, сама вийшла на вулицю та вдарила гопака.* Нп. 4)—у дзвін. Зазвонить. *Гей вдарили сумно-нагло у голосний дзвін.* Рудч. Чп. 162. *Ударили в дзвони;* Шевч. 161. —**в тимпáни.** Заиграть на тимпанахъ. *Ударте в тимпани, у гуслі дзвоните.* К. Псал. 189.—у стрýни. Ударить по струнамъ. *Ой ударю ж зразу у струни живій.* К. Досв. 5)—з гармáти. Выстрѣлить изъ пушки. *Вдарили з гармати.* Шевч. 234. Также и ооъ иномъ огнестрѣльномъ оружіи. *Ударив з рушниці, з пістоля.* **Вдáрила гармáта.** Выстрѣлила пушка, дала выстрѣлъ. *Ой над річкою Самарою вдарили гармати.* Рудч. Чп. 104. 6) **вдаря́ти в багáтство.** Жить богато. *У багатстве не вдаряє, а чим має, тим витає.* Ном. № 11930. 7) **Вдаря́ти на що.** Обращать вниманіе на что. *Москаль на сльози не вдаря.* Ном. № 1837.

Ударя́тися, ряюся, єшся, сов. в. **уда́ритися, рюся, ришся,** *гл.* 1) Только сов. в. Удариться, ударить себя. *На руках понесуть тебе, щоб не вдарився об камінь ногою.* Ев. Мт. IV. 6. *Да вдарилась мати об поли руками: тепер же я, мої діти, пропала із вами.* Нп. *Ой підлинув соколонько під зелений сад та вдарився крилечками об зелений сад.* Мет. 177. *Шляхтянка скрикнула, підняла руки до неба і, як неживa, вдарилась об землю.* Стор. М. Пр. 139. 2) Бросаться, броситься, поѣхать. *Дівчата вдарилися в-ростіч.* Мир. Пов. I. 148. *В погонь.... ударилась за Марком.* Мнж. 26. **Удáритись навтікача.** Броситься бѣжать. 3) Отправляться, отправиться. *Ударилась в город мамлювати.* Щог. В. 100. **У мандри вдáрилась.** Отправилась въ дорогу, пошла бродяжничать. Мир. Пов. II. 96. 4) Обращаться, обратиться къ кому, приобѣгнуть къ кому. *Вона вдарилась до знахарки.* ЗОЮР. II. 84. **Вдаря́тися в що.** Приобѣгать къ помощи чего, обращаться къ чему. *Не плач, мамі Ораминхо, не вдавайся в ліки,—виправовила сина Ораменка у похід навіки. Не плач, мамі Ораминхо, не вдарийсь в ворожки,—позвали сина Ораменка в стену край дорожки.* Грин. Ш. 584. См. **Вдаватися.** 5) **Удáритись у гóлос, у плач.** Заплакать. Г. Барв. 58. 6)—**у тýгу.** Запечалиться. Чуб. V. 402.

Удáти, ся. См. **Удавати, ся.**

Удáтне, *нар.* Удачно. *Промінця там то вдатне змальовано.* Св. Л. 26.

Удáтний, а, е. 1) Способный. *Чіпка до хазяйства такий удатний.* Мир. ХРВ. 59. *На все вдатні—до любощів, до пісень.* Гліб. 2) Удачный.

Удáтність, ности, *ж.* 1) Способность. 2) Удачность.

Удáтно, *нар.*=**Удатне.**

Удáток, тку, Подарокъ, даяніе. *Був у лікаря: казав, щоб без нічого не приходив; їм усе треба вдатків.*

Удáха, хи, *об.* Способный, способная. *І не тільки тим і питається й славиться удаха, що розумна й по хазяйству до всього тімаха.* Мкр. Н. 30. *З моїх очей усе можна забрати: собаки і то помітили мене, яки я вдаха. Держу в руках хліб або тараньку чищу на кішку,—дивись, уже рябко й поніс.* Г. Барв. 356.

Удáча, чі, *ж.* 1) Характеръ, натура, свойство. *Таку вдачу йому Бог дав.* МВ. II. 8. *Така вже вдача собача.* Ном. № 2941. *Лучче п'ятак передачі, аби до вдачі.* Ном. № 10539. **Удáчу до чóго мáти.** Имѣть къ чему способность. *Побачить, що.... хлопець або дівча до чого вдачу має.* Сим. 196. 2) Удача, успѣхъ. *Уже, мо, з упруг пройшло, а вдачі не має, та й тільки не ловиться риба.* Рудч. Ск. II. 17?

Уда́чний, а, е=Удатний. *Ледачи невістка, ледача та і до роботи не вдача.* ЗОЮР. II. 245.

Уда́чливий, уда́чний, а, е. Щедро одаренный природой. *Така вдачлива: і гарна й розумна, й робітяща.*

Удвадця́те, *нар.* Въ двадцатый разъ. О. 1862. I. 75.

Удві́йзі, *нар.* Вдвоемъ. *А ми удвійзі з бабою сидимо в хаті.* Черн, г. *Дві молодички гарненько цокотять удвійзі.* МВ. I. 23.

Удві́р'я, *с.=Уздвір'я?* **На вдвір'ї.** На дворѣ. *На вдвір'ї з жіночками та з проходящими щебече.* Кв.

Удво́е, *нар.* Вдвое. *Вдвое, втрое б витерпіла за єдине слово.* Шевч. 190.

Удво́х, *нар.* Вдвоемъ. *Хоч ох, та вдвох.* Посл. *Тому добре, хто вдвох.* Ном. № 10755.

Удву́конь, *нар.* Парой лошадей. *Котить удвоконь.* МВ. (О. 1862. Ш. 46).

Удву́рядь, *нар.* Въ два ряда.

Удéнішній, я, е. Дневной. Констан. у.

Удéнь, *нар.* Днемъ. *Не к Різдву йде, а к Великодню: уночі тріщить, а вдень ллющить.* Ном. № 518.

Удéржати, ся. См. **Удержувати, ся.**

Удéржування, ня, *с.* Удерживаніе, сдерживаніе.

Удéржувати, жую, єш, сов. в. **удéржáти, жу; жиш,** *гл.* Удерживать, удержать. *Єдин кіл плота не вдержить.* Ном. № 5272. *Таке слизьке, що й обома не вдержиш.* Ном. № 14233.

Удéржуватися, жу́юся, єшся, сов. в. **удéржáтися, жуся, жишся,** *гл.* Удерживаться, удержаться. *Не держались на горі, а під горою не вдержишся.* Ном. № 13518. *Тепер я не хочу нічого: дасте свиту да рушницю, бо в мене нічого не вдержиться.* Рудч. Ск. I. 91.

Удéрти, ся. См. **Удирати, ся.**

Удесáте, *нар.* Въ десятый разъ. О. 1862. I. 75.

Удесятери́ти, рю, ри́ш, *гл.* Удесятерить.

Удесятеро, *нар.* Вдесятеро, въ десять разъ.

Уджиґну́ти, ну́, нéш, *гл.* 1) Ужалить. *Здрук, як уджиґне скотину, то зараз і впаде додолу.* Грин. I. 251. 2) Хлеснуть, хватить. *Уджиґнув батіжком по спині.* 3) Шмыгнуть, удрать. *Уджиґнув з хати.* 4)=Ушкварити. *Таке бундячне весілля уджиґне, що ну!* Котл. НП. 377. *Прокашлявся і раз шмаркнувся, і річ таку їм уджиґнув.* Котл. Ен. VI. 42.

Удивúтися. См. **Удивлятися.**

Удивля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **удивúтися, влю́ся, вишся,** *гл.*=**очима.** Уставляться, уставиться на кого глазами, пристально смотрѣть. *Вдивився в мене очима.* МВ. (О. 1862. Ш. 59).

Удивувáтися, вую́ся, ешся. *гл.* Удиваться.

Удúла, удúл, *мн.=Вудиль.* *Готова дуга й удила, не достає тільки возочка та кобили.* Ном. № 14307.

Удити, у́джу, удиш, *гл.=Вудити.*

Удирáти, ра́ю, єш, сов. в. **удéрти** и **удрáти, удеру́, рéш,** *гл.* 1) Отдирать, отодрать, оторвать часть чего. *Удери аршин сукна.* **Удрáв до гапчи́ня.** Плохо сдѣлалъ, испортилъ Ном. № 13469. 2) Только сов. в. Ударить. *По щоці вдрала.* КС. 1887. VI. 469. *Удрав долонею з усієї моч.* Мир. ХРВ. 63. *Удрав по руці добре.* Рудч. Ск. I. 195. 3) Преимущ. сов. в. Хорошо и съ силой сдѣлать, то-же, что **ушквáрити, уджиґнýти.** Мкр. II. 30. *Подивись, як дівчата танцюють. Ну, що вже Кубранівна вдрала, так уже за всіх! Що за танцюра.* Кв. *Козака як удрело!* Федьк. 4) **Удрáти** шту́ку. Выкинуть штуку. *Пан тільки таку штуку вдер, аби паруб'ків полякать.* Св. Л. 70. 5) **Удрáти рюмкá.** Заплакать. *Чи не вдере Микола рюмка?* Звѣв. у.

Удирáтися, ра́юся, ешся, сов. в. **удéртися** и **удрáтися, удеру́ся, рéшся,** *гл.* Вырываться, ворваться, вторгаться, вторгнуться.

Удихáти, хаю́, еш, сов. в. **удихнýти, ну́, нéш,** *гл.* Вдыхать, вдохнуть. *Приміла б,—душу туди вдихнула, щоб йому до вподоби було.* Г. Барв. 108.

Удівáти, ваю́, єш, сов. в. **удíти, удíну, неш,** *гл.* Надѣвать, надѣть. *Вділа на себе та жупан синенький.* Гол.

Удівéць, вця, *м.* Вдовецъ.

Удівонька, удівочка, ки, *ж.* ум. отъ **удовá.** Вдовушка.

Удíд, удóда, *м.=Одуд.* *Хоч куй, зозуле, хоч не куй: мені і удід закує.* Ном. № 5515.

Удíй, удóю, *м.* Удой. *Купуй корову по удою.* Рк. Лѣвиц.

Уділя́ти. См. **Уділяти.**

Уділя́ти, ля́ю, єш, сов. в. **удíлити, лю́, лиш,** *гл.* Удѣлять, удѣлить, дать. *Бог нам дав, і людям вділяймо.* Ном. № 4496.

Моя ненько, моя матінко! Нащо ти мене нещасною вродила, гірку долю вділила? Мил. 197. *Кому ви (мати мертва) нас уручаєте, кому ви нас уділяєте?* Мил. 200. *Я й хату їм збудую, і города вділю, і поля дам.* Г. Барв. 327. *Почали вони з братом ділитися хазяйством і вділили дурневі коростявого бичка.* Грин. I. 208.

Уді́ти. См. **Удівати.**

Уді́ять, уді́ю, еш, *гл.* Сдѣлать, подѣлать. *Хоч гавкай на його—нічого не вдіеш.* Ном. № 2635. *Породила мене мати у святу неділю, дала мені гірку долю,—нічого не вдію.* Мет. 12.

Удка, ки, *ж.*=**Вудка.** *На́ тобі удку та піди собі риби вловити.* Рудч. Ск. II. 86. Ум. **Удонька, удочна.** *Рибонька на удонці трепечеться.* Г. Барв. 119.

Удлище, ща, *с.*=**Вудлище.**

Удну́, *нар.* Внутри. Угор.

Удобо́рити, рю, рить, *гл.* Понять. Вх. Зн. 5.

Удо́бен, бна, не, удобенний, а, е. Способный, годный. *Та на коня сідай та предо мною повертай, та нехай я буду знати, чи удобен ти будеш поміж козаками пробувати.* АД. I. 252.

Удобря́ти, ряю, еш, *гл.* Задабривать. *Треба старицину вдобрять, щоб не віддав нам суд.* Харьк.

Удові́, ві́, *ж,* Вдова. *Борщ без каші вдовець, а каша без борщу вдова.* Ном. № 12319.

Удовба́ти. См. **Удовбувати.**

Удо́вбувати, бую, еш, сов. в. **удовба́ти, баю, еш,** *гл.* Вдалбливать, вдолбить.

Удове́нко, ка, м.=**Удовиченко.**

Удове́ць, удівця́. *м.* Вдовецъ. *Сива, як вівця, а не йде за вдівця.* Ном. *Наскочив удовець на вдову.* Ном. № 4145.

Удове́цький, а, е. Принадлежащій вдовцу или вдовѣ. К. Бай. 78.

Удо́вж, *нар.* 1) Вдоль. *Було б вчити, як лежало поперек подушки, а як вдовж, то вже не поможеться.* Ном. № 6009. 2) Въ длину. *Який вдовж—такий отвіч.* Лебед. у.

Удовжи́тися, жу́ся, жи́шся, *гл.* Задолжаться.

Удо́вжки, *нар.*=**Вдовж.**

Удо́вжувати, жую, еш, *гл.* Удлинять.

Удови́н, удови́ний, а, е. Вдовій. *Сова-вдовина голова.* Ном. № 10719. *Нема впину вдовиному сину.* Мет. 14. *На п'ятій неділі вдовиний плуг впаде.* Ном. № 10720.

Удови́цький, а, е=**Удовиний.** К. Псал. 257.

Удови́ця, ці, *ж.* Вдова, вдовушка. *Та йшов козак до дівчини,— зайшов до вдовиці.* Мет. 53. Ум. **Удови́чка.** Рудч. Ск. I. 22.

Удовиче́нко, ка, *м.* Сынъ вдовы. *Удовин син, вдовиченко коня напуває, його ненька старесенька в вікно поглядає.* Нп.

Удові́вна, ни. *ж.* Дочь вдовы. *Катрусею вдовівна звалась.* Шевч. 586.

Улові́ти, вію, еш, *гл.* Вдовствовать. *Годі йому вдовіти.* Г. Барв. 542.

Удовки́, во́к, *ж.* Раст. веселые глазки, Flos trinitatis.

Удоволи́ти, ся. См. **Удоволяти, ся.**

Удовольне́ння, ня, *с.* Удовлетвореніе.

Удовольни́ти, ся. См. **Удовольняти, ся.**

Удовольня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **удовольни́ти, ню́, ни́ш,** *гл.* Удовлетворять, удовлетворить. *Не вдовольнили (чинсь) Окрема.* Рудч. Ск. I. 75. *Коло Дідони терся, м'явся, її щоб тільки вдовольнить.* Котл. Ен. I. 23.

Удовольня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **удовольни́тися, ню́ся, ни́шся,** *гл.* Удовлетвориться, удовлетвориться. *Юнона ще не вдовольнилась.* Котл. Ен. III. 15. *Вже вдовольнилась.* Ном. №. 12033.

Удоволя́ти, ля́ю, еш, сов. в. **удоволи́ти, лю́, ли́ш,** *гл.*=**Удовольняти, удовольнити.**

Удоволя́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **удоволи́тися, лю́ся, ли́шся,** *гл.*=**Удовольнятися, удовольнитися.**

Удовува́ння, ня, *с.* Вдовствованіе.

Удовува́ти, вую, еш, *гл.* Вдовствовать. *Живе вона сама собі, вдовуючи, і хлопчик у неї.* Г. Барв. 518.

Удо́вш, удо́вшки, *нар.*=**Удовж, удовжки.** Ум. **Удо́вшечки.** Харьк. у.

Удогно́ть, *нар.* Вдогонку. *Поїхали за ним удогонь, догнали.* Новомоск. у.

Удозві́ль, *нар.* Вдоволь. *У мене волі удозвіль найдяться.* Волч. у.

Удої́ти. См. **Удоювати.**

Удо́лити, лю, лиш, *гл.* Плохо сдѣлать. *Недавно вийшла заміж, та ото ще дечого в хазяйстві гаразд і не вміє. Тільки напекла вона раз поляниць, та бач вже й сама, що вдолила.* Драг. 172.

Удо́ма, *нар.* Дома. *Гей, гей, як би вдома, та ще й на печі.* Ном. № 2276. *І*

вдома їй радощів не було. МВ. (О. 1862. I. 96).

Удо́нити, ню, нить, *гл.* 1)=**Удолити.** *Якого удонили хліба, такий і їжте.* Борз. у. 2) Удо́лить. *Оце удонили, як льоду.* Ном. Стр. 288, № 7709.

Удопта́ти, пчу́, теш, *гл.*=**Утоптати.** *Вдоптав я стежечку через петрушечку.* Гол.

Удо́світа, *нар.* На разсвѣтъ, до разсвѣта. *Удосвіта встав я, темно ще на дворі; де-не-де по хатах ясне світло сяє.* К. Досв.

Удо́сталь, *нар.* Вдоволь, достаточно.

'Удонька, у́дочка, ки, *ж.* Ум. отъ **удка.**

Удо́ювати, удо́юю, ешь, сов. в. **удоїти, удою́, їш,** *гл.* Доить, надоить извѣстное количество. *Вона їм удоїла. Він узяв те молоко.* Грин. I. 158.

Удра́ти, ся. См. **Вдирати, ся.**

Удру́ге, *нар.* Вторично, во второй разъ. *П'ятниця вдруге не трапиться.* Ном. № 5930.

Удружи́ти, жу́, жиш, *гл.* Оказать услугу по дружбѣ. *Тепер удружив мені, посадив на кал.* Ном. № 7567.

Удряпну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Оцарапнуть, царапнуть. Котл. Ен. IV. 50.

Удуд, да, *м.*=**Одуд** Вх. Пч. II. 15.

Удурні, *нар.* Попусту, понапрасну. *Тільки гроші вдурні пропали.*

Удуши́ти, шу́, шиш, *гл.* Удушить. *Щоб тебе вдушило та вдаегило.* Ном. № 3778.

Удуши́тися, шу́ся, шишся. *гл.* 1) Удушиться, задушиться МВ. (О. 1862 I. 105) 2) Вспотѣть. *Дала йому чаю, і він пив, поки вдушився.... і став утиратьси.* Х. С. VII. 459.

Удушні́ти, нію, еш, *гл.* **Він удушні́в.** Ему жарко. Конст. у.

Удуш'я, шя, *с.* Удушье. Лебед. у.

Удьо́рити, рю, риш, *гл.* Сильно побѣжать. *Вона як удьорила од нього!* Слов. Д. Эварн. *Чи вже.... у місто удьорила.* Мир. Пов. II. 84.

Удяга́ло, ла, *с.* Верхняя одежда, надѣвающаяся въ рукава. *Як поїду в Харків, то там куплю собі яке удягало—свиту, або чинарку.* Волч. у.

Удя́ганка, ки, *ж.*=**Удягало.** Рк. Левиц.

Удяга́ти, га́ю, еш, сов. в. **удягти́, гну́, неш,** *гл.* Одѣвать, одѣть; надѣвать, надѣть.

Удяга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **удягти́ся, гну́ся, нешся,** *гл.* Одѣваться, одѣться. *У свитину вдягатимусь.* Шевч. 504. *Ой бурлака не вмивався, нема свити—не вдявся.*

Удя́чен, удя́чний, чна, не. Благодаренъ, благодарный, признательный. Гол. III. 283.

Удя́чність, ности, *ж.* Благодарность, признательность.

Удя́чно, *нар.* Благодарно, признательно.

Уедна́ти, на́ю, еш, *гл.* Договорить, уговорить. *Да покуль батенька я вѣднав, я свою шапочку стер і зм'яв.* Мет. 179.

'Уж, ужа́, *м.* 1)=**Вуж** 1. *Притикнув, як ужа вилами.* Ном. №. 6787. 2)=**Гуж.** Ном. № 12000 (одм.). 3) Орнаментъ на писанкахъ—съ извивающейся по яйцу линіей. КС. 1891. VI. 379. Уж. Чуб. I. 312.

Ужада́ти, даю, еш, *гл.* Пожелать.

Ужа́ка, ки, *м.*=**Вужака.** Ном. № 12201. ЗОЮР. II. 33.

Ужалі́тися, лі́юся, ешся, *гл.* Сжалиться, пожалѣть кого. *Ой пішла б ти, сиротино, мачухи б просила: може б вжалілась таки й сорочку пошила.* Грин. III. 412.

Ужа́лювати, люю, еш, *гл.* Пожалѣть. *Не вжалював батька в наймах.* Ном. № 5186.

Ужама́ти, ма́ю, еш, *гл.* 1) Разжевать. 2) Разжевать, разобрать (дѣло), понять. Мнж. 177.

Ужа́нція, ції, *м.* Обычай. *Тепер що живуть в Чорноморії козаки, то все то покоління тих запорожців, що колись жили в Січі. Ужанція у їх однакова.* О. 1862. II. 54.

Ужа́рити, рю, рить, *гл.* 1) Ужарить, дожарить. *Добре вжарилагуску.* 2)=**Ушварити.** *Як ужарив козака—аж курява встала.* 3) Ударить. *Він її як ужарив, то вона.... на двандяті сутьки здохла.* Грин. I. 157.

Ужа́ти, ужну́, не́ш, *гл.* Сжать часть чего нибудь.

Ужа́тися, См. **Ужинатися.**

Ужа́х, ху, *м.* Страхъ, ужасъ. Встрѣченъ только у М. Вовчка. *По тих усіх вжахах і плачу дівчина утомилися—нездужала мов.* МВ. (О. 1862. I. 91).

Ужахну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Испугать. *На мене сіла розставляли, вжахнули душу мою вбогу.* К. Псал. 35.

Ужахну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Ужаснуться. *Череваниха ж із Лесею вжах-*

нулись і побіділи на виду. К. ЧР. 325. *А грішні душі ужахнулися, у пекло йдучи, сильно плачучи.* Мет. 372.

Ужа́чки, чок, *мн.* Раст. Iris Pseudo-Acorus L. ЗЮЗО. I. 125.

Ужва́, ви́, *ж.* 1)=**Вужівка.** Вх. Зн. 73. 2) Въ плугѣ: большое деревянное кольцо, которымъ соединяются между собою плугъ и колёсня. Чуб. VII. 399.

Ужигну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Ударить. Вх. Лем. 397.

Ужé, *нар.* Уже, ужъ. *Іди зіма до Бучина, бо вже ти нам докучила.* Ном. № 622. *Така вже здача собача.* Ном. № 2941. **А вже ж!** Конечно. *А повінчалось у неділю? — А вже ж.* Шевч. 504. **А що вже.** Что же касается до. *А що вже Василько — тихий, сумний.* МВ. II. 8. **То вже ж.** И вотъ. *То вже ж Хмельницький до козаків приїзжає, словами промовляє.* Макс. *То вже ж один козак лугом біжить, коли дивиться на кущ, аж кущ дріжить.* Макс.

Ужеребі́ти, блю́, бі́ш, *гл.* Принести жеребенка, родить (о лошади и медвѣдицѣ). *Медведиха ужеребила тулуки.* Шух. I. 212.

Ужеребі́тися, блю́ся, бі́шся, *гл.* Ожеребиться. Шух. I. 211.

Ужива́льний, а, е. Употребительный. Желех.

Ужива́льність, ности, *ж.* Употребительность. Желех.

Ужи́ваний, а, е. 1) Употреблявшійся. 2) Употребительный, распространенный. *Очіпок на їй вишневий, самий уживаний тоді.* Г. Барв. 510.

Уживáння, ня, *с.* Употребленіе, потребленіе.

Уживáти, вáю, еш, сов. в. **ужи́ти, ужи́ву, вéш,** *гл.* 1) Употреблять, употребить, потреблять; пользоваться. *Вживають вони щуку-рибаху, ще й соломаху з водою.* ЗОЮР. I. 253. *Се ізілля кождє вживає.* Ном. *Не барзо дорогій напитки вживає.* АД. I. 211. *Хліба-солі не вживали.* Мет. 436. **Вживáти свíта.** Пользоваться жизнью. *Вживай світа, поки служать літа.* Ном. № 593. 2) Нажить. *Которая душа найлучче вживає? Чи молода дівчинонька, чи бідная удівонька, чи мужня жена?* Мет. 362.

Уживáтися, вáюся, ешся, сов. в. **ужи́тися, ужи́вуся, вéшся,** *гл.* 1) Употребляться, употребиться, потребляться. *Я хочу видіти, як моє добро уживатиметься.* Федьк. 2) Уживаться. *З відьомським кодлом не вживешся.* Рудч. Ск. II. 177.

Ужи́вок, вку, *м.*=**Ужиток.** *Із нашого женихання ні слави, ні вживку.* Мет. 86.

Ужик, ка, *м.* Ум. отъ уж.

Ужина́тися, наюся, ешся, сов. в. **ужа́тися, ужну́ся, не́шся,** *гл.* Во время сжинанія хлѣба захватывать, захватить часть сосѣдняго участка.

Ужи́нок, нку, *м.* 1) Количество сжатаго на нивѣ хлѣба. 2) Часть нивы, сжатая хозяиномъ сосѣдней нивы.

Ужи́ськo, ка, *с.* Веревка для увязыванія сѣна на возу. Волын. г.

Ужи́ти, ся. См. **Уживáти, ся.**

Ужи́тковий, а, е. Годный къ употребленію. *Ужиткове дерево.* Вх. Лем. 476.

Ужи́тковáння, ня, *с.* Употребленіе, извлеченіе пользы. Желех.

Ужи́тковáти, кýю, еш, *гл.* Употреблять, извлекать пользу Желех.

Ужи́тний, а, е. 1) = **Ужи́тковий.** 2) О пищѣ: съѣдобный. *Ужитні губи.* Вх. Лем. 416.

Ужи́ток, ку, *м.* 1) Польза. *Ой з нашого закохання ні слави, ні вжитку.* Мет. 78. *З мене нема громаді ніякого вжитку.* Стор. I. 229. 2) Потребленіе. *На хазяйський вжиток.* 3) **Ужи́тки.** Достатки, имущество. *Оставляю тобі.... всі мої ужитки, всі мої ужитки і малемькі дітки.* Нп. О. 1861. IV. 93. *Сосниця-роскошниця, великі вжитки: кругом вода, а в середині біда.* Ном. № 741.

Ужи́точний, а, е. Полезный.

Ужи́ще, ща, *с.* Веревка. Чуб. VI. 112. См. **Ужиськo.**

Ужи́точно, *нар.* Полезно.

Ужів, жéва, ве=**Вужів.**

Ужівка и **ужíлка, ки,** *ж.*=**Вужівка.** *Встромляють у лісу патичку, на неї кладуть окладину, а колок лісу і патичку зв'язують ужівкою.* Кіев. у. Ум. Ужівочка, ужíлочка. Грин. III. 304.

Ужов, ви, *ж.*=**Ужва** 1. Вх. Зн. 73.

Ужóвий, а, е= **Вужовий.**

Ужóвкнути, ну, неш, *гл.* Пожелѣть (отчасти).

Ужувáти, жую, єш, *гл.* Быть въ состояніи сжевать. КС. 1882. IX. 585.

Уз. *пред.* Возлѣ, около, при, вдоль, мимо. *Уз край світу ставили гори.*,К. Псал. 170. *Увечері ж, як скрізь народ відпочивав, посіяни на низьких уз гулящу порогах.* К. Дз. 173.

Уза́, **узи́**, *ж.* Жирный налетъ на водѣ. *А вода ж тобі у річці така, що зверху так і плава уза—через те, що мочуть шкури в річці.* Екат. г. Слов. Д. Эварн.

Уза́бочъ, *нар.* Въ сторонѣ. *Де ж він косарку купив так недорого? Мабуть у Лепта, в Хортиці?—Ні, десь узабочъ, у Кичкасі либонь, чи що.* Новомоск. у.

Уза́водя, *нар.* См. **Назаводя**.

Уза́втра, *нар.* Завтра. *Що маєш робить, то зроби сьогодня, а що маєш ззіспи, то ззіси взавтра.* Ном. № 11008.

Узага́лі, *нар.* Вообще.

Узя́д, *нар.* Взадъ, назадъ. *Ні взад, ні вперед.* Ном. № 7641.

Узя́довзі, *нар.* См. **Невзадовзі**.

Узаи́мний, **а**, **е**. Взаимный.

Узаи́мність, **ности**, *ж.* Взаимность. *Хоть з котрою ся запізнаю, взаемности не дознаю.* Гол. I. 215.

Узаи́мно, *нар.* Взаимно.

Узяйні, *нар.*—**бути**. Быть лишнимъ, не быть въ числѣ чего. *Привезли і мого таки брата до прийому, бо вже записаний, а я взайві.* Г. Барв. 402.

Уза́мітъ, *нар.* Сплошь, безъ исключенія. *Реньским всіх взамітъ частує.* Мкр. Н. 31. См. **Замет**.

Узаочі, *нар.* Заочно

Узапа́сити, **шу**, **сиш**, *гл.* Призапасить. *А я сухарів таки взапасила: буде на квас.* Черн. у.

Узя́пліш, *нар.* Заклинивши. *Набий сокиру на топорисько взапліш.* 2) Сплошь. *Мороз іде вісім день взапліш.*

Узбере́жжя, **жя**, *с.* Берегъ, побережье. *Будеш лежати, Тарасе, на рідній Україні, на узбережжі славного Дніпра.* К. (О. 1861. Ш. 6).

I. **Узбіч**, **бочі**, *ж.* Скатъ, покатость. *Спускаються вниз так узбіччу, бо рівно не можна з'їхати.* Св. Л. 214.

II. **Узбіч**, *нар.* На скатѣ, склонѣ горы. Вас. 205.

Узбі́ччя, **чя**, *с.* **На узбіччі**. Въ сторонѣ. Конст. у.

Узброї́ти, **ся**. См. **Узброювати**, **ся**.

Узбро́ювати, **рюю**, **вш**, сов. в. **узбро́їти**, **рю́ю**, **їш**, *гл.* Вооружать, вооружить.

Узбро́юватися, **рюю́ся**, **ємся**, сов. в. **узбро́їтися**, **рю́ся**, **їшся**, *гл.* Вооружаться. вооружиться. О. 1862. VI. 98.

Узва́рець, **рцю**, *м.* Ум. отъ **узварь**.

Узва́рь, **рю**, *м.* Родъ компота изъ сушеныхъ фруктовъ и ягодъ. Ном. № 343. Чуб. VII. 441. Ум. **Узва́рець**. Г. Барв. 98.

Узва́ти, **узву́**, **узва́ш**, *гл.* Позвать. *Узвали мене в хату та й дали чарку горілки.* Харьк.

Узвича́їтися, **ча́юся**, **ешся**, *гл.* Привыкнуть, пріучиться. *Всього, кажу, було, ним Мася узвичайлась по-польськи балакати.* Св. Л. 87.

Узвіз, **во́зу**, *м.* Взвозъ, подъемъ на гору. *Чумаче, де твої гроші? То в узвозі, та в перевозі.* Ном. № 10459. *Він летить із узвозу так, як ворона.* ЗОЮР. I. 152. Также дорога въ оврагѣ. Вх. Зн. 72.

Узгір'я, **р'я**, *с.* Склонъ горы. *Криниця під узгір'ям.* Г. Барв. 152. *Нехай в його суд по горах, по узгір'ях правда сяє.* К. Псал. 163.

Узголо́в'я, **в'я**, *с.* Изголовье. Вх. Зн. 73. *Те місце* (в горах), *де кам'яна постіль мостилася—крейдяний обвал, а на йому менший, як узголов'є.* МВ. II. 159.

Узграничáнин, **на**, *м.* Жительствующій около границы К. (Желех.).

Узграни́ччя, **чя**, *с.* Пограничье, мѣсто вдоль границы. *Вона узграниччя людом осадила.* К. Доси. 20.

Узграни́чник, **ка**, *м.*=**Узграничанин**. К. (Желех.).

Узда́, **дя́**. *ж.*=**Вуздя**. *Пропав кінь і узду кинь.* Ном. № 9823.

Уздвір'я, **р'я**, *с.* Мѣсто за дворами, вдоль дворовъ? *Повиходили ми на уздвір'є.* Г. Барв. 221. *Треба ж на моє горе божевільний свої прилетіти на уздвір'є. Кричить, па й кричить.* Г. Барв. 287. *Я її здалеку на вздвір'ї пізнала.* МВ. (О. 1862. Ш. 76).

Узденя́ця и **узди́ця**, **ці**, *ж.* Недоуздокъ. Вх. Зн. 73.

Уздя́чка, **ки**, *ж.*=**Вуздечка**. *Та ж уздечка що на коня, що на кобилу.* Ном. № 7996.

Уздя́ла, **дя́х**, *мн.*=**Удила**. Гол. I. 40.

Уздя́ниця. См. **Узденяця**.

Уздо́вж, *нар.* Вдоль, въ длину. *Та вздовж, та вшир.* Рудч. Ск. I. 6. *Вздовж байдака.... похожає.* Шевч. 50. *Ой іде чумак уздовж улицею.* Нп:

Уздогі́ни, *нар.* См. **На-вздогіни**.

Уздоровíти. См. **Уздоровляти**.

Уздоровля́ти, **ля́ю**, **єш**, сов. в. **уздоровíти**, **влю́**, **виш**, *гл.* Оздоравливать, дѣлать здоровымъ, излѣчивать.

Уздрівáти, **вáю**, **єш**, сов. в. **уздрíти**, **уздрю́**, **ри́ш**, *гл.* Видѣть, увидѣть, замѣчать, замѣтить. *Не видала сова сокола, як уздріла, аж умліла.* Ном. № 4374. *Змій.... як уздрів, що їх нема,—та як сунув поверх комишу догонять.* Рудч. Ск. I. 119. *Вздріла уранці, що тебе нема.* Кв. I. 215. *Доброго нічого там не вздріла.* Гліб. *Од коби я свого любка на годинку вздріла.* Гол. IV. 454.

Уздрівáтися, **вáюся**, **ешся**, сов. в. **уздрíтися**, **рю́ся**, **ри́шся**, *гл.* 1) Видѣться, увидѣться. *Ми ходімо обоє з чоловіком на роботу, та як уздримося вночі, прийшовши з роботи, та знов уночі й розійдемося на роботу* Волч у. 2) Казаться, показаться, представиться. *Мені уздрівся Федька Дирва.* Ал. 57. *Уздрілось йому.* Мир. ХРВ. 275. *Уздрівається йому, наче то вовк, аж воно собака.* Волч. у.

Уздря́чку, *нар.* Въ глаза. *Та й то взаочі, а не вздрячку він казав. Россдив... за очі, а не вздрячку.* Ал. 71.

Узнава́ти, **вáю**, **єш**, сов. в. **узна́ти**, **узну́**, **узне́ш**, *гл.* 1) Обзывать, обозвать. *Полежіли, домонтарем, гречкосієм узнавати.* Мет. 115. 2) Преим. несов. в. призывать. *Бога взивай, а руки прикладай.* Ном. № 65. 3) Звать, называть, назвать. *Узнають її в хату, питаю: чи підеш, чи ні?* Грин. Ш. 424.

Узи́мки, **ків**, *м.* Первые дни зимняго времени.

Узи́рити, **рю**, **рив**, *гл.*=**Уздрíти**. *Кобила як стрибнула,—оглянулась, так і вовка не взирила.* Рудч Ск. I. 5. *Я й не взирила, як вона пішла.* Борз. у.

Узимі́. **взíмку**, *нар.* Зимой. *Хто влігі гайнує, той взімі голодує.* Ном. № 557.

Узір, **узо́ру**, *м.* Видъ, внѣшній видъ. *Як узір хороший у сіна, зелене, то й сіно в цінї.* Волч. у. **На взір**. Съ виду, по внѣшнему виду, по наружности. *Пшениця гарна на взір.* Рк Ленщ. *На взір чоловік середніх літ.* Мир. ХРВ. 11. *На взір вони (будинки) цілі і кріпкі.* О. 1861. VI. 169. *У лісі і на взір немає груш.* Волч. у. 2) Образецъ. Хата, Х. *Нехай ся мова іде по добрих людях на взір, треба велике діло рідної освіти розпочинати.* К. (О. 1862. III. 30). *Христос дав нам взір собою.* Св. Л. 315. **Взóром**. По образцу. *Писав сей хуторний проява українські пісні взором звичайних жіночих та козачих.* К. XII. 19. 3) Узоръ. Шух. I. 259. Ум. **Узбрець**. *Був сей погонець взорцем дикої краси.* Г. Барв. 18.

Узлик, **ка**, *м.*=**Вузлик**. *Із хишені взяшли узлик, гарно шовком шитий, новен. мабуть на червінець....* Мкр. Н. *Сама ще така, як узлик.* МВ. I. 11. Ум. **Узличок**. *Ти ж мій узличок!* Ласкательное обращеніе къ ребенку. Ном. № 9251.

Узля́тися, **ля́юся**, **ля́шся**, *гл.* Озлиться. *Піднялись на мене горді і узлилися могущі.* К. Псал. 199. *Узлився на мене старшина.* НВолын. *У. Вже як на кого узляться люде, то до краю вже додять.* Мир. ХРВ. 286.

Узлíсок, **ску**, *м.* **узлíсся**, **ся**, *с.* Опушка лѣса. *Ідуть та йдуть, аж так на узлісці собаки ганяють лисицю.* Рудч. Ск. II. 141

Узлува́тий, **а**, **е**. 1)=**Вузлуватий** 1. 2)=**Вузлуватий** 2. *Хоч мáле, та вузлувате.* Ном. № 7331. *Купий німець узлуватий.* Шевч. 213.

Узмíжок, **жку**, *м.* Окраина межи. Черн г.

Узнава́ти, **наю́**, **єш**, сов в. **узна́ти**, **нáю**, **єш**, *гл.* Узнавать, узнать. *А дід та баба взнали, що миленька яблучка їла.* Рудч. Ск. I. 19.

Узнава́тися, **наю́ся**, **єшся**, сов в. **узна́тися**, **наю́ся**, **єшся**, *гл.* Признаваться, сознаваться, созваться. *Ми її допитували за ті гроші, що у тітки: чи не твої,—так не взнається: ні, каже, не давала, не мої.* Екат. у.

Узол, **узла́**, *м.*=**Вузол** 1. Ном. № 838. Ум. **Узлик**, **узличок**.

Узоли́ти, **лю́**, **лиш**, *гл.* Достаточно ущелочить (бѣлье).

Узóрець, **рця**, *м.* Ум. отъ **узір**.

Узорúти, **рю́**, **ри́ш**, *гл.* **Увидѣть**. *Як узорив він свою милую, обнявся з нею, поцілувався.* Чуб. II. 19.

Узорáти, **ра́е**. *гл. безл.* Свѣтать. **Взоря́ло**. Разсвѣло. *Коби було не взоряло, щі би було дівча спало.* Гол. IV. 519.

Узрíти, **рю́**, **ри́ш**, *гл.*=**Уздрíти** *Скоро Коновченко коня взрів, борзо обомлів.* Лукаш. 40.

Узува́ти, **вáю**, **єш**, сов. в. **узу́ти**, **узу́ю**, **єш**, *гл.* Обувать, обуть. *В свої чоботи хоче його взути.* Ном. № 3092. *Взутий, в слід босий.* Ном. № 1182.

Узува́тися, **вáюся**, **єшся**, сов., в. **узу́тися**, **узу́юся**, **єшся**, *гл.* Обуваться, обуть-

ся. *Чого сидиш надулася, чом в чоботи не взулася.* Ном. № 9100. *Устав бурлак зашатався, нема чобіт — не взувався.* Макс.

Узу́тта, тя́, *с.* Обувь. *У неї ні одежи теплої, ні узуття як слід.* Мир. Пов. І. 126.

Узу́кий, *й, -о́*=**Вузький**. Ум. **Узу́ненький, узе́сенький**.

Узу́нько, *нар.*=**Вузько**. Ум. **Узу́нько, узе́сенько**.

Узу́мінь. Самое глубокое мѣсто въ рѣкѣ съ быстрымъ теченіемъ, не замерзающимъ зимой. Козел. у. Слов. Д. Эварн.

Узя́ти, візьму́, мешь, *гл.* 1) Взять. *Верни моє, візьми своє.* Ном. № 273. *Взяла коня за гнуздечку.* Мет. 74. *Як же мені, козаченьку, раненько ходити? Як візьмеш ти за рученьку, не мусиш пустити.* Мет. 83. *Візьмем її додому, нехай вона у нас живе.* Рудч. Ск. II. 32. *А із ніколи його взяваи, коня купила.* Шевч. 135. **Бог його взяв.** Онъ умеръ. **Нехай його лихий візьме.** Чортъ бы его взялъ. Шевч. 79. 2) Достать, добыть, взять. *Ми народ не вольний—де нам взяти.* Ном. № 1310. 3) Получить. **Взя́ти в шу́ру.** Быть побитымъ, получить порку. *Виграв батько справу: взяв у шкуру і додому пішов.* Чуб. І. 231. 4) Надѣть. *Треба сорочку білу взяти.* Г. Барв. 441. *І як пришлось до хати, та взяв білу сорочку та і вмер.* Драг. 4. 5) Взять, приняться, начать, пуститься, стать. *Вийшла шабельку, взяв калину рубати.* О. 1862. IV. 27. *Як узяв він їхати. Тоді він взяв та горобців наслав.* Рудч. Ск. I. 82. *Взяла дівчина білі руки ламати.* Лукаш. 128. 6)—**кого́ (за себе)**. Жениться на комъ. *Люблю я дівчину, треба її взяти.* Мет. 47. *Як заслужиш пару волів і ясну оружину,—яку схочеш, таку й возьмеш молоду дівчину.* Мет. 42. *Яка з тебе хазяйка буде? Та тебе ніхто не візьме за себе.* Стор. I. 9. *Візьмеш мене за жінку.* Рудч. Ск. I. 145. 7) Охватывать. *Юнону взяв великий жах.* Котл. Ен. *Взяла мене журба й туга: зосталася я без друга.* Грин. III. 676. **Узяли його думки та гадки.** Сильно онъ задумался. ЗОЮР. I. 118. 8)—**го́ру**. Взять верхъ, побѣдить. 9)—**жа́ром**. Бросить въ жаръ. *Пропасниця вже морозом перетрусила та взяла жаром.* Черномор. 10)—**за що за́-що**. Ни во что поставить, пренебречь. *Взяли сиротину люде за ні за що, люде говорять: „сирота ледащо“.* Грин. III. 409. 11)—**на зу́би**. Бранить. *Питався чорт баби: що о Бозі говорять люде? Славлять, величають! А що о мені? Якось вас дуже на зуби взяли.* Ном. № 198. 12)—**нату́ру**. Усвоить привычку. 13)—**нена́висть на кого́**. Возненавидѣть кого. *Яке моє життє буде? Та й її, як я візьму на неї ненависть.* Г. Барв. 201. 14)—**свою́ во́лю**. Дѣлать по своему, какъ себѣ угодно, что хотѣть, то и дѣлать. *Ой що узяв Дніпр та свою волю: свої бережечки промиває, а лиманські коси засипає.* Грин. III. 592. 15)—**у зая́зл**. У **кайда́ни**. Заковать въ цѣпи, въ кандалы. 16)—**у я́сир**. Взять въ плѣнъ. Стор. II. 58. 17)—**шлюб**. Обвѣнчаться. Чуб. II. 82, 83. *Я з Києва повернуся, та й візьму шлюб з тобою.* Мет. 106. *Пішли до церкви і взяли шлюб.* Чуб.

Узя́тися, візьму́ся, мешся, *гл.* 1) Взяться. *Коли взявся за гуж, не кажи, що не дуж.* Ном. № 11014. *За рученьки біленькі взявшись, балакали то сяк, то так.* Котл. Ен. *Таке ледащо придалось той одинчик, що Господи!... і за холодну воду не візьметься.* Рудч. Ск. II. 107. **Узя́тися під бо́ки, у бо́ки.** Подбочениться. *Взяався під боки та й думає, що...ман.* Ном. № 2481. *А парубки, узявшись в боки, наприсядки пішли.* Шевч. 565. 2) Быть взятымъ, отнятымъ. *Візьметься від них женіх.* Св. Мр. II. 20. 3) Взяться, приняться за что, сдѣлать что. *Не візьмешся за роботу, робота сама не зробиться.* Ном. № 11017. *Як прийду та додому, не візьмуся їсти.* Ни. *Вийхавши за Городок, взялися стреляти.* Гол. I. 15. 4) Взяться, явиться. *Де ся взяв патарин.* Макс. *Де взялося два кунчики з Польщи, взяли таку коню ціну нарядили.* Мет. 98 **Відкіль се взялася небораґ?** Гліб. *Початок і не можна знать, відкіля взяався.* Ном. № 388. 5) Сочетаться бракомъ, пожениться. *Хиба було коли в світі, щоб ті, що кохались, розійшлися, не взялися,—живими остались.* Шевч. 269. 6)—**чим**. Обратиться во что. *Упав сніжок на обліжок та взявся водою.* Мет. 50. *Загорілось моє серце, слово полумʼям взялося.* К. Псал. 95. *А той як підскоче та черконе по яблуні: вона так попелом і взялась.* Рудч. Ск. II. 77. *Уже моє золото гряззю взялось і не маячить.* Г. Барв. 290. *Стіни чорні, аж цвілою взялися*—т. е. покрылись плѣсенью. Мир. ХРВ. 24. **Все так вогнем і взялось.** Все

было объято пламенемъ. ЗОЮР. I. 152. 7) Пристать, къ кому, чему. *Узялся, як реп'ях.* Ном. № 2745. *Узялся до мене смолою. Як приложили до тіла, так і візьметься.* Радомысл. у. 8)—ближ. Приблизиться. *Козаки ближ взялися.* Гол. I. 35. 9) **Моро́зи взяли́ся, зи́мно ся взяло.** Настали морозы, насталъ холодъ. Вх. Зн. 6.

Узя́ток, тку, *м.* 1) Пожина, добыча. *Де попам, або музикам не було взятку.* Мкр. Н. 33. 2) Сборъ меда и воску у пчелъ. *Вже гречки цвітуть—буде добрий взяток.* Подол. г.

Узя́ття, тя, *с.* Взятіе, полученіе. *Приїжджають до тебе з Січі задля узяття тілько подарунків.* К. ЧР. 301.

Узя́ха, хи, *ж.* Та, которая береть. *Коли даха, то і взяха.* Ном. № 10650.

Узя́харь, ря, *м.* Тотъ, который береть *Коли дахарь, будеш і взяхарь.* Ном. № 10650.

Уздя́ться, дя́юся, ешся, сов. в. **уїстися, уїмся, уїсися,** *гл.* 1) Надѣваться, надѣться. *Ані я вїюся, ані я впівся.* Ном. № 1558. 2) Въѣдаться, въѣсться, врѣзываться, врѣзаться. *Обручка вїлася в палець. Воно так йому в тіло вїлось.* Рудч. Ск. II. 70. 3) Приставать, пристать, привязываться, привязаться, придираться. *Собаки вїдаються.* МУЕ. Ш. 127.

Уїдище, ща, *с.* Пожираніе? кормежка? *На море все гультяїв сатана, мов ворония на вїдище—війна.* К. ПС. 25.

Уїдливий, а, е. Назойливый, неотвязный. *Таке вїдливе, що візьми та прямо й наплюй йому серед лоба.* Ном. № 2736. *Не будь вїдливий, як та ося.* Ном. *Ну та й прокляті оці гуси, які вони вїдливі: не встів прогнать, уже знов лізуть.* Лебед. у.

Уїдливість, вости, *ж.* Назойливость, надоѣдливость, неотвязность. Чуб. I. 238.

Уїдливо, *нар.* Назойливо, неотвязно. *Та так же вїдливо причепився, що й не одженеш.* Харьк. у.

Уїдноста́ль, *нар.*=**В односта́ль.**

Уїжджа́ти, джа́ю, єш, *гл.*=**Уїздити.**

Уїжно, *нар.* Сытно, досыта. *Хоч не вїжно, так уліжно.* Ном. № 10387.

Уїзд, ду, *м.* Въѣздъ.

Уїзди́ти, джу́, ди́ш, сов. в. **уїхати, уїду, деш,** *гл.* Въѣзжать, въѣхать. *У столицю вїздив Колумб, мов царь який.* Ком. Р. I. 54.

Уїздний, а, е. Въѣздный. *Вїздні ворота.*

Уїзжений, а, е. Много ѣздившій, объѣзженный. *Уїзжена коняка везе не лупцюючись.* Мир. Пов. I. 125.

Уїлий, а, е=**Уїдливий.** Вх. Лем. 398.

Уїсти, уїм, уїси́, *гл.* Съѣсть, поѣсть достаточно. *Ні вїв, ні випив, а драпгям світить.* Ном. № 1869.

Уїстися. См. **Уїдатися.**

Уїхати. См. **Уїздити.**

Уйма́к, ка́, *м.* Захваченный въ неволю, въ плѣнъ. *Син пійшов у кримські уймаки.* К. ПС. 110.

Уйма́ти, маю, еш. сов. в. **уйми́ти, млю, мéш** и **унáти, уйму́, мéш,** *гл.* Брать, взять, отнимать, отнять. *Був їдем богач і тілько же богацтва мав, аж не мав де подіти. І вже йшов до Господа Бога, аби їму пан Біг троха уймив того богацтва.* Гн. II. 182.

Ука́з, зу, *м.* 1) Указаніе. *Миршава голова мені не указ.* Ном. № 5318. 2) Указъ. *Пошукаймо указу, щоб напитись по другому разу.* Ном. № 11633. *Прийшов указ лоби голить.* Шевч. 591.

Указа́ти См. **Указувати.**

Ука́зник, ка, *м.* Указчикъ. *Сьогодня не празник, а ти нам не вказник.* Ном. № 187.

Ука́зування, ня, *с.* Указываніе.

Ука́зувати, зую, еш, сов. в. **указа́ти. жу́, жеш,** *гл.* Указывать, указать, показать. *Укажи палець, а вік руку просить.* Ном. № 4858. *Бодай же ти, дівчинонько, щастя-долю мала, що ти мені молодому дорогу вказала.* Мет. 452.

Ука́кати, каю, еш, *гл.* Опачкать, огадить (дѣтскія слова). *Вбіраються якаками на верх.* Ном. № 11218.

Ука́катися, каюся, ешся, *гл.* Опачкаться, огадиться (дѣтск. сл.).

Укала́ти, ла́ю, еш, *гл.* Опачкать.

Укала́тися, ла́юся, ешся. *гл.* Опачкаться.

Ука́пати. См. **Укапувати.**

Укáпувати, пую, еш, сов. в. **укáпати, паю, еш,** *гл.* 1) Обкапывать, обкапать. *І бороду вкапав сметаною.* Ном. № 13212. 2) Впускать, впустить по каплѣ, накапать.

Укарамши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Стащить. *Де це ти, чоловіче, взяв?—Мовчи, жінко! це я укарамшив у пана, як ходив до кімнат.* Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Укара́ння, ня, *с.* Наказаніе. *Ні я Бога прогнівила, жила-м справедливе, всякі його укарання зносила, терпіла.* Гол. I. 361.

Укара́ти, раю, еш, *гл.* Наказать.

Укача́ти, ся. См. **Укачувати, ся.**

Укача́тися, чаю́ся, ешся, *гл.* Выпачкаться, качаясь. *Укачався в пір'є. Впала серед дороги, укачалась у пісок.* Чуб. II. 116.

Ука́чувати, чую, еш, сов. в. **укача́ти, чаю, еш,** *гл.* Укатывать, укатать.

Ука́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **укача́тися, чаю́ся, ешся,** *гл.* Укатываться. укататься.

Укві́тувáти, тýю, еш, *гл.*=**Укві́тчати.** *Ми Химочку укві́тували, щоб люде не пізнали.* Грин. III. 429.

Укві́тча́ти, ся. См. **Укві́тчувати, ся.**

Укві́тчувати, чую, еш, сов. в. **укві́тча́ти, чаю, еш,** *гл.* Убирать, убрать цвѣтами. *Укві́тчала її* (землю) *рястом, барвінком покрила.* Шевч. 195

Укві́тчуватися, чуюся, ешся, сов. в. **укві́тча́тися, чаю́ся, ешся,** *гл.* Убирать, убрать себя цвѣтами. *А то не буду й танцювать, поки барвінку не нарву та не укві́тчаюсь.* Шевч. 496.

Укида́ння, ня, *с.* Вбрасываніе.

Укида́ти, даю́, еш, сов. в. **уки́нути, ну, неш,** *гл.* Вбрасывать, вбросить. *Волно Богу і зв'язавши в рай укинути.* Ном № 23. *Вкинь мене в болото, а я тебе вберу в золото.* Ном № 10145. **Уки́нути в темни́цю, в тюрму.** Посадить въ темницу, тюрьму. Ком. Р. I. 56. *Лáтку вкинути.* Положить заплату. ЗОЮР. II. 283. **Горíлки вкúнути** или просто **вкúнути.** Выпить водки, выпить хмѣльного. ЗОЮР. *Раз поприхóдили вони з весíлля, обоє вкинувши.* Г. Барв. 52. **У гóлову собí вкúнути.** Забрать себѣ въ голову,—**кому́**– Вбить кому въ голову. *Хто се тобí такудурницю в гóлову вкинув?* О. 1861. IV. 39. **Уки́нути фуга́.** См. **Фук.** Мкр. Г. 61.

Укида́тися, даю́ся, ешся, сов. в. **уки́нутися, нуся, нешся,** *гл.* 1) Быть брошеннымъ, брошеннымъ, бросаться, броситься. *У те саме вікно, у котре вкинувся скорб, уліз злодíй.* Стор. I. 67. 2) Приключаться, приключиться, появляться, появиться. *Вкинувся упадок. Йому щось на руцí вкинулось. Укинувся червак у хлíб. Сивий волос почáє укидáтись.* О. 1862. X. 17. *Страх у серце вкинувся.* МВ. (О. 1862. I. 95). 3) Пристращаться, пристраститься, предаваться, предаться. *Вкинувся у крадíжку.* Лебед. у. *Не вкидáйся так тяжко в своє горе.* Г. Барв. 334. *Вкидáється у прядíння.* Конст. у. См. **Удаватися.**

Ýкий, а, е. Ученый, вычученный, обученный. Шух. I. 33. Желех.

Укипáти, паю́, еш, сов. в. **укипíти, плю́, пúш,** *гл.* 1) Укипать, укипѣть, уварываться, увариться. *Щоб укипíло м'ясо, треба горщика зо щільною покришкою.* Дещо. *Дай, мамо, вечерять!—Підожди, долото вкипить, то будеш вечерять.* Ном. № 12151. 2) *? Дíд вибрав чистéньке на льоду містéчко, як учеше ковизкою, так селезень і вкипíв.* Мнж. 119.

Укисáти, сáю, еш, сов. в. **уки́снути, ну, неш,** *гл.* Дѣлаться, сдѣлаться кислымъ (о тѣстѣ).

Укиáчáтися, чýся, чúшся, *гл.* Окончиться.

Укíр, *нар.* См. **На-вкíр**

Уклáд, ду, *м.* 1) Уговоръ, договоръ сдѣлать. *Між нúми єсть уклад. Єней за тестя мав Латина, а сей Єнея як за сина.* Котл. Ен. IV. 33. 2) Раскладка, распредѣленіе денежнаго сбора. *Уклад зробúли.* НВолын. у. 3) Затрата. *На сю хвабрику пíшов великий уклад.* Мiусск. окр. 4) Мелкая глиняная посуда, служащая добавленіемъ къ продаваемой сотнѣ посуды и вкладываемая въ крупную. Вас. 185. 5) Уклад. У гуцулокъ: родъ ожерелья (въ два, три ряда), составленнаго изъ мѣдныхъ крестовъ и др. мѣдныхъ же украшеній. Шух. I. 286.

Укладáльник, ка, *м.*=**Кладíльник.** Рк. Левиц.

Укладáти, даю́, еш, сов. в. **уклáсти, укладý, дéш,** *гл.* 1) Вкладывать, вложить. *Уклав Бог душу як у пня.* Ном. № 2915. *Стоíть же та труна двадцять год чотирí, двадцять год чотирí, та й заговорила: „Або що вкладíте, або розберíте!“* Лис. VI, № 13. 2) Возлагать, возложить. *Терновий вінок на голову вкладають.* Шух. I. 40. 3) Закладывать, заложить, занимать, занять мѣсто положеннымъ. *Було хлíбами столи й лавки так і вкладу.* Г. Барв. 242. 4) Укладывать, уложить. *Уклав дитину спати.* 5) Только сов. в. уложить, убить. *З лихúми,—коли їх не*

вкладеш, то вони тебе вложать. Мир. ХРВ. 84. *Трьох* (жовнірів) *уклав, а двоє втекло.* Стор. 6) Съдать, съесть. *Уклав вареників з півсотні.* Алв. 45. **Укла́сти** ціну. Назначить цѣну. *Найхали купці із Варшави, вороному коню ціну вклали, ой уклали, вклали ще й зложили на двадцять червоняців, на чотирі.* Умянск. у.

Укладáтися, дáюся. ешся, сов. в. **уклáстися, кладýся, дóшся,** *гл.* 1) **Укладываться, уложиться.** *Зовсім зібрався і уклався, і скільки видно почухрає.* Котл. Ен. 2) Укладываться, улечься. *Він вже й уклався спати.* Стор. I. 63. *Уклався місяць спать.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 81). *Піди вкладися гарно спати.* Котл. Ен. II. 35.

Укладúстий, а, е. Вмѣстительный. **єнький.** *Це горщик малий, та вкладистий.* Павлог. у.

Укладжа, кн, *ж.* Взносъ.

Укладник, ка. *м,* Раст. Lathyrus sylvestris L. ЗЮЗО.

Укладувати, дую, еш, *гл.*=**Укладати.**

Укладуватися, дуюся, ешся, *гл.*=**Укладатися.**

Уклáндати, даю, еш, *гл.* Уложить, убить. *Там певно вже ведмеді укландають його.* Рудч. Ск. I. 134.

Уклáндатися, даюся. ешся, *гл.* Улечься (спать)—презрительно.

Уклáсти, ся. См. **Укладати, ся.**

Уклéїти, ся. См. **Уклеювати, ся.**

Укленáти, нáю, еш, *гл.* 1) Настойчиво упрашивать, заклинать. Екат. у. (Залюб.). 2) Упрекать. *Вона його вкленяла, як почула, що він так зробив.* Екат у. (Залюб.).

Уклепáти, пáю, еш, *гл.* Выковать. *Там есть з чого шаблюку уклепати.* Шейк.

Уклепáтися, пáюся, ешся, *гл.* 1) Не впопадъ что либо сказать, сдѣлать, опшибиться. *Як його зовуть? Хома.—Не вклепались же, каже, й ви, що йому таке ім'я дали: він на Хому й походив.* ЗОЮР. I. 161. 2) По ошибкѣ принять лицо неизвѣстное за извѣстное. *Бачу, що панич знакомий, та щоб не вклепатись, роспитався у людей, звідки воно есть.* Литинск. у.

Уклéювати, лéюю, еш, сов. в. **уклéїти, уклéю, їш,** *гл.* Вклеивать, вклеить.

Уклéюватися, лéююся, ешся, сов в. **уклéїтися, уклéюся, їшся,** *гл.* Вклеиваться, вклеиться.

Уклика́ти, каю, еш, сов. в. **уклúкати, чу, чеш,** *гл.* Зазывать, звать, призвать. *Уклікають Івана у хату, садовлять за стіл.* Грин. II. 227. *Вклич брата в хату.*

Уклúпати, лáю. еш. *гл.* Понимать, смыслить. *Дитина до пів року почала вклипляти.*

Уклíп, лóпу, *м.* Поклонъ. Чуб. IV. 220.

Уклíпитися, плюся. пишся, *гл.* Вцѣпиться. *Черьвак як годвабна нитка вклипится статку до язика або ноги і трудно го струти.* Вх. Лем. 399.

Уклонúти, ся. См. **Уклонити, ся.**

Уклонúти, нáю, еш, сов. в. **уклонúти, нúю. ниш.** *гл* 1)=**Уклонятися, уклонитися.** *К Дніпру-Славуті низенько уклонялися.* АД. I. 217. *Сам низенько уклонив.* АД. I. 218. 2) Просить, склонять, склонить. *Панич уклоняв, щоб кінці покопати.* Лебед у.

Уклонúтися, нáюся, ешся, сов. в. **уклонúтися, нúюся, нишся,** *гл.* 1) Кланяться, поклониться. *Матері старенькій низенько в ноги вклонімось.* Мет. 348. *Не вклонюсь багачу, бо сам хліб молочу.* Ном. № 2559. 2) Поклоняться, поклониться. *Но вклонявісь чужому ідолу німому.* К. Псал. 190.

Уклопóчаний, а, е Озабоченный.

Уклочúтися, чýся, чúшся, *гл.* Говорятъ о хлѣбныхъ всходахъ, когда они растутъ такъ густо, что былинка за былинку запутывается. *Хліб добре вклочився.* Харьк. у.

Уклюбнути, ну, неш, *гл.* Клюнуть. *Ні одна риба не вклюнула.*

Уклюбнутися, нуся, нешся, *гл.* Вкрасться, забраться, завестись. *Вклюнуться злидні на час, не виживеш їх за год.* Ном. № 1538. *Як же вклюнулася* (в скирти) *та проклята кузька, да так же вклюнулася!* ЗОЮР. I. 229.

Уклюкáти, кáю, еш, сов. в. **уклюкнýти, нý, нéш,** *гл.* 1) Опускаться, опуститься внизъ. *Дюжки сокирою по гільці, щоб вона уклякнула, а не зрубій.* Волч. у. 2) Становиться, стать на колѣни. *Бобa перед образами клякнула, стала Бога просити, щоб Бог дав їм звітки дитину.* Чуб. II. 375. *В той час увірю, як нам прихажуть клякнути при столі, та й рученьки зв'яжуть.* Гол. I. 349. 3) Присѣдать. присѣсть на корточки. *Скакав, та не клякнув.* Ном. № 8813. 4) Коченѣть, окоченѣть, отъ холода. *Будуть морозяні зіми, то се дерево швидко клякне.* 5) Только сов. в. Замолчать, смолкнуть.

Непремінний кричав на людей: я вам се та те, я на вас військо наведу! А люде: „Які ж ми бунтовники? ми ж усе платимо як слід і слухаємо.“ Так він і вклякнув, наче воду в рот набрав. Новомос. у.

Укмі́тити, чу, тиш, *гл.*=**Укмитити** *Я й не вкметив, як він увійшов.* Ольгов. у.

Укмі́тити. См. **Укмічати.**

Укмітува́ти, тую, ош, *гл.*=**Укмітити.** *От скільки ж нас там було, а нікого ж ви не укмітували, як мене.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Укмічáти. чáю, ешь, сов. в. **укмі́тити**, чу, тиш, *гл.* Замі́чать, замі́тить, примі́чать, примі́тить, подмі́чать, подмі́тить. *Зразу укмічають, що не такий народ.* О. 1862. VIII. 31 *Мале, та й те вкмічило, що в просі кузька в.* Звенигор. у. *Зразу вкмічить дитина.* НВолын. у.

Уко́взувати. См. **Уковзувати.**

Уковзува́ти, зую, ош, сов. в. **уковзну́ти**, заю, ешь, *гл.* Скользя, ка́таясь по льду, дѣлать, сдѣлать его скользкимъ. *Хлопці тут усе ковзаються, та так уковзали, що мабуть таки я не пройду не впаду.* Черн. у.

Укодбкати, каю, ешь, *гл.* Изморить, утомить. *Як орав, то так укодбкав кобилу, що й не встане тепер.* Харьк. у.

Уко́їти, укою́, їш, *гл.* Сдѣлать—преимущественно что либо дурное. *Пан Каньовський кого б ні зустрів поодинчого, то щось йому та вкоїть.* Грин. II. 280. *А що се ти вкоїв, невірне!* Г. Барв. 190. *Вкоїти халепи.* К. ЦН. 284.

Уко́їтися, уко́юся, їшся. *гл.* 1) Произойти, случиться. *У жінки в чоловіком спірка вкоїлася.* Ном. № 2656. 2) (О дѣт.) Умочиться.

Уколисáти. См. **Уколисувати.**

Уколиса́ти, шу, шеш, *гл.* Убаюкивать, убаюкать въ люлькѣ. *В колисаноньці Боже дитя, колисала го Божая Матн, уколисала, твердо заснула.* Гол. IV. 22.

Уко́лиця, ці, *ж.*= **Околиця** 1. *Сюдою-тудою по за вколицю.* Ном. № 7752.

Уко́ло, *нар.* Кругомъ, вокругъ.

Уколо́ти, лю́, леш, *гл.* 1) Уколоть. *Його колючки і уколять.* Рудч. Ск. I. 153. 2) Наколоть. *Уколи трохи трісочок.*

Уколо́тися, люся, лешся, *гл.* Уколоться.

Уколо́шкати, каю, ешь, *гл.* Умертвить, убить. *Злигалася з хазяїном і вкупі уколошкали хазяйку.* Мир. Пов. II. 103 *Отоді то й Гарина на Орельці уколошкали, та не його одного—і других посіклн на капусту.* Стор. II. 9.

Уколупáти. См. **Уколупувати.**

Уколупи́ти, плю́, пиш, *гл.*=**Уколупати.** *Свойого вколупив би здоров'я для милого приятеля.* Ном. № 9517.

Уколу́пувати, пую, ош, сов. в. **уколупа́ти**, паю, ешь, **уколупну́ти**, ну́, не́ш, *гл.* Отковыривать, отковырнуть. *Приміг би, серця вколупнуще та дав.* Ном. № 9517.

Уколядува́ти, дую, ешь, *гл.* Заработать пѣніемъ колядокъ.

Уконáтися, ни́ося, ешся, *гл* Умориться, устать. *На то Біг темну ніч дав, жеби челядь спочинала, бо ся в полі уконала.* Гол. I. 84.

Уконтентовувати, вую, ош, сов. в. **уконтентува́ти**, тую, ош, *гл.* 1) Удовлетворять, удовлетворить. *Нехай же так буде, як швець каже: перемалюю, щоб і його вконтентувати.* Кв. 2) Угощать, угостить. *Добрих послав тобі Господь гостей, та чим то їх уконтентуєш?* К. ЧР 245.

Уконтентува́тися, ту́юся, ешся, *гл.* Удовлетвориться.

Укопáти, ся. См. **Укопувати**, ся.

Уко́пувати, пую, ош, сов. в. **укопáти**, паю, ешь, *гл.* 1) Вкапывать, вкопать. *Вкопали на майдані два стовпи. Поховали у леваді і хрестика над ним не вкопали.* Шевч. 508. *Став, як укопаний.* Ном. № 13905. 2) Только сов. в. Вырыть. *Вкопай баґаболі на борщ.*

Уко́пуватися, пуюся, ешся, сов. в. **укопáтися**, паюся, ешся, *гл.* 1) Зарываться, зарыться, закопаться, углубиться. *Од ворога ховавшися, як у землю вкопашся.* Ном. № 14255. 2) Вскапывая свое поле, прихватывать, прихватить чужаго.

Укорени́ти, ся. См. **Укоренять**, ся.

Укорени́ти, ню́, ош, сов. в. **укоренйти**, ню́, ни́ш, *гл.* Укоренить, укоренить.

Укорени́тися, ню́ся, ешся, сов. в. **укоренйтися**, нюся, ни́шся, *гл.* Укорениться, укорениться, глубоко пустить корни. *В саду вишенька вкоренилася.* Грин. III. 244. *Тут єхизма глибоко в козацтво вкоренилась.* К. МБ. II. 131.

Укорі́ти, рію, ош, *гл.* О ткани: напитавшись чѣмъ либо, сдѣлаться твердой

кака кора. *Так побив, що сорочка на йому вкоріла,*—т. е. въ крови засохла. Черн. у.

Укоронбкувати, вую, ешь, сов. в. **укорону́вати, ну́ю, ешь,** *гл.* Короновать, возлагать, возложить корону. *Змалював би я собі двоглавого, або хоть укороно́ваного орла.* К. XII. 33.

Укро́ливий, а, е. Укоризненный.

Укори́ти. См. **Укорять.**

Укороти́ти. См. **Укорочати.**

Укороча́ти, чаю, ешь, сов. в. **укороти́ти, чу, тйш,** *гл.* Укорачивать, укоротить, сокращать, сократить. *Та вже ж чи вкорочать свій вік, то вкорочай в шинку над бочкою горілки.* Г. Арт. (О. 1861. III. 112). *Укоротив я вам віку.* Шевч. 204.—ходй. Замедлять, замедлить шагъ. *Христя трохи вкоротила ходи.* Мир. Нов. II. 43.

Укорпнўти, ну́, не́шь, *гл.*=**Уколупнути.**

Укоря́ти. См. **Укорять.**

Укоря́ти, ряю, ешь, сов. в. **укори́ти, рю́, ри́шь,** *гл.* Укорять, укорить. *Будеш ти мене в вірі християнській укоряти.* АД. I. 212.

Укосни́тися, ни́ся, не́шся, *гл.* Привязаться. *Сидить чернець, Богу молиться, — як укоснулись до його чорти! Почали скушать його.* Грин. II. 11.

Укоси́ти, шу́, сиш, *гл.* Накосить. *Укоси, братіку, трошки трави на городі,— теляті дати.*

Укоси́тися. См. **Укошуватися.**

Укбсом, *нар.* Косо. *Ой знати, знати, хто з кого кпиться, здалека сідає, вкосом дивиться.* Гол. I. 314.

Укоськати, каю, ешь, *гл.* Укротить, успокоить, уговорить. *Сам дід утомився, поки бабу укоськав.* Грин. III 343. *Може вдвох з Цвіркункою чи не вкоськаємо Марусі.* О. 1861. XI. Кух. 20.

Укотйти, ся. См. **Укочувати, ся.**

Укоти́тися, чу́ся, тишся, *гл.*=**Окотитися** (объ овцѣ). Шух. I. 141. *Баранн валюють вівці, від чого ті стають кітні і не дають молока, аж укотяться.* Шух. I. 210.

Укохáти, хáю, ешь, *гл.* Полюбить.

Укóчувати, чую, ешь, сов. в. **укоти́ти, укочу́, тиш,** *гл.* 1) Вкатывать, вкатить. 2) Укатывать, укатать. *Дорога вкочена.* 3) Вкатываться, вкатиться. *Обідньої доби еаме нані вкотила, як на колесах.* МВ. I.

Укóчуватися, чуюся, ешся, сов. в. **укоти́тися, укочу́ся, тишся,** *гл.* Вкатываться, вкатиться. *Покотився тоді сліпуючи та й укотивсь у лисиччину норку.* Грин. I. 178.

Укóшуватися, шуюся, ешся, сов. в. **укосйтися, шу́ся, сишся,** *гл.* Захватывать, захватить при косьбѣ часть чужаго сѣнокоса. *Вони укосюються в її луку.* Харьк. у.

Украв'ка, ки, *ж.* Кусокъ остающейся отъ кроя матеріи. *Шиють, вишивають дорогі сукні; украв'очки на подарочки, обрізочки на цвіточки.* Мет. 343. Ум. **Украв'очка.**

Украда́тися, да́юся, ешся, сов. в. **украстися, украду́ся, дешся,** *гл.* 1) Избѣгать, избѣгнуть встрѣчи съ кѣмъ, уходить, скрываться, скрыться. *Його вона шукала—побачитись, а він украдався, та й не бачила таки.* Лебед. у. 2) Пробираться, пробраться, прокрасться, вкрасться. *Увечері якось украся в сіни.* О. 1862. I. 33. *Та недосвіт перед світом в садочок укрався.* Шевч. 651. *Вкралося горе.* Шевч.

Украдькн, *нар.* Украдкой. *Украдьки не роби.* НВолын. у.

Украї́на, ни, *ж.* 1)=Країна. *Прибудь, прибудь, мій миленький, з України далеких.* Нп. *Ой по горах, по долинах, по широких українах, ой там козак пожежає.* Нп. 2) Украйна, Малороссія—страна, заселенная украинскимъ народомъ. *Так звана по письменські Мала Россія, а по народньому Україна.* К. XII. 116. *Зажурилась Україна, що нігде прожити: гей вітоптала орда кіньми маленькі дітки.* АД. I. 73. *Як із день-годину зчинилися великі війни на Україні.* АД. II. 3. *Та немає лучче, та немає краще, як у нас на Вкраїні: та немає ляха, та немає пана, немає унії.* АД. II. 49. *Наша дума, наша пісня, не вмре, не загине,—от де, люде, наша слава, слава України.* Шевч. 46. *Настав инший порядок на Вкраїні, як почали князьки-Русь її оберегати, з неї собі данину брати і свою, рускую землею її називати.* К. (О. 1861. IX. Исторія України. 86). Ум. **Украї́ноньна, украї́ночна.** О. 1862. IX. 109; 1861. IX. 9.

Украї́нець, нця, *м.* Украинецъ. *Самн ж себе ми зовемо українцями, та рідну землю Україною.* К. Хн 9.

Украї́нка, ки, *ж.* Украинка. *Густий*

морок скрізь по хатах, густійший в будинках, що нема душі живої в сестрах Українках. К. Досв. 44. Ум. **Украї́ночка**.

Украї́ночка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **Украї́на**.

Украї́ночка, **ки**, *ж.* 1) Ум. отъ **Украї́на**. 2) Ум. отъ **Украї́нка**.

Украї́нофи́л, **ла**, *м.* Украинофилъ, любитель всего украинскаго.

Украї́нофи́лка, **ки**, *ж.* Украинофилка, любительница всего украинскаго.

Украї́нофи́льство, **ва**, *с.* Украинофильство.

Украї́нофи́льський, **а**, **е**. Украинофильскій.

Украї́нство, **ва**, *с.* Свойство и дѣятельность украинца въ національномъ смыслѣ.

Украї́нський, **а**, **е**. Украинскій. *Народ наш український спокон-віку в хліборобстві кохався.* К. Хм. 7. *Як іде український козак, то й корчму минає.* АД. II. 25. *Поки Рось зоветься Россю, Дніпро в море ллється, поти серце українське з панським не зживеться.* К. Досв. 21. *Шекспірові твори з мови британської мовою українською потерекладав П. А. Куліш. Збірники українських пісень.* Левиц. Пов. 153. *Українська література.*

Украї́нщина, **ни**, *ж.* Украинскій языкъ и литература. *Знаменитий декрет про українщину стався 18 мая 1876 року.* К. XII. 126.

Украй, *нар.* 1) По окраинѣ, мимо, возлѣ. *Їхала пані вкрай города.* Ном. заг. № 130. 2) Окончательно, совсѣмъ, совершенно. *Ой помалу-малу, мій таточку, грай та не врази мого ти серденька вкрай.* ЗОЮР. I. 22.

Украси́вий, **а**, **е**. Изукрашенный? *Зброя моя украсивая, доленьки моя нещасливая.* Чуб. V. 802.

Украсти́, **ся**. См. **Украшати**, **ся**.

Украсти́, **ду**, **дешъ**, *гл.* Украсть. *В середу постила, а кобилу вкрала.* Ном. № 535.

Украсти́, **ся**. См. **Украдати**, **ся**.

Украша́ти, **ша́ю**, **єш**, сов. в. **украси́ти**, **шу́**, **сиш**, *гл.* Украшать, украсить. *Червона калина луги украшає.* Чуб. V. 486.

Украша́тися, **ша́юся**, **єшся**, сов. в. **украси́тися**, **шу́ся**, **сиш**, *гл.* Украшаться, украситься, прихорашиваться. Шейк.

Украя́ти, **ра́ю**, **єш**, *гл.* 1) Отрѣзать. *Дружба кожа не має, нам хліба не вкрає.* О. 1862. IV. 6. *Я вкраяв би свого живого серця.* К. ЦН. 291. 2) Откроить, отрѣзать.

Укресе́ти, **шу́**, **шеш**, *гл.* Высѣчь (огня).

Укрива́льник, **ка**. *м.* Кровельщикъ.

Укрива́ння, **ня**, *с.* 1) Накрываніе, покрываніе. *Хату криємо, то се солома на вкривання.* Харьк. у. 2) Укрываньe, то, чѣмъ укрываются. Ум. **Укрива́нячко**. *Поїняв я жону—холодну воду, а жовтий пісок,—то постіль моя, а чорная хмара—укриваннячко.* Грин. III. 279.

Укрива́ти, **ва́ю**, **єш**, сов. в. **укри́ти**, **укрию́**, **єш**, *гл.* 1) Укрывать, укрыть, покрывать, покрыть. *Ой візьми ж мій жупан синій да вкрий мене.* Макс. *Вкривав собі хату.* Рудч. Ск. II. 92. *Буду тою хустинкою сідельце вкривати.* Мет. 23. *Дніпр укрили байдаки.* Шевч. 56. *Соловї, зозулі, райські птиці—та так і вкрили яблуньку.* Чуб. 2) Защищать, защитить. *Укрий, Покрово, від духа злого і чоловіка такого.* Ном. 3) Покрывать, покрыть (что либо бывшее). *А на мене молодую наговір, неславаа. Прибудь, прибудь, мій миленький, покрий неславоньку! А мій милий прибуває, неславу вкриває.* Грин. III. 623.

Укрива́тися, **ва́юся**, **єшся**, сов. в. **укри́тися**, **укрию́ся**, **єшся**. *гл.* Укрываться, укрыться, покрываться, покрыться. *Постелився і вкрився.* Ном. № 1308. *Бур'яном укрилась.* Шевч. 668.—*п'ятами.* Упасть, отъ толчка, внизъ головою. *Не один і п'ятами вкриеся за жарти.* Г. Барв. 446.

Укриви́дити, **джу**, **диш**, *гл.* Обидѣть. К. Краш. 37. *Вуйко дуже нас укривдив.* Федьк.

Укри́ти, **ся**. См. **Укривати**, **ся**.

Укришми́ти. См. **Укришувати**.

Укри́шувати, **шую**, **еш**, сов. в. **укришми́ти**, **шу́**, **шиш**, *гл.* Крошить, накрошить. *Чи я сорішив, що трохи вкришив?* Ном. № 12226.

Укрівва́ти. См **Укрівавлювати**.

Укрівавлювати, **люю**, **еш**, сов. в. **укрівва́ти**, **влю**, **виш**, *гл.* Окровавливать, окровавить. *Чого в тебе, Янку, ручка вкрівавлена?* Грин. III. 617.

Укрівва́тися, **влюся**, **вишся**, *гл.* Окровавиться. *Глянь, де се ти так укрівавився?*

Укрі́вля, **лі**, *ж.* 1) Покрывало, по-

крышка. Вх. Зн. 8. 2) Покрываніе (крыши). Рк. Левиц.

Укріп, укро́пу, *м.*=**Окріп**. *Чи бачив хто з чорта м'ясо? Чорта в укріп, а чорт утік.* Ном. № 2634. 2) Раст. укропъ, Anethum graveolens. Аѳан. 35. *Не рости, укропе, не рости, укропе, та вище городу, та вище городу* Нп. Ум. **Укріпець**.

Укріпи́ти. См. **Укріплять**.

Укріпля́ти, ля́ю, ѣш, сов. в. **укріпи́ти, плю́, пи́ш**, *гл.* Укрѣплять, укрѣпить. *Укріпив, як Бог черепаху.* Ном. № 7503. *Твоя правиця його вітри навіки міцно укріпляла.* К. Псал. 187. *Зіма вже морозами, кріпкими укріпила.* МВ. II. 25.

Укро, *нар.* Трудно, тяжело: Шух. I. 81.

Укроїти, рою, їш, *гл.*=**Украяти**.

Укрути́ти, ся. См. **Укручувати, ся**.

Укру́ть, *нар* Вмигъ, сразу. *Вкруть Кульбашний кинувся б назад до чумацького табору.* О. 1861. Х. Кух. 24.

Укру́чувати, чую, еш, сов. в. **укрути́ти, чу́, тиш**, *гл.* 1) Винчивать, ввинчивать. 2) Вматывать, вмотать, заматывать, замотать, обвязывать, обвязать. *Прив'язав його плечима до того стовпа. Добре вкрутив його.* Грин. II. 3. *Та як укрутив у хвіст руку,—давай мірять.* Рудч. Ск. I. 3. 3) Отрывать, оторвать. **Укрути́ти носа, хвоста́**. Сбить спѣсь. Ном. № 4174. 4) Впутывать, впутать (въ дѣло).

Укру́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **укрути́тися, чу́ся, тишся**, *гл.* 1) Ввинчиваться, ввинтиться. 2) Заматываться, замотаться, запутываться, запутаться. *Рій* (бжоли) *укрутиться в коси.* Мил. 8.

Укува́ти, укую́, ѣш, *гл.* Заковать, оковать. *Скажу тебе в кайдани вкувати.* Гол. *Білі ніженьки в кайдани вкували.* АД. I. 82. 2) Сковать, наковать. *Вкую кілька цвяхів. Як мама не вділила, то коваль не вкує*, т. е. если нѣтъ природныхъ способностей, то искусственно ихъ не создать. Вас. 209.

Укукобити, блю, биш, *гл.*=**Окукобити**. *Хата виведена була по вікна, а то я її до пуття укукобила й доповчила.* Харьк. г.

Укупи́ти, плю́, пиш, *гл.* Купить. *Укупимо собі золотого човна.* Чуб. III. 388.

Укупи́тися. См. **Укуплятися**.

Укупі, *нар.* Вмѣстѣ. *Росли собі вкупі.* Чуб. *Укупі били ляхів, укупі терпіли всякі пригоди.* К. ЧР. 71. *Чи в що краще, лучче в світі, як укупі жити! з братом добрим добро певне познать, не ділити.* Шевч. Ум. **Укупоньці, укупочці, укупці**. *Сидівши вкупоньці, мовчали.* Мкр. Г. 66.

Укупля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **укупи́тися, плю́ся, пишся**, *гл.* Чрезъ покупку земли врѣзываться, врѣзаться своими владѣніями въ чужія владѣнія. *Вкуплятися в чужій ґрунта.* 2)—у паруби́. За троекратное угощеніе парней водкой получать, получить доступъ въ ихъ среду. Мил. 60.

Укупоньці, укупочці, укупці, *нар.* Ум. отъ **укупі**.

Укурі́ти, ся. См. **Укурювати, ся**.

Укурі́ти, рі́ю, еш, *гл.* Запылиться, задымиться. *Камінюка навсила, вкуріла, а хатинка тулиться під нею, як сирота під тином.* Св. Л. 218. *Вкурів хліб дуже, а в мішку був.* Канев. у.

Укурювати, рюю, еш, сов. в. **укурі́ти, рю́, ри́ш**, *гл.* Запыливать, запылить.

Укурюватися, рююся, ешся, сов. в. **укурі́тися, рю́ся, ри́шся**, *гл.* Пылиться, запылиться. *Як не вкрити хліб, то вкурíться.* Харьк. у.

Укуси́ти. См. **Укушати**.

Укуси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Укусить себя. *Укусись за язик, та й мовчи.* Ном. № 1126.

Укуснýти, ну́, не́ш, *гл.* Куснуть разъ. *Як укусне один* (вовк).

Укýтати, ся. См. **Укутувати, ся**.

Укýтувати, тую, еш, сов. в. **укýтати, таю, еш**, *гл.* 1) Окутывать, окутать, обворачивать, обворотить. *Боги вкутані самими вишиваними рушниками.* Г. Барв. 180. 2) Только сов. в. Выпить, съѣсть. *Вишнівки з кварту укутали.* Котл. НП. 347. *Укутали за один день цілий хліб.* Кролев. у.

Укýтуватися, туюся, ешся, сов. в. **укýтатися, таюся, ешся**, *гл.* Закутываться, закутаться. *Укутався рядном та й лежить.* Черниг. у.

Укýчитися, чуся, чишся, *гл.* Наскучить, надоѣсть. *Добре ніколи не укучиться.* Ном. № 1712.

Укýчно, *нар.* **Вкýчно мі**. Мнѣ наскучило, надоѣло. Вх. Зн. 8.

Укушáти, шáю, еш, *гл.* 1) Ѣсть. *Будеш ти в мене хліб сіль вкушати, маленькі дітки доглядати.* Нп. 2) Употр. только сов. в.: **укуси́ти, шу́, сиш**. *Він і вкусить, і меду да́сть.* Ном. № 3056. *Гадю-*

ка хоч не вкусить, то засичить. Ном. № 2878.

Улáгоджувати, джую, еш, сов. в. **улáгодити, джу, диш,** *гл.* 1) Улаживать, уладить. 2) Усмирять, усмирить, укрощать, укротить, успокаивать, успокоить. *Злого ласкою більш улагодиш, як сваром.* Котл. МЧ. 411.

Улáд, *нар.* 1) Стройно; въ тактъ. *Влад співають гімн.* Шевч. 604. 2)=**До ладу**. ‖ **Улáдити, джу, диш,** *гл.*=**Уладнувати**. *Тут як би владить так, щоб який-небудь неборак не здумав шелесту зробити.* Гліб.

Уладíти, дію, еш, *гл.*=**Владíти**. *Нащо ж мені, добродію, людьми уладіти?* Грин. III. 615.

Уладнáти,днáю, еш; *гл.* 1) Уладить. 2) Поладить. *Ніяк не владнають.* Лохв. у. ‖ **Уладнувáти, нýю, еш,** *гл.*=**Уладнати 1**.

Уладнувáтися, нуюся, ешся, *гл.* Снарядиться.

Улáзити, жу, зиш, сов. в. **улíзти, зу, зеш,** *гл.* 1) Влѣзать, влѣзть, пролѣзать, пролѣзть въ средину чего. *Влізла баба в нерет,—ні назад, ні наперед.* Ном. № 10086. *У чужу душу не влізеш.* Ном. № 6138. *І в глеку молоко, та голова не влізе.* Посл. 2) Входить, войти. *Уліз у воду. Ученики улізли зараз у човен.* Єв. І. XXI. 3. 3) Помѣщаться, помѣститься. *В один мішок не влізе.* Харьк. у.

Улáзитися, жуся, зишся, *гл.* Влѣзать, помѣщаться. *Голова від Бога, а литка скарбова: бий скільки влазиться.* Ном № 1285. *В шкіру не влазишся.* Ном. № 13917.

Улáзливий, а, е=**Улізливий**. Желех.

Улазнúй, á, é. Тотъ, въ который влазитъ. *Влазний погріб.* Міусск. окр.

Уламок, мку, *м.* Обломокъ, отломокъ. *Взяв він уламок од чистого злота.* Щог. В. 152.

Улáн, на, *м.* Уланъ. Чуб. V. 94. *А в уланах добре жити, довбешкою воші бити.* Нп. Ум. **Уланúк, уланúчок, уланúчик.** Ном. № 811. Грин. III. 194.

Уланéнко, ка, *м.* Сынъ улана. Шейк.

Уланíв, нова, ве. Принадлежащій улану. Шейк.

Уланúк, ка, *м.* Ум. отъ **улан**.

Уланúн, на, *м.* Одинъ уланъ. *Ой нема, нема того уланина, та що я го любила.* Гол. I. 270.

Уланúчок, чка, м. Ум. отъ **улан**.

Уламський, а, е. Уланскій. Шейк.

Уласкáвити, ся. См. **Уласкавлювати, ся**.

Уласкáвлювати, влюю, еш, сов. в. **уласкáвити, влю, виш,** *гл.* Умилостивлять, умилостивить.

Уласкáвлюватися, влююся, ешся, сов. в. **уласкáвитися, влюся, вишся,** *гл.* Умилостивляться, умилостивиться. *Не журись! Може ще батько ласкавиться — він же тебе жалує.* МБ. II. 112.

Улатáти, тáю, еш, *гл.* Наложить заплаты. *Вламати треба старий кожух.* Харьк. у.

Улаштувáти, тýю, еш, *гл.* Прилѣлать, пригнать. *Клин улаштував у стіл так гарно, що й не знать.*

Улéрці, *нар.* Налегкѣ.

Улегчáти, чáю, еш, сов. в. **улегчúти, чý, чúш,** *гл.* Облегчать, облегчить.

Улéжати, жу, жиш, *гл.* Пролежать, извѣстное время; вылежать. *Денис не влежить, не всидить і не постоїть на одному місті.* Кв. *Нігде і хліба кусок не влежить.* Ном. № 12223. *Та вже нехай хоч розіпнуть, а я без вірші не улежу.* Шевч. 444.

Улéжатися. См. **Улежуватися**.

Улéжувати, жую, ешся, сов. в. **улéжати, жуся, жишся,** *гл.* Улеживаться, улежаться. *Груша добре влежалась.*

Улекшáти, шáю, еш, сов. в. **улекшúти, шý, шúш,** *гл.*=**Улегчати, улегчити**. *Циганочка потішала, влекшала серденько.* Мзк. 90.

Улелéкати, каю, еш, *гл.* Заморить, уморить, умертвить. *Змія, звісно, улелекав.* Грин. II. 236.

Уленýти, нý, вéш, *гл.* = **Улетíти**. *Одчини мені оконечко, до я й улену.* Чуб.

Улень, ульня, *м.*=**Улúк** Ном., стр. 294, № 139.

Улéсливий, а, е. Льстивый, вкрадчивый. *Чоловік улесливий.*

Улéсливість, вости, *ж.* Льстивость.

Улéсливо, *нар.* Льстиво.

Улестúти. См. **Улещати**.

Улетíти. См. **Улітати**.

Улещáння, ня, *с.* Задабриваніе, умасливаніе; вкрадчивыя, льстивыя рѣчи. *Годі тобі, стара вуркотухо: твої влещання ще гірш засмутили панію.* Стор. II. 216.

В його слові улещання, а не крихти правди. К. Псал. 21.

Улещáти, щáю, єш, сов. в. **улестúти**, **улещý**, **стúш**, гл. Умасливать, умаслить, задабривать, задобрить, ублажать, ублажить. *Язиком його влещає, в серці иншу думку має.* К. Псал. 25. *Як її не улещав, а не схотіла зостатися.* Стор. М. Пр. 28. *Стали улещать чоловіка, щоб він заночував у них.* Стор. І. 71.

Улúва, ви, ж. Проливной дождь. *Бурхали із-під неба вливи, і хмари голосом гукали.* К. Псал. 176.

Улива́ти, ва́ю, єш, сов. в. **улúти**, **уллю́**, **уллéш**, гл. 1) Вливать, влить. *Влив йому в рот живущої води, він і ожив.* Рудч. Ск. І. 128. 2) Обливать, облить, полить. *Влита слізьми.* МВ. (О. 1862. І. 81). *Треба землю кріз'ю влить, щоб почала вона родить.* Щог. Сл. 4. 3) Убѣгать, убѣжать быстро. *Пес уливав.* Вх. Зн. 73.

Улива́тися, ва́юся, єшся, сов. в. **улúтися**, **уллю́ся**, **ллéшся**, гл. Вливаться, влиться. 2) Внадать, впасть (о рѣкѣ). 3) Обливаться, облиться. *Вона усе сльозами ливалася.* МВ. (О. 1862. І. 73).

Улúнути, ну, неш, гл. Влетѣть. *В четверте віконце ангел влинув, на престолі став, слізку вронив.* Чуб. Ш. 434.

Улину́ти, ну́, не́ш, гл. Влить (однокр.). Мнж. 193.

Улипа́ти, па́ю, єш, сов. в. **улúпнути**, **ну**, **неш**, гл. 1) Прилипать, прилипнуть. 2) Только сов. в. Объ одеждѣ, обуви: вполнѣ прійтись, какъ разъ быть впору. *Примряють той черевичок,—а він так і влип: як там був.* Рудч. Ск. ІІ. 48.

Улúти, ся. См. **Уливати**, ся.

Улíво, *нар.* Влѣво.

Улівóруч, *нар.*=**Улíво**.

Улíжний, а, е. Удобный для лежанія.

Улíжно, *нар.* Удобно для лежанія. *Хоч не в'їжно, так уліжно.* Ном. № 10387.

Улізливий, а, е. Назойливый, надѣдливый. Желех.

Улізти. См. **Улазити**.

Улій, **у́лія**, *м.*=**Вулій**. Ум. **Ýлійок**. *Новенькі улійки лаштує на нові рої.* Г. Барв. 144.

Улік, ка, *м.*=**Вулік**. *Ведмідь цілий улік меду припер.* Рудч. Ск. ІІ. 15.

Улíпити. См. **Хліпювати**.

Улíплювати, плюю, єш, сов. в. **улíпити**, **плю́**, **пиш**, гл. 1) Вѣплівать, вѣплить, вклеивать, вклеить, вставлять, вставить. *На те мати вродила, щоб дівчина любила, чорні очі влíпила.* Ном. № 13935. *Так хороше злíпив, як душі не влíпив.* Ном. № 10430. *Влíпив Бог душу, як у пня.* Ном. № 2915. 3) Попадать, попасть. *Як ув око влíпив.* Ном. № 11356. *Одже сон ніколи не змилить, як до ока влíпе.* Харьк.

Улітáти, та́ю, єш, сов. в. **улетíти**, **чý**, **тúш**, гл. Влетать, влетѣть.

Улíті, *нар.* Лѣтомъ. *Влíті і качка пряча, а взімі і Тереся не береться.* Ном. № 552. *Хто влíті гайнує, той взімі голодує.* Ном. № 558.

Улíтку, *нар.*=**Улíті**. *Влíтку день—год.* Ном. № 555. *Як би влíтку на панщину не ходила, так сказали б, що на себе недуг натягала.* Ном. № 13476.

Улічúти, чý, чиш, гл. 1) Отсчитать. 2) Обчесться. *Другим ще докладала'лишку, а тут одного яйця нема до сотні—влічила я.* Новомоск. у. (Залюб.). 3) Вылечить. *Щоб серце улічити, тра козака любити.* Гол. І. 331.

Уллáти, уллю́, леш, гл.=**Улити**. *Красний, як го з воску улляв.* Ном. № 13146.

Улóви, вів, *м.* Ловитва, охота. *Не тоді собак годують, як на улови йдуть.* Ном. *Ой поїдем на улови, на улови, товаришу мій!* Ном. № 14148. *Нема мого пана дома, поїхав на улови.* Нп.

Уловúти, улю́, виш, гл. Поймать. *Лисичка.... так уже йому служить: уловить де курочку, то сама не їсть, а йому принесе.* Рудч. Ск. І. 24. *На тобі удку та піди собі риби улови.* Рудч. Ск. ІІ. 86.

Уловúтися, улю́ся, вишся, гл. Пойматься. *Нехай улівиться в тенета, що на мене потай ставив.* К. Псал. 81.

Улóга. ги, ж. Впадина, углубленіе. Угор. **Улóги**. Каменныя котловины, амфитеатральнаго вида, въ юговосточной вѣтви галицкихъ Карпатъ. Шух. І. 3.

Улóгвистий, а, е. Желобообразный, со впадинами.

Улóговина, ни, ж. Впадина, котловина, ложбина.

Улóгий, а, е. Ровный, плоскій безъ возвышеній. *Улоге поле. Улоге земляще.*

Улóга горá. Гора съ пѣкрутымъ подъемомъ. Вх. Зн. 73.

Улóжина, ни, *ж.* Незменность.

Уложи́ти, жý, жиш, *гл.* 1) Вложить. *Вложив Бог душу, як в грушу.* Ном. № 2912. *Тільки нашого, що в душу вложено.* Ном. № 12122. См. **Укласти.** 2) Надѣть. *І жупана на тебе як слíд не вложили.* О. 1861. Ш. 17.

Уложи́тися, жýся, жишся, *гл.* 1) Уложиться. *Торбо, торбо, уладайсь! Вона й уложиться.* Рудч. Ск. II. 137. 2) Уѣчься. *Вона вже уложилася слабая і стогне.* Чуб. См. **Укладатися.**

Уложо́кати, каю, еш, *гл.*=**Улелекати.** Ном. № 11126.

Уломи́ти, млю́, миш, *гл.* 1) Отломать. 2) Сломать. *Як до тонкого дерева вчепиться, то і вломить.* Грин. Ш. 508. *Менí мало рук не вломили, а ти мовчиш.* МВ. (О. 1862. Ш. 70). **Побíг, як мóгу вломúв,**—скоро побѣжалъ. Мнж. 162. 3) Броситься въ сторону. (Вовк зайця) *от-от наженé; от заєць убік як уломить,—вовк і останеться.* О. 1861. V. 59.

Уломи́тися, млю́ся, мишся, *гл.* 1) Отломаться. 2) Сломаться. *Я на неї задивився— вiн менí уломився.* Нп. *Вiсь йому вломилась* Г. Барв. 177.

Уло́мок, мку і мка, *м.* 1) Отломокъ. 2) Слабый, безсильный человѣкъ. *Хиба ти уломок, що не підіймеш цього мішка.*

Уло́нька, ки, *ж.* Ум. отъ **улиця.**

Улóшний, а, е. Уличный. *Хто його знає,—чи то його прізвище зроду таке, чи улошне.* Г. Барв. 516.

Улузу́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Податься, подвергнуться порчѣ. *Підошва і не влузулася, а переди порвалися.* Черниг. у. *Год уже замужем, а здорова і не влузнеться.* Г. Барв. 258.

Улукоме́тити, шу́чу, тиш, *гл.* Убить, застрѣлить. Мнж. 193.

Улупи́ти, плю́, пиш, *гл.* 1) Отколоть, отковырнуть, отлупить. *Мій кінь сивенький на камінь не ступить, каменя не влупить.* Лукаш. 169. *Серця б улупила та матінку купила.* Мил. 205. 2) Ударить. *А він його здоровенною булавою як улупить, то так і вженé в землю.* ЗОЮР. II. 72. *Ще будем по закону судити, що тобí в спину влупити.* Грин. Ш. 565. *А як влупить чортяку грíм, заб'є його.* Драг. 44. 3) Побѣжать быстро. *Як повернеться назад та як улупе до ями.* ХС. Ш. 56.

Улучáти, чáю, еш, сов. в. **улýчити, чу, чиш,** *гл.* 1) Попадать, попасть въ цѣль. *Коли чи б'е, то вже влучає.* Котл. Ен. IV. 65. *Не влучила Лемерівна в ніженьку, та влучила Лемерівна в серденько.* Мет. 285. 2) Попадать, попасть куда, найти путь. *Я не влучу до вас заходити.* (Стрижевск.). 3) Умѣть, съумѣть что сдѣлать. *Як не влучиш і йому дати свого данння, то марне й вона житиме.* Г. Барв. 536. 4) Успѣть замѣтить, успѣть прослѣдить. *Він кинув на нас палицю—ми йшли всі укупочцí—а ми розбíглись по дорогах—не влучила я куди яка з нас і побíгла.* Павлогр. у.

Улýчен, улýчний, а, е. Мѣткій. *Бог хоч не скорен, так улучен.* Ном. № 47.

Улýчити. См. **Улучати.**

Улýчний. См. **Улучен.**

Улýчність. ности, *ж.* Мѣткость. Желех.

Улýчно, *нар.* Мѣтко.

Улýщити, щу, щиш, *гл.* Сильно ударить. Желех.

Улюбúти, ся. См. **Улюблати, ся.**

Улюбленець, нця, *м.* Любимецъ. Ум. Улюбленчик. Любимчикъ. *Бабуся не знає вже, чим свого хохочого улюбленчика вшанувати* Г. Барв. 502.

Улюблений, а, е. Любимый, возлюбленный. *Пані моя, пані моя, пані влюблена.* Мет. 122.

Улюбля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **улюби́ти, блю́, биш,** *гл.* 1) Только несов в. Долюбливать. *Не хочешне вона влюбляла, як до чоловіка прапитися гість.* МВ. (КС. 1902. X. 143). 2) Только сов. в. Полюбить. *Дуже вже цього хлопця улюбила.* Зміев. у. *Голуба убив, голубку влюбив.* Чуб. V. 246. *Я улюбив що.* Мнѣ понравилось что-нибудь. *Дав нам привелей осяти під город поля, гаї і сіножаті, які сами улюбимо.* К. ЧР. 225.

Улюбля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **улюби́тися, блюся, бишся.** *гл.* Влюбляться, влюбиться. *Був собі парубок і влюбився він у дівчину.* Рудч. Ск. I. 78. *Ой як влюбляєся парень на дві дівки, да вибірав—котора вірнійша буде.* Рудч. Ск. I. 184.

Улютувáти, тýю, еш, *гл.* Впасть.

Улягáти, гáю, еш, *гл.* Мчаться (о лошадяхъ, охотн. собакахъ, волкахъ). *Стрижe сіренький (заець) степом, пiльки хвостиком кивае, вона (собака) за ним так і улягa, так. здається, от-от ухопить.* Греб. 403. *Шість чоловіка вовків як нап'яли одного зайця: один біжить.. , а да-*

лі другий як уляже: от-от нажене. О. 1861. V. 69.

Уляга́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **улягти́ся, жуся, жешся,** *гл.* Улегаться, уделяться. *На піску уляся, та думка спати не дала.* Котл. Ен. V. 6. *Лихо.... в самім серці й улягло́сь.* Шевч. 553. *І хвилі вляжуться, мовчить німа безодня.* К. Псал. 251.

Уля́гова, уля́гома. См. **Лягова, лягома.**

Улягови́на, ни, *ж.*= **Улоговина.** *На вулиці скрізь по улиговинах стоїть вода.* Лохв. у.

Улягти́ся. См. **Улягатися.**

Уляка́тися, каюся, ешся, сов. в. **улякну́тися, ну́ся, не́шся,** *гл.* Пугаться, испугаться. *Та тоді й улякнуся; Боже мій, що я наробив!* Грин. III. 587. *Ой як дівча ся улякло, на коліна пред ним клякло. А ти, дівча, не клякайся....* Гол. I 235.

Уля́пати, ся. См. **Улящувати, ся.**

Уля́пувати, пую, еш, сов. в. **уля́пати, паю, еш.** *гл.* Обрызгивать, обрызгать, забрызгать.

Уля́пуватися, пуюся, ешся, сов. в. **уля́патися, паюся, ешся,** *гл.* Забрызгиваться, забрызгаться.

Ум, умá, *м.* Умъ. *Багато ума, та в мишені кат-ма.* Пом. № 1553. **Не при умі.** Не въ своемъ умѣ. *Розум не вернувсь. Така вона стала якась не при умі.* МВ. I. 102. **З добра́ умá.** По добру. *Іди ж мені, кажу, з хати з добра ума, а то он бач— кочерга.* Сим. 131. **Умá вивідувати.** Узнавать образъ мыслей, разспрашивать, разузнавать. *О, се такий пан, що мабуть ума вивідує.* Черк. у. Ум. **Умéць, умóчок.**

Умáзати, ся. См. **Умазувати, ся.**

Умáзувати, зую, еш, сов. в. **умáзати, жу, жеш,** *гл.* 1) Пачкать, запачкать. *Умазать морду їх мазкою.* Котл. Ен. V. 62. 2) Вазилять, вдѣлить (въ стѣну при мазаніи глиной). *Вмазала люстерко в стіну.*

Умáзуватися, зуюся, ешся, сов. в. **умáзатися, жуся, жешся,** *гл.* Пачкаться, запачкаться.

Умáти. См. **Умазувати.**

Умáлити, ся. См. **Умалять, ся.**

Умалькува́ти, кýю, еш, *гл.* Уменьшить. Желех. (Ігн. з Никл., Казки 13).

Умаля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **умали́ти, лю́, лиш,** *гл.* Умалять, умалить, уменьшать, уменьшить, сокращать, сократить. *От тобі наука: не ходи на двір без дрюка,—свиня зналить і віка умалить.* Ном. № 7094. *Чи я її по личеньку вдарив, чи я її здоров'я умалив?* Мет. 271.

Умаля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **умали́тися, люся, лишся,** *гл.* Умаляться, умалиться, уменьшаться, уменьшиться. *Умалилося щирих серед людської громади.* К. Псал. 24. *Хоч і вмалиться подать, то не дуже.* Волков. у.

Уманя́ти. См. **Уманювати.**

Уманіжитися, жуся, жишся, *гл.* Утомиться. Кролев. у.

Умáнювати, нюю, еш, сов. в. **уманя́ти, ня́, ниш,** *гл.* Заманивать, заманить.

Умастáти, щý, стúш, *гл.* Умаслить, обмаслить, обмазать.

Умастúтися, щýся, стúшся, *гл.* Обмаслиться, обмазаться. *Це вмастився, наче сметана в болото.* Ном. № 7649

Уматеріти, рію, еш, *гл.* Окрѣпнуть, возмужать. *Як уматеріє, буде він добрий.* Мірсс. окр. *Нехай він уматеріє, узнає все—як коло чого ухождатися.* Борз. у. *Дівкою така була собі непоказна, а пішла заміж, тепер уже вматеріла.* ИВолын. у.

Уматеріти́ся, ію́ся, ешся, *гл.*=**Уматеріти.**

'Умати, ýмаю, еш, *гл.* Рѣшать умомъ? *Чоловік думає, а Бог умає.* Ном.. стр. 281, № 82.

Умáх, *нар.* Вмигъ, быстро. *Нарядилась вмах.* Котл. Ен. VI. 81.

Умáювати, умáюю, еш, сов. в. **умаї́ти, умаю́, їш,** *гл.* Убирать, убрать зеленью, цвѣтами. *Мою душу, мов до шлюбу дівчину, вмаїли.* Млак. 38.

Умéдити, джу, диш, *гл.* Основное значеніе повидимому: усластить медомъ; встрѣчено только въ переносномъ. ироническомъ значеніи о плохомъ приготовленіи. *На столі окрасець хліба, та так його мудро перепечайка умедила, що йому й макітрика на палець одстала.* Мнж. 108.

Умелигати, гáю, еш, *гл.*=**Умережити 2.** *Пойгла вона все, що було на подвіррі, набіть шкарбани старі і драну свитину умелигала.* Грин. II. 210.

'Умен, ýмна, не=**Умний.** *Сумир умен.* Ном. № 3276.

Уменшáти, шáю, еш, сов. в. **умедши́ти, шу́, ши́ш,** *гл.* Уменьшать, уменьшить.

Уменшáтися, шáюся, ешся, сов. в.

уменши́тися, шу́ся, ши́шся, *гл.* Уменьшаться, уменьшиться. *Зачала ся жовнарева мошонка вменшати.* Гол.

Умере́жити, жу, жиш, *гл.* 1) Украсить узорами. 2) Уплесть, сьсть. *Сім пирогів умережу та ляжу—полежу.* Харьк. у. *Сей кусок як умережиш, шак і піч перележиш.* Ном. № 12203.

Умерлёць, умерді́й, *м.* Мертвецъ. Желех.

Уме́рлий, а, е. Умершій. *Поможе, як умерлому кадило.* Ном. № 5668. *Горить, як за умерлого душу.* Ном. № 14016.

Умерлі́ни, лин, *ж. мн.* Актъ смерти и сопряженные съ нимъ нар. обряды. Рк. Левиц. *А що похорон, хрестини, вмерлини, то я* (дик) *одправлю.* Грин. III. 577.

Умертві́ти, влю, ві́ш, *гл.* Умертвить. *Ходив* (упырь) *у село і вмертвив перубка одного і дівку.* Грин. II. 99.

Уме́рти. См. **Умі́рати.**

Уме́ртися, умре́ться, *гл. безл.* Умереть. *Умреться, так все минеться.* Ном. № 2433.

Уме́рчик, ка, *м.*=**Умерлець.** Желех.

Умести́, ту́, тёш, *гл.* Замести, занести (снѣгомъ). *Стоїть копиця на току, тільки верх видно, а то вся заметена.* Черн. г.

Умета́ти, та́ю, ешь, *гл.* Вбросить. *На Свиридона лякають у садку дерево сокирою і приказують: „як не родитимеш, то зрубаю і в піч уметаю“.* Грин. II. 21.

Умета́ти. См. **Умі́чати.**

Уме́ць, умця́ и **умці́,** *м.* Ум. отъ **ум.** *У його умцю за дурну вісцю.* Ном. № 6262.

Умива́льний, а, е. Умывальный. *Моя вмивальна чаша.* К. Псал. 137.

Умива́льниця, ці, *ж.* Умывальникъ. *Ісус налив води в умивальницю.* Єв. І. XIII. 5.

Умива́ння, ня, *с.* Умываніе. Ум. **Умива́ннячко.** *Виблило личко умиваннячко.* Чуб. III. 145.

Уми́ваний, а, е. Умытый. *Наша Галя як краля,—та душа не вмивана.* Ном.

Умива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **уми́ти, умию, еш,** *гл.* 1) Умывать, умыть. *Умивай же білг личко дрібними сльозами.* Шевч. *При одній свічі личенько вмивав, при другій свічі шатоньки вбірав.* Гол. *Ввійшла в хашу, Катерина їй ноги умила.* Шевч 111. **Вмива́ти ру́ки від чо́го.** Отказываться отъ чего. *Теперка вмивають руки від поля, а потому буде казати, що поля нема.* Камен. у. 2) Смочить, снести водой. **Як вода́ вми́ла (що, кого).** Исчезъ безъ слѣда. Рудч. Ск. I. 81.

Умива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **уми́тися, умию́ся, ешся,** *гл.* Умываться, умыться. *Вмивайся, молися та за хліб берися.* Ном. № 4114. *Лебідь буде купатися, а лєбідочка вмиватися.* Нп. *Так і вмиється слізоньками* МВ. (О. 1862. III. 49).

Умика́ти, ка́ю, еш, сов. в. **умкну́ти, кну́, не́ш,** *гл.* Убѣгать, убѣжать, уходить, уйти, удрать. *Ставайте отам, бо тудою вовк умикатиме.* Волын. г. *Тоді хоч умикай із хати.* О. 1861. III. 87. *Та й з хати сам умкнув.* Г. Арт. (О. 1861. III. 82).

Умика́тися, ка́юся, ешся, гл. Вмѣшиваться. *Я вже в діло до сестри та брата і не умикалась.* Рк. Левиц. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Умикну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Съѣсть. *Як вони (воли) в мене умикнули за ввесь день хоч отаке стебло, то най мені очі з лоба вибере, а ти кажеш: худі! хиба за день не похуднуть.* Каменец. у. (Лобод.).

Уми́лити, лю, лиш, *гл.* Взмылить (лошадь). *Умиливши добре коня і поверта до нас.* Стор II. 22.

Умилосе́рдити, джу, диш, *гл.* Умилостивить, умилосердить, сдѣлать милосердным. *Робитиму, робитиму поки сили.... Може вложу, може вмилосерджу.* МВ. (О. 1862. III. 62). *Устав тоді Фінее і вмилосердив Бога,—минули болєсті, не мерли більше люде.* К. Псал. 246.

Умилосе́рдитися, джуся, дишся, *гл.* Умилосердствоваться, умилостивиться. *Сусе, Сину Божий, відпусти нам грїхи; а умилосердися над нами.* Kolb. II. 284.

Умилости́вити, влю, виш, *гл.* Умилостивить, сдѣлать милостивымъ. *Щоб його як-небудь умилостивити, вклонився йому.* Стор. I 149.

I. **Умина́ти, на́ю, еш,** сов. в. **ум'я́ти, умну́, не́ш,** *гл.* 1) Выминать, вымять, измять, умять. 2) Уплетать, уплесть *Так уминає, що аж за ушима лящить.* Грин. I. 125. *Лев уминав за сніданням ягня.* Гліб. *Сижу собі в кінці стола, курча уминаю.* Чуб. V. 655. *Не журиться Антін об нім: батько вмірає, а він блина вминає.* Ном. № 4997.

II. **Умина́ти, на́ю, еш,** сов. в. **умину́ти, ну́, не́ш,** *гл.* 1) Проходить, пройти мимо. 2) Пропускать, пропустить, опускать,

опустить. *Повісти, як усе було—не вмини нічого.* МВ. II. 149.

'Умисел, слу, *м.* Мысль. *Став лях бутурлак дорогій напитки пити-піднівати, стали умисли козаньку голову ключника розбівати.* АД. I. 212.

Умисли́ти. См. **Умишляти.**

Умі́сне, *нар.* Умышленно, нарочно. *Випитувала вона усе те умисне, щоб чоловіка свого піймать.* Грин. II. 101.

Умі́сний, а, е. Умышленный нарочный. Шейк.

Умі́тель, *нар.* Въ клочки, въ дребезгй.

Умі́ти, ся. См. **Умивати, ся.**

'Умич, ча, *м.* Раст. Nymphaea. Вх. Пч. II. 33.

Умишля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **умисли́ти**, лю, лиш, *гл.* Придумывать, придумать, задумывать, задумать. *Вони на правих умишляють, безвинного судом осудять.* К. Псал. 219.

Умі́лий, а, е. Умѣлый, искусный. *У річах не сунься за вмілими. Ув умілого й долото рибу ловить.* Ном. № 6019.

Умі́ло, *нар.* Умѣло, искусно.

Умі́нний, а, е=**Умі́лий**. Желех.

Умірáти, рáю, ешь, сов. в. **уме́рти** умру́, ре́ш, *гл.* Умирать, умереть. *Коли вмірати, то вмірати,—то все треба день стерпіти.* Ном. № 4268. *Хто за віру умірає, той собі царство заробляє.* Ном. № 1. *Щоб я вмер, коли неправду кажу.* Ном. № 932. *Хто вмер, той каятиметься,*—такой хорошій солнечный день. Ном. № 603. **Вона́ вме́рло—води!** Она сильно, до смерти хочетъ воды. Харьк. у.

Умірáчка, ки, *ж.* Моръ среди людей, смерть. Мнж. 177.

Умірýщий, а, е. Умирающій. Не на вмірýщого! Но предвѣщаетъ смерти кому нибудь. Ном. № 312.

Умі́рять, ряю, ешь, *гл.* Не домѣрить. *Не скачіть сажнем, а то ви або умірите, або намірите.*

Умі́ститн. См. **Умішувати.**

Умісти́ти, ся. См. **Умі́щати, ся.**

Умі́тати, та́ю, ешь, сов. в. **умести́**, ту́, то́ш, *гл.* 1) Вметать, вместь во что. 2) Вымести, выместь. *Красно вметено перед світлоньков.* Гол. IV. 14.

Умітéнінко, ка, *с.*=**Уме́тене подві́ренько.** См. **Умітати** и **подві́ренько.** *На вміненінку красно вметено, красно вметено перед світлоньков.* Гол. IV. 14

Умічáти, чáю, ешь, сов. в. **уметáти**, **мечу́**, **та́ш** и **умі́тити**, **мічу́**, **тиш**, *гл.* Замѣчать, замѣтить, примѣтить. *Кажу ж вам—не вмітив їх гаразд—в чому одині, а так—довга одежа.* Новомоск. у. (Залюб.). *Я не вмітив, чи була вона п'яна, чи ні.* Екат. у. (Залюб.). *Я не вмічала, чи були там сліди,—мені й байдуже.* (Залюб.). *Швидко бігли,—затим не можна було їх умітити, які вони були собі на вид.* Новомоск. у. *І Пилипиха вже вмічати почала, що дома він не говорить і смутує.* МВ. II. 174.

Умі́ти, умі́ю, ешь, *гл.* Умѣть, знать. *Оттут тобі, моя доле, оттут пропадати, що не вміла, що не вміла мене шанувати.* Мет. 13. *Вміли-сте, кумцю, варити, та не вміли давати.* Ном. № 11967. *Сказала б казки—не вмію; сказала б приказки—не смію.* Рудч. *Хто не зазнав зла, не вміє шанувати добра.* Ном. № 3203.

Умі́тний, а, е Умѣющій. Шейк. Левч. 84.

Умі́щити. См. **Умі́щати.**

Умі́щати, ща́ю, ешь, сов. в. **умісти́**, щу́, сти́ш, *гл.* 1) Вмѣщивать, вмѣстить (тѣсто). 2) сов. в **умішáти**, ша́ю, ешь. Примѣшивать, примѣшать.

Умі́щати, щаю, ешь, сов. в. **умістúти**, щу́, стиш, *гл.* Помѣщать, помѣстить. Змѣев. у. *Не вмістити тобі в серці нової науки.* К Доск. 33.

Умі́щатися, ща́юся, ешся, сов. в. **умістúтися**, щу́ся, стишся, *гл.* Помѣщаться, помѣститься. *Пити чорна: як ти туди вмістишся в пляшку?* Ном.

Умкнýти. См. **Умкати.**

Умлівáти, ва́ю, ешь, сов. в. **умлі́ти**, лію, ешь, *гл.* 1) Млѣть, обомлѣвать, обомлѣть. *Не бачила сова сокола: як уздріла, аж умліла.* Ном. № 4374. *Як уздріла Ганнусенька, на ніженьках вмліла.* Гол. *І в козака серце умліває, а в дівчини кров'ю окипає.* Пп. *З жалю умліває. З голоду вмліває.* Рудан. I. 82. 2)=**Упрівáти** 2. *Борщ умлів уже добре* Мирг у. Слов. Д. Эваря.

'Умний, а, е=**Розумний** *Умні люди пішком ходять, а дурні їздять.* Ном. № 11372.

'Умниця, ці, *ж.* Умница. *Умниця! хвалить вся улиця.* Ном. № 13791.

Умно́зі, *нар.* Въ большомъ количествѣ. *Не гнівайся, шестю! Не умнозі зятьо́ дбе, не багато бокр везе: ой сто коней верхових, а сімдесят возових.* Мет.

Умна́ти, умну́, нёш, гл. = **Ум'яти**. *Подала куцку, вони її умняли.* Мнж. 92.

Умо́ва, ви, *ж.* Уговоръ, условіе, договоръ. Пом. № 14062. *Посила зробить умову, як завтра їм снопавань у бой.* Котл. Ен. VI. 67. *Чи забув, яка між нами з тобою умова?* Р. Арт. (О. 1861. III. 101). Ум. **Умо́вонька**. *Бодай же ти не вернувся, що умовоньку забувся: щоб їхати мимо милу, та й зайхать на годинку.* Ив.

Умо́вини, вин, *ж. мн.*=**Умова**. *Свої умовини ламають.* К. Псал. 128.

Умо́витн, ся См. **Умовлятн, ся**.

Умо́вка, ки, *ж.* Договоръ, условіе. *Я з вами не роблю умовки.* Котл. Ен. V. 14.

Умовка́ти, ка́ю, єш, сов. в. **умо́вкнути, ну, неш**, *гл.* Умолкать, умолкнуть. *Чогось умовкав посереді розмови.* Г. Барв. 154. *Навіки милий глас умовк.* Котл. *Умовк кобзарь сумуючи.* Шевч. 51.

Умо́вленнй, а, е. Условленный. *Се був умовленнй знак.* К. МБ. II. 128.

Умовля́ти, ля́ю, єш, сов. в. **умо́вити, влю, вш**, *гл.* Уговаривать, уговорить. *Батько їх умовляє, мати їх умовляє — ні!* Рудч. Ск. II. 78. *Стара почала вмовляти: зостанься та зостанься.* МВ. I. 29.

Умовля́тися, ля́юся, єшся, сов. в. **умо́витися, влюся, вишся**, *гл.* Уговариваться, уговориться, условливаться, условиться. *Дід з чортом, умовлючись, пішли поруч, як товариші.* Стор. I. 108 *Умовились* (собака з вовком), *що вовк уколпить у хазяїна дитину на жнивах.* Ном.

Умо́вний, а, е. 1) Условный. 2) Сговорчивый, котораго легко уговорить.

Умо́вно, *нар.* 1). Условно. 2) Убѣдительно, стараясь уговорить, убѣдить. *Одкаже дому тихо, та умовно так уже.* МБ. II. 109.

Умо́вчати, чу, чиш, *гл.* Смолчать, помолчать. *Вона така, що нікому не вмовчить.* Богод. у. *Горе не умовчить.* Пом. № 2368.

Умока́ти, ка́ю, єш, сов. в. **умо́кнути, ну, неш**, *гл.* Обмакивать, обмакнуть. *Накинула рядно на піч на переріз, щоб високо, а край узяв та й умок.* Черн у.

Умокрі́ти, рі́ю, єш, *гл.* Вспотѣть. *Біжу.... аже умокріла.* Г. Барв. 236.

Умоли́ти, лю́, лиш, *гл.* Умолить. *Оглянься, Господи, доколі твого гніву? Доколі не дасн рабам тебе вмолити?* К. Псал. 212.

Умолоти́, ту, *ж.* Умолотъ. *Карбуйте собі копи, снопи і умолот.* Г. Барв. 307. *На зріет по вона* (пшениця) *й добра, та на умолоти не тес.* Мир. ХРВ. 350.

Умолоти́нй, а, е. Дающій большое количество мѣрокъ зерна, дающій хорошій умолотъ. *Чорний овес умолотнійший.* Черниг. г.

Умоло́ти, умелю́, леш, *гл.* 1) Молотить часть. *Вмели гречки хоч на галушки.* 2) Съѣсть, уплесть. *Як я молодою бувала, то сорок вареників їдала; а тепер хамелю, хамелю, насилу 50 умелю.* Ном. № 8116.

Умоло́тися, умелю́ся, лешся, *гл.* Подвергнуться умолу, убыли при помолѣ.

Умолоти́ти, чу, тиш, *гл.* Смолотить опредѣленное количество, намолотить. *Пішов, та жита продати можна б.... — умолотити.* Г. Барв. 289.

Умо́нятися, няюся, єшся, *гл.* Устать, утомиться.

Умордува́ти, ду́ю, єш, *гл.* Измучить, истомить.

Умори́ти, рю́, риш, *гл.* Уморить. *Кого Бог сотворить, того не вморить.* Ном. № 74. *Лихо не вморить, так спотворить.* Ном. № 2004.

Умори́тися, рю́ся, ришся, *гл.* Устать, утомиться.

Умо́рхати, хаю, єш. *гл.* Утомить, сильно измучить. *Хоч яка була вморхана, хоч як задихалась.* О. 1861. IX. Стор. 43.

Умости́ти См. **Умощувати**.

Умота́ти, ся. См. **Умотувати, ся**.

Умо́тувати, тую, єш, сов. в. **умота́ти, та́ю, єш**, *гл.* Обматывать, обмотать. *Кравець у жвіст руки як умотав, так вовк там трохи не гиґнув.* Рудч. Ск. I. 5. *Треба.... чорного кота вмотати в ятерину.* Драг. 35. *Умотай мене цим прядівом.* Мнж. 46. *Умотала його міднимн дротами.* Мнж. 39.

Умо́туватися, туюся, єшся, сов. в. **умота́тися, та́юся, єшся**, *гл.* Обматываться, обмотаться, запутываться, запутаться. *Пішов до тітки — вмотавсь в нитки.* Ном № 9392.

Умоцьо́вувати, вую, єш, сов. в. **умоцюва́ти, цюю, єш**, *гл.* Укрѣплять, укрѣпить.

Умоцюва́тися, цю́ося, єшся, *гл.* Сдѣ-

ла́ться крѣпче. *Мед як довго постоїть, то вмочується.* Ворз. у.

Умочи́ти, ча́ю, ешь, сов. в. **умочáти, чу́, чиш,** гл. Мокать, обмакивать, обмокнуть. *О, вони не п'яниці! мабуть і хлїб умочають уже в горілку.* Ном. № 11702. *Їжте, умочайте, на друге вибачайте.* Ном. № 12022. *Хорошенько коровай бгають, сирцем посипають, в масличко вмочають.* Мет. 163. *Летить орел понад морем, та й крилець не вмоче.* Мет. 64.

Умóчок. чка, *м.* Ум. отъ **умóк.**

Умóщувати, щую, ешь, сов. в. **умостúти, щу́, стиш,** гл. Укладывать, уложить, помѣщать, помѣстить. *Ніхто було не зуміє так перевернуть* (хворого), *так голову вмостить, вкрить до ладу.* Сим. 201.

Умóщуватися, щуюся, ешся, сов. в. **умостúтися, щу́ся, стишся,** гл. Примащиваться, примоститься, умащиваться, умоститься, помѣщаться, помѣститься.

Умрéць, умерлá, *м.*= **Мрець.** *Умерлі здвигнулись на родимім полі.* Галиц. (О. 1862. I. 109).

Умýдрити, рю́, ри́ш, гл. Сдѣлать разумнымъ, просвѣтить. *Умудрив Господь твою слїпоту, то співай-же добрим людям.* К. ЧР. 33. *Ти умудрив мене над злими, бо всюди твій закон зо мною.* К. Псал. 280.

Умудри́тися, рю́ся, ри́шся, гл. Умудриться, изловчиться. *Канальський шпак так умудрився, що як почне було співать—диковина й сказать.* Гліб.

Умудрувáти, дрýю, ешь, гл. Придумать, выдумать. *Так усе добре, спасибі за ласку, добродїй умудрували.* О. 1861. IX. 180.

Умудрувáтися, рýюся, ешся, гл.= **Умудри́тися.** *Вач, чортяка! Вач, подлюка! як умудрувався.* Г, Арт. (О. 1861. III. 105).

Умýлитися, люся, лишся, гл. Втереться, врѣзаться.

Умуровувати, вую, ешь, сов. в. **умурувáти, рýю, ешь,** гл. Вдѣлывать, вдѣлать въ каменную стѣну.

Умучáти, чу́, чи́ш, гл. Умучать, увлечь. *Ми вже думали, чи це сам Гаркуша тебе умчав.* Стор. II. 263.

Ум'якнíти, нію, ешь, гл. Сдѣлаться мягкимъ. Павлогр. у.

Умáти См. **Умнати.**

Унáда, ди, *ж.* Повадка, привычка.

Унáдитися, джуся, дишся, гл. Повадиться. *Унадився, як свиня в моркву.* Ном. № 2741. *От лисичка внадилась до тиєї яблуньки.* Рудч. Ск. I. 19. *Ото ж до сієї Галї да внадився змій.* Рудч. Ск. I. 431.

Унáдливий, а, е. Назойливый, повадливый. Лебед. у.

Унáдний, а, е=Унадливий.

Унáпуски, *нар.* На выпускѣ. **Штани носи́ти внáпуски.** Носить панталоны не закладывая ихъ въ голенища сапогъ.

Унаслíдувати, дую, ешь, гл. Унаслѣдовать. *Кого Бог благословляє, унаслідує той землю.* К. Псал. 88.

Унатýритися, рюся, ришся, гл. Развиться физически. *Худе собі дівча, ще не внатурилось.* Харьк.

Унáхилку, *нар.* Наклонивъ. *Я напився води з відра внахилку.*

Унезабáрі, *нар.* Вскорѣ. *Четвертий рік настав внезабарі,—чоловік з полку вертається.* Г. Барв. 514.

Уни́сти, ся См. **Уносити, ся.**

Унещасли́вити, влю, виш, гл. Сдѣлать несчастнымъ.

Универсáл, лу, *м.* Правительственное письменное распоряженіе или объявленіе (отъ гетмана, полковника), адресованное къ правительственнымъ учрежденіямъ или народу. *Жодного универсалу такого до міщан і поспільства не писали.* К. Хм. 52.

Универсáльний, а, е. Всеобщій, ко всѣмъ адресованный (о письменномъ распоряженіи или объявленіи). *Пане писарю! швидче бїжи і пиши универсальні листи до всіх сотників: нехай незабаром з'їзджяться до Чернігова з виборними козаками із своїх сотень,—поход буде.* Кост. Ч. 3.

Университéт, ту. *м.* Университетъ. *Тоді саме заводився университет у Харькові.* К. Гр. Кв. 14.

Уни́тати, таю, ешь, гл. Заморить, утомить. *Оце унитав коня.* Полт. г. Слов. Д. Эварн.

Уни́з, *нар.* Внизъ. *Спускайся з гори тихіше вниз.* Ном. № 5592.

Унизу́, *нар.* Внизу.

Уникáти, кáю, ешь и **уни́кувати, ую, еш,** сов. в. **уни́кнути, кну, неш,** гл. 1) Входить, хаживать, войти, зайти куда либо. *Копа ще треба пошанувать палицею, щоб він сюди не вникав.* Ном. № 18612. 2) Переносно: входить, вмѣшиваться, вмѣшаться во что-либо, принимать участіе въ чемъ. *Хто його знає, як він там сіяв і які у його були борозни: ми*

туди не вникували; знаєм тільки, що владая він сією землею от понн. Павлог. у. (Залюб.).

Уніма́тися, ма́юся, ється, *гл.* Быть застѣнчивымъ, стыдиться. Вх. Зн. 73; .8.

Уніми́вий, а, е Робкій, застѣнчивый, стыдливый. Шейк. Вх. Зн. 73.

Уни́т, та, *м.*=**Уніят.** *І лється рідна йому кров.... за нарругу католиків і унитів над греко-руською вірою.* К. ЧР. 9.

Уни́цтво, ва, *с.* Уніатская вѣра. *Нехай із мене не уничтво здійме.* К. ПС. 38.

Уни́цький, а, е=**Уніцкий**. К. ПС.97.

Уни́шкнути, ну, неш, *гл.* Утихнуть, перестать, прекратиться. *Як дощ піде, то вітер уничкне.* Лебед. *Собаки вже геть вничкли.* Екат. у. *Так бідна з горя говорила Дідона, жизнь свою кляла.... Потім Дідона мов уничкла.* Котл. Ен. I. 86. *Болів живіт, а як напився того зілля, так і вничк.* Вол. у. *Розмова знов уничкла.* Мир. ХРВ. 63.

Уни́шкнутися, нуся, нешся, *гл.*= **Уничкнути**. *Дощ без перестану, вже пора б їм і вничкнутися.* Верхнеднѣпр. у. (Залюб.).

Уні́вець, *нар.* См. **Нівець**.

Уніма́ти, ма́ю, ся, сов. в. **унáти, ýму, ýся**, *гл.* 1) Утихать, утихнуть. *Стало сине море унімати. Та так воно умімало, як би ніколи не грало.* КС. 1882. XII. 488. 2) Понимать, понять, разобрать, сообразить. *Я чув крик на городі і вийшов з хати. Не уняв—чи бились, чи як, і хто з ким.* Новомоск. у.

Ýнія, ýнії, *ж.* Уніи. *Ми прийхали просити, нехай і в нас буде благочестие, як і в людей; а то у нас унія, що ми її й мертіпти не можемо.* ЗОЮР. I. 262.

Уніáт, та, *м.* Уніатъ. *Як та галич поле криє,—ляхи, уніяти налітають,— нема кому порадоньки дати.* Шевч. 52.

Уніáтка, ки, *ж.* Уніатка. *Так і ти, бабусю, була уніяткою?* О. 1862. Ц. 58.

Уніáтський, а, е. Уніатскій.

Уно́сити, шу, сиш, сов. в **унóсти, су́, сéш**, *гл.* 1) Вносить, внести. *Вік там уніс горілки і меду, і вика.* Рудч. Ск. I. 85. **Вно́сити в ýха.** Сообщать. *Діти довго не вносили про се батькові у вуха.* Грин. II. 153. *Нащо сама берешся? Мені внось, що тобі не вгодно* МВ. (О. 1862. Ш. 42). 2) Только сов. в. Понять, усвоить. Павлог. у.

Уно́ситися, шуся, сишся, сов. в. **унестúся, суся, сéшся**, *гл.* 1) Вноситься, внестися. 2) При несеніи утомлять, утомить тяжестью. *Та й уніся мені цей мішок?—відпочину лиш трішки.* Черк. у.

Уночí, *нар.* Ночью. *Вдень тріщить, а вночі плющить.* Посл. *І вночі, і вовсе—зявиє йому ніч.* Ном. № 11746.

Уношéння, ня, *с.* Внесеніе. Kolb. I. 262.

Унудúти, джý, диш, *гл.* Утомить. *Я йому кониченька унудив.* Чуб. Ш. 192.

Унýк, ка, *м.* Внукъ. *Набрались діди біди, поки набули, а внуки—муки, поки збули.* Ном. № 10597. Ум. **Унýчок.**

Унýка, ки, *ж.* Внучка. *Сядь собі у запічку, колишни унуку.* Ном. Ум. **Унýчна, унýченька, унýчечка**

Унýків, кова, ве. Внуковъ. *Ждала баба внукового коника, та вилізла душа.* Чуб. I. 301.

Унýрити, рю, риш, *гл.* Опустить, потупить. *А Сафат унурив соболі свої очи в землю.* Федьк.

Унýритися, рюся, ришся, *гл.* Повѣсить, опустить голову. *Унурився та й пішов.* НВолын. у.

Унучá, чати, *с.* Внучекъ. *І внучатам із клуночка гостинці виймала.* Шевч. 112. Ум. **Унучáтко.**

Унýченька, ки, *ж.* Ум. отъ **унука.**

Унучená, нáти, *с.*=**Унучá.** Шейк. Ум. **Унученя́тко.**

Унýчечка, ки, *ж.* Ум. отъ **унука.**

Унýчка, ки, *ж.* Ум. отъ **унука.**

Унýчок, чка, *м.* Ум. отъ **унук.**

Уня́ти. См. **Уймати.**

Уня́тливий, а, е. Внимательный. *Став він.... ласкавий; мовчущий як перше, а унятливий, став піклуватий такий,* МВ. II. 153.

Уня́тливо, *нар.* Внимательно. *З Чайченком Пилипиха поводилася звичайненько, унятливо, тільки як з чужим-чужісеньким чоловіком.* МВ II. 172.

Урáти, рю́, рóш, *гл.* Вспахать извѣстное количество. *Було в нас два воли; спряжуться з сусідом: нам трошки в'орють, собі багато.* Г. Барв. 267.

Урóватися, рюю́ся, ешся, сов. в. **урáтися, рюся, рóшся**, *гл.*—**у чужý зéмлю.** Запахиваться, запахать чужую землю, пахая, прихватить чужой земли.

Упáд, ду, *м.* 1) Паденіе, впаденіе. 2) Несчастье, бѣдствіе. См. **Упадок.** 3) **Брáти гро́ші на упáд.** Брать деньги подъ за-

ногъ, который за неуплатою долга остается у кредитора. 4) **Упад.** Вертикально стоящій надъ **валиломъ** (см.), закрытый со всѣхъ четырехъ сторонъ досчатый желобъ, черезъ который вода падаетъ въ **валило**. Шух. I. 114.

Упада́ти, да́ю, еш, сов. в. **упа́сти, упаду́, де́ш**, гл. 1) Впадать, впасть, вливаться, влиться. *Лише річка не вертає у гори землицев, тілько усе упадає до моря водицев.* Гол. IV. 447. *Сімсот річок і чотирі та й усі ж вони та й у Дніпро впали.* Макс.—в сло́во. Вставлять свое слово въ разговоръ, вмѣшиваться въ разговоръ. *Котрась моя дитина щаслива,—відповідає брат.—Е, ні,—впадає в слово багач,—ви всі щасливі.* Гн. II. 28. О дорогѣ: направляться, направиться, пролегать, входить. *Куди тая доріженька, куди вона впала: чи в темний луг, чи у поле?* Мет. 97. 2) Вобгать, вбѣжать. *Тогді вдовиченки в чужий двір впадали, шапки в руки знімали.* Мет. 349. *До світлиці хутко впала.* Гол. I. 41. 3) Натыкаться, наткнуться, случайно встрѣтиться, нанасть. *Утікав перед вовком, а впав на ведмедя.* Ном. № 1790. 4) Падать, упасть. *Не так то і встати, як упасти.* Ном. № 2194. *Як тя баба в купель клала, на груди ті искра впала.* Лукаш. 117. *Впав перед ним на коліна.* Рудч. Ск. I. 100. *До Кішки Самійла прибуває, у ноги впадає.* АД. I. 216. **Упа́сти в тісну́ дірý**. Попасть въ трудныя обстоятельства. Ном. № 2223.—у **гара́зд**. Достичь благосостоянія. *Упав у гаразд, як муха в сметану.* Посл. Ном. № 1643.—на коня́. Вскочить на лошадь. Ном. № 11403. *Упав Данило на коня і помчавсь, не оглядаючись.* МВ. I. 156. **Вона́ йому́ впа́ла в о́ко**. Онъ ее замѣтилъ, обратилъ на нее вниманіе. *Вона мені й тоді ще в око впала, що яке то молоде й хороше, та нещасливе.* Г. Барв. 12. 5) Опускаться, опуститься, сѣсть. *Прилетіла пава, коло його впала.* Мет. 103. 6) Убывать, убыть, спадать, спасть. *На Миколая вода впадав.* 7) Вваливаться, ввалиться. *Три ночі не спала,—впали карі очі.* Шевч. 558. 8) Только совершн. видъ? Наступить. *Ось упав мені й сімнадцятий рік.* Г. Барв. 82.—*Аж гульк—зіма впала.* Шевч. *Як упала зіма на Покрову, то лежала до самого Юрія.* О. 1862. II. 59. *Ніч упала.* 9)—на що. Ослабѣвать, ослабѣть. *Упав на ноги.* **Упада́є на сі́лі**. Обезсиливаетъ, ослабѣваетъ. Г. Барв. 113. 10)—коло ко́го. Заботливо ухаживать. *Коло дитячки так упадає.* Чуб. *Нехай би ти коло неї впадала, а не вона на старости літях коло вередливого дівчати.* МВ. I. 27. 11) Случаться, случиться, приходиться, придтись. *Не знавши, звідки на тебе лихо впаде.* Посл. *Упало нам у однієї баби ночувати.* Мнж. 123. *Упало йому знов ійти лісом.* Мнж. 71. *От приходе неділя, чи так празник який упав.* Мнж. 91. *Упали і ті літити молодим пиріжки.* Мнж. 43. **На моє сло́во впа́ло**. Вышло по моему, какъ я говорилъ. *Так, як я казав, на моє слово впало.* Лебед. у. 12) Доставаться, достаться, придтись. *Впала йому велика худоба* (родич умер богатырь). Г. Барв. 448. *Взялисі* (татарове) *паювати: дівка впала парубкові, а тещенька зятенькові.* Гол. *Найшли трое яблук і всім по цілому впало.* Ном № 257. 13) Слѣдовать, приходиться, придтися, надлежать. *Своєї частки, що упадала йому од його батька, не брав,—братові вже, чи невістиці оддав.* Грин. I. 287. *На день упадає заробітку по пізкарбованця. Держати ж тебе й при собі на чужому хлібі не впадає.* Г. Барв. 423. *Біля гряниці не впада будувать світлиці.* Ном. № 9764. *Не впада діло сьогодні ткати.* Конст. у. 14) Приличествовать. *Не впадає москаля дядьком звати.* Ном. № 850.

Упада́тися, да́ється, *гл. безл.* Случаться. Гол.

Упа́док, дку, *м.* Падёжъ. *Торік у нас у спеку упадок був на свині.* Рк. Левиц. *Не мавши статку, не буде й упадку.* Ном. № 9873. *Був упадок на скот.* Г. Барв. 267.

Упа́дь, ді, *ж.* Падежъ. *Упадь на коні.* НВолын. у.

Упако́вування, ня. *с.* Упаковываніе, укладка. Шейк.

Упако́вувати, вую, еш, сов. в. **упакува́ти, кýю, еш**, *гл.* Упаковывать, упаковать. *Внаковую свої книжки й папери.* К. Дз. 132.

Упа́лий, а, е. 1) Падшій. 2) Незанятый, вакантный. *Дитина вмерла у неї, а на впале місце друга буде.* Зміев. у. *Кінь здох у його, на впале місце він купив собі кобилу.* Лебед. у.

Упам'я́тку, *нар.* Памятно. *Щось мені те й не впам'ятку.* Черн. у.

Упасáти, сáю, еш, сов. в. **упасти, су́, сёш**, *гл.* Упасать, упасти. *Сынку, чи спа-*

сеш свинку? Ном. № 12729. *Ніяк я овець не впасу,— усе додому тікають.* Грин. I. 221.

Упаса́тися, са́юся, ешся, *гл.* 1) Опоясаться. *Не мав паса, не впасався.* Гол. 2) Утучниться, вскормиться.

Упаску́дувати, дкую, еш, сов. в. **упаску́дити, джу, диш,** *гл.* Загаживать, загадить, запачкивать, запачкать.

Упаску́дуватися, дкуюся, ешся, сов. в. **упаску́дитися, джуся, дишся,** *гл.* 1) Загаживаться, загадиться, выпачкиваться, выпачкаться. 2) Испражняться, испражниться. (Чорт) *на припічку вискудився такою смолою, що й досі смердить на всю хату.* Драг. 56.

Упа́слий, а, е. Легко откармливаемый. *Ці свині, кажуть, ніби-то впаслі.*

Упа́сти. См. **Упадати.**

Упасти́. См. **Упасати.**

Упаха́ти. См. **Упахувати.**

Упа́хувати, хую, еш, сов. в. **упаха́ти, хаю, еш,** *гл.* Собирать, собрать съ поля. *Мізерна в нас земля: часом з десятини упахуєм шість сім кіп, а копа дасть корець не більше.* Радом. у.

Упе́вне́ння, ня, *с.* Увѣреніе.

Упе́вни́ти, ся. См. **Упевняти, ся.**

Упевня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **упе́вни́ти, ню, ниш,** *гл.* Увѣрять, увѣрить. *Його прибічники нас упевняли.* К. ЦН. 249.

Упевня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **упе́вни́тися, нюся, нишся,** *гл.* 1) Увѣряться, увѣриться, убѣждаться, убѣдиться. *З того я впевнився, що ти мене не кинув, як не дасти моїм лихим празникувати.* К. Псал. 100. 2)—**на кім.** Полагаться, положиться, довѣрять кому. *Не впевняйся, сизий орле, на лейстрових дуже.* К. Досв. 7.

Упекти́, ся. См. **Упікати, ся.**

Упе́льчати, гаю, еш, *гл.* Устроить, управиться. Александр. у.

Упе́рве, *нар.*=**Уперше. Держати жінку упе́рве.** Быть женатымъ первымъ браковъ. *Старий Хміль держав уперве його сестру Ганну.* К. ЧР. 28.

Упервині́, *нар.* 1)=**Уперве.** *Може що й не так зробив,—це було впервині мені.* Верхнедѣпь. у. 2) Прежде, въ прежнія времена. *Упервині не так робилось.* НВолын. у.

Упере́д, *нар.* 1) Впередъ. *Ні взад, ні вперед.* Ном. № 7641. 2) Сначала, сперва. *Ото увійшов він туди і не знає, на що упереді дивиться і що брать.* Рудч. Ск. II. 135. 3) Прежде, раньше. *Живе там, і добре йому живеть,—ще краще як у того, що вперед був.* Рудч. Ск. I. 90.

Упереджа́ти, джа́ю, еш, сов. в. **упереди́ти, джу́, диш,** *гл.* 1) Опережать, опередить, обогнать. *Пустився він так скоро, що й упередив передніх.* Чуб. II. 18. 2) Предупреждать, предупредить. Подол.

Упереза́ти, ся. См. **Уперізувати, ся.**

Упере́к, *нар.* Поперекъ. *Було вчити, як упереком подушечки лежало, а вже вподовж!...* Посл.

Упере́кидь, *нар.* Кувыркомъ. *Як завелись та почали битись через стіл, то і стіл пішов уперекидь.* Рк. Левиц.

Упере́між, *нар.*=**Упереміжку. Упере́між говори́ти.** Говорить весело, шутя, путать. *Уже пішли в переміж говорити.* НВолын. у.

Упере́міжку, *нар.* Попеременно; перемѣшивая. *Треба коневі впереміжку давати їсти, се-б-то раз сіно, а другий солому або-що.*

Упере́сни, упере́сини, *нар.* Во время глубокаго сна (ночью). *Саме упересни це робилось.* НВолын. у.

Упере́хрест, *нар.* Крестъ на крестъ, крестообразно. *Вперехрест пішли вервіки,* Черк. у.

Упере́чка, ки, *ж.* Названіе сорта плахты. Черн. у.

Упері́зувати, зую, еш, сов. в. **упереза́ти, режу́, жеш,** *гл* 1) Подпоясывать, подпоясать. *Христа мучили, на хрест роспняли та й оженчкою впері́зували.* Kolb. I. 96. *Марисю матінка родила, місяцем (об) городила, сонеченьком впереза́ла.* О. 1862. IV. 11. 2) Только сов. в. Съѣсть, уплесть. *Станове їм варенички. Упереза́ли вони макітру.* Мнж. 92.

Упері́зуватися, зуюся, еш, сов. в. **упереза́тися, жу́ся, жеш,** *гл. А вам дружба вдався: переслом підголився, переслом впереза́вся.* Грин. Ш. 520.

Упері́щати, щу, щиш, *гл.* Сильно стегнуть, ударить.

Упе́ртн, ся. См. **Упірати, ся.**

Упе́ртий, а, е. Упрямый. *Упертий, як русин.* Ном. № 2632.

Упе́ртість, тости, *ж.* Упрямство, упорство.

Упе́рто, *нар.* Упрямо, упорно.

Упе́рше, *нар.* Вперше: *Вреше не вперше.* Ном. № 6928.

Упершині, *нар.* Въ прежнія времена. *Впершині так не робилося.* НВолын. у.

Упе́ститися, щуся, стишся, *гл.* Подольститься, войти въ милость. *Впестився чоловік умерший до своєї жінчи та й ходе.* НВолын. у. *Упестився старшина, а тепер таке робе, що хоч тікай.* НВолын. у

Упива́тися, ваюся, ешся, сов. в. **упи́тися, упʼю́ся, ешся**, *гл.* 1) Напиваться, напиться, упиваться, упиться. *Дай, Боже, пить, та не впиватися.* Ном. *Мені любо дівочою красою впиватись.* К. Досв. 90. 2) Впиваться, впиться, вцѣпляться, вцѣпиться. *Як пʼявка впивсь.* Ном. *Кинулася до Ганнусі і в коси впилася.* Шевч.

Упильнува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Уберечь, досмотрѣть.

Упи́н, ну, *м.* 1) Удержъ, остановка. *Нема впину здовиному сину.* Мет. 14. 2) Препятствіе, задержка. *Добре було чумакові, як не було ніде впину.* Черк. у. См. **Спин**.

Упина́ти, наю, еш, сов. в. **упʼя́ти, упну́, не́ш**, *гл.* Впускать, впустить (когти). **Упʼясти́ о́чі**. Уставиться глазами. *Упʼявши очі у кінець ґнота, божевільно дивився на світло.* Мир. Пов. II. 73.

Упина́тися, наюся, ешся, сов. в. **упʼя́стися, упну́ся, не́шся**, *гл.* Впиваться, впиться, вцѣпиться. *В виски було кому як впнеться, той на сухо не одде́реться.* Котл. Ен. IV. 68. *Рак клешнями так і вп'явся в руку.* Переносно: пристраститься. *Я дуже в промисли упʼявся.* Мкр. Г. 61.

Упини́ти, ся См. **Упинати, ся**.

Упинча́тися, ча́юся, ешся, *гл.* Хлопотать; добиваться. *Шкода! не впинчайся за ним.* Черк. у. *Я б і не впинчався, бувши тобою, за чорзна-чим.* Черк. у.

Упина́ти, наю, еш, сов. в. **упини́ти, ню́, ниш**, *гл.* Удерживать, удержать, останавливать, остановить. *Хоч і ворота зачини, то не впинеш.* Ном. № 2034. *Господь злющу руку впинить і на суді оборонить.* К. Псал. 90.

Упина́тися, наюся, ешся, сов. в. **упини́тися, нюся, нишся**, *гл.* Удерживаться, удержаться, остановиться. *І хочу здержатись, та не впинюсь.* Г. Барв. 13.

Упи́ра, ці, *ж.* Женщина-упырь. Шейк.

Упирі́в, ро́ва, ве. Принадлежащій упырю. Шейк.

Упирува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Упрямиться, упорствовать. *Карт прийдиться та упирує.* Греб. 350.

Упи́рь, ря, *м.* Мертвецъ, сосущій кровь живыхъ, упырь. *Один чоловік умер та й став упирем. А упирі кров з людей пʼють.* Грин. II. 96.

Упира́ка, ки, *м.* 1) Ув. отъ **упирь**. Драг. 89. 2) Упрямецъ, злой упрямецъ

Упи́с, су, *м.* 1) Вписываніе. 2) Внесеніе въ списокъ, въ записъ.

Описа́ти, ся. См. **Описувати, ся**.

Описний, а, е. Вписной.

Опи́сування, ня, *с.*=**Опис**. Шейк.

Опи́сувати, сую, еш, сов. в. **описа́ти, шу́, шеш**, *гл.* 1) Вписывать, вписать. 2) Списать, умѣстить написавши, описать. *Це наказали, що на воловій шкурі не опишеш.* Ном. № 5604.

Опи́суватися, суюся, ешся, сов. в. **описа́тися, шу́ся, шешся**, *гл.* Вписываться, вписаться.

Опи́ти, упʼю́, ѣш, *гл.* Напиться. *Ні в'їв, ні випв, драстям світить.* Ном. № 1869.

Опи́тися. См. **Упиватися**.

Опиха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **упха́ти, ха́ю, еш** и **упхну́ти, хну́, не́ш**, *гл.* Вталкивать, втолкнуть, впихивать, впихнуть. *Упхнула її в яму.* ЗОЮР. II. 11.

Опівно́чі, *нар.* = **Опівночі**. *Янголи-хранителі! хранїть мене сїй ночі опівночі.* Ном. № 1283.

Опіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **упекти́, упечу́, чеш**, *гл.* 1) Упекать, упечь. выпечь. 2) Обжигать, обжечь. *Не впечи руки коло жару.*

Опіка́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **упекти́ся, чу́ся, чёшся**, *гл.* 1) Упекаться, упечься. *Хліб ще не опікся.* 2) Обжигаться, обжечься. 3) Преимущ. сов. в. Надобсть. *Ну, та й упікся він—що-дня надокучає.*

Опі́л, *нар.* Пополамъ. *Переломити руку, або ногу впіл.* Черк. у.

Опімне́ння, ня, *с.* Напоминаніе. Желех.

Опімну́ти, ся. См. **Упоминати, ся**.

Опіра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **упе́ртн, упру́, рёш**, *гл.* 1) Втаскивать, втащить, втянуть. *Упер'у хату мішок.* 2) Втискивать, втиснуть. *Де воздух в, туди вже нічого не впреш, хиба його поперду впреш.* Ком. Р. II. 15.

Упіра́тися, ра́юся, ↓ешся, сов. в. **упе́ртися, упру́ся, рмося**, *гл.* 1) Упираться, упереться. *Де в стіні ямка, то там ногою упрусь.* Стор. I. 258. 2) Упрямиться, заупрямиться, стоять, стать на одномъ. 3) Втискиваться, втиснуться, влазить, влѣзть. *Лютий злодій впреться таки та й годі.* Шевч.

Упі́рка, ки, *ж.* При передвижной плоучей сукновальнѣ предохранительный треугольный плотъ для защиты отъ идущихъ по рѣкѣ плотовъ; ставится впереди сукновальни. Вас. 173.

Упі́рливо, *нар* Упорно. *Мовчав упірливо.* Г. Барв. 306.

Упі́рний, а, е=Упертий. *Упірна коза вовку користь.* Ном. № 2630.

Упісла́, *нар.* Послѣ. *На ярмарки я тільки замолоду ходив, а вписля покинув.* КС. 1882. XII. 485.

Упі́сятися, ↓ялося, ↓ешся, *гл.* Умочиться. *Бігає, як упісяна мишa.* Ном. № 13649. *Не жартуй з вогнем, бо вписявшся.* Ном. № 9278.

Упла́в, *нар.=Уплинь. Уплав за водою.* Чуб. V. 569.

Уплавзува́ти, зу́ю, ↓ш, *гл.* Выгладить, уравнять ползая, лазя. Мнж. 193. *Уплавзована нора.*

Уплеска́ти, щу́, ↓щеш, *гл.* 1) Сплющить. 2) Обрызгать.

Уплеска́тися, щу́ся, ↓щешся, *гл.* Проболтаться. *Гляди менї, чоловіче, не вплещись, як що до чого дійдеться.*

Уплесну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Вплеснуть.

Уплести́, ся. См. **Уплітати, ся.**

Упли́в, ву, *м.* Вліяніе. Левиц. Пов. 211.

Уплива́ти, ва́ю, ↓ш, сов. в. **уплити́** и **уплисти́, уплив(у́, ве́ш**, *гл.* 1) Вплывать, вплыть. *Не видно вже його: уплив уз очерет.* 2) Проплывать, проплыть. *Уплив уже гоней з двоє, аж тоді завернувся.* Переносно: проходить, пройти. *Уплило півтора року.* Г. Барв. 418. 3) Уплывать, уплыть. *Літа упливають, як вода.* Ном. № 8276. 4) Вліять, повліять. *Вони впливали на грубу й дику натуру Воздвиженського.* Левиц. Пов. 11.

Уплива́вий, а, е. Вліятельный. Башт. 159.

Упли́нути. ну, неш, *гл.=Уплисти. Багато води до моря уплине.* Ном. № 5683.

Упли́нь, *нар.* Вплавь. *Кинувсь уплинь, так вода і знесла його.* Новомоск. у.

Упли́нь за водою. По теченію. *У путь, у дорогу, ой уплинь за водою.* Нп. *Пішла моя розмовонька уплинь за водою.* Нп.

Уплисти́. См. **Уплівати.**

Упли́т, льоту, *м.* 1) Косоплетка, лента вплетаемая въ косу. *Хто ж мою русу косу розплете? Хто ж моєї уплоти побере?* Мет. 204. 2) Женская прическа, причесанные и заплетенные женскіе волосы. Шух. I. 135, 245.

Уплі́тати, та́ю, ↓ш, сов. в. **уплести́, ту́, тме́ш**, *гл.* 1) Вплетать, вплесть. *А чому ти й досі ніколи не вплетеш кісники.* Шевч. 494. 2) Сплетать, сплесть. *Батога з піску не вплетеш.* Ном. № 5259.

Уплі́татися, та́юся, ↓ешся, сов. в. **уплести́ся, ту́ся, тме́шся**, *гл.* 1) Вплетаться, вплестись. 2) Впутываться, впутаться, вдаваться. *Рідко такий день мине, щоб вона не вплелася менї у коси.* Чуб. II. 71.

Уплі́тка, ки, *ж.* 1) Гарусная лента въ косахъ. Гол. Од. 72. 2) Чужіе волосы, вплетаемые женщинами въ косы. О. 1861. XI. 27. Ум. **Уплі́точка.**

Уплоди́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Родить, породить. *Ночник тебе уплодив.* Ном. № 3578.

Уплоди́тися, джу́ся, ди́шся, *гл.* Родиться. *Як уплодиться лисим, то й пропаде з бісом.* Ном. № 3218.

Уплу́тати, ся. См. **Уплутувати, ся.**

Уплу́тувати, ту́ю, ↓ш, сов. в. **уплу́тати, таю, ↓ш**, *гл.* Впутывать, впутать.

Уплу́туватися, туюся, ↓шся, сов. в. **уплу́татися, таюся, ↓шся**, *гл.* 1) Впутываться, впутаться. *Нехай же вплутаються в сіла.* К. Псал. 156. 2) Приставать, пристать, привязаться. *Я пішла до них, а внучок уплутався за мною й собі.* Новомоск. у.

Уплю́снути, сну, неш, *гл.* Упавъ въ воду, сразу погрузиться. Мирг. у.

Упля́мити, плю, миш, *гл.* Запятнать. *Вплямив усю сорочку.*

Упова́жнити. См. **Уповажнювати.**

Упова́жнювати, нюю, ↓ш, сов. в. **упова́жнити, нію, ↓ш**, *гл.* Давать, дать законное право. *Помста і крівава кара, яким би ми правом її ні уповажнювали, ще ніколи не сповняла душі вигнутого нижими чувствами, опріч звірячих.* К. Кр. 29.

Упова́ння, ня, *с.* Упованіе. *В його моє спасення, слава, на Бога певне уповання.* К. Псал. 139.

Упова́ти, ва́ю, ↓ш, *гл.* 1) Разсчиты-

вать, уповать, надѣяться. *Ой на що же ти, доню, уповала, що ти чорномория сподобала?—А вповала, мамцю, на жупанки, я ж думала, буду за ним пані.* Уман. у. 2) **Не вповáти.** Не обращать вниманія. *Не вповала на худобу, а на його сроду.* Мет. 83. *Іде ляшків сорок тисяч; козак на те не вповає—мед-вино кругляє.* Мет.

Уповáтися, ається, *гл. безл.* Быть надежду. *Вповалося Павлу, що зітхне він легш у сімї.* МВ. (О. 1862. I. 94).

Уповáти, аю, еш, сов. в. **уповúти, ю, їш,** *гл.* Обматывать, обмотать, завернуть, запеленать. *Вповила добре мішок рядном. І в китайку вповила.* Нп.

Уповúвач, ча, *м.*=**Повивач.** Желех.

Уповідáти, даю, еш, сов. в. **уповістú, вім, вісй,** *гл.* Разсказывать, разсказать. *Уповіже мені ти, поневільний шлюбе, що із тебе за неславонька буде.* Гол. I. 203. *Зінич застрілив молодого, уповідають.* Федьк.

Уповістúти, щý, стúш, *гл.* Извѣстить.

Упóвні, *нар.* 1) Съ наполненной посудой (съ полной рюмкой, полными ведрами). *Випий до мене вповні, бо в мене брови чорні.* Черк. у. **Вповні перейтú дорóгу** Перейти дорогу съ полными ведрами. *Я води набрала та вповні шлях і перейшла.* Шевч. 2) **Місяць упóвні.** Полная луна. *Зійшов над нашою хатою місяць уповні.* МВ. I. 98. 3) О женщинѣ: беременная. *Чи правда, що твоя Катруся вповні?... Ох, правда, правда! Сподіваюся онучати.* Г. Барв. 298. 4) Вдволь. *Чого, чого, а сього уповні буде.* МВ. (О. 1862. I. 75).

Упогáнити, ню, нив, *гл.* Обгадить.

Упогáнитися, нюся, нився, *гл.* Обгадиться.

Упогонúти, ню, нив, *гл.* Умѣть, быть въ силѣ погонять воловъ, запряженныхъ въ плугъ, и управлять ими. *Я оцїх волів сам упогоню, а хлопець не впогоне.* Волч. у. (Лобод.).

Уподвíйні, *нар.* Вдвойнѣ, вдвое. О. 1861. XI. 36.

Упóдоба, би, *ж.* Вкусъ, удовольствіе, все, что нравится. *Я собі шапку таки по своїй упподобі вибрав.* Канев. у. **Упóдоба, не впóдоба** съ глаголомъ въ неопред. накл.: пріятно, непріятно, нравится, не нравится. *Не вподоба, мати, з коцем розмовляти,—ой час і година дівчини шукати.* Чуб. V. 27. **До вподóби бýти,** припадáти. Нравиться, быть по вкусу. *Ох, дитино моя! чи то ж до пари? кажу.—До пари, до любої вподоби!* МВ. II. 20. *Робота не важка, саме припала йому до вподоби.* Мир. ХРВ. 46. *Нащо й худоба, коли жить не вподоба.* Ном. В **упóдóбі бýти.** Нравиться. *Багато мене сватало, та ніхто мені не був у такій упподобі, як один парубок.* Г. Барв. 270. З **упóдóбою.** Съ удовольствіемъ. *Куди ні заносилась наша весела або смутна пісня.... всюди.... слухано її з упподобою.* К. XII. 116. Ум. **Упóдóбонька.** *На її красу не надивитись.... упподобонькою звали: он іде наша вподобонька.* Г. Барв. 447.

Упóдóбати, баю, еш, *гл.* Полюбить. *Як закине оком, то так і вподоба їй.* Котл. **Він се вподóбав; він йóго вподóбав.** Ему это понравилось, ему онъ понравился. **Я йóго вподóбав.** Онъ мнѣ понравился.

Упóдóбатися, баюся, ешся, *гл.* Понравиться. *Царівні він так упподобався.* Рудч. Ск. II. 13. *Так мені вподобалась, як вов кові весільні пісні.* Ном. № 5019. *Якесь там слово йому не вподобилось.* Рудч. Ск. II. 159.

Упóдóбний, а, е. Нравящійся, угодный, приходящійся по вкусу. *Довший батіжок цьому злотчикові упподобнішій, ніж короткий.* Рк. Левиц.

Упóдóвж, *нар.* Вдоль, въ длину. *Коли не навчила, як упоперек полу лежало, а тоді вже не навчиш, як упподовж полу.* Ном. № 6009.

Упоетизувáти, зýю, еш, *гл.* Опоэтизировать. *Употизований мужичий син.* К. XII 24.

Упóзику, *нар.* Взаймы, заимообразно. Ум. **Упозичку.**

Упоíти, упóю, їш, *гл.* Упоить, напоить пьянымъ. *Дак вона свого мужа упоїла чисто, щоб він нічого не знав.* Рудч. Ск. I. 84.

Упокій, кóю, *м.* 1) Успокоеніе, покой. *За бурною головою, нема ногам упокою.* Ном. № 6682. З **упокóєм.** Спокойно, въ покоѣ, въ спокойствіи. *Хліб-сіль з упокоєм вічний час уживати.* АД. Ік 11. 2) Упокой. *За упокой душі її псалтирь прочитає.* Шевч. 595.

Упокíйний, а, е. Спокойный. *Упокій-*

ної, святої землі не побачить. К. Псал. 221.

Упокоїти, ся. См. **Упокоювати, ся.**

Упокорити, ся. См. **Упокорювати, ся.**

Упокорювати, рюю, ешь, сов. в. **упокорити, рю, риш,** *гл.* Смирять, смирить.

Упокорюватися, рююся, ешся, сов. в. **упокоритися, рюся, ришся,** *гл.* Смиряться, смириться, изъявить покорность. *Твій панотець впокорився перед нами.* К. ЦН. 175.

Упокоювати, кою́ю, єш, сов. в. **упокоїти, кою́, їш,** *гл.* Успокаивать, успокоить. *В одному Бозі моє серце себе впокоїть, одночине.* К. Псал. 139. *Як нема долі, нема талану, то й достатки не впокоять.* Мир. Пов. II. 84.

Упокоюватися, кою́юся, єшся, сов. в. **упокоїтися, кою́ся, їшся,** *гл.* Успокаиваться, успокоиться. *Од щирих слів любої жінки серце його впокоювалось.* Мир. ХРВ. 349.

Уполо́житися, жуся, жишся, *гл.* Отелиться. Шух. I. 211.

Уполо́ти, ю́, леш, *гл.* Выполоть (часть). *Вполов пів грядки.*

Уполюва́ти, лю́ю, ешь, *гл.* Поймать на охотѣ. *Он якого звіра вполював.* К. ЧР. 210.

Упоминя́ти, наю́, ешь, сов. в. **упомину́ти, ну́, неш,** *гл.* Напоминать, напомнить, предостерегать, предостеречь кого.

Упоминя́тися, наю́ся, ешся, сов. в. **упомину́тися, ну́ся, нешся,** *гл.* 1) Напоминать, напомнить. 2)—чого від кого. Желать, требовать, потребовать, что отъ кого. Желех.

Упомі́нок, нку, *м.* Напоминаніе. *Не буде вам ніякої кари, ні упомінку.* ЗОЮР. I. 155.

Упо́мку, *нар.* Памятно, помнится. *Мені се добре впомку, що він кликав нас.* Екат. у.

Упон, ну, *м.* Привязь. *Скаче теля на упоні.* Ном. № 12492.

Упоперек, *нар.* Поперекъ. *Було вчити хлопця, як упоперек лавки лежав.* Ном. № 6009.

Упопружити. См. **Упопружувати.**

Упопружувати, жую, ешь, сов. в. **упопружити, жу, жиш,** *гл.* Подвязывать, подвязать подпругу. *Сідлай мі коня—того моцаря й а впопруже его в сімдесять попруг.* Kolb. I. 101.

Упора́ти, раю, ешь, *гл.* 1) Убрать, прибрать. *Усе впорав.* ЗОЮР. II. 34. 2) Покончить, окончить, удовлетворить, успѣть сдѣлать. *Трівайте, пакімматки, впораю одну, а тоді другу* (купчиха, отпуская товаръ). Лебед. у. *І те зроби, і друге зроби: де ж його усе впорати.* Чуб. 3) Укокошить, убить. *Упорав по голові истиком та й одволік на друге місце, щоб не зразу знайшли.* О. 1862. II. 79. 4) Съѣсть.

Упора́тися, раюся, ешся, *гл.* Окончать работу, управиться. *Чи можна мені буде піти на вечорниці? Я вже зовсім упоралась.* Шевч. 284.

Упоровень, *нар.* Вровень. *Там же й дощака викарпи! Такий, що води по дорозі вповровень коліна.* Мирг. у. Слов. Д. Эвари.

Упорожні́, *нар.* Порожнемъ. *З нічим до млина, вповрожні додому.* Ном. № 7132.

Упо́ром, *нар.* Силою, насильно. *Він каже: „не дам коня", а я кажу: „ми упором візьмем, як не даси по волі,—візьму соцьких та й відберемо упором.* Новомоск. у. (Залюб.).

Упоросі́тися, шу́ся, сишся, *гл.* О свиньѣ: принести поросятъ. Шух. I. 212.

Упоро́ти, рю, рош, *гл.* Сдѣлать что-либо съ силой; съѣсть много. Сосн. у. *Батько гарячу вповрбе.* Отецъ поспѣшилъ. Зміев. у.

Упо́руч, *нар.* Рядомъ, рука съ рукой, рука объ руку. *Упоруч себе сажати.* Макс.

Упорина́ти, наю́, ешь, *гл.* Нырять. *А ти, денечко, знай відгадати: що я не утонька упоринати.* Макс.

Упоряджувати, джую, ешь, сов. в. **упорядити, джу, диш,** *гл.* Устраивать, устроить. *Впоряди так, щоб ти мене на шиї возив.* МВ. (КС. 1902. X. 151).

Упорядко́вувати, вую, ешь, сов. в. **упорядкува́ти, кую́, ешь,** *гл.* Приводить, привести въ порядокъ, устроить.

Упоса́жити. См. **Упосажувати.**

Упоса́жувати, жую, ешь, сов. в **упоса́жити, жу, жиш,** *гл.* Давать, дать приданое. Шейк. Kolb. II. 24.

Упослі́, *нар.* Потомъ, послѣ. *Обід дуже великий зробили упослі.* Рудч. Ск. II. 148. *Не зв'язуйся з лихим сперцю, так і вповслі бачить не будеш.* Ном. № 2861.

Упослі́д, *нар.* 1) Послѣ. Вх. Зн. 73. 2) Наконецъ, въ заключеніе.

Упосліджа́ти, джа́ю, ешь и **упосліджувати, джую, ешь,** сов. в. **упосліди́ти, джу, диш,** *гл.* Оставлять, оставить кого послѣдимъ, за собой; поставить ниже себя, пренебрегать, пренебречь чѣмъ. *Та й*

слово гарне! слухай! в нас воно впосліджувати й польське почало. К. ПС. 32. *Впослідити мене ніхто не схоче.* К. ЦН. 200. *Я всюди робила, та й не була упосліджувана.* Г. Барв. 507. *Не 'здам, каже, Настусі (за вбогого), не впосліджу моєї дитини.* Г. Барв. 448. *Наша кохана мова зосталась упослідженою.* К. ХП. 121.

Упослідок, *нар.*=**Упослід.**

Упо́тай, *нар.* Тайно, секретно.

Упо́темку, *нар.* Въ закрытомъ отъ свѣта мѣстѣ. *Навіщо ти поставив його употемку, постав на вікні, то й ростиме* (о цвѣткѣ). Канов. у.

Употрійні, *нар.* Втрое. О. 1861. XI. Свид. 36.

Употýжити, ню, ниш, *гл.* Сдѣлать сильнымъ, могущественнымъ. *Твій рід навіки употужню.* К. Псал. 204. *Употужив мої ноги і на камені поставив.* К. Псал. 97.

Употýжитися, нюся, нишся, *гл.* 1) Сдѣлаться могущественнымъ. *Впотужились навіки діяволови діти.* К. МБ. II. 131. 2)—на кого. Ополчиться. *Употужились на мене при лихій моїй годині, та свята Господня сила мою немічі заступила.* К. Псал. 38.

Упра́вді, *нар.*=**Справді.**

Управи́телів, лева, ве. Принадлежащій управляющему.

Управи́тель, ля, *м.* Управляющій. *Дармо тоді гукав управитель, щоб на панщину йшли.* МВ. (О. 1862. I. 102). *А пан з костьолу їхав, чи управитель, а не пан.* Шевч. 514.

Управи́телька, ки, *ж.* Управительница. Зміев. у.

Упра́вити, ся. См. **Управляти, ся.**

Управля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **упра́вити, влю, вишь,** *гл.* 1) Вставлять, вставить, вдѣлать. *Вподовж стіни управлена.... рулка.* Мнж. 134. 2) Покончить, сдѣлать, убрать. *Коситься легко.... за день і управили ші п'ятдесят, чи шо, десятин.* Мнж. 127. 3)—до чого, у щб. Обучать, обучить чему. *Наші хліборобн не дуже квапляться дітей своїх у ремество управляти.* К. (О. 1861. I. 313).

Управля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **упра́витися, влюся, вишся,** *гл.* 1) Управляться, управиться. *Гаразд управились з мишами.* Гліб. 2) Вставляться, вставиться.

Упра́во, *нар.* Вправо.

Упри́пуст, *нар.* О ѣдѣ животныхъ: сколько угодно, вволю, прямо изъ стога или другого хранилища пищи. Мнж. 177. *Коні їдять овес уприпуст. Їдять корови вприпуст сіно.* Алв. 70.

Упри́сі, *нар.* Вприсядку. *Як піде уприсі танцювати.* НВолын. у.

Упри́черть, *нар.*=**Упричерть.** *Насипай упричерть.* Волч. у.

Упри́черть, *нар.* Въ уровень съ краями. Черниг. г.

Упрів'ати, в'аю, еш, сов. в. **упріти, рію, еш,** *гл.* 1) Потѣть, вспотѣть. *Поки не упріти, поти не уміти.* Ном. № 7184. 2) Взопрѣть, довариваться, довариться. Чуб. VII. 438. *Пивник упрів і молошна каша упріла,—пора обідати.* Рудч. Ск. II. 29.

Упрова́джувати, джую, еш, сов. в. **упрова́дити, джу, диш,** *гл.* Вводить, ввести, довести. *Ой вернися, козаченьку, додому, впровадив ти дівчиноньку до гробу.* Лукаш. 128.

Упродо́вж, *нар.* Вдоль. *Стіл з роскошною упродовж.* МВ. II. 67. *Улиця упродовж людьми заступилася.* МВ. (О. 1862. I. 101).

Упроси́ти, шу́, сиш, *гл.* Упросить, умолить. *Упросила його, щоб він її взяв з собою.* Рудч. Ск. I. 129. *Росердила миленького, та ще не впросила.* Мет. 84.

Упроси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Испросить разрѣшеніе войти. *Упросились злидні на три дні, та чорт їх і довіку викинікає.* Ном. № 1538. *Упросись до тих людей на ніч.* Рудч. Ск. I. 158.

Упро́ст, *нар.* Прямо. *Як скочить на ноги та впрост до короля.*

Упро́стяж, *нар.* Пугомъ. О. 1861. IV. 157.

Упрохáти, хáю, еш, *гл.*=**Упросити.**

Упрохáтися, хáюся, ешся, *гл.*=**Упроситися.** *Упрохавсь до його ночувати.* Мнж. 84.

Упру́г, га, *м.* 1) Мѣра поверхности: пространство пахоти, которое можно вспахать за одну упряжку волонъ. *Заорував послідній упруг толоки.* Г. Барв. 332. *Годі!—крикне мов опарений,—годі орати!—Як годі?—каже чоловік:—дві скиби тільки одвернути та й упруг.* Г. Барв. 198. *І в тяжкі упруги, може, з'орю переліг той.* Шевч. 669. 2) Четвертая часть рабочаго дня. Рудч. Ск. II. 172. *Іду вулицею, так уже в вечірньому впрузі.* Г. Барв. 528. *Вже так як об третьому*

упрузі назирив він коневя. Рудч. Ск. II. 175.

Упряда́ти, да́ю, еш, сов. в. **упря́сти, дý, дéш,** *гл.* 1) Впрядать, впрясть. 2) Напрядать часть.

Упýдитись, джуся, дишся, *гл.* Умочиться.

Упýка, ки, *ж.* Вдавленіе. Мнж. 177.

Упурнýти, нý, нéш, *гл.* Нырнуть.

Упуска́ння, ня, *с.* 1) Впусканіе. 2) Роняніе. 3) Опусканіе. 4) При инкрустированіи: вставка въ дерево металла, кости и пр. Шух. I. 306, 309.

Упуска́ти, каю, еш, сов. в. **упусти́ти, щý, стиш,** *гл.* 1) Впускать, впустить. *Юрка одного впустили, а вся хата загорілася.* Ном. 2) Ронять, уронить. *Впустила додолу гребінця.* Мет. 167. *Буду пити через силу і краплі не впущу.* Мет. 63. 3) Упускать, упустить, выпустить. *Упустила долю, упустила щастя, та вже й не піймаю.* ЗОЮР. II. 238. *Ой впустила голубонька, да вже й не піймаю.* Мет. 65. 4) Опускать, опустить. *Оце як упустите меже в колодязь, то держіть віровку.* Рудч Ск. I. 102. 5) При инкрустированіи: вставлять, вставить въ дерево металлъ и пр. Шух. I. 306, 309.

Упускне́, ного, *с.* Въ свадебномъ обрядѣ: плата деньгами или угощеніемъ за пропускъ бояръ въ хату. Чуб. IV. 186.

Упýст, ства, *м.* Шлюзъ. Чуб. VI. 359.

Упуста́ти. См. **Упускати.**

Упуши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Надуть, вспучить. *Хрін та редька живіт упушили, мед та горілка все те потушили.* Ном. № 12389.

Упха́ти. См. **Упихати.**

Упхвýти. См. **Упихати.**

Уп'яли́ти, лю́, ли́ш, *гл.* О змѣѣ: укусить, ужалить. *Сорокуля го уп'ялила.* Вх. Зн. 73.

Уп'ясти́, ся. См. **Упинати, ся.**

Уп'я́ть, *нар.* Опять. *От через кілька там днів баба вп'ять збіреться у ярмарок.*

Урáг, га́, *м.*=**Ворог.**

Уражовий, а, е=**Вражовий.** *Як став ляхів, уражових синів, як снопики класти.* Мет. 406.

Ура́дити, джу, диш, *гл.* 1) Посовѣтовать. *Роспитувався, що йому робить? Ніхто нічого не радив.* Рудч. Ск. II. 104. 2) Постановить на совѣтѣ, придти къ какому-нибудь рѣшенію. *Радили, радили— нічого не радять: нема війська.* Рудч. Ск. II. 10. 3) Помочь. *Занедужала дитина, кричить, плаче. Горпина й сама плаче над нею, та нічого не врадить.* МВ. I. 99.

Ура́дувати, дую, еш, *гл.* Обрадовать.

Ура́дуватися, дуюся, ешся, *гл.* Обрадоваться. *Щоб тобі ні втішиться, ні врадуваться.* Ном. № 13632. *Думаєте, що я врадувався мукою своєю крівавою?* Федьк.

Ураже́ти, жа́ю, еш, сов. в. **уразі́ти, жу́, зи́ш,** *гл.* 1) Поражать, поразить, ранить. *Де я мірю, там я вцілю, де я вижу, там я вражу.* Гол. I. 2. 2) Задѣвать, задѣть, ударить, потревожить, разбередить уже имѣющуюся рану или больное мѣсто. *Моя виразка була зовсім загоїлась, та, бач, десь уразив,—вона знов і прокинулась.* Лебед. у. *Помалу, браття! не разьте моїх смертельних ран.* Дума. *Трудно рану гоїти, а не уразити.* Ном. № 1574. 3) Уязвлять, уязвить, оскорблять, оскорбить, обидѣть. *Вона вразила мене словом лихим.* Новомоск. у. 4) Поражать, поразить, удивить сильно. *Молодих тулячів незвичайно вразила краса Київа.* Левиц. Пов. 5.

Ураже́тися, жа́юся, ешся, сов. в. **уразі́тися, жу́ся, зи́шся,** *гл.* 1) О ранѣ, больномъ мѣстѣ: быть затрагиваемымъ, затронутымъ. 2) Обижаться, обидѣться. 3) Поражаться, поразиться.

Уражі́ння, ня, *с.* Впечатлѣніе. *Пишу про своє подорожні вражіння.* Г. Барв. 31.

I. Ура́з, *нар.* 1) Вдругъ, сразу. *Як загуе, так на цім світі враз і стих.* Мнж. 41. 2) Вмѣстѣ, за одно, на ряду. *Ой встав, зажурився, що з малою оженився. „Не журися, дурний гою: виросту враз з тобою.* Грин. III. 657. *Вітаймо дитятко, враз його матку.* Чуб. III. 341.

II. Ура́з, зу, *м.* 1)=**Вразa.** *Він хотів враз зробити мені вилами.* Новомоск. у. *Живим би її вразом вразило.* МВ. (О. 1862. I. 98). *Враз в обох озвався з тяжкої розлуки.* Мкр. Н. 39. 2) Матка, Uterus. **Ура́з вихо́дне.** Выпаденіе матки. Волч. у. **Ум. Уразо́чок.** Мил. 33. **Ув. Уразище.** Чуб. IV. 5.

Ура́за, зи, *ж.* 1) Рана, больное мѣсто. *Роскопирсала ті врази, що глибоко крилися в серці.* Мир. ХРВ. 258. 2) Оскорбленіе, обида. **Ум. Ура́зка.** *За сю уразку я визиваю тебе на чесний поєдинок.* Стор. М. Пр. 10.

Уразйти, ся. См. **Уражати, ся.**

Уразйще, ща, *м.* Ув. отъ **уразъ.** Чуб. IV. 6.

Уразли́вий, а, е. 1) Чувствительный къ боли. 2) Болючій, причиняющій боль. *Ляже на лаві, закуне головоу свиткою, щоб не чуть було того уразливого плачу.* Мир. Пов. II. 108. 3) Обидный, оскорбительный. *Посипались на Кривоноса насмішки і уразливі глузування.* Стор. М. Пр. 746.

Уразли́вість, вости, *ж.* 1) Чувствительность къ боли. Шейк. 2) Обидчивость.

Ура́зли́во, *нар.* 1) Больно. 2) Обидно, оскорбительно.

Ура́зний, а, е=Уразливий 2. *Тут, під мальовничою руїною, знайшла я ще вразну моїму серденьку, семйову драму.* Г. Барв. 418.

Ура́нішній, я, е. Утренній. Сим. 185. *Вранішне сонце обливало його мяким світом.* Мир. ХРВ. 188. *Година ранішня настала.* Греб. 340. *Твоє, як сніг ураняшній, біленьке лице.* К. Дз. 218.

Ура́нці, *нар.* Утромъ. *Хто звечора плаче, той уранці буде сміяться.* Ном. № 5853.

Уратува́ти, ту́ю, ешь, *гл.=***Урятувати.**

Ура́чити, чу, чиш, *гл.* Шутливое слово: ущипнуть (о ракѣ). *Бодай тебе курка вбрикнула, або добре рак урачив.* Ном. № 3249.

Ура́ти, ура́ю, ешь, *гл.=***Урадити.** *Хай його другі вчать: я з ним нічого не враю.* Мир. ХРВ. 133.

Урба́рія, рії, *ж.* Денежная повинность, платимая помѣщику. *Урбарія великая та й панщини три дні.* Гол. II. 304. *Ми урбарію подаймо, оплату худобну, грунт і хату оплатім та сидім при дому.* Гол. III. 41.

Урва́нт, та, *м.=***Вірвант.** Рудч. Чп. 250.

Урва́ти, ся. См. **Уривати, ся.**

Урви́голова, ви, *м.* Сорвиголова. *Трапиться який урвиголова.* Св. Л. 128.

Урвйпола, ли, *м.=***Урвиголова.** Вх. Зн. 73.

Урвйсько, ка, *с.* Обрывъ. Скинрск. у.

Урви́тель, ля, *м.* Сорванецъ. *Там такі урвителі, що ні в одного сусіда яблука не здержаться.* Уман. у. *Два сини, що росли урвителями при батькові.* Св. Л. 275.

Урда, ди, *ж.=***Вурда.**

Урдяний, я́, é. Съ начинкой изъ урди. *Урдяні пироги, вареники.* Шейк.

Уре́дний, а, е. Пакостный, противный. *Ну, та й уредний же хлопець.* Лохв. у.

Урекли́вий, а, е=Урічливий. *Чи підеш ти в тачочок, не становись край Дунаю, бо то річка врекливая, врече тебе й косу твою.* Мил. 50.

Уректи́, ся. См. **Урікати, ся.**

Уремезо́вувати, вую, ешь, сов. в. **уременува́ти, ную, ешь,** *гл.* Укрѣплять, укрѣпить связывая или сшивая. *Уремезовує* (латаючи) *лантух так, наче довічне.* Конст. у.

Уреме́нити, ню, нишь, *гл.* Прочно сдѣлать работу. *Оце уременили ясла.* Кременч. у.

Уре́мення, ня, *с.* Счастье, удача. *Чиє временя, того й погода.* Ном.

Уре́мя, ня, уре́м'я, м'я, *с.=***Час. В одно́м уре́мі.** Въ одномъ состояніи, положеніи. *Е, та мій кашель все в одним уремні стоїть.* Лебед. у.

Урепі́жити, жу, жиш, *гл.* Ударить, стегнуть. *Як я урепіжив його батогом, то вин аж скрутився.* Василь. у.

Уре́тно, *нар.* Скучно, печально. *Самому уретно в хаті.* Вх. Зн. 73.

Уречі́, чу́, чéш, *гл.=***Уректи.** Желех.

Уре́шті, *нар.* Наконецъ.

І. Урива́ти, ва́ю, ешь, сов. в. **увірва́ти** и **урва́ти, рву́, вéш,** *гл.* 1) Отрывать, оторвать; вырывать, вырвать; обрывать, оборвать, срывать, сорвать, перерывать, перервать. *Поти збан воду носить, покуль ухо не зворветь.* Ном. № 7771. *Від його, уравши поли, тікай.* Посл. *На Чорному морю не добре вчиняє: противну филю зо дна моря знімає, судна козацькі на три часті розбиває. Першу часть ввірвало,—в гирло дунайське замчало; другу часть увірвало,—у землю орабську замчало.* ЗОЮР. I. 29. *Вчепиться дверей і держиться,—так бувае, що і двері* (в) *ворве.* Грин. Ш. 508. *От же одна* (струна) *вже й увірвалась; стрівай, і другу увірву.* Шевч. 496. *Хто цвіточка увірве, сестру з братом пом'яне.* Марк. 88. *Любисточку ввірвала.* Г. Барв. 80. 2) Надрывать, надорвать, укорачивать, укоротить. *Варвара ночі ввірвала та дня приточила,* Ном. № 504. *Ти раненько співаєш, моє серце вривається.* Гол. I. 259. *Нехай він по походах після того не ходить, своїх молодецьких ніжок не вривае.* Дума. *Нехай.... степу ногами не змірає, живота не*

вриває. Лукаш. 40. 3) **Уб'ѣгать**, удирать, удрать. *Йому гукають: тривай! а він чим дуж урива. Давай уривати яко мога з того світа.* Чуб. II. 94. 4) Только сов. в. Ударить. *Скрикнув Лушня, як увірвав його по плечі Чіпка.* Мир. ХРВ. 236. (Такі) *різки плетуть, що як урве, то зразу кріз'ю сплівеш.* Св. Л. 165.

II. Урива́ти, ва́ю, ешь, сов. в. **урі́ти, урію́, еш**, *гл.* Зарывать, зарыть.

I. Урива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **увірва́тися** и **урва́тися, рву́ся, ве́шся**, *гл.* 1) Отрываться, оторваться, вырываться, вырваться, обрываться, оборваться, прерываться, прерваться, прерываться, прерваться. *Як ужо вівреться, то й збан розіб'ється.* Ном. № 7771. *Одна* (струна) *вже й увірвалась.* Шевч. 496. *Батіг не нитка — не увірветься.* Ном. № 1286 *Урвався і рід Вишневецьких.* Стор. М. Пр. 64. **Увірва́вся** бас, **увірва́лася** нитка, **у́дка** (кочу). Прекратилась возможность. Ном. № 1830, 1831. *Вже Терешкові вірвалось ниткі верховодити.* Кв. Тоже значеніе имѣетъ нып.: **Ужé йому́ звірва́лось.** Ном. № 1831. **Розмо́ва увірва́лася.** Прекратился разговоръ. Мир. ХРВ. 10, 240. 2) Вырываться, вырваться. *Я піймав його та й веду за руку, а він усе вривається од мене, все наче огинається, а далі вирвався і побіг.* Александров. у. 3) Срываться, сорваться, упасть съ высоты. *Беруться за руки колом і перекручуються, приспівуючи:... „держіться кріпко: як хто увірветься, тому не минеться“,— а ж поки хто увірветься,— тоді знов.* Грин. Ш. 110. *А той, що сидів на трямку, як увірветься з того трямка!* Рудч. Ск. I. 68. *Як ти в мене ночував, то з полу звірвався.* Грин. Ш, 653.

II. Урива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **уріта́ться, урію́ся, ешся**, *гл.* Зарываться, зарыться. *Кабан каже: я побіжу в болото та в мул уріюсь.* Рудч. Ск. I. 39. У Кулиша о потупленныхъ, смотрящихъ въ землю, глазахъ. *Не дивилась на божий світ від сліз : в чорку землю врились.* К. МБ. X. 15.

Ури́вок, вка, *м.* Обрывокъ, отрывокъ. Ум. **Ури́вочок.**

Уривцю́м, *нар.* Урывками. Левч. 170.

Уриті́ся, **ся**. См. **Уривати, ся.**

Урихто́вувати, вую, еш, сов. в. **урихтува́ти, тую, еш**, *гл.* Улаживать, уладить, приладить. Шейк.

Урі́вень. урі́вні, *нар.* Наравнѣ, въ уровень.

Урівня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Сравнять, уравнять.

Урі́зати, жу, жеш, *гл.* 1) Отрѣзать, обрѣзать. *Женіться пробі, а хліба врізать не вміє.* Ном. № 13778. *З лихого тогу хоч поли врізавши.* Ном. № 1972. *Сьога пальця вріже— болить, і того вріже— болить.* Чуб. I. 246. *Урізав вовкові хвіст.* Чуб. II. 127. 2) Ударить. *Та як уріже її* (кулаком) *по виску.* Мнж. 34.

Уріза́тися, жуся, жешся, *гл.* 1) Врѣзаться. *Так і вріжеться у саму гущину.* Стор. 2) Обрѣзаться. *Скинь шаблю, а то уріжешся.* Грин. I. 158.

Уріка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **уректи́, реку́, че́ш** и **урікну́ти, кну́, не́ш**, *гл.* 1) Укорять, укорить. *Ніхто мене ні в чім не уріка.* О. 1862. V. 40. 2) Сглаживать, сглазить (человѣка). *Казали, що дитина їсть багато, аж бач і врекли: воно й їсти перестало.* Лебед. у. *Врече тебе й косу твою.* Мил. 50. *Той нашу вдовлю урече.* Мнж. 151. *Щоб не врекли вражі люде моєї краси.* Нп.

Уріка́тися, ка́юся, сов. в. **уректи́ся, чу́ся**, *гл. безл.* Слышаться, послышаться. *Ви ж казали, що дали йому чотирі рублі.— Та ні то вам так мов слово уреклось: я казав—чотирі без четвертака дав.* Новом. у. (Залюб.).

Уріклйвий, а, е. 1) Дурной, способный сглазить (о глазахъ). *Урікливі очі.* Ном. № 8392. 2) Котораго можно сглазить. Шух. I. 196. *Я не вріклива.*

Уріклий, а, е=Уріклливий. Шух. I. 197.

Урльо́н, ну, *м.* Отпускъ. *Жовнір траву косить, пана копитана на урльон ся просить.* Гол.

Урльопа́с, су, *м.* Отпускной билетъ (у солдата). *Подавали нам урльопаси.* Федьк.

Урльо́пник, ка, *м.* Солдатъ въ отпуску по билету. *Бився з урльопником.* Федьк.

Ўрма, ми, *ж.* Мѣсто, по которому гоняютъ скотъ, покрытое слѣдами его ногъ, дорога, протоптанная скотомъ. О. 1862. V. Кух. 39. *На урмах хліб дуже гарний роде.* Лебед. у.

Уроби́ти, ся. См. **Уроблять, ся.**

Уробля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **уроби́ти, блю́, биш**, *гл.* 1) Вдѣлывать, вдѣлать, вставлять, вставить. 2) Дѣлать, сдѣлать,

нарабатывать, наработать. *Бо который чоловік тее уробляе, повік той щастя собі має.* АД. І. 187. *Літом і мале піде, то вробить.* Ном. № 551. *Як ручки вроблять, так спина й зносить.* Грин. II. 310. *Піду додому, мо що небудь до вечора вроблю. Рано вставши, багато вробиш.* Грин. І. 239. *Пішов... на поле подивиться, що вона вробила.* Рудч. 3) Дѣлать, сдѣлать, смастерить. *А вробимо топірчики та з самої сталі.* Гол. І. 164. 4) Воздѣлывать, воздѣлать, обрабатывать, обработать. *Тут які рівненькі ріллі,—не так, як у нас.—Е, бо лучче вроблено.* Новомоск. у. 5)—у **щб.** Запачкивать, запачкать, загадить во что. *Ото як уробила рукав у сажу.* 6) **Вробити вблю.** Исполнить желаніе. *Мила волю уробила: главку йому поїскала.* Гол. І. 84.

Уробля́тися, ля́юся, ятися, сов. в. **уробі́тися, блю́ся, бі́шся,** *гл.* Запачкиваться, запачкаться чѣмъ, впачкаться во что. *Хто коло чого ходить, то ся тим і уробить.* Ном. № 5996.

Уро́вище, ща, *с.* Выкидышъ. Полт. Харьк. Мир. 16.

Урод, ду, м.=Урожай. *Уроди у вас ладни?* Вх. Зн. 476.

Уро́да, ди, *ж.* Вообще физическія качества, въ частности: красота, миловидность. *Погинули депутати шляхецької вроди.* Нп. *Ой гляну я в чисту воду та на свою вроду,—аж-но моя врода на личеньку красна.* Мет. 65. *Моя врода, як повная рожа: і на личеньку рум'яненька, і на стану гожа.* Макс. *Співають у пісні, що нема найкращого на вроду, як ясная зоря в погоду.* К. (ЗОЮР. II. 199). *Хорошая дружина на вроду.* КС. 1883. II. 400. Ум. **Уро́донька.**

Уроди́й, дая, *м.* Красавецъ. *Уродаю то й у свитині пригоже.* Ном. № 14250.

Уроджа́й, джа́ю, м.=Урожай. Грин. І. 284.

Уроди́ти, ся. См. **Урожати, ся.**

Уродли́вий, а, е. 1) Красивый, пригожій. *Не родись богатий та вродливий, а родись при долі та щасливий.* Ном. № 1673. *А виросла як панна, чорнобрива, уродлива.* Шевч. 268. 2) Способный, даровитый. *Там такий був чоловік на все вродливий.* Рудч. Ск. І. 74. 3) Урожайный. *Лани мої уродливі.* ЗЮЗО. І. 549.

Уро́дник, ка, *м.* Красавецъ. Встрѣчено у Щоголева. *Мусить вродник в кого небудь попитатися поради.* Щог. .В. 42.

Уро́дница, ці, *ж.* Красавица. Встрѣчено у Щоголева. *Тихим сном навіки вродниця заснула,* Щог. В 63.

Уро́донька, ки, *ж.* Ум. отъ **урода.**

Уро́жа, жі. *ж.=Урожай.* Шух. І. 38. *Ой дай-же, Боже, на хліб урожу.* Гол. IV. 553.

Урожа́й, жаю, *м.* Урожай. *Не вважай на врожай, а гречку сій, то хліб буде.* Ном. № 5845. *Не проси у Бога дощу, а проси урожаю.* Ном. № 7270.

Урожа́йний, а, *е.* Урожайный. *На той рік урожайне літо буде.* Ном. № 13412.

Урожа́ти, жа́ю, ши, сов. в. **уроди́ти, джу́, диш,** *гл.* 1) Рожать, родить. *Уродила мама, що не приймай йма.* Ном. № 2918. *Не уродить сова сокола—ино таке, як сама.* Ном. № 7152. 2) Хорошо вырастать, вырасти и принести плодъ, уродить. *Як мак не вродить, то голоду ще не буде. Які груші уродили.* Шевч. 178. *Уродив постернак.* Шевч. 243. *Яке Бог уродив, таке й жну.* Ном.

Урожа́тися, жа́юся, ятися, сов. в. **уроди́тися, джу́ся, дишся,** *гл.* 1) Родиться. *Хто дурнем уродився, тому дурнем і вмерти.* Ном. № 6150. *Який вродився, таким і вмерти.* Ном. № 3209. 2) Урожаться, уродиться. *Там вони врожаються і цвітуть.* О. 1862. VIII. 16. *Вродилось просо таке славне.* Рудч. Ск. II. 136. *Та вродиться та лоличенько.* Мет. 3а. *Впори мілко, посій рідко, уродиться дідько.* Посл. Де не посій, то вродиться. Вездѣ онъ, во все вмѣшается. Ном. № 2787. 3) Появиться сразу, неожиданно появиться. *Поки пісні заспівали,—вже вродилась криниця.* Рудч. Ск. II. 119. *Він так і вродився перед моїми очима.* МВ. (О. 1862. III. 61).

Урожде́нець, нця, *м.* Уроженецъ. Волч. у.

Уро́ж'я, ж'я, *с.* Урожай. *Не тучить множ'я, ено урож'я.* Шейк.

Уро́вскн, *нар.* Вразсыпную. *Од його всі вросыпся, як голуби од шуліка.* МВ. І.

Урозу́мити, млю, миш, *гл.* Уразумить. *Твоє діло навчить її, урозумить.* Шевч. 282.

Уро́їтися, уро́юся, їшся, *гл.*—**в го́лову.** Засѣсть въ головѣ. *Вроївся мені в голову Семен небіжчик.* НВолын. у.

Уро́ки, ків, *м.* Сглазъ. Мил. 33. *Вилівали переполох, вимивали од уроків.* Кв. *Від уроків і Бог не заховає.* Ном. *На бджолу уроки нападуть.* Мнж. 152. Ум.

Урбченьки. Ув. **Урбчища.** *Вишептати уроки-урочища.* Мнж. 152. У гуцуловъ въ ед. ч.: **урбчище.** Шух. І. 210.

Уронúти, нúб, нúщ, *гл.* Уронить. *Маруся віри не йняла, слізки не вронила.* Мет. 177.

Уростáти, таю, ешь, сов. в. **урости, тý, тéш,** *гл.* 1) Вростать, врости. *В землю вросла.* Ном. № 9404. 2) Вырастать, вырости, возрастать, возрости. *Вырастав з того визнаття гнів його на Галю.* МВ. (О. 1862. І. 84). 3) Заростать, зарости. *Стала стежка травою вростати.* Щог. В. 69. *Простружу дороженьку к святій неділонці,— травицею вросте.* Мил. 193.

Урбстич и **урбстíч,** *нар.* Въ разныя стороны, вразсыпную. *Турки не стямились да вростич.* ЗОЮР. І. 6. *Коні, як почують чорта, то врости́ч.* Стор. І. 124.

Урбчина, ни, *ж.*=**Уроки.** Чуб. І. 43.

Урочúстий, а, е. Торжественный. *Підождемо до врочистого часу. Спаси мене в день судний, урочистий.* К. ЦН 285. **Урочúсте свáто.** Годовой праздникъ. Подол. г. О. 1861. Х. 47. К. МБ. Х. І. **Урочúста окáзія.** Высокоторжественный день (крестины, именины и т. п.). Подол. г. О. 1861. Х. 47. То-же значеніе: **урочúсте дíло.** Сим. 204.

Урочúсто, *нар.* Торжественно.

Урбчити, чу, чиш, *гл.*=**Уректи?** *Як ся убрав, так го урочили.* Ном. № 11127. *Козак дівчину врочив.* Грин Ш. 656.

Урбчища, чищ, *м. мн* Ув. отъ **уроки.** Грин. ІІ. 33.

Урбчище, ща, *с.* 1) Урочище. К. ЧР. 257. 2) См. **Уроки.**

Уруб́ати, баю, ешь, *гл.* 1) Нарубить небольшое количество. *Сиди же ти, дочко, а я піду, дровець урубаю.* Рудч. Ск. ІІ. 66. 2) Рубить рубя. 3) Имѣть достаточную силу, остроту для того, чтобы быть въ состояніи рубить— говорится какъ о человѣкѣ, такъ и объ инструментѣ. *Та він сього не вруба,— нема в його сили. Аби якою сокирою дуба не врубаєш. Ні струга не вступгати, ні сокирою не врубати.* Грин. І. 237.

Уруб́атися, баюся, ешся, *гл.* Врѣзаться, врубиться. *Уже глибоко в дуба врубався.*

Уруб́ати, блю, лúш, *гл.* Нажать рублемъ. *Врубли добре снопи.*

Уруб́ний, а, е — Рубленый? *Пливи, пливи, квітко, до врубної криниці.* Нп.

Уру́на, ни, *ж.* Всходы озимыхъ хлѣбовъ осенью. *Добра вруна, треба спасувать. Пожени коні на вруну.* НВолын. у. *Гарні вруна сього року.* НВолын. у.

Уру́нúтися. См. **Урунюватися.**

Уру́нюватися, нююся, ешся, сов. в. **уру́нúтися, нюся, нишся,** *гл.* Покрывать, покрыть ниву густыми всходами, густо всходить, взойти, куститься (о посѣвѣ). Житом. Литин. Брацлав. у. *Хліб, спасибі Богові, добре врунився. Як рунитыся хліб, то пускають скот пастись.* Литин. у. *От побачите, що до перших приморозків ще так вруниться, як того треба.* Брацл. у.

Уруча́ти, чаю, ешь, сов. в. **уручúти, чý, чиш,** *гл.* Вручать, вручить, дать въ руки. *Уручаю тебе, серденятко моє, а єдиному Богу.* Мет. 24.

Ура́д, ду, *м.* 1) Должность. *Вмер паволоцький полковник, що послі Шрама уряд держав.* К. ЧР. 15. *Який-такий уряд—лучший, ніж проста служба.* Ном. № 956. *Не знаю, то ще не за мого вряду було,—казав чабан.* Екат. у. 2) Управленіе, правительство.

Уряджáти, джаю, ешь, сов. в. **урядúти, джý, диш,** *гл.* Устраивать, устроить. См **Уряжати.**

Уряджáтися, джаюся, ешся, сов. в. **урядúтися, джýся, дишся,** *гл.* Устраиваться, устроиться. См **Уряжатися.**

Урядú-годи, *нар.* Изрѣдка. *А був наш банько такий — то грізний! Врядо-годи пустить на улицю погулять з дівчатами.* МВ. І.

Урáдник, ка, *м.* Чиновникъ, должностное лицо. Шейк. Чуб. ІІ. 71, 72.

Урáдників, кова, ве. Принадлежащій чиновнику. Шейк.

Урáдницький, а, е. Чиновничій. Шейк.

Урядóвий, а, е Казенный, правительственный, оффиціальный.

Урáдок, дку. *м.* Установленіе, порядокъ. *Через тоні пани, панки, через ті урядки прийде ми ее звівшити ногами до гриди.* ЗЮЗО. ІІ. 554.

Урядува́ння, ня, *с.* 1) Отправленіе службы. Шейк. 2) Управленіе (правительственное).

Урядува́ти, дýю, еш. *гл.* 1) Отправлять службу. 2) Управлять (о правительствѣ).

Уряжáти, жаю, еш, сов. в. **урядúти, жý, диш,** *гл.* Украшать, украсить. *Як*

глянеш на Київ, то так і леліють церкви уряжені та золоті. Зміев. у. *Квітками вряжені долини.* Щог. Сл. 59. См. **Уряджать**.

Уряжа́тися, жа́юся, ешся, сов. в. **уряди́тися, жу́ся, дишся**, *гл.* Наряжаться, нарядиться. *У жупан синій вряжуся.* Рудч. Чп. 112. См. **Уряджатися**.

Урасти́ти, шу́, сти́ш, *гл.* Густо увѣшать. *Прехороше врясили вильце калиною й барвінком.*

Урятува́ти, тую́, еш, *гл.* Спасти.

Ус, у́са и **вус, ву́са**, *м.*; *мн.* **у́са** (**ву́са**) и **у́си** (**ву́си**). 1) Усъ. *Сивий ус, старому чуприну вітер розвівав.* Шевч. 8. *Оддай мене за такого, що не має вуса,— він на мене кине-моргне, а я й засміюся.* Нп. *Моргнув якось усима.* Г. Барв. 367. *Під у́сом бу́ти.* Находиться въ возрастѣ 19—20 лѣтъ. *Парубок під усом.* НВолын. у. *Хлопець під усом, літ двадцять йому.* Г. Барв. 251. *Уса у кішок, у собак.* 2) Ость въ колосѣ хлѣбнаго растенія. 3) мн. **у́си** (**ву́си**). Въ верхней одеждѣ (**кожу́шана**, свита, **ки́туш, керсе́тка** и пр.): внутреннія складки сзади (иногда съ боковъ. Чуб. VII. 421) по шву отъ таліи внизъ, образовавшіяся вслѣдствіе вставки длинныхъ равнобедренныхъ треугольниковъ въ нижнюю часть одежды. КС. 1893. V. 275. *Свита до трьох усів.* О. 1862. IX. 68. *Взяла очіпок грезетовий і кунтуш з усами люстровий.* Котл. Ен. См. **Хвалд. Ум. Усик, у́сичок, усо́к, усо́чок**. *До усиків пошити.* Чуб. VII. 433.

Уса́джувати, джую, еш, сов. в. **уса́дити, джу́, диш**, *гл.* 1) Всаживать, всадить, посадить. *В темницю всадіте.* АД. I. 38. *Хоч у ступу всадіть та пирогами годуйте—все буде однака* Ном. № 2908. 2) Втыкать, воткнуть. всовывать, всунуть. *Всадив ножа в груди.*

Усажа́ти, жа́ю, еш. *гл.*=**Усаджувати**. Рудч. Ск. II. 75.

Усамоббо́житися, жу, жиш, *гл.* Умолить, упросить. *Насилу усамобожили, щоб вернуґ гроші.* Шейк.

Уса́нь, вуса́нь, ня́, *м.* Усачъ.

Уса́патися, паюся, ешся, *гл.* Запыхаться.

Уса́тий, вуса́тий, а, е. 1) Усатый, усастый. *Хлопці вусаті і дівки косаті.* Лукаш. 149. 2) Остистый. *Усатий ячмінь.* Ном. № 10163. 3) **Вуса́ті у́старки**. Родъ вышивки. Kolb. I. 48, 49.

Усвирі́питися, плюся, пишся, *гл.* Сильно надоѣсть. *Усвирі́пився ж мені!* Ном. № 2766. *Вевирі́пилося мені це тканя—Господи!* Зміев. у.

Усві́ти́ти, чу́, тиш, *гл.* Освѣтить. *Оченьками всю світоньку всвітили.* Нп.

Усе́, нар. 1) Все. *Усе забрав, нам нічого не кинув.* 2) Постоянно, всегда. все. *Усе я, та я—чом-же ви не говорите?* Ном. № 2980. *Був собі купець; він усе їздив по морі.* Рудч. Ск. I. 100. *Зіма біла, та не їсть снігу, а все сіно.* Ном. № 621. **Все їдно**. Все равно.

Усевіда́, ди, *об.* Всевѣдающій человѣкъ. *І ходитиме всевіда з хати до палати.* К. ХП. 47.

Усевла́дник, ка, *м.* Надъ всѣмъ господствующій, всемогущій. *Молюсь всевладнику, земному Богу* (папі). К. ПС. 39.

Усевла́дництво, ва, *с.* Всемогущество. *Нема йому ні каситу всевладництвом, ні спину.* К. ПС. 51.

Усевла́дній, я, е. Всемогущій. *Подай мені всевладню силу мою.* К. ПС. 39.

Усе́дітися, джу, диш, *гл.*=**Усі́дітися**. *От кабан не усе́діся, повернусь.* Рудч. Ск. I. 26.

Усезна́йко, ка, *м.* Всезнайка.

Усезна́ння, ня, *с.* Всезнаніе. *Г'сезнанне обіцяв диявол Єві.* К. МБ. Ш. 260.

Усе́й, уся́, усе́, *мѣст.*=**Увесь**.

Усе́їда, ди, *об.* Всеядный.

Усе́їдний, а, е. Всеядный **Усе́їдний тиждень**. Сплошная недѣля, когда въ среду и пятницу не постятъ. О. 1862. IV 91. *На всеїдній у неділю вона спарувалась.* Шевч. 260.

Усели́тися. См. **Уселятися**.

Усели́дний, а, е. Публичный, всенародный.

Усели́дно, нар. Публично, всенародно.

Усели́кий, а, е. Всяческій, различный. *На щастя вселяке май серце однаке.* Ном. № 1708.

Усели́ково, нар. Всячески, различно. *Вачили ми вже вселякого: нехай ще й так побачимо.* Ном № 4939.

Усели́тися. См. **Уселятися**.

Усели́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **усели́тися, ли́ся, лишся**, *гл.* Поселяться, поселиться. *На ій Господь вселився і вовіки буде жити.* К. Псал 151. *Вселилась панночка.* МВ. (О. 1862. Ш. 44). *Терпи лихе, що вселилося.* МВ. (О. 1862. I. 75).

Усели́чина, ни, *ж.* Всячина. Бессараб.

Усемогу́чий, **а**, **е**. Всемогущій. *Бог всемогучий.* О. 1862. Ш. 32.

Усенаро́дній, **я**, **е**. Всенародный. *Право всенародне.* К. ПС. 136.

Усе́ница, ці, *ж.*=**Гусеница**.

Усено́шна, **ної**, *ж.* Всенощная.

Усе́нь (только им. пад. ед. ч. муж. род.), **усе́нький**, **а**, **е**, *мыст.*=**Усей**. *Не так родина, як всень рід.* Чуб. IV. 674. *Лежать всеньскі трое.* КС. 1883. Ш. 671. *Кривеньке, маленьке збігало поле всеньке.* Ном. заг. № 374. *Ой шкода, шкода та сінього цвіту, що він розсіявся по всеньскому світу.* Грин. Ш. 622.

Усе́рдя, **дя**, *с.* Усердіе. *Тоді на його велике усердие маю.* АД. I. 118.

Усесві́тній, **я**, **е**. 1) Всемірный. *Перед нами море всесвітньої науки одкривалось.* К. XII. 96. *Святої правди і любови зоря всесвітняя зійшла.* Шевч. 603. 2) Всеобщій. *Всесвітній кум і сват.* Гліб. 3) Извѣстный всему свѣту. *Якась старая баба, знахурка всесвітня.* Мкр. Н. 32. *Дам тебе за князя, чи за графа, за багатиря всесвітнього.* МВ. (О. 1862. Ш. 39).

Усеще́дрий, **а**, **е**. Въ высшей степени щедрый. *Побай же й нам, всещедрий Боже, отак івісти, отак рости.* Шевч. 649.

Усеще́дрість, **рости**, *ж.* Щедрость въ высшей степени. Грин. Ш. 149.

Уси́діти, **джу**, **диш**, *гл.* Усидѣть. *На улицю не піду і дома не всиджу.* Мет. 116.

***Усик**, **ка**, *м.* Ум. отъ ус.

Усили́ти, **ся**. См. **Усилять**, **ся**.

Усилко́вуватися, **вуюся**, **ешся**, *гл.* Силиться, стараться. *Не дурно ж вонї так усилковувались мене випхнути.* Мир. ХРВ. 387.

***Усилю́вати**, **вую**, **еш**, сов. в. **усилу́вати**, **лую**, **еш**, *гл.* Принуждать, принудить, силой заставить. *Як не хочу я пасти, то сила ти мене всилуєш? Пасти сам.* Канев. у.

Усилю́вати, **вуюся**, **ешся**, *гл.*=**Усилковуватися**. *Католицькі пани з нашими перевертнями усиловувались унію на Вкраїні прищепити.* К. ЧР. 10.

Уси́лу, *нар.* Съ трудомъ, едва. *Всилу вона від неї вирвалась.* Мнж. 2. *Всилу п'ять місяців пробула в них.* Г. Барв 368.

Уси́лувати. См. **Усиловувати**.

Усильні́ти, **нію**, **еш**, *гл.* Усилиться.

Усили́ти, **лю́**, **еш**, сов. в. **усиля́ти**, **лю́**, **ли́ш**, *гл.* Вдѣвать, вдѣть нитку въ иглу.

І. Усили́тися, **лю́ся**, **ешся**, сов. в. **усиля́тися**, **лю́ся**, **ли́шся**, *гл.* Вдѣваться въ иглу (о нитке).

II. Усили́тися, **лю́ся**, **ешся**, *гл.* Напрягаться. *Не кличуть нас на хрестини, то ми й не всилуємось.*

Усинобо́жити, **жу**, **жиш**, *гл.*=**Усамобожити**?

Усинови́ти. См. **Усиновлять**.

Усиновля́ння, **ня**, *с.* Усыновленіе.

Усинови́ти, **лю́**, **еш**, сов. в. **усиновля́ти**, **влю́**, **ви́ш**, *гл.* Усыновлять, усыновить.

І. Усипа́ти, **па́ю**, **еш**, сов. в. **усі́пати**, **плю**, **плеш**, *гл.* 1) Всыпа́ть, всыпать. *Борошенця всипать.* Рудч. 2) Наливать, налить. *Усип меду і горілки.* Мет. *Ганнусю, усип мені осьмусю.* Ном. № 11658. 3) Отливать, отлить (изъ металла). *Аби усипати що з мосяжі, треба фірмака.* Шух. I. 281. 4) Только сов. в. Войти гурьбой. *Одчиняє вїн хату, уступив, молодиці за ним всипали.* МВ. (О. 1862. I. 91).

II. Усипа́ти, **па́ю**, **еш**, *гл.* Спать, засыпать. *Мати сина колихала, дні і ночі не всипала.* Грин. Ш. 381.

Уси́пище, **ща**, *с.* Сосудъ, помѣщеніе для сыпучихъ тѣлъ. Лебед. у. *Ходили до його і в хату, і всяке всипище трусили,—так нічого не знайшли.* Александров. у. *Всипища у нас не багато, то ми й насипали жита на горищі.* Павлогр. у. *Оця діжка тільки на всипище й годяща.* Богодух. у.

Усипля́ти, **ля́ю**, **еш**, *гл.* Засыпать, засыпать. *Полягали й усі спати, а меншій став вартувати. Меншій братік не всипляє.* Пп. *Мати сина колихала, і день, і ніч не всипляла.* О. 1862. V. 89. См. II. **Усипати**.

Усипля́тися, **ля́юся**, **ешся**, сов. в. **успа́тися**, **плю́ся**, **пи́шся**, *гл.* Засыпать, заснуть совершенно, глубокимъ сномъ. *Дитинка тільки почала всиплятися, аж і збудженко.—Гомоніть тихше, покуль дитина вситься. Воно як усниться, так довго спатиме.* Черн. у.

Усиротї́ти, **тію**, **еш**, *гл.* Осиротѣть. *Чого се я такенькі і чим зажурилась?.. Чи я ж сьогодні всиротіла? чи се тепер тільки зубожіла?* МВ. II. 105.

Уси́ти, **чу́**, **ти́ш**, *гл.*—**меду**. Сдѣлать, сварить меду. *Для свого синка меду*

всипила. Гол. *Я сусідам угоджу, коноа меду усичу.* Гол. I. 296.

Усиха́ти, ха́ю, ешь, сов. в. **усо́х(ну)ти, хну, неш,** *гл.* 1) Засыхать, засохнуть. *Не принялись три ясени, тополя всихала.* Шевч. 393. *Верба усохла, похилилась.* Шевч. 387. 2) Усыхать, усохнуть, отсыхать, отсохнуть. *Бодай тобі, вражий сину, права рука всохла.* Мет. 472.

'Усичок, чка, *м.* Ум. отъ **ус.**

Усі́гди, *нар.* Всегда. *Послухавши жука, всігди в ґною будеш.* Ном. № 5984.

Усіда́ти, да́ю, ешь, сов. в. **усі́сти, уся́ду, дешь,** *гл.* 1) Садиться, сѣсть. *Летить ворон з чужих сторон, на могилі усідав.* Гол. I. 96. *Не всів козак Нечай на коника всісти.* Лукаш. 110. 2) Обсѣдать, обсѣсть *Гайвороння чисто всіло дерева.*

Усіда́ти, да́ю, ешь, *гл.* Осѣдлать. *Всідлав ворон-кониченька.* Гол. I. 275.

Усіка́ти, ка́ю, ешь, сов. в. **усікну́ти, ну́, не́ш** и **усі́кти, усічу́, чеш,** *гл.* 1) Отрубывать, отрубить. *Судили його військовою радою і присудили усікнути голову.* К. ЧР. 28. 2)= **Врубати 3.** *Дубей ніхто не може ні всікти, ні врубати.* Мнж. 152.

Усіка́ний, а, е=Вселякий. Ном. № 347.

Усі́нниця. ці. *ж.*=**Гусенниця.** Вх. Пч. I. 6.

Усі́сінький, а, е. Рѣшительно весь.

Усі́сінько, *нар.* Рѣшительно все.

Усі́сти. См. **Усідати.**

Усічи́, чу́, чеш, *гл.*=**Усікти.** Шейк.

Усі́яти, усію, еш, *гл.* Засѣять. *Я же тее поле кон'ем скопаю, кон'ем скопаю і стрілками всію.* А.Д. I. 27.

Ускакну́ти, кну́, не́ш, *гл.*=**Ускочити.** *У горо́х ускакну́ти.* Нарушить супружескую вѣрность. Ном. № 8823.

Ускака́ти, ка́ю, ешь, сов. в. **ускочи́ти, чу, чиш,** *гл.* Вскакивать, вскочить во что, впрыгивать, впрыгнуть. *Я буду ускакувать в утробу жінкам, та й буду їх мордувати.* Стор. I. 55. *Ускочив по сам вуха.*

'Ускок, ку, *м.* Каскадъ на рѣкѣ. Шух. I. 316.

Ускоки́, *нар.* Вскачь.

Ускора́х, *нар.* Вскорѣ. *І'арно, як ускорах се буде, а як же довго.* Змѣн. у.

Ускоре́н, *прил.*=**Скорен.** *Бог хоч не вскорек, та влучек.* Ном. № 47.

Ускосо́м, *нар.* Искоса. *Здалека сідав, вскосом дивиться.*

Уско́чити. См. **Ускакувати.**

Уско́чку, *нар.* Галопомъ. *Я їхав нерівно: де рисю, а де вскочку, бо поспішався знайти волі, щоб не попались де у шкоду.* Новомоск. у.

Ускроми́дати, джу, диш, *гл.* Немного наскрести.

Ускроми́ти. См. **Ускромляти.**

Ускромля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **ускроми́ти, млю́, ми́ш,** *гл.* Укрощать, укротить, смирять, смирить. *Царя Латина ускромляти* Котл. Ен. VI. 20. *Ускромліть свое серце.* Ном. № 3356.

Ускру́т, *нар.* Сейчасъ-же. *Тільки ввійшли, вскрут і пішли — не гаялись ні трохи.* Екат. у.

Уску́б(ну)ти, бну́, не́ш, *гл.* 1) Дернуть за волосы. *Хто схоче, добре ускубне за вражиі чуб його зубами.* Гліб. 2) Урвать, дернуть. *Вскубни трохи сіна. Живемо.... як горох при дорозі: хто не схоче, той не вскубне.* Котл. НП. 367.

Уску́читися, чуся, чишся, *гл.* Надоѣсть, наскучить. *Був то багач, і бідний чоловік ходив до нього худоби позичати, і йому вскучилося давати.* Драг. 54.

Услави́ти, ся. См. **Уславляти, ся.**

Уславля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **услави́ти, влю, виш,** *гл.* Прославлять, прославить. *От Припеті до Сінюхи вславляли себе Обухи.* К. Досв. 113. *Славою його уславиш, маною його звеличиш.* К. Псал. 15.

Уславля́тися, ляюся, ешся, сов. в. **услави́тися, влюся, вишся,** *гл.* Прославляться, прославиться. *Клепачі в давніх-давен уславлялись по Лубенщині злодійством.* Ном. № 1365.

Услі́д, *нар.* Вслѣдъ. *За нею вслід і батько.* Стор. I. 61.

Услі́н, ну, *м.*=**Ослін.** Маркев 106.

Услу́га, ги, *ж.* Услуженіе, прислуживаніе. *Взяли мене на вслугу до молодої пани.* МБ. II. 33.

Услуго́вувати, вую, еш, *гл.* Услуживать. *Це ж того так Антін їй і вслуговував. Раз ізняв у неї коромисло з плечей та й поніс відра в пекарню.* Г. Барв. 327. *Він вам услуговує.* Пирят. у.

Услугува́ння, ня, *с.* Прислуживаніе.

Услугува́ти, гу́ю, еш, *гл.*=**Услуговувати.** *Нема нам ні сну, ні спочинку: бігаємо, вслугуємо, клопочемось з ранку до вечора.* МВ. (О. 1862. III. 40).

Услужи́ти, жу́, жиш, гл. Оказать услугу, услужить *Ні́ тобі; ще й плахта буде, коли услужиш.* Шевч. 304.

Услу́живий, а, е. Услужливый. Стор. I. 168.

Услу́жник, ка, *м.* Прислужникъ.

Услухну́ти, ну́, не́ш, гл. Послушаться кого. *Услухнув мене.* Вх. Лем. 476.

Усма́гнути, гну, неш, гл. О ягодахъ: доспѣть. *Соку вишні набрались, та ще не усмагли, кисл дуже.* Волч. у.

Усма́житися, жуся, жишся, *гл.* 1) Изжариться. *Капуста усмажилась. Гуска усмажилась.* 2)=Удушитися. *Він лежить у неї на колінах, та так усмажився, що й заснув.* Грин. II. 63.

Усма́к, *нар.* Всласть. со вкусомъ

Усмакува́ти, ку́ю, еш, гл. Найти по вкусу что, разлакомиться на что. *Діти всмакували горох.* Лебед. у. *Не їдять діти й огірків, як усмакували губи* (=грибы). Волч. у.

Усме́рть, *нар.* До смерти. *Того забли всмерть, другого обідрали.* Гліб.

Усмикну́ти, кну́, не́ш, гл. Рвануть, дернуть.

Усмира́ти. См. **Усмирять.**

Усмира́ти, ря́ю, еш, сов. в. **усмири́ти, рю́, ри́ш, гл.** Усмирять, усмирить. *Морську бездонну усмиряєш.* К. Псал. 144.

Усмі́литися. люся, лишся, гл. Осмѣлиться, найти смѣлость. *Коли б воля, заспівав би так, щоб і на селі лунало.... не всмілюсь.* МВ. (О. 1862. III. 35).

Усмі́ти, мію, еш, гл. Посмѣть.

Усмі́х, ху, *м.* Улыбка. *Де той погляд молоденький, де той всміх веселий.* МВ. II. 11. *Чоловік усміхається.... Чого це в тебе такий дивний усміх?* Драг. 76.

Усміха́тися, ха́юся, ешся, сов. в. **усміхну́тися, ну́ся, не́шся,** гл. Улыбаться, улыбнуться. *І любуються, і радіють, і усміхаються.* Рудч. Ск. I. 131.

Усміхли́вий, а, е. Улыбающійся. *Усе був привітний і усміхливий.* О. 1862. II. 78.

Усміхну́тися. См. **Усміхатися.**

Усмі́шити, шу́, ши́ш, гл. Насмѣшить.

Усмі́шка, ки, *ж.*='**Усміх.** *До смерти не забуду його погляди, його усмішки.* Стор. II. 215.

Усмокта́ти. ся. См. **Усмоктувати, ся.**

Усмокту́вати, тую, еш, сов. в. **усмокта́ти, кчу́, чеш,** *гл.* Втягивать, втянуть въ себя, всасывать, всосать. Мир. ХРВ. 122.

Усмокту́ватися, туюся, ешся, сов. в. **усмокта́тися, кчу́ся, чешся,** *гл.* 1) Всасываться, всосаться. 2) Вваливаться, ввалиться. *Худа, щоки усмоктались у середину.* Мир. ХРВ. 180.

Усмоли́ти. См. **Усмолювати.**

Усмо́лювати, люю, еш, сов. в. **усмоли́ти, лю́, лиш,** *гл.* Осмаливать, осмолить.

Уснасти́тися, щу́ся, сти́шся, *гл.* Укрѣпиться. *Скільки раз скидали ми свого попа, так ні, уснастився. таки, та й досі.* Лебед. у.

Усоби́тися, блюся, бишся, *гл.* Производить усобицу, раздоръ. *Всобитись не хочу з козаками.* К. Бай. 142.

Усо́биця, ці, *ж.* Усобица. *Кріваві всобиці гамує.* К. Псал. 144.

Усо́бник, ка, *м.* Крамольникъ. *Не ви прокляті, а гетьмани, усобники ляхи погані.* Шевч. 142.

Усовістити. См. **Усовіщувати.**

Усовіща́ти, ща́ю, еш и **усо́віщувати, щую, еш,** сов. в. **усовістити, віщу, стиш,** *гл.* Усовѣщать, усовѣстить, уговаривать, уговорить. К. ЧР. 300. *Почала й пітка мене всовіщати.* О. 1862. VII. 44.

Усо́к, ска́, *м.* Ум. отъ ус.

Усокоти́ти, кочу́, ти́ш, *гл.* Уберечь, сохранить. *Через те, що ти.... відступив від гріха, Бог тебе усокотив від вічної той пропасти.* Гн. 73.

Усоли́ти, лю́, еш, *гл.* Просолиться. *Губи* (родъ грибовъ)*як усоліють, то такі гарні.* Лебед. у.

Усолоди́ти, ся, даю́, ся, еш, ся, гл. Сдѣлаться сладкимъ. *Усолодав* (усолодается) *тісто.* Волч. у.

Усолоди́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Усладить. *І всолодить його потомкам жизні муку.* К. МХ. 11.

Усолоди́тися, джу́ся, ди́шся, *гл.* Усладиться, насладиться. *Усолодився, як черв'як у хріні.* Ном. № 12215.

Усоро́мити, млю, миш, *гл.* Пристыдить.

Усо́хлий, а, е. Засохшій. *Побачили смоковницю, всохлу від коріня.* Єв. Мр. XI. 20.

Усох(ну)ти. См. **Усихати.**

Усбчок, чка, *м.* Ум. отъ ус.

Успівати, ваю, еш, сов. в. **успіти, пію, еш,** *гл.* Успѣвать. успѣть, поспѣть. *Ой не*

вспіла дівчинонька край віконця сісти. Мет. 90.

Успіша́ти, ша́ю, ешь, *гл.* Спѣшить, торопиться. *А там за горами брала дівка льон; вона брала, додому вспішала, додому вспішала—боялася вовка.* Грин. III. 667.

Успіша́тися, ша́юся, ешся, сов. в. **успі́шитися**, шу́ся, ши́шся, *гл.* Успѣшать успѣть. *Успішайсь поперед за неї сказати: тпру!* Грин. I. 285. *Аби вспішився вхопити.* Волч. у. *Не вспішилось Бондарівні пісеньки співати.* Грин. III. 615.

Усподі́, *нар.* 1) На днѣ. 2) На низу. *Всі всподі—не на версі.* Ном. № 1047.

Усправедли́вити. См. **Управедливлювати**.

Усправедли́влювати, люю, ешь, сов. в. **усправедли́вити**, влю, виш, *гл.* Оправдывать, оправдать.

Усправедли́витися, влюся, вишся, *гл.* Оправдаться.

Успра́вжки, **успра́жки**, *нар.* Въ самомъ дѣлѣ, серіозно. *От же ви вспражки...., а я тільки пожартував.* О. 1862. VIII. 24.

'Успятки, ток, *мн.* Каблуки? *Вив, ів, а тоді кинув об землю та давай успятками ще надолужати.* Харьк.

'Уста́ и **вуста́**, уст и вуст, *с. мн.* Губы, уста. *Утри мої смажиї уста, а сахариї і сам утру.* Ном. № 2315. *Сей народ устами мене шанує.* Єв. Мр. VII. 6. *У чо́го в руках, у того й в уста́х.* При потчиваніи гостя напиткомъ отвѣтъ гостя хозяину, означающій желаніе, чтобы хозяинъ выпилъ первый. Ном. № 11603. І крияти в устах не було. Ничего не ѣлъ. *Я я нині і кришечки хліба в устах не мав.* Федьк. Золоті у тебе уста. Какъ ты хорошо, красиво говоришь. К. Досв. 118. З уст ні пари. Молчитъ, не говоритъ ни слова. *Вона все ходить, з уст ні пари.* Шевч. 28. Ум. 'Устонока(ки), у́стка, у́сточка(ки). *З чистих усток 'чо словенько.* Гол. I. 19. *Шкода же моїх красних усток.* Гол. I. 294.

Устава́ння, ня, *с.* Вставаніе. Ум. **Устава́ннячко**. *Жаль мені раннього вставаннячка.* Мет. 183.

Устава́ти, таю́, ешь, сов. в. **уста́ти**, та́ну, нешь, *гл.* 1) Вставать, встать. *Буду вставать я раненько.* Мет. 65. *Ви ж було раненько встаєте.* Мил. 200. *Устала раненько, умилась біленько, хазяїну на добридень дала.* Рудч. Ск. I. 15. *Ледви встала, поклонилась, вийшла мовчки з хати.* Шевч. 73. 2) Подыматься, подняться, вздыматься. *Подай нам, Господи, з неба дрібен дажчик, а з низу буйний вітер! Хочай-би чи не встала на Чорному морю быстрая хвиля, хочай-би чи не повирівала якорів з турецької каторги!* АД. I. 89. *Об із-за гори, з-за крутенької густий туман уставає.* Мет. 464. *Кругом аж курява вставала.* Шевч. 565. *Встає хмара з-за лиману.* Шевч. 51. 3) Слѣзать, сходить. *То козак козацький звичай знає, із коня вставає.* Мет. 4) Возставать, возстать. *На ґвалт Пулавського і Паца встає шляхецька земля.* Шевч. 131. *Син устане на батька, а батько на сина.* Г. Барв. 319. 5) Восходить, взойти. *Вже сонце встає із-за гори.* Стор. М. Пр. 48. 6) Наступать, наступить. *Встала й весна, чорну землю сонну розбудила.* Шевч. 195. 7) Происходить, произойти. *З тихеньких все лихо встає.* Ном. № 3032.

Уста́вити. См. **Уставляти**.

'Уставка, ки, *ж.* Въ сорочкѣ: вышитая вставка на плечахъ. Гол Од. 73, 43. Шух. I. 125, 130, 159. *Мамо, дайте мені уставки,—я довишиваю.* Г. Барв 541.

Уставля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **уста́вити**, влю, виш, *гл.* 1) Вставлять, вставить. *Що ж будеш робить! свого розуму не вставиш.* Ном. № 6294. У тебе одної клепки в голові нема. Тобі треба клепку вставити. Ты глупъ. Тебя нужно вразумить. Ном. № 6254. 2) Ставить, поставить во что. *Конічка вставте до кінничейки.* АД. I. 37.

Устано́ва, ви, *ж.* 1) Обычай, обыкновеніе. *У нас така вже установа.* Федьк. 2) Постановленіе. *Не ходив я своїм робом, шануєш його встановн.* К. Псал. 38. 3) Условіе. *А таки ж у нас була установа: я тобі з карб. та мішок боронна, а ти....* Екат. у. Слов. Д. Эварн.

Установи́ти. См. **Установляти**.

Установля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **установи́ти**, влю, виш, *гл.* Установить. *Своєї ціни не установили.* Ном. № 10544.

Уста́нок, нку, *м.* Время вставанія. *Робив од устанку до смерку.*

Устара́ти, ра́ю, ешь, *гл.* Постараться, достать, припасти. *Сафат було і скорому устарає що треба.* Федьк.

Устарі́ти, рію, ешь, *гл.* Состариться. *Уже встарів віл.* НВолын. у.

Устарі́тися, рію́ся, ешся, *гл.* Соста-

риться, созрѣть вполнѣ *Поки молода кукуруза, то біла, а як устаріється—жовта.* НВолын. у. *Хай устаріються огірки, то буде на насіння.* НВолын. у. *Устарівся мак.* Грин. II. 86.

Уста́ти. См. **Встати.**

Уста́титися, чуся, чишся, *гл.*—**у сло́ві.** Сдержать слово. *Антосьо.... встатчився в слові.* Св. Л. 268.

Устели́ти, ся. См. **Устелять, ся.**

Устели́ти, ля́ю, єш, сов. в. **устеля́ти, ля́ю, леш,** *гл.* Устилать, устлать, покрывать, покрыть. *Ой ідуть дощі все тучні, а землю прикропляють і травою устеляють.* Грин. III. 637. *Устілки устеляти у чоботи.* Конст. у.

Устеля́тися, ля́юся, єшся, сов. в. **устели́тися, лі́ся, лешся,** *гл.* Устилаться, устлаться, покрываться, покрыться, укрыться. *Я морозу не боюся, листом устелюся. Гарна дорога встелилась за ніч* (ночью шелъ свѣгъ). НВолын. у.

Усте́нок, нку, *м.* 1) Входное отверстіе въ рыболовномъ снарядѣ, наз. **нотець** (см.). Браун. 45. См. **Вустенок.** 2) Узкое входное отверстіе въ загородѣ для океуъ. О. 1862. V. Кух. 38.

Устерегти́, жу́, же́ш, *гл.* Уберечь, укаразлить. *Ярчук.... і од чорта устереже, і відьму задавить.* Стор. М. Пр. I. 112. *Чи встережете мене?* ЗОЮР. II. 79.

Устерегти́ся, жу́ся, же́шся, *гл.* Уберечься. *Хатнього злодія не встережешся.* Ном. № 11096.

Устига́ти, га́ю, єш, сов. в. **усти́г(ну)ти, гну, неш,** *гл.* Успѣвать, успѣть, поспѣть. *Не встиг козак Нечай на коника всісти.*— Макс. *Зараз Левка стали заганяти; насилу встигла йому Івга подати сорочечку* Кв. II. 228.

Усти́д, ду, *м.* Стыдъ. *Йому такий встид, як тій кобилі, що віз переверне.* Ном. № 3171.

Устида́тися, да́юся, єшся, *гл.* Стыдиться. *Чим мудрий встидається, тим дурний пишається.* Ном. № 6177.

Устиджа́ти, джа́ю, єш, сов. в. **устиди́ти, джу́, дйш,** *гл.* Стыдить, пристыдить. *Стала його устиджати.* Чуб. V. 582.

Устиди́тися, лжу́ся, дйшся, *гл.* Устыдиться, постыдиться. *Да познають і встидяться що ти, Боже, моя поміч.* К. Псал. 200.

Устидли́вий, а, е. Стыдливый. Желех.

Устидливість, вости, *ж.* Стыдливость. Желех.

Усти́дно, *нар.* Стыдно. *Дружці встидно стало.* Грин. III. 507.

Устиля́ти, ля́ю, єш, *гл.*=**Устелять.** *Зеленим барвінком хатиь устилати.* Макс.

Устиля́тися, ля́юся, єшся, *гл.*=**Устеляться.**

Ўстілка, ки, *ж.* Стелька (въ сапогѣ). Кромѣ кожаной крестьяне кладутъ ўстілку еще и изъ соломы. Чуб. VII. 419. *Ой тим же я не приїшов, що чорт-має підошов; у батьківських стидко, бридко, а в материніх не схотілось, що устілки волочились.* Нп. *Устілкою жінчиною його дражнили.* Грин. II. 165. Ум. **Ўстілочка.**

Усті́ль, *нар.* Сполна. *Куплу горілки вишинкуй, а гроші панам оддай устіль.* Васильк. у.

Ўстка, ток, *с. мн.* Ум. отъ уста.

Ўстне, *нар.* Словесно.

Ўстній, я, е. Устный, словесный. *Устня мова з науки.* К. (О. 1862. III. 29).

Устоди́ти, лю, лиш, *гл.* Сдѣлать плохо. *Там як устодоле хлів, так задавився і не проковтнеш, сказано й зажерти не можна.* Лебед. у.

Устоди́тися, люся, лишся, *гл.* Установиться (о погодѣ). *Дощі й непогоди: не устодолиться ніяк.* Васильк. у. *Швидко місяцеві квапиря,—може устодолиться.* Черк. у.

Усто́й, *нар.*= Стойма. *Огорожен дошками встой.*

Ўстонька(ки). ньок, ўсточка(ки), чок, *с. мн.* Ум. отъ уста.

Усто́яти, то́ю, їш, *гл.* Устоять. *Ніхто на ногах не встоїть.* Рудч. Ск. I. 64.

Усто́ятися, то́юся, їшся, *гл.* Устояться, отстояться. *Вода в решеті не встоїться.* Ном. № 2715. *Прихожу я до Дунаю, аж сколочено воду. Постояла молода, поки встоялась вода.* Грин. III. 357.

Устрахну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Испугаться.

Устраша́ти. См. **Устрашувати.**

Устра́шувати, шую, єш, сов. в. **устрашти́, шу́, ши́ш,** *гл.* Стращать, устрашать, устрашить. *То було встрашували людей, що, мовляв, не беріть землі,—бо облог великий буде.* Черн. г.

Устрашти́тися, шу́ся, ши́шся, *гл.*= **Устрахнутися.**

Устре́лити, лю, лиш, *гл.* Застрѣлить.

Ой як стрелив Бондаренко,—=усарина встрелив. КС. 1882. III. 537. *Темно, хоч в око встрель.* Ном.

Устри́гти, устри́жу, же́ш. *гл.* 1) Отстричь, отрѣзать. 2) Сдѣлать, отхватить. *Він мир вам славний устриже.* Котл. Ен. VI. 59.

Устри́ж, жу, *м.* =**Упин.** *Нема встриму вдовиному сину.* Гол. III. 178.

Устрі́ва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **устрі́ти, рі́ну, неш,** *гл.* Встрѣчать, встрѣтить.

Устрі́ча, чі, *ж.*=**Зустрі́ч.** *Тут всі вискочили на встрічу йому.* Рудч. Ск. I. 115.

Устрі́ча́ти, ся, ча́ю, са, еш, ся, *гл.*= **Устрі́вати, ся.**

Устрі́чний, а, е. Встрѣчный.

Устромля́ти, ся. См. **Устромля́ти, ся.**

Устромля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **устроми́ти, млю́, миш,** *гл.* 1) Втыкать, воткнуть, вонзить. *З сим словом меч свій устромляв в роззявлений рутульця рот.* Котл. Ен. VI. 90. *Щоб міг, то він би ніж в мене встромив.* Ном. № 9559. *Голки не було де встромити,*—такая тѣснота, давка. Ном. № 827. 2) Вставлять, вставить, опустить куда, всунуть. *Сиділа, ноги устромила в гарячий попіл.* Шевч. 342. *Одіткнув верх, устромив туди пику.* Рудч. Ск. I. 182. *Розпалить люльку і устромить йому в рот.* Стор. I. 64. **Встроми́ти** о́чі **в зе́млю.** Потупиться. *Устромила очі в землю і слова не промовить.* Стор. I. 84.

Устромля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **устроми́тися, млю́ся, мишся,** *гл.* Воткнуться, вонзиться. *Стріла так і встромилась у печеню.* ЗОЮР. I. 4.

Устрочи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Замѣтить, просмѣдить. *Та молодиця і устрочила, которий це сказав.* Грин. I. 292.

Устругта́ти, жу́, жиш, *гл.* Строгать, быть въ состояніи строгать. *Ні струго́м не встругати, ні сокирою не врубати.* Грин. I. 237.

Устругну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Строгнуть. Устругну́ти шту́ку. Устроить штуку.

Устрява́ти, ва́ю, еш, сов. в. **устра́ти, ря́ву, неш,** *гл.* Вмѣшиваться, вмѣшаться, впутываться. *Де що на добро людям починалось, туди він устрявав зараз.* К. Гр. Кв. 14. *В суету він не встрявае.* К. Псал. 97.

Устрягти́, гну́, не́ш, *гл.* Вонуться, застрять. *Встряг старий у солому по самі пахви.* Св. Л. 303.

Устря́ти. См. **Устря́ти**

Устю́гва, ви, *ж.* Полоса отрѣзанной кожи, ремень. Шух. I. 292.

Устю́п, пу, *м.* Вступленіе; входъ.

Уступа́ти, па́ю, еш, сов. в. **уступи́ти, плю́, пиш,** *гл.* 1) Вступать, вступить, входить, заходить, зайти, войти. *Половина місяця в хмари вступило.* АД. *Опрів пана, у світлицю ніхто не вступає* Шевч. 518. *Ніженьками у сінечки вступити. За Марусею Юронько у слідки уступае.* Мет. *Напросив короля, як буде їхати з Хвастова, то щоб і до його вступив.* О. 1862. II. 59. *Уступіте, спасибі вам, до господи.* О. 1861. IV. 149. 2) Выходить, выйти замужъ. *Та пошлю їх батечку: чи зволить мені гулять, чи за нелюба вступать.* Грин. III. 81. **Уступи́ти у зако́ни.** Жениться. 3)—у чоботи, у черевики. Надѣвать (обувь). *Я уступив у чоботи та й вийшов.* Екат. у. (Залюб.). 4) Уступать (въ цѣнѣ). *Уступив, не торгувавшись.* К. Псал. 106.

Уступа́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **уступи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* Вмѣшиваться, вмѣшаться. *Тут уже царь уступився: „Оддай,—каже,—дочко!“* Рудч. Ск. II. 113.

Уступне́, нього, *с.* Взносъ при вступленіи въ какое-нибудь организованное общество.

Усту́пний, а, е. Вступительный. **Уступне письмо́.** Запродажная запись. Харьк.

Устьобну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Стегнуть. *Встьобнув лозиною.*

Усти́я, тя, *в.* Устье (рѣки). Стор. II. 142.

Усти́ж, *нар.* Цугомъ.

Усува́ти, ва́ю, еш, сов. в **усу́нути, ну, неш,** *гл.* Вдвигать, вдвинуть.

Усува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **усу́нутися, нуся, нешся,** *гл.* 1) Вдвигаться, вдвинуться. 2) Входить, войти протискиваясь. (На весіллі) *всунусь в сім, вбрався в хату.* Мкр. Н. 26.

Усу́джувати, джую, еш, сов. в. **усуди́ти, джу́, диш,** *гл.* Присуждать, присудить. *Усудити кому кару.* Вх. Лем. 401.

Усука́ти, чу́, чеш, *гл.* Ссучить *Ой устав, устав, три свічки всукав.* О. 1861. XI. Свид. 57. *Бурлак свічки до церкви не всуче.* Ном. № 10683.

Усу́вати, ся. См. **Усува́ти, ся**

Усупроти́витися, вимся, вишся, *гл.* Воспротивиться, устоять противъ чего.

1 я замолоду не усупротивилась проти чорних очей. Г. Барв. 382.

Усу́ціль, *нар.* Цѣликомъ, вполнѣ.

Усуши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Насушить, осушить.

Усу́шок, шка, *м.* Давнее, отчасти высохшее уже яйцо. *У мене яйця свіжі пилипівські, а на возах бозна-колишні, всушки.* Переясл. у.

Усхну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Усохнути.**

Усцика́ти, ка́ю, еш, сов. в. **успа́ти, цю́, ци́ш,** *гл.* Обмачивать, обмочить (уриною).

Усцика́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **успа́тися, цю́ся, ци́шся,** *гл.* Обмачиваться обмочиться (уриною).

Усь! *межд.* для натравливанія собаки. Вх. Лем. 476.

Усьогосві́тній, я, е=**Усесвітній.** *Всьогосвітне горе.* К. Дз. 215. *Нехай наших гасителів пов'я всьогосвітній сором.* К. XII. 137.

Усьо́рбати, баю, еш, *гл.* Хлебнуть, втянуть въ ротъ жидкаго. *Брат лиш єдну лижку всьорбав.* Гол.

Усю́ди, *нар.* Всюду, вездѣ. *Гроші всюди хороші.* Употребляется иногда какъ существительное: всевозможныя мѣста. *Метнеться по всіх усюдах.* Рудч. Ск. II. 164. *З усіх усюд народу йде.* Шевч. 558. *Як стане нас один пальян по усюдах водити.* Федьк.

Усю́сінький, а, е=**Усісінький.** Желех.

Усю́сінько, *нар.*=**Усісінько.**

Усю́січний, а, е=**Усюсінький.** Шейк.

Усю́січко, *нар.*=**Усюсінько.**

Усю́ський, а, е=**Усюсінький.** Шейк.

Усю́сько, *нар.*=**Усюсінько.** *Покрова усюсько похова.* Ном. № 494.

Усю́ватися, яюся, ешся, *гл.*=**Усцятися.** (Дѣтск.).

I. Усяк, усяки́й, а, е, *мѣст.* Каждый, всякій. *Всяк чоловік не без гріха.* Ном. № 98. *Як в чоловіка хліба есть достаток, то в нього в дому всякий буває статок.* Ном. № 1362. *По всяк час.* Всегда.

II. Усяк, *нар*=**Усяково.** *Давай її лаяти, ганити, усяк її проклинати.* Г. Барв. 369.

Усяка́ти, ка́ю, еш, сов в. **усякну́ти, ну, неш,** *гл.* О жидкости: проходить, пройти (въ землю и пр.). быть всасываемымъ землею.

Усяки́й, См. **Усяк.**

Уся́ково, *нар.* Всячески. О. 1861. IV. Словарь.

Уся́чина, ни, *ж.* Всячина. *В притузі треба знать усячину і дороги щоб не питаться.* Ном. № 5839. *Пошли вам, Боже.... всячину.* Ном. № 11608. *Пан служив десь, і йому прислали з дому всячини.* Ном. № 1545 (одм.) Ум. **Уся́чинка.**

Ута́борити́ся, рюся, ришся, *гл.* Укрѣпиться въ лагерѣ. *Втаборились сіромахи, Потоцького ждучи.* К. Досв. 15.

Ута́ї, ся. См. **Утаювати, ся.**

Утала́патися, паюся, ешся, *гл.* 1) Впутаться. *Вталапався в діло, та й сам не рад.* 2) Обрызгаться грязью.

Утала́питися, шуся, пишся, *гл.* Утихнуть, стихнуть. (Угор.).

Утана́жити, жу, жиш, *гл.* Изморить, утомить до крайности. *Сіла вона на його і давай гонить аж до світа, і утанажила так, що лєвві додому вернувсь та 'дно стогне.* Грин. I. 285.

Утана́житися, жуся, жишся, *гл.* Измучиться, утомиться. *Покіль зійшов на ту гору, то так утанажився.* Переясл. у.

Утараба́нити, ню, нив, *гл.* Втащить, вбросить. *Втарабанили б у воду.* Мнж. 132. *Втарабанила вона в діжу і житного* (борошна). Мнж. 98.

Утаска́тися, ка́юся, ешся, *гл.* Залѣзть, влѣзть. *Учора я в болото втаскалася.* Зніев. у. *Поставив чоловік під Великдень вершу, а у неї та утаскавсь чорт.* Мнж. 121.

Утасува́тися, су́юся, ешся, *гл.* Влѣзть, задѣлать, втиснуться, забраться. *А ти чого сюди втасувався?* Волч. у.

Утаї́ти, ся. См. **Утаювати, ся.**

Утаю́вати, утаю́ю, еш, сов. в. **утаї́ти, утаю́, їш,** *гл.* 1) Утаивать, утаить. *Що він тобі буде казати—не втаюй від мене.* Мир. Пов. II. 75. *Шила в мішку не втаїш.* Ном. 2) Удерживать, удержать. *Один такий був здоровий, що духом уб'є чоловіка. Як пішов причащатися та духу не втаїв, то трохи священник не впав навзнак.* ЗОЮР. I. 163.

Утаю́ватися, утаю́юся, ешся, сов. в. **утаї́тися, утаю́ся, їшся,** *гл.* Утаиваться, утаиться, скрываться, скрыться. *Постав я тайно, а од тебе не утаїлись мої кості.* К. Псал. 311.

Утве́рджувати, джую, еш, сов. в. **утверди́ти, джу́, ди́ш,** *гл.* Утверждать,

утвердить, укрѣпить. *Утвердив ти мою долю мов ту гору серед моря.* К. Псал. 66.

Утвéрджуватися, джуюся, ємся, сов. в. **утверди́тися, джу́ся, ди́мся,** *гл.* Утверждаться, утвердиться, укрѣпиться. *Словом, помислом Господнім небо утвердилось.* К. Псал.

Утвори́ти, рю́, рить, *гл.* 1) Сдѣлать, создать, сотворить. *Не придумас, щоб його тут утворити таке, щоб у чумака грош вкрасти.* Рудч. Ск. II. 169. *Над усім його поставив, що рука твоя створила.* К. Псал. 15. 2) Отворить. *Наймолодша* (сестра) *лiску вiдчинила.* Гол.

Утвóрний, а, е. Стройный, красивый. *Ой ти, хлопче, ти утворний, люблю твої очі чорні.* Гол. I. 260.

Утéклий, а, е. Убѣжавшій, бѣглецъ. *Я ж не втеклий, я ж свій чоловік, і сам прийду,—чого мене вести по вулиці.* Новомоск. у.

Утéком, *нар.* Убѣгая, на утекъ, опгомъ. *А вона бачe, що лихо, та втеком од нього, та втеком,—та й утекла.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Утекти́. См. **Утiкати.**

Утеле́пати, паю, ать, *гл.* Понять, сообразить.

Утелю́щити, ся. См. **Утелющувати, ся.**

Утелю́щувати, щую, ать, щити, *гл.* 1) Всучивать, всучить, навязывать, навязать, дать. *Ой казав ти, вражий сину, що гарбуз не доріс,—як я тобі втелющила, то ти ледве доніс.* Грин. III. 680. 2) Втаскивать, втащить.

Утелю́щуватися, щуюся, ємся, сов. в. **утелю́щитися, щуся, щимся,** *гл.* Влѣзать, влѣзть, забираться, забраться.

Утéнiти, нiю, ить, *гл.* Ослѣпнуть. *Утемнів чогось вiл; як би полуда, то я вмію здирати полуду, а то нi.* Каменец. у.

Утена́, на́ти, *с.* Утенокъ. *Плавле утеня, плавле сіреє.* Мет. 149.

Утребити, блю, бить, *гл.* 1) Вложить, всунуть. *Утребив Бог душу як у пня.* Ном. № 2915. *Втребила в пісок жовтий старі сині руки.* Шевч. 24. 2) Всучить, дать. *Комусь* (земемѣръ) *утребив таку пайку, що нiчого тобi не вроде.* Черк. у. *Козаку бiдному нетязi коновку в руки втребила.* Мет. 379.

Утребитися, блюся, бимся, *гл.* Взлѣзть, взгромоздиться, забраться во что. *Позволь собацi лапу на стiл покласти, то вiн i цiлий втребиться.* Ном. № 2841. *Чого се ти утребився в льох?* О. 1862. I. 31.

Утересува́тися, су́юся, ємся, *гл.* Затесаться, забраться.

Утéрпiти, плю, пить, *гл.* Удержаться, утерпѣть. *Ой не втерплю—заспiваю.* Ном. № 14007. *А дочка не втерпiла, в рiк прилетiла.* Мет. 256.

Утéрти, ся. См. **Утирати, ся.**

Утера́ти, ра́ю, ать, *гл.* Утратить, потерять, лишиться. *Та втеряла вчора вечір, втеряю й тепера.* Мет. 98. *Свою красоньку втеряла.* Макс.

Утéча, чi, *ж.*=**Утiк.** Желех.

Утечи́, чу́, че́ш, *гл.*=**Утекти.** *Чоловік не годен своїй долі утечи.* Федьк.

Утéчище, ща, *с.* Убѣжище. *Ти, втечище моє, спасеш мене в тісноті.* К. Псал. 72.

I. **Утика́ти, ка́ю, ать,** сов. в. **уткну́ти, кну́, не́ш,** *гл.* 1) Втыкать, воткнуть, водружать, водрузить, вонзать, вонзить. *Не втикай тут тички. І просто в рот книжал уткнув.* Котл. Ен. V. 50. 2) Только сов. в.—**ного чи́м.** Ткнуть. *Менe неначе ножем уток.* Федьк.

II. **Утика́ти, ка́ю, ать,** сов. в. **утка́ти, утчу́, че́ш,** *гл.* 1) Вставлять, вставить въ ткань во время тканья, воткать. 2) Только сов. в. Соткать извѣстное количество. *Учора як воно* (дитина) *успалося, то так довго спало: цiлу губку я уткала.* Черн. у.

Утика́тися, ка́юся, ємся, сов. в. **утка́тися, утчу́ся, че́шся,** *гл.* Уменьшаться, уменьшиться при тканьѣ. **Утка́лося полоти́на 5** арш. Послѣ тканья полотно на 5 арш. стало короче, чѣмъ была основа. Констан. у.

Утя́на, ни, *ж.*=**Утка.** *Ой, десь моя дитина, як на морі утина.* Чуб. V. 461.

Утяна́ти, ня́ю, ять, сов. в. **утну́ти** и **утя́ти, утну́, не́ш,** *гл.* 1) Отрѣзывать, отрѣзать, урѣзывать, урѣзать, надрѣзывать, надрѣзать, отрубить, надрубить. *Аркан втяли, коня взяли.* АД. I. 135. *Десять разів мірь, а раз утни.* Посл. *Не тримай з панами спiлки, бо як твоє довше, то втнуть, а як коротше, то натягнуть.* Ном. № 1207. **Утя́ти до гаплика́.** Плохо сдѣлать, сказать невпопадъ. Ном. № 12469. 2) Только сов. в. Нарубить, срубить извѣстное количество. *Пiдiть ви, братоньки, сосноньки втнiть, аби наш коровай красно ся вмiв.* Гол. IV. 313. 3) Только сов. в. Нанести ударъ, попасть выстрѣломъ. *Не втнеш, Авраме, Ісааку*

бо порох замок. Ном № 5456. *Не втнеш Каїн, Абля, бо тупая шабля.* Ном. № 5458. 4) Только сов. в. Сдѣлать, смастерить. *Великі роблять без грошей те, що малі не ткнуті за гроші.* Ном. № 13953. *Утяла мама милая, що й на світ стидно.* Ном. № 7570. *Ей нуте, косарі, бо нерано почали!—Хоть нерано почали, та багато утяли.* Мет. 314. *Молебень же втяли Єолу.* Котл. Ен. IV. 12. **Утя́в дя́дя на сёбе гля́дя**—плохо сдѣлалъ; то-же значеніе: **Утя́лá, аж пáльці зна́ти.** Грин. I. 244. 5) Только сов. в. Запѣть, заиграть съ жаромъ. *Утни, батьку, щоб нежотя на ввесь світ почули.* Шевч 47. *З кишені витягнув сопілку, да як утне!* Греб. 373. 6) Только сов. в. Понять, догадаться. *Язиком дивним нам сокочуть, і ми їх мови не втнемо.* Котл. Ен. IV. 27. *Мабуть підсудок?—Ні!—Так лєв?—Ні!—Так міщок з дукатами?—Ні, ні!—Так папорті цвіток?—Але ж!—Так з нами хрестна сила, мабуть вона полубіса вродила.—Не втяв.* Греб. 373.

Утúнок, нку, *м.* Отрубокъ, обрубокъ. НВолын. у. Шух. I. 96. Вас. 147.

Утира́ло, ла, *с.* Полотенце. Вх. Зн. 74

Утира́ння, ня, *с.* Утираніе. Ум. **Утира́ннячко.** *Вода на вмиваннячко, хусточка на втираннячко.* Макс.

Утира́ти, ра́ю, ешь, сов. в. **утéрти, утру́, ре́ш,** *гл.* 1) Утирать, утереть, обтереть (лицо и его части). *Утри мої смажні уста, а сахарні і сам утру.* Ном. № 2315. *Не втирайтв ж мої сльози, нехай собі ллються.* Шевч. 6. **Утéрти нóса.** а) Вытереть носъ. б) Проучить, задать хорошенько, срѣзать. Ном. № 3486. Стор. М. Пр. 27. 2) **—пряжу=Відмащувати, відмастити.** Угор. МУЕ. Ш. 24. 3) Только сов. в Истолочь, смолоть извѣстное количество (сахару, соли, зеренъ). *Втри сіль.* Чуб. **Утéрти мáку.** Кромѣ прямого значенія: задавать, задать трепку. *Тепер уже не втре мені, як вчора, маку.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 84). 4) Сбивать, сбить. *І Римну гордого втирає рога.* К. МБ. X. 14. 5) Только сов. в. Вынить. *Не здужав голови звести, поки не випив півкварти́вки з імбером пінної горілки і кухля сирівцю не втер.* Котл. Ен. II. 13.

Утира́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **утéрти́ся, утру́ся, ре́шся,** *гл.* 1) Утираться, утереться, вытереться (о лицѣ и его частяхъ). *Сліозоньками умийся, рукавцем утрися.* Макс. 2) Выглаживаться, выглаживаться. *Без його сковзалка не втиралась.* Св. Л. 39.

Утúрач, ча, *м.* Полотенце для лица. *Рушник-утирач.* Вас. 167.

Утúрити, рю, рить, *гл.* Вбросить, вваливать, втиснуть, втащить. *Втирив у криницю усю сіль.* Мнж. 79. *Дитину в город майстрові на года завдати, мов у яку неволю впирити.* К. (О. 1862. Ш. 22).

Утúритися, рюся, рився, *гл.* Вваливаться, втащиться, втиснуться. *Що б не було на вас, дідусю, важко, як ми вдвох во вас у хату втирилось.* Г. Барв. 191.

Утúрка, ки, *ж.*=**Відмастка** 1. Угор. МУЕ. Ш. 24.

Утúск, ку, *м.* Притѣсненіе, угнетеніе. Шейк.

Утиска́ти, каю, еш, сов. в. **утúсну́ти, сну, неш,** *гл.* 1) Притѣснять, притѣснить. 2) Втискивать, втиснуть, вдавить, вогнуть во что. *Як ухопить.... царевича, та в мідний тік так по коліна і втисла.* ЗОЮР. II. 52. 3) Только сов. в. Всунуть. *А Солоўха і свого коса туди таки втисла,—* т. е. вмѣшалась туда. Левиц. ПЮ. 371. 4) Только сов. в. Втащить. *Пішов Денис—сірка втис.* Ном. № 6399.

Утиска́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **утúсну́тися, нуся, нешся,** *гл.* Втискиваться, втиснуться, втереться. *Нащо ти мене дурила, дідько б утився твоєму батькові.* О. 1862. II. 37.

Утúскач, ча, *м.* Притѣснитель, угнетатель. Шейк.

Утúсну́ти, ся. См. **Утискати, ся.**

Утихáти, хáю, еш, сов. в. **утúх(ну)ти, хну, неш,** *гл.* Утихать, утихнуть. *Вітна утихла.* Рудч. Ск. I. 108. *Вних вітер.* Єв. Мр. IV. 39.

Утúхлий, а, е. Утихшій, затихшій, обтятый покоемъ. *Подивиться на двері позачиняовані, на втихлий двір, постоїть, та й додому вертається.* МВ. II. 139.

Утих мúрити, ся. См. **Утихомирювати, ся.**

Утихомúрювати, рюю, еш, сов. в. **утихомúрити, рю, рить,** *гл.* Успокаивать, успокоить, умиротворить, усмирять, усмирить. *Насилу його втихомирила і положила спать.* Стор. I. 223. *Утихомирь тих проклятих собак.* Чуб. II. 147.

Утихомúрюватися, рююся, ешся, сов. в. **утихомúритися, рюся, рився,** *гл* Успокаиваться, успокоиться, утихать, утихнуть, присмирѣть. *Через тиждень, як все втихомирилось, росказав Дорош хуторя-*

нам про сю комедію. Стор. II. 61. *Утихомирься, не бурчи.* Котл. Ен. Ш. 37.

Утиця, ці, *ж.*=**Утка.** Мет. 296, *Летить четирі утиці.* Чуб. II. 244.

Утиша́ти, ша́ю, єш, сов. в. **утиши́ти, шу, ши́ш,** *гл.*=**Утихомирювати, утихомири́ти.** *Бог утишив пожар.* Волч. у.

Ути́шка, ки, *ж.* Затишье.

Утік, утéку, *м.* 1) Бѣгство. *Утік не славен, та пожитечен.* Ном. № 4404. *Ні до втеку гордій ціляхті, ні до оборони.* К. Досв. 188. **На втіках.** Въ бѣгствѣ. 2) Сукровица. Вх. Зн. 73.

Утіка́ння, ня, *с.* Бѣгство, убѣганіе.

Утіка́нка, ки, *ж.*=**Утік.** *Утіканка не славна, але дуже пожиточна.* Чуб. I. 278.

Утіка́ти, ка́ю, єш, сов. в. **утекти́, чу́, че́ш,** *гл.* 1) Убѣгать, убѣжать. *Утікав перед вовком, а впав на медведя.* Ном. № 1790. *Від напасти полу віре та втікай.* Ном. № 1758. 2) Втекать, втечь.

Утіка́цький, а, е. Принадлежащій бѣглецу. К. XII. 87.

Утіка́ч, ча, *м.* Бѣглецъ. ЗОЮР. II. 97. Сим. 74. *Голяк, втікач, приплентач, ланець.* Котл. Ен. IV. 40.

Утіка́чів, че́ва, ве. Принадлежащій бѣглецу. Шейк.

Утіка́чка, ки, *ж.* Бѣглянка.

Утікти́, чу́, че́ш, *гл.*=**Утекти.**

Утіле́ння, ня, *с.* Воплощеніе.

Утіли́ти, ся. См. **Утіля́ти, ся.**

Утіля́ти, ля́ю, єш, сов. в. **утіли́ти, лю, лиш,** *гл.* Воплощать, воплотить.

Утіля́тися, ля́юся, ється, сов. в. **утіли́тися, люся, литься,** *гл.* Воплощаться, воплотиться.

Утінка, ки, *ж.* Ум. отъ утка.

Утірник, ка, *м.* Инструментъ для вырѣзыванія утóрів. Вх. Зн. 74.

Утісни́ти. См. **Утісня́ти.**

Утісня́ти, ня́ю, єш, сов. в. **утісни́ти, ню, ни́ш,** *гл.* Притѣснять, притѣснить.

Утіха, хи, *ж.* Утѣха, удовольствіе, забава. *Сопілка—вівчарові втіха.* Ном. № 10467. *Утіхи на годину, а біди до смерти.* Ном. № 8787. *Жили одним життям, тішилися однією втіхою, сумували одним сумом.* Мир. ХРВ. 90. Ум. **Утішка, утíхонька.** Шейк. **Утішенька.** Чуб. V. 131. *Як виру я для утішки чотирі орішки.* Мил. 70. *Тобі, бач, усе смішки та втішки.* МВ. (О. 1862. I. 72).

Утíчка, ки, *ж.* 1)=**Утік.** 2) Шовъ, гдѣ доски сбиты загвздками. Мнж. 177. 3) Вставка (въ деревянный брусъ и пр.). Мiусск. огр.

Утішáти, шáю, єш, сов. в. **утíшити, шу, ши́ш,** *гл.* Радовать, обрадовать. *Буду серце твоїм законом утішати.* К. Псал. 275. *Ой як гляну на сідельце,—втішу свое серце.* Мет. 23.

Утішáтися, шáюся, ється, сов. в. **утíшитися, шуся, ши́шся,** *гл.* Радоваться, обрадоваться, имѣть удовольствіе. *Ото і недовго вони утішались баранчиком і тарбою.* Рудч. Ск. II. 133. *Мати так уже втішається, що не знає вже, що й робити.* Рудч. Ск. II. 94. *Не втішайтесь, мої вороженьки, моїй пригоді.* Мет. 42.

Утíшенька, ки, *ж.* Ум. отъ утíха.

Утíшка, ки, *ж.* Ум. отъ утíха.

Утíшний, а, е. Веселый, пріятный. *Що то за втішні та швидкі тії харьківські молодиці.* Стор. *Такий утішний, гей би мене на сто коней посадив був.* Федьк.

Утíшно, *нар.* Весело, радостно, пріятно. *Їй любо було одкривати свій його очім,—утішно думати: з якою натоптаною головою виросте її онуча.* Мир. ХРВ. 30. *Втішно було мені добре слово почути.* МВ. I. 23. *Грає циган коломийки, втішно всі гуляють.* Млак. 50.

Утка, ки, *ж.* Утка. *Ой поплинь, утко, проти води прудко.* Нп. Ум. **Уточка, ути́нка, ути́нонька, ути́ночка.**

Уткáти, ся. См. II **Утикати, ся.**

Уткнýти. См. I **Утикати.**

Утлий, а, е. 1)=**Вутлий.** *Утлий на мороз.* Мнж. 193. 2) **Утлий.** Плохой. Шух. I. 207.

Утнýти. См. **Утинати.**

Утовкмáчити, чу, чиш, *гл.*=**Утокмáчити.** *Розумна жінка чоловіка в біді вирятує, а дурна ще втовкмачить.* Чуб. I. 252.

Утовкти́, чу́, че́ш, *гл.* Утолочь.

Утóвш, утóвшки, *нар.* Въ толщину. *Який вдовж, такий втовш.* Лебед. у.

Утóді, *нар.*=**Тоді.** *Як єсь втоді співавала, коб єсь сина колисала.* Гол. I. 172.

Утокмáчити, чу, чиш, *гл.* Втиснуть, впихнуть.

Утокми́ти, млю́, ми́ш, *гл.* 1) Устроить, пристроить. *Насилу ми його втокмили*

(на службу). Екат. у. 2) Устремить. *На стелю очі утокмила.* Мирг. у.

Утокми́тися, млю́ся, ми́шся, *гл.* Устроиться, пристроиться. *Утокмився з двома парами на пастьбу.* Волч. у.

Утóлитися, люся, лишся, *гл.* Удовлетвориться. *Ото їсть! ніяк не втолиться. Ото реготить! ніяк не втолиться.* НВолын. у.

Утоло́чити. См. **Утолочувати.**

Утоло́чувати, чую, еш, сов. в. **утоло́чити, чу, чиш,** *гл.* Вытаптывать, вытоптать, утаптывать, утоптать. *Коні втолочили траву.*

Утóма, ми, *ж.* Утомленіе, усталость. *Утомлась би Мар'яна,—утоми не чує.* Шевч. 276

Утоми́ти, ся. См. **Утомляти, ся.**

Утóмний, а, е. Утомительный.

Утомля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **утоми́ти, млю́, миш,** *гл.* Утомлять, утомить. *Спочинають добрі люде, що кого втомило.* Шевч. 77. *Коні вороненькі ноги утомили.* Шух. I 199.

Утомля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **утоми́тися, млю́ся, мишся,** *гл.* Уставать, устать, утомиться. *Ісус, утомившись у дорозі, сидів на криниці.* Єв. І. IV.• 6. *Сирота втомився, на тин похилився.* Нп.

Утону́ти, ну́, неш, *гл.*=**Утопнути.** *Плив, плив, та на березі й утонув.* Ном. № 1826. *Правда і в морі не втоне.* Ном. № 6885.

Утонька, ки, *ж.* Ум. отъ **утка.**

Утопа́ти, паю, еш, сов. в. **утопнути, пну, неш,** *гл.* Утопать, утонуть, тонуть, утонуть. *Як утопає, сокиру даває, а як порятують, і топорища жалує.* Ном. № 2333.

Утопи́ти, плю́, пиш, *гл.* Утопить, потопить. *Коли б мене сяя журтовина злая в морі не втопила.* Нп. *Утопив сій маєток в животі.* Ном. № 11715. **Утопи́ти го́лову.** Выйти замужъ за нелюбимаго, по принужденію, жениться такимъ же образомъ. *Судять мене сусідоньки, що я заміж не пішла.... Не хочеться за ледащо втопить головочки.* Грин. Ш. 195. *Благочинних добре знав, що женихи не знайдеться, бо всі знали Масю, а мав надію, що архиерей.... скаже кому женитись, то хто небудь і втопить свою голову.* Св. I. 128.

Утопи́тися, плю́ся, пишся, *гл.* 1) Утонуть, потонуть. *Від дыму закоптишся, від води замочишся, а часом і зовсім утопишся.* Ном. № 5994. 2) Утопиться. *Чорні брови маю, да й не оженюся, хиба під-ду до річеньки, з жалю утоплюся.* Мет.

Утóплена, ної, *ж.* Утопленница. Шевч.

Утóплений, ного, *м.* Утопленникъ.

Утóпленик, ка, *м.* Утопленникъ. *Ховаючи втопленика, поливають його водою—щоб дощ був.* Ном. № 290.

Утóплий, а, е. Утонувшій. Павлогр. у.

Утопта́ти. См. **Утоптувати.**

Утóптувати, тую, еш, сов. в. **утопта́ти, пчу́, чеш,** *гл.* Утаптывать, утоптать. *Утоптала стежечку через яр.* Шевч. 486.

Уторгувáти, гу́ю, еш, *гл.* Наторговать, выручить. *Продавала бублики козакам, вторгувала, серденько, п'ятака.* Шевч. 486.

Уторжи́тися, жуся, жишся, *гл.* Выручиться. *А що, карбованців п'ятдесят уторжилось, чи ні?* Лебедин. у.

Утóри, рів, *ж.* Желобокъ на краяхъ бочки, въ который вставляютъ дно. **Слабúй, слабúй на втóри.** а) Не умѣющій удержать въ себѣ газовъ. б) Несдержанный. *Богині в гнізі ті же баби і так же на утори слабі.* Котл. Ен. VI. 13. *Бабка на утори слабка.* Ном. № 12409.—**розійшлúся.** Навонялъ.—**розсóхлися.** Умочился.

Уторúцею, *нар.* Вдвое. *Усі віддали йому вторицею.* Харьк.

Уторíк, *нар.*=**Торíк.** *А!.. ви знов у горох!... як уторíк.* Св. Л. 140.

Утóрливий, а, е. ? *Вторлива Ганна—то вʼяне, то горна.* Ном. № 3187.

Утóрник, ка, *м.*=**Утірник.** Вх. Зн. 74.

Уторóпати, паю, еш, *гл.* Понять, взять въ толкъ. *Я щось не второпав, що він співав про гайдамаків.* Шевч. 156.

Уторóпити, плю, пиш, *гл.*—**óчі.** Уставить глаза. *Очі уторопить на неї.* МВ. (О. 1862. Ш. 64).

Уторува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Уѣздить, укатать, проторить. *Вторований шлях.*

Уточи́ти. См. **Уточувати.**

Утóчувати, чую, еш, сов. в. **уточи́ти, чý, чиш,** *гл.* 1) Нащѣживать, нащѣдить, наточить извѣстное количество. *Меду та оковитої горілки вточила. Ренського вточіте.* Мкр. Н. 31. *Піди, хлопку, до лідниці та уточи пива.* О. 1862. IX. 3. 2) Вонзать, вонзить. *Вточив в неї сокироньку—задав її муки.* Гол. I. 57.

Уточка, ки, *ж.* Ум. отъ **утка.**

Утрактува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Угостить.

Утра́пен, утра́пний, а, е. ? *Бог хоч не втрапен, так улучен.* Ном. № 47.

Утра́пити. См. **Утраплять.**

Утра́пля́ти, пля́ю, еш, сов. в. **утра́пити, плю, пиш,** *гл.* Попадать, попасть, найти дорогу. *Гуси, гуси! зав'яжу вам дорогу, щоб не втрапили додому.* Ном. № 327.

Утра́та, ти, *ж.* 1) Потеря; утрата. *Вона менї про мою втрату нагадала.* Г. Барв 229. 2) Убытокъ. *Загуде, заклекоче вода, ламаючи містки, зносячи хистки перепони, несучи за собою людям шкоди та втрати.* Мир. Пов. II. 41. 3) Расходы, издержки. *Більша втрата, як дохід.* Ном. *Настунов-дитиночко! Вихупи собі колісяточка не за велику втрату,— за горілочки кварту.* Грин. III. 528. Ум. **Утра́тка.** *Велика втратка на дорогу.* Харьк. г.

Утра́тити, ся. См. **Утрачати, ся.**

Утра́тний, а, е. Убыточный. Шейк.

Утрача́ти, ча́ю, еш, сов. в. **утра́тити, чу, тиш,** *гл.* Терять, потерять, утрачивать, утратить. *Жита свое втрачу. Гов. Не лізь у чуже, щоб не втратив свое.* Посл. *Лиха година, як убогий утрате корову, а багатий дитину.* Ном. № 13494.

Утрача́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **утра́титися, чуся, тишся,** *гл.* Издерживаться, издержаться, потратиться; понести убытокъ. *Що дав?—Сім кіп!—А за що продав?—За п'ять кіп!—Нащо ж так багато втратився?* Ном. № 10570. *І навіщо вони на того коня втрачаються? Приїдьте же, будьте ласкаві, щоб нам не прийшлось даремне втратитись.*

Утре́ня, ні, *ж.* Утреня, заутреня. Ном. № 11216.

Утре́тє, утре́тє, *нар.* Въ третій разъ. *Приходить ще утретє.* Єв. Мр. XVI. 41. *Втретє випить треба.* Шевч. 16.

Утрі́кінь, *нар.* Тройкой лошадей. *Найпичанка запряжена утрікінь строкатими.* Стор. I. 283.

Утрима́ти, ся. См. **Утримувати, ся.**

Утри́мувати, мую, еш, сов. в. **утрима́ти, ма́ю, ешь,** *гл.* 1) Удерживать, удержать. 2) Содерживать, содержать. *Аби но вижилитися та утримати свою родину.* Гн. II. 24.

Утри́муватися, муюся, ешся, сов. в. **утрима́тися, ма́юся, ешся,** *гл.* Удерживаться, удержаться. *Сам ніяк не може утриматися од сміху.* О. 1862. I. 40.

Утрі́йний, а, е. Ядовитый. Вх. Зн. 74.

Утро́ба, би, *ж.* 1) Утроба, животъ. Ном. № 9103. 2) Дитя въ зародышѣ. *І утроби нема—Бог милував.* Козел. у. 3) Поносъ (когда хотятъ выразиться вѣжливо). Лохвиц. у. *А шо ж, у дитини утроба є?* Екат. у. Слов. Д. Эвар..

Утро́є, *нар.* Втрое. *Вдвоє, втроє б витерпіла за вдячне слово.* Шевч. 190. *Не плети кісоньки утроє.* Нп.

Утро́їти, рю́, їш, *гл.* Утроить. *Запорозці утроїли свое військо.* Стор. М. Пр. 89.

Утропі, *нар.* Слѣдомъ.

Утропи́ти, щу́, пиш, *гл.*=**Утюпчати.** *Та як безгнуло, то аж трохи не на три чалі у землю мене втропило.* МВ. (КС. 1902. X. 156).

Утрудни́ти. См. **Утруднять.**

Утрудня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **утрудни́ти, ню, ниш,** *гл.* Затруднять, затруднить. Желех.

Утру́нок, нку, *м.*=**Тлунок.** Лубен. у.

Утру́патися, паюся, ешся, *гл.* Привыкнуть. Шух. I. 112.

Утрусо́ти, щу́, сиш, *гл.* Стряхнуть немного чего. *Втрусити грушок.*

Утру́тити, ся. См. **Утручати, ся.**

Утруча́ння, ня, *с.* Вмѣшательство. *Хай розійдуться, коли судилось, та без мого втручання до них.* Г. Барв. 539.

Утруча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **утру́тити, чу, тиш,** *гл.* Толкать, вталкивать, втолкнуть. *Ой приведи до річеньки, а не втручай в воду.* Нп. *В танці два кінці: або сам упадеш, або тебе втрутять—а все наб'єшся.* Ном. № 12477. *Не можуть ніяк її до сіней утрутити.* Грин. III. 508.

Утруча́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **утру́титися, чуся, тишся,** *гл.* Вмѣшиваться, вмѣшаться. *Бороню тобі, князю, втручатись в наші справи.* К. ЧР. 346.

Утрясти́, су́, сёш, *гл.* Уѣхать, убраться. *Може ще доведеться утрясти з Кам'янця.* Св. Л. 226. *Пани́маткa не любила ляхів, і вони се добре знали, то не пройшло й година часу, як утрясли.* Св. Л. 121.

Утрястися, су́ся, сёшся, *гл.* Убраться убѣжать. *Вони як чкурнули,—утряслися! А він подивився тільки вслід, та й з тим і вернувсь.* Екат. у. Слов. Д. Эвар.

Утуга́, ги, *ж.*=**Туга.** *На чужім краю що їсти й пити, тільки серцю втуга,— ні з ким вогорити.* Грин. III. 397. *Яка ж менї за тобою втуга велика.* Грин. III. 219.

Утули́ти, ся. См. **Утулять, ся.**

Утуля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **утули́ти, лю́, лиш,** *гл.* Вмѣщать, вмѣстить, вкладывать, вложить. *Утуляв Бог душу як у пекъ.* Ном. № 2915.

Утуля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **утули́тися, люся, лишся.** *гл.* Вмѣщаться, вмѣститься, помѣститься. *Така мала хата, що вся сем'я насилу втулилася.*

Утушкова́тися, вую, еш, сов. в. **утушкува́тися, кую, еш,** *гл.* Кутать, закутывать, закутать.

Утушкова́тися, вуюся, ешся, сов. в. **утушкува́тися, кую́ся, ешся,** *гл.* Кутаться, закутываться, закутаться. *Наділа корсет, кожушину й свиту: і на щоб так утушковуватись.* Харьк.

Утьо́ком, *нар.*=**Навтек.**

Утю́пкатися, каюся, ешся, *гл.* Устать отъ ходьбы, отъ толкотни, отъ работы, связанной съ ходьбой. Уманск. у.

Утя, ути, *ж.* Дѣтск. утка, уточка. О. 1861. VIII. 8.

Ута́, ута́ти, *с.* Утенокъ. *Росте, як утя на водѣ.* Ном. № 8610. *Летить стадо утят.* Рудч. Ск. II. 34. **Ум. Ута́тко.**

Утягта́ти, га́ю, еш, сов. в. **утягти́, гну́, неш,** *гл.* 1) Втягивать, втянуть. 2) Притягивать, притянуть (связывая). *Наклалiх, як снопiв на вiз і...втягли рублем.* Грин. II. 232. *Поможи менi втягти гарбу, бо сам не втягну нiяк.* Новомоск. у.

Утягта́тися, га́юся, ешся, сов. в. **утягти́ся, гну́ся, нешся,** *гл.* Втягиваться, втянуться.

Ута́гувати, гую, еш, *гл.*=**Утягати.** *Той рубель, що снопи утягують.* Чуб. II. 11.

Ута́гуватися, гуюся, ешся, *гл.*=**Утягатися.**

Утяжі́ти, жі́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться тяжелымъ, труднымъ (о грязной дорогѣ). *Дорога втяжiла.* Каменец. у.

Утя́мити, млю, миш, *гл.* Сообразить, понять. *Не втямив з ляку, де б сховався* Гліб. *Ви роскажіть менi, з чого і як скоїлось ваше лихо,—нехай я усю подрiбницю втямлю.* МВ. (КС. 1902. X. 150).

Утямки́, *нар.* Памятно. *Чи втямки тобi, як ми втiкали з Брацького на Запорожжя?* Шевч. 303. *Довго буде вам втямки.* Котл. Ен. VI. 6. **Утямки́ да́тися.** Дать себя помнить.

Ута́ти. См. **Утинати.**

Ута́тина, ни, *ж.* Утиное мясо. Чуб. II. 443. **Ум. Ута́тинка.**

Ута́тко, ка, *с.* Ум. отъ **утя.**

Ух! *межд.* Ухъ, ахъ! *Ух,—каже,—як там холодно.* Ном. № 642.

Ухабу́ти, ну́, не́ш, *гл.* Стащить, украсть. Мнж. 193.

Ухання, ня. *с.* Крики: ухъ!

Уха́нь, ня́, *м.*=**Вухань.** Рк. Левиц.

Ухати, ха́ю, еш, сов. в. **ухну́ти, ну, неш,** *гл.* Кричать, крикнуть: ухъ! *Плачеш, плачеш, та й ухнеш.* Ном. № 2397.

Уха́тий, а, е=**Вухатий.** Гол. III. 462.

Уха́ч, ча́, *м.*=**Ухань.** Шейк.

Ухвалі́ти. См. **Ухвалювати.**

Ухва́лювати, люю, еш, сов. в. **ухвали́ти, лю́, лиш,** *гл.* 1) Восхвалять, восхвалить. *Бог с'етого не ухвалив.* Шух. I. 215. 2) Находить, найти хорошимъ. *Менi доброго молодецького коня купила, котрого моя душа влюбила та ухвалила.* КС. 1882. XII. 513.

Ухвати́ти, чу́, тиш, *гл.*=**Ухопити.** *Вовк ухватив дитину і несе.* Рудч. Ск. II. 13. *Бiжить же вiн гайним пеклом, ухвативши смутку.* Грин. III. 141.

Ухвати́тися, чу́ся, тишся, *гл.*=**Ухопитися.** *Ухватився, як реп'ях.* Ном. № 2745.

Ухво́ськати, каю, еш, *гл.*=**Забовтати, задрiпати.** *Червона плахточка на нiй, та така ухвоськана.* Г. Барв. 376.

Ухе́кати, каю, еш, *гл.* 1) Утомить, уморить. *Так ухекає того* (товарища-молотника), *що мусить і шапку геть.* Сим. 198. 2) Сожрать. *Собаки ухекали кляті.* Екат. у.

Ухе́катися, каюся, ешся, *гл.* Устать, запыхаться, тяжко дышать отъ усталости. *А як ёхекається,—„годі вже," кажуть,—„тобі, гаспидe! наші й батьки було б'ються-б'ються, та й оддихають".* Сим. 212.

'Ухи, ухів, *мн.* Вздохи, оханье. *Справляє сердега ухи да охи.* Рудч. Ск. I. 77.

Ухиби́ти, блю́, биш, *гл.* 1) Дать промахъ, промахнуться. 2) Взять часть; взять часть незамѣтно, украдкой. *Можна і вiд карасину ухибить грошей на сiль, добренько поторгувавшись* (за керосин), *або менше взявши.* Новомоск. у. *І я бачив той хвіст у дворі в К., але щоб К. мiг той хвіст як небудь перенести або ухибить, то вiн того зробить не мiг.* Новомоск. у. *Таки, признатися, з мірку жита в старого ухибила* (нишком)

Зміев. у. 3). Потерять. *Ой кого я та й любила, того-м ухибила.* Kolb. II. 174.

Ухиби́тися, блюся, бишся, *гл.* Укрыться въ сторону, уйти. *Пужар* (у степу) *з великим вітром разійдеться широко, горить страшно, ухибиться ніде, то добрі чабани одпалюються так....* О. 1862. V. Кух. 31.

Ухили́ти, ся. См. **Ухилять, ся.**

Ухильну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Однокр. в. отъ **ухилятися.** Уклониться. *Хотів тьонпути одного якого, але той ухильнувсь від кийка.* Чуб. II. 665.

Ухили́ти, ля́ю, ять, сов. в. **ухили́ть, лю́, лиш,** *гл.* 1) Наклонять, наклонить. 2) Отклонять, отклонить. 3) Пріотворить. пріотворить. *Скоро Дорош двері ухилив, зараз Стефан в серце стрілив.* Лукаш. 115. *Єдні двері вже утворив, а другій лиш ухилив.* Гол. I. 154.

Ухили́тися, ля́юся, ячся, сов. в. **ухили́тися, люся, лишся,** *гл.* Уклоняться, уклониться. *Шукали його вхопити, і вхилився од рук їх.* Св. I. X. 39. *Плигав, вертівся, ухилявся.* Котл. Ен. VI. 26.

Ухисти́тися, щу́ся, сти́шся, *гл.* 1) Защититься. *Вхистився від дощу під деревом.* 2) Умудриться, изловчиться. *Ухистився так злізти на полицю, що й руками ні за що не брався.* Грин. I. 286.

Ухитну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* 1) Шатнуться. 2) Уклониться, отшатнуться, освободиться изъ рукъ. *Хотіє бігти,—не зміг ухитнутись з її ручок зомлілих* МВ. (О. 1862. I. 83).

Ухити́тися. См. **Ухитрятися.**

Ухитря́тися, ря́юся, ячся, сов. в. **ухитри́тися, рю́ся, ри́шся,** *гл.* Ухищрять-ся, ухищриться. *Сказалось серце їх і стали ненавидіть і ухитрятися проти рабів Господніх.* К. Псал. 241.

Ухитрува́тися, ру́юся, ячся, *гл.* Ухитриться. *Дякуй своїй матері, що так мудро вхитрувалася.* Драг. 225.

Ухі́д, ходу, *м.* Входъ. *Твій вхід і вихід в його буде од нині і довіку певен.* К. Псал.

Ухі́дчини, чин, *ж.* Пирушка на новосельи, новоселье.

Ухі́тний, а, е. Охочій, желающій. **Коли́ вхі́тний.** Если желаешь. *Кохайтеся, коли вхітні.* МВ. II. 132.

Ухлю́пати, паю, ять, ухлю́стати, таю, ять, *гл.* Обрызгать, забрызгать.

Ухлю́патися, паюся, ячся, ухлю́статися, таюся, ячся, *гл* Обрызгаться, забрызгаться.

Ухмизува́ти, зу́ю, ять, *гл.* Укрыть хмі́зом, бур'я́ном. *Ухмизувати курінь, загату.* Мнж. 177.

Ухна́ль, ля́, *м.*=**Вухналь.** *Не жалуй ухнала, підкову згубиш.* Ном. № 4674. Чуб. VII. 404. Рудч. Чп. 249. **Ухнали́ кува́ти.** Дрожать. Ум. **Ухна́лик.**

'Ухнути. См. **'Ухати.**

'Ухо, у́ха, *с.*=**Вухо.** *Кругом як в усі, все мовчить.* Шевч. 28. См. **Як у вусі. В ушу́.** Въ ушахъ. *Так і дзвеніла в мене в ушу пісня.* Г. Барв. 457. Ум. **'Ушко, у́шечко.**

Уходжа́ти, джа́ю, ять, ухожа́ти, жа́ю, ять, уходжа́ти, даю, ять, *гл.*=**Уходити.** *Тоді дуки сребраники у кабак ухождали.* Мет.

Ухо́дний и **ухо́жий, а, е**—**до ко́го.** Бывающій, у кого. *Ти бабусю.... видно до панів ухождса* Г. Барв. 490.

Ухо́дини, дин, *ж.* 1) Входъ. 2)=**Ухідчини.** 3)=**Уводини 1.** *Чиї родини, а наші уходини.* Чуб. I. 238.

Ухо́дити. См. **Увіходити.**

Уходи́ти, джу́, диш, *гл.* Поносить вдоволь одежду. *На світі сі не нажили, красно не ходили.* Шух. I. 203.

Уходни́й, а, е. Куда можно входить. *Влазний і входний погріб.* Міусск. окр.

Ухожа́ти, ухождя́ти. См. **Уходжати.**

Ухопи́ти, плю́, пиш, *гл.* Схватить. *Кінну-чвертівку в руки вхопи, та в лоб уоіжи, та вісім бочок мини, а з дев'ятої поганого пива наточи.* ЗОЮР. I. 204. *Ухопили батька, як чорт грішну душу.* Ном. № 2346. *Ухопила його за серце тая чудовная краса.* К. (ЗЮЗО. II. 203). **Ухопи́в за чо́сну гри́ву**—схватилъ за волосы. Ном. № 3992.—**як соба́ка обме́тиці,—шйлом па́токи.** Потерпѣлъ неудачу. Ном. № 12155, 1814. **Одни́ми руна́ми не вхопля́ю.** Не въ состояніи всего сама сдѣлать. Г. Барв. 98. **Вхопи́ти тропи́.** Попасть на надлежащую, дорогу, а переносно—найтись какъ поступить, собразить; ориентироваться. *Не вхопили тропи, куди йти.* Мир. ХРВ. 389. *От доля! ніяк не вхопля тропи.* Г. Барв. 410. *Воно б то й гаразд, та не вхопили тропи, як і що треба.* Чарьк. г. *Якими ж шляхами й куди кандрувати, щоб не вхопив Процько тропи доганяти?*

Ухопи́тися, плю́ся, пишся, *гл* Схва-

титься, ухватиться. *Хто топиться—й за бритву вхопиться.* Св. Л. 128. *Ухопився, як реп'ях.* Ном. № 2745. *Ті як ухопляться: той руба, той деревяку вивозить, той кичує, той оре.* Рудч. Ск.

Ухóркати, каю, еш, *гл.* Умаять, утомить, заморить. *Ну і хоркав же коня!* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Ухóркатися, каюся, ешся, *гл.* Умаяться. О. 1862. I. 38. *Обидві ухоркались, аж пiт пройняе.* Мир. Пов. I. 113.

Уцвістй, ту́, тéш, *гл.* Процвѣсть. зацвѣсть.

Уцяхувáти, ху́ю, еш, *гл.* Обить небольшими гвоздиками.

Уцигáнити, ню, нить, *гл.* Обмануть. *Ой, цигане, циганику, то 'сь мя уциганив: яка-м була дівка файна, а ти мя споганив.* Гол. IV. 444.

Уцíдíти, джу, дить, *гл.* Напѣдить (извѣстное количество).

Уцíлити, лю, лить, *гл.* Попасть въ цѣль. *А другая (куля) устрелила, у серденько уцілила.* Нп. *Де я мірю, там я вцілю.* Гол. *Так мене сим і вцілила в серце.* Г. Барв. 382.

Уцíлóк, *нар.* Цѣликомъ. *Сього осокора росколювати не годиться,—його як би вцілок куди взяти.*

Уцінувáти, ную́, еш, *гл.* Оцѣнить. *Шкода, що враже ласощ кисне, а то б її і не вцінувать.* МВ. (КС. 1902. X. 151).

Уцькувáти, кую́, éш, *гл.* Затравить (собаками).

Уцюкнýти, ну́, неш, *гл.* 1) Отрубить. 2) Съ жаромъ заиграть. *Прийшли козаки, та й чабан з козою, що грають. Як уцюкне, братіки, шекені, як піду я в скроки та в боки.* О. 1861. XI. Кух. 25.

Уцюбрити, рю, рить, *гл.* Шуточно: сумѣть что либо сдѣлать. *Е, цієї пісні ми не вцюримо.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Уця́, уцí, *ж.*=**Уцця.** Вх. Уг. 272.

Уцяцькувáти, вую, еш, сов. в. **уцяцькувати, кýю, еш,** *гл.* Украшать, украсить. *Золотом вцяцькувує палати.* К. Дз. 206.

Учáдіти, дію, еш, *гл.* Угорѣть. ном. № 13698.

Учаклувáти, лю́ю, еш, *гл.* Околдовать, заколдовать.

Учáлювати, люю, еш, *гл.* Прикрѣплять плоть на мѣстѣ разгрузки Мнж. 180.

Учáр, ра, *м.*=**Вівчарь.** Вх. Лем. 476 См. Увчар.

Учарúця, ці, *ж.* Пастушка. Ум. **Учарúчка.** Вх. Лем. 476.

Учарувáти, рую, еш, *гл.* 1) Очаровать. 2) Приколдовать. *Чи ти мене вчарувала, чи трутовки дала, ой що ж бо ти мені розум зовсім відібрала.* Лукаш. 146.

Учáсне, *нар.*=**Учасно.** *Як посьмо учасне, то будеш мав хліб.* Каменец. у.

Учáсний, а, е. Своевременный.

Учáсно, *нар.* Своевременно, во время. *Пішла вона на храм і прийшла вчасно.* Г. Барв. 512.

Участувáти, тую, еш, *гл.* Попотчивать. *Нагодувала стара яга чоловіка, вчастувала і положила спати.* Стор. I. 73.

Учащáння, ня, *с.* Посѣщенія, частыя посѣщенія.

Учащáти, щáю, еш, *гл.* 1) Часто ходить куда, часто посѣщать кого *До тиґаря вчащає.* Шевч. 569. *Де люблять, не вчащай, де не люблять—не бувай. Посл. З того часу став учащати що-вечора.* МВ. 2) Уменьшать, отдѣлять часть. *І чужого не займай, і свого не вчащай.* Кіевск. у.

Учéний, а, е. Ученый. *Вченому світ, а невченому тьма.* Ном. № 6015.

Учéник, ка, *м.*=**Учень.** *Посідали в Ісусом ученики його.* Св. Мр. II. 15.

Учень, учня, *м.* Ученикъ. Ном. № 14055. Стор. I. 195. *Не учень для вчителя, а вчитель для учня.* О. 1862. I. 66. *Осман, високий учень мій в рицарстві.* К. МБ. X. 19.

Учéння, ня, *с.* 1) Ученіе. 2) Наставленіе. *Коліб то він.... слухав батькового вченя та пожалкував би моїх сліз'ок.* К.

Учепúстий, а, е. Привязчивый, навязчивый. *Ну та й учепистий хлопець; на улицю як вийдеш, то й не одстане.* Черн. г.

Учепúти, плю, пить, *гл.* 1) Прицѣпить. *Вчепили дівчину до сосни плечима.* КС. 1883. IV. 906. *Обох учепив коням у хвости і пустив у світи.* Рудч. Ск. II. 50. 2) Зацѣпить, задѣть. *Мино, Мино!.не вчепи галушок.* Ном. № 12708.

Учепúтися, плюся, пишся, *гл.* 1) Зацѣпиться. *Вони не стоять.... ярмом учепились.* Г. Барв. 380. 2)—**за.** Ухватиться, схватиться за, прицѣпиться къ. *Учепиться за поли.* Стор. *Як реп'ях тов, учепиться зо латані поли.* Шевч. 242. *Хоть же я молода дівчина, і полі заблужуся,—ти прийдеш жито зажинь*

ти, я за тебе вчепляюся. Мет. 3) Съ род. п., съ предл. до или безъ него. Прятать, привязаться. *Найперше до Мати вчепилась: то ти, каже, вкрала.* Св. Л. 183. *Кого біда учепиться, того тримається і руками, і ногами.* Ном. № 2170. *Учепився, як гріх села.* Ном. № 2746. 4) Пророста и укорениться. *Дарма, що зерно звергу не гаразд заволочено, а підуть дощі, то воно вчепиться.* Литин. у

Учерепи́ти. См. **Учереплювати.**

Учереплюва́ти, плюю, єш, сов. в. **учерепи́ти, плю́, пиш,** *гл.* Устилать. устлать негодными черепками стѣны гончарнаго горна такъ, чтобы обжигаемой посуды не было видно. Вас. 180.

Учахну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.*=**Відчахнутися.** Шух. І. 169.

Учеса́ти, шу́, шеш, *гл.* 1) Расчесать, вычесать. 2) Моль расчесывать. **Гре́бінь не вче́ше.** Гребень не береть. 3) Сумѣть сдѣлать. *На що глянє, так тобі і вчеше.* Ном. № 10420. 4) Ударить. *Правою рукою як учесав, дав вовк тілько геп на землю!* О. 1861. Х. 34. *Дід вибрав чистеньке на льоду містечко, як учеше ковизькою, так селезень і вкипів.* Мнж. 119.

Учетвері́, *нар.* Вчетверомъ.

Учете́веро, *нар.* Вчетверо. *Мені, попові, звіско, учетверо против простого, дякові удвое.* Кв.

Учи́ий, а, е=**Овечий.** Вх. Лем. 476.

Учикри́жити, жу, жиш, *гл.* Обрѣзать; отрѣзать.

Училя́питися, ля́юся, пишся, *гл.* Взяться настойчиво; зарядить. *Ото, вчиляпився до тої роботи - нема йому й перестання.* Цволын. у. *Добре училяпився дощ, нема йому перестання.* Цволын. у.

Учини́ти, ся. См. **Учиняти, ся.**

Учи́нок, нку, *м.* Поступокъ, дѣло. Ном. № 4199. *За що мене, мужу, б'еш, за які вчинки?* Нп. **До́брі вчи́нки.** Добрыя, хорошія дѣла. **На гарячо́му вчинку** (піймати) На мѣстѣ преступленія.

Учиня́ти, ня́ю, єш, сов. в. **учини́ти, ню, ниш,** *гл.* 1) Дѣлать, сдѣлать, совершать, совершить. *Ой, хворицю! Що ти учинила.* Мет. *Спасибі вам, панове молодці, преславні запорожці, за честь, за славу, за повагу, що ви мені учинили.* Шевч. 231. **Учини́ти вбло.** См. **Воля.** 2) Поступать, поступить, сдѣлать. *Ой не гаразд запорожці, не гаразд вчинили.* Нп. *Так ни добре, брате, учинімо, свого найменшого брата попросімо.* Макс. 3) Заквашивать, заквасить, сдѣлать закваску (для тѣста, квасу). *Учинили вонц квас.* Мнж. 79. *От вона взяла, рівненько вчинила, рівненько піддила, рівненько й замісила.* Рудч. Ск. II. 101. *На чужий коровай очей не порівай, а раю вставай та собі учиняй.* Ном. № 9648.

Учиня́тися, ня́юся, єшся, сов. в. **учини́тися, ню́ся, нишся,** *гл.* 1) Дѣлаться, сдѣлаться. *Вчинилася бондарочка тяжна і глуха.* Гол. *І так воно скоро якось тее вчинилось.* Сим. 228. *Великий гріх учинився.* Грин. III. 666. *Чом же сим людям не вчинитись би тихими, незнаними історій героями добра людського?* К. (О. 1862. III. 23). 2) Совершаться, совершиться, происходить, произойти. *Ще одно тільки місце зостається, де його погибель вчиниться.* Рудч. Ск. I. 135. 3) Только сов. в? Вырости. *Вчинилася густа та висока лоза.* Конст. у. 4) Заквашиваться, закваситься. *Млинець той сам і мелеться, сам і вчиняється, сам і міситься.* Рудч. Ск. I. 137.

Учи́стити, щу, стиш, *гл.* 1) Хватить, съ силой что сдѣлать. *Було деколи і апостола вчистить, а на криласі як потягне горою, то й дяків не чуть.* Стор. I. 227. *А ну-те ж! учистіте запорозького козака.* Шевч. 306. *Як учистить гряд!* Стор. I. 21. 2) Ударить. *А баран як розженеться, як вчистить у лоб.* Рудч. Ск. I. 2.

Учи́телів, лева, ве. Принадлежащій учителю.

Учи́тель, ля, *м.* Учитель. *Шануй учителя.* Ном. № 6101. *На сорок святих школяр несе вчителеві сорок бубликів.* Ном. № 416.

Учи́телька, ки, *ж.* Учительница.

Учительку́вати, кую, єш, *гл.* Быть учительницей. Шейк.

Учи́тельський, а, е. Учительскій.

Учи́тельчин, на, не. Принадлежащій учительницѣ. Шейк.

Учительюва́ння, ня, *с.* Учительствованіе, состояніе учителемъ. Шейк.

Учительюва́ти, лю́ю, єш, *гл.* Учительствовать, быть учителемъ.

Учи́ти, учу́, у́чиш, *гл.* Учить. *Пригоди учать згоди.* Ном. № 1751.

Учи́тися, учу́ся, учи́шся, *гл.* Учиться. *Хто не вчивсь, не буде знать.* Ном.

№ 6010. *Хто не вміє молитися, най іде на море учитися.* Ном. № 145.

Учі́нка, ки, *ж.*=**Учі́ння.** *Чому не вивчив?—Яка ж воно вчінка, як не дають книжок?* Славяносерб. у.

Учі́ння, ня, *с* Ученіе. *А що я вынерпіла з тим учінням!* МВ. (О. 1862. III. 36).

Учі́чкати, каю, ешь, *гл.*=**Заквітчати.** *Образи учічкані свячєним зіллям.* Шух. I. 100.

Учетве́рте, *нар.* Въ четвертый разъ. *А налий ще!—сказав Загибіда уже вчетверте.* Мир. Пов. II. 52.

Учу́р, ра́, *м.*=**Очкур.** *У князя хвеврязя, а в нас і учкур.* Ном. № 1596.

Учовпи́ти, пу́, пе́ш, *гл.* Понять, уразумѣть. *Разів з десять скажу йому, поки вчовпе.*

Учо́ра, *нар.* Вчера. *І вчора орав, і сьогодня орав.* Нп.

Учора́шній, я, е. Вчерашній. *Шукає вчорашнього дня.* Ном. № 10927.

Учорни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Почернить.

Учорні́ти, ні́ю, ешь, *гл.* Почернѣть.

'Учта, ти, *ж.* Угощеніе, пиръ. О. 1861. XI. Свид. 42. *Прийшли гості.... почалась учта.* Св. Л. 57.

Учува́ти, ва́ю, ешь, сов. в. **учу́ти, учу́ю, ешь,** *гл.* Слышать, услышать. разслышать. *Пусти ухо межє люде, то чимало учуєш.* Ном. № 6994. *Вовк не вчув, що він сказав.* Рудч. Ск. I. 6. *Чи ти чула, моя ненько, чи ти не вчувала, що я в тебе під віконцем нічку ночувала?* Грин. III. 392.

Учува́тися, ва́ється, сов. в. **учу́тися, ється,** *гл. безл.* Слышаться, послышаться. *Сидньому вчулось, що він верхнього міря, та каже: „аршин!“* Рудч. Ск. I. 4. *То мабуть, діду, так мені вчувається.* Рудч. Ск. II. 43.

Учу́тка, ки, *ж.*=**Поголо́ска.** Шух. I. 33.

Уш, а уш! *меж.*=**Киш!** (На курей). Kolb. I. 65.

Уш, у́ша, *м.* Названіе человѣка военнаго званія за часто употребляемое такими людьми слово „ужъ“. *Будьте ласкаві.... вольміть собі того уша, що у Головання* (живе). Сим. 45.

Ушанува́ння, ня, *с.* Почтеніе, уваженіе. *Не маю я ушанування.* Котл. Ен. VI. 6.

Ушанува́ти, ну́ю, ешь, *гл.* 1) Почтить. 2) Хорошо принять, угостить. *Ні, я по своєму її вшаную.* К. МБ. X. 10.

Ушеле́патися, кається, ешся, *гл.* Попасть куда, забраться, попасть во что либо неудачно, несчастливо. Мнж. 193.

Ушемета́тися, та́ється, ешся, *гл.* Поспѣшно, наскоро одѣться. *А наша бабусенька готовусенька: да скоресенько вшеметалася.* Гол. IV. 7.

Ушо́стеро, *нар.* Вшестеро.

Ушо́ста, ти, *с.* День Вознесенія. *Не прийдеться в середу Вшестя.* Ном. № 6444. *Сонечко стало жарити перед Ушестям, як посеред літа.* Кв. II. 8.

'Ушечко, ка, *с.* Ум. отъ ухо. Рудч. Ск. I. 16.

Ушива́льник, ка, *м.* 1) Узенькій ремешекъ для сшиванія, Рк. Левиц. Вас. 159. 2) Кровельщикъ соломою. Рк. Левиц.

Ушива́ти, ва́ю, ешь, сов. в. **уши́ти, ушию, ешь,** *гл.* 1) Сшивать, сшить. *Вже віночок (молодій) ушили.* Грин. III. 504. *Най тобі мачуха сорочку вшиє.* Гол. III. 274. 2) Покрывать, покрыть соломой (крышу). *А в мене хата снінками вшита.* Мет. 6. (Хату) околотоли вшиває. Мир. ХРВ. 293. 3) Обшивать, обшить дубомъ кузовъ повозки. *Не вшитий віз.* Мнж. 126.

Ушива́тися, ва́ються, ешся, сов. в. **уши́тися, ушию́ся, ешся,** *гл.* Сшиваться, сшиться.

Ушиёк, йка, *м.* 1) Кожа на затылкѣ Желех. 2) Перешеекъ, вообще узкая часть чего либо, соединяющая двѣ большія части. Вх. Зн. 74.

Ушикува́ння, ня, *с.* Приведеніе въ порядокъ въ строй.

Ушикува́ти, кую, ешь, *гл.* Привести въ порядокъ, поставить въ строй.

Ушикува́тися, кую́ся, ешся, *гл.* Стать въ строй. *На вербі ся вшикую і самопал вирихтую.* Гол. I. 7.

Уши́р, уши́рки, уши́ршки, *нар.* Шириною, въ ширину. *Аршин! та вздовж, та вшир.* Рудч. Ск. I. 6.

Ушитки́й, а, е=**Увесь.** *Винесла рибку й хліба скибку: на же тобі, миленький, вечеру вшитку.* Гол. I. 339.

Уши́ти, ся. См. **Ушивати, ся.**

Ушка́л, ла, *м.* Рѣчной разбойникъ. АД. I. 94. *То не верби луговій зашуміли, як безбожній ушкали налетіли, Хведора Безрідного, отамана курінного, постріляли, порубали.* АД. I. 248.

'Ушкати, каю, ешь, *гл.* Говорить „ужъ". *З неї горобянина зробить, ушкати, штокати.... навчить.* К. (О. 1862. Ш. 22).

Ушкова́рити, рю, рить, *гл.* 1) Изжарить, что либо жирное, въ жирѣ. 2) Ударить, отколоть, задать, дернуть. *По голові лозиною як ушкварить.* Г. Барв. 440. *Вишкваримо, хлопці, гопака. Вишкварив по струках.* Шевч. 243. *На третій* (день) *як ушкварить дощ.* Стор. I. 71.

Ушкварну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Ударить, хлестнуть. *Батогом.... вишкварке так, що реви на всю улицю.* Мир. ХРВ. 131.

'Ушко, ка, *с.* 1)=**Вушко.** 2) мн. Пельмени, родъ вареничковъ съ мясомъ въ супѣ. Котл. Ен. V. 14.

Ушконі́й, я́, *е.* Съ ушками (о посудѣ). **Ушкова́ дѣжа.** Родъ ушата. Вас. 145.

Ушкожде́ння, ня, *с.* Поврежденіе.

Ушкоди́ти, джу, дить, *гл.* Повредить, причинить поврежденіе. *Той там кобилу припустив до нових стіжків.... або друге викодив.* Сим. 228.

Ушмага́ти, га́ю, ешь, *гл.* Оббить. *Март тобі і каже: „підожди ж ти, маю, я тобі крильця вимагаю". То отто і тепер часто в маю мартові морози бувають.* Драг. 17.

Ушморгну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Вдѣть, продѣть (веревку и т. п.).

Ушпи́нитися, плюся, пишся, *гл.* Привязнуть къ кому, взяться за кого. Мнж. 193.

Ушнурова́ти, рую, еш, сов. в. **ушнурува́ти, рую, еш,** *гл.* 1) Увязывать, увизать веревками,—напр. поклажу на возу. 2) Зашнировывать, зашнировать. *Чи зумієж хто з вас мене зачесати, ушнурувати?* (О. 1862. Ш. 38).

Ушолопа́ти, паю, еш, *гл.* Понять, сообразить. *І сторожі не вшолопають, де взялась.* ЗОЮР. II. 285.

Ушпигну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Кольнуть. *От тільки, тільки не вшпигне.* Котл. Ен. VI. 39.

'Ушта, ти, *ж.*=**Учта.** *А як породзягаємось, яка ушта нам буде!* Сим. 209.

Ушто́порити, рю, рить, *гл.* — **кого.** Встрѣчено только въ разсказѣ задунайскаго запорожца въ значеніи: поймать, подстеречь и схватить. *Липованє дознались, та й його (винного) й ушторили. Баба була у них волшебниця.... то сто вона та другі липованські баби його й ушторили—чи вони його заманили, чи як піймали....* КС. 1883. I. 57.

Ушприкну́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1) Воткнуть, вонзить. 2) Кольнуть, пырнуть. *Він і здригне, неначе його шилом ушприкнули.* Стор. II. 35.

Ушту́рити, рю, рить, *гл.* Всунуть. Вх. Лем. 401.

Ушу́ха, хи, *ж.* 1) Столбъ, къ кот. прикрѣпляются ворота. Козел. у. К. ЧР. 5. 2) Столбъ въ заборѣ, въ пазъ котораго вставляются доски. Козел. у. К. ЧР. 427.

Ущава́ти, ваю́, ва́ш, *гл.* ? **Дощ ущава́ив.** Дождь прідарилъ. Мнж. 193.

Ущасли́вити, влю, вить, *гл.* Осчастливить. *Розкажу вам, як Создатель мою душу ущасливив.* К. Псал. 147.

Ущедря́ти, ряю, ешь, *гл.* Щедро надѣлять, осыпать. *Я доброю та благом ущедряв твоїх спасенних.* К. Псал. 30.

Ущеми́тися, млю́ся, мишся, *гл.* Вдѣться, впиться. *Він кішку одірве та кине, а вона зков до його, та так і вщемиться.* Пирят. у.

Ущерба́ти, блю́, ба́ш, *гл.* Надщербить.

Ущерба́тися, блю́ся, ба́шся, *гл.* 1) Надщербиться. 2) Понесть потерю, убытокъ. *Нехай в тій криниченьки водиця вщербиться.* Мил. 77.

Ущі́рити и ущи́рити, рю, рить, *гл.* Сравнить съ краями мѣры насыпанное въ нее сыпучее тѣло. *Мірку пудову вкрадено, таку, що як насипать її вщерть та вщирить палочкою, то й важить не треба,—акурат пуд буде.* Черн. у.

Ущёрть, *нар.* Въ уровень, съ краями. **Ущикну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* Ущемить, прищемить. *Дверьми вщикнув.* Мнж. 177.

Ущи́пливий, а, е. Ѣдкій, колкій. *Лаялись словами ущипливими. Гірка його розмова, ущипливі слова.* МВ. (О. 1861. I. 78)

Ущипну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Ущипнуть. *Свій, коли не вкусить, то ущипне.* Ном. № 9446.

Ущипну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Ущипнуться. *Де вщипнеться, там подереться.* Ном. № 11152.

Ущолочи́ти, чаю, еш, *гл.* Отстояться, устояться. *Пиво вщолочи та все булькає.* Грин. I. 206. *Налетіли гуси з Русі, сколотили воду Марусі..... а Маруся та підождала, поки вода й ущолочала.* Чуб. V. 898.

Ущу́лити, лю, лиш, *гл.* Прижать; сжать.

Ущу́літи, лію, ешь, *гл.* Замолкнуть, затихнуть. *Гомонимо, гомонимо, а потім ущуліємо.* Мил. 170.

Ущуха́ти, ха́ю, ешь, сов. в. **ущу́хнути, хну, неш,** *гл.* Утихать, утихнуть. *Став вітер ущухати.* Котл. Ен. IV. 8. *Ущухли дітки, вже не кричать.* Лебед. у. *Ущухнув трохи галас.* К. ЧР. 335. *Ущухнуло море.* Греб. 374.

Ую́к, ка, *м.*=**В'юк.** Вас. 210.

Уюко́вий, а, е. Вьючный. *Уюкові коні.* Вас. 210.

Ую́н, ни, *м.*=**В'юн** Мяж. 28.

Ую́чити. чу, чиш, *гл.* Вьючить.

Уя́ва, ви, *ж.* 1) Представленіе, воображеніе, фантазія. Желех. 2) Воображаемое, воображаемый предметъ. Ум. **Уя́вонька.** *Вона всміхнулася такеньки, як усміхаються, коли уявляють перед собою якусь уявоньку дуже хорошу.* МВ. Ш. 101.

Уяви́ти, ся. См. **Уявляти, ся.**

Уя́вки, *нар.* Явно, открыто. *Уяв тії гроші уявки сперед його очей.* Васильк. у. *В'явки казати сього не можна.* Кролев. у.

Уявля́ти, ля́ю, ешь, сов. в. **уяви́ти, влю́, виш,** *гл.* Представлять, представить себѣ, воображать, вообразить. *Хто був на Україні? Хто знає Україну? Хто бував і знає, той нехай згадає, а хто не бував і не знає, той нехай собі уявить, що там скрізь білі хати у вишневих садках.* МВ. Ш. I.

Уявля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **уяви́тися, влю́ся, вишся,** *гл.* Представляться, представиться, воображаться, вообразиться.

Ф

Слова, начинающіяся съ буквы **ф** и не находящіяся ниже, см. на букву **х**, при чемъ **ф**=**хв**, а иногда **х**.

Фа́бра, ры, *ж.*=**Хварба**. Вас. 182.

Фабу́ри, бур, *ж. мн.* Бакенбарды. Вх. Лем. 477.

Фа́вда. ды, *ж.* Часть гельгова. См. **Гельгі́в**. Шух. I. 175, 176.

Фагівни́к, ка, *м.* Сапожничій инструментъ для скобленія кожи Вх. Зн. 74.

Фай! *межд.* Употребл. въ выраж.: **фай би му!**—проклятіе, пожеланіе болѣзни, смерти. Желех.

Фа́йкати, каю, ешь. *гл.* Разлетаться, развѣваться. *Йде здалека парубок, поли від вітру так файкают на боки.* Гн. I. 130.

Фа́йний, а, е. Красивый, хорошій. *Дівка файна.* Гол. IV. 444. *Зобачив на високій горі дуже файну церкву.* Гн. II. 48. (Мур) *робив мій дядько,—муляр був файний.* Грин. II. 94. Ум. **Файне́ньский, файме́сеньний**. *Собачка молоденька, файненька бігає.* Грин. II. 74.

Фа́йно, *нар.* Красиво, хорошо. Желех.

Фа́йфа, фи, *ж.* Родъ снаряда для мотанія нитокъ. Вх. Уг. 249.

Файфе́р, ру. *м.* Въ выраж.: **на файфе́р**. Пропало. *Пішла м моя арендонька на файфер.* Гол. III. 469.

Фа́кля, лі, *ж.* Факелъ. *Приходить туди з ліхтарнями та факлями.* Ев. I. XVIII. 3.

Факт, ту, *м.* Фактъ. *Показуємо.... на сей сумний факт, усякому у нас звісний.* О. 1861. XI. 102. *Давно то було, але то факт.* Гн. II. 121.

Фактичні́й, а, е. Фактическій. Желех.

Фактови́й, й, е=**Фактичний**. К. (Желех.).

Фала́т, ту, *м.* Кусокъ. Желех. Вх. Лем. 477. Ум. **Фалаті́к**. *Два фалатки хліба.* Вх. Лем. 477.

Фалати́ти, та́ю, ешь, одн. в. **фалатну́ти, ну́, не́ш**. *гл.* Рвать, разорвать въ куски. Фр. (Желех.).

Фалате́, тя, *с. соб.* Лохмотья. Желех.

Фалд, ду, *м.* и **фалда́, ды**. *ж.* 1) Складка Желех. 2) Зарубка на концѣ шеста въ сукновальнѣ. Мик. 481. См. **Хвалда**.

Фальш, фальши́вий. См. **Хвальш, хвальшивий**.

Фальши́вість, вости, *ж.* 1) Фальшивость, поддѣльность, ложность. Желех. 2) Лицемѣріе, неискренность. Желех.

Фальшивосе́рдний, а, е. Лицемѣрный. К. (Желех.).

Фальші́вник, ка, *м.* Фальсификаторъ, поддѣлыватель. Желех.

Фальшува́ти. См. **Хвальшувати**.

Фа́ля, лі, *ж.* Вѣтеръ съ дождемъ. Вх Лем. 477.

Фанале́вий, а, е Фанелевый. *Приходила і ся сюди, в червоній юпочці бавбяній, в запасці гарній фаналевій.* Котл. Кн I. 19.

Фана́тик, і а, *м.* Фанатикъ. *Фанатики безумного сліпого* К. ПС. 74.

Фанати́цтво, ва, *с.* Фанатизмъ. К. (Желех.).

Фанда́, ды́, *ж.* 1) Длинная плеть. *Вокомоги з нагайками, гуменні з фандою.* Гол. III. 205. 2) **Фа́нди**. Клинья въ женскомъ полушубкѣ, расходящіеся отъ талін. Вас. 155. Ув. **Фанди́ще**. *Поїдь но, бідую, та на ярмарчище, та купи на бабу велику фандище.* Гол. II. 691.

Фандо́ля, лі, *ж.*=**Фанда** 1. Фр. Пр. 74. *Дав їй Бог долю, як фандолю.* Далъ плохую долю. Фр. Пр. 74.

Фане́ль, лі, *ж.* Фланель. Шейк.

Фа́нта, ти, *ж.* Одежда, одна штука одежды. Вх. Зн. 74.

Фантазія, зії, *ж.* Фантазія. Левиц. Пов. 11, 276. *Мережки фантазій.* К. МХ. 39.

Фантазувáти, зýю, зиш, *гл.* Фантазировать. Желех.

Фантастúчний, а, е. Фантастическій. Левиц. Пов. 48.

Фантастúчність, ности, *ж.* Фантастическое. Желех.

Фáнте, тя, *с. соб.* 1) Всякая одежда. Шух. I. 98. См. Хванта. 2) Лохмотья, рваная одежда. Вх. Зн. 74.

Фантúна, ни, *ж.* Что либо изъ фантúнія, изъ вещей, относящихся къ одеждѣ. *Я знаю, де в мене отака малесенька фантúна лежить.* Сквир. у. Ум. Фантúнка. См. Хвантина.

Фантúнія, ня, *с.* (**хвантинния**?) = **Фанте** 1. Лохм. у. (В. Дорошенко)

Фантувáти, тýю, ши, *гл.* Описывать (имущество за долгъ), отбирать въ залогъ. *В тиждень, чи як, жид прийшов мене фантувати.* Ѳедьк.

Фáра, ри, *ж.* Первый изъ семи классовъ духовныхъ училищъ и семинарій. Сим. 175.

Фарагóн, на, *м.* Фараонъ. Употребл. какъ бранное слово. *Ти фарисею! ти фарагóне!* Вх. Лем. 477.

Фарагíв, гóва, *м.* Топорк. Вх. Зн. 74.

Фарагíвка, чáти, *с.* Топорикъ. Вх. Зн. 74.

Фáрба, би, *ж.* = **Краска**. *Брали поетичні фарби.... з того, що бачили перед собою* Левиц Світ. 11. См. Хварба.

Фарбани́ця, ці, *ж.* Женское платье изъ окрашенной матеріи. Желех. *Згоріла ей фарбаниця, не зістало, лем дві поли.* Гол. II. 239.

Фарбáня, ні, *ж.* †) = **Фарбанúця**. Желех. †2) Юбка шерстяная бѣлая или черная. Вх. Лем. 477.

Фарбíтки, ток, *ж. мн.* Ручныя кружева. Шейк.

Фáрбланий, а, е. Красочный. Вас. 184.

Фарбовесéльчатий, а, е Радужный, цвѣтомъ радуги. Встрѣчено у Кулиша: *Такі то помисли одрадні і сумній літали над самітною душею фарбовесельчаті, мов хмари дощовій, що й сяють, і грімлять, по над землею.* К МХ. 33.

Фарбувáння, ня, *с.* Окрашиваніе, крашеніе. Желех.

Фарбувáти, бýю, ши, *гл.* Окрашивать, красить. Желех. См. Хварбувати.

Фарбúр, ря, *м.* Красильщикъ. Желех.

Фарбúрка, ки, *ж.* Красильщица. Желех.

Фарбúрня, ні, *ж.* Красильня. Желех.

Фарбúрство, ва, *с.* Красильное искусство. Желех.

Фарбúрський, а, е. Принадлежащій, свойственный красильщику. Желех.

Фарисéй, сéя, *м.* 1) Фарисей. Вх. Лем. 477. Св. Л. V. 17. *Фарисеї і вся мерзенна Іудея заворушилась, заревла, неначе гадина в болоті і Сина Божого во плоті на тій Голгофі роспʼяла.* Шевч. 603. 2) Плохой, лицемѣрный человѣкъ. Вх. Лем. 477.

Фарисéйський, а, е. Фарисейскій. Желех.

Фарúст, та, **фарúста**, ти, *м* Ученикъ перваго класса духовнаго училища или семинаріи. См. Фара. Сим. 175.

Фарíн, на, *м.* Интригантъ. Шух. I. 33.

Фáркнути, ну, неш, *гл.* Вспыхнуть. *Фаркне поломін хутко.* Вх. Лем. 477.

Фáрмуга, ги и **фáрмуґа**, ги, *ж.* Мучной отваръ или жидкій крахмалъ, смѣшанный съ бѣлой глиной, чтобы она не стиралась послѣ помазки его стѣнъ. Подольск. г. Ум. **Фáрмужка**. Кіевъ. г

Фáрмужити, жу, жиш, *гл.* Махать фáрмугою. Подольск. г.

Фáрмужка, ки, *ж.* Ум. отъ **фáрмуга**.

Фáртух, хá, *м.* 1) То-же, что и **спідни́ця** изъ ситца или окрашеннаго полотна. Гол. Од. 21, 49. 2) = **Хвартух**. *Припну фартух дорогий—срібні-злоті береги, гафтована середина,—преподобна дівчина.* Чуб. V. 10. Ум. **Фартушóк**.

Фарфолúз, за, *м.* Блюдолизъ. Шейк.

Фáрфур, ра, *м.* Фарфоръ. Шейк

Фарфýрка, ки, *ж.* Фарфоровая тарелка; вообще тарелка. *Ой бо дворка та небога не вміє робити, тілько з кухні до покою фарфурки носити.* Гол. II. 376.

Фáсня, сні, *ж.* Гнѣвъ. Вх. Лем. 477.

Фáска, кй, *ж.* Кадушка для масла, сыру. *Сім фасок масла.* Грин. Ш. 501. Ум. **Фáсочка**. Желех.

Фасóла, ли, *ж.* Печаль, кручина. *Велика у нас фасола.* Вх. Лем. 477.

Фасóлька, ки, *ж.*—**дúка**. Раст. Astragalus glyciphyllos. Шух. I. 21.

Фасóля, лі, *ж.* 1) = **Хвасоля**. МУК. I. 98. 2) Родъ орнамента на писанкѣ. МУК. I. 200.

Фáсочка, ки, *ж.* Ум. отъ **фáска**.

Фáстиско, ка, *с.* = **Вурʼян**. Вх. Зн 74. См. хвост.

Фасчúна, ни, *ж.* = **Фаска**. Фр. (Желех).

Фа́тія, това, *м.* Дуралей, шутъ; баловень. Вх. Зн. 74.

Фа́тка, ки и **фать, ті**, *жс.*=**Хватка**. Брауи. 14. Вх. Пч. II. 23.

Фа́тьол, ха, *м* Бѣлый платокъ, которымъ покрываютъ голову новобрачной. *Де се її коса діла: чи в поле полечула, чи пуд білий фатьол сіла?* Гол. IV. 411.

Фафрани́й, а, е. Невнятно говорящій. Вх. Лем. 477.

Фафра́ти, раю, еш, *гл.* Невнятно говорить, шепелявить. Вх. Лем. 477.

Фаце́рити, рю, рив, *гл.*=**Капарити 2**. Фр. (Желех.).

Фаце́рний, а, е. 1)=**Капарний**. Фр (Желех.). 2) Упрямый, злобный. Вх. Зн. 74. 3) Вороватый. Шух. I. 33.

Фаце́лик, ка, *м.* Бѣлый платокъ, бѣлый головной платокъ. Гол. Од. 76 Вх. Лем. 477. *Дайте му фацелик гуобаки повтирати.* Гол. II 127. Ум. **Фаце́личок**. Гол. IV 379.

Фаце́рний, а, е=**Фацарний 3**. Желех.

Фаце́рність, ности, *жс.* Вороватость. Желех.

Фаці́ґати, ґаю, еш, *гл.*=**Хвицати**. *Кінь фаціґає.* Вх. Зн. 74.

Фа́цка, ки, *жс.* Пошечина, оплеуха. Фр. (Желех.).

Фа́цкати, каю, еш и **фацкува́ти, кую, еш**, *гл.* Бить по щекамъ, давать пощечины. Фр. (Желех.).

Фа́цнути, ну́, неш, *гл.* Дать пощечину. Фр. (Желех.).

Фа́яти, фаю, еш, гл. Колыхать, колебать, развѣвать. *Стоїть верба над водою, нею вітер фає.* Кз. V. 227.

Фелі́ґа, ґи, *жс.* Рваный сердакъ, вообще изорванная штука одежды. Желех. Шух. I. 166.

Фелелува́ти, лю́ю, еш, *гл.*—**за кого**. Ручаться за кого. Шух. I. 51. Вх. Зн. 74.

Фенделенка, ки, *жс.* Изорванное, въ лохмотьяхъ платье. Вх. Зн. 74.

Фе́ник, ка, *м.* Мелкая монета, грошъ. *Не варт за зломаний феник.* Фр. Пр. 139. *Випратив ем сі феника.* Фр. Пр. 193.

Фе́нчирь, ря, *м.*=**Хвершал**. *Не ма́т фенчирь такой масти, щоби гов моі кости.* Гол. I. 142.

Ферделі́нка, ки, *жс.*=**Ділетка**. Вх. Зн. 74.

Ферді́ль, лі, *жс.*=**Ферделінка** Вх Зн. 74

Фертиґа́ти, ґаю, еш, *гл.* Играть на свирѣли. Kolb. I. 76.

Фе́ртик, ка, *м.* Фразеръ, щеголь. *Всі фертики і паничі.* Котл. Ен. I. 54. См. Хверт.

Фе́са, си, *жс.* Феска. *На голові... туренька феса.* Морд. Пл 20.

Ферфе́ла, ли, *жс.* Мятель. Фр. (Желех.).

Ферфе́лити, лю, лиш, *гл.* Густо падать (о снѣгѣ). Фр. (Желех.).

Ферфе́лиця, ці, *жс*=**Ферфела**. Желех.

Фа́ґель, ґля *м.* , Завитокъ; архитектурное украшеніе. Желех. 2) Штука, фокусъ. *Ютурна фиґлі їм робила: тпаками кібця затровила і зась вовкс покусав.* Котл. Ен. VI. 70.

Фиґлюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* 1) Украшать различными завитками (печевье, зданіе). *Наш коровай фиґльований,* Гол. IV. 381. 2) Штуки выкидывать, фокусы устраивать. Желех. См. **Хвиґлювати**.

Фі́зика, ки, *жс.* Физика. *Мудрець же фізику провадив.* Котл. Ен. III. 53.

Фик, ка, *м.* Неблаговоспитанная дубина. Вх. Зн. 74.

Фикати, каю, еш, гл. Фыркать, сердиться. *Ти, мамонько, не фикай, лем ладоньку напихай.* Гол. IV. 387.

Филижа́нка, ки, *жс.* Чайная чашка. *А послі танців варенухи по филижанці піднесли.* Котл. Ен. I. 20.

Филозо́ф, фа, *м.* 1) Философъ. *По їх січовому розуму ніщо на світі не стоїть ні радости, ні печалі: филозофы вражі діти!* 2) Ученикъ предпослѣдняго класса духовной семинаріи. *Филозоф! а кобили в хамут не вліз запрягти.* Ком. Пр. № 873.

Филозофі́ста, ти, *м.*=**Филозоф 2**. *Филозофіста каїсь тіста, взяв коралі, пішов далі.* Вх. Зн. 75.

Филозофі́чний, а. е. Философскій. К. Гр. Кв. 28. *Филозофічні... книжки.* О. 1861. XI. 104.

Филозо́фія, фії, *жс.* 1) Философія. *Його наука була филозофія.* Левиц. Пов. 10 2) Предпослѣдній классъ духовныхъ семинарій. Сим. 175. *Дав го до школи, і аж як скінчит филозофію, абись му дав сей лист прочитати.* Драг. 318.

Филозо́фний, а, е. Умный, мудреный, хитрый. Вх. Зн 75.

Фило́нник ка, *м.*=**Хвилівник**. ЗЮЗО. I. 113.

Филь, лю, *м.* 1) Родъ, фамилія. *З того филю.* Вх. Зн. 75 2) Порода. *Така*

филь у тих овец всі білохвості. Вх. Зн. 75.

Фи́нкати, каю, еш, *гл.*=**Пстинькати.** Вх. Зн. 57.

Фи́ркати, каю, еш, *гл.* Лягать, брыкаться. Шух. I. 83.

Фи́скавка, ки, *ж.* Гадюка черная, Pelias berus L. Вх. Зн. 75.

Фі́вкати, каю, еш, *гл.* Объ иволгѣ: кричать. *Коли олійник* (иволга) *часто фівкає, то буде дощ.* ЕЗ. V. 176.

Фіґель, гля, *м.* 1)=**Фиґель** 1 и 2. *Тогди ся злетіли всі чорти і показували ріжні фіґлі, скакали по столі, по миска́х....* Гн. II. 6. *Бачать діти, що старий батько з ними фіґля зробив.* Драг. 181. 2) мн. **фіґлі.** Маленькіе локончики на вискахъ женщины. Гол. Од. 61.

Фіґлюва́ти, лю́ю, еш, *гл.*=**Фиґлюва́ти.** Желех.

Фіґлявий, а, е. 1) Шутливый, проказникъ. Вх. Зн. 75. 2) Злобный, злой. Желех. 3) Лицемѣрный. Шух. I. 33.

Фі́ін, на, *м.*=**Хрещеник.** Шух. I. 32.

Фі́їна, ни, *ж.*=**Хрещеница.** Шух. I. 32.

Фільва́рок, рку. *м.* Ферма, загородный домъ. *Тепер би нам наперти.... на панські замки, на двори й фільварки.* К. Ц. 210.

Фін, на, *м.*=**Фіїн.** Драг. 320.

Фі́нда, ди, *ж.* Вѣтренная, легкомысленная дѣвушка. Фр. (Желех.).

Фіндю́рка, ки, *ж.* Потаскуха. *Фіндюрки щоки підправляли.* Котл. Ен. V. 21.

Фіно́вщина, ни, *ж.*=**Крижмо.** Желех.

Фіоми́к, (ку?), *м.* Раст. можжевѣльникъ, Juniperus communis L. Вх. Уг. 277.

Фі́ра, ри, *ж.* Повозка, телѣга, подвода. См. Хура. *Наложив у неділю рано дві фіри снопів.* Гн. II. 60.

Фіра́нка, ки, *ж.* Штора на окнѣ. *Фіранки на вікнах.* Гн. I. 135.

Фірис, са, *м.*=**Тартак.** Гв. I. 24. Шух. I. 181.

Фі́рма, ми, *ж.* 1) Форма (для отливки изъ металла, для печеній). Шух. I. 216, 281, 283, 298. 2) Родъ глинянаго подсвѣчника, по формѣ нѣсколько напоминающаго крендель. Вх. Зн. 75.

Фірми́к, ка́, *м.* 1) Модель изъ дерева, по которой дѣлается глиняная форма для отливки въ ней изъ металла. Шух. I. 281, 283. 2) Спрессованный въ деревянной формѣ, въ видѣ какой либо фигуры. овечій сыръ. Шух. I. 216.

Фірман, на, *м.*=**Фурман.** Kolb. I. 68.

Фірмани́на, ни, *м.*=**Фірман.** Желех.

Фірмани́ти, ню, нив, *гл.* Быть кучеромъ. Желех.

Фірма́нка, ки, *ж.* Извозъ, извозничество, то-же, что и **хурманка** 2. Желех.

Фірма́нський, а, е. Кучерской. Желех.

Фіро́вщина, ни, *ж.* Штука скота (или деньги для покупки овцы), которая даются крестнымъ отцемъ и матерью своему крестнику. Фр. (Желех.). Гн. II. 33.

Фі́ртка, ки, *ж.* 1)=**Хвіртка.** Шух. I. 94. 2) Дверка, дверца въ плитѣ, на которой жарятъ конопляное сѣмя для масла. Шух. I. 163.

Фірчак, ка, *м.*=**Цвіркун.** Вх. Лем. 477.

Фірчáти, чу, чиш, *гл.* О кузнечикѣ, сверчкѣ и пр.: трещать. *Скві́рки фірчат.* Вх. Лем. 477.

Фі́ст, фостá, *м.* 1)=**Хвіст** 1. 2) Ручка, рукоятка въ различныхъ снарядахъ: кирка́, лопатѣ, трещеткѣ (см. **дернач** 4), **в решітці** (см. **решітка** 5), у валька, которымъ бьютъ бѣлье, у **маґлівниці**, у ложки и пр. у вилъ и въ инструментахъ, похожихъ на вилы (напр. **веретінник**); также у нѣкоторой посуды, напр. у глиняной кастрюли. Шух. I. 164, 166, 167, 247, 154, 149, 194, 264. 3) Концы грубой нитки, вплетенной въ косу. Шух. I. 123. См. **Хвіст.** Ум. **Фо́стик.** Чуб. V. 635. Шух. I. 278.

Фітик, ка, *м.* Нт.: Silvia filis Вх. Пч. II. 14.

Фі́тчик, ка. *м.*=**Фітик.** Вх. Лем. 477.

Фіціґо́рний, а, е. Кокетливый. Шух. I. 33. *Фіціґорні молодиці.* Шух. I. 134. См. **Відзіґорний.**

Фіцька, ки, *ж.* Легкомысленная молодая женщина или дѣвушка. *Крутитсе тота фіцька.* Вх. Зн. 75.

Фія́вка, ки, *ж.* 1)=**Хвіялка.** Вх. Лем. 477. 2) Бѣлый кончикъ хвоста лисицы. Вх. Пч. II. 5.

Фія́кр, ра, *м.* Фаэтонъ, фіакръ. *Запрягают коні до фіякру.* Гн. I. 55.

Фія́лка, ки, *ж.* Раст. а) фіалка, Viola odorata L. ЗЮЗО. I. 141. б)—**вечірня.** Hesperis matronalis L. ЗЮЗО. I. 125. в)—**лісова́.** Viola mirabilis. ЗЮЗО I. 141. См. **Хвіялка.** Ум. **Фія́лочка.**

Фласка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Бить по лицу. Гол. II. 703.

Фле́йтух, ха, *м.* Пыжъ. Чуб. II. 635.

Флекеб, ва, *м. (мн. ч. флекеї).* 1)=**Фик.** Вх. Зн. 75. 2)=**Парубок.** Вх. Зн. 75.

Фли́нта, ти, *ж.* 1) Родъ ружья. *Для сильної армії своєї.... наклали повні гамазеї гвинтівок, фузій без пружин, булдимок, флинт і яничарок.* Котл. Ен. IV. 56. 2) Неряшливая, нерадивая дѣвка Вх. Лем. 477.

Флинтова́не, ня, *с.* Пришиваніе особымъ образомъ (у скорняковъ). МУЕ. I. 75.

Флинтува́ти, тую, еш, *гл.* Пришивать особымъ образомъ (у скорняковъ). МУЕ. I. 75.

Флигóн, на, *м.*=**Флов.** Угор.

Фли́гош, ша, *м.* Бродяга. Угор.

Фли́сник, ка, *м.* Плотовщикъ. Вх. Зн. 75.

Фліпькати, каю, еш, *гл.*=**Хлипати.** Фр. (Желех.).

Флов, ва, *м.*=**Вовк,** Canis lupus. Шух. I. 22.

Флот, ту, *м.* Флотъ. Котл. Ен. II. 29. *І флот його з гармат розбили й потопили.* К. МБ. II. 121.

Флоя́ра, ри, *ж.* Родъ пастушьей свирѣли. *Дудка дідча, а флоярa божа.* Гн. II. 222. Ум. **Флоя́рка, флоя́рочка.** *Вівчареву флоярочку чути з полонини.* Млак. 88.

Флу́дець, дця и **флу́дик ка,** *м.* Часть ткацкаго станка, иначе **сват, цьван.** МУЕ. III. 24, 25.

Фльо́кати, каю, еш, *гл.* Клокотать. Угор.

Фльокота́ти. кочу́, чеш, *гл.* Болтать. Угор.

Фльо́ндра, ри, *ж.*=**Хльорка,** КС. 1890. I. 87.

Фльо́ра, ри, *ж.* Сильно ненастная дождливая погода. *Як великий дойдже, як барз юж так довго ся свотно, та тоздн юж бесідують „фльора“.* Гн. I. 50.

Фльо́рес, су, *м.* Траурный флеръ, крепъ. *Онде катафалок фльоресом общитий.* Щог. В. 63.

Фльо́та, ти, *ж.* Мокрый снѣгъ. Вх. Зн. 75.

Фльо́вора, ри, *ж.* Женщина, говорящая неприличныя слова. Фр. (Желех.).

Фльо́ворити, рю, рить, *гл.* Болтать безъ умолку, трещать, пустословить. Фр. (Желех.).

Фля́цкати, каю, еш, *гл.* Шлепать, бить ладонью Вх. Зн. 75.

Фля́чки, чок, *ж, мн.* Кушанье: порѣзанныя на куски свиныя или телячьи кишки, сваренныя въ пшенной кашѣ. МУЕ. I. 106.

Фля́ша, ші, *ж.* Бутыль, бутылка. Шух. I. 307. Желех. *Наша губа не фляша, то взість, як і ваша.* Ком. Пр. № 560.

Фля́шечка, ки, *ж.* Ум. отъ фляшка.

Фля́шка, ки, *ж.*=**Пляшка.** *Фляшка з горівкою.* Лукаш. 112. Ум. **Фля́шечка.** Желех.

Фляшча́, ча́ти, *с.*=**Фляшечка.** Гн. II. 39.

Фляшчи́на, ни, *ж.*=**Фляшка, фляшечка.** Желех.

Фо́взатися, заюся, ешся, *гл.* Ползать. *Фовзаються.... гадина чорна і сороката.* Шух. I. 22.

Фо́кош, ші, *ж.*=**Вунюк.** Гол. Од. 80.

Фолосо́ватися, ситься, *гл. безл.*=**Щастити.** Вх. Зн. 75.

Фолькоті́ти, кочу, тиш, *гл.* Неясно говорить, шепелявить. Вх. Зн. 75.

Фо́люш, ша, *м.*, также и во мн. ч. **фолюші.**=**Хвалюші**=**валюша.** Шух. I. 259, 151. Гол. Од. 40. Мик. 481.

Фолюша́рь, ря, *м.* Сукновалъ. Желех.

Форбо́ти, бо́т, *ж. мн.* Кружева. *Робит форботи.* Рол. III. 498.

Фо́ркання, ня, *с.* Фыркавіе. Желех.

Фо́ркати, каю. еш, *гл.* Фыркать. Вх. Уг. 277.

Форкота́ти, кочу́, чеш, *гл.* Болтать, много говорить. Вх. Лем. 477.

Форкотли́вий, а, е. Болтливый. Вх. Лем. 477.

Фо́рналь, ля, *м.* Конюхъ. Kolb. I. 68.

Фо́рост, ту, *м.* Сухія вѣтви, сухіе сучки безъ хвои на хвойномъ деревѣ (**смерéці**). Шух. I. 176, 185. См. **Хворост.**

Форс, су, *м.*=**Вута.** Фр. (Желех.).

Форст, та, *м.* Доска, толщиной въ четыре дюйма. Вх. Лем. 477.

Фортýна, ни, *ж.* 1)=**Хвортуна.** Гн. I. 127. 2) Непогодь; мятель. Шух. I. 212, 221.

Фо́са, си, *ж.* Ровъ, канава, яма. *Коло млина, млина вода фосу ріже.* Чуб. V. 1130. *Ой од Хведя до Лантона прорізани фоса.* Грин. III. 374. *Ой у лісі під горіхом викопана фоса.* Грин. III. 373.

Фо́скати, каю, еш, *гл.* Фыркать. Вх. Зн. 75.

Фо́снути, ну, неш, *гл.* Фыркнуть. *Кіт фоснув.* Вх. Зн. 75.

Фо́стик, ка, *м.* Ум. отъ фіст.

Фосува́ти, у́ю, ешь, *гл.* Прорѣзывать канавами. *Ґрунта фосовані.* Вх. Лем. 477.

Фо́та, ти, *ж.*=**Обгорта 1**. Гол. Од. 61, 71. Kolb. I. 37.

Фо́флавий, а, е. Шепелявый, неясно выговаривающій. Вх. Зн. 75.

Фоф. Въ выраженіи: **Бодай ти (=ті) фоф було!** Проклятіе, имѣющее смыслъ: чтобъ ты пропалъ. Фр. Пр. 99.

Фо́шкавка, ки, *ж.* Раст. дождевикъ, Lycoperdon. Вх. Зн. 75.

Фо́я, фо́ї, *ж.* Вѣтви хвойнаго дерева. Желех. Шух. I. 176. См. **Хвоя.**

Фра́їр, ра, *м.* Возлюбленный, женихъ. Гол. III. 393. *Мам фра́їра пана.* Гол. IV. 511.

Фра́їрка, ки, *ж.* Возлюбленная, невѣста. Гол. III. 120. Ум. **Фра́їрочка.** *Моя фра́їрочка.... мене любила.* Гол. I. 150.

Фра́їро́вський, а, е. Принадлежащій фра́йру. Гол. III. 422.

Фра́їрочка, ки, *ж.* Ум. отъ **фра́їрка.**

Фра́їрча́, ча́ти, *с.*=**Фра́їрочка.** Гол. III. 415.

Фра́йтер, ра, *м.* Ефрейторъ. Желех. *Фрайтер, прочинайте мені лист.* Федьк.

Фра́ґа, ґи, *ж.* Ниша. Подольск. г.

Фрамбо́ля, лі, *ж.* Бѣлый хлѣбъ овальной формы, французская булка. Херс. г. Шейк.

Фра́нція, ції, *ж.* Франція. Желех.

Франці́з, за, *м.* Французъ. *Вони будуть говорити по французький, як французи.* Левиц. Пов. 119.

Франці́зка, ки, *ж.* Француженка. Желех.

Франці́зчина, ни, *ж.* Французскій языкъ и вообще все французское. *Людина.... мало тямуща в рідному слові, бо московщина вкупі з франзучиною прибивали його к землі.*

Франці́зький, а, е. Французскій. *Вірші.... французькі.* Левиц. Пов. 122.

I. Фрас, су, *м.* 1) Раздраженіе, гнѣвъ. Фр. (Желех.). 2) Утюгъ. Желех.

II. Фрас! *межд.*, выражающее ударъ. *Фрас в писок!* Желех.

Фра́снути, ну, неш, *гл.* Ударить. Желех.

Фрасува́тися, су́юся, ешся, *гл.* Сильно безпокоиться, тревожиться, печалиться. *Най ся мама не фрасує.* АД. I. 85.

Фрасу́нок, нку, *м.* Печаль, забота, безпокойство. *А по тім фрасунку напиймося трунку.* Чуб. V. 1146.

Фра́шки, шок, *ж. мн.* Пустяки, бездѣлица. Котл. НП. 430. *Досаг, скарби, все то фрашки, люблю дівча з божої ласки.* Гол. I. 365.

Фре́йда, ди, *ж.* Женщина плохого поведенія. Вх. Зн. 75.

Фре́ла, ли, *ж.*=**Флояра.** Вх. Зн. 75.

Фре́лбіх, бі́ї, *ж.* Завязка, шнурокъ у фартука. Вх. Зн. 75.

Фре́нзлі, лів, *м. мн.* Бахрома. Чуб. VI. 113.

Фри́ґа, ґи, *ж.* Дерево, длиной въ семь саж. Вх. Зн. 75.

Фри́ка, ки, *ж.* Насиліе. принужденіе. *Я я його по добру голубити, бо знав, що фрикою з ним і тілько не вдію.* Федьк.

Фрр! *межд.* для обозначенія отлета птицы. Желех.

Фруз, за, *м.* Насѣк. Prionus coriarius. Вх. Пч. II. 27.

Фуга́нок, нку, *м.* Рубанокъ для окончательной отдѣлки строгаемаго (у столяровъ). Вас. 149.

Фугува́ти, ґу́ю, еш, *гл.* У кожевниковъ: разглаживать и очищать кожу штрихолем окончательно передъ дубленіемъ. Вас. 157.

Фу́дити, джу, диш, *гл.* Бросать, швырять. Фр. (Желех.).

Фудули́тися, люся, лишся, *гл.* Быть надменнымъ, высокомѣрнымъ, гордиться, чваниться. Желех.

Фудуля́ш, ля́ї, *ж.* 1) Надменность, гордость, высокомѣріе. *Слухайте тільки, як з мене фудулю вигнали.* Федьк. 2) Надменный, гордый человѣкъ. Желех.

Фудуля́вий, а, е. Надменный, гордый, высокомѣрный. *Як би мій фудульний брат отсе знав, то ще б в лице мені дав.* Федьк.

Фуждоли́ти, лю, лиш и **фуждіти, джу, диш**, *гл.* О вѣтрѣ: шумѣть, бушевать. Фр. (Желех.).

Фу́жола, ли, *ж.*=**Фіскавка.** Вх. Зн. 75.

Фук, ка́, *м.* 1) Крикъ на кого, брань. *Фук на фук як ніде, то нічого з того не буде.* Ком. Пр. № 131. 2) Не убитая по ошибкѣ пашка, за которую берутъ противникъ пашку. Шейк. 3) **Уми́нути фука́.** Надуть, обмануть. *На рід надія не яка: поки в коморі есть і в скрині, лестук потреться в сій хатині та й далі, вкинувши фука.* Мкр. Г. 61.

Фукавиця, ці, *ж.* Мятель. Вх. Уг 278.

Фу́кання, ня, *с* 1) Дуновеніе (ртомъ). Шейк. 2) Крики (на кого), брань.

Фука́ти, каю, єш, *гл.* 1) Дуть (ртомъ). Шейк. 2) Браниться, кричать. *Брат на брата та ворогує, сестра на сестру чари готує.... бочка до неньки смілб фукає.* Чуб. Ш. 417, 418.—**на кого.** Бранить кого, кричать на кого. *Ще наймит із пак цини, на воли фукає.* Гол. I. 220.

Фукну́ти, ну, неш, *гл.* 1) Дунуть (ртомъ). Шейк. 2) Крикнуть на кого. 3)—**ким, чим.** Бросить кого, что. *Як ким фукне у провалу велику!* Драг. 370.

Фукну́тися, нуся, нешся, *гл.*=**Фукнути 1.** *Оберкімся і фукнімся, і дупнем ногою.* Гол. III. 510.

Фунда́тор, ра, *м.* Основатель, учредитель. *О, предки Виннсвецьких і Корецьких, фундатори манастирів єпископських!* К. Бай. 17.

Фунда́ція, ції, *жс.* 1) Основаніе, учрежденіе. Желех. 2) Пожертвованіе капитала на основаніе чего. Шейк.

Фундува́ти, дую, єш, *гл.* Основывать, учреждать. *Монастир давній, Богом фундований, Почаєв названий.* Мар. л. сб. 190 (Нп.).

Фуні́ти, (ню, ниш?), *гл.* Выдыхаться, терять запахъ; блекнуть, увядать. Угор.

Фу́раж, жа, *м.* Подоборъ. *Як є посуха, то він має фураж—наб'є менче бриндзі, як обіцяв дати, тогди мусить готівкою доплатити.* Шух. I. 209.

Фурдиґа́ти, ґа́ю, єш, *гл.* Вертѣть? (съ шумомъ?) *Тікайте з хати, бо я буду вертепом фурдиґати.* Кон. Пр. № 233.

Фу́рик, ка. *м.* 1) Тачка. Вх. Уг. 278. 2) Колясочка для дѣтей. Вх. Уг. 278.

Фу́рка, ки, *жс.*=**Куделя 1.** Вх. Лем. 478.

Фу́кало, ла, *с.* 1) Игрушка: волчекъ. Шейк. 2) Родъ игрушки: состоитъ изъ а) палочки, б) орѣха свища, срѣзаннаго сверху и снизу и надѣтаго на палочку, в) нитки, намотанной на палочку и пропущенной сквозь дырку свища, г) картофелины, въ которую воткнуть противуположный конецъ палочки. Держа орѣхъ тремя пальцами лѣвой руки, правою рукою тянуть за нитку, а потомъ слегка ее пускаютъ, не выпуская изъ пальцевъ; отъ тяжести картофели нитка сама наматывается на палочку. Шейк. 3) Снарядъ, съ помощью котораго, испугиваютъ въ саду или огородѣ птицъ или свиней: нѣчто подобное кнуту, къ короткой веревочкѣ котораго привязана дощечка. 4) Родъ женскаго платья. Левч 103. Ум. **Фу́кальце.** *Дочка Лавися чапуруха в кімецькім фукальці була.* Котл. Ен. IV. 27.

Фу́кання, ня, *с.* 1) Звукъ, издаваемый фу́кало́м. Шейк. 2) Отлетъ, полетъ съ шумомъ крыльевъ.

Фу́кати, каю, єш, *гл.* 1) Трещать фу́кало́м. Шейк. 2) Отлетать съ шумомъ крыльевъ. Желех.

Фу́кнути, ну, неш, *гл.* Полетѣть, слетѣть съ шумомъ. *Як черкне мене вгору* (рогами підкинувъ), *то я фукнув, як з лука.* МВ. (КС. 1902. X. 155).

Фурковні́ти, ню́, ниш, *гл.*=**Фурчати.** Шух. I 23.

Фу́рнути, ну, неш, *гл.*=**Фукнути.** *Качка ...і фурнула.* Рудан. I. 129.

Фурр! *межс.*=**Фрр!** Желех.

Фурцюва́ти, цюю, єш, *гл.* Танцовать, скакать. *Тепер ти, бачу, не до соли уже, підтикавши десь поли, фурцюю добре навіски.* Котл. Ен. II. 32.

Фурча́ти, чу́. ча́ш, *гл.* Шумѣть, жужжать. Фр. (Желех.).

Фура́ти, раю, єш, *гл.*=**Шпурляти.** Желех.

Фу́ста, ти, фустина, ни, фу́стка, кн, *жс.*=**Хуста, хустина, хустка.** Желех. Шух. I. 133, 137. Чуб. V. 621, 262.

Футбрко, ка, *с.* Ум. отъ **футро.**

Фу́тик, ка, футко, ка, футок, тка, *м.*=**Худко, худок.** Вх. Лем. 478.

Футіти, фучу, тиш. *гл.* Сопѣть, пыхтѣть, дуть. Желех. **На все фути́.** Онъ надуть, спесивъ. Вх. Зн. 75.

Фу́ткати, каю, єш, *гл.* Кричать: фут, фут. Вх. Лем. 478.

Футра́рь, ря, *м.*=**Кушнір.** Желех.

Футри́на, ни, *жс.* 1)=**Футро.** Желех. 2)=**Футрине.** Желех.

Футри́не, ни, *с.* Оконная коробка, облицовка оконнаго проема. Шух. I. 95.

Фу́тро, ра, *с.* 1)=**Хутро.** 2) Шуба, шубка. Гол. Од. 17. *Треба було Орисі футро справити,—ще й не справити, а верх набрати, бо блам був головий з Масійого футра.* Св. Л. 183. Ум. **Футе́рко.** Гол. Од. 17.

Футрува́ти, рую, єш, *гл.* Кормить? Чистить? *Іди футрувй (коні), бо зараз їдемо!—Фірман пішов, нафутрував, та й пішли упрягли коні.* Гн. II. 214. См. **Хутрувати.**

Фу́тькало, ла, *с* Вспыльчивый человѣкъ. Фр. (Желех.).

Фу́фалица, фу́фелица, ці, фу́феля, лі, *ж.*=**Завірюха**. Шух. I. 107. Желех.

Фуфе́рня, ні, *ж.* = **Фуфалиця**. Вх. Зн. 75.

Фу́фловица и **фуфу́лица, ці,** *ж.*=**Фуфалиця**. Желех.

Фуча́ти, фучу́, чи́ш, *гл.*=**Футіти**. *Лягла спати, а сама з просони зачала фучати.* Драг. 331. *Він надходит десь так вночі, фучит.* Драг. 331.

Фу́шкати, каю, єш, *гл.* Вырываться вылетать. *Губка.... затліває, а дим з неї починає фушкати далеко на усю полонину.* Шух. I. 191. *Зачнє тютюн фушкати (дим з люльки ти).* Шух. I. 36.

Фуа́ра, ри, *ж.* 1) Пастушья свирѣль. *Завернув анюл Саву до буди, забрали фуяри, забрали дуди, на котрих пісню грали.* Чуб. III. 377. 2) *об.* Безпомощный, неспособный человѣкъ. Желех. Ум. **Фуя́рка**. Желех.

Фуа́рити, рю, рить, *гл.* Говорить, дѣлать глупости. Вх. Зн. 75.

Фуа́рка, ки, *ж.* Ум. отъ **фуяра**.

Фуа́рош, ша, *м.* Мастеръ, дѣлающій **фуярки**. Вх. Лем. 478.

Ф'ю! *меж.* для выраженія свиста. Шейк.

Ф'юка́дло, ла, *с.* Иволга, Oriolus galbula. Вх. Уг. 278.

Ф'ю́кати, каю, єш, *гл.* 1) Свистѣть. Шейк. Также о птицахъ, напр. иволгѣ. Вх. Уг. 278. 2) Развѣваться. Желех

X.

Ха-ха! *межд.* выражающее смѣхъ. *Ха-ха-ха-ха!—Чорт, панове, літанью співає.* Шевч. 137.

Ха́ба, би, *ж.*=**Хабета**. Желех.

Хаба́в, ву, *м.* Хворостъ, прутья. Шейк.

Хаба́лиця, ці, *ж.* Кокетка, охотница до любовныхъ шашней, наложница. *Чоловік мав лиху жінку хабалицю, що знюхалася з паном.* Гн. II. 166.

Хаба́лка, ки, *ж.*=**Хибалиця**. Желех.

Хаба́ль, ля, *м.* Любовникъ, волокита. Желех.

Хаба́льний, а, е. Кокетливый; любодѣйный. Желех.

Хаба́лькиця. ці, *ж* =**Хабалиця**. Желех.

Хаба́льство, ва, *с.* Кокетство, волокитство, любовныя связи. Желех.

Хабара́, ри, *ж.* Взятка. Шейк.

Хаба́рник, ка, *м.* Ум. отъ **хабарь**.

Хабарі́й, рія, *м.*=**Хабарник**. Желех.

Хаба́рник, ка, *м.* Взяточникъ. *Такого хабарника, як наш писарь, більше нігде не знайдеш.* Харьк.

Хаба́рницький, а, е. Взяточническій. Шейк.

Хаба́рь, ра́, *м.* Взятка. *Визвольте мене, бо з голоду пропаду, або буду хабарі брати.* Св. Л. 319. *Тільки грошики лунили і одбірали хабарі.* Котл. Ен. Ум. **Хабарик**.

Хабата́рня, ні, *ж.* Заводъ для вычинки козьихъ шкуръ.

Хабе́та, ти, *ж.* Кляча. *Отто хабета: скільки бий, стільки і в'їдеш.* Канев. у.

Хаба́, зу, м. хабза, зи, *ж.*=**Хабзина**. Вх. Лем. 478. Вх. Уг. 272.

Хабзи́на, ни, *ж.*=**Вузина**. Вх. Пч. II. 36.

Хабзи́на, ни, *ж.* Прутъ, хворостина. Вх. Зн. 76. *Вітронько дуе, вітронько дуе, хабзиною колише.* Гол. I. 255. Ум. **Хабзи́нка**. Желех.

Хабзи́нка, ки, *м.* Кустарникъ. Вх. Зн. 76.

Хабо́ття, тя, *с.* Хламъ, лохмотья. Мнж. 193. *Усе викрадено з скрині, усе забрато, осталась сама негодня: то драче, то погане, —саме хабоття.* Александров. у.

Хабо́тя, тѣ, *ж.* Неповоротливая, медлительная женщина. *Сам піде, або пішле хаботю.* Лебед. у.

Хабу́з, зу, *м.* 1) Грубыя сорныя травы. Желех. 2)=**Хабаз**. Желех.

Хабу́зня, зя, *с. собр.*=**Хабуз**. *Дивитесі на хату, а на ній кропива та й хабузя росте.* Гн. II. 69.

Хава́, ви, *ж.* Челюсть. Желех. Ум. **Хавка**.

Хавав, *межд.* выражающее крикъ перепела. *Хавав!—крикнула пані Висока з-за листу і таки справді злякала молодих людей.* Левиц. Пов. 215.

Хававка́ння, ня, *с.* Крикъ перепела. Шейк.

Хававка́ти, каю, єш, *гл.* Кричать (о перепелѣ). *Перепела хававкали.* Мир. ХРВ. 39.

Хавдій, дія, *м.* Обжора. Желех.

Хаве́ля, лі, *ж.* Дырка во 2-мъ дышлѣ волоньей запряжки (**зійце**), въ которую вставляютъ колокъ для удержанія ярма (**притйка**). Черк. у.

Хаве́ря, рі, *ж.* Вихрь, буря? *Зачумі-ла хаверя з метелицею.* Полт.

Ха́вка, ки, *ж.* 1) Ротъ, рыло, морда. Желех. 2) мн. **Хавки́**. Роть. ЕЗ. V. 53. Желех. 2) мн. Жабры. Желех.

Ха́вкати, каю, єш, *гл.* 1) Есть съ жадностью. Желех. 2) Дышать жабрами. Желех.

Хавку́н, на́, *м.*=**Хавдій**. Желех.

Хавту́р, ра, *м.* 1) Взятка. 2) Поборы

натурой, собираемые духовенством. *Шкоярі з дяком сівали псальми за хавтурм.* Мкр. Н. 31. Также: остатки поминального обѣда, забираемые духовенством и нищими, а иногда въ шутку и самый поминальный обѣдъ. (Козелец. у.); отсюда (шуточно?): **Хавтурй справля́ти.** Давать поминальный обѣдъ по умершемъ. Бор. у.

Хавту́ра, ри, *ж.*=**Хавтур.** Шейк.

Хавту́рний, а, е. Любитель **хавтур.** *І хавтурний дерій, увесь у злоті, нетягам проповіде любов.* К. XII. 81.

Хавту́рник, ка, *м.* 1) Взяточникъ. 2) О духовенствѣ: берущій поборы натурой.

Хавтурува́ти, рую́, єш, *гл.* 1) Брать взятки. 2) Собирать поборы натурой (о духовенствѣ).

Хавту́р'я, р'я, *с.* Поборы духовенства натурою. *Набрав хавтур'я, що й до зеленої неділі стане.*

Хавча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Хрипѣть слабо. *Хоч вельми дуже запищить, хоч не до прикладу хавчить, або нявчить, мов по котячі.* Гліб.

Хавчу́ра, ри, *ж.*=**Хавка** 1. Желех.

Хаві́я, ві́, *ж.* Громадина. *Оттакої хазії, як ішла сьогодні через нашу слободу, я зроду-віку не бачила.* Волч. у.

Хазя́єчка, ки, *ж.* Ум. отъ **хазяйна.**

Хазя́їн, на, *м.* Хозяинъ. *Од хазяїн дома хазяйнує, на білому спати лягає, а безщасний чумак у дорові всяку муку приймає.* Нп. *Гостям сміх, а хазяїну сльози.* Ном.

Хазя́їновúтий, а, е. Хозяйственный, водущій хорошо хозяйство. *Хазяїновитий був покійник.* Сим. 217.

Хазя́їнува́ти, ную́, єш, *гл.* Хозяйничать, вести хозяйство, быть хозяиномъ. *„Піду лучче хазяїнувати“.* Оженивсь собі гарненько і хазяїнує. Рудч. Ск. I. 192. *Хазяїн дома та хазяїнує.* Рудч. Чп. 147.

Хазя́їнува́тий, а, е=**Хазя́їновитий.** *Він був собі убогий, та хазяїнуватий.* Г. Барв. 172.

Хазя́й, зя́я, *м.*=**Хазя́їн.** *Хазяй на всю губу.* Ном. № 10101. *Питається сам хазяй.* Рудан. I. 80.

Хазя́йка, ки, *ж.* Хозяйка. *І такою хазяйкою зробилась невсипущою на все село.* Рудч. Ск. I. 179. Ум. **Хазя́єчка.** Чуб. V. 1026. *Ти ж моя хазяєчко кохана!* МВ. (О. 1862. Ш. 50).

Хазя́йливий, а, е=**Хазя́їновитий.** *Пани-сусіде нашу панію похваляють-величають: отто хазяйлива!* МВ. (О. 1862. Ш. 60). *Хазяйлива була вдова.* Г. Барв. 304. *Хазяйлива натура.* Мир. ХРВ. 225.

Хазя́йнови́тий, а, е=**Хазя́їновитий.** *Її батько-мати, люде з дрібного панства, але чесні, хазяйновиті.* Левиц. Пов. 225.

Хазя́йнува́ння, ня. *с.* Хозяйничанiе.

Хазя́йнува́ти, ную́, єш, *гл.*=**Хазя́їнувати.** Мет. 458. *Чомусь мої воли не пасуться, да не хочуть води пити; лучче було б хазяйнувати, ніж по дорогах ходити.* Нп

Хазя́йновли́вий, а, е=**Хазя́їновитий.** *І хороша, і хазяйовлива, да з людьми вдачі не має, як обійтися,* Т. Барв. 132.

Хазя́йствечко, ка, *с.* Ум. отъ **хазяйство.**

Хазя́йство, ва, *с.* 1) Хозяйство. *Міроників мав хороший млин,—в хазяйстві не аби що він.* Гліб. 2) Соб. Хозяева. *Далі почали усе білить, усе білить кури пропадати, та вже і не стерпіло хазяйство, пішли до волости.* Кв. II. 164. Ум. **Хазя́йствечко.** *Буде вже мені, каже, наймитувати,—може, каже, своє хазяйствечко заведу.* Рудч. Ск. I. 149. *Мав собі домочок і садочок, і город,—невеличке та хороше хазяйствечко.* МВ. I. 17.

Хазя́йський, а, е. 1) Хозяйскій. *Хазяйське око товар живить.* Ном. № 9972. 2) **Хазя́йський син, хазя́йська дочка́.** Сынъ, дочь уважаемаго хозяина, уважаемыхъ родителей.

Хазя́йчин, на, не. Принадлежащій хазяйкѣ. *Нема своєї* (коровн), *дак на хазяйчиній учись.* Г. Барв. 435.

Хазяюва́ти, зяю́, єш, *гл.* 1)=**Хазя́йнувати** 1. *Лучче було хазяювати, ніж по дорогах ходити.* Рудч. Чп. 87. 2) Распоряжаться. *Хазяюй тими грішми.* Чуб. II. 380. *Нехай чорт хіньми оре, а дяками хазяює.* Ком. Пр. № 304.

Хай, *нар.* Пускай, пусть. *Хай їй лиха година!* Рудч. Ск. *Хай же її Бог благословить, мою дитину.* МВ. II. 164.

Хáйний, а, е. Опрятный, чистоплотный. Желех.

Хáкати, каю, єш, *гл.* Тяжело дышать,—запыхавшись отъ жары и пр. *Думно Рябкові—бач, як хакає, язик висолотивши.* Харьк. *День був гарячий, сказано, в сергні; сонце пекло, наче думало ввесь світ запалити; ворони по скалах хакали, роти поразявляли.* Св. Л. 215. *Чого ти так хакаєш?—Захакався б і ти,*

як би стирив на гору такого мішка. Харьк.

Халабу́да, ди, *ж.* 1) Шалашъ. *Напекло халабуду.* Мил. 102. 2) Легкая непрочная постройка, наскоро сдѣланная,—напр. временныя сѣни при хатѣ. Вас. 195. 3) Еврейская крытая бричка, родъ кибитки. *Нечистий пре жидівську халабуду.* Стор. II. 39. 4) Волъ съ рогами большими выступающими впередъ, концы коихъ, закругляясь, почти сходятся кверху. КС. 1898. VII. 45. Ум. **Халабу́дка.** *По всьому садові назбудували гульбищ, печер, халабудок.* Стор. М. Пр. 66.

Халя́кати, каю, еш, *гл.*=**Хавкати 1.** Желех.

Халяз|ія, ії, *ж.* Трепка, взбучка, потасовка. *Зевес не дурно похвалявсь: получии добру халазію він видавить з тебе олію.* Котл. Ен. I. 29.

Халя́стра, ри, *ж.*=**Халастра.** Желех.

Халамаі́дол, ла, *м.* Врань. *Ах ти халамаідол!* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Халама́н, на, *м.* Батракъ? *Сам пан, сам халаман.* Чуб. I. 278.

Халане́й, мея, *м.* Прозвище для еврея. *Жид, жид—халамей, повісився на щабель.* Подольск. г.

Халами́д, да, *м.*=**Халамей.** ЕЗ. V. 151.

Халами́дник, ка, *м.* Оборвышъ, босикъ. Мпр. ХРВ. 296.

Халамі́й, мія и **халамі́нь, ня,** *м.*=**Халамей.** *Жид, жид халамій* (халамінь) *повісився на ремінь.* ЕЗ. V. 151.

Халя́ндрусь, ся, *м.*=**Хавдій.** Желех.

Халаса́ти, сáю, еш, *гл.*=**Хавкати 1.** Желех.

Халя́стати, таю, еш, *гл.* Раздавливать. Желех.

Халя́стра, ри, *ж.* Сбродъ (о людяхъ). Желех.

Халасува́ти, сýю, еш, *гл.* 1)=**Халасати.** Желех. 2) Лакомиться. Каменец. у.

Халасу́н, на, *м.* Лакомка, обжора. Желех.

Халя́т, та, *м.* Верхняя длинная женская одежда съ пелериною. *Літом* (у нея)—*голубий халат.* Сим. 227. Ум. **Халя́тик.** *Вопа... в голубому халатику.* Сим. 227. *Вечера без спідниці, боса, в халатику, простоволоса, к Вулкану підтюпцем їшла.* Котл. Ен. 16.

Халя́ш, ша́, *м.* 1) Шалашъ. Александр. у. 2)=**Хата.** Шух. I. 88. Вх. Зн. 76.

Халаштя́н, на. *м.* Скопецъ, кастратъ. Канев. у.

Халаштя́ти, таю, еш, *гл.* Оскоплять, кастрировать.

Халашту́н, на́, *м.* Тотъ, кто оскопляетъ животныхъ. Рк. Левиц.

Халя́ща, щі, *ж.*=**Хиша.** Вх. Лем. 478.

Халящя́ти, щаю, еш, *гл.*=**Халаштяти.**

Халящина́, на́, *ж.* Лѣсная чаща. Черк. у.

Халя́да-балда́, *м.* Названіе волка въ загадкѣ. *Прийшов халда-балда, узяв стрики-брики, почули пойники: вставайте, житники! сідайте на вівсяники, доганяйте халду-балду, однімите стрики-брики.* Ном. стр. 294, № 122.

Халя́б, ба, *м.* Названіе собаки въ загадкѣ. *Іде попита коло плота, пипається халєба—чи в покупа вдома.* Ном. стр. 294, № 121.

Халепа, пи, *ж.* 1) Бѣда, несчастіе, несчастный случай. *Ми вам такої халепи натворили, що боїмося, щоб ви нас не попрусили.* Шевч. 290. *Тепер не можна і втікати, щоб халепи од них не було.* Кв. *Жолкіри дали звістку, яка халепа спіткала патера.* Стор. М. Пр. 109. **Нехай йому халепа.** Ну его къ чорту! Ном. № 5130. *Пху! нехай на вас халепа!* Г. Барв. 483. 2) Непогода. *Отто яка халепа на дворі, і носа з хати не вистромиш.* Канев. у.

Халюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Сомнительное слово, поставленное повидимому вмѣсто **марнувати** въ слѣдующ. стихахъ пѣсни: *Ой бігм мене, не жайлуєш, літа моі ти халуеш.* Чуб. V. 610.

Халу́вая, зя, *с.* Мелкія вѣтки, прутья, то-же, что и **хамло 1.** *Халуззя сякого-такого назбірав у лісі.* Черк. у.

Халу́па, пи, *ж.* Лачуга, избенка. Ном. № 12703. Чуб. II. 196. Ум. **Халу́пка.** *Вільно губні в своій халупці.* Ном. № 6812.

Халупи́на, ни, *ж.*=**Халупа,** кое-какая избенка. Шейк.

Халу́пник, ка, *м.* Безземельный, имѣющій лишь избушку. ЕЗ. V. 31. Шух. I. 271.

Халупчи́на, ни, *ж.*=**Халупина.** Шейк. Ум. **Халупчи́нка.**

Халу́с, са, *м.* Лакомка. (Галиц.). Желех.

Халя́ва, ви, *ж.* 1) Голенище. Вас. 161. *Видно пана по халявах.* Ном. 2) Развратная женщина. КС. 1882. X. 29. *Піди лиш ти к чортам плугава, невірна, покосна халява.* Котл. Ен. II. 21. 3) **З губй халяву робйти.** Врать, обѣщать и не сдер-

жать слова. *Не годиться халяву з губи робити.* Ном. № 6867. **Роспустив мо́рду як халя́ву.** Слишкомъ много говоритъ. К. ЧР. 376. 4) **Халя́вий смали́ти, присма́лювати, пекти.** Ухаживать за кѣмъ, *Та й ти там халявоки попік?* Ном. № 8974. Ум. **Халя́вка.** Ув. **Халя́вище.**

Халя́ндра, ри, *ж.* Цыганскій танецъ. *У вікон школярі співали, халяндри цигански скаколи.* Котл. Ен. II. 14.

Халясува́ти, су́ю, єш, *гл.* Танцовать, плясать. (Дяк) *ну гонака садити. Тільки борода та коса майтолає, а він так халясує, так халясує.* Мир. ХРВ. 288.

Хам, ма, *м.* 1) Хамъ, сынъ Ноя. 2) Хамъ, мужикъ, халуй. *Не дай, Боже, з хама пана.* Ном. № 1264. *А в млинарки дві дочки: одна вийшла за пана, друга вийшла за хама.* Чуб. V. 1068.

Хама́ркати, каю, єш, *гл.* Читать невнятно, подъ носъ. Козел. у. *Хамаркає, наче дяк на криласі.*

Хамели́ти, лю́, ли́ш, *гл.* Жевать съ трудомъ. *Як молодою бувала, по сорок вареників їдала; а тепер хамелю-хамелю, насилу п'ятдесят умелю.* Ном. № 8146.

Хамени́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Соглашать, приводить къ согласію? *Той їх годить, хаменить, той їх розважає.* Рудан. I. 104.

Хамену́тися, чу́ся, нешся, *гл.*=**Схаменутися.** *Він хаменувсь тепер.* НВолын. у.

Ха́мів, мова, ве. Принадлежащій хаму. **Ха́мів сі́ну!** Ругательство. *Яремо! герш-ту, хамів сіну.* Шевч. 132.

Хамі́ль, *межд.*, выражающее осторожное движеніе, съ которымъ скрываются? *А вона вже тоді хаміль, хаміль за хустку, та дідька вже не було.* Черк. у. *Той з печі хаміль, хаміль* (ночью слѣзъ украдкой и ушелъ). Мнж. 95.

Хамі́нок, нка, *м.* Чортъ. Ном. № 13996.

Хамкоти́ти, хочу́, ти́ш, *гл.*=**Гугнявити.** Шейк.

Хамло́, ла́, *с.* 1) Мелкія вѣтки, прутья. *Кабан риється у хамло, а зайчик лізе у кущ.* Рудч. Ск. I. 24. *Їздили вони в ліс, набрали там на вози хамла і везуть.* Драг. 175. 2) *м.* Неуклюжій, неотесанный человѣкъ. *Він такий хамло, поки дочвала, то й сонце зайде.*

Хамлю́га, ги, *м.* Ув. отъ **хамло 2,** но употребл. въ болѣе ругательномъ смыслѣ, въ значеніи: Хамъ, халуй, грубый мужикъ. *Виїхав раз у поле якийсь багатий хамлюга.* Драг. 115.

Ха́мний, а, е. Гордый, высокомѣрный. Вх. Зн. 76.

Хамни́к, ка, *м.*=**Хабник.** Вх. Зн. 76.

Хамну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Съѣсть быстро. *Нашвидку хамнув трошки, або випив.* Ном. № 12179.

Ха́мородь, ді, *ж.* Тѣнь, темнота, темное мѣсто. Вх. Зн. 76. См. **Хмородь.**

Хамса́, сй, *ж.* Рыба анчоусъ.

Хаму́дь, дя, *м.*=**Мудь 1.** Вх. Зн. 38.

Хаму́зе, зя, *с. соб.*=**Гамуз. Збив на хамузе**=Потрощив на гамуз. Вх. Зн. 76.

Хаму́ла, ли, *об.* 1) Неуклюжій, неповоротливый. Черк. у. 2) Очень плохой сунъ. Вх. Зн. 76.

Хаму́лувитий, а, е. Неповоротливый, неуклюжій. *Чоловік хамулуватий. Кінь і добрий, та якийсь хамулуватий.* Рк. Левиц.

Хаму́т, та́, *м.* Хомутъ. Чуб. I. 68. Вас. 159.

Хаму́тний, а, е. 1) О лошади: ходящій въ хомутѣ. *А як ся кінь хамутний має?* Ном. № 11844.

Хан, на, *м.* Ханъ. *Як хан долізе до Криму.* Ном. № 5635.

Ха́нів, нова, ве. Принадлежащій хану. *На князя, ладо моє миле, ти ханови метаєш стріли.* Шевч. 634.

Ханівка, ки, *ж.* Родъ шитья на рубахѣ.

Ха́нство, ва, *с.* Ханство. Шейк.

Ха́нський, а, е. Ханскій. Шейк.

Ха́нька, ки, *ж.* 1) Родъ небольшой тыквы. 2) **Ханьки м'яти.** Ничего не дѣлать. *Йому б тільки на лаві ханьки м'яти.* Константиногр. у. *Ханьки мнеш, бо діла нема.* Ном. № 10951. 3) **Роспусти́ти ханькй.** Разговориться, разболтаться (грубо). *Як роспустить свої ханьки, так і за день не переслухаєш.* Ком. Пр. № 39.

Хап! *межд.* Хвать! *Вовк призостався хап гуску, та й із'їв.* Чуб. I. 167. *Що лап, то хап.* НВолын. у.

Ха́панний, а, е. Краденый. *Хоч лата́не, аби не хапане.* Ном. № 9685. *Віддай, каже жінка, на церкву отой хрест; може він хапаний.* Лебед. у.

Хапани́на, ни, ж. 1) Хватанье, расхватываньe. 2) Взяточничество постоянное. 3) Спѣшка, торопливость.

Ха́панка, ки, *ж.* 1) Воровство, кража. *Ей, лови його, хапанка!—кричить видющий.* Грин. II. 183. 2) Взятка. 3) Торопливость, поспѣшность. *Не хапанка на Іванка.* Ном. № 13264.

Хапа́ння, ня, *с.* 1) Хватаніе. 2) Взяточничество. *Хапанням не дать дітям своїм ні щастя, ні долі.* Ном. № 7408. 3) Поспѣшность, торопливость. *Через хапання та й зробили воза поганого.* Канев. у.

Хапа́ти, паю, еш, *гл.* 1) Хватать, схватывать. *Стали близько к бережку приплисати і ручеками за білий камінь хапати.* Лукаш. 62. *Так хапає, як соба́ка рве.* Ном. № 4835. 2) Воровать, красть. *На вовка тільки поговір, а овечок Трохим хапає.* Гліб. 3) Брать взятки. *Та й здорово він хабарі хапає.* 4) Ѣсть съ жадностью. *Хазяїн їсть таки так, покизує ложку.... а циган таки добре хапав, бо вимерхався не снідавши й нічого.* Грин. I. 121. 5) Хватать, быть достаточнымъ. *На чужій землі хата і сніп на чужій землі; зажнем стільки, що й не хапає.* Г. Барв. 502.

Хапа́тися, па́юся, ешся, *гл.* 1) Хвататься, браться. *Хапається за шаблю.* Стор. М. Пр. 108. 2)—**чого́.** Дѣлать что, хвататься за что. *Не хапайся дурниці, не будеш сидів у темниці.* Ном. 3) Спѣшить, торопиться. *Хто хапавсь жито сіяти, то в того воно повипрівало.* Лебед. у. *Хапається, як попівна заміж.* Ном. № 3154.

Хапа́тній, ні, *ж* Спѣшка, скорая, поспѣшная работа. *Там така хапатня, що не вхопиш. Хапатню таку зробили, що духом забрали всю солому.* Черк. у.

Хапи́ця, ці, *ж.* ? *Хапало в хапиці, хапиця ж по пиці.* Ном. № 13335.

Хапка, ки, *ж.* Западня, ловушка.

Ха́пкати, каю, еш, *гл.*=**Хапати** 1. Вх. Лем. 478.

Хапки́й, а́, о́. 1) Поспѣшный, скорый, проворный; охотно берущійся за что. *Илько до роботи хапкий, а до їжі ні.* Волч. у. 2) Нечистый на руку, вороватый. *На паси́ку треба чоловіка, щоб не хапкий.* Черк. у.

Ха́пкість, кости, *ж.* Поспѣшность. *Не замкнув комері, а все то хапкість робе.* НВолын. у.

Хапко́, ка́, *м.* 1) Взяточникъ. 2) Хватающій что либо (чаще всего говорится о чортѣ). *Побере їх хапко.* Ном. № 4089. 3)=**Злодій.** Вх. Зн. 76. *Хапко з хапком зне́ся.* Ном. № 7957. 4) Въ загадкѣ: котъ. Ном. № 129, стр. 294.

Хапко́м, *нар.* Наскоро, на скорую руку, поспѣшно. *Так хапком зробив курінь, та й не до ладу.* Канев. у. *Посідали на вози хапком та мерщій їхати, щоб завидна дома бути.* Полт.

Хапли́вий, а, е. Поспѣшный, торопливый. Шейк.

Хапло́, ла́, *с.* Сорная трава. *Посія́ла квітки, а виросло хапло.* Винниц. у.

Хапну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **хапати.** *Хапнув обома лапами.* Чуб. I. 142.

Хапови́тий, а, е. Воронатый, нечистый на руку. *У нас люде хаповиті.* Волч. у.

Хапокни́ш, ша, *м.* Презрительное, названіе для лица духовнаго званія и его дѣтей. *От проклятий хапокниш!—подумала Мася* (про бурсака). Св. Л. 107.

Хапту́р, ра́, *м.*=**Хаптур 2.** *Свита з хаптуром.* Васильк. у.

Хапту́ра, ри, *ж.*=**Хавтур.** *Пін дзвонить за для своєї користи, може чув де хаптури поїсти.* Чуб. I. 280. **Ум. Хапту́рка.** *Не здужає* (кобила) *у пилипівку попівських хаптурок по селу возить.* Кв.

Хапту́рний, а, е=Хавтурний. *З хаптурних кичаків малюете ікони.* К. Дз. 35. *Жерці... хаптурний рід.* Котл. Ен. VI. 50.

Хапту́рник, ка, *м.*=**Хавтурник.** *Судящі—безсоромницькі хаптурники.* Харьк. г. *Голота своїх панів хаптурниками мае.* К. ЦН. 168.

Хапту́рництво, ва, *с.* Взяточничество, собираніе поборовъ. К. ПС. 130.

Хапту́рницький, а, е. Принадлежащій, свойственный хаптурнику.

Хаптурувати, рую, еш, *гл.*=**Хавтурувати.** К. ЦН. 298.

Хапу́-хапу́! *меж.* для выраженія частаго хватанія. Шейк.

Хапу́га, ги, *м.* Взяточникъ. *Всіх покривав—і хапуг, і злодіїв.* О. 1861. I. 94.

Хапу́жество, ва, *с.* Взяточничество Шейк.

Хапу́ля, лі, *ж.* Хватающая. Встрѣчено только въ загадкѣ для обозначенія кошки: *Бігла морґуля, питала крикуля: чи є вдома хапуля?* (Мышь, пѣтухъ, кошка). Чуб. І. 311.

Хапу́н, на, *м.* 1) Хватающій. Г. Барв. 27. 2) Взяточникъ. *Хапун такий, що й з рідного батька злупить.* Котл. ІІІ. 388 3) Чортъ. *Там тебе хапун ухопить.* Грин. І. 243. *А щоб тебе хапун ухопив.* Харьк. г. 4) Въ загадкѣ: ротъ. Чуб. І. 307.

Характе́р, ру, *м.* Характеръ. *Глибоко твердий характер.* Левиц. І. 232.

Характе́рник, ка, *м.* Чародѣй, колдунъ. К. ЧР. 151. Шевч. 363. *Став я шукать знахарів та усяких характерників.* Стор. М. Пр. 41.

Характе́рство, ва, *с.* Колдовство. К. ЧР. 151. *Вони беруть однією хистю, а в нашого брата про запас і характерство єсть.* К. ЧР. 128.

Характе́рствувати, вую, еш, *гл.* Колдовать, чародѣйствовать. *Вже ворожить, характерствує.* К. ЧР. 144.

Харалу́жний, а, е. Стальной. *Харалужний меч.* К. ПС. 128.

Харама́н, на, *м.* Обманщикъ. Вх. Зв. 76. ЕЗ. V. 151. *Гиґти харама́ни.* Дурачить. ЕЗ. V. 151.

Харама́нити, ню, нив, *гл.* Обманывать, дурачить. Вх. Зв. 76.

Харама́рканнє, ня, *с.* Бормотаніе подъ носъ. Желех.

Харама́ркати, каю, еш, *гл.*=**Хамаркати**. *Харамаркали дяки.* Котл. Ен. Ш. 23. *Та по-молодечи будем Богу молитися, а не по черпечи харамаркать.* Шевч. 246.

Харама́ркач, ча, *м.* Невнятно произносящій, косноязычный.

Харами́жка, ки, *ж.* Плутовство, плутни. *Харамижкою одбув, та й пропали гроші.* Лебед. у.

Харапу́дитися, джуся, дишся, *гл.* 1) Пугаться. *Що стане царевич до баби підїжжати, то кінь так харапудиться: хропе та сопе, ніздрями пше.* Рудч. Ск. І. 99. 2) Хорохориться, противиться. *Йому я кажу: піди, Іване, побалакай та й наймись, так ні, харапудиться, не хоче.* Лебед. у.

Харапу́дливий, а, е. Пугливый. *Харапудливий кінь.* Черк. у.

Харапу́тний, а, е. Опрятный, чистоплотный. *Був.... чорний, рябий і не харапутний.* Драг. 320.

Харапу́тно, *нар.* Опрятно, чистоплотно. Желех.

Харе́м, му, *м.* Гаремъ. *Дрімає в харемі—в раю Византія.* Шевч. 58.

Хари́сто, *нар.* Опрятно, чисто. Желех.

Ха́рити, рю, рив, *гл.* Чистить. Вх. Зв. 76. *Всі птиці харили кирничку, те й кані казали.* ЕЗ. V. 81.

Ха́ркати, каю, еш, *гл.* Харкать. *Зачав плювати та харкати.* Драг. 90. *Стогнали, харкали....* Котл. Ен.

Харкі́-макогóники, м. *мн.* Вздоръ, чепуха. *Харки-макогоники плете.* Подольск. г.

Ха́ркіт, коту, *м.* Хринъ хрипѣніе. (Галиц.). Желех.

Харкоти́ння, ня, *с.* Мокрота, грудная флегма. Драг. І. Канев у. Каменец. у.

Харла́й, ла́й, *м.* 1)=**Харпак**. О. 1861. XI. Св. 33. 2) Игра въ родѣ чехарды. *Харлая скакати.* О. 1861. XI. Св. 33.

Харла́к, ка́, *м.*=**Харпак**. *Мій тато був багатіший, та не свистав у церкві, а ти такий харлак, та свищеш.* Грин. І. 228.

Харла́нь, ня́, *м.*=**Харлай** 1. О. 1861. XI. Св. 33.

Харло́, ла́, *м.* Ругательное слово. *Чортів харло! я дам тобі роменського-табаку понюхать.*

Ха́рний, а, е. Чистый, опрятный. Желех.

Ха́рність, ности, *ж.* Чистота, опрятность. Желех.

Ха́рно, *нар.* Чисто, опрятно. Гн. І. 100.

Харпа́к, ка́, *м.* Бѣднякъ, нищій, оборванецъ. *Як умре багатир, дак іде увесь мир, а вмре харпак, дак тільки піп да дяк.* Ном. № 1603. Ум. **Харпачо́к**. Ном. № 1603.

Харпа́цтво, ва, *с.* 1) Бѣдность, нищенство. 2) Соб. отъ харпак *Ти з своїм загоном пужни сотниківське харпацтво.* Стор. ІІ. 254.

Харпачи́на, ни, *м.*=**Харпак**.

Харпа́чка, ки, *ж.* Очень бѣдная женщина. Шейк.

Харсо́н, ну, *м.* Херсонъ. Полт. Шейк.

Харсо́нка, ки, *ж.* Родъ овчины. Вас. 154.

Харсо́нський, а, е. Херсонскій. Шейк.

Харсо́нщина, ни, *ж.* Херсонская губернія. Шейк.

Харсу́н, на́, *м.* 1)=**Ворсун**. Вх. Шч. II. 6. О. 1862. II. 62.

Харци́з, за, *м.* Разбойникъ, грабитель. *Не звір я—людську кров пролити і не харциз, людей щоб бити.* Котл. Ен. IV. 50.

Харци́нити, жу, зиш, *гл.* Разбойничать, грабить.

Харци́зник, ка, *м.*=**Харциз**. *Харцизники! вони в заклад від голу беруть дітей у матері-вдовиці.* К. Іов. 53.

Харци́зство, ва, *с* Грабежъ, разбой. *Чума, война, харцизство, голод.* Котл. Ен. Ш. 27.

Харцизва́ка, ки, *м.* Ув. отъ **харциз**. К. ЧР. 343. *Возьміть його, харцизяку— він уб'є мене.* Шевч. 292.

Харцизя́цький, а, е. Разбойничій, К. Дз. 69.

Харч, чу, *м.* и **чі,** *ж.* Харчи, състные припасы, кормъ. *Наймися, наймитку, у мене, а я у попа—для луччої харчі.* Ном. № 10386. *Гей вже наші, наші сірмахи без харчів поморяли.* Грин. Ш. 595. **На Бо́жій хо́рчі бу́ти, рости.** Быть искорменнымъ, воспитаннымъ въ чужой семьѣ. *А сотник був собі багатий, то в його, знаєте, росло на Божій харчі, за дитину, чиясь байстря.* Шевч. 492.

Харча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Хрипѣть, трудно дышать. *Брати аж харчать—сплять.* Мнж. 26. *Де упали, там заснули, сопли, харчали і хропли.* Котл. Ен. I. 21.

Харчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Харчувати**. *Харчив його місяць.* Прил. у.

Харчи́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.*=**Харчуватися**. *Перше всіх диких сусід своїх почали, мабуть, поляне з поля харчитись.* К.

Харчівни́к, ка́, *м.* Кормящійся. *У мене є сім душ харчівників: я, жінка і п'ятеро дітей, а хліб дорогий.* Волч. у.

Харчови́й, а́, е. Для състныхъ припасовъ, съ състными припасами. *Харчові клунки.* Стор. II. 208.

Харчува́ння, ня, *с.* 1) Столованіе, прокормленіе. К. Досв. 115. *Славнозвісний вік добрим харчуванням між усіма куренями.* К. 2)=**Харч**. *Загубила торбу з хлібом.... загубила харчування.* ЕЗ. V. 153.

Харчува́ти, чу́ю, ши, *гл.* 1) Кормить, давать столъ, прикармливать. *Уже се мусить всякий знати, що військо треба харчувати.* Котл. Ен. IV. 63. *А що ти візьмеш?—А що дасте. Аби харчували.* Грин. II. 116. 2) **Харчу́йте здоро́ві!** Хлѣбъ да соль! *Харчуйте здорові!—Дякувать, просимо і вас.* Шух. I. 140

Харчува́тися, чу́юся, шся, *гл.* Кормиться, питаться, столоваться. *Харчувався він тільки хлібом та водою.* Грин. II. 153. *Я в неї харчуюсь.* Кіев.

Ха́рьків, кова, *м.* Харьковъ (городъ). Шейк.

Ха́рьківки, ки, *ж.* Родъ шапки: смушковый околышъ, плисовый или бархатный верхъ. Вас. 156.

Ха́рьківський, а, е. Харьковскій. Шейк.

Ха́рьківщина, ни, *ж.* Харьковская губернія. Шейк.

Хара́щ, щі, *ж.* Кустарникъ, заросль. Вх. Лем. 478.

Хаса́тися, са́юся, ешся, *гл.* Сторониться, чуждаться. *Чого ти мене хасаєшся, неначе чорт херувимського ладану.* Канев. у.

Ха́та, ти, *ж.* Домъ, изба, хижина. *Моя хата з краю, я нічого не знаю.* Васильк. у. *Чи се тая удівонька, що на розі хата?* Чуб. Різана ха́та. Хата, сложенная изъ бревенъ, перерѣзанныхъ по длинѣ надвое. Щух. I. 89. **Ха́та без шта́нів.** Не имѣющая сѣней. Вас. 195. Въ Подоліи ха́тою называютъ иногда могилу, а домъ тогда **куріне́м**. *Хати наші на цвинтарі, а вас прошу до куріня.* О. 1861. XI. Св. 52. Отсюда вѣроятно: **Тут тобі й ха́та!** Тутъ тебѣ и смерть, тутъ тебѣ и конецъ. Ном. № 273. **Дя́дькова ха́та.** Тюрьма. *А що ж мені буде, як ударю таку паню по вуху? То ще доведеться жити у „дядьковій хаті“.* Грин. I. 112. **Держа́тися ха́ти.** См. **Держатися**. Ум. **Ха́тка, ха́тонька.** Грин. Ш. 234. **Ха́точка.** *Хатки біленькі виглядають.* Шевч. 407. *Хаточки поховались у білленькі садки.* МВ. I. 106.

Хати́на, ни, *ж.* 1)=**Хата**. *Чи ти мене, Василю, не знаєш, що ти мою хатину минаєш?* Нп. 2)=**Кімната**. КС. VII. 431. 3)=**Прибіи** 2. Вас. 195. Ум. **Хати́нка, хатинонька.** Грин. Ш. 308 **Хати́ночка.** *Благав у Бога тільки хату, одну хатиночку в гаю, та дві тополі коло неї.* Шевч 550.

Ха́тка, ки, *ж.* Ум. отъ **хата**.

Ха́тник, ка, *м.* Домосѣдъ. (Гуцульщина. Отъ В. Дорошенка).

Ха́тній, я, е. Комнатный, домашній, находящійся въ домѣ. *Двері хатні.* Вас. 195. Чуб. VII. 383. *Хатня собака. Хатній поріг. Хатнього злодія не встережеться.* Ном. № 11096. *Казала полова мишаі хатній.* Мнж. 8.

Ха́тонька, ха́точка, ки, *ж.* Ум. отъ хата.

Хатчи́на, ни, *ж.* Избенка. *Над Прутом у лузі хатчина стоїть.* Манк. 3.

Хатяний, хатєний, а, е. Относящійся къ хатѣ. Шух. I. 89.

Ха́хольки и **ха́хульки, льок,** *ж. мн.* Закоулки. *По-за хахольками тинятьсяя.* Ном. № 10950. *Ховається по-за хахульками.* К. ЦН. 227.

Ха́хоньки, нькок, *ж. мн.* Шутки, смѣхъ. **Тобі тільки ха́хоньки справля́ти**—только смѣяться. Шейк.

Хахула́тий, а, е. О птицѣ: хохлатый. Рх. Уг. 272.

Ха́хульки. См. **Хахольки.**

Хашник, ка, *м.* Мелкій хворость, связанный въ пучки.

Хащ, щу, *м.* 1) = **Хмиз.** *Закопає було добро в ямі та хацем прикидає та і вийка в ліс* (од татар) КС. 1884. VIII. 720. 2) Заросль, кустарникъ, то-же, что и **хабник, хамник.** Вх. Зн. 76. То же знач. **ян. хащ.** Вас. 206.

Ха́ща, щі *ж.* Лѣсъ, чаща. Угор.

Хащина́, ни́, *ж.* Мелкій густой кустарникъ. Черк. у.

Хая, хаї, *ж.* Довольная, спокойная жизнь. *По за ним, то й тобі хая буде.* Харьк.

Хвабрий, а, е. Храбрый. *Баба тоді й хвабри, як на печі.* Ном. № 9055.

Хвабрика, ки, *ж.* Фабрика. Левиц. I. 41. *На шуршацьких фабриках дуже добра плата робітникам.* Левиц. I. 36.

Хвабрика́нт, та, *м.* Фабрикантъ. О. 1861. IX. 180.

Хвабри́цький, а, е. Фабричный. *Хвабрицьке сукно.* Лебед. у. *Каптан фабрицького сукна.* Сим. 190.

Хвабрість, рости, *ж.* Храбрость. *Ум ти бо, яка хвабрість!* Полт.

Хвабро, *нар.* Храбро. КС. 1882. XII. 625.

Хвабрува́ти, ру́ю, єш, *гл.* Храбриться. Шейк.

Хваза́н, а́, *м.* Пт. фазанъ. *Як, каже, устрелиш мені птицю-хвазана, то тоді й дочку мою бери за себе.* Рудч. Ск. II. 83.

Хвайда́, дя, *ж.* 1) Плеть. КС. 1884. I. 29. *Оц сиоїть пан з нагайкою, отаман з файдою.* Чуб. V. 1065. *Били її хвайдами: „не йди, бідо, за нами“!* Чуб. V. 1164. 2) Польза, прибыль. *Хвайда з його громаді в, нема що.* Каменец. у.

Хвактор, ра, *м.* Факторъ, коммиссіонеръ.

Хвакторува́ти, ру́ю, єш, *гл.* Заниматься факторствомъ, коммиссіонерствомъ.

Хвала́, лі, *ж.* Хвала, хваленіе, похвала. *Дівчая хвали сама себе хвалами.* Ном. № 2562. *Честь Богу, хвала і вам на здоров'я.* Ном. № 10008. **Хвалу́ Бо́гові оддава́ю**—воспваливъ Бога. МВ. I. 16. **Хвалу́ за хвіст тягті.** Шутливо: быть звонаремъ. *Ей, учись, синашу, бо як раз на дзвінці хвалу за хвіст тягтимеш*—обычныя потація ученикамъ духовныхъ училищъ.

Хва́лда, ди, *ж.* 1) Фалда, складка въ платьѣ. 2) **Присѣсти хва́лди.** Усидчиво работать. *А правда, добре присівїсь хвалди.* Ном. № 13166. См. **Фалд.**

Хвалёбний, а, е. Хвалебный. *Хвалебна пісня.* К. Гр. Кв. 16. *Жертва хвалебна.* К. Псал. 61.

Хва́лен, на, не. Краткая форма отъ **хвалений, хвальний.** *Велик Господь, велик і хвален во граді Божім на Сіоні.* К. Псал. 113. *Будеш славен і хвален як Морозенко.* К. ЧР. 83.

Хва́лений, а, е. Хваленный, похваленный, получившій похвалу. *Ти отце добув, то будеш у хазяїна хваленій.* Мнж. 56.

Хвале́ник, ка, *м.* Тотъ, кого хвалятъ. *Вареники—божі хваленики: всяке хвале, та не всяке вере.* Ком. Пр. № 546.

Хвале́ння, ня, *с.* Хваленіе. *Господу воздам хваленія щире.* К. Іов. 78.

Хвале́тор, ра, *м.* Форейторъ. *Кучері, хвалетори молоді, на них шапки чорні пуховії.* Чуб. V. 52.

Хвали́ти, лю́, лиш, *гл.* Хвалить, восхвалять *Мого свекорка гудять, а батень ка хвалять.* Мет. 125. *Парубок так радіє та Бога хвалить, та панові дякує.* Рудч. Ск. II. 9. **Хвалйти Бо́га.** Слава Богу. *Хвалить Бога, що ти прйхав, а то я тут туроувалась.* Рудч. Ск. II. 142. *Ти ж у мене, хвалить Бога, молода й хороша, як ягода.* МВ. II. 64. *Хвалить Бога милосердного, ні одного козака з війська не втеряли.* АД. I. 189.

Хвали́тися, ли́ся, лишся, *гл.* 1) Говорить, передавать, сообщать, разсказывать. *Зайчик прибіг до їх та й хвалиться: ховайтеся, казала сестричка, бо він (кіт) прийде та й подушить нас.* Рудч. Ск. I. 24. *Була я у змія, хвалиться він мені, що буде твоє царство воювати.* Рудч. Ск. 2) Хвастаться. *М'ясом хвалиться, а воно й кошки не їли.* **Посл. Хвалиться сова своїми дітьми: каже, що нема кращих дітей, як совині.** Ном.

№ 9460. 3) Угрожать, обѣщать. Грин. Ш. 249. *Ой чи била, чи не била—хвалилася бити.* Мет. 117. *Хвалиться знести всю шляхту й панство.* К. ЦН. 256.

Хвалій, лія́ *м.* Хвалитель.

Хвалі́стра́нт, та, *м.* Хвастунъ. *Оце хваліструнт: убрався в батькову свиту та й чванпиться.* Брацл. у.

Хва́лощі, щів, *ж.* Похвальба. НВолын. у.

Хвальба́, би, *ж.* 1) Похвала, хваленіе. *Хвальба сорочки не дасть.* Ном. № 7477. *Власна хвальба не платить.* Ном. № 2561. 2) Хвастовство. *Хвальби повні торби, а в тіх торбах пусто.* Чуб. І. 282. 3) Угроза

Хва́лька, ки, *ж.* 1) Валетъ въ картахъ. КС. 1887 VI. 463. 2) Родъ игры въ карты. КС. 1887. VI. 465.

Хвалько́, ка́, *м.* Хвастунъ. *Поки хвалько нахвалиться, чванько начванпиться, будько набудеться, а батько нав'ється.* Ном. № 5680.

Хва́льний, а, е. Достойный хвалы.

Хва́льш, ші, *ж.* Фальшь, надувательство, обманъ. *Помилка за хвальш не йде.* Ном. № 7446.

Хвальши́ве, хвальши́во, *нар.* Фальшиво, ложно, неискренно. *Як хвальшиве кажу—Боже мене скарай.* НВолын. у.

Хвальши́вий. а, е. 1) Фальшивый, поддѣльный, ложный. *Осей перстінь, що фальшивим способом вироблений.* Ів. І. 147. 2) Неискренній, лицемѣрный.

Хвальши́во. См. **Хвальшиве.**

Хвальшува́ти, шу́ю, еш, *гл.* 1) Поддѣлывать, фальсифицировать. *По фальшованих ще за наших прадідів історичних документах.* К. ХП. 34. 2) Лицемѣрить, неискренно что-либо дѣлать. *Ти Богу приясала фальшуючи.* К. ЦН. 264. *Ти бачиш, як вони фальшують з нами* (ляхи з українцями) К. ПС. 30.

Хвалюва́ти, лю́ю, еш *гл.* Перетирать, перетапливать топленое коноплиное сѣмя передъ выжиманіемъ изъ него масла. Лебед. у.

Хвалюші́, лю́ші, *ж.* = **Валюша.**

Хвалю́шник, ка, *м.* = **Валюшник.**

Хвали́щий, а, е. Хвастунъ, тотъ, кто хвастаетъ. *Хвалящому і Бог не помагає.* Ном. № 2593.

Хванд. ду, *м.* = **Ус 3.** Мнж. 193.

Хванти́на, ни, *ж.* = **Фантина.** *Баба моя носила оцю хвантину, а далі мати, а потім жінка.* Лебед. у.

Хва́нтя, тя, *с.* Одежда, платье. Черк. у.

Хвараво́н, на, *м.* Фараонъ. *Ты Мойсея со ізраильтянами переэіз через море, фараона потопив і зробив йому великое горе.* Чуб. І. 166. *Як жиди вийшли з Єгипту, пустився здогонити їх фараон.* Гн. П. 227.

Хва́рба, би, *ж.* 1) = **Фарба.** Шевч. 517. 2) Кровь (у раненаго звѣря). **Показа́ хва́рбу вови.** Волкъ раненъ, видны слѣды крови.

Хварбува́ти, бу́ю. еш, *гл.* = **Фарбувати.**

Хварі́нник, ка, *м.* Барышникъ, торгующій лошадьми. Скивр. у.

Хва́ртух, ха́, *м.* Передникъ. Чуб. VII. 429. *Ближча сорочка, неже хвартух.* Ном. № 9729. См. Фартух. Ум. **Хвартушо́к, хвартушо́чок.** Чуб. V. 75.

Хвартуши́на, ни, *ж.* = **Хвартух.** *Сніданчика не їздить, хвартушина не снече.* Грин. Ш. 268. *Як була я молодою преподобницею, повісила хвартушину над віконницею.* Шевч. 187. Ум. **Хвартушйна.**

Хвартушо́к, шка́, *м.* Ум. отъ **хвартух.**

Хваска, ки, *ж.* = **Фаска.** Ум. **Хваско́чка.**

Хвасо́ленька, хвасо́лечка, ки, *ж.* Ум. отъ **хвасоля**

Хвасоли́на, ни, *ж.* = **Квасолина.**

Хвасоли́ння, ня, *с.* Стебли фасоли.

Хвасо́ля, лі, *ж.* = **Квасоля.** *Високий, як тополя, а дурний, як хвасоля.* Ном. № 6346. Ум. **Хвасо́ленька, хвасо́лечка, хваса́льна.**

Хваст, ту, *м.* 1) = **Хвастун.** *Семен—хваст такий, що як би хвіст, то б і боки пообивав.* Черк. у. 2) = **Бур'ян.** Вх. Лем. 478. Ум **Хва́стик.**

Хва́стати, таю, еш, *гл.* **Хвастать.** *Не хвастай, що в тебе сто рублів є.* Ном. № 11213.

Хва́стик, ка. *м.* = **Хвастун.** Мнж. 193. *Хвастик з вас!* МВ. (КС. 1902. X. 150).

Хва́сті, тів, *ж.* = **Хвастощі.** *Дайте сказати хвасті підомачно.* Ном. № 13535.

Хвастли́вий, а, е = **Хвастовитий.** *Багатого з хвастливим не розпізнаєш.* Фр. Пр. 92.

Хвастли́во, *нар.* Хвастливо.

Хвастовитий. а, е. Хвастливый. *Ну, та й хвастовитий парубок! і те в його гарне, і се в його гарне, і тільки сам він і гарний.* Змієн. у.

Хва́стощі, щів, *ж. мн.* Хвастовство. Мир. ХРВ. 121. Харьк. у., Борз. у.

Хвастýн, на́, *м.* Хвастунъ, хвастливый человѣкъ. Ном. № 2572. *Хвастун іде*

земля гуде, тим розлягається: на хвастукі свині нема, він величається. Ни

Хвасува́ти, су́ю, еш, *гл.* 1) Прижимать, пригонять. 2) Фальшить, идти неправильно. *Колесо хвасує.*

Хват, та, *м.* Родъ рыбы: Aspius garas. Вх. Пч. II. 18.

Хвата́льний, **него**, *м.* Шутливая передѣлка слова „квартальный" (надзиратель). *А тут вже й хватальний вийшов бач провадить мене до сібірки.* О. 1862. I. 42.

Хвата́ний, **а**, **е**=**Хапаний**. *Лучче свое латане, ніж чуже хватане.* Ном. № 9685

Хватани́на, **ни**, *ж.*=**Хапанина**. *Яка лапанина, така й хватанина.* Ном. Пр. № 831.

Хвата́ти, та́ю, еш, *гл.* **Хапати**. *Оце хватає, наче собака.* Ном. № 4834.

Хвата́тися, **та́юся**, **ється**, *гл.*=**Хапатися**. *Хватаюсь з сйном поговорити.* Котл. Ен. III. 69. *Нум, брате, скорійше хватаймося, щоб нам оцю кашу поїсти.* Рудч. Ск. I. 42. *Еней з Сивилою хватались, до пекла швидче щоб прийти.* Котл. Ен. III. 10.

Хвата́ти, **чу́**, **тиш**, *гл.* Хватить, схватить. *Вечеру за виски хватило, як глянуло, що там Дарес.* Котл. Ен.

Хва́тка, **ки**, *ж.* Снарядъ для ловли рыбы: два взаимно перекрещивающихся деревянныхъ обруча (би́льце), прикрѣпленныхъ къ ручкѣ (держа́ю); къ обручамъ прикрѣпляется четырехугольная сѣтка. Это **хва́тка черпако́ва** въ отличіе отъ **хва́тки** стоячо́ї, которая опускается не горизонтально, а вертикально внизъ. Браун. 14, 15. О. 1861. XI. 116.

Хва́тки, **ток**, *ж.* 1) Ухватъ. Мил. М. 95ъ 2)=Чапля. Сим. 187.

Хватки́й, **а́**, **е́**. 1)=**Хапкий 1**. *І ти не дуже то хваткий, і я не швидка.* Ном. 2)=**Хапкий 2**. *Там такий хваткий: що побаче, то й його.* Черк. у.

Хватко́м, *нар.*=**Хапком**.

Хватну́ти, **ну́**, **не́ш**, *гл.* Одн. в. отъ **хвата́ти**.

Хвато́к, **тка́**, *м.* Въ выраженіи: **на хватю́**. Наскоро, спѣша. *Випив на хватю́ стакан чаю.* Мир. ХРВ. 261.

Хвать, *межд.* Хвать. *„На злодію шапка горить!"—А він собі хвать за голову.* Ном. № 11097.

Хватько́м, *нар.*=**Хватком**. Рк. Левиц.

Хва́цький, **а**, **е**. Молодецкій. *Хвацьке запорожське військо викорениши.* Стор. II. 205.

Хва́цькн, *нар.* Молодецки.

Хвашія, **шії**, *ж.* Полоса, вырѣзанная вдоль выдѣланной кожи. Вас. 158. *Там у мене під лавою есть фанія ременю, заплатив я четвертак.* Гнн. III. 563. Вообще вырѣзанная полоса кожи. *Давай, йому кару давать—дертн хвашії і солю́ солить, та й знов пригнулюють, а в другому міспі ріжуть. Так, поки і вмер.* Гнн. III. 588.

Хве! *межд.* выражающее отвращеніе, гадливость, фи. *Хве-хве! руська кость пахне!* Рудч. Ск. I. 99.

Хвель, **лю**, *м.*? *Дивного хвелю чоловік.* Ном. № 13901.

Хверт, **та**, *м.* Названіе буквы ф. *Хвертом по під боки взявся.* **Ном.** № 2481. *А ну до хве́рта!* Ном. № 12412. Существовало обыкновеніе: когда кто-либо изъ дѣтей позволитъ себѣ въ присутствіи другихъ испустить вѣтры, на притолкѣ у дверей писалась мѣломъ буква ф (иногда и крестъ), провинившійся поднимался за уши и долженъ былъ цѣловать написанное. Это и называлось: **тягти́ до хверта́**. Ум. **Хве́ртик**. См. **Фертик**.

Хвердюва́ти, **дю́ю**, **еш**, *гл.* Щеголять, франтить. *Хверцюй же тепер простоволоса.*

Хвёршал, **ла**, *м.* Фельдшеръ.

Хвёршалка, **ки**, *ж.* Фельдшерица. Харьк. у.

Хвёршальський, **а**, **е**. Фельдшерскій. Харьк. у.

Хверя́ка, **кі**, *ж.* Ферязь. *У князя хверяка, а в нас і очкур.* Ном. № 1596.

Хвест, **та**, *м.* Пиръ, празднество. *Купно тут собрані, на хвест сей созвані священники в попадями, бакаляри з співаками.* Гол. II. 496.

Хвёхвер, **ру**, *м.* Перецъ. *Оце яка в мене одрижка—все хвехвер та шафран одригується.* Грин. II. 177.

Хвиґа́, **ґи**, *ж.* 1) Винная ягода, Ficus carica L. ЗЮЗО. I. 123. *А діточкам черевички, хви. та виноград.* Шевч 116. 2) **Хвиґи-миґи**. Лакомства, сласти. *Були нам і всякі панські шпундри, і витребеньки, і хвиґи-миґи, і дуже добре частування.* Стор. М. Пр. 150.

Хвиґлюва́ти, **лю́ю**, **еш**, *гл.* Юлить, увертываться. *Не хвиґлюй, не поможеться.* Черк. у. *Хвиґлює, щоб хто нічого.* Черк. у. См. **Фиґлювати**.

Хвигу́ра, ри, *ж.* 1) Фигура. 2) Крестъ на дорогѣ. Чуб. I. 186. *Ідe насеред роздорожжя, де три дороги сходяться і де в три фигури.* Драг. 56.

Хвигу́рно, *нар.* Фигурно? *Хвигурно вирізаний хрест.* Стор. II. 159. *Голова між ніг вплелася, а задня згору піднялася,—умер фигурно неборак.* Котл. Ен. V. 49.

Хвиж, жі, *ж.* Вьюга, мятель. *На дворі хвиже.* Ном. № 6851. *Під таку хвижу не одно одубіе.* О. 1861. V. 72. *Та се якісь люде приїхали,—за хвижею і не видно.* О. 1861. V. 72.

Хвижа́нка, ки, *ж*=**Ковалка.** Вх. Зн. 65.

Хвижи́на, ни, *ж.* Лента. *Ти бач, яка широка хвизина.* С. Бугаевка, Кіев. у.

Хвиле́нька, ки, хвиле́чка, ки, *ж.* Ум. отъ хвиля.

Хвилечний, а, е Волнующійся? *Зараз стала злосопротивна хвилечна хвиля на Чорному морю притихати.* АД. I. 182. *З Чорного моря хвилечна хвиля устає.* АД. I. 182.

Хвили́на, ни, *ж.* Минута. *Зожди одну хвилину.* К. ЦН. 169. **Що-хвилини.** Каждую минуту, ежеминутно. *Згадую що години, що-хвилини.* МВ. Ум. **Хвили́нка, хвили́ночка, хвилі́ночка.** *За час, за годинку, за малу хвилинку качається Нечаєва головка по ринку.* Гол. I. 9. *І буду дома за малу хвилинку.* К. МБ. X. 19. *Поїдіть, кумцю, на хвилиночку.* Св. Л. 59.

Хвили́нник, ка, *м.*=**Хвилівник.** ЗЮЗО. I. 113.

Хвили́нонька, хвили́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ хвилина.

Хвили́ти, ся, лю́, ся, лиш, ся, *гл.*= **Хвилювати, ся.**

Хвилі́вник, ка, *м.* Раст. Змѣевикъ Aristolochia Clematitis L. *Третя лихоземне уразом і проводить зілля: росторопшу то хвилівник, то друге безділля.* Мкр. Н. 4.

Хвилі́вник, ка, *м.*=**Хвилівник.** ХС. VII. 16.

Хвилозо́н, на, хвилозо́ф, фа, *м.*=**Філозоф.** *Один хвилозоф, чи й богослов казав промову над якимсь помершим паном.* Грин. I. 230.

Хвиль, ля, *м.* 1) Валетъ въ картахъ. 2) Названіе игры въ карты и козырной дамы въ той же игрѣ. КС. 1887. VI. 368.

Хви́лька, ки, *ж.* 1) Родъ карточной игры. 2) Валетъ въ этой игрѣ. 3) Ум. отъ хвиля.

Хвильови́й, е́, е́. 1) Волнообразный. 2) Минутный, скоротечный. *Хвильова думка.* Левиц. I. 169.

Хвилюва́ння, ня, *с.* Волненіе.

Хвилюва́ти, лю́ю, єш, *гл.* 1) Волноваться, бѣжать волнами. *Хвилює річка. Трави у степу хвилюють на просторі.* К. Псал. 211 2) О слезахъ: дрожать на глазахъ. *Він подививсь мені в вічі і подивись на дочку. А в дочки сльози хвилюють.* МВ. II. 117.

Хвилюва́тий, а, е. Волнообразный, волнистый. *Полонини – се то рівні, то горбуваті, то хвилюваті обшари високих гір.* Шух I. 184.

Хвилюва́тися, лю́юся, ешся, *гл.* Волноваться. *Її груди хвилювалися бажанням досягти до того, про що марила сестра.* Левиц. I. 300. *Їду полем чистим, глянь оком бистрим – хвилюються жовті ниви живим колосистим.* К. Досв. 6.

Хви́ля, лі, *ж.* 1) Волна. *Встала на Чорному морі бистрая хвиля.* Дума. *Чому в ставу вода руда? Мабуть хвиля збила.* Мет. 113. **Мо́ре в хвилю.** Море во время волненія. *Море в хвилю і тишу.* О. 1861. IV. 81. 2) Буря, порывы вѣтра. Борз. у. *Хвилею багато яблук позбивало.* Сосн. у. *Гряд з хвилею.* Пирят. у. 3) Минута, время. *В добру хвилю чекай злої.* Ном. № 5885. *Ото по тій хвилі я нїмов до пана.* Канев. у. 4) Хорошая погода. Гч. I. 50. Ум. **Хви́лька, хви́ленька, хви́лечка.** *Часом прийде хтось до хати на хвильку.... мусиш сістн хоч на хвилю.* ЕЗ. V. 196. *Ото той волик несе їх, і так несе: що хвилька, то й милька.* Рудч. Ск. I. 119. *Зустрілись на одну хвилечку.* Г. Барв. 81.

Хвили́стий, а, е. 1) Волнистый; волнующійся. Міус. окр. *Чи ти се дав таку коневі силу і роспустив йому хвилястку гриву?* К. Іов. 89. *Хто ворітьми запер хвилясте море, як рикуло із черева земного.* К. Іов. 84. 2) О матеріи: муаровый. *Сьюнжка хвиляста.* Борз. у. *Купила два аршини стрічки червоної хвилястої, дуже гарна—так хвиля по їй і ходе.* Пирят. у. 3) О смушкѣ: „волнистый съ крѣпкими низкими волнообразными завитками". Вас. 198.

Хвилястогри́вий, а, е Съ волнистой гривой, съ развѣвающейся гривой. *Коми-*

ченько хвилястогривий його до віська не несе Греб. 354.

Хвиля́тися, ля́юся, ється, *гл.* Качаться. Ровен. у.

Хви́ндя. ді, *ж.*=**Хиндя.** Радом. у.

Хви́нтик, ка, *м.* Фрунтикъ.

Хвинти́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Важничать. *Дивись ти, як хвинтить зачав! неначе й справді пишна птиця.* Гліб.

Хви́рса, си, *ж.*= **Хвижа.** Черк. у.

Хви́стский, а, ó. Гн кій. *Одна дівча була госпренька.... ивичка, гнучка, хвистка, порсценька.* Котл Ен. Ш. 72.

Хвись, *меж*, выражающ. ударъ съ размаху по чему нибудь. *Вспав комінчик, прилігнувся.... і Ремула по лобу хвись.* Котл. Ен. V 70

Хвиськати, каю, еш, *гл.* Хлестать. бить. *Хвиськав батогом по сухих кінських ребрах.* Левиц. І. 457.

Хви́ський, а, ó. Хлесткій.

Хви́сьнути, ну, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **хвиськати.** Хлестнуть. *Хвиськув батогом по конях.* Левиц. Пов. 98.

Хвиткúй, á, ó. Скорый, поспѣшный. *Своїм питанням хвитким не дала йому вимовити слова.* МВ. (О. 1862. І. 79).

Хвицáти, цáю, еш, *гл.* О лошади: бить задними ногами. *Помолу ходіть коло коня, бо він хвицає.* Василь. у *Знай, кобило, де брикати, а тут тобі вже не хвицати.* КС. 1882. IX. 586.

Хвицли́вий, а, е=**Брикливий.**

Хвицнýти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **хвицáти.** *Вона* (кобила) *його як хвицне! так, що йому і свічки у очах показались.* Рудч. Ск. І. 7

Хвицонýти, ну́, не́ш, *гл.* То же, что и **хвицнуть**, но съ большей силой. *Скаче, ще й хвицнув сюлькн раз.* Св. Л. 205.

Хвúща, щі, *ж.* Сильный холодный дождь или снѣгъ съ вѣтромъ. *Там така хвища на дворі, що й собаки поховались.* Волч. у. Слов. Д. Эварн.

Хвиля́ка, ки, *ж.*=**Хвиля́ка.** Viola odorata. Ум. Хвиляочка. хвиляочка.

Хвíрза. зи, *ж.* Вьюга. Миргор. у.

Хвíртка, ки, *ж.* Калитка. Чуб. VII. 393. *Пiп у хвірпку, а чорт у дірку.* Ном. № 211. См. **Фіртка.** Ум. **Хвíрточка.**

Хвíст, хвостá, *м.* 1) Хвостъ. *Прив'язали до хвоста коней.* Рудч. Ск. 2) Иногда употребляется для обозначенія домашняго животнаго. *І хвоста нема у дворі.* Ном. *Тільки пара хвостів осталось.* Ном. *Та ще й закрутки покручено,—мабуть на всяку тварь, щоб і хвоста в дворі не було.* Г. Барв. 417. 3) Шлейфъ, хвостъ платья. *Не вмієте так вертіти хвостом та крутити головою, як уміє Люцина та Рузя.* Левиц. І. 319. 4)=Нечеть. Вас. 156. 5) Названіе одного изъ играющихъ въ плаз мальчиковъ Ив. 19. 6) мн. Хвости=Усы. (См. **Ус** 3). КС. 1893. V. 282. 7) **Крути́ти хвостом.** Хитрить. вилять. *Крутить хвостиками.* Ном. № 3003. 8) **Хвостá вкрути́ти.** Сбить съ пѣсъ. *Швидко ми вам хвоста вкрутимо! не довго гордуватимете нами.* К. ЧР. 72. 9) **Вúбийте собí хвíст об тин.** Оставьте пожалуйста ваши приставанья? Котл. МЧ. 438. Остальныя знач. см подъ словомъ **фíст.** Ум. **Хвóстик, хвостúченько, хвостóк, хвостóчок.** *Кожда лисиця свій хвостик хвалить.* Ном. № 9459. *Я курочку під пашечку, її хвосток видко.* Чуб. V. 681. *Копитцем луг пробігає, а хвостиченьком землю замітає.* Чуб. Ш. 295. *Коточок заховався в куточок, тільки видно хвосточок.* Мил. 44. *Піди, вовчику!—Піди, хвостику!*—шутятъ надъ тѣмъ, кто, будучи посланъ, по лѣности посылаетъ за себя другого. Ном. № 10864. Ув. **Хвостúще.** Рудч, Ск. І. 16. **Хвостáка.** *Здоровенний хвостяка.*

Хвíть! *меж.* 1) Подражаніе свисту, фюить! *А де грошi?—Хвіть!—свиснув Іван.* Грин. II 223. *Що ж тут ма світі робити? Хвіть-хвіть!* Кв. 2) Хвать. *Хвіть відра!—і собі побігла по воду.* Мир. Пов. І. 124. 3) Выражаетъ быстрое, рѣзкое движеніе, скачекъ, ударъ. *Куди вбіжить на годину—хвіть-хвіть,—уже боржій і з хати.* Г. Барв. 103. *Хвіть, та в бік! напилу я вдержався на ньому,—оттакий то кінь.* Новомоск. у. *Хвіть другого по пиці.* Мир. ХРВ. 260.

Хвíтька, ки, *ж.*= **Мантачка.** Лебед. у.

Хвíтькати, каю, еш, *гл.* Посвистывать. *Жовна фітькала, туркала горлиця.* Св. Л. 211.

Хвітьхвíтькати, каю, еш, *гл.*=**Хвітькати.** *Що ж тут на світі робити? Хітъ-хвіть! Та так собі і хвітьхвітькають.* Кв.

Хвíтю. *меж.* выраж. звукъ отъ метенія. *Хвітю-хвітю! повна скриня окасмиту.* Загадка о сметаемой снѣгѣ. Ном., стр. 299, № 310.

Хвіщ, хвощá, *м.* 1)=**Хвощ.** 2)=**Хвощанка.** Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Хвійлка, ки, *ж.* Раст. фіалка. Viola odorata. *Дід о хлібі, а баба о хвіялках.* Ном. № 13070. Ум. **Хвійлочка.** *Нехай же я на тій горі погуляю, хвіялочок на віночок назриваю.* Мет. 138.

Хвіяти, хвію, еш, *гл.*—**до кóго, чóго.** Склоняться къ кому, чему. *На городі дві тополі, треба до них хвіє.* Гол. I. 269.

Хвіятися, хвіюся, ешся, *гл.* Колебаться, качаться. *Корабель хвіється.*

Хвоїна, ни, *ж.*=**Хвоя.** Ум. **Хвоїнка.** Ном. № 8466.

Хвóїти, хвóю, їш, *гл.* Бить лозою. *Як почне її хвоїть, примовляючи: було не савити, не варварити.* Ном. № 4007.

Хвоїщ, щá, *м.* Раст. а) Equisetum limosum L. ЗЮЗО. I. 191. б) Equisetum hyemale L. ЗЮЗО. I. 121.

Хвойдúна, ни, *ж.* Прутъ, хворостина. Шейк.

Хвойлúчник, ка, *м.* = **Хвилівник.** ЗЮЗО. I. 113.

Хвойовúй, á, é. Сосновый. *Хвойовий ліс.* Черниг. у.

Хвóра, ри́, *м.* Болѣзнь? *Пущу конїка по́ двору своєму тестевї на хвору.* Чуб. III. 204.

Хвóрий, а, е. Больной. *Не вставай: ти хвора.* Шевч. 192. *Хворий лежить, та без пом'яти хліб їсть.* Ном. № 8136.

Хвóрість, рости, *ж.* Болѣзнь. *Кому користь, а нам хворість.* Ном. № 2347.

Хворíти, рíю, еш, *гл.* Болѣть. *Ой щоб тому да три лїта хворіти, хто побрав зазульчини дїти.* Чуб. III. 157. *У чумаків воли хворіють.* Драг. 167.

Хвóркус, са, *м.* Молодецъ? *Ну й хворкус!* Зміев. у.

Хвóрма, ни, *ж.* Форма.

Хвормувáти, мýю, еш, *гл.* Формировать, придавать форму. *Народ формує свої ідеї....* О. 1861. XI. 105.

Хворóба, би, *ж.* 1) Болѣзнь. *Що панська хвороба, то наше здоров'я.* Ном. № 1154. 2) Употребл. презрительно для обозначенія ничтожнаго количества. *Що там і грошей тих — хвороба!* Ном. № 7704. 3) **Хворóби тепéр зробúш, пíдеш** и пр. Врачебное выраженіе, обозначающее невозможность, сдѣлать, пойти и пр. *Хвороби тепер у льох пíдеш.* Радом. у.

Хворовúй, á, é. Болѣвшій. *Це дитина не хворова: її тільки перехрестили, а вона і вмерла.* Харьк. у.

Хворовúтий, а, е. Болѣзненный.

Хворóст, тý, *м.* Хворостъ. Св. Л. 157. *Лежить під хворостом та й крутить хвостом.* Ном. стр. 293. № 119.

Хворостéць, тцю, *м.* Мелкій хворостъ. *Хто по хворостець побіжить, щоб у грубці прокинути?* Г. Барв. 441.

Хворости́на, ни, *ж.* Хворостина. *Не мила та хворостина, що по очах била.* Ном. № 4127. Ум. **Хворости́нка.**

Хворости́ння, ня, *с.* То-же, что и хмиз? *Пішов мужик обдувать свою пшеницину в лїс, збірать хворостиння.* Грин. II. 72.

Хворости́ти, щý, стúш, *гл.* Бить хворостиной, розгой.

Хворостня́к, кá, *м.*=**Хмиз.** *Як докопаю, хворостняком затрушу.* Мнж. 2.

Хворостяни́й, á, é. Сдѣланный изъ хвороста. Хотин. у.

Хворóта, ти, *ж.*=**Хвороба.** Вх. Лей. 478. *Не дішов багатий до свого двора, перестріла богача сильная хворота.* Гол. III. 269.

Хвортéця, ці, *ж.* Крѣпость. Мир. ХРВ. 168. *„Ріжте, бийте"!—на фортеці кричить Гамалія.* Шевч. 59.

Хвортувáти, ни, *ж.*=**Хвортувна** *А потеряв я хвортувину через молоду дівчину.* Чуб. V. 938.

Хвортýна, ни, *ж.* Судьба, фортуна. Рудч. Чп. 219. *Ой я б, мамо, не тужила, а Бога молила, щоб моєму козаченьку хвортуна служила.* Мет. 20. Ум. **Хвортýнонька.** Чуб. V. 287.

Хвортунúна, ни, *ж.*=**Хвортуна.** *Ой хвортуно, хвортунино! що ти учинила?* Мет. 63.

Хвортýнити, нить, *гл. безл.* Везти, удаваться. *Йому хвортунить.* Ном. № 1631.

Хворшт, та, *м.* Доска въ $1^1/_2$ вершка толщины.

Хвóрявий, а, е=**Хворовитий.**

Хворя́ка, ки, *об.* Больной, больная. *Як понеділужав мій товар, так я од хворяк і не одходила.* Нѣжин. у.

Хворя́ти, рáю, еш, *гл.*=**Хворіти.** *Після того хворяла вона днів зо три, чи й більш.* Екатериносл. у.

Хвóстати, таю, еш и **хвощý, щеш,** *гл.* 1) Ударять хвостомъ по воздуху. *Та не хвостай даремне; пішов би до млинів і там хвостав би коло волів.* Липов. у.

2) О дождѣ: лить съ шумомъ. *Ой сѣть у полі а чорная хмара, і із тиєї хмари дрібний дощик хвоще, ой він же мні головку сполоще.* Чуб. V. 1002.

Хвоста́тый, а, е. Хвостатый, имѣющій хвостъ, съ длиннымъ хвостомъ. *Мнии хвостаті.* МУЕ. I. 132. (Полт.). *Постановить: пускать на раду всіх хвостатих, а куцих не пускать.* Гліб.

Хвоста́тися, таюся, ешся, гл. 1) Волочиться, тянуться сзади (объ одеждѣ). НВолын. у. 2) **Хвоста́тися.** Спѣшно дѣлать, спѣшить. *А нуте хвостаться, щоб не остаться.* Мнж. 165.

Хвоста́ч, ча́, м. 1) Съ длиннымъ хвостомъ. 2) Неводъ, сѣть съ хвостомъ. 3) Раст. Achyrophorus maculatus Scop. ЗЮЗО. I. 109.

Хвоста́чка, ки, ж: Въ загадкѣ названіе ложки. *Є у нас бучок, а на бучку яворець, на яворці конопка, на конопці глинка, а на глинці млячка, а в ній хвостачка.* Ном. стр. 301. № 409

Хво́стик, ка, хвости́ченько, ка, хво́стичок, чка, м. Ум. отъ хвіст.

Хвости́ще, ща, с. Ув. отъ хвіст. *А що ти, хвостище-помелище, гадало, як од того проклятого хортища втікало?* Рудч. Ск. I. 116.

Хвостня́к, ка́, м. Раст. Hippuris vulgaris L. ЗЮЗО. I. 125.

Хвостови́к, ка́, м. Часть плуга: клинъ, при помощи котораго можно опускать плугъ глубже или мельче. Канев. у. Чуб. VII. 399.

Хвосто́к, тка́, хвосто́чок, чка, м. Ум. отъ хвіст.

Хвоста́, та́ти, с. Употребл. обыкновенно во мн. ч.: хвоста́. Рогатый скотъ. *Пара хвостят.* Вас. 197.

Хвоста́га, ги, ж.=**Хвостяка.** *І хвостяги нема у дворі.* Ном.

Хвоста́ка, ки, м. 1) Ув. отъ хвіст. *Здоровенний хвостяка.* 2) ж. Одна штука рогатаго скота. *Та в його є пара хвостяк.* Ум. **Хвоста́чка.** *Як би не він, у тебе в дворі і хвостячки не було б.* Новомоск. у.

Хво́ськати, каю, ешь, гл.=**Хвиськати.**

Хво́сьнути, ну, неш, гл. **Хвиськнути.** *Хвосьнув коня батогом.* Грин. II. 179.

Хво́шка, ки, ж. Шкура долгой овцы или козы. Херс г.

Хво́шти, тів. Сегменты въ колесѣ. Ольгоп. у

Хвощ, ща́, м. Раст. а)=Хвощ а). ЗЮЗО. I. 121. б)=зімній=хвощ б). ЗЮЗО. I. 121.

Хвоща́нка, ки, ж. Пучекъ хвоща; соломы или камыша, при помощи которыхъ моютъ деревянные некрашенные полы. Сим. 130.

Хвоща́тися, ща́юся, ешся, гл. Шлятся. *Де ти хвощався?* Змѣев. у.

Хво́я, хво́ї, ж. Сосна, Pinus sylvestris L. ЗЮЗО. I. 131. *Довгий, як хвоя.* Ном. № 8621. *Поїдьмо до бору та зрубаймо хвою, та поставмо комору та посеред двору.* Нп.

Хвузія, ії, ж. Ружье. *Салдати з хвузіями на сонці так і сяють.* Драг. 198. *Фузію намірив, обох разом застрілив.* Гол. Ш. 63.

Хвук, ка́, м. 1)=**Фук.** *Хвук на хвук як піде, то зобачиш, що з того нічого не буде.* Ном. № 3292. 2) Веретено. *Дівки, беріть в руки хвуки* (веретена), *завтра Великдень.* Ном. № 10053.

Хву́ра, ри, ж.=**Хура.** *Ми тебе достанем аж до того міста, где ти маєш хвуру брати.* Чуб. V. 1043.

Фву́рман, на, м.=**Хурман.** Грин. II. 195.

Хвус, су, м.=**Гуща.** *Вдова здибала в фляшці трошки оливи, але не хтіла дати, бо казала, що то вже хвус.* Гн. I. 94.

Хвуста, ти, ж.=**Хуста.** Kolb. II. 57.

Хе-хе, межд., выражающее смѣхъ. *А ми... хе-хе! а ми жонаті.* Шевч. 180.

Хе́кати, каю, еш, гл.=**Ха́кати.** *Як літом собака жекає, виваливши язик, то то, кажуть, він приказує: „на ката жапа, на ката хата“.* Ном. № 10288.

Хе́кнути, ну, нет, гл. Вскрикнуть съ звукомъ хе, хек—при ударѣ, напр. *Я, каже, добре йому дав, він аж хекнув.* Новомоск. у.

Хендо́гий, а, е. Чистый, опрятный. *Хоч будеш убогий, аби-сь був хендогий.* Ном. № 11253.

Херувѝм, ма, м. Херувимъ. К. МХ. 28. *Митра на голові херувимом дана.* Чуб. I. 179. Ум. **Херувѝмчик.** *Двокрилий херувимчик.* Левиц. I. 286.

Херме́бок, бка, м. Рубанокъ для первоначальнаго строганія. Вас. 149.

Хи! межд. 1) Фу! *Хи ти скаженої собаки люде, неначе я один в світі тіки і є.* Драг. 127. 2) Дѣтск. Обожжешься. О. 1862. IX. 119.

Хи-хи! межд., выражающее смѣхъ. *Хи-хи-хи! заготавсь о. Хведор.* Левиц. I. 136.

Хиб, *межс.* отъ глагола **хибити**. *Підперся рукою та й задрімає, а рука хиб! з-й прокинувся.* НВолын. у.

Хи́ба, би, *ж.* 1) Ошибка, промахъ. *О, цей хиби не дасть!* Подольск. г. 2) Недостатокъ.

Хиба́, *нар.* 1) Развѣ. *Хиба не знаєте приповісти вісї?* Єв. Мр. IV. 12. *Хиба будемо на неї дивитись, як на мальовану?* МВ. I. 25. 2) Развѣ ужъ, быть можетъ. *Пора вже менї* (солнце каже) *сходить, але я втомилось,—хиба ти йди за мене.* Чуб. I. 5. 3) Ужъ? *Із пасіки пішов на гору, щоб подивитись на баюшу; оттам хиба було розору, що усього й не роскажу.* Авв. 76.

Хиба́ль, *нар.*=**Хиба**, *нар.* Вх. Лем. 478.

Хиба́нок, нка, *м.* Родъ рубанка съ длинной колодкой для окончательнаго сглаживанія строгаемаго. *Шерстебка першу шерсть здіймає; потім рубанком рівняють, а тоді вже пускають хибанок—він уже хиби не дасть.* Подольск. г.

Хиба́нь, *нар.*=**Хиба**. *Бо я го не маю, хибань буду мати.* Гол. III. 435. *А ні я тя зчарувала, а ні моя ненька, хибань тебе зчарувала сусіда близенька.* Гол.

Хиба́ти, ба́ю, ешь, *гл.* 1) Колебать, шатать. *Стоїть хибка над водою, хибає собою.* Гол. 2)=**Хибатися**. *Полиця хибає—вже не стоїть.*

Хиба́тися, ба́юся, ешся, *гл.* Колыхаться, колебаться, шататься. *Хибається віз.* Черк. у. *Чайчиха коло печі, як мара, хибається, робить.* МВ. II. 44.

Хи́бити, блю, бишь, *гл.* 1) Ошибаться, давать промахъ, погрѣшать, сбиваться съ пути. *Мір землю сажнем, а не лапцюгом, то не будеш хибити.* Черк. у. *Не хибив я проти його закону, його слова ховав у щирім серці.* К. Іов. 51. *Прямуйте ж, бородою, куди задумали, не хибіючи.* К. (О. 1861. I. 310). 2) Миновать, обойти. *Він думав, що то його хибить.* НВолын. у. *То вже вос не хибить—мусите робити.* НВолын. у.

Хибки́й, а́, е. 1) Неустойчивый, шаткій, колеблющійся. *Гойдала човник, хибкий як трісочка.* Левиц. I. 109. *Хибкий місток.* Г. Барв. 271. *Хибкий віз.* Черк. у. (У лілеї) *стебло тоненьке, хибке.* К. Дз. 218. 2) Слабый, неустойчивый по характеру, уступчивый. *Таке в мене серце хибке, що й не встою, як вноя просити-муть.* МВ. I. 22. *Чудне, хибке, непевне слово в його.* К. ЦН. 255. 3) Увертливый, ловкій. *Хибкий хлопець.* Каменец. у. *А я піде танцювати, то найхибкіщий Лаго.* НВолын. у.

Хи́бкість, кости, *ж.* 1) Неустойчивость 2) Мягкость, слабость характера. Желех

Хи́бко, *нар.* Неустойчиво, шатко. *Хибко сидіти.* Могил. у.

Хи́бливий, а, е=**Хибкий** 2. *Жіночі хибливе почуття.* Мир. ХРВ. 251.

Хи́бний, а, е. Ошибочный. Желех.

Хи́бно, *нар.* Ошибочно.

Хибну́ти, ну́, не́ш, гл. 1) Покачнуть, наклонить. *Хибнути човен.* Васильк. у. 2) Наклониться. *Хибнув на мене віз.* Черк. у. 3) Сплоховать, не удаться. *Сей рік жито хибнуло, а ярина добра.* Каменец. у. 4) Минуть, обойти. *То вже її не хибне.* НВолын. у.

Хибну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Покачнуться. *Шливе човен, води повен, коли б не хибнувся.* Нп. *Хибнувсь віз.* Черк. у.

Хи́бч, чі, *ж.* Неправильность, недостатокъ, порокъ. *Тут есть якась хибч.* Кіев. у. *Бридкий, як хибчі.* Ном. № 8492.

Хи́жа, жі, *ж.* 1) Клѣть, чуланъ, кладовая. Вас. 195. Чуб. VII. 388. *На улицю не піду і дома не всижу; хиба піду підкопаюсь до дівчини в хижу.* Мет. 116. *Лагодила баба хижу: то тільки кішки лавили, а то вже й собаки стали лазити.* Ном. № 7580. 2)=**Хата**. *Ідуть до каждої хижі і під вікни співають.* МУК. III. 18. 3)=Хлѣв. *Та заплели хижку, та загнали овечку-стрижку.* Мил. 42. Ум. **Хи́жка**. *М'ясо поставили в хижку. Ой хто мене вірно любить, той прийде у хижку.* Рудч. Чп. 186.

Хижа́к, ка́, *м.* Хищникъ. К. ПС. 6. *Настигає хижаків у полі.* К. МБ. 265. *Хижаки добро його розносять.* К. Іов. 11.

Хижа́цтво, ва, *с.* Хищничество. Б. XII. 87, 73.

Хижа́цький, а, е. Хищническій. К. Бай. 63. *І ніхто не приголубить хижацького сина.* К. Псал. 255.

Хи́жечий, а, е. 1) Относящійся къ клѣти, чулану, кладовой. 2) О женщинѣ: спящая въ клѣти. *Не пущу, не пущу, ти, хижечна курво.* Гол. II. 710.

Хи́жий, а, е. Хищный. К. ЧР. 427. *Хиже птаство.* К. Іов. 59. *Хижі орли.* К. ЧР. 92.

Хи́жість, жости, *ж.* Хищность. Желех.

Хи́жка, ки, *ж.* Ум. отъ **хижа** 2)—**сиимаўка**, **сиимаўча**. Раковина улитки. Вх. Лем. 478.

Хи́жний, ч, е. Относящійся къ хижѣ, то-же, что и лижечний.

Хи́жо, *нар.* Хищно. *Поглядали на Лесю так хижо, як вовки на ягницю.* К. ЧР. 90.

Хижчи́на, ни, *ж.*=**Хижка.** Мил. 159. *А вона метнулась у хижчину, – там стояла горілка.* Полт. *Побігла вона щвидесенько у хижчину.* О. 1862. V. 49. *Я тобі поставлю хижчину в лісі, і там будеш сидіти.* Гн. I. 133.

Хи́за зи, *ж.*=**Охиза.** Мир. ХРВ. 125.

Хизува́тися, зу́юся, ешся, *гл.* Хвастать, спесивиться. *Хизується, неначе на приспяжці.* Ном. № 2508.

Хи́кавка и **хи́калка**, ки, *ж.*=**Икавка.** Мил. 9.

Хи́кнути, ну, неш, *гл.* Икнуть. Мил. 165.

Хилита́ти, та́ю, єш, *гл.* **Хитати.** *І над ними буйний вітер траву хилитав.* Рудан. IV. 29.

Хили́ти, лю́, лиш, *гл.* 1) Клонить, наклонять, склонять. *Куди хилить вітер, туди й гілля гнеться.* Ном. № 5875. 2)– **горілку**, чарку. Выпивать. *Яким хилив иноді горілку незгірше свого дядька Охріма.* Левиц. I. 280. *Хилила таки добре чарку за чаркою.* Левиц. Пов. 211.

Хили́тися, люся, лишся, *гл.* 1) Клониться, наклоняться, склоняться. *Не рад явір хилитися – вода корень мие.* Нп. *Мій тапочку, мій рідненький! до кого ж ми будемо тулитися й хилитися?* Мил. 188. 2)—**під кого.** Быть покорнымъ кому, быть подъ чьей властью. *Під мене хилялись і добрі, й злющі.* К. ПС. 43.

Хилки́й, а́, е. Гибкій, легко нагибающійся *Хилку лозинку і скігирь зігне.* Ком. Пр. № 773.

Хиль! *меж.*, выражающее быстрое наклоненіе. *Черк чарочку з тарілки, хиль, та й випила.* О. 1861. XI. Кух. 24.

Хильну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ хилити.

Хильцю́, хи́льці, *нар.* 1) Согнувшись, наклонясь. *А я, гіллтай молоденький, того не злякався, хильцем, хильцем по під верби, та в зілле сховався.* Гол. III. 164. *Козак молоденький та й того злякався, хильці, хильці по під плотом, та й в зілля сховався.* Чуб. V. 127. *Побіг хильці бур'янами, та й утік.* Каменец. у. 2) **Хильцю́ новиґи́ти.** Выпить, сразу опрокинувъ рюмку въ ротъ. Левиц. I. 143.

Хили́тя, ля́ю, єш, *гл.*=**Хитати.** *Вітер дуба хиляє.* Грин III. 357.

Хили́тися, ля́юся, єшся, *гл.* 1) Качаться, колебаться, шататься. *Вітер повіває—сосна ся хиляє.* Гол I. 192. *Яки ми бліда, аж счервінна і хилявсся.* Г. Барв. 532. *Хилялись, як п'яна.* К. ЧР. 156. 2) Наклоняться. *Як візьмеш хилятись, то аж спина болить.* Черк. у. 3) Шататься, слоняться. *А жіночка московкою всюди хилялься—і по жидах, і по панах... боса.* Шевч. 529. *Проміж оселею хилявся, тини перестрибав, ховався.* Котл. Ен. V. 73.

Химе́ра, ри, *ж.* Употребл. преимущ. во мн. ч. Фантастическія выдумки; причуды. *Чи довго ще сплітатимеш химери, і голос твій бурхатиме, як вітер.* К. Іов. 48. **Химе́ри гна́ти.** Показывать причуды. **Химе́ри гони́ти.** Говорить вздоръ. *Дівча божевільне химери ганяє.* К. Досв. 77. *Се він перепився, та сп'яну химери погнав.* Кв.

Химе́рити, рю, рить, *гл.* 1)=**Химерувати.** *Ох старі голови та розумні: химерять, химерять, та й зроблять з лемеша швайку.* Шевч. 152. 2) Фантазировать, мечтать. *Ох, коли б!.. Та що! про се шкода химерити.* К. Дз. 142.

Химе́рія, рії, *ж.*=**Химера.** Харьк. г.

Химе́рний, а, е. 1) Чудаковатый, причудливый, странный. *Оттакий то Перебендя старий та химерний, заспіває, засміється, а на сльози зверне.* Шевч. 5. *Коли схічиш ти вигадки химерні?* К. Іов. 39. 2) Вздорный. *Химерні слова.* Шевч.

Химе́рник, ка, *м.* Чудакъ, странный человѣкъ. К. ЧР. 419.

Химе́рниця, ці, *ж.* Чудачка, странная женщина.

Химе́рно, *нар* Странно, смѣшно.

Химерува́ти, ру́ю, єш, гл Причудничать; капризничать. *Ой, дочко, не дуріи! Що се ти химеруеш? Якісь панські роскоші все вертяться в тебе на думці.* МВ. I. 26.

Хи́норода, ди, *ж.* 1) Причуда, капризъ. 2) Колдовство. Г. Барв. 326. *Да й сміється вражий запорожець. А він химородою химородив. Сказано – каверзники.* ЗОЮР. I. 79. 3) **Хи́мороди гна́ти.** Причудничать; колдовать. *Тепер, каже, піст, бач чого ж химороди гнати?* Г. Барв. 110.

Химоро́дити, джу, дить, гл. 1) Причудничать. 2) Колдовать. ЗОЮР. I. 79.

Він ледачий химороду химородить. Г. Барв. 419.

Химоро́дний, а, е. 1) Капризный, своенравный. 2) Посредствомъ колдовства добытый. *Воску з під цих бджіл не годиться давати на церкву, бо він не чистий, химородний.* Грин. II. 322.

Хи́мородник, ка, *м.* Колдунъ, знахарь. К. ЧР 153. 427. *Проклятий химородник, що заморочив вам голови.* К. ЧР. 194.

Хи́мородні, день, *ж.* Хитрыя затѣи, хитрости.

Химоро́дниця, ці, *ж.* Колдунья, вѣдьма. Пѣжин. у.

Хи́мородь, ді, *ж.* 1)=**Химорода.** *Почав вже химородь строїти.* Харьк. г. 2)=**Хамородь.** Чх. Зн. 76.

Хи́нда, ди, *ж.* Лихорадка. *Хай тебе хинда потопчає.* Ном. № 3728.

Хи́рбет, ту, *м.* Спина. Гн. I. 193.

Хире́нний, а, е=Хирний. *Вередуе, як той панич... І де взялось таке хиренне? Все село проклятого не нагоду, а він собі гуляє, п'є.* Шевч. 562.

Хи́рий, а, е=Хирний. *Дід Омелько хирий.* О. 1862. VIII. 20.

Хи́ріти, рію, ѣш, *гл.* Болѣть, хворать, хирѣть. Котл. Ен. III. 62. *Хирітиме-хирітиме, та й умре.* Ном. № 13925.

Хирля́ти, ляю, еш и хирлять, ляю, ѣш, *гл.*=**Хирі́ти.** Вх. Зн. 76. *Хирляв півроку.... та і умер.* Ѣз. V. 32.

Хирля́вий, а, е=Хирний 1=Хирлявий 1. Вх. Зн. 76.

Хи́рний, а, е. 1) Болѣзненный, безсильный. *Чоловік хирний.* Черк. у. *Та том дівча замліле, бѣльш хирне, ніж здорове.* Черниг. г. *До твоїх ніг мої руки хирні простягаю.* К. МБ. XI. 149. 2) Ничтожный, плохой, скверный. *Мовчи, хирний!* Ном. № 13094. *Десь ворожа мати підкусила, щоб хирний тут ти не сидів.* Котл. Ен. I. 32. *Ляже, хирний, та й мовчи, а з паном не рівняйсь!* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 83).

Хи́ря, рі, *ж.* Болѣзнь. Употребл лишь въ извѣстныхъ выраженіяхъ, напр. **Такий, як хи́ря.** Больной, имѣющій жалкій видъ. *Вернувся наш запорожець, як та хирячиня, обідраний, обмананий, калікою в хату.* Шевч. 229. **Годи́ти, як хи́рі.** Сильно угождать. *Як тій болячці, як тій хирі громадою годили тому борцеві.* Шевч. 569. На хи́рю. На бѣду. *А кайзак на хирю, та на тяжке лихо любенько та тихо і вкрав ту сокиру.* Шевч. 436. **Ма́тері їх хи́ря!** Ругательство. Шевч. 168.

Хи́рявий, а, е=Хирний. *Хирява баба, як гирява макітра.* Ном. № 14274. *Хирява иляхта знов усе догори ногами переверне.* Стор. М. Пр. 46.

Хира́чка, ки, *ж.* Болѣзнь. *Хирячка напала Катрю, треба лічити.* Полт.

Хист, ту, *м.* 1) Способность, дарованіе. *Чи ж з його хистом ото зробить* Черк. у. *Не з моїм хистом було робити те, чого бажав.* Стор. М. Пр. 33. **Тобі не хист:** Ты не способенъ, не по твоимъ способностямъ. *Тобі не хист з Енеєм битись.... ти, бачу, здатний бить собак.* Котл. Ен. V. 29. **Не до твого хи́сту.** Не по твоимъ способностямъ. 2) Ограда, защита. *Вітрюга такий, що аж хист виривав з землі навкруг пасіки.* Лебед. у.

Хисти́ти, щу́, сти́ш, *гл.* Защищать, прикрывать, припрятывать. Новомоск. у.

Хисти́тися, щу́ся, сти́шся, *гл.* Ограждаться, укрываться, прятаться, защищаться прикрытіемъ. *Вже як ні хиститься вовк або й лисиця, а розумніш від чоловіка не буде,—таки ўбѣ.* Канев. у.

Хистки́й, ка́, ко́. 1) Колеблющійся, шаткій. *Быстрі річечки, ще й хисткій кладочки.* Грин. III. 496. *Вже ступила на хистку кладку.* Левиц. I. 172. *Хисткий місточок.* Левиц. I. 437. 2) Слабаго здоровья. *Да вона в тебе скоро вмре. Вач, яка хистка.* Г. Барв. 5. 3) Гибкій. *Тонкий да хисткий стан.* К. ЧР. 163. *Уродливий парубок, хисткий, як очеретина.* МВ. I. 4) Способный, умѣлый, ловкій. *Ну, вже й хисткий хлопець.* Канев. у. *Та скора ж, та хистка, як та ластівка!* Г. Барв. 103.

Хи́стко, *нар.* Шатко. *От же й тепер він, бачуя, той же, да ні: усе в його стало якось хистко.* К. ЧР. 318.

Хисто́к, тка́, *м.* 1) Искусственный кустъ, за которымъ охотникъ подкрадывается къ дичи. Козел. у. 2) Погайное мѣсто въ оградѣ пчельника, куда пасѣчникъ можетъ укрыться во время опасности.

Хисть, ті, *ж.*=**Хист.** К. ЧР. 128. *Запорозька хисть.* К. ЧР. 150. *Тьфу на їх хисть, та й годі.* Шевч. 295.

Хита́ння, ня, *с.* Шатаніе, качаніе.

Хита́рь, ря, *м.* Межа, граница. Шух. I. 73. 75.

Хита́ти, та́ю, єш, *гл.* Шатать, качать. *Ой у полю билина, вітер нею хитає.* Чуб. V. 74. *Сиділа на лаві, хитаючи в*

обіймах недужу свою дитинку. МВ. II. 178. *Хитати головою. Ой тихо, тихо Дунай воду хитає.* Грин. III. 494.

Хита́тися, та́ються, ється, ся, *гл.* Шататься, касаться, колебаться. *Тільки одним одно хиталось зелене дерево в степу.* Шевч. 437. *Синє море хитається, білий заць купається.* Лубен. у.

Хитва́нний, а, е Шаткій. *Хитванний пліт.* Вх Зн. 76.

Хитли́вий, а, е. Шаткій, неустойчивый. Желех.

Хитну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн в. отъ хитати. Качнуть. шатнуть. *Хитнула головою.* Левиц. Пов. 122.

Хитну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Одн. в. отъ хитнутися. Качнуться. (Іде) і не хитнеться, як стрілка. Г. Барв. 293. *Головка хитнулась.* Рудан. I. 32.

Хи́трий, а, е. 1) Хитрый. *Хитрий, як лисиця.* Ном. № 1252. 2) Замысловатый. *От де, люде, наша слава, слава Українці! Без золота, без каменю, без хитрої мови.* Шевч. 46. 3) Скорый, быстрый. Вх. Уг. 272, Ум. **Хитре́нький.**

Хи́трик, ка, м. Хитрецъ. *Ну й хитрик з тебе!* Харьк.

Хитрі́ти, рі́ю, рі́ш, *гл.*=**Хитрувати.** *Пан Турк тут на слизьку попав! виляв, хитрив....* Котл. Ен.

Хи́трість, рости, *ж.* Хитрость. *А все то хитрость єсть жінчча, новизною щоб підмануть.* Котл. Ен.

Хи́тро, *нар.* 1) Хитро. *Хочеться так, щоб хитро-мудро та невеликим коштом.* Ном. № 3116. 2) Скоро, быстро. *Вода хитро іде та вали б'є.* Вх. Уг 272. Ум. **Хитре́нько.**

Хитро́во, *нар.* Хитро, лукаво. *А батько їй спокійненько та хитрово* (каже). МВ. II. 82.

Хитроме́вний, а, е. Витійскій. *Шкода слави твоєї, вродливая, красна країно! Шкода твого Парфенона, шкода театрів твоїх, шкода Солоновпх прав, хитромовних річей Демосфена.* О. 1861. I. 93.

Хи́трощі, щів и щів, *ж.* Хитрость, хитрыя уловки. *Ми силу ламамо,—позич нам хитрощей.* Чуб. II. 108. *Ти, Соломоне, хитрий та мудрий: знайдеш сам хитрощами та мудрощами.* Грин. I. 75 **На хи́трощах ходи́ти.** Хитрить, лукавить. *Вона уся на хитрощах ходе.* Полт.

Хитрува́ти, рую, єш, *гл.* Хитрить. Рудч. Ск. I. 188. (Лисиця) *як там уже не хитрувала, да не могла узять те м'ясо.* Рудч. Ск. I. 21. *Е, хитруй, не хитруй, а проти Бога не вихитруєш.* Павлогор. у.

Хитру́ха, хи, *ж.* Хитрая женщина. Желех.

Хитру́ні, хитру́сі хитру́сеньки, *межс.*= **Хитю.**

Хить, *межс.* выражающее качаніе, шатаніе. *Як човничок у морі: туди хить, туди хить!* Г. Барв. 361.

Хитю, *межс.* выражающее качаніе. Ном. стр. 299, № 310. *Хитю, хитю, малеє дитятко!* Нп.

Хитю́чий, а, е. 1)=**Хистки́й 1.** *Се хитючий човен.* Волч. у. 2)=**Хистки́й 3.** *Яка хитюча гілька.* Нѣжин. у.

Хихи, *межс.* выражаюсе смѣхъ, хихи! *Я з хлопцями хихи, хихи!* Нп. *Ой ти старий: кахи, кахи! я молода: хихи, хихи!* Маркев. 45.

Хихи́чки, чок, *ж.* Хихиканье, пересмѣшки. *І хихички—той же сміх.* Ном. № 12644.

Хі́тіт, хоту, *м.* Смѣхъ, хихиканье. Умань. у. Въ иныхъ мѣстностяхъ лишь во мн. ч.: **хіхоти.** *Дриготи-дриготь, а завтра будуть хихоти-хихоти.* Лебед. у.

Хихітня́, ні, *ж.* Смѣхъ, хихиканіе. См. Хихіт. **Хихітню́ справля́є.** Смѣется. Константиногр. у.

Хихла́тий, а, е. 1) Пушистый. *Хвіст у лиса хихлатий.* Вх. Зн. 76. 2) Вѣтвистый. *Хихлате смерече.* Шух. I. 185.

Хихота́тися, чу́ся, чешся, *гл.* Хихикать, смѣяться. *Щось за ним іззаду ніби хихочеся.* ЕЗ. V. 212.

Хиць, *межс.* 1) Выражаетъ паденіе? *А вона хиць мені на лиш.* 2)=**Хап.** Вх Уг. 273.

Хицьки́й, а́, е́=**Хистки́й 1.** *На тім Дунаю хицькії кладки.* Чуб. III. 306.

Хи́шки, шок, *ж.*= **Хихички.** *Хишками-смішками одбувсь.* Черк. у.

Хіба́, *нар.*=**Хиба.** *Хіба тобі кобили трохи?* Рудч. Ск. I. 2.

Хід, хо́ду, *м.* 1) Ходъ, проходъ. *Хід узенький та низький і дуже трудний.* МВ. II. 73. 2) Шествіе, движеніе впередъ. **Нема́ йому́ ходу.** Не можетъ идти впередъ. О. 1862. IV. 85. Во мн. **хо́ди**—хожденіе. *Минулися мої ходи через три городи. серце ж моє, дівчинонько, любитися годі.* Грин. III. 223. **Хід полоня́нський.** Сопровождающійся обрядами и пѣснями выгонъ скота весной изъ селъ въ **полоня́ни.** Шух.

І. 195. **Хо́ду дава́ти.** Убѣгать. *Чого ж ти нас кидаєш? Куди ж ти так швидко ходу давш та й не озирнешся?* Г. Барв. 208. 3) (Бытъ. *На полянищі нема ходу: люде бубликів та й бубликів.* Грин. І. 78. 4) Походка. 5) **Тим же хо́дом.** По прежнему *Порпеса журилась тим же ходом, що спершу.* Г. Барв. 114. 6) **У хід ла́сти.** Класть передъ собой, по пути своего слѣдованія. *Клади сіно в ход.* **Рк.** Левиц. **Ум. Хо́денько, хо́донько.** *Сам сім* (молодий) *за мною приїхав, за моїм ходеньком дрібненьким, за моїм личенькам біленьким.* Лукаш. 150. *Не Марисин то ходонько, не Марисин голосонько, лиш Марисин рутянь вінок.* АД. І. 306.

Хі́дка, ки, *ж.* ? *Похожано, поброжано коло хідки—стежки.* КС. 1883. IX. 221.

Хі́длі, лів, *м. мн.* Ходули. *Паничі учаться на хідлях ходити.* Вх. Зн. 76.

Хі́дни́к, ка́, *м.* Дорожка, тропинка. Вх. Уг. 273.

Хи́дня́, ні, *ж.* 1) Хождевіе. *Давай ходить в горох!... Ходили і хіднею пшеницю й жито все так зм'яли та стоякли.* Г. Арт. (О. 1861. III. 90). *Яка тепер хідня! багно по коліна.* Черк. у. *Звісно хідня моя якая! як отак на негоду та вкочі, то і в рів шелесне ш.* Екатериносл. у. 3) Походка. *Ну, та й хідня його пасхудна.* Лебед. у.

Хімлу́шечка, ки, *ж.* **Ум.** отъ хімлушка.

Хімлу́шка, ки, *ж.* ? **Ум. Хімлушечка.** *Захімлили хімлушечку, як у полі дівчечку. Сьому-тому хімлушечка, а Юрасю як душечка.* Мет. 209.

Хіп! *меж.* Хвать! Мир. ХРВ. 321. *Він підкрався та хіп її за хвіст, та й піймав.* Рудч. Ск. II. 10.

Хір, хоря, *м.*=**Тхір.** Вх. Зн. 76.

Хірт, хорта́, *м.* Борзая собака. *Дріжить, як мокрий хірт, зубами, знай, цокоче.* Греб. 385.

Хірхи́льний, а, е. Плутоватый, хитрый. Желех.

Хісе́н, сна́, *м.*=**Хосен.** *Який менї з того хісен?* Ямпол. у.

Хіснува́ти, са, ну́ю, ся, ешь, ся, *гл.* Пользоваться.

Хіть, хо́ті и **хі́ті,** *ж.* Охота, желаніе. *Були латинці дружні люде і воювались мали хіть.* Кота. Ен. IV. 60. *Сього дива—иби хіть.* Ном. № 7673. *Аби хіть була! от як уже немав хоті....* Ном. № 4975. *Хіті з волл. а сили з комара.* Ком. Пр. № 1233. **Хіть ма́ти до ко́го.** Имѣть къ кому склонность, влеченіе. *До кого ти хіть більшу маєш?* Полт.

Хіхи, хів. *мн.* Смѣхъ. *Одно хіхи справляють!* Лохв. у

Хлак, ка́, *м.* Флягъ. *Приїздять у ті дикі степи, роблють три курінї і викидають три хлаки.* Грин. І. 190.

Хла́мати, маю, еш, *гл.* Съ жадностью ѣсть. *З хлівця прожогом вискочила невеличка свинка і кабанчик і давай похапцем хламати зерно.* Мир. XI'B. 9.

Хлами́да, ди, *ж.* Хламида. *Ходив він як чернець, у високій шапці, у чорній хламиді і підперізувався рем'яним поясом.* Стор. II. 56.

Хлами́дник, ка, *м.* Босякъ. Полт. у.

Хлами́дниця, ці, *ж.* Босячка. Кобел. у.

Хлами́тя, тя, *с.* Тряпье, лохмотья. *Хламіття позбирай, от буде дощ.*

Хла́нок, нку, *м.* Флангъ. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Хлань, ні, *ж.* 1)=**Везодня.** 2) Множество, огромное количество. *Хланею налітали.* Желех. *Вийв б. хлань....* **Фр.** Пр 71.

Хлап, па, *м.* 1) Валетъ (въ картахъ). КС. 1887. VI. 463. 2) Клапанъ (въ музыкальномъ инструментѣ, напр. въ лірі). Прил. у.

Хлебесну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Хлебнуть, выпить. *Лице хмуре, чуб стовбуром—ознака, що Грицько вже хлебеснув.* Мир. Пов. I. 131.

Хлебта́ти, бчу́, чеш. *гл* Хлебать, лакать. *„Чи не хоч, душко, чаю?"—спитав капитан, хлебчучи його з люльки.* Кв. *Собака хлебче воду.* НВолын. у.

Хлевіне́, ні, *ж.* Раст Bunias orientalis. Шух. I. 21.

Хлепі́т, поту, *м.* 1) Плескъ, вспески. 2) *мн.* **Хлепоти.=Гряда́ 3 Вх.** Пч. II. 25.

Хлепоті́ти, почу́, ти́ш, *гл.* Плескать, плескиваться. *Хлепоти.... зоветься місце, де ріка іде вузьким коритом, а хвилі всі підскакують і хлепотять.* Вх. Пч. II. 25.

Хлепта́ти, пчу́, чеш, *гл.*=**Хлебтати.** *Не погане море, що собаки хлепчуть.* Ном. № 5210. *Та ж він хлепче кров людську, мов собака воду.* К. МБ. X. 12.

Хли́нути, ну, неш, *гл.* Хлынуть. *І хлинули сльози; дрібні, дрібні полилися.* Шевч. 172.

Хлип! *межд.* 1) Выражаетъ хлѣбаніе. *Яблучка кусь, а горілочки хлип.* Миж. 46. 2) Выражаетъ всхлипываніе.

Хли́павка, ки, *ж.* Кланаиъ (въ музык. инструментѣ). Харьк. г.

Хли́пання, ня, *с.* Всхлипываніе, плачъ. *І хлипання все росказати, і крик, і оханя, і жаль.* Котл. Ен. VI. 49.

Хли́пати, паю, еш и **плю, плеш,** *гл.* 1) Всхлипывать, плакать. *Прийшла Венера іскривившись.... і стала хлипать перед ним.* Котл. Ен. І. 12. *Петрунева ненька слізоньками хлипає.* КС. 1882. V. 363. 2) О сапогахъ, въ кот. попала вода: издавать при ходьбѣ звукъ отъ присутствія воды. *На річку йшли чоботи,— рипали, а з річки йшли чоботи,— хлипали.* Нп.

Хли́пи, пів, *м. мн.* Всхлипыванія, слезы: *Увірилась дому своїми хлипами.*

Хли́пнути, ну, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ хлипати. Всхлипнуть.

Хли́пок, пка, *м.*=**Хлипавка.**

Хлисну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Хлебнуть. Левиц. Пов. 160. *А деякі так так хлиснули, що де упали, там заснули.* Котл. Ен. *Хлиснути.... з горшка теї юшки.* Грин. І. 280. **Вже дворській полівки хлисну́в!** Уже попробовалъ жизни на барскомъ дворѣ. Ном. № 1312.

Хлист, ту, *м.* 1) Щолканіе бича. *Їде віз без коліс, а батіг без хлисту.* Ном. стр. 302, № 434. 2) Прутъ, хлыстъ. Ум. **Хли́стик.** *Жевжики обидва і голі— вашеці проше—як хлистики.* Котл. НП. 350.

Хлиста́ти, щу́, щеш, *гл.* Хлебать, пить. *Наварив юшки,—нехай хлищуть.* Ном. № 3522. *Та і горілочку хлистала.* Котл. Ен. І. 11.

Хли́сь, *межд.* отъ гл. хлистати. *Пущу хлись!* Котл. Ен. IV. 28.

Хли́ськати, каю, еш, *гл.* Плескать. *Як филя, що по Дніпру в негоду похожає, клекоче, реється, сивим пилом хлиська.* Сніп. 45.

Хліб, ба, *м.* 1) Хлѣбъ: въ полѣ на корню или печеный хлѣбъ. Чуб. VII. 444. *Нам Бога не вчить, як хліб родить.* Ном. № 35. *Хто дав зуби, дасть і хліб до губи.* Ном. № 76. *Хліба напечено, борщик зварений.* Рудч. Ск. II. 33. 2) Вообще заработокъ, средства къ существованію. *Чи я пан, чи що, що ще захотів легкого хліба.* Рудч. Ск. І. 5. *От і поженилися да й думають, у який хліб кинутись: у столярі пуйіти,—хліб треба купувать.—Пуйідемо у хлібороби, каже.* Чуб. II. 15. Въ значеніи: недвижимыя владѣнія, жалуемыя на содержаніе кому либо, употребл. во мн. ч.: **хлібй.** *Вважаючи на жизнь благочестиву печерських іноків, ми простирали з престолу нашу руку милостиву і їм хлібы духовні надавали.* К. МБ II. 123. 3) **Хліб-сіль.** Хлѣбосольство, радушіе. *Я по вашій хліба-соли прийшла до вас дітей доглядати, бо здавна знаю вас, а до кого иичого, то б зроду-віку не прийшла.* 4)—старій. Раст. Sclerotiu clavus. Вх Пч II. 36. Ум. **Хлібець, хлібчик, хлібчичок.**

Хлібеня́, ня́ти, *с.* Хлѣбецъ, небольшая ковражка хлѣба. *Як виймеш хліб з печі, так розломи хлібеня.* Грин. II. 25.

Хлібо́ина, ни, *ж.* Одинъ хлѣбъ, коврига *Як печуть хліб, так вийімають перву хлібину або книш і ламають.* ХС. III. 56. *Заробив десять копійок, купив хлібину, прийіс додому і ззіли утрьох.* Грин. II. 258.

Хлібо́ити, блю́, биш, *гл.* 1) Снабжать хлѣбомъ, давать, посылать хлѣбъ. *Хліби нам, Боже, щоб нам було гоже.* 2) Пачкать хлѣбомъ. *Не хліби ножа.* 3) Льстить, угождать. *А він хлібить жінці.* Могил. у.

Хлібі́нчá, чáти, *с.* Родъ маленькой квашни. Вх. Лем. 478.

Хлібни́й, а, е. 1) Хлѣбный. *Кладе* (коровай) *на віко від хлібної діжі.* МУЕ. III. 167. 2) Богатый хлѣбомъ, имѣющій много хлѣба. *Там все народ хлібний.* Зміев. у. *Хлібна країна.* Стороф. у. 3) **Хліб'на́ дочка́.** Незаконнорожденная дочь. *Тільки Богу молиться, відмолює гріх свій, що породила хлібну дочку.*

Хлібода́р, ра, *м.* Кормилецъ. (Шляхта) *готова була за свого хлібодара* (магната) *витягати з піхов гострі шаблі.* Мир. ХРВ. 91.

Хлібода́рник, ка, *м.*=**Хлібодар.** *Сагайдашний, наш батько, хлібодарник і гетьман.* К. ПС. 107.

Хлібопе́кня, ні, *ж.* Пекарня. Черк. у.

Хліборо́б, ба, *м.* Земледѣлецъ, хлѣбопашецъ. *На Обрітення обертаються птиці до гнізда, хлібороби до плугів.* Ном. № 528.

Хліборо́бити, блю, биш, *гл.* Занимать-

ся земледѣліемъ. *Деякі чумакують, а більш хлібороблять.* Харьк. г.

Хлібороб'ів, бова, ве. Принадлежащій земледѣльцу. *Прийшов до трупу хліборобового.* Грин. I. 187.

Хліборо́бка, ки, *ж.* Женщина, занимающаяся хлѣбопашествомъ.

Хліборобний, а, е. Пахатный (о землѣ). *Хліборобна земля.* Черк. у.

Хліборобник, ка, *м*=**Хлібороб.** Ум. **Хліборобничок.** *Кому ж ти, косо, достанешся: чи школичку, чи полковничку, чи прежньому хліборобничку, що в поле йде—не вмієається.* Чуб. V. 580.

Хліборобство, ва, *с.* Земледѣліе, хлѣбопашество. *Масюк любив хліборобство.* Левиц. Пов. 193.

Хліборобський, а, е. Земледѣльческій, хлѣбопашескій.

Хлібосі́ль, со́ли, *ж.* Въ выраж.: **бу́ти, бува́ти у хлібосо́лі.** Водить компанію. *Він тепер такий багатирь, що ніколи і у хлібосолі з нами не бува.* Лебед. у.

Хлібу́сь, ся́, *м.* Ласкательное отъ **хлѣб.** *Святий хлібусь.* Вх. Лем. 478.

Хлі́бчик, ка, *м.* 1) Умен. отъ **хлѣб.** 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 55. 3)=**чорнії́в.** Раст. Nonnea pulla Dc. ЗЮЗО. I. 129, 177.

Хлібчичок, чка, *м.* Ум. отъ **хлѣб.**

Хліб'я́, б'я́ти, *с.*=**Хлібовня.** *Зосталося одно хліб'я,—на сьогодні стане.* Лохв. у. *Візьми пару хліб'ят на дорогу.* Лохв. у.

Хлі́в, ва́, *м.* Хлѣвъ, помѣщеніе для скота. *Вдвоєла з дупла, а свиня з хліва.* Ном. № 13168. *Моє діло теляче, найлося та і в хліві.* Ном. № 13576. Ум. **Хлівці́ь, хлі́вчик, хлі́вчичок.** *Стоїть хлівець, повний овець.* Ном. стр. 290, № 4.

Хлівйна, ни, *ж.* Небольшой хлѣвъ. Ум. **Хлівйнка.**

Хлівйще, ща, *м.* Ув. отъ **хлів.**

Хлі́вник, ка, хлі́вничок, чка, *м.* Ум. отъ **хлів.**

Хло. Сокращ. изъ **хло́пче.** См. **Хлопець.** *А котрим ти конем ідеш, хло?—А котрим же їхав бі? рижим.* Федьк.

Хло́ню. Звательный падежъ вмѣсто **хло́пче,** слово ласкательное. *А як же ми, хлоню мій, бурлакуючи, справимось? Коли б ти знайшов собі дівчину та одружився.* Г. Барв. 191.

Хлоп, па, *м.* 1) Мужикъ, мужичина. *Хлоп—як дуб.* Ном. № 8617. 2) Крестьянинъ, мужикъ. *Пан на троні, а хлоп на ослоні.* Ном. № 1146. *Коли б не хлоп, не віл—не було б панів.* Ном. № 1147. Ув. **Хлопи́ще.**

Хлопа́к, ка́, *м.*=**Хлопець.** *Стрілець, кулачник і рубака і дужий був з його хлопак.* Котл. Ен.

Хло́пан, на, *м.* Валетъ (въ картахъ). *Не чванься дуже, бо я зараз прикрию хлопаном.* Богодух. у.

Хло́пець, пця, *м.* 1) Мальчикъ. *П'ятеро діток. Бог дав: дві дівчини і три хлопці.* МВ. I. 9. 2) Подростокъ, юноша, молодой человѣкъ, парень; мн.: ребята. КС. 1887. VIII. 767. *З Богом—не з хлопцем жартувати.* Ном. *Ячей був парубок моторний, і хлопець хоть куди козак.* Котл. Ен. I. 5. *Дівчата ж із хлопцями начали гулять.* Рудч. Ск. II. 157. *У ліс, хлопці!* Шевч. 173. *Хлопці-риболовці, удалі молодці, ви закиньте сітку через сиянс море.* Чуб. V. 28. 3) Ученикъ у ремесленника. Вас. 210. 4) мн. **Хло́пці.** Родъ пантомины съ куклами и музыкой; устраивается дѣвушками на рождественскихъ святкахъ. О. 1862. IV. 87. 5) Подпорка въ дышлѣ у воловьяго воза. 6) Штативъ, подставка для веретена въ видѣ четырехугольной рамки, когда съ веретена сматываютъ на клубокъ витки. Ум. **Хло́пчик, хло́пчичок.** *В його двоє дітей зосталося: хлопчик і дівчинка.* Рудч. Ск. II. 67. См. **Хлопю.**

Хло́пити, плю, пиш, пить, *гл.*—**дух.** Захватывать духъ. *Квітки пахнуть, аж хлопить дух.* Нѣжин. у.

Хлопи́ще, ща, *м.* Ув. отъ **хлоп.** *Мужичище-хлопище хап за притику з вія.* Гн. II. 168.

Хлопійко, ка, *м.* То-же, что и **хлопець 2.** *За кого же я піду, молоденька? А чи за старого, а чи за малого, а чи за хлопійка молодого?* Мил. 83.

Хло́піт, поту, *м.* и пр.=**Клопіт** и пр. *Голові хлопіт, а біді веселля.* Ном. № 2215.

Хло́пко, ка, *м.* Мальчикъ, юноша. *Десь узявся хлопко, а хлопко маленький, під ним конїченько, коник вороненький.* Чуб. V. 1071. *Ой запрягай, хлопку, коня вороного, да поїдем вінчаться до попа чужого.* Чуб. V. 283.

Хлопкува́ти, ку́ю, єш, *гл.* Служить. *Ой не схотів же ти мені, хлопку, хлопкувати, і будеш же ти панам лядам стадо напувати.* Мет. 408.

Хло́пнути, ну, неш, *гл.* Выпить зал-

ном'ъ, выпить. *Хлопкула чарку за одним махом до дна.* Левиц. Пов. 211. *Купила горілки.... сама напилась і кучеру дала, і він хлопнув добре.* Чуб. II. 30.

Хлопота́ти. **чу́, чеш**, *гл.* и пр.=**Клопотати** и пр.

Хло́пство, ва, *с.* Простой народъ, мужики, мужичье. *Не нам, ляхято моя вірна, від хлопства втікати!* К. Досв. 186.

Хло́пський, а, е. Простой, мужичій. *Груба хлопська тварж.* Стор. М. Пр. 79.

Хлопта́ти, пчу́, чеш, *гл.*=**Хлептати**. *Біло три пси: один білий, другий червоний, третій чорний. Білий біжить більма збатати, червоний крови хлоптати.* Мнж. 150.

Хлопцюва́ти, цюю, еш, *гл.* Быть въ отроческомъ возрастѣ, быть мальчикомъ. *Тут він хлопцював, тут виріс і молодиком став.* (Стрижев.). *Як я ще хлопцював.* О. 1862. IX. 63.

Хлопцю́га, ги, *м.* Ув. отъ **хлопець**. *Я наймит у неї, хлопцюга приблудний.* Петренко (Южнор. сб. 33). *Ну, вставай, хлопцюго!* Млак. 77.

Хлопча́, ча́ти, *с.* Маленькій мальчикъ. См. Хлоп'я. Ум. Хлопча́то. *Росте те хлопчатко.* Морд. Пл. 13.

Хлопча́к, ка́, *м.*=**Хлопець**. Канев. у.

Хлопчена́, на́ти, *с.*=**Хлопча**. *Ходіть лишень ближче, хлопченята, я вас яблучку вам дам.* МВ. (О. 1862. III. 69). Ум. **Хлопченя́тко**.

Хло́пче, ка, *м.* 1) Ум. отъ **хлопець**. 2) Подставка въ дышлѣ воловьяго воза (вій), чтобы оно не могло совсѣмъ опуститься на землю. Рудч. Чп. 250. 3) У гребенщиковъ: палка съ нарѣзками, поддерживающая роговую пластинку на верстакѣ во время строганія. Вас. 164.

Хлопчи́на, ни, *м.*=**Хлопець**. *Паллант, любесенький хлопчина, скріпись, стоїть як твердий дуб.* Котл. Ен. VI. 28. Ум. **Хлопчи́нка, хлопчи́ночка**. Мил. 152. *Ой де ж ти будеш ночувати, хлопчино, хлопчиночко?* Чуб. V. 94.

Хло́пчичок, чка, *м.* Ум. отъ **хлопець**.

Хлоп'я́, я́ти, *с.* Маленькій мальчикъ; мн.: ребята. *Се й мале хлоп'я знає.* МВ. I. 107. *Тепер,—от як там п'ять або шість год хлоп'яті, вже воно й у штанцях.* Рудч. Ск. *А нуте, хлоп'ята, на байдаки! Море грає, ходім погуляти.* Шевч. 49. Ум. **Хлоп'я́тко, хлоп'я́точко**. *Пасе ягнята мале хлоп'яточко в стерні.* Шевч. 553.

Хлоп'я́чий, а, е. Принадлежащій, относящійся къ мальчикамъ, ребяческій, мальчишескій. Чуб. I. 117. *Хусточка в його, що з кишені виймав, то не хлоп'яча, а притьмом дівоча.* Кв. **По хлоп'я́чі**. Какъ мальчикъ, какъ мальчика. *Як її одягали, як постригали по хлоп'ячі, вона не пручалась, нічого не казала, тільки що плакала.* Кв.

Хло́ста, ти, *ж.* Порка, наказаніе розгами. Ном. № 3862. *Положивши, дайте добру хлосту, поки верне дощі та роси, що, знаю, в неї на мисниках та на полицях.* Кв. **Хло́сти да́ти**. Выпороть, а затѣмъ вообще отколотить. *Гей дамо ляхам, а преображим синам превеликую хлосту.* АД. II. 66.

Хлуди́на, ни, *ж.* Хворостина, лозина, прутъ. Мнж. 193. *Аж мій милий іде, як та буря гуде, і хлудину волоче таку суковату та на мою білу спину та пенякувату.* Нп. Ум. **Хлуди́нка**.

Хлюбта́ти, бчу́, чеш, *гл.*=**Хлебтати**. *Юшечку хлюбтати.* Грин. Ш. 487.

Хлюп! *межд.*, выражающее ударъ. *А він бабу хлюп в пісок.* См. Хляп.

Хлюпта́ти, пчу́, чеш, *гл.*=**Хлюбтати**. *Собаки хлюпчуть воду.* Харьк. г. *Помиї хлюпталн.* Мил. Св. 49. Грин. Ш. 545.

Хлю́ра, ри, *ж.*=**Хлюсть**. *Панам, підпанкам і слугам давали в неклі добру хлюру.* Котл. Ен. Ш. 41.

Хлю́рка, ки, *ж.* Проститутка. Ном. № 723. *З обстриженими головами, з підрізаними пеленами, стояли хлюрки наголо.* Котл. Ен. Ш. 29.

Хлюс, *межд.* выражающее стеганіе прутомъ, кнутомъ. *Верба хлюс, бий до слюз.* Ном. № 348.

Хлю́стати, таю, еш, *гл.* Стегать. *Антосьо хлюстав різкою на городі.* Св. Л. 138.

Хлюсть! *межд.*=**Хлюс**. Чуб. II. 575.

Хлюди́на, ни, *ж.*=**Хлудина**.

Хлюну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Хлынуть. *Вода так і хлюне тобі у вічі.*

Хлюп, *межд.*, выражающее плескъ воды, паденіе въ воду. *Жінка на березі сиділа та хлюп у воду.* Драг. 366.

Хлю́пання, ня, *с.* Плесканіе.

Хлю́пати, паю, еш, *гл.* Плескать, расплескивать жидкость.

Хлю́патися, паюся, ешся, *гл.* Плес-

каться. *Несла дійницю в руках, і молоко хлюпалось.* Чуб. I. 199.

Хлюпі́я, ці́я, *м.* Часто разливающій, расплескивающій воду. *Хлюпала б тебе лиха година! Усе б тіки умивавсь та розхлюпував воду. От злидень, от хлюпія!* Старобільск. у.

Хлюпну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **хлюпати.** Плеснуть. *Водою йде—не хлюпне.* Ном., стр. 291, № 24.

Хлю́пнутися. нуся, нешся, *гл.* Одн. в отъ **хлюпатися.** *Чай хлюпнувся і розлився.* Левиц. Пов. 62.

Хлюпостáтися, щу́ся, щешся, *гл.* Плескаться въ водѣ. Ном. № 12632. *Тече вода із-за гаю та попід горою; хлюпощуться качаточка поміж осокою.* Шевч. 226. *На річеньці та на дощечці, там дівчина хлюпощеться, умивається.* Чуб. V. 1158.

Хлюпости́ти, щу́, сти́ш, *гл.*=**Хлюпоті́ти.** *Щось хлюпостить постолами, чвяка щось по грязі.* Г. Барв. 189.

Хлюпоті́ти, чу́, чеш, *гл.* Плескать. *Хлюпотить вода.* Черк. у. *Дощ хлюпотить.* Харьк. у.

Хлю́снути, ну, неш, *гл.* Плеснуть. *Лісом іде—не тріснє, водою йде—не хлюсне.* Ном., стр. 291, № 24.

Хлюст, та́, *м.* 1) Родъ карточной игры. *В хлюста, в пари, в візка грали.* Котл. Ен. I. 23. **Хлюстом** называется въ этой игрѣ, если у кого-либо изъ играющихъ окажется три карты одной масти или три козыря, или три **хвáльки,** или три туза, или двѣ карты одной масти и **хвáлька.** КС. 1887. VI. 470. 2) **Брáти хлюст.** Въ карточной игрѣ въ **хвíль** имѣть у себя козырную даму, называемую также **хвиль.** КС. 1887. VI. 468.

Хлющ, ща́, *м.* **хлю́ща, щі,** *ж.* Струя дождя? *Мокрий як хлющ.* Ном. № 13162. *Одно те, що втомилась, а друге—змокла як хлюща, так з неї і тече.* Кв.

Хлю́щити, щу, щиш, *гл.* Стекать? *Ото обмочило тебе дощем, аж хлющить.*

Хля́ґа, ґи, *ж.* Слякоть, дождливая погода. Мнж. 193. *Як його їхати, як отака хля́ґа буде?* Канев. у. *Під дощ, під хлющу, хлягу.* Мкр. Г. 51.

Хляґо́за, зи, *ж.*=**Хля́ґа.** Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Хляґозúти, зúть, *гл. безл.* Быть слякоти. Лубен. у. Мирг. у.

Хля́да, ди, *ж.*=**Хля́ґа.** Чуб. VII. 576.

Хлядрі́вка, ки, *ж.* Узоры, выдѣлываемые гончарами на глиняной посудѣ. Канев. у.

Хлядрува́ти, рую́, ши, *гл.* Расписывать узорами глиняную посуду. *Тра хлядрувати миски.* Канев. у.

Хля́жниця, ці, *ж.* Потаскуха. Харьк. у.

Хля́ка, ки, *ж.*=**Хля́ґа.** *Що ти будеш на ліжку лежати, а я буду на хляці стояти.* Лукаш. 71.

Хля́ки, ків, *м. мн.* 1) Рубцы (часть желудка жвачнаго, гдѣ переваривается пища; желудокъ съ кишками (животнаго). *Як будуть мене різать, так ти просися хляки мить.* ЗОЮР. II. 24, 2)=**Міздря.** Вас. 153, 157.

Хля́нути, ну, неш, *гл.* 1)=**Хля́ти.** *Бе'... аж рука хляне.* Гн. I. 89. 2) Литься. *А вода хляне та й хляне.* Черк. у. 3) Хлынуть. *З Василя кров так і хлянула,* О. 1861. X. 38.

Хля́п! *меж.* Хлопъ! Также выражаетъ ударъ. *Хляп по пичі одного й другого.* ЕЗ. V. 201.

Хля́пати, паю, ши, *гл.* 1) Хлопать. *Скільки не хляпав, пановка не спалила.* Чуб. I. 154. *Кінські підкови хляпали.* Мир. ХРВ. 301. 2) Хлестать. *Стоїжечка ходила ходора 'д вітру, хляпала мене по лицю.* Г. Барв. 21. 3) Падать (о чемъ либо мокромъ). *Сніг хляпе.* Вх. Уг. 273.

Хля́нути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ **хляпати.** Хлопнуть. *Дверима хляпнула.* Г. Барв. 217. *Руками хляпнуть.* Полт. г.

Хля́стор, ра, *м.* Тряпка, въ которую заворачиваютъ пулю для винтовки.

Хлясь! *меж.* выражающее стеганіе кнутомъ. *Коней хлясь да хлясь.*

Хля́ти, хля́ну, неш, *гл.* 1) Ослабѣвать, обезсиливать. *І враже так тоскли насіння, що у Рутульців хляе і дух.* Котл. Ен. V. 64. 2) Упасть въ безсилiи. *А він лиш хляе на мене, як той явір підтятий.* Федьк.

Хля́тьба, би, *ж.* Мокрота. *Оце знов кров'яна хлятьба повалила і душить мене, не дає одкашлятись.*

Хлящім, *нар.* Въ безпорядкѣ. *Кинув хазяйство хлящім.* Кіев. у.

Хм! *меж.* Гмъ! Полт. г.

Хма́ра, ри, *ж.* 1) Туча, облако. *Це, що ми бачим над собою сине, до це ще не небо, а це оболоки; а те, що ходить попід оболоками, до то хмара.* Чуб. I. 2. *Смутно мені та сумно мені, мов я в чорну хмару ввійшла.* МВ. I. 89. 2) Множество,

масса. *Хмарою йдуть люде.* Ном. № 7678. 3) **Заходи́ти в хма́ру.** Фантазировать. 4) **Хма́рою перейти́.** Пройти безслѣдно. *Не журись: хмарою перейде, та й край.* Волч. у. Ум. **Хма́рка, хма́рочка, хма́ронька.** *За сонцем хмаронька пливе.* Шевч. 445. *Ясні зірочки—то світлочки, чорні хмарочки, до то свашечки.* Мет. 19.

Хмари́на, ни, *ж.* Туча. *Сизенькі хмарини.... по небу простялися.* О. 1862. VIII. 17. *Заувів козак рожиною, дівка калиною, розійшлися вони чорною хмариною.* Чуб. V. 283. Ум. **Хмари́нка, хмари́ночка.** *Сияло сонце в небесах, а ні хмариночки.* Шевч. 100.

Хма́рити, рить, хма́ритися, риться, *гл. безл.* Покрываться тучами. *Ой хмариться, туманиться став дощ накрапати.* Нп. *Небо хмариться.* Св. Мт. XVI. 3. *Куриться, хмариться,—дощ буде.* Грин. III. 384. *Шуткують, а у мене в душі хмариться.* Ком. Пр. № 435. **Дя́виться, мов би хма́рить.** Смотритъ сумрачно, мрачно. Кролев. у.

Хма́рка, ки, *ж.* Ум. отъ **хмара.**

Хмарни́й, а, е. Облачный, пасмурный, сумрачный. *Хмарний день. Хмарна осінь.* Левиц. I. 45. *Лице було хмарне, темне й сумне, як пізнісче небо.* Левиц. Пов. 6. **Ум. Хмарне́нький, хмарне́сенький.** Чуб. V. 890.

Хма́рник, ка, *м.* Колдунъ, управляющій тучами. МУЕ. III. 53.

Хма́рно, *нар.* Облачно, пасмурно, сумрачно. *Хмарно на дворі. Літечко моє святе минуло хмарно.* Шевч. 584. *Не дивись так хмарно.* Шевч. 299. Ум. **Хмарне́нько, хмарне́сенько.** *Ой ясненько сонце сходить, хмарненько заходить.* Чуб. V. 320.

Хмарови́й, а, е. Образующійся изъ тучи. *Хмарові капельки.* Дещо.

Хма́ронька, хма́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ **хмарка.**

Хме́лик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **хміль.** *З тебе, хмелику, все зле і все лихе.* Ком. Пр. № 893. 2) Родъ узора въ вышивкѣ. Г. Барв. 216. Существуетъ нѣсколько разновидностей: **хмелик рожéвий,—коло шнурбчка, —на гіллячках ягідками,—чорнобрúвцями, —лапкáми,— петрýшкою, — молотóчками.** Чуб. VII. 427. 3)—**польовий.** Раст. Trifolium agrarium L. ЗЮЗО. I. 139.

Хмеля́ка, ки, *ж.* 1) Одно растеніе **хмеля.** *Як хмелині вгору витися.* Мет. 79. 2) Раст. Cuscuta. Вх. Зн. 76. Ум. **Хмеля́нка, хмеля́нонька, хмеля́ночка.** Чуб. V. 280.

Хмеля́ти, ли́, ли́ш, *гл.* Заправлять хмелемъ. *Загадав Іван ся женитси, з м'якин пиво варити, кропивою хмелити, а глиною дріжджити.* Рк. Макс.

Хмель, хмю, *м.*=**Хміль.**

Хмельни́й, а́, е́. Опьяняющій, хмельной. *Молода брага хмельна.* Ном. № 8718.

Хмельни́к, ка́, *м.* Мѣсто, гдѣ растетъ хмель. Желех.

Хмельнича́нин, на, *м.* Козакъ изъ войска Б. Хмельницкаго. К. Дз. 27.

Хмельни́ччина и хмельни́щина, ни, *ж.* Эпоха Б. Хмельницкаго. ЗОЮР. I. 97.

Хмелю́вий, а, е. Сдѣланный, состоящій изъ хмеля.

Хмере́ччя, чя, *с.* 1) Вѣтви, отрубленныя съ дерева. НВолын. у. 2) Чаща лѣсная. Поп. 226.

Хмиз, зу, *м.* 1) Прутья, мелкій хворостъ, мелкія, тонкія вѣтви, уже отдѣленныя отъ дерева. *Затріщав хмиз під ногами.* Стор. М. Пр. 112. *Закидана доріженька хмизом.* Мет. 282. 2) Мелкая лѣсная заросль. *Заросла дороженька хмизом.* Лукаш. 71. *Хмизом, хмизом, попід вербами.* Ном. № 8793. Ум. **Хмизо́к.** *Нарубали хмизку та заплели хижку, та загнали овечечку-стрижку.* Мил. 42.

Хмизи́на, ни, *ж.* Одинъ прутъ изъ **хми́зу,** а иногда тоже, что и **хмиз.** *„Ой не ходи ж, козаченьку, низом, бо закидаю доріженьку хмизом".—А я ж тую хмизину одкину, таки тебе дівчину покину.* Чуб. V. 389. Ум. **Хмизи́нка.**

Хми́зний, а, е. Изъ **хмизу.**

Хмизня́к, ка́, *м.* Мелкій кустарникъ, то же, что и **хмиз 2.**

Хмизува́ти, зу́ю, зиш, *гл.* 1) Бить прутомъ. *Хмизує добре.* 2) Покрывать **хми́зом.**

Хми́кати, каю, еш, *гл.* Произносить **хм.** Полт. г.

Хмілевий, а, е́=Хмелевий. Чуб. I. 70.

Хміль, хмелю, *гл.* 1) Хмель, Humulus lupulus L. ЗЮЗО. I. 125. *Чи не той то хміль, що коло тичин в'ється?* Макс. (1834), 96. **Хме́лем зарости.** Быть заброшеннымъ. *Було ремесло, та хмелем заросло.* Ном. № 10412. 2) Хмель, опьяняющій напитокъ. *Хміль—не вода: чоловікові біда.* Ном. № 11454. 3) Родъ узора въ вышивкѣ. *На образах рушники, шиті орлами та хмелем.* Левиц. I. 27. Также узоръ въ вышивкѣ: **хміль головáтий.** Чуб. VII. 427. 4)—**болóтяний.** Раст. Humulus lupulus L.

ЗЮЗО. І. 176. 5) *род. п.* **хме́ля**. Сказочный царь древнѣйшихъ временъ. *Жили за царя Хмеля, як була людей жменя, чоловік та жінка.* Грин. II. 278. Ум. **Хме́лик**.

Хму! *межд.*=**Хм!** Драг. 217.

Хму́равий, **а**, **е**. Хмурный. Угор.

Хму́рий, **а**, **е**—**Хмурни́й**. *Обличчя збіліле хмуре.* МВ. (О. 1862. I. 88). *І вішов до неї плачучи хмурий та невеселий.* Рудч. Ск. II. 118.

Хму́ритися, **рюся**, **ришся**, *гл.* Хмуриться, дѣлаться мрачнымъ, сердитымъ, недовольнымъ. *Не хмурься та послухай, та роби так, як я тобі скажу.* Шевч. 300.

Хмурни́й, **а́**, **е́**. 1) Пасмурный. *Хмурний день сьогодні.* Черниг. г. 2) Мрачный, угрюмый, грустный. *Чого ж ти, мила, такая і вдень, і вночі хмурная?* Чуб. V. 690. *Чого хмурні очка смутні?* Грин. III. 163. *Хмурний віл чогось уже днів зо три ходе.* Черк. у. Ум. **Хмурне́нький**, **хмурне́сенький**. Грин. Ш. 97.

Хму́рно, *нар.* 1)=**Хмарно** Грин. Ш. 191. *Зраня було хмурно.* Каменец. у. 2) Печально, грустно. Ум. **Хмурне́нько**, **хмурне́сенько**. *Тобі буде все хмурненько, а мені веселенько.* Грин. Ш. 308.

Хмурово́кий и **хмурооки́й** **а**, **е**. Съ угрюмо смотрящими глазами, т. е. угрюмый, сердитый. Вх. Зн. 76. Желех.

Хнюпити, **плю**, **пиш**, *гл.*—**го́лову**. Опускать голову. Черк. у.

Хнюпитися, **плюся**, **пишся**, *гл.* Опускать голову. Черк. у.

Хню́ра, **ри**, *об.*, **хнюрко́**, **ка́**, *м.* Угрюмый, ворчливый человѣкъ. Вх. Зн. 76.

Хнюрува́тий, **а**, **е**. Угрюмый, ворчливый. Вх. Зн. 76.

Хо́бза, **зи**, *ж.* Раст. Sambucus ebulus. Шух. I. 22.

Хобот, **та**, *м.* 1) Рыболовный снарядъ, плетеный изъ лозы. Вх. Пч. II. 24. 2) Хохолъ, хохолокъ. Ум. **Хобо́тик**. *Джаворонок мат на голові хоботик.* Вх. Уг. 273.

Хов, **ву**, *м.* Воспитаніе, выкормъ. *Сей хінь свого хову.* НВолын. у.

Хо́ванець, **нця**, *м.* 1) Прячущійся. НВолын. у. 2) Воспитанникъ, пріемный сынъ, вскормленникъ. Вх. Лем. 478. 3) Домовой, чортъ. Угор. Гн. I. 213.

Хо́ваний, **а**, **е**. 1) Прятанный. 2) Вскормленный, ручной. *Вовк хований, приятель перепрошений, син прибраний, а жид хрещений,—то все непевні.* Ном. № 8101.

Хованиця, **ці**, Воспитанница, вскормленница, пріемная дочь. Вх. Лем. 478.

Хо́ванка, **ки**, *ж.* 1) Спрятъ. *У мене добра хованка есть,—заховаю, то ніхто не знайде.* НВолын. у.

Хова́ння, **ня**, *с.* 1) Прятаніе. К. ЦН. 174. 2) Сохраненіе, сбереженіе. 3) Погребеніе, похороны. 4) **Хо́вання**. Воспитаніе. *Це лошиця свого хованя.* НВолын. у. *Худоба свого хованя.* Ном. № 10194.

Хова́ти, **ва́ю**, **єш**, *гл.* 1) Прятать. *Де ті гроші, що ти служив? де ти їх ховав?* Рудч. Ск. II. 154. *Що-дня він мед тягав та в берлозі ховав.* Гліб. 2) Беречь, хранить. *А ви Україну ховайте.* Шевч. 159. **Хова́й Боже!** Сохрани Богъ. Ном. № 5141. 3) Хоронить, погребать. *Хведора Безрідного ховали, в семи'ядні пищалі гремали, у суремки жалібно вигравали.* Макс. *Ховав пін, ховав дяк і паламарище.* Нп. 4) Выкармливать, воспитывать.

Хова́тися, **ва́юся**, **єшся**, *гл.* 1) Прятаться. *Лисиця від дощу під борону ховалась,—не всяка, казала капля капне.* Ном. *Чи сам од кого ховаєшся, чи кого шукаєш?* Рудч. Ск. I. 105. 2) Выкармливаться. *Худоба буде добре ховатися.* ЕЗ. V. 188.

Ховзаниця, **ці**, *ж.*=**Ковзалка**. Вх. Зн. 65.

Хо́взати, **заю**, **єш**, *гл.* Скользить. *Щоб коні не ховзали, бо мокро, то тра підкувати.* Каменец. у.

Хо́взатися, **заюся**, **єшся**, *гл.*=**Ковзатися**. Вх. Зн. 65.

Ховзковиця, **ці**, *ж.* Гололедица. Вх. Лем. 479.

Ховзки́й, **а́**, **е́**. 1) Скользкій. *Намокли, та й ховзкі стали.* Каменец. у. 2) **Ховзки́й на яйк**. Болтливый, несдержанный. Каменец. у.

Ховзю́к, **ка́**, *м.* Шапка барашковая. *Так на нім ховзюк мутит, як золото ряхтит.* Гол. IV. 438.

Ховра́х, **ха́**, *м.* Суслик. *Вовки, лисиці з ховрахами, зайці дурні, шкодливий тхір, і ще там деяких чимало безпечно в лісі панувало.* Гліб. Ум. **Ховрашо́к**. *По над шляхом щурицю ховрашки гуляють.* Шевч. 77.

Ховста́ти, **та́ю**, **єш**, *гл.* Стегать, хлестать. *Кінську голову на дорозі найдеш,—ховстай та бий.* Ном. № 10236.

Хо́вувати, **вую**, **єш**, *гл.* Воспитывать, вскармливать. Вх. Лем. 478.

I. Хо́да, **ди**, *ж.* Въ загадкѣ: свинья. *Виса* (=яблуко) *висить, хода ходить,*

виса впала, хода ззіла. Ном. стр. 294, № 120.

II. Хо́да, *нар.* Убігать, уходить скорѣй, давай, Богъ, ноги. *Чорт баче, що біда, та хода.* Грин. II. 87. *Вона за ним, він хода, біжить.* Мнж. 149.

Ходи́, дй, *ж.* 1) Шагъ, ходъ. *Як іти доброю ходою, то воно й недалеко здається.* Кобел. у. *Ішов він.... тихою ходою.* Мир. ХРВ. 8. *Ідуть собі за ним тихенькою ходою* Грин. II. 292. **Їхати ходо́ю.** Ѣхать шагомъ. *Замовк, зажурився, поїхав ходою.* Шевч. 176. 2) Походка, поступь. *Старости гукнули: „а подай нам, дівонько, води, побачимо твої ходи“.* Г. Барв. 257. *Гарна у коня хода.* НВолын. у.

Ходя́к, ка, *м.* 1) Ходокъ. *Ходак добрий, до обід буде в Харькові.* Харьк. у. *Який з мене тепер ходак?* Лебед. у. 2) Ходатай, повѣренный. Аванъев. у. 3) Мальчикъ, мальчугавъ. Вх. Лем. 478. 4) Обувь.: а)=Постіл. Гол. Од. 75. б)=**Личак.** Гол. Од. 32. *Не лупте так ходак, як чобіт.* Ном. № 1414. *Жеби пес робив, то б і в ходаках ходив.* Ном. № 7063. 5) Ходуля. Вх. Уг. 273. См. **Ходлі.** Ум. **Ходачо́к.** Kolb. I. 41. Фр. Пр. 82.

Хо́денько, ка, *м.* Ум. отъ **хід.**

Ходжай, джая, *м.* Ходокъ. *З його ходжай не дуже добрий.* Борз. у.

Ходи́лиці, лиць, *ж. мн.*=**Хідлі.** Желех.

Ходи́льниці, ниць, *ж. мн.*=**Хідлі**=**Ходилиці.** Вх. Зн. 76.

Ходи́ни, нин, *ж. мн* Ходьба, хожденіе. *Кому родини, а мені ходини.* Ком. Пр. № 579. *Та мені сьогодня ходини: треба грошей шукати.* Лебед. у.

Ходи́ти, джу́, див, *гл.* 1) Ходить. *Не ходи, козаче, по над берегами, не сули дівчини чорними бровами.* Нп. **Ходи́,** ходи́м, ходіть! Иди, пойдемъ, пойдемте! *Біжи лишень сюди, Марусечко, до нас! Ходи, не соромся!* МВ. I. 17. *Ходім повінчаймось, моє серденятко.* Мет. 27. Ѣздить въ дорогу. *Та вдарила зразу у великий дзвін: се ж по тому чумакові, що ходив на Дін.* Рудч. Чп. 157. Плавать по водѣ. *Од гатки до гатки ходить по Росі важкий порон на товстій кодолі.* Левиц. I. 94. Вообще двигаться (о снарядахъ, машинахъ). *Ходить у ставках спідній навій.* Шух. I, 255. 2) Находиться, пребывать. *У тяжкому недузі ви ходите.* К. ЧР. 194. 3)—**в чо́му.** Быть одѣтымъ какъ, одѣваться какъ. *Ходимо в латаній одежі.* Левиц. I. 101. 4)—**коло чо́го.** Заботиться о чемъ, ухаживать за чѣмъ. *У нас не знають, як лучче доглядати худобу, ходити коло неї не вміють.* Дещо. *У нас, сину, жена коло чого й ходити, нам самим нічого їсти.* Грин. II. 72. *Хиба ти мужичка, чи що, що б коло свиней ходити.* Св. Л. 11. 5)—**дитино́ю.** Быть беременной. Борз. у. *Я тоді оцією дівчиною ходила.* Черн. у. *Ні однією дитиною не було їй так важко ходити.* Грин. II. 8. *А я другою дівчиною ходила, третього дня і знайшла.* Г. Барв. 284. 6)—**до ві́тру.** Испражняться. Лебед. у. 7)—**навси́сом біля ко́го** Неотступно ходить за кѣмъ. НВолын. у. 8)—**під обу́хом.** Находиться подъ страхомъ за свою участь. НРолын. у. 9)—**по пра́ві.** Поступать правдиво, служить правдой. *Я кождому було по правді кожу.* Федьк. 10)—**своїм ро́бом.** Дѣйствовать, поступать по своему, самостоятельно. См. еще **роб.** 11)—**у тяжі́.** Быть беременной. *Жінка тоді у тяжі ходила.* Канев. у. 12)—**хо́дором.** Дрожать, быть въ движеніи, волноваться. *Плечі й груди аж ходором ходять.* Левиц. I. 133. *Од гучних мазурок ходять ходором палати.* К. Досв. 22. *Перед паном Хведором ходить жид ходором, і задком, і передком перед паном Хведірком.* Шевч. 138. *Дивись, як ходором заходив, мов опарений.* Полт. г. Ум. **Ходи́тоньки, ходу́ні, ходу́сі. ходу́сеньки.** *Мої любі вечерниченьки! вже ж бо мі на вас не ходитоньки, з панянками не дружитоньки.* О. 1862. IV. 4. (Нп.).

Ходи́льник, ка, *м.* Ходокъ.

Ходи́льниця, ці, *ж.* Ходокъ (о женщинѣ). *Така вже з мене старої ходільниця.* Черк. у.

Ходи́ння, ня, *с.* Хожденіе. Черк. у.

Хо́дка, ки, *ж.* 1) Путь. *Ночуй з нами прочонами.... а завтра, як на світ благословиться—і у хо́дку.* Морд. Пл. 25. 2) Переходъ. *Як піду, то в одну хо́дку дійду до Харькова, бо ніколи спочивати.* Зміѣв. у. 3) Партія, группа, обозъ. *А що ходка чумаків не одна наверталась на очі, то втішно мені було добре слово почути: Магай-бі!* МВ. I. 4) **Хо́дкою.** Шагомъ. *Ми скрізь ходкою їхали.* Бора. у.

Ходни́к, ка́, *м.* 1) Ходъ. *У овечих воріт є купальня з п'ятьма ходниками.* Св. I. V. 2. 2) Родъ ковра. Kolb. I. 69.

Ходня́, ні, *ж.*=**Хідня.** *І доки ще ця ходня буде? Спати пора.* Харьк.

Ходови́й, а́, е́. 1) Попутный (о вѣтрѣ). Мнж. 148. 2)—ва́ риба=Ходовик. *В Лимані (Дніпровому) риба ходова підходить туди з моря.* Черк. у.

Ходови́к, ка́, *м.* Рыба, идущая вверхъ по рѣкѣ метать икру. Поп. 97.

Ходови́тий, а, е. Имѣющій хорошій шагъ, поступь. *Ходовитий кінь.* Міус. окр.

Ходома́н, на, м. Названіе горшка въ загадкѣ: *Ходив, ходив ходоман, усіх дітей годував; як упав, так пропав—ніхто його не сховав.* Ном. стр. 301.

Ходо́нько, ка, *ж.* Ум. отъ ходь.

Ходо́ра и **ходо́ром,** *нар.* Ходнемъ. **Ходо́ром ходи́ти.** Трястись. *Як пустились танцювати, хата ходором ходить.* Г. Барв. 340. *Чарка й пляшка на столі ходором ходять, бо діти вовтузяться в хаті.* См. еще **ходити 12.**

Ходу́н, на́, ходуна́й, не́ю, *м.*=**Ходоман.** *Ходун, ходунай, весь мир годував: впав, пропав, ніхто й костей не поховав.* Ном. стр. 301.

Ходу́ні, ходу́сі, *гл.* Дѣтск. ходить. Ум. **Ходу́сеньки.** *А в ніженьки ходусеньки, а в рученьки лоскотеньки.* Мет. 2.

Ходу́шка, ки, *ж.* Снарядъ, въ которомъ пріучаютъ дѣтей ходить. Рк. Левиц.

Ходьба́, бо́й, *ж.* Ходьба. *Рук не чула, несучи дитину, ноги дуже боліли од ходьби.* Кв.

Ходя́ка, ки, *ж.* Въ загадкѣ: свинья. *Стоїть стояка (=дубъ), на стоячі висяка (=жолудь), під стоякою ходить ходяка, у стояки просе ходяка висяки.* ХС. Ш. 65.

Ходя́чий, а, е. 1) Ходящій. 2) Бродячій, не осѣдлый, находящійся постоянно—въ движеніи. *Чумаки—народ ходячий. Вольному воля, а ходячому путь.* 3) О больномъ: не лежавшій, на ногахъ находившійся во время болѣзни. *Ота жінка ходяча вмерла.* НВолын. у. *У нас увесь такий рід, що ходячий мре.*

Ходя́й, жая́, *м.* Мѣшокъ или котомка, которую торговцы-разносчики (щети́нники) носятъ со своими товарами на спинѣ. Вас. 190.

Ходя́лий, а, е. Привыкшій къ ходьбѣ, неутомимый въ ходьбѣ. Вх. Зн. 76.

Ходя́ти, да́ю, еш, *гл.*=**Ходити.** *Наставі нас путями благими ходяти.* Чуб. I. 173.

Хо́дження, ня, *с.* Хожденіе.

Хо́жувати, жую, еш, *гл.* Хаживать. *Ходжували пани в гори.* Вх. Зн. 76.

Хоз, зу, *м.* Родъ сафьяна. Пятигор. окр.

Хозо́вий, а, е. При разрѣзываніи выдѣланной кожи по ширинѣ ея **хозо́ва фа́шія**=полоса задняя съ хвоста. Вас 158.

Хоза́ін, на, *м.* и пр.=**Хазя́ін** и пр.

Холе́ра, ри, *ж.* 1) Холера. *Вони з холери повмирали.* Шевч. 2) Раст. Xanthium spinosum L. ЗЮЗО. I. 141. См. **Холерний 2.**

Холе́рний, а, е. 1) Холерный. 2) **Холе́рна трава́.**=**Холера 2.** ЗЮЗО. I. 141.

Холаки́й, а, е=**Ховаки́й.** *У Маруси холзький двір.* Гол. II. 657.

Холиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Колыхать. *Щось так ніби рантух над головою мені холибає.... А все то висше, то нижше мені понад голову.* ЕЗ. V. 214.

Холі́ва, ви, *ж.* ? *Низові холіви заторозькі.* К. ЦН. 203.

Холі́ра, ри, *ж.*=**Холера.** ЕЗ. V. 85.

Холіта́ти, та́ю, еш, *гл.*=**Хитати.** Вх. Зн. 76.

Холіта́тися, та́юся, ешся, *гл.*=**Хитатися.** Вх. Зн. 76.

Хо́лод, ду, *м.* Холодъ. *Холод не свій брат.* Ном. № 647. *Ми більше на холоді буваємо, та все горе добуваємо.* Ном. № 1300. **Прийня́ти хо́лоду.** Намерзнуться. *Приня и й холоду, й голоду.* Ном. № 1539. **Нагна́ти хо́лоду.** Нагнать страху. О. 1862. IX. 66. **Хо́лодом бере́.** Знобитъ. Ум. **Холоді́ще.** *Ох і холодище сьогодні! аж земля репається.* Василь. у.

Холоде́ць, дцю́, *м.* 1) Студень (кушанье). *А дзус холодцю їсти.* Ном. № 4744. 2) Окропка, ботвинья (кушанье). 3) Раст. Спаржа, Asperagus tenuifolius.

Холоді́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Холодить, охолаживать. Котл. Ен. III. 35. *Ні гріє, ні холодить.* Ком. II. 53. *Треба хати холодити.* Ном, № 10286.

Холоді́ти, дію, еш, *гл.*=**Холонути.** *Вода через те холодіє.* Дещо.

Холодкува́тий, а, е. Тѣнистый. *Холодкуваті сади.* Славяносерб. у.

Холо́дна, но́ї, *ж.* Помѣщеніе для арестованныхъ при полицейскомъ участкѣ, при волостныхъ судахъ и пр. *От його привезли, да й у холодну.* Рудч. Ск. I. 76.

Холодне́ча, чі, *ж.* Стужа, сильный холодъ. *У хаті така холоднеча, що аж вовки виють.* Мир. ХРВ. 58. *Зайнило мені від холоднечі.* К. XII. 51.

Холодне́чка, ки, *ж.* Холодъ. *А нащо мені лягати?—каже чорт,—я звик змалку не знаю.—А в холоднечку ж як?—*

У холоднечку? Мені однакоо, що зіма, що літо. Г. Барв. 192.

Холо́дний, а, е. 1) Холодный. *Така вода хороша, що аж весело: холодна та чиста, як сльоза!* Рудч. Ск. II. 45. **Холо́дний лист з його пітт.** Котл. Ен. 2) **Холо́дний кова́ль.** Слесарь. *Жінка старого холодного коваля.* Стор. М. Пр. 155. 3) **Холо́дні зо́рі.** Утренники. *Було об перших п'ятінках, так уже зорі холодні були.* Кв. 4) **Холо́дним се́рцем.** Хладнокровно. 5) **І за холо́ду воду не візьметься.** Ничего не хочетъ дѣлать, бездѣльничаетъ. *Вона у тебе увесь день божий сидить та гави ловить, і за холодну воду не візьметься.* Кв. Ум. Холодне́нький, холодне́сенький.

Холодня́к, ка́, *м.* 1) Холодильникъ. Черк. у. 2) Погребъ. **Холодня́к походи́мий.** То-же, что **пого́рб похідний.** Кіев. г. 3)=Рибники 2. (Стрижевск.)

Холодня́ця, ці, *ж.* Подвальная тюрьма, арестантская. *Були запорожці в холодниці. Старший запорожець у залізах сидить, а товариство в колодах.* ЗОЮР. I. 77.

Холодні́сінький, а, е. Холоднехонькій, совершенно холодный. *Рученьки мої холоднісінькі!* МВ. II. 50.

Холодні́сінько, *нар.* Холоднехонько, совершенно холодно.

Холо́дність, ности, *ж.* Холодность, холодъ. Желех.

Холодні́ючи, чаю, ють, *гл.* Становиться холоднѣе. *А на дворі все холодніше, так наче не к Великодню, а к Різдву ідеться.* Черниг. у.

Холо́дно, *нар.* Холодно. *Так холодно, що як би не вмів дріжати, то змерз би.* Чом. № 640. Ум. **Холодне́нько, холодне́сенько.**

Холодноува́тий, а, е. Холодноватый. *Вода холодноувата.* Ном. № 13393.

Холо́дненький, а, е=**Холоде́нький.** (См. Холодний). *Холодненька вода, тіко з криниці.* Харьк. у.

Холодо́к, дку, *м.* 1) Прохлада; тѣнь, покрытое тѣнью мѣсто. *Рано, за холодку, рушить у дорогу.* Стор. *Сіла спочити в холодку під вербою.* МВ. I. 14. **Взя́ти холо́док** говорится о полевыхъ растеніяхъ: разростись настолько, что растеніе въ состояніи дать на нивѣ сплошную тѣнь и задержать влагу. *Просо на нивї взяло холодок.* Мнж. 167. 2) Какое либо прикрытіе отъ солнца, чтобы получилась тѣнь. *Ой я в полі була і діло робила: напинала холодок, щоб не загоріла.* Нп. Въ слѣдующ. примѣрахъ въ смыслѣ: зонтикъ. *На повозці сидить пання і держе холодок, щоб сонце не пекло.* Лебед. у. *Візьміть же й холодок з собою від сонця.* Лебед. у. 3) Спаржа обыкновенная, Asparagus officinalis L. ЗЮЗО. I. 113. То-же: **за́йчий холодо́к.** ЗЮЗО. I. 113. Ум. **Холодо́чок.** *В садочку лежать собі у холодочку.* Шевч. 430. *Холодочком, дружечки, холодочком попід вишневим садочком.* Мил. Св. 6.

Холону́ти, ну, неш, *гл.* Стынуть, охлаждаться. *Нехай борщ холоне.* НВолын. у. **Холо́не се́рце,**—**у се́рці.** Сердце замираетъ; страшно. Ном. № 4344. *Холоне серце, як згадаю, що не в Україні поховають, що не в Україні буду жить.* Шевч. 396.

Холо́та, ті, *ж.* Штанина, одна половина, одна нога штановъ, брюкъ. *Ідe чоловік і холоші по коліна підкачав.* Мнж. 27. *Мав без матні одні холоші і тілько слава, що в штанах.* Котл. Ен. I. 32.

Холо́тні, тне́ві, *ж.* Зимніе штаны изъ толстаго бѣлаго сукна (у крестьянъ). Гол. Од. 46. Шух. I. 120. *До холошень треба й кожушок куценький.* Каменец. у.

Холощій, щія, *м.* Кастраторъ, оскопляющій животныхъ.

Хомо́вка, ки, *ж.*=**Хомі́вка.** Гол. Од. 27, 76.

Хо́ми, *мн.* Родъ печенья изъ отвареннаго растертаго гороха съ растертымъ коноплянымъ сѣменемъ. Маркев. 164. Чуб. VII. 441.

Хомі́вка, ки, *ж.* Женскій головной уборъ. То-же, что и **кибі́лка.** Вх. Зн. 76.

Хо́мля, лі, *ж.*=**Хомі́вка.** Гол. Од 76.

Хому́т, та, *м.* 1)=**Хамут.** 2) Связка изъ лозы для скрѣпленія бревенъ въ плоту. Радом. у. Ум. **Хому́тець.**

Хому́тний, а, е. Относящійся къ хомуту. Желех.

Хом'я́к, ка́, *м.* 1) Хомякъ, Cricetus. *Чи шпак, чи хом'як, чи перепелиця: що воно за птиця?* Ном. № 400. 2) Неуклюжій человѣкъ.

Хоп! *меж.* Хвать! *Хоп-лоп—нема дежі!* Чуб. II. 20.

Хопа́к, ка, *м.* У птицы: гребень, хохолокъ. Вх. Уг. 273. См. **Хобот.**

Хопи́ти, плю́, пиш, *гл.* Схватить. *Хопив ніж і вер ним.* Гн. II. 12. *Глаш хопив мене за руку.* Федьк.

Хопи́тися, пли́ться, пишо́ся, *гл.* 1) Хватиться, ухватиться. Драг. 370. *І за соломину хопиться, хто топиться.* Ном. № 9783. 2) Разростаться. *Хопится жаст.* Вх. Лем. 479.

Хо́пта, ти, *ж.*=**Вур'ян.** Могил., Камен. уу.

Хор, ру, *м.* Хоръ. *Ангельскій вся хори там ся : ігают.* Чуб. Ш. 327.

Хорба́к, ка́, *м.* 1) Худородный человѣкъ. Желех. 2)=**Хробан.** Желех.

Хорбу́ри, бур, *мн.* Презрит.: кости. *Така суха корова,—самі хорбури лишились.* Вх. Зн. 77.

Хо́ри, рів, *м. мн.* Хоры (въ церкви). *Пішов дід на ніч до церкви.... виліз собі на хори і сидит.* Гн. II. 48.

Хо́рий, а, е=Хворий. *Хора я, хора, мусить я умру.* Лукаш. 14.

Хорі́нці, нець, *ж. мн.* Родъ сѣней между внутренними и наружными дверьми въ колибі, зимней хатѣ гуцульскихъ древосѣковъ. Шух. I. 174.

Хорі́ти, рію, ви, *гл.*=**Хворіти.** АД. II. 120. *Хорітимеш, болітимеш, смерти бажатимеш.* Мет. 107.

Хоріш, рóша, ше=Хорош. *За свій гріш усюди хоріш.* Ном. № 9638.

Хоркота́вий, а, е=Хоркотливий. Вх. Лем. 479.

Хоркота́ти, кочý, чеш, *гл.*=**Гаркавити.** Вх. Уг. 273.

Хоркотли́вий, а, е=Гаркавий. Вх. Уг. 273.

Хо́рма, ми, *ж.*=**Хворма.** Черниг. у.

Хорóба, би, *ж.*=**Хвороба.** *Нїякою хоробою не будеш хорувати.* Грин. II. 32. *Здоровий хороби сподівайся.* Ном. № 8147.

Хоробли́вий, а, е. Болѣзненный. Желех.

Хоробни́й, а, е. Къ болѣзни относящійся. Желех.

Хоро́брий, а, е. Храбрый. Шевч. 646. *Пане гетьмане і ви, батьки, і ви, панове отамання, і ви, братчики, хоробрії товариші!* К. ЧР. 270. *А за ним ідуть мало-мало не три тисячі, усе хоробрії товариші запорожці.* Нп.

Хоро́брість, рости, *ж.* Храбрость.

Хоро́бро. *нар.* Храбро.

Хоровúтий, а, е=Хоробливий Желех.

Хоровúтість, тости, *ж.* Болѣзненность. Желех.

Хоро́гва, ви, *ж.*=**Корогва.**

Хоро́ма, ми, *ж.* Зданіе, домъ. *Се та хорома, що кулі ілляють і воріг б'ють.* Ном. № 18306. Чаще во мн. ч.: **хоро́ми.** а) Хоромы, большой домъ. *Не літають ворони у панські хороми.* Ном. № 2550. б) Сѣни. Брандт. у. Шух. I. 89. Ум. **Хоро́мочка.** *Зробив з сосни хоромочку, хоромочку та з віконечком.* Мет. 13.

Хоро́мина, ни, *ж.* Домъ, изба. Чуб. Ш. 12. Въ пѣснѣ **хоро́миною** названъ гробъ. *Треба дощок добувати, хоромину будувати, без віконець, без дверець, там спить козак молодець.* Чуб. V. 881.

Хоро́мочка, ки, *ж.* Ум. отъ **хоро́ма.**

Хороне́нна, ня, *с.* Похороны. *Яка кому смерть, таке й хоронення.* Ромен. у

Хорони́ти, ню, нив, *гл.* 1) Хранить. *Труну спускали полотном, що ще баба пряла, хоронили його на сорочки.* Г. Барв. 208. *Хорони, Боже!* 2) Прятать. *Було виплачеться Параска у коморі, виплачеться добре, а від людей хоронила, що щемить серденько.* Г. Барв. 107. 3) Хоронить. *Тіло козацьке находити, в чистім степу хоронити.* АД. I. 125.

Хоро́ство, ва, *с.* Пригожесть. *Що по тому хоростві, як не вміє жати?* НВолын. у. *Ой, мати моя, що ти гадала, що мені світ зав'язала? Ци на хороство, ци на багатство, ци на хорошу вроду?* Чуб. V. 221.

Хоростіль, ля, *м.*=**Хорустіль.** Гол. Ш. 500.

Хоро́та, ти, *ж.*=**Хворота.** Вх. Лем. 479.

Хорохо́нька, ки, *ж.* Cucurbita Pepo L. var. citriformis. ЗЮЗО. I. 120. См. **Хорошка.**

Хоро́ш, хоро́шій, а, е. Хорошій, красивый. *Хорбш коровай, та порепався.* Ном. № 4700. *Хороша година.* Ном. № 431. *Хороші сини у тебе.* Грин. Ш. 9. **Хоро́ша молода́.** Новобрачная, сохранившая до замужества дѣвственность. Мѣл. Св. 23.

Хоро́ше, *нар.* Хорошо, красиво. *Як душі не вложив,—так нарядив хороше.* Ном. *Там хороше, де нас нема.* Ном. № 2052. *Хороше вчили.* Г. Барв. 421. Ум. **Хорошéнько.** *Попереду Дорошенко веде своє військо славне запорозьке хорошенько.* Нп.

Хорошéнь, ня, *м.* Красавецъ. *Убери пень, буде хорошень.* Ном. № 11171.

Хоро́шій, а, е. См. **Хорош.**

Хорошúти, шý, шúш, *гл.* Охорашивать.

Хорошúтися, шýся, шúшся, *гл.* Прихорашиваться.

Хорошíти, шíю, еш, *гл.* Хорошѣть.

Хоро́шка, ки, *ж.*=**Хорохонька.** ЗЮЗО. I. 120.

Хорошкува́тий, а, е. Довольно хорошенькій. Черк. у.

Хорт, та, *м.*=**Хірт.** *Тогдi троянцi всi з хортами зібрались їхать за зайцями.* Котл. Ен. IV. 41. *Коні сідлайте, хорти скликайте да поїдемо в чистеє поле.* Лукаш. 90. Ум. **Хо́ртик.** Чуб. V. 840. Ув. **Хорті́ще.**

Хорте́ня, ня́ти, *с.* Борзой щенокъ. *Навела хортиця хортеняті.* Грин. II. 263.

Хорти́ця, ці, *ж.* Борзая сука. *Навела хортиця хортеняті.* Грин. II. 263.

Хорти́ще, ща, Ув. отъ **хорт.** *Що тільки ви думали-гадали, як од того проклятого хортища втікали?—Те ми, сестрице, думали-гадали, щоб хорт не догнав.* Рудч. Ск. I. 16.

Хортовни́й, я, е. Принадлежащій, свойственный борзой собакѣ.

Хортува́тий, а, е. Похожій на борзую собаку. *Хортувата свиня.* Черк. у.

Хорту́на, ни, *ж.*=**Хвортуна.** КС. 1884. I. 31. *Ой хортуно зрадлива, що ж ти виробляєш? Дала серцю зазнатися, з милим розлучаєш.* Чуб. V. 418.

Хорту́нити, нить, *гл. безл.* Счастливиться. *Хортунило йому,—человік і піджився.* Харьк. г. *Не хортунить нашому Іванові.* Полт.

Хорува́ння, ня, *с.* Хвораніе.

–Хорува́ти, рую, еш, *гл.* Болѣть. *Дай, Боже, жартувати, аби не хорувати.* Ном. № 12694. *Нїякою хоробою не будеш хорувати.* Грин. II. 32.

Хоругва́, ви́, *ж.*=**Корогва.** ЕЗ. V. 190.

Хору́гов, гви, *ж.* Извѣстный отрядъ войска. *Іще б прогнав ляхви хоругов за Вислу.* ЗОЮР. I. 318.

Хору́жий, жого и пр.=**Хорунжий** и пр.

Хорунго́вий, а, е. Относящійся къ знамени.

Хорунжо́нко, ка, *с.* Сынъ хорунжаго. *Брат її хорунженко.* Кв.

Хору́нжий, жого, *м.* 1) Хорунжій, знаменосецъ. *Лучче живий хорунжий, ніж мертвий сотник.* Ном. № 7291. *Убив хорунжого і корогов його приніс до гетьмана.* К. ЧР. 41. 2) Одинъ изъ участниковъ свадебнаго обряда. О. 1862. IV. 17.

Хорунжі́нка, ки, *ж.* Дочь хорунжаго. *На ярмарку бачив він хорунжінку Олену.* Кв.

Хорусті́ль, ля, *м.* Пт. Rallus aquaticus. Вх. Пч. II. 14.

Хорусті́льник, ка, *м.*=**Хорусті́ль.** Вх. Пч. II. 14.

Хо́рявий, хора́чий, а, е. Болѣзненный. НВолын. у.

Хосе́н, хісна́, *м.* Польза, выгода. Ном. № 7848. *Ей в той сосновій трояких хосен: ей от кореня жовті листойки, а в середині яри пчолойки, а під вершейком сиві соколи.* Гол. II. 3.

Хо́сний, а, е. Полезный. Угор.

Хоснува́ти, ну́ю, еш, *гл.*=**Хіснувати.** Угор.

Хота́р, ря, *м.* Всѣ принадлежащія селенію земли. Вх. Лем. 479. МУЕ. Ш. 45.

Хо́ті. Въ выраж.: **що хо́ті**—что хочешь. *Язик у роті, мели що хоті.* Ном. № 12988.

Хоті́ння, ня, *с.* Хотѣніе, желаніе. Желех.

Хоті́ти, хо́чу, чеш, *гл.* Хотѣть, желать. *Хочу їсти. Хотів косити.* Рудч. Ск. I. 54. *Волно Богу що хотіти, то чинити.* Ном. № 23. Вмѣсто **хо́чеш, хо́чете** часто сокращенно: **хоч, хо́чте.** *Стоїть вода у сінечках, коли хоч,—напийся.* Чуб. V. 170. *Що хочте робить з Петром.* Котл. НП. 413. **Не хотя́чи.** Не намѣренно. *Не хотячи штовхнув його.* Уман. у. **Та хоті́, щоб....** И еще хотѣлъ бы, чтобы.... *Та хоті, щоб у нас правда була, коли пани та як пси грызуться.* Каменец. у. **Що хоті́....** Что хочешь.... *Що хоті роби,—не дає, та й уже.* Каменец. у.

Хотіти́ся хо́четься, *гл. безл.* Хотѣться. *Тяжко жить на світі, а хочеться жить.* Шевч.

Хоті́, *нар.* 1) Угодно. *Не так, як хотя,—так, як мога.* Ном. № 4535. *Нехай воно буде собі як хотя.* К. 1Р. 400. *Я—мати, вільно менї її за кого хотя віддати.* МВ. II. 118. *Всі трое коней ходять де хотя.* О. 1861. VI. 166.

Хоті́й, *сз.*=**Хоть.** Гол. I. 261. *Ой дай менї, моя сестро, хотяй попоїсти.* Грин. Ш. 403.

Хо́ха, хи, *ж.* Страшилище, пугало, которымъ пугаютъ дѣтей. **Оце́ хо́ха!**—говорятъ на странно одѣтую или странно повязанную женщину. Ном. № 14084.

Хохітва́, ви́, *ж.* Птица: стрепетъ, Otis tetrax. *Хмарою літають дрохви, журавлі, хохітва.* Стор. М. Пр. 1.

Хо́хля, лі, *ж.* Жердь, съ привязаннымъ къ ней канатомъ невода, пропускаи

которую отъ проруби къ проруби подо льдомъ, тянутъ неводъ. Вас. 187. Брауи. 11.

Хохо́л, ла, *м.*=**Хохлак.** Вх. Уг. 273.

Хохола́в, ва́, хохола́к, ка, *м.* Hack. клещакъ большой, уховертка, Forficula auricularia. Вх. Лем. 479.

Хохоля́ня, ні, *ж.*=**Хохлак.** Вх. Лем. 479.

Хохо́лик, ка, *м.*=**Хохлак.** Вх. Уг. 273. Ум. Хохо́личок.

Хохуль и **хохуля, лі,** *ж.* Выхухоль, Myogale moschata. Вх. Пч. II. 6.

Хоць, хоці́й. *сз.*=**Хоть** Рудч. Ск. I. 66. О. 1862. VI. 95.

Хоч, хоча́, хоча́й, хочо́нь, *сз.*=**Хоть.** *Хоч нічого їсти, та весело жити.* Посл. *Як збрешеш, - то хоча надсядься, на ласку послі не понадься.* Котл. Ен. *Пусти дочку на улицю хочай подивиться.* Чуб. V. 901. *Хочень Кам'янець невеликий здається, коли людей у йому багато жие.* Каменец у. **Хоч що**.... Что бы ни.... **Хоч що буде,—не оглядайсь.** Грин. I. 67. **Хоч хто**.... Кто-бы ни.... *Хоч хто казатиме,—не слухайсь.* **Хоч де**.... Гдѣ бы ни.... *Хоч де будеш, то я тебе знайду.* Васильк. у.

Хо́щик, ка, *м.* Кустъ? *Од бо мене змие дрібненький дощик, а розчеше терновий хощик.* Чуб. V. 1001.

Храббри, *мн.*=**Хорбури.** Вх. Лем. 479.

Храбрува́ти, рую́, ши, *гл.* Храбриться. *Козацтво! лицарі Трояне! Храбруйте! Наша, бач, бере!* Котл. Ен.

Храбрува́тися, рую́ся. ешся, *гл.*=**Храбруватн.** *Ентел там сильно храбрувався.* Котл. Ен. II. 20.

Храбу́, зу, *м.* Мелкіе, не тугіе кочни капусты. Уман. у. *Яка там капуста,—самий храбуз: хиба на борщ тільки й покришити.* Брацл. у.

Храбу́р, ря, *м.*=**Храборн.** Вх. Уг. 273.

Храбу́ст, ту, *м.* 1) Раст. а) Cirsium oleraceum. ЗЮЗО. I. 176. б) Carduus crispus L. ЗЮЗО. I. 115. См. **Хробуст.** 2) Капустные листы. Мнж. 123.

Храм, му, *м.* 1) Храмъ, церковь. *Летів Адам через божий храм.* Ном. 2) Храмовой, престольный праздникъ. *Скоро послі того був храм. На храм позїздилось багато знакомих.* Рудч. Ск. I. 216.

Храма́ти, ма́ю, ши, *гл.*=**Хромати.** Переносно: грѣшить. *Старий, а храмае.* Ном № 8669.

Храма́чка, ки. *ж.*=**Хрімка.** Вх. Лем. 479.

Храми́й, я́, е́=**Хромий.** *Сліпий не бач, а храмий не скаче.* Ном. № 5317.

Храми́на, ни, *ж.* Постройка, храмина. *Млин—чесна храмина.* Ном. № 10299.

Храмни́к, ка́, *м.* Гость, пріѣзжій на храмовой праздникъ. Нѣжин. у.

Храмови́й, я́, е́. Храмовой. *Храмовий празник.* Стор. II. 155.

Храмо́та, ти, *ж. соб.* Хромыя животныя. *На другий день не рушають з тирла, поки добре не згріє сонце і не опаде роса, бо од роси бувае багато храмоти.* О. 1862. V. Кух. 33.

Храмува́ння, ня, *с.* Празднованіе храмоваго праздника. *Вернулась наша Параска з храмування до господи.* Г. Барв. 104.

Храмува́ти, мую, ши, *гл.* Праздновать храмовой праздникъ. *Спорядилась іти храмувати до тітки в друге село.* Г. Барв. 103.

Храни́тель, ля, *м.* Хранитель. *І да поможуть мені всі святії хранителі.* Чуб. I. 129.

Храни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Хранить. *Скаженє, храни Боже, лише сліпе зараляве.* Ном. № 8166. *Ну, щастя ваше! це вас Бог хранув.* Мнж. 131.

Хранцу́в, за, *м.* Французъ. *Як творив Господь.... народи, зробив москалів, хранцузів, татар.* Драг. 194.

Хран, па, *м.* 1) Претензія, злоба. *Каже, же на нього атаман мае хран.* Гн. II. 170. *Я мав на него храпа.* Ольгонод. у. 2)=**Храпи** 1. Вх. Пч. II. 26. 3) мн. **Хра́пи.** Переносица у животныхъ. Сим. 219. *Пан був на коні, а цей истиком коня по храпах.* ЕЗ. V. 31.

Храп, пе, *меж.*, выражающее быстрое дѣйствіе. *Думала-думала, а далі храп, і написала до пан-отця.* ЗОЮР. II. 28.

Хра́па, пи, *ж.* Колоть на дорогѣ. замерзшая грязь. *Тяжко на коні храпою їхати.* НВолын. у.

I. Храпа́вий, а, е=**Рапавий.** Желех. II. **Храпа́вий, а, е** Хрипдый. Желех.

Храпі́й, пія́, хранко́, ка́, *м.* Хропунъ, храпящій человѣкъ. Желех.

Храпли́вий, а, е=**II. Храпавий.** Желех. **Храпли́ва.** Названіе коровы. Kolb. I. 65.

Хра́пле, ля, *с.*=**Храпа.** Вх. Зн. 77.

Храпа́ти, щу́, щиш, *гл.* О дергачѣ: кричать. В Уг. 273.

Хребе́т, бта́, *м.* 1) Хребетъ, спина. Мил. М. 39. *Досидїлась, що й сорочки на*

хребті нема ні в неї, ні в чоловіка. Рудч. Ск I. 177. **На хребті мáти що.** Имѣть на себѣ какую либо одежду. *А їх матуся вже й сорочку пропила, на хребті тільки спідниця да юпчина.* Г. Барв. 483. **На хребтí заробúти що.** Заработать себѣ на одежду. *Тепер я хоч трохи людям поробліо, хоч на хребет заробліо яку шустелину, хоч буде в чому вмірати.* Г. Барв. 269. **З хребтá знімáти що.** Снимать одежду съ кого. *Давай з її хребта усю шустелину здіймати: і се, каже, наше, і се наше.* Г. Барв. 369. 2) Тупой край пилы. Шух. I. 175.

Хребтúнк, ка, *м.* Часть бороны см. **Борона.** Шух. I. 165.

Хребтúна, ни, *ж.*=**Хребет.** Г. Барв. 354. *Як день, так ніч без рам'я на хребтині.* К. Іов. 53.

Хрéлівна, ни, *ж.* Испорч. фрейлина. ЗОЮР. II. 76.

Хрест, та, *м.* 1) Крестъ. *Віру християнську під нозі підпончи, хрест на собі поламни.* Дума. *Нема Гонти, нема йому хреста, ні могили.* Шевч. 207. *Він у нашому селі церкву новим гонтом обшив і хрести повозлотив.* МВ. I. 65. **Хрестóм благословúти.** Осѣнить крестомъ. **Хрестá покладáти.** Креститься, осѣнять. себя крестомъ. У *хрест увестú.* Окрестить. Ном. № 9501. *У чора ізвечора сина вродила, їх йому світу у хрест увела.* Чуб. V. 467. У **хрест увúтй.** Окреститься, быть окрещеннымъ. ХС. Ш. 52. 2) Также и мн **хрестú.** Печенье въ формѣ креста, которое пекутъ на крестопоклонной недѣлѣ. *Хрест одвезти на ниву, що печуть на хрестці.* Сим. 204. 3) Рукоять сабли. *Зразу—черк! пополам обидві шаблі. Козаки з досади покидали об землю й хрести.* К. ЧР. 167. 4) Родъ орнамента на писанкѣ. МУЕ. I. 192, на вышивкѣ. Чуб. VII. 427. 5) Одно изъ созвѣздій. Чуб. I. 14. Раст. 6)—петрíя. Lathraea squamaria L. ЗЮЗО. I. 126. 7)—собáчий. Когда борятся два на два и одной парѣ удастся свалить противниковъ одного на другого, то это и называется **скáсти на собáчий** хрест. Кіев. у. 8) мн. Трефи (въ картахъ). 9) мн.=Хрестини. Мил. 22. Ум. **Хрéстик, хрéстичок, хрéщик.**

Хрестáтий, а, е=**Хрещатий.** Шух. I. 284. *Хрестатий барвінок.* МУЕ. I. 149. (Полт.). *Хрестате вирізування.* Черк. у.

Хрестáто, *нар.* Крестообразно, накрестъ. Шух. I. 193.

Хрестúчний, а, е. Положенный крестообразно. Шух. I. 166.

Хрестúць, тця, *м.*=**Хрест 2.** ХС. I. 75.

Хрéстик, ка, *м.* 1) Ум. отъ крест. *Гостинці вимала: і хрестики й дукачики, й намиста разочок.* Шевч. 2) Перекрестокъ. *Дойдете до хрестика, там в корчмі роспитайте дорогу.* Нѣжин. у. 3) мн. Вышиваніе крестиками. Чуб. VII. 427. Шух. I. 155, 156. Гол. Од. 73. 4) мн. Раст. Trifolium repens L. ЗЮЗО. I. 176.

Хрестúльниця, ці, *ж.* 1) Купель для крещенія дѣтей. 2) Сосудъ со святой водой, стоящій въ домѣ,—въ этой водѣ омочаютъ пальцы. Гн. II. 93.

Хрестúни, тúн, *ж. мн.* Крестины. Мил. 22. *На весіллю всі свати, на хрестинах всі куми.* Ном. № 8054.

Хрестúнний, а, е. Крестильный, относящійся къ таинству крещенія.

Хрестúтель, ля, *м.* Креститель. Рудч. Ск. I. 178. *Іван хреститель воду перехрестить.* Колядка. Кобел. у.

Хрестúти, щý, стиш, *гл.* 1) Крестить (новорожденнаго), совершать крещеніе. *Хрестять люде, хоч ся ще не уродило.* Ном. 2) Крестить, осѣнять крестомъ. *Пестить Горпина свою первістку..., аби прокинулось, аби поворужилось—уже вона й коло колиски, і хрестить, і цілує.* МВ. I. 97.

Хрестúтися, щýся, стишся, *гл.* 1) Креститься, принимать крещеніе. 2) Креститься, осѣнять себя крестнымъ знаменіемъ. *Наше діло Богові молиться, Спасителю хреститься.* Макс.

Хрéстичок, чка, *м.* 1) Ум. отъ **хрест.** 2) Родъ орнамента въ мерéжці. Чуб. VII. 415.

Хрестúй, кíв, *м. мн.* Поясница. *Спина болить, саме отут-о, хрестки.* Черниг. у.

Хрéстний, а, е. Крестный. *Жиди у Юди Христа купили, на смерть хрестную осудили.* Чуб. III. 25.

Хрестóвий, а, е. Крестовый. **Хрестóві уставки.** Уставки съ особаго рода вышивкой. Kolb. I. 48, 49.

Хрестовúння, ня, *с.* Накрестъ положенныя и скрѣпленныя двѣ доски, два бревна и пр. Херс.

Хрéстці, цíв, *м. мн.* Крестопоклонная недѣля великаго поста. Ном. № 423. Сим. 204.

Хрестúнин, на и пр.=**Християн** и пр.

Хрещáстий, а, е. 1)=**Хрещатий**. *Ой рости, дубе, в садочку, в хрещастім барвіночку.* Чуб. Ш. 207. 2) **Хрещáсте.** Родъ вышивки. *Діле хрещасте; половина хрещастого в вилках.* Чуб. VII. 427.

Хрещáтий, а, е. 1) Крестообразный, крестовидный. *Хрещатий барвінок. Ворота дощані—хрещаті.* Мир. XVII. 9. 2) Имѣющій на себѣ изображеніе креста. *Червоній, хрещатій давній корогви.* АД. I. 218. 3) **Хрещáта плáхта.**=**Хрещатка.** Чуб. VII. 428.

Хрещáтик, ка, *м.* Перекрестокъ. Сосниц. у.

Хрещáтка, ки, *ж.* Родъ плахти. КС. 1893. XII. 448. Ум. **Хрещáточка.** Маркев. 11.

Хрещéнець, нця, *м.*=**Хрещеник.** *У мого батька багато, багато хрещенців.* Ширят. у.

Хрещéний, а, е. 1) Крещеный. *Нехай Бог милує всякого хрещеного.* Ном. № 8886. У Шевч. въ смыслѣ: христіанскій. *Гамалія по Скутарі—по неклу гуляє, сам хурдигу розбиває, кайдани ламає. „Вилітайте, сірі птахи, на базарь до паю! Стрепенулись соколята, бо давно не чули хрещеної тії мови.* Шевч. 59. 2) Крестный. *Та ти ж мені хрещений батько.* Котл. Ен. Ш. 41. *А мені хрещена мати литку вишивала.* Шевч. 461.

Хрещéник, ка, *м.* Крестникъ.

Хрещéниця, ці, *ж.* Крестница. *Вона моя хрещениця.*

Хрещéння, ня, *с.* 1) Крещеніе. Чуб. I. 173. 2) Крещеніе, праздникъ Богоявленія Господня 6 января. ХС. I. 73.

Хрещенáта, нáт, *с. мн.* Крестники, крестницы. МУЕ. Ш. 171.

Хрéщик, ка, *м.* 1) Ум. отъ хрест. *Золотий хрещик.* О. 1862. X. 17. *Мосяжні хрещики.* Шух. I. 285. 2) Родъ орнамента въ видѣ крестовъ на деревѣ, разрисованной посудѣ и пр. Шух. I. 303. Сим. 233. 3) Родъ игры. Маркев. 6. Ив. 55. *Дівчаточка... без моєї Ганнусеньки у хрещика грають.* Шевч. 471 4) **мн.** Вышиваніе крестиками. *Хрещики криві і прості.*

Хрúпавка, ки, *ж.* Хрипота, осиплость. Вх. Зн. 77.

Хрипíти, плю́, пúш, *гл.* Хрипѣть. *Хрипить у грудях, не буть мені в людях.* Ном. № 13960.

Хрúпка, ки, *ж.*=**Хрипавка.** Вх. Зн. 77.

Хрúпкий, á, é. Хрипящій. *Хрипкий голос.* Левиц. I. 247. Ум. **Хрипкéнький.**

Хрúпко, *нар.* Хрипло. Левиц. I. 119. *Хрипко йде сопілка.* Кіев. у. Ум. **Хрипкéнько.**

Хриплúвий, а, е. Хрипливый, скрипливый. *Хрипливе дерево два віки живе, а здорове й одного не переживе.* Ном. № 8156.

Хриплúвість, вости, *ж.* Хрипота. *Це помагає од хрипливости.*

Хрúпнути, ну, неш, *гл.* Дѣлаться хрипымъ. *Голос хрипне.* Мир. Пов. I. 123.

Хрипóта, пот, *ж. мн.* Катарръ бронхъ. НВолын. у.

Хрúсти́ни, ти́ни и пр.=**Хрестини** и пр.

Хрúстя́ни, хрúстя́нки, ня, *м.* Христіанинъ. *Не статечная призьвь вовку з бараном та хрістяноі з бусурманом.* Ном. № 8097. Ум. **Хрúстя́ночок.** *Панове хрістяночки милі!* ЕЗ. V. 108.

Хрúстя́нка, ки, *ж.* Христіанка.

Хрúстя́ночок, чка, *м.* Ум. отъ **християн.**

Хрúстя́нство, ва, *с.* Христіанство. *Як таки християнство мати, та й хліба куска не дати?* Ном. № 4470.

Хрúстя́нський, а, е. Христіанскій. Рудч. Ск. I. 4. *На свое лице хрістиянське хрест собі положила.* Чуб.

Хрúстóвий, а, е. Христовъ. Драг. 168. *Христова мученія.* Чуб. I. 181.

Хрúстоно́сець, сця, *м.* Христоносецъ. *Родився, не хрестився, а був хрістоносець.* (Загадка: осель). Ном., стр. 293, № 117.

Хрúстос, Хрúста, *м.* Христосъ. *Ісус Христос іде попереду, а я за Ісусом Христом позаду.* Ном. № 272. *Почин Євангелії Ісуса Христа.* Єв. М. I. 1.

Хрúстосáнка, ки, *ж.* Особая пѣснь религіознаго содержанія, которую поютъ на рождественскихъ праздникахъ. (**Хрúстосанки** отличны отъ **колядок**). МУЕ. Ш. 58.

Хрúстосáти, сáю, éш, *гл.* Пѣть **христосанки.** МУЕ. Ш. 58.

Хрúстосáння, ня, *с.* Христосованіе. Полт. г.

Хрúстосáтися, сáюся, éшся, *гл.* Христосоваться. *Дівчата гуляють, співають; підходять хлопці, домагаються христосатись.* Мир. Пов. II. 57.

Хрúстосування, ня, *с.*=**Христосання** К. Кр. 5.

Хрúстосувáтися, сýюся, éшся, *гл.*= **Хрістосатися.** *Закон повелівае христосуватися зо всяким.* Кв.

Хрúстува́ння, ня, *с.* Обычай поздрав-

лить въ свѣтлое воскресенье, съ произношеніемъ извѣстныхъ виршей. *Великодне христування.* Грин. III 151. *Є старосвітські вірші для христування: „Христос воскрес, рай мир увесь: діждалися божої паски...“* Ном. № 349. 2)=Христосания. О. 1861. Х. Св. 60.

Христува́ти, тýю, єш, гл. Славить Христа. *Христос воскрес! Христос воскрес! Там нехристи христували перед жидівськими панами.* Грин. III. 151.

Христува́тися, тýюся, єшся, гл.=Христосаться. О. 1861. Х. Св. 60.

Хрі́мка, ки, ж. Копытная болѣзнь. Вх. Лем. 479. См. Хромка.

Хрін, ну, м. 1) Хрѣнъ. *Орел летить найвище, а хрін росте найглибше.* Ном. № 407. **Це йому як хріном під ніс.** Это ему крайне непріятно. НВолын. у. Часто употребляется вмѣсто слова чортъ въ соотвѣтствующихъ выраженіяхъ. *Нехай йому хрін!* Г. Барв. 301. **Хрін йогó батька знáє!** Чортъ его знаетъ! Ном. № 2138. **Хрін йогó не взяв.** Чортъ его не взялъ. *Мупшя, як на селі москаль, бо, хрін його не взяв, моторний.* Котл. Ен. I. 25. **До хріна=До чорта**, т. е. очень много. *А їх тоді було до хріна на сіті.* Г-Арт. (О. 1861. III. 81).

Хрінниця, ці, ж. Lepidium latifolium L. ЗЮЗО. I. 126.

Хрінів, нова, ве. Хрѣновый. *Хрінова мати* (редька). Ном. № 12387. **Що за хрінова мáти!** им. чóртова, кáтова мáти. Ном. № 7834. *Пожалував, бодай його хрінова мати жалувала!* МВ. (КС. 1902. X. 155).

Хро-хро! *межд.*, выражающее хрюканье свиньи. *Біжить кабан: „хро-хро-хро! Хто в цій рукавиці?“* Рудч. Ск. II. 2.

Хроб, ба, м.=**Робак**=**Хробак 1**. *Стерво точили обридливі хроби.* Гн. II. 96.

Хробáк, кá, м. 1)=**Робак**. *Трахвилося хробаку раз на віку влізти в моркву.* Ном. № 2611. 2)—білий=Бедрак. Вх. Лем. 392. 3)—жидівський. Насѣк. Periplaneta orientalis. Вх. Уг. 238. Ум. **Хробачóк**.

Хробáцтво, ва, с.=**Робацтво**. Гв. II. 27.

Хробáчний, а, е. Червивый, изъѣденный червями. *Хробачна сливка.* Вх. Лем. 479.

Хробáчник, ка, м. Лекарственное растеніе, употребляемое отъ глистовъ. Чуб. I. 112.

Хробачóк, чка, м. 1) Ум. отъ **хробак**. 2) **Хробачкá**. Такъ дѣти называютъ лапшу. МУЕ. I. 104.

Хробувáтий, а, е. Шероховатый, неровный. Вх. Зн. 77.

Хроборь, ря, м. Толстый нервъ листка (капусты, свеклы и пр.). МУЕ. I. 103.

Хробот, ту, м. Хрустѣніе, трещаніе. Вх. Зн. 54.

Хробур, ра, м. Хребетъ. *Ото як звіз колом по спині, так хробур і перебив.* Брацл. у.

Хробýст, ту, м. Раст. а) Cirsium oleraceum. Мил. 35. То-же **жóвтий хробýст**. ЗЮЗО. I. 118. б) Carduus crispus. Мил. 85. См. Храбуст.

Хрóкало, ла, с.=**Вовт 1**. Мнж. 193. **Хрóкання**, ня, с. 1) Хрюканіе свиней. Харьк. у. 2) Звукъ отъ удара по водѣ хрóкалом, бовтом. Харьк. у.

Хрóкати, каю, єш, гл. 1) Хрюкать. *Уже свині на городі—ой чуті хрокають,—біжи швидче!* Харьк. 2) Извлекать звукъ ударомъ **хрóкала**, **бовтá** по водѣ. Харьк. у.

Хрóкнути, ну, неш, гл. Хрюкнуть. *Кабан хрокнув.* Харьк. у.

Хромáк, кá, м. Хромая овца. Вх. Зн. 77.

Хромúй, á, é. Хромой. *Хрома вівця.* Вх. Уг., 273.

Хромíти, млю, миш, гл. Хромать. *Увца хромить.* Вх. Уг. 278.

Хрóмка, ки, ж.=**Хрімка**. Вх. Лем. 479.

Хромолáба, би, об. Хромоногій, хромоногая. *Сякий, такий хромолаба трясе за дівками.* Гол. II. 426.

Хрон, ну. м. 1)=**Хрін**. *Найдку, як з хрону.* Мнж. 168. 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 68.

Хрóніка, ки, ж. Лѣтопись. Ум. **Хрóнічка**. *Ченці пишуть у своїх хронічках, що лякви силоміць зробили з руського княжества польське воєводство.* К. Кр. 10.

Хронт, ту, м. Фронтъ. *Як ти осмілився, сякий-такий, з хронту виходить?* Стор.

Хроп! *межд.*, выражающее ударъ, бросаніе со звукомъ, разбиваніе. *Де взяеся Мартин,—хроп бідою об тин.* КС. 1884. I. 29.

Хропáк, кá, м. Крѣпкій сонъ съ храпѣніемъ. *Дав хропака аж геть-геть до вечора. Ач якого хропака затнув!* Харьк.

Хрóпати, паю, єш, гл. Ударять со звукомъ, бросать.

Хрóпка, ки, ж. Въ выраж: **хрóпки дáти**. Умереть (грубое выраженіе). *А тут горе! Син на 1-ій неділі хропки дав. Взяв та й умер.* О. 1862. VI. 38.

Хро́пнути, ну, неш, *гл.* Ударить, бросить со звукомъ, разбить (о посудѣ). *Не згадала, як і хропнула вона миску.*

Хропну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Захрапѣть разъ. (Кіев) *здорово хропне.* О. 1862. I. 16.

Хро́пнутися, нуся, нешся, *гл.* Грохнуться. *Біг, да як хропнувсь об груду.*

Хропті́, ті́ну, не́ш, *гл.* Храпѣть. *Хропе на всі заставки.* Ном. № 11331. *Хріп на всю хату.* Левиц. Пов. 177. *Кінь так харапудиться: хропе та сопе, та нїздрями паше.* Рудч. Ск. I. 99.

Хру-хру! *меж.*, выражающее хрюканіе свиньи. *Свині біжит та й: хру-хру.* Гн. I. 129.

Хрум, *меж.*, выражающее хрустѣніе. Сим. 210. *Коли чує: хрум-хрум. Він потихеньку туди,—аж там лисичка диню їсть.* Рудч. Ск. II. 10.

Хру́мати, маю, еш, *гл.* Есть что нибудь хрустящее. *Овечка пѣ там, або хрумає.* Сим. 197. *У стані хрумають коні смачне степове сіно.* Мир. ХРВ. 108.

Хру́мкати, каю, еш, *гл.*=**Хрумати.**

Хру́мсати, саю, еш, *гл.*=**Хрумати.** *Коні хрумсают сіно.* Вх. Зн. 77.

Хрумті́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Хрустѣть. *Діди.... брали кий і давали Кирилові Турові по плечах. Сили в старих руках було в їх іще доволі, що аж плечі хрумтіли.* К. ЧР. 279. *Роскуси* (горіх), *то ядро аж хрумтить.* Сим. 200.

Хрумчати́, чу́, чи́ш, *гл.*=**Хрумати.** *Оклунок цілий сухарів.... вволік у яму—ну хрумчати.* Алв. 75.

Хрунь, ня́, *м.* 1) Эпитетъ свиньи. (Галиц.). Желех. 2) Въ Галиціи: избиратель, продающій свой голосъ.

Хру́ньканти, каю, еш, *гл.*=**Хрокати** 1· Гн. I. 129.

Хру́ньківт, коту, *м.*=**Хрокання.** Желех.

Хрум, *меж.*, выражающее отдамываніе чего-либо. *Розогнавшись, скакнув Петро і як раз досяг до другого берега. Аж тут берег під ним хрум! одколовсь, і вже козак похитнувсь назад.* К. ЧР. 163.

Хру́пати, паю, еш, *гл.* 1)=**Хрумати.** 2) Раздроблять. *Хрупає м'ясо на шматки.*

Хру́пка, ки, *ж.* Хрящъ, маленькая косточка (въ тѣлѣ). Вх. Уг. 273.

Хрупости́ти, пощу́, сти́ш, *гл.* Хрустѣть, трещать. *Чи чуєш се кістки в зубах так хрупостять.* К. Дз. 144.

Хрупости́й, ни́, *ж.* Хрустѣніе, трещаніе. *Чує вона вже вдень незвичайну хрупостню по снігу на дворі і гомін.* Г. Барв. 168.

Хрупоті́ти, почу́, ти́ш, *гл.*=**Хрупостіти.** *Чую, щось хрупотить по снігу,—підмерзло за ніч.* Каменец. у. *Хрупотіло щось на улиці по снігу,—то він і йшов.* Черк. у.

Хрупота́ння, ня, *ж.* Хрустѣніе, трескъ. *У саду хрупотяга така, що аж сад тріщить.* Грин. II. 349.

Хрусок, ку, *м.* Трескъ, хрустѣніе.

Хрускавки́, во́к, *ж. мн.* Клубника. Гуцул.

Хрускоті́ти, кочу́, ти́ш, *гл.*=**Хрустіти.** *Які добрі вареники! Та ще й хрускотять, мов з кісточками.* Чуб. II. 501.

Хру́снути, ну, неш, *гл.* Треснуть, захрустѣть разъ. *Хруснуло, як оріх, шкуснуло, як у міх.* Ном. № 13344.

Хруставець, вця, *м.*=**Мак-самосій.** ЕЗ. V. 168.

Хруставча́, ча́ти, *с.* Слива съ нѣсколько жесткимъ мясомъ. Вх. Уг. 278.

Хру́сталка, ки, *ж.*=**Хрустка.** Вх. Зн. 77.

Хрусталь, ля, *м.*=**Хрущ** 1. Melolontha vulgaris. Вх. Пч. II. 27.

Хрустіти, щу́, сти́ш, *гл.* Трещать, хрустѣть. *Кістки хрустять.* Кв.

Хру́стка, ки, *ж.* Хрящъ. Вх. Пч. I. 15. См. **Хрящ** 1.

Хрусткий, а́, е́. Ломкій, хрупкій.

Хрусь! *меж.* Выражаетъ звукъ хрустѣнія, треска, удара. *Він так ріже, так ріже, коли це хрусь—аж ножик і зломився.* Кобел. у. *Чує: хрусь-хрусь під ногами то пісок, то паличче.* Г. Барв. 519. *Прямо москаля в лоб хрусь!* Грин. II. 207.

Хрущ, ща́, *м.* 1) Майскій жукъ. Melolontha vulgaris. Чуб. V. 1144. Вх. Пч. I. 7. *Хрущі над вишнями гудуть.* Шевч. 395. 2)—**волоський.** Насѣк. Melolontha solstitialis. Вх. Пч. II. 27. **Ум. Хру́щик.** Ув. **Хрущи́ще.** Гол. I. 128.

Хрущати́, щу́, щи́ш, *гл.* Хрустѣть. *Та й заходився хорошенько мясце під дубом уминать, аж на зубах кістки хрущать.* Гліб.

Хру́щик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **хрущ.** 2)=**Вергун?** *То курчата, хрущики, то сухарики, то що,—все, що мати для Маєї набрала, щоб дитина не мліла голодом.* Св. Л. 78.

Хрущи́ще, ща, *м.* Ув. отъ **хрущ.**

Хрьо́кати, каю, еш, *гл.*=**Хрокати.**

Хрьо́п! *межд.*=**Хроп.** *Хрьоп мене межи плечі.* Харьк.

Хрьо́пати, паю, еш, *гл.*=**Хропати.** *Не хрьопай бо дверима!* Харьк. *Як почала мене по спинкі хрьопати кулаком.*

Хрьо́пнути, ну, неш, *гл.*=**Хропнути.** *Як держала в руках дійницю з молоком, так і хрьопнула нею об землю.* Харьк.

Хрьо́пнутися, нуся, нешся, *гл.*=**Хропнутися.**

Хря́кати, каю, еш, *гл.*=**Хрокати.** *На кого люде гомонять, на того й свині хрюкають.* Ном. № 2365.

Хря́ки, хряк, *ж. мн.* Мокрота. Лебед. у.

Хря́кати, каю, еш, *гл.* Харкать. Волч. у. *Кит-риба як хрякнув,—увесь світ стрепенувся.* Чуб. II. 296.

Хря́катися, кається, *гл. безл.* Откашливаться. *Від люльки хрякається, та й легше у грудях.* Лебед. у.

Хрякоті́ння, ня, *с.*=**Хрякн.** Черк. у.

Хрян! *межд.* Бацъ, трахъ, шлепъ. *Хрян дідуся по щоці.* Кв. (О. 1861. V. 22).

Хря́пати, паю, еш, *гл.*=**Хрящати.** *Гремить, хряпа, клекотить і вис на сто голосів.* Стор. II. 121.

Хря́патися, паюся, ешся, *гл.* 1)=**Хряпати.** 2) Трескаться. *Посуда хряпається від огню.*

Хрящи, пів, *м. мн.*=**Хрящи.** См. **Хрящ 3.**

Хря́кати, ичу́, чи́ш, *гл.* 1) Хрипымъ голосомъ кричать. Вх. Уг. 278. 2) О дергачѣ: кричать. *Хрящ хрячит.* Вх. Уг. 273.

Хряки́й, а́, е́. О дорогѣ: покрытый колотью. *Хряпкий шлях.*

Хря́пко, *нар.* О дорогѣ: покрыто колотью. *Дуже хрянко їхать,—так колеса і підскакують,—тоді саме підмерзло.* Номенск. у. *Тоді було сухо, я це добре запримітив. Ішов дощик і підмерзло, стала ніби то ожеледь. Але хоча й було хрянко, так у мене коні були ковані.* Екатеринос. у.

Хря́нути, ну, неш, *гл.*=**Хрьопнути.** *Як хряпнув мене по пиці, аж у віччу пожовтіло.* Лебед. у. *Щось притьма убігло в сіни і дуже хряпнуло дверима.* Стор. М. Пр. 58.

Хря́нутися, нуся, нешся, *гл.* Грохнуться, упасть съ шумомъ. *Так ворота і вперь та разом з ними і сам хряпнувся як раз на самого сатану і всю чортову старшину.* Стор. М. Пр. 47.

Хряпоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Дребезжать. *Хряпотить горщик, бо розбитий.* Черк. у.

Хряпува́тий, а, е. Треснувшій, расколотый. *Хряпуватий горщик.*

Хряпу́сь! *межд.*=**Хрян.** *Мазниця хряпусь!* Грин. II. 341.

Хряск, ку, *м.* Трескъ, рѣзкій звукъ отъ переламыванія, отъ удара грома.

Хря́кати, каю, еш, *гл.* Трещать, трещать разламываясь; рѣзко ударять (о громѣ).

Хря́кіт, коту, *м.*=**Хряск.**

Хря́снути, ну, неш, *гл.* 1) Треснуть, треснуть разламываясь. *Вісь хряснула.* 2) Сильно треснуть (о звукѣ); рѣзко ударить (о громѣ). *Коли тут як ударить грім, як хрясне!* Г. Барв. 220.

Хря́снутися, нуся, нешся, *гл.*=**Хрянутися.**

Хрястіти, щу́, оти́ш, *гл.* Блестѣть, сверкать разнообразіемъ цвѣтовъ, красокъ. *Бач, у яких пани кармазинах, які тиляги під золотом та під сріблом понадівали! Аж хрястить.* К. ЧР. 332.

Хря́стка, ки, *ж.*=**Хрустка.** Вх. Пч. I. 15.

Хрящ, ща́, *м.* 1) Хрящъ. Стор. II. 77. См. **Хрустка, хрусталка, хрястка.** 2) Щебень; камень вывѣтрившійся и разсыпавшійся. Муc. окр. *Лежи, ляшку, під кущем, ти, присипаний хрящем.* Грин. III. 608. 3) Пт.=**Дергач.** Вх. Лем. 479. Ум. **Хрящик.**

Хрящо́м, *нар.* Въ безпорядкѣ. *Як взійшла я в хату, коли дивлюсь, а там усе хрящем.* Черк. у.

Хря́щик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **хрящ.** 2) Порода грибовъ. *Помагай-бі, гавчику, дай гриба і бабочку, сироїжку в діжку, хрящика з ящика, красноголовця з хлопця.* Ном., стр. 282, № 340.

Хрящо́вий, а, е. ? *Чабаном видається на зиму одежда: сорочки, штани хрящові, штани іршані....* О. 1862. V. Кух. 34.

Хтем, му, *м.* Въ выраженіяхъ: **у хтему,** до хтему. Совершенно, до-чиста. *Вони як прибігли, то вже у хтем хату рознесли.* Пирят. у.

Хті́вий, а, е. Жадный, алчный.

Хті́вість, вости, *ж.* Жадность, алчность. *Скілько опіеля розлито на Вкраїні крови через Іванцеве лукавство да через неситу хтивость московських воевод.* К. ЧР. 370.

Хті́ти, хо́чу, чем, *гл.*=**Хотіти.** *Все е*

так, як хтів цар. Чуб. II. 61. *Ой повезу лижу долю на торг продавати.... бачуть люде, що ледащо,—не хтять купувати.* Грин. Ш. 402.

Хто, кого, *мьст.* Кто. *Знаю тебе, хто єси.* Св. Мр. I. 24. *А хто тут у лисиччиній хатці?* Рудч. Ск. I. 45. *Хто так, а хто сяк.* Кто нибуть, кто либо. *Може хто вас налаяв?* МВ. I. 11. *Може хто звістку подасть.* Кто бы ни было. *Хто йде, не мене: то кине, то морене.* Шевч. 196. **Хто хоч, кого́ хоч, кому́ хоч.** Кто, кого, кому угодно. *Кому хоч, тому й оддаси.* **Нема́ кому́.** Некому. *Нема кому роспитати, чого плачуть очі, нема кому роскасати, чого серце хоче.* Шевч. 40 **Н(від кого мені́ піти́ з до́му, бо сама́ до́ма.** Некому замѣнить меня дома, если бы я ушла. Волч. у.

Хто́кало ла, *с.* Спрашивающій: кто? Мир. ХРВ. 240. „*Хто?*“—*Хтокало.* Ном. № 14164.

Хто́кання, ня, *с.* Спрашиваніе: кто?

Хто́кати, каю, ешь, *гл.* Говорить: хто. Желех.

Хтось, когось, *мьст.* Кто то, кто-нибудь. *Прийшов хтось та взяв щось.* Посл.

Ху! *меж.* 1) Выражаетъ дуновеніе ртомъ. *Він духнув,—не встає; він дугнув: ху!—не встає.* Драг. 128. 2) Фу! *Ху на його вовсім!* Лохв. у.

Ху́га, ги, *ж.* Вьюга, мятель. О. 1862. V. Кух. 39. *Як піднялась хуга! Ліпе ж тобі, що й Господи!* Мнж. 130.

Худа́вий, а, е. 1) Худоватый, довольно тощій. Вх. Лем. 479. 2) Вѣдный. Вх. Лем. 479.

Худа́к, ка́, *м.* Бѣдный, неимущій человѣкъ. *Нехай багач дивиться, як худак живиться.* Ном. № 1606.

Худа́й, а́, е́. 1) Худой, тощій. *Поки гладкий сидне, то худий здохне.* Ном. № 5678. 2) Худой, дурной. *На козака худа слава, що робить не вміє.* Нп. Ум. **Худе́нький, худе́сенький.**

Худина́, ни́, *ж.* Худоба, также: худое, тощее животное. *Худину таку купив, що лиш шкіра та кости, а орати чим?* Каменец. у.

Худі́бка, худі́бонька, худі́бочка, ки, *ж.* Ум. отъ худоба.

Худі́бний, а, е. Состоятельный, зажиточный. *Да ще й без худоби вдова, а сам він худібний.* Г. Барв. 422. См. **Худобний.**

Худі́бчина, ни, *ж.*=**Худі́бка.** К. ЧГ. 39. Г. Барв. 197. Сим. 209. *Заробля, щоб таки збити хоч яку небудь худібчину.* Чуб. II. 499. *Занапастив худібчину через свою дівчину.* Чуб. V. 295.

Худьо́, ка́, *м.* Удодъ, Upupa epops. Вх. Лем. 479. См. **Одуд, худоп.**

Худні́ти, ні́ю, еш, *гл.*=**Худну́ти.** *Після дороги воли похудніли.* Черк. у.

Худну́ти, ну, неш, *гл.* Худать, тощать. Змѣев. у. (Скотина) *стала худнути та слабнути, а далі й дохнути.* Грин. I. 800.

I. Ху́до, да, *с.* Худо, зло. *Я їм добра не вжичу, худа не мислю.* Чуб. V. 1172.

II. Ху́до, *нар.* Плохо, худо. *Ой як добре буде, то я й забарюси, а як худо буде, то й назад вернуся.* О. 1861. IV. 93. (Нп.).

Худо́ба, би, *ж.* 1) Имущество, состояніе. *От як умер батько, зосталася їм худоба: млин і хліб, і кіт.* Рудч. Ск. II. 12. *Брати будуть на худобі жити.* Чуб. V. 990. 2) Домашній скотъ. *Мов у кошару загнаяс чужу худобу.* Шевч. 657. 3) Употребл. какъ бранное слово: скотина. *І очі видеру із лоба тобі* (Енеевѣ), *дилвольська худоба.* Котл. Ен. I. 33. Ум. **Худо́бка, худі́бонька, худі́бочка.** *Худібку мали в себе невеличку: пелицю трейтяку, птиці деякої чималенько таки, свиньку.* Рудч. Ск. II. 174. *Коли б же я знав, що то дочка буде, то я б скриню купував, худібоньку готував та й заміж би віддав.* Грин. Ш. 3.

Худо́бина, ни, *ж.* Скотина, одна скотина. Рудч. Ск. II. 183. Гн. I. 17. *Запрагай коня: Господь дає тобі худобину* (=коня). Драг. 93. *В дорозі, у гостині пам'ятай о худобині.* Ном. № 10191. *Мав дещо худобини.* Св. Л. 275.

Худо́бица, ці, *ж.* Скотинка. Угор.

Худо́бний, а, е. 1) Относящійся къ имуществу, скоту; имущественный. *Ми урбарію подаймо, оплату худобну, грунт і хату оплатім та сидім при дому.* Гол. III. 41. 2)=**Худібний.** 3) Вѣдный, убогій. Гн. I. 97. *Глядай собі, милий, у чистім золоті, а мені дай покій худобній сироті.* Гол. III. 393. См. **Худібний.**

Худо́бство, ва, *с.* Вѣдность, убожество. Угор.

Худо́к, дка́, *м.*=**Худко.** Вх. Лем. 479.

Худопахо́лок, лка, *м.* 1) Малосильный человѣкъ. *Старий здоровий, отакий! да й то не худопахолки.* ЗОЮР. I. 77.

2) Бѣднякъ, незнатный, простой человѣкъ. *Як можна, що круль свою дочку видав за худопаголка.* Чуб. II. 89.

Худорбá, би́, *жс.* 1) Худоба. 2) Худое животное. Мяж. 22. 3) Бѣдность, нищета. 4) Соб.: бѣдняки. *Не завидуй худорбі— доведе Бог тобі.* Ном. № 2336.

Худорля́вий, а, е. Худощавый, болѣзненный. *Бісова ґни-біда! (лайка на худорлявих—дитину то що).* Ном. № 4693, стр. 286. *Як тичина, високий, худорлявий.* Г. Барв. 81.

Худоси́лок, лка, *м.* Слабосильный.

Худчина́, ни́, *жс.* Худоба. Нѣжин. у.

Худя́к, ка́, *м.* Худое животное. Хотин. у. *Нажене того худяку повен степ.* Лохв. у.

Хух, ха́, *м.* 1) Выдыханіе, дуновеніе. 2) Фукъ (въ игрѣ въ шашки). *Хука усуча.* Ном. № 3620. 3) Хука́ да́ти. Промахнуться. *Раз на вовка хука дав, удруге єзибив.* Мир. XPB. 82. См. Хвух, фун.

Ху́кати, каю, ати, *гл.* Дуть (ртомъ). *Дитина хукає на жижу.* Котл. Ен. VI. 25. *Хукає собі у руки.* О. 1861. V. 74. *І в рученьки не хукав.* Нп.

Ху́кнути, ну, нем, *гл.* Одн. в. отъ хукати. Дохнуть, дунуть ртомъ. *Хукни ти, моя дружинко, у віконечко на скло.* Щог. В. 59. *Взяла тіста, качала, качала, хукнула—полетів голуб.* Чуб. II. 194.

Хундамéнт, ту, *м.* Фундаментъ.

Хундáтирь, ря, *м.* Наблюдатель за общественными постройками. *У нас як строїли церкву, так обчество вибрало хундатирем учителя та ще деяких людей.* Кобел. у. См. Фундатор.

Хунт, та, *м.* Фунтъ. Ном. № 7603. *Свічок купив вісім хунт.* Харьк. г. Ум. Хýнтик. *Хунтиків зо два масла є продамо.* Черниг. у.

Хунтівка, ки, *жс.* Порода грушъ.

Хунтовúй, а́, é. Фунтовой.

Хупáвий, а, е. Красивый, нарядный, опрятный. *Наша пані пишна за ворота вийшла; наша пані хупава роспустила рукава.* Чуб. III. 235. *Хупава молодичка: у хаті в неї чистесенько і сама прибрана як квіточка.* Черниг. у. Ум. Хупавéнький. *Хупавенька дівчинка—любо й подивитись.* Черниг. у.

Хупáвість, вости, *жс.* Красота, нарядность, опрятность.

Хупáвка, ки, *жс.* 1) Красивая, нарядная женщина, опрятная женщина. 2) ми. Родъ цвѣтовъ. О. 1862. IV. 72. Ум. Хупáвочка. *Іди, синку, додомоньку, змию тобі головоньку. Ізмий, мати, сама собі, або своїй рідній доньці, рідній доньці хупавочці.* Нп.

Хупáво, *нар.* Красиво. Желех.; опрятно. Черниг. у.

Хупúшка, ки, *жс.* Эпитетъ мыши въ сказкѣ. *Мишка-хупишка.* Чуб. II. 109.

Хупóр, ра, *м.* Бугоръ. Міус. окр.

Хур-хур, *межс.*, выражающее шумъ отъ крыльевъ. *Летів горобець через хлівець, та все вгору хур-хур!* Ном., стр. 299, № 303.

Хýра, ри, *жс.* Нагруженный кладью возъ, сани съ кладью, кладь. *Приїхали козаки аж трьома хурами. Що на перву хуру скриню та перину, а на другу хуру все срібро та злото, а на третю хуру сама Хайка сіла.* Грин. III. 267. *Буало накладуть хуру хліба, як тільки може снасть вичести.* Рудч. Ск. II. 196. *Тепер посилає мене (хазяїн) з хурою в Одесу.* Кв. *Хури не брали.* Рудч. Чп. 146. *Стáти під хýру.* Подрядиться везти кладь. КС. 1882. X. 186. *Сергій.. із під хури вернеться.* Г. Барв. 206.

Хура́, ри́, *жс.* Вьюга, мятель. О. 1861. V. 67. *Поїхав мій старий,—коли б не змерз, бо на дворі хура піднялась.* О. 1861. V. 73.

Хура́ж, жу́, *м.* Фуражъ, продовольствіе. *Як їдеш у Сураж, то й бери свій хураж.* Ном., стр. 283, № 743.

Хурбан, на, *м* ? *Матері твоїй хурбан чортів.* Канев. у.

Хурбéт, та, *м.* Крайній бѣднякъ? *Живдесі тілько самі багатирі та хурбети й не вижні.* О. 1862. I. 73. *Так се ти, поганий хурбет, наймит, будеш менї перебивати, будеш з мене сміятись?* О. 1862. VIII, 9.

Хурдá, ди́, *жс.* Больныя или захудалыя овцы, выдѣленныя въ особое стадо. О. 1862. V. Кух. 30, 39. Вас. 198. Мяж. 193.

Хурдéлити, лю, лиш, *гл.* О вѣтрѣ: крутить, неровно дуть, мести. *Вітер хурделить.* Канев. у.

Хурдéлиця, ці, *жс.* Мятель. Черк. у.

Хурдúга, ги и **хурдúґа, ґи,** *жс.* Тюрьма. *О, погано в бісовій хурдизі сидіти.* Канев. у. *Гамалія по Скутарі по пеклу гуляє, сам хурдигу розбиває, кайдани ламає.* Шевч. 59. *Защо це нас, братця, позапірали в цю тісну хурдигу?* Мир. XPB. 134.

Хурдига́рня, ні, *ж.* 1) Тюрьма. 2) Каланча. *Ач, яка хурговина піднялась, що аж очі засипала! А то ж то тому москалеві бідному, що не самісінькому вершку, на тій хурдигарні стоїть,— невже ж таки йому не дикуля?* Екатеринос. у.

Хурди́ста, ти, *ж.* Мятель. Черк. у.

Хурди́к, ка, *м.* Помѣщеніе для хурдй, больныхъ овецъ, сдѣланное отдѣльно или отдѣленное въ общей **кошарі**. О. 1862. V. Кух. 29, 39. *При коші, або є коші робиться хурдник для хворих овець.* О. 1862. V. Кух. 30.

Ху́рло, ла, *с.* Мятель. *Ні в світі не поїду уночі, як хурля на дворі, бо трохи не наложили головою.* О. 1862. V. 66. *На дворі хвилка та хурля.* Ном. № 6851. 2)*Ругня и драка. *Ну вже, діти, ховайте усе, бо батько іде, іще й барана веде, то певно якусь хурлю підійме. От лиха година та нещаслива мені з ним: де наїдеться, а усе додому іде.* Рудч. Ск. II. 130.

Ху́ркало, ла, *с.* См. **Фурнало**. *Крутнувся той бич на ціпильні, як хуркало.* Грин. II. 207.

Ху́ркнути, ну, неш, *гл.* 1) Порхнуть, броситься. *Хуркнула йому відьма, як вітер, між ноги, звалила додолу.* Полт. г. 2) Быстро отправиться. *А давай хуркнем у Сорочинці!* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Ху́рман, на, *м.* Кучеръ. Чуб. II. 362. *Давай буду твого коня поганяти, буду в тебе за хурмана.* Грин. II. 272.

Хурманка, ки, *ж.* 1) Подвода. Чуб. V. 986. 2) Извозъ. *Хурманкою заробляє.*

Хурманува́ти, ную, еш, *гл.* Заниматься извозомъ. *Іван хурманує.* Канев. у.

Ху́рта, ти, *ж.* = **Хуртовина 1.** *Пустіть, добродію ласкавий, у хату заночувати. Хурта така, що крий Матн Божа.* О. 1862. IV. 88.

Хуртóча, чі, *ж.* = **Хурта** = **Хуртовина 1.** *На дворі було хуртеча та метелиця мене.* Щог. В. 135. *На дворі мете хуртеча, лне сніг в вікно.* Щог. Сл. 100.

Хуртови́ця, ни, *ж.* 1) Мятель, вьюга. Александров. г. 2) Буря, ураганъ. *Коли б мене сяя хуртовина злая в морі не втопила.* АД. I. 187. *Грім, блискавиця, вихор... така піднялась хуртовина, що, Боже, твоя воля!* ЗОЮР. II. 40. 3) Невзгода. *Одвідай мене безрідну та бездольну в чужій стороні, при лихій хуртовині.* Мет. 356. *Як пришибла лиха-нещаска хуртовина, то тоді одреклися усі кумнобратими.* КС. 1882. XII. 497.

Хуртови́нний, а, е. Ненастный, бурный. *Оце вже третій день така хуртовинна година.* Полт.

Хурту́на, ни, *ж.* = **Хуртовина.** *Скотарі мали собі од вітру й хуртуни халабуди, окутані повстьми.* Стор. II. 182.

Хурува́ти, рую, еш, *гл.* Извозничать, перевозить кладь. Рк. Левиц.

Хурува́тися, ру́юся, ешся, *гл.* Накладывать грузъ. *Чумаки хуруються.*

Хурча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Жужжать отъ быстраго вращенія. *Давай прясти, аж веретено хурчить.* Рудч. Ск. I. 178.

Ху́ря, рі, *ж.* = **Хурія.**

Хус, са, *м.* = **Хвус.** *Ото геть увесь лій вигорів у каганці,—зістався самий хус.*

Ху́ста, ти, *ж.* 1) Платокъ. АД. I. 213. *Великої треба хусти, щоб зав'язать людім усти.* Посл. *Шовкова хуста.* Чуб. 2) мн. **Ху́сти, ху́стки.** Бѣлье. *Хуста поперем,—як три дні панщини відбудем* (**важко**). Ном. № 11260. *За лісом, за пралісом білії хусти висять.* Ном.

Хусти́на, ни, *ж.* = **Хустка.** Гол. Од. 28. *А де така мережана шитая хустина?* Шевч. *Зв'яжи мені головоньку шовковою да хустиною* Нп. Ум. **Хустйна, хустйнонька, хустйночка.** Мет. 23, 18.

Ху́стиця, ці, *ж.* = **Хустка.** *Перев'язали їх стрічками та хустицями червоними.* Морд. Оп. 12.

Ху́стка. ки, *ж.* 1) Платокъ. Чуб. VII. 124. Гол. Од. 50. Вас. 167. *Побіліла як хустка.* Ном. 2) мн. = **Заручини.** МУЕ Ш. 74. Ум. **Ху́стонька, ху́сточка.** *Хустоньку пери.* Грин. III. 551.

Ху́стя, тя, *с.* Бѣлье. *Прала Параска шовкове хустя на льоду.* Чуб. III. 300.

Хуте́ньк ий, а, е, хуте́нько, *нар.* Ум. отъ **хутний, хутко.**

Ху́тір, тора, *м.* Отдѣльная усадьба внѣ селенія, выселокъ. *Як би з хутора, то б і повірила.* Ном. № 6878. *З давнього-давна у гаї над ставом удвох собі на хуторі жили.* Шевч. Ум. **Хутірёць, хуторёць, хуторо́к.** К. ЧР. 104. МВ I. 139. *Жила вдова хуторцем.* Г. Барв. 304.

Хутірськ ий, á, é. Относящійся къ хутору, живущій на хуторѣ. *Хутірська Одарка.* Ном. № 14180.

Хутки́й, á, é. Скорый, быстрый. *Хутка робота.* Гн. I. 45. Ум. **Хуте́ньк ий.**

Хýткість, кости, *ж.* Скорость, быстрота. Желех.

Ху́тко, *нар.* Скоро, быстро. *Хутко, як оком змигнуть.* Ном. № 7737. *Ой Бог знає, Бог і відає, чи побачимось хутко.* Кіев. у. *Не так хутко діється, як хутко говориться.* Ном. № 5603. Ум. **Хуте́нько.** Рудч. Ск. I. 172. *Хутенько йди!* МВ. (О. 1862. Ш. 43).

Ху́тчій, сравн. ст. отъ **хутко.** Скорѣй! НВолын. у. Чуб. II. 78. *Тра хутчій стола застелити.* Драг. 24.

Хуторе́ць, рця́, *м.* Ум. отъ **хутір.**

Хуторі́ще, ща, *с.* Мѣсто для хутора, мѣсто, гдѣ былъ **ху́тір.** *Дворище яке, чи хуторище.* К. ПС. 82.

Хуторни́й, а́, о́=**Хутірський.** *Муза хуторна незнака.* К. ХП. 111.

Хуторо́к, рка́, *м.* Ум. отъ **хутір.**

Хуторя́нець, нця, *м.* = **Хуторянин.** Мет. 373.

Хуторя́нин, на, *м.* Житель **ху́тора,** живущій на **ху́торі.** Стор. М. Пр. 113. *Наш брат хуторянин.* Шевч. 322. *Балакав з хуторянами про чорну раду* К. ЧР. 194.

Хуторя́нка, ки, *ж.* Живущая на **ху́торі.** *Я завидую найбідніщій хуторянці.* Стор. II. 216. Ум. **Хуторя́ночка.** Левиц. Пов. 176.

Хуторя́нський, а, е. Свойственный **хуторя́нам.** *Прості хуторянські звичаї.* К. (О. 1861. I. 117). *Хуторянські вечори.* Левиц. Пов. 146.

Ху́тра, ри, *ж.* Внутренняя обмазка печи.

Ху́тряна, ни, *ж.* Въ стѣнкѣ деревянной постройки: каждое бревно, упирающееся въ косяки дверей или оконъ. Канев. у.

Ху́тро, ра, *м.* Мѣхъ. *Багацько у його добра, отлясу, хутра і срібла.* Греб. 317.

Хутро́ваний, а, е. 1) Подбитый мѣхомъ. 2) Обшитый шалевкой. НВолын. у.

Хутрува́ння, ня, *с.* 1) Подбивка мѣхомъ. 2) Обшивка шалевками.

Хутрува́ти, рую́, ва́ш, *гл.* 1) Подбивать мѣхомъ. 2)—піч. Обмазывать глиной печь. Рудч. Ск. II. 57. *Як же мені, сестро, такій бути, чуже діло роблячи, чужі печі хутруючи.* Чуб. V. 917. 3) **–дво́рі.** Вставлять косяки дверные. 4) — **чо́боти.** Пришивать подкладку въ сапоги. См. **Футрува́ти.**

Хутря́ний, а, е. Мѣховой. *Хутряний шлик.* К. МБ. II. 129.

Хутря́нка, ки, *ж.* Шубка женская. КС. 1893. XII. 449. *Наділу хутрянку. вийду, сядемо у садочку та й просидимо цілу ніч.* О. 1862. VII. 41.

Ху́тчо, хутчі́й, хутчі́ш, *нар.* Сравн. ст. отъ **хутко.** Скорѣе. Рудч. Ск. II. 70. *Як би то хутче побачитись.* МВ. I. 7. *Іди ж хутчій, не бався!* Г.-Арт. (О. 1861. Ш. 84).

Хух, ху, *м.* Дуновеніе. *Вгри. жінко, в черепок хуху і святого Духу.* Драг. 39. (Изъ заговора). **Пусти́ти на хух.** Пустить на вѣтеръ. Ном. № 10825. **Ні ху́ху, ні ду́ху.** Ни души, никого нѣтъ. **В печі вже ні ху́ху, ні ду́ху.** Въ печи уже совершенно погасло.

Ху́кати, каю, а́ш, *гл.* = **Ухати.**

Ухнавий, а, е = **Гугнявий.** Шух. I. 33.

Ху́нути, ну, не́ш, *гл.* Дунуть (ртомъ). ЗЗ. V. 180. *Після треба хухнуть на жовнаки.* Чуб. I. 139. *Хухнула му в рот,—і ожив.* Драг. 359.

Ху́хрити, рю, ри́ш, *гл.* = **Лузати.** *Хухрити насіння.* Лубен. у.

Ху́хрята, ряю, а́ш, *гл.* Сортировать, разбирать. Александров. у.

Хуху́ля, лі, *ж.* = **Хохуля.**

Ц.

Цаба́ни́ти, ню, нить, *гл.* 1) Поднимать. Желех. 2) Говорить нѣчто ни съ чѣмъ несообразное, "удовищное. Желех.—**цiну.** Запрашивать неномѣрную цѣну. Желех. 3) Бранить, ругать. Фр. (Желех.).

Ца́бати, блю, леш, *гл.*=**Цiбати.** Угор.

Ца́батися, баюся, ешся, *гл.* Метаться. Вх. Лем. 479.

Цабе́, 1) *межа.*, которымъ направляютъ воловъ направо. *От вiн за батiг та й: „Гей, соб! цабе!“* Рудч. Ск. II. 142. *Цабе, худий, у ворота, яка жарч, така й робота.* Ном. № 10363. 2) *нар.* Направо. *Нашi студенти повернули цабе та й перелiзли в Сухобрусiв садок.* Левиц. Пов. 26. 3) Какъ существ. с. р. Важная, значительная особа. *Ото велике цабе до волости приiздило.* Лубен. у. *Вiн дума, що тепер уже дуже велике цабе.* Канев. у.

Цале́вий, а, е. Дюймовый. Желех.

Цалíвка, ки, *жс.* 1) Мѣра въ 24 дюйма. МУЕ. Ш. 29. 2) Шалевка въ дюймъ толщиною. НВолын. у.

Цаль, ля, *м.* Дюймъ. *Та як бiзнуло (кинуло), то аж трохи не на три цалi у землю мене втрощило.* МВ. (КС. 1902. X. 156). *Одрiзая на три' цалi.*

Цанiстра, ри, *жс.*=**Таниcтра.** Вх. Уг. 273. Ум. **Цанiстерка.**

Цап, па, *м.* 1) Козелъ. Ном. № 13428. *Вiйськового цапа за хвiст скубни, от тобi i рукавиця.* Ном. № 959. 2) Родъ игры, чехарда. *Грати в цапи.* 3) **Цапа́ стáти.** Стать на дыбы. Ном. № 3193. Ум. **Цапо́к, цапо́чок,** ласк. **цапу́сенька.** Ув. **Цап'бо́га.** *А кiзонька в ополонку, а цапочок за головку.* Грин. III. 553.

Цапа́р, ра, *м.* Снарядъ для ношенiя сѣна: часть онкаго свода **смерéки** съ однимъ кругомъ очищенныхъ сучьевъ на концѣ, которые здѣсь называются **кальбуни,** стволъ наз. **шинар;** сѣно накладывается на сучья до верху **шинара,** на концѣ котораго закрѣпляется палкой-**роскiпом.** Шух. I. 171.

Цапени́, ня́ти, *ср.* Козленокъ. *Цап, пап по полю басув, з цапенятами гарцюв, поти буде гарцювати, поки вовк буде спати.* Ном., заг. № 30. Ум. **Цапеня́тко, цапеня́точко.**

Цапе́рка, ки, *жс.* Заступъ. Пирят. у.

Цапи́на, ни, *жс.* 1) Козлятина, козлиное мясо. 2) Козлиный запахъ. *Воня цапиною.*

Цапи́ний, а, е. Козлиный. *Од у тебе, вражий дiду, цапиная борода.* Нп. *Рiжки цапинi.* Г.-Арт. (О. 1861. Ш. 104). *Цапиний голосок.* Кв.

Ца́пiв, пова, ве. Козлиный. **Пропáв нi за ца́пову дýшу.** Ни за что пропалъ. Ном. № 1887. Рудч. Ск. II. 18.

Цапíна, ни, *жс.*=**Сапiна.** Шух. I. 176.

Ца́пки, цапко́м, *нар.* На дыбы, на заднiя ноги. *Кiнь став цапки.* Чуб. VII. 576. *Цапком став.* Ном. № 3391.

Цапле́ний, а, е. Сумасшедшій. *Скаче з переляку, мов цаплене.* Сим. № 213. *Цапленай, вiдчепись.* Черк. у. *Цаплена ти голова!* Маркев. 53.

Цапля́чий, а, е=Цапиний. *Цапляча борода.* Канев. у.

Цапна́, нi, *жс.* собир. Козлы.

Цапо́к, пка́, *м.* 1) Ум. отъ **цап.** Козликъ, козленокъ. Шух. I. 211. *Бiгла кiзонька людком, людком, а за нею цапок слiдком, слiдком.* Грин. III. 553. 2) Вода такой же, какъ и **орел** (см.), но съ меньшими рогами. КС. 1898. VII. 45. 3)=**Обiручний столець.** Вх. Лем. 441. См. **Обiручний.**

Цапу́р, ра, *м.*=**Цап** 1. Вх. Уг. 273.

Цапу́ра, **ри**. *ж.* Кова. Вх. Уг. 273. Ум. **Цапу́рка**.

Цапу́сенько, **ка**, *м.* Ласк. отъ **цап**. *Купила бабусенька собі цапусенька.* Чуб. V. 1130.

Цапи́ця, **ці**, *ж.* Ув. отъ **цап**.

Ца́ра, **ри**, *ж.* Чужая сторона. *Блукає царами.* Шух. I. 37. Шух. I. 145.

Ца́ргати, **гаю**, **ши**, сов. в. **ца́ргнути**, **гну**, **неш**, *гл.* Дергать, дернуть. Вх. Зн. 77. *Царгнув пес за ногу.* Вх. Зн. 77.

Царе́ва, **вої**, *ж.*=**Царица**. *Цар і царева на спацир їхали.* Гн. I. 38.

Царедво́рець, **рця**, *м.* Придворный. *Осідлали царедворці коня царевичу.* Рудч. Ск. I. 98.

Царе́вич, **ча**, *м.*=**Царенко**. Рудч. Ск. II. 101.

Царе́вків, **кова**. **ве**. Принадлежащій царевичу. Мнж. 25.

Царе́нко, **ка**, *м.* Царевичъ. ЗОЮР. II. 49. Мнж. 25. *Як його* (царя) *не було дома.— народились царенко і царівна.* Рудч. Ск. I. 116.

Царена́, **ни́ти**, *съ* Дитя царя. *Де царі подівав царенята.* Чуб. II. 152.

Ца́рик. **ка**, *м.* 1) Ум. отъ **царь**. 2)= **Мишачок** 2. Вх. Уг. 252, 273.

Ца́рина, **ни**, *ж.* 1) Застава въ селѣ, ворота при входѣ въ село. 2) Пахатная земля, засѣянное поле. Харьк. Одесс. Угор. Огороженное поле. Вх. Лем. 479. Ум. **Ца́ринка**, **цариночка**. ЕЗ. V. 230.

Ца́ринка, **ки**, *ж.* 1) Ум. отъ **ца́рина**. 2) Огороженное мѣсто при усадьбѣ, предназначенное для сѣнокоса. Шух. I. 21. 165.

Ца́ринний, **а**, **е**. Относящійся къ **царині**. **Ца́ринний дід**=**Ца́рінник**. О. 1862. I. 28. **Ца́ринні** пісні. Пѣсни, которыя поютъ при обходѣ поля на Троицынъ день.

Царі́нник, **ка**, *м.* Сторожъ „**царини**". Хохв. у. *Він був у нас царинником, доглядав царини,— щоб ніхто не шкодив.* Новомоск. у.

Цариночка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **ца́рина**.

Царі́ночок, **чку**, *м.*=**Царина 2**. *На зеленім цариночку пили турки горілочку.* АД. I. 301.

Царі́ха, **хи**, *ж.*=**Царица**. *Убираються їхать до царихи.* Чуб. II. 271.

Царі́цин, **на**, **не**. Царицынъ. *Царицине військо.* Сторож. II. 206.

Царі́ця, **ці**, *ж.* Царица. Рудч. Ск. I. 81, 86.

Царі́в, **рева**. **ве**. Царевъ, царскій. *Боюсь царевих собак.* Ном., заг. № 134.

Царі́вна, **ни**, *ж.* Царевна. *Була я у царя, за тебе царівну сватала.* Рудч. Ск. II. 11. Ум. **Царі́вночка**. *Возьми у мене дочку да царівночку.* Грин. III. 583.

Царі́вний, **нього**, *м.*=**Царенко**. Kolb. II. 231.

Царі́внин, **на**, **не**. Принадлежащій царевичъ. *Менча сестра царівнина.* Грин. II. 252.

Царівни́ця, **ці**, *ж.*=**Царица**. *Як ударив Байда з лука та царя між ухо, а царівницю да у потилицю.* Грин. III. 584.

Царі́вночка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **царівна**. АД. I. 145.

Царі́вство, **ва**, *с.*= **Царство 1, 2**. *Господоньку, прийми їх до царівства блаженного.* ЕЗ. V. 107.

Царігра́д, **ду**, *м.* Константинополь, Царградъ. *Червоного вина з Царіграду відер з трос у бармі.* Шевч. 116.

Царігра́дський, **а**, **е**. 1) Константинопольскій. 2)=**кв лозá**. Раст. Elaeagnus hortensis L. ЗЮЗО. I. 121.

Ца́рок, **рка**, *м.* 1) Загороженное мѣсто подъ печью или подъ **полóм** крестьянской хаты, гдѣ держатъ дом. птицу. Вх. Зн. 77. 2) Вообще огороженное мѣсто, загородка, напр. для телятъ. Вх. Зн. 77. Ум. **Ца́рочок**. *Повний царочок білих курочок.* Вх. Лем. 479.

Ца́рствечко, **ка**, *с.* Ум. отъ **царство**.

Ца́рство, **ва**, *с.* 1) Царство. *Царевич осідлав свого коня, сів з ним і поїхав у своє царство.* Рудч. Ск. I. 97. 2) Спасеніе, блаженство, небесное царство. Въ этомъ значеніи, также съ прилаг.: **Бóже, небéсне ца́рство**. Ном. № 6973. *Помершим царство, а нам на здоров'я.* Ном. № 11607. *Хто за віру умірає, той собі царство заробляє.* Ном. № 1. *Царство небесне їм!* (пожеланіе умершимъ). Ном. № 11607. *Я такого був пана, що царство небесне та й годі.* Ном. № 1242. 3) Титулъ: Величество. *Царь.... давай йому загадки загадувать; а цей і каже: „Ніт, підожділь трохи, ваше царство: ви загадуєте загадки, треба й вам загадати".* Рудч. Ск. II, 181. Ум. **Ца́рствечко**. ЗОЮР. II. 32. *Я твоє царствечко да коником витопчу.* Чуб. III. 270.

Царствува́ти, **вýю**, **еш**, *гл.* 1) Царст-

новать. *А сам хоче на столиці царем царствувати.* Нп. 2) Блаженствовать, жить въ царствѣ небесномъ. *Нехай царствує!* Ном. № 11607.

Царськи́й, **á**, **é**. Царскій. *Стала дружиною царської дитини.* Рудч. Ск. II. 48.

Царське́ свя́то. Табель, высокоторжественный день. Камен. у **Царський вінéць**. Вѣнчальный вѣнецъ. *А щоб ти під царський вінець не підійшла!*—злобное пожеланіе дѣвушкѣ не выйти замужъ. Ном. № 3683.

Ца́рь, **ря**, *м.*—1) Царь. *До Бога високо, а до царя далеко, а ті панки, що хтять, те й роблять.* Ном. № 1237. 2)—**зілля**. Раст. а) Orobus niger L. ЗЮЗО. I. 176. б) Delphinium elatum L. Драг. 31. в) Ranunculus sceleratus L. ЗЮЗО. I. 133. г) Ononis hircina Jack. Вх. Зн. 77. 3)—сия. Раст. Delphinium elatum L. ЗЮЗО. I. 121. См. **Царь-зілля**. Ум. **Ца́рик**. Грин. II. 266.

Царьо́к, **царьо́к**. Рудч. Ск. II. 93, 95.

Царюва́ння, **ня**, *с.* Царствованіе. *Так вім думками благими нехай царство обіймає, щоб за його царювання жили праведні в покої.* К. Псалт. 163

Царюва́ти, **рю́ю**, **єш**, *гл.* Царствовать. *І в потузі твоїй будеш тихо царювати.* К. Псал. 108.

Царя́, **ря́ти**, *с.*—**Царе́ня**. Шевч. II. 18.

Царя́грáда, **ки**, *ж.* Родъ турецкой бутылки. *Демко вже достав царяградку—така була в його не з малих пляшечка жбанком,—од якогось турчина чи що собі прибив.* МВ. (КС. 1902. X. 144).

Ца́хати, **хаю**, **єш**, *гл.* Норовить. *Оце ж він і цахає, щоб що небудь продати.*

Цвáйка, **ки**, *ж.* Длинная жердь, которою плотовщикъ въ случаѣ надобности придерживаетъ плотъ у берега. Шух. I. 182. Вх. Зн. 77.

Цва́к, **ка**, *м.* Палочка въ ткацкомъ челнокѣ, на которую надѣвается шпулька съ нитками. Мнж. 121.

Цва́ркати, **каю**, **єш**, *гл.* 1) Чирикать. Желех. 2) Говорить на непонятномъ языкѣ, напр. по еврейски. Вх. Зн. 77.

Цва́х, **ха**, *м.* Линовецъ. у.—**Цвях**.

Цвéнюк, **ка**, *м.* Хвастунъ. Воронеж. губ.

Цвéнькати, **каю**, **єш**, одн. в. **цвéньнкнути**, **кну**, **неш**, *гл.* Говорить, сказать на чужомъ языкѣ, въ которомъ слышатся звуки ц, дз,—о полякахъ, бѣлоруссахъ. К. Дз. 34. *Лях цвенькати уже не буде.* Котл. Кн. IV. 10. *По лядські цвенькала.* Св. Л. 54. *Кортить литвинка, коли цвенькне.* Ном. № 5012.

Цвóтнох, **ха**, *м.* Болтунъ. *Достається од неї деколи, як попризджають, о тим цвентохам каганяжам.* Кот МЧ. 471.

Цвúгати, **гаю**, **єш**, одн. в. **цвигнут ну**, **неш**, *гл.* Хлестать чѣмъ нибудь, напр. кнутомъ, хлестнуть.

Цвúндрити, **рю**, **риш**, *гл.*—**Цвúндрить**

Цвúнтáрний, **а**, **е**. Относящійся къ погосту, кладбищу.

Цвúнтарь, **ря**, *м.* Мѣсто изъ церковно-оградѣ, погостъ, кладбище. Чуб. I. 48. О. 1861. XI. Св. 41. *Мурована церква з високою дзвінницею давня вже; мур аж завеленів: вимощений цвинтарь проріс травою.* МВ. I. 149. *А питаєв на цвинтарі вчора поховали.* Шевч. 175. *Гуртатий цвинтарь у молодого лікоря.* Нох. № 13933.

Цвúркати, **каю**, **єш**, *гл.* Журчать (о струѣ выданнаемаго молока). Вх. Лем 479. См. **Циркати**.

Цвúст, **ту**, *м.* Одна пара нитей основы (у ткача). Вас. 166.

Цвікáти, **каю**, **єш**, *гл.* Говорить рѣкомъ въ глаза. *Чого ти мні цвікаєш—хиба я винною у тому?* Подол. г. *Не цвікай! годі! не боїмся.* Мир. ХРВ 262.

Цвікóваний, **а**, **е**. Ученый. *Цвікований, та не дрюкований.* Грин. II. 308. См. также варіантъ: *Ученій, та не дрюкований.* Чуб. I. 249.

Цвіли́й, **á**, **é**. Запалѣсвѣвшій, гнилой. *І пом'яняли свого чумаченька хоч цвілими сухарями.* Чуб. V 1048. **Цвіле сіно**. Ум. **Цвіле́нький**. *А тим вони його поминали, що у себе мали: цвіленькими, сученькими військовими сухарями.* АД. I. 255.

Цвілúти, **лю́**, **ли́ш**, *гл.* 1) Стегать, хлестать. Желех. Вх. Зн. 77. 2) **Дощ цвілит**. Хлещетъ дождь, льетъ дождь. Вх. Зн. 77.

Цвілúлá, **лá**, *с.* Запалѣсвѣвшій предметъ, гниль. *Куди ви її братимете — таке цвілля.* Рудч. Ск. II. 48.

Цвíль, **лі**, *ж.* Плѣсень. *Бур'яном укрилась, цвіллю зацвіла.* Шевч. 668.

Цвíнтар, **ра**, *м.*—**Цвúнтарь**. *Сорочка цвінтором смердить, а ще б танцювалось.* Ном. № 12480.

Цвірготáти, **чý**, **чеш**, *гл.*—**Цвіркотати**.

Як почне цвіготати цвіргун, цілу ніч цвіргоче. НВолын. у.

Цвіргу́н, на́, *м.*=**Цвіркун.**

Цвірінча́ння, ня, *с.*=**Цвірінькання.**

Цвірінча́ти, чу́, чи́ш, гл.=**Цвірінькати.**

Цвірі́нь, *меж.*, выражающее крикъ воробья. Черниг., Полт. г.г.

Цвірінькання, ня, *с.* Чириканье (воробья). Мир. ХРВ. 129.

Цвірінькати, каю, еш, *гл.* Чирикать. *Чи є в світі де такій молодці, як ми, славні та веселі горобці? На все вдатні: до любощів, до пісень, цвірінькаєм, жартуючи, увесь день.* Гліб. 122. *Цвірінька, мов батько голопупків.*

Цвірінькнути, кну, неш, *гл.* 1) Чирикнуть. 2) Болтнуть, сболтнуть. *Хоч який славень і цвірінькне проти його, дак і рот загородить.* О. 1861. X. 27. *Щоб ніде а ні цвірінькнула про цю оказію.* О. 1862. I. 32.

Цвірінько́к, нька́, *м.*=**Цвіркун.** Вх. Пч. I. 6.

Цвірінчу́к, ка́, *м.*=**Цвіркун.** Вх. Пч. II. 27.

Цвірка́ти, каю, еш, *гл.* 1)=**Цвірчати.** *Птах цвіркає.* Вх. Лем. 480. 2) Плевать сквозь зубы. 3) Чѣмъ либо досаждать. *То та гадина мені в очі цвіркає.*

Цвірки́т, коту, *м.* = **Цвірінькання.** Желех.

Цвіркну́ти, кну́, не́ш, *гл.* О сверчкѣ: затрещать разъ. *В хаті тихо, і цвіркун не цвіркне.* Драг. 66.

Цвіркота́ти, кочу́, чеш, *гл.*=**Цвірінькати.** Желех.

Цвірку́н, на́, *м.* Сверчокъ, gryllus. Вх. Пч. I. 6. *І цвіркун на видноці не цвірчить.* Ном. № 1381. См. **Цвірчок.**

Цвіркунча́, чати, *с.* Маленькій сверчокъ.

Цвірни́й, а́, е́. Тонкій и крѣпкій (о нити). Вх. Лем. 480.

Цвірча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* 1) О сверчкѣ: сворчать, трещать. Ном. № 13831. 2) Чирикать. *Птах цвірчит.* Вх. Лем. 480.

Цвірчо́к, чка́, *м.*=**Цвіркун.** Вх. Уг. 274. См. **Цвірчок.**

Цвісти́, ту́, те́ш, *гл.* 1) Цвѣсть. *Коли цвіте біб, тоді тяжко о хліб; а як мак, то не так.* Ном. № 10141. **Моє цві́те, а твоє гние.** Мнѣ удача, а тебѣ нѣтъ. Св. I. 178. *Військо йде, як мак цвіте.* Ном. № 4208. 2) Плѣсневѣть. *У коморі хліб почав цвісти.* 3) Покрываться красной или пузырчатою сыпью (о ребенкѣ). *Дитина цвіте.* Мил. 32. 4) **Ніхті цвіту́ть.** На ногтяхъ появляются бѣлыя пятнышки. *У кого ніхті цвітуть, той має щастя.* Ез. V. 187.

Цві́стися, ту́ся, те́шся, *гл.*=**Цвісти 1.** *Калина цвілася.* Чуб. V. 85.

Цві́т, ту, *м.* 1) Цвѣтокъ. *Один цвіт не робить вінка.* Ном. № 5270. *Дано мені, доню моя, цвіте мій рожевий.* Шевч 71. 2) Цвѣтъ, цвѣтеніе. *Се ще тільки цвіт, а ягоди будуть.* Ном. № 3526. **На цвіту́ прибі́тий:** а) безплодный, б) о человѣкѣ: неразвившійся, отъ природы безсильный или глупый. Ном. № 6243. **Нема́ з йо́го цві́ту.** Нѣтъ у него здоровья, ума. Ном. № 8212. 3)=**Колір.** Ком. II. 84. 4) Менструація. 5) Окрашенныя шерстяныя нитки. *Крайка з цвіту.* Лохв. у. 6) Раст. а) **Безсме́ртній цві́т.** Helychrisum. Вх. Пч. II. 32. б) **Королів цвіт,** Phascolus multiflorus. Вх. Пч. I. 12. в) **Полязковий цвіт.** Digitalis grandiflora All. ЗЮЗО. I. 121. Ум. **Цві́тонько.** Грин. III. 540. *Збудуй мені світлоньку з макового цвітоньку.* Чуб. V. 121.

Цві́тень, тня, *м.*=**Квітень.**

Цвіти́ти, ну, ни́ш, *м.*=**Цвіт 1, 2.** *Зроблю тобі хатину з рожевого цвітиню.* Мет. 120.

Цвіти́стий, а, е. Съ роскошными цвѣтами. *Цвітисте зілля.*

Цві́тка, ки, *ж.*=**Квітка 1.** *Урвав цвіткy таку красну, так любо пахне.* Гн. II. 104.

Цвіткова́ний, а, е. Украшенный. *Пояс сріблом цвітковий.* МВ. *Галєра цвітковáна, мальовáна.* АД. I. 210.

Цві́тлн, *мн.* Родъ кушанья: свареная свекла съ хрѣномъ и квасомъ, ѣдятъ вмѣстѣ съ мясомъ. МУЕ. I. 97.

Цві́тний, а, е. 1) Цвѣтной. Мил. Св. 11. *Давній пан польський носив цвітні чоботи-сап'янці.* Ном. № 7334. 2)=**Вербний.** *Цвітна неділя.* Фр. Пр. 34. Ез. V. 210.

Цвітова́ння, ня, *с.* Стебли, клочки выпавшаго сѣна. Вх. Уг. 273.

Цві́тка, тка́, *м.*=**Квітка.** Ум. **Цвіто́чок.** Чуб. V. 66.

Цвіто́нний, а, е=**Вербний.** *Цвітонна неділя.* KolD. I. 147.

Цві́тонько, ка, *м.* Ум. отъ цвіт.

Цві́точок, чка, *м.* Ум. отъ **цві́ти**.

Цві́тущий, а, е. Цвѣтущій. *Кораблі стоять, мов ті маки цвітущі.* Федьк.

Цві́частий, а, е и пр.=**Квітчастий** и пр.

Цві́цькувáти, кýю, єш, *гл.* Срамить, поносить. *Ти не цвіцькуй мене перед людьми.* НВольн. у.

Цві́чення, ня, *с.* Обученіе.

Цві́чений, а, е. 1) Расцвѣтшій. *Од у лузі калиночка не цвічена.* Мил. Св. 7. *Дала мені вона цвіченої рожі, а барвінок не цвічений.* Канев. у. 2) Обученный, выпикленный.

Цві́чити, чу, чиш, *гл.* Школить, обучать. *Хто ся лічить, того біда цвічить.* Ном. № 8340.

Цвоня́, ка́, *м.* Часть, кусокъ составного обода деревяннаго колеса. Полный ободъ составляется изъ 6 **цвоняків**. Литин., Каменец. у.у.

Цвоня́стий, а, е. О колесѣ: съ составнымъ ободомъ. *Цвонясті колеса.* Литин., Каменец. у.у.

Цвя́гнути, гну, неш, *гл.*=**Цвягнути**. Фр. (Желех.).

Цв'я́кати, каю, єш, *гл.*=**Чв'якати**. *Свіня цв'якат, кед ѣст.* Вх. Лем. 480.

Цвях, ха, *м.* Гвоздь. *Підхавши гості під бряму, почали грукати в цвяхи.* К. ЧР. 5. *Желізними цвяхами руки пробивали, на його голову терня клали.* Чуб. III. 349. *Труну збудували.... золотими цвяхами побивали.* Лукаш. 82. Ум. **Цвя́шок**.

Цвяхо́ваний, а, е. Обитый гвоздиками. *Цвяховані були там стіни.* Котл. Ен. III. 62. *Ото цвяхована гиря.* Ном. № 1549.

Цвяхува́ти, хýю, єш, *гл.* Обивать гвоздиками для украшенія.

Цвяшко́ваний, а, е=**Цвяхований**.

Цва́шок, шка, *м.* Ум. отъ **цвях**.

Цe. См. **Се**.

I. **Цебени́ти, нѝю, ни́ш,** *гл.* Ругать? *Прийшла п'яна та й цебенить мене, лає, нащо курей випустила з хлівчика.* Новомоск. у.

II. **Цебени́ти, нѝю. ни́ш,** *гл.* Сильно литься. *Права ніжка простріляна, а з-під правого крила кров так і цебенить.* Сим. 216. *Так і цебенить кров.* Черк. у.

Цéбер, бра, *м.* Большое ведро, (бадья). *У Київі на Подолі козаки гуляють: як ту воду, відром-цебром вино розливають.* Шевч. 368. *В-осени ложка води, а цебер болота.* Ном. № 612. *Там ходила Галечка, Галечка, цебром воду носила, носила.* Мет. 297. 2) Кадка, чанъ, лохань. *Назбірали* (молока) *цілий цебер; взяли наварили, а тоді насипали в цебер та й загадали Івану скакать.* Рудч. Ск. I. 95. Ум. **Цéбрик**. Шух. I. 250.

Цебéрка, ки, *ж.* Желѣзное ведро.

Цéбрик, ка, *м.* 1) Ум. отъ цебер. 2) Раст. Thymus serpyllum. Вх. Пч. I. 18.

Цебри́на, ни, *ж.*=**Цямрина**. *Найшов криничку. Тільки що став пить воду, та якось об цебрину і розбив те яйце.* Рудч. Ск. I. 144.

Цебри́ця, ці, *ж.*=**Цеберка**. *Іди, іди, дощику.... цебром, відром, цебрицею зо всякою пачиницею.* Чуб. III. 107.

Цебрува́ти, рýю, єш, *гл.* Ставить срубъ. *Чи я в полі не криниця була, чи я в полі не холодна була? Взяли мене цебрувати, взяли воду виливати.* Чуб. V. 541.

Цегóлля, ля, *с.* Щебень, куски битаго кирпича. Желех.

Цегóльний, а, е. Относящійся, принадлежащій кирпичному заводу.

Цегóльник, ка, *м.* Кирпичникъ, кирпичный мастеръ. Вас. 177. Павл. 64.

Цегóльників, кова, ве. Принадлежащій кирпичному мастеру.

Цегóльницький, а, е. Принадлежащій, свойственный кирпичному мастеру.

Цегóльня, ні; *ж.* Кирпичный заводъ. *Пішов туди, на той дим—аж то цегольня.* Рудч. Ск. II. 160.

Цегóя, гóї, *ж.* Шерсть овцы мѣшанной породы отъ шпанской и простой. Пазлогр. у.

Цéгла, ли, *ж.* Кирпичъ. *А зась, мурий нехрещений! Цеглу їж, а не хліб печений.* Ном. № 13695.

Цегли́на, ни, *ж.* Кирпичина. *Поклади холодну цеглину на піч, жиба не потеплінає.* Ком. II. 48. Ум. **Цегли́нка, цеглúночка**. Шевч. 310.

Цегльóвий, а, е. Кирпичный. Драг. 418. *Цегльова хата.* Канев. у.

Цегля́ний, а, е=**Цегльóвий**. Черк. у. *Цегляні кошари.* О. 1862. IX. 62. *Цегляний стовп.* К. ЦН. 308.

Цегля́стий, а, е. Кирпичнаго цвѣта.

Цегóльня, ні, *ж.*=**Цегóльня**. Бердич. у.

Цедри́на, ни, *ж.*=**Кедрина**. *Зроби мені з цедрини трумну.* Мет. 268.

Цедýлка, ки, *ж.* Записка. Стор. II. 258.

Цей, ця, ці́я, це, це́е *мест.*=**Сей, ся, се.** *Ось на ж тобі, друже, цей дукачик.* Шевч. 177. *А ця учаділа.* Шевч. 318. *Серце моє, зоре моя, де це ти зоріла?* Шевч. 143. *Та це ж я, каже, скликаю громаду.* Рудч. Ск. І. 3. *Перемішай нас і закопай серед пасіки.* Чуб. І. 75. *Не казала мені мати цеї води брати.* Чуб. V. 996. Це та те. То да се. *Закиль не та те, то й „святий Боже“ застіпають.* Ном. № 10961. **Це б то=Се б то.** Ком. П. 79.

Цекота́ти, кочу́, чеш, *гл.* О сорокѣ: то же, что и скрегота́ти. *Сорока.... цекоче.* ЕЗ. V. 178.

Цендибо́р, ра, *м.* Коловоротъ, родъ сверла. Кіевъ. г.

Це́нзор, ра, *м.* Цензоръ. *У другій же половині того ж самого оповідання цензор звелів редакторові печатати вже баринъ, изба і т. д. і не дозволив чумакам співати про волю, вози, про ярма і заволи.* К. XII. 126.

Цензорува́ти, рую́, еш, *гл.* 1) Цензировать. 2) Осуждать? *Ей, дочко, схаменися! Що тобі такого, що так цензорувши дітей? Хиба ж ти дідичка сама? Хиба твій батько не піп був?* Св. Л. 124.

Цензу́ра, ри, *ж.* Цензура. *Цензура дозволила печатати.* К. XII. 35.

Це́нт, та, *м.* Центъ. *Не мав ніц, хиба три центи коло себе.* Гн. II. 42.

Центаврія, рії, *ж.*=**Центурія.** ЗЮЗО. I. 122.

Це́нтовий, а, е. Стоющій центъ. Галиц.

Це́нтро, ра, *с.* Центръ. *Там.... центро жизні.* К. МБ. III. 243.

Центроті́жний, а, е. Центростремительный. Желех.

Центу́рія, рії, *ж.* Раст. Erythraea Centaurium L. Вх. Пч. II. 31. ЗЮЗО. I. 122.

Ценцерія, рії, *ж.*=**Центурія.** Вх. Уг. 273

Цень, *меж.*, выражающее звонъ, пустую болтовню. *Цень-цень, аби день, аби вечір близько.* Ном. № 10915.

Це́пати, паю, еш, *гл.* Ударять слегка, царапать *Дідусь* (жук Doreadion holoseriсeum) *цепав до пальця: скрип!* Вх. Зн. 78.

Цера, ри, *ж.* Цѣтъ лица. Котл. Ен. VI. 81. *Як циган, смуглой цери був.* Котл. Ен. III. 31.

Церáта, ти, *ж.* Клеёнка.

Цереґлюва́ти, люю, еш, *гл.* Выбирать, мѣнять. Вх. Зн. 78.

Церемо́нитися, нюся, нишся, *гл.* Церемониться, стѣсняться, жеманиться. Левиц. Пов. 218. *Бере чарку з тарілки і трошки покушав і церемониться, бо дівоча натура церемонитись.* Грин. Ш. 514.

Церемо́нія, нії, *ж.* 1) Церковная церемонія. 2) Жеманство, стѣсненіе. *Без церемонії оглядали кожну пажу.* Левиц. Пов. 23.

Це́рква, ви, *ж.* Церковь. *Козацька церква невеличка стоїть з похиленим хрестом.* Шевч. 407. Ум. **Це́рківка, це́рківця, церковичка, це́рковочна.** Ном. № 4691. Чуб. V. 143. *В церківку ввійшла.* Г. Барв. 542. *На горбочку притулилась убогенька церківця.* Г. Барв. 136.

Це́рківка, це́рковка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ церква. Грин. I. 169. 2) Родъ писанки. КС. 1891. VI. 37.

Церківи́к, ка́, *м.* Звонарь и пономарь вмѣстѣ. Угор.

Це́рківця, це́рковця, ці, *ж.* 1) Ум. отъ церква. 2) мн. церковці. Родъ орнамента въ вышивкѣ. Гол. Од. 73. Colb. I. 49.

Церко́вний, а, е. Церковный. *Вдареко в церковного дзвона.* Мир. Пов. II. 77. **Го́лий, як церко́вна миш.** Крайній бѣднякъ. Ном. № 1519.

Це́ркати, каю, еш, *гл.*=**Циркати.** Вх. Зн. 78.

Цес, це́ся, *мест.*=**Цей, ця.** *Винесла назад суди на цес світ.* Гн. II. 11. *Цеся дитина.... буде бідувати.* Гн. I. 10.

Цесáрець, рця, *м.* и пр. См. **Цісарець** и пр. *У Венгерській стороні, у цесарців, за шляхецькою землею стоїть гора висока.* Шевч. 309.

Цéх, ха, *м.* 1) Цехъ. *Кушнирський цех.* О. 1862. VIII. 32. 2) Цеховой значекъ. 3) Хоругви церковныя съ принадлежностями. *Піп з цехом виходив,—молебствували.* Грин. II. 155. *Жінка позвала попа, щоб то його поховати. Піп видав цех з церкви.* Рудч. Ск. I. 167.

Цéха, хи, *ж.* Значекъ, присвоенный цеху или какому либо обществу. *Браття зорганизувалось у якесь товариство Кирила та Мефодія, екомпонувало собі статут і навіть має свою цеху—з литого заліза пересні, на котрих сяють літери К. М. К.* XII. 27. Ум. **Цéшка.** Черниг. г.

Цехля́ти, хлю́, ля́ш, *гл.* О сорокѣ: то же, что и скрегота́ти? *Ворона.. узімку, як живиться уже нічим, то вже хоч і нікчемне попаде, хоч кизяк мерзлий, усе кричить: „Ха-арч! ха-арч!“.... А сорока*

цехлить коло неї та все питає: „Чи кисле? чи кисле?“ Ном. № 14028.

Цехми́стер, тра, *м.* Цехмейстеръ. *Цехмистер шевський.* ЗОЮР. I. 256. КС. 1890. VII. 91. *Тут всякі були цехмистри і ратмани, і бургомистри.* Котл.

Цехми́стриха, хи, *ж.* 1) Жена цехмейстера. 2) Женщина цехмейстеръ въ женскомъ цеховомъ братствѣ, цехѣ. КС. 1890. VII. 91.

Цеховúй, á, é. Цеховой. *Підіймаються козаки, цехові і чернь.* Стор. М. Пр. 89.

Цеховúк, кá, *м.* Цеховой мастеръ. *Наші батьки—поважні цеховики. люде статечні.*

Цéпка, ки, *ж.*=**Цеха.**—**судова́.** Знакъ суда, знакъ призыва въ судъ (встарину). *А Байду на суд позвано?* Вістовець. *Я сам його звав і на голому мечі судову цепку подав.* К. Бай. 113.

Цéпати, паю, єш, *гл.*=**Цівати.** Вх. Зв. 78.

Цеп'ё, п'á, *с.*=**Курча.** Желех.

Цп! *межд.* 1) Крикъ на лошадей, когда пастухъ ихъ гонитъ. Шух. I. 211. 2) Призывъ для козъ. Маркев. 63.

Цх, *сз.*=**Чх.** *Ци опиханий, пановоньку, ячмінь?* Ном. № 13356.

Цúба, би, *ж.* Длинная нога. *А я тому журавлю цибі-ноги перебʼю.* Нп.

Цибáнь, ня́, *м.* Длинноногій. *Та в мене добрий цибань: як цибне, то хоч би який рів, то перескоче.* Уман. у.

Цúбатень, тня, *м.*=**Цибань.**

Цúбáти, баю, єш, *гл.* Идти, шагать. *Близько видати, далеко цибати.* Ном № 11423.

Цúбáтий, а, е. Длинноногій. *Цибатий, як журавель.* Ном. № 8623. Ум. **Цибáтенький.**

Цúбилáтий, а, е=**Цибатий.** НВолын. у.

Цúбка, ки, *ж.*=**Цибок.** Мил. М. 31. Вас. 203.

Цúбнýти, бнý, нéш, *гл.* Оди. в. отъ **цúбати.** *Як цибне через рів.* НВолын. у.

Цúбок, цибýк, бкá, *м.* Стебель лука (стрѣлка). *Як пересаджує цибуля зімою та посадити, то у цибки піде.* Лебед. у.

Цибýлин, на, не. Луковый. *Подай цибулину гичку матері, сам же ж держи за головку.* Гн. II. 101.

Цибýлúна, ни, *ж.* Луковица. Ум. **Цибýлúнка.**

Цибýлúння, ня, *с.* 1) Стебли лука. Херс. 2) Раст. Sagittaria Sagittaefolia L. Вх. Пч. I. 12.

Цибýлиця, ці, *ж.*=**Цибýля.** *Танцювала риба з раком.... цибулиця з часником.* Нп.

Цибýлька, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **цибýля.** 2) Порода картофеля. МУЕ. I. 101.

Цибýльний, а, е. Луковый. *Цибульна головка.*

Цибульóвище, ща, *с.* Грядка, гдѣ ростъ чукъ. Фр. (Желех.).

Цибýля, лі, *ж.* 1) Лукъ, Allium Cepa L. ЗЮЗО. I. 111. *Таких, як ти, по сім за цибулю.* Ном. *Так любить, як собака цибулю.* Ном. № 5079. 2)—**жáбʼяча.** Раст. Scirpus Tabernemontanus Gmel. ЗЮЗО. I. 135. Ум. **Цибýлька.** *Цибульки під ніс дати.* Ном. № 4176.

Цибýлянúй, а, е=**Цибульний.**

Цибулянúка, ки, *ж.*=**Цибок.** Вх. Лем. 480.

Цибýх, ха, *м* 1) Чубукъ. *Згубив люльку і цибух.* Грин. III. 288. 2) Черенокъ винограда, чубукъ. **Цибýх** отъ **цúбати.** Виноградный чубукъ даетъ ростки. Херс. Ум. **Цибушóк.** Шух. I. 284.

Цивíльний, а, е. Гражданскій, штатскій. (Салдати) *багато цивільних людей постріляли.* Гн. I. 74.

Цúган, на, *м.* 1) Цыганъ. *Ласі, як циган на сало.* МВ. I. 107. *На те циган кліщі держить, щоб у рукі не потекло.* Ном. № 5854. 2) У тщуловъ: кузнецъ. Kolb. I. 68. Шух. I. 146. 3) Участвующій въ свадебномъ обрядѣ, наз. **цигáнщина.** См. МУЕ. I. 155. Родъ игры въ карты, въ которой осмѣивается крестьянское начальство и конокрадство; трефовая масть имѣетъ здѣсь особыя названія: тузъ наз. **голóва**, король—**старшúна**, дама—**пúсарь**, валетъ—**цúган**, десятка—**десáтник**, шестерка—**кобúла.** КС. 1887. VI. 466. Ум **Цигáночок, цигáнчик.** Вх. Лем. 480. *Ой циганє, циганочку, яка ж твоя віра?* ЕЗ. V. 202.

Цигáнёнко, ка, *м.* Сынъ цыгана. Мяж. 114.

Цигáнити, ню, нúш, *гл.* 1) Выманн-

вать, выпрашивать (о цыганахъ). 2) Въ свадебномъ обрядѣ: ходить по хатамъ, выпрашивать.—см. **Цига́нщина**. МУЕ. I. 155. (Полт.). Грин. Ш. 455.

Цига́ниха, хи, *ж.* Жена цыгана. *Ноховав пів циганиху.* Рудч. Ск. I. 70.

Цига́нія, вій, *ж. соб.* Цыгане. Желех.

Цига́нка, ки, *ж.* 1) Цыганка. *Ти, циганко, ти, моя коханко, оддай мої ключі золотиї.* Чуб. V. 954. 2) мн. Раст. Clematis integrifolia L. ЗЮЗО. I. 118. Ум. **Цига́ночка**. Чуб. V. 420.

Цига́ночок, чка, *м.* Ум. отъ **ци́ган**.

Цига́нство, ва, *с.* Цыганство. *Ná тобі циганство і панство, коня вороного, ще й хвайду до того.* Ном. № 950 (одм.).

Цига́нський, а, е. 1) Цыганскій. *У тебе циганська уродa.* Мирг. у. 2) **Цига́нська го́лка.** Большая толстая игла. Чуб. I. 212. 3) **Цига́нський пі́т.** Дрожь. *Усі є циганський піт пройма.* Гліб. 4) **Цига́нська ри́ба.** Головастикъ. Вх. Лем. 480.

Циганува́тий, а, е. Напоминающій своимъ видомъ или поступками цыганъ. *Волохи цигануватi.* Морд. Пз. 77.

Цига́нчá, ча́ти, *с.* Цыганенокъ. Ном. № 936. *Дивиться.... як циганча на добре сало.* Гліб. *Зострічають, тільки не циганa, а циганчи, так—літ з п'ятнадцять йому.* Грин. II. 212.

Цига́нчик, ка, *м.* Ум. отъ **ци́ган**.

Цига́нчу́к, ка́, *м.* Сынъ цыгана, молодой цыганъ. Рудан Ш. 28. *На ярмарку циганчук конем виграває.* Рудан. Ш. 100.

Цига́нщина, ни, *ж.* Свадебный обрядъ во вторникъ (или среду), состоящій въ выпрашиваніи переодѣтыми (цыганами и пр.) свадебными гостями, различныхъ даяній, кот. потомъ пропиваются. Также: люди, кот. участвуютъ въ этомъ обрядѣ и самыя добытыя даянія. МУЕ. Ш. 170. *Як прийдуть усі люде до дому молодого, то тоді почина ться циганщина. Циганщина збірається увечері. Убереться один чоловік у жіночий убір, а другий чоловік уберется у салдатський мундір, а пику умаже сажею, і тоді забірають усі люде мішки і йдуть цигапити з музиками.* (Придя въ хату, переодѣтые играютъ роль цыганъ, танцуютъ, а остальные—выпрашиваютъ и крадутъ). *Нацигапять усячини, та тоді прийдуть до весільного батька і продадуть кому небудь свою циганщину, а на ті гроші куплять собі горілки, бо батько весільний цигапам не дає горілки.* (Затѣмъ пируютъ). МУЕ. I. 155. (Полт.).

Цигани́, на́ти, *с.*=**Циганча**. *Сидить бідне цигапя, попхнівкуе стиха.* Рудан. Ш. 102. Ум. **Цигани́тко**. Рудан. I. 97.

Цига́ра, ри, *ж.* Сигара. *Ходить, цигари курить, мов справдi він пан.* Федьк.

Цига́рка, ки, *ж.* Папироса. Канев. у.

Цигарко́вий, а, е Папиросный. *Цигарковий папер.* Полт.

Цигарни́к, ка, *м.* Портъ-сигаръ. *Є в мене цигарник, але не справдi великий.* Васильк. у. *Ото панська цигарниця, але така гарнісінька, славнісінька.* Васильк. у.

Цигарни́ця, ці, *ж.*

Цигарда́ра, ри, *ж.* Загородная прогулка, маевка. *Хиба ти забув, як нас возив на цигарцарy у той лісок, що за містом?* Воронеж. г.

Цига́кати, каю, ешь, *гл.* Пиликать, плохо играть на скрипкѣ Желех.

Цидри́на, ни, *ж.*=**Цедри́на**. *Гей зроби менi з цидрини трумку.* Мет.

Цизори́к, ка, *м.* Перочинный ножикъ. Уман. у.

Цизо́рі, *нар.* Струей: *Цизром тече кров.* Мирг. у. Слов. Д. Эвари.

Ци́кавка, ки, *ж.*=**Сикавка**.

Цикони́ти. ню, нив, *гл.* Дрожать отъ холода. Желех.

Ци́ли, *сз.* Или. Галиц. *Одколь Варни достaвати, ой ци з поля, цили з моря?* Гол. I. 3.

Цилю́рник, ка, *м.* Цирюльникъ. Федьк.

Ци́мбал, ла, *м.* Олухъ, балбесъ. *Цимбале, цимбале дурний.* Ном. № 6300.

Цимба́ли, бáл, *ж. мн.* 1) Цымбалы. Шевч. 137. *На словах, як на цимбалах, а на ділі, як на балабайці.* Ном. № 2989. 2) Родъ вышивки. Чуб. VII. 427. Ум. **Цимба́лики**.

Цимба́ліст, та,
Цимба́ліста, ти,
Цимба́лістий, того, *м.* Играющій на цымбалахъ. *А Яровенко цимбалиста привiз.* Алв. 21. *Казав басиста, що бачив цимбалиста.* Ком. Пр. № 782. *Це таке солодке, як цукор.—Або ти їв цукор?—Менi росказував цимбалистий, а йому говорив басистий, що як вони у жидів грали весiлля, то жиди їли,—і такий, каже, солодкий, що аж страх.* Ном. № 7809. (одм.).

Цимбри́ння, ня, *с.*=**Ци́мрина**. Могил. у.

Цимбро́ваний, а, е. Имѣющій **цимбри́ння**. *Цимбрована кринниця.* Млак. 18.

Ци́на ки, *ж.* Олово, цинкъ. Желех.

Цина́мон, ну, *м.* Корица. МУЕ. I. 109.

Цинамо́новий, а, е. Коричный. *Цинамонова масть.* Мета, 1863, Жовтень, 124.

Цингакóра, ри, *жс.* ? *А на йому цингакора, у цингакорі сім шеляжків.* Чуб. Ш. 455.

Цинґе́ль, ґля, *м.* Щегленокъ. Вх. Уг. 274.

Ци́ндра, ри и **цындра, рі,** *жс.* 1) Окалина, искры, отскакивающія при ковкѣ желѣза. Вас. 182. МУЕ. I. 63. (Черниг.). Мил. М. 102. 2) Назойливый человѣкъ. Кіев. г.

Ци́ндрити, рю, рив, *гл.* Расточать, мотать. Лубен. у. *От і всі гроші. І я їх не цындрю, бо думаю одружиться.* Шевч. (О. 1862. V. 12).

Цы́ндра. См. **Ци́ндра.**

Цинобра́, ри и **цинобри, рі,** *жс.* Киноварь. Мил. М. 22. *Як напав курдюк, уже й меркурією терли, й циноброю.* Кіев. у.

Цинобо́вий, а, е. Оловянный. *Цинова тарілка.* Чуб. Ш. 176. Шух. I. 278.

Цинтíр, ру, *м.*=**Цвинтáрь.** Вх. Уг. 274.

Цúприс, са, *м.* Кипарисъ. МУЕ. I. 175.

Цирáнка, ки, *жс.* Порода утокъ. Ум. **Цираночка.** *Ой, на ставу, на ставочку пливав качур цираночку.* Гол. II. 516.

Цúрка, ки, *жс.* Родъ **мережки** I. Шух. I. 155, 156. См. **Цірковáний.** Ум. **Цúрочка.** *А я своєму миленькому сорочку мережу. Ой мережу та й мережу, цирочки ціряю.* Гол. II. 383.

Цúркати, каю, еш, *гл.* Доя, выжимать струю молока. Харьк.

Цирклюва́ти, люю, ′**еш,** *гл.* Осуждать, пробирать, распекать. *Вони же цирклюють з-за дурничкн так вченнх і старих людей.* Алв. 6.

Цúркул, ла, *м.* Округъ, волость. Галиц.

Цúрочка, ки, *жс.* Ум. отъ **цирка.**

Цитáти, таю, еш, *гл.* Играть въ четъ и нечетъ.

Цитрúна, ни, *жс.* Лимонъ. *Видусив го, як цитрину.* Фр. Пр. 169. *Прикосить жид до Потоцького цитрини і померанці.* Рудч. Ск. II. 204. Ум. **Цитрúнка.**

Цитрúнка, ки, *жс.* 1) Ум. отъ **цитрина.** 2) Раст. Colliar rhamni. Вх. Пч. I. 5.

Цитрúновий, а, е. Лимонный. Желех.

Цитува́ти, тýю, еш, *гл.* Цитировать.

Цить, цúтьте, *меж.* Цыцъ! молчать, молчите! *Цить, не плач, дасть мати калач.* Ном. *Цитьте, жиди, нехай рабин бреше.* Ном. № 6909. *„Та цитьте, чортові сороки!“ —Юпітер грізно закричав.* Котл. Ен. VI. 14.

Ци́фра, ри, *жс.* 1) Цифра. 2) мн. Особаго рода вензеля на брюкахъ или верхней одеждѣ изъ напитыхъ снурковъ. Гол. Од. 79.

Цифрува́ти, рýю, еш, *гл.* Украшать вензелями изъ снурковъ брюки или верхнюю одежду. Гол. Од. 79.

Цихвирува́ти, рýю, еш, *гл.* Порицать, осуждать. *Почала перед ним батька цихвирувати.*

Ци́хвіра, ри, *жс.* Цифры, цифирь. *Арабську цихвіру, мовляв, закон турецький, всі тямлять.* Греб. 388.

Ци́цак, ка́, *м.* Раст. Pedicularis comosa L. ЗЮЗО. I. 176.

Ци́цечка, ки, *жс.* Ум. отъ **цицька.**

Ци́ціпька, ки, *жс.* Ум. отъ **циця.**

Ци́цовий, а, е. Ситценый. *Цицова спідниця.* Св. Л. 80. *Цицова жилетка.* Левиц. Пов. 181.

Ци́цуля, лі, *жс.* Сахарная груша. Вх. Лем. 480.

Ци́ця, ці, *жс.* Ум. отъ **цицька.**

Ци́цька, ки, *жс.* Женская грудь. *Відпала му від рота цицька. Там йому жаба й цицьки дасть.* Тамъ ему и смерть. Ном. № 4322. *Злякався.... що вже йому довго на світі не жить, що тут йому жаба й цицьки дасть.* Рудч. Ск. II. 19. Ум. **Ци́цечка.** АД. I. 149.

Цицька́та. Грудастая, съ большими грудями. *Цицьката дівка.*

Цицько́вий, а, е. Грудной. *У мене дитина цицькова, то не можна на місто піти.* Канев. у. **Цицькове́ теля́.** Телёнокъ сосунъ. Херс.

Ци́ця, ці, *жс.* Дѣтск.=**Ци́цька.** Ум. **Ци́ціпька, ци́ця.**

Ци́цатий, а, е=**Цицькáтий.** *Старшая дружка цицята, а другая черевата.* Р. Макс.

Ці, *меж.* Крикъ на козъ, когда ихъ гонятъ. Шух. I. 211. См. **Ци.**

Ці́ба, и ці́бе, *меж.* Восклицаніе, которымъ отгоняютъ собакъ. Херс. *А ціба! окропу на пса! ціба!* Вх. Зн. 78. *Ач прокляті собаки, як звикли до порога. Ці́бе!* Черномор.

Ці́ва, ви, *жс.* 1) Цѣвка въ шестернѣ. Черниг. у. Мик. 481. 2) Шпулька для намотыванія нитокъ. МУЕ. II. 14, 15.

Ці́вати, вкю, еш, *гл.* Пищать (о цыплятахъ). Вх. Зн. 78.

Ці́вка, ки, *ж.* 1) Стволъ дерева. *Обчухрав гілля, тільки цівка зосталась. Увесь дуб почорнів од диму, кругом цівки роскидалися головешки.* Стор. М. Пр. 105 2)=Ціва 1. Черк. у. 3) Шпулька для намотыванія нитокъ (въ. ткацкомъ челнокѣ, самопрялкѣ, шпулері и пр.). Шух. І. 257, 258. МУЕ. Ш. 14, 15. Вас. 166, 167. См. Ціва 2. *Щука-риба сукно ткала, а раконеборах цівки сукав.* Мет. 312. 4) Трубка. Вас. 205. *У пневматичної машинки дві цівки або дудки.* Ком. П. 72. 5) Ружейный стволъ. Шух. І. 284. МУЕ. І. 229. 6) Дымовая труба. Угор. 7) Трубчатая кость въ ногѣ животныхъ: ве́рхня цівка—выше колѣна, ни́жня цівка—ниже колѣна. Богод. у. 8) Плечевая кость. Конст. у. 9) Часть олійниці. См. Шух. І. 163. 10) мн. ці́вки. Родъ ловушки для звѣрей: веревочныя петли, при которыхъ остальная часть веревки скрыта въ дерев. трубкѣ, чтобы пойманный звѣрь не могъ перегрызть веревки (Кубань). О. 1862. П. 62. 11) Струя. Левиц. І. 294. Котл. Ен. IV. 20. *Дощ іде, як відром ллє, а зо стріх біжить, як цівкою.* Ном. № 572. *Кров цівкою б'є. Добре цівкою смикнув.* (О сильно пьяномъ). Ном. № 11752. Ум. Ці́вочка. *Пішла за ткачика цівочки сукати.* Гол.

Ці́вкати, каю, ає, *гл.* Кричать (о птицѣ білогруд, Cinclus agnaticus). Шух. І. 23.

Ці́вку́ня, ня́, *м.* Птица зуекъ, Charadrius. Вх. Пч. П. 9.

Ці́вува́тий, а, е. О цилиндрѣ: полый (напр. о стебляхъ растеній). Борз. у.

Ці́д, ду, *м.* Ферментъ для тѣста, приготовляемый изъ отрубей. Черк. у. *Ми проскурки було на ціду печемо.* Пирят. у.

Ці́дівко, ка, *с.*=**Ці́дилко.** Желех.

Ці́дя́ло, ла, *с.* Кусокъ полотна, сквозь который процѣживаютъ творогъ. Шух. І. 213.

Ці́дя́лка, ки, *ж.*=**Ці́дя́лок.** Чуб. VII. 387. Зоста́вся на ці́дя́лці. Попался во лжи. Ном. № 6786.

Ці́дя́лко, ка, *с.* 1)=**Ці́дя́лок.** Желех. 2) Большой узелъ, въ который завязаны спереди концы женскаго платка. Гол. Од. 26. Ум. Ці́дя́лце. Желех.

Ці́дя́лок, лка, *м.* Цѣдилка; ситечко, кисея или полотно, для процѣживанія молока. Богод. у. Черк. у.

Ці́дя́ти, джу́, див, *гл.* 1) Процѣживать, цѣдить. *А я тиї корови співаючи дою, а я тее молоко танцюючи ціжу.* Чуб. V 493. 2) Наливать струей.

Ці́дя́тися, джу́ся, дився, *гл.* Струиться, течь. *Тільки й чути, що через греблю на лотоках водиця ці́диться.* Кв.

Ці́дія́ння, ня, *с.* Процѣживанье.

Ці́ду́ла, ли, *ж.* Записка. *Прочитай очю ці́дулу.* Шевч. 447. Ум. Ці́ду́лка, ці́ду́лочка.

Ці́жби, бів, *ж.* Сапоги. *Тепер усе мі грайте! Чорні ціжби попраскали, червени мі дайте.* Гол. IV. 528.

Ці́зю́ и **ці́зю́-на!** *меж.* Призывъ для коровы. Вх. Лем. 474. Вх. Уг. 250.

Ці́х! *меж.* Крикъ, которымъ понуждаютъ овецъ идти. Вх. Лем. 480.

Ці́кавий, а, е. 1) Любопытный, интересующійся, любознательный. *„Хто се, хто се́ю спитасте цікаві дівчата.* Шевч. 19. *Що люди собі про нас балакают,—не цікавий я знати.* Гн П. 28. *На все цікавим оком споглядає.* МВ. (О. 1862. Ш. 35). 2) Бойкій, живой, шустрый. *Яке цікаве!* Ном. № 5443. 3) Смыслящій, искусный. *Цікавий козак, та босий.* Ном. № 6328. *Цікавий, як циган до бджіл.* Ном. № 6515. *В однім селі був бардзо цікавий коваль; бувало як вистругне плуга, рало, сокиру, або окуе вола, то на чудо, аж сміється.* Чуб. І. 154. 4) Интересный. *Се дуже цікава річ.* Ум. Ці́кавенький.

Ці́ка́вити, влю, вив, *гл.* Интересовать, занимать.

Ці́ка́витися, влюся, вився, *гл.* Интересоваться.

Ці́ка́вість, вости, *ж.* 1) Любопытство. 2) Интересъ. *Ти б мені росказав хоч для однієї цікавости.* Левиц. Пов. 69.

Ці́ка́во, *нар.* 1) Любопытно, интересно. *Се дуже цікаво.* 2) Съ любопытствомъ, съ интересомъ. *Цікаво слухали його.* Ком. П. 68.

Ці́ле, *нар.* Дѣйствительно, въ самомъ дѣлѣ. Угор. *Та бо й ціле!* Конечно. Фр. (Желех.).

Ці́лец́ь, льця, *м.* 1) Тотъ, кто прицѣливается. *Бери вила та будеш ставить віхи: ти цілець добрий, то попадеш прямо.* Павлогр. у. 2) Большая каменная глыба. Вх. Лем. 480.

Ці́лечний, а, е=**Ці́лісінький.** Вх. Лем. 480. *Василько буде хоч цілечку міч*

тую довгу ізо мною сидіти, мене слухаючи. МВ. II. 9.

Ці́лий, а, е. 1) Цѣлый, весь. *Баба з нехочу ціле порося зґіла.* Ном. № 5058. *Хоч вивози цілий ліс, то все буде оден біс.* Ном. № 3220. *Ледащо з цілого світа.* Ном. № 2954. *Газда цілою губою.* Ном. № 10102. *Коли дивиться— аж стоїть на березі якась людина, ціла в шерсті.* Рудч. Ск. *Цілу хату скопали, а грошей не найшли.* Рудч. Ск. I. 188. 2) Цѣлый, неповрежденный. *Вставать треба, їдучи через мости, жеб були цілі кости.* Ном. *Тічай, поки ще ціла.* Гліб. 3) Цѣлый, на лицо, неукраденный. *І кози ситі, і сіно ціле.* Ном. № 9935. *Все я втеряв, нічого в мене не зосталось цілого.* К. Іов. 42. 4) Полный. *Ціла вулиця дівчат. Сіна цілий віз.* Ум. Ці́ленький, ці́лесенький. Чуб. V. 687.

Ці́лик, ка́, *м.*=**Ці́лина́.** Черк. у.

Ці́лина́, ни́, *ж.* Новь. *Орав милий на цілині, та й став на толоці.* Нп. *Цілину п'ять плугів ороть.* Греб. 382. Ум. **Ці́линка.**

Ці́линний, а, е. Никогда не паханный, дѣвственный. *Цілинна земля.* Констан. у.

Ці́литель, ля, *м.* Исцѣлитель. *Св. Антонію, зубовий цілителю! поможи мені.* Чуб. I. 125.

Ці́лити, лю́, лиш, *гл.* Исцѣлять.

Ці́лити, лю, лиш, *гл.* Цѣлить, мѣтить. *Цілив в ворону, та попав в корову.* Ном. № 1784.

Ці́литися, люся, лишся, *гл.* Цѣлиться, мѣтить. *Куди ти цілишся, що не видно ні птиці, ні чого?* Рудч. Ск. II. 80.

Ці́лиця, ці, *ж.* 1)=**Ці́лина́.** *Орали ми цілицю, сіяли ми пшеницю.* Р. Макс. 2) Соль, добываемая изъ земли въ кристаллахъ. Шух. I. 16.

Ці́лі́ндра, ри, *ж.* Цилиндръ въ ружьѣ, на который надѣваютъ шпстонъ Черк. у.

Ці́лінський, а, е=**Ці́лісінський.** *Ці́лінську ніч казку кажуть.* НВолын. у.

Ці́лісінький, а, е. Цѣлехонькій. *Ходив сердега цілісінький день.* Рудч. Ск. II. 175. *Та перед тобою ж цілісіньке озеро,— чому ти не п'єш?* Рудч. Ск. II. 81.

Ці́лість, лости, *ж.* Цѣлость.

Ці́ліський, а, е = **Ці́лісінький.** *Ці́ліський вік лиш горювали.* Млак. 88.

Ці́лка, ки, *ж.* Цѣльная крупа съ непопорченными зернами.

Ці́лкий, а́, е́. 1) Мѣткій. Кіев. у. 2) **Ці́лка річ.** Вещь понятная. Вх. Лем. 480.

І. Ці́лко́вий, а, е. Цѣльный. *Чи яйця зварить цілковими, чи таки на салі жаритьі?* Черк. у.

П. Ці́лко́вий, вого, *м.* Рубль, цѣлковый. О. 1862. X. 112. *Василь і викинув Марусі на тарілку цілкового.* Кв.

Ці́лко́м, *нар.* 1) Цѣликомъ. *По вісці цілком глитав.* Котл. Ен. V. 76. *Вона продала полотно цілком, а не сорочками.* Лебед. у. 2) Совершенно, вовсе, вполнѣ. *Три місяці цілком дощу не було.* Могил. у. 3) Въ цѣлости. *Вікно викопано та так і поставлено біля столу цілком.* Новомоск.

Ці́лни́к, ка́, *м.* 1) Земля, не тронутая вглубь (напр. копаньемъ), а только сверху (напр. вспашкой). НВолын. у. 2) **Ці́лником по́їхати.** Поѣхать полемъ, а не дорогой. НВолын. у.

Ці́лоде́нне, *нар.* Цѣлый день. Желех.

Ці́лоде́нний, а, е. Продолжающійся цѣлый день. Желех.

Ці́лоро́чний, а, е. Продолжающійся круглый годъ. *Ці́лорічна праця.*

Ці́лосві́тній, я, е. Всему свѣту извѣстный. *Ці́лосвітня брехуха.* Левиц. Кож. 86.

Ці́лува́ння, ня, *с.* Цѣлованіе, поцѣлуй, поцѣлуи. *Ой чи знаєш, Гачно, моє горювання, що я ночі не доспав через цілування?* Грин. III. 171. *Не словами, цілуванням любощі говорять.* К. МВ. III. 250. *Щирим цілуванням теплі сльози сушить.* Хата 14, Ум. **Ці́лува́ннячко.**

Ці́лува́ти, лу́ю, єш, *гл.* Цѣловать. *Не цілуй, не милуй, коли жисту нема.* Чуб. V. 9.

Ці́лува́тися, лу́юся, ешся, *гл.* Цѣловаться. *З панами добре знаться, та не дай Бог цілуватися.* Ном. № 1198.

Ці́лу́х, ха́, *м.*=**Тара́ня.** НВолын. у.

Ці́лу́шка, ки, *ж.*=**Окра́єць.** Вх. Зн. 78. Рядом. у.

Ці́лцем́, *нар.*=**Ці́лко́м,** *А я потім бурячечки цілцем поковтаю.* Шух. I. 203.

Ціль, лі, *ж.* Цѣль. *Із лука мітко в ціль стріляла.* Котл. Ен.

Ці́льба́, би́, *ж.* Исцѣленіе. *Прийми від нас, Богомати, цю похвалу, що дарує цільбу злоту стару і малу.* Чуб. I. 165.

Ці́льни́к, ка́, *м.*=**Сці́льник**.

Ці́льно, *нар.* Мѣтко. *Один пан мав стрільця.... жаден пан так цільно не влучав.* Гн. І. 211.

Ці́люва́ти, лю́ю, ешъ, *гл.*=**Ці́лювати**.

Ці́лю́рник, ка, *м.* Цырюльникъ. *Жид, цілюрник лазаретний.* Котл.

Ці́лю́чий, ці́люючий, а, е. Цѣлительный, цѣлебный. Рудч. Ск. І. 87. *Добуде води живучої і цілючої.* Рудч. Ск. II. 82. *Побризкала брата цілющою водою, і голова приросла до шиї.* Грин. І. 103. Подробнѣе см. **Зці́люючий**.

Ці́ля́ти, ля́ю, ешъ, *гл.* 1) Цѣлить. *Ось пан'яв безбожний лука, стрілку накладає, праведного в саме серце з захисту ціляє.* К. Псал. 23. *Буду таки цілять,— чи не вцілю? Тоді руки трусились!* Грин. Ш. 449. 2) Улучать время. *Успішайсь поперед за неї сказати: тпру! От він так і ціля: скоро гійшлись, зараз: тпру!* Грин. І. 285.

Ці́мбра, ри, ці́мбри́на, ни, *ж.* **ці́мбрище, ща,** *с.*=**Цы́мра, цымрына, цымрища**. Фр. (Желех.).

Ці́на́, на́, *ж.* Цѣна. *Своєї ціни не установиш.* Ном. № 10544.

Ці́на, ни, *ж.* 1)=**Цина**. 2) Оловяная посуда. *А звечера Настунєнька ціну помила.* Гол. І. 74.

Ці́ни́тель, ля, *м.* Цѣнитель, оцѣнщикъ. К. Гр. Кв. 24.

Ці́ни́ти, ню, нишъ, *гл.* Цѣнить, оцѣнивать. Ном. № 8871.

Ці́но́ваний, а, е. Обдѣланный въ олово? *Ціновану пляшку вийнав, шрубок одкрубував, оковиты-горілки налював.* Лукаш. 43.

Ці́но́вий, а, е=Ціновий. Гол. II. 611. *Ціновим судьом застебнувся.* Котл. Ен. IV. 26.

Ці́нбка, ки, *ж.* Аукціонъ, продажа съ аукціоннаго торга. *Тепер у нас у городі цінують одного купця.... Треба нам на ціновку вистигать. Тільки гляди, вийдуть два купці, будуть торгувать, а ти вийдеш третій на ту ціновку. Будуть говорить: „хто що дає за сі два доми?“ То ти не озивайся, а мовчи, хай вони свою ціну дають. Один надає дві тисячі, другий—чотирі, а як крикнуть утрете: „хто більше?“, то ти аж тоді вже набавляй.* Грин. І. 113.

Ці́нува́ння, ня, *с.* 1) Оцѣнка. 2) Опись имущества для прод. съ аукц. торга.

Ці́нува́ти, ну́ю, ешъ, *гл.* 1) Цѣнить, оцѣнивать. *Не вийшов цінувать, а вийшов продавать.* Ном. № 10543. 2) Производить опись и оцѣнку имущества для аукціоннаго торга. *Найхали жиди, жиди-орандарі воли й вози цінувать.* Рудч. Чп. 129 Производить аукціонный торгъ. Грин. І. 113. См. **Ці́новка**.

Ці́ці́пер, ру, *м.*=**Цици́пер**. Драг. 33.

І. Ці́нь, ні, *ж.*=**Цина** КС. 1883. VII. 508.

II. Ці́нь! *меж.* Звукоподражаніе, передающее писк птицъ. Вх. Уг. 274. См. **Цьоп**. *Цінь-цінь, тарара! усюди діра, та нікуди вилізти (ніби синиця в клітці говорила).* Ном. № 2062.

Ці́нька́ло, ла, *с.* 1) Эпитетъ зяблика. 2) Хохлатый жаворовокъ, Alanda cristata. Фр. (Желех.).

Ці́нька́ти, каю, ешъ, *гл.* О птицѣ: кричать, издавая звуки, подобныя цінь-цінь. Вх. Уг. 274.

І. Ці́ц, ца, *м.* 1) Цѣпъ для молотьбы хлѣба. *За ціп та на тік.* Ном. № 12854. *Брехати—не ціпом махати.* Ном. № 6815. 2) **Ціпа́ в'яза́ти.** Ссориться. Подол. г. 3) **Ці́пом їхати.** Ѣхать двумя лошадьми, вмѣстѣ впряженными, изъ которыхъ одна маленькая другая большая. Вх. Зн. 82. 4) Порода большихъ грушъ. Вх. Лем. 480. Ум. **Ці́пик**.

II. Ці́п! *меж.* 1) Вонъ, прочь. *Ціп відсіля! ви не сього приходу.* Кв. 2) **Ці́п-ці́п!** Призывъ для курей: цыпъ-цыпъ. Kolb. I. 65.

Ціпа́-ціпа́, *меж.*=**Ці́п** 2. Вх. Уг. 274.

Ці́пи́ло, ла, на, *с.*=**Ці́пи́льна, ни,** *ж.*; **ці́пи́льно, на,** *с.* Рукоятка цѣпа. Мнж. 108. *Одпустив бич од ціпилна.* Ном. № 880. Kolb. I. 64. *Ціпилна кислиця, а увязь залізна; як попарить мужик ціпом, аж шкура облізла.* Грин. Ш. 674. Ум. **Ці́пи́льничка**.

Ці́пи́на, ни, *ж.*=**Ці́пи́льно**. Вх. Зн. 78.

Ці́пка, ки, *ж.* Цыпленокъ (дѣтское). Вх. Пч. П. 11.

Ці́пкати, каю, ешъ, *гл.* Пищать (о цыплятахъ. нѣкот. птичкахъ). Вх. Лем. 480.

Ці́пкор, ці́пкур, ра, *м.* Землеройка, Sorex. Вх. Лем. 480.

Ціпля́тися, ля́юся, ялася, гл.=Чепля́тися. *Ціпляється, як вош кожуха.* Ном. № 2744.

Ці́поб'я, ва, *м.* 1) Дѣлающій пѣпы. 2) Переносно: мужикъ-земледѣлецъ.

Ці́по́к, пка́, *м.* 1) Палка, трость, посохъ. Маркев. 123. Рудч. Ск. II. 10. *На плечах тордина, в руці ціпок, а на другій заснула дитина.* Шевч. 79. *Ціпком все землю колупав.* Котл. Ен. II. 74. 2) Хворостина, прутъ. Шух. I. 110. 3)=Ши́нка 2. МУЕ. Ш. 25. Шух. I. 256. 4)=Шофта. МУЕ. Ш. 25. 5) Въ оборо́зі (см.). тоже, что и бі́льце. (См. Бильце 10). Вх. Зн. 42. 6)=Шабе́ль. Вх. Зн. 78. Ум. Ці́почок. Рудч. Ск. I. 109.

Ці́пу́га, ги, *ж.* Большая палка. *Один старець сліпий, підперши бороду товстою ціпугою, сидить найближче коло огнища.* Грин. II. 182. См. Ці́пура.

Ці́пу́н, на́, *м.*=**Ці́пу́га.** *Старий ціпуна потягав мене і по спині, і по руках.* Новомоск. у.

Ці́пу́ра, ри, *ж.* 1) Большая палка. Сим. 226. *Як між собою заведуться, то я й ціпуру покажу: ось я, кажу, вас помирю!* ЗОЮР. I. 66. *Добре разів кільки потяг ціпурою.* Ном. № 11926. См. Ці́пу́га. 2) Ув. отъ **1 ці́п.**

Ці́пу́х, ха́, *м.*=**Ці́по́к**=**Ці́пу́н**=**Ці́пу́га.** *Іде од Бога Матка Христова золотими мостами, з золотими ціпухами* (изъ заговора противъ кровотеченія; ясно изъ сопоставленія варіанта заговора: *їшла баба кам'яна кам'яним мостом з кам'яним ціпком*). Грин. II. 315.

Ці́пчи́к, ка́, *м.* Родъ маленькой птицы. Вх. Лем. 480.

Ці́пчи́ти, чу́, чи́ш, гл.=**Ці́пкати.** *Ціпчало куря.* Вх. Лем. 480.

Ці́ркати, каю, ати, гл.=**Ці́ркати.** Вх Уг. 274.

Ці́рко́ванник, ка, *м.*=**Мережка 1.** Желех.

Ці́рува́ти, ру́ю, ати. гл.=**Мережати 1**? *А я своєму миленькому сорочку мережу; ой мережу та й мережу, цирочки цірую.* Гол. II. 388.

Ці́рчи́ти, чу́, чи́ш, гл.=**Цвірчи́ти.** *Ціркчат горобці.* Вх. Лем. 480.

Ці́рчо́к, чка́. *м.*=**Цвірку́н.** Вх. Уг. 274.

Ці́сави́й, а, е. О масти: каштановый, бурый. Желех. „*Ціцавий—червонявожовтий, н. пр. ціцавий кінь*". Вх. Пч. I. 15.

Ці́сарі́ва, вої, *ж.* Императрица, жена императора. Желех.

Ці́сарець, рця, *м.* Австріецъ.

Ці́сарі́чок, чка, *м.* Ум. отъ ці́сарь.

Ці́сарик, ка, *м.* Ум. отъ ці́сарь.

Ці́сарів, рева, ве. Принадлежащій императору.

Ці́сарі́вна, ни, *ж.* Дочь императора. Гн. I. 113.

Ці́сарія, рії; *ж.* Австрія.

Ці́сарка, ки, *ж.* Австріячка.

Ці́сарі́нько, ка, *м.* Ум. отъ ці́сарь.

Ці́сарство, ва, *с.* Царство, государство. Желех.

Ці́сарський, а, е. 1) Австрійскій. 2) Императорскій. *Ціцарський стрілець.* Федьк. I. 39.

Ці́сарщина, ни, *ж.*=**Ці́сарія.** Желех. *Наливайко шугонув у Ціцарщину.* К. ЦН. 222.

Ці́сарь, ря, *м.* Императоръ. Драг. 207. *Через святих до Бога, через людей до ціцаря.* Ном. № 146. *Ми стояли тоді у Відні, коло самого ціцаря.* Федьк. Ум. **Ці́сарі́нько, ці́сарик, ці́сарі́чок.** *Ой ціцарю, ціцарічку, чому нас вербуєш?* ЕЗ. У. 143.

Ці́сарюва́ти, рю́ю, ювати, гл. Быть императоромъ, царствовать.

Ці́т, та, *м.* Четъ, четное число. *У ціт припада.* Лебед. у.

Ці́та́ти, таю, ати, гл. Играть въ четъ или нечетъ. *Можний панонько сидить, далеко видить, двома яблучки підкидаючи, трома горішки та цітаючи, виціпав коня та зпід короля.* Чуб. Ш. 293.

Ці́точка, ки, *ж.* Мѣдный кружечекъ въ формѣ маленькой выпуклой пуговицы, родъ полаго полушарія; такія ціточки употребляются гуцулами для инкрустаціи на деревѣ; а когда къ нимъ придѣлаютъ фостики, тогда онѣ назыв. бабринами и ими украшаются кожаные пояса. Шух. I. 278, 287, 127.

Ці́три́н, ну, *м.*=**Цитри́н.** *А гріє сонце й окруш цітрини пахощами дишуть.* Щог. Сл. 5.

Ці́тува́тися, ту́юся, атися, гл.=**Ці́та́ти.** *Яблучками підлидалися, горішками цітувалися.* Грин. III. 205.

Ці́ха́, хи́, *ж.* Знакъ, мѣтка, значекъ, примѣта. Вх. Зн. 78.

Ці́ця́ня, ня́, *ж.*=**Цицу́ля.** Вх. Лем. 480.

Ціца́ти, ца́ю, єш, *гл.*=**Ссати.** Вх. Уг. 274.

Ціцвір ря, *м.*=**Тетерва́к.** Вх. Зн. 24.

Ціці-ба́ба, би, *ж.* См. **Баба 10.** КС. 1887. VI. 481. Сим. 192.

Ціціба́нька, ки, *ж.* Хохлатый жаворонокъ, Alanda cristata L. Вх. Лем. 480.

Ціця, ці, *ж.*=**Ці́ця.** О. 1861. VIII. 8.

Ці́чка, ки, *ж.*=**Ціди́лок.** Вх. Лем. 480.

Ці́ша, ші, *ж.* ? *Лежали берви вервіцьковій хмелем коло двору, вінцем коло столу, цішами по столові.* Гол. IV. 340.

Ціша́ця, ці, *ж.*=**Ціша.** *Хмелем коло двору, вінцем коло столу, цешицями по столу. Боже вас благослови і отець, і мати на посаг ступати!* Гол. IV. 351.

Цма́кати, каю, єш, *гл.*=**Цмо́кати.** Сим. 3.

Цмин, ну, *м.* Раст. а) Тминъ, Carum Carvi. б)—розовий. Antennaria dioica Gärtn. ЗЮЗО. I. 111.

I. Цмок, ка́, *м.* 1)=**Смок.** 2) Радуга (согласно повѣрью, по которому радуга тянетъ изъ морей, рѣкъ и озеръ воду, необходимую для дождя). Чуб.–I. 26. 3) Поцѣлуй. *Захоч—і ґродиться все зразу, все в світі жде твого приказу за твій смачний і ласий цмок.* Котл. Ен. VI. 35.

II. Цмок, *межд.* 1) Чмокъ. *От так цмок! Поцілуй же ще.* Маркев. 52. *Протиує в двері та цмок його.* Рудч. Ск. I. 129. 2) Отъ гл. **цмокоті́ти.** *Така мокра нива, як ідеш, то цмокотить: цмок, цмок.* Лебед. у.

Цмо́кання, ня, *с.* 1) Чмоканье. 2) Цѣлованіе.

Цмо́кати, каю, єш, *гл.* 1) Чмокать; щелкать языкомъ. *Ежей то цмокає, то свистає.* Котл. Ен. 2) Цѣловать.

Цмо́катися, каюся, єшся, *гл.* Цѣловаться.

Цмо́кнути, кну, неш, *гл.* Одн. в. отъ **цмо́кати.**

Цмо́кнутися, нуся, нешся, *гл.* Одн. в. отъ **цмо́катися.** *Цмокнись з жінкою моєю, вона твоя буде.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 107).

Цмоковни́к, ка́, *м.* Насосъ. Харьк. г.

Цмоко́вина, ни, *ж.* Мокрое, топкое мѣсто. НВолын. у. *Це мокре? я не таку цмоковину орав.* Лебед. у.

Цмокоті́ти, хочу́, ти́ш, *гл.*=**Чв'якоті́ти.** *Мокра нива: як ідеш, то цмокотить: цмок, цмок.* Лебед. у.

Цмокта́ння, ня, *с.*=**Смокта́ння.**

Цмокта́ти, кчу́, чеш, *гл.*=**Смокта́ти.**

Цмо́лити, лю, лиш, *гл.*=**Цмулити.** Сим. 183.

Цму́лити, лю, лиш, *гл.* Пить, тянуть. *„Чоловік не скотина, більш відра не вип'е.“ І почав вновь цмулити, поки, знемігшись, упав без пам'яти на землю.* К. ЧР. 291.

Цно́та, ти, *ж.* 1) Добродѣтель. *Цнота й покора не мав місця у панського двора.* Ном. № 1313. *Лучче цнота в болоті, а як нецнота в золоті.* Ном. № 4447. 2) Цѣломудріе, невинность. *Довідався о ладності і о її цноті.* Чуб. V. 426. *Хоть я сирота, в у мене цнота.* Гол. III. 321. Ум. **Цно́тонька.** Гол. IV. 321.

Цнотли́вий, а, е. 1) Добродѣтельный. *Був прискорбен, як той колишній цнотливий багач.* МВ. III. 21. 2) Цѣломудренный. *Гей, музо, панночко цнотлива, ходи до мене.* Котл. Ен. V. 63. *І воза не возила, та двір украсила* (кажуть про дівку, що вийшла цнотливою). Ном. № 8989.

Цнотли́во, *нар.* 1) Добродѣтельно. *Бідних заратовувала, цнотливо собі жила.* Гн. I. 177. 2) Цѣломудренно.

Цно́тонька, ки, *ж.* Ум. отъ **цно́та.**

Цо! *межд.* Призывъ для коровъ. О. 1862. V. Кух. 39.

Цоб, *межд.*=**Соб.**

Цо́вта, ти, *ж.* Глыба. *Цовта землі, снігу, сахару.* НВолын. у.

Цок! *межд.* выражающее стукъ, звукъ отъ удара по твердому тѣлу. Рудч Ск. II. 5. *Тут хвись! шабельки, засвистіли, цок, цок!—і іскри полетіли.* Котл. Ен. VI. 83. *Цок, цок підківками, стук, стук ніженьками.* Нп.

Цо́кати, каю, єш, одн. в. **цо́кнути, кну, неш,** *гл.* Стучать, стукнуть—преимущ. чѣмъ либо металлическимъ или о что либо металлическое, также зубами. *Вона цокнула тим зубом об сковороду.* Чуб. II. 156. О часахъ: тикать. *Годинник на стіні цокав.* Левиц. I. 134.

Цо́катися, каюся, єшся, одн. в. **цо́кнутися, кнуся, нешся,** *гл.* 1) Чокаться, чокнуться. *Цокнулась своєю чаркою об чарки всіх.* Левиц. Пов. 211. 2) = **Гра́ти** на бо́йтки.

Цокота́ння, ня, *с.* 1) Стучаніе (зубами,

чѣмъ либо металлическимъ). 2) Стрекотаніе. 3) Разговоръ говоръ быстрый и высокими нотами. *Докотання веселої дівчини.* Мир. ХРВ. 284.

Цокота́ти, чу́, чеш, цокоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.* 1) = **Цо́кати.** *Дріжить, як мокрий хірт, зубами, знай, цокоче.* Греб. 385. 2) Стрекотать. *На моїй дерезі тільки цвірінькають горобці та цокотять сороки.* Левиц. I. 119. 3) Говорить быстро, высокими нотами. *Дівчата, мов ті сороки, цокотали.* Шевч. 454. *Не та стала дівка: до хлопців цокоче, як ясочки грають Марусини очі.* Греб. 393. *„Нікчемний той рід жіночий, каже: все б їм гуляти! Гуляють та цокочуть, як ті сороки.* МВ. I. 83.

Цокотне́ча, чі, цокотня́, ні, *ж.* 1) Рѣзкій и быстрый стукъ. 2) Стрекотаніе. 3) Быстрый разговоръ. *Зостались без Масі тільки вдвійзі мати з дочкою, та ще й разом після весільного гомону, після її цокотні.* Св. Л. 280.

Цокоту́н, на́, *м.* Говорунъ, щебетунъ.

Цокоту́ха, хи, *ж.* 1) Деревянный колокольчикъ на шеѣ у рогатой скотины. Харьк. у. 2) Говорунья, щебетунья. *І молодиці цокотухи тут балянДраси понесли.* Котл. Ен. I. 20. *Курочка цокотуха.* Чуб. V. 1127.

Цокува́ти, ку́ю, еш, *гл.* 1) Изумляться, остолбенѣвать. Вх. Уг. 274. 2) **Цокую́ть ко́ні.** Лошади не хотятъ везти. Вх. Уг. 274.

Цо́моґи, моґ, *ж. мн.* Силы, средства. Встрѣчено только въ слѣд. пословицѣ: *Витінув з мене всі цомоґи.* Фр. Пр. 194. (Отъ польск. co mogę или co mogąc?).

Цо́мпель, пля, *м.* Ледяная сосулька. Угор.

Цо́кати, каю, еш, одн. в. **цо́кнути, кну́, неш,** *гл.* 1) = **Цокати, цокнути.** Угор. 2) Звенѣть, бренчать, брякать, брякнуть. *Цоркнув замок; цорknули шаблі.* Вх. Зн. 78.

Цо́ркіт, коту, *м.* Бренчаніе, бряканіе, звяканіе. Желех.

Цоркоті́ти, кочу́, ти́ш, *гл.* 1) Звенѣть, бренчать, брякать, звякать. Вх. Зн. 78. 2) О тетеревѣ: кричать. *Тетур цоркотит.* Вх. Зн. 78.

Цота́тися, та́юся, ешся; *гл.*—**з ким.** Ссориться, враждовать. Фр. (Желех.).

Цпе́ник, ка, *м.*=**Шпеник** 1. Вх. Лем. 481.

Цубі́рка, ки, *ж.*=**Віпка,** Sciurus vulgaris. Вх. Зн. 78.

Цу́бом, *нар.*—**ста́ти.** Окостенѣть (отъ холода). *Руки цубом стануть на річці.*

Цугови́й, а́, е. О лошади: годный для запряжки въ коляску. *Цугові коні.* Св. Л. 51.

Цугу́лка, ки, *ж.* Большая трубчатая кость. Черн. у.

Цугу́ндер, ра, *м.* ? *Нап'яв на цугундер.* Ном. № 10657.

Цу́ґа, ґи, *ж.* 1) Узда? удила? чаще во мн. *Взяла коня за цуґойки.... завела коня до стаєньки.* Чуб. III. 393. 2) Часть ткац. станка. **Си. Верстат. 3) До цу́ґи.** Какъ слѣдуетъ, какъ должно. **Не до цу́ґи.** Не такъ, какъ слѣдуетъ. Ном. № 7532. **Уи. Цу́ґойка.**

Цу́ґлі, лів, *м. мн.*=**Цуґа** 1. *Летить той егір карий.... а той його держить за цуґлі.* Чуб. II. 188.

Цу́кар, цу́кер, цу́кор, цу́кур, кру, *м.* Сахаръ. Котл. Ен. Од. 490. *Чужая біда за цукар.* Ном. № 2341. *Масенький та солоденький, гадав би сь з меду та цукру.* Гн. II. 27. *Солодке, як цукор.* Ном. № 7809 (одм.).

Цука́рня, ні, *ж.* Сахарный заводъ. *Панщане не схотіли робити на цукарні.* О. 1862. I. 60.

Цука́рок, рка, *м.* Конфекта. *Не треба мені цукерків! Як схочу, то й сама куплю.* Левиц. Пов. 188.

Цу́кор, кру, *м.* См. **Цу́кар.**

Цукрі́вка, ки, *ж.* Раст. Bellis perennis. Вх Пч. II. 29.

Цукро́вий, а, е. 1) Сахарный. 2) Подслащенный.

Цукру́ха, хи, *ж.* ? (Христосъ) *адських сіпак зомне як мак, зів'е їх в макухи, за їх брехню і всю плутню він дасть їм цукрухи.* КС. 1882. XII. 625.

Цу́ндра, ри, *ж.* Лохмотье. Фр. (Желех.). Вх Лем. 481.

Цу́ндра́вий, а, е. Оборванный, изношенный, въ лохмотьяхъ. Вх. Зн. 78. *Ішов ляшок із Варшави, на ним шмать оарз цундравн.* Гол. II. 561

Цу́ндравка, ки, *ж.* Старая изорванная или въ заплатахъ рубаха. Желех

Цундра́к, ка́, *м. соб.* Старое изорванное бѣлье, старая изорванная одежда. Желех.

Цундри́на, ни, *ж.*=**Цу́ндра.** Желех.

Цундрій, рія́, *м.* Оборышъ, крайній бѣднякъ. Желех.

Цу́**ндря, ря**, *с. соб.* Лохмотье, отрепья. Угор. Фр. (Желех.).

Пу́**ня-ня!** *меж.* Призывъ для поросятъ. Вх. Уг. 274.

Цуп! *меж.* Цапъ! *Цуп-луп та й в кишеню.* Ном. № 11065.

Цу́**пати, паю, еш**, *гл.*=**Т**у́**пати.** *Ой цупайте, чоботята, хоть не кований.* Гол. IV. 453. *Ой цупайте, чоботята, до голого льоду.* Гол. IV. 454.

Цупе́чка, ки, *ж.* Коротенькая курительная трубка. Св. Л. 257.

Цу́**пити, плю, пиш**, *гл.* Тянуть, тащить. Рудч. Ск. I. 42. *Цупить із печі горшки, аж крекче.* ЗОЮР. II. 34. *Навіщо ти москаля так щиро цупиш на мотузці?* Рудч. Ск. II. 176. *Наліг* (вітеръ) *на козака, одежу з його цупить.* Греб. 376.

Цу́**питися, плюся, пишся**, *гл.* Тянуться, тащиться. *Коняка.... цупиться у мене ззаду.* Рудч. Ск. II. 177.

Цу́**пка, ки**, *ж.*=**Поцілунок.** Вх. Уг. 274.

Цу́**пкати, каю, еш**, *гл.* Топать. Вх. Лем. 481. См. **Т**у́**пкати.**

Цупки́й, а́, е. 1) Крѣпкій, тугой. *Скинь цупкий пута.* Нп. *Цупкий мороз.* Кв. 2) О матеріи, бумагѣ, кожѣ и пр.: жесткій, твердый, стоящій, какъ лубъ, прочный. *Цупке сукно.* Харьк. у. *Цупка шкура. Цупка матерія, мабуть довго носитиму.* Лебед. у. *Диняче насіння цупке.* Волч. у.

Цу́**пко,** *нар.* 1) Крѣпко, сильно, туго, стѣснительно. *Як цупко він нап'яв на плечі кобеняк.* Греб. 376. *Глядіть же, цупко прикрутіте, щоб він в шинок та не зайшов.* Котя. Ен. I. 27. *Вчора цупко п'яний був.* Кв. *Цупко захріп.* Полт. *І мене цупко узяла була холера.* НВоллы. у. *Цупко стало у нас за ліс.* Каменец. у. 2) Жестко, твердо. *Цупко по мерзлому орати.* Зніев. у.

Цу́**пникувати, кую, еш**, *гл.* Тянуть, тащить, рвать. Желех.

Цур, *меж.* 1) Прочь съ чѣмъ, къ чему, ну его, тебя.... (выражаетъ желаніе избавиться отъ чего, не имѣть съ чѣмъ дѣла). *„Цур їй, пек від нас!" каже Олена.* Кв. *Цур тобі, який ти дурний.* Ном. *Таке робили, що цур йому вже і казать.* Котл. Ен. Ш. 51. *Цур тобі пек!* 2) Чуръ, стой, погоди (выражаетъ запретъ, непремѣн. условіе, напр. въ игрѣ). *Цур на тонший кінець!* КС. 1887. VI. 477. *Цур, міньки не розміньки! мертвого з гроба не вертають.* Харьк. г. *Е, ні, стрибайте, цур не грать, а то не буду й танцювать, поки барвінку не наріву та не укопчаюсь.* Шевч. 496.

Цуре́, **ре́**, *ж.* Палочка. Чаще употребляется въ различныхъ значеніяхъ ум. **ц**у́**рка** (см.). *Ні цури, ні пилинки.* Ном. № 1924. *До цу́ри побив, не ревів.* До остатка побилъ, истребилъ.... Мнж. 166.

Цу́**рений, а, е.** Въ лохмотьяхъ. Угор.

Цура́ння, ня, *с,* Отреченіе, удаленіе.

Цура́ти, ра́ю, еш, цура́тися, ра́юся, ешся, *гл.* Чуждаться кого, удаляться отъ кого. *Не цурай мене, серце.* Чуб. V. 256. *Як здоров чоловік, то всяк його кохає, а при лихій годині і рід його цурає.* КС. 1883. II. 469. *Хоч і надів жупан, все не цурайся свитки.* Ном. *Цурався сіряка, а тепер і онучі радий.* Ком. Пр. № 514.

Цура́ка, (хи!), цура́чка, (ки! *жг?*). Употребл. подобно слову цур. *Цураха поганем очем.* Ном. № 8358. *Цур-цурачка—гостра болячка.* Ном. № 14147. *Аби не урік, треба що небудь хвалячи дивитись на нігті або у стелю і казати: „ні вроку!" або: „цураха".* Вх. Зн. 78.

Цургани́тися, нюся, нишся, *гл.* Плестись, тащиться. См. **Плуганитися.** Екат. у. Слов. Д. Эварн.

Цуре́ля, лі, *ж.*=**Суре́ля.**

Цу́рка, ки, *ж.* 1) Палочка, большей или меньшей длины, употребляемая для различныхъ надобностей: а) У неграмотныхъ палочка для счетовыхъ нарѣзокъ, напр: когда сдаютъ на сукновальню сукно, то число локтей, аршинъ нарѣзывается поперегъ палочки, палочка раскалывается по длинѣ такъ, что нарѣзки видны на обѣихъ половинахъ, изъ которыхъ одна остается у сукновала, а другая у хозяина сукна. Вас. 174, 155. КС. 1893. V. 277. б) Палочка для стягиванія чего либо связаннаго: палочка вкладывается подъ веревку и круговые повороты **цурки** стягиваютъ веревку туже. *Цуркою прикрутив.* Грин. Ш. 655. Тотъ же способъ для удавливанія пойманныхъ звѣрей. *Най буде і яка лисиця,— з цурки не викрутиться.* Ном. № 6275. Встарину способъ смертной казни, удавливаніе **цуркою.** *Русин, лях і циган промишляли неповним ділом і, ждучи на себе цурки....* Ном. № 10770. Отсюда выраженіе: *Як цуркою крутить*, т. е. очень

больно (физически или нравственно). Ном. № 8178. *В серці мені мов цуркою крутить.* Г. Барв. 99. *Мені так, наче цуркою в серцю поверкуло.* Г. Барв. 294. в) Палочка, къ которой кожевники привязываютъ выдѣлываемыя кожи. МУЕ. I. 71. Шух. I. 253. г) При изготовленіи изъ цѣльной колоды лодки завѣдять цурий—вставляютъ распорки между боками распороннной колоды, по всей длинѣ щели, канала. Вас. 151. д) Маленькая палочка въ крестьянскихъ свитахъ, употребляемая для застегиванія вмѣсто пуговицы; чаще въ этомъ знач. ум.: цу́рочка. е) Заостренная съ обоихъ концевъ палочка, употребляемая въ игрѣ также назыв. цу́рка. Мил. 56. КС. 1887. VI. 473. 2) Небольшая колодка, привязываемая свинью на шею, чтобы загрудинтъ ей бѣгъ, лазанье въ огородъ. Лебед. у. 3) Родъ игры. Мил. 56. КС. 1887. VI. 473. Ив. 16. *Павлик, вибравши годину, знов утікає до наймитів, бігав по степу, гуляв там в гилки, в цурки.* Левиц. Пов. 150. Ум. **Цу́рочка.** *Усе до цурочки згоріло.* Гліб.

Цурки́й, а́, е́. 1) Въ видѣ палочекъ. 2) О соли: крупный. *Цурка сіль.* Конст. у. Ум. **Цурке́ньний.** *Мабуте у печі вуґілля дрібне.... чи ба яке цуркеньке.* Харьк. г.

Цуркува́ти, кую́, еш, *гл.* Скручивать палкой веревку, связывающую что либо. Черн. у.

Цу́рка, ки, *ж.*=**Су́рка.** Ум. **Цу́ромка.** Мет. 398.

Цу́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ **цу́рка.**

Цурпа́к, ка́, *м.* Срубленный и обрубленный стволъ дерева, бревно, чурбанъ. Лохв. у.

Цурпа́лка, ки, *ж.*=**Цурпа́лок.**

Цурпа́лля, ля, *с. соб.* отъ **цурпа́лок.** *У воду положила мурашків животих з цурпаллям.* Чуб. I. 113.

Цурпа́лок, лка, *м.*=**Цуру́палок.** Черк. у. Ум **Цурпа́лочок.** Грин. III 310.

Цурпе́к, ка, *м.* Ягненокъ, родившійся поздно, послѣ весенняго подсчета приплода. О. 1826. Кух. V. 33, 39.

Цурпе́лити, лю, лиш, *гл.* Тащить, волочить. *А ну, цурпель уже деревину скорій!* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Цурува́ти, ру́ю, еш, *гл.* 1)=**Цуркува́ти.** 2) Крутить. *Багато муки приняв на свої руки з оцим вухом: усе цуруе, усе цуруе, так що й сон з думки випав.* Вовч. у.

Цуру́пал, ла, *м.* Въ загадкѣ: котъ. *Вийшов царь земляний* (=миша) *і пита царя Коркодима* (=пѣвень), *чи не бачив царя Цурупала.* Грин. I. 249.

Цуру́палля, ля, *с. соб.* отъ **цуру́палок.**

Цуру́палок, лка, *м.* Отрубокъ, отломокъ палки, толстыхъ сухихъ стеблей, хворосту и т. п. Рудч. Ск. I. 67, 68. *Кидає під ноги цурупалок, перележджа його і потім, розламавши, штуряють назад.* Ном. № 13420. Ум. **Цурпа́лочок.** Грин. III. 310.

Цу́ря, рі, *ж.* Лохмотье, тряпье. Угор.

Цуц, ца, *м.* Собака. *Проведіть мене, щоб часом цуци не тее.* Васильк. у.

Цуця́к, ка́, *м.*=**Цу́цик.** *Жінка хотіла підманити чоловіка: замісто поросяти та спекла йому цуценя. От, поставила на стіл. Той подивився та й каже: „Сказав би—кузі, так ноги криві; сказав би—куд-кудак, так ноги не так: мабуть бісів цуцак".* Грин. I. 78.

Цуценя́, ня́ти, *с.* Щенокъ. Рудч. Ск. II. 91. Ном. № 13198. *У двері гавкнуло цуценя.* МВ. I. 108. Ум. **Цуценя́тко, цуценя́точко.**

Цуценя́чий, а, е. Свойственный, принадлежащій щенку.

Цу́цик, ка, *м.* Собачка, собаченка. *Погуляв, як цуцик на вірьовці.* Стор. II. 267. *Осміхається, мов цуцик на ретязі.* Ном. № 14252. *Заскавучиш ти, як цуцик.* Ном. № 3594. *Голодний, як цуцик.* Посл. Ум. **Цу́цичок.**

Цуцу́! *меж.* Призывъ для собакъ. *Цуцу, босий, не толоч проса.* Ном. № 11238. Иногда, какъ бранное, и для людей. *Цуцу, скажені! схаменіться.* Шевч. 159.

Цуцу́кати, каю, еш, *гл.* Звать собаку крикомъ: цуцу! *Нехай цуцукають,... Мене сим не звідуть.* Г Арт. (О. 1861. Ш. 34).

Цьвак, ка, *м.*=**Цвак.** МУЕ. Ш. 19.

Цьва́кати, каю, еш, *гл.*=**Цва́кати.** Вх. Уг. 273.

Цьво́х, *меж.*, выражающее ударъ кнутомъ. *А економ його батогом цьох, цьох.* Ном. № 2346.

Цьво́хати, хаю, еш и **цьвохкати, каю, еш,** *гл.* Стегать кнутомъ. *Давай він батогом цьохать.* Грин. II. 247.

Цькува́ння, ня, *с.* Травля собаками.

Цькува́ти, кую, еш, *гл.* Травить. *Ни що ж ти собаками цькуеш?* Шевч. 316.

Рябко, уджга!—цькуває дід та все лиха́ся. Левиц. Пов. 227.

Цьмо́к, ка́, *м.* Насѣкомое Sphinx. Вх. Пч. I. 7.

Цьо́! *меж.* Дѣтск., выражающее поцѣлуй. чмокъ. *Цьом Богю....* Фр. Пр. 101.

Цьо́кати, каю, еш, *гл.* Дѣтск. цѣловать. Желех.

Цьо́кання, ня, *с.* Пѣніе птицы крапивникъ, Troglodytes parvulus. *Щебече соловейко і своїм голосом кричь цьомкання хрогиз'янки.* Мир. Пов. II. 120.

Цьо́мкати, каю, еш, *гл.* О крапивникѣ: пѣть, кричать.

Цьон, *межд.*=**Ціпь**. Вх. Лем. 481.

Цьо́пати, таю, еш, *гл.* Пѣть: цьон, цьон. (см.). Вх. Лем. 481. См. **Ціпьнати**.

Цьонь! *межд.* 1) Призывъ для лошадей. Желех. 2) Призывъ для свиней. Желех.

Цьо́нка, ки, *ж.* Дѣтск. 1) Лошадь. Желех. 2) Свинья. Фр. (Желех.).

Цьо́пати, паю, еш, *гл.* Стучать. Фр. (Желех.).

Цьопи́нка, ки, *ж.*=**Цьонка**. Ум. **Цьопи́ночка**. Вх. Зн. 78.

Цьо́нка, ки, *ж.* Малость. Употребл. какъ нарѣчіе: **цьо́нку**. Немножко. *Заждіт еще цьопку, най сі хоть уруу зе дві грушки.* Гн. II. 42.

Цьо́ра, ри, *ж.* Неопрятная и безнравственная женщина. Вх. Зн. 78.

Цьо́хля, лі, *ж.* Живая, проворная (въ неодобрительномъ смыслѣ) женщина. *Ірися, цьохля проклятуща, завзятійша од всіх брехух.* Котл. Ен. IV. 33.

Цю! *межд.* Крикъ, которымъ гонятъ свиней. Kolb. I. 65.

Цюдя́, *нар.*=**Сюдя́**. О. 1861. XI. Св. 39, Драг. 83. *І як він цюди добився.* Рудч. Ск. II. 145.

Цю́дити, джу, диш, *гл.* Лить. *Цілу ніч дощ цюдив.* НВолын. у.

Цюдо́ю, *нар.*=**Сюдо́ю**. Рк. Левиц.

Цюк, *межд.*, выражающее легкій ударъ топора. Чуб. I. 215. Грин. I. 220. *Почав рубать: цюк раз, цюк удруге.* Стор. II. 70. *Замірився сокирою та цюк по тому цінку.* Грин. II. 184. **А ні цюк**. Ни капли; ни крошки, нисколько. *Горілки в барилі а ні цюк. Не робить діла а ні цюк.*

Цю́кання, ня, *с.* Легкіе удары топора.

Цю́кати, каю, еш, *гл.* Слегка рубить топоромъ. *Сидить собі чоловік та й цюкає щось сокирою.* Грин. I. 291.

Цю́кнути, кну, неш, *гл.* Одн. д. отъ **цю́кати**. Слегка рубнуть топоромъ. *Підійшов до дерева, цюкнув сокирою....* Рудч. Ск. II. 80.

Цю́ку, цюку-на! *межд.* Призывъ для свиней. Вх. Лем. 481.

Цюлюва́ти, лю́ю, еш, *гл.*=**Цілюва́ти**. *Як була я молодиця,—цюлювали мене в лиця.* Грин. III. 654.

Цю́нечка, ки, *ж.* Собачка.

Цю́пик, ка, *м.* 1)=**Воробець тростяний**. См. **Воробець** 2. Вх. Пч. II. 10. 2) Маленькая серебряная монета, выкапываемая въ землѣ. Вх. Зн. 78.

Цю́па, пи, *ж.* Темный подвалъ, тѣсная темная комната, казематъ. Желех. Ум. **Цю́пка**.

Цю́пасом, *нар.* По-этапу. Бердич. у.

Цю́пати, паю, еш, *гл.*=**Цьопати**. Вх. Лем. 481.

Цю́прик, ка, *м.* Верхушка. Вх. Зн. 79.

Цю́ра, ри, *ж.* 1)=**Джу́ра**. *Ой цюро ж мій меловесенький, та чи будеш мені вірнесенький.* АД. I. 145. *Ой п'є Байда та й кпвається, та на свого цюру поглядається.* Гол. I. 1. 2) Собака. Вх. Пч. I. 16; II. 5. Ум. **Цю́рка**, цюрочка.

Цю́рити, рю, рить, *гл.*=**Дзю́рити**. Гол.

Цю́рка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **цюра**. 2) Дѣтскій мужской дѣтород. органъ.

Цюркоти́ти, кочу́, тиш, *гл.*=**Дзюркоти́ти**. *Дощ цюркотить.* Вх. Зн. 79.

Цю́рпіль, лі, *ж.*=**Ванюра**. Вх. Лем. 481.

Цю́ці, *гл.* Дѣтск. мочиться. О. 1861. VIII. 8. *Хочу цюці.* Змѣев. у.

Цю́ціпька, цю́цічка, ки, *ж.* Ум. отъ цюця.

Цюць! *межд.* Такимъ крикомъ гонятъ свиней. Вх. Лем. 481.

Цю́цька, ки, *ж.* 1) Ум. отъ цюця. 2)=**Комаха** 1. Вх. Пч. I. 6.

Цюцько́, ка́, *м.* Щенокъ. *Не всякому цюцькові про те знати.* Полт. у.

Цюцю́, *межд.*=**Цуцу́**. *Цюцю, дурний салабай.* Ном. № 6487.

Цюцю́ня, ні, *ж.* Ласкат. отъ **цю́ця**.

Цю́ця, ці, *ж.* Дѣтск. собачка. О. 1861. VIII. 8. *Спекла Луця: не схоче їсти й цюця.* Ном. № 12285. Ум. **Цю́цька, цю́ціпька, цю́цічка**.

Цю́цяти, цяю, сш, гл. Дѣтск. мочиться.

Ця́брина, ни, *ж.*=**Ця́рина.**

Ця́бро, ра, *с.* Кусокъ дерева, выдолбленный въ видѣ тарелки, родъ большой деревянной тарелки (для хлѣба, для рѣзанья арбузовъ и пр.). Кобеляц. у.

Цяв! *межд.*=**Дзяв.** *Гав, гав! цяв, цяв!* К. Дз. 48.

Ця́вкання, ня, *с.*=**Дзя́вкання.**

Ця́вкати, каю, сш, одн. в. **ця́вкнути, ну, неш,** *гл.*=**Дзя́вкати, дзявкнути.** *Аби одно гавкнуло, чи цявкнуло, так і йтиме лука по селу.* Г. Барв. 447.

Ця́мбати, баю, сш, *гл.* Дергать. Вх. Лем. 481.

Ця́мбрина, ни, *ж.*=**Ця́рина.**

Ця́мкати, каю, сш, *гл.* Чавкать, чмокать (при ѣдѣ). Вх. Зн. 79.

Ця́мра, ри, *ж.* Срубъ у колодца. Козел. у. Черниг. у. Умъ **Ця́морочка.**

Ця́рина, ни. *ж.* Одно бревно изъ сруба у колодца. *Ще цямрик зо три покласти, то й доцямруємо криниці. Та й викопав при долині глибоку криницю.... і виложив цямриною.* Шевч. 596. Также вообще верхняя часть сруба колодезнаго, находящаяся надъ землею. МУЕ. I. 91. (Черниг.). ЗОЮР. II. 50. *Перегнулась вона через цямрину, хотіла води напитись.* Чуб. II. 72. Ум. **Ця́ринка.** *Треба.... цямринку в колодязь їй упустити.* Г. Барв. 14.

Ця́ринця, ня, *с.* Бревна въ колодезномъ срубѣ, колодезный срубъ. См. **Цямра.** ЗОЮР. II. 50. *Колодязне цямриння.* МВ.

Ця́морочка, ки, *ж.* Ум. отъ **ця́мра.**

Ця́нути, ну, неш, *гл.* Сочиться, капать. *Де кровця цяне, там черковця стане, де плечі впали,—престоли стали.* Гол. II. 23.

Цяп, *межд.*, которымъ сзываютъ куръ. *Було жінка його вийде враниі да на курей: „кур-кур, цяп-цяп".* ЗОЮР. I. 108.

Ця́пати, паю, сш, одн. в. **ця́пнути, ну, неш,** *гл.* 1) Черпать, брать понемногу, зачерпнуть немного. *Оце вже почне цяпати кірцем. Узяв би прямо та з відра й насипав у самувар.* Черномор. 2) Доить. *А я тую козоньку цяпала, цяпала.* Грин. Ш. 229. 3) Капать, капнуть. *Кровцю пустила,—кровця цапала; де кровця цяне,—церковця стане.* Kolb. I. 96. 4) О птенцахъ: пищать, пискнуть. *Курчата цяпають у сінях.* 5)=**Ця́кати.** Вх. Лем. 481.

Ця́пка, ки, *ж.* 1) Точка, пятнышко. 2) Капелька. Желех. 3)=**Ця́пина.** Вх. Пч. II. 11. 4) **Ця́пку.** Малость, немножечко, капельку. Желех.

Ця́пкати, каю, сш, *гл.* Капать. Угор. Драг. 269. Вх. Лем. 481. *Червена кров цяпкат.* Гол. IV. 424. *Буди кровця цяпкати з кінця.* Драг. 283.

Ця́пу́сю. Ум. отъ **ця́пку.** (См. **Ця́пка 4**). Немножечко, капельку. Желех. Вх. Лем. 481.

Ця́та, ти, *ж.* 1) Крапинка, пятнышко, точка. 2) Капля. *Йди по воду, бо нема води й цяти.* Черк. у. Ум. **Ця́тка, ця́точка.**

Ця́тя́тий, а, е. Въ крапинкахъ.

Ця́тя́тися, тає́ся, ється, *гл.* Играть въ четъ или нечетъ. *Ми на цім світі цятаємось, на тім що то буде?* Харьк. у. *Дружечки зараз кинулись із боярами цятаться.* Кв.

Ця́тя́ка, ки, *ж.*=**Ця́тка.** Ум. **Ця́тя́ночка.** *Каша у їх була що-разу хороша, ні цятиночки води, а на сей раз молоко зсілось.* Г. Барв. 369.

Ця́тка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **цята.** Крапинка, пятнышко, точка. Гол. Од. 77. *Коли б подивитись на землю з неба, то й вона б здавалась нам, як і инші світила небесні, кругленькою цяткою.* Ком. Р. I. 20. 2) Капля, капелька. 3) Кусочекъ пергаментуа, употребляемый для инкрустированья пороховницы изъ оленьяго рога. Гол. Од. 67. 4) мн. Родъ орнамента, употребляемаго при раскраскѣ косяковъ и рамъ дверей и оконъ. Чуб. VII. 383. Ум. **Ця́точка.**

Ця́тко́ваний, а, е. Въ пятнахъ, пятнистый, пестрый, въ крапинкахъ. Черк. у.

Ця́тко́ваний, а, е=**Ця́тка́ваний.**

Ця́точка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **цята.** 2) Раст. Bellis perennis. Вх. Пч. II. 29.

Ця́ці́нька, ця́ці́чка, ки, *ж.* Ум. отъ **цяця.**

Ця́цька, ки, *ж.* Игрушка. *Дурному і лубок цяцька.* Ном. № 6496.

Ця́цькатися, каюся, ється, *гл.* Тѣшиться, забавляться, возиться. Св. Л. 210. *Цяцькається, як жид пархами.* Ном. № 2596. *Не першина було мені цяцькатися з жіночою.* МВ. (КС. 1902. X. 150).

Ця́цькува́ння, ня, *с.* Украшеніе.

Ця́цькува́ти, ку́ю, сш, *гл.* Украшать.

Ця́цькува́тий, а, е. О волѣ, конѣ: бѣлой масти съ коричневыми пятнами. Черн. у.

Ця́цькува́тися, ку́юся, ється, *гл.* Наряжаться. *Народе лиха, та й цяцькуйся з ним.* НВолын. у.

Ця́ця, ці, *ж.* 1) Дѣтск. Цяца, все хорошее; игрушка. О. 1861. VШ. 8. *Цяця, цяця! та й в кешеню.* Ном. № 1106. *Еней, таку узрівши цяцю, не знав із ляку, де стояв.* Котл. Ен. Ш. 11. 2) Важная особа. *Ото яка цяця.* Ном. № 5543. *Чи ба, яка велика цяця—і слова на кривo не можна сказати.* Ум. **Ця́цінька, ця́цічка.**

Цяця́нка, ки, *ж.* Игрушка, пустякъ. *Обіцянка—цяцянка, а дурневі радість.* Ном. № 4515.

Цяця́тися, ця́юся, ється, *гл.*=**Цяцатися.** *Орішками цяцятися.* Борз. у.

Ч.

Чя, *меж.* 1) Крикъ на волѣвъ: а) направо. Вх. Лем. 403. Kolb. I. 65. (Буковина). б) Налѣво. Kolb. I. 65. (Покутье). в) Тише! КС. 1898. VII. 43. 2) Крикъ на лошадей: но! См. **Чаля́**. Балтск. у.

Чаба́к, **ка́**, *м.* Рыба: лещъ. Abramis brama. Вх. Пч. II. 18. *Чумак чумака таранею допіка, а сам у його з воза потягує чабака.* Ном. № 13571. Ум. **Чабачо́к**.

Чабаля́, *межс.*=**Цабе**. Бессараб.

Чаба́н, **на́**, *м.* 1) Пастухъ овецъ. Херс. у. *Чабан вранці з сопілкою сяде на могилі.* Шевч. 2) Названіе вола. Kolb. I. 65. Ум. **Чабане́ць**. КС. 1883. XI. 509. *Буе собі чабанець, та такий, що як він ізмалку все вівці пас, то й нічого не знав.* Мнж. 10.

Чабане́нко, **ка**, *м.* Сынъ чабана.

Чабане́вый, **а**, **е**. Крупный, большой (о волѣ). *Мавш ти чотирі воли чабанії, два коні отченські вороні.* Макс.(1849). 83.

Чабанійскій, **а**, **е**=**Чабаній**. *Ідуть воли з Московщини, а все чабанисті.* Гол. III. 45.

Чаба́нить, **ню**, **нишь**, *гл.*=**Чабанувати**.

Чабани́ха, **хи**, *ж.* Жена чабана.

Чабанів, **нова́**, **ве**. Принадлежащій пастуху овецъ.

Чабанівна, **ни**, *ж.* Дочь чабана.

Чаба́нка, **ки**, *ж.*=**Чабаниха**. Желех.

Чаба́нство, **ва**, *с.* Пастушество (при овцахъ).

Чаба́нскій, **а**, **е**. Принадлежащій, свойственный пастуху овецъ. *Чабанська собака.* О. 1862. X. 45.

Чабанува́ння, **ня**, *с.* Профессія пастуха овецъ, пребываніе пастухомъ овецъ. Желех.

Чабанува́ти, **ную**, **еш**, *гл.* Быть пастухомъ овецъ. Желех.

Чабанчу́к, **ка́**, *м.* Пастушокъ. младшій пастухъ овецъ.

Чабани́га, **ги**, *м.* Ув. отъ **чабан**.

Чаба́ра, **ри**, *ж.* ? *Дам тобі придан семеро козят і по чабарі та червоний.* Чуб. V. 1162.

Чабара́шка, **ки**, *ж.*=**Чеберячка**. У Головацкаго: родъ пѣсенки. Гол. II. 195. *Поскачу чабарашки, лізу по під стіл рачки.* Чуб. V. 1088.

Чаба́рня, **ні**, *ж.* Овчарня, загороды и хлѣвы для овецъ и жилище пастуховъ. Мнж. 89. *Отаман та здумав обїжджати чабарні.* Мнж. 131.

Чабачи́на, **ни**, *м.*=**Чабак**. Ум. **Чабачи́нка**.

Чабачо́к, **чка**, *м.* Ум. отъ **чабак**.

Чабе́р, **бра́**, *м.* Раст. Satureja hortensis L. ЗЮЗО. I. 135.

Чабра́к, **ка́**, *м.* Цепракъ. *На коні узда шовкова, турецьке сідло, на чабраці з кармазину золоте письмо.* Млак. 65.

Чабре́ць, **пю́**. **чо́брик**, **ку**, *м.*=**Чобрець**.

Чабу́лькнути, **ну**, **неш**, *гл.* Сразу выпить. *Налле чарку, піднесе до рота та так і чабулькне! Аж денце блисне.* Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Ча́вити, **влю**, **виш**, *гл.* Давить, мять.

Ча́вкати, **каю**, **еш**, *гл.* Шлепать (по грязи, водѣ). *Пішов чавкать і брьохаться осокою та очеретами.* Сим. 199.

Чаву́н, **на́**, *м.* 1) Чугунъ. 2) Чугунный горшокъ. *Чавун з окропом.* Ком. II. 18. Ум. **Чавуне́ць**. Драг. 425.

Чаву́нний, **а**, **е**. Чугунный. *Чавунні східці.* Левиц. Пов. 132.

Чавува́ти, **чу**, **чиш**, *гл.*=**Чавити**. *Чавучив дорогою.* Черном.

Чав'а́діти, **дію**, **еш**, *гл.* Хирѣть, чахнуть. *Як почав чав'ядіти, як почав, та й швидко вмер.* Нѣжин. у. Слов. Д. Эварн.

Чагаре́дь, **ря́**, *м.* Ум. отъ **чагарь**.

Чагарни́к, ку́, *м.*=**Чагарь**. *Кругом його (каміння) рясть густий чагарник.* Стор. М. Пр. 42.

Чагарна́к, ку́, *м.*=**Чагарник**. ЗОЮР. II. 35. *Рикання їх в чагарняках чувати.* К. Іов. 63.

Чага́рь, ря́, *м.* Лісная поросль, кустарникъ. Чуб. V. 1022. *В чагарях над річкою.* Г. Барв. 350. *Не ходи, козаче, під-низом: перерosла дороженька хмизом.—Єсть у мене топорець гостренький, то й висіче чагар густенький.* Млр. л. сб. 244. *Пустили гончих в чагарі.* Котл. Ен. IV. 44. Ум. **Чага́рець, чагарочок**. Чуб. III. 282. *Прийзжае у чагарець: зараз тут вовчиця схопилась.* Рудч. Ск. I. 121.

Чагу́н, на́, *м.* Большой мѣдный горшокъ. Шух. I. 106.

Чад, ду, *м.* Угаръ. *Нехай іде з димом і чадом.* Ном. № 8380.

Ча́деньке, ка, *с.* Ум. отъ **чадо**.

Чади́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Угарить. *Чадить груба,—одітки верх.* Харьк. у.

Ча́діти, дію́, єш, *гл.* Угарать. *Вчагто того духу, од котрого чадіють люде.* Дещо.

Чадни́й, а́, е́ Угарный. *Ся улиця вела у пекло.... од диму вся була чадна.* Котл. Ен. Ш. 27.

Ча́дно, *нар.* Угарно. *Як.... дуже чадно, то і вмерти можна.* Дещо.

Ча́до, да, *с.* 1) Дитя. 2) Соб. Дѣти. Чуб. II. 42. *Ой дай вам, Боже.... пробутки добрі.... із усім домом, із чесним двором, з панькаткою, всев челядкою, із усім чадом.* Гол. IV. 554. Ум. **Ча́денько**. *Пасло чадейко біле стадейко.... стадейко пасло, шитічко шило.* Гол. II. 75.

Часни́, на́тки, *с.* Птенецъ пигалицы. *Часчку зогнали, чавнят забрали.* Рудч. Чп. 88. Ум. **Часнятко**.

Ча́счка, ки, *ж.* Ум. отъ **чайка**.

Чаї́ний, а, е. Принадлежащій пигалицѣ. *Видрав яєць.... двадцятеро качиних, одно чаїне.* Чуб. II. 36.

Чаї́нок, нка, *м.* Въ сказкѣ: птенецъ пигалицы. *Двадцять качиних дітей, а одно чаїне. От чаїних і каже....* Чуб. II. 36.

Чай, чаю́, *м.* Чай. *Чай пити.* Рудч. Ск. I. 33.

Чайка, ки, *ж.* 1) Птица: пигалица, чибисъ, Vanellus cristatus. Большая Энциклопедія, XV. 153. *Вибірається, як чайка за море.* Ном. № 10964. *Ой біда, біда чайці небозі, що вивела діток при битій дорозі.* Рудч. Чп. 88. 2) Родъ запорожской лодки. *Тільки три чайки, слава Богу, отамана курінного, сироти Степана молодого сине море не втопило.* Шевч. 255. Ум. **Ча́ечка**. Чуб. V. 763. *Замістіло щось оддалік, ніби чорна чаечка.* МВ. I. 141.

Ча́йма, ми, *ж.* Парусъ. Встрѣчено лишь въ фальсифицированной думѣ о походѣ князя язычника. *Стали корабелі свої чайми підимать, як стадо лебедів вони од берега одпливали.* ЗОЮР. I. 176.

Чайни́й, а́, е́. Чайный. Полт.

Чайни́к, ка́, *м.* Чайникъ. Грин. III. 443. *Наливала вона чай, згинаючи свою білу руку, держачи чайник трьома пальцями.* Левиц. I. 294. Ум. **Чайничо́к**.

Чайна́, ни́, *ж.* Чайная. Лохв. у.

Ча́йом, *нар.* Притаившись. *Там ся за смеречку чайом приховав.* Федьк. I. 98.

Чака́н, ну, *м.*=**Рогіз**. *Чакан росте на лиманищах.*

Чаклі́й, лія́, *м.*=**Чаклун**. Волч. у.

Чаклува́ння, ня, *с.* Колдованіе, колдовство.

Чаклува́ти, лю́ю, єш, *гл.* Колдовать. *Та усе нишком, не хвалячись, чаклує.... Як усі полягають спати, а вона й вийде на двір та й махне рукою. Та куди махнула, туди і хмари пійдуть.* Кв. I. 204.

Чаклу́н, на́, *м.* Колдунъ, чародѣй.

Чаку́, ка́, *с.* Киверъ. *Ходить жовняр, ходить, в руках чако носить.* Гол. I. 135.

Чала́! *межд.* Крикъ на лошадей: но! Балтск. у. См. **Ча**.

Чала́пати, паю, єш, *гл.* 1) Шлепать по грязи. Желех. 2) Бѣжать рысью. Вх. Зн. 79.

Чалапкати, каю, єш и **чалапкотіти, чу́, ти́ш**, *гл.*=**Чалапати**. Желех. *Коні чалапкают.* Вх. Зн. 79.

Чалапу́ти, (тів, м. ?). Плохіе и безобразные сапоги или башмаки. Вх. Лем. 481.

Ча́лий, а, е. Изсѣра-коричневый (масть). *Тоді дав мені пан коня чалого.* Чуб. V. 1065. *Запряжу тобі чалу кобилу.* Грин. II. 281.

Ча́литися, люся, лишся, *гл.* Вести компанію, водиться. *Хто їх зна, як вони живуть собі, ті шалопути і що вони собі роблять на бесідах. Я до них не чалюсь.* Павлогр. у. *Дениса хлопці побили за те, що він до них не чалиться.* Сквир. у.

Чалі́тися, лі́юся, ·ешся, *гл.* Сѣдѣть. *Вже в тебе чаліється борода.*

Ча́лка, ки, *ж.* Мѣсто разгрузки или окончательной стоянки плота (на Днѣпрѣ). Мнж. 180.

Чамайда́н, ну, *м.* Чемоданъ. О. 1861. IV. 157. *Через плечі чамайдан виситъ невеличкий.* Св. Л. 192. Ум. **Чамайда́нчик.** Стор. II. 84.

Чама́ра, ри, *ж.* Верхняя одежда галицкаго мѣщанина, то-же, что и **капо́та** у него-же, но болѣе украшенная тесьмою и кистями и застегивающаяся висячими петлями. Гол. Од. 16.

Чамари́нок, нку, *м.* Раст. Myricaria (Tamarix) germanica. Вх. Лем. 481.

Чамбу́л, ла, *м.* Отрядъ конницы для набѣга, разъѣзда въ степи. *Чамбули гордиңські.* К. Дз. 68.

Ча́мінний, а, е. Проворный, ловкій, статный. Угор. *Чамінний хлопчище.* Гол. IV. 515.

Чану́р, ра, *м.* Растворъ извести съ пескомъ. Ананьев. у.

Чапавка, ки, *ж.* Родъ рыболовнаго снаряда: небольшая сѣть, концы которой прикрѣплены къ двумъ обручамъ, связаннымъ вверху, гдѣ рыболовъ держитъ ихъ въ рукѣ, черпая сѣтью въ водѣ. Вх. Пч. II. 23.

Чапайло, ла, *с.*=**Влискавка.** Вх. Пч. II. 12.

Чапак, ка, *м.* Надсмотрщикъ за косарями. Вх. Лем. 481.

Ча́пати, паю, еш, *гл.* 1) Итти, медленно ступая со звукомъ. *Щось чапа.* Лохв. у. 2) Рвать, обрывать, напр. плоды съ дерева. Вх. Уг. 274.

Чапа́ш, шу, *м.*=**Стежка.** *Ідіть цим чапашем.* Вх. Зн. 79.

Чапелі́нка, ки, *ж.* ? *Ой украв я, мати, да чапелінку.* Чуб. V. 883.

Чапі́ти, пію, еш, *гл.* Плохо дѣлаться? *Пити вміє, а робота в його чапіє.* Ком. Пр. № 883.

Чапкі́й, а́, е́. 1) Усердный. *Се він чапкий, значить, беручкий, добре береться тягти.* Павлогр. у. 2) Нечистый на руку. *Чапкий на руку сей чоловік.* Павлогр. у. 3) ? *Чапка дорога—боки нагріеш.*

Ча́пко, *нар.* 1) Усердно. 2) Скоро, поспѣшно. *Кладе чапко гроші в киселину.* О. 1861. XI. Кух. 23. Ум. **Чапке́нько.** *Побіжу лиш чапкенько попереду.* О. 1861 X. 23.

Чаплені́, ня́ти, *с.* Птенецъ цапли. Ум. **Чапленя́тко.**

Ча́плин, на, не. Цаплѣ принадлежащій. Желех.

Чаплі́льно, на, *с.* Рукоятка къ сковородникѣ. Константиногр. у.

Чапліґ, лі́, *ж.* 1) Сковородникъ, которымъ берутъ сковороду. *Кухарка чаплю вхопила.* Котл. Ен. 2) См. **Лук 3.**

Чаплю́ра, ри, *ж.*=**Чапля.** Вх. Пч. II. 8.

Ча́пля, лі́, *ж.* Цапля, Ardea. Вх. Пч. II. 8. *Довгий, як чапля.* Ном. № 8623. *Нехай вас чапля розсудить.* Ном. № 4130.

Ча́полоть, ті, ча́полоч, чі, *ж.* Раст.: а) Hierochloa borealis R. et Sch. Анн. 167. б) Calamagrostis epigeios Roth. ЗЮЗО. I. 115, 176.

Чапра́к, ка́, *м.* Чепракъ. Стор. II. 165.

Чапу́га, ги, *ж.* Раст. Calamagrostis epigeios Roth. ЗЮЗО. I. 115. См. **Чаполоть.**

Чапу́ла, ли, *ж.*=**Чаполоть.** ЗЮЗО. I. 125, 176.

Чапу́ра, ри, *ж.*=**Чапля.** Вх. Пч. II. 8.

Чар, ру, *м.* Волшебное зелье. *Як поїхав козаченько яром,—перелив дорі-женька чаром.* Грин. Ш. 276. Во мн. ч.: **ча́ри**—также еще и чары, колдовство, волшебство. Чуб. I. 94. *Ми його (капшучок) кочергою вигорнули із комори, думаючи, що то які чари.* Рудч. Ск. II. 144. *Дала вона якесь дання йому, якісь чари чарувала.* МВ. II. 142. *А в мене чари, чари готові: білев личенько і чорні брови.* Мет. 6. Ум. **Чароньки.** *Мабуть я у тебе чароньків найся.* Рудч. Чп. 181. *Що в мене чароньки—чорнії брівоньки.* Чуб. V. 221.

Ча́ра, ри, *ж.* Большая рюмка. *Гостю налив чару, а сам випив пару.* Ном. № 11564.

Чарде́к, ка́, *м.*=**Чердак.** МУЕ. I. 40.

Чарі́вка, ки, *ж.*=**Чарівниця.** Ум. **Чарі́вочка.** *Що варе моя Оленочка, та чарівочка діє?* Федьк. Пов. 78.

Чарівни́й, а́, е́. Чарующій. *О, чорні брівки чарівні.* Волч. у.

Чарівни́й, а́, е́. Волшебный. *Я горілки не п'ю, а чарівної і потім.* Котл. МЧ. 453. *О моя радість, мій сон чарівний.* Шевч. 314.

Чарівни́к, ка́, *м.* Волшебникъ, колдунъ, очарователь. *Москаль на хитрощі під-*

нявся і видавав, мов він чарівник. Котл. МЧ. 481.

Чарівни́цтво, ва. *с.* Волшебство, колдовство. Желех.

Чарівни́цький, а, е. = **Чарівничий**. К. (Желех.)

Чарівни́ця, ці, *ж.* Волшебница, колдунья, очаровательница. *Живе на острові цариця Цирцея, люта чарівниця.* Котл. Ен. IV. 9. *Коли місяць в серп, то чарівниці ідуть на грянищі.* Ном. № 237. Ум. **Чарівни́чка**. **чарівни́ченька**. *Дівчиноньку-чарівничко, сподобалось мені твоє личко.* Чуб. V. 351. *Ти, дівчино-чарівниченько, очарувала-сь моє личенько.* Чуб. V. 75.

Чарівни́чий, а, е. Волшебный, очаровательный, чарующій. К. Бай. 73. *Проказала вона сі слова чарівничі,—вони* (молода й дружки) *й випорхнули віконцем, одна по другій, тільки крильями лупнять.* МВ. II. 67.

Чарівни́чка, ки, *ж.* Ум. отъ **чарівниця**.

Чарівочка, ки, *ж.* Ум. отъ **чарівка**.

Ча́рка, ки, *ж.* Рюмка. *Не кричи—калий чарку та й мовчи.* Ном. № 3493. **По ча́рці тре́ба**. Слѣдуетъ выпить. Уи. **Ча́ронька, ча́рочка**. Ном. № 11507.

Чаркува́ти, кую́, єш, *гл.* 1) Выпивать, потягивать. *Люде чаркували, плакали, обнімались.* Г. Барв. 240. *Парубки чаркують порційками аж любо.* Федьк. Пов. 11. 2)—**кого**. Потчивать водкой и пр. кого. ХС. VII. 424.

Чаркува́тися, кую́ся. ється, *гл.* Выпивать. *Чаркуються, та все й пропивають.* Г. Барв. 290.

Чарови́на, ни. *ж.* Волшебное питье, кушанье. отрава. *Не смій же ся, дівчинонько, з мене: наїв я ся чаровин в тебе.* Гол. Ш. 164.

Чародійник, ка, *м.*=**Чарівник**. Шух. I. 43.

Ча́ронька, ча́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ **чарка**.

Ча́роньки, ків, *м. мн.* Ум. отъ **чари**. См. Чар.

Ча́рпати, паю, єш, *гл.* Черпать. Мнж. 193.

Чарстви́й, а́, е́. Черствый. *Чарствий хліб.* Рудч. Ск. I. 199.

Чарува́ння, ня, *с.* Волшебство, колдовство. Ум. **Чарува́ннячко**.

Чарува́ти, рую, єш, *гл.* Колдовать, очаровывать. *Брала пісок з під білих ніжок, тебе чарувала.* Нп. *Дала вона якесь дання йому,—якісь чари чарувала.* МВ. II. 142. *А Наталя за всю челядь славилась красою, чарувала очеськами, личком і косою.* Мкр. Н. 4.

Чару́пка, ки, *ж.*=**Чарчина**. *Годилось би й випити. Ось давай лиш по чарупині.* Мир. ХРВ. 219. Ум. **Чару́пинка**. *Вареної по чарупинці.* Сим. 231.

Чару́пка, ки, *ж.* Ячейка въ пчелиномъ сотѣ. Рк. Левиц.

Чарчи́на, ни, *ж.*=**Чарка**. *Я випив ще одну чарчину.* Алв. 46. **На́шим усе́ чарчи́на** вороча́ється,—т. е. есть постоянные случаи выпить. Грин. I. 238.

Чаря́катися, каюся, ється, *гл.* Карабкаться, взбираться. *Стала баба чаряка́титься на дерево.* Грин. II. 231.

Час, су, *м.* 1) Время, пора. Чуб. I. 4. *З того часу ставок чистий заріс осокою.* Шевч. *В часі погоди бійся великої води.* Ном. *Час приходить умірати,—нікому поради дати.* Нп. *Час-година уплива, страшний суд ся приближає.* Чуб. I. 220. *Нема в його часу ані години.* МВ. (О. 1862. Ш. 45). **Вічні часи**. Вѣчныя времена. *Дали їм Тамань на вічні часи.* О. 1861. XI. 32. **Час на час**. Ежечасно. *Бережи своєї душі час на час, бо несподівана смерть за плечима ходе.* Харьк. г. **Без часу́**. Безвременно, раньше времени. *Ой я хора, хора, умру вам без часу.* Гол. IV. 483. **В час**. Вовремя. *Чи в час, чи ні,—діло розпочато.* Полт. **На час**. На время. *Пусти мене, отаманє, хоть на час додому.* Нп. **З ча́сом**. Черезъ нѣкоторое время. *З часом у покійниці і того не стало.* Сим. 235. **Не за вели́кий час**. Въ теченіе непродолжительнаго времени. *Не за великий час усе прогайнували.* Полт. **Одного́ часу́**. Однажды. **По ча́сі**. Спустя нѣсколько времени. *Я вас по часі покличу.* НВолын. у. *По часі зроблю, а тепер нема коли.* НВолын. у. **Про час**. На время, покамѣстъ. *Най буде про час і така, напослі я зроблю гарку.* Каменец. у. **Тим ча́сом**. Тѣмъ временемъ, между тѣмъ. *Два роди любились вони дуже,—тим часом найшовся другий парубок, Іван, і відбив.* Рудч. Ск. *У вічний час*. На вѣчныя времена. *Віри християнській на поталу в вічний час не подайте.* АД. II. 14. **Якого́ ча́су**? Въ какое время? **Дай, Боже, час добрий**! Счастливой дороги! Ном. № 11368. 2) Въ значен. нарѣчія: пора. *Давно б час!* Котл. НП. 350. *Час їхати.* МВ. (О. 1862. Ш. 52). *Ой годі ж*

мені за кінними братами угнаяти; час мені козацьким ногам пільгу дати. Дума. Ум. **Часо́ви, часо́чок.** Чуб. V. 52. *Приходь лиш, брате, на часок!* Гліб. *А жить так, Господи, хотілось! Хотілось любити хоть годочок, хоть часочок на і світ подивитись!* Шевч. 327.

Часи́на, ни, *ж.* Время, минута. Мет. 254. *У саму ту часину, як я побачився з Марком, її заручили.* Стор. М. Пр. 57. Ум. **Часи́нка.** МВ. II. 130. **Часи́ночка.** Чуб. II. 97. *Ні на часиночку не дав собі одпочинку.* К. ЧР. 313. *Забіг на часиночку до удови.* Рудч. Ск. II. 54.

Часло́вець, вця, *м.* Часослов. Левиц. I. 243.

Часни́й, а́, е́. 1) О работѣ: зависящій отъ времени, въ которое наиболѣе удобно дѣлать, напр. *копати канаву—часна робота*, такъ какъ для совершенія ея необходима хорошая погода, въ дождь копать нельзя. Лохв. у. 2) Своевременный (о родахъ). *Часна дитина.* НВолын. у.

Часни́к, ку́, *м.* 1) Чеснокъ. Allium sativum L. Чуб. I. 110. ЗЮЗО. I. 111. *Не їла душа часнику, то не буде й смерділи.* Ном. 2)—**га́дячий.** Раст. Sedum acre. Шух. I. 22. Ум. **Часничо́к.**

Часнико́вий, а, е. Чесночный. Черк. у.

Часови́й, а́, е́. 1) Временный. *Це лихо часове,—воно швидко минеться.* 2) Тотъ, которому пришло время. *Не вмірають старі, тільки часові.* Ном. № 7262.

Часо́к, ску́, *м.* Ум. отъ час.

Ча́сом, нар. 1) Иногда, порой. *І в погоду часом грім ударить.* Ном. № 1965. 2) Въ случаѣ. *Часом моєї смерти, щоб ви знали, кого царювать поставить.* ЗЮЮР. I. 174. Случайно, случается. *На руках понесуть тебе, щоб не вдарився часом об камінь.* Єв. Мт. IV. 6. *Так уже йому годить: щоб він не був голодний, щоб він часом гарячим не опікся.* Рудч. Ск. I. 11. *А він не прийде до нас часом? А быть можеть и онъ къ намъ придетъ? А сам би він не зробив часом?* Быть можетъ онъ самъ сдѣлалъ бы?

Часо́пис, су, *м.* Газета, періодическое изданіе. *Черніговський губернський часопис.* Ном. Передмова II.

Часо́чок, чку, *м.* Ум. отъ час.

Частий, а́, е́. Частый. *Господи! пошли ячолам моїм зачати густії меди, жовтії воски, частії рої.* Чуб. I. 74. Ум. **Часте́нький.** *Засилай, посилай, серденятко моє, частенькії листи.* Мет. 24.

Части́на, ни, *ж.* Часть. *Марія добру частину вибрала.* Єв. Л. X. 42. *Частина її серця.* Левиц. I. 37. Ум. **Части́нка, частиночка.**

Части́ти, чащу́, сти́ш, *гл.*=**Учащати.** Фр. (Желех.).

Части́ця, ці, *ж.* Частица. Ум. **Части́чка.** *Він тоді взяв та одділив на Боже ім'я малу частичку.* Чуб. I. 144.

Ча́стка, ки, *ж.* 1)=**Частина.** 2) Частица Св. Даровъ. Шух. I. 234.

Ча́сто, нар. Часто. *Затим вовк не лиже, що в кошару часто никає.* Ном. № 7208. **Ча́сто й гу́сто.** Очень часто. *Таких парубків часто й густо можна зустріти по наших хуторах та селах.* Мир. ХРВ. 4. Ум. **Часте́нько, часте́сенько.** *Вона частенько поглядала на Чайченка і на нас.* МВ. II. 95. *Вставай, сестро, ранесенько, поливай пісок частесенько!* Чуб. V. 976.

Частоко́л, ко́лу, *м.* Частоколъ. ЗЮЮР. I. 242. Чуб. VII. 392. *Біжи, коню, під новий двір, ой удар копитом об частокіл.* Чуб. V. 945. Ум. **Частоко́льчик.**

Частоко́листий, а, е. Какъ частоколъ сдѣланный. АД. I. 59.

Часто́м, нар.=**Часто.** *Ой як й узяли вражі здобичники частом до нас добігати.* Мет. 454.

Частоно́ть, ті, *ж.* Родъ рыболовнаго сака изъ густой сѣти. Вх. Пч. II. 23.

Ча́сточка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **ча́стка.** *Мені буде часточка, тобі часточка і на церков часточка.* Чуб. II. 106. *Я свою вже часточку прожив, слава Богу.* Шевч. 2) Каждая изъ трехъ крошекъ хлѣба, берсаемыхъ въ миску съ кануномъ послѣ похоронъ, вечеромъ послѣ ужина. Мил. 170. 3) Частица св. Даровъ. *Як причащає хворого батюшка, так дивиться на часточку. Як потопне часточка, то хворий умре.* Грин. Ц. 25. 4) **Дати, подати на ча́сточку.** Подать о здравіи, за упокой. *Дід подав на часточку за оздоровленське здоров'я.* Г. Барв. 508. *Як сниться хто з померших, то треба на часточку дать, щоб очей не дерло.* Ном. № 287.

Частува́ння, ня, *с.* Потчиваніе, угощеніе. *Яке частування, таке дякування.* Ном. № 7121.

Частува́ти, ту́ю, ши, *гл.* Потчивать, угощать. Грин. Ш. 528. *Як будуть частувать, так і кочувать.* Ном. № 11292.

А ну лишень, жінко, частуй любих гостей. МВ. II. 171.

Частува́тися, ту́ юся, ється, *гл.* Угощаться, попивать. *Сидять паки рядами, частуються медами.* Чуб. V. 978. *Прийняли його ва гостя, почали частуватись.* Г. Барв. 198.

Часту́ха, хи, *ж.* Раст. Alisma plantago L. ЗЮЗО. I. 110.

Часть, ти, *ж.* Часть. *Зо дна моря хвиля устає, козацькі судна на три части розбиває.* АД. I. 197.

Частю́ка, *нар.* Часто. *Частюка їзджу до Ніженя.* Нжин. у.

Часува́ти, су́ю, еш, *гл.* Быть въ аренѣ. *Уже й свічку засвітили, бо вже почала часувати.* Переясл. у. *Як чоловік часує, очі йому стануть-ясні, як зеркало.* Мил. 165.

Чесу́ика, ки, *ж.* Корова, своевременно случившаяся съ племеннымъ быкомъ. Вх. Зн. 79.

Ча́та, ти, *ж.* 1) Отрядъ солдатъ, назначенный для стражи. *Жодна* (пластунська) *чата мусить обходить своє займище.* О. 1862. II. 64. *Прокинулась і сонна чата.* К. ПН. 301. 2) Караулъ, дозоръ. *Коли ж зустрічають ватагу козакіе: теж ідуть на чати.* ЗОЮР. II. 104. **Стоя́ти на ча́тах.** Стоять на часахъ.

Чати́на, ни, *ж.* Иглы хвойнаго дерева. Гн I. 68. Вх. Лем. 481.

Чатівни́к и чатовни́к, ка, *м.* Караульщикъ, часовой. *Чатовники кресові запорозькі.* К. ПН. 288.

Чатівни́цький и **чатовни́цький, а, е.** Сторожевой, караульный. *Чатівницька куна.* К. ПН. 30.

Ча́тки, ток, *ж. мн.* ? *Чатки-зачатки, де мої початки?* Ном. № 13125.

Чатовни́й, е́, о́. Сторожевой. К. ПН. 223.

Чатува́ння, ня, *с.* Карауленье, держаніе стражи, охраненіе. *Там, чувши про моє козакування, дають мені лани готові й луки, аби справляв грязнишне чатування.* К. ПН. 163.

Чатува́ти, тую, еш, *гл.* 1) Сторожить, караулить. *Чатували козаченьки у зеленім гаю.* АД. II. 58. *Раз, чатуючи з десятком козаків у полі, попався був я у таку западню, що без їх як раз поліг би головою.* К. ЧР. 112 *Чатуємо на всі чотирі вітри, по всіх могилах верховинах в полі горять сторожові огні, фигури.* К. ЦН. 169. 2) Подстерегать. *В кущах чатують на звірину.* К. Іов. 87. *На бесурмен у полі чатували.* К. ПС. 8. 3) Поджидать, выжидать. *Буде чатувати, доки вкраде.* Н'родныя. у. *Легіні зроблять дорогу від церкви та чатують, як яка дівка приходить.* Федьк. Пов.

Чах! меж.=Шах. *Ажтут чах! чах!— крадеться по під лісом молодичка, моя лисичка.* Федьк. Пов. 39.

Чаха́ти, хаю, еш, *гл.* Отламывать, отщелять. Васильк. у. См. **Відчахнути.**

Чахлик, ка, *м.* Рубаха, застегиваемая сзади. Вх. Лем. 481.

Чахни́ця, ці, *ж.* Раст. Linosiris villosa Dc. ЗЮЗО. I. 126.

Чахну́ти, ну, неш, прош. в. **чах**, *гл.* Чахнуть. *Будеш сохнуть, будеш чахнуть, смертоньки бажати.* Чуб. V. 422.

Чахо́вина, ни, *ж.*=**Чахо́вина.** Лохв. у.

Чахо́ньки, ні, *ж.* Ум. отъ **чахоня.**

Чахо́ня, ні, *ж.* Рыба: чехонь, Polecus cultratus. Браун. 27. Ум. **Чахо́ньки.**

Чахрува́ти, рую, еш, *гл.*=**Чахлува́ти.** *У нас люде його відьмаком називали: се, казали, він не гоїть, а чаруе: йому нечиста сила пособляе.* О. 1862. V. 110.

Ча́ша, ші, *ж.* Чаша. *По отченаші напиймося по чаші.* Ном. № 11538. *У руці Господній чаша, через край вино шумуе.* К. Псал. 172.

Ча́шечка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **чашна.** *Чашечка— воду пити.* Ном. заг. № 155. 2) Ячейка въ сотахъ. Волч. у.

Чашни́на, ни, *ж.*=**Чашовина.** Брацл. у.

Ча́шка, ки, *ж.* 1) Чашка. Левиц. I. 433. 2) Въ прялкѣ для прядения шерсти: „деревянный цилиндръ, вращающійся на желѣзной оси между столбиками зайчика; на этотъ цилиндръ накладываютъ безконечную веревку махового колеса, приводящаго въ дѣйствіе чашку". Вас. 153. Ум. **Ча́шечка.**

Ча́шовина, ни, *ж.* Верхняя часть ярма, лежащая у воловъ на шеѣ. Рудч. Чп. 250. Чуб. VII. 405.

Чвак, ка, *м.* Болѣзнь скота: копыта облазятъ, языкъ пухнетъ и облазитъ. Александров. у. Мнж. 123. Ящурь?

Чва́кати, каю, еш, *гл.* **Чавкать.** *Чвакають, як свині.* Полт.

Чвала́й, ла́я, *м.* Неумѣлюжій, неотеса, вахлакъ. Борз. у. Рудч. Чп. 256. *Вони не вчені, нічого не знають, чвалаями ходять, а бісів проводять.* Ном. № 10457.

Чвала́ти, ла́ю, еш, *гл.* Тащиться, плестись. *А вже мені, старенькому, без коня*

пропадати: не зможу я по степах чвалати. Мет. 444. *І тілько що прийшли к воротам і в двір пустилися чвалать.* Котл. Ен. Ш. 60. *Москаль знає, куди чвалає, да ще питає.* Посл.

Чвале́й, *нар.* Галопомъ. *Біжить кінь чвалем.* Каменец. у.

Чва́нитися, нюся, нишся, *гл.* Чваниться, важничать. Ном. № 14184. *Було иляхта знай чванитися.* Шевч. 130. *Дарес тут дуже насміхався, собою чванився, величався.* Котл. Ен. II. 15.

Чва́ніння, ня, *с.* Чванство. *Та у його трошки есть чванїння.* Новомоск. у.

Чванли́вий, а, е. Чванный, важный. *Еней не милує чванливих.* Котл. Ен. *Часом по чванливому обличчу бїжать сльози дрібні.* МВ. II. 154.

Чванли́во, *нар.* Чванно, важно.

Чва́нство, ва, *с.* Чванство. *Вони мені аж обридли своїм чванством.* Левиц. Пов. 129.

Чвань, ні, *ж.* Чванство. *Инчий смокче ту людську з чвані.* Канев. у. *На що сяя чвань поросяча?* Ном. № 2533.

Чва́нька, ки, *м.*=**Чванько.** *Ой чия то парубчина, ой чия то чванька? Закрасила мама штани,—він каже: китайка.* Чуб. IV. 180.

Чванько́, ка́, *м.* Чванный. *Чванько навчанитися, а будько набудеться.* Ном.

Чванькова́тий, чванькува́тий, а, е= **Чванливий.** *Панич був теж чваньковатий ляшок.* Левиц. I. 495.

Чва́ра, ри, *ж.* 1) Гроза, буря. *Козак не боїться ні хмари, ні чвари.* Ном. № 763. *Серед лїпечка гамузмить-загуде не дай світа, чвара.* Макс. (1849), 61. 2) Смута, ссора, драка, война. *Бували й моря, й військові чвари.* Макс. (1849), 53. *Росказали коззарі нам про войни і чвари.* Шевч. 365. 3) **Чвара́,** об. Надоѣдливый человѣкъ. Мнж. 191.

Чвара́хнути, ну, неш, *гл.* Грохнуться, упасть. *Чварахнув з коня додолу.* Константиногр. у.

Чва́ркати, каю, еш, *гл.*=**Цваркати 2.** Вх. Зн. 77.

Чва́рснути, ну, неш. *гл.* Сказать на непонятномъ языкѣ. *Жандарь чварснув дось щось по німецьки.* Федьк. Пов. 70. *Чварснув по жидівськи.* Вх. Зн. 77.

Чвару́ватий, а, е. Наклонный къ ссорамъ, сварливый.

Чва́ти, чва́ю, еш, *гл.* 1)=**Цькувати.** *Не раз, не два нами чвали.* Гол. III. 184. 2) **Чва́є один на дру́гого.** Ѣдкими словами уязвляютъ другъ друга, ругаютъ. Фр. (Желех.).

Чвертівка, ки, *ж.* Посуда въ четверть ведра. *Кінчу-чвертівку в руки вхопи та в льох убіжи, та вісім бочок вини, а в дев'ятій поганого пива наточи.* ЗОЮР. I. 203.

Чве́ртка, ки, *ж:* 1) Мѣра длины: четверть аршина. *Чвертку лиcу купила.* Харьк. г. 2) Мѣра сыпучихъ тѣлъ: четверть (см. уменьш.). См. **Чвіртка.** 3) Мѣра жидкости: четверть штофа. Шевч. 242. 4) Мѣра вѣса: четверть пуда. *Оце чвертку соли купив, то за неділю й нема.* ЗОЮР. I. 9. 5) Мѣра земли. *Найняв він собі.... виорать чвертку.* Грин. I. 188. 6) Четвертушка бумаги. 7) Половина задней части мясной туши. 8)=**Га́ра** 1. Харьк. у. Слов. Д. Эварн. Ум. **Чве́рточка.** *Ори, сивку, цю долинку, посіємо пшениченьку; з колосочка щоб жмінечка, а з снопочка—щоб чверточка.* Чуб. Ш. 451.

Чвертува́ти, тую, еш, *гл.* Четвертовать. *Він не хоче робити, хоч ти його чвертуй.* Борз. у. *Най ся ляхи не збиткують, моє тіло не чвертують.* Лукаш. 115.

Чвертýха, хи, *ж.*=**Чвертка 3.** *На потуху випийте чвертуху.* Ном. № 11543.

Чверть, ти, *ж.* 1) Четверть. *Чверть локтя завдовжки.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 106). *Шерть-верть, бери чверть—вийшло рокове.* Ном. № 217. 2) **У чверті руба́ти.** Четвертовать. *Вони ж його а ні били, ні в чверті рубали, тільки з його молодого женінем серце взяли.* Грин. III. 590.

Чверщо́к, щка́, *м.*=**Цвіркун.** Вх. Лем. 482.

Чвир, ру, *м.* 1) Гарь въ трубкѣ. Мил. М. 75. 2) Родъ водки: полугарь. 3) Отброски при сахарномъ производствѣ. Харьк. г.

Чви́рк, ка, *м.* Остатокъ послѣ перегонки спирту. Котл. Ен. Слов. 30. *Тогді від мене візьмеш чвирк,*—тогда я тебѣ ничего не дамъ. Котл. Ен. I. 9.

Чви́ркати, каю, еш, одн. в. **чви́ркнути, ну, неш,** *гл.* 1) Плевать, плюнуть. 2) Брызгать, брызнуть. *Кров так і чвиркнула вгору.* Грин. II. 97.

Чви́ря, рі, *ж.* Ненастье. *До сього часу, спасибі Богові, у городі сухо, бо не було ще чвирі.* О. 1862. X. 117.

Чві́ртка, ки, *ж.*=**Чвертка 2.** Чуб.

II. 51. *Дав йому чвіртку жита.* Чуб. II. 50. Ум. **Чвіртóчка**. *Дай менї чвірточку жита, нехай жінка спече хліба, бо нема чого їсти.* Чуб. II. 50.

Чвóхнути, ну, неш, гл. Шлепнуться, ударить. Чуб. VII. 576.

Чвохтíти, хчý, тúш, гл.=**Чавкати**=**Чв'якати** 2. *Отут по весні мокро так було, що як їдеш, то так і чвохтить.* Вол. у.

Чв'я́кати, каю, еш, гл. 1) Чавкать. *Свині чв'якнули.* Также то-же, что и **пля́мати**. *Пити хоче, і нїхто їй не дасть, тільки ротом чв'яка.* Чуб. II. 294. 2) Говорится о звукѣ воды, вытѣсняемой ногой изъ подъ обуви или изъ дырявой обуви. См. Чвохтíти, чв'якотíти. *Коли б його постоли мокрі так не чв'якали.* Г. Барв. 22.

Чв'яккотíти, кочý, тúш, гл.=**Чв'якати** 2. *Вода в його чоботях чв'яккотíла.* Мир. Пов. II. 45.

Чеберхнýти, ну́, не́ш, гл. Нырнуть (ножемъ). Лохв. у.

Чеберча́ти, чу́, чи́ш, гл. Звенѣть, бренчать. Вх. Лем. 482. *Коса чеберчит.*

Чеберя́ка, ки, *ж.* Родъ танца? Особый способъ выпиванія? См. **Чабарашки**, чиберячки. *Оттакої чеберячки!* Ном. № 12482. *Добре жилось і весело пилось, дак оцїми чарочками жили наші діди з бабами чеберячки, приспівуючи: „Чеберячки! Коло чеберячки припадаєм рачки. А чи її вип'єм, а чи її виллем,—чеберячки!" Та візьме з помосту чарочку, та й мусить випити не розливши, а чарочку через голову перекине, не приймаючи за неї рукою.* Г. Барв. 179—180. *Довго справляли діди з бабами чеберячку, аж поки так дибана виділили.* Г. Барв. 183.

Чебре́ць, цю́, *м.* Раст.: а) Thymus Serpyllum L. ЗЮЗО. I. 176. б) Thymus vulgaris. Анн. 355. *Заросла могила травою та чебрецем.* Левиц. I. 76. б)—лісовий. Theucrium Chamaedris L. ЗЮЗО. I. 176.

Чéбрик, ку, *м.*=**Чебрець** а). Мкр. Г. 38. *Знати Марусю, знати, у котрій вона хаті, чебриком осипана, калиною утикана.* Мил. Св. 62.

Чебри́ця, ці, *ж.* Родъ растенія. *Горох, горох, сію горох,— вродила чебриця.* Мил. 70.

Чéбчик, ку, *м.*=**Чебрик**. ЗЮЗО. I. 176. Грин. Ш. 495.

Чевéрниця, ці, *ж.* Насѣк. Pyrochroa coccinea. Вх. Пч. I. 7.

Чевернóгий, а, е. Косолапый, съ кривыми ногами.

Чéвріти, ріє, ють, гл. Чахнуть, хирѣть. *Чевріє дитина.* Зміев. у. *Просо не росте, зовсім пожовкло, тільки чевріє.* Рк. Левиц.

Чев'я́діти, дію, ють, гл. Хирѣть, болѣть. *Це кошеня чогось усе чев'ядіє.* Борз. у.

Чéвнути, ну, неш, гл. Исчезать. Желех.

Чéй, нар.=**Áчей**. Гн. II. 22. *Ой час же нам з застілля, та чей же нам місяць засвітить.* Гол. IV. 539.

Чок. Въ выраженіи: **на чéку**. На сторожѣ. *Треба було жити як на чеку: боялась його сама одна стрíкнути.* МВ. II. 194.

Чека́ння, ня, *с.* Ожиданіе. Чуб. I. 301.

Чéкарь, (ря, м? рі, ж?). Маленькія дѣти. Борз. у. *Чекарь так дякує після їжі, як нема старших і найпаче, як у кожного був свій хліб.* Ном. № 12079.

Чека́ти, каю, еш, гл. Ждать, подождать. *Два третього не чекають.* Ном. № 11955. *Чекай-но, чекай! прийде читка до клубочка, не вспитрується.* Ном. № 4092. *Як би на вас чекав, то досі вмер би.* Чуб. I. 272.

Чéкіт, кота, *м.* Пт. Lapius excubitor. Вх. Пч. II. 12.

Чекмá, на, *м.* Короткій кафтанъ галицкаго мѣщанина. Гол. Од. 17. См. **Чекмíнь**. *Ми ся звихали, все село звоювали, чекмани поросили, на весілля спросили.* Грин. Ш. 511.

Чекмíнь, ня, *м.* Родъ верхней длинной одежды у мѣщанъ. О. 1862. УШ. 33. *Одітий він був по міщанському. у довгому сукняному чекмені, що спадав аж до самих чобіт.* Мир. Пов. II. 50. *То приїмов хтось незнакомий в плисовім чекмені.* Мкр. Н. 26. См. **Чекман**.

Чекота́ти, кочý, чеш, гл. Стрекотать. (Птах) *як стане чекотати.* Драг. 334.

Чекýша, ші, *ж.* Родъ деревяннаго молотка, которымъ бьютъ рыбу, бьющуюся на крючкѣ. МУЕ I. 41, (Добруджа).

Чéленко, ка, *с.* и **чéленок, нка**, *м.* Въ пальцѣ: кость, суставъ. Вх. Лем. 482.

Чéленати, наю, еш, гл.=**Чалапати**.

Чéлестник, ка, *м.*=**Челюстники**. Радом. у.

Челлéний, а, е=**Черленій**. *Челлені чоботята.* Гол. IV, 513. *Ягідки челлені.* Гол. IV. 514. *Дівчино, дівчино, челлена калино.* Гол. Ш. 404.

Че́льний, а, е=Чі́льний.

Че́люсти, тей, *м. мн.* Устье кухонной печи, дугообразное отверстіе между при́пічком и самою внутренностью печи. Вас. 193. Чуб. VII. 381. Мир. Пов. II. 76. *Або горілочку пили.... під челюстями запікану.* Котл. Еп. III. 63. *Залітали невеличкі гискорки по чорних челюстах печі.* Мир. Пов. I. 115.

Челю́стники, ків, *м. мн.*=**Челюсти.** Черниг. у. См. Челестник.

Челя́да, ди, *ж.*=**Челядь.** *Ой де ж се ти, козаченьку, з кріниці змивався,— між усію челядоньки мені сподобався.* Мил. 115. Ум. **Челя́донька.** *Там гуляла челядонька молода, а між тою челядою Петрика нема.* Грин. Ш. 541.

Челядя́н, на, *об.* 1) Взрослый сынъ, взрослая дочь. О. 1861. XI. Кух. 37. Мил. 159. *Бо чумак, бо чумак, бо чуманька дитина,—на те й мати вродила, щоб дівчина любила хорошого челядина.* Рудч. Чп. 184. *Да молодая дівчинонька челядин да вирвала орішечок як один.* Грин. Ш. 625. *Вона й да й уродила—хорошого челядина.* Маркев. 143. 2)=**Челядник.** Вх. Зн. 79.

Челяди́на, ни, *ж.* 1) Взрослая дочь, дѣвушка. *Ой тепер же я не дівка, тепер я в батька не дитина, не дитина та й не челядина.* Грин. Ш. 271. *В мене личко—як яблучко, тепер як калина, як вийду я на улицю,— мила, люба челядина.* Чуб. V. 12. 2) Женщина. Шух. I. 239, 32. *Пішла бідна вдова подвір улонькою да зустрілася із сусідонькою: „Ах, сусідо, сусідо, молода челядино, та чужая чужанино, прийми мене до смерти жити!* КС. 1884. I. 32. Ум. **Челяди́нонька.** Грин. Ш. 538, **челяди́ночка.** Мил. Св. 17. **Дівчина-челяди́ночка.** Мил. 88.

Челяди́нець, нця, *м.*=**Челядник.** *Твій челядинець великого стоїть: він уміє Богу молиться і мене навчив.* ЗОЮР. I. 48.

Челяди́нка, ки, *ж.*=**Челядниця.**

Челяди́нонька, ки, *ж.* Ум. отъ **челядина.**

Челяди́нський, а, е. Женскій. Шух. I. 123.

Челя́дка, ки, *ж.* 1)=**Челядниця.** *Вже й челядка у його, і наймит.* О. 1861. IX. 74. 2) Ум. отъ **челядь.** Ум. **Челя́донька, челя́дочка.** *А Свивка молодая вікном утікала. на молоду челядоньку спильна поглядала: — хапай, хапай, челядонько, малую дитинку, будеш жити. панувати, коли я не згину.* Чуб. V. 967. *Була собі челядочка Домна.* Чуб. V. 704.

Челя́дний, а, е. Слугамъ принадлежащій, свойственный. Желех. **Челя́дна хі́жа.** Кухня. Вх. Уг. 274.

Челя́дник, ка, *м.* Слуга, наемный работникъ. Драг. 162. Ном. № 10318. *Як буть поганим хазяїном, так краще гирним челядником.* Грин. II. 309. *Одягаєшся, як попів челядник.* Ном. № 11167. Ум. **Челядничёнько.**

Челя́дникува́ти, кую́, ешь, гл. Служить, быть слугой, наемнымъ работникомъ.

Челя́дницький, а, е. Принадлежащій, свойственный слугѣ, работнику.

Челя́дниця, ці, *ж.* Служанка, наемная работница. *Назову я тебе наймичкою або челядницею,—гріх мені буде.* Чуб. V. 847.

Челя́дно, *нар.* 1) Много женщинъ. Желех. 2) Много слугъ. Желех.

Челя́донька. челя́дочка. ки, *ж.* 1) Ум. отъ **челядь.** 2) Ум. отъ **челядина.**

Челя́дський, а, е. Принадлежащій, свойственный молодежи. *Челядські пісні.* Мил. 62. 63.

Че́лядь, ди и ді, *ж.* 1) Молодежь, молодые люди и дѣвушки. Рудч. Чп. 236. *А Наталя за всю челядь славилась красою.* Мкр. Н. 4. *Ходіти між челя́дь.* Бывать въ собраніи молодежи. Мил. 171. На свадьбѣ че́лядь—это участники свадьбы изъ молодежи. *Врязнули ложечками ще й тарілочками: Марусина челядь сідає вечерять.* МУЕ. I. 135. (Полт.). 2) Женщины (дѣвушки и замужнія). Шух. I. 31. Въ томъ-же значеніи употребляется: **біла челядь.** *Коли турки воювали, білу челядь забірали.* АД. I. 86. *Ні в чім буде між білу челядь піти погулятп.* АД. I. 109. 3) Слуги, прислуга, домочадцы. *Раз поїхав той князь на полювання, да й одбився у пущі од своєї челяди.* К. Оп. 7. *Попівський хліб роспірає челяді бік.* Ном. № 10337. *Даброва челядь.* Стор. Ум. **Челя́дка, челя́донька, челя́дочка.** *А за сим словом бувай же здорова, не сама собою, з отцем і маткою, із своєю челядкою.* Чуб. III. 299. *Усю челядоньку порозбужда.* Мет. 242. *Була челядонька, та вся заміж вийшла.* Грин. III. 174.

Чембо́р, ра, *м.* Полушелковая цѣтная лента, которой опоясываются сверхъ пояса крестьянки въ стрыйскомъ у. Гол. Од. 71. *Вимсемо із гор шовку дівкам на чембери.* Гол. IV. 458.

Чемер, ра, *м.* 1) Хохолъ. *Взяв від його*

добре за чемер. Борз. у. 2) мн. ? Внутренности? *Учокі не їв, так йому чемері затягло.* Ном. № 12140. См. **Чемір.** 3) Болѣзнь лошадей. Чуб. І. 57.

Чемéра, ри, *ж.*=**Чамара.** Желех. *На чемері собольовій золоті шнурки.* Млак. 65.

Чемéрис, са, *м.* ? *Чемерис, чемерис, чом дівочок не любиш?* Гол. І. 325.

Чемерúця, ці, *ж,* Раст. а)—**бíла.** Veratrum album L. ЗЮЗО. І. 140. б)—**жовтáва.** Veratrum Lobellianum. Шух. І. 20. в)—**чóрна.** Veratrum nigrum L. ЗЮЗО. І. 140.

Чемерівка, ки, *ж* Настойка на чемерúці. *Будем пити мед-горівку, а потому чемерівку.* Чуб. V. 715.

Чемéрка, ки, *ж.* 1) Родъ верхней одежды у мужчинъ съ таліей и со сборками сзади (изъ черкасину или подобной матеріи). КС. 1893. V. 279; XII. 447. *Погожика вбрали в городську чемерку і в шапрочезні шаравари.* Левиц. І. 410. 2)=Чамара. Гол. Од. 16.

Чемерчúна, ни, *ж* =**Чемерка.** *Чемерчика по коліна, що дівчина шила.* Грин. Ш. 177.

Чемíр, ру, *м.* Боль въ животѣ. *Як прологолднітий з'їст дашто нарешні, то дістане чемір.* Вх. Уг. 274. См. **Чемер.**

Чемеси́ти, шу́, сиш, *гл.* Давить, выдавливать, топтать. Угор.

Чемлíт, (ту́), *м.*=**Чемерка 1.** КС. 1893. XII. 447.

Чéмний, а, е. Вѣжливый, учтивый. *На жім стільчику чемний молодець на гуслі грає, красно співає.* Чуб. Ш. 274.

Чéмність, ности, *ж.* Вѣжливость, учтивость. Желех.

Чéмно, *нар.* Вѣжливо, учтиво.

Чемса́ти, шу́, шеш, *гл.* Лупить (кору). Угор. См. **Чимсати.**

Чемчикува́ти, кýю, еш, *гл.*=**Чимчикувати.** *А ну, пора чемчикувать, возьми на плечі з хлібом клунок.* Котл. Ен. Ш. 23.

Ченéць, нця́, *м.*=**Чернець.** *Роспоклятий ченець, що видумав чіпець.* Грин. Ш. 461.

Ченцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Монашествовать.

Чéнчик, ка, *м.* Ум. отъ чернець.

Ченчу́х, ха́, *м.* Родъ растенія. *У дібровї ченчух усіяла: ой як я піду за нелюбá, не цвіти, ченчух, у дібровї.* Рк. Макс.

Чеш, ші, *ж.*=**Чиш.** *Даси два рублі чеші посесорові.* ЗОЮР. І. 143.

Чешмовúй, á, é и пр. См. **Чишмовий** и пр.

Чешъ, *нар.*=**Чей.** *Біда, та що робити? Треба біду тішити, чешъ і біді колись конец буде.* Фр. Пр. 41.

Чепа, пи, *ж.* Предметъ на днѣ рѣки или пруда, за который зацѣпиться можетъ сѣть, удочка,—напр. корень, столбъ. *Туди не закидай невода, там чепа.* Днѣпръ.

Чепáк, ка́, *м.* Чепецъ. *Чужій жонці чепак купив, а своїй ємь заїв.* Гол. IV. 493. Ум. **Чепачóк.** Гол. IV. 403.

Чепáрити, рю, рить, *гл.* Расплясывать, корячить. Угор

Чепáритися, рюся, рився, *гл.* Раскорячиваться. Угор.

Чепáти, пáю, еш, *гл.* 1)=**Чіпати.** Мет. 15. 2) Сѣпшиваться. *На його матері намітка до кірок чепає.* Г. Барв. 86.

Чепачóк, чка́, *м.* Ум. отъ **чепак.**

Чепéлик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **чепель.** 2) Складной ножъ, привѣшенный у мужчинъ на поясѣ. Гол. Од. 60. 3) Родъ ножа изъ обломка косы съ мелко насѣченными клинообразными зубьями, употребляемый решетниками для разщепленія лыка. Вас. 175.

Чепелúна, ни, *ж.*=**Чепель.** *Ой украв я чепелину, ненька каже: здасться, сину.* Гол. І. 168.

Чепéль, ля, *м.* Ножъ съ отломленнымъ концомъ. Ум. **Чепéлик.** *Чики-чики чепелики зарізали рака.* Козелец. у.

Чепельгáти, гáю, еш, *гл.* Пилить (ножемъ). *Годі тобі чепельгати!*

Чепелá, лáти, *с.*=**Чепелик.** *Дурному телятї не давай чепеляти, бо заріжеться.* Чуб. І. 297.

Чепелявúти, ляю, еш, *гл.* Плохо играть. *Музика чепеляє, да так, каже, нешпетно.* Рудч. Ск. І. 75.

Чепóра, ри и **чепóрга, ги,** *ж.*=**Розсоха 1.** Вх. Зн. 80.

Чепоруха, хи, *ж.*=**Чепера.** Вх. Уг. 274. Ум. **Чеперушка.**

Чепóць, пцá, *м.* 1)=**Очіпок.** Гол. Од. 50. Kolb. I. 38. *Чув же я вісти і про тебе, молода Марусечко: да купують чепці й кибалочки да на твою головоньку.* Маркев. 118. 2) Сѣтка, связанная изъ снурковъ на головѣ у замужнихъ мѣщанокъ. Гол. Од. 26. Гол. Од. 59. 3) Второй желудокъ жвачныхъ. Вх. Уг. 274. 4) Сальникъ. Харьк. г. Ум. **Чóпчик.** Грин. Ш. 462.

Чепирга́ч, ча, *м.*=**Кажан.** Вх. Лем. 482.

Чепі́га, ги, *ж.* 1) Въ плугѣ: деревянная рукоятка или двѣ. Вас. 199. Чуб. VII. 398. Шух. I. 165. *На новосілля верись, а за чепігу держись.* Ном. № 10121. 2) и мн. Созвѣз. Ріонъ (?) Ком. I. 49. Миж. 148.

Чепі́лик, ка, *м.*=**Чепелик.** *Взяв ножик чепілик та й відтяв паличку.* Гн. II. 25.

Чепі́ль, ля, *м.* Обыкновенный ножъ съ деревяннымъ черенкомъ. Вх. Зн. 27. Такой-же ножъ, преимущественно старый съ отломаннымъ концемъ. Харьк. См. **Чепель.**

Чепірна́тий, а, е. Бахромистый, раздѣленный подобно перьямъ. Вх. Пч. I. 15.

Чепі́я, пії, *ж.*=**Чепіга** 1. Чуб. V. 698.

Чепі́яй, я́, е. 1) Ловкій, аккуратный. 2) Цѣпкій. *Чепкий як рябець.* Миж. 163. Ум. **Чепіня́ний.** *Вона в нас чепіняка дівчина.*

Чепко, *нар.* Ловко, опрятно, аккуратно, красиво *Треба чепко ходити, будуть хлопці любити.* Чуб. I. 246. *А таки свині чепче за тебе їдять: скільки понакришував та понакидав.* Кіев. у.

Чепліа́, лії, *ж.*=**Чаплія.**

Чепля́ти, ля́ю, ять, *гл.* Прицѣплять. *Дячиха чорна, чорна, хоч чеплій на спину веретена та в циганське шатро.* Левиц. ПІО. I. 371.

Чепля́тися, ля́юся, ялся, *гл.* Цѣпляться. Чуб I. 59. *Довгою косою за гілля чепляється.* МВ. II. 65.

Чепра́га, ги, *ж.* Аграфъ, застежка, пряжка съ украшеніями (для пояса, ожерелья и пр.). Шух. I. 275, 282, 130, 138.

Чепуля́ти, ля́ю, ять, *гл.* Итти, хромая. Вх. Пч. I. 15. Вх. Зв. 79.

Чепури́стий, а, е. Любящій опрятность, щеголеватый. *Не знаю, чи добре тобі, дочко, буде в цієї чепуристої свекрухи?* Левиц. КС. 107.

Чепури́ти, рю, ри́ш, *гл.* Прихорашивать.

Чепури́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Прихорашиваться. Чуб. V. 860. *Чепуриться, наче на весілля.* Ном. № 11211.

Чепу́рість, рости, *ж.* Аккуратность, опрятность, красота. *Гарно вас, паничу, хтось підстриг; зразу така чепурість, аж любо дивитися.* Харьк. у.

Чепу́рка, ки, *ж.* Чистеха, опрятная женщина. Сим. 131. См. Чепуруха.

Чепурку́ватий, а, е. Прихорошенный, прикрашенный. *Охотніймо почали наші хлоп'ята слухати бурлацьке городеєо Котляревського, аніж чепуркувату карамзинщину.* К. (Хата VIII).

Чепури́й, я́, е. Аккуратный, чистый, опрятный, красивый. Рудч. Ск. I. 131. *Учу й прясти, чепурною хазяйкою бути.* Г. Барв. 435. *Хороша та чепурка, як тая лебедя.* МВ. II. 76. Ум. **Чепури́ненький, чепури́сенький.** *Чепуренька, як мазничка.* Ном. № 11268. *Юпочка рабенька й сама молоденька, да якая ж хорошая, яка чепуренька!* Макс. (1849), 64.

Чепури́ти, ню, ить, *гл.* Становиться красивѣе.

Чепу́рно, *нар.* Аккуратно, опрятно, красиво, хорошо. Левиц. I. 331. Ум. **Чепурне́нько, чепурне́сенько.** *Стара бабуся одягнена чепурненько.* Левиц. I. 172. *Шия ж білесенька, білесенька, от як бы з крейди чепурненько вистругана.* Кв. *Вклонилось і привітало мене чепурненько.* МВ. I.

Чепуру́н, на́, *м.* Опрятный человѣкъ; франтъ. *Дід Омелько такий вже чепурун був, що й соломинка даремно не валялась.* О. 1862. VIII. 15.

Чепуру́ха, хи, *ж.* 1) Опрятная женщина; франтиха, щеголиха. НВолыи. у. *Латик дочку мав чепуруху, проворку, гарну і моргуху.* Котл. Ен. IV. 15. См. **Чепурка.** 2) Большая рюмка. *Здрінчусь, мов випив чепуруху.* Котл. Ен. V. 72. Ум. Чепурушка, чепуру́шечна. *Гарна баба, люба баба, чепурушка!* Г. Барв. 498.

Чепу́чик, ка, *м.* 1)=**Чебчик.** Левиц. Пов. 97. Мил. М. 32. 2) Ум. отъ чепець. 3) Сорочка, въ которой иногда родится ребенокъ. (КС. 1893. VII. 76) или животное. (Богод. у.).

Черв, ва́, *м.* 1) Червь. Въ этомъ значеніи употребляется, кажется, лишь во мн. ч., а единств. ч. замѣняется словомъ **червак.** *Не то черви, що ми їмо, а то що нас їдять.* Ном. № 7232. 2) Соб. Личинки пчелъ. *Черв в уликах в студені і в браку пожитку погинув.* Гн. II. 31.

Черва́, ві́, *ж. соб.* 1) Черви. *Одколи як тепло вже стало, а гусені нема, черви зовсім так мало.* Греб. 365. 2) Личинки пчелъ. 3) Мозговые глисты у овецъ.

Черва́к, ка́, *м.* 1) Червякъ. Миж. 194. *Уподобився, як червак у хрінї.* Ном. № 12245. 2)—*лихій.* Гадюка черная. Вх. Зн. 79. Ум. **Черва́чок.**

Черва́ко́вий, а, е. 1) Принадлежащій червю. 2) Изъѣденный червями. **Желех.**

Червакови́тий, а, е=Червивий. *Червакови́тий оріх.* Вх. Лем. 482.

Червачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ червякъ.

Черве́ний, а, е=Червоний. Угор. *Черве́не вино.* Гол. II. 712. *Вільха черве́на.* Гн. I. 26.

Черве́ниця, ці, *ж.* 1) Насѣк. Pyrochroa coccinea. Вх. Пч. II. 27. 2) Родъ красной глины. Вх. Лем. 482.

Черве́ніти, нію, ѣш, *гл.* Краснѣть. Угор.

Червеноб'о́чка, ки, *ж.* Порода грушъ. Вх. Уг. 274.

Червенод'у́пец, пца, *м.* Пт. Ruticilla phoenicura. Вх. Уг. 275.

Че́рвень, вня, *м.* 1)=**Червець 1.** 2)= **Червець 2.** Вх. Пч. I. 5.

Червена́к, ка́, *м.* 1) Пт. Erythacus rubecula. Вх. Уг. 275. 2) Пт. Lusciola rubecula. Вх. Пч. II. 12. Ум. **Червеня́чок.**

Че́рвёць, вця, *м.* 1) Мѣсяцъ іюнь. *Так земна вісь нахиляється північним кінцем до сонця аж до десятого черве́ця.* Дещо. (Въ этомъ знач. ударе́ніе на 1-мъ слогѣ: че́рвець). 2) Кошениль, Coccus cacti. МУЕ. III. 165. Польская кошениль, Coccus polonicus. 3)—вцю. Шелкъ, окрашенный кошенилью. 4) Кровь изъ дѣвственной плевы. Маркев. 141. 5) Раст. Potentilla argentea L. ЗЮЗО. I. 132.

Черві́вий, а, е. Съ червями, червивый. *Уродиться ж дріна, мов черві́вива ріпа.* Ном. № 8499.

Черві́віти, вію, ѣш, *гл.* Червивѣть. Черк. у.

Че́рвити, ся, влю, ѣя, вив, ся, *гл.* О насѣкомыхъ: выплаживать, класть яички. *Матка черви́т.* Вх. Зн. 79.

Черва́ця, ці, *ж.* Насѣк. Coccus ligniperda. Вх. Пч. I. 5.

Черві́шник, ка, *м.* 1) Мѣсто, гдѣ есть червь? черви? *Поможи мені, Мати Божа, сі зуби зашептати, із під їх черви викликати. Черви, черві́шники! і не я їх викликаю....* (Заговоръ отъ боли зубовъ). Мил. М. 77. 2) Раст. Potentilla argentea L, которымъ лѣчатъ скотъ отъ червей. Борз. у. ЗЮЗО. I. 132. См. **Червець 5, черевни́к, черчи́к.**

Черві́вець, вця, *м.* Червонецъ. *Черві́нець хоць маленький, але важненький.* Ном. № 1386. Ум. **Черві́нчик.** *Черві́нчики бря́жчать.* Гліб.

Черві́нка, ки, *ж.* 1) Кровавый поносъ, дизентерія. Угор. Галиц. 2) Брюшной тифъ. Вх. Зн. 79. 3) Родъ рыбы: Leuciscus erythrophtalmus. Вх. Пч. II. 19.

І. Че́рвінь, вені, *ж.*=**Черві́нька.** Шух. I. 262, 263.

ІІ. Че́рвінь, вню, *м.* Румянецъ. Встрѣчено только у Щоголева: *Я бачу меміч, бліди́й вид і щоки черві́нем покриті.* Щог. Сл. 17.

Черві́нька, ки, *ж.* Охристое коричнево-красное красящее вещество (для глиняной посуды). Вас. 182.

Черві́ньковий, а, е. Коричнево-красный (о цвѣтѣ глиняной посуды). Вас. 184.

Черві́ти, вію, ѣш, *гл.* Болѣть. Мяж. 194.

Че́рво, *нар.* Красно. *Сонце сіда черво.* Мяж. 194.

Червона́стий, а, е=Червоня́стий. Херс.

Черво́ний, а, е. 1) Красный. *Черво́на калина. І черво́ні чоботи мулять.* Ном. № 1998. 2) Какъ существ. Червонецъ. О. 1862. IV. 18. Грин. III. 546. *Ой викинув пан Каньовський на стіл сто червоних.* Чуб. V. 428. Ум. **Червоне́нький, червоне́сенький.** *Черво́ненькі черевички.* Рудч. Ск. I. 16. См. **Червений, черлений, чеплений.**

Червона́ти, ну́, ни́ш, *гл.* Окрашивать въ красный цвѣтъ. *Сонце ховаю черво́нить.* Шевч. 62.

Черво́ність, ности, *ж.* Краснота. Желех.

Черво́ніти, нію, ѣш, *гл.* Краснѣть. *Мак черво́ніє.* МВ. I. 84. *Не́бо, палаючи, почина черво́ніти.* МВ. II. 65.

Черво́но, *нар.* Красно. *Сонечко за гору пада, блищить вода черво́но.* МВ II. 75.

Червоноб'о́кий, а, е. Краснобокій. *Вийняв здорову дулю червоноб'о́куу.... і подає дівчині.* Св. Л. 204.

Червоновёрхий, а, е. Съ краснымъ верхомъ. *Шапки черво́новерхі.* Морд. Оп. 58.

Червонова́тий, а, е. Краснолицый, румяный. Черк. у. Левиц. Пов. 297.

Червоногру́дий, а, е. Съ красною грудью (о птицѣ, напр. снигирѣ). Греб. 390.

Червоножо́втий, а, е. Красно-желтый, оранжевый. *Червоножо́втий лист* (в осени). Щог. Сл. 108.

Червонозло́тий, а, е. Золотисто-красный. *Горобина роскинула зелений намет і ясно на їй ягід червонозло́тих.* МВ I. 156.

Червонокри́лий, а, е. Съ красными крыльями. Желех.

Червонолиця́вий, а, е=Червоноли́ций. *Перекупка, як жар червонолиця.* МВ. I.

23. *Із туману, як кажуть, стала виглядать червонолиняя Діана.* Шевч. 576.

Червономо́рдий, а, е. Красномордый, краснорожій. *Червономордий пан.* Левиц. ПІО. І. 377.

Червононо́гий, а, е. Красноногій. Желех.

Червонопи́кий, а, е = Червономордий. *Червонопикий ксьондз.* К. ЦН. 306.

Червонорожёвий, а, е. Алый. *Цвіт королевий схилив свою головоньку червонорожеву.* Шевч. 315.

Червонува́тий, а, е = Червонявий. *Червонуватий світ.* Левиц. І. 120.

Червоню́к, ка́, *м.* Родъ краснаго съѣдобнаго гриба. Вх. Зн. 79.

Червоню́х, ха, *м.* Снигирь. Вх. Пч. II. 11. См. **Снігур.**

Червоня́вий, червоня́стий, а, е. Красноватый. *Одлик червонястий майнув по білих стінах.* Левиц. І. 26.

Червото́ка, ки, *ж.* 1) Насѣк. Anobium. Вх. Пч. І. 5. 2) Изъѣденный червями. *Сиройжки такі тобі червотоки.* Кролев. у.

Черото́кий, а, е. Червоточный. *Червотока горошина* Дещо.

Червото́чина, ни, *ж.* 1) Червоточина. *На дерево зрубленє нападе черточина.* Чуб. І. 10. 2) = **Червотока 2.** *До Івана (VI. 24) з дерева пада уєяке яблуко, а після Івана тілько червоточина.* Мнж. 157.

Черви́ця, ці, *ж.* 1) (коньскій). 2) Кошенильный.

Черви́чний, а, е. 1) Окрашенный въ **червя́ць.** 2) Сдѣланный изъ шелка **червя́ць** или съ примѣсью его. *Плахта на ній хортацька, червчата.* Кв.

Черви́чка, ки, *ж.* **Плахта-червичка.** Плахта вытканная изъ шелка **червя́ць** или съ примѣсью его. Ум. **Черви́чочка.** *Ой плахотка-червчаточка.—дивуйтеся, дівчаточка.* Шевч. 375.

Че́рвчик, ка, *м.* = **Червець 2, 5.** *Ой уродив червчик зеркистий.* МУЕ. І. 161.

Червчи́стий, а, е. Употребляется какъ эпитетъ **червцю.** *Да пішов доцик краплистий, да вродив червчик червчистий.* Нп.

Черв'я́к, ка́, *м* = **Червак.** Ном. № 4906. *Утрапилось черв'яку на віку.* Посл. Ум. **Черв'я́чок.** Ном. № 13352.

Черв'я́чо́к, чка́, *м.* 1) Ум. отъ **черв'як.** 2) Родъ **мережки.** (Залюбовск.). Родъ узора при сшиваніи **плахти.** Черниг. у. 3) Ум. Родъ кушанья изъ гречневой каши, протертой на решето, съ макомъ. Маркев. 164.

Че́рга, ги, *ж.* Очередь, чередъ. ЗОЮР. II. 27. *Приходить черга і до дякових.* Рудч. Ск. II. 29. *Ми тебе поїли, годяли і до розуму довели,—служи за нашу чергу.* Кв. **Че́ргою.** По очереди. **Під че́ргу прийтйся.** Попасть въ очередь. Константиногр. у. **Застібувати че́ргу.** Ожидать очереди. Левиц. І.

Черга́ниькати, каю, ати, *гл.* Скрипѣть съ визгомъ (ножемъ о тарелку, желѣзомъ, черепкомъ и пр.). *На стовпі бляшане пістівництво: куди вітер, туди й він обертався та черганькав.* Св. Л. 77.

Черго́вець, вця́, *м.* Очередной казакъ, назначенный на стражу и пр. *Одни малеча в куренях зостались, і черговців, що про посли стояли, масилу вдержав я на чаті в замку.* К. Бай. 36.

Черго́вий, а́, е. Очередной. Черк. у. *Біжи, поскупляй чергове козацтво.* К. Бай. 25.

Черготі́ти, чу́, чи́ш, *гл.* = **Чергиькати.** *Чув, як він підпилює дуба в лісі, бо пилка черготіла дуже.* Лохв. у. *У млині камінь часто черготить.* Лохв. у.

Чергува́тися, гу́ю, ю́ся, *гл.* 1) Чередоваться. 2) Уговариваться относительно очереди,—когда чьи. *Прийшли коло того лоху та й чергуються, єден до другого каже: „Лізь ти.“* Чуб. II. 634. *Стали чергуватись, кому б пити.* Св. Л. 231.

Черда́к, ка́, *м.* 1) = **Чардак.** АД. II. 218. *На чердак виступає.* АД. І. 182. 2) Носъ большой лодки, дуба. Мнж. 179.

Черда́ш, ша́, *м* = **Чередник.** Вх. Зн. 80.

Черева́нь, ня́, *м.* 1) Человѣкъ съ большимъ животомъ. *Незабаром прийшов якийся пан-черевань, і стали вони ходити із панію радитись.* МВ. II. 38. 2) = **Черева́нька.** Вх. Пч. II. 20.

Черева́нька, ки, *ж.* Рыба Cyprinus amarus. Вх. Лем. 482. См. **Ревуга.**

Черева́тий, а, е. 1) Съ большимъ животомъ, брюхатый. *Чужи діти черевати й головаті і багацько їдять, а вже мої, як паненята.* Ном. № 9240. 2) ж. р. Беременная. *Чим баба, виковата, що вівка черевата.* Ном. № 4061.

Черева́тіти, тію, ши, *гл.* 1) Пріобрѣтать большой животъ, дѣлаться брюхатымъ. 2) Беременѣть, брюхатѣть.

Черева́ць, вцю, *ж.* Раст. Stellaria media. Шух. І. 22.

Черева́ч, ка, *м.* Башмакъ. Чуб. VII.

431. *В чужий черевик ноги не сажай.* Посл. **Черевйк з крйльцями.** „Вашмакъ съ стачнымъ задникомъ, на подкладкѣ.“ Вас. 162. Ум. **Черевйчок, черевйченько.** *Дивіться, молодиченьки, які в мене черевиченьки.* Чуб V. 1158.

Черевйна, ни, *ж.*=**Черево.** *Живіт мене болить, на піч мене пустіть, на сому середину загріти черевину.* Шух. I. 97.

Черевичі, чáти, *с.* Преимущ. во мн. ч. **черевичáта.** Башмачки. Гн. I. 14.

Черевйченько, ка. *м.* Ум. отъ **черевик.**

Черевйчний, а, е. Башмачный.

Черевйчник, ка, *м.* 1) Башмачникъ. 2) Раст. Nepeta nuda L. ЗЮЗО. I. 177.

Черевйчок, чка, *м.* 1) Ум. отъ **черевик.** Рудч. Ск. I. 16. 2) мн. Раст. а) Orobus vernus L. ЗЮЗО. I. 130. б) Cypripedium Calceolus L. ЗЮЗО. I. 120. в)—**Бо́жої Ма́тері.** Impatiens noli tangere L. ЗЮЗО. I. 125.

Черевірний зуб. Коренной зубъ. Вх. Уг. 275. См. **Черенній.**

Черевко́, ка́, *с.* Ум. отъ **черево.**

Чéрево, ва, *с.* 1) Брюхо, животъ. *Мовчанка не тушить і череза не дме, та весь гнів тушить.* Посл. Чрево. *Ріки води живої з черева його потечуть.* Св. I. VII. 38. 2) Часть рыболовнаго снаряда сак. Шух. I. 224, 228. 3) Утолщенная средняя часть веретена. Шух. I. 148. Ум. **Черевцé, черевцé.**

Черевýга, ги и **черевýха, хи,** *ж.* Рыба, Rhodeus amarus (Rhodeus sericeus). Вх. Пч. II. 20. Вх. Лем. 482. Вх. Уг. 275. Ум. **Черевýшка.** Вх. Уг. 275. См. **Черевань, черевáнька, пукас.**

Чередá, дй, *ж.* 1) Стадо крупнаго рогатаго скота. Вас. 197. *Народ—як товар у череді: усякі є.* Ном. № 2452. 2) Раст. Bidens tripartita L. ЗЮЗО. I. 114. 3) Просо разныхъ сортовъ. Мнж. 194. Ум. **Чердка.**

Чередáрь, ря, *м.* Пастухъ. Угор.

Чередíльниця, ці, *ж.* Вѣдьма, отнимающая у коровъ молоко. Ез. V. 61.

Чередни́к, ка́, *м* Пастухъ стада рогатаго скота. *Коли б слухав Бог чередника, то б за літо вся черєда видохла.* Посл. Ум. **Чередничóк, чередни́ченько.**

Чередникувáти, кýю, еш, *гл.* Быть пастухомъ стада рогатаго скота.

Чередня́ця, ці, *ж.* Пастушка (при череді). Щог. В. 88. Ум. **Чередни́чка.**

Чередниче́нко, ка, *м* Сынъ **чередника.** Полт. г.

Чередни́ченько, ка, *м.* Ум. отъ **чередник.**

Чередни́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **чередниця.** *Мене ще змалку тітка в чередниченьки оддала. От від ранку і до нічки все пасу я теличок.* Щог. Сл. 28. 2) Жена **чередника.** Харьк. г.

Чередничóк, чка́, *м.* Ум. отъ **чередник.**

Чере́жний, а, е. Очередной.

Чéрез, *пред.* 1) Черезъ, чрезъ. *Через темний ліс ясним соколом лети.* Нп. 2) Черезъ посредство, при помощи. *Через слуг до пана, а через святих до Бога.* Ном. № 146. 2)—**те.** Поэтому, потому, оттого. *На осінні повісивсь Юда, через тее вона і трясеться, хоч вітру і немає.* Чуб. I. 76. *Через те й везено йому, що він не міг іти.* Харьк. 4) По причинѣ, из-за, благодаря.—*Через таку бабу чорт.... посиве.* Ез. V. 158. *Через неї мій вік молодий пропадає.* МВ. 5) Черезъ, по истеченіи (извѣстн. времени). *Буде у вас через місяць дитина.* Рудч. Ск. I. 19. *Через три дні знайшли його.* Св. Л. II. 46. 6) За (извѣстное время). *Через таку бабу чорт через одну ніч посиве.* Ез. V. 158. 7) Въ продолженіе. *А я живу при нещасті через усі віки.* КС. 1882. VIII. 281. *Коли б то можно бути через зіму котом, через літо пастухом, а на великдень попом.* Чуб. I. 231. *Те ж співають, прикладаючи до тещі, і так через усю дорогу.* О. 1862. IV. 31. 8)—**лад.** Слишкомъ, чрезмѣрно. Ном. № 7690.

Черезнóжниця, ці, *ж.*=**Поверхниця.** Шух. I. 138.

Черезплíчник, ка, *м.* Перевязь (у воевныхъ). *І черезплічники—то й те все позолочуване, шабля при боку вся буде в золоті.* ЗОЮР. I. 140.

Черезсі́дєлець, льця, *м.* Черезсѣдельникъ. Чуб. II. 674.

Черезсі́дєлок, лка, *м.*=**Черезсідєлець.**

Черéмуха и **черéмха, хи,** *ж.* Раст. Prunus fadus L ЗЮЗО. I. 133. *Викопаю я черемху в темному лугу.* Грин. Ш. 199. Ум. **Черéмушка.** Грин. Ш. 199.

Черемши́на, ни, *ж.* Одно дерево черемухи. *Пишна черемшина вимахує білими своїми вітами.* Федьк. Пов. 95. *Була одна черемшина, та й та усохла.* Чуб. V. 121.

Черéн, на, *м.* 1)=**Лемíш.** О. 1861. XI.

Св. 51. 2) Черенокъ (ножа). Шух. I. 274, 284.

Черéнка, ки, *ж.* 1)=**Черен 2.** Вх. Зн. 80. 2) Anas crecca. Вх. Пч. I. 16.

Черéнній зуб. Коренной задній зубъ. Вх. Пч. I. 15. См. **черевíний.**

Черенкý, кóв, *м. мн.* 1) Черенковъ (ножа). См. **черен.** *Кинув на дорогу черенки зо складного ножика.* Чуб. II. 670. 2) Шрифтъ (типографскій).

Чéреп, па, *м.* 1) Черепъ. Грин. I. 220. *Вимовляю з голови, з черепа.* ЕЗ. V. 105. *До мізку череп розбивав.* Котл. Ен. 2) Большой черепокъ. Харьк. у.

Черепáнька, ки, *ж.* Ум. отъ черепанія. Вх. Зн. 80.

Черепáння, ня, *с.* Глиняная курительная трубка (цѣлая или разбитая). Желех. Вх. Зн. 80. Ум. **Черепáнька.** Вх. Зн. 80.

Черепáта, хи, *ж.* 1) Черепаха. Чуб. I. 66. *Швидкий, як черепаха.* Ном. № 11000. 2) Глиняная курительная трубка. Шух. I. 36.

Черепашéня, нáти, *с.* Дѣтеныш черепахи. Мил. М. 30.

Черепáшка, ки, *ж.* Раковина. Ромен. у. Вх. Пч. II. 28. *Світилось чисте пісчане дно з білими черепашками.* Левиц. I. 63.

Черепúнка, ки, *ж.*=**Черепочок.** Грин. Ш. 365. Г. Барв. 365.

Черепúця, ці, *ж.* У горшечниковъ слой бракованной посуды, накладываемый на своды гончарной печи; на него ставятъ подлежащую обжиганію посуду. Вас. 180.

Черепóк, пкá, *м.* 1) Черепокъ. Рудч. Ск. II. 154. *Дарма, що в черепку, аби курицяя жарена.* Ном. № 12183. 2) Черепъ человѣка. Константиногр. у. Ум. **Черепóчок.** Чуб. V. 1123.

Черепýшечка, ки, *ж.* Ум. отъ черепушка.

Черепýшка, ки, *ж.* 1)=**Черепинка.** КС. 1883. II. 393. Грин. Ш. 437. 2) Шутливо: рюмка. 3) Створчатая раковина ракушки, устрицы. Подольск. г. Ум. **Черепýшечка.** *Вареної горілочки хочу маленькуу черепушечку.* Рк. Макс.

Черепчá, чі, *ж.* Родъ невода, употребляемаго на Днѣстрѣ. Браун. 11.

Черéп'я, п'я, *с. соб.* Черепки. Радом. у. *Ухопив миску... да тоді в двері! так череп'я й розлетілось.* Г. Барв. 203.

Череп'áний, а, е. 1) О гончарныхъ издѣліяхъ: глиняный. *Зайчик череп'яний.* МВ. II. 31. *Глечик череп'яний.* К. Псал 3. 2) Черепичный. *Крізь череп'яну стелю спустили його.* Св. Л. V. 19.

Череп'áнка, ки, *ж.* 1)=**Черепок.** *В череп'яниці ладанцю роспустили.* ЗОЮР II. 284. 2) Глиняная курительная трубка. Желех.

Чéрес, са, *м.* Кожаный поясъ, въ которомъ носятъ деньги; дѣлается изъ двухъ широкихъ ремней, положенныхъ одинъ на другой и сшитыхъ вдоль по краямъ; внутренность и наполняется деньгами. Чуб. VII. 417. Гол. Од. 14. *Посадили Морозенка на тісовім стільці, зняли, зняли з Морозенка з чересом червінці.* Пп. *Має грошей два череси.* Рудч. Чп. 123. Ум. **Чересóк.** *Оттоді то ковак, бідний нетяга, як став сій слова зачувати, так він став чересок виймати, став шинкарці молодій Насті кабашній увесь стіл червінцями устилати.* ЗОЮР. I. 206.

Чересло́, лá, *с.* 1) Въ плугѣ: ножъ, рѣзецъ. Чуб. VII. 398. 2) мн. Чресла. *Я тебе (ураз) вишіпчую, я тебе з кришів і чересла вибіраю.* Мил. М. 84.

Чересóк, ска́, *м.* Ум. отъ **чересо.**

Черéт, ту, *м.*=**Очерет.** Мил. М. 69. *Ой там моя хатонька край води з високого дерева—лободи. А ще к тому* (сѣнечки) *приплету з високого дерева черету.* Мет. 121.

Черéтка, ки, *ж.* Стебель конопли? Ум. **Черéточка.** *Оддала мене матонька моя, не оддала—утопила, як ту черепочку конопляночку у ставочку помочила.* Чуб. V. 749.

Черéтниця, ці, *ж.* Раст. Calamagrostis Halleriana. Шух. I. 20.

Черéха, хи, *ж.* Шпанская вишня, Prunus Duracina. Желех. Шух. I. 109.

Чéрець, рцю, *м.*=**Червець 2—4.** МУЕ. I. 175. *Ой плахотка-черчаточка, на три пальці черцю.* Чуб. V. 675. Ум. **Черчúк.**

Черéшенька, ки, *ж.* Ум. отъ **черешня.**

Черешнá, ни, *ж.*=**Черешнина.** *Замість крижа утнули в головах черешню.* Чуб. II. 473. Ум. **Черешнáя.** Чуб. II. 474.

Черéшневий, а, е. Черешневый. *Черешневий садочок.* Левиц. I. 83.

Черешнúк, кá, *м.* Черешневая заросль. *Цвинтар заріс черешником.* МВ. I. 106.

Черешнúна, ни, *ж.* Одно дерево черешни. *Ой вишнино-черешнино, чим ти листу не пускаєш?* Чуб. V. 202.

Черéшня, ні, *ж.* Черешня, Prunus Avium L. ЗЮЗО. I. 182. *Зеленіють по*

садочку черешні та вишні. Шевч. 69. Ум **Черёшенька.** Мет. 12.

Черешня́к, ку́, *м.* Coccothraustes vulgaris. Вх. Уг. 275. См. **Чупкар.**

Черешня́нка, ки, *ж.* Родъ кушанья изъ черешневыхъ ягодъ. *Черешнінка або ягодінка вариться з черешневих ягід і заправляється молоком або сметаною.* МУЕ. І. 101.

Черешня́р, ра, *м.*=**Черешняк.** Вх. Уг. 275.

Черя́ти, рю, ряш, *гл.* Облупливать кору. Угор.

Черя́чка, ки, *ж.*=**Чирка 1.** *Коло криничкы плавають черячки.* Чуб. Ш. 427.

Черідка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **череда.** 2) Свиное стадо. Грин. II. 293. *Ніхто в людей не бачив, щоб свині увечері верталисъ додому з черідки не біжучи.* Грин. II. 292.

Черінь, ня́, *м.* и *ж.* 1) Подъ печи. Рудч. Ск. І. 134. *Наказав жінці топити, а як роспеклась черінь....* Мнж. 117. 2) Платформа надъ сводомъ кухонной печи (между **комі́ном** и стѣной). Вас. 194. *Як черінь гарячий, так треба насипать жита, щоб сохло.* Козелец. у. 3) Полъ гончарной печи, покрывающій своды. Вас. 180. 4) Значительное пространство, покрытое чѣмъ-нибудь. *Надибала цілу черінь грибів.* Борз. у. 5) **Черінём сі́ли.** Въ кружокъ сѣли? Ном. № 14030. *Чумаки сіли черінем полудняти.* (К. П. Михайлючукъ).

I. Черк, *межд.* 1) Выражаетъ движеніе рѣжущаго орудія. *Підняв косу та черк себе!* МВ. 2) Выражаетъ ударъ, хвать! *З сим словом черк його в пику!* Кн. 3) Выражаетъ хватаніе, хвать! (Собака) *кабана черк за ногу і покусала.* О. 1862. IV. 88. 4) Смокъ. *Вечера зараз одгадала, що в добрий час сюди попала, Вулкана в губи зараз черк!* Котл. Ен. 5) Выражаетъ быстрое движеніе, напр. скачекъ. *А я меж старі верби та скоком на пеньок, а з пенька черк на вербу.* МВ. (КС. 1902. X. 154).

II. Черк, ку, *м.* Мигъ. Встрѣчено у. М. Вовчка: *Ясні очі дівочі дивилися на Кармеля і у той самий черк і собі посмутилися.* МВ. Ш. 12.

Черкавка, ки, *ж.* Погремушка, трещетка. Вх. Лем. 482.

Черкасе́вий, а, е=**Черкасиновий.** *Черкасева корсетка.* Г. Барв. 206.

Черкаси́ни, ну́, *м.* Родъ бумажной сѣрой ткани, употребляемой для одежды. *Привіз їй.... на корсет черкасину.* Г. Барв. 204.

Черкаси́новий, а, е. Сшитый изъ **черкасину.** Харьк. *Корсет черкасиновий.* Г. Барв 205.

Черка́ти, каю, еш, *гл.* 1) Проводить черту, чертить. *Як надрізує чоловік хліб цілий, то попереду черкає ножем навхрест.* Чуб. І. 109. 2) Писать. *Батюшка усе зашептував і записував; сестра Меланія теж собі пірцел. черкала.* МВ. II. 204. 3) Бить (огнивомъ). *Кресалом черкає.* О. 1861. XI. 44. 4) Ругаться, поминая чорта. *Не найшов дверей та й черкає: „Що воно за чорт там?“* Мил. М. 5. 5) Вышивать. *Горілку, мед не чаркою, поставцем черкав.* Шевч. 155. *Прогуляє; кажуть, черкає добре.* Мир. Пов. II. 44. 6)=**Черчати.** Вх. Лем. 482.

Черка́тися, ка́юся, ешся, *гл.* Дотрогиваться, касаться. МУЕ. Ш. 90. *Вже туж-туж хліба стає, вже так, що по засіках міркою і дно черкається.* Кв. *И плече черкалося з його плечем.* Мир. Пов. I. 151.

Черка́ч, ча, *м.* Пт. Turdus viscivorus, желтоносый дроздъ. Вх. Лем. 482.

Черке́с, са, *м.* 1) Черкесъ. Грин. Ш. 603. *І всі черкеси в табуни летучих коней попускали.* Мкр. Г. 30. 2)=**Чемерица,** Veratrum album L. Мил. М. 106.

Черке́ска, ки, *ж.* 1) Черкешенка. *Стерігсь, щоб любощів йому черкеса з ними не сунула.* Мкр. Г. 19 2) Родъ одежды верхней: черкеска. *З вильотами черкеска.* Стор. II. 164.

Черке́ський, а, е. Черкесскій. *Черкеська старшина.* Мкр. Г. 16.

Черкі́тка, ки, *ж.* 1) Погремушка, трещетка. Вх. Уг. 275. 2) Ruticilla phoenicura. Вх. Лем. 482.

Черкну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **черкати.** 1) Черкнуть, быстро провести одну черту. *Черкнув раз пером та й уже.* 2) Рѣзнуть. *Черкнув ножем,— так кров і бризнула.* Харьк. 3) Выпить сразу. *Черкнув чарку, утерся й пішов.* Харьк. 4) Побѣжать, броситься. *А я черкну як ластівка та до перелазу.* Щог. В. 21. *Черкнув із неба, аж курить.* Котл. Ен. I. 28. 5) Ударить. *Черкнув його добре в ухо. Куля мене таки черкнула добре.* Г. Барв. 406. 6) Бросить, швырнуть. *Так черкнув ним* (хлопцем) *об землю, що аж*

загуло. Св. Л. 224. *Як черкне мене́ вгору, то я фуркну́ як з лу́ка.* МВ. (КС. 1902. X. 155).

Черкну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Одн. в. отъ чернатися. *Чарка так і задзвеніла, як черкнулась об його зуби.* Левиц. ПЇО. I. 372. *Нехай йому так легенько икнеться, як павине пір'я об воду черкнеться.* Ном. № 11612.

Черкону́ти, ну́, не́ш, *гл.* То-же, что и **черкну́ти**, но съ большей силой. *Як під-скоче та черконе шаблею!* Рудч. Ск. II. 77.

Черко́ти, кочу́, ко́чеш, *ж. мн.* Родъ шпоръ съ побрякушками по сторонамъ сапога,—ими выбиваютъ тактъ въ танцахъ. Гол. Од. 80.

Черле́ний, а, е=**Червоний.** Шух. I. 152, 124, 98. *А сам* (опришок) *такий черлений.* Федьк.

Черлени́ця, ці, *ж.* ? *Закувала возуленька ой під черлениця́.* Гол. I. 161.

Черне́тка, ки, *ж.* Плáхта-черне́тка. Плахта чернаго цвѣта.

Черне́цтво, ва, *с.* 1) Монашество. 2) Соб. монахи. К. ПС. 119.

Черне́ць, *род. п.* **черця́, ченця́,** *мн.* **ченці́.** 1) Монахъ. Ном. № 13445. *Чорт не плаче, коли черне́ць скаче.* Ном. *Ченці, попи і крутопопи.* Котл. Ен. III. 42. 2) Одинокая кегля, стоящая на чертѣ „города" при игрѣ въ **сирáлі.** КС. 1887. VII. 477. 3) Раст. Actaea spicata L. ЗЮЗО. I. 109. 4) **Місяць-черне́ць.** Согласно народному опредѣленію: а) календарный мѣсяцъ въ 30 дней, первое и послѣднее число котораго придутся въ постъ, или б) луна, первая и послѣдняя четверть которой придутся въ постъ. *Як прийде місяць-черне́ць, то буде й світові кінець.* Мнж. 156. Ум. **Чéнчик.** К. ЧР. 84. **Чéрчик.**

Черне́цький, а, е. Монашескій. *Черне́цький хліб по козацькій їзиж.* Ном. № 13353.

Черне́чий, а, е=**Черне́цький.** *Черне́ча злоба до гроба.* Ном. № 202. *Надів на себе рясу черне́чу.* Рудч. Ск. II. 148.

Черне́ччина, ни, *ж.*=**Черне́щина.** Вх. Зн. 80.

Черне́щина, ни, *ж.* Монастырскія помѣстья.

Черни́ло, ла, *с.*=**Чорни́ло.** *Спробувать пера й чорнила, що в йому за сила: так перо пише, як муха дише.* Ном. № 6086.

Черни́ти, ню, ниш, *гл.*=**Чорни́ти.** *Ти, негідний сину, черниш мою дитину.* Чуб. V. 70.

Черни́ця, ці, *ж.* 1) Монахиня. *Одна пішла в-вісень заміж, друга у м'ясниці, а третяя чотиряая пішла у черниці.* Нп. 2) Черника, Vaccinium Myrtillus L. Анн. 371. *Одна пішла до світлиці, друга до пивниці, а третяяя чорнявая у ліс по черниці.* Чуб. V. 168. 3)=Ожина, Rubus fruticosus L. Вх. Лем. 482. Ум. **Черни́чка, черни́ченька.** Чуб. I. 150.

Черни́чити, чу, чиш, *гл.* 1) Быть монахиней, богомольствовать. 2) Жить монашеской жизнью. *Понеділкує, черничить, киянок годує; свічку, ладан в церкву Божу любить подавати.* Мкр. Н. 30.

Черни́чка, ки, *ж.* Ум. отъ **черниця.**

Черні́т, ту, *м.* Черная шерстяная пряжа.

Черні́тка, ки, *ж.* Плахта-**черні́тка**=Черне́тка. Ум. **Черні́точка.** *В неї плахта черні́точка, сама як квіточка.* Чуб. V. 600.

Черноба́іль, лю, *м.* Раст. Gentiana carpatica. Шух. I. 21.

Чернобри́вець, вця, *м.* и пр.=Чорнобривець и пр.

Черну́ля, лі, *ж.* Кличка черной коровы. Вх. Лем. 482.

Черну́шечка, ки, *ж.* Ум. отъ **черну́шка.**

Черну́шка, ки, *ж.* 1) Раст.: а) Nigella sativa L. ЗЮЗО. I. 129. б)—**дíка** Nigella arvensis L. ЗЮЗО. I. 129. 2) Монахиня. 3) Кличка коровы. Kolb. I. 65. Ум. **Черну́шечка.** *Що й у Київі да в манастирі.... там жила-була собі черну́шечка.* Чуб. V. 1167.

Чернь, ні, *ж.* 1) Черный цвѣтъ, черная одежда. *Що в черницях добре жити, лехко ділечко робити, тілько, ненько, досадненько, що в черні ходити* Грин. III. 376. 2) Черныя нитки. *Я тебе, біле, черню потчу.* Чуб. V. 489. 3) Чернь, простой народъ. *Утверди, Боже, люду царського, народу христіянського, війська Запорозького, Донського, з сією черню Дніпровою, низовою, на многая літа, до конця віка.* АД. I. 220.

Черня́, ні, *ж.* Забѣлина на зубахъ лошади. Херс. у.

Че́рняво, ви, *ж.* Чернь, толпа народа. Вх. Лем. 482.

Черна́дка, ки, *ж.*—плахта=Черні́тка. Вас. 170.

Черпа́к, ка́, *м.* 1) Черпакъ на длинной палкѣ или ведро съ короткой ручкой, вверхъ стоящей, для набиранія воды. МУЕ. I. 44. Шух. I. 250. 251. *Осе́ черпак з водою.* Драг. 37. 2) Родъ ковша для поливанія **ризей** (см. **ризи**). Шух. I.

179. 3)=Фатка=Хватка. Вх. Пч. II. 23. Подобный-же, но нѣсколько отлично устроѣнный рыболовный снарядъ. Вх. Пч. II. 24.

Черпако́вий, а, е. Относящійся къ черпаку. Черпако́ва хва́тка. См. Хватка. Браун. 14, 15.

Черпа́ти, па́ю, еш, *гл.* Черпать.

Черпі́та, ти, *ж.* Хохлатый жаворонокъ, Alauda cristata. См. Черпі́тиха и чорпі́та.

Черпі́тиха, хи, *ж.*=**Черпі́та.** Вх. Зн 80.

Черса́к, ка́, *м.* 1) Раст. а) Dipsacus laciniatus. Шух. I. 21. б) мн. Amygdalus nanna L. ЗЮЗО. I. 111. 2) Горшокъ Шух. I. 101.

Черса́ти, са́ю, еш. сов. в. **че́рснути, ну, неш,** *гл.* 1)=**Чухати, чухну́ти.** Вх. Зн. 80. 2) Тереть, тернуть, провести чѣмъ-либо по чемъ. Вх. Зн. 80. 3) Бѣжать, побѣжать (см. Чухрати). Вх. Зн. 80.

Черства́к, ка́, *м.* Родъ гриба, повидимому Boletus edulis. Вх. Ут. 275.

Черствий, а́, е́. Чёрствый. *Хлі́б такий черствий, що й не вгризеш.* Харьк.

Че́рстві́ти, ві́ю, еш, *гл.* Черстве́ть. *Хлі́б черстві́є.* Дещо.

Чертежни́к, ка, *м.*=**Черті́ж.** Вх. Зн. 80, 88.

Чертец(ь), тця, *м.*=**Черті́ж.** Вх. Зн. 80.

Черти́на, ни, *ж.*=**Очеретина.** Ум. Черти́нка. Мил. 92.

Черта́ти, чу́, ти́ш, *гл.*=**Черкати 4.** *Не черти, бо воза поламаєш.* Ном. № 3501.

Черти́ця, ці, *ж.* Дерево съ ободранной вокругъ корой. Вх. Зн. 80.

Че́рті́ж, жа, *м.* Зоол. Myoxus nitela. Желех. Вх. Зн. 80.

Черть! *межд.*, выражающее ударъ, хватъ. *Черть в писок!* Вх. Зн. 80.

Черу́н, на, *м.*=**Черті́ж.** Вх. Зн. 80.

Черцьо́вий, а, е. 1) Юньскій. 2) Кошенильный. 3)=Червчатий. *Черцьовий поясочок.* Чуб. V. 544.

Черч, чі, *ж.* Кошениль. Гол. Од. 41. См. Червець, черець.

Черча́ти, чу, чиш, *гл.* 1)=**Вряжчати.** *Вакц* (=ланц) *черчит.* Вх. Лем. 482. *Черчит пінязми.* Вх. Лем. 482. 2) Журчать. *Вода черчит.* Вх. Лем. 482.

Черча́тий, а, е=**Червчатий.** *Черчата плахта.* Гол. I. 53. *Черчатий пояс.* Гол. Од. 66.

Черча́тка, ки, *ж.*=**Червчатка.** Ум. Черча́точка.

Че́рчеть, ти, *ж.*=**Черч.** Шух. I. 152.

Че́рчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **чернець**= **Ченчик.** *Ой ти, сестро, здорова будь, а я їду в божу путь черчиків шукати. грі́хів сповідати.* Чуб. V. 921. 2) Ум. отъ **черець** 3)=**Червець 5.** *Ой спала під черчиком зелененьким.* Чуб. III. 203. 4) Рыба Phoxinus rivularis. Вх. Пч. II. 20. 5)=**Червець 4.** Маркев. 141.

Черчу́к, ка́, *м.*=**Черчик 1.** *Черчук має черевички і сам черчик невеличкий. Черчук має реверендУ.* Гол. III. 349.

Черчиковий, а, е. Красный. *Ногавиці на ньому черчикові, як той жар.* Федьк. Пов. 79.

Черчи́стий, а, е. 1)=**Червчистий.** *Уродив черчик черчистий.* Мет. 233.

Черя́нка, ки, *ж.* Въ выраж.: **на черянку.** По очереди. Вх. Лем. 482.

Черя́тися, ряюся, яшся, *гл.* Мѣняться. Вх. Лем. 482.

Чеса́льний, а, е. Служащій для чесанія. Чеса́льна щітка. Щетка для очистки пеньки. НЗолын. у.

Чеса́нний, а, е. О полотнѣ: самое лучшее и тонкое. Шух. I. 147, 259.

Чеса́ння, ня, *с.* Чесаніе. Ум. **Чеса́нячко.** *Чи жаль тобі гуляннячка, субітнього чесаннячка.* Нп.

Чеса́ти, шу́, шеш, *гл.* 1) Чесать. *Чеше косу.* Шевч. 19. *Чеше, як мачуха.* Ном. № 9382. 2) Итти, бѣжать. *Куди, дівчата, чешете?* Мир. Пов. I. 144. *Чоботи в руках несеш, а до мене босий чешеш.* Чуб. V. 1125. 3) Бить, рубить. *Ятух Рябка все знай по жижках чеше.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 82). *Меч-самобійець чесав уже його військо.* Грин. I. 187.

Чеса́тися, шу́ся, шешся, *гл.* Чесаться. *Марусю, дусю, мийся, чешися.* Ном. № 11261. *Чешися кінь з конем, віл з волом, а свиня об тин, як нема з ким.* Ном. № 1029.

Че́сний, а, е. 1) Честный. *Чесний не одурить.* 2) Почтенный, уважаемый. *Між людьми чесними зубів не продавай.* Ном. № 12647. *Яка в мене борода чесна і велика.* Закр. *Вона чесного роду.* Стор. М. Пр. 52. *Млин—чесна храмина.* Ном. № 10299 3) **Че́сний хрест.** Праздникъ воздвиженія креста (14 сентября). О. 1861. V. 73. *Поїхав отю я саме під Чесного Хреста у ліс дрова рубати.* Грин. I. 4.

Че́сність, ности, *ж.* Честность. *Багатство лихо возьме, а чесність із нами.* Грин. III. 284.

Че́сно, *нар.* 1) Честно. *Чесно рахуй,—*

чужого не хоче. 2) Какъ слѣдуетъ съ уваженіемъ, съ почтеніемъ, съ честью, съ достоинствомъ. *Народу чесно поклонились.* Алв. 27. *Батька чесно поховали.* Г. Барв. 185.

Чесно́та, ти, *ж.* Добродѣтель. *Тихі чесноти без розголосу і пихи приваблювали мене.* Г. Барв. 373.

Чесну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ чесати 1. *Тільки раз чеснула гребінцем, а він і переломивсь.* Харьк.

Чесна́к, ка́, *м.* Честный человѣкъ. Мнж. 194.

Че́стень, ня, *м.* Памятникъ, монументъ. Встрѣчено только у Кулиша. К. Дз. 54. К. Дз. 59. *Хто чесно привітав твій честень мармуровий?* К. Дз. 59.

Честь, ти, *ж.* Честь. *Честь Богу, хвала, а вам на здоров'я.* Ном. № 10008. *Я б і сказав тобі, та честь на собі кладу.* Я не хочу тебѣ этого сказать изъ уваженія къ самому себѣ. Ном. № 3582.

Че́ськи, *нар.* Въ выраженіи: по че́ськи. Честью, какъ слѣдуетъ. *Коли приїшов, єражий сину, то по чеськи сядь.* Чуб. V. 955.

Четвер, ргá, *м.* Четвергъ. *У неділю я її одвідала, а в четвер почули ми, що вмерла.* МВ. I 78. *Середа нехай не трапляється напереді четверга.* Ном. № 532. —**жи́лавий, жи́лний.** См. **Жилавий.**

Четверго́вий, а, е. Четверговый. Грин. Ш. 558.

Че́тверень, рня, *м.* Одна часть расщепленнаго начетверо древеснаго ствола. Сумск. у.

Четвере́ик, ка́, *м.* Четверикъ, четверка. *Пішов четвериком орать.* Рудч. Ск. I. 180. Ум. **Четверичо́к.**

Четверя́нка, ки, *ж.* Въ загадкѣ каждая штука изъ четырехъ. *Чотирі четверинки, п'ята п'ятиринка, шосте гостре, сьоме просте* (вѣко). Ном. № 284, стр. 298.

Четверни́к, ка́, *м.* Шлея съ четырьмя полосами (продольными и поперечными). Вас. 160. См. **Трійник, п'ятерик** и пр.

Четверня́, ці, *ж.* Четверка воловъ. Ум. **Четверня́чка.** *А в чистім полі близько дороги орет мій плужок четвернячкою.* Гол. II. 17.

Четверня́, ні *ж.* Четверка. *Пан четверкою пробкжить.* МВ. I. 22.

Четверня́к, ку́, *м.* Сортъ рога (у гребенщиковъ). Вас. 163.

Че́тверо, *числ.* Четверо. *Четверо яблучок котяться.* Ном. Заг. № 463. *У неї вже четверо дітей* Харьк.

Четверта́к, ка́, *м.* 1) Лошадь или быкъ четырехъ лѣтъ. Харьк. 2) Бревно въ 4 сажня длиной. Шух. I 177. 3) Четвертакъ (заимств. изъ русск. языка?) Ум. Четвертачо́к.

Четверта́ка, ки, *ж.* Корова четырехъ лѣтъ. Харьк.

Четве́ртий, а, е. Четвертый. *Живе Олеся рік і другий, і третій, і четвертий.* МВ. I. 45. Ум. **Четве́ртеньний.** *Ляхів-панів у нічку у четвертеньку так як хабанів заганяйте.* АД. II. 115.

Четверти́на, ни, *ж.* 1) Четвертая, часть, четверть. **Четверти́на сала.** Четверть куска сала, не какого либо куска, а такого, какими сало солится. *Доїв окрайця й сала четвертину.* Мкр. Н. 10 2) **Четверти́на про́са, жи́та** и пр. Извѣстная мѣра земли для посѣва проса, ржи и пр. *А що ж мені на год? Дасте дець проса (четвертину проса високить).* Рудч. Ск. I. 89. 3) Четверть кварты. *Четвертину горілки кути.* Грин. I. 188. *Вернулась з четвертиною горілки, поставила її перед Чіпкою.* Мир. ХРВ. 195. 4) Четвертая часть дубовой болванки. Вас. 148. Ум. **Четверти́нка.**

Четвертува́ти, ту́ю, ш, *гл.*—**Чвертува́ти.** Греб. 366. *Ріж мене, четвертуй, а я з тобою не піду.* Стор. М. Пр. 36.

Че́тверть, ти, *ж.* 1) Четверть, четвертая часть аршина. *На рідному було до п'яти четвертей снігу.* О. 1862. IV. 92. 2) Четверть (мѣра сыпучихъ тѣлъ). *Дістві четвертей жита і триста четвертей пшениці.* Грин. I. 110.

Четверта́к, ка, *м.* Четырехгранный ячмень. Вх. Пч. II. 32.

Четверува́тися, ру́юся, ешся, *гл.* Запрягать двѣ пары воловъ въ возъ (при тяжелой кладѣ). Міус. окр.

Четверу́ха, хи, *ж.* Мѣра поля: $^1/_4$ загона. Черниг. г.

Четві́рко, *числ.* Ум. отъ четверо. *Господь благословив і діточками: четвірко їх мали.* Св. Л. 8.

Чете́н, на, *м.* Плетеная изъ видѣ рѣшетки стѣнка; изъ такихъ стѣнокъ составляютъ агел, загородку для овецъ. О. 1862. V. Кух. 39.

Четирня́, ні, *ж.* Всѣ четыре колеса въ возу вмѣстѣ. Екатеринос.

Четирхáтий, **а**, **е**. Шершавый, шероховатый. Вх. Пч. 1. 15.

Четь, **ти**, *ж.* Четверть. *Три четі.* О. 1862. I. 81.

Чех, **ха**, *м.* 1) Чехъ. Желех. 2) Родъ серебряной или золотой старой монеты. Kolb. I. 38.

Чехмéйстер, **ра**, *м.* Шафмейстеръ, начальникъ овцеводнаго хозяйства въ крупныхъ экономіяхъ. Херс. г.

Чéхнути, **ну**, **неш**, *гл.* Чахнуть. *Батько наш чехне та й чезне, почав кашляти, а далі й зовсім лiг.* Харьк. у.

Чехóня, **нi**, *ж.*=**Чахоня**.

Чечевúця, **цi**, *ж.* Раст. Ervum Lens L. ЗЮЗО. I. 122. *Хто в горох, а хто в чечевицю.* Ном. № 6658.

Чечéкати, **каю**, **еш**, *гл.* Трещать (о насѣкомыхъ). *Метелики, шершні, бабки, коники скують, гудуть, чечекають.* Г. Барв. 145.

Чéчик, **ка**, *м.* Шт. чечетъ. *Бігла чечітка поперед воріткa; вибiшов чечик, дав їй мечик, а вона й стала.* Ном. заг. № 429.

Чечúчéня, **нi**, *ж.*=**Чечiтка**. Грин. Ш. 664.

Чечíтка, **ки**, *ж.* Чечетка, Trin illa linaria. Вх. Пч. П. 11. *Хоч би уже лупилось курчям, а вилупилась чечітка.* Ном. № 13690.

Чечувáтися, **чýюся**, **ешся**, *гл.*=**Цятатися**. *Орішками чечуватися, вишеньками забавлятися.* Чуб. Ш. 292.

Чечýга, **ги**, *ж.* 1) Рыба: стерлядь, Acipenser ruthenus. Браун. 31. Kolb. I. 72. *Рибка чечуга плавав доволі.* Гол. Ш. 333. 2) Свинья. Св. Л. 3, 52.

Чечýра, **ри**, *ж.*=**Чечуга 1**? *Зобачив рибу чечуру.* Чуб. Ш. 441.

Чечутúня, **нi**, *ж.*=**Чечiтка**.

Чешá, **шi**, *ж.* Чехонь. Черк. у.

Чегíр, **ра**, *м.*=**Чагарь**. Шух. I. 210.

Чéра, **ри**, *ж.* Жидкая кулéша. (См.). Шух. I. 108.

Чи, *с.* Ли, или, развѣ. *Чи може сліпий сліпого водити?* Єв. Л. VI. 39. *Чи гріх, чи два, а вже не видержу.* Ном. № 118. *Як де зробить чорногуз гнiздо на хатi, чи у двор, то та хата щаслива.* Чуб. *Та чи то ж повірять?* Шейк. *Чи вже б то пожаліли?* Сим. 236. *Може до того чи й доживемо.* О. 1861. VII. 16. *Чи так, то й так.* Ну, пусть будетъ и такъ. Рудч. Ск. I. 1. **Чи що.** Что-ли. *Що вiн там чортів слiпить, чи що?* Ном. № 10932.

Чиберачки. См. **Чеберячка**. *Батько скаче, мати плаче, а жид бiжить чиберачки.* Чуб. Ш. 478.

Чúбрик, **ка**, *м.* Раст. а)=**Чебрець а)**. Шух. I. 22. б)=**дúкий**. Thymus montanus. Шух. I. 22.

Чигá, **гá**, *ж.*=**Чечуга 1**. МУЕ. I. 40.

Чигáти, **гáю**, **еш**, *гл.* Подстерегать. К. ЧР. 312, 16, 167. *Пiднялись чужі на мене, на мою чигають душу.* К. Псал. 125.

Чигíнь, (**нi**, *ж.* ?) Жердь, бревно, которымъ подпираютъ бокъ плота или **бeрлúни**, чтобы поставить плотъ или судно ровно, если наклонены. Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Чиж, **жá**, *м.* 1) Чижъ, Fringilla Spinus. Вх. Пч. II. 11. 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 17. Ум. **Чúжик**. *Веселий чижик молоденький, такий співучий, проворненький в садочку все собі скакав.* Гліб.

Чижóмки, **мок**, *ж. мн.* 1) Ум. отъ чижми. 2) Ботинки, зашнуровывающіеся по бокамъ. Гол. Од. 23.

Чижмáк, **кá**, *м.* Сапогъ. Желех. Ум. **Чижмачóк**. *Да із сих чижмачків обулись в сап'яновi.* Маркев. 34.

Чижмáр, **ра**, *м.* Сапожникъ.

Чижми, **жем**, *ж. мн.* Венгерскіе сапоги черные или красные. Гол. Од. 77, 79, 81. *Чижми в острогами.* Гол. Ш. 408. Ум. **Чижéмки**.

Чий, **чия́**, **чиє́**, *мест.* Чей, чья, чье. *Чиї ворота минеш, а попових нi.* Ном. № 216. **Чийсь.** Чей то. *Чиясь доля плаче.* Ном. № 8877.

I Чик, **ка**, *м.* Пт. Lanius, сорокопутъ. Вх. Лем. 482.

II. Чик, *межд* 1) Отъ **чикати**,—выражаетъ рѣзанье. О. 1862. IX. 119. 2) Выражаетъ прыганье (въ загадкѣ). *Куций Степанко скрутився, звертіся, та й по хатi скаче—чик, чик!* Ном. Заг. № 335.

Чúка, **ки**, *ж.* Дѣтск. Ножикъ, все острое. *Не займай—це чика.* Екатериносл. г.

Чúкавка, **ки**, *ж.*=**Чекiт**. Вх. Пч. II. 12.

Чúкало, **ла**, *с.*=**Чапавка**. Вх. Пч. II. 23.

Чúкати, **каю**, **еш**, *гл.* 1) Рѣзать ножемъ, ножницами. 2) О птицахъ: чирикать, стрекотать. *Сорока чикат.* Вх. Лем. 482.

Чикáч, **ча**, *м.*=**Чекiт**=**Чекавка**. Вх. Пч. II. 12.

Чики-чики, *межд.*, выражающее рѣзаніе. *Чики-чики личаки на дубові лапті.* Чуб. Ш. 106. *Чики-чики два ножики зарізали рака.*

Чикилди́ха, **хи**, *ж.* Названіе плохой водки. Марк. 169. *В сей день дого отець опрягся, як чикилдиги обіжрався,—Анхиз в горілочки умер.* Котл. Ен. II. 9.

Чи́кір, **кору**, *м.* = **Сихір**. Вх. Пч. II. 13.

Чикну́ти, **ну́**, **не́ш**, *гл.* Одн. в. отъ чинатм. *Візьмуть, чикнуть ножем пальця.* Драг. 2.

Чи́колодок, **дка**, **чи́колодка**, *м.*= **Чиколото́к**. Желех.

Чи́колото́к, **тка**, *м.* 1)=**Щиколото́к**. Вх. Пч. I. 15. 2) Колѣнное сочлененіе колѣно. Вх., Пч. I. 15.

Чикулі́вка, **ки**, *ж.*=**Верхолак**. Вх. Пч. II. 8.

Чим. Творит. пад. отъ що. (См.).

Чима́лий, **а**, **е**. Порядочный, довольно большой, значительный. *Городець чималий.* Рудч. Ск. I. 25. *Розвела пожар чимал.* Котл. Ен. I. 37. Ум. **Чимале́нький**.

Чима́ло, *нар.* Порядочно, довольно много, значительно. *Чимало літ перевернулось, води чимало утекло, і в хутір лихо завернуло, і сліз чимало принесло.* Шевч. 106. Ум. **Чимале́нько**.

Чимба́рка, **ки**, *ж.* Родъ верхней одежды у мѣщанъ. *А міщанство! У них своя одежа.... чимбарка суконна....* О. 1862. VIII. 33. См. **Чамара**, **чемера**, **чемерка**.

Чимба́рь, **ря́**, *м.* и пр.=**Чинбарь** и пр. О. 1862. I. 52.

Чимбі́р, **бо́ру**, *м.*=**Крайка**. Вх. Зн. 80. Ум. **Чимборик**. Вх. Зн. 80.

Чимбра́с, **су**, *м.* Растт. Chrysanthemum Segetum. Вх. Пч. II. 30.

Чимбрка, **ки**, *ж.*=**Чемерка**.

Чимисува́ти, **сую́**, **еш**, *гл.* Рѣзать. *Бере дружко ніж колодій і чимисує той коровай на ималочки.* МУЕ. I. 133. (Полтав.).

Чимсати, **саю**, **еш**, *гл.*=**Чухрати** 1, 2, 4. Вх. Зн. 80.

Чимчикува́ти, **кую́**, **еш**, *гл.* Итти быстро. Шевч. 621. *Люде ідуть мостом, а він прямо водою чимчикує.* Драг. 140.

Чин, **ну**, *м.* 1) Дѣйствіе, дѣяніе. *Після старої голови все марно пійшло. Ні порядку, ні чину.* Г. Барв. 224. 2) Способъ, образъ. *То—проще пана—оттаким чином робилось.* НВолын. у. *Одслуживши в церкві службу Божу і похорон, як слідує, понесли тим же чином і на кладвище.* Кв. 3) Чинъ (заимствовано изъ русскаго языка). *Великого чину дійшов.* МВ. II. 32.

Чи́на, **ни**, *ж.*=**рѣзова**. Раст. Lathyrus tuberosus L. ЗЮЗО. I. 126.

Чина́рка, **ки**, *ж.*=**Чемерка** 1. ХС. IV. 51. Ум. **Чинарочка**.

Чинарчи́на, **ни**, *ж.*=**Чинарка**. Харьк. у.

Чинба́рити, **рю**, **рив**, *гл.* Быть кожевникомъ.

Чинбари́ха, **хи**, *ж.* Жена кожевника.

Чинба́рня, **ні**, *ж.* Заведеніе для выдѣлки кожъ. (Залюбовск.).

Чинба́рство, **ва**, *с.* Кожевничество.

Чинба́рський, **а**, **е**. Кожевничій, кожевенный. *Линтваревий кожух* (пахне) *за півмілі чинбарським касом.* Сим. 226.

Чинба́рь, **ря́**, *м.* Кожевникъ. Чуб. VII. 431. Вас. 156.

Чинбу́рка, **ки**, *ж.* „*Колісчатко на бичові коло лямки, якою тягнуть невід з моря*". Єйськ. Слов. Д. Эварн.

Чингя́л, **ла**, *м.* Кинжалъ. *Тільки й зоставили собі по чингалу, про всякий случай, од звірюки.* Стор. II. 12.

Чиндокбра, **ри**, *ж.* См. **Цінгакора**. *А на йому шуба люба, а на шубі чиндокора, на чиндокорі поясочок.* Чуб. Ш. 457.

Чине́нник, **ка**, *м.* Столбовая дорога. Угор.

Чи́ни, **нів**, *мн.* 1) Мѣсто, гдѣ перекрещиваются нити основы. Константиногр. у. МУЕ. III. 21. Шух. I. 259. 2) Колышки въ сковалкѣ, при помощи которыхъ дѣлаются **чини** 1 Лохв. у. Вас. 202.

Чини́ти, **ню́**, **нив**, *гл.* 1) Дѣлать, производить, исполнять. *Незнай гріха не чинить.* Ном. № 106. *Її мати гречаники чинить.* Мил. 95. *Не чини лихого, не бійся нічого.* Ном. № 4442. *Порядки чинити.* Мет. 179. **Чини́ мою во́лю.** Исполняй мое желаніе. АД. I. 260. **Чини́те ла́ску!** Сдѣлайте одолженіе! пожалуйста! *Чиніте ласку, внесіть ковбаку!* Чуб. III. 476. 2) О зміѣ: класть яйца. *Гадина чинить уперед яйце, а потім виводить гадиніта.* Шух. I. 238. 3) Дубить, выдѣлывать (кожу).

Чини́тися, **нюся**, **нишся**, *гл.* 1) Дѣлаться, происходить; становиться. *Чинилося те у давню давнину.* МВ. II. 61. *Чоловік чинився, давній, медвідь—старий.* Вх. Зн. 80. 2) Выдавать себя за кого.

Він чинить Христос, а йому грішна жінка ноги мие! як то так?—казали жиди. Канев. у.

Чи́нка, ки, *ж.* Выдѣлка кожъ. Сумск. у.

Чинкі́, *мн.*=**Чари** (см. **Чар.**). Вх. Зн. 80.

Чи́новатий, а, е. 1)=**Чиноватий.** МУЕ. Ш. 25. 2)—те полотно́. Полотно, при ткани котораго нитки основы въ чинах (см. **чини**) перекрещиваются не пара съ парой, а каждыя три съ каждой одной. Шух. І. 259.

Чи́новатий, а, е. 1) **Чи́новатна ли́ства.** Часть сновалки, при помощи которой дѣлаются чини. МУЕ. Ш. 15. 2)—**міток.** **Міток,** въ которомъ одно пасмо имѣетъ 30 нитокъ вмѣсто 60. МУЕ. Ш. 14.

Чинёвать, ює, *ж.*=**Чинувате полотно.** (См. **Чиноватий 2**). Вх. Зн. 80.

Чинч, чу и пр.=**Чинш** и пр. *Давала чинчу до двора ковбас десяткiв з три латину.* Котл. Ен. IV. 43.

Чинчерí, ів, *(м. ?).* Кандалы, оковы. Угор.

Чинчикува́ти, кýю, ешь, *гл.*=**Чимчикувати.**

Чинш, шу, *м.* Чиншъ, оброкъ, плата за пользованіе землей. К. ЧР. 427. *Краще стать на чинш, а потім викупить землю.* О. 1862. IV. 105.

Чиншíй, шíя, *м.*=**Чиншовик.** О. 1862. IV. 93.

Чиншовúй, á, é. Чиншевой, оброчный. *Чиншова земля. Чиншова шляхта.* О. 1862. VII. 87.

Чиншовúк, кá, *м.* Платящій чиншъ, состоящій на чиншевомъ положеніи.

Чиншува́тися, шýюся, ешся, *гл.* Платить чиншъ. О. 1862. VII. 88.

Чúньба́, бí, *ж.* 1) Вычинка, выдѣлка. *Цей ремiнь не хлiбної чиньби, а кермецької.* Константиногр. у. *Шкурка за чиньбу не стане.* Ном. № 10571. 2) Трепка. *Дав йому доброї чиньби.* Ном. № 4014.

Чима́нка, ки, *ж.* Бомба, начиненная порохомъ. Черном.

І. Чина́ти, на́ю, ешь, *гл.* Вычинивать, выдѣлывать, дубить. *Шевчик шкури чиняе, а він дубом воняе.* Чуб. V. 1087.

ІІ. Чина́ти, на́ю, ешь, *гл.* Сокращенное **відчинати.** *Чиняй, пані, ворота,—iде твоя робота.* Чуб. Ш. 233.

Чи́навка, ки, *ж.* Жердь на гребнѣ крыши на клуні, связывающая ключія. МУЕ. І. 53.

Чину́га, ги, *ж.* Раст.=Дереза, Caragana frutescens Dc. ЗЮЗО. І. 115.

Чир, ру, *м.* 1) Родъ размазни, саламаты изъ кукурузной муки. МУЕ. І. 104. 2) Трупъ. Желех.

Чира́нка, ки, *ж.* Порода утки, Anas cresca Ум. **Чира́ночка.** *Ой на ставу, на ставочку пiдмав качур чираночку.* Гол. І. 317.

Чи́рва, ви, *ж.* Масть въ картахъ: черви. КС. 1887. VI. 463.

Чирво́вий, а, е. Червонный (о масти въ картахъ). КС. 1887. VI. 465.

Чирóнка, ки, *ж.*=**Чиранка.** Вх. Пч. ІІ. 8.

Чиргáкати, каю, ешь, *гл.* О ласточкахъ: чирикать. *Ластівки чиргикають.* Св. Л. 218.

Чи́рка, ки, *ж.* 1) Чирокъ (утка). *Не туди чирка носом керуе.* Ном. № 5091. 2) Чирей. Вх. Зн. 80.

Чúркот, та. *м.*=**Омелюх.** Вх. Пч. ІІ. 15.

Чирку́н, на, *м.*=**Цівкун.** Вх. Пч. ІІ. 9.

Чиру́н, на, *м.* Соденая сковорода. Вх. Зн. 49.

Чирус, са, *м.* Мелкая порода скумбріи. Херс. г.

Чирч, ча, *м*=**Черкач.** Вх. Лем. 483.

Чирчáк, ка́, *м.*=**Чирч.** Вх. Уг. 275.

Чира́, ра́ти, *с.* Чиренокъ, птенецъ чирка. *Вилiтали пташата-чирята.* Чуб. Ш. 110. *І тiлько край ставка оставсь табун утят. Чи крижні то були, чи то були чирята,—про те нам байдуже.* Греб. 387.

Чирáк, ка́, *м.* Чирей, вередъ. *Чиряк великий, а гною мало.* Посл. *Догожае, як чирякові.* Ном. № 4457.

Чиряку́ватий, а, е. Покрытый чирьями.

Чира́нка, ки, *ж.* 1)=**Чирка.** Вх. Пч. ІІ. 8. 2)=**Чиранка.** Вх. Пч. ІІ. 8.

Чира́чка, ки, *ж.*=**Чиряк?** *Бешихо! чирячка, болячка..* Мьл. М. 96.

Числéнний, а, е. Многочисленный. Желех.

Числéнність, ности, *ж.* Многочисленность. Желех.

Числéнно, *нар.* Многочисленно.

Чúсли́ти, лю, лиш, *гл.* 1) Считать. *Адже ж за вiйнiв нас числить.* Котл. Ен. 2) Разсчитывать. *Все дiлає, не числячи нi жодну подяку.* Шейк.

Чúсли́тися, люся, лишся, *гл.* Считаться.

Число́, ла́, *с.* 1) Число. **Без числá.** Безъ счету. *Добра жiнка дванадцять раз на*

день одурить, а як яка, то й без числа. Ном. № 9078. То не в число. Это не въ счетъ, это исключить. Ном. № 10669. 2) Количество. *Хоч мале число полегкости собі мали.* АД. I. 91.

Чи́сница, ці, *ж.* Три нитки или $^1/_{10}$ пасма Чуб. VII. 408. Вас. 201, 190. Коѣ. I. 69. *Йому́ три чи́сниці до сме́рти.* Одной ногой въ гробу. Грин. I. 237.

Чиста́, ка́, *м.* Сѣть для ловли рыбы на днѣпровскихъ отмеляхъ. Вас. 188.

Чиста́ш, ша́, *м.* Мѣсто, очищенное отъ лѣса.

Чистеня́на, ни, *ж.* Рожь и пшеница. Вх. Лем. 482. См. **Чистина 2.**

Чисте́ць, тцю́, *м.* Раст. а) Draba verna L. ЗЮЗО. I. 177. б) Galium Mollugo L. ЗЮЗО. I. 177. в) Orobus alus L. ЗЮЗО. г) Stellaria Holbostea L. ЗЮЗО. I. 177. д) Stachys recta L. Вх. Пч. I. 13. ЗЮЗО. I. 137. е)—**лісови́й.** Statice Holostea L. ЗЮЗО. I. 137.

Чи́стий, а, е. 1) Чистый, незагрязненный, прозрачный. *Ой гляну я в чисту воду да на свою вроду.* Нп. 2) Незаросшій сорными травами. *Таке просо чисте та велике.* Рудч. Ск. 3) Чистый, гладкій *Бог дасть долю і в чистім полю.* Посл. 4)—**четве́р.** Четвергъ страстной недѣли великаго поста. ХС. I. 75. Маркев. 4. Ум. **Чисте́нький, чисте́сенький.** Рудч. Ск. I. 10. **Чисто́нький.** Фр. (Желех).

Чи́стик, ка, *м.* Раст. а)=**Чистець а).** Борз. у. Прилуц. у. б) Sedum acre L. ЗЮЗО. I. 136. в)—**жо́втий.** Chelidonium majus L. ЗЮЗО. I. 116.

Чисти́лище, ща, *с.* Чистилище. *Чув-їм за чистилище, же то ість місци для грішників на пукуту.* Гн. II. 76.

Чисти́ло, ла, *с.* Дѣтскій послѣдъ, placenta. Вх Зн. 80.

Чистина́, ни́, *ж.* 1) Чистое, незаросшее мѣсто. *А серед озера є дві чистині.* Ум. **Чисти́нка.** *Там у лісі таки чимало в чистинок.* 2) **Чистина́?** Зерновой хлѣбъ: ячмень, полба, рожь, пшеница. Вх. Лем. 483.

Чи́стити, щу, стиш, *гл.* 1) Чистить. *Зайду до тії кринички, що я чистила.* Рудч. Ск. II. 57. *Не чисть мене до живого, то здавлю тебе од всього злого.* Ном. № 282. 2) Бить, колотить. *Почала... гостей чистити.* Мнж. 71.

Чи́ститися, щуся, стишся, *гл.* Чиститься. *Почав чиститись і прибіратись.* Левиц. Пов. 11.

Чистісі́нький, а, е. Совершенно чистый. *Ой бував же я та в чистісінькім полю.* О. 1862. IV. 15.

Чистісі́нько, *нар.* 1) Совершенно чисто. *Чистісінько в хаті,—ніде ні смітинки.* Харьк. 2) Совершенно, совсѣмъ (сильнѣе, чѣмъ чисто 2). *Чистісінько він та-й годі.* Харьк.

Чи́стість, тости, *ж.* 1) Чистота, отсутствіе грязи, сору. Желех. 2) Чистота духовная. Желех.

Чи́стник, ка, *м.* Раст. Ranunculus acris L. Анн. 290.

Чистни́к, ку, *м.* Раст. Stachus recta L. ЗЮЗО. I. 137. См. **Чистець.**

Чи́сто, *нар.* 1) Чисто. *Е, вже! тому низько в голови, в кого чисто в дворі; а тому лекше здихає, що двір вичищав.* Ном. № 1407. 2) Совершенно, совсѣмъ. *Чисто всіх побудила.* Г. Барв. 225. *Вибрав усю чисто воду.* Рудч, Ск. I. 37. **Ум. Чисте́нько, чисте́сенько. Чисте́нько коло посу́ди ходить,**—ничего не оставляетъ, все съѣдаетъ. Ном. № 11256.

Чистобре́ха и чистобрьо́ха, хи, *об.* Кто вретъ искусно, безъ запинки. *Інший і правди так..... не роскаже, як він було збреше: уже чистобрьоха був покійний!* О. 1861. V. 67.

Чистові́д, во́ду, *м.* Мѣсто, гдѣ чистая вода, незагрязненная, непоросшая водорослями. *Тут краще купаться: тут чистовід, а на брідку погано.* Лубен. у.

Чистопло́дний, а, е. Рожденный въ законномъ бракѣ? *Дай же, Господи, діточкам чистоплодним!* ЕЗ. V. 108.

Чистопо́лина, ни, *ж.* Чистое поле. *Нехай іде на чистополину, там і дихати лекше.* Харьк. г.

Чистота́, ти, *ж.* Чистота. Мнж. 122. Грин. III. 404. *Хто чистоту з нечистого добуде?* К. Іов. 30.

Чистю́к, ка́, *м.* Чистикъ, чистоплотный. **Чистю́нький, а, е.** Ум. отъ **чистий.** Фр. (Желех.).

Чистю́х, ха, *м.* Насѣк. Nepa cinerea. Вх. Пч. II. 27.

Чистю́ха, хи, *ж.* Чистуха, чистоплотная.

Чи́тавий, а, е. Большой, порядочный, хорошій. Угор.

Чита́ка, ки, *об.* Чтецъ, чтица. *Із тебе, як бачу, і читака поганий.*

Чита́льник, ка, *м.* Читатель. *Багацько*

читальнихіе дожидается тіеї книжки. Левиц. Пов. 255.

Чита́нія, ня, *с.* 1) Чтеніе. Грин. I. 289. *Які співання, таке й читання.* Ном. № 8015. 2) Считаніе. *У нас пінязьки без читання*—безъ счету. Вх. Лем. 483.

Чита́ти, та́ю, ешь, *гл.* 1) Читать. *Батенько йде та в листоньку читає, читаючи та жалібненько ридає.* Чуб. I. 174. 2) Считать. Вх. Лем. 483.

Чита́ч, ча́, *м.* Читатель. К. ЧР. 100.

Чите́ць, тця́, *м.*=**Читач**. Ном. Од виданія, I.

Чич, чі, *ж.*=**Чичка**. Вх. Зн. 80.

Чичка. ви, *ж.* Плохое болотное сѣно. Вх. Зн. 80.

Чичо́кати, каю, еш, *гл.* О сорокѣ: кричать. Вх. Пч. I. 15.

Чичо́рчик, ку, *м.* Встрѣчено въ нар. пѣснѣ вмѣсто черчик. *Васильчику-чичерчику, посію тебе в городчику.* О. 1861. XI. Св. 67.

Чичу́рк. Въ выраженіи: **Ні чичу́рк.** Ни гугу! ни слова! не шелохнется. *Ні чичурк! і дух притаїв.* Ном. № 12942.

Чичу́ркнути, ну, неш, *гл.* Шелохнуться, зашелестѣть. Употребл. съ отрицаніемъ. *Ніщо а ні чичуркне.* Лохв. у.

Чичка, ки, *ж.* Цвѣтокъ. Угор.

Чи́чмаря, рі, *ж.* Мелкій дождикъ. Мнж. 194.

Чи́чморіти, рю, рить, *гл.* Ѣсть много, съ жадностью. *Чичморить, чичморить!* Лебед. у.

Чи́шка, ки, *ж.* 1)=**Цешка**. Черниг. у. 2)=**Пучка** 1. Вх. Лч. I. 15. См. **Пушка**.

Чи́вка, ки, *ж.* 1) Хохолъ, волосы спереди головы. Вх. Зн. 80 *Бере го за чівку.* Фр. Пр. 117. 2) мн. **Чіви́**. То-же, что и волотня у кукурузы. Шух. I. 100.. Ум. **Чівочка**. *А чорній мої очі, чівочка гладенька.* Шух. I. 198.

Чі́лка, ки, *ж.*=**Чулко**. Угор.

Чі́льний, а, е. Отборный, крупный, значительный, выдающійся. *Чільне зерно. От стане він чільний господарь, богатий, маючий як пан.* Млак. 102.

Чільце́, ця́, *с.* 1) Ум. отъ **чіло**. 2) Родъ женской головной повязки. Вх. Зн. 80.

Чімиру́ха, хи, *ж.* Названіе водки. *Бодай тії пани жили, що гуральні становили: як би не ся чімируха, то я б згинув так, як муха.* Ном. № 11659.

Чі́мка. ки, *ж.* Болѣе длинныя волокна овечьей шерсти. Гол. Од. 39.

Чі́мкати, каю, еш, *гл.* Отдѣлять болѣе длинныя волокна овечьей шерсти. Гол. Од. 39.

Чі́мхати, хаю, еш, *гл.*=**Чухрати 1, 2, 4**. Вх. Зн. 80. *Чімхай до вітта.* Вх. Зн. 43.

I. Чіп, чопа́, *м.* 1) Деревянная затычка у бочки. *Узялась за чіп, щоб одіткнуть.* Рудч. Ск. II. 151. *П'яний, як чіп.* Ном. № 11740. **Ходіти до чопа́**. Пьянствовать, ходить въ кабакъ. Ном. № 11701. 2) Стержень, на которомъ что либо ходитъ, качается или вращается (въ видѣ колышка, винта и пр.)—является частью многихъ машинъ и снарядовъ, напр. винтъ, соединяющій половинки ножницъ. Шух. I 153. Также часть: **верклюга, верстату**, курительной трубки (металлическая крышка ходитъ на немъ), **п'ята** (см. п'ята). Шух. I. 187, 255, 276, 254. 3) Колышекъ у сновалкѣ. Шух I. 150. См. **Снувавна**. 4) Колышекъ, зубъ (желѣзный) въ боронѣ. Шух. I. 166. 5) Шипъ въ столбѣ для связи съ другимъ бревномъ. Уманск., Гайсин. у.у. 6) Желѣзный шипъ на мельничномъ валу. Мик. 480. Черниг у. 7) Рыба: Aspro Zingel. Вх. Пч. II. 18. Ум. **Чіпо́к, чіпо́чок, чо́пик, чопе́ць**. (Харьк., Залюбовск.). *В баділочку два напиточки, нема чіпочка, нема дірочки.* Ном. заг. № 64.

II. Чіп, *мѣж.*=**Чіпа**: Лохв. у.

Чіпа, *межі.* Прочь, вонъ! (Преимущ. на собаку). *Чіпа, чіпа в солому спати.* Ном. № 11319.

Чіпа́ти, па́ю, еш, *гл.* Трогать. *Не чіпай посліду на дорозі, бо як торкнеш, буде смерділи.* Ном. № 3289.

Чіпа́тися, па́юся, ешся, *гл.*=**Чіпля́тися**. *Щоби не чіпалися вроки чи дитини, чи худобини....* ЕЗ. V. 218.

Чіпе́ць, пця́, *м.* 1)=**Чепець 1**. *Русую кісоньку під чіпець.* Грин. Ш. 548. *Сидить дівка в темниці, шиє чіпець без ниці.* Ном. заг. № 145. 2)=**Чепчик 3**. *В чіпці уродився, а на постороньку згине.* Ном. № 4091. 3)=**Чепець 4**. О. 1862. V. Кух. 39.

Чіпе, (п'я, *с.* ?)=**Очепа**. Вх. Зн. 45.

Чіпкі́й, а́, е. Прилипчивый. *Вісна—чіпка хороба.* Міус. окр.

Чіпля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Прицѣплять, вѣшать. Ном. № 13128. *Намиста чіп-*

ляють. О. 1861. XI. 28. *Рушники чіпляють.*

Чіпля́тися, ля́ються, лявся, гл. 1) Цѣпляться. *Біда за біду чіпляється, як у ланцюзі кільце за кільце.* Ном. № 2164. 2) Привязываться, приставать.

Чіпна́рь, ря, *м.* Мундштенкъ, кравчій. Вх. Зн. 80. Угор.

Чіпко, *нар.*=**Чепко.** Лохв. у.

Чіпо́к, пка́, *м.* 1) Ум. отъ чіп. 2)=Чепець 1. *Бренiють жiночi чiпки, чоловiчi шапки.* Г. Барв. 148. Ум. **Чіпо́чок, чіпчик, чіпчичок.** *Глянь, Палазю, на поріг, несуть чіпчичок либонь твій.* Грин. Ш. 548.

Чіпо́чок, чка, *м.* 1) Ум. отъ чіп. 2) Ум. отъ чіпок.

Чіпчик, ка, чіпчичок, чка, *м.* Ум. отъ чіпок.

Чірени́й, а, е=Калакутний. *Чірена вода.* Шух. І. 81.

Чірівни́й, а, е=Червивий. ЕЗ. V. 84.

Чі́рка, ки, *ж.* Порода утокъ. Черк. у.

Чі́рхавий, а, е. Шершавый, шероховатый. Фр. (Желех.).

Чірхатися, хаюся, ється, *гл.*=**Чухатися.** Желех.

Чістрити, рю, рив, *гл.* Чесать на гребнѣ пеньку, шерсть. Гол. 35, 36, 39. Шух. І. 147.

Чіт, ту, *м.* Четъ, четное число. *Чіт чи лишка?* Кв.

Чітува́тися, ту́юся, ється, *гл.* Играть въ четъ или нечетъ. *Орішками чітуватися.* Нп.

Чіту́ра, ри, *ж.* Жестянка. Вх. Зн. 81.

Чіхра́тий, а, е. Косматый. Вх. Зн. 81.

Чіхра́тися, ра́юся, ється, *гл.*=**Чухатися.** *Кінь.... розчав ся чіхрати у тоту яблонь.* Драг. 263.

Чі́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ чічка.

Чі́чка, ки, *ж.* 1) Цвѣтокъ. Шух. І. 184, 18. *На його могилі четверті вже чічки проквітають: і білі, і голубі, і всякі.* Федьк. Пов. 44. *Ой зацвіла красна чічка.* Гол. IV. 489. 2)—жовта=Козельці, Ranunculus. Шух. І. 20. Ум. **Чічечка.** Гол. II. 762. См. **Чі́чка.**

Чічка́тий, а, е. 1) Цвѣтистый. Шух. І. 20. 2) Вышитый цвѣтными нитками. *Чічкаті вишивання.* Шух. І. 245.

Чі́чник, ка, *м.* Раст. Leontodon taraxacum. Вх. Пч. II. 33.

Чка́тися, чка́юся, ється, *гл.*=**Цкати.** Вх. Лем. 483.

Чке-чке-чкоу! *меж.* Зовъ свиней. Радомысл. у.

Чколити, лю, лив, *гл.* Охотничій терминъ о собакахъ: лаять тонкимъ голосомъ, увидѣвъ звѣря. Вх. Уг. 275.

Чкурити, рю, рив, *гл.* Скоро бѣжать.

Чкурну́ти, ну́, ну́в, *гл.* Побѣжать. Рудч. Ск. І. 128. *І вибравшись на добру стежку, чкурнула просто до троян.* Котл. Ен. IV. 45. *Пустив одного зайця,— той як чкурне в лiс.* Грин. І. 218.

Чля, *нар.* Прилично. *Що кому чля.* Ном. № 13912.

Чма́кати, каю, ав, *гл.* Чавкать.

Чмале́нний, а, е=Чмелений. *Хмара хмару швидко гоне, грім по небу торохтить, вітер плаче, вітер стогне, дощ по вікнах порощить. Під чмалену сю негоду мов побиті люде сплять.* Сніп, 105.

Чмане́, ни́, *ж.*=**Чмара.** Полт.

Чмани́ти, ню́, ив, *гл* Быть угорѣлымъ, угорать, одурѣвать. *Після горілки днів зо три чманiєш.* Лебед. у.

Чмара́, ри́, *ж,* Призракъ, привидѣніе. *У! чмарою так і лізе!* Г. Барв. 33. *Так і сичуться до нас, як чмара та.* Г. Барв. 49

Чмеле́нний, а, е. Ошалѣвшій? *Прийшли додому,—як п'яна, мов чмелена.* Мир. ХРВ. 17.

Чме́лик, ка, *м.* Ум. отъ чміль.

Чмель, лю, *м.* Раст. Helichrysum arenarium De. ЗЮЗО. I. 124.

Чмі́га, ги, *ж.*=**Чмига.** *Якось приходиться не до чмиги.* Стор. II. 204.

Чмирь, рю. *м.* 1) Короткая шерсть остающаяся на пестахъ послѣ валянья сукна. Вас. 172. 2) Острый, противный запахъ. *Борсук у норі такого піддав чмиру.* Борз. у. 3)—рй. Чумазый.

І. Чмих, ху, *м.* 1) Одинъ разъ фырканія. 2) Родъ игры, въ которой стараются разсмѣшить, а смѣяться нельзя: кто чмихне, тотъ проигралъ. Сим. 192.

ІІ. Чмих, *меж.,* выражающее фырканіе. Ном. № 4714.

Чми́хання, ня, *с.* Фырканіе.

Чми́хати, хаю, ав (и чмі́шу, шеш), *гл* Фыркать, пыхтѣть, дуть. *Слухаю, коли корови чмишуть.* О. 1861. V. 68. *Чмихає, як овечка.* Ном. № 13943. *Нічого мені не каже, тільки чмише.* Г. Барв. 288. *Вже холодом чмише.* Коноп. у.

Чми́хнути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ

чмі́хати. Фыркнуть, подуть. *То мущик, вирвавшись на двір, на голос гончих одізвався, чмихнув, завив, до них озвався.* Котл. Ен. IV. 44. Фыркнуть отъ смѣха. Сим. 192.

Чміль, чмеля́, *м.* Шмель. *Чмелі гудуть.* Ном. № 11760. **Слу́хати чмелів.** Лежать на землѣ отъ удара. *Сердешний об землю упав, чмелів довгенько дуже слухав.* Котл. Ен. II. 24. Ум. **Чме́лик.** *Летить чмелик.* Рудч. Ск. I. 118.

Чмовх, ха, *м.* Поползень, Sitta europaea. Вх. Лем. 483.

Чмо́вхальниця, ці, *ж.* Трепалка. Угор.

Чмо́вхати, хаю, ешу, *гл.* Трепать во второй разъ (ленъ, пеньку). Угор.

Чмо́вхачка, ки, *ж.*=**Чмовхальниця.**

Чмок и пр.=**Цмок** и пр.

Чмоля́, ля́й, *ж.* Насѣк. Xylocopa violacea. Вх. Пч. I. 8.

Чмо́ркати, каю, ешу, *гл.*=**Чв'я́кати 2.** *Їдеш по багні, а вода чморкає.* Вх. Зн. 81.

Чмо́ркнути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ **чмо́ркати.** *Чморкнула вода.* Вх. Зн. 81.

Чмур, ра, *м.* Сморчокъ (грибъ). Угор.

Чмут, та, *м.* Проказникъ, затѣйникъ, забавникъ, мастеръ на выдумки, выдумщикъ. *Грицик той, то був на все село чмут: витесать кому якого нетесаного тесана, так він зараз.* Грин. II. 209.

Чму́тник, ка, *м.*=**Чмут.** Сим. 212.

Чмутови́тий, а, е. Мастеръ на выдумки. *Брехенька ся довга і тесті чмутовиті иноді дуже добре росказують її своїм зятям, як ті загостюються.* Ном. № 11926.

Чмутовиха, хи, *ж.* Проказница, затѣйница, выдумщица. *Та халяндри, чмутовиха, для сміху скакала.* Мкр. Н. 40.

Чмутува́ти, тую, еш, *гл.* Проказить, шалить. *Опівночі приходять парубки і лякають дівчат, перебравшися.... Переготавшися, хлопці годі чмутувати, скидають видумки свої і в рядок сідають за стіл.* Лохв. у. Въ слѣдующ. стихахъ Макаровскаго въ значеніи: ухаживать за кѣмъ, утѣшать? Или просто: шутить? *Ся голубонька тряслася. ручеськи ламала.... Доня й милого забула, стогне та голосить. Говорила б, так же моги у обох немає, ледві дишуть, мов не чують, голос замірає; но Тарас—козак бувалий: взявши Харитину, чмутував; умів розважить матір і дитину.* Мкр. Н. 28.

Чо. Сокращенное **чого** (см.). *Чо хочеш?* Гн. II. 14.

Чоба́, ба́, *м.* Деревянный сосудъ для молока. Угор.

Чоба́ник, ка, *м.* Трясогузка, Motacilla. Вх. Зв. 81.

Чо́біт, бота́, *м.* 1) Сапогъ. *В чоботах ходить, а босі сліди знать.* Ном. № 1182. *Панцанкі та поєдинкові: що на вдній нозі капиця, а на другій чобіт.* Ном. № 1309. 2) мн. Свадебный обрядъ дареніи женихомъ невѣстѣ сапогъ, совершаемый обыкновенно въ субботу. МУЕ. Ш. 88. (Черниг.). 3) мн. Родъ писанки. КС. 1891. VI. 379. 4) **Удовів чобіт.** Pact. Viola tricolor L. ЗЮЗО. I. 141. Ум. **Чобіто́к, чобіто́чок, чоботе́нько, чоботе́ць.** Чуб. V. 20. Чуб. Ш. 308. *Чобітки шкапові.* Рудч. Ск. I. 213. *Чобіточки роззули.* Грин. Ш. 694. Ув. **Чоботи́ще.**

Чобіто́к, тка́, *м.* 1) Ум. отъ **чобіт.** 2) Цвѣтокъ на чорноколині.

Чоботарі́нко, ка, *м.* Сынъ сапожника. К. ПС. 84.

Чоботари́ха, хи, *ж.* Жена сапожника.

Чоботар, ра́, *м.* Сапожникъ. Мил. 27. Шух. I. 146. Шевч. 201. *Ой мій батько чоботарь, черевички полатав.* Нп.

Чоботе́ць, тця́, *м* Ум. отъ **чобіт.**

Чоботи́на, ни, ж, Сапогъ. *У вдні чоботині скаче по долині.* Ном. заг. № 396.

Чоботи́ще, ща, *м.* Ув. отъ **чобіт.**

Чоботи́нько, ка, *м.* Ум. отъ **чобіт.**

Чоботорбе́ць, бця, *м.* Названіе сапожника въ шутливомъ величаніи, сложенномъ на манеръ церковнаго: *Величаем тя, шевче чоботоробче, і чтем твое шило і правило, твое погане ремісло!* Гн. II. 214.

Чоботя́, тя́ти, *с.* Преимущ. во мн. ч.: **чоботя́та.** Сапожки. *Сам Кирилята шиють чоботята.* Мил. 39. *На червонї чоботята побиваються дівчата.* Щог. В. 94.

Човг, меж., выражающее шарканіе ногами. *Іде в своїх чоботищах помалу, тільки човг, човг, човг ...* Константиногр. у.

Човгання, ня, *с.* Шарканье (ногами).

Човгати, гаю, ешу, *гл.* Шаркать идя, итти медленно. *Один батько зараз почув, човгає старими, але міцними ногами до колиски.* Левиц. I. 355. *Він оддалік ледві човгав за мною.* Г. Барв. 397.

Човгатися, гаюся, ешся, *гл.*=**Човгати.** *Хтось у саду, мов чуже, човгається.* Г. Барв. 539.

Чо́вен, вна́, *м.* Челнъ, лодка. *Пливе човен води повен, а за ним веселье.* Мет. 16. **Чо́вник, човничо́нько, чо́вничок, човно́к.** *Аж на морї човничок біжить,*

а в човнику батенько сидить. Чуб. V. 504. *Ой піду я по над бережеиьком, там плаває милий човниченьком.* Грин. Ш. 676.

Човéнце, ця, *с.* Ум. отъ човен.

Чóвник, ка, *м.* 1) Ум. отъ човен. *Зробы мені, тату, золотий човник. А срібнев веселечко.* Рудч. Ск. II. 39. 2) Ткацкій челнокъ. Въ немъ есть стержень—**веретéно,**—на которой надѣвается шпулька съ нитками—**цівка.** Шух. I. 258. Стержень еще называется сват или цьвак. МУЕ. Ш. 19. Въ Полтавщинѣ стержень **сватóк,** на немъ **цівка.** Вас. 166. 3) Раст. Sagittaria sagittaefolia L. ЗЮЗО. I. 177. 4) мн. **Чóвники.** Родъ орнамента въ вышивкѣ, бываютъ **човники з вирізуваним, з крúльцями, з пóпиками.** Чуб. VII. 427, 415. 5) мн. Родъ писанки. КС. 1891. VI. 379.

Човничéнько, ка, *м.* Ум. отъ **човен.** Грин. Ш. 676.

Чóвничок, чка, *м.* Ум. отъ **човен.**

Човнó, на́, *с.*=**Човен.** *Тягне дід човно стежкою, між густими лозами.* Левиц. I. 126. Ум. **Човéнце.** *Аж тут—править мальоване човенце, править та й прибило до самого ганку, а з човенця виходить пакночка.* Федьк. Пов. 48. *Бігнуть, плинуть човенцями, поблискують весельцями.* АД. I. 246.

Човновúй, á, é. Челночный.

Човнтú, пý, пéш, *гл.* 1) Колотить, бить. *Човнуть його, мов дурного.* Ном. № 6217. 2) Твердить, повторять одно и то-же. *Человік одно човне.* Чуб. II. 538. *Все човнеш, що ти зав'язав мені свíт.* Левиц. Пов. 77. 3) Плестись, тащиться. *Човне старий селом.* Драг. 179.

Човнтúся, пýся, пéшся, *гл.* Толочься, возиться съ чѣмъ. *А старий усе човнеться по надвíррю.* НВолын. у. *Ой на дворі чорна хмара вúться, а під вíконом коляник човнеться.* Чуб. Ш. 425. *Вона все човнеться коло чого-небудь.* Драг. 172.

Чогó. 1) *Род. пад. мѣст.* **що.** *Чи не бажаеш ти чого?* МВ. I. 77. 2) Какъ нар. Зачѣмъ, почему, отчего? *Чого ви ластесь? жиба вас поле засíяно.* Ном. № 9230.

Чогóкати, каю, еш, *гл.* Говорить часто **чогó.**

Чогóсь. 1) *Род пад.* отъ **щось.** *Дíтвора змагається: чогось не подíлили.* МВ. I. 23. 2) Какъ нар. Отчего-то, почему-то. *Ти ізнов чогось сумуеш, Наталко?* Котл. Нп. 361. *Чогось обойко невеселí.* МВ. II. 23.

Чок, *межд.* Хвать? Цапъ? *Зза гори вовчок до кози: чок-чок.* Чуб. V. 1146.

Чокáлка, ки, *ж.* Особенно злой волкъ? *Той же вовк, тільки злíйший над вовка.* Екатериносл. у. Слов. Д. Эвари.

Чóко, *межд.*, выражающее стукъ сапожныхъ подковъ. *Як піду я в скоки та в боки.... а підківки тільки чоко, чоко, чоко, чоко!* О. 1861. XI. Кух. 25.

Чолáк, ка, *м.* У кожевниковъ: кожа со лба животнаго. МУЕ. I. 69.

Чолáтий, а, е. Съ большимъ лбомъ. Желех.

Чóлко, лика, *с.* Ум отъ **чоло.** *Круглеиьке, довгеньке, на чолику лисеньке.* (Заг.: гадівка). Чуб. I. 307.

Чолкувáти, кýю, еш, *гл.* Выдѣлять лучшее зерно (**чоло**). Лубен. у. (В. Леонтовичъ).

Чóло, ла, *с.* 1) Лобъ, чело. *Нікому на чолі не написано, що він.* Ном. № 6139. *Високе чоло гетьманське.* МВ. I. **Чолóм давáти, оддавáти.** Привѣтствовать особымъ образомъ: хлопнувъ ладонью по протянутой ладони привѣтствуемаго, перевернуть затѣмъ его руку и поцѣловать,—обычное привѣтствіе дѣтей. *Дай чолом!* Ном. № 9276. Сим. 234. *Старий батько сидить коло хати та вчить внука-пузанчика чолом оддавати.* Шевч. 261. Вообще привѣтствовать, кланяться. *У намет уступав, пану Филоненку, корсунському полковнику, чолом давав.* Мет. 41 **Чолóм!** Привѣтствую! Здравствуйте! *Чолом, вельможний пане господарю!* К. ЦН. 173. **Бúти, удáрити чолóм.** Поклониться до земли, поклониться. *Вдарили чолом перед нашим столом.* Грин III. 497. **Бúти чолóм за дворóм.** Предложеніемъ могарыча добывать пропускъ пойзду новобрачнаго въ дворъ новобрачной. МУЕ. III. 117. (Черниг.). 2) Часть **очúпка,** покрывающая лобъ, околышъ у **очúпка.** Вас. 191. 3) Фасадъ, передняя часть дома. *Чолом стоíть хата.* Ном. № 10287. *Наняв великий двір і хати чолом на городський базар.* Мкр. Г. 45. 4) Въ гуцульской церкви въ крышѣ крыла треугольный **причóлок,** стоящій вертикально. Шух. I. 116, 117. 5) Передняя часть гончарной печи. МУЕ. I. 60. (Черниг.). 6) Въ срубленномъ и очищенномъ отъ вѣтвей деревѣ: тонкій конецъ его. Шух. I. 179, 181. 7) Самое лучшее, отборное. Рудч. Ск. II. 134. Вас. 203. *Хлíборое саме чоло продае, а послíд їсть. Чíльна мука саме чоло.* Каменец. у. Ум. **Чільцé. Чіль-**

це росою мов покрилось (т. е. лобикъ вспотѣлъ). Мкр. Г. 36. См. еще чолко.

Чоловій, а, е. 1) Лобный. 2) Относящійся къ фасаду. *Чолова стіна.* Вас. 193. *Вікно... чолове.* ХС. Ш. 56.

Чоловік, ка, *м.* 1) Человѣкъ. *Переліченя —аж сорок чоловіка.* Рудч. Ск. II. 141. *Оце вже стало їх шість чоловіка.* Чуб. II. 96. 2) Вообще мужчина. *Ляхи так здуріють, що жінки між ними стануть розумніші од чоловіків.* Стор. М. Пр. 46. 3) Женатый человѣкъ. *Діди з чоловіками поділились на гурточки.* О. 1861. XI. Св. 30. *В правім притворі стояли чоловіки та парубки; в лівім—діди, на середині—малі хлопці, а в бабинці—молодиці та дівчата.* Левиц. I 13. 4) Мужъ. Чуб. V. 128. *Чоловік умер, двоє діток мені покинув.* МВ. I. 71. 5) Мужикъ, крестьянинъ. *Доля... як лихоманка, не розбіра, на кого насіпається: чоловік, чи пан—їй все однаково.* О. 1861. Ш. 13. *Пан—не пан, чоловік—не чоловік.* Чуб. II. 370. 6) О волкахъ: штука. *Шість чоловіка вовків як нап'яли одного зяйця.* О. 1861. V. 69. Ум. **Чоловічок, чоловічен'ко.** *Іде чоловічок такий маленький.* Харьк. Ласкат. **чоловічен'ко** употребл. преимущ. въ значен. 2—4 и особенно въ послѣднемъ. *Дивіться, чоловіченьки, які в мене чередиченьки.* Чуб. V. 1158. *Увійшов хазяїн: „Здорова, жінко моя люба!"—Здоров, чоловіченьку!* Драг. 164.

Чоловіколю́бець, бця, *м.* Человѣколюбецъ. *Отче владиче, архимандрите, чоловіколюбче!* Чуб. V. 1167.

Чоловіколю́бство, ва, *с.* Человѣколюбіе. *Нема, щоб за добрі діла, за чоловіколюбство вхопитись.* К. Гр. Кв. 32.

Чоловіцький, а, е. 1) Человѣческій. 2) Принадлежащій мужчинѣ; состоящій изъ мужчинъ. *Чи буде ж таке сиріцьке, як чоловіцьке.* Ном. № 10716. *Чоловіцька громада.* Драг. 171.

Чоловіченько, ка, *м.* Ум. отъ **чоловік**.

Чоловічество, ва, *с.* Человѣчество, человѣчность. Слово заимствовано изъ русскаго языка. Встрѣчено только въ одной пословицѣ, приведенной у Номиса: *Чоловічество повелівае, а пан тисяцький ні.* (№ 13844). Пословица эта заимствована изъ IV-го явленія оперы-водевиля кн. А. А. Шаховского: „Козакъ-стихотворецъ". Князь. Человѣчество повелѣваетъ помогать раненымъ и несчастнымъ. Грицько. *Чоловічество повелівае, да пан тисяцький ні.* (Сочиненія кн. А. А. Шаховского, Спб. 1898, „Дешевая Библіотека" Суворина, стр. 10). Такъ какъ у Номиса отсутствуетъ всякое указаніе о томъ, откуда взята пословица, то можно думать, что она употреблялась лишь среди образованныхъ классовъ и въ народномъ языкѣ слова **чоловічество** нѣтъ.

Чоловічий, а, е. 1) Человѣческій, человѣчій. Ном. заг. № 482. *Хиба той вік такий, як чоловічий.* К. Іов. 22. 2) Мужской, мужескій, принадлежащій, свойственный женатому мужчинѣ. *Ой нате вам, парубочки, парубоцтво моє, а я вже пійду в чоловічу раду.* Мет. 230. *Чоловічі голови без шапок чорніли, наче недавно пороране поле.* Левиц. I. 14. *Це молитва чоловіча, бо її читають, як помірає чоловік, а як жінка, то читається в їх другая.* Драг. 37.

Чоловічина, ни, *м.* Человѣкъ. *Чоловічина! одна душа в чоботі, друга в жиноті, а третя по світу.* Ном. № 2970.

Чоловічок, чка, *м.* 1) Ум. отъ **чоловік**. 2) Зрачекъ. Екатериносл. губ. Рудч. Чп. 254. Мнж. 150. *Очі в Ціпки налилися кров'ю, в чоловічках засвітили огні.* Мир. XPB. 192. *В очах чоловічки догори ногами стали.* Ном. № 3180.

Чолов'я́га, ги *м.* Человѣкъ. *Еней правдивий чолов'яга.* Котл. Ен. VI. 71. *Що скаже, те й зробить: удача міцна в чолов'яги.* Г. Барв. 448. *Так видно собі чолов'яга, а може і пак.* О. 1862. I. 76.

Чоло́кання, ня, *с.* Взаимные поцѣлуи. см. **Чоломкатися**. Черк. у.

Чоло́катися, каюся, ався, *гл.* Цѣловаться, здороваясь или прощаясь, мирясь и пр. (но не о любовныхъ поцѣлуяхъ). *Тут між собою повиростались, чоломкались і обнімались.* Котл. Ен. II. 8.

Чолопо́к, шка, *м.*=**Щолопок**. Ум. **Чолопо́чок**. *Шапка на самому чолопочку.* НВолын. у.

Чо́лпа, пи, *ж.* Лопатка, поставленная подъ угломъ къ ручкѣ, для выемки соли изъ солянныхъ озеръ. Херс. г.

Чом, чому́, *нар.* 1) Отчего, почему, зачѣмъ. *Чом ти не прийшов учора?* Харьк. *Чом ти не косиш свого проса?* Рудч. Ск. I. 54. *Коли зле гадаєш, чом Бога благаєш?* Ном. *Чому чорт мудрий?—Бо стара*

рий. Ном. № 8677. *Воли мої половії, чому не орете?* Нп. **Чому** ні? А почему-же? Конечно да! *Нема слуги. Чи не дасте ви мені яку з вашихъ?—Чому ні? Беріть собі, котру схочете.* МВ. II. 33. **Чом такий.** Почему же, почему бы. *І справді, чом таки не скажеш людям, Марусе? озвалась я до неї.* МВ. II. 89. 2) **Чому́.** Дат. пад. отъ що.

Чому́сь, *нар.* Отчего-то, почему-то, зачѣмъ-то. *Чомусь мені, мила, горілка не п'ється.* Мет. 250.

Чомха́ти, хаю́, ешъ, гл.=Чмохати. Угор.

Чо́ник, ка, *м.=Човник* 2. МУЕ. Ш. 25.

Чо́нок, нка, *м.=Човник*, 2. Части: стержень—клубец, шпулька—цівка. Вх. Уг. 247.

Чоп, па, *м.* Рыба Luciopercа volgensis. Браун. 22.

Чопа́тий, а, е. Притупленный. Угор.

Чо́пень, пня, *м.* Въ загадкѣ: горящій фитиль плошки. *Чорна коробочка, золотий чопень* (каганець). Чуб. I. 309.

Чопе́ць, пця́, *м.* Ум. отъ чіп. *Котилось барильце без чопця, без рильця.* Ном. стр. 292, № 66.

Чопи́ти, плю, пиш, *гл.* Притуплять. Угор.

Чопове́, вого, *с.* Пошлина за право продажи спиртныхъ напитковъ. *Помогай Бігъ, жиде! як же ми ся маєш? Ой та кажуть люде, що ти грошї маєш.—Нема пак, заплатив єм за чопове.* Гол. Ш. 471.

Чопови́й, а́, е́. Относящійся къ чопу. *Чоповий свердел.* Буравъ средняго размѣра.—брат. См. Брат.

Чопо́к, пка́, *м.* Ум. отъ чіп. Ком. П. № 383.

Чопо́чок, чка, *м.* Ум. отъ чіп. О. 1861. XI. 8.

Чо́рен, рна, не. Сокращ. форма отъ **чорний.** *Ох летить ворон да летить чорен.* Грин. Ш. 606.

Чо́рна, ної, *ж.* Кутузка. Мир. ХРВ. 204. *Обізвався, що* (сільський) *голова не до дїла каже, а той зараз і гукнув: „У чорну його!“* О. 1861. VIII. 95. *Десятники повели усіх у чорну.* Мир. Пов. I. 30.

Чорне́нечкий, а, е. Ум. отъ **чорний.** Вх. Зн. 81.

Чо́рний, а, е. 1) Черный. *Чорний як циган.* Ном. № 8527. *Очі чорні, як терночок.* Нп. *Чорні брови маю, та й не оженюся.* Нп. *Чорна свита.* МВ. I. 108. *Чорна хмара.* МВ. II. 14. 2) Грязный. *Мене мати не пустила, що в чорному ходячи, скажуть ледащиця.* Нп. **Чо́рне море.** Черное море. *Чорним морем далеко гуляли.* АД. I. 209. **Чо́рне сло́во.** Брань, ругательство, преимущественно съ упоминаніемъ чорта. *Він назвав мене чорними словами, каже: сякий-такий сину, та й по матерному.* Новомоск. у. 3) **Говори́ти по чо́рному.** Упоминать чорта въ рѣчи. Борз. у. **Ум. Чорне́нький, чорне́сенький.** Чуб. V. 243. **Чорне́нечний.** Вх. Зн. 81.

Черни́ло, ла, *с.* 1) Черная краска, употребляемая для окраски тканей и пр. *Та й купили білила, ще й чорного чорнила... Дівчатам запаски чорнити.* Грин. Ш 95. 2) Чернила. 3) Растворъ купороса, употребляемый сапожниками для черненія сапогъ. Сумск. у.

Чорни́ти, нію, ниш, *гл.* 1) Чернить, красить въ черный цвѣтъ. *Та й купили білила, ще й чорного чорнила... дівчатам запаски чорнити.* Грин. Ш. 95. 2) Поносить.

Чорни́ця, ці, *ж.* 1)=**Черниця.** МВ. II. 199. 2) Раст. Rubus caesius. Вх. Пч. II. 35.

Чорни́ш, ша́, *м.* Черный хлѣбъ (у нищихъ). *Чорниш у комиш, білаш у карман.* Ном. № 4643.

Чорні́сіньский, а, е. Чернехонькій.

Чорні́сінько, *нар.* Чернехонько.

Чо́рність, ности, *ж.* Червота. *Ой чорна я, чорна, я то знаю сама: я про свою чорність мам фраїра пана.* Гол. IV. 511.

Чорні́ти, нію, еш, *гл.* Чернѣть. *Чорніє гай над водою.* Шевч.

Чо́рно, *нар.* Черно. *Такий злий, аж у роті чорно.* Ном. № 2884. **Чорни́м-чорно.** Совершенно черно. НВолын. у. Ходити **чо́рно.** Одѣваться въ черную одежду. **Ум. Чорне́нько, чорне́сенько.** *У черниґах, мій миленький, робити легенько, тільки на серці та досадонька—ходити чорненько.* Рудч. Чп. 211.

Чорноби́л, лу и **чорноби́ль, лю,** *м.* Раст. Artemisia vulgaris L. ЗЮЗО. I. 112. Мил. М. 58. *Лїг під чорнобилом спати.* Грин. II. 122.

Чорнобиль ник, ка, *м.=Чорнобил.* ЗЮЗО. I. 112.

Чорнобі́л, лу і **чорнобі́ль, лю**, *м.*= **Чорнобил.** Вх. Пч. І. 8. ЕЗ. V. 206.

Чорнобі́лий, а, е. Отчасти черный, отчасти бѣлый. *Чорнобілі лелеки поралися було коло свого гнізда.* Мордовцевъ. Пл. 129.

Чорнобри́вець, вця, *м.* 1) Чернобровый. *Колисочка шваб'ска, дитиночка панська, золотії бильця, колишу я чорнобривця* Нп. 2) Раст. а) Tagetes erecta. Вх. Пч. І. 13. б) Tagetes patula L. ЗЮЗО. І. 138. *Цілаі всякі квітки: і гвоздики, і чорнобривці.* Левицк. І. 23. 3) Орѣхъ очень спѣлый. *А вже що горіхів-горіхів було носить! Та ще всі один в один чорнобривці, що вже спів-спіє та й вивалиться з гнізда.* Сим. 199, 200. 4) Сапогъ съ краснымъ голенищемъ и черной головкой. Васильк. у. Вас. 162. 5) мн. Родъ вышивки. Чуб. VII. 427. Ум. **Чорнобри́вчики.** *Зацвів чорнобривчик.* Грин. III. 157.

Чорнобри́в, чорнобри́вий, а, е. Чернобровый. *Чорнобрив, чорнобрив дрова рубає, а чорнобрива тріски збірає.* Чуб. Ум. **Чорнобри́вая.** Кличка коровы. Kolb. I. 65. Ум. **Чорнобри́вненький.** Шевч. 303.

Чорнобри́вка, ки, *ж.* 1) Чернобровая. Грин. III. 610. *Купив же я черевички своїй чорнобривці.* Чуб. III. 95. 2) Пт. Glareola melanoptera.

Чорнобро́в, ва, ве=**Чорнобрив.** *Чом, чом, чорнобров, чом до мене не прийшов?* Грин. III. 675.

Чорноволо́сий, а, е. Черноволосый. Вх. Зн. 81.

Чорноволо́тка, ки, *ж.* Родъ растенія. Вас. 206.

Чорноголо́вець, вця, *м.*=**Чорнобривець 4.** Вас. 162. *Чоботи добрі, чорноголовці.* Мир. ХРВ. 343.

Чорноголо́вка, ки, *ж.* Черноголовый, съ черной головой. Вх. Зн. 81.

Чорноголо́вий, а, е. 1) Пт. Sylvia atricapilla. Вх Пч. II. 14. 2)=**Попичка.**, Palus palustris. Вх. Пч. II. 13.

Чорногри́вий, а, е. Черногривый. Желех.

Чорногру́дка, ки, *ж.* Ruticilla tithys. Вх. Уг. 275.

Чорногу́з, за, *м.* Аистъ. Чуб. I. 63. Вх. Пч. I. 16. См. **Бузько.** *А горобець втівся, з чорногузом бився, як ударив чорногуза,—чорногуз звалився.* Чуб. V. 1124.

Чорноземля́, лі, *ж.* Черноземъ.

Чорноземни́й, а, е. Черноземный. НВолын. *у.*

Чорноза́лля, ля, *с.* Родъ растенія. Чуб. I. 83.

Чорнокле́н, ка, чорнокле́нок, нка, *м.* Дерево: а) Пакленъ, Acer campestre L. Вх. Пч. I. 8. б) Acer tataricum L. ЗЮЗО I. 109.

Чорнокле́новий, а, е. Пакленовый, изъ пакленa. *Удлище довге, чорнокленове.* Мордовцевъ. Оп. 36.

Чорнокле́нок. См. **Чорноклен.**

Чорнокле́нка, ки, *ж.*=**Чорноклен.**, Acer tataricum L. ЗЮЗО. I. 109.

Чорнокни́жник, ка, *м.* Чернокнижникъ волшебникъ. К. ЧР. 268. *Цар вислав по цілій ягипській землі, щоби шукали чорнокнижника, котрий би міг царівну зробити ладною і молодою.* Гн. I. 107.

Чорнокни́жництво, ва, *с.* Чернокнижіе, волшебство. К. ПС. 124.

Чорнокни́жний, я, е. Чернокнижническій. *Наука чорна.... чорнокнижня.* К. ПС. 125.

Чорноко́рінь, ню, *м.* Раст. Cynoglossum officinale L. ЗЮЗО. I. 120.

Чорноко́сий, а, е Съ черной косой, черноволосый. *Чорноока і чорнокоса мати.* Мордовцевъ. Оп. 54.

Чорнокри́лець, льця, *м.* Съ черными крыльями. *Орли-чорнокрильці налітали.* АД. I. 117.

Чорнокри́лий, а, е. Чернокрылый. *Галочки чорнокрилі.* Чуб. V. 948. *Ластівочка чорнокрила.* Млак. 14.

Чорнолоз, зу, *м.* Раст. Salix cinerea L. ЗЮЗО. I. 134.

Чорномо́рець, рця, *м.* Черноморецъ, черноморскій козакъ. *Піду на Тамань, пристану до чорноморців.* Котл. НП. 379.

Чорномо́рка, ки, Черноморка. О. 1862. VI. 87. *Ой махнула чорноморка білою рукою: не буде вам, чорноморці, ніколи покою.* Нп.

Чорномо́рський, а, е. Черноморскій. Ном. № 1495.

Чорноо́кий, а, е. Черноглазый. Левицк. I. 460.

Чорнопі́рка, ки, *ж.* Птица съ черными перьями. Ум. **Чорнопі́рочка.** Чуб. V. 459. *Ой галочки-чорнопірочки круту гору вкрили.* Нп.

Чорнори́зка, ки, *ж.* = **Черниця.** К. ПС. 79.

Чорнорóб, ба, *м.* Чернорабочій. **Желех.** Рк. Левицк.

Чорноро́тий, я, е. Съ чернымъ ртомъ. Вх. Зн. 81.

Чорнота́ль, лю, *м* =**Чорнолоз.** ЗЮЗО. I. 134.

Чорнотро́п, пу, *м.* Путь, дорога по черной землѣ, не по снѣгу, безснѣжный путь. *Зайця тепер чорнотропом не пійма-ви, як би сніг—другe б діло.* Харьк. у. *Тоді був чорнотроп—снігу вже не було.* Новомоск. у.

Чорноу́с, са, *м.* Черноусый мужчина. *Да кема же мого ляха чорноуса.* О. 1861. XI. 10.

Чорноу́сий, я, е. Черноусый. Шевч. 487. *Ой козаче чорноусий, чого в тебе жупан куций?* Нп.

Чорнохлі́бний, а, е. О нищѣ: состоящій изъ одного чернаго хлѣба. *Ховають у торби свое чорнохлібне сніданя.* Мир. XVB. 39.

Чорну́ха, хи, *ж.* 1) Совершенно черная жирная глина. Вас. 177. 2) **Чорнухá**, Рыба Scardinius erythrophthalmus (Bon). Брaун. 28, 52.

Чорну́шка, ки, *ж.*=**Чернушка 1**, Nigella sativa. Вх. Пч. I. 11. *Витоптав козел часник, ще й чорнуху чорнушку.* Грин. Ш. 95.

Чорню́ха, хи, *ж.*=**Чорнявка.** *Ой дівчино чорнюхо, люблю тебе, пєкюхо.* Гол. II. 197.

Чо́рнява, ви, *ж.* 1) Чернота, собраніе черньющихъ вдали предметовъ. 2) Черныя тучи. Вх. Лем. 483.

Чорня́вий, а, е. Черноволосый, брюнетъ, брюнетка. МВ. (О. 1862. Ш. 51). *У нас такий панич, як волошин—чорнявий.* Ном. № 8553. Ум. **Чорня́венький**. МВ. I. 17.

Чорня́вка, ки, *ж.* Брюнетка. *У їх була дівка-чорнявка.* Ум. **Чорня́вочка**. *Циганочка-чорнявочка.* Млак. 106.

Чоро́лiо, са, *м.* Зоол. Myoxus Glis. Шух. I. 22.

Чорпі́та, ти, *ж.*=**Посмітюха**, Alauda arborea. Вх. Пч. II. 8. См. **Черпіта**.

Чорт, та, *м.* 1) Чортъ. *Бога хвали, чорта не гніви.* Ном. **Чорт-ма, чорт-мáло, чорт-мáтиме.** Нѣтъ, не было, не будетъ. *Їв би паляниці, та зубів чорт ма.* Ном. № 12331. *Ой тим же я не приймов, що чорт-мало підошов.* Нн. *Коли без перестанку гулятиме, то й сорочки чорт-матиме.* Полт. **Чорт зна хто, що, де, куди, як....** Чортъ знаетъ кто, неизвѣстно кто, что, гдѣ, куда, какъ. **Чорт зна що, хто**—также: дрянь, гадость, плохой человѣкъ, предметъ. **Чорт зна як**—также: плохо, скверно. Ном. № 841. *Чорт зна що, не Брути!* Шевч. 214. *Чорт зна що плутає.* Рудч. Ск. I. 187. *Як чор-зна що,—не чепать, щоб і посудини не запаскудить.* Ном. № 3288. *Робиш ти, працюєш, та на чорт зна кого.* Левиц. I. 527. *Жили, жили, та чор-зна де й ділися.* Ном. № 8272. *Зайць тоді ж забіг чор-зна куди.* Рудч. Ск. I. 25. *Чорт його зна, як і вчитись.* Левиц. I. 247. *Чорт батька знав, як співають!* Гліб. Въ томъ же значеніи: чорт-віть що! Рудч. Ск. I. 75. **До чóрта.** Много, масса. *Чимало таки козаків і панів до чорта.* Стор. II. 28. 2) Родъ игры. О. 1861. XI. Св. 36. Ум. **Чóртик, чортóк.** Чуб. I. 219. Ном. № 275. Ув. **Чорти́сько, чорти́ще.** Чуб. I. 106. **Чортáка.**

Чортáнка, ки, (*м.* ? *ж.* ?). Рыба карпъ вѣсомъ менѣе полутора фунта. МУЕ. I. 46. (Добруджа).

Чортеня́, нáти, *с.* Чертенокъ. Ум. **Чортенятко.**

Чóртик, ка, *м.* 1) Ум отъ **чорт**. *Чортик сів на лаві.* Грин. II. 67. 2) Рыба колюшка, Gasterosteus aculeatus. Брaун. 27.

Чорти́сько, ка, *м.* Ув. отъ **чорт**.

Чортúха, хи, *ж.*=**Чортиця**. *Покликала чортиха бабу до дитини.* Чуб. II. 361.

Чортúця, ці, *ж.* Чертовка. Кіевъ. у. Драг. 49. К. ПС. 148.

Чортя́ще, ща, *м.* Ув. отъ **чорт**. КС. 1882. IV. 170.

Чóртів, това, ве. 1) Принадлежащій свойственный чорту. *Чортів кришеник.* (Бранное выраж.). Ном. № 3563. *Чортові діти.* (Бранное выраж.). Ном. № 3560. 2 **Чóртове свíтло.** Керосинъ. Волч. у. 3) **Чóртів тиск.** Очень много, пропасть.

Чортівня́, нi, *ж. coб.* Черти. *Казилось пекло з радощів великих—да вже козитись чортівня не буде.* К. Дз. 32.

Чортія́нiв, нова, ве=**Чортів.** *Бабій чортіянів!* КС. 1883. IX. 216.

Чортовúння, ня, *с.* 1) Чертовщина. *Чарують усяким чортовинням.* Г. Барв. 260. 2) Чортъ знаетъ что, дрянь. *Я же думала—кавалір, аж то чортовиння.* Чуб. V. 1180.

Чорто́к, тка, *м.* Ум. отъ **чорт**. Мнл. М. 4.

Чортокра́п, па, *м.* Рыба карпъ вѣсомъ

отъ трехъ до шести фунтовъ. МУЕ. I. 46. (Добруджа).

Чортополо́х, ху, *м.* Раст. а) Carlina acaulis. Шух. I. 21. б) Xanthium spinosum L. Чуб. I. 80. ЗЮЗО. I. 141. в) Carduus nutans L. ЗЮЗО. I. 115.

Чортопха́йка, ки, *ж.* Родъ экипажа. *Запрiг вiн миттю чортопхайку, черкнув iз неба, аж курить.* Котл. Ен. *Посадили мене на чортопхайку та одвезли аж у Оренбург.* Шевч. (О. 1861. X. 5).

Чорта́, *та́ти*, *с.*=**Чортеня.** ЗОЮР. I. 75. *Вибiгло чорта i озираеться.* Кв.

Чорта́к, ка́, *м.*=**Чорт.** *З тих склепiв виходит чортак.* Гн. I. 214. *Пiшли до того замку i здибали чортяка.* Гн. I. 213.

Чорта́ка, ки, *м.* Ув. отъ чортъ *Орудуе ними, як чортяка грiшними душами.* Ном. № 1083. *Так-у пеклi росходився, що всiх чортяк порозганяв.* Котл. Ен. III. 17.

Чорта́цтво, ва, *с. соб.* Черти. Харьк у

Чорта́чий, а, е. Чертовскій. *Чортяча старшина.* Стор. М. Пр. 42. *Чортячий огонь.* Кв.

Чос, су, *м.* Зудъ; чесотка. **Да́ти, завда́ти чо́су.** Дать трепку. *Дав чосу!* Мир. ХРВ. 274. *Задали ж ми чосу дияволенному Кириковi! Крiвавого дали прочухана.* К. ЦН, 274. *Завдали такого чосу, що й сам ватажок там же й нiжки вiдкидав.* Стор. II. 58.

Чосни́к, ку́, *м.*=**Часник.** МУЕ. I. 96.

Четирдеся́ть, *числ.* Сорокъ. *Четирдесять янгелiкiв.* МУЕ. III. 35.

Четирёнко, ка, *м.* Въ загадкѣ: колесо воза? *Четирi четиренки та два хведоренки тягли тягулицю* (віз) *за хвiст на вулицю.* Мнж. 175.

Четирёчка, ки, *ж.* Въ загадкѣ: четыре пальца руки. *Четирi четиречки та п'ятий макаречко* (мизинецъ) *несуть кривулечку* (ложку) *через тин та в вуличку* (рот). Грин. I. 249.

Четирi, рьох, *числ.* Четыре. *Iшли ляхи на три шляхи, а татари на четирi.* Нп.

Четирiста, *числ.* Четыреста. *Янчар четiриста.* Макс.

Четирка, ки, *ж.* Въ загадкѣ такъ названа нога. *Четирi четирки, дві ростопирки, сьомий вертун.* Ном. № 108, стр. 293.

Четирнáдцятеро, *числ.* Четырнадцать человѣкъ, штукъ.

Четирнáдцятий, а, е Четырнадцатый.

Четирнáдцятка, ки, *ж.* Полотно въ 14 пасмъ. Сим. 133.

Четирнáдцять, ти и тьох, *числ.* Четырнадцать. К. Іов. 96.

Четирня́ця, ці, *ж.* Въ загадкѣ: а) кость. *Четирi четирниці бiгли на вечорниці, одна одну здоганяе, та не здожене.* Ном. заг. № 465. б) Нога коровы. Ум. **Четирнячка.** *Четирi четирнячки, п'ята шинкарочка, шоста пiдставочка.* Ном. заг. № 111.

Четирограни́стий, а, е. Четырехсторонній. *По самiй серединi мiста четирогранястий плян, де мiсто стае.* Св. Л. 28.

Четирьохскладо́вий, а, е. Четырехсложный. *Четирьохскладовi слова.* О. 1862. I 68.

Четки, ток, *ж. мн.* Четки. *Перехрестився, чотки взяв.* Шевч. 372.

Чо́хля, ли, *ж.* Обшлагъ на рукавѣ рубахи, манжета. Чуб. VII. 415. Г. Барв. 219. *Оце що комір та чохли повишивати, та й дошита сорочка буде.* Пирят. у. *Iде козак улицею, чохлами махав.* Нп.

Чохля́тий, а, е. Имѣющій чохли на рукавахъ (о рубахѣ). Г. Барв. 327. *Старша свiтилка багата, на тiй сорочка чохлата.* Мил. Св. 49.

Чохля́ця, ці, *ж.*=**Чохля.** *Старша свiтилка багата, на тiй сорочка чохлата, пiд тими чохлицями сидять вошi копицями.* Мил. Св. 49.

Чрéсти, чру, чрeш, *гл.* Сдирать кору. Желех.

Чтéрі, *числ.*=**Четирі.** *Маю я чтерi волоньки.* Грин. III. 285.

Чтець, четцá, *м.* 1) Чтецъ. 2) Читатель. *Не против вас говорю, четцi мої любi.* Федьк.

Чтíрі, *числ.*=**Четирі.** *Пiдкувався на всi чтирi ноги.* Ном: № 6633.

Чтíти, чту, чтиш, *гл.* 1)=**Шанувати** 1. *Та мене не чти, а святi iкони почти.* Лебед. у. 2) Величать. *Як тепер тя звати, як тепер тя чтити.* Гол.

Чтíтися, чту́ся, чтúшся, *гл.*=**Шануватися.** *Тепер нарубки такi, що нiкого не чтять i сами не чтяться.* Волч. у.

Чу! *межд.* Крикъ, которымъ прогоняютъ свинью. *Чу, а то стопчу!* Грин. II. 309.

Чуб, ба, *м.* Передняя часть волосъ на головѣ человѣка, иногда вообще волосы; хохолъ. *Юпитер, все допивши з кубка, погладив свiй рукою чуб.* Котл. Ен. I. 13.

Пани б'ються, а в мужиків чуби болять. Ном. № 1304. *Скуби мене за чуб.* Левиц. І. 336. **Чу́ба нами́яти.** Потрепать за волосы. *Гей, шануйсь, бо намну тобі чуба!* **Чу́ба нагрі́ти.** Вспотѣть отъ работы, утомиться. *Нагрів я чуба, поки постягав мішки на віз.* **Наші хло́пці поки́дали чуби́.** Забрили лобъ нашимъ парнямъ, взяли ихъ въ солдаты. Г. Барв. 118. 2) Хохолъ у птицъ. *Ой ти, чавчко, ти, чубаєчко, позич мені чуба.* Чуб. V. 763. 3)=**Цідило.** Гол. Од. 26. Ум. **Чу́бик, чу́бчик.** ЕЗ. V. 118. *Та узяв його за чубчик і поскуб легенько.* Кв.

Чубаєчка, ки, *ж.*•Ум. отъ **чубайка.**

Чубайка, ки, *ж.* 1) Хохолъ, хохолокъ (у птицъ). *А кулик чайку взяв за чубайку.* Нп. 2) Эпитетъ пигалицы, кажется употребляется только уменьшительное: **чубаєчка** *Ой ти, чавчко, ти, чубаєчко, позич мені чуба.* Чуб. V. 763. Ум. **Чубаєчка.**

Чубак, ка, *м.* Свиристель европейскій, Bombycilla garrula. Вх. Лем. 483.

Чубани́на, ни, *ж.* Первоначально: таскавіе другъ друга за волосы, а затѣмъ и вообще драка. *Велика була чубанина навкулачках.* ЗОЮР. І. 146.

Чубати́й, а, е. Хохлатый. *Чубатий іде—лихо за собою несе.* Ном. № 760. *Кури чубаті.* Ном. № 7982. **Чуба́ті уставки.** Уставки съ особаго рода вышивкой. Kolb. I. 48, 49. Ум. **Чуба́тенький.** Ном. № 8996.

Чуба́тник, ка, *м.* Раст. лиственница европейская, Larix europaea. Вх. Пч. II. 32.

Чубашечка, ки, *ж.* Ум. отъ **чубашка.**

Чубашка, ки, *ж.* Хохлатка. Ум. **Чубашечка.** *Курашечко чубашечко, позич мені крилець.* Чуб. V. 306.

Чубе́лів, лова, *м.* Родъ стоячаго боченка для пива. Шух. І. 250.

Чубе́рка, ки, *ж.*=**Дійниця.** Шух. І. 103.

Чу́бик, ка, *м.* Ум. отъ **чуб.**

Чу́бити, блю, бив, *гл.* Драть за волосы. *Хто кого любить, той того чубить.* Ном. № 3381. *Синки в ледацо пустилися, пішли в нічанцо, а послі чубили батьків.* Котл. Ен. Ш. 43.

Чу́битися, блюся, бився, *гл.* Драть другъ друга за волосы, переносно: драться, не мирно жить. *Пани чубляться, а в мужиків чуби тріщать.* Ном. № 1304. *Доки не поберуться, то й люблятся, а як поберуться, то й чубляться.* Ком. Пр. № 592.

Чубиця, ці, *ж.*=**Чуб.** Вх. Уг. 276

Чубко́, ка́, *м.*=**Одуд.** Вх. Уг. 276.

Чубогрі́йка, ки, *ж.*=**Лобогрійка.** Херс.

Чубо́к, бка́, *м.* 1) Хохолокъ (у человѣка, у птицы). *Який дудок, такий чубок.* Ном. № 7110. *Де не взяся сизокрилий голубок, як ухопить горобчика за чубок.* Гліб. 2) Верхъ (въ насыпанной мѣрѣ); прибавка. *Насипле повну чвертку, а зверху згорне чубок; то те, що згорне, лишається на землі, а те, що в чвертці, то его.* ЕЗ. І. 172. *Кілько літ має ваша панна?—Сорок ще й з чубком.* Гн. І. 107. 3) **Чу́бок.** Стебелекъ растенія? *Взяла вона чубок берізку.* ЕЗ. V. 96.

Чуботру́с, дав,—Трепка за волосы. *От-бідло бісове! Я йому оце доброго чуботруса дав,—нехай здоров зносе, не раз бо казав йому: ей, шануйсь мені, корись та у правді кохайсь.* Лебед. у.

Чу́брик, ка, *м.* 1) Кончикъ женской косы, въ который вплетаютъ ленты и косплетки. 2)=**Чубок.** Вх. Зн. 81.

Чубри́катися, каюся, єшся, *гл.* Клаиться въ ноги, чубухать. *А молоді зараз у ноги давай чубрикаться обом.* Алв. 28.

Чубрі́й, рія, *м.* 1) Человѣкъ съ длинными волосами. Переносно: мужикъ. *І до нашого брата, простого козака, не хилилась якось.... чубрієми звала.* О. 1861. VIII. 16. *Міщанин узивае селянина—очкур, чубрій; а селянин міщанина—салогуб.* О. 1862. VIII. 32. 2) Названіе вола съ клочкомъ шерсти между рогами. КС. 1898. VII. 47. 3)=**Чубатрус.** *Такого дам чубрія, щоб не чіплявсь.*

Чубу́к, ка́, *м.* Чубукъ. Чуб. І. 94.

Чу́бчик, ка, *м.* Ум. отъ **чуб.**

Чува́к, ка, *м.* Мягкіе башмаки у горцевъ. *А гаспідський черкез, які ловкі чуваки ходів.* Черном.

Чува́л, лу, *м.* Большой мѣшокъ. Павлогр. у.

Чува́ти, ва́ю, ві, *гл.* Слыхать. *Що у вас чувати?* Ном. № 2219. *А ні виду не видати, а ні чутки не чувати.* Посл. *Де ж таки хто чував, щоб дитина так незвичайно з питимою своєю матінкою поводилась.* МВ. І. 25. *Чи чувано: вимовити християнський душі, єдиному дитяті: як хоч, хоч і втопися!* Г. Барв 532.

Чува́тися, ва́юся, ався, *гл.* Чувствовать себя. АД. І. 182. *Который у вели-*

ких гріхах чувається, то сповідаймо ви напереді Богу. АД. І. 182.

Чу́га, ги, *ж.* 1) Верхняя одежда у ... ков: родъ суконной шинели, украшенной шнурками, съ пелериной, рукава защиты и употребляются вмѣсто сумокъ, такъ какъ чуга носится только въ накидку. Гол. Од. 75, 76. 2) Верхняя одежда у галицкихъ верховинцевъ —родъ свитки безъ рукавовъ и воротника изъ косматаго сверху сукна. Гол. Од. 82.

Чугаї́на, ни, *ж.*=**Чугай.** О. 1861. XI. Св. 26.

Чугай, гая́, *м.* Верхняя одежда, родъ свитки. О. 1861. XI. Св 26. *На чугаї в убогого стільки лат, як у місті хат.* Ном. № 11144. *Возьми Олянку під жупан!—Я жупана не маю,—під чугай сховаю.* Чуб. III. 209.

Чугаї́на, ні, *ж.*=**Чуга.** Гол. Од. 76, 82.

Чугар, ра, *м.* Тараканъ. Вх. Уг. 276.

Чуд, да, *м.* 1)=**Чудо.** Чуб. I. 162. 2) Въ одномъ изъ варіантовъ думы „Про Одесія Поповича" употреблено ошибочно вм. **чардак, палуба.** *Олексій Попович на чуд виходив.* АД. I. 181.

Чуде́к, ка́, *м.* Чудакъ. См: **Чудар.** *Чудак покійник, що рибу крав.* Ном. № 12768.

Чу́дак, *м.* Знахарь. Встрѣчено только въ пѣснѣ: *Пішла баба до чудана, обчудив він— очумяла.* Чуб. V. 1164.

Чудя́р, ра, *м.* Чудакъ, странный человѣкъ. Вх. Лем. 483. См. **Чудан.**

Чудя́рний, а, е. Странный, удивительный. Вх. Лем. 483.

Чудасі́я, сі́ї, *ж.* Диковина, странная вещь. Ном. № 7129. Котл. Ен. II. 33. Мкр. Н. 34. *Ой ти, брате Мусію, чи бачив ти чудасію.... що багатий мужик комарами орав.* Чуб. V. 1178.

Чудачка́, ки, *ж.* Чудачка. *Чудачка! як умерла, то й ногами не дриґає.* Ном. № 8308.

Чудо́нний, а, е=**Чудернастий.** Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Чудернастий, чудерна́цький, чудерна́цький, а, е. Странный. *Зараз виміняв його в пана за якусь чудерняцьку собаку.* Левиц. I. 159.

Чудя́рний, а, е=**Чударний**=**Чудернастий.** Вх. Лем. 483.

Чудо́рство, ва, *с.* 1) Чудовище. *Єсть, кажуть, на морі морське чудерство з тридома губами і на кожну губу дванадцять кораблів бере.* Мнж. 35. *Привели царівну морському чудерству на прожереніс.* Мнж. 35. 2) Диво, удивленіе. *Змій і проситься: „Не бий мене до 'статку, а вези у своє царство на чудерство"... Привозе він його у своє царство,—всі на його чудують.* Мнж. 34.

Чуде́сний, а, е. Чудесный. *Се килим самольот чудесний.* Котл. Ен. .

Чуда́тися, джу́ся, дйшся, *гл.*=**Чудуватися.** *Перевертням морським чудились.* Котл. Ен.

Чудни́й, а́, о́. Странный, смѣшной. *Семен Палій той був на все село чудний та дивний.* МВ. II. 21. *Чудний як бублик: кругом об'їси, а в середині нема нічого.* Ном. № 7828. *Ой приснився королевичу чудний-дивний сон.* Чуб. V. 771. Ум. **Чудне́ньний.**

Чу́дно, *нар.* Удивительно, странно, смѣшно. *Здивувалося мені чудно, що зорі і сонце бувають однакові.* Ком. I. 48. *Чудно якось діється між нами.* Шевч. *Засмійсь, аби чудно.* Ном. № 12671. Ум. **Чудне́нько.**

Чудно́та, ти, *ж.* Диво. **Не ест великой чудноти.** Не велико диво. Вх. Уг. 276.

Чудороді́я, дії, *ж.*=**Чудасія.** Константиногр. у.

Чудороди́ний, а, е=**Чудернастий.** *Чудородна людина.* Константиногр. у.

Чудни́й, ная́, м. Чудакъ. Черниг. г.

Чу́до, да, *с.* Чудо, диво. *Хто в світі не бував, той чуда й дива не видав.* Ном. № 386. *І чудами її* (Божої Матери) *знов Лавра збагатилась.* К. МБ. II. 124. *Се було на все село чудо, як він залицявся до моєї матусі.* Г. Барв. 422. **Михаи́лове чу́до.** Чудо арх. Михаила (6 сентября). ХС. I. 78.

Чудо́вий, а, е. Чудный. *Чудове лице.* Левиц. I. 77.

Чудо́висько, ка, *с.* Уродъ, чудовище. *Аж то моє чудовисько вишерило зуби.* Грин. III. 679.

Чудо́вний, а, е. 1) Чудотворный. *Чудовна икона.* Черк. у., Лебед. у. *Заступить нас чудовна Божа мати* (икона). К. МБ. II. 124. *Чудовний образ Пресятої.* Шевч. 366. 2) Чудный. *Вхопила його за серце тая чудовная краса.* К. (ЗОЮР. II. 203).

Чудо́вно, *нар.* Чудесно. *О, Мати Божа, що ти Ченстоховій своїм вінцем небесним засвітила! Зроби чудовно, щоб ворожа сила ту вовчу ямку трупом загатила.* К. ЦН. 208.

Чудо́во, *нар.* Чудно. *Глянымо же з міста вниз на Рось і на Заросся. Як же там хороше, як чудово!* Левиц. І. 93.

Чудотво́р, ра, *м.*=**Чудотворець.** (Казка) *про Оха— чудотворо.* Чуб. II. 372.

Чудотво́рець, рця, *м.* Чудотворець. Мил. М. 90. *Знають усі чудотворці, які вони богомольці.* Ном. № 13709.

Чудотво́рний, а, е=**Чудовний** 1. *Ой Спасе наш Межигорський, чудотворний Спасе.* Шевч. 256.

Чудотво́рник, ка, *м.* Книга, въ которой разсказаны чудеса святыхъ. *Брав узяв чудотворних у руки та читав коло стола на голос, бо неня дуже любили слухати, як він читає.* Федьк. Пов. 15.

Чудува́ти, ду́ю, єш, *гл.* Удивляться. *Ціле місто чудує з нас.* Левиц. І. 287. *Привозе він—його (змія) у своє царство,— всі на його чудують.* Мкж. 34. *Ото чудуватимуть, як виглядять, що на спині в собаки різка прив'язана.* Черк. у.

Чудува́тися, дуються, ється, *гл.*=**Чудувати.** *Чудуються, дивуються жиди бородаті.* Рудан. І. 37. *Пани ся чудували, скільки має грошей.* Гол. І. 162. *Стали чудуватися з неї-ке помалу.* МВ. (О. 1862. I. 99).

Чужани́на, ни, *об.* Чужакъ, не родственникъ. АД. І. 332. *У тій часті (кораблів) потопає два брати рідненьких, як голубоньки сивенькі. Полежодо ними третій чужа чужанина.* АД. І. 197. *Сусідо, сусідо, молода челядинє, та чужая чужанино, прийми мене до смерти жити.* КС. 1884. I. 32.

Чужани́ця, ці, *об.* Употребляется не большей части съ эпитетомъ чужа. Чужой человѣкъ, чужіе люди. *Чужа чужанища під такий час поможе, а то рідні.* Лебед. у. *Не добре чужому чужаниці на чужині помірати.* АД. І. 191. *Треба мені до свого роду чутку-звістку передати, бо тут чужа чужанища.* Харьк. т.

Чужа́тися, жа́юся, ється, *гл.* Чуждаться. *Свойого доправляйся, роду не чужайся.* Ном. № 9333.

Чужени́ця, ці, *ж.*=**Чужаниця.** *Не дивись на сльози мовчки: я ж бо з предків чуженица.* К. Псал. 96.

Чужи́й, а́, е. Чужой. *Зайшов аж у чужу землю.* Рудч. Ск. І. 85. *Чужої дитини не май за свою.* Ном. № 1196. Чужа́ сторона́. Чужбина. *На чужій сторонї калиняся й вороні.* Посл. *Виряжала мати дочку в чужу сторончку.* Макс. Ум. Чужéнький, чужéсенький.

Чужи́на, ни, *ж.* 1) Чужбина. Ном. № 9418. *Ой піду я з туги на чужину.* Нп. 2) Чужіе люди, чужой человѣкъ. *Привикай, привикай, серденятко моє, поміже чужиною.* Нп. *Чужа чужина не пожаліє.* Мил. 179. *Кланяйся, дитя моє, чужій чужині.* Грин. Ш. 411. *В. мене невіжна чужа чужина.* Чуб. V. 699. Ум. Чужи́нка, чужи́ноньна, чужи́ночка. Ном. № 334. *Чужа чужиноньна— не рідна родиноньна.* Мил. 197.

Чужи́нець, нця, *м.* Чужестранецъ.

Чужи́нка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ чужина. 2) Чужое. *На чужинку ласі.* Рудч. Ск. II. 164.

Чужи́ноньна, чужи́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ чужина.

Чужи́ній, нього, *об.* Чужакъ, иностранецъ. *Я—чужиня, в мене тут роду нема.* Екатериносл. у.

Чужісінький, а, е. Совершенно чужой. *Поводилась.... як з чужим-чужісіньким чоловіком.* МВ. II. 172. *Серед своєї сем'ї він сидів мов чужісінький чоловік.* Левиц. І. 279.

Чужова́рник, ка, *м.* Раст. Phlomis tuberosa L. ЗЮЗО. I. 131.

Чужові́рний, а, е. Иновѣрный. *Наша аристократія... сталась би чужові́рною.* К. XII. 121.

Чужові́рство, ва, *с.* Иновѣріе. *Не вподобав демократ русин свого даяного напаства—кого за чужоземний звичай, кого за чужові́рство.* Г. Барв. 426.

Чужозе́мець, мця, *м.* Иноземецъ, иностранецъ. Рудч. Ск. I. 207. *Як малоліте було, то прийшов чужозе́мець татарин.* АД. І. 50.

Чужозе́мний, а, е. Иноземный. Драг. 97. Г. Барв. 489. *І розм'ячив серця народам чужозе́мним.* К. Псал. 247.

Чужозе́мський, а, е. *Я послав їй... чужозе́мських квіток.* Левиц. І. 489.

Чужозе́мщина, ни, *ж.* 1) Чужія, иностранныя земли. *Пойхав у чужозе́мщину* Ез. V. 8. 2) Иностранецъ, все иностранное. *Мова московського панства, помаханого чужозе́мщиною.* К. XII. 121.

Чужолóжити, жу, жиш, *гл.* Прелюбодѣйствовать. Угор.

Чужолóжство, ва, *с.* Прелюбодѣяніе. *Чужоложству даймо спокій, корóми попустімо!* Гол. II. 463.

Чужомо́вній, я, е. Иноязычный. *Чужомовні книжки.* К. ХП. 128. *Страшенний росподився на Вкраїні тиск чужомовного нам ворожого панства.* К. ХП. 137. *Чужомовня Європа.* К. ХП. 129.

Чужосі́лець, льця, *м.* Человѣкъ изъ чужого села. *Не ви сінечки робили, робили сінечки чужосільці.* МУЕ. Ш. 120.

Чужосільський, а, е. Принадлежащій другому селу, изъ другого села. *Чужосільські левади.* МВ. П. 100.

Чужосторо́н, на, *м.*=**Чужосторонець.** *Летія ворон чужосторон.* ЕЗ. V. 37.

Чужосторо́нець, нця, *м.* Чужестранецъ. *Ви, бояре чужостороньці.* Мил. Св. 48.

Чужосторо́нній, я, е. Чужестранный. *Роспитують чужосторонніх людей.* МУЕ. І. 114. (Полт.).

Чуйко́, ка́, *м.* Имя сказочной собаки. Чуб. П. 148. *Дві собаки: чуйко і бачко.* Чуб. П. 154.

Чуйни́й, а́, е. 1) Чуткій. К. МБ. XI. 155. *Чуйними ушками в садочку надслухає.* Гол. IV. 357. *Татарина чуйним він чує ухом.* К. ПС. 116. *Велико чуйна до краси і сили рідного.... слова.* К. ХП. 16. 2) Бдительный. *Будь чуйний.* Одкритте св. Іоанна Богосл. Ш. 2. 3) Сознательный, въ сознаніи. *Меланія зовсім чуйна була: хоч очі од спання помаліли, та дивилися.... жваво.* МВ. П. 202. Ум. **Чуйне́нький.** *Старесенька, малесенька, ледві од землі видно, а ще чуйненька, говірка.* МВ. І.

Чу́йність, ности, *ж.* 1) Чуткость. 2) Бдительность.

Чу́йно, *нар.* 1) Чутко. *Чуйно наслухають.* Млак. 85. *Я серцем чуйно ті печалі чую.* К. Дз. 200. 2) Бдительно.

Чух, чуха́, *межд.* отъ гл **чукати,** употребл. при подбрасываніи дѣтей. Грин. Ш. 553. *Ой чух поберемся та будем пацувати, ти будеш свині пасти, а я заганяти.* Ном. № 12527. *Чуки чуки до мачухи.* Макс.

Чуха́н, на, *м.* Кирка съ клювомъ. Вх. Зн. 81.

Чу́кати, каю, еш, *гл.* Забавлять дитя, подбрасывая на рукѣ. *Давай дитину підіймать і чукать.* Мил. М. 37.

Чука́кати, каю, еш, *гл.*=**Чукати.** Мирг. у. Слов. Д. Эвари.

Чукурій, ія, *м.*=**Чорнів.** Вх. Зн. 81.

Чу́лий, а, е. Чувствительный, нѣжный. Вх. Лем. 483. Г. Барв. 372. *З такою чулою, як у нього душою.* К. ХП. 20. *Дізналася своїм серцем чулим.* Мир. Пов. П. 87. *Так мовив чулий Евріал.* Котл. Ен. V. 46.

Чули́нда́, ди, *ж.* ? *За добрим чоловіком і чулинда жінка.* Ном. № 9106.

Чу́лість, лости, *ж.* Чувствительность, нѣжность.

Чу́ло, ка, *с.* Головной уборъ засватанной дѣвушки: картонный обручъ, обвитый лентами, сзади также виситъ пучекъ лентъ. Вх. Зн. 81.

Чу́ло, *нар.* Чувствительно, нѣжно. *Сестро моя милая,—чуло промовив він.* Стор. М. Пр. 22.

Чума́, ми́, *ж.* Чума. *А щоб на вас чума напала, матері вашій чорт!* Ном. № 3731. Ув. **Чумі́ще.** Чуб. І. 128.

Чума́к, ка́, *м.* Чумакъ. Рудч. Ск. П. 171. *Віз ламається—чумак ума набірається; а як віл пристає, то й ума не стає.* Рудч. Чп. 256. Ум. **Чумаченько.** Мет. 21.

Чумакі́в, кова, ве. Чумаковъ, принадлежащій чумаку. *Чумакова жінка—молода удова.* Чуб. V. 1032.

Чумакува́ти, кую, еш, *гл.* Заниматься чумачествомъ. МВ. П. 75. Рудч. Чп. 149. *Куплю собі сірі воли, чумакувать буду.* Нп.

Чумані́ти, нію, еш, *гл.* 1)=**Чманіти.** *Вин'е без міри, та й після чуманіє.* Харьк. т. *Чуманіє в голові.* Лохв. у. 2) Сидѣть какъ одурѣлый, засиживаться. *Сидимо—чуманіємо.* Лохв. у. *Чого він чуманіє?*—т. е. чего онъ медлитъ уходить. Ворз. у.

Чума́рка, ки, *ж.*=**Чомерка.** *Натру.... полою суконної чумарки.* Ком. П. 58. Ум. **Чума́рочка.** *Ходив же я в чумарочці, тепер в сірячині.* Грин. Ш. 200.

Чумарчи́на, ни, *ж.*=**Чумарка.** Мил. 105.

Чума́цтво, ва, *с.* 1) Чумачество. Рудч. Чп. 220. *Ходив чоловік у чумацтво.* Мнж. 95. *Ой жортуно небого, послужи мені немного: служила в чумацтві, служила в бурлацтві, послужи ще й у хазяйстві.* Чуб. V. 524. 2) Соб. Чумаки. *От вам, панове чумацтво, на могорич.* О. 1861. X. 23.

Чума́цький, а, е. 1) Чумацкій, принадлежащій, относящійся къ чумаку. *Ой ти, жоно чумацькая, чом не робиш, тільки журишся?* Чуб. V. 683. *Пара волів чумацьких.* Рудч. Чп. 101. 2) **Чума́ць-**

ка доро́га, чума́цький шлях. Млечный путь. Ком. I. 49.

Чума́чéнько, ка, *м.* Ум. отъ чуман.

Чумачи́на, ни, *м.* 1)=**Чумак.** *Гарний хлопець чумачини.* Рудч. Чп. 231. 2) ж. соб. Чумаки. *Ой чому ти, моя мати, рано не збудила, ой як тая чумачина з села виходила?—Тим я тебе, моя дочко, рано не збудила,—попереду тай миленький,—щоб ти не тужила.* Чуб. V. 1029.

Чумачи́ха, хи, *ж.* Жена чумака. *Молодия чумачихи за чумаком бʼються.* Нп.

Чумачі́я, чíї, *ж.*=**Чумачина 2.** *Ізбудила мене мати в бíдню годину, як спустилась чумачія з гори та в долину.* Рудч. Чп. 190.

Чума́чка, ки, *ж.* 1) Промыселъ чумачества. Рудч. Чп. 256. 2) Жена чумака. *Ходить чумак по дорогах, а чумачка сидить дома.* Чуб. V. 496.

Чумачи́й, йо, *ж. соб.* Чумаки. О. 1862. VIII. Денка подробиця, 35.

Чумені́, на́ти, *с.* Въ заговорѣ отъ холеры такъ называется какъ бы дитя чумы: *До нашого дому не приступлі ні чума, ні чумеята.... ні відьми з відьменіти, ні упирі з упиреніти...* ЕЗ. V. 51.

Чумі́ще, щі, *ж.* Ув. отъ чума.

Чу́мів, мова, *м.* Пачка табаку (въ листахъ). Вх. Зн. 81.

Чу́ні, нів, *мн.* Валенки. Сумск. у.

Чу́нок, нка, *м.* Землеройка, Sorex. Вх. Лем. 483.

Чунчу́к, ка́, *м.* 1) Овчина съ курдючной овцы. Вас. 154. 2) Сафьянная кожа съ курдючныхъ овецъ. Вас. 158.

Чупа́рний, а, е. Опрятный, красиво одѣтый, красиво убранный. См. Чепурний.

Чупа́рно, *нар.* Опрятно, красиво (объ одеждѣ, убранствѣ комнаты и пр.). *На коровай шитий гарно рушник ігорнутий лежав; я взяв його собі чупарно через плече й перев'язав.* Алв. 35.

Чу́пер, ира, *м.* Хохолъ. Гол. I. 204. *Чупер носив собі коротенький.* Федьк. Пов. 38. *Жінку за чупер та й до землі, та й добре набив.* Гн. II. 180.

Чупера́дло, ла, *с.* Чучело? *Дивися, яке чуперадло стоїть* (кам'яна баба). Новгайскъ. Слов. Д. Эварн.

Чупка́р, ра, *м.* Дубоносъ, Coccothraustes vulgaris. Вх. Лем. 483.

Чупри́на, ни, *ж.* Волоса на головѣ человѣка; длинные волоса спереди или на макушкѣ головы. Гол. Од. 48. Чуб. VII. 412. *Ото драпонув, тільки чуприна майорить.* Ном. № 4419. *Сивий ус, стару чуприну вітер розвіває.* Шевч. Ум. Чупри́нка, чупри́нонька, чупри́ночка. Чуб. V. 988.

Чуприда́рь, ря́, *м.* Носящій хохолъ, длинные волосы. К. ЧР. 87. *Молодці-низовці чупридарі.* К.-МБ. 275. *Троянці наші чупридарі на землю скіщ,—як там були.* Котл. Ен. IV. 19.

Чупри́нка, чупри́нонька, чупри́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ чуприна.

Чупрій, рія, *м.*=**Чубрій 2.** КС. 1898. VII. 47.

Чупро́вий, а, е, Чупрові са́шки. Въ свад. обрядѣ: женщины со стороны жениха. Kolb. I. 237.

Чупру́н, на́, *м.* 1) Простолюдинъ. *Безожая фортуна зробила паном із чупруна.* Котл. Ен. VI. 17. 2)—зілля. Родъ растенія. КС. 1893. VII. 75.

Чупра́вий, а, е. Хохлатый. *Коло мене хлопці жваві молоді і чупряві.* Стор. М. Пр. 159.

Чу́ра, ри, *м.*=**Джура 1.** *То козак йому промовляє: „Чуро мій, чуро, вірний слуго!"* АД I. 248. *Ой як крикнув козак Нечий на чуру милого: „Сідлай, чуро, коня мого, а собі другого".* Нп.

Чурі́ти, рю, риш, *гл.*=**Дзюрити.** *Чуріло на острув.* Шух. I. 91.

Чу́ркало, ла, *с.*=**Джерело.** Шух. I. 111. 76.

Чу́ркати, каю, еш и **чуркоті́ти, кочу́, ти́ш,** *гл.* Бить струей литься струей. Желех. Вх. Лем. 483.

Чурко́м, *нар.*=**Дзюрком.** *Ненька.... лиш замикали гіренько та утирають собі кров, що так і пішла в них чурком.* Федьк. Пов. 42.

Чурбо́к, рка́, *м.* Маленькій водопадъ; мѣсто, гдѣ бьетъ струей вода. Вх. Лем. 483.

Чурува́ння, ня, *с.* Пребываніе чурою. К. ПС. 90.

Чурува́ти, рую, еш, *гл.* Быть чурою. *Ти всюди був мені слугою вірним,—як братнє серце, чурою прихильним,—тепер не будеш більше чуруваті, а з нами брат за брата пробуваті.* К. Бай. 29.

Чустра́ти, ра́ю, еш, *гл.*=**Чухрати.** *А вже твою березоньку вирубали люде.— Ой хоч її вирубили, аби не чустрали.* Чуб. V. 111.

Чу́стрий, а, е. Бодрый, крѣпкій (о че-

ловѣкѣ). *Баба стара, але чустра.* Рк. Левиц.

Чу́стрити, рю, рить, *гл.* 1) Бить, сѣчь. *Добре чустрить нас дяк і в нашій школі.* Левиц. I. 242. 2) О дождѣ: лить. *Пішов чустрити дощ як з відра.* О. 1861. IX. 179.

Чу́стря, рі, *ж.* ? *Біга, як Синякова чустря.* Пои. № 6674.

Чу́ти, чу́ю, ешь, ге. 1) Слышать. *Чуєш, що дзвонять, та не знаєш, в якій церкві.* Ном. *Я не чула, що ви казали.* Харьк. **Чуй! чуй!** Слушай! слушай! Вх. Лем. 483. 2) Чуять. *Де мед чує, там мочує* Макс. (1849), 99. *Не будем ми, серце, в парі, душа моя чує.* Грин. Ш. 227. 3) Чувствовать. *На землі горе, бо на їй, широкій містечка нема тому, хто все знає, тому, хто все чує.* Шевч. 9. 4) Какъ нарѣчіе: слышно. *Клект орлячий з під хмари чути.* Ном. № 999.

Чу́тися, чу́юся, ешся, *гл.* 1) Быть слышанным, слышаться. *Знали б люде,— чулись би непороки на їх, а то усі шанують.* МВ. II. 111. *Чулися молоді жарти.* МВ. (О. 1862. I. 101). 2) Чувствовать себя. *Ой коні, коні, ведмеді, чи чуєтеся на силу, чи довезете княгиню?* Свад. п. *А що, Устино, чи ти чуєшся, що ти вже вільна душа?* МВ. (О. 1862 III. 72). *Чужея на душі й на тілі, що й я живу.* МВ. (О. 1862. Ш. 76).

Чути́ти, (тію, ешь), *гл.*=**Густи́ти.** Фр. (Желех.).

Чу́тка, ки, *ж.* 1) Слухъ, вѣсть. *Хороша чутка далеко чутна, а погана ще дальше.* Ном. № 4452. *Ані виду не видати, ані чутки не чувати.* Ном. № 1940. 2) Шишка ели. Вх. Уг. 276. 3)=**Шишка.** Вх. Уг. 276.

Чу́тний, а, е. Чуткій. *Чутний, як утка.* Ном. № 8554. *Чутке ж і в тебе вухо!* К. ЦН. 169.

Чу́тко, *нар.*=**Чутно.** *Чутко козаченька через три городи, що ходить до дівчини.* Чуб. V. 198. *Справили таке весілля, що було чутко на всі царства.* Чуб. II. 137.

Чутко́м, *нар.* Слыхомъ. *А ні видком не видати, а ні чутком не чувати.* Фр. Пр. 168.

Чу́тний, а, е. 1) Слышный. *Хороша чутка далеко чутна, а погана ще дальше.* Ном. № 4452. 2) Чуткій. *Чутний я на ніс.* Черк. у.

Чутні́сько *нар.* Совершенно слышно, явственно слышно. Фр. (Желех.).

Чутно́, *нар.* Слышно. Мир. XPB. 7. *Не чутно ні однісінького пѣня.* Г. Барв. 464. *Чутно йому, що пакі плаче за стіною.* МВ. (О. 1862. Ш. 55). *Вже скільки годів пройшло, а його все не чутно, того Якима.* Рудч. Ск. *Чутно з покоїв, як там сміються.* МВ. II. 43.

Чуття́, тя́, *с.* Чувство. Вх. Лем. 483. *Тільки чуття шаноби людських звичаїв вдержало його на місці.* Левиц. I. 235.

Чуть, *нар.* Чуть, едва. *Їде, чуть не плаче.* Шевч. 165. *Чуть живу пустив.* Рудч. Ск. I. 178.

Чуха́, хи, *ж.* ? *Тільки чужу пробив до вокзалу та назад, а вони давно вже прійхали.* Хорольск. Слов. Д. Эварн.

Чуха́ниці, ниць, *ж. мн.*=**Чухання.** Встрѣчено только въ слѣд. прибаутк, употребляемой въ игрѣ нѣмало, когда одинъ изъ играющихъ подражаетъ почесыванію. *Чухи, чухи, чуханиці, добрі з маком паляниці.* Ив. 20.

Чу́хання, ня, *с.* Чесаніе, почесываніе зудящаго мѣста (но не гребешкомъ).

Чу́хати, хаю, ешь, *гл.* Чесать (зудящее мѣсто, но не гребешкомъ). *Де у кого не свербить, там ся не чухає.* Ном. № 9756.

Чу́хатися, хаюся, ешся, *гл.* Чесаться, чесать себя (если зудитъ, но не гребешкомъ). *Скот і свині чухались об стіну.* Левиц. Пов. 177.

Чуха́чка, ки, *ж.*=**Короста,** Scabies. Грин. II. 318.

Чу́хи, *межд.* выражающее почесываніе, чесаніе зудящаго мѣста. Ив. 20.

Чухмари́ти, рю, рить, *гл.*=**Чухати.**

Чухмари́тися, рюся, рився, *гл.*=**Чухатися.** Зміев. у.

Чухна́, ни́, *ж.*—**Чухачка.** Гадяч. у. Слов. Д. Эварн.

Чу́хнути, ну, неш, *гл.* Попасть. Вх. Зн. 81.

Чухну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Одн. в. отъ чухатися. 1) Чеснуть одинъ разъ зудящее мѣсто;—об віщо. Тернуться тѣломъ обо что, чтобы почесаться. *Яка товаряка йде, то й чухнеться об тин.* Харьк. 2) Проходя мимо, коснуться, скользнуть по чемъ, напр. объ берегъ *пліт чухнеться.* Вас. 173.

Чухра́й, раю́, *м.* Кличка борзыхъ собакъ. *Чухрай угонку дав.* Котл. Ен. IV. 10.

Чу́хра, ри, *ж.* Вѣтви, срубленныя съ

дерева. *Там чухра з хворосту лежала.* Новомоск. у.

Чухра́н, на́, *м.* Машина на суконной фабрикѣ, которой расчесываютъ шерсть, состоитъ изъ валиковъ съ крючками. Рк. Левиц.

Чухра́ння, ня, *с.* 1) Обрубываніе вѣтвей съ дерева, обрѣзываніе листьевъ съ вѣтвей (см. чухрати 1). 2) Вѣтви, срубленныя съ дерева. *Ніякого дерева я в лісі не рубав, тільки взяв чухрання та й віз.* Новомоск. у. См. **Чухра.**

Чухра́ти, ра́ю, ешъ, *гл.* 1) Обрубывать вѣтви, сучья на деревѣ; обрывать однимъ движеніемъ руки рядъ листьевъ на вѣтви. Вас. 147. *Поставив мене чухрать гілля.* Новомоск. у. 2) Разбирать овечью шерсть, очищая отъ сору. Вас. 152, 202. *Ой коли б ти хазяїн, та овечки собі мав, то б я дома сиділа, вовничку чухрала.* Чуб. V. 684. 3) Бить, колотить. *Лупіть Рябка!– сказав,–чухрайте! Ось батіг!* Г. Арт. (О. 1861. III. 82). *Хомиха кожен день свого Хому чухрала.* Боров. 60. 4) Бѣжать. Маркев. 34. *А ну ноги на плечі та й чухрай.* Ном. № 4408. *Видно й хати, та далеко чухрати.* Ном. № 11423. *От ми базіковм, а час, мов віл з гори чухра, його не налигавш.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 112). 5) Объ огнѣ пожара: быстро подвигаться, охватывая. *Вихопився огонь із кватирочки та й пішов чухрати все кругом.* Г. Барв. 472.

Чухрій, рія, *м.* Вшивецъ. Вх. Зн. 81.

Чу́чверіти, рію, еш, *гл.* Корявѣть, хирѣть. О. 1861. II. 8. *Діти вже й чималі, уже б треба що й посправляти, або до школи поддавати. Чужі дітки як бджоли гудуть, біжать із книжечками, а наші чуверіють.* Г. Барв. 283.

Чучу́га, ги, *ж.*=**Чечуга** 1. Вх. Пч. II. 18.

Чха́ти, чха́ю, еш, *гл.* 1) Чихать. *Курище к небу донеслось, Боги в Олимпі стали чхати.* Котл. Ен. V. 34. 2) Съ трудомъ итти, ѣхать, тащиться. *Чхали, чхали, та на стену й ночували.* Ном. № 1828. 3) Чхать мнѣ на йбго! Плевать мнѣ на него.

Чха́тися, ається, *гл. безл.* Чихается. *Перець м'яла, так тепер у носі крутить та чхається.* Кіев. у. „*Чхається!*"— *Дорогу чуеш.* Ном. № 11357. Дорога чха́ється. Предстоитъ отправляться въ путь. Рудч. Чп. 28.

Чхну́ти, чхну, чхнеш, *гл.* Одн. в. отъ чхати. Чихнуть. *Закашляв, чхнув і стрепенувся.* Котл. Ен.

Чхун, на́, *м.* Много чихающій.

Чякра, ри, *ж.*=**Собака**=**Пес,** Canis familiaris. Вх. Пч. I. 16. II. 5.

Ша, *меж.* Тише! Молчать! Черк. у. *Їжте, гості, а ви, діти, ша!* Ном. № 11980.

Ша́бас, су, *м.*=**Шабаш**.

Шабатува́ти, тую́, ешь, *гл.* Рвать, разрывать. *І кинувся межи стадо, телицю вбиває* (лев), *пазурами шабатує, шкуру їздирає.* Рудан. І. 73.

Шабату́рка, ки, *ж.* Переплетъ. *Під пахвою „алеф—бет“ в новій шабатурці.* Рудан. І. 61.

Ша́баш, шу, *м.* Празднованіе субботняго дня у евреевъ. *Поспіша, як жид на шабаш.* Ном. № 11429

Шабаші́вка, ки, *ж.* Предметъ, употребляемый евреями въ субботній день. *Горілка-шабашівка.*

Шабашко́вий, шабашо́вий, а, е. Относящійся, свойственный шабашу. *Шабашкова свічка.*

Шабатува́ти, шу́ю, еш, *гл.* Праздновать субботній день (у евреевъ). *Жиди шабашували.* АД. II. 27.

Шабе́лька, шабе́лечка, ки, *ж.* Ум. отъ шабля.

Ша́белька, ки, *ж.* Ум. отъ **шабля**.

Шабе́льний, а, е. Сабельный.

Шабельта́с, са, *м.* Ремень, на которомъ носятъ саблю, портупея. *Розв'язує царям їх шабельтаси.* К. Іов. 27.

Шабльо́ваний, а, е. Имѣющій право носить саблю, вооруженный саблей. *Ходили тоді в кармазинах тільки люде значні та шабльовані.* К. ЧР. 64.

Шабли́ка, ки, *ж.* Ум. отъ **шабля**. Мет. 238. *Коли б, Боже, воювати, щоб шаблюки не вимати.* Ном.

Ша́бля, лі, *ж.* 1) Сабля. *Блиснем шаблями, як сонце в хмарі.* Чуб. Ш. 277. *Береженого і Бог береже, а козака шабля стереже.* Ном. 2)=**Міч 2**. МУЕ. III. 964. Ум. **Ша́белька, шабе́лька, шабе́лечка**. КС. 1882. X. 40. *Серед війська стоячи і шабельку держучи.* Макс. *Із під бока шабеленьку витягає.* Мет. 182.

Шабува́ти, бу́ю, еш, *гл.* У гребенщиковъ: съ обыкновенной столярной пилы сострогивать напильникомъ бока, чтобы полотно стало очень тонкимъ и пригоднымъ для работы. Вас. 169.

Ша́вкати, каю, еш, *гл.* Ѣсть, издавая обычные при ѣденіи звуки. *Ти собаку в хату впустила, чи що? Хто се тут шавкає?* Драг. 166.

Шавку́н, на́, *м.* Мускусная утка. Херс. *Ничипоре! дивись лишень—що там ніби мріє? Чи то шавкун, чи то баклан далеко чорніє.* Мордовцевъ К. 32.

Шавлі́я, лії́, *ж.* Раст. Шалфей, Salvia officinalis. Ном. № 14137. *Посію я шавлію рано у неділю.* Черк. у. Ум. **Шавлі́чка**.

Шаг, га́, *м.* Грошъ, $^1/_2$ копейки. *Ні шага грошей.* Рудч. Ск. II. 27. *Був шаг, та в кешені розтерся.* Ном. Ум. **Шажо́к**. Грин. Ш. 244. *Оттак наші сіромахи жидів обманюють: виніс сім мішків із погреба, та шажка й лут!* Ном. № 10595.

Шага́ти, га́ю, еш, гл. Пышать, вспыхивать, вырываться (о пламени). *З печі полумʼя так і шагає.* Черниг. у.

Шагну́ти, гну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **шага́ти**. *А з печі як попре, як шагне.* Канев. у.

Шаго́вий, а́, е́. Грошевый. *Була б шагових бубликів узяла, то й стало б усіх обділити.*

Шаделі́на, ни, *ж.*=**Ошада**. Вх. Лем. 450.

Ша́дий, а, е. Сѣдой. Вх. Зн. 81.

Ша́дровий, а, е. Съ трещинами. Угор.

Шаду́ля, лі, *ж.* Названіе коровы свѣтло-сѣрой масти. Вх. Лем. 484.

Ша́вка, ки, *ж.* Ум. отъ **ша́йка**.

Шажо́к, жка́, *м.* Ум. отъ шаг.

Ша́йба, би, *жс.* Плоское кольцо, надѣваемое на оси между внутреннимъ концемъ колеса и серединой оси, чтобы колесо не терло ось. Лохв. у. Ум. **Ша́йбочка.** *Щоб колесо не скреготило, так як у плузі і щоб вісі не вигдало, то треба у вісі таку залізну шайбочку задобати.* Канев. у.

Ша́йварок, рку, *м.*=**Шарварок.** Подольск. г.

Ша́йда, ди, *жс.* Часть ткацкаго станка. Вас. 165. См. Верстат. Подольск. г.

Ша́йка, ки, *жс.*=**Ша́лька.** *Зробив ваги, повішав на брамі, кладе на ѣдну шайку мамин чепець, а на другу жменю клоча.* Драг. 99. Ум **Ша́ечка.**

Ша́йність, ности, *жс.* Честь, почтеніе. *Як він робив, така йому й шайність.* НВолын. у. *Людям чини шайность, а коло себе май охайность.* Ном. № 11249.

Шайну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Дунуть. *Як шайнули буйні вітри.* Гол. III. 107.

Шайта́н, на, *м.* Чортъ. *Як Турк злий з челядю своєю на нас налазить мов шайтан.* Котл. Ен. V. 44.

Шайту́р, ра, *м.* Потѣнныя дрова. Вх. Зн. 81.

Ша́кша, ші, *жс.* Селезенка у овцы. О. 1862. V. Кух. 39.

Шал, лу, *м.* Бѣшенство. Желех.

Шалабаста́р, стру, *м.* Алебастръ. Фр. Пр. 8.

Шала́ва, ви, *об.* Разиня, медлительный человѣкъ. Черном.

Шала́вистий, а, е. Медлительный. Черном.

Шаламатня́, ні, *жс.* Шумъ, суета. Мнж. 194.

Шала́мо́к, мка́, *м.* Еломокъ, еврейская ермолка. *Четирі жиди під одним шаламком.* Ев. V. 223.

Шала́нда, ди, *жс.* Родъ рѣчного судна: плоскодонная лодка, иногда носъ и корма не острые, а прямые, четырехугольные. Браун. 19.

Шалану́т, та, *м.* 1) Сумасбродъ, безтолковый, легкомысленный человѣкъ. 2) Сектантъ одной изъ рацоналистическихъ сектъ.

Шалану́тнява, ви, *жс.* Плутни, надувательство.

Шалану́тство, ва, *с.* 1) Легкомысленность, сумасбродство. 2) Рацоналистическая секта, отрицающая церковную іерархію и обряды.

Шала́та, ти, *жс.*=**Салата.** Ум. **Шала́точка.** *Посіяла шалаточку, на шалаті дрібне зерно.* Гол.

Шала́тися, лаюся, ешся, *гл.* Слоняться. Черном. *Шалаєсь увесь день по городу.* Лохв. у. **Шалаєшся!** кричатъ на лошадь, когда она неровно идетъ, туда и сюда сворачивая. Лохв. у.

Шала́хва, ви, *жс.* Родъ дѣтской игры. КС. 1887. VI. 476.

Шала́ш, ша́, *м.*=**Хата.** Шух. I. 88.

Шалдува́ти, дую́, еш, *гл.* Дурачить, хитрить. *Він двір, кажуть, продає?—Ні, це він тільки шалдує.* Борз. у.

Шале́вий, а, е. Сдѣланный изъ шалп. Черк. у. *Я оддав би шалевий свій пояс.* К. ЧР. 114. *Шалевим поясом підперезаний.* Стор. М. Пр. 76.

Шале́нець, ниця, ам. Безумецъ.

Шале́ний, а, е. Безумный, сумасшедшій, шальной, бѣшеный. *Бігала як би шалена.* Котл. Ен. I. 34. *Шалена муха вкусила за ухо.* Ном. № 3381. *П'яний чоловік рівнається до шаленого пса.* Гн. I. 86.

Шале́нистий, а, е. Шальной. Вх. Уг. 276.

Шале́нство, ва, *с.* Безуміе.

Шаленяк, ка, *м.*=**Шаленець.** Вх. Уг. 276.

Шеливіра, ри, *м.*=**Шальвіра.** *Ой ви, козаки, ви, шаливіри, де сте ви мого братенька діли?* Гол. I. 25.

Шалига́н, на, *м.* Плутишка, мошенникъ. Борз. у.

Шалина́, ни́, *жс.* Густая заросль въ лѣсу. *Хлопці... побігли десь у шалину, в ліс.* Грин. II. 183. *Повів його у лісі не стежками, а шалиною.* Чигир. у. *У шалині отам вовки.* Черк. у.

Шали́вка, ки, *жс.* Шалѣнка. Черк. у.

Шали́ти, лію, ив, *гл.* Безумствовать, сумасбродствовать. *Сила без голови шаліе, а розум без сили мліє.* Ном. № 1055. *Волос свиіе, а голова шаліе.* Ном. № 8692.

Шало́н, на, *м.* Эшелонъ. Пятигор. окр.

Шалта́й, тая, *м.* Сорванецъ. *Вночі якісь шалтаї йшли та й затаскали його.* Мнж. 111.

Шалупа́йка, ки, *жс.*=**Лушпина.** О. 1862. VIII. 49.

Ша́ль, лі, *жс.* 1) Шаль. *Купи собі, Машуню, шаль.* Шевч. 553. 2) Пустяки. *Як би не пісок, то б шаль довезти дуба.* Лебед. у.

Шальві́р, ра, *м.*=**Шальві́ра.** *Козаче-*

шальверю, не губ мое серденько. Гол. I. 126.

Шальві́ра, ри, *м.* Мошенникъ, плутъ. *Отак шальвіра забрав гроші, а роботи, як бачите, нема нічого.* Брацл. у.

Шальвія, ії, *ж.*=**Шавлія.** *Ой, Ганнусю, душенько, що шальвія подоптана?— Кокі ся розбрикали, шальвію подоптали.* Чуб. I. 64.

Ша́лька, ки, *ж.* 1) Чашка на вѣсахъ. Мн. ша́льки. Маленькіе вѣсы. *І все на шальках розважали.* Котл. Ен. VI. 86. 2) Мѣшокъ, въ которомъ дается овесъ лошадямъ. Черном.

Шальо́вка, ки, *ж.*=**Шалівка.** *Поклали шальовки соснові.* Котл.

Шальово́, *нар.* Вздоръ. пустяки. *Шальово! каже:—захочу, так моє буде зверху.* Лебед. у.

Шальо́н, ни, *м.* Родъ одежды. *Привіз мені золоті бари, дорогі дари: тонкий рубок, дорогий шальон по саму землю.* Чуб. III. 404.

Шальта́тися, тається, ється, *гл.*=**Шванда́тися.** Вх. Лем. 484.

Шалюва́ти, люю, еш, *гл.* Обивать шалевкой.

Шам, *межд.* выражающее быстрыя и легкія движенія съ сопровождающимъ ихъ шумомъ, напр. шаги, движенія серна у жницы и пр.

Ша́мати, маю, еш, *гл.* 1) Шуршать, шелестѣть. *Ой пливе човен да води повен, да й шамає листом.* Грин. Ш. 67. 2) Живѣй грести. *А ну бо шамай, шамай, а то наче не їв.* Вас. 212.

Ша́мкати, каю. еш, *гл.* Ходить проворно.

Шамкі́й, а́, е́. Проворный, скорый. *Шамка, легка, стаком струнька.* МВ. II. 37. *Шамкий у роботі.* Черк. у.

Ша́мко, *нар.* Проворно, скоро, быстро. *Шуми ж, вітре буйненський, в хмарі й на землі, ганяй же ти шпарко-шамко човни по воді.* О. 1861. XI. 44. Ум. **Шамке́нько.** *Шамкенько же.* Черк. у.

Шамну́ти, мну́, не́ш, *гл.* 1) Быстро побѣжать, шмыгнуть. (Заецъ) *так попід ногами і шамнув.* О. 1861. V. 69. 2) Поналечь на весла. Вас. 212. *Шамни разом, друзі,—крикнув Карпо. І гребці шамнули; а байдак полетів неначе на крилах.* Левиц. Пов. 350. 3) Зашелестѣть, зашуршать, шелохнуться. *Ніхто не писне, не шамне.* Кролев. у. *Ніщо не шамне.* Лохв. у.

Шамота́тися, та́ється, та́ється, *гл.* Шевелиться, возиться, рваться. Зміев. у. *Як його надушить, то мало не згинув. Що він ся шамотав, не міг з себе зсадити.* Драг. 48.

Шамоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Шелестѣть. *Забрався в чужу солому та й шамотить.*

Шамотня́, ні́, *ж.* 1) Шелестъ, шорохъ. 2) Суетня, возня.

Шамо́тнява, ви, *ж.*=**Шамотня.**

Шампі́нка, ки, *ж.* Сортъ картофеля. МУЕ. I. 101.

Шамри́ти, рю́, ри́ш, *гл.* Шелестѣть, шуршать. *Шамрять та й шамрять там у куточку, аж то жуки.* Харьк. у. *А він рукою туди-сюди шамрить, шука чогось.* Новомоск. у. **Дощик шамри́ть**—о тихомъ дождѣ. Зміев. у.

Шамроті́ти, рочу́, ти́ш, *гл.*=**Шамрі́ти.** Прилуц. у.

Шамра́ти, ра́ю, еш, *гл.* 1)=**Шамрити** Харьк. у. 2) **Сумлі́ння шамра́є.** Совѣсть не чиста. *Радіють всі; хиба той мовчав, в кого сумління шамряло, бо трясся, що й йому може доведеться.* Св. Л. 297.

Шамті́ти, мчу́, ти́ш, *гл.*=**Шамоті́ти.** *Черевики або постільці більш свинячі наверх шерстю, щоб не шамтіло в траві.* О. 1862. II. 65.

Шамушіння, ня, *ж.*=**Лушпиння.** Рк. Левиц.

Шамшя́, ші́, *об.* Шамкающій, шамкающая.

Шамши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Шуршать. *Сніпниця аж шамшить.* Кролев. у. *На їй усе аж шамшить.*

Ша́на, ни, *ж.* Почтеніе, уваженіе, честь. *Життя панське, та шана собача.* Грин. 235. *Ой я водила і визволяла, а мені молодій одна шана.* Нп. *Ти окрив його красою, шаною царською.* К. Псал. 47.

Шандара́к, ка́, *ж.*=**Андарак.** *І шандарак свій скинула, так спотіла бідна.* Козел. у.

Шанда́рик, ка, *м.* Пт.=**Одуд.** Шух. I. 23.

Ша́ндра, ри, *ж.* 1) Раст. а) Phlomis tuberosa L. ЗЮЗО. I. 178. *Кучерява шандра.* Лебед. у. б) Marrubium vulgare L. ЗЮЗО. I. 128. в) Marrubium album L. Мил. M. 33. г) Calamintha Clinopodium

Benth. ЗЮЗО. I. 178. 2) Путь, дорога. *Як пообідаєте, паничу, то мерщій у шандру.* Харьк. у. 3) **Шáндру тéрти.** Мяться, возиться. *Як почне шандру терти! поки повернеться, поки зробе!* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Шáндриця, ці, *ж.* Часть крила вѣтряной мельницы. Залюб.

Шáнець, нця, *м.* Окопъ. *По тім боці запорожці покопали шанці.* Грин. Ш. 590. *Від Килиї до Ізмаїлова покопали шанці.* Мет. 431. 2) **Під чий шáнець.** Похожій на кого. *На мене ґрікчють, що я ночував та й коні взяв. Може другий ночував під мій шанець, то і взяв коні, а не я.* Новомоск. у., Залюб.

Шанк, ка, *м.* Родъ посуды. *Мовить до винника, щоб була горілка: винник біжит, бере шанком, Андрій біжит, бере збанком.* Гол. II. 498.

Шанóба, би, *ж.* 1) Честь, почетъ, уваженіе, почтеніе. Рудч. Ск. II. 204. *На що та й шанoба, як добрее слово.* Ном. № 12865. 2) **Була йому шанoба!** Досталось ему Ном.

Шанобли́вий, шановли́вий, а, е. Почтительный. *Буде слухняна і шановлива.* Кост. Ч., 33.

Шано́вний, а, е. Уважаемый, почтенный. *Двері розчиняє як батькові шановному, як чоловікові любому.* МВ. II. 177.

Шанта, ти, *ж.* Раст. а) Nepeta Cataria L. ЗЮЗО. I. 129. б) Marrubium vulgare L. Вх. Пч. I. 11. См. **Шандра.**

Шантáвий, а, е=Шанталавий. Вх. Лем. 484.

Шанталавий, а, е. Изорванный, въ лохмотьяхъ. Вх. Зн. 82.

Шанува́ння, ня, *с.* 1) Почтеніе, уваженіе. 2) Угощеніе. *Почалися законні речі, а за ними веселе шанування.* Г. Барв. 329.

Шанува́ти, ну́ю, ешь, *гл.* 1) Чтить, почитать, уважать, оказывать уваженіе. *Шануй батька та Бога—буде тобі всюди дорога.* Ном. № 9353. *Хто шанується,—і люде того шанують будуть.* Ном. № 4429. 2) Беречь, сохранять. *Шануй одежу в дворі, вона тебе в людях.* Ном. № 11128. 3) Принимать, чествовать, угощать. *Ти гостя повинен добре шанувати, а в тебе й борщ не гарячий.* О. 1862. I. 29. *Де будуть шанувать, там будемо кочувать.* Ном. *Шанує сусідські діти варениками.* Г. Барв. 350. *Наливають молодій кварту горілки, ідуть молодого шанувать у другу хату.* Грин. Ш. 426. 4) **Шанува́вши слу́хи ва́ші.** Извините за выраженіе, съ позволенія сказать. Ном. № 13040. *Та се не чоловік, а так, шануваши слухи ваші, смердюче стерво.* Подобное же значеніе: **Шануючи Бóга та й вас, ико ґре́чних.** Фр. Пр. 88; **Шану́ю (кому) ґо́нор.** Гн. I. 129.

Шанува́тися, ну́юся, ешся, *гл.* Вести себя хорошо, уважать себя. *Хто шанується, і люде того шанувать будуть.* Ном. № 4429, *Чому не Маруся, аби шанувалась.* Посл.

Ша́нька, ки, *ж.* 1)=**Шалька 2.** Черниг. у. Черк. у. Чернок. 2) Котомка для съѣстныхъ припасовъ, которую даютъ мальчикамъ-пастухамъ. (Сосн. у.) и мѣшокъ у рыболова. Мнж. 194.

Ша́парка, ки, *ж.* Жена ключника, ключница, экономка.

Шапарува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Исполнять обязанности ключника, экономa.

Ша́парь, ря, *м.* 1) Ключникъ, экономъ. 2)=**Шапкарь.** *Ой мируяне! шевці, кравці, крамарі, шапарі! сходіться ради послухати, табаки понюхати.* Ном. № 6126.

Шапи́ще, ща, *с.* Ув. отъ **шапка.** *Ой мій хрещатий барвіночку, не ростилайся по всім садочку,—тудою йтиме мій нелюбий, потопче тебе кожищею, а зорве ручицею, а затче тебе за шапище.* Чуб. III. 166.

Шапі́вка, ки, *ж.* Шляпка у гриба. Вх. Лем. 484.

Ша́пка, ки, *ж.* 1) Шапка. Чуб. VII. 413. *Чорт бери тапку, аби голова ціла.* Ном. № 7282. 2) Сноп съ разворочennымъ верхомъ, положенный сверхъ **полу́нопка.** Лохв. у. Kolb. I. 63. Шух. I. 166. 3)—живописьа. Растеніе Leontodon taraxacum. Вх. Пч. I. 11. Ум. **Ша́почка, ша́понька.** *Ізняв шапоньку та й поклонився.* Чуб. III. 296.

Шапкáрь, ря́, *м.* Шапочникъ, дѣлающій или продающій шапки. Желех.

Ша́пкати, пчу, чиш, *гл.* Объ уткѣ: крякать. *Качка шапчит.* Вх. Уг. 276.

Шапкобраня́ння, ня, *с.* Разборъ шапокъ. *Прийшов до церкви на шапкобрання.*

Шапковúтий, а, е. Низкопоклонный. *Сказано ляхи: такий облесливий, шапковитий.* Подольск. у.

Шапкува́ння, ня, *с.* Шапочный поклонъ, снимание шапки для привѣтствія. Черк. у.

Шапкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Снимать

шапку, стоять безъ шапки, низкопоклонничать. *Шапкує перед нею.* Мнж. 112. *Перший чоловік у громаді, котрому всі шапкували й поважали.* О. 1862. IV. 74. *По мові сій шапкую вас, вітаю та й до домівок з миром одпускаю.* К. Бай. 23.

Шапли́к, ка́, *м.* Перерѣзъ, невысокая широкая бочка безъ верхняго дна, чанъ. Драг. 1. Грин. Ш. 314. Вас. 145, 168.

Шапова́л, ла́, *м.* 1) Шерстобой, войлочникъ. К. (О. 1861. II. 8). *Не шаповал душу вложив.* Ном. № 1587. 2) Шапочникъ, дѣлающій войлочныя шапки.

Шапова́льня, ні, *ж.* Шерстобойня.

Шапова́льський, а, е. Принадлежащій, свойственный, относящійся къ шерстобиту. *Шаповальський цех. Була на йому біла свита із шаповальського сукна.* Котл. Ен. II. 40.

Ша́понька, ша́почка, ки, *ж.* Ум. отъ шапка.

Ша́пошки, шок, *ж. мн.*=**Шапошник 2.** Чуб. IV. 41.

Шапошник, ка, *м.* 1)=**Шапкарь.** Вас. 156. 2) Родъ дѣтской игры. Чуб. IV. 41.

Шапра́н, ну, *м.* Шафранъ, Crocus sativus. *Печеного поросяти, куриці з перцем та шапрану уживати.* АД. II. 33.

Шапрані́вка, ки, *ж.* Водка, настоянная на шафранѣ.

Шапури́на, ни, *ж.* Шапченка. *А на хлопцях плаття—мішок та ряднина, зверху шапурина.* Мил. 51.

Шапу́рка, ки, *ж.* Плюска орѣха. Вх. Зн. 81.

Шапучка, ки, *ж.* Дѣтская игра, состоящая въ томъ, что мальчики попадаютъ палками въ подбрасываемую вверхъ шапку. КС. 1887. VI. 475.

Шапчери́на, шапчури́на, ни, *ж.*=**Шапурина.** *Я насунув шапчерину, пішов по за хату.* Гол. II. 201.

Шапчи́на, ни, *ж.* Шапка, плохая шапка. Желех.

Шапчорі́на, шапчури́на, ни, *ж.*= **Шапчерина.** Мил. 51. *На парубочках плаття все лиха да ряднина, а сірая да сірячина, а ізвергу да шапчурина.* Чуб. Ш. 38.

Шап'й, п'яти, *с.* Шапочка. *Біждеревочок—дівкам до кісочок, крутая м'ята—хлопцям за шап'ята.* Гол. II. 77.

Шар, ру, *м.* 1) Слой. *Шар землі.* Мнж. 129. *Положили в діжку шар капусти, шар яблук; та знов шар капусти, шар яблук.* Кіев. г. 2) Рядъ. Сосн. у. *Шаром стоять хати.* НВолын. у. *Шар полуників на полі.* Ум. **Шарóк.** Желех.

Шарабу́рити, рю, рить, гл.=**Шурубурити.** *Потайли гроші, а тепер тими грішми й шарабурять.* Лебед. у.

Шарава́ри, ва́р, *ж. мн.* Шаровары. *Штани мої, шаравари, а ще й дома двоє.* Ном. № 12521. Ум. **Шарава́рки.** Св. Л. 167.

Шара́ги, ра́г, *ж.* Стоячая вѣшалка. Гайс. у. Таращ. у.

Шара́н, на́, *м.* 1) Мелкіе осколки льда на рѣкѣ. *Шаран на текучій воді живба в закутку де стоїть.* 2)=**Короп** (небольшой), Cyprinus. Браун. 23. Вх. Пч. I. 16.

Шарапа́тка, ки, *об.* У гуцульскихъ крестьянъ: чужой въ городской одеждѣ. Шух. I. 33.

Шарафа́н, ну, *м.*, **шарафа́нка, ки**, *ж.* Юбка изъ выбойки. Гол. Од. 58.

Шара́х! *межд.*, выражающее быстрое движеніе метнувшагося, бросившагося человѣка, животнаго. *Шарах зграя до байрака.* К. Досв. 84. *Тоді люде шарах, так як ті овечки, та й зблізились докупи.* Г. Барв. 210. *Півень: кукуріку! Мерці—шарах у ями!* Грин. I. 49.

Шара́хнути, хну, неш, гл. 1) Броситься, метнуться. *Кінь як шарахне у бік!* МВ. III. 47. *Народ так і шарахнув з манастиря.* ЗОЮР. I. 297. *Діти.... налаґодились шарахнути за двері.* Мир. ХРВ. 186. 2) Ударить, выстрѣлить. *Мій братік лучче стріляє: як шарахне в стадо гусей, так разом кількоро їх і вб'є.* О. 1861. XI. 73.

Ша́рварок, рку, *м.* 1) Обязательная поголовная работа на поправкѣ дорогъ, мостовъ и пр. *На шарварок жене.* НВолын. у. *А нім шарварок відробляю, доти сердечок пропаде.* Гол. III. 114. *Що божа весна, то вже тра нашу хатку шварварком латити.* Подольск. г. 2) Шумъ, сумятоха. *Такий шарварок збили, що й годі.* Подольск. г.

Ша́рґот, ту, *м.* Снарядъ для сновянія нитокъ: лежащая деревянная рама въ видѣ квадрата, двѣ стороны котораго соединены планкой, на концахъ которой (на рамѣ) и по срединѣ стоятъ три столбика, сквозь отверстія ихъ проходятъ **прутики** (прутья лозы), а на нихъ вращаются шпульки. МУЕ. Ш. 15.

Ша́рий, а, е. 1) Сѣрый, сѣроватый. *Ішов ляшок із Варшави, на нім сукні*

жовті, шарі. Острожск. у. 2) **Ша́ра ю́шка.** Очень жидкій супъ, одна вода. Лебед. у. 3) **Це ша́рої ю́шки сон**—говорятъ, когда кто либо скажетъ что-нибудь невѣроятное. Грин. II. 308.

Шари́ло, ла, *с.* Раст. Echium vulgare L. ЗЮЗО. I. 121.

Шарі́ти, рі́ю, ѣш, *гл.* Краснѣть, рдѣть.

Шаркан, на, *м.* Сильный вѣтеръ, буря. Вх. Лем. 484.

Шарки́й, а́, о́. Проворный, быстрый. Константиногр. у.

Ша́ркнути, ну, нем, *гл.* Провести по косѣ лопаткой. О. 1861. X. 33. *Шаркне по косі разів зо два лопаткою і пішов косить.* Греб. 401.

Шаркону́ти, ну́, но́ш, *гл.* Рѣзнуть косой. *Як би гуртом забрали коси та шаркнули всю кропиву.* Мир. ХРВ. 87.

Шарла́й, лая́, *м.* Раст. Centaurea margaritacea. Мнж. 194.

Шарла́т, ту, *м.* Багрянецъ, пурпуръ.

Шарла́товий, а, е. Пурпурный. См. Щерлатий.

Шарля́к, ка́, *м.* Столярная замазка для замазыванія щелей въ деревѣ. Гайс. у.

Шарну́ти, рну, но́ш, *гл.* 1) Броситься поискать. *Шаркіть скрізь по церквах і назбирайте недогарків з свічок.* Грин. I. 70. 2) Шаркнуть. *Шарнув ногою, як умів і щиро поцілував панну Марію в руку.* Св. Л. 117.

Шарну́тися, ну́ся, но́шся, *гл.* Тернуться. *Взяла свиня, шарнулась об жлів, а він* (вовк) *і впав з неї.* Рудч. Ск. I. 10.

Шаровільник, ка, *м.* ? *Сама вона була на хазяйстві: пані-матка пішла до шаровільника і наймичок забрала.* Св. Л. 5.

Шаро́к, рка́, *м.* Ум. отъ шар.

Шарпа́к, ка́, *м.* Оборванецъ. Шевч. 525.

Шарпани́на, ни, *ж.* 1) Терзаніе, разрываніе. 2) Суета, бѣготня, мельканіе. *У волості шарпанина-біганина.* Мир. Пов. I. 129. *Мирін під шарпаниву десь дівся.* Мир. ХРВ. 93. 3) Грабежъ, награбленное добро. *Та в його тільки й чести, що рудна, у його слава—тільки шарпанина.* К. ЦН. 164. 4) См. **Баба 17.** *З отрібки баба-шарпанина.* Котл. Ен. IV. 31. *Соми, лящі на шарпанину.* Мкр. Г. 60.

Шарпа́нка, ки, *ж.*=**Шапанка.** МУЕ. I. 101.

Ша́рпати, паю, ѣш, *гл.* Рвать, разрывать, терзать, дергать. *Нащо ти сито так шарпаєш?* Канев. у. *Ткала його за руки, шарпала за одежу.* Левиц. I. 343.

Шарпа́тися, паю́ся, ѣшся, *гл.* Рваться. *Хотять посадити її на стільець, но молода не дається, кричить і плаче, шарпається, не дається посадити.* Грин. III. 568. *Як почали коні шарпатися, то й збрую подерли.* НВолын. у.

Ша́рпнути, ну, нем, *гл.* Рвануть, дернуть.

Шарпону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Рвануть. дернуть съ силой.

Шарпу́н, на́, *м.* ? *Шарпони мене, Боже, своїм шарпуном на мене, на жінку і на моїх діток.* Лохв. у.

Шарувáльниця, ці, *ж.* Женщина, которая мотыжитъ.

Шарува́ння, ня, *с.* Названіе дѣйствія отъ глагола шарувати. Сим. 130.

Шарува́ти, рую́, ѣш, *гл.* 1) Мо́я. тереть (мочалкой и пр.). 2)=Прашувати. *Пішов шарувати буряки.* Черниг. у.

Шарудíти, джу́, ди́ш, *гл.* Шуршать. *А в острішці горобечко шарудить.* Чуб. V. 640.

Ша́снути, ну, нем, *гл.* Мелькнуть, прошмыгнуть. *Хоч коли й шаснула їй по душі така думка,—вона на неї рукою навіки махнула.* МВ. (О. 1862. I. 98).

Ша́стати, ся, таю, ся, ѣш, ся, *гл.* Ходить туда и сюда, шнырять. *На мене спогляну́ла, шастаючись коло столу.* Г. Барв 80. *Не шастайся, як миш по пастках.* Ном. № 3163.

Шастува́ти, тую́, ѣш, *гл.* Шелестѣть. *Наша пані молода, на ній сукенка золота, на ній сукенка шастує,—своїй женчихи частує.* Рк. Макс.

Шасть, *межд.*, выражающее нечаянное появленіе, быстрое движеніе, быстрый ударъ. Мнж. 96. *Шасть, що Бог дасть.* Ном. № 4278. *Шасть батька в напасть, а діти по наймах.* Ном. № 10378. *І веселенька шасть у хату.* Шевч. *Шасть у комін рукою, та сажою помазала собі по під плечима.* Мнж. 138. *Він мене коли не коли ціпом улуче, а я його батогом тілько шасть та пошасть.* Мнж. 115.

Шат, та, *м.* ? *Ой на горі густий шат.* Гол. IV. 516.

Ша́та, ти, *ж.* 1) Богатая одежда. *Наші лати переходять панські шати.* Ном. № 1615. 2) Риза. *Коли не пін, так і в*

шати не одягайся. Ном. № 9571. 3) Окладъ на иконѣ. *Образи в срібних шатах.* Г. Барв. 261. Ум. **Ша́тонька.** *При одній свічі личенько вмивав, при другій свічі шатоньки вбірав.* АД. І. 6.

Шата́н, на, *м.* Чортъ. *То було пекло, щйм самі були шатани.* Гн. II. 174. *Гей, гей, пришов єдин пан з пекла родом і шатан.* Гол. І. 211.

Шатани́на, ни, *ж.* Суета, бѣготня. *Піднялась шатанина.* Мир. ХРВ. 135. *Піднявся крик людський, збіглася дворня.... шатанина-мотанина.* Мир. ХРВ. 130.

Шата́тися, та́юся, ався, *гл.* Сновать, суетиться. *Шатається, як Марко по пеклу.* Рудч. Ск. І. 133. *Шаталась уранці в неділю по коморі.* Г. Барв. 155.

Шата́ло, ла, *м.* Лгунъ. Червон.

Шата́рити, рю, рив, *гл.* 1) Искать, шарить. Перенсл.: у, *Стрільці шатирять по терну.* Греб. 351. 2)=**Шарувати 1.** Черниг. у. 3) Мошенничать.

Шатну́тися, нуся, нувся, *гл.* Броситься. *От, прилетів змій за тими дітьми, шатнувсь він по всій хаті—нема нікого.* Рудч. Ск. І. 117. *Оце батько як прійде з города, та шатнись до торби, та рибка й лежить.* Радом. у.

Шате́рник, ка́, *м.* Живущій въ шатрѣ, кочевникъ. *Що скаже світ про нас, троянє? Що ми шатерники-цигане.* Котл. Ен. V. 76.

Шатковни́ця, ці, *ж.* Снарядъ для шинкованія капусты. Каменец. у. *Хвастать капусту так; січуть головки на шатківниці....* МУЕ. І. 99.

Шаткува́ти, кую, ешь, *гл.* Рѣзать (капусту, траву, табакъ и пр.), шинковать, рубить, крошить. *Дівчинонька хропову шаткує, а за нею дитина рачкує.* Чуб. V. *Вбірали січену капусту, шатковану і огірки.* Котл. Ен. IV. 19. *Народ пам'ятає, як шаткував своїх заклятих ворогів.* Левиц.

Ша́тно, *нар.* Нарядно, въ нарядной одеждѣ. *Сомко на конях шатно і при оружжю.* К. ЧР. 380. Также съ богатымъ приданымъ въ видѣ одежды. *Одну дочку шатно оддали заміж, з повною скринею.* Борз. у.

Шатну́ти, тну́, ну́ешь, *гл.*=**Шатну́тися.** *Шатнув по селах і заїхав до Любораць-ких.* Св. Л. 117. *Шатнула дітвора по кутках, знайшла журнал.* Св. Л. 41.

Шатну́тися, нуся, нувся, *гл.* Броситься, метнуться. *Зараз шатнулись по його, найшли його.* Мнж. 39. *Шатнулися по курінях запасу шукати.* Нп. *До ляса, мов ляхи, шатнулись.* Котл. Ен. І. 11.

Ша́тонька, ки, *ж.* Ум. отъ **ша́та.**

Шатро́, ра́, *с.* Шатеръ. *Шатро край шляху розп'яли.* Шевч. 339. *Шатром* (цигани) *стоять, каже, за селом.* Г. Барв. 235.

Шатрови́й, а́, е́. Шатерный.

Шатува́ти, тую, ешь, *гл.* Снѣшить. Вх. Лем. 484.

Шаф.... См. **Шахв....**

Ша́ха, хи, *ж.* Шкафъ. Чуб. І. 331. Ум. **Ша́хова.** Желех.

Шахва́рка, ки, *ж.*=**Шапарка.** *З ким же мій миленький спатоньки ляже: чи з шахваркою, чи з шинкаркою?* Чуб.

Шахва́рня, ні, *ж.* Буфетный шкафъ, чуланъ. Желех.

Шахва́рь, ря. *м.* 1)=**Шапарь 1.** *Просим тебе, цару, небесний шахварю, даруй літа щасливі сему господарю.* Чуб. 2) Начальникъ команды, состоящій при мѣстѣ переправы черезъ рѣку для взиманія сборовъ за перевозъ. Рудч. Чп. 12.

Шахвра́н, ну, *м.*=**Шапран.** *Обійдеться паска й без шахврану.* Ном. № 5200.

Шахвува́ти, вую, ешь, *гл.* Расточать. *Боярські гроші шафовать.* Котл. Ен. IV. 52. *Кармазин торгує, все золотом шафує.* Гол. І. 246.

Ша́ховка, ки, *ж.* Ум. отъ **шахва.**

Шахра́й, рая, *м.* Мошенникъ. Ном. № 2970. *Плут безбожний з собой всіх шахраїв веде.* Котл. Ен. VI. 18.

Шахра́йка, ки, *ж.* Мошенница.

Шахра́йство, ва, *с.* Мошенничество.

Шахра́йський, а, е. Мошеннический. Желех.

Шахра́н, ну, *м.*=**Шапран.** Грин. II. 177.

Шахрува́ти, рую, ешь, *гл.* 1) Мошенничать. 2) Мотать, расточать. *Пив, гуляв, шахрував гроші.* Котл. НП. 356. 3) Обмошенничивать кого. *На сім світі грішми..., людей шахрували.* Гн. II. 72.

Шахру́н, на́, *м.* Мошенникъ, мотъ. *Я тому шахрункові дав гроші, щобы мені двори поклав, а він взев та й якимись дармоїдом роздав.* Гн. II. 103.

Ша́хта, ти, *ж.* Шахта. *Шахтарь любить свою темряву шахту.* Г. Барв. 28.

Шахта́рь, ря, *м.* Рабочій въ шахтѣ. Г. Барв. 28.

Шаш, ша, *м.* Родъ растенія? *Я до його пичу на зеленім шашу.* Гол. Ш. 393.

Шашелі́ця, ці, *ж.*=**Шашель.** Чуб. I. 11.

Ша́шель, ля, *м., лі, ж.* Червь-древоточецъ. *Наче шашель поточила.* Стор. М. Пр. 62.

Шашúна, ни, *ж.* Родъ растенія? *Направлю ей хижку із самой шашини, не треба ей буде на зиму перини.* Гол. Ш. 401.

Шашка, ки, *ж.* Насѣк. Ephemera. Обыденка. Вх. Уг. 276.

Шашкірня, ні, *ж.*=**Шестерня 3.** Шух. I. 278, 295, 250.

Шашля́к, ка́, *м.* Насѣк. долгоносикъ. Константиногр. у.

Шашо́к, шка́, *м.* Порода собаки. Мнж. 49. *Бігають ляхи, вражі сини, як шашки по ринку.* АД. II. 45.

Шашча́, ча́ти, *с.*=**Шашок.** Мнж. 94.

Шваб, ба, *м.* 1) Нѣмецъ. Желех. 2) Насѣк. Carabus scheidleri. Вх. Пч. I. 5.

Шва́ба, би, *ж.* Обида, оскорбленіе. *І ми сю швабу подаруємо?... Хиба мени голову одкусе, щоб я за цю наругу не помстився.* К. ЦН. 228.

Шва́бка, ки, *ж.* Нѣмка. Желех.

Шва́бський, а, е. Нѣмецкій. *Колисочка швабська.* Макс. *Шваб'яське полотно.* Сим. 133. *Скидай, Морозенку, все швабську сорочку.* Грин. III. 588.

Шва́гер, гра, *м.* Шуринъ. Чуб. V. 1145. Ум. **Шва́ронько.**

Шва́гер, гра, *м.*=**Швагор.** *Пора шваґра похвати.* Чуб.

Швадро́н, ну, *м.*, **швадро́на, ни,** *ж.* Эскадронъ. *А ритмайстер на конику швадрону рівнає.* Гол. I. 145.

Шва́ечка, ки, *ж.* Ум. отъ **швайка.**

Шва́й, *меж.*, для выраженія ухода украдкой откуда либо. *Я як напалася на їх, а вони тоді швай, швай, швай— тікати.* Зміев. у.

Шва́йка, ки, *ж.* 1) Толстое шило. *Проміняв шило на швайку.* Ном. № 10608. **Золота́ шва́йна мур пробива́є.** Деньгами все можно сдѣлать. Ном. № 1394. 2) Ковырялка для курительной трубки. Гол. Од. 66. 3) Шпиль, шпицъ на зданіи. *Поверх дзвонів баня, там шич, піддашок, швайка, яблуко і на яблуці хрест.* Св. Л. 26. 4) Родъ дѣтской игры. КС. 1887. VI. 472. 5) Бѣлошвейка. *Вона швайка, вчилась шити десь у городі, шиє тепер по панах.* Екатерин. у. 6) Рыба Aspius bipunctatus. Вх. Пч. II. 18. Ум. **Шва́ечка.**

Шва́йкало, ла, *м.* Шатунъ, бродяга. Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Шва́йкови́тий, а, е.=**Швайкуватий.** Вх. Уг. 276.

Шва́йкува́тий, а, е=**Швайковитий.**

Шва́лька, ки, *ж.* Гусеница мотылька Sphinx pinastri. Шух. I. 154.

Шва́ля, лі, *ж.* 1) Швея, вышивальщица. Шух. I. 154. *Я шаля з Вильбова, прийхали до свого двора.* Мет. 197. 2) Бревно, разрѣзанное вдоль. Вх. Лем. 484.

Швандри́кати, каю, ешь, *гл.* Говорить на непонятномъ языкѣ. *По німецьки швандрикат.* Вх. Уг. 276.

Шва́ндати, даю, ешь, *гл.*=**Швендати.**

Шва́ра, ри, *ж.* 1) Плетеный шнурокъ. Шух. I. 225. 2) Леса изъ бѣлаго конскаго волоса. Шух. I. 226. 3) Высокая острая трава въ **полони́нах.** Шух. I. 211, 200. *Ой ми свої співаночки поднімемо, поднімемо в полониці з овечками на шварy посімо.* Лукаш. 146. *Пісня-дума, пани-браття, від самого Бога, ні купити, ні продати, ні шваров посіять.* Федьк. II. 51.

Шварготáння, ня, *с.* Крикливый и быстрый разговоръ (напр. евреевъ). *Голосне шварґотанє жидів.* Шух. I. 85.

Шварготáти, шварґотíти, чу́, ти́ш, *гл.* Крикливо и быстро разговаривать. Желех.

Шва́ркнути, кну, неш, *гл.* Зазвенѣть, зазвучать, загремѣть. *Ось шваркнуло.... вогняна стріла роспанахує небо.* Мир. ХРВ. 32. *З остатнім словом шваркнула в піхви шабля.* Стор М. Пр. 147.

Шва́рний, а, е=**Моторний.** Желех. *Варуй же ся, шварне дівча, з чорними бровами.* Гол.

Шварну́ти, ряну́, не́ш, *гл.* Сверкнуть. *Шваркула блискавка, грім грюкнув і загув.* Греб. 384.

Шва́рок, рку, *м.* У сапожниковъ: **кусо́к** камня употребляемый для приглаживанія каблука. Сумск. у.

Шварýнок, нку, *м.* Изъянъ, дефектъ. *Казав, що в його такого перебита, глянули—аж у його такого шварунку нема.* Борз. у.

Шва́рц, цу, *м.* Вакса. Гол. Од. 15. *Чоботи до шварцу.* Гол. Од. 15.

Шва́ха, хи, *ж.*=**Швачка.** *Да казали— Маруся не пряха, її матінка не шваха.* Рк. Макс.

Шва́цький, а, е. Швейный.

Шва́ечечка, ки, *ж.* Ум. отъ **швачка.**

Шва́чка, ки, *ж.* Швея. *Дочки зрос-*

ли,—у швачки пішли. Чуб. Ш. 404. Ум. **Шва́чечка.** Мил. 217.

Шва́чкувáти, кýю, еш, *гл.* Быть швеей.

Шве́д. *да, м.* Шведъ. *Добувсь, як швед під Полтавою.* Ном. № 6454.

Шве́дин, на, *м.* Шведъ. *Звіркує шведин вовком там.* Котл. Ен. *Була потреба з шведином на морі.* Морд. Пз. 126.

Шве́дка, ки, *ж.* Родъ верхней одежды. *Нам короткій шведки, повідмерзали литки..* Гол. II. 109.

Шве́дський, а, е. Шведскій. *Уже ж шведський король з Палієм Семеном під Полтавою б'еться.* О. 1862. VIII. 27. *Шведська мовила.* Котл.

Шве́дчина, ни, *ж.* Эпоха нашествія шведовъ въ Украйну 1808—9 г.г. *Очкусь дурень у шведчину.* Ном. № 454.

Шве́йнога, ги, *м.* Названіе вола, у котораго задніе ноги у колѣна цѣпляются одна о другую. КС. 1897. VII. 47.

Швельбавий, а, е. Имѣющій плохой выговоръ. Вх. Лем. 484.

Шве́ндалка, ки, *ж.* Праздношатающаяся. Конотоп. у.

Шве́ндати, даю, еш, шве́ндяти, дяю, еш, *гл.* Шляться, слоняться, бродить. Ном. № 4625. *З чистилища швендають собі у пекло люльку палить.* Стор. М. Пр. 43. *Кобзарі швендяють поміж людьми.* К. ЧР. 259.

Шве́нда, ді, *об.* 1) Праздношатающійся, праздношатающаяся, непосѣда. 2) **Шве́нді справля́ти.** Слоняться.

Шве́ндання, ня, *с.* Шляньe, бродяжничество. *Швендання змалку по дворах.* Мир. ХРВ. 162.

Шве́ндяти. См. **Швендати.**

, Шве́ць, шевця́, *м.* Сапожникъ, башмачникъ. Вас. 160. *Шевць знай своє шевство, а в кравецтво не мішайся.* Ном. № 9573.

Шве́й, швеї́, *ж.*=**Швайка 6.** Вх. Пч. II. 18.

Шв'е́ткий. а, е. Гибкій. *Шв'еткий бич.* Вх. Зн. 81.

Швиг, *меж.* Швырь. *Як суха земля копати, то тільки швиг, швиг з ями.* Волч. у.

Швига́вка, ки, *ж.* Раст. — польова́. Plantago media L. ЗЮЗО. I. 178.

Швига́ти, гаю, еш, *гл.* Бросать, кидать. *Діти швигають їми мов стрілами.* ЗЮЗО. I. 178.

Швигну́ти, гну́, не́ш, *гл.* Сдернуть. *Вітер як швигне хустку з голови.* Черк. у.

Швига́р, ра, *м.* Конецъ кнута, плети. Вх. Зн. 81.

Швида́ти, каю, еш, *гл.* Спѣшить. Чуб. VII. 576.

Швидкі́сть, кости, *ж.* Скорость, быстрота. *Можна виміряти швидкість світу.*

Швидко, *нар.* Скоро, быстро. *Лихо швидко приходить, а поволі відходить.* Ном. № 1958. *Не так швидко робиться, як мовиться.* Ном. № 5603. **На-швидко, на-швидкý.** Наскоро. *Оце тобі, серденько, вчера на-швидко.* Чуб. V. 217. *Словце яке на-швидку перемовити.* МВ. II. 83.

Швидковíддя, дя, *с.* Мѣсто на рѣкѣ съ быстрымъ теченіемъ. Міус. окр.

Швидкома́, *нар.* На скорую руку.

Швидкува́ти, кýю, еш, *гл.* Спѣшить. Мирг. у. Слов. Д. Эвари.

Швидка́р, á, ó. Скорый, быстрый, поспѣшный, проворный. *Швидкої роботи ніхто не ухвалить.* Ном. № 5576. *Швидке само на себе набіжить.* Ном. № 1692. **Швидка́ смерть.** Скоропостижная смерть во время эпидеміи. *Як ото швидка смерть ходила, то батько вмер.* Черк. у. Ум. **Швидке́нький, швидесе́нький.**

Швидче, швидчі́й, швидчі́ш, швидчі́ше, *нар.* Срав. степень отъ **швúдко.** Скорѣе. *А нуте, нуте, йдіте швидче.* Котл. Ен. II. 15. *Наймичка прибігла до Зосі і просила її швидчій заглянути в кухню.* Левиц. I. 413.

Швúндати, даю, еш, *гл.*=**Швендати.** *Москалі так і швиндають по базарю.* О. 1862. I. 40.

Швирга́ти, га́ю, еш, *гл.* Швырять. *Швиргає з неба лід шматками.* К. Псал. 325.

Швиргома́, *нар.* Швырнувши. *Возів* (сіна) *двинадцять паких увезе, що тільки достанеш швиргома докинуть.* Ном. № 13883.

Швиргону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Однокр. отъ **швирга́ти.** Швырнуть, бросить. Мкр. Н. 31. *Скинув з себе відлогу і швиргонув сторожам.* К. ЧР. 403.

Швирдя́ць! *меж.* Швырь! *Поніс попа до річки, та з мішка швирдяць! Тільки вода забулькотіла.* Драг. 158.

Швиркáти, каю, еш, *гл.* Производить звенящій шумъ. *Швиркає коса.* Вх. Зн. 81.

Швíрень, рня, *м.* Шворень, желѣзный

болтъ, прикрѣпляющій переднюю ось къ повозкѣ. Чуб. I. 94.

Швірньовий, а, е. Къ шворню относящійся. Залізо швірньове. Цилиндрическое желѣзо, употребляющееся для шворней. Вас. 198.

Шво, шва, *с.* 1) Шовъ. *Ни шві подерлося.* НВолын. у. 2) Шитье. *В одежі шво погане.* Старо-Конст. у.

Шво́рінь, рня, *м.* 1)=**Швірень**. Рудч. Чп. 249. Чуб. VII. 402. 2) Часть ткацкаго станка. См. Верстат. Вас. 165.

Шво́рка, ки, *ж.* Веревка, бичевка. Ум. **Шво́рочка**. *На шворочку нав'язують тоненьку дощечку; беруться за гуляющий кінець шворки і махають рукою округи.* Чуб. Ш. 99.

Шво́рний, а, е=**Шварний**. *Шворна жінка.* НВолын. у.

Шво́рньовий, а, е=**Швірньовий**. *Шворньовий свердлик.*

Шво́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ **шво́рка**.

Ше, *нар.*=**Ще**. *Батька ше на світі не було.* Мнж. 128.

Шебну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Нырнуть. *Як шебнув його ножем.* Золотон. у.

Шебер, ру, *м.* Раст. Satureja hortensis L. ЗЮЗО. I. 135.

Шебе́рнути, рну, не́ш, *гл.*=**Шеберхнути**. *Тихо, ні мушка не шеберне.* ЕЗ. V. 214.

Шебе́рхнути, хну, не́ш, *гл.*=**Шелеснути**. *Ніщо не шеберхне.* Лохв. у.

Ше́бсько, *нар.* Быстро. *Бігти шебсько.* Мнж. 194.

Ше́вдатися, даюся, ешся, *гл.* Путаться. Лубен. у.

Шевелі́ти, (лю, лиш'), *гл.*=**Шелестіти**. Вх. Лем. 484.

Шеверно́гий, а, е. Косолапый, кривоногій. *І не люблять дівчата, бо ти довгий,... криворукий, шеверногий.* Чуб. V. 1127.

Шевелю́ха, хи, *ж.* Названіе змѣи въ заклинаніи отъ укуса гадюки. *У полі золота груша, на золотій груші золоте гніздечко, в золотім гніздечку гадюка-шевелюха, царица.* Грин. II. 38.

Шевлія, лі́, *ж.*=**Шавлія**. Вх. Пч. II. 36. Ум. **Шевлі́ечка**, **шевлі́ечка**. *Шевлієчку сажу.* Чуб. V. 826.

Шевлю́г, га, *м.*=**Шелюг** 1. *Слизький, як в'юн, гнучкий, як шевлюг.* Ком. Пр. № 673.

Шевлю́га, ги, *об.* Дрянь, мерзавецъ.

Шевля́га, ги, *ж.* 1) Дрянной конь, кляча. *Перекинь штани на шевлягу та й мерщій догоняй.* 2) Овца. *Вовк поїв до однісінької шевляги.* Лубен. у.

Ше́вня, ні, *ж.* Сапожная мастерская. Радом. у., Козел. у., сапожный магазинъ.

Ше́вство, ва, *с.* Сапожное ремесло. *Нема над шевство ремесла чеснішого.* Ном. № 10441.

Ше́вський, а, е 1) Сапожничій. *Нашій чоботи, шевської роботи.* Мет. 186. **Ше́вська смола́**. Варъ. *Прилип до мене, як шевська смола до чобота.* Ном. № 2750.

Шевці́в, цо́ва, во. Принадлежащій сапожнику Желех.

Шевці́вна, ни, *ж.* Дочь сапожника. Желех.

Шевцюва́ти, цю́ю, єш, *гл.* Сапожничать, заниматься сапожнымъ ремесломъ. Черк. у.

Шевцю́га, ги, **шевцю́ра**, ри, *м.* Презрит.: сапожникъ. Желех.

Шевчи́ще, ща, *м.* Сынъ сапожника. Желех.

Ше́вчик, ка, *м.* Ум. отъ **шевець**.

Шевчи́на, ни, *м.*=**Шевець**.

Шевчи́ха, хи, *ж.* Жена сапожника, башмачника. *Побила шевця лиха година, шевчиха шевця та й не злюбила.* Чуб. V. 818.

Шевчу́к, ка́, *м.* Сапожный подмастерье, сапожный ученикъ. Желех.

Шегера́вий, а, е. Шепелявый. Козел. у. *Він трохи шегерявий.* Лохв. у.

Шеге́ря, рі, *ж.* Родъ танца. *У Київі заказали, щоб шегері не скакали.* Грин. Ш. 53.

Ше́йкатися, каюся, ешся, *гл.* Шататься, шнырять. Сквир. у.

Ше́кало, ла, *с.* Жгутъ, употребляемый въ игрѣ того же имени. Kolb. I. 191.

Шелеви́ло, ла, *с.* Непосѣда? *Ты то шелевило.* Ном. № 5743.

Шелевіти, вію, єш, *гл.* Шевелить. *Вітер віє, шелевіє, простинов колише.* Гол. I. 142.

Шелегеййдик, ка, *м.* ? *Бісові шелегейдики.* Ном. № 14289.

Шеле́п, *меж.*, выражающее паденіе. *Шелеп із дуба.* Рудан. I. 81. *Шелеп щастя в хату.* Ном. № 2060.

Шеле́па, пи, *об.* Нерасторопный, тупой человѣкъ.

Шелéпати, паю, єш, *гл.* 1) Брести, шлепать по грязи. 2)=**Шолопати.** Вх. Зн. 82.

Шелéпнути, пну, неш, *гл.* Упасть съ шумомъ. *Він так і шелепнув у саму середину.* Таращ. у.

Шелестóіти, чý, тúш, *гл.* Шелестѣть.

Шелéхуватий, а, е. Глуповатый, придурковатый.

Шелеснáтий, а, е. Густолиственный и потому многошумный. *Ясень шелеснатий.* Гол. IV. 511.

Шелéснути, сну, неш, *гл.* 1) Однокр. отъ шелестѣти. Зашелестѣть. *Водою іде— не хлюпне; очеретом—не шелесне.* Ном. № 24, стр. 291. 2) Плеснуть, упасть въ воду съ шумомъ. *Третí пізні кукуріку— шелеснули в воду.* Шевч. 30.

Шéлест, ту, *м.* Шелесть, шумъ. *Пішов шелест по діброві, шепчуть густі лози.* Шевч. 31. Переносно: шумъ, смятеніе, суматоха. *Ну, наробив шелесту!—Як не прийме Бг грíхи за жарт, то буде шелесту багато.* Ном. № 108.

Шелестíння, ня, *с.* Шелестъ, шумъ. Левиц. Пов. 276.

Шелестíти, щý, стúш, *гл.* Шелестѣть, шумѣть. *По солові ходить, та не шелестить.* Ном. *А що в лісі за тихо, тілько листя шелестить.* Чуб. V. 47. *Уліз у чужу солому, та ще й шелестить.* Ном. № 9696.

Шелéсть, *межд.,* выражающее шелестъ, шумъ, внезапное появленіе. *По-за кущем щось шелесть, шелесть.* Ном. № 4356. *Та до вдовіяни напростецъ шелесть за рушниками.* Шевч. 588. *Як есть, то шелесть, а як скупо, терпи губо.* Ном. № 10830.

Шелéхнути, хну, неш, *гл.*=**Шелéснути.**

Шелúхвіст, хвоста, *м.* 1) Особая порода утокъ. 2) Вѣтренникъ, пустой человѣкъ. *Біжить якийсь ляшок—так видно якийсь шелихвіст: „А нумо", каже хліборобові: „на дуель".* Ном. № 880.

Шелóм, ма, *м.* Шлемъ. *Брязчить шабля о шелом, трещать списи гартовані.* Шевч. 645. Ум. **Шеломóк.**

Шеломóк, мкá, *м.* 1) Ум. отъ **шелом.** 2) Полѣсская лѣтняя шапка изъ толстаго домашняго сукна въ видѣ конуса, усѣченнаго сверху параллельно основанію. Чуб. VII. 413.

Шелудíвка, ки, *ж.* Родъ писанки съ орнаментомъ изъ **непóвної рóжі.** КС. 1891. VI. 374.

Шóльвах, ха, *м.* 1) Часовой, караульный. *А тим часом дали знати, що шельвах убився на цісарській тани брамі.* Федьк. III. 165. 2) **Стоíти на шóльваху.** Быть на часахъ. *Стоїть Іван на шельвахy—дрібний лист читав.* Федьк. III. 160.

Шельвíя, вії, *ж.*=**Павлíя.** *По горі, горі зацвіла шельвія.* Гол.

Шóльма, ми, *об.* 1) Бранное: шельма. К. ЧР. 396. Шевч. 136. *Стоїть шельма розлучниця, з милим обнялася.* Чуб. V. 185. 2)=**Кадина.** (Стрижевск.).

Шельмóванець, нця, *м.* 1) Клейменый черезъ палача (обрѣзываніе ушей). 2) Клейменый каторжникъ.

Шельмувáти, мýю, єш, *гл.* 1) Клеймить, обрѣзывая уши. 2) Бранить, клеймить, шельмовать.

Шельпотíти, чý, тúш, *гл.*=**Шелепотíти.** Харьк. у.

Шéлюг, га, *м.* 1) Красная лоза, тальникъ, Salix acutifolia. ЗЮЗО. I. 34. Мнж. 149. 2)=**Шеляг.** *Не видушила у нього ні шелюга.* Фр. Пр. 169.

Шелюгá, гú, *ж.*=**Шелюг.** О. 1861. VIII. 93. ЗЮЗО. I. 134.

Шелюгóвий, а, е. Изъ тальника. Мнж. 149.

Шелюжúна, ни, *ж.* Прутъ изъ тальника. ЗЮЗО. I. 151. *Нехай лоза-шелюжина згичається нижче.* Щог. В. 76.

Шелюхáтися, хáюся, єшся, *гл.* Качаться, колебаться. *Зчерет над водою шелюхається.* Грин. II. 649.

Шелюшкóвий, а, е. (**Шелюжковий?**). **Шелюшкóві ýставки.** Родъ вышивки въ сорочкѣ. Kolb. I. 48.

Шéляг, га, *м.* 1) Старинная мелкая монета. *Знаю, як мідний шеляг.* Ном. № 2887. *Стільки правди, як в шелягу срéбра.* Ном. № 6902. 2) **мн.** Родъ убора изъ лáхтах. Черн. у. Ум **Шеляжóк, шеляжóчок, шеляжéнько.** *Збірайте шеляжки дрібненькі.* О. 1862. IV. 24.

Шемелíти, лю́, лúш, *гл.* Шелестѣть. Радом.

Шемúнь, ня, *м.* Трехгранный тяжелый желѣзный ломъ для откалыванія крупныхъ кусковъ льда при устройствѣ прорубей для рыбной ловли. Вас. 187.

Шемтíти, мчу, тиш, *гл.* Шуршать, производить шорохъ. Вх. Лем. 484.

Шепе́лія, лії, **шепе́ля, лі**, *ж.* Шинель. *Ти, москалю, і добрий чоловік, та шепелія твоя злодій.* Ном. № 816.

Шепеля́вий, а, е. Шепелявый. *Хоть чуб кучерявий, дак сам шепелявий.* Грин. Ш. 66.

Шепеля́ти, ля́ю, єш, *гл.* Шепелявить. *Він (жид) говорив по українськи не шепеляючи.* Левиц. Пов. 179.

Ше́піт, поту, *м.*=**Шепт**. *А про що ви шепоти ведете з наймичкою?* Сим. Х. *Тільки Христя і розібрала з того шепоту.* Мир. Пов. II. 100.

Шепну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Однокр. отъ **шептати**. Шепнуть.

Шепота́ння, ня, *с.* Шепотъ, шептанье. Мир. Пов. I. 137.

Шепота́ти, чу́, чеш. *гл.*=**Шептати**. *Гай шепоче, гнуться лози.* Шевч. 431.

Шепота́тися, чу́ся, чешся, *гл.*=**Шепта́тися**. *Молодиці шепталися довгенько собі.* МВ. (О. 1862. I. 84). *Шепочеться з калиною о давній годині.* Шевч. 438.

Ше́потя, тів, *м.* 1) Пришептываніе. 2) Ябедничество, наушничество.

Шепотя́льник, ка, *м.*=**Шепотя́нник** 3. Новомоск. у.

Шепотя́льниця, ці, *ж.*=**Шепотя́нниця**.

Шепотя́нник, ка, *м.* 1) Пришептывающій. Черк. у. 2) Наушникъ. 3) Мелкій базарный торговецъ.

Шепотя́ниця, ці, *ж.* 1) Наушница. 2) Мелкая базарная торговка. Мнж. 194.

Шепоту́н, на́, *м.* Говорящій шепотомъ. Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Шепт, ту, *м.* 1) Шепотъ. *За вашим шептом нашого крику не чутно.* Ном. № 12885. *Шептом казать.* НВолын. у. 2) мн. Нашептыванія, пришептыванія. *Баб'ячі шепти.* Черк. у.

Шепта́ння, ня, *с.* Шептанье, шепотъ. *Учувалося тихе Хведорове шептання.* Мир. Пов. I. 159. Ум. **Шепта́нянчо**.

Шепта́ти, пчу́, пчеш, *гл.* 1) Шептать. *Тихо стало в хаті, тілько наймичка шептала. „Мати.... мати.... мати....“* Шевч. 107. *Пішов шелест по діброві, шепчуть густі лози.* Шевч. 31. **Про тебе і в шпиталях шепчуть**—говорятъ хвастливому. Ном. № 2584. 2) О знахарствѣ: пришептывать. *Не так буде, як ворожка шепче, а так буде, як Бог дасть.* Ном. № 234. 3) Наговаривать, наушничать.

Шепта́тися, чу́ся, чешся, *гл.* Шептаться. *Дівчата вже нищечком сміялись, шептались.* Левиц. I. 16.

Шептій, тія́, *м.*=**Шептун**. *Треба йти до шептія, щоб пошептав корові.* Волч. у.

Шептун, на́, *м.* Знахарь, пришептывающій. Мнж. 14.

Шептуня, ні, *ж.* Знахарка, пришептывающая.

Шептуха, хи, *ж.*=**Шептуня**. *Я баба шептуха од злого духа.* Ном. № 8853.

Шере́г, гу, *м.* Рядъ, шеренга. *Три шереги народа.* Гн. II. 136. *Узяв Нечай ляхів класти трома шерегами.* АД. II. 78.

Перегува́ти, гу́ю, єш, *гл.* Строить въ ряды. *Військо збірає... все шерегує.* АД. I. 15.

Шере́па, ки, *ж.* Безобразная женщина. *Одружусь з такою шерепою, що і тобі сором буде.* Шевч. (О. 1862. VI. 13). *Се через вас, дурні шерепи, сталось.* К. ЦН. 211.

Шерепа́тий, а, е. Шершавый, шероховатый. Вх. Зн. 81.

Шерепе́ня, ня́ти, *с.* Маленькая некрасивая дѣвочка. *Мале шерепеня, при землі не знать, а вже в мачках.* Г. Барв. 248.

Шерести́ти, щу́, сти́ш, *гл.*=**Шелести́ти**. *Як у стрісі воробейки щерестять; шерестіли, полетіли да й нема.* Чуб. V. 557.

Ше́рет, ту, *м.*=**Шерех**. *Пішла по Росі кriга, це вже йде шерет.* Рк. Левиц.

Шерето́вка, ки, *ж.* Просорушка.

Шеретува́ння, ня, *с.* Отдѣленіе шелухи отъ зерна передъ помоломъ.

Шеретува́ти, тую, єш, *гл.* Передъ помоломъ обдирать шелуху на зернѣ. *Мельник меле, шеретує.* Шевч. 540.

Шеретува́тися, тується, ється, *гл.* Очищаться зерну отъ шелухи. *Просо шеретується.* Мнж. 111.

Ше́рех, ха. **шере́шень, ше́решінь, шня**, *м.* Мелкій ледъ на рѣкѣ. *Шерешень уже пішов по річці.* Екатер. г.

Шерехати́й, а, е=**Шерепатий**. Вх. Зн. 81.

Шери́квас, са и **су**, *м.*=**Шерітвас**. Чуб. VII. 576.

Шері́твас, са и **су**. *м.* Чанъ.

Шермиці́рія, рії, *ж.* Фехтованіе. К. ЧР. 428. *І так же то обида знали тую шермицерію, що ні той того, ні той того не зможе зачепити, – одвічають самі шаблі.* К. ЧР. 167.

Шерпа́тий, -а, -е = **Шерпатий**. Вх. Зн. 81.

Шерстёбка, ки, *ж.* Небольшой рубанокъ для строганія вчернѣ. *Шерстебка перину шерсть здіймає, потім рубанком рівняють, а тоді вже пускають хибанок—він вже хиби не дасть.* Подольск. г.

Шёрстень, стня, *м.*=**Шершень**. *Дивиться він, аже над дорогою гніздо шерстнів.* Чуб. II. 316.

Шерстёвник, ка, *м.*=**Підклад 2**. Шух. I. 78.

Шерстйна, ни, *ж.* Шерстинка. *Буде одна шерстина золота, друга срібна.* Рудч. Ск. II. 71. **Ні шерстйни (нема́ в двор(**). Нѣтъ скота, ни одной скотины. Ном. № 1508. Ум. **Шерстйнка, шерстйночка**.

Шёрстка, ки, *ж.*=**Шерстина**. *Перед сві́том перекидається зайцем: одна шерстка золота, друга срібна.* Чуб. II. 188.

Шерстки́й, -а́, -é. Жесткій, шероховатый. *Наші голосні і зголосні літери в його виходили такими шерсткими.* Левиц. I. 163. О кожѣ человѣка: шероховатый, загрубѣлый. *А руки... шерсткі та чорні.* Св. Л. 15.

Шёрсть, ти, *ж.* 1) Шерсть. *Собака тоді була гола—без шерсти.* Драг. 1. *Глидив, гладив за шерстю, та як почав і проти шерсти.* Ном. 2) Шероховатость кожи у малыхъ дѣтей. Мил. 32.

Шерстя́ний, а, е. Шерстяной.

Шерть-верть, *меж.*=**Круть-верть**. См. **Круть**. *Шерть-верть, бери чверть—вийшло рокове.*

Шёрхнути, хну, неш, *гл.* 1) Подергиваться льдомъ. 2) Шероховатѣть (о кожѣ человѣка). 3) Защедестѣть, зашершать. *Нігде ніщо ні шерхне, ні стукне.* Мир. ХРВ. 307.

Шерша́к, ка́, *м.* Раст. Dispacus. Вх. Пч. II. 31.

Шершёбка, ки, *ж.*=**Шерстебка**.

Шёршень, шня, *м.* Насѣк. Шершень. Чуб. I. 52. *Рудий шершень.* Ном. № 3551.

Шершу́н, на́, *м.*=**Шершень**. Угор. Вх. Пч. I. 8.

Шерша́к, ка́, *м.* 1) Шестерикъ (воловъ, лошадей). *Сімсот волів в оборі, а шестерик в плузі.* Чуб. V. 417. 2) Шлея съ шестью полосами (продольными и поперечными). Вас. 160.

Шестерйця, ці, *ж.*=**Шестерня 1**. Ум. **Шестерйчка, шестірйчка**. *Орет мі плужок четверичкою, жич, Боже, на ріх шестірничкою.* Гол. II. 17,

Шестерня́, ні́, *ж.* 1) Шестерикъ, шестерка. *Іде шляхом до Києва берлин шестернею.* Шевч. 89. 2) Шестерня въ мельницѣ. Нижній конецъ ея веретена стоитъ въ желѣзномъ углубленіи, наз. **корбочка**, а эта послѣдняя укрѣплена въ деревянномъ брусѣ, наз. **штаґа**; части шестерни: веретёно, обре́нці—круги верхній и нижній, въ которыхъ пилиндрическія цѣви. Черниг. у. 3) Родъ циркуля у плотниковъ, бочаровъ и пр. Вх. Зн. 81.

Шёстеро, *числ.* Шестеро, шесть душъ, шесть штукъ, шесть частей. *Не дуже його стреляно: голівонька на четверо, а серденько на шестеро.* Чуб. V. 948.

Шестиголо́вний, а, е. Шестиглавый. *Шестиголовий змій.* Мнж. 15.

Шестидеся́тка, ки, *ж.* Счетная единица (копа́) продаваемыхъ на базарѣ оконъ въ 60 штукъ. Вас. 150.

Шестикри́лий, а, е. Шестикрылый. *Вбий шестикрилого... змія.* Чуб. II. 281.

Шестикри́лка, ки, *ж.* Имѣющая шесть крыльевъ. *Вона—двинадцятикрилка, а я тільки шестикрилка; вона всім нам (відьмам) голова.* О. 1862. IX. 33.

Шестику́тний, а, е. Шестиугольный. Шух. I. 174.

Шестику́тник, ка, *м.* Шестиугольникъ. Желех.

Шести́на, ни, *ж.* Шестая часть. К. Дз. 102. Ум. **Шести́нка**.

Шестинеді́лька, ки, *ж.* Родившая женщина. Угор.

Шестипа́зурний, а, е. Съ шестью когтями на каждой лапѣ. *Вбий шестикрилого..., шестипазурного змія.* Чуб. II. 281.

Шестишаго́вик, ка, *м.* Монета въ шесть грошей, три копѣйки. Драг. 189.

Шести́рко, *числ.* Шесть штукъ. **По шести́рку дали**. Дали по шесть штукъ. Смѣвъ. у.

Шех, ха, *м.* Сигнальный пистолетный выстрѣлъ. *Чекайте, каже, мого шеха з пістоля.* Вас. 210.

Шёва, ви, *ж.*=**Щавель**, Rumex crispus. Желех. Шух. I. 22.

Шиб, би, *ж.* Образъ, видъ, фигура. Вх. Зн. 82. Также и *м. р.*: **шиб, бу**. **Не такйм шибом**. Не такимъ манеромъ. Харьк. у.

Шиба́, би, *ж.* Оконное стекло. Гн. II. 69. Ум. **Шиба́ка**.

Шиба́йголова, *м.* Сорвиголова. *А коні наче знають, чого сим шибайголовам хочеться: скачуть, як кози, то сюди, то туди поміж кущами.* К. ЧР. 92.

Шиба́к, ка, *м.*=**Шуліка.** Вх. Пч. II. 8.

Шиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* 1) Бросать, ударять. *Полом'я шиба.* МВ. Ш. 70. *Е, гомонів хрін, як уже він у ніс шиба.* Харьк. г. 2)—на кого. Быть похожимъ на кого. Вх. Зн. 82. **Шиба́ охо́та.** Беретъ охота, хочется. *Шиба охота заміж пітти.* Полт.

Шиба́тися, ба́юся, ешся, *гл.* Метаться, бросаться. *Шибається, як чорт по пеклі.* Ном. № 3137.

Ши́бен, ни, *ж.*=**Шибени́ця.** Вх. Лем. 484.

Ши́беник, ка, *м.* 1) Висѣльникъ, достойный висѣлицы. *Відорвався, як шибеник від шибениці.* Ном. № 3152. *Борода як у владики, а сумління, як у шибеника.* Ном. № 180. 2) Шалунъ, сорвиголова.

Ши́бениця, ці, *ж.* Висѣлица. *Злодія на шибеницю ведуть, а він ще каже, що не винен.* Ном. № 2671.

Шибени́к, ка́, *м.*=**Ши́беник.** Вх. Лем. 484.

Шибитикува́тий, а, е. Шаловливый, быстрый, подвижной. Кобел. у.

Ши́бка, ки, *ж.* 1) Оконное стекло. См. **Ши́ба.** Вас. 149. 2) Кучка изъ трехъ снопов. *Гречку кладу в шибку.* Черк. у.

Шибки́й, а́, е́. Стремительный, быстрый, порывистый. *Вода шибка.* Вх. Зн. 82. *Шибкий, як вітер.* Мир. ХРВ. 269. *Шибка рибка в морі гуляє доволі.* Чуб. V. 466. *Тяжке сиріттево..., гірка неволя в чужій роботі приборкали її шибку думку.* Мир. ХРВ. 353.

Ши́бко, *нар.* Стремительно, быстро, порывисто. *Стій ти, човен, не шибко біжи.* Чуб. V. 505.

Шибне́м, *нар.* Съ размаху. *Добігши до воріт, треба тричі шибнем ударить у їх.* Ном. стр. 282, № 341.

Шибну́ти, бну́, не́ш, *гл.* Однокр. в. отъ **шиба́ти.** Бросить, ударить. *Пʼякому зараз шибне у думку.* О. 1862. I. 72.

Шибону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Съ силой бросить, ударить. *Останні слова гострим ножем шибонули в саме серце Чіпці.* Мир. ХРВ. 405.

Шибу́чий, а, е. Бьющій въ носъ.

Шига́лля, ля, *с.*=**Шиголля.** Радом. у.

Шигири́вий, а, е. Картавый. *Вони собі невеликій, шигирявій, недорікій.* Рк. Макс.

Шиго́лля, ля, *с.* Тонкія вѣтви, молодые побѣги.

Ши́ечка, ки, *ж.* Ум. отъ **шия.**

Ши́й! *меже.* Приказъ волу подставлять шею для надѣванія ярма. *Вола треба добре призвичаїти, щоб, коли скажеш: ший! він шию підставив.* Мир. ХРВ. 95.

Ши́йка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ шия. 2) Горлышко въ бутылкѣ. 3) Задняя часть трубки, въ которую вставляется чубукъ. Вас. 148. 4) Въ веретенѣ: перехватъ внизу послѣ утолщенной средней части. Залюб.

Шик, ку, *м.* Строй, шеренга, рядъ. К. ЧР. 428. *Борейкова дивізія в той час ся змішала, та й ляцькому всьому війську шики поламала.* Гол. I. 15.

Шикува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Строить въ ряды. *Шикувати до бою військо.* К. ЧР. 343.

Шикува́тися, ку́юся, ешся, *гл.* Строиться въ ряды. *На штурм троянці шикувались.* Котл. Ен. VI. 60.

Ши́литися, люся, лишся, *гл.*—під кого. Заискивать у кого. *А він так шилиться під пана, така думка—дасть землю.* НВолын. у.

Ши́ло, ла, *с.* 1) Шило. **Ши́ло в мі́шку не вта́їться.** Не удержится въ секретѣ, обнаружится. Ном. № 6798. **Його й ши́ло го́лить.** Такой счастливый. Ном. № 1646. **Не вме́є й ши́ла загостри́ти.** Ни къ чему не способенъ. 2) Заостренная палка, на которую натыкаютъ кусокъ рога для распариванія его. Вас. 163. 3) **Ши́ла би́ти.** Родъ игры. О. 1861. XI. Св. 31. 4) **Ши́лом ткати.** Ѣхать, запрягши лошадей гуськомъ. Вх. Зн. 82. Ум. **Ши́льце.** *Побігла попадя до шевця і випросила у нього шильця і дратву.* Чуб. II. 106.

Ши́луватий, а, е. О палкѣ, древесномъ стволѣ: съуживающійся къ одному концу, подобно шилу. *Шилувата ліска на обруч не здатна.* Камен. у.

Ши́льник, ка, *м.* 1) Дѣлающій шила. *Шильник берднику не товариш.* Ном. № 1027. 2) **Ши́льники те́рти, ши́льники-ми́льники те́рти.** Увиливать отъ работы. *Не хоче робити, тільки шильники тре.* Сквир. у. *Шильники-мильники тре, а трава аж плаче.* Ком. Пр. № 69°.

Ши́льце, ця, *м.* Ум. отъ **шило.**

Шилюдйстий, а, е. Шилюдйсті ўставки. Родъ вышивки въ сорочкѣ. Kolb. I. 49.

Шимба́лок, лку, *м.* Доска съ уступами, на которые кладутся полки.

Шимину́ти, ну́, не́ш, *гл.* Кольнуть, пырнуть. *Бились; він шимнув ножем когось.* Новомоск. у.

Ши́на, ни, *ж.* 1) Шина, оковка. Полт. у.; Подольск. г. *Шини на колесах.* 2) Рельса.

Шина́ль, ля, *м.* Гвоздь для прибиванія шины, къ колесу.

Шинар, ра, *м.* См. **Цапар.** Шух. I. 171.

Ши́нґель, ґля, *м.* Та часть оси, на которой вращается колесо. Вх. Лем. 484.

Шинґльовец, вца, *м.* Гонтовый гвоздь. Вх. Уг. 244.

Шиндоко́ра, ри, *ж.* Мошна, калита. *А на йому шуба-люба, а у тій шубі шиндокора, а в шиндокорі три шеляжечки.* Чуб. Ш. 425.

Ши́ндрити, рю, рить, *гл.*=**Циндрити.**

Шиндувáти, дýю, еш, *гл.* Обдирать, сдирать кожу, очищать отъ кожи. (К. П. Михальчукъ).

Шине́ля, лі, *ж.*=**Шенеля.** *Москаль скинув шинеля.* Рудч.

Шинє, ня, *с.* Полоса желѣза. Шух. I. 96.

Ши́нок, шино́к, нку, шиньо́к, ньку, *м.* Кабакъ, питейный домъ. *Іди ж, та гляди мені, не заходь у шинок, бо я буду знати.* Рудч. Ск. II. 127. *Хутчій до шинку, щоб найстись та напитись.* О. 1861. VI. 76. Ум. **Шино́чок, шиньо́чок.**

Ши́нка, кн, *ж.* 1) Ветчина. Мн. **шинки.** Родъ кушанья изъ ветчины съ чеснокомъ и перцемъ. МУЕ. I. 105. 2) Дощечка, которую ткачъ закладываетъ между нитями основы, чтобы онѣ не путались. МУЕ. III. 21. Константиногр. у.

Шинкарéнко, ка, *м.* Сынъ кабатчика. *Із Стехівки та шинкаренко.* Котл. Ен. VI. 17.

Шинка́рити, рю, рить, *гл.*=**Шинкарювати.** Желех.

Шинкарі́вна, ни, *ж.* Дочь кабатчика.

Шинка́рка, ки, *ж.* Кабатчица. Ум. **Шинка́рочка, шинка́роньк.** *Ой п'ють вони гуляють, на шинкарку гукають: шинкарочко молода, усип медґу ще й вина.* Нп.

Шинка́рство, ва, *с.* 1) Продажа спиртныхъ напитковъ. Стор. М. Пр. 169. 2) Соб. Кабатчики. *Пани купці, славні крамарі, шинкарство, міщани об сім Різдві усі в нові убрались жупани.* КС. 1882. XII. 624.

Шинка́рський, а, е. Кабацкій.

Шинка́рь, ря́, *м.* Кабатчикъ. *А де ж твої, дою, воли та корови?—Гей, мати, лихо знати, в шинкаря в оборі.* Чуб. Ш. 144.

Шинкарювáти, рю́ю, еш, *гл.* Содержать кабакъ, заниматься продажей спиртныхъ напитковъ. Сим. 214.

Шинкува́ти, кýю, еш, *гл.* 1)=**Шинкарювати.** Рудч. Чп. 209. *Торгувать, шинкувать буду чарочками,* Шевч. 183. *Медом шинкувати.* Мет. 317. 2) Разсѣчать, разливать, проливать. *І заходилися гулять, святою кров'ю шинкувать.* Шевч. 470. *Не дуже тими грішми шинкують, щоб ніхто не замітив.* Рудч.

Шино́к. См. **Шинк.**

Шинува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Обтягивать колесо шиной. Желех.

Шиньо́к. См. **Шинк.**

Шип, па, *м.* Шупъ. Драг. 80. *Шкарб.... ходили копати два мужики. Вони брали з собою шип в два аршини, щоб узнати де саме.... грош.* ХС. IV. 27.

Шипарина, ни, *ж.*=**Шипшина.** Вх. Уг. 276.

Шипа́х, ха́, *м.* Кисть орѣховъ на деревѣ. *На шипасі саме сидів такий здоровий паук, так я й не зірвав, а горіхи добрі були.* Канев. у. 2) Мерзлая груда.

Шипи́й, пів. *м.* Три снопа, поставленные вертикально. *Ідіть, становте гречку у шипи.* Сумск. у.

Шипі́ти, плю́, пи́ш, *гл.* Шипѣть. *Хрипить-шипить, ніколи не замерзає.* Ном. стр. 304, № 503.

Шипкати, каю, еш, *гл.* О птицахъ: хрипло кричать, чирикать. *Ґотур шипкає.* Вх. Зн. 82.

Шипо́к, пка́, Раст. Azalea procumbens. Шух. I 18, 19.

Шипо́рні, нів, *мн.* Родъ игры. Kolb. I. 194.

Ши́пот, та, *м.* 1) Шепотъ. *Чую: шипот,— аж то він шепочеться з дівчиною.* Новомоск. у. 2) Струя воды, бьющая съ горы внизъ. Ямпол. у. 3) Порогъ на рѣкѣ. Шух. I. 7.

Шипотíти, почу́, тúш, *гл.* Шипѣть. *Шипотить гадюка.* Мкр. Н. 10.

Ши́пош, ша, *м.* Родъ музыкальнаго рога или трубы. К. ЦН. 235. К. ПС. 149. *Трое дударів з рогами-шипошами.* К. ПС. 147.

Шипу́чий, а, е. Шипящій. *Найдмичка принесла шипучий самовар.* Левиц. Пов. 60.

Шипчáк, ка, *м.*=**Шипшина.** Вх. Пч. II. 35.

Шипши́на, ни, *ж.* Шиповникъ. Вх. Пч. I. 12. *Не для тебе, Василечку, шип-*

шичку садила. Чуб. V. 99. Ум. **Шипши́нонька, шипши́ночка.** *Поколеш білі ніжки, та й на шипшиночку.* Чуб. V. 105.

Шипши́новий, а, е. Относящійся къ шиповнику, сдѣланный изъ шиповника. Грин. II. 34.

Шир ру, *м.* Ширь, ширина. *Коло ширу, чиру широкого, коло Дунаєчка глибокого там дівка-сиріткa ніжки мила.* Мил. 91.

Ширина, ни, *ж.* Платокъ. *Вона назад позирнула, ширином замахнула.* АД. I. 84. Ум. **Шири́нка, шири́ночка.** ЗОЮР. II. 239. *Крие Настю ширинкою.* Грин. III. 73. *Я братіку угожу, ширичку пошию.* Нп.

Ши́рити, рю, рив, *гл.* 1) Расширять. *То ширить їм, то зужує грянці.* К. Іов. 27. *Будуть* (снопи) *возити, в стоги стожить, а в шир ширити, а в вись висить.* Год. II. 17. 2) Распространять. Левиц. *Почав.... ширити кругом чутку.* Єв. Мр. I. 45. *Ширьте ви свою думку святу поміж земляками.* К. (О. 1862. III. 23).

Ши́ритися, рюся, рився, *гл.* 1) Расширяться. 2) Распространяться. *Та що більше їх пригнічували, то більше вони плодились і ширились.* К. Святе Письмо (1869), 45. 3) Располагаться, раскидываться. *Добре ширитись в чужім.* Ном. № 9697.

Ши́рінька, ки, *ж.* Разрѣзъ спереди въ штанахъ. Ном. № 12415. Также въ околышѣ шапки. *Побачим старинні шапки, що тепер виводяться: високі, з плисовим верхом і ширінькою на смусі.* О. 1862. VIII. 32.

Ширі́твас, са и **су,** *м.*=**Шері́твас.** *Ширітвас дьогтю.* К. ЧР. 87.

Ши́рник, ка, *м.* Ширина. *Ширнику йому верстов десять.* Лебед. у. **Ши́риком.** Шириною, въ ширину. *Псьол не вийде ширином проти озера Лебедина.* Лебед. у.

Шурну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сунуть, нырнуть, ткнуть. *Несе вона діжку з сиріяцем. Я ширнув у ту діжку палицею,—аж там полотно крадене.* Новомоск. у.

Широко́нчик, ка, *м.* Родъ горошка. Сим. 130.

Широ́кий, а, е. 1) Широкій. *Широкі ворота уйіти, та вузькі вийти.* Ном. № 5362. 2) Обширный. *Панувала і я колись на широкім світі.* Ном. № 707. *Широкеє поле.* Чуб. III. 241. *Широкая нива.* Чуб. III. 251. 3) Смѣлый. *Широкі були, поки не прийхав справник! А прийхав справник—і душа в п'яти забряжчала.* Люботин. *Ой повій, вітроньку, з гори в долиноньку, де гай зеленький, де лист широчезький.* Чуб. V. 134.

Широ́кість, кости, *ж.* Ширина. *Сім миль широкости.* Гн. II. 80. *Розстелюйся, синє море, в своїй широкости.* Гол. I. 308.

Ши́роко, *нар.* 1) Широко. *Широко ступав він.* Стор. М. Пр. 109. 2) Обстоятельно, пространно. *Розмовляв Шевченко широко про свою поему „Іван Гус.“* К. XII. 21. *Чіпка став широко росказувати.* Мир. ХРВ. 247. Ум. **Широче́нько.** *Ступай, ступай, кониченько, широченько.* МУЕ. III. 115.

Широкобо́рдий, а, е. Съ широкой бородой. Морд. К. 26.

Широкове́рхий, а, е. Съ широкимъ верхомъ. Вх. Зн. 30.

Широкови́дий, а, е. Широколицый. Черк. у.

Широкогілля́стий, а, е. Развѣсистый. *Широкогілляста груша.* Свинц. I. 288.

Ширококри́жий, а, е. Съ широкимъ задомъ. Черк. у.

Ширококри́лий, а, е. Съ широкими крыльями. К. МБ. X. 144.

Широколи́стий, а, е. Широколистый. *Широколистій тополі.* Шевч. 325.

Широкомо́вний, а, е. Многорѣчивый. *Іде султан, покинувши в дивані башів та визірів широкомовних.* К. МБ. XII. 269.

Широкопле́чий, а, е. Широкоплечій. Котл. МХ. 34.

Широкопо́лий, а, е. Обширный, безпредѣльный. *Лани широкополі.* Шевч. 666.

Широкопросто́рий, а, е. Обширный. *Ось море в тебе широкопросторе, там безлич гаду, безлич риботвору.* К. ПС. 237.

Широкорука́вий, а, е. Съ широкими рукавами. *У широкорукавій білій сорочці.* МВ. III. 134.

Широкосла́вний, а, е. Прославленный. *Широкославна імперія.* К. Дз. 132. *З високих постаментів поспускав на долівку широкославних героїв.* К. XII. 123.

Широкоу́стий, а. е. Съ широкимъ, большимъ ртомъ. *Летіла пташка широкоуста.* Грин. I. 249.

Широчезний, широче́нний, а, е. Очень широкій. К. ЧР. 320.

Широче́нький, **а**, **е**. Ум. отъ широкий.
Широче́нько, *нар.* Ум. отъ широко.
Широчина́, **ни́**, *ж.*= **Широ́чинь**. Харьк. г.
Широчи́ти, **чу**, **чиш**, *гл.* Расширять. *Широчило листя да буйний вітер, височило гілле да дрібен дощик.* Чуб. Ш. 158.
Широчи́нь, **ні́**, *ж.* Ширина. Каменец. у.
Ши́ршати, **шаю**, **єш**, *гл.* Дѣлаться шире, расширяться. К. ДС. 27. *Од тепла уська річ ширшає.* Ком. Р. П. 79. *Тюрма неначе ширшає.* Шевч.
Ши́рше, *нар.* Сравн. степ. отъ **ши́роко**.
Ши́рший, **а**, **е**. Сравн. степ. отъ **широ́кий**. *Широкий лист на ялинці, а ще ширший на дубочку.* Чуб.
Ширя́ння, **ня**, *с.* 1) Парѣніе, полетъ. Желех. 2) Тыканіе, пыряніе.
Ширя́ти, **ряю**, **єш**, *гл.* 1) Парѣ́ть., рѣять. *Орлом сизокрилим літає, ширяє, аж небо блакитне широкими б'є.* Шевч. 9. 2) Тыкать, пырять. *А він ширяє ціпком по дверіх,—сліпий, бач, то й пробує поперед себе.* Новомоск. у.
Ши́тво, **ва́**, *с.* Шитье. *Коли у кравця, чи у шевчки за шитвом нитка в'ється, то той, чиє шитво, того року ще не вмре.* Мяж. 154. *Як глянула,—впустила і шитво з рук.* МВ. (О. 1862. I. 89). *Примоститься Любка з шитвом до вікна.* Свіш. 153. *Вона на шитві сидить одно.* Лебед. у.
Ши́тенько, **ка**, *с.* Ум. отъ **шиття**.
Ши́ти, **ши́ю**, **єш**, *гл.* Шить. *Багач гроші збірав, а чорт калитку шие.* Ном. № 1449. *Десь у сабочку шие сорочку.* Чуб. Ш. 113. *Шити поперед голки.* НВолын. у. *Шити по за голку.* НВолын. у. **Ши́ти на обс́**. У сапожниковъ: шить крупными стежками. Вас. 211.
Ши́тися, **ши́юся**, **ється**, *гл.* 1) Шиться, быть шитымъ. *Хиба ж юпка так шиється?* 2) Пролазить между чѣмъ. *А вже як паничі коло неї.... той поруч із нею шиється, а той з кутка на неї очима світить.* МВ. (О. 1862. Ш. 44).
Ши́тий, **а**, **е**. 1) Прич. отъ **ши́ти**. *Теплий кожух, тільки шкода, не на мене шитий.* Шевч. 124. 2) прил. Шитый, вышитый. *Шитими рукавами помахав.* Чуб. Ш. 190.
Ши́тик, **ка**, *м.* Кожаный поясъ. Ковель.
Ши́тінки, **нок**, *ж. мн.*=**Шитки**. *Паняночки шитінки шили.* АД. I. 33.
Ши́тки, **ток**, *м.* Шитье, узоры. Г. Барв. 216, 215. *Там рукава як під корою, такі густі шитки в дівочих сорочаних рукавах.* Ном. № 11135.
Шитта́, **та́**, *с.* Шитье. Черк. у. Ум. **Ши́ттячко**, **ши́тенько**. *Шитенько шила.* Чуб. Ш. 401.
Шихта́рь, **ря́**, *м.* Рабочій, работающій при спускѣ срубленныхъ деревьевъ съ горъ внизъ; **шихтарі** стоятъ вдоль желобовъ, по которымъ спускается дерево и слѣдятъ за правильностью операцій. Шух. I. 179.
Шиць, *межд.* Скокъ. *Коли се жаба шиць у воду.* Чуб. I. 55.
Шишак, **ка́**, *м.* Шлемъ, каска. Котл. Ен. К. Досв. 10.
Шишальниця, **ці**, *ж.*=**Шишкобгальниця**. Ум. **Шишальничка**. Чуб. IV. 683.
Ши́шечка, **ки**, *ж.* 1) Ум. отъ **шишка**. 2) Родъ пирожнаго. Маркев. 169.
Шишірхати, **хаю**, **єш**, *гл.* Производить шорохъ, шелестѣть.
Шишірхнути, **хну**, **неш**, *гл.* Зашелестѣть, зашуршать, шелохнуться. *На землю злізла ніч.... нігде а ні шишірхне.* Г.-Арт. (О. 1861. Ш. 81).
Ши́шка, **ки**, *ж.* 1) Шишка. Ном. № 2121. 2) Украшеніе изъ тѣста въ пасхальномъ хлѣбѣ, подражающее виду сосновой шишки. Чуб. VII. 445. 3) Свадебный хлѣбъ особаго рода. *От, перед весіллям, так увечері, кличуть на шишки молодиць.* Рудч. Ск. I. 149. 4) Крышка курительной трубки. Шух. I. 276. 5) У **кілефа**: часть палки, выдающаяся надъ рукоятью. Шух. I. 274. Ум. **Ши́шечка**.
Ши́шкати, **каю**, **єш**, *гл.* Толкать. *Півника того під боки шишкає. Коли ж воно надумалось та: кахаріку!* Грин. I. 287.
Шишка́тий, **а**, **е**. О гребнѣ пѣтуха: густой, широкій.
Шишкобга́льниця, **ці**, *ж.* Дѣлающая шишки 3. Мил. 149.
Шишкува́тий, **а**, **е**. Покрытый шишками, наростами. *Кора на дереві шишкувата.* Міус. окр.
Шишлак, **ка**, *м.* 1) Шишка (на тѣлѣ)? *На шиї у волів шишлаки отакі як картоплини.* Волч. у. 2) Барашковая шапка. Вх. Зн. 82.
Ши́я, **ши́**, *ж.* 1) Шея. *Гне шию, як віл у ярмо.* Ном. № 1293. *Шия—хоч обіддя гни,*—такая толстая. Ном. № 8595. 2) Часть печи надъ **комі́ном**. Чуб. VII.

381. 3) Часть топора. См. **Сокира**. Шух. I. 175. Ум. **Шия́ка, шия́чка**.

Шия́ка, ки, *ж.* Ув. отъ шия. К. ПС. 22. *Є такії, що душать нас, взявши за шияку.* К. ЧР. 73.

Шіцдувати, дую, еш, *гл.* Дѣлить? *Шіцдує воли гой на три плуги.... шіцдує коні—на три брони, шіцдує вівці—да й на три струнці.* Kolb. I. 97.

Шіпавий, а, е = Шолудивий. Вх. Зн. 82.

Шіпавка, ки, *ж.* Зудъ, свербежъ. Ум. Шіпавочка. Гн. I. 29.

Шіпатися, аюся, ашся, *гл.*=**Чухатися.** Вх. Зн. 82.

Шіседеся́т, *числ.* Шестьдесятъ. *Пішли в село гоней за шіседеся́т од Єрусалима.* Єв. Л. XXIV. 13.

Шіснáдцятеро, *числ.* Шестнадцать дюжъ, штукъ.

Шіснáдцятий, *числ.* Шестнадцатый.

Шіснáдцятка, ки, *ж.* Счетная единица (копа), продающихся на базарѣ оконъ—въ 16-ть штукъ. Вас. 150.

Шіснáдцять, тьóх, *числ.* Шестнадцать.

Шіст (та́), *м.* Родъ игры въ карты. КС. 1887. VI. 469.

Шістерня́к, ка, *м.* Раст. Hordeum hexastichon. Вх. Пч. II. 32.

Шíстка, ки, *числ.* 1) Шестерка въ картахъ. КС. 1887. VI. 463. 2) Первоначально 6, а потомъ 10 крейцаровъ австрійской валюты. Желех.

Шíсть, тьóх, *числ.* Шесть. **Шістóм, шістьóм.** Шестью.

Шкабáлка, ки, *ж.* Палка для игры шапошникъ. Чуб. IV. 41.

Шкабáти, баю́, еш, *гл.*=**Кабутати.** (Въ игрѣ шапошникъ). Чуб. IV. 41.

Шкабéрка, ки, *ж.*=**Тріска.** Шух. I. 173, 206.

Шкабóра, ри, *ж.*=**Щілина.** Вх. Лем. 484.

Шкаворíжний, а, е. Отвратительный, гадкій. Вх. Лем. 484.

Шкаворóнок, нка, *м.* **шкаворóнка, ки,** *ж.* 1)=**Жайворонок.** Вх. Лем. 484. 2)—зимовий=Посмітюха, Alauda arborea. Вх. Пч. II. 8.

Шкáдло, ла, *с.* Падаль, стерво. Борз. у.

Шкадрóн, на, *м.* Эскадронъ. *Не було в Білій Церкві польського війська більш як один шкадрон.* КС. 1884. VIII. 722.

Шкалі, *мн.* Клепки (бочечныя). Вх. Зн. 82.

Шкалубáти, баю, еш, *гл.*=**Колупати.** Вх. Зн. 82.

Шкалубúна, ни, *ж.* Щель, разсѣлина. Черк. у.

Шкалю́ба, би, шкалю́бина, ни, *ж.*= **Шкалубúна.** НВолын. у.

Шкалюва́ти, люю, еш, *гл.* 1) Поднимать на смѣхъ, поносить, ругать. *Шкалював мене, шкалював.* Черк. у. 2) ? *Що же оббивають бляхою баню? Та ні, не ще ж тільки шкалюють.* Брацл. у.

Шкалярýща, щі, *ж.*=**Шкаралуща.** *На воду виносять першу шкалярущу з писанок і крашанок.* Ном. № 299.

Шкамéтка, ки, *ж.* Отрѣзокъ отъ куска необработаннаго сукна, украденный суконваломъ. Вас. 211. *Як би ступареві не шкаметки, то погубив би від чобіт підметки.* Вас. 212.

Шкамéтник, ка, *м.* Крадущій куски необработаннаго сукна (см. шкаметка); вообще воръ. Вас. 212.

Шкандáба, би, *м.* Хромой.

Шкандибáти, баю́, еш, *гл.* 1) Хромать, прихрамывать. *Коло пустки на милиці москаль шкандибав.* Шевч. 397. 2) Итти хромая, итти съ трудомъ. *Близько видати, та далеко шкандибати.* Ном. № 11423. *Іде Катря, шкандибає.* Шевч. 81.

Шкандúбки, бок, *ж. мн.* Родъ дѣтской игры. КС. 1887. VI. 476.

Шкандилáти, лáю, еш, *гл.*=**Шкандибати.** Мнж. 194.

Шкáпа, пи, *ж.* Кляча, плохая лошадь, Чуб. Ш. 426. *Вівса шкапа зжіла, так і віз побила.* Посл. Ум. **Шкáпка.**

Шкапá, пи́, *ж.* Порода орла. Харьк. у.

Шкап'я́, п'я, *с.*=**Шкапина 1.** Шух. I. 26, 84.

Шкапúна, ни, *ж.* 1)=**Шкáпа.** 2) Снятая конская кожа. Чуб. VII. 418; КС. 1893. V. 279; Вас. 157.

Шкапинúсько, ка, *ж.* Очень плохая кляча. Мнж. 114.

Шкапíйка, ки, *ж.*=**Шкапина.** Мир. ХРВ. 372. *Завів Лейба й пару шкапійок.* Мир. ХРВ. 101.

Шкапíйчина, ни, *ж.*=**Шкапина.** *Шкапійчина тюпа.* Мир. Пов. II. 84.

Шкапíка, ки, *ж.*=**Шкапíйка**=**Шкапина.**

Шкáпка, ки, *ж.* Ум. отъ шкапа.

Шкапóвий, а, е. Сдѣланный изъ конской кожи. *Чобітки шкапові.* Шевч. 461.

Шкаравать, ті, *ж.* = **Шкарідь**. Вх. Зн. 82.

Шкара́дний, а, е. Гадкій. Желех.

Шкаралу́па, пи, *ж.* Скорлупа яйца. ЕЗ. V. 208; корка арбуза и пр. *Булатом весь обшився і був як в шкаралупі боб.* Котл. Ен. VI. 29. *Вже третій кавун доїдали.... по хаті шкаралуп, як на баштані коло куріня.* Св. Л. 176.

Шкаралу́ща и **шкаралю́ща, щі**, *ж.* Скорлупа яйца. ЕЗ. V. 208.

Шкаралю́па, пи, *ж.* Скорлупа рака. Мнж. 55.

Шкарапа́ня, ні, *ж.* Жаба. Вх. Зн. 82.

Шкарб, бу, *м.* = **Скарб**. *У Петренкового лісі есть погріб, тільки завалився,—там шкарб похований.* Грин. I. 62.

Шкарба́н, шкарбу́н, на, *м.* 1) Истоптанный башмакъ, сапогъ. Сим. 136. *Носив ті чоботи, носив, аж поки не стало, а далі й кажe: „даже ж на горі в мене є ще батьковські шкарбани,—достану їх, да ще може яку годину похожу.* Рудч. Ск. I. 213. *Надівай хоч шкарбани, бо нових ні за що купити.* Козелец. у. *Ти же бачиш, що на мені не чоботи, а старі шкарбуни.* Г. Барв. 287. 2) Старикъ. Г. Барв. 93. *Сидиш, мов демон під водою, ізморщившись, старий шкарбун.* Котл. Ен. II. 31. Ум. **Шкарбане́ць, шкарбуне́ць**.

Шка́рда, ди, *ж.* Родъ дѣтской игры, то же, что и школирть. Ив. 20.

Шкардува́ти, дую, еш, *гл.* = **Шкопиртати**. Ив. 18.

I. **Шкарбе́рть**, *нар.* = **Шкореберть**.

II. **Шкарбе́рть, ти**, *ж.* = **Шкопирта**. КС. 1887. VI. 476.

Шка́ред, ди, *ж.* = **Шкарідь**. Вх. Лем. 485.

Шка́редитися, джуся, дишся, *гл.* = **Гидувати**. *Шкаредятся жабами.* Вх. Лем. 485.

Шка́редний, а, е. Отвратительный, гадкій. Вх. Лем. 485.

Шкарідь, ді, *ж.* Мерзость, гадость. Вх. Зн. 82.

Шкарка, ки, *ж.* = **Щілина**. Вх. Лем. 485.

Шкарлу́бина, ни, *ж.* = **Шкалу́бина**. О. 1862. VIII. 49.

Шкарпе́тки, ток, *ж.* Носки. *Молодий Радюк мусів скинути чоботи і пішов на баштан в самих шкарпетках.* Левиц. Пов. 230.

Шкарубі́на, ни, *ж.* = **Шкалубина** = **Шкарлубина**. *Дивиться хазяїн шкарубиною, що робить жовнір із господиною.* О. 1861. XI. 9—10.

Шкару́битися, блюся, бишся, *гл.* = **Шкарубі́ти**.

Шкарубі́ти, бію, еш, *гл.* Покрываться твердой корой сверху, напр.: о землѣ, о кожѣ на рукахъ: корявѣть.

Шкарубки́й, а́, е́. Жесткій, шероховатый, корявый. Вас. 161. *Тілові треба б мняхкому буть, а то бач, яке шкарубке.* Харьк. *Шкарубкі чоботи стали: мокрі були та й засохли.* Волч. у.

Шкару́бнути, бну, нош, *гл.* = **Шкарубі́ти**.

Шкару́на, пи, *ж.* = **Шкаралупа**. Мил. М. 60.

Шкарупи́нний, а, е = **Шкарубки́й**. *Кожух шкарупинний.* КС. 1882. X. 26.

Шкару́піль, лі, *ж.* Обноски мѣхового платья.

Шкарупки́й, а́, е́ = **Шкарубки́й**. *Припік палець,—шкарупка шкура на йому стала.* Славяносерб. у. *Гущою волосся змилa.—шкарупке стало.* Славяносерб. у.

Шкатильга́ти, гаю, еш, *гл.* Прихрамывать. Чуб. II. 283.

Шкату́ла, шкату́лка, ки, *ж.* Шкатулка. *Королевські листи у шкатулі.* АД. II. 5. *Дорожню одіжку укладу в шкатулу.* Мкр. Г. 64. *Украдеш у мене шкатулку з грішми.* Рудч. Ск. I. 68.

Шкафа́, фи, шкахва́, ви, *ж.* = **Скахва**. Части: деревянная ручка—коло́дка, ножъ—шнафа́, ножъ къ ручкѣ прикрѣпленъ двумя вушками. Шух. I. 253. Ву́шка наз. въ Галиціи также анта́бками. МУЕ. I. 72.

Шкваґра, ри, *ж.* 1) Зной. См. **Сквар**. 2) = **Шкварка**? *Приїздить чорт, а він і давай проситись: „Одпусти, каже, мене (з пекла), а за службу дай мені мішок тій шкварі, що у казанах* (де грішники) *шкварується“.* Мнж. 55.

Шкваренина, ни, *ж.* = **Лій**. Вх. Лем. 485.

Шкваґрити, рю, рить, *гл.* 1) Сильно нагрѣвать, жечь. 2) Жарить, поджаривать (въ салѣ, маслѣ). *Якусь особу мацапуру там шкварили на шашлику.* Котл. Ен. Ш. 46. 3) Дѣлать что либо съ силой, напряженіемъ (бить, бѣжать и пр.). *Хлопці так і розіп'яли Потоцького та й давай шкварить.* Рудч. Ск. II. 206.

Шкваґритися, рюся, рився, *гл.* Жариться. *Шквариться, як шкурат на жа-*

ру. Ном. № 2503. *Сластьони шкварились.* Греб. 372.

Шква́рка, ки, *ж.* 1) Вытопленный кусочекъ сала, вытопка. 2) **Да́ти шква́рки.** Задать баню, дать трепку. *Як дам шкварки, то буде тобі жарко.* Ном. № 3616.

Шкварклі́вий, а, е. Сопливый? *Менша* (дочка) *дак така ж гидка, така гидка—шкварклівая, нізенькая, броватая, губатая.* Чуб. II. 40.

Шква́ркнути, ну, нем, ги, *гл.* Кинуть, бросить внизъ. *Як шкварне об поміст.* Мнж. 7.

Шкваркотня́, ні́, *ж.* Шипѣніе и трескъ кипящаго жира.

Шква́рно, *нар.* Жарко, знойно.

Шкварну́ти, ну́, не́м, ги, *гл.* Сдѣлать что либо съ силой: бросить, ударить, грохнуть, блеснуть и пр. *Шкварнула блискавка.* Мир. ХРВ.

Шква́рок, рка, *м.*=**Шкварка.** Желех. *Так ю істи́к, ізбив, що вжеє таке, ге шкварок.* Драг. 284.

Шкварча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Шипѣть и трещать на огнѣ. *Тут кость і плоть, і жир шкварчали.* Котл. *Бряжчать чарки, люльки шкварчать, шумує горілка.* Г.-Арт. (О. 1861. Ш. 105.). Говорятъ также о сильномъ морозѣ. *Мороз на двері такий, що аж шкварчить.* Рудч. Ск. II. 8. См. **Сиварчати.** Также объ особенно усердной работѣ. *Ззіли по шматку хліба, та вз'ялись до кіс,—аж шкварчить під косами.* Драг. 244.

Шквирдя́вий, а́, е́. Бурный. *Шквирдява погода.*

Шквирк, ка, *м.* Раст. Larix decidua. Вх. Лем. 485.

Шквиря́, рі, *ж.* Снѣгъ съ вѣтромъ. Харьк. *У полі така шквиря, що й їхати не можно, не то йти.* Волч. у. *Ось як воно співається!... Не так як ти, мов коза в шквирю.* О. 1862. II. 35. *Під дощ, під сніг, під шквирю.* Мкр. Г. 51.

Шквори́нь, ня, *м.*=**Шворінь.**

Шкворі́вщина, ни, *ж.* На площади, гдѣ собираются парни и дѣвушки, забиваютъ дѣвушки тайно, съ особыми обрядами **шкво́рінь;** по повѣрью, это привлекаетъ парней; мѣсто, гдѣ забитъ **шкворінь,** называется **шкворівщина.**

Шкеле́т, та, *м.*=**Кістяк.** *Сухий, невірний як шкелет.* Котл. Ен. VI. 19.

Шке́льце, ця, *с.* Ум. отъ **шкло.**

Шкепи́ть, тя, *соб.* Камни, обломки камней Вх. Зн. 82.

Шкербе́берть, *нар.* Вверхъ ногами, вверхъ дномъ. *Полетів шкереберть.* Черк. у. *Усе піде шкереберть.* Шевч. 283. *Сказавши, столик ізвалило, шкереберть к чорту все пішло.* Котл. Ен. V. 30.

Шкере́берть, ти, *ж.*=**Шкереберть, ти,** *ж.* Мил. 56.

Шки́лики. Въ выраженіи: **на шки́лики підійма́ти.** Поднимать на смѣхъ.

Шки́лити, лю, лиш, *гл.* Насмѣхаться, издѣваться. *Шкилить та й шки́лить цілий ранок з баби.* Черниг. у.

Шкиль, лю, *м.* Манеръ, образецъ. *Дві пари хомутів пошиті на цей шкиль, а дві на иншій.* Пирят. у.

Шкилюва́ти, лю́ю, єш, *гл.* Насмѣхаться. *Парубки глузовники: усе було з старого шкилюють.* Харьк. г.

Шкинтати, таю, єш, *гл.*=**Шкитильгати.** Вх. Уг. 276.

Шкипа, пи, *ж.*=**Скипка.** Вх. Лем. 485.

Шкип'яр, ра, *м.* Оспопрививатель. Вх. Лем. 485.

Шкиргота́ти, гочу́, чеш, *гл.*=**Скрегота́ти.** *Шкиргоче сорока.* Вх. Лем. 485.

Шкиринда́, да́, *ж.* Корга старая. Мнж. 194.

Шкитавий, а, е. Бродячій, не имѣющій опредѣленнаго мѣста жительства. Вх. Зн. 82.

Шкита́льг, *меж.*, выражающее прихрамываніе. *Ногу підколола. Шкитильг, шкитильг! Ні, не піду шкитильгаючи між люде,—вернусь.* Г. Барв. 73.

Шкитильга́ти, га́ю, єш, *гл.*=**Шкатильгати.** Черниг. у.

Шкитя́рь, ря́, *м.* Большой кусокъ. *Ото одбатував шкитярь.* Полт. у.

Шкі́бля, бля́, *ж.* Скобелка, крутлый скребокъ у бочаровъ. Желех. Шух. I. 250, 311. Ум. **шкі́белька.** Шух. I. 311.

Шкідли́вий, а, е=Шкідний. *Синиця—не птиця, бо шкідлива дуже.* Ном.

Шкідли́вість, вости, *ж.*=**Шкідність.** Желех.

Шкідли́во, *нар.*=**Шкідно 1.**

Шкідний, а, е. Вредный.

Шкідни́к, ка́, *м.* Причиняющій вредъ, вредящій. Желех. Вх. Зн. 82.

Шкідниця, ці, *ж.* Причиняющая вредъ. вредящая.

Шкідність, ности, *ж.* Вредность, вредоносность. Желех.

Шкі́дно, *нар.* 1) Вредно. 2) Съ причиненіемъ вреда. *Шкідно ударив вола.* Камен. у.

Шкі́льний, а, е. Школьный. *Початкові шкільні книжечки.* К. ХП. 125.

Шкі́льник, ка, *м.*=**Школя́р.** Шух. I. 82. Вх. Зн. 82.

Шкі́нька, ки, *ж.* Лошаденка, кляченка. *Отакою шкінькою попереду їздив, а тепер!* Лебед. у.

Шкі́ра, ри, *ж.*=**Шку́ра.** *Не стала шкіра за виправку.* Ном. № 10572. Ум. **Шкі́рка, шкі́рочка.** Рудч. Чп. 121.

Шкі́рений, а, е=**Шкуря́ний.**

Шкі́рити, рю, ри́ш, *гл.*—**зу́би.** Оскаливать (зубы). Переносно **шкі́рити зуби**—смѣяться. *Ти думаєш, ми не бачили, як ти шкірив зуби, як нас переписували? Ото не смійся.* Св. Л. 67.

Шкі́ритися, рюся, ри́шся, *гл.*=**Шкі́рити зу́би.**

Шкі́рка, ки, *ж.* Ум. отъ **шкі́ра.**

Шкіродра́вець, вця, *м.* Разрывающій или обдирающій шкуру. Въ шутливомъ величаніи является эпитетомъ сапожника: *Величаєм тя, великий шкіродравче шевче.* Гн. II. 65.

Шкіролу́пець, пця, *м.* Облупливающій шкуры. Въ шутливомъ величаніи является эпитетомъ сапожника: *Величаєм тя, шевче чоботоробче і шкіролупче.* Гн. II. 214.

Шкі́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ **шкі́ра.**

Шкірчи́на, ни, *ж.* Шкурка. Ум. **Шкірчи́нка.** Желех.

Шкіряний, а, е=**Шкуря́ний.** Желех.

Шкітильга́ти, га́ю, ешь, *гл.*=**Шкитильга́ти.**

Шкли́ти, лю́, ли́ш, *гл.*=**Скли́ти.**

Шкло, ла, *с.*=**Скло.** *Шкло як роблять, до розпалюють тим огнем, що од блискавиці загорится.* Чуб. I. 93. Ум. **Шкло́це.**

Шкляни́й, а́, е=**Скляни́й.** *Бачив уже шкляного Бога.* Уже пьянъ. Ном. № 11734.

Шкляни́ця, ці, *ж.*=**Скляни́ца.** *І намоч ю во шкляниці.* Гол. I. 209.

Шкля́нка, ки, *ж.*=**Скля́нка.** *Не шклянка, не розіб'ється.* Ном. № 3914. *Треба налити шклянку води і поставити її на вікні.* Грин. II. 316. *Випив шклянку вина.* Чуб. II. 185.

Шкля́р, ря́, *м.*=**Скля́р.** *А, шкляр! Ну, сідай,—у мене є шибки побиті.* Грин. II. 283.

Шкляра́ха, хи, *ж.*=**Склярі́ха.**

Шкля́рка, ки, *ж.*=**Скля́рка.**

Шкоблити, блю, блиш, *гл.* Скоблить, скрестъ. Щух. I. 253.

Шко́да, ди, *ж.* 1) Вредъ, убытокъ. *Шкода нікому не мила.* Ном. № 2301. *Слова шкоди не нагородять.* Ном. № 2299. Въ частности: потрава. *Воли в шкоді заняв. Гуси як ідуть у шкоду, дак і розмовляють: по два на колосок, по два на колосок.* Грин. I. 252. 2) Человѣкъ, часто причиняющій вредъ, шаловливый, проказникъ. *Ну й шкода оцей хлопець,—нічого за ім у садку не вдержиш.* Харьк. То же и о животныхъ, склонныхъ къ потравамъ и пр. КС. 1898. VII. 47. 3) Какъ нарѣчіе: жаль. *Теплий кожух, тільки шкода—не на мене шитий.* Шевч. 124. *Нема Петра, тілько Гриць, шкода же моїх паляниць.* Чуб. V. 101.

Шкода́, *нар.* Напрасно. *Шкода казати.* Ном. № 5182.

Шко́дити, джу, диш, *гл.* 1) Вредить, приносить вредъ, убытокъ. *Не один козак сам собі шкоду шкодив, що від молодої жінки у військо ходив.* ЗОЮР. I. 215. *Хто пізно ходить, той сам собі шкодить.* Ном. № 11954. 2) Проказничать.

Шкоди́ти, джу́, ешь, *гл.* Жалѣть. *Цар його шкодів.* Мнж. 68. *І так уже її доглядa та шкодіє—як ока.* Драг.

Шкодли́вий, а, е. 1)=**Шкідли́вий.** *Шкодливий птір.* Гліб. 2) Часто творящій проказы.

Шкодли́во, *нар.*=**Шкідливо.**

Шко́дник, ка, *м.* 1)=**Шкі́дник.** 2) Шалунъ, проказникъ.

Шко́дниця, ці, *ж.* 1)=**Шкі́дниця.** 2) Шалунья, проказница.

Шкодні́йш, шкодні́ш, *нар.* Болѣе жаль. *Хоч мої* (діти) *й гірші, та мені моїх шкодніш, ніж твоїх.* Чуб. I. 63.

Шкодува́ти, ду́ю, ешь, *гл.* 1) Жалѣть. *Усі його.... шкодують.* Мир. ХРВ. 215. *Так шкодував я за тією куркою, що лис ухопив.* Черк. у. 2) Вредить, причинять вредъ. *Твої гріхи таким, як ти, шкодують.* К. Іов. 78.

Шко́ла, ли, *ж.* 1) Школа, училище. *Сиочки зросли—у школу пішли.* Чуб. III. 404. *Виріс хлопчик уже такий, що став у школу ходить.* Грин. I. 149. 2) Съ измѣненнымъ удареніемъ: **шко́ла.**

Школьникъ. *Може думаете, що дітвора скипнула з хати зустрічати новобранку-товаришку, як то буває з школою?* Св. Л. 79. *Школа по суботах було ходить туди.* Св. Л. 138. 3) **(Жидівська).** Синагога, еврейская молельня. Левиц. Пов. I. 96. *А як то був жид Янкель, то він коло школи похожав та по школі плачев-рядав: школо наша, богомільнице!* АД. II. 28.

Школу́б, ба, *м.* Родъ дѣтской игры. КС. 1887. VI. 474.

Школя́р, ра́, *м.* Школьникъ, ученикъ. Грин. II. 283. *На Сорок Святих школяр несе вчителеві сорок бубликів.* Ном. № 414.

Школя́рка, ки, *ж.* Школьница, ученица. *Я обіцяла школярці передати при нагоді книжку з малюнками.* Г. Барв. 42.

Школя́рство, ва, *с.* 1) Школьничество. 2) Соб. Школьники. *То погань так верзла, школярство так брехало.* О. 1861. II. 94.

Школя́рський, а, е. 1) Принадлежащій школѣ, относящійся къ ней. 2) Ученическій. *Школярської юхи набрався.* Ном. № 6096.

Шкопердя́ти, дя́ю, єш, *гл.*=**Шкопиртати.**

I. Шкопирта́, ти́, *ж.* Игра, состоящая главнымъ образомъ въ бросаніи палокъ такъ, чтобы палка шла колесомъ, ударяясь о землю то однимъ, то другимъ концемъ.

II. Шкопирта́, ***нар.*—ки́дати**=**Шкопиртати.** Ив. 19.

Шкопирта́ти, та́ю, єш, *гл.* Бросать палку такъ, чтобы она шла колесомъ, ударяясь о землю то однимъ, то другимъ концемъ. Ив. 18.

Шкопи́ртка, ки, *ж.* Палка, которою шкопиртаютъ. См. **Шкопиртати.** КС. 1887. VI. 476.

Шкопи́рть, ти, *ж.*=**I. Шкопирта.** Ив. 20.

Шкора́, ра́, *ж.* Кусокъ сосновой коры, служащей поплавкомъ въ рыболовномъ снарядѣ кармани. МУЕ. I. 40—41.

Шкóрба, би, *ж.* Старая изсохшая, сморщенная женщина. *Люборацька за п'ять літ з гожої молодиці, повновидої, рум'яної, такою шкорбою стала, що як би не шкура, то й кістки розсипались би.* Св. Л. 135.

Шкорбати, баю, єш, *гл.* Тянуть, теребить. *Буде вже тобі тую шицю шкорбати,—вже ти наїлася.* Мирополькск.

Шкори́на, ни, *ж.*=**Скорина.** Ум. **Шкори́нка, шкори́ночка.** *Скачу, скачу дїда за шкоринку хлїба.* Ном. № 12296.

Шкору́па, пи, *ж.* Корка на поверхности земли. *Земля взялась шкорупою.* Богод. у.

Шкорупкий, шкорупли́й, а, е. Не гладкій, заскорузлый. *Шкорупка дорога.* НВолын. у. *Шкорупле полотно.* НВолын. у.

Шкору́х, хи, *м.* Рябина. Шух. I. 18.

Шкраб, ба, *м.* 1) Родъ кушанья: мука, перебитая съ яйцами и запеченная въ рынкѣ. Гайс. у. 2)=**Шкарбан** 1. Гол. Од. 57. *Однімав шкраби на всю свою родину.* Гн. II. 28.

Шкребло́, бла́, *с.* Скребница. Кіев. г.

Шкребти́, бу́, бе́ш, *гл.*=**Скребти.**

Шкреготи́ти, лю, лиш, *гл.*=**Скрегота-ти.** *Сорока шкреготить.* Вх. Уг. 276.

Шкреми́тки, *мн.* Мелкіе обрѣзки и обломки мѣди, остающіеся при выдѣлкѣ различныхъ мѣдныхъ вещей. Шух. I. 285.

Шкромади́ти, джу, диш, *гл.*=**Скромадити.**

Шкру́м, на, *м.* 1) Нагаръ въ трубѣ. 2) Залчій жиръ. Гайс. у.

Шкря́бання, ня, *с.* Царапанье.

Шкря́бати, баю, єш, *гл.* Скрести, царапать.

Шкрябну́ти, бну́, не́ш, *гл.* 1) Однокр. в. отъ **шкрябати.** Царапнуть. 2) Побѣжать, удрать. *Як шкрябнув, так ліпше мене й бачили.* О. 1862. I. 41.

Шкряботі́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Царапать, скрести. *Дїду, дїду! щось до нас у двері шкряботить.* Рудч. Ск. II. 15.

Шкряботу́ха, хи, *ж.* Скребущаяся (о мыши). Ум. **Шкряботу́шка.** *Мишка шкряботушка.* Рудч. Ск. II. 1.

Шкува́ти, шкую́, єш, *гл.* Объ охотничьей собакѣ: искать. *Пильнуйте, бо вже пес шкує.* Брацл. у.

Шкулити, лю, лиш, *гл.* Донимать. *А що ця лозина добре шкулить?*

Шкулкий, шкулький, а, е. 1) Донимающій. *Я ж думала, до що нагайка не шкулка, де ударить, то розсядеться й шкурка.* Нп. *Шкулкий вітер.* Константиногр. у. 2) Чувствительный. *Шкулке місце.*

Шку́лко, шку́лько, *нар.* Донимаетъ больно, чувствительно. Св. Л. 301.

Шкульний, а, е=**Шкулкий.**

Шку́льно, *нар.*=**Шкулко.** *Шкульно на його буде, як прийдеться годувати й матір.* Рк. Левиц.

Шкунтува́ти, тую́, еш, *гл.* Насмѣхаться. Ном. стр. 287, № 6156.

Шкунтува́тися, туємося, ешся, *гл.* Ссориться? драться? *Пани шкунтуються, а нашого брата ріжуть.* Ном. № 1304.

Шку́ра, ри, *ж.* 1) Шкура, кожа. *З одного вола двох шкур не деруть.* Ном. № 7472. *Пошився в собачу шкуру.* Ном. № 2910. *Жвавий, аж шкура на ньому говорить.* Ном. № 5764 **В одну́ шку́ру.** Крайне настойчиво (хотѣть, добиваться чего). *Чіпка розвередувався: „Їсти та й їсти, бабо!“ В одну шкуру: „їсти!“* Мир. ХРВ. 33. *Затямись в одну шкуру: давай рощот!— і дав.* Мир. ХРВ. 259. 2) Бранное: женщина легкаго поведенія. Ум. **Шку́рка, шку́рочка.**

Шкура́т, та́, *м.* Кусокъ кожи. *Дметься, як шкурат на огні.* Ном. № 2502. Ум. **Шкурато́к.** *Постоли з шкуратка.* Стор М. Пр. 4.

Шкурати́на, ни, *ж.* Кожа, кусокъ кожи. Ум. **Шкурати́нка.** *Між дубинки та лѣщинки шматок шкуратинки.* Ном. стр. 301, № 379. *Жаб'яча шкуратинка.* Радом. у.

Шкурато́к, тка́, *м.* Ум. отъ **шкура́т.**

Шкура́ття, тя, *соб.* Куски кожи. *Позбірав шкуряття.*

Шкуратя́ний, а, е. Кожаный. *Славні дубки за горами, а зблизька шкуратяні.* Ном. № 2623. *У якому капшуці ваші гроші?— У шкуратяному гамануці.* О. 1862. IX. 121.

Шкури́на, ни, *ж.*=**Шкорина.** Ум. **Шкури́нка.** *Такий, мамо, хліб удавсь,—під шкуринку хоч сховайсь.* Грин. Ш. 660.

Шку́рка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **шкура.** 2) Кожица на плодахъ. *Як положиш кисличцю у піч спектись, то шкурка на ній репне.* Дещо. 3) Пленка. *Пождіть, діти, поки Біг на кісіль шкурку натягне.* Ном.

Шкурля́т, та, *м.*=**Шкурат.** Св. Л. 168. *Дметься, як шкурлят на огні.* Ном. № 2503.

Шку́рник, ка, *м.* Шкуродеръ. Лохв. у.

Шкурну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Чкурнути.** *Так шкурнув, що тільки курячу видко.*

Шкуропея, пеї, *ж.* По народному повѣрью: царица змѣй. *Що то за змія— шкуропея?—Над усіма старша. У неї голова золота, усіх гадюк вона у вирей веде.* Грин. II. 316.

Шку́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ шкура.

Шкура́х, ха, *м.* Лапоть изъ нечиненой кожи. Вх. Зн. 82.

Шкураня́й, я́, е́=**Шкуратяний.** *Гаранник шкуряний, плетений.* ЕЗ. V. 40. *То ще тоді діялося, як шкуряні гроші на світі були.* Ном. № 6855.

Шкут, та, *м.* 1) Ни къ чему негодный человѣкъ. Вх. Лем. 485. 2) Слабосильная скотина. Вх. Лем. 485.

Шкутильга́ти, га́ю, еш, *гл.*=**Шкатильгати.** *Аж он Семен шкутильгав.* Черк. у.

Шлак, ку, *м.* Кромка сукна. Желех. Гол. Од. 55.

Шланк, ку, *м.* Рядъ? шеренга? *От постановились усі (салдати) в шланку і ну загравать на духову музику.* ЕЗ. V. 23.

Шля́патник, ка, *м.* Оборышъ. Харьк. у.

Шля́пто, *нар.* Рысцой. *Проїхавсь геть від возів шлапто.... Попустив поводи,— пішов вороний ристо.* О. 1861. X. Кух. 23.

Шлёйка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **шлей.** 2) Подтяжка. Гол. Од. 13.

Шлентавий, а, е=**Шлендовий.** Вх. Зн. 32.

Шлей, шлеї́, *ж.* Шлея. Ум. **Шлёйка.**

Шлик, ка́, *м.* Родъ шапки. К. ЧР. 428. Въ Галиціи: суконная круглая шапочка съ загнутою мѣховою опушкою. Гол. Од. 70. Въ думѣ—бархатная. АД. I. 171. *Шлики із- себе скидали.* Мет. 396. Ум. **Шличо́к.** *Старший син у хату ухожае, шличок здіймае, низенько вклоняе.* Чуб. V. 848.

Шлиа́, шлиї́, *ж.*=**Шлея.** Kolb. I. 65.

Шліхта, ти, *ж.* Запаренный кипяткомъ изъ ржаной муки клейстеръ, которымъ ткачи смазываютъ пряжу передъ тканьемъ. Вас. 167. Мнж. См. Піспа.

Шліхтянка, ки, *ж.* Каждый изъ тонкихъ прутиковъ лозы, которыми на верхнемъ навоѣ перекладываются слои нитокъ основы послѣ шліхтованія. МУЕ. Ш. 22.

Шліхтува́ння, ня, *с.* Смазываніе пряжи шліхтою, піспою. МУЕ. Ш. 13.

Шліхтува́ти, тую́, еш, *гл.* Смазывать пряжу шліхтою, піспою. *Робе піспу та й шліхтує нитки.* Лебед. у.

Шломо́к, ка, *м.* У горшечниковъ: оскребки глины, снищаемые съ рукъ и съ круга во время формировки мисокъ. Вас. 182.

Шлунко́вий, а, е. Желудочный.

Шлу́нок, нку, *м.* Желудокъ. Лохв. у.; Гадяч. у.; НСѣверск.; Кіевск. у. *Не йде на шлунок, та й годі.* Лохв. у. *От чо-*

ловік і здоровий на силу, а на шлунок не здоровий. Київск. у. *І грек, набивши добре шлунок, сміявся та лигав пивце.* Мкр. Г. 5.

Шльо́ндра, ри, *ж.*=**Шлюндра.**

Шльо́нка, ки, *ж.* 1) Овца силезской породы. 2) Шерсть этой овцы. 3) Мясо этой овцы.

Шльонковий, á, é. Шльонкова́ мальо́вка. Особый родъ раскраски глиняной посуды съ орнаментомъ изъ комбинированныхъ палочекъ. Вас. 184.

Шльонс(в)ък, ку, *м.* Силезія.

Шльо́нський, а, е. 1) Силезскій. *Ось скатерть шльонська нешпетна, її у Линську добули.* Котл. Ен. II. 35. 2) Изъ шерсти или овчины овцы силезской породы. *Шльонський кожух.* Миж. 56.

Шльо́ха, хи, *ж.* Потаскуха, гулящая баба. *Венера не послідня шльоха, проворна, враг її не взяв.* Котл. Ен. I. 12.

Шлюб, бу, *м.* Вѣнчаніе. *Коли любиш так, як кажеш, то веди до шлюбу.— Ой рад би я шлюб узяти, та не велить мати.* Чуб. Ш. 178. **Шлюб брáти, взя́ти, на шлю́бі стоя́ти, до шлю́бу ста́ти.** Вѣнчаться, обвѣнчаться. Чуб. II. 82, 83. *Хиба десь будеи брати на страшний неділи шлюб?* Ном. № 13899. *Захотіла за москаля заміж піти, от і взяла з ним шлюб.* Драг. 217. *Ой не хочу я запаточки брати, тільки хочу я до шлюбойку стати.—Літше мені в сей Дунай топать, ніж з гидким, поганим до шлюбойку стать.* Чуб. V. 162. **Шлюб дава́ти, да́ти.** Вѣнчать, обвѣнчать. *Батюшка.... йде до церкви давати шлюб молодим.* Грин. III. 516. Ум. **Шлю́бонько, шлю́бочок.** Чуб. III. 77.

Шлю́бити, блю, биш, *гл.*=**Шлюбувати.** *Возьми сі тую, котру вірно любиш, що перед Богом і людьми шлюбиш.* Гол. I. 347.

Шлю́бний, на, не, шлюбови́й, á, é. Вѣнчальный, свадебный. *Шлюбна сукня. Хтось зірвав з мого плеча шлюбову квітку.* Стор. М. Пр. 81. **Шлюбна жінка.** Законная, вѣнчанная жена.

Шлю́бонько, ка, *м.* Ум. отъ **шлюб.**

Шлю́бочок, чку, *м.* Ум. отъ **шлюб.**

Шлюбува́ти, бу́ю, еш, *гл.* 1) Давать обѣтъ. *Шлюбувати від горілки.* МУЕ. I. 110. 2) Вѣнчаться. МУЕ. I. 129. *Шлюб брала, шлюб шлюбувала перед попом, перед діяком з Юрком козаком.* Мет. 172.

Шлю́бира, ри, *ж.* 1) Неряха. Котл. 2) Бранное: шлюха. Котл.

Шлю́ха, хи, *ж.* Шлюха. *Кабашниці-шлюхи.* К. ЦН. 222. *Смерть шлюха.* КС. 1882. IV. 170.

Шля́га, ги, *ж.* Большой деревянный молотъ, то же, что и **довбня.** Козел. у. НВолын. у.

Шляк, ку, *м.* Обшивка внизу платья, кайма.

Шлям, му, *м.* 1) Илъ, грязь. Желех. 2) Мѣхъ. Гол. Од. 28. 3) Длинный шовъ въ тулупѣ. МУЕ. I. 76.

Шля́ма, ми, *ж.* 1) То мѣсто на концѣ доски, которое остается не отдѣленнымъ пилою, а откалотымъ. 2) У человѣка: ключица. КС. 1900. II. 192.

Шлями́вка, ки, *ж.* Очистка дна пруда.

Шлями́вий, а, е. Относящійся къ **шляму.**

Шля́мпати, паю, еш, *гл.* Бродить, брести. Гол. III. 127.

Шлямува́ти, му́ю, еш, *гл.* 1) Очищать дно пруда. 2) Перемывать кишки при приготовленіи колбасъ.

Шля́рка, ки, *ж.* Оборка. Подольск. г.; Гол. Од 20; Св. Л. 3.

Шлях, ху, *м.* Большая проѣзжая дорога; путь. *До Бога важкий шлях, а до пекла прямесенький.* Ном. № 201. **Битий шлях.** Торная дорога. *Коли на те піде, то й серед битого шляху поламаєшся.* Ном. **Не в шляху́.** Не по дорогѣ. Ум. **Шля́шок, шляшо́чок.**

Шляхе́тний, а, е. Благородный. *Ну, гляди ж, пане Бужинський, щоб не досталось і твоїй шляхетній спині.* Стор.

Шляхети́ти, нію, еш, *гл.* Облагораживаться. Левиц. Пов. I. 301.

Шляхе́тство, ва, *с.* 1) Дворянство. 2) Соб. Дворяне. *Та слухали, як шляхетство навіске гукає.* Шевч. 130.

Шляхе́тський, а, е. Дворянскій. *Багатого дочка батька, шляхетського роду.* Шевч. 275.

Шляхе́тчина, ни, *ж.* Аристократическое государство, Польша. *Була колись шляхетчина вельможная пані.* Шевч. 130.

Шляхівщина, ни, *ж.* Сѣно, солома или зерно, падающіе съ воза при перевозкѣ. Черк. у. *Там хтось віз ячмінь і такий ячмінь великий, а в копиці скошений; що ж? Скрізь по дорозі шляхів-*

щина, така шляхівщина, що аж жаль бере, як подивишся. Кобел. у.

Шляхови́й, а́, о́. Дорожный. Мяж. 152. Грин. II. 37.

Шля́хта, ти, *ж.* Шляхта, дворянское сословіе въ Польшѣ. *Було шляхта зкай чванитьси, день і ніч гуляє, та королем коверзує.* Шевч. 130. Ум. **Шля́хтонька, шля́хточка.**

Шля́хтич, ча, *м.* Дворянинъ. Ном. № 858, 880. *Було тут три шляхтичі; два пило—платило, а третій пив—зброю лишив.* Чуб. V. 64.

Шля́хтонька, ки, *ж.* Ум. отъ **шля́хта.**

Шля́хточка, ки, *ж.* Ум. отъ **шля́хта.**

Шляхтю́га, ги, *м.* Ув. отъ **шляхтич.** *Подумають, що який шляхтюга.* Св. Л. 188.

Шляхтя́нка, ки, *ж.* Дворянка. Ум. **Шляхтя́ночка.** *Найдеш собі шляхтяночку, забудеш Оксану.* Шевч. 141.

Шляху́н, на́, *м.* У шерстобита: родъ деревяннаго крючка, которымъ онъ дергаетъ за струну шерстобитнаго лука. См. Лук 3. Черниг. у.

Шляпе́чок, чка, *м.* Ум. отъ **шлях.**

Шляшо́к, шка́, *м.* Ум. отъ **шлях.**

Шлящи́на, ни, *ж.* У ткачей: линейка, вставляемая между верхнимъ и нижнимъ рядами основы при заправкѣ въ шохти. Вас. 167.

Шмага́ти, га́ю, ш, гл. Стегать, хлестать. *Шось їх.... хворостиною шмагало по шиї.* ХС. IV. 33. *Як почав шмагати по плечах лозиною. Аж його козак межи очі шклянкою шмагає.* АД. II. 111.

Шмагону́ти, ну́, не́ш, гл. Съ силой стегнуть, хлестнуть. *Мене як шмагоне щось лозиною.* Стор. *Як шмагоне його* (батогом). Мнж. 10.

Шмали́ти, ли́ю, лиш, гл.=**Смалити.** *Щетину із свині шмалили.* Котл.

Шмалі́й, лі́ю, м. 1)=**Смалій.** 2) Холодный, рѣзкій вѣтеръ.

Шмалко́, ка́, *м.* Названіе быстро ходящаго вола. КС. 1898. VII. 47.

Шмальки́й, а́, е́=**Смальки́й.** Звенитор. у.

Шмальни́й, а́, е́. Жгучій, рѣзкій (о вѣтрѣ). Каменец. у.

Шмальну́ти, ну́, не́ш, гл. Однокр. отъ **Шмалити**=**Смальнути.** О жгучемъ, рѣзкомъ вѣтрѣ: дунуть, подуть. *Шмальне на дворі, що й носа не витикай.* Каменец. у.

Шма́лятина, ни, *ж.*=**Смалятина.** *Шмалятиною завоняло.*

Шманде́лок, лка, *м.* Кусокъ. *Шманделок сала та шматок хліба— ото моя й їжа.* Харьк.

Шмарагд, да, *м.*=**Смарагд.** Стор.

Шма́рити. См. **Шмарати.**

Шмаритися, рюся, ришся, гл. Появиться во множествѣ. Вх. Лем. 485.

Шма́ркати, каю, ш, гл. Пускать сопли изъ носа.

Шмаркати́й, а, е=**Смаркатий.**

Шмарка́ч, ча́, *м.*=**Смаркач.** Также: бѣднякъ. Черк. у.

Шмарка́чка, ки, *ж.* 1) Сопливая. *Літом і хачка пряча; зімою і дівка шмаркачка.* Ном. № 552. 2) Плохая, скоро нагорающая сальная свѣчка. Тараща.

Шмарки, ків, *м.* Сопли. Ном., заг. № 231.

Шмарки́й, а́, о́. Скорый, быстрый. *То чоловік шмаркий: куди йде— не гається.*

Шма́ркля, лі, *ж.*=**Смаркля.**

Шмарколи́з, за, *м.* Подлизывающій свои сопли. НВолын. у.

Шмарко́та, ти, *ж.*=**Шмарки.**

Шмаркотя́ння, ня, *с.* 1) Мокрота, сопли. 2) Раст. Solanum nigrum. Вх. Пч. II. 36.

Шмарнути, ну, не́ш, гл. Кинуть, бросить. *Узяв з кади на їден палец* (води), *шмарнув.* Гн. I. 16.

Шмарово́з, во́за, *м.* 1) Подмазывающій колеса, а затѣмъ и всякій, имѣющій много дѣла съ возами, вычачанный постоянно въ смолу, много ѣздящій, напр. занимающійся извозомъ. Рудч. Чп. 257. 2) Грязно одѣтый человѣкъ. *Ліпили парубки, лишень шапки видко, лишилися шмаровози— подивитися гидко.* Чуб. V. 458.

Шмарува́ти, ру́ю, ш, гл. Смазывать. Берд. у.

Шмара́ти, ра́ю, ш, сов. в. **шма́рити, рю, риш,** гл. Бросать, бросить, швырнуть. Угор. *Гусевки шмарьте до гусевниці.* Гол. II. 57. *Бог тот пісок шмарив на воду, і стався кус землі.* Гн. I. 9. *Будеш шмарений з неба за гордость, за пиху.* Гн. I. 15.

I. Шмат, та, *м.* Кусъ. *Шмат гнилої ковбаси.* Шевч. 464. *Лавися шмат не для харциза.* Котл. Ен. IV. 40. Ум. **Шмато́к.**

II. Шмат, *нар.* Много, большое количество. *Баганька дівчинонька шмат коралів має.* Грин. III. 530. *Я зробив, щоб шмат дерева повсихало.* Чуб. II. 217. *Як*

сотворив Бог світ і як вже було на нему шмат людей. Гн. І. 29. *Дуже таки шмат грошей у них стало.* Грин. II. 74. Ум. **Шматнéнько.** *У його шматненько грошей.* НВолын.

Шма́та, ти, *ж.* Лоскутъ, ветошка, тряпка. *Якась брудна шмата.* ЕЗ. V. 200.

Шма́тати, таю, ешь, *гл.*=**Шматувати.** *Зірве шкуру, почне її шматать, поки поимата на кусочки.* Драг. 289.

Шмата́на, ни, *ж.* 1) Кусокъ. Таращ. у. 2)=**Шмата.** Ум. **Шмати́нка.** *Зав'язав той кавалочок у шматинку.* ЕЗ. V. 216.

Шма́тка, ки, *ж.*=**Шмата.** *Обзимити сирівцевою шматкою.* ЕЗ. V. 210.

Шматковúй, á, é. Кусковой. **Шматкове сало.** Шпикъ, свиное сало. Подольск. г.

Шматкува́ти, кýю, ешь, *гл.*=**Шматувати.**

Шмато́к, тка́, *м.* 1) Кусокъ. *І хліба шматок дасть Біг.* Ном. № 1511. *Шматок м'яса.* ЗОЮР. II. 35. 2) Часть отáри овецъ, сотъ въ 5—6. О. 1862. V. Кух. 39. Ум. **Шмато́чок.**

Шма́ття, тя, *соб.* 1) Куски. *Вхопив мене іростерзав на шмаття.* К. Іов. 36. 2)=Бѣлье. *Випливає той окунь на берег, аж там царівна шмаття пере.* Рудч. Ск. II. 113. *Прали дівки шматя.* Гн. I. 38. Ум. **Шма́ттячко.**

Шматува́ти, тýю, ешь, *гл.* Разрывать, разрѣзывать на куски. Перевсл. у. *Ой дай жупан шматований, що турками шанований, що сонечком побіляний, що кулями постріляний.* Щог. В. 3 *Що се вони видумали—шматувати Україну.* К. ЧР. 187.

Шмату́р'я, р'я, *с. соб.* Куски. *Данилко...* (буде) *шматур'я прохати од хати до хати. Шматків напрохали, собаки нагнали, торбу розірвали, шматки похватали.* Мил. 95.

Шматя́ньский, а, е. Тряпичный. Гн. I. 154.

Шмéрка, ки, *ж.* Раст. Pinus Picea L. ЗЮЗО. I. 131.

Шми́га, ги, шми́га, ги, *ж.* 1) Дощечка, служащая нивелиромъ при набиваніи мельничнаго камня. 2) У колесниковъ: дощечки длиной въ $^1/_2$ аршина для опредѣленія спицъ, съ которыхъ начинаютъ натягивать ободъ. Употребляется ихъ для этой цѣли двѣ. Канев. у. 3) Родъ силка для ловли болотныхъ птицъ. Вх. Пч. II. 16. **До шмúги, під шмúгу.** Кстати, къ дѣлу. *Чи тобі ж до шмиги сватать сина пі-хотою.* Мкр. Н. 14. **Не до шмúги.** Не умѣстно, некстати. *Не до шмиги балака.* Ном. № 5091.

Шмигля́ти, ля́ю, ешь, *гл.* Шнырять, бѣгать. *Із люлу та в хату знай шмигляє.* Шевч. 138. *Шмигляв по морю, як циганує.* Котл. Ен. IV. 28.

Шмигну́ти, гну́, гне́ш, *гл.* Шмыгнуть, удрать. *Тоді розігнались саме на його, щоб його вбить, а він на бік шмигнув, а змія тоді в море так і запомпилась.* Рудч. Ск. II. 97.

Шмигнува́ти, гýю, ешь и **шмигýва́ти, гýю, ешь,** *гл.* Выравнивать камень въ мельницѣ. Ананьев. у., Лохв. у.

Шми́лити, лю, лиш, *гл.* Въ выраженіи: **шми́лити гýбки.** Сжимать губки, кокетничая. *Бач, як вона до його губки шмилить.* Кіев. у.

Шмир, ру, *м.* Раст. Bromus arvensis. Вх. Лем. 485.

Шмúткий, á, é. Проворный, ловкій. Вх. Лем. 485.

Шмонда, ді, *об.* 1) Нечистоплотный человѣкъ. Вх. Зн. 82. 2) *ж.* Безнравственная женщина. Вх. Зн. 82.

Шморг, *межд.* 1) Дергъ. 2) Выражаетъ быстрое проникновеніе куда. *Округ ярмарок, в середині шаравок, та в дірку шморг.* Ном. стр. 294, № 139. *За ним погнались, а він добіг до Луки та шморг у його хату. Коли це Третяк шморг із сіней.* Новомоск. у.

Шмóргавка, ки, *ж.*=**Торпиця.** Шух. I. 147.

Шморганúстий, а, е. Полосатый. Вх. Пч. I. 15.

Шмóргати, гаю, ешь, *гл.* 1) Дергать. Константиногр. у. *Та все її шморгає за намисто.* О. 1861. X. 32. 2) Очищать пеньку отъ кострики при помощи **шмóргавки.** Шух. I. 147.

Шмóргатися, гаюся, ешся, *гл.* Дергаться (о веревкѣ, напр.).

Шморгну́ти, гну́, не́ш, *гл.* Однокр. отъ **шмóргати.** 1) Дернуть. 2) Ударить. 3) Ударить, вбѣжать, выбѣжать. *Сказала та й шморгнула з хати.* Мир. ХРВ. 284. *Да попіяни шморгнув.* О. 1862. V. 27.

Шморгону́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1) Съ силой дернуть. *Як захватє з землі колос в хорх, як шморгоне,—думав увесь обшморгнуть.* Драг. 14. 2) Съ силой ударить. 3) Съ силой побѣжать.

Шмóршки, шок, *ж.* Морщины, складки.

Лице було опорізано шморцками. Левиц. I. 357.

Шмуглятй, ляю, єш, *гл.* Терсть, стирать кожу, обдирать кожу, дѣлать на кожѣ ссадины.

Шмýльгати, гаю, єш. *гл.*=**Шмуглятй.** Черк. у.

Шмýляти, ляю, єш, *гл.*=**Шмуглятй.** *Годі пранюватись та шмуляти мою задарма.*

Шнúпорити, рю, рить, *гл.* 1)=**Нишпорити.** *Часинки не посидить тихо: так і шнипорить усюди.* О. 1861. VIII. 19. 2) Смыслить, знать толкъ, умѣть. *Він такі трохи шнипорить в малярстві.* Шевч. (О. 1862. Ш. 4).

Шнир, ру, м. Въ выраженіи: **до шнúру.** 1) ? *Треба всякую папіру підвести як раз до шнуру, підвести все під закон.* Котл. Од. 491. 2) До тла, до конца. *Згорів до шнуру.* Лохв. у.

Шнирóна, ни, *ж.* **До шнирóни. До шнúтки. Ув. Шнирóнка, шнирóчка, шнирóночка.** *Обдере до шнирочки, до шерстиночки.* Ном. № 4848. *Обідрав її до шнириночки.*

Шнúрити, рю, рить, *гл.* Шнырять? *Утята так і шнирять по над головами.* О. 1862. VIII. 17.

Шнирь, ря, *м.*=**Шнир.** *Неділь на три було труди, поки до шнуря все зносили.* Мкр. Г. 49.

Шнúря, рі, *ж.*=**Шнир.** Нема до шнирі. Ничего нѣтъ. Мнж. 167.

Шнур, ра, *м.* 1) Веревка. Чуб. II. 234. *Аж молодичка сорочки розвішує на шнурі.* Рудч. Ск. II. 164. 2) Отвѣсъ (плотницкій инструментъ). Чуб. III. 176. 3) Рядъ. *Сидить шнур голубіїв.* 4) Мѣра длины: 21 сажень. Чуб. VI. 406. 5) Пуповина. Вх. Лем. 485. 6) мн. **шнурй.** У ткачей: снарядъ, при помощи котораго основа соединяется съ навоемъ. Части: **валóк, шнурóк, ключечúй, шнурок, ляштон.** МУЕ. Ш. 21. **Ум. Шнурóк.**

Шнурівка, ки, *ж.* 1) Сортъ табаку съ крупными листьями. Сумск. у. 2)=**Шнуровиці.** *Чому руси коси не зачесана, чому шнурівка не зашнурована.* Чуб. III. 149. *Взяла спідницю і шнурівку.* Котл. Ен. I. 7.

Шнурóбний, а, е. Изъ шнурка или въ видѣ шнурка сдѣланный. *Шнуркові кісники.* О. 1861. XI. 29.

Шнурувáння, ня, *с.* Отдѣлка платья цвѣтными шнурками. НВолын. у.

Шнурувáти, кýю, єш, *гл.* 1) Отдѣлывать платье цвѣтными шнурками. 2) Сѣдить. *Вона вже й ходила за нею, шнурувала, поки ото й запопала її.* Екат. у. (Залюб.).

Шнурóваний, а, е, прич. отъ **шнурувати.** 1) Зашнурованный. 2) Увязанный веревками. 3) **Шнурóвані брóви**=**Брови на шнурочку. См. Шнурок.** *В неї брови шнуровані.* Грин. Ш. 611.

Шнуровúці, вúць, *ж.* Корсетъ. *Продай, мамо, дві телиці, купи менї шнуровиці: в мене ниці трясуться, з мене хлопці сміються.* Закр. 75.

Шнурóк, рка', *м.* 1) Шнурокъ. Kolb. I. 36. *Не виспалась наша панночка: сукала шнурки шовковії.* Чуб. III. 212. 2) Веревка. *Висіла колиска на шнурочку.* Чуб. III. 190. 3)—**шúтий, плéтений.** Родъ вышивокъ. Шух. I. 155, 156. **Ум. Шнурóчок. Брóви на шнурóчку.** Ровныя красивыя брови.

Шнурува́ння, ня, *с.* Веревки, которыми увязанъ возъ съ поклажей. Рудч. Чп. 237. *Ой беріть з возів, беріть шнурування.* Рудч. Чп. 101.

Шнурува́ти, рýю, єш, *гл.* 1) Шнуровать, зашнуровывать. *На ножейках мат шнуровані бітки.* АД. I. 43. 2) Увязывать веревками.

Шняга, ги, *ж.* Жаба. Вх. Пч. II. 16.

Що, *мѣст.*=**Що.** Мнж. 2. *Не все ж Бігдарує, про що люд міркує.* Ном. № 71.

Шовк, ку, *м.* Шелкъ. *А я шовком вишиваю.* Шевч. 187. *Бреше, як шовком шие.* Ном. № 6954.

Шовкíвка, ки, *ж.* Шелковая шапка. Чуб. IV. 195.

Шовковáть, ті, *ж.* Раст. Conferva rivularis. Вх. Пч. II. 30.

Шовкóвий, а, е. 1) Шелковый. *Шовкові плахта не к будню, а к святу.* Ном. 2) **Шовкóва трава.** Раст.: а) Stipa pennata L. ЗЮЗО. I. 138. б) Phalaris arundinacea L. Var picta. ЗЮЗО. I. 131. **Ум. Шовковéнький.** *Завяжи менї головольку, бо то менї болить дуже, хусткою біленькою, біленькою да шовковенькою.* Чуб. V. 87.

Шовкóвина, ни, *ж.* Шелковая нитка. *Продінь їй ув уха червону шовковину.* Мнж. 154.

Шовкóвиця, ці, *ж.* 1) Тутовое дерево.

Morus nigra, Morus alba. ЗЮЗО. I. 128. *Росли рядом тополі й шовковиці.* Левиц. Пов. 21. 2) Родъ водорослей. Вх. Зн. 82.

Шовку́н, на́, *м.* Безплодное тутовое дерево.

Шовкунёнъ, нця́, *м.* Сапожный инструментъ=тонмачка. Харьк. г.

Шовчи́на, ни, *ж.* Шелковая нитка, шелковина. Ком. Р. II. 65. Ум. **Шовчи́нка.**

Шо́кати, каю, еш, *гл.* 1) Часто говорить: шо. 2) Шамкать. *„Сатурнович, змилосердися, за рідную свою вступися" к Зевесу шокала стара.* Котл. Ен. V. 36.

Шолві́я, вії, *ж.*=**Шавлія**. *Посію шолвію зарані в неділю.* Чуб. V. 609.

Шолгу́н, на, *м.*=**Шовкунець**=**Токмачка.** Вас. 161.

Шолові́я, вії, *ж.*=**Шевлія.** Вх. Пч. II. 36.

Шолоко́к, кка́, *м.*=**Шелокок.** НВолын. у.

Шоло́пати, паю, еш, *гл.* 1) Ѣсть зерна (объ уткахъ). 2) Шуршать, шелестѣть. *Миш шолопає.* Вх. Зн. 82. 3) Рыться въ чемъ, перебирать что. *Воробці.... шолопають на собі пір'є.* ЕЗ. V. 248.

Шолудя́вець, вця, *м.* Паршивецъ. *Ой чиї ж то женці, да все шолудивці.* Чуб. Ш. 229.

Шолуди́вий, а, е. Паршивый. *Шолудиве порося і в Петрівку смерзне.* Пом. № 1582. *З шолудивою головою та в дух.* Пом. № 5462.

Шолуди́вник, ка, *м.* Раст. Pedicularis comosa L. ЗЮЗО. I. 131.

Шо́луді, дів, *м.* Парши, струпья на головѣ. *Аби голова, а шолуді будуть.* Пом. № 5428.

Шолудя́й, дя́я, *м.*=**Шолудивець.** *Як їдять та п'ють, так і кучерявчиком звуть, а поп'ють, поїдять—прощай шолудяй.* Пом. № 2329.

Шолумі́йня, ня, *с.* Стебли кукурузы.

Шолупа́йка, ки, *ж.* Шелуха, скорлупа.

Шолупі́нка, ни, *ж.*=**Шолупайка.**

Шонтавий, а, е=**Шанталавий.** Вх. Зн. 82.

Шо́па, пи, *ж.* Навѣсъ, сарай съ двумя, рѣдко тремя стѣнками—для возовъ и хозяйственныхъ орудій. Чуб. VII. 396. *Пішли до шопи вітати наша, пішли до череди брати барана.* Чуб. Ш. 376.

Шо́ри, шор, *ж.* Шоры, родъ упряжи. **Убра́ти в шори.** Обмануть, надуть. *Стали думать та гадать, як би в шори убрать, а самим десь дальше мандрувать.* Ном. № 3084.

Шорну́ти, рну́, не́ш, *гл.* Толкнуть, ткнуть. *Як шорнула хруща в писк,—аж роскинув крила.* Чуб. V. 1144.

Шорсткий, а, е. Шероховатый, шершавый. *Гілка шорстка, голою ногою боляче стояти.* Міус. окр. **Шорсткий пісо́к.** Крупно-зернистый песокъ. НВолын. у.

Шоста́к, ка́, *м.* 1) Имѣющій шесть пальцевъ на рукѣ. 2) Монета въ три копейки (шесть грошей). *Продав сестрицю за таляр, а косу русу за шостак.* Грин. Ш. 519. *Гуку-пуку за таляр, а чоботи за шостак.* Ном. № 12514. **Ум. Шоста́чок.** МУЕ. I. 131.

Шоста́ка, ки, *ж.* Шестерка въ картахъ. Харьк.

Шостачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **шостак.**

Шо́стий, а, е, *числ.* Шестой. *Два стоїть, два лежить, п'ятий ходить і шостого водить.* Ном.

Шосто́к, тка́, *м.* Шесть штукъ, шесть разъ. *Одвіз я разів п'яток, чи шосток.* Черк. у.

Шось, *мѣст.* Что-то. *Та шось мені, братця, горілка не п'ється.* Чуб. V. 420.

Шо́фта, шо́хта, ти, *ж.* См. **Начиння.** МУЕ. Ш. 18. Вас. 166.

Шоцеви́ця, ці, *ж.* Чечевица. Ямпольск. у.

Шопо́н, на, *м.* Верхнее длинное женское лѣтнее платье. Полт. г.

Шпа́ґля, лі, *ж.*=**Шпадля.**

Шпаґлюва́ти, лю́ю, еш, *гл.*=**Шпадлювати.**

Шпадер, дру, *м.* Лучина. Вх. Зн. 82.

Шпа́для, лі, *ж.* Лопаточка для шпадлевки.

Шпадлюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* У столяровъ: шпадлевать, замазывать щели и неровности особой замазкой передъ окраской.

Шпак, ка́, *м.* 1) Скворецъ. *Ловить, як кіт шпака.* Пом. № 6566. **Шпака́ збити.** Дать промахъ. *Е, як би то так, а то об'єте шпака такого, що ну!* Лебед. у. **Шпака́ удра́ти.** Вздремнуть. Миж. 171. 2) Названіе вола. Г. Барв. 245. 3) Головка у винта. Ковп. у. Ум. **Шпако́нько, шпа́ченько, шпачо́к.** *Піля села Жабокрича, де ляхи стояли, три козиків, як шпаконьків, на паль повбивали.* Нп.

Шпаківня, ні, *ж.* 1) Клѣтка для скворца, скворешница. Желех. То же съ ударомъ на послѣднемъ слогѣ. Херс. г. 2) Тюрма, каземать. ЗОЮР. I. 74.

Шпаківський, а, е. Относящійся къ скворцу.

Шпаконько, ка, *м.* Ум. отъ шпак.

Шпакувáтий, а, е. 1) О человѣкѣ: съ просѣдью. *Голова шпакувата, та думка хлята.* Ком. Пр. № 388. 2) О конѣ: темносѣрый. *Шпакуватий кінь.* НВолын. у

Шпалéра, ри, *ж.* Кусокъ обой. *Та кімната була обклеїна такими самими шпалерами, які були в її почивальні.* Левиц. I. 490. Ум. **Шпалерка.** Г. Барв. 101.

Шпалíр, ру, *м.* Обои. См. **Шпалера.** *Шпаліром стіни обліпив.* Мкр. Г. 48.

Шпантóлити, лю, лиш, *гл.* Готовить, стряпать. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Шпáрь, ри, *ж.* 1) Щель, пазъ, трещина. Сим. 129. 2) мн. Острая боль въ пальцахъ отъ мороза. Конот. у. *Аж штари зайшли—такий мороз.* Ном. № 634. **Шпáри одійшли.** Прекратилась боль въ пальцахъ отъ мороза, а переносно—прекратился чей либо страхъ или вообще стѣсненное состояніе. *Лист той хвата, з сміхом чита, бо одійшли штари.* КС. 1882. XII. 625. *Гараско тут оледенів і спершу не сказав ні слова, язик отерп, замерла мова, мов камінь сердечко нагнів, а страх і спутав, і зв'язав. Як одійшли ж потроху штари.... здихнув він тяжко і сказав.* Мкр. Г. 25. Ум. **Шпáрка, шпáрочка.**

Шпарґáти, раґ, *ж.* Раст. Снаржа, Asparagus officinalis.

Шпарґáл, ла, *м.* Старая исписанная бумага. *Йіди поговори з ґміи в магістраті. там зараз покажуть тобі пружлий шпарґал з вислою печаттю.* К. ЧР. 214.

Шпарґáлла, ля, *с. соб.* отъ **шпарґал.** *А на десятий рік як вийме, прочитає, побачить сам здоров, що там ладу біс має, то в грубу так таки і впре шпарґалля все.* Г.-Арт. (О. 1861. Ш. 101).

Шпарúна, ни, *ж.* Щель. См. **Шпара.**

Шпáрити, рю, рить, *гл.* 1) Обваривать кипяткомъ. 2) Бить, колотить. *Заведуться ляхи з козаками і почнуть один одного товкти та шпарить.* Стор. М. Пр. 45.

Шпáрка, ки, *ж.* Ум. отъ **шпáра.**

Шпáркий, á, é. Прыткій, скорый, быстрый. Волынск. г. *„Не сердься, чоловіче, за мою шпарку одповідь“,—з жалем промовив січовик.* Стор. М. Пр. 11.

Шпáрко, *нар.* Прытко, скоро, быстро. *Нуте, хлопці, швидко, шпарко.* Г.-Арт. (О. 1861. Ш. 102). *Вітер шпарко поле-тів.* Греб. 376. *Безкостий Марко - перепливе море шпарко.* Ном. стр. 293, № 100.

Шпáрсчка, ки, *ж.* Ум. отъ **шпара.**

Шпарувáння, ня, *с.* 1) Замазываніе щелей и углубленій при обмазкѣ стѣнъ сѣрой глиной. 2) Глина, которой произведена замазка щелей и углубленій въ стѣнахъ. *Вже шпарування вихло, тільки побілити.* Мир. Пов. II. 79.

Шпарувáти, рýю, єш, *гл.* 1) Замазывать щели и углубленія при обмазкѣ глиной стѣнъ. (Робітниці) *шпарували надвірні хати.* Левиц. I. 481. 2) Растягивать края полотна равномѣрно, чтобы они были ровными. МУЕ. Ш. 20.

Шпарýна, ни, *ж.* Кусокъ глины, отвалившійся отъ стѣны.

Шпарутúна, ни, *ж.* Щель.

Шпарýтки, ків, *мн.* Двѣ дощечки, связанныя по срединѣ, въ мѣстѣ, гдѣ соприкасаются ихъ внутренніе концы,—при помощи ихъ равномѣрно растягиваютъ края полотна. См. **Шпарувати 2.** МУЕ. Ш. 19.

Шпáтáр, ра, *м.* Лучина, щепка. См. **Шпадер.** Вх. Зн. 80. Желех.

Шпáти, шпáю, єш, *гл.* Копаться, рыться. Вх. Зн. 83.

Шпáцір, ру, *м.* Прогулка. Котл.

Шпацірувáти, рýю, єш, *гл.* Прогуливаться. Котл.

Шпáченько, ка, *м.* Ум. отъ **шпак.**

Шпачéнá, нáти, *с.* Скворецъ-птенецъ. *Чоловік навідав гніздо шпаченят.* Ном. № 13712.

Шпачúний, а, е. Скворцовый. *Назнав я шпачине кубелечко.* Грин. I. 228.

Шпачóк, чкá, *м.* Ум. отъ **шпак.**

Шпéник, ка, *м.* 1) Шпенекъ, конецъ стрѣлы или какого-нибудь стержня; иногда самъ стержень. Вас. 167, 179. *Він шпеник в рані розглядав.* Котл. Ен. VI. 73. 2) Ножка у листа, плода. Вх. Лем. 486.

Шпéнт, ту, *м.* Въ выраженіи: **До шпéнту.** До тла. *Хата до шпенту згоріла.* Черк. у.

Шпеньóк, нькá, *м.*=**Шпеник.** См. **Кужілка.**

Шпéт, ту, *м.*=**Шпéта. До шпéту.** Какъ слѣдуетъ, красиво. *Чоботи щоб були до шпету.* Конот. у.

Шпéта, ти, *ж.* Въ выраженіи: **До шпéти, не до шпéти.** Кстати, некстати. *Що небудь таке зробить не до шпети, то зараз йому і прізвище приложать.* Стор.

Шпéтити, чу, тиш, *гл.* Поносить, ругать, оскорблять, унижать. Ном. № 3535.

Олимпських шпетив на всю губу, свою і неню лаяв любу. Котл. Ен. II. 30. *Я ж і собі кізроку здалась, борецького роду не шпетила.* Г. Барв. 423. *Її своїй розмові не шпетила вона рідного слова.* К. ХП. 25.

Шпе́тний, а, е. Безобразный, плохой. Кв. *Шпетна дорога.* Вх. Зн. 82.

Шпе́тно, *нар.* 1) Безобразно, гадко. 2) Аккуратно, опрятно. Кв. Ум. **Шпетне́нько**. *Вбиралася шпетненько—шнурочок до шнурочка, гапличок до гаплинка.* МВ. II. 31.

Шпиг, га, *м.* 1) Шпіонъ. Черк. у. *Шпиг єю пісню пильно слухав.* Мкр. Н. 11. 2) Костный. мозгъ.

Шпига́ти, га́ю, ешъ, *гл.* 1) Колоть. 2) Говорить колкости. *Все оттак заведуться ласкавими словами одно одного шпигати.* МВ. II. 82. *Почав його батько докірними словами шпигати.* Харьк. г.

Шпигуна́рь, шпигуна́рь, рю́, *м.* Скипидаръ. Мил. М. 54.

Шпигну́ти, гну́, гнёшъ, *гл.* Однокр. отъ **шпига́ти**. 1) Кольнуть. *Як раз Гибсона і насів, шпигнув в висок над правим оком.* Котл. Ен. VI. 27. 2) Кольнуть, уколоть словами. *Він її то тим, то сим, та й шпигне, а як коли, то й при людях.* Г. Барв. 107.

Шпигу́нъ, ка. *м.*=**Шпиг**. *Шпигуном—з церкви паламарь.* Котл. Ен. IV. 64.

Шпигону́ти, ну́, нёшъ, *гл.* Кольнуть съ силой. *Мені треба жінки сміливої, щоб уміла часом турка під бік шпигонути.* Левиц. Пов. 14.

Шпигува́ти, гу́ю, ешъ, *гл.* Шпіонить.

Шпикуля́ція, ції, *ж.* Шпіонство, развѣдки. *Після до бідного на шпикуляцію, ци правда то.* Гн. II. 18.

Шпи́лечка, ки, *ж.* Ум. отъ **шпилька**.

Шпилёчок, чка, шпи́лик, ка, *м.* Ум. отъ **шпиль**.

Шпи́лик, ка, *м.* Ум. отъ **шпиль**.

Шпили́ти, лю́, лиш, *гл.* Прикалывать булавками, шпильками. Гол. II. 634.

Шпиль, ля́, *м.* 1) Холмъ, невысокая круглая гора. *Кругла, мов шпиль, гора.* Левиц. I. 197. *Українські яри гайові між невисокими та крутими горами та шпилями.* Левиц. I. 203. *Ой вийду я на шпиль-гору, на лебедів крикну.* Чуб. III. 137. 2) Част. м'яльници (см.). Вас. 159. Ум. **Шпи́лик, шпильо́к, шпилёчок**.

Шпи́лька, ки, *ж.* 1) Булавка. *Шпилькою приколоти.* Ном. № 8754. 2) Шпилька головная. *Виняла з голови шпильку.* Рудч. Ск. I. 99. 3) У горшечниковъ: деревянная палочка, толщиною въ карандашъ, въ одинъ конецъ которой вставляется загнутый въ видѣ крючка кусокъ проволоки, служащій вмѣсто кисточки при раскрашиваніи посуды узорами. Вас. 183. 4) Шипъ, колючка, листъ хвойныхъ растеній. *Як на шпильки посидив бідного патомця.* Св. Л. 18. Ум. **Шпи́лечка**.

Шпильо́къ, лька́, *м.* Ум. отъ **шпиль**.

Шпила́стий, а, е. Холмистый.

Шпи́ндель, ля, м. Поршень. Каменец. у.

Шпинь, ня, *м.* 1) Шипъ, нарѣзываемый на той части спицы, которая должна входить въ ступицу. Сумск. у. 2) Часть веретена. См. **Веретено**. 3) Часть мотавки. *Шпинь з витушки встроми на вулиці.* Драг. 34.

Шпина́ти, на́ю, еш, *гл.* 1) Колоть. 2) Корить, укорять, колоть насмѣшками. См. **Нашпиняти**.

Шпирмúстий, а, е. ? *Біжить коник шпирмистий, коник вороненький.* Гол. IV. 464.

Шпи́рити, рю, рив, *гл.* ? *Не шпир голови, коли заміж бажаєш.* Ном. № 8941.

Шпирну́ти, рну́, нёш, *гл.* Пырнуть. *Аж застогнала, наче її хто можем шпирнув у серце.* К. ЧР. 212.

Шпиртати, таю, еш, *гл.*=**Шпортати**. Вх. Лем. 485.

Шпита́ль, ля́ и **лю́**, *м.* Богадѣльня. КС. 1890. VII. 59. 1883. IV. 78. *Шпиталі для слабих, убогих, калік.* Ном. № 2584. *Про тебе і в шпиталях шепчуть.* Ном. № 2584.

Шпита́льний, а, е. Богадѣльный.—**дід, ба́ба**. Старикъ, старуха, находящійся въ богадѣльнѣ. Кобед. у.

Шпи́ти, шпитіти, *гл.*=**Шпати**. Вх. Зн. 83.

Шпитко, ка, *м.* Копающій, роющій. Вх. Зн. 83.

Шпи́хлір, ра, *м.* Амбаръ для зернового хлѣба и муки. Чуб. VII. 393, 396.

Шпи́ця, ці, *ж.* 1) Спица 2) Снарядъ для сниманія коры съ березы. НВолын. у.

Шпича́к, ка́, *м.* 1) Ростокъ, появившійся изъ земли. *Повитикались червоненькі шпичаки півоній та півників.* Левиц. I. 339.

Шпичакува́тий, а, е. Колючій, игнистый. Константиногр. у.

Шпича́стий, а, е. Остроконечный.

Шпи́чка, ки, *ж.* 1) Заостренный конецъ, заостренная палочка. 2) Колючка на рас-

тенін. *К черёді йшла—задрімала, на пеньки ноги позбувала,... на шпички очі почіпмала.* Чуб. Ш. 230. 3) Заноза.

Шпіа́льтер, ру, *м.* Цинкъ. *Купив міди та шпіальтеру до дзвону.* Черняхов.

Шпіг, га, *м.*=**Шпиг**. К. ЧР. 142. *Прийшли у наше село два шпіги підослані від ляхів.* Оврч. у.

Шпігува́ти, гу́ю, ешъ, *гл.* 1) Шпиговать, втыкать мелкіе куски сала въ мясо. *Печеня салом шпігована.* 2)=**Шпигувати**. *Він давно вже шпігує, може що й довідався.* Кіев. у.

Шпік, ку, *м.* Мозгъ въ костяхъ. Вх. Пч. I. 15. Гн. II. 25. *Чорт його бери з кісткою, аби мені шпік був.* Ком. Пр. № 3.

Шпіклір, ра, *м.*=**Шпихлір**. Винниц. у.

Шпі́нка, ки, *ж.*=**Шпонька**. Гол. Од. 43. 47.

Шпінь, ня, *м.*=**Шпеник**.

Шпірува́ти, ру́ю, ешъ, *гл.* Сѣчь, мучить. *Паничі йдасся шпірують— не догодня.* МВ. I. 45.

Шпол, лу, *м.* Совокъ, которымъ выливаютъ воду изъ лодки. МУЕ. I. 40. См. **Шпола**.

Шпо́ла, ли, *ж.* Совокъ. Черняхов.

Шпо́лик, ка, *м.* Ковшъ деревянный для отливанія воды изъ лодки (на Днѣпрѣ). Слов. Д. Эварн.

Шпо́нька, ки, *ж.* Запонка. Мирг. у., Лебед. у.

Шпо́ня, ні, *ж.* 1) Шипъ въ деревянномъ столѣ. Слов. Д. Эварн. 2) Коготь хищной птицы. Слов. Д. Эварн.

Шпорі́х, ху́, *м.*=**Шпориш**. *Там за річкою, там за бистрою, там шпорихи з травою.* Чуб. V. 221.

Шпорі́ш, шу́, *м.* Раст. Polygonum aviculare L.

Шпорі́шки, шок, *ж.*=**Порічки**. Канев. у.

Шпри́х, ху, *м.* Спица въ колесѣ. Подольск. г.

Шпря́ха, хи, *ж.*=**Шприх**.

Шпо́ртання, ня, *с.* 1) Ковырянье. 2) Возня съ чѣмъ либо. Екат. г.

Шпо́ртати, таю, ешъ, *гл.* Ковырять. *Голкою потроху шпортаю.* Екат. у.

Шпо́ртатися, таюся, ешся, *гл.* Копаться, рыться въ чемъ, возиться съ чѣмъ.

Шпортну́ти, тну́, нёш, *гл.* Пырнуть, кольнуть. *Шпортнув ножем.* Лохв. у.

Шпортонну́ти, ну́, нёш, *гл.* Съ силой пырнуть, кольнуть. *Як шпортоне його ножакою.* Лохв. у. *Пріську хаче хто ножем шпортонув при тому слові.* Мир. Пов. I. 122.

Шпотатися, таюся, ешся, *гл.* Спотыкаться. Вх. Зн. 83.

Шпува́ти, шпу́ю, ёш, *гл.* 1) Дуть съ силой, бурно. *Зімою у нас добре буря шпує.* Волч. у. 2) Волноваться, бушевать. *В Італію ми не доїдем, бо море дуже щось шпує.* Котл. Ен. II. 7. 3) Брызгать, вспрыскивать. *Од пристріту знахарка бере шклянку чи кухлик води, кида туди жарину, витира хорого сіллю, шпує тією водою і дає й хлюснуть її.* Ном. № 13927. 4) Искать (объ охотничьей собакѣ). *От уже почала шпувати: може зжене перепелицю або що.* Брацл. у.

Шпу́га, ги, *ж.* 1) Планка деревянная или желѣзная, связывающая доски дверей, ставень и пр. Козелец. у., Лебед. у., Уманск. у., Гайс. у., Каменец. у. 2) Желѣзная полоса, служащая для оковки сундука. Вас. 150.

Шпу́йний, а, е. О вѣтрѣ: пронзительный, рѣзкій.

Шпу́ля, лі, *ж.* Цѣвка, шпулька, катушка въ самопрялкѣ,—на нее наматываются при пряденіи нитки. *Я вже шпулю напряла.* Пирят. у.

Шпуля́р, ра, *м.* У ткачей: инструментъ для наматыванія нитокъ на шпульку. Уман. у. Въ восточной Галиціи шпуляр то же, что и **ремісник**. Части его: **слупки (у ремісника лаби) веретено, замахове колесо, лучбк**. МУЕ. III. 14, 15.

Шпу́ндра, ри, *ж.* Родъ кушанья: кусочки поджаренной съ лукомъ свинины и бураковъ, сваренные въ бураковомъ квасѣ. Чуб. VII. 443. Маркев. 164.

Шпу́ндрі, рів, *м. мн.*=**Шпундра**. *Був борщ до шпундрів з буряками.* Котл. Ен. IV. 31.

Шпунт, та, *м.* Пушъ. Сим. 143. *Там пани чаї та шпунти п'ють.* Ном. № 10380.

Шпу́нтуш, ша, *м.*=**Шпунт**. Сим. 143.

Шпу́рити. См. **Шпурляти**.

Шпурля́ння, ня, *с.* Бросаніе, швырянье. *А нащо каміння шпурляя? От тобі за шпурляння й маєш.* Константиногр. у.

Шпурля́ти, ля́ю, ешъ, сов. в. **шпу́рнути, рю, рнш**, *гл.* Бросать, швырять, бросить, швырнуть. Драг. 231. *Кацап почав грудками шпурляти.* Св. Л. 193. *Та й шпурив острий палаш.* Федьк. I. 85.

Шпурля́тися, ля́юся, ешся, *гл.* Бросать (чѣмъ). *Чого ти шпуряєшся?* Лохв. у.

Шпурнýти, рну, нéш, *гл.* Однокр. отъ **шпуля́ти**. Бросить, швырнуть. *З хишені винявши півхінки, шпурнув в народ дрібних.* Котл. Ен. II. 12. *Шпурнув палку.* Грин. I. 220.

Шпуртонýти, ну́, не́ш, *гл.* Бросить съ силой, вылить. *Нагрів казан, як шпуртоне* (окріп) *у те желудко.* Мнж. 92.

Шпура́ти, ра́ю, еш, *гл.*=**Шпурлáти**. Ном. № 13420.

Шрам, му, *м.* Рубецъ на тѣлѣ.

Шрамува́ти, му́ю, еш, *гл.* Дѣлать рубцы на тѣлѣ.

I. Шріт, шрóту, *м.* Дробь (для стрѣльбы). Шух. I. 234.

II. Шріт, *межд.* для выраженія нѣнія крапивника. Вх. Лем. 486.

Шрітати, таю, еш, *гл.* О крапивникѣ: нѣть. Вх. Лем. 486.

Шротівни́ця, ці, *ж.* Дробовница.

Шру́б, ба, *ж.* Винтъ. О человѣкѣ: **як на шрýбах ходить**—живой, подвижной, проворный. Ном. № 5762. Ум. **Шрубóк**.

Шрубéль, бля́, *м.* Зубило.

Шрýбка, ки, *ж.* Гайка къ винту. НВолын. у.

Шрубóк, бка́, *м.* Ум. отъ шруб.

Шрубува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Винтить.

Штáбе́, бя́, *ж.* Полоса (желѣза, стали). ЗОЮР. I. 163 *А кості—мов повсті залізні штаби.* К. Іов. 91. Ум. **Штáбка**.

Штáга, ги, *ж.* 1) Приспособленіе, при помощи котораго кожевникъ развѣшиваетъ кожу надъ чаномъ. Вх. Зн. 83. 2) Въ мельницѣ: деревянный брусъ, въ который вставляется конецъ веретена шестерни. Черн. у., Сумск. у.

Штак, ку, *м.* 1) Часть ткацкаго станка. См. Верстат. Шух. I. 255. МУЕ. Ш. 17. 2)=**Штакун**. *Мали побити арештанти штаків, та стройові нагодились.* Лебед. у.

Штакýн, на́, *м.* Инвалидъ, солдатъ инвалидной команды. *Пішов на заробітки на Дін та й убив там когось, так його за штакунами сюди приведено* Лебед. у.

Шталт, ту, *м.*=**Кшталт**. *Вони усі на один шталт.* Греб. 405. *Ми всі на один шталт шиті.* Шевч. 286.

Шталтúти, чý, тúш, *гл.* Итти, подходить, приличествовать. *До цíї свити ця підшивка не шталтить.* НВолын. у.

Штáма, ми, *ж.* Стволъ, стебель растенія. Черк. у.

Штамбýр, ра, *м.* Крошеный турецкій табакъ. Полт. г.

Штáмет, ту, *м.* Родъ шерстяной ткани. Кіев. у.

Штампува́ти, пу́ю, еш, *гл.* 1) Выравнивать (о землѣ, бревнѣ). 2) Выбивать штемпель. Черк. у.

Штанáтий, а, е. О курахъ: мохноногій, съ оперенными ногами *Кури штанаті.* Драг. 28.

Штандáра, ри, *ж.* 1)=**Штандарúна**. *Ось попробуй, який він* (ціпок) *важкий!—Ого-го! мов наш рубель або штандара добра.* Грин. III. 184. 2) мн. Мѣсто подъ печью, гдѣ складываются дрова и помѣщаются цыплята зимой. Kolb. I. 59. Рудч. Ск. I. 9. *Побачила баба, що вже до неї йдуть татари, розсипала пір'я по хаті, а сама з Юрком сховалась під штандари.* Драг. 200. 3) мн. Лари на базарахъ. *Кремує то сим, то тим на штандарах.* Лебед. у. 4) Въ воловомъ возу (при возкѣ сноповъ для расширенія воза): надставка надъ полудрабинами въ видѣ длиннаго шеста, лежащаго параллельно каждому полудрабку на двухъ (съ каждой стороны) подставкахъ (**крижовницях**). Чуб. VII. 403.

Штандáрина, ни, *ж.* Жердь, употребляемая при расширеніи воза для перевозки сноповъ, сѣна. Мнж. 194. См. **Штандари 4**. Слов. Д. Эварн.

Штани, нíв, *м.* Панталоны, брюки, шаровары. Чуб. VII. 416. *Здається і пан, а штанів нема.* Ном. № 1181. **Штани́ до пáска**—застегиваются на пуговицу, **штани до очкýрі**—держатся на **очкýрі** (веревочка или ремешокъ), вдернутомъ въ поясъ штановъ и завязывающемся спереди. Чуб. VII. 416. **Дóвбані штани**. Родъ штановъ на **очкýрі**. Гол. Од. 66. Ум. **Штанцí**.

Штанúна, ни, *ж.* Одна калоша брюкъ. *Ой піду я до млина, а у млині новина, роздер мельник штанину.* Нп.

Штандрáн, ну, *м.* Раст.=**Драпустáн**, Azalea pontica L. ЗЮЗО. I. 113.

Штанцí, цíв, *м.* Ум. отъ **штани**.

Штанькó, кá, *м.* Носящій штаны. Лебед. у.

Штанькувáтий, а, е=**Штанáтий**. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Штанáта, нáт, *с. мн.* Штанишки. Гол. Од. 58.

Штанúний, а, е. 1) Красивый, пригожій. Вх. Зн. 83. 2) Искусный. Вх. Зн. 83.

Штапувáння, ня, *с.* 1) Стеганіе (при шитьѣ). 2) Узоры, нашивки галуномъ или

цвѣтными нитками (на свиткахъ и. т. п.). НВолын. у.

Штапува́ти, пу́ю, єш, *гл.* 1) Стегать (при шитьѣ). Харьк. 2) Дѣлать узоры, нашивки гарусомъ или цвѣтными нитками (на свиткахъ и т. п.). Козелец. у.; Золотонош. у.; НВолын. у. 3) Выговаривать, бранить. Мнж. 194. *Так я йому штапую-ва!* Екатеринос. Слов. Д. Эварн. 4) Колотить. *Їдавай штапувати його.* Харьк. у.

Штату́ла, ли, *ж.* Тѣлосложеніе, фигура. *У моєї корови погана штатула.* Міус. окр.

Штату́льний, а, е. Видный, рослый, взрачный. *Це не штатульна кобила.* Міус. окр.

Штахве́т, ту, штахве́та, ти, *ж.* Эстафета. КС. 1882. IX. 580. *І на! через штафет к Плутону.* Котл. Ен. *Послано його кудись із штахветою вночі.* Г. Барв. 443.

Штахе́ти, хе́т, *ж.* Рѣшетка, рѣшетчатая ограда. *Перед двором великий плянт, штахетами обгороджений.* Св. Л. 31. *Квартира Серединських стояла серед саду, що був одгороджений од княжого тільки невеличкими зелено помальованими штахетами.* Левиц. І. 426. Ум. **Штахе́тки.** *Перекинувсь півником, таким червоненьким, та й сів на штахетках перед замками.* Рудч. Ск. II. 74.

Штахе́тник, ка, *м.*=**Штахети.** Каневъ. у.

Штельва́га, ги, *ж.* Вага (въ экипажѣ). Kolb. I. 67. Гн. II. 26. Чуб. VII. 405.

Ште́льмах, ха, *м.*=**Стельмах** 1. Подольск. г.

Ште́льма́шня, ні, *ж.*=**Стельмашня.** Подольск. г.

Штем, му, *м.*=**Шталт.** *Це бабка; а коваленька, то не на такий штем зроблена.* Константиногр. у.

Штеми́, пу, *м.* Клеймо. Шевч. II. 19.

Штемпа́ль, ля, *м.* Одинъ изъ столбовъ, которые замѣняютъ фундаментъ въ деревянной постройкѣ; на штемпа́лі кладутъ підва́лини. Уман. у., Гайсин. у.

Штепурний, а, е=**Чепурний.** Вх. Зн. 83.

Шти, *род. пад.* отъ **честь.** *Не зна ні шти, ні пори.* Ном. № 2834.

Штиб, бу, *м.* 1) Форма, манеръ, образецъ. См. **Штем, шталт.** *Зроби менї на такий штиб.* Екатериносл. г. *Писання не того штибу, який вживається тепер в книжках.* Ном. III. *Ламати язик на татарський штиб.* Ном. № 13391. (Одежа) *шилась своїм тутешнім штибом і не дуже то вкидалась у чужину.* О. 1862. VIII. 35. 2) Мелко истертый уголь. Сумск. у.

Шти́ба, би, *ж.*=**Штаба. За залізні шти́би посади́ти.** Посадить въ тюрьму. Мир. ХРВ. 21.

Шти́бель, бля, *м.* Часть церковнаго зданія: конечный пунктъ церковной кровли, шаръ, на которомъ укрѣпленъ крестъ. Шух. I. 117.

Штивлі́га, ги, *ж.*=**Штельвага.** Черк. у.

Штигулі́ти, лію, єш, *гл.*=**Шкитильгати.** *Іззаду штигулїе кривий.* Гн. II. 150.

Штик, ка, *м.* Штыкъ. *Од штика спину смика.* Ном. № 976.

Штикули́ти, ли́ю, єш, *гл.*=**Штигулі́ти**=**Шкитильгати.** *Куди йдеш, куди йдеш, куди штикуляєш?* Грин. III. 651.

Штил, ла, *м.* Ударъ. *Так не догнав, так навкидяча кинув кийка,—доброго штила в спину дав.* Харьк. у.

Шти́ль, *м.* 1) **лю.** Манеръ, образецъ. См. **Шталт.** *А там ізнов починають забудинки і всі на другий штиль.* Св. Л. 24. 2) **лі.** Деревянный рожонъ для носки соломы. Рудч. Ск. I. 70 Мнж. 194. *Штилі, що солому носять, як молотять.* Сим. 197. *Кладе копицями, а виносить штилями.* Нѣжин. у.

Штильва́гь, ги, *ж.*=**Штельвага**

Штильга́ти, гаю, єш, штильгота́ти, гочу, тйш, *гл.*=**Шкитильгати.** Вх. Лем. 486.

Штим, ма, *м.* 1) Короткая, мелкая шерсть, остающаяся при чесаньѣ въ видѣ оческовъ. Шух. I. 151. Гол. Од. 39. Вас. 203. 2) Переносно: волосы у человѣка. О. 1861. X. Кух. 25. *Взяли його за штим та й вивели геть.* Черном. *Я тобі ввесь штим висмичу.*

Штимува́тий, а, е. О смушкахъ: плохой сортъ почти безъ завитковъ. Вас. 198.

Штип, пу, *м.* 1) Пыль. Смѣн. у. 2) Перегорѣлая земля съ навозомъ, которой покрываютъ приготовленную для выжиганія углей кучу дровъ. Вас. 146. 3) Негодные остатки отъ перепряденнаго кло́чча (оческовъ конопли, льна), идутъ для пакли или въ отбросъ. Вас. 201.

Шти́рити, рю, рить, *гл.* Гнать. *Раз чорт і штирив свиню.* Мнж. 128.

Шти́рі, рьо́х, *числ.* Четыре. *Іди на штирі вітри, а на п'ятий шум.* Ном. № 8940.

. **Штирі́ чак, ка́,** *м.* Вилы съ четырьмя зубьями. Вх. Лем. 475.

Штиркáти, кáю, єш, *гл.*=**Штрикати.**

Штиркну́ти, кну́, не́ш, *гл.* Однокр. в. отъ штирáти.

Шти́рма, *нар.* Объ ударѣ: пырнувъ, толкнувъ, кольнувъ концемъ (палки и пр.). *Він штирма вдарив мене під бороду палицею.* Екатериносл. у.

Штирогрáнастий, а, е. Четырехгранный, четверъ угольный. *Штирогранастий пляц.* Св. Л. 217.

Шти́рк, ка, *м.* Хвастунъ, фертикъ. *Бачили такого штирка.* Ном. № 2588.

Штирхáйло, ла, *с.* Penis. Лебед. у.

Штирхáти, хáю, єш, *гл.*=**Шпирхáти.** Г. Барв. 328. *Ножем йому штирхає.* К. МБ. X. 17.

Штирхону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно пырнуть, ткнуть остріемъ, кольнуть. *Як штирхонув кинджалом у живіт.* О. 1831. VII. 5.

Шти́ра, рі, *ж.* Безплодная овца. Зеньк. у. Вас. 198. *Гляну яром по долині—то ж моя бира, то ж моя штира.* Чуб. V. 1172.

Шти́ти, шту, штиш, *гл.* Чтить, почитать. Г. Барв. 207. *Который человік отця свого, матер штить, поважає, тому Бог по всякий час помагає.* Мет. 354.

Шти́тися, шту́ся, шти́шся, *гл.*=**Шануватися.** *Старим людям треба штитися перед молодими, а не п'яними валятися.* Міус. окр. *Як мудрився, стерігся, штився, а все таки в забрід пустився.* Мкр. Г. 17.

Штих, ха, *м.* 1) Острый конецъ, остріе. 2) Копье, пика. Грин. Ш. 597. *Штихи у суходіл стромляли.* Ад. II. 19. 2) Стежокъ, стежка. *Субітнім штихом ише для постіху.* Ном. № 6657. 4) Пласть земли приблизительно въ одну лопатку. Мнж. 194. *Стали копати, і не більше, як три штихи викопали.* Драг. 62. 5) **Як штихóм докúнуть.** Очень близко. Ном. № 7748.

Штихíл, хола, *м.*=**Штрихíль.** Волч. у.

Штíль, ля, *м.* См. **Сапíна.** Шух. I. 176.

Штовб, ба, *м.* Стволъ дерева. Вх. Зн. 83.

Штовх! *меж.* Толкъ! *Та зараз дядька штовх тихенько.* Глиб.

Штовхáн, нá, *м.* Толчекъ, тумакъ. *І ласкою умовляв її.... инодї й штовханів давав.* Грин. II. 165. *Вона вже боялась чоловіка, боялась, щоб він їй не дав штовхана збоку.* Левиц. I. 536.

Штовхáти, хáю, єш, *гл.* Толкать. *Діти малиї, вдови старші стременем у груди штовхав.* Макс.

Штовхáтися, хáюся, єшся, *гл.* Толкаться. *Чого ти штовхаешся?* Харьк.

Штовхíць! *меж.*=**Штовх.** *Завівсь лаяться з батьком. А дали штовхіць його межи плечі.* Драг. 176.

Штовхну́ти, хну, не́ш, *гл.* Однокр. в. отъ штовхати. Толкнуть. *Ненароком штовхнув Олгу в ліготь.* Левиц. Пов. 130.

Штовхону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Съ силой толкнуть. *Як штовхоне вовка рогами під бік.* Чуб. II. 126.

Што́кати, каю, єш, *гл.* Говорить: **што́,** вообще стараться выражаться по русски. *Прийшов ото москаль з війська додому: штокає, какає, до його я приступу немає.* Грин. II. 206. *Майстер ще в неї* (дитини) *городянина зробить, ушкати, штокати, душею кривити навчить та й усіма звичаями од селян одрізнить.* К. (О. 1862. Ш. 22).

Што́ла, ли, *ж.* 1) Глубокая впадина въ скалѣ. Вх. Зн. 83. 2) Съ измѣненнымъ удареніемъ: **штолá.** Скала. Вх. Зн. 83.

Што́ле, ля, *с. соб.* Большіе камни. Вх. Зн. 83.

Што́мпель, ля, *м.* Часть витушки. (См.). Константиногр. у.

Што́пка, ки, *ж.* Родъ банки. Лебед. у.

Што́пний, а, е. Стеганный? Ум. **Штопнéнький.** *У неї очінок штопненький, тільки вже постаріз, клочечко видно.* Ном. № 8454.

Шторган, на, *м.* Насѣк. Blatta orientalis, тараканъ. Вх. Зн. 83.

Шторх! *меж.*=**Штовх.** *Шторх мене у плечі.* МВ. (КС. 1902. X. 148).

Што́рхати, хаю, єш, *гл.*=**Штурхати.** МВ. II. 58.

Што́рдом, *нар.* Прямо, вертикально, торчкомъ. Мнк. 480.

Штрак, ку, *м.* Штрафъ.

Штрапóвий, а, е. 1) Штрафной. 2) Стра-

ховой *Нехай її лихо, штраповій конторі.* Черк. у.

Штрапува́ти, пу́ю, ешь, *гл.* 1) Штрафовать. 2) Страховать. Черк. у.

Штрик, *межд.* 1) Для выраженія пырянья, укола. *Штрик його в бік.* 2) Для выраженія прыжка. *Чорт.... штрик у воду.* Гн. I. 4. *Почерез більшу* (колбу) *штрик.* Гн. II. 239.

Штри́кавка, штри́калка, ки, *ж.* Хирургическій инструментъ для прокалыванья. *У патера висіла через плече сумка з обценьками, кліщами, ножами, штрикалками.* Стор. М. Пр. 103.

Штрика́ти, ка́ю, ешь, *гл.* 1) Колоть, пырять, тыкать. *Штрика в усі.* Ном. № 8400. 2) Прыгать. *Почерез ті колоди він штрикав.* Гн. II. 239.

Штрика́тися, ка́юся, ешся, *гл.* Колоть. Ном. № 13313.

Штри́ки-бри́ки, *мн.* Въ загадкѣ: коза. Чуб. I. 306.

Штрикну́ти, кну́, не́ш, *гл.* Однокр. отъ **штрика́ти.** Кольнуть, пырнуть, ткнуть. *Ото баба як штрикне його штилем, то так рана і є.* Рудч. Ск. I. 53.

Штрикону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Съ силой кольнуть, пырнуть, ткнуть.

Штрих, ху, *м.* ? *Суботнім штрихом на недільний торг.* Чуб. I. 273.

Штри́ха, хи, *ж.* Въ выраженіи: **штриха-мри́ха.** Медлительная, нерасторопная женщина. *Іде штриха-мниха з обідом нерано.* Грин. III. 662.

Штри́хало, ла, *с.* Въ сказкѣ: палка съ заостреннымъ концемъ. *Зробив добре штрихало.... та як штрихоне її,—так і наштрикнув.* Грин. II. 199.

Штри́хіль, ля, *с.* Инструментъ (родъ желѣзной лопатки) для оскабливанія шерсти при выдѣлкѣ кожи. Вас. 137. Черниг. у., Сумск. у.

Штрихону́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Штрикону́ти.** *Як штрихоне її,—так і наштрикне.* Грин. II. 199.

Штрихува́ти, ху́ю, ешь, *гл.* 1) Сравнивать зерно въ уровень съ поверхностью мѣры. *Та не штрихуй бо так, а насип хоч трошки з верхом.* 2) Класть штрихи при рисованіи.

Штрумє́нт, ту, *м.*=**Струмент.**

Штуб, ба, штубя́к, ка́, *м.*=**Штовб.** Вх. Зн. 83.

Штудера́ція, ції, *ж.* Искусно, хитро сдѣланная вещь. *Їкі він* (чорт) *штудерації робив, то Бог все переробив на свою користь.* Гн. II. 219.

Штуде́рний, а, е. 1) Хитрый. Желех. 2) Замысловатый, искусный.

Штуде́рно, *нар.* 1) Хитро. 2) Замысловато, искусно. *Завивають голову штудерно і мудро білою переміткою.* Шух. I. 132.

Шту́ка, ки, *ж.* 1) Часть чего либо, кусокъ. *Що це за свита? і тут штука, і тут штука,—уся штукована; хоч би з цілого була зроблена.* Кусокъ мѣха, вставляемый въ мѣхъ тамъ, гдѣ попадается мѣсто безъ шерсти, которое вырѣзывается. МУЕ. I. 75. 2) Искусство. Гал. 3) Вещь. *Шкода муру,— старосвітська штука.* Шевч. 181. 4) Хитрость, уловка, продѣлка. *А тут є якась німецька штука, що усе оце робить.* Рудч. Ск. II. 150. **Брáтись на шту́ки.** Употреблять хитрости, уловки. 5) Диковина, трудность. *Не штука роскинути, а штука зібрати.* Ном. № 10620. *Не штука наука, а штука розум.* Ном. № 6037. *Бити не штука.* Ном. № 3811. 6) **Огнева́ шту́ка.** Фейерверкъ. *Перед домом вкопували риштування за для огневих штук.* Стор. М. Пр. 72. Ум. **Шту́чка, шту́чечка.**

Шту́карити, рю, рить, *гл.* Шутить, забавно проказить.

Шту́карка, ки, *ж.* Забавница, проказница.

Шту́кар, ря́, *м.* Шутникъ, забавникъ, проказникъ.

Шту́кенція, ції, шту́керія, рії, *ж.*= **Шту́ка 4 и 5.** *Чи чули, яку він штукерію викинув в Острі?* Стор.

Шту́ковáний, а, е. Состоящій изъ частей. Васильк. у.

Шту́кува́ти, кую, еш, *гл.* 1) Составлять предметъ изъ отдѣльныхъ частей. 2) Въ овчину, мѣхъ вставлять вмѣсто голыхъ мѣстъ, куски, покрытые шерстью. МУЕ. I. 73. 3)=**Шту́кува́ти.** *Це ми кажемо сміючись та штукуючи.* Харьк. у.

Шту́нда, ди, *ж.* 1) Штундизмъ, религіозное ученіе штундистовъ. 2)=**Штундарь.** *Штунда хоч без попа та з панкою* (т. е.: зажиточный). Ком. Пр. № 1275. 3) Соб. Штундисты.

Штундáрь, ря́, *м.* Штундистъ. Желех.

Штундо́вий, а, е. 1) Относящійся къ штундѣ. Желех. 2)=**Штундарь.**

Штурбак, ка, *м.*=**Штурмак.** Вх Зн. 83.

Штурля́ти, ля́ю, єш, *гл.* Толкать. Лохв. у.

Штурля́тися, ля́юся, єшся, *гл.* Толкаться. *Чого ти штурлясешся?* Лохв. у.

Штурну́ти, рну́, не́ш, *гл.* Толкнуть. *Як штурхну в шию!...* Лохв. у.

Штурм, му, *м.* 1) Штормъ, приступъ. *Одинадцять штурмів козаки вібили.* Млак. 79. 2) Шторнъ, буря на морѣ. *Дівкопи грошей в руки суну, абы на морі штурм утих.* Котл. Ен. I. 10.

Шту́рма, ми, *ж.* 1) Буря. Мирг. у. Также: шторнъ? *А як вітер з моря, тоді робиться штурма.* Азовск. море. (Стриженск.). 2) Шумъ, крикъ. *Між ними скоїлася буча, штурма.*

Штурмак, ка, *м.* Неловкій, неумѣлый человѣкъ. Вх. Зн. 83.

Шту́рман, на, *м.* Штурманъ (на кораблѣ).

Штурманува́ти, ну́ю, єш, *гл.* Быть штурманомъ. *З Полікуром повстрічався, штурманував що при йому.* Котл. Ен.

Штурмува́ти, му́ю, єш, *гл.* Штормовать. *Стали брати, брати штурмувати* (Почаев), *хотіли в неволю християн забрати.* Чуб. I. 160. *Штурмом штурмували.* К. Дз. 61.

Шту́рвак, ка́, *м.* 1) Пень отъ срубленаго растенія. *Ото як би був перекинувся в оцей рів, то геть би похромився на осі штурпаки.* Брацл. *З грушки* (дерева).... *лишився тілько старий штурпак.* Гн. II. 70. 2) Болванъ, дуракъ. *Нате вам п'ятака, прийміте мене штурпака.* Ном. № 6435.

Штурх! *межд.* отъ **штурхати.** *Штурх Панька в око, а Панько і так сліпий.* Ном. № 6392.

Штурхане́ць, нця, *м.* Тумакъ, пинокъ. О. 1862. I. 72. *Почав я краще своє діло робити, не так часто штурханців куштувати.* Ком. Р. I. 15.

Шту́рха́ти, ха́ю, єш, *гл.* Толкать, пырять, давать пинки, тумаки. *І знов він у хату, то сестра от'ять за кочергу, та давай штурхати дрова.* Рудч. Ск. I. 125. *Штурха палицею по під тином, а собаки на його як на вовка брешуть.* Стор.

Шту́рхну́ти, хну́, не́ш, *гл.* Однокр. отъ штурха́ти. *Дайте нам курку, бо в вікно штурхну.* Чуб. Ш. 431.

Штурхобо́чний, а, е. Такой, при которомъ толкаютъ въ бока; переносно: рукопашный. *Штурхобочний бой.* Котл. Ен. IV. 47.

Штура́ти, ся, ра́ю, ся, єш, ся, *гл.* 1)=**Штурля́ти, ся.** Лохв. у. *Штурялись, штовхали один одного.* Екатериносл. 2) Всовывать. Вх. Лем. 486.

Шту́ц, ца. *м.* Штуцеръ, ружье. *А сфативсе пан Каньовський свій штуц набивати.* Гол. Ш. 33.

Шту́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ шту́ка.

Шту́чка, ки, *ж.* Ум. отъ шту́ка.

Шту́чний, а, е. 1) Искусный. *Штучне, геніальне обмалювання столичного баду.* Левиц. I. 2) Замысловатый. *І де ті в Господа взялись усякі штучній їстоа.* Шевч. 528. 3) Искусственный. *Вчені люде вигадали такі штучні шкла, що, дивлячись через них, можна бачити, що хто робить за дві милі.* Дещо. (Изд. 4-е). 37.

Шту́чність, ности, *ж.* Искусственность. *Пекловї дуже роскішна фантазія народня надала штучність картини дуже цікавої.* Левиц.

Шту́чно, *нар.* 1) Искусно. *Штучно та гарно сорочки вишивають.* МВ. Ш. 121. *Колеса штучно повиточувані.* Г. Барв. 137. *Вач, не воно штучно* (зроблено). 2) Замысловато. 3) Искусственно. *Мертва мова, котру викохано штучно по старосвітських чернечих писарнях.* К. ХП. 114. 4) Хитро. *Так же до його штучно підійшов.* Ном. № 3107.

Шу́ба, би, *ж.* 1) Шуба. *Купива шуби слід запитає.* Чуб. Ш. 321. *А на йому шуба-люба, а на шубі поясочок.* Чуб. Ш. 459. 2) Родъ игры. КС. 1887. VI. 479. Ум. **Шу́бка, шу́бонька, шу́бочка.** Чуб. I. 256.

Шубо́вснути, ну, не́ш, *гл.* Упасть въ воду. *Так все мені здається, що от-от шубовсну з крутої гори в Дунай.* Левиц. Пов. 219.

Шубо́вств, *нар.* Бухъ, бултыхъ. *Шубовств—як чорт у воду.* Ном. № 13767.

Шубо́втнути, тну, не́ш, *гл.*=**Шубовснути.** Желех.

Шубо́втнутися, нуся, не́шся, *гл.*=**Шубовснути.** *Позабірала я відра швидейько, витягла води, а одно шубовтнулось у колодязь.* Г. Барв. 389.

Шу́бонька, ки, *ж.* Ум. отъ шуба.

Шу́бочка, ки, *ж.* Ум. отъ шуба.

Шубра́ток, тка, *м.* Инструментъ, которымъ ткачъ выглаживаетъ выткапную часть полотна. МУЕ. Ш. 20.

Шува́р, ру, *м.* Раст. Acorus calamus. Вх. Пч. І. 8. *Бодай тая річка шуваром заросла, що мене молодого в чужий край занесла.* Лукаш. 124. *Де ж ти, бурлак, забавився, по коліна заросився? Облогами ча волами, а шуваром за товаром.* Гол. Ш. 82.

Шува́рів, рова, ве. Относящійся къ растенію Acorus calamus. Загадка: *Шуварова сестра, шуваром ішла* (риба). Ном. стр. 293, № 89.

Шувір, ру, *м.*=**Завірюха.** Вх. Зн. 83.

Шу́вний, а, е. Красивый. (Гал.). Гол. IV. 429. Вх. Лем. 486. (Словацкое šumný). *Шувні молодята.* Гол.

Шуга́, ги́, *ж.* Первый ледъ. Черном.

Шуга́й, гая, *м.* 1) Парень, молодой человѣкъ (словацкое Šuhaj). Вх. Лем. 486. *На полянї, на полянї шугай траву косить, за шугайом смутна мати дитиноньку носит.* Гол. II. 70. *Лишї мі ся, дай мі покій, молодий шугаю.* Гол. IV. 489. 2) Родъ женской одежды. 3) Имя собаки. Вх. Лем. 486.

Шуга́лія, лії, *ж.* Большая лодка. НВолын. у. Слово встрѣчается также у Климентія: *Робят окренп, кораблі і гемїз, каторги, обшивні струги і шугалії.* О. 1861. І. 230.

Шуга́стий, а, е. Съ силой летающій? *Шугастий.... орел.* К. ПС. 86.

Шуга́ти, га́ю, ешь, гл. 1) Летать, летать, производя шумъ. *Де в полі труп, там і орел шугає.* К. Іов. 90. *Коли галич у повітрі шугає—буде хуртовина.* Грин. І. 254. 2) Дуть сильными порывами. *Такий вітер цілий день шугав.* НВолын. у. 3) Очищать зерно отъ пыля. *Треба пшеницю шугати.* 4) Ходить большими шагами. *Он бився, як шугає, мов та чапля на болоті похожає.*

Шу́герть, ти, *ж.* Тревога? *А він каже: сховай* (кралене), *поки шугерть перейде.* Верхнеднѣпр. у. (Залюбовск.).

Шу́гу, шугу́, *меж.*, которымъ прогоняютъ птицъ. *Гой шугу з лугу, райські пташки.* Гол. IV. 547. *Ой шуги в луги, райські пташки.* Мет. 331.

Шугну́ти, гну́, не́ш, гл. 1) Полетѣть съ шумомъ; переносно: быстро двинуться, броситься. *Вони, мов те ворониня, так і шугнули на ростїч.* Канев. у. *Устала з тучи та як шугне по церкві.* Рудч. Ск. II. 31. *Люде так і шугнули од тих дверей.* МВ. (О. 1862. III. 53). 2) Упасть въ яму. *Шугнув у провалля, аж зашумїло.* Лохв. у. 3) Вспугнуть, согнать (птицъ). *Шугнув горобців.* Лохв. у.

Шугону́ти, ну́, не́ш, гл. Съ силой полетѣть, броситься, упасть. *Наливайко шугонув у Цісарщину* К. ЦН. 222. *За мною шугонуло й товариство.* К. ЦН. 165.

Шу́дра, ри, *ж.* Наложница, незаконная жена. Желех. Kolb. II. 154.

Шука́льник, ка, *м.* Искатель. Константиногр. у.

Шукани́на, ни, *ж.* Поиски.

Шука́ння, ня, *с.* Исканіе.

Шука́ти, ка́ю, єш, гл.—**кого́** и **за ки́м.** Искать. *Шукай вітра в полі.* Ном. № 1947. *Лиха не шукай—воно само тебе найде.* Ном. № 1960. *Єї тато і її чоловік за нею шукають.* Гн. І. 155.

Шука́тися, ка́юся, єшся, гл.—**за чи́м.** Разыскивать. *Шукайтеся за гостей, бо ми ще не переставали красти.* (Шутя говорятъ гости, когда хозяева ищутъ что-нибудь). Ном. № 11874. *Довго шукались за сим добром.* Св. Л. 239.

Шука́ч, ча́, *м.* Искатель. *Отсе ж тії шукачі й слідці розроїлися скрізь купами, шукаючи та висліжуючи.* МВ. Ш. 29.

Шу́ла, ли, *ж.* Столбъ въ заборѣ, въ который (столбъ) вдѣланы доски. Константиногр. у. То же и въ стѣнѣ хаты, построенной у **шу́ли**, т. е. такъ, что стѣна составлена изъ бревенъ или горбылей, лежащихъ горизонтально одинъ на другомъ такимъ образомъ, что концы ихъ входятъ въ продольныя углубленія столбовъ. Чуб. VII. 376, 378.

Шу́лий, а, е. О волѣ: съ рогами внизъ. Рудч. Чп. 255.

Шули́к, ка́, *м.* 1) Чаще мн. ч. **шулики́.** Кусочки прѣсной лепешки (коржа), политые растертымъ подсланцеными макомъ. Маркев. 17. *З маком медовий шулик.* Котл. Ен. І. 18. *Із води та з муки пече баба шулики.* Ном. № 12358. 2) Съ измѣненнымъ удареніемъ: **шу́ли.** Капуста, не выросшая въ кочень. Волынск. Слов. Д. Эварн.

Шули́ти, ли́, ли́ш, гл. Въ игрѣ въ шуль бросать палку такъ, чтобы одинъ конецъ ея подсунулся подъ другую, лежащую на землѣ палку. КС. 1887. VI. 477.

Шулі́ка, ки, *м.* Коршунъ. Ном. № 13386.

Шулічена́, на́ти, *с.* Птенецъ коршуна. Сим. 200.

Шу́лка, ки, *ж.* Початокъ кукурузы. Kolb. I. 51.

I. Шуль, ля, *м.* Родъ игры: бросаютъ палки такъ, чтобы палка однимъ своимъ концемъ подсунулась подъ другую, лежащую на землѣ, палку. КС. 1887. VII. 477.

II. Шуль, *межд.*=**Плюсь.** *Шуль у воду.* Вх. Пч. I. 15.

Шульга́, ги́, *ж.* 1) Лѣвая рука и нога. *Коли пішком—то марш шульгою, коли верхом—гляди ж, правою щоб шкапа скочила вперед.* Котл. Ен. 2) Лѣвша. Мирг. у. 3) Раст. Uiskum album L. ЗЮЗО. I. 141.

Шульго́вина, ни, *ж.* Бревно средней мѣры, употребляемое при связкѣ плотовъ и на топливо. Радом. у.

Шулькати, каю, ешь, *гл.* Кидаться, бросаться, падать сверху скорымъ полетомъ. Вх. Пч. I. 15.

Шулькнути, кну, нешь, *гл.* Шмыгнуть. *Шулькне веретільницяя.* Вх. Лем. 486.

Шуль́о́к, лька́, *м.*=**Шулька.** Хотин. у. Шух. I. 110.

Шульпі́ка, ки, *м.*=**Шуліка.** *На могилі щось мріє, чорніє: спершу здалось йому за шульпіку, а як зблизився, побільшало, неначе орел.* Стор. М. Пр. 3. *Голуб'ятко наше старий шульпіка заклював.* Греб. 324.

Шуля́к, ка, *м.* 1)=**Шуліка.** *Як я не бачу, де випускаю курчата, так щоб не бачив їх шуляк.* Чуб. I. 63. 2)=**Шулик 2.** *Уже у вашій капусті й шуляки.* Сумск. у. 3)=**Шульок**=**Шулка.** Kolb. I. 51. 4) Названіе вола съ рогами нагнутыми внизъ такъ, что концы ихъ опускаются ниже лба. КС. 1898. VII. 45. Ум. **Шуля́чок.** Чуб. II. 16.

Шум, му, *м.* 1) Пѣна, накипь при варенiи. *Не вважай, що шум збігає,—на дні гуща буде.* Ком. Пр. № 1193. 2) Мыльная пѣнящаяся вода. Вас. 169. 3) Пѣна отъ волнующейся воды, а потому также волненіе, водовороть. *Хоч з мосту та в шум.* Ном. № 2082. *Піди від мене під шум, під лотоки. Вже так мені нудно, хоч у шум головою.* Подольск. г. *Тричі говорить приймалась, тричі оставлялась, так як риба против туму дового умудрялась.* Мкр. Н. 17. 4) Шумъ. 5) Хороводная игра, а также названіе живаго существа, упоминаемаго въ пѣсняхъ при этой игрѣ. *Ой нумо, нумо в плетеного шума.* Грин. Ш. 100. *Ой нумо, нумо в зеленого шума.* Чуб. Ш. 50. *Ой шум ходить по діброві, а шумиха рибу ловить.* Чуб. Ш. 50.

Шума́, ми́, *ж.* Остатки соломы, употребляемой на плотины. Черн. у.

Шумела, ли, *ж.*=**Шумелиця.** Вх. Зн. 83.

Шумели́на, ни, *ж.*=**Шумела.** Желех.

Шумели́ще, ща, *с.* Листы, въ которые завертываютъ початокъ кукурузы. Шух. I. 100. Kolb. I. 51.

Шумі́ха, хи, *ж.* 1) Сусальное золото. Чуб. II. 288. *Шумиха, оливо, свинець, блищали міди там і криці.* Котл. Ен. 2) Жена шума. См. **Шум 4.** Чуб. Ш. 50.

Шумі́вка, ки, *ж.* Эпитетъ водки. *Горівка-шумівка.* Гн. II. 214.

I. Шуміти, мію, ешь, *гл.* Пѣниться, волноваться. *Ріка ніби море шумів.* Федьк. I. 91.

II. Шуміти, млю́, миш, *гл.* Шумѣть. *Шумів Дніпро.* Левиц. Пов. *Ой не шуми, луже, зелений байраче.* Чуб. *Шуміть ме нагаєчка по над головою.* Чуб. Ш. 111.

Шу́мка, ки, *ж.* 1)*Родъ пѣсни веселаго характера. *Хлопці шумки заспівали. старші казку кажуть.* Федьк. I. 26. 2) Родъ танца.

Шумкі́й, а́, о́. Шумный, шумящій. *Мов у Базалуці, за деревом шумким не чує нас.* К. ПС. 117.

Шумли́вий, а, е. 1) Пѣнистый. *Стави з шумливими вербами.* К. ДС. 21. 2) Шумный. *Шумливе життя.* Левиц. I. 370.

Шу́мний, а, е. Пѣнящійся. *Приймає Бога зеленим вином.. усі святії шумков горілков.* Гол. II. 31. *Шумна вода.* Левиц. I. 443.

Шумови́ння, ня, *ср.*=**Пѣнка, накипь.**

Шумотіти, мочу́, тиш, *гл.* Журчать. *Тихо шумотіла прозора водиця поміж густими очеретами.* О. 1862. I. 55.

Шумува́ння, ня, *с.* 1) Броженіе. 2) Вспѣненье. К. XII. 127.

Шумувати, му́ю, еш, *гл.* 1) Бродить. 2) Пѣниться. *Як буде каша шумувати—відставиш.* НВолын. у. *Через край вино шумує.* К. Псал. 172. *Бряжчать чарки, люльки цвркварчать, шумує горілка.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 103). 3) Снимать пѣнку, накипь. *Шумуй добре мед, бо не буде чистий.*

Шупи́ти, плю, пиш, *гл.* Смыслить, по-

нимать. *Не вміє нічого невістка зробити, а-ні-же не шупить у господарстві.* Г. Барв. 319. *Шупить Сірко, де кабана смалять.* Ком. Пр. № 538. *Та я то трохи і в картах шуплю.* Г.-Арт. (О. 1861. Ш. 99).

Шу́плаття, тя, *с.*=**Суплаття**. *Продала яку мала шустелику, шуплаття лишне.* Г. Барв. 371. *Шуплаття позбирай, от буде дощ.—Оддала дочку заміж та дала скриню й корову і надавала усякого шуплаття.* Рк. Левиц.

Шупля́дка, ки, *ж.*=**Шухляда 1**. К. XII. 29. Г. Барв. 185.

Шупнути, ну, не́ш, *гл.* Ударить. *Шупнув кулаком.* Вх. Лем. 486.

Шупо́вня, ні, *ж.* Родъ кушанья. Гайс. у.

Шупо́ртатися, тається, ється, *гл.*=**Шпортатися**. Св. Л. 110. *Текля коло неї.... шупорталась.* Св. Л. 125.

Шу́ра, ри, *ж.* Сарай, навѣсъ. Звенигор. у. *Найдеться й на тура шура.* Федьк. *Щось довге, наче шура, та таке довге, що з сіней і кінця не видно.* Св. Л. 28.

Шургі́ч! *меж.*, для выраженія выбрасыванія или быстраго всовыванія во что-либо. *Шургич у піч!* ХС. Ш. 48.

Шу́рин, на, *м.* Шуринъ. Ном. № 3409. *Убив брата мойого, ще шурина своїого.* Чуб. V. 739.

Шури́нбць, нці́, *м.* Въ свадебномъ обрядѣ шуринцями называются нарочно собранные молодые родственники невѣсты, долженствующіе защищать ее отъ жениха и его товарищей. МУЕ. Ш. 93, 121.

Шу́рка, ки, *ж.* Мѣра дерева для гонки смолы. Волынск. г.

Шу́ркати, каю, еш, *гл.*=**Шприкати**. *Вона ж мені з того всього шуркає до ока: ти поганий, ти п'яний, відсунься від бока.* Чуб. V. 1066.

Шуркнутися, кнуся, нешся, *гл.* Вскочить во что. *Шуркнутися до комори.* Вх. Лем. 486.

Шурля́й. ля́й, *м.* Родъ игры.

Шурну́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1) Толкнуть, пырнуть. *Як шурнула хруща в писк, аж роскинув крила.* Нп. 2) Броситься, повалить. *Вони й шурнули далі, аж не потовпляться в дверї.* Св. Л. 196.

Шу́рпа, пи, *ж.* 1) Курица съ торчащими взъерошенными перьями. Рк. Левиц. 2) Женщина въ безобразномъ нарядѣ. *Бо-жевільна начепляла на себе дрантя та й ходе мов якась шурпа.* Рк. Левиц. 3) Непотребная женщина. *Це шурпа—пранцювата баба.* Борз. у.

Шу́рпання, ня, *с.*=**Шпортання 2**. Лохв. у.

Шу́рпатися, пається, ється, *гл.*=**Шпортатися**. *Що ти там усе шурпаєшся? Лягай уже спати.* Лохв. у.

Шурýбалки, ків, *м.* Куски тѣста, прилипшіе къ рукамъ во время мѣшенія его.

Шурубе́ник, ка, *м.* Лѣвтай, голышъ. Вх. Зн. 83.

Шурубу́ра, ри, *ж.* 1)=**Шура-буря**. 2) Куралесникъ. *Дивись, який шурубура!* Полт.

Шурубу́рити, рю, риш, *гл.* Куралесить, буянить, бѣдокурить.

Шурубу́рство, ва, *с.* Продѣлка, куралесничанье. Черном.

Шурýвалки, ків, *м.* Комья неразмятой глины. Канев. у. См. **Шурубалки**.

Шурх, *меж.*, выражающее быстрый провалъ куда-либо или быстрое вскакиваніе во что-либо, преимущественно въ отверстіе. *Святий дух у дірку шурх.* (Загадка). Лубен. у. *Само сіре, хвіст як шило, та попередо мною в траву шурх! Ото ж була миші.* КС. 1883. Ш. 672.

Шу́рхати, хаю, еш, *гл.* Шмыгать. *Ящірки шурхають.* Вх. Зн. 83.

Шурхну́ти, хну́, не́ш, *гл.* 1) Произвести шорохъ. *Іде бором, прислухаючись: то шурхне щось ізбоку, то захитається береза.* МВ. II. 65. 2) Неожиданно провалиться или вскочить. влетѣть куда-либо, преимущественно въ тѣсное пространство. *Шурхнув у яму.* МВ. I. 63. *Шурхнула, як пліточка, в першу дірку.* Мир. ХРВ. 394. *З ніженської гоголівської гимназії шурхнув у військове товариство.* К. XII. 19.—рукбю куди. Засунуть руку во что. *А ми, звісно парубки,—та по карманах, я в один шурхнув та в другий—нема: а до Ганни поліз—вузлик* Грин. I. 31.

Шу́рхнутися, нуся, нешся, *гл.* Провалиться. *Церква виходить, виходить* (изъ земли)—*вже і баню видно. Аж тут прибігла за ними матка. Що ви тут, враже діти, робите?—Вона так знову й шурхнулась в землю.* КС. 1882. VII. 89.

Шурхоті́ти, хочу́, ти́ш, *гл.* Шуршать, производить шорохъ, шелестѣть. Лохв. у.

Шурчáти, чý, чи́ш, *гл.* Шуршать, ше-

лестѣть. *Буйні жита стиха шурчали довгими колосками.* Мир. ХРВ. 62.

Шуря-буря, *ж.* Вихрь.

Шура́к, ка́, *м.*=**Шурик**. *Ну, тепер ми всі поженились,—як би нам шуряка оженить?* Рудч. Ск. I. 84. Ум. **Шурячо́к**.

Шу́сница, ці, *ж.*=**Су́спица**. Уман. у.

Шуст, та, *м.* Буравъ, которымъ выравниваютъ внутри стволъ ружья.

Шу́стати, таю, ешь, *гл.* Шелушить, очищать отъ шелухи. *Шустаний ячмінь.* О. 1881. XI. Св. 60.

Шуства́л, лу, *м.* Кожаный передникъ. Лубен. у.

Шустоли́на, ни, *ж.* Бѣлье, одежда? *Послі давай з її хребта усю шустелину здіймати. І ее, каже, наше, і се наше.* Г. Барв. 369.

Шусті́ти, чу, тиш, *гл.*=**Шелести́ти**. *Листя шустіт.* Вх. Уг. 277.

Шусть, *межд.* 1) Шасть, шмыгъ. *Шусть у шинк.* Левиц. *Мені з уст, а тобі за пазуху шусть.* Ном. № 7521. 2) Выражаетъ быстрое всовываніе во что. ЕЗ. V. 121. *Палицею шусть в діру.* Гн. П. 25. 3) **Шусть на люльки**. Будемъ мѣняться трубками. Ананьев. у.

Шу́тий, а, е. Не имѣющій одной изъ обыкновенныхъ принадлежностей. а) Безрогій, также съ малыми рогами. КС. 1898. VII. 45. Kolb. I. 65. Шух. I. 210. *„Нема такого діла, щоб я не зробив!"—„А налигай шутого вола за роги."—„Еге, коли ні за що налигача зачепити."* Черном. б) Безухій, безхвостый. **Шу́тий собака** (безухій); **шу́та** корова (безъ хвоста); **шу́тий цап**—козелъ безъ бороды. Берд. у. в)—**чолові́н**. Безухій или лишившійся волосъ на головѣ человѣкъ. Козел. у. г)—та **цибу́ля**. Лукъ безъ луковицы. *Шута цибуля: одні пера, а головки нема.* Лебед. у. е) **Шу́та ши́я**. Обнаженная, не прикрытыя воротникомъ шея. *У дівчини шута шия.* Берд. у. ж) Узоры въ вышивкахъ также называются шуті: особый родъ, отличающійся отъ иного рода, называемаго рі́жаті. Шух. I. 161.

.I. Шу́тка, ки, *ж.* 1) Шутка. *Шутки, шутки, а хвіст на бік.* Ном. № 12658. 2) мн. Пустяки. *У вас шутки бураки, а в нас їдять.* Ном. № 12655. Ум. **Шу́точка**.

II. Шу́тка, ки, *ж.* 1) Ягненокъ. Отъ слова **шу́тий**. Вх. Пч. II. 6. 2) Пушистая сережка вербы, а также и покрытая такими сережками вѣтка. Фр. Пр. 34. ЕЗ. V. 210.

Шутко́вий, а, е=**ва неді́ля**. Вербное воскресенье. Фр. Пр. 34.

Шуткови́тий, а, е=**Шутковли́вий**. Полт. у.

Шутковли́вий, а, е. Шутливый. Черк. у.

Шутко́ма, *нар.* Шути. *Він це шуткома зробив.*

Шуткува́ння, ня, *с.* Шутки. *Се не іграшки, а шуткування.* Чуб. III. 99.

Шуткува́ти, кую, еш, *гл.* Шутить. *Шуткує з нёї.* Г. Барв. 206. *Шуткуй, глечичку, поки ушко відірветься.* Посл.

Шу́то, *нар.* Недостаетъ чего либо, обычно находящагося, напр.: роговъ, уха, волосъ и пр. Если женщина скинетъ монисто. серьги,—говорятъ: *Як тобі шуто без намиста* и пр. Борз. у.

Шутулу́ць, *межд.*=**Шусть 2**. *Печу, печу папку, саджу на лопатку, шутулу́чь у піч.* ЕЗ. V. 149.

Шуфа́та, ти, *ж.* Снарядъ для ловли рыбы: двѣ жерди, соединенныя въ видѣ ножницъ; къ одной половинѣ жердей прикрѣплена сѣть въ видѣ мѣшка; держа противоположные концы жердей въ рукахъ, можно двигать сѣтью, раскрывать и закрывать ея отверстіе. Вх. Пч. II. 28.

Шуфля́да, ди, *ж.*=**Шухля́да 1**. Шух. I. 99.

Шух, ха, *м.* Мѣра дровъ. Шух. I. 265.

Шухля́, лі, *ж.* Лихорадка. Влад.-Волынск. у. Слов. Д. Эварн.

Шухля́да, ди, *ж.* 1) Ящикъ въ столѣ, выдвижной ящикъ. 2) Шкатулка. Ум. **Шухля́дка**.

Шу́швалок, лка, *м.* Шушера, шушваль. *Я думала—парубки, коли шушвалки.* Мил. 105.

Шу́шваль, лі, *ж. соб.* Шушера, шушваль, дрянь, сбродъ. Рк. Левиц.

Шушпи́ця, ці, *ж.* Усохшая смерека. Шух. I. 176.

Шу́шкати, каю, еш, *гл.* Шептать. Вх. Лем. 486.

Шушо́н, на, *м.* Родъ верхней женской одежды. О. 1862. VIII. 24. *Цариця же сіла на ослоні в вдамашковому шушоні.* Котл. Ен. *Ішло кілька чоловік незвязаних і за ними иляхтянки у шушоні.* Стор. М. Пр. 149.

Шушу́, *межд.*, выражающее шептаніе. *От киляне—шушу-шушу, радяться.* АД. I. 50.

Шушу́кання, ня, *с.* Шептаніе. *Пійшло по церкві з його шушукання по між людьми.* Грин. II. 154.

Шушу́кати, каю, еш, *гл.* Шептать, шептаться.

Шушу́катися, каюся, ешся, *гл.* Шептаться.

Шушу́н, на́, *м.*=**Шошон.** КС. 1893. V. 283.

Шу́я, шу́ї, *ж. соб.* Сволочь, шваль. *Сама шуя в корчмі.* НВолын. у.

Шшке—нé! *меж.* Крикъ гудульскаго пастуха: прикаяъ рогатому скоту возвращаться назадъ. Шух. I. 211.

Щ.

Щабе́ль, бля́, *м.* Перекладина въ передвижной лѣстницѣ, также въ полу́драбку. Рудч. Чп. 250. Чуб. VII. 403. *Упала з драбини, щабель уломився.*

Щаблюва́тый, а, е. Худой, съ выдающимися ребрами. *Щаблювата кобила.* НВолын. у.

Щабля́стый, а, е. Имѣющій щабля́. Желех.

Ща́ва, ви, *ж.* 1) Щавель, Rumex. Вх. Пч II. 36. 2) Кислая жидкость, сваренная изъ молочной сыворотки или хлѣбнаго квасу, хлѣбныхъ зеренъ, сухарей и квасцовъ,—въ ней варятъ шерстяныя нитки прежде окраски ихъ кошенилью. НВолын. у. 3) Кислыя минеральныя воды. Вх. Лем. 487.

Щаве́ль, вля́, *м.* 1) Раст. а) Щавель, Rumex Acetosa L. ЗЮЗО. I. 134. То-же: **щаве́ль ни́ський.** ЗЮЗО. I. 178. б)—**во́дяний.** Rumex Hydrolapathum L. ЗЮЗО. I. 134. в)—**гороб'я́чий.** Rumex Acetosella. ЗЮЗО. I. 134. г)—**горобѝний.** Rumex crispus L. ЗЮЗО. I. 134. д)—**за́ячий.** Oxalis acetosellá L. ЗЮЗО. I. 130. е)—**кѝський.** Rumex obtusifolius L. ЗЮЗО. I. 178. Rumex crispus L. ЗЮЗО. I. 134, 178. Ум. **Ща́влик.**

Щаве́льний, а, е. Щавелевый, щавельный. Желех.

Щави́дуб, ба, *м.* Имя сказочнаго героя, который, благодаря своей силѣ, могъ ломывать дубы. Чуб. II. 229.

Щави́ти, влю́, ви́ш, *гл.*=**Чавити.**

Щавій, вію, *м.*=**Щавель,** Rumex Acetosa. Вх. Пч. I. 12.

Ща́влик, ку, *м.* Ум. отъ щавель.

Щавни́к, ку́, *м.*=**Щавель.** Каменец. у.

Щаву́х, ху, *м.*—**за́ячий.** Oxalis Acetosella L. ЗЮЗО. I. 130. См. **Щавель заячий.**

Щав'я́н, ну́, *м.* Родъ растенія. *Пішли дівчата по грицики на доли та по щав'яни.* Грин. I. 31.

Щади́ти, джу́, ди́ш, *гл.* 1) Сберегать. 2) Щадить. *І, безбожний, свого сина не щадить.* Чуб.

Щадли́вий, а, е=**Ощадний.** Вх. Лем. 487.

Ща́дний, а, е=**Ощадний.** Желех.

Щадни́ця, ці, *ж.* Сберегательная касса.

Ща́дність, ности, *ж.*=**Ощадність.** Желех.

Ща́док, дку, *м.* Потомокъ. Желех.

Щака́ти, ка́ю; ешь, *гл.* Раскалывать (дерево). *Не рубай, не щакай зеленого дуба.* Гол. II. 553.

Ща́мба, би, *ж.* Большая щепка. Вх. Лем. 487.

Щамбити, блю, биш, *гл.* Щепать.

Ща́мб'я, б'я, *с. соб.* отъ щамба. Вх. Лем. 487.

Щасли́ве, *нар.*=**Щасливе.** *Най вас Бог щасливе провадить.* Ном. № 11885.

Щасли́вий, а, е. Счастливый. *Не родись багатий, а родись щасливий* Посл. *Вийхав на нивоньку в щасливу годинонку.* Чуб. III. 238.

Щасли́вити, влю, виш, *гл.* Осчастливлять. *Благословля Господь покірних, великих і малих щасливить.* К. Псал. 265. *Щасливить поглядом і поглядом карав.* К. МБ. XII. 269.

Щасли́во, *нар.* Счастливо. *Вони зачали жить добре, щасливо.* Рудч. Ск. I. 92. *Прощавай!—Щасливо!*—такъ прощаются.

Ща́сний, а, е=**Щасливий.** *Не родись красна, та родися щасна.* Ном. № 1674. *Нехай Бог дає тобі тепер щасну годину.* Г. Барв. 181. *Ой рятуй нас, милий Боже, посилай нам щасну долю!* К. Псал. 270.

Ща́сниця, ці, *об.* Счастливецъ, счастливица. МВ. II. 135. *Як вродилась щасни-*

ця, *так поправиться і п'яниця.* Ном. № 1662.

Щáсно, *нар.*=**Щасливо.** *Ох, хоч би там усе було щасно!* Мир. Пов. II. 85.

Щастúти, тúть, *гл.* Давать, посылать, приносить счастье, благоприятствовать, удаваться. Употребляется безлично или въ третьемъ лицѣ, преимущественно когда говорится о Богѣ; также въ повелительн. наклоненіи ед. ч. въ выраж.: **Щастúть, Боже!** *Хай Бог щастить.* Ном. № 11368. *Инші зорі щастять у його на врожай, инші на скот, а Віз—чумацька щаслива зоря.* К. ЧР. 148. *У всьому йому щастило. Щасти вам, Боже, на всяке добро!* Левиц. Пов. 405. *Але ж не все так їй щастило його дурити.* Г. Барв. 519.

Щастúтися, тúться, *гл. безл.* Благопріятствовать, удаваться. *А крепаку хоть як щаститься, усе добро на лихо стане.* МВ. (О. 1862. III. 71).

Щáстя, тя, *с.* Счастье. *В щасті не без ворога.* Посл. *Грошей багацько, а щастя мало.* Ном. № 1434. **Щáстя-дóля.** Счастливая судьба. *Нивоньку об'їжжає, щастя-доленьку має, рано з поля збірає.* Чуб. III. 238. Ум. **Щáстячко.** Ном. № 1675.

Щáти, (щу? щаш?) *гл.*=**Сідати.** Вх. Уг. 227.

Ще, *нар.* Еще. *Нехай свою Україну я ще раз побачу, нехай ще раз послухаю, як те море грає,* Шевч. 47. **Ще-ще.** Еще кое-какъ. *Ще-ще спереду, а ззаду на чорта походить.* Ном. № 2910. **Ще б пак!** Еще бы!

Щебéта, бáю, єш, *гл.* Отщипывать, обрывать. См. **Щипати.** *Наказувала, щоб з калиноньки цвіток не рвати, аби при горі терюх не щебати, аби на полі росу не щебати.* Гол. II. 582.

Щеберну́ти, ну, неш, *гл.* Отозваться, пискнуть. Фр. (Желех.).

Щебета́ння, ня, *с.* 1) Щебетаніе. Драг. 114. Грин. III. 256. *Нема в саду соловейка, нема щебетання.* Чуб. V. 73. 2) Веселый разговоръ, веселая болтовня.

Щебета́ти, бечу́, чеш, *гл.* 1) Щебетать. *Прилітає соловейко що-ніч щебетати.* Шевч. 33. 2) Лепетать, болтать, говорить (весело—о женщинахъ, дѣтяхъ). *А дітки ростуть, уже й в'ються коло мене і щебечуть, мої соловейки.* МВ. II. 7.

Щебета́шечка, ки, *ж.* Ум. отъ щебеташка.

Щебети́ти, чу́, ти́ш, *гл.*=**Щебетати.** *Ото яке балакуче придалось: щебетить та й щебетить увесь день.* Канев. у.

Щебета́шка, ки, *ж.*=**Щебетуха.** Ум. **Щебета́шечка.** *Три пташечки щебеташечки.* Мет. 307.

Щебетій, тія, *м.*=**Щебетуя.** Желех.

Щебетли́вий, а, е. 1) О птицѣ: постоянно щебечущій, пѣвучій. *Пташечко моя щебетлива.* 2) Говорливый. *Весела собі, щебетлива.* МВ. II. 36.

Щебетли́вість, вости, *ж.* Болтливость. Желех.

Щебету́ти, ну́, не́ш, *гл.* Однокр. в. отъ **щебетати.** *Дай водиці напитися, дівчино хороша!—Та чому ні,—щебетнула,—ось вода погожа.* Млак. 11.

Щебету́н, на́, *м.* 1) Щебечущій. 2) Говорунъ.

Щебету́ха, хи, *ж.* 1) Пѣвунья (о птицѣ). 2) Говорунья, болтунья. *Чом до мене не говориш, моя щебетухо?* Чуб. V. 332. Ум. **Щебету́шка, щебетýшечка.**

Щевій, в'ю́, *м.*=**Щавій.** Вх. Пч. I. 12.

Щéдлик, ка, *м.* Пт. Fringilla serinus. Вх. Пч. II. 11.

Щедра́к, ка́, *м.*=**Щедрівник.** Вх. Лем. 487.

Щедрéць, ця́, *м.* Щедро дающій. Чуб. II. 666.

Щéдрий, а, е. 1) Щедрый. *Скупий складає, а щедрий поживає.* Ном. № 4669. 2) **Щéдрий вéчір.** Канунъ Новаго года. ХС. I. 80.

Щéдрик. 1)—**вéдрик.** Припѣвъ, которымъ начинается **щедрівка.** *Щедрик-ведрик, дайте вареник.* Чуб. III. 477. 2)=**Щедлик.** Вх. Пч. II. 11.

Щедрина́, ни́, *ж.* 1) Щедрость. 2) *об.* Щедрый человѣкъ. *Він—щедрина: поділиться з кожним, поможе.* Харьк.

Щéдрити, рю, ри́ш, *гл.* Щедро давать. *Візьме грішний та й не верне, праведний дає і щедрить.* К. Псал. 88.

Щедрі́вка, ки, *ж.* Святочная пѣсня, пріуроченная къ 31 декабря и 1 января. **Щедрівки,** подобно **колядкам,** поются хоромъ молодежи каждому хозяину. Ум. **Щедрі́вочка.**

Щедрівник, ка, *м.* Поющій щедрівку.

Щедрівниця, ці, *ж.* Поющая щедрівку. Чуб. III. 476.

Щедрівчáний, а, е. Къ щедрівкам относящійся. Желех.

Щéдрість, рости, *ж.* Щедрость. Желех.

Щéдро, *нар.* Щедро; **въ изобилiи**. К. Псал. 296.

Щедрóвий, а, е. Относящійся къ **щéдрому вéчору**. *Пшеничні хлiби—то господару; щедрове пиво—то господинцi, а солодок медок—Богу на славу.* Чуб. Ш. 336.

Щедрувáльник, ка, *м.*=**Щедрiвник.**

Щедрувáльниця, цi, *ж.*=**Щедрiвниця.** Грин. Ш. 53.

Щедрувáти, рýю, єш, *гл.* Пѣть **щедрiвки**. *Збiрають колядувать, як вже й щедрувать пора.* Ном. № 510.

Щевáти, вáю, єш, *гл.* Исчезать.

Щевý́на, нá, *м.* Родъ злого духа. *На дверях усiх будинкiв вирiзують, випалюють або намазують дегтем хрест, щоби щезуни не входили до середини, не наносили хороби людям та маржинi.* Шух. I. 107.

Щéлепа, ни, *ж.* Челюсть. Левиц. Пов. 339. *Вiн йому розбив голову—ударив кiнського щелепою.* Міус. окр. *Як не перестанеш лаяться, до я тобi щелепи розберу.* Козел. у.

Щемелúна, ни, *ж.* Раст.: а) Pulmonaria angustifolia L. ЗЮЗО. I. 133. б) Pulmonaria officinalis L. ЗЮЗО. I. 133.

Щемéрець, рця, *м.* Въ выраженiи: **До щемерця**. Совсѣмъ, безъ остатка. *Повирiзував усе до щемерця.* Змiев. у.

Щемíти, млю́, мúш, мúть, *гл.* Щемить. *Зуби не болiли i не щемiли.* Чуб. I. 125.

Щемúтися, нúться, нúлася, *гл.* Щениться.

Щент. Въ выраженiи: **до щéнту**. До тла, до корня, совершенно. *Дерегу до щенту викорчував, бо так росплодилась, що пiв города запаскудила.*

Щенúк, ка, *м.*=**Щеня́ 1, 2.** Вх. Пч. II. 5. Вх. Зн. 84.

Щеня́, нáти, ся, *с.* 1) Щенокъ. *Маленька собачка повiк щеня.* Ном. № 9608. *Завзяте, як паньске щеня.* Ном. № 3324. 2) Волченокъ. Вх. Лем. 487. 3) Небольшой бѣлый волдырь, который, согласно народному вѣрованію, появляется подъ языкомъ животнаго, укушеннаго бѣшеной собакой; изъ созрѣвшихъ **щенят** выходятъ **червячки**, проглотивъ которые скотина бѣсится. Драг. 31. Мил. М. 27. 4) **Зíньске щеня́**. Слѣпышъ, Mus typhlus. *Зле, як зiньске щеня.* Ном. № 2886. Ум. **Щенáтко.**

Щеп и **щéпа, пи**, *ж.* Прививка, черенокъ, привитый къ другому дереву. *Яка щеп, така яблуня.* Ном. № 7142. *А снилось в-осени менi, тодi, як щепи ми щепили.* Шевч. 495. Ум. **Щéпочка.**

Щéпина, ни, *ж.* Балка, связывающая снизу стропила.

Щепúти, плю́, пúш, *гл.* Прививать (деревья, оспу). *Тодi як щепи ми щепили.* Шевч. 495.

Щепíй, пiя, *м.* Оспопрививатель. *Щомiсяця ходить очей щепий до попа та доглядається, яким дiтям треба щепити вiспу.* Харьк. г.

Щепíльник, ка, *м.*=**Щепíй.** *Вiн росказував се прилюдно. Там був тодi й щепiльник, той, що вiспу щепить.* Екатеринос. у.

Щéпко, *нар.* Точно, безъ походу. *Казна щепко важить.* Лубен. у. (В. Леонтовичъ).

Щéплення, ня, *с.* Прививка.

Щéпочка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **щепа.** 2) Въ причитаніи надъ умершей дочерью употреблено какъ ласкательное для дочери слово: *Моя доночко, моя й правдочко! Моя доночко, моя й вишенько, моя щепочко, моя й родиночко, моя й дитиночко!* Мил. 217.

Щербá, бú, *ж.* Наваръ изъ чего-либо; уха. *Щерби багато, а галушок трохи.* Ном. № 7559. *Онисько кашовар щербу притирив ваганами, варену густо з сазанами.* Мкр. Г. 4.

Щербáк, кá, *м.* 1) Башмакъ изъ цѣльнаго куска кожи. Сумск. у. 2) Родъ растенія. Вх. Лем. 487.

Щербáн, нá, *м.* 1)=**Щербань.** 2) Раст.: а) Cirsium rivulare. Вх. Пч. II. 30. Тоже: **щербáн великий**. Вх. Пч. II. 30. б)—**малий**=**щербанець.** Вх. Пч. II. 32.

Щербанéць, нцю́, *м.* Раст. Hyoseris foetida. Вх. Пч. II. 32.

Щербáнь, нá, *м.* Сосудъ съ выбитымъ краемъ.

Щербáтий, а, е. 1) Съ зазубриной, надколотый, вызубренный. *Щербатого горшка нiколи не направиш.* Посл. *Колись i моя копийка не щербата була.* Посл. 2) О человѣкѣ: у котораго выпалъ одинъ или нѣсколько зубовъ. Харьк. 3) Вообще съ изъяномъ, съ недостаткомъ, неудачный. **Щербáта дóля.** Горькая судьбина. 4) О лунѣ: на ущербѣ. *Щербатий мiсяць.* Шевч. 342. 5) **Щербáта прáвда.** Не вполнѣ правда, скорѣе ложь, чѣмъ правда. **Ум. Щербатéнький.** *Правда, та щербатенька.* Грин. I. 241.

Щерве́ць, вця́, *м.* Раст. Thymus serpyllum. Вх. Пч. I. 13.

Щерви́на, ни, *ж.* Зазубрина, брешь, изъянъ. *Як умре дитина, то мала щерви́на; а як тато або мама, то велика я́ма.* Ном. № 9371. Ум. **Щерби́нка.**

Щербинча́, ча́ти, *с.* Горшокъ съ выбитымъ краемъ. Вх. Зн. 30.

Щерби́ти, блю́, би́ш, *гл.* Дѣлать зазубрины.

Щерби́ця, ці, *ж.*=**Щерба.** Ум. **Щерби́чка.** ЗОЮР. I. 230.

Щерля́тий, а, е=**Шарлатовий?** *Вилинули соколи з чужої сторони і сили-упали у лісі на превольдобному древі орісі, звели собі гніздо щерлятне, а знесли яйце жемчужне.* КС. 1882. XII. 493.

Щертовúй, -é, б. 1) Насыпанный въ уровень съ краями. *У иншій четверти ячменю, то буде щертових мірок дев'ять, а верхових вісім.* Полт. г. 2) О земѣ: твердый, тугой. *Тут земля щертова, туга,—ореш, а воно плуг тільки при щирці.* Ковот. у.

Щерть, въ выраж. у **щерть.** Въ уровень съ краями. *Брав у щерть, а оддав з насипо.*

Щет, ти, *ж.*=**Щеть.** Вх. Лем. 487.

Щети́на, ни, *ж.* Щетина.

Щетинни́к, ка, *м.* Торговецъ мелкимъ товаромъ, разносящій по селамъ и промѣнивающій за щетину и другіе сельскіе продукты. Вас. 189. **Віддам щетинникові,**—пугаютъ дѣтей, когда они плачутъ. Ном. № 9272.

Щетинува́тий, а, е. Имѣющій большую щетину. Черк. у.

Щеть, ти, *ж.* Родъ щетки для чесанія льна. Вх. Уг. 249.

Щиба́ти, ба́ю, єш, *гл.*=**Лопатати.** Вх. Зн. 84.

Щибе́лець, льця, *м.* Пт. Fringa. Вх. Пч. II. 15.

Щибльова́ти, лю́ю, єш, *гл.*—**по́ріж.** Надѣвать по́ріж (родъ рыболовной сѣти) на канатъ. Вас. 188.

Щи́глик, ка, *м.* Ум. отъ **щиголь.**

Щи́гликів, кова, ве. Принадлежащій щеглу, щегленку. *Медвідь косу зачесав да йде сповідати, буде тую щигликову матір мордувати.* Грин. Ш. 664.

Щигля́чий, а, е. Свойственный, принадлежащій щеглу. По щигля́чій. Какъ щеголь. *Співав би гарно по щиглячій.* Гліб.

Щи́голь, гля, *м.* Пт. Щеголь, Fringilla carduelis. Ум. **Щи́глик:** *Жвавий як щиглик.* Левиц. Пов. 58. *Думає собі щиглик громаду збірати.* Грин. Ш. 663.

Щи́кавиця, ці, *ж.* Родъ растенія. Желех.

Щи́кавка, ки, *ж.*=**Икавка.** *Коли кого нападе щикавка, то се значить, що хтось його згадує.* ЕЗ. V. 191. Ум. **Щи́кавочка.** ЕЗ. V. 191.

Щи́кати, каю, єш, одн. в. **щи́кнути, ну, неш**, *гл.*=**Икати, икнути.** Желех.

Щи́катися, кається, *гл. безл.*=**Икатися.** *Як сі щикає, то хто згадує.* ЕЗ. V. 86.

Щикні́ти, (ні́ю, єш?), *гл.* Скупиться. Желех.

Щи́кнути. См. **Щикати.**

Щи́колодка, ки, *ж.* Щиколотка. Кіев. Подольск. г.

Щи́колоток, тка, *м.*=**Щиколодка.** *Виросло в лісі деревце ні на п'ядь, ні на щиколоток.* Ном. стр. 295, № 155.

Щими́ти, млю́, ми́ш, *гл.* и пр.=**Щеміти** и пр.

Щи́ний, кі́в, *м. мн.* Тиски. *Як треба, то хоч у щинки голову положи, то не здумаєш.* Ном. № 10049.

Щи́на, ни, *ж.*, также и во мн. ч. **щи́ни.** Урина. Желех. ЕЗ V. 188.

Щи́па, пи, *ж.* 1) Щепка. Вх. Лем. 487. 2)=**Клешня** (у рака). Вх. Лем. 487. См. **Щипало.**

Щи́павка, ки, *ж.* 1) Насѣк. а) Хвостовертка, хищникъ, Staphilinus. Вх. Пч. I. 7. б) Дитикъ, водяной хрущъ, Dyticus. Вх. Пч. I. 6. 2)=**Сікавиця.** Вх. Пч. II. 19. 3) Приборъ для срыванія плодовъ съ дерева.

Щипа́к, ка́, *м.* 1) Болѣзненный наростъ (напр. сифилитическій) во рту. Лубен. у. 2) Насѣк. уховертка, Forficula auricularia. Вх. Лем. 487. 3) Насѣк. жужелица, Carabus. Вх. Лем. 487. Ум. **Щипачо́к.**

Щипа́ло, ла, *с.*=**Клешня** (у рака). Вх. Уг. 277.

Щи́пальці, лець, *с. мн.* Челюсти у насѣкомыхъ. Вх. Пч. I. 15.

Щипа́нка, ки, *ж.* Особый родъ мережокъ.

Щипанпа́, щипанпі́ча, чі, *ж.*=**Щипак** 2. Вх. Лем. 487.

Щипа́ти, па́ю, єш, *гл.* Щипать. *Правда так, гусарин!—казав Радюк, щипаючи за щоку свого І.авлика.* Левиц. Пов. 148.

Щипаю-ламаю зелений виноград. Чуб. V. 346. *Вибігала.... пружка коза, щипала травицю.* Левиц. I. 92. *Кинув не палку, уб'ю не галку, щиплю не пірря, їм не м'ясо.* Ном. стр. 293, № 92.

Щипа́тися, **пáюся**, (**плюся**), **ешся**, *гл.* Щипаться. *Навпісля будуть кусатись та щипатись.* Левиц. Пов. 499.

Щипачóк, **чкá**, *м.* Ум. отъ **щипак**.

Щипéць, **щпю́**, *м.* Раст. Festuca ovina L. ЗЮЗО. I. 123. См. **Тонконіг**.

Щипи́ця, **ці**, *ж.*=**Щипак 2**. Вх. Уг. 277.

Щи́пка, **ки**, *ж.* Щипокъ. *Далі москальча злякалось, щоб він не росердився та не дав би йому щипки.* Кв. Ум. **Щипочка**.

Щипля́к, **кá**, *м.*=**Щипак 2**. Вх. Уг. 277.

Щипну́ти, **ну́**, **нéш**, *гл.* Однокр. в. отъ **щипати**. Щипнуть. *А в тих лозах барвінлисток, щипну-вирву, вінець сплету.* Чуб. Ш. 37. *Вже й лає; часом щипне або штовхне стиха.* МВ. (О. 1862. Ш. 41).

Щи́почка, **ки**, *ж.* 1) Ум. отъ **щипка**. *Щипочки, рибочки, там і моїх дві ниточки* (говорятъ, щипая одѣтаго въ новую одежду). Ном. № 11152. 2) Кусочекъ? *Щипочка хліба.* 3) Ласкат. слово: крошечка. *Чуєш, кумасю, щиночко, крищечко.* Ном. № 11641. Въ причитаньи надъ умершимъ сыномъ. *Моя дитиночко, моя й щипочко! Моя щипочка одщипнулася.* Мил. 211.

Щипу́н, **нá**, *м.* 1) Щипунъ, тотъ, кто щиплется. Константиногр у. 2) **Жук-щипу́н**. Жукъ-олень. Константиногр у.

Щипу́чий, **а**, **е**. 1) Щипающій. Константиногр. у 2) Ѣдкій. Константиногр. у.

Щи́пчик, **ка**, *м.*=**Щипак 2**. Вх. Лем. 487.

Щир, **ру**, *м.* Раст. Amarantus retroflexus. Вх. Пч. I. 8. ЗЮЗО. I. 111.

Щира́к, **кá**, *м.* Раст. Boletus edulis. Вх. Пч. II. 29.

Щи́ре, *нар.*=**Щиро**. *Кохай щире, не облудне.* Чуб. V. 24.

Щире́й, **рея**, *м.* Раст.: а)=**Щир**. ЗЮЗО. I. 111. б) Amarantus Blitum L. ЗЮЗО. I. 111.

Щи́ре́ць, **рця**, *м.* 1) Нетронутая подпочва, вообще что нибудь нетронутое. НВолын. у., Радом. у. 2) Чистый песокъ. Гол. Од. 43. Желех. *Щирець пісок шорсткість має.* Лубечъ. 3) Раст. Amarantus paniculatus L. ЗЮЗО. I. 111. 4) **До щи́рця**. До дна, до конца, до остатка. *Тоді й ми вип'ем до щирця.* Алв. 37. *Тут Демчиху, мабть, допекло до щирця, бо аж засичала.* МВ. (КС. 1902. X. 145). *Попили й поїли усе до щирця.*

Щи́рий, **а**, **е**. 1) Искренній. *Щира душа.* Ном. *Щире серце.* Чуб. Ш. 266. 2) Истинный, настоящій, неподдѣльный, сущій. *Добра та рада, де щирая правда.* Ном. № 6130. *Щирий козак взяду не нападається.* Ном. № 4199. *Це не казка, а щирая правда.* Чуб. II. 27. 3) Настоящій, безпримѣсный, чистый. *Щирий пісок.* Радом. у. *Ходить зайчик по щирім бору.* Грин. Ш. 109. *Зробив ворітця із щирого злітця.* Чуб. Ш. 295. *Огородив двір щирим залізом.* Чуб. 4) Усердный, прилежный. *Щирому і Бог помагає.* Ном. № 4436. *Ой запрягайте батькову коні ой щирі вороні.* Мет.

Щири́на, **ни́**, *ж.* Самая средина, нетронутая средина. *Инший б'ється й рубається не відступаючи, як мур.... инший занажав аж у щирину ворожу.* МВ Ш. 56.

Щири́ця, **ці**, *ж.* Раст.: а)=**Щир**. Вх. Нч. I. 8. б)=**Щирей**. ЗЮЗО. I. 111. *Понад шляхом щирицею хворостки гуляють.* Шевч. 77.

Щи́рість, **рости**, *ж.* 1) Искренность. 2) Усердіе. *Вибачайте, добрі люде, наша щирість та неспроможність.* Ном. *Не стій, коню, надо мною, видиу ж бо я щирість твою.* Гол. I. 98. **Од щи́рости**. Искренно. *Просить, наче й справді од щирости.*

Щи́ро, *нар.* 1) Искренно, по правдѣ. *Вона мене молодого щиро полюбила.* Мет. *Молились щиро козаки.* Шевч. 161. 2) Въ соединеніи съ прилагательными усиливаетъ качество или указываетъ на чистоту, безпримѣсность его: *щиро-народній*, (Левиц. Пов. 258), *щиро-польський*, (Левиц. I. 312) и пр. 3) Усердно. *Шкодливих горобців та гав він щиро так ганяв, що витоптав всі кавуни і дині.* Гліб.

Щирозолóтий, **щирозлóтний**, **а**, **е**. Изъ настоящаго золота. *Щирозолотий перстень.* Чуб. Ш. 305.

Щирозýбий, **а**, **е**. Оскаливающій часто зубы, переносно: злой, сварливый. *Чуєш ти, суко щирозуба, давай мені їсти!* Грин. II. 165.

Щи́ронька, **ки**, *ж.*=**Щи́рість**. *Бачу ж я щиронькуу твою.* АД. I. 270.

Щиросéрдий, **а**, **е**=**Щирий**. К. Кр. 14.

Щирува́ти, **рýю**, **ешь**, *гл.* Держать себя

искренно, быть искреннимъ съ кѣмъ. *Як зо мною п'ють, зо мною гуляють, тогді мені щирують, а як від мене підуть,— за мене говорять, ще й на мене ворогують.* Чуб. V. 467.

Щира́щій, а, е=Щирий 1. *Серце моє щирящее, тіло моє трудящее.* Чуб. V. 1009.

Щит, та́, *м.* 1) Гребень крыши избы. Чуб. VII. 379. 2) Трехугольный бокъ кровли. Вх. Лем. 487. 3) Щитъ. *Возьми спис і щит у руки.* К. Псал. 80. 4) Верхушка растенія. *А я на тій руті-м'яті щити позриваю.* Грин. Ш. 66. Ум. **Щито́к.**

Щита́ти, та́ю, єш, *гл.* Считать. *Зорі щитаєш, а під носом не бачиш.* Ном. № 6613.

Щита́тися, та́юся, єшся, *гл.* Считаться, быть сосчитываемымъ. *Копійка любить, щоб щитатися.* Ном. № 9922.

Щита́ти, чу́, ти́ш. *гл.* Защищать, оберегать. Лебед. у.

Щита́тися, чу́ся, ти́шся, *гл.* Защищаться, оберегаться. *Скільки вже не щитися, а без долі нічого не поробиш.* Канев. у. *Літом у кужусі ходив: щитився все, бачите, від хороби, щоб його щитила лихая година.* Лебед. у.

Щи́тний, а, е. 1) Уютный, безопасный. 2) Плотно приходящійся. Черниг. у.

Щи́тно, *нар.* Плотно, безъ щелей. Черниг. у. *Двері причинені були щитно.* Новомоск. у.

Щито́к, тка́, *м.* Ум. отъ **щит**. Въ 3 мъ значеніи употребляется и самостоятельно. *Вирубується щиток з дубка і сучки на йому обрубуються.* Черниг. у. *От яка шкода: щиток у вишеньці зломився.* Черниг. у.

Щівни́к, ка́, *м.=***Щавій**. Вх. Пч. I. 12.

Щіля́на, ни, *ж.=***Щіль**. Ком. П. 26. *Дивлюсь скрізь щілину.* ЗОЮР. I. 242. Ум. **Щіля́нка.**

Щілко, *нар.* При самой землѣ. *Вівця щілко з'їдає зело.* НВолын. у.

Щі́ль, лі, *ж.* Щель. *Дві дровиняки, чотирі коляки, вісім дір, дев'ята щіль.* (Загадка: *ярмо*). ХС. Ш. 64.

Щі́льний, а, е. Плотно пристающій. *Щільна покришка.*

Щільни́к, ка́, *м.=***Сідльник**. *Щільник меду.* Рудан. I. 79.

Щільно, *нар.* 1) Плотно, не оставляя скважинъ, промежутковъ; въ обхватъ. *А зачини двері, да щоб щільно.* Грин. II. 8. *Ополудні гребли сіно і в валочки клали щільно.* Мет. 315. *Чобіт щільно на нозі.* НВолын. у. 2) Настойчиво, усердно, неотвязно. *Як прискакавсь щільно, так він і признавсь.* Черк. у. *А візьмись за його щільніше, —зараз признається.* Черк. у. **Щільно бре́ше.** Складно вретъ. Константиногр. у. Ум. **Щільне́нько.**

Щіти́ти, чу́, ти́ш. *гл.* Чесать щеткой пряжу.

Щі́тка, ки, *ж.* 1) Щетка. **Щі́ткою** чистятъ что либо; **щіткою** изъ жесткой щетины начисто разглаживаютъ **мичий**; родъ кисти изъ мочалы для мазанья стѣнъ глиной или мѣломъ также называется **щіткою**. Вас. 200. Чуб. VII. 410. *Треба мазати хату, та десь діти щітку закинули.* Харьк. у. О густо растущихъ растѣніяхъ говорятъ: **як щітка.** *Лісок, як щітка.* Ном. № 14033. *Зійшло, як щітка.* Мир. ХРВ. 59. 2) Раст.=**Щіткан.** Вх. Пч. II. 30. 3) а) Родъ хороводной игры, въ которой поется пѣсня: *Щітка маленька, де твоя ненька? На маковці сиділа, дрібен мачок дзюбала.* Одна изъ играющихъ также называется **щіткою**. Маркев. 74. б) Также называется: **щітка-гребі́нка.** Родъ игры, въ которой просятъ дать **щітку** и **гребінку**. Грин. Ш. 110. Ум. **Щіточка.**

Щіткан, на́, *м.* Раст. Clavaria flava. Вх. Пч. II. 30.

Щітни́к, ка́, *м.* Рукоятка у щетки (у штукатуровъ). Черк. у.

Щіто́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **щітка**. 2) Кисточка, которой разрисовываютъ глиняную посуду. Шух. I. 264. 3) **мн.** Раст. Dipsacus sylvestris. Вх. Пч. I. 10.

Щітчи́на, ни, *ж.* 1)=**Щітка.** 2) Раст. Dipsacus. Вх. Лем. 487.

Щі́ть, ти, *ж.* 1)=**Щітка.** *Жито походило, як щіть; сіянець повитикався з грядки густо, як щіть.* Левиц. I. 28. 2) Чесалка, мыкавица, гребень. Угор.

Щіта́к, ка́, *м.* Кисть у маляра. Слов. Д. Эварн.

Щічка, ки, *ж.* Ум. отъ **щока**.

Що, *мѣст.* 1) Что. *Що мати варила?—Борщ.* Ном. № 276. *Вона знає, що починає.* Ном. *Що вбогий, що багатий— у Бога все рівно.* Ном. № 80. *Чоловік що ступить, то згрішить.* Ном. № 99. *Що не їж, а хліба хочеться.* Грин. II. 309. *Зійшли вони на такий пустирь, що*

бур'ян як у чоловіка. Рудч. Ск. II. 34. **Що**..., то.... Чѣмъ..., тѣмъ.... *І що йому міцнійши у голову уступає, то він далі посува.* МВ. (КС. 1902. X. 146). *Що далі, то неначе лучче стає.* КС. 1888. IV. 773. **А що**..., то.... Такъ какъ..., то.... *А що він того не сказав нам, то ми й не знали.* **Не що.** Не очень. *Він не що й старим чоловіком умер.* О. 1861. X. 34. *Не що давно се було.* Прил. у. **Ні до чóго.** Ни къ чему не годный, ни для чего не нужный. *Так і зріс він ні до чого.* Св. Л. 159. **Ні по́ чому.** Ничего не стоятъ. *Дурні ні по чому: що ступиш, то й дурний.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 102). **Чим дуж.** См. **Дуж. Чим тьху.** См. **І Тьху.** 2) Сколько. *Що то плачу, що то гомону було та страху по селу.* МВ. II. 67. *Що же то зібралось народу, так, Господи, Твоя воля.* Кв. *Що світа, то й мира.* Ном. **Що сúла, що сúли.** Сколько хватитъ силъ. *Ударив що сили. Гавкає на мир що сили.* Греб. 361. **Що мóга.** Сколько возможно. *Що мога бери, аби до́ніс.* 3) Который, рая, е. *Приходить до коня, що з мідною гривою.* Рудч. Ск. I. 104. *Замісила яйцями борошно, що назмітала.* Рудч. Ск. II. 2. Въ томъ-же значеніи: **що-він, що-вонá, що-вонó.** *Се колесо, що зверху пада на його вода.* Ном. *Ой чия то хата з краю, що я її не знаю.* Чуб. V. *Біда тій курці, що на ній сокола запрáвляють на лови.* Ном. *Не той пан, що надів жупан, а той, що в його щире серце.* Ном. 4) Если, когда. *Як же мені його звоювати, що я не знаю.* Рудч. Ск. II. 11. *Де вже ти мені поможеш, що у мене нема нічого.* Рудч. Ск. II. 21. *Чим то я завтра похмелюсь, що я всі гроші пропив?* Рудч. Ск. II. 21. 5) Такъ какъ. *У ярмарок єготілось піти, та й не знаю, чи що застану, що уже так нерано.* Рудч. Ск. II. 25. 6) Такъ что. *А во Йвана дочка да мені не рівна: ой як вийде за ворота—як та королівна, що з неї не стати, а ні розмовляти, тілько взяти, шапку зняти, на добрий-день дати.* Грин. III. 200. 7) За то что. *Бог нам дав, що ми такі бідні—то це нам щастя.* Рудч. Ск. II. 25. 8) Хотя, не смотря на то, что. *На улицю піде,—і то навчиться погано лаятись, що тут же й батько й мати, а то на чужині.* Г. Барв. 438. 9) Кое что, что нибудь. *Та і мені що перекинь.* Котл. Ен. III. 13. 10) Какъ только, лишь только. *Отто вискакує з води проклятий гród, і що розженеться против Кожем'яки, то він його булавою.* ЗОЮР. II. 30. 11) Всякій разъ какъ, всякій разъ когда. *І що вона плакала,—то купа срібла стоїть, а сама сліпа.* Рудч. Ск. II. 50. *Що пожене бичка пасти, то цілий день простить.* Рудч. Ск. II. 45. *Що в Бога служба, то пан-отець і звелить усім навколішки припасти.* Кв. 12) **Що** за. Какъ, какой, какая, какое. *А що в лісі за тихо, тілько листя шелестить.* Чуб. *Що за людé?— Із Черкас.* ЗОЮР. I. 246. *Що то за пекло, що тепло?* Ном. № 199. *Що то за хороші, за молоді парубки.* МВ. II. 7. 13) **Що-нéбудь.** Что-нибудь. *Утни що-небудь про гайдамаків.* Шевч. 156. 14) Въ началѣ рѣчи часто значитъ: вотъ. *Що одним полем пішов Сомко Мушкет, а другим полем — Стецько Кукуруза.* Макс. *Що люде гуляють і роскошí мають, а я зарóбляю — нічого не маю.* Чуб. 15) **І що то.** Что значитъ. *І що то, подумаєш, на світі очі жіночки?... Няк од їх і не встережешся.* 16) При превосходной степени прилагательныхъ и нарѣчій для усиленія. **Що-найдýже.** Какъ можно сильнѣе. **Що-найперше.** Прежде всего. *Що-найдужчий, що-найгірший, що-найдорожчий. Що-наймолодший.* Шевч. 454. 17) При сравнительной степени нарѣчій: чѣмъ. *Що далі, усе вона хмурнійша—от мов хмара чорна.* МВ. II. 37. 18) При словахъ, выражающихъ понятіе о времени: каждый, еже.... *Що-вечора, що-ранку, то й надінеш новорранку.* Ном. № 11241. *Тужу ж я, тужу що-день, що-година.* Чуб. V. 21. *Що-дня і що-ночі.* Шевч. 6. *Що-місяця.* Чуб. *Не що-день Великдень.* Ном. № 5334. *Що-неділі.* Чуб. *Що-літа.* Чуб. *Що-рік, що-року.* Шевч. *Що-тижня.* Чуб. **Що-раз.** Всякій разъ, ежечасно. *А ти мене що-раз лякаєш снами.* К. Іов. 16. 19) **Що-на!** Что вотъ тебѣ! что ну! 20) **Що-гóді!** Что ну! *Таке болото на дворі, що гóді!* НВолын. у. 21) **Не що бо й що!** Вотъ томъ то и дѣло. *Не що бо й горе!* Въ томъ то и бѣда. Ном. № 2125. 22) **Що-що.** Что иное. *Що-що, а біда завсіше здибає.* Ном. № 2205. См. **Що.**

I. Щоб, бя, *м.*=**Щовб.** Вх. Лем. 487.

II. Щоб, щóби, *сз.* 1) Чтобы. *Старий заховавсь в стену на могилі, щоб ніхто не бачив.* Шевч. 9. *Щоб тебе у жито головою.* Ном. № 3263. 2) Если-бъ. См. Л. 15. *Щоб я тебе не любила, то б я тебе*

не будила. Чуб. V. *Ой щоб не ти, серце дівчино, то б я не був тута.* Чуб. 3) Хотя-бы. *Вітер—щоб дихнув, листя пов'яло.* Св. Л. 215.

Щовб, бу, *м.* **щóвба, би,** *ж.* Крутая верхушка горы, утесъ. Новгород.-Сѣверск. у. Гайсин. у. *Ходи бо гепь: став саме на щовбу гори – посунешся у провалля.* Могил. у. *Переверни туту високу гору, що на ні є на щовбі поставлений хрест.* Гн. I. 204.

Щовóвкнути, ну, неш, *гл.* Встрѣчено въ поговоркѣ: *Ніч така тиха—ніщо не щововкне,* т. е. не издастъ звука. Ном. № 589.

Щóгла, ли, *ж.* 1) Шестъ. *Уставши ж рано, на зорі, найшов, мов прапір Магомета, запаску з алого грезета на довгій щоглі у дворі.* Мкр. Г. 49. *Становили мички по долинах, вводили щоли по високих могилах.* ЗОЮР. I. 56. *Щогла або тичка—довгий дрючок, котрим тягнуть невід під льодом.* О. 1861. XI. 116. *Перш рубаємо ополонки та й спускаємо невід на щоглах.* О. 1861. XI. 115. 2) Мачта. *Стоїть корабель: сам золотий, щогли срібні.* Рудч. Ск. II. 80. 3) Часть узды: переплеты, соединяющіе **перечілок** съ переніссю. Вас. 160.

Щóглик, ка, *м.* Ум. отъ **щоголь.**

Щóгликтий, а, е. Многомачтовый. *З щоглистими кораблями палає Скутара.* Шевч. 59.

Щоголь, гля, *м.*=**Щиголь.** Вх. Пч. II. 10.

Щоденний, а, е. Ежедневный; насущный. К. Псал. 69. *Щоденна лайка та докори.* Мир. ХРВ. 268. *Щоденна пропасниця.* Міус. окр. *Щоденні потреби.* Левиц. *Хліб наш щоденний дай нам сьогодні.* Єв. Л. XI. 3.

Щоденник, ка, *м.* 1) Дневникъ. 2) Ежедневное изданіе. О. 1862. IX. 108. *Недавно в одній листі празького щоденника „Народні листи" чехи на ввесь світ оголосили свої гріхи.* О. 1862. IX. 25.

Щоденно, *нар.* Ежедневно. *Я щоденно тебе славив.* К. Псал. 160.

Щóка, кú, *ж.* 1) Щека. *За скоки обібю і щоки.* Ном. № 12479. 2) Бокъ топора. Сим. 24. Ум. **Щóчка.** *Сльози на щічках.* МВ. II. 10.

Щóкати, каю, еш, *гл.* Говорить що. Вх. Зв. 84.

Щóкатий, а, е. Полнощекій.

Щóлба, би, *ж.*=**Щовба.**

Щолопóк, пкá, *м.* Верхушка, макушка. *Вихватившись, як на щолопок.* Ном. № 7575. *Почувалав на щолопок гори довідатись, що там діється.* Полт. г. Ум. **Щолопóчок.** *Почепила квітку на голову на щолопочку.* Рк. Левиц.

Щомісячний, а, е. Ежемѣсячный.

Щóпки, ків, *м. мн.* Стебли. Угор.

Щорічний, а, е. Ежегодный.

Щорічно, *нар.* Ежегодно.

Щось, *мѣст.* 1) Что-то. *Чує щось душа, та мені не каже.* Ном. № 377. *Це щось заїзже.* Г. Барв. 209. *Чимсь його вдарив. Показав їй на ніс, що як навмисне був чимось замазаний.* Св. Л. 106. 2) Что-нибудь. *Бог за працю міє щось дати.* Ном. № 72.

Щот, ту, *м.* Счетъ. *Копійка любить щот.* Ном. № 9922.

Щóти, тів, *м. мн.* Счеты. *На щотах класти знали.* Котл. Ен.

Щотúна, ни, *ж.* и пр.=**Щетина** и пр. К. ЧР. 371. МВ. II. 13.

Щóтник, ка, *м.* Ариѳметикъ. Желех.

Щóтниця, ці, *ж.* Ариѳметика. *Арихметикою або щотницею зветься така наука, що навчає без помилок щитати (лічити).* Кон. Ар. 1.

Щотúчий, а, е. Ариѳметическій. Желех.

Щотувáти, тýю, еш, *гл.* Считать. *Стали вони гроші щотувати.* Борз. у.

Щочáсний, а, е. Ежечасный. *Се, кажу, моя душа щоденна, щочасна вживалася.* МВ. II. 100.

Щочéня, нáти, *с.* Щечка. *Сама біленька, свіженька, щоченята червоніють* О. 1862. VIII. 17.

Щувак, ка, *м.*=**Соловей.** Вх. Уг. 277.

Щудлáк, ка, *м.* Пт. Hypsibates himantopus.

Щýка, ки, *ж.* Щука, Esox lucius. Браун. 29. *Ой ти, щуко бистра, бери окуня з хвоста.* Ном. № 4250. Ум. **Щýчка, щýчечка.**

Щýлити, лю, лиш, *гл.* 1)—**очі.** Прищуривать глаза. 2)—**вýха.** Прижимать уши.

Щýлитися, люся, лишся, *гл.* 1) Ежиться. *Не дурко той бідній її чоловік так щулився в закутку.* Левиц. I. 464. 2) Щуриться. Черном. *Пан Хоцінський позіхав, щулився на канапі.* Левиц. I. 182.

Щýкати, кáю, еш, *гл.* Травить. Литин. у.

Щýпа, пи, *ж.*=**Щука.** Вх. Пч. II. 19.

МУЕ. I. 46. Ум. **Щупачо́к.** *На, жінко, щупачка, звари хоч юшки дітям.* **Грин.** II. 191. *Вигулькнув щупачок на широкій річці.* Чуб. V. 262.

Щупаки́в, кова, ве. Принадлежащій щукѣ-самцу. *У щупаковій голові є такі кісточки.* ЕЗ. V. 179. *Коли в щупаковім череві знайдуть рибу ще свіжу.* ЕЗ. V. 178.

Щупачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ щупак.

Щупела́, ла́ти, *с.*=**Щучка.** *А в мене* (у рибалки) *тільки пара щупелят, а то все один уюн наголо.* Сим. 150.

Щу́плий, а, е. Невзрачный, щуплый, худой, тонкій. *Був на одльоті хуторок, було в нім щупле будування.* Котл. Ен. *Щуплий колосок.* НВолын. у. *Щуплий чоловік.* НВолын. у.

Щупла́вий, а, е=**Щуплий.**

Щупни́й, а, е. Недостаточный, незначительный? *Купне—щупне.* Ном. № 10482.

Щу́пта, ти, *ж.* Щепотка. *Щупта солі.* НВолын. у.

Щу́пати, таю, еш, *гл.* Дотрагиваться, касаться. Вх. Зн. 84.

Щур, ра́, *м.* 1) Крыса, Mus rattus и Mus decumanus. ЕЗ. V. 83. Св. Л. 221. Вх. Пч. II. 6. *Не ззість його ніщо: ні миші, ні, щури.* 2) Птица: стрижъ, Hirundo riparia. *Сидить, як щур в горах* Ном. № 1353. *Що то таке: чи щур, чи горобець маленький?* Греб. 394. 3)=**Щир.** Вх. Пч. I. 8. Ум. **Щу́рик.**

Щурéць, рця́, *м.*=**Щир.** Вх. Пч. I. 8.

Щу́рик, ка, *м.* 1) Ум. отъ щур. 2) Насѣк. Amara (fulva). Вх. Пч. I. 5.

Щурій, рія, *м.*= **Щир.** Вх. Пч. I. 8.

Щура́, ра́ти, *с.* Птенецъ стрижъ. *Ой на дворі вутята.... а на хаті щурята.* Ив. 79.

Щу́ра́чий, а, е. 1) Крысиный. Желех. 2) Принадлежащій, свойственный стрижу. *Уся круча в щурячих норах.* Харьк. у.

Щу́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ щука.

Щу́чиї, а, е. Щучій, относящійся къ щукѣ. Чуб. I. 69; Ш. 434.

Щу́чин, на, не. Принадлежащій щукѣ. *Зуби щучини.* Мил. М. 55. *Щучина голова.* Рудч. Ск. I. 81.

Щу́чка, ки, *ж.* Ум. отъ щука.

Ю.

Юга́, гі́, *ж.* Родъ сухого тумана въ жаркій лѣтній день,—кажется, будто воздухъ смѣшанъ съ голубоватымъ дымомъ. *Юга—це Петро вівці жене.* Мнж. 157. *У юзі сонце бреде.* Черк. у. *Як юга повіє,—гречка уся пропаде.* Нѣжин. у. *Юга йде,—чи не горить де село, або що.* Черк. у.

Юга́с, са, *м.*=**Вівчарь**. Вх. Лем. 476, 487.

Югну́ти, ну́ ну́ш, *гл.* Побѣжать, махнуть. *Та знов югне з хати,—і слід загуб.* МВ. II. 10. *Югнем косити!*

Юд, юда, *м.* Рябина, Sorbus Aucuparia. Вх. Лем. 487. Ум. **Юди́к**. Вх. Лем. 487.

'Юда, ди, *м.* Родъ злого духа, нечистой силы. Шух. I. 43. *Нечистий дух-юда юдит християнина, аби один другого бив.* ЕЗ. V. 101.

Юде́й, юде́я, *м.* Іудей, еврей. *Доколи ви, юдеї, сліпо во дні ходите? Біг явився, воплотився,—ви его не́ видите.* Чуб. I. 180.

Юде́йство, ва, *с. соб.* 1) Іудеи, евреи. 2) Все іудейское, еврейское: жизнь, языкъ, литература. *Шкода ж нам у сей період шукати в тісному юдействі місця такому вільному, такому широму творові.* К. Іов. (Передмова). VII.

Юде́йський, а, е. Іудейскій, еврейскій. *Народився Ісус у Вифлиємі юдейському.* Ев. Мт. II. 1.

Юде́я, Юде́ї, *ж.* Іудея. *Архелай царює в Юдеї замість батька свого Ирода.* Ев. Мт. II. 22.

'Юдик, ка, *м.* Ум. отъ юд.

Юдина, ни, *ж.*=**Юд**. Вх. Лем. 487.

'Юдити, юджу, юдиш, *гл.* Подстрекать; искушать. *Нечистий дух Юда юдит християнина, аби один другого бив.* ЕЗ. V. 101. См. **Під'юджувати**.

Юж, южа́, *м.*=**Вуж**. Вх. Пч. II. 17.

Юзе́фок, фка, *м.* Раст. Hyssopus officinalis. Вх. Пч. I. 10. ЗЮЗО. I. 125.

'Юлавий, а, е. Слабосильный; обезсилѣвшій. *Син мій ізмалку чогось собі такий юлавий.* Черк. у. *Він—человік хворий: так зразу юлавий зробиться і паде.* Екатеринос. у.

Юла́с, са́, *м.*=**Юлиця**. В чѣчено въ пѣснѣ. *Ой не виходь на юлицю, на юлас.* Мил. 95.

'Юлиця, ці, *ж.*=**Вулиця**. *Юлиця-охітниця та до сліз доводить.* Ном. № 12561. *Улетів сокіл із юлиці в двір.* Маркев. 65. Ум. **Юлонька, ю́лочка**. *Чом юлонька не широкая?* Чуб. III. 158. *Та піду я юлочками.* Мил. 194.

Юн, юна́, *м.*=**В'юн** 1. *Крутиться, як юн в ополонці.* Посл.

Юна́к, ка́, *м.* 1) Молодой человѣкъ. *Виймов юнак із-за лугу і долину переходе.* Щог. В. 41. 2) Молодецъ, удалецъ. Чуб. V. 954. К. ЧР. 117. *Він був юнак уродливий.* К. ЧР. 103. *Од нас, козаки, од нас, юнаки, ні один ляшок не скрився.* ЗОЮР. II. 253. *І старий заплакав, як побачив на коневі такого юнака.* Шевч. 250.

Юна́цтво, ва, *с.* 1) Молодечество, удальство. *А добрий юнак, о, добрий! Один хиба Кирило Тур йому в юнацтві рівня.* К. ЧР. 117. *Покиньте се дурне юнацтво і розійдіться по домах.* Котл. Ен. IV. 51. 2) соб. Молодцы, удальцы. *Обгорнуло кіш юнацтво.* К. МБ. XI. 142.

Юна́цький, а, е. 1) Принадлежащій юнаку. 2) Молодецкій, удалой. Желех.

'Юпка, ки, *ж.* Верхняя одежда: а) мужская: родъ полукафтанья изъ домашняго, болѣе тонкаго, сукна, въ талію, со складками и со стоячимъ воротникомъ. Чуб. VII. 419. Въ Харьковщинѣ юпка изъ болѣе тонкой матеріи, напр. **китайки**. (Парубки),

попідголовавшись любенько, понадівали хто нову свиту, хто китаєву юпку, хто ще батьківський, хоч і старий, та жупан. Кв. І. 23. б) женская: по покрою похожа на корсе́тку, но длиннѣе и съ рукавами, иногда на ватѣ. КС. 1863. V. 282. Въ роменскомъ у. женскій нагольный полушубокъ. Вас. 154, 155. Ум. **'Юпочка.** *Приходила і ся туди в червоній юпочці бабвій.* Котл. Ен. І. 19. *А дівочам уся волечка: за юпочку да на улочку.*' Чуб. Ш. 59.

Юпчи́на, ни, *ж.*=**Юпка.** Г. Барв. 112. *Ухопила юпчину і рачісінько поскала овечат.* Г. Барв. 380.

'Юрба́, би, *ж.* Толпа, гурьба. Рудч. Чп. 257. *Коло хати, перед ганочками, сидить юрба людей. Посередині килим, а на килимі плящки, чарки і всяка страва.* К. ЧР. 63. *Прощайся з юрбою твоєю.* Котл. Ен. Ш. 24. *Юрбою йшли.* Черн. у. **Ум. 'Юрбочка, юрби́ця.** *Було тут військо волонтирі та всяких юрбиця людей.* Котл. Ен. IV. 56.

'Юрда, ди, *ж.*=**Вурда 1.** *Пироги, вареники з юрдою.* Харьк. у.

Юрди́ка, ки, *ж.* Вѣдомство имѣній одного какого либо владѣльца. Чуб. VI. 98, 200, 217.

'Юрик, ка, *м.* Родъ ласточки: Cypselus apus. Вх. Лем. 487.

Юри́ста, ти, *м.* Юристъ. *Дере коза лозу, а вовк козу, а вовка мужик, а мужика пан, а пана юриста, а юристу чортів триста.* Чуб. I. 304. *Юриста завзятий.* Котл. НП. 388.

'Юричок, чка, *м.* Ум. отъ **'юрик.**

Юрли́вий, а, е. Живой, проворный. *Дочка.... гнучка, юрлива, молода.* Котл. Ен. IV. 15.

'Юрма, ми, *ж.*=**Юрба.** *Народу юрма там стояла.* Алв. 92. *Людська юрма усе поле вкрила.* К. ЧР. 327. См. **'Гурма.**

'Юрода, ди, *об.* 1) Юродъ. *Добре я знаю свого юроду.* К. ЧР. 142. 2) **'Юроди справляти.** Юродствовать. Кролев. у.

Юроди́вий, а, е. Юродивый. *Схаменіться недолюдки, діти юродиві!* Шевч. 211.

Юро́дство, ва, *с.* Юродство. *Хиба не знаєш юродства запорозького?* К. ЧР. 107.

Юро́к, юрка́, *м.* 1) Родъ трубочки, сдѣланной изъ ствола бузины или другого дерева: когда мотаютъ нитки, сквозь эту трубочку пропускаютъ нитку и держа за юрок, сматываютъ.—такимъ образомъ нитки не рѣжутъ руку. Константин. у. Чуб. VII. 409. 2) Родъ колышка, употребляемаго при вязаніи сноповъ. *Йдуть на ниву хоць не рано- серпом голит, юрком в'яже.* Грин. Ш. 639. 3) Пт. Fringilla, montifringilla, вьюрокъ горный. Вх. Пч. II. 11.

'Юрєвський, а, е. Относящійся къ дню св. Юрія (23 апр.). **'Юрєва вода.** Вода, набранная въ день св. Юрія съ соблюденіемъ особыхъ обрядовъ и употребляемая въ знахарствѣ какъ цѣлебное средство. Мил. М. 13.

'Юрта, ти, *ж.*=**Юрма.** АД. II. 148. *У росправу зійшлись всі юртою.* Полт. *Як кинеться чабан-Степан.—а де ж його юрта?* КС. 1882. VIII. 386.

'Юртатися, тається, ався, *гл.* Двигаться, ерзать. *Чи ти кріпко держися?—Кріпко держу.—А чого ж колода юртається?* Мелитоп. у. Слов. Д. Эвари.

Юртува́ти, тую, ши, *гл.* Волновать, возмущать. *Козак людей юртув темний, хижий, п'яний.* К. МБ. Ш. 253. *Юртує розум.* К. ПС. 56.

Юртува́тися, тується, ався, *гл* Суетиться, возиться, сбиваться въ кучи. *Я звійшов у хату і бачив, що тут ті юртуються біля неї, зняли з вірьовки....* Екат. у. *Щось він там дуже юртувався.* Мир. ХРВ. 274. *Юртується той гад, лазить одно на одного.* Грин. Изъ устъ нар. 147.

'Юрчик, ка, *м.* Стебелекъ? *Просив хлопець розмайрину юрчик,— без віконце побала.* Грин. Ш. 228.

'Ютрення, ні, *ж.*=**Вутрення.** *Не почула рідна ненька, до ютрені йдучи.* Рудч. Чп. 137.

Юха́, юхи́, *ж.* 1) Супъ, ухá, вообще жижица въ вареной пищѣ. Вх. Уг. 278. *Юхи підсип, коли есть.* Ном. № 13363. *З дешевої риби і юха дешева.* Ном. № 10535. Чаще въ этомъ знач. употребляется ум. **юшка.** (См.). **Набра́тися чиєї юхи.** Усвоить чьи манеры, обычаи, духъ. *Школярської юхи набрався.* Ном. № 6096. 2) Кровь (презрительно). Желех. **Соба́ча юха,** употр. какъ бранное слово. *Як поп'ється, то йому не кажи ні злого ні доброго,—така собача юха.* ЗОЮР. I. 152.

'Юхварка, ки, *ж.* Родъ кушанья, сваренаго изъ картофеля, творога, тѣста и пр. Шух. I. 141.

'Юхт, ту, *м.*=**Юхта 1.** Шух.' I. 278.

'Юхта, ти, *ж.* 1) Юфть. КС. 1898. V.

279. Чуб. VII. 418. 2) Отверстіе въ стѣнкѣ печи, чрезъ которое чистятъ дымовую трубу, задѣлываемое вновь послѣ чистки. Канев. у.

Юхто́вий, а, е. Изъ юфти сдѣланный. *У юхтових чоботях.* Кв.

'Юхторити, рю, рить, *гл.* Суетиться? *Син спершу й не постерігав, чого мати так юхторить, як побачить якого удівця, або старого парубка, а далі й догадавсь, (що хоче заміж).* Грин. II. 166.

'Юхторитися, рюся, рився, *гл.* Стремиться, рваться? Норовить? *І куди вже вам юхторитись заміж,—он смерть за плечима.* Грин. II. 168.

'Юхторка, ки, *ж.* Инструментъ кожевниковъ: желѣзный цилиндръ, вращающійся на оси, оба конца которой прикрѣплены къ рукоятке; на цилиндрѣ по окружности кольцеобразныя нарѣзки, отчего при накачиваніи имъ конской кожи послѣдняя получаетъ видъ юфти. Сумск. у.

'Юшечка, ки, *ж.* Ум. отъ юшка.

Юши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* О крови: литься. *Кров юшить.* Мнж. 23. *Так з його юшить і пасока тече.* Г.-Арт. (О. 1861. Ш. 87). *З носів і уст юшила кров.* Котл. Ен. V. 68.

'Юшка, ки, *ж.* 1) Супъ (съ мясомъ, картофелемъ и пр.), уха (рыбная), вообще жижица въ вареной пищѣ. Маркев. 164. Чуб. VII. 439. *М'ясом хвалиться, а воно і юшки не їло.* Ном. № 2576. *Дешева рибка,—погана юшка.* Ном. № 10536. *А петрушку кришу в юшку.* Шевч. 244. *П'ять казанів стояло юшки.* Котл. Ен. II. 11. **Юшки москóвської ухватúв.** Баловствомъ занимается. Ном. № 2927. 2) Сокъ растенія. Борз. у. Ум. **'Юшечка.** Чуб. V. 1159.

Я.

Я, *мѣст.* Я. *Я од людей чула.* МВ. II. 9. *Дитина мені хвора.* Камен. у. *Нам Бога ме вчить, як хліб родить.* Ном. № 35.

'Яведь, дя, *ж.* Ябеда. *З пірцем ходить та яведи за чвертку горілки пише.* О. 1862. V. 23.

'Яведникъ, ка, *м.* Ябедникъ. О. 1862. VIII. 21.

'Ябко, ка, *с.*=**Яблуко**. *Гей в саду червоні ябка.* Гол. I. 305.

Ябли́чко, ка, *с.* Колѣсная чашка, patella. Вх. Зн. 84.

'Яблінка, ки, я́бліночка, ки, *ж.* Ум. отъ яблінь.

Яблінча́, ча́ти, *с.*=**Яблунька**. *З мого яблінчати вирви собі вовоч.* Гн. II. 38.

'Яблінь, лоні, *ж.*=**Яблуня**. Драг. 410. Ум. 'Яблінка, я́бліночка. Драг. 410. Гн. II. 242.

'Яблуко, ка, *с.* 1) Яблоко. *Сушаться на сонці грушки й яблука на тичках тоненьких.* МВ. II. 36. 2) Родъ орнамента на писанкѣ. МУЕ. I. 200. Ум. **'Яблучко**. *Було личко, як яблучко, стало—як ожина.* Мет. 253.

Яблуне́вий, а, е. Свойственный, принадлежащій яблонѣ. МУЕ. I. 175. *Пахне в саду яблуневим цвітом.*

Яблуни́на, ни, *ж.* 1) Яблоня, одна яблоня. *Не клич—яблуникa, золотая верховина.* Мил. Св. 9. 2) Яблоневое дерево.

Яблунни́, ня, *с. соб.* Яблони. *Саме яблуння у садку.* Черк. у. *Садок той увесь був заріс вишенням, сливняком і ряснимі грушамі і яблунням.* О. 1862. VIII. 15.

'Яблунь, ні, *ж.*=**'Яблуня**. Вх. Пч. II. 35.

'Яблунька, ки, *ж.* Ум. отъ яблуня.

'Яблуня, ні, *ж.* Яблоня. *Яка щеп, така яблуня.* Ном. № 7142. Ум. **'Яблунька**. *Посажу коло хатинки на спомин дружині і яблуньку, і грушечку.* Шевч. 693.

'Яблучко, ка, *с.* 1) Ум. отъ **яблуко**. 2) Родъ орнамента въ размалевкѣ глиняной посуды: круглыя точки, кружки величиной въ серебряный пятачекъ. Вас. 184.

Яблучко́вий, а, е=**Яблуневий**. *Та й на мою головоньку білий цвіт упав: вишневий, черешневий додолочку, яблучковий, грушковий на головочку.* Мил. Св. 16.

'Яблушний, а, е. Яблочный.

'Яблушник, ка, *м.* Яблочный квасъ. МУЕ. I. 110.

Ябча́нка, ки, *ж.* Родъ кушанья изъ сваренныхъ яблокъ. *Ябчанку варять з яблук, котрі уперед обирають.* МУЕ. I. 101.

'Яведрик, ка, *м.*=**Явида**. Желех.

'Явида, да, *м.*=**Чорт**. Шух. I. 149.

Яви́ти, ся, *гл.* См. **Являти, ся**.

'Явір, я́вора. *м.* Яворъ, Acer Pseudoplatanus L. Ант. 4. *Над Дунаем явір зелененький.* Мет. 260. Яворъ—символъ козака въ пѣсняхъ. *Стоїть явір над водою, в воду похилився, на козака пригодонька, козак зажурився.* Нп. Ум. **Яворе́ць, я́ворин, яворбч, яворонько**. О. 1861. XI. Св. 44. *Пішла лисичка у лісок, аж бачить, рубають люде яворці.* Рудч. Ск. I. 13. *Яворе-яворику, тонкий, зеленький.* Чуб. III. 87. *Од піду я лісом-бором да й стану я під явором: яворонько зеленький, пропав мій вік молоденький.* Грин. III. 177.

Явірка, ки, *ж.* ? *У зеленій полонинці, в зеленій явірці—жени, мила, коровиці, я пожену вівці.* Гол. IV. 488.

'Явкати, каю, єш, *гл.*=**На́явкати**. Фр. (Желех.).

'Явки, *мн.* Въ выраженіи: у явки—ви-

дімо, явно. *В яєки горілки не дають, а чогось же він та там стремить.* Г. Барв. 288.

Явкотіти, хочу́, ти́ш, *гл.* Пищать, визжать. *Дітей лякають, кажуть, що дід забере у ліру, бо це діти так у лірі явкотять.* Подол. г.

Явле́ний, а, е. Явленный, чудесный. *Явлена ікона.* Грин. I. 62. **Явле́на вода́.** Крещенская вода, освящаемая въ день Богоявленія Господня, 6-го января. Черн. у. *Помагаєш, вода явлена, очищаєш.. вода явлена....* Маркев. 89.

Явля́ти, ля́ю, єш, сов. в. **яви́ти, явлю́, я́виш,** *гл* Являть, явить, показывать, показать, предъявлять, предъявить. *Старший брат Ігнатів помер, чумакуючи, в дорозі, і про те нігде не явлено і не записано.* К. ДС. 5. *Набрав він у припіл (жару) та й радіє, що явлено йому чудо таке: не горить поля.* Г. Барв. 458.

Явля́тися, ля́юся, ється, сов. в. **яви́тися, явлю́ся, я́вишся,** *гл.* Являться, явиться, показываться, показаться. *Він явився Марії.* Єв. Мр. XVI. 9. *Як тобі, Оксано, і в наше село явитись? Тебе засміють, закиркають.* Кв. I. 218.

'Явний, а, е. Явный, извѣстный, очевидный. *Явне зробилось ім'я його.* Єв. Мр. VI. 14.

Явнісінький, а, е. Совершенно явный, совершенно очевидный.

Явнісінько, *нар.* Совершенно явно, совершенно очевидно. *Озирнув Іван навкруги себе і йому явнісінько стало, що Остап не в труні лежить, а живе собі, мов чернець той, у келії.* Грин. I. 288.

'Явно, *нар.* Явно, очевидно. *Ніколи він не міг явно ввійти в город.* Єв. Мр. I. 45.

Яворе́ць, рця́, *м.* Ум. отъ явір.

'Яворик, ка, *м.* Ум. отъ явір.

'Яворин, на, *м.*=**Явір.** *Під зеленеським яворином.* АД. I. 136.

Яворі́на, ни, *ж.* 1)=**Яворин**=**Явір.** *На долині яворина хоче похилиться.* Мет. 16. 2) Яворовое дерево. *Тешуть явір, тешуть явір, тешуть яворину, молодому козакові та на дубовину.* Грин. III. 280.

Яворо́вий, а, е. Принадлежащій явору, сдѣланный изъ явора. *Сімечки мої яворові, будете неметені.* Мет. 214. *Яворовий хоромисел.* Мет. 50.

Яворо́к, рка́, я́воронько, ка, *м.* Ум. отъ явір.

Яга́, ягá, *ж.*–1) Яга. *Баба-яга, костяна нога. Така баба-яга, костяна нога, що на мідному току молотить, москалів робить.* ЗОЮР. II. 51. 2) Злая баба, яга. *У сусіди опросилась до такої ж, як сама, яги.* Г. Барв. 188.

Ягі́вка, ки, *ж.*=**Гагілка.** Вх. Зн. 84.

'Ягідка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ ягода. 2) мн. Раст. Daphne Mezereum L. ЗЮЗО. I. 121.

'Ягідник, ка. *м.* Раст. Fragaria vesca L. ЗЮЗО I. 178.

Ягідни́ця, ці, *ж.* Собирающая ягоды. *Пішла наша ягідниця по ягоди, та щось довго нема,—чи не заблудила в лісі.* Зміев. у.

'Ягідонька, ки, *ж.* Ум. отъ ягода.

'Ягли, лів, *мн.*=**Ягниця.** Мнж. 168.

'Яглиця, ці, *ж.* Раст. Aegopodium podagraria. Мнж. 168. Анн. 11. *Молода, як у спасівку яглиця,*—т. е. старая.

Ягня́, (нів, мі́), *мн.* Родъ кушанья. *Готова страва вся стояла.... ягня і до софорку кури.* Котл. Ен. V. 14.

Ягня́тися, ня́ться, ня́шся, *гл.* Рожать ягнятъ.

Ягни́ця, ці, *ж.* 1) Овца молодая. *Поглядає, як вовк на ягницю.* Ном. № 8773. 2) Названіе маленькаго и слабаго вола. КС. 1898. VII. 47. Ум. **Ягни́чка.**

Ягни́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ ягница. Овечка въ первую зиму. Вас. 198. *Родилися бички, телички, чорні ягнички.* Чуб. III. 451. 2) Особый родъ бросанія палки въ игрѣ плаз. Ив. 18.

Ягни́чник, ка, *м.* (Выговаривается: єгни́чник). Пастухъ ягнятъ у гуцуловъ. Шух. I. 190.

Ягну́сик, ка, *м.* „Крупное монисто съ дукатами". Павл. 68.=**Ёдиус**

Ягня́, ня́ти, *с.* 1) Ягненокъ. *Я пас ягнята за селом.* Шевч. 404. 2) Агнецъ. *Я посилаю вас, як ягнят між вовки.* Єв. Л. X. 3. Ум. **Ягня́тко, ягня́точко.** *Пити ягнятка скачуть, поки матір бачуть.* Ном. № 9366. *Із степу перекотиполе рудим ягняточком біжить.* Шевч. 431.

Ягня́тина, ни, *ж.* Мясо ягненка. Желех.

Ягня́тко, ка, ягня́точко, ка, *с.* Ум. отъ ягня.

Ягня́тник, ка, *м.* Пастухъ ягнятъ. Вх. Зн. 84.

Ягня́чий, а, е. 1) Свойственный, при-

надлежащій ягненку. *У нашого дяка ягнячий голос.* Нѣжин. у. 2) Сдѣланный изъ шерсти или овчины ягненка, поярковый. *Ягняче руно.* Вас. 198. *Ягняча пряжа.* Вас. 170. *Сива шапка, сива шапка, а пояс ягнячий.* Грин. Ш. 680.

'Ягі́дця, **дя**, *с. соб.* Ягоды. *Ягідця в садку такого,—аж гілля гнеться.* Полт.

'Ягі́дка, **ки**, *ж.* Ум. отъ ягода.

Ягі́дни́к, **ку́**, *м.* Стебли, кусты клубники или земляники. Вх. Пч. I. 10. Желех. *Ягіднику багато, а ягід нема.* НВолын. у.

'Ягі́донька, **а́гідочка**, **ки**, *ж.* Ум. отъ ягода.

'Ягода, **ди**, *ж.* 1) Ягода. *Нема над рибу линину, м'ясо свинину, ягоду сливину, а дівку Марину.* Ном. № 7523. *Молода й хороша, як ягода.* МВ. II. 64. 2) мн. Мускулы на лицевыхъ скулахъ. Конст. у Ум. **'Ягі́дка**, **я́гідонька**, **я́гідочка**. Мил. 161. *Як ягідку, як яташечку кохала....* Шевч. 504. *Дівка, як ягідка.* Ном. № 8430. **Ягідна** употр. какъ ласкательное для женщины. *Моя голубко сизокрила, моя ти ягідко!* Шевч. 504.

Ягода́нка, **ки**, *ж.*=**Черешня́нка**. МУЕ. I. 101.

'Яґрост, **ту**, *м.*=**Агрус**. НВолын. у.

Ядвіча́к, **ка**, *м.* Птица Turdus pilaris, сѣрый дроздъ. Вх. Лем. 487.

Ядре́чко, **ка**, *с.* Ум. отъ ядро.

'Ядре́рний, **а**, **е**. 1) Зернистый. Желех. *Як цупкий колосок, то й жито не ядерне.* 2) Здоровый, крѣпкій, плотный. Желех. *Ядерний огірок.* Черк. у. 3) О почвѣ: плодородный. *Тим тут гарно буряки поросли, що ядерніша земля,—більше зажившу малось.* Черк. у. 4) Свѣжій, холодноватый. *Ядерний вітер; ядерна ніч.* Канев. у. 5) О рѣчи: связный, основательный. Желех. См. **Ядряний**, **ядрений**.

'Ядре́ність, **ности**, *ж.* 1) Зернистость. Желех. 2) Крѣпость, плотность. Желех. 3) Связность, основательность (рѣчи). Желех.

'Ядре́рно, *нар.* 1) Крѣпко, плотно. Желех. 2) Свѣжо, холодновато. *Ядерно вночі.* Канев. у. 3) Связно, основательно (сказать). Желех.

Ядре́рце, **ця**, *с.* Ум. отъ ядро.

'Ядре́ний, **а**, **е**. 1)=**Ядряний 1**. 2)=**Ядряний 2**. Нѣжин. у. *Весна була ядрена.* Черниг.

Ядрени́стий, **а**, **е**=**Ядряний 1**. Чуб. III. 385. *Да вроди, Боже, густее жито, колосистее, ядреністее.* Грин. III. 19.

'Ядре́но, *нар.* Свѣжо, холодновато. *Ядрено сьогодні було вранці.* Нѣжин. у.

Ядро́, **ра́**, *с.* 1) Зерно (хлѣбное), сѣмячко (мясистаго плода), зерно орѣха. Чуб. III. 452. *Роди, Боже, жито, пшеницю: у полі ядро, а в домі добро.* Маркев. 1. *Але він не посадив фісо: сховав під язик їдно ядро яблоньове.* Гн. I. 15. 2) Завитокъ овчины. *Благá на ядрó*—„слабая овчина съ палой овцы". Вас. 153. 3) Ядро, testiculus. Вх. Лем. 488. Ум. **Ядéрце**, **ядéречко**. *Ой ори, синку, широку нивку, та посіємо яру пшеницю, та уродиться зелене стебельце, зелене стебельце, золоте ядерце.* Чуб. III. 465. *Роскушу горішок та вийму ядерце.* Нп. *Ядеречко у житові ще м'якеньке.* Волч. у.

Ядра́ний, **а**, **е**. 1) Зернистый, крупнозернистый. Чуб. III. 241. *Ой добра ніч, широкеє поле, жито ядрянеє.* Мет. 322. 2) Свѣжій, холодноватый. *Ніч тиха, ясна і ядряна.* Черниг. См. **Ядрений**, **ядерний**.

'Ядýха, **хи**, *ж.*, Чаще во мн. ч. **ядýхи**. Удушье. Желех.

Ядýшливий и **ядýшний**, **а**, **е**. Страдающій удушьемъ. НВолын. у. Рк. Левиц. Подол. г.

Яéчко, **ка** *с.* 1) Ум. отъ **яйце**. 2) Котóве, котúче яéчко. Родъ растенія. Конст. у. Лохв. у.

Яéчниця, **ці**, *ж.*=**Яєшня**. МУЕ. I. 105.

Яéшенька, **ки**, *ж.* Ум. отъ **яєшня**.

Яéшний, **а**, **е**. Яичный *Яєшний білок.* Полт.

Яéшник, **ка**, *м.* Грибъ, Agaricus caesareus. Вх. Пч. II. 28.

Яéшня, **ні**, *ж.* 1) Яичница. Ном. стр. 282, № 461. *Спрягти яєшню.* 2) Шутливо: разбитыя яйца. *Нéс коробку яець побíля Івана та й побив їх чисто, танцюючи, і сам, як чортяка, убрався в яєшню.* Драг. 341. **Побúти**, **зíмáти** на (в) **яéшню** кого. Сильно избить. Котл. Ен. Ш. 69. *Но хто лишь в город показався, того в яєшню і поб'ють.* Котл. Ен. V. 72. Ум. **Яéшенька**. *Хто ж тобí, як я, яєшеньку зготує?* Морд. Пл. 133.

Яз, **я́зу**, *м.*=**Їз**. Прилуц. у. *Піде рано-рано, яги позаставляє, духи позакриває, в'юнів, карасів наловить.* Г. Барв. 54.

'Язвина, **ни**, *ж.* Нора, ущелье, овражъ. Камен. у. Желех. Вх. Зн. 84.

'Яздра, дер, *с. мж.* Жабры. Вх. Лем. 488.

'Язе, *м.* Дѣтск. Языкъ. О. 1862. IX. 119.

Язи́к, ка́, *м.* 1) Языкъ (часть тѣла). *Що вимовим языком, того не витягнеш і волом.* Ном. № 1105. (Здѣсь ошибочно: **колом**). *Язик висолоплює.* Стор. I. 17. *Вивалив язик собака — душно.* Харьк. *Язиче, язиче! лихо тебе миче.* Ном. № 1103. **Ніхто́ тебе́ за язи́к не тя́г.** Никто тебя не принуждалъ говорить. **Прикуси́ти язика́.** Замолчать. Ном. № 1126. Въ томъ же значеніи: **укуси́тися за язи́к.** *Мені слова промовити не вільно при батьку: тілько каменусь,—усі моргають і кивають, що треба мені за язик укуситися.* МВ. II. 86. *Щоб тобі язик усох!* Бранчивое пожеланіе. К. ЧР. 184. **Нена́че язико́м** кобе́а слизала́. Пропало безслѣдно. *Я погорів, уся худібонька пропала, неначе язиком корова ізлизала.* Глѣб. **Нѣмій язи́к.** а) Скотина, животное. б) Дитя. в) Нѣмецъ, иностранецъ, баринъ (какъ говорящій на чужомъ языкѣ). *Там така пісня, що вже пан—нѣмий язик—та й той плакав.* Ном. № 9250. 2) Языкъ, рѣчь. См. **Мова**. *Зібралися до тебе усіх язиків люде.* К. (О. 1861. Ш. 6). 3) Народъ, національность. *Туди* (в Черноморію) *всякого языка находить.* Г. Барв. 329. 4) Языкъ, пѣвникъ, отъ котораго добываютъ необходимыя свѣдѣнія о непріятелѣ. К. ЧР. 142. *За Дунаєм та за річкою языка поняли: „Ой скажи нам, та турчине"....* Грин. Ш. 604. 5) Часть **бра́ного ключа́**, состоящаго изъ двухъ пластинокъ: на концѣ болѣе длинной прикрѣплена такъ, что можетъ свободно двигаться, короткая, которая и называется **языком**. Шух. I. 94. 6) Рыба=**Язь**, Leuciscus idus. Вх. Пч. II. 19. Ум. **Язи́чок**.

Язи́катий, а, е. Болтливый. *Языката баба.*

Язи́чник, ка, *м.* Раст. Ophioglossum vulgatum L., безплодная вал. ЗЮЗО. I. 130.

Язи́чок, чка́, *м.* 1) Ум. отъ **язик**. *Помовчи, язичку, кашки дам.* Ном. № 1108. *Язичку, язичку! маленька штучка,—велике лихо робити.* Ном. № 1104. 2)=**Кощок**. Шух. I. 229. 3) мн. Раст.: а) Plantago lanceolata. Вх. Пч. I. 12. б) Veronica longifolia L. ЗЮЗО. I. 141.

Язі́ба́ба, би, *ж.* 1) Вѣдьма. Вх. Уг. 278. См. **Яга, язя**. 2) Гусеница Bombux rubi. Вх. Уг. 278.

Язівець, вця́, *м.* ? *Ми з моєю саме до язівця доходили, вертались з Лубень.* Сим. 238.

'Язь, я́зя, *м.* 1)=**Яз**. Г. Барв. 471. 2) Рыба: Leuciscus idus. Вх. Пч. II. 19. Idus melanotus. Браун. 28.

Язю́к, ка́, *м.*=**Язь 2**, Leuciscus idus. Вх. Пч. II. 19.

'Яся, я́зі, *ж.* 1)=**Язюк**=**Язь 2**. Leuciscus idus. Вх. Пч. II. 19. 2)=**Гадюка**, Pelias berus. Вх. Пч. II. 17. ЕЗ. V. 95. 3) Злая баба. *То язя з пекла родом.* Ном. № 2900.

'Яй! *межд.* 1) Выражаетъ удивленіе. Желех. 2) Выражаетъ боль. Желех.

'Яйкати, каю, аш, *гл.* Кричать яй, жаловаться, охать. Желех.

'Яйко, ка, *с.*=**Яйце**. *Твоя бабка і моя бабка продавали разом яйка.* Ком. Пр. № 1027.

Яйкотіти, кочу́ ти́ш, *гл.*=**Яйкати**. Желех.

Яйце́, ця́, *с.* 1) Яйцо. *Носиться, як курка з яйцем.* Посл. *На яйцях спечений.* Рудч. Ск. II. 2. 2) Яичко (въ половыхъ органахъ). 3) мн. **Яйця**. Родъ игры въ мячъ, который катятъ по вырытому въ землѣ ряду ямокъ; въ ту ямку, въ которой остановится мячъ, бросаютъ камешекъ, называемый **яйце́**. КС. 1887. VI. 461. 4) **Чо́ртове яйце́**. Неразвитой грибъ, Phallus impudicus. ЗЮЗО I. 131. 5) **Коти́ні я́йця**. Раст. Glechoma hederacea L. ЗЮЗО. Ум. **Яєчко**. *На Похвалу пташя позвалиться первим яєчком.* Ном. № 425.

Як, *нар.* 1) Какъ. *Вода чиста, як сльоза.* ЗОЮР. I. 147. *Добре, як у Бога за дверима.* ЗОЮР. I. 147. *О, як болить моє серце, а сльози не ллються.* Котл. НП. 339. *Як вас маємо звати?* Харьк. *Як ти підеш, що такий дощ?* Харьк. *Як крикну я: брешеш!* Стор. М. Пр. 47. *Як дам ляща тобі я в пику, то тут тебе лизне і чорт!* Котл. Ен. I. 83. *Як глянув господарь і зо зла аж посинів.* Глѣб. **Як на ім'я.** Какъ по имени, какъ зовутъ. *Забулась, як на ім'я того пана.* МВ. I. 138. **Як ся ма́єш?** Какъ поживаешь? *Здоров, Еоле, пане-свату! ой як ся маєш, як живеш?* Котл. Ен. I. 7. **Як ось.** Какъ вотъ, вотъ и. *Тут тілько що перемолився Ежей і рот свій затулив, як ось із неба дощ полився.* Котл. Ен. II. 33. **Як ма́є бу́ти.** Какъ быть должно. *Набігла луля,*

як має бути. НВолын. у. Як.... так.... Какъ.... такъ.... *Як діди і батьки наші робили, так і ми будемо.* Ном. № 688. *Як у воді не без чорта, так у великого пана не без жида.* ЗОЮР. І. 146. **Як же.** а) Какъ же. *Як же твого брата звуть?* б) Да какъ, ужъ какъ. *Як же зчепились вони,—така буча здилася, що ледві розняли їх.* МВ. II. 185. в) А какъ. *Як же вмер паволоцький полковник,.., він вийшов.* К. ЧР. 15. **Як то?** Какъ? (восклицаніе удивленія). *Як то? ти не хочеш свого робити? Як то при нарвчіи:* какъ. *Як то сумно було в нас у хати!* МВ. II. 45. **Як-ся=Якось.** *Дита він як-ся ласкаво і грізно.* МВ. II. 125. **Як небудь.** Какъ нибудь. *Як небудь достати його.* Рудч. Ск. I. 7. **Як мога.** Изо всѣхъ силъ. *Як мога швидче утікай.* Котл. Ен. III. 19. 2) Какъ будто, будто бы. *Еней тогді як народився.* Котл. Ен. I. 11. Въ томъ же значеніи: **як би.** *Пійшов на свято не ясно, а як би потай.* Єв. I. VII. 10. *Вона стоіть,— от як би вона, без згадки і думки, разом перед яким дивом опинилась.* МВ. II. 90. 3) Если. *Правду старий співа, як не бреше.* Шевч. 154. **Як би.** Если бы. *Як би не Біг,—стоб нам поміг.* Ном. № 10. *Як би знала, що покиче,—була б не любила; як би знала, що загине,—була б не пустила.* Шевч 12. 4) Когда, во время. *Як були ми в його, бачили його брата.* Харьк. *Як же мені знать, который мені год? Як родився, то без пам'яти був; як ріс, то розуму не мав; а як уже до розуму дойшов, тогди б то й лічить, та багацько літ уплило.* ЗОЮР. I. 146. *Це було за царя Горошка, як людей було трошка.* Посл. 5) Чѣмъ, нежели. *Йому більше, як сто год.* Екат. **Що**.... то.... Чѣмъ.... тѣмъ.... *Що далі, то більша дорожнета на хліб.* Харьк. 6) Лишь, только. *Більш мені на землі нічого не треба, як оця домовина.* Г. Барв. 212. 7) Смотря по, смотря какъ, смотря какой. *За юшкою подають звичайно капусту, а тоді — як у кого достаток.* Грин. Ш. 536. Въ томъ же значеніи: **як до.** *Чи дорогі воли на ярмарку?—Як до вола,—* т. е. смотря по тому, какой волъ. Полт. *Се як до чоловіка: один зробить, а другий ні.* 8) Чуть. *Та селом ідУ—як не плачу: кого люблю, то й не бачу.* Грин. Ш. 230. *Охвицер як волосся на собі не рве.* Г. Барв. 403. 9) Як.... як.... (повторение). И.... и.... какъ...., такъ и.... *Як день, як ніч,—раз-у-раз тупаю та працюю.* Г. Барв. 193. *У тій горниці стіл стоіть і на йому як пити, як і їсти.* Мнж. 25. 10) **Як ка́жете?** Что вы говорите? Ум. **'Яке́ньки.**

'Яке́ньки, *нар.* Ум. отъ як.

'Яке́нький, а, е. Ум. отъ який.

Яки́й, яка́, яке́, *мѣст.* 1) Какой. *Як же я, каже вовчик, вирубаю, коли я не знаю, якого дерева?* Рудч. Ск. II. 7. *Який їхав, таку й стрів.* Ном. *Який сей світ великий, ненс!* МВ. II. 8. *Який вас враг сюди натравив?* Котл. Ен. I. 16. *Якого біса він дочку засмучує?* Г. Барв. 479. 2) Который. *До кого ж я пригорнуся і хто приголубить, коли тепер мена того, який мене любить?* Котл. НП. 340. 3) Нѣкоторый. *Сьогодні ще сховає* (гроші) *там, а через який час політочть їх і перехова у друге місто.* Грин. II. 143. 4) Одинъ, тотъ, другой, иной. *Зараз всі і потаскались чого хотілося шукать: якому меду та горілки, якому молодиці, дівки, оскому щоб з зубів зігнать.* Котл. Ен. III. 8. *Дивлюся: в могилі усе козаки: який безголовий, який без руки, а хто по коліна неначе одтятий.* Шевч. 563. 5) Какой нибудь. *Роспитує: чи нема де якого нетяги?* Рудч. Ск. II. 9. *Іэлізу на яке небудь дерево та перекочую, щоб звірюка яка не напала на мене.* Рудч. Ск. II. 157. *Піде замолотить коробку, а ще й зажмеио якого снопа.* Г. Барв. 435. Въ томъ же значеніи: **який небудь, який таний.** Желех. 6) **Не який.** Не большой, не очень большой, не великъ. *Не яку худобу має, а живе в достатком.* Мир. Н. 13. *На рік надія не яка.* Мкр. Г. 61. Ум. **'Яке́нький.** Лебед. у.

Яки́йсь и яки́йся, яка́сь, яке́сь. Какой то. *Один суддя був у якомусь городі.* Єв. Л. XVIII. 2. *Якийся дивний чоловік з його був.* МВ. II. 21. *Якусь тобі він казань скаже.* Котл. Ен. II. 38.

Яки́кати, ка́ю, еш, *гл.* Куковать. См. **Кува́ти.** *Сивая зазулейка якикає, аж ся зеленейка дубровойка розлігає.* Гол. I. 169.

'Яки́л, я́кола, *м.* Дятелъ. Мнж. 3. Ум. **'Яки́лко.** Мнж. 4.

'Яки́р, я́коря, *м.* Якорь. *Судно.... якір кинуло на дно.* Мир. Г. 43. Ум. **Яко́рёць.**

'Яки́т, я́коту, *м.* Крикъ. гамъ. *Том якіт такий зчинили діти.* Волч. у. См. **Яко́тіти.**

'Яклити, я́клю, ли́ш, *гл.* Клянчать, выпрашивать. Ном. № 12153.

'Яко, *нар.* Какъ. Употр. преимущ. въ выраженіи: **яко мо́га**. Изо всѣхъ силъ. См. **Як**. *Бѣжи, яко мога; щоб там ні кричало,—не оглянься.* Шевч. 16.

Якови́й, **á**, **é**. Какой, каковой, какого рода. *Якова нива, таково й насіння.* Ном. № 71143.

Якови́тий, **а**, **е**=**Яковий**. *Чи суха пшениця?—Яковита є: і суха й сира.* Прилуц. у.

Яково́, *нар.* Какъ, каково. *Яково тобі у замужжі?* МВ. (О. 1862. Ш. 68). *Яково буде,—побачимо.* МВ. (О. 1862. Ш. 38).

Яковóсь, *нар.*=**Якось**. *Та добре було, та добре було та під турчином жити, та яковось, та яковось за невіру служити.* О. 1862. VIII. 28.

Якóго, *нар.* Сколько, какъ много. *Бач, якого багато в мене грошей.* Рудч. Ск. I. 73. *Якого тут людей!* МВ. II. 96.

Яконо́м, **ма**, *м.*=**Економ**. Рудч. Ск. I. 167. *Оглянуться назад себе, аж якономі їде. Не дóїздже до ланочку, батіг роспускає.* Грин. Ш. 635.

Якономі́я, **мії**, *ж.*=**Економія**. *У нашого пана аж три якономії та все здорові.* Славян. у.

Якоре́ць, **рця**, *м.* 1) Ум. отъ **якір**. 2) мн. **Яко́рці**. Колючки растенія Tribulus terrestris. Мнж. 194.

'Якоска, **я́коскай**, *нар.*=**Якось**. *Якоска Бог даст.* Вх. Лем. 488. *Якоскай иншак.* Вх. Уг. 278.

'Яко́сь, *нар.* 1) Какъ то. *Чудно якось діється між нами.* Шевч. 102. *Якось сумно, ніби мати покинула хату.* Шевч. 111. 2) Какъ то, разъ какъ то, однажды. *Царівна та пішла якось на річку купатись.* Рудч. Ск. II. 29. *Якось приходить він до мене. Раз якось хмара наступила.* Гліб. 3) Какъ нибудь. *„Як же, каже, не плакать, що батько загадав нам з жінками на бенькет прийхать.... Як я тебе повезу?“ —Не плач, каже, лягай та спи: якось поїдемо.* Рудч. Ск. II. 102.

Якоті́ти, **якочу́**, **тíш**, *гл.* Галдѣть, кричать (о дѣтяхъ). *Якотять діти.* Лубен. у. См. **Ячати**.

Якура́т, *нар.*=**Акурат**. Желех. *Неси обідати, щоб якурат сонце було у полудень.* Грин. I. 120.

Якура́тне, *нар.*=**Якурат**. *Якуратне в той час прийшов він до мене.* Винница.

Ялáх, **ха́**, *м.* Корыто для кормленія собакъ, находящихся при стадѣ. О. 1862. V. Кух. 38, 39.

Ялéць, **яльця́**, *м.* Рыба.: а) Alburnus lucidus. Шух. I. 24. б) Leuciscus vulgaris. Вх. Пч. II. 19. Ум. **'Яльчик**. Вх. Пч. II. 19.

Яли́на, **ни**, *ж.* 1) Ель. ХС. VII. 435. Рудч. ЧП. 216. Ном. № 10113. *Посадили над козаком явір та ялину.* Шевч. 32. 2) Ялина=Ялинник. Угор. Ум. **Яли́нка**, **яли́ночка**. *Як врізав дощ! Стояла збоку ялинка, сів я під нею.* Драг. 187. *Ой злетів пугач на ялиноньку.* Рудч. Чп. 143.

Яли́нка, **ки**, *ж.* 1) Ум. отъ **ялина**. 2) Длинный шестъ съ желѣзнымъ наконечникомъ, которымъ упираются съ барокъ на Днѣпрѣ, идя противъ теченія. Мнж. 194. 3) Раст. Equisetum arvense L. Вх. Лем. 488.

Ялинни́к, **ка́**, *м.* Ельникъ, еловый лѣсъ. Желех.

Яли́новий, **а**, **е**. Еловый. *По воду вийде все з відерцями.... із коромислами та ялиновими.* Грин. Ш. 164.

Яли́нонька, **ки**, *ж.* Ум. отъ **ялина**.

Яли́ти, **ялю́**, **ялúш**, *гл.*=**В'ялити**. Мил. М. 49. *Біле тіло в'ялити, а червону кров пити.* Мил. М. 65.

Ялúтá, **тів**, *мн.* Внутренности, *Поможи мені Бог небесний.... вишептати* (уроки).... *із в'язей, із плечей, із грудей, із ребер, із ніг, із животів, із ялитів.* (Заговоръ). Мнж. 152.

Яли́цевий, **а**, **е**=**Ялиновий**. Вх. Лем. 488.

Яли́ця, **ці**, *ж.*=**Ялина 1**. Гол. Ш. 431. *Ялиця стогне й шелестить.* Млак. 107. Ум. **Яли́чка**.

Яли́чка, **ки**, *ж.* 1) Ум. отъ **ялиця**. 2) Раст. Equisetum arvense L. Вх. Пч. II. 31.

'Яличник, **ка**, *м.* Скупщикъ скота? *Тепер та корова, що треба було рублів сорок заплатити, більш не дадуть яличники, як рублів десять.* Гоголь. Простакъ. (О. 1862. II. 39).

Яліве́ць, **яловéць**, **вця**, *м.* Можжевельникъ, Juniperus communis L. ЗЮЗО. I. 125. *Треться мнеться та й птиця коло деревця яліця.* Гол. IV. 285. *Курився для духу яліовець.* Котл. Ен. I. 19.

'Ялівка, **ки**, *ж.* Нетель, неплодная корова, корова, не имѣвшая еще теленка. Рудч. Ск. I. 142. Ум. **'Яліво́чка**.

Яліви́к, **ку́**, *м.* 1) Молодой скотъ, гулевой скотъ, неплодныя коровы, овцы.

Вх. Пч. II. 5. 2) Птица Turdus pilaris. Вх. Пч. II. 15.

Ялівцьо́вий, а, е. Еловый. Гн. I. 74.

Ялівча́, чáти, *с.* Теленокъ. Вх. Лем. 488.

Ялове́ґа, ґи, *ж.* Безплодная овца. Вх. Пч. II. 6. См. Єлове́ґа.

Ялове́ць. См. **Ялівець.**

'Яловий, а, е. 1) Безплодный (о скотѣ), гулевой. *Ялова кобила.* Вас. 197. *В убогого одна корова, та-й та ялова.* Мнж. 169. *Ялові воли.* Полт. *У ялової корови молока не випросиш.* Ном № 5246. 2) Безплодный (о почвѣ, растеніи). Ромен. у. *Ялова земля не нагодує, а сама їсти просить* (т. е. нуждается въ удобреніи). Ком. Пр. № 525. *Яловий лопух.* Борз. у. 3) Не употребляющійся. *Яловий міст*—мостъ черезъ который не ѣздятъ. Ком. Пр. № 11397. **Ялова заставна у млині.** Тотъ шлюзъ, который употребляется только иногда для спуска воды, а не для работы. Черк. у.

Яло́вий, а, е=Ялиновий. *Будуй, мати, дім яловий.* Гол. I. 99.

'Яловиця, ці, *ж.* 1)=**Ялівка.** Вх. Пч. II. 5. 2) У кожевниковъ: сырая коровья кожа. Вас. 157. 3) Въ свадебномъ обрядѣ такъ называется курица, убиваемая безъ ножа (закалываемая собств. иеромъ въ голову), жаримая, украшаемая и съѣдаемая, при чемъ поются пѣсни. (Въ этомъ обрядѣ курица собств. замѣняетъ телку, когда то въ такомъ случаѣ убивавшуюся). МУЕ. Ш. 159—164.

'Яловичий, а, е. Коровій (рогъ, кожа и пр.); изъ коровьей кожи. Вас. 158—163. *Яловичі чоботи.* Гол. Од. 15.

'Яловичина, ни, *ж.* Говядина. Харьк., Екат. *От і подали борщ, а з борщу яловичину покришили опіяла на дерев'яній тарілочці, посолили та й брали по кусочку.* Кв.

Яловіти, вію, ѣш, *гл.* 1) Оставаться дѣвственной или безплодной (о самкѣ скота). Нѣжин. у. 2) Оставаться не вспаханной (о землѣ). Нѣжин. у.

Яловни́к, кý, *м.* Раст. Thalictrum angustifolium Jack. ЗЮЗО. I. 138.

Яло́ва, ви, *об.* 1) Засаленный, испачканный человѣкъ. 2) Медлительный человѣкъ. *Бач, яка ялова.* Ном. № 10956.

Яло́зити, ялóжу, ялóзиш, *гл.* Смазывать или пачкать чѣмъ либо жирнымъ. *Ялозили все смальцем губи.* Котл. Ен. Ш. 49.

Яло́зитися, жуся, зишся, *гл.* Испачкиваться во что либо жирное; тереться около чего-либо. *Ну чого б се я коло такої нечисті ялозився?* Прилук. у.

Яло́зний, а, е. ? *Ялозний человік.* Ном. № 10956. *Що не кажіть, а це діло дуже ялозне.* Полт.

Яломо́к, мка́, *м.* 1) Войлочная шапка, сваляная на сукональнѣ изъ овечьей шерсти. Ном. № 12222. Вас. 156. Чуб. VII. 413.

'Яльчик, ка, *м.* Ум отъ ялець.

'Яма, я́ми, *ж.* 1) Яма. *Викопав у клуні велику яму.* Рудч. Ск. I. 62. *Вовки яму вирили да й жиють собі.* Рудч. Ск. II. 194. 2) Могила. *Хоч живий в яму лізь.* Ном. № 2076. *Вродила мама, що не приймє й яма.* Ном. № 2074. *Не погубляй її й душі її, та й нас не пхай живих у яму.* Кв. *Живого б любила, другу б задушила, а до неживого у яму б лягла.* Шевч. 28. *Суниками, що придбала, спусти мене в яму.* Шевч. 14. 3) 'Ема. Погребъ. Шух. I. 109. 4) Часть ступи. См. Ступа 2, 3. Шух. I. 161, 162. Ум. 'Ямка. Рудч. Ск. I. 41. **'Ямочка.** *Завтра поранку викопаєм ямку і попа приведем, і в ямочку зигребем.* Чуб. Ш. 96.

Ямелúна, ни, *ж.* Омела, Viscum. Вх. Лем. 488.

Ямелю́х, ха, *м.* Свиристель европейскій, Bombycilla garrula. Вх. Лем. 488.

'Ямище, ща, *с.* Огромная яма. *Боїться пекла, ямища страшного.* К. МВ. II. 137.

'Ямка, ки, *ж.* Ум. отъ яма.

Ямкува́тий, а, е. 1) Подобный ямѣ, впалый. *Очі ямкуваті.* МВ. II. 191. 2) Покрытый ямами, ухабистый. *Ямкувата дорога, так трусько їхати.* Колч. у.

Ямли́ти, ямлю́, ли́ш, *гл.* Набирать, накупать. *Вписавсь в купці, ямлив товар: ледянку сіль і добру кримку, мед, віск, білугу, осетрину, полотна, сало і кав'яр.* Мкр. Г. 54.

'Ямочка, ки, *ж.* Ум. отъ яма.

Ямува́тий, а, е=Ямкуватий. *Дорога ямувата.* Камен. у.

Ямчúна, ни, *ж.*=**Яма**=**Ямка.** Желех. Ум. Ямчúнка.

'Янгел, ла, *м.*, **янгелик, ка, янгельський, а, е, янгеля́тко, ка,** *с.*, **янгеля́точко, ка,** *с.*=**Янгол, янголик, янгольський, янголятко, янголяточко.** МУЕ. Ш. 35. МВ. (О. 1862. Ш. 42).

'Янгол, ла и **я́нголь, ля**, *м.* Ангелъ. *Заснув він і бачить во сні: стоїть в головах янгол да й каже: „Не бійся нічого: Бог мене послав на землю боронити тебе“.* Рудч. Ск. II. 160. *Прилітає янгол: „Приспав Бог“...* Рудч. Ск. II. 154. Ум. **'Янголик**. Грин Ш. 48. См. еще **янгол**я, **янгол**я́тко, **янгол**я́точко.

'Янгольський, а, е. Ангельскій. *Янгольський голосок, та чортова думка.* Ном. № 2985.

Янголя́, **ля́тя**, *с.* Ангелокъ, ангельчикъ. Левиц. I. 78. Ум. **Янгол**я́тко, **янгол**я́точко. *А воно як янголятко.* Шевч. 74. *І має двоє діточок, як янголяточок.* Шевч. 515.

Яндила́ и **яндол**а́, **ли́**, *ж.* 1) Большая миска съ двумя ушами по краямъ. Вас. 181. Лебед. у. *Припав циган до маслянки, яндилу кінчає.* Рудан. I. 68. 2) Крышка для улья. Кіев. г. Подол. г. 3) Углубленіе на вершинѣ горы. *Там на горі яндола і терен росте у їй.* Лебед. у.

Яничáр, ра, *м.* Янычаръ. *На турків-яничар, на бідних невольників покликає.* АД. I. 209. *У туркені яничари і баша на лаві.* Шевч. 57. *Уже прийшли яничари!* — говорятъ, когда явятся дѣти и начнутъ шалить. Ном. № 9246. Ум. **Яничéнько**. *Турки-яниченьки.* АД. I. 119.

Яничáрка, ки, *ж.* Родъ ружья. *Для сильної армії своєї.... наклали повні гамазеї гвинтівок, фузій без пружин, булдимок, флинт і яничарок.* Котл. Ен. IV. 56.

Яничáрський, а, е. Янычарскій. *Не есть се нас шабля турецька порубала, не есть се нас куля яничарська постреляла....* АД. I. 258.

Яничéнько, ка, *м.* Ум. отъ **яничар**.

Яни́р, ра, *м.*=**Ваныкир**. Угор.

Яни́вський, кого, *м.* Названіе валета бубенъ при игрѣ въ хвальку. КС. 1887. VI. 465.

Янчáр, ра, *м.*=**Игнатник**. Вх. Зн. 84.

Янчáрка, ки, *ж.*=**Яничарка**. *Ухопив з плеча янчарку, приложився, випалив.* О. 1861. XI. 31.

'Япиня, ни, *ж.* Наросты на деревѣ. Мiусск. окр. *Бачите, які в осокора вітровини скрізь та япини.* Новомоск. у.

Япинува́тий, а, е. Покрытый наростами (о деревѣ). Мiусск. окр.

Япо́н, на, *м.* Японецъ. *Ходім дивитись: кажуть, на зборі з япона приведено.* Нѣжин. у.

I. Яр, я́ру, *м.* 1) Оврагъ, логъ. *Ой там по над яром козак сіно косить.* Мет. 17. *Побачив у тім яру хату.* Рудч. Ск. II. 188. 2) Раст.=**Гав'яр**, Acorus calamus L. Мил. М. 20. Ум. **Яро́к, яро́чок**. Рудч. Ск. II. 144. *Недалеко милий оре, ой там за ярочком.* Грин. Ш. 311.

II. Яр, я́ра, я́ре. См. **Ярий**.

'Ярва, ви, *ж.*=**Лярва**. Борз. у.

Ярча́к, ка́, *м.* Короткій тулупчикъ (у чабановъ), надѣваемый прямо на тѣло. Мнж. 194.

Яре́й, ре́я, *м.*=**Ярич**. Угор.

Яре́м, ярма́, *с.*=**Ярмо**. Желех.

Яре́мце, ця, *с.* Ум. отъ **ярмо**.

Яре́пуд, да, *м.*=**Єрепуд**. Желех.

Яре́пудів, дова, ве. Бранное слово: проклятый. *Яре́пудів перевертень.* О. 1861. Ш. 88. См. **Єрепудин**.

Яре́тичий, а, е=**Єретичий**. Рудч. Чп. 101. Мет. 454.

Яре́ць, ярця, *м.*=**Ячмінь**, Hordeum. Вх. Пч. II. 32.

Яри́за, зи, *м.* Ярыга, низшій служитель для разсылки и пр. *Тільки ляха-Бутурлака не рубайте, между військом для порядку за яризу військового зоставляйте.* АД. I. 215.

'Ярий, а, е. (Краткая форма: **яр**). 1) Весенній, яровой. *Ярий дуб*—дубъ, распускающійся весной. Камен. у. *Там дівчина з чорними очима яру пшеницю поле.* Грин. Ш. 242. См. **Ярий**. 2) Молодой. *Я коза яра.* Ном. № 9265. *Яра пчілочка.* Грин. Ш. 7. **'Ярий віск**. Бѣлый воскъ отъ пчелъ перваго лѣта. Под. г., Черк. у. *Свічечку яро воску засвітили.* Кв. 3) Зеленый? *Яра рута.* Грин. Ш. 276. *Ти те зернятко посади, виросте з його верба яра.* Рудч. Ск. II. 45. 4) Полный силъ, страстный, пылкій. *Стар, та яр.* Ном. № 8698. Бранное выраженіе: *Чорт ярої баби.* Ном. № 3557. 5) Пылающій. *Подай, сину, райські ключі, яре пекло одомкнути.* Чуб. Ш. 444. Ум. **Яре́ньний**. *Яренька пчілка.* Чуб. Ш. 40.

Ярина́, ни́, *ж.* Яровой хлѣбъ, яровые посѣвы, яровое поле. *Ішла дівка яриною,— ярина леліє.* Нп. *Ой орав милий у ярині.* Чуб. Ш. 167.

Яри́нний, а, е. 1) Яровой. 2) О деревьяхъ: всякое лиственное дерево, кромѣ поздняго дуба. *Яровий ліс.* Лохв. у.

Яри́тися, ярі́лся, ри́лся, *гл.* Пылать (объ огнѣ). Вх. Лем. 488.

Яри́ця, ці, *ж.* 1) Яровая пшеница.

МУЕ. I. 120. *Яриця-пшениця.* Грин. Ш. 50. *Та наорали, та насіяли пшениці-ярищі.* Рудч. Чп. 225. 2) Родъ ягодъ (по объясненію, помѣщенному у Чубинскаго: земляника). *До бору, тетюрко, до бору, там тобі сосни з вибору, там тобі вода з криниці, там тобі ягоди ярищі.* Чуб. IV. 668.

Яри́ч, ча, *м.*=**Їжак.** Вх. Пч. II. 6. См. Яре́й.

Яри́щечок, чка, *м.*=**Ярок.** *Ой там за яром, за ярищечком била Хима Явдокима собі нищечком.* Грин. Ш. 657.

'Ярість, я́рости, *ж.* Страстность, пылъ, половая возбужденность. Черниг.

Яріти, ярію, ещ, *гл.* Сверкать, блистать. Фр. (Желех.). *Дві зіроньки ярили алмазом уночі.* Мдзк. 28.

'Ярка, ки, *ж.* 1) Молодая годовалая овца. Вас. 198. *Що тобі буяри привезли: чи вівцю, чи ярку?* Мил. Св. 58. 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 34. Ум. **'Ярочка.**

Ярки́й, а́, е́. 1) Страстный (въ половомъ отношеніи). *Яркий чоловік, ярка жінка.* Камен. у. См. Ярий. 2) Острый, хорошо рѣжущій. *Ярка коса.* Черк. у.

'Яркість, кости, *ж.* Мужское сѣмя. Черк. у.

Ярково́ий, а́, е́. Относящійся къ ручью, изъ ручья (о водѣ и пр.). *Яркова вода.* Вх. Уг. 278. *Леп.... в воді намочить (тиждень в яркові воді, а два в студяній).* Вх. Уг. 249.

Яркува́тий, а, е. Овражистый. *Яркувате поле зеленіє молодими хлібами.* К. (Хата, 135).

Ярма́к, ка. *м.*=**Ярмарок.** Гол. II. 713.

'Ярмалок, лку, *м.* и пр.=**Ярмарок** и пр. Чуб. II. 370.

Ярмарко́вий, а, е. 1) Ярмарочный. *День ярмарковий.* О. 1862. IX. 67. 2) Пріѣхавшій на ярмарку. *Ярмаркові скрізь складаються на ніч.* О. 1862. IX. 66. *У саму глуху північ, як іще всі і ярмаркові коло возів.... спали....* Кв.

Ярмаркува́ти, кую́, еш, *гл.* Продавать или покупать на ярмаркѣ, торговать на ярмаркахъ. *Народ буде ярмаркувати.* ЗОЮР. I. 138. *Він було не прибає, а втеряє, ярмаркуючи.* МВ. II. 21.

'Ярмарок, рку, *м.* Ярмарка. *У ярмарок поганого нічого нема—усе хороше.* Ном. № 14056.

Ярмарчи́ще, ща, *с.* Мѣсто, гдѣ собирается ярмарка, ярмарочное мѣсто. *Там було ярмарчище, то всякого сміття було там.* Екат. у.

Ярмі́с и ярмі́с, су, ярмі́в, зу, *м.* 1) Способъ, средство. Вас. 213. *Уже ж можно якийсь ярміс прибрати.* Черн. **Знахо́дити, учиня́ти ярмі́с.** Давать ладъ, порядокъ, находить, что нужно сдѣлать. *Заносили до Ядохи накраденє, награблене добро, а вона вже сама знаходила йому ярміс.* Мир. ХРВ. 166. *Доти старець плохий, поки собаки не обступлять, тоді ярміс найде і палкою обганяється.* Ном. № 4224. *Но те Юнока повернула і в голові так ковзнула, щоб зараз учинить ярміз.* Котл. Ен. II. 25. 2) Предлогъ. *І про що вони так довго балакають?—А вони вже знайшли ярмис для балачки.* Переяс. у. *Як діти встрянуть не в своє діло, то їм кажуть: О, знайшов уже ярміс!* Конст. у.

Ярмі́вка, ки, *ж.* Родъ шапки. *На мні шличок-ковпачок; то ж не ковпачок,—шовківка, то ж не шовківка,—ярмівка.* Чуб. IV. 195. См. **Ярмі́лка.**

Ярмі́лка, ки, *ж.*=**Ярмулка.** Черк. у., НВольн. у.

Ярмі́с. См. **Ярмис.**

Ярмо́, ма́, *с.* 1) Ярмо. Kolb. 1. 67. Части его: верхняя пластина, лежащая на шеѣ у воловъ: ча́шовина, нижняя подъ шеей—**підгі́рля,** соединяютъ ихъ двѣ **снізки,** а съ наружной стороны запираются шеи воловъ двумя же **заво́зами;** къ чашовинѣ посредствомъ **привію** прикрѣпляется деревянное плетеное кольцо—**наблу́чка,** надѣвающееся на дышло. Чуб. VII. 405. Рудч. Чп. 250. Чашовина посрединѣ подбивается желѣзной **підковою,** а **підгірля** называется также **підши́йок; снізки** прикрѣпляются къ чашовинѣ наверху затягачами или **заволічками,** кожанымъ или веревочнымъ, иногда же вмѣсто затягача къ **снізок** продѣвается **кілочок;** наблучка къ дышлу прикрѣпляется **притиною.** Рудч. Чп. 250. Гудульскія названія: чашовина=плечѣ, підгірля=підгорниця, снізок=смик, занози=**зані́зки,** наблучка=**живе́ць** (желѣзное кольцо) или **ро́скрут** (изъ нарѣзаго дерева); живець къ дышлу (тяж) прикрѣпленъ **притя́качем.** Шух. I. 165. Прикрѣпить ярмо къ дышлу—**ярмо́ нарва́ти.** Рудч. Чп. 97. *Гне шию, як віл у ярмо.* Ном. № 1293. *Іти неначе у ярмо*—крайне неохотно итти. Ном. № 5095. 2) Ключица. Ег. Уг. 278. 3) Иго. *Роскувать козак сестру*

свою не хоче, сам не соромиться конать в ярмі у ляха.... Шевч. 160. Ум. **Ярéмце.** АД. I. 53. *На них* (волах) *яремці все тисові.* Гол. II. 17, См. еще **Єрмо.**

Ярмýлка и **ярмýрка, ки,** *ж.* Ермолка. *Бються жиди ярмулками.* Ном., стр. 301, № 378 *Стоїть рубе жиденя у чорній ярмурці.* Рудан. I 61.

Ярнúк, ка, *м.* Раст. Galanthus nivalis. Вх. Пч. II. 31.

Ярнúця, ці *ж.*=**Ярнúна.** *Як я* (дощ) *перейду три рази на ярь.... возрадуються жита, пшениці, жита, пшениці і всі ярниці.* Гол. II. 9.

Ярнúй, я, е=**Весняний.** Вх. Уг. 278. См. **Ярий** 1.

Ярóк, ркá, *м.* Ум. отъ **яр.** 1) Овражекъ, канавка. 2) Ручей. *Ярок -тече.* Вх. Уг. 278. 3) Кровельный желобъ. Вх. Лем. 488.

Яропýдів, дова, ве=**Яропудів.** *Яропудів сину!* Ном. № 3572.

Яропýжий, а, е=**Яропудів.** Стор. М. Пр. 65.

Ярóта, ти, *ж.* Овечки и барашки возрастомъ до одного года. Одесск. у. О. 1862. V. Кух. 39.

Ярóтина, ни, *ж.* Шерсть годовалой овцы. НВолын. у.

Ярочкóвий, а, е. Сдѣланный изъ шерсти годовалой овцы. *Ярочкова свита.* О. 1861. XI. 26.

Ярóчок, чка, *м.* Ум. отъ **ярок.**

Ярóшка, ки, *ж.* Родъ растенія. О. 1862. IV. 72.

Ярувáти, ярýю, еш, *гл.* Быть въ любовномъ возбужденіи. *А той як коло дівчат яруе!* Черк. у. *В се время Юпитер підпивши, з нудьги до жінки підмощаєсь.... «Мов безсмертне яруе, роскошних ласк твоїх бажа».* Котл. Ен. VI. 35.

Яру́га, ги, *ж.* Большой овражъ, логъ (см. **яр**). *По степових балках та яругах.* Дещо.

Ярчá, чáти, *с.* Ягненокъ до года. Вх. Пч. II. 6.

Ярчáк, кá, *м.* Толпа, куча. *Так вони* (шалапути) *ярчаком собі і ходять, бо нас гаразд вони і не туляться.—Що то значить: ярчаком?—Значить: купами.* Павлогр. у. (Залюб.). *Риба так ярчаками і ходе.* Мнж. 194.

Ярчáний, а, е=**Яшний.** Вх Лем. 488.

Ярчáнка, ки, *ж.* 1)=**Ячмінка** 1. Вх. Лем. 488. 2) Порода грушъ, поспѣвающая одновременно съ ячменемъ. Вх. Уг. 278.

Ярчýк, кá, *м.* 1) Ягненокъ. Гол. Од. 39. 2) Собака съ волчьими зубами,—ее боятся нѣдьмы (нар. повѣрье). ЗОЮР. II. 38. *У мене є собака ярчук; у неї вовчі зуби,—її і відьми, і вовки бояться.* ХС. VII. 451. *Коли хочеш завести ярчуків, то треба сучку, як оцениться, вбить і цуценят всіх перебить, оставить одну тіки сучечку, та так аж до дев'ятих поколиній, а тоді вже дев'ята сучечка і наведе ярчуків.* Драг. 69.

Ярчýчка, ки, *ж.* Сука — ярчук. См. **Ярчук 2.** *А наша ярчучка, чоловіче, оценилася.* ХС. VII. 451.

Яръ, ярí, *ж.* 1) Весна. Ном. № 548. 2)=**Ярина.** *Як я* (дощ) *перейду три рази на ярь.... возрадуються жита, пшениці, жита, пшениці і всі ярниці.* Гол. II. 9.

Ярювáти, ярю́ю, еш, *гл.* Совершать весеннюю полевую работу, пахать и сѣять весной. Угор.

Ясá, си, *ж.* 1) Огласка, шумъ. *Ой, Хмелю,—каже,—Хмелику! вчинив єси ясу і поміж панами великую трусу.* ЗОЮР. I. 168. 2) Салютъ, привѣтствіе пальбой. *Із дванадцяти штук гармат грімали, ясу воздавали.* АД. I. 217. *Гостям лицарську ясу воздавмо—стріляємо.* Морд. Пл. 86.

Ясéлечка, чок, ясéлка, лок, ясельці (ясельця), лець, *мн.* Ум. отъ **ясла.**

Ясен, ясня, нé. Краткая форма отъ **ясний.** Мет. 162.

Ясенéць, нцю́ и **нця́,** *м.* 1) Раст. Dictamnus Fraxinella L. ЗЮЗО. I. 178. 2) Первый тонкій и прозрачный ледъ на прудѣ или рѣкѣ. К. П. Михальчукъ.

Ясенúна, ни, *ж.* Ясеневое дерево. *Ліс чорний та темний, грабина, як свічки, та ясенина.* Св. Л. 211. *Коло млина ясенина.* Грин. Ш. 385.

Ясенóвий, а, е. Ясеневый. Грин. Ш. 29. *Ясенове вугілля.* Грин. II. 38. *Дошки ясенові.* Щог. В. 50.

Ясенóк, нкá, *м.* Ум. отъ **ясень.**

Ясéнь, ня, *м.* Ясень, Fraxinus excelsior L. ЗЮЗО. I. 123. *Сичі в гаю перекликались та ясень раз-у-раз скрипів.* Шевч. 26. Ум. **Ясенóк.** *Гнеться, неначе молодий ясенок.* Кв.

Ясéтр, рá, *м.* Рыба Acipenser sturio. Вх. Пч. II. 18.

Ясúна, ни, *ж.* Шумъ, тревога, огласка. См. **Яса 1.** *Ви, панове молодці, кайданами не стучіте, ясини не учиніте, якого турчина в галері не збудіте.* АД. I. 214.

Яси́р, ру, *м.* 1) Плѣнные, добыча, состоящая изъ населенія, взятаго въ неволю. ЗОЮР. I. 102. К. ЧР. 428. 2) Толпа. *Вас такий ясир, що нігде й повернуться.* Борзна.

Яси́рити, рю, ри́ш, *гл.* Брать въ плѣнъ, въ неволю населеніе. *Орда.... ясирить, полонить.* К. ПС. 125. *Налетіла з Криму буря на село щасливе: гумна палять, хати граблять, ясирять, що живе.* К. МБ. X. 8.

Яси́рний, а, е. Относящійся къ ясиру. *Продав мене в ясирную неволю.* К. Бай. 59.

Яси́рник, ка, *м.* Плѣнный, взятый въ ясир. *Народе мій, ясирнику татарський.* К. XII. 58.

Яскрува́ння, ня, *с.* Плѣненіе, взятіе въ ясир. *Столітнє пращурів ясирування.* К. Да. 51.

Яси́ти, ящу́, яси́ш, *гл.* Сообщать. *„Брате мій рідний! уже хоч бий, тілько панові батьку не ясиш! Так що ж? у такого одмолишся? І нагаєм вибив, і кошовому з'ясував.* ЗОЮР. I. 160.

'Яси́к, ка, *м.* Маленькая подушка. Хотин. у.

'Яскір, (ра' кору'), *м.* Раст. Ranunculus. Вх. Шч. I. 12.

'Ясла, яслі́, *ж. мн.* 1) Ясли. *Ясла до коней не ходять.* Ном. № 4479. *Хиба ревуть воли, як ясла повні?* К. Іов. 13. 2)=Ясна. Пятигор. окр. Ум. Ясе́ла, ясе́лечка, ясе́льца. Чуб. III. 323, 337. *На Ордані тиха вода стала; там Пречиста свого сина купала, а скупавши, в шовковеє сповила, а сповивши, в яслах вложила.* Чуб. III. 324. *Був собі журавель да журавочка, наносили сіпця повні ясельця.* Г. Барв. 38.

Ясли́на, ни, *ж.*=**Ясла** 1. *Не тай Христа у яслині.* Грин. III. 27.

'Ясна, ясе́н, *ж. мн.* Десна. Камен. у., Черк. у.

'Яснúй, *а,* **ó.** Свѣтлый, блестящій, сіяющій, чистый, прозрачный. *Ясний, як сонечко.* Ном. № 13144. *Що любив і кохав, собі дівчину мав, як зіроньку ясну.* Мет. 24. *Погляд ясний.* МВ. II 14. *Очі ясні.* Ном. № 269. *Ясний день. Ясна вода.* Ном. № 9846. Эпитетъ: а) сокола: *ясний сокіл,* в) хорошо выпеченнаго хлѣба. *На столі лежав ясний да високий хліб.* К. ЧР. 39. *Наш коровай ясен був.* Мет. 162. в) свободы. *Та засійся, чорна ниво, волею ясною.* Шевч. 652. О человѣкѣ: со спокойнымъ и свѣтлымъ выраженіемъ лица. *Вона була спокійна та ясна.* МВ. II. 170. *Божий чоловік ясен був на виду, мов душа його жила не на землі, а на небі.* К. ЧР. 33. Ум. **Ясне́нький, ясне́сенький.**

Ясни́на, ни, *ж.* Свѣтъ отъ огня. Вх. Лем. 488.

Ясни́ти, ясню́, ни́ш, *гл.* 1) Дѣлать свѣтящимъ, полировать. Вас. 163. Рк. Левиц. *По сліду видно було, що у брички були нові шини на колесах, бо старі шини ясніять місто, а нова усе наче копа.* Екат. у. (Залюб.). **Хай зуби ясніть!** говорится о лошади, стоящей передъ пустыми яслями. Мнж. 171. 2) Объяснять, изъяснять. *Давай ясніти нам те баба— як і що і до чого,— аж набридла.* Новомоск. *Вона не ясніла всього, а так тільки сказала, натяком.* Павлогр. у. (Залюбов.).

'Ясність, ности, *ж.* Свѣтлость, блескъ, сіяніе. Драг. 329. *В костьолі така ясність.* Драг. 269. *Виходить кінь з місяцьом, така ясність від нього вдарила* Драг. 263.

Ясні́ти. нію, ніш, *гл* 1) Свѣтлѣть, дѣлаться свѣтлѣе. *На дворі ясніє. Тихо підняся місяць угору, змешаючись і ясніючи.* Левиц. I. 15. 2) Быть свѣтлымъ. *Грядущее сяйне тобі полудненм, теперешнє ясніти ме, як ранок.* К. Іов. 25.

'Ясно, *нар.* Свѣтло. *В хаті ясно, як серед дня.* Левиц. I. 52. Вмѣсто обычной ср. ст. **ясніше** въ одной пѣснѣ: **ясше.** *Ой ясно, красно, та куда сонінько сходит, ой ясше, красше куда, рідна матінка ходит.* Гол. III. 147. Ум. **Ясне́нько, ясне́сенько.**

Ясноба́рвий, а, е. Свѣтлаго цвѣта, свѣтлыхъ цвѣтовъ. Желех.

Ясновельмо́жний, а, е. Свѣтлѣйшій, сіятельный. (Титулъ украинскаго гетмана). *Базарі, де військо, як море червоне, перед бунчуками, бувало, горить, а ясновельможний, на воронім коні, блисне булавою,—море закипить.* Шевч. 149.

Ясновельмо́жність, ности, *ж.* Свѣтлость, сіятельство. (Титулъ украинскаго гетмана). Стор. I. 184.

Ясновише́нний, а, е. Красный. Левиц. Пов. 203.

Яснохо́втий, а. е. Свѣтло-желтый. *Стіни були помальовані ясноховтою барвою.* Левиц. Пов. 13.

Яснозеле́ний, а, е. Свѣтло-зеленый. *Яснозелена сукня.* Левиц. Пов. 288.

Ясновзрий, а, е=Ясноокий. Желех.

Ясноко́сий, а, е. Со свѣтлыми косами. Желех.

Ясномýха, хи, *ж.*=**Синьогрудка.** Вх. Пч. II. 12.

Ясноо́кий, а, е. Со свѣтлыми, блестящими глазами. *Андрійко був у мене повковидий, ясноокий, кучерявий.* МВ. II. 7. *Дівчина ясноока.* Млак. 47.

Ясносúній, я, е. Голубой. *Зося убралась в нову ясносиню сукню.* Левиц. I. 286.

Ясноті́, тѣ, *ж.* Свѣтлость, свѣтлые цвѣта, краски. Левиц. I. 461.

Ясночервóний, а, е. Свѣтло-красный. *Шия була обв'язана ясночервоною хусточкою.* Левиц. Пов. 288.

Ясокíр, кóру, *м.* Раст. Populus nigra. Вх. Пч. II. 34. См. **Осокір.**

'Ясонька и я́сочка, ки, *ж.*? *Оченьки, як ясоньки.* ЕЗ. V. 118. *Весела, як ясочка* (о дѣвушкѣ). Ном. № 8437. *Як ясочки грають Марусини очі.* Греб. 393.

'Ястер, ра, *м.* 1)=**Астрíб.** Вх. Пч. II. 8. 2) Раст. Aster chinensis L. ЗЮЗО. I. 113.

Ястребáня, ні, *ж.* Плохая курица, ястребу лишь годная. Фр. (Желех.).

'Ястріб и я́струб, ба, *м.* Ястребъ. Вх. Пч. II. 8. **Яструб великий, курячий=Шуліка.** Вх. Пч. II. 8. *Десь той яструб і залетів.* Мнж. 123. *Голуб... од ястріба ховався.* Рудч. Ск. II. 36.

Ястребня́, на́ти, *с.* Штенецъ ястреба. Сим. 200.

Яструбéць, бця́, *м.* Малый ястребъ. Вх. Пч. II. 9.

'Яструбíв, бова, ве. Принадлежащій, свойственный ястребу. *Його шикрокі рукава здавались яструбовими крилами.* Левиц. Пов. I. 351.

'Ясше. См. **Ясно.**

'Ятел и я́тіл, я́тла, *м.* Дятелъ. Грин. II. 4. *Ятіл прилетів.* Рудч. Ск. I. 155. *Де-де ятел добав, жовна фітькала, тпркала горлиця.* Св. Л. 2111. Ум. **'Ятлик, я́тличок.** *Ятлик і полетів.* Грин. I. 145.

'Ятер, ра, я́терь, ря и **я́тір, ра,** *м.* Рыболовный снарядъ: сѣть, натянутая на нѣсколько обручей, расположенныхъ другъ отъ друга на $^1/_2$—1 арш.; обручи постепенно уменьшаются въ діаметрѣ и сѣть съуживается, переходя въ глухой конецъ—**кутéць**; къ первому большому обручу прикрѣпляется другая воронкообразная сѣть, имѣющая на концѣ небольшое отверстіе (устенок) и входящая внутрь большого конуса, для чего закрѣпляется тоненькими веревочками къ глухому концу; впереди, у основанія, къ первому же обручу прикрѣпляется два **крила** изъ сѣти такой же вышины, какъ и основаніе. Браун. 18. Иногда крыло бываетъ одно, тогда на другомъ концѣ его помѣщенъ второй ятір, совершенно одинаковый съ первымъ. Харьк. у. Части ятеря галицкаго: внутренній конусъ—**суя́трик**, отъ **ятеря** идутъ два **крила**. Вх. Пч. II. 22. *Вони улізли у нтір, та вже й не вилізе* (щука). Рудч. Ск. I. *Усю торішню зіму рибалка ятером ловив в тій річці рибу.* Греб. 388. Ум. **Ятере́ць.** См. **Етір.**

Ятери́на, ни, *ж.* 1)=**Ятір.** 2) Сѣть, употребляемая для ятера. *Треба найти чорного кота та вмотати в ятерину.* Драг. 35.

'Ятни, йму, йметь, *гл.* Начинать, браться. *А як есь ня, мій миленький, нікую любити; яка ти ся пригодиця всяка находити.* Гол. II. 541. См. **Няти.**

'Ятися, ймуся, йметься, *гл.* Браться, начинать.—чого. Браться за что, предпринимать что. Желех.

Ялóся. Прилично, хорошо, красиво. Желех. *У мойого милейкого чорнов волося, коли іде горі селом,—дуже му ялося.* Гол. IV. 515. *Богачеві все ялосі.* Фр. Пр. 97. *Чи ялося свиням на росу ходити?* Ном. № 2480. См. **Нятися.**

'Ятіл, я́тла, *м.* См. **Ятел.**

'Ятір, ра, *м.* См. **Ятер.**

'Ятка, ки, *ж.* Базарная или ярмарочная палатка, балаганъ. *Нема тіх яток, що продають рідних маток.* Ном. № 9360. Ум. **'Яточка.** *Я куплю, я зроблю яточку під тином, торгувать, шинкувать буду чарочками.* Шевч. 182.

Ятлина́, на́ти, *с.* Дѣтеныш дятла. *Котик поліз на дерево, видрав там ятлята.* Рудч. Ск. I. 155. Ум. **Ятлина́тко, ятлина́точко.** *Ятлик і полетів. Лисиця скоріш до гнізда та за ятлинятко.* Грин. I. 145.

'Ятлик, ка, *м.* Ум. отъ **ятел.**

Ятря́к, ка́, *м.*=**Кільч.** Вх. Пч. II. 22.

Ятря́стий, а, е. Который легко **ятри**ться. Камен. у. *В мене тіло не ятристе,—хутко гоїться.* Подол. г.

'Ятрити, я́трю, рить, *гл.* Растравлять (рану).

'Ятри́тися, рюся, ри́лся, *гл.* О ранѣ: растравляться, воспаляться, гноиться. *Ятриться виразка.* Черн. у.

Ятрі́вка, ки, *ж.* Жена мужнина брата. Рудч. Ск. II. 143. МУЕ. III. 171.

Ятрі́вчин, на, не. Принадлежащій женѣ мужнина брата. *Ятрівчина свита.* Харьк.

Ятро́ха, хи, *ж.*=**Ятрівка.** Желех.

Ятря́ний, а, е. Объ огнѣ: сильно пылающій. *Ятряний огень.* Вх. Зн. 84.

'Ять, (ві, *ж.* **і).** Родъ рыболовнаго снаряда (во не ятір). Уман. у.

'Яфини, яфин, *ж. мн.*=**Афини.** Вх. Зн. 1.

Яфинни́к, ка́, *ж.* Раст. черника, Vaccinium mirtillus. Вх. Пч. II. 37. См. Афини, афини.

'Яфири, яфир, *ж. мн.*=**Яфини**=**Афини.** Вх. Лем. 188.

Яфирни́к, ка, *м.*=**Яфинник.** Вх. Пч. II. 37.

Яхі́дний, а, е=**Єхідний.** *В старої яхідної баби десять чортів сидить, та ще й на двадцять сідала гуляють.* Ном. № 9057. *Прибігла фурія із пекла яхіднійша од всіх відьом.* Котл. Ен. IV. 35.

Яхі́дство, ва, *с.*=**Єхидство.** Котл. (Желех.)

Ячи́ти, ячу́, ячи́ш, *гл.* 1) Кричать по лебединому. АД. I. 253. *Піди ти степом по над Дніпром, послухай ти, чуро: чи то гуси кричать, чи лебеді ячать.* АД. I. 248. 2) Кричать, шумѣть (о многихъ людяхъ). АД. I. 216. *Ви, турки-яничари, помаленьку ячіте, мого вірного клюшника не збудіте.* АД. I. 213. *Через поле чуть глухий гомін, ячать здалеку людські голоси.* К. ЧР. 314. *Уже пізно, а й досі діти ячать.* Лебед. у. См. Якотіти.

Ячме́нник, ку и **ячменичок, чку.** *м.* Ум. отъ ячмінь.

Ячмінне́ць, нцю, *м.* Ум. отъ ячмінь.

Ячмінсько, ка, *с.*=**Ячмінище.** Вх. Зн. 84.

Ячмі́нка, ки, *ж.* 1) Ячменная солома. Хотин. у. 2) Порода картофеля. МУЕ. I. 101.

Ячмі́нний, а, е=**Ячний.** *Ячмінний колос.* Ном. № 471. *Ячмінне зернятко.* Чуб. III. 250.

Ячмі́нник, ка, *м.* 1)=**Волібрюх.** Вх. Пч. II. 10. 2) Въ-загадкѣ: собака. Ном., стр. 294, № 122.

Ячмінни́ця, ці, *ж.*=**Ячмінка** 1. Вх. Лем. 488.

Ячмі́нь, ме́ню, *м.* 1) Ячмень, Hordeum vulgare. ЗЮЗО. I. 125.—**го́лий.** Hordeum nudum. ЗЮЗО. I. 125. *Зжала мені мати ячменю жати.* Чуб. III. 250. Мв. **Ячме́ні,** ячмена́. Ячмень на корню. *Торік ячмень добрі були.* Камен. у. 2) Воспаленіе сальной железки вѣка, hordeolum. Ум. **Ячме́ник, ячме́ничок, ячмінне́ць.** *Ячменик зійшов.* АД. I. 54. *А я житечка не жала, ячменичку не в'язала.* Грин. III. 311. *Оце у мене, брате, овесець.... оце.... ячмінець.* Рудч. Ск. II. 134. Ячмінець во 2 зн. Грин. II. 318. Мнл. М. 34.

'Ячний, а, е=**Яшний.** *Їж ячне так, як смачне.* Ном. № 2411. *Приймай ячне за здячне.* Ном. № 2411.

Ячма́р, ра, *м.*=**Йорж,** Acerina cernua L. Вх. Пч. II. 18.

'Яшний, а, е. Ячменный. *Яшний колос.* Грин. III. 256. *Пироги яшні.* Мет. 233. *Має п'ять хлібів яшних.* Єв. I. VI. 9.

'Яшниця, ці, *ж.* Ячменная солома. Сим. 153.

'Яшнище, ща, *с.* Поле, гдѣ былъ ячмень. Черк. у. Лохв. у. Вас. 196.

'Яштруб, ба, *м.* Ткацкій инструментъ, имѣющій видъ кнута: палочка и привязанная къ ней нитка; служитъ для прикрѣпленія основы къ навою: онъ продѣвается въ конецъ основы, нитка завязывается и затѣмъ яштруб вкладывается въ ґару навоя, удерживая тамъ основу. Конст. у.

Ящери́нний, а, е. Принадлежащій, свойственный ящеріцѣ. Мнл. М. 49. См. Ящірчик, ящуриний.

'Ящик, ка, *м.* 1) Кузовъ телеги. Состоитъ изъ передка и задка, стѣнки коихъ называются кругами, и изъ боковъ, называемыхъ полу́драбки; каждый полу́драбок составляютъ: два горизонтальныхъ и параллельныхъ брусій, соединенные щаблями, покрытыми лубкомъ, лубом; внизу ящик скрѣпленъ тремя підлёгами, а на нихъ кладется дѣшка, которая прикрываетъся шебрінем; верхніе брусія своими оконечностями продѣты въ кримжівниці и закрѣплены загвідками; вмѣсто кримжівниць дѣлаютъ иногда в'язи. Рудч. Чп. 250. 2) Жестянка, кружка. Вх. Зн. 84.

'Ящірка, ки. *ж.* Ящерица, Lacerta. Вх. Пч. 17. Употребляется какъ бранное

слово для женщинъ. Котл. Ен. VI. 11. Ум. **'Ящірочка**. *Зеленька ящірочка у траві проти сонечка гріється*. Морд. Оп. 91.

'Ящірчин, на, не. Принадлежащій, свойственный ящерицѣ. Желех.

'Ящур, ра, *м.* 1) Саламандра, Salamandra. Вх. Лем. 488. *Вона мня, Івасеньку, та й счарувала, лютими мня ящурами нагодувала*. Гол. I. 77. 2) Названіе существа, упоминаемаго въ весенней хороводной игрѣ, носящей то же названіе. Мил. 53. *Сиди, сиди, ящуре, в хорошому містї, май собі жінку, як перепілку. Кого їмеш — обдереш, собі грошей набереш і ящурку спом'янеш*. Мил. 53.

Ящури́ний, а, е=**Ящерини́й**. *Які ящуринї в його очі*. Г. Барв. 92.

Ящури́ця, ці, *ж.*=**Ящурка** 1. Вх. Лем. 488.

'Ящурка, ки, *ж.* 1)=**Ящірка**. О. 1862. IX. 33. *Прилізли гадюки, жаби, ящурки*. Рудч. Ск. II. 59. 2) Саламандра (—самка?). Вх. Лем. 488. См. Ящур 2.

Ящура́чий, а, е=**Ящуриний**. *Ящуряче яєчко сухе*. Пятигор. окр.

Крестныя имена людей.

Примѣчаніе. Очень часто имена, являющіяся по формѣ уменьшительными, употребляются народомъ какъ основныя, таковы напр. **Грицько, Харько, Химка** и пр. Чтобы отмѣтить это, всѣ такія имена поставлены какъ основныя, не смотря на ихъ форму. Въ остальномъ съ уменьшительными и ласкательными именами людей принятъ тотъ же порядокъ, что и во всемъ словарѣ: всѣ онѣ указываются при основномъ, при чемъ, если уменьшительное въ алфавитномъ порядкѣ слѣдуетъ непосредственно за основнымъ, то оно, какъ и всѣ непосредственно слѣдующія за нимъ уменьшительныя, отдѣльно въ алфавитъ не выставляется; въ противномъ случаѣ уменьшительное стоитъ на своемъ мѣстѣ въ алфавитѣ со ссылкой на основное. Буквы ВД. при имени значатъ, что оно выписано изъ книги и доставлено г номъ В. Дорошенко (къ сожалѣнію имъ не отмѣчены были источники); имена, помѣченныя Лохв. у., записаны также имъ отъ народа въ Лохвицкомъ уѣздѣ.

А.

Абакýм, ма, *м.* Авваку́мъ. Лохв. у. См. **Бакум.**

Авди́на, ни, *ж.*=**Явдоха.** Радом. у.

Ави́ло, ла, *м.* Вавила. Лохв. у.

Агапо́н, на, *м.* Агаѳо́нъ. Лохв. у. См. **Галон.**

Ада́м, ма, *м.* Ада́мъ. Чуб. III. 333. См. **Одам, Ядам.** Ум. **Ада́сь.** ВД.

Аксе́на, ни, *ж.*=**Оксана.** Федьк. Ш. 108.

Аксе́нія, нії, Аксе́ня, ні, *ж.*=**Оксана.** Федьк. I. 120, 118. Федьк. Пов. 55.

Амро́с, са, Амро́сь, ся, *м.* Амвросій. Левч. 183. Лохв. у. См. **Омрось.**

Ана́н, на, *м.* Ананія. Шейк. Ум. **Ана́нечко, Ана́нцьо, Ана́ньо.** Шейк.

Анато́ль, ля, *м.* Анатолій. Св. Л.

Андрі́єць, йця, Андрі́єчко, ка, *м.* Ум. отъ **Андрій.**

Андрі́й, рія, *м.* Андрей. МВ. II. 8 Чуб. III. 382. Ум. **Андрі́йко.** Чуб. III. 311. МВ. II. 7. **Андрі́ечко.** Чуб. IV. 121. **Андрі́єць.** ВД. **Андрі́йцьо.** Подольск. г. **Андрі́йш, Андру́нь.** ВД. **Андро́сь.** ВД. **Андру́сь.** Павл. 75. **Андру́сик.** ВД. **Андру́сенько.** О. 1862. IV. 23. Чуб. V. 350. См. **Андрух, Ондрій, Яндрій, Яндрух.**

Андрія́н, на, *м.* Адріанъ. Лохв. у. Левч. 183.

Андрія́ш, ша, *м.* Ум. отъ **Андрій.**

Андро́н, на, *м.* Андроникъ. Лохв. у. Левч. 183.

Андро́сь, ся, *м.* Ум. отъ **Андрій.**

Андру́нь, ня, *м.* Ум. отъ **Андрій.**

Андру́сенько, Андру́сик, ка. Андру́сь, ся, *м.* Ум. отъ **Андрій.**

Андру́х, ха, *м.*=**Андрій.** Фр. Пр. 5. Ум. **Андру́шко.** Ном. № 5289. Фр. Пр. 5.

Анна, ни, *ж.*=**Ганна.** Чуб. III. 95.

Анниця, ці, *ж.*=**Анна.** Вл. Зн. 1. Гол.

II. 322. Ум. Аниńчка. Вх. Зв. 1. Аниńченька. Гол. II. 130.

Анти́п, па, *м.* Антипа. Лохв. у. Ум. Анти́пко. Лохв. у.

Анті́н, то́на, *м.* Антонъ. Ном. № 675. Ум. Анті́нко. Грин. Ш. 101. Анто́сь. Лохв. у. Анто́сьо. Св. Л. См. Антох.

Антоні́на, ни, *ж.* Антонина. ВД. См. Антонія, Антоха.

Антоні́я, нії. *ж.*=**Антонина**. ВД. Ум. Антося. ВД.

Анто́сь, ся, Анто́сьо, ся. *м.* Ум. отъ Антін.

Анто́ся, сі, *ж.* Ум. отъ Антонія.

Анто́х, ха, *м.*=**Антін** ВД. Ум. Антошко. Фр. Пр. 7.

Анто́ха, хи, *ж.*=**Антонина**. ВД. Ум. Антоша. ВД.

Анто́шко, ка, *м.* Ум. отъ Антох.

Аре́хвій, вія, *м.* Ареѳа. Лохв. у.

Арна́лій, лія, *м.* Харлампій. Лохв. у.

Арсе́н, на. *м.* Арсеній. Лохв. у. Левч. 183.

Арте́м, ма, *м.* Артемій. Лохв. у. Левч. 183. См. Артюх.

Арте́х, ха́, *м.*=**Артем**. ВД.

Архі́п, па, *м.* Архипъ. Чуб. I. 166. Ум. Архі́пко. Лохв. у.

Ахтана́сій, сія, *м.* Аѳанасій. Лохв. у. См. Охтанас, Опанас.

Б.

Бавіли́й, лія, *м.*=**Василь**. Подольск. у. Ум. Бази́лько. ВД. Базь. ВД. Базько́. ВД.

Бакýм, ма, *м.*=**Абакум**. Лохв. у.

Венедь, дя, *м.*=**Венедикт**. Черк. у.

Богда́н, на, *м.* Богданъ. Левч. 183. АД. I. 163. Ум. Богдане́ць, Богда́нко. АД. I. 166. Левч. 183.

Бори́с, са, *м.* Борисъ. Ном. № 451. Грин. Ш. 664. Ум. Бори́сик. ВД. Бори́ско. Лохв. у.

В.

Вави́ло, ла, *м.* Вавила. Лохв. у.

Ва́врик, ка, Ва́вричок, чка, *м.* Ум. отъ Вавро.

Ва́вро, ра́, *м.* Лавръ. Лохв. у. Ум. Ва́врик. ВД. Ва́вричок. ВД.

Ва́вря, рі, *ж.* Мавра. Лохв. у.

Вади́м, ма, *м.* Вадимъ. Лохв. у.

Вакýла, ла, *м.* Вукол. Левч. 183. Ум. Вакýлик. ВД.

Ва́нічко, ка, Вань, ня, Ванько, ка́, Ва́ньо, ня, Ваньо́сьо, ся, Ваньо́шко, ка, *м.* Ум. отъ Іван.

Вара́ва, ви, *м.*=**Варнава**. Лохв. у.

Варва́ра, ри, *ж.* Варвара. Ном. № 504. Ум. Варва́рка. ВД. См. Варка.

Варвари́на, ни, *ж.*=**Варка**.

Вариво́н, на, *м.* Иларіонъ. Лохв. у.

Ва́рка, ва́рька, ки, *ж.*= **Варвара**. Лохв. у. Ум. Ва́рочка. Чуб. Ш. 215. Ва́рýся. Мил. 106.

Варла́м, ма, *м.* Варлаамъ. Лохв у. Левч. 183.

Ва́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ Варка.

Варýся, сі, *ж.* Ум. отъ Варка.

Ва́ся, си, *ж.* Васса. Лохв. у.

Васи́лечко, ка, *м.* Ум. отъ Василь.

Васили́на, ни, *ж.* Василиса. Лохв. у. Левиц. ПЮ. I. 171. Ум. Василі́нка. ВД. Василі́ночка. ВД.

Васи́ль, ля́, *м.* Василій. Ном. № 4307. К. ЧР. 7. Ум. Васи́лечко. ВД. Васи́лько. Лохв. у. Чуб. Ш. 211. Васильо́н. Лохв. у. Васи́льчик. Гол. II. 424. Вась. ВД. Васько́. Лохв. у. Ва́сьо. ВД. Васю́к. Лохв. у. См. Базилій, Васно, Васюта.

Васко́, ка, *м.*=**Васько**. Вх. Лем. 395.

Ва́ська, ки, *ж.* 1)=**Васа**. Василь. у. 2)=**Василина**. Лохв. у.

Васько́, ка. Ва́сьо, ся, *м.* Ум. отъ Василь.

Васю́к, ка́, *м.* Ум. отъ Василь.

Васю́та, ти, *м.*=**Василь**. К. ЧР. 25. Левч. 183.

Ва́кла, ли, *ж.* Ѳекла. Лохв. у. Ном. № 10889.

Веленди́к, ка, *м.*=**Венедик**. Лохв. у.

Венеди́к, ка, *м.* Венедиктъ. Лохв. у. См. Бенедь, Вендик, Венедихт.

Венеди́хт, та, *м.*=**Венедик**. Лохв. у.

Вендик, ка, *м.*=**Венедик**. Лохв. у.

Верем**і**́й, мія, *м.*=**Ярема**. Лохв. у. Ном. № 3428.

Вике́нт, та, *м.* Викентій. Лохв. у.

Ви́ктір, тора, Ви́ктор, ра, *м.* Викторъ. Лохв. у. Левч. 183. Ум. Ви́нторко. Чуб. Ш. 310. Ум. Ви́тя. ВД. Ви́тька. ВД. Вить-ко́. ВД. См. Вихтарь

Висарій**о́**н, на, *м.* Виссаріонъ. Лохв. у. Ум. Ви́ся. ВД.

Вита́ль, ля́, *м.* Виталій. ВД.

Ви́тька, ки, Витько́, ка́, Ви́тя, ті, *м.* Ум. отъ Виктір.

Ви́хтарь, ря, Ви́хтір, тора, Ви́хторь, ря, *м.*=**Вихтір.** Лохв. у.

Ві́дя, ді, *ж.* Евдокія. Лохв. у. Ном № 6439.

Ві́ра, ри, *ж.* Вѣра. Лохв. у. Ум. **Ві́рка.** Лохв. у. Левч. 185. **Ві́рочка.** ВД.

Владими́рь, Владими́рь, ря, *м.*=**Володимир.** Лохв. у.

Влади́ко, да, *м.* Ум. отъ Володимир.

Войме́н, на, *м.*=**Євмен.** Лохв. у.

Володарь, ря, *м.*=**Володимир.** Левч. у.

Володи́к, ка, Володи́чок, чка, *м.* Ум. отъ Володимир.

Володи́мир, ра, *м.* Владиміръ. Левч. 183. Ум. **Володи́к.** ВД. **Володи́чок.** ВД. **Володи́мирко.** ВД. **Володко́.** ВД. **Володи́ка.** Лохв. у. Азв. 105. **Володи́ко.** Левч. 183. **Володи́я.** Лохв. у. См. Володарь, Ладим, Ладимарь, Ладимир.

Володисла́в, ва, *м.* Владиславъ. ВД.

Володко́, ка́, Володи́ка, ки, Володи́ко, ка, Володи́я, ді, *м.* Ум. отъ Володимир.

Волюно́нька, ки, *ж.*=**Олюнька.** ВД.

Волю́ська, ки, *ж.*=**Волюнька.** ВД.

Всеволо́д, да, *м.* Всеволодъ. ВД.

Вуста, ті, *ж.* Іустинія. Лохв. у.

Г.

Гаврас, са, *м.*=Гервасій. Вх. Лем. 401.

Гаври́к, ка, *м.* Ум. отъ **Гаврило.**

Гаври́лко, ка, *м.* Ум. отъ **Гаврило.**

Гаври́ло, ла, *м.* Гавріилъ. Рудч. Ск. I. 13. Ном. № 8044. Ум. **Гаври́к.** Лохв. у. Левч. 183. **Гаври́лко.** Ном. № 5513. **Гаври́лочко.** Чуб. V. 1119. См. Габро.

Галакті́й, дія, *м.* Галактіонъ. Могилев. у.

Галя́на, ни, *ж.* 1) Галина. ВД. 2)=**Ганна.** ВД. Ум. **Гали́нка.** См. еще при словѣ Ганна.

Галина́, ни́ти, Галина́тко, ка, *ж.* Ум. отъ Ганна.

Га́лка, ки, *ж.*=**Ганна.** Лохв. у.

Га́лонька, Га́лочка, ки, *ж.* Ум. отъ Ганна.

Га́лька, ки, *ж.*=**Ганна.** Лохв. у. Ном. № 507.

Га́льшка, ки, *ж.*=**Ганна.** ВД.

Галю́ня, ні, Галю́ся, сі, Галю́сенька, Галю́тонька, Галю́тка, Галю́точка, ки, *ж.* Ум. отъ Ганна.

Га́ля, лі, *ж.* Ум. отъ Ганна.

Гандзю́ня, ні, Гандзю́ненька, ки, *ж.* Ум. отъ Ганна.

Га́ндзя, зі, *ж.* Ум. отъ Ганна.

Га́ничка, ки, *ж.* Ум. отъ Ганна.

Га́нка, ки, *ж.*=**Ганна.** Чуб. V. 1110.

Га́нна, ни, *ж.* Анна. Ном. № 509, 13257. Ум. **Га́ля.** Мет. 102. **Га́лонька.** Ном. № 2657. **Га́лочка.** Чуб. Ш. 127. **Галю́ня. Галю́ся.** Ном. № 9264. **Галю́сенька. Галю́тка.** Змѣев. у. **Галю́тонька.** Чуб. V. 771. **Галю́точка.** Чуб. V. 772. **Галиня́, Галиня́тко, Гандзя.** Ном. № 2752. **Гандзю́ня, Гандзю́ненька.** Чуб. Ш 320. **Га́ничка.** Гол. II. 710. **Га́ночка.** Чуб. Ш. 131. **Гануля́.** Чуб. V. 1201. **Гану́лька.** Чуб. V. 33. **Гану́ня.** ВД. **Гану́ненька.** Чуб. V. 64. **Гану́сенька. Гану́ська.** Чуб. V. 388. **Гану́ся.** Мет. 6. Чуб. Ш. 397. **Гану́шка.** Мил. 147. **Га́нця.** Гол. II. 221. Вх. Лем. 402. **Ганценка.** Гол. II. 81. **Га́нька.** ВД. **Гано́чка.** Чуб. V. 767. **Га́ня.** Гол. II. 239. См. Аниця, Анна, Анничка, Галка, Галочка, Гальна, Гальшка, Ганиа.

Ганько́, ка, *м.*=**Євген.** Левч. 183.

Гану́точка, ки, *ж.* Ум. отъ Ганна.

Га́ня, ні, *ж.* Ум. отъ Ганна.

Га́па, пи, *ж.* Ум. отъ Гапка.

Га́пка, ки, *ж.* Агафія. Ном. № 6399, 14228. Ум. **Га́па.** Лохв. у. Черниг. у. **Га́почка.** Грин. Ш. 60. **Гапу́ля.** АД. I. 312. **Гапу́ня.** МВ. (КС. 1902. X. 154). **Гапу́ся.** МВ. (КС. 1902. X. 154). Ном. № 11658. **Га́пця.** ВД. См. Гафія.

Гапо́н, на, *м.* Агафонъ. Ном. № 7032. См. Агапон.

Га́почка, ки, Гапу́ля, лі, Гапу́ня, ні, Гапу́ся, сі, *ж.* Ум. отъ Гапка.

Га́пця, ці, *ж.* Ум. отъ Гапка.

Гара́сик, ка, *м.* Ум. отъ Гараско.

Гарасим, ма, *м.* Герасимъ. Чуб. Ш. 200. Ум. **Гарасимочко.** Гол. II. 209.

Гара́ско, ка, *м.* = **Гарасим.** Ном. № 13987. Ум. **Гарасик.** ВД.

Гафі́йка, ки, *ж.* Ум. отъ Гафія.

Гафія, фії, *ж.*=**Гапка.** ЕЗ. V. 199. Ум. **Гафійка.** ВД.

Гені́я, нії, *ж.* Евгенія. Вх. Лем. 403. См. Гега.

Геро́ній, нія, *м.* Іеронимъ. Вх. Лем. 403.

Гліб, ба, *м.* Гѣбъ. Ном. № 451.

Гнат, та, *м.* Игнатъ. Ном. № 5736.

Ум. Гнатко́. Лохв. у. Левч. 184. **Гна́точко.** Грин. Ш. 467. **Гнатусь.** ВД. **Гна́шечко.** Грин. Ш. 467.

Гордій, дія, *м.* Гордій. Лохв. у. Чуб. IV. 129. Ум. **Гордійко.** Лохв. у.

Горпи́на, ни, *жс.* Агрипина. МВ. II. 36. Ум. **Горпи́нка.** Лохв. у. **Горпи́ночка.** Павл. 75. **Горпу́ся.** ВД **Горпу́ша.** ВД. См. **Ярепина.**

Горпи́ниця, ці, *жс.*=**Горпина.** Макс. (1834), 131.

Горпи́нка, ки, *жс.* Ум. отъ **Горпина.**

Гра́ня, ні, *жс.* Ум. отъ **Грап.**

Грап, па, *м.* Евграфъ. Лохв. у. Ум. **Граня.** ВД.

Григо́р, ра, *м.* Григорій. Ном. № 8558. То-же **Григо́рій.** Ном. № 1049. Ум. **Григо́рко.** Ком. Пр. № 98. **Григо́рочко.** Гол. II. 239. См. также **Грицько́.**

Гри́ник, ка, Гриню́ненько, ка, Гринь, ня, Гринько́, ка, Гри́ньо, ня, *м.* Ум. отъ **Грицько.**

Гри́цонько, ка, Грицена́, на́тко, Грицена́тко, ка, Гри́цик, ка, *м.* Ум. отъ **Грыцько.**

Гриця́на, ни, *м.* Ум. отъ **Грицько.**

Гриця́ник, Грицю́нчик, ка, Грицю́нчичок, чка, Грицю́ня, ні, *м.* Ум. отъ **Грицько.**

Гри́ць, ця, *м.* Ум. отъ **Грицько.**

Грицько́, ка, *м.*=**Григор.** Ном. № 1049. Ум. **Гринь.** Ном. № 8563. **Гря́ник, Гриню́ненько.** Гол. II. 685. **Гринько́.** Ном., стр. 294, № 126. **Гри́ньо.** Ном. № 8562. **Гриценько.** Стор. II. 250. **Гриценя́.** Лохв. у. **Гриценя́тко.** Лохв. у. **Гриценя́точко.** Лохв. у. **Гри́цик.** Грин. II. 209. **Гриця́на.** ВД. **Грицю́ник.** Лохв. у. **Грицю́ничик.** Лохв. у. **Грицю́нчичок.** Лохв. у. **Грицю́нь.** Гол. I. 203. **Грыцю́ня.** Лохв. у. **Гриць.** Ном. № 2787. **Грицю́ньо.** Чуб. V. 99. **Грицю́хно.** Грин. Ш. 63. **Гриню́ненько.** МУЕ. Ш. 12. **Грунь.** ВД. **Грунько́.** ВД. **Груш.** ВД. **Грушко́.** ВД. См. **Григор.**

Гу́рик, ка, *м.*=**Гурій.** ВД.

Гу́рій, рія, *м.* Гурій. Лохв. у.

Гу́рка, ки, *жс.* Гурія. ВД.

Гу́рко, ка, *м.*=**Гурій.** ВД.

Ґ.

Ґабро́, ра́, *м.*=**Гавриło.** Кам'янец. у.

Ґе́нця, ці, *жс.*=**Генія.** ВД.

Ґмитрик, ка, *м.* Ум. отъ **Ґмитро.**

Ґмитро́, ра́, *м.*=**Дмитро.** Ном. № 497 Ум. **Ґмитрик.** ВД.

Д.

Давид, да, *м.* Давидъ. Лохв. у. Ном. № 6314. Ум. **Давидко.** Лохв. у.

Дам'ян, на, *м.* Даміанъ. ВД. См. **Дем'ян.**

Данилець, льця, *м.* Ум. отъ **Данило.**

Данилко, ка, *м.* Ум. отъ **Данило.**

Данило, ла, *м.* Даніилъ. Ном. № 8013. Ум. **Данилець.** ВД. **Данилко.** Лохв. у. Павл. 75. **Данилочко.** Гол. II. 266. **Даня.** ВД. См. **Данько.**

Данько, ка, *м.*=**Данило.** Лохв. у. Левч. 183.

Даня, ні, *м.* Ум. отъ **Данило.**

Дарина, ни, *жс.*=**Одарка.** ВД.

Дарка, Дарочка, ки, *жс.* Ум. отъ **Одарка.**

Демид, да, *м.* Діомидъ. Ном. № 8028.

Демко, ка, *м.*=**Дем'ян.** Лохв. у.

Демо, ма, *м.*=**Демко.** Вх. Уг. 236.

Дем'ян, на, *м.* Даміанъ. Ном. № 499. См. **Дам'ян, Демко, Демиян, Демо.**

Денис, ся, *м.* Діонисій. Ном. № 6399. Ум. **Денисько.** Лохв. у. Чуб. Ш. 382.

Дмитрик, ка, *м.* Ум. отъ **Дмитро.**

Дмитро́, ра́, *м.* Дмитрій. Ном. № 497. Ум. **Дмитрик.** Лохв. у. Левч. 183. **Дмитру́сь.** Лохв. у. Левч. 183. См. **Ґмитро.**

Дока, ки, *жс.* Ум. отъ **Донія.**

Докійка, ки. *жс.* Ум. отъ **Донія.**

Докія, кії, *жс.* Евдокія. Лохв. у. Ум. **Дока** Харьк. у. **Докійка.** Левч. 185. **Доця.** ВД. См. **Овдокія, Одонія.**

Дома, ма, Домася, сі, *жс.* Ум. отъ **Домаха.**

Домаха, хи, *жс.* Домна, Домникія. Лохв. у. Левч. 185. Ум. **Дома.** ВД. **Домася.** О. 1861. Х. 32. **Домашенька.** Грин. Ш. 611. **Домашна.** Чуб. Ш. 138. **Домка.** ВД. **Домця.** ВД. **Домочка.** ВД. См. **Домна.**

Домна, ни, *жс.*=**Домаха.** Чуб. V. 704. Ум. **Домнуня.** Чуб. Ш. 210. См. еще при **Домаха.**

Домочка, ки, Домця, ці, *жс.* Ум. отъ **Домаха.**

Дорко, ка, *м.*=**Хведір.** ВД.

Дормидон, на. *м.* Доримедонтъ. Лохв. у.

Дорош, ша, *м.* Дороѳей. Ном. № 12789.

Доця, ці, *жс.* Ум. отъ **Докія.**

Е.

Егéй, Егéя, *м.* Аггей Константиногр. у. См. Їегей, Овгей, Огей, Огій.

Є.

'Єва, ви, *ж.* Ева. Чуб. Ш. 333. Левиц. Пов. 65. Ум. 'Євка. ВД. Єву́ня. ВД.

Євге́н, на, *м.* Евгеній. Лохв. у. См. Ганько.

Євґра́п, па, *м.* Евграфъ. Лохв. у. См. Їеграп, Йовграп.

Євдо́ся, сі, *ж.* Ум. отъ Євдоха. Чуб. V. 106.

Євдо́ха, хи, *ж.*=**Йвдоха.** Ум. **Євдо́шка, Євдо́шечка.** Чуб. Ш. 178.

'Євка, ки, *ж.* Ум. отъ Єва.

Євкл, ла, 'Євкла, ли, *м.* Евклій. Лохв. у.

Євме́н, на, *м.* Евменій. Лохв. у. См. Воймен, Йовмен.

Євра́сьо, ся, *м.* Ум. отъ Юрій.

Євра́х, ха, *м.* Ум. отъ Юрій.

Євсаґа́н, на, *м.* Евсигній. Могилев. у.

Євту́х, ха́, *м.* Евтихій. Лохв. у.

Єву́ня, ні, *ж.* Ум. отъ Єва.

Єго́р, ра, *м.* Георгій. Лохв. у.

Єня, ні, *ж.*=**Ґенія.** Лохв. у.

Єра́ст, та, *м.* Орестъ. Лохв. у.

Єре́ма, ми, *м.*=**Ярема.** Лохв. у. К. Досв. 155.

Єри́на, ни, *ж.*=**Ярина.** Ум. **Єри́нка.** Чуб. Ш. 311. **Єри́ночна.** Чуб. V. 138.

Єрма́к, ка́, *м.* Ермолай. Левч. 184. См. Ярмолай.

Єротє́й, тє́я, *м.* Іероѳей. ВД. См. Єроха.

Єро́ха, хи, *м.*=**Єротей.** ВД.

Єсип, па, *м.*=**Йосип.** Лохв. у.

Єсько́, ка́, *м.*=**Єсип.** ВД.

Єхре́м, ма, *м.* Ефремъ. ВД.

З.

Захáр, Захáрь, ря́, *м.* Захарій. Харьк. у. Ум. Захáрко, Захáрько. Харьк. у. Ном. № 6557. Чуб. Ш. 311.

Зі́нєць, нця, *м.*=**Зінько.** ВД.

Зі́нечка, ки, *ж.* Ум. отъ **Зінька.**

Зі́нь, ня, *м.*=**Зінько.** ВД.

Зі́нька, ки, *ж.* Зинаида, Зиновія. Лохв. у. Левч. 186. Ум. **Зі́ня, Зі́нечка.** Павл. 75.

Зінько́, ка́, *м.* Зиновій. Лохв. у. Левч. 184.

Зі́ня, ні, *ж.* Ум. отъ **Зі́нька.**

Зо́сим, ма, *м.* Зосима. Лохв. у. К. ЧР. 19. Левч. 184.

И.

'Ива, 'Иви, *м.* Іовъ. Лохв. у.

Илáш, ша́, *м.*=**Илько.** Федьк. Пов. 5. Ум. **Илáшко.** Федьк. Пов. 7.

Илько́, ка́, *м.*=**Илля.** Лохв. у. Левч. 184.

Илля́, лі́, *м.* Илья. Ном. № 468. Ум. **Илю́сь.** Лохв. у. См. Илаш, Илько.

'Иля, 'Илі, *ж.*=**Олена.** Вх. Уг. 242.

Ипполи́т, та, *м.* Ипполитъ. Лохв. у.

І. Ї.

Ів, Іва, *м.*=**Ива?** Ком. Пр. стр. 115.

'Іва, 'Їви, *ж.*=**Єва.** Гн. II. 218.

Іва́н, на, *м.* Іоаннъ, Иванъ. Ном. № 1005. Ум. **Ва́нічко.** Гол. II. 712. **Ванько.** ВД. **Ванько́.** Лохв. у. **Ва́нько.** Лем. 395. **Ванюсь.** Гол. II. 712. **Ванюшко.** Гол. II. 712. **Іва́ненько.** МУЕ. III. 12. О. 1862. IV. 36. **Іване́ць.** Ном. № 10080. **Іва́ник.** ВД. **Іва́нко.** Ном. № 3249. **Іва́нонько.** Гол. II. 43. **Іва́ночко.** Гол. II. 268. **Іва́ночок.** Гол. II. 368. **Іва́нчик.** Федьк. Пов. 5. Гол. III. 95. **Іва́нько.** ВД. **Іва́ньо.** О. 1862. IV. 3. **Івась.** Рудч. Ск. II. 169. **Івасенькс.** Чуб. III. 240. **Івасик.** Лохв. у. **Івасьо.** Чуб. IV. 169. **Іва́шко.** Чуб. III. 271. **Іва́шечко.** Чуб. III. 218.

Іваниа́, ни, *м.*=**Іван.** ВД.

Іва́нко, ка, Іва́ночко, ка, Іва́нцьо, ця. Іва́нчик, Іва́нько, ка, Іва́ньо, ня, *м.* Ум. отъ Іван.

Івасенько, ка, Івасик, ка, Івась, ся, *м.* Ум. отъ Іван.

Івахно, на, *м.*=**Іван.** Ном. № 7351.

Іва́шечко, Іва́шко, ка, *м.* Ум. отъ Іван

'Ївга, ги, *ж.* Евгенія. Чуб. III. 179 См. Ґенія.

Євге́й, гея, *м.*=**Евгей.** Лохв. у. См. Йовгей.

Євген, на, *м.*=**Євген.** Лохв. у.

Євгра́п, па, *м.*=**Евграп.** Лохв. у.

Євстрат, та, *м.* Евстратій. Лохв. у.

Євту́х, ха́, *м.*=**Явтух.** Левч. 183.

Ігна́сь, ся, *м.* Ум. отъ Ігнат.

Ігна́т, та, *м.*=**Гнат.** Лохв. у. Левч. 184. Ум. Ігна́сь. ВД. Ігна́тко. Левч. 184. Ігна́шко. ВД.

Іпа́т, та, *м.* Ипатій. Лохв. у.

Іполи́т, та, *м.* Ипполитъ. Левч. 184.

Ірен, на, *м.* Иринеи. Вх. Уг. 242.

Іре́на, ни, *ж.*=**Ярина**=**Орина.** Вх. Уг. 242.

Їрь, Їря, *м.*=**Юр**=**Юрій.** МУЕ. Ш. 45.

Ісай, Ісая, *м.* Исаія. Лохв. у.

Іса́к, ка, *м.* Исаакій. Лохв. у. Ум. Іса́чек. Лохв. у.

Їстрат, та, *м.*=**Євстрат.** Лохв. у.

Їсько, Їсько́, ка́, *м.*=**Йосип.** Лохв. у. Чуб. Ш. 58.

Й.

Йван и проч. См. **Іван.**

Йов, Йо́ва, *м.* Іовъ. МУЕ. II. 46.

Йовге́й, гея, *м.*=**Євгей.** Лохв. у.

Йовгра́п, па, *м.*=**Євграп.** Г. Арт. (О. 1861. Ш. 99). Лохв. у.

Йовдоки́м, ма, *м.*=**Явдоким.** Ном. № 12549.

Йовдо́ха, хи, *ж.*=**Явдоха.** Рудч. Ск. I. 177. Ум. Йовдо́шка Лохв. у.

Йовиме́н, на, *м.*=**Евмен.** Лохв. у.

Йовту́х, ха́, *м.*=**Явтух.** Лохв. у. Ум. Йовтушо́к. ВД.

Йохи́м, ма, *м.*=**Юхим.** Лохв. у. Павл. 75. Ум. Йохи́мко. Чуб. Ш. 134.

Йоганнк, ка, *м.* Іоанникій. Вх. Лем. 421.

Йогані́я, нії, *ж.*=**Генія**=**Ївга.** Вх. Лем. 421.

Йо́н, на, *м.*=**Йона.** Лохв. у.

Йо́на, на, *м.* Іона. ВД.

Йо́сип, па, *м.* Іосифъ. Ном. № 3928. Кв. II. I. 207. Ум. Йо́сько, Йо́ся. Грин. I. 205. См. Єсип, Осип.

К.

Кали́нник, ка, *м.* Калинникъ. Ном. № 7906.

Кали́на, ни, *ж.* Акилина. Федьк. Пов. 6. Ум. Кали́нка. ВД.

Кали́страт, та, *м.* Каллистратъ. Лохв. у. См. Конїстрат.

Ка́рпик, ка, *м.* Ум. отъ Карпо.

Карпо́, по́, *м.* Карпъ. Ном. № 6073. Ум. Ка́рпик. ВД. Ка́рпонько. Чуб. Ш. 201. Карпу́сь. Павл. 75.

Ка́ська, ки, Ка́ся, сі, *ж.* Ум. отъ Катерина.

Каса́н, на, *м.* Кассіанъ. Ном. № 11418.

Катери́на, ни, *ж.* Екатерина. Ном. № 8830. Ум. Катери́нка. Чуб. Ш. 395. Катери́нонька. ВД. Катери́ночка. ВД. Катру́ся. Лохв. у. Катру́сенька, Катру́сечка. Чуб. Ш. 175. Ка́тря. Ном. № 4293. Ка́тречка, Ка́ся. Гол. II. 322. Ка́ська. Желех.

Ки́ян, ви, *м.* Кіевъ. Лохв. у.

Кили́на, ни, *ж.* Акилина. Ном. № 3295. См. Калина, Кулина. Яилина.

Ки́рик, ка, *м.* Кирикъ. Лохв. у. ЗОЮР. II. 92.

Кири́лець, льця, *м.* Ум. отъ Кирило.

Кири́лко, ка, *м.* Ум. отъ Кирило.

Кири́ло, ла, *м.* Кириллъ. Ном. № 9570. Ум. Кири́лець. Мнл. 38. Кири́лко. Лохв. у. Кирко. Гол. II. 497.

Кіндра́т, та, *м.* Кодратъ. Ном. № 12706. Ум. Кіндра́тко.

Клим, ма, *м.* Климентъ. Ном. № 5545. МУЕ. Ш. 48. Ум. Климу́хно. Чуб. Ш. 466. Кли́мцьо. Чуб. Ш. 439. См. Климно, Клиша.

Климко́, ка́, *м.*=**Клим.** Лохв. у.

Климу́хно, на, *м.* Ум. отъ Клим.

Кли́мцьо, ця, *м.* Ум. отъ Клим.

Кли́ша, ші, *м.*=**Клим.** АД. II. 3, 17.

Ко́наш, ша, *м.* Кононъ. ВД. См. Конїн.

Конїн, нона, *м.*=**Конап.** Рудч. Ск. I. 191.

Конїстра́т, та, *м.*=**Калистрат.** Лохв. у.

Копито́н, на, *м.* Капитонъ. Лохв. у.

Корни́ло, ла, *м.* Корнилій. Лохв. у. Ум. Корну́сь. ВД.

Корні́й, нія, *м.*=**Корнило.** Лохв. у. Левч. 184. Ум. Корні́ло. Павл. 75. Корні́сць. Павл. 75.

Корну́сь, ся, *м.* Ум. отъ Корнило.

Ко́стик, ка, *м.* Ум. отъ Кость.

Кость, ти, *м.*=**Костянтин.** МУЕ. Ш. 46. Ум. Ко́стик. Лохв. у. Левч. 184.

Костю́к, ка́, *м.*=**Костянтин**. Левч. 184.

Костянти́н, на, *м.* Константинъ. МУЕ. Ш. 46. См. Кость, Костюк.

Ксáндер, ра, *м.*=**Олександер**. Вх. Лем. 429.

Ксáндра, ри, *ж.*=**Олександра**. Вх. Лем. 429.

Ксéна, ни, *ж.* Ксенія. ВД. Ум. **Ксéнька**. ВД. **Ксенíйна**. ВД. **Ксéня**. ВД. **Ксю́та**. ВД. См. Оксана.

Кузéмка, Кузéмочка, ки, *м.* Ум. отъ Кузьма.

Кузь, зя; Кузько́, ка́, *м.* Ум. отъ Кузьма.

Кузьмá, мú, *м.* Косма. Ном. № 499. Ум. **Кузéмка**. О. 1861. X. 81. **Кузéмочка**. О. 1861. VIII. 81. Кузь. ВД. **Кузько́**. Г. Барв. 441. **Кýзьмечко**. Грин. Ш. 69. **Кýзьмичок**. Грин. Ш. 68. См. **Кузьмúна**.

Кузьмúна, ни, *м.*=**Кузьма**. ЕЗ. V. 225.

Кýзьмичок, чка, *м.* Ум. отъ Кузьма.

Кулúна, ни, *ж.*=**Килина**. Лохв. у. Левч. 185. Ум. **Кулúнка**. Грин. Ш. 48. **Кýля**. ВД.

Купер'я́н, на, *м.* Кипріанъ. Лохв. у. См. **Купрій, Купріян**.

Купрій, рія, *м.*=**Купер'я́н**. Лохв. у. Левч. 184.

Купріáн, на, *м.*=**Купер'я́н**. Ном. № 13170.

Л.

Лáврик, ка, Лáвричок, чка, *м.* Ум. отъ Лавро.

Лаврíн, на, *м.* Лаврентій. Лохв. у. Левч. 184. Ум. **Лаврúнко**. Грин. Ш. 124. См. Лавро.

Лавро́, ра́, *м.*=**Лаврíн**. Лохв. у. Федьк. Пов 31. Левч. 184. Ум. **Лáврик**. ВД. **Лáвричок**. ВД. См. Вавро, Равро.

Ладúк, ка, *м.*=**Ладимарь**. Камен. у.

Ладúмарь, ря, Ладúмир, ра, *м.* Ном. № 660. Лохв. у. Левч. 183. Ум. **Ладькó**. ВД.

Лáзарь, ря, *м.* Лазарь. Ном. № 14158. Котл. Ен. Ш. 58.

Лáзорь, Лáзур(ь), ря, *м.*=**Лазарь**. Лохв. у. Чуб. Ш. 20.

Ларивíн, вóна, *м.* Иларіонъ. Павл. 75. Въ Лохв. у.: **Ларивóн**.

Ларíóн, на, *м.*=**Ларивíн**. Лохв. у. Ум. **Ларько**. Левч. 184.

Левантúна, ни, *ж.* Валентина. Лохв. у. Славяносерб. у.

Левкó, кá, *м.* Левъ, Леонтій. Лохв. у. Ном. № 13488. Ум. **Лéвочко**. Чуб. Ш. 138. **Левýсь**. Павл. 75.

Левóн, на, *м.* Леонтій. Ном. № 10766. Черниг. у.

Леонúд, да, *м.*=**Леонид**. Лохв. у.

Лéвочко, ка, *м.* Ум. отъ Левко.

Левýсь, ся, *м.* Ум. отъ Левко.

Лексáндер, дра, *м.* = **Олександер**. Лохв. у. Левч. 183.

Лексáндра, ри, *м.*=**Олександер**. Чуб. V. 792.

Лексáндра, ри, *ж.*=**Олександра**. Лохв. у. Левч. 185. Ум. **Лександрýся**. Лохв. у. **Лéся**. К. ЧР. 52 Ном. № 5185. **Лéсечка, Лéська**. Ном. № 5185.

Лексáндро, ра, *м.*=**Олександер**. Лохв. у. Ум. **Лесь**. ВД. **Лесько**. ВД.

Лександрýся, сі, *ж.* Ум. отъ Лександра.

Лексíй, ксія, *м.*=**Олексій**. Лохв. у.

Леонúд, да, *м.* Леонидъ. ВД.

Лепестúна, ни, *ж.* Епистимія. Лохв. у. См. Опистина, Пестимя.

Лéсечка, ки, *ж.* Ум. отъ Лександра.

Лесь, ся, *м.*=**Лександер**. Ном. № 1540.

Лéська, ки, *ж.* Ум. отъ Лександра.

Лесько́, ка, *м.*=**Олександер**. Ном. № 9986.

Лéся, сі, *ж.* Ум. отъ Лександра.

Лешко, ка, *м.*=**Олекса**. Вх. Лем. 432.

Лúдька, ки, *ж.* Лидія. Лохв. у.

Ликéра, ри, Ликéря, рі, *ж.* Гликерія. Левч. 185. Лохв. у. См. **Лунеря**.

Лúпа, пи, *ж.* Олимпіада. Лохв. у. Левч. 186. Ум. **Лúпка**. Лохв. у.

Лисавéта, Лисовéта, ти, *ж.* Елизавета. Левч. 186. Лохв. у.

Лóгвин, на, *м.* Логвинъ. Лохв. у. Левч. 184.

Лукá, кú, *м.* Лука. Ном. № 495. См. **Лунань, Лукáч, Лукаш**.

Лукáнь, ня, *м*=**Лука**. Могилев. у.

Лукáч, ча, *м.*=**Лука**. Вх. Лем. 433.

Лукáш, ша, *м.*=**Лука**. Лохв. у. Левч. 184.

Лукéра, Лукéря, рі, *ж.*=**Ликера**. Лохв. у. Ум. **Лукéрка**. Лохв. у.

Лукúна, ни, *ж.* Лукина. Лохв. у.

Лукія, кії, *ж.* Гликерія, Лукина, Лукія. Лохв. у.

Лукія́н, Лука́н, на, *м.* Чуб. Ш. 203. Левч. 184.

Лу́цька, ки, *ж.*=**Лукія.** Ном. № 12285. Ум. Лу́ця. Ном. № 12285.

Луцько́, ка́, *м.*=**Лукіян.** Левч. 184.

Лу́ця, ці, *ж.* Ум. отъ Луця.

Лю́ба, би, *ж.* Ум. отъ Любина.

Любо́вна, ни, *ж.* Любовь. Каменец. у. Ум. Лю́ба. Рудан. II. 63. Лохв. у. **Любка.** Левч. 186. Лохв. у. **Лю́бочка.** ВД.

Людми́ла, ли, *ж.* Людмила. Грин. Ш. 21. Ум. Людми́ла. Грин. Ш. 22. **Лю́дя.** Лохв. у. **Лю́дька, Лю́дна.** Лохв. у.

М.

Ма́вра, ри, *ж.* Мавра. Лохв. у. Левч. 186. Ум. Мавру́ня. Левч. 186. См. **Мамра.**

Ма́гда, дѣ, *ж.*=**Магдалина.** Чуб. V. 678. Ум. Магду́ня. Чуб. V. 679.

Магдали́на, ни, *ж.* Магдалина. Чуб. V. 412.

Магду́ня, ні, *ж.* Ум. отъ Магда.

Ма́гда, да, *ж.*= **Магда.** Ном. № 10792.

Мака́речко, ка, *м* Ум. отъ Макарь.

Мака́рчик, ка, *м.* Ум. отъ Макарь.

Мака́рь, ря, *м.* Макарій. Лохв. у. Чуб. V. 92. Ум. Мака́речко. ВД. Мака́рчик. ВД.

Македо́н, на, *м.* Македоній. Лохв. у.

Макле́на, ни, *ж.*=**Мокрина.** Вх. Лем. 433.

Максе́м, на, *м.* Максимъ. Ном. № 674. Ум. Максе́мець. Чуб. II. 663. **Максе́мко.** Лохв. у.

Мала́нка, ки, *ж.*=**Меланка.** Ум. Мала́ночка ВД. Мала́ня. ВД. Мала́ся. ВД. Мала́шка. ВД.

Малахві́й, вія, *м.* Малахія. Лохв. у.

Мала́шка, ки, *ж.* Ум. отъ Маланка.

Ма́мра, ри, Ма́мря, рі, *ж.*=**Мавра.** Лохв. у.

Мамро́сь, ся, *м.*=**Омрось.** Лохв. у.

Манойло, Мануйло, ла, *м.* Манулъ. Лохв. у. Левч. 184. Ум. Манько. ВД.

Ма́нька, ки, *ж.* Ум. отъ Марія.

Манько́, ка́, *м.* Ум. отъ Манойло.

Ма́ня, ні, *ж.* Ум. отъ Марія.

Мардя́р, ря, *м.* Мардарій. Лохв. у.

Мар'я́чка, ки, *ж.* Ум. отъ Мар'я.

Мари́на, ни, *ж.* Марина. Мет. 91. Ном. № 7523. Ум. Мариненька. О. 1862. IV. 36. **Мари́нка.** Чуб. V. 893. **Мари́ночка.** Лохв. у. **Мари́ня.** Гол. II. 657. **Мари́ся.** Чуб. V. 332. **Мари́сенька.** Чуб. V. 774. **Мари́сечка.** Гол. II. 115. **Марісь.** Гол. II. 231. **Мари́ська.** ВД. **Мари́ця.** Чуб. III. 201.

Маріе́чка, Маріе́йка, ки, *ж.* Ум. отъ Марія.

Маріка, Марічка, ки, *ж.* Ум. отъ Марія.

Марія, рії, *ж.* Марія. Чуб. III. 303. Ум. Маріе́чка. Чуб. V. 262. **Маріе́йка.** Чуб. I. 268. **Маріка.** Фельк. Пов. 8. **Марічка.** Федьк. Пов. 15. **Маричка.** Гол. II. 362. **Ма́ня.** Лохв. у. Левч. 186. **Ма́нька** Лохв. у. **Манюся, Ма́ся.** Св. Л. 3. **Манюта.** Лубен. у. См. **Мар'я, Марусина, Мару́ся.**

Маріа́на, ни, *ж.* Маріанна. Ум. **Маріа́нка.** Чуб. V. 948.

Марко́ло, ла, *м.* Маркелъ. Лохв. у.

Маркія́н, на, *м.* Маркіанъ. Екатериносл. у.

Ма́рко, ка, *м.* Маркъ. Чуб. III. 181. Ум. **Ма́рочко.** Грин. III. 460.

Маркі́р, ря, *м.* Меркурій. Лохв. у.

Ма́рочко, ка *м.* Ум. отъ Марко.

Ма́рта, ти, *ж.* Мароа. Лохв. у. МВ. I. 108. Ум. **Ма́рточка, Марту́ня.** Лохв. у. **Марту́ся.** МВ. I. 112. **Ма́рця.** Гол. II. 262.

Марти́н, на, *м.* Мартынъ. Ном. №431. Ум. Мартинёць. Лохв. у. Левч. 184.

Ма́рточка. ки, Марту́ня, чі, Марту́ся, сі, *ж.* Ум. отъ Марта.

Мару́нька, ки, Мару́ня, ні, *ж.* Ум. отъ Маруся.

Мару́сенька, Мару́сечка, ки, *ж.* Ум. отъ Маруся.

Маруси́на, ни, *ж.*=**Маруся.** Мил. 112.

Мару́ська, ки, *ж.* Ум. отъ Маруся.

Маруся, сі, *ж.*=**Марія.** Мет. 105. Ум. Мару́ня. Гол. II. 102. Мару́нька. ВД. Мару́ненька. Гол. II. 89. Мару́сенька. Чуб. III. 188. Мару́сечка. Гол. II. 114. МВ. II. 85. Мару́ська. Лохв у. Мару́ха. Ном., стр. 286, № 4011. Мару́ша. ВД. Мару́шка. Ном. № 6381. Грин. III. 63. См. Маруси́на, Мар'я.

Мар'хва, ви, *ж.*=**Марта.** Лохв. у.

М рця, ці, *ж.* Ум. отъ Марта.

Мар'юсенька, Мар'юсечка, ки, Мар'юхна, ни, *ж.* Ум. отъ Мар'я.

Мар'я, рї, *ж.*=**Марія.** Чуб. III. 206. Ум. **Мар'ечка.** Чуб. III. 218. **Мар'юсенька, Мар'юсечка.** Чуб. III. 165. **Мар'юхна.** Чуб. IV. 67. См. **Марусина, Маруся.**

Мар'яна, ни, *ж.*=**Маріяна.** Лохв. у. Шевч. 267. Ум. **Мар'яна.** Лохв. у. **Мар'яночка.** Чуб. V. 787.

Мася, сі, *ж.* Ум. отъ Марія С. Л. 3

Матві́й, вія. *м.* Матеей. Чуб. Ш. 163. Ум. Матві́йко. Ном. № 2376. См. Матяш, Матій, Махтей, Мацько́.

Матве́й, тве́я, Матій, тія, *м.*=**Матвій.** Левч. 184.

Матро́на, ни, *ж.* Матрона. Федьк. Пов. 31. См. Мотря.

Матя́ш, ша́, *м.*=**Матвій.** ВД.

Махтве́й, тве́я, *м.*=**Матвій.** Лохв. у. Ум. Махтве́йко

Махто́д, да, *м.*=**Методій.** Лохв. у.

Мацько́, ка́, *м.*=**Матвій.** Ном. № 11664.

Мела́нка, ки, *ж.* Меланія. Чуб. Ш. 469. Ум. Мела́ночка. ВД. Мела́ня. Левч. 186. Мела́ня. Ном., стр. 278. Мела́шка. Чуб. V. 99. См Маланка.

Мелете́й, тія, *м.* Мелетій. Лохв. у.

Мето́дій, дія, *м.* Меодій. ВД. См. Махто́д, Мехе́д, Мехто́д, Нахто́д, Нехто́д.

Мехе́д, да, *м.*=**Методій.** Левч. 184. Ум. Мехедко. Левч. 184.

Мехто́д, да, *м.*=**Методій.** Лохв. у.

Мики́та, ти, *м.* Никита. Чуб. V. 1113. Ум. Мики́тка. Чуб. V. 67.

Микихво́р, ра, *м.* Никифоръ. Лохв. у. См. Ничипір.

Микода́н, на, *м.* Никодимъ. Лохв. у.

Микола́, ли, Миколай, лая, *м.* Николай. Ном. № 452. Ум. Миколя́йко. ВД. Миколя́йчик. Лохв. у. Мико́лка. Лохв. у. Мико́ля. Чуб. V. 11. См. Никола.

Ми́на, ни, *м.* Мина. Сим. 200. Ном. № 12708.

Мири́я, Мирби, ва, *м.* Миронъ. Левч. 184. Мир. ХРВ. 80. Чуб. Ш. 348. Ум. Мирбнко. ВД. Мирбсик. ВД. Мирось. ВД.

Мись, ся, *м.* Ум. отъ Михайло. Ном. № 3518.

Ми́трочко, Ми́трик, ка, *м.* Ум. отъ Митро.

Митро́, ра́, *м.*=**Дмитро.** Лохв. у. Левч. 183. Федьк. Пов. 91. Ум. Ми́трочко. Грин. III. 174. Ми́трик. О. 1862. IX. 67. См. Гмитро.

Митропа́н, на, *м.* Митрофанъ. Лохв. у. Ум. Митропане́ць. ВД.

Миха́в, ва, *м.*=**Михайло.** Вх. Лем. 435.

Миха́й, хая́, *м.*=**Михайло.** Чуб. V. 948.

Миха́йлик, ка, Миха́йличок, чка, *м.* Ум. отъ Михайло.

Миха́йло, ла. *м.* Михаилъ. Ном. № 10853. Ум. Миха́йлик. Лохв. у. МВ. I. 89. Миха́йличок. Лохв. у. Миха́йлонько. Чуб. III. 434. Михайлю́ньо. ВД. Миха́лко. Чуб. III. 223. Миха́ль. Грин. III. 11. Миха́льо, Михальбк. Грин. Ш. 43. Михань. Желех. Миха́ль. Желех. Миха́сько. ВД. Миха́ньо. Грин. Ш. 527. Михлик. Лохв. у. Мись. Ном. № 3518. Мишко. Мись. Вх. Уг. 252.

Михе́й, хея, *м.* Михей. Лохв. у.

Ми́хлик, ка, *м.* Ум. отъ Михайло.

Мі́лько, ка, *м.*=**Омелько.** Могилев. у.

Мі́сько, ка, *м.* Ум. отъ Михайло.

Мітро́на, ни, *ж.*=**Мотря.** Федьк. Пов. 55.

Мо́дест, ка, *м.* Модестъ. Вх. Лем. 436.

Мойсе́й, сея, *м.*=**Мусій.** Чуб. Ш. 483.

Мо́кій, кія, *м.* Мокій. Лохв. у. МУЕ. Ш. 46. См. Мокрій.

Мокри́на, ни, *ж.* Мокрина. Ном. № 473.

Мокрі́й, рія, *м.*=**Мокій.** ЕЗ. V. 207. МУЕ. Ш. 46.

Мо́хот, та, *м.* Мамонтъ. Лохв. у.

Мосій, сія, *м.*=**Мусій.** Лохв. у. Ум. Мосі́йко. Лохв. у.

Мо́тречка, ки, *ж.* Ум. отъ Мотря.

Мотро́на, ни, *ж.* Матрона. Лохв. у. Левч. 186. Ум. Мо́тронка. Лохв. у.

Мотру́ня, ні, *ж.* Ум. отъ Мотря.

Мо́тря, рі, *ж.*=**Мотрона.** Ном. № 6918. МВ. I. 48. Ум. Мо́тречка. Чуб. Ш. 395. Мотру́ня. Лохв. у.

Мусі́ць, ця́, *м.* Ум. отъ Мусій.

Мусі́я, сія, *м.* Моисей. Ном. № 12553. Ум. Мусі́єць. ВД. Мусі́йко. Лохв. у. Левч. 184. См. Мойсей, мосій.

Му́ця, ці, *ж.* ? Ном. № 12285.

Н.

Навум, ма, *м.*=**Наум.** Левч. 184.

Надежда, дя, *ж.* Надежда. Лохв. у. См. Надія. Ум. Надьна. Лохв. у. Левч. 186. Надя. ВД.

Надія, дії, *ж.*=**Надежда.**

Надька, ки, Надя, дї, *ж.* Ум. отъ Надежда.

Назар, Назарь, ря, *м.* Назарій. Лохв. у. Левч. 184. Ум. Назаре́ць. ВД. Назарько. Лохв. у.

Наста́с, са, *м.* Анастасій. Левч. 183.

Настаска, ки, *ж.* Анастасія. ВД. Ум. Наста́ся. Левч. 185. См. Настя.

На́стечка, Настка, ки, *ж.* Ум. отъ Настя.

Насту́нько, ки, Насту́ня, ні, Насту́ся, сі, *ж.* Ум. отъ Настя.

На́стя, ті, *ж.* Анастасія. Чуб. Ш. 179. Ум. На́стечка. Чуб. Ш. 136. На́стка. ВД. Насту́ня. Ленч. 185 Насту́ньки. ВД. Насту́сенька. Насту́сечка. Славяносерб. у. На́ця. ВД. На́цька. ВД. См. Наста́ска.

Ната́лка, ки, *ж.* Наталія. Чуб. Ш. 210. Ум. Ната́лонька. ВД. Ната́лочка. Лохв. у. Павл. 76. Ната́льця. ВД. Наталю́ня. Лохв. у. Мкр. Ц. 4.

Ната́ль, ля, *м.* Анатолій. ВД.

Ната́лця, ці, *ж.* Ум. отъ Наталка.

Наталю́ня, ні, *ж.* Ум. отъ Наталка.

Ната́ля, лі, *ж.* Ум. отъ Наталка.

Нау́м, ма, *м.* Наумъ. Ном. № 11833. Ум. Наумець. ВД.

Нахто́д, да, *м.*=**Махто́д.** ВД.

Нацька, ки, На́ця, ці, *ж.* Ум. отъ Настя.

Не́стір, тора, *м.* Несторъ. Лохв. у. Ленч. 184. Ум. Не́стірко. ВД.

Нехто́д, да, *м.*=**Махто́д.** Лохв. у.

Ни́кія, кона, *м.* Никонъ. Лохв. у. Ном. № 10345.

Никоди́м, ма, *м.* Никодимъ. Лохв. у.

Нико́ла, ли, Никола́й, ля́я, *м.*=**Микола.** Федьк. Пов. 1. Федьк II. 67. Ум. Никола́йцьо. ВД. Ники́ляко. Чуб. Ш. 211. Никола́ньо. ВД. Ники́льцьо. ВД.

Нил, ла, *м.* Нилъ. Лохв. у.

Ни́лка, ки, *ж.*=**Онилка.** Ум. Ни́лочка. ВД. Ни́ся. ВД.

Нимидо́ра, ри, *ж.* Мимодора. Левиц. ПЮ. I. 13.

Нехва́т, та, *м.*=**Онихват.** Лохв. у.

Ни́хвон, на, *м.* Ипфонтъ. Лохв. у.

Ничи́пір, пора, *м.* Никифоръ. Ном. № 10971. Ум. Ничи́пірко. Павл. 76. См. Микихвор, Чіпка. Мир. ХРВ.

Ністра́т, та, *м.* Евстратій. Лохв. у.

О.

Огре́й, гбя, *м.*=**Егей.** Лохв. у.

Овді́ць, йця, *м.* Ум. отъ Овдій.

Овді́й, дія, *м.* Авдій. Ном. № 14100. Ум. Овді́ць. ВД. Овді́йко. Лохв. у.

Овд-кія, кії, *ж.*=**Докія.** Гол. II. 299.

Ове́рко, ка, *м.* Аверкій. Лохв. у. Ленч. 183 Ум. Ове́рочко.

Овксе́н, на, *м.*=**Оксен.** Лохв. у. Ленч. 183.

Овра́м, ма, *м.* Авраамъ. Лохв. у. Чуб. Ш. 237.

Овсе́нтій, тія, *м.*=**Овсій.** Лохв. у.

Овсі́й, сія, *м.* Евсевій. Лохв. у. Котл. Ен. Ш. 58.

Огре́й, Огій, Огбя, *м.*=**Егей.** Лохв. у. Ленч. 183.

Ода́м, ма, *м.*=**Адам.** Чуб. I. 85

Одарі́на, ни, *ж.*=**Одарка.** ВД.

Одарка, ки, *ж.* Дарія. Ном. № 14180. Ум. Да́рка, Да́рочка. ВД. Ода́рочка. Чуб. V. 1106. Ода́рця. МВ. (КС. 1902. X. 145). Ода́ря. Чуб. V. 34. См. Дарина, Одарина.

Одокі́я, кії, *ж.*=**Докія.** Федьк. Пов. 12. Одо́ска, ки, *ж.* Феодосія. Их. Лем. 442. Одбшка, ки, *ж.*=**Ядошка.** Радом. у. Оксі́на, ни, *ж.* Ксенія. Чуб. Ш. 471. Ум. Оксі́нка. Ленч. 186. Оксі́ночка. ВД. Окю́га. ВД. Оксю́га. Чуб. Ш. 471. См. Ансі́на, Ансе́нія, Анксе́ня, Ксе́ня, Оксе́ня.

Оксі́нт, та, *м.*=**Оксен.** Лохв. у.

Оксе́н, на, *м.* Авксентій. Ленч. 183. См. Овксен, Оксант.

Оксе́нька, ки, *ж.* Ум. отъ Оксеня.

Оксе́ня, ні, *ж.*=**Оксана** Лохв. у. МУЕ. I. 162. Ум. Оксе́нька. Лохв. у.

Оле́кса, кси, *м.* Алексѣй. Лохв. у. Ленч. 183.

Олексі́ндер, дра, *м.* Александръ. Лохв. у. См. Кса́ндер, Лекса́ндер, Лексі́ндра, Лексі́ндро, Олександро, Санько.

Олексі́ндра, ри, *ж* Александра. Лохв. у. Пом. № 2056. Ум. Оле́ся. Чуб. Ш. 72. См. Кса́ндра, Са́ндра, Лексі́ндра, Са́нька.

Олексі́ндро, дра, *м.*=**Олександер.** Чуб. V. 792. Лохв. у.

Олексі́й, ксія, *м.*=**Олекса.** Чуб. I. 174. Ум. Олексі́йко. Чуб. I. 174.

Оле́лько, ка, *м.*=**Олександер.** ВД.

Оле́на, ни, *ж.* Елена. Ном. № 5351. Ум. Оле́нка. Чуб. V. 1122. Оле́ноньа. Гол. II. 88. Оле́ночка. Чуб. V. 890. Оле́ся. Ном. № 5286.

Оле́сь, ся, *м.*=**Олександер.** Ном. № 12723. Ум. Оле́сько. ВД.

Оле́ся, сі, *ж.* Ум. отъ Олександра, Олена.

Оле́шко, ка, *м.*=**Олексій.** Котл. Ен. Ш. 58 и въ словарѣ 19.

Олисі́й, сія, *м.*=**Ялисей.** Лохв. у.

Олихве́р, Оліхве́р, Олохви́р, ра, Олохві́р, хве́ра, *м.* Елиферій. Лохв. у. Волч. у.

'Ольга, ги, *ж.* Ольга. Лохв. у Ленч. 186. Ум. 'Оля, 'Ольна. Лохв. у. Оло́ньа.

ВД. Оля́ня, Лохв. у. **Олюня́тко**. Лохв. у. **Олюня́точко**, Лохв. у. **Олю́точка**. ВД. **Олю́ся**. ВД. **Олю́ська**. ВД. **'Ольдзя**. ВД.

Оля́на, ни, *ж.*=**Уляна**. Рудч. Ск. II. 62. Ум. **Оля́нка**. Чуб. Ш. 209.

Оме́лечко, ка, *м.* Ум. отъ **Омелько**.

Омелья́н, Омеля́н, на, *м.* **Емеліа́нъ**. Лохв. у. Павл. 76.

Оме́лько, ка, *м.*=**Омелья́н**. Чуб. V. 104. Ум. **Оме́лечко**. Чуб. V. 439.

Омро́с, са, Омро́сь, ся. *м.*=**Амросъ**. Левч. 183. Лохв. у.

Ондрі́єць, йця, *м.* Ум. отъ **Ондрій**.

Ондрій, рія, *м.*=**Андрій**. Ум. **Ондрі́єць, Ондрі́йко, Ондру́сь**.

Они́кій, кія, *м.* Іоанникій. О. 1862. IX. 114.

Они́лка, ки, *ж.* Неонила. Чуб. Ш. 216. Ум. **Они́ля**. Лохв. у. См. **Нилка**.

Онисе́чко, ка, *м.* Ум. отъ **Онисько**.

Онисим, ма, *м.* Онисимъ. Левч. 184.

Они́сі́вка, ки, *ж.* Ум. отъ **Онися**.

Они́сія, сії, *ж.* Анисія. Лохв. у. Ум. **Они́сійка**. Грин. III 161. **Они́ся**. Лохв. у.

Они́ська, ки, *ж.*=**Онисія**. Лохв. у. Левч. 185.

Они́ську, ка, *м.*=**Онисим**. Чуб. Ш. 381. Котл. Ен. Ш. 58. Ум. **Они́сечко**. Павл. 76. См. **Онишко**.

Онися, сі, *ж.* Ум отъ **Онисія**.

Онихва́т, та, *м.* Вонифатій. Лохв. у. См. **Нихват**.

Они́шко, ка, *м.*=**Онисько**. Лохв. у

Оно́йко, ка, *м.*=**Онопрій**. КС. 1883. IX. 321.

Онопрі́єць, йця, *м.* Ум. отъ **Онопрій**.

Оно́прій, рія, *м.* Онуфрій. Чуб. I. 176, 178. Ум. **Онопрі́єць**. Павл. 76. **Онопрійко**. Пав. 76: См. **Онойко, Оношко**.

Оно́шко, ка, *м.*=**Онопрій**.

Онуприй, рія, *м.*=**Онопрій**. Левч. 148.

Онуфрій, рія, *м.*=**Онопрій**. Федьк. Пов. 41. Ум. **Онуфрійко**. Федьк. Пов.

Онухрій, рія, Онухро, ра, *м.*=**Онопрій**. Лохв. у.

Онушко, ка, *м.*=**Оношко**. ВД.

Опана́с, са. *м.* Аѳанасій. Котл. Ен. Ш. 58. Ном. № 2542. См. **Ахтана́сій, Охтана́с, Пана́с, Тана́с**.

Опистина, ни, *ж.*=**Лепистина**. Лохв. у.

Оре́ст, та, *м.* Орестъ. Лохв. у. См. **Ярест**.

Ори́на, ни, *ж.*=**Ярина**. Харьк. у. Левч. 185. Ум. **Ори́нка**. Грин. III. 318. **Ори́ночка**. Чуб. Ш. 317. **Орйся**. Чуб. V. 1110. **Ори́шка**. Ном. № 5459. **Ори́шечка**. Чуб. Ш. 317. **'Орька**. ВД. **'Оря**. ВД.

Осафа́т, та, *м.* Іосафатъ. ВД. См. **Сафат**.

'Осип, па, *м.*=**Йосип**. Лохв. у. Левч. 184. Ум. **'Осипко**. Лохв. у.

Оста́п, па, *м.* Евстафій. Ном. № 12681. Ум. **Оста́пок**. ВД. **Оста́пко**. Павл. 76.

Остах, ха, Осташ, ша, *м.*=**Остап**. ВД.

Офа́нко, ка, *м.*=**Теофан**. Чуб. V. 92.

Охрика́н, на, *м.* Африканъ. Лохв. у.

Охрі́м, ма, *м.* Ефремъ. Рудч. Ск. I. 74. Ум. **Охрі́мець, Охрі́мко**. Павл. 76 См. **Хрім, Яхрем**.

Охтаде́й, дея, *м.*=**Тадей**. Лохв. у.

Охтана́с, са, *м.*=**Опанас**. Лохв. у.

Охта́с, са, *м.* Ѳеоктистъ. Лохв. у.

Охти́са, си, *ж.* Ѳеоктиста. Лохв. у. Ум. **Охти́ска, Охти́сьна** Лохв. у. **Охти́ся**. Лохв. у.

П.

Па́влик, ка, *м.* Ум. отъ **Павло**.

Павли́н, на, *м.* Павлинъ. ВД.

Павли́на, ни, *ж.* Павлина. ВД. Ум. **Павли́нка**. Чуб. Ш. 205.

Па́вличко, ка, *м.* Ум. отъ **Павло**.

Павлі́й, лія, *м.*=**Павло**. ВД.

Павло́, ла́, *м.* Павелъ. Ном. № 7935. Ум. **Па́влик**. Левч. 185. **Па́вличко**. Грин. III. 15. **Па́влонько**. Гол. II. 104. **Павлу́нь**. ВД. **Павлу́ньо**. ВД. **Павлу́сь**. Чуб. Ш. 127. **Пашко́**. Левч. 185.

Павлу́лька, ки, *ж.*=**Паулька**. Чуб. Ш. 221.

Пазя́на, ни, *ж.*=**Палажка**. К. Бай 45. Ум. **Пазу́лька**. ВД. **Па́зька**. ВД. **Па́зя**. Лохв. у. Гол. II. 500.

Пала́гна, ни, *ж.*=**Палажка**. ВД.

Пала́дько, ко, *м.* Палладій. Лохв. у.

Пала́жка, ки, *ж.* Пелагея. Чуб. Ш. 202. Ум. **Пала́зя**. Чуб. Ш. 202. **Пала́зенька**. Грин. III. 548.

Пала́шка, ки, *ж.*=**Палажка**. Лохв. у.

Палинар, ра, *м.* Аполлинарій. Лохв. у.

Палій, лія, *м.*=**Панталеймон**. Лохв. у.

Палтимі́х, ха, *м.* = **Панталеймон**. Лохв. у.

Палто́н, на, *м.*=**Панталеймон**. Лохв. у.

Панáс, са, *м.*=**Онанас**. Лохв. у. Левч. 183. Ум. **Панáсик**. ВД. **Панáско**. Павл. 76.

Панкрáт, та, *м.* Панкратій. Лохв. у. Левч. 185.

Панталеймóн, на, **Панталеймíн**, мóна. (Павл. 76). **Пантелемóн**, на (Гн. II. 497). Пантелеймовъ. См. **Палій**, **Палтимін**, **Палтон**, **Панько**.

Парáня, ні, *ж.* Ум. отъ **Параска**.

Парáска, ки. *ж.* Параскева. Ном. № 496. Ум. **Парáня**. Чуб. Ш. 144. **Парáсочка**. Ном. № 496. **Парасýня**. Гол. II. 293. **Парáся**. Ном. № 1011. **Парáхна**. Чуб. Ш. 178. **Парáшка**. Гол. II. 211.

Параскóвія, вії, *ж.* Параскева (только о святой). Ном. № 496. См **Параска**.

Парáсочка, ки, **Парáся**, сі, **Парáхна**, ни, *ж.* Ум. отъ **Параска**.

Парáша, ші, *ж.* Ум. отъ **Парашка**.

Парáшка, ки, *ж.*=**Параска**. Стрійск. у. Ум. **Парáша**. Стрійск. у.

Пармéн, на, *м.* Парменій. Лохв. у.

Пархвéн, на, *м.* Пареній. Лохв. у. Левч. 185. У Павл. 76. **Пархвíн**. См. **Пархім**.

Пархвúл, ла, *м.*=**Порхвир**. Славяносерб. у.

Пархíм, хóма, *м.* Пареній. Ном. № 1012. Котл. Ен. Ш. 58. Ум. **Пархíмко**. ВД. См. **Пархвен**.

Патрúкій, кія, *м.* Патрикій. ВД.

Пáулька, ки, *ж.*=**Павлина**. Чуб. Ш. 202. См. **Павулька**.

Пахóм, ма, *м.* Пахомій. Лохв. у. Левч. 185.

Пашкó, кá, *м.* Ум. отъ **Павло**.

Педóра, ри, **Педóря**, рі, *ж.* Ѳеодора. Ном. № 6351. Ум. **Педóрка**, **Педóрька**. Левч. 186. Лохв. у.

Педькó, кá, *м.*=**Хведір**. Котл. Ен. Ш. 58.

Пелягíя, гії, *ж.*=**Палажка** Лохв. у. Ум. **Пеляся**. ВД.

Пестúна, ни, **Пéстя**, ті, *ж.* Епистимія. Левч. 186. См. **Лепестина**.

Пéтрик, ка, *м.* Ум. отъ **Петро**.

Петрó, рá, *м.* Петръ. Ном. № 467. Ум. **Пéтрик**. Грин. Ш. 533. **Петрýнь**. ВД. **Петрýньо**. ВД. **Петрýсь**. Левч. 185. **Петрýсик**. Грин. Ш. 534. **Петрýсичок**. Грин. Ш. 534. **Петрýхно**. ВД.

Пилúп, па, *м.* Филиппъ. Ном. № 2693. Ум. **Пилúпко**. Рудч. Ск. I. 28.

Пíмія, мона, *м.* Пименъ. Лохв. у.

Платíя (НВолын. у.) и **Платóя** (Чуб. Ш. 387), **тóна**, *м.* Платонъ. Ум. **Платóнко**. Грин. Ш. 15.

Поликáрп, па, *м.* Поликарпъ. Лохв. у.

Полинáшка, ки, *ж.* Аполинарія. ВД.

Полúт, та, *м.*=**Ипполит**. Лохв. у.

Порхвúр, ра, *м.* Порфирій. Лохв. у. См. **Прохвир**, **Пухвір**, **Пархвил**.

Потáп, па, *м.* Потапій. Лохв. у. Левч. 185.

Прíся, ні, *ж.* Ум. отъ **Пріська**.

Прíсечка, ки, *ж.* Ум. отъ **Пріська**.

Пріська, ки, *ж.* Ефросинія, Евпраксія. Ном. № 6439. Ум. **Прíня**. ВД. **Прíся**. Лохв. у. Левч. 186. **Прíсечка**. Лохв. у. Павл. 76.

Прóзя, зі, *ж.*=**Пріська**. Вх. Лем. 457.

Прóкіп, копа, *м.* Прокопій. Ном. № 8031.

Прохсéда, ди, *ж.* Проскудія. Левч. 186.

Протáс, са, *м.* Протасій. ВД.

Прохвúр, ра, *м.*=**Порхвир**. Борз. у.

Прóхор, ра, *м.* Прохоръ. Лохв. у. Левч. 185.

Прóцик, ка, *м.* Ум. отъ **Проць**.

Проць, ця, **Процько**, кá, *м.*=**Прокіп**. Павл. 76. Левч. 185. Ум. **Прóцик**. Гол. II. 497.

Пулхéра, ри, *ж.* Пульхерія. Левч. 186.

Пýрха, хи, *ж.*=**Пухвера**. Лохв. у.

Пухвéрька, ки, *ж.* Ум. отъ **Пухвера**.

Пухвéра, рі, *ж.*=**Пулхера**. Лохв. у. Ум. **Пухвéрька**. Лохв. у.

Пухвúр, ра, *м.*=**Порхвир**. Лохв. у.

Р.

Рáврик, ка, *м.* Ум. отъ **Равро**.

Равró, рá, *м.*=**Лавро**. Лохв у. Ум. **Рáврик**. Лохв. у.

Радивóн, на, *м.* Иродіонъ. Чуб. Ш. 102.

Родіóн, на, *м.*=**Радивон**. Лохв. у.

Радькó, кá, *м.*=**Радивон**. Лохв. у. Левч. 185.

Рáйка, ки, *ж.* Раиса. Лохв. у. Ум. **Раúся**. Лохв. у. **Раúся**. ВД.

Рагíр, **Ригóр**, гóра, **Ригóра**, ри, *м.*=**Григор**. Левч. 183. Чуб. Ш. 206. Ум. **Ригóрко**. Чуб. Ш. 200.

Розáлія, лії, *ж.* Розалія. Чуб. Ш 409.

Рóзум, ма, *м.* Разумникъ. Левч. 185.

Романо, на, *м.* Романъ. Чуб. Ш. 68. Ум. **Романóнько**. ВД. **Романóчко**. Гол. I. 313. **Романчик**. ВД. **Ромúк**. ВД. **Рóмчик**. ВД.

С.

Са́ва, вы, *м.* Савва. Ном. № 506. Ум. **Са́вка.** Ном. № 3139. **Са́вочка.** Лохв. у.

Савастья́н, на, *м.* Севастіянъ. Лохв. у.

Савка, Са́вочка, ки, *м.* Ум. отъ Сава.

Сай, Ся́й, *м.* Исаія. Лохв. у.

Сак, ка, *м.* Исаакій. Лохв. у. Левч. 181. Ум. **Сачо́к.** Левч. 184.

Са́ків, кова, *м.*=**Сак.** Лохв. у.

Саламо́н, на, *м.* Соломонъ. Лохв. у.

Салемія, на, *м.*=**Саламон.** Лохв. у.

Самі́йло, ла, *м.* Самуилъ. Ном. № 9580. Ум. **Самусь.** К. Бай. 30.

Самко́, ка, *м.*=**Самійло.** ВД.

Самсо́н, на, *м.* Самсонъ. Лохв. у. Левч. 185.

Саму́сь, ся́, *м.* Ум. отъ **Самійло.**

Са́ндра, ри, *м.*=**Олександра.** Вх. Лем. 429. Ум **Сандрусь.** Вх. Лем. 429.

Са́ник, ка, *м.* Христанъ. Лохв. у.

Са́нька, ки, *ж.*=**Олександра.** Лохв. у. Ум. **Са́ня.** Лохв. у. Левч. 185.

Санько́, ка́, *м.*=**Олександер.** Лохв. у.

Са́ня, ні, *ж.* Ум. отъ **Санька.**

Сарапіво́н, на, *м.* Серапіонъ. Левч. 185.

Сарахви́на, ни, *ж.* Серафима. Лохв. у.

Сафа́т, та, *м.*=**Осафат.** Федьк. Пов. 49.

Сафо́н, на, *м.* Софоній. Лохв. у.

Сахо́н, на, *м.*=**Сафон.** ВД.

Сачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **сам.**

Свирі́д, да, *м.* Спиридонъ. Ном. № 6314. Котл. Ен. Ш. 58. Ум. **Свири́дко.** Пант. 77.

Северія́н, на, *м.* Северіанъ. Лохв. у.

Секле́та, ти, *ж.* Синклитикія. Лохв. у. Левч. 186.

Секлети́на, ни, *ж.*=**Секлета.** Лохв. у.

Селівёрст, та, *м.* Сильвестръ. Лохв. у. См. **Сильвест.**

Семе́н, на, *м.* Симеонъ, Семенъ, Симонъ. Ном. № 486. Ум. **Семе́нко.** Лохв. у.

Се́ник, ка, *м.* Ум. отъ **Сень.**

Семь, ня, *м.*=**Семен.** ВД. Ум. **Се́нин.** ВД. **Сенько.** ВД.

Сергі́й, гія́, *м.* Сергѣй. Лохв. у. Левч. 185. Ум. **Серги́нко.** Лохв. у. Левч. 185.

Сиволо́д, да, *м.* Всеволодъ. Лохв. у.

Си́дір, дора, *м.* Исидоръ. Ном. № 4018. Ум. **Сидорко.** ВД.

Сивько́, ка́, *м.*=**Сивьон.** ВД.

Сивьо́н, на, *м.* Созонтъ. Лохв. у. Котл. Ен. Ш. 58.

Си́ла, ли, *ж.* Сила. Лохв. у. Левч. 185.

Сильвёст, та, *м.* Сильвестръ. Левч. 185. См. **Селівёрст.**

Си́мон, на, *м.* Симонъ. Лохв. у. Ном. № 455.

Славко́, ка́, *м.* Вячеславъ. Кіев.

Созо́н, на, *м.*=**Сивьон.** Лохв. у. Левч. 185.

Соломи́на, ни, Соломі́я, мії, *ж.* Соломонія. (Лохв. у.).

Соломі́й, мія́, *м.*=**Саламон?** Г.-Арт. (О. 1861. Ш. 93).

Соло́ха, хи, *ж.*=**Соломія.** Ном. № 1770.

Сопрі́я, рбка, (Павл. 77), **Сопро́я, Софрон, на,** *м.* Софроній. ВД. См. **Сохрон, Супруи.**

Софі́йка, Сохві́йка, ки, *ж.* Ум. отъ Софія, Сохія.

Сбфа, фи, Сбхва, хви, *ж.* Ум. отъ Софія, Сохія.

Софія, фії, Сохвія, хвії (Лохв. у.), *ж.* Софіи. Левч. 186. Ум. **Сбфа, Сбхва** (Лохв. у.), **Сбфка.** ВД. **Софі́йка.** Чуб. Ш. 216. **Сохві́йка.** Левч. 186.

Сохро́н, на, *м.*=**Сопрія.** Лохв. у.

Спиридо́н, на, *м.*=**Свирид.** Чуб. Ш. 202. Ум. **Спиридо́нко.** Чуб. Ш. 202.

Стасю́нько, ня, *м.* Ум. отъ **Стах.**

Стах, ха, *м.*=**Остап.** Лохв. у. Ум. **Стасю́нько.** Чуб. Ш. 464.

Степа́н, на, *м.* Стефанъ. Лохв. у. Левч. 185. Ум. **Степа́нко.** ВД. См. **Стефан.**

Степани́да, ди, *ж.* См. **Стефанида.** Лохв. у. Ум. **Степа́нія.** ВД. См. **Стефа́нія.** Стеха.

Степа́нко, ка, *м.* Ум. отъ **Сте́пан.**

Степа́нія, нії, *ж.* Ум. отъ Степанида.

Сте́ся, сі, *ж.* Ум. отъ Стеха.

Стефа́н, на, *м.*=**Степан.** Желех. Ум. **Стефа́нин, Сте́фко.** Желех. **Сте́фцьо.** Желех.

Стефа́нія, нії, *ж.*=**Степанида.** Галиц. Ум. **Сте́фка.** ВД. **Сте́фця.** ВД.

Сте́ха, хи, *ж.*=**Степани́да.** Лохв. у. Левч. 186. Ум. **Сте́ся.** ВД. **Сте́шка.** Лохв. у. О. 1862. Х. 2. **Сте́шечка.** О. 1862. Х. 15.

Стець, ця (Павл. 77), **Стецько́, ка́,** *м.*=**Степан.** Лохв. у. Котл. Ен. Ш. 58. Левч. 185.

Сте́шечка, Сте́шка, ки, *ж.* Ум. отъ Стеха.

Стратбн, на, *м.* Стратоникъ. Лохв. у.

Супру́н, на́, *м.*=**Сопрія.** Мет 429. Левч. 185. Ум. **Супрусь.** Павл. 77.

Супруна́да, ди, *ж.* ? Ном. № 6316.

Т.

Тадéй, Тадій, дéя, *м.* Θеддей ВД. См. Охтадей.

Талемíн, мóна, *м.*=**Халимон.** ВД.

Танáс, са, *м.*=**Опанас.** Левч. 183. Ум. **Танáсик.** Шейк. **Танáско.** Шейк.

Тарáс, са, *м.* Тарасій. Котл. Ен. Ш. 58. Ном. № 1943. Ум. **Тарáсик.** ВД.

Тáся, сі, *ж.* Ум. отъ Тетяна.

Тацýненька, Тацýня, Тáцька, Тáця, *ж.* Ум. отъ Тетяна.

Тéкла, ли, Тéкля, лі, *ж.* Θекла. Ном. № 10889. Св. Л. 111. МУЕ. Ш. 57. Ум. **Текля́ся.** ВД.

Теофáн, Теохвáн, на, *м.* Θеофанъ. Лохв. у. См. **Офáнко, Техван, Фан.**

Тéра, ри, *ж.* Тереза? Ном. № 2701.

Терéся, сі, *ж.*=**Тера?** Ном. № 552.

Терéшко, ка, *м.* Ум. отъ **Терешко.**

Терéшко, ка, *м.* Терентій. Ном. № 6418. Котл. Ен. Ш. 58. Ум. **Терéшечко.** Павл. 76.

Тетáна, ни, *ж.* Татіана. Ном. № 4720. Ум. **Тетянка.** Лохв. у. **Тетянóчка.** ВД. **Тетя́шка.** Лохв. у. **Тáся.** ВД. **Тáця.** Ном. № 5508. **Тáцька.** ВД.. **Тацýня.** ВД. **Тацýненька.** МУЕ. Ш. 12.

Техвáн, на, *м.*=**Теофан.** Лохв. у.

Тивóня, ні, *ж.* Хіонія. Лохв. у. См **Хвійона.**

Тимíш, мошá, *м.* Тимофей. Ном. № 21717. Ум. **Тимóсь.** Павл. 77.

Тимкó, кá, *м.*=**Тимíш.** Левч. 185. Ум. **Тимóсь.** ВД.

Тимóха, хи, *м.*=**Тимíш.** Харьк. у. Левч. 185.

Тит, та, *м.* Титъ. Ном. № 10853. Ум. **Титкó.** Лубен. у. Левч. 185.

Тúхін, Тúхон, хона, *м.* Тихонъ. Лохв. у. Левч. 185. Ум. **Тишкó.** Ном. № 3314.

Тодíр, дóра, *м.*=**Хведір.** Федьк. Пов. 92. Ум. **Тодóрко, Тодóрко.** Чуб. Ш. 464.

Тодóра, ри, *ж.*=**Хведора.** Левч. 186. Ум. **Тодóрка.** ВД. **Тодóрця.** ВД.

Тодóрко, ка, *м.* Ум. отъ **Тодір.**

Тодóс, са, Тодóсь, ся, *м.*=**Хведось.** НВолын. у. Левч. 185.

Тодóска, ки, Тодóся, сі, *ж.*=**Хведоска.** Левч. 186.

Тома́, мú, Томкó, кá, *м.*=**Хома.** Ном. № 6856. Федьк. Пов. 62. Ум. **Томúньо.** Гол. II. 328.

Трúхвон, на, *м.* Трифонъ. Лохв. у.

Трохúм, ма, *м.* Трофимъ. Лохв. у. Левч. 185. Ум. **Трохúмко.** Чуб. Ш. 439.

Трушкó, кá, *м.*=**Трохим.** Левч. 185.

У.

Улáс, са, *м.* Власій. Лохв. у. Левч. 183.

Улéчка, ки, *ж.* Ум. отъ **Уляна.**

Улúта, ти, *ж.* Іулитта. Ном. № 10981. Ум. **Улúтка.** Чуб. Ш. 306.

Улúя́н, на, *м.* Іуліанъ, Іулій. Лохв. у.

Úлька, ки, *ж.* Ум. отъ **Уляна.**

Улю́ня, ні, *ж.* Ум. отъ **Уляна.**

Úля, лі, *ж.* Ум. отъ **Уляна.**

Улія́н, на, *м.*=**Уліян.** Лохв. у.

Улія́на, ни, *ж.* Іуліанія. Ном. № 1854. Ум. **Úля.** Левч. 186 **Úлечка.** Павл. 76. **Úлька.** Павл. 76. **Улю́ня.** ВД. **Уля́ся.**

Устéчка, ки, *ж.* Ум. отъ **Устя.**

Устúн, на, *м.* Іустинъ. Лохв. у. Левч. 184.

Устúна, ни, *ж.* Іустина. Левч. 186. Грин. Ш. 664. Ум. **Устúнка.** ВД. См. **Устя, Устина.**

Устю́ся, сі, *ж.* Ум. отъ **Устя.**

Úстя, ті, *ж.*=**Устина,** Ном. № 6625. Ум. **Úстечка.** Павл. 76. **Устю́ся.** Лохв. у.

Ф.

Фан, на, *м.*=**Теофан.** Лохв. у.

Фéдір, Федóра и пр. См. **Хведір, Хведóра.**

Федóрик, ка, *м.* Ум. отъ **Федір.** Гол. II 426.

Федóт, та. *м.* См. **Хведот.**

Фенúня, ні,=*ж.*= **Хима?** Гол. II. 161.

Фéська, ки, Фéся, сі, *ж.*=**Хвéська, Хвéся.** Чуб. V. 69.

Феськó, кá. *м.*=**Хвеськo.** Котл. Ен. Ш. 58.

Фраси́на, ни, *ж.*=**Пріська.** Чуб. Ш. 311.

Х.

Халимóн, на, *м.* Филимонъ. Волч. у. Левч. 185. См. **Талемíн, Хвилимон.**

Хáречко, ка, *м.* Ум. отъ **Харько.**

Хари́та, ти, *ж.* Харита, Харитина. Левч. 186. Ум. **Хариті́нка.** Лохв. у.

Харитій (Павл. 76), **Харито́н, то́на,** *м.* Лохв. у Левч. 185.

Харла́м, ма, Харла́мш, па, *м.* Харлампій. Левч. 185. Лохв. у.

Харько́, ка, *м.*=**Харитін.** Котл. Ен. Ш. 58. Ум. **Хо́речко.** Кролев. у.

Хван, на, *м.*=**Фан**=**Теофан.** Лохв. у.

Хвана́с, са, *м.*=**Панас.** Лохв. у.

Хвана́ска, ки, *ж.* Аѳанасія. Лохв. у.

Хванько́, ка́, *м.* а)=**Теофан,** б) Агафангелъ, в) Вонифатій. Лохв. у. Ум. **Хва́ня.** ВД.

Хве́дик, ка, *м.* Ум. отъ **Хведір.**

Хведір, дора, *м.* Ѳедоръ. Рудч. Ск. I. 205. Ум. **Хведь.** Чуб. V. 1132. **Хведько́.** Ном. № 12003 **Хве́дин.** Лохв. у. **Хведірко.** Сумск. у. **Хведо́рко.** Чуб. Ш. 209. См. **До́рко, Тодір.**

Хведо́ра, ри, *ж.* Ѳеодора. Ном. № 9478. Ум. **Хведо́рка.** См. **Тодора.**

Хведо́рко, ка, *м.* Ум. отъ **Хведір.**

Хведо́с, са, Хведо́сь, ся. *м.* Ѳеодосій. Лохв. у. Левч 185. См. **Тодос.**

Хведо́ска, Хведо́ська, ки, *ж.* Ѳеодосія. Лохв. у. Левч 186. Ум. **Хведо́ся.** Грин. Ш. 664. См. **Тодо́ся.**

Хведо́ся, сі, *ж.* Ум. отъ **Хведоска.**

Хведо́т, та, *м.* Ѳедотъ. Левч. 185.

Хведу́л, ла, *м.* Ѳеодулъ. Лохв у.

Хведь, дя, Хведько́, ка́, *м.* Ум. отъ **Хведір.**

Хвённа, ни, *ж.* Хіонія. Павл. 77. (Здѣсь ошибочный переводъ).

Хвесь, ся. *м.*=**Хведос.** Ном. № 7703. Ум. **Хвесько́.** Лохв. у. Левч. 185.

Хве́ська, ки, *ж.*=**Хведоска.** Лохв. у. Чуб. V. 1140. Ум. **Хве́ся.** Ном. № 5549.

Хвесько́, ка́. *м.* Ум. отъ **Хвесь.**

Хве́ся, сі, *ж.* Ум. отъ **Хвеська.**

Хвилимо́н, на, *м.*=**Халимон** Лохв. у.

Хвило́н, на, *м.* ? Лохв. у. Мет. 414.

Хвіо́нька, ки, *ж.* Феоктиста. Могилев. у.

Хвіо́на, ни, *ж.*=**Тивоня.** Грин. II. 44.

Хвока́, ка́, *м.* Фока. Лохв. у.

Хвоти́на, ни, *ж.* Фотинія. Левч. 186.

Хвву́ся, сі, *ж.* Фива. Лохв. у.

Хилко́, ка, *м.* ? Ном. № 4732.

Хи́ма, ми, *ж.* Ум. отъ **Химина.**

Хи́мка, ки, *ж.* Евфимія. Ном. № 1012. Ум. **Хи́ма.** Чуб. Ш. 221. **Хи́мочка.** Павл. 76. **Химу́ся.** ВД. См. **Юхима.**

Хівря, рі, *ж.* Февронія. Ном. № 6439.

Хлор, ра, *м.* Флоръ. Лохв. у. Левч. 185.

Хома́, ми́, *м.* Ѳома. Рудч. Ск. II. 174. Ум. **Хому́сь.** ВД.

Хоти́на, ни, *ж.* Фотина, Фотинія. Грин. II 208. Ум. **Хо́тя.** Лохв. у.

Хо́тій, тія, *м.* Фотій. Лохв. у.

Хо́тя, ті. *ж.* Ум. отъ **Хотина.**

Храси́на, ни, *ж.*=**Фрасина**=**Пріська.** Чуб. Ш. 201. Ум. **Храси́нка.** Чуб. Ш. 206.

Хриса́нт, та, *м.* Хрисанѳъ. Лохв. у.

Христи́на, ни, *ж.* Христина. О. 1861. VIII. 17. Ум. **Христи́нка, Хри́ся.** Лохв. у. Левч 186.

Хри́ся, сі, *ж.* Ум. отъ **Христина.**

Хрім, ма, *м.*=**Охрім.** Лохв. у.

Хроси́на, ни, *ж.*=**Храсина.** Левч. 186.

Хтадей, дея, *м.* Тадей. Лохв. у.

Хтодо́т, та, *м.* Ѳедотъ? Греб. 402.

Хтодо́ра, ри, Хтодо́ря, рі, *ж.*=**Хведора.** Лохв. у. Ном. № 9478.

Хтодо́с, са, Хтодо́сь, ся, *м.*=**Хведос.** Лохв. у. Левч. 185

Хтодо́ска, Хтодо́ська, ки, *ж.*=**Хведоска.** Лохв. у. Ум. **Хтодо́ся.** О. 1862. IX. 111.

Хтодо́т, та, *м.*=**Хведот.** Лохв. у.

Хтоломе́й, ме́я, *м.* Птоломей. Лохв. у.

Ч.

Чі́пка, ки, *м.*=**Ничипір.** Мир. ХРВ.

Ш.

Шелифо́н, на, *м.* Ксенофонтъ? Котл. Ен. Ш. 58.

Штефа́н, на, *м.*=**Стефан**=**Степан.** Федьк. Пов. 62. Ум. **Штефа́ночко.** Федьк Пов. 62.

Щ.

Щифа́нь, ня. *м.*=**Штефан**=**Стефан**=**Степан.** МУЕ. Ш. 57.

Ю.

Ювхи́м, ма, *м.*=**Юхим.** Лохв. у.

'Юда, ди, *м.* Іуда. Ном. № 486.

Юди́хва, ви, *ж.* Юдиєь. Лохв. у.

'Юдко, ка, *м.* Іуда (о евреѣ). Чуб. V. 1061.

Юр, 'Юра, *м.*=**Юрій.** Ном. № 434.

Юра́сь, ся, Юра́сенько, ка, Юра́ську, ка, *м.* Ум. отъ **Юрій.**

'Юрійко. ка, *м.* Ум. отъ **Юрій.**

'Юрий, 'Юрия, 'Юрій, 'Юрія, *м.* Юрій, Георгій. Ном. № 433, 440. Ум. **Юра́сь.** Ном. № 13440. **Юра́ську, Юра́сенько.** Гол. I. 214. **Евра́сь.** АД. II. 121. **Евра́х.** АД. II. 120. **'Юрійко.** Федьк. Пов. 10. **Юру́сь.** АД. II. 123. См. **Їрь, Юр, Юрко.**

Юрко́, ка́, *м.*=**Юрій.** Ном. № 3930. Ум. **Юрчик.** ВД. См. еще при словѣ **Юрій.**

Юсти́н, на, *м.*=**Устин.** Лохв. у. Левч. 184.

Юсти́на, ни, *ж.*=**Устина.** ВД.

Юхи́м, ма, *м.* Евфимій. Чуб. Ш. 430. Ум. **Юхимец.** ВД. **Юхимко.** Лохв. у. См. **Йовхим, Ювхим.**

Юхи́ма, ми, *ж.* Евфимія. Чуб. Ш. 430.

Я.

Явдоки́м, ма, *м.* Евдокимъ. Лохв. у. Кв. Пр. II. 92. Левч. 183. См. **Йовдоким.**

Явдо́нька, ки, Явдо́ня, ні, Явдо́ся, сі, *ж.* Ум. отъ **Явдоха.**

Явдо́ха, хи, *ж.* Авдотья. Рудч. Ск. I. 177. Ум. **Явдо́ня.** Рудан. I. 16. **Явдо́ньна.** ВД. **Явдо́ся.** Грин. Ш. 664. **Явдо́шка.** Лохв. у. См. **Євдоха, Йовдо́ха.**

Явти́х, ха, *м.*=**Явтух.** Могил. у.

Явту́х, ха́, *м.* Евтихій. Лохв у. Г. Арт. (О. 1861. III. 83). См. **Явтух, Йовтух.**

Ядам, ма, *м.*=**Адам.** Гн. I. 23.

Явько́, ка́, *м.*=**Яцько?** Ном. № 5736.

Якили́на, ни, *ж.*=**Килина.** Лохв. у.

Яки́м, ма, *м.* Іоакимъ. Чуб. Ш. 228. Ум. **Якимець.** Лохв. у. Левиц. I. 241. **Яки́мко.** Левиц. I. 240. Левч. 184.

'Яків, 'Якова, *м.* Іаковъ, Яковъ. Ном. № 2661. МУЕ. Ш. 145. Ум. **Яковець.** ВД **'Яківко, 'Яковко.** Чуб. Ш. 221. **Яку́сь.** Павл. 77. См. **Яцько.**

Яковина, ни, *м.*=**Яків.** Грин. Ш. 353.

Яку́сь, ся́, *м.* Ум. отъ **Яків.**

Елисе́й, се́я, *м.* Елисей. Лохв. у.

Яндрій, рія, *м.*=**Андрій** Ном. №.503.

Яндру́х, ха, *м.*=**Яндрій**=**Андрій.** ВД.

Яре́ма, ми, *м.* Іеремія. Рудч. Ск. I. 175. Ум. **Яре́мко.** ВД. **Яре́мочка.** Павл. 77. См. **Веремій, Єрема.**

Яреми́на, ни, *ж.*=**Горпина.** Миж. 194.

Яре́ст, та, *м.*=**Орест.** Лохв. у.

Яри́на, ни, *ж.* Ирина. Шевч. 243. Ум. **Яри́нка.** Левч. 186. **Яри́ночка.** Шевч. 245. См. **Орина.**

Яра́са, си, *ж.* Раиса. Лохв. у.

Ярмола́й, ла́я, *м.* Ермолай. Лохв. у.

Ярослав, ва, *м.* Ярославъ. К. ЧР. 132.

Ярохте́й, те́я, *м.* Іероѳей. Лохв. у.

'Ярош, ша, *м.*=**Яролтей.** Ном. № 7555. Левч. 184.

Яцько́, ка́, *м.*=**Яків.** Прил. у.

Яхре́м, ма, *м.*=**Охрім.** Чуб. Ш. 221.

Яхре́нтій, тія, *м.*=**Яхрем.** Лохв. у.

Яци́на, ни, *м.*=**Яцько** ВД.

Яць, 'Яця, *м.* Ум. отъ **Яцько.**

Яцько́, ка́, *м.*=**Яцько**=**Яків.** Грин. II. 243. Ум. **Яць.** См. **Яцина.**

PRESERVATION REVIEW

3/04

UNIVERSITY OF ILLINOIS URBANA
3 0112 072398263